FRANCISCI
DELEBOE, SYLVII
MED. PRACT. PROFESSORIS,
OPERA MEDICA.

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICINÆ
PRACTICÆ IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSOR.

J. L. Durant sculp.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

MEDICINÆ PRACTICÆ In Academia Lugduno-Batava Professoris,

OPERA MEDICA,

HOC EST,

DISPUTATIONUM MEDICARUM DECAS, Methodi Medendi Libri Duo, Ideæ Novæ Praxeos Medicæ Libri Tres, ad eosque Appendix, variaque alia Opuscula.

Accessit huic Editioni hactenus ineditum COLLEGIUM NOSOCOMICUM *ab Authore habitum, unà cum* Appendice de Formulis quibusdam Remediorum ad varios affectus *ab eodem præscriptis.*

Cum duplici INDICE, *uno* LIBRORUM & CAPITUM, *Operi præmisso, altero* RERUM, *ad calcem adjecto.*

GENEVÆ,
Apud SAMUELEM DE TOURNES.
M. DC. LXXXI.
Cum Privilegio REGIS Christianissimi & SUPERIORUM Permissu.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Llustrissimi atq; Nobilissimi Francisci De-le-Boë Sylvii, Medici excellentissimi, expertissimi, Opera Medica omnia, quotquot reperire licuit, Tibi, Lector Studiosissime, unico Volumine contenta, sisto. Pars eorum variis jam temporibus, locis & formis edita atque publici juris facta, altera verò è manuscriptis quibusdam quæ in manus venêre excerpta est. Hîc Authoris laudes atque elogium suscipere minimè est animus, ut nec immorari libet describendis illius in Praxi peritiæ, in Anatomicis solertiæ, in Naturę mysteriis circa partium functiones retegendis verisque morborum quibus affliguntur causis eruendis, sagacitati; Siquidem illud aliquatenus effectum est à Clarissimo D. Schradero M.D. in Præfatione quam Libro secundo & tertio Praxeos Medicæ Sylvianæ præmisit, nec non à Celeberrimo D. Schachtio Medicinæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professore meritissimo, in ea Oratione quam in Herois nostri obitum habuit quamque videre licet ad calcem Operis adjectam : Si hisce minimè contentus, genium Authoris intimiùs nôsse atque ejusdem dotes eximias perspectiores habere, aues; consulas scripta quibus excelluit quæque eo ordine disposita exhibeo; quô in maximum tui commodum cedere possint. Id ut cognitum fiat sic brevibus enarrabo.

Cùm maximè è re fore visum sit, si præmissis Theoreticis practica subsequerentur : Propterea à *Decade Disputationum Medicarum* cui varia physiologica, varia pathologica inseruntur quæque variis temporibus edita est opus aggressus, continuò adiicio *Medendi Methodum*, opus revera posthumum atque ab Authore ad finem nondum perductum : Sed quô interim quamplurima continentur quæ ad integram Therapeutices notitiam apprimè faciant.

Illis subjungo *Praxis Medicæ Ideam Novam*; cujus *Primum Librum*, duplici Indice, uno Rerum, altero Materiæ Medicæ, utroque sanè locupletissimo, ditavit Martinus Carcæus, Authoris discipulus, duo verò subsequentes ut & *Appendix* ipsis addita quales D. Schraderi curâ primò prodiêre apponuntur.

Cùm præterea varia essent Opuscula, variis temporibus ab Authore scripta, illa etiam præcedentibus attexui. Primumque locum dedi, *Dictatis ad Casparis*

Bartholini Institutiones Anatomicas, quorum meminit Author in Præfatione Disputationum Medicarum. Secundô locô venit, *Oratio Inauguralis de Hominis Cognitione*, habita cùm Medicinæ Practicæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professionem auspicaretur. Tertium occupant *Theses De Medicamentis Chymicis*, ab Auctore in Collegio quodam dictatæ. Quartum, *Epistola Apologetica Anti-Deusingiana*. Quintum, *Oratio de Affectûs Epidemii*, Anno 1669. *Leidensem Civitatem depopulantis*, *Causis Naturalibus*, cùm Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita. Sextum, *Collegium Nosocomicum ab Authore habitum*, & à quopiam è Discipulis, fidissimo Praxeos Nosocomicæ pro tempore comite, exceptum. Quod ideo cæteris attexui, ut præter varios fructus ex ejus lectione reportandos, constaret etiam Praxim Sylvianam omnino cum iis quæ scripsit D. D. De-le-Boë quadrare; contra quod iniquè asserunt nonnulli, scilicet plurima in scriptis istius Authoris legi quæ cum vera & genuina ejusdem medendi methodo minimè conveniant. Addita est præterea ad calcem *Collegij Nosocomici, Appendix de Formulis quibusdam Remediorum ad diversos affectus à Clarissimo Sylvio præscriptis*. Quibus denique subnecto, *Orationem Funebrem in Authoris Obitum*, jam suprà memoratam.

Novi quidem alios etiam Tractatus Authori adscriptos Parisiis editos esse: Sed illos annumeratis adjungere æquum non fuisset, quoniam ab Authore repudiantur, miniméque pro suis agnoscuntur ut patet ex Admonitione suâ ad Lectores & Typographos, primo Praxeos Medicæ libro præfixâ.

Ne quid verò deesset, quô tui majori commodo consultum foret, Lector Benevole, singulis paragraphis notas marginales apponi, duosque in totum opus Indices confici curavi, unum Rerum locupletissimum, sub finem adjectum, alterum Librorum & Capitum Operi præmissum.

Vale Lector Benevole, meis Laboribus fruere, persuasumque habeto, utilitate tua & commodo nihil unquam mihi antiquius fore.

INDEX

INDEX LIBRORUM ET CAPITUM

Hoc Opere contentorum.

DISPUTATIONUM MEDICARUM.

DE METHODO MEDENDI LIBER I.

DE METHODO MEDENDI LIBER II.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER I.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER II.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA LIB. III.

TRACTATUS I.

De Morbis Infantum.

TRACTATUS II.

TRACTATUS III.

TRACTATUS IV.

TRACTATUS V.

TRACTATUS VI.

TRACTATUS VII.

TRACTATUS VIII.

TRACTATUS IX.

TRACTATUS X.

OPUSCULA VARIA.

TRACTATUS I.

DE INFIMO VENTRE. LIB. I.

DE MEDIA CAVITATE. LIB. II.

DE SUPREMA CAVITATE. LIB. III.

TRACTATUS II.

TRACTATUS III.

TRACTATUS IV.

TRACTATUS V.

TRACTATUS VI.

Collegium Nosocomicum, unà cum Appendice, De Formulis quibusdam remediorum ad varios affectus à Sylvio præscriptis.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à S. Germain en Laye: le 27. Mars 1677. signées DES VIEVX; Il est permis à FEDERIC LEONARD Marchand Libraire & Imprimeur de Sa Majesté, d'imprimer *Sylvii De-le-Boë Opera Omnia Medica*, en tel Volume, Marge & Caractere qu'il voudra, & ce pendant le temps & espace de trente années, avec deffenses à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient de l'imprimer, vendre & debiter, pendant ledit temps, sans le consentement de l'Exposant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de six mille livres d'amende, de confiscation des Exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages & interets, ainsi qu'il est plus au long contenu dans lesdittes Lettres.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 3. Septembre 1677. Signé E. COVTEROT, Syndic.

Et ledit Sieur FEDERIC LEONARD a cedé & transporté son Droit de Privilege au Sieur SAMVEL DE TOVRNES Marchand Libraire de Geneve, suivant l'accord fait entr'eux.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII DISPUTATIONUM MEDICARVM *DECAS*,

Primarias Corporis Humani Functiones Naturales, nec non Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

EXCELLENTISSIMO, CLARISSIMOQUE

VIRO,

D. ADOLPHO VORSTIO,

Medicinæ atque Botanices in Academiâ Lugduno-Batavâ Profeſſori eximio,

Olim Præceptori ſuo, nunc Collegæ honorando, Salutem multam dicit

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

VOTIES non ſine aliquâ voluptate ſtudiorum meorum moleſtias repeto ac mente volvo, toties doctarum, politarumque tuarum, VIR CLARISSIME, Lectionum ante annos triginta ultra biennium continuum à me auditarum memoria animum meum recreat. Quocirca juſtum putavi Laborum meorum Academicorum primitias Tibi, utpote primo meo in Arte Medicâ Præceptori, offerre ac dicare; quò à me quoque diſcant alii Præceptores ſuos etiam tunc ſuſpicere ac venerari, ubi vel Ipſorum fiunt Collegæ, vel alibi ad æqualem, aut ſuperiorem quandoque honoris gradum promoventur. Tu autem, VIR EXCELLENTISSIME, pro Tuâ Humanitate hoc levidenſe munuſculum, animi mei grati ſignum; TIBI gratum eſſe patere, atque in Vegetâ Tuâ ſenectâ feliciter diu perenna.

Scribebam Lugduni Batavorum Ipſis Calendis Ianuarii CIↃ IↃC LXIII.

LECTORI

LECTORI

Veri & Boni, adeóque æqui Studioso Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

I.

On ut placeam, sed ut prosim; nec proinde, cui laudem mereri laudis abundè est, ut emendicatis amicorum, aliorumve encomiis lauder; has scripsi Disputationes Medicas; sed ut Cogitationes meas longo rerum usu formatas, nunc verò, dum docendi munere fungor, vivâ voce pluribus à me deductas, nec uno tempore haustas in compendio spectare, atque accuratiùs observare possint mei Auditores.

II. Postquam verò supra meam expectationem non defuerunt hîc & alibi Viri in Arte nostrâ excellentes, qui conatus meos suâ lectione ac trutinâ dignos censuerint, factum est, ut brevi distracta fuerint exemplaria more Academico non ita magno numero edi solita: Quæ cùm etiam nunc majore fervore à pluribus expetantur; æquum judicavi æquæ Bonorum petitioni satisfacere, atque hanc Disputationum mearum Decadem denuò per prælum publici juris facere; quò ab omnibus examinari, ac si quid veri & utilis continere deprehendantur, inservire queant singulis.

III. Audio quidem non placere omnibus meum *Dubitandi, Suspicandi*, & cunctanter *Opinandi* magis, quàm festinanter de quibusvis *Decernendi* morem; ac si infra Professoriam dignitatem foret suam in rebus arduis Sententiam suspendere, nec mox de incompertis æquè, ac de compertis notisque, Dictatoriè pronuntiare.

IV. Quamvis autem non me fugiat multùm promovere ambitiosam Docentis existimationem, si *Pythagoræ* ad instar Discipulos & Auditores habeat credulos & passim serviliter dicentes αὐτὸς ἔφα; in quorum proinde mentibus, tanquàm in tabula rasa quævis pro libitu, & Historica fide avidè arripienda, & mordicùs posteà contra quosvis defendenda inscribat: præfero tamen *Ciceronis* ingenuitatem, qui lib. 1. de Nat. Deor. indignè fert eos, *qui tantùm requirunt, quid quâque de re ipse sentiat*, addens, *illos curiosiùs id facere, quàm necesse est: non enim* pergit, *tam auctoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum; qui se docere profitentur. Desinunt enim suum judicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident. Nec verò*, urget Orator & Philosophus, *probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cùm ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, IPSE dixit. IPSE autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valêret auctoritas.*

V. Absit proinde, ut ego, qui sortis meæ humanæ ac tenuitatis probè mihi sum conscius, & Divinæ in veritate duntaxat consistenti gloriæ, publicoque Mortalium bono labores meos unicè consecravi, in Deum deprehendar injurius, aut in Proximum iniquus; absit, ut apud Tyrones ac rerum plerarumque adhuc inscios, meæ tamen fidei & informationi concreditos videri velim scire, quod nescio; absit, ut meâ culpâ pro veris accipiantur ab incautis, quæ vix habeo ipse pro verisimilibus; absit, ut quacunque demum ratione latentis veritatis manifestationem, aut Reipublicæ promotionem impediam.

VI. Non sum interim nescius, quin potiùs valde doleo, plurimos reperiri, qui postquam publicè docendi facultatem obtinuerunt, ac si Dictatoriam, Censoriamque potestatem simul essent nacti, de quibusvis, quamvis sæpenumero non minùs imperitè, quàm inscitè vociferentur, & clamosa suâ deblateratione famam sibi apud rerum ignaros & rudes comparare, Adversariis verò meticulosis terrorem incutere, ac silentium imperare satagant; qui, quoties nil veri, utilisve ex suo penario aut de suo promere norunt, toties in alienis, etiam optimis, carpendis ac per calumnias subvertendis operam suam & industriam collocent omnem.

VII. Quòd si Principum & Magnatum edicto severo teneretur quivis sua vel ore prolata, vel scripto propagata dogmata, vel de alienis lata judicia solidis argumentis probare, aut quævis contumeliose aliis adscripta demonstrare, bone Deus! quàm multi pudore confunderentur Thrasones gloriosi! quàm multi ad perpetuum silentium redigerentur Declamatores superbi!

VIII. Quoniam vero nec Legibus, nec Moribus strictè observatis satis cautum est adversus tales Reip. pestes omniumque Disciplinarum bonarum vastatores, in audaciâ suâ & proterviâ pergunt, sæviunt & furunt magis, magisque. Adeò ut vix aliud superesse videatur Viris bonis & cordatis contra perniciosorum istorum & quosvis aggredientium hominum latratûs remedium, quàm strenuè ipsis sese opponere, atque omnium oculis malè feriatorum & improborum technas exponere ac consultare.

IX. Hæ multorum artes iniquæ cùm non essent mihi planè ignotæ, ne crabrones irritarem, cavi sedulò, ne ulli sua confutando injuriam fecisse viderer: quapropter Dissentientium, quin & Adversariorum quoq; nomina ut plurimùm reticui, nec facilè aliquem, nisi cum debitâ ipsi laude condecoratum citavi; uti subsequentes Disputationes legenti patebit & constabit abundè.

X. Non potui tamen qualicunque adhibitâ cautelâ Cl. Viri, *D. Antonii Deusingii*, Professoris Groningensis, hominis in fictos licet, factosve ex falsa suspicione Adversarios acerbissimi Censoriam vitare virgulam.

XI. Utique satis mirari nequeo, quo jure putet hic homo impunè licere sibi quemvis Epistolarum à *Blottesandæo*, nescio quò contra se, suaque Opera editarum Auctorem, Fautoremve suspicari, ac eundem mox pro Authoritate suâ, quæ nulla est, scriptis publicis, aut literis privatis eo nomine cum indignationis suæ minatione, tanquam supremus omnium in Tribunali sedens Princeps, vel potius Tyrannus ad Cordis sui secreta Ipsi extemplo pandenda citare, atque sic cognitorum sibi confessionem à quocunque temerè à se accusato exigere, ac tantùm non extorquere, atq; tunc pro lubitu aut à præcedenti calumniâ gratiosè liberare, aut novâ indignè gravare.

XII. Postquam verò hunc & illum sibi suspectum insolenti hâc methodo, licèt irrito simul conatu, ad examen vocavit, placuit novo Censori perversâ suspicione agitato nunc in me quoq; insurgere, atque calumniis insuper nomen meum & famam inquinare.

XIII. Homini autem huic animi impotentissimi non referam quidem par pari; quin sufficiet impræsentiarum mihi famam meam & innocentiam venenatis maledicentiæ ipsius aculeis liberatam vindicare, atque sic pernecessariæ ipsi resipiscentiæ ac pœnitentiæ (quam *Blottesandæo* & sociis ad ravim cum annexis conviciorum plaustris toties ubique inculcat) si bonus & probus imposterum audire cupit, occasionem ipsi salutarem præbere.

XIV. Libelli ergo sui, cui *Disquisitionis ulterioris de Chyli Motu atque Officio Hepatis* nomen dedit, pag. 307. accusat me 1. *Bilsianæ hæreseos strenuum hostem*; quæ jejuna est Calumnia. Falsum enim est, me ullius hæreseos vel opinionis esse hostem; quippe qui nemini sum infensus, vel infestus, quamvis longissimè abeat à meâ sententiâ. Cui accedit, quòd non pauca sint, de quibus idem sentio cum *D. Bilsio*; quædam etiam, in quibus citra ullam inimicitiam vel contumeliam dissentio ab ipso, quemadmodum videre est ex subjuncta Disput. 8. quædam denique, de quibus adhucdum meum suspendo judicium. Demonstret igitur *D. Deusingius*, ubinam hostilem meum contra *Bilsianam* hæresim vel opinionem testatus sim animum, ni malit patere cunctis suam ad Calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ tectam.

XV. Mox pag. 308. in vanâ criminatione suâ pergens ait 2. *me invidiâ personæ D. Bilsii agi.* Quod itidem falsissimum est ac injuriosum. Id donec probaverit (probabit autem nunquam) aut se saltem ritè purgaverit, pro Calumniatore *D. Deusingium* habebo; qui per Dei gratiam meâ sorte contentus nemini sua invideo animi, corporisve dona, nemini sua fortunæ bona, nemini suas virtutes vel artes; plenè scilicet persuasus, quicquid habet quivis homo, id non casu vel fortuitò ipsi obvenisse, sed à Dei quævis pro sapientiâ suâ nobis homuncionibus imperscrutabili & arbitrio liberrimo mirabiliter dispensantis nutu cuivis contigisse. In Dei proinde

Sapientiam & Bonitatem injurius graviter peccat invidus homo; qualis an non sit *D. Deusingius* ipse, judicet ipsius Conscientia.

XVI. Censet ibidem 3. *D. Deusingius, me veritatis amore minùs agi.* Sed unde hoc ipsi notum? Quonam indicio hoc ipsi patuit? An unquam ulli me falsi arguenti non auscultavi? An per fas & nefas semel à me dicta sum tuitus? Hanc quoque calumniam esse novit Renum scrutator & vindex Deus, cui proinde hanc meam commendo causam.

XVII. Concludit tandem 4. Morum quoque Magister *D. Deusingius*, *Animi πάθη meliori rationi nebulam in me officere*; scribere voluit, opinor, offundere. At ubi hoc unquam in me, scriptisve meis observarit, ostendat, si tam lynceus existat hic Censor. Illud in ipso potiùs habuisse, & adhuc habere locum testantur ejus opera tot criminationibus & conviciis referta, an conspurcata. Ab animo certè rationi solidæ parente & compositos affectus habente talia procedere nequeunt, verùm ab animo irrequieto, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque (quam idcircò ad Furoris species meritò revocarunt) turbine ac procellosis nebulis agitato, turbato, occæcatoque.

XVIII. Alibi, *Resurrectionis puta Hepatis asserta* p. 48. more suo agens *D. Deusingius*, fingit *Cordatos Viros mirari, me indignè tulisse, quòd Meibomius de Bilsii dexteritate verum esset professus.* Ubi tergeminam observo calumniam. Nam 1. à vero alienum est, me indignè tulisse, quicquid tandem de *D. Bilsio* testatus est *D. Meibomius.* Absit autem, ut unquam feram indignè, si aliquis profiteatur quod est verum!

XIX. Cui adde, quòd 2. non minùs vanum sit, quàm falsum asserere *indignè me tulisse laudatam*, non dicam à *D. Meibomio* tantùm, sed à quovis alio *D. Bilsii dexteritatem*, quippe quam ipse laudavi, dum ipsum non tantùm Anatomicum, sed *Industrium Anatomicum* jam ante biennium ferè celebravi *Disp.* 8. *Th.* 14. Quis autem, cui sanum est sinciput, credat te indignè laturum id in aliquo laudari ab aliis, quod laudaveris ipse?

XX. Sed 3. producat in medium *D. Deusingius Viros illos Cordatos* talia figmenta & chimærica suspiciosorum hominum commenta vel somnia mirantes. Neque enim puto ullum Virum Cordatum, Candidum saltem ac Probum, tale quid de me crediturum, hinc & miraturum, si me noverit. Quòd si me non noverit, Prudentis erit & Candidi, donec de rei veritate ipsi plenè constet, suum judicium & admirationem tantisper suspendere, nec quid temerè in re sibi incompertâ in alienæ præsertim famæ detrimentum decernere. Pro spectris proinde ac Puerorum terriculamentis habebimus personatos illos & sub Cordatorum larvâ duntaxat spectabiles *D. Deusingii* Testes, donec ipsos nominaverit, atque sic hâc se calumnia extraxerit.

XXI. Verumenimverò, ut omnibus procedere soleat cum Adversariis suis *D. Deusingius*, cogor hic 4. epimetri loco addere, *D. Meibomium* ægerrimè tulisse, ac sponte suâ pluribus, ipsoque adeò Cl. *D. Olao Borrichio*, præsentibus, apud me nihil minùs cogitantem conquestum fuisse, quòd *D. Deusingius* literarum suarum ad Cl. *D. Eyssonium* scriptarum hinc inde ita truncatam ediderit partem, ut in multis alienus affingatur dictis suis sensus, quo non tantùm ad cœlos extolleretur *D. Bilsius*; quod ferri posset: sed eo ipso ad tartara detruderentur Viri boni & Reipublicæ, quàm *D. Bilsius*, magis utiles; quod minimè ferendum. Quapropter ante suum in Italiam discessum tradidit mihi manu suâ ex literis suis excerptum, quò, si res aliquando ita postularet, tolli posset omnis de suâ scriptione dubitatio ac disceptatio. Annectam igitur cuncta verbotenus ex ipsius autographo, ubi priùs monuero ea, quæ diverso leguntur charactere, malâ fide fuisse omissa à *D. Deusingio.*

XXII. *Quæ nuper de* D. Bilsio *scripsi, ea nunc cum auctario repetere animus est, siquidem oculato Testi major habetur fides. Adfui ipsi cum Germano quodam, vidimusque ejus apparatum omnem.* Nec *fortè quisquam ipsius dexteritatem in secando posset imminuere*; nisi ipse nimiæ ostentationis culpâ suas laudes detereret. *Præter enim Balsamum in ipsis cadaveribus plurima ejus artificem manum loquuntur. Ipsam Cuticulam separatim nobis exhibuit: venarumque & arteriarum ductus non sine jucunditate spectare licuit. Denique etiam partim precibus, partim honesta fraude (neque enim Studiosos, sed Aulicos nos venditabamus) id impetravimus, ut vivum canem nobis præsentibus secuerit. Ibi quidem magnâ dexteritate, uno ictu & abdomen & pectus discidit, ad sinistram cultro paulùm declinans, paucissimo sanguine effuso, Ductumque Thoracicum ostendit: sed* nihil *præterea.* Interim verò intolerabilis nobis fastus ipsius fuit: adeò enim in omnes Anatomicos debacchabatur, ut, cùm ad Renes pervenisset, illos à multis Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret, &c.

XXIII. Intolerabilis meritò videtur Viris bonis & gravibus *D. Bilsii* fastus, quoniam cum

injurioso & contumelioso egregiorum & ipsi quoad industriam, dexteritatemque planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. Quamvis autem apud sectionis peritos fidem non inveniat vana ipsius, de quibusdam per iteratam toties non unius, sed variorum experientiam pessundatis gloriatio; ab imperitis tamen (quorum numerus longè major) semper aliquid creditur jactantiæ, aliquid calumniæ. Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensiùs addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, Professorumve laudatio immodica hominem jam per se nimis tumidum ita inflans, ut metus sit, ne brevi crepet. Enimverò quoties aliquis secreto naturæ suæ instinctu citra magistrum aliquod aggreditur studium, Artemve liberalem; atque aliquid egregium in ipso præstat, illum magis admirari & laudare solemus, quàm si ad summum in Arte fastigium pervenerit alius ab Artifice informatus ac eruditus. Aliquid verò talis *D. Bilsio* accidit forsan, cujus in studio Anatomico fervorem, solertiam, dexteritatemque uti Anatomicorum nemo non laudat, ita ejusdem fastum & in alios pueriliter insurgentis petulantiam rident, quotquot manum unquam operi admoverunt, & suis magis, quàm alienis oculis & manibus fidere didicerunt. Notant enim ipsum audere tum alienæ industriæ ignarum, quin & contemptorem affirmare quidem, non item demonstrare nonnulla consimilibus plurium observationibus contraria, tum suæ tenuitatis non satis conscium pronunciare de rebus angustos mentis suæ cancellos transcendentibus. Uno verbo, laudant omnes Anatomici solertiam & dexteritatem *D. Bilsii*, culpant ejusdem fastum & maledicentiam.

XXIV. Ego certè, qui non sum professione Anatomicus, aliquando tamen veritatis eruendæ ergo & viva bruta, & humana dissecui cadavera, necdum possum coniicere, quo nomine ita superbiat & Anatomicis insultet *D. Bilsius*, à quo hactenus nihil novi prolatum observo, quod utilitatem aliquam conferat Arti Medicæ aut faciliùs docendæ, addiscendæve, aut feliciùs exercendæ. Sunt enim magis ad sui ostentationem, quàm usum communem composita ipsius opera. Quicquid verò de *Ductu* sibi *Rorifero* dicto, & *Rore*, ejusque usu contra cæteros omnes asserit, probatione indiget; cujus loco contumeliosè invehitur in dissentientes, nec sibi mox assurgentes ac plaudentes.

XXV. Sed revertamur ad *D. Deusingium*, qui ne quid intactum relinqueret, quo se mihi nociturum sperabat, voluit pag. 47. *Pæana cecinisse Bilsio Blottesandæi Slegelium, quòd provocasset, sed frustrà, in vicinia licet, summos Anatomicos DD. Sylvium & ab Horne, &c.* Quâ exprobratione invidiosa nolentem volentem cogit me illa in medium proferre, quæ mallem suppressa; sunt enim puerilia. Quisquis enim *D. Bilsii* provocationem legit, ac cum judicio expendit, mox quàm ridicula sit, facilè agnoscit; imprimis ubi ad singulas circumstantias attendit. In Lectorum proinde à nobis remotiorum gratiam totum negotium paucis, quemadmodum gestum est, enarrabo.

XXVI. Descripserat & figurâ expresserat *D. Bilsius* contortum, variisque gyris in se redeuntem volvulum in Ductu Thoracico circa suam in jugularem venam insertionem. Hunc sæpius à se frustrà quæsitum in dubium vocavit *D. van Horne*, optavitque sibi manus mox daturo & gratias ideò acturo illum à *D. Bilsio* monstrari. In quem finem parati erant aliquot Medici Leidenses unà nobiscum Roterodamum tendere; permoveram enim præsens ad illam demonstrationem *D. Bilsium*. Quoniam verò mihi fortè tunc erant Ægri quotidie semel saltem visitandi per literas ad *D. Riickvvardum* scriptas rogavi *D. Bilsium*, uti horâ quartâ matutinâ hinc discedentes, ac circa decimam Roterodamum appellentes paratos offenderemus dissectioni ac demonstrationi canes; quò his absolutis liceret nobis eodem die domum reversis periculosè decumbentes ægros invisere. Reposuit *D. Bilsius* non posse administrari sectionem, nisi horâ secundâ pomeridianâ, quâ demum liceret quibusdam ex Magistratu illi interesse, ut & Medicis tempore antemeridiano ægrorum suorum visitatione occupatis; additâ insuper novâ conditione, ut *D. van Horne* ibidem alium secaret canem, in quo, si quam moveret controversiam, *Bilsianorum* placitorum contrarium ostenderet. Responsum est autem à *D. van Horne*, se non Actorem, at Spectatorem vocatum esse; paratum tamen cuivis optanti & ad se Lugdunum venturo demonstrare, quæ alicubi essent à se asserta. Cæterùm ad spectandum ea, quæ patefacturus esset *D. Bilsius*, non requiri Magistratûs præsentiam. Iniquum denique videbatur nobis Medicos Roterodamenses, si quibus liberet sectioni interesse, non velle, aut ridiculum, non posse ante horam decimam præfuisse ægris suis graviùs decumbentibus, postquam necesse habebant Leidenses toto ferè die à suis abesse. His ergò remoris irritus factus est meus & *D. Riickvvardi* conatus, ad reconciliandum cum *D. van Horne* alienatum *D. Bilsii* animum susceptus,

ptus. Provocavit quidem postmodum Thrasonicè *D. van Horne* ad mutuam sectionem *D. Bilsius*, eandem cupiens semper coram hujus vel illius Urbis Magistratu tanquam judice administratam; monitus forsan ab aliis, cùm non subsint, non se submittere in controversiis plerisque, Academicis præsertim, quales sunt Anatomicæ, hujus Universitatis Professores, Arbitris vel Judicibus Urbanis, sed duntaxat vel Academicis, & quidem rei agitatæ gnaris, vel Utriusque Curiæ Senatoribus. Ex quâ simplici actorum (quæ utriusque partis literis apud me servatis omni tempore probare potero) narratione facilè patere potest unicuique, quid de clamosa *D. Bilsii* provocatione & inani gloriatione in *D. van Horne* ac meum opprobrium à *D. Deusingio* mota debeat statui. Adde quòd nunquam Dissentientium partium uni, nedum rudiori, alterâ inauditâ vel reluctante licet aut Statum quæstionis, aut Arbitros, aut Conditiones pro lubitu constituere & alteri obtrudere, ac tandem omnibus, vel quibusdam meritò repudiatis, tanquam re probè gesta, triumphum imaginarium & pæana sibi canere ante ullam vel pugnam initam, vel victoriam de Adversariis reportatam; quod *D. Bilsius* fecit, & à *Slegelio* in ejus gratiam & nostrum dedecus similiter factum optavit *D. Deusingius*.

XXVII. Sed quærat aliquis, quænam tandem esse potest tantæ *D. Deusingii* in *D. van Horne & Sylvium* iracundiæ, acerbitatisque causa, quænam occasio? Nam eâdem pag. 47. testatur *se ipsos veneratum esse semper, nec ullam ipsis unquam à se priùs datam occasionem, ob quam justè sibi potuerunt irasci.* At nî probarit me hactenus ipsum offendisse (probabit autem ad Calendas Græcas) quæ nunc ex ipsius Tractatulis contra me dicta protuli, falsitatis eum arguunt & mendacii.

XXVIII. Si quis tamen desideret tantæ in *D. Deusingio* protervitatis causam veram cognoscere, inspiciat p. 48. & mox tolletur ipsi hoc dubium. *Si velint* (*D. van Horne* puta & *Sylvius*) *extra suspicionem manere apud Viros Eruditos* (*ut eos ipse vellem honestiores haberi, quàm ut conscii fuerint*) *ostendant saltem vel publicè, vel privatim sibi displicere id genus scriptionis per libellos famosos, quod ipsorum itidem causa, ut suspicio multis, at sine mea culpâ, in me, meaq́; à Nebulonibus prodiit, &c.*

XXIX. Has suspiciones ac criminationes ineptas priusquam solvam, rogo *D. Deusingium*, ut 1. nominet mihi *Eruditos* illos Viros, qui suspicantur me *conscium* Epistolarum, quæ in ipsum prodierunt, nisi sub tectis Eruditorum Virorum nominibus latitans velit cognosci Calumniator suspiciosus. Proferat saltem 2. suspicionis istius rationes ullas probabiles. Ego certè nullam possum comminisci; neque enim ulla mihi fuit unquam cum *D. Deusingio* simultas, nulla de ipsius decretis (quæ ut hactenus ignoro, sic adhuc vel ideò magis ignorare volo) controversia; ut non videam, quorsum ipsi lubeat *in mei gratiam* conscriptas toties decantatas Epistolas. Ipsius prætereà dignitatibus, honoribus, commodis, famæ &c. nec invideo, nec inhio; paucis nimirum, quæ per Dei benedictionem ac benignitatem possideo; quinimò paucioribus, si Divinæ providentiæ ita videatur, contentus vivere doctus. Adeò ut hariolari nequeam, quænam hominem illum in me nihil contra ipsum patrantem, nihil molientem, nihil forsan potentem concitarint & agitarint Furiæ.

XXX. Unum adhuc addo & desino, si hæc Viro Deum purè timente atque proximum ritè diligente dedecora mentem *D. Deusingij* occupaverat suspicio mala, quidni per literas, quemadmodum alios, sic & me quoque hanc ob rem solicitavit & rogavit? Habuisset profectò ex tempore responsum, quod animam ipsius tam iniquo liberasset præjudicio & odio. Quòd si infra suam dignitatem fore censuisset, si prior ad me Novitium literas scriberet Professor Veteranus, poterat idem per literas toties, ad Cl. *D. Vorstium*, utriusque nostrûm olim Præceptorem, & nunc quoque Amicum, ac mihi Collegam honorandum scriptas idem sciscitari, atque responsum commodum expectare. Sed libuit homini Cordato, pugnaci & rixoso animum meum & vires scripto publico & acri experiri, quin ad retundendos publicè virulentos scripti sui mordacis aculeos, nî Probi nomine indignus, vel Timidus & Socors haberi velim, irritare ac cogere.

XXXI. Quamvis autem propter agendi modum planè illiberalem à *D. Deusingio* observatum eundem minimè dignum judicem, cui cordis mei penetralia aperiam; ne tamen tacendo consentire videar, meque apud Viros veri ac æqui amantes suspectum reddant pessimæ *D. Deusingii* artes, quin potiùs constet universis innocenti mihi ac immerenti structas esse ab ipso insidias & technas, expediam & solvam uno ictu ex suspicione falsa connexum, & simulatæ probitatis larvâ implicatum, putidarum denique calumniarum felle inquinatum, ac omnino detestabilem nodum. Testor proinde hic publicè Conscientiam meam, ipsiusque conscium Deum,

me Epistolarum à *Blottesandao* contra *D. Deusingium* editarum nec Authorem, nec Socium fuisse, sed ne quidem ipsum nosse. Non puto tamen, si vel unum vel plures illarum suspicer Authores, teneri me illos hîc *D. Deusingio* indicare aut nominare, atque in immeritos forsan (omnis namque suspicio fallax est ac dubia) odium ipsius, iram, clamores, convicia & nescio quæ non excitare.

XXXII. Dilutis hactenus vanis *D. Deusingii* Suspicionibus atque Calumniis, nescio an operæ pretium sit ejusdem minùs æquam vel aptam de propositis à me *Bilis Motu, Ortu & Usu* censuram refellere: cùm illa quæ adversus mea movet, satis arguant ipsum aut mea non legisse, aut præ nimiâ festinatione non expendisse, aut affectu præpostero abreptum non percepisse; ne dicam ipsum, si, quod inaudio, Chymica ignorat, pleraque mea non satis intelligere, nec proinde censere potuisse.

XXXIII. Quòd si unius, pluriumve rerum cognitione ac doctrinâ se cæteris suis coævis præstare putat *D. Deusingius*; quidni sua vel inventa per experientiam multifariam, vel excogitata per ratiocinationem solicitam, si quæ habet Reip. utilia, intactis, inconcussis, irreprehensisque alienis, more Mathematicorum (cùm præsertim inter illos & ipse numeretur) rationum urgentium & catenatarum robore ac evidentiâ ita adornata Literatorum Orbi proponit, ut Ipsorum assensum firmissimè cogant, meritasque suæ diligentiæ aut industriæ laudes vi blandâ quibusvis exprimant.

XXXIV. Interim meâ, & aliorum forsan interesse quis credat, aliquid saltem à me *D. Deusingio* hîc reponi; ne, si planè sileam, tumidior factus de Triumpho brevi habendo consilia ineat. Risum profectò tenere non potui, ubi Oratorem ipsum quoque pag. 313. observavi, atque ibidem argumenta Herculea & tanto Philosopho-Medico planè digna legi, quibus miserabiliter Cl. *D. Bartholino* persuadere conatur, *ne conjecturis meis incertis animum denuò involvat, & Nova in Arte Principia citra sensum, ac fortè meliorem rationem* prolata *admittat.* (Sic unico bruti fulminis ictu cadunt, corruunt, prosternuntur & proteruntur mea dicta omnia!) quin potiùs, vel sui saltem, Amici nempe cordati & candidi, commiseratione motus *largiatur sibi motum Chyli ad Hepar, ipsique Hepati subsidiariam aliquam opem inservientem Cordi, pro sanguinis præparatione, &c.* atque quamprimùm ad desertam, desperatamque aliàs *Veterum de Hepatis ac Bilis Usu* opinionem tam disertè ac nervosè à se hîc assertam denuò accedat; in gratiam scilicet, vel se intercessore cum Adversariis mox restituendus. Hæc tam gloriosi Debellatoris argumenta verbosa recitasse an non est simul abundè ipsa refutasse?

XXXV. Ejusdem planè roboris & naturæ argumentum est, quo pag. 307. in me irritare satagit eundem *D. Bartholinum*, quòd temerarius *audeam ab ipso (utpote me non minùs exercitato Anatomico) atque à receptâ omnium ferè Anatomicorum sententiâ dissentire.* Licet tamen vel Tyroni Anatomico, ubi aliquid ab Artis Magistris non visum, vel notatum priùs inter secandum observat, idem ulteriùs & accuratiùs investigare, ac quicquid aut externo sensu percepit, aut mentis acumine inde deduxit, in commune bonum aliis communicare. Id quoties citra aliorum contumeliam & ignorantiæ exprobrationem contingit, laudi cedit Inventori, quemadmodum contrà dedecori, quoties invento suo pueriliter turgens Thrasonicè insultat Prædecessoribus suis, se non semper ideo minùs oculatis, aut dextris, aut ingeniosis, sed fortè minùs fortunatis. Casus enim, ne quis fallatur, longè plura nobis aperit & pandit in rebus Anatomicis, & forsan Naturalibus omnibus, quàm obscura & latitantia investigans & conjectans mentis oculus, quo tamen simul utendum nemo negat.

XXXVI. Sed imprimis lepida sunt & faceta, quę mox elicit ex nostro dissensu Consectaria, dum eadem p. 307. inde arguit 1. *Non semper in re Anatomicâ solo Sensuum testimonio niti Anatomicos*; quin 2. *fallax esse judicium Sensuum, ni Ratione sublevetur*; denique 3. *Nostrûm alterutrum circa Bilis saltem secretionem ac motum suo Sensuum judicio falli ac decipi.*

XXXVII. Verum sponte quidem suâ & mole propriâ corruunt hæc argumenta plumbea; quod in Tyronum tamen gratiam ostendendum. Et 1. quidem Anatomicorum nemo docuit unquam, quod sciam, solo Sensuum externorum testimonio nitendum in re Anatomicâ & partium Usu vero eliciendo; licet omnem Conclusionum suarum à Sensu petant certitudinem.

XXXVIII. Quomodo autem 2. Ratione sublevari possit Sensuum judicium, ne fallax sit, non assequor; qui minimè fallax, sed certum, indubitatumque puto Sensuum externorum cum requisitis unicuique conditionibus omnibus agentium testimonium; cui præterea confirmando, sublevandove tantum abest, ut aliquid conferre possit Ratio, ut illa ipsa omne suum in rebus Sensilibus ritè cognoscendis ac dijudicandis à Sensu externo mutuetur & accipiat robur & firmamentum.

XXXIX.

XXXIX. Nostrûm verò neuter 3. Bilis aut Secretionem, aut Motum Sensu se observasse dixit; unde planè ridiculum est arbitrari nostrûm alterutrum hîc Sensuum judicio falsum aut deceptum. Enimverò, ut Canes nimiùm festinando creduntur cæcos parere catulos, sic quotquot temerè in quovis negotio præmaturum interponunt non vocati judicium, reverà deprehenduntur sæpissimè cum *D. Deusingio* hallucinari.

XL. Quorsum pag. 336. asseveret *D. Deusingius*, *me præ aliis elegisse Helmontij* vel *Backij*, vel *suam* pag. 306. cum cæteris citatam *de Bile* opinionem, nisi ut tacitè Furti & ingrati animi me insimulet, non video; præsertim, ubi similes ab ipso criminationes alibi in hos aut illos vibratas expendo. Faxo tamen, ne hoc ipsi succedat ex voto. Equidem ultrò fateor etiam nunc ignorare me, qui rebus ipsis Naturalibus continuatâ multis annis & accuratâ pro virili Experientiâ, hancque comitante Ratiocinatione anxiâ rite cognoscendis; non item diversissimis Auctorum singulorum de re quavis Opinionibus, pro lubitu nonnunquam vel ambitione fictis colligendis, seligendis, vellicandisve tempus meum & operam impendi, & indies adhuc impendo: Fateor, inquam, ignorare me, an aliquis ante me similes meis protulerit de *Bilis Generatione*, *Motu & Usu* cogitationes. Hoc si factum quis probaverit, eo ipso à me Novatoris removebit calumniam. Id saltem certum, me à commemoratorum modò Auctorum trium nemine opinionem meam esse mutuatum; quippe qui eandem ante annos duos & viginti jam fovi, & in Collegio Anatomico viginti Auditoribus in hâc Academiâ dictatam publici juris tunc feci. *Helmontii* verò, ut & *Backii* scripta septem post annis demùm, anno quippe 1648. lucem viderunt.

XLI. Non dicam hic, ut retaliem *D. Deusingium* ex Dictatis meis ab Auditorum meorum aut hæredum aliquo sibi quomodocunque tandem comparatis (quod à bonâ, meliore, optimâve ratione non puto alienum) hausisse forsan, & nunc ingratum, quin & insuper injurium dissimulasse illa, quæ toto adhuc decennio seriùs, anno puta 1658. de *Bile Chylo & Sanguini condiendis admiscenda, in Ideâ Inst. Medic. Physiolog. cap. 6.* §. 9. tam *disertè* contra ea, quæ alibi aliter docuit, *inculcavit*; *ut adeò*, dum indesinenter fluctuantis suæ mentis opera commentitia, & nullo Sensu externo, nullâ proinde Ratione solidâ firmatâ

Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis,

Dubium se hic profiteatur (sic de se testatur ipse p.307). sibique similem, hoc est, ob incertitudinem quovis nutantem.

XLII. Plura quidem haberem adhuc dicenda, sed non decet, Candide Lector, diutius Te *Deusingianorum* placitorum lectione hîc morari, vel fatigare: valde metuo enim, ne mea transcriptione aliquid decedat ipsis nativæ venustatis & innati decoris. Malo proinde, postquam sibi solus omnia capere, ac præ aliis sapere videtur hic *Aristarchus Groninganus*, ad perennem illum omnis scibilis Fontem dicam, an inexhaustum infandæ doctrinæ Oceanum hominum stupenda quævis & inaudita, sed in accurata summi omnium hujus ævi Scriptorum Censoris trutina priùs castigata ardenter sitientium gressum rectà dirigere, quò sic Nectareæ

Dulciùs ex ipso fonte bibantur Aquæ.

Tu interim vale, & incorruptè, imo integrè judica vel sile.

Dabam Lugduni-Batavorum, III. *Id.*
Ianuarii CIƆ IƆC LXIII.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII DISPUTATIONUM MEDICARUM DECAS,

PRIMARIAS CORPORIS HUMANI FUNCTIONES NATURALES,

Nec non

Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

DISPUTATIONUM MEDICARUM I.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo.

Rerum mutatio. I. NATURALIUM rerum omnium communis affectio est Mutatio.

Hominis mors. II. Maxima homini mutatio accidit, quando cum morte commutat vitam.

Ejus causa. III. Moritur homo, quando extinguitur in ipso innatus Cordis Ignis.

Ignis vitalis extinctio. IV. Extinguitur hic Ignis, quando vel pabulo convenienti destituitur, obruiturve; vel aëris commodi inspiratione privatur.

Ejus pabulum sanguis. V. Conveniens hujus Ignis pabulum est Sanguis laudabilis, ob continuam sui consumptionem reparatione indigens continuâ.

Hujus reparatio. VI. Reparatur sanguis per assumpta ore alimenta, eaque fœcibus suis secretis, hinc & excretis liberata.

Alimenta duplicia. VII. Alimenta distinguuntur in solida & liquida, sive cibum & potum.

Eorum secretio à fæcibus. VIII. Ab inutilibus ac fœculentis partibus secedunt partes alimentorum sanguini reparando utiles, nunc faciliùs, nunc difficiliùs, prout firmiùs, vel laxiùs sunt inter se junctæ, mistæque.

Ad secretionem præparatio. IX. Præparantur & disponuntur ad faciliorem partium utilium & inutilium separationem ac secessum alimenta in ore atque ventriculo.

Chylificatio. X. Mutationem, quam in ventriculo subeunt alimenta, quamque impræsentiarum examinare fert animus, *Chylificationis* nomine vulgo indigitant; nobis *Fermentationis* nomen magis arridet ob rationes mox secuturas.

Corporis dissolutio primus gradus ad perfectionem. XI. Quemadmodum Naturę, Artisque ultimus finis & scopus est corporis cujusvis in genere suo perfectissimi constitutio: sic primus ad illam gradus est ferè corporis cujusvis aliquibus sui partibus eò spectantis resolutio, & compagis sive vinculi communis, quo partes ejus omnes in unitate continentur, dissolutio

 blanda,

blanda; quâ partes omnes & singulæ ad propositum scopum collimantes ac necessariæ post sui à reliquis segregationem in suâ perstantes integritate aptæ sunt & ritè dispositæ ad novum illud mistum constituendum.

Dissolutio hæc duplex. *Ustio.* *Fermentatio vel Putrefactio.*

XII. Utique duplex mistorum observatur destructio & dissolutio: Altera quidem violenta & subitò cum notabili partium dissipatione contingens ab *Igne*, *Ustio* dicta; altera verò blanda & lentè citra notabilem partium jacturam contingens per *Aquam*, *Fermentatio*, vel, quando fœtor coincidit, *Putrefactio* vocata.

Vinculum mistorum duplex. Sal, Oleum.

XIII. Sed & duplex observatur mistorum vinculum, primarium quidem & potentius, *Sal*; secundarium verò & imbecillius, *Oleum*: illius vim frangit *Aqua*; hujus immutat & destruit *Ignis*.

Quænam Fermentari dicantur.

XIV. *Fermentari* propriè dicuntur tam 1. fructuum plerorumque, uvarum imprimis expressi, & in loco ab ambiente frigore secluso vasis aptis cum sufficienti aëris externi communicatione conclusi Succi; quàm 2. ex frumentis variis (ut de melle, sacchаro, fructibusque exsiccatis, uvis passis præsertim nunc sileam) cum aquâ parata, Cerevisiæq; nomine vulgò venientia decocta; aut 3. ex farinâ quâvis cum Aquâ; aquamve continente liquore confectæ massæ, atque ad promovendam fermentationem addito fermento in loco calidiusculo, tepido saltem, repositæ.

Quænam Fermentationem promoveant, aut impediant.

XV. Quicunque autem mutationum omnium quæ diversis prædictarum Fermentationum speciebus contingere solent variæ, investigator & observator erit accuratus, comperiet promoveri quamlibet, ubi concurrunt 1. *Aqua copiosa*. 2. *Ignis sive Calor mediocris*. 3. *Aër satis liber*: impediri verò 1. *ob Aquæ penuriam*. 2. ob *Caloris defectum*, ab externo frigore ortum. 3. ob *Aërem liberum* materiæ fermentandæ *interclusum*.

XVI. Hinc est, quòd Vina Hispanica nec tam celeriter, nec tam potenter fermententur, ac Rhenana, duplo plus Aquæ, si cum Spiritu volatili conferas, quàm illa continentia.

XVII. Hinc est, quòd Aëri frigido exposita musta admodum lentè aut minimè fermententur, secus ac eadem in cellis reposita, & imprimis externo calore adjuta.

XVIII. Hinc est, quòd eadem musta vasis arctè conclusa fermentari nesciant, vel desinant; quæ in iisdem aliquâ sui parte patentibus fermentantur ex voto.

Ratio, cur alia aliis faciliùs fermententur.

XIX. Rationem horum omnium si quis roget, hanc damus. Primarium mistorum vinculum; *Salem*; *dissolvit Aqua*; Secundarium, *Oleum, alterat Ignis*: Halitus hinc elevati abeunt in auras, Ignem aliàs suffocaturi, atque operationem ipsius enervaturi. *Sal dissolutus coagulare, Oleumque rarefactum unire* desinit. Atque sic dispositæ sunt Misti partes omnes, ut ab invicem segregentur, inque novi misti constitutionem coëant & adunentur facilè.

Chylificationem esse Fermentationem.

XX. Quòd si quis omnia circa alimentorum assumptionem, primamque mutationem contingentia contulerit cum modò recensitis, quàm benè cum Fermentatione quadret ipsa, mox agnoscet.

Ciborum masticatio ad Fermentationem præparatio.

XXI. Nam 1. Cibi masticati, atque dum identidè linguâ hinc inde transferuntur in ore, salivâ simul imbuti secuturæ in ventriculo alterationis rudimenta præ se ferunt ac fermentationis.

Alimenta in ventriculo in Chylum verti.

XXII. 2. Pars alimentorum fixior & esculenta (dum potulentorum pars magna sensim ad intestina, hinc & lactea vasa properat) in ventriculo diutinè, ad horas scilicet tres, vel quatuor, & quandoque plures subsistens ibidem in materiam albicantem, rarescentem ac tenacem; atque fermentati panis massæ non valdè dissimilem convertitur.

Alimentorum reliquiæ similes fermento.

XXIII. 3. Reliquiæ alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, atque salivæ continuò deglutitæ beneficio sensim spumosiores factæ fermento ex massæ prædictæ portione addito sale parato omnibus modis assimilantur.

In saliva primaria fermenti vis. *Sali[redacted] natura.*

XXIV. Quinimò in salivâ ipsâ primarias fermenti vires contineri, & ab ipsâ procedere nemo negabit, qui præter jam dicta ex salivæ defectu vel vitio alimentorum in ventriculo fieri solitam mutationem deficere, vel vitiari observaverit; qui *Salivam ex Aquâ multâ, paucoq; sale ac Spiritu imprimis constare* cognoverit.

Quænam ad Fermentationem in Ventriculo concurrant.

XXV. Concurrunt autem ad alimentorum Fermentationem in Ventriculo ritè obeundam 1. *Aqua* ex potu, potulentâve ciborum parte, ut & salivâ petita. 2. *Ignis* moderatus à Corde per arterias cum sanguine, Ventriculo, partibusq; vicinis sufficienter in sanis communicatus, aut in valetudinariis quibusdam per interna, vel externa auctus, fotusve. 3. *Liber halitibus* & quandoque ructibus quoque per œsophagum erumpentibus *exitus*. Quibus accedit 4. *Sal in salivâ* latitans, & ciborum fermentationem citiorem procurans: quod in aliis etiam contingit fermentationibus, quæ admisto fermento vel sale saltem paucis quandoq; horis absolvuntur, ad plures aliàs dies ante sui perfectionem duraturæ. Sed nec 5. *Partem Salivæ spirituosam* in fermentatione promovendâ otiosam testatur Vini Spiritus in eundem finem aliquando utiliter assumptus, & imprimis rebus aliis fermentandis commodè admistus.

Qua ratione Alimentorum partes sint conjunctæ.

XXVI. Salis autem, Spiritûs & Aquæ in salivâ existentium & Igne adjutorum ope junguntur faciliùs; sed, quàm priùs, laxiùs quoque inter se alimentorum variorum partes salinæ, spirituosæ, aqueæ, oleaginosæ, & si quæ adhuc insunt ipsis aliæ: quinimò exinde disponuntur eædem ad promptiorem sui ad invicem secessum; de quo aliàs.

COROLLARIA.

Effervescentia quomodo differat à Fermentatione.

1. Effervescentia *ex* spiritûs acidi & salis lixiviosi, *aliusve subjecti cujusvis fixum salem concludentis concursu orta, toto cœlo differt à* Fermentatione. *Hujus namque finis est partium misti ad faciliorem sui segregationem dispositio per salini earundem vinculi dissolutionem: Illius autem, spiritus acidi cum lixivioso sale coagulatio, aliove subjecto concentratio, adeoque cum ipsis conjunctio.*

Et utraque hæc ab Ebullitione ex affusâ vivæ Calci aquâ.

2. *Sed nec* Ebullitio *ex* affusâ vivæ Calci aquâ *excitata cum alterutrâ confundi debet; cum isthæc à concluso quidem priùs calci ex calcinatione Igne, ast per accedentem Aquam à compedibus iterum liberato producatur. Liberatur autem Ignis à parti-*

bus terrestribus ipsum salis ope concludentibus, quamprimum Terram deserit quodammodo Sal, ut irruat in Aquam, in quam non transit tamen sine admistâ cum Oleo tantillo Terrâ; quibus ortum suum debet Calcis cremor tam ejus lixivio innatans, quàm subsidens.

DISPUT. MEDICARUM II.

De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione, atque in Lacteas Venas Propulsione in Intestinis perfectâ.

I. ABsit nostro Veritatis eruendæ, ac de Ægris benè merendi studio Invidia, absit Calumnia. Neque enim aut Veterum, aut Recentiorum ulli dicam scribimus, dum in commune mortalium omnium adversâ valetudine diversimodè conflictatorum bonum, citra ullius præjudicium susceptos, emensosque multis annis labores molestos & immensos publici juris facimus; nec minùs Suspiciones, quàm Opiniones nostras Veritatis trutinâ, *Experientiâ*, pensandas, expendendas, decernendasque, uti candidè, sic & liberè promimus & liberaliter.

II. Constituimus namque, si cœptis faveat Deus, quasvis ad Vitæ naturalis beatitudinem requisitas hominis functiones delibare, ac de singulis cogitationes, observationesque nostras, imò dubitationes quoque Disputationibus publicis comprehensas, subsecuturis Exercitationibus Practicis fundamenti loco prætermittere, ac Eruditorum examini & censuræ subiicere; atque interim nobilia Tyronum nostrorum Ingenia utili hoc exercitio ad majora excitare & manu quasi ducere.

III. Postquam igitur nuper *Ratione Duce ac Comite Experientiâ* Alimentorum ore assumptorum, atque Ciborum præsertim in Ventriculo fieri solitam mutationem tum *Chylificationis*, tum *Fermentationis* nomine multis jam tritam ventilavimus, proximum est, ut nunc pari modo *Chyli à fœcibus alvinis Secretionem*, *hinc & in Lactea Vasa Propulsionem* pro virili parte explicemus, ac rem in Medicorum Scholis hactenus forsan inauditam cum bonâ omnium bonorum veniâ proponamus.

Misti partium secessio. IV. Non nisi ad summum perductâ Fermentatione sponte secedunt ab invicem misti partes, atque imprimis mox in auras tunc abiens *Spiritus Volatilis:* Cujus in vino abundantis exhalatione sensim in vappam degenerat Vinum.

Quando ad summum est perducta fermentatio. V. Ad summum, inquam, perductâ Fermentatione; debellato scilicet ac enervato tandem ipso etiam Spiritu Acido; à quo in misto existente copioso & unà cum Spiritu Volatili aliquatenus consurgente feriuntur admotæ nares.

Acidi Spiritûs Conjunctio & Sejunctio. VI. Hic enim *Acidus Spiritus, ex Sale per Oleum ab Igne distillatione parabilis, Sali lixivioso, ex rerum ustarum cineribus per Aquam eliciendo,* & *Oleo*, hinc & *Terra* conjungitur intimè, atque ab iisdem sejungitur difficillimè.

VII. Quoties autem, uti præsenti negotio usu venit, non purissimæ quidem ac simplicissimæ, puriores tamen ac simpliciores adeòque minùs compositæ, maximeque fluidæ desiderantur misti partes; toties, ubi ad requisitum illi Secretioni instituendæ gradum ascendit Fermentatio, segregandæ sunt & sejungendæ misti partes fluidiores & futuro usui convenientiores à viscidioribus, magisque consistentibus, ideoque inutilibus. *Secretio partium fluidiorũ à viscidioribus quando fiat.*

VIII. Hæc partium omnium fluidiorum à viscidioribus & magis consistentibus Secretio, cùm solâ fermentatione obtineri nequeat (aliquarum enim secretionem illâ obtineri non negamus) novâ fermentatæ massæ adhucdum cohærentis mutatione atque alteratione, quâ hoc præstetur, opus esse patet. *Ad eam præter Fermentationem requiri adhuc aliam mutationem.*

IX. Desideratam huic Secretioni mutationem, multis necdum perspectam, sed in Democriti puteo latentem ut eruamus faciliùs, libet in consilium & auxilium advocare stupenda, mirandaque indies patrantem Chymiam, primariam certè mutationum naturalium Artem, in quibusdam, si dicere fas sit, Naturam ipsam superantem, atque Physicæ Scientiæ, ut & Medicinæ solidæ constituendæ perutilem ac unicè necessariam. *Hæc per Chymiam eruenda.* *Chymiæ laus.*

X. Quosvis autem, solertes præsertim & operi attentos Discipulos infinitis exemplis docebit illa, nunquam satis laudata, quia nunquam satis exculta vel cognita Ars, quemadmodum ex plenè fermentatis mistis secernuntur Ignis ope destillantes partes ad primævam simplicitatem & puritatem proximè accedentes; sic ex iisdem remissiùs fermentatis, aut aliàs minùs exactè mistis separari posse partes magis compositas, fluidiores tamen, à cæteris viscidioribus, magisque consistentibus; idque admiscendo aliquid, cui ob majorem affinitatem jungantur misti partes alterutræ, desertis ac relictis cæteris: unde rursus coalescentes vel subsidunt, vel innatant desertis. *Quid doceat.* *Partium diversa separatio.*

XI. Sic Aquæ Vitriolatæ aut Vitriolo Aquâ soluto si affundas Tartari Salem itidem Aquâ vel Aëris humiditate Aqueâ solutum, jungetur huic Tartari Sali, utpote sibi magis affini, Spiritus acidus in Vitriolo latitans; deseretque suum Sulphur, quod præceps liquoris fundum sensim petet: unde etiam *Præcipitationem* indigitarunt hanc mutationem Artifices; quæ ob admistæ Aquæ copiam faciliùs procedit & celeriùs. *Separatio Spiritûs acidi à suo sulphure in vitriolo.*

XII. Sic Metalla Spiritu acido, Aquâ forti puta, corrosa, quoties aliud Metallum, corpusve prædicto Spiritui magis affine additur solutioni, toties à Spiritu corrodente derelicta sensim subsident, dum ille immisso unitur corpori. *Ut & Metallorum ab aquis fortibus per alia corpora.*

XIII. Hæc unitorum secretio, & uniendorum concretio, quando cum notabili aliquâ uniendarum partium pugnâ & hinc excitato fervore contingit, *Effervescentiæ* nomen meruit: In quâ semper observantur concurrere Spiritus acidus & Sal lixiviosum, corpusve lixivioso sale prædictum: quod, quò purius fuerit, eò arctiùs ei jungitur Spiritus acidus & ab eodem secedit segniùs: ac vice versâ. *Effervescentia quid sit & quænam ad eam concurrant.*

XIV. Simili planè modo Fermentatorum in Ventriculo Alimentorum partem puriorem, fluidiorem, Sanguinique producendo magis utilem, *Chyli* nomine notam, opinamur *Per hanc Chylus à fæcibus secernitur.*

secerni in Intestinis ab eorundem parte impuriore, viscidiore, hominique minùs utili in *Alvinas fœces facessente.*

Et quidē ope Bilis & Succi Pācreatici. XV. Vt autem, cui hoc muneris adscribendum sit, pateat, notandum, instituto accurato omnium tam in brutis, quàm hominibus per Anatomen observabilium examine, hactenus duos duntaxat animadversos loco huic usui conveniente ad intestina delatos Liquores, *Bilem & Succum Pancreaticum*, quorum alterutri, vel utrique hanc *Chyli ab Alvinis fœcibus Secretionem* omninò acceptam putamus referendam.

Horum liquorū effusio in intestina. XVI. Effunditur enim ut plurimùm per communem Ductum sive Exitum uterque Liquor præfatus in cavitatem Intestinorum, & quidem quatuor circiter transversorum digitorum spatio sub Pyloro: unde commodissimè præterlabentibus alimentis fermentatis admisceri potest ac debet uterque liquor.

Quomodo id fiat in Succo Pancreatico. XVII. *Pancreaticus Succus* cùm in peculiari vesicâ vel cavitate non asservetur, nec in suo ante paucos demum annos à Wirsungo primùm observato Ductu à Nobis aut aliis, quod sciamus, benè dispositis & sanis omnibus unquam fuerit repertus; non dubitamus asseverare ipsum continuò per Ductum suum deferri ad Intestina, mutuato à Pancreate, in quo præparatur, Pancreatici nomine.

Quâ ratione id fiat in Bile. XVIII. *Bilis* autem, utpote Vesiculâ propriâ Epatis cavo insitâ conclusa, nec nisi in Ægris effusa tota, innotuit jam pridem omnibus. Hæc quoniam non è Corpore, sed in Corpus exoneratur, necessariam, utilemque sui productionem & coacervationem ostendit.

XIX. Effundi autem ad Intestina in Sano homine Bilem suspicamur, quoties alimenta debite fermentata è Ventriculo propelluntur, in ac per Intestina, & quidem motu Ipsorum peristaltico in brutorum viventium sectionibus non semel oculis à Nobis & aliis usurpato: tracto scilicet in consensum Folliculo Bilario, utpote ab eâdem causâ, de quâ suo loco & tempore, moto.

Succus Pācreaticus parum à Saliva differt. XX. *Pancreaticum Succum naturalem nihil vel parum à Salivâ differre* putamus, uti docebimus pluribus, quando ex professo de Glandularum agemus usu.

Bilis ex quibus constituatur. XXI. *Bilem* autem si quis terminis descriptam cupiat Chymicis, & analysi Chymicæ respondentibus, arbitramur ad ejus constitutionem concurrere *multum Salis lixiviosi retorridi, atque ideò subpinguis, accedente insuper pauco Oleo pauco Spiritu volatili, paucâque Aquâ.*

Sal lixiviosum retorridum quid. XXII. *Retorridum* vocamus *Salem lixiviosum, qualem calcinatio aut reverberatio exhibet diutina.*

Hujus ope Chylus secernitur à fœcibus. XXIII. Salis autem lixiviosi in Bile dominantis ope fermentatorum Alimentorum comes *Visciditas*, ab Oleo copiosiore cum acido Spiritu pauco, Terrâque paucâ permisto pendens immutatur & frangitur: unde partes eorūdem *Chylosæ* à cæteris secedentes ab allabente perpetuo Succo Pancreatico ampliùs diluuntur, dum Bilis pars bona cum Alvinis permanet fœcibus, illasque & suo inficit colore, & nitroso impregnat sale.

Uti & ope Spiritus Acidi. XXIV. Eandem Visciditatem destruit Spiritus acidus copiosior, Aquâ præsertim dilutus, & Olei vim frangens ac obliterans.

XXV. *Secretus* sic ab Alvinis fœcibus Chylus per *carneam* & *spongiosam* Intestinorum *Crustam*, veluti per pannum laneum, *transcolatur* quasi, exprimiturque in Venas Lacteas memorato Intestinorum motu peristaltico. *Chyli transcolatio in Venas Lacteas.*

XXVI. *Chylum* autem constituunt *imprimis Alimentorum Spiritus Volatilis, Oleum tenuius pauco Sale lixivioso, & Spiritu acido paucâ Aquâ dilutis temperatum.* *Chylus ex quib⁹ componitur.*

COROLLARIA.

Cum variis utatur homo alimentis, notandum, *Quenā plurimū Chyli promant*

1. *Liquidiora & omnis penè saporis expertia, Spirituque volatili abundantia facillimè fermentari, & à fœcibus suis secerni atque Chyli laudabilis plurimum promere.*

2. *Solidiora, viscidiora, & acido Spiritu turgentia, austera præsertim, fermentari difficiliùs & tardiùs, ab alvinis fœcibus secerni segniùs, & Chylum bonum cedere parciùs.* *Quenā minus*

3. *Omnia excellente atque à mediocritate recedente qualitate prædita pro Medicamento, aut Veneno habenda, non Alimento.* Nam Alimentum *judicamus, quicquid aptum est in corpore nostro ita mutari, ut aliquâ sui parte in ipsius abeat restaurationem: Uti* Medicamentum, *quicquid aptum est corpus nostrum ita mutare, ut meliùs inde habeat:* Venenum *verò, quicquid ita mutat corpus nostrum, ut ejusdem intendat destructionem. Atque hâc distinctione positâ non difficile erit explicare, quî idem, Vinum puta, eidem homini esse queat, & sit subinde, nunc Alimentum, nunc Medicamentum, nunc Venenum.* *Quidnā sit Alimentum, quid Medicamentum & quid Venenum.*

DISPUTAT. MEDICARUM III.

De Chyli Mutatione in Sanguinem, Circulari Sanguinis Motu, & Cordis, Arteriarumq; Pulsu.

I. DE veris Mutationum omnium in hominis functionibus indies contingentium causis, iisque variis, ut certò constet, Medicorum, praxin præsertim exercentium interest quàm maximè. Non erit proinde nobis hîc, uti non fuit hactenus, de anxiâ, sterili, & quandoque (ubi secundùm definitiones morborum etymologicas, non semper rei essentiam explicantes, perperam, ne pejus dicam, curantur ægri) noxiâ in Arte Medicâ vocabulorum disquisitione Grammaticâ; verùm de planâ veris affectionum quarumvis causis *ratiocinatione* catenatâ inveniendis, ac inde curationi ægrotorum debitè ac secundùm *experientiam* fœliciter instituendæ viâ Tyronibus nostris, ad solidam, ex ipsis Naturalium ac cùmprimis Medicarum rerum fontibus *Sensus* & *Rationis* ope petitam, *Vsuque* multiplici comprobatam, & Ægris Ipsorum aliquando utilem futuram Medicinæ Artem aspirantibus sternendâ solicitudo prima, utpote quæ egregiorum Practicorum cum morbis, non larvis pugnantium semper fuit & erit propria, non Vitilitigantium. *Medicis quid maximè op⁹*

II. A fœcibus ergò alvinis secretus, & in Lacteas venas expressus Chylus ex Ipsarum ramis minoribus sensim defertur in majores, donec *Chyli via*

in

in earundem Lacunâ jungatur allabenti ab inferioribus corporis partibus Lymphæ, cum quâ per Lacteam Thoracicam pergit ad Axillarem venam sinistram in quam confluunt.

Quibus misceatur. III. Chylus primùm soli Lymphæ in Lacteâ, hinc & Sanguini in axillari & cavâ venâ confunditur; Sanguini, inquam, à capite, cæterisque partibus Cavæ Corde superiori unitis refluenti: cum quibus defluit paulatim versùs dextram Cordis auriculam.

Ex quibus consistet sanguis ingrediens IV. Circa Cordis auriculam dextram delabentibus Chylo, Lymphę & Sanguini commiscetur Sanguis à partibus omnibus Cavę venę Corde inferiori junctis rediens & Cor repetens.

Ejus ingressus in cor. V. Horum omnium mistura dextram Cordis auriculam subit, quæ contracta eandem in dextrum Cordis ventriculum propellit.

Accensio, rarefactio & arctior mistio. VI. Misturam hanc heterogeneam accendit atque rarefacit Internus Cordis Ignis, promovetque arctiorem singulorum inter se permistionem; unde Sanguis exurgit adhuc imperfectus.

Ingressus in pulmones & temperatio. VII. Hic imperfectus Sanguis è dextro Cordis ventriculo delatus per Arteriam Pulmonalem in Pulmones ab inspirato Aëre in ipsis temperatur ac recreatur, sicque per Venam Pulmonalem properat in Cordis auriculam sinistram.

Regressus in cor. VIII. Ex contractâ sinistrâ Cordis auriculâ nuper admissus Sanguis protruditur in ejusdem Ventriculum sinistrum.

Ac ultima perfectio. IX. In Cordis ventriculo sinistro accenditur iteratò & rarefit Sanguis ab eodem Igne Cordis interno, accipitque tunc ultimam sui ab Ipso perfectionem.

Ignis Vitalis sustentatio per sanguinem. X. Sustentatur autem & conservatur Sanguine alternatim in Cordis ventriculos impulso, hinc & expulso, utpote pabulo suo ignis Cordis internus & Vitalis.

Sanguinis perfectio per ignem vitalem. XI. Perficitur vicissim ab hoc Igne Sanguis, redditurque ab ipso reparandis & augendis omnibus corporis partibus tam continentibus, quàm contentis convenientissimus.

Sanguinis per corporis partes distributio. XII. Perfectus enim & repetitâ sui incensione magis Vitalis factus in sinistro Cordis Ventriculo Sanguis in omnes & singulas Corporis partes, uno pulmone excepto, per Arteriam magnam sive Aortam distribuitur.

Ejus regressus in Venas & dehinc in Cor. XIII. Quoniam autem non omnis consumitur in prædictos usus Sanguis, sed aliquâ duntaxat sui parte; quicquid residuum inde manet, ac superfluum, remeat in Venas, & per Venas refluit ad Cor.

Ejus circulatio quid. XIV. Qui Sanguis è Cordis Ventriculis ad partes corporis omnes per arterias fluxus, & rursum à partibus singulis ad Cordis Ventriculos per Venas refluxus, reciprocus & continuus, circulatim & in circulum factus, *Motus Circularis* & uno verbo *Circulatio* est nominatus, vocabulis planè propriis, emphaticis & huic rei aptissimis.

Circulationis ratio & causæ. XV. Motûs hujus Circularis in Sanguine observabilis & *Gulielmi Harvei Angli* de re Medicâ vel hoc nomine optimè meriti operâ noti & descripti rationem & causas si quis à nobis audire aveat, censemus Sanguinem in Cordis ventriculis perficiendum ab innato Ipsi Igne accendi, simulque rarefieri, atque sui rarefactione majus, majusque, quo contineatur, spatium requirere, ac proinde Cordis parietes sensim magis, magisque expandere, ac sponte tandem, ubi ampliùs dilatari nesciunt Cordis Ventriculi, in Arterias non tam erupturum, quàm irrupturum, ni Cordis parenchyma sui expansione molestatum Spiritus animales in sui vocaret auxilium, qui copiâ convenienti accedentes contrahunt musculos parenchyma Cordis constituentes, sicque coarctant ejusdem ventriculos, ac eâdem operâ sanguinem in Ipsis contentum expellunt in Arterias. *Sanguinis propulsio è Corde in Arterias*

Cordis Dilatatio naturalis & Contractio Animalis. XVI. *Naturalem* proinde putamus vocandum Cordis Ventriculorum Dilatationem, à Sanguine rarescente factam, uti *Animalem* eorundem Contractionem per musculos absolutam, & Voluntati quodammodo parentem.

Sanguinis per Arterias motus. XVII. Propulsus in Arterias Sanguis contentum in iisdem Sanguinem propellit ulteriùs, simulque expandit arteriarum cavitatem; quæ accedente motu arteriarum peristaltico per fibras earum transversas perfecto vicissim coarctatur, promoto & sic quoque Sanguinis per ipsas motu.

Ejus transitus ex Arteriis in Venas. XVIII. Hunc Sanguinem immediatè suspicamur ex arteriis transire in venas; non verò per intermedium partium parenchyma; nisi forsan intercurrentibus per ipsum canalibus vasorum extrema connectentibus.

Quomodo fiat Nutritio XIX. Suspicamur prætereà, quemadmodum in Capite Arteriæ meningem crassam prætergressæ alteram deponunt tunicam, sic easdem capillares factas simplici duntaxat in partibus cæteris donari tunicâ; per quam porosam transudet, quicquid ex sanguine unicuique convenit maximè, dum reliquum pergit in Venas per anastomoses Arteriis passim continuatas.

Sanguinis Motus per Venas XX. Admissus in Venas Sanguis ex ramis minoribus assurgit paulatim in majores, partim impulsu Sanguini à Corde & Arteriis communicato; partim Venarum ipsarum motu peristaltico; partim Sanguinis, mediante carnosâ magis Venæ Cavæ, ubi Cordis auriculæ dextrę adunatur, fabricâ, in Cordis auriculam dictam propulsione, atque hinc consequente aliquo in Cavâ venâ spatio, appellenti Sanguini locum faciente.

In dextrum Cordis Ventriculum. Et hinc per pulmonem in sinistrum. XXI. Propulsus in dextram Cordis auriculam Sanguis, motu ejusdem animali sensibiliter ipsam contrahente & coarctante expellitur denuò in dextrum Cordis Ventriculum.

XXII. Ex dextro Cordis Ventriculo in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem, atque sinistram Cordis Auriculam, tandemque in sinistrum Cordis Ventriculum similibus de causis transfertur sanguis.

Sanguis mobilior fit ab Igne Cordis, & movetur à partibus continentib⁹. XXIII. Adeò ut ab Innato quidem Cordis Igne mobilior reddatur Sanguis accensus & rarefactus; moveatur tamen & propellatur imprimis à partibus ipsum continentibus.

Inservit sanguinis circulatio 1. Igni Cordis nutriendo. 2 Vitæ sustentandæ. XXIV. Inservit hæc Sanguinis Circulatio vitæ naturali conservandæ, 1. dum continuò allabente ad Cor pabulo laudabili in ardore suo permanet Ignis Cordis internus & Innatus, vitæ fons, & Anima forsan, corporisque Vinculum primarium,

XXV. 2. Dum accenso, sicque Vitali facto

 in

in Cordis Ventriculis Sanguine, eodemque quaquaversum in omnes corporis partes disperso in vitâ conservantur singulæ: subsequente aliàs impeditum Sanguinis arteriosi, hoc est, Vitalis ad partes quasvis transitum earundem internecione ac interitu morticino.

Num Ignis Cordis integer permaneat in sua actione. XXVI. Ut scitu digna, sic cognitu difficilis quæstio hîc occurrit agitanda. An nempè credibile sit, fieri posse, ut Ignis Cordis internus refluentem continuò cum Lympha, Chyloque Sanguinem accendat, & nihilominus integer permaneat, nec inde pereat?

XXVII. Quamvis autem effectûs hujus mirabilis nulla reddi posset ratio, idcirco tamen pro incredibili, aut impossibili, adeóq; falso habendus non esset: Nam, præterquam quòd Sanguis omnis è Corde effluens calidior deprehendatur venoso, atque eo ipso arguatur in ipso Corde calorem illum majorem nactus Sanguis, potest insuper possibilitas illius effectus & affectionis simili alio huic simillimo illustrari exemplo, postquam accensæ lampadis aut candelæ flamma innumeras alias lampades aut candelas accendet ac inflammabit, nec tamen minùs ardere perseverabit ipsa, uti quotidiano Visus constat testimonio; cui cur cedere debeat in pari negotio Caloris sensus idem de Cordis Igne testimonium ferens, non videmus, nec assequimur.

Pulsus quid? XXVIII. Quemadmodum in Sanguine, sic & in Corde, Arteriisque notabilis occurrit Motus, *Pulsus* nomine apud Medicos celebris; quapropter eundem quoque huc facientem paucis putamus enucleandum.

Constat duplici motu. XXIX. Constat autem Pulsus gemino, eoque alternante Arteriarum & Cordis motu, Dilatatione puta & Contractione.

Quando Cor atq; arteriæ dilatetur XXX. *Dilatari* dicitur Cor, quando ejus Ventriculi ampliantur, & parietes foras expanduntur; Arteriæ verò, quando ipsæ magis explicantur & distenduntur.

Quando contrahantur. XXXI. *Contrahi* è contrà dicitur Cor, quando ejus Ventriculi coarctantur, & parietes ad sese propiùs accedunt; Arteriæ verò, quando illæ magis complicantur & angustantur.

Causa dilatationis Cordis XXXII. Dilatari diximus in superioribus Cor à Sanguine in ejus Ventriculis ab interno ejusdem Igne rarefacto.

Causa ejus contractionis. XXXIII. Contrahi verò à Spiritibus animalibus parenchyma ipsius musculosum animali motu cientibus.

Causa dilatationis arteriarum. XXXIV. Dilatantur Arteriæ à Sanguine è Cordis Ventriculis in ipsas propulso.

Causa contractionis earum. XXXV. Contrahuntur eædem Arteriæ motu ipsarum peristaltico.

Contractionem & dilatationem Cordis & Arteriarum non simul fieri. XXXVI. Hæc si vera sunt, uti vera esse putamus, utique non contrahentur simul, non dilatabuntur simul Cordis Ventriculi & Arteriæ; verùm dilatabuntur Arteriæ, quando & quoniam contrahuntur Cordis ventriculi, effunditurque in ipsas Sanguis; contrahentur autem vicissim Arteriæ, quando desinet Cordis Ventriculorum contractio ob sanguinem ex auriculis in ipsos recens propulsum, & ab interno Cordis igne rarescentem: quod insuper binorum Sensuum, Visûs & Tactûs confirmatur testimonio.

Quinque circa Pulsum observãda. XXXVII. Cùm autem Practicis utilis sit ac necessaria verarum Cordis, Arteriarumque Dilatationis & Contractionis causarũ cognitio; & Arteriarum imprimis in earundem Dilatatione Tactum ictu ferientium soleat explorari à medicis Pulsus; ac quinq; circa ipsum occurrant observabilia, à quibus totuplices deducuntur absolutæ Pulsuum differentiæ; libet singularum causas, veras nobis visas, ordine proponere.

1. Ejus robur & debilitas. XXXVIII. Nam 1. ratione *Moventis*, hoc est, Causæ expandentis Arterias, distinguitur Pulsus in *Robustum* sive *Validum*, & *Debilem* sive *Languidum*; à Spirituum animalium ad Cordis musculos Motorum & potenter vel languidè ipsius parenchyma contrahentium copiâ vel paucitate omninò deducendum, non item à Sanguinis rarefactione varia, cùm hæc æqualiter ac lentè assurgat, neutiquam cum impetu, qui tamen & in Pulsu naturali, & præsertim in præternaturali Cordis Palpitatione convulsivâ existit manifestus.

2. Magnitudo & parvitas. XXXIX. 2. Pro *Spatii* in unaquaque Arteriæ expansione occupati amplitudine diversa distinguitur Pulsus in *Magnum* & *Parvum*; à Sanguinis rarefactione majore vel minore, & quidem pro ipsius Sanguinis ad rarescendum dispositione variâ pendentem.

Harum causæ. XL. *Sanguinem ad magis & ampliùs rarescendum disponit Spiritus acidus mediocris, partes ipsius pingues vel oleosas blandè coagulans*, & ut interno *Igni Cordis diutius resistat*, ac idcirco ampliùs explicetur, efficiens.

3. Celeritas & Tarditas XLI. 3. Ratione *temporis in unaquaque dilatatione* consumpti distinguitur, *Pulsus* in *Celerem* & *Tardum*; à Spirituum animalium concitatiore aut segniore affluxu pendentem, atq; irritationem magis, minúsve urgentem consequentem.

4. Frequẽtia & raritas. XLII. 4. Pro *temporis in pluribus dilatationibus* sive pulsationibus observabilis *mensurâ* distinguitur Pulsus in *Frequentem*, *sive Crebrum* & *Rarum*; à Sanguinis incendio & rarefactione promptiore aut lentiore procedentem.

Earum causa. XLIII. Promptiùs autem incenditur & rarefit Sanguis ob salis lixiviosi oleo & spiritu volatili turgentis, hoc est, Bilis copiam ipsi admistam; lentiùs verò, ob ejusdem paucitatem.

5. Durities & Mollities XLIV. 5. *Qualitatis tactilis* in arteriâ tangendâ observabilis ratione distinguitur Pulsus in *Durum* & *Mollem*; ab Arteriæ rigiditate ac tensione vel laxitate pendentem.

ADDITAMENTUM.

Partium sanguinis unio laxa. XLV. Plerorumque Opinionem Thesi VI. sequutus, dixi ab Igne Cordis interno accendi & rarefieri *Sanguinem*, sicq; promoveri *arctiorem partium ejus singularum inter se permistionẽ*; nunc verò, postquam multiplicem Sanguinis tam variis liquoribus, *Spiritibus Animalibus*, *Lympha*, *Saliva*, *Succo Pancreatico*, *Bili*, *Semini*, *&c.* materiam subministrantis Usum examinavi exactiùs, censeo *laxam duntaxat* minimèque arctam, *esse partium Sanguinis in Corde perfecti unionem*. De quâ pluribus alibi.

XLVI. Quæ de *Vitali Cordis Igne* (de quo Thesi XXVI. & XXVII.) ejusque *Ortus ac Perennitatis Causis* veris postmodum videor mihi eruisse, omnium judiciis exponentur brevi in II. meâ de *Febribus* Disquisitione.

DISPUT. MEDICARUM IV.

De Spirituum Animalium in Cerebro, Cerebelloque Confectione, per Nervos Distributione, atque Usu Vario.

Uni vel pluribus Veterum non omnia fuisse perspecta. I. QUandoquidem nullius Visceris functio plenè cognosci potest ignoratâ ejusdē fabricâ, mirari subit inter Medicos doctrinæ famâ celebres occurrere aliquos tam absurdos vel iniquos Censores, qui omnia ad Medicinæ perfectionem facientia uni vel pluribus Veterū perspecta fuisse etiam nunc apertè, palamq; profiteri non erubescant, ipsos licèt falsi arguat Experientia quotidiana; quippe quæ plurima, eaq; ad solidam Sanitatis, Morborumq; notitiam comparandam requisita, ab Antiquorum in Arte Medicâ utut excellentium virorum nemine conscripta, solerti Anatomicorum Recentiorum operâ indies adhuc promit.

Inscitia partium corporis causa hodiernorū errorum. II. Et utinam tanta foret nostri in re Anatomicâ præ cæteris superioribus omnibus fœlicis sæculi ulterior fœlicitas, ut tandem aliquando innotesceret nobis omnium & singularum corpus humanum absolventium partium perfecta structura & natura; quò faciliùs ad functionum in singulis ac per singulas fieri solitarum essentiam intimam penetrare daretur: Hujus namque defectu aberramus omnes plùs minùs à Vero; quinimò asseveramus non rarò nimis audacter multa, quæ si non planè falsa, ficta saltem, adeóque falsitatis suspecta esse propria cujusque dictat & urget ardens Conscientia.

Ex ignorantia fabricæ cerebri variæ opiniones. III. Si alicubi, certè in accuratâ Cerebri, Cerebellique fabricâ investigandâ, eruendâ, describendaq; negligentiores aut infœliciores saltem fuere hactenus Anatomici; laboris molesti dicamne impatientes, an intricatis hìc passim minutiis ad votum extricandis impares? Unde quid mirum, si de partis primariæ plùs satis visui nostro in multis se subducentis functione in varias itum sit opiniones, suspiciones, fictionesve?

Ejus Anatomiæ difficultas. IV. Utique ignoscimus libenter omnibus & singulis in partis hujus nobilis explicatione fatiscentibus; quò & nobis qui in ejusdem illustratione per annos plures viginti non parùm operæ pro re natâ consumpsimus, ignoscatur pariter, si successus necdum responderit nostræ, nedum aliorum forsan expectationi, & animæ super hâc re multiplici vexationi.

Conabimur tamen quibusvis Veritatis Studiosis, nobisque corporis, mentisve dotibus præstantioribus, aut aliàs instrumentorum aptiorum inventione fortunatioribus in Cerebri pervestigatione viam denuò sternere faciliorem; idque omnia, quæ ex variis, humani præsertim Cerebri sectionibus nobis observare dedit summus ejusdem Opifex, quæque præsenti negotio inservitura obliviosa suggeret Memoria, proponendo, exponendoque, quantum licebit, & fideliter, & breviter, & dilucidè.

Cerebri substantia. VI. *Cerebri, Cerebellique substantia*, ut hinc exordium faciamus, mollis est, cohærens, extensiva, subpinguis, atque ideò pinguium ad instar liquescens potiùs, quàm Lienosi parenchymatis modo diffluens; minimè verò Glandularum plerarumque ritu firma, solida, & æquali vel inæquali duritie consistens.

Ejus continuatio cum Medullâ Spinali. VII. *Continuatur Cerebrum Spinali Medullæ*; cujus *Radices* subit quasi & *semi-amplectitur*, illisque adunatur *Cerebellum* parte sui centrosâ; quam omnibus suo secandi modo inversis, ob aliquam tunc cum ponte similitudinem, *Pontem* nominavit *Varolius*.

Quid sit cerebri Pons. Corpus Callosum. VIII. A binis Medullæ Spinalis Radicibus assurgens utrinq; *Cerebrum per Corpus Callosum coalescit, continuaturve* in sui medio, moxque iterum ad verticem ascensurum secedit ab invicem intercurrente *Crassæ Meningis Falce*; dum utrobique parte sui reliquâ explicatur quaquaversum, imprimis autem retrorsum, ut & extrorsum, donec tandem introrsum contortum & sursum sensim in tenuem Limbum desinens & ad radicem suam denuò accedens, ipsam undique ferè complectatur, atque simul in latere utroque *Cavitatem*, sive *Ventriculum* formet. *Falx.*

Ventriculi, Extima superficies. Anfractus. Fissura. IX. Hujus *Cerebri extima superficies* omnis per *Anfractus*, intestinorum tenuium convolutionibus quodammodo similes, ubique satis profundè discriminatur, atque imprimis per notabilem *Fissuram* sive *Hiatum*, ad Oculorum radices occipientem, ac secundum Tempora supra, nec ultra Medullæ Radices retrorsum pergentem, atque Cerebrum utrinque in superiorem quidem partem grandiorem, inferiorem verò minorem dirimentem; cum comitantibus totam Fissuræ profunditatem & productionem Anfractibus, imò ipsam quoque radicis partem supremam minorum Anfractuum rudimentis.

Tenuis Meninx. X. Extremam hanc Anfractibus flexuosam, ut & intimam æqualem ac ventriculos conformantem Cerebri superficiem investit ubique *Tenuis Meninx*; infinitis *Arteriarum Carotidum* per anfractus omnes atque imprimis per dictam Fissuram ramis majoribus distributarum propaginibus capillaribus conspersa & comitata.

Lateralium Cerebri Ventriculorū Formatio & progressus. XI. Horum *Lateralium Cerebri Ventriculorum Formationem & progressum* si quis proinde nosse desideret, respondemus, *Non esse Ventres in ipsa Cerebri substantiâ medullari excavatos*; verùm *ex Cerebro circa suas radices contortuplicato concinnè concavatas Concamerationes*; atque suum à parte anteriore & inferiore, ubi tenuis Carotidis Arteriæ ramus Plexui Choroidi inseritur, initium capientes, hinc sensim retrorsum, mox sursum, deinde antrorsum circa utramq; Spinalis Medullæ Radicem *Falcatim* procedentes, donec sub *Corpore Calloso in Septum* non tam lucidum, quàm *pellucidum attenuato* & ad Radices usque deorsum expanso utrinque per foramen rotundum, an ovale, coëant ad Infundibuli partem supremam & ampliorem; licet aliquantò ulteriùs progrediantur adhuc iidem antrorsum.

Plexus Choroidis origo, constitutio, & progressus. XII. *Plexus Choroides* in Ventriculi lateralis prædicto exortu suam utrinque videtur habere originem, plurimis, nec nisi in Ægris ferè observabilibus *Glandulis tenui Membranâ & Arteriolis* multis simul contextis constans, & ubi *Medulla Radicibus per Limbum connectitur undiq; complicatâ Cerebri substantiâ*, iisdem ibidem applicatus & per tenuissimas fibrillas vel canaliculos, ut & arteriolas conjunctus, donec sub

præfato Septo pellucido retrorsum inter contiguum & fortè passim utrique Radici eodem in loco sibi adunatæ connexum, *nec ullam Cavitatem aut Ventriculum ibi formantem Fornicem*, Callosi corporis propaginem, magis expansus perveniat ad *Pinealem Glandulam*; cui, ut & vicinis partibus ita colligatur, ut sine sectione aut ruptione, hoc est, vi divelli nequeat ab illis.

Corporis Callosi Hiatus Septum pellucidū dividens.

XIII. *Corpus Callosum*, ubi in Septum pellucidum incipit attenuari, *Hiatum* habere, ipsum etiam Septum quamvis tenuissimum in partes duas nonnunquam dirimentem, cum admiratione ante annum casu observavimus, & Spectatoribus nostris demonstravimus jam aliquoties.

Arteriarū Carotidum constitutio & progressus.

XIV. Consideratione dignum est, *Carotides Arterias* Cerebro Sanguinem afferentes (idem accidit *Cervicalibus* ad Cerebellum tendentibus) ubi Meningem crassam penetrant, *alteram deponere tunicam*; & tales maximâ sui parte cum Meninge tenui per Cerebri Fissuram & Anfractus omnes distributas universæ *Ipsius superficiei Capillares Surculos innumeros* largiri antequam perveniant ad sinus, in quos tandem inseruntur, seque exonerant. Quarum per superficiem decurrentium arteriarum respectu paucæ sunt & parvæ, quæ ipsam Cerebri Substantiam pertranseunt Medullarem.

Venas in Cerebro Arterias non comitari.

XV. Sed nec hoc minùs videtur notabile, quòd, sicut in cæteris Visceribus omnibus (uno insuper excepto Hepate, cui planè contrarium evenit) *non item in Cerebero ac Cerebello Arterias comitentur Venæ*, unà cum illis in totidem ferè distributiones divaricandæ, verùm aut nullæ, aut perpaucæ saltem percipiantur ex amplis Meningis crassæ Sinibus, Venis Jugularibus continuatis, ad ipsum Cerebrum delatæ.

Cerebri substātiæ color.

XVI. Ubi nec hoc prætereundum, partem Cerebri anfractibus incisam, adeòque maximè extimam coloris esse obscurioris, & album pauco rubore dilutum mentientis, dum interior impensè albet.

XVII. Examen quoque meretur conclusa in Radicum albicantium medio *Substantia colore subcarneo imbuta*, quæque in Cerebro teneriori & molliori non ita difficulter aliquâ sui parte separari potest à reliquâ ipsam complectente parte albicantiore.

Capillares Arteriolas per Cerebri Substantiam deferri.

XVIII. Plurimas Capillares arteriolas per ipsam Cerebri quoque & Radicum Substantiam deferri confirmat, præter alia documenta, inflata per tubulum immissum Artéria Carotis Sanguinem in illas propellens, ac innumerabilibus punctis cruentis dissectam substantiam inficiens.

Infundibulum & Glādula pituitaria.

XIX. In utriusque Lateralis Ventriculi concursu sub Septo pellucido spectatur *Infundibulum* sensim coarctatum, *Pituitariæ Glandulæ* connexum, & colore obscuriore atque carneo tinctum.

Medius Cerebri Ventriculus.

XX. Inter utramque Spinalis Medullæ radicem, superiore & inferiore sui parte coalescentem, *Ductus* reperitur à prædicto Infundibulo retrorsum vergens, pro *Tertio* sive *Medio Cerebri ventriculo* habendus omnino.

Canalis.

XXI. Ab hoc Tertio inter coadunatas Spinalis Medullæ Radices conformato Ventriculo sub *Ponte nostro*, *Testibus & Natibus* in quatuor ipsius extremis eminentibus ornato, *Canalis* vel *Aqua-ductus* est versus Quartum Cerebelli Ventriculum.

Glādula Pinealis

XXII. In hujus autem Pontis extremitate anteriore ultra binos Testes sita est *extra Ventriculos omnes Glandula Pinealis*, utrique Spinalis Medullæ Radici parte sui latiore *Nervulo*, nerveove funiculo utrinque conjuncta, dum tenuior & acuminata inter testes retrorsum extensa & Choroidi Plexui, Quartoque sive Brevi crassæ Meningis Sinui connectitur tam firmiter, ut cum labore veniat separanda, & inflato per tubulum hoc Sinu cum annexis & adjacentibus partibus agitetur simul tota.

Alveus.

XXIII. Inter mox enarratum Pontem nostrum & Quartum in Cerebello latitantem Ventriculum alius *Canalis* reperitur, *Alveus* nominandus, ex coalitis Medullæ Spinalis radicibus formatus, ac tenui membranâ ipsis superextensâ concameratus.

Cerebelli constitutio & color.

XXIV. Uti sola duntaxat Cerebri superficies per grandiores distinguitur Anfractus, sic *Cerebelli massa* penè omnis, quæ dissecta spectaculo amœno frondes arborum repræsentat, discriminatur altissimè in *Lamellas* innumeras; parte quidem illarum internâ, mediâque albicante, externâ verò albicantem ambiente obscuriore; singularum Lamellarum discrimen adjuvante *tenui Meninge* ipsas investiente; comitantibus eandem infinitis *Arteriarum Cervicalium* ramusculis capillaribus.

Quartus Cerebelli ventriculus.

Calamus Scriptorius.

XXV. *Ventriculum quartum* dictum constituunt partes *Cerebelli* à suis *Radicibus*, *Variolanum Pontem formantibus*, prodeuntes & post frondosas sui explicationes ad Spinalis Medullæ Radices, ubi ex *Alveo* prænominato in *Calamum Scriptorium* sensim coarctantur, complicatæ; unde nec hunc quoque Ventriculum pro Cavitate in Cerebelli substantiâ consistente haberi posse patet.

XXVI. Desinunt maximâ sui parte Arteriæ Cervicales Cerebello dicatæ in *Sinum Quartum*, Cerebro, Cerebelloq; intermedium, & omnium vulgò celebratorum minimum ac brevissimum.

Spirituū Animalium Cōfectio.

XXVII. Atque ex hâc in plurimis adhuc mancâ Cerebri, Cerebellique autopsiæ Anatomicæ debitâ descriptione nostras, intactis alienis, de Spirituum Animalium Confectione, hinc & Distributione, atque Usu Suspiciones magis deducemus, quàm Opiniones.

Ex sanguine ad Cerebrū & Cerebellum ascendēte, ea nutriri, & Spiritus Animales elaborari. Pars sanguinis spirituosa, quomodo libretur à parte sui aquosa.

XXVIII. Suspicamur, ergo 1. *Sanguinem* à Corde per Arterias Carotides ac Cervicales sursum appellentem, partim transire *in ipsam medullarem Cerebri Cerebellique substantiam, ad eorundem Vivificationem atque Nutritionem*; partim *secundùm ipsorum superficiem* deduci per ramos ipsarum capillares *ad Spirituum Animalium elaborationem*. Arteriæ namque Cerebri ac Cerebelli duntaxat, uti superiùs dictum, non item ullius alius in corpore Visceris, superficiem perreptantes innumeræ, in publicum, non privatum usum ita se superficie tenus distribui demonstrant.

XXIX. Suspicamur præterea *per Capillarium Arteriolarum Poros* penetrare *partem Sanguinis* maximè *Spirituosam in* Cerebri Cerebellique *Corticem cinereum*, hinc in mediam substantiam

stantiam albicantem; atque in hoc transitu *liberari parte sui Aqueâ*, penitissimè ipsi adhærente; non absimili modo illi, quo per Spongiam oleo imbutam, Cerebri medullæ subpingui hactenus consimilem, secernitur, separatur, vel, uti loqui solent Chymici, rectificatur à suo phlegmate Spiritus Vini purissimus, Spiritui Animali naturâ suâ proximè accedens, quod vel ex hujus per illum aut aliàs volatilem quemvis restauratione evincitur.

Spiritus Animalis spiritui Vini similis.

XXX. Hunc *Spiritum Animalem* præ cæteris Corporis Contenti partibus omnibus simplicissimum & purissimum suspicamur. 2. partim *pergere continuò per universos Corporis Nervos* ad singulas ejusdem Partes; quod ex punctis, dissectis, aliásve malè affectis (uti in oris torturâ) Nervis deducitur commodè: partim, ubi copiosior producitur minusve consumitur, *coacervari præterea per universam Cerebri, Cerebellique substantiam*, nondum in Nervos protensam, eamque adimplendo quodammodo expandere; & primò quidem ad functiones animales omnes alacriorem quemvis reddere, uti post Vini generosi moderatum usum, corporis quietem, somnumque naturalem fieri observamus; ubi autem magis adhuc exsuperat, caput etiam gravare, uti Vino potentiore leviter captis, nondum tamen ebriis, accidere videmus; donec ipso rursus in variis, quibus inservire solet, functionibus imminuto levetur novo capite onere; quemadmodum contrà eundem nimis exhaustum, præter inexplicabilem capitis inanitatem, consequi solet corporis languor, non priùs recedens, quàm assumpto conveniente alimento, spirituoso præsertim, & concessa defatigato Corpori requie simul obrepat suavis somnus, sicque recreetur denuò misellus, & in singulas horas, imò quævis momenta mutabilis homo.

Animalem Spiritum ad partes Corporis per nervos partim deferri.

Partim in Cerebro ac Cerebello coacervari & in quem usum.

XXXI. Suspicamur 3. *Spiritum Animalem* quaquaversum per Nervos translatum, *non tamen in variis suis Usibus mox in totum absumi, aut in auras evanescere; ast in vasa Lymphatica bonâ sui parte transmeare*, ac per ipsa sub *Lymphæ* nomine *remeare* ad Sanguinem à Cerebro & Cerebello per Sinus in Jugulares Venas refluentem, utpote parte sui Spirituosâ plurimùm destitutum.

Spiritum Animalem non in totum absumi; sed in Lympham mutari.

XXXII. Eandem ob causam suspicamur 4. *Lacteam Thoracicam implantari in Axillarem vel Iugularem Venam* sinistram; quò videlicet præter Spiritus Animales per Vasa Lymphatica undique ad ipsam recurrentes, Chylus Spiritu volatili abundans communicetur eidem *Sanguini Spiritu suo*, uti dictum, *maximâ ex parte privato*.

Cur Lactea Thoracica Venæ Axillari implãtetur.

XXXIII. Suspicamur 5. *Partem Sanguinis Aquosiorem*, atqueâ spirituosâ in Cerebri superficie novissimè secretam cum servatâ aliquâ ejusdem portione *sub tenui Meninge coagulari in Liquorem*; qui sensim *ad Ventriculos*, hinc *per Infundibulum ad Glandulam Pituitariam* tendat secundum naturam; dumque *pars* ejus *fluidior* pedetentim *distillat ad Uvulam*, ut blandè *irriget Fauces, Laringem, atque Gulam*, concrescere partem ejusdem *viscidiorem in Mucum* per *Nares* & quandoque per *Os* quoque *excernendum*: Quoties autem major Aquæ copia producitur præter naturam, uti non rarò in multis Ægris etiam sub ipsa tenui Meninge adhuc hærens observatur, toties eandem aut in Cerebro stagnantem, aut in Nares, Fauces, Partesve Inferiores secundum Medullæ Spinalis ductum delabentem varios, & quandoque graves, imò lethales excitare affectus.

Sãguinis partẽ Aquosiorẽ cõcrescere in liquorẽ, cujus varii effectus.

XXXIV. Suspicamur 6. Aliquid ex *Sanguine* & forte aliunde quoque admissum in *Plexus Choroidis Glandulis* amplius in *Liquorem* aliquem elaborari; quamvis in quem Usum necdum valeamus hariolari.

In Plexu Choroidis Glãdulis liquorem aliquem fieri.

XXXV. Suspicamur etiam 7. in *Glandulâ Pineali* quendam *Humorem* præparari: qualis autem is sit, quemve Usum habeat, dubitamus valde.

In Glandula Pineali Humorẽ præparari.

XXXVI. Inserviunt autem *Spiritus Animales* 1. *Sensibus externis*, per Nervos ad ipsorum organa delati & spontè, & voluntariè; quoties scilicet Objectum aliquod externum considerat & expendit Anima attentiùs & avidiùs.

Spirituũ Animalium us 1. in Sensibus externis.*

XXXVII. Inserviunt iidem Spiritus Animales in ipso Cerebro hærentes 2. *Sensibus Internis, Imaginationi, Ratiocinationi, Iudicio ac Recordationi*: uti partim ex tenso, quasi in acri, vehementique ipsorum actione Cerebro, partim ex corporis languore profundas & protractas Meditationes consequente apparet.

2 In Sensibus internis.

XXXVII. Inservire 3. videntur Animales Spiritus *Animi motibus & affectibus Corpori communicandis*; neque enim aliquid tam simplex, tam purum, tam subtile, tam æquale, tamque proinde Animæ passionibus Corpori, ac vicissim Corporis affectionibus Animæ communicandis aptum reperitur in Naturâ, multò minùs in Homine, quàm Spiritus Volatilis, qualem Animalem esse jam docuimus.

3. In affectibus Corpori communicandis.

XXXIX. Inserviunt 4. Spiritus Animales *Motui Animali*, per fibras musculorum, ut & *Motui* Canalium, Cavitatum, & Vasorum omnium *Peristaltico*, itidem per ipsorum fibras circulares absolvendo.

4. In Motu Animali.

XL. Suspicamur denique 5. Inservire Spiritus Animales *Variis Contentorum in corpore Alterationibus perficiendis*; uti hoc vel ex unicâ seminis effusione copiosâ cæteras functiones Animales dictas debilitante comprobari videtur. Sed de his alio tempore, si Deus volet, agemus pluribus.

5. In variis contentorũ in corpore alterationibus.

DISPUT. MEDICARUM V.

De Lienis & Glandularum Usu.

I. NEmo unquàm ex arte faciet Medicinam, qui functionum quarumvis læsarum causas proximas & remotiores non cognoverit.

II. Cognoscet illas nemo, qui partes, in quibus, & causas omnes, à quibus secundùm naturam singulæ functiones fiunt, non præcognoverit.

III. Hæc omnia præcognoscet nemo, qui Anatomes imperitus, ac proinde contemptor, ex sui, alteriusve quantivis etiam hominis cerebri figmentis Corporis humani fabricam molitur,

Cognitio functionum læsarum quàm necessaria & quid ad eam requiratur Anatomiæ utilitas.

molitur, & nugatur.

Ex ejus neglectu variæ opiniones IV. Hanc Anatomes in socordibus impetitiam, hunc ejusdem in delicatulis neglectum, & in nasutulis contemptum consequuntur tam multifariæ, tam à rei veritate alienæ, tam ægris sæpenumero noxiæ de Viscerum pleforumque Usu Opiniones.

De Lienis Usu sententiæ ex ejus Anatomè confutantur. V. Assertionem hanc nostram confirmant inter alia plurimæ de *Lienis Usu* Veterum, Recentiorumque Sententiæ, ac accuratum Visceris hujus nobilis examen Anatomicum, tanquam ad splendidum Solis fulgentis lumen spontè ac ita disparentes, ut confutatione haud videantur indigere ulteriori.

VI. Sufficiet idcirco nobis ex Anatome patentem Visceris hujus præstantissimi cum aliis corporis partibus per vasa communionem & communicationem, aliaque pauca hîc attingere, ut prætermissâ erronearum de ejus Usu Opinionum exagitatione ac refutatione, nostras de vero Ipsius Usu dedicamus & explicemus cogitationes.

Lienem variissimè offendi, VII. In *Cadaverum humanorum ex variis morborum generibus defunctorum* longè ultra centum à nobis dissectorum examine atque observatione valdè sumus mirati *nullum viscus*, si Cor excipias musculosum, *minus offendi labefactum ipso Liene; etiam in affectibus melancholicis* perperam Lieni malè habenti vulgò adscriptis.

& admodum variare VIII. Sumus insuper multùm mirati *nullum viscus observari, quoad magnitudinem & figuram, magis variare eodem ipso Liene.*

Ejus substantia. IX. Cæterum *substantia ipsius* præ viscerum reliquorum omnium substantiâ est *longe tenerrima, solubilis & à vasis suis facilè diffluens*; adeoque placentæ Vterinæ eatenus planè consimilis.

Communicatio. X. Per vasa sua *communicat Lien* cum variis partibus, & quidem 1. *per Arterias cum Corde*, à quo reliquarum universi corporis partium more Sanguinem accipit perfectum.

XI. 2. *Per nervos cum Cerebro*, à quo Spiritus obtinet Animales.

XII. 3. *Per Venas cum Hepate*, ad quod ramum suum Splenicum, hinc Venam Portæ Sanguinem deponit ac mittit copiosum.

XIII. 4. *Per Vasa Lymphatica cum communi ipsis & Lacteis Trunco*, in quem suam exonerat Lympham.

XIV. Non meminimus aliud præterea ab ullo Anatomicorum observatum, demonstratumque Vas, per quod Lieni cum aliis partibus sit vel minimum commercium.

Quæ de Vase brevi adferuntur esse commentum. XV. Quicquid enim de *Vase Brevi* tanto cum apparatu, pompâ, strepitu, & ridiculô imperitorum applausu in Theatris Anatomicis, aut alibi proferri solet à multis, id omne commentum aut somnium esse jam ante annos viginti sæpiùs evicimus, cùm ad Circularem Sanguinis motum, à Nobis primùm (absit dicto invidia) in hanc Academiam tunc introductum, atque præsentibus nonnunquam, quos honoris causâ nominamus, *D. Adolpho Vorstio, Medicinæ Professore Primario & Academiæ impræsentiarum Rectore Magnifico, Præceptore olim nostro, nunc Collegâ Venerando*; ut & *Ioanne VValæo, Antecessore nostro Solertissimo, & tanti candoris Viro*, ut paulò postquam hunc Sanguinis motum *Harvejanum* publicè satis acriter impugnasset, experimentorum à nobis factorum evidentiâ victus & captus eundem pari zelo & fervore propugnaret: His, inquam, aliisque Viris Honoratis & Veritatis amantibus præsentibus, concurrente magnâ Studiosorum catervâ, ad circularem illum Sanguinis motum frequenter à nobis in Horto Academico & alibi ad oculum demonstratum evertendum inter alia cùm hoc quoque ex fictitio Vase brevi petitum, ac plerisque Herculeum visum produceretur & urgeretur argumentum, id verè ficulneum & stramineum esse Anatomicâ Splenici rami tam ad Ventriculum, quàm ad Lienem divaricati demonstratione & ligaturâ ostendimus.

Sanguinis circulationem ab Auctore in Acad. Lugd. Bat. esse introductam.

Lienis Usus Sanguinis plusquàm perfectio. XVI. Quapropter jam tunc suspicati sumus, & nunc planè opinamur, postquam nullum vas (quale observatur uterque Ureter Urinam deferens à Renibus ad Vesicam Urinariam) reperitur, quod secretum in Liene Liquorem qualemcunque, tanquam inutile corpori recrementum ad partem aliquam externam, per quam vel continuò, vel per intervalla in totum è corpore excludatur ac eliminetur, transportare queat: verùm, *Venæ duntaxat & Vasa occurrant Lymphatica, per quæ, quicquid ex Liene effertur, possit deferri*; & Venæ quidem contentum in se Sanguinem propellant in Venam Portæ & consequenter in ipsum Hepar; Lymphatica verò Vasa Lympham suam in prædictum Truncum, Ductumve communem effundant: Ea propter, inquam, opinamur, *Quicquid à Liene prodit, Sanguinis commisceri massæ*; ac proinde nullum in Liene secerni inutile, noxiumve corpori Excrementum; verùm *Sanguinem in Corde jam perfectum*, ac copiosè ad *Lienem* delatum, *ampliùs in Ipso elaborari, & quodammodo plusquam perfici*, adeò ut *Fermenti* cujusdam *Sanguinei, aut Tincturæ* (cum Chymicis si loqui libeat) induat ibidem naturam, cujus interventu faciliùs & celeriùs in Sanguinem abeat Chylus.

Huic etiam confert Sp. Animalis. XVII. Huic Sanguinis exaltationi Splenicæ promovendæ non parum conferre *Spiritum Animalem* nemo ibit facilè inficias, qui per Chymiam edoctus fuerit, *Omnia Fixa unius Spiritus Volatilis ope reddi Volatilia*; & *Ex Fixi Volatilisatione, hinc Volatilis Fixatione manare* multis inauditas vel incredibiles, *veras* tamen *Mutationum mirabilium Tincturas.*

XVIII. Arbitramur ergò *Sanguinem à Corde per Arterias ad Lienem delatum ibidem Spiritibus Animalibus continuò eodem confluentibus commixtum, magis magisque cum ipsis permisceri & digeri, atque sic in Tincturæ aut Fermenti Sanguinei essentiam exaltari & plus quàm perfici.*

XIX. Interim non irascimur Adversariis nostris, qui jam pridem ob Splenis causam sæpius cum affectu dictam, imposito nobis *Patroni Lienis* titulo, eo ipso non tam offenderunt nos, quàm præter suam mentem condecorarunt. Laudem namque nos meruisse putamus, si Usum eruimus & proposuimus verum & laudabilem Visceris laudabilis, à multis licet & olim & nunc nullâ tamen suâ culpâ contempti.

XX.

In affectib⁹ Melancholicis Lienē non esse male constitutum.

XX. Præter memoratam Lienis fabricam solius Anatomes operâ detectam & eximium ejusdem Usum retegentem; idem illud Corpori utilissimum Viscus ab Inexpertorum calumniis liberat eadem Dissectio (quod nos adhuc addere oportet, quamvis ob toties laudatam hîc Anatomen Ilia fortè rumpantur Momis) dum in Affectibus melancholicis, etiam diuturnis, & post multorum annorum vexationem ad mortem usque ægros comitantibus, in Cadaverum plurimorum perscrutatione innoxium & plerumque præ cæteris Visceribus satis sanum nobis manifestavit Lienem, non inflatum, non induratum, non obstructum.

XXI. Hoc, ut seriò considerent, ac per Stultorum æquè, ac Sapientum Magistram, Experientiam, tandem aliquando sapere discant; quotquot hactenus antecedentium in errore versantium gregem sunt secuti, Practicos hortamur & obtestamur ad unum omnes, quo nobiscum eximii hujus Visceris præstantiam expiscentur, atque illam ubi agnoverint, in suorum ægrorum commodum praxin Medicam in quibusdam emendent aut saltem reforment; ac errare desinant.

In Glandularū usu error.

XXII. Si in vero Lienis Usu assignando à vero aberratum est hactenus à plerisque, utique in *Glandularum Usu* designando, determinandoque erratum est adhuc magis.

Pācreaticum & Salivales Duct⁹ ac Vasa Lymphatica unde oriantur.

XXIII. Huic autem crasso, nec diutiùs ferendo errori detegendo facem accendit eadem nunquam pro merito celebrata, Medicisque pernecessaria Anatome, dum primò *Pancreaticum*, hinc & *Salivales Ductus*, Ipsaque *Vasa Lymphatica* ex conglobatis Glandulis omnibus orta vel producta retexit, atque omnibus sedulis Naturæ scrutatoribus in similes Ductus plures ulteriùs inquirendi occasionem præbuit, & inveniendi viam monstravit.

Per illos ductus liquorē quendā deferri.

XXIV. Hæc enim omnia suadent & tantùm non persuadent *ex Glandulis omnibus similia originem suam trahere Vasa sive Ductus, atque præparatum in illis Glandulis Liquorem in communem Corpori usum, vel in Os, vel in tenuia Intestina, vel in communem Lactearum Truncum, vel aliò per Illa Vasa deferri.*

Duo Glādularum genera.

XXV. Observantur autem, ut de Testibus nunc sileam, duo primaria Glandularum genera.

XXVI. Sunt enim aliæ ex variis quasi partibus & minoribus Glandulis conglomeratis & cum aliquâ superficiei suæ inæqualitate conglutinatis exurgentes: quales *Pancreas* existunt & *Thymus*, &c.

XXVII. Aliæ verò æqualem superficiem habentes & ex unâ quasi sibi continuatâ substantiâ conflatæ & conglobatæ observantur; quales *in Mesenterio, & circa Lumbos*, & alibi continentur, Vasisque Lymphaticis donantur.

Glandularum, tertium genus.

XXVIII. His addi potest, cui libuerit, Genus tertium, ab utroque prædicto valdè diversum, *Glandularum Renalium*, aut *Succenturiatorum Renum* nomine quibusdam venientium & notabilem in se cavitatem habentium, atque in Venam proximam secundùm appositam commissuræ valvulam contenta sua affundentium.

Glandularum usus.

XXIX. *Ductus proprii vel Lymphatici in Glandulis*, plerisque saltem, *observati*, & ampliùs observandi, atque *vel in Os, aut Intestina*, vel in *Venas sanguineas* (quod Renalibus Glandulis accidere modò diximus) vel in *Lactearum Venarum Truncum* desinentes, ac præparatum, acceptumque à Glandulis Succum sive Liquorem eò deferentes, satis, superque arguunt non coacervandis excrementis inutilibus aut noxiis, sed *elaborandis humoribus corpori utilibus & necessariis inservire Glandulas omnes.*

Qualis in Glandulis liquor.

XXX. Qualis autem *in Glandulis Liquor*, & *an in omnibus idem* pareat, disquirendum est omninò, quamvis arduum sit aliquid certi hac de re statuere.

Non in omnibus esse similem.

XXXI. Non in Glandulis omnibus similem, verùm aliquo modo saltem dissimilem produci vel inde patere putamus, quòd *nec Glandulæ omnes sibi sunt similes, nec in similem Cavitatem exonerantur.*

Similis in Vasis Lymphaticis.

XXXII. *Similitudinem* autem majorem esse putamus *in Liquore per Vasa Lymphatica ex Glandulis* æqualibus & *Conglobatis* delato.

Peculiaris in Glādulis renum.

XXXIII. *Peculiarem* autem, ac *sui generis Liquorem in Renalibus Glandulis parari* omninò sumus persuasi.

Saliva & Succ⁹ Pācreaticus, &c. num cōveniant.

XXXIV. An verò *Saliva & succus Pancreaticus, & in cæteris Conglomeratis Glandulis paratus*, hincque excretus *Liquor in plerisque conveniant*, non audemus asseverare, quamvis eò propendeamus.

In Glādulosis Succis esse similitudinē.

XXXV. Suspicamur interim *aliquam in materiâ ad Succi Glandulosi cujusvis præparationem concurrente existere similitudinem.*

Saliva ex quibus componatur.

XXXVI. Ut autem à maximè notâ ex illis Glandularum Liquoribus vel Succis Salivâ examinis nostri capiamus exordium, arbitramur, uti alibi jam innuimus, *esse in Salivâ multum Aquæ, parum Spiritus Volatilis, & minimum Salis lixiviosi cum Olei, Spiritusque acidi tantillo misti, temperatique.*

Quantū ad Salivā accedat Succus Pancreatic⁹. Lymphā esse variā.

XXXVII. *Saliva* quamvis *proximè accedere Succum Pancreaticum* suspicemur, id tamen certò asseverare non possumus, postquam illum naturalem nunquam conspeximus, multò minùs examinare potuimus.

XXXVIII. *Lympham* quod attinet, suspicamur eandem non unius esse naturæ, verùm *differre ipsam, quæ in Glandulis præparatur*, ab illâ *quæ aliàs à partibus cæteris redit.*

Quæ à partibus corporis redit, quid?

XXXIX. Hanc enim suspicamur esse *Spirituum Animalium in suis functionibus non planè consumptorum reliquias magis aquosas*, ad novum corpori usum præstandum per hæc Vasa *refluentes.*

Quæ in Glādulis præparatur, quid.

XL. Istam verò esse *Liquorem ex sanguinis parte serosiore*, hoc est, Sale lixivioso & Aquâ constante in Glandulis à reliquâ massâ segregatâ *& animali spiritu* ad easdem delato *simul mistis & elaboratis paratum.*

Succus Renalis unde.

XLI. *Succum* denique *in Glandulis Renalibus præparatum* suspicamur produci *ex Sanguine ferè toto ad ipsas affluente, ac cum animali spiritu minus exactè misto.*

Usus succorū & liquorum in Glādulis præparatorum.

XLII. Cui autem bono præparentur illi in Glandulis variis Succi & Liquores, ampliùs despiciendum, neque enim facilè est id decernere.

XLIII. *Salivam* quidem suspicamur 1.

non

Usus Salivæ, 1. Os & Fauces madefacere. non tantùm *Os totum & Fauces madefacere*, verùm continuò deglutitam & Alimentorum reliquiis aliquâ sui parte viscidiore permistam *promovere in Ventriculo Fermenti novi confectionem*.

2. Cibum disponere ad fermētationem. XLIV. Eandem suspicamur 2. quando Cibi assumuntur, & inter masticandum ipsâ imbuuntur, *preparare eosdem & disponere ad faciliorem sui fermentationem*, cujus ab ipsâ rudimentum quasi accipiunt in Ore.

3. Ejus promovere in Ventriculo fermentationem. XLV. Eandem suspicamur 3. Ubi in Ventriculo jam sunt alimenta assumpta, & continuò deglutitur, *promovere prædictam Alimentorum fermentationem*.

XLVI. An præterea commodi aliquid corpori præstet Saliva, non audemus asserere, quamvis aliquid adhuc præstare suspicemur, de quo aliàs.

Succi Pācreatici Usus. XLVII. *Pancreaticum Succum*, uti Salivæ non planè disparem, sic & aut *Chyli ab alvinis fœcibus secretioni*; aut *ejusdem saltem per Lacteas vectioni servire*, & *Pituita multa in tenuibus Intestinis restibili materiam suppeditare* suspicamur.

Lymphæ Usus. XLVIII. *Lympham in Glandulis genitam, si de acido Spiritu simul participare constaret*, insignem ipsius Usum afferremus; sed ob incertitudinem & dubitationem in aliud tempus differre cogimur.

XLIX. Cæterùm illam & *Sanguini & Chylo facilius conjungendis, uniendisque ministrare* suspicamur.

Liquoris in Glandulis Renalibus Usus. L. *Liquorem* denique *in Glandulis Renalibus* ex Sanguine & Animali spiritu *paratum inservire* suspicamur *Sanguini à Renibus post Lotii serosi separationem redeunti & hactenus minus fluido à Coagulatione & coitu servando.*

DISPUT. MEDICARUM VI.

De Bilis ac Hepatis Usu.

Omnia fieri propter finē. I. NOn minùs piè, quàm verè dictum est à nonnullis, *Deum*, utpote Sapientissimum, Optimum & Maximum rerum omnium Authorem ac Dominum; *& Naturam*, utpote ordinariam, ordinatamque à Deo in cunctis rebus sensilibus agendi, patiendique vim & potentiam, *nihil facere frustra*; verùm omnia propter finem Summi Opificis Majestati, adeoque Sapientiæ, Bonitati atque Potentiæ condignum, & Homini ad Creatoris sui imaginem condito utilem.

Hepar nō esse Viscꝰ inutile. II. Quamobrem, quoties per Anatomen, admiranda Dei opera reserantem, illaque oculis nostris spectanda exhibentem, animo attento Hepatis, omnium in humano corpore Viscerum facilè maximi, certè gravissimi, non tantùm Fabricam singularem; ac Venarum, quàm in ullo alio viscere, luxuriam majorem; atque Cavæ non minùs, quàm Portæ in ipso radicationem, & communionem mirabilem: verùm insuper conjunctum Ipsi Fellis Folliculum, unà cum innumeris ex ipso ortis, ac secundùm Portæ propagines intra communem utrisque Capsulam distributis ramificationibus; notabilem denique per Venam Umbilicalem & Placentam Uterinam cum Matre institutam Fœtus nondum nati communicationem, aliaque plura contemplamur ac mente volvimus: toties non possumus non succensere stupendo & minimè ferendo, excusandove quorundam ex præjudicio in tantum excœcatorum lapsui, ut tam affabrè concinnatum viscus, velut inutile, non minùs temerario, quàm ridiculo conatu proscribere non erubuerint.

III. Sed nec defuerunt, quod referre pudet, qui ex more malo falcem suam in alienam messem immittere assueti tam insigne viscus in Cadaverum sectione, uti alia multa, perperam quærentes, an invenire aut videre nolentes, ad solennes Hepatis, ad tempus quidem propter ipsorum incuriam, ut benigniùs loquamur, latitantis ac tecti, mox verò aliorum de rei veritate solicitiorum curâ retecti, atque ex latebris educti, manifestatique Exequias Medicorum Filios invitarint, atque sic semetipsos deridendos aliis propinarint. *Hepatis exequiæ ridiculæ.*

IV. Vnde nec illi culpâ vacant, qui ob assignatum à Veteribus Jecinori, & aliquot retrò seculis decantatum quidem, nunc verò ad Chyliferorum Vasorum per Thoracem productorum, atque insalutato Hepate Chylum rectà Cor versùs deportantium exortum illustrem, tanquam ad nitidum & ardens Veritatis jubar concidentem & tantùm non disparentem Vsum Visceri huic, quasi omni munere jam defuncto ac tumulato, Epitaphium scripserunt minùs circumspectè. *Hepati Epitaphium perperā scriptum.*

V. Quapropter, antequam *Iecinoris*, nunquam secundùm Naturam in corpore humano desiderati visceris, ut *& Bilis*, nunquam nisi præter naturam in Folliculo suo deficientis, *Usum*, quem multis annis labore investigavimus indefesso, quemque post ratiocinationes, experientiasque multas & multifarias suspicamur verum, exacto hujus Ævi Literatorum exponamus examini ac censuræ, Ingenuos & Candidos Veritatis æquè, ac Publicæ Vtilitatis amantes Viros omnes & singulos unicè volumus rogatos, uti suum de his, aliisque nostris circa res Naturales ac Medicas Conjecturis & Opinionibus Judicium extremum tantisper suspendant, donec paucula, quæ hactenus à nobis publici juris facta sunt, ac successivè, juvante Deo adhuc fient, tam inter se, quàm cum iis, quæ unicuique sedulo, attentoque Veritatis scrutatori, & in praxi Medicâ, & in Sectionibus Anatomicis, & aliàs in Naturalibus mutationibus omnibus, Chymicis præsertim, observare datur, accuratè contulerint, & ad rectæ Rationis trutinam expenderint; quò sic de illis æquum & justum ferre queant Arbitrium: Cui uti nostra omnia lubentes submittimus, ita parvi pendimus, quòd Vnus & Alter nobis non ignotus Conviciator turpis & in omnes maledicus (aliquando ab aliis, uti nunc à carnifice Conscientiâ, pro meritis excipiendus) ob benedictionem Divinam benignè nobis contingentem invidiæ œstro percitus more suo vel naso ringatur adunco, vel ore oblatret improbo. Qui, quoniam solidâ firmâque ratione, quâ destituitur, nostra expugnare, aut æqualia forsan præstare nescit, calumniis saltem, quibus ut malè innutritus, ita miserè attritus cernitur, non aperto marte, ast

per

per insidias, aut per alios etiam nunc insulsos (quippe suo periculo & damno necdum cautiores factos) laborum nostrorum fructus ad alios non minus, quàm ad nos uberiùs ac citiùs aliàs forsitan redituros retardare, minuere, tollere, malitiosè magis quàm versutè, satagit.

Inde Vsus Bilis & Hepatis eruendus.

VI. Quibus præfiscinè Adversariorum causâ præmissis rectà pergimus ad Bilis, ut & Hepatis Vsum nobis probabilem visum partim ex præfati Iecinoris & Bilariæ Vesiculæ structurâ propriâ, partim ex utriusque tam inter se, quàm cum aliis partibus variis per vasa sua varia communicatione multiplici, aliisque experimentis eruendum, explicandumque.

Partes Hepar constituentes. 1. Vena Porta.

VII. Inter Partium ad Hepatis structuram concurrentium varia genera, si Fellis Folliculum quis velit exceptum, tria, quatuorve observamus ipsi peculiaria, & 1. quidem *Venam Portæ*, ex infinitis ramulis à plerisque Infimi Ventris visceribus sanguinem revehentibus in unum truncum coëuntem, mox verò, ubi Hepar ingressa est, crassiore tunicâ præditam, in ramos innumeros denuò divisam & imprimis per concavam hujus visceris partem distributam; 2. verò *Vasa Bilaria* ex Ductu Hepatico præsertim oriunda, multipliciter divaricata & Venæ Portæ ramos omnes ubique ramis totidem comitantia. 3. *Communem* utrisque Vasis prædictis complectendis dicatam *Vaginam* crassam & carnosam, in totidem cum ipsis ramificationes diductam, deductamque. 4. Denique *Venam Cavam* membranâ tenuissimâ hîc constantem, ac per convexam ferè Iecinoris partem in plurimos ramos exporrectam; & Venæ Portæ ramis passim occurrentem, atque junctam. Quibus 5. adderemus *Venam Vmbilicalem*, nisi mox implantaretur in Portæ Venam, & obliteraretur post nativitatem, utpote quæ Fœtui duntaxat inservit in Vtero materno.

2. Vasa Bilaria. 3. Communis vagina. 4. Vena Cava. 5. Vena Vmbilicalis.

VIII. Observantur in eodem Hepate alia Vasa per se vix aliquid ad ejus Vsum inveniendum conferentia, uti sunt, 6. *Arteriæ*, si cum Venâ Cavâ sanguinem revehente conferantur; & paucæ, & parvæ. Et 7. *Nervi* mediocres. Atque 8. *Vasa Lymphatica*. Quibus tandem 9. accedit *Parenchyma* Hepatis peculiare & satis firmum, ex flavo rubescens, ad Bilis mutationem ac dispositionem variam imprimis mutabile.

6. Arteria. 7. Nervi. 8. Vasa Lymphatica. 9. Parenchyma. Fellis Folliculi Partes. 1. Tunica.

IX. Fellis Folliculus, quatenus pro diversâ ab Hepate parte habetur, propriam quoque obtinet fabricam, dum 1. ex *Membranis, sive Tunicis* constat Vesicam Pyriformem constituentibus, unde sensim à Fundo ampliore in angustam desinit Cervicem; Ex quâ 2. prodit *Ductus Bilarius, Cysticus* dictus; ex quo duo alii efformantur. Quorum alter *Intestinalis*, deorsum tendit, & circa lumborum regionem dextram in tenue implantatur Intestinum; quod ibidem sub mesenterio sinistrorsum vergens innumerabilium affectuum gravissimorum focus existit, & locus primariò affectus; Alter verò, *Hepaticus*, sursum assurgit & cum Venâ Portæ intra communem utrique Vaginam per universum, prout jam dictum, distribuitur Hepar.

2. Ductus Bilarius, Intestinalis. Hepaticus.

X. Præter quos, observati sunt à quibusdam Anatomicis adhuc alii *Ductus Bilarii* ex ipsius Vesiculæ Felleæ fundo passim exorti, atque itidem per Hepatis parenchyma, hinc communem Vaginam penetrantes, atque Venæ Portæ propaginibus itidem juncti.

Alii.

XI. In Folliculo Fellis occurrunt etiam 3. *Arteriæ*; ut & 4. *Venæ*; sed & 5. *Nervi*; ac 6. denique *Vasa Lymphatica*, sicut Hepatica, liquorem flavescentem vehentia; uti ante annos viginti ex ipsorum ligaturâ sæpius animadvertimus, & aliis quoque quamvis nondum plenè tunc nobis perspecta ostendimus. Et ne verba dare videamur, Observationis hujus, quemadmodum plerarumque nostrarum Demonstrationum Anatomicarum, oculatum & locupletissimum Testem citamus *D. Franciscum vander Schagen*, etiam nunc apud Amstelodamenses Medicum Celeberrimum & Amicum Veterem.

3. Arteria. 4. Venæ. 5. Nervi. 6. Vasa Lymphatica. Horum liquor.

XII. Vt autem ex præmissis peculiaria quorundam Vasorum munera, ut & Bilis, Hepatisque Vsum verum prosequamur, non putamus aliquem de Circulari Sanguinis Motu certum negaturum 1. per *Arterias* advehi Sanguinem tam Fellis Folliculo, quàm ipsi Hepati.

Hepati & Fellis folliculo advehi sanguinem Per Arterias.

XIII. Vt nec 2. Advehi eidem Hepati Sanguinem per *Venam Portæ*, ac privatim Fœtui per *Venam Vmbilicalem*; & quidem non, ut fieri solet, per cæteras corporis venas, ex ramis minoribus transeundo in majores, verùm contrà, & modô huic visceri peculiari, ex ramis majoribus remeando in minores, & tandem in capillares: non tamen ad Hepatis nutritionem, cui Arteriæ ministrant, verùm in alium finem, de quo agemus inferiùs.

Per Venam Portæ, ac fœtui per Venam Vmbilicalem & quomodo

XIV. Sic nec 3. Revehi eundem Sanguinem, à Bilis Folliculo quidem per *Venas Cysticas* in Portæ Truncum; ab Hepate verò per *Venæ Cavæ radices* in ejusdem Caudicem.

Ab iisdem revehi & quomodo

XV. 4. Per *Nervos* advehi duntaxat Spiritus Animales credemus tantisper, donec urgentibus liqueat argumentis, eosdem inservire posse alliciendis, admittendisve prætereà undecumque tandem quibusvis liquoribus, illisque quocunque demum posteà transportandis. Neque enim ullo valemus assequi mentis acumine Vasa eadem contrariis contentorum ministrare posse vectionibus, iisque eodem aut diverso tempore secundùm naturam perficiendis; cùm nullum vel naturale, vel artificiale talis affectionis nobis suppetat experimentum planum; necessarium tamen omninò, si à simili saltem aliqua sumenda foret assertionis dubiæ explanatio vel comprobatio: Neque ignoramus obscuriora illustrari quandoque, nunquam tamen probari aut demonstrari per similia.

Iisdem advehi Spiritus Animales per Nervos.

XVI. 5. Per *Vasa Lymphatica* versus communem ipsis & Lacteis Venis Ductum sive Truncum deferri ipsorum Contenta unicâ evincitur eorundem ligaturâ: Deplentur namque ipsa tunc & detumescunt Truncum versus, implentur verò atque intumescunt versus Hepar & Bilariam Vesiculam. Cui experimento, suisque adeò Sensibus fidem qui derogat, Mente insuper captus credendus; & Rationis expers.

Et Lympha per Vasa Lymphatica.

XVII. Si aliqua de contentorum in præfatis Vasis motu nos ursit difficultas; quod nunc 6. de Bilis per *Ductus Bilarios* fluxu naturali cum omnibus fortè nos manet certamen, non parùm nos tenet solicitos, prævidentes scilicet multorum criminationes atque calumnias; quas, postquam descendimus in arenam, excipiemus fortiter bonæ bono publico inserviendi conscientiæ clypeo, dum simul aggrediemur & oppugnabimus Adversarios

Bilis per Ductus Bilarios fluxus naturalis.

gemino Victricis aliquando Veritatis gladio, Experientiâ & Ratione.

Ejusdem necessitas in Bilis & Hepatis usu constituendo.

XVIII. Equidem, cùm ex naturali Bilis fluxu & Verus ejusdem, Hepatisque Usus, & alia innumera in Arte nostrâ hinc consequentia pendeant, ut in illo eruendo, determinandoque accurati simus: è re Medicâ & publicâ esse planè ac plenè sumus persuasi.

Vetus opinio de Bilis secretione, & motu.

XIX. Videntur quidem hactenus plerique Antecessorum suorum authoritate magis, quàm evidenti ratione, aut manifestâ experientiâ moti credidisse *Bilem in Hepate secerni à sanguine, secretamque per Ductus Bilarios transferri in ejusdem Folliculum, vel tenue Intestinum.*

Bilem à sanguine non secerni, sed eidem misceri in Hepate.

XX. Verumenimverò Sanguinem Venosum (agimus enim nunc imprimis cum iis, qui motum sanguinis admittunt circularem) per capillares Venæ Portæ in Hepate distributæ propagines propellendum Bile suâ, cujus ope fluidior existit, ibidem destitui & privari nemo rem attentè perpendens concedet facilè; quin Sanguini potiùs Bilem, quâ fluidior fiat, in Hepate nobiscum putabit admiscendam.

Secretionis istius impossibilitas.

XXI. Huc accedit faciendæ Bilis à Sanguine secretionis impossibilitas. Neque enim Liquor à Liquore, intimè ipsi conjuncto, separari potest arte, nisi per *Distillationem*, rariùs verò per *Præcipitationem*. Bilem autem ob suam promiscuè cunctis se immiscendi naturam pronam intimè sanguini conjunctam quis negabit?

Sive per Distillationem: Sive per Præcipitationem

XXII. At *Distillationi* qualicumque simile quid comminisci non datur in Hepate. *Præcipitatio* verò nulla fit, nisi accedente tertio, quod secernendorum alterutri & quandoque, separabile si sit, utrique se jungat: Cuinam autem Bilem à Sanguine præcipitandi vim tribuemus in Hepate?

Sive per Colaturam.

XXIII. *Colaturâ* quidem separari quoque potest Liquor Aqueus aut Serosus à pinguiore atque magis consistente ipsi confuso, non item ab ullo ipsi permisto: Bilem autem sanguini permistam quis negabit, aut contrarium probabit?

Sive per Exsuctum.

XXIV. *Exsugi* Liquor alteri per minima junctus ratione potest nullâ solus; sed in hepate ne secretus quidem à sanguine: Desunt enim Instrumenta exsugendo ulli in Hepate Liquori, nedum Bili necessaria.

Cui ineptus Fellis Folliculus.

XXV. Neque enim Fellis Folliculus, cui tanquam primariæ hujus Machinæ parti exuctus ille videretur omninò adscribendus, ita efformatus est, ut talis ab ipso queat expectari effectus: quod manifestum fiet unicuique & naturalem, & artificialem suctum distinctè examinanti.

Suctus naturalis quomodo fiat.

XXVI. Quoties namque ore aliquid sugunt homines, qui nobis naturalis censetur suctus, toties labiis compressis & coarctatis vel fistulam, vel papillam, vel quidvis aliud tabulatum, & cavitati, è quâ quid cupiunt exsuctum, arctè junctum complectuntur, institutâque per os inspiratione potentiore, loco aëris externi, contentum inibi aërem, aquam, vinum, lac, aliumve liquorem quemvis, aut etiam pulverem in os alliciunt, attrahuntque.

Suctus artificialis fiat qui.

XXVII. Quoties verò per Follis fistulam, vel latitans sub alterâ ipsius tabulâ foramen, aër aut quidvis aliud in ejusdem cavitatem allicitur, qui suctus est artificialis; toties diducuntur, explicanturque ab invicem tabulæ follis latera constituentes, quò in spatium patulum hâc diductione productum alliciatur aër vicinus, aliudve, quidvis eò attrahi aptum.

Suctui inepti Ductus Bilarij.

XXVIII. At quid, amabo, in Vesicæ Bilariæ fabricâ occurrit, quod naturali huic, artificialive suctui imitando queat inservire? Nihil profectò.

XXIX. Quid rursus in Ductuum Bilariorum structurâ observatum est unquam, quod Bilem potiùs, quàm sanguinem; imò quod alterutrum, aut utrumque ex Portæ Venæ propaginibus capillaribus ad se ac in se queat allicere? Nihil profectò.

Bilis ex Vesiculâ expulsioni, & per ductus Bilarios propulsioni favet Vesiculæ structura.

XXX. Rogamus proinde, ut Illi, quibus etiamnum Bilis in Jecinore placet secretio, & in Bilarios Ductus, ipsumve Folliculum attractio, in eruendis, & clarè, distinctèque demonstrandis Secretioni, Suctuique illi perficiendo instrumentis aptis operam collocent sedulam; dum paucis ostendemus, *Bilis ex suâ Vesiculâ Effusioni, Expulsionive, ut & per omnes Bilarios Ductus Propulsioni tam Ipsius Vesiculæ, quàm prædictorum Ductuum omnium fabricam impensè favere.*

XXXI. Vesicula etenim & spontaneæ contenti Fellis æstuantis ac turgentis ex fundo, ampliore in ac per angustatam sensim cervicem eruptioni convenientissima, & naturali ejusdem per sui contractionem expressioni aptissima existit, & affabrè facta.

Ductuum Bilariorum structura. Vaginæ Venæ Portæ constitutio.

XXXII. Ductus verò Bilarii ulteriori ejusdem Fellis admissi propulsioni motu suo peristaltico absolvendæ structuram acceperunt concinnam.

XXXIII. Cui accedit Vagina Venæ Portæ, Bilariique Ductûs Hepatici propaginibus Communis, eaque carnosa, contenti in utrisq; liquoris fluxum peristaltico suo motu promovens; commodissimè quidem versus eosdem terminos, nullâ verò comprehensibili ratione versus contrarios.

Bilem per Ductus Bilarios effundi, & non per eosdem allici.

XXXIV. Adeò ut Bilis è suo Folliculo per Ductus Bilarios effusionem suadeat & tantùm non persuadeat; Ejusdem autem per eosdem Ductus in Vesiculam allectionem dissuadeat & evertat tum Vesiculæ Felleæ, tum Ductuum Bilariorum omniũ fabrica; uti hoc omnibus Mechanicæ leges intelligentibus meridianâ luce clariùs patere putamus.

Novus Bilis generationis modus & Usus.

XXXV. Quòd si proinde Bilis nec in suam Vesiculam, nec in suos Ductus alliciatur ex Portæ Venæ ramis; verùm contrà ex suâ Vesiculâ per suos Ductus partim ad Intestina tenuia, partim ad Portę, hinc & Cavæ Venæ ramos propellatur, utique alius planè, atque hactenus factum, assignandus Bili erit Generationis modus, alius Usus.

Metalla tingi à lapide Philosophico.

XXXVI. Suspicamur ergo, ut paucis nostras exponamus hac de re cogitationes, *Generari Bilem ex Sanguinis per arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus Ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

XXXVII. Quòd si metalla quævis magnâ licet quantitate fusa (dummodo secretioris ac sublimioris Artis Chymicæ Antistitibus adhibenda fides) ad Philosophici Lapidis excellentioris etiam paucissimi admistionem, mox itidem in Lapidem tingentem sive Tincturam similem transeant; mirùm videri debet nemini, si à *Bile copiosâ in suo Folliculo contenta affluens eò pars sanguinis minor in similem Bilem mutetur confestim*; cùm insuper notissimum sit Vini cantharum infusum in Aceti dolium mox converti in Acetum, sicque perpetuari posse idem Acetum.

Vinũ in Acetum converti.

Bilis Usus unde innotescat. XXXVIII. *Bilis Usum*, postquam Ipsam ex Naturæ legibus productam convenienti tempore tum ad Intestina tenuia, tum ad Portæ Venam propelli existimamus, tam ex partibus Bilem constituentibus, quàm ex contentis in dictis cavitatibus, in quas Bilem deferri docuimus, ratiocinatione sagaci elici & infinitis in praxi quotidianâ observabilibus experimentis confirmari posse putamus.

Bilis partes componentes. XXXIX. *Bilem* componentes partes si quis exquirat, non dubitamus asseverare, *constare Ipsam multo Sale lixivioso, paucâ Aquâ diluto, concurrente ac intimè ipsis admisto & Oleo, & Spiritu Volatili quantitate mediocri*: Quatenus proximè accedit ad Tincturas Chymicorum ex *Sale, Sulphure, ac Mercurio*, prout loqui solent, penitissimè junctis, atque ob Aquæ defectum in pulveris ferè formam redactis constantes.

Ejus Vires & proprietates. XL. Concurrere ad Bilis compositionem partes enumeratas vel ex Ejusdem Viribus & Affectionibus patere videtur. Permiscetur enim facilè Aquæ ratione sui Salis; Quòd flammam concipere potest, id suo debet Oleo; Quævis penetrat ob admistum Spiritum Volatilem; Ab Aquâ denique suam habet fluiditatem: Uti ab omnibus istis simul sumptis pendent mirabiles ejusdem in corpore & extra corpus operationes.

Bilis benè & malè disposita effecta. XLI. Sunt autem ita inter se temperata hæc omnia in *benè dispositâ Bile*, ut nulla inde corpori contingat noxa, nulla in corpore excitetur turba; cùm contrà ab eâdem *malè affectâ* innumera creentur homini & mala, & damna.

Contenta in tenuibus intestinis. 1. Humor Pituitosus. 2. Ore assumta. XLII. Continetur naturaliter & quidem semper in tenuibus Intestinis, ad quæ defertur Bilis, *Humor Pituitosus*, quantum conjicere valemus, partim ex continuò deglutitæ Salivę, partim ex assumptorum Alimentorum, partim ex Succi Pancreatici reliquiis post Bilis admistionem ortus.

XLIII. Continetur aliquando in iisdem Intestinis, aut per Ipsa potiùs propellitur, quicquid ore assumptum descendit in Ventriculum, atque factâ in ipso longiore aut breviore morâ plùs, minúsve alteratum effluit, protruditurve per pylorum ad Intestina.

Illis Bilem commisceri, & quo fine. XLIV. Hisce Bilem, & quidem secundum Naturam commisceri autumamus, idque tam ad promovendam ex fermentatis Alimentis *Chyli à Fæcibus alvinis secretionem*; quàm etiam ad juvandam *Pituitæ Intestinalis* ex prædictis omnibus *separationem*.

Contento in Venæ Portæ, & Cavæ radicib. sanguini XLV. Continetur in Venæ Portæ, hinc & Cavæ radicibus, quin & per Ipsas propellitur *Sanguis* à partibus refluens variis, Liene imprimis; in quo à Spiritu animali, adeóque volatili plusquam perfectum alibi docuimus Sanguinem, ac proinde Bili faciliùs & intimiùs admittendæ aptiorem.

Ut & toti massæ Bilem admisceri & in quem finem. XLVI. Huic, mox & toti massæ proximæ per minima Bilem admisceri opinamur, quò faciliùs *Incendium Vitale in Cordis Ventriculo dextro suscipere possit & in sinistro perfici*.

Quanta ex malè disposita Bile mala oriantur. XLVII. Unde, quoties malè habet Bilis, læditur variis modis & Chyli ab Alvinis fœcibus, & Pituitæ à subministrantib. ipsam materiebus Secretio, & Sanguinis in Corde rarefactio & Incensio Vitalis. Hinc quot mala homines maneant nemo in Arte Medicâ versatus ignorare potest, aut debet; uti aliàs, Deo præsente, pluribus ostendemus.

Hepatis Usus. XLVIII. Atque hic nobis verus videtur Bilis Usus, isque insignis; ex quo *Hepatis Usum* sponte exurgere arbitramur. *Inservit scilicet 1. continendis, firmandisque teneris Venæ Cavæ Radicibus, ut & Portæ Venæ Ramis, una cum Bilariis Ductibus Hepaticis intra Communem Vaginam conclusis, & in capillares propagines discerptis. 2. Parenchymatis sui blando fotu promovet Bilis & Sanguinis per Venas prædictas refluentis permistionem.*

XLIX. *Vagina* verò, sive *Capsula Communis Usus* est, *Sanguinem per Portæ Venam*, quàm per Arterias segniùs Hepar versùs affluentem, cùmque Ipsius in Hepate truncus in ramos minores, tandemque minimos ramusculos iterum dispescatur, longè difficiliùs adhuc fluxurum *in motu suo juvare, atque eâdem operâ Bilis quoque affluxum promovere*. Hanc ob rem Venæ Portæ tunica iridem longè crassior & carnosior est in Hepate, quàm est tunica Venæ Cavæ ibidem admodum tenuis & albicans. *Vaginæ Usus.*

L. Si generandæ, hinc & per suam Cervicem & Ductum Cysticum expellendæ Bili serviat *Fellis Folliculus*, quærat aliquis, cui *Usui* sint *Meatus complures ex ejusdem fundo passim prodeuntes*, atque itidem in Venæ Portæ ramulos implantati? Cui respondemus eidem inservire Ipsos Usui, & tum demum esse summè utiles, quando præter naturam impeditur Bilis per Folliculi Cervicem effluxus, quò *aliqua tunc saltem & è Vesiculâ effundatur & Sanguini admisceatur Bilis*. *Usus Meatuum ex Fellis Folliculo prodeuntium.*

ADDITAMENTUM.

LI. Paucis post habitam Disputationem hanc dieb. secuimus in Nosocomio Academico Virum, in cujus *Ductum Bilarium Hepaticum* immisso tubulo, hinc & flatu observavimus erumpentes maculas, mox & vesiculas subflavas per cavam Hepatis superficiem dispersas; quin sensim ipsum Hepar quodammodo intumuit; hinc & ad Cavam Venam, dextrumque Cordis Ventriculum, atque Pulmones properavit Flatus, cujus pars aliqua ex Axillari Venâ dextrâ fortè priùs dissectâ cum Sanguine erupit: certo argumento *Viam esse patentem à Ductu Bilario Hepatico versùs Cor*: quod urgebamus in superioribus. *Via esse à Ductu Bilario Hepatico versus Cor.*

LII. Sed & aliquot mensibus post elapsis in sectione publica demonstravit Clar. D. *Joh. van Horne*, Collega noster & Anatomicus eximius, *Arteriam Hepaticam* maximâ sui parte intra communem vaginam deductam in *Bilarii Ductus Hepatici ramos* inseri. Quod egregium Ipsius inventum sententiam nostram non parum confirmat, dum ipsum *Sanguinem Arteriosum Bili ad Hepar delatæ admisceri* evincit; dubio procul, ut *illius motum in Hepar, vel potius in Portæ, hinc & Cavam Venam* promoveat, quin & *ejusdem cum Sanguine permistionem* facilitet. *Arteriam Hepaticam in Bilarium Ductum Hepaticum inseri.* *Sanguinem Arteriosum Bili admisceri.*

LIII. Nostram sententiam confirmavit quoque Experimentum die Septembris 15. ejusdem anni 1660. à Nobis in Cane factum: in quo per immissum in *Arteriam Hepaticam* tubulum Flatus ad extremos ejus ramos per vesiculæ Felleæ superficiem dispersos paulatim propulsus tandem in ipsam Bilis Vesiculam penetravit; ac ipsam distendendo *ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere* probavit. *Ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere.*

LIV. Evenit quidem nuper, 13. Novembris 1662. ut in Nosocomio publico inflatâ *Arteriâ*

Arteria quâdam cum Hepaticâ communicare. Hepaticâ penetraret Flatus ad Arteriæ Magnæ Truncum ascendentem, hinc & descendentem, atque utrumque distenderet. Quod factum putamus ratione alterius alicujus Arteriæ nobis invisæ cum Hepaticâ tamen alicubi communicantis; quemadmodum id non uno in loco accidere solet Carotidis ac Cervicalis Arteriæ ramis in Capite.

In Anatomicis sæpe iteranda experimenta. LV. Hæc ideò lubentiùs annotamus, ne quis existimet eundem successum semper exspectandum institutis modò licet simili experimentis; cùm non rarò impedita reperiantur, diversimodè saltem affecta in variis subjectis Vasa: quocirca sæpiùs faciendæ sunt sectiones, sæpiùs iteranda eadem experimenta priusquàm in re inter Anatomicos controversâ aliquid certi queat determinari: quod dum negligunt aliqui ex aliorum Libris, aut propriis Commentis tantùm Docti, mirum non est, si uti temerè, sic, grandi licet supercilio, perperam judicent de plerisque, assumentes videlicet pro fundamento certo, quidquid Authorum dissentientium aliquis statuit vel urget palato suo & placito magis favens; quamvis, an ita se res habeat, planè ignorent.

DISPUT. MEDICARUM VII.

De Respiratione, Usuque Pulmonum.

I. Examinatis ordine aliquot Nutritioni famulantibus Functionibus, libet nunc *Respirationis* naturam investigare.

Respiratio Vitæ necessaria. II. Respirationem Vitæ hominis naturali absolutè necessariam evincit Mors eandem interceptam mox excipiens, comitansve; quando scilicet in strangulatione ac suffocatione aut extrinsecùs stringuntur, aut intrinsecùs opplentur fauces.

Ejus Materia. III. Respirationis *Materia* est *Aër*, qui per os vel nares asperam Pulmonum Arteriam ingreditur inspiratus, & vicissim per easdem vias ipse egreditur expiratus.

Partes. IV. Constat enim duabus Respiratio partibus, *Inspiratione* atque *Exspiratione*, iisque alternatim reciprocantibus.

Modus & Vis. V. Quamvis autem in prædictis, tanquam Sensu notis, nulla fortè occurrat difficultas, occurrit tamen gravis in *modo* & *vi*, quibus inspiratur, expiraturque mutuò per viam eandem Aër: Neque enim super hac re satis inter se conveniunt Medici & Anatomici. Ut proinde in re dubiâ & rixarum plenâ propositam difficultatem solvamus fœliciùs, methodum sequemur in illius deductione Analyticam, inchoando scilicet ab Effectis, in Sensus externos incurrentibus, & hactenus nobis notioribus, quippe priùs ac per se innotescentibus; & pergendo gradatim ad Causas, soli Rationi per Ratiocinationem patentes, & hactenus nobis minùs, quia posteriùs ac per consequentiam demum notas.

Quâ ratione fiat inspiratio & exspiratio. VI. Binorum ergò Sensuum, Visûs & Tactûs, amplissimo testimonio constat, aut unicuique saltem volenti, & imprimis dum decumbit semet ipsum attente observanti constare poterit 1. In Aëris inspiratione, ac præsertim pro lubitu auctiore, attolli, hoc est, sursum, extrorsumque moveri thoracem; abdomen verò foràs propelli. 2. In Aëris expiratione similiter auctiore introrsum ac deorsum cogi, atque adeò deprimi thoracem; abdomen verò intrò compelli.

VII. Ex quibus Sensu, Experientiâque manifestis, tanquam Datis, sequenti ratione ratiocinabatur porrò Mens nostra.

In inspiratione amplior fit Thorax. VIII. A pectoris musculis dum attollitur Thorax; à Diaphragmate autem contracto dum deorsum ac extrorsum propelluntur Abdominis viscera, (hæc verò ab illis ita cieri eadem testatur Experientia) necessariò amplior redditur Thoracis Cavitas.

Et explicantur Pulmones. IX. Hanc Thoracis cavitatem ampliorem factam ut repleant ipsi contigui Pulmones, explicantur quaquaversùm, utpote laudatâ Experientiâ teste spongiosi, & flexiles, adeóque explicationi prædictæ aptissimi.

Ut & eorum Cavernulæ. X. Pulmonum verò explicationem comitatur necessariò Cavernularum in ipsis existentium similis expansio & hiatus major.

Quæ Aëre implentur. XI. Hiatum denique hunc ingreditur atque implet Aër externus interno, inque asperâ Pulmonum arteriâ contento continuus.

Causa Aëris ingressûs in Pulmones. XII. Concludimus proinde *Aërem* in sui inspiratione *ingredi Pulmones, quia explicantur*; neutiquam verò dilatari aut explicari Pulmones, quòd Aër ingrediatur.

In Exspiratione coarctatur Thorax. XIII. Rursus. A Musculis suis dum coarctatur Abdomen, introrsum & sursum urgentur conclusa hypochondriis viscera, & cum ipsis Diaphragma; eâdemque operâ deorsum ac introrsum trahitur Thorax, (hæc autem ita fieri memoratâ constat Experientiâ) & interior Thoracis coarctatur Cavitas.

Et coarctantur Pulmones. XIV. Hanc Cavitatis Thoracis coarctationem compressi coguntur sequi Pulmones, qui proinde similiter coarctantur:

Eorumque Cavernulæ. XV. Pulmonum autem compressionem & coarctationem consequitur necessariò Cavernularum in Ipsis existentium angustia.

Ex quibus Aër expellitur. XVI. Ex angustatis tandem Pulmonum Cavernulis foràs exprimitur iterum necessariò Aër modò per Inspirationem ingressus.

Causa Aëris egressûs è Pulmonibus. XVII. Concludimus idcircò *Aërem* denuò *egredi Pulmones, quoniam compressi coarctantur*; neutiquam verò contrahi Pulmones ob Aëris egressum.

XVIII. Atque talis quidem fuit Mentis nostræ Ratiocinatio, visa nobis valdè probabilis & verosimillima; quam interim pro verâ, probatâque non habuimus, donec eam confirmasset, sicque nos & alios certiores fecisset ulterior Experientia.

Thorax in Inspiratione elevatur. In Exspiratione deprimitur. XIX. Instituimus ergo in hunc finem non unam Brutorum Viventium dissectionem, atque pro modulo nostro satis accuratè singula examinantes comperimus, 1. Sensibus manifestam Thoracis elevationem, explicationemque in Inspiratione.

XX. 2. Ejusdem Thoracis depressionem, detractionemve, atque complicationem in Expiratione.

Musculorum abdominis, Viscerum & Diaphragmatis motus in Exspiratione. XXI. 3. Musculorum abdominis Contractionem ac tensionem, viscerumque in ipso contentorum versus Diaphragma, Diaphragmatis verò versus Thoracis interiora compulsionem in Exspiratione.

Diaphragmatis motus in Inspiratione. XXII. 4. Diaphragmatis motum proprium deorsum cum notabili sui explicatione, viscerumque abdominis deorsum, extrorsumque factâ propulsione, idque in Inspiratione.

Ejusdem actus in Expiratione. XXIII. 5. Ejusdem Diaphragmatis motum alterum, itidemque proprium, & priori adversum, utpote

utpote sursum latam, cum insigni satis corporis sui complicatione & coarctatione, atque (discissis etiam & quiescentibus proinde abdominis musculis) contentorum in Thorace introrsum & sursum factâ compulsione, idque in Exspiratione.

Pulmonum in respiratione constantia.

XXIV. 6. Pulmones, quantùm saltem hactenus ex autopsiâ assequi valuimus, Membranæ Costas succingenti, ut & Diaphragmati integris & illæsis, quamdiu scilicet superest aliqua Respiratio, contiguos, nec ab illis, nisi alicubi ita vulneratis & sauciatis, ut per patens vulnus pateat liber aëri externo aditus, secedentes, atque æquè ac in morte collabentes. Observantur quippe Pulmones costis prius quasi agglutinati per vulnus inflictum eruptionem tentare, mox verò, in vulnere nî hæreant, concidere, nec ampliùs, nisi vulnere iterum occluso, obturatove explicari.

Ut & in Aëris inflatione.

XXV. 7. Inflatos per tubulum in asperam arteriam immissum Pulmones valdè explicari, eosdem verò cessante inflatione sibi relictos mox iterum concidere, ac sponte ad priorem molem naturalem redire.

Ac ejusdem exsuctu.

XXVI. 8. Pulmones eosdem, si contrà per eundem tubulum exsugatur fortiùs conclusus in ipsis aër, coarctari multùm infra molem naturalem, ad quam sponte tamen relabuntur sibi relicti.

Omnis Pulmonis motus ab externâ causâ.

XXVII Ex hoc autem gemino per tubulum instituto in Pulmonibus experimento sic ulteriùs ratiocinabamur. Mediocris cùm sit moles Pulmonum naturalis, & ab illâ tum expandendo, tum coarctando per vim externam abduci queant benè multùm, mox verò sibi redditi & ablatâ vi externâ ad mediocritatem pristinam redeant sponte, probabile fit *omnem Motum extra vel intra molem naturalem Pulmonibus contingentem ab externâ deducendum causâ.*

Et à quâ.

XXVIII. Quòd si Causæ forinsecùs ipsis advenienti Motum suum debeant Pulmones, petendus is erit *aut à re ipsos subeunte, aut à re ipsos ambiente.*

Quænã Pulmones ingrediantur.

XXIX. Pulmones autem ingredi observantur, 1. Sanguis è contracto Cordis ventriculo dextro per arteriam ab ipsis Pulmonalem dictam eructatus. 2. Aër per arteriam asperam in Ipsos inspiratus. Eosdem 3. per nervos ingredi Animales spiritus ex consequentiâ habemus.

A Sanguine nõ expandi Pulmones.

XXX. Quamvis autem 1. permaneat in aperto per vulnus thorace Cordis motus, Ventriculique dextri æquè ac sinistri contractio, Sanguinisque adeò per arteriam pulmonalem in Pulmones propulsio, nulla tamen in Pulmonibus observatur expansio.

XXXI. Vnde Pulmones ab impulso in Ipsos sanguine non expandi concludimus.

Nec ab aëre ipsos subeunte.

XXXII. Quamvis rursus 2. pateat læso Thorace aut Diaphragmate Aëri per Nares hinc & fauces in asperam arteriam ingressus, attamen ne sic quidem observantur expandi, explicarique Pulmones.

Nec à Spiritibus Animalibus.

XXXIII. Vnde similiter Pulmones ab Aëre ipsos subeunte non expandi concludimus.

XXXIV. Quamvis tandem 3. illæsi perseverent Pulmonum Nervi, ac proinde non denegetur ad ipsos Spirituum animalium affluxus, vulnerato tamen Thorace non expanduntur ampliùs Pulmones.

XXXV. Vnde itidem Pulmones à Spiritibus animalibus per nervos allabentibus non expandi concludimus.

Pulmones expandi nõ à re ingrediente, sed ambiente.

XXXVI. Si proinde *à re Pulmones ingrediente non fiat Pulmonium expansio, expandentur ipsi à re eosdem ambiente.*

XXXVII. Ambiunt autem Pulmones proximè suâ membranâ investitæ Costæ atque Diaphragma.

Et quidẽ à Costis & Diaphragmate.

XXXVIII. *Ad Costarum* ergò *sive Thoracis & Diaphragmatis motum*, explicationemque *consequi Pulmonum explicationem*, atque expansionem concludimus.

Quod probatur binis experimentis.

XXXIX. Hanc Conclusionem confirmant superiùs allata experimenta bina sibi opposita, Pulmonum puta durante Thoracis & Diaphragmatis integritate explicatorum, Eorundemque ad alterutrius harumce partium aditum in Thoracis cavitatem liberum aëri præstans vulnus concidentium & collabentium.

XL. Vnde sic ampliùs argumentabamur. Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus, id omninò habendum pro efficiente illius effectûs causâ.

Atqui positâ motorum Thoracis & Diaphragmatis secundùm sui continuitatem integritate, ponitur Pulmonum expansio; sublatâ verò eâdem illorum motorum per inflictum vulnus integritate, tollitur, cessatque Pulmonum expansio.

Ergò Thoracis & Diaphragmatis motorum secundùm sui continuitatem integritas pro Efficiente Causâ est habenda Expansionis Pulmonum.

Pulmones moveri ad reciprocũ Thoracis & Diaphragmatis motũ.

XLI. Movebuntur proinde in sui explicatione, hinc & contractione Pulmones ad reciprocum Thoracis & Diaphragmatis memoratum sæpiùs motum; hoc est, Expandentur, explicabunturque Pulmones, quoties sui elevatione Thorax, sui verò pressione Diaphragma spatium ipsis præstant, parantque in Pectore majus: Comprimentur verò, coarctabuntur, complicabunturque iidem Pulmones, quoties sui depressione Thorax, sui verò elevatione Diaphragma spatium ipsis faciunt in Pectore minus. Quod erat probandum.

Pulmonũ expansionem sequi Aëris inspirationẽ.

XLII. Quoties verò explicantur, expanduntur que Pulmones, toties spatium quoque majus efficitur in ipsorum substantiâ spongiosâ per asperam arteriam cum faucibus, hinc per os & nares cum externo aëre communicans; Toties proinde Aër ambiens externus & interno continuus inspiratur, hoc est, asperam arteriam ingreditur & magis tunc patula Pulmonum explicatorum spatia implet.

Eorundẽ coarctationem sequi Aëris exspirationem.

XLIII. Quoties contrà complicantur, uti dictum, coarctanturque iidem Pulmones, toties spatium minus efficitur in eorundem substantiâ spongiosâ; toties proinde exspiratur, hoc est, exprimitur denuò, propelliturque foràs per asperam arteriam, hinc & os, vel nares inspiratus priùs aër. Quod itidem erat probandum.

Vera Motus Pulmonum causa.

XLIV. Atque sic Ratiocinatione, uti putamus, catenatâ, solidâque elicuisse ac eruisse nobis videmur *veram Causam & Rationem Motûs Pulmonum tam in Aëris Inspiratione, quàm in reciprocâ ejusdem Expiratione.*

Pulmonum motus & Expansio.

XLV. Non moventur ergò Pulmones naturaliter motu proprio, verùm sequuntur ipsi duntaxat Thoracis & Diaphragmatis motum, sed *nec expanduntur Pulmones, quia implentur aëre, verùm aëre implentur, quia expanduntur.*

Eorundem subsidentiæ causa.

XLVI. Quamvis autem sibi relicti (ut in Thoracis vulneribus magnis accidere docuimus per Experientiam) sponte subsiderent, sicque inspiratum denuò expellerent aërem, non subsidunt tamen, donec subsidat Thorax, eleveturque Diaphragma, vel vulneretur alterutrum, Thorax præsertim. Quod accidit, ut vulgò loqui solent, fugâ vacui.

XLVII. *Contigua namque conclusa & mobilia non minus moventur cum continentibus, quam Continua.*

Pulmones contigui Thoraci & Diaphragmati.

XLVIII. Contigui autem sunt in viventibus Thoraci ac Diaphragmati sanis Pulmones, qui proinde in sui explicatione ac complicatione utriusque sequuntur motum.

Aer externus motum interni sequitur.

XLIX. Aëri verò Interno Continuus est Externus; qui proinde illius quoque motum sequitur, pro re natâ nunc accedens, nunc recedens.

Respirationis Usus.

L. Hâc ratione si fiat Pulmonum motus, Aërisque Inspiratio & Exspiratio, quæritur nunc meritò, *Quem in naturali vitâ præbeat homini Usum Inspiratus, Exspiratusque Aër?*

LI. Certè utilem, imò necessariam esse homini Aëris Inspirationem, Exspirationemque vel indè patet, quòd alterutrâ impeditâ mox angatur, sublatâ verò confestim è vivis tollatur homo.

LII. Ut proinde Inspirati, Exspiratique Aëris ad vitam necessitas & utilitas cum Pulmonum Usu evidentior fiat, fundamenti loco præmittendum,

Hominis vitam pendere ab Igne Cordis.

Naturalem hominis Vitam pendere proximè ab Ignis in Corde accensi, hinc per arterias cum Sanguine quaquaversum distributi *perpetuitate*; postquam ipsius exstinctionem consequitur statim & semper mors.

Qui propterea præservandus.

LIII. Accendi ergo & ab exstinctione præservari debet Ignis ille Cordis vitalis ad Vitæ perennitatem.

Accenditur ille effervescentiâ in Corde factâ.

LIV. Accenditur & quidem perpetuò, (si veritatis manifestandæ, ac propagandæ ergo Conjecturas nostras ulteriores, & posteriores secundum id, quod Disp. V. thes. XLVIII. insinuavimus, publico examini subjicere licet, uti licere putamus) *Accenditur*, inquam, *Ignis vitalis ex Sanguinis tum ascendentis Bile amarâ imbuti, tum descendentis Lymphâ subacidâ referti in Cordis auriculâ dextrâ, hinc & ventriculo dextro confluentis effervescentiâ.*

Quæ cuinam similis.

LV. Hanc in Corde naturaliter excitatam Effervescentiam non valdè absimilem censemus artificiosæ ex lixivio sulphuri cuivis per cocturam juncto ad aceti vel vini acidiusculi affusionem productæ.

Sanguis quomodo calefiat.

LVI. Putamus insuper multas partes Igneas tum in acido Lymphæ Spiritu tum in amaro Bilis sale lixivioso semper abundantes in conflictu illo à suis compedibus liberatas, erumpentesque aggredi & ingredi partem Sanguinis Butyrosam, illamque blandè accendendo calorem illum sensui nostro manifestum causare.

Sanguini temperando inservire respirationem.

LVII. *Huic effervescentiæ, fervorique contemperando Inspirationem Aëris; halitibus verò tunc simul excitatis exterminandis Expirationem ejusdem opinamur dicatam.*

Quod probatur.

LVIII. Hujus Opinionis nostræ confirmationem petimus ex singularibus, quæ in Pulmonibus ipsis & Animalibus Pulmones habentibus occurrunt consideranda.

Pulmones Soles accipere sanguinem.

LIX. Nam ut de Nervis, ac Vasis Lymphaticis nunc sileamus, utpote nihil in Pulmonibus singularis ostentantibus; considerandum 1. Solos Pulmones accipere Sanguinem & tantùm ex dextro Cordis ventriculo per arteriam suam Pulmonalem.

Et eundem remittere.

LX. Considerandum 2. Solos Pulmones remittere Sanguinem & tantùm ad Cordis auriculam sinistram & ventriculum sinistrum per venam suam itidem Pulmonalem dictam.

Et Tracheam Arteriam habere.

Venæ Lacteæ pro fibris habitæ.

LXI. Considerandum 3. Solos Pulmones accepisse vas continuò patulum, Tracheam videlicet arteriam: cùm venæ lacteæ, quando nullum devehunt Chylum, ita sint coactæ atque coarctatæ, ut pro fibris habitæ sint olim, habeanturque adhuc hodie à non paucis præconceptæ Opinioni suæ, quàm veracibus Sensibus externis, aut illis consentienti Rationi plus tribuentibus.

Quædã Animalia solùm habere Pulmones.

LXII. Considerandum 4. Solùm Pulmones habere Animalia, quorum Cordi est annexus Ventriculus dexter.

Animalia Pulmonibus prædita calidiora.

LXIII. Considerandum 5. Animalia Pulmonibus prædita Calorem habere ac promere in suo & Corde & Corpore majorem, quàm cætera Pulmonibus destituta.

Et in his pro ratione caloris augeri minuive respirationem.

LXIV. Considerandum 6. in singulis Animalibus Pulmones habentibus pro Caloris in ipsorum Corde accremento aut decremento, augeri, minuive Respirationem.

Finis Ventriculi Cordis dextri & Pulmonum.

LXV. Unde liquere videtur 1. *in eundem Scopum collineare Ventriculi Cordis dextri, pulmonumque productionem.*

LXVI. 2. *Propter Ignem, hinc & Calorem auctiorem concessos iisdem Animalibus cum dextro Cordis ventriculo Pulmones.*

Calor sãguinis in Corde excitatus quomodo temperetur in respiratione.

LXVII. 3. *Calorem proinde in Cordis ventriculo dextro excitatum majorem cohiberi denuò & temperari in Pulmonibus ab Aëre inspirato.*

LXVIII. 4. *Huic usui inservire tum Arteriam, Venamque Pulmonalem Sanguini æstuanti devehendo; tum Arteriam asperam Aëri æstum temperaturo per Inspirationem admittendo, hinc & absolutâ temperatione rursum per exspirationem emittendo destinatas.*

Et quidem quâ vi ac ratione, similitudine ignis vulgaris explicatur.

LXIX. Quâ vi autem, quâve ratione temperet Sanguinis æstum inspiratus aër, licèt non demonstret, commonstrabit saltem ac quodammodo illustrabit accuratum Ignis vulgaris Fornace Chymicâ conclusi & ad sui conservationem præter pabulum Aërem quoque desiderantis examen, & cum Igne nostro vitali collatio amussitata.

Majorem ignem plus Aëris requirere.

LXX. Quemadmodum enim 1. plus aëris requiritur Igni fumanti, flammantive conservando, minus prunæ: sic plus aëris desideratur temperando Igni Cordis interno in Respirantibus animalibus auctiori, minus in Transpirantibus duntaxat parciori.

LXXI. Quemadmodum 2. pro Ignis cujuscujusvis augmento vel decremento plus vel minus aëris requiritur; Sic pro aucto, diminutove Ignis vitalis incendio augetur, minuiturve in nobis Respiratio, ac plus minusve inspiratur, expiraturque Aëris.

Pro Aëris diversitate diversa est Ignis vivacitas.

LXXII. Quemadmodum 3. pro ipsius Aëris diversitate observamus differre plurimùm Ignis externi vivacitatem; nam existente Aëre sereno, frigido & sicco magis luculentè, potentiúsque ardere solet Ignis, eodem autem existente turbido, æstuoso, & nebuloso, pluvioso, humidove, obscuriùs, debiliusque

biliusq;: sic ad ejusdem Aëris mutationes nominatas deprehendimus & Ignem Cordis internum mutari sensibiliter, & Respirationem contingere variam; nam existente aëre sereno, frigido & sicco, vegetior est Ignis noster Internus, proceditq; Respiratio faciliùs; eodem autem existente turbido, æstuante, & pluvioso, hebetatur Ignis noster internus, proceditque Respiratio difficiliùs.

Pro majore Aëris accessu potentiùs Ignem in fornace ardere.

LXXIII. Quemadmodum 4. potentiùs ardere observamus Ignem fornace conclusum, quando non tantùm parte superiore liber est fumo exhalanti exitus; verùm insuper parte inferiore liber aëri aditus & accessus; Eundem contrà languescere, quando alterutra obturatur via, superior præsertim; extinguitur enim tunc paulò pòst Ignis: Sic vivacior existit Ignis noster vitalis, quando præter Transpirationem integra permanet Aëris Inspiratio & Exspiratio; hebescit verò, quamprimùm alterutra vel minimùm labefactatur; suffocatur denique, ubi Respiratio intercluditur. Quoniam verò eâdem viâ recedit aër, quâ priùs accesserat; idcircò cum fornaceum Chymicarum fabricâ similitudinem majorem habent viæ, per quas in piscibus admittitur, emittiturque Aqua, quæ Ipsis esse solet loco Aëris à nobis respirati.

Sanguini ex aëre aliquid communicari.

LXXIV. Cùm autem ab inspirato aëre Sanguinis æstum concludamus temperatum, necesse est, ut aliquid ex aëre communicetur Sanguini, quod contrariam illi, quam in Corde accepit, producat in ipso mutationem; hoc est, quod blandè rarefactum blandiùs condenset; accensumque in ardore suo leniter compescat.

Salem habere vim condensandi Eundem per Aërë esse dispersum. Et in Nitro concretum.

LXXV. *Nihil* autem observatum est hactenus, quod *condensandi, hinc & æstum comprimendi vim habeat æquè atque Sal.*

LXXVI. *Salem proinde puriorem ac simpliciorem per aërem dispersum suspicamur, eumque Copiosiorem hyeme aut hyemali existente aëris constitutione.*

LXXVII. Hunc *Salem* puriorem præ notis cæteris salibus omnibus *in Nitro abundantius concretum* testatur per notos Nitri effectus Experientia.

Ac Sanguinem condensare, qui primarius est Pulmonum Respirationisque Usus.

LXXVIII. Concludimus igitur *Aërem Inspiratum ratione Salis sui purioris condensare denuò in Pulmonum Vasis Sanguinem in Cordis ventriculo dextro rarefactum, atque operâ eâdem reprimere æstum majorem in ipso simul excitatum: huncque primarium esse Pulmonum, Respirationisque Usum.*

ADDITAMENTUM.

Experimentum circa Respirationem in Cane factum.

LXXIX. Dum prælum exercent iterum hæ Disputationes, 15. nempe Ianuarii, 1663. *Ioannes Swammerdamius*, Amstelodamensis, Discipulus meus sedulus & industrius, me vocat, experimentum à se excogitatum ac cum successu institutum ostensurus. Aperuerat vivo adhuc Cani asperam arteriam, in eamque intruserat tubulum æneum, cui Ventriculi Canini jam priùs post inflationem exsiccati pylorus cum Intestini portione itidem præparatus erat alligatus, atque circumjecto vinculo arteriam prædictam circa eundem tubulum arctè constrinxerat. Unde mox per Colligatum illum ventriculum Respiratio in Cane omnis perficitur.

LXXX. Sed & alium ejusdem Ventriculi orificio alteri, OEsophago puta, tubulum similiter annexuerat; per quem inflato Spiritu præfatum Ventriculum valdè distendit; ac confestim orificium cerâ obturavit. Unde amœno spectaculo Aër conclusus observabatur in thoracis, abdominisque elevatione, adeóque Inspiratione Pulmones ingredi, subsidente ac foveam notabilem exhibente dicto Ventriculo: in Thoracis autem, abdominisque reciprocâ depressione, adeóque Exspiratione, idem Aër è Pulmonibus repulsus novâ parietum Ventriculi expansione foveam illam denuò replebat.

Quo Autoris opinio non parum confirmatur & alia à sua infirmatur.

LXXXI. Quo experimento in variis Canibus postmodum me præsente simili modo repetito & succedente censeo non parùm confirmari meam de *Aëre Pulmonum motum tam Inspirationis, quàm Exspirationis tempore consequente* Opinionem; atque simul infirmari Amici cujusdam mei ex aliorum placitis haustam Sententiam, quæ statuit thoracis & abdominis elevatione dispelli aërem vicinum, eundemque continuatâ vi propelli ad & in ejusdem (non alterius) Animalis Os vel Nares; hinc & Pulmones.

Motum omnem solo pulsu non absolvi: sed etiam tractu.

LXXXII. Ego sanè, qui me non tantùm in rebus naturalibus *Tractûs* possibilitatem (ut Scholasticorum termino utar) mente assequi, at insuper, quod primarium est, plura ejus exempla, sive experimenta observasse puto, haud accedo illis, qui *Motum omnem solo Pulsu absolvi* docent.

LXXXIII. Nec assensum meum coget facilè, qui ex suis præsuppositis, nec probatis, tanquam principiis, modo suo explicabit, nec clarè ac distinctè demonstrabit *Pelli* id, quod *Trahi* testatur Sensus externus non deceptus, sed integer ac ritè agens.

Quod Experimento probatur.

LXXXIV. Et ut in modò allegato experimento hîc pergam, nullum est ibi ampliùs Aëri externo cum interno & intra ventriculum post obturationem concluso commercium, quapropter reciprocum interni ad Pulmones ingressum, hinc ex Pulmonibus egressum consequitur Ventriculi clausi satis insignis concidentia, moxque iterum distensio. Fingere autem illam Concidentiam subitò & cum manifesto & quodammodo violento membranæ delapsu contingentem produci ab Aëre quaquaversùm propter elevatum abdomen ac thoracem propulso, judicent liberiùs & cordatiùs Philosophantes, an non sit hoc nimiùm suis præjudiciis adhærere ac tribuere.

Ut & alia ratione.

LXXXV. Quid si tubulo ex coriis densissimis & nullum Aëri transitum concedentibus parato, atque non dicam per aquas medias & profundas, sed per transversum parietem undique arctissimè iterum circumclusum transmisso annecteretur similis Ventriculus, dum alterum tubuli extremum asperâ arteriâ strictissimè concluderetur; an diceremus tunc Aërem thoracis, abdominisque expansione pressum per nescio quæ longissima & imaginaria itinera vias sibi quærere ac invenire ad illum Ventriculum, quem tunc tam potenter premat, ut cogatur contenti aëris pars ingredi Pulmonem? Id, si volet, credat Iudæus Apella, non Ego; qui abhorreo & caveo mihi ab omnibus præjudiciis Experientiæ evidenter contrariis.

Arteriæ Asperæ cum Arteriâ Venâque Pulmonali communio.

LXXXVI. Aliud insuper observavit ac mihi demonstravit eâdem occasione *Swammerdamius*, lentè, diuque in Pulmones adhuc calentes pressum ex dicto Ventriculo *Aërem transire tandem in Arteriam Venamque Pulmonalem, hinc & utrumque Cordis Ventriculum.* Unde arguitur Arteriæ Asperæ

cum dictis Vasis communio, tum ad Inspirati aëris partem in vasa admittendam, tum vicissim ad Halitus ex Vasis cum aëre Exspirato emittendos.

Contractionis motus in Vena Jugulari & Cavâ descendente

LXXXVII. Dum fieret hoc experimentum aliquoties, observavimus quoque manifestum Oculis *Contractionis motum in Venâ Jugulari atque Cava descendente:* qualem in Avibus non rarò in *Cavâ Venâ tum supra, tum infra Cor* deprehendit ac mihi quoque monstravit Anatomicus diligentissimus *Nicolaus Stenonius*, Danus, in novis Glandularum variarum circa Oculos, Nares atque alibi existentium Ductibus eruendis fœlicissimus.

Vasorum motus peristalticus.

LXXXVIII. Hoc autem in variis Venis facto experimento illustratur & confirmatur mea de *Vasorum omnium motu peristaltico* Sententia, post *Venæ Cavæ propè Cor carnosæ motum contractionis* jam olim à me visu notatum liberiùs proposita, de quâ Disp. III. Thes. XX. uno verbo actum.

DISPUT. MEDICARUM VIII.

De Vasis Lymphaticis, & Lymphâ.

Anatomiæ præstantia.

I. MAgna est Artis Anatomicæ ob suas ad Sensuum Externorum tribunal decernendas demonstrationes sensibiles, ideóque manifestas, certasque præstantia & gloria; quamdiu scilicet intra præscriptæ Normæ cancellos sese continent Artifices omnes: Quamprimùm autem Aliquis comparatâ ob egregiè navatam in Arte laudatissimâ & Mortalibus utilissimâ operam condignâ suis laboribus laude atque authoritate tumidus fit ac Suffenus, moxque neglectis probationum Anatomicarum legibus Dictaturam affectat in cæteros Artis Dissectoriæ Magistros æquè, ac Tyrones, atque ab Ipsis grandi, Censorioque supercilio præ se contemptis Placita sua dicam, an Præjudicia per autopsiam non satis probata, probandave cupit Oraculorum haberi loco, sibique quidvis pro lubitu fingenti & asserenti vult credi; utique excitantur necessariò inter Anatomes gnaros lites ac rixæ, eæque non sine notabili Veritatis, Artis, ac Reip. detrimento.

Rixarum inter Anatomicos causa.

II. Deploranda intolerabilis hujus Superbiæ exempla & in hâc, & in cæteris quoque Medicinæ partibus habuimus hoc fœcundissimo aliàs Virorum in quâvis Disciplinâ Excellentium sæculo plurima. Et utinam non superessent adhuc ejusdem notæ nimis multa! Etenim quid frequentiùs contingit Medicinæ Alumnis, quàm in polemica, & conviciorum, calumniarumque plena incidere Anatomicorum, aliorumque Scripta?

Earum medela.

III. Enimverò longè satiùs foret Unumquemque Infirmitatis, quin & Ignorantiæ suæ conscium ac memorem non perfunctoriè, at seriò, continuóque considerare atque agnoscere, si quid cognoscat, habeatve, nihil se cognoscere, aut habere, quod à Luminum Patre non acceperit supernè, & quidem, non superbè sibi condendum, defodiendumve, ast benignè in commune bonum promendum, & in proximum erogandum; etiam ubi ob animi ingrati vitium se quovis bono indignos testantur plerique homines; idque ad Summi Opificis exemplar, Solis sui lumen non minùs in malos, quàm bonos fundentis, atque à Se gratis sperandam bene actorum remunerationem probis spondentis.

Lis de Vasorum Lymphaticorum Structurâ, & eorum ac Lymphæ usu. Cui implicitus Auctor.

IV. Memoratam humanæ Calamitatis sortem non quiverunt effugere detecta hoc ævo Vasa Lymphatica, tum quoad suam Structuram, tum quoad suum, latæque in se Lymphæ Usum verum.

V. Quamvis autem ob dissentientes, ac quidem cum indignâ animorum irritatione atque hinc secutâ scriptorum acerbitate dissentientes Anatomicos eximios satiùs forsan esset, donec magis sedati, compositique fuerint animi serviores, à scribendo Mihi temperare; Mihi cumprimis; qui uti non sum professione Anatomicus, ita nihil lucri capio, captove ex dissectionibus meis, demonstrationibusve Anatomicis, & unius Medicinæ illustrandæ causâ susceptis, & omnibus, singulisque, excluso nemine, gratis patentibus: Viro tamen bono censui indignum animo quieto, pacatoque aliorum repullulascentes continuò spectare turbas & pugnas; ubi præsertim aliquid suppetere videtur, quod ipsis componendis, aut ex æquo dirimendis, discernendisque queat inservire; Cui accedit, quòd nolens volens in hanc rixosam protrahor scenam.

Et quam componere conatur.

VI. Dabo tamen operam, ut (neglectis, spretisque Libellorum famosorum à Tenebrionibus ac certis Reip. pestibus in malè sanorum hominum delectationem, atque quorumvis, bonorum imprimis malis invisorum, contumeliam scribi edique solitorum, Chimæris, puerilibusque mendaciis & eructatis turpiter in dissidentes conviciis) dabo, inquam, operam, ut citra ullius aliter opinantis offensam ea proferam in medium, quæ & meis usurpavi oculis, & non semel absque omni externo apparatu, aut ostentatione demonstravi aliis, & quâvis occasione commodâ etiam nunc paratus sum demonstrare quibusvis Veritatis & Boni publici Sectatoribus Experimenta; ut & quæ tum Ratiocinatione firmâ & solidâ, tum Conjecturâ probabili & circumstantiis convenientissimâ visa sunt mihi consequi ex visis Consectaria: quò sic protractæ nimium inter Amicos aliósque liti aut amicè sopiendæ, aut ab Artis Anatomicæ peritis (ut pote quibus solis, ne Sutor ultra crepidam, hoc debetur muneris) aliquando in æquitate determinandæ subministrem, quæ ad manus præstò sunt, adminicula, uti spero & confido, nec inepta, nec inutilia.

Vasa Lymphatica quæ & Lympha quid

VII. *Lymphatica* voco *Vasa*, rectà enim ad rem propero, per quæ continuò deferri deprehenditur *Liquor limpidus* & ad Visûs testimonium colore *Aqueus*; quandóque à confluente Chylo *Albicans* & *Lacteus*; raró, nec nisi post mortem in homine circa Trunci insertionem à Me, aliisque aliquoties jam observatus, *Subrutilus*; quemadmodum circa Hepar ferè *Croceus*; eleganti nomenclaturâ ab Illustri Anatomico, *D. Thomâ Bartholino*, *Lympha* dictus.

Vasorum Lymphaticorum partes Truncus.

VIII. Hæc Vasa Lymphatica in *Truncum* distinguo & *Ramos*.

IX. *Truncus* in Thorace observatur & superiore Abdominis parte, à *Cisternâ Lumbari* inchoans & secundum Arteriæ Aortæ ductum ascendens, tandemque in Venam Jugularem, Subclaviam

claviamve sinistram; vel utramque per Insertionem desinens.

Ejus insertio.

X. Insertionem hanc evincunt 1. Lymphæ, Chylique spontaneus, 2. Cujusvis Liquoris vel Aëris per siphunculum immissi artificiosus; 3. Styli blandè intrusi facilis transitus ex Trunco in prædictas Venas: quemadmodum hæc nuperrimè adhuc in publicâ Virilis Subjecti dissectione coram omnibus demonstravit Vir Clarissimus, *Ioannes van Horne*, in hoc Athenæo Collega meus & Anatomicus merito suo Celeberrimus.

Truncum hunc non esse Venam Lacteam.

XI. Truncum hunc quamvis Anatomici Laudatissimi Lacteis adscripserint Venis, & ab Ipsis eum denominârint, puto tamen illum commodiùs Vasis accenseri Lymphaticis; cùm Lymphæ per ipsum motus sit perpetuus, adeóque pro primario habendus; Chyli verò motus tantùm pro secundario, quippe qui post alimentorum demùm assumptorum distributionem contingit, ac per intervalla duntaxat repetit.

Venas Lacteas esse ferè Vasa Lymphatica.

XII. Quinimò parùm abest, quin opiner Vasis Lymphaticis annumerandas ipsas Venas Lacteas, eâ saltem sui parte, quâ ultra Mesenterij Glandulas feruntur versùs Cisternam; cùm ab omnibus Glandulis Conglobatis in quacunque corporis regione existentibus, quales quoque sunt Mesentericæ, producta observentur Vasa Lymphatica.

Lympham commisceri Chylo, & cui usui.

XIII. Vnde ampliùs suspicor præparatam in Mesenterij Glandulis Lympham commisceri allabenti Chylo, ipsumque magis magisque disponere faciliori ejusdem cum Sanguine in Venâ Iugulari, vel Subclaviâ confusioni; ut & mox secuturæ Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ.

Trunci forma.

XIV. Truncum in sui medio plerumque bifurcatum, iterumque coëuntem observarunt omnes. Eundem ter in animalibus retis modo in plures ramificationes distinctum, denuóque concurrentem à se repertum, & ante octennium in Tab. II. Fig. 4. delineatum publici juris fecit Anatomicus Insignis, *D. Olaus Rudbeck.* Cui simile quid Ego quoque observavi in Cane, & quidem in loco Trunci insertioni valdè propinquo; ubi contortum mæandrum descripsit & figurâ editâ expressit Anatomicus Industrius, *D. Ludovicus De Bils*: unde ab utroque hoc Authore diversimodè licet propositas, pro iisdem tamen habendas suspicor Trunci hujus in se redeuntes Divaricationes reticulatas: quales in pulmonum præsertim superficie observavit, & in posteriùs editarum Figurarum 2. exhibuit laudatus *D. Rudbeck.*

Vasorum Lymphaticorum rami.

XV. Continuatos Trunco Vasorum Lymphaticorum Ramos, & in *Viscera*, & in *Artus*, & imprimis in *Conglobatas Glandulas* protentos animadverterunt Anatomici Solertiores.

Eorundem Valvulæ.

XVI. In Vasorum Lymphaticorum Trunco, & in conjunctis Ipsi Ramis *Valvulas* contineri cavitate suâ sursum versùs insertionem spectantes non semel docuit me, aliosque Anatomica Experientia: In diversis enim Trunci locis impediebatur Lympha, ne deorsùm aut extrorsùm, hoc est, in Ramos annexos propelli posset; cùm & ex Ramis omnibus in Truncum, & per Truncum versùs Insertionem promoveatur ipsa semper, in Vivis quidem sponte, in Demortuis autem appresso stylo facillimè.

Ex Vasorum Lymphaticorum fabricâ Lymphæ motus, materia ortus, qualitates & usus deducendi.

XVII. Atque hæc de Vasorum Lymphaticorum fabricâ præmittenda erant investigando, explicandoque *vero Lymphæ* per dicta Vasa *Motui*: quem determinare conabimur ejusdem Anatomes ope, cùm non satis conveniat de Ipso inter dissidentes hoc etiam nomine Anatomicos Egregios, aliquidque lucis ex hujus dubij elucidatione sit affulsurum certiùs eruendis, clariùsque ac distinctiùs enarrandis Lymphæ tum Materiæ & Ortui, tum Qualitatibus & Vsui.

Lymphæ motum qui 1. In Venam Iugularem & Subclaviam sinistram

XVIII. Cùm ergò 1. Naturalis & facilis observetur Lymphæ, Chylique in Venam Iugularem, Subclaviamve sinistram Ingressus; impossibilis verò Sanguinis ob Valvulam appositam in Lymphaticum Truncum ex dictis Venis Egressus; Apertionem illam & Vasorum Liquores colore ac consistentiâ diversos vehentium communicationem à Summo Deo concludo ordinatam duntaxat Lymphæ, Chyloque ad dictas venas delatis admittendis.

2. Ex Ramis in Truncum.

XIX. Cùm 2. Valvulæ concedant quidem Lymphæ, Chyloque in Truncum, ac per Truncum in Venam Iugularem, Subclaviamve sinistram affluxum, impediant verò eorundem, postquam ipsas prætersfluxerunt, refluxum; nisi, ut aliquoties in dissectionibus observavi, applicentur, apprimanturve Stylo, vel aliâ re quâvis Vasorum lateribus Valvulæ fluxum extrorsùm priùs morantes; aut continuato aëris inflatu, liquorisve tepidi præsertim infusione distendantur sensim eousque Vasa, ut ad Valvularum non æquè distendi aptarum latera penetrare possit aër inflatus, liquorve infusus: iterum concludo Lymphæ, Chylique Motum proprium esse ex Ramis omnibus in Truncum, & consequenter in Venam Iugularem aut Subclaviam; neutiquam verò ex Trunco in Ramos qualescumque.

XX. Cùm 3. institutâ ubivis Vasorum Lymphaticorum ligaturâ detumescant mox ipsa supra ligaturam versùs Truncum, intumescant contrà infra eandem ligaturam, & quidem magis magisque, dum pars ipsorum superior & Trunco vicinior Lactearum Venarum ritu obliteratur ferè, ac fibram tenuem repræsentat; iterum concludo Naturalem Lymphæ Motum esse à partibus & Ramis extremis versùs Truncum, hinc & Venas Sanguineas.

D. monstratus in Homine.

XXI. Hoc experimentum non tantùm in Brutis à pluribus est institutum; sed insuper in homine. Nuperrimè namque id in Iuvene tribus post decollationem horis adhuc calente cum fœlici successu tentavit, ac Me, aliisque, Medicis præsertim non paucis præsentibus in Scroto, Crure atque Brachio præstitit, & postmodum publicè demonstravit jam nominatus Anatomicus Accuratissimus *D. Iohan. van Horne.*

Lympham non moveri à Trunco in Ramos.

XXII. Effugia verò quærere videntur, qui se argumenti à Lymphaticorum Vasorum ligaturâ petiti vim eludere posse putant, si dicant, ligari tunc simul cum Lymphaticis Vasis Venas sanguineas. Esto enim, ligentur simul hæc Vasa. An non utrorumque similiter ligatorum intumescentia & detumescentia similis arguet similem contentorum in utrisque motum, à corporis purâ Circumferentiâ ad Centrum, sive Cor?

Vasa

XXIII. Adde quòd seorsim, & intactis Venis,

Lymphatica separatim posse ligari.

nis, Arteriisque ligari queant, & non semel à Me, aliisque ligata sint Vasa Lymphatica, quod & in modò memorato juvene factum est, consequente nihilominus prædictâ Ipsorum Intumescentiâ, Detumescentiâque.

Eadem non tantum supergredi & amplecti Venas, sed & ab iis separata progredi.

XXIV. Observandum enim Vasa Lymphatica non tantum supergredi & subinde amplecti quodammodo Venas Sanguineas: verùm non rarò ab ipsis separata progredi per circumfusam sibi pinguedinem, modò planè consimili ei, quo per Mesenterium ferri deprehenduntur Venæ Lacteæ à Mesaraïcis Sanguineis sejunctæ, atque pinguedini immersæ.

E vicinis Vasis in Lymphatica nihil deferri.

XXV. Sed nec argumenti hujus potentissimè stringentis Veritas obscuratur; fingendo aliquid è vicinis vasis deferri in ligata Lymphatica, quæ ultra ligaturam intumescunt. Neque enim sufficit hoc afferre, cùm idem sit asserenti probandum, & ostendenda sint ab effati hujus Authoribus Vasa illa observatum Liquorem in Lymphatica ultra ipsorum ligaturam advehentia. A quo liquore mirum est non impleri ac distendi potiùs, aut saltem simul Ligatorum Vasorum Lymphaticorum partem Trunco suo viciniorem: cùm inter ipsam & Truncum nulla sit per Ligaturam impedita communicatio, non intumescit tamen ipsa, sed sensim adeò detumescit, ut penè disppareat & ad fili tenuis crassitiem in circumjectâ pinguedine delitescat, quemadmodum jam monui, & idem Lacteis Venis contingere significavi; & quidem, meo judicio, eâdem prorsus de causâ.

Motus Lymphæ à Corporis partibus ad Truncum.

XXVI. Non verebor ergò, aut hæsitabo ex præmissis omnibus simul collatis certò tandem concludere, *Motum Lymphæ omnis Naturalem esse à partibus corporis quibusvis Vasa Lymphatica obtinentibus versus Truncum, & consequenter Cavam Venam dextrumque Cordis Ventriculum.*

Ex collatis contrariarum sententiarum argumentis elucescere veritatem.

XXVII. Quemadmodum autem ab omnibus examinanda in medium protuli argumenta, quibus existimo patere ac probari Motum Lymphæ ex Ramis Lymphaticis omnibus in communem Truncum, & sic porrò usque ad Cor ipsum: ita opto & rogo, ut quisquis contrariam, vel diversam tuetur sententiam, promat itidem argumenta, quibus promotus est ac deductus in eam, cui adhæret, opinionem; quò non tantùm Contraria, vel Diversa juxta se posita magis elucescant, sed tandem aliquando ex collatis simul argumentis utrinque prolatis quæsita Veritas citiùs, faciliùsque inveniatur, & nuda omnibus manifestetur.

Nullius Opinioni esse prærogativam.

XXVIII. Nulli siquidem Mortalium, & falli & fallere proclivium, vel jure debetur, vel à prudente viro gratis unquam concedetur in Affectionum rebus naturalibus contingentium investigatione aliquod Cerebri sui commentum citra probationem sufficientem à Sensu integro, vel Ratione certâ petendam pro Vero afferendi, & incautis aut inexpertis credendum obtrudendi prærogativa.

Quomodo fides sensibus adhibenda.

XXIX. Grave siquidem, atque absurdum videtur bene oculato Testi suis non tantùm diffidere, sed in totum fidem detrahere, imó abrogare Sensibus externis, atque pro falso habere, quod adhibitâ omni requisitâ circumspectione viderit sæpiùs suis oculis, ut credat alij dogmata sua non satis probanti, nec cum necessariis circumstantiis per autopsiam coram omnibus, ac imprimis agitatæ rei peritis & dissentientibus demonstranti.

Quamdiu observatio dubia, ac & falsitatis suspecta esse debeat.

XXX. Non nego quidem fieri posse, quod indies mihi, aliisque accidere novi, ut Aliquis aliquid observet ab aliis nondum, vel non plenè observatum: illud idem tamen mihi est, imò esse debet, dubium ac incertum, quandiu id ipsum meis non percepi Sensibus; quin imò illud idem meritò suspectum est mihi falsitatis aut fallaciæ; quando ex illo Observato, fide historicâ duntaxat sumendo, quia celato aut denegato, ab Inventore, Fautoribusve, aut aliis deducitur: ac reverà consequi videtur Affectio; cujus contrarium meridianâ luce clariùs mihi constare puto per Experientiam semper modo eodem mihi, aliisque secundùm omnes circumstantias accuratè consideratas occurrentem, adeóque manifestam.

XXXI. Donec igitur tandem aliquando ex offusæ undique obscuritatis latebris quovis erroris fuco liberata erumpat Temporis Filia, Veritas, pergendum ad alia circa Lympham ex conclusis à me exurgentia Quæsita ordine solvenda. Quæritur enim 1. *Vbinam, & in quâ Parte; 2. ex quâ Materiâ; 3. denique in quem Vsum præparetur Lympha?*

Lympham esse utilem.

XXXII. *Vtilem* profectò Corpori Liquorem Lympham esse arguit ejusdem cum descendente ad Cor Sanguine confusio. Inutilis enim, excrementitiaque si foret, Vrinæ in Renibus secretæ ad instar, non admisceretur Ipsa Sanguini; verùm, quemadmodum Vrina ex Renibus per Vreteres in Vesicam deducitur, ac per Vrethram foràs excluditur, ita per canales huic Functioni peculiariter ordinatos aut immediatè aut mediatè propelleretur extra Corpus Lympha.

Vbinam Lympha generetur.

XXXIII. Vtilis ergò cùm sit Corpori *Lympha*, inquirendum diligenter in *Locum, in quo generetur Ipsa.* Hunc autem non unum, aut unjusmodi comperiemus; postquam Ipsam à plerisque, non tamen ab omnibus, Corporis partibus, affluentem testatur Experientia. Neque enim à Renibus, aut Conglomeratis Glandulis, Pancreate puta, Glandulisque Salivalibus hactenus, quod sciam, ab ullo est observata prodire.

Lympham Sanguini confundi.

XXXIV. Vbi ulteriore examine, eoque accurato digna videtur occurrere Observatio, quâ constat, Sanguinem à Corde quaquaversùm per Arterias delatum ad idem Cor referri undique per Venas; dum Lympha ab omnibus Partibus Nervos notabiles accipientibus per sua Vasa & Truncum advehitur & confunditur Sanguini ad Cor descendenti, exceptis jam notatis partibus.

Renum functio.

XXXV. *Renes* siquidem inutile corpori recrementum foràs propellendum secernunt à Sanguine, mox per Vreteres demittunt idem in Vesicam, post aliquam moram per Vrinarium meatum voluntariè excludendum.

Vt & Glandularum Conglomeratarum.

XXXVI. *Glandulæ* autem *Conglomeratæ* utilem corpori Liquorem in se præparatum effundunt in Cavitatem talem, ex quâ viæ sunt manifestæ, atque patentes ad cæteras corporis partes omnes, & quidem per intermedia Vasa Lymphatica. Sic Glandulæ Maxillares, tam Superiores, quàm Inferiores, Salivam in se confectam per Ductus proprios in Oris Cavitatem deponunt; quæ maximâ sui parte deglutiri solet in Ventriculum; à quo

à quo ulteriùs propellitur ad Intestina: Sic Glandulæ Pancreas conformantes Succum in se paratum per Ductum peculiarem continuò in Tenuis Intestini ad dextri Renis regionem contorti, ac sub Mesenterio sinistrorsùm tendentis Cavitatem per eundem ut plurimùm emittunt Hiatum, per quem ex suâ Vesiculâ defluit ad Intestina Bilis: unde per Lacteas Venas aperta est via regia ad Vasorum Lymphaticorum Truncum, &c.

In partibus corporis quomodo producatur Lympha.

XXXVII. Ex Partibus autem, à quibus ad Truncum suum affluere observatur Lympha, (quasque in Viscera, Artus, sive Musculos cum Membranis, & Glandulas Conglobatas; distinxi jam in superioribus) quoniam *Viscera* singula, ut & *Musculi* Functionem publicam obeunt à Lymphæ præparatione longè diversam; quæ ab Ipsis abit Lympha, non primariò, at secundariò duntaxat putanda est produci in Ipsis.

Glandularum Conglobatarum functio.

XXXVIII. Quoniam verò nulla hactenus innotuit *Glandularum Conglobatarum Functio publica*, non immeritò quæritur, an non ea sit *Singularis cujusdam Lymphæ Confectio?* quod suadere videntur modò citatæ Glandulæ Conglomeratæ Salivam, aliumve Liquorem Salivæ analogum & affinem in se generantes, ac per Ductus suos in Os, aut Intestina protrudentes: Vnde quid magis probabile potest inferri, quàm simili modo *parari* & quidem *Actione Conglobatarum Glandularum propriâ Lympham peculiarem*, & à Viscerum, Musculorumque Lymphâ in quibusdam diversam?

In Lympha esse diversitatem.

XXXIX. Vtique non videtur Lympha à partibus tam diversis affluens, pro eâdem vel consimili habenda, sed potiùs pro diversa: Quemadmodum enim Sanguis à quibusdam partibus ex nutritione duntaxat ipsarum restitans videtur refluere; ab aliis verò, (ut silentio nunc præteream illas, in quibus, Cerebro puta & Renibus, aliquid secretum est à Sanguine, utile vel inutile) postquam in Ipsis aliquid accessit Sanguini, eundem immutans & alterans; uti id ex professo alibi asserui de Liene ac Hepate: ita Lympha videtur à quibusdam partibus refluere, tanquam superfluitas alicujus eò confluentis Liquoris; ab aliis verò, tanquam Liquor ampliùs in ipsis elaboratus & alterius rei accessu mutatus.

Animales Spiritus esse materiam. Lymphæ

XL. Talis autem si censeatur Lymphæ Generatio, quæritur, A Quonam igitur Liquore suum ortum probabiliter accipiat Lympha? Cui quæsito ut satisfaciam, respondeo, Suspicari me *Animalibus Spiritibus originem suam primariam debere omnem Lympham:* Quemadmodum enim plus Sanguinis advehitur singulis partibus, quàm illis opus est ad sui nutritionem; unde quod redundat, refluit per Venas: ita videtur mihi vero simillimum Spiritus Animales continuò deferri ad partes singulas per Nervos, & quidem majori copiâ, quàm ut semper in ipsarum Functiones consumantur omnes; unde superstites ipsorum reliquiæ referantur per Vasa Lymphatica, quæ proinde desinant in Venas Cerebro proximas, quò Sanguini à Cerebro, Cerebelloque relabenti, & ob præviam Spirituum Animalium ex parte Sanguinis Spirituosa, Volatilique Confectionem minùs spirituoso denuò admistæ latum ipsius resarciant damnum: quamobrem etiam opinor hanc esse urgentem Trunci Lymphatici in Iugularem, Subclaviamve Venam Inserti rationem; cui similem ab admisto Spiritu Acido; de quo mox, deducendam existimo.

Lymphæ motus facilior diuturniorque.

XLI. Hunc Lymphæ ex Animalium Spirituum reliquiis ortum confirmare videtur Lymphæ, quàm Sanguinis facilior, diuturniórque motus: nam aliquot etiam post mortem horis ligata intumescent Vasa Lymphatica, non item Venæ Sanguineæ; ut ex præmissâ constat observatione.

Animalibus Spiritibus admisceri Spiritum Acidum.

XLII. Quemadmodum autem alibi argumentis variis probare sum conatus Bilem admisceri Sanguini per Hepar refluenti, ita adducor nunc, ut Suspicer *Animalibus Spiritibus ad Conglobatas Glandulas per Nervos delatis admisceri in iisdem Spiritum Acidum ex affluente ad Ipsas Sanguine in Ipsis secretum.*

Spiritum Acidum sæpè in corpore observari

XLIII. Huic meæ Conjecturæ ansam dedit *Spiritus Acidus* non rarò satis purus in corpore observatus, etiam absque ullius rei manifestè acidæ usu vel abusu.

Infantium Affectus frequentissimus.

XLIV. Sic 1. (ut de Febrium Intermittentium, Affectionis Hypochondriacæ, similiumque Generatione nihil nunc addam) frequentissimus est in hisce regionibus affectus, & Infantes nuper natos per Ventris tormina, Nauseas, Coagulati lactis Vomitus; Abdominis à Flatibus distenti Angustias, hinc & consequentes nonnunquam Hernias, Alvi Adstrictiones, mox & Fluxus, Dejectiones Versicolores, plerunque tamen variè Virescentes, & Acidum spirantes, tandemque Insultus Epilepticos mirè affligens, ab Acido Spiritu cum Bile in tenuibus Intestinis effervescente dubio procul originem suam accipit; uti hoc tam ex præmissis Symptomatibus comitibus, quàm insequente Curâ, per alterantia & purgantia ex Arte instituta unicuique ad omnia attendenti patere potest.

Dolores ex improviso oborti.

XLV. Sic 2. Dolores atrocissimi in quâvis Corporis parte subinde instar fulminis ex improviso oborti, vel aliàs acutissimè lancinantes, certissimum præbent Spiritûs Acidi in corpore separatim existentis, valdè mobilis, & partes Sensu præditas rodentis argumentum.

Quænam sint acria Sal lixiviosum quid.

XLVI. *Quicquid* enim *præter Ignem acre, mordaxque observatur in rerum naturâ, id omne aut est Spiritus Acidus, aut Sal Lixiviosum*; vel, cum Plinio ut loquar, *Lixivium*; quippe quod ex rerum combustarum Cineribus vel sponte Aëris humidi & Aquei ope abit in lixivium; vel affusâ Aquâ elicitur, iterumque ad salis consistentiam decoqui potest; quo acriore utimur ad fonticulos cuti inurendos, diciturque tunc Cauterium potentiale. Nullum autem mihi ad recensitorum duorum alterutrum non reducendum incidit hactenus Acris nomine dignum.

Cauterium potentiale quid.

Acredo in Sale Lixivio & Spiritu acido unde.

XLVII. Vbi observandum & Salem lixivium, & Spiritum Acidum insignem ab Igne suam obtinere acrimoniam; cùm uterque ex materiâ Salinâ Ignis acrioris vi paretur, & tantò existat acrior, quantò acriorem expertus est Ignem: quod Nemo ignorat, negatve, nisi Chymiæ ignarus.

Spiritum Acidum in corpore non gigni, sed ab aliis separari.

XLVIII. Cùm autem nullus in Corpore accendi queat Ignis tantus, talisque, quanto, qualique opus est ad Spiritûs Acidi confectionem; non credendus est ullus in corpore propriè paratus Spiritus acidus, sed à suis duntaxat primariò temperantibus impedimentis, oleo puta & Spiritu Volatili separatus & liberatus.

XLIX.

Ossium Caries unde.

XLIX. Sic 3. Ossium Caries eundem agnoscit Acidum spiritum nimis parum in corpore existentem; quod ex prævijs sæpenumerò Doloribus intolerabilibus & à solâ aciditate deducendis liquet. Acrimonia siquidem à Lixivio Sale oborta fixior permanet in eodem loco, partemque affectam videtur urere, dum Spiritus Acidus partem à se correptam repetitis lancinationibus impetere, aut lacerare, aut perforare judicatur.

Saliva Acida.

L. Eandem Conjecturam meam confirmavit Saliva subinde tam acida reddita, ut aliorum acidorum assumptorum ad instar Dentes stupefaciat.

Vnde fiat.

LI. Salivam verò in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis præparari cùm jam sit Anatomes gnaris notissimum, Aciditas in ipsâ deprehensa sequetur vel prædictarum Glandularum, eorumve, quæ ad Ipsarum integritatem concurrunt, utpote *in quibus*; vel Materiæ unius, aut multiplicis, *ex quâ* debet parari, Vitium qualecunque.

Succus Pancreatic u quando

LII. Unde, quoties Acida non observatur in Ore Saliva, adsunt nihilominus citra commissum aliquod in Assumptis erratum Acidi humoris in Ventriculo, vel Intestinis sævientis documenta; toties arbitror (cùm à Bile amarâ & acido adversâ id nequeat deduci) Succum Pancreaticum aciditate nimiâ peccare, atque vel ipsius Pancreatis requisitorumve in Ipso, vel Affluentis ad ipsum Sanguinis, aliorumve culpâ id accidere.

Spiritus Acidi temperati præparatio ubi fiat.

LIII. Ex hisce autem sic porrò sum argumentatus. Si Aciditas in Salivâ, vel, hâc integrâ, in Ventriculi, Intestinorumve contentis observata notabilis & noxia, assumptis tamen alimentis minimè acidis neutiquam adscribenda, ortum suum debeat Efficienti, Materialive Salivæ, Succive Pancreatici Causæ vitiatæ, nimiùm scilicet acidæ; fit valdè probabile, institui, absolvique naturaliter aliquam Spiritûs Acidi, sed temperati præparationem in prædictis Glandulis Maxillaribus & maximè in Pancreaticis, utpote consistentiâ firmioribus, hinc & Acido Spiritui resistere magis aptis.

Acidorum humorum materia à sanguine Arterioso.

LIV. Acidorum humorum Materiam Glandulis præbet Sanguis arteriosus; in quo partes acidas existere arguit tum ejusdem è vasis suis effusi coagulatio in grumos; tum Ossium in Aneurismate ab arterioso sanguine facta corrosio & consumptio.

Spiritus Acidus temperatur à Spiritu Volatili Vt & à Pinguibus.

LV. *Temperatur Acidi Spiritus Acrimonia* præsertim *à Spiritu Volatili* eundem facillimè sibi unitum demulcente: Ita Vini Spiritus cum Salis Spiritu cohobatus eundem sic lenit, ut dulcis tunc vocetur Artificibus.

LVI. *Temperatur* eadem *Spiritûs acidi Acrimonia à Pinguibus* omnibus, sed difficiliùs, nisi propter admistum pinguedini salem lixivium, cum Ipso coëuntibus.

Spiritus Acidus & Volatilis, Sal lixivium & Oleū quomodo jungantur.

LVII. Quemadmodum enim nullo negotio penitissimè junguntur Spiritus Acidus & Volatilis, atque Lixivio Sali facilè admiscetur Oleum; ita è contra difficiliùs combinantur Spiritus Volatilis & Sal Lixivium, omniumque difficillimè Spiritus Acidus & Oleum.

Et quidam in Glandulis Conglobatis. In Pancreate. In Glandulis Maxillaribus.

LVIII. Vnde, si quid valeo hariolari, In Glandulis Conglobatis uniuntur Spiritus Volatilis & Acidus, quod ex Lymphâ constat liquidissimâ; in Pancreate verò Spiritus Acidus & Oleum; quod ex Pituitâ Intestinorum patet Viscidiore; in Maxillaribus denique Glandulis cum utroque Spiritu Acido & Volatili Oleum, quod testatur Saliva consistentiâ inter Lympham & Pituitam media.

Lympha, Saliva & Pituita ex quibus constent.

LIX. Plura in singulis nominatis Liquoribus Lymphâ, Salivâ, & Pituitâ concurrere novi, sed prædicta in iisdem præ cæteris abundare autumo.

Vnde Tumores Strumosi, Gravedo, Sternutatio, Tussis, &c.

LX. Hanc meam de Lymphæ ex combinato utroque Spiritu origine Conjecturam confirmant insuper Affectus varij Conglobatis Glandulis familiares, aut ex viciatâ Ipsarum dispositione pendentes. Tales sunt ab humoribus tenacibus, gypseamque consistentiam adipiscentibus, & ab acido presertim Spiritu pēdentibus, & in ipsis coacervari solitis orti Tumores Strumosi. Tales sunt malè affectarum Glandularum Conglobatarum comites Affectus, Gravedo, sive Coryza, ut & Sternutatio, vel Tussis, &c. ab acido spiritu minùs temperato orti; quemadmodum id per conjunctam humoribus excretis vel acidam, vel acido-salsam liquet acrimoniam.

Lymphæ materia copiosior & parcior unde.

LXI. *Lympha* autem *Glandulosa Materiam copiosiorem* petit à *Spiritu Volatili*, hoc est, *Animali*; *parciorem* verò à *Spiritu Acido*: ex quâ miscellâ deducendus erit ejusdem Lymphæ *Usus* verus.

Lymphæ Usus. 1. Impedire nimiam animalium Spirituum consumptionem. 2 Effervescentiam sanguinis in Corde dirigere.

LXII. Hunc ut, quantum Ego saltem probabili Conjecturâ possum assequi, absque ambagibus proponam, Censeo 1. *Lympham*, quatenus maximâ sui parte ex *Animali* constat *Spiritu*, *prævenire* suo in Venas reditu *nimiam Ipsius consumptionem*; atque ideircò planè providè ipsam reddi Sanguini à Cerebro, Cerebelloque, ubi partem maximè spirituosam reliquit copiosam, refluenti.

LXIII. Censeo 2. *Lympham*, quatenus *Spiritûs Acidi* aliquid habet admistum, eatenus Sanguinem ad Cor Descendentem disponere, ut ad Sanguinis Ascendentis & Bile in Hepate imprægnati concursum in Cordis Auriculâ dextrâ, Ventriculoque Dextro contingentem contingat, *ubi temperata sunt omnia, lenia, blanda & Naturæ amica; ubi verò vitiata sunt quædam, vel omnia, minor, major ve, aut quovis alio modo Naturæ inimica & noxia Effervescentia.*

LXIV. Atque sic candidè Conjecturas meas dubias æquè ac Opiniones magis probabiles visas omnibus communico, illud iterum & unicè optans, ut quotquot eandem materiam suscipient tractandam minùs soliciti sint de alienarum Sententiarum eversione, quàm de suarum statuminatione ac corroboratione: Cùm enim unjuscujusque rei una sit duntaxat Veritas, utique Ipsam qui habet, omnem habet; unde qui se Ipsam habere probaverit, eo ipso, ut aliorum omnium secùs sentientium Opiniones sponte ruant, effecerit.

DIS-

DISPVTAT. MEDICARVM IX.

ET

De Febribus Prima.

A nulli Scriptoris Dictatura & placitis Ars Medica deducẽda.

I. POstquam non desunt, qui Authorem aliquem Antiquum aut Neotericum pro Dictatore venditant in Scientiâ Physicâ & Arte Medicâ condendâ; quin, ut tacitè Dictaturam illam in se derivent, Tyronibus, cæterisque Disciplinarum rudibus Laudatum Authorem à Se solis plenè intelligi atq; explicari posse Auditoribus suis inculcant, & incautis persuadere conantur: Ne Juventuti rerum adhuc imperitę fucus fiat, sciendum, *Per solam Experientiam omnibus patentem comparatum, determinatumque omni ævo, quicquid hactenus boni certique habemus in Medicinâ,* (quod de Naturalium rerum scientiâ itidem probare, si hîc locus esset, non foret difficile.) Neutram proinde ab ullius quantivis etiam Hominis arbitrio pendere concludimus, ac idcircò, Nihil æquè ridiculum, imò Disciplinarum Cultoribus noxium excogitari posse statuimus, quàm si ab ullius Prisci aut Recentioris Scriptoris Dictaturâ & Placitis Artem Medicam deducendam quis asseveret, atque sic ab ulteriori Veritatis in multis adhucdum latitantis investigatione pusillanimos deterreat, vel malitiosè abstrahat.

Febris naturam per Experientiam investigat Auctor.

II. Spretis proinde affectatæ in Medicinâ Dictaturæ monstris, non dubitamus per Experientiam, Veterum in primâ utilissimæ Mortalibus Artis constitutione Magistram, progredi in Affectûs, præ cæteris omnibus Homini & familiaris, & molestissimi, & ob multifarium gravium Authorum de Ipsius Naturâ, Causis veris & Curatione dissensum admodum intricati, *Febris* puta, enucleatione.

Auctoris de Febribus sententia à cõmunibus Opinionibus discrepãs

III. Sec nec verebimur nostram de *Febribus* sententiam, utpote ex ipsa praxi petitam, licet à tritis, creditisque passim Opinionibus in multis discrepantem, atque imprimis à quorundam Theoreticorum Doctorum Decretis plurimùm recedentem, publico omnium subiicere examini, atque inimica æquè ac amica de Ipsâ experiri quorumvis Judicia.

Pathognomonicum Febris signum.

IV. Subsecuturæ autem de Febrium Essentiâ Disquisitioni præmittemus, & fundamenti loco habebimus id, in quo, si non omnes, plerique saltem conveniunt Medici, non tam nomine tenus, quàm revera & opere ipso Practicè.

V. Quærenti namque, Quodnam sit *Pathognomonicum*, adeoque *Febri Omni, Soli, ac Semper conveniens*, atque à Medicis apud Ægros observari solitum *Signum*, idque aut simplex, aut complexum? Respondebunt in Ægrotorum examine accurato exercitati, ac proinde non tam ex libris suis, quàm ex praxi suâ loquentes Medici ad unum omnes, Signum illud esse *Pulsum præter naturam Frequentiorem*; quippe quo præsente adesse, absente autem Febrem abesse pronuntiant cuncti.

Pulsus frequentior triplex.

VI. *Pulsum* dico *præter naturam Frequentiorem*, cùm insuper observetur & *Naturalis* & *Non-naturalis Pulsus Frequentior.*

Naturalis Pulsus frequentior quis.

VII. *Naturalem* voco *Pulsum Frequentiorem*, qualem à Naturâ, hoc est, à naturali & peculiari corporis sui constitutione, si cum aliis conferantur, habent aliqui, etiam Sani.

Non-naturalis Pulsus frequentior quis.

VIII. Per *Non-naturalem Pulsum Frequentiorem* intelligo istum, qui propter aliquod in rebus Non-naturalibus dictis patratum erratum à naturali descîscit, atque ipso Frequentior ad tempus existit, absque tamen ullâ notabili tunc simul apparente in corpore molestiâ, Functionisve læsione. Sic ad Aëris æstum auctum, Corporis motum vehementiorem, Iram, Vigilias protractas, quò & nimiam Meditationem refero, Vini generosi potum largiorem &c. non rarò Pulsus excitatur solito Frequentior: Qui, quoties sublatis, sedatisve Causis enumeratis ad pristinum redit statum & raritatem consuetam, nec alienam corpori affert aut post se relinquit noxam, non incommodè *Non-naturalis* nomine videtur indigitari.

Pulsus præter naturam frequentior quis.

IX. *Pulsus* verò *præter naturam Frequentior* mihi censetur, qui ab errore quidem externo in memoratarum rerum Non-naturalium abusu commisso semper forsan ortus conjunctam vel mox subsequentem habet notabilem Corporis molestiam, doloremve, atque adeò Functionis alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ labefactationem.

Eundem esse Febris signum Pathognomonicũ.

X. Præter quem Pulsum præter naturam Frequentiorem, cùm aliud Signum hactenus observatum sit & manifestatum nullum, quod Febri Omni, Soli, ac Semper competat & adsit, concludimus meritò id solum & unicum habendum pro Signo Febris Pathognomonico.

Calorem auctũ nõ esse Febris signum Pathognomonicum

XI. Enimverò, quamvis plerisque Febribus comes sit *Universi Corporis calor auctus* (in quo à Corde quaquaversum cum Sanguine propulso Febris Essentiam plerosque quærere aut ponere non ignoramus;) quoniam tamen is nec omni, nec Soli, nec Semper competit Febri; eundem pro inseparabili & Pathognomonico Ipsius Signo neutiquam putamus habendum.

Qui Soli Febri non competit.

XII. Nam 1. *Non Soli Febri* competit *Calor in universo Corpore auctus*, cùm non rarò in Maniacis, aliisq; nullo modo Febrientibus deprehendatur Calor naturali auctior.

Nec etiã omni Febri conjungitur

XIII. Sed *nec* 2. *Omni Febri* conjungitur *Calor Auctus*; cùm nonnunquam occurrant & Suo, & Adstantium, & Ipsorum Medicorum calculo Febricitantes, quales hîc etiam in Nosocomio habuimus & examinandos stitimus Medicinæ Studiosis, in quibus nunquam, ne quidem per aliquot septimanas, imò menses, observatus est in ullâ corporis parte, nedum universo corpore, auctus Calor vel ab Ipsis Ægris, vel à Nobis, aliisque Medicis, vel à cæteris Adstantibus; sed contrà Frigus perseverans, Ægrisque valde molestum, & adstantibus omni tempore manifestum.

XIV. Nec obstat, quòd aliquis ex præjudicio contra proprium (si quo vigebat) aliorumque, ac imprimis Ægrotantium Sensum absurdè urserit, nec tamen probare potuerit, Calorem fuisse nihilominus in Ægrotorum, utpote Febricitantium, Corde tunc auctum; quod ipsum confutavit Experientia; pejus enim habuerunt semper Ægri ab assumptis medicamentis Refrigerantibus, meliùs verò à Calefacientibus,

cientibus, tum Spirituosis, tum Oleosis aromaticis.

Nec semper adest. XV. Quin *nec* 3. *Febribus semper comes adest Calor*; cum circa Intermittentium initia plerumque affligat Ægros Frigus, idque non raro ad horas plures durans, & tam grave, ut in ipso solo Vulgus totam Febrim constituat Intermittentem, à dicto Frigore in Germaniâ denominatam, nec plerumque subsequentem valde curet Calorem, utpote non semper æquè ac Frigus molestum, aut tandiu permanentem; idque contra erroneam quorundam Opinionem, qui ex præjudicio suo fingunt, & credulis inculcant, non tantum aliquando, verùm semper quadruplo diutiùs infestari Febrientes à Calore, quàm à Frigore. Falsi tamen Ipsos arguit Experientia quotidiana, uti sæpenumerò ad fucum omnem tollendum & Juventutem à falsis præjudiciis liberandam, vel adversùs ipsa muniendam ex ingenuâ & simplici Ægrotorum narratione & propriâ singulorum Medicinæ Tyronum, quibus libebat, observatione contrarium evicimus in Nosocomio Academico. *Non semper quadruplo diutius infestari Febriëtes à Calore, quàm à Frigore.*

Ad Febriũ cognitionẽ Pulsûs præter naturã frequentioris causa inquirẽda. XVI. Postquam igitur ex supradictis Unicuique Sensibus suis externis sanè utenti constare potest, non Calorem in Corporis partibus interioribus, exterioribusve auctiorem observatum, sed Pulsum præter naturam Frequentiorem, Signum esse Febris omnis Pathognomonicum & Demonstrativum; quò vera Febrium omnium essentia, hinc & Differentiæ, faciliùs eliciantur & manifestentur, in Prædicti Pulsûs Causas veras sedulò inquirendum nemo non videt. Ut autem exactiùs, pressiùs, distinctiùsque nostra procedat investigatio, *Pulsûs Naturalis* partes, earundemque Causas adæquatas priùs venabimur.

Pulsus quid. XVII. Enimverò per *Pulsum* intelligimus *geminum Cordis Ventriculorum & Arteriarum Motum, Dilatatione sive Expansione, ac reciprocâ Contractione sive Constrictione constantem.* De quo cùm apud omnes convenire putem, non est, quòd in illo probando, explicandove aliquid temporis teramus.

Controversia de Pulsu inter Harveiũ & Cartesium. XVIII. Occurrit tamen mox in limine Difficultas & Controversia nobilis, eaque non contemnenda, postquam duo præclara hujus ævi Lumina, *Gulielmum Harveium Anglum, ac Renatum Cartesium Gallum* exercuit; nec prætereunda, quin potiùs solvenda, diluendaque, postquam ad Verarum Cujusvis Pulsûs Causarum inventionem, ac Medicinam ex arte faciendam lucem est allatura insignem.

Harveii Sentẽtia. XIX. Docuit autem *Harveius*, Medicorum, utpote Sensilium Philosophorum, sequutus morem ac Sensuum externorum testimonium, *Arterias Dilatari, quando Cordis contrahuntur Ventriculi*; & vice versâ, *Contrahi easdem Arterias, quando Dilatantur Cordis Ventriculi.*

Cartesii Sentẽtia. XX. *Cartesius* verò, Mechanicæ suæ legibus, quàm Sensibus suis externis magis fidens, suspicatus est & opinatus, *Dilatari simul, & Contrahi simul Cordis Ventriculos & Arterias.*

Sentẽtia Auctoris qui Harveio assentitur. XXI. *Ego*, qui in rebus sensilibus, ac proinde Sensu externo duntaxat dignoscendis, dijudicandisque minimè puto Sensibus diffidendum, verùm (quod ad Experientiam ritè faciendam semper requiritur) post adhibitam omnem cautelam necessariam Ipsis omninò censeo fidendum; quoniam institutâ ad Veritatem hanc nudam cognoscendam, ipsamq; ab omni fuco vindicandam, in brutorum vivorum sectionibus observatione multiplici perpetuò Veracem comperi *Harveium*, etiam nunc in Ipsius persto Sententiâ.

XXII. Binos autem fideles, ac omni exceptione majores hujus Veritatis profero Testes, *Visum & Tactum.* *Probata Visu & Tactu.*

XXIII. *Visus* namque constanti testimonio constat 1. Dilatari, Pulsareque Arterias, quoties contrahuntur & coarctantur Cordis Ventriculi: 2. Effundi è Cordis Ventriculis Sanguinem in eorundem contractione. *Dilatari Arterias in Cordis contractione & effundi Sanguinẽ è Corde.*

XXIV. Cùm autem ab effuso è Cordis Ventriculis in Arterias Sanguine Ipsas Dilatari nobiscum sentiat *Cartesius*, nolens volens accessisset nobis, si debitam suis Sensibus tribuisset fidem, si non duntaxat suæ indulsisset Mechanicæ: quæ præterea, si rectè consideretur, stare potest ac constare cum nostrâ Sententiâ, uti ex sequentibus patebit.

XXV. *Tactûs* autem testimonio liquet in Cordis Ventriculos circa mucronem dissectos immissum digitum sensibiliter comprimi, Sanguinem simul effundi, quoties contrahuntur prædicti Ventriculi; concurrente tunc simul Arteriarum Dilatatione per admotam Ipsis manum itidem Tactu dignoscibili.

XXVI. Sensuum ergo binorum, *Visûs & Tactûs* amplissimo testimonio, quemadmodum Mihi, Aliisque quàm plurimis, sic & Cuivis Veritatem unicè sectanti, & à præjudiciis libero experimentum simile facturo liquidò poterit constare, *Dilatari Arterias, quando*, imò uti mox ostendetur, *quoniam contrahuntur Cordis Ventriculi*; quod erat probandum.

XXVII. Quid obstat autem, quò minùs hâc occasione datâ Omnes Medicinæ Studiosos fideliter ac seriò de aureâ, & maximi in Arte Medicâ, quin & Physicâ Scientiâ momenti, ac semper & ubique observandâ Regulâ informemus? *Nihil scilicet in Medicinâ vel Naturalium rerum Cognitione admittendum pro Vero, nisi quod Verum esse ostenderit, aut confirmârit per Sensus externos Experientia.* *Omnis Veritas in Medicinâ & Physicâ ab Experientia.*

XXVIII. Quicquid enim Ingenium etiam subtilissimum & sagacissimum excogitare potest humanæ Menti maximè probabile atque plausibile, id omne, Artem Medicam si spectet, tantisper Falsi suspectum esse Prudentibus debet, donec id ipsum Verum esse, hoc est, tale, quale fingitur, in rebus ipsis actu observari manifestârit Veritatis Magistra Experientia.

XXIX. Absit autem, ut inter legitimos Medicorum Filios aliquis reperiatur tam socors, cui (repugnante licèt cum Ægrotorum nonnunquam damno Experientiâ) suis alienisve adhærere lubeat figmentis ac Chimæris; quoniam malè sanæ placuerunt Menti, aliquando & sæpenumero serò cum Medeâ exclamaturæ,

——Video meliora proboque;
Deteriora sequor.

XXX. Sed ad rem. Sublatâ difficultate superiori,

superiori, proximum est, ut memoratorum *Motuum quatuor ad Pulsûs integritatem concurrentium Causæ veræ* ostendantur & adstruantur. Ut autem à *Cordis Ventriculorum Dilatatione*, sive expansione faciamus initium non possumus Veterum ac Recentiorum plerorumque silentio præterire Opinionem, quâ *Cordi Facultas* quædam tribuitur, *quæ Ventriculos ejus dilatet, quò impleantur*.

Nullam esse facultatem Pulsificam.

Nulla facultatis Pulsificæ esse Instrumenta.

XXXI. Verùm enim verò, cum ab Iisdem nulla demonstrentur Instrumenta, quorum ope, nullus explicetur Modus, quo velint perfici hanc Ventriculorum Cordis à Facultate Pulsificâ Dilatationem; factum est, ut Viri ad libertatem nati & uni Veritati addicti in dubium vocarint hanc decantatam plurimorum facultatem, censuerintque licere sibi negare impunè, quod gratis esset affirmatum à tam multis, probatum verò hactenùs à nemine.

Dilatatio Cordis sensibus detecta.

XXXII. Quinimo Experientiam in auxilium hîc advocantes nonnulli, ut latentem adhuc manifestarent Veritatem, omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Dilatationem contingunt, accuratiùs & distinctiùs observarunt, eademque solo Sensuum externorum testimonio uti dignoverunt & compererunt, sic ab aliis quoque dignoscenda & determinanda existimarunt.

Ejusdem ratio & modus.

XXXIII. Horum Ego etiam vestigia premens, observavi 1. Contrahi & coarctari adnatas utrique Cordis Ventriculo Auriculas priusquàm dilatentur, expandanturque Ipsi Cordis Ventriculi. 2. Propelli Auricularum dictâ Contractione Sanguinem in Cordis Ventriculos. 3. Sanguinem in Cordis Ventriculos propulsum mox ibidem magis, magisque Incalescere atque Rarefieri.

XXXIV. Unde partim à Sanguinis in Ventriculos propulsi copiâ, partim ab ejusdem incensi & rarefacti tumore distendi, expandi & dilatari Cordis Ventriculos concludimus.

Liquores ab Igne rarefieri.

XXXV. Conclusionem hanc nostram tritâ & passim obviâ confirmamus Experientiâ, quâ cuivis potest constare Liquores quosvis, viscidiores imprimis, quoties ad Ignem incalescunt, toties turgere, atque rarefactos ampliorem, quàm priùs locum, quo contineantur, requirere, ac idcircò continuato fervore tandem quà data porta ruere atque erumpere, sibique non rarò viam vi parare.

Sanguinem in Corde rarefieri.

XXXVI. Similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis obvenire posse nemo dubitabit, cui per Experientiam perspicua est Sanguinis sponte grumescentis visciditas & inflammabilitas; cui per Sensum cognitus est connatus Cordi Ignis.

Et fervidiorem, floridiorem ac rapidiorem fieri.

XXXVII. Quinimò similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis actu obvenire nemo dubitavit, cui per Laudatam Experientiam innotuit Sanguinem in memoratis Ventriculis fieri fervidiorem, floridiorem, rapidiorem; qualem aperta promit Arteria, minùs Vena.

Quod probatur Visu & Tactu.

XXXVIII. Hujus autem Veritatis multiplices Testes produco *Visum* & *Caloris Sensum*; à quibus haurit & mutuatur Mens, quicquid de hâc re solidè cupit deductum.

In Corde major Calor, quàm in ullâ aliâ parte.

XXXIX. Intruso namque in Cordis Ventriculos digito, quàm in ullâ aliâ Corporis parte major sentitur ibi Calor, individua & propria Ignis Qualitas, eaque Sensui semper manifesta, quando Ignis existit liber & in suum agens pabulum; quo compedibus ligato nullus quoque apparet Sensui Calor: quod experimentum, præter similia plura, Illos vellem observare, qui in rerum Naturalium Causas inquirunt solicitè.

Dilatatio Cordis à Sanguine rarefacto.

XL. *A Sanguine* ergò *in Cordis Ventriculos* ex annexis Auriculis *protruso, ibidemque* à Cordis Igne Innato (sed mediante Effervescentiâ perpetuatâ conservato) à Sanguine inquam, ibi *accenso & rarefacto*, utpote Causis & præsentibus, & effectui desiderato producendo sufficientibus *deducendam puto Ventriculorum Cordis Expansionem & Dilatationem*: quod erat probandum.

De Cordis Contractione Opinio Cartesii.

XLI. Non minùs in *Cordis Ventriculorum Contractionis & Coarctationis*, quàm in eorundem Dilatationis *Causis veris, certisque* assignandis laborarunt Authores ingeniosi. Nam, ut alios nunc omittam, *Mathematicus insignis & Philosophus industrius*, jamque aliquoties citatus, *Renatus Cartesius*, Mechanicæ suæ legibus intentus *Sanguinis* in Cordis Ventriculis magis, magisque rarefacti, ac sponte in Arterias exitum quærentis *Eruptionem*, *Causam* esse *Ipsorum Collapsus censuit*.

Non sufficiens.

XLII. Cui quamvis haud invitus concesserim, quod verum esse superiùs docui per Experientiam, Sanguinem continuatâ sui rarefactione, quando ampliùs distendi nequeunt Cordis Ventriculorum parietes, tandem sponte erupturum in Arterias; non putem tamen hominem præjudiciis vacuum & ad omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Coarctationem occurrunt observanda, attendentem, facilè in hâc unâ acquieturum Causâ, quin potiùs aliam insuper, ac quidem validiorem agniturum & admissurum.

Et quarè

XLIII. Non sufficere namque, non tantùm ad tantam, quantam sensibus observare quivis potest, sed vel ad minimam Ventriculorum Cordis Coarctationem Sanguinis sensim ampliùs rarescentis Eruptionem vel inde patet, quod illa duntaxat Sanguinis pars erumpat, quæ Ventriculorum ad summum expansorum cavitate ampliùs nequit contineri: reliquum autem, si nihil adsit, quod ipsum expellat, cùm ipsi continendo sufficiens sit spatium, nulla causa est, cur simul erumpat, ut nec proinde, cur concidant, collabantur & coarctentur Cordis Ventriculi.

Ratio falsitatis.

XLIV. In totum autem evertere videtur illum Cordis Ventriculorum Collapsum spontaneum Sanguis, non blandè erumpens, ast in Arterias vi effusus & protrusus: atque imprimis potens Parenchymatis Cordis è corpore vivo exsecti Contractio aliquandiu permanens, nullo tunc Sanguine, qui erumpat, præsente.

In Cordis contractione observabilia.

XLV. Quapropter ut vera Coarctationis Cordis Ventriculorum Causa innotescat, velim Omnes Veritatis Sectatores, seposito tantisper omni præjudicio, sequentia unicuique per Experientiam observabilia sedulò perpendere; & 1. quidem Cordis Parenchyma Musculosum, & in plures quasi Musculos coctione diutinâ resolvendum.

vendum. 2. Idem Cordis Parenchyma in Ventriculorum Coarctatione non laxius; quod in Collapsu fieri deberet, ast firmius & durius, qualis Musculorum contractorum apparet substantia. 3. Mucronis in Ventriculorum Coarctatione versus Basin accessum; cujus contrarium in Collapsu deberet contingere. 4. Dissecto circa mucronem Corde, Digiti in Ventriculum intrusi in Ventriculorum Coarctatione notabilem Compressionem. 5. Sanguinis ex prædicto vulnere in Ventriculorum Coarctatione, non blandam, sed fortem Expressionem & Effusionem. 6. Cordis & Arteriarum Pulsum, non tantùm ad omnes, etiam leviores, Animi Affectus alteratum, sed & pro Voluntatis imperio mutabilem. 7. Denique Vehementem Cordis in sui Palpitatione Quassationem, non tantùm Visu & Tactu, verùm Auditu quoque in remotiore licet loco observabilem, & Costas subinde perfringentem.

Motus Animalis in Cordis contractione.

XLVI. Hæc & similia in Cordis Ventriculorum Coarctatione observabilia si quis Mente sanâ expenderit, non putem Ipsum tantos, tamq; mirabiles Motus à solâ Sanguinis rarescentis Eruptione ampliùs deducturum, quin potius illos proprio in Cordis parenchymate constituendo *Motui*, eique *Animali* mecum attributurum; à quo omnium allegatarum Mutationum ratio facilè poterit deduci, atque explicari.

Coarctatio Ventriculorũ à Parenchymatis contractione.

XLVII. Mihi ergò *Coarctatio Ventriculorum Cordis à Contractione Parenchymatis Ipsius animali ortum ducere videtur*, modò planè eodem, quo & cæteri moventur totius Corporis Musculi; nisi quòd in Cordis motu, ob continuam à rarefacto & Cordis parietes explicante Sanguine factam irritationem, continua itidem sive alternans & reciproca instituitur ejusdem Contractio: quod similiter in aliis quoque Musculis contingere quotidiana docet Experientia, nî à Voluntate firmiore subinde contra irritationes externas opponatur motus contrarius: quod non æquè facilè fieri potest, ubi Causa interna existit gravis.

Musculos omnes ad sui vergere contractionem.

XLVIII. Adde quòd reverà Musculi omnes continuò ad sui vergant Contractionem; nec illa, nisi ab opposito, id est, partem in contrarium situm movente & itidem perpetuò Contracto impediantur Musculo. Sic Musculi brachium flectentes continuò moventur à Spiritibus Animalibus & contrahuntur, ipsorumque Contractionem sequitur Brachii Flexio; nî à Musculis oppositis potentiùs agentibus extendatur idem Brachium, aut ab utrisque æqualiter agentibus servetur ipsum in æquilibrio & quodam rigore: quo simul impeditur flectentium Musculorum operatio & plena Contractio.

Oris Tortura quomodo fiat.

XLIX. Hoc effatum meum si cui videatur paradoxon, aut minùs vero simile, jubebo Ipsum Experientiam consulere, atque ad partis alicujus, Oris puta, ex oppositi Musculi paralysi ortam Torturam attendere. Fit enim illa ob Musculi sani naturalem & continuam Contractionem; quæ cùm ab opposito Musculo paralytico non impediatur, nec cohibeatur, videtur Convelli Musculus sanus.

L. Pari ratione Cordis Musculi oppositis destituti continuò manerent Contracti, nî à Sanguine in Ipsius Ventriculos propulso, & ibidem ab interno Igne rarefacto expanderetur Ipsius parenchyma: quæ Ventriculorum expansio postquam eousque progressa est, ut incommoda sit Sentientibus Cordis partibus, excitatur Facultas ejusdem Animalis, quæ Spirituum Animalium ope insurgit, & Musculosum Cordis parenchyma contrahit: hoc dum fit, Coarctatur simul Ventriculorum Ipsius Cavitas, & in Arterias expellitur contentus, rarefactusque in Ipsis Sanguis; quod erat probandum.

Modus contractionis Cordis.

LI. Atque hanc putamus Veram Contractionis Cordis, Coarctationisque Ipsius Ventriculorum Causam, Mechanicæ legibus convenientissimam.

Arteriarum Dilatatio quomodo fiat.

LII. Quemadmodum autem Cordis Ventriculorum Expansionem à Sanguine ex Auriculis in Ipsos delato, hinc ab Interno Cordis Igne magis, magisque rarefacto deduximus; sic *Arteriarum Dilatationem Sanguini eidem in continuatâ sui rarefactione sponte Erupturo; ob excitatam verò ab Ipso validam Cordis Contractionem, Ventriculorumque Ipsius Contractionem in arterias vi Propulso adscribimus.*

Arterias non Impleri sanguine quia Dilatantur Sed Dilatari, quia implentur.

LIII. Frustrà namque censent aliqui *Impleri sanguine Arterias, quia Dilatantur*; postquam desunt perficiendæ illi Dilatationi necessaria Instrumenta.

LIV. *Dilatantur* verò reverà *Arteriæ, quia Implentur*; adsunt enim præstò jam enumerata ad Impletionem illam absolvendam requisita omnia; uti hæc manifesta fient unicuique in Brutorum viventium sectionibus Experientiam sedulò consulenti.

Arterias Contrahi non ob sanguinis eruptionem. Nec ob Animalem motum.

LV. In Arteriarum Sanguine turgentium Contractionis Causis veris adinveniendis, confirmandisque major nos urget Difficultas: neque enim hîc fingere licet Sanguinem ex Arteriis, uti è Cordis Ventriculis, sponte erumpentem illarum Coarctationi ansam præbere: Sed nec Arteriis Animalem Motum, qualem Cordi adscripsimus, cùm musculosa non sit earum substantia, tribuere licet.

Sed naturali per fibras, & quidem peristalticum.

LVI. *Naturalem* tamen *Motum*, per *Fibras* Ipsarum *transversas* & annulares perficiendum, *Arteriis concedere* nil vetat: Naturalem, inquam qualem in Intestinis Motu peristaltico manifestè ob grandius Ipsorum corpus constrictis observamus.

Quid à Spiritibus Animalibus peragitur.

LVII. Utrumque autem hunc *Intestinorum* & *Arteriarum*, & aliàs omnem *in Vasorum Constrictione* fieri solitum *Naturalem Motum*, non minùs, quàm Animalem, *à Spiritibus Animalibus fibras Ipsorum replentibus deducendum* suspicor & tantùm non opinor.

Nervos in Arterias passim implantari.

LVIII. Implantantur autem passim in Arterias Nervi, desideratos illos spiritus ad ipsas deferentes; uti unumquemque id docere poterit Autopsia Anatomica.

COROLLARIA.

Indicans quid in Medicina.

1. *Quicquid Medico Ægros ritè curaturo agenda monstrat & indicat, id omne usitato* Indicantis *nomine venit apud rerum & operum, quàm verborum & captiuncularum magis accuratos observatores*

vatores Practicos; quorum ore teritur solemne, utile ac verissimum Praeceptum, A Juvantibus & Nocentibus sumi potissimam in facienda Medicina Indicationem; quam dum insulse rident, aut imprudenter negligunt quidam scioli, destruunt non raro Aegros, ad quos sanandos erant vocati.

A Juvantibus & Nocentibus potissima Indicatio.

2. *Quisquis pro Venenis habet, atque diffamat Purgantia Medicamenta, is quid Venenum, quid Purgans sit, plane ignorat.*

Purgantia non esse Venena.

3. *Ex qualibet Planta*, Vite *puta; quin ex solo ejus Fructu*, Uva *recenti, vel passa; aut expresso e fructu Liquore*, Musto; *aut secreta per Fermentationem puriore ejus parte* Vino; *aut subsidentibus duntaxat ejusdem Vini* Foecibus; *aut accrescente tantum Vasorum parietibus Recremento salino*, Tartari *nomine vulgo noto; Arte possunt, & unius quidem Ignis ope omnis generis parari Medicamenta, & alia: quippe*

Ex una re omnis generis Medicamenta.

Ex Omnibus Omnia.

DISPUTAT. MEDICARUM X.

ET

De Febribus Altera.

Hominis cognitio Medico necessaria.

I. QUisquis Artem Medicam, sed solidam, constituere cogitat, is ex Quibus, Qualibusque constet Homo ante omnia cognoscere satagat, quo Functionum ejus omnium tam integrarum, quam labefactatarum naturam & Causas veras ingeniose erutas judiciose queat explicare, ac consequenter Valetudinem, quoad fieri potest, optimam ipsi praestandi Methodum, eamque exactam elicere, atque uti ore, sic & opere ipso demonstrare.

Ad istam cognitionem quae nam requiratur.

II. Cognitionem illam longe, lateq; diffusam adipiscetur facilius, & forte tantum, qui tergemino *Experimentorum Anatomicorum, Practicorum & Chymicorum* cumulo abunde instructus accedet ad opus tam laudabile, quippe etiam nunc necessarium.

Veterum Medicina non perfecta.

III. Asserunt quidem, nec diffitemur, multi, evicit vero hactenus nemo, perfectam reliquisse nobis Veteres Medicinam, quod ubi a quovis praestitum comperiemus, mox sine tergiversatione pedibus ibimus in ipsorum sententiam.

Medicina hactenus imperfecta.

IV. Interim, quoniam Artis Medicae, qualecunque habemus a diversis constructum & adornatum diversimode, aedificium, arbitramur cum nonnullis egregiis & cordatis Medicis esse in multis imperfectum, & in non paucis ruinosum, optamus plures arte praestantes, peritosque Viros manum medicam Medicinae serio admovere, atque praejudiciis omnibus semper noxiis valedicentes collatis operis uni veritati ac publico mortalium bono ardenter studere, quo tandem aliquando ad optatum, sperabile saltem manifestae perfectionis fastigium perducatur Artium nobilissima, generique humano tam utilis, quam necessaria Medicina.

Corpus humanum patefacit Anatomia.

V. Corporis certe humani Continentis partes multifarias, singularumque affabre concinnatam structuram & cum aliis communionem atque communicationem; quin & Contenta multiplicia, eorundemque Qualitates varias patefaciunt *Experimenta Anatomica*, per autopsiam imprimis frequentem, cogitatamq; comparanda.

Ejus Affectiones observat Praxis Medica.

VI. Affectiones vero ex Naturalium rerum quarumvis usu vel abusu homini tam sano, quam aegro accidere solitae observantur tantum accurate in praxi medica, Medicisque ad omnia, quae ipsis praxin exercentibus occurrunt, attentis innotescunt luculenter per *Experimenta vere Practica.*

Naturalium rerum vires & Actiones manifestat Chymia.

VII. Cunctarum denique Naturalium rerum ad Alterationem facientes vires, & agendi, patiendique modi, atque adeo sensiles Mutationum naturalium omnium & singularum Causae clarissime manifestantur per *Chymica Experimenta*, utpote circa mere naturales, artificio licet institutas, rerum naturalium mutationes occupata.

Ex his tribus Febrium natura indaganda.

VIII. Hauriemus proinde ex laudato triplici hoc Experimentorum Medicorum fonte vivo, quidquid ad multum intricatam Febrium naturam extricandam proferemus in medium.

IX. In prima quidem nostra de Febribus Disquisitione docuimus 1. Pathognomonicum Febris omnis Signum esse Pulsum praeter naturam Frequentiorem. 2. Pulsum complecti tum Cordis Ventriculorum, tum Arteriarum Dilatationem ac Coarctationem. 3. Cordis Ventriculorum Expansionem deberi Sanguini tum ob sui copiam, tum maxime ob sui rarefactionem parietes ipsorum explicanti. 4. Eorundem Coarctationem acceptam ferendam Spiritibus Animalibus musculosum Cordis parenchyma contrahentibus. 5. Arteriarum Dilatationem esse a Sanguine per Cordis contractionem in ipsas propulso. 6. Earundem Constrictionem fieri a Spiritibus Animalibus fibras ipsarum annulares implentibus, sicque cavitatem ipsarum coarctantibus.

Sanguinis in Corde Rarefactio.

X. Quoniam vero Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo contingentem Rarefactionem ibi & in Disput. VII. de Respirat. Thes. LIV. & seqq. paucis tantum attigimus verbis, operae pretium nos facturos arbitramur, si clarius & distinctius cogitationes nostras de illa ulteriores hic explicemus & pro virili parte adstruamus; postquam pleraque ad Febrium essentiam explanandam requisita ex rite soluto hoc arduo, duro, dubioque nodo fere sponte fluxura confidimus.

Ignem, qui in Corde est, sanguinem rarefacere.

XI. *Ab Igne* igitur, & a solo quidem Igne, quando manifesta est Sensui Effectus sensilis Causa, *rarefieri liquores, viscidos* praesertim, testatur passim Experientia. Ignem vero in Corde nostro, quam in ulla corporis parte alia, magis vigere ac dominari arguit exuberantior ibidem Calor Sensui patens. *Igni* proinde merito *tribui notabilem Sanguini in Corde accidentem rarefactionem* etiam nunc concludimus.

Ignis Vitalis origo & sustentatio.

XII. Quamvis autem concessuri sint forsan plerique adscribendam Igni Rarefactionem Sanguini in Cordis ventriculis contingentem, non conveniet tamen facile inter Viros etiam primarios, (quippe diversis circa rerum naturalium principia & affectiones fundamentis & dogma-

dogmatibus imbutos (de *verâ* nativi Calidi, hoc est, *Ignis nostri Vitalis* & quasi Vestalis, utpote à primo generationis exordio ad mortem usque in Corde accensi, permanentis, conservatique, *origine ac sustentatione.*

Veritas non Authoritate sed ratione probanda.

XIII. Utique, ubi veritas in re dubiâ investigatur unicè, non sufficit probationis loco aliquem magni nominis & existimationis antiquum aut recentiorem allegare Scriptorem, ipsiusque duntaxat in medium proferre placitum; quod apud Viros graves ac seriò philosophantes ridiculum est, ne dicam puerile: verùm producenda sunt simul argumenta effatum illud sufficienter demonstrantia, sive illa ab ipsis Authoribus, sive ab ipsorum Sectatoribus excogitata sint ac inventa.

Multa de Calido innato & Humido primigenio dici.

XIV. Novi equidem & multa, & grandia dici vulgò de *Calido innato*, & ejus pabulo, *Humido primigenio*, quæ optarem quoque ab aliquo clarè ac distinctè per Experientiam indubitatam vel Rationes solidas demonstrari atque probari; hocque ut tenteut, ac præstent, rogo & obtestor cunctos de injuriâ Veteribus aut Recentioribus quoque factâ & illatâ, quoties in dubium revocantur illorum decreta, cum iracundiâ & stomachatione toties conquerentes.

De iis Autoris sententiâ.

XV. Ego interim (qui facilè patior unumquemque suo abundare sensu, dummodò sine calumniâ liceat mihi animi mei sensa in commune bonum ad Veritatis stateram libranda, & probanda exponere) quid secundum memorata tria Experimentorum genera de Vitalis in Corde Ignis exortu post longum, molestum & anxium examen mihi tandem visum sit maximè probabile, veritatis eruendæ causâ candidè proponam & aperiam; quin & rigido, accuratoque omnium, peritorum præsertim & candidorum examini ac censuræ lubens subjiciam.

In Corde non reperiri Ignem lucentem.

XVI. Considerans ergò nec 1. *lucentem*, sicque visui patentem observari in Corde vivis exsecto *Ignem*, hoc est, *Flammam*; contradictio enim est in adjuncto dicere Flammam non lucentem; nam per solam lucem distinguitur à Fumo Flamma; qui dum accenditur, ideóque lucere incipit, flammam dicitur concipere; imò in flammam abire: nec 2. aliquid *Ellychnio* analogum ibidem occurrere, cui affixus dicatur, vel fingatur accensus in Corde Ignis: nec 3. quid *Oleosum & pingue* à Sanguine diversum ibidem patere aut contineri, in quo, tanquam in pabulo subsistere, aut ab ipso sustentari asseratur conservatus mirabiliter in eodem Corde Ignis: verùm 4. *Sanguinem* duntaxat oculis subjici, & quidem nunc in dextrum Cordis ventriculum impulsum, nunc paulò pòst maximâ sui parte iterum inde in Pulmonalem arteriam expulsum; quamvis ibidem citra manifestam Sensui causam priùs confestim & potenter incalescentem: Iudicavi *auctum* inibi *affluentis Sanguinis Calorem vulgaris nostri* in Lampadis Oleo, Candelæ Sevo vel Cerâ, Ligno, Carbonibus & similibus accensi *Ignis more minimè foveri vel excitari*; verùm *deberi aut restitantibus intra dextri Cordis Ventriculi cavernulas Sanguinis reliquiis, aut ipsi Sanguini utrinque ex Venis accedenti, aut utrisque.*

Nec quippiam Ellychnio analogum. Nec quid Oleosum & pingue. Sed Sanguinem.

Ignem Cordis more ignis vulgaris non foveri, sed sanguini deberi.

Solis sanguinis reliquiis hoc incendium non adscribendum.

XVII. Solis remanentis in Cordis Ventriculo dextro Sanguinis reliquiis hoc incendium adscribi non posse arbitror, quia communicatæ & commixtæ appellenti Sanguini tepidiori efficient quidem ipsum, quàm priùs erat, calidiorem, neutiquam verò se æquè calidum; uti hoc infinitis unicuique obviis, & quidem simillimis potest constare experimentis. Nam liquori ferventi si affundatur similis repens, aut frigidus, calidior quidem fiet posterior, uti aliquid de suo fervore amittet prior, adeò ut mixtura ex utroque sit futura temperamenti medii; nunquam verò ad fervidioris æstum observabitur accedere frigidior: Sanguinis verò in Cordis ventriculum dextrum affluentis atque ibidem mox magis incalescentis Calor æquat restantis calorem; aliunde proinde, quàm ex hujus administratione solâ oriundus.

XVIII. Examinatis rursus accuratâ, sæpiusque iteratâ indagine Cordis cum Cavâ venâ connexione, omnibusque in Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum infernè ac supernè appellente contentis, visus mihi sum tandem aliqua huic negotio & difficultati elucidandis valdè convenientia observasse.

Sanguinem ascendentem separari à Descendente.

XIX. Illud enim 1. valdè notabile arbitror, Cavam venam ita dextris Cordis Auriculæ ac Ventriculo adnatam, ut, & ipsius Venæ ibi loci carnosæ existentis, & Auriculæ prædictæ contractione simul concurrente; non tantùm admissus in Auriculam Sanguis in dextrum Cordis ventriculum propellatur, sed insuper *Ascendens Sanguis* contractionis tempore *sejungatur ac separetur in totum à Descendente*: quod in Brutorum vivorum sectione oculis aliquando patet.

Ascendenti Sanguini jungi bilem.

XX. Sed & Sanguinem utrumque diligenter considerans, præter alia quædam, de quibus inferiùs, notavi 2. magnam esse inter utrumque admistorum ratione diversitatem. *Ascendenti* namque jungitur per Ductum Hepaticum unà cum Venæ Portæ propaginibus omnibus æquè divaricatum delata & in Hepate ipsi communicata *Bilis*; quemadmodum id pluribus argumentis nos evicisse putamus in Disput. nostrâ VI. de Bilis ac Hepatis Usu ante biennium & quod excurrit hîc habita; imprimis, si Additamento iteratæ ejus editioni nuper juncto adjecta experimenta nova simul considerentur.

XXI. A propositâ nostrâ sententiâ non dimovet nos ingeniosa Vasorum Bilariorum investigatio & observatio semel atque iterum in vivo Bruto à quibusdam facta, ligando Ductum Cysticum, effluente nihilominus ex cæteris Ductibus Hepaticis sectis aliquâ Bile; cùm idem experimentum aliquoties ipsi facientes observaverimus in Canibus pro laborum numero plures Ductus Bilarios Hepaticos habentibus nullum tumorem in ipsis ubicunque ligatis produci, nisi forsan subinde in Cystico inter folliculum & ligaturam: adeò ut illo experimento confirmetur potiùs, quàm infirmetur nostra sententia. Admissa enim, nec tamen vi ad Hepar propulsa Bilis refluit denuò, ac effluit per factam in Ductibus variis aperturam.

Descendenti Lympham.

XXII. *Descendenti* verò *Sanguini* admiscetur 1. omnis undecunque properans ad Cor *Lympha*; 2. absolutâ Alimentorum in Ventriculo Fermentatione, partisque ipsorum utilis à fœci-

à fœcibus alvinis in tenui intestino Secretione, *Chylus*; quemadmodum hæc nos sufficienter probasse putamus in Disput. nostrâ VIII. de Lymphâ, Vasisq; Lymphaticis, ante biennium itidem hîc habitâ § 3. tempore ab Alimentorum assumptione vacuo, ex *Bile*, *Succoque Pancreatico* unà cum *Salivâ* perpetuò secundùm naturam deglutitâ & ad tenue intestinum delatâ confluentibus ac simul effervescentibus secretus, paratusque *Liquor*.

Chylum. *Liquorē ex Bile, Succoque Pãcreatico & Salivâ cõpositum.*

Sententia D. De Bils de Lymphæ naturâ reiicitur.

XXIII. Non est autem, cur nos vel minimùm moretur singulare D. *Ludovici de Bils*, Anatomicis omnibus, notis & ignotis, dummodò diversum à se sentientibus, nec mox sibi Thrasonicè glorianti assurgentibus insolenter (ut etiam nunc benigniùs ipsum tractemus) insurgentis de Lymphæ naturâ, ejusque, ut & Chyli motu naturali commentum, nullo, ne unico quidem, ab experientiâ evidenti, solidâve ratione petito & in medium producto argumento adstructum, vel confirmatum.

XXIV. Quapropter illo sibi relicto, ac neglecto, pergamus ad cætera Igni nostro Vitali ex præmissis fundamentis, experimentisque Anatomicis pleniùs, planiúsque expediendo, explicandoque servitura.

Ignem Vitalem nõ fieri à sanguine à partib⁹ refluo.

XXV. *Ab ipso* ergo *Sanguine*, ut pressiùs agamus & nihil prætereamus, quatenus *à singularum partium Nutritione refluit*, Incendium ejus Vitale, hinc & Rarefactionem nemo deducet facilè, qui consideraverit ipsum hactenus effœtum & Igne suo Vitali quodammodò destitutum, quò denuò accendatur, sicque vegetior addatur ad Cor redire.

Nec à sanguine descẽdẽte, sero, & ascendẽte Spiritu aliquátenus privato.

XXVI. Sed nec, dum *Sanguini Descendenti* pars *Seri in Renibus*, vel *Ascendenti Spirituosa volatilis in Cerebro ac Cerebello* demitur, talis utrique accidit Mutatio, unde vitale illud incendium queat expectari.

Sanguinem in Liene huic incensioni aptiorem quidem reddi nõ [redacted] omninò aptum.

XXVII. Si *Sanguini* accedat (quod nos suspicari & tantùm non opinari docuimus suo loco) & penitiùs immisceatur in *Liene Spiritus Animalis*, aptior reddetur sic forsan ille Sanguis suscipiendo præfato incendio; quamvis ab illâ mutatione solâ frustrà quis arbitretur pendere posse tam notabilem in Corde accidentem Sanguini Caloris & Rarefactionis mutationem.

Ut & à Glãdulis Renalibus.

XXIII. Idem judicium esto de qualicunque mutatione Sanguini à *Renalibus Glandulis* obveniente.

Sed majorẽ aptitudinem recipere à Lymphâ, Chylo & Bile.

XXIX. Majoris autem momenti & ponderis erunt, quæ à memoratis *Lymphâ*, *Chyloque Descendenti*, atque *Bile Ascendenti Sanguini* copiosè junctis, ac in Cordis dextro Ventriculo demum simul confusis possunt deduci.

Bilis quibus constet.

XXX. *Bilem* profectò si quis per Artem Chymicam tum distillando, tum blandè calcinando, tum ante aut postea cum variis miscendo ritè examinaverit, comperiet ipsam, quod non semel docuimus, *Lixivo Sale*, eodémque *Volatili & Oleoso* abundare: unde ad *Spiritûs Acidi* cujusvis affusionem mox plus minus effervescit, & pro Spiritûs Acidi varietate mutationes quoque subit varias.

Lymphæ qualitates hactenus non clarè cognitæ.

XXXI. *Lympham* quoniam nullâ cavitate contentam, sed continuò per vasa sua satis exilia ad Cor fluentem, nullâ notabili quantitate hactenus potuimus excipere puram, ipsius idcircò Saporem (quem *subacidum* tamen aliqui se gustasse asserunt) cæterasque qualitates ita distinctè & clarè non valuimus expiscari, quemadmodum Bilis, verùm per conjecturas duntaxat & ratiocinationes magis solicitas, implicitas & impeditas: de quibus vide quoque Disp. nostræ VIII. Thes. 42. & seq.

Sed tãtum aliquaten⁹ ex Succo Pancreatico & Saliva. Ex Gravedine & catharris, & ex Glandularum Conglobatarũ Affectibus.

XXXII. In aliqualem tamen ejus notitiam nos deduxerunt 1. *Succi Pancreatici*, ut & *Saliva* præter naturam se habentium consideratio & examen. 2. *Gravedo* aliique *Affectus Catharris* vulgò adscribi soliti, quosque nos *Lymphæ* in substantiâ suâ, sive qualitatibus ac motu vitiatæ putamus tribuendos. 3. *Glandularum*, *Conglobatarum* quoque, Affectus aliqui, & imprimis *Cancer*, in quibus manifesta occurrunt Aciditatis, sed volatilis, signa ex dolorum vehementiâ & modo, atque ipsa curâ per medicamenta volatili sale constantia consequente patentia.

Bilis ubinã acorẽ cõtrahat.

XXXIII. Expendentes namque modò memoratam *Bilem* à multis Infantibus nuper natis *Æruginosam & Acidum spirantem* excerni, inquisivimus sedulò in Acoris istius ortum verum & fontem; quem frustrà quis in Vesicâ Biliariâ, ipsâque adeò Bile quærat, cùm ibi contenta Bilis nunquam talis existat, sed in tenui demùm intestino talis evadat.

& à quibus.

XXXIV. Aliunde proinde arcessendus ille Acor, & quidem vel à *Succo Pancreatico vitioso*, per suum Ductum cum Bilario in tenue Intestinum hiantem eò delato; vel à *Salivâ*, aliisve *Humoribus à Capite delabentibus*, ipsisve *Alimentis*, aut *Medicamentis*: *Venenisve* per Oesophagum in Ventriculum deglutitis, atque inde ad tenue Intestinum propulsis: cùm præter has vias nullæ hactenus aliæ sint observatæ ad tenuis Intestini cavitatem aliquid deferentes.

Acor ille ab Infantibus nõ ab Alimentis, Medicamẽtis aut Venenis.

XXXV. Ab *assumptis Alimentis*, *Medicamentis aut Venenis* nemo sanæ mentis deducet in teneris Infantibus Lacte materno, nutricis vel brutorum dulci, jusculis saltem, aliisve pulticulis minimè acidis vescentibus molestum illum Acorem.

Nec à Salivâ, vel Humoribus Acidis.

XXXVI. A *Salivâ* quoque, aliisve *Humoribus Acidis* à capite delabentibus non deducendam eandem Acritudinem constat ex ipsorum Ore circa hujus mali exortum nullâ, ne vel minimâ (postea licet subinde aliquâ) acrimoniâ, nedum acidâ affecto; quod tamen foret in tali casu omninò necessarium, cùm summa sit prædictæ Aciditatis Acrimonia, uti ex Ventris torminibus, quibus tam enormiter torquentur miselli Infantes, ut & subsequentibus plerumque Aphthis patet, quando scilicet per Ventriculum & Oesophagum ad Os assurgunt paulô post halitus acerrimi, & totam dictarum partium superficiem usque ad extrema labia unà cum linguâ pustulis & ulceribus parvis infestantes.

Sed à Succo Pancreatico Acidiore

XXXVIII. Restat igitur, ut à *Succo Pancreatico acidiore & acriore* per Ductum proprium ad tenue Intestinum effuso deducamus illud malum; quod insuper confirmat Dolor (ubi communis est Ductuum Bilarii & Pancreatici coïtus & exitus) in dextrâ Lumborum regione, hinc in anteriore sinistri hypochondrii parte valdè

molestus, & quidem secundùm Intestini tenuis Lumbis primùm sub Mesenterio annexi, mox ad sinistras antrorsum erumpentis gyrationem.

XXXVIII. Neque enim Infantes tantùm, quin Adultos etiam non rarò affligit Æruginosa & Amaro-acida Bilis; cujus afflictionis principium cùm observetur plerunque circa delineatam dextram Lumborum regionem, meritò diximus eâ confirmari adscriptam modò Succo Pancreatico ibidem in tenue Intestinum effluenti, atque Bili se jungenti Aciditatem illam vitiosam; quæ vel idcircò Pancreatico Succo magis venit adscribenda, quòd non rarò absque ulla Bile, aut Amaritudine comite Humor Acidus priùs circa Lumbos molestus deprehendatur in Ventriculum, hinc & Os cum vel sine Vomitu assurgere, nunc Aquæ, nunc Pituitæ formâ.

Succum Pancreaticũ esse subacidũ

XXXIX. Quòd si excedens, atque ideò vitiosa hæc debeatur Succo Pancreatico Aciditas in Æruginosâ bile observata, utique Acidus vel potius *Subacidus* censendus erit ex sui naturâ idem *Succus Pancreaticus*, sed temperatus.

Liquorẽ Acidũ à sanguine in Pancreate secerni, & Spiritu Animali temperari.

XL. Si proinde Aciditate temperatâ præditus est Succus Pancreaticus, necesse est, ut & in Conglomeratis Pancreatis Glandulis separetur à Sanguine Liquor Acidus, & ibidem Spiritûs Animalis potissimùm ope temperetur ac demulceatur. Nihil enim æquè Acidum Spiritum temperat; atque Spiritus Volatilis; unde dulcescit penè cum Spiritu Vini cohobatus Acidus Salis Spiritus.

Vt & in Glãdulis Conglobatis.

XLI. In Conglomeratis Glandulis si secernatur, temperetur que Liquor Sanguinis Subacidus, non video, quid obstet, quò minùs simile quid suspicemur de Glandulis universi corporis Conglobatis, ac putemus Partem itidem Sanguinis Acidiorem in ipsis separari, atque Spiritu Animali partim per nervos plures ad ipsas delatos affluente ibidem, partim à Musculis, aliisq; Partibus per Vasa Lymphatica refluente in iisdem Vasis temperari ac deliniri.

Liquor in Gravedine cur Salso-acidus.

XLII. Hanc meam Conjecturam confirmare videtur Liquor in Gravedine & Coryzâ è naribus distillans & Salso-acidus existens, ob impeditum forsan tunc Spirituum Animalium ad Conglobatas Plexûs Choroidis Glandulas affluxum. Glandulas enim Conglobatas tunc affici patet ex similibus tum in Faucibus plerunque, tum circa Collum & alibi nonnunquam simul malè affectis.

Lympham esse naturaliter Subacidã

XLIII. Ex his, similibusque Conjecturis pluribus suspicatus sum aliquandiu & nunc planè opinor *Præparatum in Glandulis Conglobatis Liquorem, Lymphæ* nomine jam celebrem, *naturaliter esse Subacidum*, qualem aliquos se gustu deprehendisse jam narravi suprà.

Ex Subacido & Amaro Effervescentia.

XLIV. *Subacida* verò si Ratione probata, Sensu comprobata sit Sanguini Descendenti conjuncta *Lympha*, *Amara* verò Sanguini Ascendenti permista *Bilis*, an non excitabitur necessariò in Utriusque confluxu & commistione *Effervescentia*, sed blanda & Naturæ amica?

Effervescentia ex misturâ Acidi & Salium cur fiat.

XLV. Inquirenda autem hìc, explicandaq; accuratiùs natura & ratio *Effervescentiæ ex Spiritûs Acidi, Salisque Lixivi Confluxu semper oriundæ*. Non desunt enim, qui semel imperitè à se pronuntiata mordicùs ad ravim vociferando tutantur, maluntque offuscari Veritatem, quàm inanem suam obliterari Omniscientiæ gloriolam.

Spiritus acidus quomodo paretur.

XLVI. Observandum igitur in antecessum 1. *Spiritum Acidum* arte parari, quoties ex concluso vase Ignis potentis vi propellitur Sal quodvis.

Quomodo Sal Lixivium

XLVII. Observandum 2. *Salem Lixivum* remanere in Cineribus rerum Ignis potentis ac imprimis patentis vi combustarum.

Utriusq; Materia Sal.

XLVIII. Unde patet 1. Utriusq; *Materiam* esse *Subjectum Salinum*.

Efficiens Ignis.

XLIX. Patet quoque 2. Utriusque *Causam Efficientem* esse *Ignem*, & quidem *potentem*.

Parandi modus diversus

L. Patet insuper 3. *Modo* præsertim *agendi, patiendique* utrumque differre; cùm ad *Spiritum Acidum* parandum Salinæ substantiæ adjungenda sit *Terra Pinguis*, quoties illa ipsi deest; ad *Salis* verò *Lixivi* eductionem separanda sit per combustionem *pars misti Oleosa*: unde *aperto Igne* comburi solent Mista pro *Sale Lixivo* & *clauso* vase distillari Salia in *Spiritum Acidum*.

Utrique Ignem jungi.

LI. Cùm autem uterque paretur Ignis vehementiâ, *Ignem* quoque *utrique intime junctum & unitum copiosum* concludimus: quod confirmat utriusque acrimonia Ignea, quævis urens & consumens.

Ab utreque quomodo Effervescentia fiat.

LII. Quotiescunque autem concurrunt bini hi potente Igne, at diversimodè administrato & agente ex consimili materiâ Salinâ parati Sal Lixivus & Spiritus Acidus, mirum non est, si communis materiæ suæ nomine commisceantur facilè, atque tunc ob mutationem, quam respectu Olei à Lixivo Sale maximam partem separati; Acido verò Spiritui copiosiùs & intimiùs adjuncti passi sunt, diversam, nova ipsis contingat Alteratio, ob quam Ignis in utroque priùs modo peculiari conclusus, jam suis compedibus magis magisque liberatus omnes misturæ hujus confusæ partes incipiat commovere, agitare & rarefacere, quin imò aliquâ sui parte avolans Sensui externo se quoque manifestare.

Effervescentia quid.

LIII. Hanc partium diversarum à liberato Igne factam ut plurimùm cum evidenti calore agitationem & quandoque ebullitionem nonnullis Authoribus Chymicis, quo ab aliis affinibus speciebus distingueretur; *Effervescentiæ* nomine indigitare placuit, appellatione nec ineptâ, nec sensu observatis incongruente; quam retinebimus & nos tantisper, dum magis emphaticam ex Veterum ruderibus substituerint Censores Grammatistæ.

Quomodo fiat in Corde Effervescentia.

LIV. Quotiescunque autem in Corde ob Effervescentiam descriptam domicilium hoc suum geminum aliquâ sui parte deserit Ignis, toties proximis se insinuat, & quidem propensiùs ac intimiùs naturæ suæ magis convenientibus Sanguinis partibus: quapropter, cùm præstò adsit *Sanguinis pars Oleosa*, sive *Butyrôsa* ipsumque adeò Ignem excipere aptissima, quid mirum, si huic se immisceat, ipsum accendat, mox & reliquum Sanguinem simul calefactum rarefaciat ex Bile ac Lymphâ effervescentibus exurgens Ignis, modo haud multum absimili ei; quo Terebinthinæ Spiritui oleoso & Sale Volatili pleno affusus Vitrioli Spiritus Acidus æstum

æstum parit summum? Quod erat probandum.

Effervescentia duplex.

LV. Quemadmodum verò, quandiu temperatæ sunt Bilis & Lympha, tamdiu blanda & corpori utilis excitatur in ipsarum confluxu Effervescentia; sic quoties utraque vel alterutra existit minùs temperata, toties contingit acrior, Naturæ humanæ infesta & modò hanc, modò illam Febris speciem pariens Effervescentia. Sed de his, si Deus volet, agemus in sequentibus.

Ad Effervescentiã cõcurrere Bilem & Lymphã Sanguini permixtas, ut & Sãguinis in Ventriculis reliquias.

LVI. Quamvis ergo, ut tandem aliquando prolixam hanc de Calore Sanguinis in Corde aucto Disquisitionem concludamus, ex hâc Bilis & Lymphæ cum Sanguine in dextris Cordis Auriculâ & Ventriculo confluentium Effervescentiâ & accendi & conservari queat Ignis noster Vitalis in Corde; non puto tamen inutiles esse restitantes in eodem Ventriculo Sanguinis reliquias jam priùs accensas, quin potiùs illarum ope adjuvari & promoveri Sanguinis perpetim affluentis Incendium vitale; adeò ut in statu naturali & sano utramque causam memoratam judicem conjungendam, quò peragantur omnia commodiùs & faciliùs. Neque enim frustrà voluit Deus semper aliquid Sanguinis remanere in Cordis Ventriculis, sed in certum finem; quem in omnibus rerum quarumvis affectionibus sedulò investigare, atque nonnunquam Ipso benedicente fœliciter eruere concessum est hominibus ratione utentibus.

COROLLARIA.

1. *Si, quemadmodum definiunt Philosophi,* Ars est Habitus cum rectâ ratione effectivus: *in* Homine *tantùm ratione utente Ars reperietur, nec tamen nisi multo rerum* Usu *comparabitur; inque* Operatione *ipsâ versabitur. Quapropter, si non semper, ut plurimùm saltem, Artifici, ut pro circumstantiarum nonnunquam obscurarum, confusarum vel latentium diversitate Opus suum ritè instituat & faciat, opus erit* Conjecturâ; *in quâ quoniam Hominem quemvis sæpiùs hæsitare atque aberrare quotidiana testatur Experientia, non dubito asseverare, non dicam* Medicinam *duntaxat, sed* omnem omninò Artem esse Conjecturalem, *hoc est, incertam & fallacem; haudquaquam certam, vel* Scientiæ *appellatione dignam.*

Omnem Artem esse conjecturalē.

2. *Nec est* Artium *tantùm, sed* omnium *insuper* Disciplinarum Practicarum *eadem* Incertitudinis & Conjecturæ *sors. Nam sive* Divina, *sive* Civilia, *sive* Naturalia *quis spectet, nullam homini, quoties circa hæc aut illa pro re natâ personis aut rebus applicanda occupatur, sicque ipsis operatur, concessam esse in Actionibus suis Certitudinem observabit.*

Uti & omnes Disciplinas Practicas.

3. *Quisquis proinde contrarium verbis quidem, adeoque gratis asserit; nec tamen urgentibus rationibus aut evidentibus exemplis demonstrat, incassum laborat; postquam nemini data est unquam in Philosophiâ & Veritatis investigatione Dictatura; quin unicuique incumbit ex æquo asserti sui probatio; cujus loco qui hujus vel illius Scriptoris egregii auctoritatem, placitumve interponit, reverà & actu causam suam desperatam esse ostendit & vadimonium deserit.*

Unde Cõtrarium ratione non auctoritate probandum.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII DE METHODO MEDENDI LIBRI II.

Quorum Prior de Morbis atque Indicationibus; Posterior verò de Materiâ, & Formâ Remediorum agit.

Opus Posthumum.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De Methodo Medendi & Indicationibus in genere.

Method. Medendi Fundamentum Praxeos. I. METHODUM Medendi aggredior docendam, & quidem tantò libentiùs, quòd Medicinæ ritè faciendæ fundamentum sit & basis.

Ejus Definitio. II. Est autem, ut omnes ambages præscindam, *Medendi Methodus, Ars inveniendi & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

Remedia quid. III. Quæcunque valetudini adversæ curandæ inserviunt, meritò *Remediorum* nomine veniunt, & *Auxiliorum.*

Circa ea duo præstanda. IV. Remedia illa & inveniri sive excogitari debent à Medico; hinc & in usum revocari.

Ut inveniantur quatuor attendenda. V. Cùm autem illa quærantur Ægris, hoc est, valetudine adversâ utentibus, ut illa ingeniosè excogitentur, ac inveniantur, attendendum ad ipsum Hominem curandum, in quo Ægro reperiuntur *Morbi, Morborum Causæ*, atque *Symptomata*, res nimirum præter naturam in ipso existentes; ut & aliquid adhuc in ipso secundùm naturam existens, quod *Virium* nomine vulgò venit; ad quæ quatuor attendendum est Medico Ægrum quemvis probè Curaturo.

Unde petuntur Indicationes. VI. Idcircò ad illa quatuor attendendum est Medico, quia sicut vulgò benè dicitur ab illis petuntur Agendorum Indicationes.

VII. *Vires* namque sive quicquid secundùm naturam in Ægro adhuc reperitur, *sui Conservationem indicant*: Conservari etenim debent omnia, quæ sunt secundùm naturam in quovis homine, ergo in ægro quoque. *Vires sui conservationem indicant.*

VIII. Inter tres Res præter naturam in Homine occurrentes, *Morbus* dicitur, *sui Indicare Sublationem*; & quidem *Indicatione Curatoriâ*: sicut *Causa Morbifica, sui Correctionem*, & quidem *Indicatione Præservatoria*; denique *Symptoma*, non quodvis, sed *gravius*, & *Vires Ægri multum atterens, sui mitigationem*, ast *Indicatione Urgente.* *Morbus sui sublationem Causa Morbifica sui correctionem, & Symptoma gravius sui Mitigationem.*

IX. Quibus *quatuor Indicationum Generibus* quoniam continetur omnis *Medendi Methodus*, cumque Indicationum Doctrina sit maximi in arte Medicâ momenti, totum illud negotium aliquantò accuratiùs est tractandum, ejusque explicatio altiùs petenda, quò hæc res omnis cuivis reddatur facilior & manifestior. *His quatuor Indicationibus Methodus Medendi cõtinetur.*

X. In hunc finem, quò singula pateant *magis*, constituimus ipsos *Indicationum Fontes* scrutari atque omnia accuratiùs determinare. *Earum fontes explicãdi*

XI. Examinemus proinde Morbos, & Morborum Causas, & Symptomata, quæ Indicationes promunt in Methodo Medendi. *Quænã Indicationem promant.*

CAPUT

CAPUT II.

De Morbis & Functionibus integris in genere.

Morbi definitio. I. MOrbum ego habeo cum plerisque Medicis pro *Constitutione Hominis pravâ Functiones qualescunque lædente.*

Sanitatis & Morbi Effectus. II. Sicut enim Sanitatis Effectus est Functio integra; sic Morbi Effectus est Functio labefactata, & quovis modo magis vel minùs læsa.

Morborum Divisio unde petenda. Functionum divisio. III. Ex Functionum proinde diversitate ritè consideratâ Morborum subjecta, speciesq; faciliùs determinabuntur, & cuivis patebunt.

IV. Existimo autem *Functiones* aptissimè dividi, prout vel *Individui Conservationi*, vel *Speciei Propagationi* serviunt.

V. *Individui Conservationi* quæ inserviunt *Functiones* itidem aptissimè in *Naturales* dividi possunt & *Animales.*

Functiones Naturales quænam. VI. *Naturales* voco, quæ in variâ assumptorum mutatione, scilicet alimentorum & aëris, adeóque vitæ Naturalis Conservatione sunt occupatæ.

Animales quæ. VII. *Animales* autem nomino, quæ partim in rerum Cognitione per sensus tam Externos, quàm Internos; partim in rerum Cognitarum quâ homini utilium quidem Appetitione per animi Affectus ac Fruitione per corporis motum; noxiarum verò Aversione ac Fugâ per eosdem Animi, Corporisque Motus, versantur.

VIII. *Speciei Propagationi* servientes Functiones, aut in *Maribus* reperiuntur aut in *Fœminis.*

Generationi servientes functiones in Marib⁹. IX. Quæ in *Maribus* desiderantur Generationi servientes Functiones, tum 1. *Seminis Productione.* tum 2. *ejusdem Conservatione.* tum 3. *Ipsius in Uterum Effusione* continentur, ad quam requiritur 4. *Membri Virilis Erectio tandiu perdurans, donec sit Seminis facta Effusio.*

In Fœminis. X. Quæ in *Fœminis* longè plures requiruntur ad Generationem absolvendam Functiones, sunt 1. *Seminis productio.* 2. *Ejusdem in Uterum Effusio cum Virilis Seminis Affusione concurrens.* 3. *Utriusque Retentio*, ut ex ipsis 4. *Formetur*, mox & paulatim *perficiatur & augeatur*, *nutriaturque* in Utero Fœtus. 5. *Fœtus maturi, perfectiq; Exclusio, sive Partus.* 6. Fœtui in Utero Nutriendo serviens *Sanguinis copiosioris Generatio*; atque 7. antè Gravidationem *menstrualis Effusio*; quin post *Partum* 8. *Sanguinis ejusdem in Mammis in Lac mutatio*; sicut 9. *Lactis producti è Mammis facilis Effusio ad Lactationem*: & si quæ plures observantur Generationi Servientes in Fœminis Functiones.

XI. Hæc omnia de Functionibus Hominum variis prolata ut nostro inserviant scopo, expendenda sunt singula, quæ illis absolvendis desiderantur, & in homine imprimis reperiuntur.

Quænam ad functiones absolvendas concurrant. XII. Ad Functiones singulas absolvendas concurrunt semper aliqua ex parte Hominis, aliquando etiam quædam extra hominem sita: quę singula tamen ritè debent esse disposita & constituta, quò functio quævis perfecta fiat.

Quænam ad Chylificationem. XIII. Sic ad *Chylificationem* in Ventriculo perficiendam concurrunt quædam ex parte hominis; *Ventriculus*, quo continentur ac retinentur Alimenta assumpta; & *Saliva* continuò deglutita; præter quæ concurrunt quoque ipsa *Alimenta*, extra hominem, ipsiusque constitutionem posita, & tamen intra corporis sumenda, ut fermententur in Ventriculo, fiatque sic dicta Chylificatio.

XIV. Ubi notandum ad Chylificationem concurrere 1. Partem Corporis Humani solidam, hinc continentem *Ventriculum*, 2. Partem fluidam & contentam, *Salivam*: ac 3. Ipsa Alimenta assumpta, tum liquida; *Potum*, tum solida, *Cibum*: quæ omnia necessariò requiruntur ad Chylificationem absolvendam; adeò ut quoties contingit lædi Chylificationem, illorum trium examen exactum sit instituendum, ut pateat, num læsionis ejus causa quærenda sit, & invenienda in uno, vel pluribus ex illis memoratis modò tribus ad Chylificationem perficiendam necessariis.

XV. Sic ad *Visum* in Oculo absolvendum requiruntur adhuc plura simul necessariò tunc concurrentia, & 1. quidem *Objectum externum*, videndum. 2. *Medium*, inter objectum & Oculum. 3. *Lux*, Objectum illuminans. 4. Ipse *Oculus* cum omnibus suis Tunicis & Humoribus, 5. *Nervus Opticus.* 6. *Spiritus Animalis* per opticum nervum ad Oculum delatus. 7. *Cerebrum, aut Cerebellum* à quo Spiritus Animalis ad Oculum defertur. 8. *Anima*, quæ sola videt. *Quænam ad visum.*

XVI. Inter quæ tria occurrunt extra hominem sita, *Objectum, Medium, & Lux*: reliqua in Homine existunt, & quidem tam *Continentes*, quàm *Contentæ ipsius Corporis Partes*, ipsaque ejus *Anima.*

XVII. Hic dantur aliquæ Functiones, ad quas absolvendas nihil extra hominem ipsiusve constitutionem positum immediatè concurrit: quemadmodum evenit in Contentorum plerumque, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Spirituum Animalium, Seminis, Lactis productione: ut & in Partium Continentium Nutritione & Augmentatione undecunque tandem pendente: Denique in Sensuum Internorum Frequentissimâ Operatione, raro ullius objecti præsentiam desiderante: in quibus proinde quotiescunque aliqua observatur læsio, toties illa videtur adscribenda alicui in Parte Corporis Continente, Contentâve, aut etiam in Animâ vitio, id est, Morbo. *Functiones quædam, ad quas nihil extra hominem concurrit.*

XVIII. Cùm igitur ad plures Hominis Functiones absolvendas desiderentur non tantùm Partes ipsius Corporis Continentes, ast contentæ quoque, quin Anima ipsius, ritè Constitutæ, quoties Harum una vel plures malè sunt Constitutæ, atque hactenus Functionis alicujus læsæ Causæ; toties illa Constitutio mala vocatur Morbus, possuntque Morborum Subjecta esse 1. Partes Corporis Continentes, quod agnoverunt hactenus omnes; 2. Partes Corporis Contentę ac Fluidæ, quod urgent hoc tempore plures: 3. Anima ipsa, quod mecum forsan concedent pauci: quamvis hoc existimo verissimum: sicut in sequentibus magis patebit. *Morborum subjecta quænam.*

XIX. Quoties autem istis omnibus in Homine ritè se habentibus læditur tamen aliqua in *Quando Functio dicatur lædi ab erroribus*

in ipso Functio, & quidem ratione illorum, quæ extra ipsius Constitutionem, ut ex. gratia Chylificatio ratione Alimenti copiosioris vel pravi assumpti; vel Visio ratione Objecti remotioris, vel Medii non satis pellucidi, aut genuini, & pelluciditatis nomine varii, vel Lucis non satis Objectum illustrantis, toties dicunt lædi Functionem ab errore externo, vel ipsam non tam lædi, quàm frustrari.

In Curatione differre, an Functio ab errore externo; an verò hominis culpa sit læsa.

XX. Utique plurimùm differt in Curatione ritè instituenda Functio frustrata vel ab errore externo læsa, & Functio hominis culpâ labefactata & vitiata: quod sedulò est observandum à Medico prudente.

XXI. Atque hoc in genere de morbo triplici, Corporis Continentis, Corporis Contenti, & Animæ dicta sunto: nunc ad ipsam medendi methodum revertamur, & primaria saltem ipsius capita expendamus.

CAPUT III.

De Indicantibus, Indicatis & Indicationibus.

Method^o Medendi quid.

I. DOcuimus Capite I. cum aliis, *Medendi Methodum* esse *Artem inveniendi, & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

In Remediorū inventioni ad quænā attendendum.

II. Addidimusque, ut Remedia illa inveniantur, attendendum esse ad ea, quæ *secundùm naturam* in Ægris supersunt, & ad ea, quæ *præter naturam* in iisdem occurrunt, quò *externa* quoque *Causæ* sunt referendæ.

Quænā dicantur ostendere, mōstrare, ac indicare.

III. Eadem illa tum secundùm naturam, tum præter naturam in Ægris occurrentia dicuntur *ostendere, monstrare, ac indicare* quid agendum sit ad Valetudinem adversam corrigendam, tollendamve.

Indicantia, & Indicata quænam.

IV. Unde illa eadem vocantur vulgò *Indicantia*, sicut Remedia dicuntur *Indicata*, unde desumpta est tota *Indicationum* doctrina.

Indicationum una à Rebus secundū naturā; Tres verò à Rebus præter naturā.

V. Harum autem Indicationum quatuor quoque diximus esse genera: quarum una à Rebus secundùm Naturam in Ægris superstitibus; reliquæ verò tres à Rebus præter naturam desumuntur.

Quid ad vivendū in Ægris necessarium.

VI. Nisi aliquid superesset in Ægris secundùm naturam, nulla Functio etiam imperfectè posset absolvi, adeoque nec vita permanere; quin moriendum esset confestim cuivis ægro.

Vita & mors ūde pendeāt:

VII. *Vita* enim cùm pendeat imprimis & proximè à mutatione continuò Sanguini in Corde adveniente, illam saltem fieri oportet ad vitæ conservationem: sicut illâ extremè labefactatâ sequitur *Mors.*

Quid secundùm, quid contra naturam sit.

VIII. Quicquid autem hanc maximè vitalem Functionem in Corde facit, omninò secundùm naturam est, sicut quicquid eandem destruit, maximè contra naturam.

Quænā ad Vitæ Cōservationē requirātur.

IX. Cùm proinde ad Vitæ Conservationem omninò requiratur Functionis laudatæ in Corde Conservatio, requiretur quoque ejus, aut eorum, quæ illam efficiunt, Conservatio.

Pleræq; Functiones à se mutuò pendere.

X. Quemadmodum verò pleræque Functiones à se mutuò pendent, atque mutuas sibi conferunt operas, ita ad Vitæ Conservationem requiritur quoque Conservatio cæterorum omnium cæteris Functionibus ad vitam perpetuandam præsertim necessariis efficiendis requisitorum.

Vires & vitalis Indicatio quid.

XI. Ista verò omnia secundùm naturam in homine quovis, etiam ægro reperta Virium nomine vulgò veniunt, in eoque conservari debent, quò tum Vita perpetuetur, tum faciliùs affectus quivis superentur: Unde *Indicationem*, hoc est, Agendorum ostensionem *à viribus petitam* vocarunt *Vitalem*, ut & *Conservatoriam.*

Quid præcipuè sui conservatione indigeat.

XII. Id autem imprimis sui Conservatione indiget; quod ratione Affectûs Ægrum quemvis urgentis maximè consumitur, vel corrumpitur; quod ritè observandum à Medico prudente.

In quâ Indicatione maxima difficultas.

XIII. Minor quidem difficultas occurrit in determinandâ Indicatione vitali, major in cæteris ex æquo explicandis, cùm magna occurrat Morborum, magna Causarum & Symptomatum diversitas, quæ si non satis accuratè spectetur ac distinguatur, cæcutiet ubique Medicus.

Tres res præter naturam tres promunt indicationes.

XIV. Cùm autem res præter naturam sint tres, Morbus, Morbi Causa, & Symptoma, quodlibet etiam peculiarem sibi promere diximus Indicationem, Curatoriam nempe, Præservatoriam, atque Mitigatoriam.

Indicatio Curatoria unde.

XV. *Morbus* quidem, cum quo simul spectatur *Causa Continens*, hoc est, quicquid actu Functionem aliquam lædit, tollendus, sicque Æger curandus; unde *Indicatio* è Morbo, & Causâ Continente sumpta vocatur *Curatoria.*

Præservatoria unde.

XVI. Quæ à *Causâ Morbificâ* petitur *Indicatio*, à Medicis *Præservatoria* vulgò dicitur, quæ Denominatio satis ostendit qualis tunc intelligenda causa, plures namque ac multùm diversæ occurrunt causæ morbificæ.

Præservatio quî fiat.

XVII. *Præservamus* autem *à re futurâ, Causa* igitur hîc considerata est *Morbum nondum faciens*, aut actu producens; *ast factura* & producere potens; ergo *Antecedens* vulgò dicta.

Causa continens quæ & quomodo spectetur. Causa Antecedens quid.

XVIII. *Causa* quidem *actu Morbum producens*, vocatur *Continens*, soletque in Medendi Methodo unà cum Morbo spectari, atque unà cum Ipso *Indicationem curatoriam* dictam promere: Causa verò Antecedens dicta nondum producit Morbum, illum tamen producere apta est nata, quamprimùm ejus vis in actum deducitur vel sponte vires sumendo, vel, & imprimis, aliunde irritata, excitata, & agitata: quam irritantem, excitantem, agitantem, atque ipsa in actum deducentem Causam vocant vulgò *Procatarcticam* & *Occasionalem*, quia illi occasionem præbet ad vim suam exercendam, & actu Morbum producendum.

Procatarctica & Occasionalis quid.

Causa antecedens quando fiat continens.

XIX. Antecedens proinde Causa est *Causa in potentiâ*; quæ dum in actum deducitur, fit Continens; Hæc, antequam in Actum deducatur, dicitur *Præservatoriam* promere Indicationem, quoniam illius vitium qualecunque si in tempore corrigatur, præservatur eo ipso Homo à Morbo imminente ac ipsum minante.

Præservatoria Indicatio quare sic dicta.

Quænā sint Causæ Antecedentes.

XX. Quicquid proinde in Homine occurrit & latet, quod nondum Morbum producit ac Functionem aliquam lædit, aptum tamen natum

natum est ad levem occasionem Morbum in Homine qualemcunque producere ac Functionem lædere, id *Antecedentis Causæ* nomine venit, atque *Præservatoriam Indicationem* promit.

Quid moneat Præservatoria Indicatio.

XXI. Meritò præterea *Præservatoria* vocatur hæc *Indicatio*, cùm moneat Medicos ac Ægros, satiùs esse Morbos prævenire, atque ab imminentibus Morbis homines præservare, quàm illud negligendo in Morbos incidere, qui difficiliùs tolluntur, quàm præveniuntur.

Symptomata falsò credita nullam requirere Medicationem.

XXII. *Symptomata* cum dicantur Morbos sequi modo eodem, quo umbra sequitur corpus, credita sunt eadem similiter sublato Morbo sponte evanescere, ideóque existimârunt multi *nullam deberi peculiarem Symptomatibus medicationem*, tantúmque sollicitudinem requiri in Medico de tollendo Morbo, & causâ antecedente, nullam de Symptomatis.

Symptomata gravia requirere medelam

XXIII. Verùm enim verò ipsa Experientia quotidiana ostendit, non rarò *tam gravia urgere nonnunquam ac conficere Ægros Symptomata*, (sive sint sanguinis aliorumve Humorum naturalium effusiones; sive sint Dolores, spiritus animales exhaurientes; sive sint Partium variarum à flatibus Distensiones, Respirationem imprimis impedientes; sive sint Effervescentiæ vitalis qualescunque Oppressiones, ab Humoribus acribus, Halitibusve similibus, aut flatibus quovis modo id præstantibus) *ut nisi succurratur ipsis*, neglecto etiam sæpiùs ipso tum morbo, tum causis omnibus ipsum actu producentibus *pereundum sit Ægro priùs, quàm superetur Morbus*: quamobrem Medici prudentes ad ipsa quoque attenderunt *Symptomata gravia & ægros valdè debilitantia*, ipsisque mox succurrendum docuerunt; *à quibus* proinde *Indicationes* quoque *petendas* ostenderunt, quas quidam, quoniam urgent talia Symptomata, *Vrgentes*; alii & magis appositè vocarunt *Mitigatorias*: sunt enim *mitiganda Symptomata urgentia*, quippe gravia & vires ægri exhaurientia.

& Indicationem promere Mitigatoriam.

Res secundùm vel præter naturam sunt vel in Corpore vel Animâ.

XXIV. Quicquid autem secundùm vel præter naturam se habet in Ægris, illud ipsum spectatur vel in eorum *Corpore*, vel in *Animâ*.

Quæ in Corpore sunt, sunt Duplicia

XXV. Et quidem in *Corporis Partibus Continentibus & Consistentibus*, aut in *Contentis & Fluidis*; quatenus ipsa secundùm Qualitates suas sensiles Proprias vel Communes concurrunt ad Functiones quasvis peragendas.

XXVI. In *Animâ* verò, quatenùs & Illa *modis variis* debet esse Disposita & Constituta itidem ad Hominis Functiones ritè absolvendas.

Ad Corpus Contentum referenda Externa Aër, Alimenta, Sensuum requisita externa.

XXVII. Ad *Corpus Contentum* referenda videntur etiam *Externa*, sed Functionibus quibusdam perficiendis absolutè necessaria, *Aër* puta inspirandus, & *Alimenta* assumenda.

XXVIII. Ad Corporea requisita referenda quoque ad *Visum* 1. *Objectum*, 2. *Medium*, 3. *Lux*. Ad *Auditum*, 1. *Objectum*, 2. *Medium*. Ad *Olfactum*, 1. *Objectum*, & 2. *Medium subinde*. Ad *Gustum*, *Objectum*. Ad *Tactum*, *Objectum*. Ad *Caloris sensum*, 1. *Objectum*, & aliquando 2. *Medium*; postquam hic sensus tam per *Contactum*, quàm *sine Contactu* & per distans potest fieri.

Quænam externa Functionibus sint necessaria.

XXIX. Hæc, inquam, omnia, extra hominem licèt existant, necessaria sunt ad nominatas Functiones absolvendas: quæ proinde simul considerari debent in Methodo Medendi rectè ordinandâ.

A Fortuitis etiam peti Indicationem.

XXX. Quin ne *fortuita* quoque, atque *casu contingentia* sunt prætereunda, quoties Functiones læduntur: ab illis enim omnibus petuntur Agendorum *Indicationes*.

Quænam pro Indicante habenda.

XXXI. Quicquid ergo in Ægris Functiones lædit, sive existat in ipsis sive existat extra ipsos, id omne pro *Indicante* habendum.

Indicans non tantum esse aliquid in Homine permanens.

XXXII. Quamvis enim aliqui doceant *Indicans esse aliquid in homine permanens*, attamen ubi ad Curationem accedunt, dictorum suorum immemores ab Externis quoque Indicationes suas petunt, & meritò, cùm & illis facienda Medicina ad Ægros Curandos: sic Aër noxius & Morbos pariens Corrigendus vel vitandus; sic Alimenta noxia priùs, quàm assumantur, corrigenda sunt, vel additis saltem correctoriis usurpanda.

A quibus Indicationes petantur.

XXXIII. Petuntur igitur in Methodo Medendi Indicationes ab iis omnibus, quæ in Ægris aut secundùm, aut præter Naturam concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, sive illa homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

A juvantibus & nocentibus potissimam peti Indicationem

XXXIV. Hoc autem fundamento ritè posito facilè patet decantatissimi apud Medicos Practicos præcepti veritas; docent enim *à Iuvantibus & Nocentibus potissimas peti Agendorum Indicationes*: quæ ad duas generales possunt reduci omnes.

In Iuvantibus continuandũ.

XXXV. Quarum prima est: *Quæcunque observantur Sanos aut Ægros juvare, eadem usurpanda Sunt*, nec ab eorundem usu temerè abstinendum, aut desistendum.

A Nocentibus abstinendum.

XXXVI. Altera verò econtra: *Quæcunque Sanis aut Ægris deprehenduntur nocere, ab iisdem abstinendum est*, nec in ulteriore ipsorum usu, vel potiùs abusu, continuandum aut perseverandum.

CAPUT IV.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Propriis.

I. Postquam in genere Indicationum rationem innuimus, & ostendimus quadruplices occurrere Indicationes, Vitales, Curatorias, Præservatorias, & Mitigatorias, proximum est, ut singulas examinemus accuratiùs, initio facto à Viribus, & Indicatione Vitali.

Vires quid, & quotuplices.

II. Diximus jam nos Virium nomine intelligere quicquid secundùm naturam in Ægris reperitur. Illud autem aut in Corpore ipsius Continente observatur, aut in Corpore Contento, aut in Animâ.

Constitutio præternaturalis ex naturali cognoscitur.

III. Quoniam verò Contraria juxta se posita magis elucescunt, ut qualia sint quæ secundùm naturam in quibusvis Ægris occurrere possunt, percipiantur faciliùs, consultum duxi, statum hominis præter naturam imprimis considerare, cùm illo noto facilè etiam innotescat status ejusdem ac constitutio naturalis.

Ex curandi modo modum conservandi patere.

IV. Constitutio igitur naturalis, vel secundùm naturam Corporis tam Continentis, quàm Contenti, ut & Animæ patebit maximè ex copulatâ ipsi Constitutione eorundem præternaturali, sive Morbo, ex cujus Curandi modo facilè patebit modus Conservandi in statu na-

 turali,

turali, quicquid Virium nomine venit.

In Morborum constitutione Auctor differt ab aliis.

V. Quapropter, ut aliquod temporis lucrum faciamus, rectà pergemus ad Morborum quorumvis examen, postquam non planè idem sentimus cum aliis.

Triplex Morborum Subjectum.

VI. Quemadmodum autem jam nuper attigimus, triplicia Morborum agnoscimus Subjecta, Corpus hominis Continens, Corpus ejusdem Contentum, atque ipsius Animam, & quidem ideò, quia hæc tria non rarò omnia requiruntur in ipso ad Functiones ipsius quasdam ritè edendas: Eorum proinde unum, vel duo, vel omnia tria si fuerint malè affecta, læditur inde Functio, eritque Functionis istius læsæ Causa illa Dispositio vitiosa, quæ omninò habenda tunc pro Morbo, sive occurrat illa in ejus Corpore Continente, aut Corpore Contento, vel Animâ; & quidem seorsim vel conjunctim. Sed rem totam repetamus altiùs.

Quid pro Morbo habendum.

Corpus humanum per sensus externos tantùm innotescere.

VII. *Corpus humanum* non tantùm in Sensus Externos incurrit, verùm *per ipsos tantùm innotescit*, quapropter, quatenùs idem in sensus externos incurrit, illud considerabimus.

Et in Consistens & Fluidum distingui.

VIII. Quoties proinde totum *hominis Corpus* ejusdem dissectione artificiosâ examinamus, toties ipsum partim *Consistens*, partim *Fluidum* observamus, unde idem in *Consistens sive Continens*, ac *Fluidum sive Contentum* à plerisque fuit distinctum aut divisum, & quidem planè appositè ad faciendam medicinam; quapropter illam quoque hîc servabimus Distinctionem.

In humoribus etiam esse Morbos.

IX. Hoc enim sæculo cùm Medici plures in Humoribus quoque Morbos reperiri docuerint, quin imò non pauci novam Morborum omnium distinctionem, explicationemque proposuerint, puto & mihi quoque licere liberè cogitationes super hâc re proprias in medium proferre, cùm videantur illæ mihi facere tum ad veritatem ampliùs manifestandam, tum ad Ægros faciliùs, fæliciùsque curandos.

In Corpore continente Qualitates sensiles spectandæ tum propriæ, tum communes.

X. Et ut à corpore *Continente* dicto, vel propriè magis *Consistente* dicendo faciamus initium, quatenus illud variis Functionibus inservit, sæpenumerò plures tunc concurrunt Consistentis Corporis Partes ad unam Functionem obeundam, in quibus spectandæ sunt *Qualitates* singularum *Sensiles*, tam *Propriæ*, uno tantùm sensu Observabiles, quàm *Communes*, pluribus sensibus perceptibiles, secundùm quas duplices Qualitates conabimur omnes omninò Morbos & Continentis, & Contenti Corporis explicare: atque sic novam Morborum delineationem proponemus.

Eæ quid sint.

Nova Morborum delineatio.

Visibiles Qualitates quæ.

XI. Inter *Qualitates sensiles proprias*, & uno tantùm sensu Externo perceptibiles, initium faciemus ab iis, quæ *Visu solo* dignoscuntur, *Colore, Luce, Tenebris, Pelluciditate*, ejusque opposito, *Opacitate*.

Eas aliquando Morborum aliquando Symptomatum rationem induere.

XII. In solo Visu considerabiles sunt illæ Qualitates, ideò Visûs tantùm ratione *Morborum* rationem induunt, (quandoque *Symptomatum*, uti in Ictero) & in Oculi partibus variis spectantur.

Colore quæ partes destitutæ desiderentur.

XIII. *Colore* igitur omni destitutæ desiderantur *Corneæ tunicæ pars* anterior, ut & *Humores Oculorum* tres; quæ Partes si Colore aliquo sint infectæ, hactenus visionem lædunt, atque *Morbo* dicuntur affectæ *in Colore*.

Morbus in colore.

Quæ partes debeant esse pellucidæ.

XIV. Partes eædem non tantùm omni Colore desiderantur ad Visum destitutæ, ast insuper *Pellucidæ*, quapropter, si plus, vel minus, in totum aut ex parte fiunt *Opacæ*, hactenus læditur Visio, oriturque *Morbus Opacitatis* multiplex.

Morbus Opacitatis.

Quæ Partes coloratæ desiderentur in oculo.

XV. Contrà in eodem Oculo desiderantur aliquæ *Partes Coloratæ*, *superficies* puta *Uveæ Tunicæ inferior subcærulea* in Albedinem declinans, aliæ quoque *Opacæ*, eadem *Tunica Uvea*, & pars reliqua *Corneæ*, unde si Color Uveæ mutaretur, aut ipsa fieret Diaphana, læderetur Visio, & quidem propter *Morbum* in Colore aut *Pelluciditate* vitiosis.

Morbus in Pelluciditate.

Auditus qualitas; Morbus in Sono.

XVI. Post Visum considerabimus *Auditum*, cujus Qualitas propria est *Sonus*; cujus ratione si Auditus lædatur, *Morbus* erit *in Sono*; quando is existit, & auditur in Aure, impeditque quovis modo Auditum: ut enim ritè fiat Auditus, nullus esse debet in Aure Sonus; cujus nomine cùm malè sit affecta ad Audiendum Auris, hactenus Morbo dicitur detenta.

Quid in Auditione curanda Medicos hactenus solicitos tenuerit.

XVII. Quemadmodum autem Oculi Partes aliquæ ad videndum requiruntur pellucidæ, atque Coloribus perviæ, ita aliquæ Auris Partes ad audiendum Sonis Perviæ, quæ Constitutio non satis hactenus intellecta, nec proinde explicata solicitos tenet in Auditione curandâ non rarò Medicos Rationales.

Olfactûs qualitas.

XVIII. Pergamus ad *Olfactum*, cujus Qualitas propria est *Odor*, qui omnis abesse debet ab Odoratûs Organo, aliàs læditur idem, adeóque *Pars* in Organo illo odorem qualemcunque gratum aut ingratum spirans, & hactenus Objectorum externorum dignotionem impediens *Morbo* dicenda detenta, & quidem ratione *Odoris*.

Morbus Odoris.

Olfactûs Organum s & p. constitutum.

XIX. Quemadmodum verò omni odore destitutum requiritur Olfactûs Organum, ita in eodem via debet patere Odoribus aliunde accedentibus; quâ quovis modo impeditâ Morbo affecta est Pars ita vitiata.

Gustûs Qualitas.

Quæ Sapore destitutæ desiderantur, in Gustu.

XX. Sequitur spectandus *Gustus*, *Saporibus*, Qualitati sibi propriæ, dignoscendis dicatus. *Lingua* verò, *Palatumque* primaria Gustûs Organa, ut & *Saliva* ipsis serviens, omni Sapore destituta desiderantur ad Gustum ritè obeundum: quocirca quoties Sapor qualiscunque Partes illas occupat, & Gustum rerum externarum lædit, toties *Morbo* & quidem in *sapore* sunt illæ affectæ.

Morbus Saporis.

Organum Gustûs Sapores debet admittere.

XXI. Quemadmodum autem omni sapore destitutæ desiderantur laudatæ Partes, ita debent Sapores in rebus gustandis existentes ab illis admitti, ut gustentur: quòd si eosdem haud admittant, nec proinde sapor rerum in Linguâ vel Palato gustetur, & hactenus Morbo affectæ sunt illæ Partes, ac imprimis, sæpiusque *Saliva*, quippe quâ dilui solent objecta sapida, & Linguæ Palatóque communicari; Requiruntur tamen in Linguâ quoque & Palato aptitudines ad rerum sapidarum substantiã Salivâ propriâ, vel aquâ, liquoreve alio solutam excipiendam & dignoscendam: unde patet vitium & Morbum posse tum in Salivâ, tum in Lingua, vel Palato existere Gustum tollens, aut obliterans.

Morbus Gustûs in quibusnam possit esse.

Tactûs qualitas.

XXII. Sequitur *Tactus*, cujus Qualitas propria est *Durities*, ipsique opposita *Mollities*; secundùm quæ læditur non rarò Tactus; in cujus Organo requiritur Mollities, ut fiat Tactus, quæ si mutetur, & indurescat ex. gr. cutis & maximè in acinis digitorum, reddaturque ipsa Callosa non parum læditur eo ipso Tactus; quam ipsius læsionem, tanquam Morbus, producit Durities ibi existens.

Morbus Duritiei.

XXIII.

In Tactu requisita. XXIII. Quemadmodum autem Mollis requiritur Tactu prædita Pars, ut Tangat, ita omni sensu, & imprimis molesto, carere debet rei Tactum efficientis, ut dignoscat externa objecta tangenda; aliàs obliterabitur aut confundetur externi objecti Tactus, qui hactenus læsus, pro suâ Causâ Morbum agnoscet Organum Tactûs interno objecto motum.

XXIV. Sic Pars puncturâ, lancinatione, pulsatione, distensione, aliove objecto molesto affecta, non poterit probè judicare de objecto externo eidem parti oblato, ut tangatur.

Caloris Sensus à Tactu distinctus. XXV. Ultimum locum occupet *Caloris Sensus* mihi vocatus, & à Tactu variis nominibus distinctus, quem forsan primo loco maluissent me citasse, quotquot Veteres secuti, à Calore ac Frigore omnes ferè in naturalibus rebus mutationes exspectant, deducuntve.

Quare postremo loco de illis agit Auctor. XXVI. Quoniam verò ego cum Ipsis non sentio, censui commodiùs postremò de hisce agi Qualitatibus, quæ dissidium inter nos creant, quod vix putem habere locum in cæteris jam propositis.

Caloris sensus Qualitates propriæ quæ A quibus lædatur & recreetur hic sensus XXVII. *Caloris ergo sensûs* Qualitas propria est *Calor*, ejusque Oppositum, *Frigus* ut & medium ex utroque *Tepor*.

XXVIII. Atque uti ab extremo, sive summo Calore, ac Frigore non parùm læditur Caloris sensus, ita idem non parùm recreatur à Tepore, qui ad benè sentiendum requiritur in hujus Sensûs Organo; quod, ubi valdè calet aut friget, ineptum est ad ritè sentiendum.

Calorem & Frigus non esse Qualitates Activas. XXIX. Quamvis autem vulgò memoratæ modò Qualitates, *Calor & Frigus*, habeantur pro *Qualitatibus Activis*; à quibus proinde, si non omnes, utique mutationes plerasque in rebus naturalibus observabiles pendere docent, mihi tamen haud fit vero simile.

Sonus & calor à rebus diversis, & diverso modo. XXX. Quemadmodum autem Sonus editur à rebus diversissimis, Duris & Solidis collisis, vel Duris Aërem verberantibus, sed & Mollibus quoque Aërem quatientibus, quin Flatulentis quoque atque Vaporosis, Vento, & similibus; ita Calor à rebus producitur diversissimis, & modo diversissimo.

A quib⁹ producatur calor. XXXI. *Calor* enim non producitur tantùm *ab Igne vulgari accenso*, nunc in *Ligno*, vel *Cespitibus*, *Carbonibusve subterraneis*; nunc in *Cerâ*, *Sebo*, aut *Oleo*, *Vinive spiritu*; sed etiam à *Solaribus Radiis*; ut & à *Lixivo Sale*, quin aliquando ab huic opposito *spiritu Acido*; ne nunc attingam *Aromatica acriora*, quæ ad Lixivum Salem ratione suæ acrimoniæ sunt redigenda: Quin imò *solo Corporis nostri motu* incalescit idem, ut & à variis *Animi Motibus* vehementibus, *Irâ* præsertim & *Solicitudine* anxiâ.

Caloris Doctrina difficilis ob varias ejus causas, variaque effecta. XXXII. Hic Calor non tantùm Causas efficientes agnoscit Varias, sed idem quoque existit planè varius, quin Effectus quoque in nobis producit varios: adeò ut non sit res tam facilis Doctrina de Calore, sed accuratum requirat plurimarum rerum examen.

Ut & Frigoris doctrina. XXXIII. Idem quoque dicendum de *Frigore*, quod itidem variis modis se manifestat in Nobis, & agnoscit Causas efficientes planè diversas.

Frigus unde. XXXIV. Nam *Frigus* non tantùm producitur *ab eo, quod Glaciem Hyeme gignit*, qualecunque tandem illud sit, quod mihi tamen maximam videtur habere cum Sale Armoniaco, sed haud concreto, similitudinem.

Ejus variæ causæ. XXXV. Inter Causas igitur Frigoris locum primum damus *Aëri gelido & Glacianti*, ut & *Subterraneo*, quò *Ventus* referendus; *Aquæ* simili, *Grandinique & Nivi*, quò spectant *Lintea*, & *Vestimenta* omnia *Madida* & simul sensui *Frigida*; quæ omnia frigus pariunt in nobis; ut & *Potus* quivis *gelidus*, & imprimis *Aqueus*; quin paulatim producit in nobis Frigus *Potus Copiosus & diu continuatus*, etiam *Spiritûs Vini*, à quo paulatim Hydropici evadunt Homines, frigidique. Hoc potentiùs efficit omne *Acidum*, *Acerbumque*, Aqueis præsertim solutum. Frigus quoque parit *Torpor & Quies Corporis*, *Somnusque multus*, *Tristitia*, & *Terror*, & similia.

Frigus & Calorem producentia cur distinguenda. XXXVI. *Omnia* verò *quæ Calorem ac Frigus in Nobis producunt*, accuratè sunt *distinguenda*, cùm nec modò eôdem id efficiant, nec proinde modô eôdem, quoties nos lædunt, curari debeant: licet id perperam negligatur à multis, quibus satis est notasse Calorem aut Frigus molestum, atque illis opponere id, quod ipsis vocatur Frigidum vel Calidum: quamvis quotidianâ & multiplici experientiâ constet talibus sæpè plurimùm lædi, neutiquam juvari Ægros, & quidem propter neglectum aut non intellectum modum, quo Calor aut Frigus fuit productum in nobis à causâ singulâ: docuimus namque non tantùm caloris atque Frigoris plures occurrere causas, verùm eas agendi modo plurimùm differre: Quam rem aliàs examinabimus accuratiùs.

In Organo Sensûs Caloris requiri Teporem. Morbus Caloris, vel Frigoris. XXXVII. Requiritur autem *in Organo Sensûs Caloris*, nec Calor magnus, nec Frigus molestum, *ast Tepor*: unde quoties illud à quâcunque demum Causâ internâ aut externâ etiam vel calet, vel friget multùm, ideóque ineptum est ad objecta externa ritè dignoscenda, toties *Morbo* dicendum id affectum, & quidem nunc *Caloris*, nunc *Frigoris*, prout hæc, aut illa qualitas ipsum urget & angit.

Ad Functiones Animales ritè obeundas quid requiratur & quomodo illæ Functiones lædantur. XXXVIII. Ut autem, quæ pluribus de Qualitatibus sensilibus Propriis hactenus proposuimus, paucis comprehendamus; atque Methodo Medendi applicemus. In Partibus Continentibus, vel potiùs Consistentibus *ad Functiones*, *Animales* præsertim, ac inter ipsas *sensus Externos ritè obeundos requiritur* sæpenumerò *Qualitas sensilis Propria*, sed *Remissior*, aliquando *Nulla*: unde quoties *eadem Qualitas Excellit* aut *præter naturam in ipsis reperitur*, toties ipsæ *Morbo dicendæ affectæ*, quia Functiones hactenus læduntur.

Morbi in Partibus Contentis. XXXIX. Ex iis, quæ de Qualitate sensili Propriâ in Partibus Consistentibus aut Continentibus quovis modo peccante, atque Morbum in ipsis Constituente diximus, facilè patet idem de *Partibus Contentis*: vel potiùs *Fluidis* posse, imò debere dici; quemadmodum id & de Oculorum Humoribus, & de salivâ quodammodò attigimus: quapropter, ne Lectoribus Nostris tædio simus inani eorundem repetitione, consultum videtur ad cæteras Morborum species in qualitatibus Sensilibus Communibus observabiles rectà pergere, atque sic temporis aliquid lucri facere.

CAPUT V.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Communibus.

Numerum Partibus Consistentibus, non autem Fluidis competere.

I. INter Qualitates sensiles Communes, hoc est, Pluribus sensibus observabiles primum locum tribuimus *Numero*, qui propriè *Partibus Consistentibus* tantùm competit, non item *Fluidis*: sic ex. gr. secundùm naturam duo sunt homini Crura & Pedes, Duo Brachia & Manus, Duo Renes, Duo Pulmones, Duo Testes, Duo Oculi, Aures, Nares, &c. Unum Cerebrum, ac Cerebellum, Unum Cor, Unum Hepar, Lien, Ventriculus, Una Lingua, &c. Quinque in Manibus, & Pedibus Digiti, & sic porrò: Quoties autem ille Numerus mutatur, toties *Morbo in Numero* vel *Aucto*, vel *Diminuto* dicitur laborare Pars, sive Membrum Organumve, cujus Functio eo ipso plùs vel minùs læditur.

Morbus in Numero. *Magnitudo & Copia tam Partibus Consistentibus quàm Fluidis competit.*

II. Secundum locum assignamus *Magnitudini*, sive Moli aut Copiæ, quæ tam in *Partibus Consistentibus* spectatur, quàm *in Fluidis*.

In Partibus Consistentibus Morbus in Magnitudine.

III. In *Partibus Consistentibus*, Cerebro puta, Corde, Pulmone, Liene, Hepate, Renibus, Musculis, Artubus, &c. in quibus respectu habito ad totum Corpus & Partes cæteras certa proportio & *Magnitudo* requiritur, quæ sive Excedatur, sive Deficiat; *Morbo in Magnitudine* nunc *Auctâ*, nunc *Diminutâ* dicitur laborare illa Pars.

In Partibus Fluidis Morbus in Copia.

IV. In *Partibus Fluidis*, sanguine puta, Bile, Lymphâ, Succo Pancreatico, Salivâ, Semine, Lacte, Menstruis, Lochiis & similibus, quò & Urina forsan & Alvi fœces haud incommodè referentur, requiritur certa in quovis homine ratione ætatis, sexûs, vitæ generis & similium *Copia & Proportio*: Qui si mutetur & augeatur vel diminuatur, Morbo in *Copiâ* vel *auctâ*, vel *diminutâ* dicetur affectum illud Contentum.

Plethora quando Morbus, & quando Causa Antecedens.

V. Unde nimia sanguinis Abundantia vocatur *Plethora*: quæ tum demum *Morbus* vocatur, quando Actionem aliquam lædit; *Causa* verò *Antecedens*, quamdiu nullam lædit adhuc Actionem.

In Partibus Consistentibus Morbus Figuræ.

VI. Tertium locum dabimus *Figuræ* in *partibus* tantùm *Consistentibus* reperibili, quamvis omnes Partes hæ certam non desiderant Figuram, ut alicui Functioni serviant: desiderant tamen multæ. Sic *Oculus* requiritur *rotundus*; *Pupillæ Orificium Rotundum*, *Humor Crystallinus Convexus*, *Pectus & Dorsum subplanum*, & sic de aliis, quæ figura si mutetur & functio inde lædatur e *Morbo Figuræ* laborare dicitur illa Pars. Non dicam hic ad Ornatum facere plurimum Partium externarum plerarumque Figuram.

Figura læsa in Partibus externis non morbus; sed Symptoma est.

VII. Hæc *Figura* in Partibus externis *læsa*, nullam tamen Functionem simul lædens, non pro Morbo, sed pro *Symptomate* in *Qualitatibus Mutatis* habenda.

In Partibus Consistentibus Morbus solutæ Unitatis.

VIII. Quartum Morbis Qualitatum sensilium Communium locum tribuemus *Continuitati* vel *Unitati solutæ*, ac *Divisæ*, qui Morbi *Consistentibus* tantùm competunt *Partibus*.

IX. Pars enim quævis Consistens non tantùm molem aliquam & magnitudinem habet, ast insuper Particularum suarum unionem ac continuitatem, quæ si lædatur & divisa Functionem aliquam simul lædat, *Morbum* parit *in Solutâ Continuitate*, aut, uti vulgò loqui solent, *Unitate*.

Ejus nomina.

X. Hi *Morbi nomina* sortiuntur diversa 1. ratione *Partis*, quæ Morbos tales patitur; 2. ratione *Causæ*, solutionem illam producentis. 3. ratione *Modi*, quo fit eadem solutio.

In Partibus Mollibus & duris.

XI. Sic, quæ *partibus Mollibus* contingit Continui Solutio, *Vulnus* vel *Ulcus* vocatur, quæ *Ossibus*, *Fractura*, vel *Caries*.

A re dura vel acri.

XII. Sic quæ à *Re Durâ* contingit *Partibus Mollibus* Continui solutio, dicitur *Vulnus*; quæ à *Re acri ac rodente*, *Ulcus*, & *in Ossibus*, *Caries*.

A Modo Lædendi.

XIII. Sic quæ *punctim* Parti Molli accidit Continui solutio, dicitur *Punctura*; quæ *cæsim*, *Vulnus*; quæ *distensione*, *Ruptura*.

In Partibus Consistentibus & Fluidis Morbus loci sive situs.

XIV. Quoniam ex pluribus Partibus componitur humanum Corpus, atque ipsæ non confusæ, sed ordine conveniente sunt inter se dispositæ ac collocatæ, unicuique suus est à Deo assignatus certus *Locus*; quem si mutaverint & hactenus Actionem aliquam læserint, *Morbo* dicuntur laborare in *Loco* vel *situ*, qui æquè competit *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis*: quem 5. considerabimus loco.

Sanguinis locus quis.

XV. Et ut à Fluidis faciamus initium, *Sanguinis Locus* sunt 1. *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*; 2. *Arteriæ*. 3. *Venæ*. & 4. forsan *Canales inter Arterias & Venas medii*.

Quando in eo peccat.

XVI. Quoties proinde *Sanguis alibi* reperitur, dicitur is peccare *Loco*, sive is in Partium quarumvis Consistentium substantiam effundatur, sive in Corporis Cavitatibus variis colligatur, & Functionem quamvis necessariò lædat, & semper quidem naturalem Sanguinis Motum, ipsumque Circularem, dum is tum semper alteratur.

Quando peccat copiâ vel motu.

XVII. Quoties idem *Sanguis extra Corpus effunditur*, non potest idem dici peccare *Loco*, quippe qui tantùm consideratur & nominatur, quamdiu Sanguis permanet adhuc in Corpore: ast ubi effunditur idem è Corpore, peccabit idem *Copiâ diminutâ*, & forsan *Motu* quoque, de quo agemus postmodum.

Bilis locus quis.

XVIII. *Bilis pura* reperitur in suo *Folliculo*, tanquam in *loco proprio*; eadem fertur quoque pura per *Ductus suos Bilarios*; quin eadem effertur quoque in *tenue Intestinum*, ubi tamen mox succo Pancreatico & Pituitæ Salivari admiscetur, & quoties Alimenta sunt in Ventriculo fermentata, & ad tenue Intestinum propelluntur, ipsis quoque: Bilis eadem, meo saltem judicio, fertur quoque *ad Sanguinem per Hepar refluentem*, eique in Hepate immiscetur, ut cum Ascendente ad cor properet.

Quibus misceatur.

Quando in loco peccat, & morbo loci laborat.

XIX. Hæc *Bilis*, quoties tota, vel maximâ sui parte, è *suo effunditur Folliculo*, sive ad Intestinum tantùm defluat sive sursum quoque aut tantùm ad Ventriculum efferatur, *Loco* dicitur peccare, atque *Morbo in Loco* laborare: quamvis & tunc motu quoque laboret: læditur enim tunc Functio ab ipsâ pendens.

Vide & in motu.

Succus Pancreaticus quando dici possit loco peccare.

XX. *Succus Pancreaticus*, quoniam nullibi secundùm naturam colligitur, aut in Corpore purus reperitur, sed continuò ad tenue Intestinum per Ductus suos defertur, non videtur posse dici *Loco* peccare, nisi forsan rupto aliquo Vase, quod tamen puto rarissimum, effundatur is in Pancreatis substantiam, vel ipsius superficie perforatâ in Abdominis Cavitatem.

Vide & Saliva.

XXI. Idem dicendum de *Salivâ* ex aliquo vase

vase suo rupto vel discisso in Genarum substantiam effusâ; quæ aliàs deglutita & ad tenue Intestinum devoluta *Pituitam* constituit *Intestinalem*.

Pituita intestinalis.

Lymphæ locus quis.

XXII. *Lympha locus* sunt *Vasa Lymphatica*, unà cum *Ductu Thoracico*; in quibus aliquandiu moratur propter viæ longitudinem, ac non raro ex ruptis post obstructionem vasis effunditur in vicinarum partium substantiam, molestiam & dolorem ibidem, *Morbumque in Loco* pariens.

& quando morbo loci laborat.

Partium Consistentium locus quis.

XXIII. Quoad partes *Consistentes Locus* earum dicitur, quando aliquæ in aliquâ *concluduntur Cavitate*, sic Cerebri ac Cerebelli Locus est Cranium; Cordis, Pulmonum, ac OEsophagi Pectus; Ventriculi, Intestinorum, Hepatis, Lienis, Renum, Vteri, Vesicæ, Mesenterii, &c. Abdomen; quarum aliquæ si extra illas excidant, propellanturve Cavitates, atque Functionem aliquam lædant, dicuntur ipsæ *Morbo* laborare *in Loco* mutato; sic Intestina in Vmbilico, aut Inguine extra Cavitatem abdominis propulsa, quoniam actionem lædunt, Morbum patiuntur in Loco mutato; idem dicendum de iisdem, aut Ventriculo, Vterove per vulnus aut sursum in Thoracis Cavitatem, aut inter Peritonæum & Abdominis musculos, aut planè extra ejusdem Cavitatem excidentibus, & similibus.

& quando Morbo loci laborant.

Partes duræ quando Morbum in situ patiuntur.

XXIV. Quando verò *Partes* duæ pluresve *solidæ*, *duræque*, *Ossa* puta, sibi mutuò adaptantur, ut alii Functioni, *Motui* nempe, inserviant, uti fit in Ossium Articulatione, dicuntur ita esse sitæ, hicque ipsarum esse situs, quem quoties mutant, dicuntur Ossa luxari ac dislocari, patique *Morbum in situ*, quoniam Functionem, Motum Partis lædunt.

Partium Consistentium Connexio

XXV. Nec tantùm *Partes Consistentes* diversæ uni Functioni servientes se Contingere solent, verùm non rarò simul per Ligamenta *Connecti*; secundùm quam *Connexionem*, variis sensibus perceptibilem Qualitatem, & inter hujus Morbos sexto loco explicandam considerabimus *Laxationem*, vel *Ruptionem aliamve Divisionem ac Vulnerationem Ligamentorum* variorum, propter quam Ossa præsertim ab invicem nimis recedunt, & quandoque Acetabulis suis excidunt, fitque *Luxatio*, sicut Ossi femoris nonnunquam evenit, sic Vterus Ligamentis solutis excidit foràs.

Earum Morbus in Connexione. Luxatio quid.

Partium Consistentium Connexio præternaturalis.

XXVI. Huic connexioni læsæ opponitur Partium itidem Consistentium ac secundùm naturam ab invicem sejunctarum *Connexio præternaturalis*, exempli gratiâ quando Palpebræ, Labia tum Oris, tum Pudendi muliebris, Digiti, &c. Coalescunt, quod evenit ferè post Partium dictarum excoriationem, aliamque vulnerationem.

Partium Consistentium Soliditas & Cavernositas, & Fistulositas.

XXVII. Inter Qualitates sensiles Communes consideranda 7. *Partium Consistentium Soliditas, & Cavernositas*, vel *Fistulositas*, sic Ossa & Carnes dicuntur Solida; Arteriæ, Venæ, Vasa Lymphatica, Ductus Salivares, Pancreaticique, &c. sunt Corpora Fistulosa ut & *Intestina* & Ventriculus, Vesica tum Bilaria, tum Vrinaria Cavitates formant.

Morbus in Soliditate mutatâ.

XXVIII. Si proinde Soliditas Ossium mutetur atque Ossa perforentur, aut in Carnibus producantur *Fistulæ*, atque hactenus Functio aliqua, vel Partis ipsius Affectæ Nutritio, vel Animalis Motus lædatur, *Morbus* dicetur in *Soliditate mutatâ* & læsâ.

Vasa quando laborant morbo in Angustiâ.

XXIX. Contrà si Arteriarum, Venarum aliorumque Vasorum *Fistula & Cavitas Tubulata* mutetur, & aliquando in totum claudatur; aut ex parte angustetur, atque hinc Functio aliqua lædatur, Motus nempe Humoris eo Vase delati; tunc dicetur *Pars* illa laborare *Morbo* in *Angustiâ*.

Species Morbi in Angustiâ.

XXX. Pro *Causarum* Angustiam illam parere solitarum *diversitate* dividitur illa *Generalis Angustia* in 5. *Species: Obstructionem, Constipationem, Compressionem, Coalescentiam & Subsidentiam*.

Vasorum Tunicæ naturalis & præternaturalis constitutio.

XXXI. Quemadmodum autem Fistulosa requiruntur illa Vasa, hoc est, Cavitatem secundùm ipsorum Longitudinem patentem habentia, ita eorundem *Tunica* & *ambitus* desideratur *clausus*, nec Liquori contento exitum præbens; unde quoties is ei præter naturam paratur, toties *Vasa* dicuntur *aperta*, & pro Causæ aperientis diversitate laborare Morbo nunc *Diæreseos*, quando Vasa à Re incidente, rumpente, aut erodente aperiuntur: nunc *Diapedeseos*, quando Tunicæ Vasorum ita explicantur, & rarefiunt, ut per ipsarum poros transudare videantur Contenti Humores: nunc *Anastomoseos*, quando eorundem Vasorum Oscula nimis aperiuntur & patent: quod an locum habeat, vel habere possit valdè ambigo, postquam ex motu Sanguinis circulari patet Vasa omnia Humorem contentum transfundere in Alias Cavitates aut Vasa, vel Canales; nullibi autem extrema occurrant Vasa, quorum Orificia possint dici præter naturam aperiri, cùm semper sint, debeantque esse aperta secundùm naturam.

Vasorum Diæresis. Diapedesis.

Anastomosis.

Quæ an locum habeat dubitatur.

Partium tam Consistentium, quàm Fluidarum Motus & Quies.

XXXII. Inter Qualitates sensiles Communes ponimus 8. *Motum & Quietem*, tam in *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis* occurrentem.

Partium Consistentium quanam & quomodo moveantur.

XXXIII. Inter *Partes Consistentes* manifestè *moventur Ossa*, quoties flectuntur, aut extenduntur, in Artubus, aut ad se invicem adducuntur, ac vicissim ab invicem abducuntur in Maxillis: ut & *Musculi*, quoties ad Motum partis cujusvis absolvendum Contrahuntur ipsi: *Ventriculus, Oesophagus, Intestina, Lingua, Arteria*, &c. quando Motu peristaltico se contrahunt, & Lingua se mirè torquet.

Quando Morbo in Motu aut quiete laborare dicantur.

XXXIV. Hic Partium Motus quoties ita læditur, ut Actio alia insuper lædatur, ex. gr. totius membri aut Corporis Motus, toties *Partes primæ Morbo in Motu, aut Quiete* laborare dicendæ.

XXXV. Sic impeditus Linguæ Motus Alimentorum Deglutitionem lædit: sic OEsophagi Motus læsus eandem Deglutitionem lædit: sic Ventriculi Motus aut impeditus, aut Coactus Alimentorum Retentionem, atque Expulsionem lædere solet. Intestinorum Motus læsus Chyli, tum propulsionem deorsùm; tum expulsionem in Lacteas Venas tum fœcum alvinarum propulsionem deorsum, expulsionemque foràs lædit, & sic de cæteris.

Partium Fluidarum Motus & quies.

XXXVI. Partium Fluidarum pleræque in perpetuo versantur Motu, quædam ad tempus quiescere videntur.

Sanguis quomodo moveatur, & quiescat.

XXXVII. Et *Sanguis* quidem secundùm naturam Movetur continuò tam per vasa sua, *Venas* & *Arterias*, quò Tubulatos Partium omnium Canales intermedios revocamus, quàm per *Cordis Auriculas & Ventriculos*; in quibus tamen aliquam videtur nectere *moram*, dum ibidem effervescit, mox & rarefit.

Quando laboret morbo in motu.

XXXVIII. Idem Sanguis quoties aut in totum alicubi Quiescit; aut magis vel minùs Movetur

Movetur, unde necessariò aliqua læditur Functio, dicendus idem laborare *Morbo in Motu* vel *Sublato*, vel *Aucto*, vel *Diminuto*.

Bilis quando moveatur & quiescat.

XXXIX. *Bilis*, quatenus in *Folliculo* suo colligitur, hactenus aliquandiu saltem *Quiescit*, nec ulteriùs pergit; quatenus verò in *Ductibus Bilariis* reperitur, hactenus *Movetur* neque ibi secundùm naturam quiescere potest aut debet.

Quomodo peccet in motu & quiete

XL. Vnde quoties *Bilis* tota è *Folliculo* suo expellitur, & Functionem non unam lædit, toties *Motu* dicenda peccare *aucto*, ac vice versa, quoties ipsa è folliculo suo prodit nulla, sed universa in ipso remanet, dicenda eadem peccare *Quiete*, vel *Motu sublato*.

Quomodo laboret quiete.

XLI. *Bilis* autem in *Ductibus Bilariis* occurrens, si ne ulteriùs Moveatur ac propellatur, impediatur, dicetur laborare *Quiete*.

Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha quomodo moveantur. Quomodo in motu peccent, & morbo laborent

XLII. *Saliva*, *succus Pancreaticus*, *& Lympha*, nullibi debent moram nectere in suis Vasis, ast continuò ulteriùs propelli, saliva quidem in Oris Cavitatem, succus Pancreaticus in Tenue Intestinum, Lympha per Ductum Thoracicum in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram: unde quoties *Motus* ille vel *Augetur*, vel *Minuitur*, vel *Aboletur*, toties *Humores* illi dicendi laborare *Morbo in Motu Aucto*, *Diminuto*, vel *Abolito*, quatenus inde subsequens Functio læditur.

Vrina quando peccet copiâ & quiete.

XLIII. *Vrina*, quandiu in Corpore Continetur, cùm ejus causâ Functiones aliquæ sint institutæ, Ipsius puta in Vesicâ retentio per musculum sphincterem, atque exclusio per fibrosam Vesicæ Substantiam; quoties ipsius Culpâ Functio aliqua læditur, ut si ab ejus collectæ copiâ extendatur nimiùm vesica, & quidem ita, ut ampliùs ipsa nequeat contrahi, & urina excludi, toties ipsa dicenda peccare *Morbo in Copiâ auctâ*, & dum in corpore retinetur, *Quiete*, propter quam non parùm angitur Homo, & non rarò inde moritur.

Alvi Fæcum motus.

XLIV. *Alvi Fæces*, quamdiu in Corpore retinentur, pro Contentis habendæ, quamvis non semper sint fluidæ, sunt tamen aptæ, ut per Intestina usque ad podicem *propellantur*, imo per podicem *expellantur*.

Quomodo in eo peccent.

XLV. Hæ *Fæces*, si quavis de causâ ineptæ fiant ad sui propulsionem atque exclusionem illaque vel *segniùs contingat*, vel *subsistat*, dicentur ipsæ peccare *Motu diminuto*, vel *abolito*; quemadmodum in Alvi fluxu, *Motu aucto*.

Partium Contentarum Fluiditas, & Continentium Consistentia.

XLVI. Inter qualitates Sensiles Communes Consideranda 9. ipsa *Fluiditas*, & *Consistentia*; In *Contentis* autem *Fluiditas* requiritur, sicut in *Continentibus Consistentia*.

Contenta quando laborent morbo in Fluiditate.

XLVII. Si proinde *Contenta*, quæque per Canales varios hinc inde transferri debent, desinant esse fluida, fiantque Consistentia, lædaturque inde necessariò Functio, dicentur illa Contenta laborare *morbo in Fluiditate plus vel minus mutatâ*: sic Sanguis Grumescens, sic Pituita Coagulata, sic Urina in Arenulas vel Calculos Concrescens dicentur hoc laborare morbo.

Partes solidæ quando Morbo Consistentiæ mutatæ laborent.

XLVIII. Contrà si Carnes in Pus vel Saniem corrumpantur, dicentur *Morbo in Consistentiâ mutatâ* esse affectæ. Sic quando Carie corrumpuntur Ossa, pristinam amittunt firmitatem & Soliditatem sive Consistentiam, eadem dicenda laborare *Consistentia mutata morbo*, cùm idcircò & ipsorum Nutritio, & sæpe Partis sive Membri Motus lædatur.

Tempus in Motu Consistentium, & Fluidorum, & quomodo in eo peccatur.

XLIX. Inter Qualitates sensiles Communes considerandum 10. *Tempus*, quod ratione motûs spectatur, quando nimirum eo tempore, quo moveri aut emoveri debebant Partes tam Consistentes, quàm Fluidæ, ipsæ non moventur, vel contrà quando ampliùs moveri non debebant, moventur adhuc, & utroque modo Functiones lædunt. Sic stare, atque ambulare solent Infantes post ætatis annum primum, vel secundum saltem; quòd si ne post tertium, quartumve annum id præstare possunt, Motus non tantùm; sed Motûs tempus hic desideratur. Sic Menstrua fluere debent Fœminis pubertatis tempore, hoc est, circa decimum quartum ætatis annum usque ad quinquagesimum, aut quinquagesimum secundum, & quidem singulis mensibus, & tunc quoque per tres quatuorve dies. Quòd si Menstrua ipsis fluant longè ante annum decimum quartum, vel post quinquagesimum, aut seriùs accedant, anno puta vigesimo, vel citiùs deficiant, anno nempe trigesimo, & sic porrò; vel singulis mensibus non redeant, & quidem aut frequentiùs aut rariùs; vel minùs, diutiúsve duret eorum fluxus; Hæc omnia, si Functiones lædant, præter naturam se habent.

L. Atque sic videmus nobis Morbos omnes vulgò notos, & alios quoque ad paucas & distinctas Qualitatum Sensilium Classes revocasse, secundùm quas instituemus ipsas Curandi Indicationes, postquam prius eorum seriem ob oculos posuerimus.

SERIES MORBORVM.

Partium Contentarum sive Fluidarum Morbi sunt.

I. In Qualitatibus Sensilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Visûs, in Colore mutato.
   in Perspicuitate, aut Opacitate mutatâ; in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs, in Sono.
3. ratione Olfactûs, in Odore grato, vel ingrato.
4. ratione Gustûs in Sapore multifario, Dulci, Acido, Austero, Salso, Amaro, &c. vel Insipido.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Sensûs, in Calore, Frigore, Tepore, Rigore, Horrore.

II. In Qualitatibus Sensilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Copiæ auctæ vel diminutæ.
2. ratione Loci mutati.
3. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.
4. ratione Temporis mutati, exempli gratiâ quando Menstrua singulis mensibus non prodeunt, sed citiùs, vel tardiùs.
5. ratione Fluiditatis mutatæ.

Partium Continentium seu Consistentium Morbi sunt.

I. In Qualitatibus Sensilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Visûs in Colore mutato.
   in Perspicuitate vel Opacitate mutatâ, in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs in Sono.
3. ratione Olfactus in Odore grato vel fœtente.

4. ratio-

4. ratione Gustûs in Sapore multifario.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Sensûs, in Calore, Frigore, Tepore.

II. In Qualitatibus Sensilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Numeri aucti vel diminuti.
2. ratione Magnitudinis auctæ vel diminutæ.
3. ratione Figuræ mutatæ.
4. ratione Continuitatis solutæ, aut secreti Coalescentiæ.
5. ratione Connexionis solutæ.
6. ratione Loci & Sitûs mutati.
7. ratione Soliditatis vel Fistulositatis mutatæ.
8. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.
9. ratione Consistentiæ mutatæ in fluiditatem.

CAPUT VI.

De Morbis Sanguinis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. POstquam Corporis partium tam Continentium & Consistentium, quàm Contentarum & Fluidarum Morbos secundùm Qualitates sensiles tam Communes, quàm Proprias in diversas species sic distinximus, tempus est, ut nunc ipsas Medendi Methodo applicare incipiamus.

In quib⁹ Fluidarum partium vitia consistunt. II. Quò autem brevior & dilucidior sit nostra Medendi Methodus, initium faciemus à *Contentarum* sive *Fluidarum* Corporis *Partium* vitiis, quæ sicut ex jam dictis patet, consistunt 1. in earum *Qualitate sensili propriâ mutatâ.* 2. in earundem *Copiâ vel auctâ, vel diminutâ.* 3. in earundem *Motu vel aucto, vel diminuto, vel abolito.* 4. in earundem *Loco mutato*, & forsan nonnunquam 5. in *Tempore mutato*, *Menstruis* puta non menstruatim prodeuntibus, & similibus. 6. in earundem *Fluiditate* mutatâ in substantiam Consistentem.

A Sanguine Vitæ & cæterarum partium reparatio. III. Inter Corporis Humani Contenta, sive Partes Fluidas meritò primum locum tribuimus *Sanguini*, à quo immediatè vita pendet, partiumque cæterarum omnium Reparatio. Cujus Vitia & Indicationes considerabimus secundùm Qualitates sensiles tum Proprias, tum Communes.

Quales Colores in ejus partibus sint naturales: IV. Inter proprias spectabimus 1. ipsius *Colorem*, qui secundùm naturam *parte sui superiore*, postquam eductus concrevit, est *rutilus*, *parte* autem *inferiore nigricans*, quemadmodum ipsius *serum* est *subflavum*.

Color in superficie albicans quid indices. V. Hic Color si mutatus occurrat, indicat Sanguinem malè affectum; nam *in superficie si albicet*, crustamque similem habeat, *Pituitam* & quidem *Glutinosam* in Sanguine abundare significat, ideóque ipsam *Incidendam* & ampliùs *corrigendam*, quinimò etiam *Minuendam*.

VI. Quomodo hæc singula peragenda sint, postmodum in genere docebimus, ubi *Indicatorum Materiam & Formam* in compendio proponemus, nunc enim ex Indicantibus Indicata duntaxat rimamur.

Color eius Niger quid indicet. VII. Quoties Vniversus *Sanguinis Color Ater ac Niger* observatur, toties in ipso *Acidum exuperare* significat, à quo Nigredinem accipit, quapropter *Acidum* in Corpore nostro, hinc & in ipso Sanguine *Minuendum* & *Infringendum* indicat; quod quì obtinendum docebimus postmodùm.

VIII. Contrà *Color* Sanguinis magis *rubicundus* significat *Bilem* in ipso *abundare*, ipsamque *Minuendam*, ipsiusque *Vim Frangendam* indicat. *Color rubicundus quid indices.*

IX. 2. Quoad *Sonum*, non memini aliquem in Sanguine observari, quapropter nil etiam nunc de ipso trademus. *Sonus in Sãguine nullus,*

X. 3. Quoad *Odorem*, *Sanguis* secundùm naturam, quantum ego saltem novi, est *Inodorus*: qui *fœtens* si observetur, *corruptionem* ipsius significat, ipsamque *Corrigendam* & *Emendandam* indicat: ubi ad Causæ Corrumpentis diversitatem erit attendendum, ac secundùm ipsam Remedia diversa erunt usurpanda, de quibus posteà, & quidem in genere, ubi ostendemus quibus mediis possimus variis satisfacere Indicationibus. *Sanguinis Odor nullus naturalis. Ejus Fetor quid indices.*

XI. 4. Quoad *Saporem*, *Sanguis* secundùm naturam gustatur *subdulcis*, & ipsius *serum insipidum*. *Sanguinis Sapor naturalis.*

XII. Quoties autem *Sanguinis*, ac præsertim *Seri* ipsius *Sapor mutatur*, toties ac frequentiùs quidem *Salsus*, aliquando *Acidus* vel *Austerus*, aliquando *Amarus* deprehenditur, plures namque in ipso sapores non memini me observare. *Eius Sapores præter naturales.*

XIII. *Salsus Sanguinis* ac præsertim *Seri Sapor* significat *nimis purum* existere in Corpore *Salem lixivum*, ideóque cum *Spiritu Acido* confluentem parere *Liquorem Salso Muriatico Sapore* notabilem, corporique noxium, cùm talis Sapor, sed blandior, in Solâ Vrinâ sit ferendus, non item in Sanguinis sero, aut inde productis Lymphâ, Succo Pancreatico, aut Salivâ. *Sapor Salsus quid indices.*

XIV. *Sapor* autem ille *Salsus muriaticus* indicat sui *Temperationem ac Correctionem*: quæ quibus absolvi possit & obtineri, docebimus posteà.

XV. Vbi autem *Acidus*, vel *Austerus* est *Sanguis*, & imprimis eius *Serum*, significatur *Acidum & Austerum redundare* in Corpore, indicaturque ipsius *Correctio*, & *Correcti Diminutio*. *Sapor Acidus vel Austerus quid indicet.*

XVI. Vbi denique *Amaricat* tum *Sanguis*, tum ejus *Serum*, significatur *Bilis valdè amara & copiosa* Sanguini admista, indicaturque ipsius tum *Correctio*, tum *Diminutio*: quorum Remediorum Materia & Forma multiplex tradetur postmodum. *Sapor Amarus quid indicet.*

XVII. 5. Quoad *Duritiem ac Mollitiem*, *Sanguis* secundùm naturam dicendus *Mollis* postquam Digitis si conteratur, nulla in ipso sentitur Durities, sed summa mollities, nisi postquam eductus, effususque in *Grumos concrevit*, tum demùm *firmior* factus ab illâ mollitie descivit atque *duritiem levem* mentitur. Talis autem non est in Vasis secundùm naturam. *Sanguis quando mollis, quando durus*

XVIII. Quemadmodum verò Sanguis in Vasis suis contentus semper fluidus existit ac fluens secundùm naturam, ita præter naturam ibidem coagulari potest ac concrescens aliquam *Consistentiam*, hinc & *Duritiem* nancisci: quæ significat *exuperare* in eo *Acidum* & imprimis *Austerum*, à quibus Sanguinis Coagulationẽ pendere notum, indicatque usurpanda, quæ *Acidum & Austerum Corrigant & Infringant*, quin aliquando *Minuant*. *Ejus durities in Vasis quid indicet.*

XIX. Denique 6. *Sanguis* secundùm naturam *Color in Sãguine*

naturalis quæ & præter naturã quid indicet.

mediocriter *Calidus* observatur, qui aliquando præter naturam *nimis Calidus*, aut *minùs Calidus* reperitur: significatque *Calentior Causas Caloris aucti dominium* habere in Corpore, sicut *minùs Calens Causas contrarias dominari*; inde à *Calentiore Indicatur Contemperatio* & quandoque *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *Augentium*, sicut à *minùs Calente Temperatio* & *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *impedientium*.

Caloris tum naturalis tum præternaturalis Causæ veræ Practico sunt noscendæ.

XX. Vbi facilè quivis agnoscit, ut hisce Indicationibus ritè satisfiat, opus esse, ut Causæ veræ atque adæquatæ tum Caloris naturalis, tum Caloris præter naturam in Sanguine Aucti vel Diminuti notæ sint: nam in Causis veris determinandis, (plures namque tales occurrere docuimus non semel) si fallatur Medicus, periculum est ne in remediis, ipsorumque materiâ determinandis fallatur similiter, atque in grandius periculum conjiciat ægrum, tantùm abest, ut ipsum ritè curet.

XXI. Hoc idcircò hîc moneo, quia observavi sæpiùs non parùm hîc peccari à multis satis & nimis confusè hanc de Calore, ipsiusque causis multifariis, modoque agendi vario doctrinam tractantibus, nec proinde Tyronibus viam ad Medicinam ritè ac tutò faciendam satis planam parantibus vel monstrantibus.

Causæ Caloris diversæ, ut & earũ Agendi modus.

XXII. Vtique non tantùm *Calor*, quem sentimus, *multùm diversus* occurrit & observari potest, verùm ipsius quoque *Causæ* notantur *diversæ*, singularumque *agendi modus existit valdè diversus*.

An tempore Frigoris febrilis Sanguis sit Frigidus?

XXIII. An *tempore Frigoris febrilis*, aut quando aliàs undecunque Vniversum Corpus valdè friget, *Sanguis* quoque *frigidus* existat, ego saltem non possum determinare, qui nunquam eo tempore sum ausus Sanguinis eductionem præscribere, atque tunc Sanguinem eductum potui contingere; quod testari poterunt, qui non dubitant eo tempore quoque Venam secare, Sanguinemque mittere.

Et si talis sit, nequaquã tunc vena secanda.

XXIV. Hoc si fiat, & tunc Sanguis observetur frigidus: non puto facilè Medicum prudentem ad similem Venæ apertionem venturum, cùm per ipsam quoque minuatur Sanguinis Calor, augeaturque proinde in ipso frigus; quo nil nocentius & ad vitam tollendam præsentius ac potentius. Cum Calore namque consistit Vita, uti cum frigore mors.

XXV. Atque sic consideravimus in Sanguine Qualitates sensiles Proprias præter naturam in ipso existentes cum suis Indicatis: pergamus ad Communes.

Sanguinis copia præter naturam quotuplex.

XXVI. Inter Qualitates sensiles Communes Contentis competentes posuimus primo loco Quantitatem sive *Copiam*, eamque nunc præter naturam *diminutam*, nunc *auctam*.

Sãguinis diminuta copia quid indicet.

XXVII. *Diminuta* præter naturam *Sanguinis* naturalis *quantitas & copia indicat sui augmentum*; cujus materiam & modum proponemus postmodùm.

Aucta quid indicet.

XXVIII. *Aucta* ejusdem *Sanguinis Copia indicat sui Diminutionem*; quod quibus mediis & modis obtineri queat, docebimus in sequentibus, ubi Indicatorum in genere consideratorum materiam & formam spectabimus, explicabimúsque.

Sanguinis Motus præternaturalis quotuplex.

XXIX. Contentis, ergo *Sanguini* quoque competit *Motus*, & quidem *Continuus*, ac *Circularis*; qui vel *in totum*, vel *ex parte* potest *augeri*, vel *minui* vel etiam *aboleri*.

Universus Eius Motus auctus quid indicet.

XXX. Quando *totius Sanguinis Motus est auctus præter naturam*, tunc *is Diminutionem sui indicat*. Minuendus certè motus nimius: Quibus autem mediis hoc ipsum queat obtineri, docebimus in sequentibus.

Diminutus quid indicet.

XXXI. *Diminutus* contrà *Sanguinis Motus Universus sui indicat augmentum*; quod quæ præstant & quomodo, dicendum posteà.

Abolitus quid indicet.

XXXII. Imprimis *Abolitus Sanguinis universi Motus indicat sui restitutionem*, & quidem *festinatam*; cùm aliàs brevi sequatur Mors. Id autem faciendum docebimus posteà, prout causa ejus est diversa, diversimodè.

Quando Abolitũ in Vase Sãguinis Motum vitæ periculum non sequitur & quando sequitur.

XXXIII. Tantum autem Vitæ periculum non sequitur *Abolitum in aliquo Vase Sanguinis Motum*, quamvis si aliquandiu perduret, corrumpatur in totum, in *Pus* scilicet Sanguis, nec tantùm reddatur nutriendæ illi Parti, in quâ subsistit, ineptus; verùm, si *reliquo sanguini* reddatur & illi *admisceatur*, eundem ita *inficiat & corrumpat*, ut & universus Corpori nutriendo, cæterisque Functionibus, quibus inservit, reddatur paulatim magis, magisque ineptus, accedente universi Corporis Tabe ac Morte, sicut in Phthisi, Empyemate ac similibus Affectibus indies fieri videmus, atque seriò notare deberemus, quò lethalibus tandem istis Affectibus in tempore obviam eatur, nec quod ferè à multis solet fieri, negligantur, quando Præservationi aut Curationi superest locus.

Quando Loco peccet Sanguis.

XXXIV. *Loco* etiam *peccare* solet *Sanguis* quoties quâcunque de causâ *ex apertis* quovis modo *vasis effunditur* idem *in Partium Vicinarum substantiam vel Cavitatem*.

Locus Sãguinis naturalis.

XXXV. *Locus* enim *naturalis Sanguinis* sunt *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*, atque *Arteriæ*, ac *Venæ*, cum *Ductibus intermediis*, extra quos Canales atque Cavitates quoties reperitur Sanguis, extra locum suum existere dicendus, ac *loco peccare*.

XXXVI. Loquimur autem de *Sanguine puro*, *ejusve massâ*; nil enim impedit aliquas ejus partes à reliquâ massâ secedentes transire in partium quarumvis substantiam, tum ad ipsarum nutritionem, tum ad Liquorum variorum præparationem.

In Tempore quomodo peccet Sanguis.

XXXVII. *Tempore* ostendimus nuper posse quoque peccare Sanguinem tum ratione *Moræ*, tum ratione *Motûs*, & quidem *Vteri respectu* in Fœminis.

Fœminarum Menses quid sint.

XXXVIII. Notum enim est Sanguinem in Fœminis Puberibus & ad generandum adhuc aptis secundùm naturam mensibus singulis ad Vterum copiâ majori meare, ibidem in ejus sinubus colligi, & tandem effluere.

Sanguis menstruus quomodo morâ peccet.

XXXIX. Hic *Sanguis* quoties non tantum ibi colligitur, sed *ibid in diutius permanet, nec constituto tempore effluit*, cùm variis modis fœminis noceat, dicitur tunc *Morâ peccare*.

Quando Effluxûs tempore.

XL. Quemadmodum si *effluat* quidem, sed nunc *seriùs*, post quintam demùm, sextamque septimanam, vel adhuc seriùs; nunc *citiùs*, singulis puta, vel alternis, vel ternis septimanis, tunc dicendus *peccare Fluxûs sui, Effluxûsque tempore*.

XLI. Sic etiam *Tempore peccat Fluxus Sanguis*

menstruus, quando *diu ante quartum decimum* ætatis annum, quo secundùm naturam solet incipere idem Fluxus, *anno puta ætatis octavo, nono, decimo vel undecimo*, *vel diu post eundem* notatum annum *decimum quartum, decimo septimo, decimo octavo*, vel adhuc seriùs incipiunt Fœminis prodire menstrua; cùm vix unquam sine notabili eorum detrimento id fieri observetur.

Quid hæc vitia indicent. XLII. *Hæc* autem *Vitia* omnia *indicant* vel Subsistentem ac Moram nectentem in Utere *Sanguinem esse ad Effluxum excitandum*; sic *segniùs Effluentem* itidem *ad Motum citiorem urgendum*; quemadmodum contrà *citiùs solitò effluentem* ad *segniorem fluxum ac effluxum deducendum*.

XLIII. Rursum. *Menstruus Fluxus ante annum ætatis quartum decimum observatus coërcendus*; ut & *seriùs adveniens ad effluxum citiorem urgendus, ac vi blandâ cogendus*.

XLIV. *Quomodo* autem, ac *quibus mediis* hoc queat obtineri, paucis docebimus in sequentibus, atque passim docetur in Practicorum Libris.

Fluiditate quomodo peccet Sanguis. XLV. Inter Qualitates Sanguinis sensiles Communes notavimus etiam *Fluiditatem*, quæ *mutari* potest atque *Functionibus obeundis obesse*.

XLVI. Communem illam dixi Qualitatem sensilem, quoniam pluribus apparet sensibus, Visui puta & Tactui; quibus Fluiditas rerum aut Consistentia dignosci potest.

Quid eo indicetur XLVII. Hanc Fluiditatem quoties amisit Sanguis, Consistitque idem *Coagulatus ac Grumescens*, toties *indicat* idem sui *Solutionem* talem, cujus ratione fiat denuò Fluidus.

XLVIII. Quænam *remedia* id præstare possint, & quomodo eadem sint usurpanda, dicemus quoque in sequentibus.

Omnia hæc Sanguinis vitia nō esse Morbos, sed Causas Morbificas & Symptomata. XLIX. Antequam verò à Sanguinis Consideratione transeamus ad Humorum, Fluidorumve aliorum examen, unum habeo monendum, *Omnia* nempe *vitia quæ in Sanguine* ad Indicationes instituendas explicuimus, *non esse Morbos*, verùm aliquando *Causas Morbificas*, & quidem *Antecedentes*, à quibus docuimus Præservatoriam peti Indicationem, & aliquando *Symptomata*, Præcedentes Morbos manifestantia, sicque ad Medicationes Ipsis Curandis aptas eliciendas viam monstrantia, imò agenda indicantia.

Plethoræ duplex consideratio, & indicatio L. Res fiet exemplo manifestior. Sanguis copiâ nimiâ peccans in *Plethorâ*, quandiu Functionem nullam adhuc lædit, rationem habet *Causæ Antecedentis*, & ad Imminentis Morbi Præcautionem *Indicatione Præservatoriâ Diminutionem sui Indicat*: Idem Functionem actu lædens, adeóque *Morbum Constituens* & *Causam Continentem*, ad Præsentis Morbi Curationem *Indicatione Curatoriâ Indicat itidem sui Diminutionem*.

Sanguis Nigricās quid indicet. LI. Idem *Sanguis* solitò magis *Nigricans* testatur *nimiam Acidi Humoris Admistionem*, à quo Acido læditur Sanguinis non tantùm Color, verùm in Nutriendo Corpore, Humoribusque variis producendis Utilitas, quin imò Effervescentia in Corde Vitalis: Quoniam verò nulla Functio læditur à Sanguine *Nigricantiore*, quà tali: verùm is Color Symptoma est in Qualitate Mutatâ, sequiturque Functionem ab Acido nimio læsam, idem hactenus *signum est Acidi exuperantis in Sanguine*, adeóque non immediatè, sed mediatè tantùm *Indicat istius Acidi Correctionem ac Diminutionem*.

Quod in Sāguine, idem in cæteris humoribus observandum. LII. Quod nunc dictum de Sanguine, id etiam intelligendum erit de Cæteris Humoribus ordine proponendis, ac secundùm Qualitates suas Sensiles tam proprias, quàm Communes à statu naturali recedentes, adeóque vitiosas considerandis.

Plurima loco suo non proferuntur & quare LIII. Plura siquidem, dum illa nunc tractanda seriò ac sæpiùs speculor, tempore diverso mihi occurrunt notabilia, quæ quoniam nondum in chartam conjeci, atque in exactum ordinem retuli, non semper loco aptissimo à me proferuntur: nolo tamen illa perire Lectoribus meis, etiam privatim cuncta exactiùs repetituris & in certum ordinem redacturis, donec liceat mihi per otium Medicam Theoriam accuratiùs conscribere atque publico dare.

Systema Medicinæ adornare opus laboriosū. LIV. Longo enim tempore, ac multiplici Labore opus est ex Observationibus Practicis ac præsertim Memoriæ infelici, non item chartæ mandatis Systema quodvis adornare catenatum & solidum: quod mecum agnoscent, quotquot unquam operi manum seriò admoverint.

CAPUT VII.

De Morbis Bilis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. PErgamus ad aliorum quoque Humorum sive Contentorum Vitia Methodo Medendi accommodanda, & quidem consideremus post Sanguinem *Bilem*, Humorem omnibus obvium, suâ quippe Vesiculâ contentum.

Bilis Color naturalis. II. Inter proprias *Bilis* qualitates Sensiles 1. *Colorem* ipsius considerabimus, qui secundùm naturam est duplici nomine *Croceus*. Collecta siquidem Croci ad instar quodammodo *rubere* videtur; at diluta *flavere*.

Præternaturalis. III. Hic Color Bilis præter naturam mutatus observatur, quoties *Colore Viridi multifario*, vel aliquando *Cæruleo, Atrove* donatur.

Et unde & quid indicet. IV. Quoniam verò experientiâ longâ & multiplici edoctus sum omnem illam *in Colore Bilis mutationem* pendere à *Succo Pancreatico, acrimoniâ acidâ, sed multifariâ peccante*, ipsique admistô, nemo non videt, significare illum Colorem quovis modo mutatum non primarium, sed secundarium notatoque Succo debitum *Vitium in Bile*, atque *Indicare Ipsius Correctionem*, ast *per Correctum eundem Succum*.

V. Cùm igitur Bilis adscito illo Colore diverso naturali Acrior existat, & quidem Acrimoniâ non propriâ & Salinâ Lixivâ, sed adventitiâ & alienâ, Acidâ nempe, gradibus tamen pro Coloris mutatione variante, *Indicatur* simul *Corrigentis species*, tale nimirum, *quod Acidum Corrigere, Frangere ac Temperare aptum* est; Cujus materiam & Formam dabimus in sequentibus.

Bilis Æruginosa, & Atra est Acida. VI. Notum namque *Bilem Æruginosam & intensè Viridem* manifesta Odore ac Torminibus *Aciditatis suæ Vitiosæ* signa præbere: Sicut *Bilis Atra* id adhuc manifestiùs evincit factâ in Vase cupreo, ipsave Terra Effervescentia notabili, & planè simili ei, quam Aquæ fortes cum iisdem excitare solent.

Saniē in Bile non habere locum. VII. Quemadmodum de Sanguine dictum, ita

ita de Bile habeo dicendum, me nullum in ipsa, vel ab ipsâ observasse *Sonum*; ni forsan Flatus in tenui intestino excitatos, & passim per borborygmos, vel ructus, crepitusve sonoros se Auditui manifestantes Bili adscribamus, utpote ipsorum Causæ Efficienti: quamvis mallent forsan nonnulli eosdem Pituitæ, utpote Causæ Materiali, cui plurimùm debent, adscriptos. Saltem *Flatus* nec Bilis sunt nec Pituita, propriè loquendo licèt utrique suum debeant ortum.

Flatus à Bile & Pituitâ.

Odor. Bilis naturalis.

VIII. Quoad Odorem, *Bilis naturalis Odor* vix exprimi potest, nisi eum vocemus *Amaricantem*; quod neminem turbare debet, quamvis Saporis nomen tribuimus Odori; quod inde videtur factum, quoniam Olfactûs & Gustûs Organa sunt sibi non tantùm proxima, sed simul quoque in Faucibus Communicantia: unde cum Aëre inspirato allectus rerum per nares Odor penetrat usque ad Fauces atque ibidem salivæ junctus sui quoque Saporem ibidem promit: qui cùm multiplex occurrat & quidem propriis nominibus ab invicem distinctus, non mirum, si *Odoribus*, multifariis licèt, sed nominibus distinctis destitutis tribuantur sæpe ipsos comitantium *Saporum nomina*, quemadmodum & hîc fit.

Olfactûs & Gustûs Organa Communicantia.

Odoribus saporum nomina tribui.

Bilis Æruginosæ Odor Acidus.

IX. Vnde dicimus *Bilem Æruginosam* spirare ac redolere *Acidum*, cùm reverà ipsius Odor & Halitus naribus cum Aëre inspirato admistus penetret usque ad Fauces, ibidemque Gustui Aciditatem suam acrem manifestet; quam dicimus ipsam tunc redolere.

Quando à Saporibus Odores denominantur, & quando ab ipsa re.

X. Toties autem observo à *Saporibus denominari Odores, quoties Halitus odorati* à rebus expirantes & unà cum Aëre inspirato *notabilem habent Saporem Comitem*: quod ubi non habet locum, tunc à Sapore non habet idem Odor denominationem; verùm ab ipsâ re, ex quâ expirat, vel à re aliâ similem odorem promente. Sic à moscho denominatur ejus Odor, cui similem quotquot expirant, moschata vocantur, propter odorem similem odori, quem moschus exhibet.

Odor vitiosus in Bile solus acidus.

Odor Ructuum Olidus à Bile.

XI. Non memini autem alium in *Bile* observari vulgò *vitiosum Odorem* à Medicis nominatum, *præter Acidum*: qui namque Odor Ructuum Olidus aliquando culpatur, is non dicitur esse Bilis, quamvis corruptæ aut corrumpenti adscribatur Bili, quæ & tunc quoque ad Æruginosæ naturam vergit, talisque observatur, si pura evomatur.

Acidus Odor quid indicet.

XII. Eadem autem *Bilis Acidum redolens* sicut signum est Humoris Pancreatici & Melancholici Acidioris admisti ita *ejusdem Correctionem Indicat*, sicut modò ratione Coloris ejus viridis & Atri docebamus.

Sapor Bilis naturalis, & præternaturalis.

XIII. Quoad Saporem notum est, *Bilem Amaram esse* secundùm naturam, quæ præter naturam fit aliquando *Sapore Vitriolato*, sed cum Amarore notabili conjuncto, qui paucus in vitriolo.

Quid que indicet.

XIV. Hic *Sapor Bilis Vitriolatus significat* multum *Acidum* ei admistum, ideóque ejusdem *Contemperationem* ac *Correctionem Indicat. Bilis* autem *minus amara* Indicat *defectum Amaroris*, & ejus *Augmentum* cupit.

Bilis Durities & mollities.

XV. Ratione Tactûs, *Mollis* est, quia *Fluida Bilis*: quæ quoties præter naturam consistentiam acquirit notabilem, quinimò *induratur in Calculos*, vel *Crustam Calculosam*, toties *Duritie* peccat, sitque suis Functionibus absolvendis hactenus inepta.

Bilis indurata quid indicet.

XVI. *Concreta & Indurata Bilis sui solutionem ac dissolutionem Indicat*: cujus Indicationis Remedia, & Materiam, Formamque paucis attingemus in sequentibus.

Calor in Bile nullus, sed ab ea in Sãguine accenditur.

XVII. Ratione Sensûs Caloris, nullam novi notabilem *Caloris, aut Frigoris qualitatem in Bile*, etiam præter naturam; licet *ab ipsâ Calorem accendi in Sanguine* ac universo Corpore putem satis notum, Quapropter hîc quoque plura de *Bilis Calore* non addam.

Bilis Copia augetur & minuitur.

XVIII. Pergamus proinde ad Bilis Qualitates sensiles Communes, & quidem ab ejus incipiamus *Copiâ*, quæ tum *augeri* præter naturam potest, tum *minui*.

Quid indicet.

XIX. *Aucta Bilis Copia Indicat* sui *Diminutionem*; sicut ejusdem *Diminutio* sui *Augmentum*.

XX. Quibus autem mediis ac modis tum minui, tum augeri possit, ac debeat Bilis, docebimus inferiùs.

In Motu quot modis peccet Bilis.

XXI. *Peccat* etiam subinde *Bilis Motu*, quoties ipsa 1. *Sursum fertur ad Ventriculum.* 2. Impetuosè ac copiosè *propellitur ad Intestinum*, in Cholerâ morbo, & Alvi fluxu Bilioso. 3. Maximam partem *ruit ad Sanguinem*, in Ictero, & plerisque forsan Febribus Continuis & Ardentibus.

Bilis ad Ventriculum assurgens quid indicet.

XXII. *Bilis ad Ventriculum* præter naturam *semper assurgens sui Depulsionem per intestina* Indicat: & quoniam illud ferè ipsius debetur Volatilitati auctæ, aut Vehementi cum Succo Pancreatico Effervescentiæ, *sui Fixationem*, atque *Effervescentia nimia Mitigationem* ac *Compressionem*.

Bilis ad tenue Intestinum mota quid indicet.

XXIII. *Bilis* ad *tenue Intestinum* impetuosè ac copiosè *Mota*; *Motûs hujus Cohibitionem*, *Mitigationem ac Sedationem Indicat*. Et quoniam illa fieri videtur propter spiritum Acidum Volatilem, Fructuumve Præcocium Succum Fermentationi aptum, Bili tum in suâ Vesiculâ, tum in Ductibus Bilariis admistum & ibidem vitiosam Effervescentiam producentem, *Indicat* simul *Istius Spiritûs Acidi & Volatilis Contemperationem ac Fixationem*, hinc & præter naturam *Effervescentiæ Coërcitionem ac Sedationem*.

Bilis in Sanguinem delata quid indicet.

XXIV. *Bilis ad Sanguinis* massam nimiùm *deducta Indicat sui ad tenue Intestinum Reductionem ac Deductionem*. Et quoniam ferè id evenit propter Bilarii Ductus Intestinalis Obstructionem aut singularem Bilis Volatilisationem, *Indicat* simul *Obstructionis notatæ solutionem*, aut *Bilis Blandam Fixationem*.

XXV. Quænam sit Remediorum istorum variorum Materia & Forma commodissima, docebimus in sequentibus.

Loco quot modis peccet Bilis. Ejus Locus naturalis.

XXVI. *Loco* peccare potest quoque *Bilis*, quando in *Folliculo suo nimia colligitur*, nisi quis malit eam tunc Morâ peccare aut Copiâ; vel in *Ventriculum assurgit*, *ibique hæret*, quod nunquam fit secundùm naturam; vel *alibi pura hæret*, cùm Locus Bilis naturalis & ejus Folliculus tantùm sit, & ejus Ductus Bilarii triplices, Cysticus, Hepaticus, & Intestinalis: Nam licèt ad tenue Intestinum deferatur Bilis, non debet tamen ibi manere pura, quin continuò Pituitæ Intesti-

Intestinali, Succoque Pancreatico affluenti, ut & Alimentis, quoties fermentata propelluntur per intestina, admisceri, atque utilitatem multiplicem corpori afferre.

Bilis in Folliculo nimis copiosa quid indicet.

XXVII. *Bilis hæc in Folliculo suo nimiùm collecta vel subsistens*, & hactenus quoque *Loco* peccans *Indicat sui Remotionem è dicto Folliculo*, quod fit *Eductione* ipsius è dicto Folliculo *ad Intestinum*, quod ipsius via est magis ordinaria & patentior; quin ad Eductionem extra Corpus aptissima.

Ex subsistentia quid indicet.

XXVIII. Nam *Bilis moram nectens, in suâ Vesiculâ* Mutationem quoque ulteriorem mutuâ partium suarum in se invicem actione adipiscitur, & ejus quoque nomine noxia fit Homini; unde & hujus quoque ratione *Correctionem* indicat, & si Corrigi nequeat, omnimodam è *Corpore Expulsionem*.

Pars, quæ ad naturalem Constitutionem reduci nequit, sui remotionem indicat.

XXIX. Quoties namque *Pars Corporis aliqua* vel Continens & Consistens, vel Contenta & Fluida recedit eousque à Constitutione suâ Naturali, ut ad eandem *reduci nequeat* Remediis naturalibus, toties eadem omnimodam sui à Corpore reliquo *remotionem* Indicat, dummodo ea tutò fieri queat.

Bilis in calculos concreta Et Urina in eos mutata, quid indicent.

XXX. Sic *Bilis in Calculos concreta*, sic Vrina similiter in Calculos mutata, quoties iterum *solvi non potest* atque *in laudabilem & utilem Corpori Humorem redigi* nequit, toties sui omnimodam è corpore *amotionem Indicat*; quæ institui debet, si institui possit, & quidem cum minori detrimento, quàm afferunt Calculi ex notatis Humoribus producti.

XXXI. Nam si cum majori periculo ac detrimento Ægrorum instituenda sit notatorum Calculorum Amotio quàm exurgit ab ipsis in corpore hærentibus, tum satiùs est illos in corpore permanere, quàm in grandius periculum & incommodum Ægros conjicere.

Bilis in Ventriculo quid indicet.

XXXII. Eadem *Bilis*, quoties *in Ventriculum* assurgit, toties inde est *removenda*, sive sursum propellatur, sive deorsum deducatur: quod indicat tunc Bilis, cùm Ventriculus non sit Locus Bilis.

Eadem in Tenui Intestino quid indicat.

XXXIII. Eadem *Bilis* quoties pura hæret *in tenui Intestino*, si unquam verè ibi hæreat aut hærere possit pura, toties inde quoque est removenda, & quidem sursum, si eò vergat, vel deorsum: si nullum motum sursum testetur.

XXXIV. Quibus autem mediis hoc faciendum, docebimus inferiùs, ubi de Vomitoriis & Evacuantibus per Alvum agemus.

Bilis quando tempore peccare dici possit.

XXXV. Cùm semper, quantum Ego saltem possum judicare, Moveri debeat per sua Vasa Biliaria Bilis tam ad tenue Intestinum, quàm ad Venæ Cavæ propagines in Hepate repertas, non putem facilè dici posse *Bilem Tempore sui Motûs peccare*, nisi *forsan sistatur aliquando aliquandiu in suo Motu*, qui sponte iterum restituatur postmodum.

Quod an fiat, dubitatur.

XXXVI. An verò aliquando in Homine contingat, non ausim vel asserere, vel etiam negare: cùm neutrum habeam compertum.

XXXVII. Dubitationem meam non parùm auget, quòd aliquando nulla observentur Bilis effusæ ad tenue intestinum indicia, imprimis urgente Febrium intermittentium Frigore, unde quis dubitare possit, an tunc temporis non *impediatur in suo ad tenue Intestinum motu Bilis*. Hoc si fiat, utique illo saltem tempore moveretur ad Intestinum tenue Bilis, atque tunc meritò dicenda foret peccare Tempore.

XXXVIII. Quoniam verò id necdum satis liquet, suspendam potiùs meum hac de re judicium, donec multiplici Observatione id magis innotescat: Interim omnibus ansam præbeo ulteriùs in hanc rem scitu dignissimam inquirendi.

XXXIX. Sic enim proficimus indies, dum per experientiam conamur difficultates omnes in praxi occurrentes paulatim superare ac tollere.

Fluiditate quando peccet Bilis. Et quid indicet.

XL. Tandem in *Bile Fluiditas* quoque consideranda; quæ omninò mutatur, quoties ipsa vel *Glutinositatem nimiam* acquirit, redditurque *minùs fluida*, vel *Lapidescit & in Calculosam substantiam vertitur*, redditurque *minimè fluida*.

XLI. Quoties id accidit, *Glutinosior Bilis sui Attenuationem ac Incisionem indicat*; *Coagulata* verò & *Lapidescens Bilis sui Solutionem ac Dissolutionem*.

XLII. Vtrumque quibus mediis debeat fieri, docebimus in sequentibus.

CAPUT VIII.

De Succi Pancreatici Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Succi Pancreatici Color naturalis. Qui an mutetur ambigitur.

I. VT ad cæteros Humores pergamus, nunc *Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum* examinabimus, & 1. quidem ejus *Colorem*: qui secundùm naturam videtur esse *Aqueus*, Collectus namque in vase Vitreo Aquæ similis apparet: An is aliquando istum Colorem præter naturam mutet, ambigo; nam non memini me ipsum alium observare, aut ab aliis observatum legere: quapropter nil de mutato ipsius Colore habeo nunc dicendum.

De ejus Sono, & Odore nihil dicendum. Ejus Sapor naturalis.

II. Vt nec 2. de *Sono* ullo ipsi adscribendo.

III. Quin 3. de *Odore* ipsius nil habeo, quod dicam, postquam ipsius Odor videtur sequi ejusdem saporem.

IV. Ergò 4. *Sapor* ipsius secundùm naturam mihi hactenus creditus est *Subacidus*, id est, ad Aciditatem gratam vergens, non tamen valdè Acidus: quod alibi pluribus videor mihi evicisse argumentis, quæ hîc repetere non expedit; postquam id ipsum Experimentis suis confirmavit *Regnerus de Graaf* in *Homine*; sicut in ejus de Succo Pancreatico iteratò nuper edito Tractatu videre est.

Ejus Sapores præternaturales.

V. Hic Sapor naturalis Succi Pancreatici observatus est mutatus, quoties 1. illius *Aciditas* reddita est *multùm aucta & Acris*, vel contrà *infracta & diminuta*. 2. quando idem factus est *Salsus muriaticus*. 3. quando idem occurrit *Acido-Salsus*. 4. quando idem contingit *Austerus & Acerbus*. 5. quando *Insipidus* existit.

Nô tam in hominibus quam in canibus observandi.

VI. Talem autem multifariam in Hominibus observatum ne quis putet, cùm non ita facilè id fieri queat, nec occasiones illum in Homine Colligendi opportunæ quotidiè occurrant; verùm in Canibus, quibus utimur necessariò defectu Hominum vivorum, aut morte violentâ mox defunctorum.

Ear in homine

VII. Qualem autem in Canibus, reperimus Succum

...tiam esse constat ex Praxi.

Succum illum, talem in Hominibus occurrere posse nil obstat, cùm præsertim multifariè vitiati effecta quotidie notentur in praxi; ex quâ potissima possunt peti ejus quovis modo affecti argumenta & signa.

1. Ex humoribus. 2. Ex Symptomatibus. 3. Ex Remediis.

VIII. Multifariè, inquam, Vitiosi Succi Pancreatici argumenta nobis exhibet Praxis Medica; tum *ex Humorum Vomitu aut per alvum excretorum Odore*, atque ibi *Sapore* quoque, tum ex *Symptomatibus multifariis* ex Humoribus ad tenue Intestinum Confluentibus ortis, tum ex *Remediis* multifariis Affectus inde ortos curantibus, ac Humores peccantes Corrigentibus & vacuantibus.

Humorum Sapores Vitiosi succo Pancreatico adscribendi.

IX. Cùm enim constet ad Tenue Intestinum nihil ex cæteris corporis Partibus confluere, præter dictum Succum Pancreaticum, Bilem, ac Pituitam ex Salivâ & Muco forsan oriundam. Constet quoque Bilem Amaram existere, ac semper talem gustari; Saliva verò & Mucus nullum saporem habeant notabilem, nec nisi rarò illum spontè habeant mutatum, quin illis hactenus minimè mutatis contingant tamen Vomitus *Humorum magis vel minus Acidorum*, ut & *Salsorum muriaticorum*, vel *Acido-Salsorum*, vel *Austerorum*, ut & ex *Amaro & his nonnullis mistorum*; Utique non malè concludimus *Sapores hos vitiosos & diversos adscribendos Succo Pancreatico* variis modis mutato & vitiato.

Succus Pancreaticus Acidior & Acrior quid indicet.

X. Quoties igitur ex Vomitu excreti Humoris Sapore, aut Symptomate Ægros torquentes concluditur *Succus Pancreaticus naturali Acidior & Acrior*, toties idem *Indicat sui Correctionem, Aciditatisque auctæ Diminutionem*: quod quibus mediis & modis queat, debeatque fieri, docebimus in sequentibus.

Minus acidus vel insipidus quid indicet.

XI. Quoties idem Succus censetur *Minus Acidus*, vel etiam *Insipidus*, toties idem *Indicat suæ Aciditatis Augmentum*, vel *liberationem*, prout aut deficere potest in Corpore Acidum, vel nimiùm frangi, aut Concentrari. De quâ re agendum alibi, cùm sit res magni momenti; ad quam non potuerunt attendere, qui hactenus ignorarunt varias Acidi affectiones ac mutationes solius Chymiæ ope habendas.

Salsus Muriaticus familiaris scorbuticis.

XII. Quoties Idem Succus existit *Salsus Muriaticus*, & hactenus ex parte fractus, qualis familiaris videtur esse Scorbuticis, & plerisque forsan Belgis Maritimis & Paludosa loca incolentibus, adeóque omnibus ex Belgico aut Germanico Vocabulo Latinitate donato Anseaticis dictis Nationibus quia Oceano proximi degunt,

Quid indicet.

XIII. Quoties, inquam, Succus ille occurrit *Salsus Muriaticus*, toties idem *Indicat suæ Salsuginis Muriaticæ Correctionem*, quod quæ præstare possunt, dicemus postmodùm. Nam de hâc quoque Salsorum Muriaticorum verâ Correctione ac Emendatione vix aliquid occurret in Medicorum, qui hactenus scripserunt, Voluminibus.

De Salsorum Muriaticorum Correctione nihil apud Medicos.

Sapor Acido-Salsus quid indicet.

XIV. Quoties idem observatur *Acido-Salsus*; id est, in quo manifesta sunt Aciditatis excedentis & Salsedinis Muriaticæ indicia; toties utriusque Qualitatis peccantis *correctionem ac emendationem Indicat*.

Illum reperiri probatur.

XV. Si quis miretur me *utramque* hanc in Succo Pancreatico *qualitatem, Acidam & Salsomuriaticam* simul peccantem culpare, rogo ipsum, si quando laboraverit coryza, in qua Humor valdè acer effluens è naribus vicinam faciei cutim multùm rodat, ut illum Humorem gustet; observabit namque ipsum esse tum Salsum muriaticum, tum acidum, & quidem manifestè. Sed de his pluribus agere non est hujus loci.

XVI. Quoties idem Humor deprehenditur *Austerus & Acerbus*, toties idem *Indicat* hujus suæ *Austeritatis Correctionem ac Emendationem*: quæ omnia quibus mediis obtineri queant, docebimus in sequentibus. *Sapor Austerus & Acerbus quid indicet.*

XVII. 5. Quoad Qualitates Tactiles, *Duritiem & Mollitiem*, cùm Fluidus sit Humor, nullam Duritiem testatur; nec memini unquam illum repertum ad notabilem consistentiam, eandemque subsequentem Duritiem præter naturam redactum. Hactenus igitur nîl habeo nunc, quod addam. *Durities in Succo Pancreatico nulla.*

XVIII. Ut *nec 6. Calorem ullum aut Frigus*, extremæ cuti etiamsi applicetur, testatur: quamvis sat scio ab ipso præter naturam affecto *Frigus excitari* tum in tenui Intestino, tum alibi. *Nec Calor, aut Frigus, Quarìs Frigus excitet. Et quid tum indicet.*

XIX. Quoties proinde ab Ipso Frigus producitur, toties ab eodem *Indicatur Frigoris ejusdem Mitigatio ac Contemperatio*, quod fit per ea, quæ Acido juncta Calorem manifestum in Corpore producunt, quæ postmodùm proponemus.

XX. Idem *Succus Pancreaticus* peccat nonnunquam vel *Copiâ nimiâ* vel *deficiente*. *Succus Pancreaticus peccat Copiâ.*

XXI. *Excedens* ipsius *Copia Indicat* sui *Diminutionem*, partim per ipsum Educentia, partim per abstinentiam eorum, quæ ipsum fovere solent, de quibus utrisque agemus postmodùm. *Excedens quid indicet.*

XXII. *Parcior* ejus *Copia Indicat ipsius augmentum*, per similium usum frequentiorem, abundantioremve: de quibus itidem agemus postmodùm. *Parcior quid indicet.*

XXIII. Peccat subinde *Succus Pancreaticus Motu*, quando is existit *lentior*, aut ex parte saltem in totum *subsistens*, aut etiam sursùm *assurgit ad Ventriculum*. *Motu quomodo peccet Succus Pancreaticus.*

XXIV. *Lentior* ejus *Motus*, vel Glutinositati auctæ, vel Acrimoniæ magnæ debitus *Indicat* sui *Promotionem*, tum Glutinositatis emendatione, tum Acrimoniæ Correctione: quarum materia sequetur. *Ejus motus Lentior quid indicet.*

XXV. *Sublatus ex parte ipsius Motus* propter Ductuum quorundam Obstructionem *Indicat sui Restitutionem*, per Obstructionis sublationem, quod quibus mediis queat fieri, docebimus posteà. *Sublatus quid indicet.*

XXVI. *Perversus* Succi hujus *Motus ad Ventriculum Indicat sui ad Tenue Intestinum Reductionem*, idque per Medicamenta Ipsum deorsùm deducentia, adeóque Purgantia; quæ suo tempore proponemus. *Perversus ad Ventriculum quid indicet.*

XXVII. *Loco* peccat Succus Pancreaticus quando in *Ventriculo* reperitur, *quo removendus* loco: secundùm suam Indicationem; de quo jam dictum, nec novum Unum & idem variis modis peccare, atque uno tantùm medio ac modo restitui. *Loco quomodò peccet Succus Pancreaticus & quid indicet.*

XXVIII. *Succus Pancreaticus* quoniam continuò ac sine Intermissione videtur Movendus ad tenue Intestinum, non verò certis Intervallis, non videtur Tempore Motûs sui peccare: nisi forsan, quando in quibusdam suis Ductibus obstructis retentus cessat ex parte Moveri, atque perforatâ obstruente Causa iterùm abundantiùs movetur; *Tempore Motûs quomodo peccet Succus Pancreaticus.*

movetur; quamvis tunc dubitari queat, utrum peccet *Copiâ nimiâ*, quâ affluit, utrum *Acrimoniâ auctâ*, quâ plura mala excitat, utrum *Motu concitatiore*, quo tunc effluit abundantiùs, utrum modis illis omnibus.

Et quæ tum indicet.

XXIX. Parum autem refert, quô maximè modô videatur tunc peccare hic Succus, cùm reverà videatur attendendum ad omnes notatas circumstantias, cùm singulæ aliquid Indicent. Et *Copiâ* quidem, ipsum *minuendum*; *Acrimoniâ* verò *ipsum temperandum*; *Motuque concitatiore*, ipsum *compescendum*; *Tempore* denique ipsum tunc in specie *coërcendum*.

XXX. Sic plures concurrunt Indicationes, & à Tempore quidem Effusionis Motûs petitur *Indicatio de Tempore*, quo usurpanda sunt Medicamenta Indicationibus variis satisfactura.

Fluiditas ejus mutata quid indicet.

XXXI. Denique *Fluiditas ejus mutata*, propter Glutinositatem magnam ipsi accedentem, *Indicat Fluiditatis suæ restitutionem ac reparationem*: quam quæ præstent Remedia, dicetur posteà.

CAPUT IX.

De Saliva, & Pituita Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. INter partes Corporis Contentas Fluidas considerabimus 4. *Salivam* & ex ipsâ exurgentem *Pituitam*: ut & *Mucum è Naribus prodeuntem* & quidem similiter secundùm Qualitates Sensiles tam proprias, quàm Communes.

Salivæ & Pituitæ Color naturalis & præternaturalis. Qui quid indicet.

II. Quoad *Colorem*, observatur is *Aqueus ad Album vergens*. Hic Color utriusque Naturalis non facilè mutatur, nisi quando redditur magis Glutinosa, vel aliud ei admiscetur.

III. *Glutinosior* reddita *Saliva* vel *Pituita* videtur *magis Albicans*, & hactenus potentiùs Visum afficit, & faciliùs cerni, atque ab aliis discerni potest, & quoniam sequitur auctam sui Tenacitatem, *Indicat sui attenuationem ac incisionem*: quod quæ faciunt, dicemus posteà.

IV. Si *ab aliis additis*, exempli gratiâ Bile mutetur Salivæ aut Pituitæ Color, *Indicabit* ejusdem *restitutionem per Additi Remotionem*; quod quibus mediis queat fieri, posteà dicemus.

Sonus in Salivâ & Pituitâ per se nullus. At per accidens quid indicet.

V. *Sonum per se Saliva vel Pituita nullum promit*, nec facilè Sonus aliquis ab ipsis producitur, nisi forsan in Asthmate, quando *Aër difficiliùs per Pituitam in Tracheâ Arteriâ ductus Sibilum efficit*: A quo indicatur Pituitæ ibi hærentis Remotio, sicque Sibili sublatio. Cui Indicationi satisfaciunt Medicamenta posteà recensenda.

Salivæ & Pituitâ secundùm naturam inodoræ. Earum Odor præternaturâ quid indicet.

VI. *Saliva* atque *Pituita secundum naturam* est *inodora*; quotiescunque proinde Alterutri aliquis adest Odor, toties vitium ipsam contraxisse certum, quod Ipsa Indicat Corrigendum, & quidem secundùm Odoris diversitatem diversimodè Medicamentis postmodum proponendis.

Earum Sapor. Naturalis & præternaturalis.

VII. *Sapor Salivæ atque Pituitæ secundùm naturam nullus*, hoc est, *Insipida* est utraque: at præter naturam observatur utraque nunc *Salsa*, nunc *Acida*, nunc *Austera*, nunc *Amara*, nunc *Dulcis*, & quidem aliquando Dulcedine fastidiosâ:

Qui quid indicent.

VIII. Hi *Sapores omnes* cùm sint præter naturam & Gustum lædant in Ore, *Indicant sui Correctionem*; quatenus verò Pituitam comitantur, & hactenus Functiones, quibus illa ministrat, itidem lædunt, *Indicant* similiter sui *Correctionem* Medicamentis suo tempore docendis.

Earum Duritiies naturalis nulla. Præter Naturâ verò quomodo eâ acquiratur.

IX. *Saliva & Pituita*, utpote Humores Fluidi, *nullam secundum naturam habent Duritiem*; quam tamen subinde *præter naturam acquirunt*, quoties magis magisque incrassantur, & tandem aliquam Consistentiam majorem & Duritiem variam nanciscuntur, unde videas non tantùm Mucum in Naribus Induratum, sed eundem aut Pituitam Salivarem in Asperâ Arteriâ in Lapillos, vel Gluten quasi compactum, induratumque.

Et quid indicet.

X. Hoc ubi contingit, sui *Indicat Emollitionem*, aut *Solutionem*, quod fit per Medicamenta in posterioribus proponenda.

Calor & Frigus Salivæ & Pituitæ Naturalis & Præternaturalis.

XI. Quoad *Calorem aut Frigus*, *Saliva & Pituita* secundùm naturam observatur *temperata sive tepida*: præter naturam verò reperitur aliquandò actu Frigida, non tantùm in naribus existens & retrorsum ad Fauces retracta, verùm in Tenui quoque Intestino cumulata & manifestum Ægris Sensum frigoris pariens.

Hæc quid indicet.

XII. Hoc ubi fit, ea *Indicat* sui *Calefactionem*, hoc est, talem mutationem, quâ desinat sentiri Frigida: quod quæ præstant Medicamenta, referentur postmodùm.

Salivæ & Pituitæ Copia præter naturam quæ.

XIII. Inter Qualitates Sensiles Communes sequitur *Copia*, quæ aliquandò Minuitur præter naturam, aliquandò Redundat.

Quid indicet Salivæ Copia minor.

XIV. *Minor Salivæ Copia Indicat sui Augmentum*, quod præstant Medicamenta posteà enumeranda.

Quid indicet nimia.

XV. *Nimia Salivæ Copia Indicat sui Diminutionem*, partim subtrahendo Ipsi Materiam, partim *eandem* è Corpore ex parte Educendo per Hydragoga & Phlegmagoga.

Parcior Pituitæ copia quid indicet.

XVI. *Parcior Pituita* in Tenui Intestino, ipsâve Massâ Sanguineâ Indicat similiter *sui Augmentum*, per Ea, quæ ipsam sunt apta nata augere, posteà proferenda.

Nimia quid indicet.

XVII. *Copia Pituitæ Nimia Indicat sui Diminutionem* partim per abstinentiam eorum, quæ illam augent, partim per ejusdem Eductionem per Phlegmagoga posteà dicenda.

Parcior Mucus quid indicet.

XVIII. *Parcior Muci è Naribus proventus Indicat sui Augmentum*, partim per ea, quæ ipsi materiam suppeditant, ubi deficit; partim per ea quæ ipsius materiam deducunt vel alliciunt ad nares, aut aliàs impedimenta quævis tollunt, &c. posteà dicenda.

Nimius quid indicet.

XIX. *Nimius Muci è Naribus Proventus Indicat sui Diminutionem*, nunc per abstinentiam ab iis, quæ ipsum augent; nunc per Aversionem, aut Eductionem Materiæ ipsum producentis; Quorum Remediorum Materiam pluribus proponemus posteà.

Motu Saliva quomodo peccet. & quid indicet.

XX. *Saliva Motu peccat*, quoties aut *Glutinosior segnius*, aut *Fluidior & Aquosior ocyus* fluit. Et ibi quidem *Motum facilitandum Indicat* per Glutinositatis suæ Incisionem ac Emendationem; Hîc *eundem tardandum*, per substantiæ suæ inspissationem.

Mucus quomodo Motu peccet.

XXI. Sic etiam *Mucus Motu* peccat, quoties

Glutinosior diutius hæret in naribus vel faucibus, nec facilè delabitur, aut *Liquidior* nolentibus aut non cogitantibus excidit è naribus, aut depluit in fauces, asperamque arteriam.

Ex quid indicet.

XXII. Glutinosior, hinc & in Motu suo *segnior* Mucus *Indicat* sui *attenuationem*, Motusque adeò lenti *promotionem*: sicut idem Liquidior, & *Mobilior* sui inspissationem, atque in Motu *retardationem*.

XXIII. Medicamenta quæ ista præstent, proponentur posteà.

Loco quomodo peccet Saliva & quid indicet.

XXIV. *Loco peccare* potest *Saliva*, si *Copiosa in Asperam Arteriam* deferatur, (aliquam enim ejus partem parvam eò naturaliter ferri non negaverim:) hoc si fiat, sui Loco illo remotionem, sive *Expectorationem Indicat*.

Quomodo Mucus, & quid indicet.

XXV. Sic *Mucus*, cujus Pars magna per nares solet effluere, si omnis ad Fauces descendat, sive deglutiatur, sive in Asperam Arteriam defluat, hactenus *Loco peccat* & similiter sui inde *Remotionem Indicat*; quod fiet, si ad Ventriculum delapsus porrò per Alvum, aut Vomitu per Os expellatur, aut ex asperâ Arteriâ expectoretur.

Tempore quomodo peccent Saliva & Mucus.

XXVI. Cùm *Saliva & Mucus* continuò secundùm naturam producantur, ac moveantur, *Tempore peccabunt*, si aliquando fluere desinant, unde Oris ac Linguæ, Nariumque Ariditas molesta produci solet.

Et quid indicent.

XXVII. Id quoties contingit, *Motus* sui *restitutionem Indicant* per Masticatoria, Sternutatoria, & alia benigniùs Humorum istorum Effluxum & quandoque Affluxum promoventia; sive Obstructiones aliquæ in Glandulosis eorum Ductibus existant, sive Humores illi Glutinosiores producantur, sive aliter ipsorum Effluxus impediatur: nam secundùm Ipsius Causarum diversitatem Remediis diversis tunc indicatis utendum; de quibus omnibus specialiùs agendum alibi.

Fluiditate quomodo peccet Mucus, & quid indicet.

XXVIII. Denique *Fluiditas Muci* aliquando in totum tollitur, quando *Consistentiam* acquirit Solidam, exsiccaturque extremè, adeò ut ampliùs nequeat fluere: quæ Mutatio *Indicat* sui *Solutionem*.

Saliva, si Consistentiam acquirat quid indicet.

XXIX. An *Saliva* eousque queat exsiccari, ut similiter consistentiam acquirat solidam, dubito; cùm nullum memoriæ nunc occurrat exemplum: si tamen id aliquando factum observetur, *Indicabit* similiter sui *solutionem*, non incisionem, quod competit Glutinosiori.

CAPUT X.

De Lymphæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Lympha per quas vias feratur.

I. INter partes Contentas & Fluidas spectabimus 5. *Lympham*, undique per Vasa Lymphatica versus Venam Iugularem, Axillaremve sinistram continuò motam & propulsam & Sanguini ad Cor descendenti admistam.

Colores Lymphæ Naturales.

II. Hæc *Lympha* 1. quoad *Colorem*, observatur *Aquea*, id est, Limpida & Coloris omnis expers; nisi quod *ex Hepate* prodeat *subflava*, & nonnunquam propè Ductûs sui in notatas Venas Insertionem observetur *subrutila*, & quasi *subcruenta*.

Præternaturales nondum observati.

III. *Alium*, hoc est, *mutatum ejus Colorem hactenus non vidi*: an alii observarint, non memini: saltem in viventibus observari non potest, nec proinde aliquid de ipso ad Medendi Methodum faciens concludi.

Lymphæ Sonus nullus.

IV. Idem planè dicendum de Ipsius *Sono*, quem nullum ab ipsa aut in ipsa puto quærendum aut inveniendum.

Vt nec Odor.

V. An *Odore* aliquo sit prædita, ignoro: ergo hactenus quoque, quód de ipso mutato proferam, non habeo.

Sapor Lymphæ naturalis.

VI. *Sapor Lymphæ* observatus est non semel *ad levem Aciditatem inclinans*, quod ex aliis quoque Ipsius probatur effectibus, Doloribus puta lancinantibus, quoties illa ex ruptis suis vasis effusa notatur, ut & ex remediis has ejus noxas curantibus.

Ejus Sapores præternaturales.

VII. Mutari potest hic *Lymphæ Sapor*, quando fit vel *Salsus Muriaticus, vel Acidior, vel Austerus, vel Dulcis*: Non puto namque alio Ipsam Sapore facilè infici, quoniam cæteri Sapores sunt à naturali ejus Sapore nimis alieni, adeóque mixturam rei contrariæ desiderant, quam vix in Glandulis locum habere existimo.

Et quid indicent.

VIII. Quoties autem notatis modis *mutatur Lymphæ Sapor*, toties læditur haud dubiè Functio, cui est ipsa dicata: quocirca *Indicabit* eadem mutatio ipsius *emendationem*, atque in statum naturalem deductionem aut reductionem.

Ejus Durities nulla.

IX. Cùm fluida sit Lympha, nulla in eâ poni potest *Durities*.

Lymphæ Calor & Frigus præternaturalis.

X. Si aliquid conjectare licet, quoad *Calorem aut Frigus*, quamvis omnes Humores actu Caleant in Sanis, non videtur absurdum aliquos subinde *Frigere in Ægris*, ac præsertim *Lympham*, ubi se habet præter naturam.

Quid indicet.

XI. Quoties proinde *Frigida* est *Lympha*, hoc est, Frigoris sensum producit in Homine, toties *Indicat* eadem sui *Contemperationem*, ne ampliùs frigus pariat.

Copia quomodo peccet Lympha & quid indicet.

XII. Potest Lympha peccare *Copiâ* vel *auctâ*, vel *Diminutâ*, sicque ipsius lædi Actio: atque tunc Indicat eadem sui *Diminutionem* per Hydragoga, vel Sudorifera Diureticave; aut contrà sui *Augmentum* per assumpta subacida.

Motu quomodo peccet Lymphæ & quid indicet.

XIII. Si quandoque sistatur in suo *Motu Lympha*, quod fit, præsertim ab *Obstructione* in uno vel pluribus ejus vasis præter naturam existente, unde Actio ejus læditur, *Indicabit sui Motûs restitutionem*, partim tollendo impedimentum, Obstructionem; partim restituendo urgendoque ejus Motionem, Corporis Motu, aut Sudoris provocatione qualicunque, sic enim Contenta omnia & Fluida in Homine aptissimè ad Motum naturalem deducuntur.

Tempore Motus si peccet, quid indicet.

XIV. Cùm semper Moveri debeat *Lympha*, nullum *Tempus* erit, quo ipsi est Quiescendum; quare quovis tempore ad Motum excitanda, si moveri desinat.

Loco si peccet, eadem quid indicet.

XV. *Locus Lymphæ* naturalis sunt ejus *Vasa, Lymphatica* inde dicta; unde si unquam ex Vasis suis ruptis effundat ipsa in Loca Vicina, sitque adeò *extra suum Locum*; inde erit eadem *removenda*, per Sudorifera, aliave Discutientia.

Fluiditate si peccet quid indicet.

XVI. Non putem facilè *Lympham* posse in Vasis suis amittere suam *Fluiditatē*, atque solidam acquirere Consistentiam; hoc tamen si forsan fiat, *Indicatur*

Indicatur tunc Ejusdem *Solutio*, atque *ad fluiditatem pristinam Reductio.*

CAPUT XI.

De Morbis Chyli, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Chylus per quas vias feratur.

I. INter Corporis Contenta *Chylus* quoque referendus, qui per Vasa fertur tum Lactea, tum Lymphatica versus Cor, postquàm secretus est in tenui Intestino ab Alimentorum parte Excrementitiâ.

Color ejus naturalis.

II. Hujus *Chyli Color* naturalis est impensè albicans, & *Lacteus*, unde ipsius Vasa vocata sunt Lactea. Is Color mutari non potest, quin simul vitiatus sit Chylus: quamvis eum oculis usurpare non possumus. Color saltem ipsius mutatus, quâ talis, functionem nullam lædet, nec proinde aliqua ipsius in medendi Methodo erit consideratio & Indicatio.

Praeternaturalis nullã lædit Functionem. Ut nec ejus Sonus, Odor, Sapor, Durities, & Calor.

III. Idem dicendum de ipsius *Sono, Odore, Sapore, Duritie*, ac *Colore:* cùm vivente homine sensus externos omnes fugiat Chylus.

Ejus Copia praeternaturalis. Unde Plethora & Atrophia.

IV. Pergamus proinde ad Qualitates sensiles communes *Chyli*, adeóque *Copiam*: quæ *nimia* erit, si plus ex Alimentis assumptis ejus eliciatur, quàm decebat; vel *parcior*, si contrà ejusdem minùs extrahatur, quàm oportebat unde ibi quidem sequetur *Plethora*, hîc *Corporis Consumptio*.

Chylus nimius quid indicet.

V. *Chylus nimius Indicat* sui *Diminutionem*, 1. subtrahendo ipsi materiam, ex quâ copiosior prodit, Alimentum puta facilis fermentationis, ac secretionis, & substituendo, aliam Fermentationis, secretionisque difficilioris.

VI. Indicat Chylus nimius 2. Remedium Secretionem sui prohibens ac impediens.

Parcior quid indicet.

VII. Contrà *Chylus parcior Indicat* 1. sui *Augmentationem*, per Alimentum facilioris Fermentationis, hinc & Secretionis.

VIII. 2. Per Remedium Promovens & facilitans Chyli Secretionem.

Motus Chyli per quæ vasa fiat.

IX. *Chylus* in Fistulâ Intestinali, ac tenui præsertim intestino secretus *Movetur*, tum per laudatam *Fistulam Intestinalem*, tum per *Venas Lacteas*, denique *Ductum Thoracicum*, & forsan *Venam quoque Cavam superiorem* usque ad dextrum Cordis Ventriculum.

Ejus ab Alvinis fæcibus secretio quid.

X. Neque Chylus propriè dictus, hoc est, Liquor Lacteus ex Cibis fermentatis prodiens, ac per Lacteas Venas propulsus, solâ ipsorum fermentatione paratur, verùm novam insuper in tenui saltem intestino contingentem mutationem priùs desiderat, quàm in dictas venas transfundi queat; quam *Chyli ab alvinis fæcibus secretionem* vocavimus.

Ejus trãslatio in Lacteas venas.

XI. Hic ergo Chylus à notatis fæcibus secretus fertur cum iisdem per fistulam intestinalem, donec per totum ipsius ductum ratione ejusdem motûs peristaltici propellatur per ipsius crustam carnosam & pannosam, tanquam per *Colum in Lacteas Venas* passim in eam hiantes.

Hinc ad Ductum Toracicum propulsio.

XII. Admissus in Lacteas Venas Chylus *propellitur* successivè usque in *Ductum Thoracicum*.

Denique ad venã Iugularẽ Axillaremve, ubi Sanguini cõfunditur.

XIII. In Thoracico Ductu affluenti undique Lymphæ admiscetur, ac cum eadem fertur ad *Venam Iugularem, Axillaremve*, atque ibidem Sanguini ad Cor descendenti *confunditur*: quin unà cum ipso ad dextram Cordis Auriculam delatus Ascendenti quoque Sanguini commiscetur, simulque in dextrum Cordis Ventriculum propellitur: in quo ratione Vitalis Effervescentiæ Sanguinis naturam induit.

Motus Chyli quot modis possit vitiari. Fluxus Cæliacus unde.

XIV. Hic *Motus Chyli* præter naturam *vitiari* potest, tum 1. quando *is per Anum unà* cum fœcibus alvinis *excernitur* in Alvi fluxu Cœliaco, quem simul ab ipso Chylosum nominavimus.

XV. Tum 2. quando *in Vasis Lacteis obstructis hæret ac quiescit.*

Hydrops unde.

XVI. Tum 3. quando ex vasis lacteis obstructis & posteà ruptis *effunditur* inter *mesenterii membranas*, vel in *Abdominis Cavitatem*, Hydropem producens.

Motus Chyli læsus quid indicet.

XVII. Hic *Motus Chyli læsus indicat* Motûs sui naturalis *restitutionem*, & 1. quidem in Alvi Fluxu Chyloso, per vasorum Lacteorum aut Crustæ pannosæ reserationem. 2. in Chyli stagnatione in suis venis per ipsarum Obstructionis solutionem. 3. in Chyli Effluxu, tam per ejusdem Obstructionis solutionem, quàm per Lactearum Venarum ruptarum consolidationem.

Locus Chyli naturalis.

XVIII. Quemadmodum Motu peccare potest Chylus, sic & *Loco*; qui 1. Tenue Intestinum. 2. Venæ Lacteæ. 3. Ductus Thoracicus; & forsan 4. Vena Cava superior usque ad Cor.

Loco quot modis peccet Chylus.

XIX. *Loco* peccabit *Chylus*, *quoties* 1. diutiùs in tenui *hæret* aut Crasso *Intestino*, & quidem propter Crustam pannosam vel Lacteas Venas in sui apertione obstructas vel pituitâ tenaci obductas.

XX. Quoties 2. *subsistit* & stagnat *in Vasis* suis obstructis, compressisve.

XXI. Quoties 3. *effusus* est ex Vasis ruptis in partium vicinarum substantiam, vel *abdominis Cavitatem*.

Quid indicet.

XXII. Chylus proinde *Loco peccans Indicabit* 1. *Impedimentorum* tum in crustâ pannosâ intestinali, tum in Lactearum venarum exortu, tum in earundem universo ductu *Sublationem*, per abstergentia vel dissolventia Pituitam obducentem, obstruentemve ipsius vias.

XXIII. Indicabit 2. Sui effusi *remotionem à loco præternaturali*, per sudorifera præsertim & quandoque purgantia; quamvis fatear me hactenus non posse assequi quomodo Humor quivis ex vasis ruptis effusus in aliquam cavitatem reduci possit in eadem atque porrò educi per viam alvi.

Humorẽ ex vasis suis effusum non posse in eadem reduci. Nisi sit Serum, in transitu ex Arteriis in venas, subsistens.

XXIV. Id quidem videor mihi assequi *Sanguinis serum in ejusdem transitu ex arteriis in venas*, si per intermediam partium substantiam per Canales quasi hiantem contingat, posse tum ipsos multùm distendere, tum in partium substantiam vicinam penetrare, atque iterum in eosdem *Canales*, hinc & Venas redire, dummodò mediis convenientibus, quicquid ibidem se habet præter naturam, in statum reducatur naturalem, hoc est, tum serum recuperet naturam multùm fluidam, tum Canales paulatim angustentur iterum, coganturque & claudantur ipsorum pori priùs nimiùm hiantes.

Tempus Motûs Chyli naturalis. XXV. *Chylus* quemadmodum non semper paratur in Corpore, sic nec semper *Moveri potest aut debet*, ast *tunc tantùm*, *quando ex assumptis, fermentatisque Alimentis secretus est in tenui Intestino*: tunc autem continuò &, donec universus ad Cor pervenit, moveri debet idem Chylus, nec in motu cessare.

Tempore quando peccet, & quid indicet. XXVI. Tempus proinde *Motûs Chyli*, est Ipsius præsentia in Corpore; quòd si tunc non moveatur, quando secretus in Corpore reperitur, tunc quoque dicetur *peccare Tempore*: ergo tunc maximè *ad Motum* & transfluxum est idem *commovendus*, mediis jam laudatis, remoras puta tollentibus, si quæ sint, mox & ipsum blando corporis motu ad motum & fluxum commovendo.

Fluiditate quando peccat Chylus. XXVII. Cùm *Chylus* habeat majorem quàm Lympha vel Succus Pancreaticus Consistentiam, videaturque Lacti similis, possitque forsan ejus modo facilè coagulari, facilè quoque amittere poterit suam fluiditatem, imprimis, quando idem est *Pituitosior*; unde satis frequentes fiunt in Vasis Lacteis Obstructiones, & forsan Chyli non satis fluidi productiones.

Et quid indicet. XXVIII. Hoc ubi fit, *Indicat* idem *Chylus fluiditatis amissæ restitutionem* per remedia ipsum diluentia, incidentia, vel quovis modo dissolventia.

CAPUT XII.

De Spirituum Animalium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Spiritus Animales in sensus non incurrere. I. QUæ hactenus Consideravimus Contenta, si non semper, aliquando saltem atque arte incurrunt in sensus externos; quod autem nunc examinare statuimus Contentum, *nunquam*, quod sciam, *in ullius Hominis externum sensum incurrit*, nec proinde aliquid de ipso statui potest, nisi per ratiocinationem & ab effectu. De spiritibus namque Animalibus nunc fari lubet, atque illorum examinare Qualitates tum Naturales, tum Præternaturales: ut inde Dogmaticæ sumantur in faciendâ praxi Indicationes.

Eorum Color Sonus, Odor & cæteræ qualitates sensiles propriæ ignotæ. II. Et 1. quidem quis eorum *Color*, quis *Sonus*, quis *Odor*, quis *Sapor*, quæ *Qualitas Tactilis*, an *Calidi, vel Frigidi* sint, ego planè ignoro: nec hactenus, quantumvis per annos penè quadraginta laborem tulerim, aliquid de Ipsorum Qualitatibus Sensilibus propriis aut Sensibus, aut Ratione assequi potui.

III. Potui quidem, si quid ratione polleam, concludere Quales illi non essent, non item quales actu essent.

Spiritus Animales magnã habere affinitatẽ cum Spiritu Vini. At quarum partium respectu ignotum. Spirituũ Anima- IV. Sed visus quoque sum mihi aliquid notare, cum quo habeant Ipsi *affinitatem magnam*, putà cum *Vini Spiritu rectificato*, (hujus namque ope recreantur citissimè, potentissimè, atque optimè,) non potui tamen determinare hactenus, an tantùm de Spiritu Volatili, qualis in Vini Spiritu abundat, participent, an quid aliud ipsis junctum sit & intimè unitum, quod ad ipsorum essentiam constituendam pertineat.

V. Interest tamen omnium, qui Dogmaticam Medicinam exercere volunt, ut *Animalium Spirituum naturam & compositionem*, si quam habent, uti *habere ipsos sum planè persuasus*, assequi conentur, quò tum Functiones ab Ipsis pendentes, tum earundem læsiones, læsionumque modos, & causas veras, tum denique modum hæc omnia ritè curandi determinare possint. *lium Natura cognitu necessaria.*

VI. Conaremur proinde aliquid in re obscurâ, & si datum, aliis saltem viam pararemus ac sterneremus ad ulteriora & magis abstrusa: nisi locus hîc non sit de hisce nunc agendi.

VII. Consideremus proinde secundùm præfixam ac constitutam nobis methodum Qualitates Animalium Spirituum sensiles Communes. Et 1. quidem Ipsorum *Copiam*, quæ tum augeri potest nimiùm, tum minui. *Spiritus Animales Copiâ quomodo peccent. Et quidẽ nimiâ.*

VIII. Ubi *nimiâ* sunt Spiritus Animales *Copiâ* in Homine, *hebetantur* quodammodò *Actiones* ipsius *Animales*, sicut à nimio Sanguine Vitales atque Naturales. Tunc enim non satis commodè ac liberè moveri possunt, nec tam alacriter absolvuntur laudatæ Actiones, adeò ut quasi veternosi ac stupidiores evadant, quotquot neglexerunt aliquandiu Animalium Actionum exercitia, donec novo exercitio exhauriatur superfluorum spirituum pars, liberiùsque perficiantur porrò eædem Actiones. *Quâ ratione Actiones Animales hebetentur.*

IX. *Exsuperant* in Homine *Animales Spiritus* partim ob notatum Actionum Animalium exercitium neglectum, partim ob usum nimium Alimentorum valdè spirituosorum, Potûs generosi, atque adeò ipsius Spiritûs Vini. *Quâ de causâ et superent Spiritus Animales.*

X. Quòd si subinde exsuperent in homine Animales Spiritus, certè longè frequentiùs *deficiunt* iidem, unde *languent* non tantùm *Animales Actiones* dictæ sensus externi, ac Interni, cum Animali Motu, verùm *Naturales* quoque ac *Vitales*: tanta nimirum est Animalium Spirituum ad Functiones omnes ritè obeundas necessitas. *Ex defectu eorũ languent Actiones Animales, Naturales & Vitales.*

XI. *Deficiunt Animales Spiritus* partim ob *nimium Animalium Functionum Exercitium*; partim ob *Sanguinis, Seminis, Lactis, sed & Bilis quoque aliorumque Humorum effusiones magnas*; partim ob *Alimentorum Spirituosorum*, hoc est, quovis modo Spiritu Volatili abundantium *neglectum, aut penuriam*. *Eorum defectûs causæ.*

XII. *Exsuperantes* in Homine *Animales Spiritus Indicant sui Diminutionem*, 1. subtrahendo ipsis Materiam, & abstinendo à Spirituosorum Usu; 2. Exercendo in aliquo excessu Actiones animales. 3. Minuendo Sanguinem, aliosque Hominis Humores. *Exsuperantes Spiritus Animales quid indicent.*

XIII. Contrà *Spiritus Animales* in homine *Deficientes indicant sui augmentum*, 1. usurpando uberiùs Alimenta Spirituosa, ipsumque adeò vini spiritum. 2. Exercendo mediocriter Actiones Animales. *Eorum defectus quid indicet.*

XIV. *Moventur* in Homine Animales Spiritus, & meo quidem judicio, *semper*, *Moventur* autem ipsi *à Cerebro aut Cerebello*, in quibus censeo ipsos secerni à Sanguinis massâ; & quidem *per Nervos*, sive prolongatam Cerebri, Cerebellique Medullam; tum *ad Sensuum Externorum Organa*, tum *ad Musculos* Animali Motui servientes, tum *ad cæteras Partes omnes*, Viscerum Parenchymata, Glandulas multifarias, quin & *Vasa Omnia*, Venas, Arterias, Vasa Lymphatica; ipsaque adeò *Ossa*, Dentes præsertim, in quos inseruntur Nervi. *Spiritus Animales quomodo Moveantur.*

Quibus inserviant Spiritus Animales. Nervis inseri in Partes sensu carentes.

XV. *Sensibus Externis atque Motui Animali Animales Spiritus* inservire nemo forsan negat; sed alios insuper usus habere ipsos pauci hactenus docuerunt, plures negarunt, & negant.

XVI. Probatur tamen tum *Nervorum sæpe Copiosorum Insertione in Partes Sensu externo aut carentes, aut vix utentes*, atque Motu omni destitutas: unde facilè patet in alium finem ac usum deferri ad Ipsas Spiritus Animales.

Quem usum præstent iis Partibus Animales Spiritus.

XVII. Quem autem laudatis Partibus Usum præstent tunc Animales Spiritus, patebit partim ex Spirituum Animalium natura, partim ex Eorum, quæ in Partibus singulis parari solent, Consideratione.

XVIII. Cùm autem Spiritus Animales, sicut uno verbo jam attigimus, maximè conveniant cum Vini Spiritu talia procul dubio præstabunt in nobis, qualia extra nos observatur præstare Vini Spiritus.

Quid iis Humorum præparatione præstent Spiritus Animales.

XIX. Si Partes Multifarias examinemus, in quibus multifarii parantur Humores, in quorum præparatione concurrunt Animales Spiritus, facilè concludemus cùm illi existant vel Salso-Amari, ut Bilis; vel variis gradibus plùs vel minùs Acidi, ut Lympha Succusque Pancreaticus; vel etiam Glutinosi, qualis Saliva, Mucus, & inde orta Pituita Intestinalis: Cúmque à Vini Spiritu rectificato Temperari soleat & Mitigari omne Acre, tam Salinum Lixivum, quàm Acidum; atque Incidi, Attenuarique omne Glutinosum; *similem à Spiritibus Animalibus Effectum circa* Laudatorum *Humorum Præparationem* exspectandum censeo & concludo.

Spiritus Vini Effecta.

Animalium Spirituum Motus læsi effecta.

XX. Si proinde *vitietur Animalium Spirituum Motus*, impedianturque ipsi plùs minúsve transferri ad Partes quasvis, non tantùm *Imbecillior erit Sensus Externus* quivis, *Motusque* Partium Animalis, verùm *Humores* omnes parabuntur *Acriores*, minúsque adeò Temperati, sed *Pituitosi* etiam *Glutinosiores*.

Eorum Motus læsus quid indicet.

XXI. Quoties igitur *minùs Moventur quaquaversum Spiritus Animales*, fiuntque Sensus Externi hebetiores, Motusve Animalis Languidior, aut Effervescentia excitatur tam in tenui Intestino, quàm Corde Acrior ac Vehementior, & sic porrò, *Indicatur Motus* eorundem quaquaversum *Auctior*, tum tollendo *impedimenta* omnia, propter quæ minor existit eorum Motus, tum excitando ipsos variis sensuum Motúsque exercitiis.

Eorum motus augeri unde pateat.

XXII. Sed *Augetur* quoque aliquando *Spirituum Animalium* Motus, quod patet tum *Vigiliis perennibus*, sensuumque adeò Externorum Exercitio perpetuo ac defatigante; tum *Motibus Convulsivis* & ipsâ *Convulsione*; tum *Artuum Defatigatione ac Inquietudine* spontaneâ; tum postea *Effervescentia utrâque Languidiore*, & sic porrò.

Et Motus Auctus quid indicet.

XXIII. Hoc ubi evenit, *Indicatur Spirituum Animalium Motus Lentior*, quod fit partim eorum materiam subtrahendo, partim eorundem secretionem ex parte sistendo, fermentationem alimentorum impediendo) partim eosdem torpidiores præstando, per anodyna & narcotica.

Tempus Motûs Spirituum Animalium.

XXIV. *Moveri* debent *Animales Spiritus continuò*; nullum proinde *Tempus* est, quo cessare debent à Motu: quamvis Somni tempore videantur non quidem cessare à Motu, sed parciùs moveri ad sensuum Externorum Organa: ad quæ tunc etiam moveri Animales Spiritus patet ex Somno interrupto ab Objecto potentiùs Sensorium afficiente.

Et quidem in somno.

Extra Somnum parcior eorum Motus quid indicet.

XXV. Si proinde Somni Tempore minùs moveantur ad Sensoria Spiritus Animales, benè est inde homini; sed etiam, ubi decebat ipsum vigilare, si *panciores* eò ferantur, ita ut semper pronus sit ad Somnum, tunc *Indicatur eorundem Motus copiosior* factus eo Tempore, quo negotiis suis qualibuscunque vacare debet quivis.

Locus Spirituum Animalium quis.

XXVI. *Locus Spirituum Animalium*, quantum mente assequi possum sunt 1. *Superficies Cerebri ac Cerebelli Cineritia*, in quâ creduntur mihi à Sanguine ipsi secerni. 2. *Substantia Cerebri ac Cerebelli Media & Albicantior* unà cum *Spinalis Medullæ Radicibus*: 3. *Nervi Omnes*; 4. *Musculorum Fibræ*, & *quicquid in Partibus singulis ipsos excipit è Nervis*. & forsan 5. *Vasa Lymphatica*, per quæ videntur mihi eorundem reliquiæ reduci ad Sanguinem, ne pereant. Ideò *loco peccabunt*, quoties *inde effunduntur*, partibus illis læsis. *Indicant* proinde tunc *Loco remotionem*, quæ impossibilis, aut difficillima.

Quomodo loco peccent, & quid indicent.

XXVII. Cùm valdè mobiles sint Animales Spiritus, atque mobilitate superare videantur cætera Corporis Contenta *omnia*, *necesse est* ipsos simul esse maximè *Fluidos*, quò moveri queant tam facilè quaquaversum, & quidem non tantùm sponte, sed imprimis ad Voluntatis imperium.

Fluiditas Spirituum qua, & in quem finem.

An eam amittere queat dubitatur.

XXVIII. *An Spiritus Animales* tam mobiles, tamque subtiles, ut omnem sensum externum fugiant, *Fluiditatem* suam *amittere possint*, multi meritò dubitabunt.

Spiritus Vini rectificatissimus à quib. coagulatur.

XXIX. Si quis autem Consideret *Spiritum Vini rectificatissimum*, adeóque subtilissimum atque maximè mobilem, (cum quo contulimus Animales Spiritus) quamvis non cogatur, coaguleturve à Frigore, Cogi tamen ac *Coagulari à volatili Sale Vrinæ*, *spiritu Salis Armoniaci* & alio forsan: non inconcinnè forsan existimabit: *Idem fieri posse* in Corpore humano *Spiritibus Animalibus ab eodem Sale Volatili aut aliâre simili*, quò referre quis possit Opium & omnia Opiata, quæ videntur ex parte saltem in plerisque Coercere Spirituum Animalium Motum, & quidem Ipsos minùs fluxiles præstando, etiam ad Motum Animalem.

Quod idem ab eadem causa forsan contingere potest Spiritib. Animalibus.

Et non tantùm arte, sed & sponte.

XXX. Quemadmodum autem id solet *fieri arte*, sic idem fieri potest *sponte*, in Affectibus Soporosis & Narcoticis; in quibus, videntur lentiùs moveri Animales Spiritus adeóque minùs esse Fluidi.

Quid spiritus minus Fluidi indicent.

XXXI. Id quoties contingit, toties reddendi sunt ipsi *Fluidiores* atque *Mobiliores*.

Fluidiores reddi Spiritus Animales per Salia Volatilia.

XXXII. Ubi notandum, Notum esse per multiplicem experientiam, Ipsa *Salia Volatilia* tunc utiliter adhiberi, etiam *naribus admota*, & quidem *purissima*, quale *Spiritus Salis Armoniaci*, à quo tamen Cogitur & Coagulatur Spiritus Vini.

An diversitas sit inter Spiritum Vini & Animalem, dubitatur.

XXXIII. Unde meritò quis dubitare possit, an non *notabilis aliqua diversitas* observetur *inter Spiritum Vini & Spiritum Animalem*: cùm similem mutationem non patiantur ab eodem; nisi

quis putet salem volatilem mutationem subire in corpore antequam eò pertingat.

De quo diu dubitatur secundum Experientiã procedendum in Medicina.

XXXIV. Quandiu autem nobis de hoc dubio non satis constat, interest, ut secundùm ea, quæ nos docuit, docebitque Experientia circa Ægros instituta, procedamus in Curatione indies instituendâ, inquirendo tamen semper in eorum, quæ fiunt, rationes donec ea assequamur.

Satius esse Veritatem perscrutari, quàm alios vellicare.

XXXV. Dolendum est, dum tot difficultates supersunt in Medicinâ perficiendâ superandæ, tam paucos seriò manum operi admovere, dum plerique tempus suum pessimè collocant in *Vellicandis* protervè *aliorum dictis* qualibuscunque, quod satius foret impendi in laborioso (sed laborem fugiunt homines dicaculi) rerum arduarum examine, atque *Veritatis* in tam multis adhuc latentis *perscrutatione*, ac detectione.

CAPUT XIII.

De Partium Continentium sive Consistentium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. ANimus mihi fuit per omnium Contentorum vitia secundùm qualitates Sensiles tum Proprias tum Communes ordine progredi, verùm visus sum mihi observare multis fastidium inde moveri, ac si crambe non tantùm bis, at sæpiùs, cocta recoctaque ipsis continuò apponeretur: quamvis in cujusvis Contenti examine semper aliquid occurrerit singulare, quodque vix aliquis per se nisi in Arte Medicâ satis versatus, posset assequi. Ut tamen tractandorum varietate magis excitem ac delectem Lectores meos, malo ad Continentium partium Vitia pergere, atque ipsa ordine planè mutato examinare.

Ordo Morborum Partiũ Consistentium. Morbi in Colore, Perspicuitate, & Opacitate.

II. Considerabo scilicet Morbos Partium Continentium, non secundùm earundem species diversas, quod feci in Partium Contentarum Morbis; sed secundùm Morborum Ipsorum Ipsis obvenientium species; quas docui observari similiter in Qualitatibus Sensilibus & Propriis & Communibus.

III. Ut proinde rem aggrediar, spectabo 1. ipsarum Morbos *in Colore*, ac *Perspicuitate* aut *Opacitate* observabiles.

Quanã pars debeat esse coloris expers. Tunica Cornea, & Humor Crystallinus

IV. Partes paucæ ad Functionem suam obeundam desiderant esse aut Coloratæ, aut Coloris expertes: sunt tamen aliquæ, exempli gratiâ, *Tunica Cornea* debet *omnis* esse *Coloris expers*, sic & *Humor Crystallinus* dictus (reverâ in Partium Consistentium censum referendus) ut Visui serviant.

Si colore inficiantur, lædi tur Visio, & quo respectu. Color ille quid indicet.

V. Si proinde vel Tunica Cornea, vel Humor Crystallinus *Colore quocunque inficiatur*, *lædetur* mox *Visio*, adeò ut falsò censeatur Objectum quodvis eò infectum Colore, quo infecta est alterutra istarum partium.

VI. Talis autem *Color*, qualiscunque, *Indicat sui remotionem* à Parte, quam inficit & tingit, & sic restituetur Visus perfectus.

Opacitate earundẽ partium etiã lædi visionem diversimodè.

VII. Requiruntur *ad Visionem* perfectam eædem *Partes Perspicuæ*; quòd si ex toto, aut ex parte fiant eædem *Opacæ*, *lædetur* eadem *Visio*, sive in totum tollatur, sive depravetur, puteturque Objectum quodvis, nunc perforatum, nunc bifidum, nunc quovis modo mutilum.

Quid id indicet.

VIII. Quoties id fit, *Indicatur Opacitatis Remotio*, & *Perspicuitatis amissæ Restitutio*.

Morbi Partium Consistentium in Sono.

IX. Considerabimus 2. Partium *Consistentium* Morbos in *Sono*, quo spectare videtur stridor Dentium, aliique Soni præter naturam à Partibus Consistentibus producti, quoties Auditum lædunt, adeò ut subinde putent Ægri se audire Objectum externum, cùm tamen audiant duntaxat Internum.

Quid indicent.

X. Ubi hoc fit, *Indicatur Soni* Interni *remotio*, ut commodè audiatur externus, nec ille aut impediatur, aut saltem alteretur.

Odoratus Morbi varii.

XI. Considerabimus 3. *Odores Partium Consistentium*, & Odoratum rerum externarum quovis modo impedientes: sic *Corruptio* tum *Tunicæ* in Naribus, tum *Gingivarum* in Ore, tum *Ossium variorum* in partibus iisdem solet Odorem gravem ac molestum nonnunquam producere, atque rerum externarum Olfactum modis variis lædere, quod secundùm naturam non solet fieri.

Et quid indicent.

XII. Quoties id contingit, toties *Indicatur Odoris noxii remotio*, ut perfectus fiat rerum externarum Odoratus.

Gustus Morbi qui.

XIII. Considerabimus 4. *Sapores* varios Linguam vel Palatum ita inficientes, ut aliorum ore contentorum Sapor dignosci nequeat: sic *Amaritudo Bilis*, *Austeritas*, *vel Aciditas Succi Melancholici*, *Salsedo Muriatica Humoris à Cerebro delabentis* non rarò ita imbuere ac inficere solet Linguam & Palatum, ut vitiosus & perversus sequatur rerum forinsecus assumptarum Gustus.

& quid indicent.

XIV. Quoties id evenit, toties *Indicatur Saporis perversi & vitiosi remotio* ex Ore, adeóque Linguæ & Palati, & eo ipso Gustûs restitutio in integrum.

Tactûs Morbi.

XV. Considerabimus 5. *Duritiem ac Mollitiem Tactum lædentem*, sic Callositas Dura in Cute, ac præsertim in Volâ manûs & Acinis Digitorum impedit Tactum, adeò ut de Objectorum externorum Duritie ac Mollitie accuratè non queat judicare Pars Cutis Callo indurata.

& quid indicent.

XVI. Quoties id accidit, læditurque in Parte sic Callo induratâ Tactus, toties *Indicatur Calli* Tactum lædentis *Remotio*, atque Tactûs restitutio.

Caloris sensûs Morbi. Frigus Febrile impedire sensum Caloris aut Frigoris rerũ externarum. Ut & Æstum Febrilem.

XVII. Considerabimus 6. *Calorem ac Frigus Sensum suum lædens.* Sic durante *Frigore febrili*, Partes frigore vehementi correptæ eo ipso ineptæ sunt ad rerum externarum Calorem aut Frigus ritè discernendum, adeò ut non rarò tunc temporis miserè combustæ fuerint Partes interno frigore correptæ ad Internecionem usque.

XVIII. Sic durante vicissim *Æstu Febrili*, non rarò eo ipso ineptæ fiunt similiter Partes omnes aut quædam ad Calorem aut Frigus externorum objectorum ritè percipiendum: unde non rarò ab externarum rerum frigore graviter afficiuntur partes tùm externæ, tum internæ, introducunturque tunc novi affectus prioribus sæpe graviores.

Quid utrumque indicet.

XIX. Quoties Alterutrum horum evenit, toties *Indicatur* Qualitatis Vitiosæ, atque Sensum *Caloris* malè afficientis *Remotio* aut *Correctio* saltem, sicque Partis malè affectæ ad naturalem statum reductio.

XX. Atque

XX. Atque sic paucis percurrimus Morbos in Qualitatibus Sensilibus Cuivis Sensui propriis occurrentes, atque imprimis Sensuum suorum Actionem modis variis lædentes; Potest namque fieri, ut inter aliæ quoque Functiones lædantur, Motus puta, Partibus frigore nimio correptis; proximum est, ut jam pergamus ad Morbos in Qualitatibus Sensilibus Communibus repertos, ac similiter Actiones aliquas lædentes.

In Numero quomodo peccent Partes Cõsistentes.

XXI. Inter hos Morbos primum locum dedimus *Numero* Partium Consistentium, aut *Excedenti*, aut *Deficienti*, atque Functionem aliquam lædenti.

In Numero excedente sunt Dẽtes extra Ordinem exsurgentes.

XXII. In *Numero Excedente* sunt *Dentes extra Cæterorum Ordinem*, tam intra Oris cavitatem Interiorem, quàm versus Labia *exurgentes*, atque Linguæ Motum, hinc & Loquelam, vel Labiorum Motum impedientes ac lædentes, aut Dolorem inferentes.

Vt & Plures Digiti.

XXIII. In Numero Excedente numerandi quoque *Plures Digiti vel in Manu, vel in Pede*, dummodo Manûs aut Pedis Actionem lædant. Nisi enim lædatur aliqua Functio, ab Ipsis, possunt illi Deformitatem afferre, quæ tamen pro Morbo non videtur habenda, quia Functionem non lædit.

In Numero deficiente sunt Dẽtes in ore

XXIV. *In Numero Deficiente* habendi *Dentes in Ore desiderati*, sive fuerint extracti, sive casu aut per Infortunium expulsi, excisique; quoties unam, pluresve lædunt Functiones, Manducationem, aut Loquelam.

Vt & Digiti.

XXV. Sic in eodem Numero deficiente ponendi *Digiti Deficientes*, atque semper Manûs Actionem, Comprehensionem, plùs, vel minùs lædentes.

Nec non Oculus deficiens.

XXVI. Huc referendus *Oculus alter* quovis modo *deficiens*, propter quem destituitur Homo Visûs Naturalis parte alterâ; adeò ut objecta Oculi desiderati lateri obversa non videantur sæpe, quæ aliàs in oculum illum inciderent.

Quid harũ Partium Excessus & Defectus indicent.

XXVII. *Partes Numero Excedentes Indicant* Numeri excedentis *Diminutionem*, sicut earundem *Defectus Indicat* earundem *Reparationem*: dummodò & in quantùm hæc possint Arte Medicâ obtineri.

In Magnitudine quomodò peccent Partes Consistentes.

XXVIII. Secundo inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos Partibus Consistentibus accidentes notavimus Ipsarum *Magnitudinem* nunc *auctam*, nunc *diminutam*.

Ad Magnitudinẽ Auctam referri vulgò Tumores. Sed malè.

XXIX. Ad *Magnitudinem Auctam* referuntur vulgò *omnis Generis Tumores*, quamvis multi potiùs ad Contenta Loco peccantia debeant referri.

XXX. Sic *Hydatides*, *Erysipelas bullosum*, quin ipsa *Inflammatio Tumor* est ortus à Contentis Loco peccantibus, atque Cuticulam, Cutem, Partesque alias explicantibus; non item verè à Partium earundem augmento nimio procedentes.

Rectè verò Excrescentia Carnea. Et quo respectu.

XXXI. *Excrescentia* autem *Carnea* in Parte aliquâ læsâ verè habenda pro Ejusdem *Magnitudine Auctâ*; quàm tunc demum arbitror illud nomen mereri, quando augmentum illud ejusdem naturæ occurrit, cum Parte, cujus Magnitudo dicitur Aucta, non item quando est naturæ diversæ.

Partem continens Magnitudine Auctam Tumore laborare; nõ autem vice versâ. Tumores duũ esse generum.

XXXII. Sic præter naturam *Auctus* dicendus *Musculus*, quando ipsius *Caro est* facta solito *Copiosior*; non item, quando accrevit ipsi Tumor OEdematosus, Lymphaticusve, aut alius quivis.

XXXIII. Adeò ut *Pars omnis, cuius Magnitudo est aucta, Tumore laboret*; non autem vice versâ, quæ Tumorem patitur, semper quoque habeat Magnitudinem auctam.

XXXIV. *Tumores* igitur alij sunt ex Partium Consistentium *Magnitudine atque substantiâ auctâ*; alij ex Partium Contentarum extra *Locum naturalem Effusione*, in vel inter Partium Consistentium substantiam. Quæ benè distincta multas difficultates tollent in Medicinâ.

Magnitudo Aucta quid indicet.

XXXV. *Magnitudo* Partium Consistentium *Aucta*, & Functionem aliquam lædens, adeòque sic Morbum Constituens *sui Indicat Diminutionem*.

Magnitudo diminuta quotuplex.

XXXVI. Sicut nimium Augeri potest Continentium Partium substantia, sic & eadem potest præter naturam *nimium minui*, quod fit in *Macilentiâ, & Tabe*, ut & quandoque in *Partium Amputatione*, per Vulnera, aut Erosione per Vlcera.

Quid Macies, Quid Tabes, & quid indicent.

XXXVII. Vniversalis Partium Pinguium Consumptio vocatur ferè *Macies*; Carnosarum verò, *Tabes*. Vtraque *Indicat sui Augmentum*.

Pars amputata quid indicet.

XXXVIII. Pars *amputatione sublata Indicat sui Reparationem simplicem*.

Pars Erosa quid indicet.

XXXIX. *Pars Erosa* & Vlcus constituens itidem *sui reparationem*; quæ quoniam obtineri nequit, nisi post correctionem aut sublationem Humoris Corrodentis, *Indicatur* simul *Hujus Emendatio ac Eductio*; ut & *Partis Erosæ, ac Vlceratæ Mundatio*, & *ad Partis deperditæ reparationem Præparatio*.

Figurâ quomodò peccent Partes Consistentes.

XL. Tertium inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos in Partibus Consistentibus locum dedimus *Figuræ*, quando propter ipsam mutatam non tantum Deformitas exurgit, ast Functio aliqua simul læditur.

Tibiarũ Ossa contorta lædere Progressionem.

XLI. Sic *Tibiarum Ossa* nimis *contorta* non tantùm Deformitatem ipsis afferunt, sed non rarò *Motum* ipsum *lædunt* progressivum.

Gibbum lædere Respirationem.

XLII. Sic *Costarum Figura* mutata & *Gibbum* constituens non tantùm Deformitatem parit, sed, quod miserrimum, *Respirationem lædit*.

Figura mutata quid indicet.

XLIII. Omnis *Figura mutata Indicat Figuræ* naturalis, aut saltem ad naturalem proximè accedentis *conciliationem*.

Morbi in Continuitate soluta, ac secreti Coalescentiâ.

XLIV. Quarto loco inter dictas Qualitates sensiles Communes posuimus Morbos in *Continuitate solutâ*, vel contrà in *Solutorum Coalescentiâ*.

Morbus in Vnitate solutâ quæ Ejus divisio 1. in Vulnus & Fracturam

XLV. Partes namque *substantiæ similis Continua* sunt secundùm naturam: Quòd si præter naturam illæ quovis modo dividantur, & illarum *Vnitas*, vel *potiùs Continuitas Solvatur*, *Actionem*que aliquam *lædant*, quod semper fit, Morbum hunc constituunt.

XLVI. Hi *Morbi subdividi* solent primò ratione *Partis*, cui hoc accidit, quæ aut *Mollis* est, ut Cutis, Caro, Parenchyma, Glandula, &c. aut *Dura*, ut Os. Vnde sicut *solutio transversim facta* in *Parte Molli* vocatur *Vulnus*, sic in *Osse*, *Fractura*.

2. In Vulnus &

XLVII. Secundò ratione *Modi solvendi*,

 unde

Puncturam.

unde quod *casim* accidit Parti *Molli* vocatur *Vulnus*; quod *Punctim*, *Punctura*.

3. In Vulnus vel Fracturam, & Vlcus vel Cariem.

XLVIII. Tertiò ratione *Causæ Efficientis*, quæ si fuerit *res Dura*, vocatur *Vulnus* vel *Fractura*; sin *Acris & Rodens*, dicitur *Vlcus* in *Parte Molli*, & *Caries in Osse*.

XLIX. Hæc uno verbo libuit attingere, quò faciliùs procedat hæc Doctrina, etiam vulgò à quibusdam accuratè proposita.

Quid omnes hæ Dissolutiones indicent.

L. *Omnes istæ* Partium Continuarum Divisiones aut *Dissolutiones Indicant Continuitatis solutæ reparationem* atque *Consolidationem*.

Morbi in Coalescentiâ qui fiant.

LI. Quemadmodum *Partes* aliquæ requiruntur in Homine Continuæ, ita aliæ desiderantur *ab Invicem sejunctæ ac secretæ*: quòd si tales præter naturam *Coalescant*, semper Functionem aliquam lædent.

In Labiis & Digitis. Alimentorum Assumtio, Rerũ manibus Apprehensio, & Ambulatio qui lædatur.

LII. Sic *Labia* debent esse ab Invicem Disjuncta, & *Manuum Pedumque Digiti* ab invicem sejuncti; quòd si præter naturam *Coalescant* vel Labia, vel Digiti, *læditur* Alimentorum Assumptio, rerumque commoda manibus perfici solita Apprehensio, ut & Ambulatio, quæ plùs vel minùs labefactabuntur.

In Partiũ Coalitione, quid indicetur.

LIII. Hæc ubi eveniunt, *Indicatur Partium* præter naturam *Coalitarum separatio*, & à *novâ Coalitione Præservatio*.

Connexionis solutæ morbus quis.

LIV. Non tantùm reperiuntur *Partes* similis *substantiæ* Continuæ, verùm *diversæ*, simul Connexæ: quæ si ab invicem *Disjungantur*, lædaturque ac solvatur ipsarum naturalis Connexio, lædaturque inde ipsarum Actio, dicuntur ipsæ *Morbum* pati, & quidem *Connexionis solutæ*, quem 5. loco recensuimus inter Morbos Qualitatum Sensilium Communium.

Musculos Ossibus per Tendines & Cerebro per Nervos connecti.

LV. Sic *Musculi Connectuntur Ossibus per Tendines*, aut Ligamenta, quin *Cerebro per Nervos*: Quòd si aut *Tendines*, *aut Nervi* dissecentur, atque sic Musculorum cum Ossibus aut Cerebro Connexio dissolvatur, Læderur Ipsorum Actio, Motus Partium.

Soluta Partium Connexio quid indicet.

LVI. Quoties autem *Soluta* est qualiscunque *Partis* alicujus cum aliâ *Connexio*, toties *Indicatur ejusdem restitutio*, dummodò ea fieri queat, quod non semper potest fieri.

Morbi in Loco, vel Situ mutato qui nam.

LVII. Sextò, Notavimus Partium Consistentium *Morbos in loco* vel situ mutato, quando inde Actio læditur.

LVIII. Sic Abdomen Locus est Ventriculi, Intestinorum, Epatis, Lienis, Renum, Pancreatis, &c. Quæ partes si alibi reperiantur, in Thorace puta, lædent dubio procul aliquam Functionem aut propriam, aut alienam, Pulmonis puta, vel Cordis: & dicentur laborare Morbo in Loco Mutato.

LIX. Huc referendæ variæ species Herniæ, Vmbilicalis, Inguinalis, & Scroti; Intestinorum, Vteri, &c. secundùm locum, in quo fit, & partem cui ea contingit.

Situm Appositionem partium spectare.

LX. *Situs* spectare videtur *Appositionem* duarum pluriumve *partium* certam, ad Functionem aliquam obeundam: talis est Ossium in Articulationibus.

Qui mutatus Functionẽ lædit.

LXI. Quòd si hunc suum *situm naturalem mutent istæ Partes*, mox ipsa *læditur Functio*.

Luxatio quid.

LXII. Iste *situs Ossium mutatus* vocatur vel *Luxatio*, vel Subluxatio, prout vitium fuerit gravius vel levius.

Morbi in loco & situ quid indicent.

LXIII. *Morbus* uterque in *Loco*, *& Situ* Partium Mutato, *Indicat* Partium *restitutionem* in Locum, vel Situm naturalem.

Soliditas & Fistulositates mutatæ.

LXIV. Inter Morbos Partium Continentium secundum Qualitates Sensiles Communes posuimus septimò eos, qui in *Soliditate*, aut *Fistulositate Mutatâ* reperiuntur.

Soliditas quænam hic intelligenda.

LXV. *Soliditas Partium Consistentium* intelligenda, quantùm ea Sensibus ac Visu saltem judicari potest. Sic Cutis, quamvis Poris censeatur prædita, Solida tamen vocatur, quia nullos manifestos habet Meatus & Canales; quòd si præter naturam in eâ aut per eam *Fistula* excitentur, aut *Sinuosa Vlcera*, eademve *Perforetur Instrumento acuto*, *Ipsius soliditas læditur*, hinc & una, pluresve ipsius Functiones, Nutritio puta, sensusque Tactûs & Caloris vitiantur.

Quando Soliditas læditur. Intestina Abdominis Musculi & Peritonæum à Vermibus perterebrantur.

LXVI. Sic à Vermibus perterebrantur nonnunquam *Intestina*, hinc & *Abdominis Musculi*, cum subjecto *Peritonæo*, ac supertensâ *Cute*.

Soliditas læsa quid indicet.

LXVII. Hæc Partium Consistentium omnium *Soliditas læsa Indicat sui restitutionem* in integrum, sive *Consolidationem*, modis & mediis variis absolvendam; tum pro Partis Affectæ, tum pro Causæ Efficientis, & Afficientis, tum pro Modi Efficiendi & Afficiendi diversitate.

Fistulositatis Vitia varia.

LXVIII. *Fistulositatis* vitia sunt varia, tum præsertim, quando illa *in totum tollitur*, *aut ex parte*; tum etiam, quando illa *plùs vel minùs augetur & ampliatur*.

Qui ratione ea tollatur in totum.

LXIX. *Tollitur in totum Fistulositas Vasorum*, in eorum *Clausurâ* per *Obstructionem*, *Constipationem*, *Compressionem* extremam, & *Coalescentiam*.

Et quâ ratione ex parte.

LXX. *Tollitur* ipsa *ex parte* in Vasorum *Angustiâ*, sed non extremâ.

Subsidentia quid.

LXXI. Huc refertur vulgò *Subsidentia*, quæ tamen, si aliquando habeat locum, pro verâ Angustiâ noxiâ & Actionem lædente haberi nequit; postquam illa *consequitur Contenti absentiam*, effusionemve; quo denuò accedente mox tollitur eadem, nulloque alio indiget auxilio, aut remedio.

Obstructio unde.

LXXII. In *Obstructione* Canalis fistulositas occluditur à Re ipsi inhærente, atque Contenti Motum tollente.

Constipatio unde.

LXXIII. In *Constipatione* Canalis ejusdem Fistulositas occluditur à Re ipsi adhærente aut inexistente; sive sit Caro in eâ excrescens, sive Tumor in ejus Tunicis ortus.

Compressio unde.

LXXIV. In *Compressione* Canalis ejusdem Fistulositas clauditur à re externâ ipsam angente, sive illa Vinculum sit, aut Tumor vicinus.

Coalescentia unde.

LXXV. In *Coalescentiâ* concrescunt latera sive parietes Canalis, & quidem post præcedentem ipsorum excoriationem aut exulcerationem.

Ex parte angustia unde.

LXXVI. Ex *parte* Canalium Meatus *angustantur* tum à re ipsis *inexistente*, Ipsisque *adglutinatâ*, tum à re ipsis *accretâ*, tum à *Vinculis*, aut *Tumore vicino*, tum à *partiali parietum Coalitu*; unde non planè, ast quodammodo via & transitus impeditur.

Quando Canales ampliantur.

LXXVII. *Læditur* quoque *Meatuum* & Canalium *Fistulositas*, quando ipsa non Minuitur,

tur, vel Tollitur, sed *Augetur*, *Ampliaturque*: quod fit ferè à *Contenti Copiâ*, vel *Rarefactione*, vel *Collectione*: unde Distenduntur, Explicanturque nimiùm Canales, quin Rumpuntur etiam aliquando: sicque Ipsorum læditur Actio, vel Usus.

Fistulositas Ampliata quid indicet. LXXVIII. Quemadmodum verò Canalium, Ductuum, Meatuum, Vasorumve *Fistulositas* ex parte; aut in totum sublata Indicat sui Reserationem, Apertionemque. Ita eadem nimiùm *ampliata Indicat* sui *Angustationem*.

Diversis remediis pro Causarum & Partium diversitate utendum. LXXIX. Pro diversitate autem *Causarum* Efficientium, & *Partium* Affectarum *diversis utendum Remediis.*

LXXX. Alia siquidem Curandi ratio, alia Remedia conveniunt, debenturque Obstructioni, alia Constipationi, alia Goalescentiæ, alia Compressioni, alia Pituitæ, alia Sanguini obstruenti, & sic porrò.

Motus dupliciter in Partibus Consistentibus consideratur. LXXXI. Inter Qualitates sensiles Communes in Consistentibus Partibus Morbos Constituentes mentionem fecimus octavò *Motus*, qui considerandus in Ipsis non tantùm tanquam *Actio Animalis*, sed etiam tanquam ejusdem *Animalis Motûs Causa*. Quòd quia videbitur multis novum & mirum; id accuratiùs explicandum.

In quo consistit Motus Animalis. LXXXII. Hoc ut fiat manifestum. *Animalis Motus consistit in Membri alicujus* Manûs puta, Brachij, Pedis, Cruris, Oculi, Capitisve *Flexione*, *Extensione*, *Transpositione*, *Contorsione*, *Agitatione*, ac sic porrò: *& in quo non* non item in *Solâ Musculi Contractione*, & Abbreviatione, aut *Ossium solorum Inflexione*, aut *Extensione*, *Partiumve* ad se Invicem *Attractione*; aut ab invicem *Abstractione*, quamvis hæ particulares partium quarundam Motiones concurrant simul ad Motum Animalem absolvendum.

Ut Corpus moveatur quænam concurrant. Quomodo Motus lædatur. Partium singularum Motus læsus est Morbus. Et totius Membri motus læsus Symptoma. Quod exemplo declaratur. LXXXIII. Ut ergò tota illa vel Universi corporis, vel Quorundam Artuum, Organorumve Machina Motu Animali cieatur, concurrant necesse est *singularum partium minorum Motiones singulares*, quibus sigillatim, vel simul læsis læditur Membri primarij *Motus*: adeò ut *partium singularum* ad Membrum aliquod Movendum concurrentium *Motus læsi* videantur posse *haberi pro Morbo*; sicut *totius Membri Motus læsus pro ipso Symptomate*, *sive Functione læsâ*: postquam uniuscujusque Particulæ Motus læsus lædit totius Membri Motum.

LXXXIV. Res hæc fiat exemplo manifestior. Ut *manu*, tanquam Organo, *aliquid apprehendam*, & fortiter teneam, quin & manu apprehensum *agitem aut vibrem*, *plurimæ partes* simul debent *moveri*, adeóque esse mobiles. Et 1. quidem Pollex, ac singuli Digiti, qui omnes moveri debent seorsim, secundùm suos & Musculos, & Articulos; qui itidem moveri debent, ac proinde esse mobiles. Ut autem manu sic prehensum agitetur, opus est ut Brachium ipsum, quin aliquando Cubitus quoque, atque Radius similiter moveantur, sintque Mobilia. Ad singulorum autem Motum Concurrunt non tantùm Cubitus, & Radius, atque Brachij Os, verùm Scapula quoque, Clavicula, ipsæque adeò Costæ: atque admodum multi Ossa hæc variè moventes Musculi.

Quid in hoc exemplo habendum pro Motu, ac Functione Animali. LXXXV. In hâc verò Actione, Chirothecæ puta vel solâ Apprehensione, vel Concurrente simul ejusdem Agitatione ac Vibratione, *Totus ille Concursus Partium illarum Variarum*, Ossium imprimis & Musculorum (nam & Cutis, & Membranæ, & Nervi, & aliæ forsan adhuc Partes simul veniunt spectandæ) *Motarum habendus pro Animali Motu & Functione Animali*; *Et quid læsum pro morbo habendum.* quamvis Partium earundem sigillatim Considerararum Motus, quoties *impeditus est aut læsus*, videatur pro *Morbo* habendus: quatenus propter uniuscujusque Immobilitatem, Motumve quovis modo læsum læditur mox totus ille Membri Integri, & Brachij universi, adeóque Manûs quoque Motus.

Motus hic Variis modis læditur. Unde Varia Totius Membri Motus Symptomata. & varij singularum Partium Motus Morbi. Qui quid indicent. LXXXVI. Hic Partium Minorum, & ad Membri magis Compositi Motum Concurrentium *Motus læditur modis variis*, tum quando subinde *impeditur*, *& difficilius* procedit, tum quando *minor vel imbecillior* existit, tum quando *in totum tollitur & cessat*, tum quando *maior vel coactus contingit*: adeò ut quemadmodum *Motus Animalis Membri totius* variis modis læsus constituit *Varias Symptomatum species*, ita *Motus Partium singularum* Membrum idem constituentium & ad ejusdem Motum concurrentium constituat *varias Morborum species.*

LXXXVII. *Motus* autem *Partium singularum variè læsus Indicat sui restitutionem*; quò restitui quoque possit in integrum totius Membri Motus.

Consistentia partium quænam. LXXXVIII. Tandem nonò Inter Qualitates Partium Consistentium Sensiles Communes consideravimus earundem *Consistentiam*, unde illæ *propriis Continentur terminis*; non item, sicut Fluidæ, alienis.

Si mutetur Functio læditur. LXXXIX. Hæc Consistentia *si mutetur*, & desinant esse tales, fiantque Fluidæ, Ipsarum *Functio* vel *Usus* proculdubio læditur.

Differentia inter Actionem, & Usum. XC. Ubi notandum, in respectu ad Morbum pro eodem habendum Partis cujusvis Usum deficientem vel Actionem læsam: quamvis *Actio plus in se contineat*, quàm *Usus partis*: qui videtur pars esse Actionis aut concurrere ad Actionem. Sic Actio est integri Organi, Usus autem singularum partium ad Organi, quâ talis, constitutionem concurrentium. Adeò ut sæpe ad Functionem unam absolvendam concurrant plurium Partium Usus.

Quæ exemplo Usus declaratur. XCI. Exempli gratiâ Visio, est Functio: cujus Organum est Oculus, adeò ut Oculi Actio, sit Visio: ad quam ritè absolvendam concurrunt plurium Partium Oculum constituentium Usus. Tunicæ scilicet corneæ Humorumque trium, Aquei, Crystallini, & Vitrei; Transmissio & Infractio specierum; Tunicæ Retiformis Exceptio specierum; Tunicæ Uveæ Exclusio magni luminis; & sic porrò.

Quando Partes Consistentes amittunt Consistentiam læditur Functio. XCII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, Quoties *partes Consistentes* suam *amittunt Consistentiam*, fiuntque Fluidæ, toties earundem Usus vel Functio qualiscunque *læditur.*

Quando fiant Fluidæ. Et quid tum indicent. XCIII. Fiunt autem illæ *Fluidæ*, quando exempli gratiâ Carnes, Viscera, &c. *in Pus abeunt* in Ulceribus, *aut in Saniem.*

XCIV. Quoties autem id contingit, toties In-

Indicant quidem *sui Restitutionem* in integrum: quod, quantùm ego saltem novi, quoniam obtineri nequit, hactenus Indicabunt *Partium reliquarum Conservationem in statu integro, ac proinde Præservationem* à simili malo.

XCV. Hoc si quis malit ad *Indicationem Præservatoriã*, adeóque *Causam Antecedentem* referre; cum illo non pugnabo: cùm reverà Præservandæ sint Partes adhuc integræ à sui Corruptione instante, imò fiente.

XCVI. Atque sic videor mihi percurrisse Indicationes à Morbis tam Partium Contentarum ac Fluidarum, quàm Continentium & Consistentium petendas. Antequàm verò ad Indicationes à Causis Antecedentibus, ac Symptomatibus prodeuntes pergam, aliquid saltem dicendum de Indicationibus ab Animæ Morbis petendis, postquam docuimus non semel dari quoque Animæ Morbos.

CAPUT XIV.

De Animæ Morbis, eorundemque Indicationibus Curatoriis.

Quare agendum de Animæ Morbis.

I. DE Animæ Morbis, Eorundemque Indicationibus existimamus vel idcircò dicendum magis in nostrâ Medendi methodo, quòd de illis pauci aliquid docuerunt, pauci illos agnoverunt, pauciores in praxi eorum mentionem ex professo fecerunt.

Quid sint Animæ Morbi. Illos in Qualitatibus Sensilibus constitui non posse.

II. Sunt autem *Animæ Morbi Dispositiones vitiosæ Animæ, propter quas læduntur Functiones aliquæ*, ac imprimis, ad quas necessariò concurrit Anima rationalis, qualis Humana.

III. Quoniam verò Anima Externis Sensibus non percipitur facilè, inde patet, in eâdem Qualitates Sensiles, tum proprias, tum communes non offendi; nec proinde *Animæ Morbos in illis constitui posse*; sicut ipsos in corpore constituimus ac demonstravimus.

A malâ Animæ Constitutione lædi Functiones.

IV. Verùm, quoniam concurrit tamen Anima ad Functiones varias, idcircò Animales dictas, perficiendas, & ita quidem concurrit, ut ejus culpâ eadem observentur sæpiùs lædi & perperam peragi, quamvis benè constitutum sit Corpus, tam Continens, quàm Contentum; nemo non videt *aliquid* desiderari *in eâdem Animâ*, secundùm quod concurrat ipsa ad Functiones Animales absolvendas, *quo malè constituto eadem quoque quovis modo læduntur*.

Ad quas Functiones concurrat Anima Sensus cognitioni, Motus Fruitioni & fugæ inservire

V. *Functiones*, ad quas peragendas concurrit necessariò Mens, sive Anima humana, sunt quadruplices; 1. *Sensus externi*; 2. *Sensus Interni*; 3. *Animi Motus*; 4. *Corporis Motus, Animalis*, sive *Voluntarius* dictus.

VI. Sensus utrique inserviunt Rerum quarumvis Cognitioni, Motus autem earundem Fruitioni, aut Fugæ.

Quæ non peragentur absque Animâ Sanâ. Quando Mens est Sana, quando Ægra.

VII. Hæ Functiones omnes ac singulæ *non peragentur ritè*, nisi *Anima* sit bene Constituta, hoc est *Sana*.

VIII. Sana erit Mens 1. quando *Attenta* est ad suas Functiones; uti contrà Ægra, quando *Supina*, & minùs rebus agendis Attenta, vel aliò *Abstracta*, ideóque ipsis minimè Attenta; potest enim plùs, vel minùs deficere in suâ Attentione.

IX. Sana censenda Mens 2. quandò in rerum cognitione comparanda ipsa est *Accurata*, hoc est, omnes, ac singulas Objectorum circumstantias & minutias observans; uti contrà Ægra, quando eadem *Oscitans* est: ac negligit Objectorum suorum Circumstantias omnes observare atque notare: unde plena cognitio haberi nequit, sed imperfecta tantùm.

X. Sana quoque habenda Mens 3. quando *Distinctè* omnia *concipit, explicatque*; uti contrà Ægra, quando *Confusè* id agit. Ubi rerum Ordo, Situs, Locus, & similia spectantur, quæ tum in rebus diversis; tum in rerum earundem partibus diversis considerantur.

XI. Sana quoque dicenda Mens 4. quando *Libera* est, unique Veritati addicta; sicut Ægra, quando Præjudiciis est *Præoccupata*; nec tam quærit veritatem, quàm ut Opinio, vel Fictio sua vel aliena habeatur pro verâ.

XII. Sana etiam credenda Mens 5. quando *Tranquilla* est, *Animoque pacato*; sicut contrà Ægra, quando *Animi Affectibus* est *Agitata & Turbata*.

XIII. Plures Animæ Dispositiones tum bonas, tum malas, propter quas ritè, aut perperam peraguntur Functiones ab ipsâ ex parte saltem pendentes, adeòque pro Sanitate, Morbisve habendas studiò nunc prætereo, ne sim multis forsan tædio, cùm ex ungue Leonem, hoc est, ex his paucis ritè examinatis plures aliæ facilè possint capi.

XIV. Quoties proinde *Anima* in Opere suo est *Supina*, minúsque Attenta, toties *indicat* Ipsa *sui Excitationem ad Attentionem maiorem*. *Anima Supina quid indicet.*

XV. Quoties eadem *aliò est Abstracta*, & nil minùs quàm rebus agendis Attenta, toties avocanda est à rerum alienarum meditatione, ac *revocanda* potenter *ad agendarum considerationem*. *Abstracta quid indicet.*

XVI. Sic quoties *Oscitans* est Mens, ac negligens accuratum circumstantiarum omnium ac singularum examen, toties *excitanda* est, *urgendaque ad illud exactè instituendum*. *Oscitans quid indicet.*

XVII. Quoties *Confusè* tantùm omnia objecta concipit, exprimitve, toties *urgenda* est *ad* eadem *distinctè concipienda*, secundùm Ordinem, ac Locum vel Situm Objectorum Diversorum aut Partium ejusdem Objecti Diversarum. *Confusa quid indicet.*

XVIII. Quoties Præjudiciis excæcata est ac *Præoccupata Mens*, atque falsis Commentis, quàm Veritati magis addicta, toties in Libertatem ac *Veritatis amorem asserenda* est. *Præjudiciis præoccupata quid indicet.*

XIX. Quoties *Animi Affectibus* qualibuscunque *Agitata, Turbata, Perturbataque* est Mens, ideóque ad ritè ratiocinandum, aliaque peragenda inepta; toties *ad Quietem*, Tranquillitatemque *reducenda* est, pacandaque. *Affectibus agitata quid indicet.*

XX. Hæc omnia & similia plura quî obtineri queant, dicemus forsan in sequentibus: Hæc paucis nunc delibasse sufficiat; & in re nondum tritâ viam aliquam monstrasse.

CAPUT XV.

De Indicatione Præservatoriâ.

I. Postquam Indicationem Curatoriam & à Morbo tum Corporis utriusque; tum Animæ petitam; petendamve absolvimus, proximum est, ut ad Indicationem Præservatoriam, & ab Antecedente Causâ petendam pergamus.

Causa Morbi Antecedens quenam. II. Diximus autem illam esse *Antecedentem Causam*, quæ *in Homine existens apta est nata Functionem aliquam lædere, nondum tamen ipsam lædit, donec aliunde excitetur, irritetur, atque à Potentiâ in Actum deducatur.*

Quotuplex sit 1. Sanguis in Corpore abundans. III. Tales *Causæ Antecedentes* sunt 1. *Sanguis in Corpore abundans*, & noxam non producens quidem, sed minans.

2. Humor quivis alius abundans. IV. Secundò, *Humor* quivis alius, *Bilis, Pituita, Succus Pancreaticus, Saliva, Lympha, Semen, Lac*, & forsan *Spiritus Animales* quoque, quoties *multùm Abundant*; nec tamen Functionem aliquam lædunt, lædere tamen possunt, ubi Causa externa; tum fortuita; tum in Rebus non-naturalibus reperta istas Internas Causas Commovet, Excitat, & ita Conturbat, ut noxam homini afferant, Functionemque aliquam lædant.

3. Aliqua Partium Infirmitas. V. Tertiò *Aliqua in Partibus Consistentibus producta vel relicta infirmitas*, nullam Functionem tamen lædens, nisi accedente Causâ externâ, & imprimis Aëris Conturbatione, Frigore, aut Æstu, &c.

Aëris Æstus quomodo possit esse causa in Sanguine. VI. Exempli gratiâ. Quoties *in Aëre augetur Æstus*, toties similis quoque augetur in Corpore æstus, unde *Sanguis* necessariò in Corde rarefiet solito magis, Locusque ipsi continendo requiritur in Vasis, & Venis præsertim major; qui quoniam denegatur ipsi ratione suæ abundantiæ, propter quam plena sunt jam ipso Vasa, impeditur Sanguinis Motus, mox & *Rarefactio*, unde in *Suffocationis, Extinctionisque periculum Conjicitur* Ignis *Cordis Vitalis*, quam sequitur Hominis *Mors & Interitus*.

Ut & in Bile. VII. Sic *Bilis abundantior* in suo Folliculo, (ibi namque colligitur tantùm) facilè ab eodem *Aëre æstuante, Corporis Motu violentiore*, ac similibus attenuatur, agitatur & ad copiosiorem sui effluxum irritatur, unde non tantùm in tenui Intestino excitatur *Effervescentia vitiosa*, quin sæpè *Vomitus, Alvive Fluxus*, ipsaque adeò *Cholera morbus*, &c. Sed in Corde quoque *Febris Continua*, & similia mala plura: quæ non fuissent metuenda, si paucior fuisset in suâ Vesiculâ Bilis.

Ac etiam in Pituitâ. VIII. Sic *Pituita* in tenui Intestino Cumulata & Aucta, nullam tamen noxam producens, aut Functionem lædens, ab eodem *Aëris æstu, Corporisve Motu* attenuata, & soluta, hinc ad Sanguinem translata, quin unà cùm ipso quaquaversum propulsa mox à superveniente *Aëre frigido*, aut *Vento, Pluviâ*, vel re simili denuò *in Vasis Coagulata Obstructionem excitat*, hinc *Sanguinis subsistentiam, Vasorum Distentionem* & tandem *Ruptionem, Sanguinis Effusionem, Inflammationem, Suppurationem*, & sic porrò.

Similiter in Lacte. IX. Sic *Lac in Mammis abundans*, & nullam noxam Mulieri afferens, dummodò in tempore exsugatur; si diutiùs hæreat in mammis, *Spontè Concrescere solet*, atque *Inflammationem pati.*

Sic & in Spiritibus Animalibus. X. Sic videntur *Animales Spiritus abundantiores* ad *Solis æstum* posse ita affici, ut cùm priùs nil mali paterentur homines; tunc *Vertiginem*, aliaque incommoda perpetiantur.

Consistentes Partes frigore correptæ quædam incommoda patiantur. XI. Sic quoad *Consistentes Partes*, qui sæpiùs & diutiùs *steterunt in Aquâ frigidâ*, vel *sine calceis ambularunt in pavimento lapideo, & imprimis cæruleo*, hisce in locis familiari, quamvis nullum inde tum patiantur detrimentum notabile, ubi postmodùm *Intermittentibus Febribus corripiuntur, Dolores* solent solitò *graviores, atrocioresque in iisdem pati pedibus.* Introducta igitur est ab illo frigore externo Aquæ aut Pavimenti Constitutiò talis in pedibus, quæ quamvis tunc nullam Functionem lædat tamen ad intermittentium Febrium accessum in actum deducta, Dolores ibi pariat & ferat notabiles & graves.

Causa Morbi Antecedens quid indicet. Indicatio Præservatoria unde dicta. XII. Talis autem *Antecedens causa* in Hominis Corpore præexistens; ac facilè in Continentem abiens, *Indicat sui Emendationem*, atque sic Hominis à *futuro* aliàs *Morbo Præservationem*, unde meritò *Indicatio* illa dicta est *Præservatoria.*

A quibus præservemus. Unde deducenda Indicatio Præservatoria. XIII. *Præservamus* autem *à Re* non actu ac nunc nocente; ast posteà *nocitura*: *deducenda* proinde *Indicatio Præservatoria à Re* nondum Actionem ullam in Homine lædente, verùm aptâ, ut illam lædat, ubi eadem à Potentiâ deducitur in Actum.

Prudentis Medici officium. XIV. Quoniam igitur metus est ne in Actum deducatur, & actu lædat Functionem unam vel plures; *Prudentis Medici erit* Consilia salutaria istis Hominibus communicare; quo in tempore *imminentia; minantia* saltem *mala præveniant*; sicque *ab Ægritudine se præservent.*

Emendatio Causæ Antecedentis Varia. XV. Ista verò *Emendatio Causæ Antecedentis* pro cujusque Diversitate erit.

Sanguis abundans minuendus duobus modis XVI. *Sanguis*, exempli gratiâ, in Corpore *abundans*, redundansque *Minuendus*, & ad quantitatem mediocrem reducendus, quocunque tandem id fiat modo, sive per Ipsius Detractionem è venâ sectâ & apertâ; sive per Inediam aliquamdiu continuatam, utut Detractione minùs tutam.

Et tempore verno. XVII. Hoc autem citiùs faciendum quando in Aëre incipit Æstus, idem instat, *tempore* puta *verno* ad Æstatem Inclinante, *Mense* scilicet *Maio*, quo plerique solent Præservationis Causâ Sanguinem abundantem per venam sectam mittere ac minuere; aliaque modò dicenda exiqui.

Bilis abundans minuenda. Per Alvum. Non per Vomitum nisi in facilè Vomentibus. In his Catharticis tutius utimur, quàm Vomitoriis. XVIII. Nam si *Bilis* quoque tunc præsertim *abundet in Corpore*, cùm metus sit, ne superveniente Solis æstu in actum deducatur Bilis Effusio nimia è suo Folliculo, hinc & Affectus plures modò recitati excitentur, à Prudente Medico *Minuetur Bilis*, & imprimis *per Alvum*, tanquam viam consuetam modumque magis facilem: *non item per Vomitum*, nisi in assuetis atque *facilè vomentibus*, in quibus etiam Vomitus excitatur plerumque ab ipsis *Catharticis*; quibus & tunc quoque *tutiùs utimur, quàm Vomitoriis*; postquam Humoribus Biliosis spontè sursum gergentibus, etiam à blandis Catharticis sequitur Vomitus blandior, qui sæpè observatur vehementior

tior ac violentior assumptis Vomitoriis: quæ majorem Corpori vim inferunt, ipsumque graviùs agitant, secùs atque Cathartica, quæ longè blandiùs vim suam exercent. Vnde aliquando vomitoria, junguntur Catharticis.

Bilis omnium Humorum facillimè educitur. Pituita verò & Succus Pancreaticus segniùs.

XIX. Nullus autem Humor est in Homine, qui *faciliùs educitur per Vomitum*, ac *secessum quàm Bilis*, cùm sit omnium maximè Mobilis & Volatilis: cæteri verò, Pituita, & Humor Melancholicus, sive Pancreaticus, minùs Mobiles, & magis Fixi, adeóque Intestinis, aliisque Partibus tenacitate suâ vel aciditate arctiùs adhærentes, ac segniùs cedentes, atque educi apti.

Pituita abundās quid indicet.

XX. *Pituita* in corpore *abundantior*, necdum tamen Functionem ullam lædens, *Indicat* sui *Diminutionem*, quo præveniatur Malum aliàs facilè futurum, Præserveturque homo ab ipso.

Eductione minuendâ & quidem per Alvum.

XXI. Quod de Bile dictum, magis adhuc dicendum de Pituitâ, *Ipsam Eductione Minuendam*, sed itidem *deorsùm per Alvum*, neutiquam sursum per Vomitum; cùm ad Motum segnior sit Bile, ideòque difficiliùs expelli queat sursum; nisi in facillimè Vomentibus

Succus Pancreaticus abundās quid indicet. Educendus per Alvum Priùs tamē præparādus. Et quomodo. Ejus Cōstitutio naturalis & præternaturalis;

XXII. *Succus Pancreaticus* in Corpore *Abbundantior*, *Indicat* itidem sui *Diminutionem*, & quidem per Alvum: ubi ampliùs notandum, cùm sit is naturâ suâ subacidus, Bonum esse, si priùs tantillùm ad Eductionem faciliorem præparetur, ipsius Aciditatem ampliùs Temperando, & quodammodò concentrando, quod felicissimè fit per Salia Volatilia, usurpatis postmodùm Hydragogis, cùm per se sit Humor satis tenuis, limpidus & subacidus, adeóque ad seri Consistentiam proximè accedens: quamvis præter naturam fiat subinde Glutinosus, ad Pituitæ naturam tunc magis degenerans

Lymphā indicare sui Diminutionem. Per Alvum, Vrinas, & Sudores.

XXIII. Hæc omnia imprimis vera sunt de *Lymphâ*, quæ in Corpore *Abundantior* videtur mihi augere Sanguinis serum, atque *Indicare* similiter *sui Diminutionem*, tum per *Alvum*, tum per *Vrinas*, tum per *Sudores*: omnibus namque hisce viis Educitur & Minuitur felicissimè, & facillimè.

Seminis Abundantia indicat Diminutionem. Diversam in Vegetis, quā Frigidioribus. Veneris Vsum facere ad Seminis generationem

XXIV. *Seminis Abundantia* Indicat sui *Diminutionem* modo legitimo, ne nimirum cumulatum corrumpatur & graves noxas homini afferat: quod præsertim locum habet in Personis Vegetis; ac Venereis: Cæteri frigidiores lentè possunt festinare; nec facilè noxam magnam metuent sibi à semine; quod nisi usu legitimo effundatur in talibus, minùs quoque producetur, cùm præter constitutionem masculam & vegetam, non parum ad *Seminis generationem* faciat *Veneris Vsus*, seminisque Effusio, sed moderata, & cujusque robori accommodata.

Lactis Abundantia indicat sui diminutionem, & quidē Suctu.

XXV. *Lactis Abundantia* plures noxas minans, & *sui Diminutionem Indicans*, nunquam Minuitur feliciùs, & aptiùs, quàm Infantium aliorumve suctu; cujus loco ipsæ fœminæ possunt sibi per vasa vitrea papillas excipientia & claudentia exsugere Lac.

XXVI. *Spiritus Animales* in Homine *Abundantiores*, sicut *Indicant sui Diminutionem*, ita nullo modo Minuuntur aptiùs & utiliùs quàm multâ & profundâ & *Seriâ Meditatione*, quâ copiosi exhauriuntur Spiritus, & longè plures, quàm ullo vehemente Corporis *Exercitio*.

Spiritus

XXVII. Quoties metus est, ne *Pars* aliqua propter Aëris, Pluviæ, Ventorum, Aquarum, Pavimentorum, similiumve Rerum injuriam Constitutionem talem nacta sit, propter quam, licèt nulla notetur adhuc Actio læsa, Dolores solito graviores patiatur à Febre quâcunque, aliâve Causâ Externâ; aut idem jam contigit; danda est opera, ut in tempore Constitutio illa per Contrariam rem Mutetur ac Corrigatur. Id enim ab Ipsâ *Indicatur*, ut illud *Caveatur* quod imprimis habet locum in *præveniendâ Arthritide*.

Animales aliàs abundantes indicant sui diminutionem, quæ fit Meditatione & Exercitio. Pars male se constituta quid indicet. Arthritis quomodo præveniatur.

CAPUT XVI.

De Indicatione Vrgente, quibusdam Mitigatoriâ dictâ.

I. Postquam de Curatoriâ, quæ à Morbo, ac de Præservatoriâ *Indicatione*, quæ à Causâ Antecedente solet peti, egimus; proximum est, ut nunc de Vrgente, quàm Mitigatoriam vocarunt alij, agamus, quam à Symptomatibus Vrgentibus deducendam docent.

A quibus Symptomatibus petenda sint Indicationes Mitigatoriæ.

II. Notandum autem sublatis Morbis sponte cessare aut cedere Symptomata: unde facilè patet non à quibusvis, ac levioribus, sed gravioribus duntaxat, & ideò *urgentibus Symptomatis* peti *Indicationes*, quibus in specie facienda Medicina.

Quatenus urgeant Symptomata.

III. Hactenus autem *Vrgent* illa *Symptomata*, quatenus *Vires Ægrorum valdè dejiciunt*, sive sint Animales Vires, sive Vitales; *quibus prostratis* ac pereuntibus *frustrà quæritur*, applicaturque *remedium* Morbis, unde non rarò *pereunt Ægri priùs, quàm Morbi tollantur*.

Prostratis Viribus frustra quæritur Remedium. Vires conservandæ, neglectis ad tempus Morbis primariis.

IV. Ne proinde prosternantur nimiùm Vires, succurrendum illis *Symptomatibus Vires valde dejicientibus*, etiam *neglectis* nonnunquam ad tempus *Morbis primariis*; donec restitutis, vel saltem roboratis aliquantùm Viribus liceat Morbo primario mederi, atque tunc ipsum curare.

V. Dixi illa duntaxat Symptomata urgere, quæ *vires* valdè dejiciunt, aut *Vitales*, aut *Animales*.

Vires Vitales & Animales. Vitales à quibus constituantur.

VI. *Vires Vitales* Constituunt 1. *Sanguis*. 2. *Humores* omnes ad Sanguinis Constitutionem Concurrentes, *Bilis*, *Lympha*, (ad quam refero *Humorem Triumviralem*, utut displiceat rerum Anatomicarum & Chymicarum imperitis hoc nomen) atque *Chylus*.

Animales à quibus.

VII. *Vires* verò *Animales* constituunt *Spiritus Animales*.

Quando Vires pereunt.

XIII. Quoties autem *horum Vnus* vel *Plures pereunt*, toties *Vires alterutra*: aut utræquæ simul *pereunt*.

Quando perest Sanguis.

IX. *Sanguis perit* propter *Hæmorrhagiam* qualemcunque, Sponte, Arte, aut Fortuitò contingentem.

Quando Bilis.

X. *Bilis perit* ejus *Effusione* tam Sursùm, quam Deorsum.

Quando Lympha.

XI. *Lympha perire* potest tam *Vomitu*, & *secessu*, quàm *sudore* ac per *Vrinas*, & forsan quoque *Salivatione*.

Quando Humor Triumviralis.

XII. *Humor Triumviralis* potest imprimis *perire Vomitu* ac *secessu*.

Chyli Defectus Unde.

XIII. *Chyli defectus* est ob *Inediam* vel *Alimentorum Excretionem sursum*, vel *deorsum*, ut & *Fluxum Cœliacum utrumque*, tam *Ictericum*, quàm *Chylosum*.

XIV.

Quot modis pereant Spiritus Animales.

XIV. *Spiritus Animales pereunt 1. Vigiliis perseverantibus. 2. Doloribus atrocibus. 3. Inquietudine atque Agitatione Corporis continuante. 4. Animæ vexatione qualicumque.*

Non tantùm Symptomatibus, sed eorum Causæ proximæ remediū adferri.

XV. Si quis autem ritè totum, quod nunc tractamus, negotium attentâ mente consideraverit; & quomodo in Symptomatum Urgentium medicatione procedant Medici, facilè comperiet non simpliciter & tantum illis *Symptomatibus, quà talibus, remedium ipsos afferre, verùm ipsorum quoque Causæ proximæ & continenti;* quamvis illa non semper sit Morbus primarius quo tenetur Æger, pendeat licet aliquando ab illo morbo, quod exemplo fiet magis manifestū.

Hæmorrhagia larga Febri ardenti superveniens unde oriatur:

XVI. Superveniat exempli gratiâ Ægro *Febre ardente* laboranti *Hæmorrhagia*, non mediocris & critica, quæ ipsum levet, aut curet; sed Symptomatica & larga, quæ ipsum valdè debilitet, quin in Vitæ discrimen coniiciat, perseverante ipsa Febre. Tunc certè illa Hæmorrhagia ortum habebit *à Bile valde acri* Febrem ardētem quidem producente ac fovente; sed insuper *Sanguinem* admodum *attenuante* ac dissolvente, adeò *ut viam quærat & inveniat in Vasis ad Nares tendentibus*, ibidemque facilè patentibus; vel in *Utero* vel in *Hæmorrhoidibus*, vel in *Renibus*, vel *alibi:* unde Sanguis copiosè effluens Vires Vitales extremè debilitat & in præsens vitæ discrimen coniicit Ægrum, adeò ut nisi brevi compescatur Sanguinis effluxus, moriendum sit Ægro.

& quomodo fiat

Curam requirit neglectâ tantillùm ipsa Febre.

XVII. In tali Ægro quamvis Affectus primarius sit Febris Ardens à Bile Acriore producta; producitur tamen ab eâdem quoque notata Hæmorrhagia extremè periculosa, & ad *sui medelam Medicum vocans* & urgens, licèt *neglectâ tantillùm ipsa Febre.*

Indicat sui suppressionē. Quæ dupliciter obtinetur

XVIII. *Hæmorrhagia* verò illa periculosa *Indicat sui suppressionem. Suppressio* autem illa *obtinetur* partim *Coagulando Sanguinem*, ubi effluit, quo reliquo affluenti non pateat ampliùs exitus; partim *Temperando Acrimoniam Bilis* Sanguinem nimiùm attenuantis, quò minùs aptus sit ad fluxum, hinc & effluxum.

In ejus cura sanguis coagulandus & Bilis Acrior temperanda.

XIX. Causa ergo Hæmorrhagiæ est Sanguis tenuior & minus consistens; hujus Bilis Acrior: Docuimus autem in superioribus & Sanguinis Consistentiam diminutam, & Bilis Acrimoniam auctam, Morbos esse: Dum igitur ad Hæmorrhagiam curandam usurpo remedia & Sanguinem Coagulantia, & Bilem Acriorem Temperantia, reverâ Morbos curo, non Symptomata; quamvis tunc non instituo Curare in specie ipsam Febrem Ardentem, Primarium Morbum, sed illi copulatum, imo ejus Causam, & majus vitæ periculum producentem. Curo igitur *Bilem Acriorem, non quà Febrem, sed quà Hæmorrhagiam producentem.*

Dolorem esse Febris ardentis Symptoma, & qua ratione.

XX. Sic quoad Dolorem qualemcumque Atrocem, atque Vires Animales primò, hinc & Vitales consumentem, *Dolor* quidem est *Symptoma* exempli gratiâ itidem *Ardentis Febris*, sed non Febris, quà Febris, sed *quatenus ab Humore valde Acri producta*, atque hujus quoque ratione Dolorem in variis Partibus producentis.

Dolor Capitis vehemens quid indicet.

XXI. Quatenus autem à Dolore Capitis puta vehementi Animales Spiritus exhauriuntur, ideoq; summopere debilitatur Æger, unde non rarò Delirium, hinc & Mors sequitur aliquando; ab illo *Dolore Urgente Indicatio petitur Dolorem Mitigans.*

Quomodo mitigatur.

XXII. *Mitigabitur autem Dolor Medicamentis Humorem, Halitumve Acrem, Doloris causam,* lenientibus, demulcentibus, temperantibusque.

Curato morbo à quo oritur curatur dolor

XXIII. Humor verò, Halitusve Acer nobis habetur pro Morbo. *Curatur ergo Dolor, curato Morbo,* à quo habet ortū: licèt non curato semper simul Morbo, vel affectu primario, Febre.

Rectè sub initium Ægris exhiberi Anodyna.

XXIV. Quisquis hæc à me dicta ritè consideraverit, facilè claudet Os ineptis Medicis Me, aliosque imperite culpantibus; ac si *præter Methodi Medendi leges ac præcepta exhiberemus mox in Curæ initio Ægris Medicamenta Dolores, aliaque Symptomata Mitigantia.*

Rarissimè Ægros uno tantùm laborare morbo. Unus tamen est primarius

XXV. Non considerant namque *rarò, imò rarissimè uno tantum affici Ægros affectu vel morbo,* sed plerumque multis, & quandoque multiplicibus; quamvis *unus* haberi possit *omnium primarius*, à quo denominationem habere potest Affectus sæpissimè complicatus.

Qui curandus non neglectis reliquis.

XXVI. Dum ergo sæpe multis morbis ab eâdem causa pendentibus, vel multiplicibus à diversis causis ortum habentibus laborat idem Æger, bonum est ita singulos considerare, ut quamvis *Curetur primarius, non negligatur tamen in Curâ reliqui*, & imprimis quando ipsorum Curatione promovetur primarii Curatio, adeò ut non rarò *Affectus levioris Curatio sit præparatio, & via ad primarii Curationem.*

Morbi secundarii cura aliquādo est via ad curationē primarii.

In Febre ardenti urgere sitim, Capitis dolorē, vigilias, Deliriū, inquietudinē, &c.

XXVII. Exemplo res fiet iterum manifestior. Vocetur Medicus ad *Ægrum Febre ardente laborantem*, in quo præter *Ardorem urgeat Sitis, Capitis Dolor, Vigilia, mox & Delirium, Inquietudo*, & quæ solent tunc simul observari.

Febris ardentis causa Bilis.

XXVIII. *Febris ortum* habet à *Bile* Æstate post intensum Solis æstum acri factâ, inque Sanguinem effusa.

Quæ non potest educi ex sanguine nec ad temperiem reduci.

XXIX. Hæc *Bilis* quemadmodum *non potest mox educi è Sanguinis massâ, vel ad temperiem laudatam reduci*, verum id paulatim exspectandum beneficium: nonne utile, quin necessarium erit, quoties id potest obtineri, ut *Capitis Dolor minuatur, vel tollatur, Somnus exulans Concilietur, Delirium emendetur*, quamvis nondum possit tolli Febris?

Utile Capitis dolorem mitigari somnū conciliari, delirium emendari, &c.

Quibus id Medicamentis obtineatur.

XXX. Hæc autem omnia obtinebuntur *Medicamentis Acrimoniam Bilis temperantibus*, adeoque *Anodynis* maximè, & *Narcoticis;* quæ cùm *promoveant* quoque *Febris Ardentis Curationem* immeritò culpantur à rerum optimarum ignaris, & magno Ægrorum damno negliguntur ab imperitis, utut ætate suâ & multorum annorum praxi, sed infeliciter ferè institutâ, gloriantibus Medicis: hoc est, Senibus magis, quàm peritis. Peritia siquidem non tam multorum annorum serie, quàm multarum rerum usu comparatur.

Anodynis & Narcoticis Febris ardentis curationē promoveri.

CAPUT XVII.

De Indicatione Vitali.

Unde petatur Indicatio vitalis.

I. Quæ vulgò vocatur *Indicatio Vitalis*, ea dicitur à *Viribus peti.*

Vires duplices.

II. *Vires*, sicut nuper dictum, observamus & agnoscimus *duplices*, *Vitales sive Naturales*, & *Animales.*

Quænā pertineāt ad Vires vitales.

III. Ad *Vitales Vires* diximus pertinere tum *Sanguinem*

Sanguinem, tum *Humores omnes ad Ipsius constitutionem occurrentes*, *Bilem, Lympham*, *Humorem Triumviralem*, Ipsumque adeò *Chylum* sicut ad *Vires Animales, Spiritus Animales* dictos; Vitalem namque, aut Naturalem, nullum observamus, nullum proinde admittimus.

Quænam ad Animales. Quatenus in Indicatione præservatoria, & quatenus hic vires consideranda.

IV. Ubi nuper egimus de Indicatione Urgente, harum quoque Virium utrarumque fecimus mentionem, sed quatenus tunc *prævenimus Illarum deperditionem, atque Jacturam*; *hic* consideramus easdem, quatenus sunt *Conservandæ & Augendæ*.

Quænam remedia ibi, & quænam hic locum habeant.

V. Ibi proposuimus *Remedia ipsarum defectûs causâ accommodata*, hîc proponemus *Auxilia ipsarum reparationi materiam subministrantia*.

Quare vires in Ægris æquè ac in Sanis conservandæ.

VI. Utique cum vita nostra & ad suum esse, & ad suum bene esse à dictis utrisque pendeat Viribus, meritò sunt ipsæ in Medicinâ spectandæ, ac in *Ægris æquè atque Sanis conservandæ*.

In Sanis quorum respectu & quomodo vires conservandæ.

VII. In statu quidem Sano sunt quoque conservandæ Vires, ast ita, ut & *omnium & singularum* simul habeatur *ratio*, quoniam omnes ac singulæ continuò ratione Functionum omnium consumuntur, ideoque sui Reparatione indigent continuâ, quæ fit *convenientium alimentorum*; cuivis ætati, sexui, ac Vitæ Generi accommodatorum *assumptione*.

In Ægris quomodo.

VIII. In *statu autem morboso* ac præternaturali, quoniam non ex æquo consumuntur vires singulæ, verùm in quibusdam hæ, in aliis aliæ, *non possunt* ipsæ semper *solis Alimentis propriè dictis reparari*, quin opus est sæpiùs *alimentis medicamentosis vocatis*.

Effusâ Bile quodnam Alimentum requirat.

IX. Quoties namque *effusa est magnâ copiâ Bilis*, atque ipsius proinde adest in Corpore Ægri Defectus, toties tale *indicatur Alimentum*, quod in specie Bili producendæ est maximè aptum, *Aromaticum* puta, & imprimis *Amaricans*, quale plures nobis præbent Plantæ, multis etiam sanis gratæ, sive in Potu, sive in Cibo usurpentur, Absinthium puta, Abrotanum, Salvia, Majorana, Tanacetum, Ruta Hortensis, Matricaria, Betonica, Melissa, &c. ex quibus non rarò Placentæ parantur, aut Vina medicata. Quæ quoniam sunt sapore acriore, inter Condimenta ferè referuntur.

Plantæ quænam Aromaticæ & Amaricantes. Condimenta inservire Humoribus temperandis.

X. Et certè *Condimenta* omnia, si ritè considerentur, quemadmodum Sapore sunt valdè diversa, ita *inserviunt variis Humoribus nostris reparandis*.

Aromatica & Amaricantia Bilem, Acida verò Succum Pancreaticum & Lympham reparare.

XI. Nam sicut *Aromatica* omnia, & imprimis, potentiúsque *Amaricantia Bilem reparant* & augent in nobis, ita omnia *Acida*, eoq; vergentia reparant *Succum Pancreaticum & Lympham*.

Humorum sapores noscendi. Alimenta quæ ratione Medicamenta & Venena dicantur.

XII. Unde bonum est nosse, *quales* sint etiam *ratione Saporis Humores* in corpore nostro reperti, quò queamus singulis deficientibus reparandis & augendis convenientia invenire & usurpare auxilia & alimenta, quæ ratione saporis excellentioris vocantur *Medicamentosa*, & quoniam simul alterant & mutant Corpus nostrum, si aliquantò majore sumantur quantitate, aut puriora: quæ tunc etiam haberi possunt pro *Medicamentis*, quandiu nempe mutationem afferunt nobis utilem; sicut censenda sunt *Venena*, ubi mutationem afferunt noxiam, & corpus destruunt.

Sanguis deficiens quid indicet, & quibus reparetur. Quænam alimenta Chylum bonum suppeditent.

XIII. *Sanguis* certè si *deficiat* in *Ægris*, *indicat sui reparationem per alimenta multùm blanda, & Chylum similem promentia*; qualia sunt Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Juniorum Animalium, & parata ex ipsis Juscula, Ova recentia, Lac dulce, Cerevisia ritè cocta & fermentata.

Bilis deficiens quid indicet, & quibus reparetur.

XIV. Ubi verò *Bilis deficit*, docuimus eam similiter *indicare sui reparationem* per *alimenta magis Aromatica & Amaricantia*: quò refero *Salia Volatilia*, quæ observavi plurimùm facere ad Bilis laudabilis generationem & augmentum.

Lympha, & Succus Pancreaticus quid indicent, quibus reparetur.

XV. Ubi *Lymphæ, Succique Pancreatici adest in Ægris defectus*, *indicatur* quoque *ipsorum reparatio, sed per Alimenta vel condimenta subacida*, Acetum, Mala Citria, Aurea, Ribesia, Berberorum fructus, & similia.

Saliva & Pituita quid indicet, & quid reparentur.

XVI. Ubi *Saliva, hinc & Pituita* observatur in *Ægris Defectus*, eadem *reparanda & augenda usu aucto Alimentorum magis viscidiorum*, Piscium, Jusculorum ex capitibus præsertim & pedibus animalium terrenorum paratorum, Ostreorum, *&c.*

Humor Triumviralis ex quibus componatur, & si deficiat quid indicet, quibusque reparetur.

XVII. Ubi *Humor Triumviralis* creditur deficere, cùm ex *Salivâ sive Pituitâ inde Ortâ, Bile, succoque Pancreatico* simul concurrentibus habet ortum, *Condimenta indicabuntur tunc magis composita & mixta*, qualia sunt Sinapi, & Raphanus Rusticanus cum aceto parata, Cappares, Genistæ, atque Sambuci flores nondum explicati, & cum aceto conditi, & similia ex Indiâ utraque ad nos deferri solita, atque ex variis plantarum aromaticarum partibus cum aceto præparata.

Plantæ aceto condiendæ.

XVIII. Sic possent ad illorum imitationem in hisce quoque locis plurium Plantarum radices, caules, folia, flores, semina, fructus, aceto condiri & utiliter usurpari.

Ex quibus Chylus paretur.

XIX. *Chylus* præparatur, paratur, & reparatur ex *alimentis facilis fermentationis*, *& multi succi*, de quibus jam egimus, ubi de Sanguinis defectu sumus modò loquuti.

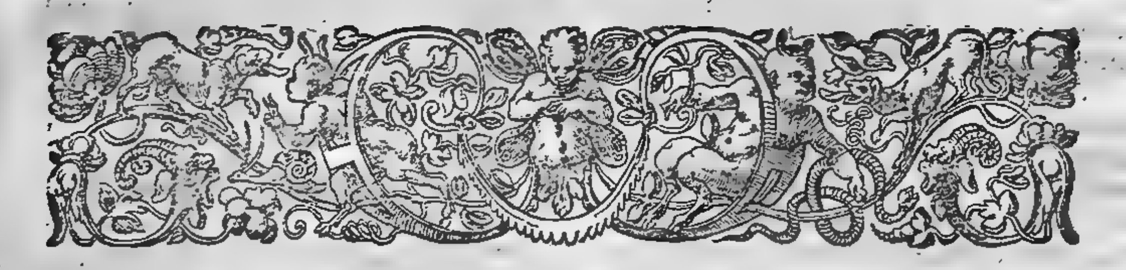
Spiritus Animales deficientes quid indicent, & quibus reparentur.

XX. *Spiritus Animales* in Ægris propter Vigilias, Dolores Corporis, Animive Inquietudinem ac vexationem *Deficientes indicant* itidem sui *Reparationem*, quæ facillimè ac fœlicissimè contingit usu moderato & continuato *alimenti multùm spirituosi*, quale vinum quodvis Generosum, & imprimis ejus Spiritus rectificatus, sed minimâ quantitate sæpiùs usurpatus.

Non Confundenda Humorum desideratorum reparatio, cum eorundem Obtusorum Emendatione.

XXI. Atque sic paucis & in compendio dedimus illa, quæ faciunt ad Indicationem Vitalem ritè cognoscendam, & in usum revocandam. Ubi notandum non Confundendam simul *Humorum* memoratorum *Desideratorum reparationem*, quæ huc spectat, cum Eorundem *Obtusorum ac Inertium Emendatione*, quæ ad Indicationem Curatoriam referenda: quamvis & ad hanc quoque reduci queat *Eorum Defectus*; Possunt enim Copiâ excedere, aut deficere, uti superiùs dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII

DE

METHODO MEDENDI

LIBER SECUNDUS,

QUI

De Materiâ & Formâ Remediorum tractat.

CAPUT PRIMUM.

De Materiâ & Formâ Remediorum in genere.

Primaria Methodi Pars Indicatio Curatoria.

I. UICUNQUE attentus fuit dum de Medendi Methodo hactenus egi, in legendo, is facilè potuit observare *primariam* & amplissimam ejus partem *Indicationi Curatoriæ* deberi.

Eandem Indicationi Urgenti servire.

II. Quin eandem *Indicationi Urgenti servire* docui, quatenus ejus ope Urgentia Mitigantur; vel in totum Tolluntur Symptomata, sicque Conservatis Viribus valde pereuntibus, vita quoque Conservatur, sine quâ Curari nequit Affectus primarius.

In quâvis Indicatione Remedium non vero Remedii Materia & Forma indicari.

III. Quoniam verò *in quâvis Indicatione*, Auxilium quidem ac *Remedium Indicatur*, *non item Materia & Forma Remedii*: ne continuò idem diceretur, Consultum duxi, post examinatas ordine, licèt in compendio, varias Indicationum species, paucis quoque de Materiâ & Formâ Remediorum sive Indicatorum tractare.

Remedia esse Materialia & Spiritualia.

IV. *Remedia* verò alia sunt *Materialia* sive Corporea, alia *Spiritualia* & Discursus, sive Rationes, atque Ratiocinationes; quibus Anima, sive Mens Ægra corrigitur aut erigitur, sicut *Corporeis atque Materialibus emendatur Corpus utrumque continens, sive consistens, atque contentum sive fluidum.*

Spiritualia quænam. Materialia quænam.

Ex esse Usitatiora.

V. Cùm Remedia Materialia sint *usitatiora*, de illis agemus prius.

Unde petantur.

VI. *Petuntur* autem illa *Remedia* partim è *Cœlo*, partim ex *Aëre*, partim ex *Aquâ*, partim è *Terrâ*; non tanquam ex quatuor *Elementis*, verùm tanquam ex quatuor *Matricibus*, ut loqui amant plures Chymici, vel *Receptaculis*, è quibus promere solemus Remediorum variorum Materiam.

VII. E *Cœlo* namque *Solares* saltem *Radii* ad nos pertingunt, magnam in nobis mutationem producentes: quibus etiam utimur in faciendâ Medicinâ. *Quænam è cœlo petantur.*

VIII. Ex *Aëre* habemus *Pluviam*, *Nivem*, *Grandinem*, *Rorem*, *Ventos*, & longè plura, quibus itidem utimur non rarò in Ægrorum curatione, si non omnibus, saltem plerisque. *Quænam ex Aëre.*

IX. Ex *Aquis* non tantùm *Pisces* omnis generis capimus, sed *Coralia* quoque *Margaritas*, *Conchas*, &c. quibus similiter utuntur Medici in Ægrorum suorum Curatione. *Quænam ex Aquis.*

X. In *Terris* & supra *Terram* inveniuntur pleraque non tantùm Vitæ nostræ sustentandæ utilia, atque necessaria, verùm Morbis quoque Curandis Convenientia; quæ vulgò in tres solent dispesci Classes, *Animalium Vegetabilium* & *Mineralium*. *Quænam in Terra & in quot Classes dividantur.*

XI. Ex hisce omnibus tum *Alimenta* petuntur & Sanguini blandiori, & cæteris Humoribus, ut & Animalibus Spiritibus à mediocritate illâ nonnihil recedentibus ac deficientibus reparandis convenientia; tum *Medicamenta* notabilibus in Corpore Mutationibus producendis apta. *Ex iis omnibus peti Alimenta & Medicamenta.*

XII. Quæ ad Alimenta spectant, ea ex iis, quæ nuper de Indicatione Vitali docuimus, facilè poterunt peti.

XIII. *Medicamenta* vulgò, nec malè distinguuntur in *Alterantia*, & *Vacuantia*. Cùm etiam *Medicamentorum distinctio.*

quadrent iis, quæ suprà in Morborum examine, adeoque Indicatione Curatoriâ, hinc & Præservatoriâ, Urgenteque proposuimus.

XIV. Ubi quoniam Indicata præsertim spectavimus, nunc ex professo de ipsorum Materiâ & Formâ diversâ nonnulla proponemus.

Morbos omnes redactos esse ad Corporis qualitates sensiles.

XV. Ut autem omnia brevioribus comprehendamus, considerandum Nos omnes *Morbos Corporis* Utriusque redegisse *ad Ipsorum Qualitates sensiles* tam proprias, quàm communes à statu naturali, adeoque Mediocritate ad Hominis Sanitatem requisitâ recedentes; secundùm quarum Mutationem, adeoque Indicationem, Indicatorum Materiam proponemus.

Qualitatum Sensilium Propriarum Species sex.

XVI. *Qualitatum sensilium propriarum* pro Sensuum Externorum Senario à nobis constituto *Sex* Constituimus *species*. Et 1. quidem ratione *Visûs*, *Colores*, ut & *Pelluciditatem*, *& Opacitatem*. 2. ratione *Auditus Sonos*. 3. ratione *Olfactûs*, *Odores*. 4. ratione *Gustûs*, *Sapores*. 5. ratione *Tactûs Duritiem ac Mollitiem*. 6. ratione *Sensûs Caloris*, *Calorem ac Frigus*.

Qualitatum sensilium communium species decem.

XVII. *Qualitatum* verò *Sensilium Communium* prout in Partibus Consistentibus, vel Fluidis occurrunt *species* constituimus *Decem*. Quarum 1. *Numerum* continet, in solis partibus Consistentibus spectabilem. 2. *Magnitudinem* in iisdem Partibus Consistentibus, uti *Copiam* in Fluidis notabilem. 3. *Figuram* in solis Partibus Consistentibus reperibilem. 4. *Continuitatem*, aut *Secretionem* itidem in Partibus Consistentibus duntaxat occurrentem. 5. *Connexionem* in iisdem tantùm notabilem. 6. *Locum & situm* Partibus utrisque competentem. 7. *Soliditatem* & *Fistulositatem* in Solis Partibus Consistentibus observabilem. 8. *Motum* utrisque partibus contingentem. 9. *Tempus Motûs* quibusdam Partibus Fluidis peculiare. 10. *Consistentiam & fluiditatem* reciprocè mutabilem.

Morborū corporis summa genera decem.

XVIII. Adeò ut ad *sedecim summa Genera* omnes Corporis *Morbi* queant commodè revocari.

Unde Indicationes petantur.

XIX. Docuimus in superioribus *Indicationes* in Methodo Medendi *peti* ab iis omnibus, quæ in Ægris aut *secundum*, *aut præter naturam* concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, sive illa Homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

Remediorum genera esse triplicia. Respectu fontis unde hauriantur.

XX. Ut autem Quadruplicibus Indicationibus magis speciatim à nobis consideratis, Vitali, Præservatoriæ, Curatoriæ, atque Mitigatoriæ sive Urgenti satisfaciamus *triplici Remediorum genere* uti solemus, *Diætetico*, *Pharmaceutico*, *& Chirurgico*: cùm hoc ex triplici fonte hauriantur omnia nostra Remedia, quæ nuper aliter quoque consideravimus.

Et respectu modi operādi.

XXI. Horum omnium Remediorum materiam ut faciliùs assequamur, quod nuper cœpimus dicere, nunc clariùs ac distinctiùs proponemus: si nimirum *Remediorum operandi modum* spectemus in Corporeis vitiis superandis, *triplicia* ferè observabimus *Remediorum genera*: & 1. quidem *Defectum Supplentium* & Restaurantium, Reparantiumque. 2. *Redundantiam Dementium*, quorum quædam Contenta evacuant; quædam Continentia vel Consistentia dividunt ac secant, vel rodunt & consumunt. 3. *Reliquam Mutationem multifariam Alterantium ac Corrigentium.*

1. Defectum supplentia. 2. Redundantiam demētia. 3. Alterantia & corrigentia.

Caput II.

De Supplentibus defectum.

Defectū supplentium materia.

I. *Deficientia in Ægris* quæ *supplent*, tum ex *Alimentis*, *& Condimentis*, tum ex *Aëre* petuntur; adeò ut hæc sit eorum *Materia*.

Pro deficientium diversitate diversa esse remedia.

II. Pro *diversitate* autem *Deficientium*, Sanguinis, Bilis, Salivæ atque Pituitæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Seminis, Lactis, Animaliumque Spirituum, usurpanda erunt Alimenta vel Condimenta diversa, sicut docuimus nuperrimè.

Partes cōsistentes deficientes quænam & quo modo reparentur.

III. Ubi *Partes Continentes* ac *Consistentes* in totum deficiunt, Dentes puta, in Junioribus quidem solent illi ut plurimùm sponte iterum excrescere, non item in Adultis: Ossa alia integra, vel Musculi non solent ulli denuò excrescere: Ubi autem eorum pars aliqua duntaxat periit, solet quidem Ossis loco Callus excrescere, & subinde nova Caro regenerari, & sic porrò: dummodò Externæ noxæ, Aëris præsertim caveantur, & Sanguinis puritas conservetur aut præstetur.

Caput III.

De Evacuantibus Sanguinem, Menses, & Lochia.

Evacuantia duplicia Pharmaceutica & Chirurgica.

Redundantia in Ægris quæ Demunt ac Tollunt diximus esse ratione Partium Contentarum & Fluidarum *Evacuantia* dicta: quorum alia sunt *Pharmaceutica*, alia *Chirurgica*.

Sanguinē tolli ferè Instrumentis Chirurgicis.

II. Primò, *Sanguinem* quidem, excepto Menstruo & Lochiorum, sola ferè videntur tollere *Instrumenta Chirurgica*, quæ Vasa ejus, Venas & Arterias pungendo, aut secando aperiunt, Sanguinique effluxuro viam aperiunt.

Venæ sectio scarificatio. Hirudines.

III. Huc spectant non tantùm *Venæ sectio* dicta, verùm *Scarificationes* quoq; cum vel sine Cucurbitulis: ut & *Hirudines*.

Sanguis è naribus elicitur Pharmaceuticis. Millefoliū è naribus sanguinem elicere.

IV. Ad *Sanguinem* è *Naribus eliciendum usurpantur quandoque Auxilia Pharmaceutica*, asperitate suâ & duritie acuminatâ Venas in Naribus capillares aperientia; quò referri debet *Millefolium*, si naribus indatur, mox externè nares premantur ac fricentur, undè multis solet elici satis facilè Sanguis satis copiosus.

Sanguis mēstruus & Lochiorum evacuatur Medicamentis.

V. Sed quoad *Sanguinem Menstruum & Lochiorum* in Corpore subsistentem, faciliùs, certiusq; ad Effusionem ac Diminutionem movent *Medicamenta*, quàm Instrumenta Chirurgica.

Nequaquam Instrumentis Chirurgicis.

VI. Nam in Utero Vas nullum potest tutò quovis Instrumento Chirurgico aperiri, ut per ipsum educatur Mensium vel Lochiorum Sanguis.

Apertā venā id non semper præstari.

VII. Sed nec in pede aut brachio *aperta vena id certò præstat, sed subinde tantùm, ac per accidens, imò fortuitò*: nam longè sæpius nil hac viâ proficitur, quàm ut alteruter fluxus promoveatur, aut excitetur.

VIII. *Medicamentorum autem convenientium* ope

Sed certius & facilius Medicamentis conjunctis, & quomodo.

ope id faciliùs, certiúsque obtinetur, non quidem semper immediatè, ast *mediatè: correctâ utriusve suppressi fluxûs Causâ remotiore, Obstructione* puta Ductuum à Pituitâ ipsis inhærente, ipsosq; Opplente.

Eorum Materia unde petenda, & quomodo applicanda.

IX. Eorum autem *Materia* consistit in *Plantis omnibus Aromaticis, & blandè Acribus*, ut & *omni Sale Volatili*: quod id citiùs præstat, *si externè* in vase conveniente *applicetur Uteri Orificio* exteriori, unde assurget spiritus salinus sat subitò vias obstructas reserans & Sanguini subsistenti exitum parans.

CAPUT IV.

De Cholagogis.

Cholagoga duplicia. Hæc unde Bilem evacuent.

I. SEcundò, *Bilem Redundantem evacuant & minuunt Cholagoga* dicta tum per *Vomitum*, tum per *Secessum* ipsam Educentia.

II. Sed *Bilem* evacuant *in suo præsertim folliculo collectam*; licèt putem illam quoque, quæ *rectâ tendit ad intestinum* similiter sic evacuari.

Bilis evacuatio per Alvū naturalis, per Vomitū præternaturalis. Assumtorum Naturalis Mot.

III. *Facilior* autem *tutiorque Bilis Evacuatio est per Alvum*, cùm via illa sit *naturalis*; sursum verò ac per *vomitum præternaturalis* Voluit enim Deus Ore assumi alimenta, hinc per gulam depelli ad Ventriculum, ut in eo fermententur ac iterum deorsum ad Intestina propellantur; in quibus postquam secreta est & in lacteas venas colata pars utilis, Chylus dicta, reliquiæ ac fœces paulatim deorsum propulsæ tandem excludantur per anum.

Eorundē Motus præternaturalis ut & cæterorū Humorū Qui motus quomodo fiat

IV. Violenta proinde ac inversa, adeoque perversa, ac *præternaturalis* est *Assumptorum regurgitatio* sursum, ut & cæterorum Humorum ad tenue Intestinum exoneratorum, Bilis, succique Pancreatici Propulsio ad Ventriculum, quæ nunquam contingit nisi propter Intestini tenuis *Motum peristalticum* supernè deorsum tendentem *inversum* ac infernè sursum perperam factum, & contenta sua eò adigentem; unde in consensum tractus Ventriculus patitur similiter motum inversum è pyloro versus orificium superius ad œsophagum & os.

Vomitus præternaturalis.

V. Quamvis autem *Vomitus semper* est *præternaturalis*, & ideò nunquam contingit nisi in statu præternaturali, vel à causâ præternaturali, motuque adeò inverso Ventriculi; solet tamen nonnunquam esse *utilis*, tum *sponte factus*, adeoque *Criticus*, tum *Arte factus*, & *Artificialis*:

Quando utilis. Quando noxius.

quemadmodum *noxius* esse solet tum *Symptomaticus*, ab Humoribus ipsis cum Ægri detrimento excitatus, tum *imperitè aut imprudenter* per assumpta *nimius* aut aliàs, *violentus* factus.

Bilis rectè deorsum malè sursum effunditur.

VI. Quoties autem *Bilis* potest cum Ægri *commodo deorsùm* expelli, *malè* videtur illa mihi *sursùm effundi*.

VII. Incipiemus proinde à Cholagogorum Bilem deorsùm evacuantium materiâ.

Cholagoga duplicia. Scammonii blanda purgatio.

VIII. Distinguuntur autem illa in *blandiora*, sive *mitiora & potentiora*; quorum illa *majore*, hæc *minore* solent *exhiberi quantitate*: quamvis hæc quoad operationem sint quandoque non minùs blanda quàm illa: quod de *Scammonio* verissimum esse, quicquid garriant imperiti, testatur ubique Medicorum peritiorum experientia quotidiana. Ego certè post alios multos aliquot millenis vicibus eo sum usus, sed semper cum successu optimo, & operatione blandâ.

Cholagoga mitiora.

IX. Inter *Cholagoga Mitiora*, quæque majori quantitate possunt exhiberi, numerantur *Manna, Cassia, Tamarindi, Rosarum pallidarum, & Violarum Succus, Persicorumque flores, Myrobalani Citrinæ, Rhabarbarum & Aloë*: uti inter

Potentiora.

potentiora Scammonium & Asarum, & si quæ sunt plura.

Mannę dosis & vires.

X. *Manna* quidem exhibetur ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij. est blandum Medicamentum, quod non tantùm Bilem, verùm Pituitam quoque purgare atque per Alvum evacuare solet.

Quot modis queat exhiberi.

XI. Hæc quoniam plerumque immunda & fœcibus plena occurrit, dissolvitur in Vino, Cerevisiâ, Jusculo, Aquâve stillatitiâ fœniculi, menthæ, aliâve simili, calefactis, mox per linteum colatur, ut fœces à liquore mundo secedant, qui hauritur. Aliàs si mundior fuerit, Infantibus & Pueris comedenda datur. Potest etiam Cerevisiæ cum pane coctæ sacchari loco addi, & sic exhiberi, si priùs in nodulo claudatur, ut fœces in eo remaneant & pars munda eliciatur.

Cassia duplex. Fistularis purgat, & qualis esse debeat.

XII. *Cassia* duplex usurpatur à Medicis, alia Fistularis, alia Lignea: inter Purgantia verò usurpatur *Fistularis*, quæ laudatur nuper extracta & subacida.

Ejus dosis. Quibus corrigatur. Quomodo exhibeatur.

XIII. Exhibetur ipsa ab ℥j. ad ℥ij. Quoniam verò flatibus facilè dat ansam, carminantia dicta simul usurpantur ad ejus correctionem. Boli formâ exhiberi potest, aut Potionis, si diluatur.

Tamarindorum vires.

XIV. *Tamarindi* sunt Cassiâ longè acidiores, ideoque æstum simul temperant.

Dosis.

XV. Exhibentur etiam ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Pulpa.

XVI. Cum fructus racemi conjuncti adsint, solet ab ipsis Tamarindorum *Pulpa* separari, & ad usum servari.

Quot modis exhibeatur.

XVII. Potest ipsa & Boli, & Potionis, & Conditi formâ exhiberi.

Succi Rosarum & Violarū Usus. Sirupus Mel, & Conserva. Horum doses. Quot modis exhibeantur.

XVIII. *Succi Rosarum Pallidarum* frequentior, ut & *Violarum* rarior *usus* est ad Bilem purgandam. Ex quibus paratur & Syrupus & Mel, & Conserva, Dosis autem Succi est ℥ij. at Syrupi, Mellis & Conservæ est ℥iij. ad ℥iv.

Medicamenta pauca quantitate assumenda præferri.

XIX. Possunt & Succus, & Syrupus, & Mel liquore grato dilui, & sic exhiberi. Quamvis non parùm molestum sit ægris tantam Medicamenti copiam simul ac semel assumere: quapropter à plerisque *præferuntur medicamenta*, quæ *minore quantitate* possunt usurpari.

Florum Persicorum us. Sirupus, & Conserva.

XX. *Persicorum flores* in hisce regionibus rariores rariùs etiam *usurpantur*, nisi aliunde ad nos deferantur & imprimis in *Syrupum*, aut *Conservam* redacti.

Vires.

XXI. Aliquantò potentiores sunt floribus rosarum & violarum; quin facilè *vomitum* quoque cient; *aquasque* unà cum Bile educunt.

Sirupi & Conservę doses.

XXII. Syrupi quidem dosis est ad ℥iß. & ℥ij. Conservę autem ad ℥j.

Myrobalanorum Citrinarū vires.

XXIII. *Myrobolani Citrina* laudantur, quòd levi adstrictione sint præditæ, ideoque simul roborent.

Dosis & qui exhibeantur.

XXIV. In substantiâ exhiberi solent ad ℥ iß. & ℥ij. in infusione ab ℥ß. ad ℥j.

Rhabarbari usus & vires.

XXV. Decantatissimum & vigilantissimum Cholagogum censetur *Rhabarbarum*, itidem blandè adstringens; ideoque in alvi fluxu quoque laudatum.

Dosis, & qui exhibeatur.

XXVI. Usurpatur in substantia à ʒj. ad ʒij. In Alvi fluxu priùs torreri solet, atque similiter ad ʒj. vel ℈iiij. exhiberi.

XXVII. Infundi quoque solet à ʒij. ad ʒ ß. & ʒvj. & quandoque leniter decoqui.

Aloës vires & usus. Et quot modis exhibeatur

XXVIII. *Aloë* summoperè amaricans, ideoq; Hæmorrhoides, Menstrua, & alios Sanguinis fluxus facilè concitans non satis tutò quibusvis exhibetur, & imprimis formâ pilularum, ne ipsius amaror percipiatur.

XXIX. Datur tamen aliquando in Electuario, Hierâ picrâ dicto; & sæpè ad Menses movendos; cùm Pituitam quoque incidat, & Uteri orificia obturantem solvat & propellat. Datur etiam in Vino Medicato.

Ejus dosis.

XXX. Dosis ejus est à ℈ß. ad ʒj. & ʒij. Aliquando namque parvâ quantitate multùm purgat, aliquando vix majore.

Ejus præparatio. Aloe Rosata. Pilulæ Francofurtenses.

XXXI. Præparatur ipsa frequenter succo Rosarum pallidarum, & tum vocatur *Rosata.* Posset quoque *Violarum* succo sic parari, quin eo paratæ dicuntur Pilulæ Angelicæ Bejeri, aut Francofurtenses vocatæ, atque per universam Europam satis notæ.

Scammonii vires.

XXXII *Scammonium* potentissimum est omnium Cholagogorum Evacuans, quippe quod ad gr. xv. tantùm tutò exhibetur. Est autem insuper tutissimum remedium. Corrigitur vulgò Cydonio malo, in quo decoquitur & vocatur *Diagridium.*

Diagridium quid. Scammonii præparatio egregia.

XXXIII. Præparatio ejus facilior est, si dosis ejus contundatur & affusâ aliquâ Aquâ stillatitiâ, quicquid eâ dissolvi potest, effundatur, remanente in fundo materiâ nigricante, addendo liquori tantillum Julapii, vel Syrupi rosacei. Cujus medicamenti ope dejectio Bilis & Aquarum promovetur facillimè, atque sine omnibus torminibus ac molestiis; adeò ut nullum norim medicamentum Purgans huic præferendum, atque magis tutum, cùm & Puerperis, & Infantibus sæpissimè exhibuerim cum summo successu; nec parùm risi postmodum Theoreticorum nostrorum Scriptorum Metum, continuò jubentium abstinendum à Medicamentis Scammoniatis; quamvis vulgatissima *Electuaria Diaprunum Solutivum*, ac imprimis *è Succo Rosarum* dictum vim suam primariam Scammonio debeant.

Scammonio præparato nullum purgans præferendum.

Electua. Diaprun Sol. & è Succo Rosar. vim suã Scammonio debere.

XXXIV. *Asarum* cùm imprimis per vomitum educat Bilem; ipsius inter Vomitoria faciemus mentionem.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

Pituita unde oriatur.

I. INter Humores extra Sanguinis massam in humano Corpore occurrentes *Pituita* post Bilem numeratur, quam non semel docuimus Ortum suum primarium habere è Salivâ, & Muco forsan.

quomodo generetur

II. Saliva siquidem continuò ad Os confluens continuò deglutitur, Ipsique forsan Mucus in faucibus conjungitur & simul per OEsophagum in Ventriculum detruditur, ubi Tunicas oblinit, sensimq; ad tenue Intestinum protruditur, atque ibidem propter Crustam pannosam adhærens diutiùs moratur: adeò ut *in tenui* præsertim *Intestino* colligatur & coacervetur, nullibique in statu naturali tam copiosa reperiatur quàm in laudato Intestino.

Ejus loc.

Quæ mala producat. Esse minuendã.

III. Hæc *Pituita*, ubi exuperat, cum Chylo ad Sanguinem transit, eundem, hinc & aliquando Corpus universum reddit *Pituitosum*: quocirca eadem tunc Minuenda est.

Quomodo, & quibus viis id fiat.

IV. *Minuitur* autem, dum ejus pars aliqua è Corpore ducitur, ac evacuatur: quod fieri potest per vias universales omnes, *Vomitum, Secessum, Vrinas, Sudores, ipsamque Salivationem.*

Phlegmagoga quæ & quotuplicia.

V. Nunc autem agemus de *Materiâ Medicamentorum Pituitam* per *Alvum ac secessum evacuantium.*

VI. Hæc Medicamenta dicuntur *Phlegmagoga*, dividunturque vulgò in *Mitiora* & *Potentiora.*

Mitiora. Potentiora.

VII. Inter *Mitiora* numerantur *Manna, Aloë, Sena, Myrabolani Chebulæ, Emblicæ ac Bellericæ*, ut & *Agaricus, ac Mechoacanna.* Inter *Potentiora Turbith, Carthami semen, Hermodactylus, Sagapenum, Opopanax, Colocynthis, & Euphorbium: Mercurius sublimatus dulcis, & Præcipitatus Quivis.*

Myrabolanorum differentia.

VIII. *Myrabolani Emblicæ ac Chebulæ* convenientiores censentur Pituitæ evacuandæ; *Bellericæ* autem quoniam creduntur quodammodo adstringere, commendantur magis in Pituitâ non glutinosâ, sed fluidiore. Dantur omnes in substantiâ à ʒj. ad ʒij.

Vires. Dosis.

Agarici vires. Dosis. Quibus corrigatur.

IX. *Agaricus* & *Agaricum* quibusdam, Sennerto, &c. *Pituitam fluidiorem* creditur magis evacuare, quàm *glutinosam*; aliis contrà, Mesue. Daturque à ʒj. ad ʒij. in substantiâ; cumq; Ventriculo habeatur adversum, Corrigitur Zinzibere, Nuce moschatâ, & aliis aromatibus.

Agaricus Trochiscatus.

X. Parantur ex Ipso & Zinzibere Trochisci, & dicitur Agaricus Trochiscatus.

Mechoacanna vires. Dosis.

XI. *Mechoacanna Pituitam*, sed imprimis *Humores Serosos* evacuat; daturque à ℈ iiij. ad ʒij.

Turbith Vires. Usus. Dosis.

XII. *Turbith ac Turpetum Pituitam crassiorem ac tenacem* ex Universo Sanguine, partibusque remotis creditur educere; daturque in substantiâ à ℈ ij. ad ℈ iiij, & ʒ j ß. In Infusione autem, uti alia ferè omnia ad duplum, hoc est, à ʒ i ß. ad ʒ iij.

Carthami Seminis vires. Usus. Dosis Syrupi Diacnicu Dosis.

XIII. *Carthami, sive Cnici Semen* dicitur *Pituitam & Aquas* & sursum & deorsum evacuare; usurpaturque frequentiùs in decocto à ʒiij. ad ʒ vj. Paratur ex ipso *Syrupus Diacnicu* dictus, daturque ad ℥ij.

Hermodactyli vires. Dosis.

XIV. *Hermodactylus Pituitæ Glutinosæ* educendæ, etiam è locis remotissimis, adeoque ipsis *Articulis* convenit; daturque à ℈ij. ad ℈iiij. & ʒ j ß.

Sagapeni & Oppopanacis vires. Dosis.

XV. *Sagapenum & Opopanax* Gummi sunt, *Pituitæ Glutinosæ tum incidendæ, tum educendæ* apta, à ʒ ß. ad ʒj.

Foliorũ Senæ Vires. Usus. Dosis.

XVI. Libet hisce addere *Sena folia*, quippe quæ *Pituitam* non minùs educunt, quàm Humorem Melancholicum, de quo posteà. Exhibentur à ʒ j. ad ʒij. in pulvere ac substantiâ,

cum

cum pulpâ Prunorum in formâ Electuarii, & ad ℥ ß. in infusione.

Colocynthidis Vires. Dosis Trochisci Alhandal. XVII. *Colocynthis*, cujus Pulpa solet usurpari; remoto semine, potens est Phlegmagogum, quippe quod datur tantùm ad gr. xv. ut & ipsius Trochisci, *Alhandal* dicti.

Euphorbii Dosis. Vires. XVIII. *Euphorbium* acre ac rodens Vegetabilium Phlegmagogorum potentissimum, datur tantùm ad gr. viij. vel decem. Pituitam lentam educens, ut & Humores Serosos.

Mercurii præcipitati & sublimati vires. XIX. *Mercurius* cum Mineralium Spiritibus Acidis quovis modo præparatus, ac *præcipitatus*, aut *sublimatus*, potens efficaxque existit Phlegmagogum, pro sui præparatione diversâ dosi variâ exhibendum.

Quâ ratione uterque operetur. XX. Videtur autem mihi *Mercurius* in qualicunque sui præparatione notatâ *imbibere atque concentrare plurimum Spiritûs Acidi*; cujus ratione *incidat* potenter *Pituitam Glutinosam*, eamque aptam reddat ad evacuationem; concurrente forsan simul *Effervescentiâ cum Bile* institutâ, cujus ope erumpentes Halitus Acres irritent Intestinum Tenue ad sui Coarctationem frequentiorem, continuatamque, hinc & Contentorum Solutorumque exclusionem.

Mercurius purus non evacuat humores per alvum. Quatenus blandior aut vehementior purgat. XXI. Qui proinde *Mercurius purus* putus non solet ullos *evacuare Humores per alvum*, postquam præparatus est cum Spiritibus Mineralium acidis, magnam evacuandi nanciscitur vim: sed quæ tantò existit *blandior*, quantò spirituum dictorum Aciditas est magis tecta & concentrata; uti contrà *vehementior*, quò eadem magis est manifesta.

Mercurii sublimati Vires. Dosis. XXII. Unde *Mercurius Sublimatus Corrosivus*, omnium Mercuralium Medicamentorum (quantùm Ego saltem novi) *vehementissimum* vix *ad grani partem quartam*, & ad summum *mediam*, & ne sic quidem satis tutò exhiberi potest: quin cum summâ Humorum omnium, corporisque agitatione ac conturbatione non solùm deorsum, sed sursum quoque Humores Pituitosos qualescumque, etiam multùm glutinosos educit. Unde *non facilè ulli dandum*, postquam suppetunt blandiora, & tutiora, & illa quoque satis efficacia. *Usus ferè nullus*

Mercurii dulcis vires. XXIII. Illud autem facit *Mercurius sublimatus*, ad illius differentiam, *Dulcis* vocatus, hoc est minimè Corrosivus, quo ille gaudet nomine, & quidem ob suam acrimoniam extremam.

Mercurius Corrosivus quomodo paretur. XXIV. Ubi namque *Mercurius* vel cum Vitriolo & Sale marino tritus vel in Igne forti Nitrive Spiritu priùs solutus, addito Sale marino, tandemq; post Spiritus acidi partem multam destillatione abstractam igne fortiori urgetur, Nivis vel Glaciei ad instar in Vasis partem superiorem attollitur, estque tunc validè Acris, ac Corrodens, vulgò *Corrosivus* dictus.

Mercurius dulcis quomodo fiat. Ejus dosis. XXV. Huic Mercurio sublimato Corrosivo si Crudus addatur, simulque teratur, mox iterum sublimetur, prodibit & assurget omnis Acrimoniæ expers, ideoque *Dulcis* dictus; cujus grana xx. ad xxx. tutiùs exhibentur, quàm Corrosivi pars Grani tertia, vel quarta.

Mercurii sublimati acrimonia qui tegatur. XXVI. Mirum autem est novâ Mercurii additione ac sublimatione obvolvi ac tegi, quin corrigi posse tantam & tam nocentem *prioris acrimoniam, & austeram, & urentem, rodentemque*. Vix enim putem aliquam reperiri in rerum naturâ Austeritatem, quæ cum sublimati corrosivi Mercurii Austeritate queat conferri. Cùmque Austera pleraque sint terrea & sapore obtuso, hic Mercurius acerrimus simul existit, & omnia penè consumens: quo malim proinde abstinere, quàm frequenter uti Medicos de suorum Ægrorum salute multùm solicitos. *Ejus austeritas extrema, & acerrima.*

Mercurii præcipitati præparatio varia. XXVII. *Præcipitatus* paratur: *Mercurius* priùs *in Acido Spiritu solutus*; hinc post ejusdem abstractionem *in fundo remanens*, aut *Salis marini*, vel *tartari* additi ope ad *fundũ depulsus*, ac verè *præcipitatus*. Cujus utriusque Præparationes occurrunt plurimæ, tum ratione solventis, tum ratione præcipitantis, tum ratione Coloris.

Mercurius aliis purgantibus additus melius operatur. XXVIII. Quocunque modo paratus sit Mercurius cum majori successu usurpatur, certiusque operatur, si alii Purganti jungatur; quo ad evacuationem faciliùs deducitur, quàm si solus exhibeatur, cujus rei ratio ex suprà dictis facilè patet; quoniam nempe Humores pituitosos imprimis attenuat & incidit, atque sic ad eductionem præparat.

CAPUT VI.

De Melanagogis.

Humor Melancholicus, cujus naturæ. I. INter Humores à Sanguinis massâ diversos fit passim mentio *Humoris Melancholici*, quem vulgò *Terrenæ* pronuntiant naturæ.

Qui nam humores Auctori dicantur Melancholici. II. Quantùm Ego ex accuratâ & longâ Ægrorum à me curatorum observatione, atque Humorum Affectus Melancholicos dictos producentium evacuatione laudabili, hoc est, Affectus notatos fœliciter curando, factâ, judicare potui; Duplices Humores, à quibus Affectus illi pendebant tunc notavi, non parùm inter se differentes, *Austeros* puta, & *valdè Glutinosos Pituitosos*: quibus partim correctis, partim eductis curavi fœliciter dictos Affectus; quapropter Utrosque *Melancholici Humoris* nomine indigitandos censui.

Qui notandi in Curatione Melancholicorum. III. Hæc autem distinctio haud est parvi pendenda à Medicis Praxin aliquando facturis, quoniam illâ neglectâ vix unquam ex voto *curabuntur Melancholici*: quinimò planè persuasus sum ideò tam rarò curari fœliciter Affectus Melancholicos, quia illam distinctionem non satis observârunt plerique Medici, Authoribus suis nimiùm addicti, atque eorum, quæ in praxi contingunt, negligentiores.

Ut & in eorum alteratione & purgatione: Quibus Humores austeri corrigantur. Et quibus Glutinosi. IV. Vel idcircò autem ad illam distinctionem attendendum est, quia in horum *binorum Humorum & Alteratione*, & imprimis *Evacuatione* eadem non possunt semper utiliter usurpari Medicamenta.

V. Humores namque *Austeros alterant & corrigunt* optimè *Salia Volatilia & Planta omnes Aromatica* blandiores. *Glutinosos* autem etiam *Spiritus Acidi*, qui corrumpunt ampliùs & noxios reddunt Austeros.

Quibus evacuentur Austeri. Quibus Glutinosi. VI. *Austeri Humores evacuantur* fœlicissimè per vulgò dicta *Hydragoga*, *Glutinosi* verò per *Phlegmagoga*.

Humorũ horũ distinctio quàm necessaria.

VII. Unde cuivis patet facilè; quantæ utilitatis, imò *necessitatis* sit, ad medicinam ritè faciendam *hæc distinctio*, quæ in Affectibus Melancholicis tam cognoscendis, quàm curandis lucem affert magnam: sicut agnoscent, quotquot in ipsorum curatione occupati conferent ea, quæ ab aliis & à me super hoc negotio sunt dicta & scripta.

Duo Genera Humorum Melãcholicorũ & eos purgantium.

VIII. Ergò *duo Genera Humorum Melancholicorum; duo Genera Medicamentorum ipsos Purgantium* proponemus.

Caput VII.

De Menalagogis Humores Glutinosos Evacuantibus.

Quæ Glutinosos humores purgent.

I. PRopriè loquendo Humores hi sunt *Pituitosi maximè Glutinosi*, quibus educendis conveniunt *Myrabolani Indæ, Polypodium, Epithymum, Sena, Elleborus niger, Lapis Lazuli, & Lapis Armenus.*

Myrabolanorum Indarũ vires. Dosis.

II. *Myrobalani Indæ* blandiùs id efficiunt, sumunturque ut cæteræ ad ʒj.

Polypodij vires. Dosis. Quomodo exhibeatur.

III. *Polypodium* blandum est medicamentum, quod etiam *Pituitam* educere docent, Daturque ad ʒj. ad ʒij. & ʒiij. In decoctione aut infusione ad ʒvj. & ℥j.

Epithymi vires. Dosis.

IV. *Epithymum* itidem blandum est medicamentum, quàm præcedens tamen efficacius, utpote magis aromaticum; datur à ʒſs. ad ʒij. & ʒiij. in Infuso ad ʒvj. & ℥j. quamvis aliqui plùs dent.

Foliorũ Senæ & Rhabarbari usus.

V. *Senæ folia* hoc tempore in frequentissimo sunt cum *Rhabarbaro* apud Medicos vulgares usu; adeò ut in quovis affectu, undecunq; orto, si purgandum videatur semper atque tantùm præscribantur à plerisque hæc duo medicamenta; sive tantùm infundantur, sive simul leviter decoquantur in liquore ipsis probato, hinc Colaturæ addatur vel Manna, vel Syrupus aliquis laxativus, rosarum puta cum senâ; vel de cichorio cum rheo, vel diacnicu, vel flores Persicorum, vel aliquando Electuarium Diaprunum solutivum, Diaphœnicum, Diacarthamum, aliudve simile.

Senæ vires. Ejus correctoria. Mũdatio In decoctione ejus intima vis elicitur. Hæc Melancholicos purgat humores qui tormina excitant.

VI. Cæterùm *Sena blandum* est medicamentum, si aut in *substantiâ*; aut *infuso* exhibeatur, *non item si decoquatur*, tunc enim *tormina* solet producere.

VII. Propter illa tormina solent ipsi *anisi, aliave carminantia semina* addi; quin *stipites* abjici, cùm ab iis præsertim credantur produci *flatus & tormina.*

Humoribus Austeris & Acidis malè adhibetur nisi fint præparati

VIII. Quantum Ego potui observare, ubi *decoquitur sena*, videtur *vis ejus intima elici*, quæ non tantùm Pituitam minùs & magis glutinosam, sed Austeros quoque Acidosque adeòque summè *Melancholicos Humores educat quibus* illa debentur *Tormina.*

IX. Unde in quibus abundant tales *Humores Austeri & Acidi* non satis prudenter *exhibetur sena*, nisi ex parte saltem fuerint *ipsi præparati, temperatique.*

Quare in Quibusdam Tormina producat in quibusdam non.

X. Hinc est, quòd *in quibusdam semper à senâ producantur tormina*, quia Humoribus scatent Austeris & Acidis, quod non item evenit aliis, quando *Pituitosi duntaxat redundant Humores*, imprimis, quando iidem sunt *minùs Glutinosi.*

Sena Phlegmagogum & Melanagogum. Rhabarbarum Cholagogum.

XI. Est igitur *sena tum Phlegmagogum, tum Melanagogum medicamentum*, sicut *Rhabarbarum Cholagogum.*

Hoc magis ingratum illo.

XII. Est insuper *sena minus ingratum, quàm Rhabarbarum*, medicamentum.

Senæ Dosis. Ex ejus pulvere & Prunorũ pulpa fit Electuariũ.

XIII. Dosis ejus est à ʒj. ad ʒij. paraturque ex ipsius *pulvere atque Prunorum pulpâ Electuarium* non ingratum, & satis tutum, cujus dosis major erit aut minor, prout senæ plus vel minùs fuerit additum.

Ejus parva quantitas non sufficit ad magnum decocti vi purgante imbuendũ.

XIV. Non possum cum illis sentire, qui putant ℈j. ipsius sufficere ad liquoris convenientis, decocti puta cujusvis, ℥xiij. imò xx. purgante vi imbuendas: quos falsi arguit, etiam præfractos, Experientia.

Nimia Senæ & Rhei quãtitas malè infunditur in pauco liquore

XV. Id quidem certum est, satis imprudenter à multis multum senæ atque rhabarbari infundi in paucâ liquoris cujusvis quantitate, quâ elici non potest sæpiùs non dicam omnis, sed ne quidem media, vel quarta ipsorum vis. Sed stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

In torũ Infusionibus ad quænam attendendum.

XVI. Quisquis proinde certus esse cupit de quantitate tum liquoris, tum purgantis infundendi, attendet 1. ad *ipsum liquorem*, an purus sit, an alterius medicamenti purgantis extractionem juvantis, aut impedientis vi imbutus. 2. An *purgans sit potens, ac purgandi* vi plenum, an eâdem quâvis de causâ plùs, vel minùs *destitutum.*

Aliquãtò plus præscribendum.

XVII. Cùm autem Medicus non possit scire, quale sit purgans, quod usurpabit Pharmacopœus, solent Medici prudentiores *aliquantò plus Purgantis præscribere*, quò si aliquantùm effœtum id sit, quantitate aliquantò majore compensetur illa jactura.

Pharmacopœorũ in horum usu error.

XVIII. Sed alius non rarò hic à *Pharmacopœis* committitur *error*, dum alii purgans infundunt in Liquoris quantitate præscriptâ, alii majore, atque ipsius vel partem tantùm sumunt, vel nimiùm evaporant; quin nonnunquam purgans exprimunt, aut idem omittunt: Unde quanta & quàm incerta sit futura talis Infusi efficacia nemo non videt. Interim putant multi Pharmacopœi talia sibi licere, quibus tamen tam Medicis, quàm Ægris imponitur.

Unde Medicis imponitur.

Quare Autor in sua praxi maluit præscribere Electuaria, Pilulas, quàm Infusiones.

XIX. Quamobrem, cùm impossibile sit Medico cujusvis Pharmacopœi, ubi plures in eâdem Urbe existunt, mores singulares, quos sæpè tegunt, nosse, malui ego in meâ praxi præscribere aut Electuaria, aut Pilulas, quàm Infusiones: cùm Potiones quoque Concinnari possint ex dissolutis liquore convenienti Electuariis; & observavi me longè certiùs, ac tutiùs præ aliis potuisse facere meis Ægris medicinam.

XX. His per parenthesin, cùm in plerisque Purgantibus possint habere locum, sic propositis, pergamus ad cætera Melanagoga.

Ellebori nigri usus. Ejus confusio cũ Albo. Quod est Vomitorium.

XXII. Post Senam examinandus *Elleborus niger*, Veteribus valdè familiare ac tutum medicamentum, quamvis rariùs hoc usurpetur tempore; quo perperam *confuderunt* multi *Elleborum nigrum, cum albo*, dum ille quidem Purgans est per alvum, blandum, hic satis vehemens Vomitorium.

XXII.

Ellebori nigri Dosis. Ejus extractum. Lapidis Armeni & Lazuli vires & dosis.

XXII. *Dosis* ipsius in substantiâ est à ʒſſ. ad ℈ ij. & ʒj. in Decocto ad ʒiij. & ʒſſ. Paratur egregium ex ipso Extractum, quod pro Menstrui diversitate existit diversum.

XXIII. *Lapis Armenus & Lazuli* dicuntur Humores lentos & crassos melancholicos educere à ʒſſ ad ʒj. & ℈iiij.

CAPUT VIII.

De Melanagogis Humores Austeros & Acidos Evacuantibus.

Humoribus Melancholicis post praeparationem convenire Hydragoga.

I. Diximus in superioribus Humores *Austeros & Acidos*, adeóque *magis propriè Melancholicos* dicendos haud evacuari facilè, nisi post praeviam sui praeparationem ac contemperationem, atque tunc ipsis convenire *Hydragoga*, postquam iidem sic correcti ac temperati seri habent formam & consistentiam: Ergò de illis agemus utrisque simul, hoc est, de Humoribus Austeris & Acidis, atq; de Serosis & Salsis Muriaticis: quo ipso facem aliquam illustrandae nostrae Arti Medicae accendo, dum scilicet Humores istos omnes tam diversos à plerisque habitos ad unum genus redigo; sicut priùs Melancholicos ad duo genera deduxi.

CAPUT IX.

De Hydragogis.

Hydragoga quae.

I. Ad *Hydragoga* & Serosos Humores educentia pertinent *Soldanella, Ebuli & Sambuci Bacca, Semen, Cortex medianus, Radix, & Folia: Mechoacanna, Ialappa; Iridis Radix; Gratiola; Esula; Mezereum, Elaterium, Gummi de Peru, & Crystalli Lunae.*

Succi Iridis vires. Addicamenta.

II. Ex *Radice Iridis* recenti contusâ *Succus* exprimitur, qui non tantùm incidendi, attenuandique vi pollet, ast insuper *Serum expurgat*, ei addendo aliquid dulcis, Mannam, Syrupum laxativum rosarum, violarum, aliumve magis purgantem, florum Persicorum, rosſ. solut. cum senâ, de cichor. cum rheo, diacnicu, &c.

Dosis.

III. Hujus Succi dosis est ab ℥ſſ. ad ℥j. & ℥iſſ.

Gravidis non exhibetur.

IV. Quoniam verò Menses quoque solet movere, *Gravidis haud tutò exhibetur.*

Ebuli & Sambuci Vires. Dosis.

V. *Ebuli atque Sambuci* partes molles omnes *aquis ducendis* conveniunt, quamvis partes aliae potentiùs, aliae debiliùs id peragant, unde variâ quoque dosi usurpari solent.

Ex eorū Baccis Rob. Ejʼ dosis. Vires.

VI. Ex *Baccis* contusis Succus exprimitur, qui solâ decoctione in *Rob* vertitur, medicamentum pergratum, quod ad ʒj. & ʒij. datur, nec tantùm *per alvum serum educit*, verum *per Sudores* quoque idem expellit.

Ex Corticibus Succus. Ejʼ dosis vires.

VII. *Cortex medianus* tam *Ligni*, quàm *Radicum* efficacior est, daturque ejus *Succus* inde expressus ad ʒij. & ʒſſ. quamvis etiam decoqui possit. Qui ex radicum cortice habetur, potentior est ac Vomitum simul plerumque movens.

Foliorū usus & vires. Florum usus & vires.

VIII. Solent quoque *prima folia, necdum explicata*, in jusculo pauco decoqui, & ad spinachiae modum parari, atque usurpari, unde aquae blandè per alvum evacuantur.

IX. Quin *flores virides adhuc ac nondum aperti condiri solent*, & Capparum ritu in prandio & coenâ cum carnibus assumi; unde similiter expurgatur blandè *Serum.*

Mechoacanna Vires, Usus & Dosis.

X. *Mechoacannam* diximus jam & Pituitam & Aquas educere per alvum: sive detur in Substantiâ à ℈iiij ad ʒiſſ. & ʒij. sive paretur ex ipsâ Spiritûs Vini ope *Resina.*

Jalappae Vires, Usus & Dosis.

XI. Sed potentius Medicamentum, serososq; Humores foeliciter expurgans est *Ialappa*, itidem radix, sed priore nigricantior, & solidior & ponderosior, cujus in pulvere dosis est à ℈ij. ad ʒj. & ℈iiij. *Resina* autem ad gr. vj. viij. x.

Soldanellae vires.

XII. *Soldanella* commendatur etiam inter Hydragoga, licet culpetur quoque tanquam Ventriculo adversa & tormina excitans. Datur à ʒj. ad ʒiſſ. & ʒij. Ejus autem Succus ad ʒiij. & ʒſſ. Unde patet totam ejus vim non inesse substantiae ipsius Humidiori, sed maximè sicciori.

Dosis. Succus.

Gratiolae vires. Usus. Dosis.

XIII. Aquas quoque ac serum evacuat *Gratiola*, nec tantum per alvum, verum per Vomitum quoque, corpusve non parum turbat, unde inter violenta censetur Purgantia, nec semper satis tutò exhibetur. Dosis ejus in substantiâ est à ℈ij. ad ʒj. in decocto ad triplum, & quadruplum.

Esulae & Mezerei vires. Correctoris.

XIV. *Esula* & *Mezereum* acria sunt medicamenta, & valdè rodentia; unde nisi eorum Acrimonia prius obtundatur, tutò usurpari non possunt. Obtunditur illa mucilagine sem. psyllii, tragacanthâ & similibus.

Esulae Usus. Dosis.

XV. Usurpatur autem *Esula radix*, ac imprimis ejus *Cortex*, à gr. vj. ad gr. x. & xij. *Succus* verò sive *Lac*, à gr. iij. ad gr. viij.

Mezerei Dosis.

XVI. Sic *Mezereum* datur à gr. v. ad gr. viij. & ℈ſſ.

Elaterii vires. Usus. Dosis.

XVII. *Elaterium*, quod est Cucumeris Asinini Succus; potentissimum est Hydragogum, & acre; unde simili corrigitur, quo antecedentia, modo: Hydropicis conducit, ut & illa. Vomitumque similiter movet. Daturque à gr. iij. ad gr. iiij. aut vj.

Gummi de Peru, Gummi Gotte, sive Guttae Gambae vires. Dosis.

XVIII. *Gummi de Peru*, sive *Gummi Gotte*, & *Gutta Gamba* dictum, potens est Hydragogum, idemque quàm tria modò dicta longè tutius, quippe non ita vehemens & acre: Vomitum quoque subinde movet: daturque à gr. ij. ad gr. iiij. & gr. vj. quamvis aliqui parum prudenter ipsum ad ℈ſſ. exhibeant.

Praeparatio.

XIX. Praeparatio ipsius elegans & optima est, si solvatur in Vini Spiritu rectificato, deinde affusa Aquâ rosaceâ vel aliâ praecipitetur ad fundum. Pulvis eleganter flavescens vocatur *Magisterium*, estque tunc longè praestantius medicamentum, quàm si crudum exhibeatur.

Magisterium.

Crystallorū Lunae praeparatio. Vires. Dosis. Usus.

XX. Inter purè Chymica laudatur meritò *Luna sive Argentum*, quando Spiritu Nitri solvitur, hinc & in *Crystallos* redigitur. Potens est *Hydragogum* & summum *Melanagogum.* Dosis ad gr. iiij. v. vj. Pilularum forma commodissimè usurpatur, cum valde amaricet. Laudatur non tantum in Hydrope, verum in omnibus omninò Affectibus Melancholicis.

CAPUT

Caput X.

De Vomitoriis.

I. Postquam in compendio dedimus Purgantium per Alvum Materiam, proximum est, ut similiter Vomitoriorum materiam proponamus.

Vomitoria blanda.

II. *Vomitum movent* quædam *copiâ*, quâ sumuntur, & nauseam excitando Ventriculum ad vomendum blandè concitant; qualia sunt Aqua pura, Jusculumve, aut Cerevisia, & imprimis *tepida*, *copiosè* & quasi ad ingurgitationem hausta; quibus si oleum, butyrum, carnisve pinguedo conjungatur, Vomitus citiùs & faciliùs succedit, cùm sic Nausea potentiùs excitetur; minùs si magis caleant.

Aqua, Jusculũ, Cerevisia. Horum usus.

III. Idem præstabit Mel cum Aquâ dissolutum, aut Coctum copiosè assumptum, ut & Ficuum Decoctum; aut Aquâ tepidâ ficubus priùs comestis superbibitâ; quo artificio innocentiam suam probavit Æsopus.

Mel in Aquâ dissolutũ. Ficuum Decoctũ. Quæ Vomitoria non vera & quæ vera.

IV. Sed ista non sunt vera Vomitoria, cùm Vomitum licet excitent, nullos *Humores* educant, nisi stagnantes in Ventriculo, ac Tenuis Intestini principio; quos etiam *ex Sanguinis massâ in Ventriculum*, hinc & Os *deducunt vera Vomitoria* quæ postmodùm proponemus.

Horum differẽtia.

V. Observo autem alia *Vomitoria Pituitam* præsertim, alia verò *Bilem*, alia *promiscuè quosvis Humores Vitiosos* per Vomitum expellere: quod licet à paucis notatum sit, debebat tamen omninò notari: sicut id patet ex iis, quæ jam diximus dum de Purgantibus per Alvum loqueremur; etiam secundum Auctores Classicos, docendo 1. *Flores Persicorum* etiam per *Vomitum* expellere Humores *Biliosos, ac serosos.* 2. *Asarum Bilem sursum* quoque evacuare. 3. *Turbith Pituitam glutinosam* per *vomitum* ejicere. 4. *Carthami Semen* tum *Pituitam*, tum *Aquas* sursum & *Vomitu* extrudere. 5. *Elaterium Aquam, Bilemque* non tantum per Alvum, verùm *Vomitu* quoque excludere. 6. *Ebuli & Sambuci radicem, corticem, summitates recentes,* ac *Flores Aquas* per *Vomitum* quoque educere. 7. *Gummi Gottæ Aquas & Bilem* tam per *Vomitum*, quàm Dejectionem expellere.

Catalogus eorũ quæ per Alvum, & Vomitum evacuent.

Multa purgãtia simul & vomitum ciere.

VI. Idem de pluribus aliis Purgantibus ex propria experientiâ possem testari, quamvis hoc ab aliis non vidi notatum. Et ne quis putet hoc accidere, quoties satis magnâ ipsa exhibentur quantitate; noverint omnes, qui formulas meas viderunt, me cavere sedulò à Medicamentis tum violentis, tum quantitate magnâ præscribendis: evenit tamen mihi sæpenumerò, ut præter opinionem atq; intentionem meam observarem Vomitus satis frequentes post quorumvis Purgantium exhibitionem.

Huc conferre Humorum Volatilitatem & sursum inclinationem.

VII. Fateor quidem multum tunc *conferre Humorum volatilitatem*, atque *sursum Inclinationem*, non possum tamen id omne huic uni Humorum Proclivitati sursum adscribere, verum partem quoque ipsis Medicamentis; utut ipsa frequentius & abundantius soleant Humores varios deducere ad Alvum.

VIII. Dum proinde primaria & magis consueta examinabimus Vomitoria, quæ in singulis observavi, & memini; eadem simul monebo; quin, ne mihi hoc excidat, à *Cydoniis* faciam initium, quamvis illa plerisque habeantur pro minimè Vomitoriis aut Purgantibus.

Syrupi Cydoniorũ Vires.

IX. Paravi tamen ipse non semel Acidulum *Syrupum*, vel potius *Mi-vam Cydoniorum* ex solo Succo ad Syrupi consistentiam igne blando decocto; cujus effectum laudabilem ac sæpè valdè differentem miratus sum sæpenumerò.

Dosis. Hujus effecta.

X. Hujus si cochleare dimidium Infantibus, vel plùs Adultioribus exhibeatur, *Pituitam Glutinosam* incidit, & nunc *Tussi ex Pulmonibus* educit, nunc *Vomitu è Ventriculo, Tenuique Intestino,* nunc *Dejectione* ab iisdem partibus expellit: quodque maximi faciendum *Robur simul affert Ægris*, eosdemque fœliciter restituit, adeò ut hoc uno remedio plures restituerim Ægros à plerisque medicamentis abhorrentes, ipsaque aversantes. *Pituitæ* autem imprimis, conducit tum *Evacuandæ*, tum *corrigendæ*.

Laus.

Anethi Vires.

XI. Inter Vomitoria referuntur *Anethi semina & flores*: quæ cum *Pituitam* attenuare atque corrigere soleant, eidem quoque *Vomitu Evacuandæ* conducent; danturque ad ʒij. & ʒiij.

Dosis.

Atriplicis vires & dosis.

XII. Vomitum quoque ciet *Atriplicis semen atque radix*. Daturque radix ad ℈iiij. semen autem ad ʒij. & ʒiij. *Bilem evacuat*, hinc in Ictero conducere putatur.

Persicorum flores & Syrupus.

XIII. *Persicorum flores*, atque *Syrupum* ex illis paratum *Vomitu Bilem ac serum* educere jam diximus.

Raphani Succi & Seminis vires & dosis.

XIV. *Raphani succum ac semen* quoque *Vomitum* ciere, atque *Pituitam, serumque* educere docent, si Succi ℥j. ad ℥ij. seminis autem ʒij. ad ʒiij. usurpentur.

Asari vires.

XV. *Asarum* tum quoad *folia*, tum quoad *Radicem Vomitorium* est, atque Purgans per Alvum, *Bilemque* educit. Datur radix ad ℈iiij. Folia verò N. 6.7.8. vel plura, prout majora sunt vel minora ex quibus contusis, addito liquore apto Succus exprimitur, atque exhibetur. Medicamentum, quod licet magni factum sit à quibusdam literatis magis, quàm verè Practicis, non parum ingratum est atque satis violentum, nec ullo modo conferendum cum quibusdam Chymicis, de quibus agemus postmodum.

Dosis. Præparatio. Medicamentum ingratum & violentum.

Turpethi vires. Dosis.

XVI. Docuimus in superioribus *Turpethum* quoque *Pituitam tenacem* Vomitu expellere à ʒß. ad ij.

Ebuli & Sambuci vires.

XVII. Sic *Ebuli & Sambuci* Radix, Cortex, medianus puta & virescens, foliorum summitates nondum explicatæ, atque flores nondum aperti tam *sursum*, quàm *deorsum Aquas educunt*; sicut jam monuimus.

Carthami seminis vires.

XVIII. Idem dicendum de *Carthami semine*, quod similiter *Aquas & Pituitam* sursum ac deorsum evacuat.

Genistæ vires, Dosis.

XIX. *Genistæ folia, flores ac semina Pituitam tenuem, & Aquas* tum *Vomitu*, tum *Secessu* educunt à ʒij. ad ʒiij. & ʒß. unde Hydropicis conducunt: nam & *Urinas* movent.

Ellebori albi dosis & vires.

XX. *Ellebori albi radix* à ʒß. ad ʒj. *Pituitam Glutinosam educit Vomitu*, sed violentum est medicamentum, ideoque nonnullis secuturis modis omnibus postponendum.

Cyclaminis dosis & vires.

XXI. *Cyclaminis radix* ad ʒß. exhibita dicitur non tantum *Hæmorrhoides*, ac *Menses* movere,

vere, ast insuper tam *sursum*, quàm *deorsum* Pituitam evacuare.

Cataputiæ Majoris ac Minoris Vires & Dosis.

XXII. *Cataputiæ majoris radices ac semina* ad ℈j. & ʒß. usurpata *Pituitam Glutinosam, & Bilem Aquasque* tam *sursum*, tum *deorsum* expellunt: quod etiam verum de *Semine Cataputiæ minoris*, quæ *Lathyris* vocatur.

Elaterij Vires.

XXIII. *Elaterium* diximus, & Aquas sive *Serum & Bilem* non tantùm per *Alvum* verum per *Vomitum* quoque vi propellere: postquàm Medicamentum est satis vehemens, atque ad gr. iiij. aut vj. exhibendum.

Dosis. Guttæ Gambæ Vires. Dosis.

XXIV. Sic quoque docuimus *Gummi Gotte* aut *de Peru* dictum, sive *Guttam Gambam* similiter *Bilem* ac *Serum* tam per *Vomitum*, quam per *Alvum* educere itidem ad gr. iiij. aut vj. quamvis hoc medicamentum blandius Censeam Elaterio.

Chymica Vomitoria Vulgaribus longè præferenda.

XXV. Atque sic præcipua vulgaribus Medicis, Galenicis vocatis, medicamenta notavimus vomitoria; superest, ut similiter nonnulla Chymica proponamus, quæ non tantùm non cedent jam enarratis, sed eadem multis antecellunt & superant parasangis, sive consideres ipsorum dosin, quæ ut plurimùm minor est; sive spectes ipsorum operationem, quæ plerumque longè blandior: sive ipsorum efficaciam, quæ longè laudabilior ac præstantior; sive ipsorum usurpationem, quæ longè facilior, cùm & sapore, & odore sint, quàm præcedentia, minùs ingrata: adeò ut modis omnibus prioribus sint præferenda.

Ex quib. petantur.

XXVI. Ista verò petuntur 1. ex Vitriolo. 2. ex Antimonio. 3. ex Mercurio. 4. ex Lunâ.

Vitrioli albi præparatio. Dosis.

XXVII. Ex Vitriolo quidem laudatur 1. Vitriolum *album*, quod Germanis vocatur *Chalitzstein*, vel *Augenstein*, quod Aquâ pluviâ solvitur, filtratur, iterumque crystallisatur, & tunc datur à ℈j. ad ʒß. & ℈ij.

Sal Vitrioli & Gilla Paracelsi quid: Ejus dosis.

XXVIII. Secundò *Sal Vitrioli* vel *Gilla Paracelsi*, quod aliud nil est, quàm Vitrioli Martis aut Veneris cum Sulphure præparati solutio in vulgaris Vitrioli Phlegmate facta: quæ ad ℈j. & quandoque ʒß. exhibetur.

Vomitoriorũ Vitriolatorũ Vires.

XXIX. Hæc Vitriolata Vomitoria imprimis *Phlegma* sive *Pituitam*, & *Humores illi immersos* blandè satis evacuant.

Ex Antimonio infinita Vomitoria parari. Eadem esse purgantia. Eorum vires. Ex Antimonio Evacuãtia & Alterantia parari. Ex Antimonio Medicamentum Universale parari.

XXX. Ex Antimonio infinita ferè parantur *Vomitoria*; quæque omnia simul sunt *Purgantia per Alvum*; quæ omnes educere solent *Humores* in Corpore peccantes, *Bilem, Pituitam, & quodvis serum*; adeò ut non putem ullum reperiri in rerum naturâ Medicamentum ipsi Antimonio æquiparandum; postquam non tantùm *omnis generis Evacuantia*, sed & *Alterantia* ex ipso queunt parari; unde si aliqua reperiatur in rerum naturâ materia, ex quâ parari possit medicamentum universale, Morbos quosvis ab Humorum vitiis pendentes curans, illa reverà sit Antimonium, quod ex parte saltem expertus loquor.

Antimonij crudi Vires & Dosis.

XXXI. Sed consideremus impræsentiarum Vomitoria ex ipso paranda. Et 1. quidem ipsum *Antimonium crudum*, quod ad ℈ß. & ℈j. exhibitum mirè purgat Humores omnes noxios tam sursum, quàm deorsum; sed violentè magis.

Croci Metallorum præparatio. Dosis. Aqua Benedicta quæ. Ejus dosis.

XXXII. Satiùs proinde est ipso uti arte præparato; ac 2. quidem laudatur *Crocus Metallorum* dictus, ex Antimonio & Vitriolo paratus quique ad gr. ij. iij. vel iv. exhiberi potest; aut in Aquâ, Vino, aliove liquore infundi, atque tunc Aqua Benedicta vocari, quæ ab ʒß. ad ʒj. & ʒij. assumitur: ac sursum, deorsumque operatur.

Antimonij Reguli præparatio.

XXXIII. Ex Antimonio paratur 3. Regulus, beneficio Salis Tartari & Nitri, mixturam priùs, sicut loquuntur Artifices, detonando, hinc & fundendo, ac effundendo.

Ex eo parãtur Globuli & Pocula.

XXXIV. Ex hoc Regulo Antimonii parantur Globuli & pocula.

Globulorũ usus.

XXXV. Globuli deglutiuntur, iterumque per alvum excreti lavantur & ad novum usum assumuntur.

Poculorũ usus.

XXXVI. Poculis liquor aptus, Vinum, Cerevisia, vel Aqua stillatitia infunditur, per aliquot horas relinquitur, & tandem assumitur pro Ægrorum ætate, aut viribus, quantitate diversa, unde Humores vitiosi sursùm ac deorsum excernuntur.

Vitrũ antimonij quomodo paretur.

XXXVII. Paratur 4. ex Antimonio *Vitrum*, & quidem modis variis, adeóque colore vario. Præfertur tamen meritò, quod per se, atque sine ullâ additione alterius rei calcinatione, hinc & fusione obtinetur.

Ejus vires.

XXXVIII. Illud optimum est tùm Vomitorium, tum Purgans per Alvum, omnes Humores peccantes feliciter evacuans.

Usus & dosis.

XXXIX. Usurpari potest in substantiâ, si ejus in pollinem triti gr. j. ij. vel plura pro Ægri ætate, affectu, robore, vitæ genere, aut consuetudine exhibeantur.

Usus tutior.

XL. Tutiùs tamen infunditur tritum hoc vitrum per noctem in Liquore conveniente, Vino multifario, Gallico, Rhenano, Hispanico, Græco, Canariensi, &c. Cerevisiâ, Aquâ stillatitiâ, Hydromelite, Aceto, vel Oxymelite, aut Oxysaccharo, &c. Unde Vomitorium paratur convenientissimum, efficacissimum, atque omnibus superiùs laudatis vulgaribus longè præstantius. Hinc extant infinitæ penè Descriptiones ac Præparationes Oxymelitum, Oxysaccharorum, Vinorum, &c. Vomitoriorum.

Vomitorii præstantissimum. Oxymel, Oxysaccharum Vinum Vomitorium. Sapa Vomitoria.

XLI. Descripsi & commendavi alibi ex Antimonii Vitro paratam Sapam Vomitoriam, cujus effectum sæpissimè sum expertus laudabilem; quod medicamentum est gratissimum, ad piperis vel pisi mediocris quantitatem usurpandum in quovis liquore Ægris accepto.

Mivæ, Syrupi, Rob, &c. ex vitro Antimonij.

XLII. Quemadmodum cum Musto paratur ex Antimonii Vitro Sapa, sic cum Pomorum redolentium, Pyrorum, Prunorum, Cydoniorum ac similium Succo inspissato parari possunt Mivæ, Syrupi, Rob & aliorum nominum medicamenta Humoribus quibusvis per Vomitum educendis aptissima, tutissima, & gratissima. Et hoc præ aliis omnibus præstat Vitrum Antimonii quod majoris adhuc facerent multi, si, quantum in ipso lateat virium, ritè nossent. Sed de his pluribus agere non est hujus loci, aut temporis.

Antimonij Vitri laus. Mercurius vitæ malè à quibusdã Mercurij Mortis dictus.

XLIII. Ad Medicamenta Vomitoria & quidem Antimonialia refertur quoque ac meritò *Mercurius Vitæ* dictus, quem quidam ine-

pti

pti & ignari Cavillatores, imò Calumniatores vocarunt *Mercurium Mortis*; sed non sunt audiendi Asini de Lyra judicium laturi.

Ad Medicamenta antimonialia referendus

XLIV. Refero autem hoc Medicamentum ad Antimonialia, utut haud ignorem aliquos Chymicos ipsum referre ad Mercurialia: qui tamen falsi arguuntur ex ipsius vel in Vitrum, vel in Regulum fusione satis facili, quod nunquam illi facient, si medicamentum verè Mercuriale fundant.

Qua ratione paretur.

XLV. Paratur idem ex Antimonio ejusve Regulo, & Mercurio sublimato simul per retortam in Butyrum destillatis, mox ad Aquæ simplicis affusionem in pulverem album præcipitatis: In quâ destillatione bona Mercurii pars viva per retortam transit cum butyro, aliqua in retortæ collo hæret, aliqua cum Antimonii sulphure in Cinnabarim vertitur & Igne forti in retortæ partem superiorem sublimatur.

Ejus Dosis.

Vires.

XLVI. Pulvis autem albus edulcoratur & ad gr. ij. iij. iiij. v. & vj. exhibetur: estque Medicamentum optimum quosvis humores tam sursum, quàm deorsum fœliciter evacuans.

Pulveris Antimonij flavescentis dosis & vires.

XLVII. Ex eodem Antimonio & Nitri Spiritu destillatur quoque ex Retorta *Oleum ex flavo rubescens*; Cui affusa aqua Spiritum acidum eluit, atque *pulverem flavescentem* in fundo relinquit, qui ad gr. j. ij. vel iiij. similiter Humores quosvis sursum ac deorsum educit.

XLVIII. Plura cùm prædictis plus minùs convenientia solent à Chymicis parari ex Antimonio medicamenta, quæ omnia huc referre nimis longum foret, ac tædiosum; hæc pauca plerisque nota exempli loco sufficiant.

Observatio utilis in Medicamentis ex Mineralib⁹ & Metallis paratis.

XLIX. Notandum autem omnia ex Mineralibus & Metallis parata medicamenta, quò minùs sunt fixa, eò potentiùs Vomitum ciere, sicut magis fixa per Alvum magis purgant; hinc ampliùs adhuc fixata sudores imprimis movent, denique fixissima alterando duntaxat & roborando Affectus ab Humoribus ortos emendant & tollunt. Quod magni faciendum in praxi.

Mercurialia Medicamenta magni facienda. Mercurij sublimati & præcipitati vires.

L. Notatis & commendatis Vomitoriis Antimonialibus proximum est, ut ad Mercurialia nunc pergamus, cùm & illa sint magni facienda, quippe quæ mirabilia sæpe præstant in curandis Morbis gravissimis, & chronicis.

LI. Cùm de Phlegmagogis, hoc est, Pituitam per Alvum Educentibus agerem in superioribus, memini *Mercurii tam sublimati, quàm præcipitati*, quem docui Humorem Pituitosum Glutinosum & Incidere, adeoque ad Eductionem faciliorem ac leviorem præparare, & per Alvum evacuare; nunc docebo eundem *Pituitam eandem sursum quoque Vomitu expellere.*

Medicamenta ex mercurio parata pro volatilitate aut fixitate, vel per vomitum vel per alvum vel per sudores evacuare vel alterare.

LII. Nondum autem (quod nuper de Medicamentis ex Antimonio, ut & aliis Mineralibus aut Metallicis paratis docui) ex Mercurio *quoque parata Medicamenta*, quò magis sunt Volatilia, eò potentiùs & abundantiùs Humores noxios per Vomitum extrudere; quo verò sunt magis fixa, eò eosdem per Alvum magis educere, hinc & per sudores, atque tandem ipsos tantùm corrigere, atque sic quoque Sanitatem Hominibus restituere, aut conservare.

Medicamenta ex mineralibus & metallis quo volatiliora eò magis vomitum ciere.

LIII. Singula, quæ nuper ac modò dixi, velim expendi ac trutinari accuratiùs, cùm ea non debeant pendi parvi, sed magni fieri, postquam magni sunt in Medicinâ fœliciter faciendâ usus.

LIV. Repeto proinde *Omnia ex Mineralibus & Metallis parata Medicamenta, quò sunt magis volatilia, eò esse ad Vomitum ciendum aptiora.*

Volatilitas in Salibus, Mineralib⁹ & Metallis est considerabilis.

LV. *Volatilitas* enim, quemadmodum *in Salibus*, ita in *Mineralibus ac Metallis* est maximè considerabilis; quippe quæ Ignem magis ferre possunt, quàm quævis alia.

Volatilitas & Fixitas secundùm Chymicos.

LVI. *Volatilitas* certè, ac *Fixitas* secundùm Chymicos *dicitur ratione Ignis*, quem quæ minimè possunt ferre; quin abeant mox in aërem & auras, dicuntur ipsis *Volatilia*; sicut *Fixa*, quæ possunt diu, aut semper in Igne etiam forti ac vehementi persistere.

Spiritus Volatilis ad ignem blandum attolli.

LVII. *Spiritus* quidem, ideò *Volatilis* à me dictus qualis paratur è vino, aliisque Plantarum Succis expressis, aut Decoctis, sed priùs fermentatis, *ad Ignem blandum attollitur*, & nisi coërceatur, *Halitus* formâ in aërem dispergitur facillimè.

Spiritum sequi aquam. Oleum Igni augmentum quirere.

LVIII. Huic succedit *Aqua*, quæ Spiritum mox sequitur, & *Vaporis* formâ attollitur, ac in auras abit.

LIX. *Oleum* Igne aucto accenditur in Aëre libero, vel colligitur in Vasis clausis.

Terram igne non sublevari Sed in Vitrum verti.

LX. *Terra* Ignis vim eludit, nec ab ipso solo aliquid mutationis accipit; aliis autem additis mutationes varias eorum ratione in Igne subit, unde *sale fixo ipsi admisto in Vitrum vertitur Igne forti*, & sic porrò.

Sal igne fundatur Volatile assurgit. Fixum in fundo manet.

LXI. *Sal* qualecumque in Igne funditur, & *aliàs simul assurgit*, quando est *Volatile*; aliàs *in fusione perdurat* quando est *fixum*.

Majorem mineralibus & metallis partium unionem quàm in Vegetalibus. Cum Salibus habere affinitatem & ab ipsis accipere varietatem.

LXII. *Mineralia & Metalla*, in quibus est intimior partium componentium unio, quàm in Vegetalibus, vel Animalibus magnam habent cum Salibus affinitatem, & ab ipsis notabilem accipiunt varietatem.

Metalla & mineralia igne fluere. Quædam avolare quædam permanere.

LXXX. Unde *Mineralia & Metalla funduntur & fluunt in Igne*; quin ipsorum quædam tunc simul in totum, aut ex parte saltem avolant & pereunt in Igne, quædam contra permanent ac perdurant in Ipso.

Quænam perfectiora, quænam imperfectiora.

LXIV. Quin pro *perfectioribus ac præstantioribus* habentur, quæ *Ignem possunt ferre*; sicut pro *imperfectioribus ac vilioribus*, quæ *vim Ignis sustinere non possunt.*

Ex ipsis parata Medicamenta quænam præstantiora, & quænam non.

LXV. Idem quoque observamus verum in *medicamentis ex ipsis paratis*; quæ longè sunt *præstantiora*, si *possunt Ignem ferre* ac in ipso perdurare, *minus præstantia* verò, quæ *Ignem fugiunt* atque in auras abeunt.

Fixiora habere Operationem præstantiorem; Volatilia verò contra.

LXVI. *Fixiora* quidem ac in Igne perdurantia *Medicamenta* ex Mineralibus, & Metallis parata *operationem* habent in superandis morbis *tutiorem, blandiorem*, ac *præstantiorem*, licèt simul *lentiorem*; sicut contrà eadem magis *Volatilia*, hoc est, minùs fixa operationem minùs tutam, minùs blandam ideoque minùs præstantem, laudabilemque.

LXVII.

Multo per Alvum quàm per Vomitum, educi humores;

LXVII. Utique longè tutiùs & blandiùs & per *Alvum educi Humores peccantes*, quàm *per Vomitum*; quoniam hîc major infertur corpori vis, ibi longè minor.

Et adhuc meliùs per sudores & Urinas, quàm per Alvum & Vomitũ.

LXVIII. *Longè tutiùs & blandiùs est per Sudores aut Urinas educi Humores* peccantes, quàm *per Alvum aut Vomitum*, quoniam hîc quàm ibi magis excitatur Humorum peccantium agitatio & conturbatio; quæ semper est minùs tuta.

Tutiùs Humores corrigi quàm educi.

LXIX. *Longè tutiùs Corriguntur ac Emendantur*, quàm *Educuntur peccantes Humores*, quoniam omnis Evacuatio cum aliquali contingit Corporis debilitatione.

Variationem hanc deberi majori aut minori fixitati.

LXX. Atque *hæc Mutatio* notabilis & varia *debetur* unicè Medicamentis *magis*, vel *minùs fixis*.

Fixiora præferenda.

LXXI. *Præferenda* proinde *Medicamenta fixiora minùs fixis*.

Vomitoria Mercurialia duplicia.

LXXII. His ita in genere accuratiùs propositis & probatis, pergamus ad ipsa *Vomitoria ex* Mercurio parabilia.

LXXIII. Sunt illa, sicut diximus jam in superioribus, vel *Sublimatione*, vel *præcipitatione* parata.

Mercurii Sublimati corrosivi Dosis.

LXXIV. Potentissimum, nec satis tutum, Vomitorium est *Sublimatus corrosivus*; cujus dimidium granum multo liquore priùs solvendum ac diluendum vim obtinet in vomitu ciendo maximam.

Vires

LXXV. Educit autem *Pituitam*, etiam *tenacissimam*, quam simul *ad eductionem incidendo ac solvendo*.

Mercurii Sublimati Dulcis Vires.

LXXVI. *Mercurius sublimatus dulcis* longè blandius est corrosivo medicamentum, & rariùs vomitum ciens, cujus dosis est ad ℈j. & ʒß. *Pituitam* similiter *glutinosam incidit, attenuat & blandè, adeóque tutò evacuat*.

Mercurium variè præcipitari.

LXXVII. *Præcipitatur* variis modis *Mercurius* & in genere quidem, aut Spiritum acidum ab ipso abstrahendo, aut in ejus in Acido Spiritu solutionem Aquam salsam infundendo.

Qui fiat ad Vomitum potentior.

LXXVIII. Quò *Spiritus Acidus leniùs*, adeóque *minùs abstrahitur*, eò *Mercurius* existit *minùs fixus*, *adeóque ad Vomitum ciendum potentior*.

Qui fiat magis vel minùs fixus.

LXXIX. Quò rursus *Spiritus Acidus* abstrahendus *majorem aut minorem habet figendi potestatem*, eò quoque *magis, vel minùs fixus remanebit* in Retortæ fundo Mercurius.

Qui fiat colore varius.

LXXX. *Colore varius* paratur hic Mercurius *Præcipitatus*; *flavus*, qui ferè *Turbith mineralis* vocatur, cum *Oleo sulphuris per campanam* paratus; *rubeus*, & *coralinus*: quin ad Metallorum quorundam additionem *viridis*, aliterve coloratus.

Ejus Dosis.

LXXXI. Exhibetur autem ad gr. ij. iij. iiij. v. aut vj. prout magis, vel minùs fixus existit.

Mercurii Vomitivi Dosis.

LXXXII. Qui cum *Aquâ Salsâ*, præcipitatur Mercurius *albus* existit, & ad vomitum ciendum satis quoque aptus, daturque ad gr. iiij. v. vel vj.

Sal & Chrystalli Lunæ Vomitivi.

LXXXIII. Atque sic magis notas Mercurii Vomitorii præparationes paucis attigimus, uno verbo aliquid de *Vomitorio Lunari* dicturus, *Sale* puta vel *Crystallis Lunæ* inter Hydragoga Melanagoga memoratis, à quibus non tantùm per *Alvum*, verùm per *Vomitum* quoque *Humor serosus* ac *Melancholicus Austerus* solet evacuari.

LXXXIV. Infinita adhuc ex aliis subjectis parari solent à quibusdam, & commendari Vomitoria; sed hæc nunc sufficient.

CAPUT XI.

De Sudoriferis.

Sudorifera & Diuretica quomodo evacuēt.

I. Inter ea quæ Humores in Corpore redundantes Minuunt, etiam *Sudorifera* numerantur & *Diuretica*. Illa quidem per *Corporis Cutim*, ejusdem *Poros*, hæc verò per *Renes*, *Ureteres*, *Vesicam* & *Urethram* illos evacuant, sicque minuunt.

Utraque Gradibus tantùm differre. Potentiora esse Sudorifera. Debiliora Diuretica.

II. Utraque autem *gradibus tantùm differre* videntur, sicut Vomitoria & Purgantia per Alvum; adeò ut *potentiora* & Humores Minuendos, Educendosque magis agitantia & solventia *sunt potius Sudorifera*, quàm *Diuretica*; quin eadem tam Sudores, quàm Urinas ferè Moventia; unde si *minùs efficacia* sunt aut Humores Minuendi minùs apti, ut per Sudores vacuentur, tunc ferè *per Urinas expelli solent*.

Quinam humores utiliter per sudores evacuantur; & quinam non.

III. Utiliter *per Sudores Minuuntur*, Vacuanturque non Humores omnes, sed quidam tantùm, *non Sanguis*, *non Bilis*, sed *Pituita* quævis, *Serumque* omne tam *Aqueum*, quàm *Salsum Muriaticum*, *Acidum*, & *Austerum*.

Pituita Glutinosa ante evacuationem præparanda.

IV. *Pituita* verò *Glutinosa* cùm sit ad Motum minùs apta, priùs vel simul *Incidi* debet, *Attenuari & Fluida fieri*, quò faciliùs queat sudores, aut cum sudore foras expelli.

Ut & Humor Austerus Acidusque

V. Sic Humor *Austerus*, *Acidusque* præparari debet ad sui per Sudores expulsionem.

Quinam Humores vacuētur ex Sudore patere.

VI. Notatos Humores per Cutis Poros adeóque Sudores propelli, expellique patet ex ipso *Sudore*, qui aliquando *Glutinosus* prodit, sæpiùs *Aqueus*, & *Insipidus*, aliquando *Salsus Muriaticus*, aliquando etiam vel *Acidiusculus*, vel *Austeriusculus*.

Sudor Amaricans Spontaneus.

VII. *Sudorem Amaricantem* quoque licèt rarissimè, manare, si mea memoria me non fallit, existimo: quamvis *nunquam* observatum hoc à me, aliisve factum *Arte* adeóque Medicamentorum ope; sed fuit is *spontaneus*.

Humor Aqueus & insipidus quovis sudorifero expellitur.

VIII. *Humor Aqueus & Insipidus* cùm facilè Moveatur, ac Emoveatur, à quovis expelletur Sudorifero.

Glutinosus ab iis quæ simul attenuant.

IX. *Humor* autem *Glutinosus* ab iis tantùm quæ vim habent simul Humorem talem *Incidendi & Attenuandi*.

Salsus Muriaticus, ut & Acidus Austerusque à Salibus volatilibus.

X. *Humor Salsus Muriaticus*, ut & *Acidus*, *Austerusque* cedit præsertim *Salibus Volatilibus*, & ipsorum motum sequi solet ad corporis superficiem.

Sudorifera secundùm Humores educēdos diversa

XI. Adeò, ut, quemadmodum dixi de Vomitoriis, nunc dicere quoque debeam de *Sudoriferis*, *ipsa diversa esse secundùm Humores*, quos educunt, *quodque* notasse *usum habebit in faciendâ ritè praxi Medicâ* & Sudoriferis cuique Humori educendo convenientibus seligendis ac præscribendis quod magis patebit ex Sudoriferorum materiâ ordine proponendâ.

Quod notandũ in faciendâ Praxi. Et omissũ vulgò à Scriptoribus.

XII. Utique non satis possum mirari non fuisse hoc observatum à multis, qui de Sudoriferis multa scripserunt vel potiùs exscripserunt,

Paucos scribere quod sint experti. Plerosq; ex aliis exscribere. Paucos aliquid certi posse testari.

sicut mos est plerorumque. Pauci namque scribunt tantùm aut imprimis quod ipsi sunt experti, quia pauci aliquid verè experiuntur, sed illa, quæ ab aliis audiverunt, aut in eorum scriptis legerunt, adeóque fide historicâ pro vero admiserunt, in usum revocant; nunquam dubitantes an ita illa se habeant, sicut sunt eadem ab aliis prolata; unde mirum non est, si tam pauci possint aliquid certi de plerisque testari; nam ægrorum cura si unâ non succedat, alia aggrediuntur via.

Immensus labor Medicamentorũ Viris causisq; scrutari. Facile aliorum Opera vellicare.

XIII. Certè labor immensus est (quemque fugiunt plerique homines, magis pratici, hoc est, garruli, quàm verè practici) *Labor*, inquam; *immensus est, omnium medicamentorum*, quibus quis utitur in facienda praxi, qualitates sensiles tam proprias, quàm communes accuratè observare, atque *operationem*, hinc & *singulorum rationem*, *causasque scrutari* ac eruere: longè autem *facilius est*, *aliorum* labores, observationes, inventa, etiam optima, certissima & manifesta *vellicare*, rodere, corrumpere, contemnere atque falsi suspecta reddere, quod strenuè faciunt multi loqui, quàm operari magis docti.

Radices Sudorifera.

XIV. Inter Sudorifera numerantur vulgò *Radices Apii, Bardanæ, Angelicæ, Fœniculi, Petroselini, Pimpinellæ, Zedoariæ, Gentianæ, Contrajervæ, Imperatoriæ,&c.* quæ omnes cum sint *Aromaticæ*, hactenus videntur Sudorem movere, quatenus *Humorem Pituitosum Glutinosum incidunt*, atque *Mobilem faciunt*; atque simul quaquaversum propellunt, adeóque ad Cutis quoque Poros.

& quatenus talis.

Quasdã earum Acidum atque Austerũ Humorẽ temperare.

XV. Quin eædem Radices, quarum nonnullæ *Amaricant*, aliæ aliter sunt *Acres*, *Acidum* quoque atque *Austerum* ut & *Salsum Muriaticum* plus minùs *Temperant Corriguntque*; & sic quoque Sudores promovent ab illis impeditos in multis morbis.

Alia praterea Sudorifera. Folia. Semina. Flores. Ligna.

XVI. Huc referri debent *folia Cardui Benedicti,ejusque semen, Capillus Veneris, Scabiosa*, *flores Papaveris erratici*, *Sambuci*, *Chamæmeli*, *Centaurii minoris*, *&c.* ut & *Lignum Guajacum, Sassafras, Iuniperinum*, *Quercinum*, *Buxinum*, &c. Quæ omnia simili modo juvant, postquàm vel Pituitam Glutinosam incidunt, vel Humores, Acidos, Austeros, Salsosve Muriaticos Alterant & Corrigunt.

Salia Volatilia Sudorifera ex quibus educantur.

XVII. Huc referri debent omnia *Salia Volatilia, C.C. Vrinæ*, *Salis Armoniaci, Ossium*, *Sanguinis, Vngularum, Cornuum*, quippe quæ idem præstant & modis omnibus juvant.

Lapides Sudoriferi qui nam.

XVIII. Quin *Lapis Bezoar & Orientalis & Occidentalis Acidum infringunt*, ac *concentrant*, & potentiùs *Lapis de Porco*, cùm valdè *Amaricet*, quod etiam testantur de *Lapide Bilis humanæ*.

Marina Sudorifera.

XIX. Idem dicendum de *Oculis Cancri, Corallis*, *Margaritis*, *Conchis*, *& similibus*, quæ *Acido peccante* usurpata non semel Sudorem movent.

Opii Vires.

XX. Hoc imprimis verùm de *Opio*, cujus præsertim ratione *Sudores movent omnia Opiata. Opium* siquidem *amarore* suo *Pituitam Incidit*, *Humores Acidos, Austeros, & Salsos Temperat*, & sic quoque Sudores promovet.

Terra Si-

XXI. *Terra Sigillata* in se continet, quod *omne Acre Temperat*, cujus ratione Sudorem quoque Promovere videtur.

gillata vires.

Antimonii Diaphoretici & Bezoardici Mineralis Vires.

XXII. *Antimonium Diaphoreticum & Bezoardicum Minerale* quodvis, *quatenus* fixum est redditum, & quidem ratione sui sulphuris; *omne Acre Temperat* & ad Mediocritatem reducit,& sic quoque Sudorum propulsionem promovet.

Mercurii præcipitati Diaphoretici præparatio. Dosis, Vires.

XXIII. *Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus*, ex Mercurio sublimato Corrosivo in Aquâ decoctione soluto, per affusum Oleum Tartari per deliquium paratum præcipitato, & edulcato factus, ad gr. iiij.v.vj. Sudorem quoque movet, Pituitam Glutinosam solvendo; Vnde Obstructionibus quoque Conducit.

Sudorifera esse interna. Ex illis, iis similibus plura eruipossunt. Sudorifera externa quæ nam.

XXIV. Atque sic aliqualem Sudoriferorum internorum, & assumendorum Materiam,& Operandi Modum, Rationemque proposuimus, ex quibus longè plura eruere poterit, quisquis sedulus fuerit Medicamentorum observator, sequitur ut quædam de Externis loquamur Sudoriferis.

XXV. *Sudores* quoque *Movent*, ac in eum finem usurpantur varii generis *Balnea*, 1. *Aëris*. 2. *Aquæ dulcis*. 3. *Ex Plantarum decoctis*. 4. *Spiritus Vini accensi*. 5. *Vaporis Aceti*, *aliorumque*. 6. *Sulphurea & similia Naturalia*, 7. *Fotus*. 8. *Tegulæ calefactæ, Lintea* ut & *Arena Calens à sole, aut Igne*, & *similia saccis inclusa* & corpori applicata. 9. *Frictiones*, ac *Inunctiones*. 10. *Tegumenta*, & si quæ plura id possunt præstare: quæ omnia forinsecùs usurpantur.

Non tantùm interiùs sumpta, sed & externa sudorem movere, ut Balnea.

XXVI. Non tantùm intra corpus assumpta Medicamenta, quin & *Potus calens affatim* haustus Sudorem Movent ac Emovent; verùm externa quoque, eaque plurima & maximè diversa, inter quæ præcipua sunt *Balnea multiplicia*.

Balneum siccum Humorẽ aqueum expellere. Non verò Austerum Acidum, vel Salsum Muriaticum. Aticum Glutinosum & quomodo.

XXVII. Sic Solus *Aër arte calefactus & Balneum siccum constituens* in Hypocausto, aut alio loco angusto, vel ad Ignem luculentum sedendo, Sudorem potenter elicit, atque ubi *Humiditas Aquea* in corpore redundat, sic satis facilè ac fœliciter per Sudores Expellitur, *non item Humor Austerus, vel Acidus, vel Salsus Muriaticus*, quamvis *Humor Glutinosus* possit quoque sic & attenuari & expelli per Sudores: dummodò satis diu continuentur ne Humor idem Igne solutus & quaquaversum propulsus Coaguletur denuò in Vasis Capillaribus, ibique Obstructionem pariat, & mala plura eam consequentia.

Balneum Spirituosum quomodo paretur.

XXVIII. Huic proximum est *Balneum Spirituosum*, atque per accensum Vini Spiritum ritè paratum, sive quis in *dolio*, aliove *Instrumento ligneo, aliove sedeat*; vel, quod præstantius, *in lecto jacens Instrumento conveniente tegatur*; atque in loco extremo, aut infimo Vini Spiritus accendatur, qui Corpus petens ipsum penetret atque mox Sudorem Copiosum eliciat.

Ejusdem Efficacia.

XXIX. Hoc Balneum plerisque aliis longè præstantius *Humores* quosvis superiùs notatos tum *Alterat*, *& ad Eductionem præparat*, tum facillimè *educit, aut elicit*.

Balneum Naturale in quibus locum agat.

XXX. Huic *Balneo* succedit *Naturale ex Aquâ Sulphureâ calente paratum* quod imprimis *Humoribus Glutinosis Incidendis ac Educendis* conducit; quin *Aqueos* etiam facillimè propellit; sed & *Austeros, Acidosque*, & *salsos Muriaticos Temperat*, hinc & foràs expellit.

Balneum Aquæ Dulcis calefactæ quibus humoribus educendis conducat.

XXXI. Quarta *Balneorum* species esto *Artificialis*, sed *Aquæ Dulcis puræ Calefactæ*, cui Insidentes Homines, ad sudorem blandum deducuntur, conducitque imprimis *Humoribus Salsis Muriaticis*, ut & *Austeris & Acidis Diluendis ac Educendis*: non item Aqueis, aut Glutinosis expellendis, quos ferè vel Auget, vel non satis educit.

Balneum Vegetabile ex quibus fiat, & quænam præstet.

XXXII. Huic proximum balneum est *Vegetabile*, ex variis plantarum partibus in Aquâ purâ aliove Liquore decoctis paratum; quodque ratione Plantarum plerumque Aromaticarum, ex quibus confici solet, plurimum præstat in *Humoribus Glutinosis attenuandis, Acidisque, & Austeris, atque Salsis Muriaticis Corrigendis, ac Temperandis*, ut & *Corporis Partibus roborandis*, ne ab Aquâ nimiùm humectatæ flaccescant.

Balneum Vaporosum qui paretur, & quid præstet.

XXXIII. Quemadmodum Vini Spiritu accenso paratur Balneum sudorem movens, sic *ab Aceto, vel Decocto modò memorato Ignitis & Candentibus Lateribus vel silicibus affuso*; vel ab iisdem in dictos liquores projectis *Vapor attollitur*, qui Corpus nudum loco angusto, Dolio puta, vel aliquo Instrumento apto conclusum feriens ac in poros ejus penetrans sudores excitat, atque Humores peccantes simul expellit.

Fotus quid efficiat. Et quot modis paretur.

XXXIV. Balneo succedit proximè *Fotus*, quo Partes aliquæ solæ deduci possunt ad sudorem. Est namque fotus vel *Aquæ solius Calentis*, vel *Lactis*, vel *Decocti plantarum in Lacte*, vel *Aquâ*, vel *Cerevisiâ*, vel *Jusculô*, vel *Vinô*, vel *pluribus* simul junctis, addito nonnunquam *Vini spiritu*.

Et applicetur.

XXXV. Vsurpatur autem Fotus variis modis *applicando Liquorem* Calentem *ope Sacculorum*, quibus inclusæ sunt plantæ, vel *pannorum laneorum, liquori immersorum*, vel *spongiarum*; vel quando Humiditas externa metuitur, *ope Vesicæ bubulæ*, quæ ad medium liquore calente impletur, atque ligata parti fovedæ applicatur, & tamdiu ibi relinquitur, quandiu calet Liquor: Tunc enim alius calens in prioris locum sumendus, & similiter fovendæ parti applicandus.

Fomentatio per res siccas quotmodis fiat.

XXXVI. Quemadmodum cum rebus Humidis foventur ac fomentantur partes multæ, sicque ex ipsis elicitur *sudor*; ita non malè *siccarum rerum ope idem promovetur*, sive *Soli panni linei, laneive calefacti* parti affectæ applicentur, sive *iisdem plantarum* partes variæ, ac imprimis *folia, flores, ac semina* in pulverem redacta includantur, quin *Sal vulgare tostum*, *vel Arena ipsis addatur*, moxque Calefacti tales Sacci applicentur ad sudorem eliciendum.

Arena à Solis radiis calefacta sudorem movet. Hydropis curatio.

XXXVII. Quemadmodum *arte calefit arena*, quæ Corpori applicetur, sic in Regionibus calidioribus, aut æstatis tempore à Solis radiis calefacta *Arena*, si eâ corpus nudum tegant homines, non ita difficulter *sudor excitatur, & Hydrops* aliquando curatur.

Frictiones sudorem movere. Eundemque promoveri cum Vini Spiritu, aut Oleis destillatis

XXXVIII. Ad Sudorem promovendum faciunt quoque *Partium frictiones*, quarum ope cutis pori aperiuntur, & Sudor non ita difficulter elicitur: imprimis si concurrat *Partium cum Vini spiritu*, vel Oleis destillatis ac penetrantibus *inunctio*.

XXXIX. Denique *Tegumenta*, si satis multa corpori imponantur, aut circumponantur Sudores tum *promovere*, tum *sola movere possunt ac solent*.

inunctione. Tegumenta Sudorem movere copiosa. At Mediocria eundem promovere.

XL. Nisi corpus quovis modo ritè sit tectum, atque contra externi Aëris frigus, quando illud urget, munitum, impeditur ab Aëris frigore Sudor; quapropter, sicut *Sola Tegumenta*, si copiosa fuerint, *Sudores possunt expellere*, ita eadem dummodò mediocria usurpentur, eundem possunt *promovere*, quoties nempe alia simul sunt in usum revocata, quæ Sudorem per se movere sunt apta.

XLI. Atque sic pleraque, quæ ad Sudores movendos facere aut concurrere possunt, in compendio examinavimus, proximum est, ut similiter Diuretica examinemus.

CAPUT XII.

De Diureticis.

Humores, quando ob varias causas per sudores non expelluntur, per Urinas excerni.

I. Diximus nuper *gradibus* inter se *differre Sudorifera & Diuretica*; adeò ut, quoties aut *Humores minus apti* sunt, ut per Sudores expellantur, aut *minus efficacia sunt Remedia* ad Sudores movendos usurpata, aut *non satis munitum est contra Aëris frigus corpus, ejusve pori alias non satis patent*, aut quidvis aliud ad Sudoris expulsionem necessarium desideratur; ut inquam, tunc *Excretio fiat per Vrinas, vel cum Vrinis*.

Faciliùs Humores Sanguini confusos per Urinam, quàm per sudores excerni. Ejus ratio.

II. Faciliùs enim est, *Humores* qualescunque Sanguinis massæ confusos, aut confundendos, ab eadem in Renibus, quàm in Corporis Habitu secerni, ac proinde *per Vreteres, Vesicam & Vrethram*, quàm *per Cutis Poros Excerni*.

III. Patent siquidem magis omnes intra Corpus, quàm in superficie, Habituve existentes Viæ, & quidem propter Calorem in ipso Corpore, quàm superficie majorem: à Calore namque, ejusve Causâ non tantùm Humores omnes fiunt Fluidiores, verùm Viæ quoque omnes Patentiores.

Citiùs in Corporis superficie quàm in interioribus Vias occludi.

IV. Impediuntur proinde Citiùs & Ampliùs *in superficie*, quàm *Corporis Interioribus Viæ* ab Externo Frigore.

Quicquid Universali Evacuatione excluditur, Sanguini esse permixtum.

V. *Quicquid* autem *Universali Evacuatione* aut per Sudores aut per Vrinas *excludi* solet, id omne jam est *Sanguinis Massæ admistum*, vel saltem, antequam viis notatis expellatur, ipsi admiscendum.

Diureticorum Definitio.

VI. Per *Diuretica* verò hic ea intelligimus *Medicamenta, quæ Humores* in Corpore aut Redundantes, aut aliter noxios vel à Sanguinis massa, vel ab aliis Partibus separant, & *ad Vrinæ vias deducunt, ut ipsa Excernantur*.

Pituitam Glutinosam posse cum Vrinâ excerni.

VII. Potest namque fieri, ut *Pituita Glutinosa* in tenui Intestino cumulata, vel in Corporis Habitu hærens, atque Leucophlegmatiam, vel alios Tumores OEdematosos producens Incidatur & inde separetur, mox Sanguinis Massæ admista unà cum Vrinâ in Renibus secedat hinc per Vreteres ad Vesicam deferatur, tandemque *cum Vrinâ* eadem *Excernatur*.

Idque faciliùs si Viæ dentur ex tenui Intestino ad Renes.

VIII. Si, quod aliqui asseverant se observasse, detegantur *Viæ rectæ ex tenui Intestino ad Renes latæ*, poterit per illas Pituita Intestinalis Soluta, vel Dissoluta unà cum Potûs fluidioris parte sine ambagibus eò deferri, & posteà per Vreteres ac Vesicam Expelli.

Omnia Sudorifera

IX. Si quis autem non tantùm Medicos, & imprimis Practicos legat, verùm Medicamen-

tiaeteri- ferri inter Diuretica.

rerum usurpatorum Effectus observet, agnoscet facilè omnia penè Sudorifera nuper à me proposita & laudata referri quoque in Diuretica, & promiscuè ad Humores Vitiosos tum per Sudores, tum per Vrinas Evacuandos præscribi ac fœliciter usurpari.

Post assumpta sudorifera & diuretica non mox sudorem & urinâ copiosam excerni. Hujus ratio.

X. Vbi per transennam & obiter notandum, quemadmodum non semper mox consequitur Sudor usurpationem Sudoriferorum, ita non semper mox consequi Vrinæ copiosæ atque Humoribus Vitiosis plenæ Excretionem ubi assumpta sunt Diuretica.

XI. Cujus rei ratio est manifesta; Vbi namque ad secretionem, hinc & Excretionem non sunt apti vel dispositi Humores vitiosi, ibi præcedere debet illi requisita eorundem Præparatio, hoc est, blanda Separatio & Secretio; quâ perfectâ contingit facilè eorundem Excretio.

Diuretica & præparare, & excernere humores.

XII. Pleraque autem laudanda hîc Diuretica non minùs ad Excretionem præparant, secernuntque Humores Vitiosos, quàm ipsos Excernunt, Expelluntque.

Diuretica duplicia: Blanda. Violenta. Quæ etiã Sanguinem, & aliquãdo animam cum Vrinâ expellunt.

XIII. Inter *Diuretica* verò observo *duplicia* commendari à Medicis Scriptoribus, alia quidem, quæ *blandiora* sunt, & nullam vim Corpori afferunt, alia *Violentia magis*, quæque si Humores noxios haud inveniant in corpore, in quos agant, & vim suam exerant, quin & obtundant, corpori noxam afferant, quin Sanguinem purum, & quandoque cum ipso Animam expellant unà cum Vrinis.

Priora tuta, Posteriora periculosa.

XIV. Quemadmodum autem *priora Diuretica tuta* sunt, ita *posteriora periculosa*.

Illa commendantur, hæc dissuadentur.

XV. Et quemadmodum *priora commendo* ita *posteriora* sunt mihi *suspecta*, nec ipsis temerè aut frequenter utendum arbitror.

Tutiora Diuretica. Radices.

XVI. Primorum materiam priùs consideremus. Sunt autem *Radices* Apii, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Asparagi, Ononidis, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Vrticæ, Graminis, Asari, Plantaginis, &c.

Folia.

XVII. *Folia* chærefolii, eupatorii aquatici, absinthii, petroselini, urticæ, fragariæ.

Semina.

XVIII. *Semina* dauci, fœniculi, seselios, chærefolii, milii solis, saxifragiæ, violariæ, malvæ, ciceres: & semina 4. frigida majora dicta.

Baccæ.

XIX. *Baccæ* Juniperi, Ebuli, Sambuci.

Nuclei.

XX. *Nuclei* Persicorum, Amygdalæ amaræ.

Fraga.

XXI. *Fraga*, Terebinthina Veneta.

Succus.

XXII. *Succus* Citri Limonum.

Vina.

XXIII. *Vinum* Rhenanum, Mosellanum, & quodvis inde Diureticum dictum.

Alumen. Ejus dosis & usus.

XXIV. *Alumen* Crudum à ʒ ß. ad ʒ j. in Vino Calente solutum, & post edulcationem calidè usurpatum.

Olea Stillatitia.

XXV. *Oleum Stillatitium* Iuniperi, Terebinthinæ Venetæ, Ceræ. *Hartm. Pr. p.* 1, 16.

Spiritus.

XXVI. *Spiritus* Salis, & Nitri, tum purus, tum cum Vini Spiritu dulcis factus.

Oculi cancri.

XXVII. *Oculi Cancri.*

Salia Volatilia.

XXVIII. *Sal Succini Volatile*, & quodvis *Sal Volatile* ex variis animalium partibus paratum.

Tinctura.

XXIX. *Tinctura Tartari* aliquandiu continuata.

Diuretica minùs tuta.

XXX. Inter Diuretica minùs tuta, adeóque non semper absque periculo usurpanda est 1. *Scorpio*, cujus usti cinis ex Vino etiam secundùm Veteres ad Vrinam movendam exhibetur. *1. Scorpio ejusque usus.*

XXXI. Secundum locum occupent *Millepedes*, aut Aselli vocata Animalcula sub Lapidibus ferè ad Terram latitantia, quorum Succum expressum cum Vino exhibent. *2. Millepedes, s. Aselli. Eorum Usus.*

XXXII. Tertium locum teneant *Cantharides*, quarum Vsus satis frequens est in Gonorrhæâ Virulentâ: non malè infunduntur in Vini Spiritu, hujusque aliquid additur Decocto convenienti, atque sic tutiùs exhibetur; quàm si pulvis cantharidum propinetur. *3. Cantharides. Earum Usus, & præparatio.*

XXXIII. Quartum locum dabimus *Vermibus Majalibus* dictis, nigricantibus, valdè fœtentibus, & potentissimè urinas moventibus in Podagrâ, &c. *4. Vermes Majales. Eorum Vires.*

XXXIV. Sed notandum hæc *posteriora Diuretica* non tam convenire *Humoribus in Sanguine, alibive hærentibus per Vrinas educendis*, quam *ipsi Vrinæ haud secretæ secernendæ, atque excernendæ*: adeò ut priora Diuretica sint magis Vniversalia, & passim usurpanda; posteriora magis Particularia & in certis Affectibus convenientiora. *Posteriora hæc Diuretica non convenire humoribus sed ipsi Vrinæ excernendæ.*

XXXV. Posteriora hæc sicut aliquando Sanguinem purum propellunt loco Humorum in Sanguine, alibive peccantium, ita meritò, *pro periculosis habentur* medicamentis, adeóque non nisi magnâ & continuâ, prudentique *cautione* adhibita *usurpandis*. *Priora Universalia; Posteriora particularia, & pro periculosis habenda, & adhibita cautione usurpanda.*

XXXVI. Possunt tamen *ubi frustra sunt* in usum revocata *Diuretica blandiora*, urgetque malum grave, nonnunquam etiam, sed, uti dictum, prudenter exhiberi, attendendo semper ad affectum; qui quamdiu est bonus, continuandum in eorum usu, quamprimùm vel minima observatur noxa, cessandum ab ulteriore ipsorum usurpatione, dandaque opera, ut mox malis inde ortis occurratur. *& quando.*

Atque sic Diureticorum quoque materiam & vires paucis percurrimus.

CAPUT XIII.

De Salivationem ac Ptyalismum excitantibus Medicamentis.

I. Non tantùm per Vomitum, aut Secessum, non tantùm per Sudores, aut Vrinas *Minui ac educi possunt* ex Vniversâ Sanguinis Massâ & Corpore Vniverso *Humores*, verùm per *Salivationem* quoque ac *Ptyalismum*, sive *Expuitionem*, & *Sputationem*. *Humores etiam per Salivationem evacuari, ac Sputationem.*

II. Nec tantùm illa Evacuatio utilis est in *Luis Venereæ curatione*, ast in plurium *Affectuum gravium* à Pituita Glutinosa, Humoribusque aliis eidem immersis & implicatis prodeuntium Sanatione. *Ejus utilitas.*

III. Nec tantùm *Arte* instituitur *Salivatio Artificialis*, sed nonnunquam ipsa notatur *Spontanea*, eaque subinde *Critica*, chronicos Affectus tollens, quandoque *Symptomatica*, homines tandem miserè tollens. *Salivatio quoque, plex.*

IV. Est autem *Salivatio, Humorum Evacuatio Universalis per Salivaria* vasa in Os delatorum, sicque excretorum instituta. *Ejus definitio.*

V. Humores

Quinam Humores Salivatione evacuantur.

V. *Humores*, qui frequentiùs per *Salivationem sponte* Evacuantur, sunt plerumque *Pituitosi*, tam Tenues, quàm Glutinosi: aliquando *Acidi* quoque & *Salsi*, quippe qui Pituitæ admiscentur facilè ac intimè, habentque hi omnes aliquam cum Salivâ affinitatem. Saliva siquidem facilè in Humorem Pituitæ similem abit, quoties in vasculo colligitur & asservatur.

Quinam Salivam excernant copiosã.

VI. Quemadmodum verò *Melancholicis* multis evenit, ut tenue sputum copiosum excernant; indeque vocentur *sputatores*, sicque Salivam ejiciant fluidiorem; ita non paucis Senibus, Pituitâ multâ, eâque satis glutinosâ scatentibus evenit, ut Salivam itidem copiosam sed crassiorem excernant; eamque insipidam; unde molestiam quidem patiuntur, non item insigne damnum.

Non tantum Humores insipidos sed etiam acres, imò acerrimos excerni per Salivationem. Eorum effectus. Eos esse incurabiles.

VII. Non desunt autem, quibus *non blandi ac penè insipidi, sed acres, imò acerrimi Humores*, nunc fluidiores, nunc tenaciores continuâ *Salivatione* ex ore fluunt, exciduntque; quique non tantùm *lintea*, & *pannos laneos*, sed *corium* quodvis contra corruptionem paratum *rodant & consumant*, *Ægrosque* noctu, diuque miserrimè per annos multos ad mortem usque *torqueant, & tandem necent*.

VIII. Tales plures vidi, & cum dolore vidi, postquam ipsos *nec à me, nec ab aliis unquam curatos*; pristinæque sanitati restitutos vidi: quamvis subinde aliquod ipsis attuli levamen, nunquam verò sanationem.

Via per quas separantur hi humores acres. Nõ purgantibus, sed temperantibus levari.

IX. Plerisque autem *à partibus inferioribus* sentiuntur assurgere acres halitus qui caput circa tempora mirè, miseréque lancinent, quas crudeles lancinationes solet mox excipere *Humoris acerrimi effluxus ex ore*; à quo magis rodantur, quàm consumantur gingivæ: cæteræque in ore existentes partes.

X. Tales autem *purgantibus* medicamentis vix unquam levantur, magis *anodynis & narcoticis*, aliisque Humores acres *temperantibus*, *eum concentrantibus*.

Præter Salivationes Spontaneas Symptomaticas, esse etiam criticas.

XI. Quemadmodum autem modò memoratæ *Salivationis Spontaneæ species sunt Symptomaticæ*, ita non rarò in hisce regionibus observavi Salivationes Spontaneas, sed criticas, Ægrosque ab Affectibus chronicis fœliciter liberantes.

Affectus Chronici unde oriantur. Et quid suæ causæ primariæ conjunctum habent. Pituita præcipua materia, & evacuatio facilior.

XII. Nec mirum. Sicut enim *Affectus Chronici* & Diuturni omnes ortum habent *à Pituitâ* tenaci, crassâ, glutinosâ & viscosâ, illam saltem habent suæ Causæ *primariæ conjunctam*, ejusdemque Humoris ortus debetur maximè Salivæ; ita *Ejusdem cum Saliva Evacuatio* videtur facilior, quando idem Sanguinis massæ junctus iterum ab eadem secernitur sponte, ut excernatur cum Salivâ.

Salivatio Artificialis aliquando instituenda.

XIII. Quemadmodum verò sæpiùs cum Ægrotantium commodo instituitur talis *Salivatio* spontanea & critica ita decet prudentem Medicum similem nonnunquam instituere *Artificialem*.

XIV. Novi quidem Magnum Platerum, existimare *Hydrargyrum, sive Argentum vivum* solum vi quadam ipsi peculiari *expuitiones copiosas moliri*, cùm alia, quæ hoc pacto illud faciant, hactenus non fuerint cognita (Prax. Lib. 3. Cap. 4. pag. 481. 8.) non desunt tamen quæ idem, licet imbecilliùs præstent, sicut *de Semine staphidis agriæ* posteà dicemus.

Argenti Vivi Vires. Vires Seminis staphidis Agriæ. Modi varii exhibendi Argenti vivi.

XV. Quoniam verò id præ aliis notis medicamentis omnibus efficacissimè, & si in ejus usurpatione prudentia adhibeatur, tutissimè absolvit Mercurius, sive Argentum vivum *modis variis* tam internè, quàm externè, administratum, meritò in ipsius adhibendi modis optimis tantillum hærebimus, & talia, quæ Tyrones audivisse ac notasse aliquando juvabunt, ordine proponemus.

Salivationē ab Hydrargyro nō tātum in Lue Venereâ sed etiam in Scabie aliisque morbis esse instituendam.

XVI. Fateor in *Luis Venereæ Curatione Salivationem Hydrargyri ope* institui sæpiùs; posset tamen, imò deberet in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter Salivatio excitari, in *Scabie* puta *fœdâ*, & ordinariis medicamentis haud cedente, aliisque *Affectibus ab Humore Glutinoso, & Acri* Sanguini permisto & Partibus plerisque intimè admisto pendentibus, atque vulgarium remediorum vim eludentibus, Ægrosque ad internecionem penè affligentibus.

Quotupliciter Mercurius exhibeatur.

XVII. Usurpatur autem *Mercurius* ad Salivationem movendam quandoque *Crudus*, quandoque priùs cum Sulphure in *Cinnabarim* dictam, vel cum Salibus, Spiritibusve acidis *sublimatus*, aut *Præcipitatus*.

Mercurius crudus quomodo exhibeatur.

XVIII. *Mercurius Crudus* frequentissimè priùs *Salivâ*, modisve aliis *exstinctus*, *Oleis*, *Axungiis*, *Butyro*, *Unguentisve* admiscetur, mox externè corpori inungitur: unde post repetitas diebus aliquot inunctiones in aliis seriùs, citiùs in aliis commovetur Salivatio.

Loci inungendi tutiores.

XIX. *Tutior ad inungendum locus* eligitur in *partibus Artuum extremis*, *pedum plantis*, *manuumque volis*: mox in subsequentibus *articulationibus pedum & carporum*, inde *sub genubus & in cubitis*. Denique in *Inguine*, *ac sub Axillis*. Tandem in *spinâ dorsi*, & præsertim ad *regionem lumbarem*: cavendo *ne caput*, *aut thorax* inungatur, postquam inde vitæ periculum incurrisse ægros est observatum.

Inunctio qui instituenda.

XX. *Inunctio primùm pauca* solet institui, & attendi ad mutationes in corpore hinc obvenientes, conturbationes ventris, motusque humorum versus Fauces atque Os. Servari autem debet Ægri corpus in loco calido, satisque operimentis tegi, quò ad sudorem compositum censeatur *Corpus*. Nam *utile* tunc quoque *sudorem blandum elici*: quo ipso videntur Humores omnes, ac inprimis glutinosi & pituitosi solvi, & ad Mercurii vim subeundam aptiores reddi. A frigore Coguntur Humores Pituitosi, fiuntque ad motum inepti. Contrarium à Calore exspectandum.

Salivantibus sudor utilis.

Inunctionis Continuatio.

XXI. *Continuandum* quidem pro Ægrorum robore aut debilitate quotidiè aut diebus alternis in eâdem inunctione, donec incipiant intumescere Gingivæ, atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitûs; quod *signum omnia sequenti Salivationi se accommodare*, ipsamque esse in procinctu ut se manifest, tunc desistendum ab inunctione ulteriore, ne Salivatio sequatur nimia, Ægrumque facilè aliàs suffocatura.

Salivationis instantis signa.

Mercurii crudi ad Salivationem

XXII. *Mercurio crudo* ad Salivationem excitandam *utuntur* etiam nonnulli *intra corpus*, quod efficitur, si quotidie ad aliquot *grana*. v j. viij. x

... usi-fumi. Ejus Dosis. viij. x. assumatur, donec paulatim Salivatio succedat, cujus instantis signa, ut modò dictum (*Vid. Plat. Lib. 3. c. 4. p.* 498.) sunt ardor in ore, Gingivarum tumor, faucium anxietates, halitûs fœtor, & sputatio crebra: unde quivis facilè concludere potest, Humores Vitiosos exitum sibi parare per Salivæ vias. Tunc autem abstinendum ab ulteriore Mercurii usu, nisi segniùs procedat post dies duos, tres, quatuorve ipsa Salivatio: in quo casu non tantùm licet, quin decet quoque novum exhibere Mercurium.

Salivationis Instantis signa.

Quando ab ejus usurpatione desistendum.

XXIII. Ubi autem illa satis procedit; cavendum ab omni Mercurii usurpatione ulteriore, à quâ possent quantitate nimiâ ferri ad Salivæ vasa & Faucium Glandulas Humores Glutinosi, peccantesque in corpore, atque in vitæ discrimen adduci ac suffocationis periculum conjici Ægri.

Mercurii Vis & efficacia.

XXIV. Prudentiâ certè opus est, in Mercurii usurpatione, cùm ab ipso mirè commoveantur, & ad fauces imprimis propellantur ab Ipso Humores Pituitosi Glutinosi, aliique ei admisti per universam Sanguinis massam, imò corpus universum dispersi: tanta est Mercurio vis & efficacia.

Quomodo exhibendus Mercurius in Salivatione.

XXV. Potest autem tunc Mercurius crudus modis variis extingui, Salivâ, Succo citri, aliisve, mox cum Agarico; Rhabarbaro, Aloë, Scammonio, Colocynthide, aliisve purgantibus vulgaribus additis in pilulas redigi, atque sic parvâ dosi indies exhiberi, donec se manifestet instans Salivatio. Ubi semper notandum, quod jam monuimus, optimum esse in loco, quin lecto calente contineri Ægrum, ut semisudet, sicque Salivatio faciliteretur.

Mercurio præparato ... excitatur salivatio.

XXVI. Non tantùm Crudo externè, ac internè usurpato Hydrargyro excitatur Salivatio, sed eodem priùs coagulato ac modis variis præparato.

Cinnabaris quî fiat, & applicetur.

XXVII. Inter ipsius præparationes varias postrema non est Ipsius cum *Sulphure com̃i sublimatio* in *Cinnabarim*, quæ *Suffumigii modo usurpatur: Fumus* autem aut *toto corpore* excipitur, aut *solùm Ore*.

Ejus Mistio, & cum quibus.

XXVIII. Permiscetur autem *Cinnabaris* hæc cum Mastiche, Thure, Myrrha, Benzoino, Styrace Calamitâ, Ladano, Succino, Resinâ, aliisque, unde *Trochisci* formari possunt.

Quomodo applicetur.

XXIX. Corpus autem Ægri *in loco angusto* clauditur, eoque calente, *Balneo nempe sicco*, & aliquando propter debilitatem *in lecto* continetur, & Fumus ex Cinnabari in Troschiscos, vel Pulverem cum aliis paratâ, & in prunas conjectâ excitatus ita deducitur, ut plerasque, aut certas corporis partes feriat, in easque penetret; *Capite solo probè tecto ab illo fumo permanente libero*, nisi quòd ferè sub finem fumi aliquid cum Aëre inspiretur, sicque Salivatio faciliteretur.

Quomodo operetur, & fiat Salivatio.

XXX. Tali fumo autem per Corporis poros penetrante ad interiora, Humores ubivis existentes *Pituitosi* & Glutinosi, *Acresque paulatim solvuntur, & ad fluxum deducuntur* qui *paulatim ad Glandulas oris Salivares diriguntur, & Salivatio* instituitur; quæ hâc viâ perficitur fœliciùs quando in Partibus externis Ulcera existunt quæ Fumo viam concedunt magis patentem atque eo ipso citiùs curantur.

Alia fumigatio particularis.

XXXI. Nec tantùm *Universali Fumo* excitatur Salivatio, sed *particulari Solo ore* per Infundibulum excepto: quam Ego Mercurio utendi rationem habeo pro omnium *tutissima* & nihilominus in Affectibus non nimis inveteratis, adeóque curatu non difficillimis *aptissimâ*.

& quidem quare tutissima.

XXXII. Sic enim paulatim excitatur Salivatio moderata, sine ullo suffocationis metu; tantùm enim Salivæ vicibus singulis elicitur, quantum videtur posse ferre commodè quivis Æger.

Eam deprehendi facilè non posse.

XXXIII. Quin talis suffumigatio & Salivatio æstate, aliave Aëris tempestate calida instituta concedit Ægris exitum, adeò ut vix, nec nisi à rei hujus peritis deprehendi queat: quod imprimis optant, quorum interest ignorari eorum morbum & curationem.

Quomodo peragatur.

XXXIV. Parùm nempe Cinnabaris cum aliis junctæ prunis quotidie aut diebus alternis injicitur, mox imposito infundibulo fumus ore excipitur, levisque Salivatio excitatur: quæ posteà renovatur, nisi sponte ipsa continuet.

Mercurii sublimatum & præcipitatum etiam Ptyalismum excitare.

XXXV. Ad Salivationem excitandam usurpatur quoque *Mercurius* tam *Sublimatus*, quàm *Præcipitatus*, de quibus, ubi de Vomitoriis, & Purgantibus Phlegmagogis egi, pluribus sum locutus: nunc pauca *Ptyalismum Artificialem* spectantia prolaturus.

Mercurius præcipitatus minimè fixus.

XXXVI. Quoties proinde ad movendam Salivationem *usurpandus est Mercurius præcipitatus*, quò illa & faciliùs & fœliciùs contingat, seligendus & in usum revocandus *minimè fixus*.

Evacuantia ex Mineralibus parata quò minus fixa, eò copiosiùs & vehementiùs evacuare, & contrà.

XXXVII. Sicut enim docui sæpiùs, *Medicamenta Evacuantia* omnia *ex Mineralibus parata*, quò redduntur præparatione suâ *magis fixa*, eò Humores peccantes *minus* quavis via *Evacuant*; quò autem eadem sunt *minus fixa*, eò eosdem *Evacuant ampliùs & copiosiùs*, imò *etiam vehementiùs.*

& quo magis fixa eò minus per sudores aut, Urinas: quo verò magis volatilia eò frequentiùs per vomitum, & nō per alvum.

XXXVIII. Quinimò, *quò eadem* sunt *magis fixa*, eò *minus* Humores Evacuant *per Alvum; & magis per Sudores, aut Urinas*: quò verò eadem sunt *magis Volatilia*, eò Humores faciliùs ac frequentiùs Evacuant *per Vomitum*, non item per Alvum.

& ubi maximè volatilia sunt, per Salivationem.

XXXIX. Sic eadem, ubi sunt *maximè Volatilia*, Humores faciliùs expellunt *per Salivationem*, dummodò minima exhibeantur unâ vice dosi, non item per Vomitum.

Salivatio qui fiat. Eam paulatim esse ...

XL. *Salivatio* siquidem cùm fiat per Humoris Pituitosi ubique, at imprimis in Sanguinis massa solutionem ac dissolutionem, hinc ad Salivares Glandulas deductionem, *paulatim ac successivè*, non item vi, ac simul excitanda & promovenda; *Vomitus* verò excitari debet à *medicamento satis bonâ quantitate simul*, *eodem saltem die usurpato*, ut ab ipso, vel Humoribus ab ipso ad tenue Intestinum, ac Ventriculum deductis irritetur potentiùs utraque pars hæc ad sui coarctationem, quin motus peristaltici violentam inversionem: quale quid nunquam evenit, aut evenire debet in Salivatione concitanda.

XLI. *Salivatio* siquidem, hoc est, Salivæ ad Os deductio, *non fit animali* partis ullius *motu*, qualis ex parte observatur in Vomitu, ra-

excitandam. Vomitus quomodo excitandus & qui fiat. Salivationem motu Animali, qualis ex parte observatur in Vomitu.

tione

Sed plane naturalis. Et quâ via.

tione Diaphragmatis & Musculorum abdominis, (unde Voluntaria potest fieri Vomitio, etiam nullo assumpto Vomitorio) sed Salivatio fit *motu planè naturali*, Humorum Pituitosorum, aliorumque ipsis admistorum *per Arterias ad Glandulas Salivares, hinc per Vasa Salivaria in Os.*

Motu voluntario posse promoveri Salivæ deductionem in Os ex ductibus Salivaribus. Et aliquatenus Materiam Salivarem ad Glandulas.

XLII. Et quamvis Linguæ, labiorumque *motu voluntario promoveri possit Saliva deductio in Os*, sed Salivæ in Ductibus Salivaribus jam existentis; non potest tamen eadem promoveri, propriè loquendo, *Materiæ salivaris* deductio *ad Salivares Glandulas*, nisi quatenus exsuctæ in Os salivæ succedit faciliùs, & abundantiùs in dictas Glandulas nova ejus materia.

Materiam Salivarem, si magnâ copiâ feratur ad Os atque Fauces, suffocationem minari.

XLIII. Cavendum autem, ne confertim & *magnâ copiâ feratur* ad salivares Glandulas *Pituita* à Salivationem producentibus medicamentis, postquam *periculum inde est Suffocationis*, dum non tantùm Glandulæ Conglomeratæ Maxillares tam superiores, quàm inferiores inde replentur ac intumescunt; verùm tota Oris, Faucium, Nariumque Tunica Glandulosa eâdem Pituitâ tunc impletur, ac distenta periculosam & nonnunquam lethalem producit in Faucibus angustiam, homines Suffocantem.

Lentiùs in Salivatione excitandâ procedendum.

XLIV. Satius proinde in Salivatione movendâ lentiùs, adeóque cautiùs procedere, quàm nimiùm festinando non quidem cœcos catulos parere, ast Ægris Sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare, qui debebant servari, & restaurari.

Qualis Mercurius minimè fixus.

XLV. Ille autem *Mercurius* est *minimè fixus, à quo minùs est abstractus Spiritûs Acidus*; non quòd Spiritus Acidus reddat Mercurium Volatilem, (ab ipso siquidem figitur) sed quòd in Spiritûs Acidi abstractione avolet primùm ejus pars maximè Volatilis, permanente in Mercurio parte maximè fixâ & figente.

Acidi Spiritus Partes non esse omnes æquè fixas. In Spiritûs acidi destillatione partes volatiles primas assurgere; fixiores postremas.

XLVI. *Non sunt enim Acidi Spiritûs cujusvis partes* omnes similes; hoc est, *æquè fixæ, aut volatiles*; sed aliæ magis, aliæ minùs fixæ, nam quæ *in Spirituum Acidorum destillatione assurgunt primæ, Volatiles* magis sunt, sicut magis fixæ, quæ aucto magis, magisque Igne, *assurgunt postremæ.* Quod qui nescit, aut non observabit, ineptus est, ut de Chymicorum medicamentorum viribus mirabilibus judicium ferat, vel illa commodè in usum revocet: tantùm interest ad omnes, & minimas quoque circumstantias attendisse.

Spiritûs Acidi Volatiles & fixæ partes ad quid aptum reddant Mercurium.

XLVII. Quò igitur *plures* sunt *Mercurio* juncti, & uniti *Spiritus Acidi Volatiles*, eò *aptior* idem existit 1. *Salivationem*, 2. *Vomitum*, 3. *Alvi dejectionem* excitare; quò eorundem *pauciores* ipsi adsunt & insunt, *sed fixiores potius*, eò idem *Mercurius aptior* 1. *Sanguinem mundare* ac in statum optimum reducere, quod vulgò vocant roborare; 2. *Vrinas ciere*: 3. *Sudores movere*; minimè autem aptus Alvum vel Vomitum, minimè Salivationem excitare.

Vt & Antimonium aliaque Mineralia.

XLVIII. Quòd de Mercurio nunc dixi, verum quoque deprehendent Solertiores in *Antimonii, aliorumque Mineralium præparatione*, atque usurpatione in Medicinâ fœliciter faciendâ.

Mercurius præcipitatus quid efficiat.

XLIX. *Mercurius* ergo *præcipitatus*, & minimè fixus, parvâque quantitate assumptus & per dies plures exhibendus (quod itidem intelligendum de Sublimato Dulci) quaquaversùm pergit, atque tam sui, quàm Spirituum Acidorum in se concentratorum ratione Pituitam Glutinosam occurrentem *incidit ac solvit, fluidamque facit*, quin paulatim, quò ipsa sponte vergit, *ad Salivares Glandulas deducit*, & *Ptyalismum producit.*

Ante Salivationem Humores ex Ventriculo & intestinis purgandi.

L. Notandum autem in omni salivatione fœliciter excitandâ, opus esse, ut *priùs Humores in Ventriculo, ac Intestinis* hærentes vicibus repetitis *educantur*, ne si adhibitis medicamentis Salivationem excitare aptis illi vel vomitu assurgant; vel per lacteas venas versùs Sanguinem propulsi unà cum cœteris ei jam immersis ad Salivares glandulas delati Ægros copiâ suâ opprimant & suffocent: quod non rarò factum, quoties ab imperitis ac imprudentibus Medicis, Chirurgis, aut Empiricis neglecta fuit illa prævia Humorum in Ventriculo & Intestinis cumulatorum Evacuatio, omnino ad tutam Salivationem instituendam utilis ac necessaria.

LI. *Præmittenda* est igitur *Salivationi* ritè instituendæ *sufficiens Humorum in primis viis, hoc est, Ventriculo ac Intestinis collectorum Diminutio, ac Evacuatio per Alvum.* Quo facto tutius adhibetur quovis modo Mercurius crudus, vel modis variis præparatus, tam internè, quàm externè ad Salivationem fœliciter instituendam.

Quænam mala Salivationem per Hydrargyrum factam comitentur.

LII. Quoniam verò in plerisque Artificialem hanc per hydrargyrum excitatam Salivationem consequi solent aut potiùs *Comitari Oris Vlcera* sæpè satis ampla & malas imprimis, Linguamque occupantia, non tantùm Dolores immanes, molestiasque graves producentia, dum effluit cum Salivâ Humor Acer, quin etiam, ubi eadem ad Curationem tendunt, *Cicatrices molestissimas relinquentia*, unde non rarò *Lingua motu manet impeditus* & *Loquela, deglutitioque læsa*, sed & *Genarum motus similiter impeditus*: Prudentis Medici & Chirurgi erit, dare operam, ut in tempore præveniantur curenturve hæc mala, usurpando *Gargarismos*, qui *Humores acres temperent, Vlcera mundent, atque blandè exsiccent.*

& quomodo Curentur Gargarismis.

Hi Gargarismi ex quibus parentur.

LIII. *Gargarismi* tales parantur ex *Lacte dulci, succove Raparum* addito *Sacchar*o: postmodum ex *Salviâ, floribus rос. rubr.* & similibus ex *Aquâ hordei*, vel *ferratâ* decoctis, addito *Syrupo de Rosis siccis, Myrtino*, & similibus diligenter usurpatis.

Cicatrices à Salivatione ortæ exscindendæ, vel discindendæ.

LIV. *Cicatrices* non rarò *exscindi* debent vel *discindi*, quò liberior parti restituatur motus, explicatis denuò partibus nimis arctè colligatis, & tunc excitatâ cicatrice convenientiore, ubi Gargarismi postremi maximè conducent.

In Salivationis diminutione Alvus subducenda.

LV. Postquam *sponte Minui Salivatio incipit*, semel aut bis blando Phlegmagogo *subducenda est Alvus*, quò Humores Vitiosi, per Hydrargyrum soluti, nec tamen simul educti per secessum expellantur: ne aliàs hinc inde alicubi subsistentes Partibus vicinis noxam aliquam adferant.

Ac postea sudor blandus promovendus.

LVI. Quo facto haud malè *Sudor semel aut bis promovetur blandus*, quò Humorum eorundem reliquiæ ad alvum haud delatæ, in corporis nempè *Habitu hærentes sic quoque* propellantur, expellanturque foràs.

Quænam in Salivatione Alimenta assumenda.

LVII. Durante Salivatione sicut difficile est assumere *Alimenta Solidiora*, ita ipsorum assumptio ferè noxia est: quorum loco & *Lac dulce*, & *jus cula* usurpantur commodiùs & aptiùs, ut & cum *Pane Cocta Cerevisa*, Criticorum quo-

quorundam elegans Bierenbrodium: addito, quibus placet, pauco Saccharo.

Mercurium potentiùs, reliqua debiliùs Salivationem movere. LVIII. Quamvis forsan præ aliis notis omnibus efficacissimè ac copiosissimè Salivationem moveat, promoveatve *Argentum Vivum*; non desunt tamen *alia*, quæ idem agant, licèt *imbecilliùs* & forsan parciùs.

Staphidis Agriæ Dosis, usurpandi modus, & Vires. LIX. Mentionem feci jam in superioribus *Staphidis Agriæ*, cujus *Semina quindecim* ajunt; si tritâ *cum Hydromelite* assumantur, potenter *Humores Pituitosos glutinosos per Vomitum* expellere, *cum Suffocationis periculo.* (Dodon. Herb. Belg. lib. XII. Cap. X. *p.m.* 595.) Ab illis namque inflammantur Fauces, ardorque summus in eis accenditur. Eadem *semina* docent *mansa Pituitam ex Capite allicere in Os.* Unde facilè patet eadem semina si ex aquâ multâ decoquantur, & illo decocto Os colluatur, posse levem sic excitari Salivationem: quæ forsan fœliciùs succederet, si non simul ac semel quindecim semina, sed unum vel duo diebus pluribus exhiberentur, sicque paulatim Salivatio levis excitaretur.

Mercurium æquè ac Staphidem Agriam Pituitam è Capite in Os allicere: Præferendus tamen Mercurius. LX. Quemadmodum enim *ab hisce seminibus Ardor* excitatur *in faucibus*, sic idem evenit à *Mercurio*: à quo itidem *Pituita è Capite allicitur in Os & Nares.* Quamvis fatear me ad Salivationem movendam malle uti Mercurio, quàm Staphide Agriâ; cùm illius quàm hujus operatio sit magis familiaris, & jam usitata, notaque.

Radicis Pyrethri Vires, & Usus. LXI. *Radix Pyrethri*, quæ satis frequenter ac fœliciter in ore continetur ad Dentium Dolores tollendos cum suâ Causâ; *Humores Plures in Os allicit, unà cum Salivâ*: Ergo *Salivationem* movet, quam fortassis moveret diutiùs & copiosiùs, si intra corpus sumeretur quantitate parvâ, sed iteratò.

Mastiches Usus & Vires. LXII. Quin sola *Mastiche* mansa & in Ore contenta *Pituitam glutinosam unà cum Salivâ in Os allicit*, Ergò *Salivationem* quoque excitat.

Alia Salivantia. LXIII. Et procul dubio longè plura quis reperiat Salivationem excitantia, qui ad omnia medicamentorum effecta attendet accuratè: qualia sunt præter jam memorata, *Cubebe, Nigella, Zinziber, Sinapi, Salvia*, &c. Apophlegmatismis, materiam præbentia, verè Salivantia.

Omnia, quæ Pituitam è Cerebro ad Os deducunt, esse Salivantia. LXIV. Illa enim *omnia Pituitam è Cerebro ad Os deducere dicta* reverà illam ex Glandulis Salivaribus, & Tunicâ Oris, Faucium & Narium Glandulosâ *educunt cum Salivâ & Muco*, & *successivè ex ipso Sanguine*, quod fieret magis, si eadem internè usurparentur, Ægrique aliquandiu in eorundem usu continuarent.

LXV. Sed illa ulteriorem indaginem desiderant experientiâ multiplici confirmatam.

CAPUT XIV.

De Evacuationibus Particularibus.

Evacuationes Universales & Particulares, quænam. I. NOn dantur tantùm *Evacuationes Universales*, per quas ex *Universo Sanguine*, *Partibusque* Remotissimis quoque Humores Peccantes Secernuntur, Excernunturque, verùm dantur quoque *Evacuationes Particulares*, quæ ex *Partibus* fiunt *determinatis*, ac *per vias ipsis peculiares.*

Particulares quinam explices. Quæ sit & quid fiat Prima. II. Inter has Evacuationes possent numerari 1. *Evacuationes quæ fiunt ex Intestinis Crassis per Anum*, beneficio *Enematum*, & *Suppositoriorum.*

Secunda. III. 2. *Evacuationes*, quæ fiunt *ex Vesicâ Urinariâ per Urethram*, & quidem per *Injectiones ac Catheteres.*

Tertia. IV. 3. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Utero per ejus Collum utrumque*, sive Menses sint Suppressi, Lochiave retenta, vel imprimis Alii Humores Glutinosi in ipso existentes.

Quarta. V. 4. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Pulmonibus* per *Asperam Arteriam & Os.*

Quinta. VI. 5. *Evacuationes* quæ fiunt *è Cerebro per Nares, Errhinorum ope.*

Sexta. VII. 6. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Auribus ac per Aures*; per quas etiam subinde ex partibus vicinis ac Cerebro ipso Sanguis, Pus, Sanies, &c. effluit aut educitur.

Septima. VIII. 7. *Flatuum Discussiones atque Excretiones*, per *Ructus, Crepitus, per Os, Anum, Vesicam, Uterum, &c.* Et si quæ sunt plures.

CAPUT XV.

De Evacuantibus Excrementa, & alios Humores ex crassis Intestinis per Anum.

Evacuantia Particularia ex Intestinis Crassis per alvum. I. UT de Particularibus Evacuantibus nonnulla hîc addamus, initium faciemus ab iis Evacuantibus, quæ tantùm Contenta tum Alvi Excrementa, tum alios Humores vitiosos, educunt ex Intestinis Crassis, & quidem per Anum sive Podicem.

Interea hîc non numerari Purgantia Ore assumpta. II. Ubi mox patet non agendum hîc nobis de iis, quæ *Ore assumpta*, non tantùm Contenta in crassis, vel etiam tenuibus Intestinis, ac Ventriculo, sed alios quoque Humores alibi repertos simul solent expellere per Alvum, quæque *Purgantia* simpliciter vocantur.

Sed ea, quæ ex solis intestinis crassis educunt. III. Verùm agendum de iis, quæ *ex solis Intestinis crassis* educere valent tum Alvi Excrementa, quâvis de causâ ibi hærentia, tum alios Humores itidem ibi hærentes, atque Valetudini humanæ nocentes.

In iis diu quid hærere non posse quin noxam afferat. IV. Nam fieri non potest, ut diu in crassis Intestinis hæreant vel Alvi Excrementa, vel Humores quivis, quin noxam simul afferant homini, unde, ubi etiam cuncta peraguntur blandissimè, *Ponderis Sensus*, & *Anxietates* observantur in parte Abdominis infirmâ & laterali, & *Capitis Dolor* excitatur in plerisque, ut nunc non dicam *Hæmorrhoïdes* inde habere tam sæpè ortum, malum sanè gravissimum.

Quænam inde sentiantur. Illa præcavenda, aut tollenda. V. Ut proinde talia incommoda *præcaveantur*, vel *tollantur*, danda est opera ut in tempore illa Contenta evacuentur.

Quæ id præstant, quomodo usurpanda, & quomodo agant. VI. Quæ autem ex Solis Intestinis crassis hoc præstare possunt, *externè Ano & Podici immittuntur*, quò & ad *sui contractionem irritent Intestina crassa*, & ad Eductionem faciliorem *præparent Contenta*, eadem compacta Solvendo, Glutinosa Incidendo, quin imò dissolvendo & fluida reddendo.

Et qualia sint. VII. Quæ hæc omnia præstare possunt ac solent, plurima occurrunt, omnia nimirum *acria* & Intestinum mordicare atque sic irritare apta; deinde omnia tum *aquea*, tum *pinguia*; *Et quæ talia.* tum aliàs *blandè solvendi*, ac *dissolvendi* prædita;

dita, qualia sunt Salia Lixiva, Volatilia & fixa, vel Acida, vel naturaliter, vel artificialiter Aquis diluta, Urina pura, Vinum, Lixivium, &c.

Quâ formâ usurpanda. Suppositoria vel Glandes. Enemata Clysteres Injectiones. Fomenta.

VIII. Hæc omnia usurpari solent nunc *formâ Solidiore ac consistente*, vocanturque tunc *Suppositoria vel Glandes*; nunc *formâ liquidâ & fluidâ*, vocanturque tunc *Enemata, Clysteres, Injectiones*, & sic porrò: Quin adhibentur quandoque *Fomenta*, vel *Vapor ex decocto assurgens*, atque Ano exceptus, unde subinde solicitatur quoque ad Desidendum ac dejiciendum Alvus: quæ omnia patebunt magis, ubi de Medicamentorum formis agetur.

CAPUT XVI.

De Evacuantibus Urinam & alios Humores ex Urinariâ Vesicâ

Evacuantia Particularia ex Vesicâ Urinariâ.

I. INter Evacuantia particularia, quæque ex parte aliquâ duntaxat Evacuant Contenta, meminimus 2. loco eorum, quæ *ex Urinariâ Vesicâ*, tum Urinam ipsam, tum alios Humores ibi hærentes, atque noxam homini afferentes educere solent.

Urina subsistens quomodo educatur, Candelâ cereâ. Vi & calculis in Urethrâ hærentes. Eos ultra 50. aliquando fuisse excretos diversæ magnitudinis. Educitur etiam Catheter.

II. *Urinam* quod attinet, quoties illa *subsistit in suâ Vesicâ*, nec sponte excludi potest, toties ipsam levissimo negotio, & operatione facillimâ eduxi *immissâ per Urethram Candelâ cereâ*, quali uti solent Sartores; nam eâdem mox extractâ succedebant sponte non tantùm Urina, sed unà cum ipsâ *Calculi in Urethræ Orificio prius* hærentes, ipsumque obstruentes; quos tunc observavi unà cum Urinâ copiosâ effluente fuisse vi expulsos quantitate copiosâ; adeò ut meminerim aliquando in Viro satis procero & crasso *ultra 50. uno tempore* fuisse excretos, & quidem omnes exactè rotundos, licet magnitudine plurimùm differentes, dum maximi æquarent ciceres, minimi essent longè minores, atque omnes magnitudine se successivè consequentes.

III. Hoc ipso si non succedat subsistentis Urinæ è suâ Vesicâ Excretio, immittendus *per Urethram Catheter*, ut plurimùm *Argenteus*, qui cùm sit cavus, extracto stylo transitum concedit Urinæ; atque sic quoque ipsa educitur fœliciter.

Catheteres ex quibus fiant. Urethra in Viris diversa à feminarum Urethrâ. Unde rariùs in Fœminis subsistit urina, quam in Viris. Humores vitiosi quomodo præparandi, & è vesicâ educendi. Ex quo modo

IV. Ubi notandum *Catheteres* quidem plerosque parari ex *Argento*; sed parari quoque possunt ex *materiâ coriaceâ*, ut & *Balænarum setis*. Quales Catheteres cùm sint flexiles, faciliùs usurpantur in *Viris*, quorum *Urethra* circa penis radicem contorquetur aliquantùm, nec rectâ pergit usque in Vesicam: quod non habet locum in *fœminis*, quarum Urethra & amplior, & brevior, & rectior est quàm in Viris; quapropter rariùs subsistit Urina in fœminis, sed & faciliùs educitur quoque ex ipsis.

V. Non tantùm Urina, & quandoque Calculi minores educi possunt ac debent è suâ vesicâ, verùm *Humores Glutinosi, & Purulenti* Ulceratæ Vesicæ adhærentes, qui quoniam *Incidi* debent, *abstergeri*, atque tunc demùm *educi*, Medicamenta quædam in Vesicam immitti oportet, à quibus Effectus laudati producantur, sicque soluti Humores vitiosi evacuentur.

VI. Quoniam verò, ubi exulcerata est Vesica, non tantùm educi debet Pus indies ex allabente Sanguine ortum, verùm ejusdem *Puris productio nova impediri*, Medicamentis hactenus laudatis, & alia sunt addenda, quæ hoc etiam præstent.

Pus educendum ejusque nova Productio impedienda. Injectiones quâ formâ parandæ, & per Syringam immittendæ. Ex quibus parentur.

VII. Quoniam verò immittenda in Vesicam Urinariam Medicamenta fluida requiruntur & liquida, *Injectionum* illa nomine veniunt, solentque *per Syringam* in ipsam infundi, & ex talibus parari, quæ memoratis satisfaciant Indicationibus omnibus & singulis.

VIII. Parantur in hunc finem *Decocta ex Plantis Aromaticis* aut in *Aquâ*, aut in *Vino*, aut in *Hydromelite* decoctis; quibus pro Indicatione diversâ tunc adduntur alia, inter quæ omnibus forsan meritò præfero *Sulphuris Balsamum*, non quidem cum expressis oleis paratum, cùm sit tunc minùs efficax; sed cùm *Oleis stillatitiis*, *Terebinthina*, tum vulgaris, tum imprimis *Veneta*, alteriusve excellentioris, *Anisi*, *Succini*, *Iuniperi*, aliisque confecti, cùm sit tunc majoris efficaciæ, ac longè plus præstet in Affectibus quibusvis curandis.

Balsami Sulfuris tum simplicis tum Compositi Vires.

IX. Inservit namque hic *Sulphuris Balsamus* & *Vlceribus mundandis*, & *Puri abstergendo*, & *Cicatrici promovendæ*; quæ omnia desiderantur in Vlcerum Curatione.

Balsami Peruviani, & Olei de Copaivâ Vires.

X. Potest quoque illis injectionibus addi *Balsamus Peruvianus*, & *Oleum de Copaivâ*, sed non accedunt ad Balsami Sulphuris efficaciam, utilitatemque multiplicem.

Vesicæ calculum solvi Decocto Graminis, & Spiritus Nitri mistis; & quomodo

XI. Posset forsan *Vesica* quoque *Calculus* per injectum in eam Liquorem paulatim solvi, ac educi: si nempe *decocto Graminis* adderetur tantùm *Spiritus Nitri* vulgaris, vel etiam dulcis facti, quantum requiritur ad Calculum sensim dissolvendum absque Vesicæ læsione: quod observari potest ex Spiritu laudato minimâ quantitate priùs, hinc aliquantò majore addito, sensimque tamdiu ipsa aucta, donec acrior facta injectio plus ejus ferre non possit. Satius enim est minus Spiritûs addi, & lentiùs curationem absolvere, quàm acriori injectione ipsam præcipitare, atque magis impedire, quàm promovere.

Solutionem Calculi hanc esse tutissimam. Acida Vlcus augere.

XII. Quamvis autem hactenus non licuit mihi tali ratione ac via tentare Calculi dissolutionem ac eductionem, non dubito tamen, quin ea sit futura omnium facillima, tutissima & certissima, quandiu non est ulcerata vesica; tunc enim non satis tutò, ac commodè usurpantur *Acida*, quippe quæ *ulcus augent*, atque sic plùs forsan nocerent, quàm prodessent miseris.

Hanc Curandi calculi Methodum cur nondum instituerit Autor. In quibus institui debeat. Et qui eam instituere commodissimè poterunt.

XIII. In usum *nondum revocavi hanc methodū*, quam nunc laudo, quoniam reperi non semel contradicentes aut Medicos, aut Chirurgos, quibus rarò placent, quæ in suis Autoribus non leguntur, aut à suis Præceptoribus non didicerunt, imprimis quando urit eos Invidia. Adde quòd rescindam sensim praxin, nec promiscuè omnes ampliùs accedam: hæc autem tentari debent *in plebeiis*, & *robustioribus*, quò circumstantiæ plures in tali cura observandæ paulatim & sine calumnia notentur, ut inserviant postea delicatioribus & in lautiore fortuna constitutis. In usum autem talia revocabunt *commodissimè*, qui *soli degunt* in aliquo loco, faciuntque praxin liberiorem, quàm qui inter plures subjecti sunt Calumniis.

CAPUT

Caput XVII.

De Evacuantibus Menstrua vel Lochia in Vtero Suppressa, & Humores alios ibidem hærentes, per utrumque ipsius Collum.

Mẽstrua & Lochia in Vtero Subsistẽtia quomodo, & per quas vias evacuanda. Remediis Externum Venæ sectio si adsit Plethora.

I. QVoties in Vtero subsistunt *Menstrua vel Lochia*, toties illa comodissimè *per ipsius Collum* tam Internum, quàm Externum *Evacuari solent*, & quidem partim per *Remedia Externa*, partim per *Interna*.

II. Inter *remedia externa* fit meritò hîc mentio *Venæ sectionis* in Pede instituendæ, cùm non raro, & imprimis quando Phlethora urget; ideóque segniùs movetur, atque ad sui affluxum naturalem præparatur Sanguis; observata sunt Menstrua & Lochia ejus causâ subsistentia hujus ope mota, & ad fluxum naturalem deducta.

Si verò subsistant propter Obstructionem, noxiam esse Venæ sectionẽ, nisi concurrat Plethora.

III. Sed quoties utraque subsistunt *propter Obstructionem* in Uteri Vasis, Vasorumve Orificiis existentem, toties, *nisi concurrat Plethora*, plus detrimenti, quàm emolumenti attulit Fœminis *Venæ sectio*: quippe quæ minuendo Sanguinem laudabilem, copiâ non excedentem, Mulieres tantùm debilitat, neutiquam desideratum fluxum alterutrum restituit.

Et opus esse Obstructionem tollentibus.

IV. Tunc autem opus est *medicamentis* tam internis, quàm externis, quæ *noxam*, si quæ ab externo frigore Aëris, Aquæ, Nivis, Pavimentive Vtero fuit introducta, *tollant* ac emendent; hinc & *Pituitam* coagulatam & obstruentem *incidant*, *attenuent*, fluidamque præstent, quin & *moveant*, *emoveantque*, sicque Subsistenti Sanguini denuò viam parent ad exitum, ipsumque ad effluxum cogant, urgeantque.

Huic inservientia Externa quæ, & quomodo applicanda, & qui operentur.

V. Inter *externa* medicamenta laudantur meritò *Balnea*, *Fomenta*, *Suffitus*, & quæ huc revocari possunt, à quibus vel assurgentes *Halitus*, *Vapores*, *Fumi*, vel *penetrans Liquor* Pituitam, aliosve Humores glutinosos in Vteri orificiis & vasis hærentes, atque Obstructionem facientes *incidant*, & attenuent, adeóque fluxiles faciant & aptos, ut Sanguini tunc aut posteà exitum quærenti cedant, vel cum eodem effluant.

Balnea quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. *Balnea* certè, quibus tunc *supra umbilicum* saltem insidere solent Mulieres, sese humiditate suâ insinuant in Collum Uteri externum, mox & Internum, atque *Humorem* qualemcunque Glutinosum tam frequenter in Colli Interni cavitate subsistentem *solvunt* ac dissolvunt, mox illo inde remoto ad interiora penetrant, & ibidem *Orificiis Vteri adhærentem*, inhærentemque Humorem similiter Glutinosum incidunt & dissolvunt, sicque ad effluxum aptum reddunt.

VII. Usurpantur autem *Balnea calentia*, quò sic & faciliùs, & citiùs, & efficaciùs exoptatum effectum producant.

In Balneis considerandus liquor, & quod liquori incoquitur.

VIII. In *Balneorum* autem præparatione considerantur duo: *Liquor*, ex quo parantur, & variæ *Plantarum Partes*, aliaque quæ incoqui solent Liquori delecto ad Balnei confectionem; quò sic utroque nomine fiant præstantiora.

Qualis liquor assumendus.

IX. Quoad *Liquorem Balnei*, *Aqua* potest commodè usurpari; quin usûs tempore *Vini Generosi*, & præsertim *Albi*, non item rubri, aliquid addi; ut & *Vini Spiritus*, & *Sal Volatile*, quamvis hoc non tam Liquorem tunc augeat, quàm cæterorum simul decoctorum vim promoveat & intendat.

Quænã Plantæ in eo decoquẽdæ.

X. Quoad *Decoquenda* in Balnei præparatione, Inter *Plantas*, earumque Partes, laudo & commendo quasvis *Aromaticas*, hoc est, *Odoratas & Sapore acri & grato præditas*, sed maximè *Hystericas* dictas hoc est, Fœminis præcipuè convenire observatas in movendis mensibus.

Hystericæ Radices.

XI. Talia sunt *Radices* Ireos, Acori, Asari, Aristolochiæ, Valerianæ, Rubiæ maj. Enulæ Campanæ; Cyclaminis, Spicæ nardi, Gentianæ, &c. Quibus accenseri debent Allia, Cæpæ, Porri.

Folia.

XII. *Folia* Sabinæ, Rutæ, Artemisiæ, Pulegii, Levistici, Calamenti, Majoranæ, Matricariæ, Abrotani, Absinthii, Nepetæ, Origani, Satureiæ, Lauri, Mercurialis, &c.

Flores.

XIII. *Flores* Lavendulæ, Chamæmeli, Sambuci, Anethi, Cheyri, Leucoii, Meliloti, Spicæ Nardi, Schœnanthi, &c.

Baccæ.

XIV. *Baccæ* Lauri, Iuniperi, Ciceres rubri, &c.

Semina.

XV. *Semina* Nigellæ, Nasturtii, Apii, Levistici, Carvi, Sileris Montani, &c.

Thermas siccantes impedire Mensium fluxum.

XVI. Postquam verò observatæ sunt *Thermæ siccantes* non semper promovere, quin sæpè ampliùs *impedire Mensium fluxum*, meritò ad Humorem Glutinosum non tantùm incidendum, ac per Aromatica nimis eum sæpè exsiccantia ideóque inspissantia commodè attenuandum; verùm simul *emolliendum*, convenient hîc simul decoctæ Radices Liliorum, Semina Lini, Fœnugræci, &c. Sic enim Humores glutinosi partim attenuati, partim emolliti faciliùs Fluidi redduntur, quin ad fluxum, effluxumque deducuntur, sicque subsistenti Sanguini ordinaria via libera restituitur & aperta.

Emollientia Hystericis addenda.

Quomodò adhibenda. Balnea.

XVII. Talibus Balneis calentibus utuntur fœminæ, ipsisque insident, atque *ultra medium ventrem saltem immerguntur*.

Non nimis debere calere.

XVIII. Bonum autem est, *non nimis calere* Balnea, ne Sudor multus promoveatur, cum quo exhaustis partibus Sanguinis magis Serosis Humores Glutinosi redderentur glutinosiores.

Nec diu in eorum usu continuandum.

XIX. *Nec diu continuandum* est in Balneorum usu propter easdem rationes: nisi enim eorum ope brevi solvatur obstructio, vix ipsorum continuatione idem obtinebitur beneficium.

Fotus ex quib⁹ parentur. Quomodò applicentur.

XX. *Fotus* ex iisdem parantur, ex quibus Balnea, sed minori quantitate, applicanturque Pudendis, & quidem aptissimè cum *Spongiis*, *Pannisve Laneis*, non item Lineis. Panni namque Lanei æquè, ac Spongiæ, imbibunt plus liquoris, quàm linei, nec permittunt illum tam facilè effluere aut diffluere; quin præterea diutiùs servant in se liquoris calorem, sine quo plùs nocebit, quàm proderit Fotus.

Vapor qui agat.

XXI. Fotui affinis est *Vapor* ex calefacto Decocto *assurgens*, atque in Sellâ patente Pudendis exceptus, sicque ad interiora penetrans.

Enemata etiam hic conducunt.

XXII. Huc revocant aliqui ex modò laudatis Decoctis parata & injecta *Enemata*, quæ per Intestini recti, & Coli vicinioris tunicas penetrantia usque ad Uterum, ipsius obstructionem r[illegible]ferant, & sic quoque Mensium vel Lochiorum fluxum si non moveant, promoveant saltem.

Vt & Fumi ac Halitus.

XXIII. Huc referri debent *Fumi & Halitus* itidem Muliebribus excepti, atque similiter Pituitam obstruentem solventes, ac educentes; succedentibus faciliùs menstruis vel lochiis.

Ad Fumũ parandum convenire Ligna, Baccas, Gummi, Vngulas.

XXIV. Ad *Fumum* parandum conveniunt *Ligna* Sabinæ bacciferæ, ac Iuniperi, Coryli, Aloës, Lauri, & similia, & ipsorum *Baccæ*, ut & Spica Nardi, Schænanthum, Cassia Lignea, Garyophylli, Galbanum, Bdellium, Opopanax, Sagapenum, Thus, Benzoinum, Storax, *Ungula* Asinorum, Equorum, & similia plura.

Quomodo usurpentur.

XXV. Horum plura vel pauciora per se aut in trochiscos redacta prunis insperguntur, fumusque assurgens in Sellâ perforatâ & undique clausâ excipitur per pudenda.

Halitus ex quib. pareatur.

XXVI. *Halitus* commodè parari potest ex *Sale tartari*, aliove fixo & *Sale armoniaco*, qui cùm sit penetrantissimus, plurimum hîc præstabit, & multis aliis meritò præferetur.

Linimenta etiam quæ huc faciunt.

XXVII. Sic vulgò laudant *Oleum Spicæ ac Zibetham* pudendis apposita, vel illita, quorum expiratione subtili, potentique docent itidem efficaciter moveri menstrua.

Vt & Emplastra.

XXVIII. Solet etiam *Oleis, vel Vnguentis, Pubis pectinisque*, quin & *Lumborum regio illini*, sed & ipsis *Emplastra* applicari, quæ ex similibus modò laudatis parari solent: adeò ut quæcunque primarii Practici observarunt conducere movendis mensibus fuerint omnia *Aromatica*, licet his aut illis peculiaribus medicamentis fuerint magis addicti, nec ad generalem ipsorum classem satis attenderint, quod tamen fuisset bonum.

Non nisi Aromatica Mẽses movere.

In Curãtione usurpari Medicamẽta determinata.

XXIX. Utique in curandis ægris non utimur medicamentis generalibus, sed determinatis, hâc vel illâ plantâ: Bonum tamen est, ex variis medicamentis, quorum vires laudabiles ostendit successus fœlix, accuratiùs observatis determinare, in quo consistat ipsorum vis & efficacia, quò defectu hujus vel illius jam experti substituere possimus alia, quæ simili sunt prædita qualitate sensili, ex quâ probabiliter conjiciamus pollere quoque ipsa simili efficacia.

In quo consistat Medicamenti Vis, observandum & quare.

XXX. Quodque monui & inculcavi sæpiùs, quoniam continuum habet in faciendâ praxi usum, licet decies ac sæpiùs repetatur, meritò deberet idcircò placere, hâc occasione iterum inculcabo: *Pleraque tum Medicamenta, tum Alimenta, quæ usurpamus* quoniam ferè Ore assumimus omnia, *Sapore* imprimis suo & *Odore* nos afficiunt vario, imò illis nobis præsertim *distinguuntur*, non item ullis aliis Qualitatibus Sensilibus: meritò proinde *secundum ipsorum Sapores ac Odores varios & considerantur, & in certas classes rediguntur*; quò sic faciliùs, & fœliciùs aliæ in aliorum deficientium locum tutò queant substitui.

Medicamentorũ Sapores & Odores considerandi, & ex secundũ ipsos in classes redigẽda.

Omnes Sapores & Odores ad duos referri.

XXXI. Quamvis autem plures occurrant *Sapores* in rebus, possunt tamen plerique commodè ad duos revocari ordines & classes, *Acidorum*, & *Salso-acrium*; quemadmodum *Odores* omnes referuntur ad *Suaveolentes, ac Fœtentes*.

Ad Saporem Acidũ pertinere Austerũ & Acerbum. Ad Salso-Acrem verò Acrem Aromaticum, & Amarum ac Lixivum.

XXXII. Ad *Saporem Acidum* referendus *Austerus & Acerbus*.

XXXIII. Ad *Salso-Acrem* Saporem reducendus non tantùm *Acris-aromaticus*, sed etiam *Amarus, & Lixivus*.

Medium inter hos esse Salso-Muriaticum.

XXXIV. His quasi *medius*, vel potiùs ex utroque exurgens est *Salso-Muriaticus*.

Vt & Dulcem inter Acidum & Salso-Aromaticum.

XXXV. Qui *Dulcis* observatur *Sapor* in Saccharo, Uvis passis, Melle, Ficubus, & similibus, itidem *medius* est, atque aliquando magis ad *Acidum*, aliquando magis ad *Salso-aromaticum* vergens.

Dulcedinem in varios alios Sapores degenerare.

XXXVI. Sic Sacchari, & Uvarum passarum *Dulcedo* faciliùs *degenerat in Acidum*. Mellis autem & Ficuum in *Salso-aromaticum*; quamvis & possit contingere Contrarium, ut Mel in *Acidum* muretur, & Saccharum in *Amarum* Saporem; quamvis id eveniat rariùs & difficiliùs.

Optandum, ut quis de Saporum Naturâ accuratè tractaret.

XXXVII. Bonum foret aliquem in hisce mutationibus omnibus expertum ac peritum nobis conscribere atque publico exhibere de *illis omnibus accuratum Tractatum*, futurum haud dubiè in Medicinâ, ut & Naturali scientiâ utilem. Sed hæc & similia plura referimus inter desiderata, quæ rarò contingunt, postquam plerique nimium festinantes, nec satis temporis experimentis sufficientibus faciendis concedentes, *malunt videri, quàm esse aut fieri docti*; properantque nimis non tam in scribendis, quàm in exscribendis, censendisve aliorum libris: quem *malum* plerorumque *morem* sicut mutare non possumus, sic eundem, utpote Reip. noxium, *carpere licet*.

Plerosque malle videri quàm esse doctos. Et magis excribere libros. Quare eorum malum morem carpere liceat.

XXXVIII. Sed redeamus in viam, & pergamus Medicamenta Externa, quibus Mensium præsertim Fluxus & Effluxus excitari ac promoveri potest ac solet, enarrare.

Pessaria & Nascalia quibus applicentur & ex quibus parentur.

XXXIX. Laudantur in hunc finem tanquam extrema, *Pessaria*, quæ fœminis *Viros passis*, intrudi, & *Nascalia*, quæ *Virginibus* admoveri solent, atque ex *Acrioribus* parantur.

Raphani Vires, & Usus.

XL. Solus *Raphanus* in pessi formam sectus in Vteri Cervicem externam intrudi solet, atque acrimoniâ suâ, & halitibus assurgentibus Menses ciere.

Sacculorũ Usus & quib. impleantur.

XLI. Plantarum quoque Partes molliores, Folia, contunduntur, *Sacculo oblongo* induntur sicque in sinum muliebrem immittuntur ad idem efficiendum. Laudantur autem in eum finem *Mercurialis, Scordium, Alliaria, Asarum, Gentiana, Nigella, Sabina* & similia plura.

Plantarũ succi & pulveres in pastam, ac dehinc in Pessaria & Nascalia redacti.

XLII. Quin nonnunquam Earundem *Plantarum Succi*, ac *Pulveres*, aliaque similia in *pastam rediguntur & in Pessaria vel Nascalia* formantur, quæ Pudendis blandè intrusa & ibidem aliquandiu retenta Menses movere possunt, soluta nempe Pituita, eâdemque educta, quæ Menstruis viam præcludebat.

Obstructione remotâ Venam posse secari, si adsit Plethora, aut segniùs Sanguis moveatur.

XLIII. Vbi his modis sublata sunt impedimenta, nil obstat, mediocrem institui *in Talo Sanguinis eductionem*, imprimis quando aliqua urget simul *Plethora*, *aut segniùs movetur* in Corpore *Sanguis*, quod ex Parvo Debilique Cognoscitur Pulsu.

Aut Cucurbitulas applicari.

XLIV. Quin Venæ-Sectionis loco subinde utiliter Femoris parti internæ admoventur *Cucurbitulæ sine*, & quandoque *cum Scarificatione*: sic enim motus conciliatur Sanguini deorsùm, ergo etiam ad Vterum potentior, unde facilè tunc viis patentibus Effluxus obtinetur desideratus.

XLV. Atque hæc præcipua sunt *Remedia*, quibus externè solemus uti ad Mensium præsertim fluxum excitandum, proximum est, ut *interna* quoque paucis explicemus.

XLVI. Quivis autem ex supradictis facilè assequetur, qualia in hunc finem desiderentur Remedia, scilicet talia, quæ I. *Humores Glutinosos*

Qualia sint Remedia externa. 1. Humores Glutinosos incidentia. 2. Sanguinem quiescentem agitantia.

tinosos & Orificia Vasorum obducentes, aut obturantes Incidant & fluidos reddant: quæ 2. *Sanguinem quiescentem*, atque mora vel ad coagulationem inclinant, vel ad corruptionem vergunt, *iterum agitent*, commoveant, & à coagulatione, aut corruptione aut imminente, aut inchoata liberent.

Hæc præstare Aromatica, & Salia Volatilia.

XLVII. Hæc omnia *Sola* præstare possunt *Aromatica* toties à me laudata, explicataque, ut & *Salia Volatilia.*

Acida conducere Obstructionibus tollendis, & Sanguini coagulando atque hîc minimè usurpanda.

XLVIII. Licet enim *Acida* vim habeant Incidendi, Solvendique Humores Pituitosos & Glutinosos, & hactenus videantur conducere *Obstructioni tollendæ*; quoniam tamen simul *Sanguinem Coagulare* solent, *minimè sunt hîc usurpanda.*

Aromatica, ac Salia Volatilia & Obstructionem tollere, & Sanguinis Coagulationem impedire, & ejus effluxum promovere.

XLIX. *Aromatica* verò, & præ aliis omnibus *Salia Volatilia* utrique satisfaciunt Indicationi, quatenus & *Glutinosos Humores*, *Solvunt*, Inciduntque; & *Sanguinis Coagulationem*, ipsamque insequentem *Corruptionem impediunt*, emendantque: quin imò Humorum quorumvis in Corpore *Motum* præ aliis omnibus *promovent.*

Hoc probare Medicamenta Specifica.

L. Si *Medicamenta* vulgò à Practicis laudata, & *Specifica* dicta consideremus, agnoscemus facilè, omnia, quæ modò dixi, esse ipsam veritatem, idem confirmante experientia.

Salium Volatilium Vires in hoc affectu.

LI. Possum autem testari, à quo mihi notiora fuere *Salia Volatilia*, ipsorumque vim egregiam sum expertus in praxi, me longè faciliùs, citiùs, & fœliciùs subsistentia, vel *suppressa menstrua* illorum ope *movisse* aut promovisse, quàm priùs ullis aliis vulgò celebratis Remediis tum externis, tum internis.

Eorum laus.

LII. Ita indies majores atque laudabiliores Salium Volatilium in curandis ægris effectus excogitabam & observabam, etiam supra meam expectationem.

LIII. Unde dubitabam & hærebam subinde solicitus, an illis adscribi possent tam multi & tam varii effectus, donec hâc occasione diligentiùs non tantùm operationes ipsorum in ægris, sed etiam ipsorum subjecta & materiam expendens mirari desierim energiam ipsorum stupendam.

Ex quib⁹ possint parari.

LIV. Sed adhuc mirari desii Chymicos subtiliores majora & majoris momenti remedia ex ipsis quæsivisse, ac forsan invenisse; quod non est hujus loci.

Aromaticorum Hystericorum Catalog⁹.

LV. Præter hæc *Salia Volatilia* & quidem qualiacunque ex omnibus Animalium Partibus parabilia (licèt cuncta non sint æquè potentia, efficaciaque) laudo inter Alterantia omnia Aromatica, quorum pleraque in superioribus proposuimus ad Balneorum confectionem. Libet tamen primaria hîc quoque enumerare vulgò usurpari solita; quò unicuique constet, quàm syncerè & candidè agamus.

Radices.

LVI. Laudantur ergo *Radices* Asari, Fumariæ bulbosæ, Dictamni albi, Ireos, Rubiæ, Cyclaminis, Chelidoniæ, Schœnanthi, Spicæ, Aristolochiæ, Gentianæ.

Folia.

LVII. *Folia* Sabinæ, Pulegii, Artemisiæ, Rutæ, Melissæ, Marrubii, Calamenti, Mentastri, Nepetæ.

Flores.

LVIII. *Flores* Cheiri, Croci, Rorismarini, Genistæ.

Semina.

LIX. *Semina* Nigellæ, Petroselini, Paludapii, Lupinorum, Apii, Fœniculi, Levistici.

Bacca.

LX. *Bacca* Lauri.

Aromata.

LXI. Inter *Aromata*, Cinnamomum, Macis, Cassia Lignea, Xyloaloë.

Gummi.

LXII. Inter *Gummata* Myrrha, ejusque trochisci, Castoreum, Galbanum, Sagapenum, Succinum, Borax, Gummi Lacca, Asa fœtida, &c.

Metalla. Chalybis Vis. Vires Salis Volatilis Oleosi Auctoris.

LXIII. Inter *Metalla* Chalybis Limatura similiter laudatur, ac penè pro extremo habetur remedio, quamvis nullo modo cum Salibus Volatilibus conferendo, & imprimis cum meo *Oleoso*, quod cæteris omnibus hactenus à me usurpatis reperi efficaciùs & huic rei aptissimum.

Negligentia Medicorum in excogitandis Remediis huic Affectui efficacibus curando inservientibus. Nulla Remedia Salibus Volatilibus esse conferenda.

LXIV. Utique, quoties animo repeto plurima medicamenta, eaque valdè nonnunquam ingrata, quibus longo tempore cruciantur, exercenturque, & quidem sine successu misellæ fœminæ, miror ita negligentes fuisse in *excogitandis*, præparandisque *medicamentis* tum *efficacibus*, tum faciliùs usurpandis Medicos; cùm non desint ex vulgò notis, quæ multùm præstent, quamvis necesse habeam iterum repetere non esse ipsa *cum Salibus Volatilibus conferenda*, ipsis nempè longè inferiora.

Præter Medicamenta incidentia usurpanda etiam evacuantia.

LXV. Præter Alterantia Humoresque Glutinosos præsertim Attenuantia & *Incidentia*, usurpari quoque debent non rarò *Medicamenta* eosdem Humores jam præparatos, emendatosque *Evacuantia*, sive copiâ excedente simul peccent, sive in totum, aut nisi seriùs & cum insigni Ægrorum incommodo, emendari nequeant.

& quidem Phlegmagoga.

LXVI. Sunt autem illa *Phlegmagoga* Humores puta Tenaces ac Glutinosos Educentia, quę in superioribus laudavimus.

Acidos & Austeros etiā aliquand. adesse humores; Qui unde oriantur. Corrigendi & Hydragogis evacuandi.

LXVII. Quoties autem non tantùm Humores Glutinosi, Obstructiones parientes, in corpore abundant, verùm *Acidi* quoque, & *Austeri*, quod tum ex multo Malorum Citriorum, aliorumve fructuum acidorum, Aceti, Vini Rhenani, & similium abusu, tum ex Animi mœrore, ac terrore, tum ex Aëris asperi frigore & similibus evenire solet; toties iidem ex parte Corrigendi sunt, temperandique ac Concentrandi, mox per *Hydragoga* superiùs memorata Evacuandi.

Istos Humores optimè corrigi Salibus Volatilibus. Ex esse Polichresta.

LXVIII. Quæ *Humores Acidos & Austeros temperent*, obtundant, Diluant, Concentrentque, sæpiùs proposita sunt & à me laudata Medicamenta, inter quæ iterum primas tenent *Salia Volatilia*, si quæ alia, *verè Polychresta* & in medicinâ faciendâ usûs infiniti.

Medicamenta interna quâ formâ exhibenda.

LXIX. Hæc autem omnia *Medicamenta Interna* tum Alterantia, tum Evacuantia multiplici possunt exhiberi *formâ*, & humidâ, & siccâ, & Pulverum, & Conditorum sive Electuariorum, & Pilularum, & Tabellarum seu Trochiscorum, & Potionum, & Apozematum, & Vinorum Medicatorum, & quâcunque aliâ formâ.

Quàm non erit difficilis etiā Juniori Medico adornare.

LXX. Neque *difficile* fuerit *Medico* etiam *juniori formam* unicuique Ægro acceptiorem seligere, atque formulam convenientem *adornare*, qui aliquando Practicis Exercitationibus apud ægros interfuerit; & vel Praxin meam diligenter observarit, ne plures alios egregios Practicos recenseam.

CAPUT

CAPUT XVIII.

De Evacuantibus Humores è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os.

Pro variis humoribus, qui è Pulmonibus per Asperam arteriam & Os expelluntur, varia Medicamenta usurpanda.

I. CUm *varii Humores ex Pulmonibus per asperam Arteriam & Os expelli* soleant, utique *diversi* quoque *generis medicamenta* in eum finem sunt præscribenda & usurpanda, quod qui non observant, perperam ægris suis consulunt.

Est autem hæc evacuatio particularis.

II. Est autem *Particularis* hæc *Evacuatio* eos tantùm Humores, qui in *Pulmonibus* præter naturam reperiuntur, expellens, & quidem *per Os*, ideóque necessariò per *arteriam asperam*, quæ sola cum Oris cavitate communicat.

Et ope Aëris promovetur. Expectoratio dicta.

III. Per eandem viam quoniam continuò Inspiratur, Expiraturque *Aër*, hujus ope promovetur & absolvitur illa Evacuatio, *Expectoratio* dicta.

Cum Tussi efficitur Remedia insuper requiri ad Humores aptos reddendos.

IV. Cum Aëre igitur, sed vehementiùs Expirato, id est, *Tussi* efficitur hæc Evacuatio.

V. Ut plurimùm autem non sufficit hæc Tussis ad Humores in Pulmonibus existentes ad Os, sicque extra Corpus expellendos, verùm desiderantur insuper *Remedia Humores* varios ad illam expulsionem aptos reddentia.

VI. *Humores*, tum & *Calculi*, aliave *Materia coagulata* & indurata distingui debent, quò singulis sua determinentur remedia.

Varia in Pectore hærere. Quinam ibi Humores hæreant.

VII. Humores Expectorandi sunt vel *Sanguis*, vel *Pus*, *Saniesve*, vel *Pituita*, eaque Glutinosa, vel Consistentiæ mediocris, vel *Serum*, idque nunc insipidum, vel Dulce, nunc Salsum Muriaticum, nunc Acidum, vel Austerum.

Sanguis quando expectorandus. & quâ cautelâ.

VIII. *Sanguis* utiliter ex Pulmonibus per os nunquam excernitur, nisi quando metus est Suffocationis, quando in asperâ subsistit arteriâ coagulatus & grumescens.

IX. In hoc casu prudentiâ opus est magnâ, ne *præter Sanguinem* in asperâ arteriâ subsistentem *alius eò feratur*, & cum ipso Vita efferatur.

Coagulatus dissolvendus. Vasa aperta consolidãda. Sanguis aliò avertendus.

X. Danda proinde tunc opera, ut *Sanguis coagulatus quidem dissolvatur*, & ad evacuationem aptus reddatur, sed *Vasa* quoque *aperta* & *rupta simul consolidentur*, sicque novo Sanguini affluxuro via præcludatur, quin quò fœliciùs hoc contingat, quoties licet, *Sanguis aliò avertendus*, imprimis, quando concurrit Plethora, vel Sola Sanguinis æstuatio & Motus in corpore ac per Vasa impetuosus.

Vena aperienda.

XI. Tunc igitur confestim *Vena* in brachio aut pede *aperienda*, & Sanguis pro suâ vel abundantiâ, vel æstu, vel motu diversis copiâ sufficiente educendus, adeò ut illam missionem possit ferre Ægrotus, nec valdè inde debilitetur.

Medicamentum adhibendum Sanguinem coagulãs, & rupta vasa consolidans.

XII. Interim parandum Medicamentum, quod & *coagulatum Sanguinem blandè dissolvat*, & *aperta*, *ruptave vasa potenter consolidet*; nec obstat diversum hoc, & subcontrarium medicamentum componi ac simul exhiberi.

Sanguinem coagulatum Solventia.

XIII. *Sanguinem Coagulatum blandè Solvunt*, Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, Sperma, Ceti, Mumia, &c.

Vasa quæ nam consolident.

XIV. *Vasa consolidant potenter* Sanguis draconis, Lapis Hæmatites; variæque Plantarum partes vulgò notæ.

Medicamẽta minore quãtitate assumenda commodiora esse quã quæ majori assumuntur.

XV. Quoniam verò ex Plantarum partibus Decocta & Syrupi præsertim parari, & illa *quantitate majore* assumi solent, non ita commodè in hoc præscribentur, exhibebunturque Casu, ubi *satius est minori* usurpare medicamenta *mole ac dosi*, quapropter, quas aptiores comperi commendo præ aliis medicamentorum formis Mixturas, cochleatim nempe usurpandas; cùm præsertim modò laudata medicamenta plurimum efficacia commodè jungantur Misturis:

Medicamenti ex pluribus partibus compositi singulas pro suis viribus operari.

XVI. Possent igitur in eâdem Misturâ componi Oculi Cancri & Antimonium diaphoreticum, similiaque Sanguini Draconis, Lapidi Hæmatiti, Coraliis & similibus: & quod miteris, proderit tale medicamentum utrique Indicationi, dum *Confusi medicamenti partes diversa*, ac verè *confusa* tantùm præstant singulæ, quod ab ipsis desiderabatur.

Unum Medicamentum contrarios effectus producere.

XVII. Sic possumus *eodem medicamento*, non tantùm arte composito, sed tali nobis à Naturâ nonnunquam concesso diversos, & aliquando *contrarios effectus producere*: quod imprimis faciendum magni, quando *complicati sunt Affectus diversissimi*; vel aliàs pluribus Satisfaciendum est Indicationibus diversissimis.

Hoc adhibendis in Affectibus complicatis. Quomodo cautè sit procedendum in Sanguinis expectoratione.

XVIII. Atque sic procedendum est *cautè in Sanguinis expectoratione* subinde promovendâ, & ipsius effusione novâ impediendâ.

Pus & Saniem sponte prodire.

XIX. *Pus*, nisi glutinosius fuerit, & quidem ab admistâ ferè Pituitâ tenaci, *sponte* solet *prodire* Tussi, ut & *Sanies*, nisi hæc fuerit fluidior, quod frequentiùs evenit.

Puri Viscoso quænam Medicamenta applicanda.

XX. *Viscosius Pus* ad Expectorationem faciliorem adjuvatur iisdem *remediis*, quibus Pituita Glutinosa, de quibus mox.

Quanã Saniei fluidiori.

XXI. *Sanies fluidior* iisdem remediis ad expectorationem facilitandam corrigetur, quibus serum de quo brevi.

Pituitam minus Glutinosam sponte expectorari.

XXII. *Pituita* ergò *minus Glutinosa* & consistentiæ mediocris facilè Aëris exspirationem sequitur, ac Tussi excluditur, ut nullâ indigeat sui alteratione.

Glutinosa incidenda.

XXIII. *Pituita* verò *Glutinosa* sui eget emendatione ac *Incisione*, quò faciliùs Tussi expelli queat.

Quanæ id præstent.

XXIV. Inserviunt in hunc finem *omnia Aromatica blandiora*, quò *Salia* refero *Volatilia*; Idem præstare possunt *Acida*, sed itidem *blandiora*.

XXV. De quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus pluribus in superioribus, non est, quòd illa iterum repetamus.

Modo ea exhibẽdi, & Usurpandi.

XXVI. Præparantur illa modis variis usurpanturque nunc *Decocti*, nunc *Mixturæ*, nunc *linctus*, nunc *tabellarum formâ*. Estque utile, si *aliquandiu serventur in Ore*, quò paulatim ad fauces pergentia bonâ sui parte transeant in asperam arteriam, sicque copiosius jungantur Pituitæ Incidendæ. Quicquid autem deglutitur longiore viâ redire potest cum Sanguine ad Pulmones.

Acida Dulcibus Miscẽda.

XXVII. Quoties *Acida* in hunc finem usurpantur, toties haud pura, sed *Dulcibus & Saccharatis* quantitate parvâ *admista* in usum revocari debent, ne spuriora fuerint ad tussiendum acri-

moniâ suâ Pulmones nimiùm irritent, sicque plùs noceant quàm prosint.

Serum incrassandum. XXVIII. *Serum* qualicumque tandem Sapore fuerit, in genere omne *incrassari* debet, quò faciliùs expectoretur; eludit namque aliàs expirati aëris vim, nec patitur se nisi segniùs ac repetitâ tussis vi expelli.

Serũ incrassantia. Ex iis Trochisci parandi. XXIX. *Incrassant Serum* Gummi Tragacanthum, Arabicum, Radix Althææ, Symphyti, &c. Ex quibus sacharo exceptis *Trochisci* parari possunt; qui ore diutiùs contenti & paulatim salivâ dissoluti sensim ad asperam tendunt arteriam, & in eâ fluidius Serum inspissant, & aptum reddunt quò aëris ope possit faciliùs expelli.

Acrius serũ temperandũ. XXX. Ubi autem *acrius est Serum*, hactenus quoque aliqua sunt usurpanda, quæ ipsum *Temperant*, quoniam acrimoniâ suâ non tantùm ad sæpiùs Tussiendum vellicat & fatigat Pulmones, ast insuper abradit Asperę arterię tunicam, & sensim *ulcus excitat* in Pulmonibus, unde ortum habet suum frequentissimè *Phthisis*.

Causa Phthiseos. Seri diversæ Acrimoniæ. XXXI. *Acrimonia* ejus *frequentissima est Salsa Muriatica*, sicut *rarior* multùm *Acida*. Molestiam singularem producere solet ipsius *Austeritas*.

Salsam Muriaticam Acrimoniã quænam temperẽt Pilularum de Cynoglossa & Styrace Veri. XXXII. *Salsam Muriaticam seri Acrimoniam Temperant*, Obtunduntque ex parte modò laudata *Incrassantia*, vi suâ emplasticâ lenientia istam acrimoniam; quod efficaciùs præstant si jungantur illis *Opiata*; sicut id testantur vulgò notæ *Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace dictæ*, in hunc finem longissimè aptissimæ; quin adhuc aptiores, si addito Saccharo in tabellas formentur, aut trochiscos, detineanturque in Ore; sic enim pars earum longè major vadit ad asperam Pulmonum arteriam, quàm si redactæ in pilulas devorentur, quamvis & sic quoque plurimùm præstare observentur, licèt non statim cuivis cavillatori, & sciolo incidat vel placeat via, per quam transferatur ad pulmones vis medicamenti.

XXXIII. Mirum certè videtur, & Medico indignum, respuere aut criminari medicamenta, quorum operandi ratio, & alia eò spectantia, non sunt mox cuivis perspecta.

Qui vias Medicamentorũ nesciunt non esse culpandos: sed qui iis uti recusant; & alios iis feliciter utentes carpunt. XXXIV. *Culpari* certè non debet, qui quorumvis *medicamentorum* operandi modum, & *vias*, per quas ad locum affectum ferantur, scrutatur licèt illa non semper assequatur: sed culpa non vacat qui quoties vel modus agendi, vel via medicamentis quôvis transferundis vera nondum innotuit, non tantùm *recusat uti* talibus medicamentis, sed insuper *carpit* eos, qui secundùm experientiam certam & manifestam *iis utuntur fœliciter*.

Humores Serosos & Salsos temperari Opiatis. XXXV. *Humores* igitur *Serosos* atque *Salsos* utiliter corrigere, ac *temperare Opiata*, & cum Opio parata medicamenta tum Veterum, tum Recentiorum, Experientiæ magis quàm Cavillationibus addictorum, docet Observatio, millies confirmata in nostris ægris in publico Nosocomio decumbentibus; adeò ut quivis volens possit hoc indies absque ullâ solicitudine addiscere.

Dissidiũ esse inter Auctores tum circa Affectus tum circa Medicamenta. XXXVI. Utique quoties Medicinæ Studiosus in Laudatorum Auctorum lectione assiduus observat, quod passim evenire solet, *Dissidium* non tantùm *circa* quorumvis *Affectuum causas*, sed insuper *circa Medicamenta* in Curatione usurpanda; non mirum si solicitus inde fiat, nesciens cui ex dissidẽtib. accidere debeat; cùm sæpiùs eveniat quosdam sine verborum apparatu laudare illa, quæ observarunt in ægris suis utilia; dum alii argumentorum hinc inde labore magno sæpè conquisitorum numero atque plausibilitate confutare student, quod ex præjudicio experiri noluerunt, sicque Tyrones dubios ac solicitos reddunt. Unde dubii haberi Tyrones cui assentiantur.

Prudentiores judicium suspendere debere, donec fuerint experti. XXXVII. Inter quos qui *Prudens* fuerit, quemadmodum neutri dissentientium parti facilè assensum præbebit, verùm tantisper *Judicium suum suspendet*, donec ad praxin accedens circumspectè possit *experiri*, quisnam verè judicaverit, vel falsò.

Bonum esse, Tyrones ad Ægros accedere, dum in Academiis studiis incumbunt. XXXVIII. Verùm enim verò, quoniam plures anni requiruntur plerumque, antequam cuivis Affectus Controversi occurrant Curandi, molestum est tot annis anxium manere veritatis avidum Animum, *bonum* est posse, dum Studiis adhuc in Academiis incumbunt *Tyrones*, *videre Ægros*, sicut hîc evenit, atq; observare quib. medicamẽtis curentur singuli, quin imò posse dubia sua proponere, ac non rarò ipsâ experientiâ in Ægris factâ eadem sublata videre.

Veritate unâ detectâ plures posse detegi. XXXIX. Unde longè citiùs possunt singuli ad plura pergere majora. Sicut enim uno absurdo dato vel assumpto multa solent sequi absurda; ita non rarò *Veritate unâ detectâ & determinatâ plures possunt deduci* Veritates, & lumen accendi aliis eodem fundamento inveniendis.

Nil utile ægris, nisi quod tale experientia probaverit. Tyrones non debere credere iis, qui sine experientiâ quid docent. XL. Quemadmodum autem in Arte Medicâ nil haberi potest bonum *& utile Ægris*, nisi quod *in usum fuit revocatum* & illis utile observatum; ita suspecti esse *Tyronibus* debent, quotquot *sine experientiâ* multa juventuti obtrudunt *credenda*, quippe quæ, bonâ fide accepta licet, non rarò malè cedunt postmodùm Ægris; adde quòd falsis dogmatibus sic imbuta mens, inepta fit aliis utilibus ac veris eruendis: unde ubi se falsos seriùs deprehendunt, necesse habent plerique aliis quoque dogmatibus similiter falsis mentem suam liberare; quod quanto sui præjudicio fiat, judicare possunt optimè, qui decepti fuerunt ab Hominibus garrulis, & Oratoribus magis, quàm Philosophis, Studiosi in candore suo simplices.

Tyrones in ægrorum curatione præsentes maximè proficere. XLI. Iterum idcircò repeto non æstimabile bonum consequi Medicinæ *Tyrones*, qui dum adhuc versantur in Academiis, observare possunt modos *curandi ægros* simplicissimos, ex quibus scilicet maximè *proficiunt*, atque omnium certiores fiunt.

Opiatorum & Pilularũ de Cynoglossa Vires. XLII. Laudamus igitur & commendamus secundùm experientiam sæpissimè hîc etiam in Nosocomio Academico confirmatam *Opiata* omnia, & inter illa *Pilulas de Cynoglossâ & Styrace* dictas Humoribus Salso-Muriaticis ad asperam arteriam delatis, & inde rursus exspectorandis, quatenus & Acrimoniam ipsorum Salsam temperant, & fluiditatem eorundem nimiam minuunt, adeóque consistentiam convenientem ad expectorationem, atque cum Tussi expulsionem ipsis conferunt: quicquid in contrarium deblaterent multi veriùs nomine tenus, quàm ipso opere Medici.

XLIII. III

Quinam sint verè Medici & quinam non sint.

XLIII. Illi namque sunt verè tantùm *Medici*, qui per experientiam propriam observarunt, adeóque noverunt, quid præstent Medicamenta, quorum vis quæritur: non item, qui soli lectioni debent, quicquid proponunt; nescii scilicet an decepti fuerint à suis Auctoribus, nec ne; an verum proinde proferant, an falsum.

Humores Salsos temperantia Medicamenta quare magnifacienda.

XLIV. Talia medicamenta *Humoribus Salsis* Corrigendis, *Temperandis* ac Emendandis Convenientia meritò *magni fiunt*, ac fieri debent à Medicis Junioribus, quoniam non ita multa nota sunt, quæ illud præstent ægris beneficium. Unde magis mirum culpari eadem ab imperitis, utut in Librorum lectione non rarò valdè versatis.

Causæ dissensûs Authorum de Medicamentis. 1. Infelix successus, propter imprudentem usurpationem.

XLV. Sed quærat aliquis, unde fiat, ut tantus de tam multis *Medicamentis* occurrat *inter Authores Dissensus*. Quantum Ego hariolari valeo, duas istius Dissidii videor mihi eruisse *causas*: alteram *infelicem successum propter* imprudenter adhibita vel *usurpata* nonnunquam Remedia etiam optima; Multi namque satis temerè nimia quantitate exhibent suis Ægris Medicamenta, quæ minore usurpata forent ipsis utilia; sicut majore nocentia. Adde quòd Ægri non rarò sentientes aliquod ab assumptis medicamentis levamen, quò citiùs curentur, illa quantitate nimiâ usurpant, & sic non rarò sibi nocent; non vitio medicamenti optimi, sed quantitatis excedentis: In mediocritate siquidem laudabili consistit omne bonum:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Abusus ergò Medicamenti etiam optimi terrorem incussit meticulosis, adeò ut ne quidem ausi sint uti rebus optimis, quibus abusi fuerant alii.

2. Nasutuli & Cavillatores.

XLVI. Alteram dissidii Causam tribuo *Hominibus nasutulis*, & nodum in scirpo quærentibus; atque in *contradictione viventibus*, *Cavillatoribus* puta, & nunquam veritatem, adeóque unionem optantibus; sed alienorum dictorum vellicatione, morsione, arrosione lætantibus; atque nil construentibus, sed quævis destruentibus; & idcircò ratiunculas undecunque quæsitas, petitasve in medium proferentibus; quibus aliorum dicta evertant.

Hi quid agant.

XLVII. Hi cùm ferè otiosi sint & malefeeriati Homines, rarò aliquid boni vel magni præstantes, in conquirendis argutiis, & sophismatibus, quibus aliena impetant, & contetant, tempus suum & operam malè collocantes; atque istis nugis Lectorum mentibus tenebras offundentes, adeò ut minùs prudentes, propter rationum allatarum plausibilitatem, aut Styli affectati ornatum, facilè irretiantur & capiantur garrulorum technis, & avertantur à veritatis notitiâ, imprimis postquam Stylo ferè simplici res comprobatas experientiâ soleant cunctis communicare Viri boni, probi & candidi, nullo fuco, nullis Verborum lenociniis utentes, ut aliis sua persuadeant, quippe qui inane nomen, sicut Garruli, non quærunt, verùm aliis tantum prodesse volunt.

Et quid contra Vi. Boni

XLVIII. Egimus nuper de Humoris Serosi & Salso-Muriatici tum Incrassatione tum Contemperatione ad Ipsius Expectorationem promovendam necessariis: Proximum est, ut nunc similiter agamus de Medicamentis eundem Aciditate puriore peccantem Emendantibus, & ad expectorandum juvantibus.

Quænam humores acidos temperent.

XLIX. Inserviunt autem in hunc finem eadem *Salso-Muriaticum Corrigentia* sed *additis Medicamentis Acidum concentrantibus & infringentibus*; qualia sunt Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, Creta, Terra sigillata quævis, &c.

Quid observandum in eorum usu.

L. Quoniam verò à Sero Acido faciliùs, citiùs, & graviùs rodi solet Aspera Pulmonum Arteria, opus est, ut non tantùm *efficaciora* usurpentur ipsum corrigentia remedia; sed insuper ita eadem parentur & administrentur ut *majore suâ parte deferri possint in notatam arteriam asperam*.

Eorum forma commodissima Trochisci & Tabellæ. Eæ quomodo parentur.

LI. *Forma* proinde commodissima erit *Trochiscorum & Tabellarum*, quò diutiùs in ore possint contineri, & abundantiùs ad asperam Pulmonum Arteriam deferri; atque partim in Ore, partim in dictâ Arteriâ Acidum serum imbibere; & concentrare.

LII. Parantur tales Tabellæ ex *Pulvere* laudatorum modò medicamentorum, sed qui *Saccharo*, *vel Glycyrrhizæ succo*; vel utroque aquâ conveniente & gratâ soluto excipiatur, & in Tabellas, Trochiscosve formetur.

Serum Austerum quibus corrigitur.

LIII. *Serum Austerum corrigetur* medicamentis ipsum Emendantibus; qualia sunt inter vulgo nota *Castoreum*, *Asa fœtida*, *Carabe* sive *Succinum*; inter Chymica omne genus *Salium verè Volatilium*, inter quæ hactenus efficacissimum reperi Spiritum Salis Armoniaci: Oleum succini, macis, &c.

In gratiora pilularum forma exhibenda. Castorei Tinctura. Cum halitus assurgunt quænam conveniant remedia. Salia Volatilia quomodo exhibenda.

LIV. Quoties ingratiora, *Castoreum* & imprimis *Asa fœtida* usurpanda sunt, toties *Pilularum formam* cæteris præfero, ubi devorari possunt ab ægris; aliàs *Castorei Tinctura* cum aliis potest misceri, & cochleatim assumi; cùm ex partibus inferioribus assurgant plerunque Halitus tales serum inficientes.

LV. Conveniunt proinde tum *Remedia*, quæ seri tenuitatem blandè *incrassent*; & ejusdem *austeritatem* simul *emendent* ac superent.

LVI. *Salia Volatilia* cuivis *Potui*, *vel Liquori admisceri* possunt, & assumi, à quibus similiter ubicunque existens Austerum efficaciter corrigi solet & paulatim debellari.

CAPUT XIX.

De Evacuantibus Humores è Cerebro per Nares.

Errhina, quæ & quotuplicia.

I. INter Evacuantia Particularia memoravimus quoque *Errhina*, quæ *per Nares solent educere Humores* in Cerebro & Superiore Narium parte hærentes, sive id fiat blandè atque *citra sternutationem*, sive *hac mediante*.

Humores per Nares evacuandi qui, & quotuplices.

II. Humores per Nares elici soliti sunt ferè *Pituitosi glutinosi*, sive fuerint hi *Insipidi*, sive *Acidi*, quemadmodum id præsertim contingit in Lue Venereâ, aliisque Affectibus chronicis & cum magno Capitis dolore copularis.

In quibus Affectibus occurrant. Quænam Medicamenta eos eliciant.

III. Cùm Humores è Capite, partibusque ad Nares inde tendentibus per Nares eliciendi

sint semper Pituitosi & Glutinosi, manifestum est desiderari ad illos faciliùs ad eductionem hanc præparandos *Medicamenta Pituitam Glutinosam Incidentia*, quapropter Laudo meritò *Aromatica* omnia tum *blandiora*, tum, quoties non sufficiunt hæc, *acriora* quoque. Quin hûc revocari possunt ac debent nonnulla *latentem in se aciditatem continentia*; ut & *Salia Volatilia*, quæ omnia fœliciter in hunc finem usurpari posse non semel docuit me Experientia.

Quâ formâ usurpentur. IV. Usurpantur Erhina, atque Sternutatoria dicta Medicamenta *tum Formâ siccâ, tum Humidâ*.

Quæ formâ humida usurpentur. V. Quæ *Humidâ Formâ* usurpantur, sunt ferè *Succi ex Plantis viridibus* expressi, aut soli, aut aliquo liquore juncti, Aquâ puta Stillatitiâ, & quandoque Vino, Vinive Spiritu.

Cephalica quænam. VI. Inter hasce Plantas commendantur pleræque *Cephalica* dictæ, Betonica, Majorana, Beta, Nigella, Pulegium, Origanum, Ireos radix, &c. Ex quibus recentibus contusis Succus exprimitur, addito subinde Liquore convenien-te, imprimis quando sunt illæ minus succulentæ.

Harum succus cum conveniente Liquore exhibetur. Vel Solus & quot modis. VII. Idem *Succus* ad guttas aliquot ex Cavâ manu allicitur per nares sursùm, aut Gossipium, vel Spongiola eodem Succo madens naribus intruditur, & sic cum inspirato aëre sursùm ascendens Plantæ Vis aromatica Pituitam viscosam solvendam incidit, attenuat & ad Spontaneum descensum præparat.

Planta recens trita quî exhibeatur. VIII. Potest aliquando manibus tantùm conteri *Planta recentis* pars, & sic in nares intrudi; unde idem sequi solet beneficium.

Formâ siccâ ferè sunt Pulveres. IX. *Formâ siccâ* parata Errhina, vel Sternutatoria ferè *Pulveres* sunt ex iisdem tum debilioribus, tum potentioribus parati, atque similiter ad dimidii, vel integri Pisi molem in alterutram, vel utramque narem cum inspirato aëre allecti, an pulsi. *Quâ ratione agant.* Unde similiter Pituita Glutinosa in superiori Narium parte collecta, vel in Cerebri ventriculis, Glandulâve Pituitariâ, vel alibi hærens Solvitur, & concurrente sæpiùs Sternutatione vi expellitur per Nares.

Mercurialia etiam esse Errhina. X. Dixi non tantùm Plantarum Aromaticarum partes varias, Radices, Folia, Flores, &c. usurpari ad paranda tum Errhina, tum Sternutatoria, sive Ptarmica; verùm etiam quædam *Acidum in se Spiritum concentratum habentia*, qualia sunt *Mercurius* quovis modo præcipitatus, qui vel solus, vel aliis pulveribus junctus mirabilia sæpe præstat in Humoribus Glutinosis è Cerebro per Nares eliciendis.

Ut & Salia Volatilia. XI. Idem faciunt *Salia Volatilia*, sed *acriora*, tum Sicca, tum Humida Naribus admota, atque in plerisque mox Sternutationem potenter excitantia, Humoresque Pituitosos Glutinosos simul Solventia & per Nares educentia.

CAPUT XX.

De Evacuantibus per Aures.

I. INter Evacuationes Particulares notavimus quoque illam, quæ per *Aures* contingere solet, tum sponte, tum etiam Arte.

Sordes Aurium Evacuâtur naturaliter. II. *Sordes* secundùm Naturam colligi paulatim in exteriore Aurium cavitate notum, quamvis non æquè notum, unde habeant illæ suum ortum.

III. Illæ ibidem collectæ, sive Humidiores existant & fluidæ, sive magis glutinosæ, sive consistentes magis ac penè siccæ; facilè possunt inde elici apto instrumento omnibus noto & familiari.

Præter naturam verò Sanguis, Pus, Sanies, & Serum. IV. Sed præter naturam quoque observatur Humor varius per Aures evacuari, *Sanguis, Pus, Sanies, ac Serum* multiplex, inprimis fœtore multis molestum, vel Acrimoniâ.

V. Præter naturam dico, quia secundùm naturam nil talis hâc viâ evacuari solet aut debet.

Sanguis quando evacuatur. VI. *Sanguis* non raro post casum, ictumve Capitis per Aures effunditur.

Quando Pus. VII. *Pus* non tantùm notato succedit Casui, vel Ictui, sed ob quamvis aliam causam producto in Capitis interioribus Apostemati.

Quando Sanies. VIII. *Sanies* Succedit ferè diutiùs retento alicubi Puri, adeóque novam corruptionem Subeunti; unde tum ratione Sanguinis varii, purioris, vel impurioris in pus mutati, tum ratione corruptionis brevioris, aut diuturnioris Sanies occurrit varia. *Ejus varietas.*

Quando Serum Saniei junctum. IX. Huic Saniei si copiosum jungatur *Serum*, & illud quoque diversum, mixtus Humor effluere solet, qui propter consistentiam tenuiorem *Seri* ferè nomine venire solet.

Fœtor & Acrimonia à quo pendeant. X. *Fœtor* imprimis à Sanie pendet, sicut *Acrimonia* ab utroque, Sanie ac Sero.

In horū evacuatione festinandum. XI. Quoniam autem viâ minùs convenienti evacuatur per Aures Sanguis, Pus, Sanies, Serum, ac sæpenumerò Auditum lædit, tollitve, promovetur meritò, *festinaturque* istius Humoris, Acrimoniâ præsertim suâ nocentis, *Evacuatio.*

Hoc quî fiat medio. XII. Quod fit 1. *facilitando Sanguinis in Pus mutationem.* 2. *Fluiditatem conciliando Puri*, quoties in ipso desideratur. 3. *Obtundendo, temperandoque Puris, Saniei, Serive Acrimoniam.* 4. Denique *Instrumenti ope*, & quandoque linteis educendo blandè Pus, Saniem aut Serum moram ibi nectens.

XIII. Quæ hîc prodesse possunt, aliunde petenda.

CAPUT XXI.

De Flatuum Discussione atque per Ructus, Crepitusque Evacuatione per Os, Anum, Vesicam, Uterum.

Flatus tum Discussionē, tum Excretionem indicant. I. INter Particulares Evacuationes fecimus quoque mentionem *Flatuum*, qui contenti in variis corporis Partibus illas mirè solent distendere atque augere, quapropter sui tum *Discussionem ac Dissipationem* Indicant, tum *Excretionem* per vias ubivis patentes, ac foràs tendentes.

Et pro vario ubi hærent loco, variè quoque cerni. II. Sic qui continentur *in Ventriculo*, ac ipsi proximo *tenui Intestino Flatus*, commodissimè *Eructantur* sursùm per *OEsophagum & Os*: qui concluduntur in *crassis Intestinis*, atque his maximè Vicinis *Tenuibus*, viâ breviore atque aptiore *excluduntur deorsùm per Anum Crepituum* nomine: qui aliquoties reperiuntur in *Vesicâ*, observan-

servantur quoque excludi *per Urethram*: sic qui ad *Uterum* sunt delati, aut in ipso geniti *per ipsius Cervicem Utramque* observantur erumpere, atque foràs exitum invenire.

Aliquando excludi, sed dissipari,

III. Quamvis autem *Flatus* omnes *non excludantur* semper è corpore, sed non rarò permaneant in ipso aliquandiu, donec sponte arteve quovis modo *Discutiantur, ac Dissipentur*, aliterve *Disparéant*; hæcque Flatuum qualiscunque Dissipatio non sit Ipsorum Excretio, libet tamen hoc loco etiam de hâc aliquid addere atque notare.

Flatuũ Excretionem impediri à Pituitâ tenaci undè oriuntur, & juvari a Carminantibus Hæc esse Aromatica.

IV. *Flatus* ubivis existentes ad sui *Excretionem* juvant, quæcunque *impedimenta tollunt*, propter quæ firmiùs partibus inhærent; *Tenacitatem* puta & *Glutinositatem Pituitæ*, ex quâ iidem sunt producti: quæ vulgò *Carminantium* nomine veniunt, & *Aromatica* sunt, abundantque *Oleo aromatico*, quod copiosum ex ipsis distillatione elici potest.

Et quomodo usurpãda.

V. Hæc *Carminantia* tum *internè*, tum *externè* possunt usurpari fœliciter.

Internè & quib. formis.

VI. *Internè formâ* Pulveris, Tabellarum, Pilularum, Olei, Potionis, Vini Medicati, & quâvis aliâ ægris maximè gratâ & acceptâ.

Externè & quib. formis.

VII. *Externè* formâ *siccâ & humidâ*, Sacculorum, Fomenti, &c. quæ Parti affectæ applicantur calidè, atque sensim Flatuum tenacitatem solvendo, eorundem Excretionem facilitant, vel Discussionem.

Flatuum Discussio qui fiat.

VIII. Existimo autem *Discuti* verè *flatus*, quatenus ipsorum materia multùm tenax inciditur & rumpitur, unde subsidit materia pituitosa in flatus distracta & distenta, conciditque & coït in exiguum Pituitæ globulum.

Flatus quomodo producãtur & rursus pereant.

IX. Videtur namque modo haud planè diverso illi, quo pueri solent ex sapone aquâ soluto per straminis tubulum excitare bullas, *Bilis* juncta *Pituitæ glutinosæ* ipsam rarefaciendo, *distrahere in flatus*, qui ulteriore rarefactione tandem *sponte rumpuntur*, dum mox Pituita priùs ita distracta & rarefacta concidit, reditque ad pristinam sui naturam & consistentiam; cessante tunc Bilis actione propter defectum materiæ, in quam sic agat; nisi alii Pituitæ parti se insinuet eamque similiter in flatum distrahat & rarefaciat.

Flatum dissipantia quomodo agant.

X. Quicquid autem assumptum vel forinsecùs applicatum sine flatuum excretione ipsos dissipat ita, ut desinant angere aut distendere partes priùs malè affectas, videtur id hactenus hoc perficere, quatenus aut promovet *Bilis* actionem in Pituitæ rarefactione, adeò ut citiùs tunc *crepet ipsâ*, desinatque flatum constituere; aut eandem *Pituitam* in flatus distractam *incidit*, viamque evadendæ Bili conclusæ, parat: unde mox concidat & coëat iterum priùs distracta Pituita.

Flatus nõ tantùm dissipari, sed arte etiam evacuari.

XI. Nec tantùm sic Discutiuntur aut Dissipantur in Corpore Flatus, verùm iidem ad exitum, *excretionemque* arte nonnunquam juvantur.

Utrumq; præstare Carminantia.

XII. Eadem modò laudata *Carminantia*, sicut non rarò sine ullâ ipsorum Excretione *Flatus dissipant* in corpore; ita eosdem ad sui exitum, *Exclusionemque juvant*, si quâvis formâ deglutiantur unde mox videas Excerni tunc Flatus, aliàs segniùs eosdem prodire.

Et qua-

XIII. Hoc autem videntur mihi efficere, quatenus Flatuum materiam tenaciorem, hactenusque Ventriculo, aut Intestinis arctiùs adhærentem inde liberant, & ad exitum aptiorem faciunt.

tenus id præstant.

Et quomodo possint exhiberi.

XIV. Sic *Semina Carminantia per se comesta*, aut *Sacchare incrustata*, aut cum eodem in *pulverem*, aut *tabellas* redacta, aut in *Oleum Distillata*, aut cùm Vini Spiritu rectificato extracta in *Tincturas*, distillatione in *Spiritus*, *Aquas*ve *Carminantes*, aliterve præparata debitâ quantitate assumi possunt, ut id efficiant.

Quomodo fiant blandiora; Ore assumpta sursum Flatus propellere.

XV. Talia *Carminantia*, ita posse, aut si potentiora fuerint, Olea puta vel Spiritus, aliis admistis redduntur *blandiora*, & ore assumpta sursùm præsertim Flatus ad eructandum cogunt, quamvis non rarò eosdem quoque deorsùm propellant, expellantque.

In Enematis ipsos per podicem excludere.

XVI. Cæterùm ad eosdem ad *podicem* ac per ipsum *excludendos*, usurpantur utiliter *Enemata*, qui ex laudatis Carminantibus parata inque crassum intestinum infusa hærentes in ipsorum cellulis flatus tenaces solvunt & ad exitum facilem promovent adeò, ut unà cum clysmate magno sæpè numero exprimantur flatus abdomen priùs in immensum distendentes, atque non parùm ægris molesti.

In Vesicâ hærentes flatus quomodò eliciantur.

XVII. Si qui latentes observentur *in Vesicâ flatus* ipsam distendentes, possent commodè immisso in eam cathetere exitum invenire, aut Syringâ elici: quemadmodum enim hujus ope immitti potest liquor vel aër, ita viceversâ elici flatus, vel liquor in cavitate quâvis retentus, nec facilè aliàs exitum inveniens.

In Utero hærentes qui curentur.

XVIII. In *Utero* si concludatur *flatus exitum* invenire nescius, non incommodè *vasculum Spiritum salis armoniaci continens* ad ipsius orificium applicabitur, quò sponte assurgens, & quaquaversum penetrans Spiritus laudatus latentibus flatibus se insinuet, illos incidat, & ad exitum solicitet, quin aptos reddat.

In Vasis Sanguineis esse Flatus.

XIX. Si alibi, *Vasis* nempe *Sanguinis concludatur flatus*, sicut non semel ipsum post mortem in cadaverum dissectione observavi ex apertis Vasis erumpentem, atque omnes ipsum observare possunt in *multis febricitantibus*, non tantùm (postquam Intestina, hinc & abdomen distenderat) anxietatem, atq; difficultatem in respiratione parientem, verùm sine notabili calore (ne quis huic hoc adscribat) Venas ubique multùm distendentem: si, inquam, existat in Vasis Sanguineis flatus, exhibenda erunt *flatus discutientia; sed maximè Spirituosa*, & Sudoriferis juncta, quò tum resolvatur, tum discutiatur, ac dissipetur.

& quidē quando febricitent ægri,

Quibus dissipentur.

XX. Atque hæc de Evacuantibus tum Universalibus, tum Particularibus in compendio dicta sufficiant.

CAPUT XXII.

De Medicamentis Alterantibus in genere.

Tria Remediorũ genera.

I. DOcuimus in superioribus pleraque Remedia, quibus utitur Medicus in ritè Curandis Ægris, haud incommodè referri posse ad tres species: quarum 1. contineat Ea, quæ *Deficientia* in nobis *Suppleant*, ac reparent.

2. verò Ea, quæ *Redundantia Diminuant, Tollant, Evacuentque* è Corpore. 3. denique Ea, quæ multifariam *Peccantia Qualitate aliâ quâvis Alterent, Corrigant, Emendent,* ac in statum naturalem Reducant, & Restituant.

II. De prioribus duabus speciebus egimus hactenus; proximum est, ut similiter paucis agamus de Alterantibus, atque Corrigentibus Vitiosas Humorum præsertim Qualitates, propter quas læduntur Hominis Functiones.

Vitiosorum Humorũ Alterationes dupliciter considerãdæ. III. Considerabimus autem Alterationes illas tum secundùm *Qualitates* Humorum *Sensiles Proprias;* tum secundùm *Communes.* cùm sic faciliùs omnia capi possint, & usibus medicis accommodari: multæ siquidem Qualitates à plerisque Medicis sunt hactenus neglectæ, & quidem magno ægrotantium malò, artisque detrimento; uti patebit ex dicendis.

A Qualitatibus Sensilibꝰ non produci Mutationes. IV. Quamvis autem ad Qualitates sensiles Proprias, imò & Communes respiciamus, & secundùm ipsas Remedia proponamus, non velim tamen aliquem eousque abripi insaniâ, ut putet nos tam esse insanos, ut existimemus à dictis *Qualitatibus* sensilibus Propriis, quà talibus, *produci Mutationes* in rebus Naturalibus, & Functiones in Homine alias præter ipsos Sensus Externos; sunt *Qualitates Reales & Intentionales.* enim nostro, ut & aliorum arbitrio, Qualitates illæ omnes, non *Reales*, uti loquuntur Philosophi, verùm *Intentionales.* Id est; Res naturales non agunt in Res naturales alias, ut ipsas immutent vi Qualitatum Sensilium Propriarum; sed duntaxat in sensus Externos, ut Animæ secundùm ipsas innotescant, adeóque per sui repræsentationem.

Res agere per Qualitates Reales. V. *Res* autem *naturales*, ut alias *immutent, agunt in ipsas per Qualitates Reales*, quarum ope Mutatio absolvi potest.

Ignis varia effecta. VI. Exemplo fiet Res manifestior. Ignis noster vulgaris Observatur & Calore nostros Sensus afficere, & plurima etiam Rarefacere, Aquam, Oleum, &c.

Quid agat calore. VII. *Calore* Ignis *se nostris manifestat Sensibus,* adeò ut illo in sensu observato judicet Anima Ignem adesse.

Aliud præter calorem in Rarefactione requiri. VIII. Ut autem *ab* eodem Igne Rarefiat Oleum, Aqua, & quodvis aliud, *aliud præter Calorem* requiritur in Igne, cujus vi absolvere possit *Rarefactionem.*

Rarefactio quid. IX. Cùm enim *Rarefactio* sit *partium densarum, densatarumve distractio ab invicem, ac diductio quasi à Centro versus Circumferentiam;* utique, *& quâ fiat.* ut fiat illa distractio, diductio, expansioque partium ab invicem, opus est, ut *Rarefaciens se insinuet inter Rarefaciendi partes proximè ac densè sibi applicatas;* quò se ipsis interponendo *illas* queat *diducere & quasi removere ab invicem.*

Constitutio in rebus Rarefacturis requisita. X. Requiritur proinde, ut *Acumen* habeant Res aliud *Rarefactura,* cujus ope penetrare possint Rarefaciendum, seque inter ipsius partes insinuare.

XI. Nec sufficit Acutas esse Res aliquid Rarefacturæ, verùm *parte sui remotiore Crassas,* ad *Cunei qualiscunque formam figuratæ;* quò parte quidem priore, quâ se insinuant Rarefaciendo, penetrare possint densum, & posteriore magis amplâ & crassâ sensim ab invicem diducere ejusdem rarefaciendi partes densas.

Vi & in XII. Sed nec hoc sufficit ad absolvendam rarefactionem, cùm hactenus sit tantùm fissio, vel *Rarefactio.* fissura, & divisio rei ab invicem; verùm in rarefactione quodammodò *connexæ debent permanere rarefaciendi partes*, atque quaquaversum quidem *ab invicem distrahi;* sed etiam ut globum quasi majorem constituant, dum rotationis motu aguntur omnes, inter se quodammodò connexæ & junctæ à Centro versus Circumferentiam.

Rarefacientium figura. XIII. Opus est proinde, ut omne Rarefacturum Motu rotationis actum, quaquaversum in orbem quasi distrahat Rarefaciendum; sitque proinde ita figuratum, ut secundùm suæ figuræ latera queat illam absolvere distractionem.

In Tetraëdris esse Acumen, non in Cubis. XIV. Illud autem non fiet, nisi ejus latera sint similia; adeóque figuræ regularis, hoc est, *Tetraëdra:* in quibus solis est *Acumen, non item in Cubis.*

Figura partium ignis. XV. Vnde concludi potest *Partes Ignis esse Tetraëdra:* hoc est, *Pyramides,* sed Æquilateras, ex Triangulis constantes aut assurgentes.

Partes Rarefaciendi nõ esse Tetraëdra. XVI. Quod autem à Tetraëdris talibus Rarefieri debet, non potest habere partes similes, hoc est *Tetraëdra;* cùm Tetraëdrum non videatur Mutaturum sibi simile, ast hactenus Diversum & sub contrarium.

Ignis, quatenus rarefacit quomodò considerandus. XVII. Qualis autem Figura sit Partium Densi jam non examinabo, explicabove, cùm sit hoc alterius loci, spectetque ad Physica. Sufficiat hoc tempore ac loco paucis docuisse, *Ignem, ut rarefaciat, non posse considerari tanquam Calidum,* hoc est, Calorem producendo in Sensu, *sed tanquam Tetraëdris constantem.*

Mutationes non fieri per Qualitates Sensiles Proprias. XVIII. Quod autem ostendi verum de Igne secundùm sua Tetraëdra Rarefaciente Densum; idem probari potest ac debet similiter de cæteris *Mutationibus* realibus in Rebus naturalibus toties occurrentibus, & nunquam per *Qualitates Sensiles Proprias,* quippe Intentionales, & tantùm sui ideam Animæ per sensus externos repræsentantes, explicabilibus.

XIX. Hoc dictum esto in gratiam eorum, qui veritatem quærunt adhuc in rerum naturalium cognitione, non item eorum, qui se illam possidere arbitrantur, nec proinde ulterius quærunt, sed gaudent in possessione scientiæ indubitatæ.

Reales Mutationes ab Autore quæri in verum figuratione. XX. Ex iis, quæ modò dixi, cuivis patere potest, Me non minùs, ac multos alios, *Reales Mutationes,* in rebus Naturalibus quærere, ac *deducere ab ipsarum figuratione variâ,* licet in harum explicatione non parùm recedam forsan à cæteris, quos non puto tam distinctè & clarè sentire, atque loqui, ac Ego facio. Sed tempus nondum natum, ut hæc in medium proferam.

Quosdã gloriatus, se mentẽ Autoris in Affectuũ explicatione illustrasse. XXI. Sed redeamus ab hisce contemplationibus magis abstractis & Physicis, ad magis concretas, Medicasque, ne non intelligamur satis ab omnibus. Expectabimus proinde, ut illi, qui satis impudenter ac imprudenter *gloriati sunt,* se Philosophiâ suâ *illustrasse meam mentem,* atque juvisse *in Affectuum* obscuriorum *explicatione;* quamvis, antequam essent forsan, id potuerim facere admodum Juvenis: ut illi, inquam, tale quid promant.

Eorum impudentia. XXII. Magna certè impudentia talium Thrasonum gloriari se, qui ex se ac suo nil habent, sed

sed omnia ab aliis, & plurima à me, juvisse me in explicandis Affectibus obscurioribus, qui *eodem* ipsos *explico modo* & ratione, quo *olim* & antequam illos vidissem aut nossem, nisi quòd *indies proficio in naturalium rerum cognitione* promovendâ, & quidem *secundum fundamenta*, quæ mihi arbitror *propria*, postquam neminem novi, qui eadem sequatur, habeatve, & ipsa *nulli* mortalium *aperui* hactenus *in totum*, verùm ex parte tantùm, sicut & nunc à Me factum: Ex quibus si quis *eruere possit reliqua*, equidem non invidebo; licèt non putem id futurum facilè; ut nimirùm mortalium ullus, licèt maximè ingeniosus, brevi assequi queat, quæ annis quadraginta investigavi studio indefesso, & excolui jam annis forsan septem ac triginta; conferendo semper omnia, quæ mihi toto illo tempore occurrerunt observanda tum in rebus naturalibus omnibus, tum præcipuè in medicis secundùm infinitas mutationes, quas in ipsis consideravi & notavi.

Auctorem eodem modo ac olim Affectuum naturã explicare Et indies proficere in rerũ cognitione, secundùm propria fundamenta, nulli cõmunicata, nisi ex parte Ex quibus nemo reliqua eruere poterit.

XXIII. Nulli suum detraho Ingenium, sed *hactenus* offendi *neminem*, qui tam perspicax testatus sit datum sibi ingenium, cujus vi tanta *efficere posset*.

& quare Neminem hactenus id potuisse.

XXIV. *Satius foret* tales gloriosos Thrasones opere aliquo publicè edito Cunctis *testari* tantum suum *Ingenium*, & non inani jactantiâ vel apud plebejos imperitos, vel apud Tyrones ignaros, vel apud quosvis parùm in Studio Medico, & sublimiore ac Solidiore Physico versatos *se nimium extollere*: apud quos omnis qui valdè gloriatur, næ eo ipso abundè probat, quàm sit vento, hoc est, re inani tumidus.

Satius fore sua proferre, quàm se extollere.

Caput XXIII.

De Sanguinis, Pituitæ, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Fluiditatem amissam Alterantibus Medicamentis.

I. Sed redeamus ad nostra *Alterantia* Medicamenta, quæ *spectantur imprimis*, quatenus Contentos in Homine Humores modis variis à statu naturali & laudabili deficientes & aberrantes corrigunt ac restituunt.

Alterantia quatenus imprimis spectanda.

II. Quoniam igitur *Alterantia* in primis usurpantur ad *Contentas, Fluidasque Partes, Humorum* nomine notas, mutandas, & *Generalis* partium illarum *Qualitas* ipsa est *Fluiditas*, sine quâ effectus suos nequeunt producere Humores; non sine causâ ab eâdem *Fluiditate Humorum læsâ* ordiemur Doctrinæ hujus de Alterantibus Remediis Tractationem.

Fluiditas Generalis Humorũ Qualitas

III. Peccant verò *Humores* Hominis variè, cùm *fluidi* requirantur omnes ac singuli, quoties *fluiditatem* illam vel *amittunt in totum*, aut *ex parte*, vel *accipiunt solito & debito majorem*.

Quot modis peccent Humores in fluiditate.

IV. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Sanguis*, quoties *Concrescit & coagulatur in grumos*.

In totum qui Sanguis fluiditatem amittat.

V. Sic coagulatum & grumescentem Sanguinem *Corrigunt ac Emendant Oculi Cancri, Mumia, Sperma Ceti, Os de Corde Cervi, Mandibulæ Lucij*, & similia plura; sed uno verbo *Salia Volatilia* omnia.

Quanã id corrigant.

VI. *In totum* fluiditatem suam amittit *Pituita*, quoties *coagulatur in Gluten*, partibus adhærens, atque in Vasis angustioribus Obstructionem faciens.

In totum qui fluiditatem amittat Pituita. Quanã id corrigant.

VII. Glutinosam hanc *Pituitam Incidunt & Dissolvunt*, tum *Acida* omnia *Spirituosiora*, tum *Aromatica* omnia *acriora*, tum iterum *Salia Volatilia* omnia.

VIII. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Bilis*, quoties *in Calculos crustamve calculosam concrescit*.

In totum qui fluiditatem amittat Bilis Quanã id corrigant.

IX. *Bilem* in Calculos, calculosamve crustam Concretam *solvunt & dissolvunt Acida multum spirituosa, Spiritus Nitri, Graminisque succus*, & si quæ plura detegat aliquando Experientia.

X. An *Saliva, Succus Pancreaticus vel Lympha in totum* possint suam *fluiditatem amittere* in homine vivente, valdè dubito; hoc tamen si aliquando fieret, putarem iisdem, quibus Pituitam, *solvi & dissolvi posse hosce humores*.

An Saliva, Succus Pancreaticus, vel Lympha fluiditatem amittere queant. Si fieret, quomodo id corrigatur.

XI. *Ex parte fluiditatem amittunt* suam Corporis *Contenta*, quando Consistentiam acquirunt firmiorem, aut Tenacitatem majorem, licet sint adhuc fluida.

Quando ex parte fluiditatem amittunt contenta.

XII. Et *Sanguis* quidem tum *à frigore* externo Aëris, Aquæve, tum ab *assumptis Acidis & Austeris* præsertim, vel *Glutinosis, Terreisve*, aliquandiu continuatis, tum ab *Animi Mœrore, aut Terrore*, tum à *Corporis segnitie ac Quiete*, tum denique à *Somno multo*.

Quando Sanguis, & à quibus causis.

XIII. Hoc idcircò noto, quia secundùm *Causæ diversitatem Curanda* diversimodè *Sanguinis fluiditas diminuta*.

Secundùm quarum diversitatem diversa esse debet curatio.

XIV. Vbi namque ab externo Aëris, Aquæve *Frigore diminuta* est ejus *fluiditas*, tum non tantùm illa restituenda, sed insuper *Causa minuens*, quâ est ingressa, eâdem foràs est iterum expellenda & propellenda viâ.

A frigore orta diminuta fluiditas quã curanda.

XV. Sic præter laudata in superioribus *Salia Volatilia*, & varia ex animalibus petita, *Oculos Cancri, mumiam, Sperma Ceti*, &c. Conveniunt hîc quoque *Plantæ Aromaticæ acriores atque gratæ*: ac præsertim, quæ sudores simul possunt, & solent propellere; quorum sudoriferorum ope foràs expellitur noxa cum Aëre, Aquâve frigidis Corpori impressa & introducta.

& quibus Medicamentis

XVI. Vbi ab assumptis *Acidis* solito magis Coagulatus, ideoque minùs fluidus existit Sanguis, ad ejus emendationem ac restitutionem usurpanda sunt *medicamenta*, quæ tum *Acidum infringant, concentrent ac enervent*; tum *Coagulationem ipsam solvant*, eundemque Sanguinem iterum fluidum præstent.

Ab assumptis Acidis diminuta fluiditas quibus curetur.

XVII. *Acidi vim infringunt*, Creta, Coralia, Oculi Cancri, Margaritæ, &c.

Acidi vim quænam infringant.

XVIII. *Coagulatum Sanguinem fluidum* faciunt *Aromatica*.

Coagulatum Sanguinem quænam solvant.

XIX. *Vtrumque* fœliciter præstant *Salia Volatilia*.

Salium Volatilium Vis.

XX. Vbi ab *Austeris* imprudenter usurpatis *Sanguinis Consistentia* est *aucta*, fluiditasque diminuta, difficiliùs procedit ejusdem restitutio.

Ab Austeris diminuta fluiditas difficilè curatur.

XXI. Sed nulla huic usui commendata unquam ab ullo remedia cum *Salibus volatilibus* comparari possunt, quippe quæ tum *Austerum* potenter *corrigant*, tum *Austeri effectum noxium feliciter tollant* & curent; adde quòd pleraque usu

Attamen optimè è Salibus Volatilibus.

recepta petita sint ex animalibus, contineantque multum Salis Uolatilis. Huc referenda *Aromatica blandiora & Spirituosa.*

A Glutinosis diminuta Sanguinis fluiditas quibus curetur.

XXII. Vbi à *Glutinosorum* diutino usu adeóque abusu similis redditus est, adeóque *minus fluidus Sanguis*; ad illius restitutionem conducent 1. *Acida Spirituosa* 2. *Aromatica Acriora*; 3. *ex utrisque mixtis parata* Condimenta & Medicamenta 4. toties laudata meritò *Salia Volatilia.*

A Terrenis diminuta fluiditas difficile curetur.

XXIII. Vbi à *Terrenis* perperam in Picâ usurpatis *aucta* est *Sanguinis Consistentia*, difficilis existit ejus Cura, nec nisi lentè auxiliis cedens, etiam optimis.

Attamen à Salibus Volatilibus.

XXIV. In quem finem hactenus reperi optima esse *Salia Volatilia.*

A Mœrore aut terrore diminuta fluiditas qui curetur. & quibus.

XXV. Vbi ab *Animi Mœrore* aut *Terrore* gravi *Sanguis* redditus est *minus Fluidus*, toties tum *solandus est Animus* tristior tum *firmandus*, roborandusque adversus omnia adversa; tum *vitium* Sanguini tunc introductum *emendandum* est, corrigendumque.

XXVI. Hoc Vitium quoniam simile est illi, quod debetur Austeris, corrigetur illud iisdem, *Aromaticis* puta *blandioribus, ac Spirituosis*, ut & *Salibus Volatilibus.*

A Corporis quiete diminuta fluiditas quomodo curetur.

XXVII. Vbi à *Corporis Quiete* nimiâ, & Segnitie Sanguis redditus est paulatim ad motum segnior; ejusdem *Corporis Motu* indies paulatim aucto reparabitur ista noxa.

Vt & ea, quæ à nimio somno oritur.

XXVIII. Denique ubi à *Somno nimio* excitatum est simile malum, corrigetur ipsum *vigiliis* sensim protractis, & Somno diminuto.

Quid in præcedentibus duobus observandum.

XXIX. Vbi observandum, Mutationes illas Corporis Motûs & Vigiliarum paulatim faciendas, non subito: cùm, sicut verissimè docuit Medicorum Princeps, Mutatio omnis subita sit periculosa, quia utplurimùm noxia.

Quot modis fluiditatem amittat ex parte pituita.

XXX. *Ex parte fluiditatem* suam *solet amittere Pituita*, fierique Consistentiæ nocentis, tum 1. ab Aëris, Aquæ, Pluviæ, Nivis, Ventorum, Linteorum Corpori applicatorum, imprimis plus minùs Humidorum *Frigore*; tum 2. *ab Alimentis Glutinosis*, Animalium extremis, Piscibus, Condimentisve & aliis *Austeris*: Tum 3. *ab Animi Mœrore, aut Terrore* gravi, aut diuturno. Tum 4. à *Corporis Segnitie ac quiete.* Tum 5. à *Somno nimio.*

& quibus curetur.

XXXI. Cùm eadem sint Pituitæ, quæ Sanguinis Consistentioris Causæ, non multùm differet utriusque Curatio: nisi quòd Medicamenta potentiora tutiùs exhiberi possint ac usurpari in Pituitæ, quàm Sanguinis Correctione.

A Frigore diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXII. Quævis proinde *Aromatica*, & *Salia Volatilia*, ut & *Spirituosa Sudorifera*, etiam *potentia* hîc conducent ad noxas externo frigori cujusvis rei debitas foràs denuò in tempore propellendas; expellendasque: quò spectant *frictiones, inunctiones*, &c.

XXXIII. Inter *Alterantia* & Pituitam ab externo frigore Coagulatam, Crassioremque factam Incidentia convenient *Eadem*, ut ut Potentia, sed parcè tamen, sæpiúsque usurpata.

A Glutinosis alimentis diminuta pituitæ fluiditas quibus mittitur.

XXXIV. Vbi à *Glutinosorum Alimentorum abusu* aucta est *Pituitæ Consistentia* præter similium intermissum usum, Conducent *Aromatica Acriora* sæpiùs, & parcè usurpata, ut & *Salia Volatilia*, & quandoque *Acida*, sed magis Spirituosa, quippe quæ omnia & singula Pituitam incidunt, attenuant & fluidam reddunt.

Quibus curetur diminuta ab Austeris Pituitæ fluiditas, & quibus à Mœrore vel Terrore diminuta, Vt & quibus à quiete & somno.

XXXV. Vbi ab *Austerorum* nimio usu, adeóque Abusu *Glutinosa* est facta Pituita, præter *Aromatica acriora & Spirituosa*, conveniunt imprimis *Salia Volatilia* omnia, sed maximè Spirituosa & Aromatica; non item Acida.

XXXVI. Eadem conveniunt omnia, quoties *Animi Mœror* gravis *Metusve inopinatus* hominem corripuit, cùm ratione Austeri tunc in homine aucti & nocentis sequatur Pituitæ nimia Coagulatio.

Salium Volatilium vires.

XXXVII. *Corpus movendum indies* magis; *protrahendæve sunt Vigiliæ*, quoties à *Corporis quiete*; aut *Somno nimio* aucta est Pituitæ Glutinositas: suntque simul usurpanda, tunc *Aromatica*, & *Spirituosa*, ut & *Salia Volatilia*, quippe quæ tum Spirituum Animalium torporem corrigunt, tum ipsorum Secretionem juvant: non item Acida, quæ illis potiùs obsunt.

Bilem ex parte fluiditatem amittere 1. ab Aëris Constitutione Boreali. Quæ plurium malorum Causa

XXXVIII. *Ex parte fluiditatem* suam amittet *Bilis*, quoties fiet solitò *Glutinosior*, ideóque ad motum ineptior. Quod existimo evenire imprimis 1. *ab Aëris Constitutione Boreali* diu perseverante, sicut jam per annum integrum ferè talis nos ursit mala & aspera Constitutio Aëris plurima hominibus mala pariens, & imprimis frequentes Gravedines, hinc Tusses, ac Phthisin; Dolores artuum varios, etiam Podagricos, & similia plura.

2. Ab Alimentis Glutinosis, & condimentis Austeris

XXXIX. Augetur Bilis Glutinositas 2. & maximè à *continuato Alimentorum Glutinosorum Usu*: ut & à *Condimentis Austeris, Olivis* puta & similibus, quibus multi sunt perditè addicti.

3. A Mœrore, Terrore & Metu. Qui Affectus Austerū in homine augent.

XL. Idem fit 3. *ab Animi Mœrore gravi* ac perseverante, ut & à *Terrore inopino & potenti*, vel *Metu frequenti ac vehementi*; quatenus ab hisce Animi Affectibus, sicut sæpiùs docui secundùm experientiam multiplicem, augetur in Homine ac intenditur Austerum, à quo Humores omnes fiunt Glutinosiores, atque ad Motum ineptiores.

Bilis nimia Glutinositas quibus corrigatur.

XLI. Quemadmodum autem Humorum Quorumvis, ita & *Bilis Glutinositas Aucta Corrigetur* ac Emendabitur continuato *Aromaticorum*, & *Spirituosorum*, ipsorumque adeò *Salium Volatilium Usu*: quamvis ratione Causæ diversæ observanda sint quoque alia.

Quid observandū quando est à Boreali Aëris constitutione.

XLII. Vbi namque *Borealis* & aspera *Constitutio Aëris* huic Bilis Glutinositati auctæ dedit ortum, danda opera, ut Æger *talem vitet Aërem*, continendo ipsum, quantum res ipsius patiuntur, in loco arte calefacto, & correctum Aërem habente.

Quid quando est ab Alimentis Glutinosis.

XLIII. Vbi ab *Alimentis Glutinosis* ortum habuit Glutinositas Bilis aucta; tum *abstinendum* ab ulteriore similium usu; quin horum loco usurpanda, quæ Succum præbent magis fluidum, qualia sunt Carnes Animalium juniorum, & maximè volucrium, non autem aquatilium.

Quid quādo est à Condimentis Austeris.

XLIV. Quoties *Condimenta Austera*; *Olivæ* puta, & similia Glutinositati Bilis auctæ præbuerint ansam, toties illis *abstinendum* est, atque

atque horum loco usurpanda sunt, quæ *Sale Volatili acri abundant*, ipsaque *Salia Volatilia acria*, quippe quæ tum Austerum potenter infringunt & immutant, tum ejus noxas corrigunt ac emendant: Talia sunt *Plantæ omnes acriores*, & *Scorbuticæ* dictæ, Nasturtium, Cochlearia, Sinapi, Cerefolium, Petroselinum, Fœniculum, Apium, Petroselinum Macedonicum, & similia plura. Talia sunt etiam reliquæ *Plantæ Aromaticæ omnes*, Angelica, Mentha, Thymus, Rosmarinus, Ruta, Majorana, & imprimis Amaricantes, Absinthium, Marrubium Aquaticum, Matricaria, Tanacetum, &c.

Quænã Austerũ potenter infringant.

XLV. *Noxa* omnis ab *Austeris* perperam, hoc est, diu & multùm usurpatis proveniens non nisi sensim & blandè corrigitur, perseverandum proinde in usu medicamentorum laudatorum.

XLVI. Quoties ab *Animi Mœrore* continuante, aut *Terrore* potenti, quamvis inopinato, vel *Metu* familiari & frequenti ortum habuit suum Bilis Glutinositas, toties, quoniam ratione Austeritatis tunc in corpore auctæ nascitur illa Glutinositas, præter *vitationem ac profligationem* illorum *Animi Affectuum*, usurpanda erunt, quæ modò laudavi ad Austeri Correctionem; quamvis in hoc casu citiùs superetur ferè Austeritas noxia, quàm ubi habuit illa ortum ab Austeris assumptis.

Quomodò curetur Bilis Glutinositas, quæ est à Mœrore, Terrore & Metu.

XLVII. *Ab Animi Affectu* siquidem *promptior, efficaciorque est vis Austeri* tunc producti, quemadmodum *lentior, segniorque*, licèt simul magis rebellis, ubi ortum suum debet assumptis.

Vis Austeri ab Animi Affectu efficacior, quàm ab assumptis.

XLVIII. *Austerum* namque *illud* videtur *magis Spirituosum ac penetrans*, hoc *Terreum & obtusum*.

Austeri diversi.

XLIX. Ex *parte Fluiditatem* suam *amittent Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha* ob Causas nuper in Pituitæ examine propositas,

Vnde ex parte Fluiditatem amittunt Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha.

L. Vbi duo præsertim observo, 1. ex *Succi Pancreatici* ab externo Aëris, Aquæ, Venti, Pluviæ, Linteaminum, &c. *Frigore* qualicumque *Inspissatione* ac Coagulatione produci sæpenumero in Ductibus Pancreaticis Lateralibus *Obstructiones*, hinc & *Febres Intermittentes*; sicut id multiplici constat mihi experientiâ & Ægrorum accuratâ Observatione.

LI. Potest, inquam, ex Ipsius *Succi Pancreatici*, sed jam glutinosioris ulteriori *Coagulatione*, *Inspissatione*, *Condensatione*, aut quocunque vocabulo alio emphatico designandâ Consistentiâ auctâ excitari *Obstructio in Ductibus Lateralibus*, hinc & *Febris Intermittens*. Vnde tamen non sequitur, non posse produci eandem & forsan frequentiùs à *Pituitâ glutinosâ in tenui Intestino hærente*, atque à Calore quâlicunque Solis, Ignis, Balnei, vel Alimentis similibus, Aromaticisve aut Spirituosis, Corporis Motu & similibus *Solutâ*, per lactea vasa usque ad Sanguinem, hinc cum hoc ad Pancreas usque deductâ, & tunc demum à modo memorato frigore qualicunque in Ductibus Lateralibus iterum coagulatâ & inspissatâ, mox & obstructionem ibidem faciente. Adeò ut bini hi modi Obstructionem in Pancreatis Ductibus Lateralibus pariendi debeant expendi & considerari à quovis veram Febrium Intermittentium productionem rimanti.

Succi Pancreatici à Frigore externo inspissatio quid producat Obstructionem in ductibus Pancreaticis lateralibus, & Febrium intermitten. causa.

LII. Alterum, quod hîc censebam observandum, versatur circa *Gravedinis Causam veram*: quam non rarò existimo ego esse *Lympham in vasis Glandulá um Plexus Choroeidis ab externo frigore Coagulatam*, & nonnunquam *Mucum in Glandula Pituitaria Vasis* similiter *concretum*: unde in hoc casu postremo sentitur imprimis molestia circa narium radicem; in illo verò in medio capite, ubi sitæ sunt illæ plexus glandulæ.

Gravedinis causa vera. *Eiusque effecta.*

LIII. Quoties *Saliva* aucta est *Glutinositas*, & diminuta ex parte ipsius *Fluiditas*, toties muco, quasi obducitur *Lingua*, & ubique adhæret in *Ore Saliva*; etiam quando ipsa expuenda est.

Salivæ auctæ Glutinositas quid faciat.

LIV. Ortum autem habet illa diminuta Salivæ Fluiditas, sicut jam dictum, *ab externo frigore* qualicunque aliquandiu perseverante, atque imprimis ab *Alimentis Glutinosis*, vel *Condimentis austeris*, ut & *Animi Mœrore aut Terrore* aliquandiu continuante; adjuvante etiam *Torpore ac Sopore*, omnes humores glutinosiores præstante.

Ejus causæ.

LV. Quarum *Causarum Remedia* cùm non semel sint à me proposita, non est, cur actum semper agamus.

Earum Remedia.

LVI. *Ipsa* autem *Saliva* ipsius *glutinositas aucta*, adeóque *proxima Fluiditatis diminutæ causa*, *Corrigetur*, cùm in Ore præsertim pariat manifestam molestiam, Colluendo ac nonnunquam Eluendo ipsum Os *Aquâ purâ*, *Acidulis*, addendo subinde tantillum Vini, vel Spiritûs acidi: unde non tantùm Incidetur existens in Ore Saliva, verùm emendabitur ex parte secutura.

Quibus Salivæ Glutinositas curetur.

LVII. Quòd si *laudatus liquor* varius etiam intra corpus assumatur, diluendo *Salivæ Materiam*, *Corriget* eo ipso eandem postmodùm producendam: ubi conveniunt quoque Salia Volatilia.

& ejus Materia corrigatur.

LVIII. Quoties *Succi Pancreatici & Lymphæ aucta est Glutinositas*, *diminutaque ex parte* eorum *Fluiditas*, & quidem ob Causas modò in Salivâ notatas; toties *Causarum* illarum *Remedia* non semel laudata in usum sunt revocanda: & imprimis Remedia humorem utrumque Incidentia & Attenuantia, & proinde Fluidiorem facientia internè sunt usurpanda.

Quibus remediis corrigatur Succi Pancreatici & Lymphæ Glutinositas.

LIX. Quamvis nil obstet ad succum Pancreaticum corrigendum adhiberi externè Olea, Linimenta, Vnguenta, Emplastra, illinitiones quoque cum Spirituosis, addito cæteris Sale Volatili subtiliore.

LX. Sic ad *Lympham* vel *Mucum*, sed in Capite Gravedinem producentem *corrigendum*, *Incidendum*, *Solvendum*, *Fundendum* præ aliis externis omnibus, quantum ego hactenus sum expertus, optimum est *Succinum* suffitus vel fumi formâ Ore Naribusque exceptum; Cujus vim præsentem, summamque non satis possum prædicare, cùm semper mira mihi occurrat.

Mucus Gravedinem producens quibus corrigatur. Succini Vis & efficacia.

LXI. Quoties proinde effectus bonus expectari potest à Medicamentis externis; & ab illis non abhorrent Ægri, toties eadem sunt adhibenda, sive sola sufficiant, sicut sæpiùs observavi uno die solo illo suffitu curatam Gravedinem; sive jungan-

Externa quando adhibenda. Gravedinis cura.

gantur internis, quò citiùs, fœliciúsque, imò faciliùs procedat Cura.

CAPUT XXIV.

De Medicamentis Urinæ Fluiditatem amissam Alterantibus.

Humores Excrementitij, & inutiles.

I. PRæter Humores Corpori humano utiles, occurrunt quoque *Excrementitij*, ac proinde tandem corpori *inutiles*, quando scilicet munere suo functi secreti sunt à cæteris utilibus & amandati ad sua receptacula, quò tempore opportuno, etiam ad voluntatis imperium excernantur.

Urinæ & Alvi fæces inter Contenta & Fluida habendæ.

II. Tales sunt *Urina*, & *Alvi fæces*, quæ licèt consistentiam habeant plerumque Contentis cæteris majorem, sintque minùs fluidæ, habentur tamen, *haberique* omninò debent *inter Contenta* & Fluida, cùm reverà suis contineantur canalibus ac receptaculis, tandemque ulteriùs sensim propulsa expellantur è corpore.

Urinæ constitutio naturalis.

III. Hæc *Urina* præ omnibus Contentis ad sensum externum observabilibus est secundùm naturam maximè Fluida, & talis requiritur, ut tempore suo faciliùs emittatur, effundaturque.

Eam fluiditatem amittere vel in totum vel ex parte.

IV. *Amittit* aliquando hæc *Urina*, quâ non tantùm ejus Liquor, verùm Contenta quoque comprehenduntur, *in totum*, aut *ex parte* suam *Fluiditatem*.

In totum quando in Calculos & Arenulas abit.

V. Urinæ Partem *in totum* Fluiditatem suam posse amittere testantur, evincuntque *Calculi* & *Arenulæ* in Urinâ Fluidissimâ redditâ sæpè sponte orti, atque in Vesicâ sensim aucti.

Quos solvit Spiritus Nitri Calculosis utilis.

VI. *Calculos & Arenulas solvit* & dissolvit extra corpus *Spiritus Nitri* tam purus, quàm aliismodis ampliùs elaboratus; àquo etiam *optimè habere Calculosos* diligentes docuit experientia.

Vi & alia Medicamenta.

VII. Laudantur *plura* ex Calce viva, Tartaro, Millepedibus, Vermibus Majalibus parata *Medicamenta*, quorum vis magis innotesceret, si charitate magis, quàm invidiâ moverentur plerique Medici, quosvis alios, etiam Præceptores suos, malignè culpantes, aut ridentes, quoties assequi non possunt, aut elicere ipsorum industriâ inventa, vel dexteritate parata remedia.

Ex parte amittit Urina fluiditatem, quãdo fit Glutinosior ob Pus admistum.

VIII. *Ex parte* minuitur Urinæ *Fluiditas*, quando fit *Glutinosior*; quod imprimis accidit, ab admisto *illi Pure*, sed *magis Pituitoso*, & *Glutinoso*, hactenusque Urinæ faciliùs ac intimiùs admiscibili.

Pus quâ ratione diversũ.

IX. Notandum siquidem *Pus diversum* produci, tum *ratione Sanguinis diversi*, ex quo producitur, tum *ratione Partis ulceratæ*, in quâ producitur.

Pus minus Glutinosum unde.

X. Sic Sanguis purus Biliosus, aut Serosus & Salsus Muriaticus *Pus* dabit *minus Glutinosum*.

Valde Glutinosum unde Varia Urinæ Glutinositas.

XI. Contrà Sanguis Pituitosus, & quidem Glutinosâ Pituitâ scatens *Pus* proferet *valdè Glutinosum*, atque hîc Urinæ intimiùs se admiscens, ipsamque adeò Glutinosiorem præstans: quod non æquè fit à Pure supradicto.

Pus Renum aut Pulmonum minus Glutinosum Pure Vesicæ.

XII. Iterum *Pus in Renibus, aut Pulmonibus* productum, & cum Urinâ nonnunquam excretum non est tam *Glutinosum*, atque *Pus in Urinariâ Vesicâ* genitum, & Urinam præstans valdè *Glutinosam*.

Et quarè. Quâ Sanguinis parte nutriuntur Viscera & Musculi.

XIII. Videtur autem ideò *Pus in Renibus*, aliisque *Visceribus*, ipsisque *Musculis* genitum *minus Glutinosum*, quia nutriuntur hæ partes omnes Sanguinis parte minùs Glutinosâ, ex quo Sanguine corrupto cùm producatur Pus, non mirum, si quoque sit hoc minùs Glutinosum.

Et quâ Partes membranosæ.

XIV. Contrà Vesica cæteræque Partes Tunicis constantes membranosis & tenacibus videntur nutriri parte Sanguinis magis Pituitosâ & Glutinosâ, ideóque exinde natum *Pus* existit quoque *valdè Glutinosum*.

Ulceratæ Vesicæ pus magis glutinosum, magisque Urinæ admistum, quàm pus Renum.

XV. Experientiâ certè multiplici constat *Pus in ulceratâ Vesicâ* productum esse magis tenax & *Glutinosum*, atque *Urinæ intimiùs admistum*, quàm Pus in *Renibus*, vel alibi genitum, itidemque Urinæ, ast leviùs admistum.

Caussa diversitatis in Pure observanda in praxi.

XVI. Hoc idcircò addo, ut si hoc delicato sæculo alicui non arrideat, quam proposui, ab alimento partium desumpta ratio, aliam ex suis quærat principiis, vel præjudiciis.

XVII. Hoc saltem scio, ipsum *in curâ* nil laudabilis effecturum, qui negliget, quæ dixi.

Laudabile in Affectibus obscuris caussas manifestas invenire, & communicare.

XVIII. Existimavi hactenus me rem omnibus gratissimam præstiturum, ac præstitisse, quando labore magno, atque meditatione multiplici potui in *Affectu obscuro caussas invenire* manifestas, modumque productionis ejus eruere facilem ac evidentem: atque illa omnia Lectoribus meis *communicare*. Nam, ut est in proverbio, creditus is hactenus.

Fœlix, qui potuit rerum cognoscere causas,
ergò is etiam, qui eas aliis clarè explicuit.

Auctoris doctrinam quidam sordere ob evidentiam.

XIX. Unde non parùm miratus sum nuper, audiens *doctrinam* meam *sordere* nonnullis, quòd esset *nimis clara* & facilis.

Eosque malle propterea palpando, quàm ex Arte agendo Ægros curare.

XX. Quapropter concludo tales malle ignorare, quàm percipere Ardua; quin malle tantùm credere aliis obscura & obscurè docentibus, quàm res ipsas percipere: quin imò malle videri, quàm esse doctos; malle in admiratione esse, quàm in ædificatione; & ut ad Medicinam hæc applicem, *malle palpando*, *quàm ex arte* planè agendo suos *ægros curare*, parùm soliciti an pereant, restituanturve.

Facili tutâque viâ Ægri curandi.

XXI. Ego certè talibus non invideo miseram suam fortunam & splendidam ignorantiam, quin opto cuncta evidenter assequi, & sic *facili, tutâque*, imò manifestâ *viâ ægros meos curare*.

Non per terminos obscuros, sed perspicuè cogitationes sunt explicandæ.

XXII. Nec mirum, si tales tenebriones magni faciant eos Auctores, qui per ænigmata & *terminos obscuros*, affectatosque, suamque ignorantiam tegentes loquuntur, non item eos, qui candidè ac *perspicuè* suas *cogitationes*, non credendas, sed examinandas & intelligendas aliis proponunt, ac cujusvis examini exponunt.

Pro ratione Glutinositatis in pure Urinæ fluiditatem variare.

XXIII. Sed redeamus ad Urinæ Fluiditatem ex parte diminutam; quod præsertim observavi factum *ab admisto ei Pure*: quod quò fuit *Tenacius & Glutinosius*, eò etiam reddidit Urinam minùs fluidam, ideóque segniùs effluentem, atque diutiùs Urethræ adhærentem.

Ob acre Acidum

XXIV. Quoniam verò *in Pure* omni latet *Acidum acre*, Partes sensiles rodens ac Dolores atroces producens, quod maximum hîc ægris malum est, non tantùm in tali casu *Urina* segniùs, & *difficiliùs* effluit, sed cum summis *cruciatibus*.

XXV.

in Urine Urina difficile & cum dolore redditur. Cujus Causa & Remedia inquirenda.

XXV. De quo sicut maximè conqueruntur ægri, ita meritò ejus *Causam* veram investigant Medici solertes, & supra libros docti, ut *Remedia inveniant* his Doloribus certa, tutaque, faciantque suis ægris medicinam verè Dogmaticam & rationalem; non tantùm Empiricam, vel Methodicam, hoc est, temerariam & incertam.

Vlceris in Renibus Causa Calculus.

XXVI. *Vlceris in Renibus Causa frequentissima* est *Calculus* in Pelvi præsertim hærens, paulatim excrescens, atque inæqualis, à quo Corporis agitatione qualicunque commoto & Renum substantiam contundente, mox & vulnerante Sanguinis effusioni via paratur.

Sanguinem & Pus cum Urina excerni.

XXVII. Hic *Sanguis* tum purus cum Vrinâ effundi, tum in Pus mutari, & Vlcere ibi paulatim succedente, continuò Pus defluere, ac cum *Vrinâ excerni* solet.

Ulceris in Renibus causa aliquando serum Acre.

XXVIII. *Vlceris in Renibus Causa* est *aliquando serum Acre* Vrinæ admistum, & Acrimoniâ suâ Renum Carunculas, hinc & substantiam reliquam rodens, atque Vlcus producens, unde & sic quoq; Pus generari & cum Vrinâ excerni solet.

Ulceris in Uesicâ causa 1. Serum Acre. 2. Pus Renum. 3. Calculus Uesicæ.

XXIX. *Vlcus* etiam *in Vesicâ* sæpiùs excitatur, & 1. quidem ab eodem *Sero Acri* moram in Vesicâ cum Vrinâ faciente, atque paulatim eandem rodente & ulcerante: quod imprimis solet fieri circa Vesicæ Collum.

XXX. 2. A *Pure in Renibus* producto, & in Vesicâ collecto, paulatimque Vesicam similiter Acrimoniâ suâ Acidâ erodente.

XXXI. A *Calculo in Vesicâ* subsistente, atque ibi sensim aucto, tandemque Orificium ejus Comprimente, atque duritie suâ inæquali, dum in Vrinæ excretione Vesica circa illum coarctatur; sed meo judicio cumprimis ab Vrinâ circa calculum diutiùs hærente, atque paulatim acrimoniam, & quidem Acidam nacta, & hactenus Vesicam rodente ac erodente.

Acrimoniam Acidam Urinæ inesse.

XXXII. *Acrimoniam in Vrinâ* tum à sero delabente, tum à propriâ ejus corruptione *Acidam esse* patet ex Vrinæ istius Sapore acido & acri; qualem sæpiùs me jubente gustarunt & mihi retulerunt Ægri, aut Infantium Matres, aliive adstantes, ac ministrantes.

Pro ratione Puris in Uesicâ Urina Glutinosa magis aut minus.

XXXIII. Quoties igitur à quâcunque Causâ memoratâ *Pus* colligitur in Vesicâ; & Vrinæ *plus, vel minus* admiscetur, toties eadem *Vrina plus vel minus* redditur ab ipso *Glutinosa*, adeóque *minus fluida*, sed ubique adhærens, quin cum molestiâ, & dolore prodiens.

A Sanguine fit crassior, Ut & à Pituita Glutinosâ.

XXXIV. Sic *Sanguine* puro & copioso Vrinæ admisto redditur eadem *Crassior*, ideóque minùs Fluida.

XXXV. Sic à *Pituitâ Glutinosâ* sponte vel arte per Renes ad Vesicam delatâ redditur *Vrina Crassior*, ideóque minùs Fluida & mobilis.

Urinæ fluiditas diminuta à Pure in Renibus ei admisto quomodo curanda.

XXXVI. Quoties proinde à *Pure Vrinæ in Renibus* admisto minuitur *Vrinæ Fluiditas*, toties opera danda, ut illa *Puris admistio cesset*; quod fiet si Vlcus in Renibus curetur: usurpatis præterea quæ Puris glutinositatem minuant.

Ulcus Renum incurabile.

XXXVII. An spes sit *Curationis Vlceris in Renibus*, valdè dubito; Ego saltem non memini unquam à me, vel aliis curatum.

Anisati- bus Malum leniatur.

XXXVIII. Potest tamen aliquid usurpari, quod *leniat malum*, impediatque ne gravissimum reddatur. In quem finem nil præstantius reperi hactenus *Balsamo sulphuris* tum Anisato, tum Succinato, tum Iuniperino, tum Terebinthinato; sed Terebinthinæ Venetæ aliusve optimæ, non vulgaris, oleo parato. A quibus, sicut sæpiùs docui, licet viribus non parùm fractis ad Renes pervenientibus mundatur Vlcus, quin Puris proventus minuitur, adeóque Vlceris augmentum plùs minùs impeditur.

Balsami Sulfuris compositio Uaria & Uires.

Balsami Sulfuris Succinati Uires.

XXXIX. Cæteris autem omnibus *optimum* reperi hoc in casu *Succinatum*.

XL. Ab hoc insuper redditur *Pus tenuius ac Fluidius*, & hactenus quoque Vrina Fluidior.

Forsan inveniri posse Remedia Ulcus Renum & Uesicæ curantia.

XLI. Quod de Pure in Renibus Vrinæ admisto dixi, de ipso in Vesicâ eidem adjuncto dicendum; & fateor supra meam expectationem *Balsamum sulphuris Succinatum hîc præstitisse mira*; unde spem concepi posse aliquando efficaciora adhuc in hunc finem *remedia inveniri*, quæ forsan in totum curarent in Vesicâ præsertim, ubi Dolores sunt atrocissimi, *Vlcera molesta*; cùm præsertim per Vrethram possit aliquid quoque in ipsam inmediatè infundi Vesicam.

Quod aliis tentandum relinquit Autor.

XLII. Quod vel idcircò addo, ut si hoc mihi propter ætatem inclinantem atque ad occasum properantem non concedatur, *tentent* id *alij*, nec de successu bono desperent.

XLIII. Vtique si talia quæ modò protuli mihi fuissent nota in meâ juventute, ausus fuissem paulatim majora sperare; verùm in Senectute demum illa mihi innotuerunt; unde Vitæ summa brevis, spes me vetat inchoare longas. Si tamen Deus id mihi concesserit, potero aliàs etiam informare ampliùs solertes.

Urinæ fluiditas diminuta à Sanguine quomodò curanda. 1. Sanguinis effluxus impediendus. 2. Uulnus consolidandum. Sanguine Draconis. 3. Calculus expellendus aut dissolvendus.

XLIV. Quoties autem à puro *Sanguine* Vrinæ admisto reddita est *Vrina minus Fluida*, toties, ut illud vitium emendetur, impediendus Sanguinis effluxus & permistio cum Vrinâ.

XLV. Sanguinis effluxus impedietur curando Vulnus in Rene imprimis factum, & quidem à Calculo ipsi impacto & commoto sive concusso.

XLVI. Optimum autem fuerit, si mox *Vulnus Consolidetur*, beneficio *Sanguinis Draconis* alicui Misturæ, aliive Liquori admisti; & cochleatim sumendi; qualem misturam descripsi in Praxeos meæ Libro primo, & sæpiùs cum successu admirando exhibui ægris.

XLVII. Vbi Consolidatum est sic Vulnus, danda opera, ut *expellatur* per Vreteres *Calculus*, si possibile; aut *dissolvatur*, si & hoc possibile.

Calculus è Renibus expellentia. 1. Olei Amygdalarum dulcium vires & dosis. 2. Olei Baccarum Iuniperi Uires & Dosis. Terebinthinæ Uenetæ Uires & Dosis.

XLVIII. Quæ *calculos è Renibus expellunt*, propelluntque, varia vulgò laudantur, quæ quamvis non sint propriè hujus loci, notabo tamen quædam mihi usu multo comperta: Inter quę primum laudo cum aliis, 1. *Oleum amygdalarum dulcium* semel, aut sæpiùs ad ℥ß. vel ℥j. cum vino rhenano diuretico tepido, succo citri, & sacchario ad gratiam additis assumptum. 2. *Oleum baccarum Iuniperi* recens ac ritè paratum ad Guttas v. vj. aut plures ex vino subinde usurpatum. 3. *Oleum Terebinthinæ Venetæ* itidem ad Guttas iij. jv. aut v. similiter usurpatum.

Hæc cur aliis præferenda.

XLIX. *Hæc* quoniam *vim naturæ* nullam *inferunt*, idcircò multis aliis *præfero*, quæ nonnunquam symptomata producunt periculosa, imò lethalia.

Dolor Uehemens optimè lenitur opiatis.

L. Vbi *Dolor vehemens* urget à Calculo in Renibus, ac præsertim Vreteribus hærente, utilissimè ac convenientissimè adduntur cæteris medi-

camentis *Opiata*; à quibus nunquam impeditam, sed potiùs promotam vidi cæterorum medicamentosum calculos expellentium vim & operationem.

Calculos Solvit Spiritus Nitri.

LI. *Calculos* majores, adeóque propelli nescios *Solvit* præ multis aliis *Spiritus Nitri*, ex Vino, Cerevisiâ, Iusculo, aliove Liquore conveniente, ad guttas aliquot, adeóque aciditatem gratam bis, terve indies assumptus.

Urinæ fluiditas diminuta à Pituitâ Glutinosâ quomodò curanda.

LII. Quoties à *Pituitâ Glutinosâ* sponte, vel arte *Urina admistâ* minuitur hujus *fluiditas*: toties usurpanda, quæ Pituitam illam Glutinosam Incidant & attenuent, Salia Volatilia, Spiritus Acidi temperatiores, & quandoque hæc bina simul juncta, & aliis blandioribus dissoluta.

CAPUT XXV.

De Medicamentis Alvi Fæcum Fluiditatem amissam Alterantibus.

Alvi fæcum Cōsistentia naturalis.

I. INter Contenta fecimus quoque mentionem *Alvi fæcum*, quarum *Consistentia* requiritur *mediocris*, & quidem talis, ut absque molestiâ vel dolore propelli possint per Intestinorum fistulam, & tandem expelli per podicem, sive anum.

Aliquādo nimis indurantur in totum.

II. Hæ *Alvi fæces in totum* aliquando adeò *indurantur*, exsiccantur, & compinguntur, ut minimè possint loco moveri.

Quibus iterum fluida reddantur.

III. Emolliuntur, humectantur, dissolvunturque hæ *Alvi fæces, redduntúrque iterum fluida*, tum assumptis ore blandis *Apozematibus lenitivis* & alvum solventibus, tum injectis per anum *Enematis* similibus; tum etiam aliquando usurpatis externè *Fomentis* ex Emollientibus paratis, ut & *Oleis, Linimentis, Unguentisque* similibus.

Aliquādo ex parte inspissantur, & excernuntur difficiliùs.

IV. Sed possunt eædem *ex parte* amittere suam *fluiditatem lentam*, quoties quodammodò inspissantur & glutinosiores, adeóq; minùs mobiles fiunt.

Unde Herniæ, Ani delapsus, Hæmorrhoides, Mēstrua inordinata, Abortus.

V. In tali casu *propelluntur, expelluntúrque* adhuc Alvi fœces, ast segniùs, difficiliùs, imò cum molestiâ sæpè ac dolore; unde ex vehementi Ventris compressione tunc necessariò concurrente ac frequenti, *Herniæ* nonnunquam excitantur, vel *Ani delapsus, Hæmorrhoides*; atque in fœminis *Menstrua inordinata*, vel *Abortus*.

Fœcum alvi induratarum causa multiplex.

VI. *Causa* Fœcum alvi Glutinosiorum Duriorum sive Solidiorum, adeóque Immobiliorum, & minùs *Fluidarum* observatur *multiplex*.

1. Aër Frigidus & Siccus

VII. Et 1. quidem *Aër frigidus & siccus* qualis est Borealis, à quo etiam Alvi fœces, uti alia omnia, solito magis indurantur, & minùs fluidæ fiunt.

2. Alimenta Glutinosa, & Condimenta, Medicamentaq; Austera & Terrea.

VIII. 2. *Alimenta* tum Glutinosa, tum Duriora, & imprimis sicciora; hoc est, Potulentâ ejus parte, aqueâque adeò carentia; ut & *Condimenta, Medicamentaque* Austera, Terreaque.

Qualia Alimenta sint Glutinosa.

IX. Inter *Alimenta* sunt non tantùm *partes Animalium extremæ*, multùm Glutinosi Succi continentes, ac promentes; verùm ipsæ *Cartilagines*, multis non minùs in deliciis, quàm Canibus Ossa; quorum quædam teneriora vel tenuiora devorare solent nonnulli.

X. Huc referri debet *Panis*, & imprimis *non fermentatus*, vel *bis coctus*, atque abundanter absque potu sufficiente assumptus: ut & *Oriza*, & omnis *frumenti, aut leguminis species*, si talia devorentur.

Qualia Condimenta Austera.

XI. Inter *Condimenta Austera* meritò referuntur *Olivæ*, in plerisque adstrictam præstantes alvum.

Qualia Medicamenta Terrea.

XII. Inter *Medicamenta*, sive Medicamentosa Veneni naturam tunc induentia, referri possunt ac debent *Coralia, Oculi Cancri, Creta, Terra argillaceæ ac sigillatæ omnes, Lacca, Carbones, Cespites* & infinita, quibus abutuntur præ aliis omnibus Puellæ nonnullæ ante Fluxûs menstrui adventum primum, propter Picam ipsas tunc vexantem ac urgentem.

3. Mœror, terror, Sollicitudo.

XIII. 3. Fœcum alvinarum Solidiorum Causa esse potest *Animi Mœror, Terror, ac Solicitudo.*

4. Vigilia, aut Somnus nimius.

XIV. 4. *Protracta Vigilia*, aut *Somnus multus.*

5. Nimia quies, aut defatigatio.

XV. 5. *Nimia corporis quies ac torpor* & quandoque longa per motum *defatigatio.*

6. Sudor multus, Urinæ copiosa excretio, & neglecta alvi dejectio.

XVI. 6. *Sudor multus ac frequens*; ut & *Urinæ uberior* excretio; aut *neglecta & dilata urgens alvi dejectio.*

A singulis sex rebus nō naturalibus Alvi fæces indurari.

XVII. Sic à *singulis rebus sex non naturalibus* vulgò dictis, sed vitiatis, possunt reddi alvi fœces ad sui excretionem ineptiores, quippe nimis consistentes.

Pro Causarum varietate & multitudine cura instituenda.

XVIII. Prout autem *Causa* istius mali fuerint *Varia*, atque *plures*, paucioresve simul concurrentes, aut seorsim existentes, ita diversa erit ejusdem *instituenda cura.*

Aër Borealis vitandus & corrigendus.

XIX. *Aër* namque *Borealis* partim potest *vitari*, partim accenso igne *corrigi ac emendari.*

Alimenta noxia vitanda & convenientia usurpanda.

XX. *Alimenta* noxia possunt ac debent *vitari*, & *convenientia* eorundem loco *usurpari.*

Condimenta vitanda. Et noxæ ab illis ortæ tollendæ.

XXI. Longè magis autem *Condimenta*, ut & *Medicamenta*, quæ tunc pro Venenis potiùs habenda, postquam homini nocent, non item prosunt, vel ipsum in meliùs mutant, (quod medicamentorum proprium) *vitanda* sunt, quin noxæ ab ipsis corpori continenti, contentove introductæ paulatim sunt corrigendæ ac tollendæ.

Et quibus.

XXII. Hæ *noxæ* omnes hîc referri possunt ad austerum in corpore auctum; quapropter quæ sæpiùs commendavi ad ejus mutationem ac correctionem, hîc usurpanda, cùm & ipsa Experientia quotidiana testetur illorum ope superari ac tolli mala & Symptomata fæmellis ex talium abusu oborta: nimirum *Aromatica*, & *Spirituosa*; quibus ego meritò addo semper *Salia Volatilia.*

Mœror ratione moderandus. Et ab eo noxæ quomodo corrigendæ.

XXIII. Quoad *Animi Mœrorem*, cæterosque ipsius Affectus hîc noxios, docui quoque sæpiùs ipsos *ratione moderandos*, & *noxas* inde in corpore relictas & austeri indolem sapientes tollendas modò laudatis *Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus.*

Protractæ vigiliæ minuendæ & somnus conciliandus.

XXIV. Si *protracta Vigilia* fuerint Causa hujus mali, partim erunt *minuenda*, partim per anodyna & narcotica *procurandus Somnus.*

Somnus nimius minuendus & impediendus.

XXV. Sin *Somnus nimius* fuerit in culpâ, idem *minuendus*, atque corporis exercitio cujusvis naturæ ac vitæ generi conveniente *impediendus.*

XXVI. Unde quoque patet Corporis motu atq; agitatione convenienti fugandam ejus *quietem ac torporem* tollendum.

XXVII. Sicut contrà *nimium* ejus *motum* internam humiditatem exhaurientem quiete, Somnoque coërcendum.

Quiete & Torpor Fugandi. Nimius motus coërcendus. Sudor nimius minuendus Quiete, si fit ex corporis motu. Si fit ab internâ causâ, coërcendus.

XXVIII. *Sudor multus ac frequens* potenter aqueam corporis humiditatem profundens ac educens pro causæ suæ diversitate *minuendus aut sistendus.*

XXIX. Sic ex *Corporis motu vehementi* promanans, ejus *quiete* minuendus & facilè tollendus.

XXX. *Sudor* autem ab *internâ Causâ*, & uti ego sentio, Vitiosâ, peculiarique Sanguinis Effervescentiâ, & imprimis *febrili*, ortum habens, paulatim *coërcendus*, coërcitâ, sublatâque illâ Effervescentia noxia, ubi arte opus est, cùm aliàs in gravissima, imò lethalia nonnunquam Symptomata incidant ægri tales, si Sudor imprudenter cohibeatur.

XXXI. Quomodo autem Sudor talis præternaturalis ex arte curari debeat, non est hujus loci pluribus enarrare, cùm aliàs & alibi hoc fecerimus, & forsan simus adhuc suo tempore acturi.

Si induratio sit ab urina copiosius excreta, quomodo curetur.

XXXII. Eadem ferè ratio est *Urina copiosius* & aliquandiu excretæ, cùm videantur hæ gradibus tantùm differre Urinæ ac Sudoris Evacuationes præternaturales.

Neglecta fæcum dejectio qui curetur.

XXXIII. *Neglecta*, diutiúsque dilata *fæcum alvinarum dejectio* facilè potest *curari* ac tolli, dummodò ad ejus solicitationem attendentes singuli mox adeant latrinam & alvum deponant.

Excrementa duriora reddi fluidiora Per Potulenta copiosa, aquea, & pinguia. Per Salia Volatilia, & Acida. Per Emollientia. Per Linimenta.

XXXIV. Atque hæc spectant Hujus mali Causas multifarias, superest ut ipsa *Excrementa* alvi Glutinosiora, vel *Duriora*, minúsque fluxilia *quî reddi* possint *fluidiora*, paucis enarremus.

XXXV. Possunt in hunc finem usurpari *Potulenta copiosa*, tum *Aquea*, tum subinde simul *Pinguia*, *Juscula* puta & similia.

XXXVI. Possunt aliquando illis addi *Salia Volatilia*, & aliquando *Acida* sed blandiora, quæ dissolvant cartilaginosa & ossea.

XXXVII. Possunt *Enemata injici* ex *jusculis*, *Urinâ*, *Lacte dulci*, decoctisve emollientibus, addendo *Olea*, *Butyrum*, Mel, & similia; quæ diutiùs retenta emollient ac dissolvent compactas fæces alvinas, sicque facilitabunt ac promovebunt earundem evacuationem.

XXXVIII. Posset quoque Venter totus, ac imprimis pars ejus inferior inungi *Oleis aut Unguentis emollientibus*, Althææ, Martiati & similibus, ad promovendam fæcum alvinarum emollitionem, ac proinde motum ac eductionem.

CAPUT XXVI.

De Sanguinis Fluiditatem nimiam Alterantibus Medicamentis.

Fluiditas in corporis partibus præcipuè spectanda, & quotupliciter.

I. DOcuimus in superioribus Alterari præsertim Arte medicâ Partes Corporis Contentas & Fluidas; quamobrem ipsam earum Fluiditatem primùm censuimus spectandam, & quidem tum quatenus illa interdum in *totum tollitur*, aut *ex parte* tantùm *minuitur*; interdum etiam *intenditur & augetur*.

II. Egimus quidem hactenus de Fluiditatis istius sublatæ, aut diminutæ Causis ac Remediis; unde proximum videtur, ut eandem auctam spectemus secundùm varias Partes in Corpore contentas, & fluidas.

Sanguinis fluiditatem augeri 1. ab Aëre.

III. *Sanguinis fluiditatem auget* 1. *Aër* quocunque modo *æstuans*, ratione scilicet Solis, Foci, Hypocausti, Balnei, tam sicci, quàm humidi: ut & Fotûs, Lecti, Vestimentorum, Tegumentorum & similium, quæ omnia commodè ad Aërem corpus ambientem possunt revocari.

Per Calorem Humores attenuantem, & omnia fluxiliora reddentem.

IV. Hæc omnia Corpus ambientia *Calorem* in ipso augere solent, atque simul Humores quosvis attenuare, fluidiores atque mobiliores reddere.

V. *Calor* siquidem vel potiùs *Ignis*, *Caloris causa*, cuncta pro sui diversitate incidere, liquare, fundere, atque *fluxiliora reddere* solet. Hæc autem memorata omnia in nobis Calorem augere, adeóque Ignem internum intendere atque potentiorem facere possunt: uti constat Experientia quotidiana.

2. Ab Alimentis & Condimentis.

VI. Sanguinis fluiditatem augent 2. *Alimenta*, & imprimis potulenta Calidè assumpta, ut & Spirituosa, Vinum puta generosum, & maximè ipsius Spiritus, Cerevisia potens, Hydromeli, &c.

VII. Huc referenda *Condimenta*, sed *Aromatica*; ut & *Salia Volatilia*, & imprimis valdè *Oleosa*; ut & *Olea Aromatica* stillatitia.

3. A Corporis motu.

VIII. 3. *Corporis motus* & agitatio vehemens aut diuturnus.

4. Ab Animi affectibus. 5. A Vigiliis protractis. 6. Ab Hæmorrhagiâ.

IX. 4. Inter *Animi Motus*, Ira & Hilaritas, & Lætitia effusa.

X. 5. *Vigilia protracta.*

XI. 6. *Hæmorrhagia*, sed non nimia.

Huc pertinent Venena multis modis corpori illata.

XII. Præter has res non-naturales modum parùm excedentes, notari possent quædam, quæ absque controversia *Veneni* nomine veniunt, sive *cum Aëre inspirentur*, aliàsve *per Corporis poros penetrent*, sive *Aëri*, *vestibus*, *aliisque immista sint*, sive *ore assumantur* cum Alimentis, Condimentis, aliisve, quamvis reverâ sint *Venena*; quippe quæ nec corpus servant in statu laudabili, nec illud eò deducunt, quin ipsum potiùs destruunt, & tandem hominem necant.

Talia esse noxias particulas in Aëre volitantes, & Febres malignas, Pestem &c. parientes.

XIII. Talia sunt, quæ *in Aëre volitant* noxiæ particulæ, quæque aut inspiratæ, aut per poros introductæ *febres* pariunt *ardentes*, *malignásve*, ipsamque adeò *Pestem*, *Dysenteriam*, &c.

In Febribus malignis & ardentibus est Sanguis solito fluidior. Hi morbi unde.

XIV. In omnibus, plerisque saltem *Malignis Febribus* observatur *Sanguis solito fluidior*, quod etiam in *Ardentibus* contingit, ut & *Peste*, & quandoque in *Dysenteriâ*, quoties scilicet *Bilis* quoque *peccat per se*, unde ab ejus *acrimoniâ auctâ* Febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente simul *Acido itidem acri*, valdè noxiam in tenui Intestino Effervescentiam cum Bile acriore excitante, atque tunc Dysenteriæ gravissimæ causam præbente.

Sanguinis aucta fluiditas quomodo curanda.

XV. Quoties proinde *Sanguinis Aucta Fluiditas* ortum habuit *ab Aëre* quavis de Causa Æstuante, toties secundùm Causæ diversitatem Mutandus erit iste Æstus.

Solis radii vitandi.

XVI. *Sol* cùm à nobis mutari non possit, potest tamen *vitari*; seligendo aliquem locum à solis radiis remotum, in *Umbrâ*, in *Cellâ*, in *Cubiculis* ad septentrionem patentibus, fenestris maximè.

Focus extinguendus. Ignis ex Hypocausto tollendus. Balneum vitandum. Fotus removendus aut temperandus. Lecti mutandi. Vestimenta tegumentaq; minuenda.

XVII. *Focus* potest extingui.

XVIII. Sic & Ignis ex *Hypocausto* tolli.

XIX. *Balneum* potest vitari, aut temperari.

XX. *Fotus* possunt removeri, aut temperatiores adhiberi.

XXI. *Lecti* possunt minùs *plumosi* usurpari, aut alii ex *Gossypio* & similibus parati, atque minùs caloris producentes.

XXII. *Vestimenta*, *Tegumentaque* possunt *pauciora*, *tenuiora*, *minúsve lanosa* & calefacien-

tia uti sunt linea & serica usurpari.

Aër Frigidior usurpandus. XXIII. Quin eligi potest, ac usurpari Aër natura vel arte *frigidior*, quò Sanguinis emendari queat vitium ejusque Fluiditas minui.

Alimenta Frigidiora usurpanda. XXIV. *Alimenta* usurpentur minùs calentia, vel potiùs *frigida*.

Potus Spirituosus vitandus. XXV. *Potus Spirituosus vitetur*, ejusque loco usurpetur *Acidiusculus*.

Vt & Cõdimenta Aromatica. XXVI. Inter *Condimenta vitentur Aromatica*, & sumantur tum *Acidiuscula*, tum *Austeriuscula*, *Oliva*, *Omphacium*, & similia plura.

Nec non Salia Volatilia. XXVII. Caveatur quoque ab *Vsu Salium Volatilium* qualiumcunque, sed maximè Oleosorum.

Corporis motus sit paucus. XXVIII. *Corporis Motus* esto *paucus*, & *blandus*.

Animi Affectus vitandi. XXIX. *Animi Excandescentia* vitetur, quin *levis Mœror* etiam arte procuretur.

Somnus conciliandus. XXX. *Somnus* protrahatur, & si desideretur, arte excitetur per Anodyna, & quandoque Narcotica.

Hæmorrhagia curãda, & quibus. XXXI. *Hæmorrhagia* omnis curetur, usurpando austeriuscula, terrasque sigillatas, & adstringentes, ipsumque adeò Sanguinem Draconis.

Venenũ è corpore expellendum. XXXII. Quoties à *Venenis* vel Inspiratis, vel aliàs per Corporis superficiem intrò missis, vel etiam Ore assumptis Sanguinis Consistentia, naturalis est diminuta, ejusdemque Fluiditas aucta, toties idem Venenum eâdem, si fieri possit, quâ ingressum est viâ, vel aliâ convenienti *expellendum*, per *Vomitum* puta, per *Secessum*, & imprimis *cum Sudore* per Corporis Poros: cùm Venenum Sanguinem fluidiorem faciens participet de Sale Volatili, & Corporis superficiem imprimis quærat. *Participare de Sale Volatili.*

Ore assumtum Vomitu ejiciendum. XXXIII. Quod *ore est assumptum Venenum*, si brevi observetur, mox excitato *Vomitu* simul hâc viâ expellendum est.

Vomitorio aliisque. XXXIV. *Vomitus excitari* potest Aquâ tepida copiosa ebibita, & aliquando addito oleo, vel butyro; vel aqua mulsa; vel decocto ficuum; vel Vomitorio Antimoniali, aliove probato in tempore exhibito.

Alvus Solicitanda, & quomodo XXXV. *Alvus solicitanda* tum Enematibus pro Veneni & Symptomatum conjunctorum diversitate variandis, tum Decoctis laxantibus, additis Tartaro, Tamarindis, & similibus.

Sudor Movẽdus & quibus. XXXVI. *Sudor Movendus* ac Promovendus tam vulgaribus, Electuariis Opiatis, Theriaca, Mithridatio, Diascordio Fracastorij, & nostro Orvietano, &c, quàm Chymicis, Antimonio Diaphoretico, Bezoardico Minerali, & similibus.

Symptomata etiã consideranda. XXXVII. Vbi semper pro *Symptomatum comitum diversitate* addenda sunt, quæ illis superandis conducant.

Sanguis fluidior ad consistentiam reducendus. XXXVIII. Postquam singulis Sanguinis Fluidioris Causis pro sui varietate varia sunt adhibita Remedia, ipsæque aut vitatæ sunt, aut sublatæ, aut correctæ, Ipsi *Sanguini Fluidiori* quoque, ut ad *Consistentiam Solidiorem*, adeóque naturalem atque laudabilem *reducatur*, sua sunt adhibenda Remedia.

Quod fit Acidis & Austeris blandioribus. XXXIX. Cùm *Sanguis* autem in primis ac *Acidis & Austeris* Consistentiam nanciscatur solidiorem, firmiorem, & crassiorem, non sine causa Remedium Sanguini Fluidiori primarium ponimus in laudatis tum *Acidis*, tum *Austeris*, sed *blandioribus*, ac temperatioribus: cùm si alicubi, hoc certè in casu, sit cautione opus & prudentia, ne ex uno malo aliud gravius producatur.

Sanguinis Consistentia nimia periculosior XL. Nam longè *periculosior est Sanguinis Consistentia nimia, minùs periculosa minor*.

Vsurpanda Acido-Austeriuscula, & quomodo. XLI. Vsurpanda sunt proinde Medicamenta *Acido-Austeriuscula*, sed parva quantitate, & particitim ac sæpiùs, donec à restitutis Functionibus læsis, ac in primis Animi Languore aut Deliquio sublato & correcto, satis constet laudabilem, pristinamque Sanguini restitutam Consistentiam.

Medicamenta Sanguini consistentiam conciliãntia. XLII. Ex vulgò notis laudantur *Omphacium*, *Plantago*, *Acetosa*, *Portulaca*, *Sempervivum majus Solanum*, *Cydonia*, & *Granata mala*, *Pyra*, & *Pruna Sylvestria*, *Berberi*, *Ribesia*, *Cerasa acidiuscula*, *Mespila*, *Nymphæa*, *Fragaria*, &c.

XLIII. Huc spectat *Alumen*, ipsiusque Spiritus; cæterique *Spiritus Acidi omnes*, ac inprimis *Metallis juncti*, atque *Vitriolum* ex ipsis solutis dantes, quale *Martiatum & Solare* multis præstant.

XLIV. Possunt ex illis varia forma componi Medicamenta, illisque alia simul addi quæ potentiùs adstringant, Sanguinisque consistentiam reddant firmiorem, minúsque fluidam: qualia sunt *Coralia*, *Creta*, *Sanguis draconis*, *Lapis hæmatites*, *Terra sigillata*, atque *argillaceæ pleraque*, *Crocus Martis adstringens dictus*, &c.

Ex quibus aptiora eligendã. XLV. Ex quibus facilè se expediet Medicus prudens, ægrisque præscribet Remedia optima, quorum formulas simul addere nimis longum foret.

Caput XXVII.

De Medicamentis Pituitæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Pituitæ fluidioris causæ. I. Qvemadmodum suprà, sic & hîc post Sanguinem examinabimus *Pituitam*, cujus *Fluiditas* ferè ab iisdem *augetur Causis*, à quibus diximus augeri Sanguinis Fluiditatem, ac imprimis sex rebus non-naturalibus.

I. Aër Calidus. II. Quemadmodum enim à Sole aut Igne Vulgari augetur in *Aëre Calor*, simulque omnia fluere apta, fiunt vel fluida, vel fluidiora, ita idem evenit Pituitæ in corpore nostro existenti.

A Sole & igne fluere apta reddi fluida. III. Dixi à *Sole* atque *Igne* non tantùm Calorem produci, aut intendi in Aëre, quem sensu percipimus externo, verùm insuper omnia fluere apta reddi *fluida*, vel saltem fluidiora.

Horũ ope Metalla & Mineralia fundi. IV. *Metalla* siquidem omnia, ut & omnia *Mineralia* quid metallici continentia, utut solida & dura; multò verò faciliùs Sulphur, & omnia Sulphurea, licet consistentia, & ad sensum externum sicca, horum ope *funduntur*, solvuntur & fluida fiunt.

Quæ solis radii id efficiant. V. Quamvis autem *Solis Radij* hoc non efficiant in metallis per se, ope tamen *perspicillorum convexorum* radiorum contemperatione id efficiunt.

Etiam Ignem id efficere. VI. *Ignem* autem vulgarem, ac imprimis Carbonum, aut Lignorum *id efficere* cuivis potest esse notissimum.

Humores ab Igne & Sole fluidiores reddi. VII. Quòd si Corpora solida ac per se minimè fluida, reddantur tamen ab *Igne* ac *Sole* talia; quid ni ab iisdem *redduntur fluidiora*, quæ jam sunt actu fluida, & soluta, non item consistentia, qualia sunt *Humores* omnes in homine dicti, & hîc quam examinamus, Pituita.

Idque suadere rationem & experientiam VIII. Nec tantùm *id suadet Ratio* à me nunc allata, & à majori ad minùs derivata; sed confirmat,

mat, evincit & probat *Experientia*, qua id quotidie fieri manifestè constat.

Pituitæ fluidioris causa Aër externus æstuans.

IX. Idcircò ex Rebus non-naturalibus primò numeramus *Pituitæ fluidioris Causam*, *Aërem Externum*, sed ab Igne aut Solis radiis *æstuantem*; simulque quævis fluere apta vel fluida, vel fluidiora præstantem.

Vt & tegumenta Vestimenta, Lecti, Fomenta, Balnea.

X. Huic jungimus omnia, quæ Calorem nostrum Internum ac Ignem augent, aut in corpore æstuant cum suis effluviis, *Tegumenta* puta, *Vestimenta, Lectos, Fomenta, Balnea*, & similia, quæ nuper pluribus explicuimus.

2. Alimenta & Condimenta Spirituosa, Aromatica, &c. Alimenta qui id præstent.

XI. Inter Pituitæ fluidioris Causas secundum locum assignamus *Alimentis & Condimentis* valdè *Spirituosis, & Aromaticis*, & quandóque *Acidis*; sed etiam *Aqueis*, & imprimis calidè aut copiosè assumptis.

XII. *Alimenta* certè *Spirituosa*, Vinum puta Generosum, ipsiusve Spiritus, Hydromel, Cerevisia potentior, similesque Potus artificiales plures, sicut Calorem augent in nobis manifestum, ita observantur in specie Pituitam reddere in nobis fluidiorem.

Vt & Aromata, & Salia Volatilia

XIII. *Aromata & Aromatica* omnia idem præstare notissimum; quibus ego libenter addo *Salia Volatilia*, quippe quæ tanquam Condimenta usurpantur felicissimè, ac præsertim in statu neutro; quando est quidem in homine Causa Morborum Antecedens, nondum tamen Continens, *aut Morbus*; qui proinde præveniri debet, ac præcaveri, sicque ab imminente in tempore homo præservari.

Pituita fluidior qui curetur.

XIV. Quando igitur est in homine *Pituita* minùs Glutinosa, ideóque *Fluidior*, undecunque talis producta, ideóque impetuoso sui fluxu Morbum & Affectum graviorem, Leucophlegmatiam puta minans; tunc opus est Ipsius blanda *coagulatione*, & nimiæ Fluiditatis diminutione, quò sic homo ab imminente præservetur Morbo.

XV. Quomodò autem id effici & obtineri queat, dicemus posteà in hujus Fluidioris Pituitæ Curatione, per Alterationem, ac Emendationem, seu Inspissationem.

XVI. Abusus igitur Aromatum, & Aromaticorum, ut & Salium Volatilium potest Pituitam reddere justo Fluidiorem.

XVII. Idem præstare possunt *Acida*, sed *Spirituosa & Volatilia*, non item ad Austeritatem inclinantia, quæ coagulant.

Quomodò Aquea alimenta Pituitam reddant fluidiorem.

XVIII. *Pituitam* quoque *Fluidiorem* faciunt *Aquea Alimenta*, quippe quæ ipsam dissolvunt & diluunt nimiùm.

XIX. Sed imprimis quando eadem tum *copiosè*, tum *calidè* assumuntur: Copia siquidem diluunt & quasi abluunt Pituitam; Calore autem potentiùs solvunt & dissolvunt, sive fundunt & liquant.

3. Corporis Motus Vehementior.

XX. Tertium inter Res non-naturales Pituitam Fluidiorem facientes locum tribuemus *Corporis Motui Vehementiori ac protracto*, cujus ratione sicut Humores cæteri omnes, sic & Pituita fiunt fluidiores ac fluentes, aucto nimirum in Corpore Calore, atque Ignis Interni operatione.

4 Vigiliæ.

XXI. Quartus locus assignandus venit *Vigiliis*, ob rationem penè similem; tunc enim agitatur ferè simul corpus, etiam ubi maximè componitur ad quietem, ac somnum; quo fugiente in ipso lecto hinc inde commovetur Corpus & in agitatione fatigante permanet.

5. Ira. 6. Sudor assuetus & Vrina subsistens.

XXII. Quintò Inter *Animi Affectus Ira* Bilem commovens & acriorem faciens Pituitam simul cum cæteris humoribus commovet, fluidioremque reddit; etiam ratione Caloris unà in Corpore tunc aucti.

XXIII. Sextò Inter *Excreta & Retenta*, *Sudor assuetus*, aut *Vrina subsistens* in corpore, hinc ad Salivares, Pancreaticasque Glandulas copiosiùs ruentes, quin ad tenue Intestinum fluentes, Pituitam reddunt fluidiorem, cùm sic & Saliva, & Succus Pancreaticus præcipua Pituitæ Materia, fiant fluidiores.

Sex Res Non-naturales esse causas Pituitæ fluidioris. Hujus R media secundùm illas res

XXIV. Atque sic paucis percurrimus *sex Res non-naturales* Pituitæ Fluiditati Auctæ ansam prębentes: proximum est ut ejusdem afferamus *Remedia*; & quidem secundùm dictas Res non-naturales tunc peccantes adornanda seligendaque.

1. Aër quomodo mutandus: Primò inspergenda Aqua frigida, ut & Plantæ frigidæ.

XXV. 1 *Aërem* quod attinet, sicut in Sanguinis Fluiditate aucta docuimus, *vitandus Æstuans*, & contrà *seligendus*, parandusve arte *frigidior*, non tamen rigidus nimis & brumalis, à quo nimiùm posset coagulari ac incrassari, compingique Pituita. Blandè siquidem, uti sæpiùs docuimus, omnis Mutatio in corpore instituenda, & facienda.

XXVI. Sufficiet proinde *Aër* tantillum *ad Frigidum inclinans, & serenus*, qualis ferè in Cubiculis septentrionem versus patentibus.

XXVII. Posset durante Æstatis æstu *pavimento*, quod hîc conveniet Lapideum, & Marmoreum, inspergi *Aqua* Putealis, omnium frigidissima vel Fontana ut & *Plantæ* superius laudatæ Sempervivum, Plantago, Solanum, Nymphæa, Portulaca, Folia Vitis, &c.

In illa Aqua potest dissolvi Alumen Nitrum, Lapisque Prunellæ, Sal Armoniacum

XXVIII. Quin posset in *Aquâ dissolvi Alumen, Nitrum, Lapis prunellæ* & forsan *Sal Armoniacum*, à quo Congelatur tunc Aër in glaciem vitrum ambituram & illi adhæsuram, unde Frigus quoque sentietur in Aëre.

Vestimenta & Tegumenta minuenda. Abstinendū à Balneis.

XXIX. Sic *Minuenda* sunt Corporis *Vestimenta*, & *Tegumenta* ponderosa, vel valdè Lanuginosa vel lanea.

XXX. Abstinendum à *Balneis*, Fotibus.

2. Desistendum ab usu Alimentorum Spirituosorum. Vt & Condimentorū Aromaticorum Vsurpanda Austeriuscula.

XXXI. 2. Desistendum ab usu frequenti multove *Alimentorum Spirituosorum*, Potuumque adeò Generosorum dictorum.

XXXII. *Aromatica* cumprimis vitanda inter *Condimenta*, & horum loco *usurpanda Austeriuscula*, Olivæ, Mespila, Cydonia, Pruna Sylvestria.

Vitanda Acida Spirituosa, & usurpanda Austeriuscula.

XXXIII. Sic vitanda quoque *Acida Spirituosa*, Acetum, Spiritus Nitri, Salis, &c.

XXXIV. Horum loco usurpanda *Austeriuscula*, & cum Omphacio, similibusque parata.

XXXV. Commendantur *Vina rubra*, quippe austeriuscula, sed moderatè tamen sumpta.

Abstinendum à multa Aqua. Potus sit paucus, & austeriusculus. Iuscula sint crassioris consistentiæ.

XXXVI. Abstinendum quoque à *multâ Aquâ*, & *Iusculis tenuioribus*, & imprimis Calentibus.

XXXVII. *Potus* ergò esto *paucus*, & natura vel arte *austeriusculus*, Vinum rubrum, &c.

XXXVIII. *Iuscula* præferuntur ad Gelatinæ Consistentiam redacta, ope extremitatum animalium, Cornu Cervi, &c.

XXXIX. Inter *Condimenta*, Bellariaque usurpentur Cydonia, ejusque Caro, Miva, &c. Mespila, Mala Granata, Aurea, Omphacium, &c.

XL. 3. *Corporis Motus* esto paucus & moderatus.

Condimenta usurpanda astringentia.

3 Corporis motus sit paucus. 4. Somnus longior. 5. Ira sedetur ac mæror excitetur 6. Sudoris & Vrinæ Retentorum materia per Alvum educatur Pituita ipsa fluidior inspissanda Quibus id fiat.

XLI. 4. *Somnus esto longior*, Emulsionibus Amygdalinis præsertim promovendus.

XLII. 5. *Ira sedetur* ac Præveniatur, Animusque ad *Mærorem* moderatum deducatur.

XLIII. 6. *Sudoris, & Urinæ Retentorum materia* per alvum potiùs, quàm via ordinaria educatur cùm ad sudorem promovendum requiratur Corporis Calefactio, quæ Pituitam solvit, fluidioremque facit.

XLIV. Nec sufficit Res non-naturales Pituitæ Fluidiori ansam præbentes vitasse, aut emendasse; *Pituita* ipsa *Fluidior* facta denuò *inspissanda* est, sicque minùs fluida reddenda.

XLV. In hunc finem inter ea, quæ ad Alimenta, vel potiùs Condimenta, sive Alimenta Medicamentosa retulimus, conducunt omnia *Austeriuscula*, Omphacium, Cydonia, Mespila, &c.

XLVI. Quæ nisi sufficiant, adjungenda sunt Potentiora, verè inter Medicamenta duntaxat referenda, Coralia, Creta, Terræ sigillatæ omnes, variaque Vitriola, sed priùs blandè calcinata, quò Spiritus acidi Volatiliores, atque solvendi vi præditi expellantur, solaque vis adstringens & coagulans remaneant.

Conjungi Spiritus Acidos Volatiles cum Austero. Quid illa conjuncta præstent. Aluminis rupei vires.

XLVII. Id enim notandum, non raro *Conjungi* in eodem Subjecto *Spiritus Acidos Volatiles cum Austero*; idque tum naturaliter, tum artificiosè; unde in talibus vis gemina, & quidem sibi contraria se manifestat.

XLVIII. Illa verò partim solvunt, partim compingunt & coagulant Pituitam in nobis; & pro alterutrius dominantis respectu, hoc vel illud efficiunt potentiùs.

XLIX. Tale videtur nobis à Natura communicari *Alumen rupeum dictum* quod licet gustu sit austerum, adeóque adstringens, ac coagulans, observatur tamen simul incidere Pituitam & Vrinas movere: idque ratione Spiritus Acidi non ita intimè partibus austeris immisti, unde is facilè destillatur, & separatur.

Vitrioli Martis qui paretur.

L. Inter Artificialia meritè reponimus *Vitriolum Martis*, ex Oleo Vitrioli acri, & potenter incidente ac solvente paratum, à quo Mars, sive ferrum solvitur & dissolvitur, atque áddita Aqua satis copiosa in Vitriolum concrescit.

Ejus Vires.

LI. Hoc *Vitriolum* observamus habere Vim Incidendi Pituitam, & quidem ratione Spiritus Acidi Vitrioli, aut Sulphuris cujus ope paratur.

LII. Idem observamus vi adstringendi præditum, non tantùm ratione austeritatis & adstrictionis blandæ, qua præditum est, verùm post Spiritûs subtilioris expulsionem, ac levem Calcinationem, ad flavedinem, & ampliùs ad rubedinem, unde tunc satis potenter plerosque humores in nobis coagulat & inspissat.

Talibus Medicamentis plurimùm præstari in Rerum Naturalium & Medicarum Mutationibus. Quale Vitrioli Martis adhibendum in Pituitâ fluidiore. Quale sit

LIII. Ex quibus arte paratis, & tamen *polychrestis medicamentis* plurimùm proficere solemus in rerum naturalium ac medicarum mutationibus assequendis, atque iterum mutandis.

LIV. Hæc ut nostro negotio accommodemus. In *Pituita* incrassanda, & inspissanda, ejusque Fluiditate minuenda bonum erit usurpare, non *Vitriolum Martis* crudum, sed priùs ad colorem flavum *calcinatum*.

LV. Vbi namque ad *albedinem* tantum *Calcinatur*, vix aliud præter Phlegma & terra insipida separatur, vixque aliquid Spiritus Acidi volatilis.

ad albedinem calcinatum. Quale ad flavedinem calcinatum. Hujus Vires. Medicamenta omnia ritè praeparanda. Rerum Naturalium Constructionem per Artificialem erui. Vitriolum Martis quâ formâ usurpandum. Alia Pituitam incrassantia.

LVI. Vbi autem *ad flavedinem* usque idem *calcinatur*, expelluntur simul Spiritus Acidi, sed Volatiliores, vimque solvendi & attenuandi Pituitam habentes.

LVII. Unde separatis tunc Spiritibus illis Acidis Volatilioribus pars reliqua suam magis exerit austeritatem, cogitque & coagulat Pituitam Fluidiorem.

LVIII. Quod idcircò pluribus explicò, cum plures illa non satis distinctè concipiant, sed confusè, ac si sufficeret quovis medicamento uti absque ulla ipsius præparatione ulteriore: cum tamen hujus ratione mutatio magna in operatione observetur.

LIX. Iuvat proinde *constructionem rerum naturalem per artificialem eruere*, quando scilicet arte paramus res similes naturalibus; quarum structuram & compositionem concludimus ex artificiali attenta mente instituta.

LX. Tale autem *Vitriolum Martis* ad flavedinem Calcinatum usurpatur convenientissimè *formâ pilularum*, immiscendo ipsum gummatibus, vel aliis rebus Glutinosis, ut in massam convenientem redigatur, ad formandas inde Pilulas.

LXI. Si quis abhorreat à Chymicis efficacioribus, usurpare poterit medicamenta vulgaria ex variis plantarum partibus petita inertiora, *Radices* tormentillæ, garyophyllatæ, bistortæ, &c.

Quæ quibus formis usurpanda.

Folia equiseti, plantaginis, bellidis, quercûs, &c.
Flores rosarum rubrarum, balaustiorum, &c.
Nuces Cupressi, Gallas, &c.
Semina plantaginis, portulacæ, &c.
Fructus, Cydonia, Mespila, Sorba, Corna, &c.
Cortices Granatorum, Cupulas Glandium, &c.
Mastichen, Thus, Acaciam, Hypocistidem, &c.

LXII. Ex quibus Pulveres, Pilulæ, Decocta, Condita sive Electuaria, Tabellæ & nescio quid non parari potest, atque Ægris exhiberi.

Caput XXVIII.

De Medicamentis Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Bilem Sanguini fluiditatè conciliare. Aliud esse fluidũ aliud fluiditatem tribuere. Aquam Fluiditatem tribuere. Vt & Spiritum Volatilẽ. Bilem omnium maximè humores reddere fluidos. Ejus causa quæri ex Schola Chymia petenda. Lympha quâ ratione Pituitam reddat. fluidiorem, & Sanguinem inspisset. Bilis quâ ratione Pituitam & Sãguinem dissolvat.

I. Bilis quamvis habeat plerumque Consistentiam majorem, quàm Lympha, videtur tamen plurimum conferre ad debitam *Fluiditatem Sanguini conciliandam*, ne quis putet omnia Fluidiora vim quoque habere Fluiditatem tribuendi magis, quàm ea quæ sunt minus fluida.

II. Aliud etenim est fluidum esse, aliud alii fluiditatem tribuere ac conciliare.

III. *Aqua*, dum dissolubilia diluit, eisdem quoque fluiditatem conciliat, vel auget.

IV. *Spiritus Volatilis*, quæ dissolvere potest, eadem reddit fluidiora.

V. In corpore humano nullus humor invenitur, qui alios æquè reddat fluidos, atque *Bilis*; quamvis non sit tam fluida ipsa, atque Lympha.

VI. Cum igitur Lympha Bile fluidior minus faciat ad fluiditatem Sanguini præsertim conciliandam, quàm Bilis; meritò ejus Effectûs tam diversi Causa desideratur & quæritur.

VII. Nemo autem difficultatem hanc tollet nisi fuerit peritus Chymiæ, mutationumque Chymicarum, ex quibus solis hujus difficultatis solutio peti potest ac debet.

Lympha quâ ratione Pituitā reddat fluidiorē, & Sanguinem inspisset; Bilis quâ ratione Pituitā & Sanguinem dissolvat.

VIII. *Lympha* igitur cùm in se contineat *Acidam*, quamvis hujus ratione incidere attenuare, solvere ac dissolvere; adeóque *fluidiorem* facere soleat *Pituitam*; inspissat tamen & coagulare solet *Sanguinem*, ipsumque adeò reddere minùs fluidum,

IX. *Bilis* verò, quatenus *Sale abundat lixivo* & quidem *satis Volatili*, & *Pituitam* & *Sanguinem solvere solet* ac dissolvere, atque utrumque fluidiorem facere; quod benè notandum: habet enim usum magnum in praxi faciendâ, & convenientibus remediis seligendis & usurpandis.

In fluidioris Sanguinis causas & remedia inquirendum.

X. Sola proinde Bilis cùm videatur Sanguini suam Fluiditatem dare, atq; augere, non sine Causâ in ejusdem fluidioris factæ Causas & Remedia inquiremus.

Consistentia naturalis Bilis, Lymphæ, Pituitæ, Sanguinis, Salivæ, & Succi Pācreatici.

XI. *Bilis Consistentia & Fluiditas* secundùm Naturam est *Mediocris*, Olei vulgaris æmula. *Lympha* verò *fluidior* est; *Pituita* contrà, & *Sanguis minus* sunt *Fluidi*. Salivæ & Pancreatici Succi Consistentia Naturalis vix describi potest, cùm secundùm Naturam nullibi coacervetur in Corpore, verùm *Saliva* mox deglutiatur, nisi expuatur; & *Succus Pancreaticus* non nisi arte colligi queat, cujus tunc Consistentia observatur Fluidior & quasi Aquea, non multùm à Lymphæ Consistentiâ differens.

Bilis fluiditatem augent 1. Aer æstuans.

XII. *Bilis Fluiditatem Naturalem augent* inter res non-naturales 1. *Aër* quovis modo, sed imprimis à Sole *æstuans*.

XIII. Sicut enim Oleum tum à Sole, tum ab Igne vulgari magis colliquescit & fluidius fit ita videtur Bilis ab utroque idem pati.

Cur Bilis magis à Sole, quā vulgari igne liquescat.

XIV. Quòd autem putem Ipsam *magis liquefieri à Sole, quàm vulgari Igne, Spiritus volatiles* faciunt unà cum Solis radiis, meo judicio, si non à Cœlo ad nos derivati, ex Aëre saltem copiosè ad nos delati.

A Sole Spirituosiores fieri fructus Eorum maturitas ab igne vulgari promovetur.

XV. Hinc est, quòd ab æstuante *Sole Spirituosiores & blandiores fiant quivis Plantarum fructus*, non item ab Igne nostro vulgari; quamvis eorundem *maturitas* ex parte *promoveatur ab ipso*, non item Spirituositas; nisi aliud accedat, quod Magnetis modo Aëris, terræque partes Spirituosas alliciat in Plantas.

Varia Volatilis Spiritus effecta in Sal.

XVI. A *Volatili* verò *Spiritu* ad Solis æstum maximè in Aëre observato, & quaquaversùm disperso, & imprimis cum ipsius radiis in subjecta ipsum recipere, ac retinere apta potenter impresso redditur *Sal fixum* in Plantis, *maximè fixum*, in Animalibus *magis volatile*, ipsaque adeò Bilis, tali Sale præ cæteris Humoribus omnibus maximè abundans.

Quare Bilis à Solis æstu fluidior fiat, & ab eā Morbi oriantur

XVII. Non mirum proinde, si præ cæteris quoque Humoribus omnibus *ab Solis æstu* alteretur, volatilisetur, agitetur, *fluidiorque fiat* in corporibus animalium *Bilis*; atque plerique ab illo excitati *Morbi à Bile* malè affectâ pendeant & originem ducant.

XVIII. Quod vel inde patet, quòd *Affectus* illi omnes non priùs curentur, quàm curata, hoc est, alterata, diminutave *Bile*.

& quidē Æstatis tempore.

XIX. Vnde *Æstatis tempore*, sed Aëre à Solis radiis æstuante, produci solent *Affectus* plerique *à Bile fluidiore*, atque Acriore originem ducentes.

Non tantum ratione partium Spirituosarū Bilem fieri fluidiorem.

XX. Nec tantùm *ratione partium Spirituosarum* cum Solis radiis per aërem abundantiorum Inspiratarum, tum per Corporis superficiem ad interiora penetrantium, tum alimentis plerisque, plantis præsertim sese similiter insinuantium, atque sic quoque assumptarum *redditur Bilis fluidior*, quia Spirituosior.

Sed etiā ratione Salis Volatilis.

XXI. Sed insuper ratione *Salis Volatilis* itidem tunc abundantiùs in Aëre dispersi & producti, atque similiter inspirati, & cum alimentis assumpti.

Vi & particularum ignearū.

XXII. Quin etiam ratione *particularum Ignearum* tunc abundantissimè cum Solis radiis Aëri communicatarum, & in res quasvis, Homines quoque, potenter intrusarum, ideóque omne in nobis Acre acrius reddentium.

Triplici ratione, Bilis à Solis Radiis fluidior.

XXIII. A *Solis* proinde *radiis* triplici nomine videtur reddi *Bilis fluidior*, & 1. quidem ratione *partium Spirituosarum*. 2. ratione *Salis Volatilis*, 3. ratione *partium ignearum* cum notatis radiis corpori humano conciliatarum & maximè Bilem afficientium ejusque fluiditatem augentium.

Bilis fluiditatem etiam augere Balneum.

XXIV. Posset quoque Bilis fluiditatem augere *Balneum*, & imprimis cum *Vini Spiritu paratum*, si diutiùs continuetur, ac sæpiùs usurpetur; quod tamen rarum.

2. Bilis fluiditatem augent Alimenta pinguia.

XXV. 2. Ex *Alimentis* culpantur imprimis *Pinguia* sæpiùs ac nimiùm assumpta.

Condimēta Aromatica.

XXVI. Ex *Condimentis Aromatica*.

Salia Volatilia, & præsertim Oleosa.

XXVIII. Quibus Ego addo *Salia Volatilia*, & præsertim *Oleosa*; quæ multiplici usu observavi reddere Bilem æquè, ac Humores alios, fluidiorem.

Potus Generosi.

XXVIII. Huc etiam ex Potibus faciunt omnes *Potus Generosi, Vinum Hispanicum, Canariense, Gallicum potentius, Hydromel, Vini & Frumenti Spiritus, Cerevisia pinguior*, qualis, quam vocant Ioppensem, atque Mommam.

Aquæ Aromaticæ, Vina Medicata.

XXIX. Ad Medicamentosa revocandæ *Aqua Aromatica* cum Vini Spiritu paratæ; ut & *Vina Medicata* & Aromatica.

3. Bilis fluiditatē auget Corporis Motus.

XXX. 3. *Corporis Motus Vehemens* Bilis augebit fluiditatem.

4. Vigiliæ protractæ.

XXXI. Vt & 4. *Vigiliæ* protractæ.

5. Ira vehemens.

XXXII. 5. Ex Animi Affectibus *Ira Vehementior*.

Bilis fluidioris remedia.

XXXIII. Atque in compendio postquam retulimus *Bilis Fluidioris Causas* frequentiores, videntur quoque ipsius *remedia* eodem ordine proferenda.

Solis Æstus vitandus.

XXXIV. *Solis* proinde *æstus* vitetur, ut & Ignis, atque Balnei cujusvis, sed inprimis cum Vini Spiritu parati.

Aer Frigidiusculus seligendus.

XXXV. Contrà seligatur *Aër ad frigus* vergens, atque Locus ad Septentrionem spectans, subterraneus, vel quovis modo frigidior redditus: de quo egimus nuper adhuc pluribus.

Pinguia Vitanda.

XXXVI. Quoad *Alimenta*, vitentur Pinguia.

Vi & Aromatica. Vsurpanda Acidula & Austeriuscula.

XXXVII. Quoad *Condimenta* prætereantur Aromatica, & horum loco usurpentur Acidula & Austeriuscula, sæpiùs & nuper quoque laudata.

Salia Volatilia vitanda.

XXXVIII. Abstineatur quoque à *Volatilibus Salibus*, & maximè *ab Oleosis*.

Vi & Potus Generosi.

XXXIX. Vitentur etiam *Potus Generosi*, & in eorum locum substituantur *Acidiusculi*, Cerevisia tenuis, Vinum rubellum potiùs & *Austeriusculum*, maturum tamen ac oligophorum.

Vsurpādi econtra Acidiusculi.

XL. Vitentur similiter *Aqua Spirituosa* atque *Aromatica*, ut & *Vina* similia: & substituantur *Acidula*, quales Spadanæ, atque Antoninæ.

XLI. *Corporis Motus Vehemens* omnis cavea-

Vitandæ Aquæ Spirituosæ, & Aromaticæ, nec nō Vina similia.

tur, quin *blandissimus* tantùm & in loco frigidiusculo concedatur: indulgeaturque *Quieti*.

A motu vehementi abstinendum, & cōtra quiescendum. Somnus sit lōgior. Ira vitāda, Mœrori & Gaudio mediocri indulgendum.

XLII. *Somnus* quæratur & concilietur etiam longior.

XLIII. *Ira* occasiones omnes vitentur, quin *Mœrori* mediocri indulgeatur, & maximè moderato *Gaudio*.

Bilis ipsa fluidior curanda Austeriusculis.

XLIV. Ipsa *Bilis Fluidior* laudatis nunc & nuper *Austeriusculis* gratioribus sensim ad consistentiam deducatur laudabilem atque vitæ utilem.

Lympha & Succ. Pancreaticus non videntur fieri posse fluidiores

XLV. Cùm *Lympha & Succus Pancreaticus* Collecti observentur valdè Liquidi ac Fluidi, vix putem notabiliter *augeri* posse ipsorum *fluiditatem*: nec proinde opus esse, ut hìc ejus investigemus & assignemus Causas, multò minùs Curationem.

Salivæ solito Fluidioris curatio petenda ex dictis de Pituitâ.

XLVI. Quoad *Salivam* illam subinde *solitò fluidiorem* in sputatoribus præsertim observari notum: sed quæ dici possunt de Causis & *Curatione* ipsius, facilè peti poterunt ex iis, quæ de *Pituita Fluidioris Causis & Curatione* diximus non ita pridem.

CAPUT XXIX.

De Alterantibus Corpus Consistens aut Fluidum secundùm Qualitates Sensiles Proprias.

Cur de Fluiditate primo egerit Auctor.

I. Cum Partium Corporis humani Contentarum Qualitas ipsas à Continentibus distinguens sit Fluiditas, quæ multis modis præter naturam mutari, & variis Affectibus ansam præbere solet; consultum judicavimus ab illis *Fluiditatis Mutatæ Causis ac Remediis Alterantium* doctrinam inchoare; quam quoniam nunc satis multis videmur persecuti, ex Lectorum nostrorum utilitate futurum censemus, si nunc Alterantium doctrinam spectemus, non tantùm secundùm Qualitates vulgò primas dictas, sed secundùm *Qualitates Sensiles* cuique Sensui *proprias*; secundùm communes postmodùm ipsam itidem consideraturi.

Colores præter naturam

II. Faciemus autem initium à Qualitatibus Visibilibus, sed Visui Propriis, hoc est, à *Coloribus* in Corporis partib. tàm *Consistentibus*, quàm *Fluidis*, & quidem præter naturam mutatis, & aliquando Functionem aliquam lædentibus, ut in Corneâ tunica Ictericorum flavâ si locum ibi habeat; aliquando aliquam læsam Consequentibus, ut in *Pallore* Febricitantium, Studentium, vel Amantium.

Quinam pro talibus habendi. Eorum causæ & Remedia investiganda.

III. *Color* ergo naturalis est Partibus plerisque à Deo datus singularis, qui sive *ita mutetur*, ut *Functionem* aliquam simul *lædat*, vel *Functionis læsæ signum* sit, habendus is pro *præternaturali*; cujus *Causæ* sunt proinde investigandæ ac eruendæ, ut secundùm ipsas *Remedia* inveniantur ac eruantur, ad emendandum cum Colore vitioso Affectum primarium.

Cutis Color apud Nationes Septētrionales Naturalis. Quomodo cōsiderandus. Mutatur secundùm ætatem, & vitæ genus diversum.

IV. Sic apud *Nationes magis Septentrionales Cutis Color naturalis* solet observari *Candidus*, qui tamen in multis notatur, non parùm à *Candore deflectens*, absque tamen Functionum ullarum Vitæ feliciter transigendæ necessariarum læsione: unde non tantùm considerandus *Color cuivis Nationi* præ aliis magis *familiaris*, sed in primis *cuivis individuo* ab infantiâ, vel pueritiâ, vel adolescentiâ, vel juventute familiaris, vel proprius. Mutatur siquidem in multis secundùm *ætatem* ut & secundùm *vitæ genus* diversum, & hoc quandoque mutatum, *Color*.

In quib. partibus spectetur

V. Qui *Color* spectatur præsertim in *Cute* tum *Faciei*, tum *Manuum*, tum aliquandò *Partium aliarum* similiter denudatarum *Colli*, *Pectoris*, *Dorsi*, *Brachiorum*, & si quæ Partes aliæ adhuc denudentur aliquando, quæ tunc ab aliis cerni solent.

Quantū in Colore circumstantiæ sint cōsiderandæ.

VI. Ut proinde de Unuiscuiusque Colore adæquatum ferre possit Medicus judicium, opus est, ut ipsius Colorem *secundùm notatas circumstantias præcognoscat*, vel *ingeniosè ex adstantibus, notis, aut ipsis personis expiscetur*; & imprimis, quando seriò res agitur, nec adulatione laudantur etiam deformes, ac decolores, atque inde signum aliquod petendum est, ad Affectum præsentem, aut instantem determinandum.

Palloris momentanei & permanentis causæ Animi affectus.

VII. Color Cutis ab albedine omnibus forsan placente ac desiderata recedens, adeóque vitiosus est 1. *Pallor*: cujus Causæ possunt esse plures. Nam is aliàs est *momentaneus*, & tum accedens, tum mox iterum recedens, qualis ferè ortum habet ab *Animi Affectu non multùm vehemente, Terrore* puta, & aliquando *Irâ*; qui Pallor cessante aut diminuto Animi Affectu solet ut plurimùm cessare aut minui: quemadmodum ab *Affectu vehementi solet* aliquando diu *permanere*, aut *nunquam cedere*.

Prior nonnaturalis, Posterior præternaturalis.

VIII. *Prior Pallor* haberi posset pro *Non-naturali*; quemadmodum *posterior* pro *Præter-naturali*: prior siquidem cum Animi Affectu accedit & recedit; posterior eodem sublato licet ac superato permanet nihilominus, & quidem semper cum Functionis alicujus læsione, nunc maiore, nunc minore: cujus etiam ratione Medici opem implorat, ejusque Artem nonnunquam exercet ac vexat hic Pallor.

Quiquid indicet. & quæ mala producat.

IX. *Permanens* ab Animi Affectu graviore *Pallor*, indicat summopere *corruptos* fuisse *ab ipso Humores*, & *ab Irâ* quidem *Bilem*, à *Terrore autem ac Mœrore Succum Pancreaticum*, qui sponte non potuerunt ad statum naturalem redire, quin in præternaturali persistentes non tantùm *conservant mutationem in Cutis Colore factam*, verùm cum subcontrariis Humoribus vitiosè in tenui Intestino effervescentes, eosdem corrumpunt, & unà cum ipsis *Pituitam*, mox & *universum Sanguinem*; unde non mirum si plures labefactentur quoque Functiones.

Hæc quandiu durent.

X. Quæ noxa *tamdiu permanet* in Corpore, donec paulatim & sponte illa *emendetur*, aut aliquando ex Contrariis Diætæ vitiis, aut morbis, medicamentisve *mutetur*: quod frequentiùs evenit, ac multi putabunt.

2. Pallor à nimia Corporis defatigatione, & motu.

XI. Sicut ex Animi Affectu producitur in faciei Cute notabilis *Pallor*; ita idem non rarò sequitur 2. nimiam *Corporis Defatigationem ac Motum*. Quamvis enim dum movetur vehementiùs Corpus, tota Faciei Cutis soleat rubere, ubi tamen à motu cessat, recedente rubore, solet succedere Pallor diutiùs permanens, nec tam facilè cedens.

3. A Vigiliis, curis Animique sollicitudinibus.

XII. Solet quoque 3. *Pallor* faciei sequi multas *Vigilias, Curas, Solicitudinesque Animi*; quales sæpiùs vexare solent *Amantes*, unde vulgò dicunt *Palleat omnis Amans, Color hic est aptus Amanti*.

4. Ab Aëris æstu.

XIII. *Æstus* quoque *Aëris perseverans* solet 4. Faciei producere *Pallorem*.

XIV.

5. Ab inedia.

XIV. *Inedia* & Alimentorum, & imprimis bonorum Defectus solet 5. *Pallorem* faciei proferre, propter Humores Acidos & Austeros tunc dominium accipientes accedente dubio procul *Animi Mœrore.*

6. Ab alvi fluxu, sudore nimio, Hæmorrhagia, Menstruis, Hæmorrhoidibus, Lochiis, seminis & lactis effluxu nimio.

XV. Sic 6. *Alvi fluxus, Sudor nimius, Hæmorrhagia, Menstrua, Hæmorrhoides, Lochia, Seminis, & Lactis effluxus, si modum excedant,* solent Faciei *Pallori* dare ansam.

7. Ab usu rerum Nutritioni ineptarũ.

XVI. Usus rerum *Nutriendo Corpori* minimè, aut non satis *convenientium* & Acidum obtundentium, atque in Austerum mutantium frequens solet *Palloris* esse Causa, ut *Creta, Coralliorum, Laccæ, Cespitum, Carbonum,* &c: *Orizæ, Hordei, Fabarum, Pisorum, aliorumque frumentorum aut leguminum Crudorum,* &c. *Nucis Moschatæ, Maceris, Piperis, Garyophyllorum,* aliorumve *Aromatum, Salis,* &c.

Quænã salia sint Quibus Affectibus Pallor superveniat.

XVII. Sed satis frequenter variis *Affectibus supervenire* solet *Pallor, Febri* puta, & imprimis *Intermittenti, Hydropi, Phthisi, Suppressis menstruis,* & similibus pluribus. *Paralysi,* omnibusque à Pituitâ ortis Affectibus: cui si conjunctus sit *Humor Melancholicus* simul peccans, redditur *Pallor ingratior* & magis truculentus.

Ab humore Melancholico Pallor ingratus. Ejus causa. Color rutilus à Bile.

XVIII. Nec mirum pallere à *Pituitâ & Humore Melancholico* dominium in corpore habentibus, *Cutem,* cùm non tantùm ipsorum Color sit talis, sed insuper Bilis, à quâ omnis *Color Rutilus* in nobis ortum habet, vim frangant & aliquando enervent: Pituita quidem suâ glutinositate, Melancholia verò Aciditate, & Austeritate id præstant.

Quare purulẽtis affectib⁹ laborãtes palleant.

XIX. Ubi Puris multùm conficitur, ibi dominium habet Acidum, ut non debeat esse ampliùs mirum si *tunc palleat Cutis, quod Phthisici, Empyici, aliique Ulceribus, aut Fistulosis affectibus gravibus laborantes* testantur abundè.

Pallor permanens præternaturalis.

XX. Quoties proinde *Pallor* non brevi sed *longo tempore* observatur, in Cute faciei priùs candente, non dubitandum est quin sit is *Præternaturalis,* ac proinde Medicinæ operâ indigeat.

In curatione ejus causa investiganda.

XXI. Ejus autem *Cura,* ut ritè instituatur, *investiganda ipsius Causa* vera, quâ inventâ longè faciliùs, certiùsque procedet Curatio.

& omnia symptomata spectãda.

XXII. Ubi notandum *observanda* quoque *omnia Symptomata* simul cum *Pallore* illo concurrentia; ex quibus omnibus simul collatis determinabitur faciliùs, an unus, an plures peccent Humores, ac quomodò peccent singuli, quò secundùm illorum vitia Remedia quoque administrentur convenientia.

1. Pallor ab Animi affectu gravi quomodò curetur.

XXIII. Si proinde 1. deprehendatur *Pallor præternaturalis,* qui solus Curam Medicam desiderat, ortum habere *ab Animi affectu gravi, Mœrore* imprimis, aut *Terrore,* ut & *Irâ,* danda sedulò opera, ne ulla ampliùs tali Affectui detur ansa, ne malum augeatur, reddaturque curatu difficilius.

Austerũ corrigendum Salibus Volatilibus, & imprimis Aromaticis.

XXIV. Quoties autem à *Mœrore aut Terrore* habuerit ortum, non tantum *Animus solandus,* ac contra fortunæ adversæ tela *roborandus;* sed insuper *usurpanda,* quæ *Austerum* semper tunc idcircò peccans *corrigant ac emendent,* ubi præ omnibus aliis commendo *Salia Volatilia* quævis, & imprimis *Aromatica.*

Pallor ab Ira.

XXV. Quoties ab *Irâ* excitatur *Pallor,* toties existimo concurrere simul *Mœrorem aut Terrorem,* ipsúmque Irâ æquè potentem.

Qui curantur.

XXVI. Hic Pallor si permaneat, & Iracundus sit æger, danda opera, ut *omnes tum Iræ novæ, tum Mœroris, tum Terroris Occasiones vitentur,* atque contra omnes illos Animi Motus Æger *roboretur.*

Quænã conducãt Medicamenta. Spiritus Salis Armoniaci.

XXVII. Quoad Medicamenta circumspectius hîc agendum, *copulandaque* sunt, quæ *Humorem Melancholicum Austerum emendent* quidem, verum *Bilem* interim *acriorem non reddant:* unde inter *Salia Volatilia* præferrem tunc *puriora, Spiritum Salis Armoniaci,* & similes; addendo pro re natâ & successu vario alia: siquidem ex Iuvantibus & Nocentibus petuntur Agendorum potissimæ Indicationes.

2. Pallor à defatigatione curatur vitanda novam, & Potu generoso, & Vini Spiritu rectificato, & Aromatico.

XXVIII. Si 2. *Pallor* habuerit ortum à *nimia corporis Defatigatione,* *vitanda nova,* Corpusque movendum tantum mediocriter.

XXIX. Quoniam verò Defatigatione illâ *Spiritus Animales* fuerunt multum exhausti, eorum defectus reparandus *Potu Generoso;* sed parvâ quantitate, atque sæpius usurpato; quin usurpari quoque potest *Vini Spiritus rectificatus,* & maximè *Aromaticus,* sed quantitate parvâ, & aliis fractus, sive dilutus.

3. Pallor à Vigiliis, Curis, & Sollicitudinibus qui curetur.

XXX. Si 3. *Pallor* habuerit ortum à *Vigiliis, Curis, Solicitudinibus,* similiter *Somnus Conciliandus, Animus recreandus, Solicitudinesque ac Curæ abigendæ.*

XXXI. Quoniam verò & tunc *exhauriuntur Animales Spiritus,* ipsorum *reparationi,* quemadmodum dictum, studendum.

4. Pallor ab aëris æstu curatur eo vitando, & Medicamẽtis spirituosis, & Acidis. Quibus jungẽtur aliquando Salia Volatilia.

XXXII. Si 4. *Pallor* habeat ortum à *nimio Aëris Æstu; vitandus* idem vivendumque in Aëre magis temperato, & ad frigidum inclinante.

XXXIII. Inter *Medicamenta* verò laudantur mihi, qui Spiritus Animales simul consumptos reparent, Humoresque simul acriores factos temperent, qualia sunt *Spirituosa,* sed additis nonnunquam *Acidis,* Spiritus Salis puta, vel Nitri dulcis, &c. Quòd si Humores Melancholici facti fuerint quoque Acriores, non incommodè *jungentur prioribus Salia Volatilia,* quò singula Medicamenta sint *temperatiora,* & ideò utiliora, nec facilè noxam præsentem augentia, sed pluribus Indicationibus concurrentibus satisfacientia.

5. Pallor ab inedia curatur Alimentis.

XXXIV. Si 5. *Pallor* habuerit ortum ab Inediâ, & Fame, adeóque Alimentorum Defectu, exhibenda sunt *Alimenta, sed facilis Fermentationis, & multi nutrimenti,* Iuscula puta, Lac dulce, Ova sorbilia, & quidem quantitate minore, ac sæpius: ne ab Alimentis copiosis aut Fermentationis difficilioris gravetur Ventriculus, novumque succedat Ægro malum, priore gravius: postquam nonnulli hoc facto sunt mortui, quia oppressi, & suffocati.

Potu Generoso. Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus.

XXXV. Hîc conveniunt quoq; *Potus Generosi,* sed similiter quantitate parvâ sæpius assumpti.

XXXVI. Conducunt quoq; tunc *Aromatica & Salia Volatilia,* quæ Humorem tum Acidum, tum aliquando simul Austerum imprimis ob conjunctum Inediæ Animi Mœrorem nocentiorem corrigant ac emendent. Nam Affectibus & Rebus Non-naturalibus Pallori ansam præbentibus sublatis Pallor remanens Sale Volatili facilè abigitur.

6. Pallor ab humorum laudabilium effusione curatur eâ impediendâ.

XXXVII. Si 6. *Humorum Laudabilium Effusio* qualiscunque occasionem prebuerit *Pallori;* omnis *Hæmorrhagia* sistatur, *Alvi fluxus* compescatur, *Sudores* cohibeantur, *Seminis, Lactisque Effusio* reprimatur; & quidem medicamentis aliàs pro-

propositis, aut proponendis.

Et Vires labefactatæ restituendæ spirituosis & Aromaticis

XXXVIII. Quoniam verò *Vires* omnes Vitales, & Animales tali Effluxu non parùm labefactantur, illæ sunt quoque simul *roborandæ Spirituosis*, & *Aromaticis*, sed quæ novo Effluxui non præbeant ansam: unde laudantur tunc Vina potentia, sed rubra, & subaustera, in quibus præter Spiritum Volatilem Copiosum reperitur Austerum blandum; quibus utrique Indicationi fœliciter satisfit.

XXXIX. Atque hæc de Pallore præternaturali, ejusque Causis & Curatione dicta sufficiant; pergamus ad Colorem alium sæpiùs quoque se manifestantem, & faciei Cutem molestè inquinantem, *Ruborem* puta.

Rubor nō naturalis & præternaturalis.

XL. Hic *Rubor*, sicut de Pallore dictum observatur aliquando *Non-naturalis*, aliquando *Præternaturalis*.

Nonnaturalis causæ.

XLI. *Non-naturalis* est, qui ex *Pudore*, aut *Ira*, ad *Aëris æstum*, ad *Corporis Motum* aliquantò vehementiorem, ad *Alimentorum* tum *Spirituosorum*, tum *Aromaticorum*, tum *Calidorum* assumptionem, & ad *sudoris eruptionem* solet non rarò excitari.

Quomodò dispareat.

XLII. Hic quemadmodum illas Res Nonnaturales modum excedentes solet comitari aut consequi, sic *iisdem remittentibus*, solet paulò post similiter remittere ac *disparere*.

Præternaturalis quis.

XLIII. Quando autem idem *diutiùs permanet*, & quidem *cum patientis molestia*, vel *aliæ functiones simul ab ejusdem causa læduntur*, *Præternaturalis* vocatur.

Quotuplex.

XLIV. Hic *Rubor præternaturalis* aliquando *totam Cutim*, aliquando ejus saltem *partem maximam* æqualiter occupat, aliquando *aliquam duntaxat ejus partem*, & quidem aliàs *sine Tumore notabili*, aliàs *cum Tumore notabili*, vel *grandiore*, vel *exiguo*, unde plurima exurgunt Affectuum variorum nomina.

Totius Cutis rubor in Febribus Malignis.

XLV. *Tota* siquidem *Cutis Rubore* afficitur in variis *Febrium speciebus*, & imprimis *Malignis*, quarum non paucæ cum Rubentibus Maculis majoribus, minoribusve totam Cutem solent inquinare.

Cutis partis rubor in Erysipelate sine tumore.

XLVI. Aliquam Corporis & cutis Partem sine notabili Tumore solet occupare Rubor in *Erysipelate* puro ac legitimo dicto.

At cum tumore in Inflāmatione.

XLVII. Cum Tumore magis Notabili in *Phlegmone sive Inflammatione* ampliore.

Et cum parvis tumoribus in Pustulis, Furūculis, &c Morbillis

XLVIII. Cum *Tumoribus minoribus* in varii Generis *Pustulis*, *Furunculis*, &c. quo referri debent *Variola*, *Morbilli*, aliique affectus exiguis maculis & punctulis rubentibus Cutem inficientes.

Hos Rubores à diversis pendere causis.

XLIX. Ex quibus Affectibus multifariis Cutis quoque Rubore manifestis crassa duntaxat Minervâ delineatis facilè agnoscet unusquisque illum *Ruborem à diversis* pendere *Causis*.

Rubor in Febrium ardore Bili tribuendus.

L. Qui enim *in Febrium Ardore* solet in Cute universâ erumpere atque apparere *Rubor*, is meritò *Bili* tunc dominium, aut tyrannidem in Corpore exercenti, & Calorem omnem, hinc & comitem ipsi Ruborem producenti adscribitur.

Maculæ rubræ in Febribus Malignis Bili

LI. In *Febribus* ob gravia Symptomata sæpè non expectata, & nonnunquam inopinatam Mortem *Malignis* vocatis modo peculiari & nocentiori affectam, *Corruptamque Bilem* alibi docendum, atque inde quoque deducenda Symptomata ipsarum singularia, ipsæque adeò *Maculæ Rubræ* majores, minores cum, vel sine ardore Cutem inquinantes.

corruptæ adscribendæ. Bilis corrumpi ab acidis.

LII. Quicquid autem *Bilem* valdè afficere potest ac *Corrumpere*, id ei quodammodò contrarium, & in ipsam agere potens sit, oportet; Ergò *Acidum*: quibus unitis si accedat *Ignis qualiscumque*, *Cœlestis* aut *Sublunaris*, reddetur illud *Concretum* adhuc nocentius; imprimis, quando idem est magis compositum, nec nisi majore vi tunc ad exuperantem acrimoniam deducendum.

Hæc unita reddi nocentiora ab igne. Duo Acria Salinum Lixivii & Acidum. Hæc junctà se invicem infringere. At per ignē fieri acriora & nobis nociziora

LIII. Cùm enim *duo* sint tantùm in rerum naturâ *Acria*, *Salinum Lixivium*, & *Acidum*; quoties illa concurrunt, ac se mutuò *infringunt*, mutanturque adeò in *Substantiam mediam* & minùs acrem, quippe *fractam*; potest ipsa *unius Ignis*, sed *vehementioris* operâ reddi *denuò acrior*, & tantò nobis *nocentior*, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs subtilis, & volatilis facta, ideóque subitò mutationes magnas, etiam lethales in nobis producens.

Unde Febres Malignæ oriantur.

LIV. Inde forsan est, quòd *Febres Malignæ* ac *Epidemiæ ortum sæpius ex Aëre corrupto habent*.

Venena quorum malorū sint causa.

LV. Quamvis enim ex *assumptis* variis *Venenis*, sed potentioribus, ita *corrumpi* queat tum *Bilis*, tum *quivis alius* in corpore *Humor*, ut *malignus*, hoc est, cum inexspectatis, nec vulgaribus Symptomatibus hominem brevi ac modo singulari necans inde *producatur Affectus*, ipsaque adeò *Febris* tunc quoque *Maligna* dicenda; non afficiet tamen illa ullos, nisi eodem assumpto Veneno: quod vitabunt, quotquot effectum illum noxium animadverterint: sive *Aqua* sit per se, aut arte infecta, *venenataque*; sive sit aliqua *planta*, quæ cum cæteris fuerit usurpata; sive aliud *Venenum* casu vel studio assumptum.

A prudentibus vitanda.

Ea 1. cū Aëre inspirari, aut corporis poros penetrare.

LVI. *Venena* certè variis modis corpus humanum ingrediuntur, & 1. quidem *Inspirantur cum Aëre*, aut etiam in Aëre existentia *Corporis Poros penetrant*, & sic se illi insinuant, Humoresque ipsius, sed & Partes Consistentes corrumpunt.

2. Cum Alimētis assumi.

LVII. 2. Eadem cum *Alimentis*, Cibo, vel Potu, vel Alimentorum loco Ore assumuntur, & mox Humoribus se jungentia totum Corpus afficiunt, & inficiunt.

3. Ex vestimentis aut tegumentis corpus ingredi

LVIII. 3. Eadem Linteis, Laneisve *Vestimentis*, *Tegumentisve inexistentia*, *per Cutis Poros* ad interiora penetrant, noxasq; suas in Corpore excitant.

4. A Venenatis Animalibus, aut armis corpori immitti.

LIX. 4. Eadem nunc *Venenatorum Animalium Puncturis*, nunc *Armorum qualiumcumque infectorum Vulneribus* noxam suam in corpus immittunt.

5. A Medicamentis externis, quibus permiscenda Venena

LX. Huc referri possunt 5. *Venena* Chirurgorum, aliorumque Ministrorum artibus diabolicis *Medicamentis externis permista* & Vulneribus, vel Ulceribus applicata, sicque ad interiora penetrantia, hominesque pro veneni naturâ diversâ diversimodè inficientia.

produci ab alterutro, vel utroq; Acri Acrimoniam hāc vel patere vel latere.

LXI. Si quis autem Ipsorum Venenorum Effecta & Symptomata, quæ in homine solent excitare, attentâ mente consideraverit, tandem agnoscet, *illa omnia ortum suum ac efficaciā debere alterutri, vel utriq; Acri*, cujus *Acrimonia vel patet, vel latet*.

Quando patet, prompta est ejus actio.

LXII. Quoties *patet Acrimonia Veneni*, toties *prompta est ipsius actio*, Humorumque Corruptio, sentiturque confestim ejus noxa, Corporisque affectio mala.

Quando verò latet, tarda

LXIII. Quoties latet ipsius Veneni Acrimonia, toties *lenta & tarda est* ejusdem *Actio*, Humorumque Corruptio; nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

LXIV. Quamvis autem quævis modum ac medio-

Quænã venena hic intelligantur.

dioctritatem excedentia, Humores nostros, hinc & Corpus reliquum malè afficiant, possintque hactenus dici Venena; intelligimus tamen hic *Venena* non leviora, sed *graviora ac vehementiora*, quorumq; *Actio difficilius sisti potest ac superari in nobis*.

Vasa Vitrea terreave ferre posse Acrium mixtionem quam ferre nequeunt corpora nostra.

LXV. Aliud enim est, aliquid mutare, alterare, corrigere, imò debellare in nostro corpore, aliud extra Corpus nostrum: Multa siquidem ut debellentur, *Acribus* indigent, quæ sicut *ferre possunt Vasa Vitrea, terreave*, qualia sunt Crucibula; *non possunt tamen illa ferre, ac perferre Corpora nostra*, quippe quæ corrumpuntur quoque ab ipsis.

Salia Lixiva corpus consistens rodere. Eorum Vim frangi spiritu acido. acria corpus, priusquã ibi se cõtemperẽt, necare. Quod tamẽ commodè fit in Vase vitreo, aliove.

LXVI. Sic *Sal Tartari*, vel quodvis aliud *Lixivum* Corporis nostri *partes Consistentes rodit*, & ad internecionem deducit; cujus tamen vim *frangit Acidus Spiritus* Vitrioli puta, Sulphuris, Salis, vel quivis alius: Hic tamen si sumatur intra corpus, majori vehementiâ idem corrodit, quàm Sal Lixivum, adeò ut priùs, quàm *hæc duo Acria se ibi temperent, Corporis lethalis Corruptio sit futura*; quæ tamen *in vase Vitreo* vel *Crucibulo fiet commoda Contemperatio*.

Venenorũ natura, operatio, aut curatio solida.

LXVII. Hoc qui non animadvertunt, negliguntque aut rident, nunquam Venenorum naturam, operationem, aut curationem solidè cognoscent.

LXVIII. Venena igitur consistere videntur omnia in alterutro, vel utroque Acri, nunc patente, nunc latente.

Utrumque Acre Igne parari. Eorumque conjunctorum acrimoniam intendi.

LXIX. Sicut autem *Utrumque Acre*, ubi seorsim Arte paratur, *Igne paratur*, & quidem forti ac vehementi; ita *Utrumque Conjunctum* & mutuò fractum, si ejus *Acrimonia* debeat denuò *intendi*, opus est *Igne*, quo solo ea potest obtineri.

Omne Acre acrimoniam accepisse ab Igne.

LXX. Quin imò valde probabiliter judicamus *omne Acre* in rerum naturâ existens & passim occurrens *Acrimoniam* suam similiter *accepisse ab Igne* aut *Cœlesti*, per Solis radios in Terram usque delatos; aut *Sublunari*, & *vulgari* in Terræ partibus penitioribus subsistente, totiesque, ubi Sulphuris fodinæ sunt, se manifestante, atque Vicina omnia destruente.

Auctorẽ secũdũm experientiã loqui & ratiocinari. Plerosque Philosophos supponere quod est probandum. Imò ipsos Mathematicos.

LXXI. Hæc dum asserimus; *secundum Experientiam loquimur & ratiocinamur*, nihilque fingimus gratis, quod velimus sine probatione nobis credi; quemadmodum magno cumprimis Artis Medicæ, ac Ægrorum damno notamus *plerosque Philosophorum nomine* superbientes *supponere* passim, quod erat *probandum*; & quod mireris, Eos quoque, qui se profitentur *Mathematicos*, quique putant se solos Adversariorum assensum cogere, quamvis gratis velint suis somniis, vel figmentis credi, succenseantque omnibus meritò de ipsorum commentis dubitantibus.

Auctorem, quamvis odio sit pluribus ob veritatem in ejus investigatione tamen perrecturum.

LXXII. Quamvis autem non ignorem *odio* me esse *pluribus*, quia *Veritatem* cordatè scrutor, & urgeo (nam Veritas Odium parit) & aliorum morem malum carpo, non desinam tamen, quo cœpi, pergere affectu ac fervore in Veritatis investigatione; Veritatis Auctori, Deo, eventum qualemcumque commendans; hoc etiam tutus, quòd, dum hæc propono libere, nulli studiò contraeam, vel contradicam.

Reliqua non absolvit Auctor.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS

De Affectibus Naturales Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus vel Consequentibus.

OMNIBUS
IN EUROPA CHRISTIANA
POTESTATIBUS SUPREMIS

Ab omnis boni Doni Largitore DEO Corporis æquè ac Mentis Sanitatem perfectam, quin Pacem fidam & tranquillam

Optat

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICUS.

UEM in commune Mortalium omnium bonum suscepi exantlandum in adornandâ Medicinâ molestum laborem, ejusdem Partem qualemcunque pro re natâ enatam & in lucem paulatim editam non uni tantùm Principi, sed Vobis omnibus, quippe Summis rerum Terrenarum in hâc Orbis universi parte, in quâ sum natus & vivo, Dominis, quibus Vestram, Vestrorumque Subditorum prosperitatem cordi esse ac curæ, nullus ambigo, censui dicandam. Deum Opt. Max. toto animo venerans, ut Vobis Medicinam, vitæ in terris beatè transigendæ utilem ac necessariam in multis autem adhuc deficientem, Medicorum excellentium, atq; sub Vestris Dominationibus passim degentium operâ perficiendi ardens desiderium, & constantem voluntatem inspiret.

Conatus sum quidem aliquid pro meo modulo, meisq; viribus in Reip. commodum hactenus præstare: sed quis tantum opus ab uno expectabit homine, & quidem privato ideóq; infinitis ad rem tam immensam & arduam conficiendam necessariis adminiculis destituto? Tantum tamen videor mihi continuato annis penè quadraginta in Arte Medicâ operoso labore profecisse, ut audeam nunc asseverare, posse collatâ Principum authoritate atq; munificentiâ plurium Medicorum industriâ & judicio pollentium solertiâ brevi multùm evehi Ædificii Medici perfectioris structuram, tantò magis desiderabilem & optabilem, quantò magis ejus ope indigent Principes non minùs, quàm Subditi tam multis, tam gravibus, iisq; nondum satis cognitis, ideóq; tam sæpè pro insuperabilibus habitis morbis ad internecionem usq; afflicti.

Nec dubito, quin memoratâ ratione queat, si non omnibus, plerisque saltem affectibus intra tempus breve inveniri rationalis & certa Medicina. In quem finem, postquam supra expectationem meam libuit Clementissimo & Sapientissimo Deo ex gratiâ merâ non tantùm me ante annum à morbo gravissimo liberare, adeóque ex Orci faucibus eripere, mihique Corporis, Animique robur pristinum reddere; ast insuper meam Mentem ampliùs illuminare, hinc & votis meis tam benignè annuere, ut ad tenebrosos, intimosque naturalium rerum recessus facilior & ulterior mihi pateretur indies aditus; opellam meam, si desideretur, Vobis Mundi Regimini cœlitùs Præfectis ex syncero de Rep. ampliùs benè merendi amore ac studio hîc offero publicè.

Deus idem pro ineffabili suâ in humanum genus misericordiâ & bonitate hactenus Cogitationes atque Consilia Vestra dirigat ad Nominis sui Sacrosancti gloriam sempiternam, ut & Vestram, Vestrorumque Subditorum itidem ad imaginem suam creatorum salutem temporalem ac æternam. Amen. Sic vovebam Lugduni-Batavorum 14. Aprilis. cIↄ Iↄc Lxxi.

LECTORI

LECTORI

Veri & boni publici Amanti Salutem precatur

FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIVS.

VOTQVOT utilitatem aliquam Reip. quovis modo præbere conantur, hactenus laude digni sunt & Primorum favore ac benevolentia: quotquot verò reverà publica commoda promovent, præmia insuper merentur in Rep. benè constituta; in qua, docente Cicerone, legibus & præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitiis; tantùm abest, ut negligi debeant vel contemni tales à rerum Dominis, quoties ipsorum facta, etiam optima, non tantùm invident inertes malevoli, sed ipsa quoque rodunt cavillatores garruli, & criminantur adulatores maleferiati, & traducunt calumniatores maledici.

Hæc ut ex parte saltem meis rebus accommodem, tot sunt ridiculæ atque iniquæ inimicorum meorum, & subinde amicorum quoque quorundam fucatorum in Fœderato præsertim Belgio ex falso præjudicio, vel invidiâ, odiove de dictis & scriptis meis censuræ, ut nesciam penè, unde sit nunc mihi faciendum aptum præfandi initium.

Utique tanti facio tranquillitatem meam, ut, nisi jacta esset alea, editumque jam aliquid à me in publicum; quod tamen ringentibus adversariis probant hic & alibi supra meam expectationem multi Reip. faventes Viri boni; prævenirem fortassis alto silentio multifarias me manentes adhuc, prævisasque malevolentium cavillationes atque calumnias.

Quapropter proferenda sunt in medium de conatibus & laboribus meis nonnulla, ne plures ob lentius qualitercunque absolutum ac nunc etiam editum Libellum hunc arbitrentur me inanibus malignorum hominum minis ac criminationibus injuriosis ad perpetuam redactum taciturnitatem.

Enimverò, postquam Reip. amore motus non semel oblatam Medicinæ Professionem ante annos tredecim (quamvis cum insigni rei privatæ jacturâ) in hâc capessivi Academiâ, id mihi negotii credidi solùm dari, ut non pauca per annos multos privatim à me apud ægros, aliterve observata, quin & amplius indies observanda, ut & inde ratiocinatione catenatâ solicitè conclusa, deductaque, adeòque tum vera, tum generi humano utilia docerem meos Auditores.

Quamobrem, ut meo munere ritè fungerer, dies, noctesque impendi tum in revocandis lentè in memoriam, quæ longo tempore consideraveram, accuratiùs examinaveram, & notaveram, tum in conferendis præteritis cum insequentibus experimentis quotidiè propriis sumptibus in commune bonum factis, tum in eliciendis inde conclusionibus & dogmatibus ad curandos ægros maximè solidis, tum in studiosâ Iuventute ad me audiendum magno numero huc confluente fideliter de iis, quæ tum vera, tum bona censerem, informandâ, quin ad medicam praxin ex arte aliquando exercendam probè formandâ.

Nec defuit meis conatibus in Dei timore, atque charitate susceptis successus divinitùs fortunatus: advenientibus adhuc indies à meis Discipulis praxin feliciter domi & alibi facientibus literis pro accepto beneficio mihi gratantibus. Sed, quemadmodum in humanis rebus nihil est ab omni parte beatum, non defuit quoq; hominum malignorum, vel mihi hactenus invidentium livor, cavillatio, detrectatio, & quicquid solet ministris suis suggerere humanæ tranquillitatis ac fœlicitatis perturbator perpetuus, Diabolus.

Malevolentiam & maledicentiam meorum adversariorum multifariam nunc ob causas sonticas pluribus non persequar, contentus impræsentiarum detrimentum, quod ex quorumvis cavillationibus & criminationibus quibusvis Reip. affertur, paucis perstringere.

Quodcunque accepit unusquisque à Deo singulare Animi, Corporis aut Fortunæ donum, (Et quid quæso habet ullus homo, quod non acceperit supernè?) tenetur idem illud corde humili Largitorem agnoscens in commune mortalium bonum ac emolumentum impendere, neutiquam in cujusvis damnum aut detrimentum.

Commune mortalium bonum promovetur, & latentem adhuc in quibusvis rebus Veritatem *eruendo, ipsamve plus minùs obscuram illustrando, aliisque manifestando; &* Utilitatem *quamvis ex rebus notis humano generi provenientem, aut proventuram investigando, inventamque in usum revocando, aliisque communicando.*

Hoc qui facit, pro excellente Cive omninò habendus, cujus virtutem imitatione dignam, non invidiâ

dià censuit eloquentiæ Romanæ Parens. Laudandi certè, qui æmulantur, nec omninò culpandi sunt, qui superare quoque conantur aliorum virtutes ac benè acta; abominandi contrà qui malignè cavillantur, vel contumeliosè traducunt aliorum dicta, vel facta utilia, quoties ipsa non possunt æquare aut superare. Horum verò verè miserorum proprium est, ut primò invideant bonis, mox ex malevolis fiant maledici.

Quotquot igitur sentiunt, existimantve ingenio, judicio, memoriâ, dexteritate, aut rerum quarumvis agendarum solertiâ se alios antecellere, suntque splendoris & gloriæ cupidiores, (cùm tam multa sint adhuc in rerum naturâ obscura, & densis tenebris immersa) cum nominis sui celebratione inclarescerent, si labore improbo, jugique industriâ nonnulla ex illis adhuc tectis retegerent, atque in lucem publicam proferrent, sicque Reip. inservirent.

Quotquot autem absque factâ multorum laborum semente amplam laudis messem affectant metere, ut plurimùm spes agitant inanes; unde paulatim dolorem concipiunt ac mœrorem, dum vident alios interim frui gloriâ meritâ, quam suffeni vellent in se transmissam, vel saltem (consolatio siquidem miserorum est habere pares) ab invisis remotam: quocirca, quod debebant in acquirendâ honestis artibus gloriâ impendere, studium penè omne collocant in alienorum dictorum, scriptorum, factorumve Reip. utilium vellicatione, arrosione, corruptione, reprehensione, confutatione ac detrectatione, quò ipsos debitis, & nonnunquam præstitis laudibus privent, ipsas saltem extenuent ac minuant.

Hoc ipso autem quamvis sat sæpè noceant bonis (plerorumque siquidem hominum mos est minùs auscultare alienarum laudum præconibus, magis detractoribus) nullum tamen eo ipso redundat in ipsos, aut Remp. commodum.

Quamvis enim lætentur multi cavillationibus & calumniis in proborum dedecus eructatis, oderunt tamen simul, si prudentes sint, cavillatores & calumniatores; quoniam & sibi ab ipsis norunt metuendum: quemadmodum dicuntur Magnates amare proditionem, licet oderint proditores.

Tantùm autem abest, ut ex qualibuscunque cavillationibus vel calumniis ulla Reip. accedat utilitas, ut contrà cum notabili hujus detrimento deterreantur iis multi ab inventis suis vel observatis publico aliàs servituris propagandis; atque aliorum vel etiam proprio periculo facti cautiores malint eadem secum perire (quemadmodum id sæpissimè factum cum dolore sum in variis expertus) quàm iniquè à Censoribus nasutulis, utut rerum ipsarum ignaris, traduci, vel scurriliter Blateronum operâ per vanorum & improborum hominum ora deferri: Quod fiet, quandiu impunè licebit cuivis petulco petulanter probos impetere, ac solo garritu adulatorio apud Summates, non valdè tunc sapientes aut prudentes, gratiam invenire.

His accedit, quòd multa, quæ nos adhuc latent, non velit pro impenetrabili suâ sapientiâ Deus semper simul, sed paulatim & partitè, non ab uno, sed à pluribus erui atque in apricum proferri.

Quemadmodum autem laudant meritò omnes boni antiquos ac recentiores Auctores, qui etiam ex parte tantùm viderunt multa, non perviderunt singula, multò minùs omnia, quoniam id saltem posteritati reliquerunt, quod & quantum ipsis innotuit; ita existimant (postquam inventis aliquid addere facilius est, quàm ignota invenire) operæ pretium facere omnes, qui vel tantillùm scientiarum, artiumve pomœria promovent; ac proinde non tantùm quovis docti & honesti nomen ambiente indignum, sed in bonos ac Remp. iniquum quoque ac injuriosum videtur mox suggillare aut improbè traducere illos, qui etiam hoc tempore pro virili parte conantur saltem viam sternere aut monstrare ad plura tecta retegenda vel obscura illustranda, vel utilia excogitanda & in communem mortalium usum deducenda; & longè magis eos, qui actu hoc præstant & suas observationes utiles liberaliter aliis communicant: cùm ex Reip. bono foret quosvis quovis modo ad plura & majora præstanda excitari, quinimò plures ipsis adjungi, qui manum quoque operi admoveant, atque tum laboris, tum laudis partem condignam cum aliis jam benè meritis ac merentibus ferant.

Sed quoniam molestum est, atque grave delicatulis vel aliàs pigris hominibus manu operari, amœnius contrà & facilius linguâ volubili garrire, plerique homines inaniter gloriosi atque in mustaceo laureolam quærentes conturbant & loquacitate suâ importunâ obscurant indies ampliùs ea, quæ nesciunt vel nolunt magno & assiduo labore illustrare. Magno enim labori uti non sunt assueti, ita nec dediti. Operam idcircò pessimè navant, ut linguâ petulcâ potentes fiant ad quævis problematicè atque in partem utramque pro lubitu deblateranda, non item, ut mentis, corporisve dotibus emineant ad opera ulla difficilia perficienda, vel dubia & intricata extricanda, explicanda, determinandave.

Interim non rarò talibus Locutulejis ampla tribuuntur & annua pro vanâ & adulatoriâ loquacitate stipendia; quibus ferè cavent bonarum rerum Inventores, quippe rebus ipsis obscuris & arduis perscrutandis, quàm verbis ornatè proponendis, aut benevolentiæ serviliter captandæ magis studentes.

Quod nunc dixi, exemplo fiet magis manifestum. Agatur miris modis hoc tempore in Medicina nostra de Bilis humanæ parandæ modo, motu & usu controversia. Ubi ultrò agnosco, sicut testatus sum sæpiùs tam publicè, quàm privatim, me non posse hactenus mihi plenè hac in parte satisfacere, & quidem partim defectu quorundam adhuc experimentorum ad dubia nonnulla cunctos etiam nunc urgentia dissolvenda requisitorum; partim propter varia experimenta nec in omnibus, nec semper successum similem habentia, quinimò subinde sibi quasi repugnantia.

Quapropter optandum foret illos, quibus quàm mihi per otium id magis licet, operam necessariam impendere tum excogitandis, tum faciendis accuratè multifariis experimentis, mox & tollendis omnibus difficultatibus quosvis angentibus, sicque cum honore suo atque Reip. commodo proferendo vero & plano parandæ in homine Bilis modo, motui & usui.

Hoc quicunque tentabit efficere, laudem apud me obtinebit; ast qui effecerit, habebit me insuper Sectatorem fidum ac certum.

Conatus sum ego, & quidē ausu magno, ex observationibus meis multiplicibus Ideam Medicinæ Novam adornare

adornare; quam Auditoribus meis primum, mox & omnibus (cum meum de Rep. benè merendi studium placuerit multis in arte nostrâ Viris eximiis & illustribus) in animi mei simplicitate cœpi candidè communicare.

Cum autem observarem hoc ipso excandescere ac in me insurgere Cavillatores atque Calumniatores malignos, necesse habui cautiùs progredi, ne per imprudentiam, aut festinationem aliquid excideret mihi, quod meritò carperent, traducerentque homines maledici.

Atque inter causas plures, isthæc quoque tardavit hujus Libelli concinnationem ac editionem; quo ipso existimo majorem accessisse publico utilitatem. Attendi namque, quantum mea occupationes atque distractiones continuæ concesserunt, ad singula diligentiùs, quin expendi quævis accuratiùs & diutiùs, & plurima experientiâ multiplici confirmavi luculentiùs, quæ priùs ex parte saltem solâ mihi constabant ratiocinatione sollicitâ; adeò ut tantò securiùs & cordatiùs prodeam nunc cum meditatis & observatis meis in publicum.

Potuissem quidem & plura, & forsan perfectiora, quin & majora, & abstrusiora, ideòque meliora & utiliora ex penario meo promere, si desideratum ad illa præstanda mihi fuisset largitus Deus otium, quod vix unquam expectandum ab hominibus. Nec tamen putavi æquum, me in Belgio parsimoniæ prudenter addicto nimium ac perpetuò esse privatæ rei negligentem, ac penè omnia mea incredibili labore parta impendere gratis Reip. opibus florenti ac potenti; ne mihi præter votum pro præstito beneficio novo, tanquam prodigo ac re malè gestâ novi sufficerentur Curatores.

Testor interim coram Cordium Scrutatore unico, Deo, me hîc aut alibi aliud non scripsisse, aut docuisse, quàm quod visum est mihi verum, aut vero simillimum, ac imprimis Ægris utile. Horum siquidem gratiâ nullum detrectavi aut subterfugi unquam laborem, etiam molestissimum; nullis peperci sumptibus, etiam pro rerum mearum statu sæpe satis immensis. Cui meæ charitati benignè annuens non semel gratiosa mihi rependit, ac rependet adhuc dubio procul tempore opportuno Clementissimus Deus præmium, quod meis meritis debitum denegarunt vel averterunt sæpiùs omnis generis homines ingrati.

Faxit Deus Opt. Max. ut, quemadmodùm hæc scripsi, quò servirem Artis Medicæ Tyronibus, hinc & horum ope ipsis Ægris, ita prosint cuncta utrisque. Nam veteranis & in Artis operibus consummatis Medicis non scripsi, cùm meâ informatione haud indigeant.

LUGDUNI-BATAVORUM
14. Aprilis 1671.

Ad Lectores ac Typographos æquos FRANCISCI DELEBOE, SYLVII Admonitio.

Quamvis magni non faciam mea Opuscula, nolim tamen ipsa quovis modo corrupta edi à quovis me vivente ac inscio. Quapropter, ut meo saltem honori ac Reip. utilitati consulam, omnes monitos velim, me pro meo minimè agnoscere, quod anno 1664. sub Collegii Medico-Practici, meoque nomine Francofurti edidit Thomas Matthias Gotzius: ut nec, quod audio hoc anno 1671. Parisiis sub Praxeos meæ titulo edidisse Fridericum Leonardum: multò minus Libellum famosum ac turpem, quem ante paucos annos sub Disputationum Medicarum Parte Secundâ de Seminis Circulatione & Hominis Generatione, quò illum mihi affingeret, ac meæ famæ bonæ noceret, stylum meum imitatus ex penario suo nefario & ascitis moribus pravis conscripsit, ediditque nonnullus maleferiatus. Cujus à me contempti nullam hîc fecissem mentionem, nisi aliquot Viri boni ex stylo facti dubii per literas de ipso me rogassent.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS,

De Affectibus Naturales hominis Functiones læsas vel constituentibus, vel producentibus, vel consequentibus.

OPERIS DISTRIBUTIO.

Ex Affectib⁹ simplicibus compositos cognosci.

I. RAXIN Medicam in Auditorum nostrorum gratiam & commodum compendio, & quidem methodo *Plateriana* non valdè dissimili tradituri, eos imprimis proponemus *Affectus*, qui magis existunt *simplices*; cùm illis cognitis *compositorum & complicatorum* notitia non ita difficulter pateat.

Affectus quomodo tractandi.

II. Cùm autem Hominis Valetudo prospera, sive Sanitas ex Functionum omnium integritate; Adversa verò, sive Morbus ex earumdem labefactatione ac læsione innotescat; consultum videtur *Affectus* in praxi Medicis obvenientes secundùm *læsarum in Homine Functionum* diversitatem ordine tractare, postquam ipsas vel *constituunt*, vel *producunt*, vel *consequuntur*.

Functiones duplices. Naturales & Animales quænam.

III. Hæ Functiones omnes aut *Individuo conservando*, aut *Speciei propagandæ* ministrant.

IV. Quæ conservando Individuo serviunt Functiones, commodè in *Naturales*, variæ *Assumptorum* mutationi famulantes, & *Animales* in rerum quarumvis per *Sensus Externos & Internos Cognitione*, hinc & vario *Animi, Corporisque Motu* consistentes subdividuntur.

Praxeos Medicæ divisio.

V. Distribuemus proinde Praxin nostram Medicam in *tres Libros*, qui agent de *Affectibus* læsas hominis *Functiones*, 1. quidem *Naturales*, 2. verò *Animales*, 3. denique *Generationi dicatas* spectantibus.

Quando uno & quando pluribus Affectib⁹ laborare dicatur æger.

VI. Rariùs quidem unica duntaxat in Ægris observatur Functio læsa, sed plerumque plures occurrunt simul læsæ. Quæ si pendeant ab invicem, aut ab eâdem saltem causâ, *uno* tantùm dicetur Æger laborare *Affectu*, qui à primario graviori, vel magis saltem notabili Symptomate denominari solet: sin ab invicem non pendeant Functiones plures simul læsæ, verùm diversas agnoscant Causas, tunc *diversis & diversi nominis Affectibus* teneri dicetur Æger.

Duo ad Vitæ conservationem necessaria. Respirationis & Alimentorũ necessitas.

VII. Quæ ad Vitæ Naturalis conservationem intra corpus assumi & admitti solent ab Hominibus, vel *Alimenta* sunt deglutienda, vel *Aër* inspirandus.

VIII. Quamvis autem maxima sit Respirantibus inspirandi Aëris necessitas, nec tam diu Aëre, quàm Alimentis carere possit Homo; quoniam tamen Alimentorum in Dextro Cordis Ventriculo alteratorum causâ instituta videtur in quibusdam duntaxat, non omnibus Animalibus, Aëris Respiratio, malumus ab Alimentorum Assumptione vitiatâ dicendorum facere initium, & tum demum de Respirationis læsionibus agere, ubi eâ opus habent Alimenta ex dextro Cordis Ventriculo in ac per Pulmones delata.

CAPUT I.

De Siti Læsâ.

Sitis prima [redacted] functio naturalis.

I. PRimum inter Naturales Functiones locum *Siti* vel ideò assignamus, quia prima hominis nuper nati Passio naturalis est Sitire, atque Lac ex mammâ sugendo Sitim suam lenire.

Quatuor pliciter læditur.

II. Hæc Sitis læditur imprimis, quoties vel *augetur*, vel *depravatur*: rariùs enim cum hominis detrimento *minuitur*, vel *tollitur*; neque enim credendum sublatam verè in quibusdam cum oris ariditate, corporisque ardore delirantibus, Sitim, ejusve causam, quoniam eam non sentiunt, vel observant.

Auctæ Sitis causæ internæ 1. Bilis acrior cũ Succo Pancreatico effervescens.

III. *Auctam Sitim* deducendam puto plerumque à *Bile acriore* in tenue Intestinum delatâ, ibidemque cum confluente *Succo Pancreatico* ita effervescente, ut inde halitus Salsi, non verò Amari ad Ventriculum & Fauces eleventur, atque ariditatis Sensum ibidem producant.

IV. Hæc

2. Eadem Sanguini Salsi permista. IV. Hæc eadem Bilis acrior, ejusve halitus Salsi si per vasa lactea penetrent ad Cor (idem dicendum de Bile eâdem per Ductum Hepaticum eò delatâ) & *Sanguinem salsugine suâ nimium inficiant*, nil obstat *Salivam* tunc simul reddi plùs minùs *salsam vel acrem*, Sitimque minùs temperantem, quin augentem.

3. Humor Salsus. V. Sitis quoque auctæ causa subinde existit *Humor Salsus à Capite ad Fauces depluens*, atque ibidem ariditatis & Sitis sensum producens; aut inde ad Ventriculum quoque delapsus & ibidem, aut in tenui Intestino halitibus salsis materiam promens, à quibus itidem Sitis major excitetur.

Auctæ Sitis causæ Externæ quæ plures. VI. Præter nunc memoratas Causas internas, plures concurrere possunt Auctæ Sitis Causæ Externæ; ac 1. quidem *Aër* ab Igne aut Sole æstuans, 2. *Alimenta* vel salsa, vel aromaticè acria & arida.

VII. Sitim quoque augent *Corporis agitatio, & motus* vehemens; ac inter *Animi affectus Ira* præsertim, *Terrorve magnus*, ut & *Vigiliæ protractæ*; atque *Alvus* tum *adstrictior*, tum *laxior*; *Sudor* multus; *Urina* copiosè excreta; *Sanguinis, Lactis, Seminisve* effluvium notabile, &c.

Depravatæ Sitis causæ. 1. Vitium Bilis. VIII. Quemadmodum verò *Sitim* auget Sal lixivus in Bile abundans, vel acrior, sic eandem *Depravare* videtur *reliquarum in ipsâ Bile existentium partium vitium*: quod cùm & ratione partium multiplicium Bilem componentium, & ratione modi multifarii, quo peccare queunt singulæ, multiplex esse possit, difficile est singulas istius Depravationis species & causas exactè ac distinctè persequi & accuratè describere.

2. Succi Pancreatici & Pituitæ Intestinalis. IX. Adde quòd & *Succus Pancreaticus & Pituita Intestinalis* ob vitium sibi peculiare vitiosam cum Bile effervescentiam excitando, Sitim non parùm queant depravare.

3. Sex Rerum non naturalium. X. Depravatæ Sitis Causa *Sex rerum non-naturalium* dictarum nulli in specie tribui potest; sed inexplicabili nobis hactenus, vitioso tamen plurium concurrentium effectui.

Sitis auctæ curatio per Aquea, Acida, Oleosa. XI. *Sitim auctam Curant* præ aliis omnibus & *Aquea*, lixivum Bilis Salem diluentia & ad Urinæ vias deducentia; & *Acida*, ejusdem acrimoniam potenter frangentia & invertentia; & *Oleosa*, eandem acrimoniam lenientia, Lac puta & Emulsiones ex oleosis seminibus paratæ.

Et hæc mixta. XII. Possunt commodè Aquea tum Acidis, tum Oleosis jungi; atque tunc plus efficient. Exempli loco sit Formula sequens, quæ

Iulapium.

℞. *Aq. hordei* ℥ xxx.
Fl. ros. rubr. ℥ ß.
Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.
Stent in Aqua dulcis, vel Arena Balneo per horas tres, aut donec colore rubello tincta sit Aqua, Rosarum Tinctura dicta, Cui Colata affunde Syr. Iujubini, ℥ iij.
M. & fiat Iulapium gratissimum.

XIII. Si quis ab Acidis abhorreat, vel lædatur, sequenti utatur.

Iulapium.

℞. *Aqua decoctionis hordei*, ℥ xx.
cinnamomi, ℥ j.
Syr. Violacei simpl. ℥ ij ß.
Lap. prunellæ, aut Nitri solâ solutione & coagulatione depurati, ʒ j.
M.

XIV. Alterutro hoc Julapio uti poterit per intervalla Sitiens, sumendo ejus haustum mediocrem, donec Sitis restinguatur.

Emulsio. XV. Cui Emulsio lactea magis placet, Formula sequens inservire poterit.

℞. *Hordei mundati ad crepatur. cocti*, ℥ j.
Amygd. dulc. mund. ʒ ij.
Cum aquâ decoctionis hordei.
F. Emulsio ad ℥ xij.
Addendo Iulapii rosacei ℥ j.
M.

XVI. Potest huic Emulsioni ad gratiam ipsi majorem conciliandam, ægrumque debilem roborandum, aliquid Aquæ Cinnamomi addi, vel ad flatus discutiendos aliquid Aquæ Fœniculi; & per vices usurpari.

XVII. Quin, ubi molestæ sunt vigiliæ, somnusque desideratur blandus, possunt duæ, tresve Seminis papaveris albi drachmæ cum cæteris contundi, atque ex ipsis quoque Emulsio elici; quò unâ fideliâ plures simul dealbentur parietes.

XVIII. Potest aliquando ad Sitim fallendam, ubi præsertim à multâ Aquâ offenduntur Ægri, aliquid prædicti *Lapidis prunellæ*, aut ipsius *Nitri purificati* contineri in ore; quò etiam spectant *Rotulæ* gratissimæ ex Saccharo & *Succo Citri*, aut *Berberorum* paratæ. Sitim fallit Lapis prunellæ & Nitrũ purificatum Rotulæ ex Succo Citri aut Berberorum.

Iusculæ Carniũ. XIX. Sitim auctam leniunt quoque *Iuscula Carnium Vervecina aut Vitulina* cum multâ aquâ & sine sale præparata.

Sitis aucta à Catharrho quomodò curetur. XX. Quoties *Catarrhus Salsus*, vel *Saliva* similis causa est Sitis Auctæ, toties illi facienda medicina, *Salsedinem* illam *temperando* per Pilulas de Cynoglossâ & similia; tum & *Salsum Serum*, si redundet in sanguine, *evacuando per alvum vel urinas*: de quibus agetur in sequentibus.

Depravata Sitis quomodò curanda. XXI. *Depravatam Sitim Curant*, quæ vitiosam Bilis, Succi Pancreatici, ac Pituitæ Intestinalis, aliorumve Humorum constitutionem corrigunt: quæ quoniam non ita mox patet, usurpari possunt utiliter omnia humores qualescunque emendantia Universalia, & imprimis *Salia volatilia*, sed *temperatiora*, & quidem Aqueis juncta, cumque Vino haud generoso per vices exhibita. Salia volatilia oleosa.

CAPUT II.

De Fame læsâ.

Sitis & Fames quid sint. I. VT Potulentorum, *Sitis*; sic Esculentorum Appetitus, *Fames* dicitur.

Famis læsæ species. II. Primariæ Famis læsæ species sunt *Aucta, Diminuta, abolita*, & modis variis *Depravata*.

Naturalis famis causa. III. *Naturalis* quidem *Famis causam* primariam censeo *alimentorum* in Ventriculo Fermentatorum *reliquias* in ipso restitantes, atque à deglutitæ continuò Salivæ parte ipsis adhærente *magis, magisque fermentatas*, & tandem *halitum subacidum, gratumque*, qui superius Ventriculi orificium blandè afficiat, sicque Famem producat, *emittentes*.

Auctæ famis causa in Sanis. IV. Hanc Naturalem Famem (imprimis, ubi Alimentorum assumptio differtur solito diutiùs) augere potest in Sanis etiam *Succus Pancreaticus* ad tenue Intestinum delatus, & post Alimentorum secretionem, depulsionemque absolutam in Confluentem Bilem duntaxat & Pituitam Intestinalem agens, atque itidem Halitus Acidiusculos & gra-

tos in Ventriculum propellens: quod vel ex Fame ad Animi deliquium nonnunquam ob alimenta tardiùs usurpata procedente videtur patere.

In Ægris Succus acidior.

V. In *Ægris* autem *Auctæ Famis* Causam petendam puto à *Succo acidiore* in corpore abundante, ac præsertim ex *Pancreate* ad Intestinum delato, ac inde Halitus solito Acidiores ad Ventriculum amandante, qui Famis sensum intendant, & post detrusa deorsum alimenta eandem mox renovent & potentiùs urgeant.

Qui à quibus augeatur

VI. Hunc acidum in universo corpore Succum augent 1. *Cibi acidi*, vel Acidis conditi; *Potusque Acidiores*, Vinum acidiusculum, quale Rhenanum & Mosellanum, ex minùs maturis uvis præsertim expressum. 2. *Aër frigidior*, serenus tamen. 3. *Tristitia moderata*, & diu continuata. Quorum vim intendent. 4. *Corporis Motus vehementior*; 5. *Vigilia nimia*. 6. *Alvus naturali adstrictior*.

Famis Diminutæ causa frequentior.

VII. *Famis* verò *Diminutæ Causam* frequentiorem & graviorem, quamvis lentè ortam reor *Salivam Viscidiorem & Pinguiorem*, adeóque ad promovendam Alimentorum, hinc & eorundem reliquiarum fermentationem ineptam; quinimò Pituitam in tenui Intestino similem producentem; à quâ Succi Pancreatici Aciditas blanda obtundatur, & tandem omnis in corpore Aciditas minùs acris reddatur & iners.

Ejusdem causa rarior.

VIII. Ejusdem Diminutæ Famis Causam rariorem, leviorem, ac subitò sæpè ortam judico *Bilem Pinguiorem* ab Intestino tenui ad Ventriculum assurgentem, atque tum Alimentorum reliquias, tum Salivam corrumpentem, atque gratam ipsarum aciditatem obtundendo Appetitum prosternentem.

Famem quomodò diminuũt sex Res non-naturales.

IX. Ex sex rebus non-naturalibus dictis diminuent Famem 1. *Alimenta* copiosiùs assumpta, & maximè pinguia & viscida. 2. *Aër* æstuans & pluviosus. 3. *Somnus* nimius. 4. *Corporis* quies ac segnities. 5. *Cura* extremæ. 6. *Alvi fluxus*.

Abolitæ famis causa.

X. *Diminutæ Famis Causæ*, si *gravissimæ* fuerint, tollent in totum & *abolebunt Famem*.

Depravata fames, Pica & Malacia

XI. *Depravata Fames*, quæ in genere *Pica*, in Gravidis *Malacia* vocatur, mares quidem rariùs, Fœminas verò frequentiùs divexare solet; & maximè vel ante Menstruorum fluxum, vel ipsis suppressis; unde fiunt ferè simul cachecticæ.

In Pica quænam appetantur.

XII. Appetuntur autem in Picâ vel Alimenta minùs apta & insueta, vel res pro alimentis non habitæ, quales sunt Creta, Carbones, Cineres, Lacca, Pix, Lutum, Cespites, Panni attriti, Corium & nescio quid non.

XIII. Huc referuntur Aromata: quæ Condimenta quidem sunt, vel Medicamenta, non item Alimenta.

Depravatæ famis, in fœminis causa.

XIV. Enimverò *Depravatæ*, inque *Fœminas* sævientis *Famis Causa* utplurimùm ex *suppressis* deducenda *menstruis*; Ab illis namque circa Uterum stagnantibus, ideóque plùs minùs corruptis, posteà Sanguini universo denuò permistis, eundemque inficientibus tota ipsius Massa vitiatur & depravatur: A quâ sicut Cachexia universalis producitur, ita & Saliva, Succus Pancreaticus, cæterique in corpore Humores generantur vitiosi & unà cum plerisque & quandoque omnibus Functionibus Fames quoque depravatur.

Ut & in Viris.

XV. Similem undecunque tandem ortam Sanguinis, ac cæterorum Humorum corruptionem & depravationem in Viris, ut & Mulieribus quandoque locum habuisse, quoties Picâ laborant, omninò censendum: quemadmodum iidem Viri Suffocationis Mulieribus quidem magis familiaris, & quod ab Utero crederetur originem trahere, Uterinæ dictæ, Sensum & Affectum aliquando patiuntur, sed & iisdem planè, quibus Fœminæ, curantur medicamentis; quocirca ob rationes inferiùs Capit. 22. dicendas *Suffocationem* hanc non *Hystericam*, sed *Hypochondriacam* putamus vocandam.

Famis Auctæ Curatio.

XVI. *Curabitur Fames Aucta*, exhibendo ea, quæ Acidum Succum in corpore temperant, infringunt ac emendant, ejusdemque augmentum præveniunt.

Succum Acidum quænam infringãt

XVII. Potentissimè *Succum Acidum infringunt Salia lixiva, tum fixa, tum volatilia*; ut & alia alterutro abundantia, Corallia, Margaritæ, Oculi Cancrorum, Creta, Lapis hæmatites, Succinum, Chalybis limatura, & Similia.

Eundem quænam obtundãt Quænã temperent.

XVIII. Eundem *Succum Acidum obtundunt Pinguia & Oleosa* omnia.

XIX. *Succum Acidum temperat* quoque *Spiritus volatilis* ex Vino, aliisve paratus, tam purior, quàm modis variis factus aromaticus.

XX. *Succum* denique *Acidum diluunt & enervant Aquea* quævis usurpata.

Quæni enervent. Acidi succi augmentum quã præveniant

XXI. Quòd si pro re natâ plura conjungantur, plùs efficient. Exempli loco sunto sequentia, ubi priùs monuero *Acidi Succi augmentum ac proventum præveniri* præcipuè *abstinendo ab usu Acidorum*.

Pulvis.

XXII. Cui proinde *Pulveris* forma præ aliis placet, in ejus gratiam

℞. *Corall. rub. prep.*
Margarit. pr. an. ℈ j.
Cretæ albæ, ℈ ß.
Sacchari alb. ʒ iij.
M. F. Pulvis, in 6. doses dividendus, & bis in die tribus saltem, quatuorve post cibum assumptum horis ex vini potentioris cochleari assumendus.

Mistura.

XXIII. Cui forma liquida magis arridet, capiat subinde sequentis misturæ cochleare unum.

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cochlear.
Tinctura Cinnamomi, cum Spiritu Vini rectificato per infusionem parata, an. ℥ ß. *Syr. absinthii*, ℥ j.
M.

Oleum.

XXIV. Vel.

℞. *Ol. Macis stillat.*
Granor. juniper. an. ℈ j.
M. in vitro.
Hujus Olei Guttas ij. vel iij. *sumat Æger aliquoties in die ex Vini malvatici, alteriusve generosi, aut præmissæ misturæ cochleari.*

Juscula.

XXV. Utatur quoque fame auctâ pressus Jusculis pinguioribus, tum ad gelatinæ consistentiam proximè accedentibus, nulloque acido conditis.

In fame auctâ purgãtia non usurpanda.

XXVI. Nulla Purgantia præscribo in Fame Auctâ, quoniam nulla sunt mihi hactenus nota, quæ Humores Acidos educant blandè; sumque prætereà edoctus per experientiam multiplicem irritari quidem, non item nisi cum summis torminibus,

minibus, & noxâ majore, quàm fructu evacuari Acidos in corpore humores, & imprimis à Medicis de suorum Ægrotorum dolore ac molestiâ parùm soliciris, aut bardis, aut saltem hujus rei ignaris.

Famis Diminutæ & Abolitæ Curatio.

XXVII. *Fames sensim Diminuta vel Abolita Curabitur* medicamentis humorem *Pituitosum Viscidum corrigentibus ac educentibus.*

Pituitam viscidam corrigere Acida & Aromatica.

XXVIII. *Corrigunt* ac incidendo emendant humores pituitosos viscidos tum *Acida*, tum *Sale lixivo* tam *fixo*, quàm *volatili* prædita, & *Aromatica* omnia.

Eandem quænam evacuent.

XXIX. Correctum quodammodò Pituitosum, viscidumque humorem simul redundantem *evacuant Colocynthis, Turpetum, Hermodactyli, Mercurius* tam *præcipitatus*, quàm *sublimatus* & *corrosivus*, & *dulcis*, &c.

XXX. Tyronibus exempli loco sunto Formulæ sequentes:

Mistura.

℞. *Aq. menthæ,* ℥ ij.
cinnamom. ℥ ss.
Syr. fœniculi, ℥ j.
Spir. salis q. s. ad gratam aciditatem.
M.

Pulvis.

Vel ℞. *Salis tart. vitriol.* ʒ ss.
Crem. tart. ʒ j.
Sacchari Cand. alb. ʒ ij.
M. f. pulv. in 3. *doses divid.*

Accipiat semel aut bis in die ex Vino Rhenano, aut præcedenti misturâ: Cui, si libet, poterit loco Spiritus Salis addi *Elixiris proprietatis* Drach. ss. & per intervalla cochlearim assumi.

Mistura.

XXXI. Qui ab Acidis offenduntur, sequenti utantur Misturâ per vices & cochleatim usurpandâ.

℞. *Aq. menthæ.*
fœnic. an. ℥ j ss.
vitæ Matthioli, vel alterius cujusvis Aromat. ʒ vj.
Ol. macis still. gr. iij.
Syr. menth. ℥ j.
M.

Vinum medicatum.

XXXII. Qui Vino medicato delectantur, sequenti aut simili utantur formulâ:

℞. *Rad. emul. camp.*
acori, an. ʒ ij.
Fol. salviæ,
majoran.
rut. hortens. an. M. j.
Sem. fœnic. dulcis, ʒ ij.
Cort. arant. sicc. ʒ j.
Concisa & crassè contusa insuantur sacculo, cui in cantharum immisso affundatur vin. album ad ℥ xx.

Ejus Usus.

Postquam per noctem steterit in cellâ, exhiberi poterit ad ℥ iij. iv. vel v. aut manè stomacho jejuno, aut inter prandendum, ac cœnandum, prout unicuique magis placebit, ac conducere observabitur. Potest quoque tamdiu recens vinum in usurpati locum affundi, quandiu vis aromatica prodit ex puppulâ.

Pilulæ.

XXXIII. Vbi purgandum erit, tunc

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ʒ ss.
cochiar. ℈ j.
Extr. catholic. ℈ ss.
Ol. garyophyll Gutt. ij.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ, aut Glycyrrh. Cinnamomive pulvere conspergendæ.*

Harum Pilularum v. vel plures accipiat Æger, prout faciliùs, aut difficiliùs se purgari notaverit.

Pilulæ aliæ.

XXXIV. Quòd si quis volet Chymica simul addi, & quidem Pilularum formâ, tunc

℞. *Gum. Ammon. vel Opopanac. &c. cum aceto mund. & inspiss.* ʒ ss.
Troch. alhandal,
Mercur. sublim. dulc. an. ℈ j.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ.*

Exhibeantur itidem Ægro quinque vel plures.

Apozema.

XXXV. Quòd si Apozematis forma Ægro præferatur, nec ab amaris multùm abhorreat, sequens erit satis conveniens.

℞. *Rad. glycyrrh. ras.* ℥ ss.
apii, ℥ j.
ras. ligni guajaci, ℥ iij.
bacc. lauri,
sem. anisi, an. ʒ ij.
Pulpæ Colocynth. ʒ ss.
Coq. s. a. ex aq. pluv.
In colat. ℥ xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ,
diacnici, an. ℥ i ss.
salis tart. vitriol. ℈ ij.
Tinctur. Cinam. ℥ j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Decocti Unc. iij. iv. vel v. assumat Æger semel aut bis in die, quò tum corrigantur, tum simul educantur per epicrasin humores Pituitosi & Viscidi.

Vivendi ratio in Ægro.

XXXVI. Abstineat interim Æger ab Usu *Alimentorum* Pinguium & Viscidorum. *Aëre* utatur sereno & calidiore simul ac ficciore, arte saltem ita parato. Augeat *Vigilias*, si Somnus fuerit longior vel profundior. *Animus* esto ad Hilaritatem compositus. *Corporis motus, Exercitiumque* esto moderatum. *Alvi dejectio & Urinæ excretio* assumptis in dies, si commodè fieri possit, respondeat.

Famis à Bile Pinguiore diminutæ curatio.

XXXVII. *Fames confestim à Bile Pinguiore Diminuta Curabitur, emendando* illam Bilem, aut eandem, si copiâ simul redundaverit, *educendo* vel sursùm, vel deorsùm.

Bilem illã emendans Elixir proprietatis.

XXXVIII. *Bili huic emendandæ* conducit præ cæteris omnibus *Elixir proprietatis,* ad guttas v. vel vj. ex vino, aut convenienti misturâ assumptum & imprimis paulò ante assumendum cibum.

Spiritus Salis dulcis.

XXXIX. Qui acidiora minùs ferre possunt, ejus loco usurpent *Spiritum Salis dulcem*, cum Vini rectificato Spiritu aliquot cohobationibus paratum.

Absinthium.

XL. Eandem Bilem emendat *Absinthium*, & ab ipso denominatum *Vinum absinthites.* Cujus loco aliæ *plantæ aromaticæ* similiter infundi possunt in Vino & utiliter inter prandendum ac cœnandum mediocri quantitate assumi. Tales autem plantæ sunt *Calaminthæ montana, Majorana, Rosmarinus, Ruta hortensis, Hyssopus, Thymus, Salvia, &c.*

Plantæ aromaticæ.

Bilem per vomitum quænam educant.

XLI. *Bilem per Vomitum educunt* commodissimè varia ex *Antimonio* parata medicamenta, *Crocus Metallorum* dictus, *Vitrum*, & ex hoc præparata *Sapa vomitoria*, *Oxysaccharum*, vel *Oxymel Vomitorium, Mercurius Vitæ,* &c.

Quenam per Alvum. Scammonii preparatio egregia.

XLII. Eandem *Bilem* per *Alvum* evacuant *Rhabarbarum*, *Scammonium*, *Tamarindi*, &c.

XLIII. Præparatur ex tempore atque optimè *Scammonium*, si conveniente dosi ad *Grana* xij. vel xv. pro Ægrorum ætate, aut ad purgationem sustinendam majore aut minore aptitudine; si, inquam, Scammonium in mortario teratur & tantillum Aquæ convenientis, Melissæ puta, Cichorei, Acetosæ aut similis affundatur, & lacteus liquor terendo electus lentè effundatur, atque aquâ novâ vis reliquâ similiter eliciatur; remanentibus in fundo fœcibus nigricantibus: hinc prædicto liquori Aquæ Cinnamomi, vel Fœniculi, alteriusve aromatici ℥ ij. & Syrupi ros. solutivi, aut similis itidem ℥ ij. aut iij. addantur; sicque Haustulus gratissimus ægris exhibeatur. Qui ut faciliùs operetur, bonum erit dimidiâ post haustuli assumptionem horâ Ægro *Cremoris Tartar.* ℈ j. vel ʒ ſ. ex jusculo propinare.

Ejusdem Usus.

Tabellæ ex Scammonio.

XLIV. Possunt etiam ex *Scammonio* parari & ad Usum servari *Tabellæ* gratissimæ, quæ.

℞. *Crystallor. Tartar.* ʒ i ſ.
Diagridii, ʒ iij.
Ol. Cinnamom. Gutt. vj.
Sacchar. alb. in Aq. rosaceâ dissolut. ℥ viij.
M. f. ſ. a. Tabellæ.

Earum Usus & Dosis.

Hæ Tabellæ Infantibus, Puerisque, & aliàs Delicatulis dari possunt convenientissimè: cùm earum Dosis summa sit à ʒ iij. ad ℥ ſ. Infantibus ad ʒ ſ. vel ʒ j. & Adolescentibus ad ʒ ij. exhiberi queunt cum regimine.

XLV. Qui vano ac præpostero terrore perculsi à blandissimi ac tutissimi, potentis quamvis, Scammonii & Scammoniatorum usu abhorrent, suisve Ægris hactenus metuunt, *Rhabarbaro* utantur, & quidem modo sequenti:

Rhabarbari infusio.

℞. *Rhabarb. electi & rasi*, ʒ ij.
Tartar. crudi & optim. ʒ ſ.
Aq. Cichorei, *q. ſ.*
Infund. per noctem in Cinerum, vel Aq. Dulcis Balneo tepido,
Colaturæ mediocriter expressæ adde Syr. rosſ. sol. vel
de cichor. cum rheo, ℥ ſ.
Aq. cinamom. ʒ ij. vel,

Ol. Anisi Vires.

quòd nauseabundum Rhabarbari odorem potentissimè ac fœlicissimè corrigit & tollit, flatusque dissipat,
Olei Anisi, Gutt. ij. vel iij.
M. f. Haustus.

Electuarii Diapruni Auctoris Vires.

XLVI. Ad Bilis redundantis evacuationem qui Electuario uti malet, illi commendamus Cholagogum, sive Diaprunum nostrum in Nosocomii Academici usum ante aliquot annos à Nobis præscriptum, ac sæpissimè cum Ægrotorum commodo tum ibi, tum alibi ab Aliis Medicis æquè ac Nobis usurpatum; quod vel idcircò commendabile magis, quòd parvâ licet quantitate assumptum satis potenter agat & blandè. Cujus proinde formulam hîc omnibus communicamus.

Electuarium Cholagogum, sive Diaprunum Sylvii.

℞. *Pulp. prunor. acido-dulc.* ℥ x.
Crem. Tartar.
Scamm. opt. an. ℥ ij.
Rhabarb. electi, ʒ x.
Cinnam. acuti, ℥ ſ.
Santali Citrini, ʒ ij.
Sacchari Clarificati, ℥ xvj.
M. f. ſ. a. Electuarium.

Dosis.

Dosis à ʒ iij. ad ℥ ſ.

Dissolvi potest quantitate sufficiente Aquæ convenientis, atque sic exhiberi.

Depravata Fames quomodò curanda.

XLVII. Cùm pro appetitæ rei diversitate diversissima existat *Depravata Fames*, in genere duntaxat proponetur hîc à Nobis Ejusdem *Curatio*, quæ consistit in *Sanguinis, cæterorumque Humorum purificatione ac emendatione*, quâ restitutâ sponte evanescet *Pica*.

Et quidè optimè Salibus volatilib.

XLVIII. Comperi autem hactenus præ aliis medicamentis omnibus conducere in hoc affectu *Salia volatilia*; quæ cùm varia occurrant, illa seligenda, à quibus plus utilitatis Ægris contingere accuratâ observatione notabimus. Quocirca mutanda sunt subinde medicamenta, & imprimis, ubi nos iis parùm proficere videmus.

Ea etiam menses movere.

XLIX. Tantò autem utiliora sunt Salia volatilia, quòd lentè atque blandè Menses quoque Moveant, quorum Suppressorum causâ Picam frequentissimè produci notum.

Optima iis utendi ratio.

L. Optima verò Salibus volatilibus utendi ratio est, si ad plures, paucioresve guttas, pro ut debiliora sunt vel potentiora, bis, terve aut sæpiùs in die assumantur ex Vino vel alio liquore conveniente, ac præsertim inter prandendum, ac cœnandum, quò Alimentis juncta impediant eorandem corruptionem à vitiosâ salivâ exspectandam; quin Salivam sensim emendent, sicque Alimentorum Fermentationem simul læsam paulatim restituant.

Sudores etiam movendi, & quomodò

LI. Juvat etiam in hoc Affectu molesto *Sudores* quandoque *blandè movere*: Cavendum autem, ne tegumentis obruantur Ægri; quin satiùs nullum, quàm coactum prodire Sudorem; postquam Humores vitiosos emendant, corriguntque Sudorifera, licèt ipsos non expellant. Præfero autem semper liquida & spirituosa crassioribus, licet *Antimonialia*, ut ut sicca, sint hîc optima, *Antimonium* puta *Diaphoreticum*, *Bezoardicum Minerale*, &c.

Humores purgandi.

LII. Pro Humorum autem vitiosorum simul aliquando redundantium varietate, institui possunt utiliter per alvum, vomitumve *Purgationes*; de quibus jam ex parte actum, & agetur adhuc in sequentibus.

CAPUT III.

De Alimentorum Fastidio.

Alimenta quædam fastidiri.

I. NOn tantùm vel parum, vel nihil, vel nimium, vel mira & absurda Ægri appetunt; verùm nonnunquam *pleraque*, aut *quædam* saltem ac *certa fastidiunt & adversantur Alimenta*.

Ab Ægris & Sanis.

II. Hoc *Fastidium* & *Ciborum* & *Potuum* quorundam non *Ægros* duntaxat corripit, sed nonnunquam cæterùm *Sanos*.

Quænam magis fastidiantur.

III. Ubi & hoc notandum, Omnes *magis* ferè *fastidire actu calida vel tepida*, & odore suo Olfactum simul potentiùs afficientia, quàm frigida, ideóque Odoratum minùs moventia.

Fastidium duplex. Nativi unde oriatur.

IV. Fastidium autem omne aut *Nativum* est, aut *Adventitium*.

V. *Nativum* sequitur plerumque, si non semper,

per, *Animi Affectum potentem Matris Fœtum utero gerentis*, & similia vel præsentia, & in Sensus externos incurrentia, vel absentia, sæpiùs tamen in memoriam revocata, & nunc ob humores vitiosos in corpore existentes, nunc ob præjudicia undecunque hausta pro ingratis judicata fastidientis & aversantis.

Adventitium unde in Sanis.

VI. *Adventitium* post nativitatem *Fastidium* in *Sanis* excitatur, aut ex *Præjudicio*, Alimenta ista pro immundis, ingratis, aut noxiis habente; aut ex iisdem *Alimentis*, aut similibus *nimiâ copiâ*, præsertim *ad nauseam usque, vomitumve usurpatis*; vel ex iisdem *non satis mundè paratis*, *oblatisve*: quæ si urgente fame, aliâve necessitate assumpta fuerint, eorundem fastidium pariunt, ac contra similia grande relinquunt præjudicium; quod aliquando quidem iterum tandem tollitur, aliquando ad vitæ finem permanet.

Unde in Ægris.

VII. In *Ægris* excitatur similiter ac frequentiùs quorundam vel plerorumque Alimentorum Fastidium, & imprimis, quoties *calentia*, *tepidave* ipsis offeruntur: ab illorum enim odore Ægris facilè ingrato Nausea ferè simul excitata promovet & auget ipsum eorum fastidium.

Quanta fastidiant Ægri.

VIII. Nec uniusmodi tantùm, sed aliquando omnis generis & saporis Alimenta, ipsaque adeò consueta & aliàs desiderata solent Ægri multi fastidire; quin non Cibos duntaxat, verùm non rarò etiam Potus omnes, Vinum, Cerevisiam & ipsam subinde Aquam.

Fastidium morbi signum.

IX. Hoc Alimentorum Fastidium tam frequens est Ægris Symptoma, ut adversæ valetudinis manifestum fit quandoque signum, ac præsertim in Pueris, ægritudinem instantem aut urgentem fastidio illo testantibus.

Consideratione dignum.

X. Consideratione dignum est, non tantùm Carnes, atque Iuscula, pinguia præsertim, Ægros fastidire, sed tam frequenter omnia & *dulcia*, & *acido-dulcia*; non item, nisi rariùs, *magis acida*.

Ejus duratio varia.

XI. Eòusque autem assurgit quandoque, viresque in Ægris sumit quorundam Ciborum, Potuumve Fastidium, ut sublato jam morbo aliquandiu, & quandoque diu, imò quandoque semper ipsis adhæreat; dum in aliis mox, brevi saltem idem tollitur ac evanescit.

In Ægris pendere, 1. A vitiosis Halitib.

XII. Ægrotorum verò Fastidia pendent ut plurimùm & 1. à *vitiosis Halitibus* in tenui Intestino vitiatâ propter vitiatos simul vel seorsim *Bilem*, *Pituitam*, *Succumque Pancreaticum* Effervescentiâ productis, atque ad Uentriculum & Os assurgentibus, famem notabiliter minuentibus, sitim verò plus minùs depravantibus, & ad factam Alimentorum mentionem, aut conspectum, imprimis olfactum, gustumve Nauseam plerumque simul moventibus.

2. A molestia ex similibus Alimentis secuta.

XIII. Pendent eadem aliquando & 2. à molestiâ semel aut sæpiùs similium Alimentorum assumptionem secutâ, hincque formato præjudicio pertinaci de simili molestiâ, si ampliùs assumantur, rediturâ: unde nonnullis ex solâ ingratorum vel noxiorum Alimentorum memoriâ Nausea, hinc & Vomitus excitari solet.

Nausea & Vomitus unde aliquando. Fastidij Ægrorum causa.

XIV. Meritò Bili, Succo Pancreatico, & Pituitæ in tenui Intestino confluentibus, atque vitiatis, ac proinde vitiosè effervescentibus adscribitur illud Ægrotorum Fastidium; cùm illis emendatis aut evacuatis tollatur, cureturque mox in plurimis.

Fastidij diversitatis causa.

XV. Prout autem aliàs hic, aliàs ille humor peccat, ita & hujus vel illius Saporis Alimenta præ aliis fastidiunt Ægri: qui, ubi plures simul notabiliter peccant, omnis generis Alimenta penè aversantur.

XVI. Quisnam verò Humor & quo modo peccet, conjuncta ostendent Symptomata ex secuturâ aliorum Affectuum tractatione petenda.

Ejus curatio in Sanis.

XVII. *Sanorum Fastidium Curabitur*, liberando mentem omni præjudicio, aut sensim assuescendo usui Alimentorum fastiditorum: quod aliquando frustrà, aliquando cum successu tentatum.

In Ægris

XVIII. Eodem planè modo *Curandum Ægrotorum Fastidium* à præjudicio ortum.

XIX. Vbi autem ab *Humorum vitio* præsenti ortum habet id præjudicium, Curatio sequetur, si Humores peccantes *corrigantur*, vel *expurgentur*.

Humores corrigendi.

XX. *Corrigentur* Humores peccantes medicamentis partim jam in superioribus propositis, partim in sequentibus adhuc proponendis.

Expurgandi per vomitum.

XXI. *Expurgabuntur per Vomitum* Humores tum fluxiles, tum spontè sursùm vergentes; & quidem Vomitoriis jam memoratis, aut hinc inde memorandis.

Per Alvum.

XXII. *Expurgabuntur per Alvum* iidem Humores, nullam sursùm viam affectantes, & valdè viscidi, & quidem medicamentis jam præscriptis & ampliùs præscribendis.

CAPUT IV.

De Alimentorum Assumptione læsâ.

Alimenta Ore assumenda, masticanda, & deglutienda.

I. NOn sufficit homini Alimenta Esculenta, Potulentaque appetere, nisi eadem *Ore assumat*, *solidiora masticando comminuat*, & inde *per Gulam in Ventriculum deglutiat*.

Liquidiorum assumtio quomodo lædatur.

II. Læduntur multis modis hæ Functiones; & 1. quidem *Liquidiorum Assumptio Suctu* perfici solita, ubi illa *plus minus deficit*.

III. Accidit autem illud, quando Ægri *Os* vel *aperire*, vel *claudere*; *Labia* saltem *convenienter* vel *conjungere*, vel *disjungere*; *Linguam* verò *satis exerere*, vel *contorquere* non possunt.

Quando Os aperire nequit.

IV. *Os aperire* non possunt Ægri, quando ipsum permanet conclusum in *Temporalium Musculorum Convulsione*.

Quando nequit claudi.

V. *Os claudere* non possunt iidem, quando illud perpetuò hiat in *Maxillæ inferioris Luxatione*, aut *Musculorum temporalium Paralysi*, vel *Vulnere transverso*.

Labia quando decenter conjungi, & disjungi nequeunt & quando imperfectè.

VI. *Labia convenienter ac sufficienter conjungere* non possunt Ægri, quando illa *desunt*, vel *Paralysi* laborant aut *Vulnere grandi* hiant.

VII. *Labia decenter disjungere* non possunt iidem, quando ipsa itidem *desunt*, aut *convulsa Cynico spasmo* tenentur.

VIII. Vtrumque *imperfectè* contingit, quando in *alterutro latere Paralysis* vel *Convulsio* adest unde in affecto latere nulla vel nimia fit oris contractio, utraque vitiosa & noxia, in *Oris Torturâ* dictâ.

Suctus quando lædatur.

IX. Læditur idem Suctus in *Labiorum Coalitu*, viam Alimentis intercludente.

Masticatio quando lædatur. X. Ciborum solidiorum *Masticatio* læditur, quando *Maxillæ Inferior* à superiore *abduci*, aut ad eandem *adduci* nequit.

XI. Prius contingit à *Musculi Temporalis Convulsione*, in *Spasmo Trismo* dicto; posterius ab ejusdem *Paralysi* vel *solutâ Continuitate transversè*; utrumque in *Maxillæ Luxatione*.

XII. Læditur eadem Masticatio *Dentium* hinc inde *deficientium*, vel aliàs supernè ac infernè *non satis sibi adaptatorum*, vel *Stupore*, *Dolore*, *Carie*, aliâve *Corruptione* laborantium vitio.

Lingua quando convenienter moveri nequeat. XIII. *Lingua* convenienter *exeri* vel *contorqueri* nequit, quoties *Paralysi*, aut *Convulsione*, aut *Vulnere*, aut *Freno breviori* laborat.

XIV. De *Paralysi*, *Convulsione*, *Dolore* ac similibus agetur in *Secundo Libro*, unde peti poterunt, quæ Affectui præsenti ampliùs elucidando & curando erunt necessaria.

CAPUT V.

De Alimentorum Deglutitione læsa.

Deglutitio quot modis lædatur. I. CIbum, Potumve, aut utrumque aliquando *minimè*, aliquando non nisi *cum difficultate deglutire* possunt Ægri.

Ei Lingua & OEsophagus inserviunt. II. Inserviunt naturaliter *Deglutitioni*, & *Lingua*, Cibos præsertim ad fauces protrudens, & *OEsophagus* eosdem ac Potum admissum detrudens.

Vriusq; constitutio requisita. III. Requiritur in hunc finem tum *Lingua mobilis*, tum *OEsophagus explicabilis ac complicabilis*, ut & ejusdem *Canalis* æquè ac *superius Ventriculi Orificium patens, nec impeditum*.

Alimentorum protrusio ad fauces quot modis lædatur. IV. Læditur *Alimentorum protrusio ad fauces*, quoties *Lingua* vel *Paralysi*, vel *Convulsione*, vel *Vulnere*, vel *Vlcere*, vel *Dolore* laborat, de quibus Affectibus omnibus agendum alibi.

Deglutitio quot modis aboleatur. V. Læditur & *Abolerur Alimentorum Detrusio per Gulam*, sive *Deglutitio*, quando vel 1. *OEsophagus* est *Obstructus* à re solida ipsius canalem implente, *Carne* puta nunc in ipso læso excrescente, nunc per ingluviem, aut infortunium devorata & in ipso firmiter hærente, aliquando *Cartilagine*, *Osse*, *Nucleo*, &c. ibi morante vel 2. *compressus* est à *Tumore* vicino, sicut fieri solet in *Angina* vel 3. *Coalitus* est post sui *excoriationem*.

Quot modis difficulter fiat. VI. *Cum difficultate Deglutiunt* Ægri, 1. quando *leves* duntaxat existunt, necdum extremæ modò *memorata noxa*, atque ex parte tantùm OEsophagi Canalem claudunt. 2. quando *Paralysi*, *Excoriatione* aut *Exulceratione* laborat OEsophagus. 3. quando *Halitus*, *Ructusque acerbi & austeri* vel *copiosi* saltem è Ventriculo assurgentes sistunt & quandoque repellunt Alimenta deglutienda.

Quot modis impediatur, & cum dolore fiat. VII. *Impeditur* aliquando, *nec nisi cum difficultate ac dolore* absolvitur Alimentorum *Deglutitio*, quando *superius Ventriculi Orificium* vel *Inflammatum*, vel *Excoriatum*, vel *Vlceratum*, vel *Carnea excrescentia* plùs minùs est *obsessum*.

VIII. De Affectibus autem plerisque modò memoratis, & Deglutitionem lædentibus agetur inferiùs, unde peti poterunt, quæ hîc desiderantur ad ulteriorem ipsorum tum notitiam, tum curationem.

CAPUT VI.

De Alimentorum in Ventriculo Retentione læsa.

Alimenta in Ventriculo retinenda. I. NOn sufficit assumi Ore, ac deglutiri per OEsophagum *Alimenta*, nisi eadem *convenienti tempore morentur* ac *retineantur in Ventriculo*, & quidem tam diu, donec ibidem sufficienter fuerint fermentata.

Hæc eorum retentio quando lædatur. II. Hæc requisita Alimentorum in Ventriculo Mora & Retentio læditur, quando vel *mox*, ubi sunt admissa, vel *citius saltem, quàm decebat*, *expelluntur* iterum, idque aut *sursùm per Os & Vomitum*, aut *deorsùm per Intestina & Alvum* in Affectu *Lienteria* dicto.

Exturbationis Alimentorum à Ventriculo causæ. III. Hæc alterutra deorsùm, vel sursùm facta Alimentorum exturbatio nunc *Ventriculi*, nunc *Alimentorum ipsorum*, nunc *vitiosi alicujus Humoris* Ventriculum continuò aut post assumpta demùm Alimenta irritantis culpâ contingere solet.

Aliquando Ventriculus, IV. *Ventriculi* culpa eveniet hoc malum, quoties ille *Inflammatus*, *Exulceratus*, *Excoriatusve* nihil admittere potest, quin mox inde irritetur ad sui contractionem violentam, contentorumque exonerationem.

Aliquando Alimenta assumta. V. *Alimentorum*, *aliorumve simul Assumptorum* culpa idem accidit, si *acria* fuerint & ad sui excretionem ventriculum mordendo irritaverint.

Aliquando Humores. VI. *Aliorum in Corpore prius existentium Humorum* vitio idem continget, si *acrimonia suâ* Ventriculum ad perpetuam Nauseam, Vomitumq; aut Cōtractionem deorsùm tendentem, omniumq; proinde admissorum Depulsionem incitaverint.

& quinam, VII. Tales Humores sunt sæpiùs *Biliosi Salini*, quandoq; *Pancreatici Acidiores*, & *acrimonia volatili* præditi, ac in se mutuò agentes, ad Ventriculum assurgentes, Halitus saltem acres eò mittentes, atque ipsum lancinantes, mordentesque.

VIII. Aliquando *Humores Acido-salsi & acres à Capite ad fauces*, hinc & *Ventriculum* delabuntur, ipsumque ad sui contractionem, admissorumque expulsionem cogunt.

IX. De *Inflammatione* atque *Exulceratione* quâvis suo agetur loco.

Malum hoc quî curandum si fit ab Alimentis acribus. X. Ab *Alimentis acribus* si hoc malum contingat, vel *blandiora*, simulque *lenientia* erunt postmodùm usurpanda; vel ipsorum saltem *acrimonia prius* erit *temperanda & corrigenda*.

& quibus. XI. In hunc finem conducunt *Oleosa* plura, *Oleum* ipsum, *Lac* quodvis, *Vaccinum*, *Ovillum*, *Caprinum*, &c. *Iuscula Carnium*, præsertim pinguia; *Emulsiones* ex variis *seminibus* parandæ, *Amygdalis dulcibus* præsertim.

Acrimonia acida quibus temperetur. XII. *Acrimonia Acida temperabitur* præterea *dulcibus*, *Sacchara*, *Melle*, *Passulis maioribus*; & quandoque *Spirituosis*, vel aliis, quæ *Acidum Concentrant*, nec tamen alimentis nocent, qualia sunt *Coralia*, *Margaritæ*, &c. Quin multa longiore coctura sensim dulcescunt, & aciditatem suam plùs minùs amittunt.

Quibus Lixiva & Aromatica. XIII. *Acrimonia lixiva & aromatica*, qualis in pipere, garyophyllis, eruca, & similibus occurrit, tum memoratis *Oleosis* & *Dulcibus* temperatur; tutiùs tamen ab iisdem in totum, vel maxima ex parte abstinetur.

XIV.

Quibus Salsa. XIV. *Acrimoniam Salsam*, qualis in Sale marino & fossili, & salitis plerisque, mirè corrigit *Calx viva* ex ustis silicibus vel conchis parata, nulli Medico prudenti ampliùs metuenda, sed lixivij formâ in plurimis Affectibus fœlicissimè usurpanda.

Humores Acres quibus corrigantur. XV. Quemadmodum Alimenta & Condimenta, ita *Humores vitiosi & Acres corrigentur Oleosis ac Spirituosis*, & subinde suis *Contrariis*, sed priùs *temperatis*, jam memoratis, & in sequentibus adhuc memorandis.

Iidem etiam evacuandi. XVI. Iidem *Humores Acriores*, priùs tamen plùs minùs correcti ac temperati, quoties simul *redundant, segniùsve aut difficiliùs se corrigi ac restitui patiuntur, Evacuandi* sunt per medicamenta superiùs præscripta & inferiùs præscribenda.

Opii & Opiatorum vires. XVII. Imprimis tum ad *urgentem Humorum Acrimoniam temperandam*, tum *ad Sensum Ventriculi obtundendum*, molestamque ipsius *Contractionem sedandam*, conducit *Opium* & quodvis ab Opio denominatum medicamentum. Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Laudanum Opiatum, &c. si quantitate *Utendi ratio.* parvâ sæpiùs usurpetur, additis cæteris Humores maximè peccantes blandè temperantibus medicamentis, quorum formulæ passim exstant in hoc opusculo.

XVIII. De *Vomitu*, atque *Lienteriâ*, in quibus semper simul læditur Ventriculi, & quandoque ac forsan perpetuò Intestinorum Excretio sive Expulsio, ex professo agemus in sequentibus.

CAPUT VII.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo læsâ.

Chylificatio quid. I. QUam vulgò *Chylificationem* vocant, malumus *Fermentationis* nomine appellare *Mutationem assumptis Alimentis in Ventriculo secundùm naturam contingentem.*

Chylificationis læsæ species. II. Hujus Alimentorum Fermentationis læsæ primariæ species sunt 1. *Abolita*, vel *Diminuta*; 2. *Aucta*; 3. *Depravata*: quibus cognitis tum illa, quæ *segniùs*, tum illa quæ *citiùs* absolvitur, deducetur facilè.

Quid sit Abolita. III. *Abolita* censetur Alimentorum Fermentatio, quando ipsa, sufficienti tempore in Ventriculo retenta licet, *cruda* tamen, *nec immutata* vel sursum, vel deorsùm iterum excernuntur: quemadmodum *Diminuta*, quando eadem tunc *ali-* *Quid Diminuta.* *quantum quidem, minùs tamen, quàm decebat*, prodeunt *immutata*: Unde nihil, vel parum nutrimenti, roborisque ab assumptis Alimentis accedit Ægro.

Quid Aucta. IV. *Aucta* verò dicenda Alimentorum Fermentatio, quando *citiùs*, quàm decebat, absolvitur ipsa: unde si consueto & naturali tempore moram necterent in Ventriculo Alimenta, nimiùm immutarentur; ut ne sic quidem convenientem Corpori præberent Nutrimenti materiam; quemadmodum panis massa solito nimiùm, vel diutiùs fermentata exhibet panem aciodiorem, minùsque ideò laudabilem. In mediocritate consistit namque omne bonum, in extremis malum.

Quâ ratione non valde noxia. V. Ubi notandum, non valdè noxiam esse homini Auctam Alimentorum Fermentationem, nisi perseveret diutiùs; quoniam ut plurimum Alimenta sufficienter fermentata moram in Ventriculo longam non faciunt, verùm mox ad Intestina propelluntur, ac ibidem in utilem Chylum, atque alvinas fœces secernuntur, &c.

Quâ ratione noxia. VI. Ubi autem aliquandiu perennat Fermentatio aucta, nimium appetitur Alimentorum; & quando cuncta optimè cedunt, sensim *Plethora*, *hinc & Habitus Athleticus* consequitur, qui, nisi solvatur in tempore; in quantum periculum homines conjiciat, ex *Hippocrate*, cui Experientia suffragatur, notum.

Quid Depravata. VII. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio, quando eadem ita immutantur in Ventriculo, ut conveniens corpori tam continenti, quàm contento nutrimentum non præbeant; sed noxium: unde infinita prodeunt mala; postquam Vitia primæ Concoctionis non corriguntur facilè in secundâ; quod semper verum de Coctione Depravatâ.

Ejus duæ species. VIII. Inter Depravatæ Alimentorum Fermentationis species varias duæ vulgò numerantur primariæ, *Cruditatis* nomine notæ, *Nidorosa* pura, & *Acida*.

Abolitæ & Diminutæ causæ. IX. *Aboletur*, aut *Diminuitur* Alimentorum Fermentatio, nunc ipsorum *Alimentorum*, nunc *Fermenti* culpâ, nunc propter *Humores vitiosos* ad Ventriculum delatos.

1. Alimentorum vitium. X. *Alimentorum vitio* id accidit, quando ipsa vel *quantitate nimiâ* ingeruntur, vel *qualitate suâ vitiosâ* Fermentationem plùs, minùsve impediunt aut sistunt.

Hoc in quibus consistat. XI. Qualitas Alimentorum vitiosa consistit frequenter in eorundem *Pinguedine* exuperante; quandoque in *Spiritu volatili* præposterè, nimiùmque assumpto; quandoque in *Sale lixivo*, vel *fixo*, vel *volatili* copiosiùs itidem usurpato; uno verbo in iis, quæ *Spiritum acidum*, ejusque *operationem potenter frangunt*: unde incidi atque ab invicem sufficienter segregari nequeunt partes Alimentorum viscidiores: tantum potest ubique plurium rerum ad eundem effectum producendum requisitarum & concurrentium certa proportio & harmonia. Quò facit quoque *Potus* quivis, præsertim *Aqueus* copiosiùs ingurgitatus, & tum Fermentum diluens, abluensque, tum Cibos obruens ac in sui Fermentatione impediens.

2. Fermenti Defectus & Inertia. XII. *Fermenti culpâ Diminuitur*, vel *Aboletur* Alimentorum Fermentatio, tum propter Ipsius *Defectum*, tum propter ipsius *Inertiam*.

Quando deficiat. XIII. *Deficit* Ventriculi *Fermentum*; quando *non satis generatur*, in *Salivæ defectu*, *continuâve exputione*; vel *aliò defertur*, per *continuam potationem*, ob quam ad Intestina propellitur.

Quando iners existat. XIV. *Iners* existit hoc *Fermentum*, quia justo *Pinguius*, *Viscidius*, vel *Aquosius* producitur, ob *Salivam similem*, ex *Alimentis consimilibus* diutiùs usurpatis ortam; & quandoque ab *Aëris externi æstu*, aut *vehementi Corporis*, *Animive exercitio* Spiritus Animales exhauriente deducendam, & imprimis, ubi Alimentis Spiritu Volatili abundantibus non reficiuntur, reparanturve consumpti ac deficientes in corpore Spiritus animales, ad Fermentationem Alimentorum promovendam summè utiles.

XV.

[Plures causæ concurrentes quid faciant.]

XV. Ubi plures Causæ simul concurrunt, graviùs læditur Alimentorum prædicta Fermentatio; & vice versâ.

[Assumpta quædā Fermentationem lædere:]

XVI. Eandem *Fermentationem Diminuere* ac quandoque *Abolere* possunt quædam, cùm aut pro Alimentis, Medicamentisve malè usurpata, & quoniam vel ipsum *Fermentum enervant*, vel *Alimenta Fermentationi inepta* reddunt, hactenus pro *Venenis* habenda; qualia sunt omnia, quæ *figendi* vi excellenti sunt prædita.

[3. Humores vitiosi.]

XVII. Alimentorum *Fermentationem Diminuere*, ac subinde *Abolere* possunt *Humores vitiosi, & Biliosi* præsertim, *Oleositate peccantes*, ad Ventriculum assurgentes, atque aut *Fermentum* ipsum *corrumpentes ac enervantes*, aut se *Alimentis* immiscendo ipsorum *fermentationem turbantes, impedientes, sistentesve*.

[Auctæ Fermentationis causæ.]

XVIII. *Augetur* contrà Alimentorum *Fermentatio*, vel 1. *Fermenti solito & acidioris & volatilioris* culpâ: vel 2. *Alimentorum* pro assumentis constitutione naturali *faciliùs fermentabilium* diutinè usurpatorum vitio: vel 3. *Humorum aciditate volatili præditorum* & ad Ventriculum vel à *Capite delabentium*, vel à *Pancreate assurgentium* causâ.

[Fermenti, Salivæ Succi Pancreatici, & Humorum Aciditas ab Alimentis, & cōdimentis.]

XIX. *Fermentum* & *Saliva*, ut & *Succus Pancreaticus*, atque *Humores à Capite decidentes* Aciditatem suam volatilem auctam debent imprimis *Alimentis volatili aciditate præditis*, copiosiùs ac diutiùs assumptis, ut & *Condimentis* similibus, *Vinoque*, aliive *Potui generoso ac spirituoso, subacido* tamen, quale *Mosellanum ac Rhenanum Vinum*, aliquandiu copiâ non nimis excedente licèt usurpatis.

[A Mærore, & Aëre sereno,]

XX. Idem promovere possunt ex parte *Mæror solicitus*, non tamen nimis gravis; ut & *Aër serenus & subtilis*, non verò multùm æstuosus aut rigidus, ad Borealis tamen naturam quodammodò vergens.

[Nidorosa cruditas unde. Ab eâ Ventriculi distentio, Eructus]

XXI. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio in *Nidorosam Cruditatem* à *Bile acriore & nimis volatili* ad Ventriculum assurgente, atque Fermentationem non tantùm impediente, at insuper alterante ac corrumpente: Unde *Ructus* excitantur, qui Ventriculum distendant, vel mordeant, & nunc ova frixa, nunc pisces fœtentes, nunc alia redolentes attollantur.

[Acida Cruditas unde.]

XXII. Quoties autem *Ventriculi Distentio* concurrit, aut *difficiliùs erumpunt* isti *Ructus*, toties *Pituitam viscidam* simul peccare certum.

[Quid producet]

XXIII. *Acidam Cruditatem* producunt *Humores Acidi*, & imprimis *Succus Pancreaticus* vel *redundantiâ*, vel *aciditatis intensione* peccantes, & ad Ventriculum delati; unde non tantùm præcipitatur Alimentorum Solutio ac Fermentatio, sed eadem insuper vitiatur & corrumpitur, elevatis eâdem operâ *Ructibus Acidis* & nonnunquam valdè molestis.

[Eandem causam pro suâ qualitate Functionem diversimodè lædere.]

XXIV. Nec mirum aut novum, eandem Causam pro sui majore aut minore copiâ, vel intensiore aut remissiore qualitate Functionem aliquam nunc secundùm quantitatem, nunc secundùm qualitatem plùs minùs alterare, atque mutare, imò lædere.

[Abolitæ vel Diminutæ Alimentorum fermentationis propter ipsorum copiam curatio]

XXV. *Curabitur Abolita vel Diminuta Alimentorum Fermentatio* propter Ipsorum *nimiam copiam* ingestam solâ sæpè *Inediâ*, sive parciore alimento aliquandiu usurpato.

[Quibus fiat.]

XXVI. Idem citiùs obtinebitur usurpando medicamenta Fermentationem promoventia, qualia imprimis sunt *Acida & Salina lixiviosa per Spiritum Volatilem alterata & plus minus Volatilisata*. Huc spectant *Spiritus Salis* cohobatione iteratâ cum Vini spiritu *dulcis* factus; *Sal tartari* itidem cum Vini spiritu *volatilis* redditus; *Sal succini, Urinæ, Cornu Cervi*; Ipsumque *Sal Armoniacum* crudum, ejusque *Spiritus*, sive Sal volatile, &c.

XXVII. Hæc enim omnia *Cibos* æquè ac *Humores crassos, viscidosque* in corpore repertos incidunt, & crudos ad Fermentationem deducunt, sicque corpori utiles reddunt.

[& quomodò.]

XXVIII. Usurpantur autem ista omnia commodissimè, si quantitate unjuscujusque Constitutioni ac Ætati conveniente assumantur ex Vino, aliove Liquore apto inter prandendum ac cœnandum. Possunt tamen extra illud tempus non incommodè quoque in usum revocari, & imprimis, quando *Pituitâ viscidâ* scatet corpus.

[Pinguia quomodò corrigenda.]

XXIX. *Pinguia* corrigentur à *Spiritu Acido dulci* potentiùs, à *Sale Volatili* debiliùs & segniùs.

[In Spiritûs Vini Usu nimio quid exhibendum.]

XXX. Ubi à *Spiritûs Vini usu nimio*, adeòque *abusu* potiùs oritur non tantùm Appetitûs prostratio, sed insuper Diminuta & quandoque Abolita Alimentorum Fermentatio, juvat plurimùm *Spiritus Acidus dulcis* redditus quantitate parvâ, sæpiùsque assumptus; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum.

[Vi & Alimentorum Sale volatili, vel fixo abundantium,]

XXXI. Idem præstabit hoc medicamentum, ubi *Sale volatili, vel fixo nimis abundantibus Alimentis* aliquis fuerit usus diutiùs; unde Spiritus Acidus in variis Humoribus existens, atque omninò necessarius nimiùm infringitur & iners redditur.

[Abolita vel diminuta fermentatio à potu copioso qui curetur]

XXXII. *Abolita, Diminutave Alimentorum Fermentatio* ab ingurgitatione *Potûs copiosi* & imprimis *Aquei, Cerevisiæ* puta tenuioris, aut similis profecta *Curabitur, Minuendo* in dies Potûs talis quantitatem, atque ipsius loco *usurpando parcè Vinum satis generosum*, aliumve Potum satis potentem, atque Spiritu Volatili præstantem.

[A fermenti defectu qui curetur.]

XXXIII. Ubi ob *Fermenti Defectum Diminuitur, vel Aboletur* dicta *Fermentatio*, idem unà cum *Salivâ deficiente augendum*, parando & subinde exhibendo Misturam ex *Sale Volatili panciore & Spiritu Acido dulci copiosiore* simul junctis.

[Continua Sputatio noxia.]

XXXIV. Sic à *continuâ Sputatione paulatim desuescendum*. Hæc enim malum morem ac consuetudinem consequitur plerumque. Quin bonum est *Linguam in Ore quietiorem* continere, cùm ejus agitatione multâ Copiosioris Salivæ effusio promoveatur.

[Vi & nimia Potatio.]

XXXV. Quin etiam *perpetuâ, prematurâve Potatione* abstinendum; Fieri enim nequit, ut Medicus Sanos præstet homines in Diætâ continuò peccantes.

[Fermentū iners qui emēdetur.]

XXXVI. *Fermentum Iners, tum Pinguius, tum Viscidius, tum Aquosius ob Salivam similem* redintegrabitur modò memoratâ Misturâ, utpote singulis hisce Indicationibus satisfaciente. Quod citiùs obtinebitur, si abstineat præstereà Æger ab *Alimentis* similibus, ac eorum loco usurpaverit, quæ sint boni, copiosique nutrimenti, & facilis

Fermentationis, si fugiat *Aërem* Nubilosum, aut Æstuantem; si moderatum instituat *Corporis, Animique* exercitium; si *Somno* fruatur mediocri.

Idem à rebus ipsum vitiantibus qui curetur. XXXVII. Ubi à rebus *Fermentum Figentibus & Aciditatem ejus Concentrantibus*, vel *Alimenta* assumpta ad *fermentationem inepta* reddentibus, *Cretâ* puta, *Cineribus, Calce, Coraliis*, &c. in *Picâ* perperam usurpatis Diminuitur vel Aboletur ista Fermentatio, *Acidis* utendum, & quidem *blandioribus* ac *temperatis*, perseverandumque aliquandiu in eorundem Usu, ac præsertim paulò ante Ciborum assumptionem: quin non rarò inter prandendum, cœnandumque convenient *Salia volatilia* mediocri quantitate ex Vino minùs generoso sumpta, cùm non tantùm Alimentorum Fermentationem promoveant, verùm Fixorum quoque, Fixatorumque naturam sensim immutent ac emendent. Cavendum interim sedulò ab ulteriori *Noxiorum* abusu.

Regula in praxi observanda. XXXVIII. Dixi utendum *Acidis blandioribus ac Temperatis*; quæ Regula semper ac ubique observari debet in Medicinâ ritè faciendâ; tum quoniam Temperati sunt omnes in corpore nostro secundùm naturam existentes Humores; tum quoniam à minùs temperatis continuò Effervescentiæ in nobis excitantur vehementiores, adeóque noxiæ: vix enim accidet, quin tunc Halitus eleventur simul Acres & mordicantes, à quibus nil boni, quin mali plurimum venit expectandum. Satiùs proinde lentiùs ac tutiùs procedere, quàm nimis festinando in noxæ alicujus periculum Ægrum conjicere.

Diminuta vel Abolita Fermentatio à Bile pinguiore, qui curetur. XXXIX. Quoties à *Bile Pinguiore* ad Ventriculum assurgente *Diminuitur vel Aboletur Alimentorum Fermentatio*, toties eadem *corrigenda Spiritu Salis dulci*; vel, si quantitate simul peccare deprehendatur, *evacuanda* per *Cholagoga* blanda, vel *Vomitoria* levia, ex *Antimonio* præsertim parata, qualia attigimus jam in superioribus.

Ut & Aucta propter Fermentum nimis Acidum. Coraliorum, Margaritarum, &c. Magisteria notantur. XL. *Aucta* propter *Fermentum nimis Acidum & Volatile Alimentorum Fermentatio Curabitur* exhibendo ea, quæ *Aciditatem* illam *infringant & blandè figant, Coralia, Margaritas, Oculos Cancri, Chalybis limaturam, Cretam* & similia.

XLI. Ubi notandum, decantata & mire laudata ex *Coraliis, Margaritis* ac similibus per Tartari præsertim Oleum parata quorundam *Magisteria* non respondere Auctorum suorum promissis, postquam præparatione tali fracta est, si non in totum abolita, eorum Acidum temperandi, figendi ac concentrandi Vis. Satiùs proinde iisdem in pollinem duntaxat redactis, quàm ita corruptis magis, quàm præparatis uti.

Aucta fermentatio propter Alimenta qui curetur. XLII. *Aucta* propter *Alimenta faciliùs fermentabilia* continuò usurpata *eorundem Fermentatio Curabitur*, exhibendo *Alimenta magis crassa, viscida, & fermentationis difficilioris, Panem* puta ex farinâ & furfuribus paratum, nec priùs fermentatum; *Carnes bubulas* sale conditas, aut fumo insuper induratas; &c.

Plethora & Habitus Athletici curatio. XLIII. Orta verò post perseverantem aliquandiu Alimentorum Fermentationem Auctam *Plethora*, hoc est, *Sanguinis optimi Abundantia*, hancque consequens, *Habitus Corporis Athleticus Curatur* citò, tutóque per *Sanguinis missionem*, semel, aut sæpiùs pro re natâ institutam: quæ si negligatur, aut diutiùs differatur, non rarò in præsens *Suffocationis* periculum conjiciuntur Ægri; à quo priùs non liberantur, quàm educto per Venam sectam Sanguine Respiratio reddatur liberior, sicque Mors aliàs instans avertatur.

XLIV. *Humorum Acidorum & Volatili Acrimoniâ præditorum*, vel à *Capite* sensim per gulam defluentium, vel ab *Intestinis* ad Ventriculum assurgentium vitio *Aucta Alimentorum Fermentatio Curabitur*, exhibendo per vices, sicut jam dictum, medicamenta omnem in corpore *Aciditatem* paulatim *Temperantia, Infringentia & blandè Figentia*; abstinendo à *Potu, Ciboque* Acidiore, Acidisve condito; studendo *Hilaritati*; vitando *Aërem* valdè serenum & acriorem. *Aucta ob Vitiosos Humores fermentationis curatio.*

XLV. *Cruditas Nidorosa Curabitur*, emendando *Bilem* per sæpiùs laudatum *Spiritum Salis dulcem*, aliumve simili modo præparatum: vel, si copiâ simul peccaverit auctâ, ipsam *educendo* aut per *Os & Vomitoria*, aut per *secessum & Purgantia Cholagoga* jam memorata. *Ut & Cruditatis Nidorosæ Hæc si à Bile, ea temperanda vel evacuanda.*

XLVI. Ubi notandum in principio usurpanda esse ista *Evacuantia dosi parvâ*, ne Bilis per se valdè fluxilis ac quodammodo turgens furorem concipiat & *Choleram Morbum, Diarrhœam* saltem producat gravem, ideóque periculosam.

XLVII. Nisi enim constet Humores Pituitosos & Viscidos simul redundare in corpore, *semper in Bilis expurgatione tutius est minore dosi uti cholagogis*, & quidem ob *Superpurgationis* metum.

XLVIII. Adde quod, licet nihil fortè evacuent purgantia minore dosi exhibita, eadem iterari queunt, & aliis post aliquot horas iisdem quantitate parvâ denuò assumptis præcedentium operatio promoveri: quod idem, ubi nulla urget necessitas; sequenti tantùm die fieri potest, postquam *Purgantia medicamenta non tantùm Vitiosos Humores Evacuandi, sed eosdem quoque Alterandi ac Emendandi, & ad eductionem commodam Præparandi vim habent.* *Purgantia parvâ dosi exhibenda.*

XLIX. Hoc autem Præceptum sedulò commendamus Medicis junioribus atque Tyronibus, quoniam sic agendo non tantùm nullam creabunt Ægris suis noxam, sed cuivis reddentur tali prudentiâ magis commendabiles: quod unicè faciendum à quovis lucrum honestum benè agendo quærente. *Præceptum Medicis junioribus observandum.*

L. Ubi verò Bili Cruditatem Nidorosam gignenti conjuncta est *Pituita Viscida*, præter *Spiritum Salis Dulcem* ipsius alterationi ac incisioni conducentem Purgantia erunt adjungenda *Phlegmagoga*, & quidem utraque dosi aliquantò majore; quoniam *retardatur, impediturque à Pituitâ Viscidiore quorumvis Purgantium operatio*, quæ proinde quantitate ipsorum auctâ promoveri debet. *Bili adjuncta Pituita alteranda & purganda.*

LI. Possunt in hunc finem convenientissimè Pilularum formâ præscribi Purgantia, quippe quibus Gummi solvendæ, incidendæque Pituitæ Viscidæ præ aliis medicamentis omnibus aptissima, nec in liquore ullo facilè solubilia possunt facilè admisceri, atque unâ, eâdemque operâ Humores peccantes tum alterari, tum educi. *& quo modo.*

LII. Inserviet autem huic scopo Pilularum sequens, aut similis Formula; quæ. *Pilula.*

℞. *Gumm. Ammon. vel Galbani, &c.*

aceto præp. ℥ß.
Mastich.el. ʒj.
Troch. Alband.
Resin.Scamm.an. Gran.xxv.
M.f.pil. N.xxv.
Inaurentur.

Earum dosis. Accipiat Æger v. aut vij. manè stomacho jejuno, & super bibat post horam jusculum.

Cruditatis Acidæ curatio. LIII. *Acida Cruditas Curabitur* exhibendo medicamenta sæpiùs jam memorata & *Acidum Spiritum Temperantia vel Concentrantia*: sedulò cavendo à *Purgantibus antequàm temperati fuerint Humores Acidi* & ad Seri naturam deducti, quos tunc demùm redundantes per Hydragoga educi nil obstat.

Serosi Humores quænam evacuent. LIV. *Serosos* autem, *Acidosque Humores contemperatos educunt* inter alia multa *Mechoacanna*, atque *Ialappæ* radix, *Sambuci ac Ebuli* partes pleræque, *Gummi Gotte, Elaterium, &c.*

Electuarium Hydragogum Auctoris. LV. Inter composita commendare ausim *Electuarium* ante aliquot annos itidem in Nosocomij Academici Vsum à Me excogitatum, atque sæpissimè cum Ægrorum commodo usurpatum: Cujus Descriptionem in Iuniorum gratiam hîc addam.

Electuarium Hydragogum Sylvij.
℞. *Baccarum Iuniperi in aq. coctar. expressarum, & ad pulpæ consistentiam redactarum,*
Pulpæ Tamarind.an. ℥iv.
Rad.Ialappæ, ℥iß.
Scammon.elect. ʒj.
Cinnamom.acuti,
Sem.fœnic.dulcis,an. ʒij.
Sacchari Clarific. ℥x.
M.f.s.a Electuarium.

Ejus dosis. Hujus quoque Dosis est in adultis à ʒiij. ad ℥ß.
Vires. Vsus. Blandum, efficax, nec ingratum existit medicamentum. Potest Aquâ conveniente, Petroselini, Fœniculi, aliâve dissolvi, & Potionis formâ exhiberi, aut per se assumi ac deglutiri.

Fermentū Iners & Humores pituitosi qui corrigantur Vinum Medicatum. LVI. Ad *Fermentum Iners Corrigendum, & Humores Pituitosos Viscidos simul Emendandos Vinum medicatum* præparari ac usurpari poterit formâ sequenti.

℞. *Rad.enul.camp.*
galangæ,an. ʒij.
Fol.menthæ crispæ,
calaminth.mont.an. M ß.
Sem anisi,
Cinnamom.acut.an. ʒij.
Nucis Moschat. ʒj.

Concisa & crassè contusa includantur Sacculo, cui in vase Vitreo, Lapideo, aliove solido affundatur.

Vini albi Gallici, vel
Rhenani prout hoc vel illud
meliùs ferre potest Æger)
q.l. exempli gratiâ, Lib.iij.

Ejus Vsus. Stet per horas xij. vel plures in loco frigido, ut vis plantarum Aromatica insinuetur Vino: Cujus tam in Prandio, quàm in Cœnâ bibat Æger haustum, addendo in quovis haustu vel.

Spir.Salis Dulcis, Gutt.x.
vel *Elixiris propr.* Gutt.v.

Ubi penè consumptum est Vinum, aliud affundi potest, donec desinat fieri Aromaticum.

Vinum Absinthites. Si cui *Absinthites* magis placet, addi poterit *Summ.Absinth.* M.ß. & uti dictum, usurpari.

CAPUT VIII.

De Alimentorum Expulsione ad Intestina Læsâ.

Assumta è Ventriculo ad Intestina protrudi. Et qua ratione. I. ASsumpta Ore Alimenta, eademque sufficienti tempore in Ventriculo retenta fermentataque *paulatim per Pylorum*, hoc est, inferius Ventriculi Orificium *deorsùm Protrudi solent ad Intestina.*

II. In hunc finem per fibras suas circulares Ventriculus sese contrahendo cavitatem suam coarctare solet, atq; contenta deorsum expellere.

Expulsio hæc quot modis lædatur. III. Hæc Alimentorum Expulsio præter Naturam vel *Aboletur*, *Diminuitur* saltem ac *lentiùs, segniùsque* fit, vel *Præcipitatur & citiùs*, quàm decebat, perficitur; vel *viâ præposterâ* ac inconvenienti absolvitur.

Abolita vel Diminuta quando. IV. *Abolita*, vel potiùs *Diminuta* duntaxat censenda ista Expulsio, quando lentiùs procedit ipsa & imperfectè, unde bona Alimentorum pars diutiùs restitat in Ventriculo, ipsumque Gravitatis Sensu premit.

Abolitio cum vita dire esse nequit. V. Non puto enim *Aboleri* posse hanc Expulsionem, quin brevi pereat Æger; postquam non semel à Me, Aliisque accuratis Naturæ Operum Scrutatoribus observati sunt hîc *Partium* Cavitatem formantium & Contenta quædam deferentium *Motus Contractionis, Naturales* mihi vocari, *Motus Contractionis post mortem superstes.* ad plures horas Externo Sensui notabiles, adeóque superstites, Abolito licet atq; in totū cessante omni Musculorum *Motu, Animali & Voluntario* dicto, quinimò jam mortuo Bruto vel Homine.

Expulsio præcipitata quæ. VI. *Citius* quàm decebat, perficitur, Præcipitaturque eadem Alimentorum *Expulsio* è Ventriculo, si mox vel paulò post ipsorum assumptionem eorundem inchoetur, absolvaturque Expulsio, vel saltem in Ventriculo non retineantur, quandiu decebat, & ut debitè, suffi ienterque alterentur ac fermententur, requirebatur.

Depravata quæ. VII. *Præposterâ viâ* tentatur & absolvitur, adeóque *Depravatur* illa *Expulsio*, quando non deorsum ad Intestina per Pylorum, sed sursùm ad Os per Gulam expelluntur iterum è Ventriculo Alimenta, & *Vomitus* excitatur.

Abolitæ vel diminutæ causæ. VIII. *Aboletur*, vel potiùs *Diminuitur* Alimentorum *Expulsio è Ventriculo*, tum ipsorum *Alimentorum*, tum *Ventriculi* culpâ.

1. Alimentorum vitium. IX. *Alimentorum* vitio id accidit confestim, quoties *copiâ nimiâ* fuêre ingesta, unde ad immensum explicatus Ventriculus segniùs, difficiliùsque ad sui complicationem redit, atq; interim molestum Ponderis & Gravitatis Sensum patitur.

2. Ventriculi Vitium. Et hoc unde. X. *Ventriculi* culpâ lentè ac perseveranter accidit hæc *Diminuta Expulsio*, quando *Ventriculus* vel *flaccidus* est factus secundùm *membranosam suam substantiam*, ex nimio ac diuturno *Aquosorum*, *Aquæ* puræ, atque imprimis algidæ, *Cerevisiæ*, *Apozematum* valdè humectantium, refrigerantiumque, &c. usu; vel *imbecillis* est redditus secundùm suas *fibras*, ob *potum valdè frigidum*, aut *medicamenta stupefacientia*, & *Spiritibus animalibus aditum* ad Ventriculum *præcludentia*, vel *ipsos* ibidem *inspissantia*, *coagulantiave*, val aliàs *inertes, ac inutiles præstantia.*

Expulsionis præcipitatæ causa irritatio. XI. Citius, quàm decebat, contingit *Alimentorum Expulsio è Ventriculo* propter *Irritationem*, nunc *Ventriculi* Ipsius, nunc *Alimentorum*, nunc aliorum *Humorum* ad Ventriculum delatorum culpâ ortam.

1. A Ventriculo. XII. Accidit hæc *Irritatio Ventriculi culpâ*, quando is vel *Inflammatus*, vel *Excoriatus*, vel *Exulceratus* existit, unde à quovis Alimento, licèt maximè temperato & blãdo, atque quantitate mediocri, vel parvâ usurpato irritatur mox ad sui contractionem, contentorumq; suorum expulsionem.

2. Ab Alimentis. XIII. Accidit hæc eadem *Irritatio Alimentorum vitio*, quando ipsa vel *acria* sunt, vel *acribus* saltem *condita*.

3. Ab Humoribus. XIV. Evenit denique ista *Irritatio* Ventriculi *aliorum Humorum culpâ*, quando vel à *Capite delabuntur* & deglutiuntur, vel *ab Intestinis assurgunt* Fermentatione Alimentorum etiam durante *Humores, Halitus* saltem *acres* ad Ventriculum, eundemque acrimoniâ suâ mordent, incitantque ad sui complicationem, atque contentorum Alimentorum Expulsionem aut sursùm, aut deorsùm.

XV. De *Vomitu*, sive *Depravatâ* Contentorum in Ventriculo *Expulsione* sursùm per Os factâ, cùm plura circa Ipsum occurrant consideranda, sequenti agemus capite.

Abolita, vel Diminuta Expulsio curatur. 1. Eam promovendo. XVI. *Curabitur Abolita, Diminutave* Alimentorum *Expulsio* ad Intestina, 1. *Promovendo ipsorum* in Ventriculo existentium *protrusionem ac descensum*, usurpando aliquoties & cochleatim Oleum Amygdalatum dulcium vel Olivarum; cujus ope tum Alimenta reddentur magis fluida, tum Pylorus faciliùs, ampliúsque explicabitur ad exitum ipsis præbendum.

2. Vomitum excitando. XVII. 2. Si Ventriculum valdè gravent, angantque, Vires autem malè sic affecto satis constent, *excitando* quandoque *Vomitum*, immisso in fauces digito, pennâve oleo madidâ, & comprimendo simul abdomen, quò faciliùs refundantur, & sursum propellantur assumpta, *liquidiora* præsertim ac *Potulenta*: *Esculentorum* siquidem, cùm sola difficiliùs Vomitu excerni possint, *Solutionem ac Fermentationem* satius erit 3. *Spirituosis & Sale Volatili abundantibus*, sive *Aromaticis festinare*, quò postmodum pro re natâ deorsùm, vel etiam sursum propellantur.

3. Spirituosa & Aromatica assumendo.

4. Ab alimentorum ingurgitatione cavendo. XVIII. 4. *Cavendo* sedulò ab ulteriori *multorum Alimentorum ingurgitatione*.

5. Ventriculum roborando. XIX. 5. *Roborando Ventriculum Flaccidum Aromaticis* cum Vino generoso, ejusve Spiritu mixtis.

6. Ab Aqueis abstinendo. XX. 6. *Abstinendo à multùm Aqueis*, actu *frigidis vel algentibus*; & horum loco usurpando *Spirituosum & paucum potum*, Vinum Hispanicum puta, Canariense, aliudve potens.

7. Spiritus Animales restaurando. XXI. 7. *Restaurando Spiritus Animales inertes aut stupefactos* per Vinum Medicatum, ejusve Spiritum Plantis aromaticis imbutum sæpiùs, & quantitate parvâ usurpandum.

XXII. *Ventriculi Inflammationis, Excoriationis, &c. Cura* liquebit ex Affectuum istorum Tractatione generali postmodùm tradendâ.

Alimenta acria vitanda aut temperanda. XXIII. *Alimenta nimis acria* vitanda, aut temperanda sunt saltem; atque ipsorum loco suavibus & blandis utendum.

XXIV. *Humorum acrium Cura* ex parte data est in superioribus, & patebit ampliùs ex sequentibus.

CAPUT IX.

De Nausea, Eructatione, ac Vomitu.

I. IN perfectâ Sanitate, statuque naturali è Ventriculo nil planè sursùm per Oesophagum propelli solet; adeò ut, quicquid hâc viâ assurgit, Labefactaræ Valetudinis certum præbeat indicium, sive ipsa *Alimenta*, sive alia quædam *Halitûs, Flatûs, Vaporis*, aut *Liquoris* fluidioris, crassiorisve formâ ascendant & per Os expellantur. *Si quid per OEsophagum ascendit, signum est morbi.*

II. Ubi *Flatûs, Halitûsve Sonori* specie quid sursùm erumpit, *Ructus* id propriè dicitur, & illa Excretio, *Ructatio*; quemadmodum, ubi *Alimenta* vel *Humores* quivis sursùm è Ventriculo propelluntur, *Vomitus*. *Ructus. Ructatio & Vomitus quid.*

III. Vomitum semper, Ructationem subinde præcedere solet *Nausea*, sive propensio major vel minor ad Vomitum, licèt irritus sit nonnunquam ille vomendi conatus. *Nausea quid.*

IV. *Flatus* quidem propter materiæ suæ visciditatem adhærent magis Ventriculo, & difficiliùs excluduntur, unde sæpenumerò comitatur ipsos *Ventriculi Inflatio* & distensio molesta; quæ cessat, levaturve eructatis Flatibus. *Halitus* verò & *Vapores* faciliùs erumpunt è Ventriculo, nec nisi rarò *sonitum* edunt notabilem, ast *sibilum* duntaxat, dum sæpè satis sonori existunt *Ructus*, sonumque pro materiæ suæ visciditate majore vel minore efficiunt magis vel minùs fortem. *Flatus difficiliùs. Halitus faciliùs excuduntur, & cum sonitu.*

V. Habent autem *Ructus* ortum, vel 1. ex ipsis *Alimentis*, aliisve assumptis flatulentis, *Castaneis*, puta, *Pisis, Fabis, Rapis, Raphanis*, &c. vel 2. ex *Humore Pituitoso & Viscido*, tum in Ventriculo hærente & ab *assumptis Aromaticis* in flatus rarefacto; tum in tenui Intestino reperto & à *Bile* itidem in flatus diducto & ad Ventriculum propulso. *Ructuum causæ.*

VI. *Bilem*, utpote sale volatili & oleoso constantem, *internam* esse *Flatuum Efficiẽtem Causam* confirmat tum omne Sal Volatile, ac præsertim Oleosum, tum omnis Plantarum pars discutiendis flatibus apta, Semen imprimis, à quovis Pituitam viscidam in Ventriculo aut Intestinis habente usurpatum, & in principio quidem flatus excitans vel augens, tandem autem iterum dissipans. *Bilis flatuum causa efficiens.*

VII. Eorundem *Flatuum Materialem Causam* esse *Humorem Pituitosum & quidem Viscidum* patet tum ex *Causis* Ipsorum *Antecedentibus*, *Alimentis* consimilibus, *Lacte dulci, Piscibus*, ac præsertim *marinis*, *Animalium extremis*, pedibus puta, gelatinam viscidam continentibus, &c. tum ex ipsa eorum *Curâ*, per solam pituitosi & viscidi humoris correctionem ac eductionem tutò, fœliciterque absolvi solita. *Humor Pituitosus Viscidus, materia.*

VIII. Quemadmodum in Ructu Flatus tantùm, ita in *Vomitu* vel *Alimenta*, eaque nunc *cruda*, nunc *magis*, aut *minus fermentata*; vel *Humores* multifarii, *Aquosi, Serosi, Pituitosi, Biliosi, Atrabilarii*, &c. *Tenues*, *Crassive*; *Albi, Flavi, Virides, Cærulei, Atri*, &c. *Insipidi, Amari, Acidi, Acerbi*, *Dulces*, quandoque *misti*; *Fœtentes*, aut *Inodori*; *Acres, blandive*: Aliquando *Sanguis*, vel etiam *Pus*: Quin & quandoque *Alvi fœces* ad Ventriculum remeantes per gulam & Os nunc faciliùs, nunc difficiliùs effunduntur. *Quænã & qualia per Vomitum excludãtur.*

IX. Sequitur autem *Vomitus* omnis *Ventriculum* aut *primariò*, aut *secundariò affectum*, cum *in-* *Vomitus unde.*

verso ejusdem *Motu peristaltico* à *parte inferiore sursùm*.

Primariò. Secundariò.

X. *Primariò* est affectus *Ventriculus*, quando in ipso tantùm existit Vomitionis & inversi ejusdem Motûs peristaltici Causa; uti *Secundariò*, quando ab aliis partibus priùs affectis trahitur in *Consensum* Ventriculus, irritaturque ad Motûs sui peristaltici inversionem; sive hoc fiat *inverso* itidem aut *in totum*, aut *ex parte* saltem *motu Intestinorum peristaltico*; sive hoc accidat *agitato vehementer ac sursùm in Tussi gravi* unà cum *Abdominis Musculis Diaphragmate*.

Primariò Ventriculum affici 1. ab Inflammatione, Excoratione, aut Exulceratione. 2. Ab alimentis copiâ vel qualitate peccantibus. 3. Ab Humoribus Acribus.

XI. Afficitur ad Vomendum *primariò Ventriculus*, 1. quando *Inflammatus*, *Excoriatus* aut *Exulceratus* est; tunc enim à quovis Alimento excitatur facilè ad quamvis suam Contractionem violentam, ipsamque adeò Motûs sui inversionem. 2. quando *Alimenta assumuntur copiâ*, & imprimis *qualitate* suâ Ventriculo *gravia & molesta*, ideóque ipsum ad præternaturalem sui contractionem, contentorumque adeò exclusionem urgentia. 3. quando *Humores acres à Capite* in Ventriculum delabuntur, ipsumque *circa orificium inferius rodendo & mordicando* ad perversam sui contractionem, vomitumque incitant & tantùm non cogunt.

Ab inverso in totum Motu peristaltico fit Vomitus in Ileo.

XII. *Ab inverso in totum Motu Intestinorum peristaltico* in consensum trahitur & ad *Vomitum* adigitur Ventriculus in *Ileo* dicto Affectu gravissimo, in quo aliquando etiam injecta Enemata iterum per Os excluduntur.

Ab eodē ex parte tantùm in Cholerâ, &c.

XIII. Ab eodem *Motu ex parte tantùm inverso* excitatur Vomitus frequenter tum in *Cholerâ* dicto *Morbo*; tum in quâvis aliâ *vitiosâ Humorum in tenui Intestino Effervescentium propulsione sursùm*; tum in *impedito Fæcum alvinarum descensu*, huncque consequente earundem *regressu & ascensu*.

Vomitus in Vehementi Tussi.

XIV. In *vehementi Tussi*, *validâque Diaphragmatis conquassatione*, accedente *potenti Musculorum Abdominis contractione Vomitum* sæpiùs cōtingere notissimum; quod putamus fieri propter conjunctam tunc *Viscerum* omnium *in Abdomine contentorum compressionem sursùm thoracem versùs factam*, & ipsum *Ventriculum cum contentis* maximè *angentem*, atque ad Motûs naturalis inversionem urgentem.

XV. *Ventriculi Inflammationis, Excoriationis, Exulcerationisque Generatio* & *Curatio* petenda ex Generali Affectionum illarum Tractatione suo loco tradendâ.

Vomitus ab Assūtis quî curetur.

XVI. *Vomitus ab Assumptis* excitatus illorum exclusione factâ sedatur plerumque *sponte*; usurpatis saltem paucis tum *Aromaticis*, tum *Opiatis* compescitur, & sic *Curatur*. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Tinct. Cinnamom. ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥ß.
M.

Ejus Usus.

Accipiat per intervalla brevia Cochleare j. Æger, ac brevi cessabit Vomitus.

Humores acres purgandi & alterandi.

XVII. *Humores acres à Capite in Ventriculum delapsi*, inde *removendi purgantibus* sæpiùs memoratis; *corrigendive alterantibus* & acrimoniam noxiam temperantibus.

XVIII. Iidem *in Capite subsistentes*, aut ibidem *contemperandi*, aut *per nares*, aliasve *vias convenientissimas* etiam *Universales expurgandi* medicamentis non semel nominatis.

XIX. De cæteris *Affectibus Ventriculum in Consensum trahentibus* agetur inferiùs.

Vomitus Sanguinis curatio.

XX. *Vomitus Cruentus* à *Sanguine* ex Ventriculi, Intestinorumve Vasis ruptis, erosisve effluente ortus *curabitur*; conglutinatis denuò Vasis per *Misturam* sequentem, in aliis quoque *Sanguinis excretionibus* utilem.

Mistura.

℞. *Aq. plantaginis*, ℥ij.
cinnamomi, ʒvj.
Aceti stillatitii, ʒß.
Coral. rub. præp. ʒß.
Sanguinis Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hæc *Mistura* cochleatim sæpiùs assumpta curabit plerasque vasorum rupturas, & supra multorū exspectationem Sanguinis effluxum brevi tollet.

XXI. *Collectus* autem in *Ventriculo Sanguis* sponte ferè, suppresso ejus effluxu & vomitu deponitur per alvum. Quòd si metus sit à coagulato nimiùm Sanguine, addi poterit prædictæ *Misturæ Oculorum Cancri*, ʒß. ut & *Antimonii Diaphor.* ℈j. atque uti dictum usurpari.

Puris Vomitus curatio.

XXII. *Puris Vomitus* cùm sequatur ferè *Inflammationem Pancreatis*, alteriusve Partis vicinæ, aut *Ulcus* saltem notabile undecunque ortum, *Curabitur* in totum curato priùs Affectu primario, quod ex sequentibus petendum, atque interim *Misturâ*, quæ tum *Antimonium Diaphoreticum*, tum *Oculos Cancri* continebit, utendum sæpiùs; quin commodum erit subinde *Balsami Sulphuris Anisati Guttam unam* ex quovis Liquore assumere, tum ad *Pus temperandum*, tum ad *Partem primariò affectam* contra noxam ulteriorem muniendam, imò *sanandam*.

Flatuum curatio.

XXIII. *Flatuum Generatio ac Eructatio Curabitur*, 1. *vitando Alimenta pituitosa & flatulenta* dicta. 2. *Incidendo*, ac posteà *Educendo Pituitam viscidam* in corpore existentem. 3. *Temperando Bilem*, si fuerit *Acrior*. 4. *Discutiendo Flatus* jam genitos & molestos.

Pituitā incidentia.

XXIV. *Incidunt Pituitam Viscidam* tum *Acida*, tum *Aromatica* omnia & *Sale Volatili* prædita, sæpiùs memorata.

XXV. Eandem *Educunt Phlegmagoga* hinc inde in hoc Opusculo descripta.

Bilem temperare Spiritus Nitri.

XXVI. *Bilem Acriorem* in hoc casu præ aliis omnibus *temperat* optimè *Spiritus Salis Nitri*, ad duas tresve Guttas, ex misturâ conveniente, potuve ordinario assumptus.

Flatum Discutientia.

XXVII. *Flatus Discutiunt Aromatica* pleraque, ex quibus *Olea* possunt distillari, *Semina* præsertim, *Flores* ac *Cortices*: Palmam interim cunctis præripit *Spiritus Nitri*, omnibus modis utilis, dum & *Pituitam* & *Bilem* corrigit, *Flatusque* in sui generatione impedit, & genitos dissipat.

Spiritus Nitri Vires.

Flatus discutiēs & compescens Mistura.

XXVIII. Ad Flatus verò tam in Ventriculo, quàm Intestinis hærentes, molestosque compescendos, discutiendosque conducet *Mistura* sequens exemplaris loco Tyronibus servitura.

℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥ij.
Spir. Vini rectificati, vel
Aquæ vitæ Matthioli, vel
Spiritûs Carminat. nostri, ℥j.
Spir. Nitri opt. Gutt. xx.
Laud. Opiat. Gran. iij.

Ol.

Ol. Macis stillat. Gutt. vj.
Syr. Menthæ, ℥jß.
M.

Ej Usus. Hæc Mistura cochleatim sæpiùs, rariúsve, prout Dolores ac Tensiones magis, vel minùs urgebunt, assumatur.

Spiritus Carminativus Auctoris. XXIX. Quoniam *Spiritus Carminativi nostri* mentionem hîc fecimus, ejusdem Descriptionem Junioribus Medicis haud inviti communicabimus, postquam ipsius Vires summas cum magno Ægrorum nostrorum commodo multis jam annis sæpiùs sumus experti.

Spiritus Carminativus Sylvii.

℞. *Rad. Angelicæ*, ℥j.
Imperatoriæ,
Galangæ, an. ℥iß.
Fol. Rorismarin.
Majoranæ,
Rutæ hortens.
Basiliconis,
Summ. Centaur. min. an. M.ß.
Baccar. Lauri, ℥iij.
Sem. Angelicæ,
Levistici,
Anisi, an. ℥ß.
Zinziberis,
Nucis Moschat.
Maceris, an. ℥iß.
Cinnamom. ℥vj.
Garyophyllor.
Cort. Arantior. an. ℥j.
Concisis & crassè contusis affunde Spiritûs Vini Malvatici, vel *Hispanici*, ℥xl.

Ejus præparatio. Digerantur per biduum in M. B. Hinc ad siccitatem distillentur. Quicquid ascenderit Magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres partes quartæ distillentur.

Servetur Spiritus distillatus ad Usum.

Vires. Usus. XXX. Qui volet affundat residuo *Spiritûs Vini vulgaris*, sed *rectificati* ℥xx. atque post bidui digestionem iterum distillet, quandiu prodibit satis potens Spiritus, qui seorsim servetur, tanquam imbecillior priore, magnarum tamen ad discutiendos flatus virium, si, quemadmodum hîc factum, convenientibus Mixturis jungatur, aut addito Saccharo in Aquâ Rosaceâ vel Fœniculi dissoluto edulcoretur ad gratiam, usurpeturque purior & potentior.

Caput X.

De Chyli à Fæcibus alvinis Secretione læsâ.

Partes Alimentorum utiles ab inutilib. secerni, hasque excerni. I. QUemadmodum quævis Alimenta Fermentatione in Ventriculo perfici solita non indigent, Potus nempe aut Aquei, aut Spirituosi, aut priùs satis fermentati; sed *viscida* præsertim, partesque arctiùs connexas habentia, qualia sunt *Cibi* plerique, solidiores imprimis, & inter ipsos Panis quoque parùm vel nihil fermentatus; ita eorundem *Alimentorum Partes nutriendo corpori utiles nunc sponte, faciliùs saltem, nunc difficiliùs, nec nisi alterius beneficio Secedunt à cæteris* benè multis, ex Cibis maximam partem oriundis, *quæ* tanquam corpori reficiendo *inutiles* post aliquam in crassis Intestinis moram *Excernuntur iterum per alvum.*

Alimentis fermentatis admisceri Bilē, Succum Pancreaticum & Salivam. II. Alimentis ergò in Ventriculo Fermentatis, mox ad Intestina propulsis admiscentur ibidem quatuor utplurimum transversis sub Pyloro digitis & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus*, & *Saliva* quoque continuò deglutita, exiguamque in Ventriculo sano, Alimentisque vacuo moram nectens, quin confestim ad Intestina properans, & unà cum prænominatis Humoribus, si terminis *Helmontianis* impunè uti liceat, *Triumviratum* in Humani Corporis Oeconomiâ valdè notabilem instituentes.

Humorũ Triumviratus. Partis liquidioris Secessus à crassiore. III. His autem tribus ritè constitutis observatur admistionem istam consequi *Partis Liquidioris* & albicantis *Secessus à Parte Crassiore*, & pro Alimentorum, Medicamentorumve simul usurpatorum diversitate diversum colorem, consistentiamque nanciscente.

Illa pergit ad Cor. Hæc ad Intestina Crassiora. IV. *Pars tenuior, fluidior & albicans*, nobis per excellentiam *Chyli* nomine insignita, per Intestinorum Crustam Spongiosam, hinc & Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum pergit ad Cor; ut Sanguinis formam subeat; dum *crassior, tenacior & diversicolor Alimentorum pars* detruditur ad Intestina Crassiora, in quibus *Alvinarum Fœcum* nomen, formamque sortitur.

Bilis vis in hac secretione. V. *Bili* verò in *Secessu* illo promovendo *primas* tribuimus, quatenus *Sale suo Volatili & Oleoso* blandè *incidit* partes Alimentorum *Viscidiores*, *liberatque* ab ipsis *Fluidiores*, quin has facit *magis fluidas*, imò *fluentes*.

V. & Salivæ. VI. *Salivæ* autem adscribimus, quòd magis, magisque Alimentorum Fermentationem promovendo, eorundemque Viscitatem minuendo ad Secessum desideratum singulas reddat aptiores.

Nec non Succi Pancreatici. VII. Denique *Pancreaticum Succum* existimamus *Spiritu suo Sub-acido* eandem Alimentorum *Viscitatem pertinaciorem* potentiùs *solvere*, atque simul partes ipsorum *maximè Viscidas cogendo Fluidioribus* unà *confluendi*, mox & *perfluendi* occasionem præbere.

Horum requisita temperatio. VIII. Requiruntur autem ad beneficium tantum humano Alimento præstandum *Liquores hi terni* suo & quidem convenienti huic operi modo, graduque *Temperati*.

Primaria pars in Bile. IX. Primaria quidem *Bilem* constituens pars censetur mihi *Sal Lixivus*, tam per *Volatilem Spiritum*, quàm per *Oleum Temperatus*.

In Succo Pancreatico. X. *Succum* verò *Pancreaticum* constituens Pars primaria videtur mihi *Acidus Spiritus Spiritu Volatili* præsertim *Temperatus*.

In Saliva. XI. *Salivæ* pars potissima licet *Aqua* meritò statuatur, non est tamen illa, quæ Chyli Secessum maximè promovet, ast *Contemperatus* in ipsa per *Spiritum Volatilem* tum *Spiritus Acidus*; tum *Sal Lixivus*.

Partes illæ hîc spectandæ. XII. Quamvis enim plura in Singulorum præfatorum Liquorum constitutione concurrere putem, potissimas tamen in præsenti Secessu absolvendo partes judico modò memoratas.

Vitiosa secretio unde. XIII. Quoties proinde *Humorum horum trium Unus, vel Duo, vel Omnes malè sunt constituti*, toties *Vitiosa* contingit *Chyli à Fœcibus Alvinis Secretio*: quæ itidem *Alimentorum perperam Fermentatorum vitium* consequi potest.

Quotuplex. 1. Abolita. XIV. Observatur verò dicta Secretio lædi. 1. quando *Nulla* fit, & Alimenta fermentata licèt, & ad pultis consistentiam, formamque deducta

deducta Propelluntur sensim per alvum albentia, nec ullâ Bilis flavedine tincta, concurrente tunc brevi Universi Corporis Tabe, Viriumque omnium prostratione notabili, & quidem in *Cœliaci* vulgò dicti *Affectûs* priori specie, quam distinctionis causâ *Ictericum Alvi Fluxum* nominari posse Lib. hujus Cap. 13. dicemus.

2. Diminuta. XV. Læditur eadem *Secretio* 2. quando *parcior* fit & *Diminuta*, gradu tantùm à modò memoratâ specie differens: in quâ Fœces Alvinæ pultis consistentiam quidem servant, plùs minùs tamen tinctæ prodeunt, accedente tardiùs Corporis Contabescentiâ, Viriumque Languore.

3 Depravata. XVI. Læditur eadem *Secretio* 3. quando *inutilia quoque ac ideò noxia ex parte Alimentorum fæculentâ secreta* unà cum Chylo pergunt ad Sanguinem: quam speciem si quis *Auctam*, *Depravatamve* vocaverit, parum interesse puto, dummodò ita de ipsâ re constet, ut exinde Cura conveniens institui queat.

Abolitæ causæ. XVII. *Aboletur Chyli* à Fœcibus alvinis *Secretio*, vel ipsorum *Alimentorum* Assumentis constitutioni peculiari incongruentium, aliásve *vitiosè Fermentatorum*, vel laudatorum Humorum *Bilis*, *Succive Pancreatici*, aut *Salivæ* culpâ.

Alimenta incongruentia. XVIII. *Incongruentia*, vel potenter fastidita *Alimenta*, uti *non fermentabuntur* facilè, ita *nec in partes utiles ac inutiles se posteà secerni* patientur.

Cruda. XIX. *Alimenta* etiam *optima*, & unicuique aliàs convenientia & gratissima, si quâcunque aliâ de causâ *permanserint cruda*, nec proinde ad suarum partium Secessum Fermentatione debitâ præparata fuerint, *frustrà expectabitur Chyli Secretio à Fæcibus alvinis*.

Eorum partes quasdam utiles præparatione ulteriore indigere ad secretionem. XX. Ex *Alimentis debitè fermentatis*, quamvis *Partes maximè Volatiles ac Spirituosæ*, unà cum *Aqueis sponte forsan Secedant* à cæteris, possintque transcolari in Lacteas Venas, *Oleosæ* tamen, *Salinæ*, *Acidæ*, *Terreæ*, aliæque corpori *alendo* *itidem utiles ac necessariæ* ulteriore indigent ac novâ præparatione antequam *Viscidioribus*, *Austerioribus*, aliisque ad corpus benè nutriendum *minus aptis* valedicere possint.

Sal Bilis volatile iners. Ejusdem defectus. Causæ Icteri. XXI. Hanc *Secretionem frustrà desiderabis*, quoties aut *iners* fuerit *Sal Bilis Volatile*, aut ipsa *non deferetur ad Intestina Bilis*; quorum alterutrum locum habet in *Morbo Regio*, sive *Ictero*, in quo idcircò albicantia, nec tincta prodire solent Alvi Excrementa.

Hoc Sal unde fiat iners. XXII. *Iners* fit *Sal Bilis Volatile*, ob assumpta diutiùs & copiosiùs *Alimenta* multùm *Viscida* vel simul *Pinguia*, quin & quandoque *Spirituosa*, ipsumque adeò Vini Spiritum; cujus abusum non infrequenter excipit æquè Morbus regius, quàm Ascites Hydrops. Quod citiùs & potentiùs fiet, si *Medicamenta*, vel potiùs *Venena* Volatilem Bilis Salem infringentia fuerint introsumpta, vel forinsecùs admissa.

Bilis defectus unde. XXIII. *Non defertur ad Intestina Bilis*, propter *Obstructum* vel à *Bile in Calculos*, *crustamve calculosam concrescente*, vel à *Pituitâ Viscidâ Ductum Bilarium Intestinalem*.

Pituita ductum bilarium obstruens unde. XXIV. *Pituita* ista *Viscida* vel Ipsi potuit esse *Bili admista*, & Ductui sensim magis magisque adhærens tandem ipsum in totum Obstruere; vel unà *cum Succo Pancreatico delata* in *utriusque Ductûs* Bilarii & Pancreatici *concursu* concrescere, atque Bili præsertim, ad ipsam nempe incidendam minùs potenti, exitum præcludere; vel *in tenui Intestino existens*, idem *Orificium opplere*, atque Bili saltem exitum negare.

XXV. Nunquam Ego à *Solo Succo Pancreatico*, vel *Salivâ vitiatis Aboleri* posse puto hanc Chyli Secretionem: quamvis eorundem *Visciditate* ac *Inertiâ* promoveri posse judicem illum Defectum, atque *Diminui* aliquando illam *Secretionem*. *Quomodò à Succo Pancreatico vel Salivâ vitiatis lædatur hæc Secretio.*

XXVI. *Visciditas* verò ac *Inertia Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* expectanda est à nimio & protracto Usu *Alimentorum Viscidorum* ac imprimis *Marinorum Piscium*, Ipsiusque *Panis* non satis pisti, vel fermentati, vel cocti, rerumque aliarum valdè *Pinguium*, &c. *Inertia Succi Pãcreatici & Salivæ unde.*

XXVII. *Diminutæ* quoque Partium Alimenti Utilium ab Inutilibus *Secretionis Causa* frequentior est ipsa *Bilis parcior* vel *Inertior* ad tenue Intestinum descendens, ob Causas modò memoratas, sed leviores. *Diminutæ Secretionis causa.*

XXVIII. *Secretionis* verò *Depravatæ*, *Auctæve Causas* qui prædictis contrarias dixerit, non facilè falletur. Nam 1. *Alimenta* uniuscujusque Constitutioni *maximè convenientia*, & avidiùs expetita præ aliis faciliùs, citiùsque, imò ampliùs fermentabuntur, ac proinde *solito plus de suo* tribuent Chylo. *Depravatæ aut Auctæve causæ. 1. Alimẽta convenientia.*

XXIX. Eadem interim si fuerint *Succi planè laudabilis*, vix aliquam corpori afferent noxam, nisi metuatur inde forsan *Plethora* & *Habitus Athleticus*. *Succi laudabilis Unde Plethora & Habitus Athleticus.*

XXX. *Eadem*, si fuerint *Succi minus laudabilis*, facilè *Cachexiam* inducent, nec tum convenienter nutrietur Corpus Continens, aut reficientur Vires, quas in Contentis maximam partem consistere putamus. Hinc fieri existimamus, quòd aliquando reperiantur nonnulli, qui & appetunt, & digerunt Alimenta multa, minúsque laudabilia, interim sensim Contabescunt & Deficiunt, aut Cachectici fiunt. *Succi minus laudabilis Unde Cachexia, & Tabes.*

XXXI. 2. *Alimenta modo medio se habentia*, hoc est, non minùs excrementitias, quàm nutritias partes continentia & aut *minori quantitate*, *parciúsve* assumpta, aut *Condimenti*, *Medicamentive alicujus* simul usurpati ope potentiùs fermentata tum faciliùs, tum copiosiùs proment partes suas Liquidas, etiam Excrementitias, unà cum Chylo Cor versùs transcolandas, transferendasque; hinc & Nutritioni quovis modo vitandæ occasionem daturas. *2. Alimenta modo medio se habentia &c.*

XXXI. 3. *Bilis naturali acrior* plus solvet ac eliciet ex Alimentis probè licet fermentatis, quàm decebat; unde Chylum quoque minùs laudabilem futurum quis non videt? *3. Bilis acrior.*

XXXIII. 4. *Salivam*, sive ex ipsâ ortam *Pituitã*, *Succumve Pancreaticum* eatenus hoc malum producere posse putem, quatenus Spiritu Volatili abundantes Alimenta in Ventriculo abundè fermentata ulteriùs, adeóque nimiùm fermentant, dũ per Intestina feruntur, atque sic ad inutiles quoque ac noxias partes unà cum laudabili Chylo secernendas, & in lacteas deducendas ansam præbent. *4 Saliva, & Succus Pãcreatic⁹, Spiritu Volatili Abundantes.*

XXXIV. Major autem hîc noxa expectanda, quando vel Bilis, vel Saliva, Succusve Pancreaticus tantùm peccant; minor, quando simul peccant, quoniam tunc se mutuò ferè temperant. *Major noxa quando singulus, minor quando omnes humores peccant.*

XXXV. *Curabitur Abolita Chyli Secretio* vel ipsorũ *Alimentorũ*, vel *Fermentationis* culpâ orta, eorundem *Emendatione*, de quibus actum suprà. *Abolita Secretio qui curetur.*

XXXVI. Cu-

Quando Bilis est iners. XXXVI. Curabitur eadem ob *Bilis inertiam* producta, usurpando sæpiùs *Sal Volatile Acrius*, undecunque tandem paratum, vel *Plantas aromaticas acriores, Cochleariam, Nasturtium, Sinapi, Raphanum rusticanum*, &c. Quibus & Visciditas Bilis corrigetur, & Sali Acrimonia sua restaurabitur.

Quando deficit. XXXVII. Curabitur eadem ob *Bilem ad Intestina non delatam*, 1. *Solvendo Bilem* in Calculos concretam, per *Succum Graminis*, & imprimis per *Nitri Spiritum* Calculos quosvis Solventem, &c. 2. *Incidendo Pituitam, Obstructionem* in Ductu Bilario Intestinali facientem, per modò dicta, & quævis alia sæpiùs laudata, tum *Acida*, tum *Sale Fixo*, vel *Volatili prædita*, sive pura, sive simul mista; qualia sunt *Sal tartari vitriolatum, Sal armoniacum*, &c.

XXXVIII. Desistendum autem ab ulteriori usu *Alimentorum Viscidorum*, quin *Condimenti* loco usurpanda frequenter modò memorata *Aromatica, Sinapi, Raphanus rusticanus* & similia, quò sensim corrigatur ubivis occurrens *Pituita Viscidior*.

XXXIX. Idem non minùs fæliciter præstant *Salia Volatilia* inter prandendum ac cœnandum ex Vino, aliove Potu aliquandiu assumpta; sicut non semel dictum.

Diminutæ curatio. XL. *Curabitur* eâdem ratione, iisdemque mediis, & quidem faciliùs *Diminuta Chyli Secretio*.

Vt & Auctæ vel Depravatæ. XLI. *Curabitur* tandem, *Aucta, Depravatave* Alimentorum Secretio, 1. *Assumendo Alimenta Fermentationis* aliquantò *difficilioris copiâ* saltem solito *majore*, si fuerint *Fermentationis facilis*; atque tunc *abstinendo* sedulò à *Condimentis Fermentationem promoventibus*; quin potiùs usurpando quædam *ipsam impedientibus, Coralia, Cretam*, &c.

Bilis acrior quâ temperetur. XLII. *Bilis acrior temperabitur* potentiùs quovis *Acido*, & imprimis *Austero*, *Omphacio* puta, *Berberorum, Granatorumve Succo*, &c. Vt & *Viscidis*, tum *Alimentis, Piscibus*, marinis præsertim, tum *Medicamentis, Amygdalis dulcibus*, ipsarumque adeò Emulsione, &c.

Saliva, Succusque Pancreaticus Spiritu volatili abundãs quâ emendetur. XLIII. *Saliva, Succusve Pancreaticus Spiritu volatili abundans*, & hactenus hîc peccans emendabitur abstinendo à copioso saltem usu *Potûs generosi* & Spiritu volatili turgentis, substituendo in ejus locum magis *Aqueum & Subausterum*, nî aliud quid hoc vetet.

CAPUT XI.

De Vitiosâ Bilis, & Succi Pancreatici unà cum Pituitâ continuò excitatâ in tenui Intestino Effervescentiâ.

Effervescentia in tenui intestino. I. NOn tantùm, quando è Ventriculo ad Intestina propelluntur Alimenta fermentata, *Confluunt* quoque *in Tenue Intestinum Bilis & Succus Pancreaticus*; verùm *continuò*, adeóque illo etiam tempore, quo nullum assumptum, vel ad Intestina deductum est Alimentum, eò feruntur, ac *necessariò ibidem propter partium suarum dispositionem subcontrariam in Concursu suo Effervescentiam excitant*, in Sanitatis quidem statu, hoc est, quandiu benè dispositus, temperatusque est uterque, *blandam & Naturæ amicam*; ubi verò alteruter, aut uterque imtemperatus est, & acrior, *vitiosam & noxiam*. *Naturalis & Præternaturalis*

Quando Pituitæ, Bilis, & Succi Pancreatici partes ad Cor, quando ad Intestinum crassum pergant. II. Quoniam verò secundùm Naturam semper observatur *Pituita* in tenui Intestino consistens, atque à *Salivâ* continuò deglutitâ originem suam ducens, cujus quoque nomine mutationem aliquam patiatur prædicta *Effervescentia*: censeo in illo binorum horumce Humorum Confluxu dissolvi *Pituitæ* Intestini tenuis parietibus adhærentis *partem Fluidorem*, eandemque cum maximâ *Bilis, Succique Pancreatici* concrescentium parte junctam penetrare in Lacteas Venas usque ad Cor; dum *pars* ejusdem *Pituitæ tenacior & viscidior* cum aliquâ reliquorum *Humorum parte* itidem *viscidiore* pergit sensim ad Intestinum crassum, ibidemque *Alvinis Fœcibus* admista easdem viscidiores facit & flaviores.

Sanguinis Consistentia unde. III. Hic ex *Bile, Succo Pancreatico, & Pituitâ Salivariâ ortus Humor Triumviralis*, & cum *Lympha* properans ad Cor, videtur mihi *Consistentiam & Coagulationem Sanguini* largiri *naturalem*; quemadmodum *eidem* variis modis *vitiato* tribuendam puto plerumque *vitiatam* quomodocunque naturalem *Sanguinis Consistentiam*.

Pancreatis Succum esse Acidum. IV. *Effervescentiam* idcircò illo Ternorum istorum Humorum confluxu excitari arbitror, quòd non tantùm ex variis Affectibus homini præter naturam obvenientibus concludi putem *Acidum* esse *Pancreatis Succum*, sed illud ipsum *Ingeniosissimi Anatomici, Regneri de Graaf*, Discipuli mei Charissimi, industriâ evictum sit abundantissimè; uti patet ex Ejusdem de *Succi Pancreatici Naturâ & Usu Dissertatione*, Anno superiore in hâc Academiâ sub meo Præsidio publicè disputatâ.

Effervescentia hac probatur. V. Talem namque, hoc est, *quovis modo, vel gradu Acidum Pancreatis Succum* impossibile est commisceri cum *Bile, Amarâ & Sale volatili abundante*, quin mox excitetur inde *Effervescentia*, infinitis ex Chymiâ & aliunde petendis exemplis confirmanda.

Qualis in Sanis, qualis in Ægris. VI. Hanc Effervescentiam prosperæ valetudinis tempore admodùm blandam esse vel inde paret, quòd nullus sit ejus Sanis sensus; qui tamen in Ægris tam sæpè tam est manifestus & atrox, ac per lancinationes, distensiones, tormina, frigora, æstus, ebullitiones &c. tum in regione lumbari, tum in sinistro hypochondrio, tum in universo quandoque abdomine se prodens.

Effervescentia hæc vitiosa 1. Ratione Bilis Acrioris & Salivæ. VII. Multifariè verò *Vitiosa* existit prædicta *Effervescentia* 1. ratione *Bilis Acrioris & Salivæ*; unde *Sitim* sæpiùs augeri, atque *Diarrhœam* plerumque originem trahere arbitror.

2. Ratione Bilis pinguioris. VIII. 2. Ratione *Bilis* naturali *Pinguioris*, unde *Ardorem in regione Lumbari* tantùm, aut in *universo* præterea *corpore* produci existimo.

3. Ratione Succi Pancreatici Acrioris. IX. 3. Ratione *Succi Pancreatici Acidioris & Acrioris*; unde cæteris paribus *Frigus* excitari puto plerumque in nominatâ *Lumborum regione*, ac postmodùm in *universum* distribui *corpus*; quod manifestum est in omni penè *Intermittentium Febrium principio*.

4. Ratione Succi Pancreatici Austeri & Acerbi. X. 4. Ratione *Succi Pancreatici Austeri & Acerbi*, cui adscribo tum similium Halituum *Hypochondriacam Suffocationem* producentium, tum *Dolorum* Intestina mirè *torquentium* ac *contorquentium* ortum.

5. Ratione Pituitæ Viscidioris. Vnde Flatus & Sanguis Melancholicus. XI. 5. Ratione *Pituitæ Viscidioris*, ex quâ generari solent *Flatus* similes, ac Intestina, Ventriculumque, aliasve subinde partes distendentes, imprimis quando concurrit *Bilis Acrior*; a-

liàs enim *Sanguis* producitur *tenax*, *viscidusque*, *Melancholici* nomine notus.

Dolores in tenui intestino à Bile & Succo Pãcreatico Acribus. XII. Vbi & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus* simul peccant *Acrimoniâ propriâ*, *Dolores* excitantur in tenui Intestino atrocissimi, & non raro ipsis copulantur vel *Cholera morbus*, vel *Dysenteria*, &c. ac semper ferè *inordinata Febris*: de quibus omnibus suo agemus loco.

Ex Pituitâ viscidâ multi morbi. XIII. Vbi præterea *Pituita* existit valdè *Viscida*, vel aliàs *Vitiosa*, ibi *Affectionis*, *Suffocationis*, aut *Melancholia Hypochondriaca*, *Scorbuti*, *Colica*, aliorumque *Affectuum affinium* & quidem graviorum generatio indies se prodit, & verò nunc hâc, nunc illâc, sæpiúsque mutabili formâ.

Ex hâc vitiosâ Effervescentiâ innumeri Morbi. XIV. De *Affectibus* certè *innumeris* penè ex *Vitiosa ternorum* horumce *Humorum* in tenui Intestino confluentium *Effervescentiâ* ortis agetur per universam ferè praxin Medicam, postquam ab illâ dependent *plerique*.

XV. Producuntur enim non tantùm ex illâ miscellâ vitiatâ *Humores noxii*, quin non raro *Flatus*, *Halitus*, vel *Vapores pravi*, plurima homini damna afferentes.

Terni hi humores Medico investigandi. XVI. Interest proinde, ut quivis Medicus pro re natâ scrutetur ac investiget sedulò trium horumce *Humorum* naturam & qualitates tum naturales ac temperatas, tum præternaturales atque à temperie propriâ recedentes, noxasque homini infinitas ferentes.

Affectus ex hâc Effervescentiâ noti, eorum productio ignota. XVII. Effectus sanè & Affectus ex vitiosa illa Effervescentia procedentes notissimi sunt & quotidiani, quamvis eorundem ratio & generatio magnam partem nos adhuc lateat.

Bilis Acrior unde. XVIII. *Bilis Acrior* sequitur 1. *Alimenta Acriora*, acribus saltem & valdè aromaticis condita. 2. *Aërem æstivum*, vel quâvis aliâ de causa *æstuantem*. 3. *Corporis Motum Vehementiorem*. 4. *Vigilias nimias*. 5. *Iram & Curas* frequentiores. 6. *Alvum adstrictiorem*.

Bilis Pinguior unde. XIX. *Bilis Pinguior* debetur imprimis *Alimentis similibus* copiosiùs assumptis, *Oleo*, *Butyro*, &c. ut & *Medicamentis*, aut Medicamentosis Aromaticis valdè Oleosis sæpiùs, diutiúsve usurpatis, *Oleis stillatitiis*, ut & *Vini Spiritui*, cum Oleosis præsertim parato, *Anisato* puta, &c.

Succi Pãcreatici Aciditas unde. XX. *Succi Pancreatici Aciditas excedens* oritur 1. ex *Alimentis*, *Condimentis* aut *Medicamentis* similibus, abundantiùs, sæpiúsve aut diutiùs usurpatis. 2. ab *Hyberno*, *frigidiore* saltem & *asperiore Aëre*. 3. à *Metu* ac *Mœrore* quovis, Animique *Solicitudine* gravi. 4. à *Vigiliis* perseverantibus, Spiritusque Animales consumentibus, ac per consequens quorumvis Humorum acrimoniam intendentibus. 5. à vehementi, continuatoque *Corporis Motu*, eosdem Spiritus exhauriente. 6. ab *Alvo adstricta*.

Ejusdem Austeritas unde. XXI. *Succi Pancreatici Austeritas* oritur præsertim ex *Alimentis*, vel *Condimentis* potiùs, *Medicamentisve* similibus, ac *immaturis Fructibus* perperam usurpatis, *Pomis*, *Pyris*, *Mespilis*, *Castaneis*, *Olivis*, *Omphacio*, *&c.* ut & à *Mœrore gravi* ac diutiùs perseverante, imprimis cum *Solicitudine* juncto.

Pituita Viscidior unde. XXII. *Pituita Viscidior* originem suam debet 1. *Alimentis similibus*, *Piscibus* marinis præsertim. 2. *Aëri* humido, nebuloso & uliginoso. 3. *Vita desidi*, *ac sine Curis*, accedente *Somno multo*. 4. *Corporis quieti* ac segnitiei. 5. *Animo Meticuloso* & ignavo. 6. *Tarda* plerumque Excrementorũ *Excretioni*.

Effervescentiæ hujus vitiosæ curatio. XXIII. *Curabitur* omnis memorati *Triumviratûs Effervescentia vitiosa*, *Corrigendo*, *Expurgandove Causam* ipsius *Internam*, & *Vitando*, *Emendandove Externam*: considerando sedulò, an una duntaxat, an plures simul peccent.

XXIV. Quæ *Bilem Acriorem Corrigant*, proposuimus cap. 1. §. 11. & seq. Quæ eandem *Evacuent*, cap. 2. §. 41. & seq.

Bilem pinguiorem quęnam corrigant. XXV. *Bilem* justo *Pinguiorem Corrigemus*, & *abstinendo ab usu Pinguiorum*, & *usurpando* frequentiùs *Acida*, sed *temperatiora*, imprimis ad Alimentorum condituram, *Succum* nempe *Citri*, *Arantiorum*, *Granatorum acidorum*, *Berberorum*, *Ribesiorum*, *Omphacium*; vel admiscendo eorum aliquid cum *Potu ordinario*, ac præcipuè *Spiritum Salis vel Nitri dulcem*, &c.

XXVI. Quæ *Succum Pancreaticum Acidiorem infringant*, *temperentque*, peti possunt ex Libri hujus Cap. 2. §. 17. & seq.

Succum Pancreaticũ quænam corrigãt. XXVII. Eundem *Austeriorem* præ aliis omnibus *Corrigere* comperi hactenus *Spiritum Salis Armoniaci*, omnemque alium *Salem Volatilem*, ac præsertim *Oleosum*, quovis tempore ex Vino, aliove Liquore convenienti sæpiùs usurpatum.

XXVIII. Eundem *Correctum ac Temperatum Evacuamus* commodè *Hydragogis*, de quibus egimus Cap. 7. §. 53. & seq.

XXIX. *Pituitam Viscidam Emendant* plura, de quibus actum à nobis Cap. 2. §. 28. & seq.

XXX. Eandem *Educunt Phlegmagoga*, quæ ibidem §. 29. 33. & seq. notavimus.

Externæ causæ vitandæ & vitãdæ. XXXI. *Externas Causas* faciliùs vetat Medicus, quàm vitat Æger; monendus tamen à Medico, ne in Se posteà devolvat continuati peccati culpam.

Alimenta per condimẽta corrigenda. XXXII. Quæ autem in totum vitari non possunt *Res non naturales*, non satis naturaliter occurrentes, quantùm fieri poterit, Corrigantur, *Alimenta* præsertim per *Condimenta* convenientia, & noxam ipsorum emendantia, non semel hîc & alibi memorata.

Aër peccans quibus temperetur. XXXIII. *Aër*, *si æstuet*, *Aquâ purâ*, *Plantis refrigerantibus* dictis, earundemve Decoctis, *Aceto*, & similibus temperetur; *Humidus* autem ac *Nebulosus*, *Igne lucido*, *Plantisque Aromaticis* corrigatur.

Vigiliæ moderatæ sint. XXXIV. *Vigilia* sunto pro cujusvis constitutione *moderata*.

Corporis motus mediocris. XXXV. Sic *Corporis Motus* esto *mediocris*.

Animus ab omni Affectu gravi liber. XXXVI. *Animus* autem esto ab omni *Affectu gravi liber*; liberetur saltem ab ipso, quantùm licet: quod nunquam *Medicamentis*, semper obtinetur *Rationum* undecunque conquisitarum vi ac pondere: quibus proinde, tanquam *Instrumentis* labefactatæ Hominis Valetudini restaurandæ non tantùm utilibus, sed planè necessariis, non minùs utitur *Medicus* prudens ac peritus, quàm *Theologus*, *Iurisconsultus*, vel *Orator*.

Alvus laxa quibus præstetur. XXXVII. *Alvus*, quantùm commodè licet, *servetur aut præstetur Laxa*, tum *Alimentis* uniuscujusque constitutioni peculiari maximè convenientibus, tum quandoque *Medicamentis Laxantibus* dictis, *Prunis*, *Passulis Minoribus*, *Cremore Tartari*, *Syrupo Rosarum solutivo*, & similibus.

Suppositoria alvum solventia. XXXVIII. Potest quoque *Alvus Solvi*, tum solicitando ipsam per *Suppositorium* ex cocto Melle atque Sale marino, gemmeove paratum,

tum, aut ex *Aluminis* rupei frustulo in longum conciso concinnatum & Oleo aliquo illitum, tum per *Clysterem* Emollientem ac subinde Flatus discutientem injectum, Cujus formula esto sequens, aut similis.

Clyster Emolliēs ac Flatū discutiēs.

℞. *Rad. althaeæ* ℥ ij.
fol. malvæ.
summ. melilot. an. M. j.
Coq. in aq. hordei,
In colatur. ℥ viij. *dissolv.*
Elect. Diacatholici, vel
Diapruni solut. vel
Bened. laxat. ℥ j.
Ol. rosati, vel
Lilior. alb. ℥ ß.
M. f. Enema, quovis tempore injiciendum, ac per hora dimidium, aut circiter in corpore tenendum.

CAPUT XII.

De contentorum per Intestina propulsione, atque Expulsione læsâ & in specie de Alvo adstrictâ.

Fæces Alvinæ excerni per Anum.

I. ET *Alimenta* in Ventriculo præparata, & *Saliva* continuò deglutita, hinc per Ventriculum ad Intestina delata, & *Bilis* ex suo Folliculo per Ductum Bilarium Intestinalem, & *Succus Pancreaticus* per proprium Ductum ad Intestina properans, & *Miscella* ex hisce omnibus exurgens, ulteriùs *propelli* debent per longam Intestinorum fistulam, donec, transmissis ubique per Lactea Vasa utrique corpori nutriendo *Utilibus partibus*, *Inutiles* ac *Fæcum Alvinarum* nomine notæ tandem *Expellantur*, *Excernanturque per Anum.*

Quot modis hæc excretio lædatur.

II. Hæc variorum tam secundùm, quàm præter naturam *Intestinis Contentorum Propulsio atque Expulsio* variis lædi solet modis; dum vel 1. *Segniùs, parciúsve*, accidit; vel 2. *Citiùs, sæpiùs, copiosiúsve* contingit; vel 3. cum *Dolore ac cruciatibus* absolvitur; vel 4. *Viâ non debitâ* perficitur.

Alvus adstricta.

III. *Segnius, parciúsve* accidit in *Alvo* plus minùs *Adstrictiore.*

Alvi fluxus.

IV. *Citiùs, sæpiùs, copiosiúsve* contingit in quovis *Alvi Fluxu.*

Excretio cum dolore.

V. Cum *Dolore* absolvitur in *Ventris Torminibus, Colicâ, Dysenteriâ, Tenesmo*, &c.

Viâ non debitâ.

VI. *Viâ non debitâ* perficitur in *Cholerâ morbo, Ileo*, aliisque *Vomitionibus* ab Intestinis productis, ut & in *Vulneribus* ac per tunicas penetrantibus *Intestinorum Ulceribus.*

Ad Alvum adstrictam pertinere segniorē propulsionem, & parciorē expulsionem.

VII. Ad *Alvum Adstrictiorem*, de quâ hoc agemus Capite, revocamus tam *Segniorem Contentorum Propulsionem*, quàm *rariorem*, & *parciorem* ipsorum per Anum *Expulsionem.*

Quæ quando fiant.

VIII. *Segnius* procedit *Contentorum Propulsio*, hinc & *Rarius* eorundem *Expulsio* per intestina, quando secundo, tertio, quarto demum die, tardiúsve adhuc deponuntur Alvi Excrementa, quæ quotidie semel saltem excerni oporteret.

Et unde

IX. Evenit autem id, quoniam sunt *Contenta* & propulsa *Viscidiora*, vel *magis Indurata, Exsiccatave.*

Viscidi-tas fecū unde.

X. *Visciditatem* suam debent Contenta *Rebus non naturalibus* Capite proximè præcedente narratis.

Vi & earum durities.

XI. *Duritiem* autem, tum *Alimentis similibus, Osseis, & Cartilaginosis*, tum *Flatibus austeris*, Consistentiam Contentis firmiorem concilian-tibus.

Nec non siccitas.

XII. *Siccitatem* habent Contenta propter *Chylum copiosius elicitum*, & quandoque propter *Potum pauciorem* cum *Pane multo* usurpatum.

Parcior Excretio unde.

XIII. *Parcius* prodeunt *Alvi Excrementa*, quia eorum *pars aliqua* secreta est ac in *Lacteas Venas propulsa* unà cum Chylo, de quo vitio actum Cap. 10. vel *aliâ & indecenti via excluduntur*, tam in *Vomitu* præternaturali ab Intestinis ortum habente, quàm in *Vulnere*, aut *Ulcere Intestinorum* notabili.

XIV. Pleraque ad hujus Affectûs *Curationem* facientia proposita sunt in superioribus, præsertim quæ *Visciditati Humorum, Flatuumque emendandæ* conveniunt.

Excrementa indurata quibus emolliantur.

XV. *Excrementis* prætereà *Induratis Emolliendis*, ac *Viscidioribus Dissolvendis* plurimùm confert *Clyster ex Lacte Vaccino* tepido & pauco *Melle* paratus, injectus, & aliquandiu retentus, sic enim non tantùm emollita Excrementa educuntur, sed *Flatus* quoque ad exitum facilem alliciuntur, ad Subsidentiam saltem disponuntur.

XVI. Potest quoque *Clyster* superiori Capite præscriptus ad laxandam alvum subinde infundi; aut *Suppositorium* conveniens immitti, quale ibidem novavimus ex *Alumine crudo*, quod præfero cæteris omnibus.

CAPUT XIII.

De Alvi Fluxu.

Alvi fluxus quid

I. QVoties *citiùs*, ac præsertim *sæpiùs*, aut *copiosiùs*, quàm solebat & decebat, contingit *Contentorum per Intestina Propulsio*, atque *Expulsio*, toties *Alvi Fluxu* laborare dicitur homo.

Ejus species.

II. Distinguitur autem *Alvi Fluxus* in species diversas, & imprimis ratione *Excreti diversi* Nam.

1. Lienteria.

1. Excernuntur aliquando ipsa *Alimenta*, Cibus, Potusque, *cruda*, nec mutata, sed qualia fuerunt, si non assumpta ore, deglutita saltem per gulam, in Affectu *Lienteria* dicto.

2. Alvi fluxus Ictericus.

III. 2. Excernuntur aliquando eadem *Alimenta, fermentata* quidem ac debitè immutata in Ventriculo, *non* tamen *Secreta*, & in *Chylum, Fæcesque Alvinas separata* in ipsis Intestinis, verùm *pultacea* adhuc & *albicantia*, qualia sæpenumerò excernere solent Icterici; unde non ineptè hunc *Alvi Fluxum Ictericium* appellari posse autumem, alteram nempe *Affectionis Cœliacæ* dictæ speciem.

3. Chylosus.

IV. 3. Excernuntur aliquando *Alimenta* tum *fermentata*, tum in *Chylum, Fæcesque alvinas secreta*, sed *simul adhuc Confusa*, in alterâ *Cœliacæ Affectionis* specie; quàm *Chylosum Alvi Fluxum*, distinctionis majoris ergò, nominare quid vetat?

4. Diarrhaa Biliosa.

V. 4. Excernuntur aliquando sæpè, aut copiosè, non quidem Alimenta, sed *Humores Aquei & Biliosi*, in *Diarrhæa* sive *Alvi Fluxu Bilioso* inde dicto.

5. Diarrhœa Pituitosa & Serosa. VI. 5. Excernuntur aliquando frequenter ac copiosè *Humores Pituitosi*, sed *crassi*, & *viscidi* in *Diarrhœâ Pituitosa* inde dictâ; aliquando tenues ac *Serosi*, nunc blandiores, nunc acriores, in *Serosa* ideò dicendâ.

6. Alvi fluxus Pinguis. VII. 6. Excernuntur aliquando *Pinguia* & *Oleosa* Excrementa, in *Alvi Pingui* seu *Vnguinoso* inde nominando.

7 Dejectio Cruenta; & Fluxus Hepaticus. VIII. 7. Excernitur aliquando *Sanguis purior*, in *Dejectione Cruenta*, ad quam referendum puto *Hæmorrhoïdum Fluxum*: aliquando *Liquor Carnium loturæ similis*, in *Fluxu Hepatico* dicto.

8. Dysenteria, & Tenesmus. IX. 8. Excernitur aliquando *Pus* & *Materia Purulenta*, vel *Saniosa*, in quâvis *Dejectione Purulenta* dictâ, & *Dysenteriæ* familiari; ad quam *Tenesmus* ex parte saltem videtur referendus, ex parte ad Pituitosam dejectionem: postquam *perpetuus est desidendi, dejiciendique Conatus, cum Excretione pauca tum mucosa, tum purulenta.*

Causa Lienteriæ. X. Cùm in *Lienteria* & nō mutata, & paulò postquam fuêre assumpta, excludi soleant Alimenta, *Ventriculi* ad admissorum expulsionem mox assurgentis *culpa* eam contingere apparet; de quo Affectu, ejusque Causis ac Curatione actum est suprà Cap. 6.

Alvi fluxûs Icterici. XI. Cùm in *Alvi Fluxu Icterico* Alimenta excludantur satis Fermentata, manifestum fit, procedere Ipsum à *Chyli*, *Alvinarumque Fœcum Secretionis Defectu*, & quidem ob *Bilis* vel *Absentiam* vel *Inertiam*, de quibus egimus jam suprà Cap. 10.

Chylosi. XII. Cùm in *Chyloso Alvi Fluxu* una cum Alvi Fœcibus prodeat plùs minùs Chylus, Alimentorum Fermentatione, Partiumque Vtilium ac Inutilium Secretione integris, *læsa* erit *Chyli per Spongiosam Intestinorum Crustam in Lacteas Venas Transcolatio*, de quâ inferiùs agemus Cap. 16.

Diarrhœæ Biliosæ. XII. Cùm in *Diarrhœâ Biliosâ* Humores Biliosi & Aquosi, sive Serosi effunduntur, tunc *Bilem Salis* sui ratione *Acriorem, Fluidioremque*, *Pituitam* verò *Salivarem*, *Succumve Pancreaticum Aquosiorem* ac itidem *Fluidiorem* esse tam ex ipsis *Excretis*, quàm Siti comite patet.

Pituitosæ XIV. *Diarrhœa Pituitosa* pro *Causa* primaria agnoscit *Alimenta Viscida*, multumque Pituitæ viscidæ promentia; pro secundariâ *Aërem Frigidum & Asperum*, *Pituitam in Sanguine* tum *Augentem*, tum *Coagulantem*, tum in Cerebro, *Cerebrive Glandulis* præter naturam *Secernentem* unde *Catarrhorum Pituitosorum* ortus, à quibus ad Fauces delabentibus ac deglutitis hæc Diarrhœa sæpiùs gignitur.

Pituita unde in corpore cumuletur. XV. Facit quoque ad *Pituitam* in Corpore *Cumulandam Somnus Multus*, *Corporis torpida Quies*, *Ingenium Hebes*, *Aër pluviosus*, vel aliàs *Humidus*, &c.

Causa Serosæ. XVI. *Diarrhœa Serosa* debetur frequentiùs *Succo Pancreatico Seroso*, subinde *Salivæ simili*, rariùs *Humoribus Aqueis* ac *Serosis* à *Cerebro* versus Fauces distillantibus ac deglutitis.

Succus Pãcreaticus & Saliva unde Aquosiores. XVII. *Succus Pancreaticus*, Ipsaque *Saliva* redduntur *Aquosiores* & *Blandi* propter copiam *Potus Aquei* assumpti; accedente subinde *Aëre Humido*; aut deficiente *Vrinæ*, *Sudorisve consueti* Excretione.

Vnde Serosi & Acres. XVIII. Iidem fiunt *Serosi & Acres*, sive *Salini*, ex usu copioso tum *Aqueorum*, tum *Salitorum*, à quibus non tantùm *Tenuiores* ac *Fluidiores*, verùm *Acriores* quoque & *Salini* existunt.

Pituitæ Secretio. XIX. *Secernitur* præter Naturam *Pituita* tum *Viscida*, tum *Aquea* vel *Cerebro* Ejusve *Glandulis*, semper forsan *præcedente* quidem undecunque universi *Corporis & Capitis* præsertim *Calore*, ac *Soluto* simul, *Deductoque* copiosiùs ad Cerebrum *Humore Pituitoso* qualicunque in Corpore vel Sanguine tunc existente, ast mox *Subsequente Frigore Aëris*, ac penetrante simul per poros magis apertos *Aura subtili & Coagulante Humorem prædictum* in Variis Cerebri partibus: unde sive contingat in *Vasis Lymphaticis Obstructio*, ac post distensionem nimiam eorundem *Ruptio*, hinc & *Contenti Effusio*; sive aliter *Secedat à Sanguine Humor Pituitosus*, *Catharri* saltem nomine ruere solet nunc in *Nares*, nunc in *Fauces*, ac inde vel in *Asperam Arteriam*, vel in *OEsophagum*; per quem in *Ventriculum*, ac *Intestina* delatus huic *Serosæ Diarrhœæ* materiam subministrare videtur. *Catarrhus.*

Causa Alvi Fluxûs Pinguis. XX. *Pinguis & Oleosus*, sive *Vnguinosus Alvi Fluxus* sequitur ferè *nimium Pinguium Alimentorum Vsum vel Abusum*.

Cruenti. XXI. *Alvi Fluxus Cruentus* debetur semper *Vasi* aliqui *Venoso vel Arterioso* in *Tenui vel Crasso Intestino*, rariùs in *Ventriculo* vel parte aliâ præter naturam *rupto*, *secto*, vel alio quovis modo *aperto* & ad Intestina contentum Sanguinem emittenti.

XXII. De *Vasorum* quorumvis *Apertione* multiplici, *causis* Variis, & *Curatione* diversa suo agetur loco.

Hæmorrhoidum Fluxus Criticus & Symptomaticus. XXIII. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quibusdam non multùm Ægris familiaris, vel *Criticus* existit, & ipsos levare solet: aliquando *Symptomaticus* est, ac Ægros multùm debilitat.

causa Fluxus Hepatici; XXIV. *Fluxum Hepaticum*, si aliis unquam, mihi, quod sciam, nunquam visum, a *Copiosô Sero* Sanguini admisto & Vasa simul relaxante puto deducendum.

Serosus Sanguis unde. XXV. *Serosus* fit *Sanguis* à *Potu* nimio tum *Aqueorum*, *Aqua*, *Cerevisiæ*, &c. tum Ipsius *Spiritûs Vini*, à quo tandem Partium omnium firmitas infirmatur & tonus penè tollitur.

Causa Dejectionis Purulentæ. XXVI. Cùm & *Pus* & *Sanies* ex *Sanguinis Corruptione* ortum habeat & quidem post *Inflammationem* in *Apostemate*, aut undecunque orto *Vlcere* tam profundiore, quàm superficiario, sive *Exulceratione*; tale quid locum habere oportet, quoties *Purulenta* vel *Saniosa* observatur *Dejectio*. Sed de his Affectibus agetur in genere inferiùs.

Tenesmi. XXVII. *Tenesmus* Mucosâ, Purulentâque constans Dejectione, *Humorem Viscidum Pituitosum*, simulque *Acrem Acidum* circa podicem adhærentem, atque ibidem *Vlcus* molestum rodendo excitantem agnoscit.

Diarrhœa Biliosa curatur. 1. Bilis Acrimoniam corrigendo. XXVIII. *Diarrhœa Biliosa Curabitur* I. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam* medicamentis Cap. 1. §. 11. & seq. traditis. Seligenda verò, propter *Fluiditatem* ipsius simul *auctam*, quæ *Austeritate* blandâ sunt prædita, *Cydonia* tum *Mala*, tum *Pyra*, pro Ægri palato vel *Syrupi*, vel *Miva*, vel *Carnis*, vel aliâ formâ parata. Huc spectant *Poma Punica*, *Berberorum Fructus*, *Vva immatura*, *Omphaciumve*, *Plantago*,

tago, Portulata, &c. Boli ac Terræ pingues atque Sigillatæ omnes.

2. Pituitæ Salivaris, & Succi Pancreatici. XXXIX. 2. Corrigendo Pituitæ Salivaris, Succive Pancreatici Aquositatem nimiam, tum Alimentis solidioribus ac minimè Aquosis, tum Medicamentis eadem aut Imbibentibus, aut Evacuantibus.

Humiditatem Aquarum quænam imbibant. XXX. Imbibunt Humiditatem Aqueam præ aliis multis Creta, Cornu Cervi, & quodvis aliud Os ustum, ac per se in pulverem redactum, parvâque quantitate subinde usurpatum, &c.

Quænam Evacuent. XXXI. Evacuant Humiditatem Aqueam tum Hydragoga per Alvum; tum Sudorifera & Diuretica per Sudores aut Vrinas, inter quæ laudo valdè Decocta ex Radicibus Chinæ, Sarsaparillæ, Petasitidis, Contrajervæ, &c. Lignis Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Quercûs, Buxi, &c. parata.

Rhabarbari tosti vires. XXXII. Pluribus Indicationibus Satisfacit Rhabarbarum tostum, & ad ʒj. vel circiter exhibitum; postquam non tantum unà cum Bile evacuat benignè Aquas hîc redundantes; sed blandâ suâ austeritate laxiorem alvum mox adstringit.

Bilem temperantia. XXXIII. Post correctam, & copiâ nimiâ simul peccantem Bilem blandè vacuatam unà cum Sero Aquoso, usurpari quoque possunt Diascordium, Theriaca, Hyacinthorum Confectio, & similia, quò ad Temperiem naturalem Bilis redigatur, & Intestina dejectione frequenti debilitata recreentur, roborenturque.

Pulvis. XXXIV. In Tyronum gratiam sequentes addemus formulas.

℞. Rhei tosti, ℈ij.
Nucis moschat. ℈ß.
M. f. pulvis.

Ejus Vsus. Accipiat Æger manè ex cochleari vel vini, vel jusculi.

Alius pulvis, vel Bolus. XXXV. Quando multo Sero simul scatet Sanguis,

℞. Rhabarb. tosti,
Rad. Ialapp. an. ℈j.
Cinnamom. acut. Gran. vj.
M. f. Pulvis, vel
Cum Conserv. Ros. pallid. q. s.
F. Bolus, manè sumendus.

Mistura. XXXVI. Post factam evacuationem talem, circa vesperam utatur per intervalla Æger cochleari uno sequentis Misturæ, quæ

℞. Diascord. Fracast. ʒjß.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. Myrtini, ℥j.
Aq. cinnamom. ℥ß.
plantagin. ℥ij ß.
M.

Decoctū serum evacuās per Vrinas vel Sudores. XXXVII. Quoties totus Sanguis Sero scatet, tunc operæ pretium erit Decocto sequenti aut simili per Vrinas vel Sudores ipsum educere ac minuere,

℞. Rad. apii.
petasitid. an. ℥j.
Rasur. ligni Iuniperi,
Sem. milii, an. ℥iij.
Coq. s. a. ex aq. pura,
In Colat. ℥xxx. dissolv.
Syr. v. rad. ℥iv.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Usus. Capiat bis, terve in die haustum, si non abhorreat Æger, calentem, & imprimis summo manè in lecto, unde prodibit faciliùs Sudor, sin minus, Vrina copiosior, sicque pedetentim Consumetur Sanguinis Serum, omnesque Humores reddentur puriores ac meliores. Vires.

Diarrhϼæ Pituitosæ Curatio. XXXVIII. In Diarrhœa Pituitosa Curatione, non tantum Diæta vitiosa in laudabilem, & subcontrariam mutanda; verùm Medicamentis quoque Cap. 2. propositis Corrigenda Pituita Viscidior; eademque posteà per Sudorifera & Diuretica modò memorata & descripta, vel similia Expellenda foràs per Cutis poros aut Vrethram, Avertendaque ex parte à Ventriculo & Intestinis.

Serosa quî curetur. XXXIX. Diarrhœa Serosa Curabitur Abstinendo ab ulteriori Potu nimio Aqueorum; Assumendo subinde, quæ Aquas imbibant, Cornu Cervi ustum, Cretam, &c. aut per Sudores, Vrinasvè expellant modò dicta.

XL. Nihil autem vetat, nullo alio vetante, Hydragogo assumpto Evacuari quandoque magnam redundantis Seri partem per Alvum.

Salsum & Mordax serū qui corrigatur. XLI. Quoties in Serosâ Diarrhœâ undecunque prodiens Salsum & Mordax existit Serum, toties Corrigendum idem Pilulis de Cynoglossâ, de Styrace, aut similibus.

Gravedinis curatio. XLII. Quoties à præcedente Gradevine ortum habuit Serosa Diarrhœa, toties Cerebro facienda quoque Medicina; Roborando, Restituendoque in pristinam integritatem Glandulas semper tunc malè affectas: quod citò, tutóque, nec injucundè fit Suffitu solo & solius Succini, Ore patulo & Naribus sæpiùs ac sensim excepto; quo sæpenumerò unâ vice usurpato Gravedinem satis gravem curavi mox in suo principio, ne ultra noctem duraret. Huic Succino, cui composita placent magis, ad pompam nempe facientia, plura possunt addi, Mastiche, Thus, Belzoin, Styrax, &c. & inde Pulvis pro Suffitu parari, atque idem paulatim prunis inspergi atque Capite pallio, aliove operimento amplo tecto, ut minùs ejus fumi pereat, uti jam dictum, ore, naribusque excipi.

Alvi Fluxûs Pinguis curatio. XLIII. Alvi Fluxus Oleosus & Pinguis sponte ac sensim cessabit, cessante Pinguium qualiumcunque abusu: quamvis usurpari quoque possint, quæ Pinguedinem nimiam absorbeant, vel corrigant Cornu Cervi ustum, Creta, Coralia, Cineres Cardui benedicti, Absinthii, Genistæ, aut eorundem Lixivium cum vino paratum, vel Sal fixus ex iisdem cineribus elixatus ac elicitus.

Ut & Cruenti. XLIV. Alvi Fluxus Cruentus Curabitur, si ab Humore acri vasa rodente ortum habuerit, Corrigendo, temperandoque Humorem acrem, ac Consolidando Vas erosum.

XLV. Humorem Acrem, ac semper fortè Acidum quæ Corrigant, petenda ex Cap. 2. Mistura verò erosa vasa consolidans, omnemque Sanguinis effluxum mirè cohibens habetur Cap. 9. §. 20. quam Junioribus Medicis sæpiùs cum optimo successu expertus fideliter commendo.

In Hæmorrhoidum Fluxu Critico & Symptomatico quid agendum. XLVI. Hæmorrhoïdum Fluxus, quandiu cum Ægri levamine fit, estque Criticus, tandiu observandus, nec sistendus; Vbi verò nimius existit, ac Symptomaticus, Ægrumque infirmans tunc lentè laudatâ modò Mistura, similive alio medicamento cohibendus.

Fluxûs Hepatici curatio. XLVII. Si copiosum Serum possit Sanguinem ita diluere, ut ex Vasis ab Ipso simul relaxatis partim ipsius aliquam secum ad Intestina deducat, & Lotura

turæ *Carnium similem Fluxum*, vulgò *Hepaticum* dictum producat, Curabitur tum *Sudoriferis & Diureticis Serum* aliâ viâ è corpore propellentibus, tum *Roborantibus Austeris Laxatorum Vasorum* noxam sarcientibus; de quibus hoc ipso capite jam actum, & ante omnia *Cavendo* imposterum à nimio *Aqueorum Potu*.

Partium robur naturale, ob Spiritûs Vini abusum deficiens, qui restauretur.

XLVIII. *Partium tonus ac robur naturale ob Spiritûs Vini abusum* deficiens difficulter. *Restauratur*, nec facilè nisi usurpaveris cum exactâ Diætâ, vix unquam iterum ab ebriosis hominibus exspectandâ, *Spirituosis subausteris*, qualia sunt inter *Naturalia*, *Vina* potentia simul cum nigredine gratâ subaustera; inter *Artificialia* verò plura ex *Vino* generoso atque *Cydoniis* vel *Punicis malis*, vel *Myrti baccis*, aliisve similibus parata.

Alvi Fluxus purulenti curatio.

XLIX. *Purulentus*, vel *Saniosus Alvi Fluxus Curabitur*, *Curato Apostemate*, aut *Ulcere* qualicunqve ubicunque existente, acillum producente.

L. Præter ea, quæ posteà de *Inflammatione*, Ipsamque subsequente *Apostemate*, atque *Ulcere* dicemus in genere, pauca hîc afferemus, quæ in specie *Intestinis affectis* conducunt.

Enema ad Ulcus in Crassis intestinis.

LI. Quoties igitur in *Crassis Intestinis* existit *Ulcus*, atque ad locum affectum pertingere possunt *Enemata*, toties valdè proderit sequens, quod diutissimè in corpore servetur, sæpiusque si res desideraverit, novum injiciatur.

℞. *Lactis Bubuli recentis, & si lubet, prius Chalybeati*, ℥viij.
Terebinthinæ Venet. Ovi Vitello dissolut. ℥ß.
Mellis rosati, ℥j.
M. f. Enema.

Ejus laus.

Tali Enemate, & quidem unico, circa initia, adeóque maturè injecto, curavi non semel Dysenteriam cum Puris dejectione junctam.

Apozema Vulnerarium ad Ulcus in Tenuibus intestininis.

LII. In *Tenuibus Intestinis* quando hæret *Ulcus*, sequens *Apozema Vulnerarium* conferet, si piùs in die assumatur ad aliquot Uncias.

℞. *Rad. Consol. Sarracenic.* ℥ß.
Fol. Pyrol.
Alchimill. an. M. j.
Hederæ terrestr. M. ij.
Sanicul. Maris,
Summ. Hyperic. an. M. ß.
Rasur. Cornu Cervi, ʒiij.
Coq. s. a. ex Aq. Ferrat.
In Colat. ℥xxv *dissolv.*
Syr. de Althaâ Ferniel.
Botryos, an. ℥iß.
Tinct. cinnamom. cum Vini rectific. spiritu extract. ℥ß.
M.

Mixtura.

LIII. Utilis erit in eodem casu *Mixtura* sequens, cochleatim sæpiùs assumenda.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ij.
Cinnamom.
Aceti stillat. an. ℥ß.
Diascord. Fracast. ʒij.
Ocul. Cancr. pulverisf. ʒß.
Antimon. Diaphoret. ℈j.
Syr. Rosar. rubr. ℥j.
M.

Conditum.

LIV. Cui *Conditi* forma est gratior, is hâc, vel simili utatur, quæ

℞. *Con. Ros. rubr.* ℥ij.
Diascord. Fracast. ʒij.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Cornu Cervi usti & pulverisf. ʒß.
Syr. Myrtini, q. s.
M. f. Conditum.

Ejus Usus.

De hoc Condito assumat Æger aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem.

Ulcus mundat & consolidat Balsamus Sulfuris compositus.

LV. Ad *Ulcus* tam *mundandum*, quàm *consolidandum* præ aliis omnibus forsan serviet *Balsamus Sulphuris* vel *Anisatus* gratior, vel cum *Succini Oleo* paratus potentior, ad *Guttas duas*, tresve cum dictâ *Misturâ*, vel *Decocto* aliquoties in die sumendus.

Dysenteriæ curatio.

LVI. In *Dysenteriâ*, existente in corpore *Humorum acrium magna copia*, conveniet mox in principio *Rhabarbarum tostum* cum *Laudani Opiati Grano uno* exhibitum; & ubi necessitas urserit, denuò iterandum. Addi quoque potest *Theriaca*, vel *Diascordium*, quando ex præjudicio aliqui abhorrent aut Ægris suis metuunt ab usu Laudani, toties à nobis ob laudandos effectus laudati medicamenti.

LVII. Nec abs re fuerit eodem, quo assumptum fuit Rhabarbarum die, suprà laudatum ex *Lacte Bubulo*, aliisque paratum injicere *Clysma*, cujus beneficio & *Ulcus abstergetur*, & *Tormina demulcentur*, & *Ulceratæ partis consolidatio promovetur*.

Tenesmi curatio.

LVIII. *Tenesmus*, in Ano residens, *Curabitur* præsertim applicando, intradendoque Podici *Medicamenta Humorem tum Acido-acrem*, tum *Viscidum Corrigentia*, hinc *Ulcus Abstergentia*, denique idem *Consolidantia*: In quem finem vix *Balsamo Sulphuris* æquè præstans occurret remedium, si cum *Therebinthinâ Venetâ Spiritu Oleoso*, vel *Succini*, *Anisive Oleo* ritè fuerit paratum, ac per se solum, vel aliis admistum *Podici applicetur*.

Balsami Sulphuris vires.

CAPUT XIV.

De Variis Intestinorum Doloribus.

Intestina omnis Generis Doloribus affligi.

I. Quamvis inter *Functionum Animalium Læsiones* in *Secundo Libro* tractandas, de *Dolore* in Genere simus acturi; non potuimus tamen sicco pede ipsorum tractationem specialem hic pertransire, quoniam præ cæteris Corporis humani partibus Continentibus omnibus *Intestina* non tantùm *atrocissimis*, verùm omnis forsan *Generis Doloribus* affligi solent; adeò ut nullibi opportuniùs, quàm hîc eorum species omnes observari, ideóque explicari posse videantur.

Horum Dolorum distinctio.

II. *Distinguuntur* hi *Dolores* omnes 1. ratione *Intestinorum* affectorum, dum aliàs *Tenuia*, aliàs iis urgentur *Crassa*. 2. ratione *Modi*, quo Ægros affligunt, afficiuntque Dolores varii: Aliàs enim cum *Ardoris*, aliàs cum *Frigoris Sensu* id accidit; aliàs Dolores sunt in eodem loco *Fixi*, partemque affectam *Perterebrantes* quasi, aliàs *Vagi* & cum *Lancinationibus* per intervalla utplurimùm repetentibus *Pungentes*, sive *eandem* tunc *partem* identidem afficiant, sive *diversas* petant: aliàs *Distendentes* sunt, & *sola Intestina*, vel *Abdomen simul* expandentes; aliàs *Rodentes*, aut *Urentes* observantur; aliàs cum *Lacerationis*, vel *Contorsionis*, vel *Contusionis*,

sionis, vel *Gravitatis*, vel *Pulsationis*, vel alio quovis *molesto Sensu* Ægros angunt.

Dolor Lumbaris. III. Quoties *Intestini Tenuis pars superior* ac Ventriculo proxima *dextræ Lumborum regioni* superstrata, *Mesenterioque* substrata *Dolorem* patitur, toties is à loco affecto *Lumbaris* nominatur.

Varius. IV. In eodem autem loco ferè omnes *Dolorum* species pati solent Ægri, nunc cum *Calore* magno *Ardentem*, aliàs cum *Frigore* gravi *Algentem*; nunc *Fixum* & *Lumbos* quasi *Perterebrantem*, aliàs repetentibus subinde *Lancinationibus Vagis Pungentem*; nunc eosdem Lumbos *Distendentem*, aut *Contundentem*, aut *Gravitatis Sensu* tantùm *Prementem*, aut *Vrentem*, aut *Rodentem*, aut *Lacerantem*, aut cum *Pulsatione continuâ*, *interruptâve*, iterumque subinde redeunte molestum, aut quovis alio vix Ægris, Medicisve explicabili modo mirè *Torquentem* ac *Contorquentem*.

Lateris Sinistri Dolor cũ Duritie. V. *Intestini Tenuis Pars* huic proxima & in *Hypochondrio Sinistro* à Lumbis, Mesenterioque *liberiùs exurgens & assurgens Lancinationibus* frequenter, *Distensionibus* cum *notabili* ac *permanente* quandoque *Duritie* affligitur; quamvis tunc *Lieni* ferè, licet perperam, illud Malum & Dolor vulgò adscribatur, & à Medicis nonnullis præjudicio inveterato vel maligno excæcatis mordicùs præter omnem Rationem solidam, quin contra quotidianam & manifestam, ex variorum quippe cadaverum sectione multiplici petitam, Experientiam, eadem Sententia etiam nunc teneatur. Medicos ex conscientiâ, utut errante, idem judicantes ac dicentes minimè cupio hîc notatos, at præfractos duntaxat, & malitiosos. *Lieni perperam adscriptus.*

Hypochondriacus nominandus VI. *Dolorem* autem istum, si nomen quovis præjudicio vacuum illi foret à me imponendum, appellarem Ego à loco affecto *Hypochondriacum*, additâ speciei urgentis nomenclaturâ, & cognominando ipsum aut *Lancinantem*, aut *Distendentem*, & sic porrò.

Dolor Iliacus. VII. Qui *reliquam Intestini Tenuis partem* occupat *Dolor*, *Iliacus* ab Intestino *Ileo* vocato insigniri solet, observaturque itidem varius.

Dolor in Tenesmo. VIII. In *Crassi Intestini* parte postremâ, *Intestini Recti* nomine notâ, excitatur satis frequenter *Dolor Ardens & Pulsans*, simulque non rarò *Lancinans*, & quidem in *Hæmorrhoïdibus Cœcis* tunc dictis ac *Inflammatis*; quemadmodum *Rodens* atque ad perpetuò *Desidendum* irritans, in *Tenesmo*: de quo Capite proximè præcedente actum aliquando cum majore, minoreve *Pruritu Mordicans* & valdè molestus.

Dolor Colicus. IX. In *reliquâ Intestini Crassi* parte, *Coli* nomine gaudente, quivis *Dolor* excitatus, *Colicus* vocatur.

Hic ab Iliaco distinguitur. X. *Distinguuntur* ab invicem *Colicus* & *Iliacus Dolores* imprimis *secundum Intestini* utriusque *Situm*.

Intestini Coli situs. XI. Utique *Colum Intestinum* à dextro Inguine incipiens circa dextrum Renem assurgit versus Hepar, & inde utplurimùm quidem sub costarum notharum cartilaginibus transversim fertur ad sinistrum hypochondrium, cujus magnam partem occupat, mox ad sinistrum renem contortum pergit porrò ad inguen sinistrum, ubi Sigmoïdeâ formâ inversâ satis amplè convolutum devolvitur ad Os Sacrum, ut in Rectum Intestinum abeat & desinat: Unde in *Abdominis ambitu ac circumferentiâ modò designatâ exortus Dolor*, verè *Colicus* dicendus; quamvis nonnulli eum tantùm hoc beant nomine, qui partem Abdominis superiorem, anterioremque Cinguli modo angit & torquet, inscii, aut immemores, quàm sæpe usque ad Umbilicum, & quandoque usque ad Vesicam insigni anfractu per medium Abdomen volvatur Colon.

XII. *Tenue* autem *Intestinum*, mox ubi in hypochondrio sinistro emergens à Centro Mesenterii (sub quo in Lumbari regione ipsum latere diximus) magis, magisque recedit, eidem licet annexum, hinc inde circa regionem umbilicalem contorquetur, sicque in *Abdominis meditullio* penè coactum ibidem *Iliacos* sustinet *Dolores*, plurimùm itidem inter se *variantes*. *Tenuis Intestini situs.*

XIII. *Afficiuntur* autem in omni Dolore *Intestina* vel in *Tunicis*, *Membranisve* suis *Internis*, secundùm suam *Cavitatem*, vel in *Externis*, secundùm suam *Superficiem*. *Dupliciter Intestina Dolore affici*

XIV. *Causæ Internæ Dolorum Internorum Intestina* quævis afficientium quærendæ sunt in ipsorum *Contentis*, nunc in *Consistente* adhuc *formâ* permanentibus, nunc in *Halitus*, *Flatusve* priùs mutatis. *Doloris in Intestinis causæ internæ.*

XV. *Externas* & *simul Immediatas*, sive *Proximas Dolorum intestinis* obortorum *Causas* v. g. *Acus*, *Gladios*, &c. hîc non spectamus, sed illas duntaxat, quæ intra corpus admissæ, pro *Internis* haberi possunt ac debent, quatenus *Contentis* se admiscent, atque tunc unà cum Ipsis à se plùs minùs sæpe corruptis Dolores, aliaque pariunt. *Externas hic non spectari.*

XVI. Ut autem singulis Dolorum speciebus *Causas* suas assignemus, existimamus 1. *Dolorem Ardentem* habere utplurimùm Ortum à *Bile Pinguiore* cum *Succo Pancreatico Acidiore* potenter, ac Vitiosè *Effervescente*: sicut notum Spiritum Vitrioli Oleo Terebinthinæ affusum Effervescentiam excitare cum ingenti Calore & Ardore conjunctam. *1. Doloris Ardentis causa prima.*

XVII. Aliquando Eundem *Ardentem Dolorem* produci putamus *Sanguine* aut in Vasis Intestinorum Capillaribus *Stagnante*, aut iisdem post distensionem summam ruptis *Effuso*, & *Inflammationem* pariente, accedente tunc manifestâ circa partem affectam *Pulsatione*, cujus ratione distinguitur à præcedente specie. *Altera.* *2. Doloris algentis causa.*

XVIII. 2. *Algentem*, Frigoreque gravi molestum *Dolorem* putamus Originem suam trahere à *Succo Pancreatico valdè Acido & Acri* cum *Bile minus Pingui*, vel *Paucâ*, vel *Pituitosis Humoribus simul obrutâ Effervescente*; sicut observamus Spiritum Vitrioli Sali Volatili cuivis, non tamen Oleoso, affusum, Effervescentiam excitare cum notabili Algore ac Frigore copulatam. *Effervescentia cum frigore.*

XIX. *Spiritûs Acidi operationem in Frigore producendo multùm à Pituitâ promoveri* docet ipsa Doctorum æquè ac Imperitorum omnium Magistra Experientia. *Æstus & frigus ab Effervescentiâ ubi sentiantur.*

XX. *Æstus* quidem à prædictâ Effervescentia vitiosâ pendens imprimis ac ferè tantùm in *Regione Lumbari* sentitur, ubi confluxus est Bilis & Succi Pancreatici: *Frigus* autem non rarò in *loco inde remotiore* tantùm, vel primariò urget; quando nimirum *multa Pituita*, *eaque viscida* obducta est pars Intestini superior; quæ munit quidem

contra

contra molesti Frigoris Sensum Partem, quam tegit, non frangit autem aut impedit actionem Succi Pancreatici per se Frigus parientis; enervat verò & obtundit Oleositatem & Acrimoniam Bilis, cui tanquam primariæ Causæ Calor debetur, quoties Pituita hæc ad Bilis exitum occurrit copiosa vel viscida.

Ejus sensus causa Pituita Viscida. XXI. Prout igitur Intestinum tenue magis vel minùs copiosa, viscidave Pituita est obductum, ita in loco prædictorum Humorum, Bilis, Succique Pancreatici, Confluxui remotiore, aut propinquiore Calor, Frigusve ex ipsorum Effervescentiâ vitiosa obortum sentitur.

3. Doloris perterebrantis causa. XXII. 3. *Dolorem* partem quasi *Perterebrantem ac Fixum* adscribo *Succo Pancreatico multùm Acri, Viscidaque Pituita immisto, & Vitrea Pituita* nomine tunc noto: Perterebrationem autem Acrimoniæ Acidæ, Fixitatem verò Visciditati comiti assigno.

4. Contorsionis sensus unde. XXIII. 4. Ubi non tantùm *Aciditatem acerrimam* habet *Succus Pancreaticus*, verùm *Austeritatem* quoque, tunc mirus accedit *Contorsionis Sensus* in parte affectâ, qualis non rarò in Colico urget ac torquet.

5. Dolor cum Gravitatis sensu unde. XXIV. 5. A *Copiosa, Viscidaque Pituita* præ cæteris Humoribus peccante *Dolor* cum *Gravitatis Sensu* excitari solet.

6. Doloris distendentis causa Flatus. Ab his Tympanites. XXV. 6. Ab eâdem *Pituita Viscida* in *Flatus rarefacta* & Intestina sola vel unà cum Abdomine distendente *Dolor Distendens* oritur.

XXVI. *Flatibus* iisdem nunc in Ipsorum Intestinorum cavitate permanentibus ac conclusis, nunc extra eadem quoque in Abdominis cavum penetrantibus, ibidemque Peritonæum expandentibus ortum suum debet *Tympanites*.

Flatuum Materia & Efficiens. XXVII. *Flatuum Materialis* quidem *Causa* est *Pituita Viscida, Efficiens* autem *Bilis*, tum *Acrimonia Salina*, tum *Oleositate volatili* peccans: quod præter alia probant quævis Olea aromatica, ex Seminibus præsertim elicita Guttis aliquot assumpta, & Pituitam viscidam in Ventriculo vel Intestinis repertam mox in Flatus solventia, eosdemque porrò etiam discutientia.

7. Doloris lancinantis & vagi causa. XXVIII. 7. A *Succo Pancreatico Acidiore* in vitiosa sui cum Bile Effervescentia dominium habente excitati *Halitus Acres* atque intestina hinc inde pungentes in iisdem *Dolores* producunt *Lancinantes & Vagos*.

8. Rodentis ac urentis causa. XXIX. 8. A *Bile Acrimonia Salina* peccante, atque cum *Succo Pancreatico Humorē Salsum rodentem* constituente *Dolorem obscurè Urentem ac Rodentem* gigni autumo; quod vel *Coryza* confirmat, in qua Humor Acido-Salsus à Cerebro per Nares distillans similem Rodentem Dolorem facere solet.

Ut & Pruriginosi. XXX. Ab eadem *Bile acriore*, atque *Salsum Humorem* constituente, tandemque ad *Anum* delata *Dolor Pruriginosus* excitatur, Ægris multis valdè molestus: qualem *Ascarides* quoque nonnunquam in Podice hærentes producunt. *Ascarides.*

9. Doloris contundentis causa. XXXI. 9. *Contundens Dolor* videtur mihi ortum ducere à *Pituita multa* cum *Succo Acido pauco juncta*.

10. Lacerantis causa. XXXII. 10. *Lacerans* & Partem affectam sine Ardore *Rodens Dolor* debetur *Succo Acido puriori*, nec à Bile aut Pituita temperato vel fracto.

XXXIII. Prout enim Causæ jam memoratæ puriores ac solitariæ magis, aut cum aliis modis variis junctæ ac plùs minùs ab illis contemperatæ occurrunt, ita aliquam in Doloribus dictis pariunt diversitatem, verbis vix satis explicabilem. *Pro causarum Diversa compositione Dolorum diversitas.*

XXXIV. *Curabitur* 1. *Dolor Ardens, Bilem Pinguiorem Temperando per Acida*, & imprimis per *Spiritum Nitri*; addendo simul *Aquea*, ut & *Spirituosa*, quin & *Suboleosa*, ac præsertim *Opiata*, & quidem varia forma eadem usurpando. Exempli loco sunto sequentes Formulæ. *1. Doloris Ardentis curatio.*

Mistura

℞. *Aq. Cichorei,*
Acetosæ, an. ℥iij.
Syr. Diacodii, vel
Papav. alb. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
M.

Capiat Æger hanc Misturam tribus vel quatuor vicibus post aliquos horarum intervallum. *Ejus Usus.*

XXXV. Cui Emulsionis forma gratior est, sequenti aut simili utatur. *Emulsio.*

℞. *Hordei mundat. ad crepaturam cocti*, ℥jß.
Sem. papav. albi, ʒiij.
Cucumer.
Melonum, an. ʒij.
Cum ejusdem Hordei decocto.
F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Iulapii rosati, ℥j.
M.

Si lubet addatur Lapid. Prunell. ʒß. Hanc Emulsionem ad Uncias duas, tresve usurpet per intervalla Æger. *Ejus Usus.*

XXXVI. Ubi Dolor magis urget, aut hic blandis non cedit, sequens paretur Mistura. *Mistura.*

℞. *Aq. Fumariæ*, ℥ij.
Fœniculi, vel
Cinnamomi, ℥ß.
Aceti stillatit. ʒvj.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Sir. Violat. simp. ℥jß.
M.

Sæpiùs sumat Æger Cochleare unum hujus Misturæ donec tum Æstus, tum Dolor minuatur, vel paulatim Somnus obrepat. *Ejus Usus.*

XXXVII. Si *Copia* quoque *Bilis* peccare observetur, eandem blandò purgante *Educi* nil vetat; in quem finem conducet *Conditum* sequens valdè gratum, simul Alterans. *Conditum Bilem evacuās, & simul alterans.*

℞. *Pulpæ Tamarind.* ℥ij.
Conf. Rosar. pallid. ʒx.
Elect. è Succo Rosar. ℥j.
Salis Tartar. Vitriolat. ʒj.
M. f. Conditum.

Hujus accipiat Æger ad Nucis Moschatæ quantitatem, aut aliquanto plùs, pro cujusque Ægri constitutione diversa, & quidem aut eundo cubitum hora una post cœnam mediocrem, aut manè stomacho jejuno. Potest quoque dissolvi conveniente Liquore, atque Haustuli forma usurpari. Poterit etiam *Electuarium* nostrum *Cholagogum* suprà Cap. 2. §. 46 descriptum, sicut ibi dictum, in usum revocari. *Ejus Usus.*

XXXVIII. *Inflammationis Generationem* ac *Curationem* Pluribus persequemur Cap. 40. hujus Libri.

XXXIX. Curabitur 2. *Algens* ac cum molesto *2. Doloris Algentis curatio.*

Fri-ore

Frigore urgens *Dolor*, *Temperando Succi Pancreatici Aciditatem* nimis *Acrem Sale Lixivo* tam *Fixo*, quàm *Volatili*, ideóque Ipso *Spiritu Volatili*, ut & *Oleosis*; & *Aqueis*: quorum plura si fuerint simul mista, plùs quoque præstabunt.

& quib° fiat. XL. Conducet proinde *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, utpote Sale quoque Volatili & Oleoso præditus; ut & *Aqua Theriacalis* quævis, cum Vini Spiritu parata, quippe quæ ab *Opio* ipso egregiam vitiosum Succum temperandi vim obtinuit. Huc quoque faciunt *Coralia*, *Margarita*, *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, &c. Quę omnia piùs præstabunt, si ad Sudorem Corpus componatur, & adhuc plus, si actu Sudor blandè propellatur.

Haustulus sudorificus. XLI. In hunc finem sequens Formula præscribi poterit.

℞. *Aq. Fœniculi,*
Theriac. simpl. an. ℥ß.
Salis Absinthii, ℈j.
Ocul. Cancr. ℈ß.
Syr. Card. bened. ℥ß.
M. f. Haustulus, unâ vice assumendus: Cui, si Dolor valde urgeat, addi poterit

Ej° usus. *Laud. Opiat.* Gran. j. & eodem assumpto vel Foco assideat, vel in Lecto aptè tectus se contineat Æger Sudorem præstolaturus.

Mistura dolorem frigidum sedans. XLII. Cui Sudare molestum, is sequentis Misturæ Cochleare unum subinde assumat, donec tam Dolor, quàm Frigus remiserint, aut cessarint.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Tinctur. Cinnamon. ℥ß.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. Garyophyllor. Gutt. iij.
Syr. 5. Rad. ℥j.
M.

Abstinendum à Vomitoriis. XLIII. Inter *Evacuantia* nulla hic conveniunt Doloribus urgentibus, nisi *Sudorifera* jam laudata, vel *Diuretica*. *Vomitoriis* verò, nisi sponte & satis facilè procedente Vomitione, abstinendum, atque tunc quoque addenda semper, quæ Acidum temperent, Juscula puta Pinguia, & si-

& purgantibus milia. Sic nec *Purgantia per Alvum* exhibenda, nisi Temperato priùs humore acido, aut concurrente simul Bile & Pituitâ copiosâ, non tamen valde Viscida.

XLIV. Quæ autem tunc conducunt *Medicamenta*, notata sunt ex parte suprà, Cap. 7. §. 54. & 55.

3. Dolor perterebrans qui curetur, XLV. *Curabitur 3. Dolor Perterebrans, Fixusque*, *Corrigendo*, *Temperandoque* tum *Acrimoniam Succi Pancreatici Acidam*, tum *Viscidita-*

& quib°. *tem Pituitæ* comitem; quod imprimis præstant *Gummi Aromatica*, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Bdellium*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Mastiche*, *Myrrha*, &c. ut & *Sal Volatile* quodvis, at imprimis *Oleosum*. Quinimò quò quid Sale Volatili, sed Oleoso magis abundabit, eò potentiùs ac efficaciùs Pituitam Vitream dictam, Humorem pessimum corriget. Unde *Oleum Cornu Cervi* non minùs potens, quàm ingratum est in hoc Affectu remedium.

Balsam° sulphuris compositus. XLVI. Conveniet quoque in rebelli ac duplicatò hoc Humore debellando *Balsamus Sulphuris & Anisatus*, & *Succinatus*, & *Iuniperinus*, & cum quovis alio Oleo aromatico paratus.

Spiritus Vini aromaticus. XLVII. Conducet etiam in hoc opere absolvendo *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, plùs minùs compositus, addito, si lubet, *Oleo Aromatico*, ipsoque aliquando *Opio*, vel *Laudano Opiato*, & aliis.

Mistura XLVIII. *Mistura* sequens cochleatim sæpius usurpata multùm proderit.

℞. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthioli, vel
Cujusvis Arom. an. ℥ß.
Ol. Macis stillat. Gutt. IV.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Syr. Fœniculi, ℥j.
M.

Decoctū. XLIX. Si Cui *Decocti* forma magis placeat, sequens parari poterit, & ad *Uncias* tres aut plures aliquoties in die assumi.

℞. *Cort. rad. Levistici*, ʒij.
Ligni Guajac. ℥ß.
Ras. Ligni ejusdem, ℥iij.
Sassafras, ℥j
Bacc. Lauri, ℥ß.
Sem. Sileris montan.
Fœnicul. dulc. an. ʒiij.
Coq. s. a. ex Aq. purâ;
In Colat. ℥XI. *dissolv.*
Syr. Bizantini, ℥iv.
Spir. Vini rectificat. ℥ij.
M.

Si quis volet hoc *Decoctum* simul blandè *Purgans* Humorem prius ex parte correctum, incoquatur illi *Pulpæ Colocynthid.* ʒj.

Pilulæ Pituitā Vitream corrigentes, ac educentes. L. Ad Ejusdem *Pituitæ Vitreæ* ex parte correctæ ulteriorem *correctionem*, atque blandam *eductionem* utiles erunt sequentes Pilulæ.

℞. *Gummi Galbani aceto squillitico prap.* ℈ij.
Vitrioli Martis ad Albedinem igne blando lentè calcinati,
Mastich. elect. an. ℈j.
Castorei opt.
Myrrhæ rub. an. Gran. XV.
Croci Orient. ℈ß.
Trochiscor. Alhandal, ʒj.
Resinæ Ialapp.
Scammonii, *an.* ℈j.
Ol. Cort. Citri, Gutt. vj.
M. f. P. N. L.
Inaurandæ, *aut Glycyrrhizæ pulvere respergendæ.*

Earum Usus. Harum *Pilularum* tres, pluresve sumat subinde post cœnam cubitum iturus Æger, aut manè stomacho vacuo quinque, vel tot, quot desiderabuntur, ut lentè ac benignè vitiosi Humores expellantur.

4. Dolorē cum Contorsionis sensu curat Spiritus Salis Armoniaci. LI. *Curabitur* 4. cum *Contorsionis Sensu* conjunctus *Dolor*, & à *Succi Pancreatici Austeritate* ejusdem aciditati copulatâ ortus exhibendo sæpiùs *Spiritum Salis Armoniaci*, utpote in Austeritate corrigenda multiplici usu comprobatum remedium, & quidem ad Guttas iij. iv. pluresve, aut in Vino, aut potiùs in convenienti Misturâ, non semel in hoc Libello præscriptâ.

Tinctura Castorei. LII. Conducet hìc quoque *Tinctura Castorei*, itidem ex vino ad paucas Guttas usurpanda, vel potiùs alicui *Misturæ* cochleatim assumen-

Mistura. dæ addenda; sic Ex. gr.

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Tinctura Castorei, ʒiij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒvj
M.

5. Dolor cum gravitatis sensu qui curetur. LIII. *Curabitur* 5. cum *Gravitatis Sensu* molestus *Dolor à copiosâ, Viscidaque Pituitâ* oriundus, per Medicamenta Ipsam tum *Corrigentia & Incidentia*, tum paulatim *Evacuantia* Cap. 2. §. 28. & seq. memorata.

6. Dolor distendens & à flatibus qui curetur. LIV. Curabitur 6. *Distendens*, & à *Flatibus* excitatus *Dolor*, tum *Corrigendo Pituitam Viscidam, & Bilem Acriorem*; tum blandè ac successivè *Evacuando utramque Copiâ* simul peccantem; tum *Discutiendo Flatus*; aut *Cohibendo, Impediendoque* ipsorum *Productionem*.

Externa in Dolorum horū cura. LV. Præter ea, quæ hinc inde in hoc & aliquot superioribus Capitibus ad *Utriusque Humoris* peccantis *Correctionem* ac *Eductionem* protulimus, hîc quædam *Externa* in hoc Affectu commodè usurpanda subjungemus.

Ad pituitam solvendā & flatus discutiendos Linimētum. LVI. *Pituita* igitur *Viscida Solvendæ*, quin & *Flatibus* ex ipsa ortis *Discutiendis* conducent apprimè *Unguenta Martiatum*, & *Althææ compositum*; &c. additis *Oleis Chamæmelino*, *Liliorum Alborum*, *Laurino*, &c. si Abdomen, & imprimis pars ejus superior illis inungatur. Exempli gratiâ.

℞. *Unguent. Alth. comp.*
Ol. lilior. alb. an. ℥ß.
de Lateribus, Philosophorum dicti, ℥j.
M. f. Linimentum.

Ejᵘ usus. Hoc Infantium cubitum iturorum abdomen totum si aliquandiu inungatur, mirum quàm fœliciter Pituita in eorundem ventre contenta *Vires.* dissolvatur, & Flatus inde geniti & Abdomen totum distendentes discutiantur, atque Universi corporis Contabescentia cum Alvo plerumque laxiore consequens paulatim curetur: quemadmodum id sexcenties sum expertus.

Tumoris in sinistro Hypochondrio prægrandis curatio. L VII. Viro annos quinquaginta circiter nato, & Tumorem in sinistro Hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumq;, Brachium æquantem, ac dextrorsum secundùm frequentissimum Coli situm protensum, atque Lieni ab aliis Medicis adscriptum, habenti unà cum aliis Hypochondriacæ Affectionis Symptomatibus ante annos viginti Amstelodami sequens *Linimentum* ac *Emplastrum* toti superiori Abdominis regioni applicandum præscripsi, præter *Pilulas* ex Gummi paratas, non semel in hoc Libello descriptas: quorum ope paulatim emollitus, atque maximâ ex parte sublatus est idem Tumor.

Linimētum.
℞. *Unguent. alth. comp.*
Ol. capparum, an. ℥j.
Philosophor. ʒij.
M.

Emplastrū flatᵘ & Tumores discutiens. LVIII. Emplastrum, quo fœliciter usus est idem, quoniam non semel ipsum in Flatuum & Tumorum inde ortorum Discussione efficax comperi, in Juniorum Medicorum gratiam hîc adscribam.

Emplastrum carminans Sylvii.
℞. *Gum. Galbani,*
Bdellii,
Ammoniac. an. ʒß.
Thuris Masculi,
Myrrh. rubeæ, an. ʒij.
Opij Thebaic. ʒj.
Dissolv. in Aceto Squillino, iterumque inspissatis adde
Ceræ Citrinæ,
Colophoniæ, an. ʒiij.
Balsam. Peruviani,
Ol. Philosophor. an. ʒj.
Terræ, ʒß.
Carvi stillat. ℈ß.
Terebinth. Venet. q. s.
M. f. s. a. Emplastrum.

Hoc Emplastrum extendendum super alutam, eamque formatam priùs secundùm Tumoris amplitudinem & figuram chartâ ei impositâ & dissectâ observandam. *Ejᵘ usus.*

LIX. *Flatus* potenter simul & blandè *Discutiunt* præ aliis multis *Salia Volatilia*, sed *Oleosa*. In quorum Usu aliquid observavi notatu dignum, produci nempe ab iisdem Flatus, quoties in Ventriculo aut Intestinis hæret Pituita Viscida, sed Flatus mox eorundem vi dissipabiles ac erumpentes, aliterve disparentes; unde arguimus Flatus ex Humoribus in corpore vitiosis ortos, & plus minusve Viscidos sensim à dictis Salibus discuti posse & aboleri; quod ipsa etiam confirmat Experientia. *Flatus discutere Salia volatilia oleosa.*

L X. In quorum Salium Oleosorum Usu id quoque notabile, *Pituitam Viscidam* sensim ab iisdem *incidi ac emendari*; adeò ut, quicquid ferè ad sui Curationem tum Flatus ipsi, tum Ipsorum Materia desiderabant, id omne præstare possint Salia hæc Oleosa. *Ab iisdē Pituitam viscidam incidi.*

LXI. Ad *Bilis Acrimoniam* tunc semper simul plus minùs peccantem corrigendam conducit præ cæteris omnibus *Spiritus Nitri*, Flatus simul discutiens ad Subsidendum saltem cogens, novumque ipsorum exortum impediens: de quo, & aliis hûc facientibus actum jam suprà Cap. 9. §. 26. & seq. *Bilis acrimoniam corrigit Spiritus Nitri.*

LXII. *Curabitur* 7. *Lancinans & Vagus ab Acidis & Acribus Halitibus* originem trahens *Dolor*, *Temperando* illam *Aciditatem acrem* medicamentis *Aromaticis*, & *Sale Volatili Oleoso* præditis, ac præsertim *Opiatis* simul additis, non semel hinc inde in hoc Libello descriptis; & *expellendo* blandè Humores & Halitus peccantes foras per *Sudorifera*, eosdem simul Temperantia; rariùs verò, nec nisi præmissa Humorum vitiosorum Correctione ac temperatione, usurpatis *Purgantibus* per Alvum. De quibus omnibus non semel actum in hoc Tractatulo. *7. Doloris Lancinātis & Vagi curatio.*

L XIII. *Curabitur* 8. *Rodens ac Urens à Bile Acri Dolor Medicamentis* tum *Acido-austeris*, Omphacio, Granatorum Succo, *&c.* tum *Oleosis* variis, *Emulsionibus* præsertim ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, seminibus Papaveris albi, & similibus paratis; ut & *Alimentis Viscidioribus* Piscibus nempe Marinis, & quorumvis Animalium extremis, plurimùm Gelatinæ promentibus, Pedibus, Capitibus, &c. *8. Doloris Rodentis & Urentis curatio.*

LXIV. Eadem *Bilis*, quoties *quantitate nimiâ* simul peccat, *Cholagogis* blandis & subacidis præsertim, Tamarindis, Cassiâ, & similibus Minuenda, educendaque. *Chologoga blāda*

LXV. *Ascarides Rodentem in Podice Dolorem parientes* *Ascarides tollentia.*

parientes inde Vivi, Mortuive *tollendi*, & ipsorum exortus novus impediendus.

Necatio. LXVI. *Ascarides necant Amara dulcibus juncta; Suppositoria* ex Aloë, Absinthio, &c. atque Melle parata & immissa; quæ ipsorum remotionem, Exclusionemque simul promovent.

Eorum Exortus impedientia. LXVII. *Exortum Ascaridum impediunt Medicamenta* quosvis *Humores* in corpore *vitiosos*, ac præcipuè *Pituitosos* tum *Corrigentia*, tum *Expellentia* passim ac sæpe nominata.

9. Doloris contundentis curatio. LXVIII. *Curabitur 9. Contundens*, ac *Pituita multa, Acidoque pauco debitus Dolor*, *Minuendo Pituitam* per *Phlegmagoga* sæpius recensita, *Temperandoque Acidum* per *Spirituosa, Oleosa*, & *Salina tum fixa*, tum *volatilia* hinc inde notata.

10 Doloris lacerantis curatio. LXIX. *Curabitur* 10. *Lacerans* & sine ardore *Rodens Dolor puro*, nec à cæteris fracto *Acido* adscribendus, Medicamentis *Acidum* potenter *Concentrantibus*, aut *Mitigantibus*, inter quæ primas tenent *Opiata*. Huc faciunt Aromatica omnia, tum Spirituosa, tum Oleosa sæpiùs laudata.

LXX. Nec difficile erit ex iis, quæ hîc de Dolorum variorum Ortu ac Curatione protulimus, aliorum adhuc magis obscurorum vel complicatorum, nec forsan hîc explicatorum Causas veras & Curandi rationem invenire.

CAPUT XV.

De Contentorum in Intestinis Vomitione, ac nominatim de Cholerâ Morbo & Ileo.

Motus Contentorum in Intestinis secundū & præter Naturam. I. INtestinorum *Contenta* secundùm Naturam quidem aut in *Lacteas Venas propelluntur*, quatenus Corpori nutriendo sunt utilia; aut per *Anum expelluntur*, quatenus eidem alendo sunt inutilia: Præter Naturam verò Eadem unà cum confluentibus Humoribus aut *excluduntur nimium* per *Alvum*: in *Alvi Fluxu* inde dicto, de quo Cap. 13. actum; aut Motu Intestinorum peristaltico inverso *Repelluntur sursum in Ventriculum*, atque inde consistente formâ *evomuntur*, vel Vaporis, Halitus, Flatusve formâ *exhalantur*, *eructanturve*; Aliquando per *Intestinorum Vulnera*, vel *Ulcera* (de quibus agendum alibi) *Excernuntur* aut in *Abdominis cavitatem*, aut *extra corpus*.

Flatuum & Halituum eruptio. II. *Flatus* ergò erumpunt in *Ructatione*; *Halitus* verò in *Oscitatione* & *Hypochondriacâ Suffocatione*, in quâ non rarò *Flatus* quoque attolluntur; De quibus ex parte actum Cap. 9. Affectus, in quo *Vapores* assurgere observentur, nullus succurrit.

Vomitus ab Intestinis procedens varius. III. *Vomitus* verò *ab Intestinis procedens* pro Materiæ excretæ varietate differt: Aliàs enim *Alimenta* ad Intestina priùs depulsa repellùtur: Aliàs *Humores* ad Intestina delati, & vel sinceri, purique, Biliosi, Pituitosi, Serosi; vel Amari, Acidi, Austeri, Salsi, Dulces, Insipidi, &c. vel Flavi, Virides, Cærulei, Atri, Albi, Aqueive & Clari, &c. vel variè mixti: Aliàs *Fœces Alvinæ*, Aliàs *Sanguis*, vel etiam *Pus*, aliave ab Intestinis assurgentia Vomitu excernuntur.

Ejus causa primaria. IV. Primaria multiplicis hujus Vomitionis omnis *Causa est Motus Intestinorum Peristalticus Inversus* & in sui consensum, similemq; Motûs Inversionem Ventriculum trahens, imò cogens.

Ubi incipiat. V. *Incipit* frequentiùs hæc *Motûs Inversio* à loco Insertionis utriusque Ductûs Bilarii & Pancreatici; rarissimè ab ipso Podice; subinde ab hâc, vel illâ Intestini tenuis parte, Gangrænâ vel alio gravi Affectu laborante.

Causa cur à loco Insertionis Ductus Bilarii & Pancreatici incipiat Vomitio. VI. A loco Insertionis Gemini Ductûs contingit Motûs Intestinorum Inversio, propter potentem ac *violentam Humorum acrium* in corpore jam existentium, aut à nuper assumptis corruptorum, irritatorumve *Effervescentiam*.

Quinam Humores in corpore sint acres. VII. Existentes in Corpore Humores Acres sunt *Bilis* & *Succus Pancreaticus*, à naturali statu recedentes, ut & aliquando *Saliva* vel *Acida*, vel *Salsa* deglutita & ad Intestina deducta.

Quenā assumpta Humores corrumpant. VIII. Assumpta præfatos Humores corrumpentia, & ad vitiosè effervescendum irritantia sunt vel *Fructus Horarii*, *Cerasa*, *Pruna*, *Melones*, *Mala Persica*, *Uva*, *&c.* Ipsumque adeò *Mustum*: vel *Medicamenta* quævis *Acria*, & alterutrum dictorum Humorum Acriorem reddentia, ut & *Vomitoria*, vel *venena certa*, *Arsenicum*, *Auripigmentum*, &c. quò & *Mercurius sublimatus corrosivus* referri potest, imò debet, postquam purum, nec fractum, minimâ licet quantitate introsumptum omnia turbat & corrumpit.

Cholera Morbus quid. IX. Quoties autem aut sponte ab Humoribus in Corpore præexistentibus, aut ob externum erratum in Diæta commissum *Humores Biliosi tam sursum, quàm deorsum* magnâ vi & copiosè, unà cum comitibus Anxietatibus præcordiorum molestis excernuntur, *Cholera Morbus* dici solet iste Affectus.

In Affectione & Suffocatione Hypochondriacâ, Us & in Scorbuto varios Humores evomi. X. In *Affectione*, atque *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsoq; *Scorbuto* excitantur nonnunquam, & quidem Sponte Vomitus Humorum variorum, Tenuiorum, vel Crassiorum; Viscidiorum, vel Fluidiorum; Amarorum, vel Acidorum, vel Salsorum, vel Austerorum, vel Dulcium, vel Insipidorum; Flavorum, vel Viridium, vel Cœruleorum, vel Atrorum, vel Alborum, vel Aqueorum sive Crystallinorum, vel Variegatorum; adeò ut admodùm difficulter omnes in variis, aut iisdem etiam Ægris occurrentes differentię numerari, aut in certum ordinem redigi queant.

Sanguinē aliquādo evomi, & ob quam causam. XI. Aliquando *Sanguis* quoque vi sursum effunditur ab Intestinis per *Vomitum*; quem suspicor Ego, si non semper, utplurimum saltem ex *Pancreate* prodire, propter *Vas* aliquod in ipso *à Succo acriore apertum*; atque ipsum, concurrente tunc simul Effervescentiâ cum Bile vitiosâ, sursum propelli ad Ventriculum, ut evomatur; dum plerumque pars aliqua descendit ad inferiora, ut per Alvum excernatur.

Doloris Lumborū & Puris Vomitus, ac Dejectionis Spōtaneę in muliere curatio. XII. Curavi ante annos circiter viginti Coloniensis Nautæ Viduam ex summo Animi Mœrore propter Mariti obitum, si Memoria mea me non fallit, contracto, in *Dolorem Lumborum* gravem ac diuturnum, hinc & *Puris Vomitum* ac *Dejectionem Spontaneos* prolapsam, & à vocatis Medicis pro incurabili relictam, Vini tamen Saccharati, calefactiq; per vices assum-

pti ope paulatim restitutam; post septennium verò itidem ex Mœrore Animi grandi in Dolorem Lumborum similem ac vehementem deductam. Conjectans proinde ex superioris Affectus narratione latere in loco affecto *Pus* ex prævia *Inflammatione* productum, ac collectum, bis exhibui ei *Vomitorium Antimoniale*, & quidem, si rectè memini, *Sapam Vomitoriam*: Cujus ope excrevit primo die per Vomitum Puris satis benè cocti plus quàm Pintam, sive Uncias viginti, per Alvum verò ejusdem bonam quantitatem; uno autem, alterove die interposito iterati Vomitorii beneficio denuò Puris aliquam, minorem tamen, quàm priùs, partem sursum, deorsumque evacuavit, atque paucis exhibitis cardiacis & putredini resistentibus medicamentis brevi perfectæ sanitati est restituta.

Pus per Vomitorium ejectum.

Hoc ex Pancreate prodiisse.

XIII. Ex *Pancreate Pus* illud vel idcircò prodiisse putavi, quòd illius Situi responderet Locus affectus; quodque non semel post mortem in Pancreate offenderim Pus majore, minoreve copiâ collectum, nunquam verò in ullâ aliâ parte, à qua via pateret ad Intestina.

Sanguinis vomitus à Pancreate.

XIV. Eadem ratio facit, ut *Sanguinis Vomitum*, non à *Liene*, non ab *Hepate*, non à *Mesenterio*, sed à solo *Pancreate*, salvis tamen aliorum judicio vel observatione, conjectem ac censeam deducendum.

Causa, cur à Podice incipiat vomitus.

XV. A *Podice* quoties *incipit Motus Intestinorum Peristalticus inverti*, toties *Humorem acerrimum* ipsi adhærere autumo, cùm *solis Lenientibus & Acria Temperantibus* curari soleat. Nunquam enim talis æger mihi occurrit curandus, ut accuratum in ipso Symptomatum omnium instituere potuissem examen, hinc & judicium de singulis ferre solidum.

Ileus quid.

XVI. Non infrequenter *in hac vel illa Tenuis Intestini parte incipit Motus ipsius Peristalticus inverti*, cum insequente *Alvinarum Fœcum Evomitione*, ab affecto *Intestino*, *Ileo* Medicis vocato, itidem *Ileo* Practicis dictâ.

Ejus causæ. 1. Intestini Gangræna.

XVII. Binas hujus mali *Causas* observavi in demortuorum sectione, alteram quidem *Intestini Gangrænam*, ipsamque comitantem Intestini corrupti corrugationem, & coarctationem tantam, ut Fœcibus transitus deorsùm omnis denegaretur, quin eædem ad regressum sursùm, adeoque per Vomitum egressum miserandum cogerentur.

2. Intestini ingressus in partem proximã.

XVIII. Altera hujus mali *Causa* post mortem à me deprehensa fuit *Intestini tenuis parte quàvis coarctati Ingressus in partem proximam, sed Flatu solito magis expansam*: Unde similiter Alvinis fœcibus transitus ad alvum omnis præcludebatur, consequente mox earundem regressu & ascensu ad Ventriculum, cum miserabili ipsarum Evomitione.

Eamque vel inferiorem vel superiorem

XIX. Judicavi autem modo dicto illum contigisse Intestini tenuis in partem proximam Ingressum, & quidem nunc partis superioris in proximam inferiorem, nunc inferioris in superiorem; quoniam observaveram sæpius 1. Intestinum tenue variis in locis Flatu distentum, atque in partibus proximis tam superioribus, quàm inferioribus ad notabilem longitudinem arctissimè contractum. 2. Ægros eosdem torminibus pressos corpus suum mirè agitasse ac non raro subito inflexisse. Ista verò inflexione sæpiùs repetitâ contingere potuit, ut subinde ob relaxatum in alterutro extremo Intestinum ulteriùs pressus Flatus locum concederet opposito Intestini adhuc coarctati extremo sese in satis sufficienter expansi Intestini cavitatem insinuandi, succedente mox ejusdem Intestini à propulso Flatu liberati coarctatione satis violentâ circa partem proximam insinuatam.

Quando Curationis est spes, & quando non.

XX. Quoties autem pars Intestini Inferior subit Superiorem, toties aut sponte per assumpta alimenta, aut arte per pilulas plumbeas, aureasve deglutitas Curationis spes superest; non item, quando pars Intestini Superior ingreditur Inferiorem, quoniam sensim ulterius pergit pars conclusa, unde augetur magis magisq; angustia, omnisque præcluditur contentis descensus, quocirca necessariò, certoque inde venit exspectanda Mors.

Intestina non posse convolvi.

XXI. Fit quoque *Intestini Contorti ac Convoluti* mentio frequens apud Practicos, cujus non tantùm exemplum post diligentem investigationem reperi nullum, quin vix posse fieri puto, ut nodo quasi complicentur, intricenturque Intestina tenuia.

Hernia intestinalis causa Vomitionis facũ.

XXII. *Alvinarum* interim *Fœcum per Vomitum Excretionis Causa* in praxi haud infrequens occurrit *Hernia Intestinalis* non quidem omnis, sed talis & tanta, ut *per foramen angustius excidentia Intestina tenuia, & Crassa quoque*, vel ob propriam molem, vel ob sua contenta perpetuò appellentia, ibidemque morantia, *per idem foramen reponi nequeant, ut nec contentis allabentibus transitum deorsùm præbere*; unde Contenta continuò magis, magisque compacta & indurata, interdumque dissolvi nescia Tumorem durum pariunt & insuperabilem, quin Sanguinis refluxum quoque impedientia *Inflammationi*, atque mox subsequenti Intestinorum *Gangrænæ*, hinc & *Fæcum per os Evomitioni* ansam præbent.

Et Mala quib⁹ augeãtur

XXIII. Mala ista omnia non rarò augentur, aut producuntur à *Fomentationibus* perperam & nimis calentibus applicatis; ut & à præposterâ, fortique *Frictione* partis tumentis; denique à *Vi* tumentibus Intestinis ad illorum repulsionem illatâ.

Vomitionis facũ curatio.

XXIV. *Vomitionis* hujus *multifaria Curatio* absolvetur pro cujusque *Causæ varietate diversimodè.*

Humores acriores, quando ab iis pendet, corrigẽdi.

XXV. Quoties igitur à *vitiosâ confluentium Humorum Acriorum Effervescentiâ* pendet Intestinorum ad peristaltici sui Motûs Inversionem irritatio, toties *Humores* illi *Acriores Corrigendi* sunt ac *Temperandi*, imò *Sopiendi* unà cum Ipsâ eorum *Effervescentiâ*.

XXVI. Quæ *Humores* tum *Biliosos*, tum *Pancreaticos acriores temperent*, non semel proposita sunt in superioribus Medicamenta: quibus ad *Effervescentiam vitiosam compescendam*, *Sensumque Intestinorum ex* parte saltem *Sopiendum* addenda sunt semper *Opiata*, itidem non semel nominata.

Fit hoc sequenti Misturâ

XXVII. In quorumvis autem Humorum sive Salinorum, sive Acidorum Acrimoniâ peccante conducet Mixtura sequens cocleatim per intervalla brevia usurpanda.

℞. *Diascord Fracast.* ʒij.

Conf.

Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. plantag. ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
M.

Humores post correctionē evacuādi.

XXVIII. Ubi sedatus est hic Vomitus, si *redundare* videantur prædicti Humores, post sufficientem ipsorum temperationem, *Evacuari* ac *Minui* poterunt ipsi *per alvum*, exhibitis *Purgantibus* vel *Cholagogis*, vel *Hydragogis* sæpiùs memoratis.

Si sedari nequeat Vomitus, exhibendum.

XXIX. Quòd si *sedari nequeat Vomitus ob Humores copiosos in corpore existentes*, atque *vi sursum exitum affectantes*, *Vomitorium blandum* exhiberi nil vetat, additis subinde, quæ Humores simul *temperent*, *nimiamque* ipsorum *Effervescentiam* quodammodo *sedent ac compescant*, ipsisq; adeò, necessitate urgente, *Opiatis*, sed quantitate parvâ. Ex. gr.

Vomitorium blandū.

℞. *Oxysacchar. Vomitor.* ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ß. vel j.
Aq. menthæ q. s.
M. f. Haustulus.

XXX. Assumpto isto Vomitorio, post bonam Humorum peccantium partem sursum, deorsumve excretam, si perseveret adhuc Nausea, vel Vomitus, usurpetur *Mixtura* modò præscripta, vel pro Humoris maximè peccantis diversitate similiter alia.

Mistura succum acidum temperans.

XXXI. Nam si *Succus Acidus* exuperet, tunc.

℞. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥j.
Vita Matthiol. ʒß.
Theriac. veteris, ʒij.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Misturā Bilis acrimoniā corrigēs.

XXXII. Quod si *Acrimonia Bilis* redundet, tunc

℞. *Aq. plantag.*
Portulac. an. ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈ß.
Diascord. Frac. ʒjß.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. portulac. ℥j.
M.

XXXIII. Quemadmodum Pancreaticus Succus, sic & *Saliva* cæterique à *capite delabentes humores acriores corrigendi, temperandi*, ac *Evacuandi* sunt.

Cholera Morbus ab Horariis Fructibus quō curetur.

XXXIV. Quoties ab *Horariis* ac brevi corrumpi solitis *Fructibus Cholera Morbus* excitatur, toties *Opiatis* præstantissimis compescenda nimia *Humorum Effervescentia* in tenui intestino excitata; in quem finem pro re natâ una ex tribus mox præscriptis *Mixturis* usurpari poterit, donec sedetur ac compescatur efferus Humorum conturbatorum, omniaque in corpore ad internecionem nonnunquam conturbantium Motus.

A vomitoriis vomitus nimius Opiatis cōpescitur Vomitus à Venenis curantur Oleosis.

XXXV. *Vomitoria Medicamenta* perperam vel nimiâ quantitate assumpta, & Vomitum immanem producentia solis *Opiatis* compesci possunt ac devinci. Unde iterum hîc commendo laudatas modò *Mixturas*, vel alias similes, cùm facilè sit plures tales formare.

XXXVI. Inter *Venena Vomitus* enormes atque utplurimùm lethales producentia tum *Arsenicum & Auripigmentum*, tum *Mercurium sublimatum corrosivum* retulimus: quæ omnia propter latentem, manifestamve suam Acrimoniam fœlicissimè temperantur, & ad blandiorem excretionem præparantur, *Oleosis*, *Jusculis puta pinguibus*, *Oleo expresso quovis*, *Lacte*, *Butyro* & similibus: inter quæ *Lac* etiam ab ipsis *coagulari* solet, rursumq; excerni, unde hactenus quoque prodest, quatenus scilicet promptiùs illi se jungunt Venena ipsum coagulantia, & eo ipso vim suam nocentem amittunt. Tamdiu autem usurpanda sunt pinguia, quandiu Dolor, Nausea, vel Vomitus permanent.

XXXVII. Possunt præterea utiliter usurpari *Opiata* sæpiùs jam memorata & laudata: quippe quæ Acrimoniam omnem non minùs temperent, ac Effervescentiam insequentem compescant, quàm sensum externum sopiant. *Ut & Opiata.*

XXXVIII. *Affectionis*, *Suffocationisque Hypochondriacæ*, ut & *Scorbuti*, cùm Affectus sint ex variis, pluribusque complicati, *Tractatio* & *Curatio* tradetur commodius inferius.

Sanguinis vomitio qui curetur.

XXXIX. Undecumque *Sanguis* prodeat, qui *Vomitu excluditur*, quoniam semper Vas ruptum, apertumque indicat, sequiturque, *promptam læsi vasis consolidationem* desiderat, sine quâ compesci nequit tam noxius vitæ Sanguinis effluxus. Cui conducet *Mistura* Cap. 9. §. 20. præscripta, vel alia similis.

Cōcretus Sanguis quibus dissolvatur

XL. Quòd si *Concretus* putetur, metuaturve in Cavitate Intestinorum *Sanguis*, ad ejusdem Solutionem addentur eidem Misturę *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, *Sperma Ceti*, & similia; ut annotatum ibidem §. 21. Non enim nocebit talia simul usurpasse, quamvis nullus restitisset in Fistulâ Intestinali Sanguis.

Regula Practicis observanda.

XLI. Hæc namque continuò est à Prudentibus Practicis observanda Regula Aurea, *Ut in Casibus dubiis ac incertis Medicamenta in Usum revocentur, quæ tantum prodesse, nullatenus nocere possint Ægris, conjectatis sive laborent sive non laborent affectibus.*

Puris excretio qui curetur.

XLII. *Puris Excretio per Vomitum ac Dejectionem Alvinam* non sistenda, sed *blandè promovenda*, cùm sit Humor toto genere præter naturam, hominiq; omni ex parte noxius; Ejusdem autem *novus ortus*, quantum licet, *impediendus*, cùm ex Sanguine, Ignis nostri Vitalis fomite, partiumque corporis omnium, tam continentium, quàm contentarum pabulo, generetur.

Ei maximè conducere Medicamenta Antimonialia.

XLIII. Inter omnia, quæ *Puris Excretionem moveant*, vel *promoveant*, præfero ac commendo *Antimonialia Medicamenta*, quippe quæ observavi sæpenumerò habere insuper *vim corrigendi noxas corpori à Pure contingentes*, quin *novam Puris productionem impediendi*, postquam *non minus Corporis humani, quàm Auri purificationi servit Antimonium ritè tam præparatum, quàm administratum.*

Puris generationē sistere Balsamū sulfuris compositū.

XLIV. *Puris continuam ex Sanguine corrupto generationem sistit* quoque *Balsamus Sulphuris anisatus, & alius quivis*, ad guttas duas, tresve aliquoties in die assumptus; à quo *Ulceris* præterea *mundatio* & *consolidatio certa* exspectanda, & forsan certior, quàm ab ullo alio Medicamento.

Ut & omnia Antimonialia Medicamenta.

XLV. Conducet in hunc quoque finem *Antimonium Diaphoreticum*, & quodvis alliud ex *Antimonio paratum medicamentum alterans*, & *Balsamus* ex ipsius *Floribus* artificiosè confectus.

Inverso ex toto Motum peristalticum curari Jusculis pinguioribus.

XLVI. Inverso per totam Intestinalem fistulam motu peristaltico, *Jusculis* utendum *pinguioribus* tam per Os assumptis, quàm Ano applicatis, & injectis, quò Acrimonia quævis Humorum quorumvis ubivis existens aut occurrens demulceatur, atque molesta Intestinorum Irritatio sedetur.

Ut & Fomentis, & Enematis Emollientibus.

XLVII. Possunt in eundem finem parari tum *Fomenta*, tum *Enemata Emollientia* dicta, sæpiusque usurpari. Ex. gr.

℞. *Rad. althææ*, ℥ij.
Fol. ejusdem,
malvæ,
verbasci, an. M. ij.
Sem. lini,
fœnugræci, an. ℥ʃs.
Decoquantur ex Aq. purâ;
Coloraturâ repente foveatur Podex:
quin ex Ejusdem, ℥viij.
additis Ol. lilior. albor. ℥j.
Butyri recentis, ℥ʃs.
vel *Adipis Gallinæ, alteriusve convenientis*, ℥iij.
F. Enema, sæpius iniiciendum.

Nec non Anodynis & Narcoticis.

XLVIII. Ad eandem *irritationem sopiendam, humoresque acres temperandos* tum externis; tum internis medicamentis addi poterunt *Anodyna*, imò *Narcotica*, & usurpari tam *Emulsiones*, quàm *Misturæ Opiatæ* & similia plura. Ex. gr.

Emulsio.

℞. *Hordei mundati ac ad crepaturam cocti*, ℥ʃs.
Amygd. dulc. mund.
Sem. papav. alb. an. ʒiij.
Cum Aq. decoctionis Hordei
F. Emulsio ad ℥xv.
add. Syr. Diacodii, ℥ʃs.
Aq. fœniculi, vel
Rosaceæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Assumat per intervalla brevia Æger haustulum.

XLIX. Cui potentior Mistura minori quantitate assumenda vel acceptior, vel utilior censetur, sequenti cochleatim utatur frequenter.

Mistura.

℞. *Aq. plantaginis* ℥ij
fœniculi, ℥j.
Conf. hyacinth.
alkermes, an. ʒʃs.
Laud. opiat. Gran. iij
Syr. papav. alb. ℥j.
M.

L. Quòd si quis solidiorem Medicamenti formam præferat; is sequenti utatur.

Bolus.

℞. *Diascord. Fracast.* vel
Theriac. recentis, ʒʃs.
Conf. hyacinth. ℈j.
M. f. Bolus; ad Drachmam dimidiam, vel integram per intervalla devorandus.

Ejus Usus.

LI. Qui præter Pilulas nil assumere possunt, iis sequentes præscribantur.

Pilulæ.

℞. *Laud. opiat.* Gran. iv.
fiant Pilulæ N. viij.
Inaurandæ.
vel ℞. *Mass. pilul. de cynogloss.* ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
M. f. Pilul. N. x.

Earum Usus.

Accipiat subinde alterutrarum Pilularum unam Æger, donec Vomitus tantillùm compescatur & somnus aliquis ei obrepat, qui observandus: non neglectis extrinsecus administrandis jam memoratis.

Intestinorum Gangrænam incurabilis.

LII. Pleraque ad *Intestinorum Inflammationis* & *Gangrænæ curationem* necessaria peti poterunt ex generali Utriusque Affectûs Tractatione suo loco tradendâ: licet Gangrænam Intestinorum existimem incurabilem.

Item quo modo curandus.

LIII. *Intestini Pars Superior intrusa in partem Inferiorem* nunquam, meo saltem judicio, retrocedet; *Inferior* verò *immissa in Superiorem* non ita difficulter repelletur per *globulos aureos, plumbeosve* cum *Oleo Amygdalarum dulcium*, vel *Olivarum* deglutitos, aut *Mercurium crudum* ad Unciam unam, vel duas assumptum.

LIV. *Herniæ* multiplicis cum paucis absolvi non possit, Generationem, Curationemque nunc vel aliàs, si Deus volet, peculiari Capite tractabimus.

CAPUT XVI.

De Chyli per Carneam Intestinorum Crustam Percolatione læsa.

Chyli per crustam carneam percolatio.

I. *Chylus* à Fœcibus Alvinis Secretus *Motu Intestinorum peristaltico* non tantùm propellitur deorsum, verùm *exprimitur* quoque, *percolaturque* vi eâdem *per Crustam ipsorum carneam & spongiosam in Lacteas Venas.*

Quibus modis lædatur.

II. *Læditur* hæc *Chyli percolatio*, & plus minùs *impeditur* aut *minuitur* in *Alvi fluxu Chyloso*, de quo actum Cap. 13. §. 4. & 12. quando vel 1. *obducta* sunt, *obturatave* Panni hujus Carnei *Orificia Humore Pituitoso Viscido*; vel 2. *Abrasa* est hinc inde eadem *Crusta Carnea*, & illi subjecta *Intestini pars Cicatrice obducta, occlusis* simul *ad Lacteas Venas tendentibus poris*, quemadmodum id nonnunquam evenit post *Alvi Fluxus Dysentericos* graves in tenui Intestino imprimis excitatos: sicut non semel post mortem in Cadaverum sectione observavi.

Ejus læsionis sequelæ.

III. Solet autem hoc Malum consequi aliqualis & quandoque notabilis corporis Marcor & Macies ad vitæ finem perdurans, nec obesis quoque ventribus parcens.

Prioris speciei curatio.

IV. *Curabitur Species prior* per *Medicamenta Pituitam Viscidam* tum *Incidentia* & Attenuantia, sicque paulatim Corrigentia, tum plus minùs alteratam, imprimis quando simul *redundat Evacuantia* sæpius memorata.

Posterioris species incurabilis.

V. *Posterior Species incurabilis* existit unà cum *Macie* qualicumque illam consequente. Nulla enim nota sunt hactenus Medicamenta, quæ Cicatricem in Tenui Intestino factam Solvere, Crustamque novam reparare possint, & quidem talem, quæ transitum concedat Chylo ad Lacteas Venas propellendo.

CAPUT

CAPUT XVII.

De Chyli per Lacteas Venas Motu Læso, & ipsum sæpius insequente Ascite.

Chyli propulsio ad Ductũ Thoracicum.

I. CHylus per Carneam Intestinorum Crustam percolatus, & *in Lacteas Venas admissus*, per easdem *transferri ac propelli* debet ad *Cisternam*, sive *commune Ductus Thoracici Receptaculum* circa Lumbos situm.

Quot modis lędatur.

II. *Læditur* hic *Motus*, quando is in uno, pluribusve locis *impeditur*; atque *lentius pergit*, aut planè *Sistitur*, *Stagnatque Chylus*.

Quare impediatur.

III. *Impeditur* in suo *Motu* per Lacteas Venas *Chylus*, quando *Viscidior ac Tenacior* existens propellitur lentiùs.

Viscidior Chylus unde.

IV. *Viscidior* existit *Chylus* ob *Alimenta similia copiosius, diutiusve* assumpta.

Chyli motus unde sistatur.

V. *Sistitur* in *Motu* suo, *Stagnatque* in *Lacteis Vasis Chylus*, quando eadem sunt *Obstructa*, & quidem nunc à prædicto *Chylo Viscidiore* in ipsis *Coagulato*; nunc à *Pituitâ Intestinali* in ipsa *Propulsâ & ibidem Coagulatâ*.

Pituita Intestinalis quãdo in Lacteas venas propellatur.

VI. *Propellitur Pituita* Intestinalis in Lacteas Venas, quoties ipsa à *Corporis Motu*, aut *exercitio vehementi*, *Aërisve Æstu* qualicumque Solis, Foci, Balnei, &c. ut & aliquando à *Febrili ardore* aliisque tunc simul in Corpore concurrentibus *Solvitur*; atque imprimis accedente Potu calente, aut tepido *Dissolvitur*, sicque *fluxilis*, *fluidaque* redditur.

Quando in iisdem Pituita, & Chylus viscidior coaguletur.

VII. *Coagulatur* eadem *Pituita*, ut & *Chylus Viscidior* in Venis Lacteis rariùs quidem ab *Aëris Frigore mox Calorem subsequente*; quando nimirum ex loco calido transfertur corpus in frigidum, ex Balneo in Cellam, vel liberum Aërem Boreâ perflatum; Venterque minùs tectus per poros apertos frigus acre tunc admittit; frequentiùs autem à *Potu frigidiore* aut *gelido* affatim assumpto, mox ad Intestina properante, atque tum Ipsa *Intestina*, tum partes vicinas omnes; ipsasque adeò *Lacteas Venas* non tantùm potenter *refrigerante*, verùm *contenta* quoque in ipsis *incrassante & coagulante*.

Venarũ Lactearũ Obstructio, ac postea ruptio causa Effusionis Humiditatis in Abdominis cavitatem.

VIII. Coagulatis hoc modo in Venis Lacteis vel Chylo Viscidiore, vel Pituitâ Intestinali; factaque in ipsarum Ramis pluribus, vel paucioribus *Obstructione*, *sistitur & stagnat* mox in iisdem, quicquid ex Intestinis vel *Liquoris* ex continuo Bilis, Succi Pancreatici & Pituitæ Salivaris confluxu orti, vel *Chyli*, vel *Potûs* tantùm copiosè hausti propellitur in ipsas; quin idem *easdem* sensim magis, magisque eousque *distendit*, ut tandem *rumpantur*, ac per consequens aut priùs *inter Mesenterii membranas*, aut mox *in Abdominis cavitatem effundatur multiplex* illa *Humiditas* ipsis excepta, & in motu suo intercepta.

Ascitis generatio

IX. Atque hanc non infrequentem puto *Hydropis Ascitis Generationem*, & imprimis, quando is ex potu multo subitò producitur, sicut in *Febre ardente* cum urgente ac permanente *Siti* junctâ intra triduum memini factum.

Hæc Obstructio quî prævenitur

X. *Prævenietur* hæc *Obstructio*, 1. *Cavendo* ab *Usu Alimentorum Viscidiorum*, ac præsertim ab *Ingurgitatione* quorumvis.

XI. *Usurpando Medicamenta Humores Pituitosos, Viscidosque corrigentia, educentiaque* sæpiùs memorata.

Quomodo curetur.

XII. *Obstructio* in Venis Lacteis ex dictis Causis Contrariis se mutuò excipientibus jam *facta*, vel prudenter *conjectata curabitur* Medicamentis potenter *Incidentibus*, præsertim *Sudoriferis Aromaticis*, potiùs iteratò, quàm simul ac semel tantùm assumptis. Observavi namque sic fœliciùs, faciliùs citiùs, & tutiùs Solvi Obstructiones.

Mistura sudorifera.

XIII. Usurpari poterit proinde in hunc finem *Mistura* sequens intervallis brevibus ad Sudoris eruptionem usq; cochleatim assumenda, quin eodem prodeunte subinde adhuc, licèt rarius, exhibenda.

℞. *Aq. petroselini*, ℥ij.
Fœniculi,
Theriacal. simp. an. ℥j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Syr. Card. bened. ℥j.
M.

vel ℞. *Aq. fumar.* ℥iij.
Cochlearia,
Vita Matth. an. ℥j.
Aceti stillat. ℥ß.
Ocul. Cancr. pulv. ʒß.
Salis absinthii,
Antim. diaphor. an. ℈j.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

Venæ Lacteæ sponte coalescere.

XIV. *Sponte coalescent Lactea Venæ*: postquam sublata fuerit Earundem Obstructio, sicut accidit Venæ Sectæ.

Aquę in Abdomine collectę evacuandę.

XV. *Aqua* in Abdominis Cavitate ex variis Humoribus per vasa rupta effluentibus *Collecta*, atque *Hydropem Ascitem producentes*, *Loco peccantes*, loco isto movebuntur tum per *Hydragoga* potentia, tum per *Sudorifera*, tum per *Paracenthesin*.

Hydragogis.

XVI. *Hydragoga* non semel proposita sunt in hoc Opusculo, inter quæ potiora sunt ex *Sambuco* aut *Ebulo*, *Jalappa radice*, *Elaterio*, atque *Gummi Gotte* parata: non neglectis *Lunæ Crystallis*.

Sudorib⁹

XVII. *Sudores* in hunc finem elicientur utiliter tum per *assumpta* sæpius, & modò memorata, tum præsertim per *Balneum humidum* vel *siccum* simul conjunctum.

Paracenthesis. Nova & tutissima.

XVIII. His autem brevi non proficientibus, festinandum est ad *Paracenthesin*, non quidem illam vulgarem periculi plenam; verum novam & tutissimam per *acum argenteam*, sed *cavam*, & blandè quatuor circiter transversis infrà umbilicum digitis, totidemque ad ejusdem latera in abdomen immissam, & post sufficientem Aquæ effusionem iterum extractam, similiterque alio tempore aut die in idem foramen intrusam; nisi consultum videatur novum alibi excitare foramen.

Ejus operatio quę.

Periculo vacat.

XIX. Periculo vacat hæc Operatio Chirurgica, quia eductâ Acu nil amplius effluet Liquoris, quin applicato Emplastro vel Diapalmæ, vel Albo coctо; vel alio simili non tantum contra omnes Aëris externi injurias munitur locus perforatus, sed ipsius consolidatio promovetur.

Ad eam festinandum.

XX. Festinandum verò ad istam Paracenthesin,

thesin, *ne*, dum nimium differtur, *acrimoniam noxiam comparet* morâ *Humor* in Abdomine collectus, atque paulatim *contentarum partium* omnium *Membranas*, hinc & *substantiam corrodat & corrumpat*, sicque Affectum incurabilem faciat.

CAPUT XVIII.

De Chyli Sanguificatione in Cordis Dextro Ventriculo læsa.

Chyli in Sanguinem mutatio.

I. Chylus ex *Lacteis Venis* continuò in *Ductum Thoracicum* delatus, atque ibidem *Lymphæ* undiquaque affluenti confusus pergit cum ipsâ in *Venam Iugularem*, *Axillaremve Sinistram*, hinc & *Cavam*, ubi *Sanguini* admiscetur, cum quo in *cordis auriculam*, mox *Ventriculum Dextrum* propellitur, ut in *Sanguinem mutetur*.

Ubi inchoetur.

II. Hanc *Chyli mutationem in Sanguinem inchoari* putamus in *Venâ Iugulari*, *Axillarive sinistrâ*, imprimis verò in connexæ ipsis *Cavæ trunco*; *absolvi* autem in Cordis Ventriculo Dextro; *perfici* verò partim in *Pulmonibus*, partim in *Cordis Ventriculo Sinistro*, & *Arteriâ magnâ*.

Absolvatur & perficiatur.

A quo Sãguinis rudimentum accipiat Chylus.

III. Sanguinis *Rudimentum* quidem accipit, me Judice, *Chylus à sanguine ad cor descendente*, cui in prædictis Vasis confunditur.

A quo Formam.

IV. *Sanguinis* verò *Formam* nanciscitur idem *Chylus à Bilioso sanguine ad cor ascendente*, atque tam in *Dextrâ cordis auriculâ*, quàm præcipuè in *Dextro ejusdem Ventriculo* cum *Lymphatico sanguine*, cui Chylum admistum diximus, *confluente*, atque ob diversam, imò subcontrariam utriusque in quibusdam sui partibus dispositionem magni momenti *Effervescentiam excitante*.

A quo ultimam perfectionem.

V. *Ultimam sanguinis perfectionem* obtinet *Chylus* idem *à continuatâ*, *contemperataque* propter *Aeris Respirationem* in *pulmonibus sinistris cordis auriculâ*, *ventriculoque*, atque *arteria aorta grandioribus ramis Effervescentiâ* modò laudatâ, & capitibus proximè subsequentibus accuratiùs in quibusdam circumstantiis explicandâ.

Ignis Vitalis ũde.

VI. Hujus autem *Effervescentia vi* ac beneficio arbitramur *erumpere atque exurgere Ignem Vitalem*, qui non minus *Chyli adventantis*, quàm *Sanguinis* undique *remeantis partes pinguiores*, *oleosasque rarefaciendo*, cæteras omnes simul laxè uniendo in *massam unam heterogeneohomogeneam* redigat, ipsumque adeò *Chylum in verum Sanguinem* operâ eâdem mutet.

Quot modis lædatur Chyli Sanguificatio.

VII. *Læditur* hæc *Chyli Sanguificatio* præsertim, quando minimè laudabilis, sed *vitiosus* ex ipso generatur *Sanguis*, *Serosus*, *Pituitosus*, *aliâve Qualitate Sensili Propriâ*, *vel communi peccans*: quique nunc Cachexiâ, nunc *Anasarcâ*, *Leuchophlegmatiave*, nunc *Tabe*, aliove in *Nutritione apparente vitio* se manifestat.

Ejus causæ.

VIII. *Vitiatæ Sanguificationis Causa* omnis vel in ipso *Chylo* existit, vel in *Sanguine ascendente Bilioso*, vel in *descendente Lymphatico*, vel in *Causâ* aliquâ *externâ*, vel in pluribus simul concurrentibus.

In Chylo.

IX. In *Chylo* ipso *Læsæ Sanguificationis causa* quærenda est, inveniendaque, quoties ipse *Vitiosus* propter *Vitiosa vel Alimenta*, vel *Salivam*, &c. productus est: de quibus actum in superioribus.

In Sanguine ad Cor ascẽdente.

X. In *Sanguine autem ad cor ascendente* ac *Bilioso*, id est, Bile Saturato *Sanguificationis læsæ causa* existit, quoties ipsi *quantitate majore*, *aut minore*, *aliterve vitiosa Bilis* admista est in Hepate.

Admistâ ei Bile, vel majore quantitate.

XI. *Majore quantitate admiscetur Bilis sanguini*, quando eadẽ *copiosior generatur* in suo Folliculo, ex *Alimentis Aromaticis & Sale Volatili* abundantibus copiosiùs usurpatis; vel *copiosiùs effunditur* è suâ Vesiculâ, propter *fluiditatem majorem* ipsi conciliatam vel ab *Aëris æstu*, vel ab *alimentis tum acrioribus*, *tum spirituosis*, vel à *potenti corporis motu*, vel *ab ira vehementi*, vel à *vigiliis*, & similibus.

Vel minore.

XII. *Minore quantitate admiscetur Bilis Sanguini*, quando eadem *parcior generatur ex Alimentis* Aromaticâ vi destitutis, & *Pituitam producere solitis*, qualia sunt *Pisces Marini*, & similia, continuò assumptis; vel *segniùs effunditur* è suo Folliculo, propter *fluiditatem* ipsius *diminutam*, & *Spissitudinem auctam* nunc ab *Aere frigido & aspero*, nunc ab *Alimentis modò memoratis*, & *Potu Gelido* frequentiùs usurpato, nunc ab *Animi Mærore gravi*, aut *Terrore grandi ex improviso accidente*, ut & à *Somno multo & protracto*, ipsâque *Corporis quiete diuturnâ*, *&c.*

Vel acriore, vel pinguiore.

XIII. Non tantùm quantitate auctâ diminutâve, sed aliquando *acrior*, vel *pinguior Bilis admiscetur Sanguini*, atque hactenus quoque Ipsum vitiat; & vel *acriorem* tantùm vel simul *pinguiorem ac inflammabiliorem* facit.

A quib⁹ Bilis fiat acrior.

XIV. *Acrior* fit *Bilis* ab *Aëris Æstu Alimentorum*, vel potiùs *Condimentorum Acrimoniâ exuperante*, qualis est in Pipere, Garyophyllis, Zinzibere, Sinapi, &c. *Vigiliis*, *corporis exercitio nimio & protracto*, *iracundiâ continuâ*, imprimis cum *Solicitudine* junctâ.

A quib⁹ pinguior.

XV. *Pinguior* redditur *Bilis* præsertim ex Usu nimio *alimentorum pinguium*, cum *pinguedine* saltem multâ, Butyro, Oleo, &c. *paratorum*; quò referri possunt *Olea stillatitia* sæpius usurpata.

Sanguificationis læsæ causa in Sãguine ad cor descendente.

XVI. In *Sanguine ad* Cor *descendente*, atque ob admistam ei Lympham *Lymphatico* dicto, *Læsæ Sanguificationis causa* existit, quoties *Lympha* reperitur vel *Acidior*, vel *Salsior*, vel *Pituitosior*, vel *Aquosior*.

Lympha quando fiat acidior.

XVII. *Acidior* redditur *Lympha* propter usurpata copiosiùs, diutiusque *Alimenta*, tum *Acida*, tum valdè *Acidis condita*, propter *Aërem Borealem*, *Animique Solicitudinem*, *Mærorem* aut *Terrorem*, accedentibus aliquando *Vigiliis*, *corporisque Defatigatione nimiâ*, *&c.*

Quando salsior.

XVIII. *Salsior* redditur *Lympha*, & quidem facilè ac frequenter ab *aëre frigido & aspero calefactum & sudore diffluens universum corpus*, *& caput præsertim penetrante*, *Gravedinemque* hoc est, *Gravitatis sensum molestum* non tantùm in *Capite*, sed in *Artubus* quoque *pariente*: unde sicut per nares postea distillat in subsequente *Coryza Liquor Salsus*, ita similem tunc, hoc est, *Salsum Humorem* in *Conglobatis Glandulis* passim produci, atque tum in *corporis habitum*, ipsosque Musculos effundi, tum per *Vasa Lymphatica*

Cor

Cor versus propelli non tantùm Rationi, verùm Ægrorum quoque Afflictioni tunc sæpè urgenti, adeoque Experientiæ quotidianæ videtur planè consentaneum.

Quando pituitosior. XIX. *Pituitosior* efficitur *Lympha*, ob Usum diu continuatum *Aëris humidioris & frigidioris*; *Ingurgitationem Alimentorum similium*, maximè *Piscium*, *Leguminum*, *Olerum*, *&c. Cerevisiæ* non satis coctæ aut fermentatæ, *Aquæ Putealis*, *&c. Vitam desidem*, *curisque vacuam*; *Somnum multum & longum*, & similia plura.

Quando aquosior. XX. *Aquosior* fit *Lympha* propter *nimium Aquæ Pluvialis*, alteriusve *tenuioris* Usum *Aëremque humidiorem* diutinè usurpatum, neglectis interim Alimentis tam Spirituosis, quàm Succulentis, & Acidis.

Sanguificatio læsa à Causa externa. XXI. *Vitiatur immediatè Sanguificatio à causa externâ*, quando eo tempore, quo ad Cor defertur Chylus & Sanguis laudabilis, peccatur in una, pluribusve Rebus non-naturalibus dictis, *Aëre* puta priùs æstuante, mox frigido; *Potu* valde penetrante Spirituoso vel glaciato, imprimis copiosè assumpto; *Agitatione corporis* vehementi; *Animi Affectu* gravi, Excandescentiâ, Tristitiâ, Timore, Consternatione aut Solicitudine angente, &c. unde vel *Bilis Acrior*, vel *Succus Pancreaticus Acidior*, *Acerbiorve*, vel *Pituita Intestinalis Viscidior* transfertur quaquaversum & imprimis versus Cor, in quo vel *Chylum*, vel Sanguinem priùs bene constitutum ita corrumpit, ut nonnisi pravus produci queat ex *Chylo* affluente *Sanguis*.

Curatio Sanguificationis læsæ. XXII. *Curabitur Chyli Sanguificatio læsa* pro Causæ diversitate diversimodè. Nam 1. quoties illa pendet à *Bile Copiosiore* Sanguini Ascendenti admistâ, eadem *minuenda* erit per Cholagoga sæpiùs memorata. *1. A Bile copiosiore*

XXIII. Ejusdem *Bilis Proventus* novus sistendus *vitando*, vel *moderando* saltem *Res Nonnaturales* ipsam producentes modò recensitas: quin & usurpando liberalius ea, quæ parciorem Bilem diximus generare.

2. A Bile parciore. XXIV. 2. Quoties Sanguificatio læditur propter *Bilem parciorem* ad Cor tendentem, eam *augendo*, & quidem *usurpando* aliquantò copiosius ea, *quæ Bilem copiosiorem gignere* asseruimus; simùlque *Vitando ea*, quæ *ipsius productioni contraria* esse docuimus secundum Experientiam.

3. A Bile acriore. XX. Quoties *Bilis acrior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *Temperanda* Medicamentis non semel jam in superioribus propositis, ac præsertim Cap. 1. §. 11. & seq. ut & Cap. 10. §. 42. *vitando* simul omnia, quæ §. 14. diximus ipsam reddere acriorem.

4. A Bile Pinguiore XXVI. 4. Quoties *Bilis Pinguior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *corrigenda* Medicamentis *acidis*, sed temperatioribus, qualia præscripta Cap. 2. §. 38. & seq. atque Cap. 11. §. 25. *Cavendo* præterea ab Oleosorum, Pinguiumque abusu, de quibus actum §. 15.

5. A Lympha acidiore. XXVII. 5. Quoties *Acidior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties illa *corrigenda*, *emendandaque* Medicamentis Cap. 2. §. 17. & seq. ut & alibi præscriptis.

XXVIII. *Abstinendum* interim sedulò ab ulteriori *Acidorum usurpatione*, cæterisque hujus Cap. §. 17. notatis.

XXIX. Quoties *Salsior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties convenient Medicamenta Cap. 13. §. 41. & 42. laudata: ut & *Sudorifera Aromatica*, sed *blandiora*, quorum ope Salsedo Lymphæ paulatìm corrigetur. *6. A Lympha Salsiore.*

XXX. Conducunt etiam in hoc casu *Hydragoga* post aliqualem saltem Acrimoniæ Salsæ contemperationem subinde usurpata, sed dosi mediocri.

XXXI. 7. Quoties *Pituitosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties Medicamenta *Humores* in Corpore *Pituitosos Incidentia & Corrigentia*, Cap. 2. §. 28. & seq. præscripta; eosdemque sic Evacuationi præparatos *Expurgantia*, Ibidem §. 33. & seq. proposita erunt exhibenda; vitando simul, quæ Pituitam producere hîc & alibi docuimus. *7. A Lympha Pituitosiore.*

XXXII. 8. Quoties *Aquosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties *abstinendum* à nimio *Aquæ* cujusvis usu; quin redundans eadem in corpore tum *exercitiis* satis potentibus, tum *Balneo*, &c. *expellenda* per *Sudores*, non quidem profusos, sed identidem repetitos; in quem finem *usurpari* quoque possunt *Sudorifera*, sed *Aromatica & Spirituosa*, quò *deficientes* ferè simul *Animales Spiritus reparentur Viresque Animales* operâ eâdem *conserventur*, imò *augeantur*. *8. A Lympha aquosiore.*

XXXIII. 9. Quoties Humoribus omnibus, ipsoque adeò Chylo in Corpore sano ritè constitutis *tempore Distributionis Chyli* ab unâ, pluribusve *causis externis* aut *inevitabilibus* aut *inexpectatis* §. 21. enumeratis ejusdem Sanguificatio læditur, toties, quæ *vitari non possunt*, quantum licet, *corrigi* debent ac *temperari*, *noxa* saltem ab Ipsis Unicuique illatæ mox *emendari & tolli*. *9. A causa externa.*

XXXIV. Sic quotquot *Aërem subierunt frigidum*, quamprimùm licebit, *accedent* ad *Ignem luculentum*, aut *Lectum ingredientur calefactum*, *stragulis* saltem *corpus egregiè operient*, quò expellant denuò è corpore admissum frigus. *Nempe aëre frigido.*

XXXV. Sic, quotquot abusi fuerint *Potu penetrante ac Spirituoso*, si pars ejus bona hæreat adhuc in Ventriculo, illam excitato Vomitu iterum effundent, immisso in fauces digito, aut plumâ oleo madidâ, ni sponte illum promovere possint, quod multis facile, imò familiare. *Potu penetrante & spirituoso.*

XXXVI. Quòd si ad interiora penetraverit jam ille Potus, Crapulæ ad instar, ipsius exhalatio patienter expectanda, usurpando, si tunc Sitis adhuc urgeat, Potum Acidulum & minimè Spirituosum, vel Aqueum, qualis est Acidularum cavendo semper ab omni excessu.

XXXVII. Quòd si *Glaciatus*, *Gelidusque Potus* fuerit tunc assumptus, convenient *Aromatica & Sale Volatili Oleoso abundantia* per vices usurpata, quippe quæ Glacialem noxam citissimè, tutissimè atque jucundissimè superare apta sunt nata. Idem autem fœlicius absolvent, si eorundem ope *Sudor* simul moveatur, vel promoveatur. *Potu glaciato vel gelido.*

XXXVIII. Sic quotquot *vehementer Corpus* vel currendo, vel saltando, vel aliter *agitaverint*, unde *Sudor* simul eruperit; cavebunt sedulò ab *Aëre frigido*, quin potius in Lectum *Calefactum* se recipient, ut quieti se dedant, & grandior noxa præcaveatur. *Vehementi corporis motu.*

Vel Animi affectu. XXXIX. Sic quotquot *Animi Affectu vehementi* fuerunt commoti, operam dabunt, ut per se, aliosve is *compescatur* & ad priorem *tranquillitatem Animus reducatur*; quod una præstare potest *Ratio & Discursus* Animam Rationalem solidis undecumque petitis rationibus blandè componendo, imò ad quævis, quæ mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda firmando & obfirmando.

Noxæ has causas externas consequentes corrigendæ. XL. *Noxa* autem multifariæ causas istas externas vitiosas consequentes modis variis, & quidem quamprimum corrigentur, postquam ex Functionibus læsis, aliisve signis propriis Medico innotuerint; de quibus passim agitur in hoc Opusculo.

Caput XIX.

De Continua & Vitali Sanguinis Effervescentiâ in dextro Cordis Ventriculo læsa.

Sanguinis in corde effervescentia. I. Non tantùm, quando aliquot post assumpta Alimenta horis ad dextrum Cordis Ventriculum, quò in Sanguinem mutetur, Chylus defertur, sed *continuò à refluente undique Sanguine*; illoque partim *amaro Felle imbuto*, partim *acidâ Lymphâ prædito Effervescentia excitatur ibidem blanda*, imò *Vitalis*.

Vitalis quare dicatur. II. *Vitalem* insignimus *Effervescentiam* in Cordis Ventriculo dextro excitatam, quoniam *Vitæ nostræ Conservatio naturalis ab ipsâ dependet*.

A quibus & quomodo fiat & quid efficiat. III. *Ex Salis namque Volatilis Oleosi in Felle* dominantis, & *Spiritus Acidi Dulcis* potissimam *Lymphæ* partem constituentis, *Subcontrariorum* scilicet *Confluxu blanda* & Naturæ amica excitatur *Pugna*, *Effervescentiæ* nomine à Nobis descripta, in quâ & ob quam latentes, conclusæque in utroque *Partes Igneæ* compedibus suis solvuntur atq; in libertatem vindicatæ in *Oleosas*, *pinguesque* tum *Sanguinis*, tum & *Chyli* partes obvias, proprium nempe actionis suæ subjectum, se insinuant, easdemque *rarefaciunt*, quin & *cæteras* quoque ipsis plùs minùs admistas ita *mutant* & *alterant*, ut tum *Vita perpetuari*, tum *Sanguis quovis moveri*, tum *Continentiû, Contentarumq; partium* omnium perpetuò plus, minusve Consumptarum *Reparatio* necessaria *perfici* queat & *absolvi*.

Quot modis lædatur. IV. Hanc *Effervescentiam* Vitæ ac Nutritioni pernecessariam *lædi* contingit, 1. quando vel in *totum Aboletur*, vel *ad tempus* saltem *Cessat*. 2. quando *Diminuitur* & Minor sive Debilior fit. 3. quando *Augetur* & Major sive Potentior existit. 4. quando *Præcipitatur* & Celeriùs contingit. 5. quando *Retardatur* & Segniùs perficitur. 6. quando *Depravatur* & Inæqualis, aut Inordinata observatur.

In ejus abolitione mors. V. I. Ubi in Totum *Aboletur* hæc Vitalis Effervescentia, præsto est *Mors*; quia Vitalis Cordis, vel Sanguinis potius Ignis, ejus ope in Corde perpetuari solitus, mox eo ipso extinguitur.

Aboletur 1. Sanguinis ascendentis culpâ. Vel propter bilis defectum VI. Aboletur autem ista Vitalis Effervescentia. 1. *Sanguinis Ascendentis & Biliosi* culpâ, & quidem aut propter *Bilis Defectum*, quoties magnâ vi effunditur in tenue Intestinum, hinc tam sursum per Vomitum, quàm deorsum per Secessum excluditur Bilis è Corpore, in Cholerâ Morbo; Unde non mirum, si tunc nonnunquam intra paucas horas pereant Ægri.

VII. Aut propter *summam Bilis Volatilitatem & Acrimoniam*, unde non tantùm *Sanguis* redditur *Dissolutior*, verùm *Lympha* quoq; *inertior*, sicut accidere putamus in *Peste*, omnibusque *Malignis Febribus*, in quibus tam sæpe subitò ac inexspectatò extinguuntur Ægri. *Vel volatilitatem & Acrimoniam,*

VIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 2. *Sanguinis Descendentis*, atque *Lymphatici* culpâ, & quidem ob *nimiam Lymphæ Aciditatem* à quâ non tantùm opprimitur & suffocatur quasi in Corde *Bilis*, & unà cum Bile *Ignis Vestalis & Vitalis*; vel ipse *Sanguis extremè coagulatus* ineptus redditur secuturæ naturaliter suæ rarefactioni. *2. Sanguinis descendentis culpâ. Ob nimiã Lymphæ aciditatẽ*

IX. Vix unquam existimamus *Lymphæ* tantum *Defectum* excogitari posse, ob quem Vitalis Aboleatur Effervescentia, nisi forsan *Compresso, Vulnerato, Ruptove* alicubi *Ductu Thoracico*, ideoque *Stagnante*, aut aliò *Effusa Lymphæ parte maximâ*. Neque probabile videtur *Glandulas conglobatas omnes*, à quibus Lymphæ Aciditatem arbitramur procedere; ita posse simul affici *solas*, ut propterea *deficiat in Corde Acida Lympha*. Quoties namque *Frigore congelatur Corpus*, non minùs, quin magis *extremæ partes* ipso corripiuntur, quàm *internæ*, *latentesque Glandulæ*; in quibus præterea non tam minuitur, quàm *corrumpitur à Frigore Lympha*, ipsius licet tunc *Motus simul alteretur*, *turbeturque*; sicut id observamus accedere in *Gravedine* in quâ *Sistitur* primum cum Capitis Gravitate (unde Gravedinis nomen) Motus omnis Humoris tum ad Nares, tum ad Fauces; posteà *Distillat uberiùs*, ac sæpe utroque Humor solito tenuior & Acrior, Acido nempe Salsus, atque tunc propriè vocatur is Affectus vel *Coryza* dum effluit per nares, vel *Branchos*, dum defertur ad Fauces & Raucedinem parit; quemadmodum *Tussis*, quando ulterius in Asperam Pulmonum arteriam delabitur, ipsosque ad Expirationem concitatiorem, violentamque irritat & cogit. *Vel ejus defectum qui quãdo fiat. Lymphã à frigore corrumpi. Gravedo. Coryza. Branchos Tussis.*

X. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 3. à *Nimiis Halitibus in vehementissimâ Effervescentiâ excitatis*, atque spatium omne in dextro Cordis Ventriculo, hinc & Pulmonum Vasis ita occupantibus, ut ab iisdem suffocetur, extinguaturque Ignis tunc erumpens, Vitalis aliàs futurus, nec locus concedatur ampliùs Effervescentiæ novæ mox secuturæ. *3. A nimiis Halitibus.*

XI. Non tantùm, quatenus Sanguini novo Effervescentiam excitaturo, & consequenter Rarefactionem subituro denegatur spatium in Vasis Pulmonum; sed etiam, quatenus extremè distenti à prædictis Halitibus Pulmones tum amplius explicari, tum reciprocè complicari nequeunt, nec proinde ad Sanguinis Æstum temperandum pernecessaria Respiratio perfici potest, Aboletur à nimiis Halitibus in Cordis dextro Ventriculo Vitalis Effervescentia.

XII. Sed aboletur eadem adhuc 4. à *nimio Sanguine Vasa omnia, Venas & Arterias replente*, in *Plethora ad Vasa* dicta, *Habituque Athletico*, & quidem ob defectum Spatii Sanguinem post Effer- *4. A nimio Sanguine in Plethora & Habitu athletico.*

Effervescentiam debitam mediocriter licèt Rarefaciendum excepturi.

5. Ab Igne vitali potentiore.

XIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia. 5. ab *Igne Vitali potentiore* in Corde excitato, & *Sanguinem plus satis & ad immensum rarefaciente*; unde aut spatii satis ampli, quo capiatur, aut Refrigerii sufficientis, quo temperetur Sanguis æstuans, defectu Suffocatur non rarò in *Febribus ardentissimis* sui culpâ Ignis noster Vitalis.

Ad tempus cessat sanguinis efferves-

In Syncope.

& animi deliquio.

XIV. *Ad tempus* non tantùm breve, at subinde satis notabile, ad unum & alterum puta diem, *Cessat* nonnunquam in dextro Cordis Ventriculo *Sanguinis Effervescentia*, Pulsu atque Respiratione Sensui externo subtractis asserenda, tum semper in gravissimâ *Hypochondriacæ Suffocationis* specie, atque *Syncope*, tum aliquando etiam in leviori prædictæ *Suffocationis*, atque *Animi Deliquii* specie, cum Pulsu videlicet ad Sensum obliterato conjunctâ, qualis non infrequenter observatur in hisce Regionibus.

In his nō semper Pulsum & respirationem ad sensū tolli.

XV. Non prætereundum enim *haud semper in omni Suffocatione Hypochondriacâ, vel Animi Deliquio leviore Pulsum ac Respirationem ad Sensum tolli; quamvis perpetuò plus minus impediantur, minuanturve*; cùm permaneant nonnunquam Vox ipsa & Loquela, licet impeditiores.

Cessationis hujus causa, Pituita viscida & acida.

XVI. Potissima *Effervescentiæ* hujus *ad tempus notabile Cessantis Causa* est *Pituita Viscida* simul & *Acida copiâ non nimis excedente* (aliàs cum subsequente Morte Aboleretur) *Lympha* hinc & *Sanguini Descendenti conjuncta & ad Cor delata*.

Halitus viscid^o & acidus.

XVII. Ejusdem *ad tempus breve*, horæ puta quadrantem, dimidium, vel horam integram *Cessantis Effervescentiæ Causa* censetur mihi *Halitus viscidus simul & acidus*, sive *Flatus à Tenui Intestino* per Lacteas Venas & Ductum Thoracicum *ad Cor penetrans*.

Pro diversitate causæ diversam esse hujus cessationis durationē.

XVIII. Prout enim copiosior vel solidior, magisve consistens, aut paucior, magisve halituosa existit hæc Pituita Viscido-Acida, ita Effervescentiam nostram Vitalem magis, diutiusve, aut minùs breviusve impediet, atque ad Sensum Externum saltem tollere videbitur: postquam meritò dubitari potest, an reverâ & actu illa tollatur aut tolli possit absque Patientis interitu: cujus Dubii solutio ac determinatio pendebit à Cujusque præjudicio, vel placito circa Quæsitum sequens lato, An nimirum *Vita possit permanere absque continuâ, novâque Ignis Vitalis sustentatione, ac generatione? an verò possit idem ad tempus extingui, atque prius, quàm corruptio lethalis Sanguinem, cæterosque Humores occupaverit, denuò in Corde sponte suâ, Medicamentorumve ope accendi, ac restitui?*

Quando sponte dicitur ignis vitalis accendi.

XIX. *Sponte suâ* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi, restituique in Corde*, quando *Acida, Viscidaque Pituita* copiâ nimiâ descendenti sanguini juncta *Bilem* cum ascendente accedentem ita opprimit, ut ejus vis ad tempus nulla observetur, donec hujus ipsius Bilis ope paulatim ad mediocritatem aliquam reducta, redactaque Pituitâ prædictâ Ignis novus exurgat & Vitam pro tempore sublatam forsan Corpori reddat.

Quando medicamentorū ope.

XX. *Medicamentorum ope* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi ac restitui*, quando in prænominatis Affectibus *Olei* alicujus *valdè Aromatici* Guttula una vel altera cum pauco Spiritu Vini Aromatico, aliove liquore convenienti semel aut sæpius infusa in os Ægri in mortis agone versantis penetrat usque ad Sanguinem prædictâ Pituitâ Viscido-acidâ infectum ac pessimè affectum, ipsamq; *Pituitam corrigendo ac emendando, Bilemque simul roborando ac erigendo* subitò vel paulatim Igem Vitalem languentem aut extinctum, suscitat, excitatve.

Balsam^o vitæ.

XXI. Sed quærat Veritatis Perscrutator ingeniosus, An *in dextro Cordis Ventriculo, an verò alibi Oleum tale Aromaticum*, apto *Balsami Vitæ* nomine, aliove consimili donatum, (cujus in tali casu vires stupendæ haud ignotæ sunt Chymicæ Artis peritis æquè, atque praxeos Medicæ gnaris) *jungatur Sanguini à Pituitâ Viscido-acidâ ad internecionem penè condensato?*

In Pulmonū vasis hærens.

XXII. Hujus petitioni ut, salvo cujusvis judicio, quantùm Ego mente assequi valeo, satisfacere studeam, existimo minimè absurdum esse arbitrari in *Pulmonum Vasis contingere hanc Olei Aromatici, atque tunc verè Vitalis cum Pituitâ Viscido-acidâ & Sanguinem nimiùm densante conjunctionem*; postquam nil obstare videtur, quominùs aliqua densioris Sanguinis pars propulsa sit in Pulmonalem Arteriam & quidem priùs, quàm sublatus fuerit ad Sensum tam Pulsus, quàm Respiratio. Hoc autem posito, haud difficile erit explicare, quî Aromatici & Vitalis Olei vis penetret quoque facilè usque ad ipsum dextrum Cordis Ventriculum, meâ conjecturâ, plus minùs tunc hiantem, & quidem per ipsum Sanguinem in Pulmonali Arteriâ non minùs, quàm dicto Ventriculo nimis coagulatum, minúsque idcircò fluidum.

A Pituitâ Halituq; Viscido-acido impediri effervescentiā.

XXIII. His per parenthesim quasi ad Ingeniorum incitamentum insertis, notandum, Ab utrâque Causâ memoratâ, Pituitâ nempe, Halituque Viscido-acido, impediri, ac sisti plùs minùs solitam utriusque Sanguinis ad dextram Cordis Auriculam confluentis effervescentiam, hinc & Rarefactionem, ac proinde Cordis tum Expansionem, tum Contractionem reciprocam, ipsumque adeò Pulsum; qui nullus idcircò in Syncope, & quibusdam Hypochondriacæ Suffocationis speciebus, hactenus ad Animi deliquia omninò revocandis, observatur.

Cessationis etiā causa Animi Mœror, Terror, & Frig^o.

XXIV. Inter sex *Res Non-naturales Inexpectatus Animi Mœror gravis*, aut *Terror*, & quandoque *Frigus Aëris vel Aqua mordax* illam Effervescentiæ Vitalis Cessationem profert nonnunquam, & quidem frequentiùs in personis ad illam propter Viscidos, Flatulentosque simul & Acidos Humores in corpore jam existentes dispositis, Fœminis præsertim, aliisque Naturæ timidioris.

Diminuitur Sanguinis effervescentia.

XXV. II. *Diminuitur, Minorque*, sive *Debilior* fit hæc *Sanguinis* ad Cor Descendentis & Ascendentis *Effervescentia*, vel *Biliosi*, vel *Lymphatici* culpâ.

Propter Bilem.

XXVI. *Biliosi*; quando *minus acris* existit, aut *nimis pauca* in Ascendente Sanguine *Bilis*.

Minus acris.

XXVI. *Minus acris* producitur in Corpore *Bilis*, 1. ob *Aërem* frigidiorem ac humidiorem. 2. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, Acida, non item Acria & Aromatica diutiùs usurpata. 3. ob multum & profundum

fundum *Somnum*. 4. ob *Quietem* ac segnitiem *Corporis*: 5. ob *Animum* curis vacuum ac timidum, mœstumque. 6. ob *Menses*, *Sudoresve* solitos suppressos.

Nimis paucam. XXVIII. *Nimis pauca* reperitur in Ascendente Sanguine *Bilis* ob easdem Causas modò memoratas, & imprimis ob *Alvi Fluxum Biliosum*, vel *nimias Bilis Evacuationes* perperam institutas, unde minuitur naturalis quantitas Bilis.

Et propter Lympham. XXIX. *Lymphatici Sanguinis* culpâ *Diminuitur* prædicta Effervescentia, quando *minus Acida*, vel *Parcior*, vel *Viscidior* existit *Glandulosa* in Sanguine *Lympha*.

Minùs acidam. XXX. *Minùs Acida* reperitur in Sanguine hæc Lympha. 1. ob *Aërem* Æstuantem aut Pluviosum. 2. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, vel Aromatica, non item Acida. 3. ob multum & profundum *Somnum*. 4. ob segnitiem ac *Quietem* nimiam *Corporis*. 5. ob *Animum* curis vacuum, vel Iracundum. 6. ob *Menses*, solitumve *Alvi fluxum* suppressos.

Parciorem. XXXI. *Parcior* accedit ad Sanguinem *Lympha* ob easdem Causas modò recensitas & maximè ob *stagnantem*; *aliove delatam* propter Glandulas malè affectas *Lympham*, in *Gravedine*, aliisque similibus Affectibus.

& Viscidiorem. XXXII. *Viscidior* existit eadem in Sanguine Lympha. 1. ob *Alimenta* similia diutinè usurpata. 2. ob *Aërem* Frigidum & asperum. 3. ob *Animi* Mœrorem gravem ac perdurantem.

Augetur Sãguinis Effervescentia. XXXIII. III *Augetur*, fitque *Major*, vel *Potentior* eadem Sanguinis Utriusque in Corde Confluentis Effervescentia *alterutrius*, vel *utriusque Sanguinis* culpâ.

Propter Bilem XXXIV. Et *Biliosi* quidem, quando *Acrior*, vel *Copiosior* existit in Sanguine Ascendente *Bilis*.

Acriorẽ, XXXV. *Bilis Acrioris Causas* protulimus, Cap. 1. §. 6. & 7. & Cap. 11. §. 11. & Cap. 18. §. 14.

& Copiosiorem. XXXVI. *Copiosior* existit in dicto Sanguine *Bilis*, tum quando *in suo Folliculo* reperitur *naturali Copiosior*; tum quando *impeditus* est ipsius *ad Intestinum Descensus*: tum quando eadem *turget*, hoc est, à *Causâ Externâ* vel *Internâ irritatur ad sui quaquaversùm Effusionem*; sicut fieri solet in *Cholerâ Morbo*, & quibusdam *Febribus Ardentibus*.

Copia ejs in Folliculo unde. XXXVII. *Copiosius in suo Folliculo* existit *Fel*, imprimis ob *frequentem usum Condimentorum*, *Medicamentorumque Amarorum*, præsertim *Aromaticorum & Acrium*.

Ejus descensus unde impediatur. XXXVIII. *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* propter qualemcumque *Angustiam* in *Ductu* ejus *Intestinali* existentem.

Cholera Morbus unde. XXXIX. *Choleram Morbum* excitant frequenter *Fructus Horarii*, de quibus actum Cap. 15. §. 8.

XL. *Febrium Ardentium Causas*, *generandique modum* exhibebimus inferiùs Cap. 29. & seq.

Bilis ab internâ causâ quando turgeat. XLI. Sufficiat hîc notasse *Bilem ab internâ turgere causâ*, hoc est, ad sui è suâ Vesiculâ effusionem irritari & cogi, quoties *Liquoris Acidi Volatilis* aliquid unà *cum Sanguine eò penetrat*, & ibidem *ad effervescendum Bilem adigit*; unde non mirum, si quà data porta ruat, & nunc ad Intestina delata *Vomitiones*, *Alvive Dejectiones Biliosas*, excitet, nunc ad Hepar, hinc & Cor ruens *Febres ardentes* producat.

XLII. *Lymphatici Sanguinis culpâ augetur* in Corde Vitalis Effervescentia, quando non tam Copiosa, quàm *Volatilis & Acris* existit *parcior* licèt *Lympha* cum Descendente Sanguine ad Cor affluens. *Effervescentia augetur à Lympha Volatili & acri.*

XLIII. Talis autem existit Lympha propter *abusum Condimentorum*, *Medicamentorumve similium*, qualia sunt Vina Mosellana & Rhenana Acidiuscula simul & Spirituosa, Acetum Vini potens, Succus Citri cum Vino generoso usurpatus, Spiritus Nitri, *&c.* *Ejus causæ.*

XLIV. Quòd si concurrant Bilis unà cum Lymphâ modò dictô peccans, quis non videt graviùs adhuc lædi & augeri necessariò prædictam utriusque Sanguinis Effervescentiam? *Effervescentia magis augetur si Bilis & Lympha simul peccant.*

XLV. IV. *Celeriùs* perficitur eadem *Effervescentia* ob *Pituitam* in Sanguine *pauciorem*, atque *Bilem*, *Lymphamque* ideò *acriores*, minusque temperatas. *Celerior fit ob Pituitã pauciorem.*

XLVI. *Pituita* existit *Paucior* in Sanguine 1. propter *Aërem* æstivum, æstuantemque ac subtilem. 2. propter *Alimenta*, *Condimentave*, atque *Medicamenta* multùm *acria & aromatica* copiosiùs usurpata, neglectis aliis, quæ Pituitam generare solent. 3. propter *Corporis motum* vehementem diu continuatum. 4. propter *Vigilias* protractas. 5. propter *Animi curas & Solicitudines* graves ac perseverantes. 6. propter *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve quemvis *Defluxum*, *Effluxumve Pituitosi humoris* præternaturalem in Coryzâ, Tussi, Ascite, &c. *Ejus causæ.*

XLVII. V. *Tardiùs* contrà procedit eadem *Effervescentia* ob *Pituitæ* ac *Viscidæ* præsertim *abundantiam* in Sanguine, atque hanc consequentem *Bilis* & *Lymphæ* aliqualem *inertiam*. *Tardior fit ob Pituitæ Viscidæ abũdantiam.*

XLVIII. *Pituitæ Viscidioris Causas* retulimus Cap. 2. §. 7. & 9.

XLIX. VI. *Depravatur* eadem ipsa *Effervescentia*, fitque variis modis Vitiosa, quando vel *Inæqualis* observatur, modò Major, mox iterum Minor; modò Celerior, mox iterum Tardior: vel *Inordinata* existit, ac subinde tantillum cessat vel interrumpitur, mox iterum ordine nullo servato repetit & potentior fit, quemadmodum id contingit aliquando in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus, in quibus nunc debilis, rarus, parvus, compressus, imò quandoque nullus sentitur Pulsus, mox iterum robustus, frequens, magnus aut mirè agitatus percipitur, accedente notabili *Cordis Palpitatione*. *Depravatur Effervescentia quando est inæqualis & inordinata.*

L. *Inæqualis* hujus *Effervescentiæ Causa* est *Inæqualis* nunc *Bilis*, nunc *Lymphæ*, *Liquorisve* ex suprà memorato *Intestinali Triumviratu prodeuntis*, *aliorumve* adhuc forsan *Humorum* Sanguini admisceri solitorum, ac necdum ulli satis perspectorum, *Quantitas alterutri Sanguini juncta*. *Inæqualitas unde.*

LI. Ubi namque *Plus Bilis* cum Ascendente Sanguine ingreditur Cor, Major, Celeriorque contingit Effervescentia, unde quoque Major, Frequentiorque Pulsus: ubi contrà *Minus* ipsius accedet, Minor etiam & Tardior excitabitur *À Bilis copiâ aut paucitate*

Effervescentia,

Effervescentia, simulque Pulsus Minor & Rarior.

A Lymphæ copia aut paucitate. LII. Ubi verò *Plus Lymphæ* cum Descendente Sanguine accedet ad Cor, Minor, Tardiorque procedet Effervescentia, unà cum Minore, atque Rariore Pulsu: ubi contrà *Minus* ejusdem affluet, Major, Celeriorque producetur Effervescentia, Pulsusque Major, ac Frequentior.

Aliquorum Trium rali. LIII. Ubi *Liquoris ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum Ternario exurgentis* Natura, Viresque magis erunt nobis perspectæ, solidiùs, certiúsque de noxis constitutionem ipsius vitiosam consequentibus determinare poterimus. Quod itidem intelligendum de aliis Humoribus, si, quod suspicamur, plures adhuc occurrant, qui vel immediatè, vel mediatè Sanguini ad Cor refluenti admiscentur.

LIV. Hoc autem vel idcircò hîc notamus, quò plures ad veritatem in multis rebus Medicis adhuc latentem nobiscum investigandam excitemus; gavisuri, & ipsis (quemadmodum aliis jam fecimus) gratulaturi suam in eâdem forsan præ nobis eruendâ fœlicitatem majorem, ac semper omnis boni Largitori Deo gratias debitas pro beneficio generi humano per quoslibet collato acturi; nulli autem solertiam, diligentiam, inventionem, aliaque eò spectantia invisuri, vel calumniis quorundam pigrorum, inertium aut maleferiatorum hominum more criminaturi.

Inordinatæ Effervescentiæ Causa. LV. *Inordinata Sanguinis Effervescentiæ Causam* putamus *Inæqualem* non tantùm vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, &c. tantùm vel simul; sed *utriusque*, *pluriumve ad Cor Affluxum*; unde major in eâ contingit Confusio & Conturbatio, nunc cum insigni Cordis Palpitatione, mox cum sublato ad sensum ejusdem Motu ac Pulsu, in Suffocatione Hypochondriacâ tam sæpè observabili.

Cordis Palpitatio, Animique Deliquium unde. LVI. Quamvis autem *Cordis Palpitatio*, *Animique Deliquium grave* ortum habeat nonnunquam ab *Humoribus* unà cum Sanguine *ad Cor delatis*, ac *vitiosam Effervescentiam* producentibus; arbitramur tamen eadem sæpiùs produci ab *Halitibus Acribus à tenui Intestino* ob itidem vitiosam ibi excitatam Effervescentiam elevatis, & tum ad *Ventriculi superius Orificium & Gulam*, tum ad *Cor* per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum *deductis*, & *Sanguinis Effervescentiam conturbantibus*, *Corque irritantibus*.

Abolitâ Effervescentia incurabilis Quomodò præcaveatur 1. In Cholerâ Morbo. LVII. I. Cùm *Incurabilis* sit *Abolita in totum Sanguinis Effervescentia*, opera erit sedulò danda, ut ipsa, quoties licet, in tempore *Præcaveatur ac Præveniatur*, quod fiet 1. Ubi ex *Cholerâ Morbo* metuendus est *Bilis Defectus*, post sedatam Bilis tunc ferocientis Effervescentiam noxiam, Effusionemque ad Intestina nimiam (de quo vide Cap. 15. §. 26. 29. & 34.) *Reparando*, *Regenerandoque Bilem*, & quidem usu quorumvis *Aromaticorum*, & *Acrium*, & *Oleosorum*, ipsorumque adeò *Oleorum Stillatitiorum* Foliorum & Florum Rorismarini, Majoranæ, &c. Seminum Anisi, Fœniculi, Carvi, &c. Corticum Citri, Arantiorum, &c. Cinnamomi, Nucis Moschatæ, Macis, Garyophyllorum, &c.

Et quibus.

Balsama & Elixiria Vitæ. LVIII. Hæc *Olea Aromatica* si cum *Vini Spiritu* uniantur artificiosè, *Balsama* vel *Elixiria Vitæ* nocantur à quibusdam; quorum Gutta una vel plures cum Liquore conveniente, Vino præsertim, exhibitæ *Languentes ob Bilis Defectum Vires Vitales* restaurant, & moribundos aliàs ex Orci faucibus eripere, ac pro mortuis habitos nonnumquam resuscitare videntur.

LIX Huc spectant quoque *Salia Volatilia* omnia; licet *Oleosa* sint cæteris magis efficacia, ideoque præferenda. *Salia Volatilia.*

LX. *Prævenietur* Sanguinis Effervescentia *Abolita* 2. Ubi tum in *Peste*, tum in *Febribus Malignis* ejus metus est propter *Summam Bilis Volatilitatem* atque *Acrimoniam* tunc peccantem, *Figendo*, *Coagulandoque* ac *Temperando* ipsam per *Acida Austeriora* Omphacium, Alumen crudum, Acaciam, ejusve Succedaneos Hypocistidis, vel Prunorum Sylvestrium inspissatos Succos, &c. Inter Chymica meritò laudantur, commendanturque Spiritus Nitri, Salis, Vitrioli, Sulphuris, Aluminis & Similes, imprimis cum Vini rectificato Spiritu cohobati, & blandiores facti. *2. In Peste & Febribus Malignis & quibus.*

LXI. Ab hisce omnibus non tantùm Bilis corrigetur, verùm *Sanguinis Consistentia* diminuta *restituetur*, quin *Lymphæ inertia* simul *emendabitur*; sicque variis nominibus Abolitioni propinqua Sanguinis Effervescentia Vitalis conservabitur, ac restaurabitur. *Quenam Bilem corrigant & Sanguinis consistentiam restituant.*

LXII. *Prævenietur* eadem Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo vitaliter Effervescentia *Abolitio* 3. ubi ob *nimiam Lymphæ Aciditatē* metus est, ne unà cum Bile opprimatur, & suffocetur Ignis Vitalis, Sanguis Saltem nimiùm ab ipsa coagulatus convenienter rarefieri nequeat, *Corrigendo*, *Infringendoque* culpatam *Lymphæ Aciditatem* modò memoratis *Salibus Volatilibus Oleosis*, atque *Oleis Aromaticis* tam puris, quàm in laudata *Vitæ Balsama* ulteriùs elaboratis. Quæ proinde cùm hactenus quoque conducant, meritò usurpabuntur in omni penè Vitæ discrimine, citra summum nempe ardorem, tum externis Sensibus manifestum, tum in malignis febribus latentem ac præcordia imprimis urentem, angentemque contingente. *3. In nimiâ Lymphæ Aciditate. & quibus.*

LXIII. Iisdem autem Salibus Volatilibus Oleosis non tantùm Lymphæ Aciditas excedens minuetur, verùm *Bilis* quoque pressa & tantùm non oppressa *roborabitur*, Ipsiusque *Sanguinis Coagulatio nimia minuetur* & ad statum naturalem reducetur. *Salium Volatilium Oleosorum Vires.*

LXIV. *Prævenietur* eadem *Abolitio* Effervescentiæ Sanguineæ 4. ubi à *nimiis Halitibus* & in dextro Cordis Ventriculo, & in Pulmonum Vasis spatium rarefiendo Sanguini necessarium ita occupatur, ut Ignis Vitalis Extinctio immineat, *Dissipando* dictos *Halitus* jam *productos*, & *Impediendo* eorundem *productionem novam*. *4. In Nimiis Halitibus.*

LXV. *Halitus dissipant & discutiunt* prædicta *Olea Aromatica*, & *Salia Volatilia* quævis sed maximè *Oleosa*; seligendo semper illa, quæ ex Plantarum partibus Halituum discussioni per se aptis, talibusque per Experientiam compertis sunt parata. *Quenam Halitus dissipent.*

LXVI. *Halituum nova productio Impedietur* ab iisdem *Aromaticis Oleis* & *Salibus Volatilibus*, ut & à quibusvis aliis *Humorum Pituitosorum Viscididatem Incidentibus*, *Acidis* puta, sed maximè *Nitri Spiritu*, cujus nimirum Vires in hoc Affe- *Quenam Halituum productionem impediant.*

 ctu de-

ctu debellando sunt singulares ac stupendæ.

5. In Plethorâ & Habitu Athletico

LXVII. *Prævenietur* eadem Effervescentiæ Sanguineæ *Abolitio* 5. ubi in *Habitu Plethorico & Athletico Vasa omnia repleta sunt Sanguine, Minuendo Sanguinis Redundantiam* per ipsius ex venâ sectâ *Missionem* sufficientem unâ, pluribusve vicibus pro re natâ & urgente necessitate instituendam.

6. In Febribus Ardentissimis.

LXVIII. *Prævenietur* eadem Vitalis Effervescentiæ in Sanguine produci solitæ *Abolitio 6.* ubi ab *Igne potentiore* in Cordis Ventriculo dextro exurgente, Sanguinemque nimium rarefaciente *Suffocationis* metus in *Ardentissimis Febribus* occurrit, *Temperando* illum *Æstum* undecunque ortum, & imprimis per *Acida* unà cum Potu assumpta, & modò §. 60. notata; commutando ac corrigendo insuper *Aërem* æstuantem cum frigidiore, conclusum cum liberiore, quietum cum agitatiore, humidum cum sicciore.

LXIX. Quoniam enim putamus *Ignem* nostrum *Vitalem maximâ sui parte prodire à Bile*, imprimis quando fit *ardentior*; idcircò Ratione ducti existimamus ea præsertim tum usurpanda remedia, quæ Bili corrigendæ maximè conducunt, qualia etiam Experientiâ Comite laudavimus.

Cessans Effervescentia quibus curetur.

LXX. *Cessans ad Tempus* breviùs vel longiùs eadem Sanguinis Effervescentia Vitalis tum in *Syncope*, tum in *Hypochondriacâ Suffocatione Curabitur* laudatis toties *Oleis Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus* quibusvis, sed maximè *Oleosis*; factâ semper aliquâ pro Symptomatum Comitum diversitate Mixturarum varietate, unà cum Simplicium ipsorum delectu.

Castorei & Spiritus Salis Armoniaci Vires in Suffocatione.

LXXI. Quemadmodum enim, ubi nominata urget *Suffocatio*, meritò aliis multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato Vini Spiritu elicita *Tinctura*, & *Salis Armoniaci Spiritus*; ita ubi Frigus tam externè, quàm internè urget valdè in *Syncope*, aliisve Affectibus affinibus, præ aliis omnibus mihi hactenus compertis laudo *Oleum Garyophyllorum Stillatitium* non ingratum; nec improbo *Terebinthinæ Oleum* minùs gratum, postquam cum Spiritu Vitrioli Effervescentiam excitat cum insigni calore junctam.

Olei Garyophyllorum & Terebinthinæ Vires in Syncope. Mixtura

LXXII. Exempli loco esto sequens Mixtura.

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
theriac. simpl. ʒvj.
Tinctur. Castorei, ʒij.
Ol. Macis Stillat.
Succini; *an.* Gutt. iij.
Syr. fœniculi, ʒß.
M.

Ejus Usus.

Hujus Usus esto in *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsam sæpiùs cochleatim exhibendo.

Spiritus Salis Armoniaci Usus & Vires.

LXXIII. Potest huic Misturæ addi *Spiritus Salis Armoniaci* ℈j. unde longè potentior evadet; quamvis possit quoque in quovis ejus Cochleari ad *Guttas* iij. iv. aut v. adjici; aut angusti orificii Vitrum Spiritum dictum continens in gravissimâ ejus specie naribus applicari; acri namque ipsius odore solent utplurimùm excitari Ægri tum ab illâ Suffocatione, tum ab Epilepsiâ.

In Syncope & Animi deliquiis Mistura.

LXXIV. In *Syncopes* autem metu, aliisve *Animi Deliquiis* levioribus, cum *Frigore* tamen molesto & formidabili conjunctis, ex medicamentis vulgò in Officinis plerisque prostantibus sequens paretur Mixtura itidem cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, ʒj.
vel *Tinctur. Cinnamom.* ʒß.
Ol. Garyophyllor. Gutt. vj.
Syr. Cochleariæ, ʒj.
M.

Salium Volatilium & Oleorum Aromaticorum Vires.

LXXV. Non tantùm per quotidianam Experientiam edoctus commendo laudata modò Salia volatilia, & Olea Aromatica, sed quia idem Ratio suadet: Ratio, inquam, ex Salium istorum & Oleorum analysi, atque Animi Deliquiorum, Hypochondriacæque Suffocationis Causâ Efficiente, Pituitâ Viscidâ & Acidâ, vel Halitibus itidem Viscidis & Acidis, Austerisve simul collatis petita. Habent namque Salia ista & Olea vim omne Viscidum solvendi ac incidendi, omne autem Acidum & Austerum temperandi ac corrigendi, omne demum Halituosum & Flatulentum discutiendi ac dissipandi.

Eorum Usus cùm Æger nec Os aperire, nec quid deglutire potest.

LXXVI. Ubi Æger magis Mortuo, quàm Vivo similis Os nec aperire, nec claudere, multò minùs debitè aliquid deglutire potest, tunc commodum erit, loco præscriptarum Misturarum, laudata *Olea Aromatica* tum simplicia, tum magis composita *cum rectificato Vini Spiritu* vel confusa duntaxat & tantillùm agitata, vel majori artificio & circulatione diutinâ penitiùs juncta ad *Guttas iij. iv.* pluresve subinde in Ægrorum Os, ac imprimis per Infundibulum Argenteum, Aureumve ad fauces usque immittere; quò tum in Ventriculum, ac Intestina (unde tam gravis Mali Causa utplurimùm quaquaversùm propellitur) tum in Asperam Pulmonum Arteriam usque ad Ipsum Sanguinem in Pulmonalibus Vasis hærentem possint penetrare, atque ubique noxam urgentem corrigere ac emendare.

Animi Mæror quibus præveniatur. Quibus tollatur.

LXXVII. Inter Causas Antecedentes, ac Res Non-naturales *Animi Mæror præveniri* potest ac debet Rationibus tum Philosophicis, tum Theologicis contra quævis molesta Mentem in tempore muniendo; Idem jam præsens ac urgens *tolletur* ac superabitur iisdem; quamvis plerùmque tardiùs ac lentiùs.

Pavor quibus præveniatur.

LXXVIII. Potest quoque contra *expectandum* ac *prævisum Pavorem* muniri ac præparari Animus ad quævis adversa fortiter ferenda; unde minùs afficietur tunc ab incusso Terrore Animus, cujus noxæ mox iterum evanescent: uti contrà potentiùs, graviùsque concutietur Animus Meticulosior, & adversa quævis, etiam minima, pro gravissimis habens, ac nullis ferendis aut perferendis accommodatus, aut exercitus.

Inexpectati Terroris effecta.

LXXIX. Ab *inexpectato* verò *Terrore* omnes quidem afficiuntur potenter: potentiùs licet ac diutiùs Timidi ac Ignavi; leviùs, breviùsque Fortes ac Cordati, ob rationes modò datas.

Cessans Effervescentia à Frigore externo quomodò curetur. Et quibus.

LXXX. Ubi à *mordaci Aëris vel Aquæ Frigore Cessat* Vitalis Sanguinis Effervescentia, non tantùm transferendum Corpus Ægri in Aërem blandiorem, non tamen æstuantem, Partesve affectæ ex Aquâ algidâ removendæ, at insuper Frictionibus fortioribus Sensus in partibus externis excitandus, quin exhibenda, infundendave per Os medicamenta ex *Aromaticis Oleis, Salibusque*

Volatili-

Volatilibus parata, & imprimis *Sudores* simul moventia; quò repellatur foràs Frigus, ejusque Causa unà cum refluo Sanguine, Lymphâve ad Cor & interiora penetrans.

Oleorum Aromaticorum, & Saliũ Volatiliũ Vires.

LXXXI. Horum autem eorundem medicamentorum beneficio Emendabitur quoque Viscidorum & Acidorum Humorum, Flatuumque in Corpore præexistentium Vitium: quin *Præcautionis* loco assumi possunt eadem, quoties Frigidiori Aëri exponi, Aquæve imponi debet Corpus.

Diminuta ob Bilem minùs Acrem Effervescẽtia cura. 1. Aërem Mutãdo. 2. Acria Cibis admiscẽdo, & abstinendo à Pituitosis &c. 3. Somnum minuẽdo & Vigilias augendo. 4. Corpus Exercendo. 5. Quosdã Animi Affectus admittendo & quosdam abigendo. 6. Mẽses Sudoresque Movendo.

LXXXII. II. *Diminuta in Corde Sanguinis Effervescentia* ob *Bilem minùs Acrem Curabitur* 1. Mutando *Aërem* Frigidiorem, Humidioremque in Calidiorem ac Sicciorem, arte saltem paratum per Ignem luculentum, Plantasque Aromaticas in mansione ordinariâ dispersas.

LXXXIII. 2. Admiscendo *Cibis Condimenta* Aromatica & Acria; ut & abstinendo ab Alimentis valdè Pituitosis, Aqueis, Oleosis, & Acidis.

LXXXIV. 3. Detrahendo aliquid *Somno*, & protrahendo indies *Vigilias*.

LXXXV. 4. *Exercendo Corpus* magis magisque, etiam ad mediocrem Defatigationem.

LXXXVI. 5. *Occupando Animum Curis ac Solicitudinibus*, nec abhorrendo ab *Iracundiâ* non nimis vehementi; *Lætitiæ* imprimis studendo, & omnem *Tristitiam*, *Metumque* abigendo.

LXXXVII. 6. *Movendo* blandè *Menses*, *Sudoresque* solitos, per medicamenta sæpiùs, ac suo præsertim loco descripta & describenda.

Diminuta ob Bilẽ nimis Paucam Effervescentia quomodo curetur. Quibus Bilis Acrior & copiosior reddatur

LXXXVIII. *Diminuta* ob *Bilem nimis Paucam* in Ascendente Sanguine contentam *Effervescentia* prædicta *Curabitur*, quando easdem, quas minùs acris, agnoscit Causas, memoratis modis; quando verò *Alvi Fluxum Biliosum* sequitur, aut ab imprudentibus perperam institutas *nimias Bilis Evacuationes*, tum *comprimendo*, *supprimendoque*, si adhuc duret, *nimium* illum *Bilis Effluxum*, per *Austera & Opiata* leniora, non semel hinc inde jam notata; tum *reparando Bilis Defectum*, per *Condimenta*, *Medicamentave & Aromatica*, & satis *Acria*, itidem passim laudata, *Sinapi* puta, *Raphanum Rusticanum*, *Nasturtium*, *Cochleariam*, *Piper*, *Zinziber*, *Cinnamomum*, *Garyophyllos*, *Cardamomum*, &c. Horum enim ope non tantùm *Acrior*, sed & *Copiosior* reddetur in Corpore *Bilis*, ac consequenter Augebitur Diminuta priùs Sanguinis Effervescentia.

Diminuta ob Lymphã minùs Acrem Effervescẽtia curatur. 1. Aërem mutãdo 2. Acida Vsurpando.

LXXXIX. *Curabitur* eadem *Diminuta Effervescentia* ob *Lymphã minus Acidam* 1. Mutando *Aërem* à Sole aut Igne quovis *æstuantem* cum *frigido*, ac recipiendo se in locum subterraneum, vel aliàs frigidulum; & corrigendo *Humidum* vel *pluviosum* imprimis excicato in cubiculo, aliove mansionis loco Igne lucido ex odoratis præsertim Lignis parato.

XC. 2. Usurpando frequenter *Condimenta*, *Medicamentaque Acida*, Succos Citri, Arantiorum, Ribesiorum, Berberorum, Acetum, Acetosam, Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris, Nitri, &c quorum ope Augebitur sensim unà cum deficiente Lymphæ Aciditate Diminuta ideò Sanguinis Effervescentia. Quod ut citiùs contingat, vitanda simul, minuenda saltem *Alimenta & Condimenta Pituitosa*, *Aquea*, *Oleosa*, *& valde Aromatica*.

& Vitãdo Pituitosa Aquea &c.

3. Somnum minuendo; & Vigilias augendo. 4. Corpus exercẽdo. 5. Curas admittendo. Mẽses & Alvum movẽdo.

XCI. 3. Minuendo *Somnum*, & Augendo indies *Vigilias*.

XCII. 4. *Exercendo* magis magisque agitatione mediocri *Corpus*.

XCIII. 5. Occupando *Animum* curis ac solicitudine mœstâ.

XCIV. 6. Restituendo *Suppressum Menstruorum* vel *Alvi Fluxum* familiarem.

Diminuta ob Pauciorem Lymphã Effervescentia curatur. 1. Acida usurpando: 2. Obstructiones tollendo:

XCV. *Curabitur* eadem *Diminuta* ob *Pauciorem Lympham Sanguinis Effervescentia*, 1. Eandem paulatim *augendo* per *Condimenta*, *Medicamentaque Acida* modò recensita indies quantitate parvâ quovis tempore usurpata.

XCVI. 2. Tollendo *Lymphaticorum Vasorum Obstructionem*, aliamve *Augustiam* omnem tum *Stagnationis*, tum horum *Vasorum Ruptionis*, atque adeò *Lymphæ Effusionis* Causam, per *Medicamenta Coagulatam* in laudatis Vasis *Pituitam Solventia* ac *Incidentia*, & imprimis *Sudorifera* non semel in hoc Opusculo præscripta: observando semper cum majori successu eadem usurpari, quando ad Sudorem blandum eliciendum componitur corpus, ac præsertim quando idem actu talis propellitur; sic enim faciliùs, citiúsque solvitur Obstructio illa noxia.

Diminuta ob Viscidiorem: Lymphã Effervescẽtia curatur usurpãdo Acida & Salina.

XCVII. *Curabitur* denique *Diminuta* ob *Viscidiorem Lympham* prædicta *Sanguinis Effervescentia*, usurpando eadem modò memorata Medicamenta *Incidentia*, tum *Acida*, tum *Salina*, & imprimis *Volatilia*, qualia sunt *Spiritus Salis & simplex*, & *dulcis*, atque *Salia Volatilia* omnia, *Oleosa* præsertim, toties à nobis ac meritò laudata, eaque diutinè ac minori quantitate assumpta, tum sine, tum unà cum Alimentis.

Vitãdo Viscida, Aërem Frigidũ & Mœrorem.

XCVIII. *Vitanda* interim *Alimenta Viscida*; ut & *Aër frigidus & asper*; *Animique Mœror gravis ac continuatus*: quorum loco usurpanda sunt *Alimenta* facilis fermentationis, Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Volatilium potiùs, quàm Aqueorum, additis *Condimentis* Aromaticis; sic *Aër* quæratur, pareturve arte blandè calens ac siccus; *Animusque* disponatur ad Hilaritatem, gratisque objectis recreetur.

Curatio Auctæ Effervescentiæ. 1. Ob Fel Acrius.

XCIX. III. *Aucta* verò *Sanguinis Effervescentia Curabitur* 1. quando *Fel Acrius* ejus Causa existit, *Corrigendo*, *Temperandoque* Ipsum imprimis per modò recensita *Acida*, pro singulorum Ægrorum constitutione peculiari varianda, & plùs, minúsve aliis additis alteranda.

2. Ob Fel copiosius.

C. *Curabitur* eadem 2. quando *Fel copiosius* in Folliculo suo existens nimiâ quoque copiâ pergit ad Cor, illud *Minuendo*, *Evacuandoque* per *Cholagoga* sæpiùs à nobis jam descripta, & imprimis Cap. 2. §. 42. & seq. sed minore dosi usurpata: ne alias Hypercatharsis, aliive Affectus graves excicentur.

CI. *Abstinendum* autem simul ab ulteriori usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum & Acrium*, & maximè *Amarorum*.

3. Ob ductum Biliarium obstructum.

CII. *Curabitur* eadem 3. quando *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* ex *Obstructione Pituitosâ in Ductu Bilario Intestinali* existente; illam *Solvendo* per *Incidentia* modo §. 97. & Cap. 2. §. 28. 30. & seq. imò hinc inde passim descripta.

CIII. Quòd si *Calculosa* fuerit Ductûs Intestinalis *Obstructio*, Solvetur eadem commodè

tum per *Graminis* Decoctum, vel Aquam post præviam fermentationem distillatam, tum per *Spiritum Nitri* optimum cum aliis indies usurpatum, tum per alia huic Coagulationi Calculosæ magis specialia.

4. Ob turgentem Bilem.

CIV. *Curabitur* eadem 4. quando *Turgens Bilis* sponte, hoc est, ab *Internâ Causâ* ad sui *Effusionem* universalem *irritatur*; *Incrassando, Figendoque* tum *Bilem*, tum *Acidum Volatile* in corpore furens, imprimis per *Sulphura Mineralium* aut *Metallorum Narcotica* vel potiùs *Anodyna* dicta, ut & *Bolos, Terrasque Sigillatas* multifarias, præsertim circa Aurifodinas extractas: quibus *Præveniri* quoque potest illa periculosa, & sæpenumerò lethalis efferæ Bilis Effusio.

CV. *Cholera Morbi Curationem* dedimus Cap. 5. §. 34. sicut *Febres Ardentes* curandi modum daturi sumus inferiùs Cap. 29. & seq.

5. Ob Lympham parciorē.

CVI. *Curabitur* eadem *Sanguinis Aucta Effervescentia* 5. quando *Lympha* & *Volatilis*, & *Acris*, *Parcior* licet ad Cor defertur, & ipsius Causa existit, tum *Abstinendo* ab ulteriori Usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aciditate Volatili* & *Acri* præditorum, & §. 43. notatorum, & *Assumendo* per vices *Acida magis Austera* & *Aquâ* sufficiente diluta.

Celeris Effervescentia curatur. 1. Pituitam augendo.

CVII. IV. *Celeriùs perfecta* hæc Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitam* in ipso *Pauciorem*, *Bilemque* ac *Lympham* idcircò *Acriores*, minúsque Temperatas, *Curabitur* 1. *Reparando* & *Augendo Pituitam* desideratam *Alimentis* multam Pituitam generantibus, Iusculis paratis ex partibus extremis Animalium, Capitibus, Pedibusque Vitulorum, Ovium, &c. Piscibus, Marinis præsertim, Lacte Bubulo, Caprillo, &c. *Abstinendo* interim, *parcè* saltem *utendo Condimentis*, *Medicamentisve* valdè *Acribus* & *Aromaticis*.

& ab Acribus Abstinendo. 2. Aërem mutādo.

CVIII. 2. Mutando *Aërem* quovis modo æstuantem ac subtilem in Frigidum & Crassiorem.

3. Quiescendo.

CIX. 3. *Corpus* à *Motu* vehementi ac perseverante componendo ad *Quietem*.

4. Somnum augendo.

CX. 4. *Vigilias* protractas commutando cum *Somno* & longiore & profundiore.

5. Curas vitando.

CXI. 5. *Animum* liberando à *Curis* & *sollicitudinibus gravibus* ac molestis.

6 Diarrhœam Pituitosam, & Pituitæ fluxum sistendo.

CXII. 6. Sistendo, Curandoque *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve *Pituitosi Humoris Defluxum* aut *Effluxum* præternaturalem, sicut id suo docetur loco.

Tardior Effervescētia qui curetur.

CXIII. V. *Tardiùs procedens* Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitæ*, ac *Viscidæ* imprimis *Abundantiam*, *Bilisque* ideò & *Lymphæ Inertiam*, *Curabitur Diætâ* & *Medicamentis* tum Cap. 2. §. 28. & seq. tum huius Cap. §. 96. & seq. tum alibi propositis.

Inordinata quomodo curetur.

CXIV. VI. *Depravata* & *Inæqualis*, vel *Inordinata* Sanguinis *Effervescentia* ab *Inæquali* vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, vel *Liquoris* ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum *Ternario exurgentis*, vel *aliûs alicujus nondum satis observati Humoris tantùm*, vel *Plurimum simul Affluxu* sive *Liquoris*, sive *Halitûs* specie ad Cor facto pendens *Curabitur*, Et *Corrigendo* 1. Singulorum quocunque modo peccantium *Humorum vitium*: Et *Coërcendo* 2. Plurimum confluentium *Effervescentiam vitiosam*: Et *Emendando Discutiendove* 3. *Halitus*, *Flatusve* tunc excitatos *vitiosos*: Et *Componendo* 4. *Animum* quovis *Affectu gravi turbatum*, frequentissimamque ac potentissimam confusè agitatorum Humorum variorum Causam, Et *Vitando*, *Temperandove* 5. *Aërem* aut *Alimentum noxium*, rariorem, minúsque potentem prædictæ Humorum agitationis Causam.

CXV. Quibus *modis*, & *mediis Corrigi* debeant *Singulorum Humorum* in Corpore humano existentium, & hactenus *notorum Vitia*, non semel dictum in superioribus.

Humores aliquos hactenus ignotos & Sanguini admisceri & Effervescētiam conturbare.

CXVI. Quoniam verò Capitis hujus §. 50. & 53. aliorum insuper nulli (quod sciam) hactenus planè notorum, perspectorumque Humorum mentionem feci; quos tamen in homine tum existere, tum Sanguini ad Cor refluenti vel immediatè, vel mediatè admisceri, atque vitiatos Sanguinis Effervescentiam nonnunquam mirè conturbare non sine causâ me suspicari dixi, nec tamen ipsos vel nominavi, vel indicavi, meritò id Medicum eximium, cui præcedentia typis mandata percurrere libuerat, movit, ut me moneret, verbo saltem, ne ulli verba dedisse videtur, dicta mea illustrarem, atque Humorum à me conjectatorum aliquos patefacerem: Cujus acri, exactoque judicio sicut semper multùm tribui, ita ipsius consilium in hoc negotio mihi sequendum duxi.

A Testiculis, & Partibus Seminis generationi dicatis aliquem per corpus universum diffundi Halitum

CXVII. Plurima certè testantur & in Sanis, & in Ægris quandoque aliquid à *Testiculis*, aliisve *Seminis generationi ministrantibus partibus*, ac præsertim vegetis, multúmque Seminis potentis producentibus transire ac meare in corpus universum, quod valdè, validéque ipsum afficiat. Cui dicto fidem faciunt non tantùm Castrati effœminati: sed tum Mares, tum Fœminæ ad Venerem alacriores, atque inexplicabili naturalis libidinis œstro nonnunquam perciti, & imprimis ad objecti Sensus potenter moventis, Animamque mirè commoventis occursum: Unde, quoties votis suis potiri non licet, aut non decet, quot malis subinde urgeantur idcircò, premanturque miseri, docent ac evincunt infinitæ à Medicis notatæ historiæ commiserationis plenæ.

CXVIII. Illud idem confirmant Brutorum Castratorum, Boum, Vervecum, Caponum &c. Carnes suaves, grataeque, ac plurimùm à non Castratorum, Taurorum, Arietum, Gallorum gallinaceorum &c. virosis atque ingrati saporis carnibus differentes.

CXIX. Adde quòd Bruta non minùs, quàm Homines plurimùm soleant post castrationem pinguescere, atque Homines ante pubertatem Eunuchi facti rarò multùm virilis barbæ proferre, aut vocem masculam nancisci.

CXX. Hæc omnia verò à Spermatico halitu per universi corporis partes tam continentes quàm contentas disperso deducenda plurima evincunt, quæ pluribus deducere non est hujus loci.

A Glādulis Renalibus & Trachealibus Humorem singularem Sanguini communicari.

CXXI. Præter Testiculos observantur hinc inde in humano corpore *Glandulæ* à cæteris plus minus differentes, *Renales* puta & *Tracheales*; in quibus *Humorem Singularem* produci, eundemque immediatè aut mediatè Sanguini communicari fabrica earum singularis arguit.

CXXII.

Glandulæ Thymi usus. CXXII. His meritò annumerabitur ex Conglomeratarum genere *Glandula Thymus*, cujus *Excretoria vasa propria* sicut omnibus Anatomicis, quantum ego saltem novi, hactenus sunt incomperta, ita *Liquor* qualiscunque per ipsa delatus, atque adeò ejusdem *Usus verus* omnibus manet etiam nunc incognitus.

Exhortatio. CXXIII. Quoniam verò multiplicibus occupationibus perpetuò distractus desideratæ horum & aliorum indagini ex voto hactenus non potui vacare, plures ex Auditoribus meis in Anatome ingeniosis ac industriis ad hasce, similesque partes diligentiùs perscrutandas non semel hortatus sum; quò, si fieri queat, hæc & alia plura nos adhucdum latentia eruerent, atque cum nominis sui laude ac commendatione orbi literato manifestarent; quod & hîc denuò publicè facio, singulisque successum fœlicem adprecor.

Quoties plures Humores simul & diversimodè peccant quid Medico agendum. CXXIV. Donec igitur Memorati Humores Halitusve nobis perspecti sint, de illorum vitiis variis ac remediis convenientibus tantisper silebimus, quò in viam reversi doceamus, Quoties *plures Humores simul*, & quidem *diversimodè peccare*, ideóque magis *intricatè Sanguinis Effervescentiam vitiare* deprehenduntur, toties acri & solicito judicio *quærenda, seligenda* & cæteris *præmittenda*, quæ *magis urgenti Humori aut vitio potissimùm succurrant*, vel ita *temperanda Remedia polychresta*, ut *simul singulorum vitia emendent, nullum foveant, vel augeant*. Vbi subacto per longum rerum usum judicio opus est, atque observatione accuratâ Juvantium & Nocentium: quibus neglectis non potest non sæpiùs cum ægrorum detrimento hallucinari Medicus, etiam portentosè Suffenus.

Humorū Effervescentiam coërcere Opiata. CXXV. *Coërcent* 2. præ multis aliis, atque universè quamvis *Humorum Effervescentiam Opiata*: quibus pro re natâ, & Humorum maximè peccantium diversitate addi possunt alia Ipsos simul temperantia, qualium formulas hinc inde proposuimus.

CXXVI. *Emendantia & Discutientia* 3. *Halitus; Flatusque* non semel in hoc Opusculo præscripsimus, ac nominatim Cap. 9. §. 23. & seq.

Animi Affectus ratione sedari. CXXVII. 4. *Animum Affectibus turbatum & omnes in Corpore Humores conturbantem componunt Rationes Solidæ* ratiocinatione masculâ Menti ægræ propositæ, atque Assensum ejusdem potenter cogendo tum ad pristinam serenitatem, tum ad quævis molestissima, quoties mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda, perferendaque ipsam deducentes ac firmantes.

CXXVIII. Quâ ratione 5. tum *Alimenta noxia*, tum *Aër vitiosus vitari* debeant, vel *corrigi*, non semel quoque dictum in superioribus.

Inæqualis Humorum ad Cor Affluxûs, & Inordinatæ hinc Effervescentiæ curatio. CXXIX. *Inæqualis nunc Bilis, mox Lymphæ, alteriusve Humoris noxii ad Cor Affluxûs* & *Inordinatam* in Corde *Sanguinis Effervescentiam excitans*, postquam tam ex diversis Animi Affectibus, quàm cæteris Rebus Non-naturalibus diversimodè, at subitò ac reciprocè ipsos Ægros invadentibus ortum suum habent, *diversis* quoque *auxiliis*, tam *Spiritualibus* & in ratiocinatione catenatâ consistentibus, quàm *corporeis* & medicamentorum nomine notis, pro symptomatum concurrentium diversitate subinde mutandis aut ingeniosè commiscendis, *Curabitur*.

CXXX. Hæc autem omnia cùm non ita difficulter peti possint ex supradictis, ne eadem continuò repetendo Lectori nauseam excitemus, malumus brevitati studentes ad sequentia festinare.

CAPUT XX.

De Sanguinis per Pulmones Motu læso.

I. *Sanguis in dextro Cordis Ventriculo Effervescens, Incalescens* atque *Rarescens* parietes ipsius sensim magis, magisque *expandit*, donec istâ expansione irritatum *Cor* parenchyma suum musculosum Spirituum Animalium ope contrahat, simulque *Sanguinem* contentum in *Pulmonalem Arteriam exprimat*: ex quâ per *Pulmonum parenchyma* (quod mihi maximè videtur probabile) in *Pulmonalem Venam transfusus ad sinistram Cordis Auriculam, Ventriculumque sinistrum pergit*. *Sãguinis per Pulmones Motus.*

II. Dum autem per Pulmones *Sanguis*, ab *Aëre Inspirato* in *Æstu* suo ac fervore blandè *temperatur*, & plus minus *Condensatur*, ne ab excitatis fervore nimio Halitibus copiosioribus *Suffocetur* in Corde & Sanguine modò accensus Ignis Vitalis. *Sanguinem ab Aëre in Pulmonibus temperari & condensari.*

III. *Læditur* hic *Sanguinis per Pulmones Motus*. 1. quando *Nullus* fit. 2. quando *Tardiùs*, 3. quando *Celeriùs* procedit. 4. quando *aliò, quàm quò decebat*, propellitur Sanguis. *Quot modis lædatur hic Sãguinis Motus:*

IV. 1. *Nullus* fit *Sanguinis per Pulmones Motus*. 1. *ob ejus in Dextro Cordis Ventriculo Defectum*, Cavâ Venâ insigniter vulneratâ, & effuso intra vel extra corpus omni penè Sanguine, ad Cor aliàs fluxuro. *Hujus ablati causa. 1. Sãguinis Defectus*

V. 2. *Ob ejusdem Coagulationem ac Concretionem*, quamvis summam vix possim comminisci subitaneam, nisi forsan in gravissimâ *Syncope* ab Acido acri abundantiùs ad Cor delato; quemadmodum id non semel observavimus factum à Spiritibus acidis per Syringam in Canum Venam notabilem infusis. *2. Ejusdẽ Coagulatio ac concretio.*

VI. 3. *Ob cessantem Cordis Contractionem* in *Apoplexiâ* vehementissimâ, propter impeditum Spirituum Animalium per Nervos ad partes quasvis Motum. *3. Cessans cordis Contractio.*

VII. 4. *Ob nimiam Vasorum Pulmonis Repletionem*, tum sæpiùs in *Plethorâ extremâ*, tum rariùs in *Plerorumque Pulmonis Vasorum Obstructione* qualicumque. *4. Nimia Vasorum Pulmonis repletio.*

VIII. Ubi *Universalis* ac per omnia Pulmonum Vasa contingit *Motus* ille Sanguinis valdè *Impeditus*, aut *cessans*, brevi moritur Homo, aut *Extinctus* ob Sanguinis *defectum*; aut *Suffocatus* ob ejusdem *copiam*, vel *stagnationem*; nî confestim sectâ venâ *redundans minuatur*, vel pro re natâ *copiosiùs affluens aliò avertatur*. *Universalis his Motus impeditus causa mortis*

IX. Ubi autem in *quibusdam* duntaxat *Pulmonum Vasis* propter *Obstructionem moveri desinens Sanguis* aliquandiu ibidem *stagnat*, *Peripneumoniam*, hoc est, *Pulmonum Inflammationem* parit. *Particularis causa Peripneumoniæ.*

X. I. *Tardiùs movetur* per Pulmones Sanguis, vel 1. propter sui *Viscididatem*, à *Pituitâ* simili undecunque ortâ productam. *Tardioris motûs causa. 1. Sanguinis Viscididas.*

XI. Vel 2. Propter ipsorum *Vasorum Angustiam*, non tamen extremam. *2. Vasorũ Angustia*

XII. Vel 3. propter *Animalium Spirituum*

3. Animalium Spirituum Penuria. Cor imbecilliùs moventium *Penuriam*, sive illi *consumantur* nimiùm per Dolores, Vigilias, Meditationes solicitas, Curas, Corporis Defatigationes, &c. sive *non reparentur* per Inediam protractam, Spirituosorum saltem Alimentorum defectum, aut neglectum.

Celerioris motûs causa. 1. Sanguinis aucta Fluiditas. XIII. III. *Celeriùs* per Pulmones movetur Sanguis, vel 1. propter auctam ipsius *Fluiditatem* à Sero quovis in ipso abundante.

2. Major Æstus. XIV. Vel 2. propter *Æstum majorem* in Corde unà cum potentiore ac proinde celeriore *Sanguinis Rarefactione* quocumque modo excitatum.

3. Humor Halitusve acris. XV. Vel 3. propter *Humorem, Halitumve acrem* unà cum Sanguine ad Cor delatum, ipsumque ad frequentiorem sui contractionem, Sanguinisque contenti expulsionem irritantem.

Præposteri motûs causa 1. Vasa erosa, vel rupta. XVI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, movetur* Sanguis per Pulmones propulsus, 1. quando Ipsus ex *Vasis* suis *erosis, ruptisve* erumpit in *Arteriam Asperam*, mox per *Os ejicitur* in *Hæmoptoe*, hoc est, *Sanguinis Sputo.*

2. Vasa aperta. XVII. 2. Quando idem ex *apertis* quovis modo *Vasis* suis effunditur in *Pulmonum Parenchyma*, & *Peripneumoniam* producit.

3. Vasa Vulnerata. XVIII. 3. Quando idem ex *Vasis* suis *Vulneratis* excidit in *Pectoris Cavitatem*, ubi collectus atque in *Pus* vel *Saniem* mutatus *Empyema* constituit.

Vasa Pulmonum à quibus erodantur. XIX. *Eroduntur Vasa* Pulmonum sæpius ab *Humoribus Acribus & Salsis*, vel *Acidis* è *Capite* ad Pulmones delabentibus; rariùs, si unquàm, à *similibus* unà cum Sanguine ad Pulmones delatis.

A quibus rumpantur. XX. *Rumpuntur* eadem *Vasa* 1. à *Tussi*, *Vociferatione*, *Saltu, aliove Corporis Motu vehementiore.*

XXI. 2. A *Sanguine potentiùs* in Corde *Incalescente*, atque simul valdè *Rarescendo* Pulmonum Vasa *nimiùm Distendente.*

A quibus Vulnerentur. XXII. *Vulnerantur* eadem *Vasa* à quovis *Instrumento acuto, Cultro, Gladio*, similive alio per Thoracem aut Diaphragma inflicto in Pulmones, ipsorumque Vasa *penetrante & sauciante.*

Sanguinis motus deficiens ob ejus defectum incurabilis. XXIII. I. *Sanguinis*, ob sui in dextro Cordis Ventriculo defectum, *in ac per Pulmones Deficiens Motus Curari nequit.*

Vi & Sanguinis concretio subitanea. Quæ verò paulatim evenit, quomodò curetur. XXIV. *Sanguinis Coagulatio ac Concretio valida & subitanea* pro *Incurabili* habenda: Quæ autem *paulatim evenit*, *sensimque augetur*, *Curabitur Medicamentis Aciditatem acriorem frangentibus*, *temperantibusque*; adeóque tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*, tum præsertim *Sale Lixivo præditis*; quamvis Homini conducant imprimis *Salia volatilia*, quippe quæ dictis omnibus ac singulis constant, nec tantùm celerrimè quaquaversùm in corpore transfunduntur, verùm satis potenter, blandè licet, desideratam efficiunt, perficiuntque Acidi Acrioris emendationem, conveniente liquore diluantur, sæpiúsque usurpentur.

Oculorum cancri Usus & Vires. XXV. Inter vulgò nota meritò laudantur *Oculi cancri* Vino acidiusculo, vel Aceto stillatitio pauco (quò faciliùs Acido in corpore peccanti admisceantur) soluti & aliis convenientibus additis per intervalla sumpti. Exempli gratiâ.

Mixtura. ℞. *Aq. hyssopi.*
Fœniculi, an. ℥iß.
Vitæ Matthioli, ℥j.
Aceti stillatit. ℥ij.
Ocul. Cancri pulverat. ʒß.
Syr. Cochlear. ℥j.
M.

Alia Mixtura. vel ℞. *Aq. menth.* ℥ijß,
theriacal. simpl. ʒvj.
Tinct. Castorei, ʒij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. Cortic. arantior. Gutt. vj.
Syr. fœnicul. ℥.
M.

Earum Vires & Usus. Prior Mistura minùs efficax, licet gratior, posterior minùs grata, sed magis efficax erit: utraque cochleatim usurpata conducet acriori Acido temperando; quamvis posterior præferenda, quoties aliquid austeri concurrere observabitur, cujus primarium *signum* est Angustia quævis ad *Austeri signa.* Hypochondriacam Suffocationem tendens, sive ipsa assurgat usque ad fauces, sive hæreat circa præcordia, & inexplicabiles pariat Ægris anxietates, ac continuò instans Animi Deliquium minitantes.

Cordis Contractio cessans quomodo curetur. XXVI. *Cordis Contractio* in vehementi Apoplexiâ *Cessans nunquam Curabitur*; nec facilè *prævenietur* nisi *valdè Spirituosis & Aromaticis* sæpiùs usurpatis, *Aquâ vitæ Matthioli*, *Apoplecticâ* & similibus: non neglectis interim aliis antecedentes Apoplexiæ Causas corrigentibus aut educentibus alibi proponendis.

Plethoræ curatio. XXVII. *Sanguinis Plethora* citò, tutóque *Curatur Evacuatione* ipsius sufficiente per *Venam sectam*; sive illa simul ac semel fiat, sive pro Ægrorum naturâ peculiari & viribus per iteratas vices. Sunt enim plures, qui magnam ejus detractionem confertim factam ferre non possunt, quin mox in Animi Deliquium incidant; à quo cùm nil boni unquam certò evenire possit ulli, malim ego ipsum, quoties licet, præcaveri, atque securè potiùs, quàm temerè Curationem omnem institui; postquam non semel illis temerariis Sanguinis humani Effusoribus accidit, ut unà cum Sanguine Animam ægris educerent: Cujus nullum est periculum, si per intervalla, etiam brevia, eliciatur minori quantitate Sanguis, quam primùm vel minimum instantis Animi Deliquii comparet signum, sistendus, & posteà, si Affectus ampliùs desideret, iterum cum majori ægrorum commodo mittendus.

XXVIII. *Obstructionis* & hanc insequentis *Inflammationis Ratio, Generatio, & Curatio* ex professo tradetur inferiùs Cap. 40.

Tardior Sanguinis Motus Curatur. 1. Corrigendo Viscididatè ejus. XXIX. II. *Tardior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Corrigendo ipsius Viscididatem Pituitosam* per *Incidentia & Attenuantia* tum *Spirituosa*, tum *Salina*, tum *Oleosa*, tum & quandoque *Acida* usurpata, vel *Sola*, vel prudenter *commixta*, non semel proposita.

2. Vasorum angustiam tollendo. XXX. 2. *Tollendo* præsertem *Vasorum Angustiam*, & quidem pro Causarum peccantium varietate diversimodè: sed de his agendum alibi.

3. Spiritus Animales reparando. XXXI. 3. *Reparando Spirituum Animalium* Cor imbecilliùs contrahentium *penuriam*, tum *assumendo* sæpiùs *Alimenta* multùm *Spirituosa* Vinum generosum, ac præsertim ejusdem Spiritum tam simplicem, quàm diversorum additione multipliciter Aromaticum factum, eundemque rariùs quidem solum ac purum, frequentiùs

Aqueorum gratorum admistione fractum, dilutumque; tum vitando, moderandoque Curas, Vigilias, Lucubrationes protractas, Corporis Defatigationes, &c.

Celerior Motus Curatur 1. Fluiditatem Sanguinis minuendo per incrassantia, Alimenta, Medicamenta.

XXXII. III. *Celerior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Fluiditatem* ipsius *minuendo* per *Incrassantia*, tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*.

XXXIII. Ex *Alimentis* usurpentur *Pedes*, aliaque brutorum *extrema* multùm *Gelatinæ* promentia, ipsique adeò *Pisces*, ac præsertim *marini*.

XXXIV. *Potus esto Vinum rubellum* & austeriusculum, aut *Cerevisia Chalybeata*, vel quibusvis adstringentibus gratioribus facta medicata.

XXXV. Inter *Medicamenta* laudatur *Diascordium*, *Theriaca recens*, ac omne *Terræ Sigillatæ* genus, *Cornu Cervi ustum*, &c.

Pilularum de Cynoglossâ Vires.

XXXVI. *Serum Salsum* præ aliis omnibus *corrigunt Pilulæ de Cynoglossâ*, ad grana duo vel tria semel aut bis quotidie assumptæ: quarum loco sequentes de *Styrace* dictæ parari poterunt atque pari dosi usurpari.

Pilulæ de Styrace.

℞. *Styracis Calam.*
Succi Glycyrrhiz. inspiss. vel extracti,
Olibani,
Myrrhæ rub.
Opii Thebaïc. an. ʒß.
Croci Orientalis, ℈j.
Cum Syr. papav. albi q. s.
F. Massa Pilularum.

Rotulæ.

XXXVII. Cui Rotulæ magis placent, sequenti aut simili utatur formulâ.

℞. *Sem. hyoscyami albi,*
papav. albi, an. ʒß.
Thuris mascul.
Myrrhæ rub. an. ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Succi Glycyrrhiz. inspiss. ʒj.
Sacchar. althææ, ʒß.
Gumm. tragacanth. in Aq. rosac. dissolut. ʒj.
M. f. s. a. Rotulæ exiguæ.

Earum Usus.

Harum unam subinde in ore teneat Æger, ac sensim deglutiat. Potest quoque Ipsis admisceri *Opii Thebaïci* Drachma dimidia, unde potentiùs corrigetur quævis Humorum Acrimonia.

2. Ipsius æstum temperandum.

XXXVIII. Sanguinis per Pulmones Motus Celerior Curabitur 2. *Temperando Ipsius Æstum* in Corde auctum per *Acida* & *Aquea*, qualibus constant *Sempervivum majus*, *Plantago*, *Solanum*, *Acetosa*, Sanguinis æstum blandiùs vel potentiùs compescentia.

3. Temperando Humorē Acrem.

XXXIX. Curabitur idem Sanguinis per Pulmones Motus Celerior 3. *Temperando Humorem Acrem* ad Cor delatum per *Spirituosa*, *Oleosa*, & imprimis *Opiata*, & alia sæpiùs memorata; illumque simul redundantem *Educendo* per *Hydragoga* itidem aliquoties laudata.

Et Hali[illegible] Acres.

XL. *Halitus* verò itidem *Acres* ad Cor translati *Temperandi* sunt iisdem, ac *Discutiendi* per *Diaphoretica Spirituosa & Sale Volatili* tum *Simplici*, tum *Oleoso prædita*. Eorundem autem *productio nova impedietur* imprimis per *Opiata & Anodyna* cujusvis Constitutioni & Comitibus Affectibus maximè convenientia.

Præposterus Motus curatur. 1. Vasa rupta consolidando. 2. Sanguinem educendo. 3. Humores corrigendo.

XLI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, Effusus Sanguis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *in Sanguinis Sputo*, *Consolidatis* quamprimùm *Vasis ruptis vel erosis* per Misturam Cap. 9. §. 20. descriptam, vel similem sæpiùs cochleatim assumptam: mox *Averso à Pulmonibus Sanguine* copiosiùs in *Plethorâ* effluente per *Venam* in Brachio aut Pede alterutro vel utroque *apertam*; denique *Correctis Humoribus Acribus Salsis*, vel *Acidis* à Capite defluentibus per memorata modò §. 35. & seq. *Opiata*, & blanda *Aromatica*. *Curando* simul, *Vitandove Tussim*, *Vociferationem*, *Saltum*, aliumve quemvis *Corporis Motum vehementiorem*.

In Vasorum distensione quid agendum.

XLII. Ubi verò ab *Incenso & Rarescente nimium Sanguine* ad rupturam usque distenta fuêre Pulmonum Vasa, confestim Venâ Sectâ educendus, temperandusque Sanguis, assumptis præterea sufficienti copiâ Iulapiis refrigerantibus dictis, atque ex Aqueis, Acidisque potissimum paratis. Ex. gr.

Iulapiū.

℞. *Aq. Hordei*, ℥xx.
Iulap. Rosat. ℥iij.
Olei Sulphuris per campanam parati q. s. ad aciditatem Ægro gratam.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpius haustum mediocrem, donec Æstus observetur moderatus.

XLIII. *Peripneumoniæ Curatio* petenda ex subsecuturo Cap. 40.

Grandium Pulmonis Vasorum Vulnera lethalia.

XLIV. Pleraque *Grandium Pulmonis Vasorum Vulnera* solent esse *lethalia*; *Minorum* autem, ut & *Empyematis Curatio* tradetur alibi.

CAPUT XXI.

De Sanguinis ab Inspirato, Expiratoque Aëre Alteratione læsâ.

Sanguinem in Pulmonibus condensari.

I. AD *Sanguinis* ob Effervescentiam nuper descriptam in dextro Cordis Ventriculo incensi *Æstum temperandum Respirationem* ordinatam judicant plerique, quoniam evidentior *Calor* observatur in universo Corpore, ac præsertim Corde Animalium Pulmones, ideóque geminum in Corde Ventriculum habentium; quem ab Inspirato Aëre frangi ac temperari patet ex incommodis Aërem ad ipsius moderationem minùs aptum consequentibus.

Ab Aëre inspirato,

II. Hoc uti Ego non nego fieri, ita censeo *Sanguini multùm* in dextro Cordis Ventriculo *rarefacto* iterum *condensando* imprimis conducere Aërem inspiratum.

& quâ ratione.

III. Quâ vi autem, quove modo & ratione Sanguinem in utrumque hunc finem alteret Inspiratus Aër, non æquè patet. Ego id fieri puto, quatenus *in Aëre dispersæ sunt partes Nitrosæ atque Subacidæ*, Sanguinem æstuantem, rarefactumque condensare, atque ipsius æstum quoque blandè compescere potentes.

Partes Aëris Subacidæ & Nitrosæ: Hæ ex quibus componantur.

IV. Distinguo autem inter partes Aëris Subacidas & Nitrosas: cùm *Subacidæ*, *Acidaque* sint magis simplices, *Nitrosæ* verò magis compositæ, ex *Acidi* puta, non quibusvis, sed simul *Oleosis*, cum *Sale lixivo* junctis: quod artificiosa, Chymica nempe, Nitri Analysis & Synthesis manifestum facit.

Diversi generis partes per Aërem volitare.

V. *Per Aërem* multiplices volitare partes, non tantùm *Aqueas*, *Igneas*, *Terreasque*, at *Oleosas* quoque, *Spirituosas*, *Salinas Lixivas*, & *Acidas*; quin multipliciter ex his omnibus plus minùs mistas, plurima evincunt Experimenta, sedulis Mutatio-

rum Chymicarum Scrutatoribus haud ignota, quamvis desidiosis, ubique Philosophastris & garrulis Cavillatoribus abstrusissima: quæ aliquando, si res desideret, in bonorum ac uni veritati addictorum gratiam cum multis aliis ex nostro penu per Dei benedictionem satis locupleti, ringentibus licèt adversariis, publicè proferemus.

Quot modis Sanguinis hæc temperatio læditur. Quando nulla fit.

VI. *Læditur* hæc *Sanguini* non minùs utilis, quàm necessaria per Inspiratum Aërem *Temperatio*, vel *Parcior*, vel aliquando *Nimia* fit.

VII. *Nulla* fit *Sanguinis Temperatio Aëris valdè æstuantis & quieti* culpâ; unde in *Animi Deliquium grave*, vel ipsam *Mortem* non rarò tunc incidit Homo; Sanguine ob defectum partium Nitrosarum, Acidarumve modò laudatarum summè rarefacto & fluido, ideóque Ignem suum internum obruente, ac suffocante.

Quando parcior.

VIII. *Parciùs temperatur* idem *Sanguis* ab Inspirato Aëre, ob eandem Causam, sed leviorem; quando *pauciores aut inertiores* sunt in Aëre *partes Acidæ*, ac *Nitrosæ*; *pauciores* saltem *Inspiratione alliciuntur*, quàm ad præsentem, urgentemque Sanguinis æstum & rarefactionem ex æquo temperandum desiderabantur.

Ob partium Aëris Acidarum ac Nitrosarum paucitatem. Quæ quare pauciores inspirentur.

IX. *Alliciuntur Pauciores* Aëris *Acidæ Nitrosæve partes* ob *Inspirationem* ipsam quâvis de causâ *impeditam*, & capite proximè sequente pluribus explicandam.

Quare pauciores aut inertes existant in Aëre.

X. *Pauciores existunt* aut *Inertes* in Aëre partes *Nitrosæ*, *Acidæve* ob summum *Æstum*, *vel Humiditatem* in ipso repertum: cujus præterea rei Signum, si non simul Causa esse solet Tranquillitas Aëris summa.

XI. A Solis namque Radiis, tum Igneis, tum Spirituosis, frequentissimâ æstuantis Aëris causâ, Oleosæ quidem Aëris partes rarefiunt potenter; Salinæ autem, Acidæque leniuntur ac inertiores fiunt; sicut ab humiditate Aqueâ, sive pluviâ dissolutæ infirmantur: unde non mirum, si tales inspiratæ Sanguinis æstui temperando minùs sint aptæ.

Aër quietus Sanguini temperando ineptus. Quare Ventus aut flabelli motus frigus producat in Aëre.

XII. *Aërem quietum Sanguini temperando ineptiorem* esse ipso mediocriter saltem agitato evincit *Flabelli* usus, in summo Aëris æstu per agitationem blandam moderando tantopere utilis.

XIII. Utique à Vento quovis, Flabellique motu Frigus produci testatur Sensus Frigoris in partibus externis Aërem sic agitatum excipientibus: quod fieri puto, partim ob discussionem partium ignearum urgente Aëris æstu circa nos collectarum, ideóque calorem in nobis majorem producentium: partim ob adductionem & congregationem partium nitrosarum & acidarum priùs ab igneis vel fractarum, vel quaquaversùm depulsarum & ab invicem semotarum; ob majorem saltem ignearum copiam, efficaciamque Sensu minùs perceptarum.

Nimia Sanguinis Temperatio à Redundantiâ partium Nitrosarum vel Acidarum in Aëre.

XIV. *Nimia* fit ab Aëre inspirato Sanguinis per Pulmones delati *Temperatio*, id est, *Condensatio & Refrigeratio* quando *redundant in Aëre partes Nitrosæ, Acidæve*, à quibus sæpenumerò Hyemis præsertim tempore, flante Boreâ, & in Regionibus Zonæ frigidæ vicinioribus, ac imprimis, quoties priùs incaluit magis universum corpus eousque *coagulatur* in Pulmonibus *Sanguis*, ut *Obstructionem* in Vasis suis, aut intermediis Pulmonum mæandris pariat: unde sequitur semper ipsius *Sanguinis Stagnatio*, & aliquando, auctâ ob affluentem continuò Sanguinem *Vasorum Distensione*, eorundem *Ruptio*, *Sanguinisque Effusio*, unà cum *Peripneumonia*; quin post apertum Apostema *Phthisis*, & utplurimùm tandem *Mors*.

Abolita & Diminuta Sanguinis Temperatio quî curetur. Aër Æstuans refrigerandus.

XV. *Curabitur Abolita & Diminuta* in Pulmonibus *Sanguinis Temperatio*, mutando *Aërem* summè *Æstuantem Algido*, sive *Naturali*, sive *Artificiali*. Talem namque continere solent tum Speluncæ, tum Cellæ subterraneæ, non rarò Nitrosæ. Talem arte paramus diluendo Nitrum, vel Salem Armoniacum Aquâ, mox ipsam per Cubiculorum pavimentum effundendo; vel Acetum acre purum, Aquâve mistum itidem dispergendo; vel Plantas recentes acidiusculas, ipsarumve folia & flores similiter per conclavia projiciendo: quorum omnium ope augemus quoque in Aëre partes Acidas & Nitrosas.

Quies Aëris turbanda. Ejus Humiditas corrigenda.

XVI. *Quies Aëris* summa ob silentes in totum Ventos artificiosè *turbanda* per *flabella*, vel quocunque modo alio *excitando Ventum flantem*.

XVII. *Humiditas Aëris Nubili* corrigitur extructo lignis *Foco luculento*.

XVIII. *Impedita Respiratio* quî curanda sit, sequens docebit Caput.

Nimia Sanguinis condensatio quî curetur.

XIX. *Nimia Condensatio, Refrigeratioque Sanguinis* per Pulmones delati *Curabitur*, mutando Aërem asperiorem, gelidumque calidiore atque tranquillo; & accendendo in conclavi apto Ignes satis magnos: & usurpando medicamenta Nitrosas & Acidas Aëris admissi partes lenientia.

XX. Cætera hunc algidiorem Aërem Inspiratum consequentia, memorataque damna quî curari debeant, docebitur inferiùs Cap. 40. ubi de *Inflammatione* agetur ex professo.

CAPUT XXII.

De Aëris Inspiratione læsâ.

Aër ad Sanguinis refrigerium inspirandus. Inspiratio quomodo fiat.

I. Ut Sanguis è Dextro Cordis Ventriculo exæstuans, ac per Pulmones ad Sinistrum propulsus blandè condensetur, refrigereturque Aërem tum Inspirari, tum iterum Expirari proximè præcedente diximus Capite.

II. Contingit autem *Aëris* hæc *Inspiratio*, quoties ad Diaphragmatis explicationem deorsum, & Thoracis elevationem sursùm Contigui utrique Pulmones simul expanduntur: sicut id pluribus nos abundè probasse putamus in Disputationum nostrarum Medicarum Octavâ.

Quot modis læditur.

III. *Læditur* eadem Aëris Inspiratio 1. quando *Cessat* vel *Abolitur*. 2. quando *non Sufficiens* fit, & ideò *Frequentior* contingit. 3. quando cum laborare ac *Difficultate* accidit.

Quando cesset.

IV. 1. *Cessare* dicitur mihi *Aëris Inspiratio*, quando nulla ejus est necessitas; quod evenit tum in *Syncope*, tum in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus: In quibus sine Vitæ cum morte commutatione carere potest homo aliquando ad tempus satis notabile, dies puta integros, Respiratione omni, ad Sensum saltem manifestâ; de quâ duntaxat loqui solent Medici veri ex Sensu observatis judicantes, Imaginariam imaginariis cedentes Doctoribus.

Quare tum nulla est inspirationis necessitas.

V. Nulla verò tunc est Inspirati Aëris necessitas, ob nullum in Cordis Ventriculo dextro excitatum notabile Sanguinis Incendium, nullam contingentem ejusdem Rarefactionem notabilem; quocirca nullâ indiget tunc Sanguinis æstus nullius tem-

temperatione, nullâ ejusdem rarefactio desideratâ condensatione; quin haud expanduntur valdè, irritanturve aliter ad sui Contractionem in tali Affectu Cordis Ventriculi; unde *Deficit* necessariò tunc *Pulsus* ad Sensum. De quibus vide quoque Cap. 19. §. 14. & seq.

Quando aboleatur. VI. *Aboleri* verò dicitur mihi eadem *Aëris Inspiratio*; quando *urget* quidem *ipsius Inspirandi necessitas*, existente notabili Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiâ & Rarefactione, atque permanente ad tempus breve licet Pulsu satis magno & robusto; *Desinit tamen, tolliturque subitò ipsa Inspiratio* in dictâ *Suffocatione* vel *Strangulatione*.

Hocfit tripliciter: VII. *Aboletur* autem tam necessaria Vitæ actuosæ Aëris Inspiratio vel *Thoracis & Diaphragmatis*, vel *Pulmonum*, vel *Viarum* culpâ.

Vel Thoracis & Diaphragmatis culpâ. VIII. *Solius Thoracis*, vel *Diaphragmatis* culpâ *non* putem *Aboleri* posse Inspirationem, quamvis *utroque simul in Motu* suo *deficiente* id accidere nil obstet.

In Apoplexiâ. IX. *Deficient* simul in *Motu* suo, quando in *Apoplexiâ* gravissimâ Spiritibus Animalibus destituuntur partes omnes, hinc & Sensu, Motuque; unde Mors certò & confestim succedit.

Vel vitio Pulmonum. X. *Pulmonum vitio* Aëris Inspiratio Abolebitur, quando *Aspera* in ipsis *Arteria* quocunque modo *extremò angustatur*.

Vel viarum ad Pulmones tendentium. XI. *Viarum* ad Pulmones tendentium *culpâ* Inspiratio Aëris Abolebitur, quando vel *Os & Nares* simul planè *obturantur*, vel *Larynx obstruitur*, *comprimiturve* summopere in *Catarrho Suffocativo* dictô, *Anginâ*, *Strangulatione*, &c.

Non sufficiens fit Aëris Inspiratio. XII. II. *Non Sufficiens* fit *Aëris Inspiratio*, & idcircò *simul Frequentior*, tum 1. *Sanguinis* per Pulmones delati, tum 2. *Thoracis*, tum 3. *Diaphragmatis*, tum 4. *Pulmonum*, tum 5. *Viarum culpâ*.

1. Sanguinis ipsius culpâ. XIII. 1. *Sanguinis* per Pulmones delati *culpâ* hoc accidit, quoties idem *nimiùm in Corde Accensus & Rarefactus* satis temperari nequit ab Aëre consuetâ quantitate & ratione inspirato; verùm ejusdem quantitatem desiderat solitò majorem; quocirca, ut illi succurratur defectui, plusque Aëris inspiretur, & *Major* fit; & imprimis *Frequentior Thoracis & Diaphragmatis Explicatio*; cùm faciliùs ipsa festinetur, quàm intendatur; adde quòd nimiùm effervescenti Sanguini continuò temperando magis conveniat sæpiùs iterata externi Aëris paucioris Inspiratio, quàm ejusdem copia major rariùs accedens.

2. Thoracis culpâ. XIV. 2. *Thoracis culpâ Non Sufficiens*, ideóque *Frequentior* fit *Aëris Inspiratio*, quando is satis & quantùm decebat attolli, explicarique non potest, tum ob *induratas* nimiùm *Pectoris Cartilagines*, tum præsertim ob *Pleuritidem*, *Doloris* comitis causâ Pectoris Expansioni impedimentum afferentem.

3. Diaphragmatis culpâ. XV. 3. *Diaphragmatis culpâ Non Sufficiens, & ideò Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando vel propter *Affectum proprium*, *Inflammationem* imprimis, convenienter Motu suo gemino ac reciproco cieri, vel propter *spatii in Abdomine defectum*, aliaque ibi existentia *impedimenta* deorsùm satis explicari nequit; quemadmodum id evenire solet in *Ascite gravi*, *Uteri gestatione sublimi*, *Ventriculo aut Intestinis flatu distentis*, &c.

4. Pulmonum culpâ. XVI. 4. *Pulmonum vitio Non Sufficiens*, *ideòque Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando eorundem *Parenchyma universum* vel saltem *maximâ sui parte* est *minus spongiosum*, *minùsque explicabile*, aut ipsi *Peripneumoniâ* tenentur, *mediocrive* duntaxat *Asperæ Arteriæ ramorum notabilium Angustiâ* urgentur.

Quando minus Spongiosum existit Parenchyma. XVII. *Minus Spongiosum* existit Pulmonum Parenchyma, quoties idem fit *magis Carnosum & Solidum* quale non rarò reperi in quorundam post mortem dissectione; aut etiam *Corrugatum*, quale itidem est aliquando à me observatum: quamvis utriusque hujus Affectûs Causam reddere adæquatam putem valdè arduum, si non impossibile; conjecto tamen *Carnosius & Solidius* fieri *Pulmonum Parenchyma*, quoties ab *acriore* simul & *viscidiore Sanguine* idem *parte Arteriis*, *Venisque intermediâ* tum leviter excoriatur, tum iterum consolidatur & nutritur ita, ut sensim solidior fiat ipsius Caro. *Ob carnositatê.*

Vel Corrugationem. XVIII. *Corrugationem Parenchymatis* ejusdem acceptam refero, *Sanguini Austeriori & Acriori* ibidem ipsum leviter excoriatum potenter contrahenti potiùs, quàm verè nutrienti; nisi forsan idem accidat à *Pure* vel *Aquâ* similiter *austeris*, & in Pectoris cavitate Collectis, ipsumque paulatim penetrantibus & constringentibus.

5. Viarũ culpâ. In Narium obturatione. XIX. 5. *Viarum* Aëri transitum ad Pulmones concedentium *culpâ Frequentior*, quia *non Sufficiens fit Inspiratio*, quando *Nares solæ* sunt magis vel minùs *obturatæ*, tum continuò in *connato* ferè, aut ab externâ causâ, sæpiùsque fortuitâ, *Ictu*, *Casu*, &c. *adventitio* ac permanente *vitio*, tum subinde ac per intervalla in Affectu nunc graviùs, nunc leviùs urgente, *Gravedine* puta, *Polypo*, &c. tum aliquando ab *Externis* in Nares *immissis*; unde Ore aperto Inspiratio Aëris tunc facienda; quæ ideò impeditior erit, adeòque frequentior; & adhuc magis, si aliquandiu est loquendum, vel ambulandum Ægro; maximè, si festinandum.

Vel Laryngis. XX. Idem accidet forsan, si *Ostium Laryngis crassâ*, *viscidâque Pituitâ sit plus minus obsitum*, vel *Tonsillæ* fuerint *Inflammatæ*, aliásve *Tumefactæ*, atque Aëri Inspirando viam ex parte saltem occludant; in quo Affectu Frequentior Inspiratio observatur, sive id accidat ob solam viarum Angustiam, sive accedat (quod mihi maximè fit probabile) Molestia ex Aëre frigidiore copiosiùs unâ vice attracto, ad quam vitandam frequentior instituatur simul & minor Inspiratio.

Dyspnœa quid & quotuplex. XXI. III. Quæ *cum Difficultate* contingit *Aëris Inspiratio*, in genere *Dispnœa* vocatur, cujus primariæ species sunt *Anhelatio*, *Orthopnœa*, *Asthma*, *Incubus & Suffocatio Hypochondriaca* cum *Strangulationis* metu, sensuve conjuncta: quibus addere licet in *Singultu*, *Suspiriis* & pungentibus *Pleuritidis* doloribus *Interruptam*, *Impeditamque Inspirationem*.

Anhelatio. Orthopnœa. Asthma. Stertor. Tussis. Incubus. XXII. In *Anhelatione* simplici solet Inspiratio fieri parva simul & concitata: In *Orthopnœa* verò minùs quidem concitata, sed longè major, & quidem erectâ, exporrectâque Cervice; sicut in *Asthmate* præter *Inspirationem difficiliùs ac cum labore procedentem* observatur *Sibilus sive Stertor* in pectore, unà cum *Tussi*, quâ subinde aliquid excernitur, subinde nihil. *Incubo* dormientibus tantùm, ac præsertim dorso incumbentibus obvenienti copulatur *ponderis præcordia prementis*, *ac suffocationem minantis somnium*; unde mira subinde

subinde sibi de personâ certâ invisâ, vel incertâ delirare solent Melancholici. In *Suffocatione Hypochondriacâ* Inspirationem lædente, atque vigilantibus sæpiùs, quàm dormientibus obveniente ita anguntur fauces, ut in strangulationis periculo se versari putent Ægri.

Suffocatio Hypochondriaca.

XXIII. In *Singultu* interrumpitur per intervalla incerta & inæqualia, propter Convulsivum Diaphragmatis Motum, aliquando graviùs, aliquando leviùs Inspiratio; quæ urgentibus *Suspiriis* continuatam, sed leviorem Interruptionem patitur cum frequentiâ junctam; quemadmodum in *Pleuritide* interrumpitur eadem imprimis, quoties urgente magis æstu febrili Majoris adest conatus.

Interrupta inspiratio in Singultu. Suspiriis. Pleuritide.

XXIV. Excitatur autem *Dyspnœa* omnis, tum frequentiùs à *Flatibus*, vel *Halitibus* in tenui Intestino ex Pituitâ per Bilem rarefactâ productis, & partim per Ventriculum, Oesophagumque ad Os assurgentibus, hinc cum Aëre inspirato in *Pulmonum bronchia* & ulteriùs forsan penetrantibus; partim copiosiúsque per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Venam Cavam superiorem, hinc dextrum Cordis Ventriculum, denique *Pulmonum Vasa*, ipsumque ipsorum *Parēchyma* spongiosum translatis, ibidem hærentibus, ipsorumque adeò *explicationem* requisitam non minùs, quàm *complicationem impedientibus*, sicque Ægros mirè & valdè angentibus: tum aliquando à *Pituitâ viscidâ* è Capite delabente, *Pulmonum Bronchia* occupante, & angustiam diversam in ipsis producente. Unde pro harumce Causarum simplicitate aut complicatione, adeóque vitio majore aut minore variæ oriuntur Dyspnœæ species, & quidem nunc leviores, nunc graviores.

Dyspnœa causa Flatus. Et Pituita Viscida.

XXV. In *Asthmate* atque *Orthopnœâ* utraque Causa concurrit plerumque, quamvis in *Occulto* dicto *Asthmate* videantur mihi soli urgere *Halitus*, *Flatusve*; uti eosdem in *Anhelatione*, *Incubo* & *Hypochondriacâ Strangulatione* omnem paginam absolvere agnoscere facilè, quisquis attentè omnia Ægris tunc obvenientia examinaverit, expenderitque Symptomata.

Causæ Asthmatis & Orthopnœa. Anhelationis, Incubi, Hypochondriacæ Strangulationis.

XXVI. *Singultus*, *Suspiriorum*, atque *Pleuritidis Generationem*, atque *Curationem* dabimus Cap. seq. & 40.

XXVII. I. *De Syncopes*, gravissimarumque *Hypochondriacæ Suffocationis* specierum *Curatione* quædam in medium protulimus Cap. 19. §. 70. & seq. quæ ibi videantur.

XXVIII. *Abolita Aëris Inspiratio* in Motu suo simul deficientibus *Thorace* atque *Diaphragmate*, propter Animalium Spirituum in gravissimâ *Apoplexiâ* defectum, *Incurabilis* existit, quoniam sat citò tolli non potest impedimentum quodvis, propter quod Nervorum exortus ita comprimitur, ut Spiritibus Animalibus transitus denegetur per Ipsos ad partes inferiores.

Abolita Aëris Inspiratio quænam incurabilis.

XXIX. *Abolita* ob *Asperam Pulmonum Arteriam* summè *angustatam Inspiratio Aëris* pro *Incurabili* habenda, nî mox Expiratione forti expellatur, quod illam replet, Sanguis, Pus, Pituita, vel quidvis aliud; vel tollatur vinculum ipsam constringens in Strangulatione.

XXX. Eadem *Inspiratio Ore*, *Naribusque* simul *obturatis Abolita Curabitur* tollendo extemplo causas obturantes, ne aliàs brevi sequatur Mors.

Quænā curari potest & quomodo Faucium

XXXI. Sic ob *Faucium*, ac imprimis *Laryngis Obstructionem Abolita Aëris Inspiratio Curabitur* remotâ quamprimùm quâvis Obstructionis Causâ, illam vel extrahendo, vel in OEsophagum, hinc & Ventriculum impellendo.

ac Laryngis Obstructio tollenda.

XXXII. Curabitur eadem, factâ ob *Anginam* angentem extremâ Laryngis Angustiâ, curatâ quovis modo Anginâ per Aversoriam in Artubus, Eductoriamque sub Linguâ Sanguinis missionem, atque Cataplasmata & Gargarismata tum potenter Incidentia, tum Maturantia, & similia.

Angina curanda.

XXXIII. Si à *compresso per funem Larynge* Aboleatur Aëris Inspiratio, eodem in tempore soluto aut dissecto eadem Curabitur.

Compressio Laryngis per funē removenda.

XXXIV. II. *Frequentior Aëris Inspiratio* 1. propter *auctum Sanguinis* in Corde *Incendium & Rarefactionem* Curabitur sedato illo æstu, tam per Sanguinis eductionem, quàm per Acida temperatiora, vel Salem Nitrum, & purum, & postquam Sulphuris ope in Prunellæ dictum Salem, Lapidemve deflagravit.

Frequentior inspiratio ob auctum Sanguinis incendium quā curetur.

XXXV. *Non Sufficiens*, & adeò *Frequentior Aëris Inspiratio* 2. propter *impeditam Pectoris explicationem*, Cartilaginibus osseam duritiē nactis, adeóque inflexilibus debitam, orta non *Curabitur*, nisi Cartilaginum emollitione; quàm quæ præstare possint medicamenta paucis hactenus innotuit; quamvis fuerint nonnulli, qui etiam ossa quævis emolliverint, variè inflexerint, & iterum induraverint pro lubitu, quod mirabile.

Ob impeditam pectoris explicationem qui curetur.

XXXVI. Impeditæ ac Frequentioris ob *Pleuriticum Dolorem* Inspirationis *Curatio* sequitur Pleuritidis Curationem, ex generali Inflammationem quamvis Curandi methodo petendam; de quâ vide infrà Cap. 40.

Ob Pleuriticum Dolorem quā curetur.

XXXVII. *Frequentior & Impedita* 3. *Aëris Inspiratio Diaphragmatis Inflammationem* sequens Curabitur illâ secundùm modò citatam methodum generalem curatâ.

Vt & ob inflammationē.

XXXVIII. Eadem Inspiratio impedita propter *impeditum in suâ explicatione Diaphragma Curabitur*, in *Ascite* quidem, evacuatâ quovis modo ex Abdominis Cavitate Aquâ; in *Vteri gestatione*, excluso Fœtu; in *Tympanitide*, flatibusque distentis *Ventriculo vel Intestinis*, eorundem exclusione aut subsidentiâ.

Nec non ob impeditum Diaphragmatis motum.

XXXIX. *Non Sufficiens ac frequentior Aëris Inspiratio* sequens 4. *Pulmonum parenchyma* vel magis *Carnosum & solidum* factum, vel *Corrugatum* habetur mihi pro *Incurabili*.

Frequentior Inspiratio quænam incurabilis.

XL. Eadem *Peripneumonia* debita *Curabitur*, ipsâ cæterarum Inflammationum modo curatâ.

Ob Peripneumoniam quā curetur.

XLI. Eadem *mediocri notabilium Asperæ Arteriæ ramorum Angustiæ* adscribenda *Curabitur*, sublatâ illius Angustiæ Causâ, nunc Internâ plus minùs ramos ejus replente, nunc Externâ & in Pulmonum parenchymate hærente atque eosdem comprimente; de quibus in genere agendum alibi.

Vt & ob Asperæ Arteriæ Angustiam.

XLII. Hic observandum, quoties *Pituitâ* sive fluidâ, viscidâve, sive acri, blandâve; vel *Sanguine* concrescente, solutove; vel *Pure* crasso, tenuive; vel *Saniē*, vel aliquando *Aquâ* Demersis in Pulmones penetrante oppletur *Aspera Arteria*, toties Curationem institui ac promoveri, aliquando solo effluxu Aquæ admissæ, sæpiùs *Tussi* à contentis excitatâ; quorum expulsionem juvabunt interdum vel Incidentia, vel In-

Quid hic observandum.

Incrassantia pro excernendorum varietate varianda, sæpiúsque quantitate mediocri assumenda.

Vomitus utilis in Asperæ Arteriæ Obstructione.

XLIII. Observandum quoque *Vomitum* hîc aliquando satis commodè institui, cùm constet per Experientiam vehementi Vomendi conatu promoveri quoque Contentorum in Asperâ Arteriâ Expulsionem; excepto *Sanguinis Sputo*, in quo semper Vomitus existit periculosus.

Frequentior inspiratio ob Nares obturatas rariùs curatur.

XLIV. *Connatum* 5. aut in Nativitate, aut post Nativitatem *casu obortum*, pertinaxque *vitium Nares* occupans, & angustiâ ibi factâ *Inspirationem impediens*, quin ad *Frequentiorem* cogens *rarius* solet *Curari*, cùm difficile sit Partium illarum Coalitum, vel Obstructionem antiquam tollere.

Ob Gravedinem aut Polypum qui curetur.

XLV. Eadem Inspiratio propter *Gravedinem*, aut *Polypum* impedita, his Curatis sponte solet ad integritatem redire.

Vt & ob Res Naribus immissas.

XLVI. Quoties à *Rebus* qualibuscunque in *Nares immissis* & illas obturantibus impeditur Inspiratio, toties iisdem extractis expeditur denuò.

Nec non ob Laryngem obstructam. Aut cōpressam.

XLVII. Impedita propter *Pituitam viscidam ostium Laringis obsidentem* Inspiratio *Curabitur* remotâ, excretâque gargarisando Pituitâ.

XLVIII. *Tonsillarum Inflammationes*, *Tumoresve OEdematosi* partim methodo generali, partim Gargarismis curandi sunt priùs quàm Inspiratio idcirco impedita restitui queat.

Dyspnœa à Flatibus curatur. 4 1. Pituitam emēdando ac educendo.

XLIX. III. *Dyspnœa ortum à Flatibus, Halitibusve ex Pituitâ in tenui Intestino à Bile* productis habens, *Curabitur*, 1. *Emendando Pituitam* Qualitate quâvis, ac *Educendo* eandem Quantitate nimiâ peccantem remediis non semel in superioribus laudatis.

2. Bilem corrigendo.

L. 2. *Corrigendo* itidem *Bilem*, Qualitate aliquâ si peccaverit, vel *Evacuando* ipsam, si redundaverit, medicamentis sæpiùs propositis.

3. Flatus Dissipando.

LI. 3. *Dissipando*, aut per alvum clysterum carminantium dictorum ope abducendo, aut sursùm quoque ructuum formâ excludendo *Flatus*, *Halitusque*, antequam penetrent in Lacteas Venas, per remedia itidem aliquoties jam præscripta.

4. Eosdē potentiùs discutiendo.

LII. 4. Potentiùs *eosdem Discutiendo* & unà cum *blando Sudore* foràs propellendo, quamprimùm ad Pulmones penetrarunt, atque in ipsis hærent; idque laudatis sæpenumerò Sudoriferis Aromaticis.

Dyspnœa à Pituitâ viscidâ in pulmonibus hærente curatur. 1. Impediendo ejus proventum.

LIII. *Dyspnœa* verò à *Pituitâ viscidâ* è Capite in fauces delabente, atque *Pulmonum bronchia occupante* profecta *Curabitur* 1. *Impediendo* illius in *Capite proventum* per medicamenta quævis Aromatica, Rorem marinum, Salviam, &c. toties in superioribus memorata, sæpiúsque indies quovis tempore parvâ dosi usurpanda.

2. Eam in Capite incidendo, & educendo.

LIV. 2. Eandem in *Capite collectam* & *Incidendo*, *attenuandoque* per eadem Aromatica, & *Educendo*, tum per Alvum mediantibus Phlegmagogis passim propositis; tum per Nares Errhinorum ope; tum per Os Masticatoriorum operâ.

3. Eam in pulmones delapsam incidendo, & excreando.

LV. 3. Eandem in *Pulmones delatam Incidendo* per modò dicta Aromatica, & *Tussi* mediante *excreando* per similiter Aromatica Bechica in ore contenta, nec nisi lentissimè deglutita, quò illorum pars aliqua penetret ad Pulmones.

Regula in praxi facienda utilis.

LVI. Quemadmodum autem semper sunt cæteris ejusdem generis atque Naturæ medicamentis præferenda ea, quæ longâ plurium experientiâ notata sunt cuivis Affectui magis specialia & utilia: ita hîc quoque præ aliis Aromaticis eligenda sunt, quæ tum aliorum, tum propriæ observationes ostenderunt esse singulis Dyspnœæ speciebus magis convenientia: ubi nec prætereunda singularis cujusvis Ægri constitutio; cùm & secundùm ipsam experiamur indies delectum esse habendum medicamentorum in eodem Affectu aliàs præstantium: quod nemo in praxi benè versatus & ad ea, quæ quotidie diversimodè accidunt, attentus negabit unquam.

CAPUT XXIII.

De Aëris Expiratione læsâ.

Aëris exspiratio.

I. AEr in Pulmones Inspiratione attractus, postquam munere suo functus est, iterum exprimi debet, quò alii alliciendo paretur locus: diciturque hæc Aëris exclusio, *Expiratio*.

Quibus perficiatur.

II. *Perficitur* imprimis *Expiratio* hæc à *Musculis Abdominis*, tum *Thoracem detrahentibus*, tum omnia in *Abdomine contenta comprimentibus*, atque *versus Diaphragma propellentibus*, ipsumque adeò Diaphragma sursùm cogentibus, ac per consequens *Pulmones coarctando Aërem in ipsis contentum blandè exprimentibus*: concurrente simul *proprio Diaphragmatis Motu*, angustiam in Pectore majorem faciente.

Læditur 1. In Sternutatione.

III. *Læditur* hæc *Aëris Expiratio* 1. in *Sternutatione*, in quâ post aliquam Inspirationis inchoatæ suspensionem subitò, & magnâ, sed mox iterum cessante, sive abruptâ vi per *Nares* imprimis, aliquando & *Os* quoque, cum vehementi *Corporis* universi concussione, atque occurrentium exclusione *Aer* unâ vice expellitur.

2. In tussi,

IV. Læditur eadem Aëris Expiratio 2. in *Tussi*, in quâ non unâ, sed pluribus simul ac interruptis vicibus fit *Aëris*, *Contentorumque in tracheâ arteriâ* (si quæ ibi occurrant & sequacia sint) *exclusio in*, aut *per Os*, cum dissimili Corporis concussione, nunc blandâ, nunc vehementi.

Aut Humidâ,

V. *Tussis* omnis aut *Humida* vocatur, quoties ipsius ope Humores in asperâ arteriâ contenti, Pituita, Sanguis, Pus &c. in os, postmodum excreandi; aut per os foràs expelluntur.

Aut Siccâ,

VI. Aut *Sicca*, quoties magno licèt ac multo labore nihil excernitur, sed irrito fatigatur universum corpus Tussiendi conatu, unde tum *Capitis*, tum *Hypochondriorum*, aliarumque *Partium Dolor* vehemens nonnunquam excitatur, quin aliquando *Hernia* producitur, aliquando *Vrina*, vel *Alvi fæces involuntariè extruduntur*.

3. In Singultu.

VII. Læditur eadem Expiratio 3. in *Singultu*, in quo deprehenditur Ventriculi regio subitò & violenter antrorsùm, extrorsúmque propelli, cessante mox, sed sæpenumerò iterum repetente *motu* illo verè *convulsivo*, adeóque molestissimo tunc & gravissimo Ægris Symptomate.

In eo quanā pars Diaphragmatis afficiatur

VIII. In Singultu autem illâ sui Motûs parte *Diaphragma* censeo affici, quâ *inservit Expirationi*; quâque in aperto brutis adhuc viventibus abdomine vi satis magnâ versùs Ventriculi regionem contrahi Tactu non minùs, quàm Visu percipitur.

Ess: Diaphragmatis, non Ventriculi affectum.

IX. Quapropter proprium *Diaphragmatis*, neutiquam Ventriculi, *Affectum* judico *Singultum*, cùm præter jam dicta *Voluntarius* esse possit, & à Me aliisque omni tēpore pro lubitu excitari queat.

X. Trahi

Diaphragma à Ventriculo trahi in consensum. X. Trahi tamen utplurimùm ad Singultum producendum ab affecto priùs Ventriculo Diaphragma in consensum non negaverim, & præsertim ab *acribus Halitibus, vel Flatibus, vel Humoribus* undecunque accedentibus, & quâcunque demum viâ ad membraneum Diaphragmatis centrum penetrantibus, ipsumque *pungendo*, vel *rodendo* ad convulsivum illum motum efficiendum irritantibus.

Vera Singultûs causa. XI. *Veram* proinde *Singultûs Causam* puto, quicquid ad violentam, non tamen durantem, sed mox interruptam, cessantemve, iterumque sæpenumerò repetentem sui Contractionem Diaphragma cogere aptum est; sive illud in Ventriculo reperiatur (quò referenda Medicamenta vel Alimenta noxia & acria, Venena potiùs dicenda;) sive idem ex tenui Intestino à Vitiosâ Humorum confluentium Effervescentiâ excitatum Humoris, Halitûs, Flatusve formâ eò assurgat, & superius Ventriculi Orificium ita rodendo præsertim afficiat, ut ipsum ambiens Diaphragma simul afficiatur; sive idem in Thoracis, Abdominisve cavitate conclusum immediatè Diaphragma mordicet, vel ad ipsum per vasa sua deferatur, ac in ejus substantiâ hærens partes ipsius sensiles rodat, vel quovis alio modo ad molestam illam, convulsivamque sui contractionem solitariam & subinde continuò repetentem ipsum adigat.

Sternutationis causæ. XII. *Sternutationis Causas evidentes*, tum externas, tum internas si quis observaverit, comperiet ipsam nunc à *Solis lucentis splendore* aut immediatè, aut mediante reflexione per nivem, glaciem, aquam speculum &c. factâ; nunc à *rebus acribus*, cæpis puta, sinapi, raphano &c. vel *naribus* admotis, attractisve, vel *ore* assumptis; nunc ab *Humoribus* itidem *acribus à capite ad nares* in gravedine sive coryzâ delabentibus; nunc à *Vaporibus, Halitibusve* similiter *acribus è Ventriculo, tenuive Intestino* ascendentibus, naresque irritantibus excitari, atque semper qualemcunque tandem *Narium vellicationem* sentiri: unde meritò istæ Causæ omnes ac diversæ eatenus Sternutationem videntur producere, quatenus Nares irritando, vellicandoque ad molestiam illam expirato per Nares potenter Aëre simul expellendam Partes Expirationi dicatas movent; Cum quâ vehementi Aëris Excussione concurrere solet universi corporis Concussio itidem vehemens.

Tussis causa. XIII. *Tussis Causa* est, quicquid Asperam Pulmonum Arteriam vellicare, aut quovis modo irritare potest ac molestare.

Humida. XIV. Et *Humida* quidem *Tussis Causa* multiplex observatur: Aliàs enim quædam *forinsecus advenientia*, vel *ore assumpta*, perperàmque in Asperam Arteriam delata Tussim mox excitant molestam: Aliàs *Humores à Capite delabentes* (& quidem utplurimùm *Pituitosi* multifarii nunc Acres, Salsique, vel Acidi, nunc Blandi & Insipidi; nunc tenues, fluidique, nunc crassi & viscidi; quandoque *Sanguis* purus, vel cum aliis Humoribus mistus; & quandoque *Pus* vel *Sanies*) in eandem Arteriam Asperam penetrantes ad Tussiendum Pulmones cogunt: aliàs *Humores* itidem Varii (*Sanguis, Pus, Sanies, & Pituita* forsan, *Serumve*) ex *Pulmonum substantiâ* vel *vasis* in Arteriam eandem translati Tussim producunt.

Sanguinis Sputum & XV. Quoties autem Sanguis ex Pulmone prodiens Tussi excernitur, toties peculiari nomine *Sanguinis Sputum*, & *Hæmoptoica Passio* vocatur is Affectus.

XVI. *Tussis* verò *Sicca* pro *Causis Externis* agnoscit tum *Aërem*, tum *Potum frigidum* affatim admissum, Asperamque Arteriam molestantem: pro *Internis* autem aliquando *Catarrhum* valdè *viscidum*, vel valdè *tenuem*, *acremque* expirato vehementiùs Aëri haud cedentem; aliquando *Halitus, Flatusve* à tenui Intestino, Ventriculove per gulam elevatos, & unà cum Aëre in Pulmones allectos; vel ab eodem Intestino per Lacteas Venas in Cor & Pulmonum Vasa, imò substantiam, usque ad Tracheam Arteriam sese insinuantes, atque ipsam continuò sine sui exclusione ad Tussiendum irritantes. *Hæmoptoica passio. Tussis siccæ causæ.*

XVII. *Multiplices* in *Expiratione læsâ* notati *Affectus Curabuntur* 1. *sublatâ, correctâve Causâ externâ*. 2. *curando* quosvis *Solidarum partium Affectus* internos. 3. *Emendando* quævis partium *Contentarum vitia*, tum *Minuendo* ipsorum *redundantiam*, tum *Corrigendo* ipsorum *qualitates* vitiosas; tum *loco movendo*, aut *emovendo* quæ *loco peccant*, &c. *Expirationis læsæ Affectuum curatio.*

XVIII. Et ut à *Singultu* faciamus initium, quoties *Alimenta, Medicamentave noxia & acria*, vel potiùs *Venena*, continentur in Ventriculo, nî *temperari* possint & *corrigi* per *Alterantia*, *Expelli* debent aut per *Vomitoria* sursùm viâ breviore, aut per *Purgantia* deorsùm viâ longiore: quod intelligendum quoque de quibusvis Humoribus in Ventriculo, aut tenui Intestino repertis & Singultum parientibus. *Singultûs curatio.*

XIX. Medicamenta Humores quovis modo peccantes, ut & Assumpta quævis *Alterantia & Corrigentia* non semel proposuimus in superioribus, ut non videatur necessum eadem hîc repetere; unum tantùm prioribus monituri, *Opiata* præ aliis omnibus conducere in curando Singultu quovis, non tantùm, quatenus quosvis Humores acres temperant, sed insuper, quatenus Ventriculi sensum obtundunt, & forsan Spiritus Animales quoque faciunt ad motum torpidiores: dummodò per vices exiguâ usurpentur quantitate, atque tamdiu, donec aut cesset, aut notabiliter minuatur Singultus. *Alterantibus, inter quæ Opiata præcipuè.*

XX. Inter *Vomitoria* cæteris omnibus præfero hîc *Antimonialia*, tum quia promiscuè Humores quosvis evacuant felicissimè, tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes in homine Humores ad statum laudatissimum sensim deducendò; quæ vis an in aliis rebus similiter occurrat dubito, in Antimonio ipsam existere novi: quicquid garriant in contrarium Viri præjudiciis suis excæcati, tum aliàs Docti, tum Indocti. *Et Vomitoriis, maximè Antimonialibus.*

XXI. Cavendum autem (postquam revera *omne nimium est Naturæ inimicum*) ne simul nimiâ sumantur quantitate; cum semper satiùs sit eorum minorem dosin exhiberi, quàm majorem; quoniam nulla noxa sequetur unquam illam, sæpiùs hanc: nec enim præter multorum Suffenorum æquè, ac Imperitorum Medicorum placitum, tum alia purgantia, tum præsertim Antimonialia ritè parata, & minore quantitate usurpata, nullumque Humorem sursùm aut deorsùm evacuantia nocent ulli, quod millies expertus testor, quin semper tunc prosunt, noxios in corpore humores aut emendando, aut ad secuturam posteà purgationem ampliùs præparando: quod imprimis velim notari à Medicis Junioribus, *Sed parvâ dosi assumtis.*

Junioribus, in quorum gratiam hic meus editur Tractatulus, non item Seniorum, atque in Artis operibus versatorum, nec proinde informatione meâ egentium; multò minùs præfractorum, & quævis aliena ex præjudiciis aut invidiâ mox rejicientium; nec minùs imperitè, quàm improbè culpantium.

Et quidè subinde repetitis.

XXII. Quoties proinde post usurpata priùs convenienter Narcotica Vomitorio assumpto parum, vel nihil est sursùm aut deorsùm ejectum; & urget adhuc Singultus, quin Humorum in Ventriculo, aut vicino Intestino existentium, malumque hoc excitantium remanent signa; toties tutò licet aut eodem die novum, sed quantitate minore, aut subsequente aliud quantitate aliquantò majore Ægro exhibere Vomitorium, quo vel ampliùs corrigantur, vel sursùm, deorsùmve, aut utrâque viâ expellantur Humores peccantes: Sic enim tutissimè, ac minimè injucundè, satisque citò absolvetur Singultus; Cura verè Rationalis & Dogmatica, Experientiæ potissimùm, hinc & Rationi Sanæ, non Ægræ aut Commentitiæ, adeóque falsæ innixa.

Et aliquando postea Mistura Aromatica exhibenda.

XXIII. Quòd si per assumptum Vomitorium excreti fuerint Humores vitiosi, & à vomitu defatigati Ægri, conducet Mistura Aromatica, molestis Halitibus circa Ventriculum hærentibus dissipandis convenientissima, unà cum additis quantitate parvâ Opiatis, tum ad concitatam per vomitum potentiorem Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam compescendam, tum ad Somnum blandè conciliandum, tum ad ipsum Singultum magis sedandum aptissimis. Exempli gratiâ,

℞. *Aq. menthæ*, ℥ ij.
Vitæ Matthioli, vel
Theriacal. simpl. ℥ ß.
Conf. alkermes, ʒ j.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒ j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ cochleare unum assumat sæpiùs Æger, donec ad Somnum sentiat disponi suum corpus; quem ut citiùs capiat, commodè decumbat.

XXIV. Huic Misturæ addi possunt *Spiritus Nitri* Guttæ vj. vel viij. quoties *Flatus* simul vexant, quod sæpè contingit.

Singultus etiam curatur evacuantibus.

XXV. Si ad Vomitum minùs inclinent Ægri, nec Nausea urgeat, præstat *deorsùm Evacuari Humores peccantes*, & quidem pro sui varietate nunc *Cholagogis*, nunc *Phlegmagogis*, nunc *Hydragogis* tantùm, nunc diversis pro re natâ simul mistis, aliquoties in superioribus propositis.

Prò & simul Humores Viscidos incidentibus.

XXVI. Quoniam verò *Affectus pertinaces* omnes ortum habent ab *Humoribus viscidioribus*, illos saltem agnoscunt Causæ suæ conjunctos, idcircò in *Singultu obstinato* non sunt negligenda medicamenta Humores viscidos incidentia simul ac educentia. In quem finem conveniunt *Pilulæ* nostræ *Magistrales*, superiùs Cap. 14. §. 50. descriptæ; ut & *apozema* Cap. 2. §. 35. propositum.

Earum Usus.

Nec tamen opus, ut talia quotidie usurpentur, nisi parum educant; ubi namque plures dejectiones faciunt, satiùs est, ut tertio, vel quarto tantùm die assumantur, atque diebus intermediis sola incidentia & Humores quovis modo peccantes corrigentia tum Halitus, Flatusque discutientia, vel aliàs Roborantia sæpiùs laudata usurpentur.

Curatio Singultus quando est Symptoma alterius morbi.

XXVII. Ubi Singultus alterius Affectûs gravis, Febris acutæ, Inflammationis, &c. est Symptoma, sponte illo curato remittere solet; quamvis tunc nil obstet simul usurpari prudenter Opiata vel Sudoriferis, vel quibusvis Alterantibus, Affectuique primario, Humorive vitioso corrigendo dicatis Medicamentis addita, & subinde assumpta: A quibus si blandus Sudor promoveatur, & Symptomata cætera unà cum Singultu minuantur, benè sperandum de Ægri restitutione; sin minùs, malè.

Sternutationis curatio.

XXVIII. *Sternutatio*, quæ ab Externis Causis ducit originem, mox illis sublatis, vel vitatis cessare solet: quæ verò Internas agnoscit, tum à Cerebro delabentes, tum ab inferioribus partibus assurgentes, *Curabitur* tum *Corrigendo in Coryzâ Humores Acido-Salsos*, atque ipsis ferè conjunctos *Pituitosos viscidos*, & *Oleosis & Spirituosis aromaticis*; tum eosdem *Educendo* partim per *Alvum Hydragogis & Phlegmagogis*, partim per *Nares*, aut *Os*, *Sternutatoriis blandioribus*, aut *Masticatoriis*: tum *Corrigendo Humores* vitiosè in *Ventriculo*, ac imprimis *tenui Intestino Effervescentes*, atque *Halitus Acres* sursùm *ad Nares propellentes* laudatis modò *Spirituosis* & *Oleosis*, non neglectis, vel omissis *Opiatis*; tum eosdem, si redundarint, *Educendo* deorsùm potiùs, quàm sursùm, medicamentis sæpiùs propositis. Ubi plurimùm conferre solent *Sudorifera*, quæ non tantùm foras protrudant, sed simul emendent Humores vitiosos.

Tussis curatio sit diversimode.

XXIX. *Tussis* pro Causæ diversitate *Curabitur* diversimodè. Nam ubi quævis *forinsecus admissa* & in Asperam Pulmonum Arteriam delata, vel solâ Tussi sursùm excreta sunt, vel pauco potu superassumpto delinita, cessat mox Tussis, vel paulatim saltem sedatur.

Corrigendo Humores in Capite Pituitosos Acidos, Salsos.

XXX. *Humores* autem *Pituitosi* à Capite in Arteriam nominatam delabentes ad sui *Correctionem* desiderant quidem *Acidi* Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, &c. *Salsi* verò Gummi Tragacanthum & Arabicum, Radices Althææ, ipsiusque Saccharum, Glycyrrhizæ radicem, ejusdemque Succum inspissatum, Pilulas de Cynoglossâ, vel Styrace Cap. 20. §. 36. aut Rotulas §. 37. præscriptas.

Insipidos tenues.

XXXI. *Humores* autem *Pituitosi* neutiquam Acres, ast *Insipidi*, quoties simul *Tenues* sunt & *aquei*, ad sui Correctionem atque Incrassationem indigent iisdem Pilulis & Rotulis.

Crassos & Viscidos.

XXXII. Qui verò *Crassi* sunt & *Viscidi* ad sui Attenuationem, Incisionemque tum Acidodulcia, tum Aromatica, Oxymel simplex & Squilliticum, additis Syrupo de Hyssopo, de duabus & quinque Radicibus, & similibus requirunt, sive Linctûs formâ lentè deglutiantur, sive Aquis aromaticis diluta cochleatim usurpentur.

Minuendo Humores in Sanguine Pituitosos.

XXXIII. Iidem *Humores Pituitosi* multifarii in Sanguine, Capite saltem *redundantes Minuendi* per *Hydragoga* & *Phlegmagoga*, ut & quandoque *Diuretica* & *Sudorifera*: Quin recurrendum aliquando ad ipsam *Salivationem* modis variis excitandam.

Sistendo Sanguinem à Capite in Pulmones delatum.

XXXIV. *Sanguis à Capite in Pulmones delatus* & Tussim excitans in effluxu suo sistendus, *Venæ-sectione* quidem, si *Plethora* concurrat, vel *notabilis* ejus *Fervor*, vel *solita* ejus *Evacuationis Suppressio*: quamvis ejus Fervor nimius Acidis, &

O præ-

præsertim Austeriusculis compesci quoque possit. Exempli loco esto sequens Apozema.

Apozema.

℞. *Fol. plantagin. M. ij.*
Sempervivi maj.
Acetosellæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. Jujubini ℥ iij.
Salis petræ purificati, ʒ j.
vel Lap. prunellæ, ʒ ß.
vel Spir. Nitri, Gutt. xx.
M. F. Apozema.

Ejus Usus. Hujus haustum mediocrem subinde assumat Æger ad quemvis Sanguinis æstum nimium, hinc & subsequentem quamvis Hæmorrhagiam compescendum.

XXXV. Idem Sanguis in effluxu suo sistendus *Vasorum apertorum Conglutinatione* per laudatam sæpiùs in superioribus & Cap. 9. §. 20. præscriptam Misturam, vel similem.

Prævenienda Sanguinis corruptio in Pus. Balsami Sulphuris AnisatiVires. XXXVI. *Sanguinis Corruptio in Pus, vel Saniem* modis omnibus prævenienda, & imprimis per *Balsamum Sulphuris Anisatum*, aliumve minimè ingratum: quandoquidem hujus ope non tantùm impeditur Sanguinis perversio in Pus, Saniemve, Partisque Vlceratæ læsio ulterior, verùm promovetur insuper totalis hujus Curatio, si præsertim pro Affectûs vehementiâ vel Vlceris amplitudine variâ ter, quater aut sæpiùs in die usurpetur ad guttam unam, vel duas ex cochleari Decocti, Misturæve cujusdam pectoralis, vel saltem Cerevisiæ Saccharatæ.

Sanguis in Asperâ Arteriâ servandus solutus, & excernendus. Oculorum Cancri vires. XXXVII. *Sanguis* idem in Asperam Pulmonum Arteriam undecunque delatus, ne ibidem *coaguletur*, hinc & *corrumpatur*, mox convenientibus medicamentis *servandus Solutus*, vel *iterum Solvendus, Excernendusque*. In quem finem multis aliis præferendi sunt, unà cum *Antimonio Diaphoretico, Cancrorum* dicti *Oculi* pauco Aceto stillatitio ex parte saltem soluti & gratis additis assumpti, postquam omnem hîc absolvunt paginam; Exempli loco sit Formula sequens cochleatim usurpanda.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi,*
Fœniculi, an. ℥ j.
Vitæ Matthiol. ʒ ij.
Aceti Stillatitii, ℥ ß.
Ocul. Cancr. ʒ ß.
Antimon. Diaphor. ℈ j.
Syr. capillor. vener. ℥ j.
M.

Quid observandum in Usu Oculorum Cancri. XXXVIII. Cavendum autem in talibus Misturis Oculos Cancrorum Aceto solutorum capientibus, ne *Syrupi ex mucaginosis* parati eis addantur, quales sunt de Althæâ Fernelii, Jujubinus, Violaceus & similes; quoniam mox aut paulò post redduntur inde mucaginum ad instar spissæ & ad usum ineptæ; quod non facilè fiet, si ex Aromaticis parati usurpentur Syrupi, ac præsertim satis recentes, cùm multi temporis tractu evadant viscidiores.

Sanguis vel Pus ab Affectu Pulmonum excretus festinatione in curâ requirit. XXXIX. Vbi ex Pulmonum Affectu proprio Sanguis purus vel in Pus corruptus Tussi excernitur, majus urget periculum, quapropter ad ipsius curationem magis festinandum, ne procrastinando pereat occasio hîc aut nullibi præceps; facilè namque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur ac restituitur singularis Pulmonum substantia.

Vi & continuationem. XL. Non desistendum proinde ab usu medicamentorum Sanguinis è ruptis Pulmonum Vasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sit sublatum malum: quin imò Auctor sum, ut aliquandiu post curatum ad sensum Affectum perseveretur in blandorum medicamentorum usurpatione parciore, quò adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideòque facile iterum afficienda.

Consideranda inutilia, & nocentia unicuiq; medicamenta. XLI. Quemadmodum verò aliàs semper, sic & hîc attendendum sedulò, ad medicamenta unicuique individuo maximè conducentia, quo hæc cæteris præferantur, & quandiu prosunt, in eorum assumptione continuetur. Quamprimùm autem minùs proficere observantur, alia in eorum locum erunt substituenda, atque sic ægrorum sanitas modis omnibus promovenda.

Siccæ Tussis curatio, per compressam Expirationem. XLII. *Sicca Tussis* ab *Aëre aut Potu frigidis* orta *Curabitur* compressâ sæpiùs aliquandiu Expiratione, quò aucto in Pulmonibus & Faucibus Calore corrigatur vitium ab externo frigore ortum & urgens.

XLIII. Vt enim hoc in genere moneam, non parùm ad Tussim omnem, ac Siccam præsertim compescendam, sedandamque confert compressus, quandiu licet, Spiritus, & simul sic cohibita vi Tussis; quâ ratione non semel in me, aliisque observavi sublatam in totum, vel diminutam Tussim satis aliàs molestam; quemadmodum ipsum quoque Singultum notavi sæpenumerò sic curatum.

Per Humorum Viscidorum Incisionem. XLIV. *Humores valdè viscidi*, quoties Siccæ Tussis Causa existunt, potenter Incidentibus continuò quantitate exiguâ deglutitis emendari solent, ac corrigi; Cui usui servient Trochisci Bechici albi, Radix Helenii pulverata & cum Saccharo in Tabellas redacta vel Frusta dissecta, &c. si ore contineantur, & continuò salivâ solutâ unà cum ipsâ in asperam deferantur arteriam.

Per Catarrhorum Salsorum & Acrium Correctionem. Et Flatuum remotionem. XLV. *Catarrhi Salsi & Acres* Siccam Tussim producentes corrigentur, temperabunturque toties laudatis à Me Pilulis de Cynoglossâ, vel Styrace, &c. non neglectis Purgantibus Hydragogis.

XLVI. *Halitus Flatusve* ab Intestino tenui per Lacteas Venas sursum ad Pulmones assurgentes, atque Siccam Tussim concitantes ad ejus & sui curam desiderant Medicamenta 1. Humores tum semper Pituitosos & Biliosos, tum aliquando simul Acidos Temperantia; Educentiave. 2. Ipsos Halitus, Flatusque Discutientia, vel tam in suo exortu, quàm post ipsum eosdem sopientia: Quorum pleraque non semel sunt superioribus proposita, & inter alia Cap. 9. §. 29. *Spiritus Carminativus*, magnarum in hoc Affectu feliciter curando virium.

CAPUT XXIV.

De Pulmonum Nutritione læsâ.

Pulmonum Nutritio. I. HActenus cum aliis Motum Sanguinis Circularem agnoscentibus existimavi non tantùm ut ab Inspirato Aëre alteraretur, verùm insuper, ut *Ipsi Pulmones nutrirentur, propelli in eosdem Sanguinem è dextro Cordis Ventriculo:* Vnde sicut soli hunc excipiunt Pulmones Sanguinem, ita solos eo ali putavi, donec anno superiore

ex observatione Anatomici Solertissimi & Cadaverum Conditoris eximii D. *Frederici Ruysch*, Medici Hagiensis scripto publico *Valvularum in Vasis Lymphaticis & Lacteis Dilucidationem*, *atque quasdam Observationes Anatomicas rariores* continente patefacta fuerit *Arteria* ex Aortæ Trunco Descendente oriunda, & quoniam Bronchiorum divaricationes comitatur, *Bronchialis* ab Ipso dicta; & siquidem Sanguinem in Ventriculo Cordis Sinistro elaboratum, atque perfectum ad Pulmones deducit, Eorundem Nutritioni ab Ipso assignata.

Per Arteriam Bronchialem.

Eam observandi difficultas.

II. Quamvis autem, ubi ad hujus Capitis editionem perventum est, opportunè asperiori gelu debitum adolescentis cadaver in Nosocomio publico secandum obtigerit, atque in eo Arteriam prædictam ex laudato Tractatulo diligenter, at sine successu inquisiverim, nolim tamen idcircò Viro egregio hîc derogare fidem: quin potiùs doleo, quòd paucis post diebus præter omne fas impeditus fuerim à nonnullis Reip. ob præposteras simultates & alia minùs addictis; ac sæpè noxiis, quominùs Iuvenis ex difficili respiratione extincti cadaver in multorum Studiosorum huic rei per autopsiam cognoscendæ avidè inhiantium gratiam potuerim dissecare, Arteriam nominatam iteratò investigare, atque publicè forsan demonstrare; cùm præsertim modum ipsam certiùs observandi uno verbo mihi aperuisset idem D. *Ruysch*, ac simul retulisset aliis quoque non semel idem, quod mihi, contigisse.

Nutritio hæc quando læditur.

III. Sive igitur per solam hanc *Bronchialem*, sive simul per *Pulmonalem Arteriam* nutritium Sanguinem accipiant Pulmones, quoties ob vitiatam in dextro Cordis Ventriculo Sanguinis Ascendentis, Descendentisque Effervescentiam vitiosus existet Sanguis ex utroque exurgens, *læditur* ipsorum *Pulmonum Nutritio*; & quidem citiùs, faciliùs atque potentiùs, quàm ulla alia corporis pars, si ex parte saltem nutriantur Sanguine è dextro Cordis ventriculo accedente, quippe qui minùs temperatus est altero è sinistro Cordis thalamo effuso, & ab Inspirato Aëre plus minùs in eisdem temperato.

Et quot modis.

IV. *Læditur* autem *Pulmonum Nutritio* 1. quando illa *Diminuitur*, vel *Aboletur*, & ipsi plùs, minúsve contabescunt. 2. quando ipsa *Depravatur*, & substantiam, consistentiamque acquirunt Pulmones naturali duriorem, compactioremve, aut contrà molliorem, flaccidioremve, aut etiam inæqualem, &c. vix enim puto, nec nisi rarissimè 3. *Augeri* posse, si propriè loquamur, Pulmonum Nutritionem, quandiu permanet ipsorum Parenchyma laudabile.

1. Contabescunt Pulmones.

V. *Contabescunt* plùs minùs, & quandoque in utroque, quandoque in alterutro *latere*, atque in hoc vel illo *Lobo Pulmones*, vel *Sui*, vel *Sanguinis*, *Purisve* culpâ.

Culpâ Sanguinis.

VI. Et *Sanguinis* quidem culpa, quando idem *purulentus* existit, maximè in *Pleuritide* in *Abscessum* abeunte, atque *Pus suum* vel immediatè, vel Sanguine mediante Pulmonibus communicante: unde tamen non Pulmonum tantùm, sed universi corporis subsequi solet Tabes.

Vel Pulmonum.

VII. *Pulmonum* verò culpâ contingit Tabes, quoties à *causa* ipsis *externa*, vel *interna inepti* redduntur *assimilando sibi debitè Sanguini* affluenti: quod non semel observavi evenire *internè ab Ulcere*, *externè ab Empyemate*; utrobique à *Pure corrumpente* non tantùm Sanguinem qualemcumque ad ipsos delatum, sed ipsam quoque *Ipsorum Substantiam*; ut ampliùs ullo nequeant nutriri.

Empyema Aquosum observatum.

VIII. Anno 1662. in dextri lateris *Empyemate Aquoso*, ex Pure ac Sero Albicante simul collectis constante, reperimus in Nosocomio Academico *Pulmonem dextrum corrugatum*, *lividum flaccidumque*, ac meo quidem judicio *Tabe* confectum: quòd ambienti Aquæ Purulentæ adscribendum censebam malum.

Phthisicorum Tabes.

IX. In *Phthisicis* non tantùm *Pulmones* corrumpi, ac ideò quoque subinde contabescere, verùm *universum* insuper *Corpus Tabe* confici notissimum, & quidem ob Sanguinem itidem ab adjuncto Pure corruptum; atque Partes omnes paulatim corrumpentem ita, ut naturali Nutritioni perficiendæ reddantur ineptæ.

2. Depravatur Pulmonum Nutritio.

X. *Depravatur* Pulmonum Nutritio à *Sanguine* alterutro, vel utroque *vitioso*, *vitiosos* saltem *Humores* admistos habente; unde rarò quidem Pulmones tantùm, verùm cæteræ quoque Corporis partes simul afficiuntur, ac perperam nutriuntur.

Ejus Causæ.

XI. Hisce *Causis* nunc à *Bile*, nunc à *Succo Pancreatico*, nunc à *Saliva*, nunc à *Liquore ex hoc Ternario* exsurgente, nunc à *Chylo*, nunc à *Lympha* quovis modo vitiatis, nunc à *Sero in Renibus haud secreto*; verùm in Sanguine præter naturam permanente, & si quæ sunt plura, quæ Sanguinem vitiare possunt ac solent, pendentibus debetur *Tuberculorum* hinc inde in Pulmonibus sæpiùs observatorum exortus, *Substantiaque ipsorum* mollis & spongiosæ *mutatio in Carnosam*, *Oedematosam*, multisque modis *solito duriorem*, *solidiorem*, aliterve à naturali consistentia desciscentem.

3. Quomodo augeatur Pulmonum Nutritio.

XII. *Augeri* credendum Pulmonum Nutritionem, quoties iidem consistentiam suam & substantiæ modum naturalem servantes nimiùm tamen excrescunt, atque Pectoris cavitatem ita replent, ut inde impedita potiùs, quàm difficilis reddatur Inspiratio: Cujus rei exemplum semel atque iterum post mortem in sectione habui.

Ejus causæ.

XIII. Auctæ hujus Pulmonum Nutritionis *Causam* puto partim *Constitutionem Ipsorum optimam*; partim *Usum Alimentorum nutriendis Pulmonibus maximè aptorum*, ac forsan Pulmonum ex Iunioribus Animalibus desumptorum.

Nutritionis Pulmonum læsæ Signa. 1. Diminutæ.

XIV. Harum omnium Nutritionis Pulmonum læsæ specierum *Signa* petenda erunt ex aliis *Functionibus simul læsis*, Et I. ipsius quidem *plus*, *minúsve Deficientis* ex *Respiratione* modis variis læsa unà cum *reliqui corporis aliquali saltem contabescentia* ipsi superveniente, ac imprimis post *Empyema*, vel *Ulcus* in *Pulmonibus excitatum*, adeóque *Phthisin*.

2. Depravatæ.

XV. II. *Depravata Pulmonum Nutritio cognoscetur* partim ex *læsa Respiratione*, partim ex qualicunque *Corporis reliqui Cachexiâ*, cujus diversitas Humorem solitariè, aut unà cum aliis peccantem manifestabit.

3. Auctæ.

XVI. III. *Auctam Pulmonum Nutritionem significabit Respiratio* citra evidentem Causam *impedita*, existente corporis reliqui constitutione laudabili.

XVII. Talibus Conjecturis putem distingui

ac dignosci posse ab invicem varias læsæ Pulmonum Nutritionis Species, hactenus a paucis notatas.

Diminutæ Nutritionis curatio. XVIII. *Deficiens Pulmonum Nutritio* propter *Sanguinem Purulentum, vel Pus* ipsum in *Pleuritide*, aliisve *Inflammationibus* in Abscessum degenerantibus ad ipsos quâvis viâ delatum *Curabitur*, partim *Curando* convenienter dictos *Affectus*, partim *Liberando Sanguinem à Pure*; partim *Tollendo è Pulmonibus introductam à Pure noxam*.

XIX. *Pleuritidis*, aliarumque *Inflammationum* doctrinam & *Curam* proponemus Cap. 40.

Sanguinem à Pure liberando. Quod præstant Antimonialia. XX. *Sanguinem à Pure liberabunt* præ aliis forsan Medicamentis omnibus quævis *Antimonialia*, tum *Diaphoretica*, tum *Purgantia & Vomitoria*; quæ non semel observavi, etiam in Phthisi ac inveterato Pulmonum Ulcere grandi, per Alvum & Urinas bonam Puris quantitatem eduxisse, adeò ut ad plures tunc dies nullum Tussi Pus excerneretur. Ulcus autem in Pulmonibus grande, ac subinde multiplex fuisse manifestavit post obitum Cadaveris à me facta dissectio.

Noxâ è Pulmonibus tollendo. Per Balsamos Sulfuris. Per Decoctû Vulnerarium. XXI. *Tollitur è Pulmonibus noxa Puri debita*, sive *Ulcus* sit profundum, aut *Exulceratio* duntaxat superficiaria, tum per *Decocta Vulneraria* dicta, tum per *Balsamum Sulphuris* quemvis, ac imprimis gratiorem *Anisatum*.

XXII. Vulnerarii Decocti Pulmonibus hoc in Casu accommodati formula esto sequens, aut similis, quæ

℞. *Rad. glycyrrhiz. ras.* ℥ j.
aristolochiæ, ℥ ß.
Fol. veronicæ,
scabiosæ,
Consolid. Sarrac.
alchimillæ,
pyrolæ, an. M. j.
Passul. maj. mund. ℥ iiij.
Coq. ex aq. hordei
In Colat. ℥ xxx. *dissolv.*
Syr. de hyssopo,
botryos, an. ℥ j.
M.

Ejus Usus. Bibat sæpiùs in die Æger Unciam unam vel duas hujus Decocti; cui Guttula nunc laudati Sulphuris Balsami addi potest, aut ex alio liquore grato seorsim bis, terve quotidie usurpari.

Balsam° ex Antimonii floribus. XXIII. Præstantiorem adhuc existimo *Balsamum ex Antimonii floribus* verè Sulphureis & inflammabilibus modo simili paratum, cujus vires eximias non semel sum expertus.

Pulmonis noxa ex Empyemate quâ curetur. XXIV. *Pulmonis noxa Empyema consequens Curabitur aut sublato* è Pectoris Cavitate per institutam in Thorace *Paracenthesin, Pure*, aut eodem per Alvum, Vomitumve expurgato; quod ante paucos annos memini factum à Chirurgo ruri degente ac Empirico per Decoctum singulare; cujus ope à multis Medicis, & Chirurgis egregiis pro incurabili habitus Æger in Thorace graviter læsus, sensimque contabescens curatus est intra paucas septimanas fœlicissimè, atque sanus hactenus vixit: ne quis, quod ferè à plerisque nasutulis solet fieri, mox temerè carpat, rideatve id, cujus rationem ignorat.

Depravatæ Nutritionis curatio. XXV. *Depravata Pulmonum Nutritio Curabitur* diversimodè, pro Humorum tunc simul peccantium atque illam Depravationem producentium diversitate, addendo semper dicta *Pectoralia & Pulmonibus amica*. Humorum autem Vitia singula non semel attigimus in superioribus.

XXVI. Quî *Tubercula in Pulmonibus* orta, nec tamen facilè nisi conjecturâ multùm incertâ dignoscenda *Curari* debeant, possintve dubito, nî forsan id queant præstare *Antimonialia medicamenta fixiora*, universali corpus humanum ab omni noxâ & impuritate depurgandi vi prædita. *Tubercula in Pulmonibus quomodo curanda.*

XXVII. *Auctam Pulmonum Nutritionem* si quis vellet *minuere*, oporteret ipsum Alimenta usurpare aliquantò crassiora, minúsque spongiosa, Condimenta saltem, aut Medicamenta nimiam Alimentorum (si dicere fas est) rarescentiam impedientia, sistentia, reprimentiave; qualia esse puto Margaritas, Coralia, Laccam, Cretam, &c. si rariùs parvâ sumantur quantitate. *Auctæ Pulmonum Nutritionis curatio.*

Caput XXV.

De Sanguinis Perfectione in Sinistro Cordis Ventriculo læsâ.

I. Sanguinem ad Universi Corporis partes, ipsosque adeò Pulmones (de quo Cap. præcedenti actum) ex Sinistro Cordis Ventriculo propelli notum est ex Circulari Sanguinis Motu. Unde non immeritò quæritur, *In quonam differat uterque ex utroque Cordis Ventriculo effusus Sanguis?* Respondeo autem, In eo differre, quòd 1. *Sinistri Ventriculi Sanguis Alterationem in Pulmonibus novam subierit ab Aëre Inspirato*; & forsan 2. *eidem Sanguini aliquid accedat vel à Salivâ, vel ab alio Liquore Glanduloso* asperam arteriam humectante, atque unà cum Aëre Sanguini se immiscente, eundemque hactenus quoque *quodammodò Alterante, ac Temperante*. *In quo differant Sanguis è dextro, & sinistro cordis Ventriculo effusus.*

II. An verò insuper aliquid aliud Sanguini accidat in Ventriculo Cordis Sinistro planè ambigo; neque aliquod ipsius hactenus mihi suppetit Signum notabile, unde id queam concludere.

III. Quocirca id tantùm possum impræsentiarum asserere, Sanguinem per Arteriam, Venamque Pulmonalem, atque intermedium forrassis Pulmonum parenchyma meantem tum ab inspirato Aëre, tum à Salivâ, aliove Liquore Glanduloso temperatum minùs ferventem atque rarefactum, adeóque blandiorem prodire ex Cordis Ventriculo Sinistro, quàm Dextro; atque in eo videri mihi consistere Ipsius *Perfectionem*, quòd *multifariæ ejus Particulæ* priùs potenter Effervescentes, Rarefactæve atque ab invicem valdè distractæ nunc *blandè Temperatæ, Condensatæque*, iterum *plus minus laxè tamen coalescant*, sicque tam Nutriendo Continenti Corpori, quàm producendis Humoribus in Corpore variis, Vitæque adeò conservandæ aptiores fiant. *In quo consistat Sanguinis perfectio.*

IV. *Læditur* proinde illa *Sanguinis Perfectio* imprimis, quando ab *Inspirato Aëre, Corporisve Humoribus* cum eodem ipsi communicatis *minùs vel nimis Temperatur*, aut etiam *ampliùs Incenditur, Rarefitque*, aut *aliàs Corrumpitur* idem Sanguis: de *quibus vide quæ Cap. 21. sunt dicta*. *Quibus modis eadem lædatur.*

V. *Corrumpetur Sanguis ab Aëre Inspirato*: quoties idem à *Ventis, Exhalationibusve* quibusvis undecumque venientibus, ipsique admistis *multùm inquinatur*, & noxam suam delato per Pul- *Sanguinis corruptio ab Aëre inspirato.*

Pulmones Sanguini communicat; unde noxa eadem vel paulatim massam totam, vel majorem, minoremve ipsius partem inficiens diversimodè nunc quaquaversùm dispergitur, nunc uni potissimùm parti adhæret, atque in eâdem malignitatis suæ vim manifestat: sicut fieri novimus in *Peste*, aliisque *Affectibus Epidemicis utplurimùm ab Aëre malè affecto pendentibus*.

Ab Humoribus. VI. Læditur quoque illa Sanguinis Perfectio ab *Humoribus* Ascendenti, Descendentive admistis, vel *Bile*, vel *Lympha*, *Liquoreve ex Intestinali Triumviratu orto*, vel etiam *Chylo* eousque qualitate prava excedentibus, ut ab Inspirato Aëre convenienter aut *Sufficienter non possit denuò Temperari*.

VII. *Aëris Inspirandi pleraque Vitia* quomodo *emendanda* sint, docuimus Cap. 21.

VIII. Quomodo Idem *Aër qualitate malignâ* inquinatus & corruptus corrigi debeat, dicemus, ubi de *Peste*, atque *malignis* agemus *Febribus*.

IX. Denique quâ viâ, quibus mediis *Humores cum Sanguine ad dextrum Cordis ventriculum delati & ipsum eousque corrumpentes*, ut ab Inspirato Aëre, aliisve Humoribus in Pulmone ipsi admistis satis temperari nequeat, ad *integritatem pristinam restitui* debeant, petendum ex Curâ singulis nominatorum Humorum malè affectorum speciebus in superioribus propositâ, & hinc inde adhuc proponendâ.

CAPUT XXVI.

De Cordis & Arteriarum Motu sive Pulsu læso.

Pulsus qui fiat. I. A *Sanguine* in Cordis Ventriculos è Venis, ac ejusdem Auriculis propulso, & partim *Copiâ*, partim & imprimis ob Effervescentiam sui *Rarefactione* ipsos *replente Distenduntur*, *Explicanturque* paulatim dictorum *Ventriculorum parietes*, donec consequente eorundem *Coarctatione* effundatur idem Sanguis in *Arterias* ipsis adnexas; quæ eo ipso *Expanduntur*, quemadmodum paulò post iterum *Constringuntur*, & quidem *Motu Tactui & Visui* quandoque *manifesto*, qui *Pulsus* nomine notus apud Medicos.

Per eum quid Medici intelligant. II. Per *Pulsum* namque intelligunt Medici binos sibi oppositos & contrarios, imò reciprocos in binis narratis partibus diversis Motus, Expansionis, & Contractionis secundùm parietes, tunicasve: Dilatationis verò & Coarctationis secundùm Cavitatem Ventriculorum Cordis & Arteriarum.

Cordis Ventriculi à quib. expandantur, & Coarctentur. III. *Cordis Ventriculum Dextrum Expandi* putamus tum ab *impulsi Sanguinis Copiâ*, tum ab ejusdem mox Effervescentiâ *Rarescentis Amplitudine*; *Sinistrum* verò imprimis à *Sanguinis fervidioris* & adhuc quasi bullientis, utut in Pulmonibus ab Inspirato Aëre plùs minùs temperari *Copiâ*: *Utramque* autem *Coarctari* ex mirè Turbinis ad instar contortâ *musculosâ Cordis substantiâ* cæterorum musculorum ritu per *Animales Spiritus fibras ejus replentes contractâ*.

A quib.ᵒ Arteriæ. IV. *Arterias* verò *Expandi* censemus à *Sanguine* Cordis *Contractione in Ipsas Expulso*; Easdemque rursus *Constringi* à *Spiritibus Animalibus Fibras* ipsarum *annulares implentibus*, sicque *Cavitatem* ipsarum *Angustantibus*.

Quibus in locis Pulsus exploretur. V. *Exploratur* autem à Medicis *Pulsus* non tam in Corde ipso, quàm *in Arteriis*, ac præsertim *in utroque Carpo*, ubi sunt sensui Tactus manifestiores: quamvis etiam circa *Tempora*, & subinde ad *Collum* observari possit Arteriarum Pulsus; quemadmodum *Cordis Motus*, applicata ejus regioni manu, imprimis ubi ejusdem *Palpitatio* urget, non satis distinctè ex Arteriarum Pulsatione dignoscenda, vel ubi exiguus, vel nullus sentitur in Carpo pulsus.

Primariæ Pulsûs Differentiæ. Pulsus Celer. Durus. VI. *Primariæ* in Carpo explorati *Pulsus Differentiæ* ad *tria summa* reduci possunt *Capita*, *Pulsûs Robur*, *Magnitudinem ac Frequentiam*. *Celeritas* enim Pulsui adscripta Mente quidem concipi potest, non item Digitis tangi ac percipi: *Durities* autem non nisi rarò in Pulsu reperitur, ac semper in Statu Præternaturali; cum modò dictæ in Naturali quoque ac Non-naturali observentur.

Robustus. Debilis. VII. *Pulsus Robustus* dicitur, quando vi Tangentis digitos ferit Arteria; *Debilis* verò, quando id leniter ac leviter duntaxat contingit.

Magnus. Parvus. VIII. *Magnus* dicitur *Pulsus*, quando multùm & amplo spatio; *Parvus*, quando parùm & angusto spatio explicatur Arteria.

Frequens. Rarus. IX. *Frequens* dicitur *Pulsus* quando eodem Temporis spatio sæpiùs, quàm aliàs, vel in aliis; *Rarus* verò, quando minùs sæpè, quàm solebat, aut decebat observatur Arteriæ expansio & ictus.

Moderatus. X. *Moderatus*, sive *Mediocris* vocatur *Pulsus*, qui medius est inter prædictarum Differentiarum trium extremos.

Causa Pulsus Robusti. XI. *Robustus* sive *Potens*, *Validusque Pulsus* debetur *Spiritibus Animalibus copiosè* ad musculosum Cordis Parenchyma *delatis*, & ipsum *validè contrahentibus*: unde is nunquam sui ratione existit præternaturalis, aliquando quidem ratione Causæ irritantis.

Debilis. XII. *Debilis Pulsus* sequitur sæpiùs *Spirituum Animalium Defectum Universalem* in corpore universo, *Partialem* saltem in ipso Corde; aliquando universi Corporis *Segnitiem ac Torporem*, sive Immobilitatem.

Universalis Defectus Animaliũ Spirituũ unde. XIII. *Spirituum Animalium Defectus Universalis* est tum ob *Sanguinis Defectum ab ejus effusione ac hæmorrhagiâ* notabili quandoque *ab Inediâ protractâ*: tum ob *impeditam in Syncope, Suffocatione hypochondriacâ &c. Sanguinis Effervescentiam & Rarefactionem*; unde semper cum Parvo Pulsu concurrit Debilis: tum ob *Spiritus exhaustos Curis, Inediâ, Vigiliis, nimiove Corporis Motu* aut Agitatione: tum ob *malè affectum Cerebrum* Spirituum Secretioni, Præparationique adversarium.

Partialis in Corde unde. XIV. *In Corde privatim Deficient Animales Spiritus*, si *Nervi* ad ipsum tendentes fuerint *vulnerati*; nam illos solos, cæteris benè habentibus, humiditate quâvis transmittendis Spiritibus ineptos reddi posse vix puto.

Eorundẽ Torporem in Sopore non semper reperiri. Narcoticorum vires. XV. *Segnitiem ac Torporem Spirituum Animalium* semper in *Somno*, vel *Sopore* ipso haud reperiri testatur Motus Animalis Somnambulorum, & Ipse Pulsus in Sopore gravi non rarò valdè Robustus: unde patet *Narcotica*, quâ talia, *non tam Spiritus Animales* forsan, vel *omnes ex æquo Nervos*, quàm *Sensuum Externorum Organa*, vel *Nervos ad ipsa tendentes* afficere.

Torporis in Motu Animali causa.

XVI. Semper autem *in Motu Animali Segnities ac Torpor* deprehenditur à *Gelu* ac quovis *Vehementi Aëris, Aquæ, aliorumque frigore*; quamvis dubitare liceat, an Ipsi Animales Spiritus verè ac per se, an Musculi potiùs afficiantur tunc à frigore; postquam (nisi Causa ejus fuerit extrema) Corporis agitatione vehementi præveniri aut etiam superari potest ille Partium secundùm Motum Torpor; quod fieri non posset, si Torpor ipsos occupasset Spiritus; quibus existentibus mobilibus & Animæ imperio subjectis à Torpore liberabuntur faciliùs ipsi Musculi per affluxum eorundem ad ipsos solito copiosiorem.

Causa Pulsus Magni.

XVII. *Pulsus Magnus* sequitur *Sanguinis Rarefactionem amplam, plenamque*, concurrente *Arteriarum Mollitie*.

Parvi.

XVIII. *Parvus* verò *Pulsus* contingit, tum ob *Sanguinis Rarefactionem exiguam*, tum ob *Arteriæ Duritiem*, propter quam multùm expandi nequit.

Frequentis.

XIX. *Frequens Pulsus* agnoscit pro Causâ vel *summam Sanguinis Rarefactionem*, ita ut solâ Pulsûs Magnitudine satis excipi nequeat; vel in *mediocri Sanguinis Rarefactione Arteriæ Duritiem*; unde ibi Frequenti Pulsui conjunctus est Magnus, hîc Parvus; vel *quidvis* aliud *Cor ad sui Contractionem crebrò vellicans*.

Rari.

XX. *Rarus* denique *Pulsus* accidit ob *exiguam, lentamque Sanguinis Rarefactionem*.

Animalium Spirituum copia unde.

XXI. *Animalium Spirituum Copia* sequitur *Alimentorum Spiritu Volatili abundantium Usum legitimum*, ac eorundem tum *Fermentationem* in Ventriculo, tum *Secretionem* in Intestinis, tum *Effervescentiam* in Corde, tum præsertim, præter aliorum *Humorum* omnium *Productiones* laudabiles, *Partis* maximè *Spirituosæ Separationem* in Cerebro ac Cerebello integras: quemadmodum Eorundem *Defectus* præter ea, quæ §. 13. & 14. diximus, omnia modò *dictis contraria*, sicut ex nominatarum Functionum Læsarum tractatione patet.

Defectus unde.

Sanguis unde multùm, Unde malè rarefiat. Unde Minus vel parum.

XXII. *Sanguis multùm Rarefit*, quando is *laudabilis* existit, *excitaturque in Corde*, dum Effervescit, *Ignis potens*: qui tamen, quando *Nimius* existit, plùs satis, adeóque malè Rarefit Sanguis, uti solet in Ardentibus evenire Febribus.

XXIII. *Minus*, *Parúmve Rarefit Sanguis*, quando Is est ad *rarescendum ineptior*, atque *solito aut fluidior*, aut *viscidior*; vel *Ignis* excitatur in Corde *Parcior*, Sanguinique sufficienter rarefaciendo impar.

Arteriarum Durities unde.

XXIV. *Arteriarum Durities Naturalis* adscribenda *Tunicarum Crassitiei*; quemadmodum *Præternaturalis* adscribi solet vulgò *Membranarum Inflammationi*.

Sanguis unde plurimùm ac subitò rarefiat.

XXV. *Plurimùm ac subitò Rarefit Sanguis*, quoties tum ipsus est ad *rarescendum aptior*, tum in ipso & Corde *Ignis accenditur acrior*.

A quibus ad sui contractionem crebro vellicetur Cor.

XXVI. *Ad Sui Contractionem Crebrò* vel continuò *vellicatur Cor*, tum à quocunque *acri* unà cum Sanguine ad Ipsum delato, sive illud sit *acidum*, sive *Salsum Lixivum*, sive ex utroque mistum, quale *Salsum* est *Muriaticum*; tum à quocumque *Halituoso vel Flatulento* in Cordis Ventriculos penetrante, ipsiusque *Parietes* aliquantùm, non tamen nimiùm explicante, & ita quidem, ut iterùm queant contrahi; tum ab *Re Cordi externâ*, in Pericardio pura contentâ, ipsumque *rodente aut pungente*. Sic offendimus ante triennium in Pericardio Humorem Salsum & Acrem, à quo tam Pericardii, quàm Cordis Membrana erat erosa, excoriataque.

Exiguæ & Lentæ Sanguinis rarefactio unde.

XXVII. *Exigua, Lentaque Sanguinis Rarefactio* debetur vel *Ipsius Viscididati excedenti*, vel *Igni parcius* in Sanguinis utriusque confluxu *erumpenti*, vel *Utrique* simul concurrenti. Vix enim unquam fiet, ut Sanguine Universo existente aliquandiu Viscidiore, Bilis, aut Lympha sint valdè acres; nisi ratione *Diæta*, ac præsertim Alimentorum modò *Bilis* producatur *acrior*, modò *Lympha*, *Succusque Pancreaticus acidior*; modò *Saliva*, & *Pituita Viscidior*: quod facilè contingit, ubi multifariis utuntur homines *Alimentis*, nunc uni, mox alii Humori pravo generando aptis; & insuper *Aërem* usurpant nunc æstuantem, mox gelidum; ac præterea immoderati sunt in *Corporis, animique* sui *Motibus*, &c.

XXVIII. Quomodò enumeratis *Pulsûs læsi speciebus Succurri* debeat, non difficile erit ex passim propositis concludere.

XXIX. Sic cæteræ *Pulsuum læsorum Inæqualium* puta, *Intermittentium* ac similium *Differentiæ*, *Causæque* non ita difficulter ex jam dictis eruentur.

XXX. Aliàs autem si Deus volet, in secundâ nempe Opusculi hujus Editione hæc omnia examinabimus, explicabimusque accuratiùs, & notabili auctario ditabimus; jam verò ad Affectus læsi variis modis Pulsûs consectarios, comitesve festinamus.

Caput XXVII.

De Febribus in Genere.

Febrium Signa.

I. Si, quod in Affectuum latentium, aut controversorum naturâ investigandâ omninò fieri oportet, Practicorum morem, atque Signa, ex quibus de *Febris* præsentiâ Ipsi & Alii omnes concludere solent, observemus, facilè patebit *ex Solo Pulsu præter naturam Frequentiore Ipsos Febrem arguere*: Ubi autem *Febris species certa determinanda* & ab aliis est distinguenda, tunc ad *plura Signa* ipsos simul attendere, quis nisi planè hospes in praxi nescit?

Ex Pulsûs frequentioris causis variis Febrium differentiæ.

II. Ne autem (quæ binis de Febribus Disquisitionibus publici juris jam fecimus, atque huic Libro, vel alii subjiciemus) inutiliter hîc repetamus, *ex Pulsûs præter naturam Frequentioris Causis variis modo vario agentibus varias rimabimur Febrium multifariarum Species ac Differentias*, quemadmodum ex praxi quotidianâ petitas, ita denuò ad eandem praxin directas.

Pulsus præter naturam frequentioris causæ. 1. Nimia Sanguinis Rarefactio.

III. *Pulsus* ergò *præter naturam Frequentioris*, conjunctum nempe, aut mox accedentem Corporis molestiam, Doloremve notabilem, Functionisque adeò alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ Labefactationem habentis, *Causa* est vel 1. *Nimia, permanensque Sanguinis Rarefactio, ab Igne potentiore ex utriusque Sanguinis Effervescentiâ* erumpente facta.

2. Quodlibet Acre in Sanguine.

IV. Vel 2. *Quodlibet acre*, nunc *acidum*, nunc *Lixivo-salsum*, nunc *Muriatico-salsum* per Venas unà cum Sanguine ad Cor propulsum, atque Internè Cordis Parenchyma mordicans.

3. Quodlibet Halituoso-flatulen- [redacted]

V. Vel 3. *Quodlibet Halituoso-Flatulentum*, itidem cum Sanguine ad Cor delatum, aut ex ejusdem in Corde Effervescentiâ excitatum, atque Cordis Ventriculorum Explicationem augens.

4. Quodlibet Acre vel durum externum.

VI. Vel 4. *Quodlibet Acre*, *Durumve* aut in Pericardio, aut alibi existens, atque Cor externè rodens aut pungens.

Febrium Continuarum & Intermittentium differentia unde.

VII. Observandum porrò *Pulsûs præter naturam Frequentioris Causas* nunc *continuò*, nunc *per intervalla* duntaxat, eaque nunc *ordinata*, *certaque*, nunc *inordinata*, *incertaque* Cor afficere: Unde maximè notabilis pendet *Febrium in Continuas*, & *Intermittentes Distinctio ac Divisio*.

Febris Cōtinua quænam

VIII. *Continua* dicitur *Febris*, quæ à primo invasionis suæ momento permanet usque ad ultimum durationis suæ momentum, ac integram sui cessationem.

Febris Diaria & Ephemera quænam Synochus non putris quænam

IX. *Continua Febris*, quoties blandior uno duntaxat durat die, *Diaria*, *Ephemeraque* vocatur; quemadmodum *Diaria plurium dierum*, sive *Synochus non putris*, quoties ipsa itidem blandior per paucos, tres, quatuorve continuatur dies.

Intermittens quænam

X. *Intermittens* autem dicitur *Febris*, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora diversis redit Paroxysmis.

Ejus species.

XI. Unde pro *Singulorum Accessuum & Paroxysmorum Interstitio diverso Eadem nomina* quoque *sortitur diversa*. Nam si quotidie novus redeat Paroxysmus præcedenti proportione respondens, dicitur *Quotidiana*; Sin hoc alternis tantùm contingat diebus, *Tertiana*; Sin post duos demum intermissionis dies revertantur paroxysmi, *Quartana*; & sic porrò. Quamvis rariùs observentur *Quintana*, *Sextana*, &c. observantur tamen aliquando.

Quotidiana. Tertiana. Quartana. Quintana. Sextana.

Febris composita.

XII. Præter has binas primarias Febrium Species occurrit adhuc alia *ex utraque mista vel composita*, & continua quidem, Exacerbationes tamen aliquas, & rursum Remissiones habens, & quidem nunc quolibet, nunc tertio, nunc quarto demum die, unde Febris ista meritò vel *Quotidiana-Continua*, vel *Tertiana-Continua*, vel *Quartana-Continua* nuncupatur.

Quotidiana-Continua, &c.

XIII. Observantur insuper *Febres ex pluribus Intermittentibus multipliciter compositæ*. Tales sunt I. *Quotidianæ Duplices*, *Triplicesve*, quoties eodem die duo, tresve sibi proportione variâ successivè respondentes producuntur paroxysmi.

Quotidiana Duplex, Triplex, &c.

XIV. Tales sunt II. *Tertianæ Duplices*, *Triplicesve* ex duabus, tribusve Tertianis constantes, sive in Duplici eodem die bini, aut alternis diebus singuli revertantur paroxysmi; sive in Tertiana Triplici uno die bini, altero unus, aut quandoque uno die Terni, altero nullus infestent paroxysmi.

Tertiana Duplex, Triplex, &c.

XV. Distinguitur autem à Quotidianâ Duplex Tertiana diversis repetens diebus, tum ratione Temporis Invasionis, tum ratione Durationis, tum ratione comitum Symptomatum. Quoties namque horum omnium ratione Paroxysmus Primus respondet Tertio, & hic Quinto; Secundus verò Quarto, & hic Sexto, & sic porrò, Tertianam Duplicem adesse concludimus; Quotidianam verò Simplicem, quoties Paroxysmus Primus respondet Secundo, hic Tertio & sic porrò.

Ejus à Quotidiana differentia.

XVI. Arguitur quoque Duplex Tertiana, quoties præcessit Tertiana Simplex, alternis repetens diebus: quæ si posteà redeat quotidie, omninò erit habenda pro Duplici Tertianâ, non item pro Simplici Quotidiana.

Dari Febres Quotidianas.

XVII. Novi non deesse Magnos Medicos, qui omnes Quotidianas negant Febres, & tantùm, Tertianas Duplices, Quartanasve Triplices admittunt, & quidem, quantùm Ego saltem judicare valeo, magis ex Præjudicio, quàm Experientia certa vel Ratiocinatione cogente: quas si quis attenta Mente consulat, non video, quo jure tolli possint è Cæterarum numero Febres Quotidianæ; sicut id clariùs patebit, ubi de Febrium Intermittentium Causis Cogitationes nostras proposuerimus.

Quartana Duplex.

XVIII. Tales ex Intermittentibus Febribus Compositæ sunt III. *Quartanæ Duplices*, *Triplicesve*. Contingit enim aliquando, ut Æger uno tantùm die immunis sit à Febre, ac binis sequentibus novos patiatur paroxysmos: atque tunc de Quartana Duplici nullum est dubium.

Triplex.

XIX. Sed contingit quoque, ut quotidie novus revertatur paroxysmus, ita tamen, ut Primus respondeat Quarto, & hic Septimo; Secundus verò Quinto, & hic Octavo; Tertius denique Sexto, & hic Nono, & sic porrò; vel ut ex Quartanâ Simplici producta sit Duplex, atque tandem ex Duplici Triplex, unde itidem facile distinguitur à Quotidiana Simplici, vel Tertiana Duplici. Cujus Confirmatio habetur nonnunquam ex ipsius Cura, si nempe unus paroxysmus primùm tollatur, atque tunc binis consequentibus diebus revertantur adhuc paroxysmi, uno interposito intermissionis die: aut si duo tollantur paroxysmi, uno duntaxat remanente, atque quarto quovis die revertente. Ut nunc sileam alia symptomata Febribus Quartanis magis propria, nec nisi rarò in Tertianis, vel Quotidianis observabilia, & quidem tunc ferè, ubi ad Quartanarum naturam & typum vergunt.

Distincta à Quotidiana, & Tertiana Duplici.

XX. Præter has Febres Intermittentes ordinatas, definitoque tempore utplurimùm, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel aliquod usurpatum fuerit Medicamentum, recurrentes, observantur & aliæ satis frequenter nunc hoc, nunc alio & planè incerto tempore redeuntes, & affligentes, quas proinde Inordinatas & Vagas quis haud ineptè posset nominare.

Febris inordinata, vel vaga.

XXI. Quamvis autem cum majore aut minore *Frigoris Sensu* pleræque soleant Ægros invadere Febres, succedente illi *Calore* nunc leviore, nunc graviore; non desunt tamen, quas solum Frigus, solusve Calor, aut neutrum tam Ægrorum, quàm Medicorum, vel Adstantium Sensui manifestùm comitetur: ne quis putet *Febris omnis essentiam in Calore præter naturam in Corde aucto, hinc per universum corpus disperso*, sicut vulgò dicitur, *Consistere*.

Febrim non in calore præter naturam aucto consistere.

XXII. *Continuarum* quidem *Febrium Causam Continuam*, hoc est, continuò ad Cor delatam requiri; uti contrà *Intermittentium Causam* non continuò, sed *per Intervalla* duntaxat eò delatam, ideóque in motu suo ad Cor impediri aptam nemo negabit, qui tum Corporis Continentis fabricam & vias, sive Vasa, tum Corporis Contenti,

Febrium Continuarum & Intermittentium causæ quales.

tenti, hoc est, Sanguinis, aliorumque Humorum naturalem Motum mente attenta expenderit accuratè.

Frigoris & Caloris in Febribus Causa inquirendæ.

XXIII. Cùm inter plurima *Febrium* multifariarum *Symptomata*, meritò tanquam *primaria & frequentiora* numerentur *Frigus & Calor*, inquirendum sedulò in maximè probabiles *utriusque*, hinc & in *Continuati post superatum primum Frigus Caloris*; aut *per intervalla recurrentis tum Frigoris, tum Caloris*; aut *exacerbati duntaxat diverso & stato tempore Caloris Causas*: His enim perspectis, determinatisque non erit forsan valdè arduum Febres diversissimas licet explicare, atque ab infinitis penè difficultatibus à quovis movendis animum veritatis avidum extricare.

Febrium continuarum causa.

XXIV. Ut proinde, missis aliorum de hâc re Opinionibus, (unicuique namque suam probandam censeo) quod mihi etiam nunc verum videtur, paucis proferam, existimo I. *Febrium Continuarum omnium Causam esse Bilem*, aut *Lympham* (sub quâ *Succum Pancreaticum*, ipsamque adeò *Salivam* comprehendo, quatenus cum Ipsa deferuntur ad Cor) aut *Utramque vitiosam*, & in dextro Cordis Ventriculo *Effervescentiam talem* excitantem, unde *continuò Pulsus producatur frequentior*.

Frigoris in Febribus continuis diversæ causæ.

XXV. *Frigus* autem, si à *Bile solâ primariò vitiata* pendeat Febris Continua, *circa primam invasionem observabile ab eadem* deduco *Bile vitiosa*, & unà *cum Succo Pancreatico vitiosam* in tenui Intestino *Effervescentiam* excitante, & quidem talem, ut *Halitus Acidiusculi* à dicto Succo attollantur & mox quaquaversùm propulsi *Frigus leve* ubique pariant, quod tamen paulò post *Calori ab eadem Bile ad Cor delata* producto cedat.

XXVI. Sin à *Lympha sola primariò vitiata pendeat Febris Continua*, cùm malè affectas consequatur illa tum *Glandulas Conglobatas*, tum ex parte quoque *Glandulas Conglomeratas*, ipsumque adeò *Pancreas*, quid mirum, si hujus *Succus aliquantò factus Acidior vitiosam* producat in tenui Intestino *cum Bile Effervescentiam*, simulque *Halitus* promat *Acidiusculos*, qui per Universum Corpus dispersi *ubique Frigoris sensum excitent* pro vitio suo majore aut minore diversum?

XXVII. Sin tum à *Bile*, tum à *Lympha simul vitiatis* pendeat *Febris Continua*, ex memoratis *Causis coniunctis* producetur *Frigus* circa eius initia Ægros infestans.

Caloris verò causæ diversæ.

XXVIII. Post præcedens Frigus aliquando gravius, aliquando levius solet in *Febribus Continuis* plerisque *subsequi Calor*, isque *longè maior*, & *molestior* à *Bile sola primariò peccante*, à quâ proinde ortum habent *Febres Ardentes* dictæ; longè verò *minor & blandior & quandoque Nullus* à *Lymphâ solâ primariò peccante*, imprimis quoties *multa simul in Ægris redundat Pituita*, quibus adscribi debent *Febres Algidæ*; denique *modo medio se habens Calor*, ab utrâque simul vitiatâ, seque quodammodò vicissim temperante.

in Febribus Ardentibus.

& Algidis.

Febres Catarrhales unde.

XXIX. Quoties *Lympha* vitiatur, & *Glandulæ in Cerebro* existentes simul valdè afficiuntur, solet (si propriam Vocabulorum significationem sequamur) primùm *Gravedo*, id est, Dolor Gravativus in Capite excitari, & paulò post tum quandoque *Coryza*, ubi ad Nares; tum quandoque *Rancedo* vel *Tussis*, ubi ad Fauces vel Pulmones distillat delabens à Cerebro liquor; *Catarrhi* nomine notus; à quo tunc comites *Febres* nominari solent *Catarrhales*.

Febrium Intermittentium Causa.

XXX. II. *Febrium Intermittentium omnium Causam* esse puto *Succum Pancreaticum aliquâ sui parte in uno pluribusve Pancreatis Ductibus lateralibus obstructis stagnantem*, ac morâ suâ ibi *acriorem* factum, atque *acrimoniâ istâ acidâ* per *Pituitam* plus minúsve viscidam & notatæ obstructionis Causam viâ vi paratâ *penetrantem* ac *in tenue Intestinum effusum*, *vitiosamque ibi cum Bile atque Pituita Effervescentiam excitantem*, ac in *paroxysmi* quidem *principio Frigus* diversum, aliquando gravius, aliquando levius, aliquando diuturnius, aliquando brevius producentem, donec tandem (ubi ejus præter naturam retenti ac ideò vitiati nil ampliùs effluit) superetur idem vicissim (quod plerunque fieri solet) à *Bile*, partim priùs compressâ & quasi suppressâ, nunc denuò sibi redditâ, partim continuò allabente; unde citiùs, tardiúsve *Mixtura ex Utroque ac Pituita* exurgens, & ad dextrum Cordis Ventriculum delata *subsequentis Caloris* aliquando *majoris*, aliquando *minoris*, aliquando *nullius* Causa existit, prout variè se habet ad *Succum Pancreaticum* semper tunc ex parte saltem vitiatum *Bilis & Pituita*.

In iis Frigus unde.

Unde Calor.

Febrium compositarum causa.

XXXI. III. *Febrium ex Continuis ac Intermittentibus compositarum*, atque non planè Intermittentium, verùm *Remittentium* duntaxat, *rursusque Exacerbatarum Causam* censeo utramque *utriusque* jam memoratam *Causam simul concurrentem*.

Hecticæ causa.

XXXII. IV. *Febrium Continuarum & Blandarum* quidem, interim *Duabus* circiter *post alimenta quævis assumpta horis exacerbatarum* (quas *Hecticas* vocare solent.) *Causam* existimo imprimis *Salivam* propter *affectas Glandulas* plures simul *vitiosam*, & *vitioso Chylo* ansam præbentem; à quo ad Cor sic delato Effervescentia læsa quàm priùs *frequentior* adhuc excitetur *Pulsus*.

Frigus & Calor a quibus oriantur.

XXXIII. Quemadmodum autem *Frigus omne in Febribus* quibusvis deducendum judico partim ac imprimis *à Succo Pancreatico*, quà *Acido*, & fortè aliquando etiam *à Lympha*, itidem *Acidiore* existente; partim *à Pituita* vel *Insipida*, vel *Acida*: Sic *Calorem omnem* acceptum puto ferendum *Bili* ratione sui tum *Salis Lixivi*, tum *Olei*; *Oleum* namque aptum est *Ignis vim suscipere*, ipsamque *conservare*; *Acidum* contrà *eundem extinguere*, *Oleumque ab Igne rarefactum* denuò *condensare*; *Salsum* verò *lixivum Oleo præsertim junctum*, quoties cum Acido effervescit, Calorem notabilem producere. Atque sic, ubi omnia moderata sunt & proportionem servant requisitam, modumque debitum, *conservatur* per pugnam illam amicam *in Sanguine universo Ignis vitalis*, *augetur* verò, quoties *dominium* habet *Bilis* multùm *Salsa & Oleosa*; *minuitur* contrà quoties vis *Acidi* major est; *extinguitur* denique idem, ubi *extremus excessus* est in *Subcontrariorum illorum alterutro*, *vel utroque*.

Ignis vitalis quando conservetur, augeatur minuatur, & extinguatur.

Febris curatur.

XXXIV. In genere *Curabitur Febris* vel I. *Condensando Sanguinem* nimis rarescentem, & Com-

Compescendo Sanguinis Effervescentiam nimiam.

1. Condensando Sanguinem. 2. Temperando Acre. 3. Discutiendo Halitus. 4. Demendo Acre.

XXXV. Vel 2. *Temperando Acre* quodvis vel *Acidum*, vel *Salsum Lixivum* in Humoribus repertum & ad Cor delatum.

XXXVI. Vel 3. *Discutiendo* omne *Halituoso-Flatulentum*, ejusve ortum *Praeveniendo*.

XXXVII. Vel 4. *Demendo Acre omne forinsecus Cor vellicans*.

Febrium frigus & calor quibus temperentur.

XXXVIII. Inter *Symptomata Febrium* magis frequentia & primaria *Frigus Corrigitur* medicamentis *Acidum Temperantibus & Pituitam Insipidam Emendantibus*; *Calor* verò medicamentis *Salem Lixivum Demulcentibus* & *Oleum Condensantibus*.

Obstructio Ductuum Pancreaticis quomodò curetur.

XXXIX. *Obstructio Ductuum Pancreatis Curabitur Solvendo*, loco saltem præternaturali *Removendo Pituitam viscidam*, eandemque *Educendo* per *Vomitum*, *Alvum*, *Urinas* vel *Sudores*.

XL. Quibus autem mediis ac remediis hæc omnia præstari queant, ex jam supra-dictis colligere non erit difficile, magisque adhuc patebit ex peculiari variarum Febris specierum Curatione in sequentibus proponenda.

CAPUT XXVIII.

De Febre Diaria.

Variarum Febrium Species ordine tractandæ.

I. NE Tyrones in Classicorum Auctorum lectione occupatos videamur magis confundere, quàm juvare, libet Variarum Febrium Species, prout vulgò distinguuntur & proponuntur, ordine tractare.

Quid sit Diaria vel Ephemera. Quid Synochus simplex pura.

II. A *Diariâ* proinde faciemus initium, quæ aut unius est diei, & vix quatuor & viginti horarum spatio durat, *Ephemera* dicta; aut per duos, tres, quatuorve dies durat, *Plurium dierum Diaria* tum *Synochus simplex pura*, vel *non putrida* quibusdam vocata.

Diariæ circumstantiæ.

III. Solet *Diaria* cum *levi horrore* comitans, aut prægressum Frigusculum testante aliquando incipere; aliquando *sine ipso*, & imprimis, quando universum corpus à *Re Non-naturali* dictâ sensim eousque *incaluit*, ut tandem excitetur *Febricula*, in quâ tunc non tam incipit Calor in Corde & Sanguine augeri, quàm ex *Nonnaturali Auctiore degenerare in Præternaturalem*, qui-præterea *Functiones* aliàs *lædat*, & *Pulsum Naturali Frequentiorem*, sublatâque, moderatâve licet ipsius Causâ solito tamen diutiùs cum maiore, minoreve laborantis molestiâ permanentem producat.

Calor in Diariâ & Synocho qualis sit.

IV. *Calor* in Diaria Horrorem excipiens, aut sine ipso quovis modo excitatus nec intermittere, nec ullis paroxysmis novis exacerbari solet, verùm continuus ad finem usque perseverare, atque in Ephemera, ut & Homotono sive Acmastica Synocho dicta in eodem ferè gradu permanere, sicut in Paracmastica sensim decrescere, in Epacmastica verò perpetim accrescere, donec tandem paulatim rursum desinat.

Diariarum Febrium Causæ.

V. *Calor* idem in *Ephemera mitis* est, blandusque & halituosus, cute molli & humecta permanente: in *Synocho* aliquantò *maior*, non tamen acris, ubi Sanguis, cæterique Humores existunt temperati; *acrior* verò, ubi Sanguis ob Bilem, Lymphamve naturali paulò acriorem occurrit acrior, ad Putridarum dictarum naturam & morem tantillum deflectens.

Diariarum Febrium causæ. Symptomata.

VI. *Diariarum Febrium* omnium *Causa* sunt *Sex res Non-naturales* dictæ *vitiosè usurpata*, ideóque mox manifestæ.

VII. *Symptomata* præter *Pulsum* frequentiorem in Febribus Diariis observabilia pro Causarum notatarum Solitariarum aut Copulatarum diversitate occurrunt diversa.

Quando à Solo Aëris æstu est.

VIII. Nam ubi à *Solo Aëris* vel Soli, vel Igni, vel Balneo adscribendo *æstu* excitatur *Diaria*, nullus observatur Horror, quin *solùm Calor*, iisque paulatim magis, magisque in Corpore *auctus*, donec tandem Præternaturalis factus non tantùm *Pulsu* solito *Maiore* at *Frequentiore*, verùm *Capitis* quoque *Dolore*, ac *Pulsatione*, similibusve Symptomatibus mox recensendis *Febris præsentiam* testetur.

Quando à Corporis æstu, superveniente frigore.

IX. Quòd si *Corpori* quavis de causâ *æstuanti superveniat* Aëris, alteriusve rei *Frigus*, unde Diaria Febris excitetur, *Horror levis* præcedet mox securum *Calorem auctiorem*; atque tunc in principio quidem *Pulsus* erit *parvus*, mox verò *maior*, & utrique conjunctus *Frequentior*, accedentibus aliis quoque *Symptomatibus*.

Quando à potu generoso.

X. Sic ubi à *Potu generoso*, id est, *multùm Spirituoso*, & imprimis *Aromatico* nimia quantitate assumpto excitatur *Diaria Febris*, vix unquam Horror præcedet Calorem continuò auctum, tandemque Præternaturalem ac Febrilem factum, nec tantùm *Pulsu Maiore* ac *Frequentiore*, verùm *Calore insuper molesto*, aliisque *Symptomatibus* manifestum.

Quando à Corporis Motu.

XI. Ubi à *nimia Corporis agitatione*, *defatigatione* ac *Motu vehementiore* producitur *Diaria Febris*, *Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed insuper *Debilis* præter *universalem* ac *molestam totius corporis Lassitudinem* observatur.

Quando ab Animi Affectibus.

XII. Ubi verò *Animi Affectibus* sive *Motibus* debita *Diaria Febris* pro Causa sua *Iram* agnoscit, tunc non tantùm *Frequentior & Maior*, sed insuper *Inæqualis* & *turbatus* occurrit *Pulsus*; quemadmodum, ubi à *subitaneo Mærore* producta est ipsa, idem existit *Parvus*, *Debilis & Inæqualis*, atque circa initium accessus *Rarus*: & paulò post *Frequentior*, utrobique cum *Calore acriore*, *Cutisque levi ariditate*.

Quando à Vigiliis nimiis.

XIII. Ubi à *Vigiliis protractis*, atque *Solicitudinibus* oritur *Diaria Febris*, Comes solet adesse *Pulsus Frequens*, *Parvus*, ac *Debilis*, cum *Calore corporis Aridiore*, *Capitisque Dolore* nunc *Gravativo*; nunc *Vacuitatis* aut *Inanitatis Sensum* præ se ferente.

Causæ Variationis Symptomatum.

XIV. *Omnia Febrium Diariarum Symptomata* pro memoratarum *Causarum*, *Corporisque* tum *Continentis*, tum præsertim *Contenti*, hoc est, *Humorum* multifariorum *constitutione varia* non parùm solent *variare*.

Symptomata frequentiora.

XV. Sunt autem *Symptomata* in *Febribus Diariis* frequentissima, *Horror* levis præcedens, *Calor* aliquantò gravior subsequens. *Sitis* nunc maior, nunc minor. Aliquando *Oris amaritudo* manifesta, aliquando nulla. *Corporis* universi, ac præsertim *Artuum Inquietudo*, & *Lassitudo* plus, minúsve molesta. *Capitis Dolor* cum *Pulsatione* notabili gravis. *Vigiliæ* protractæ, *Somnusve* profundi-

fundior. *Respiratio* concitatior. *Pulsus Frequentior*, & simul aliquando *Major* & satis *Robustus*, aliquando *Minor* & *Debilis*; rarò *Inæqualis*. *Venæ* turgidulæ. *Cutis* plerumque *mollis* & *madida*, rariùs *durior* & *aridior*. *Facies* rubens, tumensque. *Vrina* in Ephemera vix à statu naturali mutatæ; in plurium dierum Diariâ colore magis rubeo tinctæ. *Sudor* aliquando citiùs, aliquando seriùs erumpens, nec graveolens, nec ægro molestus; rarò nullus.

Prognostica. XVI. *Periculosa* ex sui naturâ *non est* Diaria Febris, unde nunc sponte cum *Sudore* aut *Madore* ut plurimùm terminatur, nunc arte facili superatur: *Periculum* autem metuendum vel *ob vitiosam Corporis affecti, Contenti* præsertim *Constitutionem*, propter quam in alias tum *Putridas* dictas, tum *Hecticam* degenerare potest; vel ob *commissum novum* illâ durante in aliquâ *Diætæ* parte, aut *Medicamentis erratum*, propter quod itidem mutari potest in notatas *Febrium aliarum* species, aliosve *Affectus* graviores.

Curatio varia secundùm varias causas. XVII. *Difficilis non est* Diariarum Febrium *Curatio*, cùm pleræque *sponte Sudore solvantur*: Vbi tamen ad Curam vocatur Medicus, quemadmodum aliàs semper, ita hîc quoque *Varianda Curatio secundùm Causarum varietatem; Corporis tàm Continentis, quàm præsertim Contenti Constitutionem variam; Ipsaque Symptomata præ aliis urgentia.*

Quando est ab Aëris æstu. XVIII. Ubi proinde *Aëris æstus* illam produxit solus; idem cum temperatiore mutandus, temperandus saltem Aquâ frigidâ vel Acero in pavimentum effusis, Plantis & Aquosis & Acidis, Lactucâ, Acetosâ, Vitium foliis, &c. per ægrotantis Cubiculum dispersis: Febricitanti verò simul Sitienti Iulapium sequens aut simile per intervalla sumendum præscribatur.

Mistura.

℞. *Aq.Card.bened.*℥vj.
Acetosæ,℥ij.
Syr.papav.errat.℥j.
Spir.Nitri, Gutt.vj.
M.

Maneat Æger moderatè tectus ad Sudorem blandè promovendum, Febremque simul tollendam.

Quando est à Corporis æstu superveniente frigore. XIX. *Si æstuanti Corpori* supervenerit Aëris, alteriúsve rei *Frigus*, atque hujus ratione metuatur secutura forsan levior, graviorve alicubi in *Vasis Obstructio, Contentorumque Stagnatio*, hinc & alia mala graviora, prædicto Iulapio admisceri poterit utiliter *Salis volatilis è Cornu Cervi, Sale Armoniaco*, aliisve similibus parati *Scrupulus unus* & idem partitis vicibus usurpari.

Quando est à potu generoso. XX. *Si à Potu Generoso* largiùs hausto excitata fuerit Febris Diaria, Curatio instituenda per Potum Acidiusculum, Iulapium modò præscriptum, aut sequentem Rosatum Tincturam, quæ.

Rosatum Tinctura

℞. *Aq.Hordei*,℥xxx.
Rosaceæ,℥ij.
Florum Ros.rubr.sicc.℥j
Ol.sulphur.per camp. parati q.s. ad aciditatem gratam.
Infundantur in Vase vitreo clauso & in loco calente ad Tincturæ eleganter rubentis extractionem. Colaturæ adde.
Syr.jujubini,℥iij.
M.

Ejus Vires. Hujus Tincturæ gratissimæ usu moderato Æstus præter naturam in Sanguine, universoque Corpore productus paulatim compescetur, Febrisque ipsi conjuncta citò, tutò & jucundè tolletur.

Quando à nimio corporis motu est. XXI. *Si à nimio Corporis Motu ac Defatigatione* excitata fuerit Febris Diaria, *Spirituoso Potu reparandi* sunt *Spiritus Animales* plus satis consumpti, ita tamen, ut conjunctus Corpori Æstus non augeatur, sed potiùs simul minuatur. In hunc finem Mixturam laudo sequentem cochleatim per intervalla brevia usurpandam,

Mixtura.

℞. *Aq.fl.Tiliæ*,
Betonicæ,
Fœniculi,an.℥ij.
Spirit.Vini rectificat.
vel *Aq.Vitæ Matthiol* ℥ß.
Spir.Salis dulcis,℈j.
Iulap.Rosat.℥j.
M.

Quandò est ab irâ vehementiore. XXII. Vbi ab *Irâ vehementiore* excitata est Diaria Febris, præter illa, quæ Animum præstant serenum, sequentem commendo Mixturam, quæ *Bilem* simul *commotam* & *acriorem* factam corriget, ac Æstum Febrilem ab Ipsa pendentem compescet, si subinde cochleatim assumatur.

Mistura

℞. *Aq.Plantagin.*
Lactucæ,
Acetosæ,an.℥j.
*Cinnamom.*ʒß.
Spir.Salis dulcis.℈ß.
Syr.Diacodij,℥j.
M.

Quando est à Mœrore. XXIII. Quòd si permaneat Mentis Commotio vehemens, utile erit *Laudani Opiati Grana* ij. vel iij. prædictæ Mixturæ addere, quò ad Somnum Corpus, & ad Tranquillitatem Mens citiùs reducatur.

XXIV. Vbi contrà *à subitaneo & gravi Mœrore* orta est Diaria Febris, ad ejus Curationem unà cum salutaribus Animo solando ac erigendo aptis consiliis sequentem laudo Mixturam, quæ *Succum Austerum* in omni Mœrore gravi productum vel auctum emendare solet, simulque vitiatam tunc ac Febrilem in Corde Sanguinis Effervescentiam redintegrare.

Mixtura.

℞. *Aq.Pulegij*,
Fœniculi,an.℥ij.
Spir.Carmin.nostri,
vel *Aq.vitæ Matthiol.*℥ß.
*Laud.Opiat.*Gran.ij.
Spir.sive Salis volat.è sale Armoniac.℈j.
Syr.Fœniculi,℥j.
M.

Ejus Usus. Exhibeatur sæpiùs ejus Cochleare unum, donec Somnus obrepat, meliùs saltem habeat Æger, minúsque angatur circa præcordia, ubi semper in Mœrore gravi anxietates urgere solent inexplicabiles.

Quando est à Vigiliis nimiis. XXV. Vbi à *Vigiliis protractis* oritur Diaria Febris, ad ejus Curationem promovendus blandè Somnus, tum removendo Vigiliarum Causas, tum disponendo Corpus ad Somnum capessendum per Emulsionem hanc, vel similem.

Emulsio

℞. *Hordei mund.ad crepaturam cocti*,℥iß.

Sem.

Sem.papav.alb. ℥ß.
Cum ejusdem hordei decocto F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Syr.papav.albi, ℥j.
Aq.Fœniculi,vel
Rosac. ℥iß.
M.

Ejus Usus. Hujus Emulsionis haustulum bibat sæpiùs Febriens; donec Somnum experiatur. Qui si ne sic quidem accedat, eidem Emulsioni *Laudani Opiati Grana* ij. *vel* iij. tutò addentur, atque tunc Somnus faciliùs & potentiùs producetur; quo accedente abstinendum est ab ulteriore Emulsionis usu, nisi eodem mox interrupto necessitas redeat eadem ampliùs utendi.

Quando est à Sollicitudine. XXVI. Vbi à *Solicitudine Animum rodente*, ac præter Vigilias, cunctos ferè *Humores Acriores reddente* Diaria, in aliam brevi degeneratura, excitatur Febris; quam in Animi Mœrore Diariam producente exhibui Mixturam, in hâc quoque curandâ Febre Tyronibus commendo.

Pro Humorum Varietate varianda curatio. XXVII. Pro *Humorum* in quovis Diaria Febre laborante occurrentium *varietate variandam* quoque illius *Curationem* non sine causâ monuimus §.17.

In Plethorâ vena aperienda, & quomodo. XXVIII. Vbi proinde *Sanguinis Plethora* in tali Febriente observatur, consultum est Vena mox aperta ejus tantùm educere, quantùm sine noxa vel Animi Deliquio demi potest. Quamvis enim non semper malè cessit *Sanguinis missio* ad Deliquium Animi facta, quoniam tamen aliquando & satis sæpè mala plurima nonnullis Ægris attulit magna ejus evacuatio confertim facta, præfero semper iteratam ipsius Diminutionem minorem, ubi res ac necessitas desiderat, eodem quandoque die instituram: ne, dum citò curare volumus, non satis tutò curemus; postquam sat citò, si sat benè, & sat tutò: quam Observationem unicè commendo Medicis Iunioribus.

Et quo loco. XXIX. Parum autem videtur referre, an in *Brachio*, vel *Manu*, an in *Pede*, an in *hac vel illâ Vena* instituatur *Sectio*; nisi forsan Ægris unus locus præferatur alteri: vel in *Fœminis* propter *Fluxum Menstruum* aut instantem, aut impeditum una pars seligenda sit præ altera; & *Una Vena aperiri possit tutiùs, faciliùsve alterâ*: quæ omnia ubique velim à Medicis & Chirurgis accuratè observari.

Bilis Copiosa minuenda. XXX. Vbi *Copiosa* est in Corpore *Bilis*, *Cholagogo* blando tutò minuetur, ac præsertim Apozematis vel Iulapij laxantis forma, additis, quæ Febrilem æstum simul temperent. Exempli gratia.

Apozema.
℞. *Rad.Cichorei,* ℥j.
Taraxaci cum toto, M.ij.
Fol.Acetosæ, M.j.
Tamarindor. ℥iß.
Coq.ex Aq.hordei,ad Colat. ℥xx.
addendo Syr.de Cichor.cum rheo, ℥iiß.
M.

Iulapium.
vel ℞. *Aq.hordei,* ℥ij.
Fœniculi,
vel *Cinnamomi,* ℥ß.
Syr.de Cichor.cum rheo, ℥ij.
Spir.Vitriol.q.s.ad aciditatem gratam.
M.

Eorum Usus. Accipiat Æger subinde Apozematis, aut Iulapij præscripti Haustulum, donec Alvus reddatur laxior; tunc cessandum ab ulteriore usu, nisi eadem fiat adstrictior, tunc enim alter utrius aliquid denuò sumendum.

XXXI. Vbi non tam Multa, quàm *Acris* adest *Bilis*, *Alterantia* & imprimis *Acida* sunt in Potu assumenda, & imprimis ea, quæ Sudorem quoque solent promovere. Acetum Stillatitium tam simplex, quàm unà cum aliis ante distillationem ipsi additis compositum; quò referenda *Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium*, & ipsa longè gratior *Aqua Prophylactica* (Pesti namque præcavendæ Anno 1655. unà cum *D. Francisco vander Schagen*, & *D. Paulo Barbette*, Medicis eximiis, præter alia quædam communi consilio curavimus Amstelodami in Ægrorum nostrorum gratiam & bonum parari) cujus Formulam idcircò hîc addere libet. *Bilis Acris Alteranda.*

Aqua Prophylactica Egregia. *Aquâ Prophylacticâ.*
℞. *Rad.Angel.*
Zedoariæ,an. ℥j.
Petasitidis, ℥ij.
Fol.Rutæ hortens. ℥iv.
Melissæ,
Scabiosæ,
Flor.Calend.an. ℥ij.
Nucum Iugland.immatur.concis. ℔iij.
Pomor.Citrior.recent.concis. ℔j.
Contundantur omnia simul,deinde affund.Aceti Vini Opt.ad tres quartas partes ex arenâ in cucurbita vitrea per se distillat. ℔xii.
Digerantur per noctem, manè distillentur igne Cinerum lento penè ad siccitatem, idque sine ustione.

Acetum hoc magnarum virium, & gratissimum servandum Vsui. *Ejus Vires,*

XXXII. Admisceri potest Potui ordinario, Cerevisiæ, Apozemati, Jusculo, &c. ad aciditatem cuivis Ægro gratam, & ad *Sitim tollendam*, *Sudoremque blandum promovendum* sæpiùs quantitate parvâ usurpari. *& Usus.*

XXXIII. Vbi *Acidiorem Lympham*, *Succumque Pancreaticum* in corpore adesse propter Causas prægressas, Frigus Aëris acre toleratum, Acida multa diutinè usurpata, Mœrorem Animi continuatum, & similia, metus est rationalis, vel aliqua ejus magis manifesta se produnt signa, commodum erit unà cum Alimentis ex Vino, vel alio Potu ordinario *Salia* usurpare *Volatilia* Cornu Cervi, Salis Armoniaci, vel alia benigniora, tum *Acidum Temperantia*, tum *ad Sudorem Corpus Blandè disponentia.* *Lympha & Succus Pancreaticus Acidiores temperandi, & evacuandi.*

XXXIV. Vbi Diaria Febris corripit Hominem, in quo vel *Copiâ*, vel *Viscidìtate*, vel *Salsedine* peccans *Pituita* reperitur, danda mox opera, ut illa *Nimia* per evacuationem *Minuatur*; *Viscida Incidatur*, *Salsa Temperetur*, atque sic secutura aliàs, metuenda certè mala plura præcaveantur; idque per medicamenta sæpiùs in superioribus proposita & laudata. *Pituita copiosa minuenda, Viscida incidenda, & salsa temperanda.*

XXXV. In *Delicatulis & constitutionem Corporis teneriorem habentibus Medicamenta* usurpanda sunt *blandiora*, magisque temperata: In *Robustioribus validiora.* *Medicamenta pro Ægrorum constitutione varianda.*

XXXVI. *Sitis blandior* & solum Æstum sequens *Aquis* præsertim, & *Subacidis* tolletur; sicut eadem *gravior*, Bilisque acrimoniam auctam, similemve causam agnoscens *Acidioribus* indi- *Sitis qui tollatur.*

indigebit; de quibus uide §. 18. 20. 22. & 31.

Vt & Oris Amaritudo. XXXVII. Vbi *Oris Amaritudo* urget, conducent quæ Bilem blandè per alvum educent; de quibus actum §. 30.

XXXVIII. Quæ *Corporis Inquietudinem, Lassitudinemve* curare possint, proposita sunt §. 21.

Capitis Dolor, & Pulsatio, ut & Vigiliæ qui tollantur Mistura. XXXIX. *Capitis Dolorem & Pulsationem, Vigiliasque* tollent, quæ habentur §. 22. & 25. quibus addi possent inter externa Epithema uel Linimentum sequens.

℞. *Aq. betonicæ, ℥ij.*
rosaceæ, ℥j.
Aceti Calend. ʒvj.
Opij Thebaïc. ℈ß.

Ejus Vsus. *M.* pro Epithemate, quo tepido linteis excepto tum tota Frons, tum imprimis Temporum regio tegatur, & quoties Lintea exsiccari deprehenduntur, mox eodem similiter madefiant, donec Dolor minuatur & Somnus sequatus.

Linimentum. XL. Linimentum ex his aut similibus paretur.

℞. *Ung. Popul. ʒij.*
Opij Thebaïc. Oleo rosaceo dissolut. ℈j.
M. F. Linimentum.

Ejus Vsus. Quo inungatur Temporum regio utraque, vel chartâ bibulâ idem excipiatur & ibidem applicetur.

XLI. *Somnum profundiorem* minuent; quæ continentur §. 21. & imprimis 24. sed omisso tunc Laudano Opiato.

In Symptomatum concursu quid agendum. XLII. Vbi *plura* concurrunt *Symptomata*, non erit valdè arduum ex prædictis talia concinnare aut copulare auxilia, quæ iisdem conducant.

CAPUT XXIX.

De Febribus Synochis, Continentibus vulgò dictis.

Putridarum Febrium Species. I. QVas aliqui ad Diariarum & Synocharum non putridarum ipsis vocatarum (de quibus Capite proximè præcedente actum) differentiam *Putridas* nominant *Febres*, distingunt plerique in *Continuas* & *Intermittentes*; uti rursus istas in *Continentes*, sive *Synochas*, & *Continuas* generis nomine speciatim appellatas, sive *Synechas.*

Συνόχος, Continuum & Continens. II. Parùm verò refert, quòd Συνόχος Veteribus Græcis & Hippocrati vox est ignota, & apud Latinos *Continuum* & *Continens* pro eodem usurpatur; quia, ubi Res diversæ occurrunt, aut finguntur, quæ distinctis nominibus destituuntur, licet, imò decet originarionis, & significationis ejusdem voces doctrinæ distinctioris ergò subinde ab invicem distinguere, atque singulas sensu diverso priùs satis explicatas usurpare.

Συνόχος sive Continens Febris quid. Συνεχὴς sive Continua quid. III. Συνόχους igitur, sive *Continentes* illas vocant *Febres*, quæ *sine ullâ Exacerbatione* perdurant usque ad ultimam & integram sui cessationem: Συνεχῆς verò, sive *Continuas* generali nomine illas indigitant *Febres*, quæ licet ad finem usque continuò perseverent, quotidie tamen, aut tertio, quartove quovis die aliquam patiuntur Exacerbationem: Illas hoc, has 31. examinabo Capite, uti proximè sequente Intermittentes.

Continentium Febrium causa. IV. *Continentium* autem *Febrium Causam* dixi Cap. 27. §. 24. esse judicio meo nunc *Bilem*, nunc *Lympham*, & quæ cum Lymphâ confluunt, nunc *Utramque simul* malè affectam, & talem in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitantem, unde *continuò Pulsus producatur præter naturam Frequentior.*

Earundem distinctio. V. Has proinde *Continentes*, sive *Synochas Febres* ratione *Causæ diversæ* haud ineptè quis posset distinguere in *Biliosas* & *Lymphaticas.*

Febrium Lymphaticarum subdivisio. VI. Et quoniam sub generali *Lymphæ* nomine non tantùm eam comprehendimus *Lympham*, quæ à *Conglobatis Glandulis*, & ab aliis quoque *Partibus* ad Cor pergit; verùm *Succum* insuper *Pancreaticum*, Ipsamque *Salivam*, ex *Conglomeratis Glandulis* prodeuntes; *Liquoremque adeò ex Intestinali Triumviratu* orsundum; omnes unà cum Lymphâ Descendenti Sanguini admistos; subdividi poterunt *Febres Lymphaticæ* in *Lymphaticas Glandulares, Pancreaticas, & Salivares.*

Febrium harum diversitas. VII. Hæ Febres omnes pro diversâ cæterorum Humorum in corpore simul existentium constitutione aliquam patientur diversitatem.

Quænam à Bile, quænam à Lymphâ, quænam à Succo Pancreatico & quæ à Salivâ oriantur. VIII. A *Bile* quidem produci existimo maximè *Ardentes*; à *Lymphâ* verò *Glandulosâ Febres Capitis, Artuumque Doloribus acutioribus & Lancinationibus* copulatas; uti à *Succo Pancreatico* quâsvis cum *Ventris torminibus & lancinationibus* conjunctas; denique à *Salivâ* eas; quæ cum *Ventriculi & vicinarum partium anxietatibus, & distensionibus* molestæ observantur. Quoties autem ex memoratis plures simul vitiati sunt Humores, toties plurium Symptomata simul solent concurrere, uti subinde ob mutuam Humorum peccantium temperationem eadem solito benigniora occurrere.

Pro Bilis constitutione varia, variari symptomata. IX. *Bilis* tunc temporis vel *Acrimoniâ Salinâ Lixivâ solâ*, aut *insuper Inflammabilitate Oleosa* peccare solet. Vnde ibi quidem *Acrior* observatur *Calor* auctus; hîc simul *Maximus. Pulsus* ibi cæteris paribus *Frequentior*; hîc simul *Maior* existit. *Urina* ibi *Crassiores*; hîc insuper magis *Tincta. Sitis* ibi valdè *Molesta*; hîc *Inexplebilis. Lingua* ibi *Arida*; hîc simul *Fissa vel Nigra.*

Vt & pro Lymphæ constitutione. X. *Lympha Conglobatarum Glandularum* omnium, aut plerarumque saltem *Acrior & Acidior*, Febrilemque in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitans *Calorem Rodentem* magis, quàm Magnum, atque *Lancinationibus* ubique molestum parit.

XI. Eadem *Lympha in Capitis præsertim Glandulis Acrior* facta & *Salsa Muriatica*, vel *simul Acida* præter *Gravedinem*, sive Capitis Dolorem gravantem, hinc subsequentem posteà *Coryzam*, vel *Raucedinem, Tussimve, Febrem* solet producere *Catarrhalem dictam*, *Calore* non tam Vehementi & Intenso, quàm *Mordicante & Acri* comitatam.

XII. In *Lymphatica Febre* omni *Horror* levis subinde molestus adest & urget. *Pulsus Frequens* magis, quàm *Magnus. Urina* Tinctæ quidem ac Rubentes excernuntur plerumque, mox tamen Conturbantur, & flavescunt, vel albescunt; videnturq; multum deponere Sedimentum pro Humorum constitutione variâ multifariam. *Lassitudo* gravis & lancinans occupare solet Artus.

XIII.

Hic non Succi Pancreatici.

XIII. *Succus Pancreaticus* secundùm se totum diversimodè viciatus & *Acrior* factus, Febremque Continentem pariens tum *Anxietatibus circa Præcordia*, tum *Ventris Torminibus, & Lancinationibus*, aut *Dejectionibus Cruentis*, acrive *Dolore* copulatis se manifestat, ut & *Pulsu* imprimis *Frequenti*, & ad *Parvitatem*, ac *Debilitatem* inclinante; sæpiúsque *Inæquali*; cum *Appetitu* quandoque *prostrato*, quandoque *aucto*; *Siti* rariùs urgente; *Urinis Crudis* ferè, *Aqueisque.*

Ac quoque Salivæ.

XIV. *Saliva Febrem Continentem* producens *Visciditate auctâ* peccare solet; unde *Blandior* quidem, ac *Lenta* deprehenditur, *Appetitu* ferè prostrato, & insequente Alimentorum assumptionem *Dolore gravante*, accedente nonnunquam *Ventriculi ac Intestinorum Distensione ac Inflatione*; mox & *Anhelatione*, sive *Difficili Respiratione*; ut & *Somnolentiâ*, unà cum *auctâ* post unam, duasve ab assumptis Alimentis horas *Pulsûs Frequentiâ*, sensim denuò remittente; Ideóque cum *Hecticâ* dictâ *Febre* magnam affinitatem habet hæc *Salivaris*, si non sit levior ejusdem Species, aut Hecticæ saltem copuletur semper.

Novæ hæ Febrium Continentium Distinctiones non mirandæ.

XV. Has novas Febrium Continentium Distinctiones ac Nomenclaturas minùs mirabitur, aut contemnet, quisquis ab omni præjudicio liber attendet accuratè ad omnia Symptomata, peccantiumque Humorum vitia in variis Febrientibus observabilia; nec nova hujus ævi negliget Inventa Anatomica: quippe quæ cum Chymicis Mutationibus collata miram Lucem afferunt intricatæ Febrium Doctrinæ faciliùs ac fœliciùs extricandæ.

XVI. *Qualibus Rebus Non-naturalibus* ortum suum debeant prædicta *Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ vitia*, docuimus in superioribus, ut non videatur necessum hîc ampliùs illis immorari, cùm inde possint, ac debeant peti.

Caloris in Synochis diversi causæ.

XVII. Sed quærat Veritatis Studiosus, *Quî à Causis tam diversis producatur Calor in Febribus hisce Synochis molestus, licèt diversus?*

Quomodo producatur à Bile.

XVIII. Huic æquæ petitioni ut, quantùm mihi datum est, satisfacere coner, existimo 1. *Calorem Febrilem produci* propriè ac *per se à Bile* tum *Acriore*, tum *Pinguiore*, quatenus illa & in *Cordis ventriculo Dextro cum* affluente undique *Lymphâ* Effervescens, non tantùm plures *Ignis* particulas, quibus tunc abundat, de se promit, verùm maximam earundem tunc erumpentium partem utrobique partibus suis Oleosis denuò excipit, atque in Corde quidem Sanguini mox penitiùs admiscet, unde idem solito magis rarescit, *Caloremque* itidem *Maiorem* ubique communicat, cum *Pulsu Maiore* ac *Frequentiore*.

Quomodo a Lymphâ.

XIX. 2. *Calorem Febrilem puto per accidens à Conglobatarum Glandularum Lymphâ Acidiore* produci; quatenus illa in *Dextro Cordis Ventriculo cum Bile Ascendenti Sanguini* admistâ *Effervescens*, illam solito acriùs aggreditur, & ita immutat vel corrumpit, hoc est, suâ visciditate liberat & privat, ut copiosiùs tunc erumpant Igneæ particulæ, à quibus ob Acidi admistionem *Calor Acrior & Mordacior* excitetur, isque pro cæterarum Sanguinis partium constitutione diversâ non parum in quibusdam circumstantiis varians cum *Pulsu Frequentiore* quidem, *rariùs* verò simul *Maiore*, ast *sæpè* potiùs *Minore*.

Quomodo à Succo Pancreatico.

XX. 3. *Febrilem Calorem* similiter *per accidens à Succo Pancreatico in totum Acidiore produci* censeo, quatenus non tantùm in *tenui Intestino Bilis* ab ipso nimiùm alteratur & infringitur, verùm *Miscella* ex Utriusque, atque Pituitæ Salivaris confusione orta solito [illegible]ens Acidior; ubi cum Lymphâ ad *Dextrum* [illegible]dis *Ventriculum* pervenit, mox in reliquam [illegible]em unà cum Sanguine ascendentem potentiùs insurgit; & post Visciditatem ipsius naturalem diminutam, acrem cum ipsa, Corporique noxiam Effervescentiam excitat, unde itidem *non tam Magnus, quàm Acris* prodit *Calor*, isque pro totiùs massæ Sanguineæ diversitate in quibusdam diversus, præsente *Pulsu Frequentiore* semper, ac quoad Magnitudinem *Parvo vel Mediocri*, vix unquam *Magno*, nî simul *Bilis* existat multùm Acris.

XXI. Nam quoties 4. reperitur in corpore *Bilis* vel *Naturaliter*, vel *Non-naturaliter* (hoc est, ob rei Non-naturalis, Aëris puta æstivi, Potûsve generosi, &c. continuatum aliquandiu usum) *satis Acris & Oleosa*, necdum tamen Functionem aliquam lædens, atque à Re Non-naturali Aëre puta Frigidiore, Potuve Acidiore, Vino Rhenano nempe, &c. *augetur subitò ac eousque Lymphæ, Succive Pancreatici, vel Utriusque Aciditas*, ut inde producatur *Febris Synocha*, non mirum si tunc ob Bilem Acriorem & Pinguiorem simul concurrentem *Calor* excitetur, non tantùm *Acrior*, sed simul *Maior*, *Pulsusque* conjungatur cum *Maiore*, non tamen Maximo, *Frequentissimus*.

Quomodo à Salivâ.

XXII. Ubi autem 5. *Saliva Visciditate* tali peccat, unde non tantùm *Alimentorum Fermentatio minùs commoda* fiat, sed insuper *duabus ferè post ipsorum assumptionem horis Pulsus* jam continuò Frequentior reddatur *adhuc ad tempus aliquod magis Frequens*, cum *Calore* Ægris quidem rarissimè manifesto, vel molesto; Adstantibus tamen ac Medicis aliquando præter Genarum ruborem auctum notabili; Mutationem illam, tum quoad Pulsum & continuò, & magis adhuc post assumpta Alimenta Frequentiorem, tum quoad qualemcunque Calorem tunc simul observabilem, contingere arbitror, quatenus *Saliva* Ventriculo vacuo ad tenue Intestinum tendens ita *viciat Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam*, ut non tantùm *obtundatur Liquor* ex hisce tribus prodiens, verùm insuper *Halitus subflatulenti ex ipsâ exurgant*, & quidem *copiosiores* atque *magis volatiles*; quando Alimentorum Pars fluidissima horis duabus ferè post ipsorum assumptionem ad Intestina delabitur: Qui *Halitus* ad *Cor* delati & *ad frequentiorem sui Contractionem* Ipsum *irritant*, & unà cum Sanguine *quaquaversùm delati Calorem* producunt *non magnum* quidem, aut *multum Acrem*, Ægrisve gravem ac molestum, *Cutis* tamen *Ariditate* satis manifestâ (pro Caloris aucti signo habitâ) copulatum; & ad eorundem copiam & volatilitatem subinde auctam *Genarum rubore* notabilem; dum interim *Pulsus Frequentior* quidem observatur, & satis *Parvus*, *Debilisque*; concurrente ac indies auctâ, ob Sanguinem indies Viscidiorem, Corporique

rique Nutriendo ineptiorem factum, *totius Corporis Tabe*.

Differentiæ Febrium à Symptomatis petitæ.

XXIII. Postquam verò ad *quatuor primarias Differentias Febres Synochas omnes ratione Causarum* notabiliter in corpore humano peccare solitarum reduximus, libet paucis quoque aliquot *earundem Differentias à Symptomatibus gravioribus easdem subinde comitantibus* petitas *Eximiorum Practicorum*, ac imprimis *Magni Plateri* ad exemplum considerare, atque hoc loco expendere: nullâ hîc factâ *Febris Catarrhalis*, de quâ §.11. jam egimus, mentione.

Febris Ardens.

XXIV. Primum autem locum dabimus *Febri*, quæ ab æstu, & ardore summo maximè urgente *Ardens* dicitur, Græcis Καῦσος: Qui summus æstus quoniam observatur non tantùm in Continuis, Synechis, alternis diebus exacerbationem patientibus, verùm in Continentibus quoque, Synochis, meritò hîc quoque Ardentis Febris facimus mentionem. Cui non mirum, si comes adsit Arida *Sitis*, quam vix extinguas.

Leipyrias.

XXV. Secundum locum tribuunt aliqui *Febri*, quæ *Leipyrias* dicitur, in quâ toto Affectûs tempore *Externa frigeant*, dum *Interiora uruntur*.

Febris, Breune Belgis & Germanis dicta.

XXVI. Tertium locum sibi vendicant illæ *Febres*, quæ imprimis *Faucium ardore* ac *rubore obscuro* sunt molestæ, unde *Lingua* quoque non tantùm *Arida* existit, verùm *Colore puniceo-nigricante* tincta. Hic Affectus ob dictum Colorem tam Belgis, quàm Germanis *Breune* dicitur, & non rarò Epidemius existit.

Febris Delira.

XXVII. Quartum locum concedemus *Febribus*, quas *Deliras* vocabimus ob Delirium non leve (quale in multis Febribus subinde observatur) sed grave, ad Furorem nonnunquam vergens, quod intra paucos dies advenit Ægris, Adstantesque non parùm turbat; imprimis ubi Epidemiæ sunt tales febres, atque *Convulsionibus* supervenientibus tandem ipsos necant. Easdem solent *Vigiliæ* pertinaces comitari, *Capitisque Dolor* magnus Delirium præcedere.

Colliquans.

XXVIII. Quintum locum occupent *Colliquantes* dictæ *Febres*, in quibus brevi tempore consumi solet Corpus ac emaciari.

Maligna

XXIX. Sexto loco *Febres* ponemus *Malignas* dictas, Vires vitales præter Causas & Rationes manifestas subitò dejicientes; aut inexspectatò Ægros necantes; quæ utplurimùm solent esse simul Epidemiæ. Præter Pulsum Debiliorem, Symptomata cætera habent ferè solitò blandiora. Sed de his Cap.33. agemus ex professo.

Causa Febris Ardentis

XXX. 1. *Ardentis Febris Synocha Causa* est *Bilis* & primariò, & tantùm peccans non tantùm *Acrimoniâ Salsâ*, sed insuper *valdè Inflammabili Oleositate*: quocirca præter *Pulsum Frequentiorem* concurrere solet *Maximus*, & in principio saltem *satis Robustus*, unà cum Vigiliis molestis, ac Siti morosâ.

Leipyriæ.

XXXI. 2. Quoniam non memini unquam observatam mihi *Febrem Leipyriam*, idcircò magis hæreo in *verâ Causâ* Ipsi assignandâ, cùm præsertim non satisfaciant, quæ alij ex suis præjudiciis potiùs, quàm ex iis, quæ in Ægris observari debuissent atque aliis proponi, afferunt.

XXXII. Si tamen unquam, de quo valdè dubito, Leipyrias Febris existat Synocha, & liceat mihi aliquid de ipsius Causâ conjectare, putem illam tunc ex *Duplici Febre constare*, *Biliosâ* & *Pancreaticâ*, & ita quidem ut à *Succo Pancreatico universo acidiore* continuò in tenui Intestino eleventur *halitus similes*, qui confundantur tantùm massæ Sanguineæ, atque in *Corporis Habitu Frigoris Sensum* producant, dum in *partibus Internis à Febre Bili Oleosa magis*, quàm *Acri debitâ excitatur Calor urens*.

Febris Breune dictæ.

XXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Linguam, Fauciumque colorem comitem habentis Causa* videtur esse *Bilis* tum *Acrior*, tum *Pinguior*, sed *Salivæ* imprimis, & *Glanduloso Faucium Liquori infesta*, ipsisque arctiùs adhærens, ubi unà cum Aëre Halitûs specie expiratur; quocirca præter universi corporis æstum molestum Labia quoque nonnunquam finduntur, exulceranturque imò crustis fœdis onerantur.

XXXIV. In quo autem illa peculiaris constitutio vitiatæ Bilis consistat, propter quam Ori magis, & Humoribus ad Os delatis adversa sit, quàm cæteris, hactenus determinare non possum, ni fiat ob *Bilis Oleositatem*.

Delirex

XXXV. 4. *Febrium* notabili & gravi Delirio post aliquot saltem dies comitatarum, ideoque *Delirarum* vocandarum *Causa* est *Bilis* tum *Salinâ Acrimoniâ plus*, tum *Oleositate auctâ minus peccans*, & *Succi Pancreatici Viscididatem* ita minuens, ut idcircò cum ipso acriore facto vitiosè effervescens *Humorem* efficiat *Bili Atræ* non valdè dissimilem, à quo unà cum *Vigiliis Capitis Dolor*, hinc *Delirium*, tandem *Convulsio*, denique *Mors* ipsa producantur.

Colliquantis.

XXXVI. 5. *Festinanter Colliquantis Febris Causa* est *Bilis* talem Sanguini constitutionem citò afferens, ob quam idem quovis modo ineptus reddatur corpori nutriendo, & tamen ob febrilem partium variarum consumptionem copiosiore alimento indigenti.

XXXVII. In quo autem illa *Sanguinis ad Nutriendum Ineptitudo* consistat, an uniusmodi tantùm, an multiplex in variis hominibus producatur, necdum suppetunt mihi data vel observata sufficientia, ex quibus Dubij hujus solutionem hauriam.

Curatio

XXXVIII. Postquam plures Synocharum protulimus Differentias tum secundùm Causas ipsarum varias, tum secundùm Symptomata insigniora & graviora ipsas comitantia, proximum est, ut ipsarum Causis subjungamus tandem *Methodum singulas Curandi* tum Rationi, tum Experientiæ consentaneam, ideóque verè *Dogmaticam*.

Synochæ Bilariæ.

XXXIX. I. *Synocha* ergo *Bilaria Curabitur* 1. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam*, imprimis per *Acidâ temperatiora*, Spiritum Salis dulcem, &c. 2. *Emendando Bilis Oleositatem Inflammabilem* per *Acida Austeriuscula*, Sempervivum majus, plantaginem, &c. 3. *Minuendo Bilem*, si vel minimùm, quòd ferè fieri solet, abundare observetur, per *Cholagoga*, sed blandiora & subacida, vel acidis juncta, Cremori vel Crystallis Tartari, Sali Tartari Vitriolato, &c. & quidem mox *in principio*, vel postquam Medicamentorum Alterantium ope *Bilis Sanguini penitiùs juncta incipit ab eodem iterum secerni; & ut in totum excernatur, apta reddi*: quod imprimis expectandum à sæpiùs laudatis Acidis, sed blan-

blandioribus, vel artificiosè temperatis.

Apozema Acrimoniam Bilis Salinam temperans.

XL. Corrigendæ *Acrimoniæ Bilis Salinæ* inter composita conducet Apozema sequens sæpiùs in die usurpandum quantitate mediocri & tepidum.

℞. *Rad. acetosæ cum foliis, M. ij.*
Fol. fragar.
Violariæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥xx.
add. Syr. acetos. Citri, ℥ij.
Spir. Salis dulcis, ℈ß.
M.

Apozema Bilis Oleositatem Inflammabilem emendans

XLI. Ad *Emendandam Bilis Oleositatem Inflammabilem* præscribi poterit sequens Apozema similiter usurpandum.

℞. *Rad. Plantagin. ℥j.*
fol. semperv. maj.
Portulac. an. M. ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. portulac. ℥iij.
Ol. sulph. per campanam parati q. s. ad aciditatem gratam.
M.

Apozema Bilem à Sanguine secernens.

XLII. Ad *Bilem Sanguini penitiùs immistam denuò ab Ipso secernendam* conferet Apozema sequens modo eodem, quo priora, usurpatum.

℞. *Rad. Taraxaci cum fol. M. ij.*
Herb. Fumariæ, M. j.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Cichor. simp. ℥iij.
Salis Tartar. Vitriol. ʒj.
M.

Apozema Cholagogum

XLIII. Denique ad *Bilem* Apozemate præcedente aut simili medicamento *à Sanguine Solutam* & ad Excretionem dispositam sensim & blandè unà cum *reliquâ in suâ Vesiculâ redundante, turgenteque minuendam, evacuandamque* inserviet præter alia tum simplicia, tum composita hinc inde in superioribus notata sequens Apozema, bis, terve in die ad *Uncias* iij. vel iv. tepidè assumendum.

℞. *Rad. Cichorei, ℥ij.*
Fol. Endiviæ, M. ij.
Flor. Ros. pallid. M. j.
Crem. tartari,
vel Tartari crudi, ℥j.
Coq. in vase fictili vitreato ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
add. Syr. de Cichor. cum Rheo, ℥iij.
M.

Symptomatum curatio.

XLIV. Quoniam verò in Febrium à Bile quovis modo peccante ortarum Curatione non sufficit ad Ipsam Bilem, Ipsarum Causam, Curam suam dirigere, quò Febris nec augeatur, nec foveatur; verùm insuper attendendum est ad omnia Symptomata Febres hasce Bilarias comitantia, omnesque Mutationes utrique Corpori, tam Continenti, quàm Contento idcircò contingentes, plura sunt ad integram, perfectamque illarum Curationem in usum revocanda.

Summus æstus & pulsus magnus, ac major Sanguinis rarefactio curanda Venæ sectione.

XLV. Quapropter *Summi Æstûs* simul excitati, Pulsûsque in Magnitudine aucti, atque *Maiorem Sanguinis* ab aucto in Corde Igne *Rarefactionem* consequentis ratione, ne tandem *Vasa* sensim magis, magisque distenta *rumpantur*, aut quovis alio modo *aperiantur*, vel *Ignis noster Vitalis* propter impeditum Sanguinis ob nimiam sui rarefactionem vasa sua replentis motum in Corde, alibive *suffocetur*; Locus ipsi parandus per *Sanguinis* sufficientis è Venâ in brachio, manu, pede, alibive sectâ *missionem*.

XLVI. Hâc verò *Sanguinis eductione* quoniam constat per quotidianam experientiam *non parùm Minui Sanguinis Æstum*, hactenus etiam Venæ sectio laudanda; sive Ardor ille molestus temperetur propter Halitus acres & pingues unà cum Sanguine copiosiùs effusos, sive id accidat aliâ de causâ pro cujusvis præjudicio variè fingendâ.

Sitis importuna compescenda.

XLVII. *Sitis* tunc *valdè importuna* compescenda erit sensim per Apozema §. 40. & 41. præscriptum; vel Tincturam Rosarum Cap. præcedentis §. 20. descriptam; vel Iulapium sequens, aliudve simile, parùm ejus sæpiùs assumendo; quod præfero multo potui confertim hausto; quia omnis Mutatio subita meritò judicata est Hippocrati Naturæ inimica, & ideò periculosa.

Iulapium.

℞. *Aq. hordei, ℥xx.*
Syr. portulacæ, ℥ij.
Acetos. Citri, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈ß.
M.

Lingua Arida, & fissa lenienda; Seminum mucagine.

XLVIII. *Linguam molestè Aridam*, vel etiam *Fissam* leniet Succus crassior è quibusdam Seminibus Aquæ cujusvis ope elicitus, & Mucago, vel Mucilago vulgò dictus; qualem è Cydoniorum, Psyllij, &c. seminibus extrahimus Aquâ rosaceâ, vel aliâ conveniente. Hujus autem aliquid ore aliquandiu continetur, ac posteà iterum expuitur; idemque aliquoties repetitur.

Foliis Sempervivi maioris.

XLIX. Idem obtinetur, si folia Sempervivi maioris membranulâ externâ denudantur, Aquæ puræ aut Rosaceæ induntur, hinc subinde Linguæ imponuntur, atque identidem renovantur.

Aquâ purâ.

L. Idem præstabit *Aqua pura*, si ejus aliquid ore contineatur, & post gargarisationem iterum excernatur; hocque sæpiùs repetatur. Potest etiam loco Aquæ puræ usurpari *Decoctum Raparum*, aut *Emulsio* blanda, qualis sequens.

Decocto raparum vel hac Emulsione.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti, ℥ij.*
Cum ejusdem decocto.
F. Emulsio ad ℥xv.
Addendo Iulap. rosati, vel
Syr. Violac. simp. ℥j.
M.

Ovi vitello cum Aquâ Rosaceâ & Sacchàro.

LI. Potest quoque in hunc finem similiter usurpari conquassatus *Ovi vitellus* & cum *Aqua rosaceæ*, vel aliûs ægro gratæ *Unciis* iij. iv. vel v. atque *Sacchari* tantillo mistus, & cochleatim ore sumptus, & postmodum aut deglutitus, aut iterum excretus.

Glandularis Synochæ Lymphaticæ curatio in Horrore Mixturâ.

LII. II. *Glandularis Synocha Lymphatica Febris Curabitur*, si 1. mox in principio *durante* adhuc *Horrore Mixtura* sequens cochleatim brevibus exhibeatur intervallis.

℞. *Aq. Petroselin. ℥iß.*
Fœniculi,
Theriacal. simpl. an. ʒvj.
Syr. fœniculi, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Vires.

Hujus enim ope non tantùm *Horror minuetur*, sed insuper *Acida Lymphæ Acrimonia* tem-

perabitur, quin secuturus posteà *Æstus* ex parte saltem *prævenietur*.

Caloris Curatio. LIII. Si 2. præsente *Calore* talia dentur Medicamenta, quæ *Ignem Rodentem magis, quàm Urentem doment*, sintque ex Acidis temperatis composita, non neglectis Salibus Volatilibus. Conducet proinde Mixtura sequens subinde cochleatim assumpta.

Mixtura.

℞. *Aq.petroselin.*
fumariæ, an. ℥iss.
fœniculi, ℥j.
Spir.Salis dulcis, ℈j.
Sal.Volatilis succini, ℈ss.
*Laud.opiat.*Gran.ij.
Syr.quinque rad.℥j.
M.

Sitis lenitur Apozemate seq. LIV. Quoties *Sitis* quoque urget, parari poterit *Apozema* sequens, atque pro re natâ exhiberi, abstinendo tamen à nimiâ potatione.

℞. *Rad.Scorzoneræ*
Apij, an. ℥j.
Hordei crudi, ℥ij.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
addendo Syr.papav.alb.
errat.an.℥iss.
Spir.Salis dulcis, ʒs.
M.

Redundans Lympha Minuitur. Apozemate seq. LV. Si 3. *Redundans* in Corpore *Lympha*, & quodammodò saltem laudatis aut similibus medicamentis temperata per blanda *Minuatur*, *Evacueturque Hydragoga*. In quem finem conferet Apozema sequens.

℞. *Rad.Petroselin.*
Fœniculi,
Eringij,
Ebuli, an.℥j.
Fol.Soldanellæ, ʒs.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
add.Syr.diacnicu, ℥iij.
M.

Ejus Usus. Hujus Apozematis, *Unc.*iij.vel iv.bis, terve in die assumantur, donec commoda sequatur Humorum Serosorum Evacuatio.

Conditum. LVI. Cui *Conditum* præfertur, ei sequens ad Nucis Moschatæ quantitatem subindè assumendum præscribatur.

℞. *Conf.rosar.pallid.*℥iss.
El.è succo rosar.℥j.
*Pulv.rad.Ialapp.*ʒij.
*Crem.tartar.*ʒj.
Syr.rof.sol.parum.
M.F.Conditum.

Conducet quoque *Electuarium nostrum Hydragogum* suprà Cap. 7. §. 55. descriptum, valdè blandum, gratumque.

In Corpore Plethorico Sanguis educendus. LVII. Si 4. Lymphatica Febris *Corpus Plethoricum* corripiat, & imprimis *Æstivâ Aëris Constitutione*, non dissuaserim *mediocrem Sanguinis Eductionem*, maximè in *Assuetis*; cùm illam ferant faciliùs & cum maiori commodo.

In Biliosis Bilis... LVIII. Si verò 5. Lymphatica Febris superveniat *Bilioso*, tum *Bilis* non tantùm in consensum tractæ, verùm *Ardorem solitò maiorem* patientis ratione usurpanda erunt Medicamenta tum *Alterantia*, tum *Purgantia* ex modò atque §. 40.& seq. propositis judiciosè componenda. Exempli loco esto sequens Apozema utrique Indicationi satisfaciens, si tandiu quantitate mediocri assumatur, donec moderata prodeat Dejectio.

Apozema.

℞. *Rad.Cichorei,*
Fœniculi, an. ℥j.
Herb.Fumariæ,
Borraginis, an.M.j.
Coq.ex Aq.Hordei ad Colat.℥xx.
add.Syr.de cichor.cum rheo,
diacnici, an.℥js.
Spir.Salis dulcis, ʒs.
M.

Febris Lymphatica Catarrhalis LIX. Quòd si ratione *Bilis* à Lymphâ vitiatæ *Magnus* sequatur *Æstus*, Hujus quoque causâ *Missio Sanguinis* conferet, sicut docuimus modò §.45.& 46.

LX. Si denique 6. *Catarrhalis* fuerit Lymphatica Febris, tum quia præ aliis Glandulis Conglobatis omnibus affectæ sunt imprimis eæ, quæ in *Capite* occurrunt, ita erunt paranda Medicamenta, ut Partis maximè affectæ habeatur ratio maxima. In quem finem non tantùm *Suffitu* tentabitur Capitis Glandularum Restitutio, verùm inter *Universalia* tum *Alterantia*, tum *Evacuantia* usurpabuntur, quæ actu observantur *Capiti* maximè *dicata* & utilia; quin ad *Evacuationes Capiti peculiares* in tempore accedendum.

Suffitus. LXI. Fiat proinde *Suffitus* ex *Succino*, *Mastiche*, similibusque; qui non tantùm, quoties commodè licet, Capite tecto Naribus, & Ore excipiatur, verùm Capitis Tegumenta omnia eodem condiantur, atque ipsi mox imponantur, ne Suffitûs vis tardando dissipetur.

Alterans, Evacuansque Universale Apozema. LXII. *Alterantis, Evacuantisque Universalis* exemplum præbeat sequens *Apozema*, sicut præcedentia, usurpandum.

℞. *Rad.Pœoniæ,*
Scorzoneræ, an.℥j.
Apij, ʒs.
Fol.betonicæ,
Violariæ
Primul.veris, an.M.j.
*Turbith.Gummos.*ʒs.
*Rad.Mechoacann.*ʒij.
Tartari Crudi, ℥ss.
*Sem.siler.mont.*ʒj.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
add.Syr.diacnicu, ℥ij.
M.

Capitis Particulariter evacuatur Errhinis, & Masticatoriis. Spiritus Salis Armoniaci Vires. LXIII. *Evacuationes Capitis Particulares* obtinentur *Errhinis*, atque *Masticatoriis*. Sola *Betonicæ* aut *Maioranæ folia* recentia digitis contrita & naribus indita *Errhini* benigni rationem habere possunt; & multùm proderit *Spiritus Salis Armoniaci* in longioris colli vasculo naribus applicatus, quoniam Humorem tum Viscidum Glandulas obstruentem solvit, tum Salso-acidum exinde productum temperat.

Mastiches & Pyrethri Vires. LXIV. Sola *Mastiche*, aut *Pyrethri radix* mansa Pituitam, Serumque in Os deducit è Capite, ut excreentur.

Pancreatica Synocha febris curatur. 1. Humorem Acidum temperando. LXV.III. *Pancreatica Synocha Febris Curabitur*, si 1. usurpentur medicamenta *Humorem Acidum Temperantia*, & quidem *blandiora*, uti sunt omnia *Salia Lixiva*, sed imprimis *Volatilia & Oleosa*. Quâ de causâ plurimum hîc præstat *Opium*, & omne *Opiatum* medicamentum, atque *Aromaticum* quodvis: Ex quibus Composita

sita plurima præscripsimus hinc inde in hoc Opusculo. Epimetri tamen loco esto sequens Mixtura, quandiu *Frigus* urget cochleatim sumenda.

Mistura ℞. *Aq. Petroselini,*
Graminis,
Fœniculi, an. ℥j.
Aq. vitæ Matthiol.
vel *Theriacalis simpl.* ʒx.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. quinque rad. ℥j.
M.

2. In Calore Humoris utriusq; Acrimoniam Acidam & Salinam temperando. Apozema. LXVI. Si 2. *Calore jam urgente,* ob *Bilem* vitiatam & in consensum tractam exhibeantur Medicamenta utrique *Acrimoniæ Acidæ*, atque *Salinæ simul temperandæ* apta, ideóque ex *Binis Acribus, sed fractis* parata. In quem finem conducet *Apozema* sequens, subinde ad *Uncias* aliquot bibendum.

℞. *Rad. Apij,*
Cichorei, an. ℥j.
Fol. Agrimon.
Sem. Fœniculi,
fumar. an. M. j.
Coq. ex Aq. Hordei ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Byzantin. ʒiij.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
vel *Nitri*, Gutt. xij.
M. f. Apozema.

Mixtura LXVII. Cui magis arridet *Mixtura*, ei sequens præscribatur cochleatim assumenda.

℞. *Aq. Card. bened.*
Fœniculi, an. ℥jß.
Theriac. simpl. ʒß.
Spir. Salis dulc. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. Fumar. ℥j.
M.

3. Anxietates circa Præcordia hærentes tollendæ. LXVIII. Si 3. *Anxietatibus circa Præcordia permanentibus* molesta sit hæc Febris, propter Pituitam Viscidiorem simul concurrentem, atque in Flatulentos Halitus resolutam, conferent *Salia Volatilia Oleosa*, & *Olea stillatitia* præcedentibus Misturis quantitate parva juncta. Ex. gr.

Mixtura ℞. *Aq. fumariæ*
Menthæ, an. ℥jß.
Vitæ Matthiol. ʒß.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. macis stillat. Gutt. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

4. Ventris Tormina sedanda. LXIX. Si 4. *Ventris Tormina* imprimis urserint, ob Humorem Pancreaticum non tantùm Acidiorem, at simul Austeriorem, conducent imprimis *Salia Volatilia Oleosa*, vel additis *Oleis stillatitiis Oleosa* facta, & cochleatim assumendis Mixturis addita. Exempli loco esto sequens Formula.

℞. *Aq. Menthæ*
Fœniculi,
Petroselin.
Cochleariæ, an. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. x.
Laud. opiat. Gran. iij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. anisi, Gutt. vj.
Syr. fœniculi, ℥jß.
M.

LXX. Si 5. *Dejectionibus Cruentis*, *Acribus* saltem *Dolore copulatis* existat Febris hæc gravis, præter modò laudatas Mixturas conducet imprimis Enema ex Lacte bubulo, Terebinthinâ & Ovi vitello paratum, sæpiúsque perseverante malo injectum, quale est Cap. 13. §. 51. *V. & Dolores Acres in Dejectionibus Cruentis.*

LXXI. IV. *Salivaris vel Pituitosa Synocha Febris Curabitur*, si 1. *Salivæ*, hinc & *Pituitæ Viscidit*as Medicamentis vel *Aromaticis*, hoc est Sale Volatili Oleoso præditis, vel *Acidis* temperatis, vel *Utrisque* simul mistis, & quidem pro Cæterorum Humorum Bilis, Succique Pancreatici Constitutione varia, *Corrigatur ac Emendetur*: Qualia plura sunt hinc inde, atque in hoc etiam Capite proposita, unà cum Formulis ad fœliciter praxin faciendam convenientibus. Vide Cap. 14. §. 45. & seq. *Salivaris vel Pituitosa Synocha Curatur 1. Visciditatem corrigendo.*

LXXII. Si 2. *Halitus Flatulenti* ab Ipsa educti & in *Ventriculo* primùm & *Intestinis Distensionem ac Inflationem*; posteà in *Corde Irritationem*, atque *Pulsum Frequentiorem*; in *Pulmonibus* autem *Anhelationem*; in *Cerebro* tandem *Somnolentiam* excitantes *Discutiantur*, novusque Ipsorum *proventus Impediatur*. In hunc finem conducent Medicamenta Cap. 14 §. 56. & seq. laudata. *2. Halitus Flatulentos. Discutiendo.*

LXXIII. Si 3. *Appetitus* plerunque *prostratus Spiritu Salis dulci, Elixire proprietatis* & similibus *Acidis temperatis* Potui ordinario admistis, aut cum aliis Affectui primario convenientibus Liquoribus & Mixturis cochleatim subinde usurpandis paulatim *Restituatur*, & si præterea plùs minùs *Depravatus* fuerit, *Corrigatur.* *3. Appetitum prostratum restituendo.*

LXXIV. *Febribus Synochis à gravibus & valdè urgentibus Symptomatibus* denominatis *Cura* debetur eadem, quam proposuimus, nisi quòd tunc, sicut aliàs semper, *Symptomatum* istorum *gravissimorum ratio sit habenda exacta & solicita.* *In his Febribus Symptomatum etiam ratio habenda. Ut & in omnibus aliis Morbis.*

LXXV. Falluntur enim, & Discipulis suis non minùs, quàm Ægris injuriam insignem faciunt Medici Doctores omnes, qui putant, docent saltem, curari posse ullos ex Arte Morbos, neglectis gravibus, ideóque urgentibus ipsorum Symptomatibus; quæ volunt omnia morbis primariis curatis sponte cessare: postquam magno mortalium damno observamus indies ob præfractam horum Sciolorum & Garrulorum Medicastrorum pertinaciam, negligentiamque à Symptomatibus gravibus tolli tam sæpè priùs Ægros, quàm tollantur ab ipsorum medicamentis Morbi solùm curari.

LXXVI. Adde, quòd Medicamenta Symptomatibus quibusvis tollendis, minuendisve convenientia emendent, corrigantque simul vitia Humorum Partiumve Solidarum, à quibus pendent immediatè ista Symptomata. Tolluntur ergò simul Morbi, dum tolluntur Symptomata. Neque dubitamus cum nonnullis Medicis celebribus in Morborum censum referre Humorum Vitia; quoniam non minùs ad Totius Corporis & Functionum Integritatem requiruntur, faciuntque Partes Contentæ, quàm Continentes. *Medicamenta Symptomata tollentia, etiam Humores corrigere.*

LXXVII. 1. Ad *Febrium* igitur *Synocharum Ardentium* Dogmaticam *Curam Educendus* quam- *Febris Ardens curatur Sanguinem minuendo.*

quamprimùm *Sanguis* satis copiose ac frequenter, quo Summus ille minuatur, tollaturve Æstus: quod tantò magis faciendum, si adsit *Plethora*, hoc est, Sanguinis abundantia.

Bilem educendo

LXXVIII. Misso, quantùm Vires commodè ferre possunt, Sanguine; quandiu *turget* adhuc *Bilis*, atque ipsius ad Intestinum deducendæ, mox & cum successu educendæ spes est, tutò exhibebitur, & quidem unica saltem post ligatam Venam sectam hora, *Cholagogum* blandum; quale est Apozema §. 43. notatum; à quo si brevi, hoc est, intra horas duas nulla contingat dejectio, plus ejus assumi debet, donec Alvi sequatur ductio: qua succedente usurpanda sunt sæpiùs *Alterantia*, Æstumque ac Sitim compescentia medicamenta, de quibus actum §. 47. & alibi.

& Alterando, &c.

Atque hæc non rarò iterando.

LXXIX. Nec sufficit semel Sanguinem mittere, aut Bilem expurgare, quin non rarò iterandæ sunt illæ Evacuationes, non neglectis Alterantibus; donec ex diminuto æstu febrili appareat diminutam, sublatamve aut superatam Febris hujus Causam.

Leipyrias Febris curatur alterantibus.

LXXX. 2. Si rectè conjectavi, quando *Leipyriam Febrem* suspicatus sum constare *ex Biliosa & Pancreatica, Curabitur* eadem, usurpando medicamenta, quæ Aciditatem Succi Pancreatici excedentem, atque Oleositatem Bilis exuperantem corrigant, & *Acidum* quidem *concentrent*, *Oleosum* verò *imbibant*, & *offuscent*.

Et qualibus.

LXXXI. Quæ utrumque hoc præstent, laudo Margaritas, Coralia, Oculos Cancri, & omnia Concharum genera, imprimis calcinata, Cretam &c. si sæpiùs parva sumantur quantitate.

Nec non Calorem & Frigus temperando.

LXXXII. Possunt prætereà usurpari medicamenta nunc Calorem, nunc Frigus magis temperantia, prout hoc, vel ille magis Ægrum molestat: qualia non semel præscripta sunt in superioribus, & proximè sequente Capite plura præscribentur.

Febris, de Breve dictæ curatio.

LXXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Lingua, Fauciumq; Colore Caloremque aridum comitem habens Curabitur*, si præter Vniversalia isti Febri satis ardenti convenientia, & ex jam dictis petenda remedia, in specie usurpentur ea, quæ huic Oris partium Ardori, Ariditati, & vitiato Colori observata sunt conducere.

Ea quibus fiat.

LXXXIV. Laudantur imprimis Gargarismi parati ex Aquâ vel Decocto Plantaginis, Lactucæ, Solani, Portulacæ, Ligustri, Fragariæ, *Prunellæ*, aut *Brunellæ* (quod nomen ipsi ab hoc Affectu inditum ajunt, quoniam præ aliis omnibus ei creditur conferre) Caprifolij, &c. additis nonnunquam Succis acidis & austeris Mororum, Berberorum, Acetosæ, Citri, &c.

LXXXV. Commendatur etiam hîc à Chymicis *Nitrum* cum Sulphure præparatum, atque idcircò *Sal Prunellæ* dictum.

Gargarismus.

LXXXVI. Gargarismi optimi Formula esto sequens.

℞. *Fol. Prunellæ,*
Salicis,
Fragar. an. M.j.
Hordei integri, P.j.
F. Decoctio ex Aq. pura.
In Colat. ℥xij. *dissolv.*
Diamori, ℥j.
Lapid. Prunell. ℨs.
M. F. Gargarismus, quo tepido sæpiùs Os colluat & gargarizet Ægrotus.

Ejus Vsus.

Angina qui præveniatur

LXXXVII. Conducit quoque ut plurimùm in hoc Affectu *Apertio Venarum Raninarum* sub Lingua, & quidem quoties tumere observantur, atque *Anginæ* instantis, vel urgentis signum præbent. Nam novum non est huic Affectui copulari Anginam.

Crustæ labiorum qui leniantur.

LXXXVIII. *Crustas Labiorum fœdas* leniet, siccabit ac tollet Pulvis *Cretæ* Lactis Cremore exceptus ad consistentiam Linimenti, & ipsis applicatus; ut & Vnguentum album Caphuratum similiter usurpatum.

Febris delira qui curetur.

LXXXIX. 4. *Febris Delirium grave ac furiosum comes habens Curabitur*, adhibitis, præter alia superiùs laudata, iis præsertim, quæ non tantùm *Somnum promovere* possunt; sed *Acre biliosum* potenter atque blandè *temperare*, atque sic *acriorem* ipsius cum Acido *Effervescentiam compescere*.

Et quibus.

XC. In hunc finem conducet præ vulgò notis omnibus *Opium*, & quodvis paratum inde Opiatum medicamentum: Præstantius tamen judico *Sulphur* quodvis *minerale*, *Vitrioli* vel *Antimonij* &c. fixum.

XCI. Vsurpari possunt *Opiata* tum internè, tum externè: quorum *Formulas* plures in superioribus dedimus, ac in specie Cap. 28. §. 22. 25. 30. & 40. unde peti poterunt.

Febris colliquans qui curetur, & quibus.

XCII. 5. *Brevi Colliquans Febris Curabitur*, in usum revocando & cæteris admiscendo Medicamenta, quæ *Bilem Acriorem simul, ac Pinguiorem potenter, blandè licet, corrigant*: In quem finem laudo præ multis aliis *Dulcem Salis Spiritum*, & similes alios per Vini Spiritum priùs temperatos, aliis Alterantibus in hoc Capite passim præscriptis admiscendos.

Symptomatum cura etiam habenda.

XCIII. Semper autem attendendum est ad *cætera Symptomata*, in singulis Ægris plùs minùs differentia, & idcircò aliquam in Curâ ritè instituenda medicamentorum diversitatem desiderantia: ubi Medici prudentia & judicium ad incudem revocatum mirè nonnunquam elucet; postquam Præcepta aliorum egregia & longo rerum usu formata formant quidem, non conferunt Medico Iuniori Iudicium.

XCIV. 6. *Febrium Malignarum Curationem* dabimus brevi secuturo Cap. 33.

CAPUT XXX.

De Febribus Intermittentibus.

Intermittentes Febres quæ nam.

I. INtermittentes *Febres* sunt & dicuntur; quæ diversis Ægros urgent *Paroxysmis*, sponte tum in totum recedentibus, tum de novo accedentibus.

II. Quoties namque ab *Internis Causis*, nullo in Rebus Non-naturalibus dictis patrato errato, *intervallis certis aut incertis redeunte* molestantur Ægri *Febre*, toties illa vocatur *Intermittens*, hoc est, haud continuò affligens, ast per *Paroxysmos* repetens, iterumque in totum desinens.

Febris simpliciter quæ dicatur.

III. Quoties contrà non ab Internis, sed *ab Externis Causis*, ac imprimis ab uno pluribusve in Rebus Non-naturalibus commissis erratis excitatur *Febris*, toties illa *Simpliciter Febris* voca-

ca-

catur; donec aut ex *comitibus Symptomatibus* probabiliter censeatur futura vel *Continua*, eaque *Diaria, Synochave*, vel *Intermittens*: aut post paucos saltem dies certò determinetur ipsius species.

In principio invasionis species Febris non posse definiri. IV. Nimiùm namque sibi adscribunt, quotquot, falsi sæpiùs licèt arguti, ad consequendam judicij acris apud imperitos famam, inaniter gloriantur, se mox in primâ cujusvis Febris invasione, & invasionis principio statuere posse certò, an Ephemera, an Synocha, an Intermittens, & quidem an Quotidiana, an Tertiana, an Quartana sit futura Febris. Quam gloriationem Thrasonicam libenter concedimus iis, qui se, aliosque pascere solent fumo ac delectare vento.

Febrium Intermittentium species. V. Febrium Intermittentium *species* ac *Differentiæ* petuntur 1. ab *Intervallo* diverso, nunc breviore, nunc longiore, quod inter ipsos intercedit Paroxysmos: 2. à *Symptomatibus gravioribus*, quæ ipsas comitari solent, diversis.

1. Ratione Intervallorum. VI. 1. Ratione *Intervallorum* diversorum dividuntur *Febres Intermittentes* in *Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas*; & sic porrò, quatenus vel unoquoque, vel tertio, vel quarto, vel quinto, & sic porrò repetunt die. Quas nunc *Simplices*, aliàs *Multiplices, Duplices, Triplices've*, aut etiam *ex Diversis Compositas* sæpiùs observari docuimus Cap. 27. §. 13. & seq. additis easdem ab invicem distinguentibus Signis.

2. Ratione Symptomatum graviorum. 1. Algida. VII 2. Ratione *Symptomatum Graviorum* (quemadmodum de Synochis jam dictum Cap. 29. §. 23. & seq.) Nomina diversa sortitæ sunt Febres Intermittentes. Nam 1. *Algidæ* observantur nonnunquam, non tantùm Frigore præsertim, sed Frigore tantùm molestæ; adeò ut aliquando & frequentiùs levis, aliquando & rariùs nullus sequatur Calor.

VIII. Tales etiam semper Algidas, in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantùm incipiente, atque augescente, sed etiam vigente ac declinante, imò cessante Paroxysmo, id est, semper tum Suo, tùm Adstantium, tum Medicorum Sensu molestè ubique frigerent, nunquam teperent, minùs calerent ullibi Ægri. Suntque hę Algidæ graviores semper forsan *Quotidianæ*.

IX. Tam frequenter autem occurrunt *Frigore* præcedente, quàm *Calore* subsequente molestiores Febres Intermittentes, ut non tantùm ab Ipso Denominationem suam in pluribus Germaniæ, aliisque Septentrionis Regionibus acceperint, verùm Plebejorum plerique tam diu se duntaxat febricitare putent, quandiu Frigus patiuntur acre, seque à Febre liberatos judicent, quamprimùm incipit Calor sæpenumerò minimè; parúmve molestus, vel gravis. Suntque tales tum frequentiùs *Quartanæ*, tum interdum *Tertianæ*.

2. Ardens. X. 2. *Ardentes* non rarò existunt Intermittentes Febres, ac imprimis *Tertianæ*, in quibus breve ac leve duntaxat, vel nullum ferè notatur Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedere Calorem, Ardoremque summum, eundemque post finitum paroxysmum sæpenumerò diutinè permanentem, ac semper molestum adeò ut nonnunquam novus Paroxysmus priùs revertatur, quàm præcedentis Calor auctior in totum remiserit.

XI. Non est autem necessum, ut idcircò credatur simul permansisse cum remanente Calore Febris, quoniam Pulsus quidem remittit ab acquisita sua frequentia, non redit autem auctus Corporis Calor ad pristinam temperiem: unde etiam non rarò accedit paulatim tali Febri Intermittenti Synocha, sitque Tertiana Continua.

XII. 3. Quamvis autem aliquando Febres Intermittentes solo Frigore, vel Calore sint Ægris graves, *utplurimum* tamen utroque urgentur, & *Frigori succedere solet Calor*; Atque tunc ipsos *quandoque Frigus, quandoque Calor magis angit, diutiúsve durat, rariùs æqualiter eosdem afficit.* Toto namque cælo errant, qui ex falsis suis Præjudiciis, atque contra Experientiam quotidianam Discipulos suos malè docent duplo, triplo vel quadruplo superari semper Frigus præcedens à subsequente Calore, vel ratione *Durationis*, vel ratione *Vehementiæ*. *3. Frigida & Calida.*

XIII. Nam, ut plerarumque Intermittentium Febrium secundùm bina modò memorata Ipsarum Symptomata præ aliis omnibus frequentissima & maximè notabilia, non neglectis tamen cæteris, Historiam, & *Invasionis, Affectionisque modum* paucis describam, solet in antecessum ferè *Oscitatio & Pandiculatio*, quin aliquando *Universalis Artuum Lassitudo* vel *Inquietudo*, rariùs *Somnolentia* præcedere, atque plùs vel minùs durare ac urgere. *Febrium Intermittentium Symptomata. Oscitatio Pandiculatio. Artuum Lassitudo. Inquietudo. Somnolentia.*

XIV. Harum molestiarum uni, vel pluribus succedit plerumque (quantùm Ego saltem in Ægris meis observare potui) *Frigus in Regione Lumbari*, & quidem nunc gravius, nunc levius; quod paulò pòst secundùm Spinæ ductum tam sursùm, quàm deorsùm ad *omnia Corporis Extrema* pergit, atque non tantùm in *Manuum, Pedumque Digitis*, verùm in *Naso, Auribus, Mento, Linguâ*, imò *Universâ* subinde *Cute* se manifestat, & interiora interim non minùs, quàm exteriora molestat & affligit. *Frigus in regione Lumbari. In omnibus corporis extremis.*

XV. Rariùs quidem *Nullum in Lumbari Regione Frigus*, vel *non nisi seriùs* sentitur, Quod aliquando *in Ventris medio*, ubi *Tenuia Intestina* convolvuntur, præsertim, vel tantùm Ægris observavi molestum. *Frigus in Ventris medio.*

XVI. Sed & nonnunquam in *Capitis partibus Interioribus*, & quidem nunc in *Occipite*, nunc in *Syncipite*, nunc in *Vertice* potissimùm Frigus grave notavi. *In Capitis partibus.*

XVII. Frigori leviori *Horror*, graviori verò *Rigor* esse solet Comes. *Horror. Rigor.*

XVIII. Durante Frigore *Dolores* urgent magis *Rodentes, Contundentes, Lancinantes*, cum *Ventris Torminibus*, aliisque Symptomatibus quibusdam molestis, à quibus mox nonnullas denominabimus Febrium Intermittentium Species. *Dolores varii.*

XIX. Incipiente Frigore unà cum *Pulsu mox Frequentiore* observabis tum *Minorem*, tum *Debiliorem*, atque eodem magis adhuc urgente *tam Exiguum*, ut sæpiùs Tactu ampliùs percipi nequeat. *Pulsus Debilior.*

XX. Vbi remittere Frigus incipit, solent non rarò *Anxietates circa Præcordia* esse mox *secuturi Caloris* præludia. *Anxietates.*

XXI. Quin unà cum *Calore* paulatim accenditur & augetur *Sitis*; rariùs enim durante *Sitis.*

 Frigore

Frigore urget; urget tamen aliquando.

Pulsus maior. Robustior.

XXII. Cum Calore autem *Pulsus*, *continuò Frequentior*, redditur sensim *Maior*, & plerumque simul *Robustior*. Nam illo tunc existente *Parvo*, *Debilive* judicatur *Febris Maligna*, *Summave Virium prostratio*, ideóque auctum periculum.

Linguæ Ariditas Respiratio aucta Capitis Æstus & Dolor. Temporum pulsatio. Vigilia. Deliriũ Sudor. Vrinæ Copiosa excretio. Somnus varius.

XXIII. Accedit *Calori auctiori* utplurimùm *Linguæ Ariditas*, *Respiratio aucta* & quandoque *difficilis*, *Capitis Æstus*, *Dolorque*, *Temporum Pulsatio*, *Vigilia*, & non rarò *Delirium*.

XXIV. Denique paulatim remittente iterum Calore *Sudor* ferè manare solet *copiosior*, vel *parcior*, *Urinæ* saltem satis *copiosa excretio*. Atque nunc ferè concurrente *Somno vario*, nunc magis tranquillo, nunc multùm irrequieto, atque Somniis, vel Insomniis gravi, omnibus, plerisque saltem Symptomatibus liberatur iterum ad tempus Æger; donec novo adventante Paroxysmo Febrili nunc eadem, nunc pauciora, plurave graviùs, leviúsve ipsum afficiant; Quæ tandem sponte arteve in totum, ex parte saltem tolluntur, aut ipsum tollunt.

XXV. Atque ita præcedente Frigore, atque succedente Calore solent utplurimùm Ægros plerosque torquere Febres Intermittentes: quamvis nonnunquam (ut ad cæteras Ipsarum à comitibus Symptomatibus aliis non parùm Ægros quandoque urgentibus denominatas, denominandasve Species ac Differentias pergamus) 3. observentur *Epialæ* dictæ, in quibus simul ac ubique *Frigus & Calor* vehementer urget.

3. Epiala

4. Siticulosa.

XXVI. 4. A Siti valdè importunâ & inextinctâ vocentur *Siticulosæ*: Quales non tantùm observantur frequentiùs Calore urente, verùm etiam Frigore urgente, adeò ut licet continuò bibant Ægri, nihilo tamen sitiant minùs. Nec duntaxat Ægris, ac præsertim potui tunc nimio indulgentibus, sed ipsis Medicis quoque morosam Sitim curaturis pariunt Febres tales molestiam summam.

5. Famelica.

XXVII. 5. *Famelicas* liceat eas nominare Febres, quibus conjuncta est Fames rabida & inexplebilis, adeò ut nisi concedatur, exhibeaturque durante licèt Paroxysmo Cibus, in Animi Deliquium, aliaque Symptomata molesta incidant Ægri. Quamvis enim plerisque tunc Diminuitur, vel Aboletur aliquando in totum Ciborum Appetitus; alios tamen non tantùm levis, sed dira invadit unà cum Paroxysmo Febrili Fames.

6. Cardiaca.

XXVIII. 6. *Cardiacæ* occurrunt Febres Intermittentes, inexplicabili sæpè, intolerabilique circa superius Ventriculi Orificium Dolore comitatæ, atque hoc præsertim Symptomate graves, ac nonnunquam Epidemiæ, sive Vomitus simul concurrat, sive absit.

7. Torminalis sive Colica.

XXIX. 7. *Torminales* aut *Colicæ* à Torminibus Ventris gravissimis, ejusdemve Distensionibus mirè angentibus, & unà cum Intermittentis Febris Accessu accedentibus, ejusdemque Discessu discedentibus denominandæ subinde visuntur Febres.

8 Syncopalis.

XXX. 8. *Syncopales*, à Syncope Ægros unà cum Febre invadente nomen sortitæ occurrunt nonnunquam Febres, valdè graves ac periculosæ, silentio ideò haud prætereundæ.

9. Præfocans.

XXXI. 9. *Observantur* aliquando Febres Intermittentes à comite Suffocatione Hypochondriacâ, vulgò Hystericâ dictâ, cum Paroxysmo febrili graviùs (& Fœminas præsertim) afficiente *Præfocantes* nominandæ; cùm reverà nonnunquam Ægras tunc suffocent ac interimant, licèt non valdè graves simul existant, quoad cætera Symptomata, Febres ipsæ.

XXXII. 1. Prædictis subinde valdè affines subjungemus *Anhelosas*, à difficili & anhelosâ respiratione nominatas, & mirè, miseréque cum, vel sine *Cordis Palpitatione* Ægros angentes. Has observavi non semel cum *Abdominis distensione*, atque *Præcordiorum Anxietate* incipientes, *Pulsu* mox existente *Parvo*, *Debilique* ac *Frequentiore*, *Frigore ac Dolore Lumborum Regionem* simul urgente. Quòd si tunc *Flatus* vel sursùm per *ructus*, vel deorsùm per *crepitus* aliqui erumperent, *Paroxysmus* existebat *levior*, sin minùs, *gravior*: Nam postquam per unam, pluresve horas duraverat illa Distensio & Anxietas, sensim utraque minuebatur, atque simul *Respiratio difficilis & Anhelatio summa* excitabatur, & quidem tanta, ut corpus vel minimam sui agitationem, motumve ferre non posset, *Pulsu* sensim aliquantò *Maiore magis*, *quàm Robusto* existente, ac continuò *Frequentiore*; unà cum *Venis ubique valdè turgentibus*, quæ extra paroxysmum erant exiguæ ac vix conspicuæ. *Anhelatio* hæc aliquando graviùs, aliquando leviùs, aliquando diutiùs, aliquando breviùs angebat; unde nonnunquam Præfocationi Hypochondriacæ convenientia medicamenta simul utiliter usurpabantur. Tandem verò *Madore magis*, *quàm Sudore solvebatur Paroxysmus*, donec novus accederet, *rariùs quotidianus*, *crebriùs tertianus*. 10. Anhelosa.

XXXIII. 11. Nec infrequentes sunt Febres Intermittentes *Asthmaticæ*, à comite Asthmate nunc graviore, nunc leviore ita dicendæ. In quibus itidem Abdominis Anxietas & Distensio præcedere solet, atque illis remittentibus Difficilis Respiratio & verè Asthmatica sequi, quæ unà cum Paroxysmo utplurimùm satis diu & aliquando ad unum, vel plures dies durante minuitur, & tandem cessat; nonnunquam illo sublato perseverat. Hujusmodi Asthmaticam Febrem vidi *decimoquarto die aliquandiu recurrentem*, atque per plures dies vicibus singulis Ægrum satis molestè afficientem, ni convenientibus & quoad Anxietatem, & quoad Durationem minueretur medicamentis. 11. Asthmatica.

XXXIV. 12. Non tantùm Asthmaticas modò descriptas comitari solet Tussis, sed alias quoque nullo Asthmate tunc simul urgente; à quâ Tussi præ aliis Symptomatibus omnibus Ægros valdè tunc molestante *Tussiculosas*, *Bechicasve* ipsas non incommodè nominari posse putavi. Mox enim, atque ingravescit Paroxysmus febrilis, urgere quoque incipit *Tussis*, utplurimùm *Sicca*, rariùs, nec nisi per accidens, *Humida*; quoties scilicet præterea Humor varius aut sponte, aut à Febris Causâ; aut à siccâ Tussi motus delabitur ad Pulmones. 12. Tussiculosa.

XXXV. 13. Sed observantur quoque Febres Intermittentes *Catarrhales* vocandæ, à Catarrho non tantùm ad Pulmones, verùm ad alias quoque Partes ruente, atque unà cum Paroxysmo febrili moto, ac cessante. Humor namque 13. Catarrhalis.

novus

novus non delabitur ad partes extra Febrilem Paroxysmum, qui verò jam defluxit, non recedit aut deserit partem affectam, licèt desinat Febrilis Paroxysmus.

14. Arthritica. XXXVI. 14. Ad Catarrhales Febres revocant aliqui Practici *Arthriticas*, quoniam existimant ortum suum Catarrhis debere Arthritidem. Quoniam verò Ego judico unà cum Sanguine per Arterias deferri ad Articulos Humorem diversum Arthritidem producentem, omninò distinguendas existimo Arthriticas Febres à Catarrhalibus: Cæterùm quoties accuratè satis observare potui ex fideli Ægrorum narratione Arthritidis ortum & progressum, toties quoque notavi Ipsam unà cum Febre Synochâ, vel Intermittente fuisse productam: unde novis redeuntibus Intermittentis Febris Paroxysmis non parùm augebatur Arthritis, donec aut in Continuam mutaretur, aut cessaret sponte, tolleretur ve arte Intermittens, perseverantibus nihilominus Articulorum Doloribus.

15. Deliria. XXXVII. 15. Quemadmodum Synochæ, ita frequenter Intermittentes occurrunt Febres *Insana* aut *Deliria* vocandæ, Belgis *Rasende Koortsen* dictæ, à *Delirio*, rariùs quidem durante *Frigore*, crebriùs urgente *Calore* post *capitis Dolorem*, *Vigilias*, *Temporum Pulsationem* ipsis superveniente, atque unà cum Paroxysmo iterum & quidem post Somnum vel placidum, vel Insomniis tumultuosum sensim cessante.

16. Vomitoria. XXXVIII. 16. A Vomitu aut mox incipiente, duranteve adhuc Frigore, aut mox inchoante, accrescenteve Calore nunc continuò, nunc per intervalla multùm molesto Febres Intermittentes occurrunt *Emetica* aut *Vomitoria* dicendæ; tantò graviores, quòd plerumque inde non levantur, sed gravantur magis Ægri. Unde meritò Vomitus ille non censetur Criticus, sed Symptomaticus.

17. Catarctica. XXXIX. 17. Sic observantur quoque Alvi Dejectione multâ, vel frequenti, & quandoque simul torminosâ diverso Accessûs tempore Ægros valdè molestantes, ac debilitantes Febres Intermittentes, *Catarctica* idcircò, aut *Dejectoria*, aut, si à vocabulis magis emphaticis non abhorreant delicatæ aures, *Cacatoria* vocandæ.

18. Sudatoria. XL. 18. Non tantùm singuli plerumque Intermittentium Febrium Paroxysmi desinere solent ac solvi Sudore Ægris utili, ac proinde pro Critico tunc habendo; sed nonnunquam durante bonâ vel maximâ cujusvis Paroxysmi parte Sudor multus, Ægrisque noxius, ideóque Symptomaticus, sæpiùs calidus, rariùs frigidus ex universo corpore, aut parte privatâ, Capite, Thorace, Abdomine, Artubusve manans *Febres* constituit *Sudatorias*: Quales observantur etiam Synochæ, *Sudoris Anglici* nomine notæ ac celebres.

19. Micturiens. XLI. 19. Sed observantur etiam Febres Intermittentes continuâ ferè Mictione, & quidem Symptomaticâ, Ægrosque infirmante, non Criticâ & ipsos levante molestæ; quas proinde aptè *Micturientes* aut *Ureticas* vocaveris.

20. Sputatoria. XLII. 20. Observantur denique, ut tandem hisce nomenclaturis ex parte novis finem imponam, Febres Intermittentes, quas durante Paroxysmo Sputatio & Salivatio gravis & molesta comitatur, ideóque *Sputatoriæ* aut *Ptyalodes* nominandæ.

XLIII. Occurrunt dubio procul adhuc plures Intermittentium Febrium Species ac Differentiæ à Symptomatibus gravibus, molestisque appellandæ; sed sufficiant hoc tempore aliquot satis notabiles ad exemplum proposuisse, quas diversissimis quotidie peragendis avocatissimus potui revocare in Memoriam segniùs concredita reponentem.

Febrium Intermittentium causæ variæ XLIV. Febrium autem Intermittentium tot modis inter se differentium *Causas* si quis me rogaverit, respondebo *aliam esse Intermittentis Febris, quâ est Intermittens, aliam hujus vel istius Speciei, quatenus hoc vel illo recurrit Die, his vel illis comitata est Symptomatibus gravibus.*

Circa quas Auctoris Opinio ab aliis Medicis diversa. XLV. Quoniam verò, si alicubi, certè in assignandâ verâ Febrium Intermittentium omnium & singularum Causâ portentosus observatur Medicinæ Doctorum dissensus, atque à cæterorum omnium Opinione non parùm forsan recedit ultimò etiam mea; libet in eorum præsertim gratiam, qui nunquam me hâc de materiâ publicè, privatimve docentem audiverunt, audientve; aut sermones saltem mecum contulerunt, conferentve, totum hoc negotium arduum & intricatum altiùs repetere, accuratiùs examinare, atque, quàm unquam est hactenus à me factum, enucleatiùs explicare: quod faciam, quantum operas indies urgente Typothetâ, easdemque præstolante Auditorio privato, licebit per occupationes, distractionesque quotidie accrescentes magis, quàm decrescentes, ideóque Animum à meditatione attentâ, omninò hîc requisitâ, perpetuò abstrahentes.

Ad Febrim intermittentem producendam quid requiratur. XLVI. *Ad Febrem* igitur *Intermittentem*, hoc est, Intervallis nunc certis, nunc incertis, nunc brevioribus, nunc longioribus, & quidem post cessationem totalem, eamque itidem nunc diuturniorem, nunc breviorem novis Paroxysmis pariter tum ratione Frigoris, tum ratione Caloris nunc brevioribus, nunc longioribus sæpiùs repetentem, *producendam requiritur Aliquid*, quod in Sanguine non existens, aliàs Synocha Febris excitaretur, sed ipsi admistum unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum deferatur, & quidem 1. à *Parte Corporis tali, quæ per Vasa sua* aut immediatè, aut mediatè *communicet cum Corde*. *A quâ parte corporis, & per quæ vasa debeat ad cor deferri.* Fundamenti namque, Postulatique loco hîc supponimus Circularem Sanguinis Motum, & ab aliis, & à nobis alibi abundè probatum.

Quomodo à causâ externâ debeat affici. XLVII. 2. *A Parte tali, perque Vasa talia, In quâ, vel in quibus possit ipsum, ob Causam Externam*, in Rebus Non-naturalibus ferè consistentem, *ita infici & affici, ut subitò secundum aliquam saltem sui partem in Motu suo sistatur*, atque ad *tempus aliquod*, idque nunc longius, nunc brevius *impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

Quid debeat esse constitutum. XLVIII. 3. *Illud idem tale sit oportet*, quod aut propter *solam sui moram* & stagnationem *in Foco suo vel Vasis suâ sponte*, aut *propter quamcunque aliam Causam Internam* à quovis ejus Assertore nominandam, demonstrandamque ac *concurrentem tale vitium acquirat*, *ex quo* (ubi denuò ipsi quocunque demum modo ac medio restitutus est patens ad Cor aditus) *vel Solo, vel aliis pari-*

ter

ter determinandis juncto cuncta Symptomata etiam diversissima & in descriptis multifariis Febrium Intermittentium Speciebus observabilia tum *commodè possint deduci*, tum *rationali*, *certâque Curatione confirmari*. Commentis namque, Figmentisque inanibus, praxi Medicæ adversis semel ac semper valedicere jubemus omnes Cordatos & dignos Medicinæ, Artium Reginæ, Alumnos.

Quomodò debeat sisti & moveri.

XLIX. 4. *Impedimentum ipsum tale* sit oportet, *quod ad tempus Humorem priùs stagnantem cogere possit, postquam verò eidem transitum quacunque demum de causâ concessit, mox ad pristinam revertatur naturam nocuam*, & proinde *similem priori Humorem tamdiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per paratam quovis modo viam effusus Paroxysmum novum producat*; idque tamdiu alternatim continuetur, donec tandem (nî priùs perierit Æger) aut sponte, aut casu, aut arte notatum corrigatur, tollaturve Impedimentum, atque eo ipso Intermittens Curetur Febris.

Præter Sanguinem ad cor deferri.

L. Si proinde *omnes Corporis Humani* (nam Brutorum OEconomiam Veterinariis relinquimus expendendam, explicandamque) *Humores* suis in Locis parari, aut etiam coacervari, posteà que per Vasa sua ad Dextrum Cordis Ventriculum deferri solitos excutiamus, & attentè consideremus, observabimus præter *Sanguinem* à Partibus Continentibus omnibus ac singulis ad Cor per Venas refluentem; 1. *Bilem* tam immediatè *Sanguini Ascendenti* per Ductum suum Hepaticum; quàm mediatè *Sanguini Descendenti* per Ductum suum Intestinalem, Intestinorum fistulam, Lacteas Venas, Ductumque Lymphaticum Thoracicum; 2. *Lympham* immediatè *Sanguini Descendenti* per Vasa sua Lymphatica, eorundemque Truncum; 3. *Succum Pancreaticum* mediatè duntaxat eidem *Sanguini Descendenti* per Ductum proprium, Intestinalem Fistulam, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum; 4. denique *Salivam* itidem mediatè tantùm *Sanguini Descendenti* per suos Ductus, Os, OEsophagum, Ventriculum, Intestina, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum admisceri, atque unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum propelli.

1. Bilem. *2. Lympham.* *3. Succi Pancreatici.* *4. Salivam.*

Ab his humoribus causam febrium intermittentium esse deducendam.

LI. Præter quos *Humores* nominatos *quatuor* cùm hactenus innotuerint nulli ad Dextrum Cordis Ventriculum delati meritò *ab illorum Uno vel Pluribus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium, Causam* deducendam, petendamque judicamus: postquam ab Ipso *Sanguine malè affecto Synocham, non Intermittentem* futuram Febrem, propter ipsius Motum ad Cor perpetuum, nemo non videt.

Non à Sanguine.

LII. Quòd *sistagnet alicubi Sanguis* mox ibidem orietur *Inflammatio*: quæ si reliquo Sanguini communicetur, itidem non Intermittens, ast Synocha produci solet Febris. Cui aliquando Intermittentem ac præsertim Tertianam copulari, atque tunc ex utrâque Tertianam Continuam fieri haud novum, nec mirum, ob rationes ex posteà dicendis satis futuras manifestas.

Nec à Bile.

LIII. Sanguine igitur relicto 1. *A Bile Febres Intermittentes, quà Intermittentes, deducendas censebit nemo*, qui attentâ mente consideraverit, nec in suâ Vesiculâ, nec in suis Ductibus posse illam subitò ab ullâ Causâ Externâ ita infici & affici, ut ibidem aut secundùm aliquam sui partem in motu suo ad tempus sistatur, atque iterum vel sponte suâ, vel ob quamcunque aliam demonstrabilem Causam Internam inveniat viam, per quam quocunque modo feratur ad Cor, ac vel sola, vel aliis juncta producat Symptomata superiùs notata.

LIV. *Concrescit* aliquando, nec diffiteor, *Bilis* tum in Folliculo suo *in Calculos*, *Lapillosve* majores aut minores, tum in Hepaticis suis Ductibus in *calculosam Crustam*; Verùm quemadmodùm neutrum fit subitò, ita nunquam est observatum alterutrum ab Internâ Causâ, quin Externâ duntaxat iterum solutum, nec tamen ita, ut aliquid Febribus Intermittentibus simile possit inde deduci.

LV. Judicatur itidem aliquando, fateor, ex obscurè albicantibus & viscidioribus Alvi fœcibus *in Ictero Bilis ad tenue Intestinum* quâcunque demum de causâ *non deferri*. Attamen non semper, subinde licet, observatur Ictero Intermittens conjuncta Febris; quæ proinde ab illo Bilis impedimento deduci nequit.

LVI. 2. *A Lymphâ similiter Febres Intermittentes, quà Intermittentes, haud videntur deducendæ.* Nam, præterquàm quòd Symptomata pleraque ipsas frequentiùs comitantia, & in Abdomine imprimis observabilia, ne per somnium quidem à Lymphâ expectari queant; præterea, si à Lymphâ penderent, producerenturque Febres Intermittentes, tunc vel universa Lympha, vel aliqua ejus pars culpanda foret, tanquam in Motu suo ad Cor reciprocè impedita, iterumque expedita. Si universa, ubi & quale fingetur illud Impedimentum? an in omnibus Glandulis Conglobatis, Musculis & Visceribus? an in omnibus Lymphaticis Vasis, eorundemve Trunco circa suam in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram insertionem? Sin aliqua duntaxat ejus pars? Quænam & ubi? An quæ à Glandulis Conglobatis omnibus, vel quibusdam tantùm ad Cor tendit? An eadem in omnibus Glandulis impeditur? Sed rarò deprehenduntur, nec nisi ferè in Gravedine, atque Catarrhalibus Febribus (de quibus præcedente Capite actum) tumentes, aut induratæ istæ Glandulæ, vix unquam valdè licet urgentibus, quarum Causas rimamur, Intermittentibus Febribus: adeò ut, quò quis attentiùs Lymphæ ortum & motum, ejusdemque Focum & Vasa deferentia enucleat, eò minùs inclinet ad Febrium Intermittentium, quà talium, Causam Lymphæ adscribendam.

Nec à Lymphâ.

LVII. 3. *A Salivâ Febres Intermittentes, quà Intermittentes, minimè videntur deducendæ.* Quamvis enim (ne argumenta plura ex modò de Lymphâ dictis huc transferamus) aliquando, id enim non est perpetuum, paulò ante Paroxysmum Febrilem, aut unà cum ipso Incipiente observetur Saliva copiosior, vel parcior ad Os deduci, talis tamen nunc non notatur eadem Saliva, ut ei solidè adscribi queant, non dicam omnia, sed ne frequentissima quidem in omnibus penè Intermittentibus Febribus molesta Symptomata. Non fertur, inquam, semper, quod tamen omninò fieri oporteret, Saliva tempore Intermissionis parcior ad Os, & copiosior instante

Nec à Salivâ.

instante aut urgente Paroxysmo; cum aliquando eveniat contrarium, aliquando neutrum. Quæ autem in Salivâ deprehenduntur plerumq; Vitia, eadem nil minùs, quàm primarium testantur Salivæ vitium, sed potiùs secundarium duntaxat, quemadmodum id expostea dicendis clariùs patebit.

Sed à Succo Pancreatico.

LVIII. 4. *A Succo Pancreatico Febres Intermittentes, quà Intermittentes, quivis meritò censebit deducendas*, qui omnia & singula ad ipsas producendas *Requisita* §. 46. & seq. notata hîc & tantùm hîc concurrere animo observaverit attento.

Et quare.

LIX. Nam 1. Laudatus ille *Succus defertur* ab ipso *Pancreate, Parte tali, quæ per Vasa sua* & Ductus proprios *mediatè* (sicut §. 50. dictum) *communicat cum Dextro Cordis Ventriculo.*

LX. 2. Defertur idem Succus *per Vasa talia*, Ductus nempe Laterales, *in quorum uno vel pluribus potest ipse ob Causam Externam ita infici & affici, ut subitò secundum aliquam sui partem in Motu suo sistatur, atque ad tempus aliquod impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

A quâ causâ & quomodò in motu suo sistatur.

LXI. Evenit autem illud, quoties nunc ab Æstu Aëris, nunc à vehementiore Corporis Motu, nunc à Vigiliis protractis, nunc ab Animi Solicitudine, aut Irâ durante, nunc ab Alimentis, Condimentis, Medicamentisve acrioribus, vel quâcunque demùm Causâ aliâ *Pituitâ* in tenui Intestino plurimùm colligi & accumulari solita *solvitur*, mox *& Sanguini admista* unà cùm ipso quaquaversum *ad omnes Corporis partes propellitur*, quin *Humoribus singulis* ubivis præparatis arctiùs vel laxiùs *conjuncta cum iisdem per ipsorum Vasa devehitur*: Unde *superveniente subitò Causâ Externâ, Pituitam Coagulare aptâ* (Aëre puta glaciali, Ventisve algidioribus agitato; vel quocunque Afflatu frigus pariente, Pluviâ vel quâvis Aquâ corpus contingente; frigoreque suo ipsum afficiente; Potu cujusvis Liquoris gelidi, majore imprimis copiâ sumpti; Animi Terrore aut Mœrore summo, repentino præsertim & inopinato, &c.) quemadmodum alibi ita in *Ductibus Pancreatis Lateralibus*; angustioribus scilicet *Concrescit eadem Pituita*; *Ductus eosdem Obstruit, ac, ne per illos Succus*, ibidem idcircò Stagnans, *in Ductum Medium*, ampliorem, *& sic ulteriùs pergat, impedit.*

Et cur potiùs in Pancreate, quàm alibi.

LXII. Illud autem in *Pancreate*; quàm cæteris forsan Corporis Partibus omnibus, accidit faciliùs, sæpiùsque, quoniam cum Succi Pancreatici, cæteros Humores omnes Aciditate superantis Materiâ acidiore jungitur, transportaturque faciliùs & copiosiùs Pituita; quin ab eâdem secedit rursus non ita difficulter accedente Causâ ipsam Coagulante; à quâ promovetur ille Secessus inter Succum Acidiusculum quidem non tamen valdè Acrem, atque Pituitam, sed Viscidiorem simul confusos tantùm, neutiquàm intimè mistos.

Obstructio in ductibus Pancreatis Lateralibus;

LXIII. Nec tantùm *Obstructionem in Ductibus Pancreatis Lateralibus* ex modò enumeratis Causis ex parte sibi contrariis, seseque mutuò excipientibus *fieri posse probabiliter Conclusimus*, verùm ipsam non semel *actu factam evidenter* in Cadaverum Sectionibus *per autopsiam evicimus.*

Experimento comprobata.

LXIV. Aliquoties namque publicè quibusvis præsentibus in Nosocomio Academico Ægrorum præter alios Affectus graves, Intermittentibus quoque Febribus, & quidem non rarò multifariis, diutinè laborantium & tandem mortuorum Cadavera dissecantes, per Syringam huic rei aptam infudimus Salem Volatilem liquidum & tincturâ cœruleâ infectum in Ductum Pancreaticum, ubi in tenue hiat Intestinum. Qui Sal quoniam nunc in plures, nunc in pauciores Glandulas non penetrabat; dum in cæteras tum viciniores, tum remotiores, & quidem non coloratis tam ulteriores, quàm citeriores admitteretur, ipsasque colore suo inficeret, obstaculum aliquod hinc inde latitasse; propter quod, ne per Laterales Pancreatis Ductus omnes in connexas ipsis Glandulas mearet, Liquor infusus impediretur, Spectatorum nemo non videbat, & procul omni dubitatione agnoscebat.

LXV. Obstaculum autem illud *Obstructionem fuisse ab Humore Crasso, Viscidoque Laterales Ductus infarciente* vel idcircò assevero, quoniam (præterquam, quòd nullum vel minimum, cui hoc adscriberetur, occurrebat vel Compressionis; vel aliûs Angustiæ speciei signum) Causæ Antecedentes omnes, quoties innotescunt, Symptomata Febres Intermittentes comitari solita, ipsaque adeò easdem Curandi ratio maximè rationalis certissima cum Obstructione planè convenire, & amussatim quadrare deprehenduntur.

Ex Succo Pancreatico solo, vel aliis humoribus juncto oriri Symptomata Febrium Intermittentium.

LXVI. 3. *Talis est Succus Pancreaticus, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis Lateralibus sponte suâ vitium tale possit acquirere; adeò ut tunc ex Ipso partim Solo, partim Aliis posteà determinandis juncto cuncta Febrium Intermittentium Symptomata, etiam diversissima commodè, nec ita difficulter possunt deduci; atque Rationali, certâque Curatione confirmari.*

Succus Pancreaticus Subacidus.

LXVII. Est enim *Succus Pancreaticus* naturâ suâ *Subacidus*: quod evincunt non tantùm Argumenta plura à Me in *Disquisitione meâ de Febribus Secundâ* §. 32. & seq. proposita, sed ipsa Experientia fœlici successu ab Ingeniosissimo *D. Regnero de Graaf* tum sæpiùs hîc & alibi in Canibus, tum etiam semel Andegavi in Homine infœliciter sub trabe oppresso ac extincto instituta, & peculiari *Exercitatione* sub finem Anni 1664. examini publico sub meo præsidio hîc exposita.

LXVIII. Hic *Succus*, quoniam *Subacidus* est, idcircò simul *talis est, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis quibusvis sponte suâ vitietur, & quidem ita, ut reddatur primùm solito Acidior; hinc Obstruentem suos Ductus Pituitam*, si non in totum *Solvat* & secum educat, *perforet* saltem ac *permeet*; atque tandem tum *Solus*, tum *Aliis Humoribus* posteà explicandis *junctus Symptomata in Febribus Intermittentibus omnibus occurrentia omnia* non tantùm producere possit, ast reverà *producat.*

Acida sponte fieri Acidiora.

LXIX. Testatur enim Experientia quotidiana quævis *Acida sponte suâ reddi continuò Acidiora.* Sic Acetum quò servatur diutiùs, eò acescit magis. Cujus eventûs Ego sequentem puto Rationem; Acrimoniam nempe Acidorum augeri tunc, quoniam evanescunt ex parte saltem Spiritus Volatiles Aciditatem illam tem-

perantes; unde non mirum, si conservatus Liquor quivis Acidus reddatur sensim Acidior. Eandem ob causam multis licet ignoratam promovetur Aceti confectio in loco Igne vulgari calefacto, vel sub ædium tecto summo Solis radiis exposito; horum enim ope via paratur Spiritibus Volatilibus citiùs & faciliùs sic ex parte paulatim effluxuris.

Ut & Succum Pancreaticum in corpore. LXX. Quemadmodum autem extra corpus nostrum Acida quævis acescunt sponte magis, magisque; ita in eodem Ipsa & nominatim *Succum Pancreaticum Stagnantem ampliùs acescere* probant *Symptomata* tum in *Melancholicis Affectibus* dictis plerisque, tum, quod hîc magis urget, in *Febrium Intermittentium initiis* observabilia, & sicut absque ullius Acidi abusu sæpe oborta, ita *uni Acido accepta referenda*; quæ idcircò mox accuratiùs excutiemus.

Et quare LXXI. Acescit verò Succus Pancreaticus in Ductibus suis Stagnans, quoniam secedit tunc ab Ipso sensim magis magisque Spiritus Volatilis ei secundùm naturam conjunctus, ipsumque blandè temperans.

Ipsum Pituitã incidere. LXXII. Hic *Succus Pancreaticus* Stagnatione, sicut dictum, *Acidior & Acrior* factus in *Obstruentem* Ductus suos *Pituitam* vim suam exerere, ipsamque *Incidere* incipit: Quæ si tenacitate ac viscíditate tantâ prævaleat, ut in totum ab ipso abstergeri, solvi atque inde removeri nequeat, *eandem* saltem *perterebrat*, *sibique per ipsam vi viam aperit, quam pervadat*.

LXXIII. Symptomatum omnium in Febribus Intermittentibus observabilium exortum à Succo Pancreatico Acidiore, aliisque Humoribus ipsi junctis deducemus, postquam verbo præmiserimus *quartum Requisitum* §. 49. notatum hîc quoque concurrere: *Pituitam* nempe *Viscidam Ductus Pancreatis Laterales Obstruentem talem esse, quæ* non tantùm in ipsis *Succum* laudatum *ad tempus cogere possit, ut ibi Stagnet*; sed insuper, *postquam eidem* acrimoniâ suâ viam sibi paranti *transitum concessit, mox iterum coëat, concrescat, solutamque ex parte Obstructionem reparet ac redintegret, hinc & similem priori Succum tandiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per apertam similiter viam effusus Paroxysmum novum producat; idque tandiu alternatim continuetur, donec quocunque modo tollatur in totum Obstructio ac Febris*, aut ipsus Æger.

Pituitã Viscidam non tantùm obstruere ductus Pancreatis laterales, Sed postquã Succo Pancreatico transitũ concessit, rursum concrescere.

Quod probatur LXXIV. Pituitæ Viscidæ Naturam esse, ut perforata licet sponte coëat iterum & coalescat, evincunt non tantùm viscida omnia eandem mutationem spontaneam subire solita, verùm insuper pleraque Febres Intermittentes eradicantia vel etiam jugulantia dicta medicamenta; sive sint ea Incidentia, & Diuretica, Sudoriferave, sive Vomitoria, Purgantiave per Alvum. Illa enim omnia videntur mihi Febres Intermittentes quasvis curare, quatenus Pituitam Viscidam in Ductibus Pancreaticis hærentem incidunt, solvunt, abstergent, atque secum ad Intestina deducunt, quin aliquando diversâ licet viâ è corpore in totum educunt. Quod agnoscet facilè quivis medicamenta Febribus Intermittentibus fœliciter tollendis specialia, vulgò specifica dicta seriò expendens, trutinansque: quod pluribus hîc probare studio supersedemus, quò brevitati studeamus; cùm præsertim ex iis, quæ hactenus dicta sunt, & dicentur adhuc, proclive sit unicuique id ipsum elicere.

LXXV. Quoties non subitò & à Medicamentis casu vel arte usurpatis, aut Rebus Nonnaturalibus non-naturaliter se habentibus, modumque excedentibus exterminantur, verùm lentè ac penè insensibiliter evanescunt Febres Intermittentes, toties, si quis omnia, quæ tunc Ægris obveniunt, observaverit, comperiet Solutionis hujus rationem adscribendam omninò iisdem rebus Non-naturalibus, & quandoque Medicamentis, sed valdè moderatis, ideóque segniùs, minúsque notabiliter laudatum effectum producentibus.

LXXVI. Postquam pluribus deduximus Febrium Intermittentium, quà Intermittentes sunt, exortum à Succo Pancreatico in Lateralibus suis Ductibus Obstructis Stagnante, proximum est, ut jam Symptomata omnia, eademque diversissima in Febribus iisdem notabilia tum ab eodem, tum ab Humoribus aliis cum ipso junctis deducamus, atque sic nostram de Febrium harumce ortu Sententiam ex parte saltem, uti speramus, jam probatam comprobemus ac confirmemus. *Febrium Intermittentium Symptomatum Deductio*

LXXVII. *Succus* ergo *Pancreaticus* Stagnatione notatâ redditus *naturali Acidior*, atque post perterebratam obstruentem Pituitam in tenuis Intestini cavitatem effusus mox *in Confluentem Bilem qualemcunque* insurgit, atque cum ipsâ *Effervescentiam solito acriorem* parit, & quidem pro *Pituitæ* simul occurrentis varietate variantem. *Effervescentia solito Acrior in Bile.*

LXXVIII. Quamdiu enim *Succus* ille *Acidior Pituitâ adjutus oppressam tenet Bilem*, tamdiu *Frigus* in multis circumstantiis plurimùm differens profert. *Frigus.*

LXXIX. Nam 1. frequentissimè in *Lumborum Regione*, ubi confluxus est trium modò memoratorum in tenui Intestino Humorum, *Frigus angit vehemens*, quando Succus prædictus est Acidior & Pituita non valdè viscida, per quam penetrans Intestinorum Tunicam Frigoris Sensu afficit. *In Lumborum regione Vehement.*

LXXX. 2. In eâdem Lumborum Regione *paucum vel nullum sentitur Frigus*, quando valdè Viscida existit Salivaris Pituita, Succi Pancreatici penetrationem ad Intestini tunicam impediens, unde tunc aut in *Ventris medio*, tenuis nempe Intestini parte ulteriore, aut *in extremis* duntaxat *corporis partibus* urget Frigus. *In eâdem paucum vel nullũ.*

LXXXI. 3. *In Capitis partibus Interioribus Frigus* maximè molestare videtur, quando idem Humore scatet Pituitoso, cui se jungens Succus Acidus, ejusve Halitus, ibidem magis, quàm alibi, se manifestat, ægrumque torquet. *In Capitis partibus interioribus.*

LXXXII. 4. Ab iisdem Halitibus lenioribus, & ob admistam Pituitam Intestinalem magis Flatulentis ad Pulmones tendentibus excitantur in Paroxysmorum plerorumque initiis *Oscitationes*, uti ab iisdem per Corporis Habitum dispersis *Pandiculationes*, *Inquietudines*, *Artuumque Lassitudines*. *Pandiculatio, Inquietudo, Lassitudo.*

LXXXIII. 5. Ab iisdem Halitibus acrioribus, minúsque Pituitæ admistæ habentibus, sed gradibus acrimoniæ differentibus producitur aliàs *Horror*, aliàs *Rigor*. *Horror & Rigor.*

Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventris Tormina, Dolores Gravantes.

LXXXIV. 6. Ab iisdem Halitibus, majorem acrimoniam obtinentibus *Dolores Rodentes*, *Lancinantes*, *Ventrisque* adeò *Tormina* gignuntur: sicut ab admistâ multâ Pituitâ *Dolores Gravantes* magis ac *Contundentes*.

Pulsus Frequentior. Minor. Debilior.

LXXXV. 7. *Pulsus* mox cum accessu *Frequentior* existit propter irritationem Cordis ab Halitibus tum flatulentis, tum acribus eò tendentibus: Idem aucto Frigore paulatim redditur *Minor* ratione Aciditatis auctæ in Halitibus assurgentibus, Sanguinisque magis coagulari, adeóque ad sui rarefactionem minùs apti: Unde non mirum, si præterea cum *Animali* Motu universo *Debilior* fiat Pulsus; qui proinde urgente valdè Frigore vix, aut ne vix quidem observari potest.

LXXXVI. Ubi autem omnis Succus Pancreaticus stagnatione acrior factus effusus est in tenue Intestinum, atque *Bilis* aut *per se Acrior existens*, aut *propter vitiosam* cum dicto Succo factam *Effervescentiam Acrior facta* vicissim *dominium nanciscitur*, qui tunc ferè *plures* attolluntur *Halitus* magis *Biliosi*, 1. *Anxietatem circa præcordia* solent parere, quin nonnunquam *Nauseam*, *Vomitumque*, aut subinde *Alvi fluxum*, de quibus posteà agemus pluribus.

Anxietas circa præcordia. Nausea. Vomitus. Alvi fluxus. Sitis.

LXXXVII. 2. Ab iisdem Halitibus magis Biliosis partim ad Ventriculum, hinc & Fauces assurgentibus, partim ad Cor & Pulmones transeuntibus *Sitis* excitatur.

Pulsus Major & Robustior.

LXXXVIII. 3. Bile dominium in Corde quoque recuperante, Sanguis paulatim magis rarefit, *Pulsusque Major* fit, & *Robustior*; permanente nihilominùs priore *Frequentiâ*, propter irritationem non minùs à Bilis Acrimoniâ & Sanguinis rarefactione auctâ Cordi contingentem.

Calor & Ardor.

LXXXIX. Sed imprimis 4. *Calor & Ardor* in Corde, hinc & Universo *augetur* Corpore propter imperantem successivè Bilem.

Linguæ Ariditas.

XC. Nec mirum proinde, si tunc 5. Ardori tali copuletur *Linguæ Ariditas*, cùm Halitus è Sanguine in Pulmones delato per asperam arteriam effusi eandem exsiccent.

Respiratio difficilis & aucta.

XCI. Nec mirum si 6. Rarefacto valdè Sanguine *difficilius* procedat & *augeatur Respiratio*.

Capitis Æstus, Dolor & Pulsatio.

XCII. Nec mirum, si 7. *Capitis* præsertim *Æstus*, *Dolor*, *Pulsatioque* angat ægros, postquam nulla Corporis Pars tot habet Arterias, tantùm accipit Sanguinis, quàm idem Caput: in cujus Temporali regione cùm sint notabiles illæ Cerebri anfractuosæ Fissuræ, per quas grandes feruntur Arteriæ, ibidem *Pulsatio*, quàm alibi sentitur molestior.

Vigiliæ. Delirium.

XCIII. Nec mirum quoque, si 8. tum *Vigiliæ* tam frequenter urgeant, tum non rarò *Delirium*: Vitiosi namque producuntur tunc necessariò Spiritus Animales, Moventur iidem turbulentè, quin à quiete, tranquillitate saltem naturali impediuntur, quapropter Mens illius egens turbatur; quin sæpenumerò *Amens* fit Æger.

Sudores, & Urinæ Excretio.

XCIV. Postquam verò *Bilis* à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto similiter *Acrioris facta æstus* præternaturalis *ac furor paulatim remittere incipit*, jamque ad serenitatem, tranquillitatemque pristinam Universi Corporis Humores disponuntur, Qui durante paroxysmo turbulento penitiùs erant confusi, jam sensim ab invicem rursùm secerni ac secedere, quin eorum aliqui unà cum Potu liberaliùs ferè assumpto per *Sudorem*, aut *Urinas* excerni solent.

Somnus blandus.

XCV. Quemadmodum autem durante & urgente paroxysmo Vigiliæ angere, sic eodem declinante *Somnus blandus* fatigatis obrepere solet, atque ipsos iterum recreare.

Minùs tranquillus, & Insomniis gravis.

XCVI. Quòd si arctiùs uniti Corporis Humores ex parte duntaxat secesserunt iterum ab invicem, *Somnus* observatur *minùs tranquillus*, & *Somniis vel Insomniis gravis*; qui Affectum potiùs ingravescere, quàm minui testatur.

Causæ Febrium 1. Algentium.

XCVII. Sed, ut omnes à nobis enumeratas Febrium species ordine persequamur, 1. *Algentes* ortum suum debent *Succo Pancreatico Acidiori*, & *Pituitæ satis Copiosæ ac Viscidæ* juncto, *Bile* interim existente valdè inerte.

2. Ardentium.

XCVIII. 2. *Ardentes Febres* originem trahunt à *Succo Pancreatico minùs acri & Pituitâ paucâ, minúsque Viscidâ, Bile* autem tum *Acri, & Oleosâ*, tum *Copiosâ*.

3. Epialarum.

XCIX. 3. *Epialas Febres* puto esse duplices Intermittentes, sed utrasque à *Succo Pancreatico Acriore, Bileque* itidem *Acri* productas, & ita quidem, ut continuò unius Frigus concurrat cum alterius Ardore, atque prioris paroxysmus novus & Frigus revertatur, quando posterioris Calor incipit augeri & Ægrum angere.

4. Siticulosarum.

C. 4. *Siticulosas Febres* adscribo *Sali Acriori* in *Bile* existenti; cui si Comes adsit *Oleositas* multa, urget Sitis maximè durante Calore; Sin eadem fuerit parcior, etiam vexante Frigore: Vis autem Ipsius nocens manifestatur magis ad Succi Pancreatici post stagnationem febrilem erumpentis occursum, Effervescentiamque vitiosam.

5. Famelicarum.

CI. 5. *Famelicas Febres* deduco à *Succo Pancreatico* propter stagnationem suam *aciditate gratiore, potenti tamen* prædito, quæ ad Ventriculum usque ascendens tum Famem illam immanem, tum aliquando, si denegetur Cibus, Animi Deliquium, & alia Symptomata producat.

6. Cardiacarum.

CII. 6. *Cardiacas Febres* parit *Succus Pancreaticus* stagnatione suâ *Corrodentem* vim nactus, imprimis quando *Bilis* concurrit *Acris*, atque potens contingit ex ipsorum confluxu Effervescentia; unde Halitus acerrimi ad superius Ventriculi Orificium assurgentes ipsum acriter mordent ac rodunt.

7. Torminalium.

CIII. 7. *Torminales Febres* fiunt ab eodem *Succo Pancreatico* stagnatione suâ tum *Acriore*, tum *Austeriore* facto, atque Acrimoniam suam nunc in Tenuia, nunc in Crassa quoque Intestina exerente: Cum quo si concurrat *Pituita Viscida*, & *Bilis mediocriter saltem Acris*, *Flatus* excitatur; qui unà cum Intestinis Abdomen distendant & Colicum Dolorem importunum Febris Comitem pariant.

8. Syncopalium.

CIV. 8. *Syncopales Febres* itidem *Succo Pancreatico* debentur, sed stagnatione suâ *Volatilem magis, quàm Acrem Aciditatem* nacto, *Bile* interim existente *paucâ vel inerte*, unde idem absque morâ per Lacteas Venas versùs Cor penetrans non tantùm quaquaversùm prorumpit, ac *Sudorem frigidum* excitat, verùm *Sanguinem* quoque mox ita *coagulat*, ut ad tempus sensibiliter rarefieri non possit, nec proinde *Pulsus* observari, donec cessante hujus Succi nocentissimi accessu paulatim aliquid virium recipiat Bilis, atque videatur Æger tunc à Mortuis redire ad Vivos.

9. Præfocantium.

CV. 9. *Præfocantes Febres* tribuo *Halitibus* Au-

Austeris è *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem *Austeriore* facto in sui cum *Bile* Effervescentiâ excitatis, nec tantùm ad Ventriculum, ac OEsophagum, verùm per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor etiam & Pulmones assurgentibus, atque in OEsophago *Suffocationis Sensum*, in Pulmonibus autem *Suffocationem* veram nonnunquam producentibus.

10. Anhelosarum. CVI. 10. *Anhelosas Febres* itidem *Halitibus*, sed *minùs Austeris* modo simili ex *Succo Pancreatico minus Austero*, sed *Pituita Viscida* in tenui Intestino concurrente misto eductis, & ideò *magis Flatulentis* acceptas puto referendas: è quibus facilè, tantùmque Symptomata omnia §. 32. enumerata possunt deduci, & satis commodè explicari.

11. Asthmaticarum. CVII. 11. *Asthmaticas Febres* producit meo Iudicio *Pituita Viscida* in tenui Intestino reperta, & à *Succo Pancreatico* Febrilem Paroxysmum excitaturo soluta, quin unà cum ipso ad Cor ac Pulmones delata, ibidem hærens atque Stertorosam Respirationem proferens; dum multi, pauci ve Flatus simul ex eadem prodeunt, & Paroxysmum graviorem, aut leviorem, longiorem, aut breviorem faciunt.

12. Tussiculosarum. CVIII. 12. *Tussiculosas Febres* rariùs Flatus, sæpiùs Halitus, non tam Viscidi, quàm Acres proferunt, partim *Succo Pancreatico*, partim *Pituita Intestinali*, sed *acrioribus & mordicantibus* adscribendi, quoties illi ad Pulmones pertingunt, Ipsosque irritando ad continuò tussiendum irritant & cogunt.

13. Catarrhalium. CIX. 13. *Catarrhales Febres* debentur *Humoribus in Capite* paulatim *collectis*, atque ab *Intermittentis Febris Causâ* eò delatâ solutis, & ad sui Distillationem ac defluxum quaquaversùm commotis.

14. Arthriticarum. CX. 14. *Arthriticas Febres* quæro in *Succo Pancreatico ita corrupto*, ut *Articulis* potissimum sit infestus, sive *Acrimoniâ* simul, quod frequentissimum, insigni præditus *Bilem*, cum quâ vitiosè efferbuit, unà secum eò deducat, & Dolorem atrocissimum producat; sive *minus Acer*, atque *Pituitam Viscidam* non item Bilem Acrem offendens ab eâdem assumptâ plurimùm obtundatur, atque Tumore OEdematoso, quàm Dolore acuto affectæ partis Motum potiùs impediat. Vbi notandum sæpenumerò, indies, alternisve diebus qui repetunt, Paroxysmos Febriles nullo vel notabili, vel molesto Frigore, Caloreve, at potiùs levi Capitis Dolore, ac subinde Siti Ægros urgere, concurrente Pulsu aliquantò Frequentiore, atque Minore primùm, deinde aliquantò Majore: ex quibus quoque Paroxysmus novus notatur; exacerbatis post aliquot demùm horas Doloribus Arthriticis, & quidem ita, ut quamvis tardiùs, citiúsve ipsi ex parte iterum remittant, non tamen in totum intermittant, verùm sublato licèt Paroxysmo Febrili persistant nihilominus Articulorum Dolores nunc graviores, nunc leviores, donec tandem aut sponte, aut arte discedant.

15. Insanarum. CXI. 15. *Insanas Febres Bile* præsertim jam per se *satis Acri*, ad occursum tamen *Succi Pancreatici* novum Paroxysmum Febrilem parientis *Acriori* factæ tribuendas cætera Symptomata ipsas ferè comitantia evincunt.

16. Vomitoriarum. CXII. 16. *Vomitorias Febres* ab eâdem *Bile* valdè *Volatili*, & quandoque simul *Acri* ad prædictum *Succi Pancreatici* affluxum, ipsumque consequentem vitiosam Effervescentiam multùm agitatâ & ad Ventriculum assurgente petendas nemo non videt; quod Bilis nunc flava, nunc Æruginosa simul excreta confirmat.

17. Cacatoriarum. CXIII. 17. *Cacatorias Febres Bili* quoque, sed minùs Volatili, & *magis Acri*, ad notatum verò *Succi Pancreatici* accessum adhuc *Acriori* factæ, hinc & post solutam Intestinalem Pituitam ipsa Intestina mordenti & ad Contentorum propulsionem deorsùm irritanti & cogenti omninò puto assignandas.

18. Sudatoriarũ. CXIV. 18. *Sudatorias Febres* ipsi *Succo Pancreatico magis Volatili, quàm Acri*, & ideò Sanguinis Massam solventi potiùs, quàm coagulanti existimo adjudicandas.

19. Vrticarum. CXV. 19. *Vrticas Febres* ab eâdem Causâ, sed minùs Volatili produci sum persuasus, postquam non tantùm eadem est Sudoris, quæ Vrinæ Materia, verùm ab externo frigore impeditus Sudor Vrinas reddere solet copiosiores.

20. Sputatoriarum. CXVI. 20. *Sputatorias Febres* ab eodem deduco *Succo Pancreatico*, stagnatione suâ ita vitiato, ut in Paroxysmi Febrilis productione ad Salivares Glandulas copiosiùs deferatur & Salivæ tum copiosiori materiam, tum fluidiori ansam præbeat.

Reliquarum. CXVII. Plurium aliarum Intermittentium Febrium cum gravissimo *Capitis*, *Dentium*, aliarumve partium Dolore, aut alio Symptomate notabili molestarum Causas ex iis, quæ nunc dicta sunt, non ita difficulter ab Ingeniosis elici posse confido, quapropter, antequam ad omnium, singularumque jam propositarum, expositarumque Febrium Curationem accedam, Earundem secundùm Accessuum & Paroxysmorum Intervallis nunc brevioribus, nunc longioribus redeuntium diversitatem in Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas, cæterasque distinctarum Rationem, Causasque, quas puto verissimas, proferam, explicatasque Opinioni meæ applicabo. (Ratio & Causæ Febrium Intermittentium secundùm Paroxysmorum Intervalla.)

CXVIII. Quamvis autem Typorum horumce rationem diversam Humoribus diversis vulgò adscriptam in totum haud sequar, non puto tamen Humores illos diversos hîc negligendos, cùm, si non immediatè illam diversitatem producant, faciant tamen multùm, ast mediatè tantùm, ad illius productionem, sicut patebit ex dicendis. (Humores hîc considerandi.)

CXIX. Quemadmodum ergò Cujusvis Febris Intermittentis Paroxysmus novus secundùm ea, quæ docui, excitatur toties, quoties à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto perforatur Pituita Ductum ejus Lateralem obstruens, transitque nominatus Succus ad tenue Intestinum, hinc post qualitercunque vitiatam cum Bile Effervescentiam & alia Symptomata ibidem, ac in viciniâ producta per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum, ac Venam Cavam superiorem in Dextrum Cordis Ventriculum, & sic porrò: ita *citiùs*, *tardiúsve excitatur* idem *Paroxysmus novus*, prout *citiùs*, *tardiúsve penetratur*, *perforaturque* à memorato *Succo Pancreatico Pituita Ductum* ipsius *Lateralem obstruens*. (Differentiæ Paroxysmorum causa.)

CXX. Hæc autem *Pituita Obstruentis* Penetratio ac *Perforatio citiùs*, *vel tardiùs* contingit tum ratione ipsius *Pituita Ductum Obstruentis*, tum ratione *Succi Pancreatici eam Perforantis*.

CXXI. Quò namque *Viscidior & Copiosior* existit illa *Pituita*, eò difficiliùs, adeoque *tardiùs* eadem *perforabitur*: & contrà, quò eadem

minus

minus existit *Glutinosa & Paucior*, eò *perforabitur* faciliùs, adeóque *citiùs*.

CXXII. Quò rursus existet *Succus Pancreaticus* per se *Acidior*, simulve *Copiosior*, eò citiùs acquiret stagnatione suâ majorem, atque *Pituitæ Obstruenti faciliùs, citiúsque perforandæ* sufficientem Acrimoniam: & contrà, quò *Succus* idem *magis* existet *Obtusius* vel *Austerus & Paucus*, eò difficiliùs & *tardiùs* eidem Pituitæ perforandæ sufficientem acquiret Acrimoniam.

Causa Febris Quotidianæ. CXXIII. Quò igitur *Pituita* Obstruens *Paucior* erit & *minus Glutinosa*, *Succus* verò *Pancreaticus Acidior*, & *Copiosior*, eò *citiùs* continget novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quotidianus*, hoc est, intra horas circiter quatuor & viginti recurrens.

Quartanæ, vel Quintanæ. CXXIV. Quò verò *Pituita Obstruens Viscidior* erit & *Copiosior*, *Succusque Pancreaticus Obtusior* vel *Austerior & Paucior*, eò *tardius* eveniet novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quartanus* vel *Quintanus*, & sic porrò.

Tertianæ CXXV. Quoties autem 1. *modo medio* se habebunt *Pituita Obstruens*, *Succusque Pancreaticus*, vel 2. cum *Pituitâ Obstruente Viscidiore aut Copiosiore* concurret *Succus Pancreaticus per se Acidior aut Copiosior*, vel 3. cum *Pituitâ minus Glutinosâ*, *Paucâve Succus Pancreaticus* existet itidem *minus Acidus*, *Paucusve*, toties alternis ferè diebus recurrent novi Febrium Paroxysmi, producenturque *Tertianæ*, supra cæteras Febres Intermittentes omnes multùm in suis Symptomatibus differentes: & quidem propter triplicem modò memoratum Pituitæ Obstruentis, Succique Pancreatici eam Perforantis respectum possibilem.

Febrium Anticipatio & postpositio. CXXVI. Notandum autem, non nisi rarò Febres Intermittentes intervallis naturalium Dierum, horis quatuor & viginti terminatorum, exactis recurrere; quin sæpiùs aut citiùs, aut tardiùs reverti: quocirca tunc horis aliquot tempus constitutum, expectatumque *anticipare* dicuntur, quod culpatur, vel *postponere*, quod laudatur: quamvis parùm referat sive postponant, sive anticipent *Paroxysmi*, dummodò eorundem *duratio*, *Symptomatumque* comitum *gravitas* in dies minuatur; ad quod imprimis attendendum Medico ad prognosin ex arte formandam, & mutationem futuram certò prædicendam.

Febrium Compositarum causæ. CXXVII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, non ita difficulter Intermittentium Febrium & *Multiplicium*, & ex *variis Compositarum Causæ* poterunt inveniri ac reddi, *Obstructiones* puta tum *variæ*, tum *in variis* Pancreatis *Ductibus* Lateralibus *simul productæ*.

Causa Mutationis Febris Simplicis in Multiplicem. CXXVIII. Difficultas verò haud contemnenda superest magis urgens in explicandâ *cujusvis Febris Intermittentis Simplicis*, Quartanæ scilicet, aut Tertianæ *Multiplicatione*, hoc est, in Duplicem, Triplicemve Mutatione: quam ego arbitror accidere, quoties ob *erratum in Diætâ*, *Medicamentisve*, aut *Venenis* potiùs perperam usurpatis patratum *Pituita nova* in Corpore ac intestino tenui præsertim solvitur, hinc & unà cum Sanguine quaquaversùm, ergò ad Pancreas quoque propellitur: Quæ in uno, pluribusve ipsius Ductibus priùs non affectis quâcunque de causâ iterum coagulata, Obstructionem à priore magis, vel minus differentem producens, Febrem quoque producet priore magis vel minùs gravem. Atque hoc ita fieri quotidianâ si non evincit, certè abundè confirmat Experientia.

CXXIX. Postquam verò nulla nunc obversatur ampliùs menti meæ circa Intermittentium Febrium Causas difficultas notabilis, quam putem posse Ingenio, Iudicioque pollentibus, atque ad ea, quæ hactenus dicta sunt, attentis; & imprimis rerum naturalium ipsarum observatoribus accuratis facere ullam remoram, conferam me rectà ad Earundem *Curationem*.

CXXX. Quemadmodum verò in verarum Causarum investigatione & assignatione *Febres Intermittentes* consideravimus, & quâ sunt *Intermittentes*, & quâ *his vel illis comitata* sunt *Symptomatibus*, & quâ *his vel illis revertuntur Intervallis*, ita nunc in *Earundem Curatione Dogmaticâ* proponendâ Methodum servabimus eandem, attendemusque ad eadem, postquam illis accuratè ac ritè observatis Cura sequetur ex Arte tum facilior, tum fœlicior. *Curatio Febrium Intermittentium.*

CXXXI. Quoniam igitur *Febrium Intermittentium*, *quâ Intermittentium*, *Causa* nobis est visa & constituta *Succus Pancreaticus* propter Ductuum suorum Lateralium à Pituitâ in ipsis coagulatâ productam Obstructionem *factus* stagnatione *Acidior*, *Acriorque*, hinc post perterebratam obstruentem Pituitam in tenue Intestinum delatus, ibidemque *vitiosè cum* occurrente *Bile atque Pituitâ Intestinali Effervescens*, mox cum iisdem quâvis demùm formâ usque ad dextrum Cordis Ventriculum serpens, ac in eo non tantùm Acrimoniâ suâ vel Flatulentiâ *Cor irritando Frequentiorem Pulsum excitans*, verùm insuper *Vitalem Effervescentiam*, ipsamque *Sanguificationem* modis variis *alterans & turbans*, tum cætera *Symptomata* omnia superiùs notata, explicataque variis in locis proferens; *Curatio* illarum absolvetur, si 1. *Pituita obstruens* plùs, minúsve glutinosa & coagulata *incidatur*, *solvaturque*, quin *inde*, loco nimirùm peccans, *removeatur*, & *ad tenue saltem Intestinum deducatur*, *aut in totum è Corpore educatur*: 2. *Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia aucta Temperetur & Corrigatur*. 3. *Ejusdem ac Bilis Effervescentia* in tenui Intestino *vitiosa Impediatur aut Emendetur*. *Quâ ratione peragenda.*

CXXXII. 1. *Pituita Obstruens Incidetur* commodissimè *Aromaticis & Sale volatili quovis*, sed ita præsertim usurpatis, ut *Corpus* universum vel *Motu*, vel *Igne*, *Balneove*, vel *Tegumentis* simul *incalescat*, quò Medicamenti vis quaquaversùm dispersa pertingat quoque ad ipsum Pancreas, ejusque Ductus Laterales, Locumque adeò Affectum, & Morbi Focum. Quæ conducunt imprimis *Melancholicis & Pituitosis*. *1. Pituitam Obstruentem incidendo.*

CXXXIII. Exempli loco esto Mistura sequens aliquoties in die ad Cochleare unum assumenda, duabus verò, tribusve ante novi Paroxysmi adventum horis ad Cochlearia tria usurpanda; Corporis calorem, sicut dictum, blandè simul augendo, etiam usque ad Sudoris mediocris eductionem: sic enim plùs præstabit, & nonnunquam Febrem fœliciter tollet. *Mistura Melancholicis & Pituitosis utilis.*

℞. *Aq. Petroselin.* ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Theriacal. simpl.
vel *Vitæ Matthiol.* ℥ iss.
Salis volatilis Succini, ℈j.

Syr. Cardui bened. ℥j.
M.

Alia Biliosis educens. CXXXIV. Quoties *Constitutio Ægri* vel *Naturalis*, vel *Præternaturalis* observatur *Biliosa*, usurpari poterunt *Solventia*, *Incidentiaque Acida*, Ex. gr.

℞. *Aq. Fumariæ* ℥iij.
Salis Armoniac.
vel *Tartari Vitriolat.* ʒj.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

Alia Pituitosis & Biliosis utilis. CXXXV. Quoties simul *Pituitosi* & *Biliosi Humores* in eodem abundant Ægro, *ex binis modò* laudatis *Subcontrariis* parari poterunt hæ misturæ. Ex. gr.

℞. *Aq. Card. bened.*
Cichorei, *an.* ℥iß.
Theriac. simp.
Aceti stillatit. an. ʒvj.
Ocul. Cancr. pulver. ʒß.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

CXXXVI. Si *Obstruens Pituita non* fuerit *valdè glutinosa*, unâ sæpè Sudatione tali solvitur in totum Obstructio, deduciturque ipsius Causa in tenue Intestinum, & Curatur Febris.

Pituitam Obstruentem evomendo. CXXXVII. Potest in Corpore *paucâ Pituitâ*, sed *copiosiore Bile* scatente quatuor, tribusve ante Paroxysmi reditum horis *Vomitorium* exhiberi; cujus ope non tantùm *Bilis redundans*, sed simul *Pituita obstruens* ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, & tandem per Gulam & Os expellitur, Febrisque sic jugulari dicitur, quia tollitur. Jn quem finem usurpavi sæpè cum fœlici successu *Sapam Vomitoriam* ex *Antimonii Vitro* à Me paratam, & alia ex Antimonio hîc præ aliis omnibus conveniente similiter paranda medicamenta.

Purgando per alvum. CXXXVIII. Idem præstant subinde *Purgantia per alvum*, sed additis semper, quæ simul incidant & educant Pituitam viscidam. Ex. gr.

Pilulis.
℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ℈ß.
Troch. alhandal,
Mercur. dulcis, *an.* Gran. v.
Ol. succini. Gutt. ij.
M. f. Pilul. N. v.

Earum Usus. Inaurentur, & quatuor vel quinque ante futurum Paroxysmum horis assumantur, Corpusque blandè moveatur.

2. Succi Pacreatici Aciditatem temperando. CXXXIX. 2. *Aucta Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia Temperabitur* fœlicissimè *Salibus Volatilibus*, & *Aromaticis* omnibus, non neglectis *Opiatis*. Conveniet proinde in hunc finem Mistura §. 133. proposita, eritque magis efficax, si eidem addantur

Laud. Opiat. Gran. iij.
& *Ol. Garyophyll.* Gutt. ij.

3. Succi ejusdem & Bilis Effervescentiam impediendo. CXL. 3. Ejusdem *Succi Pancreatici & Bilis Effervescentia vitiosa Impedietur*, emendabitur saltem ac *Corrigetur* laudatâ modò Misturâ, & imprimis propter *Opium* Oleositate suâ utrumque Acre mirè leniens, ac temperans.

CXLI. Atque ex paucis hisce formulis facilè quivis junior Practicus alias excogitabit pro re natâ præscribendas & in nonnullis variandas; si præsertim attentus fuerit ad omnia, quæ hîc offendet tum Præcepta, tum Formularum Exempla.

Symptomatum curatio. CXLII. Postquam verò præmisimus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium Curationem Rationalem multiplici Experientiâ confirmatam, videndum quid ad sui *Curam indicent*, desiderentque *Symptomata* insigni suâ diversitate notabilia, Ægrisque tam sæpè tam molesta.

1. Frigoris CXLIII. *Frigori*, *cæterisque Symptomatibus* ipsum comitari solitis conducet Mistura §. 133. præscripta, sed additis, quæ §. 139. laudavimus; postquam nil observavi hactenus æquè Frigus temperare, atque *Garyophyllorum Oleum*. Potest autem, quandiu Frigus angit, ter, quaterve in horâ memoratæ Misturæ, aut similis cochleare unum assumi ab Ægro.

CXLIV. 2. *Calori*, *comitibusque Symptomatibus* temperandis conferent Misturæ hinc inde positæ, ut & Apozemata Cap. 29. §. 40. & seq. præscripta; ad quorum imitationem facilè concinnabuntur plura.

3. Epialarum. CXLV. 3. In *Epialis Febribus* Medicamenta convenient ex prædictis subcontrariis composita; qualis Mistura §. 135. proposita; cui plures similes hinc inde habemus in hoc Tractatulo, & facilè est unicuique pro Symptomate magis urgente, atque post assumptum medicamentum Successu diverso quodvis mutare, aliudve fingere. Attendendum enim semper ad Iuvantia & Nocentia; quin secundùm ipsa non rarò alteranda & innovanda sunt remedia; postquam in hoc etiam elucet Medicorum Iudicium ac Ingenium.

4. Sitis. CXLVI. 4. Ad *Sitim leniendam*, *tollendamque* laudo, quæ Cap. 29. §. 47. commendavi, & adjeci. Notandum, autem licere durante Calore Potum assumere copiosiorem, quod cavendum urgente Frigore; quo tempore satiùs est Os Aquâ purâ, & subinde Vino mistâ colluere, atque Sitim fallere, quàm multùm bibere: quin tunc juvat Prunellæ lapis Potui additus, & quantitate parvâ sæpiùs sumptus.

5. Famis. CXLVII. 5. Ad *Famem* Animi Deliquium minantem *compescendam* convenient omnia, quæ Acidum potenter infringunt, concentrantque, *Oculi Cancri*, *Margaritæ*, *Coralia*, *Creta*, &c. in pulverem duntaxat redacta, & Misturis aliàs conducentibus addita, vel seorsùm ex alio Liquore, Vino, Cerevisiâ, Iusculove ad aliquot grana subinde, donec Fames minui observetur, exhibita.

6. Cardialgiæ. CXLVIII. *Cardialgia* toties tam acerba *Curabitur* imprimis *Opiatis*; quæ pro cæterorum Symptomatum simul concurrentium diversitate Medicamentis diversis erunt addenda; quoniam utrumque acre, unde ille Dolor Ventriculi ortum habet, demulcent ac leniunt. Assumentur autem illa sæpiùs & quantitate minore, donec, quod quæritur, obtineatur beneficium & Doloris diminutio, vel sublatio.

7. Torminum. CXLIX. In *Febribus Torminalibus & Colicis* conducet Mistura Cap. 29. §. 69. proposita & subinde cochleatim assumpta. Huc revocanda sunt, quæ Cap. 14. §. 45. & seq. alibique pluribus sunt à me proposita.

8. Syncopes. CL. 8. *Syncope* ut *præcaveatur*, commendo Misturam Cap. 19. §. 74. præscriptam vel similem, aliquot ante Paroxysmum horis sæpiùs cochleatim usurpatam, & cætera ibidem laudata.

9. Suffocationis uterinæ. CLI. 9. *Suffocationes Hypochondriacæ* Febribus Intermittentibus junctæ minuentur, & cura-

curabuntur Medicamentis tum alibi, tum Cap. 19. §. 71. & seq. à me propositis.

CLII. 10. *Anxietas Anhelosa* Febribus iisdem copulata cùm eandem, ast leviorem agnoscat Causam, Medicamentis Curabitur, Minueturve similibus tam instante, quàm incipiente Paroxysmo sæpius minore quantitate usurpatis. *10. Anxietatis Anhelosæ.*

CLIII. 11. *Asthma* Intermittentis Febris comes Curabitur fœliciter post Humoris Pituitosi Glutinosi Incisionẽ *Vomitorio* aliquot ante paroxysmũ futurum horis, & quandoque die ipsum præcedente assumpto, ac præcipuè in facilè vomentibus: Possunt enim aliàs *Phlegmagogis* potentioribus ac efficacioribus, (qualia sunt Mercurialia omnia, Colocynthis, Hermodactyli, &c.) per alvum evacuari per epicrasin. *11. Asthmatis.*

CLIV. Quoad *Humores Pituitosos è Capite* nonnunquam tunc simul *delabentes, atque asperam arteriam implentes* conducent eadem *Phlegmagoga* sæpiùs minore quantitate unà cum incidentibus, Pituitamque corrigentibus usurpata, & imprimis formâ *Pilularum*; quales non semel præscripsimus in superioribus.

CLV. Quoad *Halitus Flatulentos* Asthma tam frequenter, si non in totum producentes, magnopere saltem augentes, convenient omnia, quæ tum *illorum materiam, efficientemque causam emendant*, tum *illorum exortum impediunt*, tum *eosdem productos discutiunt ac dissipant*; de quibus vide Cap. 14. in quo plurima continentur, quæ huc faciunt.

CLVI. 12. *Tussim Febrilem* Curant, quæ *Halitus acriores tum temperant*, tum *discutiunt*. Id autem faciunt Opiata Volatilibus, Oleosisque Salibus juncta, sæpiùsque instantibus Paroxysmis quantitate parvâ usurpata, quò fœliciùs, citiùs, tutiùs, certiùsque id præstent. In eum finem Formula sequens laudanda. *12. Tussis.*

Mistura.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥ iij.
Spir. Carminant. nostr. ʒj.
Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. fœnicul. ℥ iß.
M.

CLVII. 13. *Catarrhi* unà *cum Febrili Paroxysmo* ad sui delapsum concitati, prout *Materiâ* constant *diversâ* & *Partes* afficiunt *diversas*, Medicamenta desiderant diversa. In genere *corrigenda* eorum *qualitas vitiosa*, *minuenda* eorundem *copia*, & *corroborandæ Partes* ab ipsis affici solitæ. *13. Catarrhi.*

CLVIII. *Catarrhi* proinde *crassi* & *viscosi* attenuandi & incidendi Aromaticis sæpiùs laudatis: *Serosi* verò & *Salsi* temperandi Oleosis, & Opiatis passim propositis.

CLIX. *Evacuandi* crassi Phlegmagogis, Serosi Hydragogis.

CLX. *Corroborandæ Partes* affectæ, afficiendæve contra *Pituitam viscosam* & crassam per Aromatica ipsis grata; contra *Serum salsum* per Glutinosa; tum externa Emplastri, Unguenti, vel Linimenti; tum interna Pilularum, Tabellarum, Conditorumve, &c. formâ usurpata. Eorundem exempla non uno in loco exhibuimus.

CLXI. 14. *Arthritidis* Febres Intermittentes comitantis *Curatio* consistet 1. in *Succi Pancreatici Emendatione Universali* in superioribus satis propositâ. 2. In *Bilis* per se, aut per accidens vitiosæ *Correctione* aut *Eductione* alibi datâ. 3. In *Pituitæ* qualiscumque simul peccantis *Alteratione* aut *Diminutione* itidem non semel in hoc Tractatulo exhibitâ. 4. Denique in *Articulis Affectis* tam contra *futurum Dolorem muniendis*, quàm *præsente* ac *urgente Dolore liberandis*. *14. Arthritidis.*

CLXII. *Contra futurum Dolorem muniuntur Articuli* Medicamentis externis secundùm Humores varios Dolorem varium parientes variandis: Quæ cùm minùs efficacia desiderentur, quàm illa, quæ urgentes Dolores superare oportet, facilè ex ipsis ordine proponendis seligentur. *Articuli contra futurum dolorem muniendi.*

CLXIII. *Præsentibus* igitur ac *Vrgentibus Doloribus ut Dogmaticè*, hoc est, tam secundùm Rationem, quàm secundùm Experientiam *liberentur Arthritici*, cùm non semper iisdem Medicamentis, ne quidem in eodem Paroxysmo, liberentur iidem, nedum omnes Arthritici, considerandum illud evenire, quatenus non tantùm in diversis Ægris, sed in iisdem quoque diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum existunt sæpenumerò diversæ. *Dolores præsentes qui tollantur.*

CLXIV. In *Ægris diversis* existunt Causæ Diversæ, quatenus aliàs *Bilis*, & quidem diversa, aliàs *Pituita*, itidem diversa copulatur primariæ Arthritidis Causæ, *Succo Pancreatico*, similiter plurimùm diverso. *In diversis Ægris.*

CLXV. In *eodem Ægro* sed diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum Arthriticorum existunt diversæ, quatenus in principio nocet imprimis atque acrimoniâ suâ Acidâ Dolorem parit *Succus Pancreaticus*; posteà verò ipsi copulatur, ipsiusque Acrimoniam vel infringit, vel immutat *Bilis*, pro vitii sui diversitate Dolorem pariens diversum, & imprimis *Ardore* summo molestum; cùm à Succo Pancreatico excitetur Dolor magis *Rodens*, quàm Ardens: quod accuratè observandum ad Dolorem utrumque specialibus præsertim Medicamentis potenter corrigendum; potest namque blandioribus & imprimis *Oleosis* utraque Acrimonia commodè ac fœliciter demulceri, sicque Dolor leniri. *In Eodẽ Ægro.*

CLXVI. Hinc est, quòd *Cataplasmata* ex Farinaceis & Lacte Bubulo parata conduceant omnibus penè Arthriticis quovis Dolore laborantibus, Ex. gr. *Omnibus Arthriticis utile Cataplasma.*

℞. *Farin. rad. althææ.*
sem. lini,
hordei, an. ℥j.
Coq. cum Lacte Bubulo ad Pultis consistentiam. F. Cataplasma; quod mediocriter calens applicetur.

CLXVII. Ubi *Ardor* Summus concurrit, & *Bile* corpus scatet *Acri*, loco Lactis dulcis substitui potest *Lac Ebutyratum*. *In Ardore.*

CLXVIII. In *Constitutione Pituitosâ* addentur commodè Farina Fabarum, Flores Chamæmeli, Sambuci, & alia leniter *Incidentia*. *In Constitutione Pituitosâ.*

CLXIX. Laudatur meritò à multis Cataplasma ex Tritici panis optimi, hoc est, ex farinæ flore solo parati micâ, Croco & Lacte Bubulo decoctum, dolores quosvis admodùm demulcens. *Cataplasma.*

CLXX. Cui *Epithemata* placent magis, ei sequens commendo in *Ardore* summo tepidè applicandum, & ubi exsiccatur renovandum. *Epithema in Ardore.*

℞. *Aq. sambuci,*
fumariæ, an. ℥iiij.
Aceti Calendulæ, ℥ij.
Opii Thebaïc. ʒß.
M.

CLXXI. Quoties *Dolor magis Rodens*, quàm *Aliud in Dolore rodente.*

quàm *Ardens* urget, toties laudo *Epithema* sequens similiter usurpandum.

℞. *Aq. petroselini.* ℥v.
Aq. theriac. simp. ℥j.
Opii Thebaïc. ℈j.
M. F. Epithema.

In Mot. Impotentiâ.

CLXXII. Quoties in Corpore valdè Pituitoso minùs Dolor, magis *Motûs Impotentia* Ægrum molestat, toties commodè usurpabuntur magis Aromatica, tum in Cataplasmatibus, tum in Epithematibus, tum in Emplastris, Unguentis, aut Linimentis; missis tunc ferè Opiatis, utpote tunc minùs requisitis, vel utilibus. Ex. gr.

Cataplasma.

℞. *Rad. Iridis florent. pulverat.* ℥j.
Fol. menth,
Summ. absinth.
Flor. chamem. an. M. ij.
Sem. Cumini pulv. ℥ iß.
Farina fabar. ℥ ij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Cataplasmatis consistentiam, addendo sub finem
Aquæ Theriac. Simpl. ℥ij.
M. f. Cataplasma, quod calidè applicetur.

Quæná Vnguenta & Olea sint applicanda.

CLXXIII. Quorum Cutis ferre potest pinguia, illis Unguenta & Olea possunt applicari, qualia sunt in *Ardore* urgente Populeon, Album Caphuratum, Rosatum, Refrigerans Galeni & similia; In *Dolore* autem *Rodente* Aregon & Martiatum. Iuvat verò aliquando ista diversa commiscere, atque magis temperata reddere.

Balsami Sulphuris Succinati Vires in Dolore Rodente.

CLXXIV. Non ita pridem in *Dolore Podagrico valdè Rodente* cum admiratione summâ expertus sum vim stupendam *Balsami Sulphuris Succinati*, ad paucas guttas dolenti parti illiti, unde confestim Effervescentia in parte affectâ excitata est calens, imò urens, at mox iterum cessans unà cum Dolore atrocissimo in momento quasi sublato. An verò idem sit futurus in omnibus successus meritò dubito, quandoquidem omnes oleosa, & imprimis per distillationem parata ferre non possunt, ac Bilis Acrior in multis reperitur; existimo tamen eos, in quibus Acidum exuperat, & Pituita redundat, illum Balsamum faciliùs toleraturos & commodum inde habituros: Cavendum interim ne diutiùs ejusdem usus continuetur, sed sublato dolore aliud medicamentum blandiùs porrò usurpetur ad partes membraneas iterum leniendas & paulatim restaurandas.

Salia Volatilia.

CLXXV. Possent in eundem finem parari Vnguenta, vel Linimenta ex *Salibus Volatilibus* Axungiâ Porcinâ, Butyro, aliâve Pinguedine exceptis.

Caphura.

CLXXVI. Nec immeritò laudatur à multis *Caphura* tum Emplastris, tum Vnguentis, tum Linimentis, tum Epithematibus Spirituosis admista, postquam cuivis Acri temperando mirè conducit.

Saliva.

CLXXVII. Nec desunt, qui ad partem affectam contra novos insultus muniendam commendant *Salivam* propriam ipsi manè infricatam: quod acceptum ferendum Salivæ, Humori Corporis nostri maximè temperato, & ideò utrique Acri temperando, Partibusque contra utrumque roborandis aptissimo.

CLXXVIII. Atque ex his paucis observationibus non ita difficile erit cætera Curandæ Arthritidi necessaria ex Scriptis Practicorum seligere atque in usum revocare.

15. Curatio Delirii.

CLXXIX. 15. *Insanus Febres Curabunt* quæcunque Bilis Acrimoniam tum potenter, tum blandè corrigunt, temperantque, qualia sunt imprimis *Oleosa, Emulsiones, & Opiata* internè usurpata; eademque Capiti externè quovis modo applicata: quorum Formulæ hinc inde continentur in hoc Opusculo.

16. Vomitionis.

CLXXX. 16. *Vomitorias Febres* optimè *Curabunt* omnia *Bilem figentia* & ad potenter Effervescendum ineptam reddentia, uti sunt quævis *Austera* ipsam inspissantia & coagulantia; ut & *Opiata* ipsam obtundentia.

17. Cacatoriarum

CLXXXI. 17. *Cacatorias Febres Curabunt* eadem simul juncta & partitis vicibus quantitate parvâ sæpiùs usurpata. Ex. gr.

Conditum.

℞. *Conf. Rof. rub.* ℥ij.
Diascord. Frac. ʒij.
Conf. hyacinth. ʒj.
Terra sigill. ℈j.
Sang. draconis, ℈ ß.
M. f. Conditum, ad Nucis Avellanæ quantitatem aliquoties in die devorandum.

Observatio.

CLXXXII. Sunt autem hîc præferenda Medicamenta formâ ficciore parata & usurpata; quoniam Humida diluunt nimiùm Bilem, Succumque Pancreaticum, ac eorundem excitant, promoventque potiùs, quàm sistunt Effervescentiam. Unde tam in Vomitu, quàm Alvi fluxu compescendo juvat Potus parciùs assumptus, & imprimis Chalybeatus, vel Auro candente Auratus factus: sive is fuerit Cerevisia, sive Vinum, & maximè rubellum; sive Lac bubulum, &c.

18. Sudatoriarum

CLXXXIII. 18. *Curatu* difficiliores sunt *Febres Sudatoriæ*, haud facile nisi *Austeris* cessuræ. Usurpanda sunt autem illa in pauco liquore soluta, & quidem tum sæpiùs in die, tum quantitate parvâ, quò *Succi Pancreatici volatilitatem* paulatim atque continuò emendent ac corrigant. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi,
Aceti stillat. an. ℥ß.
Syr. portulacæ, ℥j.
Coral. rub. pulv. ʒj.
M.

Ejus Vsus.

Hæc Mistura cochleatim exhiberi potest; quam si quis volet potentiorem, addet ipsi *Acaciæ*, aut *Succi Hypocistidis* Scrupulum dimidium, vel etiam integrum.

19. Vreticarum.

CLXXXIV. 19. *Vreticis Febribus* conducent modò memorata Medicamenta, postquam utrarumque Causæ gradibus duntaxat differunt.

20. Sputatoriarum.

CLXXXV. 20. *Sputatorias Febres* vix puto aliter *Curari* posse, quàm Succum Pancreaticum vel ad Alvum, vel ad Vesicam, vel ad Corporis Superficiem Hydragogis, Diureticis, Sudoriferisve in tempore, hoc est, ante Paroxysmi adventum, aut eodem inchoante assumptis deducendo, ac educendo.

Odontalgiæ Curatio.

CLXXXVI. Quamvis *Febrium Odontalgicarum* enarrationem in superioribus non addiderim, lubet tamen aliquid de earundem Curâ hîc adnectere. Consistet autem ipsa, præter generalia Intermittenti Febri debita remedia, in *Humoris Acidioris* Odontalgiam excitantis per Misturas sæpiùs ante Paroxysmi accessum, imò durante

durante Paroxysmo cochlearim assumptas *temperatione*, atque blandâ temperati tempore intermissionis *eductione*.

CLXXXVII. In hunc finem conveniet Mistura sequens.

Mistura. ℞. *Aq. Betonicæ,*
Fœniculi, an.℥ij.
*Theriac. simpl.*ʒiß.
Laud. opiat. Gr. iij.
Ol. garyophyll. Gutt. iv.
*Syr. stœchad.*ʒj.
M.

Theriacæ Vires. CLXXXVIII. Sæpiùs fœliciter ad Dolorem cum Lancinationibus repetentem minuendum applicui Regioni dolenti (nam rarò unus Dens solus dolet) *Theriacam* recentem Corio Emplastri formâ illitam.

Humor educēdus Hydragogis. CLXXXIX. Humorem ex parte saltem modò laudatâ, similive Misturâ temperatum educunt *Hydragoga* formâ Ægro maximè acceptâ, & quidem minore dosi, sed vicibus iteratis exhibita. Sic enim fœliciùs tales tolluntur Dolores, quàm si potentissimâ dosi majore sumantur semel purgantia.

CXC. Atque ex hactenus prolatis arbitror unicuique patere, quî secundùm Symptomata molestiora succurrendum & occurrendum sit Febribus Intermittentibus ipsorum ratione tantam diversitatem patientibus. Restat, ut quædam de *Quotidianarum, Tertianarum, Quartanarum,* &c. *Curâ* moneamus, postquam Ipsas non tam Humoribus diversis Pituitæ, Bili, Succove Melancholico, quàm Pituitæ Obstruenti, Succoque Pancreatico diversimodè se habentibus adscripsimus. *Febrium Quotidianarū Tertianarum, Quartanarum, &c. Curatio.*

Attendendum ad Symptomata comitantia. CXCI. In harum proinde Curatione non tam erit attendendum ad Recursûs uniuscujusque Intervallum, quàm Symptomatum comitantium, & Frigoris præsertim, Calorisque diversitatem: nam secundùm hæc si, prout in superioribus docuimus, instituatur Cura, erit procul dubio illa fœlix; quemadmodum contrà eandem observavimus sæpenumerò infœlicem aut nullam, si ex singularium Humorum tunc peccare creditorum præjudicio Cura tentaretur Humoribus verè tunc peccantibus minimè convenìens.

Quod in Tertianis ex. gr. ostenditur. CXCII. Quamvis enim, ut exemplo rem illustrem, *Tertianæ* utplurimùm contingant *Æstate*, & quidem urgente Solis æstu, in *Ætate Iuvenili ac Virili*, & maximè *Biliosis*; unde tunc meritò in earundem Curatione habetur simul *Bilis* tum per se, tum ratione Paroxysmi Febrilis multùm peccantis ratio exacta: non desunt tamen *Tertianæ*, quæ, *Hyeme*, urgente gelu, *Senes, Puerosve* corripiant, in quibus scatet *Pituita*; in quo casu, si quis ad *Bilis* temperationem aut eductionem imprimis attenderet, toto cælo erraret. Nam sicut in plerisque Tertianis *Æstus magnus*, Bilis tunc simul peccantis effectus, observatur, ita in nonnullis *nullus* vel *paucus* notatur *Æstus* Ægris molestus; pro hujus itaque nunc *præsentis*, nunc *absentis* varietate curam quoque variabit Medicus prudens, ac omni præjudicio liber.

CXCIII. Quod de Tertianis jam dixi, verum etiam comperiet in *Quotidianis, Quartanis*, &c. Medicus quivis ad Ægrorum querelas, & Practicorum accuratiorum Observationes, quàm Theoreticorum Auctorum figmenta magis attentus, considerabitque in ipsis magnam tum Frigoris, tum Caloris, tum cæterorum pluribus ordine in superioribus notatorum Symptomatum diversitatem; secundùm quam sicut hactenus Deo benedicente longè fœliciùs, quàm multi alii præjudiciis suis vel alienis occœcati Medici fecerunt, meos curavi Ægros, ita ut eandem Methodum servent ac sequantur seriò meos hortor Discipulos, imò Lectores quosvis Veritati & suorum Ægrorum Bono unicè addictos.

CXCIV. Attendendum, inquam, semper in Febrium Intermittentium quarumvis Curatione Dogmaticâ & Rationali ad *Humores quosvis quovis modo in Corpore simul peccantes*; cùm ipsi *Causa* sint, cur *Pituita Obstruens* magis vel minùs existat glutinosa, cur *Succus Pancreaticus* sit magis, vel minùs acer, ac proinde *Paroxysmus* in omnibus suis *varietʒ* circumstantiis, & *Symptomatibus*. *Attendendum ad Humores peccantes.*

CXCV. Quoties namque *Bilis* habet in corpore dominium, toties *Pituita* erit minùs viscosa, *Succusque Pancreaticus* minùs acer: ideóque faciliùs, citiúsque Curabitur hactenus Febris, dummodò curetur ritè. *Bilem.*

CXCVI. Quoties autem *Pituita* in corpore Humoribus dominabitur cæteris, toties obtusiores erunt & *Succus Pancreaticus* & *Bilis*; adeóque *Pituita* ipsa *obstruens* magis glutinosa; unde segniùs, licèt satis facilè, curabitur illa Febris, leviora ferè habens omnia Symptomata. *Pituitam*

CXCVII. Quoties tandem *Acidum* redundans in Corpore Humoribus cæteris præcellit; toties *Bilis* erit magis fracta & iners, *Pituita* verò nunc glutinosior, & imprimis quando ad *Austeritatem* vergit Acidum; nunc fluidior & serosior, præsertim quando *Acrius* existit Acidum, & Bilis parti Salinæ penitiùs junctum, atque unà cum Pituitâ fluidiore *Serum* efformans *Salsum*; sed *Muriaticum*: Unde tum segniùs, tum difficiliùs curabitur tunc Febris. *Acidum.*

CXCVIII. Quâ ratione autem procedendum sit in harum tot modis inter se differentium Febrium Curâ Dogmaticâ, non minùs Experientiâ multiplici confirmatâ, quàm solidâ Ratione nitente, ex supradictis colliget facilè quivis tam Ingenio, quàm Judicio præstans. Iubemus enim à Dogmaticâ Medicinâ recedere omnes laudatis Animæ dotibus destitutos.

CXCIX. Quemadmodum Febres Intermittentes *Simplices*, ita curari debent *Multiplices*; nisi quòd hîc propter Intervallum Intermissionis, aut Remissionis brevius majore opus sit Medico circumspectione, exactâque occasionum idonearum observatione, postquam tum breviores, tum rariores solent illæ occurrere; quibus neglectis negligitur ferè simul, aut pervertitur ipsa Cura. *Quomodo Febres multiplices curentur.*

CC. Dixi non tantùm Intermissionis, sed etiam *Remissionis Intervallum brevius esse* in Febribus Intermittentibus Multiplicibus, quàm Simplicibus; quoniam ob Paroxysmorum novorum duplicationem ac multiplicationem nulla sæpè observatur Febris plena Intermissio, sed Remissio duntaxat; quo tempore agenda sunt illa præsertim, quæ cum aliquâ Corporis utriusque conturbatione peragi debent aut solent; quo spectant imprimis *Evacuationes per Alvum, & Vomitum*: quæ *Remissionis Intervallū observandum.* *In Evacuationibus.*

nisi tempore convenientè instituantur, nocent sæpe multùm, prosunt nihil; ut cum suo damno insigni experiuntur indies multi Ægri. Est igitur verè ille Medicus.

Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Caput XXXI.

De Febribus Synochis, vel Continuis in specie dictis.

Febris Synocha & Continua.

I. Superiùs, Cap. 27. §. 12. docuimus *Febres* occurrere *continuò* quidem *permanentes, at quotidie, aut tertio, quarto, aliove die novas Exacerbationes habentes*; quas vulgò ac benè *Quotidianas-Continuas, Tertianas-Continuas, Quartanas-Continuas*, &c. vocant, postquam reverà ex *Continuis & Intermittentibus concurrentibus componuntur*; licèt aliter judicent, ac doceant multi Medici, Auctorum suorum placitis, quàm Ægrorum observationi magis attenti: unde ipsas subinde haud composito, sed simplici nomine *Synechas* & *Continuas* indigitant.

In eâ nullum Frigus.

II. Utplurimùm autem in quâvis Exacerbatione novâ *nullum* observatur *Frigus*, quia Synocharum Calor perdurans illud infringere, atque Succi Pancreatici Aciditatem minorem superare solet Bilis Acrimonia & Oleositas excedens.

Aliquando Horror vel Rigor exiguus.

III. Aliquando tamen vel *Horror*, vel *Rigor exiguus* in quâvis sentitur Exacerbatione; quoties nempe Succi Pancreatici Aciditatem majorem undecunque ortam supprimere nescit Acrimonia Bilis remissior, quin quodammodo saltem per friguſculum, partiumve membranearum rosionem, hancque subsequentem Panniculi carnosi concussionem levem illa se manifestet.

Quanam Febres Continuis copulentur.

IV. *Plerumque* quidem sic Continuis copulatæ Febres Intermittentes sunt *Tertianæ*; *rarius Quotidianæ*; *rarissimè Quartanæ.*

Causos sive Febris Ardens.

V. Notabilis & gravissima Febrium harumce Tertianarum species *Causos* vocatur, sive *Febris Ardens*, in quâ summus angit, ægrosque torquet *Æstus* ad finem usque perseverans, per intervalla licet tantillum remittens, hinc & graviùs iterum affligens. *Quin* præter illum *Æstum molestissimum* solet tunc Ægros vehementer urgere *Sitis*; uti contrà prosterni *Fames*. Hic accedit sæpenumerò *Linguæ Ariditas & Nigredo* cum *Labiorum Fissuris* atque *Exulceratione fœdâ*, supervenientibus tandem *Crustis horrendis*. Nec infrequens in hisce Febribus *Capitis Dolor gravis* unà cum *Delirio* satis *vehementi*. In quibusdam primarium Symptoma est *Cardialgia difficilis, cum* vel *sine Vomitu* Ægris valdè molesto. *Singultus* quoque multis gravis quosdam torquet. *Alvi Fluxus* aliis evenit, aut *Hæmorrhagia* diversa. Quin non rarò *Sudores* copiosi unà cum exacerbatione quâvis profunduntur, vel *Urinæ* uberiùs effunduntur, unde corpora Ægrorum brevi colliquescunt, Febrisque ista in specie vocatur *Colliquans.*

Ejus Symptomata.

Quotidianarum continuarum Symptomata.

VI. In *Quotidianis* verò *Continuis Contundens Dolor* Ægrorum *Lumbos*, & *Dorsum Artusque* satis frequenter quassat. Quin nonnunquam cum Febris exacerbatione novâ in *Animi Deliquium*, vel *Syncopen* quoque incidunt ipsi, unde tunc *Syncopalis* vocatur hæc Febris.

Compositarum Febrium denominatio à Symptomatibus.

VII. Quemadmodum igitur tam *Synochæ*, quàm *Intermittentes*, ita ex utrisque *Compositæ Febres* à comitibus Symptomatibus gravibus denominationem singularem acceperunt tum apud Plebejos, tum apud Medicos praxin exercentes, atque in Curâ ipsis meritò attentos.

Earum causa primaria quatenus ardore sunt molestæ.

VIII. *Primaria* quidem harumce *Febrium Synecharum*, *quâ cum calore insigni & continuo sunt Ægris molestæ*, *Causa* existit *Bilis* & *Acrimoniâ* & *Inflammabilitate* nimiâ peccans; unde non tantùm in dextro Cordis Ventriculo perpetuò vitiosam excitat Effervescentiam, sed in tenui quoque Intestino, ac præsertim accedente per Intervalla *Succo Pancreatico* propter suî stagnationem acriore facto atque paroxismum obscurum producente.

Quatenus Frigore vel horrore sunt molestæ.

IX. Earundem Febrium perpetuo ferè *Friguſculo* vel *Horrore* molestarum *Causa* primaria censetur mihi *Lympha* & imprimis *Succus Pancreaticus omnis Acrimoniâ Acidâ* peccans, & tum continuò, tum præsertim ad novi paroxysmi productionem *Halitus Acidiusculos* ex Intestino tenui quaquaversùm propellens, atque Frigoris Sensum vagum excitans.

Earum Symptomata reliqua.

X. *Symptomatum* cæterorum has Febres subinde comitantium Causa & Ratio ex iis, quæ Capitibus præcedentibus dicta sunt, facilè capi potest, ut non videatur necessum illi rei ampliùs immorari.

Ulterior Curatio.

XI. Sic & Ipsarum Curandi ratio ex prædictis non ita difficulter poterit peti, sequendo in plerisque Synocharum Curationem, atque convenienti tempore usurpando insuper illa, quæ Obstructionem in uno, pluribusve Pancreatis Ductibus existentem blandè solvant, Ipsumque Succum hactenus Acriorem corrigant.

Per Venæ sectionem. Sudorem. Purgationem.

XII. *Venæ-sectio* quidem conducit tunc imprimis, quando *Ardor adest summus*; *Sudoris* autem excitatio, & quidem per Aromatica blandiora & Salia Volatilia, quando Acidi quovis modo molesti occurrunt signa; *Purgatio* denique per *Alvum* vel *Vomitum*, quando *Bilis* turget, urgetve copiosa.

Caput XXXII.

De Febre Hecticâ.

Febris Hectica quænam.

I. Multùm celebratur apud Medicos *Febris Hectica* dicta, in quâ, præter *Pulsum Frequentiorem*, simulque *Parvum*, *Debilem*, ac quodammodo *Durum*, *Calor Ægris parum molestus* deprehenditur; qui tamen *una*, *duabusve post assumptum Alimentum horis tantillùm exacerbatur* & augetur, iterumque paulò post ad pristinam æqualitatem redit, atque *circa arterias*, quàm cæteras corporis partes, *major sentitur* Huic accedit *continua, lentaque Corporis Emaciatio*, quâ ad extremum deductâ Febris hæc vocatur *Marasmodes.*

Eam à Salivæ vitio pendere.

II. Cum semper *paulò post Alimentorum quorumvis assumptionem*, adeóque partis eorundem fluidioris ad Intestina deductionem plus minùs *exacerbetur hæc Febris*, non sine causâ *semper Salivæ vitium notabile ad Ipsius productionem concurrere, aut ab ipso ipsam pendere* quis credat.

III.

Ex quibus aliis causis. III. Ex *Rebus Non-naturalibus* dictis observantur Febres Hecticæ nonnunquam immediatè à *nimio Corporis exercitio*, *laboreve continuato*; quandoque ab *Ira vehementissima*, & imprimis à *Tristitia & Animi Mœrore immoderato*; quandoque à *Vigiliis multùm protractis*; subinde ab *Inedia diuturniore*, ut & *Alimentis parvi*, *pravive Succi*, & similibus ortum trahere.

Eam alios Affectus consequi. IV. Sed observantur quoque Hecticæ Febres alios Affectus consequi, ac præsertim *Febres Diarias* errato in Diætâ grandi debitas, ut & *Continuas*, *Intermittentesque* morosiores aut vehementiores; ac frequentissimè *Viscerum plerorumque*, maximè *Pulmonum Inflammationes*, hasque subsequentia *Apostemata*, & *Ulcera*.

Quinam Humores in Hectica peccent. V. Cùm autem in Hecticâ Febre *Calor* sit *exiguus*, ideóque rarò Ægris molestus, *Pulsusque Parvus*, *Debilisque*, judico peccare tunc imprimis *Glandularum Conglomeratarum Liquorem*, non *Salivam* duntaxat, sed ipsum quoque *Succum Pancreaticum*; & quidem *Visciditate aucta*, non item *Acrimonia Acida* vel *Austeritate molesta*, quamvis aliquando *hanc* simul offenderim *gravem*: Unde *Bilem* simul concurrere *inertiorem* quis mirabitur, aut negabit; sed *Lympham* quoque tunc *obtusiorem* futuram nemo non videt.

Causa Contabescentiæ. VI. *Contabescentiæ* proinde in *Hecticâ Febre* molestæ *Causam* existimo *Viscositatem nimiam Humorum omnium*, ipsiusque adeo *Sanguinis*, propter quam Partium Nutritio indies minuitur: *Exacerbationis* autem unâ vel duabus post Alimentorum assumptionem horis contingentis *Salivam* iridem *nimis Glutinosam*: propter quam fluidior Alimentorum pars citiùs ad Intestina descendens, ac Bili occurrens in Halitus similes ex parte saltem diducta & ad Cor deducta, ibidemque ampliùs rarefacta *Pulsum solito adhuc Frequentiorem*, mox quaquaversùm propulsa in *Facie* quidem *Ruborem levem*, ac in *Cute* reliquâ *Calorem blandum*, quin alibi alia *Symptomata* pro reliquorum Humorum & Partium constitutione diversâ excitat.

Exacerbationis. Pulsus Frequentioris. Ruboris. Caloris.

Appetitûs prostrati. VII. Propter notatam *Humorum* omnium *Tenacitatem Viscosam* minuitur, & tandem prosternitur *Alimentorum* omnium *Appetitus*, accedente ipsorum quoque *Fastidio*; quin eorundem impeditur & labefactatur *Fermentatio*, *Partium Utilium ab Inutilibus Secretio*, *Sanguificatio*, *Spirituum Animalium Generatio*, &c. Unde augetur in dies Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Glutinositas & Inertia, redditurque sic paulatim Malum gravius, & tandem incurabile.

Fastidii. Fermentationis Alimentorũ Sanguificationis. Generationis Spirituum Animalium.

Quando à nimio corporis motu est Hectica, quænam sit Humorum constitutio. VIII. Quoties à *Nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* diuturniore producitur Hectica Febris, toties arbitror non tantùm *Spiritus Animales*, sed partem quoque Sanguinis *Aqueam* nimiùm exhauriri, atque idcircò penitiùs unito *utroque Acri Acriore facto* Humores omnes Viscosiores fieri, quin Functiones Naturales omnes, sicut modò dictum labefactari.

Ut & quoties est ab Irâ. IX. Quoties ab *Irâ vehementissimâ* ortum habet Febris Hectica, toties à *Bile* tunc *Acrimoniam excedentem* nactâ in consensum trahi *Acidum*, idemque itidem acrius factum notatam Unionem utriusque Acris penitiorem promovere autumo.

Nec non quoties est à Mœrore. X. Quoties à *Tristitiâ & Animi Mœrore immoderato* excitatur Febris Hectica, toties à *Succo Pancreatico Austeriore* facto Humores omnes Glutinosiores fieri existimo.

Et quoties est à Vigiliis nimiis. XI. Quoties à *Vigiliis protractis* Febris Hectica efficitur, toties ob *Animales spiritus* nimiùm consumptos *Acrimoniâ in utroque Acri auctâ* eorundem *Unionem arctiorem* fieri, atque Humores omnes Inferiores ac tenaciores produci censeo.

Quoties est ab Inediâ. XII. Quoties *Inediam diuturniorem* Hectica consequitur Febris, toties Alimentorum utrumque *Acre* demulcentium defectu *Acrimoniam utriusque intendi*, atque porrò *Unione intimiore* factâ Humores viscosiores gigni judico.

Quoties est ab Alimentis parùm Nutrientibus. XIII. Quoties ab *Alimentis parùm Succi Nutritii blandi* continentibus eadem contingit Hectica Febris, toties idem, quod modò dictum, sed segniùs, evenit.

Quoties est ab Alimentis pravis. XIV. Quoties meliorum defectu, aut propter Picam neglectu ab *Alimentis pravi*, hoc est, *Glutinosi*, vel aliàs *Pinguis*, *Acrisve Succi* diutiùs usurpatis Febris oritur Hectica, toties aut per se, aut per accidens, sicut jam pluribus explicatum, Humores citiùs, tardiùsve fient nimis glutinosi.

Quoties Diariæ succedit. XV. Quoties *Diariis Febribus* succedit Hectica, toties secundùm varia Diætæ vitia ipsas producentia, prout modò deductum, hujus Origo petenda.

Quoties Synocham Febrim sequitur. XVI. Quoties *Synochas Febres* sequitur Hectica, toties, ubi à *Bile vitiosa* istæ duxerunt ortum; partim *Acrimoniæ* ipsius secundùm §.9. partim *Medicamentis* eandem *alterantibus*, sed diutiùs & copiosiùs usurpatis, adeóque *Humores cæteros simul corrumpentibus* & *inspissantibus* ipsa est adscribenda.

Quoties Febrim Intermittentem. XVII. Quoties *Intermittentes Febres* abeunt in Hecticam, toties *Humores* tunc *maximè peccantes* plures, paucioresve secundùm ea, quæ dicta sunt, eandem gignunt.

Quoties est ab Apostemate. XVIII. Quoties denique *Viscerum* primariorum, ac præsertim *Pulmonum Inflammatio in Apostema deducta* Hecticam Febrem parit, toties à *Pure* tota *Sanguinis massa* inficitur & *Glutinositatem singularem* nanciscitur, quæ *Humoribus cæteris* communicata eosdem simili labe inquinat & ad Functiones Naturales ritè obeundas ineptos reddit.

Hecticæ Curatio. XIX. Quamvis in *Corporis Contabescentia* conveniant omnes *Hecticæ Febris* species non parùm differet tamen Singularum secundùm *Causarum tam diversè ipsam producentium diversitatem Curatio*.

Quomodo & quibus fiat. XX. In Genere tamen propter *Humorum omnium Tenacitatem atque Glutinositatem noxiam* usurpanda erunt *Medicamenta*, quæ blandè ipsam *emendent ac corrigant*, omnia nempe *Aromatica benigniora*, & *Salia Volatilia Oleosa*; quippe quæ Viscosum omne incidunt, alterant, & in statum naturalem deducunt.

Et qualibus. XXI. Seligenda sunt autem talia, quæ Uniuscujusque Ægri *Constitutioni tum naturali*, *tum præsenti* maximè conducant & conferant; quod ex Iuvantibus & Nocentibus facilè comperiet ac dignoscet Medicus.

In Diæta cura habenda. 1. Aëris. XXII. In *Diæta* ritè regendâ & dirigendâ curandum sedulò, ut 1. *Aër* sit maximè temperatus

peccatus vel naturâ, vel arte.

2. Alimentorum. XXIII. 2. *Alimenta* sint facilis *fermentationis*, *Lac* puta vel *Muliebre*, vel *Asininum*, vel *Caprinum*, vel etiam, sicut hodie Mos invaluit, *Bubulum*, idque adhuc calens assumptum; *Iuscula varia*; *Ovorum Vitelli*; *Caro Iuniorum Animalium*; *Panis Triticeus* ritè fermentatus & coctus; *Cerevisia* mediocris ac fermentata; *Vinum* maturum & oligophorum, paucâque aquâ dilutum, &c.

3. Animi Motus. XXIV. 3. *Animi Motus* sunto Moderati, cavendo imprimis ab iis, à quibus ortum habuit Febris Hectica.

4. Corporis Motus. XXV. 4. *Corporis Motus* esto blandus, & maximè, quando ab ejusdem excessu excitata est Febris Hectica.

5. Somni & Vigiliarum. XXVI. 5. *Somnus & Vigiliæ* mediocritatem servent, cùm hîc omnis excessus sit valdè noxius.

6. Excretionis. XXVII. 6. *Excretiones solitæ*: ac imprimis *naturales*, atque *Individuo servientes*, nec Ægrum debilitantes, si segniùs procedant, promoveantur; cæteræ omnes vitentur, quales sunt Sanguinis, Seminis, Lactis Effusiones omnes.

Pro ratione Synocharū, aut Intermittētium Febrium Curatio Varianda. XXVIII. Quoties *Synochis* aut *Intermittentibus Febribus* accedit, aut succedit Hectica, toties Illarum ratione Cura erit varianda, & quidem pro Humorum diversorum diversimodè peccantium vitio diverso: quæ omnia ex Capitibus præcedentibus petenda.

Hectica ab Inflammatione Abscessu, Ulcere, &c. incurabilis. XXIX. *Inflammationes*, *Abscessus*, *Ulcera* & *Fistulas* consequentem Hecticam nemo curabit unquam, qui præter jam memorata remedia non usurpaverit quoque *Medicamenta* potenter *Ulcera*, *Fistulasque mundantia*, hinc & *consolidantia*. Inter quæ haud postremum locum occupant *Sulphuris Balsamus Anisatus*, vel aliàs quivis Aromaticus; ut & omnia ex *Antimonio* parata *Medicamenta fixiora*, nec proinde Vomitum, Sedesve promoventia. Inter vulgaria cluent omnia, quæ *Plantarum Vulnerariarum* nomine innotuerunt, atque in Decoctis tam Ulcerum, quàm Fistularum Curationi dicatis usurpari solent.

XXX. Atque sic observatis exactè omnibus, in quibus secundùm agendi modum conveniant aut differunt Febrium Hecticarum Causæ diversæ, longè faciliùs in earum Curatione ad optatum finem perveniet Medicus, dummodò tum obsequentes, tum patientes, quod rarò evenit, habeat Ægros, nec malum ad extremum fuerit deductum.

CAPUT XXXIII.

De Febribus Malignis.

Febris Maligna Quanā. I. QUemadmodum aliàs Morbus vel Affectus quivis, ita *Febris* nomen *Maligni* sortitur, quoties *subitò ac inexpectatò Vires Ægri prosternuntur, aut Symptomata occurrunt, quàm in Affectu simili observari solent, longè graviora.*

Vires ex Pulsu dignosci. II. *Vires* in Malignis Febribus prosterni solitæ sunt *Vitales dictæ*, ex *Pulsu* vel mox à principio nimis *Debili*, vel subitò multùm *Debilitato*, ut & *inopinata Morte* Ægros obruente dignoscendæ ac dijudicandæ.

Febris Malignæ Divisio, Epidemicæ vel Privatæ. III. Malignæ Febres aliàs *Epidemicæ* sunt, atque in plures eodem tempore sævientes, *Causamque communem*, *Aërem* puta, vel *Alimenta* vitiata habentes; aliàs *Privatæ*, hunc vel illum hominem duntaxat & quidem ob *Causam singularem*, ac *Veneni* nomine ferè tunc notam afficientes.

Contagiosæ vel nō Contagiosæ. IV. Rursus vel *Contagiosæ* sunt, quæ alios inficiunt, vel *minimè Contagiosæ*, adstantibus nullam noxam afferentes.

Acutiores vel Longiores. V. Iterum vel *Acutiores* sunt, paucis diebus ad finem tendentes, vel *Longiores*, ac pluribus diebus durantes.

Febris malignæ Symptomata & signa. VI. In Malignis Febribus observatur plerumque *Horror* levis præcedere, ipsumque *Calor* mox subsequi, rarò quidem magnus, sæpiùs mitior, adeò ut de ipso vix soleant conqueri Ægri. *Urina* ab urinis sanorum parùm vel nihil utplurimùm differunt. *Pulsus Frequens* quidem est, ast simul *Parvus ac Debilis*, & modis omnibus *Inæqualis*, quandoque *Intermittens*, aut *Deficiens*. Sæpiùs *Sopor* aut *Veternus*, rariùs *Vigilia* urgent. *Insomniis turbulentis* anguntur crebrò Ægri, *Corporisque Inquietudine*. *Cardialgia* frequenter adest molesta, & quandoque *Nausea*, quin subinde *Vomitus* quoque; ut & *Capitis Dolor*, & nonnunquam *Delirium* aut *Vertigo*. *Sitis* major sæpè, quàm Corporis, Fauciumque Ardor. *Membra* omnia videntur aliquando labore multo *defatigata*, & præ lassitudine quasi quassata. *Biliosi*, *fœtidique Alvi fluxus* quandoque accedunt. *Sanguinis è naribus*, *utrove stillicidium*, vel *fluxus copiosior* subinde concurrit: eductusque aut effluens sponte *Sanguis* plerumque *coagulari nescit*. *Maculæ*, atque *Vesiculæ* tum colore, tum magnitudine multifariæ nonnunquam erumpunt in corporis superficie; *Tumores* autem in *Glandulis*. Aliquando *Extrema* subitò *incalescunt*, mox iterùm *refrigerantur*. *Sudores* vel nulli, vel satis copiosi sponte prodeunt, à quibus nî leventur Ægri, præsertim quando arte promoventur, conclamatum est.

Causa. VII. Ex quibus *Symptomatibus* omnibus ritè consideratis, & cum iis, quæ tum *Malignitati resistere*, tum *eandem superare* notum est per Experientiam, simul collatis judico, *Malignarum Febrium Causam*, si non semper, utplurimùm saltem *Sal* esse tum *Volatile*, tum *Acre*, quod *Glandularum Liquorem Subacidum* concentratione noxiâ *enervet*, atque inertem, invalidumque præstet: unde *Sanguinis Consistentia naturalis Minuatur*, ac proinde ejusdem *Rarefactio eludatur*, quin non rarò *Animalium Spirituum Secretio impediatur*; hinc & reliqua *Symptomata* modò enumerata *producantur*; prout nimirum *Sal* illud *Volatile Acre* aut *cum Aëre* in Pulmones, hinc & Sanguinem quoque Inspiratione allicitur, aut cum *Alimentis vel Salivâ* in Ventriculum deglutitur, aut *per Corporis poros* sese insinuans vel *Glandularum Liquores primùm*, vel *unà cum Sanguine ipsos inficit*, *enervat & vitiat*. Hinc namque Symptomatum variorum modis variis in Malignis Febribus observatorum varietas pendet; ut & à cæteris Humoribus in corpore cujusvis repertis.

Pulsus Parvus & Languidus unde. VIII. Sanguis ergò minùs consistens rarefactionem sustinet minorem, unde non tantùm *Pulsus* sequitur *Parvus*, sed insuper *Languidus*; quin prætereà *opprimitur*, *extinguiturque* faciliùs *Ignis Vitalis* in Sanguine accensus & sustentatus,

tentatus, *obruitque* tam sæpè imparatos *Mors inexpectata*.

Causam Febrium Maligna rū forinsecus advenire. IX. Febrium Malignarum omnium *Causam* existimo *forinsecùs advenire*, nunquam per se in corpore ex corruptis sponte Humoribus produci: quia Solus Ignis vehementior Causa esse potest Acrimoniæ auctæ in Sale Volatili; qualis in nobis nullus excitatur sine Bile, ratione sui Salis Volatilis, sed Oleosi.

A Malignitate præservatio. X. Corpus humanum tam Continens, quàm Contentum contra Malignitatem talem omnem in Sale Volatili Acri consistentem munitur ac *Conservatur* frequenti & moderato *Acidorum*, ac præsertim *Austeriusculorum* usu.

Malignitatis causa quâ corrigatur. XI. Ipsum verò *Sal Volatile & Acre*, Malignitatis nempe notatæ Causa, *Corrigitur ac Emendatur iisdem*, ut & *Oleosis*, sed imprimis *Acido vel Austero Terreo permistis*: quo pertinent *Argillacea* atque *Sigillata Terræ* omnes, *Bolus Armena*, *Terra Lemnia*, &c. Ipsumque adeò *Sulphur Minerale aut Metallicum* omne, sed ritè præparatum, *Vitrioli, Antimonii*, &c. Huc spectant ex vulgò notis *Theriaca*, *Diascordium*, &c. Quin ad hujus *Salis* correctionem faciunt quoque *Salia Volatilia*, sed blanda & *Oleosa*, quippe quæ Acrimoniam istius noxiam leniunt ac demulcent.

Quibus è corpore propellatur. XII. Eundem *Salem Volatilem Acrem* plùs, minúsve temperatum, aut à se saltem simul temperandum *foràs è corpore propellunt* ac eliminant tutissimè ac commodissimè *Sudorifera*. Notum enim est per Experientiam multiplicem Malignarum Febrium Curationem hâc ratione ac viâ institui felicissimè.

XIII. Laudantur autem non tantùm simplicia *Sudorifera*, sed composita quoque, Theriaca, Mithridatium, Diascordium & infinitæ aliæ Confectiones Opiatæ ad priorum imitationem à variis excogitatæ, atque in usum revocatæ. Ubi hoc à me notandum, præferenda semper illa, quæ simul Salis Volatilis Acrimoniam temperare possunt, quæ idcircò aliis addi utile. Ex. gr.

Mixtura.
℞. *Theriac. Veteris*, ʒij.
Antimon. Diaphor. ʒj.
Syr. Card. bened. ℥ij.
Aq. prophylact. nostr. ℥j.
Aq. Cinnamom. ℥ß.
Scabiosæ, ℥ij.
M.

Ejus Usus. Hujus Misturæ partem quartam vel quintam sumat Æger, atque Corpus ad Sudorem disponat, quin post horæ dimidium ejusdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, sicque pergat, donec commodus sequatur Sudor. Intereà, si valdè Sitiat & Lingua sit arida, subinde jusculi aliquid superbibat, sed Acido aliquo, Succo Citri, Arantiorum, Omphacio, Aceto, &c. priùs ad gratiam temperati: quò non tantùm promovebitur Sudoris eruptio, sed insuper corrigetur Salis peccantis Acrimonia noxia. *Sitis & Linguæ Ariditas quomodò curanda.*

Quando Vomitorium adhibēdum & quodnam. Antimonii Sulfur Mirabile. XIV. Rariùs, nec nisi, quando *in Ventriculo, aut Intestinis* hæret pars noxii Salis, urgetque simul *Nausea*, *Vomitorio* excludi debet hoc *Venenum*: atque tunc cæteris omnibus præfero *Antimonialia Vomitoria*, sed blandiora & fixiora, quippe quæ *Sulphur* habent in se mirabile, à quo mirè temperatur quodvis acre.

XV. Hujus Sulphuris ratione Sudoriferis cæteris vel Mixturis Alterantibus addo plerunque *Antimonium Diaphoreticum*, *Bezoardicumve Minerale* tam simplex, quàm modis variis compositum, aliave ex Antimonio parata Sudorifera.

XVI. Postquam per Sudorifera sufficienter ac ritè usurpata sublatum est è Corpore Malignum illud Venenum in Sale Volatili & acri repertum, perseverandum aliquandiu in moderato Acidorum Subausterorum Potulentis administrorum usu, quò *Sanguini Consistentia* pristina sensim restituatur. Conducunt proinde hîc Omphacium, Mala Granata, Cytonea, Arantia, Berberi, &c. *Quibus & quomodò Sanguini sua consistentia restituatur.*

XVII. Plura de Salis volatilis & aeris naturâ, noxis, ac curâ proponemus, quando nostras de Peste Cogitationes, Observationesque peculiari Tractatione publici juris faciemus; hæc interim sedulis operum Naturæ Scrutatoribus plura inueniendi, eruendique ansam præbebunt.

Caput XXXIV.

De Languore Universali, ut & Leipothymiâ & Syncope.

I. Cum ex assumptis Alimentis Chylus, ex Chylo Sanguis, ex Sanguine tum reliqua Corporis Contenta omnia eliciantur, tum omnes Corporis universi partes Continentes nutriantur & augeantur, meritò *ad Sanguinem respicitur, ubi tam Vires, quàm earundem Rationes* examinantur, expenduntur, determinanturque. *In Viriū examine ad Sāguinē respiciendum.*

II. Cùm proinde in dextro Cordis Ventriculo inchoëtur, in sinistro verò absolvatur Sanguinis tum ex Chylo generatio & confectio prima, tum ejusdem plùs minùs effœti atque variis partibus hinc inde privati & ideò ad Cor refluentis reparatio ac renovatio, plurima ex intricatâ etiam nunc, quæ in Cordis Ventriculis Sanguini contingit, Mutatione malè affectâ eveniunt necessario homini mala: quæ Pulsu variè mutato cumprimis se unicuique ac Medicis præsertim manifestant. *Ex Sanguinis mutatione malè affectâ plurima oriri mala.*

III. Febres quidem hactenus ex Pulsu præter naturam frequentiore, utpote unico Febribus omnibus & communi, & proprio, adeóque Pathognomonico Signo deduximus; accedentibus Symptomatibus aliis species ipsarum singulas, earundemque gradus ab invicem distinguentibus: proximum jam est, ut alios *Affectus à Pulsu Parvo & Languido* deducamus & paucis explicemus.

IV. Hi autem Affectus, qui tum comitantium Symptomatum ratione varii, tum gradibus distincti observantur, in genere *Imbecillitatis*, aut *Debilitatis*, in specie *Animi Deliquii*, ἐκλύσεις, λειποθυμίας, λειποψυχίας, ἀποψυχίας, ἀσφυξίας, *Syncopes* & aliis nominibus designantur. *Affectus à pulsu parvo & languido quibus nominibus indigitentur.*

V. Non inquiremus hîc anxiè in horumce Vocabulorum singulorum originationes singulares, cùm, quidquid se, aliosque torqueant multi, usu tantùm valeant verba, sed in Affectuum ipsorum nominibus istis denotatorum, & in praxi Medicis Curationi eorundem attentis *In quæ nō inquirendum, sed in Affectuum naturam & causas.*

tis negotium facessentium naturam, essentiam & causas veras.

Languor connatus vel adventitius VI. Observatur ergò aliquando Universalis *Partium*, *Functionumque ac Virium* omnium, *Languor*, vel à *Nativitate* connatus, vel *post eam* sensim ac insensibiliter obortus, aut *post affectum alium* præcedentem accedens, remanensve. Hunc *Infirmitatem*, *Imbecillitatem*, *aut Debilitatem* nominant. Eidem comes adesse solet *Pulsus* tum *Parvus* & justo Minor, tum *Debilis* & justo Languidior, tum plerumque *Rarior*, tum quandoque semel aut sæpiùs per intervalla certa vel incerta *Intermittens*; tum aliquando secundùm arteriæ ductum magis magisque deficiens, *Miurus* dictus, tum subinde *Formicans* aut *Vermiculans*. *Ejus qui namque pulsus comes*

In eo concurrere Sensuum Hebetudinem, & Corporis Lassitudinem. VII. Concurrunt ferè simul in Affectu graviore *Sensuum* tam *Internorum*, quàm *Externorum Hebetudo*, atque *Motûs Corporis*, *Animalis* vocati, *Defectus*, *Lassitudinis* nomine notus.

Ejus varia genera. VIII. Observatur quoque aliquando non permanens quidem, aut continuò perseverans, sed ordinatè, inordinatéve, adeóque per intervalla nunc certa, nunc incerta repetens, atque nunc leviùs, nunc graviùs Ægros afficiens *Imbecillitas*, eademque iterum aliàs citiùs, aliàs segniùs recedens, ni Ægros simul è medio tollat & occidat.

Duæ species. IX. *Imbecillitatis ac Debilitatis* hujus si quis duas duntaxat species gradibus maximè differentes ac Medicinæ faciendæ haud ineptas constituere volet, *speciem leviorem Animi Deliquii ac Leipothymias*, *graviorem Syncopes*, *Leipopsychias vel Asphyxias* nomine indigitare poterit.

In Animi Deliquio quæ nam occurrant. X. In omni *Animi Deliquio Pulsus Minor* fit ac *Debilior*, adeò ut in leviore ipsius specie vix, & in graviore minimè possit percipi. *Sensus Externi*, *& Interni* plerumque simul *offuscantur*, aut etiam *operari desinunt*. *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus debilis* existit, aut *nullus*: ipsaque adeò *Respiratio* vel *obscura* deprehenditur, vel planè *deficit*.

Illud quænam præcedant & prænuntient. XI. *Animi Deliquium* præcedere ac prænuntiare solent utplurimùm *Cardialgia* vel *Titillatio in Orificio Ventriculi superiore*, *Cordisve compressio*, & *Oscitatio*; & aliquando *Ventris Distensio*, *Rugitus*, *vel Tormina*; *Caligines aut Tenebræ ob oculos versantes*, cum comitante, aut mox subsequente ipsas *Vertigine*, *Auriumque Tinnitu*; *Pandiculationes*, & subinde *Motus Convulsivi*. Notandum enim, cùm non tantùm *gradibus*, sed *Symptomatum* quoque *numero ac vehementiâ differant* Animi Deliquia, non semper modo eodem aut omnes hisce corripi.

Quænã sequãtur XII. Ubi *Animi Deliquium* iterum *solvitur*, & ad se redire incipiunt Ægri, tunc *Cor* rursus *agitari*, imò sæpiùs *palpitare* solet; quin *Pulsus* non tantùm sensim *Major*, & *Robustior*, sed simul *Frequenter* deprehenditur: atque *Sensibus Externis*, unà cum *Internis*, utut Languidis adhuc, sensim *restitutis*, *Cordis* quoque *anxietas & compressio*, cæteraque *Symptomata* minui, tandemque evanescere observantur; nisi quòd *Lassitudo*, & *universi corporis Defatigatio* segniùs recedat.

In Syncope quænam occurrant. XIII. Gravissima & singularis Animi Deliquii species est *Syncope*, in quâ præcedente aliquando *Aurium Tinnitu* subitò ac penè inopinatò *corruunt Ægri* Aurâ frigidâ quasi correpti; *Pulsus* mox *nullus* observatur, *nulla Respiratio*; quod Syncopi & Suffocationi Hypochondriacæ gravissimæ proprium; Interim *Sudor* & *Frigidus* & *Glutinosus* erumpit; *Partesque corporis omnes Frigent & Pallent*; quin sæpè *Urina & Alvi excrementa effluunt*; adeò ut mortuis, quàm vivis existant similiores.

XIV. Hi Affectus omnes cùm per *Pulsum* & *Minorem*, & *Languidiorem dignoscantur*, revocanda sunt in memoriam, quæ Cap. 26. de variis Pulsuum Differentiis, earundemque Causis attigi; quò faciliùs capi queat, quod hîc maximè observandum, *Languorem* nimirum *Universalem*, ut & *Animi Deliquium* ac *Syncopen Functionis Vitalis*, hoc est, Vitam proximè spectantis esse *Symptomata*. *Languorem, Animi deliquium & Syncopen esse Functionis Vitalis Symptomata.*

XV. Cùm igitur in notatis Affectibus omnibus pulsus observetur Naturali & Minor & Languidior, *Causam* ipsorum censeo tum semper *Glutinositatem Auctam in Sanguine*, cæterisque ex ipso secretis *Humoribus*; tum simul aliquando *Aciditatem Auctam in Succo Pancreatico*, *Lymphâ* & forsan ipsâ quoque *Salivâ*. *Eorum causa.*

XVI. Quoties autem aut ex *Glutinosiore Parentum Semine*, aut *Matris* saltem *Sanguine* similem Sanguinem, similesque Humores adeptus est in materno utero *Infans*, toties *Connatum* habebit *Universalem Languorem*, non rarò in praxi occurrentem. *Causa Lãguoris Universalis connati.*

XVII. Quoties verò, licèt sanus fuerit natus Infans, citiùs aut seriùs ex *Diæta* non semel in superioribus notatæ *vitiis paulatim* noxam similem in *Sanguine*, *Humoribusque* omnibus contraxerit homo, toties *Languor* ille *Universalis* vocabitur *Acquisitus*, itidem in praxi haud rarus. *Acquisiti.*

XVIII. Quoties denique per *Affectum* quemvis non lentè, ast properè ac *nuper ortum*, Medicique, Ægri, Adstantiumve culpâ *non ritè curatum accedit*, *remanetve Glutinositas in Sanguine*, *Humoribusque nimia*, toties *Languor* ille *Universalis* dicetur *Symptomaticus*, nimis frequens in praxi. *Symptomatici.*

XIX. Dixi *post Affectum Medici*, *Ægri*, *Adstantiumve culpâ non ritè curatum*; Nam & *Medicus* falli potest ac perperam *Ægrum curare*, maximè quando præjudiciis excæcatus & turgens non satis attendit ad Juvantia & Nocentia, quin mavult perire suum Ægrum, quàm mutare suam sententiam, ut ut erroneam & Ægri statu indies in deterius vergente confutatam. *Culpâ Medici.*

XX *Potest* hîc quoque *in culpâ versari Æger*, quando non tantùm negligit aut spernit prudentis Medici consilium salutare, sed imprimis cum sui detrimento abutitur rebus noxiis. *Ægri.*

XXI. Sed *possunt* etiam *peccare Adstantes*, quando sunt non tantùm indulgentiores Ægris morosis, sed insuper avocant ipsos à Medicorum peritorum præscriptis optimis, quorum loco audent nonnunquam ipsis exhibere noxia & vetita. *Adstantium.*

XXII. Addidi *accedere*, *aut remanere Glutinositatem in Sanguine atque Humoribus nimiam*. *Accedit* namque illa, quoties usurpantur nimiùm, vel diutiùs Medicamenta Humores fluidos ac tenues Incrassantia & Inspissantia. *Remanet* eadem, quoties in Affectibus à Glutinositate Humorum ortis non adhibentur satis potentia, vel *Glutinositas nimia in Sãguine quando accedit. Quando Remaneat.*

vel satis diu Medicamenta Incidentia & Attenuantia.

Quare Languori Universali jungatur Animi deliquiũ, aut syncope.

XXIII. Quoties *Humorum omnium Glutinositati copulatur Aciditas* ex insigni Diætæ vitio in *Glandularum* quarumvis, ac præsertim *Pancreatis Liquoribus aucta*, toties *Languori Universali* jungitur facilè aut *Animi Deliquium*, aut etiam *Syncope*, prout nimirum levius, graviusve fuerit utrumque vitium: quamvis non novum absque notabili *Humorum Lentore* produci *Animi Deliquium*, non item *Syncopen*; quam sine illo vix putem unquam observatam, quin potiùs Causâ externâ existente gravissimâ *Mortem*: plura siquidem ad Syncopen, quàm Mortem inferendam requiruntur.

Unde in Lãguore Universali.

XXIV. In Languore Universali quoniam propter Humorum omnium Sanguinem constituentium aut producentium Glutinositatem auctam exilior fit Sanguinis ejusdem Rarefactio, & idcircò *Pulsus Minor*, contingit quoque idem necessariò *Debilior*; nisi enim expandantur multùm Cordis Ventriculi, non poterunt iidem constringi valde, nec proinde potenter. Adde quòd Sanguis tenax & lentus ineptus est Spiritibus Animalibus copiosis ac subtilibus ex se promendis: quâ de causâ quoque Pulsus existet naturali Debilior.

Pulsus minor & debilior.

Unde rarior.

XXV. *Rarior* erit tunc etiam *Pulsus* propter *Humores* omnes *Blandiores* dicam, an *Hebetiores*, atque idcircò *imbecillius effervescentes*, minusq; aut *Acrimoniæ* propriæ, aut Effervescentiæ, atq; ideò *exurgentium Halituum* ratione ad sui Contractionem Cor irritantes; nî forsan *Externæ* cujusdam *Causæ* respectu ad tempus breve *Concitatior* fiat *Pulsus*.

Animi deliquij & syncopes causæ

XXVI. Atque ita penè se habet Languoris Universalis Generatio; *Animi* verò *Deliquii & Syncopes*, Affectuum certè cognitu, explicatuq; difficiliorum *Productio*, sicut vulgò per Vitales Spiritus traditur, quoniam mihi non satisfacit, conabor illam ex Causis eorundem manifestis, tanquam principiis notioribus, gradatim & paucis aliter deducere.

1. Certi Odores.

XXVII. Observatur ergo tum Animi Deliquium, tum & aliquando Syncope consequi 1. *Certos Odores* nunc per se gratos, nunc ingratos cum Aëre inspiratos, Moschi puta, Zibethæ, Rosarum, Cinnamomi, &c. Fumi candelæ extinctæ, &c.

2. Rerum & Personarũ cõspectus.

XXVIII. Sic 2. *Rerum, Personarumve ingratarum* & invisarum *Conspectus* Animi Deliquium in nonnullis parit.

3. Rerum ingratarum assumptio.

XXIX. Idem observatur 3. fieri à *Rerum* quovis modo *ingratarum Assumptione*.

4. Inedia protracta.

XXX. Sed & 4. *Inedia protracta* non infrequens Animi Deliquii Causa existit.

5. Animi Affectus.

XXXI. Quin & 5. Inter *Animi Affectus Effusum Gaudium* Animi Deliquium, vel Syncopen, & aliquando ipsam Mortem produxisse observatum est. A *Terrore vehementi* idem non semel accidisse notum. A *Mœrore* autem, ut & *Irâ* non tam videtur effici Animi Deliquium, quàm ad ipsum disponi homo; qui faciliùs in hoc incidet malum, si successivè ac subitò utroque hoc contrario agitetur Animi Affectu; hoc est, si valdè *Mœrenti* aut *Timenti Gaudium* circa idem objectum eveniat inopinatum & magnum; si valde *Irato Terror*, & *Metus*, ac proinde *Mœror* incutiatur maximus.

6. Magnã Sãguinis effusio.

XXXII. Animi quoque Deliquium, vel Syncope supervenire solet 6. *Magnæ Sanguinis Effusioni* per Nares, Uterum, Hæmorrhoides, Vasave alia vel arte, vel casu aut per infortunium aperta & sauciata, &c.

7. Nimia Seminis Effusio.

XXXIII. Idem accidit 7. *Nimiæ Seminis Effusioni*, tum sponte evenienti, tum præcipuè ob Venerem immodicam.

7 Nimia Humorũ evacuatio

XXXIV. Idem contingit non rarò 8. post *nimiam Humorum* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, &c *Evacuationem*, & imprimis, quando id cum magnis fit Doloribus, Corporisque Agitatione vehementi.

Vel Hydropicorũ aquæ vel Empyicorũ puris

XXXV. Idem accidit 9. ubi vel *Hydropicorum Aqua*, vel *Empyicorum Pus effunditur confertim*.

10. Ictus vel Morsus Animalium Venenatorum.

XXXVI. Idem observatur evenire 10. ab *Ictu* vel *Morsu* quorundam *Animalium Venenatorum*.

11. Febriũ Intermittentiũ Paroxysmi.

XXXVII. Hoc ipsum malum comitatur 11. Quarundam *Febrium Intermittentium Paroxysmos*, & quidem aut mox in *Principio*, aut sæpiùs in *Augmento*, aut subinde in *Vigore*; rariùs in *Declinatione*, nisi forsan ob Sudores copiosiores.

12. Dolor vehemẽtior.

XXXVIII. Sic 12. *Doloribus* quibusdam vehementioribus *Dentium, Orificii superioris Ventriculi, Intestinorum, Vesicæ*, &c. supervenit aliquando Animi Deliquium.

13 Nimĩ Corporis motus.

XXXIX. Idem Animi Deliquium opprimit 13. nonnullos: post *nimium Corporis Motum* ac *Defatigationem* extremam.

14 Æstus summus

XL. Sed & 14. producitur nonnunquam Animi Deliquium ab *Æstu summo* vel *Solis*, vel *Ignis*, vel *Balnei*, vel *Febris*.

15 Fames vel Sitis urgens.

XLI. Nec infrequens, ut 15. *Fame, Sitive diutiùs & valde urgente* Animi accidat Deliquium.

16 Nimia Lactis deperditio.

XLII. Quin aliquando 16. quibusdam *Fœminis Lactantibus* evenit Animi Deliquium ob *nimiam Lactis deperditionem*, imprimis à *robustioris Infantis potenti Suctu* pendentem, ut & nonnunquam propter Dolorem Papillarum fissarum, vel aliter malè affectarum prægravem.

Animi Deliquij causa proxima unde.

XLIII. Ex enumeratis autem ac similibus Causis manifestis sedulò expensis, atque cum iis, quæ in superioribus proposuimus, diligenter collatis arbitramur *omne Animi Deliquium* deduci debere proximè ac immediatè *ab ipso Sanguine ad Cor utrinque accedente*, atque *iis omnibus, quæ tum secundùm, tum præter naturam ipsi conjunguntur, & unà cum ipso ad Cor deferuntur, ipsiusque Effervescentiam naturalem ita turbant & immutant, ut non tantùm Sanguinis Rarefactio minuatur*, sed *Cor* ipsum *non satis expandatur, contrahaturque, Sanguisque insufficienter in Arterias effundatur*, ideoque *Pulsus Minor*, & *Languidior*, quin aliquando *Nullus sentiatur*.

Quænã ad Pulsũ laudabilem requiratur

XLIV. Si enim ad *Pulsum* laudabilem efficiendum requiratur, sicuti omninò requiri arbitramur, tum 1. *Sanguis* undique & utrinque ad dextrum Cordis Ventriculum *refluens*: tum 2. *Bilis* Ascendenti Sanguini juncta; tum 3. *Lympha* undequaque cum Descendente Sanguine affluens; tum 4. Singularis ex continuo

Bilis, Succique Pancreatici & Salivæ in tenui Intestino confluxu post sui Effervescentiam ortus & mox per Lacteas Venas translatus *Liquor*; tum forsan 5. *Aër Inspiratione in Pulmones attractus* & aliquâ sui parte Sanguini per Ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; tum aliquando 6. *Chylus*, quamvis non semper is, sed post assumpta demum Alimenta propellatur ad Cor. Si hæc omnia, inquam, requirantur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum *adesse*, tum *ritè disposita esse* oportet: quòd si *horum unum* vel *plura in totum* aut *ex parte desint*, aut *copiâ majore adsint*, aut *alienâ qualitate donata* eò accedant; vel *alia* insuper *non requisita*, ideóque necessariò *noxia* simul confluant, continget dubio procul præter aliarum in Corde fieri solitarum Functionum labefactationem aliqua *Pulsus læsio*.

Pulsus deficit in Magnitudine & Robore 1. Ob Sanguinis defectū. XLV. Ut autem in præsenti maneamus negotio, *Pulsus deficiet plus, minúsve in Magnitudine ac Robore*, 1. propter universalem *Sanguinis Defectum* post *Hæmorrhagiam* notabilem, aut *Inediam* diu protractam: unde non tantùm deficiet Sanguis, verùm alii quoque in Corpore Humores, Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, & cæteri ad Vitalem Sanguinis rarefactionem, Pulsumq; adeò Magnum efficiendum necessarii.

2. Ob Bilis defectum. XLVI. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2. propter *Bilis Defectum* in *Alvi fluxu & Vomitu enormi*, ac præsertim Cholerâ Morbo; unde quantitate minore, tandemque forsan nullâ si ad Cor deferatur Bilis, an mirum, si minor, vel nulla excitetur in Ipso Effervescentia? si minor, vel nulla fiat Sanguinis rarefactio? si minor, vel nulla sequatur Ventriculorum Cordis tum Expansio, tum Contractio, Pulsusque sentiatur vel Minor, vel Nullus?

3. Ob Lymphæ defectum XLVII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 3. propter *Lymphæ Defectum à Sudore nimio*; cum quo præter Spiritus Animales Lympham quoque minui evincere videntur Acida non minùs, quàm Spirituosa Volatilia multùm Sudantes recreantia & restituentia. Defectu autem Lymphæ Subacidæ tum Sanguinis Consistentia mediocris, tum ejusdem Effervescentia deficiet; unde idem nec satis rarefiet in Corde, nec ejus Explicatio, Complicatioque fiet satis magna; unde Pulsus etiam observabitur necessariò Naturali Minor.

4. Ob Liquoris Triumviralis defectum. XLVIII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 4. propter *Liquoris ex Intestinali Triumviratu exurgentis Defectum in Vomitu & Alvi fluxu molesto, ac imprimis continuo.* Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessariò Sanguis ejus beneficio; censuimus autem alibi facere ipsum ad *Coagulationem naturalem Sanguini conciliandam*; eâ proinde si plus vel minùs destituatur Sanguis, nec hujus defectu reparetur continuò, sicut modò dictum minùs aptus erit ad rarescendum, Cordisque ventriculos explicandum Sanguis, sequeturque Pulsus necessariò Minor.

5. Ob Inspirandi Aëris defectū. XLIX. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 5. propter *Inspirandi Aëris Defectum in Oris, Nariumque, Fauciumve,* aut *Asperæ Arteriæ Angustiâ* qualicumque; ob quam minori copiâ accedens Aër desideratum Sanguini refrigerium, vel quamcunque tandem Mutationem satis nequit conferre; quocirca segniùs propulsus per Pulmones Sanguis, nec sufficientem novo ex dextro Cordis Ventriculo succedenti locum faciens, Cordis Contractionem impedit, & hactenus Pulsus Minoris Causa existit.

6. Ob Chyli Defectum. L. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 6. propter *Chyli Defectum*, & in præposterâ *Inediâ*, sive voluntariâ, sive coactâ, & in *Alimentorum Fermentatione*, aut *Secretione*, aut *Transcolatione*, aut *Translatione* quovis modo impeditâ. Nisi enim quotidie, ac imprimis consueto tempore assumantur Alimenta, ex quibus electus Chylus ad Cor deferatur, non tantùm non resarcietur Sanguis continuò deperditus, sed in se, Sanguinemque reliquum nimiùs, perperamve agent Humores in Corde, ac Intestino tenui confluentes, ac nonnunquam præstabunt Sanguinem magis, vel minùs consistentem, hactenusque ad debitam, sufficientemve sui Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque ineptum; unde necessariò sequetur Minor, & Debilior Pulsus.

LI. Non tantùm ex enumeratorum *Humorum* Defectu, verum aliquando *Excessu* quoque *Minor & Languidior* continget *Pulsus*. Nam 1. *Sanguinis Redundantia, Plethora* dicta, impedit, ne spatii & loci defectu copiosus in Arterias expelli possit Sanguis, nec proinde idem in dextro Cordis Ventriculo valde, satisque rarefieri, Cordisque parietes multum explicari, rursúmq; complicari queant. *Pulsus Minor & Languidior 1. Ob Sāguinis redundantiam*

2. Ob Bilis copiā. LII. Quin 2. *Bilis majori copiâ ad Cor delata*, in *Febribus ardentibus* præsertim, non tantùm Sanguinem solitò magis, potentiusque rarefacit, cum Pulsu Majore ac Robustiore; sed postquam istâ rarefactione nimiâ tandem Vasa multum distendendo, & *Plethoram ad Vasa* dictam, dicendamve constituendo spatia ipsorum omnia replevit, utut *Ardorem conservet noxium, non potest* tamen Loci defectu æquè ac prius *Sanguinem diducere*, atque *Pulsum Magnum, Robustumque producere*; qui potius sensim observatur *Minor ac Debilior* ob deficientem Sanguinis Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque; donec Sanguinis effusione qualicumque Locus paretur novus reliquo amplius rarefacto excipiendo, unà cum Pulsu & Majore & Robustiore mox simul concurrente.

3. Ob Lymphæ subacidæ copiam. LIII. Pulsum Minorem, ideoque Languidiorem quoque producet 3. *Lympha Subacida, si copiâ majore accedat ad Cor*; quoniam *Consistentiam tribuet Sanguini firmiorem ac solidiorem*, quàm ut debitè, satisque possit idem rarefieri ad Cordis Ventriculos sufficienter dilatandos, quò succedat notabilis eorundem constrictio ad Pulsum Magnum & Robustum constituendum omninò necessaria.

4. Ob Liquoris triumviralis copiam. LIV. Idem dicendum 4. de *Liquore* illo *Intestinorum tenuium Triumvirali*, si præsertim ejus munus sit, coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, Sanguini præstare. Hoc

Hoc enim aucto, augebitur quoque Sanguinis coagulatio, minuetur contrà ejusdem aptitudo ad rarescendum, ac Minuetur proinde Pulsus, fietque simul Debilior.

LV. Cum *Aëris laudabilis copia magna* in Pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsâ expectari, nec deduci Pulsus Minor vel Languidior.

5. Ob Chyli copiâ.

LVI. Potest tamen 5. *à Chylo majori copiâ* quovis modo *ad Cor delato* Pulsus reddi & Minor & Debilior; quatenus Sanguinea Vasa nimiùm replet, ac Plethoram tum efficit, tum auget.

Pulsus minor & languidior 1 Ob Sanguinem peccantē.

LVII. Si *quantitate* aut *deficiente*, aut *excedente Pulsum Minorem, Languidioremque* producere potuerunt & *Sanguis*, & alii memorati *Humores* ad Cor cum ipsô delati, certè non minùs idem præstabunt iidem, quoties *qualitate peccant noxiâ*. *Sanguis* namque 1. vel *fluidior*, vel *solidior* ineptus est laudabili suæ rarefactioni, quâ deficiente ostensum jam est non semel Pulsum consequi Minorem, Languidioremque.

2. Ob Bilē Glutinosam & minus acrem.

LVIII. Sic 2. *Bilis Glutinosa, minusque Acris* effervescet minùs, partesque Igneas de se promet parciùs; unde Sanguis rarescet minùs, & tandem Pulsus fiet Minor ac Debilior.

3. Ob Lymphā acidiorē vel austeriorem.

LIX. 3. *Lympha vel Acidior*, *vel Austerior* non tantùm Sanguinem præstabit Glutinosiorem, ideòque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parùm obtundet Bilem, partesque Igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & Minori, & Languidiori dabit ansam.

4. Ob Liquorem Triumvirale valdè aciodiorem vel austeriorem.

LX. 4. Idem sentiendum, dicendumque de *Liquore laudato Triumvirali* vel *Acidiore*, vel *Austeriore*.

5. Ob Aërem Borealem & asperiorem.

LXI. 5. *Aër Borealis & Asperior* facit multùm ad Sanguinem valdè coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam.

6 Ob Chylum acidiorem & austeriorem.

LXII. Si 6. Alimenta assumantur *Acidiora* vel *Austeriora, Chylus* quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda cum Pulsu Minore ac Debiliore.

Pulsus Minoris & debilioris causæ aliæ.

LXIII. *Pulsus Minor ac Debilior* debetur quoque aliis *Rebus præter Naturæ leges ad Cor delatis*, quoties aut *Humores* in corpore corrupti, aut *Halitus, Flatusve* ex ipsis producti, aut *Venena* per Os, Nares, Cutisve Poros, vel quamcunque aliam viam in Corpus penetrātia, unà cum Sanguine Cor accedunt, & Sanguinem aut nimis solvunt ac dissolvunt, aut nimis coagulant, coguntve, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt, sicut pluribus explicatum in præcedentibus.

In Animi Deliquio & Syncope ab eâdē Causa diversi affectus.

LXIV. Ut autem omnia, quæ hactenus præmisimus, *Animi Deliquio* atque *Syncope* pressiùs applicemus, & utriusque Affectûs naturam, generationemque clariùs deducamus, quoniam non tantùm *Pulsus* in utroque observatur *Minor*, ac *Debilior*, vel *Nullus*; sed *Animales* quoque *Functiones, Sensus & Motus* non parùm labefactantur, videndum an, & quî ab unâ, eâdemque Causâ tam diversi Affectus possint produci.

Gradibꝰ differre hos affectus.

LXV. Consideranda verò & distinguenda sunt Symptomata, quæ utrique Affectui solent esse communia, ab iis, quæ *Syncopæ* sunt peculiaria; *Sudor* enim tum *frigidus*, tum *glutinosus erumpit in Syncope, non item in Animi Deliquio*; in quo ne quidem *Corporis universi Frigus* semper observatur, quamvis perpetuum sit Syncopæ; cætera verò Symptomata in Affectu utroq; solent subinde notari. Unde patet partim *gradibus differre hos Affectus*, partim *aliquid gravius Syncopen continuò comitari*.

Oriri ab acido majori copiâ ad Cor deducto.

LXVI. *Symptomata* autem omnia superiùs enumerata, ut & *Causas Externas* sive *Manifestas* si quis attenta mente trutinatus fuerit, & cum iis, quæ modò de *Pulsu* tam *Minore*, quàm *Debiliore* pluribus deduximus, contulerit, concludet faciIè *Affectum utrumque*, ac præcipuè *Syncopen ortum habere* imprimis *ab Acido majori copiâ ad Cor deducto*, & imperium in Sanguine obtinente; non neglectâ interim Humorum variorum *Glutinositate*.

Exuperans Acidum & Oleosum causa 1. Cardialgiæ.

LXVII. Hoc ut fiat evidentius, libet ordine tum *Symptomata* notata, tum Causas memoratas expendere, atque in Juniorum Medicorum, ac Tyronum præsertim gratiam omnia *Exuperanti Acido & Glutinoso* astruere.

LXVIII. Diximus autem Signum instantis Animi Deliquii esse utplurimum 1. *Cardialgiam*, vel *Titillationem in Orificio Ventriculi superiore*. Quid verò aptius est utrumque hunc Affectum excitare, quàm *Acidum*? Illud enim *blandius* si fuerit, & ad superius Ventriculi Orificium *Halitûs* formâ ascenderit, partem dictam *titillabit* duntaxat & vellicabit; sin *acrius* extiterit, mordebit eandem, atque *Dolorem* pariet molestum, *Cardialgia* nomine notum.

2. Compressionis Cordis & Oscitationis.

LXIX. Addidimus 2. præcedere quandoq; *Cordis Compressionem & Oscitationem*. Quamvis autem *Pituitoso Humori* tum *Copioso*, tum *Glutinoso* debeatur Cordis Compressio, & *Halitibus Flatulentis* Oscitatio; quoniam verò hi Affectus observantur non tam perpetuò Ægros urgere, quàm ipsos ante mox secuturum Animi Deliquium infestare, ac proinde Causam insuper aliam, & quidem vel Pituitam otiosam in actum deducentem, vel Halitus Flatulentos ex eâdem producentem agnoscere; facilè patet tum ad Pituitæ vim excitandam & augendam, tum ad Oscitationem gignentes Halitus efficiendos requiri *Acidum*; quippe quod, *Austeriusculum* præsertim si fuerit, *Glutinosiorem* præstet *Pituitam*, quæ *Gravitatis & Compressionis Sensum* citiùs & potentiùs producat; cum *Bile autem vitiosè ac victoriosè effervescens*, sicut in *Febrium Intermittentium* plerarumque *initiis* evenire docuimus, *Flatulentis Halitibus*, adeòque ipsi *Oscitationi* ansam præbeat.

3. Distensionis ventris, Rugituū & Torminū.

LXX. Diximus 3. præcedere aliquando Animi Deliquium *Ventris Distensionem, Rugitus*, vel *Tormina*: quæ omnia cùm ortum habeant à *Flatibus* vel Blandioribus, vel Acrioribus, ex *Pituitâ* vel *Viscosâ* duntaxat, vel simul *Acidâ* certo tempore, ac paulò ante Animi deliquium deductis & diductis, Veritas dictorum nostrorum patet abundè.

4. Tenebrarū ob oculos versantiū vertiginis auriūq; Tinnitûs.

LXXI. Docuimus 4. præcedere nonnunquam ipsum Animi Deliquium *Caligines*, aut *Tenebras ob oculos versantes*, unà cum *Vertigine Auriumque Tinnitu*. Hæc autem omnia quis ignorat ortum suum debere *Halitibus* ex partibus inferioribus ad Cerebrum assurgentibus, nunc blandis, nunc acribus, atque semper

Pituitam Viscidam, subinde eandem simul *Acidam* pro *Materiâ* habentibus, atque *Spirituum Animalium Motum mirè conturbantibus*?

5. Pandiculationum, & Motuum Convulsivorum.

LXXII. Observavimus denique 5. præcedere quoque aliquando Animi Deliquium *Pandiculationes, Motusque convulsivos*. Quoniam verò eadem esse solet *Pandiculationis*, quæ *Oscitationis causa efficiens*, differuntque tantum parte affectâ, quæ modò de Oscitatione monuimus, huc transferri poterunt. *Motus* autem *Convulsivi* cum ortum habeant (sicut in sequenti Libro, si Deus sinet, pluribus ostendemus) ab *Humore, Halituve acri, sed Acido Nervorum Initia alternatim rodente ac vellicante*, non parum nostra sic confirmatur Sententia.

Symptomata Animi Deliquium comitantia.

LXXIII. Postquam Symptomata enucleavimus Animi Deliquium præcedere solita, percurramus quoque alia, quæ Ipsum solent comitari valdè notabilia: Inter quæ quamvis haud postremum locum occupet *Pulsus vel Minor & Languidior, vel Nullus*, Sensui saltem manifestus, quoniam tamen in eum finem jam plura de ipsius Causis protulimus, ne actum agamus, ad cætera pergemus Symptomata.

Pulsus Minor & Languidior, vel Nullus.

Sensus Interni & Externi affecti.

LXXIV. Trahuntur autem in Animi Deliquio omni in consensum *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*, atque *offuscantur* quidem semper plus minus, quin aliquando *cessant ab omni suâ operatione*. Ut autem hujus Effectûs ac Eventûs miri ratio magis pateat, velim Juniores considerare (nam Seniores, Consummatiq; in Arte Medicâ Viri meâ non indigent informatione) in *Vertigine* omni, quam monuimus præcedere utplurimum Animi Deliquium, ac præsertim graviorem ipsius speciem, *turbari & offuscari* quodammodò *Sensus* tam *Internos*, quàm *Externos*: Postquam verò per manifestam Experientiam notum *Gyros rei Externæ visæ* aut ipsius *Corporis* producere Vertiginem, agitatis, & itidem *in gyrum*, *confusè saltem, actis Animalibus Spiritibus*; cur dubitabimus, quoties in Corpore ab Halitibus valde agitatis & ad Cerebrum assurgentibus similiter agitantur, conturbantur, & in gyrum forsan coguntur iidem Spiritus, non tantum turbari & conturbari, sed etiam offuscari, tandemque ita obnubilari Sensus tam Internos, quàm Externos, ut ad tempus cessare videantur? Nam, si quid tunc operati fuerint, quod ignoratur, eorum tamen Memoriam nullam servavit Mens conturbata & confusa, nec sui compos.

Animalis Motus diminutus & abolitus. Respiratio obscurata vel deficiens.

LXXV. His ita constitutis, non mirum, si in Animi Deliquio *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus minuatur* vel *aboleatur*; ipsaque *Respiratio* vel *Obscuretur*, vel *Deficiat*. Sequitur namque Motus Animalis tum ordinatum ac perpetuum, tum à Voluntate pro re natâ & affectu vario determinatum Spirituum Animalium Motum per Nervos ad Musculorum omnium, selectorumve fibras; quorum Motuum neuter cùm integer consistere possit cum conturbato, perversoque Spirituum Animalium Motu, necessum, ut in tali casu luxetur, laxeturque, aut in totum tollatur Motus Animalis, & ipsa quoque Respiratio.

Horum Symptomatum causæ.

LXXVI. Non tantùm autem *ad tempus cessabunt Sensus Externi*, *& Interni*, *Motusque Animalis* propter conturbatum Spirituum Animalium Motum; verùm etiam propter *Motum eorundem impeditum vel sublatum*; quod fiet, quando iidem *produci atq; à Sanguine secerni desinent*, *propter coagulatam & immobilem factam ab acido quovis*, & imprimis *Austeriore Sanguinis massam*. Opus enim est ad Sensus tam Internos, quàm Externos, & Animalem Motum absolvendum Spiritibus Animalibus liberè ac copiosè ad singulorum Organa motis; quamvis quænam illa sint, quæ Internis Sensibus peculiariter inserviant, pro lubitu fingere sit facilius, quàm solidè designare ac demonstrare: observamus tamen in quâvis Mentis Functione attentâ tendi quasi Cerebrum & Animales Spiritus multos perire ac consumi, quod tantisper sufficiat ad Organum aliquod Internis Sensibus assignandum, donec distinctiùs queant hæc omnia Sensibus Externis capi, & aliis explicari, ac tandem singulorum assensus ad sensum eundem habendum blandè cogi.

Internorum Sensuum Organa.

Quando Animi deliquium solvitur Cor agitari & palpitare

LXXVII. Sed Causam propositam confirmemus adhuc per ea, quæ observari solent, quando *solvitur* Animi Deliquium. Diximus enim tunc *Cor* paulatim denuò *agitari*, atque *palpitare*. Fuit ergo Animi Deliquii talis Causa, quæ Cordis Motum impedivit, quâque *superatâ* & devictâ Motus ipsi restituitur.

Causæ cessationis & restitutionis Motus in Corde.

LXXVIII. Si proinde Motûs Cordis Causam veram & in compendio dedimus suprà Cap. 28. §. 3. & pluribus deduximus in Disquisitione nostrâ de Febribus primâ, utique Humorum Sanguini confusorum Glutinositati, vel Aciditati, vel utrique tribuenda erit tùm Effervescentia in Corde ad Sensum Cessans, tam Partium Ignearum Eruptio valde Diminuta, tum Sanguinis universi Rarefactio Deficiens, tùm proinde Cordis Motus & Pulsus Desideratus: qui actutum redintegratur, ubi ex parte saltem correcta, devictave est extrema Glutinosi, Acidique vis & noxa, & quidem à *Bile*, vel quovis *Aromatico* Naribus admoto, vel potiùs Ori infuso, vel denique alibi forinsecùs applicato, & ad Cor usque, aliumve Mali focum, fomitemq; penetrante.

LXXIX. Tunc enim à *Bile*, usurpatisve *Aromaticis* successivè dominium in Glutinosum & Acidum obtinentibus non tantùm *Sanguis* denuò *rarescit* magis, magisque, sed insuper *Halitus, Flatusve producuntur*, à quibus omnibus *Expanduntur* iterum *Cordis Ventriculi*, *Excitantur Spiritus Animales* torpidi ac ignavi, mox & *Complicantur iidem Ventriculi*, atque sic *Restituitur Sanguini* suus *Motus*, *quin redditur* idem *Concitatior* & *Conturbatus*, hoc est, fit *Cordis Palpitatio*; de quâ pluribus agemus Capitè proximè sequente.

Pulsum paulatim recipere magnitudinem & robur.

LXXX. Nec tantùm, quando solvitur Animi Deliquium, restituitur Cordi Motus, qui plerumque contingit inordinatus & palpitans, sed recipit *Pulsus* paulatim *Magnitudinem* amissam, *Robur*que pristinum, licet in principio existat simul *Frequentior*: quorum omnium causa & ratio data est modò.

Correcta Causa, tolli Symptomata.

LXXXI. Correctâ verò, debellataque paulatim, uti dictum, tot malorum Causâ, non mirum si cætera quoque gradatim leventur, tollanturque Symptomata; postquam sublatâ causa tollitur effectus.

LXXXII.

Ordinem esse in Functionum labefactatione & restitutione.

LXXXII. Quæ autem Functiones posteriùs fuêre labefactatæ, tardiùs quoque videntur restitui; quamvis pro mali foco & fomite diverso hæc omnia varient non parùm: quæ quivis mediocriter in praxi versatus, & ad omnia attentus facilè tum observabit, tum assequetur ex jam dictis.

Syncopes Symptomata.

LXXXIII. *Symptomata Syncopi omni ac semper conjuncta*, & hic quoque paucis expendenda docuimus non tantùm esse *Partium corporis omnium Frigus & Pallorem*, sed imprimis *Sudorem* quoque tam *Frigidum*, quàm *Glutinosum*; cui copulatur perpetuò *Anxietas Cordis extrema*, Ægrosque non minùs, ac si Mors instaret, turbans; nec mirum, cùm sæpè sit certa Mortis properantis prænuntia.

Partium Corporis omnium frigus, & sudor algidus.

LXXXIV. *Frigus* illud & in *Corpore*, & in *Sudore algidum* qui ratiocinatione solidâ & catenatâ aliunde, quàm ab *Humore Acido* deducet in Homine, non parùm me rapiet in sui admirationem, postquam in continuâ & solicitâ aliquot lustrorum praxi & omnium externarum Causarum observatione laboriosâ nihil reperi hactenus in rerum naturâ, quod manifestè Frigus pariat in Homine præter Acidum, & quicquid de Acido participat: quemadmodum id variis exemplis testatus sum in hoc Opusculo & alibi.

Eorum Causa.

LXXXV. Ab Acido igitur, & tantùm ab Acido Frigus in Homine produci posse ac solere cùm constet mihi certò, puto meritò me *Frigidi Sudoris*, *Corporisque in Syncope Causam* existimare *Acidum Humorem*, *Halitumve* Sanguini aliunde admistum, ad Cor delatum, & unà cum Sanguine quaquaversum propulsum, atque in Corporis superficie hærentem, ac ibidem tum Ægris, tum Adstantibus, Medicisque ipsis sui Sensum præbentem. Hoc autem sentiam & opinabor tamdiu, donec alius aliam evidentem satis ejus demonstret Causam.

Sudor Glutinosus.

LXXXVI. *Glutinosus* existit *Sudor* idem ratione *Humoris Pituitosi* à notato *Acido soluti*, & unà cum ipso foràs expulsi atque *sponte* iterum extra corpus *concrescentis* ac *coagulati*.

Pallor corporis.

LXXXVII. *Pallor* accidit *Corpori universo* ratione ejusdem *Acidi* dominium ubique nacti, accedente imprimis *Glutinosâ Pituitâ*, Acidi æmulâ & sociâ.

Anxietas Cordis ac Præcordiorũ extrema.

LXXXVIII. *Anxietas Cordis Præcordiorum extrema*, *Ægrisque inexplicabilis* partim *Mali Focum*, *Abdomen*, Partesque in tenue Intestinum se exonerantes, ac imprimis *Pancreas*; partim *Mali Fomitem* manifestat, *Humorem* non tantùm *Acidum*, qui Dolores Lancinantes, Rodentesve, aut *Perterebrantes*, sed insuper *Glutinosum*, qui Partibus omnibus firmiter adhærés ab iisdem recedit lentiùs ac difficilius, ac proinde urget pertinacius; quin à *Bile* oppressâ in *Halitus*, *Flatusque Viscosos*, *lentosque* diductus notatam auget anxietatem.

LXXXIX. Atque sic videor mihi satis luculenter tum *Languoris Universalis*, tum *Animi Deliquii*, tum *Syncopes ortum* deduxisse partim à *Pituitâ lentâ & Glutinosa*, partim à *Succo Acido*, & quandoque *simul Austero* ipsi admisto; superest, ut prolixitatem brevitate compensando Affectuum istorum Curandi Methodum & rationem paucis subjungamus. Non videtur enim necessum hîc labore vano & inutili repetere multa, quæ tradidimus in superioribus; postquam ex rite descripto & cognito Affectu ejusdem Cura facilè capitur & instituitur.

Languoris Universalis Animi Deliquii, & Syncopes curatio quomodo differant. Quomodo eadem fiat.

XC. *Languoris* autem *Universalis Cura* semper potest sui ratione institui parilis; quod de Animi Deliquii aut Syncopes Curâ dici nequit, quoniam per Paroxysmos redeunt hi Affectus, & tunc valde infestant Ægros, extra quos inducias dant iisdem, uti Medicis novos præveniendi occasionem optimam, minimèque, cum sæpe soleat esse præceps, negligendam.

XCI. *Languori* ergò *Universali* semper, tum etiam metuendo *Animi Deliquio & Syncopæ*, debetur *Humoris Glutinosi & Pituitosi* continua, lentaque *Correctio ac Emendatio*; ut & ejusdem, ubi simul redundaverit, aut in totum emendari nequiverit, per repetitas vices *Evacuatio*, imprimis per *Alvum & Urinas*.

XCII. Quoniam verò sæpius in superioribus egimus de *Pituitosi Humoris Correctione ac Evacuatione*, quò remittimus Lectorem studiosum, aliquot duntaxat in Juniorum Medicorum gratiam subnectemus hîc Medicamentorum selectiorum formulas.

Ad emendandum Humorẽ pituitosũ glutinosũ Vinũ Medicatum.

XCIII. Ad Emendandum igitur in Universo tum Corpore, tum Sanguine scatentem Humorem Pituitosum Glutinosum conducet *Vinum vel Cerevisia Medicatum*, & quidem per varias Plantarum variarum partes Aromaticas præparatum, & quotidie tum inter prandendum, cœnandumque, tum aliàs mediocri quantitate, pro Ætatis: Sexûs, Languorisque ipsius diversitate usurpandum. Ex. gr. ex solis Radicibus.

℞. *Rad. Angelicæ*,
Galangæ,
Acori. an. ℥j.
Apii,
Enul. camp.
Fœniculi, an. ℥ij.
Levistici, ℥j.

Concisæ & crassè Contusæ insinuantur Sacculo oblongo, imponanturque Vasi Lapideo, Vitreove angustioris orificii, mox Vinum affundatur laudabile ad Uncias xxx. vel circiter; maneatque in Cellâ per noctem, quo tempore vis Radicum Aromatica communicabitur Vino, cujus haustulus, sicut dictum, bis, terve sumetur in die; atque Vinum aliud in ebibiti locum affundetur tamdiu, donec Vis Aromatica penè omnis fuerit extracta; tunc enim novæ sumentur Radices, sed prius in umbrâ siccatæ; quod semper observandum in omnibus Plantarum partibus Aromaticis per infusionem usurpandis.

Ejus usus.

Cerevisiâ medicatâ.

XCIV. Quòd si cui lubeat *Cerevisiâ* uti *Medicatâ*, tunc Vini loco similiter Radicibus prædictis affundet Cerevisiam usualem, quamvis tunc præferam Dulci Amaricantem. Observandum verò satius esse singulis noctibus tantum affundere Radicibus Cerevisiæ, quantum sequenti die bibendum, quoniam Cerevisiæ vis evanescit facilè, nisi Dolio claudatur: unde nonnunquam in usum diuturnum integra, eaque nunc majora, nunc minora non tantum Cerevisię, ast Vini quoque sic Medicati parantur Dolia; si Radices tantum, sive aliæ quoque Plantarum partes illis indantur, sed copiâ etiam majore.

Aliud vinū aut Cerevisia medicata XCV. Cui proinde *Folia* præferuntur *Aromatica*, is sequenti, aut simili utatur Formulâ.

℞. *Fol. Rorismarin.*
Majoranæ,
Hyssopi,
Salviæ,
Rutæ hortens.
Calaminth. Mont.
Menthæ crisp.
Serpilli, am. M. ß.

Concisa similiter includantur Sacculo, ipsisque affundatur Vinum, aut Cerevisia, & sicut dictum usurpetur quotidie.

Absinthites. XCVI. Cùm multis laudetur *Absinthites* Vinum, poterit, quoties Absinthii sapor placet magis, aliquid ejus addi cæteris.

Ad Flatus vinū vel cerevisia medicata. XCVII. Quoties *Flatibus* urgentur simul Languore Universali detenti Ægri, toties præ aliis Plantarum partibus usurpari poterunt *Semina* itidem *Aromatica*, & ad sequentis Formulæ formam & imitationem plures præscribi.

℞. *Sem. Coriandri,*
Fœniculi dulcis,
Anisi, an. ʒij.
Apii,
Petroselini, an. ʒiß.
Cardamomi,
Carvi, an. ʒj.

Crassè contusa indantur Sacculo; & affundatur Vinum aut Cerevisia pro usu quotidiano.

Aliud. XCVIII. Sed possunt quoque commodissimè ex variis Plantarum partibus simul junctis talia Medicata Vina & Cerevisiæ parari ad sequentis Formulæ exemplar.

℞. *Rad. Calam. aromatic.*
Helenii, an. ʒij.
Fol. Majoranæ,
Salviæ, an. M. j.
Flor. Rorismar.
Caryophyllor.
Stœchad. Arab. an. P. ij.
Sem. Polii montan.
Fœnicul. dulc.
Cinnamom. acut. an. ʒij.
Nucis Moschat.
Cort. arant. sicc. an. ʒj.

Concidantur, & crassè Contundantur, sacculoque includantur, mox in Vase conveniente Vinum aut Cerevisia superfundatur ad Usum.

Aliis etiā uti licere formulis medicamentorū. XCIX. Quamvis autem Vini, aut Cerevisiæ formâ commodissimè possint continuari aliquandiu Medicamenta Pituitam Glutinosam Emendantia, licet tamen eadem *Pulveris, Electuarii, Tabellarum, Apozematis, Pilularum* vel aliâ quavis Ægro magis placenti formâ tum præscribere, tum usurpare. Sic plures circumferuntur apud Practicos *Species Aromaticæ*, in *Species Aromaticæ.* hoc Casu conuenientissimæ, quales sunt *Diacalaminthes, Diagalangæ, Dialacca major, Diambra, Dianthos*, &c. Quibus si quadruplum, sextuplum, vel octuplum Sacchari convenienti *Tabellæ.* Aquâ dissoluti addatur, facilè in *Tabellas* redigi poterunt. Eædem si Melle, Syrupove apto excipiantur *Electuaria* proment convenientia; quibus etiam addi possunt Conservæ variæ. Ex. gr. *Electuaria.*

℞. *Conserv. fl. Betonicæ* ℥j. *Conditū.*
Rorismarin.
Euphrag. an. ʒß.
Spec. Diambræ, ʒij.
Diagalang. ʒj.
Syr. Menthæ, q. s.
M. f. Conditum.

Conditum hoc aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem comedendum.

Cavend à copioso Sacchari in Pituitæ Glutinosæ correctione. C. Non possum autem me continere, quin moneam hîc Medicos Juniores, ut in Pituitæ Glutinosæ Correctione caveant sedulo, ne multo utantur Sacchato & valdè Saccharatis medicamentis; cùm inde non tam emendetur, solvaturque, quàm augeatur Pituita, quin reddatur in dies Glutinosior. Unde more malo, imò pessimo, etiam hîc in Belgio ubere Pituitæ omnigenæ parente, multi Medici Nocentium negligentes in quavis penè Tussi aliquandiu protractâ & Phthisin minante, quin imò productam fovente utuntur dicam, an abutuntur *Conservâ Rosarum Rubrarum* copiosâ in dies de- *Conservæ Rosarū rubrarū abusus in Ulcere Pulmonum.* voratâ; unde non tantùm non abstergetur, exsiccatur, consolidaturque *Ulcus in Pulmonibus* ortum, sed insuper *Gravitatis Sensus* ac *intolerabile Frigus* excitatur *in Ventriculi regione*, unâ cum *Appetitu prostrato*, redditurque tandem hâc arte Malum immedicabile. Quem quorundam morem malum imitantur quotquot ritu pecorum sequuntur antecedentium gregem, ac eunt, quà itur, non quà eundum est.

Ut & Emulsionū. CI. Quod dictum modò de Rosarum rubrarum Conservâ intelligendum quoque de *Emulsionibus* à quibusdam Medicis, etiam Senioribus in hoc casu perperam usurpatis, sive parentur ex *Hordeo mundato, & Seminibus frigidis majoribus* dictis, vel *Amygdalis dulcibus*; quippe quæ non nisi rarò ad quædam Symptomata lenienda usurpari debent, ac postea iterum omitti. Atque sic se rem habere unumquemque sapere cupientem docebit Stultorum quoque Magistra Experientia.

Ad corrigendā Pituitam Glutinosam Pilulæ. CII. Cui *Pilulæ* magis placent, quàm Formæ aliæ, illi sequentes ac similes poterunt præscribi.

℞. *Gum. Galbani aceto præparati,* ℈ij.
Succini albi,
Mastich. el. an. ℈j.
Olibani,
Myrrhæ rub.
Castorei opt. an. ℈ß.
Vitriol. Martis ad albedinem igne lento exsiccati, ʒß.
Ol. macis stillat. Gutt. viij.
M. F. pilul. N. 40.
Inaurentur.

Earum Usus. Possunt harum Pilularum tres aut quinque omni tempore assumi, ac præsertim manè stomacho vacuo, aut vesperi unâ horâ post cœnam, aut utroque tempore; quò Humores Pituitosos citiùs & potentiùs, aut segniùs, blandiùsque corrigant, & tandem idem homini beneficium præstent.

Apozema. CIII. Si quem quorundam Medicorum Seniorum Apozematibus unicè gaudentium veneratio tenet anilis, potest is hîc quoque ipsos imitari, ac sequente, similive uti præscriptionis formulâ.

℞. *Rad.*

℞. *Rad. valerianæ,*
acori, an. ʒij.
apii, ℥j.
Herb. betonicæ,
melissæ,
marrub.
satureja,
scabiosæ,
Sum. centaur. min. an. M.ſſ.
Flor: rorismarin.
chamæm. Rom.
Stœchad. Arab. an. P.j.
Sem. fœnicul. dulcis,
amomi, an. ʒij.
Bacc. Iuniper. ℥j.
Lauri, ʒiſſ.
Coquantur igne lento, & vase clauso in Aquâ purâ ad Colatura ℥xl.
addendo Syr. Botryos,
Hyssop.
Artemisiæ Fernel.
Stœchados, an. ℥j.
Tinct. Cinnamom. ʒiſſ.
M.

Ejus usus. Hujus Apozematis Unciæ duæ aut tres poterunt semel aut bis quotidie quovis tempore assumi: ne quis frustrà se torqueat, existimando cum multis ratione minùs, quàm more motis *Medicamenta omnia Ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi,* cùm contrarium in multis deprehenderim verum, præsertim quoad Alterantia & Corrigentia Humores. Observavi namque millies *Alterantia,* sed blanda, quibus solis velim uti Medicos, *sæpè cum majore Ægrorum commodo usurpari paulò ante, aut post assumpta Alimenta, quin unà cum ipsis, quàm tempore alio:* Nec huic Experientiæ contraria est Ratio, sic enim Medicamenti vis se blandè admiscet ac insinuat non tantùm Salivæ in Ventriculo, sed confluentium Humorum Ternario in tenui Intestino, quin Sanguini quoque universo ac cæteris Humoribus omnibus in dextro Cordis Ventriculo, & cunctis Arteriis, Venisque: quo ipso citiùs, faciliùs, fœliciusque absolvitur quæsita Ipsius, aut Ipsorum Emendatio & Correctio.

Medicamēta nō tantùm Ventriculo cibis [redacted] *assumi posse.*

Medicamenta Chymica. CIV. Hactenus quidem proposuimus Medicamenta vulgò nota & omnibus laudata; quòd si quis supra vulgus sapere doctus ad *præparationes Chymicas,* Medicamentaque magis efficacia, ideòque magis tuta, dummodò ritè tum parentur, tum administrentur, animum erexerit, commendabimus ipsi tum *Tincturas, Extractaque,* tum *Olea* ex prædictis artificiosè confecta, tum *Salia Volatilia,* & imprimis *Oleosa* ex plerisque Animalium partibus arte paranda & convenienter usurpanda: quæ cùm ferè sint vulgaribus Medicamentis minùs ingrata, assumantur quantitate longè minore, operenturque tum citiùs, tum blandiùs, tum efficaciùs, exoptantur meritò ab Ægris per se satis afflictis; ut Medico Gratiosi nomine gaudente videatur indignum, quin planè inhumanum non velle, cum maximè possit, Ægrorum Infirmitati, Fastidio & Nauseæ gratiore medicamento succurrere, quin malle Afflictum afflictione novâ continuò affligere. Quapropter istis morosis Medicis præferendos existimo benigniores, atque quovis modo Ægrorum infirmitati naturali, & quandoque morositati se ac medicamenta sua accommodantes. Longè namque facilius ac decentius est, labore aliquo, licet subinde satis magno, Medicum quemvis excogitare, ac tentando invenire gratiora Ægris medicamenta, quàm singulos Ægros, etiam delicatiores, atque affectibus suis afflictissimos, ideòque nonnunquam quævis gratissima, ciboſque adeò & potus delicatissimos fastidientes, quin ad Medicamentorum conspectum vel olfactum mox nauseantes, & quandoque vomentes vi naturæ factâ quævis medicamenta, etiam nauseosa, & quidem magnâ copiâ sumere ac in Ventriculo nauseante continere. Quod quàm sit Rationi sanæ adversum, qui ratione pollet, sanè judicet; quàm idem cum multorum Ægrorum querelis ac detrimento à nonnullis Medicis ferreis tentetur, ac præfractè tutetur, nulli amplius ignotum; & imprimis, postquam via commodior & facilior, imò tutior in usum revocata, & diu jam continuata est ab aliis Medicis non minus doctis & in praxi fœlici bene versatis.

Tincturæ Extracta Olea. Salia Volatilia. Eorum laus.

CV. In Languore autem Universali, de quo agimus, quàm utiliter, quàm fœliciter usurpentur *Medicamenta chymicè parata,* cum diutius in eorum usu sit tunc pergendum, norunt optimè, qui aliquandiu iis sunt usi, eademque aliis commendant meritò; sic enim cum minori molestiâ ac penè insensibiliter obtinetur, recuperaturve Sanitas desiderata, & bonis terrenis omnibus præferenda. *Nec non Utilitas in Languore Universali*

CVI. Non tantum corrigi possunt ac debent *Humores Pituitosi & Glutinosi,* Languorem Universalem producentes, verum quando simul redundant, vel in totum emendari nequeunt, *Minuendi* quoque, ac *Educendi è Corpore,* & maximè *per Alvum & Urinas;* quod facilius, fœliciúsque absolvitur, postquam ex parte saltem fuerint modo prædicto correcti. *Humores Glutinosi non tantùm corrigendi, sed & minuēdi, ac educendi.*

CVII. *Medicamentorum Pituitam Viscosam per Alvum Evacuantium Formulas* plures dedimus in superioribus; quocircà illis impræsentiarum supersedentes unam hîc addemus, quæ *ipsam deducat ad Renes ac educat cum Urinâ,* & quidem formâ *Decocti.* *Decoctū Pituitā per Urinas evacuans.*

℞. *Rad. apii,*
Eringii,
Asari, an. ℥j.
Fol. Eupator. Cannab.
Urticæ,
Cerefol. an. M.j.
Sem. fœnic. dulc.
Seselios,
Saxifragiæ, an. ʒij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Colat. ℥xxx.
addendo Syr. 5. rad. ℥iij.
Spir. salis dulcis,
vel Salis Volatilis Succini, ʒj.
M.

Bibat Æger bis in die Haustum ad ℥iij. iv. vel v. stomacho cibis vacuo, hoc est, quinque ad minimum post assumptum cibum horis. Præstabit, si calens, aut tepidum saltem usurpetur. *Ejus usus.*

CVIII. Idem efficiunt *Salia Volatilia* diutinè, etiam unà cum Alimentis assumpta; quippe quæ *Salium Volatilium vires.*

quæ non tantùm Pituitam Glutinosam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad Urinæ vias propellunt, ac Sedimenti formâ expellunt: quod tamen paulatim in Urinis deficit, atque eo ipso Pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum: quod vel idcircò in Juniorum Medicorum gratiam hîc monendum, quoniam non desunt Seniores, qui tum in Salium Volatilium præstantiorum præparatione minùs versati, tum in eorundem administratione minùs exercitati, tum proinde in eorundem viribus observandis minùs assueti eadem non sine aliqua Invidiæ suspicione indirectè magis, quàm directè sufflaminant. Sic culpant multi ea, quæ ignorant, & labore manuario addiscere nolunt: quasi sufficeret ad solidam rerum Naturalium, Medicarumque notitiam comparandam Scripta quorumvis evolvere, atque pro lubitu citra experientiam hujus vel illius Sententiam cæteris præferre ac imperitè laudare. Rident autem tales Censores inexpertos ac Theoreticos, licèt valde Suffenos, non tantùm in Ægrorum curatione, verùm in Remediorum quoque præparatione periti Practici. Expertus hæc omnia loquor, ringentibus licèt Adversariis, cæterisque malevolis; quorum quoque causâ non pauca reticeo, quæ aliàs liberaliter patefacerem.

Et à Senioribus Medicis sufflaminari.

CIX. Atque hæc sufficere poterunt Languoris Universalis Curationi: quoniam verò ad *Animi Deliquii & Syncopes productionem* docuimus concurrere cum *Pituitâ Glutinosâ Liquorem Acidum*, & imprimis *Pancreaticum*, meritò in horum curatione utriusque Humoris habenda erit ratio: quapropter *Acidi* quoque *Correctio* semper, ac *Eductio* subinde erit tunc instituenda, & quidem in Affectuum istorum *Præcautione*, atque *extra* ipsum *Paroxysmum*; quo *præsente ac urgente* usurpanda erunt Medicamenta magis efficacia & Spirituosa, quæ nimirum ad partes maximè affectas mox penetrare atque instans vitæ periculum citò amovere possint.

Animi Deliquii & Syncopes Curatio.

Ante Paroxysmû. In Paroxysmo.

CX. Quæ autem diximus Viscosam Pituitam emendare posse *Aromatica & Sale Volatili abundantia*, eadem docuimus non semel in superioribus conducere similiter *acido temperando & corrigendo*: utroque proinde nomine convenient in varias formulas præscripta modò Medicamenta; quod uno verbo nunc monuisse sufficiat.

Aromatica & Sale Volatili abundãtia Pituitã emẽdare, & acidũ tẽperare.

CXI. *Acido Humori temperato Educendo* inserviunt *Hydragoga* vulgò dicta; quæ non semel laudavimus & præscripsimus in superioribus, quapropter unicam duntaxat ipsorum formulam hîc addemus.

Acidum Humorẽ evacuare Hydragoga.

Pilulæ

℞. *Gumm. Sagapen. aceto soluti & iterum inspissat.* ℨß.
Resinæ Ialapp. ℈j.
Magist. Gum. Gotte, ℈ß.
Ol. Bacc. Iunip. G.iij.
M. f. pilul. N. 15.
Inaurentur, aut Glycyrrhizæ pulvere conspergantur.

Sumat Æger quinque, aut plures, paucioresve, prout difficiliùs, aut faciliùs ipsi solvi potest alvus.

Earum Usus.

CXII. Datâ operâ omitto in plerisque Pilulis à me præscribendis *Aloën*; quoniam in multis cum molestiâ, & quandoque cum noxâ Hæmorrhoïdes aperire solet.

Aloës vitium.

CXIII. *Paroxysmo Animi Deliquii & Syncopes instante*, atque adventûs sui signa superiùs memorata promente, exhibenda sunt, quæ *Halitus, Flatusque Acidiusculos*, & quandoque simul *Glutinosos* tum potenter concentrare, tum discutere apta sunt nata; quæ diximus modò desiderari multum efficacia & subtilia, quò quaquaversum penetrare possint & ipsis jungi. Sunt autem talia & *Spirituosa*, & *Salina Volatilia*, & *Oleosa* intimè Artis ope unita.

Animi Deliquiũ & Syncope quî præcavetur.

CXIV. Conducunt proinde omnia *Salia Volatilia Oleosa* ex variis *Animalium* præsertim, vel *Plantarum* quarundam partibus arte parata: Conducunt *Tincturæ Aromaticæ Spiritûs Vini* rectificati beneficio ex variis *Aromatibus, Plantarumve*, ut & *Animalium partibus* quibusvis *aromaticis* vel *Infusione* solâ, vel *Distillatione* insuper eductæ. Quæ omnia convenientibus Liquoribus solvi debent, ac Ægris sæpius exhiberi. Exempli gratiâ ex solis Plantarum partibus.

Et quib⁹

Mistura.

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthiol. an. ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥j.
Ol. Garyophyll.
Macis stillat. an. Gutt. ij.
M.

CXV. In propositâ Mixturâ cochleatim, & sæpius assumendâ nemo miretur addi *Laudanum Opiatum*, postquam non semel asseruimus in superioribus Opium vim habere summam impediendi, compescendique vitiosam Humorum Acrium Effervescentiam tum in tenui Intestino, tum in Corde, tum alibi; sine quâ non solent excitari facilè Halitus noxii & Acidiusculi, curandosque Affectus producentes.

Opij Vires.

CXVI. Prædictæ, aut simili Misturæ addi possunt varia ex Animalium partibus parata & valdè efficacia, *Tinctura Castorei, Spiritus salinus Salis Armoniaci*, vel *Vrinæ, Sal Volatile ac Oleum Sanguinis, Ossium, Cornuum, Vngularum*, &c. Olea rectificari debent, atque non tantum suo empyreumate ex parte liberari, verum insuper penetrantiora reddi, & magis potentia. Rectificatio autem ista commodè fit cum Spiritu Vini Tartarisato.

Saliũ Volatiliũ & Oleorum Vires.

CXVII. Possunt quoque laudata modò Salia Volatilia, & Olea exhiberi ex cochleari cujusvis Liquoris, Aquæ, Vini, Cerevisiæ, Jusculi, &c.

Eorum Usus.

CXVIII. Nemo autem, nisi expertus, persuadebitur facilè de mirabili prædictorum Medicamentorum efficaciâ, & vi summâ non tantum in præcavendis, sed insuper in minuendis ac citò curandis Animi Deliquiis & Syncope. Possunt enim non tantum ante Paroxysmum, aut ipso instante, verum eodem urgente usurpari laudata Remedia, tum cautè infundendo eorum pauxillum in os, tum ipsa applicando, illinendove naribus: Vis namque ipsorum volatilis quaquaversum dispergitur & ad intima penetrans

Ante & in Paroxismo.

penetrans suo simili, hoc est, Halitibus Volatilibus facilè jungitur, atque eosdem alterat, mutat, temperat, corrigitque, adeò ut desinant Aciditate suâ non tantùm partes Sensiles irritare aut vellicare, Frigorisve sensu afficere, sed imprimis Sanguinem nimis condensare, atque hactenus Vitam obnubilare ac penè obliterare.

In Animi Deliquio & Syncope etiam usurpanda externa. CXIX. Possunt quoque urgente Animi Deliquio aut Syncope alia, sicut vulgò fieri solet, usurpari, quæ Sensus externos quosvis excitent, qualia sunt Frictiones partium externarum, Vociferationes, Applicatio rerum Acrium circa Nares & Os, Aceti, Vini Rhenani, Aquæ Cinnamomi, Aquæ Vitæ Matthioli, Apoplecticæ; Antepilepticæ, Theriacalis, &c. Suffitus multifarius tam humidus, quàm siccus, Aceti tum solius, tum Cinnamomo, Garyophyllis, aliisve juncti, Succini, Plumarum Perdicis, & similium ipsi plebi satis notorum.

Curatio post Paroxysmum. CXX. Soluto vel sponte, vel arte Paroxysmo recreandæ sunt *Vires* tum *Animales*, tum *Vitales* utplurimùm prostratæ tam *Spirituosis*, quàm *Aromaticis*. Non parùm enim solent exinde languere *Vires Animales*, an quia non producti sunt paroxysmo durante Spiritus in Cerebro? Restituuntur autem illi confestim Vino generoso, ejusdemve Spiritu parcè usurpato.

Aromaticorum Vires. CXXI. *Aromatica* verò reparare solent *Vitales* dictas *Vires*, an quia cum *Bile* magis conveniunt, quæ non parùm ab *Acidis Halitibus* fracta est ac debilitata tum in tenui Intestino, tum in Corde? Si proinde Vino jungantur quædam Aromatica, vel usurpetur Spiritus Vini Aromaticus, unâ, eâdemque operâ Debilitati utrique succurretur. Ex. gr.

Mixtura ℞. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
Vitæ Matthiol. ℥j.
Conf. alkermes, ʒj.
Syr. borragin. ℥j.
F. *Mixtura sæpius cochleatim usurpanda.*

CAPUT XXXV.

D Cordis Palpitatione.

Cordis Palpitatio quid. I. AD *Cordis* Motum & Pulsum præter naturam viriatum refertur meritò ejusdem *Palpitatio*; quam pro *Motu ipsius Convulsivo* habendam censeo; cùm revera sit *Motus Cordis inordinatus, coactus ac sæpenumerò simul vehemens*. Nam non semper adest notabilis vehementia, unde gradibus non parùm differre solet Cordis Palpitatio.

Quî dignoscatur. II. Inordinatus hic Cordis Motus ex parte quidem ac quodammodò, non tamen planè ac plenè ex Arteriarum Pulsu dignosci potest; unde opus est, ut plerumq; admoveatur sub mammillâ sinistrâ manus: quamvis in Cordis Palpitatione vehementi Motus idem Oculis usurpari queat, ut & ad distantiam sæpe notabilem Auribus percipi.

Ejus vehementia & effectus. III. Accidit enim nonnunquam, ut tam vehemens fiat Cordis Palpitatio, Costarumque tanta percussio, ut propter eam eædem confringantur, aut in junioribus ac tenuioribus forâs propellantur, protuberantesque maneant.

Gradus. IV. Sunt autem, sicut jam innuimus, aliqui ratione majoris, aut minoris vehementiæ in Cordis Palpitatione gradus; unde aliquando nisi applicatâ Pectori manu observari ac dignosci nequit; aliquando Visui quoque, Audituique mox patet.

Causa. V. Palpitationis Cordis *Causam* puto esse, quicquid *absq; intermissione Ipsum ad sui Contractionem inordinatam & quandoque simul vehementem aptum est incitare*; sive illud *intra Cordis Ventriculos*, aut *in ejusdem Substantiâ* contineatur, sive *extra Cor* existens, ipsum tamen ad tempus aut semper continuò vellicat, mordet, pungitve. *Diversitas.* Unde notatur quædam Cordis Palpitatio perpetuò Ægrum infestans, quædam pro tempore urgens ac denuò remittens, aut in totum recedens.

Requisitum in causa. VI. Quicquid ex Venis & Auriculis effunditur in Cordis Ventriculos, ac mox iterum ejusdem Contractione expellitur in Arterias, fit quidem aliquando Pulsûs Majoris, Potentiorisve Causa, non item Palpitationis; ad quam producendam opus est, ut ejus Causa Cordi adhæreat, vel inhæreat, ipsumque continuò ad sui Contractionem irritet, quæ proinde fiet tum inordinata, tum inæqualis, ac subinde simul vehemens.

Eam oriri à Flatibus, & Humoribus Viscosis. VII. Examinatis proinde, expensisque iis, quæ tum Ego in Ægris Cordis palpitatione laborantibus observavi, tum ab aliis Medicis notata vidi, judico Palpitationem hanc utplurimùm ortum suum habere ab *Humoribus*, *Flatibusve multùm Viscosis, ac simul Acribus ad Cordis Ventriculos delatis, & in ipsis hærentibus*, atque ipsum ad inordinatam, inæqualemque sui Contractionem *continuò irritantibus*.

Hi unde & quomodo deferantur ad Cor. VIII. Hi Humores, atque Flatus frequentiùs ex tenui Intestino deferentur ad Cor, sive *sponte* ob vitiosam sui effervescentiam commoti eò propellantur; sive ob *Corporis Motum* concitatiorem, maximè in ascensu, vel *Animi Affectum* gravem, Iram, Metum, Tristitiam, Gaudiumve agitati eò transferantur; sive ab *externâ Causâ*, *Aëris* puta æstu aut frigore acri; *Alimentis* dulcibus, acidisve; *Rerum quarumvis Odore* potenti, eoque nunc suavi, nunc ingrato, &c. similiter ad effervescendum, Halitusque tam glutinosos, quàm acres producendos, & ad Cor transmittendos adigantur & urgeantur.

Palpitatio frequens in Affectione Hypochondriacâ. IX. Hinc est, quòd in plerisque *Affectionis Hypochondriacæ* speciebus tam frequens, familiarisque sit Cordis Palpitatio.

Ut & in Febrib^9 intermittentibus. X. Hinc est, quod tam sæpe circa *Febrium Intermittentium initia*, urgente adhuc, aut remittente Frigore; ut & in earundem *vigore*, Æstu existente summo, Palpitatio sentiatur Cordis molesta.

Eandem etiã oriri à Tumorib^9 Carneis, &c. in cordis Substantiâ. XI. Præter notatos Humores, Flatusq; observati sunt aliquando in *Cordis substantiâ Tumores Carnei*, aut *Excrescentiæ Osseæ*, *Cartilagineæve*, quibus *Palpitatio* ad mortem usque conjuncta non immeritò fuit adscripta.

Ut & à Vermib^9 Humore acri, ac Vulnere. XII. *Vermes in Pericardio* reperti Cor pungendo, vel *Humor Acris* mordendo *Palpitationis* raræ Causa esse possunt; ut & *Vulnus Cordi inflictum*.

XIII.

Ac talẽ esse incurabilem. XIII. Causæ binis paragraphis postremis notatæ sicut cognitu sunt difficiles, si non impossibiles, ita curari non possunt.

In Paroxysmo quomodo curetur, quæ est à Flatibus. XIV. Frequentissima Cordis Palpitationis species priori loco memorata urgente paroxysmo *Curabitur*, si à *Flatibus* habeat ortum, Medicamentis tum *Incidentibus*, & *Discutientibus*, tum *Acrimoniam Acidam* præsertim *Temperantibus*, sæpiùs suprà propositis. Ex.gr.

Mixtura ℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an. ℥iss.
vitæ Matthiol. ℥j.
Ol. macis stillat. Gutt. iv.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

Ejus Usus. Hujus Misturæ Cochleare unum singulis horæ quadrantibus assumat Æger, donec aliquod sequatur levamen.

Quomodo curetur quæ est ab Humore Viscoso & Acri. XV. *Si ab Humore Viscoso & Acri* putetur producta Cordis palpitatio, iisdem utendum *Medicamentis Alterantibus* modò laudatis, *Incidentibus & Acrimoniam temperantibus*: quin nonnunquam, perseverante diutiùs (quod ferè fieri solet) Paroxysmo, Humorem ipsum *Evacuantibus*.

XVI. Ad Incidendum, Temperandumque Humorem notatum conducet Mixtura modò præscripta, vel alia similis: Ad eundem autem Educendum cæteris omnibus præfero *Pilulas* ex Gummatibus parandas, cùm & Ipsæ Glutinosos Humores solvant, & ad faciliorem sui eductionem disponant. Ex. gr.

Pilulæ. ℞. *Gumm. Galbani aceto squillitico soluti & iterum inspissati*, ʒß.
Vitriol. Martis ad albedinem calcinat. ℈j.
Troch. alhandal, ʒß.
Diagrid. Gran. xv.
Ol. carvi, Gutt. vj.
M. F. Pilulæ, N. xxv. Inaurandæ.

Earum Usus. Sumantur 5. aut 7. matutino tempore, ac Ventriculo vacuo; superbibendo post sesquihoram jusculum, vel Cerevisiam cum pauco pane coctam, & macere aromatisatam.

XVII. Qui abhorrent à Pilulis, *Apozema* usurpent ex Incidentibus, Aromaticis & Purgantibus paratum; in quem finem laudamus sequens valde amaricans & efficax.

Apozema. ℞. *Rad. Apii*, ℥j.
Angelic. ʒj.
Ras. Ligni Sancti, ℥iij.
Bacc. Lauri, ʒij.
Pulp. Colocynthid. ʒj.
Sem. Carvi, ℈ij.
Cort. Arantior. ʒij.
Coq. s. a. in Aq. purâ.
In Colaturæ ℥xxx. *dissolv.*
Syr. rof. sol. cum sennâ, ℥iij.
Spir. Vini rectific. ℥ij.
M.

Ejus usus. Sumat Æger hujus Apozematis ℥iij. iv. vel v. Quòd si assumptione tali parùm vel nihil deiiciat, poterit aut eodem die, aut sequenti saltem tantundem, aut plùs pro Medici judicio bibere, atque sic per ἐπικρασιν humorem noxium minuere ac educere.

Extra Paroxysmum qui curatur. XVIII. *Extra Paroxysmum* similia usurpari possunt ac debent tum *Alterantia*, tum *Evacuantia*, & quidem indies. Nam nonnisi temporis tractu, perseverantiâque debellari possunt notati Humores: qui per intervalla etiam educendi, pertinaciores scilicet, ac inemendabiles: ubi satiùs iteratis vicibus, sensimque illos evacuare, quàm simul ac semel idem tentando in graviores Affectus Ægros coniicere.

CAPUT XXXVI.

De Sanguinis è Sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aortam ad omnes Corporis Partes Fluxu læso.

I. Sanguis in utroque Cordis Ventriculo ac intermediis Pulmonibus perfectus transfertur tandem per Arteriæ Aortæ ramos infinitos ad omnes *Corporis Partes*, quò tum *Ipsæ* illo *Nutriantur*, tum ex eodem *Liquores* Humanæ Oeconomiæ ampliùs *Utiles*, *Inutilesve* variis in locis *Secernantur*, iterumque ad *Sanguinis massam remittantur*, aut è *Corpore prorsus excludantur*. *Usus Motus Sanguinis ad omnes corporis partes.*

II. Hic Sanguis per Arterias *Fluxus læditur* aliquando, vel *Universè*, vel *Particulatim*; & quidem quando aut 1. *segniùs*, *vel minimè fluit*; aut 2. *celeriùs*, *potentiùsve movetur*, aut 3. *in partium Substantiam*, *Cavitatesve* ita fluit, ut *ibi hæreat*; vel *foràs effluit è Corpore*. *Quot modis hic motus læd datur.*

III. *Universè fluit segniùs Sanguis*, aut etiam in motu suo planè *sistitur & stagnat* idem 1. in *Plethorâ quoad Vasa dictâ*, & quidem *defectu spatii sufficientis ad excipiendum Sanguinem* in Cordis Ventriculis perfectum, ideoque simul *ampliùs rarefactum*. *Universè segniùs fluit Sanguis. 1. in Plethora.*

IV. 2. In *Animi Deliquio & Syncope*, ut & *Languore Corporis Universali* propter *Sanguinem ad rarefiendum minùs aptum*; sicut pluribus dictum ac deductum Cap. 34. *2. In Animi Deliquio Syncope & languore Universali.*

V. *Particulatim segniùs per Arterias fluit* vel aliquando etiam *sistitur & stagnat* idem *Sanguis* propter *Angustiam* qualemcunque in *alicujus Partis Arteriis* existentem, ac imprimis *Compressionem* aut *Obstructionem*: vix enim capere possum in Arteriis locum habere posse Constipationem, Coalescentiam, vel Subsidentiam. *Particulatim idẽ fluit segniùs ob Angustiam Arteriarum*

VI. *Comprimi* possunt Arteriæ à *Tumore duriore* ipsis vicino, *Vinculis*, &c. *Ob Arteriarum compressionem.*

VII. *Obstruentur* Arteriæ, ac imprimis *Capillares*, tum à *Pituitâ Glutinosâ* unà cum Sanguine per Ipsas delata, & aut *sponte* ac sensim denuò *coalescente*, aut propter *Frigus Aëris* per Cutis poros eò penetrans *coagulatâ*, tum ab Ipso *Sanguine* propter *Frigus* vel *acidum* externum eò se insinuans *concreto*. *Ob earũdẽ Obstructionem.*

VIII. *Universè movetur* per Arterias *celeriùs*, *potentiùsve Sanguis* in *Febribus ardentibus* omnibus, tam *Continuis*, quàm *Intermittentibus*, quamdiu *permanet Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed simul *Major & Robustior*; nam postquam eòusque rarefactus est tunc Sanguis, ut Vasa nimiùm distendat, & Plethoram ad Vasa constituat, sensim tum *Minor*, tum *Debilior* fieri solet *Pulsus*; donec Sanguinis per Venam sectam *missione spatium pareatur Sanguini excipiẽdo ampliùs*, *Idẽ Universè movetur celeriùs vel potentiùs in Febribus ardẽtibus.*

amplius, simulque *Suffocationi proximus recreetur* quasi, exciteturque operâ eâdem *Ignis Vitalis*; unde *Pulsus* quoque fit tunc iterum & *Major* & *Robustior*.

In Cordis Palpitatione. IX. Movetur itidem potentiùs, celeriusq; Sanguis Universè in *Cordis Palpitatione*, propter Cor ad frequentiorem sui contractionem tam coactum, quàm irritatum.

Post notabilē Sanguinis effusionē. X. Accidit idem post notabilem, non tamen extremam *Sanguinis Effusionem*, eamq; aut *spontaneam*, aut *artificialem*, aut *fortuitam*, per *vulnus* nempe casu, vel vi acceptum.

Particulatim idē movetur ob Sāguinē ex ea effusum. XI. *Particulatim*, hoc est, *ad certam*, *determinatamque Partem movetur celeriùs ac potentiùs Sanguis*, ob Sanguinem ex eâdem effusum, non tamen quantitate nimiâ, vel summâ; quoniam, ubi hoc evenit, reliquus quoque Sanguis eò fertur, imò effertur adeò, ut ejus defectu minuatur quoque Vitalis in Corde Ignis, & Sanguis deficiens, paucusque, utut ibi rarefactus, minus expandat Cordis Ventriculos, ideoque minùs irritet Musculosum ejusdem, Parenchyma ad sui contractionem, minùs proinde propellatur quaquaversum Sanguis, deficiente tandem, nî brevi succurratur, post Languorem Universalem Vitâ.

In Partiū Substantiam & è Corpore fluit Sāguis ex apertis arteriis. XII. In *Partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates fluit & ibi colligitur ex Arteriis* quovis modo *internè apertis* & patentibus effusus *Sanguis*: quemadmodum idem ex iisdem *circa Corporis superficiem læsis effluit è corpore*.

Causæ Plethoræ ad Vasa. XIII. *Plethora ad Vasa* pro *Causis* agnoscit *constitutionem corporis sanam*, *usumque alimentorum optimorum liberaliorem*, *animum curis vacuum*, *exercitium corporis paucum*, *somnum multum*, & similia.

XIV. De *Sanguinis ad rarefiendum minus apti causis & curâ* egimus Cap. 34. unde sunt petenda, quæ huc faciunt.

XV. De *Tumorum variorum Ortu*, *Causis & Curatione* dicendum alibi; de *Obstructione autem Vasorum sanguineorum*, ipsiusque *causis*, *effectis & curandi* modo plura proponemus Capite 40.

XVI. De *Febribus*, ut & *Cordis Palpitatione* ex professo tractavimus in superioribus; sed de variis *Vulnerum* differentiis, & *Causis*, *Curaque* aliàs forsan, si Deus volet, commentabimur.

Ejusdem Curatio. XVII. Inter plurima igitur ad notatorum ex læso Sanguinis per Arterias Fluxu Affectuum *Curationem* facientia unicum tantùm de *Plethorâ ad Vasa* dictâ citò, tutoque *Curandâ* monebimus; ipsam nimirum absolvi *Sanguinis eductione sufficiente per apertam Venam*: ubi tamen observandum, ut pro cujusque Curandi constitutione propriâ eliciatur *unâ*, *pluribusve vicibus*, & quidem *copiâ nunc majore*, *nunc minore* Sanguis.

Augmentum præcavetur. 1. Alimēta minuendo. XVIII. Ejusdem *Plethoræ augmentum præcavebitur*, 1. *minuendo alimentorum multi & laudabilis succi quantitatem*; quin *substituendo* in eorum locum *alimenta fermentationis difficilioris*, atque *minùs succi nutritii continentia*.

2. Corpus exercēdo. XIX. 2. *Corpus indies magis exercendo*, ac defatigando.

3. De Sōno detrahendo. XX. 3. *De Somno* aliquid paulatim *detrahendo*.

4. Mentis Occupationes augendo. XXI. 4. *Accersendo & augendo curas*, *Mentisque Occupationes* serias, non tamen nimis angentes.

5. Venam aperiēdo. XXII. 5. Quamdiu laudatis mediis necdum satis potest impediri Sanguinis augmentum nimium danda est opera, ut subinde *Sanguis* nihilominus *auctior* sectâ venâ *minuatur* in tempore.

CAPUT XXXVII.

De Partium omnium Nutritione læsa; & in specie de Atrophiâ, sive Tabe.

Nutritio & Accretio quid. I. Generalis *Sanguinis* ad *Partes* omnes ac singulas delati *Usus* est Ipsarum *Nutritio*, sive Particularum sensim ab ipsis secedentium ac pereuntium reparatio; ut & in Juventute Earundem ad molem, magnitudinemque decentem *Accretio*.

Quot modis lædatur. II. Hæc *Partium* omnium & *Nutritio*, & *accretio læditur* aliquando vel *Universè*, vel *Particulariter*, & quidem frequentiùs secundùm *Carnes Musculorum*, & *Pinguedinem*, rariùs secundùm *Viscerum Parenchymata*, & *Ossa*.

III. Læsio hæc contingit quando 1. Nutritio ista *Deficit* in *Atrophiâ* vel *Tabe*: 2. quando eadem *Nimia* fit, speciatim in *Carnositate*, aut *Obesitate*. 3. quando eadem *Inæqualiter* aut *Perperam* evenit in *Cachexiâ*, *Anasarcâ*, *Leucophlegmatiâ*, *Rachitide*, &c.

Atrophia IV. Hoc quidem Capite agemus de *atrophiâ* sivè *Nutritionis Defectu*; sequentibus verò de cæteris.

Defectus nutritionis quorū ratione cōtingat. V. *Deficere* solet *manifestè corporis nutritio*, imprimis, ut dictum, ratione *Pinguedinis* & *Carnis Musculosæ*; non item ratione *Cartilaginum*, *Ossium*, vel *Parenchymatis Viscerum*.

Quid Macies. VI. Ubi *Pinguedo sola* consumitur, nec æque reparatur, *Macies* dici queat; ubi *Caro simul* minuitur, nec restituitur, *Tabes*. Neque novum est observare homines, quibus sola Pinguedo perit; sed & aliquando, quibus Caro magis, quàm Pinguedo. *Quid Tabes.*

Atrophia duplex. VII. Hæc Atrophia gemina sæpiùs existit *Universalis*, per universum Corpus; infrequentius *Particularis* & in determinatis tantum Partibus, *artubus* præsertim.

Ejus causæ. 1. Sanguis. VIII. Accidit hæc Atrophia crebrius *Sanguinis*, rarius *Partis affecta vitio*.

IX. *Sanguinis culpâ* evenit Atrophia, quando is aut *deficit* in corpore universo, vel parte aliquâ; aut *ineptus* est Partibus contabescentibus reparandis.

Deficiens in universo corpore. X. *Deficit Sanguis in corpore universo* tum propter *Inediam* voluntariam, coactamve; tum propter *Sanguinis Effusionem* qualemcunque notabilem; tum propter *alimentorum convenientium* defectum; tum propter *corporis motum* nimium; tum propter *Vigilias* diutius continuatas; tum propter *curas permanentes*; tum propter *aëris æstum* nimium & diuturnum; tum propter *alvi fluxum* protractum.

In parte aliqua. XI. *Deficit ferè sanguis in parte aliquâ* propter *impeditum ejus ad vel in Ipsam Fluxum*, *arteriarumque* adeò *ad* ipsam tendentium *Dissectionem*, aut *compressionem* qualemcunque, ob *Luxationem Ossium*, *Tumores duros*, *Vincula*, &c.

XII.

Ineptus. XII. *Corpori Continenti*, ejusdemque *Partibus* pluribus, paucioribusve *nutriendis* ac reparandis *ineptus est Sanguis* propter *Qualitatem vitiosam, Humoresve Vitiosos, Salsos, Viscosos, Purulentos*, &c. ipsi admistos.

Ob qualitatem vitiosam. XIII. *Qualitatem vitiosam* retinet sæpe *Sanguis* post *Affectus & Morbos graves* prægressos, *Febres Ardentes, Dysenteriam*, &c. aut præsentes adhuc, *Febrem Hecticam* tum *simplicem*, tum *Phthisicam*, lentè, vel *Colliquantem*, subitò Corpus consumentem: quamvis & tunc existimem considerandos *Humores vitiosos*, qui notatas *Febres producunt*, atque *Sanguinem* insuper *vitiant*, corporique nutriendo *ineptum* reddunt, maximè in *Phthisi Pus* Sanguinem inficiens ac corrumpens.

Ob Humores vitiosos. XIV. *Humorum vitiosorum, Salsorum, Viscosorum, Purulentorum*, &c. *ortum* variis in locis proposuimus, aut proponemus adhuc in hoc Tractatulo, unde peti potest.

3. Pars nutrienda affecta. XV. *Partium Nutriendarum vitio* accidit Tabes, quoties Ipsæ à quâcumque demum *Causâ*, & imprimis *Externâ, Fortuitâque* aliquam sunt passæ noxam, ex *casu* nempe, *contusione, vulnere grandi*, &c. unde non tantum *vasa* per Ipsas delata *rupta* sunt, aut *dissecta*, verum *Carnes* ipsæ, ac *Membranæ*, &c. labefactatæ sunt & vitiatæ; quocirca non tantum *deficit*, verum *corrumpitur* quoque accedens ipsis *Alimentum Sanguis*.

Tabis causæ variæ. XVI. Quam nonnulli *Tabis Causam* quærunt vel ponunt in *Humidi Primigenii, Calidive Innati defectu*, aut *Temperamento Insito in calidius, sicciusque mutato*, illam ego in *Bile, Lymphâ* quin & *Salivâ, Succoque Pancreatico* haud fictis, & commentitiis, adeóque Chimæricis, verum actu existentibus, à multis observatis, sensilibusque Humoribus, sed variis modis mutatis & vitiatis quærendam, inveniendamque arbitror.

Constitutio corporis in extremâ Tabe. XVII. In *extremâ Tabe*, præter *Faciem Hippocraticam* dictam, *in Temporibus collapsis, Oculorum sedibus concavis, Naribus acutis, Malis prominentibus & Ore hiante* consistentem, *Costæ* in Thorace protuberant, *Ensiformisque Cartilago* incurvata cernitur; *Scapulæ* alarum, & *Claviculæ* arcuum ad instar eminent; *Dorsi spina* se exerit; *Venter* collapsus, contractusque apparet; *Clunes* pendulæ sunt, vel consumptæ; *Crura, Brachia, Pedes, Manusque* cum *Digitis* arida spectantur, & circa *Articulos* Protuberantiæ attolli videntur; *Ungues* curvantur; Pili excidunt; *Cutisque* flaccida, corrugata, fusca, & arida existit; *Venæ* interim prominent, undique conspicuæ ac lividæ; *Corpusque* universum tantùm non transparens ac pellucidum in quibusdam observatur.

Tabes curatu difficilis. XVIII. Semper *Curatu difficilem*, ac subinde *Incurabilem Tabem*, imprimis, postquam duravit aliquandiu, testantur Medici omnes, ipsisq; suffragatur Experientia; licèt censeant pleriq; ipsam in principio haud ita difficulter curari posse, dum innotescat.

Curatur 1. Sanguinis defectu reparando. XIX. *Curabitur* autem *Tabes* 1. *Reparando Sanguinis Defectum* vel *Universalem*, vel *Particularem*; tum *usurpando Alimenta* optima, & quidem quantitate moderatâ, tum *amovendo, emendandove* singulas Defectûs istius *Causas*; de quibus actum est, agendumve alibi.

XX. Curabitur eadem Tabes 2. *Corrigendo vitium Sanguinis* qualecumque, *Amovendoque* ab ipso *Humores vitiosos* singulos ipsi admistos, per *Evacuantia singulis convenientissima, Vomitoria, Purgantia* per alvum, & imprimis *Diuretica, Sudoriferave*, ut & subinde *Salivantia*: de quibus actum est aliis in locis, unde seligenda sunt, quæ hîc maximè prosint. *2. Sanguinis vitii corrigendo.*

XXI. *Correctio Sanguinis* variis modis alterandi & vitiandi pro vitii varietate variabitur, usurpando medicamenta unicuique vitio maximè apta, nî habeantur ad manus *Corrigentia Universalia*, qualia ex *Mineralibus & Metallis*, aliisque ad Animalium partes minùs determinatis parantur efficacissima, ideóque optima, & in specie ex *Antimonio, Auro, Ferro, Vitriolo, Coraliis, Margaritis*, &c. unde non immeritò laudantur, commendanturque *Tincturæ, Sulphura*, &c. ex enumeratis paranda.

XXII. Curabitur eadem Tabes 3. *Reparando Partium alendarum noxam* per infortunium ipsis factam; de quâ re agendum ex professo in Parte Medicinæ Chirurgicâ. *3. Partiũ alendarũ noxam reparãdo.*

Caput XXXVIII.

De Carnosiore ac Obesiore Corporis Constitutione.

I. Nutritionem diximus Capite præcedente *nimiam* fieri notabiliter, tum in *Carnosâ Musculorum Excrescentiâ*, tum in *Obesitate*, unde totum Corpus observatur amplius; quod æquè non fit, quoties *Viscerum Parenchymata*, vel *Glandulæ* in molem accrescunt nimiam, propter quam *Tumores* duntaxat hinc inde producti censentur. *Nutritio nimia in quibus fiat.*

II. Redditur verò *magis carnosus* Corporis Habitus Musculosus à *Sanguine multo & laudabili*; concurrente *Corporis Motu*, exercitioque moderato; *Vitâ Curis* anxiis vacua; *Somno* mediocri, vel protractiore; *Alimentorum* multi Succi, ac fermentationis facilis assumptione largiore. *Musculorum carnositas unde.*

III. *Pinguius* verò & *magis Obesum* tam in habitu ac superficie, quàm interioribus fit Corpus à *Sanguine pinguiore*, ad cujus productionem facit *Corporis constitutio sana* quidem, concurrente tamen *Succo Acido satis copioso, sed blando, temperatoque*; *Bile* autem *parciore, minusque acri*; *Motu corporis* pauco; *Vitâ* itidem sine *curis* rodentibus; *Somno* placido & longiore; *Alimentorumque pinguium* assumptione continuâ & multâ. *Obesitatis causa.*

IV. Rarius quidem gravatur Carne multâ vel nimiâ Corpus, frequentiùs Pinguedine.

V. *Curabitur carnis* Musculosæ *Augmentum nimium*, 1. *Minuendo* subinde *Sanguinem* apertâ Venâ. 2. *Exercendo valde* ac solito *diutius Corpus* ad Defatigationem satis notabilem. 3. Occupando, vexandoque *Animum curis* gravibus & solicitis: 4. Augendo *Vigilias*, detrahendoq; aliquid *Somno*. 5. Usurpando parciùs *Alimenta* multi, optimique Succi, horumve loco sumendo, quæ minùs nutriunt, aut difficiliùs fermentantur. *Musculorũ carnositatis curatio.*

VI. *Curabitur* autem *Corporis Obesitas*, 1. Usurpando sæpius, satisque abundanter *Condimenta* *Obesitatis curatio.*

quævis

quævis *acria*, tum *Acida*, tum *Aromatica*, hoc est, *Salsa*, vel *Amara*; quæ tam *Liquores Glandulosos* præstent *Acidiores*, quàm *Bilem* magis *Amaram* & acrem. Talia verò sunt Acetum, Succus Citri, Spiritus Salis, &c. Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Macis, Zinziber, Nasturtium, Eruca, Sinapi, Raphanus quivis, & imprimis Rusticanus, &c. 2. *Corpus Movendo* multùm: 3. *Animum torquendo* Curis. 4. *Somno* indies aliquid detrahendo. 5. Ab *Alimentis Oleosis & Pinguibus* in totum abstinendo: sic enim paulatim non tantùm consumetur Pinguedo superflua, sed ejusdem impeditur augmentum novum.

Caput XXXIX.

De Cachexiâ, & in specie, Anasarcâ, Leucophlegmatiâque.

Cachexia quid. I. Qualitate peccans Corporis Nutritio & potest, & solet *Cachexia* vocari; in quâ *Nativus Cutis* & imprimis *Faciei Color languescit*, mutaturque in *pallidum*, & aliquando in *flavum* vel *lividum & luridum*; sicut in nonnullis in *rubidum* vel *rubicundum*, exurgentibus tunc ferè simul in *Naso*, *Genisque* varii generis *Pustulis*.

In eâ corporis constitutio, & Signa. II. Concurrit in plerisque Cachexiæ speciebus *Dyspnœa*, quæ augetur magis, quoties corpus movetur, imprimis concitatiùs, & in ascensu: Quin tunc sæpiùs *Cordis Palpitatio*, *Arteriarumque circa Iugulum*, *Temporaque Pulsatio*, Visui quoque manifesta, producitur. Accedit frequenter *Universi corporis*, & *Crurum* præsertim *Lassitudo*. Urget quoque non rarò *pressans & angens Cordis Dolor*, qui post assumpta Alimenta intendi solet. Quin adest utplurimùm *Febris lenta*, eaque vel *Continua*, vel *Intermittens*, vel *ex utrâque Composita*. *Urina* sæpiùs *Crudæ*, *Aqueæve* prodeunt, rariùs *Crassæ*, *Turbidæve*, nî ab Affectu alio comite, aut externâ Causâ turbentur ac mutentur. Tandem *Macrescit* & *Contabescit* nonnullis *Corpus* Universum; sicut idem aliis sensim *Turget ac Tumet*; fitque à *Seroso* quidem *Humore Anasarca*; uti à *Pituitoso*, magisque *viscoso* *Leucophlegmatia*; & ab utroque, priore saltem, quando *Abdomen cum Cruribus* tantùm occupatur, *Ascites*. *Anasarca Leucophlegmatia: Ascites.*

Quos invadat Cachexia. III. Nullis, ac nulli ætati parcit *Cachexia*; licèt *Fœminas* propter *diutiùs Morantem*, *Impeditumque*, aut quovis modo *Suppressum Menstruorum Fluxum* corripiat frequentissimè; soleatque *Ejus comes.* sat sæpè comitari *Affectionem Hypochondriacam*, notabilemque ipsius speciem, *Scorbutum*.

Ejus Causa Sanguinis vitium. IV. *Cachexiæ* omnis *Causa* est *Sanguis qualitate vitiosâ præditus*, propter quam licèt aliquantùm, & aliquandiu nutriantur Corporis partes, non nutriuntur tamen, uti oportebat; sed pro *qualitatis peccantis varietate* modis variis læditur ipsarum nutritio: unde *plures* quoque observantur *Cachexiæ Species*, tum secundùm *Coloris mutati*, tum præsertim secundùm *Symptomatum* conjunctorum diversitatem distinguendæ.

Vitiatur Sanguis dupliciter. V. *Vitiatur Sanguinis Qualitas* & ab *Humoribus Naturalibus* ad Sanguinis Constitutionem in Corde concurrentibus, sed qualitate vitiosâ præditis; & à *Rebus Non-Naturalibus* dictis aliquem ex notatis Humoribus, ipsumque Sanguinem vitiantibus, & ita corrumpentibus, ut prava sequatur Corporis Nutritio.

1. Ab Humoribus vitiosis. VI. *Humores Naturales*, Sanguini confundi soliti, & hactenus noti, sunt *Bilis*, & Glandularum Conglobatarum, cæterarumque Corporis partium *Lympha*, ut & *Saliva*, *Succusque Pancreaticus*, una cum *Bile* in tenui Intestino juncti, atque Liquorem singularem Lymphæ admiscendum componentes, Ipsique adeò *Spiritus Animales* quovis modo Sanguini redditi; quos omnes qualitate vitiosa tum affici, tum eandem Sanguini communicare posse vix putem aliquem in Arte Medicâ vel mediocriter versatum, atque Veritati addictum negaturum.

VII. Horum vitia plura notavimus in superioribus, & proferemus adhuc in sequentibus: unde poterunt peti, quæ huc faciunt.

2. A Rebus Non naturalibus. VIII. Quemadmodum verò varia *Humorum Vitia* nonnunquam *sensim ac sine sensu* producuntur in Corpore, ita eadem quandoque *subitò ac sensibiliter* gignuntur à *Rebus Non-Naturalibus*, aliisve *Venenorum* nomine notandis notabili excessu peccantibus, omniaque in corpore valdè turbantibus, aut corrumpentibus.

Eorum vitia frequentissima. IX. *Vitia* ista frequentissima & manifestissima sunt *Acrimonia* tum *Acida*; tum *Salsa Muriatica*, tum aliquando *Salsa Lixiva*, & *Viscositas*, vel *Fluiditas nimia*: quorum *Causas*, *Generandique modum* non semel proposuimus, explicuimusque in superioribus; quò remittimus Lectorem Studiosum, ne crambe non bis tantùm, ast sæpiùs cocta Mors sit, & nauseam moveat delicatis.

Ratio Symptomatum. X. Memoratorum *Symptomatum ratio* facilè patebit unicuique cogitanti, expendentique, quoties *Sanguis* undecunque tandem fuit factus *Vitiosus* & Cachexiam producens, toties *Humores* nominatos omnes, cùm ex Sanguine ortum habeant, gigni quoque *Vitiosos*; unde non tantùm *Alimentorum Appetitus* uterque similiter vitiatur, sed ipsorum præterea *Fermentatio*; quapropter *Anxietates circa præcordia*, *Cordisque Dolor pressans* sequuntur tam ante, quàm post ipsorum assumptionem. *Humorū Vitiosorum. Alimentorum appetitûs vitiati. Fermentationis. Anxietatum. Cordis Doloris.*

Partium Secretionis vitiatæ. Effervescentiæ vitiosæ. Anxietatis. Palpitationis. Dyspnœæ Lassitudinis. XI. Dum verò perperam Fermentatorum Alimentorum pars, vel massa tota per Intestinum tenue propellitur, qui confunduntur ipsi *Succus Pancreaticus & Bilis* pariter vitiosi, non tantùm exspectatam *utilium, inutiliumque* partium *Secretionem* corrumpunt; verùm contingit quoque vitiosa horumce Humorum *Effervescentia*; quin non rarò *Halitus Flatusve* multifarii ex illâ vitiosâ miscellâ excitati non tantùm descriptam modò *Anxietatem* augent, verùm ad Cor delati ejusdem *Palpitationem* producunt; atque ad Pulmones translati *Dyspnœam* efficiunt; & quaquaversùm propulsi *Lassitudinem* pariunt notatam.

Febris Continuæ & Lentæ Pulsûs frequentioris. XII. Ex eodem Humorum omnium vitio pendet *Continua, Lentaque Febris*, quatenus vitiosè in dextro Cordis Ventriculo effervescentes inter alia Symptomata plura *Pulsum* quoque creant solito *Frequentiorem*, adeóque *præternaturalem*.

XIII. Cùm autem propter Inquietudinem Corpus stragulis tectum sæpiùs denudant Ægri, facilè contingit, ut per Pancreatis Vasa Pituita

Intermittentis Febris. delata ibidem coaguletur, Obstructionemque pariat; propter quam Succus stagnans *Intermittentis Febris* multifariæ Causa existet. Illud autem fiet citiùs, faciliúsque, si Corpus sudore diffluat, porique cutis pateant, vel Aër occurrat frigidior & occurrat frigidior & asperior.

Vrinæ vitiatæ. XIV. *Crudæ, minúsque Tinctæ, Crassæve prodeunt Vrinæ* propter *Humores* dictos *Acriores*, intimiùs cum Sanguine concrescentes; *Aqueosve* abundantes, ac desideratam Effervescentiam minuentes, adeò ut non sequatur requisita & utilis partium excrementitiarum, unâque cum Vrinis excernendarum Secretio, multò minùs Excretio.

Coloris Varii in Facie. XV. Quemadmodum autem *Partes* omnes tunc *malè Nutriuntur*, ita *Cutis Faciei* Aëri & Visui præ aliis omnibus exposita noxæ suæ signa promit per *Colorem* pro Humorum maximè peccantium varietate *varium*.

Dolorum. XVI. Quoties autem *Acrimonia Humorum* concurrit, toties illa internè *Doloribus*, aut externè *Pustulis* manifestatur.

Pustularum. Hydropis XVII. Quoties redundant *simul Copiâ Humores* vitiosi, toties variæ *Hydropis* species tandem succedunt; sin minùs, *Contabescit* paulatim universum *Corpus*. *Tabis.*

XVIII. Quæ in specie solet ob *Menstrua minùs commodè aut tempestivè fluentia Fœminis* accidere *Cachexia*, illius rationem, ac generationem dabimus, si Deus volet, Praxeos hujus Lib. 3. Cap. 3.

Cachexiæ Hypochondriacæ productio. XIX. Ex iis autem, quæ hîc & alibi sunt dicta, *Cachexiæ Hypochondriacæ* omnis, atque Scorbuticæ productio ab Ingenioso & Judicioso Medico deducetur facilè.

Cachexiæ Curatio. XX. Vt proinde ad *Cachexiæ Curationem* transeamus, sciendum, si ullibi, certè hîc observandum accuratè aureum illud distichô sequenti propositum Præceptum:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Nisi enim succurratur in tempore Cachexiæ, non rarò ea sensim tam pertinax, rebellisque fit, ut serò tantùm, vel nunquam curari possit. Monendi proinde à Medicis ordinariis, etiam non rogatis, Ægri, ipsorumque Parentes, aut Consanguinei & Amici, quamprimùm incipientis Cachexiæ signa se manifestant in Colore Faciei mutato, ne malum hoc, sicut est in proverbio, negligatur in herbâ, postquam & altas & eradicatu difficiles mox agere solet radices, quas postmodum non nisi Herculeo labore superare licet.

In quo consistit. XXI. *Cachexiæ* autem omnis *Curatio* consistet in *Sanguinis quovis modo vitiosi Correctione ac Emendatione*. Vbi observanda *Vitii species atque Causa* vera, sive illa una sit, vel multiplex.

Humor vitiosus & Sanguis corrigendus, aut evacuandus. XXII. Prout igitur hic vel ille Humor primariò & maximè hoc vel illo modo peccans, & ab hoc vel illo, in Rebus Non-naturalibus commisso errato pendens Sanguinem vitiavit, Cachexiamque produxit, ita seligenda sunt *Medicamenta, quæ blandè, paulatimque* tum notatum *Humorem*, tum *Sanguinem* ipsum *alterare*, atque ad *constitutionem naturalem redigere* possint, aut, si planè ac in totum emendari nequeant, eundem *quodammodo saltem correctum sensim evacuent*: non neglectis interim *Rebus Non-naturalibus*, *alisve* mala hæc producentibus, aut foventibus; quæ nisi *corrigantur, caveanturve*, frustra expectabitur optata Curatio fœlix, & Successus agendorum laudabilis.

XXIII. Quibus *Medicamentis* & Formulis laudatæ Humorum variorum Correctiones ac Evacuationes perfici possint, debeantque, non semel ostensum in superioribus; ubi videri poterunt.

XXIV. *Perseverandum* est autem aliquandiu in *Medicamentorum convenientium usu*, ac præsertim, ubi duravit aliquandiu, radicesque fixit Cachexia, segniùs recessura; & quidem in cujusvis Medicamenti proficientis usu, quandiu non tantùm ab ipso benè habet Æger, sed idem absque nauseâ, & fastidio usurpat: Quamprimùm autem desinit placere, aut prodesse gratissimum licet, aut optimum etiam medicamentum, mox aliud præscribendum, aliâve formâ exhibendum. *At in eo perseverandum.*

XXV. In *diutinâ* verò *Cachexiâ* semper conveniunt *Medicamenta Pituitam tenacem ac glutinosam Corrigentia, Evacuantiaque*, postquam omnes *Affectus Diuturni* ab illâ vel in totum, vel ex parte saltem pendent. *Diutina Cachexia quibus curetur,*

XXVI. Quòd si *Glutinosa Pituita* copuletur *Humor Acidus*, vel *Salsus Muriaticus*, quod frequentiùs contingit, aut *Salsus Lixivus*, sive *Biliosus*, quod rariùs evenit, conjungenda sunt Medicamenta utrique Indicationi satisfacientia, sæpiùs proposita & laudata; quorum ope nunc citiùs, nunc tardiùs expectari potest Sanitatis amissæ recuperatio.

CAPUT XL.

De Sanguinis à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas Refluxu læso; & in specie de Inflammatione.

I. Quemadmodum à *Corde Sanguis* universus per *Arterias* defertur ad *Corporis Partes Continentes* omnes ac singulas, tum ad earundem *Vivificationem* ac *Nutritionem, Augmentumque*, tum ad *Humores* omnes, sive *Contenta* utilia & inutilia quovis modo à reliquâ Masâ *secernenda*; ita idem post beneficium hoc multifarium multifariè in Corpus utrumque collatum *residuus* ac superstes, quin multis modis *parte sui aliquâ destitutus* aut *effœtus* iterum *ab iisdem Partibus Continentibus* omnibus ac singulis per *Venas* fertur ad *Cor*, ibidem mutuâ concurrentium Partium variarum *Misturâ*, mox *Effervescentiâ*, & *Rarefactione Vitali renovandus*. *Sanguinis Motus à Corde versus Corporis partes, & ab iisdem versus Cor.*

II. Atque hic *Sanguinis Fluxus* ac *Refluxus* reciprocans & alternans *Motûs Circularis* nomine jam cluet & claret. *Ejus Motus Circularis quid.*

III. *Impeditur* autem nonnunquam in *suo Refluxu Sanguis*, quoties is vel *Stagnat*, subsistitque in suis Vasis & viis, vel *Effunditur* extra ipsa, sive hoc fiat *intra vicinarum partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates*, sive id accidat *extra Corpus ipsum*. *Quot modis lædatur Sanguinis refluxus.*

IV. *Stagnat in Vasis* suis *Sanguis*, vel ob *Plethoram* summam & ad *Vasa* dictam; vel ob *Angustiam* nunc Ipsorum *Compressione*, nunc *Obstructione* factam. *Quot modis stagnet in Vasis.*

V. Ple-

1. Ob plethoram ad Vasa. 2. Ob Compressionem earum

V. *Plethora ad Vasa* mentionem sufficientem fecimus Cap. 36. quæ ibi poterit videri.

VI. *Comprimuntur* ad Sanguinis Refluxum impediendum *Venæ* nunc à *Tumoribus* vicinis durioribus, nunc à *Vinculis* partibus circumjectis, Venasque, quàm Arterias, arctiùs stringentibus.

3. Propter easdem Obstructionem.

VII. *Obstruuntur Venæ* nunc ab ipso *Sanguine*, *Pituitâve* in ipsis *Coagulatis* ac concretis, nunc quamvis rarissimè, à *Calculo* in ipsis *genito*, sensimque ampliùs aucto.

Cavernosam partium substantiam ad venas referri.

VIII. Ad Venas referri velim *Cavernosam singularum partium substantiam*, per quam ex Arteriis Sanguinem in Venas existimo cum multis maxima sui parte transmeare.

A quibus Sanguis coagulatur.

IX. *Sanguis Coagulatur* & à *Frigore Aëris* vel *Aquæ* intenso partes valdè afficiente; & à *Medicamentis* potenter *Adstringentibus*, *Austerisque* *forinsecus*, aut *intrinsecus* Sanguini communicatis, & ipsum Congelantibus.

A quib. pituita.

X. *Pituita Coagulatur* in dictis Vasis ab iisdem *Causis*; frequentissimè tamen à *Frigore Aëris*, *Aquæ*, *Potûs*, aliorumve Partes priùs calentes aut externè, aut internè *subitò infestante*; atque *Pituitam*, *Viscosam* imprimis, quâcunque tandem de Causâ *in tenui præsertim Intestino solutam*, hinc ad *Sanguinem deductam*, & unà cum ipso *quaquaversùm propulsàm* iterum mihi *cogente ac inspissante*.

Quænam Pituitam solvant.

XI. *Pituitam* in tenui Intestino *Solvere* solent 1. *Aër* à Sole, Igne, Balneo, &c: æstuans. 2. *Alimenta*, ut & *Medicamenta* Spirituosa & Aromatica, Volatilive Sale abundantia. 3. *Corporis Motus* vehemens; quò Frictiones, ac Tegumenta refero. 4. *Ira* immoderata: 5. *Vigilia* protractæ.

XII. Vbi notandum, quò plures Causæ concurrunt, peccantque excessu majore, eò faciliùs, citiùs & copiosiùs solvitur & Sanguinem versùs transfertur notata Pituita.

Sanguinis è vasis suis effusio.

XIII. *Sanguis* autem in nominatis suis *Vasis stagnans* & paulatim *collectus* eadem magis, magisque *distendit*, & ita quidem, ut aliquando *rumpantur*, aut quovis modo alio *exitum ipsi concedant*; unde contingit tunc *Sanguinis è Vasis suis Effusio*, sive idem *hæreat in Partium adjacentium Substantiâ*, sive *colligatur in Cavitate Corporis propinquâ*, sive *effundatur in totum extra Corpus*.

Productio Inflammationis & Abscessûs.

XIV. In *Vasis Capillaribus*, & forsan *intermediâ* quoque ipsis *partium quarumvis substantiâ sinuosâ Conclusus* adhuc & *Subsistens*; aut *extra easdem Vias suas consuetas*, sed *apertas* & patentes in qualemcunque *partium ipsarum*, *vicinarumve substantiam porosam*, & *carneam* præsertim, *membraneamve*; aut earundem *interstitia Effusus* & copiâ mediocri saltem *Collectus Sanguis* sponte mox *Excandescit* & *Caloris Sensum molestum* in parte sensili producit, ac sensim *corruptus* in *Pus* vel *Saniem abire* solet. Vnde prior quidem Mutatio vocatur *Inflammatio*, sicut posterior, *Abscessus* vel *Apostema*.

Inflammatio qui fiat.

XV. Arbitror autem *Incendi ac Inflammationem parere Sanguinem*, quatenus *ex ipso* in Vasis suis valdè distentis, Partibusve quibusvis aliis *subsistente*, hoc est, *stagnante* mox incipiunt *evanescere partes Spirituosæ*, *magisque Volatiles ac subtiles*, tum *Acidas*, tum *Salinas temperare solitæ*; unde *utræque Acriores factæ acriùs in se mutuò insurgunt*, *Effervescentiamque ob partes* Sanguinis *Oleosas* præsentes *Calidam* excitant, quin paulatim *Sanguinem ita corrumpunt*, ut in *Pus* vertatur, & quidem pro Sanguinis corrupti varietate planè *varium*.

Pus quomodo generetur.

Empyema quid fiat.

XVI. *Sanguis in Cavitatem* aliquam *Humoribus* naturaliter *vacuam*, Pectoris puta, vel *Abdominis Effusus*, ibidemque Collectus & in *Pus* Corruptus *Empyema* constituit.

Sanguis in corporis partes cavas effusus variè mutatur.

XVII. Idem *Sanguis* in *Partes Corporis cavas*, *Ventriculum*, *Intestina*, *Vesicamve Urinariam Effusus*, ob admistos ipsi tunc Humores varios, *mutationem subit variam*, ni brevi ex ipsis expellatur.

Quid Hæmorrhagia.

XVIII. Ejusdem *Sanguinis extra Corpus Effusio*, in genere vocatur *Hæmorrhagia*; licet in specie tribuatur hoc nomen Sanguini è Naribus erumpenti; quemadmodum idem ex Ani vasis effluens dicitur *Hæmorrhoïs*: Sanguis autem singulis mensibus Fœminis ex Vtero stillans, *Mensium*, *Menstruorum*, & *Fluxus Menstrui* nomine gaudet; qui verò post partum hâc viâ copiosior evacuari solet, *Lochiorum*.

Hæmorrhois. Menses & Menstrua. Lochia. Quinam Sanguinis Effluxus Naturalis.

XIX. Vbi notandum, *nullum* esse *naturalem Sanguinis Effluxum* præter utrumque modò memoratum Fœminis proprium, de quo variis modis lædi solito pluribus agemus, si Deus sinet, Opusculi hujus Libro tertio. Nam hæmorrhagia omnis alia, sive sponte accidat, sive fortuitò eveniat, sive arte procuretur; sive noxia sit, vel utilis; præter ordinarium Naturæ cursum semper contingit, cùm talis à perfectè sanis nulla sit expectanda.

Sanguinis Effluxûs causa.

XX. *Causa* proinde omnis *Sanguinis Effluxûs* est *Apertio Vasorum* qualiscunque, sive illa fiat ex nimiâ *Vasorum* à copioso, valdè rarefacto, aut retardato Sanguine, Flatibusve, *Distensione*: sive ab Humoris aut in Vasis, aut extra ipsa subsistentis *Acrimoniâ rodente*, sive à *re durâ & acutâ vulnerante*, *obtusâve contundente*, aut quovis alio idem contingat modo.

XXI. De plerisque Sanguinis præter naturam è Vasis suis Effusi Causis & Curatione agendum alibi; hoc Capite *Inflammationis Essentiam* persequemur, ac *Curam*.

Inflammationis curatio.

XXII. Ad *Inflammationis* ergò, hinc & *Abscessûs* secuturi *Curationem* requiritur 1. ut *Compressio*, vel *Obstructio Vasorum tollatur*. 2. ut *Subsistentis*, *stagnantisque Sanguinis Motus restituatur*. 3. ut *Sanguis* è Vasis suis *effusus*, si fieri potest, antè sui suppurationem inde *removeatur*. 4. Si removeri, atque adeò *Suppuratio* impediri nequeat, ut eadem *maturetur*, *promoveaturque*. 5. ut *Puris producti Eductio festinetur*. 6. ut *Vlceris mundatio & consolidatio* quàm citissimè *absolvatur*.

1. Vasorum Compressio qui tollatur.

XXIII. I. *Vasorum Compressio* à *Vinculis* arctiùs partibus circumjectis tolletur, illis sublatis; à *Tumore duro*, eodem curato, de quo alibi docendum.

Ut & earundem obstructio.

XXIV. *Obstructio* verò *Vasorum* à *Pituitâ Viscosâ*, vel *Sanguine* in ipsis *Coagulatis* *Curabitur*, usurpando tam internè, quàm externè *Medicamenta* peccantem Humorem *solventia*, iterumque *fluxilem facientia*.

Interne Salibus Volatilibus.

XXV. Inter *Interna* conducunt præ aliis omnibus *Salia Volatilia* ex variis Animalium partibus parata, quippe quæ omnia & Singula vi egre-

giâ pollent Coagulata & Conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi, atque insuper Sudorem movendi; quo simul blandè promoto multò faciliùs, citiùs, fœliciúsque obtinetur desiderata illa & amabilis Coagmentatorum Resolutio.

Pleuritis Sudorifero curata. XXVI. Hinc est, quòd exhibito tempestivè unico sæpè Sudorifero ex laudatis Salibus Volatilibus, aut similibus parato Pleuritis, Lateris nempe Inflammatio, absque ullâ Venæ apertione, Sanguinisque missione fuerit fœlicissimè curata.

Ut & Peripneumonia. XXVII. Hinc est, quòd Misturæ ex similibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia in tempore usurpatæ tum Pleuritidem, tum Peripneumoniam, tum aliarum partium Inflammationes citò, tutò & jucundè curaverint.

Mistura Sudorifera in Inflammatione. XXVIII. Exemplum Misturæ talis Sudoriferæ in Juniorum Medicorum gratiam sequentem dabo, quæ

℞. *Aquæ Petroselin.*
Hyssopi,
Fœnicul. an. ℥ j.
Theriac. Simpl. ℥ ß.
Spiritus salis armoniac. ʒ ß.
Laud. Opiat. Gran. iiij.
Syr. papav. errat. ℥ j.
M.

Ejus Usus. XXIX. Potest Spiritûs Salis Armoniaci loco usurpari Sal Volatile Cornu Cervi, vel aliud quodvis, ac pro ejus acrimoniâ minore, majoreve ipsius plùs, vel minùs Misturæ addi, atque quantitate majore, minoreve vicibus singulis capi, corpusque in loco calido, lecto præsertim, contineri ad Medicamenti vim quaquaversùm promovendam, & subinde Sudorem facilitandum; quamvis haud sit opus Sudorem continuò excitare; cùm non prosit, nisi quatenus tunc faciliùs, citiúsque ad locum affectum & obstructum penetrat vis Medicamenti volatilis & salina.

Quenam ad Salem Volatilem referenda. XXX. Ad Salem Volatilem referri possunt ac debent Oculi Cancri, Mandibulæ Lucii, Os de Corde Cervi, &c. cùm ipso abundent.

Inflammationi conducere Sulphura Metallica & Mineralia. XXXI. In hoc casu conducunt quoque Omnia *Sulphura Metallica & Mineralia, sed fixa*; quocircà etiam huc refertur *Antimonium Diaphoreticum* ad fixitatem aliquam deductum; quamvis hæc pluribus nominibus hîc conveniunt.

Ut & Salia Volatilia ex Plantis Scorbuticis. XXXII. Nec tantùm conferunt hîc *Animalium Salia Volatilia*, sed omnia ex variis *Plantarum Scorbuticarum* dictarum & acrium partibus petita, eorundemque vim æmulantia, uti sunt Succi Erysimi, Cochleariæ, Nasturtii & hortensis & aquatici, Taraxaci, &c. Aquæ Theriacales dictæ, &c. dummodò vim habeant Pituitam Coagulatam vel Sanguinem Concretum solvendi & dissolvendi.

Obstructio externè tollitur Unguentis & Oleis, & Spiritu Vini. XXXIII. Inter *Externa* conveniunt *Unguentum* Martiatum, Althææ compositum, &c. *Oleum* Liliorum alborum, Chamæmelinum, Anethinum, Laurinum, Laterinum, vulgò Philosophorum dictum, &c. quæ commodè possunt simul misceri & affectæ parti externæ inungi; præmittendo vel addendo subinde *Spiritum Vini* rectificatum, tam simplicem, quàm compositum, modisque variis Aromaticum.

XXXIV. Possunt quoque in hoc Casu applicari externè *Cataplasmata*, sed magis *Dissolventia*, quàm Emollientia, vel Maturantia dicta; quæ nimirum Humorem Coagulatum, Sanguinem, Pituitamve Incidant & Solvant, ex partibus nempe Plantarum Acrium & Aromaticarum parata. Exempli loco esto sequens. *Et Cataplasmatis Dissolventibus.*

℞. *Cæparum sub Cineribus aut fictili vase assarum & contusarum* ℥ ij. *Cataplasma.*
Fol. Erysimi,
Carefolii,
Nasturt. hort.
Sambuci, an. M. i ß.
Farinæ fabar.
Lupinor. an. ℥ j.
Nidi hirundin. N. j.
Albi græci, ℥ j.
F. s. a. Decoctio in Lacte ebutyrato ad Cataplasmatis Consistentiam.

Hoc Cataplasma mediocriter calens affectæ parti externè applicandum; cujus ope internæ quoque Obstructiones solvi poterunt: Observandum verò, renovandum ipsum, quamprimùm exsiccari occipit. *Ejus Usus.*

XXXV. 2. *Sanguini Stagnanti* & in Vasis suis Subsistenti desideratus *restituitur Motus* plerumque ac fœlicissimè *Sudoriferis*, aliquando *Venæ sectione, Sanguinisque missione.* *2. Sanguis Stagnans rursum movetur. Sudoriferis.*

XXXVI. *Sudoriferis*, quatenus ipsorum ope non tantùm *fluidior, mobiliorque* fit *Sanguis*, sed insuper *actu movetur* idem magis, magisque rarefactus *à Volatili Sale* iisdem inexistente, *Sanguinemque* solâ sui morâ sensim plus minùs ab *Acido suo Spiritu concrescentem* iterum *solvente, diducente*, ac proinde *agitante.*

XXXVII. Hinc est, quòd *Sudori comes* soleat esse *Pulsus* tam continuò *Frequentior*, quàm subinde simul *Major* & *Robustior*; nî concurrat extrema Virium dejectio: tunc enim & *Minor*, & *Languidior* Pulsus Frequentiori jungitur. *Sudori comes pulsus frequentior & robustior.*

XXXVIII. Dum enim ad dextrum Cordis Ventriculum pertingit Sudoriferorum Sal Volatile, ibidem ampliùs, potentiúsque rarescit Sanguis, ac non tantùm sponte sibi quærit exitum, verùm Cordis Ventriculum ampliùs expandendo ipsum & ad Frequentiorem, & ad Validiorem sui Contractionem, Sanguinisque adeò expulsionem ac propulsionem irritat & cogit; Sanguinemque ideò priùs in Motu suo paulatim deficientem suscitat, commovet, & quaquaversùm à Corde promovet.

XXXIX. Ubi autem laudata illa Sudoriferorum Vis usque ad Obstructionis locum pervenit, Materiam obstruentem quamcunque aggreditur incidit, attenuat, solvit, fluxilemque facit; unde accedente Sanguinis potentiùs agitati & adpulsi impetu faciliùs, fœliciúsque unà cum ipso propellitur ulteriùs.

XL. *Venæ-sectione* autem, *Sanguinisque missione restituitur Stagnanti Sanguini suus Motus*, quatenus in educti locum transfertur vicinior, atque facto sic Universo Sanguini spatio ampliore movetur quoque Sanguis omnis tum celeriùs, tum potentiùs; quocircà & ille, qui priùs in Vasis suis stagnans subsistebat, nunc verò sublatâ Plethorâ non sistitur ampliùs, ad motum interruptum, valdè saltem diminutum redintegrandum poten- *Sanguis Stagnans ad motum impellitur Venæ Sectione.*

potentiùs concitatur, & juvatur; nî hoc impediat Obstructio gravior, & soli Sanguini vehementiùs moto cedere nescia, sed insuper incidentium & obstruentem humorem dissolventium indiga.

XLI. Tunc autem post Sanguinis detractionem sufficientem utile est vicibus paribus & cochleatim exhibere Misturam Sudoriferam, & Incidentem, qualem §. 28. notavimus; sive ad ejus assumptionem levis aut nullus sequatur Sudor, dummodò rebellis solvatur, tollaturque Obstructio.

3. Sanguis in partium Substantiæ effusus inde removetur. XLII. 3. *Sanguis è Vasis suis Effusus*, ac per *Viciniorum partium Substantiam dispersus*, si removeri queat, in totum aut ex parte quantocyùs *inde removendus*, *impediendo* idcircò ipsius *coagulationem*, atque potenter *dissolvendo partes* ipsius *crassiores*, *discutiendoque tenuiores*, ac *temperando* insimul *acriores*; idque tam internis medicamentis, quàm externis.

Ejus Coagulationem impediendo & dissolvendo. XLIII. *Sanguinis Coagulationem impediunt* Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum, Mumia, Sperma Ceti, Gummi Galbanum, Sagapenum, &c. Opium, Cerevisia Joppensis dicta, &c. Quin ex nominatis pleraque *dissolvunt* prætereà *Crassiores Sanguinis partes*, *discutiuntque Tenuiores*, ac insuper *temperant Acriores*, imprimis ubi aliis junguntur, quæ ipsorum vim promovent, augentve. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi,*
Fœniculi, an. ℥ ij.
Aceti Stillat. ʒ vj.
Spiritus Vini rectificati, vel cujusvis Aromatici, ℥ ß.
Ocul. Cancri, ʒ j.
Spermat. Ceti,
Mumiæ Alexandr. an. ℈ j.
Laud. opiat. Gran. iv.
Syr. 5. rad. ℥ j ß.
M.

Ejus Usus, & Vires. Hujus Misturæ assumat sæpiùs Æger Cochleare unum: Cujus ope non tantùm impedietur Sanguinis Effusi Concretio; sed partes ipsius Crassiores incidentur, attenuabunturque paulatim; Tenuiores autem unà cum Sudore aut insensili Transpiratione Discutientur continuò; quin temperatis ejusdem partibus acrioribus Dolor leniétur, tandemque in totum tolletur; ipsaque adeò solvetur ac dissolvetur Obstructio: quali solà in tempore, atque diligenter usurpatâ curatæ sunt (Et Laus.) non semel incipientes Pleuritides, ac Peripneumoniæ, aliarumque Partium Inflammationes satis graves, atque anxietatibus, doloribusve acutis molestæ.

Unguenta. XLIV. Parti affectæ inungi potest *Unguentum* Martiatum, de Althæâ compositum, aliudve Aromaticum quodvis; quò referendum quorundam Butyrum Majale dictum, atque cum Plantarum Aromaticarum Succo paratum; additis quandoque (Olea.) *Oleis* itidem Aromaticis, Laurino, Anethino, aliisve potentioribus, aut stillatitiis, Terræ, Terebinthinæ, Succini, Laterino, &c. sed minori quantitate.

Emplastrum de Spermate Ceti. XLV. Inter *Emplastra* meritò laudatur *de Spermate Ceti* dictum, quod

℞. *Ceræ albæ,* ℥ iv.
Spermat. Ceti, ℥ ij.
Gum. Galb. aceto dissol. ℥ j.

Spanadrapum. *M. f. s. a. Emplastrum*; per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Spanadrapum, utrimque alternatim applicandum.

Ejus vires. Hoc Emplastrum egregium non tantùm sanguinem in externis corporis partibus omnibus, sed Lac quoque in Mammis à coagulatione præservat, quin non rarò mediocriter coagulatum iterum solvit & discutit, aut restituit.

Fotus. XLVI. *Fotus* quoque conducere possunt ex Plantis Aromaticis & potenter discutientibus in Aquâ, Vinove coctis parati, addendo subinde usûs tempore aliquid Spiritus Vini. Ex. gr.

℞. *Rad. Bryoniæ,*
Apii,
Filicis, an. ℥ ij.
Fol. Sambuci,
Eupator. Cannab.
Chamædryos,
Menthæ,
Absinth. an. M. j.
Flor. Melilot.
Chamæm. Rom. an. M. j ß.
Sem. Cumini,
Bacc. Lauri, an. ℥ j.

Crassè contusa omnia Coquantur ex Aquâ pluviali, sed igne lento, atque vase clauso. Serventur ad Usum.

Ejus Usus. XLVII. Usurpari potest hic Fotus, insuendo sacculo, sacculisve contusas plantarum partes, atque post coctionem exprimendo liquorem superfluum; applicandoque Sacculos mediocriter calentes parti affectæ; ubi tamdiu relinqui debent, quamdiu calent; postquam verò à tepore deficiunt, removendi sunt, & alii calentes applicandi. Potest etiam Pannus laneus, vel Spongia mollis & partem affectam tegere apta Fotui calenti imponi, mox expresso liquore superfluo parti dolenti applicari, atque, sicut modò dictum, aliquoties renovari. Quin potest quoque Vesicæ bubulæ ab urethrâ suâ resectæ ac in aquâ tepidâ emollitæ infundi Fotûs tantùm quantùm requiritur, ut, postquam funiculo revincta est pars collo suo privata, cuivis parti laxè applicari possit Vesica fotu turgidula, non tamen plena vel distenta: sic enim prævenitur omnis noxa ex madentibus, moxque frigentibus indusiis, aliisve linteis corpori contiguis facilè contingens.

XLVIII. Horum ergò medicamentorum variorum ope commemoratis satisfiet Indicationibus; neque ipsis præcavebitur duntaxat, reparabiturve Sanguinis Coagulatio; sed insuper attenuabuntur partes ipsius crassiores, incrassatæve; discutienturque ac per insensibilem transpirationem educentur foràs tenuiores; quin temperabuntur acriores, si quæ tales mox simul dissipari nequeant, quò & tandem evanescant ipsæ paulatim, possint saltem faciliùs, fœliciùsque ad suppurationem perduci.

4. Sanguinis in Pus mutatio promovetur. XLIX. 4. Vbi in talem, tamve profundum locum effusus est Sanguis, ex quo citra Suppurationem & Abscessum amoveri nequeat commodè; promovenda erit & acceleranda *Puris confectio ac generatio*.

Emollientia & Maturantia Medicamenta. L. Hoc præstant omnia *Medicamenta Emollientia & Maturantia* vulgò dicta, *Radices & Folia* Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca Vrsina, Atriplex, Mercurialis, &c. *Semina* Lini, Fœnugræci, Althææ, &c, horumve *Farina*,

ut & Hordei, *Caricæ* pingues. *Axungia* humana, suilla, &c. *Pinguedo* Anseris, Gallinæ, Vitulina, &c. *Ossium* omnium *Medulla*; *Butyrum* quodvis, *Oleum* Olivarum, Amygdalarum dulcium, ac penè omne ex variis seminibus, nucleisve expressum, aut cum floribus emollientibus decoctum, &c.

Humores Pituitosi & Viscosi Sanguini conjuncti quid insuper requirant. LI. Vbi *Humores Pituitosi & Viscosi* conjuncti sunt Sanguini, præcedentibus addenda sunt Cæparum, Squillæ, &c. Bulbi, & aliquando Gummi Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, &c. Styrax liquidus, Cera, Terebinthina, Mel, & similia plura.

Cataplasma. LII. Ex his autem commodissimè parari solent *Cataplasmata*. Ex. gr.

℞. *Farin. rad. althaæ,*
Hordei, an. ℥ *ij.*
Fol. Malvæ,
Brancæ ursinæ, an. M. iß.
Sem. lini, ejusve farinæ, ℥ *i ß.*
Caricarum ping. concis. N°. X.

Coquantur igne lento ex Aquâ purâ, Cerevisiâve tenui, aut, *urgente Ardore summo*, ex Lacte ebutyrato ad Humiditatis consumptionem, ac Decoquendorum emollitionem; tunc Contusis exactè omnibus adde

Axungiæ porcinæ
Butyri recentis, an. ℥ *i ß.*
M. f. Cataplasma.

Aliud Cataplasma. LIII. Vbi *Glutinosa Pituita* immixta est Sanguini, & *Ardorem* in parte parit *leviorem*, tunc sequens paretur.

℞. *Cæparum sub Cineribus coctarum, hinc & contusar.* ℥ *iv.*
Farinæ Fabarum,
Sem. fœnugræci, an. ℥ *iij.*
Flor. Chamæmel. Rom.
Sambuci, an. M. i ß.
Coq. s. a. ex Cerevisiâ tenui, vel Aquâ purâ, ut fiat Cataplasma.

Lactis Ebutyrati Vires. LIV. Vbi æstus magnus adest in parte Inflammatâ, *nec pinguia ferre possunt Ægri*, cavendum sedulò ab omnibus Oleis, & Oleosis; quin tunc semper utile observavi *Lac ebutyratum*, hoc est, Lactis Cremoris ebutyrati serum, in quo si fiat Decoctio, Cataplasma hujus vi Æstum temperabit egregiè, quin *ne Inflammationi facilè copuletur Erysipelas*, impediet.

Unguenta, vel Emplastra. LV. Si magis arrideant Ægris *Unguenta*, *Emplastrave*, nec à pinguibus lædantur; inungi poterit semel aut sæpiùs pars dolens *Unguentis* Agrippæ, de Althæâ simplici, vel Composito, Pectorali, &c. aut solis, aut additis *Oleis* convenientibus, Lilior. alb. Amygdalar. dulc. & similibus ad Linimenti consistentiam redactis; ac mox ei imponi *Emplastrum* Diachylon simplex, & aliquando cum Gummi, ut & Mucilaginum, imprimis ubi multâ Pituitâ, eâque viscosâ scatet Corpus, & Sanguis.

5. Pus educitur. LVI. 5. His aut similibus medicamentis promotâ & absolutâ *Puris* Generatione, *non est procrastinanda Ejusdem Eductio*, cùm ipso præsente Dolor perseveret, educto minuatur; quin Pus morâ reddatur acrius, ideóque nocentius, atque ab ipso partes vicinæ magis, magisque corrumpantur, sicque Vlcus majus, adeóque curatu difficilius efficiatur; imprimis quando Vasa vicina corroduntur à Pure illo acriore facto, & naturâ suâ existente acido.

LVII. Rariùs quidem sponte, nec nisi tempore longiore aperitur Apostema profundiùs hærens: quapropter, ubi ex partis affectæ Mollitie tactui manifestâ, ut & Rubedine ac Dolore diminutis Puris perfecti præsentia innotuit, quoties licet, aut *Cultello* acuto, aut potentiali *Cauterio* parandus Puri exitus, & quidem in loco Tumoris maximè molli ac declivi. *Apertura in parte affectâ. Facta Cultello, vel Cauterio potentiali.*

LVIII. Quòd si neutrum admittat Æger, aut delicatulus, aut morosus, danda opera, ut versùs corporis superficiem alliciatur Pus, quò citiùs ab Ipso perforetur corrosa Cutis; cui usui serviet Emplastrum sequens mihi sæpè probatum, quod *Vel Emplastro.*

℞. *Mellis opt.*
Farinæ secal. an. ℥ *j.*
Vitell. ovi N. j.

Imponantur igni blando, & agitentur ad Emplastri consistentiam: Extendatur supra linteum densum, & applicetur parti affectæ, indies renovando. *Ejus Vsus.*

LIX. Possunt *Ficus* etiam contundi & Cataplasmatis modo calidæ applicari loco Tumoris maximè molli ac eminenti, quò sic facilitetur & promoveatur Abscessûs apertio. *Ficus contusi.*

LX. Vbi autem Puris multùm continetur in Abscessu, cavendum sedulò, ne omne unâ vice educatur, sed partitim; quoniam vires Ægrorum non parùm prosternuntur aliàs. Vbi verò Puris parùm adest, nil nocet omne effluere, quod aptum est, paratumque, ut effluat; omissâ pressione forti, vel diutinâ, multis Chirurgis familiari, à quâ nunquam observavi aliquid commodi evenisse Ægris, sæpiùs multùm incommodi. Quoties autem in loco ab apertione remotiore Pus hæret, aut sinuoso duntaxat ductu ad locum aperitionis fertur, toties licet, convenitque partium pressione blandâ ipsum propellere foràs. *Quâ ratione Pus educendum.*

LXI. 6. Viâ Puri factâ & apertâ pergendum statim ad *Vlceris Mundationem* ac *Consolidationem*; in quem finem varia solent adhiberi medicamenta, quæ omnia nec culpo, nec carpo. Ego sæpiùs cum admiratione consideravi *Balsami sulphuris* Terebinthinati, Anisati, &c. effectum in hoc casu laudabilem, multisque incredibilem, si ejus aliquid Vlceri instilletur, aut illinatur. Mox enim novi Puris generatio ita fuit inde diminuta, ut non rarò hujus unius Balsami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & in Mammis, & alibi excitata post Inflammationes Apostemata notabilia. *6. Vlcus mundatur & consolidatur. Balsami Sulfuris compositi vires.*

LXII. Ex hoc autem Experimento haud parvi pendendo censui Vlcerum Apostemata consequentium Mundationem ac Consolidationem consistere in *Correctione Puris acidi*, *rodentisque* Vlceratæ parti adhærentis, atque Sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ex parte saltem corrumpentis, ac in novum pus vertentis: *Corrigi* verò illud *Pus* parti affectæ adhærens à *Sulphuris Balsamo* laudato, imprimis ratione *Olei Aromatici*, adeóque *Sale Volatili Oleoso* abundantis; à quo Spiritus Acidus in Pure luxurians, quin Sanguinem in Pus indies corrumpens non tantùm obtundatur, sed insuper mitigetur, emendeturque ita, ut affluens Sanguis partes priùs consumptas *In quo consistat Vlceris Mundatio & Consolidatio. Quâ ratione Pus corrigatur à Sulphuris Balsamo.*

brevi

brevi reparet, Consolidationemque ultimam expediat.

LXIII. Quid ex hoc Experimento amplius deduci queat ad Medicinam in aliis quoque perficiendam expendant, judicentque tum Medici, tum Chirurgi & Ingeniosi, & Iudiciosi. Adderem libens plura, nî multa, operosaque negotia meâ denegarent mihi ad rem hanc, & alia peragenda otia necessaria.

CAPUT XLI.

De Spirituum Animalium in Cerebro, ac Cerebello Generatione aut Secretione læsâ.

Sanguis non tantùm Partibus Continentium, sed etiam Contentorum materia. I. NOn tantùm *Partibus* corporis consistentibus ac *Continentibus* nutriendis ac restaurandis, verùm fluidis quoque ac *Contentis* ubivis *præparandis ac reparandis materiam subministrat Sanguis.*

In Cerebro Spiritus Animalis à Sanguine secerni. II. In *Cerebro* namque, ac *Cerebello* (sicut docuimus Disput. nostr. Med. IV. §.28. & seq.) *Secernitur à reliquâ Sanguinis massâ Spiritus Volatilis, Animalis* nomine mox indigitandus; qui quamvis Oculis corporis forsan non cernitur, ac sentitur, Ratiocinatione tamen solidâ, eâque multiplici demonstratur Menti.

Hæc Secretio quot modis lædatur. III. Hæc *Spirituum Animalium Secretio*, vulgò Generatio dicta, læditur, 1. quando *Nulla*, vel *Parcior* saltem contingit. 2. quando *Nimia* forsan, vel *Copiosior* fit. 3. quando *Malè affecti* prodeunt Spiritus.

1. Quando Nulli secernuntur Spiritus. IV. 1. Si aliquando *Nulli* secernantur Spiritus Animales, Hominem diu superesse posse haud fit mihi verosimile, quin mox ipsum Motu, Cordis præsertim atque Thoracis, Diaphragmatisque destitutum extingui arbitror.

Vel Pauciores. V. Sæpiùs *Pauciores* à Sanguine secerni Animales Spiritus satis manifestum, & quidem nunc *Sanguinis*, nunc *Cerebri, Cerebellive culpâ.*

Quod fit quando Sanguis parum Spiritus in se continet. VI. *Sanguinis* culpâ hoc fit, 1. si is *parum Spiritûs Volatilis in se contineat*, propter *Alimenta similia* diutiùs vel ultrò, vel fortuitò, vel vi usurpata.

Vel ei penitius inhæret. VII. 2. Si massæ *Sanguineæ is penitius inhæreat*, propter *Alimentorum Fermentationem in Ventriculo deficientem*, aliudve simul assumptum *Spiritus cum Sanguine intimiùs uniens*, quale puto *acerbum* omne atque *austerum*; quo etiam videntur facere inter Causas evidentes: 3. *Animi Mœror*, ac *Metus* magnus, & imprimis permanens: 4. *Pigritia*, *Desidia*, *& Corporis quies*; 5. *Animus laxus* & nullâ re occupatus; 6. *Somnus longior & profundior*, &c.

Quando Cerebri Substantia externa non satis est patula. VIII. Si clarè ac distinctè assequeremur, ac conciperemus, quo modo & ratione sit affectum *Cerebrum ac Cerebellum* ad Spirituum Animalium Secretionem ritè absolvendam, non ita difficulter forsan determinare possemus, quo vitio idem laboret, quoties ipsius culpâ læditur ac minuitur illa Secretio.

IX. Vtique *patulam & satis patulam desiderari extimam Cerebri, Cerebellique Substantiam*, quò per ipsam *penetret*, *coleturque* quasi *Sanguinis pars maximè spirituosa*, qui concesserit; *eandem solitò compactiorem percolationi laudatæ ineptam* futuram concedet idem me judice.

Et quidem ob Frigus. X. Hanc Causam videtur confirmare, quin probare *Frigus aëris, aquæ, nivisve* caput vehementer afficiens; à quo non tantùm Gravedo, sed parcior quoque Spirituum Animalium productio sequi solet. Quemadmodum autem in Gravedine Glandulas Cerebri observamus affici & cogi à Frigore haud semper valdè magno; ita in Animalium Spirituum Secretione diminutâ existimem ipsum Cerebrum ac Cerebellum affici malè à Frigore valdè intenso substantiam ipsius mollem compingente, ac secundùm ejus porosos ductus ipsam cogente & coarctante.

Non semper eodem modo affici à Frigore caput, Cerebrum & Sanguinem in capite existentem. XI. Quamvis autem non negem à Frigore externo, eoque magno affici posse malè ipsum quoque Sanguinem ad Cerebrum tendentem, quin coagulari eundem aliquando tunc in suis vasis; non sequetur autem in tali Sanguinis Coagulatione Spirituum Animalium Secretio diminuta duntaxat; quin maximè Sanguinis motus impeditus, mox & Inflammatio, & quicquid talem in Capite Inflammationem solet comitari valdè grave; quod tamen in Animalium Spirituum Secretione à frigore impeditâ non observatur semper: unde patet non semper modo eodem affici à frigore Caput; atque Cerebrum, aut Sanguinem in Capite repertum.

Frigus tam externum quam internum hanc secretionem impedire. XII. Quemadmodum verò *Frigus externum* (hoc est, quod frigus in nobis producit, atque in Aëre, Aquâ & Nive reperitur) Animalium Spirituum Secretionem impedit; ita videtur *Frigus internum* (hoc est, quicquid existens in nobis Sensum frigoris producit ibidem, in febrium putà Intermittentium initiis) *Secretionem Spirituum Animalium itidem impedire*, unde ad Animalem Motum, quin omnes Functiones Animales dictas obeundas plerumque inepti sunt frigore febrili vehementi correpti: *Et quâ ratione.* Quod arbitror Ego fieri à frigus parientibus halitibus unà cum sanguine ad Caput delatis; & partim Sanguinem quidem austeritate suâ cessioni partium spirituosarum ineptum reddentibus, partim Cerebri substantiam externam compingentibus, porosve ipsius sinuosos angustantibus, sicque parti sanguinis maximè Spirituosæ transitum ex parte saltem denegantibus.

2. Quando copiosius secernuntur Spiritus. XIII. 2. *Copiosius* videntur *Secerni à Sanguine Spiritus Animales* in Hominibus Corpore, Animove Gaudio præsertim & Irâ vehementer agitatis.

XIV. Hujus auctæ Spirituum Animalium Secretionis *Causa* quærenda, inveniendaque nunc in ipso *Sanguine*, nunc in *Cerebri*, *Cerebellique Poris* sinuosis.

Quod fit quando Sanguis abundat partibus Spirituosis. XV. In *Sanguine*, quoties idem *abundat partibus Spirituosis*, *Potui* præsertim generoso & spiritu volatili turgenti liberaliùs usurpato debitis; & ab *Aëre sereno ac mediocriter æstuante* ad spirituosarum partium secessum aptior redditur; accedente imprimis *Corporis motu concitatiore*, *Animive Affectu gravi* omnia vehementiùs in Corpore foràs propellente; quales sunt præ aliis *Gaudium & Ira* mediocritatem excedentia.

Et Cerebri Sinus porosi sunt patentiores. XVI. A quibus non tantùm Sanguis ad Spirituosæ partis secessum copiosum fit aptissimus, sed Cerebri quoque *Sinus porosi vel Pori sinuosi* redduntur *patentiores*, ideóque ad Spirituum Animalium copiam majorem faciliùs transmitten-

tendam convenientiores.

3. Quando male sunt affecti.

XVII. 3. *Malè affecti*, *Depravativè* censendi Animales Spiritus, quando 1. *nimium Torpidi, Agitati've* sunt, aut etiam *perperam Moti*; quando 2. *Impuri* sunt & à re quâvis præter naturam ipsis admistâ *Inquinati*.

In quibus id observetur.

XVIII. Animalium Spirituum Torpor, vel Agitatio nimia, Motusve inordinatus observatur facillimè in *Animali Motu* tunc simul læso; uti eorundem Impuritas & Inquinatio in *Sensibus* tam *Internis*, quàm *Externis* inde læsis.

Torpidi.

XIX. *Torpidi* & ad Motum inepti sunt Animales Spiritus ob *Vim Narcoticam* ipsis admistam, vel in *corpore* paulatim *productam*, vel forinsecùs *introductam* nunc ex *Aëre inspirato* & Carbonum fumo inquinato, nunc ab *Alimentis medicamentosis*, Potu generoso præsertim ac inebriante, ipsisve *Medicamentis*, Opio puta, omnibusque Opiatis perperam, hoc est, immodicè cujusvis respectu assumptis, vel applicatis.

Agitatiores.

XX. *Agitatiores*, nimiùque moti occurrunt Animales Spiritus, & ob *Aërem* valdè *æstuantem*, & ob *Alimenta* multùm *Spirituosa* copiosiùs, non tamen in excessu maximo usurpata, & ob *Defatigationem Corporis* continuatam, & ob *Vigilias* diutiùs *Protractas*, & ob *Animi solicitudinem perseverantem*, & ob *Iram vehementiorem*.

Perperam moti.

XXI. *Perperam Moventur* Animales Spiritus frequentiùs in *Vertiginosis*, dum subinde *Objecta* ipsa, subinde *Locus*, in quo stat, sedet, aut decumbit Æger, subinde ipsus *Æger*; subinde hæc omnia simul creduntur in orbem verti ac circumgyrari. Huc referendus quoque *Affectus*, in quo se aut reverà *præcipitari & cadere*, aut saltem *in casûs ac præcipitationis periculo versari* existimant Ægri, rogantque, ut prehensi firmentur contra præcipitationem; casumque metutum non tantùm infantes, sed adulti quoque.

Vertiginosi.

XXII. *Vertiginosi* Animalium Spirituum *Motûs* causa nunc est *Externa*, attentus nimirum Objecti rotati visus, vel etiam aspectus itidem attentus rerum valdè remotarum, vel sublimium, vel profundarum: nunc *Interna*, Corporis ipsius Gyratio diutina; quæ Causæ omnes sunt *manifesta*: præter quas nonnunquam occurrunt aliquæ magis *occulta*, Halituum puta, Flatuumque ascensus ad Caput, à quibus parti Sanguinis spirituosæ junctis, & unà cum Animalibus Spiritibus in Cerebri, Cerebellique Ductus translatis Motus rotationis (quo agitati sunt) communicatur Spiritibus Animalibus, sicque produci videtur Vertigo.

Conturbati.

XXIII. Aliquando vehementer conturbatâ atque *panico* præsertim & *vano terrore concussâ Mente* conturbantur quoque Spiritus Animales, agitatique nimiùm corpus reddunt vacillans, producuntque illum, de quo mox, Casûs metum nulli rationi, vel ratiocinationi cedentem.

Impuri.

XXIV. *Impuri* redduntur Spiritus Animales, tum ab *Aëre* impuro, nebuloso, variisve Plantarum sponte, suive ustione graveolentium, Cadaverum humanorum & brutorum, Mineralium accensorum, vel aliàs ignis vi actorum, & de sulphuris naturâ plus minus participantium exhalationibus inquinato; tum ab *Alimentis* noxiis & corruptis, tempore nimirum arctioris annonæ, obsidionum, navigationum longinquarum, &c. tum ab *Animo* variis ac sæpè contrariis Affectibus simul & potenter agitato; unde ex Humoribus variis malè affectis excitantur necessariò halitus in abdomine diversi, moxque transferuntur inde ad Cor, hinc & ipsum Cerebrum Spiritus Animales infecturi.

Parcior Spirituum Secretio curatur. 1. Alimentis Spiritu Volatili abundantibus.

XXV. 1. *Parcior* Spirituum Animalium *Secretio Curabitur*, 1. usurpando *Alimenta multo & soluto Spiritu Volatili abundantia*, Vinum Generosum ritè fermentatum, ipsumque aliquando Spiritum Vini rectificatum, aut simplicem, aut aromatisatum.

2. Promovendo eorum Fermentationem.

XXVI. 2. *Promovendo, Restituendove Alimentorum Fermentationem* in Ventriculo *deficientem*, per Medicamenta Cap. 7. §. 26. & 33. proposita; inter quæ cluet modò laudatus *Vini Spiritus*, ut & *Sal volatile* quodvis cum tantillo Vini, alteriùsve potûs ordinarij semel, aut sæpiùs inter prandendum, cænandumque ad aliquot guttas usurpatum: postquam corrigit quoque omnem assumptorum, vel aliàs in corpore corruptorum *austeritatem*.

3. Liberando Animum à Tristitiâ.

XXVII. 3. *Liberando Animum à Tristitiâ & Metu*, idque Rationibus undecunque petitis, atque mentem afflictam excitantibus, recreantibusque.

4. Corpus exercendo.

XXVIII. 4. *Abigendo Pigritiem, corpusque moderatè exercendo*.

XXIX. 5. *Animum in rebus seriis, gratis tamen occupando*.

5. Animum rebus gratis occupando. 6. Somnum minuendo.

XXX. 6. *Somnum paulatim ac indies minuendo*.

Cerebri Frigus curatur sudoriferis.

XXXI. Quoties ab *externo Frigore Aëris, Aquæ, aut Nivis* malè fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, sive *Animalium Spirituum Defectus* imprimis urgeat, toties observavi fœliciter ac brevi curari Ægros, si quàm citissimè fieri potest foràs propellatur iterum, quicquid penetravit in Caput, aliasve corporis partes noxam ipsis afferens, idque per Sudorifera semel, aut, quod præfero, sæpiùs & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia; quippe quę non tantùm alterant, corriguntque Frigoris, aliorumque ipsum comitantium malorum Causam, verùm emendant quoque noxam in Corpus *Continens, Contentumque introductam*.

XXXII. In hunc finem Formulam commendo sequentem.

Mixtura.

℞. *Aq. fumariæ,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. simpl. vel
Alteriùs Aromaticæ cujusvis, ℥j.
Spiritûs Salis armoniac. Gutt. xx.
Ol. Garyophyll. Gutt. iij.
Bezoard. Miner. ʒß.
Laud. opiat. Gr. ij.
Syr. papav. errat. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus medicamenti Cochlearia duo sumat Æger, atque mediocriter tectus expectet Sudorem; quem facilitabit, exoptatùmque experietur, si semper post horam dimidiam tantundem ipsius assumpserit, donec erumpat sudor: tunc enim rariùs & parciùs eo utetur; usurpando subinde aliquid jusculi puri, aut cum tantillo vini ei admisti, quò Vires recreentur, & ad sudorem diutiùs ferendum aptiores reddantur. Nil enim æquè juvat ipsos, ac sudor aliquandiu blandè

blandè prolectus; quod me docuit sæpiùs Experientia.

XXXIII. Quoties ab *Interno Frigore*, aut Febrili, aut alio absque febrili paroxysmo subinde Homines corripiente, *Spirituum Animalium Secretio naturalis & sufficiens impeditur*, toties simili Sudorifero, sicut jam dictum, ritè usurparo nunc citiùs, nunc tardiùs prodeunte sudore restituitur citiùs, tardiúsve desiderata Spirituum Animalium Secretio humanæ fœlicitati eam utilis, ac necessaria.

XXXIV. Hujus namque, aut similis medicamenti & Spirituosi, & volatilis, & Aromatici ope cum sudore, aut insensili transpiratione discutiuntur, dissipanturque Halitus & Flatus noxium & molestum homini Frigus, quin Sensuum omnium Stuporem, Motûsque Torporem producentes.

Non rite curatur Venæ sectione, nec Vomitu.

XXXV. Quotquot autem urgente tali externo, internove Frigore Sanguinem mittunt; aut per vomitum, secessumve mali causam se putant educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum periculum conjiciunt ægros, sicut non semel hoc vidi factum à Viris in Librorum lectione, quàm Symptomatum ægris obvenientium observatione magis versatis, & idcircò sibimetipsis æquè, ac aliis sæpiùs nocentibus. Tantùm potest falsis præjudiciis præoccupata, ideóque rebus ex æquo expendendis, decernendisque inepta Mens.

Copiosior Spirituum Secretio Minuitur. 1. Subtrahendo Potum Spirituosum. 2. Fruendo Aëre frigido. 3. Corpus minùs exercendo. 4. Animum à gaudio & irâ liberando. Et hæc paulatim mutando.

XXXVI. II. *Copiosior Spirituum Animalium Secretio* ac Proventus *Minuetur* 1. *Subtrahendo Potùm valdè Spirituosum*, ejusque loco substituendo magis *Aquosum*.

XXXVII. 2. *Fruendo paulatim Aëre magis frigido*, qualis montanus, vel marinus, imprimis Borealis, & Subterraneus.

XXXVIII. 3. *Minùs agitando, exercendoque Corpus*, adeóque ipsum quieti & somno dando.

XXXIX. 4. *Animum ab omni concitatione vehementi Gaudij* præsertim aut *Ira liberando*, ipsumque pacatum, tranquillum ac penè otiosum servando.

XL. Quoniam verò omnis mutatio subita esse solet simul periculosa, sedula est danda opera, ut paulatim contingant in notatis rebus nonnaturalibus desideratæ mutationes.

Diæta etiam mutanda.

XLI. Quemadmodum autem memorata Diætæ vitia consequuntur patentiores Cerebri, ac Cerebelli Tubuli transcolandis Animalibus Spiritibus destinati & ordinati, non dubitandum, quin similiter Diæta priori subcontraria eosdem ad naturalem, laudabilemque angustiam redigat, reducatque.

Torpidi Spiritus quibus ad motum excitantur.

XLII. III. *Torpidi & ad Motum ineptiores Spiritus Animales excitabuntur, & à vi narcoticâ ipsis admistâ liberabuntur* per *Salia Volatilia*, sed *acriora*, *medicamentaque* omnia *mordacitate aromaticâ* prædita, Piper, Garyophyllos, Castoreum, Allium, Raphanum rusticanum, Sinapi, Cochleariam, Erysimum, & similia sæpiùs minore quantitate usurpata Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Aq. Cochleariæ.*
Erysimi, an. ℥j.
Tinct. Castorei, ʒj.
Ol. Garyophyll. Gutt. ij.
Syr. Cochleariæ, ʒvj.
M.

Ejus Usus.

Hujus misturæ Cochleare unum accipiat sæpenumerò Æger.

Decoctum.

XLIII. Quòd si alicui suffeno Medico Mixturæ nomen sordeat, Decoctum paretur ad sequentis formulæ normam.

℞. *Rad. galangæ.* ℥ij.
Raphani rustican. ℥ij.
Fol. erysimi, M. ij.
Garyophyll. ʒß.
Fiat Decoctio in vase clauso ex Aquæ & Vini albi ana q. s.
In Colat. ℥xx. dissolv.
Syr. Cochleariæ, ℥iij.
Tinct. Cinnamom. ℥j
M. f. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis Cochlearia quinque aut sex aliquoties in die usurpet Æger in lecto decumbens, ac mediocriter tectus, quò, si possibile, Sudor erumpat levis, ægrum levaturus.

Vis narcotica Spirituum quibus corrigitur.

XLIV. Horum autem medicamentorum ope non tantùm Animales Spiritus liberabuntur à suo Torpore, verùm ipsa *vis narcotica* vel in corpore tractu temporis genita, vel forinsecùs admissa quoque *corrigetur & tandem superabitur*.

A Sopore ac Stupore quomodò Ægri excitentur.

XLV. A Sopore ac Stupore Torporis ferè comite excitabuntur Ægri Objectis externis potentibus Sensus externos acriter moventibus, eorum interim organa non lædentibus. Sic Lux magna Oculis objiciatur; Sonus fortis excitetur Auribus propinquus; Odorata acria Naribus admoveantur, Spiritus salis armoniaci, Cornu Cervi, & similes; Aromata itidem acria, vel Salia Ori indantur; Corporis Cutis asperis pannis confricetur; Igni, Aërisque æstui, non item Frigori exponatur Corpus: postquam externo frigore excitari Torporem notum. Non sequitur tamen inde Opium similiter torporem producens pro frigido habendum, quoniam effectus idem procedere potest à Causis variis, sed variè agentibus: adde quòd amaricat Opium, naturâ pingui dotatum, quæ caloris volunt esse indicia de quâ re propriè agendum in physicâ scientiâ, de cujus possessione licèt glorientur multi, nullum reperi hactenus, qui Mathematicorum more dissentientium cogeret assensum.

Agitatiores Spiritus quomodò ad blandum motum reducantur.

XLVI. *Agitatiores, nimiùmque moti Animales Spiritus componentur & ad naturalem, blandumque motum reducentur*, emendando, removendove Res non-naturales motui nimio ansam præbentes: Mutando scil. *Aërem* æstuantem in frigidiusculum; Minuendo *Alimentorum* Spirituosorum usum, ac in eorum locum assumendo, quæ Pituitam præbent parùm tenacem; Concedendo *quietem corpori* defatigato; *Somnumque* excitando blandum per Anodyna, & ubi res videtur exigere, Narcotica; Exuendo Animum omni *solicitudine* anxiâ & mordaci, ac imprimis resistendo *Iræ* acerbæ, conciliandoque Animo *tranquillitatem* amœnam & amabilem.

XLVII. Ipsos autem *Spiritus nimium agitatos ad decentem, compositumque motum reducent* blandè Musicorum Sonorum modulamina, sed potentiùs Anodyna, & tandem Narcotica prudenter, hoc est, partitim & quantitate parva usurpata.

In gyrum acti Spiritus quomodò in ordinem reducantur.

XLVIII. *In gyrum acti Animales Spiritus reducentur in ordinem* remotis Causis externis, ac correctis internis, denique ad quietem aliqualem Spiritibus ipsis blande deductis.

XLIX. *Desinant* igitur Ægri *aspectare Objecta rotata, Remotiora, Sublimia & Ima*; desinant *corpus suum rotare*: quin potiùs omnem operam dent, ut *somnum capiant* medicamentis non semel in hoc capite laudatis, & alibi in formulas convenientes præscriptis.

L. Quoties absque notatis Causis manifestis, ab occultis & quidem internis Causis pendet Animalium Spirituum gyratio, ac Vertigo, toties *Halituum, Flatuumque Productio & Ascensus impediri* debent, aut iidem *suffocandi* sunt, *discutiendive*.

Flatuum productio quibus impediatur. Quibus eorum Ascensus. Quibus iidem suffocentur. Et quibus discutiantur.

LI. Illorum *Productio impeditur* per Medicamenta *Humores Acrimonia & Glutinositate* peccantes *corrigentia*, & *minuentia*, quæ sæpiùs in superioribus sunt proposita.

LII. Eorundem *Ascensus impeditur* imprimis per Anodyna, & Narcotica sæpiùs laudata & commendata.

LIII. Iidem *suffocabuntur* assumptione liberali Apozematum ex aromaticis blandioribus & gratioribus paratorum.

LIV. *Discutientur* iidem per Olea præsertim ex Seminibus carminantibus vulgò dictis destillatione elicita; & Tincturas cum Vini Spiritu rectificato ex quibusvis Plantarum aromaticarum partibus per solam infusionem, aut subsequentem insuper distillationem eductas; additis ad majorem gratiam tum Syrupis, tum Aquis vulgaribus quantitate convenienti. Quales formulas plures hinc inde habemus in hoc libello in gratiam Tyronum.

Terrore conturbati Spiritus quomodò sedentur.

LV. Quoties à *Terrore vano & panico conturbati sunt cum Animo Spiritus Animales*, toties, quandiu sibi adhuc constat Mens, danda est opera, ut *averruncetur rationum potentium pondere iste pavor Lymphaticus*, & tam multis lethalis, atque *Somnus mox exulans* quibusvis auxiliis, adeóque ipsis narcoticis quamprimùm *reducatur*: nisi enim hoc fiat ocyssimè, brevi Medicina serò parabitur.

Impuri à rebus externis quomodò purificentur.

LVI. *Impuri redditi Animales Spiritus à rebus externis haud purificabuntur*, nisi remotis iisdem; postquam positâ, & manente causâ, ponitur & manet effectus. Removeantur proinde Aër quovis modo inquinatus, Alimentaque corrupta, eadem saltem vitet homo: qui prætereà usurpet medicamenta noxam plùs, minúsve in corpus introductam emendantia, expellentiaque.

LVII. Vbi notandum 1. *noxas* cum *Aëre* admissas commodiùs *Sudoriferis*, cum *Alimentis* autem assumptas *Vomitoriis & Purgantibus per alvum* protrudi foras.

LVIII. 2. *Emendantia* medicamenta utiliter usurpari posse tunc etiam, cùm laudatæ instituuntur Evacuationes: quæ continuari debent etiam, postquam institutæ sunt istæ Evacuationes; uti non raro, antequàm instituantur.

Cur Auctor Salia Volatilia toties commendet.

LIX. Cùm ex hominis partibus omnibus levi artificio eliciantur Salia Volatilia (quibus proinde illas constare concludo) nulli debet videri mirum, si tam sæpe inter *Alterantia, Hominumque Humores depravatos Emendantia* medicamenta commendem, laudemque *Salia Volatilia, sed blanda*; quibus etiam nunc primas meritò tribuo in corrigendis, emendandisque noxis ab Aëre quovis modo inquinato, aut Alimentis pravis corpori contento præsertim communicatis. Nec dubito, quin, quotquot nunc ex iniquo præjudicio, aut petulentiâ merâ me culpant vel rident Salia Volatilia toties extollentem, si aliquando experiantur, quantùm ad hominum Valetudinem conservandam, restituendamve possint Salia ista ipsis nunc ita exosa, vel ridicula, pudore confusi rubore suffundantur ob spreta, contemptaque non tam mea dicta, quàm vindicis Dei dona.

Impurì à rebus internis Spiritus quâ ratione emendentur.

LX. Quoties denique ab *Animi Affectibus variis & sub-contrariis hominem simul ac potenter agitantibus* (quod sæpissimè habet locum) Humores variis afficiuntur malè, atque ita, ut ex suo in tenui Intestino confluxu ac Effervescentiâ vitiosâ excitentur Halitus multifarij ad Cor ac Cerebrum quoque translati, atque Spiritus Animales inquinantes ac impuros reddentes, toties 1. *Componendi* sunt *Animi Motus immoderati*. 2. *Corrigendi* sunt *Humores vitiati*. 3. *Emendandi, Discutiendive sunt Halitus noxij*. 4. *Depurgandi sunt Animales Spiritus ab impuritatibus acquisitis*. Quæ omnia quî debeant obtineri, sæpiùs dictum in superioribus; ubi Salia volatilia, sed blandiora, plurimùm præstare poterunt: quicquid obstrepant & garriant in hoc Belgio multi Medici, rerum plerarumque naturalium Ignari, utut inani Doctorum titulo & aliquot annorum praxi qualicumque tumidi.

CAPUT XLII.

De Spirituum Animalium per Nervos Motu læso.

Spiritus Animales non tantùm Sensibus, & motui Animali, sed etiam humoribus temperandis inservire.

I. SEcreti à Sanguine in Cerebro ac Cerebello Spiritus Animales per continuatam ipsorum in Nervos Tubulatam Medullam deferuntur quaquaversùm, non tantùm ad *Sensus Externos, & Motum Animalem exercendos*, sed insuper, meâ saltem conjecturâ, imò sententiâ, ad *temperandos Humores quosvis, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum, sive Melancholicum, Glandularumque Conglobatarum Lympham*, & fortè ad *primariam Semini generando materiam* suppeditandam.

Spirituum per Nervos motus qualis.

II. Hic Animalium Spirituum per Nervos Motus secundùm naturam, me judice, *Continuus* est ac *Æqualis*; pro *Animi* tamen *Affectibus diversis mutabilis, ac Inaequalis*.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* autem hic Animalium Spirituum *Motus* 1. quando *Nulli*, vel *solito Pauciores*; 2. quando *Plures* ac decebat expediebatque; 3. quando *Inaequaliter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem ad partes quasdam, vel omnes* moventur per Nervos Spiritus.

1 Quando Nulli feruntur ad Organa Spiritus.

IV. I. Vbi *Nulli* feruntur ad Sensuum externorum, Motusve Animalis Organa Spiritus Animales, *cessant toto illo tempore memoratæ Functiones*, Visus, Olfactus, Auditus, Gustus, Tactus, & Caloris Sensus, ut & in Apoplexiâ & Paralysi Motus.

Et quando solito pauciores.

V. Vbi autem *solito Pauciores* deferuntur ad eadem Organa Spiritus Animales, *Imperfectæ ac imbecillæ* observantur fieri eædem *Functiones*, in

Motu

Motu tremulo & infirmo, nec diu durante; in Visu debili ac mox defatigato, &c.

Utrumque sit culpâ VI. *Nulli, solitove Pauciores* feruntur per Nervos Spiritus Animales nunc *sua*, nunc *Nervorum* culpâ.

Vel Spirituum. VII. *Spirituum Animalium* culpâ id evenit, quoties illi *plus, minusve Deficiunt*, aut *Torpidi* sunt: de quibus actum est capite proximè præcedente.

Vel Nervorum. VIII. *Nervorum* culpâ Deficit Animalium Spirituum in totum, aut ex parte Motus ad partes, quando illi sunt *Dissecti, Compressi, Obstructi*, (dummodò queant obstrui) aut *Subsidentes*.

In eorum dissectione. Compressione. Obstructione. IX. *Dissecantur Nervi* à rebus quibusvis acutis, & Corpus vulnerare aptis.

X. *Comprimuntur* Nervi à *Vinculis, Tumoribus duris*, aut *Humoribus compactis*, nervisque incumbentibus.

XI. Haud posse Obstrui Nervos vel ideò censeo, quia ipsorum Tubuli, cùm sint angustis Cerebri, Cerebellique Tubulis continuati, nil admittent, quod non sit tenuissimum, ac in Cerebri, Cerebellive tubulos priùs penetraverit: In quos si quis Halitus, Flatusve unà cum Spiritibus ingredi mox & in Nervos penetrare posse contendat, non video quâ ratione & vi judicet idem Halitus, Flatusve notatos iterum concrescere posse, ut Obstructionem ibidem pariant.

Et subsidentiâ. XII. *Humores Pituitosos & Aquosos* circa *Nervos* hærentes ipsorum *Tunicas, Membranasve*, hinc & *Medullam* humectare, ac forsan eatenus laxare posse, ut *ipsa per subsidentiam collabens* Tubulos suos transmittendis Animalibus Spiritibus ineptos reddat, evincere videtur Paralysis à pluviâ frigidiore post vestes inde madentes hanc aut illam partem ita afficiente orta, ut nunc una, nunc plures partes Motum, ac Sensum plus minùs amittant.

2. Quando Nimii moventur per nervos Spiritus. Propter Animi Motum. Et irritationem. XIII. II. *Plures*, quàm Externi Sensus, vel Animalis Motus ad sui perfectionem exigebant, *moventur per Nervos Animales Spiritus*, 1. propter *Animi Motum vehementem, Hominemque valdè angentem, torquentemque, Iram* præsertim, *Motum, Gaudiumve* immoderatum. 2. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis medullæ caput* in Convulsione Universali, aut in *partis affectæ parte sensili*, ejusve *Nervo* in Convulsione Particulari urgentem.

Quæ in Universali Convulsione oritur à Spiritu acido & acri. XIV. Irritatio hæc ut plurimùm, & fortassis semper in Universali Convulsione primariò afficiente, ortum habet à *Spiritu acido & acri Halitûs forma* in *Medullæ Spinalis exortum* propulso, ipsamque nunc sine notabili, nunc cum ingenti dolore mordente; prout scilicet partem afficiendam minùs, vel magis offendit.

XV. *Halitus* hos *Acidos ex tenui Intestino*, si non semper, ut plurimùm saltem assurgere confirmabunt Symptomata concurrentia attento animo considerata & expensa.

XVI. *Halitus* eosdem *acrimonia* peccare *acida* evincent Symptomata eadem, ut & Curatio per simplicissima & notissima instituta.

XVII. Convulsionis Universalis secundariò afficientis, ac imprimis Particulari supervenientis Causa vera videtur mihi *Motus Spirituum Animalium* ratione Partis primariò affectæ *auctus*, & *impetuosus*, sensimque ob irritantis Causæ continuationem *auctior & impetuosior*, tandem malo pertinaciùs urgente quaquaversùm *impetuosissimus*; quam ob rem omnes in universo corpore Musculi contrahuntur vehementissimè, producuntque Convulsionem Universalem.

XVIII. Eadem Irritatio in Convulsione Particulari produci potest 1. Ab *Humore, Halituve Acri, Acidoque Nervum* ad Musculum convulsione laborantem delatum, aut *Membranas, Tendinemve rodente*; 2. Ab ejusdem *Nervi, Membranæ, Tendinisve Punctura* qualicunque nunc externæ Causæ, nunc internæ, *Ossis* puta *fragmento* acuto, debitâ: 3. à quâvis alia Causâ in *Musculi affecti* parte magis sensili, ac *Tendine* imprimis *Dolorem acutum* producente, Inflammatione puta, Erysipelate, &c. *In particulari verò convulsione à causis variis.*

XIX. III. *Inæqualiter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem moventur Spiritus Animales per Nervos* ad Partes mobiles in *Motu Convulsivo*, ac *Tremore, Quassuve membrorum coacto*. Distinguendus namque hic *Tremor* quiescente licèt ac decumbente corpore molestus à *Motu Tremulo*, de quo dictum §. 5. quique quiescente corpore cessat, eodemque iterum moto repetit. *3. Quando inæqualiter, & præter voluntatem moventur Spiritus.*

XX. *Motus Convulsivus* debetur *Spirituum Animalium in oppositos Musculos Motui auctiori, sed alternanti*; sive sit *Universalis*, sive *Particularis*. *Motus convulsivi causa.*

XXI. Hic alternans Spirituum Animalium Motus consequitur *alternantem Irritationem in Nervis Animales Spiritus ad oppositos musculos deferentibus*.

XXII. In *Motu Convulsivo Universali*, (qualis frequenter occurrit in principio paroxysmi *Epileptici*, nam succedere solet tandem Convulsio) *Irritatio* statuenda *circa primam Nervorum* ad Musculos varios tendentium *divaricationem*. *In Motu Convulsivo Universali fiat irritatio.*

XXIII. In *Motu Convulsivo Particulari*, qualis subinde in alterutro Brachio, vel Crure, alibive observatur; ponenda *Irritatio circa Nervorum ad oppositos* ejusdem Membri *musculos delatorum exortum*. *Ubinam in Particulari.*

XXIV. *Irritatio* autem illa omninò adscribenda *rei valdè mobili & alternatim oppositos Nervos vellicare apta*, adeòque *Halitibus acribus & acidis*, frequentissimè à tenui Intestino assurgentibus & ad Nervorum originem penetrantibus. *Irritationis causæ.*

XXV. *Coactus Tremor* debetur *Animalibus Spiritibus inordinatè ac continuò cum aliquo impetu* ad trementium membrorum musculos per nervos propulsis: sive fuerit is *Universalis*, sive *Particularis*, sive corpus fuerit adhuc robustum, sive debile. *Coacti Tremoris causa.*

XXVI. *Inordinati* autem illius ac *Continui cum Impetu Animalium Spirituum Motûs* Causa quærenda frequentiùs in ipsis *Spiritibus inordinatè agitatis*, ac præsertim in Tremore Universali; aliquando etiam in *Nervis continua, sed minùs gravi irritatione* (aliàs Motus Convulsivus contingeret) *vexatis*, quod existimo habere imprimis locum in Tremore particulari. *Inordinati Spirituum Motûs causa.*

XXVII. *Inordinatè agitantur Spiritus Animales à Flatibus & Halitibus continuò ad Caput cum Sanguine ascendentibus*, atque unà cum Spirituosâ Sanguinis substantiâ *in Cerebri, Cerebelli-*

que

que, mox *Nervorum* quoque Tubulos pergentibus, Animalesque Spiritus inordinatè, ac impetuosè agitantibus.

Spirituum defectus ob dissectos nervos incurabilis.

XXVIII. A Nervorum Irritatione leviore produci aliquando Tremorem vel inde patet, quòd aliquando ipsum sequatur, aliquando in ipsum desinat Motus Convulsivus.

XXIX. 1. *Dissecti Nervi* cùm nequeant curari, hactenus *reparari nequit Spirituum Animalium Defectus* in parte quâvis. Quoniam verò plures plerumque Nervi ad eandem feruntur partem tum ad Sensum, tum ad Motum ipsi largiendum, non mirum, si uno, pluribusve Nervis dissectis in parte aliquâ permaneat sæpenumerò in ipsâ Sensus, & Motus, quamvis non parùm Diminutus, cum aliquo Partis Stupore ac Torpore.

Ob compressos Nervos restituetur per remotionem Vinculorum.

XXX. *Restituetur* Spiritibus Animalibus Motus per *compressos Nervos*, 1. solutis, remotisve *Vinculis* eos angustantibus.

Per curationem Tumorum.

XXXI. 2. *Curatis Tumoribus Durioribus* per Medicamenta *Incidentia*, *Emollientia*, ac *Resolventia*, vel *Maturantia* de quibus agendum alibi.

Per eductionem Humorum tenacium Salium Volatilium usus.

XXXII. *Incisis, Emollitis, ac Resolutis*, aut *in Puris imperfecti speciem deductis*, ac *eductis Humoribus tenacibus & compactis* per medicamenta descripta Cap. 40. §. 33. 34. 44. & seq. 50. & seq. Vbi unum incidit addendum, *Salia Volatilia* hîc externè usurpari posse cum magno successu, si usûs tempore jungantur fotibus, & cataplasmatibus, aut permisceantur Vnguentis quantitate parvâ; quorum beneficium incredibile mirabuntur, celebrabuntque probi ac Deum timentes.

Defectus Spirituum propter Nervos Obstructos quî curetur

XXXIII. Si possent *Obstrui Nervi*, ac reverà notarentur Obstructi, conducerent præ aliis omnibus *Salia Volatilia* tum internè, tum externè usurpata, & sæpiùs in hoc Libello à me laudata & præscripta.

Vt & propter Nervos subsidentes.

XXXIV. *Humores Pituitosos & Aquosos circa Nervos hærentes, ipsorumque Membranas, Medullamque nimis humectantes, laxantesque Corrigent ac Tollent* tum interna *Sudorifera*, imprimis Aromatica, tum externa *Incidentia, & Discutientia*, inter quæ iterum laudo *Salia Volatilia*; quòd si multùm in Corpore redundent iidem, convenient quoque *Phlegmagoga*, & *Hydragoga* per vices usurpata: quorum formulas pluries dedimus in superioribus.

Quomodò curetur Spirituum Motus nimiâ copiâ per Nervos factus. 1. Propter Animi Affectum.

XXXV. 2. Quoties *maiori*, ac decebat, oportebatque, *copia feruntur per Nervos Animales Spiritus* 1. propter *Animi Affectum vehementem* toties idem *componendus*, ad *mediocritatem saltem reducendus, Corporique Somnus*, etiam per *Narcotica*, ubi res desiderat, sed quantitate parvâ per vices usurpata, conciliandus.

2. Propter Irritationem.

XXXVI. Quoties idem contingit 2. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis Medullæ caput* in Convulsione Vniversali, & quidem à *Spiritu acido & acri ab Intestino tenui* eò delato, toties 1. *Humores acidi emendandi* sunt; 2. *Halituum proventus impediendus*; quin 3. *Acrimonia* eorundem *minuenda*, *temperandaque*; ac 4. ipsorum *Expulsio per Sudores*, aut *Insensilem transpirationem* procuranda; denique 5. *Pars ab ipsis affecta restituenda*, & *Dolore liberanda*; Ipsorumque 6. *Spirituum Animalium Motus nimius coërcendus*, & *ad tranquillitatem*, hoc est, *Motum pacatiorem deducendus*. Quæ omnia quî obtineri queant, non semel dictum est in superioribus, additis medicamentorum formulis convenientibus.

In particulari convulsione quando fit, ab humore vel halitu acri.

XXXVII. Quoties autem notata Irritatio in Particulari Convulsione est in *Partis affectæ parte sensili*, *ejusve Nervo* ab eodem *Humore, Halituve acido & acri* facta, toties conducunt modò laudata remedia, nisi quòd tunc *Externa* cum successu magno simul usurpari queant ex *Aromaticis & Volatilibus Salibus* parata; quæ similiter non semel proposita.

Quando fit à Nervi, Tendinisque Punctura.

XXXVIII. Quoties verò eadem Particularis Convulsio habet ortum à *Nervi, Tendinisve Punctura*, sicut aliquando id per Chirurgi imperitiam, præcipitantiam vel infortunium, Animumve turbatum in Venæ apertione fieri notum, toties quàm citissimè *Oleum Terebinthinæ calens cum Vini rectificato Spiritu* in vulnus mittatur, sicut eum optimo successu in Carolo IX. Galliarum Rege factum ex consilio suo scripsit Ambrosius Pareus Oper. Chirurg. Lib. 9. Cap. 39.

Quando fit ab Inflammatione, aut Erysipelate, &c.

XXXIX. Quòd si seriùs hoc fiat, vel non auscultet huic medicamento *Nervi, Tendinisve vulnus*, idem mox *dissecandus transversim*; cùm satiùs sit alicui parti actionem suam perire, quàm lethiferæ Convulsionis periculo Ægrum exponi.

XL. Sic quoties ab *Ossium fractorum fragmentis acutis Nervi, Tendinesve Musculorum punguntur*, succedente mox Doloribus gravibus *Convulsione Particulari*, & tandem *Vniversali*, toties, ubi possibile, rescindenda sunt fragmenta ossium extrema & acuta, vel, si hoc neglectum fuit, aut fieri nequivit, & ad Vniversalem Convulsionem omnia inclinant, festinandum ad partis affectæ loco circa ossis fracturam commodissimo amputationem; cùm aliàs moriendum sit Ægro necessariò per Convulsionem Vniversalem.

XLI. Quoties ab *Inflammatione, aut Erysipelate*, &c. *Dolor acutus* excitatus *in Musculi parte magis sensili* ansam præbet *Particulari Convulsioni*, toties allaborandum sedulò, ut *Dolor* ille *Anodynis*, *vel Narcoticis* quoque tam *internis*, quàm *externis minuatur*, ejusdemque Causa, *Inflammatio*, aut *Erysipelas*, &c. citissimè & suavissimè *curetur*, non omissis interim medicamentis auctiori Animalium Spirituum Motui minuendo & sedando utilibus, jam laudatis.

Motum Convulsivum, Epilepsiam, & Convulsionem iisdem remediis curari.

XLII. III. Cùm *Motûs Convulsivi*, adeóque ipsius *Epilepsiæ Causa* in corpore *remotior* non differat à *Convulsionis Causa* itidem *remotiore*, nisi *agendi modo hîc continuò, ibi alternatim Nervorum initia rodente ac irritante*, non mirum, si plerumque *hi Affectus se consequantur*, & *iisdem remediis* §. 36. laudatis *curentur*.

Motûs Convulsivi recursus.

XLIII. Solet autem *Motus Convulsivus* plerunque *per intervalla nunc longiora, nunc breviora recurrere*, nec nisi *rarò permanenter affligere*, atque tunc, non secùs ac *Convulsio* ut plurimùm *perdurare solita*, citiùs necare.

Tremoris Coacti curatio.

XLIV. *Tremoris Coacti* ab Inordinato, Perpetuo ac cum impetu facto Spirituum Animalium ad trementes partes motu, Flatibus, Halitibusque ipsis se admiscentibus, eosdemque ita per-

perperam concitantibus adscripto pendentis *Curatio* instituetur *Rationalis & dogmatica*, si 1. *Causa & Flatuum*, & *Halituum Materialis* ac *Efficiens Alteratione* conveniente *corrigatur*, & si quantitate auctâ simul peccaverit, *Evacuatione per Alvum* & quandoque per *Vomitum*, *Urinas vel Sudores minuatur*; in quos fines utilia medicamenta, eorundemque formulæ in superioribus passim reperientur.

1. Causas ejus corrigendo, & evacuando.

XLV. Si 2. Eorundem *Flatuum*, *Halituumque productio impediatur* per medicamenta sæpiùs proposita.

2 Flatuum generationem impediendo.

XLVI. Si 3. *Flatus, Halitusque jam producti* & ubivis occurrentes *discutiantur*, aut ad *subsidendum cogantur* per medicamenta itidem non semel laudata.

3. Eosdē productos discutiendo.

XLVII. Si 4. *Animales Spiritus ad Inordinatum*, *Involuntarium*, *Impetuosumque Motum ab ipsis coacti* paulatim ab *ipsis liberentur* & ad *motum placidum*, *ordinatum & voluntarium reducantur*. Quorum prius fiet per Medicamenta *subtilissima & maximè volatilia*, *spirituosaque* Sudorem, Insensilem saltem Transpirationem promoventia, eosdemque sic foràs expellentia; posterius verò per Medicamenta tum *Anodyna*, tum *Narcotica* minore quantitate, partitisque vicibus usurpata: quæ bina simul exhibere nil impedit, quin expedit, cùm sic faciliùs ad Spirituum Animalium, noxiorumque Halituum & Flatuum locum pertingant, fœliciúsque opus utrumque absolvant commendata modò medicamenta, quorum formulas plures in hoc Libello reperies.

4 Animales Spiritus ad Motū placidū reducendo.

XLVIII. Qui à *leviore Nervorum* Spiritus Animales ad Musculos deferentium *irritatione* producitur *Tremor*, *Curabitur* modo eodem, quo *Motus Convulsivus*; de quo jam dictum.

CAPUT XLIII.

De Sanguinis Plusquam-perfectione in Liene læsâ.

I. AD *Lienem* per Arterias *Sanguinem*, atque per Nervos *Spiritus Animales* adferre; iterumque à *Liene* per Venas quidem *Sanguinem*, per Vasa Lymphatica verò *Lympham* efferri, per Anatomica Experimenta Cupientibus omnibus notum esse potest, at Operi manum adhibentibus, ac ingenuis Veritatis Scrutatoribus ignotum esse nequit.

Sanguinem & Spiritus ad Lienē deferri, Sanguinem & Lymphā à Liene efferri. Unde Functio Lienis elicitur.

II. Cùm autem præter quadruplicia nunc memorata Vasorum genera nulla sint hactenus observata, quæ aliquid ad Lienem transferant, aut è Liene auferant, meritò ex illis, ac imprimis secundùm id, in quo aliquid acceperunt singularis, *Functio Lienis naturalis* elicitur.

III. Utique *Vas breve* dictum non esse diversum à *Vena Splenica* ramis Vas, utrinque à *Liene ac Ventriculo Sanguinem revehens*, ad neutrum advehens, jam pridem evicimus per autopsiam.

Vas breve à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehere.

IV. *Mirabilis Nervosarum Fibrarum* circa vasorum omnium in Lienem Ingressum *Textura*, hoc sæculo à solertibus Anatomicis detecta, non parùm meam de *Sanguine* ibidem *à Spiritibus Animalibus* copiosè appellentibus *subtiliore*, ac *spirituosiore præstando*, adeóque *plusquam-perficiendo* confirmat Conjecturam.

Sanguinem in Liene Plusquā perfici,

V. Cùm enim *nec Sensui*, *nec Motui serviat Lien*, in alium finem notabili copiâ Spiritus excipit Animales, cui bono autem, nisi ut Sanguini affluenti jungantur, ac intimè misceantur, eandemque faciant solito magis subtilem ac spirituosum, hoc est, reliquo Sanguine (qui perfectus) perfectiorem, adeóque plusquàm-perfectum?

VI. Nec obstat, quòd aliqui Canibus superstitibus exsecuerint Lienem: potest namque Animal quodvis, quamvis ejus sanguis non sit valdè spirituosus, vivere. Non videtur enim tam simpliciter ad vitam, quàm commodiorem vitam datus Animalibus Lien; sicut Respirantibus tantùm dati Pulmones unà cum dextro Cordis Ventriculo. Adde quòd necdum constat, num absque ullo sanitatis detrimento diu queant sic supervivere Canes.

Canes sine Liene vivere. Lien non tam ad vitam, quàm ad cōmodiorem vitā datus.

VII. Hanc proinde nondum ab ullo eversam, sed Animalibus Spiritibus petendam, pendentemque *Sanguinis Plusquam perfectionem* in Liene absolutam *lædi* autumo, dum eadem aut *Minuitur*, aut etiam subinde *Augetur*, *postquam in mediocritate consistit virtus*.

Sanguinis plusquā perfectio in Liene quot modis lædatur.

VIII. Quando *Minuitur Sanguinis Plusquam-perfectio Splenica*, metus est, ne tota *Sanguinis Massa* reddatur paulatim *valdè Glutinosa & multùm Tenax*; qualem tam sæpè observamus in hoc Belgio mirè *Crustosam*, nimiùmque in superficie cohærentem, adeò ut vix acuto dividi possit cultro; sicut contrà, ubi *Aucta* est eadem *Sanguinis Plusquam-perfectio*, metus est, ne *minus Consistens* evadat *Universus Sanguis, nec satis cōcrescat, cohæreatque*; nî ab opposito id compensetur *Acido austeriusculo*, à quo imprimis pendere videtur ipsius *Coagulatio naturalis*. Hanc ob causam putem *non Lympha cum Descendente Sanguine ad Cor pergenti*, atque Acidas, Austerasque Humorum partes secum vehenti, *verùm Bili cum Ascendente Sanguine ad Cor delata*, atque Consistentiam humorum impedienti *jungi* hunc *Sanguinem Lienosum in Hepate*.

Quando ea minuitur quid è Sanguini eveniat

Ut & Quando augetur.

Quibus jungatur Sanguis Lienosus in Hepate

IX. Videtur autem *Minui* posse hæc in scenam à Me producta *Plusquam-perfectio Sanguinis Splenica* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum* tam *Universalem*; (de quo actum Cap. 41.) quàm subinde in *Liene Particularem* propter ipsius Nervos vel Pauciores, vel quâvis de causâ in opere suo peditos.

Minuitur hæc Sāguinis Plusquā perfectio. 1. Propter Spirituum Animalium Defectum.

X. 2. Propter *Sanguinem Glutinosiorem* ac *Viscosiorem*, undè minùs aptus est suæ Plusquam-perfectioni suscipiendæ.

2. Propter Sanguinem Glutinosiorem & Viscosiorem.

XI. Minui quoque posse videtur 3. Sanguinis Plusquam-perfectio *Lienis malè affecti culpâ*. Cùm enim per Lienis Vasa penetrare, atque aliquam in ipsis mutationem subire debeat cum Animalibus Spiritibus copulatus Sanguis, quin ab *ipso Lienis Parenchymate singulari aliquid ei expectandum veniat*, non est dubium. Nam si *solidius & firmius* ejus *Parenchyma*, non tantùm segniùs ac impeditiùs per ipsius vasa movebitur Sanguis, sed insuper *minùs promovebitur* ejusdem *attenuatio, & exaltatio*.

3. Propter Lienē malè affectum.

XII. *Augebitur* contrà eadem *Sanguinis Exaltatio & Attenuatio in Liene* 1. à *Spirituum Animalium* vel *Universali*, vel *in Liene* saltem *Particulari*;

Augetur contra 1. A Spirituum Animalium

ticulari abundantiâ, Nervos multos, grandesve in ipsum insertos consequente. *Abundantia.*

XIII. 2. A *Sanguine Universo* propter *immoderatiorem Spirituosorum & Aromaticorum usum Tenuiore atque Spirituosiore.* *2. A Sanguine Spirituosiore.*

XIV. 3. A *Lienis Parenchymate Teneriore Laxioreque* non tantùm Vasis locum liberum concedente, ast ipsius *Sanguinis attenuationem exaltationemque facilitante.* *3. A Lienis Parēchymate Teneriore.*

XV. *Curabitur* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum Universalem Diminuta* in Liene *Sanguinis Exaltatio* & *Plusquam-perfectio*, usurpando *Potum generosum* ac *Spirituosum* satis fermentatum, ipsumque adeò *Vini spiritum*, ac imprimis *rectificatum*, tam *simplicem*, quàm *Aromaticum*, cum *Sale Volatili* mistum. *Quomodò curetur Diminuta hæc Plusquā perfectio 1. Propter Spir. Animal Defectū Universalem, & Particularem.*

XVI. *Spirituum Animalium Defectus* in *Liene Particularis* ob *Nervos pauciores* ad ipsum delato *Incurabilis* est; ast ubi *impediti* sunt *Nervi*, *expediendi* sunt *Medicamentis subtilibus & abstergendi vi præditis*, quæ nullibi magis elucet, quàm in *Salibus Volatilibus*, magno mortalium malo hactenus tam parùm notis, ideóque tam rarò in usum revocatis.

XVII. 2. *Sanguinem Glutinosiorem, Viscosiorem ac Tenaciorem* nil æquè *incidit ac emendat*, quàm quodvis *Sal Volatile* diutinè quovis tempore, ast præcipuè inter prandendum, ac cœnandum cum vino: aliove liquore conveniente usurpatum. *2. Propter Sanguinem Glutinosiorem.*

XVIII. 3. *Lienis Parenchyma solidius & firmius*, reddetur *laxius ac tenerius* per toties laudata *Volatilia Salia & Aromatica blandiora* longiori tempore continuata; postquam omnis *affectus chronicus* & moram nectens ab *Humore Pituitoso* suam originem trahit, eandem saltem Causæ suæ conjunctum habet, qui nulli remedio faciliùs, citiùs, aut tutiùs cedit, quàm Volatili Sali ex arte usurpato. *3. Propter Lienis Parēchyma solidius & firmius.*

XIX. *Aucta* verò *Sanguinis Exaltatio* in Liene 1. propter *Universalem Spirituum Animalium* in corpore universo *redundantiam*, *Curabitur* Medicamentis *Subausteris* ex arte quantitate parvâ subinde usurpatis, & abstinendo à Potûs Generosioris, omniumque adeò Spirituosorum quotidiano & notabili usu. *Quomodo curetur Aucta Sanguinis Exaltatio. 1. Propter Spirituū Animalium redundantiam.*

XX. Eadem ubi solùm *grandibus Nervis* ad Lienem delatis debetur, non video, quî satis tutò usurpari queant medicamenta modò laudata, nisi quantitate minimâ.

XXI. Eadem Exaltatio *Sanguinis* aucta 2. in *Liene* propter *ipsum* ex immoderatiore Spirituosorum & Aromaticorum usu *Tenuiorem* atque *Spirituosiorem Curabitur*, partim valedicendo paulatim usui notatorum immoderato, partim usurpando prudenter Subaustera medicamenta & condimenta. *2. Propter Sanguinem Spirituosiorem.*

XXII. Exaltatio eadem aucta 3. propter *Lienis Parenchyma Tenerius & Laxius*, *Curabitur*, si curari queat, per medicamenta subaustera non semel à me laudata tum interna, tum externa satis diu usurpata. *3. Propter Lienis parēchyma Tenerius & Laxius.*

CAPUT XLIV.

De Bilis Generatione læsâ.

I. LOcum & *Modum Generationis, Secretionisve*, ut & *Usum, Modumque Motûs Bilis* verum, cum singulorum *Læsionibus, Causis & Curatione* tractare aggredior, rem profectò præ cæteris omnibus forsan etiam nunc in Medicinâ obscuram, ideóque arduam, quin dissidiorum & contradictionum plenam. *Tractatio de Bilis generatione ardua.*

II. *Suspicatus sum* quidem Disp. Med. 6. §. 36. secundùm Experimenta mihi tunc nota, *Generari Bilem ex Sanguinis per Arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in Cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.* *Bilis Materia & generationis modus.*

III. Eandem *Bilem* censui ex *Folliculo suo propelli per Ductum Cysticum in Communem dictum, hinc partim per Intestinalem ad tenue Intestinum, partim per Hepaticum ad Venæ Portæ atque Cavæ ramos, inde unà cum ascendente Sanguine ad Cor. in usus notabiles* in eâdem Disputatione propositos, & in sequentibus hîc Capitibus ampliùs proponendos. *Et per varias vias motus.*

IV. Contra has meas de *Bilis Ortu, Motu & Usu* cogitationes à diversis varia quæsita, excogitataque sunt, aut sponte occurrentia in medium prolata experimenta & argumenta; quorum pleraque tamen ipsas (quantum ego saltem judicare possum) non tam falsitatis arguunt, quam dubias reddunt; excepto uno, de quo mox. *Adversus quæ variæ objectiones productæ.*

V. Nec tantùm alibi à Viris Celebribus & Doctis mota mihi est publicè super hâc re controversia, sed, quod mireris, & de quo mei exultant Adversarii, etiam hîc à nonnullis ex discipulis meis Laureolam in mustaceo quærentibus, ne dicam triumphum insuper ante partam victoriam sibi canentibus non tam indictum est mihi, quàm illatum bellum, non apertum, sed opertum, tectumque, quo sperabant forsan aliqui me priùs iri oppressum, quàm de pugnâ imminente; subeundâque certiorem factum. *Non tantùm à Viris Doctis; sed etiam ab Auditoris Discipulis quibusdam.*

VI. Verùm enim verò, qui uni Veritati eruendæ, communibusque hominum commodis promovendis unicè addictus didici etiam Victus triumphare cum Victoribus, tot diversæ armaturæ agminibus neutiquam fui à proposito meo deterritus, quin potiùs in eodem alacriùs persequendo plurimùm excitatus ac roboratus.

VII. Quamvis autem hactenus separaverim omnes, quibus informatione & manuductione ad praxin fideli (ut alia nunc reticeam amoris ac benevolentiæ clara testimonia) Parentis loco fui, iuramenti sui, sponsionisve, quando hîc Medicicæ Doctores fuerunt creari, solenniter præstiti memores vicissim Me Parentis loco habituros, atque, si quid veritati, utilitative mortalium in meis vel dictis, vel scriptis existimarent se observasse minùs consentaneum (sicut ipsos, cæterosque Auditores meos rogavi sæpiùs) *Qui pro fideli informatione ejus existimationi & fortunæ plurimùm detrahere conabantur.*

pius) de eo me humanè monituros: Contrarium tamen hic factum: quin Adversarijs meis (quâ Promotionis spe nondum assequor) innotuerunt priùs, quàm mihi consilia ipsorum & artes, quibus existimationi meæ qualicunque ac penè fortunæ quoque gloriabantur aliqui plurimùm iri detractum. Idcircò de bono eventu securus, ubi per Amicos in Urbibus vicinis, mox in hâc quoque degentes ac de me, honoreque meo sic vacillante solicitos significatum est mihi, in quanto videretur multis versari fama mea periculo, ut cum majore nominis sui laude, insitatique animi grati commendatione solennem ac publicam de me superato, prostratoque reportarent Filii mei Medici exoptatam victoriam, in Disputatione sub meo præsidio in Auditorio nostro Medico publicè habendam curavi sequens inseri Corollarium, quo primaria eorum argumenta continebantur.

Corollarii illorum Argumentis oppositū. VIII. *Bilis humanæ Motum ex Folliculo suo per Ductûs Hepatici ramos ad Cor, nec* 1. *Folliculi defectus in Equis, Cervis, aliisque brutis; nec* 2. *Ductûs Cystici cum Intestinali ad obtusum, cum Hepatico verò ad acutum angulum insertio; nec* 3. *Cystici Ductûs ligatura, quin Folliculi exsectio, Bilisque, (sed pallidioris, fluidioris, & minùs amaræ, quàm ex Folliculo ipso excipiebatur) in vase vitreo Intestinali Ductui alligato collectio evertunt.*

Acriter oppugnatū & defensum. IX. Contrà quam meam positionem pugnatum est acriter 15. & 19. Decembris Anni 1668. à notatis Liberis meis Academicis ad epulum hoc invitatis; qui, secùs ac ego, arbitrabantur pro se stare tum memoratas in Corollario Observationes Anatomicorum, tum Regulas de Motu singulares Mathematicorum, tum Ingenii subtilis technas Logicorum: quo verò successu editum sit prælium illud, soli judicare potuerunt ac debuerunt Viri docti tunc præsentes ac præjudiciorum expertes. Ego saltem istius dimicationis superstes quovis tempore novum pro veritate in hâc de Bilis Motu vero Controversiâ etiam nunc multùm latente ampliùs eruendâ certamen qualecunque privatum, vel publicum, scripto vel vivâ voce cum quocunque honestè pugnaturo sum inire paratus.

De Bilis Ortu & Motu sola consideratione digna rationes M. Malpigii X. Sed, ut hanc rem ad Veritatis illustrationem majorem altiùs repetam, ultrò fateor inter argumenta contra meas de *Bilis Ortu, Motuque* Conjecturas à variis prolata & mihi communicata; me nulla offendisse, quæ valdè urgerent, præter ea, quæ in eximio suo *de Hepate Tractatu* 1666. Bononiæ edito, & anno sequente ad me misso habet *Vir multis nominibus Excellentissimus, nec tantùm in Naturæ arcanis per anatomen retegendis solertissimus, verùm in secùs Sentientium opinionibus amicè atque placidè refutandis ad exemplum candidissimus & humanissimus Marcellus Malpighius.*

Iecur constare multiplicibus lobulis, ad eosque terminari Vasorū extrema. XI. Hic ex suis experimentis (quæ licet ob negotiorum multitudinem nondum similiter ipsemet capere potui, pro veris tamen à Viro tam *ingenuo* accipio) *totum Iecur* docet *multiplicibus constare lobulis, qui glandulosis coagmententur globulis; ad quos terminentur omnium vasorum afferentium ac efferentium, Venarum Portæ* atque *Cavæ, Arteriæ Hepaticæ, Nervorum, Ductusque Bilarii Hepatici,* quin & *Radicum ex Folliculo Fellis propagatarum extrema*: quæ omnia, quippe minima, licet non attingat *Sensus*, ita tamen se habere, sicut monet idem, *Rationi* videtur consentaneum.

XII. Quibus sic observatis, suppositis vel concessis, *Secretio Bilis expectanda veniet in laudatis Acinis Glandulosis*; quemadmodum valdè probabiliter idem Vir *Ingeniosissimus* existimat *omnem Depurationem, Secretionemque Succi, sive Excrementitii, sive Proficui è Sanguinis massâ solis Glandulis haberi.* *Secretionē Bilis fieri in Acinis Glandulosis.*

XIII. Quamvis autem secundùm admissa *Illustris Malpighii* experimenta videam *Locum, Modumque Secretionis aut Generationis Bilis* à me hactenus creditum & assignatum, quin *Modum*, quo existimavi *moveri Bilem*, ex parte saltem mutandum; non video tamen, quod ad Medicum ædificium perficiendum censeo primarium, & quò collimo, *Usum Bilis* à me propositum idcircò everti. *Quāvis Locus modusque secretionis Bilis Auctori esset mutandus, non tamen usus ab ipso assignatus evertitur.*

XIV. Nam, etsi suppositis ejus experimentis secerneretur Bilis in Glandulosis Hepatis Acinis, ferreturque ipsius pars aliqua rectà per Ductus Bilarios Hepaticos versùs eorum Truncum ad Intestinalem, & pars alia per Folliculi radices ad ejusdem Cavitatem, atque inde per Ductum Cysticum ad eundem Intestinalem, ipsumque Intestinum: *non sequitur* tamen inde 1. *Nil ejusdem Bilis transire ex iisdem Acinis ad Venæ Cavæ ramos minimos Acinis quoque implantatos.* 2. *Nil ejusdem Bilis per notatos Ductus Bilarios Hepaticos delatæ transire in Ramos Venæ Portæ ipsis arctè conjunctos.* Siquidem nec ab Ipso, nec à quovis alio, quod sciam, probatum est hactenus *Bilem secerni è Sanguine Venoso, non verò ex Arterioso.* Dicitur quidem, ast itidem non probatur ab Ipso, vel ullo alio *Venam Portæ munus explere Arteriæ*; quæ haud desideratur, sed adest *Hepatica.*

XV. Antequam ad *Bilis* Motum pergam, unum de ipsius *Ortu* habeo monendum, etiam secundùm laudati Malpighii experimenta, geminum illum statuendum, alterum *simplicem per Ductûs Bilarii Hepatici ramos minimos ex Glandulosis Acinis exceptæ*, atque rectà versùs Truncum majorem propulsæ; alterum *duplicem per Folliculi radices ex iisdem Glandulosis Acinis admissæ, moxque ad Folliculum ipsum delatæ, ibidemque aliquandiu morantis*, & *mutationem, si non novam, ulteriorem saltem subeuntis* ante, quàm per Ductum Cysticum effundatur. Unde forsassis (quod §. 8. extat) quæ *ex solo Ductu Bilario* excipitur *Bilis*, *pallidior, fluidior minùs amara* est, quàm quæ colligitur *in Folliculo.* *Ortus Bilis geminus.* *Cur Bilis, quæ ex solo Ductu Bilario excipitur, pallidior, fluidior, & minùs amara sit, quàm quæ ex folliculo.*

XVI. *Bilem ad Intestinum tenue moveri*, nemo negavit unquam, cùm facilè id evidentibus evinci queat experimentis; sed *Ipsam sursum per Hepar & Cavæ Venæ propagines ad ejusdem Truncum, & sic cum Sanguine ad Cor ferri* negant multi; Ego verò etiam nunc asserere haud dubito, duobus præsertim, ne nimis longus sim, argumentis motus; quorum alterum *Motum illum possibilem*, alterum *necessarium arguit*, etiam per *Ductum Bilarium Hepaticum.* *Bilem ad Intestinū tenue, & per Ductum Hepaticum ad Cor moveri.*

XVII. *Posse Bilem per Ductum Hepaticum ad Cor ferri* nemo negabit, qui noverit *apertum esse ipsi per hunc Ductum, hinc & Cavam Venam viam,* *Probatur 1. Experimento.*

quod evincit Experimentum à me, aliisque factum, & Disp. Med. 6. §. 51. descriptum, quod fit Tubulum, hinc & Flatum immittendo in Ductum memoratum, ex quo sensim observatus est Flatus penetrasse ad Venæ Cavæ Truncum, dextrumque Cordis Ventriculum, ipsosque adeò Pulmones: postquam istæ partes omnes tumefactæ sunt ab illo flatu.

2. Ex Ictero. XVIII. *Ferri necessariò Bilem ex Hepate versùs Cor*, non tantùm ex Glandulosis ejus Acinis, verùm *ex ipso etiam Folliculo per Ductum Hepaticum* demonstrat *Icterus*; sive is adscribatur *Ductui Intestinali Obstructo*, quemadmodum est vulgaris Medicorum Sententia, sive is debeatur *universa Bilis*, *ac præcipuè Cystica*, hoc est, *in Folliculo suo elaborata* (secundùm §. 15.) *Spirituositati auctæ*, quod ego existimo veritati maximè consentaneum ob rationes Cap. 46. passim proferendas.

XIX. Quemadmodum igitur *in Ictero*, statu hominis præternaturali, *fertur manifestè Bilis vel universa*, *vel saltem plurima versùs Sanguinem*, ita *in mediâ sanitate*, statuque hominis naturali, *ejus multùm eò ferri* omninò statuendum est: cùm præsertim ne unica quidem ratio solida & assensum cogens contra hunc motum, quod sciam, prolata sit hactenus à quoquam.

XX. Atque his de *Bilis Ortu*, & *Motu* quodammodo secundùm Experientiam immutatis, permanente interim *Usu* à Me ipsi assignato, videndum quot & quibus modis *lædi* soleant singuli; & *Secretio* quidem, sive *Generatio Bilis læditur* 1. quando ipsa plus, minúsve *Deficit*. 2. quando *Nimia* fit. 3. quando variis modis qualitate *Vitiosa* producitur. (Quot modis Bilis secretio lædatur.)

1. Defectu generationis. XXI. 1. *Deficit* plùs, minúsve *Bilis novæ productio* tum *Sanguinis*, tum *Glandulosorum Acinorum* culpâ.

Culpâ Sanguinis. XXII. *Sanguinis* culpâ hoc fit, quoties desiderantur in ipso *partes reparandæ*, *restaurandæque Bili utiles ac necessariæ*, ipsique implexæ atque implicatæ, adeóque ipsius Secessum impedientes.

Quænam reparandæ Bili conducant. XXIII *Reparandæ Bili* conducunt *Aromatica* omnia & imprimis *amaricantia*, ipsaque *Salia volatilia*, & maximè *oleosa*.

Bilis contraria. XXIV. *Contraria Bili* sunt *Acida*, & præsertim *Austera*, ut & *Viscosa*, *Terreaque* ipsius Secretionem impedientia.

Quænam Sanguinem ad Bilis Secretionem ineptum reddant. XXV. Sanguinem autem talem præstant 1. *Aër* nebulosus & frigidus, adeóque Borealis. 2. *Alimenta* viscosa, & austera. 3. *Somnus* multus & profundus. 4. *Animi mœror ac terror*. 5. *Corporis quies* nimia. 6. *Alvus adstrictior*, & aliquando laxior.

Quando Glandulosorum Acinorum culpâ deficiat Bilis. XXVI. *Glandulosorum Acinorum* vitio *Deficiet Bilis*, quoties illi *ad promovendam ejus Secretionem minùs sunt apti*: quamvis, quales in eum finem requirantur, needum constet.

Inter Sanguinis partes, & secernendos humores esse affinitatem. XXVII. Id saltem hactenus observavi, *Medicamenta*, *quæ Sanguinem ad cujusvis Humoris Secretionem aptum reddunt*, *reddere simul Partes*, *in & à quibus fiunt singulæ Secretiones*, *ad eandem Secretionem absolvendam aptas*: unde concludo talem inter Partes, Secernendosque in ipsis Humores esse affinitatem, ut ab eâdem re aut juventur, aut lædantur Sanguis, & Partes illi muneri dicatæ: Ex quâ affinitate spero futurum, ut aliquando excogitetur à quovis ad id vocato Natura cujusvis Partis cuivis Functioni aut Secretioni servientis.

XXVIII. 2. *Augetur Bilis* à Sanguine *Secretio* itidem nunc *Sanguinis*, nunc *Glandulosorum Acinorum* vitio. (2. Læditur Bilis Secretio ejus auctione.)

XXIX. *Sanguinis* culpâ id evenit, quoties idem *abundat Bili constituendæ partibus valdè convenientibus*; nec *impeditur à contrariis* §. 24. notatis, propter Causas externas omnes, plerasque saltem ac potiores simul aliquandiu concurrentes. (Culpâ Sanguinis)

XXX. *Abundat Bili producendæ* aptis partibus *Sanguis* 1. propter *Aërem calidiorem* ac æstuantem, atque adeò æstivum. 2. propter *Alimenta Spirituosa*, *& Pinguia*, & imprimis *Sale volatili oleoso* abundantia, qualia sunt Vina potentia & dulcia, Carnes pinguiores, Panis optimè Fermentatus; Cerevisia potentior & amaricans, &c. Huc faciunt Condimenta omnia tum aromatica, tum præsertim amarescentia. 3. propter *Vigilias* diuturnas. 4. propter *Iram* frequentem. 5. propter *Corporis motum* vehementem, aut multum. 6. propter *Alvum adstrictiorem*, Bile in corpore retentâ, vel *laxiorem*, ipsâ exuperante, exitumque quaquaversùm quærente. (Quænam Sanguinem Bili producendæ aptiùs reddant.)

XXXI. *Condimenta dulcia & saccharata*, *mellitave non* tam videntur mihi *augere*, quàm *turbare*, atque ad *vitiosè effervescendum excitare*, ac *cogere Bilem*: unde non rarò ipsorum usum nimium, adeóque abusum sequi solet *Vomitus* & *Alvi fluxus* noxius, quin aliquando simul lethalis. (Dulcia Bilem turbare, & Vomitum & Alvi fluxum ciere.)

XXXII. *Glandulosorum Acinorum* vitio *augebitur Bilis Secretio*, quando vitiosam & copiosæ Bili separandæ convenientem dispositionem ob eadem modò memorata Diætæ vitia primaria diutiùs continuata novam, vel saltem auctam sunt nacti. (Quando Glandulosorum Acinorum culpâ Bilis Secretio augetur.)

XXXIII. 3. *Qualitate vitiosâ* producitur *Bilis*, quoties 1. secundùm *qualitates suas sensiles proprias Colore* est dilutiùs, vel obscuriùs flavescens; *Sapore* autem magis, vel minùs amara; *Odore* plus vel minùs acris aut fœtens; *Duritie*, quoties in calculos concrescens consistentiâ & firmitate prædita est notabili: vel 2. secundùm *qualitates sensiles communes*, naturali nunc *consistentior* est, aut *fluidior*; ac proinde nunc *glutinosior*, nunc *liquidior*, ut de *copia* mutatâ & jam propositâ nil addam. (3. Qualitate vitiosa producitur Bilis.)

XXXIV. Cùm & Colores & Sapores & Odores observentur *à rebus diversissimis mutationes incredibiles pati*, ultrò fateor me hactenus veras ipsarum Causas & Rationes accuratas exactè assignare non posse; hilari & grato animo à quovis tam fœlice illas accepturus. Quibus in opaco latitantibus, observationum tamen multitudine inveniendis, & ingenii ope in apricum proferendis utinam utilem Reip. laborem impendere haud detrectarent Magnorum Regum auctoritate institutæ ac necessariis ad rem talem absolvendam adminiculis haud dubiè abundè instructæ Societates Regiæ. (Colores & Sapores & Odores à rebus diversissimis mutari.)

XXXV. *Consistentiam*, hinc & *Glutinositatem Bilis*, ut & aliorum Humorum in corpore *Augeri* à frequenti *Austerorum* usu, easdem contrà *Minui* à continuatâ *Volatilium Salium* & *Acrium* (Quænam consistentiam Bilis augeant, quænam minuant.)

Acrium Aromaticorum usurpatione aliquot annorum observationibus sum edoctus.

1. Deficiens Bilis Secretio qui curetur.

XXXVI. *Deficiens Bilis Secretio* major aut minor, vel Sanguini, vel Glandulosis Hepatis Acinis debita *Curabitur* 1. *Aëre* naturâ vel arte Calente. 2. *Alimentis* & *Condimentis* Sale & Spiritu volatili abundantibus; & imprimis amaricantibus. 3. *Vigiliis* modum parùm excedentibus. 4. *Iracundiâ* moderatâ. 5. *Corporis exercitio* aliquantò vehementiore. 6. *Alvo* servatâ tenerâ, non item fusâ, vel fluente.

XXXVII. Inter *Medicamenta* expertus commendo frequentem usum *Salium Volatilium Oleosorum*; ut & *Aromaticorum amarescentium* & imprimis *Absinthii* & similium quovis modo usurpatorum.

2. Eadem Aucta qui curetur.

XXXVIII. 2. *Aucta plus, minùsve Bilis Secretio Curabitur* 1. *Aëre* frigidiore ac Boreali. 2. *Alimentis*, *Condimentisque* Austeris, Glutinosis, & parùm Spirituosis. 3. *Somno* etiam arte aucto. 4. *Animi mœrore* mediocri. 5. *Corporis quiete*. 6. *Alvo* servatâ subadstrictâ post subductam subinde Rhabarbaro Bilem.

XXXIX. *Medicamenta* hîc conducent omnia Consistentiam Sanguinis augentia, & *Austera, Terreaque*, quò spectant omnes Terræ pingues & sigillatæ, Bolus Armena, ut & Coralia, Margaritæ, &c. In quorum usu cavendum, ne incidat in Scyllam cupiens vitare Charybdim; usurpanda sunt ergò quantitate parvâ, & vicibus repetitis, quo sic paulatim emendetur Biliosis particulis turgens Sanguis.

3. Bilis Sapor minùs amarus qui corrigatur.

XL. 3. *Bilis Sapor minùs amarus* corrigetur frequenti usu *Condimentorum, Medicamentorumve blandè amarorum, Absinthii* præsertim, & ex ipso parati *Absinthitis*, & similium.

Vi & Ejusdem durities.

XLI. *Durities Bili* in calculos concrescenti conciliata *Curabitur* Graminis Succo & Decocto, ut & Nitri Spiritu tam puro, quàm dulci ex Vino, Cerevisiâ, &c. usurpato.

Nec non ejus Aucta Glutinositas.

XLII. *Aucta Bilis Consistentia & Glutinositas Curabitur Aromaticis* subacribus, & imprimis *Salibus Volatilibus* omnibus, sed maximè Oleosis.

Et contra ejus Aucta Fluiditas.

XLIII. *Aucta Bilis Fluiditas & Liquiditas Curabitur* prudenti ac continuato Usu *Austerorum*, sed blandiorum, Omphacii, Cydoniorum, Mespilorum, Prunorum Sylvestrium, &c.

CAPUT XLV.

De Bilis in Folliculo suo Retentione aut Excretione læsâ.

In causas, cur Bilis præter naturam in suo folliculo vel retineatur vel excernatur, inquirendum.

I. CUm in omnibus Animalibus *Vesiculam Bilariam* habentibus observetur semper *Bilis* satis multa eâdem Sanitatis tempore coacervari ac *retineri* (quæ si non perpetuò, per intervalla saltem *excernatur* per Ductum Cysticum, quocunque tandem ulteriùs amandanda) meritò in ejus ibidem præter naturam *Retentæ*, aut inde *Excretæ* Causas, & Curationem inquiritur.

Nimiùm Retinetur Bilis. Sui culpâ.

II. *Nimiùm Retinetur* ac proinde *accumulatur* in Folliculo suo *Bilis*, vel *sui* vel *Folliculi* culpâ.

III. *Sui culpâ Retinetur diutiùs* in suâ Vesiculâ Bilis, quoties *Glutinosior* existit, adeóque ad motum ineptior, aut *in Calculos concreta*, ideóque ad excretionem ineptissima: neque tam potens videtur Vesiculæ motus & contractio, ut inexistentes sibi Calculos queat expellere.

Ob glutinositatem.

IV. *Glutinosior* redditur *Bilis* ab *Alimentis* similibus vel *austeris Condimentis*, diu usurpatis; ut & *Aëre* frigido & aspero; *Animique Mœrore*: à quibus præsertim Succus Pancreaticus, hinc & Sanguinis Massa universa, mox & Humores omnes fiunt nimis Glutinosi.

& in calculos concretionem.

V. *In Calculos concrescit & coagulatur Bilis* à *Succo Lapidescente* quibusdam dicto, vel *Lapidem faciente* potiùs dicendo, quem ab *Acido-austero* vim suam obtinere suspicor, postquam ab *Acido subtili & acri solvuntur Lapides*, *Calculique*.

Vel Folliculi culpâ.

VI. *Folliculi* sui culpâ *diutius* in eodem *Retinebitur Bilis*, quoties ob Bilis collectionem summam ipsius *Fibræ laxiores* fient, aut *deficient in eis Animales Spiritus*, imprimis propter ipsius *Nervos* malè affectos (quamvis rariùs Causam hîc alterutram locum habere putem) aut *obstructus* erit ejus *Exitus* à *Bile in extremè Glutinosum Humorem, Calculumve concretâ*.

Nimiùm citra excernitur Bilis. Sui culpâ.

VII. Eadem *Bilis excernitur nimiùm è suo Folliculo* itidem vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

VIII. *Sui* culpâ, ubi *fluidior & liquidior Bilis* existit, ex nimio usu *Condimentorum, Medicamentorumve Aromaticorum, acriorum & amarorum*, ipsiusque *Salis Volatilis cujuscunque*; à quibus ante omnia redditur Bilis valdè Liquida & fluida, quin universus quoque Sanguis, mox & Humor quivis ex ipso secretus.

IX. Huc faciunt quoque *Aër fervidus* ac æstivus, *Ira* frequens, *Corporis motus* satis vehemens diu continuatus, & *Vigiliæ* protractæ.

Vel folliculi culpâ.

X. *Folliculi culpâ nimiùm ex ipso excernitur Bilis*, quoties idem *ad sui contractionem irritatur* valdè; quod videtur habere locum, quando ab *humoribus acribus & multùm volatilibus*, ipsisque adeò *Venenis* talibus, arsenico puta & similibus, vel in tenui Intestino priùs cum Bile vitiosè effervescentibus, atque halitus sui similes per Lacteas Venas versùs Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm & ad dictum Folliculum emittentibus, vel aliàs quovis modo eò delatis, ac rodentibus irritatur Folliculus; excitaturve in eodem Vitiosâ cum Bile Effervescentia, unde ab elevatis tunc halitibus propter ipsorum copiam vel acrimoniam itidem irritatur ad sui Contractionem Folliculus.

Bilis glutinositas qui curetur.

XI. *Curabitur Bilis Glutinositas nimia*, mutando, quantùm licet, *Diætam* §. 4. notatam in subcontrariam, usurpandoque *Condimenta*, *Medicamentaque Aromatica subacria & amaricantia*, & imprimis *Salia Volatilia Oleosa*; quorum ope curavi sæpiùs Bilis tenacitatem excedentem.

Calculos ex Bile ortos esse, quomodò dignoscatur.

XII. Cùm difficile sit Calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem Curatio res inaudita videatur multis Medicis. Quoniam tamen, ubi Calculi post obitum reperiuntur in Fellis Folliculo, reliqua Bilis amurcam imitatur, sordibusque scatet ac fœcibus subsidentibus; qualem non semel vomitu excretam observavi; existimarem in talibus metum esse, ne aliqua Bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fœces abit alia;

ideóque usurpanda tunc *Medicamenta* hosce *Biliosos Calculos solventia*, ut & *Concretionem quamvis impedientia*.

Calculos Biliosos dissolvit Gramen. XIII. Inter Calculos Biliosos dissolventia medicamenta non dubito referre (quod uno verbo attigi Cap. præced. §. 41.) *Graminis radices ac herbam*, vel distillatam, vel, quod præfero, decoctam, contusamve, Succumque ex ipsâ expressum, addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam notum est multiplici experientiâ Boves & Oves, quibus, hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in Ductu Bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recenti Gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exsiccatur.

Et Spiritus Nitri. XIV. Solvendis Calculis conducit quoque *Spiritus Nitri*, quem proinde commendo similiter in hoc casu; & imprimis, postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus: qui tutò ex vino, cerevisiâ, aliove potu qualicunque, etiam medicato usurpari poterit ad Guttas x. xij. vel plures, idque aliquoties in die.

Concretionem calculorũ quænam impediant. XV. *Concretionem novam impedient Salia Volatilia quævis*, sed imprimis *Oleosa*; quippe quæ Bilem puram præstant, defœcatamque, sicut multiplici sum edoctus experientiâ.

Folliculi distensio qui curetur. XVI. Si post Bilis collectionem magnam, *Folliculique* Distensionem summam, ejusdem *Fibræ laxentur valdè*, non video ipsas nisi sensim restitui posse, usurpatis aliquandiu tam internè, quàm externè *Aromaticis* blandioribus.

Animalium Spirituum defectus qui curetur. XVII. *Animalium Spirituum Defectus* reparandus *Spirituosis Alimentis* prudenter, hoc est, quantitate parvâ, sed diutinè, usurpatis.

Vel & Obstructio in Folliculi ductu. XVIII. *Obstructio in Folliculi Exitu aut Ductu* existens, & à *Bile in tenacissimum humorem aut calculum concretâ* ortum habens *Curabitur* solvendo illum Humorem, Calculumve per Succum recentem, aut depuratum, Decoctum, Aquamve Graminis sæpiùs exhibitum, addendo ad gratiam Spiritum Nitri aut simplicem aut dulcem, unà cum saccharo, aut melle.

Bilis fluidior qui emendetur. XIX. Contrà *Bilis Fluidior ac Liquidior Emendabitur*, ejusdemque *Nimia Excretio Curabitur* vitando *Medicamenta*, *Condimentaque Aromatica*, omniaque *Salia Volatilia*, & ipsorum loco usurpando quævis *Subaustera*, Omphacium, Pruna sylvestria, eorundemve Succum, Terras pingues varias, Bolum Armenam, Terram Lemniam, Sigillatamve quamvis.

Ejusdem copiosa excretio à Venenis qui curetur. XX. *Aër calidus* in *frigidum* mutandus; *Ira* in *Mœrorem*; *Corporis Motus* in *Quietem*; *Vigilia* in *Somnum*, quibus aliquid indulgendum.

Venenorum acrimonia quibus temperetur. XXI. Quoties ab assumptis *Venenis* facta est Folliculi Fellis magna irritatio, *Bilisque copiosa Excretio*, toties modis omnibus *temperanda* Venenorum *Acrimonia*, quin ipsa per *Vomitum vel Alvum* quantocyùs *expellenda*.

XXII. *Temperant & Obtundunt Acrimoniam Venenorum* præ omnibus aliis fœlicissimè *Pinguia*: Unde in vulgari etiam usu sunt *Lac dulce*; imprimis calens, calefactumve, Oleum Olivarum, vel Amygdalarum dulcium, Juscula pinguia, Decoctum Ficuum, & similia, quæ sola, vel cum Aquâ tepidâ copiosè, ac sæpiùs assumpta obtundunt, diluunt & ad evacuationem sursum, deorsumve apta reddunt Venena voluntariè, fortuitóve admissa.

XXIII. Possunt, ubi hæc non sufficiunt, exhiberi aliquando blanda Vomitoria, vel Purgantia per alvum.

XXIV. Ad *Obtundendam* verò *Veneni acrimoniam*, eandemque ad interiora serpentem foràs *per corporis habitum propellendam* conducunt *Opium*, omniaque *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, &c.

XXV. *Bilis Effervescentia vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Fellis Folliculo impedietur*, *temperabitur*, *tandemque compescetur* per modò laudata *Opiata*, imprimis Diascordium, ut & *Subausteraterrea* itidem modò laudata, Terram Lemniam, & Sigillatam, Bolum Armenam, Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitem, Oculos cancri, Margaritas, Coralia, Cretam, &c. *Bilis effervescentia vitiosa quâ temperetur.*

XXVI. Formulas Medicamentorum ubique non addo, cùm facilè sit vel Tyroni Medico ex plurimis jam in superioribus propositis novas & unicuique Indicationi satisfacientes concinnare.

CAPUT XLVI.

De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.

I. Bilem in statu maximè sano *ad tenue Intestinum per ductum ipsius Intestinalem defluere* non tantùm Partium harumce omnium Fabrica, & Structura, verùm ipsa Bilis in dicto Intestino reperta, quin alvi fæces ab ipsâ tinctæ satis, superque probant; ne argumenta proferam ab eâdem Bile in statu non-naturali aut præternaturali per Alvum, vel Os satis meracâ, & quidem copiâ notabili excretâ desumpta. *Bilem ad tenue Intestinum defluere.*

II. *Impeditur* aliquando *Bilis ad Intestinum Motus*, quando Ipsa *glutinosior* est ac *viscosior* ideóque ad motum ineptior, de quo vitio actum Capite præcedente; vel quando aliqua in *Ductu Cystico*, vel *Intestinali* existit *Angustia*, propter quam difficiliùs, adeóque segniùs, parciúsque per Ipsos movetur Bilis; quod tum à *Bile valdè glutinosâ* Ductuum notatorum parietibus agglutinatâ, tum ab eâdem *in calculosam materiam* concrescente, itidemque notatis parietibus sensim adhærente fiet. Nam non videtur impossibile accidere aliquando hominibus, quod tam frequenter hyemis tempore observatur evenire pecudibus ac pecoribus. *Hic Bilis motus quot modis impediatur.*

III. *Tolletur in totum* Bilis descensus ad Intestinum ab *Obstructione Bilarii Ductûs Intestinalis*, vel propter ipsam *Bilem maximè glutinosam* Ductum illum paulatim magis, magisque obducentem atque tandem in *totum opplentem*, vel propter eandem *Bilem lapidescentem* atque totum Ductum similiter *obturantem* ortâ. *Quomodo in totum tollatur.*

IV. *Ab Obstructione* notatâ Ductûs Intestinalis docent vulgò *Bilem in descensu suo naturali planè impeditam ascendere vi ad Hepar*, sicque *ferri ad Sanguinem*, mox cum ipso transferri *ad corporis habitum & superficiem*, ibidemque *parere Icterum*. *Icteri causa vulgaris.*

V. Quamvis autem existimem posse aliquando *ab Obstructione* dictâ excitari *Icterum*, *Non sufficiens.*

non

non puto tamen sufficere istam obstructionem ad illum producendum, nisi *novam mutationem subeat in sito præsertim Folliculo tunc subsistens Bilis.*

Ejus rationes. Experimenta Anatomica & Practica conjungenda.

VI. Id ut sentiam, plurima me movent, ac quodammodo cogunt Experimenta tum Anatomica, tum Practica; quæ optarem conjungi semper, quoties licet, ab iis, qui rem utilem cupiunt præstare mortalibus, adeóque ipsi Medicinæ in rerum Naturalium, Medicarumque obscuriorum illustratione. Nam sæpenumerò evenit, ut quædam Experimenta Anatomica videantur contradicere Practicis, unde ex diutinâ illorum collatione inter se, atque circumstantiarum omnium pensitatione accuratâ Veritas fœliciùs & utiliùs elucescit. Hoc verò si negligatur, obscuratur potiùs nostra notitia, & confunduntur magis res jam per se minùs distinctè nobis occurrentes.

In Ictericis non semper esse Ductuum Obstructionem.

VII. Observavi autem 1. in *dissectione Ictericorum non semper obstructum esse Ductum aut Intestinalem, aut Cysticum.*

Non semper pallere Alvi excrementa.

VIII. Observavi 2. *non semper in Ictero pallere Alvi excrementa*, licèt solito essent minùs tincta.

Icterum ab Animi Mœrore produci.

IX. Observavi 3. non tantùm à *Veneno* peculiari, verùm *ab Animi mœrore gravi & inexpectato sæpè citius productum Icterum*, quàm ut quis aut sibi, aut aliis persuadere possit *productam* tam subitò à quacunque demum Causâ tunc præsente atque agente *in Ductibus Bilariis Obstructionem*.

Curari à Medicamentis Obstructiones non solventibus.

X. Observavi 4. *Curari & quidem sat citò Icterum à Medicamentis quorum ope solutam*, vel tam *citò solutam Obstructionem vix aliquis credat*, nisi præjudicio præoccupatus. In hunc censum refero cum *Cannabis semine decoctum Lac bubulum*, cujus tamen unius beneficio plures curavi, & à plebejis novi curatos: huc refero *Saponem* tum cum *Olivarum*, tum cum *Raparum Oleo*, vel *Balenarum pinguedine* paratum, itidemque *Lacte solutum* & assumptum.

Infantes cum Ictero nasci, aut primum natos eo affici.

XI. Observavi 5. *Infantes multos nasci cum Ictero, aut mox post partum ipsis erumpere Icterum.*

Eũ produci absque Ductûs Bilarii Obstructione.

XII. Ex his Observationibus cùm pateat *Icterum posse produci absque Ductûs Bilarii Obstructione*, quæritur meritò, quænam vera sit, aut esse possit ejus Causa?

Symptomata Icterum instantẽ aut præsentẽ indicantia.

XIII. Hæc ut fœliciùs & faciliùs eruatur, præmittam Symptomata Icterum instantem aut præsentem indicantia vulgò nota, mox alia quædam jungam à paucis forsan notata.

Dolor compressivus. Anxietates & Lancinationes.

XIV. Solet igitur *Icterum frequentius præcedere ac in principio etiam comitari Compressivus Cordis Dolor* dictus, & *circa Ventriculi regionem inferiorem maximè molestus*, concurrentibus *anxietatibus*, *atque obscuris in dextro hypochondrio*, ubi & *Bilis Folliculus*, & *ejus Ductus* existit, *Lancinationibus*.

Alvi Excrementa alba. Alvus segnior.

XV. *Alvi Excrementa ferè albent*, suntve *coloris cineritii*, nec à Bile, uti aliàs, diversimodè tincta; quin *segniùs ad dejiciendum Ægri solicitantur.*

Urinæ obscurè rubentes, & linteæ colore croceo

XVI. Mox *Urinæ* prodeunt *obscurè rubentes*, atque immissa lintea vel chartam *colore croceo inficientes.*

XVII. Tandem in *facie ac collo*, & magis evidenter in *adnatâ Oculorum tunica*, eorum album constituente, hinc per *universam corporis cutim Color Citrinus & flavus*, quin aliquando ad *viriditatem obscuram vergens* exurgit; unde nunc *flavus*, nunc *niger* vocatur *Icterus*.

XVIII. Ubi inclinat Icterus, nonnunquam *pruritus magnus* sentitur *in totâ corporis superficie*.

tingentes. Color Citrinus in facie, collo, adnatâ Oculorum tunica, & universâ corporis cute. Pruritus.

Icterus à Spiritûs Vini abusu. Et Ascites.

XIX. Inter Causas externas non rarò vidi ex *Spiritûs Vini*, aliorumque *Potuum generosiorum abusu* productum *Icterum*, & huic succedentem *Ascitem*, utplurimùm lethalem.

Bilem in Ictero Sanguini solitò minùs permisceri.

XX. Quibus omnibus ritè expensis censeo, sive locum habeat cujusvis Ductûs Bilarii Obstructio, sive talis Obstructio fingi nequeat, *Bilem* tunc *subire mutationem notabilem, propter quam moveatur & feratur impetuosiùs & copiosiùs versus Sanguinem*, cui tamen *solitò minùs permisceatur*, sed ipsi duntaxat *confundatur*, ideóque faciliùs ab eodem recedat, & non tantùm Cuti, partibusque externis, verùm Musculis quoque, atque Visceribus se jungat, & illa Calore suo inficiat & tingat.

Secundũ Naturã verò intimè uniri humoribus.

XXI. Bilis enim naturaliter se habens tum in tenui Intestino, tum etiam Cordis Ventriculo dextro haud laxè tantùm, sed intimè admiscetur ac permiscetur occurrentibus Humoribus, & ita quidem, ut ab illis ampliùs separari nequeat: quæ unio fit propter ipsius Effervescentiam in loco memorato utroque cum confluente Acido institutam.

Quid ad Bilis effervescẽtiam cũ Humoribus requiratur.

XXII. Quoniam igitur *desiderari* videtur *in Ictero ista Bilis cum cæteris Humoribus intima conjunctio ac secundum aliquas sui partes permistio*, ut & laudata illa *Effervescentia*, si non in totum, ex parte saltem *impedita*, videndum quò, utriusque hujus effectûs, quin & Icteri quoque Causa innotescat, *quid requiratur in Bile ad Effervescentiam utramque perficiendam, quidque illi advenire possit, ut ipsam minuat vel tollat.*

Inter quæ Effervescẽtia contingat.

XXIII. Iam verò cunctis, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam omnem contingere inter Acidum & Salem Lixivum, quodve de Sale lixivo participat*, & in quantum de ipso participat.

Ratione cujus Bilis ad Effervescentiam concurrat.

XXIV. Quisquis autem *Bilem* examinaverit, & tam cum *Acidis Liquoribus*, quàm cum *Salibus lixivis* qualibusque confuderit, facilè capiet *Bilem concurrere ad excitandam Effervescentiam ratione Salis Lixivi, sed multis modis in ipsâ multùm temperati*; ne fiat in corpore potens ac vehemens, adeóque nocens, quin blanda potiùs & naturæ amica Effervescentia.

Bilis Sal qui ineptum ad Effervescentiam reddatur.

XXV. Quòd si Salis Lixivi rationem habeat in Effervescentiâ excitandâ *Bilis*, ulteriùs pergendum, ac videndum, qui affici queat Ejus *Sal*, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quodnã Sal Lixivum ad effervescendum aptum, quodnã ineptum sit.

XXVI. Notum autem iterum per Experientiam *Salem Lixivum purissimum*, adeóque *acerrimum esse ad Effervescendum aptissimum*; eundem contrà *quomodocunque obtusum ad Effervescendum* reddi plus, minusve ine tum.

Quænã ejus Acrimoniã obtundãt.

XXVII. *Obtundunt* verò *Lixivi Salis acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleosum & Pingue*; quod testatur Sapo quivis. 2. omne *Spirituosum Volatile*; quod testatur Tartari Sal cum Spiritu Vini rectificatissimo volatile factum. 3. omne *Terreum*; quod testantur Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri, Creta, & alia plura.

Quænã acuant.

XXVIII. Lixivi Salis Effervescentiam *promovet, facilitatque Aqua*, si *pauca* ipsi jungatur; eandemque *infringit & offuscat*, si *multa* ei affundatur.

XXIX. *Solus Ignis* ejusdem *Lixivi Salis Acrimoniam acuit & auget*; unde quò diutiùs illud Ignis urgetur vi & flammâ, eò redditur idem

acrius & ad potenter ac vehementer effervescendum convenientius.

Bili non parùm Oleosi & pinguis esse admistum.

XXX. Hæc omnia ut negotio præsenti accommodemus, atque Doctrinæ de Ictero satis obscuræ optatam lucem pro virili afferamus, Quisquis attentè *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè *non parum Oleosi & Pinguis ei secundum naturam esse admistum*; propter quod, utpote potentissimum ac efficacissimum, adeóque primarium Acrimoniæ Salinæ obtundens, nunquam acris vel magna durante sanitate observatur Bilis aut in Corde, aut in tenui Intestino Effervescentia.

Et parùm Spiritûs Volatilis.

XXXI. Eidem *Bili* admistum esse *Spiritûs Volatilis aliquid* agnoscet, quisquis non tantùm Nervos satis grandes viderit ad Hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit rebus quibusvis facilè admisceri; quod non fieret, nisi ei permistus esset notabili quantitate Spiritus Volatilis: nam propter Oleositatem comitem difficiliùs admiscetur rebus omnibus Sal lixivus, cui quoties junctus est Spiritus Volatilis, toties aptior fit ad illam cum singulis commistionem absolvendam. Sed eo ipso redditur insuper Bilis Sal temperatius; unde hactenus quoque blandior existit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

Et & parùm Terræ.

XXXII. *In Bile aliquid reperitur Terræ*, non tamen tantùm, ac multi malè putant, quia vel malè operantur, vel malè ratiocinantur; aliàs minùs esset mobilis, & fluida, minúsque aliis se insinuans, quin eadem mobilia præstans; sicut id peculiariter patet in Colorum materiâ, quæ à Bile admistâ redditur fluidior, & ad pingendum aptior. Ab admistâ verò Terrâ, etiam paucâ, infringitur Bilis Effervescentia, ne in statu sanitatis contingat potens, acrisque.

Ignem non solùm esse in rebus naturalibus agẽs.

XXXIII. Non possum silentio hîc præterire quorundam in rerum naturalium notitiâ per Chymiam comparandâ errorem satis crassum & noxium: Existimant enim omnia, quæ rebus naturalibus insunt, solâ patere distillatione, nilque ipsis contineri, quod distillatione non prodeat; ac si solus Ignis, ut aliqui perperam putant, esset Agens, & quidem universale, quod rebus naturalibus omnem afferat mutationem; quod qui asserunt, quàm parùm sint in experimentis Chymicis sumendis versati, eo ipso plus satis testantur, postquam infinitæ mutationes occurrunt, quæ ab Igne deduci nequeunt, & non paucæ, quæ Igni adversantur. De quâ re plura proferam, si aliquando mihi otium, aliaque ad id opus condendum necessaria concedat Deus; quò quam sex ac triginta annis mente volvi Naturalium rerum Scientiam, scripto consignare, atque publico communicare valeam.

Sal Bilis Lixivus ab igne in nostro corpore acrior fieri nequit.

XXXIV. *Ignis certè in humano corpore talis, tantusque* à mentis sanæ homine *fingi non potest, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal Lixivus*, ne quidem in statu recedente maximè à naturali; cùm, si quis rem ritè examinaverit, primaria intensioris Caloris in statu nonnaturali, aut præter-naturali Causa in corpore ipso existens sit à Bili petenda, deducendaque.

Bilis Caloris Causa interna in nobis. Externa verò Ignis vel Sol.

XXXV. Dixi Caloris Causam primariam in corpore existentem, sive Internam; quò distinguam ipsam ab Externâ quâvis, quam nil impedit posse aut *Ignem* vulgarem quovis pabulo sustentatum esse, aut *Solem*; à quibus Humores omnes ac præcipuè Bilem acriores fieri nulli non notum.

Acrimonia Propria Bilis ab externo igne.

XXXVI. Quoties proinde Acrior redditur in humano corpore Bilis, & quidem acrimoniâ propriâ, & in Sale Lixivo consistente, toties acrimonia illa quærenda, deducendaque ab externo Igne nunc Solis, nunc Foci.

Accidentalis ab Acido acri.

XXXVII. Dixi acrimoniâ Propriâ, quò distinguatur ab Accidentali, quæ ipsi ex admisto Acido acri contingit, quod Bilem producit nunc Æruginosam, nunc Atram, prout nimirum minùs, vel magis acre Acidum Bili admiscetur, & compositum Humorem constituit, uno licet Bilis nomine notum.

Bilis incendium cui adscribendum.

XXXVIII. Cùm proinde inter ea, quæ in corpore inveniuntur, atque inter Causas Internas referri possunt ac debent, nil occurrat, quod *Bilem* possit *reddere Acriorem*, præter *Succum Acidum*, facilè quoque patet, cui adscribi debeat *Bilis Incendium* vulgò magis celebratum, quàm intellectum, aut explicatum.

Causa ineptitudinis Bilis se Humoribus intimè uniendi.

XXXIX. His ita præmissis, quærendum porrò, *Cuinam præsertim debeat suam in Ictero se Humoribus cæteris permiscendi, ac intimè uniendi ineptitudinem Bilis.*

Icterum excitari à Viperæ morsu. Ejus Venenum naturæ volatilis & spirituosæ.

XL. Hoc ut faciliùs, evidentiúsque pateat considerandum sæpenumerò Icterum brevi temporis spatio excitari à *Viperæ* morsu: cujus *Venenum*, quoniam celeriter opus suum absolvere solet, *valdè mobile*, adeóque *subtile*, quin *naturæ Volatilis, & Spirituosæ* omninò censendum.

A Spiritu volatili Icterum produci.

XLI. A *Spiritu valdè Volatili copiosius Bili admisto, ipsamque Spirituosiorem faciente Icterum produci posse* confirmare, quin probare videtur *Icterus* sat sæpè *Vini generosioris*, ac præsertim ejusdem *Spiritûs potatoribus* propter neglecta simul alia alimenta solidiora *superveniens*, ac imprimis, quando aliquis *Animi mœror* præcessit, permanetque.

Bilem ad Icterum producendum aptam reddi à Viperæ veneno, & à potu generosiore.

XLII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi* nunc à *Veneno Viperæ* penetrantissimo & spirituosissimo brevi tempore, nunc à *Potu generosiore* diutinè usurpato, sed longiori tempore *nimium Spirituosam & ad convenienter cum Acidis effervescendum*, hinc & *Humoribus cæteris se intimè jungendum minus aptam.*

XLIII. Sed dicat aliquis rei attentus, Si à Veneno Viperæ, aliove, aut à Potu generosiore ita immutari potest Bilis, ut absque Obstructione in Ductibus Bilariis existente produci queat Icterus, non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis; à quâ licet minor ac debilior contingat ibidem cum Succo Pancreatico Effervescentia; quid ni ab eâdem saltem tinguntur alvi Excrementa, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æquè alba esse Excrementa. Nec æquè malè affectam Bilem.

XLIV. Cui difficultati ut satisfaciam, Respondeo 1. In omni Ictero haud æquè albicantia, ideóque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa; unde judico aliàs plùs, aliàs minùs Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs, vel minùs tingantur.

XLV. Respondeo 2. In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere.

Ad tingenda Excrementa requiri effervescentiam Bilis & Succi Pancreatici.

XLVI. Respondeo 3. Ut à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari præviam & sufficientem ejusdem cum Succo Pancreatico Effervescentiam, propter quam ejus partes diversæ ab invicem secedunt, ac Tincturam habentes

bentes Excrementis junguntur.

Bilem posse ad hepar ferri neglectâ suâ ad intestinū viâ.

XLVII. Respondeo 4. Si durante Ictero Spirituosior, & volatilior, ideóque fluidior & mobilior existat Bilis, poterit eadem faciliùs penetrare ex glandulosis Hepatis acinis per minimos suos Ductus ad Venæ Cavæ radices atque cum Sanguine ad Cor; maximè, si ab eâdem Bile spirituosiore irritatus arctiùs Contrahatur, aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis; quam ob rem facto ad Hepar impetu, in eodem persistat Bilis, neglectâ ordinariâ suâ, licet amplâ, versùs Intestinum tenue viâ.

Quâ Ductus Bilarius possit angustari.

XLVIII. Potest namque fieri, ut, si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ, imprimis post Mœrorem gravem viscosiore factâ, ipsum quovis modo obducente; vel à Bile Spirituosiore factâ, ideóque turgente ac è suo Folliculo effusâ irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem; propter quam Ipsi transitus denegetur liber ad Intestinum, atque ideò ipsa sursùm ad Hepar feratur penè tota per Ductum Hepaticum, mox cum Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum delata cum Descendente ac Lymphatico Sanguine solito minùs effervescat, ideóque *Sanguinis massæ toti magis confundatur, quàm permisceatur*, mox ubique à Sanguine recedens Partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem minùs aptas reddat; quocircà sensim succedat Ictero vel Atrophia, vel Hydrops, nî brevi curetur.

Etiam ab Obstructione Ductûs Bilarii posse produci Icterum.

XLIX. Quamvis enim non putem requiri necessariò ad Icterum producendum Bilarii Ductûs *Obstructionem*, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam, dum sistendo Bilem in naturali suo effluxu in tenue Intestinum causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, &, si ita loqui fas est, spiritualscat tum accessu majore Spiritûs Animalis, tum exaltatione atque attenuatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Quod patet ex Dolore in dextro hypochōdrio.

L. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat summa in dextro hypochondrio, ubi observatur Intestinalis Ductûs insertio in tenue Intestinum, sentiri Anxietas, præcedente nonnunquam Mœrore gravi, Alimentorumve Pituitosorum abusu.

A Mœrore humores reddi glutinosos.

LI. A Mœrore autem solent Humores omnes reddi glutinosi ac viscosi, maximè in tenui Intestino, & quidem propter Succum Pancreaticum idcircò factum austeriorem.

Pituitam Viscosam Bilarii Ductûs Orificium posse obstruere.

LII. Vndecumque autem Pituita existat glutinosa & viscosa, eadem apta est nata in tenui Intestino Ductûs Bilarii Orificium obducere, atque obstruere, sicque Bilis descensum, exitumque impedire; quapropter Angustia excitabitur ibi loci à Bile in notatam Pituitam vim suam exerente, atque Flatus ex ipsâ producente, dum pars reliqua in semetipsam agens attenuatur, spiritualscit, & tandem Icterum excitat.

Auctam Bilis Spirituositatem esse Icteri causam.

LIII. Ex iis, quæ hactenus in medium protuli, videor mihi non improbabilem *Icteri* absque Bilarii Ductûs Intestinalis Obstructione necessariâ *generandi modum* & rationem invenisse ac dedisse, *auctam* scilicet *Bilis tenuitatem, & spirituositatem*, ideóque *ad ritè & satis effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò in Bile notavi, quoniam observatur ipsa tunc Sanguini non tam permisceri, quàm confundi.

Vnde ejus Symptomatum.

LIV. Videndum porrò, an *Symptomata Ictero* familiaria & in superioribus notata *deduci* queant à modò *assignatâ ejus Causâ*; denique, an *nota* ejusdem *Curatio eidem quadret*.

Compressivi Cordis Doloris.

LV. *Compressivi Cordis Doloris* eadem *Causa* est, quam §.52. dixi esse *Anxietatum circa Ventriculi regionem inferiorem in tenui Intestino excitatarum*, *Pituita glutinosa* ibidem coacervata & in *Flatus* ex parte diducta, Continentesque Partes diducens, angens ac premens.

Lancinationum in dextro Hypochondrio.

LVI. *Lancinationes in dextro Hypochondrio* adscribendæ *Humori Acido & Pancreatico* à Bile parciùs accedente minùs fracto, adeóque puriori, noxamque suam potentiùs exerenti, partesque Sensiles pungenti & lancinanti.

Coloris albescentis in Alvi excrementis.

LVII. *Alvi Excrementa* solito sunt *minùs tincta* tum ob *Bilem parciùs accedentem*, tum ob eandem *minùs effervescentem*, ideóque partes *suas tingentes minùs* ad ipsa inficienda *deferentem*.

Alvi segnitiei.

LVIII. *Segniùs ad dejiciendum solicitantur Ægri* propter Causam eandem, minúsque acrem Bilem.

Vrinæ obscurè rubentis.

LIX. *Vrinæ obscurè rubent* ob Bilem copiosam & tincturâ multâ prægnantem ipsis admistam.

Coloris flavi in variis corporis partibus.

LX. *In Cute totâ*, sed imprimis magis tenerâ, qualis est *faciei, colli, manuum*; quin *Carne* universâ *exoritur diversus Color Flavus* ab eâdem *Bile* propter auctam suam Spirituositatem, partiumque suarum unionem intimiorem minùs quoque in Corde effervescente, minùs proinde Sanguini se permiscente, quin potiùs ipsi duntaxat confusâ, ideóque notatis Partibus ubique, dum transfluit cum ipso, adhærente, atque colore suo flavo nunc pallidiore, nunc obscuriore, atque ad viriditatem quandoque vergente ipsas inficiente.

Pruritûs.

LXI. Inclinante Ictero sentitur *in corporis superficie Pruritus* propter effervescentiam ubique resuscitatam & halitus subacres inde erumpentes, atque Partes sensiles blandè mordicantes. Fieri enim nequit, quin, postquàm usu medicamentorum convenientium correcta est, non tantùm in suo Folliculo, in quo multa est Collecta, verùm in Universâ quoque Sanguinis massâ, cui est Confusa, quin Partibus Continentibus & solidis omnibus, quibus adhæret, Bilis ubique ad occursum Succi Pancreatici & Lymphæ, imò ipsius Sanguinis solitò acidioris (quod in cujusdam Icterici mortui sectione memini me aliquando observare) excitetur, quàm priùs, potentior Effervescentia; ex quâ proinde Halitus attollantur subacres, qui ad sensiles Partes, ac præsertim Cutim delati Pruritum ibi pariant.

Icteri curatio acceleranda.

LXII. Quæ modò dixi, confirmabuntur ampliùs ex *Icteri Curatione*, quæ haud negligenda est, quin potiùs *acceleranda*, quoniam ipsi facilè *succedit Cachexia & Hydrops, vel Tabes Lethalis*.

Et quâ peragenda.

LXIII. In eo autem consistet Icteri Curatio, ut 1. *Remotiores Causæ, Animi Mœror, Alimentorum Viscosorum, Potûsve Generosioris abusus tollantur*. 2. *Media Causa, Pituita Glutinosa Ductum Bilarium obducens, aut obstruens*, quoties locum habet, aut *Venenum qualecunque Bilem immutans & vitians, Corrigantur ac Emoveantur*. 3. *Causa Proxima, Bilis Corrupta & Vitiata, nimium scilicet Spirituosa* & ad ritè effervescendum ineptior facta *Emēdetur, & ad Intestinum iterum Deducatur*. 4. denique *Color Cutis fœdus Separetur*, & naturalis restituatur.

1. Animi Mœror tollendus.

LXIV. 1. *Animi Mœror* superatur & tollitur ritè de quibusvis rebus molestis ratiocinando, Animumque ad quævis adversa fortiter ferenda, perferendaque firmando, & obdurando.

Alimentorum Glutinosorum abusus mutandus.

LXV. *Alimentorum Glutinosorum abusus* paulatim mutandus, eorundemque loco alia minùs glutinosa usurpanda; vitandi proinde pisces, ac præsertim marini; ut & Animalium extrema: Condimentisque utendum subacribus & aromaticis, sinapi, raphano rusticano, & similibus Viscosos humores corrigentibus; quò referri debent Salia Volatilia toties à me passim commendata, & potui ordinario, sed commodissimè Vino addita & in prandio ac cœnâ utilissimè usurpata; licèt possint quoque quovis alio tempore assumi.

Potus Generosius minuendus.

LXVI. *Potus Generosiores* indies minuendi, & tandem in totum omittendi, ac præ aliis omnibus Vini Spiritus: Concedendum tamen assuetis parùm Vini benè maturi & subdulcis, adeóque subpinguis, ob rationes paulò post secuturas.

2. Pituita Glutinosa corrigenda;

LXVII. 2. *Pituitam Glutinosam* sæpiùs docui *Corrigi* & *Incidi* Aromaticis & Salibus Volatilibus, quorum usum etiam nunc commendo.

Et educenda.

LXVIII. Eandem ex parte correctam, aut eâdem operâ, eodemque medicamento corrigendam educunt Phlegmagoga sæpiùs in superioribus laudata & præscripta: libet tamen Formulam hîc addere Apozematis alterantis & purgantis, cujus aut similis tempestivè usurpati ope plurìes brevi curavi Ictericos.

Apozema.

℞. *Rad. Rubiæ tinctorum,*
Chelidoniæ maj.
Apii, an. ℥ß.
Fl. genistæ, M. ß.
Sem. Aquilegiæ,
Petroselin.
Anis. an. ʒij.
Tartar. Crudi, ʒiß.
Coq. ex vini albi & aquæ puræ, an. q. s.
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. diacnicu,
de cichor. cum rheo, an. ℥iß.
M.

Ejus Usus.

Assumat bis, terve in die tantùm hujus Apozematis Æger, ut bis, terve inde dejiciat, & unà cum Pituitâ Bilem excernat.

Veneni corrigendum expellendumque.

Quoties à *Veneno Viperæ*, aliove qualicunque productus est Icterus, toties ad illud *Corrigendum, Expellendumque* conducunt omnia Sudorifera volatili sale abundantia, quippe quæ utrique satisfaciunt Indicationi; nec sine causâ hîc laudantur

Theriacâ.

Theriaca, viperarum trochiscos in se continens, variaque ex Viperis, Sale Volatili abundantibus, parata.

Antimonio diaphoretico, & Bezoardico minerali. Sale Volatili &c.

LXIX. Huc facit Antimonium Diaphoreticum, ad grana xv. ipsoque longè præstantius Bezoardicum Minerale ad scrupulum dimidium ex quovis liquore assumptum.

LXX. Huc facit Sal Volatile Cornu Cervi, aut ex quâvis Animalis parte distillatione prolectum, & si potentius fuerit ad guttas vel grana v. aut vj. ex Liquore conveniente aliquoties usurpatum. Ex. gr.

Haustus sudorificus.

℞. *Theriac. Veter.* ℈ij.
Bezoard. min. ℈ß.
Salis Cornu Cervi, Gran. iv.
Vel *Spir. Sal. Armoniac.* Gutt. v.
Syr. papav. errat.
Aq. fœniculi, an. ℥ß.
Card. bened. ℥j.
M. F. Haustus, unâ vice assumendus; quo assumpto tegatur mediocriter Ictericus, quò Sudor promoveatur.

Ejus Usus.

Mistura Sudorifica.

LXXI. Quòd si malit Æger vicibus partitis & cochleatim assumere aliquod Sudoriferum liquidiùs, atque sic paulatim expectare Sudorem, utatur sæpiùs Mixturâ sequente, cujus ope blandus excitabitur Sudor.

℞. *Aq. fumariæ*, ℥iij.
Theriac. simplic. ℥j.
Tinct. Croci, ʒij.
Laud. Opiat. Gran. iv.
Salis Cornu Cervi, ℈j.
Bezoard. mineral. ʒß.
Syr. Card. bened. ℥jß.
M.

Apozema Sudoriferum.

LXXII. Cui Apozematis forma placet magis, ei sequens aut simile poterit præscribi, quod.

℞. *Rad. Scorzoneræ*, ℥j.
Imperator. ʒß.
Rad. Ligni juniperin. ℥ij.
Sassafras, ʒß.
Fol. Card. bened.
Scabiosæ,
Scordii, an. M. j.
Bacc. juniper. ℥ij.
Sem. aquilegiæ,
Urticæ,
Ras. Cornu Cervi. an. ʒiij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. Card. bened. ℥iij.
Aq. Theriacalis cujusvis, ℥iß.
Salis Tart. Vitriolat. ℈ij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis sumat Æger simul aut partitè tantùm, quantùm ad sudorem blandè propellendum requiritur; quo subinde haud profluente Urina excernitur satis copiosa, quæ itidem juvare solet.

3. Bilis nimium Spirituosa emendanda.

LXXIII. 3. *Bilis depravata & vitiata, nimiùmque Spirituosa facta Ictericorum Emendabitur* potissimum per *Oleosa & Pinguia*, quorum ope videtur insuper *Bilis ad ritè effervescendum aptitudo restitui.*

Cannabis semen Icterum curat.

LXXIV. Sic à solo *Cannabis semine* in lacte bubulo itidem pingui ad crepaturam circiter cocto, & colato, atque bis, terve in die ad ℥v. aut vj. sumpto plures curavi, ac vidi curatos Ictericos, sicut jam supra §. 10. monui.

Ut & Sapo quivis

LXXV. Sic à quovis *Sapone* ad Drachmam circiter unam in calente lacte dissoluto, & Sacchari tantillo edulcato, atque bis aut semel saltem in die usurpato aliquoties curavi fœliciter Icterum post præmissa medicamenta superiùs §. 68. laudata.

& quidem qua virtute.

LXXVI. Existimavi quidem olim hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret in Ductu Bilario Intestinali Obstructionem; quod quia de Cannabis semine eundem affectum fœliciter curante dici non potest, censeo nunc duplici nomine conducere saponem, tum ratione sui Salis Lixivi, sed fixi, ex quo paratur; tum ratione suæ pinguedinis vel olei, cum quo conficitur.

LXXVII. Ratione Lixivi Salis, sed fixi, quatenus

nus idem Bili secundùm spirituositatem auctam corruptæ junctus ejusdem Volatilitatem & Spirituositatem nimiam minuit & corrigit, assumendo in se Spiritûs Volatilis in eâdem luxuriantis partem aliquam.

LXXVIII. Ratione Pinguedinis vel Olei, sed crassi, ac minimè volatilis vel aromatici, cujus ope obtundit acumen Salis Volatilis & Spirituosi in Bile dominium habentis.

In quo potissima consistat Icteri curatio. LXXIX. Atque hoc Experimento gemino curati per Saponem atque Cannabis semen Icteri patere videtur, in quo ejus potissima consistat Curatio, & à quibus, qualibusve possit, debeatque illa sperari, ac expectari.

Crocus Icterum curat, & quâ ratione. LXXX. In ejusdem asserti mei confirmationem *Crocum* produco in Curatione Icteri familiarem, qui cùm laudetur pinguis, eo ipso meæ favet opinioni; Crocus enim facilè jungitur Spiritui Volatili, cujus ope Tinctura, Extractumque paratur egregium; à quibus cùm prætereà deduci soleant Spiritus Animales ad quietem, tranquillitatemque, quin torporem forsan, succedente somno tum blando, tum aliquandò satis profundo, res omnis redditur tantò manifestior.

Opii vires. LXXXI. Ipsum *Opium*, potentissimum Spirituum Animalium Domitor Soporifer, Oleosum est ac pingue, motum ipsis lentum ac difficilem conciliens, quin penè tollens.

Pinguia & Oleosa vincire Spiritus Volatiles, & eatenus Icterum curare. LXXXII. À *Pinguibus* igitur *& Oleosis cogi & vinciri possunt Volatiles Spiritus & ad quietem tranquillitatemque deduci*; unde patere videtur, si quoties quantitate nimiâ Bili junguntur, aut in ipsâ exaltantur, hoc est, in potentiâ suâ, efficaciâque roborantur Animales Spiritus, ipsam volatiliorem, mobilioremque faciendo, Icterum producunt, toties superatâ per Oleosa, somnumque blandè conciliantia medicamenta ipsorum volatilitate ac mobilitate notatâ curandum eundem Icterum.

Uti & Mineralium & Metallorum Sulphura. LXXXIII. Hoc ipsum videntur confirmare *Mineralium, Metallorumque Sulphura fixa & Anodyna, Volatiles Spiritus blandè figentia & tranquillantia*, non sine causâ multùm à Chymicis peritioribus celebrata.

Bilis ad tenue Intestinum deducenda. LXXXIV. Eadem *Bilis* plùs minùs correcta iterum *ad tenue Intestinum deducenda* per Chologoga, imprimis per usitatissimum Rhabarbarum quovis modo usurpatum; quare laudo rursus Decoctum §. 6. præscriptum.

4. Cutis color flavus tollendus. LXXXV. 4. *Cutis Color fœdus* & in Ictero nunc *flavus*, nunc *obscurè viridescens* sponte quidem, paulatimque obliteratur, aboleturque, citiùs autem tollitur per Sudorifera subtilia, & Volatili Sale prædita, sive blandus sequatur Sudor, sive nullus. Parum enim refert, an Sudor tunc simul erumpat, nec ne, dummodò à dictis Salibus Volatilibus Sudorem propellere aptis abstergatur, & cum insensili transpiratione abigatur foràs Bilis hæc Partibus quibusvis præter naturam inhærens.

Mistura Colorem cutis flavum in Ictero tollens. LXXXVI. Exempli gratiâ usurpet Ictericus, cui Alvi excrementa solito sunt prædita colore, cui Appetitus restitutus est, cui colore rubeo minùs tinctæ sunt Urinæ, cui Color aureus in cute ampliùs non intenditur, sed potiùs tantillum remittit; usurpet, inquam, sæpiùs in die unum sequentis Potionis Cochleare, à quo si Sudor erumpat, citiùs plena curatio erit expectanda; sin per Urinas potiùs plus deponatur materiæ rubentis, & paulò post subsidentis, segnior erit expectanda, non minùs tamen bona vitiosi coloris remotio à Cute.

℞. *Aq. graminis,*
Absinthii, an. ℥ij.
Tinct. Croci, ʒiij.
Spir. sal. armoniac. Gutt. xxx.
Bezoard. miner. ʒß.
Laud. opiat. Gran. iiij.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

CAPUT XLVII.

De Bilis ad Sanguinem Motu per Hepar læso.

Bilem cum Sanguine versus Cor ferri. I. Secundùm ingeniosas *Illustris Malpighii* de vero Secretionis Bilis loco (quas Cap. 44. sum amplexus) Observationes judicavi ejusdem Capitis §. 16. & seq. à *Glandulosis Iecinoris Acinis ferri* quoque *Bilem sursùm versus Cor cum Sanguine ab Hepate eò tendente.*

Motus hic rarò læditur, nisi in Cholerâ Morbo. Ejus causa. II. Hunc *Bilis Cor versùs Motum* rariùs existimo *lædi*, hoc est, *tolli* aut *inverti*, nisi forsan subinde in *Cholerâ Morbo*; quid ni tam sæpè idcircò lethali?

III. Hic *Universæ*, *Plurimæ* saltem *Bilis Raptus* aut *Impetus deorsùm*, si verè habeat unquam locum, adscribendus erit, meâ saltem conjecturâ, *vitiosæ Biliosarum Sanguinis partium in suis vasis ab horariis fructibus; aliisve consimilibus rebus noxiis assumptis, atque ad Sanguinis massam deductis excitatæ Effervescentiæ*; propter quam *sine convenienti sui in glandulosis Hepatis globulis secretione præcipitentur, si non omnes, pleræque saltem ad tenue Intestinum, atque inde partim sursùm, partim deorsùm magnâ vi expellantur*; concurrentibus inexplicabilibus *Ventriculi & Intestinorum Anxietatibus, ob novam fortassis cum Pancreatico Succo in tenui Intestino factam Effervescentiam itidem vitiosam & molestissimam.*

Curatio. IV. Hic *Motus Bilis perversus* ac *ex parte inversus Curari* nequit, ni *compescatur* vitiosa *Bilis* tum in massâ Sanguineâ, tum in tenui Intestino *Effervescentia*, solis *Opiatis* cedens, sicut Cap. 15. §. 34. à me dictum.

CAPUT XLVIII.

De Bilis cum Sanguine in Hepate Mistione læsâ.

Bilis cum Sanguine mistio. I. Quæ *Bilis* ex glandulosis Hepatis globulis Cor versùs creditur mihi amandari, eadem priùs *Sanguini per Cavæ ramos Iecinori implantatos ad truncum suum refluenti admiscenda videtur*, quò sic fœliciùs in dextro Cordis ventriculo excitetur inter ascendentem ac descendentem Sanguinem vitalis Effervescentia.

Quot modis lædatur. II. *Lædi* posse videtur hæc Bilis cum Sanguine Mistio, 1. quando illa est *laxior & minor*. 2. quando illa est *arctior & major*. 3. quando ipsa est *inæqualis*.

Nullam non fieri. III. Planè *Nullam* fieri unquam Bilis cum Sanguine Mistionem haud puto.

1. Quando minus & laxius fit. IV. 1. *Minus & laxius Sanguini admisceri, adeòque confundi potius Bilem* arbitror, quando ipsa est valdè

valdè Spirituosa, ut in Ictero (de quo actum abundè Cap. 46.) vel valdè *viscosa, terreave*; unde difficiliùs, segniùs, adeóque imperfectiùs & minùs Sanguini unietur.

2. Quando magis, & arctiùs fit.

V. 2. *Magis & arctiùs Sanguini admisceri Bilem* judico, quando eadem *magis est Salina & acris*, & forsan *pinguior*: quod videtur confirmari per Febres ardentes.

3. Quando inaequaliter fit.

VI. 3. *Inaequaliter admiscetur Sanguini in Hepate Bilis*, quando ipsa non est *Homogenea*, sed *Heterogenea*, diversis constans partibus, aliis *acrioribus*, aliis *obtusioribus*; quod in Icteri principio, aliisque casibus nondum satis observatis putem habere locum; elicimus enim sat saepè diversam ex eodem Folliculo Bilem.

Harum laesionum signa incerta.

VII. Dum hîc Affectus describimus necdum satis à Practicis observatos, investigatosque, non mirum, si eorum signa sint adhuc incerta, & plura alia eò facientia etiam nunc obscura, quae plurium diligentiâ eruentur ac determinabuntur aliquando: interim aperimus ea, quae Ingeniis foelicioribus servitura speramus.

1. Cura Bilis auctâ spirituositate peccantis. Vi & auctâ Viscositate peccantis. Nec non Terrestris & Lapidescentis. 2. Cura Bilis Salinae & Acris.

VIII. 1. *Bilis auctâ spirituositate peccantis Curam* dedimus Cap. 46. §. 73. & seq.

IX. *Bilis auctâ viscositate peccantis Curatio* instituetur foelicissimè usu diutino *Aromaticorum acriorum, Saliumque Volatilium* quorumvis.

X. *Bilis Terrestrior & ad Lapidescendum prona curabitur Spiritu nitri dulci* aliquandiu ad guttas aliquot ex vino, cerevisiâ, vel quovis alio liquore aliquoties quotidie assumpto.

XI. 2. *Bilis Salina nimis & acris Curabitur* aliquando per *Oleosa*, aliquando per *Viscosa*, aliquando per *Spirituosa*, aliquando per *Acida*, sed blandiora: quae cùm inter se plurimùm differant, prudentiâ opus erit Medico, ut pro caeterorum humorum in corpore tunc simul existentium diversitate seligantur & in usum revocentur maximè convenientia. Unde mirum non est, si non semper habent omnes Medici eundem successum, quamvis utantur iisdem medicamentis, sed non eodem tempore, ut nec in iisdem aut Affectibus, aut Caussis: quorum determinatio pendet à Judicio Practico singula singulis suo tempore, ac loco, ac mensurâ ritè adjudicante.

V. & auctâ pinguedine peccantis

XII. *Bilis auctâ Pinguedine peccans Curabitur & Acidis temperatioribus*; & *Sale Lixivo* tum *puriore* Absinthii, Cardui benedicti, &c. tum *magis terrestri*, Oculis Cancri, Coraliis, Conchis, &c. adeóque *Plantis aromaticis*, sed imprimis amaricantibus; & *mixtis ex utrisque*, *Sale Tartari Vitriolato, Sale Tartari* post Spiritûs Salis Armoniaci abstractionem in cucurbitâ remanente, atque *à conjuncto Salis spiritu* vim egregiam nacto, & similibus.

3. Nec non heterogeneae, & partibus dissimilibus turgentis.

XIII. 3. Si Symptomatibus dissimilibus & à Bile tamen ac tantùm deducendis urgeatur brevibus intervallis Aeger, ideóque valdè probabiliter conjectetur *Bilis heterogenea & partibus dissimilibus turgens*, danda est in Casu anxio & dubio magna opera, ut, quae noxam Homini afferunt *Bilis partes à statu naturali maximè recedentes, potenter ac blandè corrigantur, emendenturque*: quod imprimis petendum à Symptomatibus tunc maximè urgentibus, ac nonnunquam subitam mortem primâ, secundâ, tertiâve suâ invasione afferentibus.

Caussa Affectuum investigandae.

XIV. Utinam proinde, quotquot *Divinum Medici nomen* profitentur, superatâ & conculcatâ illâ verè *Diabolicâ, Medicisque ideò indignâ, licet ipsis penè propriâ, Invidiâ*, utilem laborem impenderent Caussis veris Affectuum obscuriorum indies in praxi faciendâ occurrentium eruendis, atque in commune mortalium bonum proponendis! Nullus enim dubito, quin tunc multa etiam nunc de Bilis naturâ, & utilitatibus omnibus forsan ignota sensim Deo ingenuis & ingeniosis benedicente sint prodit ura in lucem. Ego saltem hîc coram Deo sanctè profiteor ac testor, me multis annis laborem sustinuisse hominibus plerisque incredibilem, quò Bilis naturam & in humano corpore utilitates assequerer, atque tum Aegris, tum & postmodum Auditoribus meis secundùm ea, quae mihi supernè concessa sunt, maximè prodessem: in quo etiam nunc inter multas multorum etiam iniquas criminationes, contradictiones atque calumnias laetatur meus omnis gloriae inanis cupiditate vacuus & liber, adeóque tranquillus, ac de bono eventu securus Animus.

Vis & Bilis natura, & Vsus.

CAPUT XLIX.

De Lympha Glandulosa in Conglobatis Glandulis Praeparatione laesâ.

Lympha ubinam, & ex quibus praeparetur.

I. Ex *singulis Glandulis Conglobatis*, non item ex Conglomeratis, *Vasa Lymphatica prodire* constat Experientiâ: quapropter *Lympham in istis praeparari* sum arbitratus, & quidem partim *ex parte Sanguinis Acidiore* in laudatis Glandulis à reliquâ massâ *secretâ*, partim ex *Spiritibus Animalibus* per Nervos ad Ipsas delatis, atque *illis permistis*.

Ejus Materia.

II. Quamvis autem putem *partem Sanguinis Acidiorem* potissimam esse Lymphae materiam, non puto tamen illam puram putam, sed *Aquâ dilutam* huic usui servire: quam tunc demum voco *Impuram*, quando alia insuper Sanguinis pars eidem occurrit admista, redditque *Lympham Minùs Acidam, Viscosioremve*, & quandoque forsan *Subsalsam*.

Serum Insipidum.

III. Quemadmodum enim *Serum Sanguinis* existit naturaliter *Insipidum*, in Belgio autem dimidiae fortassis hominum parti (quantùm Ego saltem ex sanorum ac aegrorum educto sanguine gustu potui deprehendere) *Subsalsum* reperitur; ita mirum videri debet nemini, si paretur ibidem quoque Lympha diversa: *Secernitur* enim admodùm *difficulter Spiritus Acidus à Sale lixivo Fixo, faciliùs* autem *à Volatili; qualem Volatilem in legitimo Sanguinis Sero ex Bile laudabili contineri* planè inclino, ut credam: In quo eodem *Sanguinis Sero Acidum Spiritum* Lymphae materiam praebiturum itidem *occurrere* arbitror.

Subsalsum.

In Sero Spiritus Acidus Lymphae materia.

Pro Seri diversitate Lympha diversa.

IV. Prout igitur existet in corpore Sanguinis *Serum laudabile*, aut idem ab externis caussis, *Aere, Alimentis*, &c. vel internis, *Animi, Corporisve Motu, Vigiliis*, &c. variè *mutabitur*; ita producetur quoque ex ipso *Lympha* nunc *Acidior*, nunc *Subsalsa*, nunc *Dilutior*, & *Aquosior*, nunc *Viscosior*, & sic porrò.

Pro Animalium Spirituum copiâ vel Paucitate, &c. Lympha varians.

V. Prout rursus *Animales Spiritus* existent in Corpore *Copiosi, vel Pauci; Puri*, vel *Impuri*; *Eorumque Motus ad Glandulas Conglobatas Liber* erit, aut *Impeditus*; ita non parùm hactenus *varians* producetur *Lympha*.

VI. Prout

Vt & pro glandularum variâ constitutione. VI. Prout denique *Glandulæ* ipsæ *Conglobatæ* occurrent in Corpore aut *Integræ*, aut *modis variis malè Affectæ*; ita & ipsarum culpâ tum *Spiritus Acidi* à Sanguine, ejusve Sero *Secretio*, tum *ejusdem cum Volatili & Animali Permistio* fiet *diversa*.

Variantes Vitiatæ Lymphæ Species. VII. Unde quàm multis modis variantes possint exurgere Vitiatæ Lymphæ Species nemo non videt, quas omnes hîc ordine in re novâ persequi ac enumerare longùm foret, ac forsan impossibile.

VIII. Sufficiat igitur impræsentiarum Vitiatæ Lymphæ fontes indicasse, & aliquot in praxi observatas Species attigisse, quin ipsas Curandi modum designasse.

Quot modis læditur Lymphæ præparatio. IX. *Læditur* autem Lymphæ Glandulosæ Præparatio 1. quando *Parcior*. 2. quando *Copiosior*. 3. quando variis modis *qualitate vitiatâ* producetur, naturali *Acidior*, vel *minus Acidâ*, & aliquandò *Subsalsa* vel *Glutinosa*, & si quæ plura observabuntur aliquando Lymphæ vitia.

Requisita Lymphæ quantitas & qualitas. X. Cùm per vasa propria, Lymphatica ideò dicta, deferatur Lympha omnis per Truncum Thoracicum vocatum ad Descendentem Sanguinem, ac cum ipso ad dextrum Cordis ventriculum quò cum Ascendente, ac Bile imbuto Sanguine ibidem Effervescentiam excitet Vitalem, *Lympham notabili Quantitate atque Subacidam* requiri etiam nunc existimo.

Lymphæ proportio cum suo opposito. XI. Hæc *Lymphæ Quantitas* debitâ proportione suo debet opposito respondere, quò laudabilis contingat Effervescentia; unde si *major* sit *Lymphæ quantitas* obruetur Bilis, accideretque minor ac inefficax Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus minor; sin contrà *minor* sit *Lymphæ quantitas*, efficacior erit tunc Bilis & major Sanguinis Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus major.

Ejusdem Aciditas aucta & diminuta. XII. Quod major facit Lymphæ naturalis quantitas, idem potentiùs efficit ejusdem *Aciditas aucta*; sicut contrarium ejus *Aciditas diminuta*.

Horum consideratio magnæ est utilitatis XIII. Hæc cùm magnam in faciendâ Medicinâ habeant utilitatem, digna sunt, ut à singulis Medicis expendantur attentè, atque in usus revocentur practicos. Sic enim paulatim multa in Arte adhucdum obscurissima & confusissima illustrabuntur, explicabunturque utilissimè: ad quod beneficium proximis ac sibi aut suis tam in hoc, quàm similibus casibus pluribus conferendum, ex animo Medicos ingenio & judicio præstantes hortor ad unum omnes.

Plurimis aquâ Medicis hærere. XIV. Bone Deus! quàm sæpè Doctissimis, expertentissimisque aqua hæret Medicis, ubi Pulsûs parvi, debilisque toties inopinatò in Ægris observati ratio vera reddenda est! quàm sæpè ad oppressam, deficientemve Naturam, vel occultas recurritur qualitates, malignitatemve, quò apud rei ignaros patens occultetur ignorantia! Ex cujus ignorantiæ nocentis tenebris ut aliquando plurium opera Lux exurgat hominibus omnibus salutaris, non detrectavi pro virili parte laborem in hoc etiam negotio sustinere immanem, ac invidiosum, quem agnoscent laudabuntque magis exteri ac posteri, quàm præsentes mihi Medici ob rationes ipsorum conscientiæ satis notas, nec prudentibus ignotas.

Lymphæ XV. Si parcior, vel copiosior, acidior, vel minus acida Lympha non parum immutat vitalem Sanguinis Effervescentiam, mutatio itidem haud levis expectanda est ab eâdem haud levis expectanda est ab eâdem *Subsalsâ*, vel *Viscosâ*; impedietur namque hactenus quoque ipsa, unde mutatio in Pulsu continget notabilis, & vita periclitabitur non rarò. *Subsalsæ vel Viscosæ effectus.*

XVI. *Parcioris* autem *Lymphæ Productio* debebitur præsertim *parciori usui Alimentorum, Condimentorumque Liquidiorum & Subacidorum*, à quibus ortum suum habet haud dubiè Lympha. *Parcioris Lymphæ productio.*

XVII. *Copiosioris* verò *Lymphæ* Generatio adscribenda erit *uberiori eorundem usurpationi*. *Copiosioris unde.*

XVIII. *Acidioris Lymphæ* præparatio petenda ex *usu frequenti & multo Condimentorum*, aut *Medicamentorum*, imò *Alimentorum Acidorum*. Nam si Lympha sit secundùm naturam subacidus, uterque humor necessarius & ad vitam beatam utilis, utique utriusque consumptio indies facta sui eget reparatione, Alimento absolvendâ; requiretur proinde Alimentum quoque Acidas in se continens particulas, & hactenus plùs minùs acidum; ne quis omnem à Condimentis expectet aciditatem. *Acidioris unde.*

XIX. Ut *Acidior* existat Lympha, in causâ esse potest quoque *Spiritus Animalis paucus* vel in corpore toto repertus, vel saltem *ad Conglobatas delatus Glandulas*, ideóque Lympham minùs temperans & magis acidam relinquens.

XX. *Minus Acidæ Lymphæ* productio expectanda erit ab *usu raro, parcoque Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque Acidorum*: ut & à *Spiritibus Animalibus* in corpore universo *abundantibus, abundanter saltem ad Conglobatas Glandulas propulsis*, ibidemque blandiorem, ac minùs acidam Lympham efficientibus. *Minus Acidæ unde.*

XXI. *Subsalsa* producetur Lympha propter usum frequentiorem, nimiumque Alimentorum Salsorum, vel Sale, Muriâve conditorum, aut fumo exsiccatorum, ut & Condimentorum similium; quibus nimiùm indulgent multi Belgæ, Sanitatis laudabilis negligentiores. Quod malum vitare nequeunt, qui longum per mare faciunt iter, Sale conditis carnibus, & similibus uti coacti. *Subsalsæ unde.*

XXII. *Viscosiorem* pariunt Lympham Animalium extrema, Capita, Pedesque, ut & Pisces marini plerique, si sæpiùs, multúmque usurpentur: ut & alimenta quævis quantitate nimiâ ingurgitata, nec proinde in ventriculo satis fermentata; quin potiùs idcircò tenacitate noxiâ prædita, & similem Chylum, hinc & Sanguinem, mox & Humores alios itidem similes efficientia. *Viscosioris unde.*

XXIII. Si quæ alia observentur aliquando in Lymphâ vitia, non ita difficulter ipsorum quoque Causæ tum ex Alimentis, tum ex reliquis Rebus Non-naturalibus plùs minùs peccantibus eruentur. De quibus quæ non semel attigimus in superioribus, hûc quoque transferri possunt, ac debent, quò evidentior fiat hæc doctrina. *Alia Lymphæ vitia unde.*

XXV. Qualis sit *Glandularum Conglobatarum Constitutio Lymphæ* laudabili parandæ comparata cùm non satis adhuc liqueat; nil habeo, quod de vitiis ejusdem nunc addam. *Glandularum requisita constitutio ignota.*

XXV. Vtique animum meum veritatis avidum non explet indeterminata & Authoribus tamen suis valdè placens *Pororum Figura*; non *Pororum Figura rejecta.*

tantùm ratione cogente haud evicta, sed ne quidem manifestâ experientiâ unquam ab ullo facta probabilis. Quòd enim de rebus solidis aut siccis per cribrum variæ figuræ foraminibus donatum transmissis affertur à quibusdam, nil urget quoad liquida & humida; sed ne quidem verum quoad corpuscula solida, quæ per foramina rotunda feruntur æquè, si fuerint Sphærica, vel Cylindrica, vel quâvis aliâ formâ oblongâ & rotundâ; ne nunc dicam quævis corpuscula, cujuscunque tandem fuerint figuræ, transire cujusvis figuræ foramina, quoties ipsis existunt minora. In corporis autem nostri Partibus aut Visceribus gratis assumere aut ponere pro lubitu nescio quas, quippe à nullo determinatas, Pororum itidem fictorum Figuras, per quas Sanguinis secundùm omnes sui partes, partiumque particulas fluidi, & per insensiles arteriolas, venulasque continuò fluentis nonnullæ particulæ transeant, plures transitu intercludantur, an non sit novas explosarum loco credulis hominibus obtrudere Chimæras credendas, judicent Viri judicio & ingenio præstantes.

Chymicas Operationes magis hic quadrare.

XXVI. Quapropter videntur mihi, quos idcircò & Ego secutus sum, aptiùs & naturalibus rebus accommodatiùs philosophari, qui in rebus obscuris & ab externis Sensibus abstrusis secundùm Chymicas mutationes Sensibus patentes Operationes in corpore nostro factas explicant, licèt ne sic quidem omnem tollant difficultatem: plus tamen luminis afferunt nostris tenebris, quàm cæteri, qui, utut similitudinibus sensilibus utantur, non utuntur tamen talibus, quæ satis quadrant cum iis, quæ fiunt in corpore nostro.

In naturalib. mutationib. explicandis Quantitatum Affectiones non sufficere, sed Qualitatum etiā addi debere. Quarum natura investiganda.

XXVII. Et ut candidè dicam, quod sentio, & desidero in eorundem placitis, Naturales mutationes nimis arctis cogunt cancellis, dum in solis Quantitatum hærent affectionibus, non satis expendentes longè plures atque à prioribus multùm diversas existere Qualitatum affectiones, secundùm quas memoratæ fiunt in rebus naturalibus mutationes. Quarum Qualitatum naturam, essentiamque atque diversitatem, quin agendi modum multifarium Sensibus aut Mente assequi, aliisque clarè, ac distinctè explicare licèt sit valdè arduum, non desperandum tamen de successu bono, quin potiùs labore improbo tentandum ab Ingeniosis hoc vadum adhuc in multis latens, quò vera comparetur novo inventori gloria, promoveaturque bonum publicum.

Et investigarentur ab Auctore, si otium suppeteret.

XXVIII. Si plùs quàm hactenus otii largiretur mihi quâcunque demùm viâ Deus, tentarem & Ego in ætate jam provectiore fortunam, nullus dubitans, quin multa essem hoc labore & magno & amœno detecturus & observaturus, quæ aliis ad ulteriora pergentibus viam præpararent, pararentque faciliorem. Non desunt enim jam nonnulla, quæ otii defectu nequeo chartæ committere, atque proximo meo communicare. Sed ista & alia plura pendent à providentiâ, & auxilio Divino, sine quo nil possumus, nil præstamus laudabilis.

Glandularum Conglobatarum Vitia.

XXIX. Quamvis autem, ut in viam redeam, Constitutionem Glandularum Conglobatarum exactam non sumus hactenus assecuti, aliquid tamen addemus de earundem Vitiis, propter quæ non rarò, nec parùm vitiatur ipsius Lymphæ productio. *Tumoris* saltem, *ac Indurationis*, ut & *Inflammationis* earum sensu manifestorum ac sæpiùs simul concurrentium faciemus hîc mentionem.

Tumor, Durities & Inflammatio.

XXX. Glandularum harum & *Tumor*, sive *Moles aucta*, & *Durities*, & *Inflammatio* etiam in vivis ad sensum apparent (nam post mortem latentes quoque notari possunt) tum in faucibus, tonsillæ dictæ, tum in colli partibus variis, aliisve locis multa pinguedine aut carne minimè tectis, ubi aliquando visu, semper tactu, calorisve sensu dignoscuntur notata illarum vitia.

Tumor à Duritie distinguendus.

XXXI. Distinguendus est Glandularum Tumor ab earundem Duritie, cùm & Tumor absque Duritie, & Durities absque Tumore possit existere, quin imò subinde existat: licèt sæpiùs jungatur Tumori Durities.

Quando fiat.

XXXII. Intumescunt Glandulæ Conglobatæ, tum quando ipsæ aluntur, augenturque copiosiùs in statu optimo, tum quando ipsæ coacervant præter naturam in sua substantia continuò allabentem Sanguinem: qui faciliùs per ipsam molliorem atque flaccidiorem dispergitur, quàm per substantiam carnium firmiorum ac solidiorum.

Quando Sanguis in Glandulis coacervetur.

XXXIII. Coacervatur autem præter naturam in Conglobatis Glandulis Sanguis propter impedimentum illius refluxui positum, & imprimis obstructionem in Venis capillaribus, Canalibusve Arteriis, Venisque interpositis à Pituita concrescente frequentiùs, Sanguine autem coagulato rariùs contingentem.

Quando in iisdem coaguletur Pituita, vel Sanguis.

XXXIV. Quoties namque vel ab Aëre tum naturâ, tum arte æstuante, vel ab Alimentis, Condimentisve aut Spirituosis, aut Aromaticis, aut Volatili Sale abundantibus, vel à Corporis, Animive Motu, Irâ præsertim vehemente, vel à Vigiliis solito magis soluti & fluidi facti sunt in corpore unà cum Sanguine Humores omnes, & maximè Pituita, quin quaquaversùm deferuntur iidem abundantiùs, toties superveniente Aëris, Aquæve frigore, vel usurpatis Alimentis, Condimentis, Medicamentisve actu frigidis, aliisve coagulandi vi præditis, vel ad quietem summam devoluto corpore, vel Tristitiâ extremâ, Metuve panico, inexpectatoque homines opprimente, quemadmodum in aliis partibus, ita in Glandulis Conglobatis Coagulari solet tum Pituita, tum Sanguis; unde ad motum inepti facti hærent in Vasis, vel intermediis Canalibus, Sanguinemque affluentem, ne per impeditas vias ulteriùs pergat, sistunt, qui per Glandularum substantiam vicinam dispersus eandem in molem majorem, hoc est, *Tumorem* distendit.

Unde oriatur Durities.

XXXV. Idem humor si Glandularum substantiæ arctiùs impingatur, aut post partium suarum fluidiorum ac molliorum discussionem solidior fiat & compactior, *Duritiem* in Glandulis efficit.

Unde Inflammatio.

XXXVI. Sanguis notatus quoties in Vasis suis & Ductibus subsistens, aut ex iisdem in Glandularum substantiam effusus incenditur, toties *Inflammationem* parit satis frequentem, apparentemque in Tonsillis.

Unde Gravedo & Coryza.

XXXVII. Quoties autem ita ab externo frigore affectæ sunt malè Glandulæ Conglobatæ circa Choroeidem Plexum in Cerebri Ventriculis lateralibus & alibi observabiles, toties consequi solet Gravedo; quâ urgente producta Lympha existit Salso-acida, talisque gustatur in Coryzâ.

XXXVIII.

Unde Lympha fiat Salso acida. XXXVIII. Unde probabiliter licebit concludere, quocumque demum modo tunc lædantur notatæ Glandulæ, Lympham deflectere à suo statu & qualitate naturali, generarique Salso-acidam: cùm ab ipsâ non tantùm per nares effluente corrodatur interna ipsarum superficies, ut & faciei cutis, verùm quaquaversùm intra corpus delatâ, vel distillante *Dolores* producantur nunc leviores, nunc graviores, prout nimirùm ejusdem Vitium existit levius, graviusve.

Unde Phthisis. XXXIX. Hi Dolores sicut adscribuntur vulgò *Catarrhis* non satis explicatis, ita veriùs deducuntur à vitiatâ, sicut dictum, *Lymphâ* ex vasis suis effusâ, & in partes vicinas, quin aliquando remotas quoque viam reperiente, aut acrimoniâ suâ sibi faciente.

XL. Ab eâdem Lymphâ vitiatâ & acriore in asperam Pulmonum arteriam per fauces delabente; atque post excoriationem paulatim ulcus pariente ortum habet utplurimùm *Phthisis* plerisque exitialis, utpote in suo exortu, quando facilè curatur, ferè ab omnibus neglecta.

XLI. Plura ipsarum Conglobatarum Glandularum Vitia evidentia nunc non suggerit mea Memoria, quibus Lymphæ vitiatæ causa queat adscribi; aliàs, si à me observentur, & Deus sinet, additurus.

1. Parcior Lympha qui curetur. XLII. Notatorum Lymphæ Vitiorum Curam quod attinet; si 1. *Parcior* in corpore producatur *Lympha,* eadem uberiore Sub-Acidorum & Alimentorum, & Condimentorum usu poterit augeri. In hunc finem usurpari poterunt in Condimentis Omphacium, Acetum, Succus Citri; Arantiorum, &c. Inter fructus gratiores Cerasa tum acido-dulcia, tum acidiora, Ribesia, Berberi, &c. Inter Plantas Acetosa, Acetosella, &c. Inter Potus Vinum Mosellanum, vel quodvis aliud subacidum, maturum tamen. Cavendum enim à Vinis immaturis; ut & Cerevisiâ multùm acida facta, cùm ab ipsis Tormina excitentur. Inter magis medicamentosa conveniunt Spiritus Salis, & Nitri dulces facti, & unà cum potu ordinario usurpari.

2. Qui Copiosior. XLIII. Si contrà 2. *Copiosior* generatur in Corpore *Lympha,* minuendus erit Sub-acidorum Alimentorum, Condimentorumque Usus, ac eorundem loco usurpanda erunt pro re nata, hoc est, diversitate Constitutionum, & Functionum singulari nunc magis Spirituosa, nunc magis Aquea, nunc magis Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

3. Qui Acidior. XLIV. Si 3. *Acidior* existat & paretur in Glandulis Conglobatis Lympha, ejusdem Aciditas excedens minuetur ac temperabitur potiùs; quin ejusdem Temperatioris Generatio procurabitur imprimis Usu Salium Volatilium formâ liquida præparatorum, & unà cum Alimentis cæteris indies quantitate mediocri assumptorum.

Salia Volatilia. XLV. Plura possunt in hunc finem parari, & usurpari Salia Volatilia, tum Simplicia, tum Composita, prout Uniuscujusque industria & fœlicitas erit major, vel minor. Plurimùm namque differunt inter se laudata Salia tum ratione materiæ, tum ratione præparationis multifariæ.

XLVI. Si cui desit occasio manibus propriis Salia Volatilia parandi, adeóque in gratiora, & efficaciora inquirendi, utatur Salis Armoniaci Spiritu vel puro, vel aliis admisto, quem ad guttas plures, pauciorésve ex Vino, Cerevisia, vel alio liquore inter prandendum, cœnandumque accipient Ægri, atque in ejusdem usu quotidiano continuabunt aliquandiu; donec Lymphæ Acidioris Effectus mali fuerint in totum sublati & superati.

XLVII. Quòd si malit Æger Potu ordinario uti puriore, atque in mixtura potiùs medicata usurpare Salem Volatilem: illi sequens aut similis præscribatur Formula, sumatque sæpiùs in die, etiam mox ante aut post assumptos cibos, hujus Mixturæ Cochleare unum: *Mixtura.*

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥ ij.
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xxx.
Syr. Menthæ, ℥ j.
M.

XLVIII. Si 4. *minus acida* producatur in homine *Lympha;* ejusdem aciditas intendetur à Condimentis, Medicamentisve aciditate notabili præditis, atque satis bona copia usurpatis; Aceto acriore, Succo Citri, & Granatorum Acidorum; Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Oleo Sulphuris per Campanam parato; &c. quæ omnia ordinario potui, vel cuivis julapio; vel jusculis quoque ad gratam Ægro aciditatem addi possunt, & sic tamdiu indies usurpari, donec Aciditatis in Lymphâ restitutæ compareant signa. *4. Minus Acida Lympha qui curetur.*

XLIX. Quoniam verò Stulti, dum vitant vitia, in contraria currunt, & facilè abusus fieri potest in Acidorum usu nimio, quò plerique inclinare solent homines, monendi sedulò, ne diutiùs perseverent in Acidorum spirituum usurpatione, sibique sic plus noceant, quàm prosint.

L. Quoties *Spirituosorum nimio usu* diminuta & fracta est Lymphæ aciditas, toties minuendus paulatim eorundem usus, quò sic purior, acriorque reddatur Lymphæ aciditas.

LI. Si 5. *Subsalsa* existat *Lympha;* abstinendum à Salsorum, Salitorumve Alimentorum quotidiano usu; quod paulatim tentandum, cùm plerique salitis addicti admodùm difficulter dimoveri queant à suo proposito, & more malo, qui legis habet rationem. *5. Qui curetur Subsalsa.*

LII. Si 6. *Viscosior*, ideóque inertior producatur *Lympha,* cavendum ab usurpatione multa & Piscium, præsertim marinorum, & Capitum, Pedumque Animalium terrestrium: quin imò inter Condimenta in quotidiano usu adhiberi debent Aromatica quævis, atque Sale Volatili abundandantia, qualia sunt pleraque Antiscorbutica, Cochlearia, Sinapi, Raphanus uterque, Nasturtium tum hortense, tum aquaticum, &c. *6. Qui Viscosior.*

LIII. Si 7. à Diætæ vitiis §. 29. & seq. notatis *Glandula Conglobata Vitientur, Lymphaque* producatur *Salso-Acida,* sicut dictum §. 37. emendandum erit Glandularum æquè, ac ipsius Lymphæ vitium. *7. Qui Salso-Acida.*

LIV. Et *Glandularum* quidem *Tumor,* tum & *Durities Pituita* in viis suis coagulatæ debita Curabuntur per medicamenta incidentia & attenuantia, & imprimis Sudorem simul moventia, quo foràs propellatur, quod forinsecùs penetravit per cutis poros, aliasque apertiones in corporis interiora, vel cum ipso habet affinitatem. In quem finem conducet mixtura sequens, cochlea- *Glandularum Tumor & Durities qui curentur.*

 tim

tim sæpiùs assumpta, corpore, ubi decumbit Æger, ad Sudorem promovendum mediocriter tecto.

Mixtura

℞. *Aq. fumariæ,*
Fœniculi, an ℥ j ſ.
Theriac. ſimpl. ʒ vj.
Spir. Sal. armon. Gutt. xx.
Bezoard. mineral. ʒ ſ.
Vel *Antimon. Diaphor.* ʒ j.
Syr. Card. bened. ℥ j.
M.

Quid ea efficiat.

LV. Tali remedio & ſolvitur denuò Pituita in Glandulis coagulata, & eadem ſoluta, mobiliſque facta removetur à loco, in quo præter naturam hæret, quin non raro reducitur denuò in Vaſa ſua, moxque aut emendatur in totum, Sanguinique admiſcetur, aut, ubi emendari nequit, Sanguini tantùm confunditur, & nunc per Corporis poros cum Sudore, nunc per Renum Vaſa & Urethram cum Urinis, nunc per inteſtina cum Alvi fœcibus excernitur, ac nocere deſinit.

Suffitus.

LVI. In eundem finem ex parte ſaltem conducit Suffitus ex Carabe, Maſtiche & ſimilibus, quoties Capitis Glandulæ ſunt malè affectæ, naribus & ore patulo cum aëre inſpirato exceptus, & ad interiora penetrans; nec tantùm Humorem Pituitoſum in ipſis hærentem ſolvens, verùm Glandulas ipſas in priſtinum ſtatum reducens, quin adversùs novas Aëris injurias muniens ac roborans.

Frictiones. Linimenta.

LVII. Eodem Suffitu linteis excepto Glandulæ ſuperficiales per frictionem blandam reſtitui poſſunt in integrum: In quem finem uſurpari quoque poteſt Unguentum Martiatum; & Althææ compoſitum parti affectæ illitum.

Glandularũ Inflammationes quî curentur.

LVIII. Si præter Tumorem ac Duritiem *Inflammatione* quoque laborent *Glandulæ*, in ſpecie *Tonſillæ*, Gargariſmis emollientibus & incidentibus blandioribus, neutiquam adſtringentibus, ſed tepidè uſurpatis corrigendus & Humor Pituitoſus obſtruens, & Sanguis aut in Vaſis ſubſiſtens, aut in Glandularum ſubſtantiam effuſus, accenſuſque: quibus ſi nequeat impediri, emollientibus præſertim & blandè incidentibus Aromaticis promovenda ejus Suppuratio, hinc & Apoſtematis apertio, Puriſque adeò effuſio, hinc & Ulceris mundatio & conſolidatio: de qua re plura videantur Cap. 40. §. 50. & ſeq.

Gargariſmus emolliens, & incidens.

LIX. Gargariſmi emollientis & blandè incidentis formula eſto ſequens.

℞. *Rad. Apii,*
Althææ, an. ʒ j.
Fol. Malvæ, M. j.
Paſſul. maj. inciſ. ℥ ij.
Coq. ex Aq. hordei.
In Colat. lib. j. diſſolv.
Syr. Violac. ſimp.
5. rad. an. ℥ ſ.
M. F. Gargariſmus.

Raparũ Succus.

LX. Poſſet quoque Gargariſmi loco uſurpari ſolus Raparum aſſarum, vel in Aqua pauca coctarum Succus expreſſus.

Glandularũ Conſtitutio viciata corrigẽda

LXI. Curata Inflammatione, ſi ſui negligentiores non fuerint Ægri, Gargariſmo ex ſubadſtringentibus & Aromaticis minùs acribus parato, & aliquoties in die calidè uſurpato reparanda viciata priùs Glandularum Subſtantia & Conſtitutio.

Ex. gr. eſto ſequens formula

Gargariſmus adſtringens.

℞. *Rad. Biſtortæ,*
Imperator. an. ʒ ij.
Fol. Veronicæ. M. j.
Salviæ,
Fl. Roſ. rub. an. M. ſ.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. lib. j.
add. Mellis roſat. ℥ j.
M. pro Gargariſmo.

LX. Reliqua Diætæ vitia vitari, aut, inevitabilia fuerint, emendari debent non ſemel recenſitis paſſim ſuperiùs modis.

CAPUT L.

De Lympha Glanduloſa per Vaſa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Venam Jugularem, Axillaremve ſiniſtram Motu læſo: ut & Thoracis Hydrope.

I. GLanduloſam Lympham imprimis ab eâ diſtinguo, quam tum à Muſculis, tum ab aliis Partibus ex Spiritibus Animalibus eò delatis, ac ſuperſtitibus eorum habere ſuſpicor; cum quâ tamen confuſa per eadem Vaſa Lymphatica pergit ad Ductum Lymphæ, Chyloque Communem, ac per Universum Thoracem ad dorſi Spinam ſitum, ideóque Thoracicum vocatum, donec tandem exoneretur omnis in Venam Jugularem, Axillaremve ſiniſtram, ubi Sanguini conjuncta deſcendit cum ipſo per Cavam Venam ſuperiorem ad dextrum Cordis Ventriculum.

Lymphæ motus per vaſa & ductũ Thoracicum ad venam jugularem.

II. Hic naturalis *Lymphæ* per Vaſa Lymphatica, Ductumque Thoracicum *Motus* lædi poteſt 1. quando *in totum*, vel *quodammodo* ſaltem *impeditur*. 2. quando *aliâ viâ*, *& aliò*, quam versùs laudatas Venas *Lympha movetur*.

Quot modis læditur.

III. Si unquam *in totum impeditur Lymphæ Motus per Ductum Thoracicum*, diu non putem ſuperfuturum Ægrum.

Diu in totum impeditus Ægrum occidit.

IV. *In totum impediri* poteſt per plura, vel pauciora *Lymphatica Vaſa Lymphæ Motus* imprimis ob eorundem *Obſtructionem*.

Impeditur ab Obſtructione

V. *Obſtructio* hæc fiet à *Pituitâ Glutinoſâ* unà cum Lymphâ per ejuſdem Vaſa delatâ, & in iiſdem concreſcente ac *coagulatâ*, ideóque in ipſis hærente, mox & ipſa opplente.

Quæ unde oriatur.

VI. Deferri ſolet Pituita Glutinoſa Per Vaſa Lymphatica, quoties ipſa in tenui Inteſtino præſertim ab Aëris æſtu qualicunque, Corporiſve Motu vehementiore, aut Potu Spirituoſo, Aquoſove imprimis tepido, vel calente copioſiùs ingurgitato ſolvitur, vel diſſolvitur, & primò quidem per Lacteas Venas, mox & Ductum Thoracicum Sanguini confunditur, ac poſteà unà cum ipſo quaquaversùm, Ergò ad Conglobatas quoque Glandulas, hinc & Vaſa Lymphatica propellitur.

Quando Pituita Glutinoſa per Vaſa Lymphatica deferatur.

VII. *Coagulari* ſolet *Pituita* eadem in *Vaſis Lymphaticis* frequentiùs ab *Aëre* externo, *Pluviâ*, *Aquâ frigidis*, aut *Nive* quoque quovis modo ſuperficiem Corporis moleſto frigore afficientibus, ac ſimul fluida quævis facilè coagulabilia in ipſo ubivis coagulantibus atque ad concreſcendum cogentibus.

Quando in iiſdem coaguletur.

VIII. An

An Pituita moerore concrescat.

VIII. An sicut Sanguis, ita Pituita quoque à Mœrore aut Terrore summo & inopinato queat concrescere, non ausim asserere; ut nec negare; licet id minùs videatur mihi probabile.

Qui motus Lymphæ quodammodo impediatur.

IX. *Quodammodo impeditur Lymphæ Motus* per vasa Lymphatica; tum, quando ipsa est *glutinosior*; adeóque ad motum lentior ac ineptior, tum, quando *ex parte compressa*, vel quovis modo alio *angustata* sunt *vasa* ipsa.

Quando Lympha in loca vicina effunditur.

X. Quoties *in vasis suis obstructis subsistit*, & magis, magisque accumulata *nimium ipsa distendit*, & tandem *rumpit Lymphæ*, toties eadem in *Loca vicina*, vel *Cavitates propinquas* effunditur atque tunc *aliâ viâ & aliò*, quàm decebat, *movetur Lympha*.

Unde Dolores & Tumores

XI. Ex hâc *Lymphâ per vasa sua in corporis habitu* distributa & obstructa, hinc rupta *effusione in partes vicinas* producuntur *Dolores* varii & *Tumores* quoque *Catarrhis* vulgò adscripti: Inter quos haud postremum locum tenent, qui partem brachii superiorem usque ad humerum ipsum occupant, & quandoque Collum simul affligunt; ad quos etiam referendi, qui dolorem Ischiaticum mentiuntur atque incessum impediunt in natibus hærentes.

Eorū diversitas.

XII. Horum dolorum quidam patiuntur partes affectas vestimentis multis tegi, & ab ipsis incalescere; alii à tegumentis exacerbantur: unde quoque difficiliùs cedunt, & curantur, quàm priores.

Unde oriantur

XIII. Oriuntur ferè ab externo frigore partes illas priùs ad Sudorem usque calentes ac in somno sæpiùs denudatas penetrante, atque post coagulatam in Lymphæ vasis Pituitam, obstructionemque in ipsis, mox & ruptionem factam pro Lymphæ diversitate Dolores varios, & variis duntaxat medicamentis cedentes producente.

XIV. Quæ namque Acidior est Lympha, dolores magis rodentes, atque aromaticis oleis & unguentis cedentes parit; quæ verò magis est Salsa muriatica, dolores minùs aromaticis oleis & unguentis, qualePopuleon, auscultantes excitat.

Hydrops Thoracis unde.

XV. Ex hâc *Lympha* è Thoracis Vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione *Hydropem Thoracis* plerumque, si non semper, ortum habere autumo.

Obstructio Vasorum Lymphaticorum in Thorace qui præveniatur

XVI. *Prævenietur Vasorum Lymphaticorum* in Thoracis interioribus *Obstructio*, cavendo 1. ne corpus nimiùm incalescat, & hoc si caveri nequeat, 2. ne thorace denudato idem mox refrigeretur; ac per consequens Pituita fusa & quaquaversùm diffusa potenter in Vasis variis, ergò & Lymphaticis, concrescat & coaguletur.

Qui Curetur

XVII. *Curabitur* eadem *Obstructio*, si quantocyùs, quando locum habuerunt Causæ ipsius memoratæ, atque metus est, ne notatum malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis *Sudoriferum attenuans & incidens*, quale præbent Aquæ Theriacales plures cum vini spiritu præsertim paratæ, ut & Aromaticæ aliæ; Decocta ex Lignis Guajaco, Juniperino, Sassafras, &c. Radicibus Imperatoriæ, Chinæ, Salsæparillæ, Petasitidis, &c. Foliis Scordii, Cardui Benedicti, Cardui Mariæ, Scabiosæ, Taraxaci, &c. Floribus Papaveris erratici, Sambuci, Chamæmeli, &c. Baccis Juniperi, Lauri, Sambuci, &c. Seminibus Milii, Cardui Benedicti, &c. parata; Salia Volatilia Succini, Cornu Cervi, &c. Antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum minerale, Oculi Cancri, &c.

& quibus.

Ex. gr. esto sequens Mixtura, sicut dictum sæpiùs, ad unum vel plura Cochlearia, donec Sudor erumpat, usurpanda.

Mistura

℞. *Aq. fumariæ,*
Taraxaci, an. ℥ ij.
Theriacalis simplicis, vel
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Spir. Salis armoniac. Gutt. xxx.
Laud. Opiat. Grana iij.
Antimon. Diaphoret. ʒ ß.
Syr. Cardui Benedicti, ℥ j.
M.

Decoctum.

XVIII. Cui Decocti forma magis placet, is sequenti utatur sæpiùs ad ℥ iij. vel iv. ac benè tectus ad Sudorem se componat.

℞. *Rad. Sarsæparillæ,*
Apii, an. ℥ j.
Ras. ligni Guajaci,
Iuniperini, an. ℥ j ß.
Fol. Cardui Mariæ,
Scabiosæ,
Scordii, an. M. j.
Flor. Sambuci, M. ß.
Sem. Milii, ℥ ij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ ad Colaturæ ℔ iiß.
addendo Syr. papav. errat. ℥ iv.
M.

XIX. Si anni tempestas fuerit frigida, vel multâ scateat Æger pituitâ, Decocto præcedenti commodè addi poterunt Aquæ vitæ Matthioli, vel cujusvis alterius Aromaticæ, ℥ ij. quò pluribus Indicationibus simul satisfiat.

Pituitæ & Lymphæ viscositas corrigenda.

XX. Iisdem propositis jam medicamentis, etiam ubi superatum videtur notatum malum, sed minore quantitate, atque rariùs assumendis *Corrigetur Pituita*, hinc & *Lymphæ viscositas & tenacitas*: ubi non erit opus Sudorem urgere, ast Pituitam, & Lympham solùm alterando sensim emendare.

Vasa Lymphatica rupta sponte consolidantur.

XXI. *Vasa Lymphatica rupta*, postquam Obstructione notatâ fuerint medicamentis laudatis liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis; cùm conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plùs minùs tenax & glutinosum.

Dolores qui curentur.

XXII. Dolores in Artubus, ac præsertim Brachii parte superiore orti, atque noctu maximè molesti, postquam Humoris Serosi redundantia, si quæ adsit, fuerit Hydragogis, & Sudoriferis quoque diminuta, tollentur illinendo partem affectam sequente linimento.

Linimentum.

℞. *Unguenti Martiat.*
Ol. lumbricor. an. ℥ ß.
Succini, ℈ j.
M.

XXIII. Quòd si Dolores ab hoc linimento, vel solis tegumentis augeantur, sequenti utendum.

Aliud.

℞. *Unguent. Populeon.*
Nervini, an. ʒ ij.
Ol. lilior. alb. ʒ iij.
M.

Balsam⁹ Sulphuris Terebinthinatus. XXIV. Quòd si Dolores iidem Coxendicen affecerint, & imprimis partem spinæ inferiorem ita occuparint, ut vix erigi queat corpus & ad motum deduci, præstantissimus erit Balsamus Sulphuris Terebinthinatus, si paucis ejus guttis pars affecta illinatur, quo sæpiùs unâ nocte curavi homines miseros.

Hydrops Thoracis quî curetur. XXV. *Hydrops Thoracis* cognitu admodum difficilis, utut satis frequens in hisce locis, *Curabitur* tutissimè (post præmissam Lymphaticorum Vasorum obstructorum reserationem, ac consolidationem, quò ipsus non foveatur ampliùs) continuato tam per laudata medicamenta, quàm per stuphain siccam Sudore, sicque paulatim evacuatis per corporis poros Aquis præter naturam in pectore stagnantibus: quibus si nil efficiatur, & de Thoracis Hydrope satis constet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam instituere Paracenthesin; ex tali namque vulnere parvo nil periculi imminet Ægro.

CAPUT LI.

De Saliva in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Præparatione læsâ.

Glandularū conglomeratarum liquor. I. QVemadmodum in Glandulis Conglobatis omnibus Lympha, ita in *Conglomeratis* omnibus *Liquor peculiaris* generatur; qui haud in communes omnibus, verùm *peculiares singulis Ductus*, eosdemque in *determinatas* unicuique *Cavitates* desinentes defertur.

Salivales Ductus bini; II. *In Os* quidem sese duplices exonerant utrinque *Ductus Bini* à *Salivâ* per ipsos deportatâ *Salivales*, *Salivaresve* dicti, & à Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus oriundi: ut taceam *infinitos canaliculos* ex similibus Glandulis ortos & itidem *in Os patentes*, ac contentum Liquorem effundentes, à Diligentissimo & Accuratissimo Anatomico *Nicolao Stenonio* primùm, quantùm Ego saltem novi, observatos. *& infiniti canaliculi.*

Saliva it unde. III. *Salivam* omnem *ortum* habere judico partim ex *Sanguinis parte*, quàm quæ Lymphæ servit magis glutinosâ per *Arterias*, partim ex *Animalibus Spiritus* per *Nervos* ad memoratas Glandulas Conglomeratas deductis.

Salivæ generatio quot modis lædatur. IV. Hanc *Salivæ* naturaliter *Insipidæ* ac omnibus Liquoribus permiscibilis *Generationem lædi* censeo 1. quando *Parcior* fit. 2. quando *Copiosior* producitur. 3. quando *multifariè qualitatibus sensilibus peccans* præparatur.

Parcior fit 1. Defectu materiæ. V. *Parcior*, quàm decebat, *generatur Saliva* 1. *defectu materiæ*, quoties illa *non reponitur* Alimentis convenientibus, qualia videntur esse potissima Juscula ex Brutorum carnibus parata, Lac, Potus crassior, Cerevisia puta potentior, Vinum rubellum, &c. vel aliò deducitur, sive intra corpus remaneat in Hydrope vario, sive extra corpus effundatur in Alvi fluxu, vel Vrinæ, aut Sudoris excretione nimiâ.

2. Viarū vitio. VI. 2. *Vitio Viarum, per quas defertur ad Glandulas dictas requisita Materia*, dissectis, obstructis, compressisve Arteriis grandioribus, & aliquando Nervis quoque; unde aliquis saltem accidere potest Salivæ Defectus.

VII. 3. *Glandularum ipsarum Vitio*, quando ineptæ fiunt transcolandæ, admittendæve laudatæ materiæ, aut eidem immutandæ & in Salivam deducendæ. Quamvis, quomodo affectæ sint ac secundùm naturam constitutæ istæ Glandulæ ad munus hoc absolvendum, nondum satis constet. *3. Glandularum vitio.*

VIII. *Copiosior* contrà *producitur* aliquando *Saliva*; (quemadmodum id Melancholicis quibusdam & Sputatoribus inde dictis continuò, & nonnullis Ægris Salivatione spontaneâ, eâque abundantiore aut parciore laborantibus accidere notum) 1. ob *Materiæ Salivaris redundantiam*; nunc ex ubere usu Alimentorum Liquidiorum, Vini præsertim acidiusculi; nunc ex Vrinæ, aut Sudoris consueti excretione parciore. *Copiosior fit. 1. Ob Materiæ Salivaris redundantiam.*

IX. Ob *Viarum Sanguinem Spiritusque Animales ad Salivares Glandulas deferentium amplitudinem aut multitudinem*; propter quam plùs materiæ in Salivam mutandæ affertur dictis Glandulis. *2. Ob viarum amplitudinem & multitudinem.*

X. 3. Ob *Glandularum ipsarum Salivam conficientium vitium*, propter quod Salivaris materiæ plùs, quàm decebat, excipitur è Sanguine, mutaturque in Salivam; licèt illud vitium quale sit aut esse possit, hactenus determinare non possim. *3. Ob Glandularum Vitium.*

XI. *Qualitatibus sensilibus*, tam *propriis*, quàm (præter Quantitatem, de quâ nunc actum) *communibus vitiosam* produci quandoque *Salivam*, testatur *Sapor* ejus aliquando *Salsus*, aliquando *Acidus*, aliquando *fastidiosè Dulcis*, aliquando *Amarus*, dummodò hic à Bile ad Os assurgente non habuerit ortum: Arguit idem *major* vel *minor* quandoque ipsius *Glutinositas Aquositas*, & si quæ aliæ observatæ sunt unquam, observabunturve imposterum Mutationes in *Colore*, *Odore*, *Sapore*, *Calore*, *Frigore*, ac similibus Qualitatibus. *Qualitatibus sensilibus peccans Salivam testatur Sapor ejus.*

XII. *Salsus Salivæ Sapor* debetur haud dubiè *Sero in Sanguine Salso*, concurrente forsan simul *Glandularum Salivarium vitio*, propter quod minùs aptæ sunt amovendæ à se, superandæve istius Seri Salsitudini. *Salsus.*

XIII. Sic *Acidus Salivæ Sapor* acceptus erit ferendus *excedenti copiæ Humoris Acidi* tum in *Corpore*, tum in *Sanguine*; ac fortè subinde alicui *Defectui Animalium Spirituum* vel *Universali*, vel *Particulari* saltem in Glandulis Salivaribus. *Acidus.*

XIV. *Sapor Salivæ fastidiosè Dulcis*, & Saturni saccharum æquans vel superans quærendus *in Sero simili* undecunque tandem orto. Nam difficile est admodum omnes in corpore nostro Humorum secundùm Qualitates penè innumeras obvenientes Mutationes exactè explicare, cùm ignoremus plerunque, quibus, qualibusque Alimentis fuerint usi Ægri, & imprimis à quibus, qualibusque tam mirè alterentur Sapores, Odores, Colores, ac cæteræ Humorum nostrorum Qualitates; & quidem, meo saltem judicio, propter neglectam à plerisque Chymiam, ut ita dicam, Experimentalem, ac Præjudicia Experimentorum ac Postulatorum loco passim à plerisque habita, & imprudenter aliis, ne dicam impudenter, obtrusa. *Fastidiosè Dulcis.*

XV. *Amarus*

Amarus.

XV. *Amarus Salivæ Sapor* vel à Bile sursùm eructatâ & aliquandiu in Ore sui reliquias relinquente, ideóque Salivam omnem aliquandiu inquinante oritur; vel, ubi talis eructatio Bilis locum non habuit, ab eâdem forsan Bile puriore in Sero existente, atque in Salivaribus Glandulis Salivæ materiæ admistâ: utut de hoc postremo modo valdè dubitem, cùm vix unquam observaverim Sanguinis Serum amarum.

Glutinosior. *Aquosior Saliva.*

XVI. *Glutinosior Saliva* ortum suum debebit, *Sanguini multâ Pituitâ* itidem *glutinosâ scatenti*; uti *Aquosior & Fluidior ejusdem defectui.*

Parcior Salivæ proventus quî curetur, quando fit. 1. Ob defectum materiæ.

XVII. *Curabitur Parcior Salivæ proventus* 1. *defectui materiæ* aptæ, atque *Alimentorum convenientium* adscribendus *liberaliore eorundem Usu*: sicut Curato Hydrope, quoties ipsius materia ipsi fovendo insumitur vel avertitur, ut & Curato Alvi fluxu, quando per ipsum materia ejus evacuatur; denique sublato nimio Urinæ aut Puris effluvio, quando ipsius culpâ evenit. Horum autem Affectuum Curatio alibi & quidem suo tradenda loco.

2. Ob dissectam Arteriam aut Nervum.

XVIII. 2. *Dissecti Arteriæ aut Nervi* non curantur, *damnumque* inde ortum non nisi tardiùs *ex parte saltem reparatur*; quatenus Arteriæ ac Nervi reliqui ad easdem partes tendentes paulatim ferè augentur, atque sic tandem jacturam dissectis debitam quodammodo resarciunt.

XIX. Quî *Vasorum horumce Obstructio & Compressio* curari debeat & possit, alibi non semel dictum est ac doctum.

3. Ob glandularum vitium.

XX. 3. *Glandularum ipsarum Vitium* quale sit, propter quod parcior producatur Saliva, postquam innotuerit, non ita difficulter illi aptum invenietur remedium: quamvis, dum ignoratur adhuc utrumque, possit Medicus prudens talia usurpare imprimis externè medicamenta, quæ vocantur vulgò roborantia, suntque pleraque Aromatica, Ex. gr. Unguentum martiatum, quo inungi poterit maxillæ utriusque regio, in quâ sitæ sunt Salivares Glandulæ; à quo si commodum accipiat Æger, illa observatio erit notanda; & alio tempore in alio Ægro, aut in eodem, si ferre non possit pinguia, Fotus aliquis paretur ex plantis aromaticis, addito quandoque Spiritu vini, & nonnunquam egregio Sale Volatili; cujus itidem ope si meliùs habeat Æger, hactenus utilis erit tum aliis curandis, tum Glandularum constitutioni naturali, atque vitio eruendis observatio. Sic paulatim augetur notitia humana, perficiturque indies Ars Medica, non nisi labore improbo, iteratoque comparanda.

Copiosior Salivæ proventus curatur, 1. Minuendo ejus Materiam.

XXI. *Copiosior Salivæ proventus Curabitur* 1. *minuendo ejus materiam*, tum *detrahendo* indies aliquid de Alimentis liquidioribus; tum *evacuando* ipsam per *alvum*, aut cum *urinis* vel *sudoribus.*

XXII. Inter *alvum moventia* conducent *Phlegmagoga & Hydragoga* simul mixta, & sæpiùs minore quantitate assumpta.

Exempli gratiâ sunto Pilulæ sequentes bis aut semel tantùm in septimanâ usurpandæ.

Pilulæ.

℞. *Mass. pilul. mastichin.* ʒj.
Resinæ Ialappæ, ℈j.
Ol. succini, Gutt. iij.
M. F. pilulæ N. xx.
Inaurentur.

Sumat Æger cubitum iturus tres, quatuorve, ut bis, aut ter ad summum inde purgetur. *Parum Usus.*

XXIII. Inter *Diuretica & Sudorifera* convenient imprimis Decocta minùs ingrata aliquoties in die, aut potûs ordinarij loco fœliciter usurpanda. Ex. gr.

Decoctum.

℞. *Rad. Chinæ in taleolas sectæ*
Apij, an. ℥ß.
Ras. ligni Iuniperini, vel
Guajacini, ℥ij.
Sassafras, ʒij.
Passul. major. incis. ℥iv.
Coq. s. a. ex Aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. 5. rad. ʒij.
Spir. Sal. Armoniac. G. xxx.
Aq. Cinnamomi, ℥j.
M.

Ejus Usus.

XXIV. Quòd si quis eodem medicamento per plures vias optet Pituitam & Serum evacuare, is semel aut bis in septimanâ poterit in Decocti modò præscripti ℥ij. dissolvere Electuarij Hydragogi nostri ʒij. vel iij. prout Æger faciliùs aut difficiliùs purgabitur, aut Medico animus fuerit plùs vel minùs eundem expurgare.

2. Viarum amplitudo quî curetur.

XXV. 2. *Viarum Salivæ materiam* afferentium *amplitudo nimia* Curabitur imprimis Fomentatione *subadstringente & blandè aromaticâ* in vino rubello paratâ & maxillis per pannum laneum sæpiùs calidè applicatâ: cujus ope paulatim arctari ac roborari poterunt viæ ampliores.

3. Quî Glandularum Vitium.

XXVI. 3. In ipsis *Glandulis* quoties aliquod *Vitium* simul concurrere rationali conjecturâ concluditur, quamvis necdum vitium tale satis innotuerit; existimo tamen posse modò laudata *subadstringentia & blandè aromatica* tum externè, tum internè commodè usurpari. Ex. gr. esto Apozema sequens.

Apozema.

℞. *Rad. Garyophyllatæ,*
Bistortæ, an. ʒj.
Imperatoriæ, ʒij.
Chinæ select. ℥j.
Glycyrrhiz. rasæ ℥ß.
Coq. s. a. ex vino rubello ad Colat. ℔ ij.
Addendo Aq. Cinnamom.
Syr. Myrtini,
Ros. Rubr. an. ℥j.
M.

Hujus Apozematis ℥ij. aut iij. assumat bis, terve in die Æger. *Ejus Usus.*

Quomodo curetur Salivæ Salsitudo.

XXVII. *Salsitudo Salivæ* tolletur tam abstinendo à multo Salsorum usu, quàm emendando Seri salsitudinem per Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, Conchilia & similia mediocriter calcinata, & imprimis per pilulas de Cynoglossâ, vel de Styrace ad grana ij. vel iij. indies, aut diebus alternis devoratas.

Quomodo ejus Aciditas.

XXVIII. *Salivæ Aciditas Curabitur* iisdem, ut & Cretâ, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, Salibus fixis, & maximè volatilibus, quippe blandiùs, licèt simul lentiùs, (quod itidem magis laudandum) in corpore nostro Humores quosvis alterantibus & corrigentibus.

Quomodo Dulcedo fastidiosa.

XXIX. *Dulcedo Salivæ fastidiosa Curabitur* fortassis per Conchilia & similia mediocriter calcinata, ut & Salia Volatilia aliquantò acriora; quin Salia quoque fixa, nec non Acida satis acria; denique Salsa cum Acidis juncta, Salem puta Tar-

tari Vitriolatum & similia; licèt hactenus illis non sim in hunc finem usus, quoniam nullus mihi talis evenit Casus curandus, à quo in ejus naturam & curandi modum inquisivi accuratiùs, præsentesque formavi conceptus.

Quomodò Amaritudo. XXX. *Amaritudo Salivæ* à Bile in Os assurgente producta sponte atque paulatim recedet, ipsâ iterum deorsum propulsâ, expulsâque cholagogo per anum; poterit tamen simul elui amaror pertinacior, ipsum Os colluendo vino acidiusculo puro, vel cum aquâ misto, cujus etiam loco usurpari poterit modo simili acetum.

XXXI. Quòd si *purior Bilis permanserit in Sanguine, ipsiusve Sero*, eadem minuenda erit per cholagoga blanda, reliquaque corrigenda per Acida temperatiora & gratiora.

Quomodò Glutinositas. XXXII. *Salivæ Glutinositas nimia emendabitur* tum per assumpta Medicamenta incidentia aromatica sæpiùs laudata & præscripta, imprimis Salia Volatilia inter prandendum, cœnandumque cum vini tantillo usurpata; tùm per similia ore contenta, mox & post ejus collutionem iterum excreta; tum per Alimenta similia cautè omissa ac neglecta; tum per Pituitam tenacem, si copia simul auctâ peccaverit, post sui præparationem præviam, blandè ac lentè phlegmagogis ex parte eductam.

Quomodò Aquositas. XXXIII. *Salivæ Fluiditas & Aquositas nimia* emendabitur usurpatione iteratâ Glutinosiorum, & quandoque Subausterorum Alimentorum, qualia sunt Mespila, Sorba, Mala Cotonea, &c. quibus pro re natâ jungi possunt aliquando Pilulæ de Cynoglossâ, &c.

CAPUT LII.

De Saliva in Os, ac OEsophagum Motu læso.

Fluxus Salivæ in Os. I. SAlivam unicuique non cogitanti sponte *in Os confluere*, atque ad voluntatis arbitrium copiosiùs eò allici posse, quin eandem mox *deglutiri*, facilè est unicuique experiri atque observare.

Quot modis læditur. II. Hic *Salivæ in Os Motus læditur* 1: quando *parciùs*, vel *difficiliùs*; 2. quando *copiosiùs*, vel *faciliùs* eò effertur.

Quando parciùs affluit. III. *Parciùs* in Os affluit *Saliva*, 1. propter sui *defectum*, de quo capite actum præcedente. 2. propter *Salivares Ductus Obstructos, vel Compressos, vel Discissos*.

Quando difficiliùs. IV. *Difficiliùs* ad Os effluit Saliva, propter sui *Glutinositatem*, de quâ itidem capite dictum superiore.

Quando Copiosiùs. V. *Copiosiùs* in Os fertur eadem *Saliva*, 1. propter sui *redundantiam*; de quâ vide similiter caput præcedens. 2. propter *Ductus Salivares patentiores, laxioresve*; quocirca in ipsis moram debitam minimè nectit Saliva, quin continuò effluens locum facit modò secuturæ qualicunque Salivæ, ut plurimum idcircò magis aquosæ aut fluidæ. Ista verò Ductuum Salivarium amplitudo & laxitas debetur non rarò *Sputationi continuæ* more malo sensim contractæ. Quò enim quis magis vel minùs Functionem quamvis exercet, eò partes illi ministrantes ad eandem faciliùs & hîc quoq; abundantiùs, vel difficiliùs & hîc etiam parciùs perficiendam vel aptiores, vel ineptiores facit.

Quando faciliùs. VI. *Faciliùs* in Os defertur *Saliva* propter sui *Tenuitatem ac Fluiditatem* capite præcedente propositam.

Salivæ Deglutitio quot modis læditur. VII. *Salivæ* in Os admissæ *Deglutitio* læditur, quoties ipsa vel *planè non* potest fieri, vel non nisi *cum magnâ difficultate*.

Ejus læsionum causa. VIII. Vtraque hæc læsio accidit præsertim propter Faucium, aut OEsophagi angustiam, nunc Tonsillarum Tumori, nunc Anginæ, rariùs Tumori in OEsophago ipso existenti, vel Carni ex ipso excrescenti adscribendam: unde cum difficultate fit, dummodò fieri possit, OEsophagi Contractio, ac Degluriendorum detrusio.

IX. Lædi quoque potest *OEsophagi* Motus propter *Paralysin*; aut *Convulsionem* propriam, *Motumve Convulsivum* in Suffocatione Hypochondriacâ frequentem.

X. Quæ proximè præcedente capite de variorum hîc memoratorum Curatione dicta sunt, inde peti poterunt: ut & ex aliis locis, quæ ibi sunt tradita, vel tradentur.

Ductus Salivares dissecti incurabiles. XI. *Ductus Salivares Dissecti* Curari nequeunt: *Obstructi* autem, *Compressive* curabuntur imprimis medicamentis *attenuantibus & incidentibus*, tam *Collutionis*, quam *Fomenti* formâ usurpatis.

Obstructi & compressi qui curentur. Ut & patentiores & laxiores. XII. Ductus Salivares patentiores, laxioresque Curabuntur similiter Oris Collutione, Maxillarumque Fomentatione ex sub adstringentibus & blandè aromaticis parato decocto; quale Cap. præced. §. 26. descriptum habetur. Sed danda quoque opera, ut sensim desuescant Ægri à continuâ Sputatione in consuetudinem perperam ascitâ.

CAPUT LIII.

De Succi Pancreatici Generatione læsâ.

Quis vocetur Succus Pancreaticus. I. HVmorem in *Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, ac per *Ductum* ejusdem *in tenue Intestinum* effusum *Pancreatici aut Melancholici Succi* nomine indigitamus.

Ejus Sapor. II. Eundem affinitatem habere magnam cum Salivâ, sed *Sapore subacido* ab illâ insipidâ, licèt facilè acescente, distingui non suspicamur ampliùs, verùm post *Regneri de Graaf*, verè industrij, fœlicisque Anatomici, & quondam Discipuli nostri carissimi observationem ingeniosam non tantùm in Canibus, sed in Homine quoque factam, collectumque Succum, certò asseveramus.

Ejus descriptio. III. Est igitur *Succus Pancreaticus naturaliter sapore Subacidus in Conglomeratis Pancreatis Glandulis ex parte Sanguinis maximè consimili & Spiritibus Animalibus paratus*; atque *continuò ex Ductibus minoribus in maiores, tandemque in maximum & medium; plerumque simplicem, rarò duplicem, hinc & Intestinum tenue confluens.*

Ejus Generatio quot modis læditur. IV. Succi hujus *Generatio læditur*, 1. quando *Parcior*; 2. quando *Copiosior*; 3. quando *multifariis qualitatibus sensilibus, sapore, odore, colore, glutinositate*, &c. *Vitiosus* producitur.

Parcior fit. 1. Defectu materiæ. V. *Parcior* efficitur hic Succus, 1. *defectu Materiæ aptæ in Sanguine*, propter *Alimenta* minimum Acidi continentia diutiùs usurpata, vel propter ipsam *aliò delatam* in *Hydrope*, aut *è corpore effusam* in *Sudore subacido*, *Urinâque* itidem *acidiore*;

acidiore, Alvive fluxu Lienterico, ac Cœliaco. Qui namque cum Torminibus conjunctus est, atque ab Acido acri ortum habet, is censetur mihi plerumque ab ipso Succo Pancreatico Acidiore habere ortum, qui quamvis effundatur simul è corpore, paratus tamen fuit in Pancreate.

2. *Vitio viarum.* VI. Parcior generatur idem Succus 2. *vitio viarum*, & imprimis *Arteriarum*, per quas defertur ad Pancreatis Glandulas Sanguis, si aliquando ipsas *obstrui*, vel *comprimi* contingat.

3. *Vitio glandularum pancreatis.* VII. 3. Ipsarum *Pancreatis Glandularum ad subacidam Sanguinis partem* à reliquâ commodè *secernendam* & ampliùs *cum Animalibus Spiritibus* in laudatum Succum *præparandam ineptarum* culpâ.

Copiosior fit 1. Propter materiæ abundantiam VIII. *Copiosior* generatur Succus Pancreaticus 1. propter *materiæ* ad ipsum producendum aptæ in corpore atque Sanguine *abundantiam*, tum *Alimentis* similibus diu & multùm assumptis, tum *Evacuationibus subacidorum consuetis suppressis* debitam.

2. *Propter Arteriarum & Nervorum copiam & magnitudinem.* IX. 2. Propter *Arteriarum, Nervorumque* ad Pancreas delatorum *copiam & magnitudinem*; quocirca multum quoque Succo Pancreatico parando aptæ affertur materiæ.

3. *Propter glandularum pancreaticarum dispositionem.* X. 3. Propter ipsarum *Glandularum Pancreaticarum constitutionem peculiarem* Succo Melancholico multò præparando faventem quamvis & hîc quoque adhucdum hæreamus in notatâ Constitutione vitiosâ, æquè ac naturali & laudabili determinandâ & describendâ.

Sapore vitiosus fit 1. Quando nimis acidus efficitur. XI. *Sapore vitiosus* producitur Succus Pancreaticus 1. quando idem *nimis Acidus* efficitur, & quidem tum propter *Acidorum Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve assumptionem nimiam*; tum propter *Succi laudabilis moram in ductibus ejus quibusdam minoribus obstructis* factam, unde mox idem acidior evadit, & reliquo iterum junctus universum eo saltem tempore inficit, & similiter solito acidiorem facit: quemadmodum id plerunque notabiliter observatur in principio Febrium Intermittentium cum Frigore, Acidi acrioris progenie, paroxysmos suos inchoantium.

2. *Quando contrà minus Acidus.* XII. 2. Quando idem paratur *minus Acidus*, & quidem tum ob *Acidorum Alimentorum, Condimentorumque usurpationem parciorem* aut *nullam*; tum *ob adversorum* (qualia sunt sæpius memorata Creta, Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, & similia, ut & Salia & fixa & volatilia) *usum frequentem aut copiosum*; tum ob *Humoris Acidi per Sudores, aut Urinas evacuationem multam*.

3. *Quando Muriatico-Salsus.* XIII. 3. Quando idem *Muriatico-Salsus* generatur, ob *Serum simile* in corpore abundans, tum propter *Alimenta cum multo Sale condita* diutiùs assumpta, tum propter *Gravedinem* molestam, perseverantemque humores laudabiles in Salsos muriaticos, sive Lympham similem corrumpentem.

4. *Quando Austerus.* XIV. 4. Quando idem Succus producitur *Austerus*, & quidem tum propter *Alimenta, Medicamentaque similia* copiosiùs aut diutiùs assumpta, tum propter *Animi Mœrorem summum*, & imprimis non expectatum, *Terroremque magnum* inopinatum.

5. *Quando fœtidus.* XV. 5. Quando idem Succus gignitur *fœtidus*, quod imprimis accidit, ubi aliqua existit *in Pancreate Corruptio*, *Puris* puta post Inflammationem *confectio*, cujus aliquid quoties Succo Pancreatico jungitur, toties fœtorem ipsi suum conciliare potest.

6. *Quando color ejus vitiatur.* XVI. 6. Quando ejusdem Succi *Color Pituitæ, Aquæve similis* mutatur in alium qualemcunque naturali dissimilem; quod fieri potest, quando illi *aliquid Sanguinis puri*, vel *corrupti admiscetur*, & colorem ipsius naturalem plùs minùs perdit.

7. *Quando fit Glutinosior.* XVII. 7. Quando Succus Pancreaticus efficitur *Glutinosior*, & quidem propter *Pituitam similem multam* in corpore existentem, Sanguinique conjunctam, & tum Humores alios, tum præsertim hunc viscositate suâ inficientem.

XVIII. Cùm plures Qualitates Succi hujus vitiosæ non occurrant impræsentiarum, pergemus rectà ad enumeratorum in ipsius generatione vitiorum Curationem.

Parcior Succi Pancreatici generatio curatur 1. Utendo subacidis. XIX. *Parcior Succi Pancreatici Generatio Curabitur*, 1. *utendo* abundantiùs *Alimentis, Condimentisque Subacidis*; ubi eorum defectu hoc accidit malum; vel curando *Hydropem*, *Sudoremve*, aut *Mictum acidum, Alvive fluxum Lientericum, Cœliacumve*, quando illis suum debet ortum; de quibus actum est in superioribus, vel agetur adhuc in sequentibus.

2. *Reserando Arteriarum Obstructionem.* XX. 2. *Reserando Arteriarum Obstructionem* per incidentia & attenuantia sæpiùs jam proposita; *tollendove ipsarum Compressionem*; liberando ipsas Vinculis vel Tumoribus Cavitatem ipsarum arctantibus.

3. *Emendando Glandularum Pancreaticarum vitium.* XXI. 3. Quî *Glandularum Pancreaticarum vitium*, propter quod parcior in ipsis producitur Succus, *Curari* debeat, dictu erit arduum, postquam ipsum necdum patet, ignoratâ nempe Glandularum Constitutione naturali præparando laudato Succo debitâ: Quoniam tamen Succus Subacidus separatur, conficiturve in Ipsis, existimo *Medicamenta blandè Aromatica & imprimis Salia Volatilia Subacidis juncta* valdè probabili conjecturâ hîc futura utilia; Ex. gr. Sal Volatile Succini, Sal Armoniacum sublimatione iteratâ purius factum; & plura similia industriè parata.

Observatio. XXII. Ubi notandum, postquam omnis Mutatio à medicamentis alterantibus expectanda sensim absolvi debet, aliquandiu perseverandum esse in talium usurpatione, quò successus habeatur optatus, ac lentè hîc festinandum.

Copiosior ejusdem generatio curatur. 1. Parciùs utendo acidis. XXIII. *Copiosiùs generatus* hîc Succus ad sui *Curationem* indiget 1. ut Æger *omittat*, *diminuat* saltem *Alimentorum, Condimentorumque Acidorum Usum*, quoties idem illi dedit ansam, & Succo abundantiori suppeditavit materiam: quæ poterit quoque in corpore jam existens *minui per Hydragoga*, ut & *Sudorifera*, & *Diuretica*: quæ tantò erunt magis utilia, si consueta Humorum Acidorum Evacuatio qualiscunque fuerit suppressa.

XXIV. Inter Sudorifera & Diuretica laudo in hoc Casu quævis *Acidum* insuper *contemperantia, obtundentia, & concentrantia*, sæpiùs in hoc opusculo recensita & in formulas quoque redacta.

2. *Coarctando Arterias & Nervos.* XXV. 2. Si commodè internis, externisve remediis coarctari possent (minui namque non possunt) *Arteriæ ac Nervi* Pancreati inserti; eorundem

eorundem *angustatione* prudenti, lentissimâque, à solis *blandè adstringentibus* quærendâ.

3. Corrigendo constitutionem Glandularum præternaturalem.

XXVI. 3. Si aliquando *Glandularum Pancreaticarum Constitutio Naturalis ac Præternaturalis innotesceret; hujus Correctione per medicamenta ipsi subcontraria*; quibus adhucdùm ignoratis tentari possent forsan, etiam ad Constitutionem utramque aliquando pernoscendam, quæ *adstringunt blandè, acidumque simul concentrant*, inter quæ elucent Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Creta alba, &c. quæ, sicut dicebam modò de Alterantibus omnibus, quantitate parvâ usurpari possent aliquandiu, & à Prudentibus Medicis observari accuratè successus, effectusque ipsorum.

Acidioris Succi præparatio curatur. 1. Minuendo usum acidorum.

XXVII. *Acidioris Succi præparatio Emendabitur* 1. *minuendo* indies, & quandoque *tollendo in totum*, ad tempus saltem, *Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque manifestè Acidorum usum.*

2 Tollendo obstructiones.

XXVIII. 2. *Tollendo in Ductibus Pancreatis lateralibus & minoribus* à Pituitâ glutinosâ in ipsis coagulatâ *Obstructionem* factam, tum per *incidentia & attenuantia*, tum per *propellentia* ipsam vel *in tenue Intestinum* duntaxat, vel simul *extra corpus per vomitum*, aut *secessum*, & aliquando *per Vrina, Sudorisve vias*. In quem finem multiplicem convenientia remedia præscripta sunt sæpiùs in superioribus, ut non videatur necessum toties acta iterum hîc agere.

Minus Acidi Succi Generatio qui curetur. 1. Quando fit ob defectuosum Acidorum usum.

XXIX. *Minus Acidus* ubi producitur 1. Succus Pancreaticus *defectu Alimentorum, Condimentorumque similium; reddetur idem Acidior* usurpando *Alimenta, Condimentaque subacida & grata*, & quidem non vi, & quantitate magna, sed diutinè, atque quantitate mediocri; ne nimiùm festinando plùs detrimenti afferatur Ægris, quàm emolumenti.

2. Quando fit ob adversorum usum:

XXX. 2. Vbi idem *minus Acidus* existit ob præposterum *adversorum*, Cretæ, Coraliorum, &c. ut & Salium fixorum, volatiliumve *usum; abstinendum* ab ulteriore ipsorum usu; idem saltem *moderandus ac minuendus.*

3. Quando fit ob humoris acidi copiosam excretionem.

XXXI. Vbi 3. idem contingit propter *Humoris Acidi per Sudores, Vrinasve copiosam excretionem*, opera danda, ut Acidi humoris à Sanguine Secretio, hinc per Sudores, Vrinasve Excretio paulatim minuatur: quod efficiet convenientissimè Conditum sequens in hunc finem valdè efficax.

Conditum.

℞. *Consf. ros. rubr.* ℥ij.
Pallid. ℥j.
Diascordij Fracastorij, ʒiij. vel nostri (cujus descriptio sub finem hujus Libri habebitur) ʒj.
Coral. rubr. præp.
Margarit. præp. an. ℈iv.
Syr. Granat. acid. q. s.
M. F. Conditum.

Ejus Vsus.

Hujus Conditi ʒj. vel circiter assumat Æger manè stomacho jejuno, tantundem horis duabus ante cœnam, & tantundem iturus cubitum, Os eluendo, si volet, tantillo vini, alteriusve potûs grati, & illud superbibendo.

Sapor Succi Salso-muriaticus qui emendetur.

XXXII. *Sapore Salso-muriaticus generatus Succus Pancreaticus*, quod ex similis humoris vomitione cognosci potest, *Emendabitur* diutinâ & parcâ medicamentorum Serum simile in corpore nostro existens corrigentium, & Cap. superiore 51. §. 27. & alibi à me passim descriptorum usurpatione: ut & *Salsamentorum abstinentiâ; Gravedinisque*, si quæ urgeat, *Curatione* festinatâ, ne plura ipsi neglectæ succedant mala.

Qui Austerus.

XXXIII. *Austerus si producatur Pancreaticus Succus*; (quod frequens Suffocatio Hypochondriaca, cum Strangulationis metu; ut & Austerorum humorum vomitus arguit) *Abstinendum* 1. ab ulteriore *Austerorum fructuum, medicamentorumve* usu; *Vitanda* 2. omnes *summi Mœroris, & gravis Terroris* occasiones, quin adversus ipsorum noxas *muniendus Animus, & firmandus, regendusque.* Denique 3. Vsurpanda sunt frequenter *Salia Volatilia*, & præsertim *Aromatica*, & quidem quantitate parvâ, ad guttas puta iv. v. vj. ex vini cochleari; postquam nil hactenus, quod sciam, tam potenter, ac efficaciter, tamque citò emendat in nobis & corrigit Austerum, quàm Sal Volatile quodvis, sed imprimis Aromaticum; quod millies fœliciter expertus testor & omnibus Medicis junioribus informatione fideli egentibus intimè commendo.

Qui Fœtidus.

XXXIV. *Succus Pancreaticus Fœtidus* si reddatur *à Pure proprio* ipsi admisto, exacta & diu continuata opera est danda, *ut in Pancreate Vlcus post Abscessum relictum tandem planè ac plenè curetur*, assumptis indies *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio magis efficaci & *fixo medicamento ex Antimonio parato*; Cujus *magisterium, elixir*, aut *quinta essentia* si habeatur, mirabilia, plerisque licet incredibilia visa, non tantùm in hoc malo periculoso, & curatu difficillimo, sed & similibus, in aliis quoque visceribus aliquando repertis, curandis præstabit.

Qui color vitiosus.

XXXV. *Color Succi Pancreatici ab admisto ipsi Sanguine mutatus Curabitur Consolidatione Vasorum Sanguineorum ab acri acido erosorum* per modò laudata medicamenta excellentia ex Antimonio præsertim parabilia; quæ humorum quoque Acrimoniam omnem corrigunt, temperantque, ac longè plura præstant, quàm ignava Misochymicorum turba mente suâ præjudiciis excœcatâ potest assequi vel admittere. Pro quibus orandum seriò, ut tandem aliquando sit ipsis mens sana in corpore sano, dum illud saltem ipsis contigerit sanum.

Qui Glutinosus.

XXXVI. *Glutinosior si producatur in Pancreate Succus, corrigetur* hoc vitium *continuâ & continuatâ usurpatione Aromaticorum aeriorum*, ut & *Salium Volatilium* quorumvis, & quandoque *Acidiusculorum* quoque *magis Spirituosorum*, aut *cum Spirituosis artificiosè paratorum ac elaboratorum*, quæ itidem fugiunt Chymiæ osores, quippe ignorantes. Talia verò quia sæpiùs laudavi & descripsi suprà, eò gnavos & dignos Medicinæ Alumnos remitto.

CAPUT

CAPUT LIV.

De Succi Pancreatici ad tenue Intestinum Motu, ac cum Bile Effervescentiâ læsis.

Succi Pancreatici motus. I. SUccum Pancreaticum continuò & in Glandulis suis à Sanguinis massâ secerni, & cum Animalibus Spiritibus ampliùs elaborari, perficique, & *in Ductus maiores, ac Medium* tandem, hinc & *ad Tenuis Intestini Cavitatem* secundùm naturam *Moveri* arbitror.

Quot modis lædatur. II. Hic *Succi Pancreatici per Ductûs minores, maiores, maximumque ad Intestini tenuis Cavitatem usque Motus vitiari potest modis variis*, & quidem aliquando secundùm *totam Succi massam*, aliquando secundùm *aliquam duntaxat ejus partem*: dum vel *Nullus* fit, vel *lentiùs*, & *difficiliùs*, vel *ocyùs*, *quippe faciliùs* procedit.

Ejus defectus universalis. III. Existimo vel *rarò*, vel *nunquam in universum deficere Succi Pancreatici Motum* per suos Ductus ad tenue Intestinum: quod eveniet duntaxat; si eveniat, *ex Ductûs Maximi, medijque Obstructione à Pituitâ glutinosissimâ circa ipsius Orificium hærente, itidemque coagulatâ & impactâ*; quæ vix permanebit aliquandiu ibidem quin à Succo perpetuò accedente mox iterum solvatur, aut in præsens vitæ periculum conjiciatur Æger: Cui an non inde Mors inexpectata superveniat subinde, quis prudens negabit, aut observatione accuratâ in mortuorum cadavere, hocque Ductu in antecessum factâ temerè asseverabit?

IV. Memini certè visam mihi aliquando glutinosam, copiosamque in hoc Ductu hærentem, adhærentemque Pituitam, nec facilè inde cedentem ac removendam.

Aliquâ Succi partem in motu sisti. V. *Aliquam Succi Pancreatici partem in Motu suo per Ductus Minores & laterales*, ad Medium, maximumque *sæpiùs in totum* ad tempus saltem *impediri* propter *Obstructionem à Pituitâ Viscosâ* in ipsis concrescente ortam nemo facilè negabit, qui ea, quæ hujus Lib. Cap. 30. §. 61. & seq. secundùm experientiam conclusi, mente attentâ legerit, atque ad experientiam propriis Sensibus eadem usurpaturus revocaverit.

VI. Quoties in Ductibus quibusdam sistetur modo dicto *Succus Pancreaticus*, toties *Parciùs universum ad tenue Intestinum iri motum*, nemo non videt.

Vi & difficiliùs ac lentiùs. VII. *Difficiliùs, ideòque lentiùs* quoque Movebitur Succus Pancreaticus, per suos Ductus ad Intestinum tenue, quoties idem existit *glutinosior*: de quo Capite actum præcedente.

Faciliùs & Ocyùs VIII. *Faciliùs, adeòque Ocyùs Movebitur idem*, quando is solito erit *Aquosior & Fluidior*, cujus Causa erit *multus potus aqueus & diureticus*, qualem præbent *Salia Volatilia* & *Acidulæ* multæ, Spadanæ, Svvalbacenses, &c. Unde deducendus forsan inter alios ipsarum effectus mirabiles Alvi quoque fluxus tam frequens, utplurimùm Ægris conveniens, rarò noxius; quatenus properant non tantùm per Renes ad vesicam, verùm per Pancreas quoque ad tenue Intestinum, nec tantùm fluidiorem præstant Succum pancreaticum, sed ipsum reddunt quoque minùs acidum vel austerum, frequentissimam segnioris & adstrictæ alvi causam; quocirca & diluuntur facilè Alvi excrementa, & ad descensum præcipitatur magis solito ipsa Bilis.

IX. Si aliquando Medicum subeat cogitatio Pituitam glutinosam copiosissimam non tantùm redundare in corpore, verùm eandem quaquaversùm; ipsumque adeò Pancreas delatam multam, ita ut non tantùm metus sit; posse ab ipsâ in totum obstrui Ductum Pancreaticum medium & communem, verùm ab ipsâ esse obstructum; ob summas Ægrum subitò afficientes Angustias; non putem tunc malè ad malum tantùm tollendum in usum revocari *Acidum Spiritum, Nitri præsertim*, utpote *penetrantissimum*, sed *vino generoso*, ejusve *spiritui* admistum; quò non tantùm *Solvatur notata Obstructio*, sed insuper *Pancreatici Succi Defectus* in Effervescentiâ cum Bile perpetuanda *suppleatur*. *Defectus Succi universalis cura.*

X. *Obstructionem* circa *Ductûs Pancreatici orificium in tenue Intestinum* hians sitam Medicamento laudato per Os assumpto, & ad tenue Intestinum delato (sive ulteriore per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Cavam Venam superiorem, Cordis Ventriculum dextrum, Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc post sinistrum Cordis Ventriculum Arteriam Aortam ad ipsum Pancreas transmissione) posse immediatè propter Spiritûs Acidi cum Pituitâ commercium tolli; dum Pituita hæc ab ipso eo penetrante solvitur ac dissolvitur, facile admisero. *Obstructio Ductûs Pancreatici qui tollatur.*

XI. Ex *Obstructione Ductuum Pancreaticorum minorum* ortus *Succi Melancholici Motus parcior* restituetur Remediis Cap. jam citato 31. §. 132. & seq. ut & Cap. 50. §. 13. & seq. propositis.

XII. *Ocyor Succi Pancreatici Motus* ob ejusdem *Aquositatem & Volatilitatem* forsan vel *Acidulis* vel *Volatilibus Salibus abundantiùs* assumptis debitam factus Sedabitur *abstinendo ab ulteriore eorundem usu*, atque *usurpando* intereà, quæ aliquam conciliare valent ipsis consistentiam maiorem, qualia sunt *acerba & austera*, sed quantitate parvâ sæpiùs assumpta. *Ocyor Motus qui coërceatur.*

XIII. *Succi Pancreatici, sed vitiosi* ad tenue Intestinum Motum consequitur ejusdem *cum Bile* itidem *vitiosa Effervescentia*; de quâ quoniam ex professo jam est actum hujus Libri Cap. 11. quæ ibi sunt dicta, ex parte hûc possent transferri, ac proinde ibi poterunt legi.

CAPUT LV.

De Urina in Renibus Secretione læsâ.

I. QUemadmodum ab assumptis, atque in Ventriculo fermentatis Alimentis secernitur Pars optima & corpori utilis, sed fluida, & colore lacteo prædita, Chylique nomine per Lacteas Venas Cor versùs deducta, secedentibus ad alvum partibus inutilibus ac fœculentis, crassiorem consistentiam servantibus; ita rursùm *ex Chylo in Sanguinem mutato secernitur in Renibus pars Seri superflui*, quæ, dum ad reliquam massam refluit Sanguinis portio præcipua, per papillares ipsorum carunculas destillat in Pelvim, amandaturque hinc per Ureteres ad Vesicam Urinariam, à memorato Sero Urinam tunc constituente de- *Urinæ in Renibus Secretio.*

denominatam; in quâ coacervatur paulatim, donec iterum excernatur subinde.

Glandulosæ Renum Carunculæ. II. *Glandulosæ* observantur in Renum Parenchymate conclusæ, atque in Tubulos membraneos Pelvi continuatos protensæ, quin Ductibus peculiaribus Lotij stillicidio dicatis donatæ *Carunculæ.*

Vrinæ secretio ubinam præparetur, & ubi perficiatur. III. Hoc *Lotium* quoniam in iis quoque, (in quibus Sanguinis serum deprehenditur insipidum) observatur plerumque *Salsum*, non sine causâ quis suspicari queat *Mutationem aliquam singularem subire in Renibus Lotij materiam, dum per laudatas colatur Carunculas*: licèt mihi saltem valdè videatur probabile ad Seri Vrinarij Secretionem in Effervescentiâ suâ vitali præparari Sanguinem æquè ac Chylum in Corde ipso eandemque absolvi in Renibus; quamvis ejus rationem necdum satis assequar, utut existimem per modum *Præcipitationis* eam contingere.

Quot modis lædatur. IV. Hæc *Vrinæ Secretio læditur* 1. quando *Nulla* fit. 2. quando *Parcior*; 3. quando *Copiosior*. 4. quando tum *Liquoris*, tum *Contentorum* ratione in *Colore, Odore, Sapore, Crassitie*, &c. variis modis *vitiosa* contingit.

Quando nulla fit. V. *Nulla* fit *Vrinæ* in Renibus *Secretio* sæpiùs ipsarum *Carunculorum Obstructarum*, *aliterve malè affectarum* vitio; rariùs forsan ipsius *Sanguinis, Serive* culpâ, *inepti* puta *ad sui Secretionem* & quidem *ob intimiorem partium heterogenearum permistionem.*

Propter Carunculorum obstructionem à Pituitâ. VI. *Obstrui* possunt *Carunculæ* à *Pituitâ multâ & glutinosâ* in tenui Intestino quâvis ratione solutâ & Sanguini confusâ, posteà vero *in Renibus ab externo frigore* imprudenter admisso, ipsorumque *Carunculas simul vitiante iterum coagulatâ*, & ibidem cum Sero Vrinario à *Sanguine* ex parte saltem *secedente*, *inque Carunculis hærente*, atque *ipsarum Ductus paulatim opplente* ac obstruente.

Ab externo frigore. VII. *Vitium Carunculis ab externo Frigore* introductum, *Coarctatio* erit forsan & *Constrictio Substantiæ ipsarum spongiosæ*, propter quam in ipsis hærebit, & sistetur faciliùs Pituita Sero perfluente dissoluta, donec tandem ipsarum Ductus replens impediat ulteriorem Lotij per ipsos transitum.

Propter nimiam Sanguinis concretionem. VIII. *Intimiùs permiscentur partes Sanguinis heterogeneæ*, sicque *ineptus* fit idem *ad Seri sui Secretionem*, quotiescunque *Lymphæ* ad Cor tendentis *Aciditas* existit *acrior*, adeò ut nimium *concrescat universus Sanguis*, *solâ ipsius superstite fluiditate.*

A Lymphæ aciditate acriore. IX. Hæc *Lymphæ Aciditas* reddi potest *acrior*, tum in *Glandulis Conglobatis*, tum in *Glandulis Pancreatis Conglomeratis* ab *externo Frigore* valdè *acri*, vel *Animi Mœrore aut Terrore magno*, *ac inopino*, imprimis concurrente ac præcedente *rerum Acidarum* & hactenùs *valdè acrium abusu notabili.*

Quando parcior fit Vrinæ secretio. X. *Parcior* fit *Vrinæ Secretio*, propter *Causas easdem*, at leviores; ut *Alvi fluxum*, & imprimis *Sudorem copiosum.*

Quando copiosior. XI. *Copiosior* fit *Vrinæ Secretio* ratione assumpti Potûs & Consuetudinis (quod semper observandum) vel ob *Renum Carunculas*, si non *secundùm canales suos nimis patentes*, sic saltem *constitutas, ut Seri plus secernant à Sanguine, quàm decebat*, quemadmodum evenit in *Diabete*; vel ob *Sanguinem ad Seri solito abundantioris Secretionem ac dimissionem malè affectum*; vel ob *suppressos Sudores, Alvive fluxum Serosum* assuetos.

XII. Afficitur malè Sanguis ad copiosiorem sui dimissionem ab *Effervescentiâ vitali per Salia Volatilia & alia Diuretica* ubertim quovis tempore assumpta *quodammodo vitiatâ*; unde non tantùm *redditur Sanguis* fluidior, sed insuper *minus coactus, & secundùm partes suas serosas cum cæteris minus coadunatus*: quapropter & faciliùs & abundantiùs secedit ab ipso in Renibus Lotium.

XIII. *Ratione Liquoris* sui observatur *Vrina* 1. in *Colore suo vitiata*, ubi prodit eadem *Aquea*, hoc est *consistentiâ & colore aqueo* prædita, quod fit *defectu partis Salinæ & Biliosæ Vrinam plus minus tingentis colore subflavo.* Id enim notandum, geminis partibus constitui Vrinam ipsam & Aqueâ & Salsa, quæ simul junctæ Vrinæ componunt Liquorem, colore citrino, & consistentiâ medioci donatum. Vnde postquam copiosus ac præsertim penetrans, ideóque Diureticus assumptus est Potus, qualis est Aqua, sed maximè Acidularum, Vinum tenue ac diureticum; Cerevisia similis, &c. quæ primùm & paulò post excerni solet Vrina, non tantùm Colore, ast quoque Sapore observatur Aquea, & insipida: sicut ea, quæ post absolutam in Ventriculo Esculentorum fermentationem prodit, non tantùm Colore plus minus flavescente tincta est, ast insuper Salsa. *Quando Ratione Liquoris vitiata est Vrina 1. in Colore.*

XIV. Quemadmodum autem hic *Color Aqueus* consequitur assumptionem Potûs quantitate notabili nuper usurpati, & maximè Diuretici, estque *Non-naturalis*; ita similis observatur *in principio Febrium Continuarum*, & *Paroxysmorum Febrium Intermittentium*, estque tunc *Præter-naturalis*, *Cruditatem* denotans, hoc est, intimiorem partium Sanguinis commixtionem, impeditamque Salinarum cum Lotio Secretionem; cujus Causa est Vitalis Effervescentia propter Humorum confluentium acrimoniam excedentem acrior, Sanguinisque partes omnes, aqueis exceptis, nimiùm cogens. Hoc patet imprimis ex Intermittentium Febrium Paroxysmis plerumque cum Frigore molesto excitatis; Cùm autem producatur in corpore nostro frigus ab humore Acidiore; idemque ad Febrem Intermittentem pariendam deferatur necessariò ad Cor, ac ibidem ita turbet vitalem Effervescentiam, ut non tantùm minor, debiliorque fiat Pulsus, (quod à coagulato nimiùm per Acidum excedens Sanguine pendet.) verùm Sanguinis partes omnes commisceantur penitiùs, nec nisi partem Aquosam tunc à se dimittant in Renibus, cæteris, Salinis præsertim, in universâ ejus massâ permanentibus tamdiu, donec paulatim ex parte saltem domito humore Acido, eodemve minore copiâ, vel magis temperato ad Cor affluente restituatur Effervescentia vitalis, regatque ipsam potentior vel copiosior Bilis; à quâ Humorum laxior unio, mox & Salinarum muriaticarum Secretio pendet facilior, & uberior, quin quandoque nimia. *Non-naturalis. Præter-naturalis in Principio Febrium Continuarum, & Paroxysmorum Febrium Intermittentium.*

XV. Ex quibus tantoperè in Medicinâ decantatæ *Cruditatis Natura*, & *Causa vera*, quin & *Modus*, quo illa plerunque producitur, redditur manifestior; sed insuper *Coctionis* quoq; tantoperè optatæ *Cruditatis & Coctionis Causa & Modus.*

optatæ *Natura*, & *Causa vera*, *Modusque* quo absolvitur, non parum illustratur: quod paucis hac occasione data hic explicare conabor.

Cruditas & Coctio Humorū in Sanguine, quando intelligatur. XVI. *Cruditatem, Coctionemque Humorum Sanguinis massam constituentium*, *ipsive admistorum* intelligunt Medici, quando in *Morborum Acutorum* præsertim examine ac *Curatione* de ipsis agunt, & ut illa ex voto cedat, *Coctionem Humorum* tantopere, ac meritò exoptant. Quoties namque *immediate*, aut per *intermedios Humores* extra Sanguinis massam in corpore contentos, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham & Pituitam*, *inficitur afficiturque malè Sanguis*, toties *vitalis Effervescentia ipsi peculiaris alteratur similiter, vitiaturque*, & quidem *ita*, ut confestim *plus minusve turbetur naturalis & laxa Humorum continuò ad Cor confluentium confusio cum Sanguine*, *sive arctius & intimius*, *sive laxius & minus intimè tunc ipsi jungantur*.

Urina cruda quanā. XVII. Quoties autem solitò intimiùs, arctiusque Sanguini junguntur Humores reliqui, toties *Urina magis Aquea* prodeunt, *minùsque Tincturæ ac Contentorum cæterorum habentes*: quas vocant *Crudas*, hoc est, *Cruditatis testes*.

Cocta quanā. XVIII. Postquam verò *Urina* vicissim paulatim redduntur *magis Tinctæ*, ac plus *Contentorum ferentes*, laudantur, vocanturque *Cocta*, *Coctionem* videlicet plus, minùsve *cœptam*, *promotamve significantes*: quod fit, quoties Humores notati, tanquam excrementitii & priùs Sanguini arctiùs, intimiùsque uniti, ab eodem iterum sensim secernuntur, atque unà cum Urinâ ex parte Excernuntur: quod homini bonum est, ac utile; sicut alterum malum erat, & noxium. Secundum naturam enim & in statu Sano Tinctura saltem aliqua Urinæ conciliatur citrina; nullum verò Contentum, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel à statu Sanitatis perfectò deflectat plus minus hominis constitutio, reperitur in Urinis.

Humorū in Sanguine unio unde. XIX. Si quis autem attento animo expenderit omnes in corpore *Humores Sanguini confundendos*, ut & singulorum *qualitates proprias*, facilè nobis accedet, concedetque *arctiorem ipsorum cum Sanguine unionem Acido deberi*, ac proinde *Succo Pancreatico vel Lympha malè affectis*; contrà *eorundem unionem cum Sanguine laxiorem*, adeoque *arctioris solutionem à Salso Lixivo*, & imprimis *Volatili*, adeoque *Amaro*, ac proinde *Bile* potentiore, ac dominium habente *sperandum, expectandumque*.

Quibus humorū coctio impediatur & promoveatur. XX. Quàm vera, imò verissima sint, quæ jam dixi, confirmat Experientia quotidiana, cùm unicuique ea, quæ Sanos in Ægritudines varias conjiciunt, easdemque augent, & viceversâ Ægris Sanitatem amissam restituunt, exploranti notum esse possit *Acidorum*, *sed excedente aciditate præditorum vi Coctionem illam in Sanguine impediri*; *Aromaticorum* autem, *atque in specie Amarorum*, *aut Salium Volatilium*, *sed temperatiorum ope eandem promoveri, ac obtineri*.

1. Ratione Coloris Urina rubea, tenuis. XXI. Ratione *Coloris* observatur sæpenumerò *Urina 2. Rubea*, quæ si præterea *Tenuis* existat, ortum habet *ab æstu summo* in Sanguine existente, *paucâ*, *nec nisi maximè Volatili Fellis parte Lotio admistâ*; impeditâ adhuc Partium Sanguinis Salinarum, excrementitiarumque Secretione, atque Excretione ad modò laudatam Coctionem inchoandam, & absolvendam necessaria. Licet enim tunc dominium supra cæteros humores obtineat Bilis, quod ex summo patet corporis Ardore, non habet tamen dominium pacatum, sed turbulentum, quandoquidem acrior ac præternaturalis excitatur Effervescentia in Corde, Humores confluentes intimiùs & inter se & cum Sanguine uniens.

XXII. Eadem *Urina rubea*, *si crassa simul* existat *in Febribus ardentibus* tam Continuis, quàm Intermittentibus, debetur *copiosiori partium Salinarum*, *aliarumque Excrementitiarum*, *sive prius in Effervescentiâ præternaturali Corruptarum à reliquâ Sanguinis massâ Secretioni*, *ac cum Aqueis Excretioni*, adeoque *inchoata Coctioni*, quod fit, quoties quâcunque de causâ contemperati sunt, ex parte saltem, Humores subcontrarii, Acidi, & Salsi, Amarive vitalem in Sanguine ac Corde Effervescentiam producere soliti: unde quæ priùs fiebat acrior, nunc blandior fit Effervescentia; quæque priùs arctiùs fuerant unitæ Sanguini, nunc paulatim ab ipso secedunt denuò partes Salinæ, qui verò nunc effervescunt, laxiùs inter se ac cum Sanguine uniuntur; donec tandem universus Sanguis, omnesque oriundi ex ipso, & confluxuri denuò ad ipsum Humores restituantur paulatim pristinæ suæ atque laudabili constitutioni, repareturque tractu temporis amissa homini Sanitas. *Crassa.*

XXIII. *Urina obscurè rubens & subcrassa*, *nullum tamen notabilem in corpore ardorem comitem habens*, *Icterum* denotare solet, imprimis quando immissum in eam linteum croceo inficitur ab ipsâ colore, nî hoc ab aliquo fiat assumpto. *Obscurè rubens & subcrassa.*

XXIV. *Urina verè Sanguineo colore tincta* dignoscitur facilè à supradictis, & imprimis Sedimento fœdo & subnigricante, aut grumescente; quod Sanguinis admisti certum signum. *Sanguineo colore tincta.*

XXV. Alii *Urina colores* singulares & rariores, *Viridis*, *Lividus*, *Niger*, &c. sicut Causas plerunque agnoscunt externas vel internas singulares, atque gravissimas, ita cùm Symptomatibus in ægris simul concurrentibus conferri debent ad ipsos Affectus ritè dignoscendos & prognosin exinde formandam: quæ omnia hic pertractare nimis longum foret. *Alii Urina colores.*

XXVI. Non tantùm ratione Coloris varii variant Urinæ, verùm etiam *Pelluciditatis & Opacitatis respectu*. Nam aliæ sunt *Pellucidæ*, vulgò *Claræ* dictæ; aliæ *Opacæ*, vulgò *Turbidæ* aut *Turbatæ* vocatæ. Ubi notandum *alias reddi & manere claras*, *sive Pellucidas*; & contrà *mitti & manere alias Turbidas vel Opacas*: rursus *alias reddi claras*, *pellucidasque*, *& postmodum Turbari & Opacas fieri*, talesque aut *permanere*, aut *iterum clarescere*: sic *alias excerni Turbidas & Opacas iterumque clarescere*; quod ferè fit Sedimenti subsidentiâ. *Urina variæ respectu Pelluciditatis & Opacitatis.*

XXVII. *Clara atque Pellucida mittuntur* pleræque *Aquea*, ut & *Flava*, atque *Rubea*: quam *Pelluciditatem rarissimè amittunt Aquea*, *nonnunquam Flava*, *sæpiùs Rubea*: quod frequentissimum in *Gravedine*, ac *Febribus* à simili causâ oriundis, & à multis *Catarrhalium*

 nomine

nomine donatis: Atque hæ Urinæ sic Turbatæ non rarò iterum clarescunt sedimento subsidente; quandoque Turbatæ manent, quando nimirum in augmento versatur adhuc Gravedo, nec ad vigorem ascendit ei comes Febris, vel alia quævis.

Ab Odore Vrinæ. XXVIII. *Ab Odore* naturali deflectunt Urinæ, quando existunt *Inodoræ*, aut *Suaveolentes*, aut *Fœtentes*.

Inodoræ. XXIX. *Inodoræ*, sunt pleræq; *Urinæ Crudæ*, aut *Aqueæ*, de quibus actum §.13.& seq.

Suaveolentes. XXX. *Suaveolentes Urinæ* rariùs excernuntur nisi post assumpta quædam, Terebinthinam puta, unde Violaceum odorem nanciscuntur: an ab internis causis tale quid aliquando eveniat, nunc saltem non memini.

Graveolentes. XXXI. *Graveolentes ac Fœtentes Urinæ*, agnoscunt itidem aliquando *Causam externam*, Asparagorum exempli gratia usum; verùm frequentiùs *Causam internam*, *Corruptionem* puta in Sanguine, sed talem, ob quam in laxâ unione maneant ipsius partes, quin unà cum Salinis secedant *corrupta pingues*, odorum, & ideò fœtorum quoque subjectum primarium. Ubi notandum, Urinarum Fœtorem non tam in ipsarum Liquore, quàm Contentis residere.

Respectu Saporis est 1. Insipida. XXXII. *Sapor Urinæ* naturaliter *Subsalsus* mutatur 1. quando illa excernitur *Insipida*, quod evenit non tantùm paulò post assumptum potum copiosum, & maximè diureticum, estq; talis saporis mutatio non-naturalis; verùm etiam, ubi Urina existit præter-naturalis & cruda; de qua vide §.13.& seq.

2. Amara. XXXIII. 2. Quando *Urina* prodit *Amara*, quod debetur *multæ Bili* ad Cor delatæ, atque *admodum laxè Sanguini admistæ*, quin *amarore ipsius Serum*, hinc & *Lotium inficienti*.

3. Acida. XXXIV. 3. Quando *Urina* redditur *Acida*; quod evenit aliquando valdè tristibus & Melancholicis, propter *Succum Pancreaticum*, vel *Lympham Acidiores*, atque *Sanguinis Serum*, mox & *Lotium* quoq; *aciditate suâ contaminantes*.

Vrinæ tenuitas & crassities. XXXV. De *Urinæ Tenuitate & Crassitie* aliquid §. 13. 21. & seq. jam dictum, & utriusque Causa ibidem proposita.

Vrinæ cõtenta. XXXVI. *Contenta Vrinæ* varia enumerantur, quorum quædam *innatant in superficie*, alia *Fundum petunt*, alia *in ejus Liquore*, & quidem nunc *in parte superiore*, nunc in *mediâ*, nunc in *inferiore feruntur*, alia denique *Vasis lateribus & fundo adhærent*: quorum nullum secundùm naturam in Urinâ reperitur.

In ejus superficie & fundo. XXXVII. In Urinæ Superficie occurrunt *Bullæ ac Spuma*, *Pinguedo*, & *Arenulæ*.

XXXVIII. *Vrinæ Fundum* petunt *Sedimentum ordinarium*, atque rariùs *farinaceum*, vel *furfuraceum*, ut & *Filamenta*, *Squammulæ*, *Arenulæ*, *Calculi*, *Carunculæ*, *Sanguinis grumi*, *Pus*, *Sanies*, *Vermes*.

In parte superiore mediâ & infima. XXXIX. In *Vrinæ parte superiore* fertur *Nubecula*; *in mediâ Enæorema sive Suspensio*; *in inferiore Hypostasis*, *sive Sedimentum*: quibus nonnunquam insunt *Arenulæ* multæ, paucæve.

Triplex hoc contentum consideratur. XL. Atque hoc triplex Contentum, frequentissimum nempe in Vrinis Ægrotorum, consideratur 1. ratione *Quantitatis*, estque *paucum*, vel *multum*.

1. Ratione quantitatis.

2. Coloris XLI. 2. Ratione *Coloris Album* est, aut *Rubrum*, aut *Nigrum*, aut *colore alio tinctum*.

3. Substantiæ. XLII. 3. Ratione suæ *Substantiæ*, aut *Æquale*, quando partes omnes sunt æquè crassæ ac tenues; aut *Inæquale*, quando partes aliæ sunt tenuiores, aliæ crassiores.

4. Connexionis. XLIII. 4. Ratione *Connexionis*, aut *Continuum*, quando partes omnes sunt sibi conjunctæ; aut *Divulsum*, quando partes quædam disjunctæ sunt à cæteris.

Arenulæ in Vrinâ, undique dispersæ. XLIV. *Arenulas* ubique in Vrinis à me visas observavi frequentissimè ortum habere à *læsis ab externo Frigore Glandulis Conglobatis*: & nonnunquam *ex longo in dorsum decubitu*; propter quem aliquando concrescunt in *Calculos* tam *rubeos friabiles & molliores*; quàm *subflavos vel magis pallidos & cinereos*, plerunque *duriores ac solidiores*.

Pinguedo Urinæ innatans. XLV. *Pinguedo Vrinæ innatans*, nisi ab *oleo epoto* habeat ortum, debetur sæpius *Humori Salso muriatico acriori partem Sanguinis Oleosam* præter naturam à reliquâ massâ *secernenti* ac imbibitam in *Serum*, hinc & *Lotium transferenti*: unde tam frequens observatur ipsa in *Vrinis Scorbuticorum*, aliorumque similibus Humoribus Salis scatentium, eorumque culpâ nonnunquam *Contabescentium*: Quòd si ab Humoribus ejusmodi excitentur aut foveantur *Febres*, vocantur istæ tunc *Colliquativæ*, quia non tam extra vasa repertus adeps tunc solito magis consumitur, quàm intra vasa Oleosum Sanguinis à notato Humore corrumpitur, & partim cum Vrinis excernitur, partim ad Pinguedinis cujusvis reparationem ineptum redditur.

Spuma & Bullæ. XLVI. *Spuma*, *Bullarumque* originem aliquando *Flatibus* deberi non negavero; quamvis sæpiùs *Gravedinem* atque *Catarrhos* in Cerebro genitos ipsas comitari observaverim.

Sedimenta varia. XLVII. Inter rariora *Sedimenta furfuraceum*, *farinaceum*, *squammosum* & similia in *ardentibus Febribus* subinde occurrentia *summo æstui* veniunt adscribenda, propter quem *particulæ quædam Sanguinis terrestriores ampliùs torrentur*, atque ideò à reliquâ ejus massâ secretæ unà cum Lotio excernuntur, atque, dum illud paulatim refrigeratur, ipsum deserunt & fundum petunt.

Filamenta. XLVIII. *Filamenta* in Urinis observata videntur similem pilis agnoscere materiam, *Salem* puta *volatilem ac oleosum* in talia filamenta oblonga concrescentem; quod non infrequens in Mutationibus Chymicis.

Arenulæ in fundo. XLIX. *Arenulæ fundum Lotii petentes* sunt omnis generis, tum exiguæ, tum grandiores; tum friabiles, tum solidæ, tum rubræ, tum flavescentes, aut subcinereæ, adeòque ad *Calculorum* naturam propiùs accedentes, quin *ortum illis primum* plerunque dantes, atque ipsos indies *foventes & augentes*, accrescit namque Calculis Arenularum substantia in calente Lotio segniùs & arctiùs concrescens, quàm in eodem frigefacto.

Calculorũ causa. L. In quo hæc concrescendi & *Calculos efficiendi vis* consistat, necdum satis innotuit; quid ego hîc conjectem in re obscurâ, quò alios

alios Ingeniosos magis ad veritatem latentem eruendam pro virili juvem, aperiam lubens. *Solvuntur* autem *Calculi omnes*, quales Ego saltem hactenus offendi, *in Salis petræ, aut nitri acido spiritu*; unde concludo *à Spiritu Acido*, quà tali, *non posse Calculorum expectari Coagulationem*; ergo ab alio illi ex parte saltem sub contrario. Quòd si quis varia consideret, quæ *Concretionem naturalium rerum promoveant*, reperiet *Austeris eam inesse vim*; unde ab illis *Glutinositas & Tenacitas rerum fluidarum* produci solet; quibus *si jungatur Terrea, Salinaque volatiles partes, aliquid Calculis* non multùm absimile exurget. Propendeo itaque in hanc sententiam, *Concrescere materiam Terream & Salinam volatilem Glutinosæ junctam Humoris Austeri ope in Calculos*. Infringitur autem coagulantis Austeri vis ab Acido acri, quale in Spiritu Nitri reperitur.

Carunculæ. LI. *Carunculæ* in Urinis repertæ ortum ferè suum debent Ulcere laborantibus Renibus, eorundemque partibus à corpore reliquo separatis & unà cum Lotio excretis.

Sanguis ejusque Grumi. LII. *Sanguis, ejusque Grumi* in Urinis occurrentes *vas aliquod Sanguineum* in *Renibus, Ureteribus, Vesicâ* vel *Urethrâ ruptum, erosumve* testantur.

Pus & Sanies. LIII. *Pus & Sanies* utplurimùm in *Renibus, Vesicâ*, ipsiusve *Collo ac Sphinctere*, aut *Urethrâ ruptum Abscessum* sequuntur; rariùs ex *Pleuritide*, aut *Peripneumoniâ*, similive *Inflammatione in Apostema versis* originem habent.

Vermes. LIV. *Vermes* in Renibus ferè à corrupto ibidem Sanguine oriuntur, & unà cum Urinâ in Vesicam depulsi excernuntur.

Unde constat Nubecula. LV. Inter *Contenta Urinæ magis ordinaria* & *ortum suum à Sanguinis parte* nutriendo quidem corpori minùs aptâ, sed insuper ab ejusdem constitutione laudabili minimùm recedête ducentia, *Nubecula* constat ex parte ipsius maximè pingui & minimè terreâ, adeóque leviore; *Sedimentum.* *Sedimentum* contrà ex parte ipsius minimè pingui, verùm maximè terreâ, ideóque graviore; *Enæorema.* *Enæorema* denique ex parte mediâ, hoc est, de utrâque participante. Unde prout Contenti cujusvis materia fuerit purior, ita locum suum accuratiùs servabit; & prout eadem fuerit impurior, & de reliquâ plùs vel minùs participans, ita à loco suo magis vel minùs deflectet unumquodque.

Contentorum quantitas quid significet. LVI. *Contentorum quantitas major* significat *multum* esse in Sanguine *Materiæ inutilis*, adeoque *secernendæ*; sicut *minor, minùs* esse istius materiæ: dummodò cætera signa consentiant.

Quid eorum colores. LVII. *Contenta* hæc quò *magis sunt alba*, eò *magis laudantur*, suntque *signa Coctionis laudabilis*, hoc est, Alterationis, sive Correctionis, hinc & Secretionis optatæ Humorum noxiorum in Sanguine: *quò eadem ab albedine recedunt magis*, qualia sunt *rubea*, & *maximè nigra*, eò *culpantur magis*, suntque *signa Coctionis deficientis*, adeóque *periculi majoris*.

Quid Æqualitas. LVIII. Sic *Æquale Contentum*, & *Continuum Coctionis desideratæ* signum dat, uti *metuendæ Inæquale* ac *Divulsum*.

LIX. Ut autem ad Notatorum Vitiorum *Curationem* nos accingamus, *Urinæ Secretio deficiens* propter *Carunculas* Renum *obstructas restituetur*, medicamentis *Glutinosam Pituitam incidentibus, attenuantibus*, & *fluidam reddentibus*, mox *Diureticis, & Urinam propellentibus*. *Curatio Urinæ Secretionis deficientis propter carunculararum obstructionem.*

Diuretica. LX. Quæ *Pituitam incidunt & fluidam reddunt*, sæpiùs jam suprà sunt memorata, inter quæ hîc præstant, quæ simul dicuntur *Diuretica*, quò citiùs, faciliúsque vim suam exerant, suntque Rad. Apii, Fœniculi, Eringii, Petroselini, &c. Fol. Chærefolii, Rutæ, Urticæ, Eupatorii, &c. Sem. Seselios, Milii solis, Saxifragiæ, Petroselini, Fœniculi, &c. Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. Nuclei Persicorum, Amygdalæ Amaræ, &c. Spiritus Salis, & Nitri, &c. Sal volatile quodvis. Ex quibus variâ formâ præparari, exhiberique possunt pro Ægrorum placito, & constitutione diversâ Medicamenta efficacia.

LXI. Exempli gratiâ Apozema sequens ad ℥ij. aut iij. usurpari poterit aliquoties in die.

Apozema.

℞. *Rad. Apii,*
Eringii, an. ℥j,
Fol. Eupatorii Aquatici,
Chærefolii, an. M. j.
Bacc. Iuniper. rec. & cont. ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. 5. radic. ℥iij.
Spir. Nitri, vel Salis, q. s. ad aciditatem gratam.
M.

LXII. Cui præfertur medicamentum minore quantitate sumendum, ei sequens præscribatur mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an. ℥vj.
Vitæ Matthioli, vel
Antinephrit. Amstelod. ℥j.
Spir. Sal. Armoniac. Gutt. xx.
Ol. Bacc. Iuniper. Gutt. x.
M.

Ejus usus. Accipiat Æger sæpiùs in die Cochleare unum: quòd si urgeant ipsum vigiliæ, aut dolores, addantur Mixturæ Laudani Opiat. Grana iij.

Et Vires. LXIII. His medicamentis non tantùm inciditur Pituita Glutinosa Renum Carunculas obstruens, verùm eâdem operâ Fluida denuò facta propelletur blandè ad pelvim.

Acidulæ Diureticæ. LXIV. Quòd si segniùs procedat Urinæ Excretio, ubi per plures horas assumptum fuerit alterutrum laudatorum medicamentorum, commodè hauriat Æger Acidularum Diureticarum, (quales Spadanæ, Swalbacenses, aliæq;) quantitatem bonam; sive puras illas usurpet, sive vini maturi & itidem Diuretici partem quartam, quintamve illis admisceat.

Pituita glutinosa copiosa educenda. LXV. Quoties *Copiosa* in corpore *Pituita glutinosa* simul existit, toties ipsa sic *præparata & soluta Phlegmagogis* convenientibus, de quibus sæpiùs actum in superioribus, *minuetur ac educetur*.

Renũ carunculartũ mala constitutio emendanda. LXVI. Si *externum frigus regionem lumbarem* ac in eâ *Renum Carunculas malè affecerit*, *Constitutio* ipsarum *mala emendabitur*, iterum per *Sudorifera, Aromatica & Salsa volatilia*, sed iteratis potiùs vicibus, quàm simul ac semel

duntaxat usurpata; sic enim non tantùm Humores fluidos evacuant, sed insuper Partes Continentes alterant, emendantque Sudorifera.

Lymphæ & Succi Pancreatici aciditas aucta minuẽda. LXVII. *Aciditas Lymphæ, Succique Pancreatici* quomodocunque tandem *aucta*, corrigetur ac minuetur iterum *frequenti Salium Volatilium* quantitate parvâ indies usurpandorum *assumptione*.

Et si est ab externo frigore noxa tollenda. LXVIII. Ubi tamen ab *externo frigore* ansa est data illi *Aciditatis augmento* præternaturali, danda est vicissim opera; ut noxa per cutis poros in partes vicinas, ipsumque Sanguinem, ac imprimis Glandulas utrasque introducta per modò laudata *Sudorifera* prudenter ac per vices usurpata vicissim superetur, tollaturque.

Si à Mœrore aut Terrore, animus ab iis liberand^o. LXIX. Ubi verò idem factum ab *Animi Mœrore aut Terrore magno* ac inopinato, *Animus affectu liberandus est utroque*, ac prætereà contra similes insultus *roborandus & muniendus*, & quidem Rationibus solidis Animum regentibus.

Si est ab acidorũ usu, ab illis abstinendum. LXX. Quoties *nimis Acidorum Alimentorum, Condimentorum, aut Medicamentorum abusum* consequitur *Lymphæ, Succique Pancreatici Aciditas aucta*, toties *abstinendum* ab illis, *usus* saltem valdè *minuendus*, & *usurpanda*, quæ *Acidum* omne *temperant, obtundunt, infringunt*, aut *concentrant*, quæ proposuimus sæpiùs in superioribus.

Parcior Urinæ Secretio qui curetur. LXXI. *Parcior Urinæ Secretio* sicut easdem, quas ipsius Defectus, agnoscit aliquando Causas, sed leviores; ita iisdem *Curabitur remediis*, sed itidem *blandioribus*, aut *minori copiâ, breviorive tempore* usurpandis.

LXXII. Ubi autem propter *Alvi fluxum*, vel *Sudorem copiosum parcior fit Urinæ Secretio*, *curabitur* eadem curato alterutro, vel utroque: de quibus actum est suprà, ageturque infrà.

Copiosior urinæ secretio ob vitiosam canaliũ Substantiæve Caruncularũ constitutionem qui curetur. LXXIII. *Copiosior Urinæ Secretio vitiosa Caruncularum Renalium* secundùm *Canales*, *Substantiamve constitutioni debita curabitur* medicamentis *canalium laxitatem coarctantibus*, *Substantiæque caruncularum vitium* emendantibus.

Earũ laxitatem quænam coarctẽt. LXXIV. *Canalium in Carunculis Renalibus laxitatem coarctabunt* maximè opportunè *externa* Emplastri formâ Lumbari regioni, ubi Renes siti sunt, imposita atque ex *roborantibus & adstringentibus blandioribus* parata: quorum ope Caruncularum earundem vitium corrigi poterit ac emendari.

Sanguis malè affectus qui restituatur. LXXV. *Sanguis per Salia Volatilia* & alia *Diuretica* nimiùm assumpta fluidior & *ad Seri sui copiosiorem dimissionem malè affectus* restituetur partim *abstinendo* ab ulteriori notatorum abusu, partim *usurpando Austera temperatiora*. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. Plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi, ℥j.
Spir. Aluminis, Gutt. xx.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ej^s usus. Hujus misturæ assumat Æger indies bis terve Cochleare unum.

In Sudoribus solitis suppressis, ut & alvi fluxu seroso quid agendum LXXVI. *Suppressi Sudores soliti, Alvive fluxus Serosus* ferri possunt, quandiu noxam nullam Ægris afferunt, nec incommodum patiuntur ipsi ab Urinarum Excretione parciore: Possunt aliàs *Diuretica* pro Humorum in corpore existentium constitutione diversâ exhiberi varia, quò ad Renes Seri copia major reducatur, & aliæ noxæ vitentur.

Quid, quando Urina est aquea post assũptũ potũ copiosiorem. LXXVII. *Urina Aquea* paulò post assumpta alimenta, & imprimis Potum copiosiorem, Diureticumque reddita, cùm plerùmque nil mali portendat, producatve, nullam Curam exigit.

Quid, quãdo est cruditatis signũ. LXXVIII. Quæ autem *Cruditatis*, hoc est, *Coctionis* in Sanguinis Humoribus deficientis est signum, *Urina Aquea*, quoties frustra, seriusve venit expectanda spontanea & à Naturâ illa *Coctio*, toties *Arte promovenda* est, & quidem *Medicamentis omnem Humorum Acrimoniam, & imprimis Acidam*, (unde illa penitior Humorum in Sanguinis massâ permistio effici solet) *blandè temperantibus*, *atque arctam Humorum unitionem iterum solventibus*.

Humorũ Acrimoniam tẽperare Sulphura Mineralium & Metallorum. Salium Volatiliũ Oleosorũ & Aromaticorũ vires. LXXIX. Præ omnibus aliis *blandè Acrimoniam* omnem Humorum, & Acidam quoque *temperant Sulphura Mineralium & Metallorum fixa, & ad summam sui perfectionem exaltata*: Quibus proximè accedunt *Salia Volatilia Oleosa*, & ex his *Aromatica*: quorum prudenter usurpatorum vi captum humanum in multis superante non tantùm Naturæ humanæ convenientissima conciliatur in tenui Intestino, atque Corde Humorum Subcontrariorum Effervescentia; verùm *dissolvitur* iterum in Sanguine *Concretio & Coadunatio* præternaturalis *Humorum acriorum*, sed priùs ab ipsis moderatorum. Hæc magni in faciendâ Medicinâ momenti loquor expertus, ac veris Medicinæ Cultoribus commendo.

Urina rubea & tenuis à Bile quî curetur. LXXX. *Urina rubea, tenuisque à Bile volatiliore, atque acriore*, similive Causâ externâ ortum habens *corrigetur* præter *causarum* externarum *æstum* in corpore *augentium vitationem, medicamentis volatilitatem, & acrimoniam Bilis auctiores temperantibus*; quod præstant omnia *Subaustera* & *Acida benigniora* sæpiùs & aliquandiu quantitate parvâ usurpata.

Nec urina rubea & crassa in febribus ardentibus. LXXXI. *Urina rubea & crassa* in Febribus ardentibus superveniens, sicut coctionem inchoatam significat, ita medicamentis turbari vel mutari non debet; quin potiùs, quando segniùs pergit hoc Naturæ opus, adjuvandum est laudatis §. 79. medicamentis, pro Symptomatum & Humorum diversitate seligendis.

Nec urina, quæ Icterum denotat. LXXXII. *Urina obscurè rubens & subcrassa* Icterum denotans, emendatur sponte curato Ictero.

Urina sanguinea quomodo curetur. LXXXIII. *Urina Sanguinea*, in Renibus, Vesicâ Urinariâ, hujusve Collo, aut Urethrâ læsi Vasis Sanguinei testis, emendabitur sanato & consolidato Vase saucio: in quem finem conducet Mixtura sequens cochleatim sæpiùs assumpta.

Mixtura

℞. *Aq. Petroselin.*
Plantag. an. ℥iss.
Cinnamom. ℥ss.
Sang. Draconis, ℈ss.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. Nitri dulcis, Gutt. x. vel
Aceti stillat. ℥ij.

Syr.

Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Urina clara & rubens, reddita, at paulò post turbida facta quid indicet.

LXXXIV. *Urina clara, atque plus minùs Rubentes reddita, at paulò post Turbida facta* sicut Gravedinis, Febriumque Catarrhalium testes sunt satis certi, ità earundem Curationem instituendam indicant, & illâ absolutâ restituuntur.

Odoris Urinarum cura.

LXXXV. *Odor Urinarum* ab assumptis variis variè mutatus, iisdem omissis redit ad statum naturalem.

Fœtens Urina qui curetur.

LXXXVI. *Fœtentes Urinæ* propter Sanguinis corruptionem ipsis cum Sanie aut Pure communicatam corrigentur correctâ Sanguinis corruptione, curatoque Ulcere Saniem, Pusve promente.

Qui Urina insipida & cruda.

LXXXVII. *Urina Insipida*, ubi simul existit *Cruda*, corrigetur sublatâ Humorum in Sanguine Cruditate: de quâ vide §. 78. & 79.

Qui Amara.

LXXXVIII. *Amara Urina* corrigetur *Bilis per Alvum deductione abundantiore* per Cholagoga: de quibus sæpius actum in superioribus.

Qui acida.

LXXXIX. *Acida Urina* corrigetur continuato aliquandiu moderato usu *Salium Volatilium* quorumvis, at imprimis *Aromaticorum* Melancholicis valde convenientium.

Arenulæ per Urinâ dispersæ qui curentur.

XC. *Arenulæ ubique in Urinâ* occurrentes, atque *Conglobatarum Glandularum ab externo frigore frequenti, acidisve assumptis malè affectarum* testes, disparebunt curato Glandularum notatarum affectu, idque per *Aromatica temperatiora* & *Salia Volatilia* tempore satis longo usurpata; cùm temporis quoque tractu produci, augerique soleat hoc malum.

Quomodo grandiores Urinæ fundum petentes.

XCI. Ubi autem *grandiores* prodeunt *Arenulæ, Urinæ fundum petentes, Calculorumque productionem inchoantes, ac foventes*, usurpanda sunt, præter *Salia Volatilia oleosa*, quæ *Calculos* queunt *solvere*; inter quæ locum primum meritò tribuimus *Spiritui Nitri*, cùm in ipso tam facilè & tam manifestè dissolvantur & diffringantur Calculi.

XCII. Potest autem commodè in Potu ordinario, Cerevisiâ, Vino, Jusculis &c. ad levem aciditatem Spiritus Nitri admisceri, atque sic diutinè usurpari: cujus effectum egregium mirabuntur omnes.

Quomodo Pinguedo Urinæ innatans tollatur.

XCIII. *Pinguedo Urinæ innatans*, & individua penè *Scorbuti gravioris comes* tolletur, emendato *Humore Salso Muriatico acriore*, per *Salia Volatilia* quævis, sed imprimis per *oleosa & aromatica* inter prandendum, cœnandumq; ex vini haustu ad guttas aliquot assumenda.

Quomodo curetur Spuma à flatibus.

XCIV. *Spuma in Urinæ superficie permanens*, quando *Flatibus* ortum debet, quod patet ex aliis insuper Flatuum indiciis, recedet, curatis Flatibus, de quo suprà Cap. 14. §. 56. & alibi.

Quomodo eadẽ quãdo est à Catarrhis.

XCV. Quòd si *Spuma* sit *Catarrhorum in Capite subsistentium* signum, quod ex aliis quoque signis collatis concludi debet, illis adhibenda erit Cura, tum per Humorem *qualitate vitiosum* alterantia & caput roborantia, tum per Humorem loco peccantem removentia; & emoventia Hydragoga.

Quomodo Sedimenta furfuracea, farinacea.

XCVI. *Sedimentum furfuraceum, farinaceum, aut simile* in Febribus ardentibus observatum, his curatis, paulatim desinet prodire.

Quomodo Filamenta.

XCVII. *Filamenta* cum Urinis excreta cedent *Acidis Volatilibus* cautè usurpatis, qualia sunt Spiritus Nitri, Salis, &c.

XCVIII. De *Arenularum & Calculorum Curatione* pauca posuimus §. 91. & 92. quæ ibi videantur.

Quomodo Carunculæ subsidentes.

XCIX. *Caruncularum in Urinis subsidentium* Curatio pendebit ab *Ulceris in Renibus existentis curatione*; quæ absolvetur forsan fœliciùs quotidianâ Balsami Sulphuris Succinati, vel Juniperini ad Guttas iij. vel iv. assumptione, quàm ullo alio medicamento hactenus noto.

Quomodo Urinæ cruentæ.

C. *Urinæ Cruentæ, Grumorumque Sanguinis fundum ejus petentium Cura* §. 83. jam data.

Quomodo Pus & Sanies.

CI. *Pus & Sanies* desinent in Urinâ subsidere Curato Ulcere ubivis existente; cui rei serviet *Balsamus Sulphuris* §. 99. laudatus; donec *Olea ex Antimonii Sulphure distillatione* parata prostent venalia.

Quomodo Vermes.

CII. *Vermium Curationi* serviunt omnia *Corruptioni contraria*, tum *Aromatica* & imprimis *Amara*, tum *Acida*, sed *blandiora* diutinè usurpata: inter quæ hìc præferenda, quæ sunt simul Diuretica.

Nubecula copiosa & obscurè rubea qui emendetur.

CIII. Inter *Contenta magis ordinaria*, *Nubecula Copiosa & ad rubedinem aut nigredinem inclinans*, sicut *Partem Sanguinis Excrementitiam & pinguiorem abundare, ac segniùs emendari & coqui monstrat*, ita *medicamenta* eandem *corrigentia & minuentia indicat*; *Subacida* puta & *Diuretica vel Sudorifera debiliora*.

Qui Enæorema copiosũ, subrubrũ, &c.

CIV. *Enæorema* in Urinæ medio suspensum *Copiosum, subrubrum, nigrumve*, ac *Inæquale, Divulsumque Humorem excrementitium natura media tum redundare, tum coqui cœptum segniùs* tamen *corrigi* docens, ipsius *Alterationem*, hinc & *Secretionem*, *Excretionemque* per *Alvum, Urinas*, vel *Sudores* incidat: quod fiet per *Subacida Salibus volatilibus*, vel *Aromaticis blandioribus juncta*, hinc & *Purgantia* pro Affectuum & Symptomatum diversitate variè mista, *Cholagoga*, *Phlegmagoga* & *Hydragoga*; ut & *Diuretica, Sudoriferave* similiter mista, temperatave.

Ut & Sedimentũ copiosum subrubrũ, nigricans, inæquale, ac divulsum.

CV. *Sedimentum* denique Urinæ fundum petens, atque similiter *Copiosum, ad rubedinem, nigredinemve propendens, Inæquale ac Divulsum*, quemadmodum testatur *Excrementitium Humorem magis terreum, & glutinosum* in Sanguine tam *exuperare*, quàm *segniùs ab ipso secedere*, ita eundem *Incidentibus* & *attenuantibus*, *Aromaticis* præsertim & *Salibus volatilibus*, rariùs *Subacidis corrigendum*, & *ad sui Secessum præparandum*, quin *Phlegmagogis* posteà *minuendum*, & quandoque *Diureticis*, & *Sudoriferis* non vi, at vicibus partitis assumptis lentè, blandéque *ad Urinas* potissimum propellendum indicat.

CAPUT LVI.

De Urina à Renibus per Ureteres Defluxu, atque in Vesicam Transitu læsis.

Urina à Renibus in Vesicã defluxus.

I. **V***Rina* in Renum Carunculis à refluo Sanguine Secreta & *in Pelvim Colata* Defluit

Defluit naturaliter *per Ureteres in Vesicam Urinariam* inde dictam.

Quî impediatur. II. Hic *Urinæ* in Vesicam suam ex Renibus *Defluxus* & Translatio *impeditur* aliquando, & imprimis ob *Angustiam in Ureteribus*, tam ubi *Pelvi continuantur*, quàm ubi *Vesicæ* inter binas ejus tunicas *implantantur* Ureteres.

Obstructio in Pelvi à calculo. III. *Angustia* Urinæ transitum *per* Ureteres impediens sæpiùs *Obstructio* est à *Calculo in Pelvi hærente* atque *Ureterum ingressum obturante*; rarius ab eodem *ipsorum cum Vesicâ commissuram opplente*: nonnunquam ab uno magno, pluribusve *Calculis* mediocribus *Vesicæ cavitatem replentibus* sistitur diutiùs in Ureteribus Urina; à quâ non semel vidi tunc sensim ampliatos ac distentos Ureteres, pollicem non rarò admittentes, atque Urinam usque ad Renes ipsos in se continentes.

In ipsis Ureterib⁹ ab eodem IV. *A Calculo in Ureteribus ipsis hærente* vix putem impediri unquam, diu saltem, hunc Urinæ transitum; postquam inveni aliquando in Ureteris medio, ibidem quâm alibi magis explicato, Calculum Ovi columbini molem penè æquantem, ad cujus latera descendebat Urina liberè; quod inde patebat, quòd nulla in eodem Uretere continebatur Urina, & nullibi, præterquam ubi hærebat Calculus, distentùs erat Ureter.

A Tumore. V. Potest quoque Urinæ hic Transitus impediri à *Tumore quovis Ureteris cum Vesicâ commissi locum occupante*, atque ingressum ibi secundùm naturam satis angustum ampliùs angustante.

Curatio. VI. Hæc *Angustia* omnis & à *Calculo*, & à *Tumore* orta, cùm nonnisi curatis ipsis possit curari; ejus *Curatio* ab illorum Curatione erit expectanda: licèt omnes Tumores insignes ibidem curentur rariùs, tum quia brevi pereunt homines suppressâ utrinque Urinâ, tum quia difficulter eò dirigi possunt medicamenta efficacitatem suam servantia.

CAPUT LVII.

De Urinæ Retentione in Vesicâ, & Excretione per Urethram læsis.

Urinæ Retentio in Vesicâ I. VRina coacervatur aliquandiu secundùm naturam in suâ Vesicâ, donec copiâ vel qualitate gravis excitet ipsam ad sui Exonerationem per Urethram.

A quo fiat. II. *Retentioni* huic Lotii voluntariæ inservit *Musculus Sphincter* Orificio Vesicæ circumpositus, ipsumque constringens, sicut *Excretioni* ejusdem *Fibrosa Vesicæ Tunica* totam ipsius Substantiam corrugans & Cavitatem coarctans, sicque contentam in ipsâ Urinam per Urethram exprimens.

Quomodo lædatur. Urinæ Excretio quot modis lædatur. Ischuria, Dysuria Urinæ ardor. Stranguria. III. *Læditur hæc Urinæ Retentio*, quando *involuntariè in Urinæ Incontinentiâ effluit*; læditur ipsius *Excretio*, quando 1. *excerni nequit*, etiamsi maximè id conetur Æger, in *Ischuriâ* & Urinæ suppressione; vel 2. *non nisi cum conatu magno, ardore ac dolore in Dysuriâ & Urinæ ardore* dicto expellitur satis copiosa; vel 3. *urgente* licet *irritatione* ad mejendum assiduâ, *profluit* duntaxat *Urina guttatim & paulatim* in *Urinæ Stillicidio*, sive *Stranguriâ*; vel 4. haud per Urethram, verùm *per aliam viam*, *vulnus*, *ulcusve in Vesicâ*, vel *Urethrâ* existens nunc in Abdominis cavitatem, nunc extra corpus effunditur.

IV. *Involuntarium Urinæ Effluvium* agnoscit sæpius pro *Causâ* suâ *Sphincteris Paralysin*, *aut Vulnus grande*; unde desinit contrahi Sphincter ac Vesicæ Orificium claudi; quocirca exstillat sponte, propelliturve foràs à contractâ Vesicâ Urina. *Involuntarij Urinæ effluxus causa.*

V. Idem fit aliquando in Affectibus gravibus *Epilepsiâ*, *Apoplexiâ*, *Syncope*, *Consternatione*, ut & *Ebrietate*, in quibus Sensus omnes, Interni præsertim, turbantur, labefactanturve ita, ut ad Vesicæ Sphincterem & Tunicam fibrosam nulli, vel conturbati tantùm ferantur Animales Spiritus; quocirca vel non retinetur, vel non nisi confusè ac inordinatè, adeóque involuntariè tum retinetur, tum vicissim exprimitur Urina.

VI. In *Ischuriâ* supprimitur in totum Urina 1. quando extremè *Angustatum* est *Vesicæ Orificium* vel *Urethræ Canalis* propter *Obstructionem*, *Compressionem*, aut *Coalitum*. *Ischuriæ causæ.*

VII. *Obstruitur* utrumque sæpiùs à *Calculo* ipsi impacto; rariùs à *Concretâ Pituitâ*, vel *Sanguinis Grumis*, vel *Carne ex Vesicæ fundo per ipsam Urethram excrescente*, *ipsamque obturante*; (sicut ejus rei stupendum exemplum vidi ante plures annos Amstelodami in fœminâ ex hoc affectu propter Sanguinis deperditionem conjunctam tandem miserè defunctâ;) subinde à *succrescente in Urethræ canali Carunculâ*, ipsumq; opplente. *Obstructio.*

VIII. *Comprimitur* Vesicæ Orificium, vel Urethræ Canalis à *Tumore* vicino & imprimis *duro*, *Inflammatione*, *Schirro*, &c. ut & à *Vinculis* Membrum Virile arctius constringentibus. *Compressio.*

IX. *Coalescunt* facilè tam *Vesicæ Orificium*, quàm *Urethræ Canalis*, ubi *vulnerata* fuerunt, aut *derasa* tum à *Calculis asperioribus*, tum ab *Humoribus acrioribus*. *Coalescentia.*

X. *Supprimitur* 2. *Urinæ Exclusio*, quando *nulla fieri potest Vesicæ contractio*, & propter ipsius *Paralysin*, & propter *ipsius Repletionem*, *Distensionemque ab Urinâ* diutius retentâ *extremam*; quæ non tantùm ob *Ebrietatem*, aut *Morbum gravem delirantibus* evenit, sed aliquando etiam *mente constantibus*, aut præ pudore infante, noxioque tandiu lotium præposterè cohibentibus, donec ad ejus Expulsionem ampliùs contrahi nequeat nimium ab ipso distenta. *Quando Vesica contrahi nequit.*

XI. In *Dysuriâ* conatu magno, sed ardore ac dolore comitibus, exprimitur satis bonâ copiâ Urina, propter *Orificium Vesicæ*, aut *Urinarium meatum erosum*, vel *ulceratum*, ad Urinæ autem transitum *ardente dolore* affectum, ipsamq; non nisi cum difficultate transmittens. *Dysuria quomodo & à quo fiat.*

XII. *Erodi*, *Ulcerarique* solent istæ partes tum ab *Humoribus acribus* Urinæ junctis, & ipsas rodentibus, tum à *Calculis asperis grandioribus* ipsas in transitu difficili radentibus, & Ulceri sponte mox subsecuturo ansam præbentibus.

XIII. In *Stranguriâ* irritatio perpetua est ad Urinæ vix tantillum allabentis extrusionem, ab internâ *Vesicæ superficie abrasâ*, *ulceratâve*, atque nullius rei antecedentis contactum nisi cum dolore *Nec non Stranguria.*

dolore summo atque molestiâ insigni ferente, quin totum vesicæ corpus ad sui coarctationem, admissique licet paucissimi expulsionem mox guttatim & cum stillicidio faciendam continuò excitante, ac cogente.

XIV. *Abraditur, Vlceraturque interna Vesicæ superficies* ab *Humoribus acribus* eò delatis, & à *Calculis asperioribus* præsertim ibi hærentibus; atque ad corporis motum vehementem, agitationem ac concussionem ipsam sensim sauciantibus.

Per insolitas vias effluit Urina. Quando Vesica est disrupta. Vulnerata.

XV. Per *insolitas vias* effluit è *Vesicâ* suâ Urina, quando ipsa vel *disrupta* vel aliàs *vulnerata*, vel *ulcere perforata* est.

XVI. *Disrumpitur* facilè ex *Casu* in Ventrem, quando Urinâ turget Vesica.

XVII. *Vulneratur* eadem *fortuitò*, vel *studio & arte*. Fortuitò per Gladium, Cultrum, Bombardam, &c. idque malitiosè aut casu. Studio per Lithotomi cultellum.

Ulcere perforata.

XVIII. *Vlcera* vel succedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab Humorum acrimoniâ rodente, Calculove conterente, aut Inflammatione apertâ.

Urinæ effluxus in Abdominis cavitatem. Extra corpus.

XIX. Quoties autem *per Vesicam* penetrant *Vulnera, Vlcerave*, toties in *Abdominis cavitatem* confluit Vrina.

XX. Sic quoties in *Vesicæ collo* existunt *Vulnera*, vel *Vlcera*, nec internè, ast externè patent ipsa; toties foràs *extra Corpus* effunditur eadem Vrina; ut & quando in *Vrethrâ Vulnus* est, aut *Vlcus* per ipsam penetrans.

Curatio.

XXI. *Curationem* malorum enumeratorum quod attinet, quando *Sphincteris Paralysis*, aut *Vulnus* debeat *curari*, docebitur alibi.

XXII. Sic etiam hujus loci non est, sed alterius, *Epilepsiæ, Apoplexiæ, Syncopes, Consternationis, Ebrietatisve curationem* tradere.

Calculi Vesicæ Orificium obturantes qui tollantur. Ut & qui in Urethrâ sunt impacti.

XXIII. *Calculi Vesicæ Orificium obturantes* aut repelli debent Cathetere, si fuerint majores; aut assumpto potu liberaliore, & quidem diuretico, expellendi sunt foràs.

XXIV. Iidem *in Vrethrâ impacti emollita & laxata eadem* fotu conveniente *promovendi* sunt *potu diuretico* ubertim assumpto, aut si *grandior* fuerit *Calculus*, eadem aperienda, & *Calculus* educendus, *consolidato* exinde *vulnere*.

Pituita obstruens qui removenda.

XXV. *Pituita Concreta & Vesicæ Orificio* sæpius, quàm *Vrethræ Canali impacta* conveniente Liquore per syringam immisso *incidenda* est & *attenuanda*, quò facilius tunc unà cum Vrinâ excerni queat.

XXVI. In hunc finem conducent *Aromatica* in Aquâ vel Vino decocta, quibus *Salia Volatilia* commodè poterunt admisceri.

Sanguinis grumi quibus solvantur.

XXVII. *Sanguinis Grumi solventur iisdem*; dummodo simul opera detur, ne novus continuò accedat, quòd fiet Sanguinis effluxum impedientibus, vasaque læsa Consolidantibus medicamentis: qualia sæpius dedimus suprà, & in specie Cap. 55. §. 83.

Carnis excrescentia qui tollatur.

XXVIII. *Carnis ex Vesicæ fundo excrescentia* difficulter curabitur, nisi consolidans decoctum immittendo in Vesicam per Syringam.

Compressio à Tumore quæ curetur.

XXIX. *Compressio* tam *Orificii Vesicæ*, quàm *Canalis Vrethræ* à *Tumore* quovis curabitur sponte curato Tumore notato: ut & à *vinculis* producta, horum *solutione*.

Qui coalescentia.

XXX. Vbi *coaluit Vrethræ Canalis*, aut *Vesicæ Orificium*, Instrumento apto blandè immisso perforatio facienda, idemque, si cavum fuerit, consolidante unguento, emplastrove incrustatum tandiu ibi relinquendum, donec novi coalitûs metus fuerit sublatus.

XXXI. Ipsius *Substantiæ Vesicæ Paralysis* & laxitas Curabitur medicamentis in sequente Libro præscribendis.

Vesicæ ab Urinâ retentâ distensio quomodò curetur.

XXXII. *Extrema Vesicæ ab Vrina diutius retenta Distentio curabitur* immittendo per Vrethram usque ad ipsius Cavitatem *Candelam ceream* oleo prius illitam, eandemque mox iterum extrahendo; vel si res sic non succedat, immittendo in Vesicam *Catheterem argenteum, coriaceum*, aut *ex Balænarum setis* verius, quàm ossibus paratum, oleo itidem inunctum, atque Vrinam per ipsum emittendo.

Ut & Ulcus in Vesicæ orificio, aut ductu Urinario.

XXXIII. In *Dysuria Erosum, Vlceratumve Vesicæ Orificium, Meatusve Vrinarius curabitur* tam *internè* Balsamo Sulphuris anisato, succinato, juniperinove ad guttas duas, tresve, bis terve indies ex conveniente liquore, Hydromelite, Vino Hispanico, aut Decocto vulnerario assumpto, quàm *externè* immisso eodem ad plures guttas ex simili Decocto per Syringam, & aliquandiu in Meatu læso circa glandem manu presso, aut Vesicâ retento, idque aliquoties indies renovando.

Humores rodentes quibus temperentur.

XXXIV. *Humores* autem *rodentes, Acidique* aut *Salsi muriatici* si deferantur adhuc in Vesicam *corrigendi* sunt Oculis cancri, margaritis &c. & imprimis Salibus Volatilibus sæpius indies quantitate parvâ ex liquore apto usurpatis.

Quibus evacuentur.

XXXV. *Iidem* ex parte saltem temperati, si abundent insuper in corpore, *minuendi, evacuandique* sunt *Hydragogis*.

Stranguriæ curatio.

XXXVI. Quæ modò laudata sunt, conducent quoque in *Stranguriæ curatione*.

Disruptæ vulnerata, aut ulcerata Vesica ad interiora incurabilis.

XXXVII. *Disrupta*, vel *Vulnerata, Vlcerataue* ad interiora *Vesica Incurabilis* est.

Ad Exteriora quæ curetur.

XXXVIII. *Vulnerata, Vlcerataue ad exteriora Vesica curari* poterit medicamentis consolidandis Vulneribus, mundandisque Vlceribus dicatis, & alibi proponendis. Quod intelligendum quoque de *Vrethræ Vulnere*, aut *Vlcere curando*.

CAPUT LVIII.

De Sudoris Excretione læsa.

Sudoris Excretio quotuplex.

I. QVemadmodum Vomitus, sic & *Sudor* non videtur mihi *Excretio Naturalis*, sed aut *Non-naturalis*; aut *Præter-naturalis*; aut *Medica*, eaque aut *Artificialis*, aut *Critica*.

Naturalis.

II. *Excretionem Naturalem* non existimo esse *Sudorem*, quoniam in Sanis rebus non-naturalibus moderatè utentibus nullum hactenus observari erumpentem Sudorem.

Non-naturalis.

III. *Non-naturalem* judico *Sudoris Excretionem*, quoties illam movet res aliqua non-naturalis auream mediocritatem excedens, Aër puta æstuans vel pluviosus, Cibus, Potusve multus, & imprimis calens, Corporis Motus vehementior, Animi anxietas magna & urens, &c. Quâ cessante iterum cessat Sudor.

Præter-naturalis. IV. *Præter-naturalem* censeo *Sudorem*, qui ab Humoribus corruptis, aut assumpto Veneno excitatur, hominem debilitans, aut necans.

Medicus. Criticus. V. *Medicum* voco *Sudorem*, qui aut sponte ab Humoribus in homine existentibus *Criticus*, aut arte à medicamentis intra corpus assumptis, vel balneo, frictionibus, &c. forinsecus usurpatis *Artificialis* propellitur in Ægrorum commodum & sanationem.

Artificialis. Quot modis Sudoris Excretio lædi censeatur. VI. *Læsa* verò censenda *Sudoris Excretio*, quando 1. undecunque *consuetus*, & homini *nec molestus, nec noxius Sudor in totum, aut ex parte impeditur*.

VII. Quando 2. *Non-naturalis Sudor subitò sistitur*.

VIII. Quando 3. *Medicus Sudor*, vel *Criticus*, vel *Artificialis plus, minúsve impeditur*.

IX. Quando 4. *Sudorum horum aliquis* adeò *urgetur & augetur*, ut inde malè habeat homo.

X. Quando 5. *cum, aut sine Febre Sudor erumpit hominem plurimùm debilitans*.

XI. Quando 6. *Sudor*, qui usitatissimus & minimè noxius esse solet *Insipidus*, erumpit *Salsus* vel *Amarus*, vel *Acidus*.

1. Consuetus Sudor haud noxius, quando accidat. XII. *Consuetus Sudor haud noxius* accidit homini *in statu neutro*, adeóque *minus sano* existenti, sequiturque (meo saltem arbitratu) *Humorum subcontrariorum*, atque *à mediocritate laudabili recedentium constitutionem talem*, à quâ excitetur *Effervescentia Sudorem utilem producens*, atque sic à corruptione morbum notabilem productura Sanguinem præservans: postquam ipso impedito, sublatove facilè gravi morbo idem corripitur homo: qui in totum, aut ex parte impeditura Causis §. sequenti proponendis gravioribus, levioribusve.

2. Nonnaturalis Sudor à quibus subitò sistatur. XIII. 2. *Non-naturalis Sudor sistitur subitò* tum ab *externo Frigore* Aëris, Aquæ, Indusii, Lecti, aliorumve Tegumentorum, aut Vestimentorum Corpus Sudore diffluens, ac ubique patens per poros ingrediente, ipsosque non tantùm constringente, sed insuper Humoribus omnibus per vasa quævis quaquaversum valde motis Mutationem notabilem, Coagulationem puta; vel aliud quid noxium afferente; tum à *Tegumentorum, Vestimentorumve solâ remotione*, Corporisque denudatione; tum à *subitâ corporis valde priùs moti quiete*; tum à *Terrore inopinato* quemvis Contentorum motum sistente aut saltem conturbante.

3. A quibus Medicus. XIV. 3. *Medicus*, & tam *Criticus*, quàm *Artificialis Sudor impeditur plus, minúsve* ab eodem *Frigore externo* imprudenter in denudatum corpus admisso, vel *Animi Motu gravi* ac inexpectato, *Mærore* imprimis aut *Terrore* consternante.

4. Sudor utilis à quib⁹ nimiù augeatur. XV. 4. *Sudor* quivis *per se innoxius*, vel *utilis urgeri* potest, *augerique* nimiùm ab *Aëre* naturâ vel arte calidiore; ab *Alimentis*, poculentis maximè, copiosè, calideve assumptis; à *Corporis motu* vehementi; ab *Irâ & Solicitudine* ante; à *Tegumentis* corpus tantùm non opprimentibus; & à *Sudoriferis* potentibus imprudenter usurpatis.

5. Sudor præternaturalis cum aut sine febre unde. XVI. 5. *Sudor cum aut sine Febre* sponte prodiens, ac *hominem debilitans*, ideóque *præternaturalis*, ortum videtur habere ab Effervescentiâ vitiosâ Humorum ad tenue Intestinum confluentium, atque *Liquorem solventem, incidentemque* producentium; à quo ad Cor delato universa Sanguinis massa ita immutetur, ac dissolvatur, ut partes ipsius Serosæ facilè à cæteris secedant & per corporis poros Sudoris formâ erumpant.

XVII. *Liquorem* hunc existimo maximè affinem *Sali Volatili subacido*, cùm à simili propellatur facilè Sudor.

XVIII. 6. *Sudor* erumpit *Salsus*, sed muriaticus à *Sero simili* existente in Sanguine: sicut *Amarus* à Bile amarorem suum servante, atque Sero permistâ: *Acidus* verò à *Lymphâ, Succove Pancreatico acidiore*, atque saporem suum in Sero servante. *6. Unde Sudor Salsus. Amar⁹. Acidus.*

XIX. *Diminutus*, vel *Suppressus* in totum innoxius, vel utilis *Sudor augebitur, restituetur ve*, 1. *Causas* ejus omnes *externas removendo*. 2. *Calorem in Aëre excitando*; 3. *Corpus* calefactis ac sufficientibus *vestimentis, tegumentisve operiendo*; 4. *Alimenta*, & imprimis *Poculenta, copiosa & calentia*, Juscula puta, Vinum, Cerevisiam & similia *exhibendo*. 5. *Corpus* præposterè quieti traditum iterum, quantùm vires possunt ferre, *movendo & agitando*. 6. *Mærorem ac Terrorem* magnum rationibus efficacibus ex animo *abigendo*. 7. *Sudorifera*, & maximè liquida, spirituosaque *usurpando*. 8. *Balneum* vel *humidum*, vel *siccum*, quando res sinit, *adhibendo*. *Utilis Sudor diminutus vel suppressꝰ quî augeatur vel restituatur*

XX. *Nimiùm auctus*, aut *per se noxius*, hominemque magis, magisque *debilitans Sudor minuetur*, & tandem *tolletur* 1. *servando corpus mediocriter tectum*, non tamen nudum; 2. *cavendo à Volatili Sale, ut & Acido spirituoso*, quale Acetum; quin 3. *usurpando, quæ Acidum figant*, Cretam, Coralia, &c. *Nimius, aut per se noxius Sudor quomodo minuatur & tollatur.*

XXI. Hoc fundamento non semel hoc anno 1670. variis Ægris ab Epidemiâ febre huic Urbi superiore anno tam infestâ in *Sudorem* quotidianum & noctu præsertim molestum, viresque ipsorum indies magis, magisq; prosternentem prolapsis præscripsi *Conditum* sequens, aut simile, à quo bis, terve in die ad Nucis Moschatæ quantitatem sumpto paulatim tam *Sudore* adverso, quàm *Febre* quartana & aliâ, si quæ remanserat, sunt liberati & robustiores facti.

Conditũ

℞. *Conf. rosf. rubr.* ℥ij.
Conf. Hyacinth. ʒj.
Diascord. Frac. ʒij.
Coral. rubr. præp. ℈ij.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. Conditum.

XXII. Sed *Diascordii Fracastorii* loco, cùm ad Drachmam unam & scrupulos quatuor exhiberi soleat, & ideò à multis ægris fastidiatur, dum hyeme superiore adhuc infirmus decumberem, aliam Diascordii præparationem ac formulam excogitavi, & ut pararetur operam dedi, Cujus dosis est à Granis xv. ad Scrupulum unum, adeóque Fracastoriani dosi longè minor, efficacia verò, effectusque in omnibus longè major: sicut experientur mecum, quotquot utroque utentur. Quapropter mei descriptionem Epimetri loco libens hîc addam. *Diascordium Fracastorii à multis fastidiri.*

Diascordium Sylvii. *Diascordium Auctoris.*
℞. *Rad. Gentianæ*, ʒß.
Angelicæ, ʒij.
Fol. Sicc. Scordii. ℥ij.

Card.

Card. Bened.
Dictamn. Cret. an. ʒß.
Croci opt. ʒij.
Acaciæ veræ, ʒiß.

Concisis & crasse contusis affundatur Spiritus vini rectificatus ad trium, quatuorve digitorum transversorum supereminentiam. Stent per horas 24. in loco tepido, Tinctura tunc effundatur, aliusque Vini Spiritus similis toties affundatur, digeratur, effundaturque, quoties ad Tincturæ omnis atque virtutis extractionem erit opus.

Tincturæ omnes confusæ post subsidentiam fœcum, si quæ sint, claræ, puræq; ab ipsis lentè effundantur, atque Vini Spiritus in MB. ad extracti liquidioris vel Julapii consistentiam iterum separetur & abstrahatur. Qui simili usui servire poterit, aut loco Spiritus Aromatici fœliciter aliis medicamentis admisceri.

2. ℞. *Opii Thebaici* q. l.

Huic blandè siccato affunde Acetum stillatitium ad digitorum 4. supereminentiam. Stet in loco tepido tamdiu, donec Tinctura rubicunda eliciatur; quæ effundenda, & seorsim servanda, donec simili modo ex Opio reliquo Tinctura reliqua extrahatur.

Tincturę omnes post subsidentiam clarescentes à subsidentibus fœcibus effundantur, & similiter ad Extracti mollioris, aut Syrupi fluidioris consistentiam igne lento deducantur.

3. ℞. *Rad. Imperatoriæ*, ʒj.
Cassiæ ligneæ.
Cinnamom. opt. an. ʒß.
Nucis Moschatæ, ʒiij.
M. f. Pulvis tenuissimus.

4. ℞. *Boli Armenæ veræ*, ʒiß.
Teratur seorsim ac cribretur, mox in porphyrite lævigetur in pollinem.

5. ℞. *Gumm. Arabici Vermicul.* ʒ. ß.
Solvatur in Aq. Fœnicul. ʒj. vel iß.

6. ℞. *Extractum prius totum.*
Extracti Opii, ʒij.
Pulverem utrumque.
Hæc simul misce, addendo paulatim Gummi Arabicum solutum.
Simul terantur exactè, & si Consistentia videatur solidior, adde.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. s. a. Opiatum.

XXIII. Cui libebit, licebit hujus Opiati partem igne suavissimo in Vase stanneo, vitreove ad Pilularum consistentiam redigere; atque ita paratam seorsim servare, quò ex granis xv. præter propter formentur Pilulæ tres aut plures devorandæ; quod multi vehementer optant in Sudore movendo. *Ex eo Pilulæ.*

XXIV. Sed unicuique prudenti Medico facilè erit additis aliquot Bezoardici mineralis, Antimonii Diaphoretici, alteriusve Pulveris Sudoriferi granis Opiatum ipsum satis tenax redigere in formam Pilularum, sicq; suis Ægris exhibere.

XXV. *Sudor salsus Muriaticus* erumpens hactenus emendabitur medicamentis Salsedinem Muriaticam Corrigentibus, sæpiùs in superioribus propositis; & quandoque per Alvum Educentibus. *Sudor Salsus Muriatic. eusquibus emendetur.*

XXVI. *Sudor Amarus* indicat Bilem minuendam per Cholagoga sæpiùs laudata. *Amarus quid indicet.*

XXVII. *Sudoris Acidi* materia Coraliis, Cretâ, Oculis Cancri & similibus Concentrabitur, Temperabiturve, hinc & Hydragogis deorsum per Alvum Evacuabitur ac Minuetur. *Acidus qui curentur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

INDEX

INDEX RERVM
In Librum Primum
PRAXEOS MEDICÆ
LOCVPLETISSIMVS
A
MARTINO CARCEO
de Karczagh - Vyszállása, Cumano - Vngaro adornatus.

In quo Numerus Romanus Capitum est; Notæ autem Arabicæ Paragraphorum.

Hoc qui uti volet faciliùs, singulis paginis Capitum numerum apponat.

B.

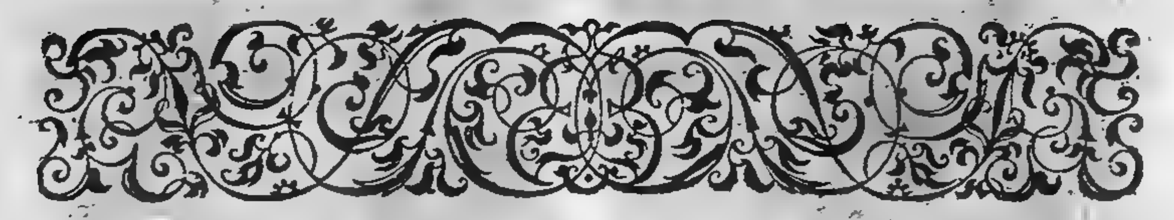
(4.)

D.

E.

I.

FINIS.

INDEX
Materiæ Medicæ, seu Medicamentorum
IN
PRAXEOS MEDICÆ
LIBRO PRIMO
Tam in Formulis, quàm extra ipsas laudatorum,
A
MARTINO CARCEO
de Karczagh-Vysállása, Cumano-Vngaro collectas.

A.

G

Olibanum

P

R

S.

FINIS MATERIÆ MEDICÆ.
Sequuntur FORMULÆ.

INDICVLVS

FORMVLARVM SEV PRÆSCRIPTIONVM.

FINIS.

FRANCI-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECVNDVS & TERTIVS,

De Affectibus Animales, & Generationi dicatas Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

OPVS POSTHVMVM,

Editum Curâ

IVSTI SCHRADERI, M. D.

Medicinæ Sanioris & Ἀπαθείας Studioso.

S. D.

IVSTVS SCHRADER.

VICQVID Antiqui Medicinæ Proceres, queis & primordia & incrementa sua debet Ars Nobilissima, in monumentis suis nobis reliquerunt Experimento & Ratione confirmatum, id omne haud mediocrem æstimationem quin grande pretium mereri, planius est, quàm ut operosè hic egeat demonstrari: Attamen pari jure suus quoque constare debet honos suumque pondus recentioris ævi operibus; & Insignium Virorum, quos postremum hoc tulit seculum, laudatissimis inventis, quæ ignorare vel negligere sicut ignavi hominis est, ita eadem accuratè cognoscere, & juxta ipsorum normam philosophari, imò etiam medendi methodum perfectiorem reddere, prudentem & cordatum quemque decet, quò veritati atque mortalium valetudini sensim rectiùs consulatur. Hoc præ aliis seriò expendit, & animosè nec infeliciter præstitit Medicorum nostri temporis, dum viveret, Coryphæus, FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIVS, *quo tam benè merito & Illustri Professore ante quinquennium circiter carere cœpit Inclyta Academia Lugduno-Batava, notabili & Discentium, qui peritiâ, & infirmorum, qui sanitate egent, detrimento. Etenim in docendâ ac faciendâ Arte caput altiùs extulit, raris dotibus supra communem turbam instructus; Iudicio scilicet limatò, Ingenio acri, & inusitatâ sedulitate eundem fermè tenorem perpetim servante: quæ pulcherrima virtutum triga Ipsum facili negotio ad fastigium illud evexit, præsertim quòd genuinis ad excolendam ἰατρείαν mediis & instrumentis uteretur.* Anatomen *intelligo &* Chemiam, *sine quibus nec Corporis nostri fabrica probè nobis innotescere, nec veræ morborum causæ determinari queunt, nec denique recta institui medicatio, Quemadmodum nempe corporis Continentis sive solidi, quod artus ac viscera complectitur, texturam dividit & rimatur Anatome, sic Contenti seu fluidi intra cavitates & vasa*

moti compagem dissolvit ac detegit Chemia, adeòque ingentem lucem affert abstrusioribus affectuum causis eruendis, & faciliorem certioremque curandi rationem paulatim suppeditat. Omninò igitur strenuè hanc oportet excolere, ne in eodem semper Medicina consistat gradu, sed cordatior ultra Veterum doctrinam, ultra primas qualitates & elementorum quorundam chimæras, ad intima & vera mutationum principia penetret. Dudum equidem, fateor, circa Chemicas ἐγχειρήσεις versati sunt tum rudes & indocti, tum dein quoque eruditi & sapientiores; ast propter diversos fines: aliis circa metallorum è mineris & divite glebâ extractiones ac operosas repurgationes occupatis, aliis salutaria in solatium ægrorum pharmaca unicè quærentibus, aliis tandem Philosophiæ naturalis condendæ vel emendandæ ergò curiosis saltem experimentis operam impendentibus. Verumenimverò nemo hactenus, quod sciam, eâ solertiâ præclaram hanc artem ad Medicam Praxin applicuit, ac Sylvius *noster; qui longè, quàm Chemicorum vulgus, prudentior, ea, quæ in eorundem hypocaustis Naturam arte gubernatam efficere advertit, similibus in animali, humano præcipuè corpore evenientibus φαινομένοις haud incongruè accommodare novit. Est enim in hoc Universo operationum naturalium ingens quidem diversitas, quin varietas immensa, sed tamen miranda quoque intermista observatur similitudo, & harmonia singularis; ubi nimirum præstò sunt corpora eâdem formâ seu componentium particularum habitudine, iisdemque proinde qualitatibus prædita, quæ perpetuò (ni externa quædam vis obstiterit) eosdem, similes saltem coguntur edere effectus. Unde neutiquam est absurdum aut ridiculum, abstrusiorem rerum quarundam indolem, derivatâ ab aliis consimilem ferè genium ostendentibus nobisque magis obviis luce, pervestigare ac eruere; ceu faciunt ii, qui exempli gratia, Humorum in corpore nostro virtutes ac vitia, & vera quibus hæc coërceantur remedia, per ea, quæ extra hominem, etiam in Artificum officinis contingere observant, indagare annituntur. Quod ipsum, siquidem maturo judicio & solicitâ circumspectione fiat, reliquas omnes inquirendi vias longè antecellit; postquam hoc tramite Contenti in nobis naturam meliore successu scrutamur, & in cognitionem medicam tot nebulis adhucdum obscuratam pedetentim altiùs deducimur. Neque hæc investigandi ratio nova censenda est, atque ab Antiquorum more omninò aliena, quippe quibus Ipsis non pauca ab arte Culinari, Chemiæ quoddam simulachrum præ se ferente, mutuari lubuit. Viderant è veteri ævo Philosophi, in Coquinâ carnes, legumina, olera, fructus, cæteraque esculenta omnia per ignem variâ ratione directum emolliri ac cruditate suâ liberari; quum ingestorum concoctiones à calore & blando viscerum fotu primariò dependere, profiterentur. Viderat Naturæ genius Hippocrates, vapores ab ebulliente humido elevatos ac frigidiori lebetis operculo allisos in guttas concrescere, pristinamque vicissim induere speciem, quum in libello περὶ ἀδένων cerebri madorem ac depluentem inde in colli laterumque declivia catarrhum ab exspirationibus intra capitis cavum, velut cucurbitam, condensatis originem trahere, posteritatem doceret. Imò quæcunque de succorum intra nos corruptelâ & putredine (cui tota febrium doctrina vulgò superstruitur) disserunt Medicorum libri an non ab externarum rerum mutationibus ad interitum vergentibus sunt arcessita? Multò itaque magis Experimenta Chemica scopo memorato inservire possunt ac debent, utpote quæ licet plus artificii in se habent, tamen solius Naturæ vi & efficaciâ agunt, quicquid agunt. Quapropter si quis rationibus auscultare haud recuset, & doctam Antiquitatem verè imitari, hoc est, non tàm eadem cum Ipsâ* sentire *quàm agere cupiat, necesse est, hâc ratione & methodo rerum Medicarum notitiam illustret, augeat, perficiatque. Sic animi sui donis à Deo Opt. Max. concessis quilibet utetur rectiùs, nec secundùm nuda Veterum dicta, at res ipsas philosophari discet; quorum illud indignæ cujusdam servitutis signum esse autumo, hoc generosæ mentis characterem. Cæterum abundè commonstravit* b. Sylvius, *quanta in Arte cæteroquin difficillimâ sibi lux affulserit, ex quo semitam hanc per Anatomen & Chemiam fuit ingressus. Humorum enim quorumvis nostri corporis proprietates inde majori accuratione exposuit, eorundemque vitia, quæ functiones affligunt, clariùs depinxit; quod præclaræ utilitatis negotium esse, facilè mecum judicabunt plerique, quando in morboso statu sæpiùs respicienda Humorum massa, rariùs verò culpanda Viscera, toties innoxia. Præterea haud vulgarem ἀκρίβειαν sapiunt ab Ipso primùm si non in scenam producta, aut dilucidiùs saltem enodata & ad usum translata memoranda Acrium discrimina, quæ sicut per universam rerum naturam sese extendunt, ita quàm maximè in Homine quoque locum inveniunt. Fateor equidem, jam à multis retrò seculis Hippocratem lib.* de Naturâ Humanâ *disertè docuisse, amaros, acidos, salsos in corpore humores subesse, & Medicos ab Eo cunctos id scivisse, nobisque tradidisse; fateor amplius, Eosdem de succorum pugnâ, ebullitione, fermentatione, similibusque motibus in quibusdam morbis oboriri solitis jam dudum in scriptis suis esse locutos: attamen fecerunt id omnes obscurè, parcè, nec ἐπιμελῶς. Quod si cum humoris salsi, acidi, amarique genium, & (in quo præsertim deficiunt) cuique illorum dicata corrigentia seu fræna distinctè calluissent, nequaquam in Affectuum causis exponendis tàm frequenter ad qualitates primas dictas, earumque intemperiem, quin potius ad perversam liquorum intra nos, quoad saporem, consistentiam, misturæque modum, dispositionem confugissent. Si porrò mutuas confluentium succorum actiones perfectiùs intellexissent, procul dubio intestinæ humorum agitationi & pugnæ non tàm confusè ac promiscuè ebullitionis, fermentationis, effervescentiæ nomina imposuissent; quæ diversa motuum genera (licet in eodem actu concurrere quandoque possint) soliciti ùs examinare atque à sese invicem distinguere, magni momenti est in Arte Medicâ. Ad hæc autem cuncta curiosè attendit Sylvius, nec tamen absolvit omnia; ne quis existimet, me Ipsius tradita Antiquorum sententiæ adeò præferre, ac si Hi imperfecta, incerta, mutila nobis reliquissent, ab Illo verò consummata, certa, integra fuissent profecta; quod ipsum de homine pronunciare, hominis esset stolidi & affectuum nebulis penitus occæcati. Certè sicut nunquam non b. Vir suam in opere isthoc imbecillitatem ipsus liberè agnovit, & innumeras in rebus Medicis tricas atque difficultates superesse, ingenuè confessus est, ita ego nullatenus audebo de Eodem majora aut meliora proferre. De Ipsius doctrinâ hoc saltem reticere nequeo, inniti eandem præcipuè geminæ illi Effervescentiæ, alteri inter Succum Pancreaticum & Bilem in cavo tenuis Intestini, alteri inter hanc Lympham in Cordis ventriculo; cujus asserti veritas necdum quidem ἀποδεικτικῶς est stabilita, neque tamen etiam (ausim dicere) eviden-*

evidentibus experimentis aut sufficienti argumentorum robore eversa. Imprimis verò, quod de Bilis ab Hepate motu versus Cor memoravit Sylvius, plurimis disceptationibus ansam dedit; quinimò non paucos ad brutorum Anatomen & instituendas circa fellis potissimùm officinam varias observationes impulit; qui etsi illud obtinuissent, universum biliosum laticem à jecore ad Intestinum ferri, nentiquam tamen eo ipso omnem omninò aditum ei praeclusissent ad microcosmi regiam. Enimverò siquidem intestinorum contentis in venas Mesenterii sanguineas pateat ingressus; (ceu non sine causâ suspicatur Solertissimus nostri temporis Anatomicus, quamprimum fortasse idem publico persuasurus) nullam biliosi succi in Cavam & Cor commodiorem viam existere posse, quilibet etiam Artis tyro promptè intelliget.

At quo dilabor? Non enim dogmata Sylviana, eorumque valorem hic ponderare, sed potius quæ ad Operum Illius editionem pertinent, memorare constitui. Quemadmodum igitur Affectuum corporis nostri historia ingentis est amplitudinis, latissiméque diffusa, ita eandem (præsertim si à vulgari doctrinâ & consuetâ methodo deflectat) intra breve temporis intervallum adornare, atque simul & semel in lucem emittere, vix possibile cuiquam esse judico. Hinc b. Vir in arduo isthoc negotio lentè cautéque procedere voluit, quando Medicam suam Praxin haud uno quasi impetu expromere, sed per partes publico communicare decrevit; id quod reipsâ præstare cœpit, quin absolvisset etiam, siquidem Sapientissimo Numini placuisset longiorem Ipsi vitam indulgere. Ediderat jam pluribus abhinc annis partem priorem Libri Primi, imò & alteram antè triennium vobis dederat, quam non longè post Secundo itidem successivè evulgando sese accingeret; quod dum seriò molitur, ecce; vix inchoato opere tollitur è cœtu mortalium, qui toties aliorum fata remorari, tot perniciosas & interitum minantes morbos profligare noverat. Quàm verò candidè, quàm fideliter hujus sui Operis perfectionem fuerit meditatus, vel inde apparet, quod fragilitatis humanæ conscius, seque vix huic rei penitus conficiendæ superfuturum prævidens, maturè de eâ supremam voluntatem calamo disertè expresserit; ubi me, quamvis nil tale conjectantem, nominare, suorumque ἀνεκδότων editorem designare haud dubitavit, ceu è b. Viri Testamento non longè post obitum ejusdem ab Hæredibus mihi commonstrato ipse perspexi. Quamobrem quum præclaræ Testatoris voluntati morem gerere multis nominibus deceret, lubens volensque hoc suscepi negotium, quamvis difficile, operosum, & laboris plenum: quippe in tantâ chartarum mihi concreditarum inordinatâ mole, textûs ipsius quandoque ob multas ambages, quandoque brevitatem nimiam obscuritate, & non levi capitum sectionumque seu incisorum confusione, mihi ipsi, fateor, primò diffidebam, de ejusdem successu subdubitans. Attamen stimulos moranti subdiderunt Operis tum præstantia, tum utilitas, tum, quæ res Medicas plerumque comitari solet, singularis jucunditas; quibus illecebris effectum est, ut intra mediocre tempus ex hoc labyrintho feliciter emerserim. Prodeunt igitur, præter Primum ab Ipso quondam Auctore editum, nunc meâ curâ Duo Libri posteriores, ex Ejusdem Autographo justâ fidelitate exemti ac typis impressi. Dispescuit enim Ipse Sylvius totam suam Praxin in tres tantùm libros publicâ luce donandos. Verùm quia & Infantum morbos, & gravissimos quosdam alios affectus accuratè descripsit, eosdemque suo tempore foras dari voluit, haud alienum vel Medicorum Filiis ingratum fore judicavi, si exinde Appendicem efformarem; quò sic Praxis b. Viri, secundùm divisionem ab Ipso factam, maneret Tripertita. Huic proinde meritò cedat spurium istud editionum par; quarum altera Francofurtensis est, altera (si titulo habenda fides) Parisiensis, utraque inscio Sylvio divulgata, ceu ex Ejusdem præfatiunculâ mox sequente est manifestum. Postremæ autem seu Parisiensis magistro plus tribuerem, si Chymiam illam, quæ frigida, impolita, omnisque ἀκριβείας expers, quin Optimo Viro falsè adscripta est, omisisset, hujus autem loco duas de Febribus disquisitiones inseruisset, sicque turpis negligentiæ crimen fuisset amolitus.

Sed non morabor Te ampliùs, ex inani hoc discursus mei Propylæo ad ipsam Basilicam properantem, rebus Medicis abundè locupletatam, nec ruinoso Ratiociniorum acervo, verùm stabili Experientiâ fulcro superstructam. Hanc itaque ingredere, sed vana, si quæ habes, præjudicia, & inimicos veritati affectus à tergo relinque. Vale.

LECTORI

Æquo ac Reip. Addicto fœlicia quævis precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QVONIAM molestum fuit hactenus privatis meis Auditoribus exscribere Dictata mea in multis admodum vitiosè ab aliis excepta, descriptave; sed insuper me inconsulto tàm in Germaniâ, quàm in Galliâ non parùm corruptus editus est Praxeos meæ Liber Secundus ac Tertius, necdum ad editionem satis locupletatus & accuratus: Ne Tyronibus Medicis, ac Ægris quoq; noceant isti Libri, consultum duxi, quantum mihi ab occupationibus quotidianis permittetur otii, hoc omne illis augmentandis, & ut indies à me privatim explanari queant simul edendis dare; aliquando, si Deus volet, ipsos ampliùs concinnaturus, & in commune miserorum Mortalium bonum cum additamentis publici juris facturus. Deus interim meis conatibus in charitate cœptis ac perficiendis cœlitùs benedicat! Valè, hisque mecum fruere, imò meliora, si habes, hilari mente cum omnibus communica. Initium laboris hujus faciebam Lugd. Batav. XV. Sept. CIↃ IↃC LXXII.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECUNDUS,

De Affectibus Animales hominis Functiones læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.

Animalium Functionum Distributio.

Auctoris Institutionis Medicæ nondum absolutæ, sit iis Praxin suâ superstruat.

I. NECESSARII otii defectu mihi non licuit hactenus Medicinæ Institutiones ante annos duodecim publicis Lectionibus hoc in Athenæo Auditoribus meis propositas exactiùs examinare, accuratasque publici juris facere; quibus, tanquam fundamento apto & congruo, superstrui posset Praxis mea Medica.

Eam cur ediderit.

II. Hujus tamen præposteram editionem mihi extorserunt Typographi vel Bibliopolæ aliqui lucri proprii, quàm boni publici magis amantes; dum me inscio & inconsulto, licet adhuc vivente atque valente, nonnulla in multis corrupta & imperfectâ non dubitarunt meo nomine in lucem mittere. Unde, quò tum meæ famæ qualicunque, tum Tyronum Medicorum, ac proinde Ægrorum quoque, quibus labor meus fuit unicè consecratus, commodis consulerem; coactus fui ordine perverso Medici mei Operis editionem à Praxi inchoare.

Cur in ea Functiones integras explicit.

III. Quâ de causâ in Praxeos meæ Libro primo necesse habui ubique *Functionum*, singularum *Integrarum rationem* succinctam earundem *Læsionibus* præmittere; postquam veritatem tantùm quærens non potui semper idem sentire cum quocunque, qui ante me scripsit, Auctore Medico.

Quare in iis multùm ab aliis differat.

IV. Unde non pauca forsan minùs poterunt satisfacere aliis, etiam Veritati maximè addictis, ac longè minùs adhuc cuivis præjudiciis vel propriis, vel alienis laboranti, ac secundùm illa cunctorum sententias censenti, atque approbanti, vel improbanti.

Ut & in Functionibus Animalibus.

V. Cùm proinde *Animales* quoque *Hominis Functiones* in multis aliter ac plerique alii concipiam, operæ pretium videtur illas hîc aliquantò explicatiùs enarrare, quin quasdam opinionum mearum singularium rationes addere.

Earum summa genera.

VI. *Animales* igitur *Hominis Functiones*, quantum ego (in summâ inter magnos etiam & illustres auctores vigente hîc dissensione, opinionumque discrepantiâ) illas se ordine consequentes in me, aliisque mihi sum visus observasse, commodè ad quatuor summa Genera revocari posse judicavi, ad *Sensus Externos*, ad *Sensus Internos*, ad *Motus Animi*, & ad *Motus Corporis*.

Esse duplici modo inservire.

VII. *Inserviunt* enim *Animales Hominis Functiones* partim *Rerum* quarumvis *Cognitioni*, partim earundem *Fruitioni*, vel potiùs *Usioni*; quandoquidem Fruitio in bonam ferè sumitur partem. Utimur siquidem utrâque fortunâ, fruimur tantùm prosperâ.

Cognitioni Sensus Usioni Motus.

VIII. *Cognitioni* Rerum inserviunt *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*; *Usioni* autem *Motus* tum *Animi*, tum *Corporis*.

Sensus externi qui nam.

IX. Per *Sensus Externos* illas intelligo Functiones, quarum ope *Objecta Externa*, *Sensiliaque per Organa Corporis peculiaria sese insinuantia*

Menti offeruntur cognoscenda, & ab ipsâ revera percipiuntur.

Circa Objecta quid agat Mens

X. *Objectorum* Sensibus Externis perceptorum *Simulachra, Notiones, Ideas, Repræsentationesque* in semet-ipsâ *effingit & format*; quin multifariæ in eisdem passim observatæ *varietatis causas & rationes investigat, eruit, aut concludit*; sed & mirabiles in rebus variis & in suo præsertim corpore *mutationes* ab iisdem nunc in melius, nunc in deterius factas expendens, ipsa eatenus vel *bona*, vel *mala judicat*, sicque intimam eorundem notitiam consequitur *Humana Mens*.

Sensus interni quinam.

XI. *Internorum* autem *Sensuum* nomine veniunt, quibus prædita hæc omnia præstat Humana Mens, Facultates, Potestates, aut quocunque tandem nomine aut vetere aut novo licebit eas in delicatulorum & sua duntaxat probantium, admirantiumque gratiam indigitare.

Eos sequuntur Affectus

XII. Hoc Mentis examen judiciumque varii mox sequuntur *Animi Motus & Affectus*, quibus Objecta illa diversimodè prosequitur Anima.

& Motus corporis,

XIII. Quin prout Objectum quodvis nobis vel aliis bonum & utile, malumve ac noxium fuit judicatum, sic ad idem consequendum, possidendumque, aut fugiendum, avertendumve variè ad Voluntatis dictamen ac imperium *Animali & Voluntario* dicto movetur Corpus *Motu*.

XIV. Sed videntur hæc omnia esse talia, quæ planiore ac pleniore indigeant interpretatione, quàm aliquot sequentibus conabor absolvere Capitibus.

CAPUT II.

De Sensibus Externis.

Ad sensum externum plura concurrere.

I. Cum *Externi Sensus* illæ sint Hominis Functiones, quibus Objecta Externa, sensiliaque Animæ cognoscenda offeruntur & ab ipsâ cognoscuntur per Instrumenta Corporis peculiaria; in quæ modo mirabili sese illa insinuant, & ipsa penetrant; plura ad Sensum Externum ritè constituendum concurrere patet.

1. Objectum cognoscendum.

II. Et 1. quidem *Objectum* ipsum *Cognoscendum*, à quo, utpote à Sentientis Hominis Corpore non parùm sæpenumerò remoto, extra ipsius Sentientia Organa certè manente, *aliquid*, quod *Speciem, Qualitatemve*, vocant, *emanat Sensile*, idque pro Sensuum Externorum diversitate *diversum*.

& ab eo Species.

Propriæ & Communes.

III. Nam non tantùm uno, verùm sæpè pluribus Sensibus Externis percipiuntur, si non omnia, pleraque saltem Objecta Sensilia. Unde, quæ *unum tantum Sensum* afficiunt *Species*, vocantur *Propriæ*; uti *Communes*, quæ *plures* afficiunt *Sensus*.

2 Organum Corporeum.

IV. 2. *Organum Corporeum* Speciem Objecti Sensilis ac ipsi præsentis Sensilem convenienter admittens.

3. Mens sive Anima.

V. 3. *Mens* ipsa, sive *Anima* sensationi, ut significanter loquar, & operi attenta, sensilemque Objecti sui Speciem in Corporeo Organo considerans, quin secundùm sensiles suas circumstantias Objectum ipsum sic percipiens.

Requisita in Objecto Cognoscendo.

VI. 1. *Cognoscendum*, hoc est, ut Cognoscatur aptum, censeo *Externum Objectum*, quando Sensiles ab ipso Species prodeunt, & ad Sensûs cujusvis Externi Organum deferuntur, illud penetrant, ipsumque adeò sensibiliter afficiunt.

VII. Debent namque 1. *Species sive Qualitates Sensiles ab Objecto externo emanare*. 2. *ad & in Sensuum Organa deferri*. ac 3. *eadem Organa sensiliter afficere*, hoc est, sui speciem, ideam vel imaginem in ipso depingere ac simulare: liceat in re obscurâ mihi metaphorâ à Visione desumptâ & optici magisterii curioso nulli non notâ operâ cæterorum quoque Sensuum Externorum Sensationem adumbrare ac describere.

1. Species ab Objecto emanare.

VIII. *Ut 1. ab Objecto emanent Species sensibiles*, requiritur plerunque *aliquid*, *quod Objectum ita moveat & mutet, ut Species sensiles quaquaversum ex se fundat*. Sic Lux sive Lumen (neque illa hîc ab invicem distinguo; cum etiam illa non distinguant Authores Latini) Objecta Visibilia ita movet & afficit, ut Colores suos cum Figurâ suâ è se mittant: sic Malleus Campanam ita ferit & movet, ut Sonum reddat & diffundat: sic Pruna, Succinum, aliaque Odorifera adurendo ita movet, ut Odorem de se spirent: sic Oris Saliva Dulcamaram, dum manditur, ita imbuit & movet, ut post Amarorem obvium manifestet quoque ipsius Dulcedinem latentem: sic Ferrum allisum Silicem ita movet, ut Calorem suum effundat & Ignem.

2. Ab Objecto ad Sensus Organum deferri.

IX. *Ut 2. ab Objecto ad Sensûs Organum*, non raro minus vel magis *ab Objecto remotum & distans deferantur Species Sensiles, Medio intermedio est opus*, eoque *conveniente*, hoc est, ad *Specierum transmissionem ritè disposito vel affecto*. Sic Visûs Medium requiritur Diaphanum ac Pellucidum; nam per Opacum transire non possunt Species Visibiles, quin ab ipso sistantur: sic Auditûs Medium requiritur transmittendis, non sistendis, aut confundendis, corrumpendisve Sonis aptum: sic Caloris Sensûs Medium requiritur transmeando Calori conveniens: sic Olfactûs Medium requiritur transeundis Odoribus pervium sic aliquando Tactûs Medium requiritur transferendæ Duritiei adæquatum.

3. Objecta Organum sensibiliter afficere.

X. *Ut 3. Sensûs Organum sensiliter afficiant Objecta externa* opus est, ut *Ipsa certo spatio distent, aut contigua astent Organo*; & quidem tum ratione *Objecti Moti*, tum ratione *Organi*, pro cujusvis Individui constitutione singulari non parum sæpè *variantis*. Nam Objecta non semper Moventur æquè potenter; nec singulorum hominum Organa sunt eodem conformata modo; nec proinde ab eodem Objecto sensibili æque moventur, afficiunturve omnes. Unde aliqui etiam remotiora Vident, Audiuntve, alii tantùm propinquiora.

Distantia inter Objectum & Organum.

XI. *Distantia* proinde *conveniens* requiritur quandoque *inter Objectum & Organum*, ut hoc ab illo afficiatur sensiliter. Nam *si remota nimium sint ab Organo Objecta*, quàm ut ad Ipsum satis pervenire possint Motæ ac Effusæ illorum Species, utique *non sentientur Objecta, vel Obscure duntaxat & Confusè*; *non item Clarè ac Distin-*

ctesin contrà nimis propinqua sint eidem Organo *Mota Objecta*, eadem *Confusè, non Distinctè afficient Sensum, quin Sensorium simul lædent*, si potenter ipsum afficiant.

Nec nimis remota, nec nimis proxima. XII. Hinc est, quòd remotiora ab Oculis Objecta vel planè non videamus, vel tantùm Obscurè ac Confusè; ad quæ dum sensim accedimus propiùs aut illa ad nos, paulatim eadem cernimus Clariùs & Distinctiùs; donec iisdem existentibus nimis propinquis, Obscuretur & Confundatur denuò Visio. Idem verum est de Objectis Sonum, Calorem, aut Odorem fundentibus, quando sunt à nobis remotiora, quæ paulatim percipiuntur clariùs, distinctiùsque, dum nobis appropinquant.

Objecta Lucida. XIII. Hinc est, quòd *Objecta* oculis proxima, si potenter Visum moveant, *Lucida* puta, non rarò Visum perdant: sin minùs potenter moveant, confusè duntaxat & obscurè videantur, ac sensim, dum ab oculis removentur, distinctiùs cernantur & clariùs, donec ad decentem uniuscuiusque oculis distantiam constituta observentur distinctissimè atque clarissimè.

Sonus. XIV. Hinc est, quod immanis *Sonus* in loco Auribus vicino excitatus non rarò tollat Auditum, vel, nî tollat, confusus tantùm audiatur. Hinc est, quod Harmonia instrumentorum musicorum ope producta, sed valdè sonora, longè distinctiùs, ideóque suaviùs percipiatur in loco aliquantum remotiore, quàm vicino.

Calor. XV. Hinc est, quòd *Calor* ingens in loco corpori proximo excitatus urat vehementer, suumque corrumpat Sensorium; qui ad convenientem distantiam perceptus recreat sentientem.

Suaveolentia. XVI. Hinc est, quòd *Suaveolentia* licèt naribus admota sæpiùs graviter afficiant plures; quos refocillant, delectantque eadem, si magis remota minùs sui odoris ad ipsos mittant, quod excipiant.

Dulcia. XVII. Hinc est, quòd *Dulcia* plerorunque palato per se gratissima, si potentiùs Gustum afficiant, movendo nauseam fiant ingrata.

Mollities. XVIII. Hinc est, quòd *Mollities* mediocris (cutis v.g.) tacta sit sentienti accepta, quæ pastæ ad instar cedens, ac mediocritatem ideò excedens Tactui reddatur inamœna.

XIX. Requiritur proinde *certa* & unicuique homini tantùm non peculiaris *proportio in Distantiâ Objectorum Sensilium ac Sensorij*, ut commoda & jucunda simul fieri queat Sensatio.

Requisita in Organo. XX. 2. Vt ipsius *Organi Corporei*, vulgò *Sensorij*, Objectorum species excipientis, *Requisita* determinentur, notandum ipsa pro *Sensuum diversitate* occurrere *diversa*.

Sensuum externorum numerus unde eliciendus. XXI. *Sensuum* autem *Externorum diversitas & numerus*, meo saltem iudicio, elici debet à *Sensilium, & uno duntaxat Sensu perceptibilium*, adeòque *Propriarum* dictarum *Qualitatum diversitate ac numero*: ut nunc nil addam de *Primordiorum ac Elementorum Naturalium numero certo*, minimè supponendo, verùm demonstrando; ut r& aliis hanc rem satis obscuram, si non probantibus, saltem illustrantibus, aut comprobantibus & confirmantibus.

Qualitates propriæ sex. XXII. Quòd si quis omnes ac singulas Sensibus Externis perceptibiles *Qualitates*, atque *Intentionales* vocari solitas, percurrat & enumeret, utique *Sex* observabit *Proprias*, & uno tantùm Sensu perceptibiles, *Colorem, Sonum, Odorem, Saporem, Duritiem, & Calorem*, cum suis *Oppositis & Adiunctis*.

XXIII. Vnde, si benè observavi, *totidem* erunt constituendi *Externi Sensus, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, Tactus & Caloris Sensus*; quem peculiaris nominis defectu sic vocari posse autumo. Externi Sensus quinam.

XXIV. Optarem equidem, si vera est mea assertio, uti ego illam veram esse planè nunc etiam sum persuasus, alium aliquem magni nominis & authoritatis Virum eandem ante me proposuisse, (ignoro namque, an id sit factum ab ullo) atque sic derisorum sannam, cui me talia sentiendo & docendo expositum sat scio, à me avertisse.

XXV. Quicquid autem inde mihi eveniat, pro veritate, hominumque utilitate pugno; quarum amore motus cogor etiam contra inveteratam, si non omnium, plerorumque saltem opinionem, quod sentio, candidè proferre: non quòd existimem me aliquid novi, & aliis ignoti manifestare, quin potiùs idem, distinctiùs tamen, quàm olim explicare.

XXVI. Videntur namque mihi *Duo Sensus* sub *Vnius* nomine hactenus malè *confusi*: *Tactus* nempe, qui *Duritiem, Mollitiemque*, atque *Caloris sensus*, qui *Calorem, Frigusque* percipit: quosque omninò existimo ab invicem distinguendos. Duo sensus diversi hactenus confusi.

XXVII. Confusionis autem illius hæc mihi censetur ratio, quòd *non diverso & distincto, sed eodem utatur uterque hic Sensus Organo.* Ejus confusionis ratio.

XXVIII. *Non utitur autem uterque hic Sensus Organo diverso ac distincto, quia eodem percipi potest utraque Qualitas: quæ* præterea & quidem *utraque reliquorum quoque Sensuum Organis percipitur.* Sic exempli gratiâ Lingua, Gustûs Organum, percipit quoque Calorem ac Duritiem suorum Obiectorum; nec tamen pro eodem Sensu habetur Gustus & Tactus. Idem planè accidit Naribus, Auribus, & Oculis.

XXIX. Unde confirmatur, quod modò dicebam, *Sensuum distinctionem ab Objectorum Qualitate diversâ petendam, non item ab ipsius Organi diversitate*; quippe quòd tum demum diversâ concinnatur structurâ, quando ad hanc vel illam Objectorum Qualitatem ritè percipiendam diversitas aliqua requiritur.

XXX. Atque hæc paucis ac in transcursu dicta sufficiant de Sensuum Externorum Numero, cùm hic locus non sit hæc pluribus ad amussim revocare.

XXXI. Quoties proinde aliqua Objectorum Qualitas Sensilis, ut sentiretur, peculiarem Organi Sentientis structuram postulavit, toties *singulare Organum* in eum finem constructum est, atque collocatum in Capite, loco Cerebro, Cerebelloque proximo. Quare Organa singularia.

XXXII. Talia *Organa peculiaria* in homine occurrunt *quadruplicia*, 1. *Oculi* ad Videndum. 2. *Aures* ad Audiendum. 3. *Nares* ad Olfaciendum, & 4. *Lingua* ad Gustandum. Eorum numerus.

XXXIII. Horum Organorum Fabrica exacta ex Anatomicorum Sectionibus, Demonstrationibus & Observationibus peti pos- Fabrica, & pars primaria.

sunt ac debent. Sufficiet hic hoc unum attigisse, *Organorum istorum omnium ac singulorum Partem primariam esse Membranam ex unui Meninge ortam, illi saltem continuatam;* in quâ videtur fieri Objectorum Externorum per Species suas emissas & admissas repræsentatio ad ritè sentiendum.

Requisita in Animâ. XXXIV. III. Non sufficit ad *ritè Sentiendum,* ut ab Objecto Externo Species Sensiles effundantur, deferanturque ad Sensûs Organum; quin ab ipso admissæ depingantur in Membranâ ejusdem primariâ modò laudatâ; (ut exemplo à Visu desumpto iterum utar) verùm opus est, ut *Anima* quoque ad Sensum perficiendum concurrat *operi huic Attenta.*

Attentio. XXXV. Requiritur in *Animâ*, ut Objectum quodvis Sentiatur perfectè, *Attentio*, hoc est, singularum Objecti circumstantiarum exacta & occurata Consideratio atque Observatio.

Pro cujus diversitate diversa perceptio XXXVI. Hæc Circumstantiarum Consideratio & Observatio, prout ab Animâ vel accurata, vel oscitans fuerit facta, ita Speciei Sensilis perceptio, hoc est, Sensus erit aut perfectus, distinctus & planus; vel imperfectus, confusus & obscurus.

XXXVII. Objecti agitati Considerationi Attenta non est Anima, quoties aliò avertitur, atque aliud Objectum à priori diversum præsens aut absens ita speculatur acriter, ut illi unicè inhærens alia omnia negligat, nec ipsa Observet.

XXVIII. Hanc necessariam in Sensu quovis perficiendo Animæ Attentionem qui parvi pendit, aut rejicit & ridet, quomodò Sensus peragatur, meo saltem arbitratu, nondum capit.

Caput III.

De Sensibus Internis.

Qui se gerat Mens in Sensibus internis. I. QUomodò in Externorum Sensuum Organis ad Objectorum Sensilium perceptionem Anima se gerat, diximus capite superiore: proximum est, ut, quomodò eadem in Specierum Sensibus Externis admissarum & attentè consideratarum examine, Objectorumque assurgente gradatim per ipsas Cognitione ulteriùs pergat, ostendamus quoque ad compendium.

Notiones primæ quid. II. Hoc ut debitè fiat, notandum *Animam* post attentam, vel supinam Specierum in Sensuum Externorum Organa admissarum contemplationem, ideas & imagines, quæ illas species ita, uti perceptæ sunt & apprehensæ, repræsentent, formare; quæ *Notiones* vocantur, & quidem *Primæ;* utpote quæ primâ hac mentis operatione hanc præfatam contemplationem ejus consequentè formantur.

Quomodò ex iis formentur Notiones secundæ. III. Quales *Notiones Primas*, vel ad idem objectum diversis temporibus & modis subinde sensatum, vel ad varia objecta eodem aut diversis temporibus itidem sensata, formatas, quoties *inter se confert* ac comparat eadem *Anima*, toties in omnibus, vel quibusdam duntaxat, vel nullis circumstantiis inter se convenire, ac proinde in quibusdam, vel omnibus circumstantiis differre comperit; unde novas quoque *Ideas*, sibi format, *ac imagines*, easque duplices, aliàs quidem *ex circumstantiis*, in quibus inter se *conveniunt*, aliàs verò *ex circumstantiis*, in quibus ab invicem *differunt* ac distinguuntur inter se Collatæ Notiones Primæ; quæ utræque *secundarum Notionum* nomine veniunt, utpote secundâ mentis operatione formatæ: quarum illæ quidem Convenientiæ, atque adeò *speciei*, hinc & gradatim *Generis* tum *subalterni*, tum *summi*; Hæ verò diversitatis, atque adeò *Differentia* tam *Specifica*, quàm *Generica* imò *individualis* sive *singularis* nomine innotescunt. *Species, Genus, Differentia.*

IV. Et quatenus in Notionibus illis tam Primis, quàm secundis, efformandis occupata est Mens, *Imaginationis & Phantasia* nomen meruit & accepit: estque hic *Interiorum sensuum Primus.* *Imaginatio quid.*

V. *Formantur* autem, ut hoc adhuc addam, *Notiones illa tam Prima, quàm secunda ex qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis*, quas nuper enumeravimus; *quàm pluribus sensibus Communibus*, quas hic censeo paucis enarrandas, antequam pergamus, imò verò ut faciliùs pergamus ulterius. *Notiones ex qualitatibus propriis & Communibus*

VI. Observatæ sunt autem à me sequentes, & 1. quidem *Numerus* sive Multitudo sensilium objectorum ab invicem disjuncta; eaque vel sine intermedio intervallo sibi invicem *Contigua*, vel per intermedium intervallum & spatium ab invicem *Distans.* *1. Numerus.*

VII. 2. *Magnitudo*, sive multitudo sensilium objectorum simul conjuncta; eaque vel sine intermedio vinculo sibi invicem *Continua*, vel per intermedium vinculum simul *Connexa.* *2. Magnitudo.*

VIII. 3. *Figura*, sive Determinata & distincta Multitudinis Numerum vel Magnitudinem constituentis Dispositio & Ordinatio externa: eaque vel *Recta*, vel *Circularis*, vel *Mista.* *3. Figura.*

IX. *Recta* pro *Angulorum* vel *Rectorum*, vel *Obliquorum*; & horum vel *Acutorum*, vel *Obtusorum* multipliciter simul concurrentium numero & diversitate observatur omninò multiplex. *Recta.*

X. *Circularis* itidem non una observatur, nec uniformis. *Circularis.*

XI. *Mista* denique multiplex quoque occurrit & multifaria. *Mista.*

XII. 4. *Locus*, sive spatium à rebus Numerum constituentibus ad determinatam inter se distantiam occupatum. Adeò ut in loco designando inter plura semper fiat relatio & respectus. *4. Locus.*

XIII. 5. *Situs*, sive spatium à rebus sive partibus Magnitudinem constituentibus ad determinatam inter se distantiam & positionem in variis circumstantiis observabilem occupatum. *5. Situs.*

XIV. 6. *Alteratio*, sive Numeri, Magnitudinisve (augendo sc. vel minuendo) aut Figuræ (aliter sc. ordinando) Mutatio. *6. Alteratio.*

XV. 7. *Motus*, sive Loci sitûsve Mutatio. *7. Motus.*

XVI. Atque hæ sunt septem impræsentiarum occurrentes mihi qualitates sensiles communes, *Numerus, sc. Magnitudo, Figura, Locus, Situs, Alteratio & Motus: ex quibus,* (dicebam modò) *ut &* singulorum sensuum propriis qua-

qualitatibus sensilibus sex *Colore, Sono, Odore, Sapore, Duritie & Calore*, cum suis oppositis & affinibus *formantur Notiones tam Primæ, quàm Secundæ.*

Qualitates propriæ quot.

XVII. Unum adhuc occurrit monendum, non tantùm Numero, Magnitudini, Figuræ, Loco, ac Situi *accidere mutationem*, verùm *recensitis* quoque *qualitatibus sensilibus propriis*: unde quod modò dulce erat, fit paulò post amarum, acidum, aut alio sapore præditum; quod album erat modò fit paulò post rubrum, viride, vel alio colore affectum, & sic de cæteris.

Quibus qualitatibus accidat mutatio.

XVIII. Quæcunque namque sensibus externis percepimus obiecta, *vel in eodem permanent sensilium qualitatum statu, vel illum mutant.* Ibi eodem modo semper offeruntur iisdem sensibus; hîc alio & diverso.

XIX. In hisce autem tam Primis, quàm secundis notionibus à se formatis non conquiescit Anima humana, quin potiùs omnia mirata, omnium quoque tanto numero, tantaque varietate à se observatorum & notatorum *rationes atque causas nosse optat*, & ut noscat *Ingenij ope* atque acumine mox allaborat.

In his Notionibus non quiescere animam.

XX. *Mens*, inquam, *ab utrisque Obiectorum suorum notionibus concatenatâ ratiocinatione gradatim assurgens, ipsarum rationes & causas expiscatur sedulò, ac si cœptis faverit Deus, sensim capit.*

Sedipsarum causas & rationes indagare.

XXI. Nam 1. ex Observatorum *Numero & Magnitudine Copiam & Abundantiam Massæ*, ex quâ omnia illa constituuntur, deducit ac demonstrat, *insignem.*

1. Ex numero & Magnitudine, copia & abundantia Massæ.

XXII. 2. Ex omnium observatorum inter se collatorum *Diversitate notabili*, ac imprimis plerorumque, si non omnium, *Alteratione multifariâ*, atque ipso etiam eorundem *Motu*, eoque vario, *Partium* dictam *Massam constituentium diversitatem* arguit *multiplicem.*

2. Ex alteratione partium diversitas.

XXIII. *Quotuplex* autem sit *Partium omnium & singularum Mundi Massam constituentium Diversitas prima & simplicissima*, ad Physicæ scientiæ structuram oppidò necessaria, non est hujus loci, nec instituti ostendere. Sufficiet verò hoc tempore & loco, Ingenii humani operandi modum & vias legisse atque aperuisse.

Quæ ad physicam spectat.

XXIV. Nam & 3. ex præfatâ *Alteratione uni, eidemque obiecto contingente, nec à semetipso expectandâ, ipsam aliunde, ac quidem à re ab obiecto alterando diversâ proficisci concludit*: ac proinde Mutationem omnem in Alteratione observabilem; *Mutans & Mutandum, Agens & Patiens* præsupponere, imò arguere arguit.

3. Ex eadem alteratione Agens & Patiens.

XXV. Plures ergò si sint, eæque variantes Mundanæ Massæ Partes, ac sese invicem illius varietatis ratione variè immutantes atque alterantes, non immeritò quæritur iterum 1. *Quotuplex sit illa Partium* omnium *Varietas prima* & simplicissima, 2. *Quot* proinde *mundanarum rerum omnium primordia.* Quæ sc. neque sint ex se invicem neque ex aliis, sed ex ipsis omnia & 3. denique *Quænam* illa sint, quibusque nominibus indigitanda Rerum naturalium elementa. Ex quibus tribus quæsitis debitè enucleatis & adstructis pendere puto solidæ, adeóque certæ earundem rerum scientiæ constitutionem, de quâ aliàs & alibi.

Atque hinc Partium Varietas prima, & quot rerum primordia, & Quænam.

XXVI. Ingenium ergò humanum, quò Mutationum omnium rationes & causas expiscetur, sequenti ferè procedit methodo ac ordine.

Quo Methodo procedat mens in cognitione.

XXVII. 1. *Perpendit, examinat & observat omnia, quæ ante mutationem, durante mutatione, & post mutationem concurrunt circa rem, & cum re quæ mutatur.*

XXVIII. 2. *Similes mutationes* eodem modo examinatas & observatas *inter se confert*, & tam ubi conveniant, quàm ubi differant, *notat.*

XXIX. 3. *Ex & Ab iis, quæ semper similibus mutationibus concurrere animadvertit*, examinandam *mutationem ortum suum ducere suspicatur & opinatur.*

XXX. De suspicione atque opinione suâ ut certior fiat Mens, quoties licet ac libet, & *Mutanda*, & *quæ Mutatura censet, coniungit & componit Artifex*; ex quo concursu *si eadem mutatio consequatur, & observetur aliquoties*, utique omnis ampliùs dubitandi tollitur occasio, quin imò *confirmatur* tunc in suâ sententiâ Homo *per Experientiam*; sine quâ inanes, vani & futiles sunt à subtilissimo licèt ingenio excogitati discursus omnes.

XXXI. Hunc ingenii humani in veritate eruendâ processum qui seriò expenderit & secutus fuerit, quin aliquando gratos & acceptos laborum suorum fructus sit reportaturus amplissimos, nullus ambigo.

XXXII. Verum tempus est, ut *Iudicium* quoque, internorum sensuum tertium examinemus, & illius itidem munera & officia explicemus.

Iudicium.

XXXIII. Anima etenim, ut de ingenii sui quæsitis excogitatis & prolatis, an vera sint, nec ne, certior fiat & secura, eadem incudi subiicienda & ad Veritatis trutinam Experientiam revocanda & expendenda judicio committit.

Quomodò usurpet mens.

XXXIV. Nam quæcunque constare possunt Experientiâ, uti *experientiâ constare naturalia omnia debent*, pro *Veris, Certisque haberi nequeunt, donec accuratum & exactum ipsius examen sustinuerint*, & tanquam probata ex ejusdem purgatorio igne prodierint illæsa, pro falsis aliàs & fictis, uti modò dicebam, habenda.

Ejus dicti officia.

XXXV. *Iudicij autem humani*, ut æquus ingenii Iudex habeatur, *duo sunt officia & munera.* 1. *Rationum omnium ab Ingenio allegatarum Expensio accurata.* 2. *De earundem soliditate, valore ac pondere, Decisio æqua & iusta.*

XXXVI. *Expendit Iudicium* rationes & causas ab Ingenio prolatas, quoties, uti referebam modò, similia experimenta instituit Artifex, eaque cum Ingenij excogitatis exactè in omnibus confert, atque convenientiam cum iisdem, aut diversitatem inter ipsa observat & notat.

1. Expendere rationes.

XXXVII. *Decidit* autem idem *Iudicium*, quando *Rationes ab Ingenio productas cum Experientiâ constantibus vel convenire, vel dissentire*, adeóque vel *veras, vel falsas esse pronuntiat.*

2. Decidere.

XXXVIII. Est tamen & alia quoque, quàm præcedens, multis parasangis *inferior Iudicij Expensio & Decisio*: quâ *ratiocinationis* duntaxat ab ingenio *deducta connexum examinat*, unde ipsum si cohærentem ac concatenatum comperiat *Probabiles quidem ac Verosimiles testatur.*

Ratiocinatio.

tur Rationes ab Ingenio excogitatas, *non* autem *Probatas & veras*; donec, uti iam dixi non semel, Experientiæ examen sustinuerint: quod diligenter observasse & notasse iuvabit, *ne Probabile confundatur cum Probato, nec Verosimile cum Vero.*

Memoria.

XXXIX. Occupat extremum & 4. inter sensus internos locum *Memoria*, minimè negligenda, verùm itidem breviter examinanda.

Eius officium.

XL. Est autem *Memoriæ officium* & munus *omnia prædictorum sensuum Internorum opera*, Imaginationis puta Notiones 1. & 2. Ingenii ratiocinationes, atque Iudicij decreta *fideliter asservare*, ut quotiès opus est, illis uti queat Homo.

Eius dotes tres.

XLI. Hoc suo munere ut ritè fungatur *Memoria & Felix* audiat, *tres* in ipsâ desiderantur *dotes*, quarum 1. *est* ut *concredita admittat facilè.* 2. ut *retineat firmiter.* 3. verò ut *reponat promptè.*

Et totidem defectus.

XLII. Quibus dotibus totidem ex adverso *Infelicis Memoriæ* observantur *defectus*; quorum 1. est Concredita *admittere difficulter.* 2. *retinere laxè.* 3. denique *reponere tardè.*

Eorum Auxilia.

XLIII. *Difficilem admissionem juvat* longa & accurata concrediti contemplatio: *Retentionem laxam roborat* circumstantiarum omnium exacta & protracta expensio. *Tardam verò repositionem promovet* iterata commissorum recordatio.

Reminiscentia.

XLIV. Ad memoriam refertur *Reminiscentia*, rei sc. penè oblitæ ex circumstantiis temporis, loci, adstantium & similium arte instituta recordatio & in memoriam revocatio.

Ingenij scrutinium.

XLV. Non tantùm ratiocinia sua Memoriæ committit asservanda, verùm Ipsius etiam dotes ac defectus scrutatur illorum rationes assequi cupidum Ingenium humanum.

XLVI. Vtique sit convenientia Infelici Memoriæ præscripsi modò auxilia, Ingenii pervestigationi debebitur illorum inventio, utpote quod de Memoriæ infelicitate conquerentem me monuit, 1. non satis diu me multa Memoriæ committenda contemplari. 2. pluribus attentam mentem minùs diu expendere singula ac 3. rariùs recordari me concredita Memoriæ, nec ferè nisi urgente necessitate.

XLVII. Hæc autem omnia cum instituta mei examine faterer vera, remedium confitenti reo fidele, tutumque mox adiecit, quodque, aliis etiam ut inserviret, candidè vobiscum communicavi. Atque sic de sensibus internis quæ nunc habebam dicenda, absolvi.

CAPUT IV.

De Animi affectibus.

Res sensiles duplici modo considerari.

I. NOn tantùm *considerantur res sensiles*, quatenus corpora constituunt naturalia, & sese mutuò alterant & immutant; verùm insuper *quatenus se habent ad viventia*, & imprimis ad *hominem*; in cujus videlicet gratiam conditus est à Deo mundus hic universus.

Mundus homini utilis & inutilis.

II. Qui autem homini in suâ integritate perseveranti futurus erat mundus omnibus modis utilis & commodus, is nunc ob ipsius peccatum maledictus, factus est eidem multis modis noxius & inutilis.

Morborum origo, & unde.

III. Ex hac nunquam satis deploratâ mundi maledictione pendet omnium morborum ortus & origo: quibuscum dum miserè conflictatur homo, ad Creatorem suum precibus & supplicationibus flectendum recurrit, & nonnunquam secundùm ineffabilem Ipsius misericordiam à suis liberatur infirmitatibus, sanitatique restituitur pristinæ.

Variis hominem agitari affectibus.

IV. Vnde per Experientiam edoctus homo, quandoque voluptate, quandoque dolore affici suos sensus ab obiectis externis; quinimò quandoque recreari, quandoque confici suas ad vitam naturalem (ut de civili & spirituali nunc sileam) necessarias vires; utique alterum utpote sibi gratum bonumque *amat*, alterum utpote sibi molestum malumque *odit*; alterum *optat & quærit*, alterum *metuit & fugit*; uno verbo, variis agitatur humana mens affectibus & animi motibus; de quibus Medicorum est tractare, cùm sit Medicorum illos curare.

Quos curare Medicis.

V. Medicorum esse Animi motus & affectus curare, qui nescit aut dissimulat, hospes est in arte Medicâ, nec audiendus proinde. Vtique non pauci occurrerunt mihi tales curandi; & per Dei gratiam sunt à me tales curati non pauci; & quidem non rarò ratiocinatione magis, quàm medicamentis corporeis, quibus corpus imprimis afficitur, non æquè anima.

Animi affectus unde excitentur, & quid agant.

VI. Agedum, delibemus ergò *Animi motus & affectus*, corpus ipsum in consensum trahentes, uti ab ipsius affectionibus plerumque excitatos.

In illis tria observanda.

VII. Veniunt autem in omnis animi affectûs examine observanda tria. 1. *Obiectum agens & animum movens.* 2. *Subiectum patiens, sive Homo, cuius animus movetur.* 3. *Affectus ipse* in animo motus & ab obiecto excitatus.

1. Obiectum movens variùm.

VIII. 1. Animum *movens Obiectum* consideratur, quatenus Patienti homini *Bonum* est vel *Malum*, id est aliquid confert ad naturalem ipsius vitam simpliciter vel beatè transigendam vel è contrà ad ejusdem vitam naturalem destruendam, vel saltem miseram efficiendam.

IX. Obiectum autem illud utrovis modo spectatum vel eidem Patienti *Præsens* est, vel *Absens*, & hoc vel *Præteritum*, vel *Futurum.*

X. Et futurum rursus, quà bonum, *comparatu*; quà malum, *superatu* spectatur vel *impossibile*, vel *dubium*, vel *possibile*, & hoc quidem vel *facile*, vel *difficulter*.

XI. Est autem obiectum mundanum omne tàm bonum, quàm malum, vel *inanimatum*, vel *animatum sive vivens*; & hoc vel *planta*, vel *animal*; ut & hoc iterum vel *brutum*; vel *homo.*

XII. *Homo* autem Affectuum Obiectum, homini eorundem subiecto & Patienti 1. vel *notus* est vel *ignotus*. 2. vel *concivis*, vel *peregrinus*. 3. ab *Ipso liber* & solutus, vel *eidem alligatus*, & quidem aut 1. *sanguine*, Ipsique adeò vel *coniux*, vel *Parens*, vel *Natus*, aliove *consanguinitatis*, *affinitatisve vinculo coniunctus*; aut 2. authoritate, ipsique adeò vel *Præpositus* vel *Subditus*: aut 3. *affectu*, ipsique adeò vel *Amicus & Charus*, vel *Inimicus & exosus.*

2. Subiectum patiens varium.

XIII. 2. *Subiectum patiens*, sive Homo, cuius animus moveri dicitur & affectu cieri, vel *primariò & per se movetur*, quando rectà in ipsum

ſum dirigitur agentis Objecti actio, vel *ſecundario & per conſenſum*, quandò rectà in aliud dirigitur, & indirectè in ipſum deflectit ejuſdem Objecti actio.

XIV. Illud autem *aliud*, in quod rectà dirigitur tunc objecti actio, vel *vivens* eſt, vel ſaltem *viventis beatitudini ſerviens*.

XV. *Vivens* eſt vel *planta*, vel *brutum*, vel *homo* ſecundùm varias modò recenſitas circumſtantias conſideratus & ſpectatus.

XVI. Viventis beatitudini ſerviunt, quæ viventia cùm non ſint, nec proinde ſenſûs, aut cognitionis compotia, per ſe nihil mali pati poſſunt, verùm quatenus Domino, Poſſeſſori, vel Vſufructuario voluptatem aliquam afferunt, vel alium in vitâ naturali uſum. Sic e. g. pictura, res inanimata, per ſe nihil patitur mali, etiamſi conſpurcetur, diſpeſcatur, aut comburatur, verùm eatenus duntaxat, quatenus deſinit tunc eſſe Domino ſuo utilis & grata.

3. Affectus varij. XVII. 3. Atque pro Objecti Agentis, & Subjecti Patientis ſecundùm memoratas circumſtantias concurſu vario varij quoque oriuntur & exurgunt *Animi motus & Affectus*.

Amor & Odium. XVIII. Nam primariò ab *Objecto* omni 1. ſub *boni ſpecie* conſiderato movetur animus ad ejuſdem *Amorem*; uti vice verſâ ab objecto *pro malo* judicato, ad ipſius *Odium*.

Voluptas Gaudium. Dolor Triſtitia vel Mæror. XIX. 2. Ab *Objecto bono*, eoque *præſenti* excitatur *Voluptas* in ſenſibus, & *Gaudium ſive Lætitia* in Animo; à *malo* verò producitur in ſenſibus *Dolor*, & in Animo *Triſtitia vel Mæror*.

XX. 3. Ab *Objecto tàm bono, quàm Malo*, eoque jam *præterito*, gignitur *miſtus ex Gaudio & Mærore Affectus*; Et *Gaudium* quidem ex boni objecti memoria, & mali præteritione; *Mæror* verò ex boni objecti præteritione, & mali memoriâ.

Deſiderium. Abhorrentia ſive Metus. Deſperatio. Anxietas. Solicitudo. Spes. XXI. 4. Ab *Obiecto bono futuro* generatur in animo *Deſiderium*, ex malo verò *Abhorrentia ſive Metus*.

XXII. Ab eodem autem futuro Objecto bono *comparatu impoſſibili* profertur *Deſperatio*: ab eodem *dubio*, *Anxietas & Solicitudo*: ea eodem tandem *poſſibili*, *Spes*: cui accedit *gaudium* ſi facilè putetur obtinendum; vel *mæror*, ſi cum difficultate venit obtinendum.

XXIII. Ab eodem verò futuro Objecto malo & *ſuperato impoſſibili* producitur ſimiliter *Deſperatio*, ab eodem autem *dubio*, itidem *Solicitudo & Anxietas*; ea eodem denique *poſſibili Spes*; & cum *gaudio* comite, ſi facilè putetur ſuperabile; aut *mærore*, ſi difficulter cenſeatur ſuperabile.

XXIV. Ab Objecto autem ſecundariò & per alterius Patientis *conſenſum* motus affectus varius exiſtit: prout *approbamus vel improbamus obiecti boni fruitiones*, aut *mali perpeſſionem*.

Congaudium. XXV. Nam 1. quoties *approbamus* fruitionem objecti boni, gaudemus, & quaſi congratulamur, aut *congaudemus* ſubjecto fruenti objecto bono.

Invidia. XXVI. Quoties *improbamus* ejuſdem boni obiecti fruitionem; *Invidemus* illi bonum illud.

Inſultus. XXVII. 3. Quoties *approbamus alicui perpeſſionem* objecti mali & noxij, toties lætamur & exultamus, & *inſultamus* illi.

XXVIII. 4. Quoties *improbamus perpeſſionem objecti mali* alicui contingentem, toties condolemus ipſi, & *miſericordiâ* afficimur erga ipſum. *Condolentia. Miſericordia.*

XXIX. Eſt autem & approbatio vel improbatio *ratione æquitatis vel iniquitatis* in boni; malive objecti paſſione; ex quâ quoque varii oriuntur affectus.

XXX. Nam 1. Quoties æquum eſſe judicamus aliquem aut bono frui, aut malum perpeti, acquieſcimus & applaudimus. *Acquieſcentia vel applauſus.*

XXXI. Quoties 2. iniquum cenſemus illum aut frui bono, aut pati malum, toties *Indignamur* & *Iraſcimur* objecto malo, aut illi à quo movetur. *Indignatio.*

XXXII. Occurrit autem alia adhuc magni in arte Medicâ momenti Affectuum differentia *ab obiectorum realitate*, vel *fictâ exiſtentiâ*. *Affectuum alia differentia.*

XXXIII. Nam ſi revera tale ſit objectum, quale judicat Mens, toties Affectus inde ortus fundamentum ſuum & firmitatem ſuam habet in ipſâ re, & realis dici poteſt. *Affectus reales.*

XXXIV. Quòd ſi tale non ſit objectum, quale judicat Mens, ipſaque tale ſibi finxerit tantùm, quamvis Affectus non minùs Agitet hominem, quàm alter in ipſâ re fundamentum ſuum habens, faciliùs tamen ſuperari poteſt, & quidem aut fallendo Mentem falſam, aut eandem meliùs informando & liberando ab Imaginatione falsâ & inani. *Imaginarij.*

XXXV. Occurrunt autem non rarò tales Imaginarij Ægrorum affectus in praxi Medicâ, qui plurimùm negotij quandoque faceſſunt etiam primariis Medicis, quales ſunt Amor Inſanus, Terror panicus, Melancholiæ Hypochondriacæ infinitæ penè ſpecies; ut & febricitantium deliria, variis affectibus ipſos agitantia. *Magnum negotium Medicis faceſſentes.*

XXXVI. Diverſos hos animi affectus nunc paucis attigiſſe ſufficiat; ubi namque occaſio feret quorundam tractationem inſtituere, ibi pluribus de ſingulis agemus ex profeſſo, & enucleabimus accuratiùs.

CAPUT V.

De Animali Corporis Motu.

I. VArios animi motus & affectus ſequitur tandem ipſius quoque corporis motus, animalis dictus. *Motus Animalis quis dicatur.*

II. Hunc ut commodè proponamus, omnis motus corporeus homini contingens videtur examinandus.

III. In omni autem motu ſpectandum & *Mobile*, quod movetur, & *Movens*, quod movet. *In omni Motu duo.*

IV. *Mobile* quod movetur, vel eſt hominis *corpus continens*, vel ejuſdem *corpus contentum*. *Mobile isque duplex.*

V. Commodè namque puto *humanum corpus diſtingui* poſſe *in Continens & Contentum*.

VI. *Continens* voco, non tantùm quod cavitatem aliquam peculiarem conſtituit, in quâ continetur, aut per quam defertur aliquid: uti ſunt Venæ, Arteriæ, Ventriculus, Inteſtina, Veſicæ tam Bilaria, quàm Vrinaria, Vreteres, &c. Verùm, *quicquid conſiſtentiam habens propriam*, *Corpus continens quid.*

reliquo corpori cohæret aut continuatur.

Contentum quid

VII. *Contentum* verò nomino *quicquid propriâ caret consistentiâ, vel reliquo corpori non cohæret*; ac proinde in ipso verè dicitur contineri: qualis est Sanguis, qualia Alimenta in ventriculo, vel intestinis contenta; imò ipsæ fæces alvinæ, & urinæ, priusquam excretæ sint è corpore, in ipso continentur adhuc.

VIII. *Contentum* ergò corpus dicitur, *quicquid propriis terminis non continetur, aut saltem reliquo corpori conjunctum non est.*

Utrumque Mobile & Movens.

IX. *Utrumque* autem hoc corpus tam continens, quàm contentum observatur 1. *mobile, quia sæpenumerò motum.*

X. Sed non tantùm Mobile observatur utrumque corpus, *verùm etiam* 2. *Movens.*

XI. Quinimò Ipsa quoque *Anima* evincitur *Movens nostri corporis*, ut mox ostendemus.

Corpus continens, à continente, & contento: at contentum à contento & continente moveri. Ossa à quo moveantur. Musculi à quibus. Alimenta à quo moveantur.

XII. Ut autem à corpore faciamus initium, observandum *Corpus continens moveri & à corpore continente, & à corpore contento*: ut & vice versâ *Corpus contentum moveri & à corpore continente & à corpore contento.*

XIII. Sic 1. *Ossa, corpora continentia, moventur à musculis, corporibus continentibus.*

XIV. Sic 2. *Musculi eorumve fibræ, Corpora continentia, moventur à Spiritibus animalibus, corporibus contentis*, sic Cordis parenchyma, ut & Arteriæ, &c. dum expanduntur, moventur à sanguine in ipsis rarefacto, vel aliàs copiosiùs impulso.

XV. Sic 3. *Alimenta in ore, œsophago*, ventriculo, Intestinis *contenta moventur ab iisdem partibus ipsa continentibus* contractis & angustatis: sic sanguis contentus in Cordis ventriculis movetur à musculis Cordis parenchyma constituentibus & sui contractione ventriculos coarctantibus, sanguinemque contentum expellentibus.

Sanguis in Cordis Ventriculis à quo moveatur.

XVI. Sic 4. *Contentus in Cordis ventriculis sanguis movetur & rarefit ab interno, adeoque ibidem contento Cordis Igne:* Sic alimenta in ventriculo contenta moventur à saliva itidem in ipso contenta dum fermentantur. Sic bilis in corpore contenta movetur ad occursum humoris acidi itidem in corpore contenti, dum effervescit, & nunc choleram morbum, cum vomitu & alvi dejectione conjunctum, nunc febres varias producit. Sic Pituita in intestinis contenta movetur à bile ibidem contentâ, quando in flatus abit, & colicum cruciatum excitat. Et sic de cæteris.

Motus hi vel naturales vel Organici.

XVII. Inter quos *motus* varios aliqui sunt *merè naturales*, qualis est motus sanguinis ab igne accensi & rarefacti; alimenti à salivâ fermentati; pituitæ à bile in flatus conversæ; bilis & succi acidi effervescentiam concitantium. Alij verè *motus Organici* vocari queunt, ob peculiarem organi constitutionem ad motum illum obeundum requisitam; qui ferè per distensionem fieri solent, qualem concipimus dilatationem ventriculorum Cordis, & arteriarum à sanguine sive rarefacto, sive propulso, & distendente parietes; qualem concipimus musculosarum fibrarum ipsorumque adeò musculorum motum à spiritibus animalibus fibras replentibus & distendentibus: qualem concipimus motum intestinorum à flatibus distentorum; qualem concipimus motum eorundem intestinorum peristalticum à spiritibus animalibus ipsorum fibras replentibus, distendentibus, atque sic cavitatem ipsorum coarctantibus.

Motus Animalis & Voluntarius quisnam. Cur ita vocetur.

XVIII. Hujus posterioris *motus organici species primaria* per musculos perfici solita, *animalis* & in homine *voluntarij* nomine venit.

XIX. *Animalis* autem vocatur, quoniam ab animâ creditur regi, & *Voluntarius*, quoniam ad voluntatis arbitrium observatur sic & sic immutari.

Non perficitur semper ab objecto.

XX. Non video autem, quomodò ab objecto deduci queat omnis motus voluntarius, quandoquidem eodem absente perficitur, & quidem pro animi affectu vario, in loco ab omnibus objectis remotissimo, noctu in lecto excitato admodùm diversimodè.

Qui perficiatur.

XXI. Quòd si quis roget, quomodò suspicer, cieri motum animalem & voluntarium; cum ejus nullum sensibilem invenire potuerim, nec proinde hic producere queam experientiam, neque quidquam hic habeam probatum ac verum; quod probabile ac verosimile judico breviter eloquar.

Musculi quid se habeant.

XXII. Censeo ergò 1. Musculos, & imprimis ipsorum fibras animali spiritu repletas & distentas breviores reddi, ac sic alligatas sibi partes ad se trahere, aut à se complexas coarctare & per consequens contenta in ipsis propellere.

Quid Animales Spiritus.

XXIII. 2. Animales spiritus in benè constituto & sano homine *continuè* à cerebro per nervos ad musculorum fibras defluere.

XXIV. *Copiosius* tamen, quoties vel objecto externo vehementiùs afficitur & dolore sensus externus, aut animi affectu vehementiore concutitur anima.

Eorum constitutio.

XXV. Censeo præterea 3. *spiritus animales* præ cæteris corporis contenti partibus omnibus ad *puritatem & simplicitatem elementarem* (ut sic loquar) *proximè accedere*; atque ideò *animæ* quoque *proximè jungi*; quinimò *per animales spiritus reliquo corpori conjungi animam*: & quidem Idcirco, quòd observamus pro animæ arbitrio & voluntate quaquaversùm ad sensum & animalis motûs organa, ipsumque adeò cor propelli spiritus animales; & *hoc unum esse, cui proximè imperat anima; non item igni cordis interno*, quem post animales spiritus puto esse simplicissimum in corpore: Neque enim corpus continens pro simplici haberi potest, cùm manifestè ex variis machinæ ad instar compositum observetur, nec moveri queat nisi ab alio, secùs ac Ignis, aut Spiritus.

Eorum ope Animam cum corpori conjungi. Illis Animam imperare.

Corpus continens non esse simplex corpus.

XXVI. Hæc qui ritè observaverit & perpenderit, facem sibi ad alia secretiora accensam ultrò fatebitur; sed de his aliàs.

Animalis Motûs definitio.

XXVII. *Animalis ergò motus is est qui per musculos obitur, aut per fibras ad voluntatis arbitrium ab animali spiritu motas.*

XXVIII. Atque sic percurrimus quatuor functionum genera animalibus peculiaria; Sensus externos, Sensus internos, Motus animi, & Motus corporis: proximum nunc est, ut ad earundem functionum læsiones primarias transeamus, quas primò generali ratione describere, deinde specialem quoque illarum historiam annectere decrevimus.

CAPUT VI.

De Dolore.

Dolor unde producatur; & quorum sit affectio.

I. VT ab Externis Sensibus faciamus initium, observandum; quemadmodum *ex objecti grati ac sensorium demulcentis sensatione Voluptas* excitatur, sic *ex ejusdem objecti sensorium lædentis perceptione Dolorem* produci: *Dolor* enim *non tantùm Tactûs*, sed *cæterorum quoque Sensuum Exteriorum Affectio est* & molestum ipsis Symptoma.

Ejus Causa.

II. *Causa* igitur *Doloris* omnis *Objectum* est *Sensile*, *aut intra Corpus existens, aut forinsecus ipsi adveniens*, atque *sensorium quodvis molestè afficiens ac lædens*. Sic *lux nimia* Dolore afficit Oculos; *Sonus fortis* Aures; *Odor gravis & acer* Nares; *Sapor mordens* Linguam & Palatum; *Durities acuta* Cutim & Membranas; *Calor & Frigus Urens* itidem Cutim & Membranas.

Idem sensorium pluribus sensibus inservire.

III. Nihil enim impedit Idem sensorium pluribus intervire sensibus; sic Oculi non tantùm vident, sed simul Tactu sunt prædite; sic Lingua non tantùm sapores dignoscit; sed insuper Duritiem, Calorem, ac Frigus. Cujus rei ratio videtur, quod ad Tactum & Caloris sensum nullus requiritur sensorii apparatus, qualem desiderant Visus, Auditus, Olfactus & Gustus, idcircò peculiaribus organis alligari.

Ad doloris curationem tria requiri.

IV. Ad *Doloris Curationem* requiritur 1. *Objecti dolorem inferentis amotio*, aut saltem *emendatio*; positâ enim aliàs causâ, ponitur effectus. 2. *Sensorii læsi reparatio*. 3. Urgente multùm dolore ac permanente causâ *Sensûs stupefactio*.

Causa Doloris externa tollenda, vel vitanda.

V. *Amovetur Causa Doloris externa*, vel *illam tollendo*, vel illam *fugiendo & vitando*. Sic spina parti infixa extrahitur; sic solis æstum fugimus conferendo nos in aliquod antrum, vel ad umbram.

Interna qui amoveatur.

VI. *Amovetur Causa Doloris Interna*, si *sanguis* fuerit, illum per venam sectam, vel aliter educendo; si *alii humores* fuerint, illos evacuando per vomitum, purgationem, urinas, sudores, salivationem, partis apertionem &c. si *partes solidæ* fuerint, & quidem *luxatæ*; ipsas reponendo; sin fractæ, itidem reponendo, aut fragmenta acutiora resecando, &c.

Doloris causa variis modis emendatur.

VII. *Emendatur Doloris Causa* variis modis variis, Lumen magnum productâ umbrâ, Objectum acre per temperantia acrimoniam, &c de quibus alibi actum vel agendum.

Sensorium læsum reparandum.

VIII. *Sensorium læsum reparatur*, restituiturque in integrum præ læsionis diversitate modis variis: aliter enim vulneratum, aliter ustum, aliter erosum, aliter contusum restituitur & curatur, de quibus alibi.

Sensui stuporem inducendo.

IX. *Sensui stupor inducitur* per *Narcotica & Opiata* omnia, prudenter ac per vices potiùs parciùsque, quàm confertim, externè aut internè usurpata.

X. De Dolorum variis speciebus, Causis, & Curatione videatur Libri Primi Caput XIV.

CAPUT VII.

De Primariis Visus Læsionibus.

Suffusio quid.

I. INter multifarias Visûs læsiones, quæ curari possunt, quasque solas hîc attingemus, haud postremum locum sibi vendicat *Suffusio* dicta, ut plurimùm Visum gradatim obtenebrans & tandem tollens.

Unde oriatur.

II. Ortum enim habet hic Affectus *ex pituitâ viscidiore*, melancholiæ nomine vulgò veniente, à causâ quâcunque genitâ, hinc & attenuatâ, sanguinique confusâ, & unà cum ipso ad Oculos per Arterias delatâ, & in humore Aqueo imprimis hærente, ipsumque obscurante; donec tandem magis magisque accrescens, iterumque concrescens ac coagulata circa pupillam constituentem Uveam vel ex parte, vel in totum lumini externo, ac imprimis speciebus visibilibus transitum deneget, sicque Cæcitatem tandem inducat.

Pituitam viscidam quænam generent.

III. Hanc *pituitam viscidam* in Corpore *generant* imprimis Alimenta similia; *augent* Tristitia & Metus; *commovent* iidem Affectus Iræ præsertim copulati, ut & Aër conturbatus aut æstuans, vigiliæ protractæ, solicitudines, Corporis motus vehementior, &c.

Qui paulatim suffusio accrescat.

IV. Excitati ab hac pituitâ halitus, & humori Aqueo in Oculis confusi primùm vel nubeculam oculis obversantem, vel filamenta, festucas, muscas & similia ante oculos volitantia repræsentant; deinde Objecta externa omnia obscuriùs, aliquando patula vel hiantia exhibent; denique lumen duntaxat obscurè admittunt: Interim Oculos affectos inspicientes primò quidem loco nigredinis ac tenebrarum secundùm naturam repræsentari solitarum, humor aqueus vitri alicujus fusi ad instar occurrit, ac sensim magis magisque albescere videtur, donec tandem foramini uveæ accrescere deprehendatur, & dictam catarrhactam producere, & ipsam quidem magis vel minùs albicantem, solidamque &c.

Et medico pateat.

Ejus Curatio.

V. Curatio hujus Affectûs spectat eundem, dum vel producitur, vel jam est productus.

In Principio.

VI. In Principio quidem, ubi halitus duntaxat in oculis observantur, laborandum, tum ut nulli ampliùs eò deferantur, tum ut, qui jam eò penetrarunt, inde rursus removeantur & tollantur.

VII. Nulli deferentur ampliùs ad Oculos, si ipsorum Causa Materialis ac Efficiens corrigatur, aut Tollatur.

Corrigenda Pituita Viscida.

VIII. *Corrigetur Ipsorum Materialis Causa*, *Pituita Viscida* medicamentis incidentibus & attenuantibus, uno verbo, Sale volatili præditis: Scilicet *Radicibus* fœniculi, apii, valerianæ, chelidoniæ majoris, &c. *Herbis* euphrasiæ, majoranæ, rutæ, &c. *Seminibus* fœniculi, sileris montani, carvi, &c. *Oxymelite* tàm simplici, quàm scyllitico. *Syrupo* fœniculi absinthii, stœchados, byzantino &c.

Eadem tollenda.

IX. *Tolletur* eadem *Pituita Viscida*, quoties copiâ simul peccat, vel tardiùs corrigi potest tota, per Phlegmagoga tum vulgaria, tum Chymica, Mercurium præsertim quovis modo debitè præparatum: Exempli loco sunto pilulæ

sequentes Magistrales variisque indicationibus inservientes, quæ.

Pilulæ. ℞. *Gumm.galbani cum aceto scyllitico prep.* ʒj.
*Mastich.el.*ʒß.
Castorei opt.
Myrrh.rubr. an ℈j.
*Carab.alb.gr.*xv.
Croci-fel.℈ß.
*Aloës rosat.*ʒß.
Troch.Alhandal. ℈j.
*Ol.fœnicul.still.gr.*vj.
*M.f.pilul.num.*50.*Deaurandæ.*

Earum Usus. Harum autem accipiat æger alternis diebus, unâ vel alterâ post cœnam modicam horâ, 3.4.vel 5 ut sequenti die manè semel inde alvum deponat. Satius enim & tutius est per epicrasin corrigere, & simul minuere causam morbificam, quàm vehementer ipsam agitando ægrum in gravioris mali periculum conjicere.

Corrigenda Bilis Acrior. X. *Corrigetur Halituum Efficiens Causa, Bilis acrior*, medicamentis mediocriter acidis, & imprimis *Nitro*, in quo aliquid sulphurei (unde ignem concipere solet) continetur; quò spectat Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Endivia, Lactuca, & similia plura.

Eadem tollenda. XI. *Tolletur* eadem *Bilis acrior*, ubi quantitate nimiâ simul peccat, per Cholagoga, Rhabarbarum præsertim, Tamarindos, Cassiam, Tartarum & similia blanda.

Halitus discutien di in tenui intestino excitati. XII. *Impedietur* quoque *Halituum* in tenui præsertim Intestino productorum *delatio ad Oculos*, si mox discutiantur, & magis, si ipsorum productio impediatur & compescatur.

XIII. *Discutientur Halitus in tenui Intestino excitati* assumptis quotidie, ac imprimis eorum productionis tempore, (quod sæpenumerò esse solet quando vel vacuus est Ventriculus, vel ad Intestina propellitur prima postremave Alimentorum fermentatorum pars, & quidem pro assumptorum alimentorum diversitate diversimodè) Medicamentis sale volatili ac præcipuè oleoso abundantibus.

Eorum productio impedienda. XIV. *Impedietur Halituum productio* medicamentis vitiosam tunc contingentem Effervescentiam compescentibus, aut potiùs corrigentibus. Quæ qualia sint aut esse debeant, necdum mihi perspectum est satis.

Halitus ad oculos delati discutiendi. XV. Quibus in tenui adhuc Intestino existentes, iisdem *ad oculos jam delati halitus discutientur*, quamvis segniùs, *medicamentis*, tum *internè assumptis*, tum *oculis admotis*. Notum enim est mihi per experientiam, Volatilem salem sufficiente Aquæ quantitate dilutum & Oculis applicatum discutere tandem halitus oculis conclusos, sicque humores ipsorum atque visum clarificare.

Catarrhactæ induratio expectanda. XVI. Ubi aut neglecta est hujus Affectûs præcautio, aut impediri non potuit ejusdem productio vel cura, vel lenta, expectanda est patienter ipsius Catarrhactæ induratio, maturatio dicta.

Ac postea ipsa auferenda. XVII. Ubi verò ad maturitatem ac requisitam soliditatem pervenit, Acu argenteâ rotundâ perforandus est in parte exteriore Oculus, atque ejusdem ope sensim ab uveâ liberanda cataracta, deorsúmque depellenda, donec tum lumen, tum objecta externa dignosci possint ab Ægro; tum mixturâ ex ovi albumine atque alumine simul in vase terreo tritis paratâ, & cannabe exceptâ devinciendus est oculus, & per aliquot dies in dorsum decumbens æger quietus servandus, quò subsidens catarrhacta non elevetur denuò, ac visum iterum offuscet.

Scotoma & Visus obtenebratio. XVIII. Ad hujus Affectûs prodromum revocari potest *Scotoma & Visûs Obtenebratio*, quando se confestim occæcari videntur homines, præeunte nonnunquam nubeculæ aut fumi oculis obversantis specie, quo malo sæpiùs redeunte suffusio subsequi solet.

XIX. Hujus Scotomatis Causas, Generationis modum, atque Curationem ex supradictis elicere quivis potest.

Senum Visio. XX. Alterius autem generis est Affectus, *Senum Visio* dictus, in quo Iuvenes, quod Senibus aliàs obvenire solet, oculis vicina objecta minùs commodè assequuntur, quàm remotiora.

Ejus Causa. XXI. Hujus Vitii causam esse puto Humores oculorum ob sui exsiccationem aliquantò opaciores.

XXII. Exsiccationem illam pendere arbitror à defectu humoris Aquei ad Oculos cum sanguine delati.

Curatio. XXIII. Unde quodammodò malum illud emendari posse suspicor fotu Aquæ dulcis tepidæ oculis admotæ, & forsan, ubi Aqua in universo sanguine desideratur, usurpatione Alimentorum solitò magis Aqueorum.

XXIV. Interim Vitio illi succurri potest perspicillis mediocriter convexis ac valdè perspicuis.

Myopia quid. XXV. Vitium prædicto contrarium est *Myopia*; quâ qui laborant, propinqua perfectè, non item remotiora vident ac discernunt.

Ejus Causa. XXVI. Hujus Causam censeo Humores oculorum nimis aqueos ac pellucidos; quapropter solet temporis tractu vitium illud in plerisque spontè quodammodò corrigi ac minui dum sensim exsiccantur ætate humores.

Curatio. XXVII. Malum hoc emendari posse autumo usurpatis circa oculos, quæ aquosos humores blandè possint consumere, sicque Oculorum humores quadantenus exsiccare.

XXVIII. Interim succurritur huic vitio & defectui perspicillis concavis.

Alia Vitiosa Visio. XXIX. *Vitiosa* quoque existit *Visio*, quando Ipsa *Objecta aliter affecta repræsentantur atque actu sunt*; sive aliter *colorata*; sive aliter *inflexa & incurvata rectave*; sive *perforata, bifidave & biantia*, quæ solida; sive *truncata*, quæ integra; sive *multiplicia*, quæ simplicia; imo *variè mota & gyrata*, quæ quiescunt.

Coloris. XVX. *Coloris* quidem naturalis objectorum *mutatio* videtur mihi adscribenda halitibus ad Oculos delatis, & colore proprio vel ab externo lumine simul adventitio, externorum objectorum species inficientibus.

Figuræ. XXXI. *Figuram* objectorum *immutare*, atque quæ recta sunt, ac si *curva* essent, ac *viceversâ* repræsentare videntur iidem halitus unam humoris Aquei partem magis occupantes, quàm cæteras; unde illa incurvatio vel falsa putaritia & ficta rectitudo specierum visibilium consequantur.

Objecti Perforati. XXXII. *Perforata* putantur Objecta visa, quoties alicubi hæret in humore aqueo coagula-

tus

tus & conglobatus halitus, transitum speciei hactenus denegant. Uti *bifida* vel *biantia*, quoties idem halitus in longum deorsum versus est situs ac extensus.

Truncati. XXXIII. *Capite aliâve parte notabili truncata* videntur Objecta, quando in parte Aquei humoris superiore transversim, aut alibi ad latus consistit concretus ille ac tenuis halitus.

Multiplicati. XXXIV. *Multiplicia* & imprimis *duplicia geminaque* putantur esse *objecta eadem externa*, quoties non æqualiter moventur bini Oculi, quod Ebriis satis familiare, & febrientibus quibusdam cum delirio Ebrietati valdè consimili.

XXXV. Segnities autem illa ad movendum Oculos æqualiter adscribenda videtur spiritibus animalibus multo vapore, narcotico præsertim infectis & torpentibus, atque tardiùs, segniùsque ad musculos oculos moventes delatis.

Motiones de Vertigo. XXXVI. *Moveri putantur, quamvis quiescant*, tum *Objecta externa visa*, tum *pavimentum ac sedile*, cui insidet æger, tum *ipse æger* ob spiritus animales plùs minùs commotos & confusè ac vertiginosè ad Oculos, Tactûsque Organa propulsos.

Horum Vitiorum Curationes. XXXVII. *Halitus*, qui *objectorum Colores* immutatos repræsentant, aliam *curam* non videntur exigere, quàm quæ absolutè Ipsis præter naturam genitis & ad Oculos delatis debetur, quamque jam proposuimus in Suffusionis Curatione.

XXXVIII. Idem omninò dicendum de iisdem halitibus *Objectorum Figuram* vitiantibus, Eademque *Perforata*, *Bifida*, vel *Truncata* repræsentantibus.

Spiritus Animales Vapore infecti qui corriguntur. XXXIX. Spiritus Animales per Ebrietatem aliamve in febribus accidentem Temulenti Delirii speciem Objecta geminantes, restituentur in integrum cessante spontè Ebrietate, ac Temulentiâ morbosâ, eâdemve arte suppressâ vel sublatâ.

XL. In hunc finem conducit Potus Aquæ puræ, ut & Acidularum: quin & Decoctum Lactucæ, Rosarumque rubrarum Tinctura cum spiritu vitrioli parata, Brassicæ Caudex. Observavi præterea salem volatilem plurimùm in eodem casu conferre, ipsumque Castoreum, quovis modo usurpatum: singula verò peculiari ratione juvant.

Idem agitati qui bus ad quietem reducantur. XLI. *Spiritus Animales nimium agitatos*, & Objecta externa, ipsumve Ægrum *Vertigine* correpta repræsentantes ad tranquillitatem reducunt Anodyna, & potentiùs Narcotica minore quantitate ac per intervalla usurpata.

XLII. Exempli loco esto sequens formula, quæ.

Mixtura. ℞. *Aq. fl. tiliæ*, ℥ijß.
Antiparalytica, aut Antepilept. cujusvis ℥j.
Laud. Opiat. Gr. iij.
Syr. stœchad. ℥j.
M.

Ejus Usus. Accipiat Æger subinde hujus cochleare unum, donec corrigatur Vertigo.

CAPUT VIII.

De Præcipuis Auditûs Læsionibus.

I. Aboletur Auditus in Surditate, Cophosi; *Diminuitur* Idem in Barycoïâ, sive gravi Auditur; *Augetur* in Auditu acutiore; *Depravatur* in Obauditione, Auriumque Tinnitu, Sibilo & similibus Affectibus affinibus. Quot modis lædatur Auditus.

II. *Abolitus Auditus* est aliquando *nativus*, aliquando fortuitus & *adventitius*. Abolitus Auditus duplex. Nativus

III. Qui à *Nativitate Surdi* sunt, *Muti* quoque nascuntur & permanent; quoniam Voces articulatas non audiunt ab aliis, aut à se editas, nec proinde illas imitari, aut emendare norunt.

IV. *Adventitiæ Surditatis Causa* nunc in *externâ Auris Cavitate* hæret nunc in *Internâ*, nunc in *Tympano*, nunc in *Nervo*, nunc in *Spiritibus animalibus*, nunc in *Cerebro*. Adventitiæ Surditatis causæ.

V. *In externâ Auris Cavitate* hærens surditatis Causa Sordibus collectis, induratisque, aut aliis rebus forinsecùs obvenientibus, Aurésque obturantibus debetur. In externâ cavitate.

VI. In *Auris Cavitate Internâ* excitatum Apostema nonnunquam Surditatis Causa existit. In Internâ.

VII. *Tympanum* quovis modo ruptum creditur Causa existere surditatis, sive hoc fiat à sono vehementissimo, sive idem accidat ab intruso instrumento acuto, sive id sequatur ruptum ibidem apostema. In Tympano.

VIII. *Nervi Auditorii* culpâ fiet surditas, si is exsiccetur, aut non tam obstruatur ipsius medulla, quàm ab humore intra membranam ejus contento comprimatur, aut à quovis tumore vicino nimiùm coarctetur. In Nervo Auditorio.

IX. A *Spiritibus animalibus* torpidis ac immobilibus aliquando ad tempus surditatem excitari posse autumo in Apoplexiâ, Caro, aliisque similibus affectibus soporosis. In Spiritibus Animalibus.

X. *A Cerebro* graviter læso, ac contuso, vulneratove aut corrupto, Auditum tolli posse arbitror. In Cerebro.

XI. *Difficilis & Gravis Auditus* agnoscit plerasque Causas memoratas, sed leviores, ac insuper humores tum Caput universum, tum imprimis Aures occupantes, & Catarrhi nomine notos. Difficilis Auditûs Causæ.

XII. *Auctum* censeo in iis *Auditum*, qui minimos sonos etiam dormientes observant, & inde expergiscuntur. Auditus Auctus.

XIII. *Aucti Auditûs Causam* puto sensorium perfectissimum, imò quodam modo plusquam perfectum & simul valdè tenerum, unde ad minimum objecti cujusvis motum excitatur; & sicut objecta à talibus observantur accuratiùs & distinctiùs, quàm à plerisque aliis, ita molestiâ sensorium afficiunt, si vel minimum recedunt ab exactâ mediocritate: unde somnum talium hominum experimur levem ac continuè ferè interruptum; quod itidem illis existit valdè molestum. Ejus Causa.

XIV. *Depravatus dicitur Auditus*, quando aliter percipitur sonus externus, ac is editus est, aut alius sonus ipsi admistus putatur, aut absolutè sonus aliquis externus creditur audiri, quamvis nullus edatur, nisi in ipso Audiente, & quidem Tinnitûs, Sibilive aut simili nomine veniens. Auditus Depravatus.

Ejus Causa. XV. Omnis autem Depravati Auditûs Causa est sonus præter naturam in Ægri aure mutatus, vel excitatus à vaporibus & halitibus aut sursùm elevatis, aut ibidem productis & falsâ soni externi specie illudentibus.

Surditas adventitia quomodo curetur. XVI. *Surditas connata incurabilis* esse solet; *adventitia* non rarò curatur; imprimis quæ *Sordibus* in aure moram nectentibus, aliisve rebus forinsecùs in Aures deductis originem duxit; nam illis artificiosè eductis nonnunquam in momento restituitur Auditus.

Quomodo Difficilis Auditus. XVII. Sic *curato Apostemate* aliquando restituitur, aliquando gravis remanet Auditus, ut plurimùm incurabilis.

XVIII. Surditas à *rupto Tympano* habetur pro incurabili.

Quomodo quæ est ab Auditorio Nervo surditas. XIX. *Auditorii Nervi* affectum excipiens surditas rariùs in totum curatur: Ejus autem Curatio cæterorum Affectuum ipsam comitantium, vel producentium curam sequi solet.

Vi&quæ est à Spiritibus Animalibus & Cerebro. XX. Idem statuendum de surditate *Spirituum Animalium aut Cerebri* malam dispositionem consequente. Nam humores vitiosi in corpore universo ac capite præsertim existentes, corrigendi sunt & pro re natâ subinde evacuandi per vias universales, & Capiti magis proprias & peculiares.

Aurium Tinnitus & Sibilus qui curetur, XXI. *Auditum Acutiorem* quæ tutò ac blandè obtundant, non novi.

XXII. *Tinnitum, Sibilumque Aurium*, cæteraque eò spectantia curant medicamenta humores halitusque ipsorum Causas Corrigentia, Evacuantia, & Discutientia, tum interna, tum externa, non semel à me proposita.

Quibus innitatur Medicinæ Dogmatica & rationalis. XXIII. Omnis namque Medendi methodus Dogmatica & Rationis innititur accuratæ Investigationi, ac Inventioni Causarum omnium ad hunc aut illum Affectum producendum connexarum: Hic namque artificiosè ac verè compertis, haud difficile erit Medico Iudicio practico pollente convenientia singulis Causis pro re natâ vel minuendis, vel reparandis, vel variè alterandis tum externa, tum interna præscribere auxilia, dummodo & à noxiis abstinere atque cavere, & utilia usurpare velit Æger, sine quo frustrà in consilium advocatur Medicus, in Artis operibus utut versatissimus & maximè judiciosus.

CAPUT IX.

De Olfactûs Læsionibus.

Olfactu carere possumus I. NUllo sensu externo cum minori beatæ vitæ detrimento carere possumus, quàm Olfactu.

Quo modo lædatur. II. *Aboletur* autem, *Imminuiturve* aliquando, quin & *Augetur*, aut *Depravatur* nonnunquam Odoratus.

Aboliti & Diminuti Causæ. III. *Abolitus & Diminutus* easdem agnoscit *Causas*, sed gradibus differentes: sive in sensorii ineptitudine, aut gravi læsione, sive in Nervi Odoratorii, Spirituum Animalium, aut Cerebri morbis observentur ipsæ.

In Sensorio. IV. *Sensorii* in Naribus existentis Affectus manifesti sunt nimia *exsiccatio*, vel nimia *humectatio*, ut in gravedine accidit.

V. *Nervi Odoratorii, Animalium Spirituum & Cerebri* vitia ex præcedentibus capitibus peti possunt, ne sæpiùs eandem recinamus Cantilenam.

VI. *Aucti Odoratûs Causa* est sensorium solito tenerius, atque à quovis Odore potentiùs affectum. *Aucti Odoratûs Causa.*

VII. *Depravatur Odoratus* à fœtore in corpore existente atque Odoribus externis admissis se admiscente, illosque inficiente ac vitiante; & forsan aliquando à quibusdam halitibus ad certos demùm Odores externos admissos in corpore excitatis & tunc cæteros aliundè accedentes inficientibus. *Depravati Odoratûs Causa.*

VIII. Odores autem, sive halitus odoratos ex rebus nullum aliquando ex se ac per se odorem spirantibus, sed simul tantùm junctis excitari, testantur Sal tartari & Sal armoniacum, vel sicca, vel in Aquâ soluta & confusa; elevato mox Sale Urinæ Volatili in Sale Armoniaco latente & tunc inodoro, ad tartarini verò salis occursum mox erumpente atque exhalante, & Olfactum potentissimè movente. *Odoris excitatio à permistione rerum, in se inodorarum.*

IX. Tale quid autem in corpore nostro itidem accidere posse, atque nunc ab Odoratis, nunc ab inodoris aut per nares cum aëre attractis, aut ore præsertim assumptis, deglutitis, & ad Intestina mox pergentibus, ac ibidem Effervescentiam vitiosam & molestam excitantibus, halitus fœtentes aut quovis modo odoratos per œsophagum sursùm propelli, externosque odores infici quid vetat? observamus enim quotidie ab assumptis dulcibus vel acidis suffocationem dictam produci, & quidem ab halitibus in tenui intestino vitiosè genitis ac sursùm elevatis, idque non rarò cum acri aut gravi odore, externos corrumpente. *Eam quoque in nostro corpore contingere.*

X. *Fœtor spontè ac continuè* ad nares è corpore Ægri delatus, parti alicui in naribus, Faucibus, Ore, Pulmonibus, vel alibi corruptæ aut putrescenti debetur. *Fœtoris è corpore erumpentis causa.*

XI. *Curabitur Olfactus Abolitus vel Diminutus Humectando* paulatim Nares sicciores tum per interna, tum per externa medicamenta. *Abolitus vel Diminutus Olfactus quî curetur.*

XII. *Curabitur idem* cum *Gravedine* conjunctus, *exsiccando* humiditatem superfluam Nares occupantem; *evacuandoque* per vias Universales, hinc & Nares ac Os Serum in Corpore redundans, copiosiùs saltem in Cerebri glandulis secretum; & imprimis *restituendo Dispositionem Vitiosam in Glandulis Cerebri* ab externo frigore introductam, per suffumigia ex Mastiche, Carabe, Thure, Benzoino, Styrace & similibus parata, & tum naribus excepta, tum linteaminibus simul calefactis Capiti, ac Cervici affricta. *Cum Gravedine conjunctus quî curetur.*

XIII. *Depravatus Olfactus curabitur* emendando materiam in corpore halitus fœtidos ad nares propellentem; aut impediendo, cohibendoque Effervescentiam vitiosam similes halitus promentem; denique curando partium variarum putredine affectarum morbos varios, de quibus agitur alibi. *Depravatus Olfactus quî curetur.*

CAPUT X.

De Gustûs Læsionibus.

I. QUemadmodum cæteri Sensus Externi, ita & Gustus aliquando *Aboletur*, vel *Dimi-* *Quot modis Gustus læditur.*

Diminuitur, aliquando *Augetur*, & sæpenumero *Depravatur*.

Aboliti & Diminuti causæ. II. *Aboletur*, vel plùs, minúsve *Diminuitur* Gustus tum *sensorii Linguæ* puta & *Palati* vitio; tum *Salivæ*; tum *Spirituum Animalium*, *Nervorum* aut *Cerebri* culpâ.

In Linguâ. III. *Lingua* non raro in variis morbis, ardentibus præsertim febribus, *arida* fit, & omnis Gustûs expers.

IV. Si non aboleatur, plurimùm saltem minuitur quandoque Gustus à *Pituitâ viscidâ* Linguam & Palatum obducente, aut ab ipsâ *Salivâ solito viscidiore & inertiore*.

V. *Exsiccatur Lingua in febribus ardentibus* ab *halitibus* è Pulmone imprimis cum exspirato Aëre emanantibus, & unà cum faucibus, Linguam & Palatum malè afficientibus.

In Salivâ. VI. Ab iisdem halitibus *Saliva viscidior* reddi solet; quin & *Pituita ad Palatum & Fauces* naturaliter deposita tenacitatem acquirit ac lentorem, quibus *obducta Lingua* ineptior fit ad dignoscendos rerum sapores.

VII. *Saliva* vitio etiam Diminuitur vel Aboletur Gustus, quatenus Ipsa desideratur ad Gustûs perfectionem. Hæc igitur non tantùm quatenus Linguam malè afficit malè affecta, sed insuper quatenus inepta est eliciendis, ac dissolvendis mistorum partibus saporem in se continentibus, hîc peccare potest.

VIII. Quod enim capite præcedenti dictum de Odore latente per inodora eliciendo, & confirmatum exemplo Salium Armoniaci & Tartari unitorum: nunc quoque dici potest ac debet de sapore nonnunquam eliciendo ex rebus penè insipidis; & quidem salivæ utut insipidæ ope.

Saliva constitutionaturalis ad Sapores eliciendos. IX. Desideratur autem *Saliva insipida* quidem, attamen *fluida* & *subspumosa*, non item viscida & tenax; quò partes mistorum sapidas dissolvere, quinimò nonnunquam forsan vel latentes sapores elicere, vel planè novos producere queat. Cui usui servit antè omnia subtilis & ad dulcedinem usque *contemperatus Spiritus acidus* in ipsâ latitans.

Unde vitiatur. X. Hic acidus spiritus obtunditur imprimis à partibus *oleosis*, à quibus suam tunc nanciscitur saliva *visciditatem*: quocirca ineptior deprehenditur semper ad Gustum Saliva tenax & viscida.

XI. Quæ jam in superioribus de *Spirituum Animalium*, *Nervorum*, *ac Cerebri* vitiis proposui, huc quoque quadrant.

Aucti Gustûs causa. XII. *Augetur* Gustus tum ob sensorii constitutionem valdè teneram, Linguamve delicatam, tum ob *Salivæ* temperiem exquisitam.

Ejusdem Molestia. XIII. Molestus verò solet esse Auctus Gustus, quoniam non nisi gratissima & exquisitè sapida tunc placere solent, qualia cùm, si non impossibile, valdè saltem difficile sit semper ac ubique habere, miserum censeo illorum hominum statum, qui non nisi cum molestiâ gustare atque usurpare possunt alimenta vel medicamenta, quæ vel latum unguem recedunt à delicatissimo sapore.

Depravati Gustûs causa. XIV. *Depravatur Gustus*, quoties alieno sapore prædita Censentur objecta externa ore assumpta.

XV. Quamvis ob *Linguam aridiorem*, aut *muco obductam* non semper dignosci possit verus rerum gustandarum sapor, non idcircò tamen falsus ipsis adscribitur Sapor, sed potiùs nullus aut minor, unde pro Depravati Gustûs causâ hæc haberi nequit.

Saliva vitiata. XVI. Veræ autem *Gustûs Depravati Causæ* à *Salivâ*, *aliorumve humorum*, *vel halituum ad Os delatorum* vitiis sunt deducendæ. Qualis enim in Salivâ, cæterisque Ori communicatis humoribus, halitibusve Sapor continebitur, talis in totum aut ex parte assumptis inesse judicabitur.

XVII. Sic *Salsâ vel Acidâ* existente *Salivâ*, rerum assumptarum sapor plùs minùs salsus vel acidus esse putabitur.

Humores ad Os delati. XVIII. *Humores alii* ad Os delati sunt vel *Bilis*, vel *Succus Pancreaticus*, vel *Pituita*, vel *Mistura* diversa ex hisce promanans, *vel aliud quid* ab *Intestino tenui* per Ventriculum ascendens; vel *Pituita* multiplex *à Cerebro*, *ejusve Glandulis* Descendens; vel *Humor multifarius ex Pulmonibus* prodiens.

XIX. Præter humores naturaliter in nominatis partibus observabiles ac subinde præter naturam vitiatos & ad Os delatos, occurrit quandoque ex variis partibus prodiens *Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, aliquidve aliud hisce affine.

Vitia Halitus. XX. *Halitus* imprimis *ab Intestino tenui*, *aut Ventriculo* per œsophagum, quandoque ex *Pulmonibus* per asperam arteriam, vel ex ipsis *Faucibus* aut *Naribus* malè affectis prodeunt.

Saliva Acida. XXI *Salivam* subinde *tam acidam* generari & in os effundi, ut Dentes inde stupeant, experientia quotidiana testatur. Ab eâdem tali existente assumptorum saporem immutari ac depravari nemo sanæ mentis negabit, quod eâdem insuper constat experientiâ.

Salsa. XXII. Eandem *Salivam* non infrequenter *Salsam* observamus, & itidem rerum sapores salsedine suâ inficientem ac depravantem.

Acida unde. XXIII. *Acida* existit *Saliva*, quoties vel *plus acidi purioris* ac cæteris destituti separatur à sanguine in Glandulis salivalibus vel *minus spiritus volatilis* per nervos accedit ad ipsum temperandum.

Salsa unde. XXIV. *Salsa* verò existit eadem *Saliva*, quoties sanguinis *serum* non tantùm existit *salsum*, sed idem *copiosius* succedit à reliquo sanguine ad salivam generandam, prætermissis aut parciùs accedentibus partibus reliquis, simul aliàs requisitis.

Bilis Amaritudinem creat. XXV. *Bilis* ad os delata & salivam ipsam, vel alimenta, cæterave assumpta immediatè inficiens, *Amaritudine* suâ id præstat & omnia amara Gustui repræsentat.

Succus Pancreaticus Aciditatem. XXVI. *Succus Pancreaticus* verò *Aciditate* tunc excedente idem efficit, rariùs *salsedine*.

XXVII. *Pituita* cùm ex se sit *insipida*, nisi à *Succo Pancreatico* admisto reddatur acida vel salsa, vix unquam assumptorum saporem depravabit.

Uterque mistus saporem vitriolatum. XXVIII. *Humores* autem *ex Bile ac Succo Pancreatico vitiatis* geniti, ut plurimùm *saporem Vitriolatum*, aut alium *similem*, rariùs valdè *Dulcem* obtinent, ac eandem assumptis imprimunt, sicque gustum depravatum reddunt.

Pituita à cerebro delabens Acida vel XXIX. *Pituita* à Cerebro, ejusve Glandulis descendens ac Gustum depravans vel Acida, vel Salsa deprehenditur.

Salsa. Aliquando ad nauseam dulcis. Ejus caussa Auctori ignota.

XXX. Rariùs, aliquando tamen, *Dulcedo nauseosa* quemadmodum ab infernis partibus assurgit, ita à supernis delabitur, & tum salivam, tum cætera assumpta inficit & gustum depravat.

XXXI. Quidnam Dulcedinem illam summam & nauseosam Saturni saccharum si non excedentem, assequentem saltem imprimis producat, me nondum capere ultrò fateor: nam sola aciditatem temperantia non sufficere, planè sum persuasus.

Pituita ad Pulmones delata, & rursus ad Os propulsa.

XXXII. *Pituita multifaria ad Pulmones delata*, & morâ longiore aut breviore ibi factâ; plùs minusve *immutata*, dum iterum ad Os propellitur, & salivæ, & assumptorum quorumvis saporem, corrumpere atque modis variis Gustum depravare potest.

Sanguis ad Os delatus dulcis.

XXXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus saporem subdulcem præ se fert, atque hactenus aliorum saporem pervertere, sicque Gustum depravare poterit.

Puris Sapor.

XXXIV. *Puris laudabilis* sapor forsan nullus est notabilis, ab illo tamen assumptorum saporem immutari posse puto, & imprimis ab eodem minùs laudabili, & in *Saniem* acriorem degenerante: unde Gustus sequetur quoque Depravatio.

Halitus multifarii ad Os assurgentes, è Ventriculo, &c.

XXXV. Halitus, tum è Ventriculo, tum imprimis per ipsum è tenui Intestino solent Ructuum nomine multifarii assurgere, tum acidi, tum nidorosi, tum alii, atque salivæ & assumptorum quorumvis saporem naturalem non parum alterare, sicque Gustum ipsum Depravare.

Ex Pulmonibus ulcere laborantibus. Ut & ex faucibus

XXXVI. Ex *Pulmonibus* & *Asperâ ipsorum Arteriâ Ulcere* in Phthisi laborantibus *Halitus* graveolentes & Gustum simul malè afficientes ac Depravantes attolli clarum.

XXXVII. Ex *Faucibus itidem Ulcere sordido*, quod in Lue Vereneâ est admodum familiare, laborantibus fœtentes atque salivam quoque & assumpta inficientes halitus prodire satis notum.

Atque etiam ex Naribus

XXXVIII. Denique ex *Naribus* quoque tum secundùm partes suas subcarneas, vel potius glandulosas *Ulcere*, tum secundùm Osseas vel cartilagineas *Carie* laborantibus halitus noxios unâ cum Aëre inspirato ad fauces tendere, vel liquoris formâ sensim per palatum ad Os aliquid descendere, atque salivam hinc & assumpta inquinari posse nemo negabit, qui vel mediocriter fuerit in praxi versatus.

Abolitus Diminutusque Gustus quî curetur. A Linguæ Ariditate.

XXXIX. *Abolitus, Diminutusve Gustus Curatur* pro Causarum diversitate diversimode. Quando namque à *Linguæ ariditate* ortum habet, tunc & *humectantibus & lenientibus* opus, Aquâ purâ, Succo acetosæ, Sempervivi majoris & similibus vel expressis, vel distillatis, vel decoctis & linguæ impositis, aut gargarisatis; dummodò simul Affectûs primarii, Ardentis Febris & similium, habeatur ratio exacta. Huc faciunt Mucilagines semin. cydoniorum, psyllii, &c.

Ab Halitibus.

XL. Quòd si ab iisdem halitibus in Ardentibus febribus, aliisve Pulmonum vel Intestini tenuis, Ventriculive affectibus, ad Os delatis *Pituita* quoque *Capitis* & *Saliva* inspissetur, viscidior fiat, iisdemque tanquam muco obducatur & ad Gustum ineptior fit Lingua; *incidentibus* acidis & *humectantibus* erit utendum; quò non tantùm in ore Contenta dictorum humorum vitia corrigant, sed insuper introsumpta Pituitam ubicunque in corpore hærentem *attenuent* & *dissolvant*, & ad secuturam fortè *expurgationem* faciliorem præparent.

A Salivâ Viscidâ.

XLI. Quòd si *Saliva Universa producatur Viscidior*, & hactenus oblitteretur plùs minùs ipse Gustus: cùm, uti dixi, à partibus *oleosis* pendeat imprimis illa visciditas, emendanda illa erit *Acidis*, sed cum *volatili Spiritu* contemperatis, & in specie Spiritu salis dulci cum aquis aromaticis, fœniculi, & similibus diluto & subinde parvâ quantitate assumpto. Nam omnis alteratio laudabilis sensim perficienda, non confestim & subitò; adeò ut, quæ prodesse solent, si minori quantitate ac sæpiùs assumantur; nocere observentur, si eâdem quantitate simul exhibeantur. Tantùm interest ipsum modum servare in rebus omnibus.

Auctus Gustus qui curandus.

XLII. An, quemadmodum modò diximus Diminutum *Gustum* restitui nonnunquam assumptione Acidorum sed contemperatorum sic, idem *Auctus* obtundi queat quodammodò frequentiore usurpatione *alimentorum subpinguium*, ignoro; quippe qui hoc nondum tentavi; posset tamen id, me judice, circumspectè ac sine periculo tentari. Nam haud improbabile videtur mihi, à pinguibus non tantùm salivam reddi posse aliquantò viscidiorem, at insuper ab iisdem obtundi posse Linguæ sensum nimis exquisitum, ideóque molestiæ magis subjectum.

Depravatus Gustus quî curetur. Salivæ acidior curatur Abstinentiam ab Acidis.

XLIII. Ad *Depravati Gustûs* species varias ritè *curandas* plurima pro Causarum diversitate occurrunt agenda. Nam 1. *Saliva acidior*, si à nimio acidorum & quidem puriorum usu vel abusu potiùs habeat ortum, is mutandus, & quantùm licet abstinendum ab acidis, non contemperatis saltem. Nam, ne quis fallatur, longè potentiùs in nos agunt pura, licet diversa & contraria, quam eadem inter se mista.

Usu Aciditatem temperantium

XLIV. Non tantùm abstinendum ab Acidis, sed usurpanda prætereà, quæ *Aciditatem vitiosam temperent*, at sensim & paulatim, non confertim, copiâve magnâ simul sumpta; quemadmodum de alterantibus omnibus jam dictum.

XLV. *Temperant* verò *acida*, & *Spiritus Volatilis*; & *Oleum*, & *sal lixivum, volatile* imprimis & *oleosum*: quorum vires nemo facilè agnoscet, nisi expertus.

Et imprimis spiritu volatili abundantium.

XLVI. Usurpanda imprimis, quæ spiritu volatili abundant, Vinum puta generosum & inter magis medicamentosa, spiritus Vini aromaticus quilibet, cum aliis tamen Aquis aromaticis & convenientibus Syrupis mistus. Exempli gratiâ.

Mistura.

℞. *Aq. Majoranæ, vel*
Fœniculi, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Antapoplectica, vel
Antiparalytica, ℥ß.
Syr. stœchad.
M.

Vinum.

XLVII. Talia autem spiritu volatili prædita per vices ac minori quantitate assumenda sunt, quò sensim emendent vitia quoque interna.

Saliva salsa curatur.

XLVIII. Ubi *Salsa* existit *Saliva* (tunc enim serum quoque salsum existere non dubito) præter jam memorata Acidæ salivæ conducentia, addenda insuper, quæ in specie salsis humoribus prodesse

Salsis humores tempe rantibus. prodesse nos docuit Experientia, pilulæ sc. de cynoglossa, vel styrace dictæ; gummi tragacanthum, mastiche, thus masculum, & similia plura: quæ itidem parvâ sunt exhibenda quantitate, ac sæpiùs, quo sensim emendent ac corrigant tum humores jam peccantes, tum humores producendos & itidem aliàs peccaturos.

Et Evacuantibus. XLIX. Quòd *si redundet simul in sanguine serum salsum*, minuendum id erit per hydragoga dicta medicamenta, sæpiùs memorata, subinde & quidem quantitate mediocri exhibenda.

Bilis ad Os elevata quâ curetur. L. *Bilis* potentiùs ad Os elevatur ob sui volatilitatem auctam à copiosiore spiritu volatili ipsi admixto pendentem: quapropter abstinendum tunc à Vino valdè generoso, ac spirituoso, & imprimis ab omni Spiritu Vini, tam simplici, quàm aromatico; quin tunc utile erit usurpare Vinum minùs potens, atque ad aciditatem mediocrem vergens, Mosellanum puta & Rhenanum.

Bilis Amaritudo quibus temperetur. LI. Ejusdem *Bilis excellens amaritudo temperabitur* medicamentis *aciditate* præditis, quorum ope sal ejus volatile magis reprimetur & paulatim emendabitur. Talia sunt spiritus acidi omnes, quamvis cæteris præferam illum, qui ex *Alumine* paratur, & tum blandior existit, tum aliquid *austeritatis* habet.

Ejus copia minuenda Emeticis, & Cholagogis. LII. Quòd si non tantùm volatilitate, at insuper *copiâ peccaverit* eadem *Bilis*, educenda est & in assuetis quidem, aut nauseabundis, vel vomiturientibus per *Emetica*, ex Antimonio præsertim parata, & non semel jam à me proposita; per *Cholagoga* verò & Bilem deorsùm expellentia, Rhabarbarum, Tamarindos & similia, in iis, qui difficulter vomunt aut non nisi cum periculo vitæ aut affectûs gravioris vomitionem ferre possunt; quod imprimis caveri volunt in plerisque Pectoris morbis; quamvis præter multorum Opinionem nonnulli Phthisi, ac plerique Asthmate laborantes non tantùm non malè, quin benè habeant à Vomitoriis; quod per Experientiam edoctus assevero.

Succus Pancreaticus Aciditate volatili peccans corrigitur Sale Volatili Oleoso. LIII. *Succus Pancreaticus Aciditate volatili* peccans curabitur præsertim *Sale Volatili oleoso*; nam propter communem volatilitatem faciliùs invicem adunabuntur, à sale autem lixivo infringetur nimia Aciditas, quæ ab oleo similiter obtundetur. Conducunt igitur in hoc & similibus Casibus omnibus à Succo Pancreatico Acidiore pendentibus Aromatica omnia quovis modo Ægris acceptiore usurpata.

Ejus copia minuenda Hydragogis, Sudoriferis & Diureticis. LIV. *Idem Succus, si copiosius* deprehendatur ad Intestina ferri, post sufficientem ipsius acrimoniæ contemperationem præmissam, *minuetur* per *Hydragoga* dicta medicamenta, de quibus egimus alibi; Ut & per Sudorifera & Diuretica Sale volatili oleoso constantia.

Eadem salsa qui corrigatur. LV. Quòd si aliqua occurrant signa, ex quibus *Ipsum salsedine* quoque laborare liceat conjicere, ut si, qui sursùm eructantur aut evomuntur humores, salsi gustentur; atque interim nullum signum adsit, ex quo colligere liceat, eos tales à Capite in Ventriculum priùs descendisse, convenient illa, quæ §.48. hujus capitis in Salsæ Salivæ curatione docui usurpanda.

LVI. *Idem Succus Salsus copiâ simul redundans* curabitur Hydragogis, quemadmodum de Salivâ dictum §.49. & modò §.54.

Pituita Intestinorum vitiata LVII. Cùm *Pituita Intestinorum* tum *Saliva* naturam æmuletur, tum à *Succo Pancreatico* vitioso vitietur, ab Horum curâ illius pendebit Curatio. quâ curetur.

Vt & humores mixti. LVIII. Humores mixti ex præfatis in tenui Intestino confluentibus orti, prout magis de uno vel altero participant & ideò varii existunt, Curandi methodum variam exigunt.

Humores & Halitus Austeri quibus corriguntur. LIX. In specie *Humores* ut & *Halitus Austeri* omni Sali Volatili cedunt, & maximè illi, qui ex *Sale armoniaco* paratur, & Ejusdem *spiritûs* nomine venit. Unde tàm excellens est Ipsius in dictâ suffocatione Uterinâ Usus & Effectus; si ad guttas 3. 4.5. vel 6. (prout purior & potentior est, aut debilior & dilutior) exhibeatur sæpius ex cochleari Vini, Cerevisiæ, alicujusve Mixturæ eidem malo appropriatæ.

Quibus Dulcedo Nauseosa. L X. *Dulcedinem* humorum *nauseosam* corrigent imprimis *Acida*, & subinde *Amara*, ut & Acido-Salsa, Tartarum Vitriolatum, Elixir proprietatis, &c.

Quibus Pituita à cerebro descendēs Acida vel Salsa. LXI. *Pituita à Cerebro* ad Palatum descendens *Acida* vel *Salsa* temperabitur ac educetur medicamentis jam propositis: Et quoties licet, derivabitur quoque ad Nares per errhina & sternutatoria.

Pituita in Pulmonibus qui curetur. LXII. *Pituita in Pulmonibus* reperta tum Alterantibus, tum Expectorantibus indiget. Crassior quidem incidentibus; Salsa verò & tenuis incrassantibus corrigitur.

Qui Sanguis ad Os delatus. LXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus & Gustum depravans indicat Vasis aperti consolidationem, de quâ egimus alibi: Sapor verò eluetur ex Ore collutione ipsius cum Vino, Aceto, Aquâ & similibus.

Vt & Pus & Sanies. LXIV. *Puris & Saniei* deductio ad Os, Affectûs à quo procedunt Curationem necessariam arguunt, mox & Oris mundationem modò dictam.

Atque etiam Halitus à Ventriculo & Intestino. LXV. *Halitus à Ventriculo & Intestino tenui* assurgentes, atque Gustum vitiantes discuti debent, ac nova Ipsorum productio impediri.

LXVI. *Acidi* quidem sale volatili quocunque, oleoso præsertim, discutientur; *Nidorosi* verò ac de Bile participantes spiritu Nitri; à quo flatus quoque viscidi Colicum dolorem producentes potenter dissipabuntur, ac imprimis, quando cum Aquis Aromaticis & Opio permiscetur.

Nec non è Pectore manantes. LXVII. *Halitus è Pectore* manantes corrigi possunt quodammodò per Aromatica, illorum tum odorem, tum saporem ingratum obliterantia, tum noxam emendantia; in totum autem curari non possunt & tolli, nisi sublato Affectu primario, à quo habent illi suum ortum.

Et ex Faucium Nariūque ulceribus, & Carie orti. LXVIII. Idem planè statuendum de *halitibus* molestis ex *Faucium, Nariumve Ulceribus & Carie* originem trahentibus.

CAPUT XI.

De Tactûs Læsionibus.

Tactûs Objectū propriū. I. *Tactus proprium Objectum* censeo *Duritiem*, à Rerum continuarum soliditate ac Inflexilitate pendentem; Cui opposita *Mollities* Rerum Continuarum flexilitati, aut extremæ Discretarum exiguitati debetur. Sic Dura sunt Lapides, Metalla, Ligna, Arena, Glacies, &c. Mollia verò Lanæ, Folia, Pollines, Farinæ, Olea, Aquæ, Spiritus, &c.

Quot modis lædatur Tactus. II. Hic Tactûs sensus *læditur*, quoties aut in totum *aboletur*, aut ex parte *minuitur*, aut quodam-

dammodo *augetur*, aut modis variis *depravatur*.

Abolitũ & diminuti causa.

III. In totum *aboletur* rariùs *in toto*, *sæpius in quibusdam duntaxat corporis partibus*, imprimis *Sensorii* culpâ, aliquando *Spirituum Animalium*, *Nervorum*, aut *Cerebri* vitio, in gravissimis putà morbis, Epilepsiâ, Apoplexiâ, aliisque soporosis Affectibus. Quibus existentibus levioribus *Minuitur* tantùm idem Tactus, adeò ut tunc potentiùs agentia objecta sentiant duntaxat Ægri, non item mediocriter aut leviùs sensum afficientia.

Sensoriũ læsum.

IV. *Sensorium* læditur præsertim ab *Aqua humiditate ac frigore*. Hinc non rarò à Pluviâ cum frigore junctâ partes madefactæ non tantùm in Paralysin, at insuper in Tactûs abolitionem aut Diminutionem incidunt.

Spirituũ Animalium Vitium.

V. *Spirituum Animalium* vitio abolebitur, Diminueturve Tactus, quoties conturbati sunt à *causâ quâcunque*; aut *Torpidi* existunt, vel à *Narcoticis* usurpatis, vel ab *intenso Aëris frigore*; quamvis ab externo frigore simul affectum sit tunc ipsum sensorium.

Nervi læsi.

VI. *Nervorum* culpâ Abolebitur, Diminuetur saltem Tactus, quoties illi *Dissecti* sunt, *Compressi* saltem, aut aliàs *ita affecti*, ut transitus nullus, aut parcus tantùm concedatur per ipsos spiritibus Animalibus ad Tactûs sensoria.

Cerebrũ vitiatum

VII. *Cerebri* culpâ vel abolebitur, vel Diminuetur Tactus, quando ejus vitio *sufficiens Spirituum Animalium copia non producitur*, vel ad *singulos nervos non propellitur*.

Auctus Tactus quis.

VIII. *Auctus* videtur mihi *Tactus*, quando non nisi cum molestiâ aut dolore objecta externa non tantùm acuta, vel inæqualia, & aspera, sed & politam æqualemque duritiem habentia, quin aliquando mollissima objecta tangi possunt aut contrectari: Quod non tantùm in partibus ac *sensoriis tensis*, *inflammatis*, *excoriatis*, aut *aliàs dolentibus* fieri observatur, verùm in Delicatioribus quoque, ac *Cutim teneriorem* habentibus nonnunquam contingit; unde vix alicujus rei tantillùm asperæ contactum ferre possunt, quin mox de molestâ tunc sibi sensatione conquerantur.

Depravatus quis.

IX. *Depravatus* censetur mihi *Tactus*, quoties aliter judicatur quoad Duritiem affectum objectum externum, ac reverà est affectum; quapropter malè huc refertur à plerisque *Dolor*, in quo plerunque ritè Iudicat Tactus de Objecti Duritie, Acumine, Asperitate, &c. quamvis nil impediat, cum Depravato Tactu conjungi Dolorem, aut parti jam dolenti accidere, ut idcircò perperam judicet de Objecti tunc oblati duritie.

Ejus causa.

X. *Depravatur* autem *Tactus* propter *aliud internum externumve objectum Tactum jam afficiens*, ac *novi objecti qualitati tactili se ita immiscens*, ut falsum de ipsâ fiat judicium. Unde non mirum, si dolore affectum sensorium sinistrè ac perperam judicet de omni alio objecto, etiam minimè duro, ipsi tunc oblato.

XI. Quemadmodum enim in Sensorio teneriore atque Tactu idcircò aucto, id est, non nisi cum molestiâ objecta mediocriter dura ferente, duriora, asperiora, acutiora putantur objecta, quàm reverà sunt; ita in eodem graviùs adhuc affecto ac dolente, ad objecti saltem mediocriter duri contactum dolorem patiente, de objecti duritie judicium fit magis adhuc iniquum, dum longè durius putatur aut fingitur esse, quàm actu existit.

Abolitus & Diminutus Tactus quî curetur.

XII. *Curabitur Abolitus, Diminusve Tactus* Gravissimis *Affectibus Soporosis*, ut & *Apoplexia* ac *Epilepsia* junctus, illis curatis.

Quando est à pluvia.

XIII. Curabitur *idem à Pluviâ cum frigore copulatâ* ortus, consumendo humiditatem illam uni pluribusve partibus impactam per sudorifera tum interna, tum externa, non neglectis linimentis & quandoque Emplastris idem efficientibus atque naturalem partibus temperiem restituentibus.

Per sudorifera interna.

XIV. *Sudorifera interna* sunto Aromatica, & attenuantia; Carduus benedictus, Cent. minus, Scordium, Fœniculum, Enula Campana, Lignum Guajacinum, Quernum, Sassafras, Iuniperinum, &c. Ex quibus & decocta parari possunt, & Electuaria, & pulveres, & alia. Huc pertinent Aquæ theriacales dictæ ac similes.

Externa.

XV. Inter *Externa sudorifera* sunt Balnea Aquæ dulcis, stuphæ siccæ, aut, cum Vini spiritu, aliove liquore conveniente paratæ.

Per Linimenta.

XVI. *Illiniri* possunt parti affectæ non tantùm *Olea & Vnguenta* Aromatica, sed *Spiritus Vini* quoque tum simplex, tum Aromaticus, Aquá putà Theriacalis, Antiparalytica, Antapoplectica, &c.

Quando est a Spiritibus Animalibus agitatis.

XVII. *Curabitur idem Tactus ob spiritus animales potentiùs conturbatos agitatosque Abolitus, Diminutus* saltem, pacando eosdem atque ad quietem, tranquillitatemque reducendo, tum per discursus acceptos, ac interdum per Musicam ex arte instituram, tum per anodyna, & quandoque narcotica medicamenta, tum externa, tum interna, sæpius proposita.

Aut Torpidioribus.

XVIII. *Idem Affectus ob eosdem spiritus torpidiores* curabitur tàm externis, naribus admotis, sp. salis armoniaci, Castoreo, &c. ut & frictionibus, ligaturis, motu corporis coacto, &c. quàm internis aerioribus, & imprimis eodem spiritu Salis armoniaci ex spiritu vini aromatico exhibitis.

Quando est à Nervis læsis.

XIX. *Dissecti Nervi* curari nequeunt, ut nec inde Abolitus Tactus.

XX. *Compressi Nervi* restituentur, cum læso in Tactu, sublatâ compressionis causâ quâcunque.

Quando est à cerebri vitio.

XXI. *Cerebri vitium* Spirituum animalium generationi, aut Motui officiens tollendum, quò vel generentur vel moveantur sufficienter ad Tactûs Organa Spiritus.

Tactus Auctus quî curetur. Quando est à Sensorii teneritudine.

XXII. *Auctus ob sensorii teneritudinem Tactus* non nisi sensim, laboribus sensorium ipsum callositate quodammodò obducendo, aut cuivis objecto non nimis aspero assuefaciendo, emendabitur & obdurabitur.

Vel præternaturali ejus constitutione.

XXIII. *Auctus* autem *ob præternaturalem sensorii dolentis constitutionem Tactus curabitur* sublato dicto affectu & Doloris Causâ; quæ prout varia esse potest ac solet, ita modis variis curari debet.

Tactus depravatus quî curetur.

XXIV. *Depravatus Tactus Curabitur*, remoto vel ipso objecto interno, externove Sensorium occupante, vel molestiâ ab ipso in Sensorium introductâ. Quæ cùm varia esse possint, pro singulorum diversitate Curatio instituenda erit diversimodè.

CAPUT

CAPUT XII.

De Sensûs Caloris Læsionibus.

Caloris Sensus quis.

I. CAloris Sensum illum voco, cujus proprium Objectum est *Calor*, hujusque oppositum *Frigus.*

Quot modis lædatur.

II. Illum itidem lædi contingit, quando vel *aboletur*; *diminuitur* saltem, vel *augetur*, vel *depravatur*.

Abolitus

III. *Aboletur* quando nec Calor, nec Frigus, etiam Urens sentitur; quod & in gravi Epilepsiâ, & in quibusdam gravioris Soporis speciebus accidere docet Experientia.

Ejus Causæ, Sensorii affectum. Nervus læsus.

IV. Hujus *Abolitionis Causam* vix in *Sensorio*, nisi *gangrana vel sphacelo* affecto, id est demortuo, puto quærendam vel inveniendam.

V. Sæpiùs judico *in Nervo discisso*, vel aliàs *ita graviter affecto, ut Spiritus ad partem deferri nequeant* hujus Aboliti Sensûs Causam existere.

Spiritus Animales vitiati

VI. Non infrequenter *ab Ipsis Animalibus Spiritibus ita conturbatis, aut torpentibus*, ut itidem ad Sensoria non deferantur, aboleri hunc Caloris sensum censeo: & imprimis in gravissimâ Epilepsiâ & Caro forsan extremè urgente ac ideò lethali.

Cerebri malè affectum;

VII. Ex *Ipsius Cerebri Conquassatione, aliâve gravi læsione* sensum quoque Caloris quodammodo *aboleri* posse, evincit Experientia in Apoplexiâ.

Caloris Sensus Diminutus.

VIII. Ab *iisdem Causis*, sed levioribus *Diminui* solet idem *Caloris Sensus*: cujus Causam in Sensorio malè affecto aliquando existere puto, Ex. gr. à Callo.

Auctus.

IX. *Augetur* idem *Caloris Sensus*, quoties tenerius existit sensorium, adeò ut ad minimum calorem, aut frigus externum, ægrè habeant tales: quod non infrequens.

X. Puto tamen in nonnullis concurrere *humores ad externum Calorem aut frigus aliquantò immoderatiora agitatos, atque* eundem nunc Caloris nunc Frigoris Sensum augentes.

Depravatus.

XI. *Depravatur idem* nunc *Caloris*, nunc *Frigoris Sensus*, & quidem frequentissimè in *Febribus*, hunc imprimis Sensum molestantibus, à Calore aut Frigore in Corpore ipso excitato, & sensorium ita afficiente, ut pravum de externo calore aut frigore instituatur plerunque Iudicium; dum modò Calida tepida saltem putantur, quæ actu sunt frigida, aut vice-versa frigida, quæ actu sunt Calida vel tepida.

XII. Hujus præternaturalis Caloris aut Frigoris in Corpore concitati Causas videre est in Tractatu de Febribus.

Abolitus Caloris Sensus quis curetur. Quando est à Sensoria affecto.

XIII. *Abolitus Caloris Sensus propter sensorii corruptionem* & gangrænam non *curatur*, nisi sublatâ ejus causâ. In quantum proinde ipsa Corruptio partis & gangræna curari potest, in tantùm Caloris sensus abolitus restitui poterit: de quâ re agendum in Chirurgiâ.

Quando est à Nervo læso.

XIV. *Abolitum eundem sensum ob nervum discissum arbitror incurabilem*: quamvis rarò, aut nunquam forsan unus duntaxat nervus deferatur ad eandem partem Caloris sensum ipsi largiturus: unde licet unus & alter abscindatur nervus, & hactenus quidem abolitus permaneat in sensorio Caloris sensus, ob cæteros tamen nervos superstites, & aliquando resectis connexos; aliquis quoque in ipso permanet ac conservatur sensus, sed diminutus & stupidior.

XV. *Abolitum* autem *ob aliam Nervi curabilem affectionem Caloris sensum* restitui censeo, quando restituitur in integrum Nervus, sive compressus fuerit, sive aliàs ita affectus, ut Spiritibus animalibus transitum deneget.

Quando est à Spiritibus Animalibus vitiatis.

XVI. *Ob conturbatos, perperamque agitatos in gravi Epilepsiâ spiritus animales Abolitus Caloris sensus* sensim restituitur cessante paroxysmo; quod itidem de Caro dicendum, si unquam in ipso abolitus deprehendatur Caloris sensus.

Quando est à cerebro malè affecto.

XVII. Idem omninò dicendum *de gravi Cerebri Conquassatione aut læsione abolitum Caloris sensum* comitem habente; illâ namque curatâ, quodammodò saltem diminutâ, sensim redire observatur idem sensus.

Diminutus quâ curetur.

XVIII. Quemadmodum ab iisdem, sed levioribus causis *diminui solet Caloris sensus*, ita citiùs & faciliùs tunc restituitur.

Vt & Auctus.

XIX. Vix *Auctum Caloris sensum* ad *mediocritatem redigi posse* puto, nisi *longâ consuetudine*: quâ videmus quotidie homines assuescere objectis etiam per se cuivis molestis.

XX. Quòd si *ab objectis externis Calorem aut Frigus ex commotis tunc in Corpore humoribus produci* observemus, opus erit medicamentis uti, quæ illum præternaturalem noxiumque humorum motum compescant, obortum saltem ab Ipsis Calorem aut Frigus corrigant; de quibus actum in dissertatione de Febribus & alibi.

Nec non Depravatus.

XXI. *Depravatus Caloris Sensus* cùm à *Calore aut Frigore febrili* utplurimùm pendeat, illo ex arte correcto ac sublato, sponte ad integritatem pristinam revertetur.

CAPUT XIII.

De Somni & Vigiliæ Læsionibus.

Somnus & Vigilia Affectio Sensuum externorum.

I. NOn *Sensuum Internorum*, non *Animalis Motûs*, sed *Sensuum Externorum* Affectionem *Somnum ac Vigiliam* esse, inde patere putamus, quòd illi permaneant, permanere saltem possint durante Somno, non item Sensus externi, quibus operantibus vel ad opus paratis Vigilia præstò est: adeò ut *durante vigiliâ operentur Sensus externi, ferientur verò durante Somno.*

Somni finis.

II. Quoniam verò multi spiritus animales consumuntur Sensuum Externorum operatione attentâ & diu continuatâ, illudque damnum non parùm debilitare solet homines; idcircò ferias concessit iisdem Deus, Somnum; quò tunc iterum accumulari queant novi spiritus, novo Sensuum externorum exercitio, ubi evigilarunt, servituri.

Quot modis peccet.

III. *Somnus* autem ad virium recuperationem homini concessus variis modis peccare solet, dum 1. *nullus* obvenit, in *vigiliis perpetuis*: 2. *brevior* existit, aut *levior*. 3. *longior*, vel *gravior* & *profundus* contingit. 4. *cum Insomniis* conjunctus est, iisque aut *gratis* aut *ingratis* & *molestis.*

Perpetua Vigilia.

IV. *Perpetua Vigilia* urgere solent in variis Affectibus, ac præsertim *Doloribus atrocissimis*; *Febribusque* quibusdam, ut & in *magnis animi solicitudinibus* & *curis anxiis*; & quandoque *in nimiâ*

miâ corporis defatigatione & *inquiete*; quæ omnia istarum Vigiliarum causæ solent existere.

Somnus brevior. V. *Somnus brevior* fit ob *easdem causas*, *sed leviores*.

& levior. VI. *Somnus levior ab iisdem causis* pendere potest, atque *extra morbos à sensuum externorum uno*, *vel pluribus* propter sensorii teneritudinem *auctis*; unde à minimo objecto excitantur è somno sensus.

Longior. VII. *Somnus longior in statu naturali* consequi solet tum *Animum curis vacuum*, tum *Corpus exercitio* blando & moderato mediocriter *defatigatum*, tum *Alimenta somnum promoventia* copiosiùs assumpta, tum *Consuetudinem*, &c. in *statu præternaturali* verò *humores pituitosos* in corpore auctos & caput petentes; quandoque *Alimenta vi narcoticâ prædita* copiosiùs usurpata, *Vinum* præsertim & *alios potus inebriantes*.

Profundior. VIII. *Somnus profundior* pro causâ agnoscit *Vim Narcoticam*, vel *in corpore ex humoribus vitiatis excitatam*, vel *forinsecus advenientem*, ac *introassumptam*, aut *externè admotam*.

Insomnia. IX. *Insomnia* utplurimùm consequuntur *Mentem cogitationum gratarum*, vel *ingratarum vexantiumve plenam*; aliquando *Corporis valetudinem adversam*, dum excitatis in somno profundiore *doloribus* vel *angustiis* ipsa inde angitur Anima, quæ in Somno nihilominus perseverans miras & deliras ferè conclusiones inde elicit: Quòd si *Cogitationes nunc gratæ*, *nunc ingratæ ægrum hominem insuper corripiant*, somnia quoque orientur inde multifaria.

X. Singulas Somni profundioris aut Depravati species hîc enarrare longius foret; quare sufficiet impræsentiarum summa illius capita attigisse, & Curationis fontes aperuisse; unde reliqua patebunt facilè.

Vigiliæ nimiæ quî curentur. XI. *Curabuntur* autem *Vigiliæ nimiæ* sublatis, delinitis saltem Doloribus, curatis febribus, remotis Animi curis, quiete corpori concessâ, & usurpatis in eundem finem anodynis, & quandoque narcoticis: de quibus omnibus alibi actum.

Vt & Somnus brevior & levior XII. *Somni brevioris, ac levioris Cura* ex modò dictis patet.

Nec non longior. XIII. *Somnus longior & protractus minuetur*, occupando Mentem utilibus ac seriis negotiis; exercendo corpus aliquantò magis; usurpando alimenta somno promovendo minùs apta; assuefaciendo pigrum hominem surrectioni maturiori; corrigendo, evacuandoque humores pituitosos; vitando, minuendo saltem potus inebriantes ac somnum augentes.

Atque etiam profundior. XIV. *Somnus profundior curabitur*, corrigendo in corpore humores narcosin parientes, tum per acida, tum per aromatica, tum seorsim, tum aliquando simul usurpata; vitando externam narcoticorum applicationem, ac imprimis ipsorum assumptionem, corrigendo insuper per præfata ipsorum usurpatorum noxam.

XV. *Sani Somniis dediti* moderentur Cogitationes intensas rerum quarumvis, ac minuant imprimis somnum.

XVI. *Valetudinarii* præter jam dicta usurpent medicamenta humores in corpore noxios emendantia & educentia.

CAPUT XIV.

De Imaginationis Læsionibus.

I. Cum Imaginationis munus sit, *Primas & Secundas* formare *Notiones*: Illæ quidem sunt rerum sensilium secundùm qualitates sensiles tum proprias tum communes externis sensibus exceptarum, & quidem quatenus exceptæ sunt, simulacra; Hæ verò novæ ex circumstantiis, secundùm quas inter se aut convenire, aut differre comperiuntur plures Primæ inter se collatæ Notiones per solam solius Mentis operationem productæ. *Imaginationis munus: Notiones primæ & secundæ quænam.*

II. Ubi notandum, *Convenientiæ Notiones Secundas* Primis proximas *Speciei infimæ*, remotissimas *Generis Summi*, Intermedias inferiorum respectu, *Generis*, superiorum *speciei*, sed *subalterni* nomine vulgò venire: *Discrepantiæ* autem *Notiones* itidem *secundas* Primis proximas *Differentiæ Individualis*, remotiores *Differentiæ specificæ aut Genericæ* nomenclaturâ insigniri: quemadmodum ipsa *objecta*, eorundemque *Notiones primæ*, *Individua* vocantur, ut & hæc ipsa, *Singularia*, Notiones verò secundæ communes omnes, *Vniversalia* dicuntur. *Earum diversitas.*

III. *Læditur* autem *secundùm Primas Notiones Imaginatio*, quando vel *aliquid omittitur aut præteritur*, *quod in rebus ipsis existit*; vel *aliquid illis affingitur*, *quod in rebus ipsis non occurrit* & quidem ratione qualitatum sensilium vel propriarum, vel communium. *Imaginatio quot modis lædatur secundùm primas notiones.*

IV. *Præteritur aliqua circumstantia* in rebus ipsis existens, quando *illæ non examinantur* ex omni parte, aut *non accuratè*, aut *non distinctè*: at ex parte duntaxat, vel perfunctoriè, vel confusè. *Omissio alicujus circumstantiæ.*

V. *Ex parte duntaxat examinari possunt* Sensibus externis *Objecta extra hominis arbitrium*, *quoad ipsum sensum*, *posita*; unde undique considerari ab ipso nequeunt. *Examinando res ex parte.*

VI. *Perfunctoriè ac minùs accuratè* considerantur, examinanturque *objecta remotiora*, *nimiumve agitata*, *aut subtiliora*. *Vel perfunctoriè.*

VII. *Confusè*, *minùsque distinctè* considerantur *objecta* tum *valdè agitata*, tum *partes multùm intricatas habentia*, *minùsve*, ubi hoc requiritur, *illustrata*. *Vel confusè.*

VIII. *Aliquid affingitur Notionibus primis quod rebus ipsis abfuit*, quando aliquid ex præjudicio ipsis tribuitur præter aut ultra sensus externi (quo tamen solo menti innotescunt) testimonium. *Affictio alicujus, quod non adest.*

IX. *Læditur secundùm secundas Notiones Imaginatio* necessariò, quoties *vitiosæ* sunt *Notiones primæ*; ut & quoties *non exactè conferuntur*, *ac expenduntur quâ parte inter se conveniunt*, *aut differunt* eædem Notiones primæ: unde minùs accuratas & ipsis rebus convenientes fingi oportet Notiones secundas. *Quot modis lædatur secundùm secundas Notiones.*

X. Cùm *Imaginatio*, sive Notionum tum primarum, tum secundarum formatio *sit purum putum Animæ sive Mentis*, nullo autem modo ipsius Corporis *opus*; mirum videri debet nulli, *si ejus vitia non curentur corporeis*, at *intellectualibus* & à ratione sanâ petitis *auxiliis*. *Imaginationis læsæ curatio.*

XI. Corrigetur proinde ac prævenietur primum Imaginationis circa primas Notiones vitium in unius pluriumve circumstantiarum rebus ipsis *Circa primas Notiones.*

præ-

præsentium omissione, instituendo exactam omnium qualitatum sensilium & propriarum, & communium observationem; mox & considerando idem objectum, quoties licet, ex omni parte; denique expendendo omnes, ac singulas ipsius partes, partiumque particulas, & in singulis omnes, singulasque qualitatum propriarum & communium diversitates.

XII. Corrigetur secundùm Imaginationis circa primas notiones vitium in unius, pluriumve qualitatum sensilium propriarum, vel communium in rebus ipsis non observatarum figmento & falsâ attributione; nihil concedendo aut tribuendo rei, quod reverà sensu externo in ipsa non fuit deprehensum.

Circa secundas Notiones XIII. Corrigetur primum Imaginationis circa Notiones secundas vitium, è primarum notionum vitio pendens, illud ipsum, uti jam dictum, corrigendo ac emendando.

XIV. Corrigetur secundum Imaginationis circa secundas Notiones vitium ex minùs exactâ qualitatum singularum sensilium tum propriarum, tum communium cum similibus collatione ac expensione ortum; instituendo exactam & accuratam singularum qualitatum prædictarum in variis objectis observatarum cum sui similibus comparationem, mox & convenientiæ ac discrepantiæ æquum judicium.

Qualitates sensiles propriæ. XV. Quò supradicta omnia fiant clariora, libet Qualitates sensiles tum proprias, tum communes secundùm sua capita enumerare. *Visui* ergò *propria* sunt *Colores*, unà cum *Luce sive Lumine*, ac *Pelluciditate*, ipsiusque oppositis *Tenebris*, ac *Opacitate*: *Auditui* verò *Soni*: *Olfactui Odores*: *Gustui Sapores*: *Tactui Duritiés* cum *Mollitie*: *Caloris Sensui Calor & Frigus* multiplex.

Communes. XVI. Pluribus Sensibus *Communes Qualitates sensiles* sunt 1. *Numerus*. 2. *Contiguitas*, vel *Distantia*. 3. *Locus*, *sive Situs*. 4. *Motus & Quies*. 5. *Tempus*, *existentia*, *mutationumque durationem determinans*. 6. *Magnitudo sive Moles*. 7. *Continuitas sive Connexio*. 8. *Consistentia & Fluiditas*. 9. *Rigiditas*, *& Flexilitas*. 10. *Soliditas & Cavernositas*. 11. *Figura multifaria*. 12. *Liquiditas & Glutinositas*. 13. *Flatulentia*, quò Vapores, Fumi, Halitus, &c. referendi.

CAPUT XV.

De Ingenii, sive Ratiocinationis Læsionibus.

Ratiocinatione quid perquiratur. I. MEns humana in rerum Externis Sensibus perceptarum observatione, hinc & Notionum primarum secundarumque formatione non acquiescit, quin mox & Convenientiæ & Diversitatis secundùm qualitates sensiles tàm proprias quàm communes in ipsis notatarum causas & rationes cognoscere satagit; quod Ingenii sui viribus, hoc est, *Ratiocinatione*, sive discursu elicere conatur.

Argumentum 1. Materiæ Copia. II. Nam ubi Anima considerat 1. *Numerum*, *sive Multitudinem* objectorum sensibilium, atque insuper plurium *Molem insignem sive Magnitudinem*, mox inde *Materiæ* tàm multa, & ab invicem distincta, & non rarò tàm magna objecta constituentis *Copiam notabilem* arguit.

2. Diversitas. III. Ubi verò 2. *Diversitatem notabilem in iisdem objectis* tam multis considerat eadem Anima, & quidem non tantùm in *Magnitudine*, at insuper in *Figurâ*, *indies* præsertim *mutabili*, aliisque qualitatibus sensilibus propriis, *Colore*, *Odore*, &c. *concludit* mox eadem Anima *non unam & uniformem*, *at diversam & diversiformem esse illam Materiam*, ex quâ tàm multa & tàm diversa constituuntur objecta.

IV. Ubi rursus 3. *Mutationem non tantùm in Figurâ externâ verùm insuper in Loco integrorum Objectorum*, *vel Situ partium variarum*, *ejusdem Objecti* contingere observat, expenditque Anima, & *Tota Objecta*, *& Plures ejusdem Objecti partes moveri elicit* eadem. *3. Motus & quies.*

V. Ubi iterum 4. *ad Objectorum integrorum loco suo motorum & concurrentium allisum* non rarò eorundem *Figuras mutari* observat Mens; *quæ in Figurâ suâ mutantur aut mutata sunt*, *aliquid pati aut passa esse*, *quæ verò immutata permanserunt*, *aliquid egisse concludit eadem*; & quemadmodum hæc *Agentis*, sic & illa *Patientis* nomine indigitat. *4. Actio & Passio.*

VI. Ubi verò *utraque mutationem aliquam subiisse* observat Mens, in *utrisque & Agentia & Patientia* agnoscit.

VII. Ubi autem 5. *Objectum unum idemque citra alterius objecti concursum mutari tamen in Figurâ*, *aliisve qualitatibus sensilibus vel propriis*, *vel communibus* observat Mens; *in uno eodemque Objecto diversas & inter se differentes materias contineri* arguit, à quibus vel agentibus, vel patientibus diversitas observata pendeat, deducaturque. *5. Diversitas in eodem Objecto.*

VIII. Postquam verò sic gradatim procedendo Mens humana non tantùm in diversis Objectis, sed etiam non rarò in uno eodemque Objecto, Materiam deduxit diversam, cujus diversitatis respectu contingat omnis in rebus sensilibus observabilis Mutatio, meritò *diversas illas materias ad certum*, *determinatumque numerum*, *& formam sive modum*, si possibile, *redigere* elaborat eadem Anima. *Mens diversa ad certum numerum redigit.*

IX. Sic enim in semetipsâ discurrendo disserit & ratiocinatur Mens, *Materia illa diversa*, ex quibus res sensiles omnes constant, *vel definito*, *certoque numero comprehenduntur*, *vel innumerabiles existunt ac innumeræ*.

X. *Innumerabiles autem ac innumeras esse materias diversas*, *ex quibus res constituantur definitas ac determinatas*, *planè absurdum*; oportet proinde *illas certo ac definito contineri numero*.

XI. Cùm ergò *nec una duntaxat* & uniformis esse possit rerum tàm diversarum *materia*; *nec quoque innumera possint admitti materiæ diversæ*; videndum *an binario*, *an ternario*, *aliove definito numero constitui ac evinci queant Rerum sensilium omnium Materiæ diversæ*, ex quibus postmodùm elici possint omnes in prædictis rebus contingentes atque observabiles Mutationes, sicque adornari *Rerum Naturalium Scientia*, quæ est alterius loci.

XII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, *Ratiocinatio*, quæ Ingenii Functio est, cùm versetur propriè in rationibus & causis omnium affectionum rebus sensilibus accidentium aut affectarum investigandis & inveniendis, *duas videtur habere partes*, *Investigationem*, atque *Inventionem*. *Ratiocinatio quid, & quas partes habeat.*

XIII. *Finis & Scopus Ingenii est Inventio Causarum*, *Medium ad finem illum consequendum* *Investigatio & Inventio.*

dum est *Investigatio*: quam nisi quis instituerit ritè, mirum non est, si fine suo frustretur; quamvis ne tunc quidem illo semper potiatur, quando labore magno non malè causas investigat, quippe quas non rarò celatas cupit ingenio humano, vel non nisi tandem ac suo tempore patere vult Deus, & quidem tunc, quando de inventione desperat homo.

Quando Ratiocinatio lædatur. XIV. *Læsa* judicatur *Ratiocinatio*, quando *perperam instituta* est Causarum vel Rationum *Investigatio*.

Et quot modis. 1. Ingenii stupiditas. XV. *Læditur* autem Ratiocinatio 1. in hominibus stupidis & *Ingenio hebeti præditis*, ad investigandum planè ineptis.

Eaque duplex. XVI. *Hæc stupiditas* quibusdam est *nativa & naturalis*, & ab ipsâ nativitate observata; quibusdam *adventitia & præternaturalis*, & non rarò quibusdam *Affectibus gravibus, Soporosis* præsertim *comes*, aut *succedens*, ut & nonnunquam *immoderato & diuturno Animi mœrori* superveniens.

2. Tarditas. XVII. Læditur quoque Ratiocinatio 2. in *Tarditate Ingenii*, quæ duobus modis occurrit; Nam observantur quidam, qui *longius tempus* desiderant ad inveniendas quæsitas affectionum rationes & causas; quas alii *ex tempore* promunt; unde, quemadmodum in his laudatur *Ingenii promptitudo*, ita in illis culpatur *Ingenii Lentitudo*.

Eaque duplex. Lentitudo. XVIII. Sed & observantur quidam, qui *Affectionum intricatarum & obscuriorum causas & rationes assequi nequeunt, quamvis ad minus obscuras & arduas pertingant*; dum alii non ita difficulter ad abstrusissima penetrant: Unde quemadmodum in his dicitur vigere *Ingenii Acumen ac subtilitas*, ita illis dicimus contigisse *Ingenium obtusum & crassum*.

Crassities. 3. Hallucinatio. & Cavillatio. XIX. Læditur adhuc 3. *Ratiocinatio*, quando *Depravatur*, & *falsæ Affectionum rationes eliciuntur ac producuntur pro veris*; quo vitio quamvis omnes forsan homines laborent in multis; aliqui tamen malitiosè id agunt non infrequenter: Unde priùs quidem vitium vocari queat *Hallucinatio*, posterius verò *Cavillatio*.

XX. Accidit certè non rarò (& cui quæso id non accidit aliquando?) ut quis cespitet, fallatur & hallucinetur in vera Affectionis quæsitæ causâ eliciendâ & proponendâ; quòd maximè humanum est: Hoc ubi ex humanâ infirmitate quis facit, excusationem meretur, meliusque à Doctioribus se informari patietur & gaudebit.

XXI. Accidit autem itidem non rarò (& utinam non accideret id tàm frequenter!) ut aliqui non tantùm ex humanâ infirmitate hallucinentur in verâ quæsitæ Affectionis causâ eruendâ; sed insuper malitiosè illam pro verâ haberi cupiant, utut ipsam falsam postmodùm agnoscat vel sponte, vel per alios meliùs informata Mens.

Animam à corporis malâ cõstitutione impediri in suis functionibus. XXII. Quamvis tam unius, quàm alterius hominis Animam, Mentemque donis excellentioribus donatam putem à Deo; quoniam tamen observamus Soporosis præsertim Affectibus accedere aut succedere non ita infrequenter Ingenii stuporem, non immeritò forsan quis suspicetur, Animam, quæ dum Corpori est unita ejus indiget operâ in suis functionibus peragendis, ad Corporis, Animalium præcipuè Spirituum, noxas impediri quoque aut turbari in Functionibus sibi aliàs propriis.

Ingenii hebetis XXIII. *Ingenii* proinde *plus minúsve hebetis* *Causas corporeas* censemus esse *Spiritus Animales Torpidiores, minúsque agiles*, cùm observemus Homines stupidos habere insuper Sensus Externos segniores, Corporisque motum tardiorem, ac esse proniores in somnum, quæ omnia Spirituum Animalium torporem arguunt; quod idem confirmatur Ingeniosorum hominum agilitate, vivacitate & vigilantia. *Causæ Spirituũ Animalium Torpor.*

XXIV. Hujus *Torporis Causas* quærimus in *Pituitâ viscidiore*, quâ tales ut & *Senes ob ætatem Hebetiores* facti abundare deprehenduntur, quemadmodum contrà *Ingeniosi bile* & quidem *mobiliore ac fluidiore*. *Hujus torporis causa.*

XXV. Prout ergò plus, vel minùs redundat in Corpore Pituita, sed plùs vel minùs viscida, ita Ingenio magis vel minùs hebeti observantur iidem laborare.

XXVI. *Depravatæ* autem *Ratiocinationis Causa* videntur esse *Præcipitantia nimia*, ideóque non sufficiens consideratio ac expensio omnium circumstantiarum in re quæsitâ observabilium: Cui *Præcipitantiæ ac Inadvertentiæ* si conjungatur *Fastus & Inanis gloriæ cupido*, non item candidus unius Veritatis Amor, unà cum *Loquacitate*, tum non tantùm veri-similia, sed falsa quoque pro veris obtruduntur incautis ab hominibus pro Doctis haberi cupientibus, ac per fas & nefas, hoc est Cavillando & conviciando, minimè autem Cogitata sua probando & rebus ipsis convenientia demonstrando, auctoritatem atque dominium in alios affectantibus. *Depravatæ Ratiocinationis causæ.*

XXVII. *Stupiditas Ingenii nativa* vix unquam *curabitur, adventitia* non nisi admodum difficulter, ac imprimis medicamentis Animalium Spirituum torpori medentibus, atque Pituitam viscidam solventibus, emendantibus ac tollentibus; de quibus omnibus actum in superioribus. *Stupiditatis Ingenii curatio.*

XXVIII. Conducet quoque *continuum Ingenii exercitium atque Excitatio conveniens* per alios, quin & *manuductio* circa objecta sensibus proposita & artificiosè examinata; cùm & hîc verè fabricando fabri fiamus.

XXIX. *Depravata Ratiocinatio curabitur sistendo Præcipitantiam*, & *Advertendo ac intendendo Animum* rebus examinandis, nec à labore suscepto supersedendo, donec exactè fuerint omnia expensa. *Depravata Ratiocinatio quâ curetur.*

XXX. *Inanem* autem *gloriam qui exuere non possunt*, tanquam incurabiles sunt aspernandi, ac pro ipsis orandum, ut ad mentem sanam redeant.

CAPUT XVI.

De Rationis sive Iudicii Læsionibus.

I. *Iudicium* est Mentis functio de Ingenii Ratiocinationum soliditate ac bonitate decernens. *Iudicium quid.*

II. *Duo* sunt *Rationis sive Iudicii munera*. Primum rationes ab Ingenio ratiocinando elicitas *librare atque exactè examinare*: Secundum ex æquo de illarum valore ac soliditate *statuere ac determinare*. *Ejus munera.*

III. Examinat Ingenii opera Mens, 1. expendendo an *nihil veri omissum, nihil falsi admissum* sit ab Ingenio in notionum Primarum Secundarumve qualitatibus sensilibus tàm propriis, *Examinatio quotuplex fiat.*

priis, quàm communibus observandis: quod fit collatione institutâ cum ipsis rebus, de quibus agitur.

IV. 2. Considerando, an *catenata sint & arctissimè cohærentia Ingenii ratiocinia*, an verò dissolutæ scopæ duntaxat.

V. 3. Attendendo, an non *plus vel minus aliudve sit in Conclusione, quàm erat in præmissis.*

Decretio. VI. Ubi autem exactum rigidumque instituit Ratio propriæ vel alienæ Ratiocinationis ingeniosæ examen, si volet, justam & æquam de ipsâ feret sententiam.

De quibus fiat. VII. Quemadmodum non tantùm *in Causas & Rationes Affectionum* in rebus sensilibus observatarum inquirit humanum Ingenium, verùm insuper in earundem *rerum ad nos aliosque homines relatarum Bonitatem & utilitatem, vel malitiam & noxam*: ita non tantùm de *Rationum & Causarum cum Affectionibus ipsis convenientiâ vel inconvenientiâ, disconvenientiâve*, adeóque *de veritate vel falsitate*, at insuper de *ipsarum rerum bonitate vel malitiâ*, tum nostri, tùm aliorum respectu decernit Judicium.

Quot modis lædatur judicium. VIII. *Læditur* autem *Judicium* modis variis, & 1. quidem, quando *nullum* in homine observatur, qui proinde dicitur ac est *Judicii expers, in Fatuitate, Stultitiâ, &c.*

Fatuitas. Judicium debile. IX. Læditur idem Judicium 2. quando *imbecille ac debile*, ideoque rebus levibus tantùm & facilibus determinandis sufficiens, non item abstrusis & arduis, implicatisve par existit.

Delirium. X. Læditur quoque Judicium 3. quando *Depravatur* & sinistrum sive iniquum notatur, hoc est, cum re cogitatâ minimè consentiens, at *delirum* & ab ipsa re planè diversum.

Fatuitas duplex. XI. *Judicii defectus*, Stultitia, Stoliditas, Fatuitas, vel quovis alio nomine vocatus, quibusdam est nativus; quibusdam gravium morborum, Febrium, Inflammationum, Epilepsiæ, &c. Comes, quibusdam vehementium Animi pathematum, Iræ, Mœroris, ut & Ebrietatis, aut Senii symptoma.

Nativus. XII. Ubi *nativus* est *Judicii Defectus*, difficile videtur decernere, *an*, quod mihi magis probabile videtur, *Corporis aliquam consequatur noxam vix explicabilem, an ipsius Animæ culpâ talis sit.*

Adventitius duplex: A Morbo. XIII. Ubi autem *Ardentibus Febribus*; *certisve Inflammationibus* accidit *Judicii Defectus*, ac frequentiùs *Delirium*, utique humorum agitatorum Intemperantiæ ac fervori hoc omne vel idcircò tribuendum, quòd ad temperiem reductis humoribus redeat plerumque pristina Judicii serenitas & integritas.

Ab animi affectu. XIV. Quamvis à *vehementibus Animi affectibus, atque Temulentiâ* sæpiùs *Deliret homo*, aliquando tamen etiam ipsi *Deficit Judicium.*

Judicii diminuti causæ. XV. *Eædem at leviores* solent esse *Judicii Diminuti ac imbecillis* Causæ.

Delirii causæ. XVI. *Depravati, Delirantisque Judicii Causam* dixi modò sæpius observari *graves Animi Affectus, Iram, Mœrorem, Gaudium*, & similes, ut & *Ebrietatem, ac Inflammationes nonnullas, aut Febres, ardentes* præsertim.

XVII. Accidit quoque *Delirium*, quoties *erratum ab Imaginatione, aut Ingenio* atque ab horum alterutro vel utroque falsa pro veris subministrata sunt *Judicio minus accuratè singula ponderanti & trutinanti*, sed *præcipiti* in sententiâ ferendâ.

XVIII. Accidit etiam & sæpe Delirium ob *præjudicium & Animum opinione iniquâ vel præposterâ præoccupatum*, cujus causâ necesse est, ut itidem tale sequatur Judicium, hoc est, iniquum atque à rectâ ratione aberrans, ideóq; delirium.

Judicii vitia qui curanda. XIX. *Omnia Iudicii Vitia*, quatenus à *Corpore Vitiato* dependent, *hujus emendationem* desiderant, ut *curentur*, quandoquidem sponte tunc redintegrari observantur.

XX. Idem omninò dicendum de *Ebrietate*, quâ cessante mox, vel paulò post, cessare solent Judicii noxæ qualescunque.

XXI. Sic *gravissimos Animi Affectus, Iram, Mœrorem*, comitans vel consequens *Iudicium vitiosum, iisdem sedatis aut compositis* ad integritatem redire mox aut brevi solet.

Nativum vitium in morbo gravi correctum. XXII. *Nativum Iudicii vitium* aliquando in *morbo gravi correctum* quasi ac restitutum testantur Medicorum observationes, atque curato Ægro iterum ipsum corripuisse: unde à corporeo vitio illud exstitisse arbitror, cùm illo ex morbo mutato in melius quoque mutatum fuerit, atque eodem ad totius harmoniam corpoream restituto in pejus denuò ruerit.

Judicium ob Sensuum vitia depravatum qui curetur. XXIII. *Iudicium vitiatum ob Sensuum Externorum, Imaginationis, aut Ingenii præcedentia vitia*, eademque *à Iudicio non observata* non corrigetur nisi correctis observatisve illorum vitiis.

II. & judicium à præjudiciis vitiatum. XXIV. Denique *Iudicium à præjudiciis vitiatum* rarissimè curatur; cùm admodum difficile sit ac novum, admissa semel ex animo eruere præjudicia; quibus permanentibus pro incurabili habendum hactenus tale Judicium.

CAPUT XVII.

De Memoriæ Læsionibus.

Memoria quid. I. MEmoria videtur mihi Sensuum Internorum Operum, Notionum primarum sc. & secundarum, ut & Ratiocinationum, sive Causarum per Ingenium inventarum, atque Decisionum sive Decretorum à Judicio factorum *Promus-condus.*

Ejus Munera. II. *Memoriæ* namque *munus* est, 1. *Omnia prædictorum Sensuum Opera admittere vel accipere. 2. eadem conservare, 3. tandem illa ipsa*, ubi opus, *reponere.*

Ejus virtutes & vitia. III. Quemadmodum autem *laudatur* 1. *Memoria, quæ sibi concredita facilè admittit*; 2. *quæ eadem firmiter retinet*; 3. *quæ ipsa fideliter ac promptè reponit*: Ita econtra *culpatur Memoria* 1. *quæ difficulter aut minimè admittit concredita.* 2. *quæ haud diu conservat admissa, sed eadem mox aut paulò post amittit, in Oblivione ac Memoriâ Labili*; 3. *quæ infideliter aut quocunque modo mutilata; vel segnius & cum difficultate reponit admissa & conservata.*

Cur difficulter aut non admittat res. IV. *Difficulter aut minimè admittit* Sensuum Internorum Opera Memoria, ob *Mentem cogitationum multitudine tantùm non pressam & oppressam*, ideoque singulis Memoriæ mandandis minus attentam.

*Cur non satis firmiter reti*neat.

V. *Non satis firmiter retinentur, quin citiùs, tardiusve excidunt* Memoriæ concredita, ob *Animam oscitanter rariusve ipsa recolentem*, adeoque *negligentem*.

Cur infideliter reponat.

VI. *Infideliter ac quibusdam suis circumstantiis mutilata* reponuntur Mentis Opera Memoriæ concredita, tum ob *eadem negligentiùs ac festinanter tantùm à Mente observata*, tum *ob eadem secundum aliquas duntaxat circumstantias subinde reculta*.

Cur segniùs, ac cum difficultate.

VII. *Segniùs ac cum difficultate reponit* concredita *sibi* Memoria ob *neglectas ferè loci, temporis, personarum & similium circumstantias*, sine quibus arduum est ipsarum rerum satis meminisse.

Memoriæ felicitas.

VIII. In quo autem quorundam *Memoriæ prodigiosa felicitas* consistat, fateor me hactenus assequi non potuisse.

Memoriæ & Oblivionis causæ

IX. Quæ vulgò de *Memoriæ atque Oblivionis causis à Cerebri humiditate ac siccitate* petitis dicuntur, non mihi satisfaciunt; Neque enim puto soli corpori, sed Animæ præsertim inesse Memoriam; quamvis non negem, dum in corpore degit Anima, ad Corporeos morbos multùm variare Memoriæ affectiones; magis tamen ad Animæ affectus.

X. Interim non nego, quemadmodum *ad excedentem humoris pituitosi in humano corpore copiam*, Sensus omnes tum Externi, tum Interni non parùm læduntur, ita & *Memoriam tunc plurimùm affici*; & quidem quatenus *Animales Spiritus* tunc existunt *minus puri & mobiles*, minúsq; ad animales functiones peragendas apti: quamvis & tunc simul noxium censeam Cerebrum humidius, quippe producendis, parandisve Spiritibus animalibus ineptius.

Ejus curatio.

XI. Quoties proinde in *Memoriâ* quovis modo *læsâ* observatur simul *aliquod in Corpore existens vitium*, toties *ante omnia illud erit corrigendum*.

XII. Sublato autem Corporeo vitio, si quod tunc concurrat, emendanda sunt enumerata Animæ errata, & assuefacienda ipsa sensim attentiori, eidemq; sæpiùs iterandæ operum suorum considerationi atque repositioni; & sic, quantùm possibile, curabuntur Memoriæ vitia modò enarrata.

CAPUT XVIII.

De Animi Affectuum Læsionibus.

Affectus unde.

I. QUemadmodum ex Veri Falsique consideratione ac cognitione Disciplinæ formantur in Intellectu; ita ex Boni Malique observatione & apprehensione Affectus excitantur in Animo.

Eorum varietas unde.

II. Prout autem quæcunque Mentis Objecta vel Nobis, vel Aliis Bona vel Mala, & quidem aut Præterita, aut Præsentia, aut Futura censentur à Iudicio, ita in Animo nostro varia producuntur pathemata, motus & agitationes.

Cur moderati, aut immoderati

III. *Moderati* sunt hi *Animi Motus*, quoties *justa fuit & æqua in suis decretis Ratio*; *Immoderati* verò & ad extremorum alterutrum inclinantes, quoties *injusta & iniqua*, *vel sibi*, *vel aliis tulit Ratio de Objectorum bonitate vel malitiâ decreta*.

IV. Verùm, ut meæ de Animi Motibus & Affectibus Cogitationes unicuique pateant clariùs, libet hoc negotium repetere altiùs, sed paucis.

V. Varios ergo in eodem homine Affectus pariunt eadem *Objecta pro Bonis vel Malis habita*, & 1. quidem vel *Nobis*, *vel Aliis*, atque his vel nobis *acceptis & gratis*, vel *inacceptis & ingratis*. *Eorum diversitas*

VI. 2. Vel *Præsentia*, vel *Absentia*, & quidem aut *Præterita* aut *Futura*.

VII. 3. Vel *Superabilia*, vel *Insuperabilia*.

VIII. Atque secundùm hos respectus varios diversis modis concurrentes *septem Affectuum sibi contrariorum paria* deduxi. Et 1. quidem *Amorem*, vel *Odium*. 2. *Lætitiam*, vel *Tristitiam*. 3. *Spem*, vel *Desperationem*. 4. *Iram*, vel *Metum*. 5. *Clementiam*, vel *Crudelitatem*. 6. *Gratulationem*, vel *Invidentiam*. 7. *Commiserationem*, vel *Insultationem*. *Septem affectuum sibi contrariorū paria.*

IX. *Amor* enim est propensio, sive inclinatio, imò unio Animi nostri cum objecto, quod Nobis judicamus bonum. *Amor.*

X. *Odium* verò est Aversio & abominatio Objecti, quod Nobis judicamus malum. *Odium.*

XI. *Lætitia* est Animi voluptas consequens fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel liberationem ab objecto, quod nobis malum judicavimus. *Lætitia.*

XII. *Tristitia* contrà est Animi Dolor consequens privationem aut denegatam fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel perpessionem Objecti, quod nobis malum æstimaveramus. *Tristitia.*

XIII. Lætitia hæc ac Tristitia spectant quidem propriè *Objectum* utrumque *præsens*, impropriè tamen, ac certo modo *præteritum* quoque, aut *futurum*.

XIV. *Spes* est Animi Motus alacer ad fruitionem Objecti Nobis judicati, sed futuri, quà superabilis; aut ad Liberationem ab Objecto nobis malo judicato, sed itidem futuro ac superabili. *Spes.*

XV. *Desperatio* contrà est Animi Motus anxius ad denegationem Objecti nobis boni judicati, sed futuri & insuperabilis; aut ad perpessionem objecti nobis mali judicati, & itidem futuri ac insuperabilis. *Desperatio.*

XVI. *Ira* est Motus Animi insurgentis contra Objectum aut benè, aut malè, nostro tamen judicio iniquè agens, acturumve. *Ira.*

XVII. *Metus* verò est Motus & consternatio Animi trepidantis ad potentiam & vim Objecti aliquid nobis ingratum & grave agentis vel acturi. *Metus.*

XVIII. *Clementia* est Motus Animi remittentis debiliori & delinquenti suum delictum. *Clementia.*

XIX. Ad *Clementiam* enim requiritur 1. *Objectum malum*, & nobis quidem malum, ob delictum erga nos patratum. 2. *Potestas* in nobis puniendi hoc delictum, adeóque vindictam sumendi de delinquente. 3. *Remissio pœnæ justæ*, & quidem ob infirmitatem aliquam in delinquente observatam, non verò innocentiam. *Quænam ad eam requirantur.*

XX.

Crudelitas. XX. *Crudelitas* verò est Motus Animi contra innocentes, tanquam noxios, sævientis.

Ad eam quaenam concurrant. XXI. Ad *Crudelitatem* namque concurrunt 1. *Objectum*, si non planè innoxium, saltem non tam noxium, atque inflictæ pœnæ existit gravitas, & hactenus itidem innoxium. 2. *Potestas* in Crudelibus, non minùs, quàm voluntas sæviendi in alios & innocentes. 3. *Augmentum & Aggravatio pœnæ* aut meritæ, aut pro merita suppositæ.

Gratulatio. XXII. *Gratulatio* est Motus Animi gaudentis alii benè esse, aut desinere ipsi malè esse.

Invidentia. XXIII. *Invidentia* contrà est Motus Animi dolentis alii bene esse, aut desinere ipsi malè esse.

Commiseratio. XXIV. *Commiseratio* est Motus Animi compatientis alterius miseriæ.

Insultatio. XXV. *Insultatio* denique est Motus Animi exultantis ob alterius miseriam.

Affectuū alii boni, alii mali. XXVI. Horum Animi Motuum aliqui sunt per se boni, dummodò sint moderati, ubi autem nimis excedunt vitiosi fiunt; alii sunt per se mali, nec ferri possunt nisi rarissimè.

Quinā boni. XXVII. Inter *laudabiles Animi motus* enumerantur Amor, Odium, Lætitia, Tristitia, Spes, Ira, Metus, Clementia, Gratulatio, & Commiseratio.

Quinā mali. XXVIII. Inter *culpandos Animi motus* sunt Desperatio, Crudelitas, Invidentia & Insultatio.

Boni quo modo vitientur. XXIX. *Vitiantur Animi Motus laudabiles* quoties in ipsis observatur *excessus*, *nec conveniens aptumque de illis latum est judicium*, cujus dictamen sequitur *voluntas* & huic obsequens *Affectus*.

Vitiosorū curatio. XXX. Quapropter *Affectuum vitiosorum correctio & correctio* unicè pendet ab exacto singulorum Objectorum quà bonorum, vel malorum, nobis vel aliis, superabilium vel insuperabilium examine, hinc & solido de singulis circumstantiis ferendo judicio, denique moderatione servatâ in singulorum executione: quod præceptum generale singulis applicare non erit valde arduum.

CAPUT XIX.

De Animalis Motus Læsionibus.

Animalis motus quis. Quis voluntarii. Quenā animalis. I. ANimalem *Motum* voco, qui per Spiritus Animales perficitur; qui ubi per oppositos musculos administratur, *Voluntarii* nomine gaudet.

II. Sic *Animali motu cieri* puto omnes universi corporis *canales*, *cavitatesque* quando *secundum naturam contrahuntur*.

Quenā Voluntarius vocetur. III. Utplurimum tamen *Animalis Motûs* nomine solus *Voluntarius*, aut per Musculos perfectus Motus venit; in quâ significatione & nos nunc utemur.

Quot modis lædantur. IV. *Animalis* ergo sive *Voluntarius Motus læditur* 1. quando *aboletur in Paralysi*; 2. quando *diminuitur*, *in Motûs imbecillitate* ac *Tremore*. 3. quando *augetur* in *Convulsione*. 4. quando *depravatur* in *Motu convulsivo dicto*.

Aboletur 1. Culpā partis movendæ. V. *Aboletur Motus* 1. licet impropriè, ipsius *partis movendæ Culpâ*; uti fit, quando aut luxata sunt, aut fracta, aut p. n. in suâ articulatione connata ossa movenda.

2. Musculorum. VI. 2. *Musculorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Ustorum, aliterve pessimè affectorum vitio.

3. Nervorum. VII. 3. *Nervorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Compressorum, aliterve ita affectorum culpa, ut spiritus animales per ipsos ad Musculos transferri nequeant.

4. Spirituum Animaliū. VIII. Ipsorum *Animalium Spirituum* torpidorum aut valdè conturbatorum causâ.

5. Cerebri. IX. 5. *Cerebri ac Cerebelli* graviter affectorum, ideóque ad spiritus animales parandos, & forsan propellendos quoque, ineptorum vitio.

6. Mentis. X. 6. *Mentis* ob pathemata vehementia ita conturbatæ, ut spiritus animales ampliùs quaquaversum dirigere nequeat, culpa.

Unde diminuatur, & augeatur. XI. *Diminuitur* Animalis Motus ab iisdem Causis, sed levioribus.

XII. *Augetur Animalis Motus* ob irritationem vel in musculo, vel in nervo, vel in aliqua Cerebri, Cerebellive aut Spinalis Medullæ parte permanentem, & à punctura, erosione, aut ustione, &c. ortam; hincque consequentem nimiam, & involuntariam spirituum animalium ad certas partes propulsionem.

& depravetur. Convulsiō XIII. *Depravatur Animalis Motus*, fitque *Convulsivus*, ob irritationem non continuò, sed per intervalla duntaxat memoratas partes repetentem, aut etiam alternatim oppositas afficientem.

XIV. *Irritatio* omnis fit à re vel *durâ* vel *acri* partes sensiles lædente, sive forinsecùs adveniat, sive in corpore ipso existat & talis evadat. Ita ossa fracta, suis extremitatibus acutis hoc præstare possunt. Ita Humores acres, acidi præsertim, p. n. in corpore occurrentes partes sensiles mirè afficiunt & rodunt.

Abolit⁹ motus curatur. 1. Ossium læsorum curatione. XV. *Curabitur Abolitus Motus Animalis* 1. *Ossium luxatorum*, *fractorum*, *connatorumve* culpâ, iisdem repositis, consolidatis, solutisve; de quibus videndi Libri Chirurgici.

2. Musculorum læsorum curatione XVI. Idem contingit 2. *Consolidando musculos dissectos*; *Calefaciendo refrigeratos*; *Exsiccando humectatos*, *Sanando ustos*, &c. quibus indicationibus conducentia medicamenta non pauca præscripsimus in superioribus, & extant apud omnes Practicos.

3. Nervorum vitiatorum curatione XVII. 3. *Nervorum* Affectus graviores attigimus quodammodo hinc inde, ac ex passim dictis eorum Curatio non ita difficilis erit ei, qui unum aut alterum adjunget Practicum egregium.

4. Spirituum Animaliū læsorum curatione XVIII. 4. *De Spirituum Animalium torpore* corrigendo, aut *conturbatione* sedandâ egimus quoque in superioribus.

5. Cerebri vitiati correctione. XIX. 5. *Cerebri ac Cerebelli graves affectus*, *Apoplexiam* putà, & similes affectus notabiles infra tractabimus ex professo.

6. Animi motuū sedatione. XX. 6. De *Animi Motibus*, hosque graviores consequente *Mentis conturbatione* paucis actum est in paulò antecedentibus capitibus.

Irritatio ob nervi puncturam citò curanda. XXI. *Irritatio externa ob Nervi puncturam*, *in Convulsione* hinc brevi consequente, confestim curanda, cùm sit affectus acutissimus & maximè periculosus: de quo videantur Chirurgiæ scriptores & in specie Paræus.

Ecdē ab osse fracto vix curabilis. XXII. Eadem *Irritatio ab Osse fracto* facta vix curabitur, nisi aut ritè repositis fragmentis, aut iisdem serrâ, vel aliter ablatis.

Ab acrib⁹ humoribus curāda eos temperādo & evacuando. XXIII. *Irritatio ab acribus in corpore productis humoribus, aut assumptis qualibuscunque* curabitur *temperando evacuandove* (*illa acria*, *& demulcendo partes affectas*, *sopiendove ipsum sensum* per medicamenta sæpiùs enarrata.

XXIV. Atque sic Functionum Animalium læsionibus generaliter propositis, pergimus ad earundem, & quidem præcipuarum, particularem historiam, initium faciendo ab Epilepsiâ.

CAPUT XX.

De Epilepsiâ.

Epilepsia affectus notabilis. I. Cum Epilepsia affectus sit, qui spectatores omnes non parùm turbet, & in sui admirationem trahat, ipsisque Medicis plurimùm negotii facessat, operæpretium erit, eundem accuratè examinare, ut, quantùm in hac communi humanæ mentis caligine licet, facem aliquam abstruso illi affectui elucidando accendamus.

II. Describemus proinde mox in limine suis coloribus, quibus in sensus adstantium externos se prodit, hunc affectum mirabilem.

Unde ita vocetur. III. *Epilepsia* vocatur, quòd plerumque subitò ac quasi ex insidiis hominem nihil minùs cogitantem, aut sibi metuentem apprehendat; nec tantùm aliquâ sui parte, ast secundùm omnes primarias ipsius functiones hominem apprehendat & corripiat.

Symptomata. 1. Sensuum externorū abolitio. IV. Nam 1. *Sensus externi omnes, in* gravi præsertim Epilepsiâ, *tolluntur & abolentur*: ita ut Epilepsiâ correpti durante paroxysmo nihil videant, nihil audiant, nihil olfaciant, nihil gustent, nullam duritiem tangant, nullum ardorem sentiant; quamvis ad extremum corrumpantur, & vitientur ab objectis destruentibus omnia sensuum externorum organa, unde videas non rarò Epilepticos in Ignem incidentes magnâ sui corporis parte comburi, quinimò ad mortem usque, idque absque ullo sui sensu; nisi à paroxysmo excitati tum demùm noxam suis sensoriis illatam incipiant sentire, ac de dolore & molestiis conqueri.

2. Sensuum internorū cessatio. V. 2. *Sensus interni omnes itidem cessant & videntur aboliti*, postquàm nullam ullius functionis ab illorum ullo exercitæ memoriam testati sunt unquam Epilepsiâ gravi correpti ægri.

VI. Quibus præterea non idem accidit, quod dormientibus; quibus in somno haud infrequenter contingunt somnia; quorum si non omnium, quorundam saltem meminisse solent plerique somniantes jam à somno iterum excitati; cùm nihil talis obveniat Epilepticis.

3. Ut & Affectuū. VII. 3. *Animi motus & Affectus* itidem in Epileptico insultu *cessare atque aboleri*, eadem ratio suadet.

4. Corporis mot⁹ animalis vitiatus. VIII. 4. *Corporis motus omnis, animalis præsertim & voluntarius*, in Epilepsiâ *plurimum afficitur*, non, uti de sensibus & Animi Affectibus dictum, sui abolitione, verùm & *Auctione & Perversione*.

Duobus modis. IX. Utique duobus modis læditur animalis in Epilepsiâ motus, 1. quidem & præcipuè Perversione, ac inordinatione. 2. Vehementiâ & Augmentatione.

Vel potiùs tribus. X. Quinimò si libeat exactissimè Motûs animalis læsiones in Epilepsiâ observabiles expendere, tribus modis illum labefactari comperiemus.

1. Inordinatus. XI. Nam 1. *inordinatus* observatur partium motus.

2. Interruptus. XII. 2. Non rarò hic aut ibi *interruptus*, & mox iterum excitatus: quæ duo spectant motus qualitatem & perversionem.

3. Impetuos⁹ & vehemēs. XIII. 3. *Impetuosus & vehemens validusque* notatur, adeò ut vix ac ne vix quidem impediri queat plerumque etiam à fortissimis quibusque eum tentantibus.

In quib⁹ consistat convulsi. v⁹ mot⁹. XIV. Atque in *hisce tribus consistit convulsivi motûs natura & essentia*: quæ omnia solicitè perpendenda sunt iis, qui in Epilepsiæ naturam & causas veras penetrare volent.

Respiratio læsa. XV. Nec tantùm Motus purè Animalis & voluntarius læditur in Epilepsia, verùm insuper ex naturali & animali mistus, unde videas non rarò ipsam *Respirationem* quoque cohiberi, aut cum difficultate obiri.

Excretio Alvi & Urinæ. XVI. Sed & *alvi excrementa*, ut & *Urina* non infrequenter excernuntur in paroxysmo Epileptico.

Ut & Seminis. XVII. Quinimò nonnunquam ipsum *semen* in quibusdam effunditur.

Sudoris erupio. XVIII. *Sudor* etiam non rarò in quibusdam erumpit, cum totius corporis æstu.

Spuma ex ore & naribus. XIX. Plerumque autem *ex ore & naribus spuma* emanat.

XX. Atque hæc sunt primaria, quæ in Epileptico paroxysmo observari solent, symptomata & functiones læsæ.

Per paroxysmos reditus. XXI. Solet enim *per paroxysmos redire hic affectus, & quandoque unico duntaxat* ad salutem & sanitatem, aut mortem *terminari* paroxysmo.

Homines sanos ab Insultu Epileptico mori. XXII. Non est enim infrequens, homines pro sanis habitos, etiam nulla externa dignoscibili causa concurrente, Insultu corripi Epileptico, eoque nec prævisо, nec expectato; atque eodem, ubi vel diutiùs protrahitur, vel saltem vehementiùs exagitat, spiritus animales conterendo & consumendo, Cordisque motum necessarium impediendo, aut respiratione læsa Cordis Internum Ignem ad sui suffocationem cogendo, interimi & examinari.

Epilepsiā lethalem diversimodi homines corripere. XXIII. Accidit autem talis Epilepsia lethalis nunc Vigilantibus, nunc Dormientibus; nunc hilaribus, nunc mœstis; quæ omnia essentiam ipsius indagantium admirationem augent, & consternationem.

Inquibusdam post unicum paroxysmū cessare. XXIV. Uti autem quibusdam primo sui paroxysmo lethalis contingit Epilepsia, sic alios unico graviori vel leviori duntaxat affligit, & postmodùm cessat, uti hoc non infrequens est Infantibus ante dentium vel Variolarum eruptionem; & Virginibus ante mensium effluxum.

In aliis sæpius recurrere. XXV. Præter quas semel duntaxat ægros exagitantes Epilepsias, aliæ quoque occurrunt frequentiores multiplicibus paroxysmis eosdem ægros affligentes, & *nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis recurrentes*.

XXVI.

Aliquando alium affectum habere comitem. XXVI. *Agnoscunt* autem *Epileptici* illi subinde *recurrentes paroxysmi aliquando alium affectum comitem, quem consequuntur, ejusque Symptomata existunt*; Sic familiaris est in hisce regionibus Epilepsia infantes plerosque excrucians, & non paucos enecans; cui comes, imò causa existit bilis æruginosa, acidumque spirans, cum alvi fluxu plerumque conjuncta. Sic vermibus non rarò debentur insultus Epileptici. Sic vulnera gravia, capitis præsertim, comites nonnunquam habent paroxysmos Epilepticos, eosque sæpenumerò lethales.

Aliquando nullis. XXVII. Accidit autem quandoque, ut *nulli alii affectui noto debeantur recurrentes subinde insultus Epileptici*, nunc frequentiùs, nunc rariùs ægros affligentes, nec minùs tamen graves, aut curatu difficiles. Qui causam agnoscunt, nihil mali, præter Epilepsiam, quod saltem observari queat, homini afferentem.

Epilepsiæ differentia à Symptomatibus. XXVIII. *Primaria Epilepsiæ differentia* sumitur *à Symptomatum tam præsentium & paroxysmum quemvis comitantium, quàm eundem insequentium, aut post ipsum remanentium vehementiâ majore vel minore*, cùm ejus ratio summa in Medicinâ faciendâ haberi debeat.

Hæc quò vehementiora, eò Epilepsia periculosior. XXIX. Utique quò vehementioribus comitata Symptomatibus ægrotantes infestat Epilepsia, eò plùs ipsis incumbit & vitæ & sanitatis amittendæ periculi: & vice versâ.

Ex quibus oriatur maximè Epilepsiæ damnum. XXX. Cùm autem omnium Symptomatum vehementia ab inopinato insultu, adeóque *casu graviori*; hinc & à *concussione, atque agitatione membrorum externorum*, Capitis, & Artuum tam superiorum, quàm inferiorum; ac *denique à contorsione membrorum reliquorum*, oculorum puta, linguæ, oris sive maxillarum, Diaphragmatis, sphincterum & similium, desumi debeat, facilè patet, quot noxæ, quot damna homini ab Epilepticis insultibus impendeant.

1. In casu inopinato. XXXI. Quoties namque 1. *in recurrentibus* sæpiùs paroxysmis Epilepticis *casus sit inopinatus*, fieri potest, ut quis ex alto decidens, illo ictu & casu mox pereat, aut in multa mala incidat: aut foco assidens, in Ignem prolapsus graviter uratur, & nemine præsente una pluresve partes ad internecionem quandoque comburantur, aut saltem turpiter defœdentur, uti ejus rei infinita occurrunt in praxi exempla.

2. In vehementi capitis concussione. XXXII. Quoties 2. *vehementer concutitur caput*, & præsertim *saxis* alliditur, uti illis accidit, qui per plateas Epilepsiâ corripiuntur, aut aliàs in pavimentum corruunt, nec mollia quædam in tempore capiti substerni possunt pulvinaria; toties gravissima mala sequi posse observamus quotidie, neque enim contusiones duntaxat, aut vulnera capiti infliguntur, verùm quandoque graviores affectus, Apoplexia puta, consequuntur.

Ut & artuum. XXXIII. Quoties *artus simili ratione concutiuntur vehementissimè*; toties fracturæ ossium, aut aliàs contusiones & vulnera gravia concitari, quotidiana evincit experientia.

3. In Oculorum vehementi contorsione. XXXIV. Quoties 3. *Oculi vehementissimè contorquentur*, Strabismus quibusdam, & aliis alius visûs defectus consequi & permanere solet.

Ut & Oris. XXX. Quibus *os vehementer distrahitur*, aliquando Oris contorsio & Spasmus remanet.

XXXVI. Quibus *Maxilla vehementer* concutiuntur, aut dentes collisi confringuntur, aut lingua, uti frequenter intercurrere solet, graviter læditur & subinde amputatur. *In Maxillæ confusione.*

XXXVII. Quibus *lingua vehementius convellitur*, subinde loquela remanet vitiata. *In Linguæ convulsione.*

XXXVIII. Sed & *accidit nonnunquam*, ut maximè deplorandum Symptoma consequatur Insultus Epilepticos, *Amentia scilicet aut totalis, aut partialis*: unde plures videas, qui ex gravi hoc affectu inciderint in *Fatuitatem & Dementiam*; alios *quibus omnes Animi dotes, Internis sensibus se manifestantes, multùm fuerint debilitatæ*: ut de sensibus externis, Animique affectibus nunc nihil dicam. *Insultus Epilepticus sequi Amentiam & debilitatos sensus Internos.*

XXXIX. Observatum enim est, *Externos sensus non* parum fuisse in quibusdam labefactatos. *Ut & externos.*

XL. Sed & reperti sunt quidam ab eodem malo in *continuum mœrorem* prolapsi. *Nec non continuus mœror.*

XLI. Atque hæc sunt præcipua ferè mala, quæ Epilepticos insultus consequuntur vehementiores.

XLII. Accidit autem quandoque, ut *non ita gravia observentur in ipsis* Epilepticis paroxysmis *Symptomata*, nec semper omnes aboleantur aut cessent tam interni, quàm externi sensus; unde *levior tunc vocatur illa Epilepsia*. *Epilepsia levior aliquando.*

XLIII. Unde *videas quosdam videntes, audientes, aliisque sensibus externis* magis, minúsve valentes, ut & proinde internis. *In internis sensibus tam externis, quàm internis.*

XLIV. Quinimò videas quosdam *quædam loquentes, canentes, & quidem non voluntariè, verùm inordinatè, interruptè, impetuosè*, simili planè ratione, quâ diximus cæteros cieri corporis motus: Unde alios videas *gesticulationes quoque non planè ingratas, ut & saltationes ac tripudiationes pati involuntarias & coactas*: uti cum admiratione non semel vidi. *Et variè corpus moventibus.*

XLV. *Primaria ergo Epilepsiæ differentia* & quidem meritò *desumitur ab ipsius affectûs vehementiâ majori vel minori*; unde majus quoque vel minùs naturali hominis vitæ, ejusve beatitudini periculum imminet. *Primaria Epilepsiæ differentia ab ejus vehementia.*

XLVI. *Proxima*, & hæc quoque magni in Medicinâ faciendâ momenti *differentia petitur à loco primariò affecto, & foco materiæ Epilepticum* insultum excitantis: Unde quando *in ipso cerebro, aut capite fomes* ille contineri creditur, *Idiopathica* dicitur illa Epilepsia: Sin *extra caput* alibi coacervetur & generetur idem fomes, atque inde per intervalla deferatur ad cerebrum, atque paroxysmum excitet Epilepticum, *Sympathica & per Consensum facta* vocatur illa Epilepsia. *Proxima à loco affecto & foco.* *Epilepsia Idiopathica.* *Sympathica.*

XLVII. Neque enim infrequens est Epilepticis, non tantùm *ex abdomine, ac frequentius* quidem *ex sinistro hypochondrio*; quin etiam *ab extremis artubus auram quasi & halitum* placidè ascendentem sentire, & tanquam mox secuturi paroxysmi Epileptici signum prævium ac certum animadvertere; quo signo dato, qui sapiunt, mox ita se componunt, ut minùs lædantur à membrorum capitisque concussione; aut saltem ut ita componantur, in auxilium vocant adstantes, qui huic malo assuefacti confestim suppetias ferunt ægrotantibus. *Eam aliquando præsentiri.*

XLVIII. Quinimò accidit nonnunquam, ut

Et quidē aliquot ante paroxysmū horis.

aut aliquot ante paroxysmum horis ejusdem futuri præmoneantur ægri, & quidem *capitis præsertim gravitate, & non satis explicabili sensuum internorum conturbatione*, atque *apparente non rarò adstantibus assuetis in ipsâ facie, & oculis maximè, constitutione peculiari, tristi ac perturbata.*

XLIX. Quoties autem *ab ipso ventre infimo* elevantur halitus Epileptici, accidit quibusdam, ut *ante paroxysmum sentiant in abdomine agitationem & molestiam itidem non satis explicabilem*; quam ferè comitatur aut mox excipit jam enarrata Capitis gravitas & molestia, itidem non satis (uti jam dictum) explicabilis.

Signa Paroxysmū Epilepticum indicantia magni usus in Praxi.

L. Hæc signa paroxysmum futurum indicantia & præmonentia usum insignem in praxi habere, tum ad locum affectum, hinc & fomitis naturam indagandam, tum ad incommoda è corporis vehementi concussione quovis paroxysmo recurrente præcavenda, nemo non videt.

LI. In illa proinde inquirendum est sedulò Medico ad Epilepticos vocato, & quidem ad Epilepticos statis, aut incertis etiam temporibus paroxysmum patientes, & recidivam.

Differentia considerabilis à causæ existentiâ aut absentiâ.

LII. *Differentia* itidem in praxi considerabilis *sumitur à Causâ in corpore humano existentia, aut absentiâ.* Nam accidit, ut *quandoque in ipso homine* lateat omnis Epilepsiæ causa; *quandoque sit externum duntaxat objectum gravem animi affectum, iram puta* vel *metum insignem* & quidem *inopinatum excitans*; quandoque utrumque, unde in dispositis ad Epilepsiam sæpe minimus tantùm & inopinatus strepitus metum afferens paroxysmum excitat, dum latentem in corpore fomitem commovet & turbat. Quod tum magis evenit, quando ex metu ortum primum habuit Epilepsia, uti hoc frequentissimè accidere quotidiana testatur Experientia, & ejus notabile exemplum habuimus in Nosocomio publico.

Origo Epilepsiæ in ægro indaganda.

LIII. Unde, ut hoc nunc obiter moneam, multùm interest, ut prima affectûs hujus origo, prima causa Medico ægrum ex arte curaturo innotescat; ut sic causarum omnium concatenatio pateat, sine quâ Dogmaticè atque scientificè non curatur æger, dummodò curetur, verùm Empiricè atque fortè fortunâ.

Differentia à durationis diuturnitate nō negligenda.

LIV. Occurrit adhuc differentia Epilepsiæ à durationis ipsius diuturnitate majori vel minori desumpta, in praxi Medicâ minimè negligenda; Difficiliùs utique curatur Epilepsia inveterata, quàm eadem nuper orta, nisi temporis tractu sponte facta sit lenior & blandior, quæ in principio adhuc erat ferocior: & quidem ob materiæ peccantis imminutionem, aut emendationem sponte vel casu factam.

Ut nec differentiæ aliæ à pluribus rebus petita.

LV. Differentiæ quæ petuntur ab ægrorum ætate, constitutione propriâ, sexu, vitæ genere, adeóque diætâ, Aëre, Alimentis, Somno & Vigiliis, Animi motibus, Corporis exercitiis consuetis, aut nuper assumptis Excretis & Retentis, Tegumentis & similibus, minimè sunt negligendæ, cùm & illæ in praxi lumen aliquod afferant. Ne tamen in hisce prolixiores videamur, si quid de singulis monendum occurrat, postmodùm id præstabimus, & rectà ad Ipsius Epilepsiæ causas eruendas pergemus.

Epilepsiæ causa.

LVI. Putamus autem pleraque nunc enarrata plurimum ad latentem Epilepsiæ causam veram conferre posse, uti ex dicendis mox patebit.

LVII. Ut autem convenienti ordine & methodo in hac investigatione difficili procedamus, à Functionibus in Epilepsiâ læsis faciemus indagationis nostræ initium.

LVIII. Diximus enim & Externos & Internos Sensus, ut & Affectus animi aboleri in gravi Epilepsiâ: Motum autem animalem inordinatum fieri, interruptum, & impetuosum.

Causa abolitionis vel imminutionis sensuum externorū in quib9 quærenda.

LIX. Cùm ergo, ut ab externis sensibus incipiamus, illi in gravi Epilepsiâ aboleantur, in levi verò minuantur duntaxat, aut aliqui saltem aboleantur, reliqui minuantur: Causa hujus abolitionis, vel imminutionis & labefactationis quærenda erit vel 1. *in rebus externis, Objecto* *puta sensuum, Medio, aut Movente*; vel 2. *In sensuum organis sive sensoriis, oculis, auribus, linguâ, naribus,* &c. vel 3. *in spiritibus animalibus, aut illos deferentibus nervis; aut eosdem generantibus Cerebro ac Cerebello; aut materiam illis suppeditante sanguine per arterias Carotides ac Cervicales à Corde ad Caput delato, & forte aëre quoque per nares inspirato & ad Cerebrum quoque delato:* vel 4. *denique ab ipsâ Animâ ad sensationem supinâ, vel aliò abstractâ.*

LX. Hæc enim quatuor omninò & tantùm ad sensus externos ritè obeundos concurrere ac requiri, sum persuasus.

1. Non est in Objecto, vel Movente, vel medio.

LXI. *Abolitio autem sensuum externorum* in gravi Epilepsiâ, uti eorundem imminutio, aut partialis duntaxat Abolitio in leviori observabilis, proximè adscribi nequit 1. *Externis, vel Objecto; vel Moventi, vel Medio*; quandoquidem illa plerumque benè se habent, adstantium testimonio, qui cùm similiter Epilepsiâ non corripiantur, signum est, non externorum culpâ concitari proximè paroxysmum: verùm aliunde.

Non à terrore gravi.

LXII. Quamvis autem dixerimus in superioribus, accidere, imò accidisse non semel, *ut à Terrore gravi* excitata fuerit in quibusdam Epilepsia, cujus Exemplum luculentum habuimus anno superiore in Nosocomio publico, in muliere superioris pestis tempore vehementi metu & perturbatione perculsâ, & ad minimum tumultum, atque hinc ortum metum toties novum paroxysmum mox patiente: quamvis, inquam, primam sui originem timori vehementi debeat subinde Epilepsia, non sequitur tamen inde, priusquam omnes Epilepsiam comitantes functiones læsæ labefactentur, aliud intermedium non intercedere, quod proximè modô tam mirabili conturbet functiones tot simul læsas, quodque nunc quærimus.

Est enim ab Objecto distinguendus.

LXIII. *Metum autem & timorem* gravem, utpote Animi affectum ab externo objecto motum, ab ipso objecto distinguere omninò debemus, cùm inter objectum & Animi affectum varia intercedant, & 1. quidem Sensatio per sensus externos. 2. Imaginatio. 3. Ratiocinatio. 4. Judicium; & fortè 5. Memoria quoque, præsertim in recurrente sæpiùs paroxysmo: quas functiones omnes excipit tandem Animi motus & affectus.

LXIV. Quomodo autem ex animi affectu ita gradatim in nobis generato sequatur

Sensuum

Sensuum externorum hinc & internorum, imò Ipsorum animi motuum (etiam ab animi motu orta) *abolitio, ut & motûs animalis inordinatio, interruptio, & augmentatio*, postea despiciemus.

LXV. Sufficiat eo exemplo nunc ostendisse, immediatè ab objecto, ut & medio, atque objectum movente externo non pendere sensuum externorum abolitionem aut imminutionem in Epilepsiâ observabilem.

2. Nō est in Sensoriis. LXVI. Sed nec 2. à *Sensoriis*, hoc est, sensuum organis pendet immediatè eorundem abolitio Epilepticis sæpè tam noxia & lethalis: In quibus omnibus & singulis tale vitium, quod subitò illorum functionem aboleat, & mox reddat, ne per imaginationem quidem excogitare licet.

LXVII. Adde, quod *vitium rei* cujusvis ad hominis constitutionem & perfectionem concurrentis, & *Epilepsiam excitantis*, in *tali hominis parte* consistere debeat, quæ *non tantùm sensibus externis ac internis, sed & animali motui inserviat*; cùm non sensus duntaxat, verùm animalis motus quoque, & quidem duplici modo læsus occurrat.

3. Nec in Animâ. LXVIII. Sed nec 3. *Animæ* adscribi debet aut potest proxima Epilepsiæ causa; quamvis enim, quod modò attigi, non minùs ad animalem ac voluntarium motum efficiendum, quàm ad sensus externos & internos, ipsosque animi motus concurrat Anima, & hactenus illam conditionem omninò requisitam obtineat; ad sensus tamen externos concurrit duntaxat, quatenus præsens atque attenta, & proinde peccare potest tantummodò quatenus aliò abstracta est, aut supina.

LXIX. *Supina* autem si fuerit ad sensus externos obeundos anima, non abolebuntur tamen ideò sensus; verùm fortiùs agente & sensoria afficiente objecto externô, mox excitatur & attentior redditur anima; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ; in quâ etiamsi graviter afficiatur, imò corrumpatur organum, nullum tamen suæ attentionis excitatæ signum exhibet anima.

LXX. *Aliò autem abstracta*, & imprimis exstatica si fuerit anima, qui summus est abstractæ animæ gradus, nullus corporis motus animalis observatur, verùm mortuorum instar immobiles jacent ægri, aut aliàs exstatici: cùm in Epilepsiâ motus observetur convulsivus.

LXXI. Ubi autem mediocris duntaxat contingit animæ abstractio, illa ab objecto graviùs & cum dolore sensorium afficiente mox retrahitur & revocatur ad munus suum intermissum; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ: Cujus proinde causam proximam concludimus nec Animam quoque existere.

4. Est in Animalibus spiritibus. LXXII. Sequitur proinde 4. *ut animalibus spiritibus illam culpam tribuamus*; cùm ad sensus externos ac internos, ut & animi corporisque motus, & animales præsertim, necessariò concurrant: ac proinde communis functionum illarum omnium causa existant; quod modò desiderabamus.

Et quidē mali dispositis. LXXIII. *Animalibus ergo spiritibus malè dispositis & affectis si adscribi debeant omnia Epilepsiam comitantia Symptomata*, videndum, *qualis sit illa spirituum animalium dispositio mala & vitiosa*, ut ab illâ tam gravia homini incumbant incommoda.

LXXIV. Priusquam verò animalium spirituum ad Epilepsiam producendam requisita vitia proponamus, imò ut faciliùs & clariùs eadem explicemus, præmittendæ videntur eorundem naturales dotes, ut ex ipsis probè notis ac perspectis eorundem defectus & vitia evidentiùs innotescant.

Animalium Spirituū dotes naturales. LXXV. Inter *animalium spirituum itaque dotes naturales*, observavimus sequentes: & 1. quidem ut sint in corpore humano *Copiosi*: ne si *pauci* reperiantur, non sufficiant tam multis functionibus, quibus ministrant, ritè saltem obeundis. 1. Copia.

2. Puritas. LXXVI. 2. Ut sint *Puri*: ne ab illis *inquinatis* inficiantur objecta cognoscenda, & perperam cognita judicentur perperam, sequaturque animi corporisque motus vitiosus.

LXXVII. 3. Ut sint *Continui*: ne illis *divulsis* interrumpatur, adeoque corrumpatur functio quævis per ipsos obiri solita. 3. Continuitas.

LXXVIII. 4. Ut sint *Mobiles*, ne illis *torpentibus & immobilibus*, cessent functiones ab ipsis absolvendæ. 4. Mobilitas.

LXXIX. 5. Ut sint *Sedati*, ac proinde Animæ morigeri; ne illis turbatis dominari nesciat, aut frustra dominetur Anima. 5 Tranquillitas.

Animales Spiritus in Epilepsiâ peccare continuitate & conturbatione. LXXX. Cùm autem in Epilepsiâ cessent atq; aboliti sint sensus tam interni quàm externi; motus autem animalis sit inordinatus, interruptus & impetuosus, sive violentus; *nec copiâ, nec puritate, nec mobilitate peccare spiritus animales Epilepsiæ causam* patet; verùm *continuitate* atque *conturbatione*.

Unde inter. upt & inordinatus motus. LXXXI. *Ob vitiatam* enim spirituum animalium *continuationem interrumpitur* subinde, fitque *ob* eorundem *conturbationem inordinatus* animalis motus; ob spirituum autem *copiam* nunc in hos, mox in illos musculos delatam sequitur subinde *contractio violenta & potens*. Ob copiā contractio violenta.

Cur Sensus cesset. LXXXII. *Ob* eorundem autem *spirituum ad sensuum organa cessantem amandationem* cessare & aboleri videntur sensus externi omnes, hinc & interni.

Proxima functionum læsarum causa. LXXXIII. Adeò ut *proxima læsarum primariò in Epilepsiâ functionum causa* sit *Animalium Spirituum à sensoriis aversio*, sive amandationis naturalis ad ipsa defectus; atque *ad motus organa interruptus, inordinatus, conturbatusque, ac vehemens motus*.

Animalium Spirituum vitia ūdè. Vehemēter moti spiritus quid prōducant. Quid æqualitet moti. Quid cōturbati. Cujus naturæ sit id, quod Epilepticis insidētum excitat. LXXXIV. Unde autem hæc animalium spirituum vitia pendeant, & producantur, arduum erit demonstrare: Ut interim in re abstrusâ & difficili, quid vero maximè simile videatur, proponamus, observandum 1. *quoties in violento animi, corporisve motu commoventur vehementer spiritus animales, toties imperfectiùs obiri sensus externos, hinc & internos*: unde hoc deduco, *ad sensus utrosque placidum & æqualem requiri animalium spirituum motum*; non verò impetuosum & turbatum, atque *à conturbatione spirituum animalium motu aboleri in Epilepsiâ sensus omnes, tam internos, quàm externos*; *accedente* forsan *eorundem spirituum ad motus organa duntaxat propulsione*.

LXXXV. Observandum 2. *cùm interruptus, inor-*

inordinatus, & violentus ac fortis accidat Epilepticis animalis motus, Id, quod animales spiritus ad insultum Epilepticum excitandum disponit, vim habere 1. divellendi eorum continuitatem; 2. commovendi eosdem vehementer; adeoque ipsos agitandi, conturbandi, ac inordinatè, & quandoque impetuosè quaquaversum propellendi.

Spiritus Animales proxime accedere ad Spiritũ Vini. LXXXVI. Unde si quis & naturalia & artificialia omnia examinaverit accuratiùs, & inter se contulerit exactiùs, agnoscet 1. *spiritus animales vini spiritui & aliàs ardenti omni accedere proximè.*

Causa Epilepsiæ remotior sensibus quodammodo manifesta. LXXXVII. 2. *Aliquo modo sensibus externis se patefacere* & manifestare *Epilepsiæ causam remotiorem*, uti hoc accidit præsertim in recèns natis infantibus, in quibus alvi fœces virides & acres *aciditate tam potenti dotatæ reperiuntur, ut nares quoque afficiant vehementer*: ut nunc, quæ de variolarum causâ protuli, silentio præteream, ante quarum exortum nonnunquam unus pluresve insultus Epileptici observantur præcedere.

Antiepileptica sale lixivo fixante prædita. LXXXVIII. 3. Agnoscet Idem Investigator accuratus *pleraque Antiepileptica, Specifica dicta, Lixivioso sale fixo, fixante saltem esse prædita.*

Causa Epilepsiæ remotior spiritus acid⁹ volatilis. LXXXIX. Ex quibus omnibus & similibus ex praxi desumendis concludo, *Causam Epilepsiæ remotiorem*, & animales spiritus ad paroxysmum producendum disponentem *esse Spiritum acidum volatilem.*

Spiritus Acidi differentiæ & proprietates. XC. *Spiritum* dico *acidum*, & quidem *volatilem*; atque *ideò minùs acrem: quò enim fixior est acidus spiritus, eò existit acrior; quò volatilior, eò blandior*: ast vice versâ *quò volatilior* existit idem spiritus, eò *celeriùs operatur*; *quò fixior, eò segniùs*: quæ probè notasse juvabit eos, qui per Chymiam in Naturæ penetralia penitiùs penetrare gestiunt.

A quo fiat volatilis. XCI. *Volatilis* autem *fit acidus spiritus ab admisto ipsi spiritu volatili*, cujus ope faciliùs jungitur spiritibus animalibus, illosque exinde ab invicem disjunctos commovet, turbat & conturbat, & quidem ratione suæ mistionis, de quâ egimus in superioribus.

Vera & adæquata Epilepsiæ causa. XCII. Suspicamur ergo & tantùm non opinamur, *Veram & adæquatam Epilepsiæ omnis causam esse spiritum acidum volatilem quacunque* demum *in parte generatum, coacervatumve*, atque *inde ad Cerebrum delatum, spiritibus animalibus junctum ipsos divellentem, impetuosè commoventem*, ac *proinde à blando, continuo, ordinato, & voluntatis imperio subjecto motu ad interruptum, inordinatum, conturbatum, impetuosum & violentum deducentem.*

XCIII. Hanc autem esse spirituum animalium in Epilepsiâ omninò affectionem, confirmat levior Epilepsia; in qua uti sensus externi imminuuntur & obtenebrantur duntaxat, aut quidam saltem abolentur, reliquis offuscatis tantùm; sic motus convulsivus blandior fit, & ipsa musculorum contractio minùs violenta.

XCIV. Idem confirmare videtur Epilepsia nonnunquam à gravi terrore concitata: *in omni enim metu & mæstitiâ dominatum in corpore nanciscitur & augetur spiritus acidus*; cui ob concurrentem tunc animalis motus tarditatem aut defectum copiosior immiscetur *spiritus Volatilis*, eundem *spiritum acidum* itidem *volatilisans.*

XCV. Inventâ Epilepsiæ, sive Spirituum animalium malè dispositorum functiones varias in Epileptico paroxysmo lædentium, causâ proximâ, Spiritu putà acido volatili proximum est, ut ad ejusdem pergamus curationem.

XCVI. Huic tamen præmittemus subinde observabilia instantis, ingruentisve paroxysmi signa, utpote quæ Medicum præscire juvat. *Instantis Paroxysmi signa.*

XCVII. Sunt autem illa 1. *Extremorum frigus*, nulli rei, quàm acido spiritui & quidem volatili commodiùs adscribendum. *1. Extremorum frigus.*

XCVIII. 2. *Visus turbatus & obscurus*, aut aliàs quocunque modò sine causâ evidenti vitiatus: ut & quandoque *Splendores, Iridis adinstar oculis obversantes*, agitatos animales spiritus manifestantes. *2. Visus turbatus & obscurus.*

XCIX. 3. *Odor fœtens* sine causâ manifestâ vel externâ nares petens. *3. Odor fœtens.*

C. 4. *Sonus & Tinnitus* aures verberans. *4 Tinnit⁹ aurium.*

CI. 5. *Vertigo, & Capitis versatio, gravitasque, cum vel sine ejusdem dolore.* *5. Vertigo.*

CII. 6. *Tremor & membrorum omnium incerta & inordinata quassatio*, palpitatio, & agitatio. *6. Membrorum quassatio*

CIII. 7. *Linguæ peculiaris motus tremulus* & inordinatus, ac cespitans, ad balbutiem aut temulentiam vergens. *7 Linguæ mot⁹ tremulus.*

CIV. 8. *Memoria labefactatio*, & *Mentis conturbatio inexplicabilis*, quam animadvertunt, non satis assequuntur ægri. *Memoriæ labefactatio & mentis cõturbatio.*

CV. 9. *Tristitia inopinata & gravis quandoque lætitia & risus absurdus.* *9. Tristitia, lætitia*

CVI. 10. Aliquando *Aura ab aliquâ parte sensibiliter assurgens & caput petens.* *10 Aura assurgẽs.*

CVII. Atque hæc ferè sunt primaria instantis & mox invasuræ Epilepsiæ signa.

CVIII. *In graviori* autem, uti jam dictum, *sensus externi omnes, ut & Interni cessant & abolentur; Motus* autem *animalis inordinatus, interruptus & vehemens contingit*; unde corruit æger, partesque externas validè concutit, ac non rarò graviter lædit. *Signa in graviori epilepsia*

CIX. In *leviori* verò paroysmo *nec toto corpore convellitur semper, nec corruit*, quin aliquando *quadam duntaxat concutiuntur partes, caput, oculi, manus, pedes, os, nunc plures, nunc pauciores*; aliquando *sedet, stat*, vel *discurrit æger hinc inde*, aliquando *vociferatur*, vel *canit*, uti hoc non semel, in eâdem tamen ægrâ, meis sensibus percepi, & nuper retuli; aliquando *vident & audiunt* in medio paroxysmo, eademque referunt postmodùm, in quibus *Internos sensus* adeoque *Memoriam permanere* patet. *In leviori*

CX. Qui functiones in omni Epilepsiâ læsas & labefactatas perpenderit, pro difficili graviq; malo habebit Ipsam. *Epilepsiã esse grave malum.*

CXI. Quò autem plures functiones simul læsæ fuerint, eò gravius erit malum. *Quando gravius.*

CXII. Quò vehementiùs, graviusque læsæ fuerint eædem functiones, eò periculosius quoque censendum veniet idem malum. *Quando periculosius.*

CXIII. Quò diutius duraverit malum, si in eâdem perstet vehementiâ, eò curatu erit difficilius. *Quando curatur difficili⁹.*

CXIV.

CXIV. Sed & hæreditaria curatu erit difficillima.

CXV. Quò diutiùs protrahitur paroxysmus, eò gravior censendus.

In curandi methodo Autores differre.

CXVI. Cùm variæ ab Authoribus variis assignentur Epilepsiæ causæ, non mirum est, si in ipsam curandi methodo & ratione non satis conveniant.

Epilepsia pro affectu incurabili habita.

CXVII. Conveniunt autem & idcircò minùs, quòd rariùs curatos videas Epilepticos, ac proinde pro affectu penè incurabili habeatur Epilepsia.

CXVIII. Quòd si certa & quotidiana foret Epilepsiæ curatio, innotuisset faciliùs ipsius causa vera, & generandi modus verus.

Pro varia ejus causa curatio variè instituta.

CXIX. Prout ergo unusquisque hanc aut illam Epilepsiæ agnovit causam, hanc aut illam affectam in ipsa partem, sic & Curationem Ipsius instituit diversam. Unde alii humorem pituitosum Cerebri ventriculos quadantenus obstruentem pro causa Epilepsiæ habentes, illi imprimis corrigendo & educendo incubuerunt.

CXX. Qui verò humorem, vaporemve acrem Cerebri membranas vellicantem pro verâ Epilepsiæ habuerunt causâ, illi temperando & emendando insudarunt maximè.

Medicamenta specifica usu comperta.

CXXI. Plerique tamen commendarunt Medicamenta Specifica dicta, & usu comperta, utpote à quibus quandoque curatos Epilepticos sola docuit Experientia, nulla invenit Ratio vel Ratiocinatio.

Cur vera non inventa fuerint medicamenta.

CXXII. Cur autem vera non invenerit medicamenta ratio, puto factum, quia plerique Veterum mancipia existentes, satis esse putarunt, si dictis ipsorum crederent, quamvis an vera foret, ignorarent.

CXXIII. Unicuique autem suæ opinionis probationem ac defensionem commendans, Ego meam sententiam & Rationi, & Experientiæ conformem conabor demonstrare.

Antepileptica Medicamenta Aut. ris sententiam confirmare.

CXXIV. Fiet autem id imprimis, si ostendero, pleraque Antepileptica dicta & aliquando saltem in Epilepsiâ curanda utilia reperta confirmare meam de Epilepsiæ generatione, ipsiusque causarum concatenatione opinionem; & hinc deductam remedii Epileptici veram & requisitam qualitatem.

Epilepsiæ causa & remedium.

CXXV. Dixi enim in superioribus, arbitrari me Epilepsiæ Causam esse *spiritum acidum, eumque volatilem* spiritus animales dispescentem & conturbantem: Remedium autem ipsi futurum *salem lixiviosum vel fixum, vel volatilem quidem, ast simul fixantem*; atque alterutrum observari in plerisque Antepilepticis medicamentis.

Medicamenta Antepileptica. Ruta.

CXXVI. Hoc ut nunc demonstrem, ordine percurrenda sunt mihi celebratissima in hunc finem medicamenta.

CXXVII. Primum locum occupet *Ruta tam hortensis, quàm sylvestris*, sale volatili acri & mordicante, adeoque convenienti spiritus acidi correctorio turgens.

Polium montanum.

CXXVIII. Secundùm locum habeat *Polium Montanum*, volatili sale iridem abundans.

Pæonia.

CXXIX. Sed non prætereunda 3. loco *Pæoniæ radix*, & ipsius *Semen*; quamvis hactenus nihil grandis ab Ipsis sæpissimè à me usurpatis viderim præstitutum.

Valeriana. Dentaria.

CXXX. Plus tamen tribuendum puto 4. *Valerianæ sylvestris* & *Dentariæ* radici, sale itidem volatili abundanti.

Flores Liliorum Convallium & Tiliæ.

CXXXI. Nec prætereundi 5. *Liliorum Convallium*, & *Tiliæ flores*, sale volatili turgentes & spiritu.

Squilla.

CXXXII. Sed nec omittenda 6. *Squilla*, cujus *Acetum & Oxymel* Infantibus Epilepticis auxilio fuisse novimus, & acrimoniâ suâ salem suum volatilem manifestare nemo negabit in arte peritus.

Viscum quernum.

CXXXIII. Laudatur 7. *Viscum quernum*, ut & in *Tiliâ* vel *Corylo* natum, ob eandem rationem utile.

Lignũ Corylinũ. Buxinũ.

CXXXIV. Inter *Ligna* commendantur 8. *Corylinum*, Heraclei nomine à Rulando tectum, ut & *Buxinum*: quorum destillatum oleum celebratur, & utile comperitur, sale abundans volatili.

Tartarũ.

CXXXV. Ad plantas referendum 9. *Tartarum*, cujus *spiritus* meritò commendatur inter Epileptica; licet illum longè superet qui ex *ipsius paratur sale*.

Cranii Humani Spiritus & Sal Volatile.

CXXXVI. Sed nec 10. ex animalibus parata desunt Specifica Epileptica, & quidem meritò laudatur *Spiritus & Sal volatile Cranii humani*.

Ut & Cornu Cervi.

CXXXVIII. Huic 11. proximè accedit *Spiritus & Sal Volatile Cornu Cervi*.

Ungula Alcis. Coagulũ Leporis. Stercus Pavonis. Apri vesica & urina. Hirũdo. Pica.

CXXXVIII. Ac 12. *Ungula Alcis*: ut nunc sileam *Coagulum Leporis*, *Stercus Pavonis*, *Apri vesicam cum urinâ in furno siccatam*; imò integras *Hirundines & Picas, &c.* In quibus omnibus Sal figens occurrit copiosum.

Castoreũ.

CXXXIX. Non possum quin ferè neglectum & præteritum à me 13. memorem *Castoreum*, excellens in omnibus capitis affectibus remedium, & volatili sale turgidum.

Coralliũ.

CXL. Inter Marina commendatur 14. *Corallium*: Sale fixo & fixante constans.

Succinũ.

CXLI. Ut & 15. *Succinum*, & Sale suo volatili, & oleo celebratissimum & utile: ut & fumo in ipso paroxysmo.

Jaspis. Smaragdus. Chelidonius.

CXLII. Laudantur quoque aliquot in Epilepsiâ curandâ *pretiosi Lapides*, *Iaspis*, *Smaragdus*, & *Chelidonius*: quos omnes sale abundare norunt Chymici.

Cinnabaris Nativa.

CXLIII. Claudat Epilepticorum phalangem *Cinnabaris nativa*, Magno Cratoni Epilepsiæ Magnes vocata, & quidem meritò; cujus acidum spiritum figendi vis eximia Artis peritis non est ignota.

CXLIV. Quibus primariis Epilepsiæ unquam curatæ remediis, ut alia perpaucis adhucdum nota silentio nunc præteream, spiritum acidum volatilem figendi vi præditis non parùm confirmari intelligis meam de causa Epilepsiæ opinionem.

Medicamenta Sale figentẽ & volatili constãtia in Epilepsiã optima.

CLXV. Unde omnibus & singulis Auditoribus meis, Expertus loquor, unicè commendo, *ut undecunque parata medicamenta quærant sale figente atque imprimis volatili quoque constantia*, & tunc optima quævis *in Epilepsiæ curâ sibi* spondeant.

Primariã eam curãdi pars

CXLVI. Atque in hoc unico primariam Epilepsiæ curandæ partem consistere certò sibi persuadeant.

CXLVII.

CXLVII. Videamus interim an præterea aliquid agendum, & quo successu. Solent enim Practici plerique & Venæ-sectionis, & Vomitionis, & Purgationis, & Sudoris, & Frictionis, & Fonticulorum, & Setaceorum facere mentionem.

Quid præstet Venæ-sectio. CXLVIII. *Venæ-sectionem* quod attinet, ab ipsa morbifica causa, spiritu acido & volatili, illam non indicari, nemo non videt; unde si aliquando in Epilepticis cum commodo instituta fuit Venæ-sectio & sanguinis eductio, factum id est, ob sanguinem simul redundantem, aut alias ardentiorem, motuve concitatiore præditum.

CXLIX. Quoties proinde Epilepticos simul infestat Sanguinis redundantia, vel incendium, vel motus violentus, toties cum successu felici venam secari, & sanguinem loco convenienti emitti posse arbitror.

Quid Vomitio. CL. *Vomitûs concitationem* rariùs in Epilepticis locum habere puto, nisi in ventriculo, aut Intestinis ventriculo vicinis hæreant humores peccantes, & imprimis Epilepsiam producentes, atque illi sursum viam affectantes: quo casu in facilè vomentibus cum notabili utilitate vomitoria exhiberi posse autumo; quòd si difficulter vomant ægri, aut sursum non affectet viam humor noxius, frustra imò perperam fatigantur ægri vomitoriis.

Quid Purgãtia. CLI. Eadem ferè ratio est *Purgantium & per alvum humores educentium medicamentorum*; quæ minimè sunt exhibenda ægrotis, nisi ubi cacochymia in ipsis regurgitat, nec corrigi potest commodè, verùm educi desiderat.

CLII. Quoties autem nec magna quantitas urget humorum noxiorum, nec illorum qualitas à mediocritate multùm recessit, satius est à Purgantibus supersedere, & solis alterantibus illos emendare.

CLIII. Ubi autem nulla spes est humores noxios vel diætâ, vel alterantibus superare, satiùs est in tempore illos educere, quàm procrastinando in plures morbos incidere.

CLIV. Purgantia autem pro peccantium humorum diversitate præscribenda sunt varia, & pro ægrorum affectionibus forma varia.

Quid Diuretica & Sudorifera. CLV. Idem planè judicandum est de *Diureticis & Sudoriferis* medicamentis, utpote quæ nullum per se usum afferunt Epilepsiæ, ni simul sint figentia humorem acidum volatilem, & tunc non expellendo, sed alterando id præstent & conducant.

Quid Frictiones. CLVI. *Frictiones* in parte fomitem ad caput amandante excitatæ, dum exitum ipsi parant per poros transpirando, apprimè convenire puto: Epilepsiam tamen per se curare non existimo.

Quid Ligaturæ. CLVII. *Ligaturas* quoque ascendenti auræ viam ad cerebrum nonnunquam intercludere ipsa testatur Experientia, licet Morbum non superent, paroxysmum tamen subinde præveniant.

Quid Fonticuli. CLVIII. *Fonticulos* & imprimis *Setaceum* cum ægrorum commodo nonnunquam institui nemo Experientiæ auscultans negabit: Exitum enim parant humori noxio, ut effluat.

Quid Inunctiones. CLIX. *Inunctiones* sine detrimento institui posse omnes norunt, & imprimis quando spiritum acidum volatilem figentia illis insunt remedia.

CLX. Præ cæteris autem medicamentis omnibus Epilepsiam curare aptis sunt *Salia lixiviosa figentia, & præsertim ad volatilitatem deducta*, quò citiùs & penitiùs jungantur spiritui acido itidem volatili, Epilepsiam patienti. *Medicamenta aptissima quænam.*

CLXI. *Ad paroxysmum ipsum citiùs solvendum* solent *quædam in aures insusurrari, aut inclamari, aut denique insufflari.* *Paroxysmi curatio.*

CLXII. *Naribus* autem commodè *adhibentur spirituosa & acria*, id est, *sale lixivioso volatilisato prædita*, quæ tantò plus præstabunt, quò *vim majorem habebunt simul figendi spiritum acidum volatilem:* qualia diligentibus Naturæ scrutatoribus non deerunt.

CLXIII. Atque sic Epilepsiæ tractationem brevem absolvimus; proximo capite Apoplexiæ examen instituere animus est.

CAPUT XXI.

De Apoplexiâ.

I. Cum non minus stupendus, sed & plerumque magis lethalis Affectus sit Apoplexia, quàm Epilepsia; & in multis cum ipsâ conveniens, non abs re me facturum putavi, si absolutâ Epilepsię tractatione Apoplexiæ generandi, curandique modum itidem traderem. *Apoplexia qualis affectio.*

II. Apoplexia etenim non minùs quàm Epilepsia ex insidiis & inopinato aggreditur homines, ipsosque subitò prosternit & plerumque simul enecat.

III. Est autem *Apoplexia affectus, in quo attoniti spiritum instar jacentes stupent Ægri, nullo sensu vel externo, vel interno; nulloque motu animali puro superstite, verùm in totum abolito; ubi sc. gravis adest & urget Apoplexia.* *Ejus definitio.*

IV. In mitiore namque symptomata omnia sunt remissiora.

V. *In sensuum ergo abolitione convenit Apoplexia cum Epilepsiâ: In motûs autem læsione differt*, postquam in apoplexiâ idem aboletur, in Epilepsia convulsivus fit. *Convenientia cum Epilepsia.*

VI. Mortuis verò similes apparent Apoplectici, à quibus solâ respiratione, ac pulsu, ut & faciei colore distinguuntur. *Symptomata. Similitudo cum Mortuis.*

VII. *In gravissimâ autem Apoplexiâ obliteratur ipsa respiratio*, adeò ut vix observari queat, aut cum stertore in moribundis accidat. *Obliterata respiratio.*

VIII. *Pulsus* itidem in gravissima Apoplexiâ *languidus apparet & parvus, celer tamen:* in minùs gravi verò *plenior* existit & *satis validus*, semper tamen *inæqualis*. *Pulsus inæqualis.*

IX. *Faciei color* denique *parùm à naturali statu recedit*, nisi quòd valdè læsâ respiratione *subinde intendatur*, & tandem *obscurior evadat*, qualis ferè observatur in strangulatis, cùm reverâ suffocentur tandem ægri. *Faciei color mutatus.*

X. *Non dormiunt* quidem verè Apoplectici, non omnes saltem, nec nisi qui à Narcoticis tales existunt, *Torpidi tamen stupent:* & quamvis fixis, patentibusq; oculis nonnunquam adstantes intueri videantur, *non vident* tamen, *nec audiunt*, sed *nec usti*, *nec puncti* aliquid *sentiunt*, ullum ve- *Torpor & stupor. Obliteratio omnis sensus.*

nullumve cognitionis aut Intellectionis signum præbent.

Animalis motus labefactus. XI. *Animalis* quoque *motus* ita est in Apoplexiâ *labefactatus*, ut *membra* omnia *velut resoluta langueant*; & ab adstantibus *elevata & erecta* mox suo pondere rursus *concidant*.

Apoplexiæ diversitas. 1. Ratione vehementiæ majoris vel minoris. XII. Apoplexia ergo *differt* 1. *ratione vehementia majoris vel minoris*. Nam aliquando omnia Symptomata sunt gravissima; & sensim perit æger; aliquando sunt mitiora, aggravatis duntaxat & torpidis, non planè abolitis sensibus; ac perseverante obscuro ex torpore motu, in quibus liberior quoque permanet respiratio, pulsusque validior; undè nisi novus accedat paroxysmus, sensim ad se redeunt & restituuntur, aut saltem Paralytici fiunt.

2. Ratione Causarum vel Internarũ vel Externarum. XIII. *Differt* 2. *Apoplexia ratione Causarum vel Internarum, vel Externarum.* Aliquando namque ab internis causis pendet Apoplexia, iisque nunc per se ac sponte agentibus, nunc ab externâ causâ motis: aliquando à solis causis externis, nullâ internâ causâ concurrente.

Hæc differentia maximi momenti Et quidem Medico considerãda. XIV. Hæc differentia cùm maximi sit ad medicinam ritè faciendam momenti, examinanda est accuratè.

XV. Utique à Medico præcaveri nequit Causa externa fortuita, Casus puta, Ictus, & similia.

XVI. Ubi autem Interna est atque in corpore Apoplexiæ causa, & dispositio ad Apoplexiam producendam, Medici est omnia illa prænoscere atque in tempore emendare, atque sic Apoplexiam prævenire.

XVII. Potissima proinde ad Medicinam faciendam Apoplexiæ differentia petitur à Causâ Apoplexiam producente vel internâ vel externâ.

Apoplexia ab externa causa duplex. 1. A concussione capitis. 2. A Narcosi. XVIII. *Apoplexiæ ab externâ causâ* immediatè productæ *species* sunt ferè sequentes *bina*, *à Concussione Capitis, vel Narcosi ortæ.*

XIX. Nam vel 1. ex Casu in caput, aut Ictu graviter Caput feriente excitatur non rarò Apoplexia, *à Capitis concussione orta.*

XX. Vel 2. *ex assumptis* perperam & nimiâ copiâ *Narcoticis* quibuscunque, Opio puta, Vino, Spirituve Vini, aliisve nimis sæpe Apoplexiâ corripi, & enecari observamus Ægros, ad Ipsam minimè dispositos.

Ab internis causis quã producatur Apoplexia. XX. Quemadmodum autem aliquando ab externis causis solis excitatur primariò Apoplexia; sic non rarò ab internis causis producitur eadem; atq; illis aut seorsim ac per se agentibus; aut concurrentibus simul causis externis dispositionem in corpore præexistentem commoventibus & excitantibus; Aëre putâ frigido, & ventis præsertim turbato; Alimentis noxiis humores vitiosos in corpore solventibus & agitantibus; Corporis motu vehementiore humores malos commovente; ut & Animi affectu graviore, Irâ humores turbante, vel Metu, aut Mœrore summo, Iræ imprimis superveniente, & contrarium Humoribus motum conciliante, & similibus uti etiam Ictu vel Casu etiam leviore, nec nisi ob præexistentem materiam noxio futuro.

Ejus signa. 1. Somnolentia. XXII. Hanc *ad Apoplexiam dispositionem in Corpore præexistentem manifestant* 1. *Somnolentia, & perpetua in somnum propensio*: unde tales mox ubi quiescunt ac sedent, in somnum observes labi.

2. Capitis gravitas. XXIII. 2. *Capitis gravitas indolens.*

3. Sensuũ hebetudo. XXIV. 3. *Sensuum omnium, Internorum præsertim, hebetudo insueta*, cùm offuscatâ ordinariâ mentis alacritate.

4. Languor insolitus. XXV. 4. *Pigritia & languor aliquis* in motu *insolitus.*

5. Oculi tumidi. XXVI. 5. *Oculi tumidi* quasi, ut & *ipsorum vasa turgidula.*

XXVII. Ex quibus & similibus minantis Apoplexiæ signis de futuro periculo Ægros suos monet, & ut præveniatur, allaborat Medicus fidelis ac peritus; negligit autem inexpertus & idcirco nimis securus.

Ejus causa XXVIII. His ita præmissis, & fundamenti loco positis, videndum porrò, cuinam læsarum in Apoplexiâ quâvis functionum omnium adscribi debeat Causa.

Facilior inventu; quàm Epilepsiæ. XXIX. Cùm autem ad Animalium functionum omnium, sensuum putâ externorum, hinc & internorum, ipsius quoque Animalis motûs Abolitionem tendat Apoplexia, faciliùs fortè illius causam communem reperiemus, quàm Epilepsiæ.

Quænã functionibus inserviant. XXX. Ut autem id fiat, considerandum quænam omnibus illis functionibus præter animam inserviant Corporis Continentis, Contentive partes, *Functionibus* ergò *animalibus omnibus inserviunt* proximè tria. 1. *Anima*. 2. *Organa*. 3. *Spiritus Animales.*

Apoplexia ab Animalibus Spiritibus deducẽda XXXI. *Anima* namque cur *adscribatur Apoplexia*, nulla ratio suadet. Organa sensuum & animalis motûs cùm sint planè diversa, ab illis læsis non pendebit Ipsorum in Apoplexiâ læsio & Abolitio: quę proinde ab Animalibus Spiritibus erit deducenda.

Quænã Sensibus & Motuĩ inserviãt. XXXII. *Sensibus autem externis & Motui* inserviunt 1. & proximè *Spiritus Animales*. 2. *Nervi* per quos Ipsi ad sensuum & motûs organa deferuntur. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*, in quibus à reliquo sanguine iidem spiritus segregantur. 4. *Sanguis*, ex quo iidem secernuntur. 5. *Arteriæ tam Cervicales, quàm Carotides*, per quas à Corde ad Cerebellum & Cerebrum sanguis devehitur.

1. Animales spiritus ritè constituti. XXXIII. 1. *Animales Spiritus*, ubi de Epilepsiæ causis egimus, (cap. præced. §. 75. & seq.) diximus ad functiones animales ritè obeundas requiri 1. *Copiosos*. 2. *Puros*. 3. *Continuos*. 4. *Mobiles*. ac 5. *Sedatos*, adeòque Regenti Ipsos Animæ Morigeros.

Malè cõstituti. XXXIV. Abolebuntur proinde Functiones animales, à Spiritibus animalibus perfici solitæ, Ipsorum culpâ, quoties *vel* 1. *desunt & deficiunt*, *vel* 2. *desinunt esse Continui*, vel 3. *sunt Immobiles*, vel 4. *Conturbati*: neque enim ad motum *puritatem* aliquid conferre putamus, uti ad sensum.

Ob defectum. XXXV. *Deficiunt spiritus animales, non per se*, verùm quia non separantur à sanguine, Ipsius sanguinis aut Cerebelli, Cerebellique culpâ.

Sanguinis culpâ XXXVI. *Sanguinis culpâ*, si is non deferatur ad Cerebrum vel Cerebellum, ruptis sc. arteriis Carotidibus aut Cervicalibus, ex gravi casu, vel Ictu, vel vulnere, aut iisdem interclusis vinculo, eas namque obstrui aut comprimi non puto.

XXXVII.

Vel Cerebri.

XXXVII. *Cerebri, Cerebellique tantùm vitium*, permanente in vitâ homine, excitari posse, ut non segregari queant in ipsis à sanguine spiritus animales, vix puto.

Vel ex ruptis arteriis.

XXXVIII. Quapropter *omnem spirituum animalium defectum ex ruptis arteriis deducendum* arbitror.

Continuitatē Spirituum læsam nō esse causam Apoplexiæ: At quidē immobilitatem & torporem.

XXXIX. *Continuitatem spirituum animalium læsam* eousque deduci posse, ut apoplexia inde oriatur, non censeo.

XL. *Immobiles verò & Torpidos reddi* posse *Animales spiritus*, ut Apoplexia sequatur, omninò sum persuasus; cùm experientiâ constet, non rarò ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis, Opio & opiatis, vini spiritu, Ipsoque vino, in gravem somnum; hinc & Apoplexiam incidisse, atq; sic exspirasse & Infantes & Adultos.

Ut & cōturbationem.

XLI. *Ex conturbatione solâ spirituum animalium Apoplexiam* nonnunquam ortum duxisse arguunt exempla eorum, qui ex Ictu vel Casu, citra notabilem sanguinis effusionem, corruentes & attoniti paulò post exspirarunt, cessante sc. unà cum cæteris animalis motûs speciebus, ipsâ respiratione & pulsu.

XLII. Quòd *si plures simul concurrant Causæ*, mirùm non est, si tunc gravior quoque & citiùs enecans excitetur Apoplexia.

Apoplexiæ causa proxima.

XLIII. *Proximam* proinde *Apoplexiæ* omnis, id est, Functionum animalium omnium ablationis, *Causam* censemus *spirituum animalium vel defectum, vel Torporem & Immobilitatem, vel Conturbationem vehementem.*

Defectus Spirituū duplex.

XLIV. *Deficit autem animalis spiritus vel absolutè, vel in sensuum, motusque animalis organis duntaxat.*

Absolutè Vel in Organis.

XLV. De absoluto egimus modo.

XLVI. *Potest tamen*, etiam præsens in Cerebro ac Cerebello, *deficere* in sensuum motusque organis, & quidem ob *Viarum, per quas deferri debet, nervorum, vitium, angustiam* putà *ex obstructione, vel compressione; aut solutam unitatem*, ubi sc. transversim discissi sunt nervi, animales spiritus deferentes; & ut ubique in partibus infra caput delatis id fiat, *ubi spinalis medulla in cervice discissa est*, uti hoc facilè contingere potest, & à quibusdam in bobus fit, immisso inter vertebras stylo acuto, & discissâ medullâ, unde non minùs attoniti & Apoplectici corruunt, ac icti.

Apoplexiam fieri 2. Nervorum culpâ.

XLVII. Potest proinde accidere Apoplexia nullo spirituum animalium proprio vitio: verùm 2. *Nervorum in spinali medullâ conclusorum culpâ*; quando videlicet Medulla illa *vel angustatur* in totum, *vel dissecatur.*

XLVIII. *Angustatur ex Obstructione*, dummodo talis accidere queat, quod iis probandum relinquo, qui hoc asserunt; *aut ex Compressione*, quod faciliùs admitto, humore sc. pituitoso, vel sanguine circa spinalis medullæ radicem collecto, & ipsam comprimente.

Ob Dissectionem.

XLIX. *Dissecari posse radicem spinalis medullæ* omnem, ejusque modum proposuimus jam modò.

3. Cerebri & cerebelli culpâ.

L. *An 3. Cerebrum & Cerebellum* eousque vitiari queant, ut *Apoplexiam per se producere* valeant, *spiritus sc. animales aut non separando à sanguine*, aut *vitiosos producendo*, me valdè dubitare jam dixi. Quomodo enim in illo, cujus Cerebri pars media in pus erat conversa aut aliàs corrupta, reliqua omnia in Capite se habuerint, non satis liquet. Neque enim satis accuratè plerumque ad singula attenditur, cui malè habenti & confusè atque obscurè duntaxat observato quodammodo adscribi potest affectûs quæsiti causa, licet in cæteris neglectis aut præteritis plùs sæpe veniat spectandum, ac multi credunt.

LI. 4. *Sanguinis culpâ* sequetur Apoplexia, si ineptus sit ut ab ipso separentur spiritus animales, & narcotico spiritu sit repletus. *4. Sanguinis culpâ.*

LII. 5. *Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio* Apoplexiam gigni posse diximus, 1. quando *Ipsis ruptis* sanguis effunditur, atque ejus defectu deficit spiritus animalis, aut ab eodem effuso angustatur spinalis medullæ radix, & intercluditur spirituum animalium transitus deorsum. *5. Arteriarum Carotidū & Cervicalium vitio.*

LIII. 2. Quando *iisdem angustatis & compressis* transitus denegatur sanguini ad cerebrum, atque sic deficit animalium spirituum materia.

LIV. Ut igitur iterum omnia hæc paucis repetam, *Oritur proximè Apoplexia* vel 1. *ob spirituum animalium conturbationem*: vel 2. *ob eorundem torporem & immobilitatem*: vel 3. *ob eorundem defectum*, & eum quidem vel quia *non generantur, ex defectu sanguinis* ad cerebrum ac cerebellum non delati, *propter arteriarum angustiam vel rupturam*; vel quia *ad organa non deferuntur, propter nervorum angustiam*, vel *dissectionem*. *A quibus proximè oriatur Apoplexia.*

LV. Ex quo Apoplexiæ Causarum ternario *tres ejusdem* in praxi valdè considerabiles exsurgunt *species*; quarum Prima *erit, quæ ab animalium spirituum conturbatione ducit ortum*. Secunda *quæ ab eorundem torpore*: & Tertia *denique, quæ ab eorundem defectu*, eoque vario, unde in alias species subdividi poterit hæc ipsa species. *Ejus tres Species.*

LVI. Antequam ulteriùs in Apoplexiæ tractatione pergamus, non negligenda quæstio discutienda occurrit; *Cur scilicet Apoplexia, quæ functiones animales propriè aggreditur, plerumque observetur lethalis, secùs ac Epilepsia, easdem itidem affligens.* *Cur Apoplexia plerumq; lethalis.*

LVII. Cui quæstioni ut debitè satisfaciam, observandum 1. *ad vitæ conservationem proximè facere binas functiones*, alteram *in Corde factam ab ejus Interno Igne Sanguinem accedente, rarefaciente, ac perficiente*; alteram *à Pulmonibus, cæterisque respirationi inservientibus partibus.* *Ad vitæ conservationē duæ functiones necessariæ.*

LVIII. 2. *Functioni in Corde factæ inservire Motum, & Ipsius Cordis secundum suos* ventriculos coarctati & expansi, & *Arteriarum & Venarum*, Sanguinem in circulari suo motu promoventium. *Primæ inservire motum cordis & arteriarū venarūq;.*

LIX. 3. *Motus hos omnes absolvi præsertim per Spiritus Animales, & musculosum* cordis, parenchyma contrahentes, atque sic ejusdem ventriculos coarctantes; & arteriarum, venarumque fibras ad cavitatis suæ coarctationem moventes; & Diaphragma, reliquosque thoraci ministrantes in exspiratione atque inspiratione musculos moventes. *Quos ab solvunt Spiritus Animales & Cordis parenchyma.*

LX. Quibus positis in promptu ratio est, cur ex Apoplexiâ, graviori præsertim, tam raro unus evadat æger; cùm enim per animales Spiritus, motumque adeò in quibusdam animalem perficiantur functiones omnes ad naturalis vitæ conservationem absolutè necessariæ, quid mirum, si *illis vel* 1. *conturbatis*, ac munus suum exinde non obeuntibus ritè, *vel* 2. *immobilibus*, & Narcosi correptis, ac torpidis, *vel* 3. *deficientibus* quâcunque tandem de causâ in functionum animalium organis, *sequatur Respiratio difficilis & tandem nulla, Pulsus autem inæqualis & tandem languidus & parvus, sicque suffocetur Ignis Cordis Internus ob sanguinem non allabentem sufficienter, nec expulsum convenienter; ut & aëris respirati defectum, auctamque hactenus quoque Ignis Interni extinctionem.*

LXI. A quo urgente imminentis mortis periculo in Apoplexiâ curandâ non postrema desumi debet indicatio.

LXII. Ut autem commodè progrediamur in ulteriori Apoplexiæ tractatione, singulas enumeratas species ordine examinabimus, facto initio ab eâ, quæ à spirituum animalium defectu pendet.

Triplex Apoplexiæ causa. LXIII. Diximus in superioribus, *Apoplexiam oriri vel* 1. *ab omnimodo spirituum animalium defectu in* ipso Cerebro & Cerebello, idque *ob sanguinis defectum, ruptis, dissectisve arteriis carotidibus* & cervicalibus, *aut iisd. m angustatis à vinculo,* aut *tumore prægrandi* & duro: *vel* 2. *ab eorundem spirituum animalium in Cerebro ac Cerebello quidem præsentium, in organis autem sensuum & motûs defectu, propter nervorum dissectionem, aut compressionem* circa spinalis medullæ radicem excitatam.

Quænam Apoplexia curabilis, quæ incurabilis existat. LXIV. Quoties *ruptis, vel dissectis arteriis Carotidibus aut Cervicalibus* excitatur Apoplexia, toties pro incurabili, adeóque lethali habendâ.

LXV. Sin à *vinculo* ortum ducat, illo in tempore soluto, curabitur facilè.

LXVI. Sin *à tumore grandi* ortum ducat, nisi confestim tolli queat, vel minui, incurabilis erit, moxque necabit ægrum.

LXVII. 2. Sin spiritus animales in Cerebro ac Cerebello existentes copiosi *propter spinalis medullæ dissectionem* ad inferiores partes deferri desinant, excitabitur Apoplexia itidem incurabilis atque lethalis.

Quæ à Spinalis medullæ compressione fit, curabilis. LXVIII. Sin verò per *spinalis medullæ compressionem à sanguine extra vasa sua effuso, aut pituitâ eò d labente*, impediantur spiritus animales deorsùm fluere, priventurque partes, in quas ferri debebant, sensu & motu; videtur insuper probabile, spiritus animales *concervatos copiosiùs in Cerebro ac Cerebello ibidem quasi compingi & immobiles reddi, aut conturbari, atque sic ineptos reddi*, ut in sensoria ex superiore spinalis medullæ radicum parte suos nervos obtinentia deferantur, atque sic in illis quoque aboleatur sensatio; aut conturbetur saltem & obscura contingat, uti in quibusdam Apoplecticis subinde fieri observatur; in quibus obscura quædam Auditûs aut Visûs obtusi notantur signa; Unde etiam tunc de convalescentiâ plus spei superesse solet; nisi fortè, quod nonnunquam accidere solet, plus nocentis humoris affluat, qui malum adaugeat, & incurabile reddat.

Compressio... LXIX. *A sanguine* hæc Apoplexia si accidat; duo peragenda, *Sanguinis effluxus ulterior impediendus;* & qui *jam effluxit Sanguis, inde removendus.*

Sanguine si sit, quid agendum. LXX. Sanguinis effluxus ulterior impedietur 1. sanando & consolidando vulnus, per quod fit effluxus: & quidem usurpando medicamenta potenter adstringentia, & arteriam læsam conglutinantia, qualia sunt imprimis sanguis draconis, & lapis hæmatites, in pollinem redacti, cum aceto stillatitio; ut & plantaginis aliave simili aquâ misti, atque si fieri queat cochleatim exhibiti: uti alibi de illorum viribus sumus testati.

LXXI. 2. *Sanguinem fluentem aliò trahendo,* institutâ scilicet in pede venæsectione; & extracto sanguine ad quantitatem satis notabilem.

LXXII. *Sanguis autem ibi hærens* & *jam effusus* blandè ad palatum & nares alliciendus per apophlegmatizantia, & concretum sanguinem solventia, ori indita: nisi fortè sponte ad aures, vel aliò viam sibi quærere & exitum observetur, qui motus tunc blandè promovendus emollientibus & benignè attrahentibus.

LXXIII. Interim danda simul opera est, ut spirituosis refocillentur animales spiritus, ac si torpor gravis concurrat, idem corrigatur acribus quidem, sed blandis, & cum superioribus indicationibus concidentibus.

A pituitoso humore si sit, quid agendum. LXXIV. *A pituitoso humore* ad spinalis medullæ radicem confluente, ibidemque angustiam magnam excitante si oriatur Apoplexia, confestim & quæ jam confluxit, & quæ adhuc confluere potest, omni vi removenda.

LXXV. Atque hic longè securiùs & cordatiùs adhibere licet medicamenta per nares & palatum humorem peccantem potenter allicientia & educentia; qualia sunt omnia errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi.

Medicamenta per nares & palatum humor educentia. LXXVI. Optima autem parantur ex rutâ, majoranâ, fl. lilii convall. nigellâ, cyclamino, cucumere agresti, gentianâ, nicotianâ, pipere albo, zinzibere, elleboro albo, pyrethro, castoreo, caryophyllis, ptarmicâ, euphorbio: ut & cubebis, sinapi, & similibus.

Ex quibus fiunt: 1. Pulveres LXXVII. Possunt ex illis 1. *pulveres* parari & naribus insufflari.

2. Succi. LXXVIII. 2. *Succi* exprimi, aut cum vino, vinive spiritu elici eorum vis, atque sic naribus infundi aut per syringam injici.

3. Electuaria. LXXIX. 3. Cum ficubus, aliisve subigi, & *Electuarii* formâ ori illini.

LXXX. Quoniam autem in reliquo corpore similis humor non raro simul redundat, purgantibus acrioribus & quidem maximâ dosi exhibitis licet eorum evacuationem tentare, atque idem iterare.

Medicamenta purgantia acriora. LXXXI. In hunc finem conducunt Colocynthis, Euphorbium, Scammonium & similia.

Ægrorū decubitus. LXXXII. Quòd si commodè fieri posset, præstaret *pronos quam supinos* decumbere ægros, quò & sic quoque commodior & facilior sit humoris peccantis per nares atque os effluxus, quamvis plerunque valdè arduum fit, & penè impossibile illud efficere.

Quid iis in hac Apoplexiæ specie accidat. LXXXIII. Solet autem in hâc præsertim Apoplexiæ specie nonnunquam fieri, ut tantillum levari appareant ægri, atque tunc oculos aperiant, loqui tentent, ingravescente tamen ob copiosiùs affluentem humorem malo tandem pereant: dum alii sensim meliùs habere incipiant, & in totum liberentur, aut saltem in paralysin incidant, de quâ postea agemus.

Setaceū. LXXXIV. Conducit huic quoque Apoplexiæ speciei *Setaceum* cervici applicatum, cujus ope non parum humoris peccantis tàm fluentis adhuc, quàm fortè jam defluxi commodè educi potest.

Cucurbitulæ. LXXXV. Huc etiam spectant *Cucurbitulæ, scarificatæ* præsertim, cervici & scapulis applicatæ, neutiquam rejiciendæ.

Vesicatoria. LXXXVI. Conferunt quoque *Vesicatoria* ponè aures applicata, & partim revellendo, partim corrigendo humorem peccantem, inservientia.

Venæsectio cur instituatur. LXXXVII. *Vena-sectionem* quod attinet, à Practicis mox ferè, ac semper in Apoplecticis omnibus institui solitam; utique ad humorem à cerebro removendum institui nequit: quæritur proinde, an in hâc Apoplexiæ à pituitâ ortæ specie institui commodè queat; cùm instituatur plerumque, & si queat, cur instituatur aut saltem institui debeat.

Quæstio duplici modo decidenda. LXXXVIII. Aliud profectò est, si in ullo casu Medico, certè in hoc, Practicè decidere difficultatem, aliud Theoreticè.

Theoreticè. LXXXIX. *Theoreticè* dico, à Medico secundùm Theoriam Medicam, qualis ex Institutionibus vulgò petitur.

Practicè. XC. *Practicè* verò, secundùm ea, quæ in praxi extra & ultra theoriam quotidie occurrunt observanda circa ægros, de quibus Theoretici ne γρῦ quidem.

Hæc verò postremo modo. XCI. Unde omninò arbitror, Practicè considerari & decidi debere hanc quæstionem in Medicinâ Apoplecticis ritè faciendâ maximi momenti.

Et cur. XCII. *Neque enim in Ægris Apoplexiâ correptis ad solam Apoplexiam*, id est, abolitum sensum & motum, *est attendendum, verùm insuper ad summum*, in quo versantur, *vitæ periculum.*

A quo pendeat Mors in Apoplecticis. XCIII. Sed ex abolito sensu & motu non *pendet proximè Mors Apoplecticos* plerosque tollens, verùm *à suffocato Igne Cordis Interno*, & quidem ob sanguinem ex deficiente Cordis, Arteriarumque, cæterarum Respirationi & sanguinis motui inservientium partium motu in Cordis ventriculis restagnantem, & Ignem internum opprimentem atque extinguentem.

Venæsectionem ex Arte institui in omni Apoplexiâ. XCIV. Quamvis autem ob deficientem in universo corpore animalem motum, deficiat tandem in Corde quoque & respirationis organis eorum motus, partim naturalis, partim animalis, atque idcircò restagnet in Corde & vasis sanguis: quoniam tamen hoc vitium tam citò tolli nequit, ut simul præcaveatur Ignis interni suffocatio; *arbitror omninò ex Arte*, licet plerisque forsan veram ejus causam & rationem ignorantibus, atque in hac re Empiricis duntaxat, *institui vena-sectionem*; ex quâ sponte effluente sanguine, via aliqua & locus paratur, in quem recipi queat sanguis in Cordis ventriculis eorumque viciniâ collectus, & Internum Ignem, vitæ vinculum, extinguens.

XCV. Sanguine autem sic quodammodò imminuto recreatur & resuscitatur quasi languescens Ignis, qui tum diutiùs præstolari potest integram sui liberationem, à libero animalium spirituum ad motus organa motu pendentem.

XCVI. Quapropter judico, prudenter *& ex arte posse, imò debere in omni Apoplexiâ institui vena-sectionem*, & pro Ægrorum constitutione, sanguinisque copiâ in vasis existente *satis largam sanguinis evacuationem*: sic enim diutiùs durabit æger, & faciliùs superabitur ipsa Apoplexiâ: uti hoc confirmat Experientia: sine quâ nescio an quis conscius peccare metuens facilè sit concessurus in senibus, & penè decrepitis venæ-sectionem.

Quando Scarificationib⁹ aut cucurbitulis utendum. XCVII. Ubi autem venæ-sectionem ob ætatem decrepitam vix audet instituere Medicus, *suadent periti*, nec malè, ut *tunc scarificationes instituantur, aut saltem applicentur cucurbitulæ scarificatæ* utpote *venæ-sectionis vicariæ.*

Celsi Testimonium. XCVIII. Insignis est Cornelii Celsi de Venæsectione in hujus Apoplexiæ specie locus ad hanc rem faciens, quem propriis Ipsius verbis hic consignare lubet; Continetur is mihi lib. 3. c. 27. pag. 142. *si omnia membra*, inquit, *vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.*

Remediorum quorundam Apoplecticorum examen. XCIX. Non possum, quin hâc occasione datâ quædam auxiliorum genera à quibusdam commendata simul examinem, an sc. utilitatem aliquam afferant in Apoplexiæ curâ, nec ne.

Pilorum vellicatio. C. Et primò quidem commendatur *pilorum, & in cruribus præsertim, vellicatio*, quæ, cum sensu careant ægri, planè ridicula mihi videtur, neque enim ad ullam omnium Apoplexiæ causarum emendationem vel hilum afferre possit.

Digitorū complicatio. Narium prehensio CI. Ejusdem farinæ est *digitorum complicatio, & narium prehensio*; quæ cui bono esse queat, non video.

Corporis concussio. CII. *Corporis autem concussio, nisi prono corpore*, ut faciliùs sic effluere queat humor peccans, præter damnum evidens nil conferet ægro.

Frictiones. Ligaturæ. CIII. Sic & *extremorum frictiones cum aceto & sale, ut & ligaturæ* nihil proderunt in ullâ Apoplexiâ.

CIV. Satiùs proinde est abstinere à talibus, quæ nullum usum habent, nullum ægro afferunt commodum.

Vomitoria. CV. Sed nec *Vomitoria* hic exhiberi velim, cùm absque concurrente diaphragmatis, abdominis præsertim musculorum motu animali, in Apoplexiâ abolito, Vomitus cieri nequeat, nec proinde præter inanem Vomendi conatum & fortè incommodum inde consecuturum à Vomitoriis aliquid expectari queat.

Ex Apoplexiâ Paralysis CVI. Accidit autem plerumque, ut licet à pituitosâ hâc Apoplexiâ non pereant mox quidam Ægri, non tamen semper restituantur in integrum, verùm *in Paralysin incidant*; *cui si novus paroxysmus Apoplecticus accedat, aut gravis Sopor, pereunt plerumque.*

Apoplexia quandoque salivatione solvitur. CVII. Accidit *aliquando, ut per salivationem solvatur Apoplexia*, quæ tamen rara.

Apoplexiæ à Narcosi Descriptio ex Celso. CVIII. *Apoplexiam à Spirituum Animalium torpore & narcosi ortam* paucis verbis describit supra memoratus Cornelius Celsus, non tamen explicat. Sic enim Cap. 26. lib. 3. *Attonitos rarò videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est: Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ frictiones &c.*

A vini nimiâ ingurgitatione. CIX. *Attonitos autem videas, quorumque & corpus & mens tantùm non stupeat à Vino, non ita rarò, etiam nondum Apoplecticos*; ad Apople-

-xiam tamen propensos; unde tales si sapiunt, à Vini ingurgitatione nimiâ sedulò abstinebunt; facilè namque ipsis à Vino continget Apoplexia.

Apoplexiæ à narcoticis curatio.

CX. Cùm autem varia sint, quæ vi suâ narcoticâ inducant Apoplexiam, & in eorundem curâ aliqua requiratur variatio, singula ordine examinabimus.

Opium & Opiata.

CXI. *Primum & præcipuum locum* occupet ipsum *Opium, omniaque ab ipso dicta Opiata*, imprimis *Laudanum*, parvâ quantitate usurpandum, ac proinde facilè noxium.

CXII. Omnia namque medicamenta insigniter alterandi vi prædita, & ideò parvâ quantitate assumenda, si majori exhibeantur, plurimùm nocere possunt. Si enim alimenta copiosiùs assumpta venena existunt, quantò magis medicamenta, & quidem potentiora.

Eorum exhibitio.

CXIII. Cùm ergò facilè peccare quis queat in usurpando nimiâ quantitate Opio, prudentis Medici erit, cautè se gerere in Opii Opiatorumque exhibitione, atque uti sæpiùs inculcavi, iteratis potiùs vicibus, & singulis quidem parùm usurpare, quàm cum ægrorum periculo simul & semel multum præbere: cùm præsertim idem & quidem laudabilior effectus obtineri possit ex eodem Opiato partitis vicibus exhibito, quàm unicâ.

Venæsectio.

CXIV. Quòd si interim ab incautiore Medico fuerit peccatum, vel ab imprudenti ægro majori quantitate assumptum opiatum, hincque orta sit Apoplexia, utique ob rationes in superioribus propositas mox puto venam secandam, & satis liberaliter mittendum sanguinem.

Frictiones, Ligaturæ, Soporem frangentia.

CXV. Deinde autem usurpandas frictiones, ligaturas & similia soporem illum frangentia, inter quæ meritò commendatur *Castoreum, Acetum, Succini oleum, & omnia acria exhalatione suâ sternutationem excitantia, & olfactum vehementer afficientia.*

CXVI. Quibus nisi mox succedat levamen, pereundum est ægro.

Vinum, ejusque Spiritus.

CXVII. Post Opium & Opiata secundum locum *occupat Vinum, ejusve Spiritus*, à quibus frequenter Apoplexiæ levis præludia patiuntur aliqui, & tandem gravis damna; in quâ etiam plerumque extinguuntur.

Venæ sectio.

CXVIII. *Primarium* autem in hac quoque Apoplexiæ specie *auxilium erit Venæsectio, & quidem cum sanguinis detractione satis largâ*: quâ si redeat ad se æger, spes convalescentiæ aliqua superest, sin minus, signum est mortis certæ, atque affectûs desperati: partim ob spiritus animales insuperabili torpore correptos, partim ob cordis Ignem internum suffocationi & extinctioni suæ proximum, imprimis ubi ex sanguinis missione nulla sequitur pulsûs in robore vel magnitudine excitatio.

Vomitoria, Purgantia & Sudorifera.

CXIX. Quòd si post extractum è venâ sanguinem excitari occipiat æger, & quasi è veterno expergisci videatur, tunc aliqua sanationis spes affulget, atque tunc exhibenda sunt, si plenus sit ex ingurgitatione ventriculus, Vomitorium aut Purgans medicamentum: hinc & Sudorifera acriora ex Guajaco, ex Sale Tartari vitriolato & similibus parata.

CXX. Conducet etiam Castorei tinctura cum aceto, aliisve acidis elicita, & exhibita.

Frictiones & ...

CXXI. Conducent quoque frictiones & ligaturæ.

Ligaturæ Apoplexiæ à Spirituũ Animalium conturbatione curatio.

CXXII. *A Spirituum Animalium conturbatione* corruunt non rarò homines, ac levi quasi Apoplexiâ correpti mox ad se redeunt.

CXXIII. Hæc autem conturbatio ubi vehementem Apoplexiam producit, plerumque simul lethalis existit.

Venæsectione.

CXXIV. In quâ non minùs, quàm cæteris Apoplexiæ speciebus, mox sanguinem mittendum autumo; à cujus missione nisi ad se quodammodò redeat æger, cum ipso conclamatum jam esse arbitror.

CXXV. Ad se tamen si quodammodo redierit æger, eundem in quiete servandum arbitror, nec frictionibus, aut ligaturis fatigandum, nec errhinis, aut sternutatoriis ampliùs conturbandum, verùm anodynis potiùs demulcendum, & spirituosis refocillandum, atque sic sensim ad pristinum statum reducendum, ac sanitati restituendum.

Anodynis & spirituosis.

Apoplexiæ à causâ internâ curatio.

CXXVI. Diximus in superioribus Apoplexiam non rarò causam agnoscere internam, quæ sensim in corpore cumulata tandem gravem illum ac plerumque lethalem producat affectum.

CXXVII. Diximus etiam eandem causam suis se manifestare signis, & Medicum sui monere officii, ægrumque imminentis periculi.

Præventio.

CXXVIII. Est proinde Medici tela prævisa declinare; imò in tempore avertere ac removere, quod omninò in minante hominis ruinam & internecionem Apoplexiâ fieri debet ac potest.

Oritur hæc Apoplexiâ 1. à pituitoso humore puro.

CXXIX. Oritur autem talis *Apoplexia* omnis vel 1. *à pituitoso humore puro* ubique sensim conservato, & tandem in cerebro secreto & Apoplexiam tunc pariente senibus familiarem.

2. à Sanguine pituitoso.

CXXX. Vel 2. *à Sanguine pituitoso atque adeò plethorâ pituitosâ* omnia vasa replente, distendente, & suffocationem simul minante.

Pituitosus humor in Senibus, & Cacochimicis unde

CXXXI. *Pituitosus humor* observatur præsertim in Senibus, aut Cacochymis pituitosis ex diætæ vitio pituitosum humorem præter naturam augentibus.

Pituitosus Sanguis unde.

CXXXII. *Pituitosus sanguis* cumulatur etiam in cætera sanis, ex continuatâ longo tempore ciborum, potûsque ingurgitatione ortus.

Ille difficiliùs impeditur, quàm hic

CXXXIII. Pituitosus humor *ex Senio* ortus difficiliùs impeditur, *quàm ex diæta* vitio productus, dummodò curari velint Ægri, & noxia omittere.

Et quare.

CXXXIV. Senibus enim ubi ex senio generantur majori copiâ humores pituitosi, Medicina præveniens illorum productionem roborare debet partes senio labefactatas, Ventriculum purâ & quicquid ad alimentorum fermentationem in ventriculo requiritur; ut & Cerebrum, & quicquid eò spectat.

Pituitæ generationem impedientia.

CXXXV. Primaria autem partes has *roborantia & pituitæ generationem aut cumulationem in homine impedientia* sunt: Mastiche, Succinum, Thus sive Olibanum, Castoreum, Rosmarinus, Majorana, Salvia, Ruta, Lavendula, Nux Moschata, Garyophylli, & similia plura, pro hominum constitutione propriâ variè immutanda.

Humor Pituitosus in Senibus corrigendus & educendus.

CXXXVI. Productus jam humor pituitosus, & redundans in Senibus, partim iisdem est corrigendus; partim blandis phlegmagogis dictis expurgandus lentè ac per vices, ne valdè commotus noceat.

CXXXVII. Possunt autem utraque & alteran-

tetantia & purgantia hæc medicamenta variis formis usurpari, idque pro ægrorum lubitu, quibus, ubi licet, aliquid etiam indulgendum.

In junioribus qui superetur. CXXXVIII. Idem pituitosus humor in junioribus adhuc ob diætæ suæ vitium ortus superandus 1. *Diæta prava emendatione in meliorem.* 2. *Pravi humoris emendatione atque evacuatione decenti*, de quâ modò dictum. 3. *Partium continentium & contentarum corruptarum restauratione in integrum* per medicamenta roborantia dicta, de quibus itidem egimus modò.

Apoplexiâ à Pituitoso Sanguine præcavetur. 1. Diætâ reformatâ. CXXXIX. *Apoplexia à Pituitoso sanguine* ortâ præcavetur 1. *diætâ reformatâ*, minuendo sc. alimentorum tàm esculentorum quàm potulentorum ingurgitationem, eamque sensim reducendo ad mediocritatem, imò infra mediocritatem, donec superatum sit damnum corpori illatum.

2. Minuendo Sanguinem. CXL. 2. *Minuendo ipsum sanguinem pituitosum*, & quidem Venæ-sectione sanguinisque redundantis evacuatione sufficienti, sive illa unâ vice fiat, sive pluribus, idque pro re natâ, ubi enim plurimùm excedit, unâ vice demi non debet, sed vicibus pluribus.

3. Ejusdē constitutionem corrigendo. CXLI. 3. *Corrigendo pituitosam sanguinis constitutionem*, idque usurpando Alimenta medicamentosa, pituitam sc. emendantia; vel saltem medicamenta non excedente valdè qualitate prædita, ac sensim duntaxat pituitosam illam sanguinis dispositionem reparantia atque in integrum reducentia.

CXLII. Atque his mediis convenienti modo usurpatis præmunientur sensim Senes ac juvenes, *Cacochymiâ, vel Plethorâ Cacochymicâ laborantes*, atque de futura sibi & imminente Apoplexiâ meritò metuentes. Uti hoc benedicente Deo à Me feliciter factum memini, atque ideò liberiùs & certiùs idem aliis commendare audeo.

CXLIII. Atque sic Apoplexiæ quoque absolvimus tractationem, cui Deo adjuvante, annectemus, & subjungemus Paralyseos examen.

CAPUT XXII.

De Paralysi.

I. Diximus in superioribus *Apoplexiam vel interimere Ægros; vel Ipsam*, redeuntibus sensibus & motu, *tolli ac curari; vel denique in Paralysin transire*: Ejus proinde Tractationem commodè absolutâ Apoplexiam curandi ratione nunc aggredimur.

Paralysis quid innuat. II. Observandum autem, *Paralysin Resolutionem* dicere, quoniam *Membra omnia*, externa præsertim, *Caput & Artus* animali motu & in homine Voluntario cieri & agitari solita, *laxa, flaccida, & quasi resoluta* tunc occurrunt, imò, quando gravior fit morbus, frigida quoque ac tumida, & sensus expertia.

Animalis Motus Symptoma. III. Unde quoque patet, *Animalis Motus Symptoma propriè esse Paralysin*, & quidem in ejusdem defectu sive *Abolitione*: quò differt à Convulsione, Catalepsi, & similibus affectibus cum partium movendarum rigore, non verò relaxatione & flacciditate conjunctis.

Abolitus Tactus IV. Quamvis autem *semper ferè* atque imprimis *in gravissimâ Paralysi* (sunt enim varii in ipsâ notabiles gradus) *Abolitus, aut valde saltem imminutus* observetur *Tactus, Calorisque sensus*, non est tamen id de Paralyseos Essentiâ; sed consectarium, nam semper plus minùs labefactatus observatur in Paralysi uterque sensus prædictus. *Paralyseos consectariū.*

V. *Propriè igitur & primariò labefactatur* in Paralysi, uti & in Apoplexiâ, *Motus animalis*; *impropriè autem, secundariò, ac per consensum Sensus*, & quidem præ cæteris omnibus *Tactus & Caloris sensus*: quamvis in particulari Linguæ Paralysi Gustus quoque labefactetur. *Quid propriè, quid impropriè in Paralysi labefactetur.*

VI. Et omninò *ab Apoplexiâ non differt Paralysis, nisi partium affectarum multitudine*. Nam *in Apoplexiâ omnes universi corporis partes afficiuntur; In Paralysi* non omnes: sed *vel omnes sub Capite, in Paraplegiâ, vel omnes in alterutro latere, in Hemiplegiâ; vel quædam ubicunque, in Paralysi particulari.* *Paralysis quomodò ab Apoplexiâ differat.*

VII. Videntur autem *Tactus & Caloris sensus* simul ferè affici in omni Paralysi, quoniam *Universales* magis sunt ac per omnes corporis partes diffusi, atque *peculiari organo* (uti quatuor reliqui, Visus, Auditus, Olfactus & Gustus) *non prædití*, atque *à spiritibus animalibus ad motum animalem producendum* quodammodò fortean *simul adjuti*. *Cur Tactus & Caloris Sensus simul afficiantur.*

VIII. Ut Paralyseos omnis Causa proxima innotescat, considerandа in antecessum omnia ad animalem motum perficiendum necessaria.

IX. Docuimus autem, ubi de animali motu egimus, requiri 1. *Ipsa membra, partesve quæ moventur*, sive illa sint dura, uti Ossa quæ flectuntur, ac vicissim extenduntur, aut ad se invicem adducuntur & abducuntur: vel mollia, uti Canales, OEsophagus putà, Cordis ventriculi, qui coarctantur & expanduntur, aut comprimuntur, uti abdomen. *In Animali Motu quænam requirantur.*

X. 2. *Musculos, inque ipsis fibras, cum tendinibus*; quorum sc. ope moventur proximè partes movendæ.

XI. 3. *Nervos* à Cerebro & Cerebello ad Musculos delatos: quò & *spinalis medulla* pertinet.

XII. 4. *Ipsum Cerebrum ac Cerebellum*, cum quibus per nervos participant Musculi, & à quibus animales spiritus accipiunt.

XIII. 5. *Ipsos spiritus animales*, à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculos delatos.

XIV. 6. *Denique Ipsam Animam* spiritus animales regentem in motu voluntario.

XV. Uti autem docuimus, Apoplexiam Animæ vitio proximè non contingere, sic nec Paralysin ipsius culpâ fieri putamus. *Paralysin Animæ vitio non fieri.*

XVI. Sed nec fiet proximè Paralysis vitio *partium movendarum*; sive fractarum, sive discissarum, sive luxatarum, &c. quamvis impediri tunc queat earum motus & aboleri, non erit tamen cum resolutione, quod in paralysi requiritur. *Nec vitio partium movendarum.*

XVII. Sed nec *Cerebri vitio* excitabitur proximè Paralysis, verùm remotè duntaxat, ut postea dicemus. *Nec Cerebri.*

XVIII. Eadem ratio est Nervorum. *Nec Nervorum.*

XIX. Unde restat, ut vel *Musculorum, vel Animalium Spirituum vitio* oriatur proximè Paralysis. *Sed Musculorum & Spirituum.*

XX. Et certè *Animalis motus proximè fit propter Musculorum fibras Animalibus Spiritibus turgentes & distentas.*

XXI. Quæ Duo cùm sola concurrant ad animalem motum producendum, eorum alterutrorum

utrorum culpâ proximè abolebitur Idem motus.

Quando Musculorum vitio. XXII. Et 1. quidem *Musculorum vitio*, quando *Ipsorum fibræ* ineptæ sunt & malè dispositæ ad sui distensionem, *flaccidæ sc. & molles*, quas rigidas & duriores esse oportebat.

Et quando Animalium Spirituũ. XXIII. 2. Verò *Animalium spirituum vitio*, quando Ipsi inepti sunt & malè dispositi ad fibras musculorum distendendas, & vel 1. *ob sui defectum* vel 2. *ob sui immobilitatem*.

In horũ defectu. XXIV. *Deficiunt Animales Spiritus* Paralysin excitaturi non absolutè, sed in musculis, *ob viarum, Nervorum sc. angustiam*, aut aliam ad spiritus transmittendos ineptitudinem, *flacciditatem* forte aut humiditatem, spiritus ab invicem dividentem, atque sic eorundem continuitatem, ad motum omninò necessariam dirimentem; *vel ob eorundem dissectionem*.

Et immobilitate. XXV. *Immobiles redduntur spiritus* per narcosin, & stuporem, aut torporem.

Paralyseos causæ remotiores. 1. Humiditas Aquea. XXVI. *Remotiores* ergò Paralyseos causæ Proximas producentes sunt 1. *Omnia, quæ flaccidas & molles reddere possunt musculorum fibras, humiditas imprimis aquea, vel in corpore existens & eò delata, vel forinsecus adveniens* & per cutem penetrans, uti est *pluvia* diu parti alicui incumbens: quamvis hæc particularis ferè Paralyseos causa esse queat, non item universalis.

2. Pituita. XXVII. 2. *Omnia nervos angustantia*, atque imprimis *pituita* secundùm *spinalis medullæ radicem defluens*, & *paraplegiam*, aut *hemiplegiam* excitans, *comprimendo*, & forsan *emolliendo simul* substantiam medullarem spinalis medullæ: atque sic *transitum spirituum animalium impediendo*.

3. Nervos lædentia. 4. Narcotica. XXVIII. 3. *Omnia nervos, aut spinalem medullam dissecantia, vulnera, &c.*

XXIX. 4. *Omnia narcotica spiritus animales torpidos & immobiles præstantia, atque aliquam Paralyseos speciem excitantia*; non tamen tàm periculosam, nec curatu tàm difficilem, quàm sunt præcedentes: quod fit, quando non omnes spiritus animales narcosi afficiuntur, ut in Apoplexiâ, sed in quibusdam duntaxat partibus, ex Opiato illi applicato, aut alio narcotico partem certam afficiente.

Pituita in corpore duplici modo. XXX. *Pituita* autem *spinalem Medullam angustans vel in toto corpore redundat*, variarum functionum læsarum consequens; *vel privatim in capite generatur, aut cumulatur*, & quidem Cerebri aut Cerebelli vitio; quoties illa debiliora facta *coacervant pituitam* in sanguine existentem, *aut eundem in pituitam mutant*.

Quot modis coacervatur in cerebro. XXXI. *Coacervant* 1. quando *non excernitur per nares aut palatum illa*, quæ naturaliter in ipsis secernitur.

XXXII. 2. Quando *nimis multùm pituitæ secernunt, & plus quàm decebat, nec tamen illam rursus excernere possunt*.

Quando Sanguis in pituitam mutetur. XXXIII. *Eundem sanguinem in pituitam mutant*, quando repleta sunt humore sanguinem in pituitam mutare apto; qualis forsan est spiritus acidi peculiaris species, per Ingeniosam industriam inveniendus, & accuratam experientiam confirmandus.

Paralyseos differentiæ. XXXIV. Antequam ad *Paralyseos* Curationem transeamus, pauca de Ejus *differentiis* monenda occurrunt.

Primaria. XXXV. *Primaria autem Paralyseos differentia desumitur à partibus affectis pluribus vel paucioribus*, unde 1. *Gravissima Paralyseos species est Paraplegia*, in quâ omnes sub capite partes resolvuntur. *Paraplegia.*

2. *huic proximè accedens Hemiplegia*, quando alterutrius lateris partes omnes afficiuntur; & cui æquiparandam censeo *Partium inferiorum, utriusque puta pedis, Paralysin*. 3. loco poni possunt *concurrentes variarum partium Paralyseos*. Unde 4. loco *levissima erit*, quæ *unam duntaxat afficit, tantòque levior, quò partem ad vitæ naturalis felicitatem minus necessariam occupat*. *Hemiplegia.*

XXXVI. *Secunda differentia desumetur ab aliorum affectuum simul concurrentium*, ægrumque itidem affligentium *comitatu, vel absentiâ*; undè alia *Paralysis* dicetur *Solitaria*, alia *Comitata*. *Secunda differentia.*

XXXVII. *Solitaria* erit, quæ præter Abolitum in parte partibusve Motum & Sensum, nullum alium comitem agnoscit affectum ægrum urgentem. *Solitaria.*

XXXVIII. Ad *comitatam Paralysin* referunt aliqui *eam motûs læsi speciem, quæ Colicos dolores nonnunquam sequi solet*; in quâ *cum membri immobilitate* quidem, *non* autem *verâ resolutione* jungitur *affectæ partis dolor gravis & atrox*, illam vehementer affligens, adeò ut plerumque *in convulsiones transeat* hic affectus, ægrosque juguler. *Comitata. Et quidem sensus immobilitas.*

XXXIX. Ex quibus omnibus facilè patet, perperam Paralyseos nomine indigitari hunc affectum, cùm reverà sit partis Immobilitas quidem, non autem Paralysis aut resolutio. *Hanc non esse Paralysis speciem. Et quare.*

XL. Immobilitas autem est Genus, cujus una species est *Paralysis ex partis moventis, sive musculi deficiente contractione orta*; præter quam multæ aliæ esse possunt Immobilitatis species, tùm *ratione partis ipsius movendæ*, uti docuimus aliàs, tum etiam *ratione doloris in musculo siti*; ob quem contractionem ferre nequeat, uti in hac ex colico dolore ortâ paralysi fieri solet; *quo amplius urgente, cogitur tandem præter voluntatem contractio, sicque excitatur convulsio*, primam partis in ipsâ immobilitatem consequens, ac tandem ægrum è medio tollens.

XLI. Nec tamen idcircò commodè videtur mihi ad Paralysin referri, quoniam post administrata varia humores acres, salsos & biliosos corrigentia, adeóque humiditate partes afficientia, quando cum successu hæc fiunt; remanet aliqua in partibus affectis debilitas, quæ moderatè calefacientibus & discutientibus est superanda.

XLII. Nam etiamsi cum illis humoribus acribus aliqua humiditas aquea conjuncta nonnunquam observaretur, Immobilitas tamen tunc concurrens non tàm ab aqueâ humiditate deducenda, quàm ab acrimoniâ dolorem excitante sicque motum impediente.

XLIII. Malim proinde hanc Immobilitatis speciem aliò relegare, nec cum Paralysi conjungere; & vel idcircò quoque, quòd propriè *Paralysis ortum habeat à Causâ non tantùm cum partis resolutione ejusdem motum animalem, verùm consequenter sensum ipsum tollens*. *Aliò relegandam. Et quare.*

XLIV. Sunt autem *contradictoria, sensu destitui & atrocem dolorem sentire*. Quapropter *si sensu destituantur Paralytici, gravibus doloribus in eâdem parte affici nequeunt*.

XLV. Unde *aut de Paralysis essentiâ non est, ne secundariò quidem, sensum simul ex parte aut in totum tolli*; aut *Paralysis non est, ubi sensus non*

tantùm non tollitur, sed acutus & subtilis observatur, uti hoc necessariò contingit, ubi gravis & atrox sentitur Dolor.

XLVI. Seligant ergò alterutrum, qui pro Paralysi habent Immobilitatem cum summo dolore, Colicam consequentem, & dicant, vel non labefactari tandemque aboleri sensum in Paralysi, vel non esse illam Immobilitatem Paralysin: quod mihi erat probandum.

Diversa sanè à Paralysi.

XLVII. Utique malim ego pro peculiari affectu à Paralysi diverso habere illam Immobilitatem Colicos dolores subinde sequi solitam, quàm cum illâ confundere, cùm non tantùm affligendi modus sit diversus, sed insuper causa assignetur diversa, ipsaque etiam curandi ratio diversa.

XLVIII. Hâc ergò Immobilitate hoc loco prætermissâ redeamus ad veram Paralysin; ejusque Curationem aggrediamur.

Paralysis curatu difficilis. Et cur.

XLIX. Difficilis curatu affectus observatur Paralysis.

L. Difficiliùs autem vel idcircò curatur, quòd Ægri vix perseverare velint in necessario medicamentorum usu protracto.

LI. Est enim Chronicus & longus affectus Paralysis omnis.

Apoplexiæ comes.

LII. Hæc uti plerumque Apoplexiam sequitur, sic & eandem nonnunquam præcedit ac prædicit.

Quænã curatu difficilior.

LIII. Quò autem Universalis magis est, plùresve partes simul infestat, eò difficiliùs quoque curatur; & vice-versâ.

Quænã gravior.

LIV. Sic & gravior est, quæ spinalem medullam, aut nervos agnoscit pro parte affectâ; quàm quæ musculorum fibras vel tendines.

Quænã incurabilis.

LV. Incurabilis autem est, quæ ex nervorum, aut spinalis medullæ dissectione oritur.

LVI. Difficiliùs quoque curatur inveterata, quàm nuper orta.

Curandi ratio varia.

LVII. Instituenda verò curandi ratio varia, pro partium affectarum causarumque afficientium varietate.

LVIII. Cùm autem primariæ Paralyseos species sint *Paraplegia*, & *Hemiplegia*, ex Apoplexiâ plerumque ortæ, aut à causâ externâ gravi excitatæ, & quidem *ab humore pituitoso, vel aqueo spinalem medullam totam, vel mediam ita irrigante, humectante, emolliente, aut quocunque tandem modo afficiente, ut liber* per ipsam *spiritibus animalibus denegetur transitus,* libet ab hac causâ tanquam potiori & frequentiori Curationis omnis initium facere.

Curatio Paralyseos ab humore pituitoso.

LIX. *Curatur* autem *Paralysis ab humore pituitoso à Capite sive Cerebro ad spinalem medullam delabente, eandemque vitiante,* 1. *humorem ab affectâ parte tollendo.* 2. *novi affluxum prævenïendo.* 3. *affectum vitiosum & dispositionem malam in medullâ spinali excitatam emendando,* atque sic spiritibus animalibus transitum liberum restituendo.

1. Eum tollendo.

LX. *Humor ad affectam partem affluxurus, si malum inducias det, prius educetur,* atque ejusdem affluxus paratus prævenietur, *tum purgantibus universalibus, tum caput purgiis humorem è cerebro per nares & palatum evacuantibus, errhinis putà, sternutatoriis, atque apophlegmatizantibus.*

LXI. Non semel phlegmagogorum variorum mentionem fecimus, ut non opus sit idem semper repetere.

Et quidem satis validis Phlegmagogis.

LXII. Hoc tamen hic observandum, *satis valida hic usurpanda,* ob Causas in Apoplexiæ curâ jam allegatas; non tamen tàm valida, atque in ipsâ Apoplexiâ, *dosi* tamen *plenâ*: Imprimis autem *Colocynthis* conducit, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal* dicti, ut & *Hermodactyli* atque *Turbith gummosum*: addito Ipso *Mercurio dulci,* optimo in hoc affectu remedio. Nam ut hoc notem, in *pituitosis humoribus, & quidem crassâ pituitâ conducunt omnia Mercurialia, non item in biliosis; in quibus præferuntur meritò Antimonialia,* quæ tamen ubique commodè usurpari possunt.

Et Errhinis, sternutatoriis & apophlegmatizantibus.

LXIII. Ubi de Apoplexiæ curâ egimus, meminimus simplicium primariorum ad *errhina, sternutatoria, atque apophlegmatizantia* paranda utilium; quibus hic quoque uti licebit.

Nuchæ cauterium sive Setaceum imponendum.

LIV. Ante omnia autem, & quidem mox in principio, *Cervicis posteriori sedi,* sive *Nuchæ* dictæ *Cauterium imponi debet, aut Setaceum;* cujus ope *materia peccans, & spinalem medullam vitians brevissimè, citissimè, ac tutissimè* ab affectâ parte retrahetur.

Vel vesicatoria, aut cucurbitulæ.

LXV. *Alterutrum si recusent Ægri* vel Adstantes, uti fieri solet, *vesicatoria* saltem, atque *cucurbitulæ tum simplices, tum scarificatæ nuchæ applicentur.*

Ab Ægris & ab Adstantibus eludi Medicorum consilia.

LXVI. Si recusent, inquam, Ægri vel Adstantes: *Neque enim novum est, eludi non rarò Medicorum consilia & impediri ab immorigeris ac delicatulis Ægris, qui blanditiis curari mallent quàm ferro aut Igne.*

LXVII. *Sed nec novum etiam est, Adstantium tergiversationibus, dilationibus, & altâ sapientiâ turbari & eludi Medicorum etiam peritorum consilia optima;* Ita enim comparatum est cum nostra Medicinâ, ut quamvis Incertitudinis Ipsam culpent plerique, ac proinde Ipsis Artificibus minimam fidem adhibeant Nasutuli, sibi tamen quamvis rerum Medicarum planè ignaris plenam fidem haberi velint, & suo judicio vel nullo, vel puerili stare cupiant Ipsos etiam Medicos: qui proinde ni pro authoritate reprimant sciolorum audaciam, necesse habent suum plebeiis submittere judicium, & ab illorum applausu aut explosione pendere.

LXVIII. *Tanti sc. facit unusquisque Iudicium proprium, quo se præ cæteris omnibus antecellere nugantur plerique, dum pauci duntaxat, si non alienis, propriis saltem periculis cautiores facti suspendunt judicium suum, donec re probè examinatâ & cognitâ aptam de ipsâ ferre queant sententiam; quod hominis prudentis proprium est, summéque in Medico necessarium, ne sc. temerè quid tentet, aut timidè negligat, verùm prudenter singula decernat, hinc generosè exequatur.*

Illi de periculo monendi.

LXIX. Cùm autem *in casu proposito* non rarò *periculum sit in morâ,* quotiescunque necessariam judicaverit Medicus *Cauterii aut Setacei* in nuchâ applicationem, toties reluctantibus Ægris vel Adstantibus periculum præsens & grave contestari; dilationis vel omissionis noxam ostendere; ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet; quò territi saltem & mali futuri metu obsecundent, qui probè ac peritè suadenti parêre nolunt.

Quod minimè Medico negligendum.

LXX. *Qui autem hæc præcepta negligit Medicus, non tantùm Ægros suos, verùm semetipsum simul negligit; Ægros,* quatenus dolorem aut

molestiam

molestiam aliquam refugientes; non urgentur majori damno ab Ipsis Medicis; nec proinde coguntur quasi ad obsequium ipsis necessarium: *semetipsum* negligit Medicus, quatenus re postea malè cedente, culpa omnis in eum devolvitur, arguiturque aut imperitiæ, utpote non prævidentis damna futura; aut negligentiæ; utpote non providentis majori fervore atque contentione ad officium revocare Ægros, ob ferendam molestiam semper excusabiles.

Summum auxilium à Fonticulis & Setaceis expectandum. LXXI. *Summum ergò in Paraplegiâ, atque Hemiplegiâ curandâ auxilium à Fonticulis aut Setaceis in cervice institutis omninò expectari potest:* tum ratione evacuationis; tum ratione salis lixiviosi cauteria producentis & humorem noxium corrigentis: imprimis si subinde aliquid ejus fonticulo imponatur.

Venæ-sectio. LXXII. *Venæ-sectionis* mentio fit à quibusdam, quæ tamen nisi comite plethorâ, non videtur habere locum; neque enim hic eadem est quæ in Apoplexiâ imminentis ab Interni cordis Ignis suffocatione periculi ratio.

LXXIII. Quòd si tamen *minus commodè* observetur *circuire sanguis*, idque *ex pulsu minus pleno, adeóque parvo, ut & respiratione anhelosâ*, venæ-sectionem omninò necessariam puto, & quidem ob rationes in Apoplexiæ tractatione propositas: Et has duas à pulsu & respiratione desumptas notas omnibus & singulis commendo diligenter observandas, cùm non tantùm in hoc Casu, sed in multis aliis affectibus quoque considerari debeant, & Venæ-sectionem indicent, *pulsus* inquam *parvus & quidem oppressus, mollis tamen; ut & Respiratio anxia & anhelosa*, primaria sanguinis circa cordis ventriculos restagnantis & suffocationis periculum minantis signa & indicia.

Ad humores corrigendos conducere Sudorifera, & quænam. LXXIV. Ad humores pituitosos tàm corrigendos & emendandos, quàm educendos conferunt Sudorifera, atque imprimis ex ligno guajacino, juniperino, sassafras, & similibus parata; quæ quotidie assumpta, quamvis sudorem non moveant, corrigunt tamen humorem peccantem, roborantque partes affectas, unde præ cæteris omnibus in frequenti usu esse debent; additis etiam rad. Chinæ, Sarsæparillæ, Iridis, Enulæ campanæ, Acori, Galangæ, Curcumæ & similibus, ut & fol. chamæpityos, salviæ, majoranæ, rorismarini, betonicæ, thymi, polii, &c. flor. primulæ veris, stœchados, anthos, &c. sem. carvi, fœniculi, sileris montani, erucæ, rutæ; baccis lauri, & juniperi &c. quibus omnibus humor pituitosus corrigitur & sensim consumitur, partesque ab ipso malè dispositæ affectæ in integrum tandem restituuntur; quod tertium erat agendorum.

Fotus & Balnea. LXXV. Non tantùm illa internè sumi, verùm externè quoque applicari possunt, & quidem per fotus, aut balnea.

LXXVI. Per fotus, decoquendo in Cerevisiâ, Vino, Vini Spiritu, aut Lixivio: & applicando calidè parti affectæ; eamque continuè servando calidam: Nihil enim æquè paralyticis partibus nocet, ac frigus.

LXXVII. Balnea imprimis conducunt tum naturalia, Thermæ, sulphureæ præsertim; tum artificialia ex plantis enarratis, additis sulphure, sale lixivioso, & similibus parata, & quotidie usurpata.

Hypocausta, aut Stuphæ Siccæ. LXXVIII. Illorum autem loco non incommodè usurpari possunt hypocausta, aut stuphæ siccæ, cum vini spiritu paratæ; ut & in decumbentibus continuè Machina instar Cistæ corpus tegens, & accenso in extremitate spiritu vini aromatico aditum ad membra paralytica concedens; unde & sudor copiosus excitari potest, & partes affectæ egregiè roborari.

Quosdã pinguia ferre non posse. LXXIX. *Humori pituitoso emendando, & consumendo; partibusque roborandis inserviunt* quoque *Olea, Linimenta, Unguenta & Emplastra:* & quidem in iis duntaxat, quorum cutis pinguia ferre potest.

LXXX. Accidit enim multis, ut ex pinguium quorumvis applicatione vel illinitione mox pustulæ excitentur, & erysipelas partem universam corripiat, & quandoque partis sequatur mortificatio & gangræna: quod observasse proderit Medico & Ægris.

LXXXI. Ubi ergò pinguia ferre possunt ægri, variâ formâ usurpari possunt, & imprimis olea, cùm sic faciliùs penetrent, & quidem penitiùs quoque.

Quænam Olea conveniant. LXXXII. *Olea* autem convenientia sunt inter vulgaria *tum expressa*; ex nucibus juglandibus, baccis juniperi, ac semine Trifolii asphaltitis sive bituminosi; quod valdè commendatur.

LXXXIII. *Tum Infusa & decocta*, rutaceum, costinum, lumbricorum, nardinum, de Euphorbio, de Castoreo & similia.

LXXXIV. *Tum stillatitia*, Terebinthinæ, de Lateribus, Succini, Ceræ, Rorismarini, galbani, & similia plura.

Quænam Unguenta. LXXXV. Inter *Unguenta* Usitata commendantur Martiatum, Agrippæ, Nervinum &c.

Quænã Emplastra. LXXXVI. *Emplastra* ex Usitatis laudantur de baccis Lauri, Betonicæ, Meliloti, Oxicroceum &c.

Infusio in Vini Spiritu. LXXXVII. Ubi autem noxia sunt pinguia, *infundi* possunt radices, herbæ, semina &c. paralysi convenientia *in Spiritu Vini* rectificato, & illo illini partes affectæ.

Alimenta Medicamentosa. LXXXVIII. Possunt etiam *alimenta* Paralyticorum reddi medicamentosa; & quidem tàm cibi, quàm potus.

Panis. LXXXIX. *Cibi*, & 1. *panis*, immiscendo & impastando illi varia convenientia & minùs ingrata, semina puta carvi, fœniculi, anisi, & hisce in locis usitata cumini.

Carnes. XC. *Carnes Condiri* possunt Majoranâ, Roremarino, Salviâ, Nuce Moschatâ, Garyophyllis & similibus.

Semen sinapi. XCI. Aut pro *Condimento* usurpari potest semen sinapi cum aceto tritum in bellarium.

Vinum Medicatum. XCII. *Vinum* imprimis reddi potest Medicatum, infundendo in ipso folia, flores, semina simplicium pituitam corrigentium, jam enumeratorum.

Hydromeli. XCIII. Potest quoque parari *Hydromeli* salviatum, aut aliud antiparalyticum, atque indies parvâ quantitate usurpari.

Continuatione opus in usu Medicamentorum. XCIV. Ante omnia autem *continuatione opus est*, cùm difficulter superetur humor Paralysin, universalem imprimis, excitans. Unde *suspicor aliquid peculiaris in illâ pituitâ reperiri, quod nondum satis assequimur; cujus nomine afficiat tàm nocenter & tàm pertinaciter omnes genus*

nervosum: quodque sedulò quærendum puto, ac tum faciliùs superatum iri hunc affectum tàm rebellem.

Alumen plumosum utile. XCV. Putarim etiam *Alumen plumosum* tum crudum, tum præparatum utile futurum in hoc affectu, si oleis immisceatur & illinatur;

Aër Frigidus & Humidus Vitandus. XCVI. Imprimis cavendum ab *aëre frigido & humido, ventisque turbato*.

Corporis exercitia adhibenda. CXVII. *Corporis exercitia*, ubi licet, *frictiones* saltem usurpentur frequenter.

Animus sit hilaris. XCVIII. *Animus ad hilaritatem* sit compositus; vitetur ante omnia *mœror & timor: sed & Ira* noxia existit, cùm humores omnes, pituitosos æquè ac biliosos commoveat.

Somnus brevis. XCIX. *Somnus* sit brevis.

Alvus laxa. C. *Alvi dejectio*, si fieri queat, respondeat quotidie.

Caput per nares expurgandum. CI. Præ cæteris omnibus *Capitis evacuatio & expurgatio per nares & palatum* si supprimatur excitanda errhinis, & apophlegmatizantibus, masticatoriis præsertim.

Particularis Paralyseos curatio. CII. Quoties particularis Paralysis ob nervum à pituitâ malè affectum oritur, toties simili, quo dictum, modo curabitur illa; & imprimis medicamentis externis affecto nervo applicatis; Oleis, Unguentis, Emplastris, Spiritu Vini medicato, balneis, frictionibus, Cucurbitulis, scarificatis quandoque, vesicatoriis, ut & fonticulis, tegumentis & similibus.

Ab humore pituitoso. CIII. Quoties autem in particulari Paralysi ipsæ musculorum fibræ vel tendines relaxati sunt ab humore pituitoso eò delabente, aut humiditate externâ eò penetrante: toties non dissimili ratione curabitur; evacuando pituitam, si copiosa sit, per alvum, vel sudores; eandem emendando per memorata; partesque roborando per eadem enumerata.

Ab externâ humiditate. CIV. Ab externâ humiditate si habeat ortum, & vel nervus, vel musculus malè sit affectus, non ita difficulter curari potest, dummodò non negligatur, ac in tempore succurratur, antequam habitum contraxerit malum, tum enim difficulter & subinde minimè tolli potest, ac superari, quando sc. eousque processit laxitas, flacciditas, ut restitui nequeat in integrum; Nec novum est, membranas eousque humectari subinde atque emolliri, ut postmodum ad pristinam firmitatem & naturalem tensionem reduci nequeant, sed vel nimiùm tunc rigescant, vel minùs: quod utrumque vitiosum. Idem in corpore cur fieri nequeat, non video: imò fieri debere, arguit hoc malum non rarò incurabile.

In principio vigilandũ. CV. Moneo proinde iterum omnes, ne in principio negligant ægros, verùm confestim festinent talis affectûs curam: nam hic verè habet locum usitatum Distichon:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluère moras.

CVI. A dissectione spinalis medullæ, nervorum, musculorum ac tendinum, incurabilem diximus esse Paralysin.

Paralysis à Narcosi qui curanda. CVII. A Narcosi quæ oritur, curabitur 1. removendo omnia externa narcosin producentia. 2. corrigendo vitia à narcoticis introducta, spiritibus sc. animalibus, & imprimis acribus, Sale lixivioso volatili præditis, uti Oleo de Castoreo, euphorbio & similibus, parti illitis; ut & sudoriferis acrioribus, ex cort. & ligno Guajaci, ligno Sassafras, &c. vesicatoria hic quoque conducere posse puto: de quibus quoniam in Apoplexiæ curâ iam actum est, ab eorundem repetitione nunc supersedebimus; atque sic Paralyseos Curandæ finem faciemus.

Caput XXIII.

De Convulsione sive Spasmo.

I. Ut Epilepsiæ Apoplexiam, sic Paralysi Convulsionem subjungemus, & quidem eò magis, quòd contrarii sint affectus. Paralysis & Convulsio Affectus contrarii.

II. In *Paralysi* namque *languida, resolutaque* observantur *membra* movenda, *In Convulsione* verò *rigida & contracta*.

III. De Convulsionis autem naturâ & essentiâ cùm non satis conveniat inter Medicos, licebit nobis more nostro liberè in veritatem inquirere, citra tamen ullius vituperium. Convulsionis natura ignota.

IV. Quapropter gravem hunc & periculi nonnunquam plenum affectum ab externis ejusdem signis describemus, ut inde gradatim ad ejusdem penetralia perveniamus. Externa ejus signa.

V. Utique *Convulsorum membra eodem modo disposita sunt, uti* solent esse disposita, *quando voluntario* sed *potentiori cientur motu: Contrahuntur* sc eodem, *quo in sanis, modo musculi*, partesque per musculos moveri solitæ eodem quoque, quo in sanitate fieri solet, modo moventur. Qui membra in convulsione sit disposita.

VI. *Differt* autem in *eo*, *Uterque motus*, quòd *in sanis sit Voluntarius, moderatus, & in contrarium pro arbitrio mutabilis*; In *convulsis* verò *Invitus, coactus, immoderatus, & ne vi quidem ad naturalem situm pars reducibilis*, adeò ut rigida permaneat pars convulsa, rigidum membrum convulsum.

VII. Adeò ut *tota Convulsionis Natura* in eo videatur consistere, *quòd Motus ille animalis dictus desinat esse voluntarius ac liber, sitque coactus & invitus.* Convulsionis Natura in quo sita.

VIII. Cùm ergò in *Convulsione non desinat pars moveri, id est, per musculum unum, vel plures flecti, extendi, aut quocunque tandem modo cogi*, quin potiùs *potentiùs & arctiùs*, naturali tamen modo haud absimili, pars moveatur, hoc est, per musculos suos flectatur, extendatur, &c. atque ita mota, flexa sc. vel extensa conservetur, omninò *pro aucto præter naturam motu animali habenda Convulsio*. Esse auctum p. n. motum animalem.

IX. Quemadmodum ergò *Paralysis* nobis erat *Affectus in Animali Motu præter naturam Abolito vel Imminuto*: sic *Convulsio* nobis est *Affectus in eodem animali motu præter naturam Aucto*. Qualis sit affectus.

X. Et quemadmodum *Paralysis* nobis oriebatur *ex defectu expansionis aut distensionis, Insufflationisve fibrarum musculosarum*; sic *Convulsio orietur nobis ex nimiâ expansione, distentione, aut Insufflatione earundem fibrarum musculorum*. Unde oriatur.

IX. Et quemadmodum ex defectu illius Insufflationis fibrarum ad partium in convenienti situ & naturali firmitate conservationem requisitæ oriebatur flacciditas & laxitas membrorum movendorum; sic *ex nimiâ earundem fibrarum* Unde partium movendarũ tensio.

in-

insufflatione sequitur in Convulsione nimia partium movendarum rigiditas & tensio.

Ejus cau-sa proxi-ma.

XII. Unde non ita difficile nobis erit, *proximam Convulsionis causam* expiscari, dummodò de *motûs voluntarii causâ proximâ* conveniat.

Motus volunta-rii causa proxima.

XIII. *Hæc enim si, uti nobis saltem videtur, sit Spiritus animalis ex natura quâdam lege continuè à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculorum fibras mediocri quantitate delatus, ad Voluntatis verò dictamen & imperium copiâ majori eòdem propulsus:* utique *Convulsionis Causa proxima erit Idem Spiritus Animalis copiâ nimiâ ad easdem fibras impulsus, & quidem citra, imò contra Voluntatis decretum.*

XIV. Docuimus enim alibi, *continuè ac sine intermissione deferri ad musculorum fibras Spiritus Animales naturaliter, sicque servari oppositos in æquilibrio musculos*; idque convicimus per *Oris torturam*, ex alterutrius maxillæ, labiorumque musculis paralyticis ortam; musculis sc. oppositis, cæterùm sanis, mox partem sanam nimiùm contrahentibus & quidem convellentibus, idque ob defectum renitentiæ & æquilibrii Paralysin consequentem.

Quomodo fiat.

XV. Quoties autem lubet homini hanc aut illam partem flectere, extendere, aliove motu ciêre, toties ad musculos ipsam flectentes aut extendentes copiâ majori mittit Spiritus animales, qui musculos illos potentiùs inflantes & contrahentes quàm inflantur & contrahuntur oppositi, partem quoque ipsis musculis contractis junctam simul flectunt vel extendunt: quæ nostro arbitratu est ratio motus voluntarii.

Quî fiat motus involuntarius & Convulsivus.

XVI. In motu autem involuntario, invito & coacto, sive Convulsione, propelluntur quoque, sed præter ac contra Voluntatis jussum, copiosiùs in horum, illorùmve, aut utrorumque musculorum fibras spiritus animales à *Causâ præternaturali acti.*

XVII. Propelluntur ergò *in Motu Voluntario Spiritus Animales copiosiùs* ad musculorum fibras *ab ipsâ Animâ liberè agente,* in *Convulsione* autem *à Causâ aliâ præter naturæ leges in homine repertâ & Spiritus Animales eò adigente.*

Convulsionis differentiæ.

XVIII. Antequam autem Causa præternaturalis spiritus animales copiosiùs ad musculorum fibras contra Voluntatis dictamen propellens proponatur: imò ut faciliùs eadem eruatur & confirmetur, docendum in antecessum, *Convulsionum* observari *varias differentias.*

Universalis. Tetanus.

XIX. Nam observatur *Convulsio* quandoque *Universalis in Tetano, sive Rigore*; in quo omnes universi corporis partes convelluntur, ac idcirco *rectum & distentum* occurrit tunc corpus hominis ac rigidum.

Semi-Universalis. Emprosthotonus. Opisthotonus.

XX. Quandoque observatur *Convulsio* quasi *Semi-universalis; in* ἐμπροσθοτόνῳ & ὀπισθοτόνῳ: in quibus *vel Antrorsùm vel Retrorsùm* convelluntur & flectuntur omnes universi corporis partes, ex musculis nunc anterioribus, nunc posterioribus præter naturam contractis, & *totum corpus vel antrorsum, vel retrorsùm, inflectentibus.*

Particularis.

XXI. Quandoque observatur *Convulsio particularis*, non universum corpus, sed quasdam duntaxat ejus partes, Caput purâ, vel artus, &c. & quidem nunc plures, nunc pauciores occupans & vexans.

Ex his differentiis causa faciliùs invenitur.

XXII. Atque ex hâc Convulsionum differentiâ, quâ nunc universum corpus nunc quasdam duntaxat ejusdem partes affici patet, faciliùs in causam præternaturalem spiritus animales copiosiùs ad musculorum affectorum fibras propellentem perveniri posse puto.

Locus primariò affectus.

XXIII. Cùm enim *non tantum particularis, verùm universalis* quoque *excitari queat Convulsio*, patet 1. *locum primariò affectum esse posse Ipsum Cerebrum ac Cerebellum, Initium saltem radicum spinalis medullæ.*

Qualis sit causa.

XXIV. 2. *Causam Convulsionis esse talem, quæ eò pervenire queat.*

XXV. *Causam eandem talem esse, ut Spiritus Animales copiosiùs ad omnes omninò musculos commovere queat.*

Quî operari queat.

XXVI. 4. *Causam eandem idem effecturam vel agitando, & cogendo Spiritus Animales ad musculorum fibras: vel irritando & molestando Cerebrum ac Cerebellum spinalisve medullæ radices, ut ab illis, aut ab animâ eò adigantur etiam involuntariè iidem Spiritus.*

Nervi punctura causâ convulsionis.

XXVII. *Postremum locum habere posse arguit nervi cujusvis punctura*, quàm mox musculi (cujus nervus est) sequi solet convulsio; *ejusdem nervi dissectione* mox *curabilis.*

Et quomodò.

XXVIII. Undè *deduco 1. in nervi puncturâ non impediri transitum Spiritibus Animalibus ad musculum, quin potiùs majori copiâ eò allici.*

XXIX. 2. *In eâdem nervi puncturâ affici præsertim partem nervi membraneam & extimam admodum sensilem; non æquè medullarem & internam.*

Quænam pars cerebri afficiatur.

XXX. Sed & 3. *ex utroque hoc deducto* ampliùs *deduco, Cerebri, ac Cerebelli, aut spinalis medullæ radicum partem membranosam affici debere, non medullarem, ut consequatur Convulsio.*

A Quibus convulsio producatur.

XXXI. Sed & *probabiliter deduco 4.* quemadmodum ex puncturâ, aut humore acri nervos privatos afficiente observamus produci Convulsiones particulares, sic etiam *ab humoribus acribus Cerebri, Cerebellique aut spinalis medullæ radicum partes membranosas rodentibus aut aliàs incommodè molestantibus produci posse Convulsiones Universales*: uti hoc aliquando accidere observamus *in Febribus ardentibus*, aliisque affectibus ab acri humore ortis, & halitus similes emittentibus; Ipsoque adeò affectu supra à nobis memorato, Colicum dolorem consequente, ac perperam ad Paralyseos species relato; cùm reverà ad Convulsionem referri debeat

XXXII. *An* autem præter hanc vellicationem *Causa aliqua* in homine *reperiri possit, quæ Spiritus Animales propriâ vi ita cogere atque agitare queat, ut copiosiùs in universi corporis musculos ruant & convulsionem universalem pariant*, valdè ambigo. Mihi saltem nihil occurrit, cui hoc adscribere queam.

Ejus causa Humorum Acrimonia.

XXXIII. Quapropter in *præmissa unica acquiesco causa, humorum sc. Acrimonia tali*, quæ *membranosas Cerebri, Cerebellique & spinalis medullæ, nervorumque adeò omnium partes ita vellicare queat & malè afficere, ut eam consequatur impetuosus, copiosus, & perseverans Spirituum Animalium ad musculorum fibras motus, adeóque Spasmus sive Convulsio.*

XXXIV. Illud autem vel hoc magis confirmatur, quòd quoties sensu & ratione volent univer-

universaliter Convulsi, uti iis nonnunquam valent, toties ferè præcessit, vel perdurat adhuc dolor vel ardor Capitis gravis & valdè molestus: quem non tantùm Convulsio, sed quandoque etiam Convulsivus motus solet sequi; imò alternis vicibus uterque ipsos urgere.

Qua ratione sit causa. XXXV. Unde & hoc deduci posse videtur, *Convulsionis omnis causam remotiorem, & partes membranosas* spinalis medullæ, aut nervorum ad convulsionem cogentem, *quatenus sensum molestia vel dolore afficit, id efficere.*

Eam esse Tactûs & Caloris sensus objecta. XXXVI. *In partibus autem spinalis medullæ, nervorumque membranosis* non visûs, non auditus, non olfactus, non gustus *vigent*; verùm *solus Tactus & Caloris sensus*: unde *horum sensuum objecta, sensorium malè afficientia, Convulsionis erunt Causa.*

Eaque 1. vel dura. XXXVII. Et certè, si quis Experientiam, summam in Arte Medicâ Magistram, consulat, comperiet vel 1. *ab objecto duro, telo putà, gladio, acu* & similibus malè affectam, læsamque & punctam membranosam nervorum partem, Convulsioni ansam præbere: uti frequentissimè accidit nervo pro venâ puncto à Chirurgis.

2. Vel ardentia. XXXVIII. Vel 2. *ab objecto ardente, Igne putà vel puro, vel in Sale lixivioso retorrido, spirituve acido latitante, & Acrimoniam quamvis producente vel augente,* Mordicari, Uri, Corrodi, vel alio quovis modo malè affici easdem partes membranosas, & Convulsionem produci.

Quod cõfirmatur ab assumptis Acribus. XXXIX. Hinc est, quòd *ab assumptis Rebus Acribus, Mercurio sublimato corrosivo, Arsenico, Euphorbio*, aliisque similibus *tàm frequentes oriantur convulsiones.*

Ab Affectibus ab humorũ acrimoniâ productis. XL. Hinc est, quòd *in variis affectibus ab humorum Acrimonia productis*, quoties *ad Caput efferuntur halitus acres, membranosas corrodunt partes*, toties ferè sequatur quoque *Convulsiones*, pro Acrimoniâ majori, vel minori, materiæque copiâ itidem majori, vel minori, ac pertinaciâ variâ graviùs vel leviùs, diutiùs vel breviùs affligentes.

Ab Ardentibus febribus, &c. XLI. Hine est, *quòd in ardentibus Febribus, aliisque morbis, Cerebri præsertim inflammatione, graves* & non rarò lethales *excitentur Convulsiones.*

Quænã essẽ queãt causa convulsionis. XLII. Concludimus proinde, *quicquid duritie sua, vel Acrimonia urente aptum est lædere partes spinalis medullæ, vel nervorum membranosas id ipsum quoque causam esse posse motûs involuntarii, copiosi, & perseverantis Spirituum Animalium ad musculos, adeòque Convulsionis.*

Dura, & quidem 1. Tela. XLIII. Inter *dura* illa enumerari possunt & debent 1. *omnia Telorum & scalpellorum genera,* acumine suo nervorum partes membranosas pungentium & lædentium, forinsecùs homini obvenientia.

2. Ossa. XLIV. 2. *Ossa* in corpore humano *fracta*, & ita quidem, ut fragmenta quædam acuminata membranosam nervorum partem alicubi lædant; potestque hæc causa inter internas enumerari.

Acria. 1. Omnia Inflammationẽ excitãtia. XLV *Inter Acria* enumeramus 1. *omnia Inflammationem excitantia*; quæ ubi membranosas nervorum, aut Cerebri, Cerebellive, aut spinalis medullæ partes corripit, ut plurimùm comites habet convulsiones.

2. Acida XLVI. 2. *Omnia acida non temperata & imprimis concentrata*, uti in Mercurio sublimato & similibus. *non temperata.*

3 Forsan Salia lixiviosa retorrida XLVII. 3. *An per lixiviosum salem retorridum solum existentia acria* idem efficere queant, non ausim asseverare, nec negare; cùm impræsentiarum non suppetat exemplum vel observatio, quæ hoc satis confirmet, aut infirmet.

Humores Acres. 1 Bilis. XLVIII. Ex humoribus autem in corpore nostro occurrentibus enumeratur & quidem meritò, 1. *loco bilis, & præsertim atra*, utpote omnium acerrima, & acidissima.

2 Pituita putrefacta. XLIX. 2. *Pituita putrefacta, in qua aut Acidus Spiritus, aut Sal lixiviosum excedet*, si ullam ostentet ipsa Acrimoniam.

Sanguinem à bile inflammari & putrefieri. & quâ ratione. L. *Bilis eadem uti sanguinem reddit inflammabilem, sic in omni inflammatione primas partes exequi videtur, & sanguinem ad suppurationem perducere.*

LI. *Inflammabilem reddit sanguinem, quatenus* & Spiritum Acidum infringit, & subtile Oleum præbet interno Igni Cordis, facilè accendendum.

LII. *Sanguinem ad suppurationem deducit eadem Bilis*, quatenus Ipsum, extra vasa sua & locum convenientem ac naturam effusum, ac quiescentem (quoad motum circularem) secundùm partes suas commovet & agitat, effervescentiam instituendo cum ejusdem Spiritu Acido, recedente sensim Spiritu Volatili utriusque moderatore primario, & temperatore, unde utriusque, lixiviosi puta Salis & Spiritus Acidi, Acrimonia sentitur & dolorem parti affert, donec tandem sedetur illa effervescentia, sicque temperetur utriusque Acrimonia, affluente copiosiùs ad partem dolentem Spiritû Animali, utrumque itidem temperaturo, ac sic dolorem sedaturo.

Erysipelas unde. LIII. Ubi autem sanguis non simul adest & quidem extra vasa sua effusus, Inflammatio nulla fit; verùm *à Bile pura Erysipelas; ubi sc. Bilis sine sanguine in partem aliquam effunditur* aut erumpit, *illamque Acrimonia sua vexat & malè afficit, ac ex conflictu dolorem excitat in* parte sensu prædita: *ubi enim sensus non est*, ut in parte carnosâ, *corrumpitur & mortificatur ea nonnunquam sine ullo sensu.*

Accensio ignis in Corde à Bile. LIV. Accenditur ergò potentiùs vel debiliùs in sanguine Ignis Cordis internus, pro ipsius sanguinis ad incendium dispositione majore vel minore. Accedit verò sanguini ad incendium majus suscipiendum dispositio primaria à bile oleo turgente; uti contraria à spiritu acido aquâ diluto: humore nimirum utroque à naturali & debito statu recedente & vitioso, Bile naturali puta, & Succo Pancreatico, atque Salivâ.

Prognosis. LV. Sed hæc per transennam dicta sunto, revertamur ad Convulsionem, cujus causas postquam absolvimus, pergendum rectà ad Ejusdem Curationem, si priùs quædam ad ejus prognosin facientia monuerimus.

Convulsio gravis affectus. LVI. Gravem affectum Convulsionem esse, nemo negabit, qui ejusdem vehementiam observaverit.

Quatenus gravior, & quatenus levior. LVII. Eò autem gravior est Convulsio, quò vehementior & diuturnior eadem existit, & quò plures, vitæque magis necessarias partes afficit: & vice versâ, eò levior, quò blandiùs affligit, citiùs cessat, & pauciores, vitæque minùs necessarias invadit partes.

Quæ partes vitæ maximè necessariæ. LVII. Inter partes autem vitæ quàm maximè necessarias recensentur meritò, quæ respirationi inserviunt & pulsui; quibus graviter læsis valdè periclitari de vitâ hominem, nemo nescit.

A Convulsione virium prostratio. LIX. Præter quæ damna, non rarò à Convulsione gravi, ob dolores comites, virium sequitur prostratio, exhaustis magnâ vi animalibus spiritibus.

A Superpurgatione convulsio qualis. LX. A Superpurgatione Convulsio, mala censetur: non tàm semper à medicamenti acrimoniâ, quàm humorum motorum. Malum tamen est, si acre exhibeatur medicamentum, à quo convulsio excitari queat.

In febribus acutis qualis. LXI. In febribus acutis Convulsio mala; Indicat enim ad Caput rapi humores, aut membranosas saltem nervorum partes acribus affici humoribus.

A phrenitide qualis. LXII. Imprimis Convulsiones, quæ phrenitidas consequuntur, semper ferè lethales; ob inflammationem meningum cerebri.

A Vulnere qualis. LXIII. Periculosa quoque est à Vulnere Convulsio; vel ob partis nervosæ læsionem vel ob comitem humoris moti aut in vulnere producti acrimoniam.

A copioso sanguinis fluxu qualis. LXIV. A copioso sanguinis fluxu Convulsio, mala: Indicat enim biliosos vel aliàs acres humores temperamentum suum à sanguine desiderare, atque ferocientes membranosas nervorum partes aggredi.

Febrem Convulsioni, quàm hanc illi supervenire, melius. LXV. Febrem Convulsioni supervenire meliùs est, quàm Convulsionem Febri: Unde spasmo si febris supervenerit, Morbum solvit. Ubi namque Convulsioni supervenit Febris, signum est, humorem Convulsionis causam sanguini misceri, à quo faciliùs temperari, potest, & in ipso per medicamenta superari quàm secretum à sanguine & membranosæ parti alicubi inhærentem.

LXVI. Ubi autem Febri supervenit Convulsio, signum est, humorem secretum à sanguine non excretum è corpore; verùm effusum in partes nervosas, easdem graviter afficiendo, & convulsionem excitare & vires prosternere.

Convulsio rarò in quartanis. LXVII. Quartanâ correpti non facilè convulsionem patiuntur; in illis namque non tàm abundant humores biliosis, acres; sed imprimis pituitosi viscidiores, hoc est, melancholici, acrimoniâ plerumque carentes.

Hæc illius medela. LXVIII. Qui convulsione tentati sunt priùs, superveniente quartanâ liberantur, signum enim humorem acrem esse domatum, & viscidiorem nunc dominium obtinere.

Prognosis in Tetano LXIX. Quicunque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si hoc effugiunt, sani fiunt. Gravis utique causa sit oportet, quæ omnia corporis membra simul ad Convulsionem perducat, & tamdiu perseveret; unde necessario respiratio simul lædi debet, ac homo interimi, nisi brevi tollatur malum ab humoris acrimoniâ pendens. Quòd si superetur brevi humor, aut aliò feratur, convalescentiæ spes aliqua superest.

In Curatione dissensus. LXX. Postquam & in Convulsionis verâ essentiâ, & in parte verè affectâ, & in Causâ legitimâ, & in productionis modo non satis convenit inter Authores, quis mirabitur, si & in Curatione dissentiant Multi, & illi præsertim, qui plùs suis tribuunt Conceptibus, quàm Experientiæ; sine quâ cæcutiendum est omnibus in Arte Medicâ.

Cæcutiunt in Medicinâ qui ab Experientiâ recedunt; Ratiocinatione etiam utendum. LXXI. Cæcutiendum, inquam, est omnibus & singulis in Arte Medicâ, qui vel latum unguem recedunt ab iis, quæ docet Experientia, & suis indulgent figmentis, aut puris putis ratiociniis.

LXXII. Utendum certè est ratiocinatione in Arte Medicâ, tum ad affectum ipsum dignoscendum, quoties in sensus non incurrit; utendum est ratiocinatione ad causas affectûs omnes, & proximam & remotiores cognoscendas: Utendum est ratiocinatione ad auxilia & remedia convenientissima excogitanda & commodè usurpanda.

Et quomodo. LXXIII. Sed ita utendum est ratiocinatione, ut illi soli unique non fidamus, verùm ad veritatis trutinam, Experientiam, illam revocemus expendendam decernendamque.

Quænam probata quæ secus. LXXIV. Hujus, Experientiæ putà, probam si sustinuerit Ratiocinatio, probata vocabitur & certa, sin minus, improbabitur & rejicietur, tanquam probabilis & verosimilis, non probata, nec vera.

Non licet bis peccare in medicinâ. LXXV. Non semper autem bis peccare licet in Arte, hoc est praxi Medicâ; & puerile est, Medicum audire continuè conquerentem ac errores suos & sphalmata excusantem, dicendo *Non putabam.*

Quis Medici nomen mereatur. LXXVI. Neque enim Medici nomen meretur, qui sui admirator, putat se sapere; verùm qui sui diffisus, & ab Experientiâ doctus ipso opere ostendit se sapere, & ægros curare posse.

Ratio Dux, Experientia comes. LXXVII. Hæc ut nostro proposito accommodemus, in re difficili & perplexâ, in affectu multis Grandiloquis rariùs vel nunquam fortè viso, minùs curato, dicta nostra ita temperabimus, ut perpetuò Rationi Duci Comitem jungamus Experientiam; utpote à quâ ratiocinationis omnis legitimæ initium sumit, & ab eâdem tanquam judice summo approbationem aut improbationem expectat Recta Ratio.

LXXVIII. Consideranda sunt proinde, quæ Viri opere ipso quàm verbis majores de Convulsionis curatione à se institutâ memoriæ prodiderint ac scripserint.

Unde rationem curationis desumet Autor. LXXIX. Quemadmodum autem in Causâ Convulsionis verâ eruendâ exemplum & argumentum, sive ratiocinationis necessariæ fundamentum sumpsimus à Convulsione ex nervi puncturâ ortâ, sic & nunc ab ejusdem legitimo & experientiâ comprobato curandi modo, rationem & modum Curandi omnem Convulsionem deducere conabimur.

Convulsionis Historia in Carolo Nono Galliarũ Rege. LXXX. Utique memoratu dignissima est Historia Caroli Noni Galliarum Regis, ex puncto venæ loco nervo dolorem ingentem, hinc & gravem convulsionem mox perpessi, ab Ambrosio Paræo Operum suorum lib. IX. cap. 58. descripta; Quæ quoniam multa notatu digna continet, libet in eorum quos à me doceri neutiquam tædet, commodum & utilitatem ipsam exscriptam perpendere atque explicare, quandoquidem lucem non mediocrem afferet illa secuturis de Convulsionis omnis curâ dicendis.

LXXXI. Ita autem rem narrat Paræus. *Regi febricitanti sanguinis detractio præscripta est,* atque

atque vocatus Chirurgus ejus operis gloriâ famatissimus. Sed cùm fortè fortunâ nervum pro venâ pupugisset, exclamavit Rex, dolorem se eò loci ingentem percipere.

In nervo puncto ingens dolor. LXXXII. Ubi notandum, mox dolorem ingentem sentiri in nervo puncto: atque sic confirmari, quod dixi, affici partem nervorum membranosam ab objecto molesto, & dolorem excitante.

LXXXI. Pergit autem Paræus; *Tum ego edixi, ut extemplo vincula solverentur; aliàs brevi in altum tumorem actum iri brachium. Sed cùm id segniùs fieret, ecce tumor invasit brachium, cum contractione tantâ, ut flectendi aut exporrigendi non esset libertas: dolor verò sævus non punctam modò particulam, sed & totum membrum habebat.*

Mox tumor membri. Et Convulsio. Et Dolor. LXXXIV. In quibus verbis tria ostenduntur: 1. *tumorem corripere non tantùm musculum, cujus erat ictus nervus, verùm totum brachium.* 2. *contractionem sive convulsionem invasisse omnes brachii musculos, tàm flectentes quàm extendentes* ipsum. 3. *dolorem sævum universum occupasse brachium.*

Tumor unde. LXXXV. Ex quibus rursus deduco, 1. *tumorem illum fuisse musculorum contractorum, à nimio Spirituum Animalium affluxu.* 2. ob *doloris vehementiam, Spiritus ad brachium affectum copiosiùs affluentes invasisse quoque reliquos brachii musculos omnes*: *Rigor unde.* unde Brachii rigor secutus est, id est, convulsio musculorum & flectentium & extendentium ipsum. 3. *ex affluxu illo Spirituum Animalium nimio, & proinde extensione fibrarum nimiâ ortum esse dolorem in universo brachio*, & quidem *Dolor unde.* non levem, ast *sævum*.

Horum Curatio. LXXXVI. *Ego verò*, pergit Paræus, *pro tempore & re natâ, statim vulneri Empl strum ex Basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: hincque toti brachio diplomata lintea oxycrato imbuta; insuper inductâ fasciâ expulsivâ, quæ à Carpo initio ducto in summum humeri articulum desinens, sanguinem spiritusque fluxionis & inflammationis metu compelleret.*

LXXXVII. Atque hic fuit primus apparatus, qui quàm parum ad rem faciat, ex sequentibus liquebit; & sanè magis fuit apparatus pro formâ factus, ne nihil viderentur agere, quàm usurpatio medicamentorum tanto malo debellando convenientium: quapropter in ejusdem confutatione non est, quod multùm desudemus.

LXXXVIII. *His autem factis*, pergit Paræus, *secessimus, provisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad aliqua symptomata avertenda, quæ nervis punctis supervenire solent.*

LXXXIX. Ex quibus patet, non fuisse convenientia huic affectui superando remedia, cùm nunc demum de iis esset deliberandum.

XC. Addit autem Paræus: *Rogatus sententiam dixi, Meo judicio melius nihil fieri posse, quàm si illicò Oleum de Terebinthinâ calens cum Aquâ vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio Emplastrum diachalciteos in aceto & oleo rosato dissolutum induceretur, obvolutâ insuper fasciâ, cujus jam meminimus, expulsivâ. Oleo enim & Aqua vitæ vim inesse in vulneris fundum penetrandi, serosique humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantia exsudabat, exhauriendi & exsiccandi; doloris prætereà sedandi, calore illo, qui actu ipsis inerat. Emplastro verò diachalciteos facultatem adesse ejus, qui in brachium influxisset, humoris resolvendi, & novi advenæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam ejusmodi esse, quæ roborandis moderata constrictione musculis, exprimendisque & repellendis in partes supernas, qui jam influxerant, humoribus, his verò, qui influxuri erant aditu & ingressu arcendis sufficeret.*

XCI. Quibus verbis cùm varia contineantur, libet singula accuratiùs examinare, ut singulorum pondus & robur pateat.

XCII. Primò autem Paræi consilium fuit, *ut illicò Oleum Terebinthinæ calens cum Aqua vitæ*, hoc est, Spiritu Vini *in vulnus affunderetur*. Consilium utique salutare, & quidem ab experientiâ desumptum, neutiquam à rationibus, quas subjungit Author.

XCIII. Singula autem hujus Consilii vocabula, cum aurea sint, perpendi debent. Suasit autem ut illicò hoc adhiberetur remedium. Et certè si in illo, in hoc affectu festinandum est, cùm omnia mora sit ægro damnosa. *In Convulsionis curâ festinandum.*

XCIV. Duo autem suasit usurpari: *Oleum Terebinthinæ*, hoc est, spiritum dictum, sive Oleum Album in ejus destillatione primo loco ascendens, & penetrantissimum, uti subtilissimum. Cujus incredibiles sunt citò sanandi, & imprimis nervorum membranas sanandi & consolidandi vires: hîc summoperè requisitæ ac necessariæ. *Oleum Terebinthinæ.*

XCV. Huic Terebinthinæ Oleo junctus fuit *Vini Spiritus*, à multis *Aqua vitæ* dictus: cujus itidem in sanandis partibus nervorum membranosis egregia vis Practicis Chirurgis notissima est, & idcircò ejusdem in Cerebri, sive capitis læsionibus usus frequentissimus. *Vini Spiritus.*

XCVI. Voluit autem, & quidem prudenter, *calens* hoc usurpari medicamentum, tum quia nihil æquè inimicum est nervis, quàm frigus; tum quia calefactum medicamentum penetrat faciliùs & penitiùs, promoveturque sic curatio promptior. *Medicamenta calentia applicanda.*

XCVII. Hoc autem medicamentum subtile ac penetrantissimum *in vulnus* à Chirurgi scalpello factum *affundi* voluit Paræus; ibi namque hærebat malum, ibi erat læsa nervi membrana, ad quam nisi perveniret medicamentum, nihil omninò erat expectandum boni. *Et vulneri infundenda.*

XCVIII. In hoc ergo medicamento & consilio nihil desideramus, quin imò tanquam præstantissimum, ac usu sæpissimè comprobatum, ipsum omnibus commendamus.

XCIX. Videamus autem rationes quoque, propter quas hoc medicamento utendum censuit Paræus. *Inest*, inquit, *Oleo Terebinthinæ & Aquæ vitæ vis in vulneris fundum penetrandi*; & hactenus quidem verè ac rectè: *serosique*, addit, *humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantiâ exsudabat, exhauriendi & siccandi*. Bone Deus, quid hoc est dicere? itane? exsudatne ex puncti nervi substantiâ humor serosus ac virulentus? sed quis amabo unquam serosum aut virulentum in nervorum substantiâ deprehendit humorem? sed quis ullum unquam nedum serosum, aut virulentum, in nervis humorem offendit? Utique si aliquid perfertur per nervos, id spiritus erit animalis; at quis unquam animalem spiritum somniavit *Paræus reprehensus. Humorem serosum ex nervo non exsudare.*

finxitve serosum aut virulentum? Pudet me profectò tàm putida effundi ab illo Viro.

Nec in eo contineri

C. Quòd si naturaliter non contineatur, uti non continetur, in nervis humor serosus, nedum virulentus; utique talis ex ipsis exsudare non potest; atque imprimis ex ipsis modò punctis.

Nec, dùm exsudat, corrumpi humorem.

CI. Neque enim dici potest, corrumpi humorem ex nervo exsudantem; cùm dictum factum, icto nervo sequatur actutum dolor & mox convulsio; uti ex hujus ipsius Authoris propositâ narratione patet.

CII. Sed nec inde sequitur, serosum virulentumve humorem exsudare ex nervis punctis, quoniam tantus mox illorum puncturam sequitur dolor, tàm atrox convulsio. Id enim in quæstione situm: unde scilicet pendeat tantus dolor, unde tàm gravis convulsio; nec per principii petitionem supponendum est, quod unicuique priùs incumbit probandum.

CIII. Quotquot ergo idem cum Paræo sentiunt de humoris serosi & virulenti ex punctis nervis sudatione, sciant sibi incumbere ejus assertionis probationem, quam ubi audiverimus solidam, admittemus avidè.

Vim exhauriendi & exsiccãdi Oleo Terebinthinæ & Spiritui Vini non inesse.

CIV. Mirabile est, quod addit Author, vim habere Terebinthinæ Oleum atque Vitæ Aquam *exhauriendi & resiccandi humorem* illum serosum & virulentum; quibus verbis ampliùs evertit propriam assertionem. Nam quomodò & quonam exhaurient talem humorem una aut duæ ad summum Guttulæ eò penetrantes?

CV. Præterea quid hoc est dicere, exhaurire? an foràs eliciet illum humorem? hoc si fiat, an simul resiccabunt? aut potiùs exsiccabunt illum humorem? Quod exsiccatur alicubi, quomodò simul exhauriri queat non assequor; cùm potiùs humectandum videatur, ut exhauriatur.

Humor serosus & virulentus etiam salinus.

CVI. Humor autem ille si serosus & virulentus sit, dubio procul salinus erit; quandoquidem omnis serosorum humorum Acrimonia à Salsugine pendet: Salsus autem humor si resiccetur, Acrior fiet, ac proinde magis virulentus.

CVII. Quod si Salsus humor ferretur per nervos, non ita dulces gustui essent, & insulsi nervi, verùm Salsi, ab humore seroso, adeóque Salso per ipsos delato, uti à Bile amaricat quodammodò hepar.

CVIII. Nullius ergo momenti sunt rationes, quas pro medicamento suo affert Paræus; quapropter illum per Experientiam quidem edoctum censeo medicamentum optimum, cujus tamen rationes non sit assecutus, nec verùm ipsis operandi modum.

Medicamentorũ probatorum rationem ignorare Practicos.

CIX. Hoc autem idcircò pluribus ostendi, ne quis miretur, si subinde imò frequenter in quorundam Medicorum libris legat medicamenta usu comprobata, quorum interim rationem ignorent practici, non semper in ratiocinatione solidiore tàm versati, quàm ipsâ praxi empiricâ; quæ si rationalis fiat, utique multis parasangis superabit vulgarem.

Medicus Empiricè Theoretico præstantior.

CX. Malim autem uti Medico Empirico, id est, secundùm experientiam praxin exercente: quàm Theoretico & ex suis ratiociniis & figmentis medicinam faciente: docuit enim jam pridem omnes accuratos eorum, quæ circa Artem nostram accidunt, observatores, longè feliciores esse in Praxi Medicos Empiricos, quàm Theoreticos, quique ex libris Medici fiunt, aut suis speculationibus; homines in suâ dementiâ tantò miseriores, quòd tàm multos secum reddant miseros. Sed sesquipedalibus verbis & ampullis vult decipi mundus.

Emplastrũ Diachalciteos Aceto & Oleo solutum cur applicatum.

CXI. Revertamur ad Paræum, qui *toti brachio*, post infusum vulneri Terebenthinæ Oleum & Vini Spiritum, *voluit imponi Emplastrum diachalciteos*, vulgo Diapalma dictum, idque *aceto & Oleo Rosaceo dissolutum*, tritissimum Chirurgis remedium.

CXII. Rationem hujus remedii addit; *ob facultatem resolvendi humorem, qui in brachium jam influxit, & prohibendi aditu & influxu advenam novum.*

XIII. Verumenimverò difficile dictu, & difficilius probatu erit, qualis humor influxerit in brachium convulsum; Neque enim posito circulari sanguinis motu, alius humor fingi potest influere in brachium præter Spiritum Animalem.

XIV. Sanguis enim naturaliter movetur à Corde per arterias quaquaversum; & quidem æqualiter, nisi vas aliquod apertum sit in aliquâ parte, & per ipsum effundatur sanguis: aliàs enim nullis existentibus in arteriis aut venis remoris, æqualiter quaquaversùm fuit per arterias sanguis.

CXV. Quod si Animales duntaxat Spiritus in affectum propulsi sint brachium, cùm subtiles habeantur ab omnibus, non video magnâ ipsos indigere resolutione; imprimis à Diachalciteos Emplastro expectandâ.

CXVI. Quòd si quis benigniùs interpretetur Paræi utpote Circulationem Sanguinis Ignorantis, opinionem, & statuat impediri in convulsis, omnibus brachii musculis sanguinis liberum per angustatas venas reditum, atque sic, periculum imminere ruptionis vasorum, quod demat illud Emplastrum: Iterum non video, quid præstare queat illud, ut talis angustia ex nimiâ musculorum ab Animalibus Spiritibus tensione orta tollatur: cùm reverâ Animales Spiritus resolvere debeat; quandoquidem non desinunt copiosiùs eò affluere, nisi curatâ illâ nervi puncturâ, aut dissecto ipso nervo: uti postea ex eodem docebimus Paræo.

CXVII. Arbitror autem hoc Emplastro leniri potiùs ac emolliri musculorum fibras vehementer tensas, & sic leviorem reddi ipsam convulsionem & tensionem. Quòd si aliquid sanguinis ob angustatas venas capillares effusum sit in corporis habitum, putarim hoc Emplastrum illi resolvendo & dissipando esse convenientissimum.

Fascia expulsiva cur applicata.

CXVIII. Denique *fasciam expulsivam adhiberi, & illâ obvolvi voluit brachium; & quidem ad roborandos moderatâ constrictione musculos, & exprimendos, repellendosque in partes supernas, qui jam influxerunt humores; arcendum verò aditu & ingressu eos, qui erant influxuri.*

CXIX. Quamvis autem fasciam ipsius non rejiciam, quin potiùs probem, non probo tamen ob rationes ab ipso prolatas, quas sc. evertit & destruit sanguinis motus circularis; quod uno verbo attigisse sufficit, ne in ejus confutatione pluś teramus, & perdamus temporis.

CXX. Probamus autem illam fasciam, quia continet ac comprimit leniter musculos nimiùm distentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnosa contingat in musculis distentio & fortè ruptura incurabilis.

Successus Medicamentorũ adhibitorum.

CXXI. Atque sic examinavimus medicamenta Curando Regi à Paræo proposita, ut & rationes ab eodem allatas, ut illa aliis quoque persuaderet approbanda: proximum nunc est, ut successum quoque videamus.

CXXII. *Probato* ergò, inquit Paræus, *à Medicis verbo & opere consilio, dolor mitior factus est:* cùm quo concludo cessasse quoque brachii rigorem, & convulsionem universalem, cùm nullam ejus faciat ampliùs mentionem.

CXXIII. Hoc utique experimentum Regio exemplo confirmatum maximi fieri potest ac debet ob successum laudabilem, & illud imitari convenit Medicos & Chirurgos omnes ægris suis benè volentes.

Cataplasma Paræi in convulsione.

CXXIV. *Restabat*, subdit Paræus, *in parte humor, cui resolvendo & desiccando adhibitum est sequens remedium.*

℞. *Farina Hordei & Orobi, an. ℥ ij.*
Flor. Chamam. & Melilot. an. P. ij.
Butyri recentis sine Sale, ℥ i ſ.
Lixivii Barbitonsoris q. s.
F. Cataplasma ad formam pultis.

Atque his remediis, ait Paræus, *Generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic ut vitiata actionis in parte læsâ vestigia nulla superessent.*

CXXV. Cura utique felix, quæ citra læsam ullam in affectâ parte actionem absoluta est ac perfecta. Unde patet, consolidatum esse mox nervum læsum; quo non curato permansisset Convulsio, aut sequutus fuisset abolitus in parte motus. Cataplasma autem mox enarratum idem ferè aget, quod dissolutum Emplastrum Diapalma; in quo ridiculum mihi videtur desiderare butyrum recens sine Sale, & tamen lixivii ope redigere omnia in Cataplasmatis consistentiam.

Si dolor nõ mitescat ex his remediis, Paræi consilium.

CXXVI. Videndum porrò, ubi successus talis non obtinetur, quid tum faciendum suadeat idem Paræus, cujus hæc sunt verba. *At si quando doloris tanta fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit, satius erit, seu nervum, seu tendinem, seu membranam penitus rescindere, quàm lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponere: sic quidem partis actio propria deperit, at toti corpori vita conservetur. Ita enim & communi consilio statueramus, si, qui Regem affligebat, dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens affundere, vel nervum ipsum in totum rescindere.*

Quod si negligatur pereundum Ægro.

CXXVII. Hæc omnia, uti præcedentia, breviter examinabimus. *Si tanta*, inquit, *doloris fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit*, &c. Quibus verbis docet, fieri posse, ut huic remedio non cedat malum; quod fiet imprimis, si seriùs applicetur; unde frustrà tum expectatur ejus medela.

Historia ex Convulsione mortui.

Uti memini contigisse ante annos circiter octodecim Medico & Chirurgo Amstelodamensi, *Theodoro Van der Noen*; cui cum aliquando circa meridiem excidissent ex manibus forfices, & ipse illos festinaret apprehendere, fortè fortunâ acutæ ejus parti allisit dextri pollicis extremam juncturam; in quâ cum levem tantùm dolorem sentiret, per aliquot horas malum neglexit, verùm circa decimam nocturnam & in ipsâ parte affectâ, & in universo corpore leves convulsiones percepit. Cùm autem Biliosus esset naturâ, mox assumpto Pharmaco eandem evacuavit, perseverantibus nihilominus cum dolore convulsionibus ita molestis, ut mihi manè ad se vocato significaret, sibi esse pereundum; postquam nullum curatum vidisset, cui non mox in principio Oleum penetrantissimum in vulnus esset immissum; quòd ipse neglexerat ob dolorem non ita magnum.

Ex punctura nervi in Brachio Erysipelas, & unde.

CXXVIII. Evenit autem, uti prædixerat, quamvis administrarentur, & ab ipso & ab aliis proposita. Invasit enim totum brachium Erysipelas grave, cum ejusdem tumore notabili. Cujus causam cùm nunc examinarem, cœpi suspicari, tracto in consensum Cerebro in quoscunque nervos transfusos magnâ copiâ Spiritus Animales, qui subinde leves, aut graviores in musculis convulsiones, subinde motus convulsivos concitarent, ac simul alias partes per Animales Spiritus itidem motas, & coarctatas ampliùs & frequentiùs quàm decebat coarctarent; atque ipsam quoque Bilem ad intestina & venam cavam propellerent, à quâ sanguini confusâ, & in affecto brachio turgente in fluxu suo cum sanguine impeditâ excitaretur illud Erysipelas gravissimum, & ad novæ Bilis affluxum continuum perpetuò recrudescens.

Maximus in extremis digitorum articulis dolor.

CXXIX. Tantus autem dolor digitorum in manu extremos articulos tandem exercebat; ut Cogeret Chirurgum amicum illos ad ossa usque secare, quò exitus pateret, ipsius judicio tunc vitiato humori acerrimo partes illas vexanti, qui tamen nullus observatus, ut nec levatus dolor: quin potius intra decimum, si rectè memini, diem miserè vitam cum morte commutavit æger.

Punctura nervi quantum malum.

CXXX. Tot scilicet tantaque mala exiguum in parte nervorum, tendinumve membranosa inflictum ictu vulnusculum concitare potest, & hominem robustissimum prosternere ac brevi perimere.

Ferè incurabilis.

CXXXI. Neglectum proinde hoc malum incurabile ferè redditur; quod imprimis testatur Convulsio, ut & Convulsivus motus Corpus universum affligens ac crucians.

CXXXII. Atque hanc universalem totius corporis convulsionem intelligit, opinor, Paræus, quam non mitescente dolore dicit impendere Ægro. Neque enim brachii particularis ab ipso potuit intelligi, cùm statim in principio hæc Regem occupaverit, ac brachium ita contraxerit, ut nec flecti posset nec extendi.

Universalis Convulsio ubi impendet, rescindendus seu nervus, seu tendo, seu membrana.

CXXXIII. Hanc universalem Convulsionem quando impendere metus est, ob non mitescentem infuso medicamento allegato dolorem, suadet, & quidem prudenter ac ex Arte, rescindere penitùs seu nervum, seu tendinem, seu membranam.

Quot locis afficiatur nervus.

CXXXIV. Quibus verbis satis innuit, tribus in locis affici posse membranosas nervorum partes, vel 1. in ipso nervo; vel 2. in tendine; vel 3. in membranâ, hoc est, tendine non rotundo, sed plano & membranoso.

CXXXV.

Ubinam discissio facienda.

CXXXV. Discindenda est autem pars nervi membranosa, ubicunque fuerit læsa, & convulsioni membri affecti particulari ansam præbuerit.

Discissione hâc curatur Convulsio.

CXXXVI. Quodque mirari licet, discissis per transversum vel nervo, vel tendine, vel membranâ curatur Convulsio.

CXXXVII. Hoc verùm esse testatur Experientia, utut nullius forsan, etiam subtilissimi, & mechanicæ maximè intelligentis ratiocinatio id excogitare, aut ratio assequi, aut animus credere queat.

CXXXVIII. Et profectò ubi illa omnia in tali puncturâ obvenientia menti meæ propono perpendenda, somnio videntur similiora, quàm observationi alicui per sensûs factæ.

Convulsio omnium affectuũ maximè notabilis.

CXXXIX. Quinimò si quis in arte nostrâ affectus occurrat de cujus veritate dubitare liceat, & sensibus fidem derogare, adeóque pro figmento, aut somnio habere, utique hæc ipsa Convulsio est, cum omnibus ipsam comitantibus symptomatibus, & miserrimè ægros cruciantibus, tandemque interimentibus.

CXL. Interim cùm non semel id sit observatum, sed sæpissimè, quis sanæ mentis habebitur, qui in dubium trahere audebit, quod observatum est à tàm multis, & ubique?

CXLI. Utinam potiùs allaborarent omnes, ut tàm tristis ac cruenti affectûs causas veras expiscari quirent, aut saltem methodum invenirent illum feliciter curandi, & ægros à certâ morte liberandi: quod proprium est verorum Practicorum.

CXLII. Satiùs autem judicat & meritò Paræus, tali nervi tendinisque dissectione parti propriam actionem perire, interim toti corpori vitam conservari; quàm id negligendo lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponi.

CXLIII. Et sanè, si ex duobus malis minus sit eligendum; quis dubitabit unius, pluriumve musculorum functionem amittere, conservatâ totiùs vitâ? quisne tam malè sanus præferet mortem tantulæ jacturæ?

CXLIV. Cùm proinde, tanquam verus Practicus, pericula omnia ex hoc affectu expectanda prævidisset Paræus, quomodo singulis providendum esset prudenter proposuit: nec mirum si in ejus sententiam pedibus iverint præsentes tunc Medici & Chirurgi Regii.

CXLV. Suaserat autem Paræus, & probaverant reliqui, ut, si Regem affligens dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens infunderetur vulneri, vel ipse nervus rescinderetur in totum.

Unde dignoscatur remedii operatio bona.

CXLVI. Prudenter autem præmittit signum, ex quo dignosceretur remedii præscripti & administrati operatio bona & desiderata; doloris scilicet remissio & sublatio.

Dolor tollendus,

CXLVII. Cùm enim dolor unica causa esset affluxûs nimii Spirituum Animalium ad partem affectam, hinc & convulsionis in omnibus ejusdem musculis excitatæ; ille tollendus erat, si aliqua curationis spes erat expectanda.

Et quâ ratione.

CXLVIII. Dolor autem nequibat tolli, nisi sublatâ aut emendatâ ejusdem causâ.

Curandum vulnus.

CXLIX. Causa doloris illius atrocissimi ac sævissimi erat inflictum nervo vulnus.

Et quomodò.

CL. Curandum erat proinde vulnus, si sedatio erat expectanda doloris.

CLI. Curari nequibat vulnus, nisi ad locum in nervo affectum perveniret medicamentum usurpatum.

CLII. Prudenter idcircò adhibitum fuit remedium, & penetrantissimum, & nervis amicum, & consolidandi vi summa præditum, & simul anodynum, idque priùs calefactum: uno verbo omnibus suis requisitis donatum.

CLIII. Huic nunquam nimis laudato, ut ut primo aspectu vili, quoniam familiari & facilè parabili remedio si non cessisset dolor, duo extrema proponebantur auxilia extremo malo adhibenda.

Oleum fervens vulneri infundendum.

CLIV. Horum Primum, & dubio procul primò loco tentandum erat Oleum fervens vulneri infusum.

CLV. Hic cùm nullum Oleum determinet, dubitare quis possit, quale sit sumendum.

Et quidē Terebinthinæ.

CLVI. Ego, ut quod sentio paucis aperiam, planè judico, sumendum esse idem de Terebinthinâ Oleum, quo vix penetrantius, nullum saltem magis consolidans offendas: nisi

Vel Ceræ;

fortè Oleum de Cerâ, divinum planè in eundem finem, & maximè anodynum; expertus loquor.

Et cur fervens;

CLVII. Ob duas autem rationes illud Oleum non calens tantùm, verùm fervens usurpandum judico; 1. ut si fortè priùs non satis penetrasset, jam magis fervens penetraret magis; ac desideratam opem præstaret.

CLVIII. 2. Ut, si contrà satis penetrasset in primâ applicatione, non tamen potuisset superare malum rebelle, nunc fervens combureret mortificaret nervum affectum, atque sic sublato ipsius sensu, tolleretur simul ejusdem dolor, ac per consequens totum brachium affligens Convulsio.

Nervus dissecandus.

CLIX. Quòd si ne sic quidem tolleretur malum, secundum & ultimum adhiberetur remedium, Nervi sc. ipsius dissectio.

Et quarē

CLX. Et sanè mirari subit dissecto nervo cessare dolorem, cessare convulsionem: cujus rei aliam, quàm in causis jam datam, rationem dare non possum, læsâ scilicet parte nervi membranosâ ob dolorem excitatum mox copiosiùs eò deferri quocunque demum modo Spiritus Animales, qui per medullarem nervi substantiam confertim properent in musculos, illosque convellant, id est, solito violentiùs contrahant, quod nervis dissectis fieri nequit.

Cur dolor ex dissecto nervo cesset.

CLXI. Cur autem dolor tunc cesset, uti nobis videtur mirabile, sic omninò dignum est, cujus ratio quæratur, & inventa dignis communicetur.

CLXII. Aliquid, quod hic suspicor, cum omnibus communicabo, ut saltem ansam præbeam ingeniosis ampliùs de iisdem cogitandi.

Quamdiu dolor duret.

CLXIII. Suspicor ergò tamdiu durare dolorem, quamdiu roditur vel distenditur pars nervi membranosa: distenditur autem non tantùm à re premente & illam quasi explicante; sed etiam quando, quæ naturaliter quadantenus tensa est, aliquâ sui parte laceratur aut dissecatur, ita ut reliquæ partes utrinque contractæ partem laceram magis lacerent, & continuum in ipsâ dolorem augeant, ob quem perseveret spirituum animalium affluxus.

CLXIV. Ubi autem dissectus est in totum nervus, nulla superest partis semilaceræ tensio, nullus proinde dolor, nulla proinde convulsio.

Hæmorrhagiam dissectâ arteriâ supprimi

CLXV. Simile quid observatur in arteriarum sectione, in quâ si compesci nequeat sanguis effluens, transversim dissecatur arteria, & mox supprimitur hæmorrhagia; cujus sequens mihi videtur ratio.

Et quare

CLXVI. Aperto in arteriâ vulnere, quoniam tensæ sunt ejus membranæ utrinque magis corrugantur partes ejus membranosæ, unde magis hiscit vulnus, & continuè erumpit sanguis: dissectâ autem transversim arteriâ, utrinque contrahuntur dissectæ partes, desinitque per retractam sursùm arteriæ partem effluere sanguis, nisi magna sit arteria, cujus etiam contractæ partes cavitatem ipsius non valeant claudere.

CLXVII. Atque hæc dicta sufficiant de Galliarum Regis Convulsione ex puncto nervo brachium totum corripiente, ejusque curâ feliciter succedente ex Paræi præscripto: proximum est, ut nunc Omnis Convulsionis Curandæ rationem ad hujus normam quantum licet formemus, & ubique rationi Experientiam copulemus.

Utilitas doctrinæ de sanguinis circulatione.

CLXVIII. Antequam verò ad reliquarum specierum Convulsionis Curationem transeam, unum hic est monendum; quandoquidem nonnunquam ex puncto pro venâ nervo accidit convulsio, illi præveniendæ inservire doctrinam de sanguinis circulatione.

CLXIX. Atque hæc unica hujus doctrinæ utilitas veris Practicis tanta esse debet, ut ejus nomine in summo illam pretio habere oporteret.

Venæ Cephalicæ nulla affinitas cũ capite, nec Basilicæ cum Hepate.

CLXX. Notum enim, quàm turpiter ob Anatomes ignorantiam non pauci fuerint lapsi, putantes Venam brachii Cephalicam ideò dictam cum Capite, Basilicam sive Jecorariam & Hepaticam cum Epate peculiarem affinitatem habere, atque illis partibus affectis hanc aut illam necessariò secandam; quas nugas omnes evertit & abolet motus sanguinis circularis.

Basilica non secanda.

CLXXI. Factum autem est ob illum errorem, ut Medici urgerent in partium inferiorum affectibus, atque imprimis in febribus, Basilicæ sectionem; cui cum plerunque subjaceat nervus, contigit plus satis, ut pro venâ tunderetur iste nervus, atque inde, uti Carolo IX. Galliarum Regi contigisse narravimus, Convulsiones acciderent graves, & nonnunquam lethales.

Perinde esse quænam in brachio vena secetur.

CLXXII. Constat autem per sanguinis circulationem, nullum ab Epate mitti sanguinem ad partes externas, nullam in brachio venam cum capite magis communicare, quàm aliam, verùm omnes & singulas sanguinem revehere ad Cor: ac proinde perinde esse, quænam in brachio aperiatur vena, quando aliquam in ipso secari expedit ægro.

CLXXIII. Datâ verò tantâ per circularem sanguinis motum Venam sectioni commodam seligendi libertate, nonne omitti potest Vena, cui vel nervus, vel arteria est subjecta, & eligi alia omni periculo carens?

CLXXIV. Hanc summam circulationis sanguinis utilitatem qui non agnoscit aut parvi pendit, utique se in praxi novum & inexpertum testatur.

CLXXV. Hoc autem ab omnibus Medicis junioribus observetur sedulò, etiam atque etiam commendo.

Quænam Convulsionis causa esse queant.

CLXXVI. Cæterùm quum de Convulsionum variarum causis ageremus, docuimus, quicquid partes nervorum musculorumve membranosas dolore vel molestiâ tali afficere potest, ut Spiritus Animales majori copiâ ad ipsos deferantur, Convulsionis causam esse posse.

Proxima Convulsionis causa.

CLXXVII. Proximam scilicet Convulsionis omnis causam esse nimium Spirituum Animalium ad musculorum fibras affluxum, ipsos præter naturam, involuntariè, imò coactè contrahentem.

Causa Remotior.

CLXXVIII. Remotiorem autem causam esse, quicquid partes nervorum musculorumque sentientes, membranosas scilicet molestiâ vel dolore afficere potest, atque ad copiosiorem Animalium Spirituum affluxum occasionem præbere.

In partibus membranosis vigere Tactum, & Caloris sensum.

CLXXIX. In partibus autem illis nervorum musculorumque membranosis vigere docuimus duntaxat Tactum & Caloris Sensum; cùm reliqui sensus peculiaria & magis artificialia desiderent organa.

Tactûs objecta omnia dura.

CLXXX. Inter objecta Tactûs proposui omnia dura, & imprimis simul acuminata, quæ lædere possunt & vulnerare nervorum membranam, vel musculorum tendines; quodque illustri ac Regio exemplo pluribus illustravimus.

CLXXXI. Ex memorato autem exemplo patet ratio ac methodus tales Convulsiones ritè curandi.

Ex Capitis læsionibus Cõvulsiones gravissimæ.

CLXXXII. Proximum autem est, ut antequam ad reliquas species transeamus, hoc notem, accidere scilicet nonnunquam, ut capitis vulneribus aut ictibus, casibusve fracto cranio à fragmentis crassam meningem lædentibus ac sauciantibus excitentur Convulsiones gravissimæ, ac subinde lethales.

Qui curentur.

CLXXXIII. Non curantur autem illæ, nisi remotis prædictis fragmentis, unde mox cessant convulsiones, & subinde via simul paratur curationi integræ, aliàs frustrà optatæ, ac speratæ.

Fragmenta cranii extrahenda.

CLXXXIV. Tolluntur verò fragmenta prædicta, ubi confractum est cranium, ac aliquot jam educta sunt fragmenta, non ita difficulter, dummodò oculis usurpari queant fragmenta, quæ si penetraverint in crassam meningem, prudenter sunt extrahenda, ne major læsio aliàs contingat, & augeatur convulsio.

Cranium perterebrandũ.

CLXXXV. Quòd si via nulla pateat fragmento extrahendo, terebrari eget non rarò Cranium, quò tum demùm elici queat noxa.

Applicandum Paræi medicamentum.

CLXXXVI. Extractis autem fragmentis, commodè applicari posset affectæ parti medicamentum à Paræo laudatum ex Vini Spiritu & Terebinthinæ Oleo; à quo prompta læsæ membranæ expectari potest cura.

CLXXXVII. Quæcunque ergò duritie suâ partes nervorum musculorumve membranosas lædunt ac vulnerant, eadem si partibus affectis inhæreant adhuc, aut saltem adstent & sauciare pergant, inde removeri debent, antequam ulla sperari queat Cura vera & certa.

CLXXXVIII.

CLXXXVIII. Illis autem in tempore remotis, medicamentis utilibus consolidatio partis læsæ mox tentanda, &, si licet, brevi absolvenda.

Convulsio ab Acrimoniâ igneâ vel salinâ quâ curanda.

CLXXXIX. Quoties autem ab Acrimoniâ Igneâ, vel Salinâ producitur Convulsio universalis vel particularis, inquirendum diligentèr in locum affectum, non rarò ex dolore comite patentem, ut illi quamprimùm applicetur medicamentum conveniens.

CXC. Quale autem sit conveniens illud medicamentum, paucis dispiciendum.

A combustione.

CXCI. Et quidem si à combustione igneâ oriatur convulsio, curabitur illa eliciendo foràs, & temperando æstum parti communicatum, atque immutando emendandoque partes tàm continentes, quàm contentas ab Igne vitiatas.

Æstum igneum quomodo elicient.

CXCII. *Eliciunt æstum igneum pinguia*, utpote vera Ignis pabula: Inter omnia autem commendatur Oleum expressum nucum juglandium, & seminum rapæ.

Quomodo temperent.

CXCIII. *Temperant eundem æstum* additâ illis Oleis *Acida Sale lixivioso fracta*; qualis est solutio cerussæ, aut minii cum aceto stillatitio parata.

Aciditatem Aceti plumbo frangi.

CXCIV. Aciditas namque Aceti frangitur plumbo in cerussam vel minium mutato: unde dulcescit Acetum.

Linimentum ex oleo, & aceto plumbo impregnato.

CXCV. Hoc Acetum plumbo impregnatum & edulcoratum si concutiatur cum Oleo quovis, evadet mixtura instar linimenti; crassescit scilicet Oleum ab Acido Spiritu aceti per plumbum dulcificati.

CXCVI. Dum autem linimentum hoc applicatur, & Ignis reliquiæ in hoc Oleum penetrant; frangitur ampliùs ejusdem vis ab aciditate juncta.

Æstus à combustione quâ ratione temperetur à Spiritu acido pinguedini juncto.

CXCVII. Partes autem vitiatæ ab eodem Igne, corriguntur & emendantur imprimis Spiritu Acido pinguedini juncto.

CXCVIII. Cùm enim Ignis externus partium corporis pinguedinem & Oleositatem primariò aggrediatur, illâ consumptâ Sal earundem lixiviosum, illâ temperari solitum, evadit Acrius; evanescente simul cum pinguedine Spiritu Acido.

CXCIX. Vnde patet, utrumque & Oleum & Acidum Spiritum reparandum & restituendum, quò temperetur Salis lixiviosi Acrimonia.

CC. Vtrumque autem in prædictâ concurrit mixturâ, in quâ Oleum copiosum reperitur, idque Acido Spiritu, sed fracto, temperatur.

CCI. Quo fit ut Sal in parte combustâ retorridum non effervescat ad occursum Spiritûs Acidi, utpote fracti, verùm ab ipso blandè corrigi queat, & ad pristinam temperiem reduci.

Remedia in ustione quâvis.

CCII. Atque hæc modò dicta non tantùm in ambustione convulsionem excitante locum habent, verùm in ustione quâvis: His enim & similibus remediis non semel curavi ambustos.

Curatio Convulsionis ab Humorum acrimoniâ.

CCIII. Convulsiones omnes citra externas & manifestas causas ortæ cùm humorum Acrimoniam agnoscant, illius & natura & curandi ratio ampliùs proponenda.

Hanc esse notabilem.

CCIV. Acrimoniam notabilem esse, patet ex dolore nonnunquam intolerabili, caputque quasi perterebrante, ipsam convulsionem prægrediente.

Et unde oriatur.

CCV. Acrimoniam autem humorum omnem à Sale lixivioso, vel Acido Spiritu deduxi in superioribus.

A Spiritu Acido.

CCVI. Et Spiritum Acidum solùm ejus naturæ esse dixi, ut ab ipso convulsio originem habere possit.

CCVII. A lixivioso autem Sale tantam Acrimoniam tunc expectare non poteram; cui convulsionem adscribere possem.

A Sale Lixivioso.

CCVIII. Postmodùm tamen totum hoc negotium sæpiùs expendens, videor mihi modum invenisse, quo ad talem Acrimoniam pervenire queat Sal lixiviosum, ut Convulsionem excitare queat & fortean plerumque excitet.

Duo præter Sanguinem in corpore humores.

CCIX. Postquam enim omnia in corpore tàm sano, quàm ægro occurrentia mente volvo, præter sanguinem per vasa circulantem, duos mihi videor observare prætereà humores in sanis & ægris repertos; Bilem & Pituitam.

Bilis.

CCX. *De Bile* nulla opinor ulli erit dubitatio, cùm in sanis semper occurrat in suâ vesiculâ: in ægris autem rarissimè observetur deficere in totum.

Pituita.

CCXI. *De Pituitâ* autem major erit nobis difficultas; cùm illo nomine plura notem designari.

CCXII. Quapropter, ut logomachias præveniam, paucis describam, quid illo nomine vulgò intelligatur ab Authoribus Medicis, & quid imprimis eo vellem intelligi.

Quid eo nomine appellandum.

CCXIII. In genere autem omnem humorem amaritudine carentem, & extra Vasa & Vrinariam vesicam repertum, Pituitæ nomine appellandum judico.

CCXIV. 1. Amaritudine carentem humorem dixi, quo distinguetur à Bile.

CCXV. 2. Extra Vasa, quo distinguetur à Sanguine, Lymphâ, & Chylo.

CCXVI. 3. Extra Vesicam Vrinariam, quo ab urinâ quoque distinguetur.

Quid Sanguinis nomine appellandum.

CCXVII. Quicquid autem continetur in arteriis & venis, id omne Sanguinis nomine appellandum judico, vel laudabilis, vel vitiosi & cacochymici; Sanguinis tamen.

Pituitæ nomine quæ Autori veniant.

CCXVIII. Vnde quicquid 1. in Cerebri, Cerebellique Ventriculis; aut utramque meningem observatur: Pituitæ nomine appellandum puto: & aquam Hydrocephalum constituentem.

CCXIX. 2. Ipse mucus narium & screatus Oris ipsaque adeò Saliva Pituitæ nomine mihi venit.

CCXX. 3. Omnis humiditas in pericardio naturaliter vel p. n. reperta, ut & in pectoris cavitate (extra pus & sanguinem ibi effusum) pituita mihi erit.

CCXXI. 4. Omnis humiditas in ventriculo & intestinis, post alimentorum absolutam fermentationem & Chyli ab alvinis fæcibus secretionem ac in lacteas venas expressionem, reperta, pituita mihi judicabitur.

CCXXII. Quinimò 5. Omnis humiditas vel anasarcam, vel leucophlegmatiam, vel ascitem producens, pro pituitâ mihi videntur habenda.

Pituitæ Species. CCXXIII. Unde patet, multas futuras pituitæ species, quas tamen ad quasdam classes non ita difficulter reducemus.

1. Naturalis. CCXXIV. Nam 1. alia pituita est naturalis, tenuior, qualis est Saliva, & crassior in ventriculo atque intestinis hærens.

2. Utilis & inutilis. CCXXV. 2. Ex naturali pituitâ alia est utilis corpori, alia inutilis & excrementitia.

CCXXVI. Utiles sunt modò memoratæ *Saliva & in Ventriculo atque intestinis reperta* pituita.

CCXXVII. Inutilis & excrementitia mihi videtur *pituita per nares excreta sive mucus* & quandoque *per os screatu ejecta.*

3. Præternaturalis. CCXXVIII. 3. Inter pituitas præternaturales enumerantur imprimis *salsa, acida, acerba, dulcis, ac insipida*, à sapore vario ita dictæ. Præterea differunt ratione consistentiæ, unde alia dicitur *tenuis & fluida*, alia *crassa, tenax & viscida.*

Ex his humoribus si peccent alii producuntur. CCXXIX. Ex horum humorum, si unus vel uterque præter naturam malè est affectus, peccatque vel quantitate, combinatione mox alii producuntur humores, aut consistentia subjecta, quæ hominis functiones lædant, & ægrum faciant ipsum.

Bilis quo modò vitiatur. CCXXX. *Quoties* ergò, ut ad propositum scopum redeam, *bili deperit, aut minuitur* quâcunque demùm de causâ *spiritus volatilis & oleum, acrius observatur ejusdem sal lixiviosum.*

CCXXXI. *Cui si parvâ quantitate jungatur spiritus acidus purior*, hoc est, *paucâ duntaxat aquâ dilutus*, acrimoniam ab hoc spiritu nancîscitur majorem, & corrodendi vim summam.

Vitiatâ quî convulsionē producat. CCXXXXII. Quòd si tunc deferatur ad nervorum, vel Cerebri partes membranosas, intolerabili dolore illas perterebrando quasi afficit, & convulsioni ansam præbet.

Quænā convulsioni ansam præbeant CCXXXIII. Ergo *sive spiritus acidus non temperatus spiritu volatili, sive sal lixiviosum non temperatum Oleo & acrius redditum pauco spiritu acido, ad* membranosas Cerebri, nervorumve partes deferatur, dolorem in illis excitat, qui si gravis contingat, convulsioni ansam præbet.

Omnem Spirituū Animalium motum non esse voluntariū CCXXXIV. Quamvis autem non semper de dolore magno conquerantur Convulsi, id quod accidit, quia tunc mens ferè ipsis ægrotat, interim tamen coguntur spiritus animales ad moventes partes ruere, atque convulsiones graviores aut leviores excitare: unde patet, omnem spirituum animalium etiam ad musculos motum non esse voluntarium.

Medica- [redacted] convulsionem curantia. CCXXXV. Hoc ita se habere, confirmant medicamenta in curandâ convulsione usu comprobata.

Thermæ Sulfureæ CCXXXVI. Inter quæ facilè primas tenent *Thermæ Sulphureæ*; In quibus quatuor continentur. 1. Aqua; 2. Oleositas. 3. Spiritus acidus, & 4. Sal lixiviosum paucum.

Sulfur constare Oleo & Spiritu Acido. CCXXXVII. *Sulphur* enim omne *Oleo* imprimis *constare & acido spiritu*, tàm notum est Chymicis, ut ulteriori declaratione non videatur indigere: faciam tamen propter illos, qui in Chymicis operationibus nondum sunt satis experti.

CCXXXVIII. Hoc ergò manifestum est 1. ex sulphuris incendio facili; ex quo patet Oleum in ipso abundare: sola namque pinguia & Oleosa Ignis existunt pabulum.

CCXXXIX. 2. Ex ejusdem incendio diu durante; quod ab Acido Spiritu pendet.

CCXL. 3. Ex Oleo per campanam ex ipso parabili; quod Spiritum ejus Acidum testatur.

CCXLI. Cùm ergò Acido Spiritu & Oleo constet Sulphur, iisdem abundare thermas sulphureas patet.

CCXLII. *Generantur* autem illæ *Thermæ* concurrente cum sulphuris minerâ Aquâ lixivioso Sale acerrimo præditâ, à quo & Spiritu sulphuris Acido excitatur effervescentia, & cum effervescentia calor, sicque coëunt in unum quodammodò Aqua quoque & Oleum. *Unde Thermæ sulfuriæ generentur.*

CCXLIII. Habent autem vim penetrandi egregiam thermæ illæ sulphureæ, quapropter ad affectas partes corporis intimas perveniunt.

CCXLIV. Penetrat autem simul permistus per intima Sali lixivioso Spiritus Acidus Oleo temperatus; cujus Olei temperat quoque humorem acrem membranis adhærentem, illasque vellicantem, ac convulsioni ansam præbentem.

CCXLV. Temperat verò illum tum Oleosâ suâ substantiâ, corrigitque insuper eundem exactâ *Salis lixiviosi & Spiritûs Acidi misturâ, à quâ vincitur Aciditas, semper noxia & primaria rosionis in Convulsione causa.*

CCXLVI. Subtile namque thermarum Sal lixiviosum & quodammodò volatilisatum, ad Spiritum Acidum subtiliorem coagulandum longè optimum & fortè unicum.

CCXLVII. Artis proinde erit imitari naturam, & *Salem lixiviosum volatilem reddere, aptumque Spiritibus Acidis itidem subtilioribus coagulandis*, ac simul convulsioni ab ipsis ortæ curandæ. *Quam vim habeant.*

CCXLVIII. Et sanè cùm desint nobis in hisce regionibus Thermæ sulphureæ naturales, optandum foret, arte excogitari posse artificiales, quæ tantundem, ac tandem plùs præstarent.

CCXIX. Parabuntur autem, Si Exempli gratia Sal Tartari benè calcinatum cum sulphure ritè misceatur, & postmodùm affusâ Aquâ Balneum instituatur. *Hoc quî fiat.*

CCL. Arte autem subtiliori opus erit, ad Balnea Thermas naturales æquantia vel superantia paranda: hic saltem via ostenditur ulterius quærendi: Neque enim illud tentavi unquam; veritas autem experiundo patebit; & quàm benè quivis ratiocinatus fuerit, determinabit Experientia.

CCLI. Post Thermas naturales sulphureas *secundum locum obtinent Olea & Axungia, Humana præsertim & Anguillarum.* *Humana & Anguillarum Olea & Axungia.*

CCLII. Horum namque ope & Salis lixiviosi, & Spiritus Acidi præsertim Acrimonia temperatur, causaque doloris proinde atque convulsionis corrigitur.

CCLIII. *Tertium locum occupant fomentationes & Balnea artificialia ex plantis*, uti loqui vulgò solent, *calefacientibus*, hoc est, Sale volatili & Oleo abundantibus *parata.* *Fomentationes & Balnea ex Plantis calefacientib.*

CCLIV.

Plantæ, fructus & semina calida vocata, ab undare oleo & sale volatili. Emplastra & Cataplasmata. Curatio Convulsionis ab internâ causâ in quibus consistat.

CCLIV. Ut enim hoc seriò inculcem omnibus, Observandum *omnes plantas, ac imprimis fructus ac semina calida vocata abundare Oleo & Sale volatili*, quòd dum decoctione elicitur, & calidè corpori applicatur, penetrat ad interiora, atque occurrentem Spiritum Acidum infringit & emendat.

CCLV. Ultimum locum obtinent Emplastra vel Cataplasmata, vix ac ne vix quidem, nisi in parte affectâ cum satis propinquâ, laudabile quicquam præstantia.

CCLVI. Atque ex jam dictis satis patere puto rationem & methodum Convulsionem ab interna causâ, humore sc. Acri, ortam curandi.

CCLVII. Consistet autem illa in humore Acri & imprimis Acido quavis arte commodâ corrigendo & emendando.

CCLVIII. Emendabitur ille medicamentis tam internis, quàm externis.

CCLIX. Externa iam sunt enumerata & proposita.

CCLX. Interna verò ut itidem vim habeant humores Acres & Acidos contemperandi, omninò necessum.

Sudorifera.

CCLXI. Talia autem erunt in genere omnia Sale volatili prædita: ac imprimis sudorifera similia, eaque excitato sudore magis efficacia, sic enim aperiuntur ubique corporis pori tam interni, quàm externi; penetrantque quaquaversùm medicamenta assumpta.

Quid in iis observandum.

CCLXII. Observandum autem in excitando *sudore, ne is vi urgeatur*; non rarò namque contigit, ut hoc cum magno ægrorum sit tentatum detrimento.

CCLXIII. Cum damno autem ægrotorum accidit sudoris propulsio, quando non satis dispositi sunt ad sudores ipsi humores, non satis dispositæ ipsæ, per quas fieri debet sudor, partes.

Addus attendendum.

CCLXIV. Ad duo proinde attendendum est Medico sudorem utilem ægris suis promoturo; ad ipsum humorem in corpore contentum & noxium, & ad corporis partes, superficiem imprimis, ac cutem.

Ad Humores.

CCLXV. Ipsi humores malè dispositi ad sudores sunt Crassi; viscidique; qui proinde attenuatione indigent ac abstersione sive incisione; quò fluidiores reddantur, & nullibi adhærentes.

Ad Partes corporis.

CCLXVI. Partes ipsæ ac Cutis ad sudorem minùs dispositæ sunt, quando ab externo frigore constrictæ sunt & humores ibidem coagulati: quod emendari potest earundem frictione, agitatione, & calore blando.

Qui quando benè sunt dispositi.

CCLXVII. Benè autem esse ad sudorem dispositos humores & partes patet, quando assumptis aliquo tempore medicamentis humores corrigentibus, & emendato sensim partium habitu, compositoque in loco calido corpore, sponte inclinat ad sudorem æger.

Quid tunc agendum.

CCLXVIII. Huic proinde exhiberi tunc potest medicamentum sudorem levem movens, à quo assumpto, nec valde tecto ægro, si sudor emanarit, gradatim licebit ad potentiora procedere, & eiusdem curam promovere.

Qualia debeant esse Sudorifera.

CCLXIX. In convulsis autem exhibenda imprimis sudorifera, uti dictum, sale volatili prædita, aut ex salibus arte volatilisatis parata.

CCLXX. Inter nota verò conducet maximè Spiritus Tartari, aquæ theriacali aut vini spiritui rectificato junctus; omissis acidis. Sed de Convulsione satis. Spiritus Tartari aq. Theriacali, vel vini spiritui.

CAPUT XXIV.

De Catalepsi.

I. PRoximè præcedentibus Capitibus quatuor gravissimos, functiones animales leviter labefactantes affectus, Epilepsiam, Apoplexiam, Paralysin & Convulsionem examinavimus; nunc ad alium non minùs cæteris mirum, easdem functiones afficientem, *Catalepsin*, pergemus.

II. *Catalepsin*, inquam; quam *Prehensionem* dixeris, cùm non tantùm repentè isto affectu corripiantur Ægri, sed & ipso correpti in eodem situ detineantur; & quidem ratione motûs animalis, cuius Symptoma primariò esse Catalepsin ostendemus in sequentibus. Catalepsis qualis affectus.

III. Huius autem mirabilis affectûs naturam & essentiam ut assequamur faciliùs, observandum, esse quosdam gradus, & pro symptomatum diversitate, differentias, quas idcircò etiam præmittemus. Eius gradus & differentiæ.

IV. Quoties ergò gravissima contingit Ægris *Catalepsis* sive Prehensio, toties sensus omnes tàm interni, quàm externi mox videntur aboleri ac cessare; Motus verò animalis nec aboletur, nec imminuitur, nec augetur, nec propriè depravatur; verùm rigore accedente corpus in eo statu & positu permanet, in quo erat, cùm hoc affectu corriperetur Æger: unde stans, sedens, aut decumbens observatur Catalepticus, statuæ instar immobilis; qui tunc nec sponte, nec impulsus locum mutat, vel corpus movet: permanente solo arteriarum pulsu & respiratione. Gravissimæ constitutio.

V. Quamvis enim oculi Ægris aperti sint aliquando in gravissimâ Catalepsi, non vident tamen, nec audiunt, nec alio sensu quocunque fruuntur. Ubi nullius est sensus.

VI. Sed nec concidunt, uti accidit in quatuor gravibus, & universalibus læsi motûs speciebus, in abolito putà vel valdè imminuto motu, qualis observatur in Apoplexiâ & Paralysi; ut & in eodem aucto, Convulsione putà, universali sc. Tetano, aut mediatâ, Ἐμπροσθοτόνῳ, vel Ὀπισθοτόνῳ aut denique in motu depravato, Convulsivo sc. qualis occurrit in Epilepsiâ; in quibus affectibus omnibus mox concidunt Ægri, si steterint vel sederint quando ipsis corripiuntur; cujus contrarium evenit Catalepticis, quos testatur Experientia permanere rigidos in eo statu, & situ, in quo erant, quando mirabili hoc affectu corripiebantur ac prehendebantur. In quibus differat ab Apoplexiâ, Paralysi, Convulsione & Epilepsiâ.

VII. *Levior est Catalepseos species*, in quâ rigidi quidem truncorum instar detinentur Ægri, audiunt tamen, quæ loquuntur Adstantes; vident, quæ geruntur; atque facta omnia restituti narrant. Levior catalepsis.

VIII. Est & illa *levior Catalapseos* species, in quâ Ægri nec videntes, nec audientes, nec alio sensu externo utentes, sed nec puncti quidem quicquam sentientes; interim quæ ori induntur, mandunt & deglutiunt; erecti consistunt & stant; impulsi, tractive incedunt, membraque

quovis modo inflexa, vel extensa in eodem situ servant.

Peculiaris Catalepseos species. IX. *Peculiarem Catalepseos speciem* refert Platerus de quadam, cujus venter tantùm & Thorax moveretur admodùm, reliquo corpore toto stupente.

Cataleptici Senis Historia. X. Mihi ante paucos annos contigit Amstelodami sæpiùs videre *Catalepticum Senem*, atque cum aliis Medicis ob casum rariùs in praxi occurrentem spontè confluentibus & concurrentibus aliquandiu ipsi præesse; Hic ex Trans-Isulaniæ confinio venerat, & videbat quidem, & audiebat, cæterisque sensibus utebatur, sed stupidiùs & torpidiùs; quin imò Mens ipsa reddita erat hoc malo stupidior; Hic in somnum propendebat continuè; rogatus respondebat & tardiùs, & difficiliùs: idem manibus prehensus & sensim tractione iteratâ agitatus disponebatur ad motum, unde à sede allectus sequebatur trahentem, sed segniùs; alimenta interim assumebat satis commodè, dormiebat multùm, dejiciebat rariùs.

Varia variæ Catalepseos Symptomata. 1. Sensuum segnities 2. Motus Animalis torpor. XI. Atque ex hisce omnibus in variis Catalepseos speciebus observatis symptomatibus patet, non semper similia contingere singulis Catalepticis symptomata; *in omnibus* tamen accidere 1. Maiorem vel Minorem sensuum externorum, hinc & internorum stupiditatem ac segnitiem.

XII. 2. *In omnibus quoque ac singulis* affligere *Motûs Animalis Torporem & Tarditatem, Rigori coniunctum*, eumq; nunc maiorem, nunc minorem.

XIII. Difficiliùs namque, segniùs, & tardiùs peraguntur in omni Catalepsi functiones Animales omnes, sensus puta tàm interni quàm externi, atque Motus.

Cuiusnam functionis sit Symptoma. XIV. Cùm autem in omni Catalepsi afficiantur malè sensus omnes, atque Motus Animalis, quæritur, & quidem meritò, *Cuiusnam functionis proprium & primarium Symptoma sit Catalepsis, an Sensuum Externorum? an Internorum? an Motûs Animalis? An omnium ex æquo?*

Esse primario Animalis motûs, secundariò sensuum Symptoma. Et ob quam rationem. XV. Sententiam de hâc re meam paucis ut proferam, Censeo *Animalis motûs Symptoma propriè atque primariò esse Catalepsin; sensuum autem tàm externorum, quàm internorum secundariò tantùm.*

XVI. Ita se rem habere vel hinc patere puto, quòd in *Omni*, *solàque Catalepsi* & quidem *semper* observetur *Animalis Motus*, non abolitus quidem aut deficiens; non auctus & partes convellens; non convulsivè depravatus, & partes variè, atque alternatim agitans, tremulusve; verùm *Rigidus, & in eo situ, in quo erant cùm hoc affectu corriperentur*, aut ad quem postmodum deducuntur & flectuntur, *partes conservans, ac stipitis instar rigidum corpus aliàs efficiens.*

In Catalepticis Musculos voluntariè non moveri. XVII. Accidit enim Catalepticis omnibus, ut 1. *non moveantur voluntariè musculi*, ac proinde nec partes, quibus inseruntur, quasque aliàs simul movere, ac flectere aut extendere, aut quocunque demum modo inflectere ac ciere solent musculi.

XVIII. Et quamvis in leviore Catalepseos specie constet adhuc Mens & Voluntas Ægris, nequeunt tamen pro arbitrio suo movere partes suas; unde instar stipitum rigidi permanent, simulque stupidi quasi & attoniti.

Moveri verò quando excitantur. XIX. Accidit autem iisdem Catalepticis, leviùs saltem affectis, ut 2. *moveantur iidem musculi*, quoties ab externâ causâ ad motum *excitantur & urgentur*, & quidem *eo* moveantur *motu, quo naturaliter solent* moveri; *non tamen ultra vim ab impellente aut excitante impressam.*

Quiescere autem, quando non excitantur. XX. Vnde etiam cessante vi ad motum Catalepticos excitante, aut remittente vi eosdem urgente ac impellente aut trahente, cessat quoque ac intermittit Motus ipsorum.

XXI. Quapropter redeunt tunc ad priorem rigorem partes, redditurque Corpus denuò stipiti aut statuæ simile.

Corpus flecti posse. XXII. Membra autem, ut & totum corpus flecti potest arte ac sine vi; quòd in Convulsione impossibile; in quâ inflexilia permanent membra.

Nullus observatur dolor. XXIII. Adde quòd semper Convulsioni comes est affectæ partis dolor, qui in Catalepsi nullus observatur, cùm sensu externo omni plùs minùs destituantur Cataleptici.

Pulsum & Respirationem perseverare. XXIV. Atque ex hisce præmissis haud ita difficulter ratio reddi queat, *cur in gravi etiam Catalepsi perseveret*, ni mors mox sequatur, *Pulsus & Respiratio.* Vrgetur scilicet Cordis Contractio à sanguine in Ipsius ventriculis rarefacto; atque eiusdem parietes expandente, adeóque ad sui reciprocam Contractionem excitante atque impellente, imò cogente.

XXV. Quinimò Spirituum Animalium Cordis musculos moventium torpor (à quo mox deducemus Catalepsin) corrigi, & quodammodò emendari videtur ab interno Cordis Igne, totum Eius parenchyma pervadente: quod itidem de Arteriarum, Venarumque motu in Catalepticis permanente dicendum.

XXVI. Sic & Respiratio à sanguine ex Dextro Cordis ventriculo in pulmonalem Arteriam propulso urgeri videtur, unà cum partibus primariis necessariò ipsi ministrantibus.

Membra in rigiditate perseverare. XXVII. Accidit quoque Catalepticis, ut 3. *perseverent, ac permaneant Ipsorum membra in rigore atque rigiditate*, ac si manu prehensa continerentur in eodem statu vel positu: quo symptomate Catalepsi peculiari à cæteris affectibus omnibus distinguitur; adeò *ut Catalepsi omni, soli, & semper conveniat hic partium affectarum mobilium tamen rigor.*

Partes si moveantur, difficiliùs moveri. XXVIII. Accidit denique Catalepsi, ut 4. quamvis moveri possint partes, *fiat tamen motus ille omnis, quàm naturaliter, & difficiliùs, & graviùs, & segniùs.*

XXIX. Atque hæc sunt, qui in læso Catalepticorum Animali motu observantur notanda.

Sensus secundariò affici. XXX. *Sensus* ipsos *tàm internos, quàm externos* itidem ipsis *affici* & labefactari diximus, verùm *secundariò* duntaxat id fieri arbitramur.

In graviore stupere graviùs. XXXI. Et in graviore quidem Catalepsi graviùs quoque *stupere* deprehenduntur, adeò ut abolita videantur, reverà tamen stupent tantùm, uti ex leviore ipsius specie facilè colligi potest.

In leviore leviùs. XXXII. Quamvis enim in Catalepsi leviùs affligente aliquis non rarò superfit *sensuum tàm externorum, quàm internorum* Vsus, *stupent*

tamen

tamen semper utrique plus minus: quod ad veram Catalepseôs causam eruendam non parùm affert lucis.

XXXIII. Observabis enim *etiam in levissimâ Catalepseos specie* (qualem illam judico, quæ mihi occurrit in meâ praxi semel, cuiusque historiam narravi) ubi & sensus externi aliquali suo funguntur munere, & adhuc constat ægris mens; *functiones tamen illas obscuriùs, & confusiùs, imò tardiùs, segniùs, ac difficiliùs perfici; Ipsosque Ægros tanquam Attonitos & stupidos semper reperiri.*

XXXIV. Prout autem affectus gravior est aut levior, sic etiam sensuum stupor maior est & gravior, aut minor & levior.

Causa. XXXV. Cùm ergò in *Omni Catalepsi* observetur *cum sensuum stupore, Membrorum Animali motu cieri solitorum rigor*, ad mirabilis ac stupendi hujus affectûs causam inveniendam veram, quærenda res tàm Sensibus, quàm Motui famulans, adeóque utrisque functionibus communis, utpote à quâ læsâ aut vitiatâ deduci queat utrarumque læsio.

XXXVI. *Proximam* autem *omnium harumce functionem Causam* statuimus esse *Spiritus Animales* ex Sanguine per arterias à Corde affluente in Cerebro atque Cerebello paratos, & ad partes quasvis per Nervos delatos.

In Spiritibus Animalibus. XXXVII. In his verò *Spiritibus Animalibus*, non item in Nervis aut Cerebro ipso, *Catalepseos causam & rationem consistere* opinor.

Et quidem coagulatis. XXXVIII. Hos ergo *Animalès Spiritus*, ut Catalepsin producant, *plus minus torpidos, & ad motum ineptiores* fieri, & quodammodò *coagulari* iudico.

Spiritus Animalis similis Spiritui Vini. XXXIX. Hoc ut judicem, movet me 1 Ipse *Spiritus Animalis ejusdem* fortè aut fermè *cum Vini Spiritu Natura*; utpote qui ab hoc reparatur facillimè, ac promptissimè.

Hunc per Spiritum Vrinæ coagulari posse. XL. 2. *Spiritus Vini*, utut subtilissimus ac diligenti rectificatione purissimus, quinimò *purissimus* duntaxat & ab omni Aquâ liberatus, *ad Spiritus coagulantis ex Vrinâ humanâ* per sex hebdomadas conveniente anni tempore priùs fermentatâ eliciti affusionem mox concrescens, atque spissitudinem ab ipso accipiens tantam, ut colostri albicantis formam nanciscantur in unam massam coëuntes bini hi Spiritus.

XLI. Quod cùm in summo gradu accidat rectificato Vini Spiritui ab Vrinæ spiritu, nonne idem *in humano corpore* accidere posset quodammodo *Spiritui Animali à spiritu præter naturam inibi genito, aut à compedibus suis liberato, & ad Cerebrum penetrante, atque Spiritum Animalem plus minus coagulante, magisque vel minus immobilem faciente?* Pro coagulatione enim fortiori vel leviori continget quoque Catalepsis vel gravior vel levior.

XLII. Hoc si fieri queat, uti, cur fieri nequeat, nullam rationem offendo; & tale quid fieri oporteat, quia Cataleptici nonnunquam observantur in praxi; non improbabilem stupendi affectûs causam me eruisse atque assignasse omninò sum persuasus.

XLIII. Censeo igitur, *in Catalepsi deferri* quidem *à Cerebro per Nervos quaquaversum spiritus animales, verùm quadantenus coagulatos, inspissatosque, adeóque torpidiores ac stupidiores, minusque mobiles & fluxiles.*

Catalepseos ab affectibus aliis distinctio. XLIV. Vt autem in hoc affectu enarrando pergamus, ex dictis patet is facile & dignoscitur ab adstantibus, quos in stuporem quoque non raròagit, dum mirantur nec assequuntur tàm stupendi affectûs phænomena. Proximum est, ut illum ab aliis affinibus affectibus distinguere, ac pro virili parte curare doceamus.

1. A motu abolito. XLV. *Distinguitur* autem facilè hic affectus à cæteris Animalis motûs læsionibus, & 1. *Motu abolito*, in Paralysi, dum hîc flaccida occurrunt membra, in Catalepsi rigida.

2. A motu imminuto. XLVI. 2. *A Motu imminuto*, in Tremore continuo, in quo aliquis superest motus voluntarius, in Catalepsi nullus.

3. A motu aucto. XLVII. 3. *A Motu aucto*, in Convulsione; in quâ immobilis ac inflexilis observatur pars affecta; non item in Catalepsi, in quâ pars spontè riget quidem, flecti tamen potest facilè.

4. A motu depravato. XLVIII. 4. *A Motu depravato* & Convulsivo, in quo agitatur & concutitur pars læsa, non item in Catalepsi, in quâ quiescit, ni ab externâ causâ excitetur; & quidem ad motum naturali consimilem.

Ab Apoplexia. XLIX. Ab affectibus autem attonitis, ut Apoplexiâ, distinguitur Catalepsis ratione Motûs ibi aboliti, hîc verò cum rigore partium permanentis.

Ab affectibus Soporosis. L. Sic ab affectibus Soporosis distinguitur quoque; In Catalepsi namque non tàm somnus urget, quàm in somnum propensio. Vbique tamen & ab affectibus omnibus distinguitur per peculiarem læsi motûs animalis modum, uti jam aliquoties inculcavimus, in mobilitate sc. partium, rigidarum & actu immotarum.

Gravior Catalepsis periculosa. LI. Cæterùm periculosus est affectus omnis gravior Catalepseos species, utpote quæ brevi Ægros interimit; impedito sc. tunc Pulsu quoque ac Respiratione; unde & suffocantur Ægroti.

Levior non item. LII. Species Ipsius leviores non ita sunt periculosæ, atque annis multis affligere possunt Ægros; quemadmodum viso mihi acciderat Cataleptico, qui, si rectè memini, per annos quatuor vel quinque iam laboraverat, cùm ipsum viderem, nec tamen valdè debilitatus inde aliquot adhuc annis superesse poterat.

Curatu tamen difficilis. LIII. Curatu tamen difficilis iudicatur idem affectus, postquàm, nisi spontè brevi recedat malùm, rariùs observatur curatum, & idcircò fortè, quòd & rarus sit, & vera ejus causa ignota manserit Credulis, nec satis omnia ponderantibus Medicis.

Curatio qui peragenda. LIV. Curationem autem Ipsius quod attinet, omnibus ritè expensis, arbitror illam obtineri posse imprimis à medicamentis Sale volatili acriore præditis.

LV. Quapropter optarem nunc mihi talem ægrum occurrere curandum, qualem ante paucos annos mihi obvenisse retuli, ut illa in ipso tentarem, quæ tunc adhuc ignorabam, & tali utilia fore iam planè sum persuasus.

Raro Cataleptici ab Authoribus curatos. LVI. Quæ autem ab Authoribus de huius affectûs curatione proferuntur, illa satis demonstrant, raro vel nunquam curatos ab Ipsis Catalepticos, graviore saltem eius specie affectos.

LVII. Cùm Verò Vnus duntaxat mihi contigerit curandus Catalepticus, & Ipse aliquod qui-

quidem in quibusdam symptomatibus acceperit à præscriptis medicamentis levamen, non fuerit tamen restitutus in integrum, de illius affectûs curandi modo & ratione quod afferam, nihil habeo certi aut explorati.

LVIII. Hoc proinde affectu relicto, progrediemur ad alios, & quidem Soporosos, eosque multifarios.

Caput XXV.

De Affectibus Soporosis.

I. Postquam aliquot primarios Animalem Motum labefactantes affectus pro virili parte enucleavimus; rem nec ingratam, néc inutilem nos facturos arbitramur, si aliquot graves in Somno variè læso affectiones simili ratione & labore examinemus, & illa imprimis, quæ nos docuit Experientia, in Medicorum & Ægrotorum bonum proferamus.

II. Vt autem in re arduâ & satis intricatâ nos extricemus facilius, consultum videtur, varias læsi Somni species præmittere, hinc ordine singulas huc facientes explicare.

Somni species. III. *Somnum* omnem qui in *Naturalem*, *Non-naturalem*, & *Præter-naturalem* sive *Morbosum* distinxerunt, rem acu tetigisse videntur.

Naturalis. IV. Commodè namque *Naturalis* dicitur is somnus, qui post moderatas vigilias etiam sanis obrepit quotidie.

Non-naturalis. V. Pro *Non-naturali* verò somno is habendus, qui post exercitia corporis vehementiora. aut labores graves, Sanguinis effluxus, Alvi profluvia, Dolores magnos, Animi pathemata excedentia, Vigilias diuturnas, succedere solet non rarò & longior & profundior.

Præternaturalis. VI. *Præternaturalis* denique & *Morbosus somnus*, de quo tantùm Nobis hic habendus sermo, is est, qui à Causâ aliquâ aliâ, præter sex rerum non-naturalium levem abusum, excitatur, & Ægros variè affligit.

Huius Gradus. VII. Huius autem præternaturalis somni & *gradus* aliqui observantur, & differentiæ.

Somnolentia. VIII. *Gradus* quidem, quatenus vel Dispositio tantùm adest & Propensio ad somnum, quæ *Somnolentia* dicitur, vel *actu Somnus*, isque peccans vel Quantitate, vel Qualitate, vel Tempore.

Somnus peccans Quantitate. IX. *Quantitate* peccat Somnus protractus & *Longus*.

Qualitate. X. Qualitate peccat Somnus profundus & gravis.

Tempore. XI. *Tempore* peccat Somnus, *semper* aut *interdum* obrepens, cùm nox illi naturaliter destinetur: aut *mox post assumptum cibum* cogens, non ex malo tantùm more accedens.

Aliæ præternaturalis Somni differentiæ. XII. Præter quas simplices Somni præternaturalis differentias, sunt & aliæ à comitantibus non rarò ipsum symptomatibus petitæ.

Nominibus ambiguis insignitæ. XIII. Quoniam autem Nomina, quibus hæ species variæ indigitantur, non semper in eadem significatione sumuntur ab Authoribus Medicis, & magna observatur inter Medicos Grammaticos de illorum interpretatione Logomachia, & Ægris non tantùm inutilis, sed & noxia de verbis disceptatio; relinquemus illam Aristarchis & in mustaceo Laureolam quærentibus; interim res ipsas examinabimus; & veram hos affectus curandi rationem venabimur.

Somnolentiæ species. XIV. Somnolentia ergò præternaturalis & morbosa in somnum propensio nunc comitem habet Vigiliam, nunc Somnum, & utrobique semper ferè Delirium: quandoque nihil horum, estque *Solitarius* affectus.

Coma Vigil. XV. Priorem comitatæ Somnolentiæ speciem *Coma Vigil*, & ἀγρυπνον vocant Multi; estque ipsa violenta quidem in somnum propensio, eaque continua & impensa, in quâ tamen cum delirio Ægros affligunt Vigiliæ; adeò ut quamvis oculis clausis se componant ipsi ad capiendum somnum, ipsum nihilominùs capere nesciant, verùm varia absurda patrent.

Coma somnolentum vel Cataphora. XVI. Posteriorem speciem vel Coma simpliciter, vel *Coma somnolentum* & ὑπνῶδες, quidam *Cataphoram* nominant; estque talis in somnum propensio, ut ipsam etiam actu consequatur somnus, isque profundus; à quo licet vi excitentur ægroti, in eundem tamen mox iterum delabuntur, & expergefacti delira loquuntur.

XVII. Atque hæ sunt binæ Somnolentiæ Morbosæ ac præternaturalis species cum Delirio semper coniunctæ, & aliàs quidem cum Vigiliis, aliàs verò cum Somno ipso.

Lethargus. XVIII. Quibus si quis pro tertiâ specie iungere volet *Lethargum*, litem ipsi non movebo.

Latinis Veternus quid. XIX. Est enim Lethargus, Latinis *Veternus* dictus (quamvis pro diversis quoque affectibus habeantur ab aliis) inexpugnabilis ad somnum propensio, eaque profundo & gravi somno comitata, ut & delirio, ac febre lentâ continuâ.

XX. Adeò ut *solâ febre* distinguatur à Comate, sine febre existente, quæ semper adest in Lethargo.

Quid in tribus hisce Somnolentiæ speciebus observandum. XXI. Atque in hisce tribus Comitatæ Somnolentiæ speciebus excitari possunt Ægri, quamvis sermones ipsorum & actiones omnes coniunctum testentur delirium: quod ritè observandum, quò ab aliis Soporis speciebus distinguantur.

Carus quid. XXII. Occurrit enim quarta Soporis & Somni Morbosi species, in quâ nullâ ratione à somno excitari possunt Ægri, *Carus* dicta. Est autem Carus sopor gravis & profundus, in quo sensus omnes tàm externi quàm interni ita sopiuntur, ut in totum excitari nequeant, & quamvis puncti partes torqueant, non excitantur tamen à somno; interim respiratio permanet in Caroticis integra.

Huc referri posse Apoplexiam. XXIII. Ad has Soporis species referri quoque aliquâ ratione posset *Apoplexia*, cùm plerique somno tunc sopiti videantur, quidam tamen attoniti duntaxat: sed de hac egimus jam in superioribus.

Somnia quid. XXIV. Præter jam memorata Soporem & Somnolentiam comitantia Deliria, occurrunt insuper huc facientia *Insomnia*.

XXV. Differunt autem Insomnia à Somniis; quòd *Somnia* sint sensuum Internorum circa objecta sensibus externis percepta, & diligentiùs ac cum animi affectu pensitata, Aberratio levis in somno naturali facta.

Insomnia quid. XXIV. *Insomnia* verò sint eorundem sensuum

sum Internorum circa objecta ficta, falsaque perperàm menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia, Aberratio gravis cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus, erumpente non raró sudore copioso.

Incubus. XXVII. Insomniorum peculiaris species est *Incubus*, cum falsâ imaginatione personæ aut alterius rei cujuscunque thoraci graviter incumbentis, ac respirationem cum suffocationis metu impedientis, vocemque intercipientis.

Somnambuli. XXVIII. Ad Insomnia, vel somnia potiùs, referenda quoque videtur *Somnambulorum* affectio, in quâ dormientes ac somniantes è lecto inscij surgunt, ambulant & vigilantium munia exequuntur, imò plerumque superant.

XXIX. Atque hæc ferè sunt primaria Somni morbosi genera, quæ nunc ordine singula prosequemur, & illorum ortum, causas, generandique modum, hinc & curandi methodum investigabimus.

CAPUT XXVI.

De Somnolentiâ simplici.

Somnolentia simplex quid. I. *Somnolentia* morbosa, eaque simplex ac *Solitaria* judicatur, quoties Propensio ad somnum non consueta, sed insolita quemvis corripit & affligit, nec quidem ex aliquo Diætæ vitio, verùm à causâ aliquâ præter naturam in homine repertâ, & volentem nolentem ad somnum inclinante, & consequenter cogente.

II. In Solitariâ namque Somnolentiâ sive ad somnum propensione, non tantùm ad ipsum capessendum inclinatur homo, sed & simul cogitur; adeò ut post aliquam luctam, nolens licèt, ipsum actu capiat, nec illum diu effugere queat.

III. Cùm autem per se pateat hic affectus, non est quòd in multis signis ipsum manifestantibus quærendis tempus teramus.

Ejus causæ. IV. Labore autem maiore opus erit ad veras eius causas eruendas.

Quænam nos ad somnum invitent. V. Verùm, ut in hujus & sequentium affectuum Soporosorum causis proponendis clariùs progrediamur, paucula ex iis, quæ aliâ quondam occasione in somni febrilis examine proposuimus præmittemus.

VI. Et 1. quidem docuimus aliàs, *Spirituum Animalium* qualemcunque *consumptionem invitare nos ad somnum*,

VII. 2. *Voluptatem omnem, animique Tranquillitatem inclinare nos ad somnum.*

VIII. 3. *Aëris humiditatem quamvis naturalem vel artificialem movere nos ad somnum.*

IX. 4. *Frigus externum, sic & Narcotica cogere nos ad somnum.*

Somni causæ. X Ex quibus patere videtur; vel *Spirituum Animalium consumptionem & defectum* disponere nos ad somnum; vel *eorundem torporem & minorem mobilitatem* cogere nos ad eundem somnum.

Morbosæ Somnolentiæ causæ. XI. Cùm autem *Morbosa Somnolentia* non *sequatur*, uti iam dictum, vitium aliquod in diætâ patratum, aut dolores graves spiritus animales exhaurientes, verùm *causam internam ad somnum cogentem*, itidem patere puto, deducendam Ipsam *vel ab humiditate aliquâ aqueâ & pituitosâ* inclinante, vel potiùs ab *humore frigido & narcotico cogente* hominem ad somnum.

XII. Et reverà si quis tales consideret præter naturam *Somnolentos*, comperiet ipsos *multâ humiditate pituitosâ scatentes & gravatos* non sine aliquâ *virtutis narcoticæ* ipsis admistæ suspicione. Humiditas multa pituitosa.

XIII Quapropter optandum foret, patere nobis *vim Narcoticam; & in quo consistat.* Vis Narcotica in quibus consistat.

XIV. Novi quidem Chymicos in sulphure constituere vim illam, licèt quo argumento id evincant, adhucdùm sim anxius; quamvis inferiùs aliquid sim additurus in hanc rem.

XV. Quamvis autem post longam & multifariam indaginem nondum mihi satisfacere queam in hac veritatis utilissimæ investigatione; libet tamen quædam in medium proferre atque discendi cupidis communicare, quæ & ipsos juvare queant in simili opere ad optatum finem deducendo.

XVI. Quod igitur dicendum habeo, spectat *Opij examen*. Opij, inquam, *in quo* præ cæteris omnibus medijs naturalibus nobis notis *excellit vis narcotica.* In Opio vis narcotica.

XVII. Quod autem de *Vitrioli sulphure narcotico*, vel potiùs *anodyno, vel pacativo* narrant multi, satis arguit ignotum esse plerisque *hoc sulphur, nunquam tamen satis laudatum* ob vires eius planè stupendas, utpote quas, expertus loquor, non satis valeo mente assequi, tantùm abest ut queam ore deprædicare. Vitrioli sulphur anodynum.

XVIII. Ad Opium proinde ut revertar verè narcoticum, non dicam nunc, esse succum papaveris inspissatum, neque enim hoc vel γρ quidem facit ad vim ejus narcoticam cognoscendam. Opium esse succum papaveris.

XIX. Sed nec dicam, Ipsum colore esse nigricante; cùm plerique inspissati succi tales observentur. Colore nigricante.

XX. Vnam tamen sensilem qualitatem proferam, *Amaritudinem*, quæ in ipso est insignis, imò tanta, ut plerosque in fictis rerum qualitatibus primis cognitionis naturalis omnis proram & puppim quærentes in diversas sententias egerit, dum alij Ipsum ob amaritudinem suam valdè Calidum, alij ob vim narcoticam summè Frigidum pronuntiarunt. Amarum.

XXI. Sed & hoc notandum, *separari*, quod sciam, *non posse ab ipsius amaritudine vim Narcoticam*: quocunque etenim menstruo & liquore eliciatur Opij tinctura & essentia, semper eadem deprehendetur amaricare tàm ante, quàm post eiusdem menstrui separationem & abstractionem; adeò ut hactenus ab Opij amaritudine inseparabilis iudicetur mihi eiusdem vis Narcotica. Ab eius Amaritudine vim narcoticam separari non posse.

XXII. Ab amaritudine autem inseparabilis si sit Opij *vis narcotica*, ipsam aut *in sale, aut cum sale consistere* arguo, cum omnis sapor sit, meo saltem arbitratu, à Sale. Ejus vis narcotica in quo sita.

XXIII. Quod autem non minorem excitavit in me admirationem, id est, quòd *Vis illa Opij narcotica diversis naturâ menstruis elici queat, Vini puta spiritu, Aceto stillatitio, & Lixivio.* Quibus menstruis eliciatur. Vini Spiritus, Acetum, & Lixivium quid sint.

XXIV. Diximus autem non semel, *Vini Spiritum* esse spiritum volatilem; *Acetum* ante & post

& post sui destillationem esse maximâ sui parte Spiritum Acidum, ex Sale ortum, *Lixivium* esse Salem in combustarum rerum cineribus remanentem & Aquæ ope à Terrâ suâ liberatum.

XXV. Quæ quantum inter se differant, nôrunt vel ipsi Chymiæ Tyrones: Interim singulis hisce menstruis elicitur commodè vis Opij narcotica.

Tincturæ his menstruis elicita diversæ.

XXVI. Non negaverim tamen differre quodammodò inter se Tincturas diversis illis liquoribus elicitas; quæ tamen in eo conveniunt omnes, ut narcoticam Opij vim simul conservent, & assumptæ corpori communicent.

XXVII. In quo autem, & quantum inter se differant hæ variis menstruis paratæ Tincturæ, experiri poterunt commodissimè illi, qui suis ægris ipsi exhibent medicamenta, non item illi, qui in variis illa præscribunt Pharmacopoliis; ubi non semper pro cuiusque Medici placito parata occurrunt medicamenta.

Opiata minimâ quantitate, & partitis vicibus usurpanda.

XXVIII. Quibus verò licebit & libebit privatim aliquid tentare, puto me viam ostendisse hic & facilem & commodam; quam securè sequetur unusquisque iterati sæpius & inculcati mei moniti memor, *Opiata usurpanda esse quantitate minimâ, & partitis potius exhibenda vicibus, quàm simul & semel*; Omnibus enim, qui hoc meum sequentur monitum, Tutam, Citam, Iucundamque adeò polliceor praxin.

XXIX. Hac proinde viâ, & *diversâ Opij præparatione*, atque *attentâ diversè præparati observatione putem* sensim *Narcoticam Opij vim innotescere posse, tum in quo consistat, tum unde pendeat.*

Anodynum ex Vitriolo. Differre in narcoticâ vi ab Opio.

XXX. Huic autem investigationi & inventioni non parum inserviet Anodyni ex Vitriolo præparatio & consideratio.

XXXI. Quamvis enim *toto cœlo differant Opij vis narcotica stupefaciens, ac Anodyni ex Vitriolo parati vis pacativa & naturalem duntaxat somnum inducens, non autem stuporem*, (quod probè notari velim ab omnibus praxin Medicam cum laude aliquando instituere cupientibus) iuvant tamen collatæ simul alterutrius aut utriusque naturæ explicationem. Et certè videtur Opij vis narcotica in Animales Spiritus extendi; Vitrioli autem anodyni vis pacativa in Bilem effervescentem, quam tunc putem vocari Helmontio Furorem Archêi.

Opii vis in Animales Spiritus, Vitrioli in Bilem effervescentem, Furor Archei.

Anodynum Vitrioli mirabilia præstare.

XXXII. Quærant interim omnes Anodynum illud Vitrioli, & pro arcano summo habeant, quotquot ipsum invenerint, mirabilia namque præstat in variis affectibus difficilimis curandis.

Somnolentiæ causa vis narcotica in Humoribus.

XXXIII. Vt autem, unde sumus digressi, eò revertamur, *Somnolentiâ morbosâ* suspicor *peccantes in corpore humores participare de vi narcoticâ*, spiritus animales sopiente, atque ad motum ineptiores reddente.

XXXIV. Cùm enim agilitas requiratur in spiritibus animalibus ad functiones suas ritè obeundas, quoties iidem minùs agiles, ac mobiles efficiuntur, toties læduntur eorundem functiones.

XXXV. Segniùs autem procedunt tunc per animales spiritus perfici solitæ functiones, eæque sensim ad quietem deduci videntur, hoc est somnum, aut si morbosus existat, soporem.

Somnus quomodis peccet.

XXXVI. Primus verò ad somnum gravem gradus est Somnolentia, uti dictum; huic proximus Ipse somnus, in quo denuò variæ occurrunt diversitates, cùm vel protractione peccet, vel intensione & profunditate quasi.

Somnolentia curatio.

XXXVII. Cùm ergò *Somnolentiam morbosam* deduxerimus partim *ab humore pituitoso*, partim *à vi Narcotica*, cujus essentiam hactenus explicare nescimus; videndum saltem, quâ ratione quibusque mediis curari queat & emendari; ut & hinc lumen aliquod ejus naturæ indagandæ aptum nobis accendatur.

1. Pituita emendanda aut evacuanda.

XXXVIII. Et 1. quidem *pituita quomodò emendanda sit aut evacuanda*, sæpiùs diximus; in illam proinde superandi modo breves nunc erimus.

Ea duplex.

XXXIX. Pituita autem vel aquea observatur, vel, quod sæpiùs accidit, plùs minùs viscida.

Aquea per sudorifera expellenda. Et quibus.

XL. *Aquea pituita per sudorifera consumitur, expelliturve* satis commodè; usurpando Radices Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Ligna Guaiacum, Sassafras, Iuniperinum, Buxinum, &c. Baccas Juniperi, & ex ipsis paratum Rob, ut & Sambuci Baccis & similibus pluribus.

XLI. Potest etiam solo *Vini Spiritu excitari sudor*, qui Aqueam pituitam potenter absumit. Vsurpatur autem accensus, quem excipit æger aut in lecto, aut in stuphâ siccâ, aut in Dolio, aut alio quovis modo.

Eadem evacuanda per Hydragoga.

XLII. Eandem *pituitam Aqueam evacuant hydragoga*, & imprimis Radices Jalappæ, Mechoacannæ, & similia.

Viscida corrigenda, & quibus.

XLIII. *Pituita Viscidior corrigitur* commodissimè per *Gummata*, Ammoniacum, Galbanum, Sagapenum, Opopanax, in pilulas redacta.

XLIV. Eandem corrigit *Sal* quodvis *lixiviosum*; vel *Spiritus Acidus* quivis; vel *mixtura ex utroque* parata, qualis est *Sal Tartari Vitriolatum*; quibus si *Spiritus aliquis Volatilis*, Vini putâ, addatur, blandior observatur eorum operatio, & facilior curatio.

Correcta expurganda.

XLV. Eadem *pituita viscida* si copiosior observetur in Corpore, quàm ut cum ejusdem commodo omnis emendari queat, potest ejus pars aliqua priùs per enarrata præparari; hinc *expurgari.*

Et quibus.

XLVI. *Expurgationi* inservient Agaricus, Turbith Gummosum, Hermodactyli, Colocynthis, Mercurius quovis modo præcipitatus, ut & sublimatus dulcis.

Vis narcotica consideranda.

XLVII. Quòd si, quemadmodum in graviore præsertim Somnolentiæ aut somni morbosi specie fieri solet, *vis narcotica* plùs minùs peccanti pituitæ observetur permista, tunc illius imprimis habenda erit ratio, & illi superandæ convenientia administranda erunt remedia; inter quæ excellunt sequentia.

Medicamenta contra eam.

XLVIII. Medicamenta illa omnia vel *excitant duntaxat Ægros*, vel Ipsam *vim* humorum *narcoticam* simul *emendant.*

Quænam è somno excitent.

XLIX. Excitant Ægros à somno, & somnolentiam quoque abigunt omnia *Acida volatilia & Acri odore prædita, Acetum* putà forte *Sulphuris accensi odor.*

L. Excitant eosdem *Castoreum, Ruta, Nigellæ semen,*

semen, Raphanus rusticanus, Cepa, Scylla, Sinapi, & alia Acri odore donata, & imprimis *Aceto Acri madefacta* & naribus admota.

Quænam vim narcoticam emendent. LI. *Emendant vim Narcoticam illa eadem omnia*, commodè assumpta.

LII. Ut & *Olea stillatitia*, atque imprimis *ex plantis Cephalicis parata*, Salviâ puta, Roremarino, Lavendulâ, Majoranâ, Cinnamomo, Garyophyllis, Rutâ, Succino & similibus.

LIII. Hæc autem Olea ad Gutt. j. ij. iij. vel plures exhibentur pro re natâ, & illorum acrimoniâ majore vel minore; & quidem ex liquore convenienti; Vino Medicato putâ ex similibus parato, aut Apozemate, aut Misturâ.

Caustica vitanda. LIV. *Nolim* interim, quod aliqui satis temerè, meo saltem judicio, commendant, *uti* medicamentis causticis, *Euphorbio* & similibus. Quamvis enim ob stuporem non percipiant erodentem quorundam Causticorum vim Ægri, non desinunt tamen inde insignem pati noxam; cùm ab illis partium mortificatio facilè promoveatur.

Nisi sint blandiora. LV. Malim proinde uti blandioribus & tamen satis efficacibus, & quidem longiori tempore, quàm in periculum conjicere ægrum festinando nimium: quod & in hoc casu, & passim in totâ Medicina commendo præceptum Tyronibus Medicis; neque enim semper licet bis peccare.

Prudentis medici officii. LVI. Prudentis nimirum ac fidelis Medici est, cavere ne à præscriptis, exhibitisve à se Medicamentis ullum notabile detrimentum accipiat Ægrotus, quod mox reparare ac emendare nesciat Medicus; aliàs ipsi tribuetur incommodum Ægroto superveniens; quam Calumniam cautela à se avertere potest & debet Prudens Medicus & probus.

LVII. Satiùs ergò erit tutiúsque, uti Medicamentis commodis, & benigniùs operantibus, cùm priùs exhibitis facile sit aliquid addere, non item demere: unde toties observamus ab imprudentibus & Temerariis Medicis dicam, an Medicastris non tàm curari, quàm perdi ægros, cum totius Artis & omnium Artificum communi dedecore.

Tincturæ ex prædictis. LVIII. Possunt autem ex prædictis simplicibus etiam convenientes elici *Tincturæ*, tàm cum *Vini Spiritu*, quàm commodiùs *cum aceto*, & quidem *vulgari*, *non stillatitio*: cùm *longè acrius sit acetum non destillatum, quàm idem destillatum*. *Acetum non destillatum acrius destillato.* Remanet namque in fundo pars Aceti Acrior cum Sale ejusdem fixiore: Unde etiam ab Aceti destillatione remanentes in fundo fæces sunt acerrimæ & nares valdè ferientes.

In quo consistat vis narcotica. LIX. Atque hæc primaria sunt, quæ vim humorum narcoticam emendare possunt medicamenta; in quorum examine unum adhuc habeo monendum; quod omnibus tantò futurum gratius spero, quòd ad utriusque & medicamenti & virtutis narcoticæ naturam indagandam inserviat.

LX. Ut enim aliquid utilitatis & lucis ex prædictis nobis affulgeat, videndum 1. *in quo imprimis conveniant omnia hæc ad somnolentiam & somnum præternaturales & morbosos superandos usu comperta utilia medicamenta.*

LXI. 2. Illo invento, *in quenam præsertim agere nata sint*, ac proinde *in quonam probabiliter hæreat vis rerum narcotica.*

LXII. Ut sic sensim via sternatur quò 3. *Ipsa vis rerum narcotica magis innotescat, ejusque natura & essentia tandem pateat.*

Rationis processus. LXIII. Nihil enim meo judicio magis decet hominem, ratione non minùs quàm sensu præditum, quoties aliquis effectus ipsi occurrit ignotus, quàm ut ex sensu notis pergat ratiocinando ad ea, quæ sensus externos fugiunt, & solo Intellectu ratiocinationis ope percipi possunt.

In Medicamentis contra narcosin abundare Sal volatile acrius. LXIV. Si quis proinde omnia à me recensita per Chymiam, stupendam illam Naturalium mutationum omnium repagula referantem Artem, examinaverit, comperiet *in omnibus & singulis abundare salem volatilem, eumque Acriorem*; quæ duo benè notanda.

LXV. *Salem* inquam *& Volatilem*, *&* quidem *Acriorem in omnibus medicamentis, tàm à somno excitantibus, quàm ipsum emendantibus abundare.*

LXVI. Quæ autem Sale volatili, sed blandiore sunt prædita, parùm aut nihil in hoc affectu superando præstant.

Salis volatilis lenitas & acrimonia unde pendeant. LXVII. *Salis autem volatilis lenitas* pendet *à Spiritu volatili*; uti *Acrimonia ab igne per adjunctum ipsi Oleum communicato.*

Acrimonia omnis unde pendeat. LXVIII. Diximus enim & docuimus in superioribus, quod hic uno verbo repetendum est, *Acrimoniam omnem* in rebus naturalibus observabilem *pendere aut simpliciter ab Igne solo, aut à Sale per Ignem alterato, vel in Salem lixiviosum; vel in Spiritum Acidum.*

Sale volatili abundare acetum. LXIX. *Sale volatili abundare Acetum* vel inde patet, quòd non ex vappâ & vino, cui Spiritus volatilis periit, verùm ex eodem Vino Spiritu adhuc pleno fiat: Unde quo generosum magis est Vinum, & volatili Spiritu abundantius, eò præstantius & Acrius dabit acetum: quod prætereà arte reddere potest denuò Spiritum prædictum volatilem.

Quo modo fiat. LXX. Videtur autem mihi *Acetum parari ex Vino*, quoties *ejusdem Sal dominatum accipit, & Spiritum Volatilem sibi mancipat. & adunit* ita tamen ut à conjuncto ipsi Spiritu Volatili Sal ipsum fiat quodammodò volatile.

Plantas acriores & aromaticas Sale Volatili abundare. LXXI. *Plantas* autem *præfatas*, & in universum *omnes Acriores & Aromaticas Volatili Sale abundare, vel ex ipsarum decocto* in Aquâ purâ facto, & post expressionem ad tertiæ partis remanentiam evaporato apparet; Hoc enim si frigori exponatur, plurimû Salis in tenues crystallos sensim abeuntis exhibet; Quod *tum volatile, tum essentiale* vocatur ab artificibus.

Sal Volatile quibus constet. LXXII. *Constat* autem Sal *Volatile* præter abundantem & dominantem *Salem*, *Spiritu Volatili, & Oleo pauco.*

Olea stillatitia sale volatili abundare. LXXIII. Observandum autem, *Olea stillatitia plurimò Sale Volatili abundare*, & maximam partem in Salem volatilem reduci posse.

Remedia Morbosum somnum corrigentia esse acria. LXXIV. Quibus patere puto, *Sale Volatili abundare omnia morbosum somnum corrigentia remedia.*

LXXV. *Eadem autem Acria simul esse*, eorundem *fortis & nares mordicans odor* evincit, ut longâ probatione id non egeat.

In quænam agant salia volatilia. LXXVI. *In quænam* autem 2. agere imprimis *apta sint Salia volatilia*, non ita facilè erit determinare.

Eadem sulphura elicere. LXXVII. Quamvis enim per artem constet, *sulphuribus eliciendis convenire* ipsa, sintque *sulphura natura oleaginosa*; nondum tamen constat, quum varia sint sulphurum genera, quibus imprimis eliciendis sint dicata.

Vim narcoticam sulphuri adhærere LXXVIII. Illud saltem inde probabiliter deduci posse putem, *sulphurea*, hoc est, *oleaginosæ mistorum parti adhærere vim Narcoticam*, quod aliqualem quoque ulteriori indagini viam sternere arbitror.

Et forsan in eo consistere. LXXIX. An autem idcircò vis narcotica dicenda in sulphure consistere, dubito, quamvis non negem, sed nec affirmem.

LXXX. Et nolim quis existimet, me contraria nunc proferre iis, quæ superiùs proposui, cum ex Opii amaritudine conclusi *aut in Sale, aut cum Sale consistere vim Opii narcoticam*; posito sc. inseparabilem ipsam esse ab amaritudine.

Amara sale volatili abundare. LXXXI. Nam *omnia amara Volatili Sale abundant, ad quod constituendum Oleum quoque concurrit, sive sulphur.*

Amaritudinis comes sulphur cũ sale volatili. LXXXII. Cùm ergò *amaritudini omni comes sit cum Sale volatili Oleum sive sulphur*, non pugnant illa quæ proposui, sed simul esse possunt vera.

LXXXIII. Sed relictâ virtutis narcoticæ investigatione pergamus ad Affectuum Soporosorum examen, & ipsos curandi rationem.

CAPUT XXVII.

De Comate Somnolento, sive Cataphorâ.

Coma Somnolentum, sive Cataphora quid. I. DOcuimus in superioribus, Homines quandoque affligi *Somnolentiâ morbosâ*, eâque *solitariâ*, in quâ peccat duntaxat summa illa ad somnum propensio; quàm licèt somnus consequi soleat profundus & diuturnus, non est tamen is æquè gravis, ac in aliis ejusdem morbosi speciebus, ac imprimis Cataphorâ.

II. In Somnolentiâ namque morbosâ & solitariâ excitati à somno Ægri, præter illam permanentem ad capiendum somnum propensionem nihil patiuntur incommodi, constatque ipsis Mens & Ratio, non item in gravioribus ejusdem Somnolentiæ speciebus.

III. Inter has autem graviores Somnolentiæ Morbosæ species libet nunc agere de *Comate somnolento* dicto vel *Cataphorâ*, Cui præter somnolentiam molestam comes adest somnus profundus & quidem cùm delirio junctus.

In quib' differat à Somnolentiâ morbosâ solitariâ. IV. *Differt* proinde *à Somnolentiâ morbosâ solitariâ* hæc *Cataphora*, quòd 1. *profundior in hâc sit somnus quàm in somnolentiâ solitariâ*: 2. *à somno vi excitati ægri delirent, & delirium suum verbis & opere testentur*. 3. *mox in somnum relabantur*, secus ac in somnolentiâ solitariâ, qui tunc aliquandiu vigilare possunt.

In quib' à Lethargo. V. Accidit verò aliquando, ut *Comitem habeat Coma febrem*, atque tunc à *Lethargo* distinguitur, *quòd in Lethargo simul læsa sit memoria, & urgeat rerum plerarumque oblivio*, non item in Comate.

Duæ ejus Species. VI. *Duæ* proinde occurrunt *Comatis somnolenti species; una, quæ sine febre affligit; altera, quæ comitem habet febrem*: quæ binæ Comatis species omninò sunt distinguendæ, cùm id non parùm faciat ad praxin & curam earum ritè instituendam.

Ejus symptomata. VII. Ut autem Causa Comatis somnolenti pateat, observanda singula in ipso occurrentia Symptomata.

VIII. 1. Quidem adest *magna propensio ad somnum*.

IX. 2. *Somnus ipse profundus*.

X. 3. *Delirium*.

XI. 4. *Subinde Febris*: quæ cùm abesse possit à somnolento Comate, patet Ipsam non esse de ejusdem essentiâ.

XII. Cùm autem quoties adest ad somnum propensio, sequatur semper somnus, ni concurrat aliquid, quod somnum impediat, *unam, eandemque & propensionis in somnum, & somni ipsius esse patet causam*.

Ejus causam in duobus consistere. XIII. Huic autem somnolentiæ & somno cùm semper comes sit delirium, patet iterum, *in duobus duntaxat consistere essentiam causæ Coma somnolentum producentis, in somno* inquam, *& delirio efficiendo*.

Delirii in comate causa. XIV. Quænam Somnolentiæ & Somni morbosi causa esse queat, diximus in superioribus; quænam autem comitis in Comate delirii, nunc dispiciendum.

Vis Narcotica nempe. XV. Cùm autem inter Somni morbosi causas, primarium locum ad Experientiæ quotidianæ testimonium assignaverimus *Virtuti rerum narcoticæ*; eademque Experientia testetur itidem, *Narcotica quævis, si majori copiâ assumantur, non tantùm somnum inducere, sed simul delirium*; adeò ut quotquot in somnum inciderunt gravem ab assumptis narcoticis, *quoties illâ vi durante expergefiunt, toties simul delirare plus minùs* pro narcotici copiâ & vi majore vel minore *observentur*.

XVI. Ut itaque opus non sit aliunde *Comatis somnolenti causam* deducere quàm *à vi narcoticâ vel assumptorum, vel humorum in corpore depravatorum & vim narcoticam acquirentium*.

Duplex causa Comatis. XVII. Duplex proinde *Causa Comatis somnolenti* assignari potest, *Externa* una, Narcoticum quodvis quantitate nimiâ assumptum; *Interna* altera, humor in corpore existens & corruptus, & narcoticam vim accipiens.

XVIII. Vtraque interim Coma inducit vi suâ *narcoticâ*.

In quib' humoribus introducatur vis Narcotica. XIX. Cùm autem extra sanguinem per Arterias & Venas fluentem *Duo primarii* observentur in omni corpore, etiam maximè sano, *humores: Bilis & Pituita*; Et Bilis quidem in folliculo suo; Pituita verò quadantenus in Ventriculo, sed maximam partem in Intestinis, & imprimis tenuibus: in horum *alterutrum, vel utrunque introduci videtur vis narcotica*.

In Bile. XX. Et ut *in Bile* constituatur, urget *Opium* ipsum impensè amarum, & hactenus Bili affine; ac *Spiritus Vini*, acrior præsertim, sale volatili & pingui abundans, & hactenus quoque Bili affinis.

In Pituita. XXI. Vt verò in *Pituitâ* constituatur aut quæratur vis narcotica, suadere videtur *Constitutio somnolentorum Pituitosa*, & *Aëris constitutio humida* homines ad somnum inclinans.

Apriori Delirium, à posteriore somnolentia. XXII. Cùm ergò utrumque humorem tunc peccare suadeant argumenta mox allegata, malim utrumque ita considerari, ut *à Pituitoso* quidem *propensionem ad somnum* petendam putem, *à Bilioso* verò *vehementiorem narcosin, sive Soporem, atque Delirium.*

XXIII. Adeò ut meo saltem arbitratu, *levior ad somnum propensio pendere possit à Pituitâ,* non item *sopor gravis & delirio junctus*, quem *à Bile vitiata* pendere magis magisque persuadeor.

Quenam Bili insunt. XXIV. Est enim *Bili suum Oleum & Sulphur, quod narcoticum fieri quid vetat?* Est etiam *Bili suum Sal lixivioſum & quidem volatile;* quod in Vini Spiritu itidem esse nemo negabit, non fuerit Chymiæ ignarus; & in Opio esse, indicat Amaritudo ejusdem.

Virtutis narcoticæ natura adhuc ignota. XXV. Sed quamvis recurrat jam aliquoties mota, & aliquantum fortè promota, necdum tamen emota & sublata difficultas, in quonam consistat Virtutis narcoticæ natura & essentia; quam, fateor, necdum valeo explicare; videor tamen mihi hâc quoque indagine aliquantum profecisse, & spem majorem capere posse, futurum, ut sensim illa magis magisque pateat.

XXVI. Hâc proinde iterum omissâ, pergamus ad Comatis somnolenti examen.

Comatis causa. XXVII. Arbitramur ergo probabiliter, *à Vi narcotica humori Bilioso introducta, concurrente simul Pituitosi humoris redundantia, produci Coma somnolentum.*

Sanitas à quibus pendeat. XXVIII. Interim ne quis valdè miretur, aut turbetur, me *Utriusque humoris Biliosi & Pituitosi vitium conjungere*, Observandum, sanitatem humanam pendere ab Humorum quorumvis secundùm naturam in corpore existentium convenienti Symmetriâ & Proportione; quæ quamprimùm in Quantitate, Qualitate, Loco, Motu, aut quovis alio modo mutatur, mox sequitur aliqua Functio læsa, & consequenter in cæteris humoribus vitium aliquod, dum respectu humoris primariò vitiati & peccantis proportionem & harmoniam suam amittunt naturalem, atque ejusdem vitiati respectu non satis continentur in æquilibrio ad sanitatem requisito: unde eosdem mutationem aliquam itidem paulatim subire; quid mirum.

Unde Functio læditur.

Bilis vel Pituitæ vitiatæ se invicem vitiare. XXIX. Et ut hoc præsenti negotio accommodemus, postquam arbitramur, Et Bilem & Pituitam non tantùm necessarios, sed & utiles humano corpori in sanitate conservando humores existere, atque Eosdem se mutuò temperare ac in officio suo continere, quandiu scilicet uterque omnibus modis se benè habet; nonne facilè patet, quamprimùm alteruter quocunque demùm modo desciscit à naturali suâ dispositione, alterum mox in suâ aliquam pati alterationem, & itidem recedere à laudabili suo statu.

Bilem à vi narcotica vitiari. XXX. Quoties ergò Biliosus humor vim narcoticam (hoc enim ita se habere nunc supponamus) adsciscit & quidem præter suam naturam, nonne eo nomine minùs aptus erit omnibus illis ritè præstandis, quibus secundùm naturam est destinatus?

Eandem etiam pituitam vitiare. XXXI. Nonne eo quoque nomine Pituita in tenuibus Intestinis præsertim occurrens copiosa, & Bili continuè ibidem permista aliter ab illâ vitiatâ afficietur Bile, aut aliter illam vitiatam afficiet Bilem, quàm cùm esset in statu suo naturali?

XXXII. Nonne ex immutatâ illa ex Bilis, Pituitæque concursu fieri solita Mutatione ipsa Pituita immutabitur?

Quæ proinde corpori noxia. XXXIII. Hæc autem Pituita si idcircò immutetur, uti necessariò immutatur, nonne in pejus immutabitur, hoc est, in talem constitutionem, unde malè erit corpori, cui inservire debebat in bonum?

XXXIV. Supponimus enim sanum fuisse hominem, qui si cùm suis humoribus immutetur, uti necessariò immutatur, sanus esse desinet, ac proinde Æger fiet.

XXXV. Aliud enim est accidere mutationem in Ægro, in quo ea si fiat convenienter, hoc est, in meliùs, unde desciverat, restituetur ipsius in integrum; sin minùs, in pejus adhuc verget.

Ex depravatis humoribus morbum promoveri. XXXVI. Ex quibus omnibus abundè patet, Quoties humor aliquis in humano corpore sano existente mutationem aliquam sustinet, Toties reliquos quoque cum eodem commercium & communicationem habentes immutari, ac simul cum ipso vitiari, & hactenus quoque Valetudinem hominis adversam promovere atque augere.

Pituitâ à vi narcoticâ vitiari. XXXVII. Ergò si narcoticam vim suscipiente Bile Ipsa quoque Pituita vitietur; nonne ita vitiari poterit, ut in Corpore redundet, nimiùm sanguini confundatur, & in corporis etiam superficie æquè ac in Capite restagnet?

XXXVIII. Hoc autem in somnolentis & ad soporosos affectus proclivibus observamus fieri? cur autem inde, unde fieri posse probabiliter deduxi, neutiquam fiat, non video.

Vim narcoticam sedem habere in Bile. XXXIX. Sed nec video, quid obstet Vim narcoticam sedem suam habere in Bile posse; ac proinde Ipsi curam adhibendam primariò: non purgando quidem, sed alterando ipsam & emendando dispositionem illam vitiosam soporem cum delirio causantem.

XL. Et utinam pateret nobis adhuc clariùs, in quo consistat illa Dispositio Vitiosa.

XLI. Quamvis enim multùm nos in ejusdem investigatione profecisse putemus, nondum tamen exquisitam ipsius notitiam nos assequutos ultrò fatemur, de illâ autem temporis tractu assequendâ non desperamus.

XLII. Hactenus ergo hoc, si non verum, vero saltem simillimum nos ostendisse arbitramur, *Vim Narcoticam in Salis volatilis parte Oleosa* sive sulphurea propriè *consistere; ac in Bile* nostrâ sedem suam figere, cui comes sit *Pituita* in corpore abundantiùs restagnans & sanguini permista.

XLIII. Docuimus præterea, *Medicamenta omnia ad soporem gravem omnem frangendum ac emendandum utilia abundare Sale volatili, eoque Acri.*

Comatis sine febre curatio. XLIV. Quapropter Comatis sine febre occurrentis Curatio facilè patet, cùm in prædictis jam suprà contineatur, fiatque usurpando medicamenta enarrata vim narcoticam rerum quarumvis corrigentia & emendantia.

Comatis cum febre causa. XLV. Proximum autem est, ut *Comatis cui febris comes est, generationem & causas* itidem investigemus, ac ipsius *Curationem* etiam jungamus.

Febris illa duplex.

XLVI. Cùm autem vel *Continuas*, vel *Intermittentes febres Comites* habeat Coma; observandum ipsum in Intermittentibus quidem durante duntaxat Paroxysmo durare; In continuis autem continuè permanere, & indies ferè gravius fieri.

In quib' febribus observetur Coma.

XLVII. Cùm autem non tantùm in febribus Pituitosis vocatis, sed etiam in Biliosis, & ardentibus quandoque observetur Coma; non parum certè opinio nostra de Vi narcoticâ Bili insidente eo ipso confirmatur.

Febres unde.

XLVIII. Et sanè si quis *in febrium quarumvis generationem* inquirat diligentiùs, comperiet *vel à Bile vehementius agitatâ*, *vel ab eâdem acriori factâ*, *vel ab eâdem cum liquore acido effervescente, hinc sanguini communicatâ*; vel saltem *ab assumptis, admissisve in corpus & similem sanguini alterationem*, qualis ex prædictis variis Bilis affectionibus ortum ducere solet, *producentibus Febres omnes excitari.*

Febrem omnem innotescere ex pulsu frequentiore.

XLIX. Hoc ut clariùs exponam, præmittendum est fundamenti loco, *Febrem omnem innotescere Medico ex pulsu frequentiore*, non ad levem animi corporisve motum excitato, & cum eodem remittente; quamvis nonnunquam ab eodem vehementiore excitetur Febris.

Hanc esse signum Pathognomonicum.

L. Hoc enim *unicum Febri omni soli, ac semper competens signum est*, adeóque *Pathognomonicum*, *Pulsus sc. præter naturam frequentior; quo præsente febrem adesse, absente autem abesse febrim certò pronuntiari queat.*

LI. *Nec enim aliud signum*, quod omni febri ac semper competat, *innotuit Practicis.*

LII. *Reliqua enim signa omnia non tàm febrem, quàm febris speciem, aut gradum, aut tempus indicant & demonstrant.*

Quenā] ejus causa.

LIII. Cùm ergò hoc unicum febris omnis pathognomonicum signum sit, *Pulsus præter naturam frequentior*, videndum *quænam illius causa* esse queat & reverà sit.

LIV. *Pulsus* autem, *cùm à Cordis ventriculorum expansione, hinc & mutuâ eorundem contractione pendeat:*

LV. *Expansio verò à sanguinis rarefactione, Contractio verò à spiritibus animalibus Cordis parenchyma musculosum moventibus fiat*, nostro saltem arbitratu:

LVI. Facilè patere putamus, *pulsum frequentiorem naturalem consequi frequentiorem cordis ventriculorum à sanguine celeriùs rarefacto, expansionem; hinc & mox sequentem Cordis contractionem frequentiorem.*

LVII. *Pulsus* autem *frequentior nonnaturalis* sequitur *frequentiorem Cordis ventriculorum expansionem ob erratum aliquod in rebus sex nonnaturalibus patratum*, citra tamen functionis alicujus vitæ naturali necessariæ læsionem notabilem.

LVIII. *Pulsus* denique *præter naturam frequentior* sequitur *aut frequentiorem Cordis ventriculorum à causâ præternaturali, hoc est functionem aliquam lædente productam expansionem, aut saltem irritationem quamvis aliam Cordis frequenter ad sui Contractionem urgentem.*

LIX. Adeò ut *Pulsûs febrilis*, hoc est præter naturam frequentioris *causa sit id omne, quod aut sanguinem disponit præter naturam ad celeriorem sui rarefactionem, hinc & Cordis ventriculorum expansionem, ac mox sequentem contractionem; aut per se aptum est Cor p. n. irritare & cogere ad frequentiorem sui contractionem.*

LX. Quamvis haud eam inficias, si mihi liceret aliquid hîc statuere, malle me pro *febris signo illum duntaxat pulsum frequentiorem* habere, *qui oritur à causâ sanguinem ad celeriorem sui rarefactionem disponente*, quàm simul illum, qui à causâ per se ad frequentiorem sui contractionem Cor urgente producitur.

Quenā celeriorē sanguinis facit rarefactionem.

LXI. Ad *celeriorem* autem *sanguinis rarefactionem* faciunt omnia quæ *ipsum reddunt magis inflammabilem.*

LXII. Hoc autem *in nostro corpore facit sola Bilis.*

LXIII. Hæc enim prout variè est affecta & disposita, sic etiam *sanguinem magis vel minùs aptum reddit accensioni & inflammationi in Corde suscipiendæ.*

Calidæ febres à Bile.

LXIV. Adeò *ut Febrium omnium Calorem comitem habentium Causam à Bile deducendam arbitrer.*

LXV. *A bile*, inquam, *nunc in sanguinem per ductus bilarios hepaticos immediatè effusâ, & febres continuas pariente; nunc per ductum cysticum ad Intestina priùs eructatâ, atque ibidem cum pituitâ multifariâ effervescentiam excitante, atque sic febribus intermittentibus ortum præbente.*

Et ab eādem si accesserit vis Narcotica Coma somnolentum.

LXVI. *Huic Bili Febri-paræ si accedat vis Narcotica, quid mirum*, si *præter febrem observetur sopor gravis, cum delirio conjunctus, adeóque Coma somnolentum?*

In quo differat ab alia febre.

LXVII. Differet proinde in eo duntaxat *Febris sive Continua, sive Intermittens Comate somnolento Comitata, ab alterutrâ Febre sine ipso affligente*, quòd *Bili Febrem excitanti adest vel abest vis narcotica.*

Febris cum vel sine Comate curatio diversa.

LXVIII. Quamvis autem non agamus hîc de Febre cum vel sine Comate occurrente, ejusque curatione: non nocebit tamen uno verbo monuisse, planè aliam esse debere utriusque Curationem; cùm in Febre, cui comes est Coma, curandâ, medicamenta vim narcoticam emendantia adeóque Acria sint simul adhibenda, à quibus abstineri potest in curatione Febris à Comate immunis.

Quædā Medicamenta contra narcosin etiam esse contra febrem.

LXIX. Quisquis autem superiùs à Me dicta diligenter perpenderit, observabit inter Medicamenta vim narcoticam superantia occurrere quædam, quæ extra soporem conducunt Febri, qualia sunt Acida omnia Acriora.

Pauca ad Medicinam faciendam requiri.

LXX. Sed & hinc quivis attentus & accuratus mutationum naturalium observator addiscet, ad Artem medicam ritè faciendam non ita multa & diversa desiderari media sed paucis illam absolvi posse, dummodò intimâ singulorum naturâ probè perspectâ, ritè eadem conjungi queant.

Et quare.

LXXI. Cujus rei hæc videtur ratio, quòd Res naturales omnes è paucis constent primordiis; ex quibus variâ proportione inter se junctis cùm pendeant omnes illæ observabiles rerum naturalium mutationes; utique ex iisdem paucis ad debitam proportionem redactis pro lubitu immutari poterunt denuò eadem omnia, & in priores aut novas formas & figuras deduci.

Febris cū Comate

LXXII. Quoties ergò febri continuæ aut Intermittenti comes est Coma somnolentum,

toties

quibus egeat medicamentis. toties ipsam excitanti Bili conducent medicamenta Acida cum aliquâ Acrimoniâ conjuncta: atque illis præsertim emendabitur illa Bilis narcoticâ vi infecta.

Oleum Sulphuris per campanã LXXIII. Inter Spiritus Acidos autem præ cæteris omnibus conducet Oleum Sulphuris per campanam paratum, utpote cæteris Acrius & odore solo ægrum recreans & somnum excitans.

Spiritus Nitri, Vitrioli philosophicus. LXXIV. Huic proximè accedit Spiritus Nitri; hinc Spiritus Vitrioli Philosophicus.

Salis, Vitrioli. LXXV. Sed nec parvi faciendi Spiritus Salis & Vitrioli Volatiles; de quibus consulendus Glauberus in eorundem præparatione.

LXXVI. Ex supradictis ergò quodammodò patere puto vim Narcoticam; in quo scilicet consistat, & quomodò emendari queat, ubi somnolentum inducit Coma, tàm sine, quàm cum febre comite.

Caput XXVIII.

De Comate Vigili.

I. Absolutâ pluribus Comatis somnolenti tractatione, proximum est, ut Comatis rursùm, sed Vigilis enarrationem aggrediamur.

Coma Vigil quid. II. Est autem *Coma Vigil, somnolentia morbosa, & summa ad somnum propensio, ob quam licet clausis oculis ad somnum se componat æger, illum tamen capere nescit, verùm delirans multa patrat absurda.*

Quomodò differat à Comate somnolento. III. Differt hic affectus à Comate somnolento in eo, quòd in somnolento sequatur actu somnus, non item in vigili, à quo impediuntur & delirant.

Quænã ad illud requirantur. IV. Hæc proinde tria concurrunt ad Comatis Vigilis constitutionem. 1. Somnolentia vitiosa eaque summa. 2. Vigiliæ. 3. Delirium.

Causa Somnolentiæ. V. Somnolentiæ quidem Causa eadem videtur in Comate Vigili, quam diximus esse in Somnolento.

Delirii. VI. Sed & eadem videtur Delirii in utroque Comate Causa: Unde in illarum explicatione non est, quòd immoremur.

VII. Præcipuum proinde erit Vigiliarum assignare causam, cùm in Somnolento urgeat Somnus, isque profundus.

Vigiliarum. VIII. *Vigiliarum* autem *præternaturalium Causa* hìc erit quærenda, & quidem *potens*, quæ *tantam impediat Somnolentiam ne in somnum deducatur.*

IX. *Vigilias* autem *præternaturales producere solent omnia, quæ Spiritus Animales agitare possunt vehementiùs; qualia sunt 1. Dolores Corporis graves, omniaque objecta sensus potentiùs afficientia. 2. Animæ solicitudines & anxietates urgentes. 3. Omnia ipsos Animales Spiritus per se inquietos & irrequietos præstantia, Acria præsertim, non partes sensibiles adeòque sensum afficientia, atque per dolores somnum tollentia, & Vigilias afficientia; verùm in ipsos Animales Spiritus agentia immediatè, ipsosque in motione & agitatione continuâ servantia.*

Comatis vigilis causa duplex. X. Ubi ergò Coma Vigil producitur, & cum Somnolentiâ morbosâ urgent vigiliæ morbosæ, ibi duplicem causam concurrere putem; quarum altera quidem Somnolentiam, altera verò Vigilias excitet.

XI. Quænam Somnolentiæ causa sit, jam docuimus abundè; qualis autem Vigiliarum, ampliùs disquirendum, & imprimis, quæ ipsos Animales Spiritus exagitet adeò; ut somnus capi nequeat.

Dolores graves somnum interrũpere. XII. Nemo enim 1. negabit Dolores graves, & quicquid illos producit, somnum interrumpere; atque adeò Vigilias excitare.

Dolorum causæ. XIII. Dolores autem producunt omnia objecta externa & quidem sensuum propria, vehementiùs ipsa sensoria afficientia, & idcircò molestiam, mox dolorem excitantia.

XIV. Unde lux magna dolore Visum afficit; sonus vehemens Auditum; Odor gravis olfactum; sapor ingratus Gustum; Calor vel Frigus adurens Caloris sensum; Durities pungens vel tundens Tactum.

XV. Objecta verò sensuum communia nullum dolorem pariunt.

Animæ solicitudines somnum interrumpere. XVI. Sed nec 2. negabit ullus, nisi rerum ignarus, Animæ, solicitudines & anxietates interrumpere, imò impedire somnum, & molestas excitare vigilias.

Et quatenus. *Et quomodò.* XVII. Interrumpitur autem à solicitudinibus somnus, quatenus per ipsas in continuo motu servantur animales spiritus; quod vel inde patet, quòd in solicitudine quavis videamur nobis observare mentis agitationem & discursum continuum in Cerebro, planè similem illi, quem corpus patitur discurrendo per omnia domus cubicula, aut urbis vias, absque quiete.

XVIII. Assuefacti autem continuatâ solicitudine ad agitationem animales spiritus, in eâdem facilè perseverant, ac difficiliùs ad quietem reduci queunt, licèt summo nisu id tentet anima ad extremum agitata & anxia.

XIX. Quæ solicitudo permanens in animâ somnum impedit & turbat in Comate vigili.

Ab agitatione Spirituum Animalium Vigilias produci. XX. Sed nec 3. ubi neque dolores corporis, neque solicitudines animæ urgent, ut paulò antè urserunt, negabit quis facilè, *ab ipsorum Spirituum animalium agitatione solâ produci posse vigilias* in Comate vigili observatas.

Inquietos reddi Spiritus à Sale Volatili. XXI. Inter omnia autem in sensus occurrentia, tum naturalia, tum artificialia, nihil reperitur, quod animales spiritus, utpote volatiles, inquietos reddere possit, præter Salem volatilem acriorem.

Id ex quibus componatur. XXII. Constituitur autem sal volatile, uti sæpiùs diximus, ex sale & volatili spiritu; cui quoties cum oleo immiscetur plùs Ignis, redditur acre.

Ejus acrimonia ab igne. XXIII. Adeò ut primaria ejus acrimonia pendeat ab Igne; cui proinde itidem accepta referenda est primariò irrequieta spirituum animalium agitatio.

Comatis Vigilis causa nõ in Bile. XXIV. Hoc si verum sit, uti saltem verò putamus simillimum, utique nemo facilè putabit, in eodem humore, Bile putâ, quærendam Comatis Vigilis, uti Comatis Somnolenti causam.

Sed in alio humore. XXV. Verùm in Bile quidem, Somnolentiæ atque Delirii; in alio autem alibi producto humore, Vigiliarum quærenda causa.

Sale nempe in glãdulis hærente. XXVI. In alio, inquam, præter Bilem, humore, Sale putâ; in Glandulis forsan quibusdam hærente, atque ibidem acriore facto, hinc per volatilem Spiritum volatilisato, ac tandem accedente Arteriosi sanguinis igne majorem acrimoniam

nacto: & sensim ad cerebrum elevato, & animalibus spiritibus conjuncto, atque illos in continuâ agitatione servante.

Comatis Vigilis cura triplex.

XXVII. Cura proinde Comatis Vigilis considerandá triplex.

1. Dolores sedandi.

XXVIII. Nam 1. si dolores aliqui urgeant, qui priùs urserunt, sedandi in parte affecta, tollendo vel demulcendo causam, & emendando sensorium inde malè affectum.

2. Spirituum Animalium agitatio sedanda.

XXIX. 2. Si animæ solicitudines urserint priùs, & ab illis remanserit spirituum animalium, Ipsiusque adeò Mentis agitatio, curanda primùm somnolentia; postea tentanda Agitationis sedatio, tum pacantibus animalium spirituum agitationem, tum ad tranquillitatem deducentibus ipsam Animam.

3. Humoris Salsi Volatilis acrimonia corrigenda. Et quib.

XXX. 3. Si ab humore salso volatili & acri pendeant Vigiliæ, corrigenda illa acrimonia oleosis emulsionibus, hordei, seminum quatuor frigid. maj. ut & papaveris, & quandoque amygdalarum: vel, quod præstat omnibus, Sulphure pacativo Vitrioli, neutiquàm narcotico.

XXXI. Somnolentia autem Vigiliis Comes curabitur iisdem, quibus Coma Somnolentum, remediis, sed iis præsertim, quæ non impediant Vigiliarum comitum curam.

XXXII. Pro Causæ ergò Vigilias excitantis diversitate seligenda erunt hæc aut illa ex enarratis in superioribus, & prudenter conjungentur, præmittentur, aut postponentur prædictis.

Caput XXIX.

De Lethargo sive Veterno.

I. Postquam in enarratione affectuum Soporosorum egimus de Somnolentia morbosa simplici, de Comate Somnolento, ac de Comate Vigili; necessum quoque est, ut Lethargum enucleemus.

Lethargus sive Veternus quid.

II. Diximus autem *Lethargum* Græcorum, ac *Veternum* Latinorum, ubi pro eodem affectu sumuntur, esse inexpugnabilem ad Somnum propensionem, eamque pofundo & gravi Somno comitatam, ut & Delirio, Rerum omnium Oblivione, ac Febre lentâ continuâ. Hæc enim sunt symptomata, quibus præsentibus Lethargum adesse, absentibus verò eundem abesse certò licet pronuntiare.

A quibus distinguatur ab aliis affectibus soporosis. 1. A Somnolentia.

III. Distinguitur enim, ne mox in limine confundat nos affectuum variorum in quibusdam symptomatibus convenientia, à cæteris affectibus Soporosis omnibus Lethargus, præsertim Oblivione, & à quibusdam, comite Febre.

IV. Nam 1. à Somnolentiâ simplici & morbosâ differt Lethargus Ipsò Somno gravi hunc comitante, non item solam Somnolentiam.

2. A Comate Vigili.

V. Distinguitur 2. à Comate Vigili, eodem Somno profundo & gravi Lethargum Comitante, non item Coma Vigil.

3. A Comate Somnolento.

VI. Distinguitur 3. à Comate Somnolento, Febrem carente, per comitem Febrem; quàm Febrem comitem habente, vel Intermittentem, per Febrem continuam Lethargo junctam; vel Continuam, & quidem ardentem, per Febrem lentam Lethargo propriam: Quòd si occurrat Coma Somnolentum Febre lentâ comitatum, distinguitur tunc ab illo Lethargus per Memoriam simul abolitam & omnimodam rerum omnium Oblivionem Lethargo peculiarem.

4. A Caro.

VII. Distinguitur 4. Idem Lethargus à Caro, per excitationis à Somno impossibilitatem Caro propriam; cùm in Lethargo, uti aliis quoque Soporosis affectibus, aut reverà excitari à Somno queant Ægrotantes.

Ejus causa.

VIII. His autem ad Lethargi ab aliis affectibus affinibus distinctionem præmissis, proximum est, ut ejusdem Causas veras investigemus, & quidem tales proponamus, à quibus symptomata omnia Lethargum comitari solita elici ac deduci queant commodè.

Ejus Symptomata.

IX. Cùm autem ad Lethargum constituendum concurrentia symptomata sint 1. Somnolentia sive ad Somnum propensio inexpugnabilis. 2. Somnus gravis. 3. Delirium. 4. Rerum omnium Oblivio. 5. Febris lenta continua: quærenda talis Causa, à quâ symptomata præfata omnia ortum suum habere possint.

Comatis cujusdã Somnolenti Causa.

X. Cùm autem de Comate Somnolento ageremus, Ejus speciem aliquam proposuimus, in qua & ad Somnum propensio, & Somnus profundus, & Delirium, & Febris nunc continua, nunc Intermittens observari solet; quamque à Bile vi narcoticâ infectâ deduximus.

Ejus à Lethargo differentia.

XI. A quâ Comatis Somnolenti specie cum solâ Oblivione & Febre lentâ continuâ differat Lethargus, si Bili narcoticâ vi præditæ jungatur Pituita, eaque viscidior, putem Lethargi causam veram patere.

Letharg à Pituitâ, & Bile vi narcoticâ prædita.

XII. Cùm enim à Pituitâ solâ Capitis gravitas & Somnolentia, hinc & rerum multarum Oblivio pendere indies per experientiam deprehendantur; illi si comes jungatur Bilis, & quidem narcoticâ vi prædita, quis dubitabit à tali miscellâ produci posse Lethargum?

Hæcque Sanguini permixta.

XIII. Cùm autem in omni Lethargo Febris adsit continua, signum est, Bilem toti massæ sanguineæ commisceri, ac proinde per ductum hepaticum eò vadere.

Febris in Lethargo unde.

XIV. Cùm præterea si non omni Lethargo & semper, plerumque saltem comes sit Febris quotidiana, circa vesperam recurrens, aut semitertiana, alternis diebus graviùs accedens, signum est, ejusdem Bilis partem aliquam per Ductum Intestinalem delabi ad tenue intestinum ac in Ipso excitare cum obviâ Pituitâ Effervescentiam, quæ exacerbationi febrili ansam præbeat & ortum.

XV. Pituitam autem partim in totâ massâ sanguinea dispersam, partim in cavitate Intestinorum hærentem reliqua evincunt symptomata febrem lentam, hoc est, minùs ardentem indicantia.

Lethargũ non esse à pituitâ in cerebro putrescente ob rationẽ à Medicis vulgò allatam.

XVI. Non putamus autem à Pituita in Cerebro putrescente ortum ducere Lethargum, uti censent quidam Medici; nec inde probari posse judicamus, quòd in quorundam Lethargo defunctorum Cerebro præter ejusdem corruptionem sanies & pus inventa sint.

XVII. Potest enim fieri, ut in hominibus sanguine Pituitoso, hoc est, multam Pituitam continente præditis ac in Lethargum incidentibus, Pituita copiosior hæreat in tenuibus Cerebri vasis, atque ipsa distendat, mox rumpat, denique in

Cerebri

Cerebri substantiam effusus sanguis Pituitosus ibidem suppuretur, atque sic memoratum à quibusdam Practicis malum pariat, nec tamen Ipsa Lethargi causa existat, sed effectus, aut seorsim ob aliud in diæta commissum durante Lethargo erratum producatur.

Locus primariò affectus Lethargi. XVIII. Non est proinde Locus in Lethargo primariò affectus Cerebrum, verùm Tota sanguinis Massa, sive vasa sanguinem circumvehentia.

XIX. Quamvis enim Caput grave sit Lethargicis, potest tamen id à Vaporibus aut humoribus cum sanguine ad Cerebrum delatis exoriri, ut non opus sit ad peculiare ac primarium Cerebri vitium recurrere.

Causæ Lethargi antecedentes. XX. Causæ Lethargi antecedentes quoad Pituitam sunt varia Diætæ vitia, 1. Aër humidus & frigidus; 2. Alimenta liquidiora & humida. 3. Corporis intermissum exercitium. 4. Somnus diuturnior & profundior. 5. Animi affectus omnes Spiritus Animales sopientes. 6. Excrementa Pituitosa in corpore diutiùs retenta.

XXI. Quænam autem Bilis narcoticæ causa esse queat, pluribus investigavimus in superioribus, præter illa verò, quæ nunc addamus, non habemus.

Lethargus unde. XXII. Ex concurrente igitur ob quodcunque demum diætæ vitium & Pituitæ lentæ, viscidæque in Sanguine redundantia; & Bilis narcotica vi præditæ effusione Lethargum deducimus.

Non à Pituitâ in Cerebro hærente. XXIII. Quibus interim affectus idem ex Pituitæ in Cerebro hærentis corruptione eliciendus videtur, iisdem suæ assertionis probationem simul commendamus. Neque enim id nobis possibile videtur, sed nec idem persuadent symptomata Lethargicos comitantia; cùm illa omnia ex assignatis à nobis causis deduci commodè posse arbitremur.

Signa Lethargi præsentis. XXIV. Signa hujus Lethargi alia nulla sunt, præter recensita à nobis primaria ejusdem symptomata.

Imminentis. XXV. Imminentis autem Lethargi signa sunt eadem symptomata levissima; uti ejusdem graviores, eadem graviora.

Lethargus malùm periculosum. XXVI. Cæterùm periculosum malum est Lethargus, à quo graviori plerique moriuntur, imprimis senes, in quibus naturaliter augetur Pituita, & infringitur Bilis Pituitam corrigens & emendans.

XXVII. Interim & in Junioribus malum existit periculosum, sive constitutio ipsorum sit senilis, sive causa fuerit gravis, quæ tantam in ipsis effecerit mutationem, à quâ sequatur malum ab ipsorum naturali constitutione tàm alienum.

Ejus Curatio. XXVIII. Curatio Lethargi facilè ex propositis ejusdem causis patet, consistit namque & in Pituitæ redundantis alteratione, atque evacuatione; & in Bilis narcoticâ vi præditæ emendatione, non item evacuatione; cùm non redundet, Febrem aliàs non lentam tantùm, sed ardentem potiùs excitatura.

Pituita corrigenda. Et quib? XXIX. Pituitam lentam, viscidamque quæ alterent ac corrigant, non semel proposuimus, scilicet conveniunt hic *Radices Ireos, Acori, Galangæ, Helenii, Fœniculi, Apii, Calami Aromatici:*

Folia Salviæ, Majoranæ, Rorismarini, Lauri, Hyssopi, Calaminthæ, Serpilli, Origani, Absinthii, Cardui-benedicti, Menthæ:

Flores, Centaurii minoris, Chamæmeli, Meliloti, Stœchados:

Semina, Sileris Montani, Anisi, Carvi, Nigellæ, Coriandri:

Baccæ, Lauri, Iuniperi:

Gummata, Opopanax, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Ammoniacum, &c:

Aromata pleraque.

Eadem Evacuanda. Et quib. XXX. Pituitam eandem lentam viscidamque priùs præparatam, & à sanguine quodammodò secretam evacuant; Agaricus, Hermodactyli, Turbith Gummosum, Colocynthis, & ex ipsâ parati Trochisci Alhandal dicti, Euphorbium, (quo tamen ob summam Acrimoniam utendum est cautè, nec nisi in pilulis, additâ Mastiche, aliisque ejus Acrimoniam temperantibus.) Inter Chymica verò Mercurius, omnibus modis præparatus; tàm *Mercurius omnibus modis præparatus. Sublimatus.* præcipitatus, Albus, Rubeus, Flavus, Viridis, &c. quàm sublimatus, dulcis præsertim, cùm Corrosivus vix ad granum unum exhiberi queat, sitque medicamentum non tantùm saporis horrendi, verùm insuper violentissimum, à quo satius est abstinere medicos juniores, quàm ipso cum periculo uti.

Bilis emendanda. XXXI. Bilis narcoticâ vi prædita quibus emendari queat, abundè docuimus in Comatis Somnolenti tractatione; ut non videatur operæ pretium semper actum agere.

XXXII. His proinde Lethargi Cognitionem & Curationem absolvimus, nunc Cari tractationem aggrediamur.

CAPUT XXX.

De Caro.

Cari Symptomata. I. Lethargo proximè succedit *Carus*, in quo sequentia observantur Symptomata? 1. *Somnus profundus, & tantus, ut etiam puncti excitari nequeant; licèt obscura sensationis signum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant.* Illis enim 2. *sensus externi ad extremum ferè stupent.* Unde 3. *Interni quoque sensus nullo munere funguntur.* Sed & 4. *Animalis motus cessat*, nec nisi ad objecti externi potentissimè ac cum summâ molestiâ vel dolore afficientis urgentiam ullus in Caroticis observatur, *præter solam respirationem, quæ ipsis illæsa permanet*; quoniam non ad objecti externi perceptionem, hinc & animi affectum inde concitatum perficitur, verùm ad sanguinis in Cordis dextro ventriculo excitatum incendium, hinc & in pulmonalem arteriam motum, urgetur: quod sedulò venit observandum.

Ejus differentia ab affectibus Soporosis. II. Differt Carus 1. à Somnolentiâ simplici, ut & à Comate tàm Vigili, quàm Somnolento, quin & Lethargo, quòd in omnibus illis affectibus aut vigilent Ægri, à somno saltem excitari possint, & ad quæsita respondere, licet perperam; secus ac in Caro, in quo tàm profundus urget somnus, ut quamvis ab objecto vehementiùs sensorium afficiente ac lædente quodammodò excitari videantur, & aliquas corporis partes contorquere, in totum tamen excitari nequeant, verùm mox iterum obdormiant.

Ab Apoplexiâ. III. Differt 2. Carus ab Apoplexiâ, in quâ profundior adhuc observatur sopor, absque ullo sensu, & respiratio difficilis cum stertore, quæ integra est in Caro, cum obscuro sensu.

Qualis Affectus IV. Adeò ut medius quasi inter reliquos affectus Soporosos & Apoplexiam sit Carus, & proximus ad Apoplexiam gradus.

Eius causa proxima. V. Hujus affectûs Causa proxima ut pateat, expendenda sunt sedulò symptomata primaria in omni Caro patentia. Et 1. quidem *somnus profundus, sive sopor* 2. *sensus obtusus, sive Stupor gravis.* 3. *Motus obscurus sive Torpor*: quibus tribus symptomatibus gravibus continetur Cari essentia, Sopore purâ, Stupore ac Torpore.

Functiones læsæ in Caro unde. VI. Cùm autem Actiones læsæ, utpote primaria quemvis Affectum constituentia symptomata, Morbum agnoscant pro Causâ suâ proximâ, videndum à quo morbo, quibusve morbis pendere possint triplices hæ functiones in Caro primariò læsæ: ut sic totum hunc affectum dignoscamus intimè.

Eædem Functiones integræ unde VII. Hoc autem fiet commodè, si consideraverimus in antecessum, à quâ Causâ, quibusve Causis pendeant proximè eædem functiones, quandiu obeuntur integrè.

Nempe Somnus. VIII. *Somnum* 1. quod attinet, illum naturaliter ut & vigilias spirituum animalium affectionem esse, nemo negabit, qui spiritus admittit animales: utpote qui in sensuum organa copiosiùs moti gignunt vigilias, ubi autem torpidiores facti segniùs ad eadem feruntur, somnum.

Sensus externi. IX. 2. *Sensus externi* absque spirituum animalium præsentia ab opere suo cessant, qui quò alacriùs ad sensuum organa deferuntur & copiosiùs, eò vegetior exercetur sensatio.

Motus animalis X. 3. Denique *Motus animalis* pendet proximè à spiritibus animalibus Musculorum fibras implentibus ac distendentibus; mutaturque imprimis ad Ipsorum mutationem variam.

Cari causa proxima in spiritibus animalibus vitiatis. IX. Cùm proinde *Tres in Caro læsæ primariò functiones à spiritibus animalibus benè habentibus absolvantur singulæ*, meritò in *Eorundem vitio & dispositione vitiosa* quæritur læsionis illius causa proxima, sive Morbus.

XII. Ad prædictas autem *functiones* læsas, Vigilias putà, Sensus externos & Motum animalem, *ritè obeundas non requiritur tantùm spirituum animalium in Cerebro*, hinc & Nervis, & Organis *præsentia sufficiens*, verùm insuper *eorundem dispositio laudabilis, in mobilitate conveniente & puritate, tenuitateque requisita* consistens.

XIII. Nisi enim Animales spiritus 1. quantitate decenti, 2. tenuitate, 3. puritate, 4. mobilitate necessariis præditi influant per nervos ad partes, non perficientur ritè functiones ab ipsis pendentes.

Non respectu quantitatis. XIV. In Caro autem 1. *satis copiosi non videntur affluere Spiritus Animales* in Organa Sensûs & Motûs, cùm obscurus saltem observetur uterque, sola permanente integra respiratione.

Sed respectu mobilitatis. XV. An verò 2. *satis tenues*, an 3. *satis puri*, & 4. *satis mobiles* existant, meritò licet dubitare; quin potiùs plerumque *Torpidiores* videntur existere; ac proinde & *crassiores*, & *impuriores*, & *minùs Mobiles*; accedente non raro eorundem narcosi.

XVI. Adeò ut *Cari*, in functionibus læsis considerati *Causa* proxima videantur esse *Spiritus Animales crassiores, impuriores ac immobiliores* facti, atque ideò *minori* etiam *quantitate* ad Sensuum Motûsque organa delati. *Nempe quod sint crassiores, impuriores, & immobiliores.*

XVII. Quoties ab Interna causa, humoribus puta vitiosis in corpore existentibus, aut assumptis quibusvis producitur Carus, toties à tali Spirituum Animalium dispositione mala & torpore non ita difficulter deducentur læsæ in Ipso functiones. *Remota causa internâ.*

XVIII. Quoties verò ab ictu gravi capiti inflicto, aut Casu in caput facto contingit earundem functionum similis læsio, adeóque Carus, toties difficiliùs erit ex Spirituum Animalium torpore Ipsum deducere. *Externa.*

XIX. Contingit autem nonnunquam, ut gravem Capitis ictum, casumve sequatur Carus (uti ejus rei exempla passim prostant apud Authores Medicos, & nimis frequenter occurrunt in praxi quotidiana) adeò ut attoniti stent etiam peritissimi Medici ad attonitos extemplo ex Casu, ictuve Ægros, & augescente quidem malo paulò post Apoplecticos, fato brevi cedentes; eodem verò remediis cedente, paulatim ad pristinam sanitatem restituros. *Carus à gravi capitis ictu vel casu.*

XX. *Hunc ab ictu, casuve ortum Carum* probabile est *propter conturbatum Spirituum Animalium motum, aut sanguinis hinc & Spirituum defectum excitari*, atque idcircò in Apoplexiam sæpiùs desinere lethalem. *Vnde producatur.*

XXI. Et reverà gradibus tantùm distinguuntur Apoplexia & Carus, adeò ut Apoplexia dici queat species Cari gravissima, & vice versa Carus species Apoplexiæ levior. *Apoplexiam & Carum gradibus distingui*

XXII. Quapropter non video, quid opus sit in Cari explicatione, hinc & Curatione diu hærere, cùm iis, quæ supra de Apoplexia proposui, ritè observatis & expensis, haud difficulter hujus quoque affectionis ratio & natura innotescat; igitur animus est, ad reliquos affectus Soporosos, aut ad Ipsos referri solitos progredi: quos inter quia Insomniorum fecimus mentionem, lubet ipsa nunc examini subjicere. *Vnde utriusque eadem curatio.*

Caput XXXI.

De Insomniis.

Insomnia quid. I. Diximus in superioribus, *Insomnia esse Internorum sensuum circa objecta ficta, falsave perperàm menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia Aberrationem gravem cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus, erumpente non rarò simul sudore copioso.*

II. Quorum Insomniorum naturam nemo percipiet sufficienter aut debitè, qui non priùs animi pathematum rationem penitùs cognoverit. *Eius cognitio à cognitione animi pathematum.*

III. *Moventur* autem, uti aliàs notavi, *Animi affectus ab Objectis sub Boni, Malive specie considerati.* *Hæc à quibus moveantur.*

VI. *Objecta* enim, quatenus *Vera* videntur vel *Falsa*, nullum in nobis excitant affectum: quatenus autem nobis Bona iudicantur vel Mala, multifarios in nobis producunt affectus. *Non ab Objectis Veris vel Falsis.*

Sed Bonis vel Malis, vel veris vel apparentibus.

V. Nihil autem refert, an reverâ & actu sint nobis Bona vel Mala Objecta, an videantur nobis duntaxat talia, producunt enim nihilominus eundem affectum; quin imò longè periculosiorem, & curatu difficiliorem, quoties ex imaginatione falsa producitur affectus gravis; cum & Mentis aberratio concurrat cum ipso Affectu immoderato; adeò ut difficulter tunc curetur Affectus pravus; quandoquidem difficillimè curatur plerumque Imaginatio læsa.

Idem quod in Pathematis etiam in Insomniis accidere. Delirii comitantis

VI. Idem planè accidit in Insomniis, nisi quòd expergefacti homines se falsis delusos fuisse agnoscant, & si sapiant, rideant; ac si sæpiùs recurrant, corpus suum malè affectum suspicentur, & mala minantia in tempore avertere allaborent.

VII. Quoties autem ab Insomniis expergefacti Ægri pro veritate habent suas delusiones, toties signum est *Delirij comitantis*, & gravius malum brevi producturi.

Duæ Insomniorum species.

VIII. *Duæ* proinde in praxi notabiles occurrunt *Insomniorum species*; Prima, quando à Somno expergefacti Ægri, illa pro Insomniis, uti sunt, habent. Secunda, quando etiam expergefacti delirare continuant Ægri, atque vera esse nugantur, quæ somniarunt.

Mentis aberratio in somno unde peti debet 1. Ab Objecto.

IX. Mentis autem illa aberratio in Somno urgens, vel *ab objecto petenda*, vel *ab animâ*, vel *ab instrumentis* animæ corporeis, *Spiritibus Animalibus*.

X. 1. Ab *Objecto* ipso ritè in sensus admisso pendere neutiquam potest, cùm idem effectum non producat in omnibus.

2 Ab Animâ.

XI. 2. Autem *ab ipsâ Animâ pendere possunt Insomnia*; & quidem quando Ipsa *non satis attenta* est oblatorum obiectorum examini, verùm obscurè omnia arripit; aut *non satis distenctè* singula perpendit, verùm confusè duntaxat; unde mirum non est, si & judicium quoque de iisdem objectis feratur confusum & obscurum; si Animi affectus inde oriantur inordinati; & quidem in somno præsertim, quo tempore solent omnes illæ functiones obiri imperfectiùs, quàm vigiliâ.

3 A Spiritibus Animalibus.

XII. Sed & 3o. à *Spiritibus Animalibus*, utpote animæ instrumentis, vitiatis & impuris pendere possunt Insomnia, *quatenus ipsorum obiectorum species tunc alteratæ, aliterque affectæ repræsentantur Menti*; quamvis hactenus non satis pateat, quomodò se gerant etiam durantibus vigiliis, & in præsentium obiectorum examine Spiritus Animales: quæ difficultas non unum duntaxat Philosophum, unius duntaxat Philosophiam sed omnes omninò urget Philosophos, omnemque quorumvis Philosophiam.

Hos per Diætæ Vitia alterare, ut perperam iudicet Mens. Idem fieri posse ab Humoribus pravis

XIII. Illud autem *certum* est ac per experientiam quotidianam evidens, *ita alterari posse per diæta vitia*, vini putà liberaliorem potationem, *Spiritus animales*, aut ipsum Cerebrum, sensuumve externorum organa, *ut* de obiectis tunc occurrentibus omnibus *perperam iudicet Anima*.

XIV. Hoc si fieri queat, & reverà quotidiè fiat vigilantibus ad potûs aliàs optimi ac utilissimi assumptionem liberaliorem; quid ni simile quid dormientibus contingere queat ab humoribus pravis in corpore coacervatis, aut nuper productis & similem in Animalibus Spiritibus affectum & dispositionem excitantibus?

Insomniorum causæ unde deducendæ.

XV. *Insomniorum* proinde *Causas* vel *ab ipsâ Animâ* sensationibus suis minùs attentè ac distinctè vacante; vel *à Spiritibus Animalibus* impurioribus, obiectorum species alterantibus; *vel ab utrisque* deducimus.

Ab Animæ vitio.

XVI. *Ab animæ vitio* pendere Insomnia *patet*, quando constat ab iisdem Ægris vigilantibus oscitantiùs ac confusiùs observari, examinari, tractarique obiecta passim occurrentia.

A Spirituum Animalium vitio.

XVII. *A Spirituum Animalium* vitio malum hoc pendere patet; quandò attenta est Ægrotorum Anima, suaque distinctè examinat obiecta; imprimis ubi humorum quorundam pravorum in corpore existentium; & flatus præsertim generantium signa quædam concurrunt.

Ab utrisque.

XVIII. *Ab utrisque causis* pendere hoc malum patet, quando Animæ vel per se, vel ob animi affectum gravem ægrotantis signa observantur unà cum pravorum humorum & flatulentorum indiciis.

Quinam Humores Animales Spiritus turbent.

XIX. *Humores* autem pravi *Animales Spiritus turbant & alterant*, qui flatus vel halitus generare sunt apti; qui *viscidi* sunt & *terrestres*; aut *subtili Acrimonia & volatili præditi, Acidi* præsertim; aut denique *narcotica vi leviore dotati*.

In somniorum Curatio. 1. Si ab Animâ negotiis distractâ.

XX. Curatio autem Insomniorum ex prædictis facilè patet. Nam 1. *si ab Anima multis negotiis distracta*, ideóque singulis minùs attenta oriantur Insomnia, curabuntur illa, si excessus Negotiorum resecetur, & non plura suscipiantur, quàm quibus ritè absolvendis sufficit Anima.

2. Si ab Animâ ob pathema grave turbatâ.

XXI. 2. *Si ab Anima ob pathema grave turbata*, ideóque operi suo minùs attenta oriantur Insomnia, curabuntur illa, compescendo animum, & superando sive procul amovendo obiecta mentem turbantia.

3. Si ab Humoribus Viscidis.

XXII. 3. *Si ab Humoribus viscidis, ac Melancholicis dictis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, humorem prædictum emendando per medicamenta sæpiùs enarrata; & Sale volatili abundantia: vel si simul copia peccent, eosdem emendatos evacuando, per purgantia Pituitam crassam & viscidam. Hermodactylos, Colocynthidem, & similia.

4. Si ab Humoribus Acrimoniâ præditis.

XXIII. 4. *Si ab Humoribus subtili Acrimonia, eaque Acida & volatili præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, figendo & concentrando Aciditatem, per Cretam, Oculos Cancri, Corallia, Margaritas, Lapidem Hæmatitem & similia.

5. Si ab Humoribus narcoticâ vi præditis.

XXIV. Si 5. *ab Humoribus narcoticâ vi præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa medicamentis in Comatis Somnolenti cura propositis.

XXV. Medicamentorum formulas recitare supersedeo, cùm illæ in exercitio practico circa ipsos ægros instituto proponantur & addiscantur convenientissimè.

CAPUT XXXII.

De Incubo.

Incubus quid.

I. INsomniorum peculiarem speciem diximus esse *Incubum*; in quo falsa observatur Imaginatio personæ aut rei cujusvis thoraci graviter incumbentis, ac cum ficto suffocationis metu respi-

spirationem difficilem parientis, vocemque quasi intercipientis.

Eius causa primaria. II. Primaria Incubi Causa est halitus respirationis vocisque organa imprimis afficiens, ac simul Somnum profundum, ac levem quasi narcosin producens, ac proinde blando delirio ansam præbens.

III. Incubi namque Causam omnem à corporeo vitio, neutiquam ab Animâ deducimus propriè & tantùm.

Humores Incubum generantes duobus modis peccare. IV. Duobus autem modis putamus Humores Incubum generantes peccare ac nocere; 1. quidem, quatenus Ipsos animales spiritus inficiunt, atque insomnia cum levi delirio producunt. 2. quatenus privatim respirationis organa simul afficiunt, & Insomniorum delirium ad personam aut rem aliam pectori insistentem, & in suffocationis periculum Ægros conjicientem inclinant. 3. accedere aliquando putamus Animam imaginatione falsâ delusam, & hunc aut illum metum circa personam certam foventem, quæ omnia sibi obvenientia adversa illi facilè adscribit, etiam non cogitanti sæpè de talibus: Hoc autem proprium est Meticulosorum, & quævis fortiter apprehendentium. *Quibus accedit Anima delusa.*

Dorso incumbentes incubum pati. V. Est autem notatu dignum, quod Incubo obnoxij, illum vix patiantur alterutri lateri; verùm dorso demùm incumbentes.

Eius Curatio. VI. De *Curatione* hujus affectûs nil quicquam addo, quum ex iis, quæ antecedentibus capitibus, & imprimis proximè prægresso memorata à nobis sunt, eandem facili negotio liceat eruere. Claudant igitur *functiones animales lædentium morborum* agmen *Somnambuli*.

CAPUT XXXIII.

De Somnambulis.

I. DE Somni præternaturalis variis speciebus, & harum gradibus egimus hactenus, & ita quidem, ut nobis adhuc unicus supersit tractandus Somnambulorum affectus satis mirus.

Somnambuli quinam. II. Vocantur autem Somnambuli, quotquot in medio somno somniantes surgunt, ambulant, & alia vigilantium munia non tantùm exequuntur, sed plerumque superant.

Eorum gesta vix credibilia. III. Vix enim credibilia sunt, quæ de Somnambulorum gestis narrantur passim ab Authoribus Medicis, aliisque; cùm fabulæ magis, quàm historiæ veræ affinia videantur ipsorum opera.

Quinam inter Somnambulos non numerandi. IV. Ad Somnambulos autem non spectant, qui dum in loco plano iter faciunt, interim somno capti sensim obdormiunt, & tamdiu dormientes progrediuntur, donec ad minimum obstaculum allidentes iterum mox expergiscantur; quòd Somnambulis non accidit, verùm contrarium potiùs, quandoquidem loca iisdem vigilantibus inaccessa, nec nisi cum somno vitæ periculo tentanda, absque ullo discrimine superant & transcendunt; unde vel hoc etiam nomine magis mirandus est affectus.

Hujus affectûs causa. V. Hujus autem admirandi affectûs causam veram ut investigemus, considerandum 1. *Somno sepultis ac* dubio procul *somniantibus* obvenire hunc affectum. 2. *Perseverare in somno suo Somnambulos*, & ita quidem, ut si ab aliis expergefiant, id cum ipsorum fiat incommodo & nonnunquam vitæ periculo. 3. *Peragere Somnambulos ea, quæ vigilantes vix auderent tentare, saltem non facilè possent perficere*; quin imò aliquando quæ vigilantibus ipsis *factu essent impossibilia.*

VI. Somniantibus & somniorum ratione obvenire hominibus Somnambulorum affectum, patet ex Ipsorum evigilantium relatu, putantium se somniasse duntaxat, quæ actu fecerunt; unde non raro non minùs mirantur gesta sua, quàm alij. *Eum Somniantibus obvenire.*

VII. *Somnambulorum* autem *affectum*, ut ex prædictis causam eius eruamus; *censemus ortum* ducere *ab Animâ circa unum obiectum attentiùs & cum animi affectu grandi occupatâ*, unde inter dormiendum circa idem versetur propensiùs, adeò ut ad aliud nihil attendat, quàm ad id, aut ad ea, unde voti sui compos fieri queat, non consideratis difficultatibus intercedentibus. *Et oriri ab Animâ.* *Circa unum obiectum occupatâ.*

VIII. Diximus *Somnambulorum animam circa unum ferè obiectum occupari attentiùs*, quod cùm omnium somniantium proprium sit, idem in Somnambulis magis adhuc excellere, patet ex gestis ipsorum longè superantibus vulgò somniantium solas actiones spirituales & *sensuum internorum* operatione concentratas, cùm *in Somnambulis* ipse *motus animalis* & quidem in excellenti gradu observetur concurrere, & quandoque, si fides adhibenda Historicis, etiam *sensus externus*; non quidem absolutè, sed in quantum ad opera sua peragenda ipsorum operâ indigere ac opus habere videtur Anima.

IX. Etenim plerique somniantes ita se habent, uti homines ab externorum obiectorum consideratione abstracti, & hoc aut illud obiectum priùs observatum seorsim secum examinantes, & pro eiusdem variâ cum aliis obiectis comparatione aut ad se adaptatione, varios in animo suo affectus excitantes, ac semet ipsos non parùm aliquando commoventes & torquentes, manente interim in eodem ferè situ corpore immoto. *Somniantium constitutio.*

X. In Somnambulis verò idem ferè accidit, quod hominibus suis ratiocinationibus usque adeò irretitis, ut secundùm illas quidvis conentur, tentent ac peragant; parùm attenti aut dispicientes, an reverà ita se habeant res, quemadmodum illas sese habere sibi persuadent. *Somnambulorum comparatio.*

X. Qui homines, ut nimium suo indulgent ingenio ac iudicio, ita plerumque peccant graviter in alios, quos ex præiudicio ut plurimum æstimant, & vel despiciunt, vel perditos cupiunt; cùm prudentes deceat lentè festinare, ac sibi diffidere, non verò nimium sibi placere, suaque omnia impensiùs amare.

XII. Et sanè Sapientis est, omnes in obiectis occurrentes circumstantias exactè ac distinctè examinare, atque singularum pondus expendere, cum aliis conferre, tandemque circumspectè aliquid de ipsis pronunciare. *Sapientis Munus.*

XIII. Hæc Prudentia si in multis vigilantibus semper, si in plerisque aliquando desideretur; quis mirabitur, in dormientibus eandem quandoque non reperiri, cùm in somno rariùs tàm circumspecta notetur Anima, atque durante vigiliâ. *In Unum Obiectum intenti plerumque Melancholici.*

XIV. Quotquot autem uno obiecto perpen-

den-

dendo continuè ferè occupantur, uti magis taciturni observantur, sic & Melancholici ferè vocantur; quamvis inter ipsos alij extent hilares, alij tristes.

Hilares quinam. XV. Hilares existunt, qui versantur circa obiectum ipsis gratum, & amabile, quodque se iam possidere, aut brevi possessuros putant; aut si minùs gratum speculentur obiectum, illud saltem superabile, aut iam superatum putant, unde illud exurgit in Ipsis gaudium, quod præ se ferunt.

Quinam Tristes. XVI. Tristes contrà deprehenduntur, quotquot versantur circa obiectum molestum & grave, cujus malitiam sese minimè evasuros autumant; quòd si gratum speculentur obiectum atque amabile, imò sibi optabile, de illius tamen possessione aut benevolentiâ desperant, unde Animi mœror sequitur & consternatio.

Somnambuli mediocriter hilares. XVII. Rariùs autem Somnambulis accidit, ut circa obiectum versentur molestum & grave, quin semper ferè circa gratum & amabile, quodque acquisitu possibile iudicant, & plerumque actu comparant: unde etiam Somnambulos inter tristiores Melancholicos minimè putem collocandos, verùm inter mediocriter hilares, & illos quidem, qui circa res futuras & acquisitu possibiles versantur, unde etiam illarum acquisitioni student.

In Somnambulis duo consideranda. XVIII. In *Somnambulis* proinde consideramus *Animam* circa obiecta sua *attentiorem*, & *animi affectu forti* erga ipsa *motam*.

Vni Obiecto attenti Somnambuli. XIX. Cùm autem valdè sint uni obiecto attenti Somnambuli, non ita mirum ulli debet videri, quòd perseverent in somno, nec facilè excitentur; quamvis putem concurrere insuper in Ipsis Somnum profundiorem; hoc est, Somnambulos naturâ esse somno deditos, non quidem longiori, sed profundiori: quod non est novum Ingeniosis & Iudiciosis; neque enim hæc sibi mutuò opponuntur, quin simul possunt consistere, & in eodem subjecto simul reperiri, ac esse subalterna.

Vnde minùs excitantur. XX. *Minus autem excitantur*, quoniam uni obiecto valdè est attenta Ipsorum anima, à quo proinde difficiliùs retrahitur ad alia; quod etiam vigilantibus unius rei contemplationi multùm attentis usu venire solet indies, adeò ut aliquantisper hærere atque ad obiecta occurrentia percipienda minùs prompti, paratique videantur tales, sed aliquo tempore indigere, quò Cogitationes suas à priori obiecto retrahant, & recens oblato tribuant. Vti hoc unicuique non semel fortè accidit.

Somnambulos peragere, quæ vigilantes non peragerent. XXI. Id verò imprimis est in Somnambulis *mirabile, quod peragant Ipsi talia, qualia ab Ipsis vigilantibus minimè erant expectanda*; cujus causam si quis roget, sequentem affero; Multa nobis videntur factu impossibilia, (licet ipsa videamus ab aliis fieri) ob animi affectum, metum præsertim alicuius periculi opus perficiendum comitantis.

Et quomodo. XXII. Conturbatâ enim ex apparente periculo Animâ, conturbatur similiter spirituum animalium ad omnes partes atque imprimis sensuum externorum & Motûs Animalis organa confluxus; unde cum Ipsis sensibus conturbatur Motus Animalis, atque in damnum perperam plerumque metutum (Ignosce cum Lucretio loquenti) reverà incidit homo, in quod non incidisset facile, si animo præsente ac forti prædita Mens convenienter animales spiritus direxisset.

XXIII. Vnde videas Mentem terrore Panico conturbatam lentè assuefieri iustæ firmitudini; atque tunc eadem opera perfici ab homine corroborato, quæ minimè fieri poterant ab eodem consternato & meticuloso.

XXIV. Inest autem quibusdam à Naturâ Fortitudo & Magnanimitas nullis periculis perterrita, quibus proinde datum est grandia patrare facinora, dummodò non degeneret Fortitudo illa in Temeritatem, etiam metuenda contemnentem. *Naturâ quibusdam inest fortitudo.*

XXV. Nihil contra magni expectandum est à Pusillanimis & tutissima quævis metuentibus, nisi rationis ope aut consuetudine sensim erigant suum Animum. *Pusillanimitatis vitium.*

XXVI. Prout ergo Anima nostra vel obstacula fingit, ubi non sunt, vel ipsa maiora fingit quàm reverà sunt, atque illa tanquam mala sibi impendentia nec facilè superabilia considerat & expendit; ita mirum non est, si Metus inde excitetur in Animo, Metum sequatur spirituum animalium conturbatio, hanc conturbationem Motus animalis tremulus & invalidus, ac tandem Ipsum, quod frustrà aliàs timebatur, malum.

XXVII. Hæc autem omnia pericula cùm per sensus externos ex obiectorum circumstantiis eliciat Anima nostra; mirum non est, si eadem non metuat homo dormiens, & quidem ab externis obiectis remotus ob somni profunditatem. & Animæ in somnio suo uni ferè rei penitiorem affixionem & ab aliarum rerum sensu ac consideratione potentem abstractionem. *Dormientem pericula non metuere.*

XXIII. Cùm ergò Somnambulis & profundè dormientibus, ac circa illud, quod tractant, objectum valdè occupatis, per se non occurrant difficultates atque pericula actiones suas comitantia, mirum ampliùs videri debet nemini, quòd talia patrent quæ vigilantes nullo modo patrare possent, aut tentare auderent; quinimò unde expergefacti vehementer turbantur & anguntur, ubi pericula, quibus expositi fuerunt, considerant & meditantur. *Vt nec Somnambulos.*

XXIX. Et sanè, si quis etiam decumbens in lecto aut pavimento, ubi nullum est casûs periculum, expendat præcipitia priùs visa, & periculum summum eorum, qui per illa delabuntur præcipitia, hinc semel seipsum in sublimi constitutum fingat, mox casûs proprij periculum imaginetur, fieri nequit, quin horrore correptus tremere incipiat, & cum Animo corpus valde conturbatum experiatur.

XXX. Quæ considerationes omnes cum nullum locum habeant in Somnambulis; nec metus quoque, nec inordinatus excitatur in Ipsis corporis motus; quapropter agiliter atque debitè patrant cœpta tunc omnia.

XXXI. Adeò ut *Somnambulationis* (ut sic loquar,) *duas agnoscam* & constituam *Causas simul concurrentes. 1. Somnum profundum & altum. 2. Animam uni obiecto cum affectu forti affixam, & proinde ab aliorum obiectorum consideratione abstractam.* *Somnambulationis duæ causæ.*

XXXII. Somnum dico profundum, & si non planè naturalem, certè à naturali parùm rece-

cedentem. Neque enim corpore tenus Ægroti sunt Somnambuli, cùm nulla in Ipsis sit corporea functio læsa; Quòd si tamen quis Mentis uni objecto magis affixæ, & à plerisque aliis valdè abstractæ passionem pro Morbo habeat, vel functione læsâ; Somnambulos eatenus ægrotare, non quidem graviter, sed molestè, facilè concessero.

Somnambulorum Morbus quis.

XXXIII. Morbus proinde, quo laborant Somnambuli, erit nimia affixio & attentio animæ ad certum aliquod Obiectum, eaque cum affectu ardentiore coniuncta, Affixionem illam consequente.

XXXIV. Opus est quidem, ut Obiecto suo cognoscendo attenta sit Anima, non tamen ita, ut pleraque alia pro illo unico negligat.

Ad vitæ beatitudinem multa consideranda.

XXXV. Vt enim multa desiderantur ad naturalis vitæ beatitudinem homini præstandam, ita ut ad singula illa percipienda, & pro singulorum necessitate variâ variè cognoscenda attenta sit anima, omninò necesse.

XXXVI. Quapropter si uni supra meritum suum aut utilitatem nimiùm; alij verò vel aliis contra minùs attenta sit Anima, fieri nequit, quin minùs convenienter se gerat, aut in unius obiecti amplexu vel fugâ, aut in aliorum saltem neglectu; cùm in omnium inter se collatione, hinc & singulorum convenienti delectu aut reiectione consistat primaria Mentis functio, Arbitratio & Iudicium sive Iudicatio: quæ æqua non fiet, nisi omnia perpendantur ex æquo. Non perpenduntur autem ex æquo, quæ planè negliguntur; uti fit, quando Mens uni obiecto perpetuò affixa reliqua præterit, ac si non essent.

Somnambulorum curatio.

XXXVII. Atque his ita positis, non adeò difficile fuerit Somnambulorum affectum curandi dare rationem ac methodum.

Non Medicamentis.

XXXIII. Non erit autem opus multis medicamentis purgantibus, aut quovis alio modo corpus turbantibus uti; sed nec opus erit qualicunque sanguinis per venam sectam extractione vires minuere.

Sed Informatione de Mente ritè dirigendâ.

XXXIX. Verùm tota Somnambulos curandi ratio versabitur in Informatione iteratâ & inculcatâ, de Mente ritè dirigendâ in Obiectorum suorum contemplatione, atque examine; *assuefaciendo Ipsam, ut non uni duntaxat vel diutiùs, vel nimiùm adhæreat ac quasi affigatur, sed omnia & singula sufficienter consideret, inter se conferat, singulisque suum locum & dignitatem assignet.*

Metus ne in Melancholiam Hypochondriacam incidant.

XL. Secus enim metus est, ne in alia insuper damna sensim incidant Isti, & præsertim in *Melancholiam Hypochondriacam* vulgo dictam, de quâ aliàs agemus pluribus, si Deo libuerit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.
LIBER TERTIUS,
De Affectibus Generationi Hominis dicatas Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.

De Seminis Generatione Læsâ.

Seminis Productio ex quibus & ubi fiat.

I. RIMA Generationi ministrans Functio est *Seminis Productio*; quæ meo saltem judicio debetur imprimis *Animalibus Spiritibus* cum *parte Sanguinis magis Salsa concentratis* in ipsis Testibus, vel forsan etiam in Epididymide.

II. In hunc finem tum Arterias & Venas, tum Nervos & Vasa Lymphatica acceperunt hæ partes, quò seminis materia, ubi opus, satis copiosè afferri, sin minùs, ad sanguinis massam referri queat, nec mox pereat.

Seminis confectio cui ætati propria.

III. Hæc Seminis confectio non omni ætati est *propria, non Pueritiæ, non extremo Senio*, at *Adolescentiæ, Iuventuti*, atque *Ætati consistenti*: quamvis citiùs in aliquibus, seriùs in aliis generetur semen; uti etiam diutiùs perseverat in quibusdam, citiùs desinit in aliis ejusdem præparatio.

Semen tàm in Mulieribus quàm Viris fœcundum.

IV. *Semen* arbitror Ego hactenus tàm *in Mulieribus, quàm Viris produci fœcundum*, & utrinque ad Generationem concurrens, cùm absurdum sit vocare aliquid inutile, quod Deus voluit factum, nec ullæ rationes solidæ atque satis urgentes proferri soleant ab iis, quibus libet Fœminis semen fœcundum denegare.

Ejus Generatio quot Modis læditur.

V. Hæc *Seminis Generatio læditur*, 1. quando *Nullum*. 2. quando *parcius*; 3. quando *Copiosius* 4. quando *Aquosius viscidiusve*, vel aliis modis *minus commodum* conficitur.

1. Quando nullum fit.

VI. *Nullum* semen conficitur vel *defectu Materiæ*, quando Vasa non sufficientia implantantur in Testes, atque Epididymidas, vel *defectu Testium*, in Eunuchis; vel *Ineptitudine Eorundem*, in frigidis & maleficiatis dictis.

2. Quando parcius.

VII. *Parcius* fit semen, vel *aliquali Materiæ Defectu*, quando Vasa vel pauciora, vel minora feruntur ad Testes; aut ipsa materia *aliò amandatur*, ratione *sanguinis*, in magno *sanguinis effluxu*; ratione *Spirituum Animalium*, in *magnis Animi Curis, Corporis Motu vehementi*, &c. vel *aliquali Testium Debilitate*, in frigidioribus dictis.

3. Quando copiosius.

VIII. *Copiosius semen* producitur, tum *ex Materiæ abundantia*, Vasis existentibus grandioribus; tum *Maximè ex Constitutione Testium laudabili ac robusta*; licet difficile ac forsan impossibile sit explicare, in quo consistat illa *Testium vis & Potentia, ex* sanguine Spiritibusque Animalibus *semen conficiendi*; ne quis putet, pro veris assumenda, quæcunque à quovis temerè hic determinari possent.

4. Quando Aquosius.

IX. *Aquosius justo* generatur semen, tum ratione *sanguinis universi*, hinc forsan & *Spiritus Animalis magis Aquosi*; tum ratione *Constitutionis Testium* mihi inexplicabilis, ob quam *Aquosa nimis sanguinis Pars admittatur* ad semen conficiendum. Inter *Causas externas* certum est *Venerem nimis frequentem, Frigus cum humiditate* præsertim conjunctum, atque *Contusionem*, non tamen nimiam, non rarò ansam præbere illi malo.

Vel Viscidius.

X. *Viscidius* contra redditur semen, ob *Causas contrarias*, ut & *Venerem rariorem*.

Defectus Seminis vix curabilis.

XI. *Vix unquam Curabuntur* illi, in quibus Defectus est totalis seminis, nisi forsan in *Testium ineptitudine*, solis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis* quodammodò saltem reparandâ: quo minùs succedente excusandi sunt tales ab Opere Generationis.

Parcior Seminis productio qui curatur.

XII. Faciliùs autem consulitur iis, in quibus *parcius* producitur *semen*? Nam 1. *Vasa exigua* sensim expandantur, partim *frequenti, blandoque affrictu*, atque *inunctione cum Aromaticis*. 2. *Materia Testibus conveniens* ac *sufficiens restituitur*, *curatâ Hæmorrhagiâ* qualicunque; atque *vitando Animæ Vexationes* ac sollicitudines *nimias*, ut & *nimium Corporis motum*. 3. *Roborando Testes* præfatis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis*.

Qui copiosior.

XIII. *Copiosi seminis productio*, hinc & Excretio, si hominem debilitet, curabitur 1. *adhibendo Medicamenta, quæ vasa quodammodò constringant*, quæ *sanguinem magis condensent, Spiritusque figant*. 2. *Abstinendo à Cogitationibus Venereis*, imprimis à *conversatione familiari* cum *personis egregiis & gratis*, sive amatis; ac præsertim *ab actu venereo*, denique 3. *Usurpando prudenter Medicamenta veneri extinguendæ adscripta*: Sic Hominem ad Venerem etiam licitam nimis pronum & furentem curavit Nitrum ad Scrupulum ter quotidie assumptum, unde non tantùm fervor ille sensim diminutus, sed planè extinctus est.

Semen Aquosius qui emendetur.

XIV. *Aquosum semen* corrigitur, 1. curando sanguinem Aquosiorem, tum alterantibus, Aromaticis præsertim, sed mediocriter fixis; tum evacuantibus, & Aquas per Alvum, Vrinas, vel Sudores educentibus. 2. *Roborando Testes*, imprimis per *externa Aromatica mediocriter adstringentia*.

Qui Viscidius.

XV. *Viscidius semen* emendabitur, usurpando medicamenta Aromatica, sed magis volatilia & Aquea, quibus diluatur & Sanguis Vniversus, & in Specie Seminis Materia, ad quam facilè penetrant Aromatica.

Caput II.

De Virilis Seminis Effusione, ac Penis Erectione læsâ.

Penis erectio ad Seminis ejectionem necessaria.

I. Virile Semen, quo Generationi serviat, in Vterum Muliebrem effundi debet, in quem finem Penis erectione opus, quoniam Coïtu promovetur illa Excretio.

II. Virilis namque seminis Effusio læsa sequitur præsertim læsam Penis Erectionem.

Quot modis lædatur.

III. Læditur hæc *Penis Erectio*, 1. quando *Nulla* fieri potest. 2. quando illa *non Sufficiens* existit. 3. quando eadem *non satis diu perseverat*.

1. Quando nulla sit.

IV. *Nulla* fit *Penis Erectio*, ubi *Penis destituitur vasis copiosum sanguinem*, Animalesque Spiritus adducentibus; unde & ipse Penis invalidus existit.

2. Quando non sufficiens.

V. *Non sufficiens* fit Penis Erectio, ubi non *sufficienti copiâ* ad ipsum transfertur *sanguis*, vel *Animalis Spiritus*; idque aliquando ob *Vasa minora & pauciora* ad Penem delata; aliquando ob *ipsum Penem ab externo frigore Aëris, Aquæ, &c.* malè *affectum*, aliquando *ob metum*, *aliumve affectum Animi gravem Spiritus Animales* aut *consumentem*, aut in *motu suo turbantem*, *aliòve avocantem*.

3. Quando non satis diu perseverat.

VI. *Non satis diu perseverat Penis Erectio*, adeò ut priùs, quàm semen effundi queat, iterum collabascat, aliquando ob *Spirituum Animalium penuriam universalem*, *Sanguinemve universum minùs calentem ac Spirituosum*; aliquando ob *Animum multis cogitationibus*, aut *inopinato pathemate* ab opere hoc avocatum.

Ejus defectus incurabilis.

VII. Quoties ob Vasorum sanguinem fervidum, Spiritusve Animales ad Penem deferentium culpam Nulla fit ejus Erectio, toties pro *incurabili* habendum hoc Malum.

Non sufficiens erectio qui curetur.

VIII. *Non sufficiens* autem Penis Erectio *Vasorum paucitatem, parvitatemque* consequens sensim corrigi potest, ac emendari, *frictione* blandâ & frequenti Penis, ejusdemque *inunctione* cum Linimentis, aut Unguentis Aromaticis; quò paulatim expandantur magis vasa, plusque sanguinis & Spirituum ad Penem deferant.

IX. Ubi à *Frigore externo* idem contigit, foveri decoctis Aromaticis, & inungi Unguentis similibus debet pars malè affecta.

X. *Animi Affectu noxio sublato*, ad pristinum robur redire solet penis, quin *contrario* magis erigi.

Non satis diu permanens qui curetur.

XI. *Non satis diu permanens Penis Erectio Spirituum Animalium penuriâ*, protrahetur usu convenienti Spirituosorum cum aliis mixtorum, Aquæ Vitæ Matthioli, ac similium per intervalla usurpatorum, donec Animales Spiritus multiplicati fuerint in corpore.

XII. Quin *rarius exercenda Venus* à talibus, quò tunc saltem illi absolvendæ sufficiant Spiritus satis pauci.

XIII. *Sanguis fervidior* usu *Salis Volatilis Oleosi, omniumque* adeò *Aromaticorum*; inter quæ præferenda illa, quæ docuit Experientia conducere in hoc affectu; talis est Eruca.

XIV. *Animus revocandus* ad *negotium præsens*, atque *intendendus rei agendæ* cum *hilaritate*.

Caput III.

De Vterinâ sive Menstruâ Purgatione læsâ.

Quo tempore fiat in fœminis Sanguinis effluxus.

I. Singularem, eundemque planè Naturalem *Sanguinis Fluxum*, *Effluxumque* patiuntur *Fœminæ*, si non omnes, pleræque saltem, & quidem *toto eo tempore*, *quo Generationi aptæ sunt*.

Quando ille incipiat.

II. Rariùs enim, nec nisi præter naturam solet iste fluxus citiùs, tardiúsve observari.

III. Tempus autem maximè ordinarium, quo se manifestare solet hic fluxus, *Annus* est *quartus decimus*; quo iterum subsistere ac cessare, *Annus* ætatis *quinquagesimus*.

IV. In Regionibus quidem Calidioribus, & ubi Aër purior, subtiliorque occurrit, uno, duobusve annis citiùs prodit in nonnullis, ac præsertim in vegetioribus; quemadmodum contrà in Frigidioribus, magisque Pituitosis totidem ferè annis segniùs erumpit, & maximè in Regionibus ad Septentrionem magis vergentibus, simulque humidioribus.

Quid indicet.

V. Vbi autem Fluxus ille prodit, aut prodire debuit, Viris maturæ habentur fœminæ, atque ad Generationem aptæ.

Subsistit in Gravidis & Lactantibus.

VI. Excerni solet hic sanguis in non Gravidis, nec Lactantibus; nam perpaucæ, ubi utero gerunt, fœtumve lactant, hunc Menstruorum fluxum patiuntur.

Sanguis hic cui usui inserviat.

VII. Vnde patet Sanguinem hunc præparari ad Fœtum, tum in Vtero, tum extra Vterum nutrien-

nutriendum, adeóque inservire Generationi, atque Propagationi: ne quis putet cum multis, Sanguinem istum menstruum esse inutilem, aut noxium, ideóque culpandum, postquam is ad speciei conservationem abundantior in fœminis producitur, quàm ad solam sui nutritionem indigebant.

Quidnã ad individui conservationẽ, quid ad Speciei propagationem faciat.

VIII. Quicquid enim commune habent Mulieres cum Maribus, id omne ad Individui Conservationem facit; quicquid verò tum Mares, tum Fœminæ habent singulare, id omne Speciei Propagationi ministrat.

IX. Sic Partes diversas obtinuerunt aliquas tum Viri, tum Fœminæ, quas proinde Generationi servire dicimus ac docemus.

X. Sic etiam Functiones aliquas diversas nacti sunt Viri & Fœminæ, quas itidem Generationi destinatas pronunciamus.

Partes generatio ni dicatæ.

XI. Inter partes illas diversas sunt in Maribus Penis, Membrum Virile ideò dictum, Testiculi, Vasa spermatica; quæ omnia nil habent similis cum Partibus Mulieribus, Vtero, & utroque ipsius Collo, Vteri Tubis, Testiculisque: adeò, ut meritò hæ Partes omnes unà cum Mammis fœmineis dicantur Generationi servire.

Ut & Functiones.

XII. Inter Functiones illas diversas est tum Virilis seminis productio in Testiculis, aut Epididymidibus, tum ejusdem Collectio in Glandulis & Vesiculis spermaticis, tum Excretio per Vrethram; quæ planè aliter se habent in fœminis; quæ intra se solent suum effundere semen, uti mares extra se.

Harum in Viris & Fœminis similitudo & Diversitas. Hæcque maxima in fœtûs productione & nutritione.

XIII. Vnde quamvis aliqua videatur esse in Viris & fœminis ratione seminis producendi, conservandi, ejaculandique similitudo, magna tamen in singulis occurrit quoque diversitas.

XIV. Sed maxima Virorum & Fœminarum circa Generationem diversitas occurrit in duobus; in Fœtûs ipsius producendi loco, atque nutritione prima tum ante, tum paulò post partum.

Quæ fiũt non in Maribus, sed in Fœminis.

XV. Producitur namque Fœtus nunquam in Maribus, semper in Fœminis; & quidem in earum utero.

XVI. Nutritur idem Fœtus ante partum in Vtero fœmineo, & quidem à nutrimento à Matre ipsi subministrato, nunquàm à Mare.

XVII. Sed nutritur adhuc idem natus à Matre, ac quidem Lactis beneficio; quod sicut vix unquam, & quidem monstrosè tantùm observatum est prodiisse è Mammis virilibus, ut plurimùm verò, ac ferè semper è fœmineis, ita meritò à fœminis expectatur ac obtinetur quoque prima nuper nati fœtûs nutritio, idque à Matre, aliâve fœminâ ipsi deficiente succurrente.

Functiones Fœminis peculiares. Fœtûs productio etiam à Mare, nutritio à solâ Fœminâ. Quo nutriatur fœtus in utero.

XVIII. Functiones proinde primariæ ac fœminis maximè peculiares sunt *Fœtus Generatio, Gestatio, & Nutritio intra Uterum*; ut & *Partus*, hinc & *Nutritio prima extra Uterum.*

XIX. Quemadmodum verò ad Fœtûs productionem ac Generationem suum semen confert Mas, ita ad ejusdem in Vtero Nutritionem & Augmentum nil planè confert Mas, verùm sola Fœmina, cui uni hoc beneficium debet Fœtus.

XX. Hactenus quidem crediderunt omnes forsan Materno sanguine nutriri fœtum in Vtero; donec hoc præsertim seculo plures Viri egregii hanc sententiam in dubium revocarunt, & aliqui eam in totum rejecerunt.

Materni nempe Sanguinis.

XXI. Me quod attinet; nullas hactenus observare potui rationes satis urgentes, nulla experimenta satis evidentia, ab ullo prolata, quæ propositam sententiam eant eversum: sed contrà plurima noto, quæ ipsam confirment, non infirment.

Quod probatur.

XXII. Et in specie Fluxus sanguinis menstruus, de quo cœpimus agere, satis superque Nutritionem Fœtus per sanguinem maternum evincit.

XXIII. Cùm enim sanguis in Fœminis ad Generandum aptis copiosior producatur, quàm ad ipsarum Nutritionem requiritur; idemque ideò singulis mensibus per Naturalem Effluxum, & quidem per Vterum minuatur; idem verò tempore gestationis, vel lactationis effluere desinat; nonne satis demonstrat, eum Fœtûs nutritioni, & dum in Vtero hæret, & dum nuper exclusus lacte materno gaudet, impendi?

Utero gerentibus & lactantibus quibusdam menstrua fluere. An Fœtui in Utero aliquid fugat.

XXIV. Nisi enim in Fœtûs nutrimentum cederet, dum in Vtero adhuc continetur; & in maternum lac abiret, postquam ipso alitur infans nuper natus; utique menstruatim effunderetur.

XXV. Neque assertionem hanc meam evertit, quòd quibusdam fœminis, & Vtero gerentibus, & lactantibus Menstrua prodeat purgatio: quoniam illud quibusdam & paucis singulare est, non omnibus aut plerisque saltem commune.

XXVI. Sed nec assertionem meam dubiam reddit, quod aliqui putent Fœtum in Vtero materno sugere, atque in os suum allicere Liquorem, in quo natat, ut eo nutriatur; Istumque liquorem ut & Lac, ex Chylo, non item Sanguine ortum habere arbitrentur.

XXVII. Nam ut jam non dicam, hæc omnia dici, & dici tantùm, non item probari: posito hæc ita se habere, nonne Sanguis Maternus ortum habet ex Chylo? Quòd si ex Chylo suum ortum habeat sanguis fœmininarum, & ex eodem Chylo credatur ortum habere Liquor ille Nutritius dictus, & Lac, nonne Nutrimentum suum à Matre accipiet Infans, sive illud credatur esse sanguis non tantùm in Corde perfectus, sed in Placentâ Vterinâ, & Mammis adhuc perfectior, & tenero Fœtûs corpusculo nutriendo aptior factus (quod Ego cum multis existimo verum;) sive illud fingatur esse sanguinis materia proxima, Chylus, adeóque Sanguis, ut ita loquar, imperfectior, quippe necdum in Corde materno perfectus?

Arteriæ grandes ad uterũ delatæ nutritioni inservientes.

XXVIII. Hujus autem intra uterum instituendæ nutritionis ergò *Arteriæ grandes ad Uterum* feruntur planè *Spongiosum & singulari artificio concinnatum*, ita ut Sanguinis multùm imbibere possit, atque ab ipso mirè expandi, mox verò post ipsius effusionem iterum brevi contrahi, & ad pristinam parvitatem redire.

Placenta.

XXIX. Producitur præterea in Prægnantis Utero *Placenta*, Lienis parenchyma æmulans, & Utero ubique ferè cohærens, sanguinemque ab ipso excipiens, quin ampliùs in Fœtûs tenelluli & exigui tàm Nutritionem, quàm Accretionem præparans; sicut hæc omnia diligentibus patere possunt Anatomicis.

Sanguinē fœtus esse nutrimentum.

XXX. Sed quam aliis omnibus, eam mihi quoque latam legem puto; idcircò *Opinionis, quam sequor, & fundamenta tum Anatomica tum Practica, & Ratiocinationes inde deductas* expono candidè.

XXXI. Cùm ergò & *Sanguis* observetur effluere *Mulieribus ad Generationem aptis & sanis, nec gravidis, vel lactantibus*, & quidem *singulis mensibus*; cùm ad ipsarum *Uterum pragnantem observetur sanguis fluere copiosiùs, quàm tempore alio*; cùm *post partum* observetur *effluere Sanguis multus, Lochiorum* nomine notus; cùm in *vivâ brutorum* aut *fœminarum in partu defunctarum sectione nil præter sanguinem copiosum observetur ad Uterum, Placentam, Fœtumve ferri*; meritò puto me *concludere, Sanguinem maternum menstruatim effluere, ac minui solitum pro Fœtûs pabulo ac nutrimento habendum.*

Mensium materiā esse Sanguinē bonum.

XXXII. Hæc sunt Argumenta primaria, quæ me movent, ut censeam, *Menstruam fœminarum Purgationem* pro materiâ suâ agnoscere *Sanguinem, non inutilem aut noxium*, sed *utilem, ac superfluum in fœminis* ad *Generationem promovendam, fœtumque tum in Utero situm, tum nuper natum alendum*, ex sapienti Dei præscripto genitum atque productum; Quæ si non videantur satis urgentia, ut aliis suadeant, persuadeantque idem, integrum est unicuique aut novam investigare ac invenire, aut aliorum examinare ac expendere Opinionem, atque tandem illam, quæ Menti veritatis avidæ maximè satisfaciat, seligere, ipsique adhærere.

XXXIII. Postquam igitur pro verâ agnosco plerorumque Opinionem de Sanguinis menstrui, non quidem effusi, sed gravidationis & lactationis tempore absque noxâ suppressi utilitate & usu; videndum porrò, quî lædatur sæpiùs præter naturam ille Fluxus, indeque in plurima mala incidant Fœminæ.

Quot modis menstruus fluxus lædatur.

XXXIV. *Læditur* autem hic *Fœminarum Menstruus sanguinis Fluxus* modis multis, & quidem 1. quando citra Graviditatem aut Lactationem, ubi ad Generationem apta est mulier, *Nullus prodit*, sed præter naturam sistitur & stagnat universus. 2. quando accidit quidem hic Fluxus, sed *minore*, quàm decebat, *quantitate*, & copiâ. 3. quando econtrà *nimia contingit quantitate & abundantiâ*. 4. quando haud semel in mense fluxus ille fit, sed aut *frequentiùs citiùsve, aut rariùs tardiùsve*. Nam quibusdam is aut bis, aut ter contingit quovis mense, imò quibusdam perpetuus penè adest; aliis semel intrà duos, tresve accidit menses. 5. quando vel *diutiùs*, vel *breviùs durat*; Tempus namque maximè consuetum est 4. aut 5. dierum; quibusdam verò vix per unum, vel duos, aliis contrà ad 7. 8. pluresque perseverat dies. 6. quando *Consistentia, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ*, vel aliter *vitiosus* prodit sanguis. 7. quando *per vias alias* præter uterum effluit sanguis; per *Os, Nares, Oculos, Aures*, ipsamque subinde *Cutim*, ejusque poros, tum in Capite, tum alibi, non verò per Uterum.

Quando fit Vitiosus.

XXXV. Tot modis observamus subinde lædi Menstruum sanguinis Effluxum: ubi notandum, tum demùm pro *vitioso eundem haberi, quando cum uniuscujusque Fœminæ incommodo id evenit*; Nisi enim aliquid molestiæ aut noxæ inde patiatur Fœmina, non statim pro præternaturali habendus erit Fluxus in quibusdam à generali regulâ recedens, cùm observemus indies pro peculiari cujusque constitutione, Vitæque genere latitudinem notabilem in plerisque functionibus, & quæ inde sequuntur, apparere.

XXXVI. Sic quædam *fœminæ absque ullâ noxâ Fluxum patiuntur sanguinis parcum*, aliæ contrà *magnum*; aliæ *bis in mense* ipsum patiuntur, aliæ *tertiâ quâque septimanâ*, uti aliæ iterum *quintâ demum* aut *sextâ*: Aliis *duobus tribusve* duntaxat *durat diebus*, aliis *septem aut octo*: Hæc cum naturaliter, hoc est, absque ullâ noxâ, detrimentove diversimodè contingant & continuè multis, non indigent Medici operâ, qui si hæc mutare tentaret, plerumque Fœminis non prodesset, at noceret. *Absque Vitio varium.*

XXXVII. Interest proinde, ut Medicus Prudens attendat, an hæc & alia plura noceant sanitati, hoc est, Functionem aliquam lædant, vires prosternant suffocentve, aut formam elegantiamve Corporis labefactent, nec ne: Nisi enim tale quid eveniat, non est, quod valdè solicitus sit, habeatve Fluxum in quibusdam à mediocritate recedentem pro malo, ac præternaturali. *Quod Medico prudenti considerandum.*

XXXVIII. Has *læsi Menstruorum Fluxûs* species omnes ut ordine proponamus, earundemque *Causas* veras eruamus, incipiendum ab illâ specie, in quâ *Nullus* apparet; quod duobus evenire solet modis, 1. quando *is convenienté tempore ac ætate non prodit*, unde *Puellæ* fieri solent *Cachecticæ*: 2. quando idem, qui jam prodiit fluxus, *ampliùs prodire cessat*: qui verè vocatur *Menstruorum suppressio*, à quo itidem Cachecticæ solent fieri fœminæ, unde plurima insuper consequuntur mala. *Fluxûs Menstruorum nullius duplici est modo.*

XXXIX. Puellis *segniùs prodeunt Menstrua*, non tantùm *imperforatis*, & quarum coaluerunt Carunculæ Myrtiformes, quibusque adeò coacervantur in Collo Uteri externo Menstrua, quod satis rarum, bis terve tamen à me visum; sed sæpiùs, *quibus non patent Vasa per Uteri fundum sanguinem deferentia*, quæque maximè propriè dicuntur laborare Menstruorum defectu. *Quando segniùs prodit, & quare.*

XL. Quibusdam *Segniùs prodit* fluxus ille Menstruus, quoniam sunt *constitutione Corporis teneriore*; undè *tardiùs ad perfectionem suam requisitam pervenit earum corpus, tardiùs superabundat in ipsis sanguis Generationi, Fœtusque adeò Nutritioni destinatus*: quo igitur dum destituuntur solitis Menstruationis primæ annis, non mirum, nec malum, si aliquot annis seriùs prodeat ille fluxus, qui nullâ molestiâ, nullo earum incommodo moram nectens, nullatenus dici quoque potest læsus aut præternaturalis.

XLI. Quoties autem *citiùs segniùsve Conatus* est in corpore ad *Menstruationem*, illa verò haud procedente, post *gravantes* circa *Lumbos, Cruraque*, & aliquando *Brachia* quoque, *Dolores* hinc & *Præcordiorum Anxietates*, aliasque *Molestias plures*, paulatim *Cachecticæ* fiunt Puellæ; toties dicitur verè *vitiatus ac p. n. Cessans Menstruorum Fluxus*. *Quando verè dicitur Cessans Menstruum Fluxus.*

XLII. *Coalitus Caruncularum Myrtiformium, non partialis* per *tenuem Membranulam, Hymenis* nomine celebratam, & f. n. perforatam, sed *totalis* per eandem *crassiorem ac imperforatam*, sanguinem *Carunculârū Myrtiformium imperforatio qua ratione sit malorum causa.*

ſanguinem ad Vterum, ac per Vterum, ejuſque Collum interius effluentem *ſiſtens*, *atque in eiuſdem Collo externo, Vagina nomine noto*, eiuſdem Effluxum itidem impediens, *Cauſa* eſt inſuper *Collectionis ſanguineæ menſibus* ſingulis auctæ, tandemque tum ſpontè *corruptæ*, tum totam Vaginam in immenſum *expandentis*, atque graviſſimos ibidem Dolores, aliaque ſymptomata plurima parientis.

Diſtentio Vaginæ.

XLIII. Neque Diſtentio duntaxat iſtius Vaginæ Membranoſæ, indies facta auctior, ſed imprimis Corrupti ſanguinis Acrimonia eandem Vaginam Membranoſam, admodumque ſenſibilem mordens ac rodens Dolores excitat atrociſſimos.

Pro uteri procidentiâ habitum.

XLIV. Quin ut plurimum neglectum, quia non intellectum hoc Malum, eouſque diſtendit dictas Partes, ut à pleriſque pro *Vteri procidentiâ* habeatur, etiam à Medicis Celebribus, non tamen idcircò magis peritis, aut ſcientibus.

Imperforationem eſſe connatam, quod vulgò negligitur à matribus.

XLV. Hoc autem Vitium eſt à primo Ortu, & connatum; quod dum haud obſervant in tempore Matres, ipſius quoque curam, in primâ ætate parvo negotio abſolvendam, negligunt; quapropter, ubi ad pubertatem venerant Puellæ, atque Menſtruus excitatur fluxus, nec tamen prodit, verùm ſenſim notata incommoda parit, priùs ad partem affectam non attenditur, tum propter verecundiam, tum quia tale quid non creditur, donec tandem tumor grandis & dolor atrox in pudendis ſe manifeſtans cogit etiam maximè pudibundas, auxilij causâ, conſpectum iſtarum partium concedere tum Medicis, tum Chirurgis.

Et quare.

XLVI. Quòd ſi quis conſideraverit, non per idem orificium prodire Vrinam, Menſtruumque ſanguinem, ſed per diverſa; non mirabitur falli Matres, de Vteri orificio necdum ante Menſtruationis Coitúſve tempus utili, aut neceſſario minimè ſolicitas.

Vrinam & Menſtrua per diverſa orificia effluere.

XLVII. Vrinam autem Menſtruumque Sanguinem per diverſa effluere orificia, multi hactenus ignorarunt, etiam Medici, decepti per ineptas quorundam Anatomicorum Tabulas, perperam Orificij Veſicæ ſitum in externo Vteri Collo fingentes ac notantes: cùm illud verè ſit ſupra Myrtiformes Carunculas, extraque ipſum Vteri Oſtium externum.

XLVIII. Dum autem Matres nullum in reddendâ Vrinâ impedimentum obſervant in puellulis, nulla quoque ſuſpicio de Vteri clauſurâ externâ mentem ipſarum ſubit, adeò ut minimè mirum, ſi obruantur citiùs hâc Menſtruorum collectione Puellæ, quàm illam conjectent Matres.

Quod Medicinæ Studioſis obſervandum.

XLIX. Notent proinde Medicinæ Studioſi omnes, ſingulari orificio externo, & quidem ſuperiore donatam fæminarum veſicam, ſingulari & inferiore Vterum: ſicut hæc ad oculum demonſtrari deberit ab Anatomiæ Profeſſoribus, ne continuè veterem & noxium errorem ſequantur hujus ævi locique Medici.

Quibus ſolis id privatim à Profeſſoribus oſtendendum.

L. Quoniam verò hæc Orificia non ſatis decorè demonſtrantur publicè coram omnibus, commodè privatim demonſtrari poſſunt coram ſolis Medicinæ Alumnis, ad quos hæc res propriè ſpectat, quamque toties cum notabili ægrarum detrimento ignorarunt Medici nonnulli ſuſſeni, & alios ſe longè peritiores grandi ſupercilio ſpernentes.

Cur hactenus in eo lapſum.

LI. Sed miretur aliquis, quo pacto fieri potuerit, ut bina iſta orificia minùs fuerint manifeſtata? Sed mirari deſinet, ubi conſideraverit, ſub alis, ſive Nymphis latere hoc veſicæ Orificium, nec niſi attentiùs attendenti patere: accedente illo ex falſis tabulis præjudicio, propter quod ne quidem inquiri ſolet à pleriſque in rem ipſam, quippe quam ſupponunt eſſe talem, qualem vident pictam.

Menſium ſuppreſſionis Cauſa.

LII. Hæc igitur eſt nonnunquam *non prodeuntium Menſtruorum Cauſa*; licet frequentiùs illa *hæreat in ipſo Vtero, & Vteri Vaſis*, per quæ tranſeundum eſt Sanguini menſtruatim ſ.n. evacuando.

In Vtero & Vteri Vaſis.

LIII. Non procedit autem iſta evacuatio, quando *Vaſa dicta & Via non patent* in Vteri Cavitatem. *Non patent* autem, ſi vel *ſanguis ad ipſa minùs feratur*, vel *eadem Pituitâ viſcoſâ & glutinoſa infarciantur & obſtruantur.*

Ob Sanguinem craſſiorem.

LIV. *Sanguis ad dicta Vteri Vaſa minùs fertur*, quando univerſus occurrit *craſſior & melancholicus*, ipſiuſque Puellarum *Animus triſtior* exiſtit & *Corpus minùs movetur*, *ſomnoque nimium indulgetur*, & *Alimenta* uſurpantur *Pituitam multam & glutinoſam producentia*, vivitur que in *Aëre frigido, humidoque.*

Et propter Obſtructionem à pituitâ.

LV. *Pituita tenaci & viſcoſa infarciuntur, obſtruunturque Vaſa dicta*, tum paulatim ob multam *in Sanguine ſcatentem Pituitam* ſimilem, atque indies Vaſis prædictis adhærentem ibique cumulatam; tum ſubitò, ob *præcedentem Corporis* Vniverſi, ac præſertim Vteri *Calorem* notabilem, à *Solis* vel *Ignis, Balneive æſtu*, à *Corporis motu* diuturniore aut vehementiore, ab uſu liberaliore *Alimentorum Spirituoſorum*, & *Aromaticorum*; hinc ſubſequens *frigus grave*, tum *Aëris* ad Vterum penetrantis, tum *Aquæ frigidæ* Pedes ſaltem, aut Vterum quoque attingentis, tum *Pavimenti* lapidei & imprimis Aquâ frigidâ madentis, per inferiores artus ad Vterum tranſiens, & ſolutam priùs in Corpore, atque quaquaverſùm propulſam Pituitam ibidem coagulans, atque ſic Obſtructionem pariens; Idem accidit aliquando ab Animi affectu gravi, Metu imprimis, aut Triſtitia inopinanter, ac præſertim inſtantibus fluentibuſve menſibus, ſuperveniente, unde ſanguis, ac cæteri humores, Pituita cumprimis, coagulari ac concreſcere ſolent. Vt iam ſilentio prætereamplurima ſanguinem alioſve humores incraſſantia; Corallia, Cretam, Oryzam, Ceſpites, Terram, Carbones, aliaque in Picâ nonnunquam copiosè ac diu aſſumpta, atque ſic obſtructioni mox ſecuturæ materiam præparantia.

Tempore Menſtruationis Vteri Vaſa aperienda.

LVI. Eo namque tempore, quo Menſtrua expectantur, *aperienda*, *reſerandaque* ſunt *Vteri Vaſa*; quod imprimis contingit ab *Humoribus Bilioſis* tunc *temporis dominium in corpore capientibus*, atque *Pubertatem* hâc ratione *inchoantibus*.

Mutationes in noſtro corpore fieri ab Humoribus. Secundùm quos tres Ætates diſtinguendæ.

LVII. Exiſtimamus enim omnes in Corpore noſtro Mutationes naturales fieri ab Humoribus ſecundùm Naturam in ipſo exiſtentibus, atque paulatim Dominium in cæteros ſucceſſivè obtinentibus, donec iterum aliis cedant.

LVIII. Quòd ſi quis ſecundùm illud Dominium Humorum ſucceſſivum *Hominis Ætates* diſtinguendas putaret, non incommodè *tres* numeraret: Primam, quæ *Pueritiam & Adoleſcen-*

lescentiam complectens *Pituitæ fluidiori ac serosæ* sive *Lymphaticæ* subjiciatur, Secundam, quæ *Iuventutem* atque *Virilitatem* continens *Bili* pareat; Tertiam, quæ *Senectutem* utramque implens *Pituitæ Viscidiori, Mucosæ, ac Melancholicæ* obsequatur. Observatum enim est, notatumque à Medicis plerisque, nominatos Humores successivè dominium exercere in homine.

Pituita fluidior ad Corporis faciti incrementum. Bilis ad eius robur.

LIX. Postquam nimirum *Pituita fluidior ad Corporis incrementum & augmentum capiendum* maximè utilis ac necessaria, primario hoc suo functa est munere, auctumque est ad commodam staturam Corpus, *Bilis* ei succedit in laudato Microcosmi Imperio ad *Robur* ipsi conferendum, tum *ratione sui ac individui*, tum *ratione alterius, ac speciei*: ubi namque ad *Pubertatem* venit Homo, non tantùm Corpus ipsius firmatur & roboratur, sed insuper ad generandum fit aptum & pronum: quo tempore cum Calor in eodem observetur maior, isque Bili præsertim debeatur, meritò censemus, Bilem tunc cæteris dominari Humoribus; donec eadem paulatim deficiente aut inertiore factà, & senectute adventante in Imperio microcosmico ipsi succedat *Pituita tenax, & melancholica*; verè namque Pituita tenax est ipsa melancholia.

Pituita ad declinationem. Tres Hominis status.

LX. Observantur igitur *tres Hominis nati status* notabiles; *Incrementi, Roboris, ac Declinationis*; quorum singuli suas habent latitudines & gradus; quæ omnia idcircò facienda pluris, considerandaque accuratiùs, quòd Medicinæ nostræ perficiendæ serviant apprimè.

Bilis vires.

LXI. *Bilis* ergò, ut ad nostrum revertamur propositum, cùm abundet *Sale Volatili Oleoso*, vim habet *blandè incidendi tenacem viscosamque Pituitam*, tum *ex ortu primo* hinc inde remanentem, tum postmodùm ex *Diætæ vitio* iam notato *auctam*; vim autem istam suam ubi exerit supra humores cæteros, sanguinem quoque reddit rariorem, aucto universo Corporis Calore; quin non tantùm in *Maribus seminis productionem* molitur, & ad *mentum partesque pudendas lanuginem & pilos* expellit, unà cum *Motibus Venereis*; sed in fœminis quoque *similia quodammodo præstat*, nec tantùm *Mammarum extuberationem* promovet, sed *Vteri* quoque *vasa impedita expedit, sanguinique Menstruo viam facit.*

Bilis minùs acris haud sufficiens menstruo fluxui promovendo.

LXII. Quòd si *Bilis* (propter *constitutionem Naturalem*, vel *Diætam pravam, & Pituitam Viscosam* imprimis producentem, hinc & *Bilem crassiorem ac inertiorem* præstantem) *minus sit acris*, non mirum, si *sola Menstruo fluxui promovendo haud sufficiat*, quin *diutiùs*, quàm expediebat *idem fluxus cesset ac desideretur*, notataque mala *sequantur*.

Plethora ad vasa unde, & quid producat.

LXIII. Nisi enim *sanguis* Pubertate in fœminis præsente *abundantior factus per Vterum, aliamve viam evacuetur, ac minuatur, Plethora* producitur *ad Vasa*; quâ sensim *magis auctâ, minùs commodè movetur universus sanguis*, & *circa Vterum ex parte stagnat* plerumque; quapropter idem paulatim *corrumpitur*, & *corruptionem* suam reliquo *Sanguini communicat*, unde *Symptomata* in superioribus enumerata excitantur, vimque suam exerunt.

LXIV. Fieri namque potest; (ut hoc uno verbo hic moneam) ut non prodeuntibus Mensibus per Vterum, nihil tamen detrimenti quoad Symptomata notata fœminæ patiantur; quoties sanguis superfluus per Nares, Os, aliasve vias excernitur. Vnde licet via ista non sit naturalis, non coacervatur tamen, nec corrumpitur Sanguis, nec proinde memorata sequuntur symptomata fœminis tàm molesta & gravia.

Vtilis suppressis Mensibus sanguinis [illegible].

LXV. Ni igitur sponte, hoc est, à Bile in corpore imperium usurpante solvantur viæ tum ad Vterum, tum per Vterum sanguini Menstruo deferendo dicatæ, impeditur, & frustra desideratur, expectaturque fluxus ejus menstruus: quod, sicut jam dictum, accidit tum ratione *viarum* dictarum *Pituitoso sanguine viscoso, vel Pituitâ* ipsâ obsessarum, tum ratione *Bilis obtusioris ac inertioris*, sanguinem Pituitamve solvere impotentis.

Causa Menstruorum suppressorum obstructio à Pituitâ.

LXVI. Quæ autem fuit *Causa Menstruorum*, tempore Pubertatis sponte haud prodeuntium, eadem esse potest ac solet eorundem postmodùm *suppressorum*, *Pituita* inquam, vel *Sanguis Pituitosus glutinositate suâ*, eâque præternaturali *nominatas vias obturans & obstruens*: ut non videatur opus in ejus explicatione plura proferre.

Coalitus colli Vteri causa mensium suppressorum.

LXVII. Quemadmodum verò in Virginibus sanguinis Menstrui exitum impedire potest, quin aliquoties impedivit Membrana Myrtiformes glandulas connectens, ipsumque Orificium Vteri externum in totum claudens; ita fieri potest, ut in fœminis Venerem non tantùm expertis, sed Matribus quoque ob quamcunque in Coïtu, Partu, & aliàs vim parti huic illatam coalescat Collum Vteri externum, eiusve Orificium, vel illius Labia, ita ut nullus pateat eò allabenti sanguini exitus: licet hoc rarissimè accidere libenter concedam.

Curatio.

LXVIII. Propositis sanguinis Menstrui nullatenus per Vterum prodeuntis Causis, pergendum esset ad cæterarum Læsi hujus Effluxûs specierum Causas similiter ordine proponendas, ni satius esse iudicarem, Causis præmissis subnectere mox Curationem.

LXIX. Observavi enim aliàs, quoties Functionis alicuius læsæ plures sunt species, singularumque Causæ proponuntur ordine, antequàm ad singularum medelam devenimus, excidisse multas: quocircà lubet nunc ordinem illum tantillum immutare, atque singularum specierum Causis datis mox Curationem apponere; quâ methodo speramus, Nos Legentium Memoriæ consulturos, quin totum negotium clarius reddituros.

Connexio Carunculorum Myrtiformium quomodo tollenda.

LXX. Quoties igitur *connexæ* sunt *Carunculæ Myrtiformes membranâ & crassâ & durâ eâque imperforatâ*, toties Chirurgi operâ, *eadem*, vel *sanguine* menstruo sensim collecto *distenta*, vel prius observata nec ita distenta, *loco inter Carunculas* dictas *medio perforari* debet scalpello acuto; atque *evacuato per intervalla corrupto sanguine*, ubi neglecta fuit eius cura, *mundatoque* per iniectiones convenientes vulnerarias, & aromaticas *Collo Vteri externo* per sanguinem corruptum malè affecto, paulatim *consumenda, tollendave membrana superflua*, vel *Medicamentis rodentibus, sale lixivo* præsertim & *cauterio potentiali*,

tali, vel cultello forficibusve: denique Cicatrice levi consolidanda pars reliqua; quamvis tutissimum sit, totam illam membranam penitùs tolli & auferri.

Coalitus colli Uterini quomodo tollendus. LXXI. Ubi *Fœminis perforatis*, vel *apertis*, à quâcunque demum causâ *excoriata labia*, vel *Collum uteri externum*, *coaluerint*, *transitumque* non tantùm Membro Virili, verùm *menstruis* quoque *denegant*, ibi maiori opus circumspectione, postquam non incidenda, vel amputanda hîc occurrit Membrana vel Pars superflua, sed *liberanda à Coalitu partes utiles ac necessaria*; quin *impediendum*, *ne*, quando separatæ sunt ab invicem, *denuò coalescant*, quod facilè accidit.

LXXII. Separatio hæc prudenter ac lentè instituenda à Chirurgo partium harumce gnaro, ac Anatomes perito, & quidem cultello acuto; nec desistendum ab opere priùs, quàm perfecta sit desiderata illarum partium separatio; secus enim coalescerent mox & quidem arctiùs, quàm priùs; partes imperfectè duntaxat separatæ.

LXXIII. Quemadmodum autem propter partium harumce excoriationem coalitus hic noxius contigit, ita, ni caveatur prudenter ac potenter, idem renovabitur post commendatam modò separationem artificialem, quippe quæ partes dictas excoriat & vulnerat similiter.

Quomodo impediendum ne rursum coalitus fiat. LXXIV. Ad illum autem Coalitum impediendum *duobus* præsertim opus est auxiliis: 1. *Medicamentis*, & imprimis Emplastri formâ usurpandis, *Cicatricem maturantibus*; ut & 2. *Deligatione* tali, quæ non tantùm laudata *Medicamenta* in parte affectâ *contineat*, sed maximè, ubi sibi continuæ sunt *partes dissecta*, *ipsas* ita devinciat & ab invicem *amotas servet*, ne ibidem recoalescere incipientes angustiam, in partu saltem noxiam, præstent, ac post curationem relinquant.

LXXV. Medicamenta ipsa, quibus hîc utendum, studio prætereo, cùm illa propriè faciant ad Chirurgiam, quæ ab aliis docetur.

Obstructionis curatio. LXXVI. Pergamus proinde ad speciei alterius magis Medicæ, atque *ab Obstructione*, *Infarctuque Vasorum* ad Uterum, ac per Uterum delatorum pendentis *Curationem*.

Humor tenax incidendus. LXXVII. Cùm autem docuerimus, vel à *Pituitâ viscosâ & glutinosâ*, vel à *sanguine simili Obstructionem* notatam produci, facilè patet, ad ipsius Curationem, Menstruorumque provocationem indicari & desiderari *Humoris tenacitate peccantis incisionem & abstersionem.*

Medicamenta Humores tenaces incidentia. LXXVIII. Incidunt quidem Humores Glutinosos tum *Acida*, tum *Aromatica* & Sale lixivo, tàm fixo, quàm volatili abundantia, ipsaque adeò *Salia fixa & volatilia*; quoniam verò Acida producendæ glutinositati serviunt, imprimis quando vergunt ad austeritatem, idcircò meritò *præferuntur* in hoc affectu Curando *Aromatica*, quæ ipsa quoque Experientia testatur Acidis præstare; sive simul Amara sint, sive minùs Amara, sed sub varii saporis specie Aromatica vocanda.

LXXIX Talia inter vulgò nota & ab Auctoribus commendata sunt ex Plantarum partibus, *Radices* Aristolochiæ, Angelicæ, Asari, Rubiæ tinctorum, Apij, Fœniculi, Petroselini, Eringij, Levistici, Ireos & nostratis & Florentinæ, Pimpinellæ, Schœnanthi, Spicæ Nardi, &c.

Folia *Pulegii, Sabina, Salvia, Dictamni, Maiorana, Ruta hortensis, Origani, Calamintha Montana, Artemisia, &c.*

Flores *Rorismarini, Cheiri, Spica Nardi, Schœnanthi, Chamameli, Crocus, &c.*

Baccæ *Iuniperi, Lauri, &c.*

Semina *pleraque Carminantia dicta, Fœniculi, Dauci, Anisi, Sileris Montani, Cumini, Carvi, &c.*

Gummi & Lachrymæ, *Galbanum, Sagapenum, Myrrha, &c.*

Borax nativus.

Huc spectat ex Animalibus petitum Castoreum.

Ex Mineralibus *Chalybs.*

LXXX. Ex quibus parari possunt *Pulveres, Apozemata, Vina Medicata, Tinctura, Pilula, Tabella, &c.*

Exempli gratiâ esto sequens Vini Medicati formula: *Vinum Medicatum.*

℞. *Rad. enul. camp.* ℥ij.
Galanga,
Curcuma, an. ℥j.
Fol. Pulegij.
Maiorana,
Sabina,
Artemis. Rub. an. M. ß.
Bacc. Lauri,
Sem. Dauci,
Levistici, an. ʒij.
Cinnamom. Acut. ʒ iij.
Maceris, ʒj.

Concisa & crassè contusa includantur sacculo, cui in Cantharo lapideo affunde Vini albi vel Gallici, vel Rhenani veteris, (pro personarum lubitu vel consuetudine) ℔ ij. stent per noctem in Cellâ. Bibat ægra in prandio ac Cœna haustulum. *Eius Usus.* Cui verò pilulæ magis placent, illi sequens formula serviet: *Pilulæ.*

℞. *Gumm. Sagapen. cum Aceto prap.* ʒß.
Chalyb. prap.
Succini alb. an. ℈j.
Myrrha Rubr.
Castorei Opt. an. gr. xv.
Croci Brit. ℈ß.
Borracis Venet. ℈j.
Ol. Garyophyll. gr. vj.
M. F. Pil. num. 40. Deaurentur.

Capiat quotidie cubitum itura quinque Pilulas. *Earum Usus.*

Salia Volatilia. LXXXI. Quisquis autem in Chymicis rerum Naturalium Mutationibus versatus fuerit, longè plura inveniet tum potentiora, tum usurpatu faciliora, *Salia* putà *Volatilia* ex infinitis rebus parabilia, *Ossibus* omnibus, *Cornubus, Ungulis, Pilis, Sanguine, Urinâ, Carnibus, & omnibus* omninò *Animalium Partibus.*

Oleosa. LXXXII. Conducunt scilicet omnia *Salia Volatilia*, licet cæteris præferam *Oleosa*; quippè quæ blandiùs, feliciùsque opus suum absolvunt: Unde quoque patet, *Salia fixa* minoris facienda, quippe quæ, puriora cùm sint, vehementiùs quoque operantur.

Utendi tempus. LXXXIII. Usurpantur autem commodissimè Salia dicta volatilia quovis tempore, ac imprimis, (quando *Sanguis Universus est Glutinosior*,) *inter prandendum ac cœnandum*, ex hau-

stulo Vini, Gerevisiæ, Iusculi, alteriusve Liquoris ab Ægro seligendi.

LXXXIV. Ubi verò *Universa sanguinis Massa non est Glutinosa & Pituitosa*; licet possit quoque *pastûs tempore* usus esse dictorum Salium Volatilium, cum maiori tamen fructu usurpabuntur *extra illud tempus*, ac imprimis, quando Pituita Corporis Motu, Aëris æstu, &c. suprà notatis Causis priùs soluta & ad Uterum propulsa, mox ibidem à subsequente Frigore rursus fuit coagulata; tunc enim bonum est, stomacho vacuo laudata sumere Salia Volatilia, quin *ad sudorem corpus* ipsum *disponere*, sic enim penetrabit faciliùs medicamenti vis ad extremos vasorum viarumque sinus.

Spiritus Salis Armoniaci.

LXXXV. Præ cæteris autem, quoties subitò ac nuper contigit ob corporis calefacti, hinc mox refrigerati vicissitudines, menstruorum suppressio, omnibus commendo Spiritum Salis Armoniaci, cuius unius ope plures brevi ac commodissimè restitui, exhibendo eius, prout potentior existit aut debilior, guttas 3.4.5. vel 6. ex Vini cochleari, quidem bis terve in die.

Sudorifera, & Diuretica omnia hic convenire.

LXXXVI. Non solùm verò Sal Volatile ipsum, sed omnia quoque eodem abundantia vel sudorifera vel diuretica apprimè conveniunt; qualia etiam in suppressione sensim obortâ; adhibitis deobstruentibus sub finem addere utile erit Ex. g. sequens paretur Apozema:

Apozema.

℞. *Rad. Apij, Levistici, an.* ℥ß.
Rasur. Lign. Guaiac. ℥iij.
Sassafras, ℥ß.
Bacc. Iuniperi, ℥ij.
Lauri, ℥ß.
Herb. Scordij, Pulegij, an. M. j.
Summ. Cent. Min. M. ß.
Sem. Milij, ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ, ad Colat. ℥xxx.
Add Syr. Artemis. Card. Bened. an. ℥iß.
Tinct. Cinnam. & Castorei, an. ℨß.
Ol. Succin. gut. viij.
M.

Eius Usus.

Huius Apozematis haustulum calentem assumat ægra summo mane, atque stragulis commodè tecta sudorem exspectet; quin post horulam, si nondum prodeat, assumpto iusculo illum promoveat: idque sæpiùs repetat, imprimis circa tempus consuetum fluxus mensium; quò simul ad uterum propellatur denuò sanguis.

Pituita in Capite & Intestinis redundans evacuanda, & quibus.

LXXXVII. Quòd si *redundet* non tantùm in *Sanguine*, ast in *Capite etiam ac Intestinis* notata *Pituita*, bonum erit ac utile ipsam subinde *minuere ac evacuare* per *Phlegmagoga*; inter quæ vulgò laudantur Agaricus, Turpetum, Hermodactyli, Colocynthis, &c. ex Chymicis autem primum locum merentur omnia ex Mercurio parata, tum Præcipitata, tum Sublimata, & imprimis dulce.

LXXXVIII. *Formulas* hîc non addimus, quoniam eas pro Ægrorum beneplacito mutandas, eligendasque suademus; & idcircò ipsæ commodissimè apud Ægros addiscuntur.

Sanguis non evacuandus nisi abundet.

LXXXIX. Hâc Methodo perfacili, blandâque absque omni violentiâ plurimis Puellis Menses movi, *nullâ institutâ* in eum finem *Sanguinis Evacuatione*, nisi concurreret, quod rarissimum, *Sanguinis Abundantia*: quæ quidem aliquando *in suppressis posteà menstruis* observatur, *vix unquam in iisdem nondum fluentibus*, nec nisi *ob grande in Diætâ erratum commissum circa tempus imminentis primi eorum fluxûs*. Quod facilè assequetur quivis ea, quæ in superioribus dixi, attentâ mente observans, expendensque.

Cur in Puellis menstrua nondum passis Sanguis non redundet circa pubertatis tempus, quod tamen fit in Adultioribus.

XC. Libet tamen huius rei rationem in gratiam Iuniorum & Tyronum explicare. Repeto igitur, *sanguinem vix unquam redundare in Puellis, quibus pubertatis tempore sponte non fluunt menstrua*, nisi tunc grande in Diætâ erratum patrârint; quamvis *sæpiùs in Adultioribus Plethoricis supprimantur menstrua*.

XCI. Iuniores namque Puellæ accuratiùs observantur à suis Matribus aut Præfectis, nec facilè ipsis tânta conceditur Diætæ libertas, propter quam in notabile incidant erratum; aliter autem se res habet in Adultioribus, quibus tanquam in rebus humanis magis exercitatis maior conceditur libertas, & peccandi occasio.

XCII. Dixi rariùs in Puellis circa pubertatis tempus observari Plethoram, quoniam eo tempore augetur maximè ipsarum corpus; in illo igitur augmento sanguinis multùm consumitur, adeò ut ejus abundantia vix unquam concurrat; sed postquam excrevit ad convenientem staturam corpus, non mirum, si *in corpore sano, animo existente hilari & assumptis alimentis laudabilis Succi*, & quidem *quantitate satis magnâ, Plethora* producatur, sanguinisque Abundantia.

In Adultioribus Venæ sectionem locum habere.

XCIII. Existente autem in Adultioribus ac Pubertatis annos primos superantibus Plethorâ, non mirum similiter, si accidente in ipsis *Mensium* suppressione, *Vena-sectio* habeat subinde locum; *non tàm ad ipsos iterum movendos, quàm Plethoram minuendam.*

Et quare

XCIV. Quòd si, nullo existente in Uteri Vasis notabili affectu ac Vitio *non fluant* nihilominùs *Menses, propter sanguinis Plethoram*, & inde *impeditum Sanguinis motum*; quis non videt, si tunc *educatur sanguis*, & *minuatur* simul eiusdem *Plethora, Motum eiusdem augeri ac redintegrari*; unde facilè ipsius quoque *ad Uterum, per quē Uterum motus promovetur.*

Et cur in brachio magis, quam pede.

XCV. Nec mirum, si in casu tali æquè aut etiam plus prosit aliquando *vena in brachio, quàm pede aperta*, & maximè propter *sanguinem maiori copiâ, vehementiâque ex brachio, quàm pede* utplurimùm *profluentem*, ideóque *potentius sanguinis motum redintegrantem*, augentemque.

XCVI. Quò enim potentiùs per universi Corporis Vasa movetur Sanguis, eò etiam potentiùs & faciliùs exitum sibi parat per Uterum; quod hîc quæritur.

In Plethorâ aliquando non tantùm Venæ sectione, sed etiam Medicamentis obstructionem solventibus opus.

XCVII. Hæc igitur Ratio est, cur *instante Pubertate vix unquam observetur Plethora, vix unquam utilis aut necessaria* sit ad Menses promovendos *Sanguinis Eductio*; cur contrà: postquàm *in Pubertate* fluxerunt Menstrua, & ob Causas nominatas *Plethora est facta*, si tunc eadem *supprimatur*, sæpiùs cum *commodo instituatur sanguinis Missio.*

XCVIII. Quamvis autem fieri possit aliquando, ut *propter solam Plethoram segnius tardiúsque prodeant Menstrua*, & idcircò *Vena-sectione solâ* tunc ritè institutâ eadem *excitentur*; quoniam tamen plerumque concurrit aliquod in Uteri vasis vitium, ex Diætæ pravitate obortum,

tum, idcircò *desiderantur* ut plurimùm *Medicamenta Obstructionem* vasorum istorum *solventia*, sive hæc *sola sufficiant*, sive *urgente Plethora Vena-sectio ipsis iungatur.*

Eorum Usus.

XCIX. Medicamenta autem superiùs laudata non tantùm *per Os assumi* possunt ac debent; sed *applicari* quoque *externè forma Fotûs, Suffitûs, Halitûs, Vaporis*, &c. Via etenim brevis est per Collum Vteri externum ad internum, per quod vis Plantarum Aromatica & volatilis facilè penetrat, & paulatim Obstruentem Pituitam solvit, fluidamque factam disponit ad effluxum.

C. Possunt in eundem finem *Vnguenta, Olea, & Linimenta Aromatica* Ventris parti inferiori illini; quò & sic quoque solvatur faciliùs, citiúsque Pituita Vteri vasa obstruens. Talia sunt *Vnguentum Martiatum, Ol. Nardinum, Chamamel.&c.*

Per Cutem, Pinguedinem, Membranas & musculos Pinguia & Oleosa penetrare.

CI. Nec audiendi sunt Medici magis subtiles ac ingeniosi, quàm periti, Vnguentorum, Emplastorum, Linimentorumque omnium Vsum hic & alibi rejicientes; quoniam non videtur ipsis probabile, *per Cutim, Pinguedinem, Membranas & Musculos Abdominis* contenta *ambientes Pinguia & Oleosa penetrare posse.*

CII. Verùm enimverò, si hæc ratione sit pergendum in rerum Medicarum constitutione, bone Deus; quàm multa essent pro falsis habenda, quæ tamen habentur pro veris, & sunt vera.

CIII. An quia ignoramus forsan modum, quo agunt Purgantia, ut varios è corpore humores evacuent, negamus idcircò ipsorum efficaciam? abstinemus idcircò ab eorundem usu?

CIV. Quamvis proinde videretur si non planè impossibile, saltem valdè difficile, per Abdominis Cutim, Pinguedinem, Musculos, Peritonæum viribus integris penetrare Vnguenta & Olea forinsecus illita, testatur tamen Experientia quotidiana, internos curari indies affectus Abdominis, solo Vnguentorum Linimentorumve usu.

Inquirendum in vias, & modum quo id fit,

CV. *Si curantur Affectus Abdominis Interni solis Unguentis & Linimentis, penetrant igitur ad partes Affectas eadem Unguenta vel Linimenta, aliquâ saltem sui parte.* Inquirendum proinde in vias, per quas, & modum, quo eò sese insinuant oleosa; non neganda verò eorundem vis & operatio, quia mihi, tibi; isti ignota est via & ratio, secundùm quam eò ipsa penetrent.

Dei opera ab Hominibus non determinanda.

CVI. Et profectò intoleranda cujusvis Hominis superbia & audacia, velle Dei opera & secreta determinare ad suum captum: quod tamen maximè familiare est Philosophis plerisque, atque in solâ theoriâ ætatem suam terentibus, & idcircò mirè suffenis.

CVII. Possum enim verè testari, me tales offendisse plures Ingeniosos quidem, paucos verè Doctos, id est, rerum ipsarum peritos, nam in rerum cognitione ac peritiâ consistit vera Doctrina, non item in petulanti Garrulitate, atque calumniosâ & convitiosâ scientiæ suæ iactantiâ.

Viæ per quas penetrent Oleosa.

CVIII. Quamvis proinde sufficiat Oleorum & Oleosorum penetrationi per Cutim, cæterasque partes abdomen forinsecùs constituentes, probandæ Effectus eorundem laudabilis, sæpiùs in curatis Affectibus Internis observatus; possunt tamen viæ quoque determinari, per quas penetrent Oleosa & Pinguia usque ad Ventris Interiora; Pori nempe Cutis, à quibus transitus est ad Venas, & consequenter ad Cor; ac per quos nil obstat.

Corpus habere poros.

CIX. Cùm enim Partes Corporis omnes è variis particulis, tanquam minimis naturalibus; ideóque atomis unà iunctis, textisque constructæ sint, haud probabile est ipsas, cùm variè sint figuratæ, ita exactè ubique sibi esse appositas, quin passim transitus sit per ipsas Corporibus fluidis, ac præsertim Volatilibus: quod & observavit Hippocrates, quando universum Corpus pronunciavit pervium; & observare possunt quivis tum Ossa, tum Cartilagines, tum partes alias perspicientes, atque porosas notantes, imprimis quando perspicillis & microscopiis easdem considerant, & cum arte factis, pannis laneis & lineis, ut ut densissimis, tamen simul perviis, conferunt, & Poros ubique nunc ampliores, nunc angustiores agnoscunt vel concludunt in rebus naturalibus omnibus.

Ex sensu cognitis, ad ejus acumen fugientia progrediendum.

CX. Ita solent omnes solidè Philosophantes, ex sensu compertis & manifestis gradatim progredi ad sensuum acumen fugientia, & ideò obscuriora cognoscenda, perspiciendaque.

CXI. Atque sic paucis absolvimus modum Curandi Menstrua pubertatis tempore haud fluentia, vel postmodùm suppressa: pergamus proinde ad cæterarum Menstrui Fluxûs læsi specierum Causas & Curationem ordine proponendas.

Fluxus Mensium minore quantitate prodiens. Is quotuplex sit.

CXII. Secundam Menstruorum in fluxu suo læsorum speciem diximus esse, quando hic *Fluxus* observatur quidem, sed *minore*, ac decebat, *quantitate.*

CXIII. Minore quantitate dici potest prodire Sanguis Menstruus, quoties 1. si *conferatur una fœmina cum cæteris* benè habentibus, observatur cæteris paribus *minus eius prodire, quàm in cæteris.*

CXIV. Quoties 2. si *conferatur unaquaque fœmina cum se ipsâ*, observatur *Sanguis menstruus minori quantitate prodire, quàm nuper solebat, & adhuc decebat.*

CXV. Quoties 3. *si conferatur Sanguis prodiens cum Sanguine in vasis existente*, observatur is *per menstrua minore quantitate profluere, quàm expediebat*, unde tunc à *residuo gravantur* fœminæ.

Quænam fœminæ propriè parcioribus dicantur laborare menstruis.

CXVI. *Propriè* autem *loquendo, illæ duntaxat fœminæ dicendæ parcioribus laborare menstruis*, quæ idcircò *aliquod patiuntur incommodum, & à remanente sanguine gravantur*: non item illæ, quibus nil inde obvenit mali. Multæ siquidem Mulieres, licet parcissimè fluant ipsis menstrua, si cum aliis conferantur, optimè tamen habent; quibus si Medicus copiosiorem sanguinis effluxum excitare vellet, malè ageret, atque sanas in Affectus præternaturales conjiceret.

Quisnam læsa functione laboret.

CXVII. Vt proinde Homo læsâ functione dicatur laborare, opus est, ut noxam & incommodum aliquod inde patiatur: neque omnes ab eodem se habent modo eodem, quodque uni noxium est, alteri existit sæpenumerò salutare. Sic Mulieribus quibusdam conducit fluxus menstruorum parcior, aliis largior: quæ omnia determinat ἀφοϱία vel δυσφοϱία; facilis vel difficilis Toleratio;

tio; ut & συμφόρως vel ἀσυμφόρως ἔχειν, inde benè aut malè habere. Nam reverà noxium est homini, quicquid ipse fert difficulter; contrà eidem conveniens censetur, quicquid ipse fert facilè, & cum commodo.

Quænam Mulieres parciùs Menstrua passæ Medicamentis indigeant.

CXVIII. Non statim proinde Medicorum operâ indigent Mulieres, quibus quantitate parvâ fluunt Menstrua, sed illæ duntaxat, quæ propter parcum ipsorum fluxum habent malè: de quo etiam agemus hîc tantùm: eiusque Causas rimabimur, quò ipsi Cura commoda subjungatur.

Duplici respectu id fieri.

CXIX. *Parciùs* igitur, ac *cum Sanitatis detrimento fluunt* quibusdam *Fœminis Menstrua*, quando vel *quovis mense* minori quantitate profluunt, vel *aliquando tantum* id evenit.

Menses fluentes aliquando sisti.

CXX. Neque novum, *Menses fluentes sisti*; qui proinde tunc minori quantitate profluxisse dicendi sunt.

Hujus causa & curatio.

CXXI. Quemadmodum autem hæc species posterior convenit in Causâ suâ & productione cum eorundem *Menstruorum suppressione* iam propositâ, ita eodem *curari* debet modo; usurpando sc. quantocyùs *Aromatica*, vel *Salia Volatilia*, & *componendo corpus ad sudorem promovendum*, *continendo* saltem *ipsum*, ac præsertim *Vterum in loco, lectove calido*, quò *ad ipsum quamprimum penetret vis Medicamenti*, & *solvat Obstructionem factam*, vel ad ipsum *propellat denuò sanguinem ab Vtero in terrore aut tristitia retractum*.

Menses parciùs aliquando fluere.

CXXII. Agimus igitur hîc præsertim de *Sanguine quovis mense parciùs effluente*, cuius *Causa vix unquam in ipso quærenda sanguine*, ut plurimum invenienda in *Vteri Vasis, & Cavernosa substantia*.

Quod non à Sanguine vitiato.

CXXIII. Nam si *sanguis* esset *glutinosior*, paulatim *cessaret ipsius effluxus*, productâ in eius vasis *Obstructione*; quod tamen rarissimè observatur factum, nisi ab aliis in Diætâ commissis erratis.

Sed à vitio in Vteri substantia vel vasis.

CXXIV. Existimo igitur, si non semper, utplurimum saltem in Cavernosâ Vteri substantia & sui generis vasis quærendam, inveniendamque *parciùs fluentium menstruorum Causam*: & quidem, si rectè coniecto, in *substantia Vteri stupidiore*, atque *circa menstruorum tempus minus Cavernas suas & vasa expandente*, & imprimis *propter pituitam copiosiorem*, ac sæpè *viscosam* in ipsâ hærentem.

Propter pituitam in iis hærentem.

CXXV. *Pituita* enim *partibus* quibusvis *adhærens facit easdem in motu suo qualicunque torpidiores ac segniores*, sicut in *sensu hebetiores ac stupidiores*; quod idem accidit *Vtero*, qui *fluxu menstruorum instante singulari sensu concitatur*, atque *ad cavernosam corporis sui substantiam explicandam excitatur*: quod si *à Pituita nimia undecunque tandem in ipso restitante obtusior reddatur ad notatum illum stimulum perficiendum* uterus, non mirum si præterea *minus succedat peculiaris partium ipsius motus in cavernularum suarum expansione manifestus*.

Vel concidentiam earum.

CXXVI. Sed nec mirum, si *non tantùm minus explicentur*, aperianturque *Ductus in Vtero Cavernosi*, sed *iidem insuper concidant, claudanturque iterum solito citiùs*.

CXXVII. Vnde utroque nomine parcior evenit Menstruorum effluxus, & *ratione viarum minùs patentium*, & ratione *viarum citiùs clausarum*

Curatio fit remotione Pituitæ, & Vteri Emendatione.

CXXVIII. Quòd si *Pituita* quævis, ac imprimis *Glutinosior* Vteri substantiam obsidens *Causa* est *Fluxûs Menstrui parcioris*, ad huius *Curationem* opus erit, ut *inde* non tantùm *removeatur Pituita*, verùm præterea *Vtero introducatur Constitutio Pituitosæ* si non planè contraria, certè tantillum saltem *diversa*: ipsiusque excitetur à suo stupore.

Et quibus Medicamentis.

CXXIX. Utrumque autem obtinebitur per *Medicamenta* in superioribus laudata, tum *Aromatica*, tum *sale volatili & Oleoso constantia*; quæ tam *internè* usurpari possunt *per Os*, quàm *imprimis externè* applicari, *halitûs vaporisve* formâ, *Vteri Orificio externè*; sic enim citiùs, & potentiùs penetrabit eorundem vis ad Interiora, excitabitque obtusum Vteri sensum, & Pituitam solvet ac educet per ipsius collum, & Pudenda.

CXXX. Quòd si præterea universum *corpus & Sanguis glutinosa Pituita* fuerit obsitum, eius quoque tum *Emendatio*, tum *Diminutio per Evacuationem*, tàm per *Alvum*, quàm *per Vrinas* erit molienda, & quidem *Medicamentis* supra laudatis.

Menstruus fluxus læsus à nimio Sanguinis effluxu.

CXXXI. Tertiam Menstrui Fluxûs læsi speciem docuimus esse, quando *Sanguis* stato quidem tempore, ast *copia effunditur nimia*, unde non parùm *debilitari* solent Fœminæ; quo idcircò *signo* dignoscitur nimius Mensium Fluxus.

Vnde multum debilitantur fœminæ.

CXXXII. Postquam enim Partes Corporis omnes tàm Contentæ, quàm Continentes sanguine reparantur, conservanturque, quis non videt, quoties is deficit plus minùsve in homine, toties Partium Continentium robur, & Contentarum opus, hoc est, Hominis vires corporeas simul deficere?

Quod huius mali signum.

CXXXIII. Ex illo autem virium defectu cognoscimus, & concludimus læsam Functionem, propter quam contingit iste virium defectus.

CXXXIV. Quoties proinde ob effusum abundanter Sanguinem Menstruum deficiunt Fœminarum Vires, toties pronuntiamus quoque ipsum esse nimium, ac præternaturalem.

CXXXV. Omnis enim sanguinis menstrui effluentis abundantia pro nimiâ & Præternaturali haberi non potest aut debet; cùm multis ea sit utilis & commoda, quippe quam facilè ferunt, quæque ipsis confert, propter sanguinis abundantiam in corpore occurrentem.

Omnem menstrui fluxûs abundantiam non esse p.n.

CXXXVI. Vt proinde ritè judicet Medicus, an nimia sit Purgatio Menstrua, considerandum est, an illa Fœminas debilitet, an potiùs ipsis conferat, & illam ipsæ facilè ferant; postquam ista duntaxat pro Præternaturali habenda & nimia; hæc contrà pro naturali & moderata.

Nimij fluxûs causæ.

CXXXVII. Contingit autem Menstruus Fluxus nimius vel ipsius *Sanguinis*, vel *Vteri*, eiusque *vasorum culpa*.

Sanguis tenuior & acrior.

CXXXVIII. *Sanguinis culpa* id evenit, quoties idem *tenuior*, vel *acrior* existit; & imprimis *Menstruorum tempore*.

Vnde talis fiat.

CXXXIX. Talem præstant 1. *Aer æstuans*, à Sole, Igne, Balneo, &c. 2. *Alimenta* Spirituosa & Aromatica. 3. Inter *Animi Affectus*,

ctus, Ira; 4. *Corporis Motus*, Exercitiaque multa & vehementia, Cursitatio, Saltatio, Frictio, &c. 5. *Vigiliæ* diutius protractæ. 6. *Evacuationes Biliosæ* solitæ cessantes aut suppressæ.

Uteri & vasorum Vitium.

CXL. *Uteri, eiusque vasorum vitio* nimiùm profluunt Menstrua, quoties idem *laxior* est, aut eo saltem tempore *nimium laxatur, unà cum suis vasis cavernosis*.

Ille nempe laxior

CXLI. Laxior est Vterus ob peculiarem constitutionem nimis Aqueam, & Pituitosam; (non tamen Glutinosam) quæ consequitur imprimis *abusum rerum Aquearum, potum Aquæ ac Cerevisiæ tenuis* multæ; *ingurgitationem Fructuum Horariorum, Persicorum, Vvarum*, &c. ac præsertim mensibus instantibus.

CXLII. Eo namque tempore quoniam totus Vterus miram mutationem, vasorumque suorum expansionem singularem patitur, facilè admittit omne noxium in corpore repertum, Ergò *Cibum quoque Potumve noxium* eo tempore perperàm usurpatum.

CXLIII. *Vterum* quoque *laxiorem* præstare potest *Aër Humidus*, vel *Aqua, tepida* potiùs quàm frigida *imprudenter*, ac sæpiùs *in Vterum penetrans*, ipsumque paulatim *debilitans & laxans*, quod facilè contingit post frequentius *Aquæ dulcis Balneum*, vel *fotum Decocti Emollientis* Vteri Orificio externo applicati: maximè circa tempus menstruorum.

Nimij Menstruorum fluxûs curatio. 1. Quando Sanguis est tenuior & acrior Cavendo ab Aëre æstuante.

CXLIV. *Curabitur* proinde nimius Menstruorum Fluxus, fœminasque infirmans 1. quando *Sanguinem tenuiorem, Acrioremve ac serosum* agnoscit pro *Causa*, tùm *Abstinendo* ab omnibus *Rebus Non-naturalibus* sanguinem vitiantibus, easdem saltem *moderando*, & imprimis mensium instantium tempore.

CXLV. Cavendum proinde tunc ab omni *Aëre æstuante*, tum à Sole, tum ab Igne, luculento & aperto, tum ab Igne clauso & operto, Balnei sicci putà & similium.

CXLI. Quapropter Æstate continebit se *Fœmina* domi, & quidem in Cubiculo non Meridiei, sed Septentrioni obverso; non in parte domûs superiore; sed inferiore, & loco minimè calido; quin urgente necessitate in ipsâ Cellâ, aliove Loco subterraneo.

Vel temperando Aërem æstuantem.

CXLVII. Potest quoque Aër æstuans temperari *Plantis succulentis* & ideò Frigidis dictis, Plantagine, Foliis Vitis, Solani, Sempervivi & similibus per Pavimentum dispersis; ut & *Aquâ* frigidâ & imprimis *Puteali* tum per pavimentum effusâ, tum in Vasis maioribus & amplis contenta; ut & Aceto, &c.

CXLVIII. Potest insuper Aëri refrigerium afferri aperiendo *fenestras* Orienti ac Septentrioni obversas, non item Meridiei & Occidenti.

2. Cavendo ab Alimentis, Spirituosis & Aromaticis. Et contraria usurpando. 3 Cavendo ab ira

CXLIX. Cavendum 2. ab *Alimentis & Spirituosis & Aromaticis, Vino* generoso, ac præsertim eius Spiritu, tum simplici, tum Aromatico.

CL. Quin eorum loco usurpanda *Alimenta succi crassioris ac viscosioris*, qualia sunt optima quævis *Animalium iuniorum Extrema*, Capita, pedesque Vitulorum, Agnorum, &c. ipsorumque Iuscula. Huc etiam spectant *Pisces*.

CLI. Cavendum 3. *ab Ira*, cuius occasiones omnes minimas quoque vitare debent Mulieres iracundiores; dandaque opera, ut ab Adstantibus & Domesticis haud irritentur, sed ipsarum infirmitati hâc in parte consulatur, ferendo patienter ac sine oblocutione ipsarum morositatem, atque omnia carpendi morem quandoque malum.

Et producendo levem mærorem.

CLII. Quin bonum est non gravem quidem, ast levem produci *Mærorem*, quo incrassabitur blandè Sanguis ab Iracundiâ nimis solutus & fluidus.

4. Cavendo ab omni vehementi corporis motu.

CLIII. Cavebit 4. ab omni *vehementi ac diuturno Corporis Motu*, quo semper potentiùs commovetur, agitaturque, quin fluidior redditur Sanguis: quapropter imperanda tunc *Quies*, tranquillitasque Corporis.

5. Somnum promovendo. Et quibus.

CLIV. Quocirca 5. promovendus quoque omni artificio *Somnus*, & minuendæ *Vigiliæ*. Quod quoniam non semper obtineri potest facilè ac per se, arte opus est ad illud obtinendum.

CLV. Conducunt proinde in hunc finem *Plantarum* partes variæ somnum promoventes, *Lactuca* præsertim tàm in Iusculo cocta, quàm cruda Acetarij modo usurpata.

CLVI. Huc faciunt *Emulsiones Hordei* mundati ad crepaturam cocti; *Amygdalarum dulcium*, & *seminum papaveris albi*.

CLVII. Quemadmodum autem blandum somnum conciliat hordeum, ita Humores fluidiores incrassant dulces Amygdalæ; & utrumque præstant Papaveris albi semina.

Diascordium Fracastorij Amstelodamense.

CLVIII. Vbi hæc non sufficiunt, recurrendum ad *Opium, Confectionesque Opiatas*, inter quas meritò præfertur *Diascordium Fracastorij* (maximè quando aucta est in ipso quantitas Opij, quemadmodum factum Amstelodami) quoniam plura illud Electuarium ingrediuntur, quæ vi pollent sanguinem incrassandi, atque ipsum fluidiorem corrigendi.

CLIX. Si cui tamen minùs gratus sit eius sapor, eius loco usurpari poterunt Mixturæ gratiores, adstringentes tamen, atque illis addi Opium, Laudanumve Opiatum.

CLX. Sic Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, Plantagine & similes commodè diluuntur Aquâ Plantaginis & similibus, additis cum tantillo Aceti stillatitij Coralliis, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, &c. unà cum aliquot Laudani Opiati granis.

CLXI. Horum igitur ope promoveri excitarique poterit somnus admodùm in hoc casu utilis.

CLXII. Idem promoveri potest obiectis gratis, non tamen valdè attentionem Animæ cogentibus; talia sunt *murmura Aquarum*, naturaliter vel artificiosè cadentium, atque confusum sonum edentium, &c.

6. Cavendo ne consuetæ Bilis evacuationes supprimantur. Vnde Eadem educenda. Et quibus.

CLXIII. Cavendum 6. ne *consuetæ Bilis Evacuationes supprimantur*, maneantve instantibus menstruis suppressæ, ac idcircò ante illud tempus Bilis educetur, & imprimis *Rhabarbaro* in substantiâ sumpto, quo eius vis adstringendi ex parte saltem conducat simul Mensium fluxui nimio coërcendo.

CLXIV. Conducent quoque Bili tunc evacuandæ *Tamarindi*, quoniam ipsam præterea suâ aciditate temperant, quin sanguinem ipsum crassiorem præstant.

CLXV.

Sanguis tenuior Diætâ incrassandus. CLXV. Atque hæc faciunt ad præcautionem Mensium nimiâ copiâ propter sanguinem fluidiorem erumpere solitorum: *Sanguis* autem ipse *solito tenuior ac fluidior memorata & commendata Diæta sensim incrassabitur & corrigetur.*

Vt & medicamentis. CLXVI. In eundem finem usurpabuntur insuper Medicamenta idem potentiùs ac efficaciùs absolventia, qualia sunt omnia *Austera & Acerba*, vulgò inter Adstringentia numerata.

Et quibus. CLXVII. Talia sunt plerorumque fructuum immaturorum *Succi expressi aut inspissati, Omphacium, Acacia*, &c. quæ quantitate parva, sæpiúsque usurpata sanguinem paulatim incrassant & inspissant; suntque cæteris præferenda.

Multa in Sanguine aqua evacuanda Hydragogis. CLXVIII. Quòd si *multa in sanguine* notetur *Aqua, multum serum salsum*, à quibus nimiùm diluatur Sanguis, *Evacuatione per Hydragoga* minui possunt ac debent aliquot ante Menstruorum fluxum diebus, ne, si his instantibus id tentetur, noxam inde patiantur ægræ, quin eâ ratione citiùs commoveantur ipsa Menstrua, & non tantùm non minuantur, quin potiùs augeantur.

Vteri constitutio laxior quâ curetur. CLXIX. Quòd si *Fluxus Menstruorum Nimius* debeatur *Vteri Constitutioni Laxiori*, danda erit sedula opera, ut *Causæ Externæ nocentes vitentur*, atque *Noxa in utero reperta, Laxitasque nimia Corrigatur.*

Cavendo ab Aqueis & Fructibus Horariis. XLXX. *Cavendum* Ergò imprimis ab Vsu, vel Abusu potiùs omnium *Aqueorum*, & *Fructuum horariorum* nimiâ copiâ assumendorum, & imprimis mensibus instantibus: quo tempore diximus periculosiùs talia usurpari.

Vt & à Balneo & Fotibus. CLXXI. Cavendum à *Balneo Aquæ dulcis*; *& Fotibus similibus*, cæterisque emollientibus dictis.

Vsurpando Aromatica Adstringentia. CLXXII. Vsurpanda econtrà cum *Alimentis Condimenta, tum Aromatica*, tum *blandè Austera & Adstringentia*, sed grata, ut in eorum usu perseverare possint Ægræ.

Vt & Suffitus. Et fomenta quædam CLXXIII. Vsurpari quoque possunt extrinsecus, *Suffitus* blandè adstringentes, quos præfero *Fomentis*; quæ tamen cum *Vino rubello & adstringente* si parentur ex *Plantis adstringentibus*, non incommodè usurpari quoque possunt; sed aliquot diebus ante ac post Menstruorum fluxum;

Quæ ex quibus parentur Talia sunt Rad. Bistortæ, Tormentillæ, Garyophyllatæ; Plantagin. Pentaphyll. &c. Herb. Polygoni, Plantaginis, Bellidis, Equiseti; Fol. Quercus. Myrti, Sorbi, Mespili, &c. Fl. Ros. Rub. Balaustior. &c. Baccæ Myrti; Gallæ, Cort. Granat. Nuc. Cupress. Terræ sigillatæ omnes, Alumen rupeum, &c.

CLXXIV. *Suffitus* parari possunt ex Mastiche, Thure, Rosis Rubris, &c.

Medicamenta leniter adstringentia etiam conferre. CLXXV. Conferunt similiter internè *Medicamenta leniter adstringentia*; & quidem quantitate parvâ, & vicibus repetitis usurpata; ne nimirum noceant potiùs, quàm prosint, si unâ vice assumantur quantitate notabili; quod imprimis notandum in alterantibus potentioribus, qualia sunt adstringentia, quæ facilè Vasa exigua constringunt & claudunt, si maiore usurpentur quantitate. Est igitur hic quoque modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultrà citráque nequit consistere rectum.

Eorum Vsus. CLXXVI. Quòd si quantitate minore ac sæpiùs assumantur Medicamenta blandè adstringentia, tota sanguinis massa reddetur paulatim crassior firmiorque, ipseque adeò *Vterus consistentiam acquiret firmiorem ac densiorem.*

& Forma. CLXXVII. Possunt autem ista Medicamenta diversâ adhiberi *forma*, nunc pulveris, nunc pilularum, nunc conditi, nunc misturæ, vel aliâ quâvis Ægræ commodiore & acceptiore, quò aliquandiu perseverare possit in Medicamentorum usu. Quocircà operæ pretium est mutari quoque subinde formam medicamenti.

Excrementum in Sanguine Aqueum à quo Laxus factus est Vterus, Evacuandum imprimis per sudores. CLXXVIII. Quoties autem *Sanguinis Massa Universa redundat Excremento Aqueo*, à quo *Laxior est quoque factus Vterus*, eo paulatim liberari debet, iteratis sæpiùs eiusdem *Evacuationibus* tum per *Alvum*, tum imprimis per *Sudores*, aut *Vrinas*.

CLXXIX. Dico *imprimis per sudores*, quoniam Evacuatio omnis per Alvum corpus magis turbat, debilitatque, quàm Evacuatio per Sudores, imprimis quando *Aqua* est Evacuanda, quippe quæ *sponte Alvum petere non solet*, *ast Renes*; ac proinde faciliùs per Cutis quoque poros effertur.

Humores quilibet quibus viis commodissimè evacuentur. CLXXX. Sicut enim *Bilis* nulla via *evacuatur* commodiùs, quàm per *Alvum & Vomitum*, non item per Vrinas, vel Sudores; ita *Humores Aquei* commodissimè expelluntur per *Vrinas & Sudores*, non item per Vomitum vel Alvum. *Humores autem Pituitosi & Acidi utraque via* gemina tum per *Alvum & Vomitum*, tum per *Vrinas & Sudores*, videntur commodè posse ejici.

Quod notandum. CLXXXI. Quod imprimis notandum à Medicis Iunioribus, quò viam Ægris commodiorem eligere possint semper, quoties humor aliquis noxius venit evacuandus.

Cur Bilis per Alvum & Vomitum commodiùs evacuetur. CLXXXII. Quòd si quis mei dicti rationes scire aveat, sequentes dabo: & 1. quidem *Bilem* idcircò & commodiùs, & faciliùs, & feliciùs per Alvum & Vomitum educi, non item per Vrinas & Sudores, quia *ipsa pura effunditur, ac pervenit tantùm ad tenue Intestinum*; non item ad Cor & Sanguinem Vniversum; unde facilè tum ad Ventriculum sursum, tum ad crassum intestinum deorsùm propelli potest, ac proinde evacuari.

CLXXXIII. Eadem Bilis autem, quantum Ego saltem conjicere possum aut concludere, quatenus Sanguinis Massæ est mista, unde secerni debet, ut per Sudores Vrinasque excernatur ac è corpore expellatur, penitiùs illi adhæret, nec pura potest ampliùs ab illâ masâ sejungi.

Cur Humores Aquosi commodiùs per Vrinas & Sudores evacuentur. XLXXXIV. Quoad *Humores Aquosos*, quemadmodum prædictæ sanguinis Massæ laxè confusi potiùs sunt, quàm intimè permisti; ita facilè ab eâdem possunt separari, ut tàm per Vrinas, quàm Sudores expellantur è corpore, Quoniam verò secundùm Naturam superabundans in Sanguine Aqua excerni solet cum Vrinâ, non item per Alvum, mirum non est, si quoque artificiosè faciliùs expellatur eadem unà cum Vrinis aut Sudoribus, quàm per Alvum vel Vomitum.

Sic & Succus Pancreaticus, & Saliva. CLXXXV. Quamvis enim *Succus Pancreaticus, ut & Saliva* consistentiam inde nancisci possint fluidiorem, atque sic quoque angere liqui-

liquiditatem Humorum ad Intestina confluentium, *rarius tamen hâc ratione & viâ notabilis contingit Aquosæ Sanguinis partis Evacuatio per Alvum spontanea, sæpius autem per Urinas & Sudores.*

CLXXXVI. Sic quoque *commodius & facilius instituitur ejusdem Aquæ Evacuatio Artificialis per Sudores, Urinasve, quàm per Alvum, Vomitumve.*

Pituita tenuior tam per Alvum & Vomitũ quàm per Urinas & sudores evacuatur. Ut & Viscosior. CLXXXVII. *Pituita* verò *tenuior*, ex *Salivâ* nimirum ortum habens, non tantùm facilè potest tum per Alvum, tum per Vomitum educi, sed insuper quoque per Urinas & sudores, quia non ita difficulter à reliquâ Sanguinis massâ secerni potest.

CLXXXVIII. Quæ autem *viscosior* est, & *glutinosior*, illa nullâ viâ educi potest commodè, nisi satis fuerit incisa & attenuata; unde licet tunc copiosiùs educi queat per Alvum aut Vomitum, non incommodè tamen educi potest quoque per vias Urinæ, ac Sudoris; qui tunc prodire solet magis crassus & glutinosus; certo argumento vias istas non ineptas esse Humori etiam viscoso expellendo.

Atque etiam Succus Acidus. CLXXXIX. Denique *Succus Acidus* quemadmodum sui temperationem ac correctionem desiderat priùs, quàm ullâ ejiciatur viâ, ita tunc commodissimè potest excerni per *Alvum & Vomitum*, quatenus in succo Pancreatico abundans viam hîc reperit brevissimam; sed potest non minus commodè idem expelli per *Urinas & sudores*, quoniam quæ ipsum facillimè ac citissimè corrigunt, temperantque Salia Volatilia, eundem ad Urinæ, Sudorisque vias simul deducunt: cùm sint omnia & Diuretica, & Sudorifera.

CXC. Atque hæ sunt rationes potissimæ, quæ mihi hæc in chartam conjicienti venerunt in mentem, ac persuaserunt ea, quæ de Variorum Humorum per varias vias eductione faciliore aut difficiliore protuli.

CXCI. Ut proinde, quod cœpimus dicere, concludamus. Quoties *à redundante in Sanguinis Massâ Humore Aqueo Uteri substantia Cavernosa reddita est laxior*, ideoque *ad nimium Mensium Fluxum pronior*, toties *Aqua illa sensim separanda est à Sanguine, ac educenda è corpore, ac inprimis per sudores & Urinas.*

Quivis Sudorifera hic conducant. CXCII. In hunc finem autem non conducunt tantùm *Medicamenta internè assumpta & Sudores moventia*, sed *omnia externè usurpanda*, & itidem *sudorem* blandè ita elicientia, ut Aquam in corpore augeant minimè.

Interna. CXCIII. Inter *Interna* laudo præsertim ea *Medicaměta*, quæ comperta sunt non tantùm *sudorem movere*, at insuper *blandè adstringere*; qualia sunt pleraque Ligna, & Radices, aut in substantiâ, aut in Decocto sudorem promoventia; uti sunt Guajacum, Quercus, Sassafras, Buxus, Iuniperus, &c. Lign. Colubrinum, Rad. Imperatoriæ, Tormentillæ, Pentaphylli, Bardanæ, Pimpinellæ; Chinæ, Sarsæparillæ, Zedoariæ, Angelicæ, &c. Huc spectant Terræ sigillatæ & Argillaceæ omnes.

Externa. CXCIV. Inter *externa* convenit præsertim *Laconicum & Stupha sicca, minus Aqua Dulcis Balneum*, nisi Plantæ tum Aromaticæ, tum blandè Adstringentes eidem incoquantur.

CXCV. Hisce autem remediis sæpiùs, & blandè usurpatis non tantùm excitabitur egregiè Sudor Aquas minuens, sed insuper recreans & roborans fœminas multâ humiditate Aqueâ pressas & oppressas, *Uterumque laxiorem* ideò habentes.

CXCVI. Quartam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is *haud semel in Mense contingit, verùm aut frequentiùs, citiùs saltem, aut rariùs, tardiùsve accidit.* Nam quibusdam, & quidem cum sanitatis suæ detrimento evenit Fluxus hic nunc *bis*, nunc *ter quovis mense*, aut *tertiâ redit septimanâ*; quin aliquibus *ferè adest perpetuò*; ut vix uno, alterove cesset die, aliis contrà *quintâ sextâve* demum redit *septimanâ*, vel *post secundum, tertiumve* tantùm *mensem*. *Menstruus fluxus frequentior, aut rarior.*

CXCVII. Quæ species sibi oppositæ quamvis possent commodè tanquam diversæ seorsim tractari, libuit tamen illas simul conjungere.

CXCVIII. Notandum autem, quibusdam fœminis absque sanitatis detrimento redire hunc fluxum quâvis tertiâ, vel quintâ demum septimanâ; qui tunc minimè habendus pro præternaturali, quoniam parùm desciscit ab ordinario termino, quo aliquam solet habere latitudinem; ubi autem *post secundam, sextamque redit septimanam*, omninò pro præternaturali videtur habendus, quamvis nullum notabile afferret ipsis fœminis incommodum; affert tamen semper forsan aliquod, unde illæ quidem ferè *imbecilliores* observantur, hæ *magis anxiæ*. *Quandò non habendus pro præternaturali. Quandò habẽdus pro tali.*

CXCIX. Non potest enim *jactura sanguinis tàm frequens* non *minuere* fœminarum *vires* uti *tàm diu circa uterum vel universum stagnans sanguis superfluus* non aliquam concipere *corruptionem*, utut exiguam, semper tamen *noxiam & molestias* parientem. *Et quarè.*

CC. Ubi autem *quovis octiduo*, aut *ferè continuè* fluunt menstrua, tunc tàm solet *manifesta esse ipsorum noxa*, ut nullum de præternaturali fluxu sit dubium; uti quoque, quoties *post secundum demum, tertiumve recurrit mensem*, *anxietates graviores* idem evincunt, accedente ferè *Cachexiâ leviore, gravioréve*.

CCI. Horum autem Vitiorum *Causas* ut paucis proponamus, *sæpiùs redire* videtur *Menstruus Sanguinis Fluxus* imprimis *Uteri laxioris* culpâ, subinde *Sanguinis* quoque *Acrioris & nimis serosi vitio*. *Horum Vitiorũ Causæ & curatio. Et quidẽ frequentioris fluxûs causa. Laxior Uterus.*

CCII. *Laxior enim Uterus*, quemadmodum copioso Sanguinis fluxui dare potest ansam, sicut docuimus in superioribus, ita fit *facilè iterum patulus*, ac proinde Fluxûs menstrui frequentioris Causa erit.

CCIII. Quæcunque proinde diximus jam de *Uteri Laxioris Causis & Curatione*, huc transferri poterunt: ne actum iterum agamus.

CCIV. Nec mirum, eandem hîc agnosci Causam; cùm ferè concurrant quoque hi Fluxus diversi, *Copiosior* ac *Frequentior*; ac plerumque Mulieribus, quibus *frequentiùs* contingit *Fluxus Menstruus*, iisdem contingat simul *Copiosior*, quod magis nostram confirmat sententiam.

CCV. Sed potest quoque *Sanguis Acrior & nimis serosus Frequentiori Sanguinis Menstrui Effluxui* ansam præbere, quatenus faciliùs sibi parat viam exitumque per Canales Uterinos. *Et Sanguis Acrior & nimis serosus.*

CCVI. Quæcunque idcircò similiter de

Sanguinis Acrioris ac serosi Causis & Curatione diximus nuper, hîc habebunt locum, nec opus erit eadem frustrà repetere.

CCVII. Atque hæc dicta sunto de Fluxu Menstruo naturali frequentiùs redeunte: nam non videtur operæ pretium frustrà desudare in ratione accuratâ Fluxûs quâvis, alterâ, tertiâve septimanâ redeuntis determinandâ; cùm hæc tantùm differant secundùm magis & minùs, concurrente utplurimùm universi quoque corporis constitutione imbecilli, tenerâque itidem tunc gradibus differente.

CCVIII. Hæc enim omnia in affectis personis ac individuis benè ac diligenter observata persuadebunt facilè omnibus veritatem unicè quærentibus ea, quæ modò diximus.

Fluxûs Segnioris causæ, & curatio.

CCIX. *Fluxus* contrà *Segnius eveniens* planè contrarias agnoscit *Causas, Uteri* nempe *Constitutionem nimis arctam*, & *Sanguinis Consistentiam firmiorem, crassioremque, ac viscosam*: quæ utraque Causa cùm agnoscat pro *Causâ sui antecedente* omnia, quæ tum *Pituitam tenacem ac glutinosam*, tum *Humores austeros ac Melancholicos* in Corpore *producunt & augent*; deque illis abundè actum sit in superioribus unà cum ipsorum *Curatione*; ulteriorem eorundem tractationem supervacaneam fore arbitramur.

Menstruus fluxus solito diutiùs breviùsve durans.

CCX. Quintam *Menstrui Fluxûs* læsi speciem asseruimus esse, quando is *solito diutiùs, breviùsve durat*; ubi unà docuimus *tempus maximè naturale, ac consuetum* esse *dierum quatuor vel quinque*: à quo maximè *deficit* Fluxus, quando *uno, duobusve* duntaxat perseverat diebus; idem autem tempus nimiùm *excedit*, quando *octo, decemve diebus* perdurat: unde utplurimùm hîc quidem *debilitantur* fœminæ, ibi verò *anguntur*.

Prioris causæ.

CCXI. *Diutius solito perdurat* Fluxus Fœminarum Menstruus, aliquando propter *Sanguinis laudabilis abundantiam, viasve angustiores*; aliquando propter *sanguinis fluiditatem ac serositatem auctam, viasque simul angustas*; & aliquando propter *vias Uteri patentiores, nec sat citò se denuò contrahentes & coarctantes, Uterumque* adeò *Imbecilliorem*; aliquando propter *Animi affectum gravem, Iram* præsertim & aliquando *Terrorem* quoque; aliquando propter *Aëris æstum*, ac præsertim cum *Humiditate* conjunctum; aliquando propter *nimium Corporis Motum ac Defatigationem*, ut & *vigilias simul ipsi copulatas*, quemadmodum fieri solet in ministerio ægris præstando, & nullam ministrantibus quietem aut somnium concedente: aliquando propter *Alimenta nimis Aromatica*, vel *abusum Medicamentorum Menses potenter moventium*, &c A tot Causis satis diversis observatur diutiùs protrahi Fluxus fœminarum menstruus.

1. Sanguis abundantior.

CCXII. Quoties autem 1. *Sanguis abundantior* existit in Corpore, atque *viæ modo medio se habent*, atque idcircò diutiùs durat Fluxus Menstruus, nec tamen notabile sanitati detrimentum affert, *non habendus tum pro Fluxu præternaturali*, quamvis hactenus molestus sit fœminis: quem proinde patienter ipsas ferre oportet, cùm periculum sit, ne, si mutari tentetur, cum majori potiùs detrimento id fiat, quàm ægrarum commodo.

Qui curetur.

CCXIII. Nam vel *minuendus* erit *sanguis abundans* per ejus *missionem*, vel *viæ aperiendæ* sunt magis per *incidentia*, vel *emollientia*.

Quid faciat Sanguinis missio.

CCXIV. *Sanguinis* autem *missione* non rarò *sistitur instans fluxus*, si fiat in *brachio*, vel *nimium promovetur*, si fiat in *pede*.

Quid medicamenta incidentia.

CCXV. Sin per *incidentia* medicamenta tentetur *viarum apertio major*, periculum est, ne *Sanguis* reddatur simul *tenuior & fluidior*, *Menstruumque fluxus nimius*.

Quid Emollientia.

CCXVI. Sin per *Emollientia* tentetur earundem *viarum apertio major*, periculum, ne simul *labefactetur Uteri robur*, & plura consequantur Incommoda priori mutando longè graviora.

CCXII. Satiùs ergò est illam molestiam ferre patienter, quàm præter mutationis optatæ incertitudinem incurrere forsan in periculum evidens Affectuum gravissimorum.

2. Causâ Viæ Uteri Angustæ.

CCXVIII. Quoties 2. *Viæ Utero sunt tàm angustæ*; ut segniùs per ipsas fluere possit *Sanguis mediocriter tum in quantitate, tum in qualitate se habens*, Fluxusque menstruus diutiùs perseverans non tàm existit gravis & noxius, quàm *molestus*: *nec tunc* quoque videtur habendus pro *Præternaturali*, quapropter, uti modò dictum, hortandæ potiùs sunt ad justam patientiam, quàm multo labore incerti eventûs in Affectûs gravioris periculum conjiciendæ Mulieres.

Qui curetur.

CCXIX. Nam sive *Incidentibus, & Aperientibus* dictis, sive *Emollientibus* id tentetur medicamentis, periculum modò memoratum incurret Mulier: à quibus proinde suadeo cuivis Medicinam facienti ut abstineat, ne si morem infirmo ac sequiori sexui gerens, successum habeat malum, imprudentiæ culpetur meritò.

3. Causâ Sanguis fluidior & serosior cum viis angustioribus.

CCXX. Quoties 3. *Sanguis* existit *fluidior & serosior, concurrentibus simul viis angustioribus*, (aliàs enim per satis patentes vias efflueret sanguis abundantiùs, ac proinde citiùs quoque, copiâ sui exsuperante;) toties Fluxus menstruus diutiùs perseverans *Curabitur* usurpando Medicamenta tum *Sanguini consistentiam debitam restituentia*, tum *Vias lentè, blandèque magis aperientia.*

Qui curetur.

Quænam Sanguinis consistentiam augeant.

CCXXI. *Sanguinis Consistentiam* sensim *augent* tum quæ *Humiditatem superfluam* in Sanguine *minuunt*, tum quæ *ipsum magis incrassant*.

CCXXII. *Minuunt* in Sanguine *Humiditatem* superfluam *Hydragoga*, ut & *Sudorifera Diureticaque*.

Quænam ejus humiditatem minuant.

CCXXIII. Ejusdem insuper *proventum præveniunt Alimenta* solidiora, paucoque Potu dilúta, imò parcus Potus; *Exercitia* corporis quotidiana, licet mediocria.

Quænam Sanguinem incrassent.

CCXXIV. *Sanguinem blandè incrassant* præ aliis omnibus commodissimè *subaustera* sæpiùs ac minore quantitate usurpata.

Quænam Vias Uteri blandè aperiant.

CCXXV. *Vias Uteri lentè blandèque aperient*, conducentque in hoc casu *Externa*; potiùs, quàm *Interna*, quoniam Interna omnia sanguinis fluiditatem facilè augerent, quæ hîc peccat.

Externa.

CCXXVI. *Externa* verò erunt tum *Incidentia*, tum *Emollientia*; de quibus actum abundè in superioribus; commodè autem *jungentur* simul, & *fotûs balneive formâ* usurpabuntur.

CCXXVII. *Iungi* posse *Incidentia* cum *Emollientibus* dixi, quoniam pleraque Incidentia sunt simul Aromatica, ideóque Uterum roborantia, quem quodammodò infirmant Emollientia: ne proinde dum affectus unus curatus, alius producatur, bonum est uti medicamentis, quæ nova præveniant mala.

CCXXVIII.

Eorum Usus.

CCXXVIII. Addidi *formâ Fotus, Balneive* usurpari posse commodissimè laudata, conjunctaque cum Incidentibus Emollientia Medicamenta; quoniam intactis, illæsis saltem partibus cæteris rectà sic pergent ad Uterum, ipsiusque vias sensim aperient, & blandè.

Et tempus Utendi.

CCXXIX. *Tempus* illis utendi *commodissimum est antequam ingrediatur* Fœmina *Lectum*; quoniam excitatur facilè sudor levis tum à fotu, tum præsertim à Balneo; qui commodè potest tunc iterum abstergeri, totumque Corpus ab externo frigore nocituro muniri, quando lectum mox ingreditur, operimentisque ubique tegitur fœmina, cæterùm sana; quod non ita commodè absolvi potest ac perfici, quando illa vestibus induta per domum ambulat, vel modò à fotu, balneove sudans molestiam est inde habitura necessariò, quatenus partes inferiores omnes ac superiores quoque madentes omnia ferè munia, corporisque excercitia reddunt incommoda.

4. Causa Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se claudentes.

CCXXX. Quoties 4. *Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se iterum coarctantes* Causa sunt Menstrui Fluxûs diutiùs permanentis; toties usurpanda sunt Medicamenta *sensim, blandéque Uterum* unà cum Vasis suis *roborantia & adstringentia*, imprimis *Externa*; quæ quoniam sufficienter jam à me proposita sunt, non videntur iterum repetenda; quin potiùs pergendum ad Causas cæteras.

5. Causa Animi Affectus gravis. Qui curetur.

CCXXXI. Quoties 5. *Animi Affectus gravis, Terror, vel Ira* Menstrui Fluxûs diuturnioris Causa existit, toties non tantùm *componendus ad priorem tranquillitatem Animus*, liberandusque idem omni agitatione ulteriore; verùm insuper nunc *sanguis Acrior & fluidior* factus *corrigendus*; nunc *Uterus valdè sic debilitatus denuò roborandus & firmandus*.

Animus ad tranquillitatem reducendo.

CCXXXII. *Animus ad Tranquillitatem* amissam *reducitur Rationibus efficacibus*, non tantùm pro Animi Affectu diverso, verùm pro ejusdem Causâ diversa, diversis ac diversimodè adhibendis applicandis.

CCXXXIII. Idem *Animus ab omni agitatione ulteriore*, magnâ saltem, *liberatur*, ipsum potenter contrà quævis molesta & ingrata muniendo itidem rationibus potentibus & urgentibus.

Sanguine acriorem factum temperando. Uterum roborando.

CCXXXIV. *Sanguis propter Iram* præsertim vehementiorem *Acrior, hinc & fluidior factus temperabitur* imprimis *Austeris*, sæpiùs & quantitate minore propinatis.

CCXXXV. *Uterus* denique ex Animi Affectu gravi multùm infirmatus & laxatus roborabitur iterum laudatis non semel blandè ipsum *Adstringentibus* medicamentis, tum *Austeriusculis*, tum *Aromaticis* convenienter ac prudenter usurpatis: præcipuè simul mixtis.

6 Causa Aëris æstus cum Humiditate. Curatur mutato Aëre. Quomodo ille emendetur.

CCXXXVI. Quoties 6. *Aëris æstus magnus cum Humiditate conjunctus* Causa est Diuturnioris Menstrui Fluxûs, toties, sicut uno duntaxat is durat tempore, ita ferè spontè mutatâ constitutione Aëris desinit ampliùs urgere, atque *mutato* tunc quoque *Aëre* corrigitur.

CCXXXVII. *Mutatur Aër*, sive is *emendetur Alterantibus*, sive transeat Ægra in *alium Aërem frigidiorem*, *Septentrioni obversum*; vel *in locum domûs inferiorem*, adeóque *cellam* quoque: quod imprimis faciendum perdurante Æstatis tempore Æstu magno, intermediis pluviis, ac Ventis Meridionalibus, unà cum Occidentalibus magis æstuante, corporaque flaccidiora reddente.

Etiam medicamenta interna adhibenda & qualia.

CCXXXVIII. Unde propter Universi Corporis, ac Uteri præsertim robur fractum commodum erit usurpare insuper *Interna quædam Medicamenta subaustera, simulque Aromatica*, qualia sunt Rosæ Rubræ, Cortices Granatorum, &c. quorum defectu misceri possunt diversa & haberi tamen similia Medicamenta.

Artem naturâ aliquando imitari, aliquando superare.

CCXXXIX. Eodem namque res redit, sive Natura, sive Ars nobis paret, qualia desideramus Medicamenta; quin Naturam imitatur, & superat quandoque Ars.

CCXL. Imitatur, quando talia conficit qualia spontè nobis promit Natura.

CCXLI. Superat eandem, quando etiam talia præparat, qualia nobis non exhibet Natura; quin exaltat etiam, & ad gradum excellentiorem deducit, quæ Natura nunquam, vel rarò perficit & absolvit: quæ imprimis nôrunt Chymici, & in quibusdam observant etiam Plebeii: Nam quotidie accidit, ut Fructus multi spontè ad nullam perveniant in Regionibus ad Polum alterutrum declinantibus maturitatem, quam didicerunt quidem Arte præstare.

Quod Chymici optimè ostendunt.

CCXLII. Sed ista omnia modo magis mirabili absolvunt Chymici, tàm in Medicamentorum variorum, quàm rerum Metallicarum mutatione artificiosâ.

CCXLIII. Possunt ergò, quoties Natura non dat nobis Medicamenta diversorum effectuum, in curandis Ægris desideratorum, Arte parari ex diversorum conjunctione ac elaboratione artificiali.

5. Causa Motus corporis nimius cum vigiliis. Qui curetur.

CCXLIV. Quoties 7. *Motus Corporis multus, imò nimius, cum defatigatione ac vigiliis copulatus* diuturnioris Mensium Fluxûs existit Causa, toties Curabitur idem, non tantùm *quiete subsequente*, ast insuper *Partium omnium*, ac *præsertim Uteri*, ut & *Animalium Spirituum recreatione*, atque *somno blandè* moto.

Nempe Quiete.

CCXLV. *Quies* imperanda & observanda, parumque admodùm movendum Corpus; cùm observatum sit sæpiùs, ad minimum corporis motum renovari Fluxum menstruum.

Partium recreatione.

CCXLVI. *Recreabuntur Partes corporis omnes, Artusque* imprimis, *Aromaticis* sæpiùs parvâque quantitate usurpatis.

CCXLVII. Ad *Uterum recreandum roborandumque Aromaticis* addenda erunt blandè *Astringentia & subaustera* non semel à nobis nominata & laudata, itidem interpolatis temporibus quantitate parvâ adhibenda.

Ut & Animalium Spirituum.

CCXLVIII. *Animales Spiritus* recreabuntur ac reficientur *Spirituosis, Vino generoso*, inter prandendum, cœnandumque quantitate mediocri sumpto; ut & *Vinis Medicatis & Aromaticis*; & quandoque *Vini Spiritu* tum *simplici*, tum *Aromatico*, sed aliis fracto; ne nimis potens sit, & noxam aliquam simul producat.

Somni conciliatione. Per Opium parvâ quantitate assumendû.

CCXLIX. *Somnus conciliabitur* blandus, tàm *Emulsionibus* sæpiùs memoratis, quàm ipso etiam *Opio*, medicamentisque *Opiatis*, sæpissimè à nobis laudatis.

CCL. Ubi, quod non semel monuimus, danda est opera, ne nimiâ simul assumantur quantitate,

ast minore, atque subinde iteratâ: sic enim nunquam nocebit Opiatum medicamentum.

8. Causa Usus nimius Medicamentorum menses promoventium. Qui curetur. Et quibus.

CCLI. Quoties 8. *A Condimentis, Medicamentisve Aromaticis, & mensibus promovendis convenientibus quantitate* nimiâ, vel quovis modo præposterè usurpatis Menstrua fluunt solito diutiùs, toties non tantùm *ac ulteriore ipsorum abusu abstinendum est*, ast insuper usurpanda, quæ *sanguinem Acriorem* adeóque *fluidiorem* factum blandè *corrigant, temperent ac incrassent*.

CCLII. Id præstant præ aliis omnibus *Acerba & Austera*, sed blandiora, & subinde minore quantitate usurpata, & non semel in hujus Affectûs Curatione à nobis laudata.

CCLIII. Hæc ipsa non tantùm Sanguinis fluiditatem nimiam tollunt, sed *Uterum* quoque *nimis patentem, hiantemque blandè roborant, constringuntque*.

CCLIV. Quemadmodum autem priùs, ita hîc quoque *Austeris* velim conjungi *Aromatica, sed minus Acria; Nucem Moschatam* putà & similia, quò Austerorum vis magis temperetur, nec Sanguis coaguletur nimis, aut Uterus coarctetur præter modum.

Fluxûs Mēstrui breviùs durantis curatio. Ejus causa.

CCLV. Atque sic quoque Diuturnioris Menstrui Fluxûs Curam paucis dedimus: proximum est, ut similiter ipsius *breviùs durantis Causas & Curationem* annectamus.

CCLVI. *Breviùs durantis, ac citiùs desinentis Menstrui Fluxûs Causa nunc in Corpore sita est, ac permanet*; nunc *res non-naturalis est*, Fluxum menstruum in motu suo sistens.

Vel Præexistens in corpore,

CCLVII. *Præexistens in Corpore Fluxûs* menstrui solito citiùs desinentis *Causa* tum in *Sanguine* quærenda, tum in *utero*, *ejusque viis vel Vasis*.

Sanguis nempe glutinosior & Pituitosior.

CCLVIII. *Sanguis glutinosior & Pituitosior* Causa solet esse Fluxûs menstrui citiùs desinentis: undecunque tandem habuerit ortum; cujus Causas antecedentes non semel proposuimus in superioribus, ex variis Diætæ vitiis deducendas.

Et Uteri vasa nimis angusta.

CCLIX. *Uteri vasa*, quâvis de Causâ si existant nimis angusta, Menstrui fluxus citiùs desinentis Causa esse possunt.

Vel res non-naturales: 1. Aër frigidus. Aqua frigida. Frigus Pavimenti.

CCLX. *Inter Res Non-naturales* subitò citiúsque desinentis Menstrui fluxûs Causa esse potest, 1. *Aër frigidus* impròvidè durante fluxu in Uterum admissus.

CCLXI. Huc referri potest *Aqua frigida, pedes* saltem, ac subinde *Manus* tantùm afficiens.

CCLXII. Huc quoque spectat *Frigus Pavimenti*, ac præsertim *lapidei*, *nudis pedibus* exceptum.

2. Animi motus vehemens.

CCLXIII. Inter *Res Non-naturales* Fluxum menstruum in motu suo sistit atque citiùs cessare facit non infrequenter 2. *Animi Motus* vehemens, ac præsertim *Terror inopinatus*, ut & *Tristitia* excedens, ac nonnunquam ipsa quoque Ira.

Ut ex eâdē causâ effectus diversi, sic à diversis causis idem effectus.

CCLXIV. Quamvis autem non fine causâ mirum videri possit plerisque, ab unâ eâdemque Causâ Effectus produci non tantùm diversos, sed etiam contrarios; id tamen indies fieri testatur quotidiana Experientia, licet non statim unicuique istius diversitatis pateat vera ratio, quippe quam unusquisque ex suis quærere ac deducere conatur præjudiciis, nunc veris, nunc falsis,

CCLXV. Puerilitèr namque sibi adulantur, quotquot sua, non probata, sed ficta duntaxat & gratis supposita vel assumpta pro veris haberi volunt præjudicia: quæ omnia deceret ab omnibus proponi candidè, unà cum eorundem fundamentis qualibuscunque, quò examini subjecto unusquisque liberè posset adhærere iis, quæ ipsi maximè videntur probabilia, & sanæ rationi consentanea. Nam nimis suffeni sunt, qui se solos, aut præ aliis omnibus sapere putant, existimantque sibi solis competere in constituendis Disciplinarum fundamentis Dictaturam, & jus leges dandi aliis. — Philosophiarum Vitium.

CCLXVI. Quemadmodum unicuique integrum relinquimus suo modo & sapere, & desipere, hoc est, in quâvis Disciplinâ ea supponere aut ponere fundamenta, & præjudicia, quæ ipsi vera vel maximè saltem vera videntur, licet subinde sint maximè falsa; ita cupimus idem jus nobis relinqui, ut nostro etiam vel sapiamus, vel desipiamus modo, cùm præsertim nil fundamenti loco supponamus, vel ponamus, quod aliorum examini ac censuræ non subjiciamus, existimantes interim æquè nobis esse integrum aliorum Censuras rejicere, quàm aliis nostra fundamenta repudiare, ac redarguere. — Cuique licere sua proponere, & aliorum rejicere placita.

CCLXVII. Potest namque tàm Censor alienorum Fundamentorum, & Ratiociniorum falli ac decipi, quàm qui Fundamenta quævis promittit aut supponit, & Ratiocinationes inde qualescunque deducit. — Et cur.

CCLXVIII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, dabimus operam, ut secundum nostra præjudicia, si fieri possit, propositum solvamus dubium, & difficultatem motam tollamus.

CCLXIX. Docuimus ergò supra, ab *Irâ vehementi*, ac *Terrore inopinato protrahi* nonnunquam, *potentiúsque moveri* fœminis *Menses*; quos nunc dicimus *sisti* nonnunqnam *ab iisdem Animi Affectibus*. — Ab iisdem animi affectibus promoveri & sisti mensium fluxum.

CCLXX. Quæritur proinde, quî ab eâdem Causâ Effectus produci possit contrarius?

CCLXXI. Docuimus autem porrò, ab *Irâ* idcircò ampliùs & potentiùs cieri Menses, quatenus ab Ipsâ tum potentiùs, tum copiosiùs in sanguinem commovetur, propelliturque Bilis, facta tunc simul Acrior; unde non mirum, si sanguis factus necessariò fluidior effluat per viam tunc apertam tum diutiùs, tum abundantiùs. — Quatenus ab irâ menses promoveantur.

CCLXXII. An dicemus autem nunc ab eâdem Bile propter Iram tum Acriore factâ, tum copiosiùs ac vehementiùs in sanguinem motâ coagulari sanguinem, viasve Uteri coarctari? Nil minus. Unde igitur, dicet aliquis, deduces ab Irâ suppressum sæpenumerò confestim Fluxum menstruum?

CCLXXIII. Respondeo idcircò, distinguendam esse Iram ab Irâ. Alia enim Ira dominatur cæteris Animi Affectibus ipsi copulatis, alia ipsis subjecta est. — Ira duplex.

CCLXXIV. *Nunquam enim sola hominis Animum afficit & occupat Ira*, sed *plures concurrunt semper Animi Affectus*; *Tristitia* nempe propter injuriam sibi aliisve factam: (sic enim judicat iratus, & secundùm illud; tanquam præjudicium, pergit in Animi sui Affectibus) copulatur eidem semper *vindictæ Cupiditas*; circa quam difficul- — Irâ semper alios Affectus comitari.

difficultates non rarò occurrunt tot & tantæ, quibus superandis quoties se imparem judicat iratus, *Animi solicitudine*, hinc & *Tristitiâ* novâ & præcedente multùm diversâ urgetur & angitur valdè, quin nonnunquam ita conturbatur, ut planè *deliret*, nec quò se vertat, aut vertere debeat, satis agnoscat.

Effectus iræ & Tristitiæ. CCLXXV. Quemadmodum autem Ira, quà Ira, Bilem commovet, Acrioremque facit, ita *Tristitia*, propter Adversarium nimis potentem, aliasve difficultates concurrentes, ipsi copulata, (& imprimis quando ipsi accedit adhuc *Metus*, aliique *Affectus similes* ipsam consequuntur) *Succum Pancreaticum commovet, Austeriorem facit*, & ita quidem, ut *Bili prædominans* non tantùm impediat dissolutionem sanguinis, sed producat ejusdem Coagulationem, quin *Uteri* æquè ac *partium pl.rarumque Coarctationem & Angustiam inexplicabilem*, quæ imprimis sub *Anxietatis nomine* observatur *circa præcordia*, sentiturque in *Pulsu contracto*, ac vix ampliùs observabili.

Quatenus ab irâ menses promoventur aut sistantur. CCLXXVI. Quoties igitur *cæteris Affectibus diversis* & diversam in Corpore nostro, Humoribusque nostris Mutationem producentibus, simul tamen concurrentibus *dominatur Ira*, toties ab illâ redditur *Sanguis fluidior, promoveturque Fluxûs menstrui motus, fluxusque*: quoties autem *iidem Affectus prævalent Iræ*, ipsamque cogunt, toties *contrarium evenit, condensatur Sanguis, sistiturque ipsius motus ita*, ut idcircò quibusdam Mors acciderit subita.

CCLXXVII. Atque sic secundùm nostra Præjudicia explicuimus diversam, imò contrariam Menstruo Fluxui contingentem ab Irâ mutationem; videamus: an idem possimus præstare ratione *inopinati Terroris* utranque mutationem itidem producentis.

Quomodo ab inopinato terrore menses sistantur. CCLXXVIII. Hoc itaque ut fiat commodiùs, observandum *à Metu omni*, quà tali, *augeri in homine Effectus Acidi, sed Austeri*; unde sicut ab *Irâ* propriè ac per se commovetur Acriorque fit Bilis, ac consequenter solvitur, fluidiorque fit sanguis universus, & proinde Fluxus fœminarum Menstruus potentiùs, diutiùsque propellitur, ita à *Metu* propriè ac per se *commovetur*; *Acrior imò Austerior redditur* in nobis *Succus Melancholicus, sive Pancreaticus*, à quo non tantùm *Anxietates*, *Compressionesque Cordis* & quandoque *Contorsiones mirè angentes* producuntu *in ventre inferiore*, verùm *Pulsus* quoque *Contractus, Minor, Languidior*, *Rarior, tandemque* aliquando penè, *planève nullus* sentitur, ut taceam *Motum totius corporis tremulum, inordinatum, ac imbecillum*, concurrente utplurimum *Sensuum* omnium tàm *Externorum*, quàm *Internorum mirâ confusione*.

CCLXXIX. Quoties autem hæc omnia accidunt, ac præsertim fœminis naturâ vel casu tristioribus, nemo mirabitur, opinor, *Fluxum Menstruum* ipsis tunc, si præsens fuerit, *mox sisti ac supprimi*: sed mirabitur forsan quivis, quoties à *Metu inopinato & gravi* audiet *auctum protractumque Fluxum eundem*.

CCLXXX. Quemadmodum ex jam dictis patet, Fluxum illum propriè ac *per se à Metu ac Terrore* inopinato & gravi facilè *sisti*; ita dicendum, eundem ab ipso *per accidens augeri & protrahi*.

Quomodo ab eodem promoveantur. CCLXXXI. *Per accidens*, hoc est, ab *aliis Animi Affectibus*, aut *Rebus aliis concurrentibus* atque noxam modo dictam & à Terrore inopinato excitandam superantibus, & impedientibus, quin contrariam producentibus.

CCLXXXII. *Animi Affectus* talem mutationem contrariam producere apti, sunt *Ira vehemens* huic Terrori mox succedens, aut *inexpectatum, magnumque Gaudium* Terrorem illum mox excipiens, superansque.

Nempe si Ira terrori succedat. CCLXXXIII. *Ira vehemens succedit* facilè & magno Terrori, quando ille fuit excitatus ab homine vilioris notæ, ut noceat perterritæ, quæ illud agnoscens ac ægrè ferens excandescet facilè ac vehementer, quin ita, ut sublato priore terrore, & Bilis potenter, & copiosè commoveatur, Acriorque facta feratur quaque versùm, unde non tantùm corrigetur, emendabiturque Succus Pancreaticus in tenui Intestino repertus, sed idem ad Sanguinem translatus; qui proinde sanguis solvetur iterum ab eâdem continuò affluente, promovebiturque in suo fluxu quaquaversùm, hinc etiam ad uterum.

CCLXXXIV. Hoc ergò dum fit, non tàm sistetur, quàm promovebitur Mensium Effluxus.

Vi & gaudium. CCLXXXV. Idem eveniet *à Gaudio, sed magno, & inopinato, ac prioris Terroris efficaciam & noxam tollente.* Si Ex. gr. Fœminæ sua menstrua patienti nuntium inexpectatum afferatur de summo vitæ periculo mariti multùm amati naufragium patientis, vel à prædonibus oppressi, nonne inopinatus, magnusque ipsam corripiet Terror & solicitudo Succum Melancholicum, sicut dictum, commovens ac corrumpens?

CCLXXXVI. Huic fœminæ ita perterritæ, anxiæque, si Maritus pro mortuo tantùm non habitus derepente offeratur, sanusque ad ipsam veniat, nonne Gaudio summo afficietur, atque inter mutuos amplexus Spiritus Animales majori copiâ ferentur quaquaversùm, atque non tantùm Functiones omnes ab Animalibus Spiritibus pendentes atque in Terrore confusas, conturbatasque redintegrabunt, sed insuper Humores omnes, ac præsertim Austeros, Acidosque tunc peccantes temperabunt, ipsorumque adeò noxam emendabunt?

In Gaudio grandi quid accidat. CCLXXXVII. Notum enim est per experientiam quotidianam, in Gaudio, ac præsertim grandi quaquaversùm ferri Animales Spiritus copiâ notabili, omnesque Humores observari blandiores; quod vix potest concipi factum, nisi ab iisdem animalibus Spiritibus acria quævis temperandi vi præditis.

CCLXXXVIII. Sed dicet Aliquis, si à Terrore per se coaguletur, ineptiorque ad naturalem suum motum servandum reddatur sanguis; quid ni usurpantur tunc potiùs Medicamenta coagulatum sanguinem solventia, quàm Venæ-sectio, nil tale præstans?

Sãguinis à terrore coagulato condúcere Medicamenta Aromatica, & Sale Volatili abundantia. CCLXXXIX. Cui respondeo; Bonum esse in tali casu exhibere turbatis terrefactisque Medicamenta sanguinis coagulationem tollentia, impedientiave, qualia sunt quævis Aromatica & sale volatili abundantia, quæ si negligantur à quibusdam, in usu tamen sunt apud alios, rei Medicæ peritos; quin non ignota plebi, cùm soleant plerisque mox exhibere Haustum liberalem Vini Generosi, alte-

alteriúsve Potûs satis potentis; cujus ope infringitur vis Acidi & Austeri, ac diluitur Sanguis ad coagulationem tendens.

Vi & Venæ-sectionem. CCXC. Venæ-sectio tamen non culpanda, negligendave, cùm notum sit per experientiam, profuisse ipsam plerisque, illis saltem, quibus mitti potuit sanguis.

Aliquandò ex eâ sanguinem non prodire. CCXCI. Neque novum pertusâ tunc licet grandi etiam Venâ nullum effluxisse Sanguinem, nil proinde commodi accidisse tunc ex apertâ venâ.

CCXCII. Unde non sine causâ quæret Artis ac Veritatis Studiosus, quænam sit harum mutationum variarum ratio & causa?

Venæ-sectio quandò prosit, & quâ ratione. CCXCIII. Respondeo igitur, Venæ-sectionem tunc tantùm prodesse, quando simul effluit Sanguis; qui à Terrore summo plus minúsve solet coagulari, ac præsertim in Corde; unde si apertâ in tempore venâ potenter trahatur ad partes externas sanguis, non tàm facilè, non tàm potenter, non tàm noxiè coagulabitur idem Sanguis.

CCXCIV. Non tàm facilè coagulabitur, quia ejus eductione magis movetur reliquus.

CCXCV. Non tàm potenter, quia succus austerus ipsum coagulans simul trahitur ulteriùs, nec proinde in corde permanet.

CCXCVI. Non tàm noxiè coagulatur Sanguis, quia minùs in Corde hæret, ubi cum maximâ hominis noxâ coagulatur semper.

Ex coagulato in corde sanguine Vitæ periculum. CCXCVII. Inde namque Vitæ periculum imminet, quoniam coagulatus potenter in Corde sanguis non potest rarefieri commodè, satisve, non potest idem ex corde premi, non potest accedenti locum facere. Vndè sistitur idem in Venâ Cavâ utrâque, suffocaturque facilè non excitatus ampliùs Ignis vitalis.

CCXCVIII. Ubi autem succus, halitusve austeriusculus ad Cor veniens unà cum sanguine trahitur inde foras, quæ inde fit sanguinis coagulatio non existit in vitæ foco, Cordísque ventriculis, sed alibi; nec proinde tantùm urget vitæ periculum; quod imprimis cavendum & quamprimum tollendum: neque Vita longas dare solet inducias. coagulatio verò sanguinis alibi existentis paulatim corrigi potest, aut sponte, aut medicamentis convenientibus.

CCXCIX. Atque eo modo censeo nunc sisti, nunc ampliùs urgeri valdè perterritis Fluxum Menstruum.

Quomodò à Tristitiâ menses sistantur. CCC. Quomodò à *Tristitiâ vehementi possit Fluxus idem sisti & cohiberi*, facilè patet ex iis, quæ dixi de *Metu*.

CCCI. Cùm enim non minùs à *Tristitiâ*, & imprimis *gravi & valdè angente*, quàm à Metu, reddatur *Succus Melancholicus Austerior*, sanguinis coagulatio ipsam mox sequetur, ac ejusdem ad motum ineptitudo, adeóque tardior ipsius ad Uterum motus: adde quòd à *Tristitiâ omni*, ac præsertim *vehementi, anxiamque solicitudinem* conjunctam habente, *partes corporis omnes* observentur *segniùs moveri, & quasi constrictæ immobiles fieri*.

Pro ratione Affectuum eorum symptomata. CCCII. Prout enim Affectus quivis levior est, graviorve, prout solitarius est, aliosve Affectus conjunctos habet, ita leviora vel graviora producere solet symptomata, Functionesque plures, pauciorésve graviùs vel leviùs labefactare.

Effectus noxius Affectûs Animi undè cognoscatur. CCCIII. Effectus verò noxius cujusvis Affectûs Animi modum excedentis, aut per se noxii, cognoscitur imprimis, quando ille Affectus existit vehementissimus; tunc enim Functionum singularum læsarum species occurrunt manifestiores, unà cum cæteris symptomatum speciebus, Qualitatibus putà corporis mutatis, Excretorum ac retentorum perperam vitiis.

CCCIV. Ab illo autem recessu grandi à statu naturali facilè concluditur noxa levior ab Animi Affectu leviore.

Quosnam Effectus producat Tristitia vehemens. CCCV. Ita quoque in nostro negotio Tristitia vehemens ac inopinatò accidens producit Effectus, Affectusque à me notatos manifestissimè, 1. *Motum* omnibus modis tardiorem ac segniorem. 2. *Pulsum* Minorem, Languidiorem, Rariorem. 3. Omnes omninò *Excretiones solitas*, ipsumque adeò Fluxum Menstruum, segniores, rarioresque. 4. *Pallorem* faciei totiusque corporis notabilem, ac sensim ad flavedinem vergentem. 5. *Taciturnitatem* insolitam & similia plura.

Et quidè solitaria. CCCVI. Hæc, inquam, observatur accidere à *Tristitia vehementi*, quâ tali, hoc est, solitariâ, & alios Affectus Animi graves comites non habente.

Res ut recte cognoscatur, seorsim consideranda. CCCVII. Notandum enim, quoties alicujus rei, & hîc Animi Affectûs vim operationem bonam vel malam examinamus, toties oportere nos Rem illam, & hîc Animi Affectum seorsim ac solitarium considerare; quò vitetur confusio omnis, Notitiæ ac Scientiæ adversa.

Quid ex Tristitiæ effectis corpori nostro cótingat. CCCVIII. Si Ergò illa sunt primaria Tristitiæ potentis ac vehementis Effecta, videndum porrò, quali modo affectæ tunc sint Corporis nostri Partes tàm Continentes, quàm præsertim Contentæ.

Quâ ratione Corpus in Animâ, & Anima in corpus agat. CCCIX. Si quis enim observaverit, quantum fieri potest, accuratissimè & attentissimè omnia quæ nobis ratione Mutationum reciprocè à Corpore Animæ, & ab Animâ Corpori contingentium obveniunt, agnoscet tandem Mutationes illas accidere à Corpore continente Animæ, iterumque ab Animâ Corpori continenti per intermedium Corpus contentum.

CCCX. Cùm autem Plura in nobis observentur Contenta, meritò, quærat hîc veritatis avidus, An singula proximè ac immediatè inserviant tum Animæ, tum Corpori Continenti ad communicandas sibi mutuò suas Affectiones? An quædam propiùs Animæ, alia propiùs Corpori Continenti accedere videantur, atque Affectiones istas reciprocas per manus quasi plurium ultròque communicent nunc Animæ, nunc Corpori Continenti?

CCCXI. Vtique arduum est hîc aliquid solidi certique constituere, ac determinare; postquam hæc omnia non satis clarè, distinctéque nostræ offeruntur Menti, cujus tamen est illud decidere.

Quenam in cognitione rerum requirantur. CCCXII. Si consideremus 1. nil rerum sensilium, corporearúmque Menti nostræ objici, ut cognoscatur, nisi per sensus externos. 2. Sensus Externos nunquam fieri, nisi ad Ipsorum sensoria tendant Nervi Cerebri substantiæ medullari continuati. 3. Si liberi non sint Nervi, verùm compressi, constrictive, Sensum Externum itidem non perfici. 4. Ni Anima sensationi attenta sit, Sensum Externum itidem non fieri: patebit facilè,

Co-

Cognitionem omnem Rerum sensilium hæc omnia desiderate.

A Mentis consideratione circa res factâ Affectus excitari

CCCXIII. Si ampliùs consideremus 1. ad solam rerum externarum per sensus externos perceptarum considerationem ulteriorem à Mente factam excitari Affectus miros in nobis erga eadem Objecta, nunc Voluptatem, nunc Dolorem in Corpore producentia, & quidem nunc Amoris, nunc Odii, nunc Desiderii, nunc Aversionis, nunc Iræ, nunc Metûs, mox & nostri ratione nunc Gaudii, nunc Mœroris, nunc Spei, nunc Desperationis, &c.

Secundùm Affectus varios corpus variè moveri.

CCCXIV. Si consideremus 2. secundùm Affectuum istorum diversitatem tum Membra diversa, tum universum Corpus cieri ab Animâ nostrâ diversimodè agitatâ Motu valdè diverso.

Motum animalem pendere ab animâ.

CCCXV. Si, inquam, hæc omnia ritè consideraverimus, concludemus, Motum istum Corporis Animalem, quandoque Voluntarium dictum, pendere ab Animâ diversimodè affectâ, & Corpori hactenus imperante.

Partes tam continentes, quàm contentas motibus variis agitari,

CCCXVI. Quibus jam porrò addimus, non tantùm *Partes* continentes motibus variis agitari, sed *Contentas* quoque *miras sæpè mutationes tunc subire*; quales sunt, de quibus agimus, *Menstruorum fluxûs* quandoque *auctior, ac diuturnior*, quandoque *parcior, breviorve*, quin aliquando planè *suppressus*, aliquando *extra tempus ordinarium excitatus*: *Alvi profluvia* vel *constipatio*: *Urinæ effluxus* non tantùm *involuntarius*, sed quandoque tantùm *copiosus*, aut *paucus*, vel *sublatus*: *Sudoris* eruptio inconsueta: *Sitis* inexhausta: *Animi Deliquium* varium, ipsaque subinde *Syncope*: *Vertigines*, *Caligines*, *Aurium Tinnitus*, *Apoplexia*, & nescio quid non.

CCCXVII. Hæc autem omnia *Partes Contentas spectare, aut ab ipsis pendere* satis notum.

In Mentis operatione multos deperdi Spiritus Animales.

CCCXVIII. Ut, quod modò dixi, fiat clarius & magis evidens, velim omnes considerare, *in omni Mentis operatione attentâ & imprimis anxiâ, solicitâque*, qualis semper concurrit *omni Animi Affectui gravi, non tantùm inordinatè moveri, sed consumi* quoque *ac deperdi multos Spiritus Animales*, æquè ac *in Motu corporis vehementi* ac diu continuato.

Duobus modis Spiritus Animales Animæ inservire.

CCCXIX. Hinc *ex tali meditatione attentâ*, & imprimis solicitâ *sentitur quasi vacuitas & inanitas inexplicabilis in capite, adeóque ipso Cerebro*, quæ non nisi somno, quiete, ac Spirituosorum moderato usu tollitur, ac emendatur; *Serviunt scilicet Animales Spiritus Animæ tum in meditando, tum in Animali motu producendo.*

Ex Animalium Spirituũ defectu quæ sequantur.

CCCXX. Quòd si *Animales Spiritus* consumantur, quoties Anima seriò, solicitè, ac diu meditatur, vel affectibus agitatur, nonne *ipsorum defectus erit ubique*, non tantùm in *sensoriis*, & *musculis*, sed alibi quoque, ubi eorum *usus est requisitus*? Nonne Ergò etiam in *Visceribus*, *Focisve*, *in quibus parantur Liquores varii Animalium Spirituum præsentiâ & admistione indigentes.*

In Bile, Liquore Glandularũ Pãcreatis & Saliva.

CCCXXI. Nonne *Bilis* reddetur tunc *magis Acris*? Nonne *Liquor Glandularum* & imprimis *Pancreatis* prodibit Acrior *minúsque fluidus*, adeóque *crassior, hinc & Austerior*? Nonne *Saliva fiet viscosior*?

CCCXXII. Illud necessariò futurum non concludit tantùm Ratio, sed confirmat, probatque ipsa Experientia.

Et & Sanguine

CCCXXIII. Si ergò tum *Bilis*; tum *Glandularum Liquores* observantur non tantùm propter *Animi Affectus graves*, verùm etiam propter *vigilias, continuasve Mentis Meditationes*, & imprimis *solicitas & anxias*, fieri *Acriores*; nonne consequenter *Mutationes* in Corpore ipsis debitæ? nonne *Sanguis* aliquando *fiet fluidior*, aliquando *spissior, densiorque*? nonne *movebitur idem* aliquando *potentiùs*, aliquando *debiliùs*? nonne *perseverabit* aliquando ejusdem *effluxus diutiùs, sistet urque* aliquando *citiùs*? quod hîc quærimus.

3. Desinentis menstrui fluxûs causa Alimenta vel Medicamenta.

CCCXXIV. Inter *Res Non-naturales citius desinentis Menstrui Fluxûs Causa*, præter *Aërem*, *Aquam*, & alia forinsecùs frigore suo partes Corporis externas afficientia, & *Animi Affectus* graves, poni potest 3. *Assumptum* quodvis, *Alimentum, Medicamentumve*, aut potiùs *Venenum* dicendum, Sanguinem quovis modo ad motum ineptum reddens: qualia sunt præsertim *Austera & Acerba* quævis *majore quantitate* usurpata.

Assumpta majori quãtitate.

CCCXXV. Dico *majori quantitate*; postquam, licet aliqua minimâ etiam quantitate sumpta multùm noceant, alia tamen satis magnâ quantitate usurpari possunt, absque noxâ notabili.

Et quare

CCCXXVI. Hujus autem diversitatis notabilis hæc mihi censetur ratio; quòd aliqua suam *Austeritatem* habeant quidem sensui externo *notabilem*, quamvis simul *fractam*, *nec Sanguinem valdè coagulantem*; alia eandem habeant itidem sensui externo notabilem, *non tamen fractam*, & idcircò *sanguini coagulando maximè aptam.*

Austerorum & Acidorũ Vim infringi à terrâ, & Oleo.

CCCXXVII. *Infringitur* imprimis, ut de *Sale lixivo nunc sileam*, *Austerorum æquè atque Acidorum* vis tum à *Terrâ*, tum ab *Oleo*. Sic Terræ Argillaceæ omnes habent in se Spiritum Acidum, sed ab utroque fractum. Sic sulphur vulgare habet in se Acidum, sed ab Oleo fractum.

Austera sanguinem coagulare.

CCCXXVIII. Quæ autem Austeritas major observatur in Argillâ ore contentâ, & mansa, minor in Sulphure, eadem plus præstat ad coagulationem sanguinis: dantur tamen alia *Austera minus fracta*, quæ *vim coagulandi Sanguinem habent majorem.*

Et quænam.

CCCXXIX. Inter hæc austera sunt *Fructus* varii, eorumque *succi expressi*, aut insuper *inspissati*; Pruna Sylvestria, Mespila, & similia: Omnia verò superat forsan *Mercurius sublimatus corrosivus* dictus, cujus *mira est austeritas*, quæ imprimis apparet, si ejus quantitas minima solvatur Aquâ, hujusque guttula una ore sumatur; vis enim ejus austera & adstringens ibi, quàm alibi, magis se manifestat.

Mercurius sublimatus.

Linguam commodissimè observare austeritas em.

CCCXXX. Ut enim hoc hîc notem; *Nulla est in corpore nostro pars, quæ commodiùs, certiúsve observare possit austeritatem, quàm ipsa Lingua*: cujus rei hæc videtur ratio: quia *Lingua est spongiosa, ideóque comprimi ac constringi, quin imò constrictionem illam percipere aptissima*: quale quid frustrâ quæsiveris in ullâ externâ coporis parte, sensûs externi cujusvis organo.

CCCXXXI. Quoties proinde *vim adstringendi ab austeritate pendentem, illi saltem conjunctam*, dignoscere volumus, objectum quodvis Linguæ applicamus, atque citiùs, tardiúsve vim quæsitam observamus, ac dijudicamus.

Austerũ minus fractum potentiùs coagulat.

CCCXXXII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, *Austerum omne minus fractum potentiùs operabitur in Sanguinem, ipsúmque coagulabit.*

Acida vim coagulandi majorem habere, si simul sint austera.

CCCXXXIII. Quamvis autem *omnia penè Acida vim* habeant *Coagulandi sanguinem*; habent tamen ipsam *potentiorem omnia* quæ simul sunt plus, minúsve *Austera*.

Mestruæ suppressionis causæ adjuvantes.

CCCXXXIV. Quibus causis enumeratis si jungatur *Somnus* profundior ac longior, *Corporisque Torpor & Quies* segnis, promovebitur eo ipso *Effluxus Menstrui cessatio citior*: adeò ut hæ *Causæ* sint potiùs *adjuvantes*, quàm *Efficientes* hujus mali.

Curatio.

CCCXXXV. Postquàm verò hujus Affectûs Causas primarias proposuimus, agendum remedia quoque ipsis assignemus, & Curam.

1. Si Sanguis sit Glutinosior, is emendandus, & quibus.

CCCXXXVI. Quoties igitur 1. *Sanguis universus Glutinosior ac Pituitosior* Causa erit Fluxûs Menstrui citiùs desinentis, toties (habito priùs respectu ad Causas ejus antecedentes, quas omnes vitare, aut corrigere convenit) *paulatim emendandus* erit talis *sanguis* tum per *Acida temperata*, tum præsertim per *Aromatica & sale volatili abundantia*: de quibus quoniam sæpiùs & abundè actum est à nobis in superioribus, hoc uno verbo attigisse sufficiat; dummodò iterum moneamus, mutationem talem paulatim peragendam, expectandamque, non vi: postquam omnis Mutatio subita est periculosa, ideóque sæpenumero simul noxia.

2. Si Uteri Vasa sint nimis angusta, Usurpanda sunt salia volatilia.

CCCXXXVII. Quoties 2. *Uteri Vasa & Ductus* quamcunque ac undecunque *nimiam patiuntur angustiam*, toties (habito similiter accurato respectu ad antecedentes Angustiæ cujusvis causas, quæ corrigendæ sunt aut removendæ) Cura sequetur felix, adhibitis subinde tàm *internè*, quàm *externè salibus Volatilibus*, quippe quæ vim habent egregiam tum dissolvendi Sanguinem, Pituitamve in Vasis quibusvis hærentem, tum insuper promovendi Motum Sanguinis faciliorem, Rarefactionemque ipsius maximè naturalem.

3. Si Uterus sit frigefactus, Usurpanda salia Volatilia & aromatica.

CCCXXXVIII. Quoties 3. *Aër frigidus* imprudenter in Uterum admissus, vel *Aqua* quoque frigida immediatè, aut per medios pedes eò penetrans (quò *Pavimentorum lapideorum Frigus* singulare retulimus) Causa sunt Fluxûs Menstrui solitò citiùs cessantis; toties *cavebit* Fœmina in posterum à similibus Causis noxiis; ac prætereà usurpabit diligenter ac continuè *Aromatica & salia Volatilia*, quippe quæ sola vim habent reparandi noxam Utero vel Sanguini hâc de causâ illatam.

Et sudor excitandus.

CCCXXXIX. Quòd si Corpus disponatur prætereà *ad sudorem blandum* expellendum, promovebitur non parùm Cura cita, sicut notatum à Me in superioribus.

4. Si ab animi est affectu, is sedandus.

CCCXL. Quoties 4. *Animi Affectus*, Motusque vehemens, *Tristitia* nempe, aut *Terror Inopinatus*, *Irave mista* Fluxûs Menstrui solito citiùs cessantis Causa est, toties allaborandum est, ut quantocyùs *sedetur*, *tollaturve Animi Affectus noxius*, ac *in ejus locum excitetur alius dicto Fluxui reparando utilis*. Danda prætereà opera est, ut *noxæ Corporis Humoribus introductæ* quamprimùm *emendentur*, quin *ulteriores noxæ præveniantur*.

Et noxa corpori illata removenda. Animi Affectus sedatur rationibus. Secundùm Ægri inclinationes.

CCCXLI. *Sedabitur, tolleturque Animi Affectus noxius* argumentis solidis, ac cujusvis Ingenio, Inclinationibus, Moribusque accommodatis.

CCCXLII. Nihil namque efficit, qui ad hæc non attendit, postquàm singuli homines Inclinationes naturales habent diversas, secundùm has reguntur, diriguntùrque imprimis Eorundem Animi, quin his vel illis Animi Affectibus moventur idcircò faciliùs, difficiliúsve, citiùs, tardiúsve.

Hæ sunt duplices.

CCCXLIII. Inclinationes istæ sunt aut Terrenæ, aut Cœlestes.

Terrenæ.

CCCXLIV. Ex Terrenis præcipuæ sunt quæ spectant Voluptates, Opes, Honores: unde prout quis aut Voluptatibus, aut Opibus, aut Honoribus magis inhiat, ita his vel illis Animi Affectibus movetur citiùs potentiúsve, aut segniùs, leviúsve.

Cœlestes.

CCCXLV. Inclinationes Cœlestes aut Deum spectant, aut Homines alios: Illa Pietas vocatur, hæc Charitas; sub Amoris nomine generali comprehensæ.

Diversis diversi agitantur.

CCCXLVI. Quemadmodum autem aliqui feruntur valdè ad hæc aut illa bona, ita observantur alii, quibus hæc aut illa fiunt parvi.

CCCXLVII. Unde occurrunt non tantùm, qui aut Voluptatibus his, vel illis, vel etiam omnibus, aut Opibus, aut Honoribus minimè sunt addicti, sed insuper qui nec Deum timent Impii, nec proximum diligunt, aut ulli bene volunt Misanthropi, homines crudeles ac ferrei, nullâ commiseratione nullâ charitate in alios moti vel commoti.

CCCXLVIII. Prout, inquam, unusquisque diversis fertur inclinationibus, ita diversis modis & rationibus persuaderi potest ac debet ad superandos, vel moderandos saltem Animi Affectus graves noxam ipsi adferentes.

Affectus contrarios excitare arduum in iis, qui naturâ in eos inclinanti

CCCXLIX. Sed imprimis *arduum est ac difficile*, *Affectus contrarios in ipsis excitare*, quoties *naturâ inclinant in Affectus illos, ex quibus gravioribus noxam notatam acceperunt*.

CCCL. Quemadmodum enim facilè sequimur consilia eorum, qui suadent nobis ea, quæ sponte optamus ac desideramus, ita difficulter auscultamus iis, qui Animum nostrum movere conantur ad ea, quæ naturaliter aversamur.

CCCLI. Exempli gratiâ Ebriosus homo facilè patietur se moveri ad inebriantem potum copiosiùs capiendum, difficulter ad Aquam puram insipidamque copiosè hauriendam.

CCCLII. Contrà Vir sobrius, Ebrietatemque detestans non patietur facilè sibi persuaderi ingurgitationem Potûs potentioris ac inebriantis, nec facilè, nisi deceptus, patietur se inebriari.

CCCLIII. Sic Fœmina iracundior, ut ad propositum nostrum accedamus propiùs, quoties irascendi occasio ipsi fuerit oblata, difficulter suadebitur ac persuadebitur, Animo patienti pacatoque ferre ac perferre injuriam sibi factam, non tantùm à personâ se potentiore aut superiore, ast imprimis ab inferiore ac se minùs potente.

CCCLIV. Sic Fœmina Mœrori addicta, quoties personæ aut rei charissimæ patitur jacturam, non poterit facilè persuaderi, ut jacturam istam, non dicam patienti tantùm, sed hilari quoque animo ferat, perferatque.

CCCLV. Facilè autem utraque movebitur tum sponte, tum aliis idem urgentibus, illa quidem ad Excandescentiam, Iramque excedentem, hæc verò ad Tristitiam extremam.

Artificio & prudentia ad id opus.

CCCLVI. Artificio igitur & prudentiâ opus est, ad Homines quosvis, ac præsertim Fœminas, utpote in agendis rebus plerumque minùs exercitatas, ideóque infirmiores, contra quosvis Animi Affectus graves & noxios obfirmandas; quin oportet eosdem placare atque pacare, ac imprimis cum contrariis & utilibus commutare.

Atque præcepta generalia tantùm dantur.

CCCLVII. Hæc igitur præcepta in genere dari possunt, singulæ autem rationes in singulis speciebus pro Affectarum personarum, Affectuumque; atque Objectorum diversitate; variandæ ac Uniuscujusque prudentiæ sunt commendandæ; cùm infinita dici deberent, si secundùm circumstantias infinitas consilia diversissima essent hîc proponenda.

Specialia Usus quotidianus suppeditat.

CCCLVIII. Sufficiat proinde nunc pauca in genere monuisse, postquam plurimùm facit exercitium, rerumque usus quotidianus: Tunc enim multa pro re natâ, & Affectarum personarum Motionibus ac sermonibus; imò responsis mutari debent ac proponi, ut tandem obtineatur, quod maximè optatur.

5. Si fit ab assumptis austeris & acerbis eorum Usus est vitandus & noxa tollenda.

CCCLIX. Quoties 5. Inter Res Non-naturales *Assumpta* vitiosa, & imprimis *Austera vel Acerba* Mensium citiùs cessantium Causa sunt, toties non tantùm *vitandus* est ulterior ipsorum Usus, sed insuper usurpanda sunt diligenter ac prudenter, quæ tum *ipsa immuterit ac emendent* in nobis, tum *ipsorum noxam & coagulationem, consistentiamve Sanguinis auctam tollant, minuantve.*

Quod præstent Aromatica & Salia Volatilia.

CCCLX. Utrumque hoc beneficium præstant quævis *Aromatica*, sed *Acriora*, & imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & Acriora*: quod tum Ratio suadet, tum Experientia confirmat, probatque.

Quemadmodum id suadet ratio.

CCCLXI. *Ratio id suadet*, quoniam enim *Austera* sunt *difficilia mutatu*, nec facilè cedunt aliis, opus est, ut itidem adhibeantur ipsis corrigendis *medicamenta efficacia & potentia.*

CCCLXII. Cùm prætereà *ortum habeant Austera* ex *Acidis & Viscosis* unà *cum Terreâ substantiâ* penitiùs junctis & unitis, opus est, ut ad eorundem emendationem, ac correctionem adhibeantur medicamenta, quæ Acido adversentur, ipsumque potenter mutare possint ac immutare.

CCCLXIII. Cùm prætereà notum sit, hoc præstari præcipuè ab Aromaticis & Sale Volatili: quorum efficacia semper frangitur ac diminuitur, quando ex admistione vel Spirituosorum, vel imprimis Oleosorum facta sunt ipsa blandiora; sequitur in hoc casu, prætereunda esse blandiora, minúsque efficacia, & usurpanda eorum loco puriora, ideóque minùs blanda, & proinde magis efficacia.

Et probat Experientia

CCCLXIV. Nec tantùm id suadet Ratio, sed *probat, comprobatque ipsa Experientia*, quâ constat, plurimùm hic præstare Salia Volatilia, sed puriora, minúsque facta, Ex. gr. Spiritum Salis Armoniaci, Salem Urinæ, aut Cornu Cervi Volatilem, &c.

CCCLXV. Horum igitur ope tum paulatim corrigitur Austerum perperam usurpatum, tum Sanguis factus inde crassior minúsque fluidus iterum solvitur, redditurque fluidior, tum Fluxus Menstruus citiùs cessans restituitur sensim ad diutiùs fluendum, curaturque Affectus hic notatus.

6. Si adsit Somnus profundior, corporis torpor ac segnities, excitandæ sunt ad labores fœminæ.

CCCLXVI. Quoties 6. concurrit Causis prænominatis *Somnus protractus & profundior*, atque *Corporis torpor, ac quies segnis*, toties excitandæ sunt *ad labores subeundos, curasque sustinendas Fœminæ*, tum *naturâ*, tum *ex Affectu quovis somnolentæ aut pigræ.*

CCCLXVII. Occupationes proinde urgentes angentesque imperandæ aut quærendæ, imò quandoque fingendæ; quò & Anima & Corpus exerceantur, Spiritus Animales quaquaversùm propellantur, Sanguisque magis commoveatur, fiatque fluxilior & mobilior.

CCCLXVIII. Hâc enim ratione cætera quoque usurpata effectum habebunt magis laudabilem, magisque potentem.

CCCLXIX. Atque sic quoque Curam Fluxûs menstrui citiùs desinentis absolvimus.

Quando vitiosus prodit sanguis.

CCCLXX. Sextam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando *Consistentiâ, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ, vel aliter vitiosus prodit Sanguis; purulentus* nempe, aut in *sui generis Pituitam corruptus.*

Et quidē consistentiâ.

CCCLXXI. *Consistentia* effluentis Sanguinis mutatur, quando idem *magis aut minus existit fluidus.*

Ejus causæ & curatio.

CCCLXXII. Utriusque *Causas & Curationem* quoniam dedimus in præcedentium specierum explicatione, ne actum agamus, rectà pergemus ad species cæteras.

Color.

CCCLXXIII. *Color Sanguinis Menstrui* mutatur quando idem nunc *atrior & nigricantior*, nunc *flavior*, nunc *pallidior* emanat.

Ater. Ejus causa.

CCCLXXIV. *Atrior* fit Sanguis omnis, adeóque menstruus quoque, *ab Humore Acido* ipsi copiosiùs admisto, sive idem simul *Austerus* fuerit, vel simul *Volatilior & Acrior.*

Et curatio.

CCCLXXV. De quo *Humore Acido*, ejusque *Ortu & Correctione* satis multa diximus, quæ non opus est hîc repetere.

Color flavus. Ejus causa.

CCCLXXVI. *Flavior* redditur Sanguis menstruus à *sero simili copiosius ipsi admisto*: quemadmodum flavedo talis non rarò in sanguine observatur misso per venam sectam.

Serosus.

CCCLXXVII. *Sero* autem *Color flavus non tàm accedit à Bile* ipsi admistâ, sicut vulgò creditur à plerisque, quàm à quibusdam partibus sanguinis post Effervescentiam vitiosam secedentibus & sero junctis.

Ejus flavedo non à Bile.

CCCLXXVIII. Dixi, non accedere Colorem illum à Bile; quoniam nullus illi conjunctus est Amaror, qui in Bile tantus & tàm manifestus est.

Sed à partibus quibusdam Sanguinis.

CCCLXXIX. Addidi, Colorem illum deberi partibus quibusdam Sanguinis post, imò propter vitiosam Effervescentiam à reliquâ massâ secedentibus, atque sero junctis: quoniam flavedo talis in statu naturali non observatur, nec ab ullo admistorum cum Sanguine produci potest, postquam à Bile non pendet; adeò ut necessariò à vitiosâ sit deducenda Effervescentiâ, cujus vi pleræque Sanguini contingunt mutationes notabiles.

His id evenire à sale.

CCCLXXX. Evenit autem id, meo saltem judicio, ratione partis Salinæ exuperantis; atque idcircò serum Salsius præstantis.

Chymiæ laus.

CCCLXXXI. Quamvis autem omnes serum sanguinis Salsum non sit semper simul magis flavum, ut nec flavum semper valdè Salsum: novimus tamen Tincturas similes vix elici unquam nisi à Salsis; quamvis temperari possit aliquandò ab aliis concurrentibus illa Salsedo ita, ut postmodùm non percipiatur ampliùs: quod imprimis norunt, qui seduli & attenti fuerunt Mutationum Chymicarum Observatores: postquam sine ipsis arduum, imò impossibile judicem, aliquid laudabilis præstare in penitiore

tiore naturalium rerum cognitione.

CCCLXXXII. Hæc namque sola est Ars, quæ ex professo inquirit in naturalium rerum principia & affectiones, quas tum imitatur, tum aliquando in quibusdam superat, separando nempe ac conjungendo illa, quæ ita separata, vel conjuncta non præbet nobis Natura.

Colorem flavum non semper comitari calorem.

CCCLXXXIII. Notandum prætereà, *Colorem Flavum in Sanguinis sero* observatum *non semper aut sequi, aut comitem habere Calorem corporis manifestum*, sed nonnunquam *sine ipso existere*. Quocircà in causâ ejusdem quærendâ & assignandâ meritò præterimus Caloris causas.

Color pallidus.

CCCLXXXIV. *Color menstrui sanguinis mutatur*, quando non tantùm *Atrior* aut *Flavior*, sed etiam quando effluit *Pallidior*.

CCCLXXXV. Observatur autem hic, uti aliàs omnis *Sanguis*, *pallescere* imprimis, quando *multo diluitur sero*, id est, existit *Aquosior*.

A multo sero. Sanguis aquosus à multo potu.

CCCLXXXVI. *Aquosior* existere solet *Sanguis* tum *post multum potum diutinè sumptum*, aut *in Vasis subsistentem*, nec per urinas, sudoresve iterum excretum: tum *post Hæmorrhagiam enormem*.

Et quare

CCCLXXXVII. *Potus enim multus si aliquandiu ingurgitetur, penitius sanguini se jungit*, *nec satis commodè, aut copiosè ab eodem secerni potest in Renibus*, atque posteà excerni per Urinas: unde paulatim fluidior, imò dilutior redditur sanguis, simulque pallidior.

CCCLXXXVIII. Idem evenit aliquando à *Potu nimio intra dies paucos similiter vel propter sitim extremam in Febre ardente aliâve de causâ urgentem, vel propter Ebriositatem ingurgitato*, atque *in Vasis subsistente*, itidemque *Sanguinem diluente*; sic aliquando ab eodem Potu nimiâ copiâ ingurgitato, ac per lacteas venas obstructas, & ruptas erumpente gignitur Hydrops Ascites, aut in Corporis Habitu Anasarca.

Vel post hæmorrhagiam Et quare

CCCLXXXIX. *Post hæmorrhagiam* qualemcunque, ast *grandem Aquosior* existit *Sanguis*, quoniam *Chylus* ex Alimentis, more, quantitateque solitis assumptis prodiens *non potest brevi tempore Sanguinem multum generare*, quocirca ejusdem pars Aquosa, Serosaque Vasa evacuata & inanita replens minùs secernitur in Urinam; reliquumque sanguinem diminutum diluit proinde, ipsumque facit pallidiorem.

Ex copiosis alimẽtis Chylum non posse brevi multũ sanguinem gignere.

CCCXC. Dixi ex Alimentis quantitate solitâ usurpatis prodeuntem Chylum non posse sanguinem multum brevi tempore gignere: quoniam *quantum indies conficitur Chyli, solet id servire Sanguini quotidie in Partium Continentium, Contentarumque reparationem naturaliter consumpto restituendo; non sufficit autem Sanguini copiosè ac præter naturam deperdito reparando.*

Et quare

CCCXCI. Quoniam igitur quæcunque in nobis serviunt Alimentis, tùm in Ventriculo fermentandis, tum in tenui præsertim Intestino à fæcibus alvi secernendis, tum denique in Corde in Sanguinem mutandis, determinatam vim habent, ut plus ritè conficere non possint, quàm præter propter indies confici solet; idcircò, quamvis majori sumerentur Alimenta copiâ, non conficeretur mox inde plus Sanguinis, laudabilis saltem, verùm propter Vasorum inanitatem præterfluet Renes bona seri pars, quæ aliàs in Vasorum plenitudine eò pergeret continuè, & urgeret sui secretionem, unde sequitur necessariò, ut qui tunc gignitur Sanguis, permaneat serosior, dilutior, ideóque pallidior.

CCCXCII. Quòd si post Narium, vel aliam Hæmorrhagiam notabilem sequatur Menstruus fluxus, vel idem fuerit semel aut sæpiùs copiosior, fit ut tandem observetur pallidior. *Post Hæmorrhagiam mẽstruus fluxus si copiosus, pallidior.*

CCCXCIII. *Odor Sanguinis Menstrui* mutatur, quando is *fœtet*, sicut quibusdam id aliquando evenit.

CCCXCIV. Arduum verò est *Causas fœtoris in Sanguine veras certasque* proponere, cùm vix unquam observetur talis, hoc est, fœtens, nisi quando ex Utero effunditur. *Sanguinis Menstrui fœtor.*

CCCXCV. Id quidem certum est, *Corrumpi Sanguinem, ut fœteat*. Quoniam verò quævis Corruptio fœtorem non habet conjunctum, quæritur meritò, *qualis Corruptio & unde orta fœtorem introducat in Sanguinem.* *Ejus causæ.*

CCCXCVI. *Acidum* certè Sanguini affusum, ipsum *coagulat & corrumpit*, at *sine fœtore*: *Salsum* quoque *lixivum* Sanguinis consistentiam dissolvit & hactenus ipsum corrumpit, at itidem sine fœtore. *Acidum & Salsũ Sanguinem corrumpere sine fœtore.*

CCCXCVII. Quòd si quis ad difficultatem hanc solvendam consideraverit 1. *Odorem omnem pendere ab Oleosis & Pinguibus*, idcóque fœtorem quoque ab ipsis petendum. *Odor omnis ab Oleosis & Pinguibus.*

CCCXCVIII. Si idem consideraverit 2. *Mutationes primarias nostro Sanguini contingentes Acido & Salso lixivo confluentibus & simul Effervescentibus deberi*: à quibus singulis docui modò Fœtorem nullum Sanguini conciliari. *Sanguinis mutationes Acido & Salso deberi.*

CCCXCIX. Si idem consideraverit 3. In *rebus Artificialibus manifestum fœtorem produci*, quoties *Oleosis Salso lixivo dissolutis & junctis affunditur Liquor Acidus.* Exempli gratiâ Solutioni Sulphuris per lixivium factæ si affundatur Acetum, Vinum Acidiusculum, Spiritus Vitrioli, &c. *In Artificialibus quomodò fœtor producatur.*

CCCC. Si quis, inquam, hæc omnia consideraverit, suspicabitur fortassis, *ad fœtorem Sanguini conciliandum* opus esse, ut *partes ejus Oleosæ intimiùs juncta sint partibus Salinis, atque accedente parte Acidâ Effervescentia inde sequatur cum fœtore conjuncta*: nisi omnia ista *artificialia colorem tunc nanciscerentur album, dum Sanguis ille fœtens prodit sæpenumerò ater.* *Ad fœtorem in Sanguine producendũ quid opus.*

CCCCI. Observandum tamen, *Fluorem Uteri album* dictum (quem suo tempore docebo habere ortum à Sanguine ad Uterum delato, ibidemque corrupto) *plus minus fœtidum, Acremque* sæpiùs *existere*: unde in hoc quidem casu faveret magis argumentum ab experimento laudato desumptum. *Fluor albus fœtidus & acris.*

CCCCII. Quoties autem *Sanguis menstruus fœtens nigricat*, nec albet, non videtur illud argumentum aliquid probare, aut urgere: nisi forsan dici queat, *Corrumpi quidem partem sanguinis aliquam, quæ albescat, & Sanguini reliquo magis copioso affluenti admista Colorem ipsius non planè mutet, fœtorem tamen suum ipsi communicet.* *In Sanguine menstruo nigricante unde fœtor.*

CCCCIII. Sed instabit Veritatis Studiosus, *Erit saltem sanguis menstruus talis propter admistam partem sanguinis albicantem pallidior, non item atrior*; sicut fieri testatur Experientia.

CCCCIV. Cui respondeo, *Consequentiam esse optimam & urgentem, nisi alia forsan concurrat Causa, quæ sanguinem illum reddat nigricantem, sitque potentior sanguine corrupto & albicante.*

Nigror in Sanguine ab Acido.

CCCCV. Ex iis verò, quæ jam diximus; & quidem secundùm Experientiam multiplicem ac certam, liquet *ab Acido expectandum Colorem in sanguine nigricantiorem.*

Fœtor Sanguinis ab Acido in utero hærente.

CCCCVI. Quòd si *ad fœtorem Sanguini conciliandum desideretur* similiter *Acidum vitiosam in ipso excitans effervescentiam, cùm talis non sit Sanguis universus, sed iste tantùm, qui tunc per Uterum effluit:* opus est, ut *in Utero*, aut saltem *circa Uterum, ejusque Vasa* reperiatur illud *Acidum corrumpens*, ac quidem *cum fœtore Sanguinem per uterum proditurum.*

CCCCVII. Quòd si Acidum illud corrumpens sit *in Utero, corrumpetur ab ipso Sanguis ad Uterum delatus*, & propter sinuosam ejus substantiam segniùs inde ad Cor refluens; qui *ibidem collectus admiscebitur Sanguini menstruorum tempore copiosius allabenti ac elabenti, atque ipsi fœtorem suum conciliabit.*

Albor ab eodem.

CCCCVIII. *Eidem* autem nil obstat, etiam *admisceri partem Acidi Humoris, à quo non tàm albescet, quàm nigricabit Sanguis* propter *copiam suam majorem Acido magis resistens.*

CCCCIX. Adde quòd videatur *in corruptione sanguinis ab Acido nigredinem primùm, alborem postea consequi.*

Horum probatio.

CCCCX. Hoc effatum meum comprobare videtur *Uterus cancro præ aliis partibus omnibus, si Glandulas excipias, subjectus; Cancrum autem ab Acido* habere ortum, probant non tantùm *lancinationes* in ipso graves, ast *cura* quoque facilis ac felix *per Salia Volatilia, cæteraque Acidum temperantia.*

Unde fœtor in sanguine.

CCCCXI. Ut proinde tandem concludamus, non videtur Rationi aut Experientiæ contrarium, asserere, *Sanguini Menstruo Fœtorem conciliari ab Acido Humore in Uteri substantiâ hærente, atque Sanguinem ad ipsius nutritionem accedentem paulatim ex parte ita corrumpente, ut quamvis non abeat semper in Pus, abeat tamen* in

Unde menses albi.

Humorem albicantem & Pituitæ fœdæ haud absimilem, qui Mensium alborum nomine continuè ferè effluat, & imprimis cessante fluxu Menstruo sanguineo sentiatur molestus, atque dicto *Sanguini menstruo junctus fœtorem ipsi conciliet*, dum aliquando *ab eodem Acido nigredo duntaxat ipsi confertur, non albedo*: quod evenit, quoniam *nec moram longam ibi nectit Menstruus Sanguis*, ut albedinem acquirat, *nec quantitate tantâ ibi adest sanguis corruptus*, ut tantam subeat mutationem copiosior menstruus.

Unde nigredo.

Unde Sanguis purulentus.

CCCCXII. Quoties namque Acidum illud quantitate adest tantâ, ut manifestè corrumpat universum Sanguinem ad Uterum allabentem, toties solet ferè Purulentus ac multùm fœtidus prodire sanguis: quemadmodum non ita pridem habuimus in Nosocomio Academico Fœminam sex ac quinquaginta annos agentem, cui postquam usque ad ætatis annum quintum ac quinquagesimum (quod valdè rarum) fluxerant Menstrua singulis mensibus, deinde per annum fluxêre continuè, & quidem tandem cum molestiâ & dolore, donec posteà cum insigni fœtore ac dolore vehementi prodierint purulenta; sicut audire potuerunt omnes ii, qui nobiscum ibidem inviserunt Ægrotantes.

Albarum & fœtentium fluxus.

CCCCXIII. Notandum autem, tum *Alba dicta menstrua*, tum *fœtentem fluxum menstruum* observari *semper in mulieribus tristioribus* in quibus cùm *Acidum noxium continuè* exuperet, an non hinc confirmari videtur sententia à nobis proposita, nimirùm, Acidum illud noxium tendere quoque ad Uterum, ibidem hærere, atque Sanguinem allabentem, ac morantem imprimis corrumpere, atque tum mensibus albis nominatis, tum fluxui menstruo fœtenti ansam præbere?

[A]cidum no]xium esse in mulieribus tristioribus.

CCCCXIV. Atque sic quoque Fœtoris molesti in menstruo Sanguine subinde observati Caussas videmur nobis dedisse: nunc quo pacto, & cur ampliùs idem peccet, dispiciendum.

Sanguis menstruus peccans in calore molesto.

CCCCXV. Non tantùm verò observatur Sanguis menstruus peccare Consistentiâ mutatâ, Colore, aut Odore vitioso, sed aliquando etiam *Calore molesto*; adeò ut Fœminæ subinde ardore conquerantur summo, in partibus tàm internis, quàm externis observabili.

Acrimoniam esse duplicem.

CCCCXVI. Quamvis autem *Acrimonia omnis sensum Caloris producere videatur in partibus sensilibus*; ex *curatione* tamen apparet, *diversam occurrere Acrimoniam*, & aliam quidem *cum calore conjunctam*, aliam verò *eodem destitutam.*

Acria duplicia.

CCCCXVII. Et postquam non tantùm duo innotuerunt nobis Acria, quæ in corpore quoque nostro reperiuntur, aliquandò gravem ipsi noxam producenti, sed præterea ex illorum confluxu, propter alia ipsis conjuncta, Effervescentia observatur produci gemina, tum Calida, tum Frigida, non tantùm Sensui manifesta & ideò ab invicem distincta, sed diversis remediis cedens, atque sic quoque ab invicem differens: quæri potest meritò, qualis Calor molestus comitari soleat subinde Fluxum Menstruum, an qui ortum habeat ab Effervescentiâ calidâ duntaxat, an etiam à frigidâ? an verò ab alterutro Acri absque tali Effervescentiâ peccante?

Et Effervescentiam duplicem tum calidam tum frigidam.

Calor in menstruo Sanguine an sit ab Effervescentiâ calidâ an frigidâ.

CCCCXVIII. Meritò fit quæstio hæc, postquam ipsâ neglectâ Curatio institueretur tantùm Empirica, non item Rationalis, & Dogmatica.

Quæstio hæc ritè determinanda.

CCCCXIX. Institueretur, inquam, neglectâ quæstione hâc, ipsiusque dilucidatione ac determinatione, Curatio Empirica, temeraria, & non raro perniciosa: Cùm enim à diversis Causis produci possit Calor ille, Curandus erit quoque pro Causæ diversitate diversimodè: Unde si Acre primariò & maximè tunc peccans non agnoscatur, nec Curatio instituetur conveniens, quin sæpiùs noxia; vel casu saltem fiet, ut habeat successum landabilem.

Ut cura ritè instituatur.

CCCCXX. Imprimis tunc peccant Medici præjudiciis suis mordicùs adhærentes, atque in semel à se conclusis, determinatisque, licet nil proficiant, quin potiùs ægris noceant, medicamentis præfractè persistentes; atque suæ omniscentiæ, judiciive solidi gloriolæ inani, quàm ægrorum suorum saluti magis addicti.

Ab utroque Acri calor.

CCCCXXI. Quotquot autem didicerunt duplicia esse Acria, non tantùm diversa, sed quodammodò sibi contraria, eademque Caloris sensum semper habere conjunctum, inquirent studiosè quodnam ipsorum peccet aut solùm, aut primariò saltem; quò illi aptiora opponantur remedia.

Utrumque iisdem temperari.

CCCCXXII. Quòd si quis arguat, me non semel docuisse, *Utrumque Acre posse ab iisdem leniri ac temperari medicamentis*, tum *spirituosis*, tum *oleosis*,

oleosis, tum *aqueis*; ac ideò parùm referre, quodnam peccet acre, postquam eadem in utroque casu medicamenta sunt utilia.

At non æquè citò ac potenter.

CCCCXXIII. Respondebo, verum quidem esse, Utrumque acre temperari ab iisdem medicamentis, attamen non æquè citò ac potenter: postquam Oleosa tum faciliùs, tum citiùs, tum potentiùs temperant Salem lixivum, uti contrà Spirituosa Volatilia Spiritum Acidum.

Unde alterutrum pro re natâ usurpandum.

CCCCXXIV. Adeò ut, quamvis utiliter adhibeantur semper omnia utrumque Acre temperantia, & imprimis, quando desunt signa, quæ satis demonstrent, utrum primariò, vel maximè tunc peccet; præstet tamen, quoties cognosci potest, utrum peccet, maximè usurpare ista medicamenta, quæ ipsi temperando conducunt præcipuè: quod sicut cognoscitur aliquando ex signis & symptomatibus concurrentibus, sic concluditur quoque non infrequenter ex adhibiti medicamenti operatione diversâ, hoc est, ex juvantibus vel nocentibus secundùm laudatissimum & aureum Practicorum axioma.

Calor Sanguinis menstrui ab acido humore.

CCCCXXV. Calor igitur à menstruo Sanguine in viis, per quas effunditur, productus, habet aliquando, & quidem sæpiùs ortum ab Acido humore in Utero existente, atque unà cum Sanguine prodeunte, sive *nullam*, sive *calidam instituat cum Ipso Effervescentiam.*

Qui aliquando nullam cum Sanguine instituat effervescētiam.

CCCCXXVI. Si *nullam* instituat cum Sanguine menstruo *Effervescentiam* Humor Acidus in Uteri substantiâ præter naturam repertus, Rosio potiùs molesta, quàm verus in partibus affectis sentietur Calor.

Aliquando calidam. Unde calor & rubor.

CCCCXXVII. Quòd si *calidam* cum Sanguine menstruo instituat idem Succus Acidus *Effervescentiam*, tunc Calor & Rubor etiam excitabitur, sæpiùs in partibus etiam externis.

CCCCXXVIII. Et utrumque observabitur, quando notabiliter Acidum illud vel solùm rodit, vel simul urit; quoties autem Causa peccans est blandior vel magis fracta, toties minùs distinctè concludi poterit, qualiter peccet illud Acre.

CCCCXXIX. Existimo igitur, semper in Ardore fluxum menstruum comitante peccare Acidum, cui aliquando copulatur Sanguis magis vel minùs Biliosus, unde diversimodè solet tunc idem mutari ac sentiri Ardor.

Purulenta menstrua ab Apostemate.

CCCCXXX. Prodit quoque Vitiosus sanguis menstruus, quando *Purulentus existit*, quod evenit, quoties *Apostema in Utero* fuerit productum & apertum, è quo effluens pus Sanguini se jungit menstruo.

CCCCXXXI. Sequitur *Apostema Inflammationem*, atque hæc rariùs *Sanguinem in Vasis subsistentem*, sæpiùs eundem *extra sua Vasa effusum ac corruptum.*

CCCCXXXII. Sed de Inflammationis naturâ agendum alibi, & actum à nobis jam est lib. I. cap. 40. quapropter plura de ipsâ non addimus.

Vel ab excoriatione & exulceratione.

CCCCXXXIII. Non tamen opus semper, ut præcedat Inflammatio ad puris excretionem, cùm sufficiat Excoriatio, aut Exulceratio ab humore, Acri & Acido præsertim producta, in quâ in pus corrumpitur Sanguis ad partis affectæ nutritionem accedens.

CCCCXXXIV. Quoties igitur cum Sanguine menstruo effunditur pus, à quo Purulentus existit Sanguis, toties Uterum malè affectum, ritè concludimus; sive in ipso existat Exulceratio, quæ superficiaria, sive Ulcus, quod magis profundum.

Pus & Saniem gradu differre.

CCCCXXXV. Quod de Pure dictum, dicendum quoque de Sanie, quæ gradu tantùm differt à Pure, cùm ex hoc diutiùs subsistente, ampliùsque corrupto habeat originem.

Et quomodo.

CCCCXXXVI. Nec novum, rem corruptam iterum, vel ampliùs corrumpi, & novâ corruptione consistentiam & Acrimoniam novam acquirere: sanies namque fluidior est pure, Acrior eodem, quin colore vario prædita, qui albus in pure: quod ubi desciscit ab albedine, in viâ est, ut degeneret in saniem, quæ multiplex observatur secundùm qualitates modò notatas.

Causa saniei ubinam quærenda.

CCCCXXXVII. Causa verò saniei variæ tum in saniei ipsius partibus variis, tum in sanguinis, aliorumve humorum ipsi admistorum partibus itidem variis, tum in majore aut minore ipsius morâ quærenda inveniendaque, quæ omnia nimis operosum foret hîc proponere: quapropter rectâ pergemus ad Curationem affectionum enarratarum secundùm qualitates mutatas.

Curatio consistentiæ Sanguinis vitiatæ.

CCCCXXXVIII. *Consistentia Sanguinis* ab *Acido vel Bilioso* imprimis ei majore quantitate admisto mutatæ Curationem quoniam dedimus in superioribus, illam hîc præteribimus.

Ut & coloris atrioris.

CCCCXXXIX. Et quoniam *Colorem sanguinis menstrui atriorem* deduximus à memorato *Acido* copiosiùs ipsi addito, non difficulter ipsius Emendatio & Correctio petetur ex iis, quæ suprà diximus de Acidi temperatione, ac Correctione: dummodò haud negligatur distinctio *Acidi purioris & Acrioris, ab austero magis composito* & minùs quidem Acri, at simul magis Acerbo & adstringente.

Quæ etiam acrius temperant nocere si sit simul austerum Acidum. Austerū quibus temperetur.

CCCCXL. Quemadmodum enim in *Acidi Acrioris* correctione usurpari possunt quandoque *Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Creta, & similia adstringentia terrea*, ita noxia sunt eadem, quoties *Acidum* peccans est simul *Austerum.*

CCCCXLI. Docuimus proinde in superioribus, ad *Acidi Austeri correctionem* ac emendationem conducere imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & minus fracta vel Oleosa.*

CCCCXLII. Sic enim faciliùs & potentiùs penetrant in Austerum, & ipsum efficaciùs alterant, emendantque: quod frustrà quis expectaverit ab illis *Terreis*, aut potiùs *mineralibus adstringentibus*, quæ nil agunt, nisi forsan patiendo priùs, atque tunc demum reagendo in suum agens.

Quando seriùs procedit agentium opus.

CCCCXLIII. Quòd si tum agens, tum patiens, tum alterans, tum alterandum, *sint obtusa, & ad actionem incohandam minus efficacia*, seriùs procedet ipsorum opus, nec nisi tardè poterit obtineri effectus desideratus.

Quidnā Ægris grave.

CCCCXLIV. Nil autem magis ægris grave, quàm frustrari aut procrastinari expectationem, differrique malorum suorum sublationem.

Quænā medicamenta optima.

CCCCXLV. Quærenda proinde, usurpandaque sunt medicamenta, quæ non tantùm tutò, sed etiam citò absolvant curam.

In Humoribus acribus quænam Medicamenta conducant.

CCCCXLVI. Quoties igitur *Humores* in corpore peccantes sunt *valdè acres ac efficaces*, toties *conducunt* præ aliis *Medicamenta tum blanda,*

da, tum obtusa, & in operando segnia, quò in ipsa dum agunt Humores noxii, nulla noxia excitetur effervescentia, sed blanda, lentaque, ac nostræ Naturæ amica.

Quandò in humoribus obtusis.

CCCCXLVII. Quoties contrà *Humores* in corpore nostro peccantes sunt *inefficaces ac obtusi, austeri aut glutinosi*, toties usurpanda sunt *medicamenta tum efficacia, tum potentia, non tamen violenta, vehementiaque.*

CCCCXLVIII. Usurpanda sunt, inquam, medicamenta *efficacia & potentia*, quæ superare possint quàm citissimè humores quovis modo rebelles, ac viscosos vel austeros; segniúsque mutabiles.

Violenta & vehementia medicamenta vitanda.

CCCCXLIX. Non sunt tamen usurpanda *Medicamenta violenta: vehementiave*; ne dum morandum est ipsis diutiùs in humorum peccantium emendatione, *noceant simul partibus, in quibus absolvenda est illa mutatio, ac emendatio*; Et ne præterea eadem Medicamenta *aliò quoque properantia corrumpant alicubi humores bonos & laudabiles.*

Tam alterantia, quàm purgantia.

CCCCL. Id non tantùm verum est, quoad medicamenta *alterantia*, sed *purgantia* quoque; inter quæ licet semper sint præferenda vehementibus blanda, id tamen imprimis debet habere locum, quando humores educendi *sunt acres* valdè, aut etiam *tenaces, austerive.*

In humoribus Acribus.

CCCCLI. Quando ipsi *acres sunt*, quoniam tunc facilè vehementissima & nocentissima produci possunt symptomata, si purgantia usurpentur vehementia, propter effervescentiam noxiam.

In Glutinosis vel Austeris.

CCCCLII. Quando peccantes humores *glutinosi* sunt, *austerive*, minimè quoque conducunt *vehementia purgantia*, quoniam turbantur, conturbanturque tunc omnia in corpore, parùm autem, nihilve proficitur.

Qui præparationem desiderant.

CCCCLIII. Desiderant enim humores tales præviam præparationem, ac tunc quoque eductionem lentam, sæpiúsque iteratam.

Et quare

CCCCLIV. Etenim non sunt sequaces; nec nisi paulatim, ac per partes, vicesque evacuari possunt; quapropter, si potentioribus ac vehementer purgationem moventibus medicamentis agitentur, præterquàm quòd raro effectus sit bonus & laudabilis, utiles quoque humores afficiuntur, & corrumpuntur, educunturque: unde nil nisi noxa corpori accidit; quod semper cavendum.

CCCCLV. Quamvis enim aliquando eventus sit bonus, modus tamen procedendi semper malus est, quippe tum temerarius, tum periculi plenus.

Tyrones monendi ut à vehementibus caveant.

CCCCLVI. Quoniam igitur multi hâc in parte multùm delinquunt, & quidem non tantùm cum famæ propriæ, at ægrorum quoque valetudinis, ac vitæ periculo, sæpiùs monendi sunt Tyrones, ut sibi caveant sedulò à Syrtibus hisce, cùm tandem Consilium malum soleat esse Consultori etiam pessimum.

CCCCLVII. Quisquis autem & prudenter, & cautè procedit in faciendâ Medicinâ, præterquàm quòd benè actorum mille testes habeat: Conscientiam puram, fructus quoque laudabilis suæ solicitudinis percipiet tandem uberes, gratus sic factus Deo atque Hominibus.

Prudentia Temeritati, &

CCCCLVIII. Quamvis enim Calumniatores non sint defuturi, qui ut errata sua tegant, excusentve, culpaturi sunt Medicos prudentes, ac cautè in praxi suâ procedentes, ac si meticulosiores essent justò; eventus tamen manifestabit semper, Prudentiam præferendam Temeritati; sed Timiditatem quoque ipsam, per se minimè laudatam, ipsi Audaciæ.

Timiditas Audaciæ præferenda.

Et quare

CCCCLIX. Timiditate namque si segniùs procedat Curatio, non conjicitur tamen ejus culpâ Æger in vitæ periculum, quamvis existimem superandam & ipsam quoque Prudentiâ, quæ sensim Animum liberat Timiditate puerili, ac ejus loco generat in Animo Generositatem virilem, nunquam verò Audaciam Temeritatis sociam perpetuam.

Humores Acidi & Austeri post correctionem evacuandi.

CCCCLX. *Humores Acidi* tum *puriores* & Acriores, tum *Austeri* licet *Correctionem* sui *desiderent primariò*, postquam tamen ex parte saltem sunt correcti, temperatique, *Educi quoque possunt*, ac imprimis, quando *simul peccant notabili quantitate.*

Tum per Sudorifera tum per diuretica, Et aliquando per purgantia.

CCCCLXI. *Eductionem* ipsorum, ac præsertim *circa Uterum, aut in ipso Utero existentium* ac hærentium optimè fieri posse existimo tum per *Sudorifera*, tum per *Diuretica*; & aliquando etiam per *Purgantia* per alvum, ac præsertim quando redundant iidem in corpore universo; quòd satis frequenter tunc evenit.

Quando Sudorifera & Diuretica sint adhibenda.

CCCCLXII. *Sudorifera* in hoc casu laudo quævis *Aromatica*, vel *Sale Volatili abundantia*, ut & *Diuretica* similia, quæ in præcedentibus enumeravi; ac proinde ipsa nunc silentio prætereo; quandoquidem non tàm consistit Ars medendi in delectu materiæ remediorum, quàm qualitatis remediorum, ipsorumque adeò remediorum, quamvis plerique in illâ hæreant.

Quid sit artis Medicæ.

CCCCLXIII. *Artis est* namque cognito affectu quovis, perspectâque ipsius causâ, imò Causarum syndrome, *excogitare, ac invenire talia remedia*, quæ tùm *Causas omnes vitiosas emendare* possint, tum easdem subinde *evacuare* queant.

CCCCLXIV. *Talia* dum dico, ipsorum *qualitates* intelligo ac denoto.

CCCCLXV. *Parùm autem refert; ex quâ materiâ petantur eadem remedia*, dum talia sint, qualia requiruntur ad effectum desideratum obtinendum.

Aciditatem frangere & Austeritatem corrigere Salia volatilia.

CCCCLXVI. Hæc ut dictis meis applicem, atque simul explicem, docui, requiri ad *Acidi* tum purioris & Acrioris, tum Austerioris medelam medicamenta, quæ tum *Aciditatem ejus frangant, infringantque*, tum *Austeritatem corrigant*, emendentque; qualem vim, addidi, observari in *Salibus Volatilibus ex omnibus Animalium partibus petendis*, ut & *in Plantis Aromaticis Acrioribus.*

Quæ ex quibus petenda.

CCCCLXVII. Parùm autem refert, an illud Sal Volatile petatur ex *Osse, Cornu, Ungulâ, Sanguine, Urinâ, vel* aliâ quâvis Animalis *parte*. Parùm quoque refert, an idem Sal Volatile petatur ex *parte humanâ, vel cujusvis bruti*; Iterum parùm refert, utrum petatur idem medicamentum *ex Majoranâ, vel Pulegio, vel Roremarino, vel Rutâ*, similive plantâ.

CCCCLXVIII. Quòd dixi de *Alterantibus*, dicendum quoque de *Vacuantibus*; ubi præ aliis laudavi *Sudorifera Diureticaque*, non item *Purgantia* per Alvum, vel Vomitum.

Qualia sint eligenda sudorifera & diuretica.

CCCCLXIX. Interest verò, ut sciat Medicus, *qualia* debeat seligere tum *Sudorifera*, tum *Diuretica*; conducunt enim ea imprimis, quæ simul vim habent corrigendi humorem peccantem, hoc est, *Aromatica vel Salia Volatilia*, non item, quæ ipsum potiùs vitiabunt ampliùs, qualia sunt in Humore Austero peccante, Terræ sigillatæ omnes, & similia.

Et ex quibus petenda.

CCCCLXX. Parum verò refert, an eadem petantur ex *Mineralibus*, an ex Animalibus, an ex *Plantis*, & seligatur pars hujus vel illius Mineralis, Metalli, Animalis, Plantæ.

Qualia eligenda purgantia.

CCCCLXXI. Inter *Purgantia* seligenda sunt in *Acido puriore Hydragoga* dicta, in *Acido austeriore Phlegmagoga vel Melanagoga* vocata: Nil refert autem, an tunc utamur *Carthamo*, an *Ialappa*; *Colocynthide*, an *Hermodactylis*, & sic porrò; cùm *Materia sumatur, qualis est ad manus, vel magis placet Ægris.*

Curatio flavedinis in sanguine menstruo.

CCCCLXXII. *Colorem Sanguinis menstrui flaviorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis tum copioso, tum Salso*; quapropter ipsius curatio perficietur, & *minuendo* illud serum per *Hydragoga, & Sudorifera, Diureticave* sæpiùs laudata: & corrigendo ejusdem salsuginem muriaticam *Pilulis de Styrace, de Cynoglossâ*, similibusve medicamentis salsedini corrigendæ aptis, qualia sunt *Succinum, Mastiche, Thus, Myrrha, Opium, Glycyrrhiza, ejusque Succus Inspissatus, Gummi Tragacantha, Radix Althææ, Hordeum, Oriza*, & infinita alia.

CCCCLXXIII. Inter Chymica conveniunt in hoc Casu *Salia volatilia Oleosa*, ut & *Sulphura metallorum*, vel *mineralium fixa*; quò referendum *Antimonium Diaphoreticum* quodvis.

Curatio coloris pallidioris.

CCCCLXXIV. *Colorem Sanguinis menstrui Pallidiorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis copioso*: Curabitur proinde, minuendo illud serum per laudata toties *Hydragoga, Sudoriferave* ac *Diuretica*.

Ad sudores movendos conducere tam externa quam interna.

CCCCLXXV. Ad sudores movendos non conducunt tantùm interna, sed externa quoque, ac imprimis *Balneum siccum, solo Igne*, aut *unà cum Spiritu Vini* paratum; cujus ope commodissimè promovetur sudor copiosus, minuiturque Sanguinis serum.

Cavendū à multo potu.

CCCCLXXVI. Sed observandum sedulò, ne multus ingurgitetur iterum potus, postquam frustrà minuitur arte & ratione quâvis serum redundans, si mox idem augeatur potu, potulentisve multis continuè ingurgitatis: quemadmodum ejus exempla quotidiana sunt in praxi eorum, qui quamvis sentiant se perire à potu multo, imò nimio, non possunt tamen, aut nolunt se continere, atque mores suos malos, sibique pessimos in melius mutare; tantùm potest Mos malus, vel Appetitus sensitivus Rationi imperans, ipsamque cogens.

Sanguinis menstrui fætor unde deductus.

CCCCLXXVII. *Sanguinis menstrui Fœtorem* deduximus in superioribus à *Sanguine ad Uteri Nutritionem eò transmisso, ibidemque ex parte saltem ita corrupto, ut abeat in humorem fœdæ Pituitæ haud absimilem, ac Mensium alborum nomine notum*; qui continuè ferè effluens, imprimis cessante fluxu menstruo, sentiatur molestus, ac eidem junctus fœtorem ipsi concilier, cùm & alio tempore similiter sit fœtoris particeps.

Ab acid. humore in Uteri Substantiâ hærente.

CCCCLXXVIII. Fœtorem autem illum debери putavimus *Acido humori in Uteri substantiâ hærente*, atque notatum sanguinem ad Uterum continuè accedentem per vitiosam effervescentiam cum insequente fœtore corrumpente.

Ejus Curatio.

CCCCLXXIX. Quocircà existimamus Curationem istius Fœtoris desiderare, ut 1. Acidus ille in Utero humor corrigatur, aut inde saltem tollatur. 2. Sanguis universus contra corruptionem istam muniatur. 3. Idem sanguis jam corruptus, quantum licet, corrigatur ac emendetur.

CCCCLXXX. Quoniam verò arbitrati sumus, hoc Malum, si non consequatur semper Fluorem album fœminarum, pendere tamen à causâ simili; quæ in antecessum de ipsius Curatione habemus dicenda, differemus tamdiu, donec proximè ad Fluoris albi Tractationem pervenerimus; atque interim uno verbo nunc monebimus,

Sanguis contra corruptionem & fœtorem quibus muniendus.

Sanguinem universum contra futuram in Utero ex Fluoris albi admistione corruptionem ac fœtorem, muniendum Aromaticis & Salibus Volatilibus, postquam Corruptio hæc habuit ortum ab Acido, quod medicamentis laudatis non tantùm emendatur, ac, ne ulterius in Corruptione suâ pergat, impeditur, sed insuper ita corrigitur, ut Fœminæ non rarò ex sterilibus fiant fertiles: sicut Experientia non semel me docuit.

CCCCLXXXI. Hæc, inquam, serviunt præsertim sanguini muniendo, dum alia insuper conveniunt Fluori albo curando, de quibus, si Deus volet, agemus brevi.

Ægri & adstantes contra fœtorem quibus muniendi.

CCCCLXXXII. Præter ista Interna, usurpari quoque possunt externa, quæ odore suo Aromatico tum ipsas Ægras, tum Adstantes contra fœtoris ejus noxas muniant; qualia sunt suffitus ex Mastiche, Styrace, Thure, Benzoino, Ladano, Garyophyllis, &c. Huc refero Cinnamomum, Garyophyllos, vel alia Aromata gratiora pulverata, & unà cum Aceto, vel Vino, Vinive Spiritu quandoque mista, & in vase vitrato prunis imposita, vaporemque suavissimum & Aromaticum promentia.

Sanguis menstruus Purulentus vel Saniosus unde.

CCCCLXXXIII. Ad *Sanguinem menstruum qualitate vitiatum* revocavimus quoque ipsum, quoties *Purulentus*, vel *Saniosus* effluit: Docuimusque, *Purulentum* prodire Sanguinem menstruum & *post Abscessum* in Utero, vicinisve admodùm partibus cum ipso communicantibus ruptum, & post *excoriationem, exulcerationemve* superficiariam ab humore Acri ac rodente in Utero, ejusve Collis factam: uti *Saniosum* & à *Pure diutiùs in Apostemate manente ampliùsque corrupto*, & *ab Humoribus aliis pravis Puri admistis*, atque ipsum in saniem mutantibus.

Ejus Curatio.

CCCCLXXXIV. *Curatio* proinde *Sanguinis Menstrui Purulenti* pendebit à Curatione *Ulceris* post Abscessum relicti, aut *Exulcerationis, Excoriationisve* ab humore Acri productæ.

Per suffimigia.

CCCCLXXXV. Hæc omnia verò quia ex *universali* cujusvis *Inflammationis* Curatione peti possunt, eò remittimus Lectorem, si priùs monuerimus Conducere hîc etiam *Suffumigia* ex Ladano, Mastiche, Olibano, Succino, Bitumine, Lapide Gagate, & similibus, cùm ad partem affectam intimè ac citò penetrent, atque noxam ibi existentem potenter emendent: Longè *potentiùs* namque *operantur* quævis tum in

quæ potenter operantur,

Fumum, tum in *Halitum*, tum in *Vaporem ignis* ope

quod ostenditur exemplo cornu cervi, ope redacta, quàm *concreta & consistentia*. Id non semel ostendimus exemplo *Cornu Cervi*, quod in substantiâ suâ vel rasurâ sumptum, vel in Aquâ etiam coctione diutinâ solutum, parùm efficaciæ habet, ubi autem *Ignis ope uritur, aut destillatur*, vires ejus elegantes ac potentes manifestantur.

Et similium. CCCCLXXXVI. Idem verum esse testantur omnia *Suffitui servientia* medicamenta, quorum multa nullum, aut levem duntaxat per se spirant odorem; ubi autem accenduntur, aut prunis imponuntur, potentem ac multùm efficacem. Sic Succinum, Mastiche, Thus, &c. se habent.

Excoriationis & Exulcerationis curatio. CCCCLXXXVII. *Excoriatio, Exulceratioque* ab Humore Acri pendens *Curabitur*, postquam *Humor peccans* fuerit *correctus, aut alio deductus, blandis exsiccantibus* imprimis *suffiendo* usurpatis, & modò memoratis.

CCCCLXXXVIII. *Humor peccans corrigetur* medicamentis sæpiùs laudatis, acresque humores temperantibus.

CCCCLXXXIX. *Aliò deducetur Peccans Humor* tum per *Evacuantia Universalia*, Sudorifera, Diuretica, Purgantiave; tum per *Evacuantia particularia, Fonticulos*, in Cruribus præsertim hic applicatos: quorum ope multa sæpè mala curantur felicissimè.

Sanguis Menstruus in Pituitam corruptus. CCCCXC. Docuimus adhuc, *Vitiosum* prodire *Sanguinem Menstruum*, quando *in sui generis Pituitam corruptus* effluit: qualem in *fluore albo* dicto reperiri arbitramur: adeò ut, quæ de ipso dici possent, meritò eò remittantur & tamdiu differantur: postquam uno verbo monuerimus, tunc non universum Sanguinem menstruum esse talem, ast ipsi admisceri eum, à quo inquinetur, atque vitiosus fiat.

Sanguis per alias, præter Uteri collum, vias effluens. CCCCXCI. Septimam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is per *alias, præter Uteri Collum, vias effluit Sanguis*, per Os nempe (aut è faucibus, aut è ventriculo) *Nares, Oculos, Aures, Vesicam Urinariam, Alvum, ipsamque* subinde *Cutim, ejusque poros*: quod anno superiore in Nosocomio publico factum vidimus in Capite inter capillos: unde magnus contingebat fœtor.

Ejus causa duplex. CCCCXCII. *Hujus fluxûs vitiosi Causa duplex consideranda, eruendaque. Prima, propter quam non effluat per Uterum*, viâ nempe ordinariâ & naturali; *altera, propter quam nunc per hanc, nunc per aliam potiùs effluat viam.*

Quando non effluit per Uterum. CCCCXCIII. *Non effluit per Uterum*, ut rectâ pergam ad nostrum propositum, Sanguis menstruus in tali casu, non sui culpâ, (postquam per aliam viam effluit) sed *Uteri vitio*.

Ob Uteri vitia. CCCCXCIV. Vitia Uteri superiùs in suppresso Fluxu menstruo exposita hîc habebunt locum, ac imprimis *Obstructio Vasorum Uteri à Pituitâ crassâ, lentâ, & viscosâ*, & quidem propter *Frigus externum instantibus, ac præsertim fluentibus mensibus in Uterum admissum*, atque *Pituitam* cum *Sanguine fluentem coagulans, ipsiusque Uteri substantiam plus minus afficiens & condensans.*

Unde alio pellitur, & quomodò. CCCCXCV. Impeditâ proinde naturali hâc mensibus viâ, quoties sanguis non tantùm redundans producitur in corpore, ast tempore convenienti naturalem exitum quærens, ipsum non invenit, nec circa Uterum diu subsistit, verùm in massam reliquam revertitur & cum eâdem circulatur, quin ubique circa Vasorum orificia extrema, & in corporis superficie appellens, ipsaque vasa distendens, quà priùs data porta, ruit, effluitque.

Per vasa tenuiora, teneriaraque. CCCCXCVI. Effluit autem per Vasa tenuiora, tenerioraque, utpote ipsius distentioni faciliùs, cedentia, exitumque ipsi permittentia; unde videas fœminas hæmorrhagiæ narium subjectas per nares fluxum Menstruum patientes, & sic porrò.

Causa, quare nunc per hanc nunc per illam partem effluat, latet. CCCCXCVII. In quo autem consistat illa *Dispositio peculiaris, propter quam* per *poros Cutis nunc in capite*, nunc in latere, nunc alibi erumpat menstruus Sanguis, fateor me non satis assequi, multò minùs aliis explicare aut persuadere posse.

Curatio. CCCCXCVIII. Non patitur tamen hactenus magnum detrimentum ægra, postquam sufficit ad ejus Curationem, Vias Ordinarias per uterum aperiri Medicorum arte, quoniam tunc spontè in totum restituuntur.

Per Apertionem viarum ordinariarum. Quibus; Et quo CCCCXCIX. Aperientur autem Viæ istæ, ut paucis hoc repetam; *Fomentis, Linimentisque Aromaticis*, infimæ ventris regioni applicatis, ac imprimis aliquot ante fluxurorum menstruorum tempus: quò spectant, cæterisque omnibus palmam præripiunt *Salia Volatilia odorem potentem spontè exhalantia, & oblongi colli vasis infusa, Uterique Orificio applicata*, quorum ope tum felicissimè, tum facillimè solvitur Uteri Obstructio.

Pituitâ multa, si ea scateat Sanguis, incidenda & minuenda. D. Quòd si Sanguis universus multâ scateat Pituitâ lentâ, opus est, ut illa prætereà incidatur, minuaturque medicamentis non semel à nobis propositis, & laudatis.

In omni gravi affectu Universi corporis constitutio consideranda. DI. Semper namque in cujusvis Affectûs, ac præsertim gravis curatione, Universi corporis tàm Continentis, quàm Contenti constitutio examinanda, expendendaque; quò, si aliquid offendatur, quod curandum affectum foveat, ei quoque afferatur medicina, sicque faciliùs desiderata Cura obtineatur & citiùs absolvatur.

DII. Atque sic huic de Menstruorum fluxu modis variis læso tractarationi finem imponimus, postquam ea, quæ impræsentiarum de ipso occurrerunt proponenda, absolvimus: proximè de Fluore albo dicturi.

CAPUT IV.

De Fluore Muliebri albo.

Fluor albus quibus temporibus Fœminis accidat. I. NOn tantùm & *secundùm naturam*, & *singulis mensibus, quamdiu generationi aptæ* sunt, *redundans produci ac per uterum evacuari* solet *Fœminis sanguis, menstruus* ideò dictus; verùm iisdem tum *præter naturam*, tum ferè *continuè*: tum aliquando *priùs*, tum etiam *dum*, tum sæpè *post*, *quàm generationi aptæ sunt, per Uterum effluit Humor Pituitosus, Muliebris Fluor*, quàm *Alba Menstrua* meliùs dictus.

Est præternaturalis. II. Hunc Fluorem dico fœminis accidere *præter naturam*, cùm sanis, adeóque secundùm naturam is nullis eveniat, quin semper cum aliquâ ipsarum *molestiâ* idem observetur conjunctus, eâque nunc majore, nunc minore; concurrentibus ferè tum *virium dejectione atque lassitudine spontaneâ*, tum aliquando *Cachexiâ*, &

Doloribus in Regione Lumbari, atque *Viis*, per quas *fluit Humor* vitiosus & tunc simul A cet.

Si sit gravissimus Steriles fiunt fœminæ.

III. Ubi Fluor hic gravissimus existit, *Steriles* quoque fiunt Fœminæ.

Continue fere urgere.

IV. Addidi, hunc fluorem non menstruatim, certisve temporibus, sed *continuè ferè* urgere ac vexare Mulieres: quamvis *copiosior* plerumque contingat *instante Fluxu Sanguinis menstruo*; cujus eventûs ratio patebit facile, ubi ejus ortus fuerit demonstratus.

Non tantum Puberibus, sed etiam ante pubertatem, &c. accidere.

V. Observandum quoque, Fluorem hunc album non tantùm Puberibus & quamdiu ad generationem aptæ sunt, Fœminis accidere, ast etiam ante pubertatem, atque postquam desierunt generationi esse aptæ.

Etiam gravidis.

VI. Sed ne *gravidis* quidem parcit hic Fluor, verùm quasdam tunc *magis* solet infestare, sicut aliàs *minus*; quinimo quædam fœminæ toto gestationis uteri tempore immunes sunt ab hoc fluxu; quæ tum priùs, tum posteà eodem urgentur, vexanturque maximè. Contrà reperiuntur aliæ, quibus idem Fluor, quamdiu gravidæ sunt, existit molestior.

Frequentius circa tempus instantium primùm menstruorum incipere. Et in omni statu fœminis accidere.

VII. Evenit autem, incipitve idem Fluor frequentiùs circa tempus instantium primùm fœminis menstruorum, atque ad ætatem satis decrepitam in multis perseverare solet: adeò ut nulla ætas, nisi prima, immunis observetur ab ipso, nullus fœminarum status easdem ab ipso liberet, postquam & *Virgines*, & *Uxores*, & *Viduæ*; & *juvenculæ*, & *consistentes*, & *senescentes*; & *fertiles*, & *steriles* ipsum patiuntur satis sæpè molestum.

Per Uterum tantum effluere. Materiã ejus non esse Sanguinem menstruum.

VIII. *Per Uterum tantum* effluit Fluor fœminarum albus, nunquam per viam aliam, quod evenire tamen Sanguini menstruo docuimus cap. præced. Unde vel maximè patere puto, materiam hujus albi Fluoris non esse Sanguinem menstruum, sed alium, vel aliud quid, quod examinabimus posteà.

Humorẽ esse pituitosum. Esse admodùm varium.

IX. Si quis Humorem ipsum, qui tunc effluit, consideraverit, observabit eum plerumque quidem *Pituitosum*, satisque crassum ac viscosum existere, rariùs verò *serosum Aqueumve*, ac tenuem.

X. Idem subinde *copiosior*, subinde *parcior* effluit; subinde *Acris & mordax*; subinde *blandus*, ac minimè Acer; sæpiùs *plus* vel *minus graveolens*, rarissimè *omnis fœtoris expers*: utplurimùm *albicans*: vel *flavescens*, rariùs *virescens*, aut *nigricans*; & rarissimè *Saniosus*, vel *Purulentus*.

Aliquando absque incommodo esse. Aliquãdo malis comitatum. Et quibus.

XI. Idem Fluor aliquando *absque ullo incommodo*, saltem valdè *notabili*, fœminas vexat longo tempore, quamdiu sc. & paucus existit, & omnis fœtoris, Acrimoniæque expers: sæpiùs tamen iisdem *plurima producit mala* superiùs jam memorata, *Universalem Languorem*, *viriumque omnium dejectionem*, *spontaneamque Lassitudinem*, *Dolores varios*, *Cachexiam*, ipsamque subinde *Sterilitatem*; quando sc. & copiosus, & modis variis fœdus existit, acrisque.

Causa ejus primaria in Utero; secundaria in Humoribus.

XII. Hujus *Fluoris Causam Primariam* semper *in Vtero* quærendam inveniendamque arbitror; *secundariam* & ipsum augentem in *Sanguine*, aliisve *Humoribus vitiosis* Sanguini confusis, & unà cum Ipso ad Uterum tendentibus.

XIII. Causam, inquam, hujus primariam, perpetuamque in Utero ipso quærendam existimo: quoniam citra aliam noxam notabilem in reliquo corpore observabilem consistere potest aliquandiu: quod minimè fieret, si à vitio Sanguinis qualicunque penderet; cùm Tertium non detur, nec dari possit, à quo deduci queat.

Quænam ad uterũ tendant.

XIV. Quicquid enim ad Uterum tendit, aut Sanguis est, aut Spiritus Animalis, aut Semen.

Non esse à Spiritu Animali.

XV. A *Spiritu Animali* per se blando, partesque omnes recreante talis Fluor minimè potest aut debet deduci; cùm quoties aliqua noxa læsave functio ipsi est adscribenda, toties id accidit, quando majori copiâ delati ad musculos Spiritus, illos nimiùm contrahunt, & *Convulsionem* pariunt, aut inordinatè, confuséve accedentes, *Motum Convulsivum* excitant, quod minimè dici potest de hoc Fluore: adde quòd illa mala Spiritibus Animalibus tribuenda, per intervalla certa, vel incerta recurrunt, hominesve citò necant; quod minimè locum habet in hoc Fluore.

Non à Semine.

XVI. A *Semine* Fluor albus mulierum minimè potest deduci, cùm eveniat Fœminis *ante* & post *seminis productionem, excretionemque*; unde à semine haud deducendus.

XVII. Adde quòd *Seminis Profluvium* sive *Gonorrhœa* multùm differat ab hoc Fluore, cum quo subinde jungitur, adeóque pro eodem haberi nequit.

Non à Sanguine.

XVIII. Denique *Sanguini* adscribi non debet, potestve, quoniam Fluor hic observatur subinde in Fœminis, quarum *Sanguis est laudabilis*, sanitasque reliqua integra: Quod minimè fieret, si vitiata esset Sanguinis massa, unde dubio procul plures quoque vitiarentur Functiones.

XIX. Postquam igitur Vtero, tanquam Causæ primariæ adscribendus est Fluor iste albus, quæritur meritò, *Quale vitium sit Vteri*, à quo pendeat illud malum; *quænam* præterea sit *materia*, ex quâ generatur hîc per Vterum ac præter naturam effluens Humor?

Fluoris albi Materia.

XX. Commodiùs decidetur Quæstio prior, ubi constiterit de posteriore, de *Materiâ* nempe, ex quâ ortum suum habet Humor Fluorem Mulierum album constituens.

Sanguis.

XXI. Ostendimus autem supra *triplicem Humorem*, *Liquoremque* ad Vterum deferri, *Sanguinem*, *Spiritus Animales*, *atque Semen*; docuimusque, *Muliebrem fluorem* nec à *Spiritibus Animalibus*, nec à *Semine posse* deduci; unde patet, ipsum necessariò petendum à *Sanguine continuè ad Vterum pergente*.

XXII. Quæri autem posset iterum, An hic Fluor Muliebris *ex universo sanguine* modo singulari corrupto, an verò ex *aliquâ ejus parte* à reliquo sanguine secretâ & corruptâ proficiscatur?

Et quidem Vniversi.

XXIII. Censeo autem ipsum omninò adscribendum *massæ Sanguinis Vniversæ* modo peculiari corruptæ, non item alicui parti à reliquis secretæ ac elabenti.

Unde fluor nunc fit viscosior, nunc tenuior.

XXIV. Quamvis namque non negem, in quibusdam observari hunc *fluorem viscosiorem*, adeóque magis *Pituitosum*, in aliis *fluidiorem ac tenuiorem*, adeóque magis *Serosum*; id tamen fieri, facilè colligent ac concludent omnes operi attenti, quatenus vel *Sanguis Vniversus* existit in talibus *Pituitosior*, *vel Serosior*, vel *ita corrumpitur idem*, ut abeat nunc in *substantiam viscosiorem*, nunc in *fluidiorem*: adeò ut illa *viscositas* major vel minor, debeatur aliquando ipsi *Sanguini corrumpendo*, aliquando *Vitio in Vtero existenti*, *sanguinemque corrupturo*.

XXV.

stenti, sanguinemque corrupturo.

XXV. Dixi hoc facilè deducturum, ac conclusurum, qui ad omnia erit attentus, hoc est, qui observabit accuratè *laborantium fœminarum constitutionem* tum *ante*, quàm Fluore albo afficerentur, tum *post* quàm eodem sunt affectæ.

Ubi sanguis est laudabilis, fluoris diversitas causæ corrumpenti adscribenda.

XXVI. Si namque Corpus Universi constitutio fuerit satis laudabilis, nullum dubium est, sanguinem similiter existere laudabilem, ac proinde constitutionem Fluoris nominati variam ipsi sanguini tunc minimè adscribendam, sed *Causæ* ipsum *Corrumpenti, ac Efficienti dictæ.*

Ubi corporis Constitutio est vitiosa, diversitas fluoris Sanguini adscribenda.

XXVII. Quòd si contrà *Corporis Universi Constitutio existat vitiosa* priùs, quàm observetur ille Fluor albus fœminam infestare, sive Constitutio ista vitiosa corporis sequatur *Menses suppressos, segniúsve aut parciùs prodeuntes,* sive illa *præcedat diu tempus mensium fluxurorum,* vel *comitetur Mensium fluxum*; quis dubitabit tunc ipsi *Sanguini* adscribere *Fluoris albi varietatem,* imprimis quando illa convenit cum *Cachexia urgentis varietate.*

Vitium Uteri quale;

XXVIII. Cùm proinde *Sanguis vitiosus non sit Causa primaria & adæquata Fluoris albi,* aliquando tamen *hujus vel illius Fluoris, aut viscosioris, aut serosioris,* verùm illius *Causa efficiens, Sanguinemque in Fluorem album corrumpens in Utero ipso quærenda veniat, inveniendaque,* jure merito quæritur, quomodò affectus sit Uterus; aut *quidnam præter naturam existere possit in Utero, à quo illa pendeat Corruptio Sanguinis in fluorem album?*

Fluor hic rarissimè circa initia acris.

XXIX. Hoc ut faciliùs, commodiúsque determinetur, observandum 1. *Fluorem album nunquam, vel rarissimè circa initia esse Acrem,* talem tamen utplurimùm fieri tandem.

Sanguis duplici modo in Humorem album mutatur. Ejus causa.

XXX. Observandum 2. Sanguinem tum *naturaliter* mutari in *Humorem album,* quando convertitur in *Lac,* tum *præter naturam,* quando corrumpitur in *Pus.*

XXXI. Utramque autem Mutationem hanc docuimus aliàs deberi *Acido,* vel in *Mammarum Glandulis præparato* & ibidem Sanguini allabenti admixto, vel in *Sanguine existenti,* atque propter *Sanguinis* extra vasa sua *effusi moram & quietem, Spirituumque Volatilium* in auras tunc abeuntium *jacturam,* se magis magisque *manifestanti,* viresque suas *exerenti, cæterasque Sanguinis partes,* sicut dictum, *in pus album sensim convertenti.*

Fluorem album multùm differre.

XXXII. Quemadmodum verò sanguis mutatur secundùm naturam in fœminarum Utero gerentium mammis, & quidem postremis gestationis mensibus in Lac, idemque Sanguis extra vasa sua effusus, collectusque, quin idem ad Partes Ulceratas delatus præter naturam corrumpitur in Pus; ita *idem mutari potest,* cùm reverà mutetur, *in Uteri Vasis Cavernosis & quidem itidem præter naturam in Humorem album quidem, multùm tamen tum à Pure,* tum præsertim *à Lacte differentem, adeóque singularem,* Fluoris albi nomine notum, quoniam fœminis solet idem sponte effluere.

A Lacte

XXXIII. Differt hic Fluor albus plurimum à Lacte, quoniam *perfectionem novam obtinet Sanguis, quando in Lac mutatur; à quâ perfectione suâ desciscit Sanguis, quoties in album abit fluorem.*

A Pure.

XXXIV. *Differt* idem *Fluor* fœminarum albus multùm *à Pure,* quia hoc ex sanguine puro ritè confectum magis albescit ac æquale existit, quàm *Fluor muliebris* ad *Pituitæ colorem, consistentiamque & naturam magis accedens.*

Sensim Acrimoniam acquirere.

XXXV. Quemadmodum verò Pus diutiùs in Abscessu retentum paulatim Acrius evadit, ita *fluor fœminarum albus sensim Acrimoniam,* & quandoque *tantam, quâ partes, per quas fluit, exulcerare,* saltem *excoriare* potest, acquirere solet.

Quæ in aciditate consistit.

XXXVI. Hæc autem *Acrimonia ulcerosa,* hoc est, partes affectas in ulcus rodens, sola evincit, *se in Aciditate consistere,* postquam, sicut non semel pluribus aliàs evicimus exemplis, experimentisque manifestissimis, *Salis lixivi Acrimonia cum nigredine morticinâ corrumpit partes* à se affectas, & *Acida exedit,* consumitque partes, *in quas vim suam exerit* noxiam, mutatque *in substantiam albicantem.*

Hujus corruptionis causa.

XXXVII. Cùm proinde hactenus *duplex* tantùm innotuerit nobis & aliis *Acrimonia,* quæ *in Corpore humano habere possit locum,* & *Corruptio Sanguinis ad* Uterum accedentis & in Fluorem album mutati non tantùm nequeat deduci à lixivi Salis Acrimoniâ, sed commodissimè possit ab Acrimoniâ Acidâ; meritò huic corruptionem adscribimus quæsitam.

Causæ fluoris Antecedens Mœror gravis.

XXXVIII. Huic autem nostræ Opinioni præter jam dicta non parùm favent *Causæ* hujus Fluoris albi *antecedentes* ac *forinsecùs advenientes,* nam potissima frequentissimaque hujus *Fluoris albi Causa prima* est *Animi Mœror gravis & diu protractus, Acidi noxii,* & imprimis *Austeri productor* assiduus.

Terror inopinatus.

XXXIX. Fluorem fœminarum album producit etiam & auget non rarò *Terror inopinatus & grandis,* Acidi & Austeri Causa certissima & potentissima.

Frigus, ejusque causæ.

XL. Non parùm ad Fluoris albi generationem facit *Aëris, vel Aquæ forinsecùs ad Uterum quovis modo penetrantis frigus, comitisve frigoris Causa;* unde *Acidum* ubivis augeri in nobis, tum alia plura, tum imprimis *Gravedo* evincunt abundè.

Acidorũ abusus.

XLI. Fluorem album si non producit, *fovet* saltem *augetque* manifestè *Acidorum abusus,* tàm frequens in fœminis Belgicis, unde non mirum, si forsan in Belgio, quàm alibi, frequentior sit quoque Fluor ille albus.

Fluxus mẽstruus segnis, vel parcior, vel suppressus.

XLII. Causis prædictis annumerari quoque potest *Fluxus menstruus tàm segniùs accedens,* quàm *parciùs prodiens,* aut *planè suppressus;* subsistens namque in cavernosis Uteri vasis *Sanguis plus minus corrumpitur,* noxamque suam *Utero communicat,* & ita quidem, ut *in eodem hærens,* atque *sedem figens Sanguinem postmodùm accedentem similiter corrumpat,* & in *Humorem albicantem ac Pituitæ similem convertat;* hoc est, Fluorem album producat.

Uteri substantia qualis.

XLIII. Quemadmodum autem in antecedentibus notavimus, ita nunc repetimus, *Uteri substantiam proximè accedere ad naturam glandularum,* ideóque *maximè susceptibilem esse Acidi,* quod præter naturam *in Corpore muliebri* quâvis de causâ *redundans,* & quaquaversùm delatum, *sistetur faciliùs & abundantiùs,* & *arctiùs in Utero, ibidemque modo suo vitiabit & corrumpet necessariò Sanguinem ad ipsum delatum,* sicut cum fœminarum malo evincit Experientia nimis frequens.

A quibus afficiantur primariò glandulæ secundariò Uterus & Mammæ. XLIV. Sicut verò à *Causis Non-naturalibus vel fortuitis, Acidum* in corpore nostro vel *producentibus*, vel *augentibus*, vel *foventibus afficiuntur primariò Glandulæ*, & imprimis *Pancreaticæ*, ita *ab iisdem afficiuntur secundariò in Fœminis* tum frequentiùs *Uterus*, tum aliquando etiam *Mamma*.

A causis recensitis non primariò affici Uterum. XLV. Quamvis proinde putemus, à Causis notatis deducendam Fluoris albi generationem, non putamus tamen *immediatè ac primariò malè affici ab* ipsis *Uterum*, (nisi forsan *à Frigore, ejusve Causâ immediatè ad Ipsum penetrante*) sed *secundariò* tantùm ac *mediatè*, atque postquam priùs malè affectæ fuerunt ab ipsis Glandulæ Pancreaticæ.

Aliquando Uterum immediatè à frigore externo affici. XLVI. Notandum porrò, ad Fluoris albi productionem *affici* aliquando etiam *Uterum* immediatè à *frigore externo*, tum in puberibus Fluxum menstruum sistente, aut saltem minuente, tum nondum puberibus, nec proinde Fluxum dictum adhuc passis *Uterum* ipsum ita *vitiante*, *ut facilius copiosiùsque*, quàm decebat, *secedat sistaturque* in ipso *Pars sanguinis Acidior*, quæ ibidem *Fermenti pravi naturam induens sanguinem ad Uteri nutritionem continuè allabentem paulatim posteà corrumpat*, & *in Humorem Pituitæ similem mutet*, qui nutriendo Utero inutilis effluat plerumque, notatumque *Fluorem Album* producat.

Ac tum albo fluore laborare fœminas vel faciliùs, vel citiùs, vel graviùs. XLVII. Quoties igitur à *Causâ externâ simul afficitur immediatè Uterus*, ita ut inde ad Fluorem album producendum simul disponatur, toties tum *faciliùs*, tum *citiùs*, tum *graviùs laborant* fœminæ isto *Fluore*.

Quando uterus nō immediatè est affectus, tum vel segniùs vel leviùs affici mulieres. XLVIII. Quoties contrà, *nullo concurrente immediato Uteri Affectu*, secundariò duntaxat & post affectas demùm & tantùm Pancreatis, aliarumque Partium Glandulas vitiatur tandem ipse quoque Uterus, ita ut hinc Fluor consequatur albus, toties idem tum *segniùs*, tum *leviùs* solet *afficere* mulieres.

Hujus diversitatis ratio. XLIX. Hujus autem diversitatis ratio est manifesta, postquam, ubi Causæ plures concurrunt, eundem effectum producentes, ibi effectus necessariò & faciliùs, & citiùs, & potentiùs obtinetur; ubi contrà Causæ illæ pauciores existunt, ibi necessariò expectandus Effectus idem tum *difficiliùs*, tum *segniùs*, tum *imbecilliùs* secuturus.

Uterum in fluore albo debere esse vitiatum. L. Sive igitur tantùm *mediatè* aut *immediatè* afficiatur *Uterus* ad Fluorem album producendum, sive afficiatur idem tum *mediatè* tum *immediatè*, *affici* tamen *debet ipsus semper ad notati Fluoris productionem ita*, *ut* idcircò *corrumpatur in Ipso Sanguis in Humorem Pituitæ similem*, qui pro vitii Uterini varietate *variet non parùm*, *tàm coloris*, *quàm odoris & acrimoniæ*, *copiæque ratione* quamvis non negem, posse illum *Humorem variare* quoque *ratione Sanguinis varii*, *aliorumque Affectuum corpori obvenientium*.

Unde fluor varius. LI. Quemadmodum enim *Fermentum illud Uterinum & quidem Acidum* prout magis vel minùs existit *Austerum*, vel *Acre*, vel *alio modo vario vitiosum*, *ita diversimodè corrumpet Sanguinem* ad Uterum accedentem; sic etiam *Sanguis* propter *alios Affectus* in corpore existentes aut præcedentes *variis modis affectus in Humorem diversum corrumpetur ab eodem Fermento*: adeò ut *diversitas Humoris in Fluore albo* effluentis *pendeat* nunc à *diversitate Fermenti corrumpentis*, nunc à *diversitate Sanguinis corrumpendi*, nunc *ab utroque*.

LII. Hæc autem omnia vel idcircò sunt notanda & observanda diligenter, quoniam plurimùm faciunt ad *Curationem facilem ac felicem* instituendam, quæ iisdem neglectis non sequetur facilis, aut felix, multò minùs *rationalis & dogmatica*. *Cujus causæ notandæ ut curatio sit rationalis, & dogmatica.*

LIII. *Dogmatica* nempe, *Rationalisque* duntaxat instituitur *Affectûs cujusvis Curatio*, quando ipsius *Symptomatibus comitibus* omnibus ritè observatis, & *Causis non-naturalibus*, *fortuitisque* notis notatis, *ratiocinatione catenatâ*, ideóque *solidâ*, totius *Affectûs generatio*, *generationisque modus* investigatur ac eruitur, ita ut *ratiocinatione continuatâ inveniatur* & *concludatur* quoque ratio & *methodus vera* citò, tutò, & jucundè curandi Affectum curandum. *Quomodò illa instituatur.*

LIV. *A quâ methodo ab Experientiâ, & Observatione accuratâ initium faciente*, atque *per ratiocinationem catenatam continuè pergente*, quin *ubique laudatam Experientiam in auxilium vocante* quotquot descíscunt; aut *temerarii fiunt Empirici*, aut *incerti* ac *infelices Methodici*. *Ab eâ qui desciscunt, fieri vel temerarios Empiricos vel infelices Methodicos.*

LV. *Empirici* namque *ad solam Experientiam attendentes*, ritu pecorum eunt, quà itum est, non semper, quà eundem erat. *Empirici quid faciant.*

LVI. Dico *Empiricos ire*, *quà itum est*, *non semper*, *quà erat eundum*. *Imitantur* namque *facta priora*, nec eorundem aut *examinant*, aut *intelligunt*, *capiuntve rationes*; idcircò *falluntur sæpenumerò*, negligentes scilicet, aut non satis observantes, tum pro *Affectuum Causis diversis*, tum pro *Affectorum Constitutione diversâ*, tum pro *concurrentium aliquando Affectuum diversitate variandam* esse *Curationem*, si desideretur felix & laudabilis.

LVII. Quoties namque *Curam felicem instituunt Empirici*, ea ipsorum *Industriæ* aut *Peritiæ non est adscribenda*, sed *Fortunæ & Casui*, hoc est, *Affectui cum ipsorum Observatis consentienti*; postquam ipsi absque discrimine utuntur promiscuè iisdem medicamentis in maribus & fœminis, in sterilibus & fertilibus, in gravidis & non gravidis, in senibus & adolescentibus, in debilibus & robustis, n c *priùs illum errorem deserunt*, *quàm cum ægrorum suorum noxâ eundem notarunt*, atque sic per experientiam *meliùs edocti sunt*. *Eorum cura felix fortunæ adscribenda.*

LVIII. *Methodici* contra *Ingenii sui volubilitate & subtilitate*, si quâ valent, (nam multi se ipsâ valere putant tantùm & falluntur) *superbientes ac insanientes*, ubique *Chimæris adhærent*, nec nisi *casu & rarissimè Medicinam faciunt ægris suis utilem*. *Methodici quid faciant.*

LIX. Profectò interest omnes hæc nosse, ac imprimis à *Methodicorum* erroribus sibi exactè cavere, sunt enim *Empiricorum erroribus longè nocentiores Methodicorum errores*, *ob rationes mox addendas*. *Pejores Empiricis.*

LX. Casu autem & rarissimè Methodicos utilem ægris praxin exercere, quotidiana testatur Experientia: quod faciliùs agnoscent omnes, postquam Methodicos suis depinxero coloribus. *Rarissimè utilem praxin exercent.*

LXI. Sunt autem *Methodici* omnes illi *Medici*, qui non tantùm *de scientiâ Medicâ* (quæ nec est, nec esse potest) *gloriantur perpetuò*, sed *de Affectibus quibusvis*, etiam *abstrusissimis garriunt tàm importunè*, *quàm imperitè*; unde vix unquam soliciti sunt de *Causis veris* ex Affe- *Quinam sint Methodici.*

ctuum ipsorum observatione attentâ *eruendis, aut medicamentis utilibus anxiè inveniendis*; postquam *finxerunt sibi Medicinam modis omnibus absolutam*, adeoque *scientificam*, hoc est, *Chimaricam*; *secundum quam omnium Affectuum & fictorum, & verorum Causas omnes habent perspectas, æquè, ac Remedia ipsis optima.*

Quare tandem derideantur. LXII. Quòd si promissis ipsorum, quibus præ aliis omnibus sunt ditissimi nostri Methodici, non respondeat eventus; mille rationes verosimiles in promptu habent, quas proferunt audacter, quibusque culpam suam devolvunt vel in ipsos ægros, vel in quosvis alios, adstantes, Pharmacopœos, &c. persuadentque Credulis Methodum suam certissimam esse ac omni exceptione majorem, donec contrarium sæpissimè per funestum eventum probante ac evincente Experientiâ, *rideant suffenos Methodicos etiam plebeii, deserantque ipsos, fugiantve Ægri prudentiores*, atque sanitatis suæ Curatores soliciti.

Methodicorum curatio incerta, & infelix. LXIII. Cùm proinde non tàm veritatem ipsam quærant Methodici, quàm ut videantur ipsam possidere, non mirum, si utplurimùm fallantur, & 1. in *Affectibus ipsis dignoscendis*, *ac ex æquo describendis*, & 2. in *Affectuum Causis veris eruendis*, & 3. in *Curatione ipsis adæquatâ inveniendâ, instituendâque*. Quam proinde secundùm fundamenta sua & Dogmata, quorum pleraque ficta sunt, idéoque falsa, nunquam possunt habere aut felicem, aut certam, sed incertam, ideóque utplurimùm infelicem, atque ipsorum principiis falsis, & chimæricis consentaneam, consentientemque.

Eorum errores nocentiores Empiricorum. LXIV. Non malè igitur dixi, *Methodicorum errores nocentiores esse erroribus Empiricorum*; postquam hi experientiâ, cui unicè attendunt, expectationi suæ contrariâ edocti, agnoscunt errata sua, eademque cupiunt correcta, emendataque; dum Methodici falsâ suâ & inani, utpote fictâ scientiâ turgidi nullum non movent lapidem, ne videantur ignorare, quæ alios saltem cupiunt credere, sibi esse plus quàm perspecta: tantùm potest ac nocet vana omniscientiæ persuasio Methodicorum.

Utrisque præstare Dogmaticos. LXV. Utrisque autem præstant *Dogmatici*, quoniam utrorumque vitant errores, assumuntque, quicquid boni habent utrique, *utentes* ubique *ratione*, non tamen fictâ & inani, sed *solidâ & à rebus ipsis experientia notis desumptâ*, ideóque *attendentes simul ad experientiam, sine quâ* notant *Methodicos tam sæpè errare*, tàm graviter, tàm turpiter, tàm ægris noxiè.

Diversitatis in fluore albo causæ investigandæ. LXVI. Sed ut ad propositum nostrum, à quo digressi sumus, revertamus, quoniam constat per Experientiam quotidianam, *non parùm differre Fluorem album quoad Colorem, Odorem, ac* imprimis *Acrimoniam & Copiam*, ut felix ejus instituatur Curatio, *diversitatis ejus rationes & Causæ accuratiùs* investigandæ sunt, ac eruendæ, imò quantum fieri potest, accuratissimè.

In quibus quærendæ. LXVII. Quapropter docuimus quoque, *Causas illas quærendas, inveniendasque* subinde in *Fermento Uteri vitioso diverso*, & *magis vel minùs Austero, vel Acri, aliterve Affecto*, subinde in *Sanguine ad Uterum accedente*, ac propter *Affectus alios præcedentes, comitesve multum sæpè diverso*, adeóq; *magis aut minùs viscoso & pituitoso, vel Salso & seroso*, vel quovis modo alio malè affecto.

Esse primariò in fermento in Utero existente, secundariò in Sanguine. LXVIII. A *Fermento* igitur, hoc est, *Humores præter naturam in Utero existente ac hærente, Aciditatisque vitiosa, vitiantisque* consorte, tanquam *Causâ primariâ*, deducimus *Fluorem fœminarum, album*, & *secundariò ab ipso Sanguine ad Uterum delato, multifarioque.*

Hujus Affectus curatio: Primaria in fermenti vitiosi emendatione. LXIX. His autem ita præmissis, proximum est, ut ad hujus Affectûs tàm sæpè tàm gravis *Curationem* nos accingamus.

LXX. Cùm proinde *Fluoris albi Causa primaria, perpetuaque* sit *Fermentum noxium, Acidumque in Utero hærens*, accedentemque ad ipsum Sanguinem corrumpens, *Cura* hujus Fluxûs *primaria* consistet in *Fermenti hujus vitiosi correctione ac emendatione.*

Secundaria in Sanguinis universi correctione. LXXI. Cùm ejusdem *Fluoris albi causa secundaria, non tamen perpetua sit Sanguis quovis modo vitiosus* ad Uterum delatus, dictumque Fluorem in circumstantiis variis varians, Fluxûs ejusdem *Cura secundaria* consistet in *Sanguinis universi restitutione ac correctione prudenti.*

Et tandè Causarū Antecedentium, in earum ablatione. LXXII. Cùm denique à *Causis variis* pendeat, Productaque sit Causa proxima tum primaria, tum secundaria Fluoris albi, haud instituetur ejus *Cura felix, ac certa*, nisi *tollantur: caveanturque, aut corrigantur Causæ Antecedentes singulæ* in superioribus enumeratæ, *Animi mœror aut terror gravis, Acidorum Abusus* frequens, *Frigus Aëris, vel Aqua* tum *Corpus universum*, tum in specie *Uterum saltem* afficiens, ac denique *Fluxus menstruus, segniùs, parciùs, aut minimè prodiens.*

Atque adeò tribus his absolvetur. LXXIII. *Curatio* igitur Albi fœminarum Fluoris *Dogmatica & Rationalis tribus* absolvetur nominatis *Fermenti, Sanguinis, & Causarum Antecedentium Correctionibus* artificiosis.

1. Causæ Antecedentes vitandæ, & corrigendæ. LXXIV. Ut singulas ordine proponamus, danda imprimis opera, ut 1. *Causæ antecedentes* qualescunque *vitentur*, aut, si vitari nequeant, (neque in cujusvis potestate est omnia vitare sibi noxia) eædem, quantum fieri potest, *corrigantur*, *ipsarumque noxa emendetur*, & *Animus contra ipsas muniatur, roboreturque.*

Nempe Animi mœror. LXXV. Ergò contra *Animi mœrorem* firmandus est Animus, ferendo patienter ac fortiter, quod mutare non licet; atque quoties licet, oppugnando superandoque Causas mœroris omnes.

Terror inopinatus. LXXVI. *Terrorem inopinatum* quemadmodum *nemo vitare potest*, (est enim Contradictio in adjuncto, vitare rem inopinatò evenientem, postquam vitare est consultò se opponere rei futuræ, ac illi se subducere, tanquam prævisæ; quod autem inopinatò evenit, neutiquam prævisum fuit, nec proinde præcaveri, aut præveniri potuit:) ita nil impedit, Unumquemque ratione utentem *munire Animum suum contra inopinatum Terrorem*, atque priùs, quàm obveniat, cogitare seriò, quî debeat se in tali casu gerere, quò præveniatur, minuatur saltem noxa inde aliàs eventura, atque sic *Animum suum præparare ad Terrores inopinatos subinde occurrentes cordatiùs excipiendos, moxque iterum debellandos, superandosque.*

Acidorū Abusus. LXXVII. *Ab Acidorum abusu* cavere sibi potest facilè quivis ratione utens, ac secundùm rationem Appetitum quemvis regens, quoties agnoscit noxam inde sibi contingere.

In quibus LXXVIII. Miseri namque ac infelices sunt

Hominis felicitas consistit. admodùm, quotquot nec rationi sanæ auscultant, nec suo saltem sapere possunt periculo: *Felicitas* etenim Hominis *neutiquam consistit in boni cognitione, sed fruitione*: non fruitur autem bono, qui propter ipsum mox majore urgetur malo, & voluptatem tum levem, tum brevem, tum gravi, tum diuturno redimit dolore aut molestiâ.

Aëris Aquarumque frigus. LXXIX. *Aëris, Aquarumve frigus noxium* quotquot vitare non possunt; (sicut constat plures vitare non posse, famulas putà, & quotquot egestas vel alia urgens necessitas cogit se illis exponere) *contra ipsum* saltem tum *corpus universum*, tum præsertim *Uterum, partesque inferiores munire debent*, quoties ipsis per egestatem licet: frustrà siquidem jubentur vestimentis se contra frigus externum munire, quotquot illis destituuntur. Consilium tamen dandum à Medicis, quò monitæ sic Ægræ quærant vestimenta apud Opulentos, Charitate Christianâ erga se motos, movendosve.

LXXX. *Menstruus fluxus segniùs, parciùs, aut minimè prodiens quî* curari debeat, docuimus supra.

Fermentum corrigendũ. LXXXI. Postquam igitur Causis Fluoris albi Antecedentibus vitandis, tollendisve aut saltem corrigendis consilium salutare datum est à Medico, *Fermenti notati Correctionem mox aggredietur idem.*

LXXXII. Hoc *Fermentum* cùm in genere statuerimus *Acidum*, patet, *Indicationem* quoque *Generalem* esse *Acidi Correctionem.*

LXXXIII. De *Acidi* autem *Correctione* toties, & tàm multis egimus aliàs, ut omninò videatur superfluum hîc plura de ipso addere.

Pro Acidi varietate correctio varia. LXXXIV. Quoniam verò addidimus etiam, non Uniusmodi esse illud *Acidum*, sed aliquando *Austerum*, aliquando *Acre*, aut *aliis modis* paulatim distinctiùs tum cognoscendum, tum explicandum & nominandum, idcirco secundùm illud Acidum varium, ex comitibus Symptomatibus determinandum, *variandum*, erit quoque illud *Acidi Correctorium.*

Quibus Acidum austerũ, & quibus acre corrigatur. LXXXV. Ubi locum habere potest ac debet, quod jam monuimus in præcedentibus, *Salia volatilia puriora*, quale est Spiritus Salis Armoniaci, *præ aliis omnibus conducere in corrigendo Acido austero*; sicut eadem *Oleosa* & magis temperata in emendando *Acido Acriore.*

LXXXVI. Cæteras necdum satis observatas, distinctasque Acidi Multifarii species quoniam desideramus, de earundem quoque justâ emendatione nil solidi aut certi hactenus licet pronunciare.

Sanguis corruptus, tum alterandus, tum evacuandus. LXXXVII. *Sanguinem* autem ipsum *peculiari corruptione inquinatum*, atque nunc *Fluori albo ansam præbentem*, nunc eundem *graviorem facientem* quod attinet, ipsius *Curatio* ex arte procedit, si pro *Vitii & Cachexiæ varietate*, medicamenta usurpentur varia, tum *alterantia*, tum evacuantia.

Alterationem perfici duobus. LXXXVIII. In duobus namque consistunt ferè omnia, quæ *sanguini impuro emendando* conducunt, remedia; 1. in *Alteratione* tum *massæ totius*, tum *humorem cæterorum* Sanguinis *corruptionem producentium, foventium*, vel *augentium.*

LXXXIX. 2. in *Evacuatione*, sive *Diminutione* tum *totius massæ sanguineæ*, tum *humorum aliorum* Sanguinis massæ *confusorum, permistorumve.*

XC. *Sanguinis universi* plus minùs, hoc vel illo modo corrupti *correctio* & *alteratio* per medicamenta assumpta perficitur felicissimè, quando haud simul ac semel, ast per intervalla brevia eadem minore usurpantur quantitate. *Sanguinis Universi correctio, qui perficiatur.*

XCI. Sic enim paulatim contingit mutatio desiderata, & obtinetur absque difficultate aut periculo id, quod quæritur; omnis namque mutatio subita est periculosa.

XCII. Idem judicandum quoque de *humoribus* cæteris massam universam sanguinis paulatim corrumpentibus: qui omnes tum faciliùs, tum feliciùs *corriguntur* assumptione sæpiùs iteratâ medicamentorum ipsos alterantium. *Vide Humorum in sanguine contentorum.*

XCIII. Humores autem hi, prout aut unus, aut plures simul peccare deprehenduntur, & quidem modis variis, ita nunc *composita* desiderant *medicamenta*, nunc *simplicibus* feliciùs corrigi possunt, ac debent: quandoque ex *contrariis* componenda sunt.

XCIV. Hæc autem vitia ex peculiaris singulorum humorum tractatione petenda sunt: ut & eorundem remedia primaria, usuque longo comperta.

XCV. *Evacuatio & Diminutio massæ sanguineæ* contingit commodissimè *apertâ* in brachio *venâ*: sicut reliquorum *humorum* diminutio tum per *vomitum*, tum per *alvum*, tum per *urinas* tum per *sudores*, tum per *salivationem.* *Diminutio massæ sanguineæ, & Humoris qui fiat.*

XCVI. Quamvis tutissima & blandissima humorum evacuatio fiat per alvum; opus est tamen, ut aliquando eadem contingat per vomitum: & præsertim Humoris Biliosi, ut & Pituitæ, & imprimis, quando per nauseam observantur sursum vergere.

XCVII. Qualibus autem medicamentis absolvatur felicissimè humorum quorumvis, evacuatio ac diminutio, fusè tractatur apud Practicos: ubi tamen monendi Tyrones, ne nimiùm adhæreant Scriptoribus ex præjudicio, tum in commendandis, tum in carpendis quibusvis medicamentis valdè occupatis, cùm satiùs esset à nullo laudari vel vituperari medicamenta sibi non satis nota. *Apud Practicos ex præjudicio tum commendari, tum carpi medicamenta.*

XCVIII. Hoc non sine causâ gravi dico, postquam multa medicamenta culpantur & suspecta redduntur ex ignorantiâ & præjudicio; ita *Scammonium* perperàm culpatur ab imperitis, quales sunt Scriptorum plerique, tanquam periculosum ac nocentissimum, quamvis sit maximè tutum ac innoxium, licet potentissimum inter omnia Cholagoga vulgò nota. *Scammonium perperam culpari.*

XCIX. Non mirum igitur, si vulgaria sint suspecta plerisque Auctoribus, contemni quoque ab ipsis *Chymica*, quippe quæ sicut *magis sunt vulgaribus efficacia*, ita *majori indigent attentione*, cùm aliàs erratum committatur facillimè in ipsorum tum *præparatione* tum *usurpatione*: Umbram verò propriam metuunt plerique Scriptores Theoretici, adhærentque utplurimùm Auctoribus meticulosis, atque tutissima quæque pro periculosis ac noxiis habentibus. *Chymica cur vulgò contemnantur.*

C. *Prudentiâ* quidem opus est, ne quis temerè quibusvis utatur promiscuè, sed opus quoque *Generositate*, ne timidè negligantur medicamenta bona: de quorum utilitate, aut noxâ nemo erit unquam certus, *Prudentiâ & Generositate opus esse in usu medicamentorum.*

certus, nisi qui manum admoverit operi, atque per experientiam multiplicem, cautamque de singulis fuerit benè informatus.

Prudentia Tyronis officium. CI. Prudentis proinde Medici Tyronis erit attentè observare ea, quæ faciunt, quibusque utuntur Practici periti ac felices, eosdem tantisper imitari, donec paulatim notentur Medicamenta præcipua quibusvis Humoribus eorundemque vitiis variis corrigendis, evacuandisque convenientia: quibus tamdiu in curandis ægris utetur ac fruetur, donec liceat ulteriùs progredi, atque præstantiora adinvenire.

In Medicamentorum novorum investigatione prudentiâ opus esse. CII. In hâc verò *Medicamentorum novorum investigatione* prudentiâ opus est haud vulgari, imprimis, quando ex præparationis modo vario mutatio expectanda est in Medicamentorum viribus, sive serviant Humorum alterationi, sive eorundem evacuationi.

Et præcipuè Mineralium. CIII. Inter omnia autem medicamenta, in quorum præparatione ac mutatione inde expectandâ opus est prudentiâ, meritò numerantur *Mineralia, per se hominibus noxia*, qualia sunt *Arsenicum, Auripigmentum* & similia; quippe quæ, nisi correcta sint sufficienter, nocent nonnunquam gravissimè.

Eorum præparatio optima. CIV. Illud autem notandum circa *Mineralium præparationem*, illam esse *optimam*, per quam ipsa *figuntur*, cùm soleant imprimis nocere, quamdiu existunt *volatilia*: quippe quorum noxa tunc citissimè ac potentissimè sese solet exerere, ac incautis damnum afferre.

Alteratio Massæ Sanguineæ quomodo instituenda. CV. Atque hæc per digressionem utilem dicta sunto; *Alteratio* igitur *Sanguineæ Massæ* Fluori fœminarum albo ansam præbentis, aut eundem foventis & augentis instituetur commodissimè primùm *medicamentis blandioribus*; quorum ope si non tantùm confirmetur Medicus in judicio suo de Sanguinis vitio vero, sed insuper observet, quid Ægræ vires ferre possint, quid ferre recusent, cordatiùs *perget ad potentiora & magis efficacia*; donec notet paulatim usurpatis remediis cedere Sanguinis cachexiam.

Copia quomodo minuatur. CVI. Sed dum in Alterantium usu versatur, occupaturque Medicus, si deprehenderit, *copiâ* insuper *laborare Sanguinem*, per intervalla curabit eundem *apertâ venâ minui* ac educi.

Et quidem parce. CVII. Ubi notandum, satius esse, *parum, Sanguinis* educi repetitis vicibus, quàm simul ac semel multum ejusdem evacuari.

Ejus Ratio. CVIII. Ratio ejus hæc est, quòd sæpiùs observentur *noxæ notabiles*, *imò ipsa mors supervenisse ægris ex copiosi Sanguinis emissione simul factâ, nunquam ex eodem minore quantitate educto*, licet iteratis sanguinis missionibus eadem quantitas fuerit tandem extracta.

Humores Sanguinis vitium producentes, vel foventes corrigendi & evacuandi. CIX. Dum in Massæ Sanguineæ Alteratione ac Correctione versatur Medicus, licet, imò decet *Humorum* quorumvis aut *Sanguinis* notatum *vitium producentium*, aut idem *foventium augentiumve vitium* itidem ac simul *corrigere*, aut ipsos *copiâ excedentes*, vel in *totum inemendabiles* subinde *evacuare ac minuere*.

Nec interim vena secanda. CX. Cavendum interim, *ne assumpto Medicamento purgante, humoresque per alvum, aut vomitum evacuante, secetur vena*; sed expectanda priùs Evacuantis medicamenti operatio integra.

Sed post ejus se- CXI. Licet tamen *evacuato per apertam venam pauco sanguine*, quoties res desiderat, *exhibito mox Purgante*, *sursùm aut deorsùm humores quosvis* ad evacuationem aptos, præparatosve expelpellere. *Etiamsi licere uti Purgante.*

Et quare. CXII. Etenim assumpto Medicamento Purgante, universa Sanguinis massa non parùm turbatur, humoresque omnes in corpore existentes agitantur, atque ex parte saltem ad eandem massam propelluntur, & perturbationem notatam augent; unde non nisi cum magno sanitatis, & vitæ periculo vena secatur, sanguisque educitur.

Quadiu post purgationem differenda venæ sectio. CXIII. Unde opus est, ut ad minimum unâ nocte sibi relinquantur, atque ab evacuatione omnia turbante quiescant Humores omnes, priùsquàm sectâ venâ educatur Sanguis; sed nonnunquam propter humorum conturbationem vehementiorem, atque diutiùs perseverantem, viresque adeò valdè prosternentem differenda est per unum alterumve diem utilis aliàs futura sanguinis missio.

Post Sanguinis missionē tutò & commodè exhiberi posse purgans. CXIV. Quoties autem Sanguis evacuatur paucus per apertam venam, toties viribus perstantibus, imò nonnunquam eductione Sanguinis recreatis, tutò & commodè post unam horam exhiberi potest pharmacum purgans; sicut non semel tàm in aliis, quàm in memet ipso sum expertus.

Medelā satius inchoari à venæ sectione, non item à purgatione. CXV. Ut ex dictis Præceptum in Medicinâ tum utile, tum magis generale formem: *Quoties aut durante sanitate vacillante, aut urgente Morbo qualicunque Rationalis* Medicus omnibus ritè expensis concludit, *utilem futuram Ægro, aut in Decidentia Neutralitate constituto, & Purgationem & Sanguinis eductionem; toties satius est, Medelam inchoari à Venæ apertione, non item à Purgatione.*

Cujus contrarium plerumque fit. CXVI. Hoc idcircò magis moneo ac propono, quia contrarium solet à plerisque observari, & quidem non rarò more malo & utinam non tàm sæpè pessimo, ægrisque valdè noxio. Tantum potest, imò nocet Mos malus imprudenter pro benè agendi regulâ servatus & observatus.

Quid prudenti Medico observandum. CXVII. Quivis ergo Prudens Medicus non facilè recedet ab iis, quæ Artifices agere consueverunt, sed inquiret ingeniosè in rationes, propter quas hunc vel illum sequuntur *morem*, ac imprimis, *an idem observetur cum felici successu, nec ne.*

Ratio fuccedā, si Experientiæ consentiat. CXVIII. Quod si proinde Rationem solidam & ab ipsâ re petitam invenerit, morem tritum suadentem, atque Experientiæ felici consentientem, haud cunctanter aut solicitè sequetur Antecedentium gregem, quin eisdem mordicùs adhærebit.

Si nec Ratio quid suaserit, nec Experientia cōfirmet id deserēdum. CXIX. Si verò econtrà nullam moris, etiam inveterati, rationem ipsus possit invenire, nec ab Artificibus rogatam obtinere; ast contrarium concludentes suadentesque rationes notet; & imprimis successus non rarò infelices observet, morem tritum consequentes, jure merito ab ipso, licet maximè solenni & pervulgato, recedet, nec patietur se cogi ad morem pravum sequendum; quin cautè ac prudenter illum deseret, atque secundùm rationem atque experientiam opera sua sua diriget, Methodum diversam ineundo, & constanter servando.

Opera aliena CXX. Cautè inquam & prudenter se geret, non

culpãda; sed propria & ratione, & experientiã probãda

non culpando opera aliena, sed rogatus suâ per rationem, experientiámque tutando & probando. Hâc enim viâ nullam morosis dabit cavillandi, calumniandive ansam, sed suæ satisfaciet conscientiæ, placebitque Deo: unde si præter suum meritum excipiatur malè à Viris tum rixosis, tum improbis, habebit de quo sibi gratuletur, quodque objiciat hominibus malis; & inani suæ gloriolæ, quàm veritati ægrorumque bono magis addictis.

Mores aliorum mali quo modo mutãdi.

CXXI. Licet igitur prudenter mutare mores aliorum malos, attamen sine mordaci reprehensione, quin potiùs excusando ea, quæ putamus aut scimus, malè ab aliis facta; ne ipsos offendamus, aut irritemus, quò vinculis humanitatis eos alliciamus tum ad veritatem innotescentem amplectendam, tum ad bonum publicum promovendum.

Quando in morã nõ est periculum, non multùm interesse, an à Sanguinis missione, an à purgatione fiat initium. Tutius esse a Sanguinis missione incipere, ni peculiares rationes dissuadeant

CXXII. Cæterùm illud, quod diximus de præmittendâ Purgationi Venæ-sectione, habet imprimis locum, quando urget Affectus Curandus, estque in morâ periculum. Quando autem nihil urget, conceditúrque Medico tempus sufficiens ad omnia requisita paulatim absolvenda, non multum interest, unde faciat ipse curandi initium, an à Sanguinis missione, an à Purgatione, Humorumque peccantium evacuatione: quamvis Ego existimem, nî *peculiares rationes dissuadeant*, semper tutiùs inchoari Curam à Missione Sanguinis, quoties ille venit simul educendus.

CXXIII. Nî inquam peculiares rationes dissuadeant; sic *cœlo existente pluvioso* & humido, quemadmodum tunc tutiùs & commodiùs instituitur Purgatio, quàm venæ-sectio, ita præmittenda tunc Purgatio: & contrà *Cœlo existente sereno* Sanguinis eductio instituitur feliciùs, quâ de causâ Cœlum serenum optant, observantque Medici prudentiores ad venæ apertionem.

Quàndo plus urget purgatio, quàm Sãguinis Eductio, purgandum.

CXXIV. Sic quoties redundat in Corpore aut Pituita, aut Bilis multa, & idcircò plus urget Purgatio, quàm Sanguinis eductio, satius est, tunc præmittere Purgationem, & quidem aliquando sæpiùs, antequàm vena secetur; quoniam supponitur, non tàm redundare tunc sanguinem, quàm Humores alios.

Post Sanguinis Eductionem Alterantibus uti licere & post purgationem.

CXXV. Dum autem sanguis apertâ Venâ minuitur, Humoresque vitiosi plus minùs pro re natâ correcti evacuantur, licet continuè pergere in Alterantium medicamentorum usu; quin post sufficientem tum Sanguinis, tum Humorum aliorum eductionem bonum est imò necessarium, aliquandiu adhuc Alterantibus uti, quò non tantùm mali reliquiæ superentur, Contentaque optima reddantur, verùm Continentes quoque partes, si quod detrimentum passæ sint, paulatim restituantur.

Quod pa... in Cachexiã.

CXXVI. Ita in Cachexiâ notatâ non tantùm macilescunt partes multæ, sed non rarò sensim laborant Leucophlegmatiâ, vel Anasarcâ, quibus quamvis per evacuantia per alvum ac sudores liberentur Ægri, remanet tamen in Partibus priùs afflictis quædam infirmitas, quæ Aromaticorum usu aliquandiu continuato paulatim superatur in totum.

CXXVII. Usurpari possunt illa, si macerentur in Vino, aliove Potu, & in prandio, cænâque capiantur. Idem judicium de Partibus aliis quodvis vitium retinentibus.

Caput V.

De Conceptione Læsâ.

I. Affectus Mulierum graviores tractaturi, exordium sumpsimus à Menstruâ Purgatione, in Fœtûs gratiam ipsis propriâ, læsâ.

II. Huic subjunximus Fluorem fœminarum album, ex sanguinis ad Uterum delati portione suo modo corruptâ oriundum, atque semper plus minúsve Mulieribus molestum ac præternaturalem.

III. Pergemus nunc ad ipsum Propagationis opus ipsarum culpâ læsum; ac 1. quidem agemus de Conceptione læsâ, quippe quæ ipsum præcedere solet Partum.

IV. Est autem *Conceptio, prima Fœtûs ex Masculo ac Fœmineo Seminibus in fœminæ Utero junctis permistísque Formatio.* *Conceptio quid.*

V. Non sentio namque cum illis, qui fœtum ex solo Maris semine putant formari, cùm nullæ rationes illam opinionem probantes mihi hactenus sint auditæ aut lectæ. *Fœtum non ex solo Maris semine formari.*

VI. Ridiculum autem videtur mihi, Semen inutile produci à Fœminis.

VII. Scilicet utrumque ad Generationem absolvendam desideratur, unde facilè patet, *ad Conceptum requiri, ut Semina & Maris, & Fœminæ ad Uteri Cavitatem, Fundumque perveniant, ibidemque commisceantur, imò permisceantur intimè.* *Sed utrumque desiderari.*

VIII. Fœminas quod attinet, Vasa habent & ad ipsam Uteri cavitatem, & ad ejusdem Collum semen deferentia. *Fœmineum semen & in Uteri & ad ejusdem collum deferri.*

IX. Quamvis autem credantur meritò plus voluptatis capere à semine ad Uteri Collum delato, ab eo tamen vix unquam videntur impraegnari. *Hoc postremo fœminas non impraegnari.*

X. Quod si proinde *Vasa* illa *versus Uteri fundum semini deferendo destinata desiderentur*, mirum non est, si *Conceptus* judicentur ac sint quoque *inepta.* *Quare conceptio ni sint ineptæ.*

XI. Ast licet hoc vitium non spectetur aut proponatur à multis, censeo tamen, non rarò illud habere locum; & imprimis tunc, quando fœminæ modis omnibus sanæ occurrunt, venere gaudent ac delectantur, fluxumque habent menstruum naturalem, ut & satis copiosum effundunt semen. *Vitium hoc sæpè non spectari.*

XII. Potest quoque *impediri Conceptus* ratione *Virilis seminis* à fœminis aut *non admissi*, aut *non retenti.* *Conceptionem impediri. Ob Semen virile nõ admissũ*

XIII. *Non admittetur* Semen Virile ac fœcundum, si *Fœmina* fuerit *imperforata*, si *Collum Uteri externum fuerit angustius*, quàm ut membrum admittat virile; si *Collum Uteri Internum clausum sit, nec patens.*

XIV. *Imperforatæ* vocantur illæ fœminæ, quibus *coaluêre Carunculæ* myrtiformes per *densam imprimis membranam*; aut quibus *Carunculæ eadem simili membranâ* forinsecùs obductæ sunt. *Quid sint imperforatæ.*

XV. Hæc membrana utraque à primo ortu solet adesse, estque nativa; quæ sicut non observatur semper ab Obstetricibus, ipsisque Nutricibus, *Per membranulã ut plurimùm neglectam.*

tricibus, & Maribus, ita negligitur utplurimùm, donec tandem pubertatis tempore sistantur propter ipsam Menstrua, plurimaque inde producantur mala, de quibus egimus in superioribus.

Quæ foramine angustissimo viã quidem concedit aliquãdo Sanguini, nisi ut, nõ autem Semini Virili.

XVI. Quòd si Membrana hæc *foramine angustissimo* viam quidem concedat Sanguini menstruo; non concedet tamen virili semini; unde non nisi rarissimè ipsius aliquid versùs interiora propelletur, hinc & Utero excipietur, admitteturve.

XVII. Opus est namque, ut vehementer adeat, Venerisque stimulos patiatur Vir, cujus membrum virile Uteri collo externo inclusum, infundet nihilominus per foramen exiguum semen suum versùs *Collum ejusdem internum*: quod *nisi applicetur foramini prædicto minimè alliciet in se, admittetve semen virile.*

Quenã desiderentur ad conceptum facilitandum.

XVIII. Utrumque siquidem desideratur ad Conceptum facilitandum, seminis nempe Virilis effusio sufficiens ad Uteri interiora, ejusdemque attractio per suctûs speciem facta ab Utero Virili membro sese applicante.

XIX. Ubi autem non intromittitur Virile membrum in externum uteri collum, difficulter, atque rarò conveniens generationi continget seminis Virilis effusio.

XX. Ubi præterea deficit applicatio apta Colli Uteri Interni ad Virilis membri glandem, ejusque foramen, frustrà expectatur Virilis seminis allectio, hinc & admissio in Uterum ipsum.

Quando conceptio non expectanda.

XXI. Nunquam verò expectanda est Conceptio, quando *Internum Vteri Collum non hiat*, sed aut *Obstructum* est ab *Humore valdè glutinoso* & crasso; qualem memini me aliquando in cadaverum sectione observasse: aut *Coaluit*, post sui *excoriationem ex partu difficili*, aut *exulcerationem ex humore Acri* eò penetrante.

Vtrũque semen ad conceptionem debe re permisceri.

XXII. Non sufficit Admitti, & Allici quoque in Uteri fundum Virile semen, sed opus est insuper, ut ibidem muliebri conjungatur, ac commisceatur; quæ miscella imprimis prohiberi videtur, quoties magna est utriusque diversitas & dissimilitudo; qualis inter Pituitosorum, & Biliosorum, aut valdè melancholicorum semen; ut & si exempli gratiâ alterutrum semen sit à Lue Venereâ multùm corruptum: quamvis nonnunquam observentur quoque Lue Venereâ infecti generare, id quod contingit frequentiùs, quando sanguinis massa universa necdum est notabiliter vitiata, & imprimis, quando eâ & mas & fœmina simul laborant.

Et in Vtero retineri.

XXIII. Porrò quàm maximè requiritur, ut utero immissum sperma probè in ipso retineatur.

Et quam diu.

XXIV. Quò autem censeatur *Conceptio facta* & integra, *triduo saltem Retineri debet in Vtero semen*: tunc enim creditur Conceptio perfecta, postquam non rarò ante illud tempus observatur iterum effluere ipsum.

Ad conceptionẽ corpus quietum servandum.

XXV. Hanc ob rem monentur mulieres difficiliùs Concipientes post admissum semen quietum servare corpus, ne illius agitatione multâ vehementive excidat iterum sperma nuper admissum, ac necdum Utero adhærens.

Semen utrũque permistũ Vtero jungi, & rudimenta Placentæ producere.

XXVI. Semen namque utrumque postquam intimè unitum permistumque est in Utero, sensim Utero ipsi jungitur quoque, & agglutinatur per futuræ Placentæ rudimenta, quæ tum demum observari possunt, sensibusque capi externis, quando excreverunt aliquantum, molemque nacta sunt tantam, quanta requiritur ad sensus externos movendos.

Semen ex Utero rursum effluere vel Seminis culpâ.

XXVII. *Non permanet in Vtero semen*, at paulò post iterum ex ipso *effluit*, aliquando ipsius *Seminis culpâ*: quod evenit præsertim, quando illud *naturali fluidius existit & Aquosius.*

XXVIII. Accidit autem id tum propter quorundam *Constitutionem* talem, eamque vel *naturalem & nativam*, vel *adventitiam*: tum propter *ætatem senilem, cum Infirmitate conjunctam*, postquam observantur indies senes satis vegeti, adeò ut non tantùm ad ætatis annum sexagesimum, verùm septuagesimum quoque, atque octuagesimum & quod excurrit, Generationi vacent; tum propter *Venerem nimiam*, cujus causâ loco Seminis fœcundi ac subviscosi semen produci solet infœcundum & Aqueum.

XXIX. Hoc verò locum habere potest non tantùm *in Maribus*, verùm *Fœminis* quoque; quippe quæ non minùs notatis possunt laborare Affectibus & Infirmitatibus.

Vel Uteri culpâ.

XXX. *Uteri culpâ excidit, nec retinetur in ipso semen utrumque*, quando idem *laxior est*, nec post semen admissum *corrugatur satis*, quod requiritur omninò ad seminis retentionem.

Ob laxitatem à naturâ ortam.

XXXI. *Laxior* existit *Vterus* quibusdam *à naturâ & constitutione nativâ*; quibus mox excidit semen admissum, quod ferè *sine voluptate, saltem notabili*, solet admitti, concurrente utplurimùm *constitutione corporis universi molli, laxâ, & Pituitosâ*: propter quam tum *ad Venerem minus prona* solent esse tales mulieres, tum *parùm vel nihil voluptatis* ex ipsâ *capere*, tum denique *Vterum segniùs, ac minus sese corrugantem* habere.

A Pituitâ multâ productã.

XXXII. Ad notatam Uteri laxitatem producendam videtur facere *Pituita multa* in Sanguine existens, atque non tantùm Humores omnes Pituitosos, sed *Partes* quoque *Continentes*, ipsumque adeò *Vterum similes* faciens.

Ex diætâ pravâ.

XXXIII. Quemadmodum id malum quibusdam est nativum, & Parentibus, Matri præsertim debitum, ita nonnunquam est *adventitium*, atque *Diæta prava* præsertim adscribendum, *Alimentis* Pituitam multam generantibus, aut copiâ nimiâ diu ingurgitatis; *Aëri frigido humidoque diu usurpato*; *Pluviæ* corpus sæpiùs & valdè madefacienti; *Vitæ* otiosæ, ac desidi; *Somno* multo, longo, & profundo; *Evacuationibus* nimiis, *Hæmorrhagiis* putà, Mensibus copiosioribus, &c. *Alvi fluxui* perseveranti, &c. aliquando *Medicamentis refrigerantibus* dictis copiâ nimiâ, & imprimis aliquandiu perperam usurpatis.

Vel à Sero.

XXXIV. Quod de Pituitâ, Humore crasso atque plus minúsve viscoso dicendum quoque de *Seroso, sed Aqueo magis*, quàm *Salso*; à quo tamen utroque in Corpore abundante ac redundante Vterus humectatur, laxaturque, aut simul irritatus ad hiandum cogitur.

Cachecticæ quare plerumque steriles.

XXXV. Hinc est, quòd tàm frequenter observentur fœminæ Cachexiâ Pituitosâ, Serosâve laborantes Sterilitate simul vexari, nec priùs ab eâdem liberari, quàm superata fuerit notata Constitutio vitiosa & noxia.

Vteri Laxitas à Vitia

XXXVI. Quò minùs *Vasa minora*, *Arte-*

defectus Sanguinis Vitalis & Spirituum Animalium.

riæ ac Nervi, ad Vterum delata, & minus Sanguinis vitalis, *Animaliumque spirituum* ad Ipsum devehentia inter Causas Vterinæ Laxitatis referri possint, non video, quid obstet; postquam illorum ope *Partium* quarumvis *robur conservatur & augetur*; eorundem proinde *defectu* qualicunque *laxitas iisdem accidit.*

Semē ex Vtero excussum effluere ob causas externas

XXXVII. *Excidit* aliquando *ex Vtero Semen ob Causas externas*, erroresve in *R. bus nonnaturalibus* patratos.

1. Ob motum corporis vehementiorem.

XXXVIII. Huc referri debet 1. *Motus Corporis vehementior*, qualis est *Cursus*, & imprimis *Saltatio*, Equitatio, Vectio per Currum, ac præsertim supra lapides.

XXXIX. Tali namque Motu concutiuntur Corporis partes omnes, adeò ut facilè excutiantur quæcunque Vtero concluduntur.

2. Ob iram vehementem.

XL. 2. *Ira vehemens*, propter quam quemadmodùm mirè agitantur Partes omnes, ita nonnunquam Motus Convulsivi, & ipsa Epilepsia sequuntur; simulque non tantùm Alvi Excrementa & Vrina insciis excernuntur; quin subinde Abortus accedit, adeóque longè faciliùs seminis necdum Vtero agglutinati Exclusio.

XLI. Iubent hâc de causâ Medici, ut ab omni Irâ sibi caveant Mulieres, quamprimùm de imprægnatione dubitare incipiunt.

3. Ob inopinatum terrorem

XLII. 3. *Inopinatus Terror*, à quo faciliùs quàm ab Irâ tum Abortus, tum Seminis nuper admissi Exclusio promovetur.

4. Ob Potus ingurgitationem.

XLIII. 4. *Potûs*, ac imprimis *Generosioris*, *Ingurgitatio*, unde sicut Humores omnes magis solvuntur & agitantur, ita quicquid expelli facilè potest, facilè excluditur; facillimè autem semen nuper admissum.

XLIV. Hinc est forsan, quòd pleræque Mulieres Potui tàm copioso, quàm generoso addictæ, plerumque sint simul steriles, aut aborti[unt] sæpiùs.

5. Ob Evacuationē insignem

XLV. 5. Omnis *Evacuatio insignis*, *Hæmorrhagia*, *Alvi fluxus*, &c. Nil namque familiarius, quàm ad hæmorrhagiam enormem observare Abortum subsequentem; adeóque longè citiùs, faciliúsque nuper admissi Seminis Effusionem.

XLVI. Ita frequenter solet ad Alvi fluxum gravem consequi Abortus; & si à majori valeat consequentia ad minus, longè faciliùs continget admissi nuper Seminis expulsio.

6. Ob Aëris Æstū summū.

XLVII. 6. *Aëris Æstus summus*, propter quem cùm observetur aliquando evenire Abortus, mirum non est, si ejus vitio seminis quoque nuper Vtero excepti Effusio contingat.

7. Ob Medicamēta Menses ciere solita.

XLVIII. Huc etiam referri debent 7. præ aliis omnibus *Medicamenta Menses ciere solita*, quæ sicut non rarò Abortum producunt, sic facillimè semen recenter admissum iterum ejiciunt, & Conceptionem impediunt.

Semen Vtero debere agglutinari

XLIX. Inter Requisita ad Conceptionem dixi desiderari quoque, ut semen utrumque unitum permistumque *agglutinetur Vtero*; quod nî fiat, sponte iterum excidet inde, frustrabiturque spe suâ sobolem optans Conjux.

Agglutinatio diversa in mulieribus & Brutis.

L. *Agglutinatio* ista diversa observatur in Mulieribus, atque in multis Brutis.

LI. Nam ut Bruta prætereamus, cùm ad Veterinariam Medicinam spectet eorum Generatio, fœtúsque cum Vtero Agglutinatio; *in fœminis humanis per infinita penè foramina universa tantum non Vteri superficiei internæ unitur & agglutinatur per intermediam placentam Fœtûs.*

In Mulieribus quomodo fiat.

Placenta quomodo Utero, quomodo Fœtui adhæreat per Vasa umbilicalia.

LII. Placenta siquidem Vtero adhæret, agglutinaturque proximè; fœtui autem per Vasa umbilicalia: Venam nempe Vmbilicalem Fœtûs Hepati implantatam, & Sanguinem maternum in Placentâ immutatum ad ipsius tum Nutritionem, tum Augmentationem transferentem: ut & Arterias umbilicales, ex fœtûs Iliacis Arteriis oriundas, & Sanguinem ipsiûs fœtûs ad Placentam deducentes.

Circulatio Sanguinis Materni, & Fœtûs in Placentâ. Qualis sit.

LIII. Non possum me hîc continere, quin tantisper à proposito digrediar, & paucis *de hâc Sanguinis Materni & Fœtûs circulatione in Placentâ observabili* disseram.

LIV. Videtur namque mirum, Sanguinem maternum in Placentâ novam mutationem subeuntem, hinc ad Fœtûs Hepar delatum, aliquâ sui parte iterum ad eandem Placentam refluere: quòd idcircò factum judico, quò Sanguis maternus hâc novâ Circulatione aptior reddatur Fœtui tum nutriendo, tum indies augendo.

Et in quē finem.

LV. Aptior autem ad illum finem consequendum redditur novâ istâ Circulatione, & utriusque admistione Sanguis, quatenus similior efficitur Maternus Sanguis Sanguini in fœtu existenti propter hujus admistionem.

Vbi in eum Sanguis Maternus transeat in Sanguinem fœtus.

LVI. Quemadmodum enim Chylus faciliùs in Sanguinem abit in dextro Cordis Ventriculo propter sui cum sanguine mistionem, Ita Sanguis Maternus faciliùs transit in naturam Sanguinis fœtûs in Hepate, hinc & Corde, propter ejusdem cum hoc permistionem in Placentâ.

Mistio utriusque.

LVII. Vbi notabilis observanda utriusque hujus misturæ diversitas, Chylus namque miscetur cum Sanguine ad Cor descendente, Sanguis autem Maternus cum Sanguine Fœtûs ad Cor ascendente: Fortasse quia Chylus multùm participat de Acido, quod in fœtu excluso desideratur propter Vitalem Ignem in ipso auctum; Sanguis verò per Hepar penetrans multùm turget Bile, adeóque Sale Volatili Oleoso, quod in Fœtu necdum excluso desideratur ad Ignem vitalem adhuc debilem augendum, fovendumque.

Rudimentū fœtus qui fiat.

LVIII. Sed revertamur in viam. Videtur nimirum in Fœtûs Humani conceptione ex Vtroque semine unito junctoque *formari Fœtûs ipsius* Rudimentum, à quo expandatur simul Vasorum Vmbilicalium, ac Placentæ Initium; quod Placentæ initium ac Rudimentum Vteri calore blando ita foveatur, ut ejusdem Osculis ubivis patentibus accrescat & agglutinetur.

Agglutinatio cui debeatur

LIX. *Agglutinationem* hanc imprimis deberi censeo *parti seminis glutinosiori Placentam efformanti, & Osculis Vteri blande patentibus se insinuanti & jungenti.*

Conceptionis tempus.

LX. Postquam verò hæc agglutinatio facta est, arbitror verè absolutum esse Conceptum; quem in aliis citiùs, in aliis seriùs evenire autumo; imo in iisdem fœminis aliàs citiùs, aliàs seriùs: adeò non videam certum tempus definiri posse illi agglutinationi.

Semē Vtero receptum non statim ei agglutinari.

LXI. Non putandum enim, quamprimùm Vtero continetur semen mox idem ipsi adhærere & annecti, sed aliquid temporis requiri ad perficiendam illam agglutinationem.

LXII. Etenim quamvis frustrà expectetur Agglutinatio, si exciderit semen; non sequitur tamen

tamen, illud mox utero agglutinari, ubi utero retinetur.

LXIII. Fieri namq; potest, ut semen utrumq; Utero contineatur, atque ad Menstrui Sanguinis affluxum iterum deturbetur, quod aliis cœpisset ei agglutinari.

Tempus congressus ad conceptionem post fluxum menstruum.

LXIV. Quocirca laudant Medici Congressum Maris ac Fœminæ paulò post fluxum menstruum, non item ipso instante; dummodò ille Generationis ergo instituatur.

LXV. Quemadmodum enim aliquod tempus requiritur ad seminis utriusq; commistionem, ita post illam mora quædam exposcitur ad ejusdem per intermedium Placentæ rudimentum cum utero agglutinationem.

Tempus agglutinationis.

LXVI. Tempus autem illud videtur aliquando brevius, aliquando longius: & brevius quidem, quoties glutinosius est semen, atque siccior Uterus; longius verò, quoties fluidius est semen, Uterusve humidior.

Conceptus intra quatuor dies plerumque absolvi.

LXVII. Quot diebus autem Conceptus plerumque absolvatur, difficile est determinatu: quamvis existimem, utplurimùm intra quatuor dies id evenire; quoniam sine abortu vix post quartum diem observatur effluere ampliùs semen tamdiu retentum: quantum saltem hactenus Ego è fœminarum relatu percipere potui.

Conceptionis læsæ causæ.

LXVIII. *Agglutinationis* hujus *læsæ Causa* videtur esse, tum *semen minus Viscosum*, sed *Aqueum*; tum *Uterus* secundùm sua foraminula *nimis, aut minus patulus*; tum *Sanguis Menstruus* paulò post congressum prodiens; tum quicquid docuimus antea impedire *Seminis* in Utero retentionem, quin *promovere ejusdem exclusionem*.

1. Semen minùs viscosum.

LXIX. Semen minùs viscosum aut utrique Viro ac Mulieri debetur, aut alterutri, tum propter constitutionem Sanguinis, Humorumque omnium nimis Aqueam; tum propter nimiam Venerem, propter quam loco seminis glutinosioris succedere solet semen Aquosum.

2. Uterus secundùm sua foraminula nimis patulus.

LXX. Uterus secundùm sua foraminula est nimis patulus in Scortis, aliisque Venere nimiâ utentibus, ac præsertim cum voluptate notabili, propter quam totus Uterus magis explicari solet, atque secundùm sua foramina magis patere.

LXXI. Uterus contrà secundùm eadem foramina minùs patere solet in constitutione corporis aridiore, animique tristitiâ perpetuâ; unde minore quoq; voluptate solent tales mulieres affici ad congressum maris, difficiliusque ipsarum utero agglutinari semen infusum, confusumque: adde quòd in talibus rariùs, parciusve effundatur semen proprium.

3. Sanguis menstruus statim post congressum effluens.

LXXII. Sanguinem menstruum diximus modò, si primis post congressum diebus prodeat, secum abducere facilè admissum utero semen: quod imprimis contingit, si copiosior elabatur, à quo simul facilè ipsum eluitur semen.

4. Res non-naturales Semen excludentes.

LXXIII. Huc meritò referimus Causas plures in Rebus non-naturalibus consistentes, à quibus ostendimus supra excludi denuò semen utero contentum retentumque, antequam ipsi agglutinatum sit, quod non multò difficiliùs continget, quando Utero incipit agglutinari, aut vix agglutinatum est semen.

Conceptionis læsæ curatio.

LXXIV. Hactenus Conceptionis læsæ naturam & Causas explicuimus; proximum est, ut secundùm ipsas *Curationem* quoque proponamus.

LXXV. Instituemus autem ipsam secundùm quatuor memorata Requisita, ipsorumque malè habentium Causas enumeratas.

1. Si Semen in Uterũ non admittatur Fœminæ imperforatæ curatio.

LXXVI. Ex Requisitis ad Conceptionem absolvendam notavimus 1. *Seminis utriusque admissionem in Uterum.*

LXXVII. Quod si igitur *Imperforata* observetur in suâ infantiâ fœmina, tunc & faciliùs, & commodiùs curari poterit; uti tum difficiliùs, tum molestiùs, si hoc vitium observetur seriùs, quod fieri solet etiam non advertentibus, postquam viam quærit nec invenit fluxus sanguinis menstruus: unde colligitur in externo Uteri Collo Sanguis copiosus, quin corrumpitur ibidem paritque molestias incredibiles: sicut narravimus, ubi de suppresso egimus fluxu menstruo.

Quomodo perforanda.

LXXVIII. *Perforatio* verò illa quî debeat institui, docuimus ubi suppressi fluxûs curationem tractavimus. Adhibenda est autem Cautela, *ne lædantur Carunculæ Myrtiformes*, partesve ipsis connexæ: quapropter *seligendus apertionis primæ locus, ubi videntur concurrere dictæ Carunculæ*: quâ primâ apertione feliciter succedente, vix difficultas supererit in curæ parte reliquâ.

LXXIX. Ast non sufficit, ut *via* menstruo Sanguini paretur, qui non indiget ampliore ostio, sed *Virili membro paranda* quoque, si Generatione apta desideretur talis fœmina.

LXXX. Quoniam igitur necesse est, ut Virile membrum ad Generationis opus absolvendum per Collum Uteri externum pertingat usque ad Internum, in quod semen suum effundat; requiritur quoq; tantùm spatium, quod illud admittat, quinimò cùm *per viam eandem prodire debeat Partûs tempore Fœtus maturus*, opus est, ut membrana illa tenax nominatas Carunculas vel connectens, vel tegens equique consumatur, ut sine vitæ periculo erumpere possit fœtus tener.

Fœminæ non satis perforatæ curatio.

LXXXI. Quod dictum de absolutè imperforatis, intelligendum quoque de iis, quæ *non sunt satis perforatæ*: quamvis hîc tutiùs administrari possint quævis operationes Chirurgicæ, postquam nullus metus est in primâ operatione lædendi partem primariam, & ad Colli externi integritatem facientem.

Quibus remediis fiat.

LXXXII. Opus est autem tum Cauteriis potentialibus, hoc est *medicamentis* redundantem membranam *corrodentibus*; ut & aliquando *forficibus, cultrisque* ad partes aliquas residuas amputandas, denique *medicamentis cicatricem inducentibus*, ne excrescente carne superfluâ novum oriatur malum priore non minus.

LXXXIII. De his autem pauca proponimus, cùm quæ ad Chirurgiam pertinent ex professo hic tradere neutiquam sit opportunum.

Collum Uteri externum angustius qui curetur.

LXXXIV. Si *angustius* fuerit *Collum Uteri externum*, & ita quidem, ut admittere non possit Membrum Virile; ac ex parte *coaluerit*, vel post *partum difficilem*, vel post *vim quamvis* huic regioni illatam, vel casu & fortuitò, vel voluntariè, opus est, ut sensim *coalitio* dicta *solvatur*,

& ad pristinam integritatem pars illa redigatur.

LXXXV. Hoc autem faciendum itidem per adminicula Chirurgica; *cultellos*, hinc & *medicamenta cicatrisantia*; impediendo sedulò, *ne denuò coalescant* nuper divisæ atque ab invicem separatæ partes.

Collum Uteri internũ Humore glutinoso obstructum qui curetur.

LXXXVI. *Si ab Humore glutinoso Uteri collum internum obstructum* est, adeò ut semen Virile non admittat, non ita difficulter inde removeri poterit, applicando Uteri Orificio *fotum ex plantis Aromaticis, Uterinisque paratum*, cujus ope solvitur, educiturque Humor glutinosus, atque levi negotio curatur malum molestum.

LXXXVII. Tale malum familiare est *Mulieribus Uterum multâ pituitâ viscosâ refertum habentibus*; atque ejusdem fluxum subinde cum sanguine menstruo patientibus.

Qui cavetur.

LXXXVIII. Idem malum *cavetur* usurpando indies *Medicamenta Pituitæ generationem novam in corpore impedientia, & eandem sensim minuentia, Phlegmagoga* satis nota: ut & *cavendo à rebus pituitam dictam producentibus & augentibus*: de quibus non semel actum à nobis in superioribus.

Collum Uteri internũ, si coaluit, incurabile.

LXXXIX. *Uteri Collum internum* quandoque *post partum difficilem excoriatum coaluit* & occlusum est: quod vitium habemus pro Incurabili.

Ut & Uterus vi quadam inversus.

XC. Impediri quoque Virilis Seminis admissionem in *Uterum*, quoties idem *in partu difficili, & vi Utero in secundinarum extractione factâ inversus est*, docuimus suprà; atque malum hoc itidem habemus pro Incurabili.

Nec non Vasa Semen deferentia in Uteri fundũ nõ desinẽtia.

XCI. *Fœminæ Semen seorsim admitti non potest*, saltem non facilè, quoties *Vasa semen ipsius deferentia non desinunt in Uteri fundum*, sed *tantum in colli interni extremum*, quod malum similiter pro incurabili censendum.

2. Si Semẽ utrũque non permiscentur.

XCII. *Ad Conceptûs perfectionem* diximus requiri 2. *ut semen utrumque, Maris ac fœminæ Utero exceptum permisceatur, & adunetur.*

Ejus causæ.

XCIII. Hanc *Seminis Utriusque conjunctionem ac permistionem impediri* diximus propter ipsorum dissimilitudinem ac diversitatem: quæ imprimis observatur, quoties *Maris aut Fœminæ Constitutio est Morbosa*, & ita quidem, ut multùm abscedat ab alterius sani constitutione: quod adhuc evenit faciliùs, quando *uterque Mas & fœmina adversa, sed sibi contrariâ utitur valetudine.*

Curatio.

XCIV. In hujus proinde infirmitatis Curatione opus est, ut Alterutrius vel Utriusque Valetudo qualiscunque adversa emendetur.

XCV. Quod si *Venereâ lue* laboret alteruter Conjugum, ejusdem Curatio ex arte instituenda erit, quò reddatur ipsius semen sanum, ac generationi aptum.

XCVI. Quòd si *Cacochymiâ* laboraverit *Pituitosâ, Biliosâ, Melancholicâve*; ob quam semen prodit simile, & hactenus ab alterius semine ita diversum, ut desideratum non fiat utriusque conjugium, corrigenda erit eadem medicamentis tùm alterantibus, tum subinde minuentibus, evacuantibusque humorem peccantem, ut sic Generationi aptum producatur semen.

3. Si semẽ utrunq; permistũ non retineatur.

XCVII. Ad Conceptum perficiendum diximus requiri 3. ut *Semen utrumque Utero exceptum permistumque in eodem permaneat, neutiquam ex ipso iterum excidat*: quod addidimus evenire aliquando Ipsius *Seminis*, aliquando *Uteri* culpa, & aliquando propter *Rem non-naturalem excessu aliquo* peccantem, aut etiam *fortuitam*, & *casu* vel *voluntariè*; adeòque *malignè* Mulieri *aliunde* obvenientem.

Ejus causæ.

Curatio si Semina existant fluidius.

XCVIII. Si ergo *Semine utroque* simul misto *fluidiore* existente, *aqueoque*, eveniat hoc malum; danda opera, ut, sive *Conjugum alterutrius* sive *utriusq;* culpâ, existat *Semen tale*, illud emendetur, inspissetur, ac viscosius producatur.

Ex constitutione nativâ vel adventitiâ.

XCIX. Ubi distinguendum inter *Constitutionem nativam & adventitiam, ex rerum non-naturalium*, ipsiusque adeò *Veneris abusu*, proficiscentem. Difficiliùs namque curantur, qui *nati* sunt *imbecilles*, quàm qui tales *facti* sunt postmodum propter patratos in rebus non-naturalibus errores crebros & graves.

Quibus utendum.

C. Corrigetur autem utrumque malum *continuo & parco usu Plantarum Aromaticarum*, quovis modo aptissimo usurpatarum, & imprimis *Salis Volatilis Aromatici & Oleosi*: quorum ope paulatim restauratur Imbecillitas Aquosa ex Rerum non-naturalium abusu orta; quin roboratur ipsa Imbecillitas quorundam naturalis, dummodò non sit extrema.

A quib[us] cavendũ.

CI. Danda verò insuper opera sedula, ne pergant ægri in notato rerum non-naturalium abusu: à quo productum fuit, aut etiam nunc produci potest, corrigendum malum.

A Venere nimiâ.

CII. Imprimis *cavendum* est à *Venere nimiâ*, quæ omnes dissolvit exolvitque Vires tum fœminarum, tum præsertim Marium.

Quæ nimia est vel respectu constitutionis.

CIII. Ubi observandum, non eandem quibusvis præscribendam regulam, cùm alii occurrant vegetiores, plurimumq; seminis generantes, ac sine notabili debilitate profundentes, alii vero debiliores, atq; parùm seminis gignentes, parcamque ipsius effusionem ferentes: Interest proinde, ut unusquisque roboris sui aut infirmitatis conscius factus, noscat quid in campo prælioque Venereo ferre possint suæ vires, quid ferre recusent; dandaque opera, ut quivis tam strenuè in hoc exercitio se gerat, ut diù in eodem persistat, nec brevi deficiat.

Vel respectu Senii.

CIV. Ubi verò propter *Senium citius seriusve decrepiti* facti sunt, ac in Venereis exercitiis debiles, vix unquam restitui possunt tales, quos proinde satius foret in tempore valedicere complexui Venereo, quàm in eodem deficere ac perire. Quòd si illi rarissimè ad hoc opus naturæ accedant, & ita, ut vix semel in anno rideat ipsis Apollo, fieri potest, ut quotannis Uxores juvenculas impprægnent, sicut ejus rei exempla novi non pauca. Ubi verò tales supra vires suas studeant Veneri, cogitandum est ipsis continuè de lecto, dum suum ingrediuntur lectum.

Curatio si Semẽ, culpâ Uteri laxioris, excidat.

CV. Si commixtum *Semen* Utrumque *excidat ex Utero culpâ ipsius Uteri, & quidem laxioris*; danda est opera, ut Constitutio tam Corporis Universi, quàm Uteri Pituitosa corrigatur, emendeturque; quod, sicut modò dictum, fiet usu continuo rerum Aromaticarum, & Salium Volatilium Oleosorum; cavendo insuper à rebus omnibus pituitam generantibus, ipsumve Uterum pituitosum efficientibus, quò præ cæteris referri debet Frigus humidum, Aquæ, Pavi-

Pavimenti, Aëris, Utero exceptum, aut quovis modo eò penetrans.

CV. Hic etiam plurimùm prosunt omnia Uteri substantiam roborantia tum interna, tum externa, quovis modo aptissimo usurpata, qualia sunt fotus, suffumigia, Emplastra, &c.

Si propter rem aliquam non-naturalem Semen ex Utero expellatur. Nempe, vel ob cursum vehementem, Saltationem, &c. Vel etiam saepe Abortus.

CVII. Quod si propter *Rem non-naturalem quovis modo excedentem peccantemque excutiatur semen* nuper in Uterum admissum; sedulò annitendum, ut res istæ omnes caveantur, & admissi Seminis exclusio præveniatur.

CVIII. Sic 1. à *Cursu* omni vehementi, ut & *Saltatione, Equitatione, Vectione*, quinimò in quibusdam à levissimâ quoque *Corporis extensione, Brachiorumque elevatione*, ut & *forti Vociferatione* cavendum, quoties horum Motuum aliquem deprehenditur Seminis Exclusio subsequi.

CIX. Nec ulli hoc debet videri mirum, quum sæpenumerò post Motum vehementem corporis, ejusdemve extensionem, etiam non valdè notabilem, postquam Utero jam est agglutinatum semen utrumque, sequatur Abortus, ac proinde longe faciliùs utriusque seminis necdum Utero juncti præmatura expulsio.

Et Sterilitas foeminarum juvencularum.

CX. Unde non mirum, si multæ fœminæ juvenculæ ac petulantes simulque delicatulæ, satis diu aut semper maneant steriles; quæ si sui haberent rationem majorem, exactamque, forent facilè fertiles.

Quod Medicis junioribus notandum.

CXI. Hoc idcircò seriò notare debent Juniores Medici, rerum harum rudiores, quò, si aliquando consilii causâ vocentur apud quosvis prolis amantes, inquirant diligenter, num in hisce Corporis Motibus peccent Mulieres, sicque suâ culpâ existant steriles, ut consilio facili curent id malum grave, atque tranquillitatem domesticam sæpe turbans.

Vel ob iram.

CXII. Sic 2. Quoties fœminæ sunt *Iracundæ*, adeò ut ob minimam causam non tantùm irritentur & irascantur vehementer, ast insuper facilè idcircò abortiant, & adhuc faciliùs nuper admissum Semen ideò excutiant, perdantque; danda est opera sedula, ut quævis iracundiæ irritationisque occasio præcidatur, atq; mulieri tali obsequium quodvis præstetur à ministris, sed & occasiones gaudii atque voluptatis excogitentur, quærantur que à Marito & Propinquis.

Prægnantibus familiare.

CXIII. Ubi notandum, sicut plerisque fœminis prægnantibus excitari solent Nauseæ, Fastidia, & similes molestiæ, & quidem non rarò mox à primo ingravidationis, seminisque utero excepti momento, ita quibusdam tunc familiarem esse insolitam iracundiam, & ad irascendum miram proclivitatem, ex quâ etiam certum desumi solet Gravidationis argumentum atque signum.

Vel ob Terrorem inopinatum à variis causis.

CXIV. Sic 3. Cavendum imprimis ab *Inopinato Terrore*, tum Abortûs omnis, tum præsertim Seminis excussi Causâ frequentissimâ: Hic autem Terror cùm fiat subinde à *Personis* molestis, subinde à *Brutis* exosis, metumque incutientibus; subinde ab *Imaginatione* solâ; subinde ab *Insomniis*; non eodem modo iisdemq; mediis succurrendum est illis Terroribus inopinatis, sed pro Causis diversis aliqua erit observanda diversitas.

A personis molestis.

CXV. Nam si *Persona* aliquæ in Causâ sint, monendæ sunt, ut parcant fœminis, aut vi etiam removendæ, ne ad ipsas veniant & turbent, quoties ex malignitate, aut petulantiâ id agunt.

A Brutis exosis.

CXVI. Si *Bruta* quædam metuantur à Fœminis; cavendum ne illa ipsis ostendantur, ac imprimis non cogitantibus offerantur; ne quoque ad illa loca deducantur, ubi talia sunt bruta: quin adstantes continuè attendere oportet ad eadem bruta, ut, simulac observentur, inde removeantur.

Ab Imaginatione.

CXVII. Si ex *Imaginatione* solâ & metu panico facilè terreantur fœminæ, danda est opera sedula, ut illa persuasione falsâ mens ipsarum, quantum & quàm citò possibile, liberetur; quod nunquam, nisi ratiocinatione solida obtinebitur.

Ab Insomniis.

CXVIII. Si ex *Insomniis* gravibus & horrendis Terror magnus afficiat fœminam, allaborandum, ut Somniorum & Insomniorum terribilium Causæ præcidantur, quales sunt Discursus de rebus tristibus & horrendis Animam turbantes atque ad Somnia similia deducentes.

Vel ob potum generosum.

CXIX. Sic 4. Cavendum est à *Potu quovis generoso liberaliùs ingurgitato*, qui, ac præsertim in Corporibus delicatis, tum alios humores quosvis reddit mobiliores, tum ipsum semen magis dissolvit, tum Retentionem omnem labefactat: nisi vehementer illum appetiverint fœminæ.

Vel ob vacuationem aliquam & præcipuè Sanguinis.

CXX. Sic 5. Abstinendum sedulò ab *omni Evacuatione* forti, ac præsertim *Sanguinis*, quæ præ aliis omnibus periculosa: quoniam unà cum ipsâ universus in corpore agitatur & quaquaversum commovetur Sanguis, ergo etiam versus Uterum; qui quoniam tunc temporis ob nuper admissum semen subpatulus adhuc existit, facilè Fluxui Sanguineo, & unà cum ipso Seminis necdum agglutinati exclusioni ansam præbet.

In Fœminâ nuper ingravidatâ vena non facilè aperienda.

CXXI. Imprimis cavendum, ne absque urgente admodum necessitate aperiatur vena in fœminâ de ingravidatione nuperâ suspectâ.

CXXII. Quòd si tamen, quod facilè fieri potest, incidat fœmina talis in gravem Pleuritidem, aliis specificis haud cedentem, atque summo æstu molestum; satius est perire post Sanguinis emissionem fœtûs spem, quàm ipsam fœminam propter neglectam Venæ-sectionem.

Omnis Vomitio omittenda.

CXXIII. Oportet quoque omittere omnem *Vomitionem, voluntariam vel artificiosam*, quippe quæ omnes Abdominis Musculos vehementer agitat, & omnia in ipso contenta potenter comprimit, ac non rarò alvi fœces urinamque expellit, quin Abortum quoque frequenter parit, multò itaque faciliùs seminis nuper Utero excepti, ac in ipso fluctuantis, nec adhuc agglutinati excussionem.

Omnis Alvi dejectio coacta vitanda.

CXXIV. Vitanda porrò omnis *Alvi dejectio coacta* & multa, cùm non tantùm Intestina tunc ad contentorum excretionem irritentur, sed Vesica quoque, ipseque adeò Uterus; qui tempore Menstruorum toties Sanguinem solet effundere, quoties Alvi excrementa solvent vi expelli.

Vel ob Aëris Æstum summũ.

CXXV. Sic cavendum 6. *ab omni Aëris æstu summo*; qui cùm sæpiùs observetur Abortus Causa, non mirum, si & admissi nuper Seminis exclusionem gignat.

Qui sæpe Abortûs causa.

CXXVI. Eatenus autem Abortûs & Exclusi Seminis causa videtur esse Aëris æstus summus, quatenus *vires omnes vehementer labefactat, dissolvendo humores omnes, ac dissipando Spiritus Animales*; quin *Semen* nondum coagulatum, agglutinatumque *fluidius reddit*, adeòque *ad sui Effluxum promovet.*

CXXVII. Vitatur autem Aëris æstus magnus, imprimis sese Solis radiis subtrahendo circa tempus meridianum, atque interim sese continendo domi in loco subterraneo, aut à Meridie averso; nec nisi circa Solis ortum & occasum sese Aëri libero committendo.

CXXVIII. Cætera, quæ Aërem magis temperatum ac subfrigidum producere queunt, qualia sunt Acetum, aut Plantarum Refrigerantium dictarum Decoctum, Aquave pura, ut & folia earundem plantarum per pavimentum diffusa, vel dispersa, locum quoque hic habere possunt atque conducere.

Vel ob Usum Medicamentorum menses moventiũ.

CXXIX. Sic cavendum 7. *ab omni usu Medicamentorum menses movere solitorum*, cùm ab illis non rarò abortus excitetur, longéque faciliùs & citiùs nuper admissi seminis exclusio inferatur.

4. Si Semen utrumque permistũ Utero nõ agglutinetur.

CXXX. Cæterùm diximus, non sufficere ad Conceptionem, ut 1. Semen utrumque in Uterum admittatur; ac 2. in eodem permisceatur & uniatur; ac 3. in eodem retineatur, permaneatque: verùm requiri quoque 4. ut illud *utrumque* mistum ac conjunctum *ipsi Utero agglutinetur.*

Ejus causa.

CXXXI. Hanc verò Agglutinationem documus impediri, tum 1. propter ipsum *semen nimis Aqueum*, *adeòque minùs glutinosum*; tum 2. propter *Uteri oscula nimis aut minus patula*; tum 3. propter *subsequentem mox fluxum Sanguinis menstruum*; tum 4. propter *expositam seminis exclusionem.*

Curatio si Semen sit nimis Aqueum.

CXXXII. *Semen nimis Aqueum* reddetur magis glutinosum, tùm in mare tum in fœminâ, *continuo usu Alimentorum viscosorum*, qualia petuntur ex Animalium plerorumque extremis, cruribus & capitibus: cavendo sedulò à multâ Aquâ, sive in potu, sive in jusculis usurpatâ: tum *abstinendo à Venere immodicâ.*

Si Uteri Oscula sint nimis patula.

CXXXIII. *Uteri Oscula nimis patula* constringentur tantillùm usu moderato & aliquandiu continuato rerum subausterarum, qualia sunt Mala punica, Berberes, Omphacium, Mala Cydonia, &c. additis semper Aromaticis, sed Subausteris, ut sunt Nuces Moschatæ, Cinnamomum, Cassia Lignea, &c. non neglectis externis fotibus, Balneis, Emplastris, &c. itidem blandè adstringentibus.

Si eadem sint minũ patula.

CXXXIV. *Uteri Oscula minus patula* reddentur paulatim magis aperta, usu itidem moderato continuatoque Rerum Aromaticarum, Majoranæ, Rorismarini, Pulegii, Hyssopi, Maceris, &c. ut & omnium Salium Volatilium, tum subinde subacrium, tum quandoque oleosorum & blandiorum: prout diversa concurrere observantur Symptomata: usurpatis quoque forinsecùs medicamentis similibus.

Si Sanguinis fluxus mox subsequatur.

CXXXV. *Subsequentis mox fluxûs menstrui damna vitabuntur*, si vitetur illis instantibus generationis opus.

CXXXVI. Quî exclusio seminis nuper admissi debeat vitari, docuimus jam, ut non videatur opus, idem hic repetere.

CXXXVII. Atque sic per compendium Conceptionis læsæ Causas & Curationem absolvimus, Uteri gestationem læsam proximè consideraturi & tractaturi.

CAPUT VI.

De Gestatione Fœtûs læsâ; Abortu, aliisque Gravidas infestare solitis Symptomatibus.

Symptomata Gestationis tempore fœminis obvenientia.

I. Durante Fœtûs in Utero gestatione, varia solent Mulieres affligere symptomata & molestiæ, imprimis *Nausea, Vomitus*, Alimentorumque nunc omnium, nunc quorundam duntaxat *Fastidium*, ut & aliquando certorum mirum *Desiderium, Malacia* dictum.

Abortus quid.

II. Quod autem maximè ac pessimè tunc molestare potest ac solet mulieres, *Abortus est*, *Prematura* scilicet *Fœtus necdum perfecti Exclusio.*

Gravidarum Symptomata. Nausea & Vomitus.

III. Agemus autem priùs de prioribus Symptomatibus, ac postmodùm de ipso Abortu.

IV. Fœminis ergo gravidis plerisque admodum familiaris tum Nausea, tum & aliquando Vomitus: unde quovis diei tempore conqueri solent de Nauseâ, inclinationeque ad Vomitum; qui tamen in multis nullus sequitur, in aliis sæpe simul infestat.

Quando incipiant.

V. Hæc Nausea in quibusdam mox ab admisso in Uterum semine, in aliis tardiùs solet urgere: quod itidem de Vomitu dicendum: unde impraegnationis signum petitur.

Quãdiu durent.

VI. Eadem Nausea quibusdam solet primis duntaxat Gestationis mensibus esse molesta, aliis etiam diutiùs, imò in quibusdam usque ad Partûs tempus perseverare: quod etiam de Vomitu pronunciandum.

Nausea quo diei tempore invadat.

VII. Eadem Nausea quasdam summo mane duntaxat exagitat, & alias toto die, quibusdam duntaxat post assumptum cibum, uti aliis solum ante cibum assumptum esse solet gravis.

Vi & Ciborum & Potuum Aversio, Malacia.

VIII. Ita se res quoque habet ratione quorundam, vel omnium *Ciborum, Potuumque Fastidii & Aversionis*; non item ratione *Malaciæ*, quæ rarò adest perpetua, sed subinde tantùm repetere solet, & aliquando hujus, aliquando illius cibi, potûsve appetitu vexare: qui appetitus ferè minuitur tolliturve, quando fœminæ licuit desiderato frui alimento.

Harum causa.

IX. Causa harumce molestiarum omnium cùm peti debeat ex Mutatione Mulieris Corporibus Contentis ob gravidationem contingente, videndum qualis illa esse possit Mutatio, ut horum Affectuum natura ritè cognoscatur, & curetur.

Quomodo se gerat Uterus in gravidatione.

X. Fœminis igitur ex actu venereo felici, hoc est, Generationi serviente semen utrumq; admittitur, constringiturque in Utero; adeò, ut totus Uterus solito arctiùs sese corruget, atque Sanguinem in vasis suis & cavernulis hærentem sursum versus reliquam massam repellat.

Quomodo Humores mutentur. XI. Hic Sanguis aliquantùm in Utero alteratus, & ab indole primâ mutatus totam massam plùs minùs immutat & alterat: unde Humores omnes ex ipso producti, Bilis, Saliva, Succus Pancreaticus, Lympha, & si qui sunt alii, similiter immutantur & alterantur.

Unde tanta Symptomatum differentia. XII. Prout autem tota humorum omnium dispositio est diversa, & diversa est Sanguinis in Utero priùs alterati constitutio, ita nova, quæ hinc cæteris humoribus accidit & accedit, ἀλλοίωσις erit quoque diversa: quapropter etiam tanta in fœminis variis observatur symptomatum differentia.

Causa Nauseæ, Vomitus, Fastidii & Malaciæ. XIII. At Bilis præsertim unà cum Succo Pancreatico noxam suam exerit, Nauseæque ac Vomitûs, ut & Fastidii & Malaciæ causa existit.

XIV. Quibus enim mulieribus Bilis per se fluidior, mobilior, & Acrior existit, iisdem non tantùm Nausea, sed Vomitus quoque solet esse molestus.

XV. Quibus autem Succus Pancreaticus est austerior, iis Nausea quidem excitabitur, non facilè Vomitus.

Bilis maximè pati mutationem ex gravidatione. XVI. Ex quibus observationibus censeo, Bilem præ aliis humoribus omnibus maximam ex gravidatione pati mutationem alterationemque.

Ejus causa. XVII. Cujus etiam hæc potest reddi ratio, quòd Bilis omnium humorum sit maximè mutabilis.

Sal Bilis Volatile. XVIII. Sal enim Volatile Bilis facillimè movetur, mutatur, & alteratur, & ita quidem, ut alios humores simul moveat & agitet.

Quomodo se habeat Succus Pancreaticus. XIX. Succus autem Pancreaticus, quia est naturaliter Acidus, non est in corpore nostro tam mobilis & mutabilis; sed facilè Pituitæ in tenui Intestino repertæ se immiscet, vimque suam quodammodo fractam concentrat, & si Bili occurrat, illi penitiùs jungitur, ac cum ipsâ coagulatur.

XX. Quod imprimis evenit, quando idem Succus vergit ad Austeritatem qualem animadvertimus in omnibus, vel naturâ, vel propter causas externas tristibus & Melancholicis.

XXI. In hilaribus autem solet Succus idem blandior esse, minusque tum Acidus, tum Austerus, unde in talibus præter Nauseam, Vomitus sæpiùs existit molestus.

Quomodo Sanguis. XXII. Videtur enim Sanguis circa Uterum retentus & novam in eodem alterationem passus, ex parte saltem fieri magis tenuis & Spirituosus; qui proinde toti massæ redditus, ac continuò Bili & Succo Pancreatico junctus, humorem utrumque præstat similiter tenuiorem, atque Spirituosiorem, adeòque magis mobilem, atque ad halitus subtiles producendos magis aptum.

Halitus causa Nauseæ, & Vomitus. XXIII. Dum autem Halitus tales in tenui Intestino excitantur & ad Ventriculum attolluntur, ipsumque vellicant, titillantque, ac subinde mordicant, non mirum si plerumque Nausea, sæpè Vomitus quoque sequatur, & imprimis Ventriculo vacuo, & aliquando Cibis pleno.

Et imprimis vacuo Ventriculo. XXIV. Etenim quemadmodum vacuus Ventriculus facilius admittit tum halitus, tum humores à tenui Intestino assurgentes, ita irritatur idem facillimè ab iisdem: Solent namq; ab Alimentis, Cibo, Potuq; in Ventriculo existentibus tum temperari Humores, Halitusq; Acres, vel aliàs tenues, ac quovis modo Ventriculum mordicantes, vellicantesque, tum Ventriculus ipse iisdem oblini, & muniri contra prædictam Humorum, Halituumve Acrimoniam.

At etiam post assumpta alimenta. XXV. Contrarium evenit in aliis fœminis gravidis, ut nempe vacuo Ventriculo habeant meliùs, post assumpta verò Alimenta pejus: quod fieri autumo, quatenus ab Alimentis aliquâ sui parte, fluidiore scilicet ac Spirituosiore, ad Intestinum tenue descendentibus ob vitiosam effervescentiam irritatur Bilis propter gravidationem vitiata, & priùs à Succo Pancreatico forsan, ne nauseam vomitumve pariat, impedita, nunc verò à parte Alimentorum maximè Spirituosa & Volatili rursum expedita; accedente forsan Succi Pancreatici Austerioris contemperatione ab iisdem Alimentorum partibus maximè Spirituosis.

Unde diversitas Nauseæ & Vomitus. XXVI. Prout Ergo diversimodè, tum absolutè, tum in respectu ad se invicem, affecti sunt Bilis, Succusque Pancreaticus, ita nunc propter Alimenta in Ventriculo existentia, nunc absentia, & Nausea, & Vomitus diversimodè Gravidas solent affligere ac urgere.

Causa Fastidij. XXVII. Atque hæc maximè probabilis videtur mihi Causa Nauseæ, Vomitusque Gravidarum, quam similiter arbitror esse *plurium, pauciorumve Ciborum, Potuumque Fastidii Causam.*

Bilis & Succus Pancreaticus Vitiati. XXVIII. Bilis enim corrupta mox Famem solet minuere, Succus autem Pancreaticus Sitim pervertere.

XXIX. Si proinde ob graviditatem uterq; hic Humor plus minùsve afficiatur, vitieturque, mirùm non est, si prout Bilis sola est affecta, vel Succus Pancreaticus simul est inquinatus, nunc quorundam, nunc omnium Ciborum, nunc Potuum quoque quorundam, vel omnium Fastidium excitetur.

Unde Fastidii diversitas. XXX. Pendet autem Fastidii utriusque maxima diversitas ex Humoris utriusque corruptione valde diversa.

Malaciæ causa. XXXI. Magis cogor mirari *Gravidarum Malaciam*; Desiderium magnum ac sæpe rationi sanæ valde adversum quorũdam Ciborum, Potuumve: quod tamen ab eadem puto deducendum Causâ, sed accedente potente persuasione, gratissimum futurum alimentum, & acceptissimum Alimenti desiderati usum.

Unde fiant Morosiores gravidæ. XXXII. Quemadmodum autem Bilis Succusque Pancreaticus non parùm vitiantur sæpenumerò ex gravidatione, ita ex *Sanguineâ Massâ indies magis inquinatâ*, etiam *à prædictis & notatis humoribus ad ipsam pergentibus*, *Spiritus Animales* producuntur non satis puri ac defæcati; quapropter nec *Sensus Externi*, nec *Interni*, nec *Animalis Motus* semper ritè absolvitur in Gravidis, quæ *Morosiores* quoque fieri solent, atque pertinaciùs quævis cupientes, aut aversantes.

Appetitui plus satis indulgent. XXXIII. Dum proinde *Mens quoque* videtur quodammodo *lædi in gravidis* non paucis, non mirum si *Appetitui cuivis plus satis indulgeant pleræque*, ac non tam ipsi resistant, quàm eundem foveant & augeant.

Aliæ Gravidarum Symptomata. XXXIV. Non tantùm nominata, & hactenus examinata patiuntur pleræque Gravidæ Symptomata, sed non rarò alia quoque prædicta consequentia, uti sunt *Animi levia* & quandoq; *gravia Deliquia, Vertigines, Motus corporis languidus, Febres variæ, Macilentia, Cachexia, Anhelatio,* &c.

A Bilis & Succi Pancreatici Effervescentia. Animi deliquia XXXV. Habent autem Affectus illi omnes ortum suum *ex vitiatâ in tenui Intestino Bilis Succique Pancreatici Effervescentiâ*; propter quam 1. Halitus ad Ventriculum assurgentes *Animi Deliquia* excitant, tum levia, tum gravia, tum illorum duntaxat *Præludia.*

XXXVI. *Præludia* enim voco *Animi Deliquiorum* quoties de instante Animi Deliquio querulæ sunt gravidæ, quò se vertant, aut vertere debeant nesciæ: quamvis necdum reverà lipothymiâ corripiantur.

XXXVII. *Leviora, Gravioraque* voco Animi Deliquia, quoties actu linquuntur animo Gravidæ, ac nunc leviter, nunc graviùs; quod quibusdam evenire solet, sive tunc simul vomant, vel duntaxat nauseent.

Vertigo. XXXVIII. Propter eandem Effervescentiam vitiatam si 2. *Halitus* aut per Ventriculum ac OEsophagum, aut per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Venam Iugularem, Cavam superiorem, Cordis Auriculas & Ventriculos, Pulmonumque Vasa, ipsamque Arteriam Magnam ferantur *ad Caput*, atque *Spirituum Animalium Motum turbent*, oritur *Vertigo*, cujus causâ nonnunquam & ambulantes, & imprimis per gradus descendentes Gravidæ corruunt, ac, si non semet ipsas, Fœtum saltem suum non parùm lædunt.

Languor in Motu. XXXIX. *Halitus* iidem si 3. Spiritibus Animalibus confundantur, aut Corpus universum ac musculos præsertim occupent, *Languorem* solent *in Motu* producere; unde vix progredi possunt Gravidæ multæ, ni juventur, ac plus minùs sustententur; unde videas ipsas suorum Maritorum manibus aut vestimentis se firmantes.

Febris Lenta. XL. *Halitus* iidem si 4. *Acriores* facti ad Cor ferantur, *Lentas ferè* solent producere *Febres*, Gravidis satis familiares, & ad quosvis *Animi Affectus* graviùs, leviúsve ipsas afficientes.

Macilentia XLI. Quinimò ab eâdem Effervescentiâ læsâ non tantùm 5. *Macilentia* plerasque occupat, sed nonnullis 6. *Cachexia* oboritur.

Febris Hectica. XLII. Ad *Macilentiam* faciunt non tantùm *Halitus Acres*, at *defectus* quoque *Alimentorum*, cui tum maximè debetur Macilentia, quando Color faciei permanet laudabilis; Halitibus autem Acribus, quando læditur quoque Color nativus & vividus; accedente tunc in quibusdam *Febre Hecticâ.*

Cachexia XLIII. *Cachexia* Gravidas corripit, quoties tota sanguinis massa sensim corrumpitur, vel loco Alimentorum convenientium prava usurpantur.

XLIV. Fieri enim nequit, ut corruptâ universa sanguinis massâ vel à solis Humoribus corruptis, & massæ redditis, vel insuper ab Alimentis pravis, Nutritio fiat laudabilis; quin potiùs augetur indies vitium illud; unde, nisi Gravidarum talium Cura instituatur conveniens, quæ hîc est semper solicitudinis plena, non tantùm gravissimorum, sed lethalium quoque affectuum periculum incurrunt, sive manifestentur illi durante adhuc Uteri gestatione, sive in partu ipso, aut paulò post ipsum.

XLV. Quemadmodum autem *Gravidarum Affectus omnes sunt periculosiores, quàm fœminarum reliquarum*, ita negligi non debent iidem, quin danda opera, ut in tempore curentur; aut præveniantur. In quem finem prudentiâ opus est singulari, atque vigilantiâ sedulâ. *Gravidarum Affectus in tempore curandi.*

XLVI. Sed Gravidis nonnullis familiaris est 7. *Anhelatio*, festinanter ambulantibus, ac imprimis gradus ascendentibus superveniens, ac multùm angens: quam itidem ab *Halitibus à tenui Intestino ad Pulmones delatis, atque in iisdem hærentibus*, sed ad *corporis motum concitatiorem* aut difficiliorem *magis motis*, ortum ducere, nemo ampliùs ignorare potest, quia tantillùm versatus est in experimentis hujus ævi multiplicibus, Anatomicis, Practicis, & Chymicis; quorum ope infinita ferè innotuerunt Medicis diligentioribus & accuratioribus, quæ sæculis superioribus fuere si non in totum, utique ex parte saltem ignota. *Anhelatio.*

XLVII. Præter Symptomata multifaria Utero gerentibus evenire solita, & ex parte saltem proposita, explicataque, unum adhuc restat non minùs grave, nunc similiter memorandum; *Abortus* sc. hoc est, *Fœtus nondum perfecti Exclusio.* *Abortus*

XLVIII. Utplurimum quidem solet humanus fœtus *mensibus novem in Utero materno gestatus*, atque intereà temporis perfectus ad exitum properans secundùm naturam excludi; quod tempus est maximè naturale. *Gestationis tempus.*

XLIX. Sed observatur etiam *septimo mense* partus vitalis, nec ante septimum mensem observatus est, nisi rarissimè exclusus fœtus, quin vel mortuus prodierit, vel paulò post vitam finierit. Sic memini non semel partum septimestrem vivi fœtûs, sed qui rarò per mensem vitam suam miseram protraxerit, verùm plerumque ante tertiam hebdomadem diem suum obierit; atque similiter pro Abortu habitus fuerit, atque haberi debuerit. *Partus septimestris.*

L. *Abortus* proinde nobis est *Fœtûs humani ante septimum gestationis suæ mensem exclusio*, sive vivus prodeat sive mortuus. *Abortus quid.*

LI. *Vitalis* autem vocatur fœtus, non qui vivus tantùm prodit in lucem, sed qui aptus est permanere in vitâ; nam qui nunquam observatur diu superesse, quin semper brevi mori, pro vitali minimè haberi solet, sed pro Abortu, vel Abortivo.

LII. Potest verò contingere *Abortus à primo Conceptionis momento* usque *ad sexti mensis finem.* *Quando contingere possit*

LIII. Frequentiùs quidem observantur Abortus circa *tertii Mensis finem*, & quarti initium contingentes; quamvis non infrequenter accidant tum ante, tum post idem tempus. *Quando frequentius fiat.*

LIV. Quotquot autem *ante decimam post Conceptum hebdomadem* eveniunt, vix habentur à plerisque pro vero Abortu, quoniam vix tunc aliquod Fœtûs rudimentum apparet; vix ante octavam ipsius Placentæ notabile initium; unde tunc potiùs pro suppresso Mensium fluxu, vel saltem Molâ habetur ille Casus. *Ante decimam post conceptum hebdomadam non fit verus abortus*

LV.

Et quare. LV. Nisi enim Fœtus appareat in Placentæ corpusculo, negatur ferè Conceptus factus, nec proinde conceditur tunc Abortus: quod haud ita mirum, postquam ex solo Fœtu certum Graviditatis peti potest signum; qui quoties non apparet, dubium ac incertum est, an reverà utero gesserit mulier, necne: quoniam evenit aliquando, ut post menstruorum fluxum pluribus mensibus suppressum, Mola duntaxat prodeat, nullus fœtus.

Massa carnea post nonâ vel decimam hebdomadā. LVI. Sed accidit quoque non rarò sicut aliquoties mihi contigit observare in meâ praxi, ut fœminâ nonâ, decimâve post cessantem menstruorum eruptionem hebdomade, fluxum passæ fuerint satis magnum, & unà cum ipso aliquid excreverint coagulati, carneive, quod, uti dixi, propter Fœtûs notabilis absentiam prò Placentâ non fuit habitum; quæ nihilominus postea, educto circa hebdomadem post cessantia menstrua octavam ex brachio sanguine, nil simile in se animadverterunt, verùm Gravidæ sunt deprehensæ, atque circa nonum mensem Fœtum pepererunt vivum, vitalemque.

Ejus causa. LVII. Unde arbitror, me non tantùm probabiliter, ast solidè ac necessariò concludere, Ipsas prioribus quoque temporibus fuisse gravidas, quando neglectâ venæ-sectione sanguinisque redundantis diminutione, ob sanguinem copiosum circa Uterum post secundum à conceptione mensem subsistentem exclusus est nondum visu notabilis Fœtus, verus Abortus.

Quibus potissimùm eveniat. LVIII. Evenit quidem hoc imprimis Fœminis copiosum Menstruorum Fluxum patientibus, in quibus sanguis evacuari solitus & nunc in corpore coacervatus, nec in Fœtûs nutritionem, placentæve productionem consumptus, urget ipsius Uteri vasa, exitumque per ipsa quærens, ac inveniens, simul foràs protrudit Fœtum tenellulum, ac necdum oculis conspicuum.

Quod notandum. LIX. Hoc vel idcircò pluribus hîc deduco, quia censeo, hunc casum esse satis frequentem, quamvis à paucis forsan observatum; cujus proinde accuratam considerationem unicuiq; Medico, cui ægrorum æquè ac sanorum salus cordi est seriò commendo; quo facto, progredior ad multiplices Abortûs causas eruendas, & paucis explicandas.

Abortus causa plethora. LX. Faciam autem initium à modo memoratâ in Abortu paucis post conceptionem hebdomadibus eveniente Causâ satis frequenti, *Sanguinis Plethora*, propter quam vi expellitur Fœtus laxiùs Utero adhærens, nec Sanguinis copiosi egressum quærentis ac in Utero invenientis impetum sustinere valens.

LXI. Aliter namque se habet res in fœminis pauco sanguine præditis, ac imprimis menstruum fluxum parcum patientibus, aliter in fœminis multo sanguine refertis, ac fluxum mensium copiosum experiri solitis.

Et quâ ratione. LXII. Quemadmodum enim in istis Sanguis paucus in corpore redundat suppressis propter Conceptionem menstruis, nec proinde ab illo valdè urgetur tribus primis (quibus ex solo semine formari, ac necdum superfluo Matris Sanguine nutriri solet Fœtus) gravidationis mensibus, unde nullus inde adest Abortûs metus: Ita contrà in his Sanguis copiosus & multus post eandem menstruorum retentionem circa Uterum hærens, atque vasa ibi præsertim distendendo exitum quærens, tandem eum invenit, nî, quemadmodum à me dictum, idem in tempore minuatur per venam in brachio apertam, sicque à premente Sanguine, alioque averso, liberetur cum Utero fœtus tenellus in ipso latitans, & magnæ Sanguinis affusioni, effusionique resistere nescius, ac invalidus.

LXIII. Quoties igitur aut 1. aut 2. aut 3. post conceptionem factam, suppressumque adeò Menstruorum fluxum mense, propter Sanguinis abundantiam, (nullâ scilicet aliâ evidenti ejus apparente causâ) erumpunt copiosè menstrua, toties suspicari licet ac conjectare, Abortum concurrere, atque destructionem sui debere Sanguini materno nimiâ copiâ corpusculum suum in primâ sui formatione aut conformatione opprimenti: adeò ut tunc, qui destinatus ejus erat nutritioni & accretioni sanguis menstruus, causa fit ipsius ante nativitatem interitûs. *Mēstrua copiosa post eorū suppressionem à 1. 2. aut 3. post conceptionem mense, signum Abortus.*

LXIV. Abortus Causa non infrequens solet 2. esse *Motus Corporis vehementior*, ac præsertim *Saltatio, Equitatio, Agitatio*, &c. unde semen nondum satis firmiter Utero adhærens non ita difficulter eiici potest ex eodem. *Abortus Causa. 2. Motus corporis vehemēs.*

LXV. Quemadmodum enim ab eodem Motu Corporis vehementiore Conceptio impediri potest, sic etiam ab eodem Abortus excitari solet: adeò ut meminerim, nonnullis fœminis ex solâ Brachiorum elevatione Abortum non semel diversis gestationis mensibus contigisse.

LXVI. Quòd si sola extensio aut elevatio Brachiorum possit esse causa Abortus; an non id fiet æquè facilè à Corporis agitatione forti, quemadmodum ejus rei exempla sunt plura. *Et quâ ratione.*

LXVII. Si quis autem me roget, qui eveniat tum ex corporis agitatione forti, tum ex Brachiorum elevatione Abortus? ei respondebo, id fieri quatenus Agitatione quâvis vehementi concutitur quoque contentus in Utero Fœtus, cujus Vincula (hoc est Placenta Utero cohærens) si fuerint laxiora & minùs firma, mox solvuntur ac rumpuntur eadem, secedendo ab Utero, fœtumque cum Secundis ad exitum urgendo.

LXVIII. Quod Brachiorum elevationem, ea hactenus solet Abortus Causa existere, quatenus tunc temporis premitur angustaturque Abdomen, angiturque in Utero fœtus, qui vehementiùs tunc pressus, exprimitur facilè ex Utero, imprimis laxiore, atque fœtum minùs firmiter adhærentem habente.

LXIX. Sed & 3. *A Casu* haud infrequenter solet excitari Abortus; ob quem sicut læduntur plerumque in Fœtu partes, quibus aliqua vis & noxa accidit in Matribus, ita sat sæpè Abortus inde solet contingere. *3. Causa Casus.*

LXX. Consequitur autem Matris Casum Abortus, imprimis quando is aut *in ventrem* fit, aut potentiùs *in regionem Lumbarem*; ibi namque graviùs afficitur ipse quoque Uterus ac Fœtus, si grandior fuerit; hîc Nervi ad omnes Abdominis partes, ipsumque adeò Uterum & Fœtum delati.

LXXI. In harumce causarum serie memo-

4. Terror magnus, Animi solicitudo & Tristitia Ut & Ira rari debet 4. *Terror magnus*, mox & *Animi solicitudo* cum subsequente *Tristitiâ*: qui Animi Affectus soli possunt ac solent satis sæpè Abortûs esse Causa, si fuerint graviores, quod etiam de *Irâ* dicendum.

Et quâ ratione. LXXII. A solo *Terrore magno* & inopinato *Abortum* fieri, notissimum; quem eatenus contingere arbitror, quatenus tunc unà cum *Animi Mentisque Functionibus Animalibus omnibus* conturbantur quoque cæteræ *Corporis Functiones Naturales omnes*, ipsaque adeò *Nutritio*, tam *Fœtus*, quàm *Matris Gravidæ*.

Terror inopinatus quid efficiat. LXXIII. Quatenus autem Animales Functiones omnes in Terrore conturbantur, *Conturbatur* quoque *Motus Spirituum Animalium ad partes singulas*, unde non tantùm *Sensus & Motus Animalis* confunditur, minuitur, & inordinatus existit, sed insuper Humores omnes minùs temperati, Functionibusque adeò suis ritè obeundis inepti redduntur: Cùm proinde tunc temporis Functiones omnes mirè conturbentur in utroque Corpore, tum Matris, tum Fœtûs: cum nonnunquam vel Mors, vel gravissimus Affectus inde obveniat Adultis & Robustis, non est quod miremur, idem graviùs evenire tenello Fœtui in Utero hærenti, atque ipsum aut perire mox in Matris ventre, aut in eodem languere, donec tandem ibidem moriatur, vel saltem moribundus excludatur.

LXXIV. Tantùm potest Animi Terror in Hominibus, & plus forsan, quàm cæterorum Animi Affectuum gravissimus; quantum saltem Ego hactenus in satis exactâ quotidianâque eorum, quæ mihi examinare contigit, observatione per annos triginta notare potui.

Quatenus tristitia sit Abortus causa. LXXV. *Tristitia summa* nonnunquam, licèt rariùs, Abortûs esse solet Causa, & quidem quatenus omnes tunc prosterni solent vires, ac Functiones labefactari.

A tristitia Animalium Spirituum motus sistitur. LXXVI. Animus enim in Tristitiâ summâ fractus ac dejectus non excitat, vel promovet Spirituum Animalium motum, quin potiùs eundem negligit, quemadmodùm cætera omnia lætitiam Animæ afferentia; unde non tantùm minùs, sed minimè moventur quaquaversum Spiritus Animales; minùs, propter gaudii defectum; minimè, propter Animi dejectionem suam quietem unicè optantem ac quærentem.

A lætitiâ promovetur. LXXVII. Sicut enim Animus lætus quaquaversum Animales Spiritus mittit, ad omnes corporis partes commovendas & ad tripudiandum quasi agitandas; quò sic etiam præsentis gaudii fiant participes; ita contrà Animus tristis, & in semet ipsum quasi retractus, nil minùs quàm Spiritus Animales commovet; quin potiùs ad quietem & torporem ducit, retrahitque.

Quâ ratione à tristitiâ fiat Abortus. LXXVIII. Quemadmodum igitur fœmina tum gravida, tum valdè tristis ac mœsta, negligit Corporis sui motum Animalem, quin Animalium Spirituum motum ab Animo pendentem, unde omnes tum Animi, tum Corporis functiones imperfectiùs obeuntur; ita Fœtus in ejus Utero existens, atque ipsi compatiens, quin matre graviùs omnia ipsi obvenientia mala ferens, plus eâdem matre suâ detrimenti ac noxæ patitur quoad Functionum quarumvis labefactationem.

LXXIX. Sicut proinde moritur aliquando Fœmina mœrore summo correpta, vel saltem in gravissimos incidere observatur affectus, ita ejus fœtus tenellus in ejusdem utero adhuc hærens faciliùs ac citiùs tum moritur, tum affectus gravissimos patitur, ipsamque adeò sui intempestivam expulsionem.

LXXX. Inter Animi Affectus observatur *Ira* non infrequens *Abortûs Causa*: quod eâ ratione fieri autumo, quatenus in Irâ non tantùm Anima mirè conturbatur & confunditur, sed omnes quoque Actiones tum Animales, tum Naturales multùm læduntur, labefactanturque; unde, sicut modò diximus, in Fœtu non minor, sed major Functionum omnium Conturbatio sequitur, propter quam inter alia mala plura etiam consequi potest Abortus: dum nimirum quæcunque patitur unquam Mater, graviùs fert in ejus Utero latens Fœtus. Quâ ratione à Irâ.

LXXXI. Quemadmodum nimia corporis agitatio & defatigatio, sic & 5. *Vigiliæ nimiæ* Causa possunt ac solent esse *Abortûs*; non quidem tam frequenter, nec nisi in Fœminis magis teneris, ac delicatis: quatenus vires omnes atteruntur, sicque Fœtus paulatim deficit ac perit. 5. Abortûs Causa Vigiliæ nimiæ.

LXXXII. Quod de Vigiliis dictum, dici quoque potest 6. de *Summo Aëris æstu*, qui nonnunquam in fœminis tenellis Causa solet esse Abortus; quatenus non tantùm Spiritus Animales tunc consumuntur ac dissipantur, sed insuper Sanguis universus nimiùm dissolvitur, & fluidior factus fœtum facilè ad Abortum cogit. Summus Aëris Æstus.

LXXXIII. *Abortus* quoque *Causa* esse observatur aliquando *Alvi fluxus vehemens*, ac præsertim *Dysentericus*, ubi præter continuam ferè desidendi necessitatem, atque Contentorum in abdomine deorsum factam pressionem subinde humores Acres concurrunt, non tantùm Alvi fluxum producentes, sed Sanguinem quoque inficientes, atque ipsum Fœtum similiter afficientes, ac proinde gravidam ad Abortiendum sat sæpè cogentes. 7. Alvi fluxus vehemens.

LXXXIV. Quemadmodum in superioribus docui fluxum menstruum, sed immodicum, esse Abortus Causam frequentem, ita nunc addendum 8. post *Hæmorrhagiam insignem* haud infrequenter sequi Abortum; cujus rei hæc videtur mihi Causa, multùm à præcedente differens, defectus nimirum Sanguinis materni universalis, propter quem eodem destituitur quoque necessariò Fœtus; qui proinde tenellus adhuc, cùm minùs possit continuo carere Alimento, deficit facilè ejus defectu, ac proinde aut moritur, aut languet, atque sic ad Abortum excidit. 8. Hæmorrhagia insignis.

LXXXV. Abortûs quoque Causa frequens sunt 9. *Remedia quævis Menstruum fluxum promovere solita*, si aut imprudenter, aut malitiosè durante Graviditate usurpentur: qualia sunt & 1. *Venæsectio*, largior præsertim, ac imprimis in pede instituta: & 2. *Purgantia* potentiora, sat magnâ quantitate usurpata, & imprimis Acria: & 3. *Specifica* dicta, mensibusque ciendis dicatâ; copiâ præsertim notabilli usurpata. 9. Remedia Menses moventia.

LXXXVI.

Venæ sectio.

LXXXVI. A *Vena-sectione* namque, *Sanguinisque copiosi eductione* idem evenit, quod modò diximus de Hæmorrhagiâ: cui accedit, quando illa fit in pede, quòd præterea deorsum feratur impetuosiùs Sanguis, & sic quoque ad Uterum quandoque urgeatur; Fœtusque eo ipso ad exitum impellatur.

Purgantia.

LXXXVII. *Purgantia* & imprimis *Acriora* tum ratione *sui*, tum ratione *humorum Acrium* vehementer ac multùm agitatorum, & quaquaversum, etiam ad Uterum Fœtumque, propulsorum utrumque simul commovent, Uterum quidem ad contenti Fœtûs exclusionem, ac Fœtum ad ejusdem sui exclusionis promotionem.

Specifica menses moventia.

LXXXVIII. *Menses moventia* dicta medicamenta, quorum pleraque vi Aromaticâ sunt prædita, Sanguinem universum solvendo, eundemque fluidiorem præstando, facilitare solent ipsius ordinarium per Uterum effluxum, atque Graviditatis tempore idem agendo præcipitant non rarò cùm ipso Fœtum ex Utero: imprimis quandiu idem est tenellus, & Uteri constitutio laxior.

Potus generosus, & Spiritus Vini causa Abortus.

LXXXIX. Hoc verum esse hinc quoque patet, quòd in quibusdam Fœminis *Potus Generosus*, ipseque adeò *Spiritus Vini* majori copiâ sumptus soleat esse Abortûs Causa: & quidem quoniam solvit ac dissolvit nimiùm Sanguinem universum, facilitatque ipsius per Uterum effluxum, qui tam raro evenit absque Fœtus exclusione, hoc est, Abortu.

Causa Abortus interna Vitiosa Materni Abdominis conformatio.

XC. Præter quas frequentiores à Rebus Non-naturalibus & fortuitis petitas Abortûs Causas, solent subinde aliquæ occurrere Internæ, *ex vitiosâ* nempe *Materni abdominis conformatione*, ut si exempli gratiâ locus desideretur in ipso sufficiens explicando Utero; unde idem pressus comprimit necessariò contentum Fœtum, ipsumque ante tempus ejicit.

Ut & Mola, vel alius fœtus.

XCI. Huc referri posset tandem *Mola*, vel alius *Fœtus vivus, mortuusve in Utero simul existens*, atque priorem aut posteriorem Fœtum ad exitum cogens.

Curatio.

XCII. Atque hæ primariæ sunt ac frequentiores Abortûs Causæ: proximum est, ut tam hujus Abortûs, quàm cæterorum Gravidis supervenire solitorum Symptomatum Curationem subjungamus.

Nauseæ, Vomitus, & Fastidii.

XCIII. Faciemus autem initium tum à *Nauseâ & Vomitu*, tum à *Ciborum Potuumque Fastidio* vario.

Unde hæc Symptomata oriantur.

XCIV. Quoniam verò diximus &, uti putamus, evicimus, symptomata ista omnia primariò pendere à *Menstruo Sanguine circa Uterum propter gravidationem morante, atque ibidem quodammodò alterato & corrupto, hinc corruptionem suam universæ Sanguinis massæ, mox & Contentis cæteris, adeòque Bili quoque ac præsertim communicante*: ita necesse videtur, ut hinc sumamus curationis exordium.

Causa corruptionis Sanguinis.

XCV. Quamvis autem in explicatione modi, quo ex Sanguine stagnante fieri putamus *Inflammationem*, docuerimus non semel, secedere à Sanguine partes ipsius maximè spirituosas & volatiles; ita ut inexistens ipsi tum Spiritus Acidus, tum Sal lixivus potentiùs effervescant, atque præter caloris sensum molestum Sanguis in pus abeat: non est tamen eadem hîc Corruptionis in Sanguine ratio.

Qua ratione Sanguis impeditur ne effluat.

XCVI. In hoc namque Casu non verè subsistit Sanguis in Uteri vasis, utpote nullatenus sicut in Inflammatione obstructis à Causâ præter-naturali, quæ non tantùm Sanguinem, Pituitamve in Uteri vasis coagulare, ast noxam suam tum ipsi Utero, tum reliquo Sanguini communicare solet: sed *in Uteri Vasis secundùm naturam propter* gravidationem *blandè* in exitu suo *coarctatis*, ne effluat, impeditur Sanguis, nullâ ratione ideò malè affectus.

Sanguis corruptus subsistens majorem corruptionem subit.

XCVII. Unde per se ac *propter gravidationem nequaquam corrumpitur Sanguis*, quando *purus est ac integer*: (quocirca haud omnes malè habent Mulieres gravidæ) Quatenus autem is non est inculpatus, sed impurus, mirum non est, si subsistens tunc circa Uterum aliquam Corruptionem majorem subeat.

Unde Mulieres quædam gravidæ fiant saniores, quàm aliàs.

XCVIII. Hæc Corruptio sicut in plerisque tendit in pejus, ita in quibusdam vergit in melius: unde videas mulieres quasdam, quoties utero gerunt, saniores valentioresque, quàm extra tempus gravidationis: quod fieri existimo, quia alteratio, quæ Sanguini propter Gravidationem circa uterum subsistenti evenit, eundem corrigit ac emendat; quod qui fiat, dignoscetur faciliùs, postquam ostenderimus, qualis mutatio tunc Sanguini contingat.

Qualis mutatio in Sanguine contingat.

XCIX. Diximus enim non esse hanc mutationem talem, qualis accidit Sanguini Inflammationem patienti: Nam quum Sanguis propter gravidationem non effundatur extra sua vasa, nec vi propellatur versus vasa obstructa; ut ibidem per ea nimiùm distenta, adeòque per diapedesin evadant effugiantque partes ejus maximè Spirituosæ volatiles; sed in vasis suis, non tamen valdè ideò distentis, moram quidem nectat, & *absque ullâ suarum partium deperditione mutationem aliquam subeat*, erit ea in *ulteriori Sanguinis rarefactione & dissolutione*; propter quam idem *Sanguis tenuior, fluidior, & volatilior* fiet.

Quâ Humores corrumpantur.

C. Quæ rarefactio, attenuatio, & volatisatio ulterior cùm Sanguinem non reddat perfectiorem (quippe in ipso haud requisita) sed imperfectiorem, mirum non est, si ab eadem, Massæ toti postquam est communicata, *Humores* quoq; inde producti ejusdem *Rarefactionis, Attenuationisque nimiæ*; adeòque *Volatilitatis noxiæ* fiant *participes*; ac imprimis *Bilis*, quippe quæ præ aliis Humoribus omnibus est *tenuis atque Volatilis*.

Qui mulier per gravidationem fiat sanior.

CI. Quoties proinde Mulier nuper impregnata tum Sanguinem, tum Bilem, cæterosque Humores habet minùs tenues, & volatiles, toties si recessus ille à statu naturali non sit magnus emendari potest illud malum, fierique mulier per ac propter gravidationem sanior: sicut modò dicebamus id aliquando contingere.

Nauseæ Vomitus, & Fastidii causa.

CII. Ubi verò jam sunt in Muliere impregnatâ tum Sanguis, tum Humores alii, ac imprimis Bilis, aliquantò tenuiores, volatiliores, & acriores, facile fit, ut adhuc tenuiores, volatiliores, & acriores idcircò facti, noxam vel molestiam notabilem ipsi afferant, & in specie *Nauseam, Vomitumque, & multiplex Alimento-*

rum,

rum Fastidium: ceu pluribus docuimus in superioribus.

In quâ humorum curatio consistat.

CIII. Postquam igitur non tantùm ab Effectu, adeóque Symptomatibus fœminis Gravidis supervenientibus, verùm etiam à Sanguinis Naturâ, adeóque Corporis humani Oeconomiâ ostendimus, Humores omnes, ac Bilem imprimis reddi propter Gravidationem tum tenuiores, tum volatiliores, *Mali hujus Curatio* consistet tum in *Humorum omnium*, tum maximè in *Bilis & incrassatione, & fixatione.*

Quibus Medicamentis absolvatur.

CIV. Id autem præstant efficacissimè omnia Medicamenta Austera, quæ quò erunt blandiora, eò effectum illum producent commodiùs, postquam *Mutatio omnis subita in Corpore atque Humoribus periculosa*, si præsertim fuerit simul *magna*.

Mutatio subita periculosa.

CV. Et quemadmodum hoc est universaliter verum, ita in specie in Humorum & Sanguinis Incrassatione, Coagulatione, ac Fixatione est verissimum.

Quid vitæ maximè noceat.

CVI. Nil enim æquè vitæ nocet, atque Coagulatio nimia & subita Sanguinis, & Fixatio magna & subita Bilis; unde facilè ac subitò contingere solet Mors, sicut hoc inter alia manifestum facit tum quodvis Animi Deliquium grave, tum evidentissimè Syncope.

Affectus Lethales unde pendeant.

CVII. Ab Acido namque, & imprimis Austero-acido pendent hi Affectus tam sæpè lethales: quippe quod tam multos, tam sæpe, tam subitò, tam inopinanter tollit è medio, necatque homines, nunc summo Animi mœrore, aut Terrore pressos & oppressos, nunc Humoribus Acidis Austerisque copiosiùs & subitò ad Ventriculum & Cor imprimis assurgentibus gravatos.

CVIII. Has plerumque subitæ multorum mortis causas veras esse, agnoscent facilè quotquot mediocriter erunt versati in iis, quæ de Re Medicâ docuimus hactenus, attendentque ad Diætam tum præteritam tum præsentem eorum, qui inopinanter extinguuntur, conferentque eadem cum symptomatibus circa mortis tempus notatis.

Austera Blandiora quænam.

CIX. Ad hæc Austera blandiora revocanda, Plantago, Sempervivum majus, Myrtus, Polygonum, Bistorta, Garyophyllata, Rosæ Rubræ, &c. Alumen crudum, Terræ sigillatæ omnes, &c.

CX. Inter Chymica laudantur Spiritus Aluminis, Salis dulcis, Vitrioli, & similes.

Eorum usus.

CXI. Quoniam verò paulatim debet fieri Mutatio illa Bilis, cæterorumque Humorum Volatiliorum & fluidiorum, adeóque mobiliorum; bonum est, quævis Medicamenta sæpiùs usurpari, & quidem quantitate minore, quò sic sensim emendetur noxa in ipsis existens.

Quænam condimenta Gravidis conveniant.

CXII. His ritè observatis, minimè culpandæ videntur gravidæ Acetariis addictæ, nisi quoties nimiùm iisdem indulgent, ac non tantùm quotidie iis vescuntur, sed alia omnia præ hisce fastidiunt: atque Aceto, acetosisque continuè abutuntur.

CXIII. *Conveniunt* proinde *Gravidis Condimenta Acidiuscula & subaustera*, & quidem copiâ mediocri usurpata; quorum ope observamus compesci, minui, & tandem superari Nauseam, Vomitumque: postquam ab iisdem temperatur, figiturque blandè Bilis Acrior, Volatilior, & solitò fluidior: quin reliqui humores similiter ad naturalem redeunt statum, unde tum Appetitus in plerisque prostratus sensim restituitur, Alimentorum Fermentatio languens promovetur, sanguisque laudabilis producitur, vires recreantur, & tandem Fœtus vegetus in lucem prodit.

Bilis quomodo temperetur.

Qualia Salia volatilia usurpanda.

CXIV. Sed dicet Aliquis, Me *Salibus* quoque *Volatilibus* uti frequenter in Gravidis, qui tamen videntur potiùs Bilis Volatilitatem aucturi, quàm diminuturi.

CXV. Sed respondeo, Me in eum finem non laudare Sales Volatiles; quos præterea non usurpo tunc quosvis, sed Oleosos, & quidem, ut *Bilem* non tam Volatiliorem, quàm *Acriorem* quoque factam corrigant, emendentque.

Bilē Volatiliorē quænam figant. Acriorē quænam temperent.

CXVI. Ad *Bilem* proinde *Volatiliorem figendam* usurpo *subaustera & Acidiuscula* tum Medicamenta, tum imprimis Condimenta: ad eandem verò *Acriorem temperandam, corrigendamque* laudo *Salia volatilia, sed Oleosa*, quæ præterea *Fermentationem Alimentorum* in ventriculo *juvant, promoventque.*

Quando abstinendū à Salibus volatilibus.

CXVII. Ubi proinde *nulla in Bile, cæterisque Humoribus* observatur *Acrimonia*, vel à solâ *Gravidatione* propter peculiarem ipsorum constitutionem præcedentem orta, vel à *nimio Acidiorum, Austerorumque Acriorum abusu* mox à me notato facta, non suadeo usum Salium Volatilium: Verùm quando undecunque tandem orta & in Humoribus quibusvis observata concurrit eorum Acrimonia, non dubito uti Salibus volatilibus, sed blandioribus & oleosis; quippe quæ tum Ratio suadet futura Humoribus acribus temperandis utilia, tum Experientia multiplex mihi testata est fuisse tunc Gravidis utilissima.

Quando iis utendum.

Quænam Humores Volatiles figant, & quænam acriores temperent.

CXVIII. Ad *Humorum* igitur quorumvis, ac præsertim *Bilis*, ob gravidationem *Volatiliorum fixationem* conducunt *Medicamenta & Condimenta subaustera*; sed ad eorundem, ipsiusque adeò *Bilis, Acriorum temperationem ac emendationem* prosunt *Salia Volatilia & oleosa.*

Salium Volatilium Oleosorū vis circa bilem.

CXIX. Salia enim Volatilia Oleosa plurimùm conveniunt cum Bile naturali & laudabili, atque idcircò apprimè conferunt ad eandem in statum naturalem deducendam, postquam ipsa ex parte saltem facta est temperatior per austera vel acida, prout nimirum ejus à statu naturali recessus est diversus.

Bilis quibus primariò, quibus secundariò corrigenda.

CXX. Potest igitur Bilis Austeris primariò, & Salibus Volatilibus oleosis secundariò corrigi ac emendari durante Uteri gestatione. Nilque obstat, quò minùs eodem tempore, non tamen simul, usurpentur utraque; hoc est, die eodem, sed diversis horis possunt nunc austera, nunc salia volatilia usurpari commodissimè.

CXXI. In horumce medicamentorum formulis non hæreo, cùm facile sit pro re natâ cuivis in praxi mediocriter versato diversas concipere formulas; adde quòd Condimenta austera nullas requirant formulas, ut nec Salia volatilia, quæ ex Vino, aliove liquore grato exhibere soleo.

Si Humores quantitate peccent: purgantibus minuendi.

CXXII. His ergo tum Nausea, tum Vomitus, tum ipsum Alimentorum Fastidium corrigi solet ac emendari auxiliis: quòd si non tantùm qualitate

qualitate, verùm *quantitate* quoque *excedente* tum *Bilis*, tum alii *peccent Humores*, *Purgantibus convenientibus* erunt iidem *minuendi*.

Et quidē blandis. CXXIII. Ubi notandum, opus hic esse *Blandis*, non item *Potentioribus* purgantibus, & quidem *minore quantitate* exhibendis.

Non Potentioribus. CXXIV. Non est utendum Purgantibus Potentioribus & imprimis acribus, quoniam metus est, sicut dictum in superioribus, ne ab illis promoveatur Abortus. Nullum autem periculum à purgantibus blandioribus, ac præsertim quantitate minore usurpatis.

CXXV. Possunt enim blanda quoque, si majore copiâ usurpentur, nocere gravidis, & Abortum producere.

Purgantia blāda minore quātitate usurpata nunquā nocere. CXXVI. Eadem autem si quantitate minore usurpentur, nocebunt nunquam, cùm possint sæpiùs repeti, quando effectum haud producunt expectatum; nec satis multùm educunt humorum redundantium; aut illos movent commoventque tantùm, non expellunt. Ubi semper cogitandum observandumque, à Medicamentis purgantibus blandioribus quantitate minore usurpatis corrigi humores noxios & ad secuturam posteà evacuationem præparari; adeò ut nunquam ægris noceat, semper ipsis prosit usurpatio purgantium parca; si præsertim brevibus (aliquot horarum) intervallis eadem repetantur, donec desideratus obtineatur evacuationis effectus. *Sed humores noxios corrigere, si non expellant.*

Opiata & Narcotica hic etiam locū habere. CXXVII. Quòd si Nausea, Vomitusve valdè urgeant, vehementerque Gravidas affligant, ita ut metus sit, ne gravius ipsis superveniat malum, possunt quoque usurpari *Opiata & Narcotica*, utpote quæ tum *humorum acrimoniam temperant*, tum eorundem *vitiosam Effervescentiam comprimunt*, tum *sensum omnem obtundunt*, sicque potenter *Vomitum* nimium & molestum compescunt & sistunt.

Et quænam. CXXVIII. In hunc finem conducunt, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c. sive sola usurpentur; Laudanum quidem pilularum formâ, cætera verò cæterorum Electuariorum & Conditorum modo devorata: sive liquoribus convenientibus, atque plus minùs Aromaticis & subausteris vel adstringentibus diluantur, & sic aut per cochlearia sæpiùs, aut haustûs formâ rariùs assumantur.

Quid præstent. CXXIX. Horum enim ope ad tranquillitatem convenientem deducuntur & Humores ad tenue Intestinum confluentes, & ipse Ventriculus cum tenui Intestino; quo facto feliciùs tum cætera remedia alterantia, tum ipsa possunt assumi Alimenta: Frustra siquidem usurpantur hæc omnia, quamdiu vehemens urget Nausea & Vomitus; qui omninò sedandus priùs, quàm vel Alimenta, vel blandè alterantia retineri queant medicamenta.

Externa etiam conducere. CXXX. Ad Vomitum hunc vehementem compescendum conducunt etiam Externa, Olei, Emplastri, Cataplasmatis, Pulveris, Sacculi, aliâve usurpandâ formâ: ubi semper optima sunt Aromatica, sed adstringentia, additis nonnunquam, quò vis eorum ad Interna deducatur Spirituosis, Vino generoso, ipsoque Vini Spiritu, ut & Panis micâ.

CXXXI. Atque prædictis modis mediisque observavimus hactenus feliciter satis sedari, tollique Nauseam, Vomitum, & Fastidium Gravidarum.

Malaciæ curatio. CXXXII. *Malaciam* earundem *curandam* existimamus, partim præmissâ *Humorum malè affectorum restitutione ac emendatione*, partim *Mentis malè circa objecta oblata ratiocinantis correctione*.

CXXXIII. Non morabimur proinde in jam dictâ Humorum alteratione, quin paucis docebimus tantùm, quî *persuasio illa tum falsa sæpè, tum indigna vi rationis superari queat*.

Desideriū vehemēs cibi, potusque boni non esse malaciam. CXXXIV. Neque pro Malacia putamus habendum *Desiderium vehemens Cibi*, *Potusve per se boni*, quamvis absentis, Exempli gratiâ, Vini Rubelli, Rhenani, Moschatellini, Hispanici, Aquæ Fontis hujus vel illius, Spadanæ, Artocrearis hujus vel illius, & similium; quæ, quoties non sunt in nostrâ potestate, cupimus ardentiùs, quod imprimis solet fieri Gravidis.

Sed esse satisfaciendum. CXXXV. Quoties autem tale quid appetunt vehementer Gravidæ, oportet Maritos vel Matres, aliosve Domesticos, ubi ejus voti ac desiderii sunt conscii, omnem dare operam, ut insciis quoque Gravidis comparetur, afferaturque ipsis nesciis: unde utplurimùm habent optimè.

Et quā ratione. CXXXVI. Ubi notandum præterea, non rarò Gravidas optare solas frui talibus desideratis, unde prudentiæ est, si Domestici se ipsis subtrahant, & solas relinquant, quò avidiùs frui queant iisdem: quòd si adsint, bonum est fingere, sibi tunc minùs sapere aut desiderari eadem, aut parùm eorundem usurpando partem maximam relinquere Gravidis quæ solent ferè avidiùs eadem assumere; quin urgendæ sunt ac rogandæ nonnunquam, ut suo satisfaciant desiderio, atque tunc laudandæ sunt, licet subinde plus assumant potûs potentis: quamvis cavendum sit, ne in ebrietatem incidant, cum aliàs metus sit, ne fœtus fiat ebriosus: solent enim vtplurimum *Infantes sequi matrum desideria*, & iisdem addicti esse alimentis, quæ vehementer cupiverunt Matres gravidæ.

Malaciā si reprimi nequeat, moderanda solidis rationib⁹. CXXXVII. Sed quoad veram *Malaciam*, & *Appetitum rerum insuetarum*, & imprimis *absurdarum*, danda opera, ut si comprimi ac reprimi nequeat in totum, moderetur saltem: quod fiet ostendendo Gravidæ, quàm absurdum & à ratione sanâ alienum sit, quod ab ipsa desideratur; quò ad se rediens, Animumque suum colligens, occurrat suo desiderio pravo, atque rationis solidæ ope evertat sui Appetitûs depravati motus perversos.

Quod in quibus facilius, in quibus difficilius fiat. CXXXVIII. Quemadmodum autem id obtinebitur facilius à fœminis ratione utentibus, ita idem fiet difficillimè à fœminis, quæ patiuntur se à suis regi Affectibus, quibus dum obtemperant libenter, ita eosdem regere nesciunt, parvi pendentes prudentis præceptum:

Animum rege, qui, nisi paret,
Imperat.

CXXXIX. Indulgendum proinde Gravidis, quantum fieri potest, ac ipsis concedenda sunt quævis Alimenta & alia non valdè noxia; sicut avertendæ sunt à rebus sibi aliisve

noxiis,

noxiis, dandaque est opera, ut Animus ipsarum sanæ rationi obediat, quò appetitui pravo imperet.

Sensus & Animalis motus perversus curand. CXL. *Sensus* autem Gravidarum *tum Externi, tum Interni*, ut & *Animalis Motus*, propter *Animales Spiritus minùs puros ac defæcatos perversi* restituentur depuratis & correctis iisdem per laudata tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*.

Aromaticis. CXLI. *Aromatica* hîc laudo, quia emendant halitus vitiosos Spiritibus animalibus junctos, & ipsos corrumpentes.

Et Spirituosis. CXLII. *Spirituosa* hîc conducunt, quia vim Aromaticorum deducunt ad Cerebrum, promoventque simul Animalium Spirituum restitutionem ac defectum eorundem supplent.

Functiones Animales in gravidis languere. CXLIII. *Languent* namque *Functiones Animales in Gravidis* multis æquè, ac depravantur: opus est proinde, ut Spiritus animales tum augeantur, tum emendentur.

Tincturā Cinnamomi maximè hic côducere. CXLIV. Inter omnia verò hic laudanda, quin plerisque præferenda *Cinnamomi Tinctura* cum Vini rectificato spiritu solâ infusione parata, cum præ aliis omnibus aromatibus conducat modis omnibus Cinnamomum gravidis, sitq; omnium aromatum gratissimum. Ubi tamen notandum, esse aliquas personas, & quandoq; gravidas, quæ abhorrent à Cinnamomo, quibus tunc dari non debet, sed aliud vel alia ejus loco aromata sumi; qualia sunt Nux moschata, Garyophylli, &c. quæ simul jungi possunt proportione laudabili, & in Tincturas parari.

Animi deliquiis quibus curetur. CXLV. Quoties autem *Animi deliquia* tum *levia*, tum *gravia* patiuntur Gravidæ, toties, cùm *Halitibus acrioribus ac simul Acidis, vel Austeris* suum debeant ortum, curabuntur, aut præcavebuntur medicamentis *Aromaticis* sæpiùs laudatis, & *Salibus Volatilibus oleosis*: quippe quę quodvis acre obtundunt, & Acidum infringunt, Austerumque emendant corriguntque.

Et quâ ratione. CXLVI. Quoniam verò fieri nequit, ut mox in totum tollatur illud malum, cùm continuè ferè, ac præsertim stomacho jejuno vacuoque, uti nonnullis potiùs eodem Alimentis, sed noxiis ferè impleto, novi excitentur attollanturque halitus Acres; idcircò medicamentorum per intervalla brevia sumptione frequenti opus est, quò itidem tum halitus assurgentes corrigantur continuè, tum humores pravi ac vitiosè in tenui intestino Effervescentes emendentur.

Animi deliquiis Gravidis Melâcholicis & Tristibus evenire. Et quare CXLVII. Sed hîc notandum quoque, Animi Deliquia evenire imprimis *Gravidis Melancholicis & tristibus*, in quibus jam ante impraegnationem latitabat *Animi Deliquiorum Causa*, quæ proinde propter graviditatem non tam producta fuit, quàm commota & agitata in ipsis.

CXLVIII. Nec obstat, quòd sæpiùs docuerimus *Animi Deliquia deberi Acido & Austero*; *in Gravidis autem volatilitatem majorem nancisci tum sanguinem, tum Humores omnes, ipsamque adeò Bilem*; unde videri posset aliqua potiùs Acidi Austerique correctio expectanda, quàm vitiosa Effervescentia; sed observandum, hæc Animi Deliquia non evenire facilè, nisi valdè tristibus ac melancholicis, in quibus cùm Humores omnes propter gravidationem reddantur volatiliores, ideóque mobiliores, copiosiùs separantur à Sanguine, abundantiùs efferuntur ad tenue intestinum Succi Melancholici, exsurgunque halitus plures.

CXLIX. Plura de Animi deliquii curâ hîc non addo, quia fusiùs alibi de illâ à me actum.

CL. *Vertigo* gravidis nonnullis satis familiaris curabitur iisdem Aromaticis & Sale Volatili Oleoso; quippe quę halitus quosvis vitiosos tum discutiunt, tum corrigunt; ac prætereà Spiritus Animales puriores faciunt, & ad omnes functiones animales ritè obeundas aptiores. *Curatio Vertiginis.*

CLI. *Corporis Languor* ob eandem causam iisdem restituitur Aromaticis & Salibus Volatibus Oleosis; tum etiam quatenus blandam promovent diaphoresin, sicque dissipant quosvis halitus pravos in Corporis habitu hærentes, Languoremque illum parientes. *Lãguoris Corporis*

CLII. *Febres Lentæ* Gravidis tam frequentes iisdem Aromaticis & Salibus Volatilibus Oleosis non parùm levantur, & sensim etiam curantur. *Febris Lentæ.*

CLIII. *Macilentia*, quin & *Cachexia* quibusdam Gravidis superveniens propter vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam, non parùm emendabitur ab iisdem Salibus Volatilibus Oleosis, omnem humorum halituumque Acrimoniam noxiam corrigentibus, & Sanguinem ab ipsis depravatum emendantibus. *Macilentiæ & Cachexiæ.*

CLIV. Quæcunque autem insuper usurpanda veniunt ad Humorum quorumvis in Gravidarum corpore priùs existentium aut correctionem, aut diminutionem, eadem quoque poterunt prudenter in usum revocari, attendendo semper cum majori circumspectione hîc procedendum, quàm extra fœminarum graviditatem.

CLV. *Anhelatio* Gravidis multis tam molesta quàm familiaris levabitur iisdem laudatis Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus; quatenus flatus halitusq; eadem discutiunt à quibus Anhelationem originem trahere docuimus in superioribus. *Anhelationis.*

CLVI. Superest magis Gravidarum proprium Symptoma *Fœtus nondum perfecti Exclusio præmatura*, sive *Abortus*: cujus curationem secundùm multiplices ipsius causas proponemus. *Abortûs curatio.*

CLVII. Quoties igitur ob *Sanguinis materni abundantiam & Plethoram* fit Abortus, in tempore idem minuendus, etiam aliquando mox secundo post inchoatam Conceptionem mense: sicut ejusdem jam ante facta est mentio. *Ob Plethoram.*

CLVIII. *Corporis motus vehementior* Abortûs causa existens *vitandus*. *Corporis motus vehemens vitandus.*

CLIX. *Casus* omnis quemadmodum casu evenire potest ac solet, ita omnis occasio ejusdem vitanda prudenter. *Casus occasio vitanda.*

CLX. *Animi Terroris* occasiones omnes vitandæ similiter, Animusque contra quævis adversa muniendus firmandusque. *Ut & Animi terroris.*

CLXI. *Vigiliæ Nimiæ* si urgeant, indeque Abortus metuatur, Somnus tum Anodynis tum Narcoticis excitandus. *Vigiliæ nimiæ vitandæ.*

CLXII. *Summus Aëris æstus* vitandus, locusque frigidior quærendus, vel arte talis parandus. *Ut & summus Aëris æstus.*

Alvi fluxûs causa præcavenda.

CLXIII. *Alvi fluxus* & imprimis *Dysenteria* Causa omnis præcavenda, & ubi adest, in tempore ipsi occurrendum, sicut alibi hoc docetur.

Hæmorrhagia sistenda.

CLXIV. *Hæmorrhagia* quævis magna in tempore sistenda.

Cavendum à Sanguinis missione enormi. Purgantibus & menstrua moventibus.

CLXV. Cavendum etiam ab omni *Sanguinis missione enormi*; ut & *Purgantibus medicamentis potentioribus*; & imprimis *Medicamentis Menstruam purgationem* promovere solitis.

Et Potu Generoso copiosiore Conformatio.

CLXVI. *Potus quivis Generosus* sicut parvâ quantitate sumptus recreat Gravidas, roboratque Fœtum, ita vitandus quantitate majore, ne abortum producat.

Ventris Vitiosa incurabilis.

LXVII. *Conformatio vitiosa Ventris Materni* rarò vel nunquam emendari poterit, nec ab ipsâ pendens Abortus præcaveri.

Abortus a Molâ, vel alio fœtu caveri vix potest.

CXVIII. *Qui à Molâ vel alio Fœtu contingit Abortus*, vix itidem caveri poterit.

Placentæ pars post abortum restitans educenda. Apoze.

CLXIX. In parte Placentæ post abortum in Vtero restitante, atque continuum sanguinis effluxum per aliquot menses comitem habente, feliciter emovendâ, & Ægrâ restituendâ conveniens observavi sequens Apozema, bis, terve in die ad ℥iij. assumptum.

> ℞. *Rad. Bistort.* ℥ ij.
> *Fol. Majoran.*
> *Puleg. an.* M. j.
> *Coq. ex Aqua & Vini albi an. q. s.*
> *In Colat.* ℥xx. *dissolv.*
> *Syr. Artemis.* ℥ ij.
> *Aqu. Cinnamom.* ℥ ß.
> *M.*

Hujus enim ope excretum est Placentæ frustum pugnum æquans, & simul suppressus, curatusque sanguinis effluxus ulterior.

CLXX. Atque sic Symptomatum plerorumque Gravidis supervenientium, Ipsiusque adeò Abortûs, Naturam & Causas protulimus, Ipsorumque Curationem Compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

De Partu Læso.

I. HActenus tum de *Menstruâ Purgatione* modis variis læsa; tum de *Fluore Muliebri* albo; tum de *Conceptione*; tum de *Fœtus Gestatione* læsis; ipsoque adeò *Abortu*, multiplicibusque *Symptomatibus Gravidis subinde* supervenientibus, egimus satis operosè: proximum est, ut ordinem Functionum in humanâ propagatione sese subsequentium servantes, nunc de ipso Partu multipliciter lædi solito, quantum per propriam præsertim experientiam sumus edocti, disseramus.

De Partu læso ex naturali judicandum.

II. De Partu læso nemo judicabit, nemo docebit benè, qui Partum naturalem non consideraverit priùs exactè, cùm quicquid ab ipso plus minúsve recedit, pro partu læso habendum sit.

Partus naturalis. Tempus.

III. Consideratur autem *in Partu naturali* tum *tempus*, tum *modus partûs*.

IV. *Tempus Humani* partûs maximè naturale usitatumque, *Finis* est *noni* ab uteri gestatione *mensis*: adeò ut non rarò, ubi de tempore gravidationis fœminæ ritè constitit, eodem die, quo finitur nonus ab imprægnatione mensis, observatus sit evenisse Partus; nec tantùm Fœtu existente vivo & vivaci, sed etiam mortuo.

Novem Mensis Solarium non Lunarium.

V. Menses autem hi non sunt Lunares, verùm Solares: quorum novem, hebdomadas solent continere novem & triginta, sive dies ducentos ac septuaginta tres; cùm totidem Menses Lunares, hebdomadas contineant solùm octo & viginti, atque dies ducentos & quinquaginta duos; adeò ut novem menses Solares superent totidem Lunares diebus uno & viginti, hoc est, tribus hebdomadibus.

Quod Medicis notandũ.

VI. Cùm proinde tanta sit mensium Lunarium & Solarium differentia, ubi præsertim plures simul numerantur, interest, ut Medicis præsertim constet, quales considerandi veniant in Partu maximè naturali determinando: ne ridiculi observentur, quoties hâc in parte aut propter negligentiam supinam, aut propter præjudicium decipiuntur, & à Mulierculis inscitiæ ac imperitiæ convincuntur.

Ex Planetis Partûs tempore nil posse determinari.

VII. Quotquot proinde ex Planetis, eorundemque Motu aliquid de Partûs tempore naturali determinare præsumunt, toto Cœlo errant. Neque Planetis debetur illud tempus, quamvis cum hujus vel illius Planetæ Motu coincidere possit humani partûs terminus.

Id constare Experientiâ, & Observatione.

VIII. Aliunde autem nulli homini constitit unquam de naturalis partûs humani tempore, quàm ab Experientia & Observatione multiplici, ac diu in locis mundi variis factâ & notatâ.

IX. Quemadmodùm igitur de plerisque eventibus in Medicinâ observabilibus omnis certitudo debetur quotidianæ ac multiplici Experientiæ, ita imprimis de tempore partûs maximè naturali.

Tempus part⁹ naturalis circa 273 diem.

X. Longo itaque rerum usu & observatione diurnâ notatus est Partus humanus maximè naturalis factus circa diem ab impraegnatione ducentesimum, & tertium septuagesimum, atque illa summa dierum per Septenarium (voluit enim Deus per hebdomadas illos distingui) divisa, novem ac triginta promit Septenarios.

Vel 39. hebdomadam. Vel nonũ mensem Solarem, non Lunarem.

XI. Postquam verò tum secundùm Lunæ, tum secundùm Solis motum per omnia Zodiaci signa observatum est, dies ferè octo ac viginti, hoc est, hebdomadas quatuor impendi motui Lunæ; dies autem circiter trecentos & sexaginta quinque, hoc est, hebdomadas duas & quinquaginta motui Solis: quæ duæ atque quinquaginta hebdomades in mensem duodecim divisæ, præter quatuor hebdomadas singulis mensibus debitas, quatuor retinent, ex quibus una singulis mensibus ternis addi debet: adeò ut Menses Solares novem non tantùm sex ac triginta contineant hebdomadas, sed insuper tres, hoc est, novem ac triginta, quibus cùm frequentissimè absolvatur Partus humanus maximè naturalis & ordinarius, meritò novem mensibus, sed Solaribus, non item Lunaribus idem dicitur à nobis terminari & fieri.

Controversia in Medicinâ ab imperitis.

XII. Dolendum proinde, non tantùm hanc de maximè naturali & ordinario Partûs humani tempore controversiam, sed plerasque alias in Medicinâ nimis frequentes moveri, agitari, & cum magnâ sæpennumerò vehementiâ urgeri ab Hominibus rei Medicæ imperitis, ac ideò magis

audacibus; postquam Homine imperito nihil injustius, quippe qui nisi quod ipse facit, vel somniat, nil justum, nil verum, nil bonum putat. Sed urplurimùm putare est errare: unde non mirum, plerique in Medicinâ errores debeantur illis Putatoribus: qui majori molimine, artibusque sæpè malis conantur rudi rerumque adhuc ignaræ Juventuti persuadere, quod magis optant ipsi verum esse, quàm ut ipsi verum idem putent: dum Viri periti satis esse existiment, publicè testari, quod sæpius sunt experti verum.

Veritas Experientiâ innotescit, & ratione comprobatur.

XIII. Veritas etenim per Experientiam innotescens solo Virorum bonorum testimonio probatur: quamvis subinde Rationes postmodùm inquiri ac inveniri queant, quæ veritatem illam non tàm probent, quàm comprobent ac confirment.

Medicinæ notitia nõ ex figmentis sed experimentis humanis petenda.

XIV. Hoc assertum meum quamvis tum Doctoribus suffenis, ac verè Doctorum nomen quàm rem magis affectantibus, tum Juvenibus laborum ad experientiam consequendam necessariorum impatientibus, ad Docturam, Dictaturamque præcipiti gradu festinantibus minùs arrideat, tandem tamen, ubi ex Auditoriis declamatoriis ad Ægrorum lectos venerunt Viri veritati Ægrorumque bono addicti, agnoverunt, licet aliquantò seriùs, quàm verè, quàm fideliter à me fuerint sæpiùs moniti de deponendo illo supercilioso sciolorum & insciorum fastu, quò præjudiciis falsis mens libera, faciliùs feliciùsque progrediatur in acquirendâ verâ Medicinæ notitiâ, neutiquam ex figmentis, verùm experimentis humanis petendâ.

Quare hoc Autor Discipulis suis inculcet.

XV. Hoc vel idcircò subinde repeto & inculco, ut benè sit meis Discipulis, hinc & ipsorum Ægris; nec idem ipsis eveniat, quod nonnullis evenit hactenus, ut nimirum seriùs agnoscant suam culpam, doléantque tam malè collocatam bonam temporis sui partem in addiscendis otiosorum, vel maleferiatorum hominum, utut ingenio Acri præditorum figmentis, non tantùm falsis, sed simul noxiis.

Falsa præ veris & noxia præ utilibus in Academiis addisci.

XVI. Utique plus temporis impendi solet in Academiis plerisque in addiscendis Opinionibus falsis, quàm veris; noxiis, quàm utilibus: & quidem quoniam majori apparatu ac fervore proponi solent, inculcarique Doctrinæ falsæ, quàm Veræ: adde quòd Homo cuivis novitati addictus delectetur magis Dogmatibus probabilibus, & in utramque partem disputabilibus, quò cujusvis ingenii subtilitas conspiciatur, quàm probatis & planis, ubi assensus mox accedit, & parùm vel nihil relinquitur ad fingendum aut contradicendum ingenio volubili, & ut videatur, quàm ut videat, magis proclivi.

Tempus Partûs humani differre à tempore partûs Brutorũ.

XVII. *Tempus* ergò, ut in viam redeam, *Humani Partûs maximè ordinarium & naturale, est finis hebdomadis post impragnationem nonæ ac trigesimæ.*

XVIII. Dixi Partûs Humani; quoniam hîc non loquimur de Brutis, quæ novimus habere, alia quidem tempus gestationis brevius, alia verò longius: sed hæc res relinquitur Veterinariis, tum iis omnibus, qui studium suum faciunt magis universale, & Brutorum quoque Accidentia & Mutationes scrutantur: quod minimè culpandum, quin potiùs laudandum, quoties aliqua inde Humano generi evenit utilitas, nec Homo semet ipsum negligat cognoscere, dum totus penè inhiat Brutorum notitiæ.

Partus septimestris.

XIX. Præter nonum mensem, omnium penè Medicorum calculo *Septimi ab impragnatione mensis extremum* pro naturali Pariendi tempore habetur; quoniam quotidianâ constat experientiâ, non tantùm subinde inter plures septimestres unum prodire Humanum fœtum ex eâdem matre vivum, sed vitalem quoque; verùm integras esse familias, in quibus omnes liberi sunt Septimestres; qualem familiam honestam & inter Cives primariam novi in Germaniâ; in quâ hoc in tertio Gradu observavi factum quoad ipsas fœminas, aliquot enim notavi Sorores, quarum fœtûs omnes erant Septimestres; quod idem evenerat semper ipsarum tum matri, tum aviæ maternæ.

Ante septimi mẽsis finem nullus fœtus vitalis.

XX. *Ante septimi mensis finem quotquot hactenus observavi Fœtus, eorum nonnullos quidem vidi vivos, nullos verò vitales*, tariùs enim ad secundam tertiamve perdurabant hebdomadem in vivis.

Ultra nonũ mẽsem plures fœtus vivi, & vitales. Aliquan do debiles ac ægri.

XXI. *Ultra nonum mensem* plures observati sunt fœtus humani tum vivi, tum vitales editi, etiam ubi nulla erat de fraude suspicio, præsente scilicet ac vivo, sanoque Uxori suæ toto illo gestationis tempore marito.

XXII. Observati sunt igitur aliquot post noni mensis finem tum diebus, tum hebdomadibus, tum mensibus editi Fœtus humani aliquando sani & robusti, sæpè debiles ac ægri: cujus rei tum in Fœtûs motibus signa solent apparere; ex quibus prudens Medicus se non ita difficulter poterit expedire, atque à calumniatorum morsibus servare, aut salvare.

Partus Octimestris, vivus & vitalis.

XXIII. Celebris est inter Medicos de *Octimestri Partu* Controversia, quem plerique pro haud vitali habuerunt, quamvis hactenus nec rationem urgentem audiverim legerimve ab ullo ipsorum prolatam, quo hæc evinceret; longè minùs Experientiam observare potuerim eorundem Placito consentientem: Plures namque notavi fœtus humanos octimestres non tantùm vivos, sed insuper vitales.

Objectiones contrariæ nullius momenti.

XXIV. Non me latet, hos Medicos Sophistas, quò sartam tectam tueantur suam Opinionem dicam, an Commentum, quoties observant vitalem fœtum octimestrem, audere, ac sæpè satis imprudenter, negare fuisse ipsum octimestrem, atque nil intactum relinquere, quin omnem movere lapidem, ut matribus æquè ac aliis persuadeant, non ritè fuisse initas ipsarum rationes, ac velle aliquando citiùs, aliquando seriùs impraegnatas fœminas, quàm referunt, ideóque fœtus illos non tam fuisse octimestres, quàm septimestres, aut novimestres.

XXV. Verumenimverò, sicut non nego, falli subinde fœminas operi generationis minùs attentas, ita non possum admittere, illud evenire accuratis mutationum sibi obvenientium & observabilium notatricibus; quæ facilè observare possunt, quando Virile semen (absque quo nulla fit generatio) admittunt, quando emittunt: quòd si non emittant, de impragnatione tunc factâ priùs suspicari, mox opinari, tandem certò persuaderi mares oportet. In quo casu putem longè

longè plus tribuendum esse Conjugi honestæ, quàm Medico præjudiciis excœcato & imperito, utut Artis Doctrinæque suæ vastitate suffeno, ac præposterè superbienti.

Experientiam & rationem id suadere.

XXVI. Nec tantùm *Experientiâ* indubitatâ constat, plures occurrere Partus humanos *Octimestres naturales*, quin *Ratio* idem suadet, persuadet, ac evincit.

Fructus in eadem Plantâ quosdam citiùs quosdam seriùs maturescere.

XXVII. Si quis enim Hominem, cujus Corpus naturalibus mutationibus omnibus subjectum est, cum rebus Naturalibus aliis, quatenus cum illis convenit, contulerit, observabit exempli gratiâ in Plantarum Fructibus etiam eodem tempore, in eâdem Plantâ vel Arbore hærentibus, alios citiùs, alios segniùs maturescere, adeóque sibi relictos decidere, sive sint omnes æquè boni, sive aliqui malè sint affecti.

Ut & fœtum humanum.

XXVIII. Sic etiam Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs ad suam perfectionem pertingit; unde etiam subinde solito tempore citiùs, subinde tardiùs ad exitum properat.

Hujus diversitatis ratio & causa.

XXIX. Diversitatis hujus ratio pendet imprimis à *Fœtus robore* majore vel minore: uti hoc debetur præsertim *Constitutioni Matris diversæ*; quæ rursus pendet partim à *Dispositione* ejusdem *Matris naturali*; partim ab *Aëris constitutione* diversâ; partim ab *Alimentorum* ab ipsâ usurpatorum diversitate; dum aliàs Succi optimi usurpantur Alimenta, aliàs alia; aliàs Aromaticis condita, aliàs minùs Aromatica, & sic porro: partim à *Corporis exercitio*, moderato quidem sed aliàs aliquantò majore, aliàs aliquantò minore; partim ab *Animi Affectibus* gratioribus, vel ingratioribus, ac præsertim gaudio, spe, tristitiâ, metu, &c. iisdemque aliàs frequentibus magis, aliàs rarioribus.

XXX. Ab his, inquam, Causas pluribus vel paucioribus, potentioribus vel debilioribus, pendet citior segniorve Fœtus humani in materno utero perfectio, adeóque ejusdem ad partum acceleratio, vel retardatio.

Experientia idem constare.

XXXI. Nec tamen rem ita se habere suadet Ratio modò allegata, sed eandem solidam veramque esse confirmat laudata priùs experientia; quâ constat, Fœtus robustos, tempusque partûs ordinarium ideò anticipantes edi à Matribus itidem robustis, atque ex supradictis rebus non-naturalibus plures pauciores ve cum voluptate expertis.

Post nonum mensem partûs sani & vegeti causa.

XXXII. Contrà, quotiescunque *ultra mensem nonum* prodeunt *Fœtus* humani; si fuerint ipsi *sani & vegeti*, toties ferè, hoc est, plerumque *Animi mœror, non tamen valdè gravis*, vel *Solicitudo* Matres robustas exercuit gestationis tempore; unde segniùs ad perfectionem pervenerunt iidem Fœtus, seriúsque ad exitum fuerunt apti.

Partûs infirmioris causa post idem tempus.

XXXIII. Quoties autem *Fœtus iidem* post nonum mensem prodeuntes *Infirmiores* sunt, toties, si *non affectum alium corporis gravem* passæ sint, *Animi* saltem *mœrorem gravissimum*, aut *Terrorem molestum*, aut *frequentem Iram*, aut *Alimenta vitiosa*, *Aërisve mutationes noxias*, vel *nimias Vigilias*, vel *Corporis defatigationem crebram*, similiave Diætæ vitia sustinuerunt Matres cæterùm robustæ; unde non contigit quidem Abortus, verùm Fœtus debilior inde factus segniùs ad maturitatem pervenit, tardiúsque in lucem est productus.

Partus esse Octimestres.

XXXIV. Si proinde Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs perficiatur, & ad partum properet; observenturque Fœtus vivi & vitales non tantùm nono, quin septimo quoque mense exclusi, quisnam per se finget facilè, non dari frequenter Partus Octimestres?

Fœtum septimo mense non esse perfectum, nec partum tentare.

XXXV. Quòd enim putant aliqui Fœtum humanum omnem perfecto mense septimo non tantùm perfectum esse, quin insuper partum tentare, figmentum est, nullâ ratione solidâ, nullâ experientiâ certâ comprobatum. Nam fœminæ gravidæ finito mense septimo non sentiunt partûs dolores & conatus.

XXXVI. Nulla, inquam, ratio solida id suadet: Neque mox, ubi omnia membra perfecta habet fœtus, ad exitum properat; cùm eadem robore adhuc indigeant, quod octavo & nono acquiritur mense: unde omnes Fœtus septimestres observantur delicati ac teneri, adeò ut, quando sani sunt, binis primis mensibus perpetuò ferè dormiant, nec nisi valetudinarii post assumptum Alimentum vigiliis exerceantur, & torqueantur. Adde quòd ungues ipsi ferè desiderentur, qui sensim accrescunt.

Ob quas causas prodeant fœtus septimi.

XXXVII. Prodit autem *Fœtus septimestris*, tum quando existit *solito robustior*, tum quando idem *solito major*, tum quando *Matris Uterus explicationem ampliorem ferre non potest*, tum quando *Aëris æstus summus* citiùs exsiccat commissuras Placentæ atque Uteri, unde facilior fit utriusque partis secessus, vel *aliquid aliud* accidit, quod idem efficiat.

Ob quas Octimestres.

XXXVIII. Quòd si *Causæ similes*, ast *leviores* locum habuerint, tum non quidem septimo, ast *octavo* demum mense accidet Partus.

Hos frequentes observari à fœminis, quos deceptas in calculo statuunt perperam Medici.

XXXIX. Et octavo mense Partus frequentes observant fœminæ, quibus præjudicio laborantes Medici ubi persuadere non possunt, deceptas fuisse ipsas in calculo suo ineundo, nunc ad septimestres, nunc ad novimestres revocant istos partûs octimestres, prout ad septimum vel nonum mensem magis accedunt.

Plures fœminas confusè gravidationis tempus notare.

XL. Ubi observandum, plures fœminas generationis operi minùs attentas, ideóque confusè magis gravidationis suæ rationem, calculumque ineuntes, solere hîc saltem pro conceptionis suæ tempore sumere mediam partem mensis ante suppressa menstrua; vel si lactantes fuerint medium mensis ante visa semel menstrua.

Lactantes impregnatas semel menstrua profluere post impregnationem.

XLI. Notandum enim multis, ac fortè plerisque fœminis lactantibus, nec idcircò menstruam purgationem tunc patientibus, ubi prægnantes fiunt, paulò post semel profluere menstrua; ipsisque ex horum fluxu conjecturam fieri, de factâ imprægnatione.

Imprægnationis diem ac horam à quibusdam posse determinari.

XLII. Id verò, uti dixi, evenit fœminis generationis operi parùm attentis, cùm, quæ ipsæ sunt magis attentæ, certiùs possint determinare non tantùm imprægnationem, quin imprægnationis quoque diem ac horam; ubi præsertim studetur generationi, nec tantùm voluptati.

Tempus Partûs maximè naturalis. *Circa finē noni Mensis.*

XLIII. Vt proinde tandem aliquando, quæ de Partûs Naturalis tempore dicenda nunc habebamus, in compendium redigamus & concludamus: Tempus frequentissimum adeóque maximè naturale finis est Mensis noni, sed Solaris: à quo tempore si parùm desciscat Partus, duabus scilicet ultra vel infra hebdomadibus, pro naturali quoque habendus est ejusdem terminus.

XLIV. Quando verò integro mense, aut duobus mensibus aut post nonum mensem accidit Partus, Fœtus quidem vitalis existere potest, non tamen tempore maximè naturali editus.

Partus ante septimi mēsis finem quidem vivus, nunquā vitalis.

XLV. Citiùs autem, hoc est, ante septimi mensis finem editus Fœtus aliquando quidem vivus prodit, nunquam, quod sciam, vitalis.

Fœtus vivi & vitales, decimo, undecimo, & decimo tertio mense editi.

XLVI. Observati sunt verò Fœtus vivi & vitales non tantùm X. & XI. mense editi, sed XII. quoque à me, quin XIII. ab aliis.

XLVII. Atque hæc de Partûs humani tempore naturali dicta sunto; quoad Modum, quo fieri debet ac solet Partus Naturalis, pauca similiter habeo monenda, & quidem notatu digna, ex quibus de modo Partûs præternaturali faciliùs ferri poterit à quovis sententia.

XLVIII. *Modus* ergò *maximè naturalis*, quo *prodit in lucem Fœtus humanus*, est quando is *Capite prono* exitum quærit ac invenit, subsequentibus scapulis, mox reliquo ejusdem corpore.

XLIX. Huic valdè *affinis* est quando idem Fœtus *utraque manu prodit, subsequente Capite*, hinc & corpore reliquo.

L. Modus quoque naturalis censetur, quando *utroque pede prodit Fœtus*, subsequentibus cruribus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite.

Modus partûs præternaturalis.

LI. Multis autem modis peccare potest in sui exitu, exitûsque modo Fœtus, & 1. quidem, quando *alterutra manus sola prodit, capite averso*, unde nulla tunc spes superest Partûs felicis ac vitalis, ni retrorsùm tractâ pressâve manu.

LII. 2. Quando similiter *alteruter pes solus prodit*, altero in Vtero hærente, atque corporis reliqui exitum impediente.

LIII. 3. Quando *Complicatum corpus per nates* prodit.

LIV. 4. Quando econtrà *Ventre prono retrorsùm inflexum corpus* se Vteri orificio sistit.

Partum vel citiùs vel seriùs excludi.

LV. Cùm *Partus humanus naturali tempore haud prodiens*, nunc *anticipet & citiùs excludatur*, nunc *postponat & seriùs gignatur fœtus*, notandum, tempore *anticipantem Partum* vocari *Abortum*; de quo abundè actum à nobis in superioribus: qui *seriùs fit Partus*, nomine peculiari caret; cujus Causas investigabimus, & Curationem ejus subjungemus.

Partus nullus.

LVI. Sed ad *læsum Partum* referendus quoque *Partus nullus*, quando nimirum excludi nequit, saltem non excluditur sponte humanus fœtus, verùm arte duntaxat elicitur vivus, mortuusve; aut in Vtero matris moritur, in eodemque putrescit, ac subinde per partes exit, aut totus in ipso permanet: sicut memini, me aliquando geminos fœtus in eodem utero simul reperisse, quorum alter quidem totus inerat, sed ad corruptionem vergens, alter partibus carneis, & similibus maximam partem corruptus exeretusque, solis in utero repertis duntaxat ossibus solidioribus.

Læsi partûs species.

LVII. Quatuor igitur primarias species Partûs læsi constituemus, *Abortum*, sive Partum haud vitalem; *Partum citiùs contingentem*, qui vitalis esse potest; *Partum seriùs obvenientem*, qui quoque vitalis esse potest; ac denique *Partum nullum*, cum fœtûs interitu semper copulatum.

Abortus.

LVIII. Ad *Abortum* revocamus omnem fœtûs exclusionem ante septimi post impragnationem mensis finem factam, nunquam, quod observaverim, vitalem, licet vivus nonnunquam prodeat fœtus: de quo plura non addimus, quoniam abundè de ipso egimus in Fœtus Gestatione læsâ.

Partus anticipans.

LIX. Ad *Partum anticipantem*, ac *citiùs contingentem* putamus revocari posse tum *septimestrem*, tum *octimestrem*; quamvis uterque possit esse vitalis; quoniam Fœtus illis temporibus prodeuntes, *donec noni mensis finem attigerint*, ni ægrotaverint, post assumptum alimentum *dormire solent*; at constituto naturali pariendi tempore finito subinde per horas aliquot vigilare solent, & alternatim dormire.

Quis fetus maturè, quis præmaturè sit exclusus.

LX. Cui accedit, quòd *ante noni mensis finem ungues perfectionem suam non habeant in fœtu humano*: ex quibus proinde signis judicium fieri solet de fœtu maturè, aut præmaturè excluso.

Partûs anticipātis causa.

LXI. *Causas hujus anticipantis Partûs* retulimus in superioribus & ad *Fœtûs robur*, & ad ejusdem *magnitudinem auctam*, & ad *Matris Vterum explicationem ulteriorem non ferentem*, & aliquando ad *Aëris æstum commissuram Vteri & Placentæ solitò citiùs exsiccantem*, & aliquando *ad res non-naturales alias* quovis modo peccantes, atque *fœtus exclusionem præcipitantes*.

Cur aliquando vitalis, aliquādo talis non existat.

LXII. Vnde facilè patet, cur aliquando *vitalis* existat Fœtus Septimestris, vel Octimestris, nonnunquam *aliquo post partum tempore moriatur idem*: quoties namque propter robur proprium, auctamve multùm corporis sui molem ante noni mensis finem prodit fœtus, plerumque vitalis etiam erit; quoties autem propter aliquod erratum in rebus non-naturalibus patratum anticipat Partus, toties facilè noxa simul fœtui inde accidit, unde in Affectus graves, adeóque lethales incidere potest.

Partûs seriùs contingentis causa.

LXIII. *Partûs seriùs contingentis*, atque haud nono, verùm 10. 11. 12. aut 13. demum mense accidentis *Causam* docuimus esse utplurimùm, quoties *Robustus* prodit tunc *Fœtus*, *Mœrorem*, non tamen extremum & gravissimum, *Solicitudinemve* Matres satis robustas gestationis tempore agentem ac exercentem; propter quem infirmatus fœtus seriùs ad perfectionem deductus est, seriúsque ad exitum properavit, & tunc demum postquàm vires matris mœrore fractas iterum recuperavit.

Debilis fœtus unde.

LXIV. Quoties verò *Debilis* prodit *Fœtus*, toties aut *Corporis Affectu gravi afflictæ* fuerunt gestationis tempore *Matres*, aut sustinuerunt eædem *noxam notabilem ex rebus non-naturalibus* plurimùm à mediocritate recedentibus, *Animi* putà *Mœrore gravissimo*, *Terrore magno*, *Ira extrema* vel *frequenti*; *Alimentis* valde vitiosis; *Aëris constitutione*

ſtitatione noxiâ, ejusve *Mutatione multiplici*; *Vigiliis perſeverantibus*; *Corporis defatigatione* multâ; *Hæmorrhagia qualicumque enormi*; *Alvi Fluxu diuturno*; *ſimilibusve Diætæ vitiis*; unde non ſequitur quidem *Abortus*, verùm *debilitatur non partum Fœtus*, qui proinde *ſegnius ad perfectionem* ſuam & maturitatem deductus, *tardius* quoque ad *exitum properat & partum*.

Partûs deficientis cauſa. LXV. *Partûs* denique *deficientis Cauſa* aliàs in *Fœtu*, aliàs in *Matre* ſunt quærendæ ac inveniendæ.

In Fœtu. LXVI. In Fœtu, quando idem aut *extremè debilis* exiſtit, aut *mortuus*. Nam extremè debilis nullum conatum edit, ut nec mortuus.

LXVII. Nec ſufficit tamen, ut nullus fiat Partus, Fœtûs vires ac conatus deficere, cùm indies languentes ac mortui edantur; verùm Matrum imprimis culpâ deficere ſolet Partus; licet nec ipſarum duntaxat culpâ deficiat ſemper Partus, poſtquam etiam ex ipſis mortuis non ſemel prodit Fœtus vivus.

In Matre 1. Quando vires deficiunt. LXVIII. *Matrum* verò *culpa non ſuccedit Partus, quoties* 1. ſunt ipſæ *valde debiles*, tum ratione virium vitalium, tum ratione virium animalium. *Vitales vires* pulſu dignoſcuntur parvo, languido, ac præſertim intermittente, aliiſve modis deficiente. *Animales vires* dignoſcuntur Senſibus externis languentibus, Motûſque animalis impotentiâ; & imprimis Abdominis compreſſione qualicunque per diaphragma, proprioſque muſculos perficiendâ, ſed tunc languente aut deficiente.

Exhauſta. LXIX. *Deficiunt* illæ *Vires Matris* propter *Affectus* alios ipſas *exhaurientes*, aut *opprimentes*.

LXX. *Exhauriunt* vires pleræque *Febres Ardentes*, aut cæterùm *graves*, quò *Intermittentes* quoque revocandæ.

LXXI. Exhauriunt quoque vires *Tuſſes* diuturnæ, ut & *Vigiliæ* nimiæ; exhauriunt *Dolores*; exhauriunt *Solicitudines*; exhauriunt *nimia corporis exercitia*, vel opera; exhauriunt *Evacuationes* omnes, *Sanguinis, alvi, ſudorum*, &c.

Oppreſſa. LXXII. *Opprimunt Vires* tum *Plethora ſumma*, tum *Aquæ Aſciticorum*, & *Hydropis Thoracis*; tum *Flatus Anhelationem* parientes, aut ventrem diſtendentes in *Tympanitide*; tum *Sanguis aut Pituita Apoplecticorum*.

2. Quando via ſunt ineptæ. LXXIII. Non ſuccedit Matrum culpâ Partus 2. quoties *viæ* ſunt ad excludendum fœtum *ineptæ*: ſi *oſſa pubis & coccygis* propter ætatem provectiorem *minus* fuerint *mobilia*; ſi *excreſcentiæ* fuerint *oſſeæ in fœtûs viis protuberantes*; ſi *coaluerit*, ex parte ſaltem, *Vteri vagina*; ſi *Herniam conſtituerit Vterus*, quemadmodùm videre eſt apud Sennertum, in Vxore quâdam tam infeliciter in abdominis latere læsâ, nec niſi Cæſareo partu Fœtum ſuum excludente: vel ſi quovis modo alio impediatur Fœtûs excluſio.

3. Quando in medio Partu moritur. LXXIV. Non ſuccedit 3. *matris* culpâ Partus, quoties *ipſa in medio partu moritur*, unde tunc perrarò ſponte gignitur Infans, quin plerumque Chirurgiæ duntaxat ope, Abdominiſque materni apertione, elicitur idem: qui Partus neutiquam pro naturali poteſt haberi.

[illegible] quando fœtus non debito modo LXXV. Non ſuccedit quoque Partus, quoties, ſicut nuper dicebamus, Fœtus altero tantùm crure, manuve, aut etiam ventre prodit medio; nec mutari poteſt iſte ſitus, propter *Obſtetricum inſcitiam, imperitiamve*, vel obſtinatum fœtus Motum talem. *prodit, nec mutatur.*

Propter Obſtetricum inſcitiam. LXXVI. *Inſcitia* laborant Obſtetrices, quando ignorant, fruſtrà iſto ſitu expectari Fœtûs productionem.

Imperitiam. LXXVII. *Imperitia* hic laborant Obſtetrices, quando neſciunt introrſùm repellere Manum, Pedemve vitiosè prodeuntem.

Vel propter obſtinatũ fœtûs motum. LXXVIII. Obſtinatus eſt Fœtûs motus modo, quem diximus, vitioſo, quando *graviter affectus & anxius* exitum quærit & urget, quem cœpit, perverſum.

LXXIX. Angitur Fœtus Doloribus, vel impedita Reſpiratione, & quandoque Motibus Epilepticis; unde liberè moveri nequit per Vterum, quin potiùs hæret in vitioſo partium ſuarum ſitu.

Quare ſitum naturalem in partu mutet fœtus. LXXX. Arduum erit nunc rationes proferre, propter quas ſitum naturalem mutat in Partu Fœtus; cur aliquando capite prodeat prono; cur aliquando alterum pedem manumve exerat; cur aliquando nates, aliquando ventrem Vteri orificio obvertat.

LXXXI. Quamvis autem nemo forſan mortalium determinare poſſit, cur hæc ita eveniant omnia; videndum tamen, an aliquid excogitari poſſit, quod non tantùm ſit rationi conſentaneum, ſed imprimis utilitatem aliquam afferat in faciendâ medicinâ; quod unicè quærimus, & omnibus ſubtilitatibus inutilibus præponimus.

Modus prodeundi maximè naturalis. LXXXII. Exiſtimo igitur *Capite prono* exitum quærere *Fœtum* omnibus modis *ſanum*, nilque præternaturalis, ac præſertim *partu inſtante* paſſum; quoniam ſitus hic eſt maximè naturalis, atque ad partum felicem tùm matri, tum fœtui præſtandum maximè aptus.

Quomodo fiat. LXXXIII. Vbi namque ſanus vegetuſque exiſtit Fœtus, licet blandè corpus ſuum in Vtero materno moveat; non tamen videtur compoſita in orbem membra priùs extendere aut expandere, quàm feſtinet ad exitum; quo tempore arbitror, fœtum exerto quaſi ad hiantem paulatim, apertumque Vterum capite exitum eo ipſo quærere, quò reſpiret; atque ad motum illum exitumque facilitandum crura, pedeſque ita extendere, ut ipſorum plantis preſſo utero partes ſuas ſuperiores faciliùs propellat, expellat, exprimatque.

Quare ſitum naturalem mutet fœtus. LXXXIV. Quod ſi *Affectu aliquo moleſto*, ac imprimis *doloribus laboret Fœtus*, ac præſertim *partu inſtante*, tum exiſtimo, eundem omnes artus nunc quaquaverſùm (uti omnes dolentes ſolemus) explicare, nunc eoſdem miris ac diverſiſſimis modis contorquere, aut complicare, atque eo ipſo ſitum ſuum naturalem ita immutare, ut rarò ad eundem partes omnes reducat, quin ſemper aliquæ quodammodò perverſum ſervent; unde moleſtiores ſolent matribus eſſe tunc Fœtûs motus & agitationes; quin caſu tantùm, ac hominum reſpectu fortuitò videtur tunc Partus ſequi naturalis, quoad partium ſitum.

Unde uteri Orificio alia præter caput pars ſe offerat. LXXXV. Sed non rarò propter talem Artuum explicationem præpoſteram vel potiùs præmaturam alia præter caput pars ſe Vteri Orificio offert, quæ partum efficit nunc difficiliorem, nunc

Matri, aut Fœtui saltem periculosum, & aliquando lethalem.

LXXXVI. Cur autem potiùs hæc quàm illa pars, pes quàm manus se offerat, id fateor me casui tantùm ac fortunæ quoad nos adscribere: Nam hîc in Dei secreta & consilia arcana non penetro, Cui omnia hæc non tantùm notissima censeo, verùm ejus nutu atque jussu quandoque, uti aliàs permissione peragi, planè sum persuasus & quidem ex Dei sapientiâ, Bonitate, atque Potentiâ omni exceptione majoribus ritè expensis.

Curatio. *LXXXVII.* Postquam docuimus, tempus humani partûs maximè naturale ac ordinarium esse finem noni post impraegnationem mensis, atque partum, qui proximè ad dictum tempus accedit, accedere quoque hactenus ad partum maximè naturalem; partum autem ab eodem termino maximè recedentem, hactenus recedere maximè à partu naturali; atque Causas istius diversitatis, adeóque partûs hactenus læsi Causas diversas in medium protulimus; tempus est, ut auxilia quoque proponamus, quorum ope Partus ad constitutum à Deo tempus, terminumque maximè legitimum, quantum arte medicâ fieri potest, deduci queat.

Causis, quæ partum præcipitant, vel retardant, occurrendum. *LXXXVIII.* Hoc ut ritè fiat, considerandæ Causæ, quæ nunc Partum præcipitant, nunc retardant, superiùs enumeratæ, ut, quoties aliquæ locum habent in gravidis, adeóque metus est, ne aut citiùs, aut seriùs contingat Partus, in tempore illis occurratur, earundemque noxa præveniatur: Nam frustra quis Parturienti jam fœminæ remedia exhibere sustinebit, quorum ope mox tollantur semper Partûs dolores, differaturque Partus citiùs urgens: quamvis non negem, aliquando, at non semper, posse convenientibus medicamentis sisti præmaturè parturientium dolores, & ita quidem, ut illis sublatis cesset simul pariendi conatus, donec tandem ordinario ac verè naturali tempore iisdem redeuntibus felix contingat Partus.

Partus dolores à causâ externâ præmaturè sistendi. *LXXXIX.* Illud autem accidit, quoties à Causâ externâ modò eveniente partûs dolores contingunt, quibus tunc remotis sedatisque cessant quoque Conatus illi pariendi præmaturi.

A causâ internâ rarissimè tolluntur. *XC.* Quoties autem præcesserunt aliquandiu in Matre aut Fœtu Causæ Partum exempli gratiâ præmaturum producturæ, frustrà expectatur earundem Correctio aut Sublatio, donec urgeant Partûs dolores, qui admodùm rarò patiuntur se ita diminui, vel tolli, ut ad ordinarium pariendi tempus pergat Vteri gestatio.

Partus seriùs vi tur? naturali tempore concitari nequit. *XCI.* Quòd si subinde possit præcipitatus ac præmaturus Partus sisti remediis parturienti fœminæ administratis, vix unquam poterit tamen commodè Partus seriùs venturus naturali tempore concitari.

Et quare *XCII.* Nam si Fœtus Exempli gratiâ propter matris propriumque affectum præcedentem factus debilior ad perfectionem desideratam non pervenerit adhuc tempore Partûs naturali adventante, non nisi cum ejusdem Fœtus & subinde Matris quoque periculo tentabitur Partûs excitatio artificialis.

Fœmina, ut natu- *XCIII.* Quisquis proinde voluerit Fœminam tempore maximè naturali parere, is operam simul dabit, ut 1. *præveniantur omnia, quæ eundem possunt præcipitare aut retardare.* [ralis tempore pariat quid agendum]

XCIV. Vt 2. *si quædam præcipitis tardiorisve Partûs Causæ locum habuerint, eædem in tempore corrigantur, emendentur, tollanturve.*

XCV. Ac in specie danda opera, ut 1. quantum licet, Gravidæ *Aëre* utantur sereno, temperatoque.

XVI. Vt 2. eædem *Alimentis* fruantur optimis, probè paratis, quantitate mediocri, tempore conveniente.

XCVII. Vt 3. eædem pro sui corporis constitutione *Somno, Vigiliisque* indulgeant moderatis.

XCVIII. Vt 4. eædem Gravidæ *corpus moveant commodè*, omnemque vitent ejus agitationem fortem, ut & torporem, ac segnitiem noxiam.

XCIX. Vt 5. eædem Gravidæ, quantum fieri potest, *vivant hilariter*, atque ab omni Affectu animi vehementi liberæ.

C. Vt 6. eædem Gravidæ *alvum* servent laxam, *Vrinam* reddant pro assumpto potu sufficientem, nullum patiantur *Sanguinis effluxum* notabilem ac nocentem.

CI. Quoties verò aut *necessariò*, aut *casu & fortuitò*, aut *datâ operâ erratum* aliquod à Prægnante fœminâ commissum est *in Diætâ* laudata, toties curandum sedulò, ut idem corrigatur, emendeturque in tempore. Erratū in Diætâ corrigendum.

CII. Dixi *necessariò*, quando illud vitari non potuit, *Aër* puta, præter omnem omnium expectationem subitò mutatus ex sereno in humidum, aliterve malè affectum, dùm in aperto Aëre ruri forsan versatur Prægnans; quando *Alimenta* optima desiderantur; quando vitæ periculum ut effugiat Prægnans, cogitur quovis modo valdè *agitare ac movere corpus* suum, & sic porrò. Sive necessariò commissum.

CIII. Dixi *fortuitò* aliquando à Prægnantibus committi aliquod in Diætâ erratum, quando Exempli gratiâ diutiùs ferenda sitis; quoniam potus casu est effusus; quando ab imprudente, aut malitioso ipsi terror incutitur; quando ex ictu fortuito ipsi excitatur Narium hæmorrhagia; & sic de cæteris. Sive fortuitò.

CIV. Dixi etiam erratum in diætâ committi aliquando à Prægnantibus *datâ operâ & studio*; nam plurimæ sunt satis petulantes, adeò ut putent multæ omnia sibi licere agere impunè, quamvis nonnunquam monitæ sint de noxâ securâ tum ab Adstantibus & Amicis, tum à Medicis; audent namque salutaria spernere quorumvis consilia, & imprimis *quævis Alimenta & Condimenta, Fructusque horarios* ingurgitare; audent *saltare, currere, tripudiare, equitare*, & nescio quid non tentare. Sive datâ operâ.

CV. Vbi autem observant noxam sibi tunc imminere, *prudentiores* solent *culpam* suam tum *fateri*, tum convenientibus auxiliis noxam præsentem *prævenire ac emendare*: *imprudentiores* autem culpam suam nunc *ridere*, nunc, seriùs licet, *dolere* ac *deplorare*. Culpam quædam fatentur quædam non.

CVI. Quò citiùs ergò erratum illud notatur, illique succurritur, eò citiùs quoque, faciliùs, ac feliciùs idem emendatur ac superatur: quò segniùs idem erratum observatur, eò segniùs quoque, difficiliúsque illi succurritur ac subvenitur. Erratū quò citiùs notatur, eò meliùs quò segniùs eò pejùs emendatur.

CVII.

Mala ex rebus non-naturalibus orta.

CVII. Proximum est, ut iam ordine Mala ex iisdem non-naturalibus rebus quovis modò, necessariò, casu, vel voluntariè perperàm usurpatis, orta persequamur, ipsorumque Remedia proponamus.

Robusti Fœtûs partus non impediendus, sed promovendus.

CVIII. Quoties autem Robustus Fœtus solito citiùs prodit tum ratione sui roboris: tum ratione suæ magnitudinis auctæ, toties nullo remedio impediendus, retardandusve Partus, quin potiùs observandus.

Ejus signa.

CIX. Ne tamen quis tunc fallatur, signa quærenda & assignanda sunt, ex quibus constet Medico de Fœtu Robusto, vel etiam solito maiore.

1. Status Gravidæ optimus.

CX. Fœtûs robur patet 1. ex *Statu Gravidæ optimo & sano*: neque unquam Fœtu languente observabitur benè habere Mater, quamvis fieri possit, ut aliquando Matre existente debili aut ægrâ, Fœtus existat satis robustus.

2 Motus ejus mediocris & blandus.

CXI. Patet Fœtûs robur 2. ex *Motu eiusdem mediocri & blando*; quoties enim languet Fœtus, minùs idem movetur; quoties idem dolet, angiturve, nimiùm movetur, agitaturve inordinatè.

Fœtus solito majoris signum.

CXII. *Fœtum solito maiorem* suadet Gravidæ Vterus ac Venter solito magis explicatus, expansusque; quamvis non rarò Vterus solito magis explicetur nunc à gemino Fœtu, nunc à Placentâ grandiore, aut multis humoribus plenâ, nunc ab Aquâ copiosiore Fœtum ambiente.

Vnde iudicet Medicus, omnia ritè fieri, in partu prœmaturo.

CXIII. Vnde an Fœtus grandior sit, ex Vteri Abdominisque Tumore maiore haud certò constat, atque mera duntaxat Coniectura est.

CXIV. Omnia verò tunc ritè fieri, etiam ubi solito citiùs excitantur Partûs Dolores, iudicabit præter iam dicta Medicus, si Mater fuerit sana vegetaque, si in nullâ re non-naturali peccaverit, aut eâdem fortuitò fuerit turbata; unde tantùm abest, ut inde turbetur Medicus prudens, ut contrà iubeat ipsam mulierem parturientem animo esse bono ac præsente.

Turbatus Parturientis Animus sedandus.

CXV. Quòd si nec sic quidem turbatum solicitumque Parturientis animum sedare possit Medicus; aut leve aliquod in Diætâ commissum est erratum, Animus putà prægnantis quovis animi affectu conturbatus est, terrore scilicet, vel irâ, unde paulò post partûs dolores ipsam occuparunt operæ pretium est, ut, si Venam secare ampliùs ipsi non liceat, Medicamentum ipsi præscribatur

Et quâ ratione.

& blandè aromaticum, & simul opiatum, cuius ope ad tranquillitatem redigantur agitati spiritus, temperetur excitata inde humorum acrimonia, sedenturque Dolores partum mentientes, aut comitantes: sic enim, si falsi fuerint dolores isti, brevi sedabuntur, & tollentur partûs conatus; sin veri & partum instantem testantes, promovebitur idem feliciter, quod imprimis optandum in casu tam dubio & ancipiti.

Partus Prœmaturus ab Æstu Aëris quî curetur.

CXVI. Quoties autem ex Causis Partum præter naturam Citiorem producturis locum habuit 1. *Æstus Aëris magnus Commissuras uteri & placentæ* solito citiùs *exsiccaturus*, sicque Partum præcipitaturus, toties variis remediis tum *Aëris æstus* ulterior *præcavebitur* aut *temperabitur*, tum notatarum *commissurarum exsiccatio prævenietur*.

Aëris æstus ulterior præcavendus.

CXVII. *Aëris æstus ulterior præcavebitur*, vitando eundem, ac se recipiendo in locum subterraneum, aut aliàs ab aëris æstu liberum.

Idem temperandus.

CXVIII. *Aëris æstus temperabitur*, aspersione pavimenti factâ cum Aquâ puteali, aut fontanâ, Aceto, Plantarum acidarum aquearumve partibus, Acetosâ, Plantagine, foliis Vitis, Portulacæ, Sempervivi maioris, flor. rosarum, borraginis buglossæ, violarum, &c.

Commissurarum Vteri, & placentæ exsiccatio præveniendâ.

CXIX. *Commissurarum Vteri & placentæ exsiccatio prævenietur*, assumptione Liquorum æstum omnem in corpore blandè compescentium, corpusque humectantium; quò spectant Aquæ ex modò laudatis plantarum partibus destillatione elicitæ, ut & Syrupi ex iisdem parati, & cum dictis aquis mixti, & sæpiùs quantitate parvâ usurpati; additis quantitate conveniente Spiritibus, Succisve acidis.

Et quibus.

CXX. Conveniunt in eundem finem *Emulsiones* blandiores, ex hordeo præsertim paratæ; ut & *iuscula*, quibus incoctæ sunt modò laudatæ plantæ, aut additi succi acidi.

CXXI. Hæc igitur si usurpentur paulò post perpessum Aëris æstum, prævenientur sæpenumerò Partus citiùs aliàs eventuri.

CXXII. Nec tantùm internis remediis Commissurarum Uteri & Placentæ exsiccatio præcavebitur, curabiturve; verùm externis quoque Fotibus, Balneisve humectantibus prudenter administratis, ne plus noceant, quàm prosint; Oleis, Linimentis, Vnguentisve emollientibus & laxantibus abdominis regioni inferiori inunctis.

CXXIII. Emolliunt Rad. althææ, lilior. alb. &c. fol. althææ, malvæ, verbasci, &c. sem. lini, fœnugræci, &c. ex quibus & aquâ pluviali vel fluviali parari possunt fotus & balnea.

CXXIV. Olea emollientia & laxantia sunt liliorum alborum, mucaginum; Vnguenta, de althæâ simplex, de mucaginibus, Pinguedo humana, anseris, &c.

Partus prœmaturus ab Alimentis Aromaticis, & potu Spirituoso, quî curetur.

CXXV. Quoties 2. *Alimenta* usurpata sunt *nimis Aromatica, Potusve valdè Spirituosi*, atque metus est, ne citiùs contingat idcircò Partus, danda est opera, ut primò abstineant istæ Gravidæ ab ulteriore similium Alimentorum usu, vel potiùs abusu: ac secundò usurpent Alimenta glutinosiora, pisces putà, extremaque iuniorum Animalium, pedes sc. capitaque vitulorum, agnorum, &c. quin tertiò Potum hauriant Aquosum magis; Aquam fontanam, Cerevisiam tenuem, ac Vinum Rubellum & Oligophorum, & quartò inter medicamentosa assumant Emulsiones tum Hordei, tum Amygdalarum dulcium.

A Vigiliis nimiis qui curetur.

CXXVI. Quoties 3. nimiùm indulserunt *Vigiliis* Gravidæ, ac proinde metus est, ne idcircò citiùs solito pariant, non tantùm Somno vicissim debent indulgere longiori, sed insuper usurpare medicamenta, quæ quorumvis humorum, ac Bilis præsertim Acrimoniam propter vigilias auctam temperent, simulque somnum blandum excitent, qualia sunt Emulsiones & iuscula modò à me laudata.

A nimio corporis motu, qui curetur.

CXXVII. Quoties 4. Currendo, Saltando, Equitando, aut quovis alio modo nimiùm *agitatum est* Gravidarum Corpus; toties non tantùm quiescendum est ipsis, verùm insuper

modò notata Humorum Acrimonia laudatis medicamentis est corrigenda, & Fœtus quoque illâ corporis agitatione commotus ad tranquillitatem atque quietem deducendus est ope Opiatorum; quibus Matris quoque Humores peccantes tum temperabuntur, tum ad quietem redigentur.

Ab Animi Affectu, qui curetur. CXXVIII. Quoties 5. vehementi *Animi Affectu*, *Terrore* putà, *Irâ*, vel *Tristitia inopinata* percellitur Gravida; unde metus sit, ne citiùs properet ad partum; 1. *Vena mox secabitur in Brachio*, ubi erit præsertim plethorica, & sanguis quantitate parvâ educetur: ni eius vires non sinant; tunc enim commodum est, illi exhibere haustum potûs ordinarij, ac imprimis Vini. 2. *Conturbati, agitatique in universo corpore Humores ac Spiritus* compescentur, atque ad ordinatum motum reducentur per anodyna & opiata prudenter usurpata, additis pro Affectûs diversitate nunc Aromaticis, nunc Acidiusculis. 3. Si qui Affectus alij, *Alvi fluxus*, verbi gratiâ, *Vomitus, Dolor Colicus, Suffocatio Hypocnondriaca* aliive similes consequantur Animi Affectum, Remedia singulis debita in tempore usurpabuntur blandiora, & quidem talia, quæ fœtui nocere non possint: de quibus omnibus agitur in eorundem Curatione.

Ab alvi nimis laxa, qui curetur. CXXIX. Si 6. vel sponte, vel aliâ de causâ *nimium laxetur* Gravidæ *alvus*, & metus sit, ne frequenti alvi deiectione Partus solitò citiùs contingat, usurpanda sunt in tempore, quæ omni alvi fluxui compescendo conducunt, Opiata, inter quæ Diascordium Fracastorij facilè primum occupat locum, præter alia simul blandè adstringentia.

CXXX. Vbi hoc factum, usurpabuntur quoque Medicamenta, quæ Causam externam, si quæ fuerit, alvi fluxum producentem corrigant, emendentque, Fructus præcoces putà, vel similia: ubi observandum sedulò, dandam operam, ut Causæ istæ vitentur imposterùm; ne malum, quod sublatum cupimus, foveatur, vel augeatur.

Continua meiendi irritatio sedanda. CXXXI. Si continua fuerit *ad Vrinam reddendam irritatio*, undecunque facta, ab humore Salso putà ad vesicam delato, vel à vesicæ Calculo, Vlcereve; cùm propter illam irritationem continuam Parturiendi Conatus simul excitentur, ideóque metus sit, ne Partus quoque citiùs solito eveniat; allaborandum, ut quantum fieri potest, illa meiendi irritatio sedetur, tollaturque.

Salsum humorem Vrinæ iunctum temperanda. CXXXII. Et Salsus quidem humor Vrinæ iunctus temperabitur commodè Emulsionibus sæpiùs laudatis, & aliquando Spiritu Salis Armoniaci ad paucas guttas ex Vino subinde usurpato, postquam Salsedo tunc peccans muriatica est, adeóque huic Sali Volatili satis feliciter cedens. Cavendum tamen, ne is quantitate usurpetur nimiâ, unde menstruorum fluxus solet excitari, atque Partus forsan posset præcipitari.

Dolor è Calculo sedando. CXXXIII. *Calculus in Vesica existens*, atque ad Vrinam sæpiùs reddendam cogens indicat remedia dolorem illum ac irritationem sedantia, sensumque obtundentia; tum anodyna, tum præsertim opiata.

Vlcus in Vesica. CXXXIV. *Vlcus in Vesica Orificio* existens præter iam laudata remedia indicat insuper medicamenta Vlcus mundantia & consolidantia, inter quæ nulla novi, quæ Balsamo Sulphuris, ac præsertim Succinato, hoc est, cum Succini Oleo parato, possint æquiparari; In pluribus enim ægris observavi hujus Balsami effectum singularem, eximiumque. *Orificio mundando & consolidando.*

Hæmorrhagia, ad partum pellens, sistenda. CXXXV. Si *Hæmorrhagia* qualiscunque notabilis, vel per *nares*, vel imprimis per *Vterum*, aut *vesicam* quoque, Gravidis obveniat, metusque sit, ne forsan ideò Partus contingat citiùs, annitendum sedulò, ut in tempore, si fieri possit, Hæmorrhagia illa sistatur, atque omnis hæmorrhagiæ novæ ansa præcidatur, Fœtusque in Vtero materno roboretur.

Et quibus. CXXXVI. Sistetur illa Hæmorrhagia felicissimè Sanguine Draconis, atque Lapide Hæmatite in pulverem tenuissimum redactis, atque cum Aquâ Plantaginis, Cinnamomi, ac similibus mistis, additâ stillatitij aceti quantitate parvâ, quò tantillum diluantur, & faciliùs ad locum affectum transferantur.

CXXXVII. Huic Medicamento addi quoque potest aliquod Opiatum, Laudanum putà, vel Diascordium, &c. cum tantillo Syrupi convenientis, Myrtini, Portulacæ, alteriusve adstringentis.

CXXXVIII. Vsurpatur enim hoc medicamentum ad consolidationem Vasis quovis modo aperti, atque Sanguini exitum concedentis.

CXXXIX. Quòd si vehemens fuerit Sanguinis effluxus, licet subinde in Brachio venam secare, atque Sanguinem effluxurum avertere.

Æstus, si adsit in corpore, sedandus. CXL. Quin, ubi æstus in corpore atque Sanguine magnus deprehenditur, addi quoque potest prædictis Apozema refrigerans, Sanguinisque fervorem ac furorem compescens temperansque, in quem finem conducit præ multis aliis Plantago, Sempervivumque majus.

Humorum Acrimonia, si hæmorrhagiæ causa sit, temperanda. CXLI. Si ab humorum Acrimoniâ Volatili, Acidâque, aperta fuerint vasa, non tantùm abstinendum est à similium usu, sed insuper usurpanda sunt, quæ Acrimoniam notatam temperare sunt apta, inter quæ laudo valdè Hordei, Amygdalarum dulcium, atque Seminum papaveris albi Emulsiones, addito nonnunquam Laudano Opiato; quæ conducunt imprimis, quando unà cum Vrinis è Renibus profluit sanguis.

Si Sanguis sit fluidior, ab ejus causis abstinendum. CXLII. Sin à Corporis motu vehementiore, Aëris æstu, Alimentis Aromaticis, Potuve Generoso fluidior fuerit factus Sanguis, atque idcircò faciliùs idem per nares, aliasve vias erumperit, cavendum erit ab horum omnium abusu ulteriore.

Fœtus corroborandus. Et quib. CXLIII. Fœtus præcedenti Sanguinis effluxu & jacturâ debilior factus roborabitur Medicamentis aromaticis quidem, sed minùs acribus, aut per alia coniuncta temperatis. Vbi præ multis aliis convenit Confectio Hyacinthorum, ut & Corallia, Margaritæ, atque similia in Tincturas redacta, & paucarum guttarum quantitate ex vino rubro & adstringente usurpata.

Partus tardiùs eventurus quâ accelerandus. CXLIV. Atque sicut diximus, existimamus posse Partum citiùs eventurum sæpenumerò ad tempus maximè naturale arte protrahi: viden-

videndum porrò, qui possit tardiùs expectandus Partus arte ac tutò accelerari.

Si sit à Tristitiâ non gravi, quid agendum.

CXLV. Quoties proinde propter Gravidæ *Tristitiam continuatam, licet non gravissimam, solicitudinemque angentem, non tamen rodentem,* metus est, ne *Fœtus* etiam *Robustus* (propter Vteri gestationem praecedentem facilem, Motumque ipsius convenientem) *segnius perficiatur* in Vtero, *serius exitum quærat* ex Vtero; quod ex ipsius *motu obscuriore ac debiliore* conjectabit Prudens Medicus; toties Medicamentis & *Humores austeros* corrigentibus, & *Animum recreantibus* conabitur idem Partum procrastinantem blandè promovere.

Humores Austeros corrigendi. Et quibus.

CXLVI. *Humores Austeros corrigunt* præ aliis omnibus *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis armoniaci spiritus*. Huc spectant omnia Aromatica multùm spirituosa & odorata, Rosmarinus, Maiorana, Pulegium, Ruta hortensis, Satureia, Thymus, Angelica, Spica nardi, &c.

Animus recreandus. Et quibus.

CXLVII. *Animum recreant & ad hilaritatem* deducunt eadem *Salia Volatilia*, sed imprimis Oleosa, cæteraque Aromatica blandiora, simulque spirituosa, vel cum spirituosis præparata; quæ novi per experientiam plurimùm facere inter omnia medicamenta materialia ad Animum tristem exhilarandum, corpusque tam continens, quàm contentum à mœrore malè affectum emendandum.

CXLVIII. Quòd si hæc medicamenta recreent ac restaurent adultos, quorum partes humoresque difficiliùs restituuntur in integrum, quoties aliquam passi sunt labem; quis dubitabit ab iisdem tenella Fœtûs in materno utero membra, tenerosque eiusdem Humores faciliùs posse restitui; quoties à mœrore, aut solicitudine matris fuerunt ipsa plus minùsve ab integritate suâ remota.

Iisdem medicamentis & Matri, & Fœtui succurri.

CXLIX. Quibus proinde consulimus medicamentis Matri à mœrore aut solicitudine malè affectæ, iisdem simul medemur Fœtui ab eâdem causâ in Vtero materno malè affecto; ut sic quoque unâ fideliâ duos dealbemus parietes.

Partus tardiùs expectandus, si sit ab Affectu graviore, quid curandum.

CL. Quoties verò à *graviore Causâ* durante Vteri gestatione *in Affectum satis gravem* conjecta est *Gravida*, unde licet paulatim restituatur ipsa, metus tamen sit, ne idcircò tum *segnius ad exitum properet Fœtus*, tum idem *prodeat debilior*; maiori curâ allaborandum est, ut *Gravida, hinc & Fœtus quoque Affectus* in tempore *curetur*, atque, quantum fieri commodè potest, *utriusque Infirmitas superetur, roburque ipsis concilietur.*

Et quibus.

CLI. Affectus qualescunque tunc à *Mœrore summo* in Matre producantur, sive fuerit *Appetitus prostratus, Cordis anxietas, vel palpitatio,* & quandoque *Epilepsia, Dolor Colicus*, aliave ventris *tormina*, &c. semper conducent inter medicamenta tunc administranda *Salia Volatilia*; quippe quæ apprimè conducunt corrigendis Humoribus à Mœrore summo corruptis; dummodò, sicut dictum, quantitate parvâ usurpentur.

Cavendum ab Evacuantibus.

CLII. Cavendum autem sedulò à medicamentis vehementioribus, ac præsertim *Evacuantibus*, quippe quæ non tantùm non conveniunt prægnantibus, sed ne quidem Affectibus à Mœrore productis, quà talibus; exceptis *Sudoriferis*, quæ, si præsertim sumantur Aromatica & volatili sale prædita, plurimum prosunt in talibus affectibus.

Infirmitas tum Matris tum fœtûs qui superetur.

CLIII. *Infirmitas* tum Matris, tum Fœtûs sensim *superabitur*; ipsisque amissum robur restituetur continuato aliquandiu Aromaticorum, sed blandiorum, usu, quorum ope Humores tum primariò, tum secundariò à prædictis Causis læsi paulatim restituuntur: Melancholici pùta, & Biliosi; à quibus cùm Functiones Naturales plurimùm pendeant, ab iisdem ritè constitutis sanitatem quoque primariò pendere quivis facilè videt.

Et quibus.

CLIV. Non tantùm hîc conveniunt Aromatica, sed *spirituosa* quoque; cum quibus *Animales Spiritus* non parum in Affectibus gravibus consumi soliti cùm reparentur, meritò eorundem usus hîc à nobis commendatur.

CLV. Sed commodissimè iunguntur Aromatica Spirituosis, & ita quidem, ut Aqueis additis temperentur franganturque utraque, sicque assumantur commodiùs & feliciùs.

Hominis robur in quo consistat.

CLVI. Meritò Aromatica & Spirituosa commendo ad Vires tum Matris, tum Fœtûs ab Animi Mœrore fractas & attritas reparandas, restaurandasque, quoniam Hominis Robur in Functionum Naturalium Animaliumque integritate consistit: quemadmodùm autem modò dicebam, Functiones Naturales Bili, Succoque Melancholico, sive Acido præsertim deberi; ita Functiones Animales à Spiritibus Animalibus pendent.

Si affectibus partum retardantibus sit Ira, & terror, vel aliquod diætæ vitium, ad quid attendendum.

CLVII. Sicut autem certum est, à summo Prægnantis Mœrore non tantùm in quemvis Affectum Corporis gravem eandem posse incidere, unde similiter Affectu gravi afficiatur in Vtero materno fœtus, verùm Infirmitatem quoque immanere aliquandiu utrique, quæ non nisi temporis tractu queat superari, unde Fœtus quoque segniùs ad perfectionem sui perveniat, seriùsque ad sui partum festinet: ita ab aliis quoque Animi pathematis vehementioribus, Irâ, Terroreve, ut & cæteris Diætæ vitiis multùm mediocritate recedentibus graves Affectus produci possunt in Gravidis, hinc & in Fœtu, similem Infirmitatem Languoremque consequentem habentes, atque itidem Partum retardantes.

CLVIII. In quorum omnium Curatione semper habenda exacta cura Prægnantium, & Fœtûs; ut & in *Robore Fœtui ac Matri restituendo* semper attendendum est ad ipsum *Affectum Matris præcedentem, Causamque ipsius externam*, cùm secundum ipsa non parùm variare debeant Medicamenta: quippe quæ tum ipsi Causæ, tum Affectui præcedenti debeant esse quodammodò saltem contraria.

CLIX. Ad quam Regulam in faciendâ Medicinâ usûs magni, quotquot attendent seriò, faciliùs, feliciùsque obtinebunt, quod quærunt; & contrà plures perdent, quotquot illis neglectis putant se omnia æquè posse superare.

Partûs deficientis curatio.

CLX. Ne autem sæpiùs idem dicamus ac repetamus, si per singulas res non-naturales pergamus in Curatione horum malorum proponendâ, desinemus illam persequi, atque transibimus rectà ad *Partum deficientem excitandum & promovendum.*

CLXI.

Si fœtus extremè debilis sit ejus causa. CLXI. Si *Fœtus extremè debilis causa* sit *Deficientis Partûs*; idem *multùm Aromaticis & Spirituosis Matri* per intervalla exhibitis roborandus; in quem finem conducunt variæ Aquæ ex Vini Spiritu & Aromatibus simul iunctis destillatione paratæ; ut & Olea stillatitia Aromarica; quin ex utrisque prudenter & arte unitis parata Vitæ Elixiria & Balsama dicta, tunc enim longè plus præstant, citiúsque suum producunt effectum.

Si fœtus sit mortuus. CLXII. Si *Fœtus* idem *mortuus deficientis*, nec satis procedentis *Partûs* fuerit *Causa*; (quod imprimis ex summo frigore citra febrem Gravidam corripiente, atque per universum corpus distributo, hocque consequente Fœtûs Motu abolito, nec ampliùs observabili, unà cum eiusdem pondere gravativo in Abdominis fundo percepto constabit) licebit securiùs exhibere Medicamenta potenter ipsum expellentia, qualia sunt Rad. Aristolochię utriusque; ac præsertim Cyclaminis, dictamni Albi, Gentianę, &c. Fol. Sabinę, Pulegij, Tamaricis, &c. Flor. Cheiri, Crocus, &c. Borax, Myrrha, Castoreum, Assa Fœtida, &c. Ex quibus tam Pulveres, quàm Pilulæ aut Decocta, Electuaria, Olea, &c. parantur, & Parturientibus exhibentur. Exempli gratiâ, *Et quib. Medicamenta fœtum expellentia.*

Pulvis. ℞. *Myrrhæ Rubr.* ℈j.
Croci opt. ℈ſ.
Borac. Venet. ʒſ.
Cinnam. acut. Gr. viij.

M. F. Pulvis, dividendus in duas doses, ex idoneæ Mixturæ, aut Vini Cochleari, interpolatis unius horæ aut circiter vicibus, assumendas.

Fœtus mortuus manuū, instrumentorumque opera educēdus. CLXIII. Quòd si ne sic quidem promoveatur Partus, *quoties licet, manuum instrumentorumque operâ* educendus Fœtus mortuus: dummodò *constet ipsum esse mortuum.*

CLXIV. Dixi, *quoties licet*; nisi enim pateat Uteri Orificium, frustrà tentatur manuum, ne dicam Instrumentorum, operâ Fœtûs eductio.

Et quando Obstetricum temeraria vitiē erratum. CLXV. Cavendum enim, ne Obstetrix nasutula, vel temeraria, festinansve ad mulieres alias in partûs labore versantes, urgeat subinde Gravidam, necdum in Partûs conatibus positam, ut ad pariendum se componat, intrusis sæpenumerò in Uteri orificium non tantùm externum, sed internum quoque digitis, quò Fœtui viam præparet pateretque, quod valdè periculosum.

Valdè periculosum. CLXVI. Valdè, inquam, periculosa est *Digitorum in Uteri orificium internum intrusio*, antequam spontè pateat, quoniam facilimè læditur ipsum ab unguibus; quod non nisi cum summo fit dolore, propter sensum in parte istâ multùm acutum.

CLXVII. Si periculosum est, digitum intrudere in orificium Uteri internum, *longè periculosius erit quovis Instrumento*, ipsoque *adeò Matricis Speculo festinare* nimiùm in Colli Interni explicatione.

CLXVIII. Licet autem tum digitorum operâ, tum Instrumentis Chirurgicis Partum promovere, quoties per se satis patet Uterus, adsuntque pariendi Conatus veri, dummodò Fœtus sit mortuus.

Mortuū esse fœtum cognoscitur. CLXIX. Constat autem *mortuum esse fœtum*, 1. *ex frigore molesto Gravidæ corpus universum* absque causâ evidenti aut Febrili paroxysmo *occupante*; quo tempore iudicant omnes, obiisse in Utero materno fœtum. 2. *ex pondere gravativo circa uteri regionem observato.* *1. Ex frigore Gravidæ molesto. 2. Ex pondere gravativo.*

CLXX. Constat idem 3. *ex fœtore* post ruptas Secundas unà *cum Aquis prodeunte*: qui quò gravior fuerit, eò certius mortui fœtûs signum præbebit. *3. Ex fœtore.*

CLXXI. Constat idem 4. *ex frigore ac mollitie cadaverosis partium fœtûs* vel Uteri orificio appositarum, & obstetricis manu digitisve exploratarum, vel per idem orificium prodeuntium, & idcircò faciliùs contrectatarum. *4. Ex frigore, & mollitie partium fœtûs.*

CLXXII. Constat idem, aut coniectatur potiùs idem 5. *ex motu omni deficiente in fœtu adhuc calente*; unde suspicio tunc est, ipsum nuper obiisse. *5. Motu deficiente fœtûs.*

CLXXIII. Quò autem plura ex prædictis concurrunt signa, eò certius de Fœtûs obitu decernet obstetrix.

CLXXIV. Ubi proinde satis superque constat de Fœtûs interitu, non dubitabit Obstetrix, *quamvis Fœtûs partem* occurrentem (quantum id Parturiens commodè ferre potest) manu prehendere atque allicere; at si reliquum corpus haud sequatur, aut sequi non possit, amputare; atque sic Fœtûs molem paulatim minuere, donec tandem omnes partes habuerit cum Secundis. *Mortuū fœtus per partes amputandus.*

CLXXV. Hactenus propter Fœtum extremè debilem, mortuumve Partus deficientis Curationem proposuimus: sequitur, ut similiter, quomodò *matris culpâ deficiens partus Curari debeat* explicemus. *Matris culpâ deficientis partûs curatio.*

CLXXVI. Quoties proinde *Gravidæ*, *Parturientesque* sunt *valdè debiles*; tum ratione virium *vitalium*, tum ratione *Animalium*, ideóque ad pariendum impotentes; sive ipsarum vires fuerint exhaustæ, sive oppressæ; toties danda opera, ut *vires* illæ, *exhaustæ* quidem *reficiantur*, *oppressæ* autem *liberentur*, *expediantur*que. *A viribus tum exhaustis, tum oppressis.*

CLXXVII. *Exhausta Vires vitales à Febribus ardentibus in* Parturientibus præsentibus, indicant *quævis Æstum febrilem temperantia*, *sed benigniora*, *additis tamen quibusdam Aromaticis*, sed blandioribus, Aquâ Cinnamomi cum Aquâ, non item cum Vino paratâ. *Exhaustæ Vires quibus reparentur.*

CLXXVIII. Certè, si unquam, hîc Medicum maxima tenet anxium solicitudo; quoniam non promovetur partus, nisi Aromaticis, calorem in nobis producere solitis; quæ tamen non fert æstus febrilis; quocirca temperari debent simul, & quidem ita, ut Matri robur afferant, & ardorem febrilem minuant.

CLXXIX. Non tamen novum in faciendâ Medicinâ, Contrarias observare Indicationes, simul urgentes; in quo casu feliciter iunguntur, simulque usurpantur Contraria medicamenta, sed ita ut maximè urgentis habeatur ratio maxima, ipsique maximè succurratur: quamvis, sicut dictum, hic opus sit & ingenio, & iudicio. *Contrarias indicationes simul urgētes contraria requirere remedia.*

CLXXX. *Exhausta Vires* Parturientium *Vitales* propter *Dolores*, *Vigilias*, *Solicitudines*, *Evacuationes nimias*, &c. *indicant sui reparationem per Aromatica & Spirituosa*, sed blandiora & gratiora, hoc est, ita temperata, ut nullum notabi- *Exhaustæ vires vitales quibus reparentur.*

tabilem magnamque in corpore mutationem producere possint.

Medicamenta excellenti qualitate prædita periculosa. CLXXXI. Omnia siquidem Medicamenta excellenti qualitate prædita; & in corpore magnam, subitamque mutationem afferentia periculosa sunt semper, quia plerumque noxia: Ergò longè magis in Gravidis & Parturientibus.

Aromatica & Spirituosa quibus temperentur. CLXXXII. *Temperatiora* redduntur Aromatica & Spirituosa, quoties *ipsis adduntur Aquea*, & subacida: *ab Aqueis* enim diluuntur & infringuntur quodammodò tum Aromatica, tum Acida, tum Spirituosa.

CLXXXIII. *A subacidis* verò *temperantur* tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*, quatenus hæc duo in nobis augent calorem, quem minuunt Acida, & blandiùs subacida: quoniam igitur effectus istorum omnium comites habent in nobis Calorem aut Frigus, qualitates sensui valdè notabiles, à quarum Causis, Salso putà & Acido, cùm maximæ, adeóque gravissimæ ac periculosissimæ mutationes pendeant, bonum est, innotescere nobis per qualitates istas sensibus & manifestas, & sæpe molestas Humores corporis destructionem tam sæpè parientes, quò illis succurratur in tempore, ac convenienter.

Oppressæ vires Parturientium vitales ob plethoram quomodò curentur. CLXXXIV. *Oppressæ Parturientium vires vitales ob Plethoram* in tempore sanguinis eductione per *venam* in *brachio* alterutro *apertam* curari debuerant & liberari: quòd si hoc fuerit neglectum, nil obstat instante partu *in manu* levem instituere Sanguinis missionem, non item in brachio: cùm ista minùs alteret, minùs debilitet, quàm hæc. Quin *Scarificatione* in assuetis educi poterit Sanguis: Spes tamen est, *lochiorum* evacuatione copiosâ liberari posse vires vitales priùs oppressas: quòd si non satis fluant lochia, nil impedit post partum saltem Sanguinem è pede vacuari.

Eædem Oppressæ ab Ascite qui curentur. CLXXXV. *Oppressæ* Parturientium vires *ab Hydropis Ascitis Aquis* abdomen ipsarum occupantibus, liberantur aliquando in partu, effluente simul magnâ vi aquarum per Vterum, aliquando post partum unà cum lochiis, quamvis Affectus talis valdè sit periculosus, ac imprimis, quando aliquandiu duravit Ascites, atque viscera cœpit corrumpere Aqua in Ventre coacervata & collecta.

Thoracis Hydropem difficile curari. CLXXXVI. *Thoracis Hydrops* quemadmodum haud facilè cognoscitur, & ab aliis affectibus dignoscitur, ita Curatio verè rationalis & dogmatica difficulter ipsi potest adaptari.

Oppressæ Vires vitales à flatibus in Intestinis & Abdomine qui curentur. CLXXXVII. *Oppressæ* Parturientium *vires vitales à flatibus, Intestina*, hinc & *Abdomen valdè distendentibus*, liberabuntur citò, tutò, simulque aliquando jucundè iniecto quamprimum Enemate carminante; à quo si flatus copiosi erumpant, mox levabitur Parturiens, atque facilè satis pariet, non parùm flatuum exclusione recreata. Exempli loco sit sequens, tàm ante partum, quàm urgente saltem minùs partu, injiciendum; quod.

Enema. ℞. *Rad. Angelicæ* ℥j.
Althææ ℥ſ.
Fol. Pulegij,
Maioranæ, an. M. j.
Flor. Chamæm. Rom. M. ſ.
Coq. ex Aq. purâ.
In Colat. ℥viij. *dissolv.*
Bened. laxat. ℥j.
Ol. Rutac. ℥ſ.
M. F. Clyster.

Eius Vsus. CLXXXVIII. Quòd si uno Enemate non eliciantur satis flatus abdomen distendentes, injici potest & alterum, & aliquando tertium: prout enim flatuum materia est copiosior, & imprimis tenacior, pituita puta glutinosa, ita difficiliùs cedunt prodeuntque flatus, miserè parturientes affligentes.

Oppressæ vires vitales à flatibus in pectore qui curentur. CLXXXIX. *Oppressæ* Parturientium vires vitales *à flatibus ad interiora pectoris pulmonesque* penetrantibus, liberabuntur usurpatione Aromaticorum, sed flatus simul potenter discutientium; quorum ope flatus tum in ortu suo nonnunquam discutientur, tum in quâvis corporis parte hærentes incidentur, dissipabunturque.

CXC. Habent namque opus incisione, ac consequenter discussione non minùs Flatus, quàm ipsorum materia, Pituita; ex quâ prout magis, vel minùs est viscosa & glutinosa, producuntur Flatus plus vel minùs tenaces ac viscosi: quorum viscositas patet etiam in eorundem excretione, quæ subinde vix accidere potest, adhærentibus ubivis in suo exitu flatibus, propter suam glutinositatem.

Eædem Oppressæ à flatibus in Tympanitide qui curentur. CXCI. Si quando Parturientium Vires *oppressæ* sint à *Flatibus in Tympanitide*, non tantùm *Intestina*, sed ipsam *Ventris Cavitatem* implentibus ac distendentibus, tunc opus fuisset in tempore laudatis iam *Enematibus* eosdem per Alvum elicere, atque *Balneo* sicco ex Abdominis Cavitate per Corporis superficiem, & poros expellere; usurpatis simul Diaphoreticis, sed Incidentibus & Carminantibus, quò Flatus potenter aggrediantur, atque foràs propellant.

CXCII. Vbi autem hæc omnia nil efficiunt, atque ne sic quoque superari possunt flatus, tunc commodum foret *Acu argenteâ cavâ* ipsum perforare Abdomen usque ad eius Cavitatem à peritonæo formatam & isto instrumento cavo viam istis parare flatibus, aut *alio instrumento* magis apto eosdem allicere atque elicere.

Oppressæ Vires Vitales à Pituitâ vel Sanguine Apoplexiam producente incurabiles. CXCIII. Quemadmodùm cuiusvis, ita *Gravidarum* quoque *Vires Vitales opprimi* possunt à *Pituitâ, vel Sanguine Apoplexiam* producente, quocirca instante Partu invalidæ comperientur, & ad Partûs labores sustinendos minùs sufficientes. Quem parturientium statum habeo deploratum & incurabilem; nec puto ipsas superare posse tantùm malum, quin pereundum ipsis, accedente summo fœtus periculo, qui non nisi rarò tunc prodibit vivus.

Oppressæ Vires Parturientium Animales qui curentur. CXCIV. *Oppressæ Vires Parturientium Animales* liberantur modis iam dictis, recreanturque, quin *excitantur Spirituosis* prudenter, hoc est, *sæpius parvâque quantitate ipsis exhibitis*; de quibus quoniam egimus abundè in superioribus, transimus ad sequentia.

Partus deficiens propter Pubis & Coccygis ossa minùs mobilia qui curetur. CXCV. Deficiente Matris culpâ Partu, propter *Pubis & Coccygis ossa* ætatis provectioris causâ *minùs mobilia*; bonum est eadem *fotu emolliente* sensim *emolliri*; quod duabus, tribusve ante partûs tempus septimanis utilissimè perficitur. Sic enim Cartilagines ossa dicta connectentes paulatim fiunt molliores, hinc & Ossium notatorum diductio & abductio facilior. Nam non absce-

abscedunt ab invicem, verùm explicantur tantillum, & ita quidem, ut Fœtui pateat exitus facilior. Hinc proderit Vapor ex decoctis herbis emollientibus assurgens, atque in sellâ perforatâ per plures antè partum dies exceptus; in quem finem Formula sequens esto:

Fomentum.

R. Rad. Althææ, ℥j.
Fol. eiusdem;
Malvæ, an. M. j. ß.
Summ. Melilot. M. j.
Sem. Fœnugræc.
Lini. an. ℨiij.

Eius Usus.

Concisa & crassè contusa Coquantur ex Aquâ purâ, & per horæ quadrantem à cubitum iturâ excipiatur Vapor ascendens, idque toties repetatur, donec vis exoleta sit plantarum decoctarum; tunc enim recentibus est utendum.

Et Vtilitas.

CXCVI. Tales fotus non tantùm laudatum commodum afferunt Parturientibus, ut scilicet faciliùs, ac cum minore molestiâ prodeat Fœtus; verùm post ipsorum usum *non tam facilè post partum claudicant Mulieres*; quoniam vi minori explicantur tunc dicta ossa, & idcircò faciliùs ad statum suum priorem redeunt emollitæ Cartilagines; quæ duriores relictæ, atque vi diductæ, & quodammodò avulsæ ab ossibus rariùs ad pristinum redeunt statum; quia ossium compagem relinquunt laxiorem, & ad plus minùs claudicandum proclives fœminas.

Osseæ excrescentiæ tollendæ.

CXCVII. Quoties *Ossea Excrescentia aut Protuberantia* in Sinu muliebri existentes viam præcludunt Fœtui, adeò ut non nisi mortuus elici queat; toties, si possibile, tollendæ sunt ipsæ, ut via pateat ipsi sufficiens.

Colli Vteri externi coalitus qui curetur.

CXCVIII. Quoties post *partum difficilem*, aliamve causam ex parte *coaluit Uteri Vagina, sive Collum externum*; unde via præcluditur Fœtui exituro; toties solvendus in tempore iste coalitus, & cicatrice levi obducendus; viaque sic fœtui paranda conveniens & satis patens.

Partus Cæsareus Ob herniam uteri.

CXCIX. Quoties propter *Herniam Uteri* parere non possunt fœminæ, toties ad extremum recurrendum remedium, *Partum Cæsareum*, abdomen, ubi hernia est, incidendo, hinc Vterum quoque aperiendo, atque sic Fœtum educendo, sicut ejus rei & operationis notabile exemplum habet Sennertus in Vietoris Vxore.

Ob Matris obitum durante partu.

CC. Quoties ob *Matris obitum* durante partu contingentem deficit Partus, toties, quamprimum de illius obitu certò constat, & tum Consanguineorum voluntate atque consensu, tum Magistratûs authoritate licet, aperiendum defunctæ abdomen, mox & Vterus, extrahendusque inde Fœtus partu Cæsareo.

CCI. Magna quidem felicitas est, si quando *vi propriâ ex defunctæ matris utero exitum inveniat Fœtus*, qui plerumque ibi relictus, nec in tempore extractus, sepulchrum invenit ubi vitam acceperat.

Partus deficiens propter alterum pedem vel manum exeuntē vel Ventrē Vteri Orificio applicatum, qui curetur.

CCII. Quoties non succedit Partus propter *alterum Fœtûs Pedem, Manumve* exitum seorsim quærentem, ipsumve *Ventrem* Vteri Orificio sese applicantem, toties opus est, ut Obstetrix prudens digitis lentè ad Vteri sinum immissis tum Partes istas exeuntes, exitumque quærentes retropellat, quin blandè ipsum Fœtum contorqueat, eiusque motum perversum ita invertat, ut tandem aptiùs se Vteri Orificio sistat, & tunc feliciter educi queat.

CCIII. Docuimus enim in superioribus, situm partium maximè legitimum esse, si Capite prodeat prono, hinc si utrâque manu Capiti apposito, aut utroque pede viam quærat; quod semper optandum, tàm respectu fœtus, quàm matris.

CCIV. Quod si Fœtus propter Dolores, Motusve Epilepticos situm illum præternaturalem obstinatiùs servet, bonum est, non urgere Partum, quin potiùs Matri remedia Dolores sedantia, & Epilepsiam curantia exhibere, atque tunc demùm, ubi Partes fœtûs mobiliores, non item rigidæ observantur ampliùs, illas in ordinem redigere, atque sic Partum maximè naturalem excitare ac promovere.

CCV. Atque sic Partûs læsi species varias, & Causas multifarias, Modumque Curandi Dogmaticum absolvimus: proximum est, ut ad Lochiorum Vitia pergamus.

CAPUT VIII.

De Lochiorum Vitiis.

Quomodo Vterus à cæteris corporis cavitatibus differat.

I. VT Lochiorum natura meliùs innotescat, notandum, differre Uterum à cæteris Corporis Cavitatibus & Ventribus omnibus, quatenus cæteri Ventres omnes quò plus, etiam secundùm naturam, distenduntur, eò magis attenuantur; Vterus verò, quò plus secundùm naturam, hoc est, quando fœmina prægnans fit, explicatur, eò magis incrassatur.

Vteri Incrassatio. A Sanguine.

II. Hæc autem incrassatio non fit, nisi ab alio, se Vtero immiscente & ipsum secundùm eius substantiam implente.

III. Id verò Sanguis est, tempore gestationis ad Vterum delatus, ibidemque propter suppressa ut plurimùm tunc menstrua subsistens, eundemque sensim magis magisque distendens.

Et quomodo fiat.

IV. Cui accedit, quòd Sanguis ad Fœtus nutrimentum feratur ad Uterum, & ab Vtero ad Placentam, mox per Vmbilicalem Fœtûs Venam ad eiusdem Hepar, hinc & Cor: à quo per Arterias Umbilicales iterum redit ad Placentam; ex quâ Utero aliquid subinde communicari, præsertim quando Fœtus malè habet, non videtur mihi absurdum, quippe nec Rationi, nec Experientiæ contrarium.

Lochia quid.

V. Quemadmodùm autem hic sanguis ad Fœtûs Nutritionem & Augmentum defertur ad Uterum, ipsumque secundùm eius substantiam membranosam, sed spongiosam, indies magis cum aucto Fœtu explicatam replet; ita post partum, hoc est, ipsius Fœtûs exclusionem, ne Vterus, & cum ipso Venter maneat distentus & tumens, sed uterque ad pristinam & naturalem parvitatem redeat; quoniam plus minùs in Vtero hærens immutatus est, & à naturali statu deflexit Sanguis, amovendus erat, excernendusque è corpore: sicut id etiam evenit. Voluit namque Deus, ut iste Sanguis post partum efflueret, & quidem intra dies paucos; quem Sanguinis fluxum Lochiorum nomine appellarunt Medici.

Eorum fluxus: Citior & tardior.

VI. Hæc Lochia in quibusdam fœminis fluxum suum absolvunt citiùs, in aliis tardiùs; & quidem

quidem secundùm naturam, hoc est, absque ullo ipsarum detrimento.

Vberior & parcior. VII. Hæc eadem Lochia fluunt aliis uberiùs, aliis parciùs, itidem secundùm naturam.

Ejus tempus. VIII. Vnde videas Lochia fluere quibusdam per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures: & quidem aliquando copiâ satis notabili, aliquando parvâ, sive fluxus ille copiosior vel parcior diutiùs perseveret, sive citiùs cesset: quod sedulò Medicis est observandum, ne mox turbentur, quando plus vel minùs Lochiorum prodit, aut sine necessitate ipsa conentur vel sistere, vel promovere.

Diversitas Lochiorum pro diversitate Menstruorum. IX. Solent autem utplurimùm Fœminæ, quibus copiosè fluunt menstrua, copiosum quoque pati Lochiorum fluxum, & contrà parcum, quibus menstrua fluunt pauca. Quocirca quoties ad Puerperas, & in primo præsertim earum puerperio vocantur Medici, ac de Lochiorum fluxu occurrit solicitudo, toties inquirendum est in Menstrui fluxûs modum & quantitatem, quò conjicere liceat, an Lochiorum fluxus censendus naturalis, vel ab ipso plus minùs deflectens.

Considerandum, an ex lochiorum fluxu benè vel malè habeat puerpera. X. Sed ut illud magis pateat, inquirendum est Medico, an molestiam aliquam patiatur Puerpera; quæ si nulla sit, non est, quòd temerè conetur mutare qualemcunque Lochiorum fluxum: sin aliqua occurrat, dispiciendum est, an copiosiori parciorive Lochiorum fluxui adscribi possit, debeatque. Frustrà enim fatigabitur Puerpera in mutando Lochiorum effluxu qualicunque, à quo nil patitur detrimenti.

Is vel secundùm vel cōtra naturā. XI. E duobus proinde signis jam memoratis conjectabit prudens Medicus, an Lochiorum fluxus qualiscunque sit secundùm vel contra naturam.

Quot modis lædatur. XII. Potest autem is variis *lædi* modis, & 1. quidem, quando *Nullus* fit; 2. quando *Parcior* existit; 3. quando *Copiosior* accidit. 4. quando *Colore, Odore*, aut *Consistentiâ vitiosus* prodit.

Quando nullus est. XIII. Rarò *Nullus* observatur Lochiorum fluxus, nec nisi cum evidenti Puerperæ noxâ, vitæque periculo. Retentus namque tunc in Vteri substantiâ cavernosâ Sanguis, mox ibidem corrumpitur, ac Inflammationem, Abscessum, Vlcus, aliaque mala plura successivè producit.

XIV. Non dicendus autem Lochiorum fluxus suppressus, vel nullus, quando durante Partu copiosus effluxit Sanguis, ac ideò post partum paucissimus, vel nullus: quoniam qui secundùm naturam effluere debuerat post partum tantùm, præter naturam effluxit durante partu Sanguis.

Ejus causis. XV. *Nullus* autem contingit Lochiorum Fluxus propter *frigus externum* imprudenter Partûs tempore *in Vteri sinum admissum*, atque *Vteri orificia* priùs Placentæ commissa *constringens*, *Sanguinemve aut pituitam* huic conjunctam *in ipsis coagulans*.

Vnde febris continua. XVI. Vbi autem ab externo frigore Orificia hæc quovis modo sunt occlusa, hærens in Vteri substantiâ cavernosâ Sanguis corrumpitur paulatim, quoniam universus ad reliquam massam redire nescit, unde pars ejus aliqua, sed corrupta, reliquæ massæ confusa commixtaque, ipsam similiter corrumpit, & ad Cor deducta Febrem continuam excitat, minùs vel magis periculosam; prout Corruptio dicta fuerit major vel minor, fuerintque remedia usurpata minùs vel magis omnibus hisce malis emendandis convenientia.

Quandò Lochiorū fluxus supprimitur. Ejus causa. XVII. Nec tantùm aliquando, sicut dictum, *Nullus* observatur *Lochiorum fluxus*, sed nonnunquam idem *supprimitur*, & quidem ab eâdem causâ modò memoratâ, sæpenumerò ab *Indusio, aliove linteamine frigido*, ac præsertim *humido simul* Puerperæ adhibito; à quo tàm sæpè mox supprimitur ille fluxus.

Quomodò agat. XVIII. Humiditas enim causæ frigoris juncta, citiùs, potentiúsque in universum corpus ipsam insinuat, quæ Sanguinem plus minùs coagulando ipsum ad motum ineptiorem facit: sed insuper poros claudendo Exhalationem naturalem moratur & sistit; unde non mirum si augeatur mox in corpore Calor, exciteturque Febris Calore molesta.

XIX. Nec videtur tantùm frigus notatum Aëris, Linteorumque, Corporis poros externos, & Orificia Vteri interna modo dicto afficere, verùm ad *Interni* quoque *Colli coarctationem nimis citam; ejusdemve tumorem, hinc & Canalis angustationem nimiam* plurimùm facere; quâ de causâ sistitur subinde in Uteri cavitate Sanguis, coagulatur ibidem, quin corrumpitur quoque, unde acrimoniâ similiter auctâ rodit partes vicinas, producitque tandem fluxum purulentum & valdè noxium; dum ejus aliquid ad Vteri interiora penetrans, & affluentem Sanguinem itidem corrumpens, massam reliquam inficit, febresque Continuas excitat.

Qui nullus vel suppressus Lochiorum fluxus curetur: Et quibus. XX. *Curabitur vel Nullus*, vel *Suppressus, ab externo frigore* quovis productus *Lochiorum Fluxus*, (Animus enim est, in hujus Affectûs Tractatione mox Causæ unicuique propositæ subjungere Curationem) exhibendo quantocyùs Medicamenta Pituitam vel Sanguinem in Vteri Orificiis coagulatum solventia, qualia sunt *Aromatica* omnia & *Sale Volatili prædita*, & imprimis *Vterina* dicta, quæ nimirum longâ & multiplici experientiâ comperta sunt, in tali casu prodesse; quæ si *Sudorifera* simul fuerint, plus efficient, atque citiùs, feliciùsque affectum illum difficilem ac periculosum tollent.

XXI. Commendantur autem omnia *Menses promovere* solita, Ruta hortensis, Artemisia, Majorana, Pulegium, Sabina, &c. exquibus decocta possunt parari, & satis calentia usurpari, quò faciliùs sudor erumpat; & potentiùs ad locum affectum vis medicamenti deferatur.

XXII. Quibus tamen minùs grata sunt Decocta, iisdem dari possunt Potiones ex dictarum plantarum Aquis, ut & aliis magis Aromaticis & Spirituosis paratæ.

Febris inde excitata quâ curetur. XXIII. Quamprimùm autem excitata est propter deficientem Lochiorum fluxum *Febris*, quæ continua solet esse, ac sæpè satis ardens, cavendum sedulò, ne illis Aromaticis augeatur febrilis æstus; quapropter illis potionibus addenda sunt Acida: Acetum stillatitium, Aqua Amstelodamensium Alexipharmaca, vel Prophylactica nostra; Spiritus Salis, Vitrioli, &c.

Et quibus. XXIV. Hoc namque temperamento servato utrique satisfit Indicationi, cùm æstui febrili conducant Acida, uti eadem, æquè atque Aromatica, Pituitæ coagulatæ solvendæ; imprimis

primis quando adduntur Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, & similia, quæ tum coagulatum quoque Sanguinem possunt dissolvere.

XXV. Ex dictis unicuique Medico prudenti patet, prout Æstus febrilis fuerit tunc major, augeri quoque vel minui deberi Acidorum quantitatem.

Si per aliquot dies substiterit Lochiorum fluxus, curatio difficilior. XXVI. Quòd si seriùs advocetur Medicus, atque jam substiterit per aliquot dies Lochiorum fluxus, quin plus minúsve circa Uterum hærens corruptus fuerit Sanguis, longè difficiliùs procedet Curatio, propter allabentem, itidemque circa Uterum subsistentem, corruptumque Sanguinem novum.

Quî peragenda. XXVII. Quapropter, ne nimius eò feratur, ab affecto loco affluens avertendus Sanguis; & quidem *Venæ sectione* Venæsectione aliquando in pede, aliquando in brachio, vel manu administratâ: Ubi prudentiâ opus est in Sanguine copiâ minore, majoreve educendo; consideratis Puerperæ viribus, & Sanguinis abundantiâ, vel penuriâ.

Alvus laxa reddenda Enemate. XXVIII. Præter laudata remedia, si alvus non satis responderit, Enemata injici poterunt, quæ non tantùm alvi excrementa exsiccata diluant, educantque; verùm blando suo fotu contentum circa Uterum Sanguinem concrescentem dissolvant, vel Pituitam coagulatam incîdant.

Adhibenda fomenta. XXIX. In hunc finem usurpari quoque poterunt Fomenta, per pannos laneos, spongiamque pudendo muliebri admovenda.

Et Linimenta. XXX. Quin Unguentis quoque ac Linimentis temperatioribus inungi poterit Abdominis regio inferior.

Curatio cæterorũ Affectuũ suppressa Lochia consequẽtium. XXXI. Quoad effectus cæteros, qui consequi solent Suppressum Lochiorum fluxum, eorundem Curatio peti debet ex peculiari ipsorum Tractatione. In quâ eorundem Curatione attendendum semper ad ægræ statum, quòd nimirum sit Puerpera; quòd suppressa sint, aut nulla ipsi Lochia: secundùm quæ Cura prædicta dirigi debet, ac feliciter absolvi: quod si observatio ista negligatur, brevi actum erit sæpè cum ægra.

Si durãte partu copiosus effluxerit Sanguis roborãtibus utendum. XXXII. Si *durante partu copiosus* effluxerit *Sanguis*, atque ideò nullus partum sequi observetur Lochiorum fluxus; nisi aliquid detrimenti patiatur Puerpera, nullo remedio tentanda ipsorum expulsio, quin solis *roborantibus* vires puerperæ augendæ.

Si ob admissum frigus metuatur malum sudorifero utendum. XXXIII. Quòd si præter illum Sanguinis durante partu effluxum, *frigus in muliebria admiserit parturiens*, atque metus sit, ne inde aliquid mali patiatur, danda est opera, ut in tempore ipsi exhibeatur *sudoriferum aromaticum*; cujus ope forâs propellatur frigus illud noxium, præveniaturque malum gravius.

Si dolor & tumor in Hypogastrio, quid agẽdum. XXXIV. Illud idem magis urget *dolor & tumor in hypogastrio* Vterum malè affectum arguens: in quo casu præter *sudoriferum*, bonum erit, *linimento* inungere abdominis partem infimam, & alvo existente adstrictâ *enema* injicere carminans, & emolliens.

XXXV. In hoc casu nulla desideratur *Sanguinis missio*, nisi concurrat *plethora*, vel *febris successerit* satis ardens, quæ auxiliis reliquis non cedat, sed æstu gravi molesta sit.

XXXVI. *Parcior* existit Lochiorum fluxus, aliàs *secundùm*, aliàs *præter naturam*. *Parcior Lochiorum fluxus. Secũdũ naturam. Præter naturam*

XXXVII. *Secundum naturam*, in quibus *parcior* est *Sanguis*, & proinde *parcius* solent fluere *Menstrua*.

XXXVIII. *Præter naturam*, quibus *durante partu Sanguis effluxit multus*; aut *durante partu, vel postmodùm* admissum est imprudenter aut fortuitò in *Vteri sinum frigus*, à quo non omnia, sed aliqua sunt occlusa obstructave Vteri vasa, ideóque ex parte saltem suppressus Lochiorum fluxus; aut *Febris* undecunque excitata est, quæ dictum fluxum minuat.

XXXIX. Quibus naturaliter *Menstrua* solent esse *parca*, nec mirum, nec noxium est *Lochia fluere pauca*, quin *salutare* potiùs ac utile; cùm aliàs metus sit, ne vires puerperæ minuantur, pereunte ipsi multo Sanguine. *Quibus bonũ est Lochia esse pauca.*

XL. Quibus *durante partu copiosus effluxit Sanguis, bonum est Lochia esse pauca*; quæ proinde minimè sunt promovenda; quin potiùs, si copiosa forent, minuenda & blandè sistenda mediis posteà proponendis.

XLI. Quoties autem à *frigore* imprudenter aut fortuitò *admisso* ex parte suppressus est, adeóque *diminutus* Lochiorum fluxus, convenient Remedia in eodem suppresso enumerata & laudata, *Incidentia* putà, & *Sudorifera Aromatica*, non neglectis Oleis, Unguentis, ac Linimentis similibus, ut & Enematibus Emollientibus & Carminantibus. *Si ob frigus sint pauca quî curentur.*

XLII. Potest quoque in hoc casu feliciter nonnunquam institui *Vena-sectio*, & imprimis ubi accessit Febris cum Inflammationis metu.

XLIII. Quoties vero à *Febre* Puerperæ *ex aliis causis quibusvis superveniente diminuitur Lochiorum fluxus*, toties danda opera, ut *Febris* hujus *Causa* vera *inveniatur*, & ipsi secundùm illam *remedia convenientia adhibeantur*: nisi enim Causa febris vera innotescat, ut & ratio, secundùm quam Febris producta est, nulla Curatio rationalis instituetur, certave, verùm incerta duntaxat, ac sæpenumerò temeraria. *Febris curanda, si Lochiorũ fluxus ab eâ diminuatur.*

XLIV. Dum autem febri adhibentur remedia convenientia, *non negligendus ipse Lochiorum fluxus diminutus*, quin huic quoque *promovendo* utilia sunt usurpanda auxilia, *sed talia, quæ Febris notatæ Curationi non adversentur, verùm cum ipsis consistere possint*. *Vter Lochiorum fluxus promovendus.*

XLV. *Copiosius fluunt* aliquando *Lochia*, & quidem 1. propter *Placentam vi cum Secundis avulsam*, quod imprimis evenit Obstetricibus imperitis ac temerariis, aut nimiùm festinantibus. *Lochiorũ fluxus copiosus 1. propter Placentã vi avulsam.*

XLVI. 2. Propter *Laxitatem Vasorum in Vtero existentium*, sive *naturalem in tenerioribus*, sive *adventitiam* post affectus graves, ac imprimis *Menstruorum fluxus enormes*. *2. Propter Vasorum laxitatẽ.*

XLVII. 3. Propter *Sanguinem fluidiorem*, aut *per se*, ob *admistum serum* multum, aut per *accidens*, ob *Alimenta, medicamentave* Sanguine fluidum præstantia, & circa tempus Partûs perperàm usurpata. *3. Propter Sanguinem fluidiorem.*

XLVIII. *Curabitur* idem Lochiorum fluxus Copiosior, 1. si *Placenta vi fuerit cum Secundis avulsa*, ideóque partes Uteri internæ laceræ sint, per Medicamenta Excoriationem omnem sanantia *Quî curetur. 1. Si fuerit placenta vi avulsa.*

sanantia & consolidantia, qualia sunt omnia blandè adstringentia; Tormentilla, Bistorta, Consolida quævis, Myrtus, Hypericum Coralia, Terra sigillata & Bolus quævis, Sanguis Draconis, Lapis Hæmatites, &c.

Et quibus.

XLIX. Ex quibus parari possunt Decocta, Aquæ, Misturæ, Condita, Electuaria, Pilulæ, Pulveres, & c. Medicamenti namque forma mutanda est aut eligenda plerumque pro Ægrorum arbitrio, quò libentiùs faciliùsque ipsa usurpent, quin effectum laudabiliorem experiantur.

L. Quæcunque enim fastidiunt Ægri, ad eadem facilè nauseant, quin eadem facilè vomitu rejiciunt, atque minùs in eorum usu pergere solent, possuntve, unde Curatio minùs citò, & minùs tutò, quia minùs jucundè procedit, neglectis rejectisve optimis etiam medicamentis.

Ægris, quæ fastidiunt, nõ exhibenda.

LI. Ubi contrà indulget aliquid sui Ægris Medicus, exhibetque ipsis Medicamenta tum formâ sive consistentiâ, tum odore, tum sapore minùs ingrata, usurpantur eadem avidiùs, retinentur faciliùs, operanturque feliciùs, atque sic Cura expectatur citiùs & tutiùs.

Ægris si aliquid indulgeat.

LII. Læsa igitur ob violentam Secundinarum avulsionem Uteri superficies, & hinc consequens lochiorum eruptio justo largior, curabantur medicamentis mox memoratis, excoriationem scilicet sanantibus, & sanguinis effluxum cohibentibus, seu Mixturâ, seu Apozematis formâ propinatis: Exempli gratiâ.

Mixtura

℞. *Aq. Plantaginis*, ℥j.ß.
Antepilept. Amstelodamens.
Acet. stillat. an. ʒß.
Lap. Hæmatit. ℈ß.
Corall. Rubr. prep. ℈j.
Laud. Opiat. Gr. iij.
Syr. Myrtin. ℥j.
M.

Accipiat subinde hujus Mixturæ agitatæ Cochleare unum; Cujus ope & sistetur fluxus, & sanabitur excoriatio. Decoctum sequenti formulâ præscribatur.

Ejus Usus.

Decoctũ.

℞. *Rad. Tormentillæ,*
Bistortæ, an. ʒij.
Fol. Consolid. Maj.
Saniculæ.
Pyrolæ,
Summ. Hyperici. an. M.j.
Coq. ex Aquâ ferratâ,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. de Symphyt. Fernel. ℥iij.
Aq. Antepilept.
Hysteric. Amstel.
M.

De hoc Decocto sumat bis terve in die Ægra haustulum ad ℥iij donec sistatur sanguis copiosiùs ex Utero effluens.

Ejus Usus.

LIII. Nec tantùm interna hîc conveniunt, verùm externa quoque; Unguenta, Linimenta, Olea, Emplastra, vim leniendi propter Dolores ab excoriatione obortos, & consolidandi habentia; & imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni illita vel applicata. Talia sunt Unguentum Martiatum, Populeum, adstringens Fernelii, Aureum, Calcis, Diapompholygos, refrigerans Galeni, &c. Emplastrum ad rupturas Fernel. Ceratum Santalinum, &c. Oleum Cydoneorum, Hyperici, Nepetæ, Nymphææ, Rosaceum, Omphacinum, Solani, Mastichinum, Myrtillorum, &c.

Externa etiam hic conveniunt.

LIV. Utiliter hisce medicamentis admiscentur tam internis quàm externis *Opiata*, quippe quæ eorundem vim non parùm augent, unde faciliùs citiùsque consolidantur tunc partes Uteri excoriatæ, sistiturque feliciùs fluxus Lochiorum nimius.

Ut & Opiata.

LV. Quando fluxus ille auget admodùm, cogimur subinde ad avertendum Saguinem cum impetu ad Uterum ac per Uterum ruentem, eundem ex apertâ in Brachio venâ educere, quò ad tempus saltem exiguum, si fieri queat, sistatur Sanguinis Effluvium, atque interea temporis medicamentis modò laudatis tàm internis quàm externis tentetur Vasorum, eorundem saltem Orificiorum consolidatio.

Nec non Venæ sectio.

LVI. *Curabitur* 2. idem Lochiorum *fluxus nimius*, *ob laxitate vasorum* in Utero existentium, modò laudatis medicamentis *adstringentibus*, additis *Aromaticis*, sed *blandioribus*, quorum ope robur partibus accedit, laxitasque vasorum sensim emendatur, tàm internis, quàm externis.

2. Lochiorum fluxus nimius ob laxitatẽ Vasorum qui curatur.

LVII. *Curabitur* 3. idem *Lochiorum fluxus nimius*, ob *Sanguinem* per se *fluidiorem*, hoc est *multo sero dilutum*, usurpando tum *Hydragoga*, tum *Sudorifera*, sed *blandiora*, propter Puerperarum statum solicitum. Facilè namque peccatur circa Puerperas, quapropter tutiùs est, blandis ac debilioribus, quàm vehementibus & potentioribus uti ad ipsarum curationem auxiliis ac remediis.

3. Ob Sanguinem fluidiorẽ, qui curatur. Si sit per se.

LVIII. Idem *Sanguis* quoties ab usurpato perperàm durantibus partûs doloribus & laboribus *Alimento, Medicamentove, aut potius Veneno, Spiritu* nempe *Vini* tàm *simplici*, quàm *anisato*, vel *juniperino*, vel *levisticino*, aliove simili, redditus est *fluidior & acrior*, toties idem temperandus medicamentis austeriusculis & aqueis, quin & Emulsionibus gratioribus ex Hordeo præsertim & Amygdalis dulcibus ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis.

Si sit ab Alimẽto, vel Medicamento.

In hunc finem proderit sequens, aut simile decoctum:

Decoctũ

℞. *Herb. Malvæ,*
Sempervivi Maj.
Solani, an. M.j.
Sem. Plantag.
Acetos. an. ʒij.
Aquilegiæ, ʒiij.
Papav. Alb. ʒij.
Coq. ex Aq. pura,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. portulacæ, ℥ij.ß.
Spir. Salis, Gutt. x.
M.

Hujus Decocti ℥iij. aliquoties in die assumat Puerpera, non neglectis cæteris, si quæ simul concurrant, symptomatibus, quorum ratione non rarò variè immutanda sunt quævis medicamenta.

Ejus Usus.

LIX. Abstinendum autem sedulò ab omnibus Spirituosis, & volatili sale præditis; à quibus augeretur facilè Sanguinis acrimonia & fluiditas.

Abstinendũ à Spirituosis & sale volatili.

Attendendum ad cætera Symptomata. LX. Notandum verò, attendendum semper esse ad cætera Symptomata tunc simul concurrentia, quorum ratione mutatio aliqua facienda semper in Medicamentorum quorumvis usurpatione.

Color, Lochiorum mutatus. LXI. *Colorem naturalem* mutant Lochia, dum magis *nigricat* vel *pallescit Sanguis* tunc profluens.

Niger. LXII. *Nigricare* solet Lochiorum Sanguis ab *acido acri copiosius* ipsi admisto, & à morâ in Vtero factâ.

Quibus curetur. LXIII. Quocircà tum *Aromaticis* & *Sale Volatili* abundantibus emendandum hoc malum.

Pallidus. LXIV. *Pallescit* contrà idem Sanguis ob admistum ipsi multum serum, pituitamve copiosam.

Qui curetur. LXV. Sero quæ debeatur cura, diximus §. 57.

LXVI. Pituitæ autem corrigendæ debentur Medicamenta aromatica, eidemque educendæ Phlegmagoga sæpiùs exhibenda.

Fœtor Lochiorum. LXVII. *Fœtent* quandoque Lochia, quod Moræ ipsorum adscribendum.

Qui curetur. LXVIII. Promovendus proinde in tempore ipsorum effluxus per aromatica sæpiùs laudata.

LXIX. Quòd si tantus sit Ipsorum fœtor, ut ipsis puerperis non minùs quàm adstantibus molestiam creet: corrigendus quoque Suffitu, halituve grato; qualis ex Aromatibus suaveolentibus, Cinnamomo, Garyophyllis, ac similibus in pulverem redactis, utque affuso aceto, vinove acidiusculo in fictili vitrato, aliove vase prunis imposito, excitatur, & Puerperas non minùs quàm adstantes recreat, reficitque.

Consistentia mala. LXX. *Consistentiam* mutant Lochia, quoties solitò *fluidiora*, *minùsve fluida* existunt.

Qui curetur. LXXI. *Fluidiora* quî curanda docuimus modo §.57.& seq.

LXXII. Eadem *minùs fluida* curabuntur præsertim Salibus volatilibus convenienter, hoc est, tam internè quàm externè, administratis.

Acredo qui temperetur. LXXIII. *Acrior* Lochiorum Sanguis temperandus imprimis externis, sed pinguedine blandâ præditis. Lacte tum simplici, tum ebutyrato, plantarum emollientium decoctis, &c.

CAPUT IX.

De Doloribus post Partum.

Dolores post partum. I. SOlent pleræque Mulieres non tantùm durante Partu, verùm etiam *post partum Dolores* pati graves, & quidem in parte abdominis inferiore, ubi situs est Vterus; qui quamvis subinde sint tàm leves, ut à puerperis negligantur, existunt tamen sæpè tàm graves, ut non tantùm Febrim excitent, sed etiam Delirium, quin Mortem accersant.

Eos non promovere Lochiorum effluxum. II. Falluntur Medici, quotquot Muliercularum quarundam Sententiam secuti, arbitrantur idcircò *utiles Puerperis Dolores hosce*, quod *ab ipsis promoveatur Lochiorum effluxus*, cujus contrarium sæpiùs evenit, ut nimirùm urgentibus licet Doloribus illis, vehementer, non fluant tamen Lochia.

III. Adde quòd multis fœminis nulli sint tales Dolores, fluant nihilominùs Lochia, & quidem longè commodiùs, quàm si urgeant notati Dolores.

Falsum est, post primum partum rarò vel nunquam sequi Dolores. IV. Falluntur quoque Mulierculas secuti Medici, existimantes *post primum partum rarò, vel nunquam sequi Dolores*, sed post secundum tantùm partum: quin eosdem post singulos partus reddi graviores: quod itidem falsi arguitur Experientiâ quotidianâ in hisce saltem regionibus, ubi tamen multos tenet hæc opinio non tantùm erronea, sed simul noxia, & imprimis præcedens: quoniam negligitur idcircò & impeditur à multis Dolorum dictorum tanquam utilium Curatio, quamvis tàm sæpè eorundem neglectus Causa fuerit necis multis puerperis.

Eorum causa. V. Interest proinde, ut dictorum *Dolorum Causa vera*, & *noxa inde subsequens* ritè cognoscatur, quò in tempore illis succurratur, & mala plura præveniantur.

Unde quærenda. VI. Hi *Dolores cum consequantur Partum*, meritò *Causa* eorundem frequentissima *quærenda petendaque ab iis, quæ Partûs tempore parientibus venire solent.*

Duo notabilia parientibus accidentia. VII. Duo autem sunt maximè notabilia, quæ parientibus tunc accidunt; *Fœtus Exclusio*, atque *Secundarum tum secessus ab Vtero, tum exitus ex eodem.*

Fœtus exclusio cū Doloribus. VIII. In *Fœtûs exclusione*, hoc est, ipso Partu propriè dicto, excitari *Dolores* satis graves, omnibus notum, sed *qui post partum minuuntur, ac paulatim evanescunt.* Dolores autem dicti post partum alterius planè sunt naturæ, incipiuntque non cum ipso partu, sed post ipsum partum Non possunt proinde hi Dolores confundi cum Partûs Doloribus, sed nec ab ipsis deduci; postquam, uti jam dictum, soleant Dolores partûs paulatim post partum minui & planè obliterari.

Secundarū ab Utero secessus, & IX. *Secundarum secessum ab Vtero, ut & earundem exitum ex Vtero* quod attinet, ibi nova nonnunquam urgere solet Mulieres molestia; quoniam non rarò *satis arctè ac firmiter sunt ipsa Vtero connexa, & ita connatæ, ut vix ac ne vix quidem patiantur se absque sui*, atque (quod gravissimum est) *ipsius etiam Vteri laceratione separari*,

Dolores in partibus excoriatis, & laceris X. Nemo autem ignorat forsan, quàm *acuti Dolores sentiantur in partibus excoriatis & laceris, ac præsertim, quoties liquor quivis, ac imprimis acer mordaxque ipsas contingit.*

Atque adeò post Secundarū avulsionem. XI. Unde non mirum est, si fœminis *post arctam Secundarum cum Vtero connexionem, violentamque earundem avulsionem, Vterique adeò excoriationem, ad Lochiorum affluxum effluxumque Dolores excitentur ibidem graves*: de quibus nunc egimus.

Quibus præcipuè dolores post partum urgeant. XII. Observandum autem, ut totum hoc negotium reddatur manifestius, *Dolores illos post partum affligere* maximè *fœminas tum delicatas & sensûs exquisiti, tum arctius connexas utero secundas*, hinc & *cum vehementiâ duntaxat separabiles habentes.*

Eorum Curatio negligenda. XIII. Observandum prætereà, *si negligatur Dolorum horum Curatio*, eosdem *utplurimum reddi partibus subsequentibus singulis graviores*; unde forsan ortum duxit, quam modò confutavimus, erronea quorundam de hisce Doloribus sententia.

Gravidas. XIV. Observandum denique, non rarò *ad pa-*

ad pariendum aut festinare aut urgeri. *parienidum aut festinare, aut urgeri nimium Gravidas*, adeò ut, antequam ad extremam maturitatem venerit Fœtus, paratusque sit, Secundarum secessus ab Utero facilis, præcipitetur Partus; unde difficiliùs tum excluditur Fœtus, tum secedunt exceduntque ab Utero Secundæ.

Secundarum arctior utero nexus unde. XV. Cui accedit in hisce regionibus, quòd multæ mulieres gravidæ indulgeant nimiùm *Alimentis crassioris ac glutinosioris substantiæ*, propter quam *Sanguis* productus *similis arctiùs Secundas utero nectit*.

Unde substantia glutinosa & pituitosa, ubique in corpore. XVI. Nec mirum hoc evenire gravidis, Alimenta pleraque, & optima præsertim fastidientibus, ideóque in minùs bonis delectationem aliquam quærentibus; postquam plerisque placet more malo Alimentum crassius, ac minùs salubre: unde tam frequenter non tantùm in corde, Vasisque majoribus ipsi connexis, verùm in Cerebro quoque, vasisque in ipso minimis occurrit substantia Glutinosa & Pituitosa concreta, & quibusdam *Polypus* dicta.

XVII. Postquam igitur Sanguis plerorúmque glutinosior existit, non mirum quoque, si arctiùs connectatur in gravidis Uterus Secundis.

Causa primaria doloris post partum. XVIII. *Causa* itaque prima & *primaria Dolorum post partum*, est *connexio arctior Secundarum cum Utero*, hinc & *earundem Laceratio ab Utero, Uterique adeò excoriatio*.

Secundaria. XIX. Causa eorundem secunda & priori se jungens, *Sanguis* est *lochiorum per laceras excoriatasque Uteri partes fluens, ipsasque mordicans & rodens*.

Sanguinis acrimonia. XX. Quamvis autem Sanguis omnis, quandiu humectat excoriatas & laceras Vteri partes, ipsas dolore afficiat, *augetur* tamen non parùm *idem Dolor*, quando *Sanguis* idem quacunque de causâ existit solito *Acrior*.

Unde Oriatur. XXI. *Sanguinis Acrimonia* evenit partim à *Sero Acri* ei admisto, partim *ab ipso Sanguine moram ubivis nectente*, ac proinde in Vteri quoque Vasis sive cavernis sinuosis.

XXII. Atque has putamus Causas tum præcipuas, tum frequentissimas Dolorum post partum.

Causæ accessoriæ. Frigus. XXIII. Accedere autem possunt, atque Dolores illos *augere* plures aliæ: *Frigus nimirum partûs* tempore, aut paulò post partum imprudenter *in Vterum admissum*, atque *Lochia ex parte, aut in totum sistens*: unde *Acrior* factus morâ idem *Sanguis dolorem excitat in Utero magnum*; sive succedat *Inflammatio*, sive *serum effluat solum*, & quidem paucum & Acre, Vteri partes internas vehementer mordens ac rodens.

Flatus. XXIV. Accidunt etiam subinde in Vteri regione, ipsoque Vtero *Dolores* atroces *à Flatibus, tum ipsum Vterum, tum Intestina crassa ibi sita distendentibus*: qui quoties paulò post partum eveniunt, meritò hîc considerantur.

Lochia suppressa. XXV. A Lochiis ob externum frigus suppressis vel diminutis, atque nunc Inflammationem inchoantibus, nunc ob aliqualem moram Acrioribus factis, vel utroque modo, excitatus Dolor, videtur mihi omninò inter Dolores notatos habendus.

Inflammatio ab iis. XXVI. Inchoata, imperfectave Inflammatio à Lochiorum Sanguine in Vtero hærente, quæ nimirum ad ultimam Suppurationem non tendit, attamen paulò post partum orta, Dolores parit in Vtero vehementes, ac reverâ post partum & propter partum, neglectamque puerperam ortos.

XXVII. Idem Lochiorum Sanguis ex parte licet in Vtero hærens, atque Acrior idcircò factus, quatenus reliquo effluenti jungitur, eundem facit Acriorem, unde Vteri partes tum excoriatas, tum plus minusve inflammatas in transitu exituque suo lacerat, mordet, roditque, atque duplici nomine Dolores post partum parit: tum quatenus inflammatas, tum quatenus excoriatas Vteri partes malè afficit, ac dolere facit. *Lochia acriora facta.*

XXVIII. Flatus in Utero sæpiùs reperiri, certum fit ex ipsorum excretione non infrequenti ex ipso utero; Eosdem autem ibidem hærentes ac conclusos præter naturam in Vteri Orificiis & Ostio ab externo frigore clausis, Dolores ibidem parere posse ratio suadet, quin imò aliquando parere confirmat experientia, curatis illis doloribus per flatus discutientia. Dolores autem istos post & propter partum à Causâ præternaturali productos, ideò meritò inter Dolores post partum referri autumo. *Flatus Vtero esse causam Dolorũ.*

XXIX. *Flatus* similiter in *crasso* duntaxat *intestino hærentes*, ipsumque valdè distendentes, atque *Vterum* simul *comprimentes*, Doloremque in ipso itidem parientes, inter Causas Dolorum post partum, sed minùs propriè ita dicendorum, referendos existimo. *Vt & qui in crasso intestino hærent.*

XXX. Quòd si subinde *Humores Acres* ubivis existentes, atque *Sanguinis Massa* confusi unà cum ipsâ *tendant ad Vterum*, & unà *cum Lochiis effluant*, producent quoque Dolores post partum. *Humores Acres esse causa dolorum*

XXXI. Tales autem *Humores* erunt, qui *Febres quasvis Continuas Intermittentesve, aut ex utrisque compositas producere solent* atque non tantùm *frigus & calorem*, sed *Dolores*, quoque in *Capite*, *Ventre*, *Artubus*, ipsoque adeò *Utero* tum propter partum, tum propter secundarum separationem *malè habente parere*. Qui *Dolores*, sive sint *continui*, sive per *intervalla repetentes* omninò videntur mihi habendi pro Doloribus post partum. *Et Febres producere.*

XXXII. Et certè, quemadmodùm *à Doloribus* vehementibus in *Vtero* propter partum difficilem malè habente, aut *Inflammatione* ibidem ortâ, non rarò *excitatur febris*: ita propter *quamvis febrem*, sed *Acriorem* atque *ardentem*, aut *algentem*, *Dolores producuntur in Vtero*, sed priùs *malè affecto*, sicut observamus idem aliis partibus quibusvis evenire, similiter propter ipsarum læsionem aliquam præcedentem, sive notam; notamque, sive ignotam neglectamque, quod tam sæpè notavimus in ægris nostris in Nosocomio Academico. *Febres causa dolorum.*

XXXIII. Quales observationes quamvis negligantur à multis, juvant tamen plurimùm diligentes quamvis rerum investigatores, atque veritatis omnis, adeóque Mutationum multiplicium evenientium Scrutatores solertes.

XXXIV. Atque sic paucis præcipuas, & à me saltem in praxi meâ observatas Dolorum post partum Causas protuli, quænam autem in hâc istâve puerperâ habeant locum, tum ex *Causis evidentibus*, tum ex *doloris modo*, tum ex *Symptomatibus comitibus*, tum denique *ex juvantibus & nocentibus* facilè *Quænam dolorum causa in hâc aut illâ habeat locum, ex quibus conjicienda.*

facilè conjiciet Medicus prudens; ac non minùs ingeniosus quàm judiciosus.

Quid Medico in casu difficili agendum.

XXXV. Oportet namque Medicum egregium in Casu difficili & obscuro ad omnia attendere, singula etiam minima observare, atque tunc ingeniosè Causas veras omnium rimari, atque judiciosè determinare.

Causæ dolorum conjiciendæ 1. Ex causis evidentibus.

XXXVI. Dixi modò, cùm variæ possint esse Dolorum post partum Causæ, veras conjecturum Medicum 1. ex *Causis evidentibus*, quales solent esse *frigus externum*, tum *Aëris*, tum *Linteorum* quorumvis; *Animi Affectus* gravis, Mœror, Ira, Terror; *Alimentum, Condimentum, Medicamentumve* à Puerperâ usurpatum, &c. quorum unum vel plura, si locum habuerint, quæ Dolores istos producere potuerint, meritò suspicabitur Medicus, ab illis habuisse ipsos ortum.

2. Ex doloris modo. Lancinante.

XXXVII. *Dolorum post partum Causas veras* conjiciet Medicus 2. *ex Doloris modo*; Nam si *lancinantes* ac per intervalla repetentes, graviusve afficientes fuerint Dolores, *ab Acido & Salso* in Sanguine redundante & ad Uterum delato ipsos ortum ducere judicabit.

Pulsante & ardente.

XXXVIII. Sin *Pulsantes & ardentes* fuerint Dolores, *Sanguinem* Utero *subsistere atque stagnare*, quin ad *Inflammationem vergere*, jamve inflammatum esse, suspicabitur idem.

Distendente.

XXXIX. Sin *Distendentes* fuerint Dolores isti, tensaque observetur pars Abdominis inferior, à *Flatibus* Dolores illos productos conjectabit Medicus. Atque sic ex Doloris modo in veras eorundem Causas inquiret, nec ita difficulter easdem inveniet.

3. Ex Symptomatibus concomitantibus.

XL. Eorundem post Partum Dolorum Causas veras rimabitur Medicus 3. ex *Symptomatibus concomitantibus, Lochiorum Suppressione* vel *fluxu copiosiore, Alvo adstrictiore* vel *laxiore, Flatuum excretione* aut *retentione*, atque aliquando *per Intestina discursione*, & *Borborygmis*, *Humoris multifarii effluxu per uterum, Pudendorum rosione, Febre*, (nam non tantùm dantur Febres Symptomaticæ, quæque propriè loquendo sunt aliorum Affectuum Symptomata, sed uti omnes Affectus aliis cuicunque primariò spectato juncti habendi sunt pro Accidentibus & Symptomatibus ejus, ita & Febres,) *Delirio, Vigiliis*, &c.

Nempe lochiis suppressis,

XLI. Sic quando *Suppressa* fuerunt ante Dolores post partum *Lochia*, probabile fit, ob *ipsorum Suppressione* ortos istos Dolores, ex parte saltem.

Lochiis nimiis.

XLII. Quando *fluunt copiosiùs Lochia*, conjectabit Medicus; *lacerata esse vasa vel orificia Uteri satis grandia*, præsertim si cum difficultate secesserint Secundæ.

Alvo adstrictâ.

XLIII. Quando *Alvus adstrictior* est, observanturque Rugitus in abdomine, suspicabitur Medicus, Dolores notatos ex parte saltem productos à *flatibus*.

Laxa.

XLIV. Quando *Alvus Laxior* existit, ac imprimis, quando cum torminibus ægram vexat frequens dejectio, probabile fiet Medico, istos Dolores habere ortum ab *humoribus acribus* non tantùm ad Intestina, verùm *ad Uterum* quoque *delatis*.

Lochiorum Sanguine vario.

XLV. Prout *Lochiorum Sanguis* fuerit *varius, colore, odore, consistentiâ, aliive humores simul effluxerint*, ita conjiciet Medicus, tales humores in corpore redundantes, atque ad Uterum delatos, Dolores post partum si non planè producere, saltem augere.

Rosione & excoriatione pudendorum à Lochiis,

XLVI. Quando *Pudenda* simul *roduntur excoriianturque* à *Lochiis* effluentibus, probabile fit, *ab eorundem Acrimoniâ*, ex parte saltem, produci Dolores post partum.

Febri.

XLVII. Quando *Febris* comitatur Dolores post partum, prout illa diversa fuerit, Primaria vel Symptomatica, & calore majore minoreve stipata, judicabit Medicus, Febri primariæ & ardentiori succedentes Dolores Bili deberi, aut Sanguini æstuanti: præcedentes autem ipsam, & graves existentes, illi ansam præbuisse; unde ex Symptomatibus cæteris Causam ipsorum veram investigabit.

XLVIII. Atque sic ex Symptomatibus concurrentibus, ac præsertim pluribus simul collatis, prout in Puerperis singulis occurrunt diversa, non ita difficulter Causas Dolorum post partum veras conjiciet assequeturque Medicus ingeniosus & judiciosus.

4. Ex juvantibus, & nocentibus.

XLIX. Sed eruet quoque idem 4. ex *juvantibus & nocentibus* Causas Dolorum post partum veras. Sic quoties à Flatus ex Utero Intestinisve discutientibus à quovis præscriptis & usurpatis sedantur Dolores illi, meritò suspicabitur, à Flatibus habuisse illos suam originem; ut quoties usurpatis Alimentis, condimentisque flatulentis augentur dolores iidem.

L. Sic quoties quovis modo *ad fluxum deductis Lochiis prius suppressis*, *levantur Dolores post partum*, toties ab *eorundem suppressione* ipsos fuisse productos, conjiciet Medicus rationalis; & sic porrò.

Ut certius causam Doloris assequatur medicus, ad omnia signa attendendum.

LI. Ut autem adhuc certiùs Causas veras Dolorum post partum assequatur, non tantùm ad unum Signorum Fontem, sed ad omnes attendet idem, quò, si non prosint singula, multa juvent; cùm præsertim non liceat semper aliquid certi ex singulis concludere, quoties nimirum Ægri non satis possunt sua referre Symptomata, Dolorisque sui modum, vel non satis meminerunt Causarum evidentium, ignorantque, à quibus noxam acceperint; auxiliumve; quod tam frequens est in praxi, ut sæpenumerò tum Affectum ipsum, tum ipsius Causam necesse habeat Medicus hariolari.

Repertâ causâ verâ quid nã agendum.

LII. Quod si autem Causam veram Dolorum post partum se assecutum existimaverit, danda erit eidem opera, ut quamprimùm maximè cuique causæ convenientia præscribat exhibeatve Puerperæ Auxilia, Remediaque tàm interna, quàm externa.

Uterus lacerus ut consolidandus

LIII. Quoties proinde ab *Utero lacero, excoriatoque* propter violentam *Secundarum avulsionem*, ortum habuerunt Dolores post partum, toties usurpanda sunt Medicamenta *lenientia, excoriationemque consolidantia*; in quem finem laudantur meritò omnia *vulneraria* dicta, ex quibus, quandò urget simul Lochiorum fluxus auctus, seligenda sunt *subadstringentia*.

Et quibus.

Plantæ Vulnerariæ quænam.

LIV. Inter plantas *vulnerarias* numerantur Sanicula, Agrimonia, Pyrola, Veronica, Artemisia Sabina, Pimpinella, Alchimilla, Vinca pervinca, Sanguisorba, Virga Aurea, Centaurium minus Ophioglossum, Betonica, Hypericum, Tanacetum, Verbena, Serpentaria, Herniaria, Pentaphyllum, Scordium, &c.

LV.

Et præterea subadstringentes sequentes. LV. Vi prætereà *subadstringente* præditæ sunt sequentes: Consolida major ac minor, ut & Saracenica, Plantago, Equisetum, Tormentilla, Garyophyllata, harumque Radices, Pilosella, Flores Rosarum Rubrarum, Balaustia, Perfoliata, Myrtus, Cort. Granatorum, Succus Prunorum Sylvestrium inspissatus, &c.

Ex quibus Decocta. LVI. Atque ex hisce *Decocta* parantur commodissimè, tum ex Aquâ ferratâ, tum ex Vino Rubro, additis Syrupis convenientibus, Myrtino, Rosarum Rub. Siccatarum, de Symphyto Fernelii, & similibus.

Mistura. LVII. Quibus Potiones majori copiâ usurpandæ displicent, iis *Mistura* Cochleatim sumendæ possunt præscribi, ex Aquis Plantaginis, Pilosellæ, Agrimoniæ, & similibus, ut & pauco Aceto, sed Stillatitio blandiore, unà cum Lapide Hæmatite, Coraliis, Sanguine Draconis, Bolo Armenâ, Terrâ sigillatâ, & similibus, addendo ad gratiam aliquid Aquæ Cinnamomi, Fœniculi, aliúsve Aromaticæ.

Quibus jungenda Narcotica, & Anodyna. LVIII. Omnibus autem hisce Medicamentis jungentur utiliter tum Anodyna, tum Narcotica, Diascordium, Theriaca recens, Requies Nicolai, Philonium Mesuæ, atque Nicolai Mirepsi, Romanum dictum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum: quorum ope præcedentium vis non parùm augetur & efficacior redditur, Dolorque sedatur.

Usurpanda quoque externa. LIX. Possunt etiam hîc *externa* usurpari, ac præsertim *Decocta* ex enumeratis plantis parata cum *Syringâ* in ipsum uterum adhuc patentem injici, & in decubitu supino aliquandiu in eodem retineri.

Sanguis Lochiorum acrior temperandus. LX. Quoties *Sanguis Lochiorum serosior* est, *Acriorque*, toties Idem *Anodynis, Emulsionum* præsertim formâ usurpandis, *temperabitur*, addendo subinde Opium, Laudanumve Opiatum.

Educendus Hydragogo, & Sudorifero. LXI. Quo facto, si Puerperæ vires ferant, *blando Hydragogo* seri pars evacuabitur per alvum; mox & *Sudorifero* ex blandè adstringentibus parato, Radicibus purâ Garyophyllatæ, Tormentillæ, & similibus, aliquâ sui parte propelletur per Corporis habitum.

Ejusdem Acrimonia Acida quibus temperanda. LXII. Quoties idem *Sanguis morâ* in utero factâ redditus est *Acrior*, toties, quoniam quæ tunc producitur *Acrimonia* est *Acida*, usurpanda sunt medicamenta notatam Acrimoniam temperantia, sed ita, ut Sanguinis effluxum non augeant; unde inter *Aromatica* seligenda sunt minimè Acria, sed *blandissima*, simulque *leniter adstringentia*; quæ si non suppetant, additis hisce priorum vis frangenda erit, & ad mediocritatem reducenda.

LXIII. Conveniunt proinde hîc modò laudata *Vulneraria adstringentia*, sed simul *Aromatica*, Betonica, Scordium, Virga Aurea, Pimpinella, Verbena, Tanacetum, Millefolium, &c. quibus addi possunt Majorana, Calamintha Montana, Pulegium, Rosmarinus, Ruta Hortensis, Salvia, &c.

Dolores ex Lochiis ab externo frigore suppressis qui sedandi. LXIV. Quoties *ab externo frigore* imprudenter in Uterum admisso *suppressa* sunt *Lochia*, hinc & producti *Dolores* notati, vel Dolores saltem illi suscitati fuerunt; toties usurpanda erunt medicamenta in ortâ inde *Lochiorum suppressione* non ita pridem laudata.

Iidem permanentibus Lochiis quibus sedandi. LXV. Quòd si *permanentibus Lochiis Dolores* tamen illi fuerint *producti*, tunc convenientia erunt *Sudorifera nec multùm Aromatica, nec multùm adstringentia*; ne Lochiorum fluxus vel nimiùm augeatur, vel sistatur; additis *Opiatis*, Dolores sedantibus, Sudoriferorumque vim promoventibus.

LXVI. Quòd si ex suppressione Lochiorum inchoata fuerit in Utero *Inflammatio*, excitatusque Dolor cum Ardore ac Pulsatione tantò molestior, allaborandum erit, ut quamprimùm licebit, curetur ista Inflammatio remediis tàm externis, quàm internis. *Ex suppressis Lochiis Inflammatio curanda.*

LXVII. Convenient autem in hunc finem *Enemata ex Emollientibus & Carminantibus* parata, & subinde injecta, quò 1. *alvi excrementa in tempore eluantur*, ne ipsis subsistentibus augeatur notatus Dolor & Inflammatio: & 2. ab *elevatis* ex E... nate *halitibus* & ad Uterum penetrantibus temperetur Acrimonia Acida in quàvis Inflammatione peccans; quin 3. *demulceantur partes* ab Inflammatione distentæ, & hactenus quoque dolentes. *Enemata ex Emollientibus & Carminantibus.*

LXVIII. Convenient in hunc quoque finem *Sudorifera*, ex *Oculis cancri*, *Antimonio Diaphoretico*, & similibus præsertim parata, quippe quæ in specie Inflammationi tum præveniendæ, tum curandæ præ omnibus aliis notis conveniunt: additis semper *Opiatis*, quodvis acre temperantibus, Doloresque quosvis sedantibus. *Sudorifera & Opiata.*

LXIX. Convenient in hunc eundem finem *Fotus* ex plantis emollientibus & Aromaticis parati, factâ earundem in Aquâ decoctione. Applicari verò debent illi ex spongiâ magnâ vel panno laneo satis calentes infimæ ventris regioni, & pudendo muliebri, quò citiùs feliciúsque in Uterum ipsum penetret ipsorum vis. Possunt quoque Fotus tales includi vesicæ bubulæ, ad dimidias replendæ, atque sic adhiberi similiter infimæ abdominis regioni. *Fotibus Emollientibus & Aromaticis.*

LXX. Conveniet adhuc in hunc finem *Sanguinis* per sectam in brachio vel pede venam *missio*, imprimis ubi concurrit ejus *plethora*, vel *notabilis æstus*. *Sanguinis missione.*

LXXI. In *Brachio* instituta Venæ-sectio juvat, quatenus allabentem continuè ad Uterum Sanguinem *avertit*; *In Pede* autem quatenus Sanguinem eundem ab Utero *derivat*, & ne ad ipsum feratur, educit.

LXXII. In Sanguinis *plethorâ* bonum est in *brachio*, deinde in *pede* quoque institui Venæ-sectionem.

LXXIII. In *Solo Sanguinis æstu* sufficit sæpè Sanguis ex *brachio* tantùm eductus.

LXXIV. Quòd si remediis laudatis, & similibus impediri nequeat Inflammatio, danda erit opera, ut, quamprimùm licebit, eadem ad suppurationem promoveatur; quod fiet tum fotibus jam propositis, tum Cataplasmatibus ex iisdem Emollientibus paratis, additis liliorum alborum bulbis, Cæpisque priùs assis & contusis. *Inflammatio, si impediri nequeat, ad suppurationem promovenda.*

LXXV. Ubi æstus magnus urget in Abdominis parte infimâ, decoqui poterunt Cataplasmata in Lacte Ebutyrato, à quo æstus commodè compescitur; Quòd si Dolores magis urgeant, in Lacte dulci. *Æstus in Abdominis parte infimâ qui curandus.*

LXXVI. Farinæ quoque hordei, seminum lini, fœnugræci, fabarum, quin panis cujusvis mica usurpari possunt in Cataplasmatis laudatis.

LXXVII. *Olea* quoque, *Unguentaque emollientia* admisceri possunt prædictis Cataplasmatis, aut priùs venter illis inungi, quoties pinguia ferre possunt Puerperæ; aliàs enim ab iis cavendum sedulò, postquam pustulas, & erysipelas molestum in multis producere solent. *Ex quibus.*

LXXVIII. Injectiones quoque in Ute-

rum adhiberi possunt ex Emollientibus paratæ cum Lacte dulci.

Flatus dolores excitantes dissipandi. LXXIX. Quoties *Flatus ex Pituitâ Glutinosâ in tenui præsertim Intestino* geniti, & per Intestinorum fistulam versùs anum delati, aut per Lacteas Venas tùm ad Cor, tum inde quaquaversùm, & ad Uterum quoque propulsi, quocunque modo Dolores post partum si non producant, augent saltem; toties danda est opera sedula, ut *flatus* jam *geniti discutiantur & dissipentur*, & *eorundem productio nova impediatur.*

Et quibus. LXXX. *Discutientur Flatus in crasso Intestino* hærentes commodissimè per *Enemata* carminantia dicta, additis semper emollientibus: horum enim ope subsidunt ex parte flatus in Enematum liquore aquoso, simulque educuntur cum ipso denuò excreto.

LXXXI. Laudantur hîc meritò à quibusdam *Enemata ex Urinâ Puerorum* parata, quippe quæ flatus potenter discutiunt educuntque propter Salem Volatilem in Urinâ existentem.

LXXXII. Convenient hîc quoque *Decocta* ex similibus Carminantibus Emollientibusque parata, & subinde ad ℥iv. usurpata: ubi commodum est, quædam addere *Sudorifera*, promoto blando sudore, cum quo quaquaversùm solent simul propelli expellique flatus.

LXXXIII. Conducent proinde talia imprimis, quando ad Uterum quoque, ac quovis propulsi sunt notati Flatus.

LXXXIV. Decoctorum loco usurpari possunt à delicatioribus, & longas istas potiones fastidientibus, *Mixturæ* idem præstantes, additis Oleis Anisi, Fœniculi, Maceris, Cort. Arantiorum, Carvi, Cumini, Iuniperi, Succini, aliisve puerperis haud ingratis; non neglecto interim opio; à quo non tantùm Dolores leniuntur, sed Flatus quoque dissipantur.

Flatuum nova generatio impedienda. Et quibus. LXXXV. *Flatuum Generatio nova impedietur* Medicamentis *Pituitam Glutinosam alterantibus ac educentibus*; non omissis, quoties *Bilis* quoque peccat copiosa vel Acris, *Cholagogis*, & ipsam *temperantibus subacidis*, ac imprimis *Spiritu Nitri*, flatibus quoque conducente.

Quænā Pituitam glutinosam corrigant. LXXXVI. *Pituitam Glutinosam corrigunt*, tum *Acida*, tum *Salia Lixiva fixa & Volatilia*, tum *Aromatica* omnia, uti hoc sæpiùs docuimus.

Quænā evacuent. LXXXVII. Eandem ex parte saltem correctam, incisamque *evacuant Phlegmagoga*, tum vulgaria, tum Chymica, inter quæ primas hîc tenent Mercurialia.

Bilem quænam corrigant. LXXXVIII. *Bilem corrigunt*, temperantque Acriorem *Acida* omnia: unde quoties hæc quoque peccat, meritò Acidis utemur, quippe quæ Pituitam simul incidunt & attenuant, fluidioremque faciunt.

LXXXIX. *Bilem* eandem *evacuant Cholagoga* vulgò nota; inter quæ primùm locum dare soleo *Scammonio*, blando tutoque remedio.

Quænā evacuent. Pituitæ glutinosæ proventus præveniendus. Diætâ. XC. Nec sufficit hisce uti ad flatuum generationem impediendam: nisi postmodùm *præveniatur Pituitæ similis proventus*, *diætâ & pharmaciâ* conveniente.

XCI. *Diætâ prævenietur Pituitæ proventus*, cavendo ab Alimentis crassis & viscosis; Aëre frigido, humidoque; Animi mœrore, ac similibus; & quærendo Aërem calentem ac serenum, studendo hilaritati, & quandoque iræ; usurpandoque Alimenta optimi Succi, ac imprimis Condimenta Aromatica, qualia sunt Sinapi, Raphanus Rusticanus, Majorana, Rosmarinus, Salvia, & Aromata pleraque, Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Nux Moschata, &c.

XCII. *Pharmaciâ* prævenietur idem *Pituitæ proventus*, tum *alterantibus*, tum *purgantibus*. *Pharmaciâ.*

XCIII. *Alterantia* sunt omnia *Aromatica potentiora*; & Condimentorum vice vix usurpanda, tum etiam *Spirituosa*, quin *Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*; & ipsa quandoque *Acida*: de quibus sæpiùs egimus aliàs, & subinde agemus adhuc, quando Affectus tractandi hoc primariò desiderabunt. *Per Alterantia.*

XCIV. *Purgantia* sunt imprimis *Phlegmagoga*, Pituitam augeri cœptam subinde per alvum evacuantia: ubi non putem temerè concedenda exhibendave *Vomitoria*, nisi facilè vomentibus, aut nauseabundis: Conveniunt etiam hîc *Sudorifera*, sed magis Aromatica, & Pituitam prætereà potenter alterantia, incidentia ac emendantia, qualia meritò laudantur *Radices* Fœniculi, Apii, Levistici, Sarsæparillæ, Chinæ, &c. *Ligna* Quercus, Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Buxi, &c. *Per Purgantia. Et Sudorifera. Et calida.*

XCV. Ubi notandum, talia sudorifera, sudore blando subsequente, potentiùs alterare ac emendare Pituitam in corpore noxiam; quemadmodùm vice-versâ sudores faciliùs promoventur in corpore Pituitoso conjunctis assumptisve Aromaticis.

XCVI. Inter *Evacuantia* hîc haud postremum infimumve locum tenent *Diuretica*, quippe quæ cum minore corporis molestiâ solent Pituitam accrescentem per Urinas expellere, quàm Sudorifera per Corporis poros; ubi opus est Corpus magis quovis modo incalescere, quod minimè necessarium ad Diureticorum vim percipiendam, quamvis & Caloris quoque aucti ratione feliciùs opus suum absolvant. *Nec non Diuretica.*

XCVII. Quoniam verò ad *Flatuum Productionem* concurrunt semper *Bilis* & *Pituita*; Prudentis Medici erit, attendere ad humorem utrumque, quò talia usurpentur remedia, quæ utrique Humori tunc peccanti conveniant, neutri noceant: qualia si non sint præstò à Naturâ nobis concessa, erunt arte paranda, & imprimis confundendo simul, quæ variis satisfaciant indicationibus: qualia sæpenumerò præscribere solemus apud Ægros in Nosocomio Academico, ubi Rhodus est ad saltandum benè, quoties opere ipso demonstrandum est, quod verbis fuit assertum. *In Flatibus curandis ad quemnam sit attendendum.*

XCVIII. Quoties à Causâ externâ, & imprimis Diætâ vitiosâ *Humores Acres* in Corpore, ac præsertim tenui Intestino sunt producti; à quibus quâcunque viâ ad Uterum quoque delatis Dolores in ipso excitantur post partum; toties cavendum ab ulteriore in rebus non-naturalibus aliisque errato, simulque allaborandum, ut humores illi quantocyùs corrigantur, emendenturque; & quidem sæpiùs in hunc finem laudatis remediis. *Dolores ab Humoribus acribus causâ externâ productis, quâ ratione præcavendi, iidemque corrigendi.*

XCIX. Prout enim vel *Biliosi* fuerint, vel *Melancholici*, *Austeri*, *Acidive*; diversitas erit observanda in medicamentis usurpandis, quod tam sæpè monuimus.

C. Semper tamen adhibebuntur exhibebunturque *Opiata*, quippe quæ omnia ex æquo Acri emendando inserviunt.

CI. Quòd

Et si copiâ peccent, evacuandi

CI. Quòd si *Copiâ* simul peccaverint notati humores, ubi satis fuerint correcti temperatique, adeóque ad secuturam purgationem præparati, Medicamento Purgante, sed blando erit utendum; ubi satiùs est Puerperas per epicrasin evacuari, quàm potentibus purgantibus turbari, atque in Vitæ discrimen adduci.

Atque sic de Doloribus post partum, quæ hâc vice habuimus dicenda, absolvimus.

CAPUT X.

De Lactis Generatione læsâ.

Variorū humorū preparatio.

I. VArii præparari solent in variis corporis partibus humores; alii quidem in usum proprium, alii in alienum, alii in utrumque.

In Usum proprium.

II. In Usum proprium producitur Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, &c.

In Usum alienum.

III. In Usum alienum Semen atque Lac.

In Usum proprium alienumque.

IV. In proprium alienumque usum producitur in fœminis Sanguis: quo postquam in Utero materno nutritus fuit Fœtus, deinde idem genitus ac in lucem editus Lacte solet ali: Lacte, inquam, ex Sanguine in Mammis immutato, nec tantùm secundùm colorem, verùm insuper secundùm substantiam; postquam intimiùs junctæ unitæque sunt in Lacte partes minimæ, quàm in Sanguine.

Sanguinem & Lac in varias partes secedere.

V. Unde paulò postquam emissus est Sanguis, sponte in varias secedit partes, Butyrosam, Caseosam, & Serosam; quod in Lacte nec tam citò, nec tam perfectè contingit; quocirca videas in superficie quidem assurgere Lactis Cremorem, Serum autem nunquam sponte à cæteris partibus planè secedere, sicut in Sanguine.

Ubinam Lac preparetur. Et ex quâ materiâ.

VI. Lac istud, quo nuper natus Fœtus est nutriendus, præparatur in Mammis, & quidem plurimorum Medicorum Anatomicorumque judicio, ex Sanguine per Arterias eò delato; quamvis non desint aliqui existimantes Chylum per Vasa propria ex Intestinis eò deferri, atque in Lac abire.

VII. Atque hi postremi, quò suam probent opinionem, difficultates plurimas movent cæteris, ratione viarum longarum, per quas Alimento. Medicamentove nuper assumpto meandum antequam ad Mammas perveniat, si per Lacteas Venas priùs ad Cor, atque hinc ad Mammas esset deducendum: quocircà breviores finxerunt nonnulli, quas se oculis suis usurpasse narrant alii; Lacteas nempe Venas rectà ad Mammas tendentes. Has tamen diligenter quæsiverunt, at neutiquam invenerunt non pauci, quamvis omnem in variis Animalibus Lactantibus adhibuerint operam, secutique fuerint aliorum normam.

Sanguinem non esse lactis materiā.

VIII. Videamus proinde, an tanti momenti sint argumenta, quibus aliqui oppugnant Sanguinem ad Mammas per Arterias delatum pro Lactis materiâ.

Ratio.

IX. Observantur multæ fœminæ Lacte tantùm non in Mammis destitutæ, quod tamen assumpto Cerevisiæ, alteriusve potûs assueti haustu mox iterum è Mammis prodit copiosum.

X. Id quamvis omnibus fœminis non eveniat, evenit tamen non paucis, nec prudenter à quovis negari potest aut debet hoc experimentum.

Ejus confutatio.

XI. Sed an inde sequitur, potum assumptum per vias qualescunque mox transire ad Mammas, & in Lac mutatum effluere? nihil minùs.

XII. Nam si abire debeat in Chylum, antequam abeat in Lac; nonne aliquam in Ventriculo debet moram nectere?

XIII. Quòd si Ventriculum præterlabatur, tantùm Cerevisia permanebit, neutiquàm in Chylum convertetur; nec proinde ex Chylo, verùm ex Cerevisiâ, aliove potu ordinario fiet Lac.

XIV. Quòd si potus quivis aliquâ morâ indiget, quò vertatur in Ventriculo in Chylum, malè ab illo nuper assumpto potu Lactisque effluxum promovente concluditur, ex Chylo genitum Lac.

Lac ad effluxum excitari assumpto potu.

XV. Quid Ergo ex dicto verè concludetur experimento? Nil aliud, nisi potu assumpto ad effluxum excitari Lac. Quâcunque siquidem viâ fingamus ad Ubera pergere potum, sed priùs in chylum versum, eadem omnes urgebit difficultas.

Et quomodò.

XVI. Sed quærat Veritatis studiosus, quomodò igitur ad potûs consueti assumptionem promoveatur Lac ad sui effluxum? Cui respondeo, videri hoc mihi accidere, quatenus partes aliquæ potûs spirituosiores, vel aliàs mobiliores nullam in Ventriculo nectentes moram, mox pergunt ad Intestina, hinc & Lacteas venas, motumque potentiorem Sanguini quaquaversùm, ac præsertim ad Ubera excitant, unde Lactis quoque in penitioribus Mammarum partibus hærentis, aut crassioris effluxum promovent.

Partes potûs spirituosiores Motū Sanguinis potentiorem excitare.

XVII. Dico partium istarum ope *excitari* 1. *Motum universi Sanguinis potentiorem*, quod puto semper fieri, quando siti vehementi capti, potum usurpamus gratum consuetumque, ac imprimis satis copiosum.

Et eundem ad ubera propellere.

XVIII. Dico 2. Potûs istius ope *Sanguinem ad Ubera præsertim propelli potentiùs*, quod fit propter affectum tenerum ac vehementem, quo fœminæ moventur ac tenentur ad succurrendum Infantibus sitientibus, (deficiente interim nonnunquam Lactis præ Lactantis mœrore plus minùs incrassari & stagnantis effluxu) quarum cogitationes cum vehementiùs dirigantur ad mammas, non mirum, si præter spiritus animales Sanguis quoque ad ipsas, quàm partes alias, moveatur impetuosiùs.

Et Lac crassius, & in mammis hærens ad effluxum promovere.

XIX. Dixi 3. Partium spirituosiorum & fluidiorum in Potu existentium, & mox ad interiora, ipsasque adeò mammas penetrantium ope *ad sui effluxum promoveri Lac crassius, & in mammis hærens*; quod fit, quatenus illud dissolvunt, & liquidius fluidiusque præstant; omne namque coagulatum & incrassatum segniùs movetur, faciliùs verò & promptiùs omne liquidum, fluidumque.

Et in quibus id contingat.

XX. Hâc ergò ratione puto beneficio potûs consueti avidiùs hausti promoveri Lactis, non tam generationem, quàm effluxum: frustrà siquidem hoc tentatur, expectaturque in fœminis pauco Lacte præditis; fœliciter contrà in fœminis Lacte abundantibus.

XXI. Existimo igitur, in talibus Lac quidem produci continuè, sed satis crassum, quod à partibus potûs aqueis & spirituosis solvitur ac diluitur, nec tamen aliam Lacti affert mutationem; sicut videmus quotidie Brutorum Lacti additam aquam ipsum ampliùs diluere, aliam verò ipsi noxam non afferre. Unde Lactantes mulieres solitò magis solent sitire, atque potum aquosio-

Lactantes solitò magis sitire.

rem desiderare, quin ab ipso optimè habere, non nocet tamen, parum Spirituosi adesse: Vinum namque, potusque generosus quivis non tam conducit Lactis proventui, quàm Cerevisia tenuis, aliusve potus consuetus aquosior; qualis est Lactis serum, & in quibusdam Lac ebutyratum.

Potus generosus minùs, quam aquosus Lactis proventui conducit.

XXII. Notum enim est, Vini spiritum, Vinumque quodvis, sed maximè potens ac generosum nocere Lactis productioni, conferre contra Potum quemvis maximè aquosum, ipsumque adeò Vinum invalidum, & satis aqueum.

Potûs aromatici sapores deprehendi in Lacte.

XXIII. Sed dicet aliquis, *non tantum potu Lac promoveri in suo motu, sed ipsius potus aromatici saporem deprehendi sæpenumerò in Lacte tunc prodeunte*; quod testantur Suctrices Lac sæpiùs tunc exsugentes, ac præsertim, quando alia concurrunt in mammis vel papillis mala, debilisve existit Infans.

XXIV. Sic memini aliquando me in hâc urbe puerperæ satis debili præscribere Mixturam roborantem & aromaticam ex aquâ Cinnamomi aliisque gratioribus paratam, cumque Infans commodè sugere non posset, & Suctrix idcircò adhiberetur, puerperam unum alterumque laudatæ misturæ cochleare assumere: Unde narravit paulò post Suctrix, se Hippocraticum vinum exsugere: & hinc dicet aliquis, an non spatio illo brevissimo usque ad ipsas mammas penetraverit Cinnamomi Aqua, exsuctum Lac Cinnamomi sapore inficiens? Cui respondeo, Aquæ Cinnamomi aromaticam vim mox penetrasse è Ventriculo ad Intestina, Lacteasque Venas usque ad Cor; quin unà cum Sanguine quaquaversùm properasse, & imprimis ad Mammas; per quas nimirum exsugebatur Lac, simulque eò alliciebatur Sanguis majori, quàm aliò, copiâ.

Cur Sanguis copiosiùs ad Lactantium mammas affluat.

XXV. Hoc loco non prætereundum, & idcircò ad Lactantium Mammas copiosiùs affluere Sanguinem, quoniam facilis est Lacti per papillas effluxus; & quibusdam quidem molestus ac perpetuus; aliis verò tantùm, postquam cœpit exsugi, quod tunc copiosè effluit, nisi manu adhibitâ premantur Ductus in papillis existentes, sicque cohibeatur ulterior Lactis eruptio.

XXVI. Ubi autem quovis modo patet humori alicui concluso exitus, eò ruere solet idem majori copiâ & impetu: Omnia proinde quæ assumuntur, & ad Sanguinem pergunt, properant imprimis ad Lactantium Mammas.

Non Chylum, sed Sanguinem esse Lactis materiam.

XXVII. Quapropter, quoniam pro *Lactis materiâ* nec Ratione urgente nec Experientiâ manifestâ Chylum admittendum censemus, cum plerisque Sanguinem etiam nunc habemus.

Loco Lactis Sanguinem sæpe effluere.

XXVIII. Pro Sanguine autem plurima pugnant, & 1. quidem *Sanguis sæpenumerò Lactis loco effluens* imprimis quando diutiùs & avidiùs exsugitur Lac.

XXIX. Quòd si Lactis materia non esset Sanguis, utique idem non promanaret, utut diu sugerentur Mammæ; verùm nihil omninò tunc prodiret, donec ab assumptis Alimentis novus Chylus, per vasa propria cum Lactis vasis dubio procul continuata vel ipsis saltem contigua, eò adveheretur.

XXX. Si namque cum Lactis vasis non communicarent Arteriæ Sanguinem ad Mammas deferentes, nullus metus esset Sanguinis post deficiens Lac effluxuri.

Et ad usum medicamenti Sanguinem sistentis rursum Lac.

XXXI. Adde quòd 2. non rarò ad *medicamenti Sanguinem sistentis usum convenientem* absque ullo Alimento assumpto *sistatur ulterior Sanguinis effluxus*, & sequatur ejus loco Lac, sicut haud semel vidi factum; quod nunquam fieret, si Lactis materia esset Chylus, non verò Sanguis.

Durante lactatione vasa Sanguinem deferentia augeri.

XXXII. 3. *Vasa notabilia* & Sanguinem ad Mammas deferentia, referentiaque, *Arteria putà Venaque* in Mammis augentur durante Lactatione, decrescuntque ac minùs apparent eadem cessante; unde concludimus, desiderari eo tempore plus Sanguinis in Mammis, quàm aliàs.

XXXIII. Nec est, quòd quis putet, se argumenti hujus vim effugere posse, dicendo idcircò *plus Sanguinis ad Mammas deferri, quoniam durante Lactatione majores fiunt Mammæ*, idéoque copiosiore indigent ad sui Nutritionem Alimento, Sanguine.

Mammas durante lactatione non augeri, sed explicari.

XXXIV. Nam 1. explicantur magis tunc, quàm ut propriè loquendo augeantur excrescantque Mammæ; quæ idcircò cessante Lactatione corrugantur quasi, contrahunturque iterum ad consuetam ferè parvitatem: quod æquè proprium est Mammis, atque Utero, durante Uteri gestatione magis explicato.

Nec tam copioso Sanguine ad sui nutritionem egeri.

XXXV. 2. Licet actu ac reverà grandiores tunc fierent Mammæ, tam copioso tamen ad sui nutritionem haud indigerent Sanguine quâ copiâ tunc observatur per Vasa tam grandia affluere: unde meritò concludimus denuò, magis ad Lactis copiosi productionem continuam, quàm ad propriam nutritionem lactationis tempore tam copiosum ferri ad Mammas Sanguinem.

XXXVI. Posset idem pluribus evinci argumentis, verùm non videtur id necessarium, cum possint jam prolata satis superque cogere assensum eorum, qui veritati magis student, quàm novitati.

Nova vera non spernenda. Antiqua non deserenda, nisi falsa.

XXXVII. Utique haud spernenda sunt nova, dummodò simul sint vera; sed nec nimium affectanda est novitas, spernendaque antiquitas, quin eadem potiùs colenda, ipsique multùm est deferendum, nisi ad ipsam deserendam nos cogat veritatis studium & amor.

In quibus partibus lac paretur.

XXXVIII. His ergò hactenus determinatis de Lactis materiâ, aliquid etiam dicendum *de Parte, in quâ paratur Lac*: quam non putem aliquem negaturum esse ipsas *Mammas*, & in ipsis existentes *Glandulas*.

XXXIX. Nec puto eos, qui Lactis materiam Chylum arbitrantur, existimare, nullam in Mammis mutationem subire Chylum antequàm in Lac abeat; cùm non parùm à Chylo differat Lac, quòd proinde non nisi ex mutato in Mammis Chylo conficietur.

In quo Mammæ à cæteris corporis partibus differant.

XL. Si quis autem Mammas examinaverit, observabit facilè, ratione Glandularum peculiarium differre ipsas à cæteris corporis partibus omnibus; ac proinde illas publicæ ministrare functioni, hoc est, Lactis generationi.

XLI. In Glandulis itaque Mammarum producitur Lac; dum per ipsas pertransiens Sanguis parte suâ convenientissimâ mutatur in Lac.

Quâ ratione paretur Lac.

XLII. Solâ verò per Glandularum mammariarum poros percolatione (uti multis videntur hoc tempore omnes perfici functiones in corpore naturales.) *Sanguinem in Lac mutari*, nullatenus arbitror; verùm *alicujus rei accessu*, quæ Sanguinem ibi secretum & colore & consistentiâ

ſiſtentiâ plurimùm à reliquo Sanguine differentem faciat.

Quid in ejus præparatione Sanguini accedat. XLIII. Quidnam autem illud ſit, quod iſtam Sanguini mutationem affert, quamvis non ita ſit dictu facilè, conabimur tamen aliquid proferre, unde ex parte ſaltem illud determinari queat, quin aliis ulteriùs progrediendi occaſio & anſa præberi.

Liquores in glandulis præparatos participare de Acido. XLIV. Quoniam 1. non tantùm ratione ſolidâ, verùm multiplici variorum experientiâ conſtat, Liquores in Glandulis præparari ſolitos plus minùs participare de Acido, aliquando magis manifeſto, aliquando magis obſcuro, & ab aliis concurrentibus tecto.

Rubedinem ab acido mutari in alborem. XLV. Quoniam 2. multiplicibus experimentis Chymicis manifeſtum eſt, Colorem rutilum ab acido mutari in albicantem.

Coagulabilia ab acido coagulari. XLVI. Quoniam 3. iiſdem experimentis notum eſt, ab Acido admiſto coagulari & inſpiſſari quævis coagulabilia.

XLVII. Hinc non ſine gravi causâ exiſtimamus *in Mammarum Glandulis præparari Liquorem aciduſculum, ſed valdè temperatum, qui partibus Sanguinis* ibidem à reliquâ maſsâ ſecretis *admiſtus* eaſdem tum *magis conſiſtentes*, tum *intimiùs commixtas*, tùm *albicantes* præſtet, adeóque *in Lac mutet*.

In Salivâ latere aciditatem XLVIII. Novimus quidem, Salivam in Glandulis conglomeratis præparatam & inſipidam plurimùm differre à Succo pancreatico itidem in conglomeratis glandulis præparato & ſubacido, vel ſubſalſo muriatico. Aciditatem tamen in Salivâ latere, probant plurima experimenta cum ipsâ inſtituta.

XLIX. Atque iſta ſufficere videntur ad læſæ multis modis Lactis generationis differentias, & Cauſas eruendas, hinc & Curationem ex arte inſtituendam.

Quot modis Lactis generatio lædatur. L. Obſervatur autem Lactis generatio variis modis lædi, & 1. quidem cùm *Nulla* fit. 2. cùm *nimis pauca*. 3. cum *nimia*. 4. cùm *depravata*, & quidem ratione *Coloris*, *Saporis*, *Conſiſtentiæ*, &c.

Quænam ad lactationem requirantur. LI. Lactatio certè tum ratione Matris, vel Nutricis Lactantis, tum ratione Infantis ſugentis locum habere non poteſt, nî Lac in mammis generetur, nî è mammis effluere poſſit; quapropter, omnia circa Lactationem occurrentia mala & incommoda ut ritè notentur percipianturque, ab ipsâ Lactis generatione læsâ ordimur.

Nulla fit lactis generatio. LII. *Nulla* igitur fiet *Lactis generatio*, nunc Ipſarum *Mammarum*, *ſive Fermenti Lactiferi*, nunc ipſius *Sanguinis* culpâ.

Et quare LIII. Mammarum aut Fermenti Lactiferi culpâ hoc evenit, quoties ineptæ ſunt Mammarum Glandulæ ad Succum illum ſubacidum, & Fermentum Lactiferum vocandum præparandum.

Lactis cauſa. LIV. Si ritè conſtaret nobis, quale ſit hoc Fermentum Sanguinem in Lac mutans, clariùs poſſemus illius vitia explicare.

De Acidi natura participans. LV. Quamvis enim putemus, plus minùs ipſum de acidi naturâ participare, quoniam tamen plurimæ ſunt Acidorum ſpecies, paucis obſervatæ, ad medicum ſaltem uſum revocatæ, non mirum, ſi non feſtinandum putemus in hoc Fermento determinando, verùm lentè pergendum ad ipſius naturam eſſentiamque exactiùs percipiendam, deſcribendamque.

LVI. Exiſtimamus autem optimè illud poſſe cognoſci per Medicamenta tum interna, tum externa Lactis generationi promovendæ, ſiſtendæve conducentia ex æquo expenſa, & cum cæteris omnibus circa Lactis generationem obſervabilibus collata.

LVII. Et quamvis multa deſideremus adhuc experimenta huic negotio abſolvendo neceſſaria, ut & otium ad eadem cum aliis multis conferenda, proferemus tamen in medium, quod initium ſaltem faciat iſtius inveſtigationis laudabilis, utpote hominibus utilis.

LVIII. Inter alia in mentem mihi venit, *Alumen* uſurpari externè ad impediendam, cohibendam, ſiſtendamque Lactis generationem: in quo tamen occurrit *Acidum, ſed ſubacerbum*. *Lactis generationem impedit Alumen.*

LIX. Quin notant nonnulli, ex immoderato Aluminis uſu non tantùm impediri, cohiberique, ac tandem ſiſti Lactis productionem, verùm impediri quoque Mammarum incrementum, quinimò extingui omnem Lactis generationem. *Ejus Vires.*

LX. Hoc ſi verum ſit, (de quo mihi non ſatis conſtat, licet ex iis, quæ ipſe in praxi obſervavi, non videatur mihi hoc abſonum) neceſſe eſt, concludamus Fermentum illud Lactiferum non eſſe Naturæ acerbæ, ſed illi plus minùs contrariæ; adeóque potiùs naturæ volatilis, atque valdè temperatæ, cùm nullæ ſecundùm naturam ſoleant in fœminarum mammis ſentiri Lancinationes; ſatis frequentes autem, quando ipſæ malè habent, ac præſertim aut inſtantibus menſibus, aut ſubſiſtente in ipſis lacte, aut Animi affectu gravi, mœrore imprimis, aut terrore ipſis ſuperveniente. *Fermentum Lactiferum cujus ſit naturæ.*

LXI. Unde, ſiquid conjectare valeo, exiſtimem; Huic fermento Lactifero multùm ineſſe Salis Volatilis aciditatem ipſius temperantis: quod videtur confirmari ab iiſdem *Salibus Volatilibus*, & *Lactis generationem & ejuſdem effluxum promoventibus*, & *notatas Lancinationes non tantùm tollentibus ac curantibus*, *verùm prævenientibus* quoque. *Ei ineſſe Sal Volatile.*

LXII. Quod à Volatilibus Salibus deſumptum experimentum confirmat ſimiliter, *haud acerbum* eſſe *Lactiferum fermentum*, ſed nec valdè *Acidum*; verùm *temperatiſſimum*; & ita tamen, ut aptum natum ſit, Sanguinem in Lac mutare.

LXIII. Plura poſſent ex memoratis deduci experimentis ad Lactis generationem læſam fœliciter curandam facientia, quæ poſtmodùm, ſi res deſideret, attingemus; ſicut cum felici ſucceſſu in uſum non ſemel revocavimus.

LXIV. Utique admodùm jucundum eſt, ita ex manifeſtis experimentis ratiocinari & philoſophari, ut aliquis uſus videatur in praxi ſecuturus; & adhuc magis jucundum eſt, concluſionis ſuæ non vanitatem ſed veritatem in praxi & rerum uſu experiri. *Ex experimentis philoſophandū, ut uſus ſequatur in Praxi.*

LXV. Et utinam omnes Philoſophi, aut qui ſaltem Philoſophorum nomine gloriantur, ſoliciti eſſent de ſuis Concluſionibus qualibuſcunque itidem per experientiam confirmandis, & tunc demum Diſcipulis ſuis communicandis; non item de nugis & fumis credulæ juventuti vendendis & obtrudendis: quod non tantùm in Veterum Philoſophorum, ſed Neotericorum quoque ſectatoribus deſideramus. *Concluſiones per experientiam firmandæ.*

LXVI. Cæterùm quoties iſtud *Fermentum in totum deficit*, aut *iners* exiſtit, deficiet quoque *Quando deficiat Lactatio.*

Lactis

Lactis Generatio, ipsaque adeò Lactatio.

Quando fermentum Lactiferum LXVII. Deficiet in totum Fermentum Lactiferum haud dubiè vitio Glandularum in Mammis existentium, & imprimis solidiorum. Notum enim est, firmiores, solidiores, dutioresque observari plerunque Mammarum Lac minimè producentium Glandulas.

In Glandulis durioribus minùs parari Liquores. LXVIII. Nec mirum, in Glandulis durioribus ac solidioribus minùs parari posse quosvis Liquores; quippe qui earundem *raritatem* desiderant, ut in ipsis & per ipsas moveri queant & alterari.

Glandularum durities unde. LXIX. Solidiores ac densiores erunt istæ Mammarum Glandulæ, tum à constitutione propriâ, tum ab externis rebus perperàm & more pessimo ad ipsarum incrementum impediendum, impositis, *Austeris* purâ & similibus.

A naturali constitutione. LXX. Nativum Vitium petendum mihi videtur à *Succo Austero* in Melancholicarum corpore existente, atque tum maximè, quando *fœminæ incipiunt fieri puberes*, Mammæque naturale augmentum capere. *Quo tempore si Mœrore afficiantur, halitusque Austeri quaquaversum attollantur*, non mirum, si *Mammarum Glandulas novam* ex Dei ordinatione *mutationem subeuntes*, ideoque variis modis alterari aptiores, præ aliis partibus omnibus malè afficiant, ipsisque valdè noceant.

Ejus curatio: LXXI. Si proinde nominatæ Causæ externæ habuerint locum, *Curabitur* hoc malum usurpando tam *internè*, quàm *externè Medicamenta Volatili Sale abundantia & Aromatica, Spirituosaque.*

Per Interna & quænam. LXXII. Inter *interna* laudabimus meritò *Aquas ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu* paratas, & quidem *distillatione* potiùs, quàm *solâ infusione*; quoniam Liquor talis erit tum gratior, tum penetrantior, efficaciorque: quod imprimis desideratur in hoc casu; ut sc. Medicamenta non impediantur à partibus crassioribus, quæ in solâ infusione simul eliciuntur, & Vini Spiritui junguntur: in distillatione autem iterum à Vini Spiritu secedunt, cum quo subtiliores duntaxat & maximè Aromaticæ ascendunt, huic operi utiles.

LXXIII. Quòd si quis optet nil medicamenti perire, poterit partibus plantarum Aromaticis affundere Vini Spiritum rectificatum, atque semel ipsum ab illis in MB. abstrahere, mox iterum affundere, atque post viginti quatuor horarum infusionem ac digestionem filtrare, tandemque in eodem MB. ad siccitatem abstrahere: quâ ratione præter Vini Spiritum Aromaticum assurgentem remanebit in fundo Extractum itidem Aromaticum seorsim usurpandum.

LXXIV. Tali Aquæ Spirituosæ, Aromaticæque jungentur commodè aliæ Aquæ itidem Aromaticæ, non autem Spirituosæ, quales sunt Aquæ Menthæ, Fœniculi, Melissæ, ac similes, quibus diluantur, & commodiùs usurpentur, additis prætereà Syrupis convenientibus, ut & Salibus Volatilibus, Oleis Aromaticis, & quandoque ipso Laudano Opiato.

Per Externa, & quænam LXXV. Inter medicamenta *externa* conveniunt eædem modò laudatæ *Aquæ Spirituosæ & Aromaticæ, cum Sale Volatili* quovis junctæ, atque forinsecùs Mammis applicatæ cum linteo mundo; humectando subinde dicta lintea eodem liquore.

LXXVI. Quin conducent quoque *Unguenta & Olea Aromatica*; quibus si *Volatilia Salia* admisceantur, plus præstabunt.

LXXVII. Sed commodum erit quoque, *blandè fricari Mammas*, quò faciliùs per ipsarum cutim penetret ad ipsarum glandulas vis medicamentorum Aromatica & Salina Volatilis.

LXXVIII. Medicamenta verò hæc ratione sui *Salis Volatilis corrigent humorem austerum ipsarum substantiam compingentem ac incrassantem*, quem paulatim reddent *magis Volatilem, Spirituosum, ac dulcem*; unde in ipsis producetur tandem *Fermentum subacidum* quidem, sed *blandissimum, & Lacti generando aptissimum.* *Quâ ratione agant hæc Medicamenta.*

LXXIX. Quamvis autem talia non fuerint à vulgaribus nostris Medicis in usum revocata, quoniam horum vires ignorarunt, nec unquam forsan eadem investigarunt; non dubitamus tamen eadem Artis Cultoribus commendare, non tantùm secundum rationem, verùm Experientiam quoque non semel à nobis in Mammarum affectibus variis factam, & quidem cum successu felici, ne dicam stupendo, & nostram expectationem superante. *Eadem esse & ratione & Usu comprobata.*

LXXX. Hâc ergò ratione putamus posse, si nullo alio remedio, Curari propter Mammarum vitia Deficientem Lactis generationem, ipsamque adeò Lactationem.

LXXXI. Diximus *deficere* quoque aliquando *Lactis productionem Sanguinis culpâ*; si præsertim *Vasa nimis exilia sint*, quæ ad Mammas tendunt, ne durante uteri gestatione, ac imprimis appropinquante partu expandantur, plusque Sanguinis ad Mammas tunc transferendo ipsarum explicationi ac turgescentiæ ansam præbeant. *Quando Lactis Generatio deficiat culpâ Sanguinis.*

LXXXII. Hanc Causam locum habere putamus, quando & *magnitudine, & consistentiâ sive mollitie laudabili donatæ sunt Mammæ*; atque satis hilares sunt fœminæ, minimè tristes aut melancholicæ; unde diximus modò, indurari ipsarum glandulas, Fermentùmque in ipsis produci vel nullum, vel saltem ignavum & iners. *Quando hæc causa locum habeat.*

LXXXIII. In tali casu existimamus *vitio conformationis Vasa esse minora & forsan solidiora*; nisi forsan ex præposterâ pectoris angustatione ac compressione difficilius possit reddi, si non produci etiam hoc malum.

LXXXIV. Vix putem autem Malum hoc, nisi lentè paulatimque, posse *curari, ex parte saltem emendari, & quidem frictione frequenti blandâque loci*, per quem ad Mammas tendunt Vasa Sanguinea; additis *Unguentis & Oleis Emollientibus*: qualia sunt Unguentum Althææ, Mucaginum, Nervinum, & similia; Oleum Liliorum Alborum, Amygdalarum dulcium; Pinguedo humana, & aliorum Animalium; quorum omnium ope *emolliri laxarique* possunt *tunicæ Arteriarum, sensimque apta fieri, ut magis explicentur, grandioresque facta plus Sanguinis transferant ad ipsas Mammas.* *Quomodo curetur.*

LXXXV. Cavendum autem sedulò, *ne frictione vehementiore aut diuturniore quassentur lædanturque Mammarum Glandulæ*, sicque *Inflammationi ansa detur.* Non festinandum proinde, ast procedendum lentè in partium præsertim continentium emendatione & mutatione à statu nativo, quippe quæ difficiliùs & segniùs obtinetur.

LXXXVI. Atque sic Deficientis Lactis Generationis

Generationis Causas & Curationem paucis proposuimus; pergamus similiter ad Lactis parcius ac minore copiâ producti Causas & Curationem.

Lactis parcioris generatio unde. LXXXVII. Generabitur autem Lac parcius itidem nunc *Glandularum Mammariarum*, ipsiusve *Fermenti Lactiferi*, nunc *Sanguinis* culpâ.

Glandularum & fermenti Lactiferi culpâ. LXXXVIII. *Glandularum*, *Fermentive* culpâ paucum generabitur Lac, quoties ipsum *parcius* vel *invalidius* existit ad sufficiens Infanti nutriendo Lac producendum. Tunc enim tantùm verè dicitur copiâ minore gigni Lac, quando ipsum alendo Infanti non sufficit.

Quando parcius existat fermentum. LXXXIX. Parcius existit Fermentum Lactiferum, quando *non tàm exiles* sunt Glandulæ Mammariæ, quàm producendo Lacti satis copioso *minus aptæ*; quod sæpè videmus contingere ad *Animi Mœrorem*, *frigusque externum grave*, atque *Alimenta crassiora* imprudenter ac sine appetitu singulari, verùm *cum fastidio* potiùs assumpta. Unde meritò putamus, id fieri ratione *humoris* alicujus *crassioris*, *Melancholici & Austeri*, quâvis de causâ in corpore producti & *ad Mammarum glandulas delati*, Lactisque productionem minuentis.

Ejus causa. XC. Quoties proinde ab Animi mœrore, terrore, aliâve de causâ qualicunque auctus est in corpore humor Melancholicus, toties Lactationis tempore Mammæ, ipsarumque Glandulæ præ aliis partibus omnibus ab ipso afficiuntur malè, ideóque Lactiferum Fermentum in ipsis paratur parcius & minùs Volatile, minúsque dulce ac temperatum; quin Lac generatur & parcius, & vitiosum de quo agemus in sequentibus.

Fermentum invalidius. XCI. Non tantùm à memoratis modò Causis externis producitur Fermentum Lactiferum parcius, sed, sicut dictum, minùs quoque Volatile, minúsque dulce ac temperatum, ideóque ad Sanguinem in Lac mutandum *invalidius*; quâ de causâ non tantùm vitiosum, sed parcius quoque gignitur Lac, nec infanti nutriendo sufficiens: adeò ut tàm propter istius Fermenti quantitatem minorem, quàm propter ejusdem qualitatem obtusam ac inefficacem Lac generetur tunc in Mammis parcius.

Curatio. Et quibus. XCII. *Curabitur* autem illud vitium Medicamentis nuper laudatis & propositis, *Aromaticis*, *Spirituosis*, *& Sale Volatili abundantibus*; quorum nimirum ope Humor ille Melancholicus & Austerus undecunque ortus corrigetur, & noxa in Mammis ab ipso producta emendabitur, Fermentúmque adeò laudabile, satis copiosum in posterum gignetur denuò: ubi tàm externa conducent, quàm interna paulò antè recitata.

Si à Frigore externo, Sudorifera exhibenda. XCIII. Ubi notandum, si à *frigore externo*, *Vento nempe boreali & aspero* fuerit productum illud malum usurpari utiliter *Sudorifera* laudatis medicamentis similia; quorum ope foràs propelletur iterum, quicquid penetravit per cutis poros ab Aëre ac vento noxio; quodque nonnunquam satdiu remanet in corporis habitu; sicut non semel id ostendimus in Nosocomio Academico, & nunc quoque habemus in ipso ægrum, cui ante quatuor septimanas iter Antvverpiâ huc facienti pluvia & frigus Aëris ei conjunctum non tantùm febrem gravem, ast dolorem in corporis habitu peperit etiam nunc perdurantem, nec facilè ac plenè inde recessurum, nisi convenientibus medicamentis per sudores repellatur expellaturque, quod in notato corporis habitu tam diu permansit.

Neque illa negligenda. XCIV. Hoc autem si negligatur, non rarò ita vitiatur Corporis habitus, ut postmodùm Doloribus frequentibus & gravibus infestentur aut continuè aut ad leves saltem causas partes externæ; quin non rarò inde excitentur Dolores Arthritici.

Si ab alimentis noxiis & austeris, humores corrigendi & evacuandi. XCV. Si *Alimenta noxia & austera* fuerint copiosiùs ingesta, illique Lactis generationi diminutæ ansam præbuerint, utile fuerit post præviam *humorum austerorum correctionem ac præparationem blandis purgantibus educere ipsos per alvum*; quoniam tunc non tantùm corrupti sunt humores corporis naturales, verùm aucti quoque iidem, unde non solùm alteratione indigent, ast evacuatione quoque ac diminutione.

Si à gravi animi affectu alterantibus utendum. Et Venæsectione. Et quare. XCVI. Quòd si à solo *Animi affectu gravi* ortum habuerit hoc malum, sola sufficient *alterantia* modò laudata; licet utile sit nonnunquam mox, ubi animus agitatus fuit vehementer, *Sanguinem* mittere.

XCVII. Vbi quærat Veritatis studiosus, quâ ratione conveniat tunc *Venæ-sectio*? quam docuimus non semel *indicari* 1. *à plethorâ*, hoc est, nimiâ Sanguinis abundantiâ. 2. ab ejusdem æstu magno. 3. ab ejusdem *Motu cessante.* 4. *ab eodem ad hanc aut illam partem nimiùm ruente*, aut *è vasis suis alicubi effluente.*

In vehementi animi affectu Sanguinis Motum mutari. Nempe sisti. Et turbari. XCVIII. Existimamus autem id fieri, quatenus *in vehementi Animi affectu sistitur plus minùs Sanguinis Motus*, *turbatur* saltem non tantùm *illius effervescentia*, sed eadem non rarò *augetur*, *aut minuitur*: *augetur* ferè ab *irâ*, *minuitur* verò à *tristitiâ*, & *pavore*.

XCIX. *Sistitur* plus minùs in quovis Animi affectu vehementi ac inexpectato *Sanguinis Motus*; quoniam *sistitur*, mox *turbatur Spirituum Animalium Motus Animalis.* hoc est, Animæ Motus compositos sequens; qui Animæ motus quoniam in tali affectu sunt inordinati, non mirum, si *Animales Spiritus*, *sicut Anima ipsa*, *primùm quiescant*, *mox inordinatè moveantur*: unde non tantùm Cordis Contractio primùm minùs absolvitur, mox turbata observatur; verùm cæteri *canales omnes vasaque itidem minus*, *hinc inordinatè contrahuntur*, *contentique in eisdem Liquores similiter propelluntur*; quin Animales Spiritus ipsi quaquaversùm ferri desinunt, mox confusè ac inordinatè eò feruntur: unde non tantùm *Liquorum* quorumvis *Motus*, verùm *præparatio quoque alteratur & turbatur*; quapropter docebamus supra, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham*, & cæteros corporeos Liquores *fieri ad vehementem Animi motum Acriores*, ideóque in *peragendis* suis *muneribus ineptiores*, *quin nocentes*.

Quænam mala inde sequantur.

Quod curatur apertâ venâ. C. Quoniam verò metus est, ne *cessante diutiùs Sanguinis Motu*, *Sanguinis partes variæ in dextro Cordis ventriculo hærentes nocentius in se agant* & subinde *suffocationem ac mortem*, subinde *alias noxas & affectus graves* pariant, utile est, apertâ in tempore vena *Sanguinem à Corde aliò derivare*, *motumque ipsi conciliando* noxium illud quaquaversùm dispergere.

Et quare

CI. Maximum enim malum est, si propè Cor, vitæ fontem, quod in Sanguine corruptum est, diutiùs hæreat; unde in vitæ discrimen adducuntur omnes, quibus hoc accidit; faciliùs autem illo periculo liberantur apertâ venâ, & remoto in tempore à Vitæ fonte memorato Sanguine: quod necessariò evenit, quatenus in educti locum pergit omnis propè Cor priùs subsistens. Atque hâc potissimum ratione putamus conducere Sanguinis eductionem festinanter institutam post Animi affectum gravem & quidem graviter afficientem.

Lactis generationem imminui sanguinis culpâ

CII. Non tantùm Glandularum Mammariarum, & Fermenti Lactiferi, sed *Sanguinis* quoque *culpâ imminuitur* aliquando *Lactis generatio*, quando idem nunc *parcus existit in corpore*; nunc *parcus accedit ad Mammas*; nunc *viscosior & glutinosior* existens *segniùs*, adeóque *parciùs* mutatur in Lac.

Quando parcus existit.

CIII. *Parcus* existit *in Corpore Sanguis*, tum propter ipsius *jacturam* notabilem, in *Lochiis*, *mensibusve* magnâ copiâ effusis, vel quovis alio *Sanguinis per Nares* aliasve vias *effluxu*, ex ipsis etiam *vulneribus* casu, ictu, aliove modo factis, contingentem.

CIV. Quæ *Lochiorum Menstruorumve* nimiorum Causa esse queat, docuimus in superioribus.

CV. Quænam *Hæmorrhagiarum* quarumvis Causa esse possit, alibi docendum, ubi Rerum nonnaturalium dictarum consideratio accurata quemvis satis erudiet. Nam tum *Aër æstuans*, & quandoque *glacians*; tum *Alimenta* multis *Aromaticis* condita; tum *Corporis motus vehementior*; tum inter Animi Affectus *Ira immoderatior*, tum *Vigiliæ diutiùs protractæ*, tum aliquando *Alvus adstrictior* tali hæmorrhagiæ noxiæ ansam præbere possunt.

Eius curatio, pro diversitate causarum.

CVI. *Vulnera* per infortunium sat sæpè hominibus obveniunt, eorumque Causæ à Chirurgiæ Doctoribus ex professo pluribus investigantur & proponuntur.

CVII. Quoties proinde propter quamvis memoratam Causam contigit notabilis Lactis Generatio parcior, toties ad hujus *Curationem* quàm maximè requiritur, ut 1. *Causæ* illæ *removeantur*. 2. *Sanguinis Effluxus præsens cohibeatur*, & *novus impediatur*. 3. *Sanguinis reparatio procuretur*.

CVIII. Causæ illæ cum variæ possint esse, singulæ prudenter nunc præcaveri, nunc emendari debent.

Si fluxus Lochiorum sit nimius, ob violentam secundarum detractionem.

CIX. Sic Exempli gratiâ, si *fluxus Lochiorum* fuerit *nimius* propter violentam Secundarum detractionem, Vterique lacerationem, danda opera, ut ocyssimè consolidetur Vterus excoriatus methodo in præcedentibus à nobis propositâ.

Ob Sanguinem serosum aut biliosum acrem.

CX. Si eadem *Lochia Menstruave nimiùm effluxerint* propter *Sanguinem serosum, aut Biliosum Acrem*; studendum, ut Acrimonia illa propositis non semel medicamentis temperetur, & serum, bilisve excedens minuatur, tàm per alvum, quàm per corporis poros, sicut non semel id docuimus.

Si Hæmorrhagia sit Ob Aërem æstuantem.

CXI. Si *Aër æstuans* in Causâ fuerit Hæmorrhagiæ qualiscunque, idem fugiendus erit, temperandusve.

Vel glacialem.

CXII. Si *Aër* contrà *glacialis* fuerit, & notabilem Hæmorrhagiam excitarit; fugiendus erit, atque blandis auxiliis Aromaticis ejus Acrimonia ad Aciditatem vergens, corporique communicata superanda erit, atque cum Sudoribus è corpore iterum expellenda.

Ob assumpta Aromatica Acriora.

CXIII. Si nimis multa *Aromatica* & quidem *Acriora* fuerint *cum Alimentis* perperàm usurpata, & inde Hæmorrhagia excitata, difficulter superabitur hoc malum, nec nisi usurpatis quæ Acrimoniam illam sensim corrigant; in quem finem conducunt Medicamenta tum Aquea, tum Subaustera, tum Suboleosa: qualia sunt, Plantago, Sempervivum, Solanum, Lactuca, &c. Emulsiones variæ ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, Sem. papav. Albi, & similibus paratæ; quin Opium & quævis Opiata blandiora, & minimè Acria, quin magis adstringentia; unde præferendum Diascordium Fracastorii & Theriaca Mithridatio Damocratis.

CXIV. Vsurpanda sunt autem ista sæpiùs, & quidem quantitate parvâ.

Ob Motum Corporis violentum.

CXV. Si *Motus Corporis* fuerit vehementior, quieti dandum idem, atque somnus conciliandus Emulsionibus blandis potiùs, quàm Narcoticis potentioribus.

Ob vigilias.

CXVI. Idem dicendum de *Vigiliis protractis*.

Ob iram.

CXVII. Si *vehementior Ira* hæmorrhagiæ ansam dederit, componendus rationibus solidis animus, excitandusque somnus blandus laudatis modò Emulsionibus.

Ob Alvum adstrictam.

CXVIII. Si *Alvus adstrictior* quovis modo excitarit hæmorrhagiam, solvenda illa quamprimùm Enemate potiùs, quàm ullo alio remedio, cùm sit omnium blandissimum, tutissimum, præsentissimum, facillimum & aptissimum.

Ob vulnera vasorum.

CXIX. Vulnerum Causæ si quæ supersint in vasis læsis, inde convenienter removendæ; cùm aliàs frustrà expectetur Sanguinis effluentis Curatio.

Ipse Sanguinis effluxus cohibendus.

CXX. Postquam verò seriò cogitatum est de Causis hæmorrhagiæ removendis, danda seriò opera, ut 2. *Sanguinis Effluxus ipse cohibeatur*, quod fiet usurpando medicamenta tum hiantia, tum læsa *Vasa consolidantia*, quâvis formâ, Decocti, Mixturæ, Conditi, Pulveris, Pilularumve in usum revocanda.

CXXI. Laudavimus non semel inter præcipua *Sanguinem Draconis*, cùm facilè liquoribus quibusvis jungatur, & quaquaversùm transferatur, potenterque vasa hiantia & aperta claudat & sanet.

Novus impediendus.

CXXII. *Novus Sanguinis Effluxus impeditur* ac prævenietur, non tantùm vitando Causas memoratas, sed simul conservando corpus in quiete, Animumque in tranquillitate: omniaque disponendo magis ad somnum, quàm ad vigilias: uno verbo præveniendo omnia quæ humores in corpore agitare possunt, eorundemque in ipso motum augere: ut & vitando causas externas omnes, adeóque fortuitas, à quibus lædi vulnerari, & aperiri possunt vasa, sicque Sanguinis effluxui ansa quovis modo dari.

Sanguis deperditus reparandus.

CXXIII. *Sanguinis* autem jam *deperditi Reparatio* procurabitur 3. per Alimenta multum Sanguinem generantia & facilè fermentabilia, qualia sunt Juscula Carnium Animalium Juniorum, Vitelli ovorum, & Lac in assuetis, quæ omnia,

nia, cùm pauca soleant producere Alvi excrementa negotio facili abeunt tam in Chylum, quàm ipsum Sanguinem, hinc & Lac: ubi semper concedenda fœminis ea, quibus delectantur maximè, quæ assumpta ferre possunt facillimè, & à quibus nutriri solent copiosissimè: quod sedulò notarunt semper Practici summi, & idcircò felices facti.

Lactis generatio imminuitur, quando parcus accedit ad Vbera. Unde id fit.

CXXIV. *Diminuitur* quoque Lactis Generatio, quando *Parcus accedit Sanguis ad Vbera.* Non juvat enim Sanguis multus in corpore existens Lactis productioni largiori, ni quantitate laudabili accedat ad Vbera.

CXXV. Accedit autem Sanguis paucus & parcus ad Vbera, quoties viæ ipsum eò deducentes, Arteriæ, sunt nimis exiles ac paucæ, sive à primâ constitutione ac structurâ corporis hoc pendeat, sive affectus aliquis in Mammis, aut Arteriarum via excitatus Arterias quasdam aut consumpserit, aut notabiliter angustaverit; Exempli gratia, Lateris combustio ab igne actuali, & aliquando forsan à potentiali quovis modo prudenter vel imprudenter circa Arteriarum ductum applicato.

Si sint Arteriæ exiles, quomodò amplientur.

CXXVI. *Arteriæ exiles blando frictu* nonnunquam extenduntur, amplianturque paulatim; & ita quidem, ut fœminæ, quibus post primum partum paucum generabatur Lac, id sequentibus partubus producant magis copiosum, & tandem lactando fœtui sufficiens.

CXXVII. Quòd si blando frictu hoc non emendetur paulatim malum, nec alia Lactis defectûs Causa subsit, satiùs est Mammas & matres frictionibus fortioribus, aliisve remediis haud molestare, ne in alia conjiciantur ipsæ mala graviora & periculosiora.

Si ab Affectu vitiatæ sint, quomodò restituantur.

CXXVIII. Sicubi verò ab Affectu quovis fortuito, aliove corrugatæ, aut exsiccatæ, consumptæve fuerint ex parte saltem Arteriæ Mammariæ, videndum, an remediis externis, præsertim Oleis, Linimentis, Vnguentis, Emplastris, Cataplasmatibus, Fotibus, Balneis, & similibus emolliri possint, & ab adhærentibus subinde humoribus viscosis & austeris pedetentim liberari, mox & iterum ampliari, explicarique: qua sola ratione putem aliquid laudabilis sperari posse in Affectuum tam difficilium curatione.

CXXIX. Quòd si ne sic quidem aliquod commodum accedat fœminis, frustrà tentabitur ulterior Curatio: quin satiùs est, tales mulieres patienter ferre, quod mutari non potest: ne, sicut modò etiam dictum, nimis multa imprudenter tentando conjiciantur in nova & graviora mala.

Lactis generatio diminuitur quando viscosior & glutinosior est Sanguis. Et quare.

CXXX. Diminuitur tandem Lactis generatio, quando *Viscosior & Glutinosior existit Sanguis*, ac ideò *segnius, hinc & parcius in Lac* mutatur.

CXXXI. Segniùs in Lac mutatur Sanguis Glutinosus, quatenus magis *resistit Fermento* Lactifero temperato, quin quatenus ipsum *Fermentum est nimis Glutinosum*, & ad Sanguinem in lac mutandum minus aptum.

CXXXII. Quoniam enim Fermentum Lactiferum naturæ est subacidæ ac temperatissimæ, facillimè impeditur in suâ operatione à Sanguinis Glutinositate.

CXXXIII. Sed impeditur idem adhuc magis, quando ipsum non tantùm existit temperatum, sed insuper Glutinosum; adeóque obtusum ac iners, propter Sanguinem similem, à quo suum habet ortum.

CXXXIV. Dum autem sic segniùs in lac mutatur Sanguis, mutatur idem quoque parciùs; minus enim ejus illam subit mutationem eo tempore, quo requirebatur copiosius.

Curabitur Sanguinis incisione & emendatione.

CXXXV. Diminuta verò propter Sanguinis Glutinositatem nimiam Lactis Generatio Curabitur Sanguinis incisione ac emendatione.

CXXXVI. Incidetur ac Emendabitur hæc Sanguinis Glutinositas 1. Medicamentis Aromaticis & Sale Volatili abundantibus 2. Medicamentis Aciditate blandâ & Volatili præditis.

Et quibus Medicamentis.

CXXXVII. Medicamenta *Aromatica ex vegetabilibus* præsertim petenda; uti *Salia Volatilia ex Animalibus: Acida* nobis promunt *multa vegetabilia*, sed longè magis efficacia *Mineralia*, & imprimis *Salia*, ex quibus distillatione elici solent Spiritus Acidi & Acres, qui additione *Spiritûs Volatilis*, & cohobatione frequenti redduntur blandiores.

Copiosius generatur aliquando Lac.

CXXXVIII. Quemadmodùm desideratur aliquando Lactis productio, sic contrà generatur idem nonnunquam Copiosius; unde non tantùm ipso gravantur, sed non rarò debilitantur quoque Lactantes.

Eoque gravantur.

CXXXIX. *Gravantur* à copiosâ Lactis productione Mulieres, quatenus ipso valdè distenduntur Mammæ, quæ ipsas necessariò gravant, & pondere suo angunt.

Et debilitantur Mulieres.

CXL. *Debilitantur* Lactis productione aucta Fœminæ, quatenus sic plurimus Sanguis consumitur ipsis; sive spontè tunc effluat ipsis Lac, sive Lactatione solâ ipsis educatur; quamvis debilitentur magis fœminæ, quibus spontè Lac effluit, quàm illæ, quibus nullum nisi suctu educitur.

Ejus Causæ.

CXLI. Cùm ergò sit modus in rebus, sitque adeò fœminis periculosus nimiùs Lactis proventus, danda est opera, ut & illius Causæ veræ innotescant, & ipsæ corrigantur, tollanturve.

Ipse Sanguis.

CXLII. *Augetur verò Lactis Proventus* aliquando ab ipso *Sanguine*, aliquando à *Fermento Lactifero*, aliquando ab utroque.

Quando bonus & fluidus.

CXLIII. *Sanguini* debetur Lactis ubertas, quoties idem non tantùm *laudabilis & optimus*, sed simul *fluidus* existit, *ac tenuis.*

Unde is oriatur.

CXLIV. Sanguinem optimum producunt, Aër serenus ac temperatus; Alimenta multi succi & fermentationis facilis; Corporis motus mediocris; Somnus placidus & moderatus; Animus hilaris; & Excreta, Retentaque secundùm naturam se habentia.

CXLV. Sanguinem eundem optimum præstant simul tenuiorem ac fluidiorem, Alimenta spirituosa & sale volatili abundantia copiâ salis laudabili, non tamen nimiâ, usurpata: unde non fluiditas aquea, sed spirituosa producitur: propter quam spirituositatem, ut sic loquar, videtur faciliùs Fermenti Lactiferi itidem Spirituosi vim excipere ipse Sanguis.

Et viscositas conciliandus.

CXLVI. Quoties proinde non tantùm multum, sed nimiùm producitur ideò Lac, toties an-

nitendum, ut Sanguini major concilietur viscositas & glutinositas.

Et quâ ratione. CXLVII. Id autem fiet, mutando 1. Aërem in aliquanto asperiorem ac frigidiorem; 2. Alimenta in aliquantò viscosiora & salita vel fumo indurata; 3. Corpus minùs movendo, & ad quietem deducendo. 4. Somno magis indulgendo. 5. Animum ad tristitiam inclinando. 6. Partium subtiliorum eductionem per alvum leniter augendo.

Lactis Ubertas à fermento Lactifero. Copioso & spirituoso. CXLVIII. Imprimis abstinendum erit ab usu Alimentorum maximè spirituosorum, & ab omni Sale volatili: quorum loco usurpanda erunt, quæ succum crassum ac glutinosum producunt, qualia sunt vegetabilia valdè succulenta, plantago, portulaca, becabunga, pyra, cydonia, mespila, &c.

CXLIX. *Fermento Lactifero* adscribenda Lactis Ubertas, quoties ipsum existit tum *copiosum*, tum *potens ac spirituosum*.

CL. *Copiosum* & *spirituosum* existit *Fermentum* illud propter *Aërem serenum*, atque ad frigus vergentem; imprimis propter *Alimenta volatili acido condita*; à quibus non tantùm augetur eius copia, sed insuper augetur ipsius robur & efficacia.

Eius spirituositas qui immutetur. CLI. *Immutabitur* verò illa Fermenti Lactiferi *aucta vis & spirituositas*, tum abstinendo ab iis, quæ eius productioni ansam præbuerunt, tum usurpando ea, quæ *obtundere* ac *figere* possunt *Acidum* in nobis, qualia sunt & *pinguia*, & *glutinosa*, & *acerba*, & *aquea*, & *salsa lixiva fixa*.

Et copia quî minuatur. CLII. Ejusdem *Fermenti copiam minuent Sudores blandi* subinde excitati.

Lactis Ubertas à Glandulis mollioribus. CLIII. Præter Sanguinem laudabilem, atque Fermentum valdè Spirituosum & copiosum ad Lactis productionem uberiorem facere observantur *Glandulæ Mammarum molliores*, cùm rariùs Lac multum producatur, quando duræ sunt Mammarum Glandulæ.

Hæ unde tales. CLIV. Molles videntur mihi Mammarum Glandulæ propter Acidum minùs acre, acerbumque in ipsis productum; ab austero namque, atque acerbo indurantur magis partes quævis, atque adeò ipsæ glandulæ, donec eodem sensim acriore facto lancinationes in ipsis excitentur, ac tandem Cancer producatur.

Nullo modo mutandæ. CLV. Glandularum hæc mollities, utpote minimè vitiosa vel noxia, nullo modo mutari debet, ne induratæ noxam patiantur.

Lac generatur depravatum. CLVI. *Depravari* diximus *Lactis Generationem*, quoties ipsum ratione *Coloris*, *Saporis*, *Consistẽtiæ*, aliúsve qualitatis producitur vitiosum.

Colore. CLVII. *Colore* laudatur *Lac ex cœruleo albicans*, culpatur *flavescens*, aut *impensè albens*.

Sapore. CLVIII. Laudatur *Lac Sapore dulce*, culpatur *amarum*, *subsalsum*, aut *quovis alio sapore* præditum.

Consistentiâ. CLIX. Laudatur *Lac consistentiâ mediocre*, culpatur *valdè crassum*, aut *valdè dilutum & tenue*.

Lactis flavedo unde. CLX. *Flavescere* videtur Lac à *Bilis Tincturâ* in Sanguine exuperante, atque Lacti communicatâ.

Albedo unde. CLXI. *Impensè albere* videtur Lac à *Pituitâ* in Sanguine plus minùs redundante.

Amaritudo unde. CLXII. *Amaricare* videtur *Lac* à *Bile* non satis Sanguini permistâ, sed in Sanguinis sero existente; licet rarò ipsa in eo observetur; nam & à Me quoque semel atque iterum est nunc observata, & ab iis, qui quàm ego frequentiùs Sanguinem suis educunt ægris, sæpiùs notata.

Salsedo unde. CLXIII. *Subsalsum* redditur Lac à *Sero Sanguinis salso muriatico* Lacti arctiùs juncto.

Consistentia mediocris unde. CLXIV. *Consistentia* Lactis mediocris debetur Sanguini hactenus quoque laudabili.

Crassities unde. CLXV. *Crassities* nimia Lactis debetur *Sanguini pariter crassiori* & valdè glutinoso.

Tenuitas unde. CLXVI. *Tenuitas nimia Lactis* debetur Sanguini tenuiori & fluidiori.

Flavedo quomodo corrigatur. CLXVII. *Lac flavescens corrigetur eductâ* per intervalla *Bile*, ac imprimis *præcipitata*, *correctave ipsius excellente Tinctura*.

CLXVIII. Quæ *Bilem blandè minuant* evacuentque nota sunt Cholagoga; quæ hic meritò laudantur blandiora per intervalla usurpata.

Bilis excedentem tincturam corrigit vitriolum. Et eius sulphure Anodynum. CLXIX. Quæ *Bilis excedentem Tincturam præcipitent, corrigantve*, vix puto hactenus nota multis remedia: in quem finem tamen existimo conducere *Vitriolum* depuratum; & imprimis ex *Marte* paratum; quod si ulteriùs præparetur artificiosè, plus præstabit; ac præsertim eius *Sulphur anodynum*.

Albedo quomodo corrigatur. CLXX. *Lac impensè albens*, ac semper forsan simul crassius, corrigetur *Pituita correctione ac eductione*.

CLXXI. *Pituitam* in hoc Casu *corrigent* felicissimè *Aromatica & Salia Volatilia*.

CLXXII. Eandem *minuent ac educent Phlegmagoga*; sed hîc per epicrasin & parvâ dosi exhibita.

Quomodo Amaritudo. CLXXIII. *Amaricans Lac* corrigetur diminutione bilis universali per *Cholagoga* blanda.

Quomodo Salsedo. CLXXIV. *Salsum Lac* corrigetur diminutione Seri salsi in Sanguine redundantis per *Hydragoga*, sæpiùs & minore quantitate exhibita.

Q[illegible] do crassities. CLXXV. *Crassius Lac* attenuabitur per *Aromatica & Salia Volatilia* diutinè usurpata cum Alimentis.

Quomodo tenuitas. CLXXVI. *Tenuius Lac* incrassabitur prudenti ac diutino usu *Austeriorum* blandiorum Alimentis junctorum.

CLXXVII. Atque ex hisce patere puto, quî Lactis Generatio multis modis vitiosa contingere possit & curari: proximum est, ut de Lactis motu læso similiter agamus.

Caput XI.

De Lactis Motu Læso.

Canales à glandulis ad & per Papillas. I. **U**T Lac in fœminarum uberibus paratum utilitatem afferat infantibus, moveri debet ad ipsarum papillas, quin per ipsas: in quem finem *Ductus & Canales sive Tubuli singulares* formati sunt à Glandulis mammariis ad Papillas, perque Papillas.

Cum quibus conveniant. II. Hi Ductus affinitatem habent cum Salivaribus & Pancreaticis, quatenus Liquorem suum effundunt extra suas glandulas, non quidem in Cavitatem aliquam Corporis notabilem, qualis est Os & Intestinum tenue, verùm extra Corpus ipsum,

ipsum, postquam non in proprium ipsius fœminæ Lactantis, sed Fœtûs sugentis usum præparatur & movetur Lac.

Esse plures. III. Hi *Ductus & Canales Lactiferi* non terminantur in *Unum grandiorem ac Communem*, sicut evenit Salivaribus & Pancreaticis, verùm notantur *per Papillas penetrantes plures*, pressâ manu mammâ, expressoque ex ipsâ Lacte pluribus quasi radiis tunc saliente.

Et quare. IV. Saliva quoniam omnis pergit in Oris Cavitatem, videntur idcircò plures ipsius Ductus minores desinere in paucos maiores; & quoniam Succus Pancreaticus omnis pergit ad tenuis Intestini cavitatem, videntur ipsius Ductus minores desinere ut plurimùm in Unum grandiorem; rariùs in duos maiores in tenue Intestinum patentes: *Cur verò Lac*, licet itidem omne in Os Infantium moveri debeat, *non uno, sed pluribus Ductibus feratur per papillas*, nunc aliam non offendo rationem, præter hanc; quòd scilicet si uno tantùm ductu maiore effunderetur Lac per papillam, *metus sit, ne omnibus continue exstillaret Lac*; quæ exstillatio *faciliùs impeditur in Ductibus exiguis & angustis, quàm maioribus & amplioribus*, sive aliqua in extremitate adstet valvula, sive quodvis aliud impedimentum, propter quod spontaneus Lactis effluxus impediatur; ubi autem vel Sugentis labiis, vel fœminæ manu premitur papillæ proxima mammæ pars, tunc erumpit plerisque Lac: licet non paucæ sint fœminæ, quibus solo suctu exprimi possit Lac; quædam, quibus idem mammæ compressione fiat; quædam, quibus insuper sponte Lac elabatur, & imprimis quando Lacte turgent mammæ: Quod fieri existimo; quatenus uni quàm alteri firmiores, laxioresve sunt valvulæ circa papillas in Ductibus Lactiferis existentes, aut quocunque tandem nomine libeat vocare id, quod Lactis effluxum spontaneum sistit.

Cur quibusdam suctu, quibusdam mammarum pressione, quibusdam sponte erumpat Lac.

Valvulæ in ductibus lactiferis V. *Singulis* ergo *Ductibus Lactiferis* per Papillas pergentibus *applicatas* existimo *Membranulas, sive Valvulas, exitum Lactis Spontaneum impedientes.*

Ubinam sitæ. VI. Sed quærat Veritatis avidus investigator; *ubinam sitæ* sint laudatæ modo *Valvulæ*. Has quia nondum oculis meis observavi, suspicor, *non in papillarum ipsarum extremis*, verùm *circa papillarum cum Mammis commissuram* existere; & quidem quia in naturali Lactis effluxu necesse habent *Mammæ supra dictam commissuram premi*, vel Lactantis alteriusve digitis, vel Sugentis labiis, ut exprimatur per papillas Lac; quod non fieret, nisi eo in loco essent *Lactis effluxûs impedimenta*, quæ *istâ pressione removentur, aut ita disponuntur, ut exitus Lacti tunc pateat*, priùs impeditus.

Quomodo fiat suctus. VII. Succedit autem ille Lactis effluxus imprimis quando *pressioni coniunctus est Suctus*, cuius ope undique comprehenditur papilla circa suam radicem ac cum Mammâ coniunctionem, eliciturque feliciùs Lac è Mammis, *accedente applicataque circa papillam lingua*: quæ dubio procul aliquid quoque confert ad Lactis eductionem; nempe *Salivam ipsi applicando, & poros leniendo*, unde forsan fœminæ multæ, antequam fœtum Mammæ admoveant, solent Salivâ propriâ papillam madefacere, atque sic Lactationem faciliorem experiri.

Quot modis Lactis effluxus læditur. VIII. Atque ita ferè, uti dictum, censeo fieri & absolvi *Lactis effluxum* è Mammis naturalem per papillas: qui præter naturam *læditur* modis variis; & 1. quando *nullum*. 2. quando *paucius*, quàm decet, effluit è Mammis lac; idque iam præsens. 3. quando idem effluit *difficulter*, ac *cum dolore*. 4. quando idem effluit *faciliùs* ac *sponte*, sive *sine suctu*. 5. quando idem effluit cum *lactantis debilitate*. 6. quando idem effluit *per vias inconvenientes*, non item *per papillarum tubulos*. 7. quando lactis loco effluit *Sanguis, Pus, Sanies*, *aliusve humor à Lacte diversus*.

Nullum Lac effluit. IX. *Nullum Lac* effluit, etsi præsens sit in Mammis, vel ipsius *Lactis*, quod puto frequentius, vel *Viarum*, quod existimo rarius, vitio; nam valdè impropriè dicitur nullum effluere Lac, ubi ipsum deest in Mammis.

Lactis culpâ. X. Lactis culpâ id evenit, quoties idem *coagulatur grumescitque* in suis vasis, ipsisque adeò Mammis.

Quandò coagulatur. XI. *Coagulatur & concrescit Lac* in Mammis, quemadmodùm ubivis, ab *Acido* undecunque ac præsertim à Causâ vehemente ac potente *in corpore producto vel aucto*, & ad Mammas delato; vel ab eodem Acido *forinsecùs imprudenter Mammis applicato*; vel *ab Aëre frigido & Acri* Mammas, & imprimis sudantes corripiente, & similibus, *Aquâ* puta frigidâ ipsas tangente, &c.

Ob Acidum productum. XII. *Acidum in Corpore producitur* imprimis ab *Alimentis, Condimentis, Medicamentis Acidis* copiosiùs, vel diutiùs assumptis.

Vel auctum à variis causis. XIII. *Augetur in Corpore Acidum*, intenditurque eius vis ab *Animi mœrore*, aut *Terrore gravi* fœminas lactantes vehementer afficiente: ut & *à frigore febrili molesto*, à quo sæpenumerò evenit Lactis coagulatio, hinc & Mammarum Inflammatio. Augetur autem tunc eatenus Acidum in Corpore, quatenus Succus Pancreaticus in obstructis suis Ductibus stagnans ideóque ampliùs acescens, ubi febrilem Paroxysmum excitat; quaquaversùm in Universum corpus dispergitur, adeóque ad mammas quoque pertingit, quarum Lac nocentiùs afficit, quàm ipsum Sanguinem; quippe quod faciliùs Acidi vim excipit quàm ipse Sanguis, propter Acidum copiosiùs in ipso existens, atque novi Acidi operationem noxiam promovens.

Vel forinsecùs applicatum. XIV. Quod egregiè illustrat Symptomatum graviorum, partiumque durantibus Paroxysmis febrilibus imprimis affectarum rationem non semel à nobis propositam. In fœminis namque Lactantibus sæpissimè atque facillimè indurantur, dolent, inflammanturque mammæ, propter Acidum febrile ipsas, utpote Lactis Generationi per Acidum fieri solitæ occupatas, præ aliis faciliùs graviúsque afficiens, atque qualitatem suam noxiam ipsis, ac præsertim Lacti introducens.

XV. *Forinsecùs applicatur* nonnunquam, licet imprudenter, Acidum mammis; quando in earundem Erysipelate undecunque orto, vel Inflammatione externâ tum Acetum quodvis, tum Alumen, tum alia hisce affectibus curandis imponuntur, haud considerando, Lac eodem tempore in ipsis produci, & ab illo Acido coagulari.

Ob Aëre externum frigidum & acrem

XVI. Valdè imprudenter in *Aëre externo frigido & acri denudant* Lactantes suas *mammas*, sive hoc fiat, ut nutriantur infantes, sive in alium finem, & maximè quando *sudore madent*, apertique sunt magis ipsarum pori; per quos ingressus amplior tunc patet Aëri propter frigus acre magis noxio.

Vel Aquam frigidam

XVII. Sic valdè noxium est, Mammas tum calentes tum sudantes *Aquâ frigidâ* madefacere, aut *Pluviæ* exponere, cuius respectu partes quædam subtiles in Aquâ existentes penetrare per cutis poros, ad mammarum interiora, & ibi Lac coagulare solent.

Curatio.

XVIII. *Curabitur* hoc malum, tum *removendo Causas externas* omnes, ne ampliùs noceant, curamque impediant; tum *corrigendo emendandoque Causas internas*; tum *solvendo Lac coagulatum, restituendoque ipsi motum amissum.*

Abstinendo ab usu Acidorum.

XIX. *Abstinendum* proinde ab omni *abusu ulteriore Acidorum*; quæ idcircò minore quantitate sunt tunc usurpanda, quàm in statu sanitatis perfecto, quo sic paulatim illorum excessus in corpore existens ad mediocritatem redigatur.

Assumendo acidum temperantia.

XX. Quin assumenda sunt quoque, quæ ipsum Acidum in corpore infringant, & blandè concentrent; qualia sunt *Salia Volatilia* quævis, quovis tempore ac modo Lactantibus maximè commodo & grato usurpanda.

Præcavendo Mœrorem & Terrorem

XXI. Danda quoque opera sedula, ut *Animi mœror & Terror* præcaveantur, aut si præcaveri nequeant, minuantur saltem ac superentur, Animum firmando & muniendo contra quævis ipsum turbantia.

XXII. Quin usurpanda insuper modò laudata *Salia Volatilia*, quippe quæ auctum à notatis Animi affectibus Acidum temperant, & blandè concentrant.

Minuendo frigus febrile. Et quibus.

XXIII. Imprimis *Febrile frigus* præveniendum, minuendumque Medicamentis non tantum *Sale Volatili abundantibus*, sed imprimis *Aromaticis* tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*; qualia sunt *Aqua Vitæ Matthioli*, *Theriacalis simplex*, aliæque infinitæ ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu paratæ, & præ omnibus meritò laudatur *Oleum Garyophyllorum* stillatitium, quo hactenus præstantius nullum reperimus ad frigoris febrilis molestias moderandas, superandasque.

Et quomodò.

XXIV. Possunt in eum finem plura simul misceri, & tum ante Paroxysmum febrilem, tum durante ipsius frigore quantitate parvâ subinde assumi: ubi notandum, cùm plerique Ægri quævis fastidiant tum Alimenta, tum medicamenta, prudentis Medici esse, tum gratiora, tum minore quantitate assumenda medicamenta præscribere aut præparare; quò faciliùs ac libentiùs ea usurpent: unde ridendi meritò derisores illi nostrarum Mixturarum, & gratiorum, & Cochlearim assumendarum, & tantò magis sunt illi ridendi, quòd non tantùm alia Medicamenta hisce præferenda aut ipsis æquiparanda substituere nesciant, sed & eadem imitentur indies.

XXV. Utrique optaremus, hos Thrasones gloriosos præstantiora & ægris gratiora excogitare, atque in usum medicum revocare, quos parati essemus mox sequi, atque ipsos hactenus laudare: qui nunc veniunt culpandi, postquam spernunt ea, quæ bona sunt, & suis præstantiora; sed orandum pro ipsis, ut sit mens sana in corpore sano.

Removendo acidum forinsecùs admotum, & imponendo corrigentia. Quæ nam & quomodò

XXVI. *Removendum* autem in tempore omne *Acidum forinsecùs Mammis quovis nomine admotum*; atque illius loco *imponenda*, quæ vitiosum illud Acidum corrigant, eiusque noxas tollant; qualia sunt *Aromatica* quævis quovis modo præparata & Mammis applicata; formâ Fotûs, Cataplasmatis, Emplastri, Linimenti, &c.

XXVII. Sic Plantæ Aromaticæ, Mentha, Maiorana, Ruta, Absinthium, &c. decoqui possunt in Vino, addendo subinde sub finem ipsum Vini Spiritum, & cum pannis lineis laneisve applicari calidè Mammis; renovando quamprimùm minuitur *fomenti* calor: postquam frigus quodvis externum hîc maximè noxium.

XXVIII. Sic ex iisdem Plantis cum Vino decoctis & tandem contusis parari possunt *Cataplasmata*, & similiter Mammis imponi.

XXIX. Sic *Olea*, *Unguenta*, *Emplastraque Aromatica* inungi, applicarique possunt in iis, quæ pinguia ferre possunt; nam omnes ferè talia non possunt. In quâ re oportet solicitum esse Medicum, ne facilè molestiam creet suis ægris.

Vitando Aërem frigidum & acrem Vi & Aquam frigidam

XXX. Imprimis *Aër frigidus & Acer vitandus*, & contra ipsum muniendæ Mammæ, quando ab ipso fuit Lac in ipsis coagulatum.

XXXI. Idem planè dicendum de *Aquâ* frigidâ, & *Pluviâ*, à quibus sedulò cavendum.

Dissolvendo lac coagulatum

XXXII. Atque hisce ritè curatis, danda quoque opera, ut ipsum *Lac* à notatis Causis variis *coagulatum* in Mammis *dissolvatur iterum*, *fluxileque factum* viâ ordinariâ effluat per Papillas.

Et quibus.

XXXIII. Observatum est autem multiplici experientiâ, omnia *Aromatica & Spirituosa* plurimùm conferre ad dicti *Lactis coagulati dissolutionem*; quo ipso videtur mihi confirmari magis eiusdem coagulatio ab Acido, licet ipsa sit per eandem experientiam satis nota.

Lac ab Acido coagulari.

XXXIV. Notum est, inquam, coagulari ab Acido Lac; postquam ipsum, calescens imprimis, ad cuiusvis Acidi affusionem coagulari & coalescere solet.

Et coagulatū per Aromatica dissolvi

XXXV. Sed eiusdem coagulati concretique dissolutis per Aromatica videtur mihi confirmare eandem per Acidum coagulationem, atque coalescentiam; quatenus infinitis experimentis aliis constat, Aromatica & imprimis Volatili Sale simul abundantia contraria esse Acidis: Contrariorum autem contrarii sunt effectus & affectus; si proinde ab Aromaticis solvatur Lac Coagulatum, concludo ab Acidis coagulari ipsum.

Et per Spirituosa,

XXXVI. Possunt igitur convenienter jungi *Aromatica Spirituosis*, quando exempli gratiâ, decoquuntur *Mentha*, *Majorana*, *Ruta Hortensis*, *Absinthii*, &c. folia, eorundemve flores aut semina ex Vino generoso; applicaturque hoc decoctum calens cum pannis lineis laneisve Mammæ, totiesque renovatur idem, quoties incipit aut exsiccari, aut refrigerari.

XXXVII. Quòd si aliquid *Spiritus Vini* addatur

addatur huic decocto, reddetur idem efficacius.

XXXVIII. Sic si *Sal Volatile* quodvis, *Salis Armoniaci* putà, cum *Vini Spiritu* & *Aquâ aliquâ Aromaticâ* misceatur, & vix tepens Mammæ affectæ imponatur, & aliquoties renovetur, plurimùm promovebitur Lactis coagulati dissolutio.

XXXIX. Adeò ut eadem quæ modò dicebamus convenire *Acido* quin *Aqueo gelido*, perperam externè Mammis applicato vel admisso, corrigendo, adeóque Coagulationi Lactis præveniendæ, conveniant quoque Lacti jam coagulato iterum solvendo, ac restituendo.

Et Gummata. XL. Sed præter modò laudata tum Aromatica, tum Salia Volatilia conveniunt quoque Lacti coagulato dissolvendo *Gummi* multifaria, *Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opopanax, Bdellium,* &c. in Emplastri formam cum *Cerâ* & *Ceti Spermate* (quod meritò hic valdè laudatur, & Sale Volatili abundare videtur) redacta: quale jam notum est *Emplastrum de Spermate Ceti* dictum, & in hoc casu sæpiùs à me feliciter usurpatum.

Lac Coagulatum ampliùs corrumpi. XLI. Quòd si negligatur ab ægris per incuriam, vel à Medicis per imperitiam *Lactis Coagulati* dissolutio, idem ampliùs corrumpetur, atque factâ *Inflammatione*, perget ad *Suppurationem.*

Et nisi impediatur, Inflammationem parere. Quæ quomodo fiat. XLII. Lac Ergò sicut stagnans duntaxat subsistensque, sic coagulatum etiam *Inflammationem* parit primâ sui corruptione, quæ si superetur in tempore, prævenitur *Suppuratio*, ad quam tendit aliàs omnis Inflammatio.

XLIII. Quemadmodùm à Sanguine, sic & à Lacte in vasis suis subsistente, aut extra ipsa effuso existimo fieri *Inflammationem, avolantibus* nempe *partibus* magis *spirituosis,* & *acrimoniam majorem nanciscentibus partibus acidis,* mox *cum Salinis Effervescentiam* potentiorem excitantibus, sed ob partes *butyrosas & pingues* minimè frigidam, ast *calidam*, quæ Inflammatio vocari solet.

A quibus Calor in Inflammationibus. XLIV. Existimo namque, *in omni Inflammatione Calorem illum ardentem produci ab utroque acri,* tum propter partium spirituosarum acre utrumque temperantium abitum & fugam, tum propter sui moram diuturniorem acriori facto, ideóque *vehementius in se mutuò insurgente*, hoc est, *Effervescentiam nimiam excitante*, quæ propter *partium pinguium in Sanguine & Lacte abundantium concursum fieri debet ac sentiri calida*; quoniam partes Igneæ in utroque Acri existentes, atque propter conflictum notatum erumpentes, in oleosas & pingues se insinuant, atque tunc demum calorem producunt, sensumve calore afficiunt.

Quando ignis Calorem in sensu producat. XLV. Nam *Ignis*, quantum Ego saltem potui hactenus observare, *nullum producit in nostro sensu Calorem*, nisi quando in Oleo, quod ejus pabulum vulgo dicitur, (quo jure, jam non inquiram) *existit, ac subsistit.*

Et quando vis non producat tamen existere. XLVI. Perperam enim creditur extingui, quando in dicto suo pabulo desinit existere Ignis; sive hoc fiat pabuli defectu, vel Aëris requisiti denegatione, vel aliter.

XLVII. Licet enim desinat sic extinctus signis sensu nostro sentiri non desinit tamen esse, atque aliter subsistere; nam per Aërem diffunditur, donec iterum colligatur, vel alicui rei iunctus ad tempus vinciatur, iterumque liber factus opus suum exequatur: quod licet sit planè Physicum, interest tamen, ut & Medici eius naturam, indolem, actiones, & passiones cognoscant, ut ipso ritè uti queant; postquam nullum Agens observatum est forsan in rebus naturalibus, quod in activitate & potentiâ ipsi queat præferri, quinimò comparari.

XLVIII. Quod autem hic, tanquam Medici, consideramus investigamusque, non est ratio Caloris, qui sentitur urgente partem quamvis Inflammatione, sed ratio Corruptionis, quæ Lacti Inflammationem patienti, ac sensim in Pus mutando evenit. *Quid hic tanquam medicus consideret. auctor.*

XLIX. Dum Ergò sic corrumpitur Lac Inflammationem pariens, abit quoque in tantum à statu suo naturali, ut Pus factum ampliùs homini esse non possit utile, adeóque tunc absolutè removeri debeat ex parte quâvis affectâ, res nimirum toto genere præter naturam, & indies peior fieri solita, dum pus degenerat in Saniem. *Lac in Pus mutari.*

L. Vbi notandum, 1. Lac coagulatum quidem restitui posse in integrum, non item corruptum & in pus iam mutatum. *Lac corruptum non posse in integrum restitui.*

LI. 2. Lac non universum semper simul in pus corrumpi, sed paulatim ac per partes: unde non rarò, licet universa eius suppuratio impediri nequeat, impediri potest saltem aliqua eius pars: quocirca prudentis Medici est, continuè versari in impedienda Lactis Suppuratione, etiam tunc, ubi nullum ampliùs dubium est de ipsius Suppuratione inchoatâ: quò, licet in totum impediri nequeat, impediatur saltem ex parte. *Paulatim ac per partes in pus corrumpi.*

LII. Diximus autem, ab Acido Acriore ansam dari Lacti tum coagulando, tum in pus corrumpendo.

LIII. Quæ verò vulgò dicuntur Puris generationem promovere, illa reverâ pus non producunt, sed *blandius producunt*, atque *partes* ita disponunt, ut *à pure minus afficiantur* malè; quin eo ipso faciunt, ut *citius pus producatur.* *Puris generationem promoventia pus non producere.*

LIV. Illa ipsa verò sunt Emollientia dicta multifaria, & imprimis Cataplasmatis formâ usurpanda, sed pro Symptomatum conjunctorum diversitate diversè mutanda & præparanda. *Ea esse Emollientia.*

LV. Quotiescunque igitur Lac in fœminarum Mammis subsistens, ipsasque distendens ac dolorem pariens, Inflammationem, hinc & secuturam Suppurationem minatur, usurpanda mox nuper laudata tum Aromatica, tum Spirituosa, tum Sale Volatili abundantia. *Quando lac subsistit, quæ [redacted] usurpanda.*

LVI. Vbi autem observamus, ex dolore pungente ac cum calore in Mammis perseverante, Suppurationem esse inchoatam; tum commodè laudatis iungentur Emollientia, eademque in Cataplasmatis formam redacta dolentibus induratisque applicabuntur Mammis, quò Lactis nondum corrupti suppurationem impediamus, coagulatique solutionem festinemus; atque eiusdem iam corrupti suppurationem & maturationem promoveamus. *Quando suppuratur, quænam adhibenda.*

LVII. Inter ea, quæ Lactis coagulati dissolutionem absolvere possunt, & Cataplasmatis commodè iungi, haud postremum locum sibi vendicant *Cepæ*, tum utiliter sub cineribus assandæ, quò ipsarum Acrimonia excellens minuatur, & cum minori Ægrarum molestiâ opus earum perficiatur. *Lac coagulatum dissolvi à cepis præcipuè.*

Emollientia quænam hic præcipuè usurpanda. LVIII. Inter *Emollientia* laudantur meritò *Liliorum Alborum Bulbi*, *Rad. Althææ*, eiusdemque, uti & malvæ folia, farin. lini, fœnugræci, & similia plura vulgò nota, & apud Chirurgiæ Scriptores passim descripta.

Repellentia non adhibenda. LIX. Non possum autem laudare *Repellentia* vulgò dicta, & à plerisque tantoperè in principio Inflammationum commendata; cùm illa ex præiudicio duntaxat commendentur, ipsaque Cura sine ipsis longè feliciùs absolvatur.

Et quare. LX. Quamvis enim curentur Ægri multi, quibus in principio Inflammationis usurpantur repellentia; non curantur tamen, quia illa fuere administrata, sed quia alia & discutientia, & emollientia simul fuere ipsis coniuncta. Observatum enim est sæpiùs ab illis repellentibus solis, aut cæterorum respectu maiore copiâ administratis, notabilem noxam ægris allatam, quin aliquando ipsam Gangrænam in partibus inflammatis, excitatam: Cuius nullus est metus, si nostrâ methodo talia in totum omittantur, & modò laudata à nobis usurpentur: quod hîc pluribus deduximus, ut notati errores, utut satis vulgares, in posterum vitentur, ac ægri feliciùs tutiúsque curentur.

Methodus autoris optima. LXI. Hanc methodum optimam esse, vel hinc patet, quod Symptomata omnia, Dolor, Tumor, Ardor sic brevi minuantur, ipsaque Suppuratio citiùs absolvatur, & post factam spontè vel artè apertionem, minùs puris prodeat, ipsumque ulcus, si ritè tractetur, citiùs, certiúsque mundetur ac consolidetur.

Et quare. LXII. Hâc igitur ratione, quicquid Lactis coagulati restitui potest, restituitur in integrum; quicquid autem restitui nequit, citiùs, faciliúsque suppuratur; unde itidem citiùs, faciliúsque ad mutationem ac consolidationē deduci potest Vlcus.

LXIII. Quò enim citiùs in Pus Lac vel Sanguis mutatus, eò minùs ab ipso læduntur partes pus continentes, ac proinde faciliùs citiúsque restitui possunt in statum sanum.

Apostema quî curetur. Aperiendum lanceolâ. LXIV. Quamprimùm igitur in pus mutatum Lac, quod tunc ex Doloris, Duritiei, Ardorísque diminutione cognoscitur, nisi *spontè aperiatur Apostema*, mox *lanceolâ idem aperiendum*, quæ via est brevissima & tutissima.

Medicamento emolliente. LXV. Sin apertionem ferre nolint, vel non ausint fœminæ, danda opera, ut in parte Tumoris maximè molli, ubi etiam ferro facienda est apertio, unguento basilicone, ficuve assâ, vel alio unguento valdè emolliente promoveatur Cutis penetratio; quin aliquando ad *Cauterium potentiale* *Vel cauterio potentiali.* recurrendum, quando in loco profundiore hæret pus, nec satis citò expectari potest Cutis penetratio à pure, quod interea temporis partes vicinas solet corrumpere.

Vlcus mundandum & Consolidandum. Et quibus. LXVI. Vbi autem quovis modo facta est Apostematis apertio, cœpitque effluere pus, aliquid *Balsami Sulphuris cuiusvis, Terebinthinati, Succinati, Anisati, alteriúsve*, orificio indetur, atq; emplastro conveniente, *Diapalma* putà, vel alio tegetur, atque, quamdiu Durities molesta in mammis permanebit, Cataplasma imponetur.

LXVII. Sic enim paulatim & quicquid noxij Lactis superest, suppurabitur & Vlcus mundabitur, consolidabiturque brevi.

LXVIII. Quando Durities notata sublata est, desistendum ab ulteriori Cataplasmatis applicatione, sufficietque solus balsamus cum emplastro laudato, aliove conveniente, quale diapompholygos, album coctum, &c.

LXIX. Atque hæc dicta sufficiant de Lactis effluxu impedito ac cessante ratione ipsius Lactis.

Lactis effluxus impeditus ratione viarum. LXX. Diximus idem *in Effluxu suo impediri ratione viarum, per quas solet fluere*, quas imprimis consideramus *in papillis*, per quas ex suis cavitatibus vel canalibus in mammis existentibus & Lac continentibus exugi, expellique, aut emulgeri solet Lac.

Ob tubulos angustatos. LXXI. Illud autem evenit, quoties *Tubuli* isti vel in suo exortu, vel in suo progressu *angustati* sunt, & quidem sæpiùs per *compressionem*, rariùs per *obstructionem*.

Per compressionem. LXXII. *Comprimi* solent illi Papillarum Tubuli à *Tumore* aliquo aut in *Papillis* ipsis, aut *circa ipsas in mammis* existente, ac præsertim ab *Inflammatione*.

Obstructionem. LXXIII. *Obstructio* rariùs videtur in omnibus istis Tubulis posse habere locum; quod tamen si fiat, fiet à *Lacte in ipsis coagulato*, quod haud eveniet facilè, nisi à frigore inopinatò & graviter ipsas afficiente, lacque in ipsis calens coagulante.

Inflammatio unde. LXXIV. *Inflammatio* tum in papillis ipsis, tum in parte mammarum ipsis vicinâ ortum habet à *Sanguine* extra sua vasa effuso, & partes circumjacentes angente atque angustante.

Quomodo curanda. LXXV. *Curabitur* hæc Inflammatio medicamentis nuper in Lactis Coagulatione ac inde ortâ Inflammatione laudatis, Cataplasmatis præsertim formâ usurpatis: ubi vulgò notis Emollientibus si jungantur Salia Volatilia blandiora, plurimùm præstabunt; ac sæpè Sanguinem discutient sine subsequente Suppuratione: quam semper conabitur prævenire prudens Medicus.

LXXVI. Quod si neglecta in tempore Inflammatio tendat necessariò ad suppurationem, eadem medicamentis laudatis facilitabitur & promovebitur, adeò ut cum doloribus tolerabilioribus perficiatur.

LXXVII. Ubi maturum fuerit Apostema hoc exiguum, spontè ferè aperietur, & balsamo Sulphuris anisato brevi curabitur.

Obstructio quomodo curanda. LXXVIII. *Obstructio* si quæ oriatur in Tubulis Papillaribus ex *Coagulato* in ipsis *Lacte*, *Curabitur* ipsa feliciter *Fomento aromatico*, & *Sale Volatili* eidem juncto.

Effluxus Lactis parcior quidam dicendus. LXXIX. Secunda Læsi Lactis Motûs Species locum habet, quando *Lac paucius, quàm decet, effluit è Mammis, quamvis præsens adsit.* Nam impropriè creditur diciturque parciùs effluere Lac, quod deest in mammis: cùm non sit tunc propriè Defectus Motûs, sed Lactis.

Dupliciter fit. LXXX. Effluit autem parciùs Lac, nunc ob *Sui*; nunc ob *Viarum vitium*.

Sui culpâ. LXXXI. *Sui* culpâ diminuitur Lactis Effluxus, quando ipsum est *naturali crassius & glutinosius*; cuius Causas deduximus, & Curationem proposuimus, ubi de læsâ Generatione Lactis egimus cap. præced.

Et quomodo curetur. LXXXII. Quod ad præsens negotium facit, monebimus, dandam operam, ut quamprimùm hoc curetur malum, ne, si negligatur, reddatur gravius, supprimaturque in totum Lactis Effluxus, sequanturque Inflammatio, Suppuratio, &c. de quibus egimus suprà.

LXXXIII. Vsurpabuntur igitur in tempore

re Aromatica & Sale Volatili abundantia, tum interna, tum externa, quorum ope Lac attenuatum, fluidiusque factum Motum servet denuò naturalem.

Vel Viarum culpa. LXXXIV. *Viæ*, per quas fluit Lac, in culpâ sunt Diminuti eiusdem Effluxûs; quoties *Angustiores* sunt, & quidem à Tumore vicino & duro; de quo iam egimus; docentes Inflammationem esse huius angustiæ extremæ, atque hîc levioris causam, cuius etiam Curationem adiunximus: ut non videatur necesse plura hîc addere: quin potius pergemus ad cæteras Læsi Lactis Motûs species.

Effluxus Lactis cum molestiâ, difficultate & dolore. Eius causa. LXXXV. Tertiam læsi *Lactis* Effluxûs Speciem docuimus esse, quando *idem cum difficultate, molestiâ, & dolore elicitur; effluitque.*

LXXXVI. *Difficulter effluit eliciturve* Lac quando *angusta* sunt eius *viæ*.

LXXXVII. *Cùm dolore idem elicitur*, 1. quando *Inflammatæ* sunt *Mammæ*, vel *Papillæ*. 2. quando *Papillæ* sunt *excoriatæ, exulceratæve*. 3. quando eædem sunt *fissæ*, aliterve *malè affectæ ac dolentes*.

LXXXVIII. De Mammarum & Papillarum Inflammatione, ejusdemque Causis & Curatione iam suprà disseruimus.

Papillæ unde excoriantur, & exulcerantur. LXXXIX. *Excoriantur*, quin *Exulcerantur* plerunque Papillæ, ob Infantum sugentium Os; hoc est, Labia, Gingivas, Palatum, & Linguam; Ardore, Pustulis, Aphthis, aliisve Vlceribus malè affectum.

XC. *Excoriantur* aliquando Papillæ ab *Erysipelatis quâdam Specie* ipsas Papillas propter causas diversas, febres putà, vel alios affectus internos fœminarum, corripiente.

XCI. *Excoriantur* aliquando eædem *Papillæ ab ipso Lacte* sponte ac continuè effluente; ipsasque adeò Papillas, dum *Acrimoniam* nanciscitur, excoriante non minùs, quàm ipsas etiam Mammas & partes vicinas, ad quas pertingit.

Vnde finduntur. XCII. *Finduntur* sæpenumerò *Papillæ*, quando *levi Inflammatione* turgentes arctiùs *constringuntur à Gingivis, mordenturve à dentibus sugentium*; *à quibus solis sana licet* non rarò finduntur eædem.

XCIII. Undecunque igitur doleant priùs, doloreve afficiantur inter lactandum Papillæ, cum dolore ac molestiâ emovetur tunc fœminis Lac.

Excoriatio Papillarum qui curetur. XCIV. Quando excoriantur exulceranturve Papillæ propter affectum quemvis Infantium Os eiusque partes varias occupantem, in duobus consistit huius mali Cura, 1. in *sublatione affectûs infantem urgentis*, cùm positâ causâ ponatur effectus, & permanente illo affectu tolli nequeat ipsum consequens Papillarum Excoriatio; 2. in ipsâ *Curatione ac restitutione Papillarum excoriatarum, exulceratarumve.*

Affectus in ore infantium curentur. XCV. *Affectus varij Infantium Os occupare soliti* qui tolli & curari debeant, dicendum, ubi aut in genere tales tractantur, aut in specie agitur de Affectibus Infantium: quorum præcipuos fortean percurremus, si Deus volet, postquam absolverimus Fœminarum Affectus.

XCVI. Dum Curatur, & imprimis postquam Curatus est quivis Affectus Infantium Os & Salivam corrumpens, Papillis applicari debent Auxilia in *Excoriatione* quidem *Æstum*, si quis simul adsit, *temperantia, & blandè Exsiccantia*; in *Exulceratione* autem *Mundantia & Consolidantia.*

Æstus Papillarum temperandus. Et quibus. XCVII. *Æstum* Papillarum *temperant*, tum *Aqua Rosarum, Plantaginis* & similes; tum *Mucago Seminum Cydoniorum*, & *Gummi Tragacanthi* cum dictis Aquis parata; tum *Lactis Cremor*, &c. Huic autem *Cremori* additur utiliter aliquid *Creta Alba* in pollinem redactæ, à quâ sequitur quæsita exsiccatio, cum cætera utrumque ferè præstent, licet cretâ debiliùs.

XCVIII. In *Papillarum exulceratione* laudo *Sulphuris Balsamum* quemvis, sed imprimis gratissimum, ne noceat sugenti infanti, qualis *Anisatus*. Convenit quoque *Balsamus Peruvianus*.

Erysipelas Papillarum quibus curetur. XCIX. Ubi *Erysipelate levi* tentantur Papillæ, conducit idem *Lactis Cremor cum Cretâ mixtus*; ut & *Aqua Calcis vivæ cum Mercurio dulci decocta*; quæ utilis est quoque in modò memoratâ Papillarum Excoriatione ac Exulceratione. In *Erysipelate* autem laudo *Aquam Sambuci*.

C. Non negligenda interim Medicamenta interna; imprimis quando aliqua *febricula* simul concurrit, in quo casu præ multis aliis medicamentis utilia sunt *Sudorifera* blanda.

Excoriatio ab ipso Lacte continuò effluente qui curanda. CI. Vbi *ab ipso Lacte sponte* continuè ferè effluente, atq; *Acrimoniâ suâ* tum ipsas Mammas vicinasq; partes, tum *papillas rodente fit Excoriatio*, opus est Medicamentis blandè atque potenter exsiccantibus, Lixivio putà Calcis vivæ & similibus.

CII. Interim ne novo Lacte continuè effluente renovetur hoc malum, danda opera, ut vase aliquo conveniente Mammis applicato excipiatur colligaturque Lac, quod subinde effundendum.

CIII. Talia Vasa usurpantur & vitrea, & alia ex laminis ferri stanno tecti ita adornata efformataque, ut Mammis applicari possint, absque notabili earum pressione, excipiendo Papillas, & in loco inferiore colligendo ipsum Lac.

Papillarum fissuræ qui curandæ. CIV. Ubi *fissuris* scatent Papillæ, danda opera, ut 1. *quævis mala ipsas Papillas occupantia, inflammationes*, & similia sine morâ curentur ac tollantur; 2. *ipsæ fissuræ in* tempore consolidentur; in quem finem optimus est *Balsamus Peruvianus*, ut & *Oleum Ceræ* ritè paratum.

Effluxus lactis Spontaneus. CV. Quarta læsi Lactis effluxûs species est, *quando idem spontè effluit sine omni Suctu.*

Lac sensim in mammis. Valvulæ in ductibus Lactiferis. CVI. Observatur Lac secundùm naturam colligi sensim in Mammis, atque tandem ponderis ac distensionis sensu fœminas urgere, quocirca tunc Mammis admovere solent infantes.

CVII. Vnde iudicavi, quemadmodùm dictum in superioribus, in ductibus lactiferis Mammarum, ubi papillaribus committuntur, valvulas quasdam esse, quarum ope sistatur Lac, ne spontè effluat; quæque pressione papillarum per infantis labia ita constituantur, ut exitus illi pateat liber.

Effluxus Spontaneus unde. CVIII. Quoties proinde absque suctu spontè fœminis effluit Lac, toties valvulas illas laxiores arbitror, adeò ut minùs exactè claudant laudatas Tubulorum bipartitorum commissuras.

Incurabilis. CIX. Quòd autem maximè dolendum in hoc casu, est, quod nunquam viderim, audiverimve ipsum curatum: quocirca nullum quoque illi curando proponendum habeo remedium: quamvis putem medicamenta blandè Aromatica, simulque subadstringentia forinsecùs applicata, si non prosint multùm, aliquid saltem præstare posse.

Lactis effluxus cum debilitate. CX. Quintam læsi lactis Effluxûs speciem diximus esse, quando *idem effluit cum Lactantis debili-*

debilitate: quod non tantùm, imò non semper accidit, quando multum effluit aut sponte aut suctu lac; sed non rarò, quando parum Lactis, suctu licet, potest elici, aut elicitur.

CXI. Multæ namque mulieres vix possunt vel minimam ferre Lactis iacturam, quin maximè inde debilitentur: dum aliæ robustæ permanent, licet Lac multum illis pereat & elabatur, vel eliciatur.

Eius causa.

CXII. Causa igitur debilitatis non pendet semper à multo Lacte effluente, sed sæpenumerò à peculiari fœminæ constitutione, nullam vel minimam Lactis iacturam absque notabili virium deiectione ferre valente.

Symptomata concomitantia.

CXIII. *Vires*, quas *tunc dejici* observamus, plerumque cum *Animi deliquio, aut Suffocatione Hypochondriacâ* primarium habent commercium & affinitatem maximam. Videntur enim tales fœminæ languere & Animo quasi deficere, quando ipsis Lac exsugitur.

Virium deiectio hac ab Halitibus variis.

CXIV. Hanc proinde *Virium deiectionem, Animique Languorem* produci existimo, quatenus *Halitus varij*, nunc *Acidiusculi*, nunc *Austeriusculi* à tenui Intestino ad Ventriculi orificium superius, hinc & OEsophagum, faucesque, quin ad Cor quoque per Vasa lactea pergunt, & aliquando Animi Deliquij metum, aliquando ipsum Animi Deliquium producunt.

CXV. Halitus autem isti videntur mihi idcircò in tenui Intestino excitari, quoniam in talibus *ad Lactis Suctum Dolor excitatur in Mammis*, ac si avellerentur ipsæ à reliquo corpore; propter quem Dolorem non tantùm *Tristitia* mox Animum Lactantis occupat, sed antequam iterum Mammis adhibeatur Infans, futuri denuò doloris *Metus* eundem invadit: A quo Animi Affectu utroque & Acidum & Austerum reddi Succum Pancreaticum, paucos existimo ampliùs ignorare, in hâc saltem Academiâ, postquam id tàm multis probatum confirmatumque habemus argumentis, experimentisque practicis.

In quibusdam propter nimiam lactis productionem.

CXVI. In quibusdam propter nimiam Lactis productionem eductionemque Sanguinem indies minui corpusque paulatim macrescere, atque sic earum Vires sensim deficere observamus; absque tamen notabili Languore, aut Animi Deliquio Fœminas, ubi Lactant, corripiente.

Huius mali curatio

CXVII. In priore Casu, si Dolor ille Mammarum tolli nequeat, cessandum ab ulteriore Lactatione; in posteriore, nisi minui possit Lactis Generatio, atque Deperditio, itidem omittenda erit Lactatio.

Dolor mammarum unde.

CXVIII. Dolor ille Mammarum videtur ortum habere ex Ductuum Lactiferorum nimis brevium & valdè sensilium tractione ac extensione suctu factâ.

CXIX. Quemadmodùm enim omnes partes membranosæ valdè sunt sensiles, atque sui extensionem magnam ferre non possunt, ita Tubuli lactiferi, utpote membranosi, quoties solitò breviores existunt, partibusve vicinis sunt intricati & implexi, toties, dum suctus fit, extenduntur valdè, atque eo ipso dolorem excitant exquisitum & molestum; propter quem, sicut dictum, Animi Languor vel Deliquium producitur.

Qui curetur.

CXX. Malum hoc tum præveniri, tum & *curari* debet, blandâ *ductuum* dictorum *extensione*, tum frictione, tum illitione absolvendâ:

CXXI. Frictio manu molli sæpiùs iteranda;

CXXII. Illitio Oleis liliorum alborum, amygdalarum dulcium, verbasci, & similibus peragenda.

Nimia lactis productio quâ curanda. Quibus Alimentis.

CXXIII. Quotiescunque *nimium Lactis producitur*, Sanguisque adeò paulatim consumitur, toties danda opera, ut *illa productio minuatur*: quod fiet imprimis *Alimentis Succi*, non quidem noxij vel inutilis, sed *aliquantò crassioris & fermentationis difficilioris*, carne putà bubulâ, pane haud fermentato, &c.

Et Medicamentis.

CXXIV. Idem fiet quoque usurpando *Remedia blandè adstringentia, Sanguinemque* adeò *crassiorem præstantia*, qualia sunt *Coralia, Terra sigillata* quævis & pinguis, *Plantago, Myrtus*, &c. quæ hactenus quoque videntur mihi conferre, quatenus *Acidum volatile, à quo Sanguinem in Lac mutari docuimus, blandè infringunt*: quocirca hîc *Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitin, Cretam* & similia similiter conducere arbitramur, dummodò quantitate parvâ & prudenter usurpentur. *Externa adstringentia vix ausim concedere, ne Lac in Mammis coagulent atque Inflammationem pariant.*

Et cessando ab ulteriori lactatione.

CXXV. Quòd si ne sic quidem minuatur Lactis proventus, viriumque deiectio; in tempore *cessandum ab ulteriore Lactatione*: satiùs enim est Infantem aut alieno Lacte uti, aut ablactari, quàm eius causâ sensim matrem confici ac perire.

Effluxus Lactis per vias non convenientes. Quando fiat.

CXXVI. Sextam læsi Lactis Motûs speciem notavimus, *quando effluit Lac per vias minimè convenientes, Apostematis putà aperti orificium*, non item Papillarum Tubulos.

CXXVII. Illud autem evenire solet, quoties post Inflammationem & subsequentem Suppurationem facta est arte aut sponte Apostematis apertio, atque *læsi sunt* simul *quidam Tubuli Lactiferi*; sive hoc acciderit ratione ipsius Suppurationis grandioris, sive idem factum sit chirurgi lanceolâ penitiùs intrusâ.

In Suppuratione corrumpi quoque partes vicinæ.

CXXVIII. Notandum enim, in quâvis Suppuratione præter ipsum Sanguinem aut Lac in pus mutandum, corrumpi quoque sæpenumerò partes vicinas & circumiacentes, sed primùm carnosas & molliores, segniùs membranosas, ipsasque adeò vasa, quæ utpote firmiora & tenaciora diutiùs solent resistere corrosioni & corruptioni suæ.

Apostemata in Mammis præveniendo, minima producenda, & quantocyùs ad Suppurationem perducenda. Suppurationes ad superficiem trahendæ. Cavendum ne in loco profundiore aperiantur apostemata.

CXXIX. Vnde quivis prudens facilè agnoscit, dandam sedulò operam, ut non tantùm *præveniantur* in totum, sed, quantum licet, *minima producantur* ubique, ac imprimis *in mammis Apostemata*, quin *quantocyùs ad Suppurationem perducantur inflammationes*, quæ impediri non possunt: & quidem 1. ut *multiplices noxæ Apostemata subsequentes aut comitantes tollantur*; 2. *ex minore spatio apostemate occupato pauciores partes noxam patiantur*; 3. *à pure diutiùs in partibus quibusvis hærente, ac sensim magis magisque corrupto & acriore facto, plures non lædantur partes, & imprimis vasa*, quippe quorum noxa hominis Sanitati longè nocet magis, quàm carnium quarumvis corruptio.

CXXX. Quemadmodùm autem allaborandum, ut hæc omnia fiant, sic danda quoque opera, ut *Suppurationes omnes*, quantùm possibile, *ad externas trahantur partes, corporisque Superficiem*: nam quæ *in loco profundiore* fiunt *Apostemata, nec sponte, nec arte aperiuntur, nisi*

nisi cum partium plurium læsione.

CXXXI. Vbi *Spontè* aperiuntur, id evenit, quoniam *segniùs ad corporis superficiem viam sibi facit pus, quod intereà temporis partes vicinas plures similiter corrumpit, ipsaque subinde vasa.*

CXXXII. Vbi *arte aperiuntur* Apostemata, idem evenit, quoniam, *dum profundiùs adigendum est Scalpellum, facilè ductus aliquos Lactiferos simul dissecat Chirurgus; sicque Lactis Effusioni* per viam indecentem, de quâ hîc agimus, ansam præbet.

CXXXIII. Illud autem ideò cavendum maximè, quoniam tunc Apostematis, vel potiùs *Vleris post apertum apostema remanentis Curatio est longè tardior*: difficulter namque, atque *segniùs consolidantur, aut Carne concluduntur Vasa & Ductus* Lac continuò effundentia; quia *segniùs mundantur & carne implentur Vlcera* ex Apostemate Cava remanentia.

Et quare CXXXIV. Non priùs autem Curari potest illa Lactis Effusio per notatum ulcus, quàm carne novâ vel consolidata sint dicta vasa discissa vel erosa, vel saltem ea ita munita, ut denuò transitum Lacti naturalem concedant, dummodò tale quid locum habere possit, quod nec affirmare ausim, nec negare, quamvis putem potiùs consolidari hæc vasa, vel in totum obturari.

Effluxus humoris à Lacte diversi. CXXXV. Diximus tandem 7. lædi Lactis Motum, quando eius loco vel *Sanguis, vel Pus, vel Sanies; aliusve Humor à Lacte diversus effluit, exugiturve per Papillas.*

Sanguinis. CXXXVI. Evenit enim aliquando, ut vel *unà cum Lacte*; vel *post tantillum Lactis prodeat Sanguis*, qui deglutitus ab infante facilè corrumpitur in ejus ventriculo, ipsique noxas affert multas.

Eius causa. CXXXVII. Prodit autem *Lactis loco Sanguis*, quoties, meo saltem iudicio, *in Mammarum Glandulis non mutatur idem in Lac, sive avidiùs eliciatur & copiosiùs è Mammis Lac*, adeò ut in Lac non possit mutari Sanguis *tam citò*; *sive suctu vehementi lædantur Vasa Sanguinea, ubi committuntur Substantiæ Mammarum glandulosæ*, adeóque *non accedat guttatim*, ut ita dicam, *ad notatas glandulas Sanguis, sed confertim, prodeatque* minimè, minùs saltem, quàm decebat, mutatus per Papillas.

CXXXVIII. Hinc est, quòd *plerumque antecedentem Mammarum Dolorem sequatur Suctus Sanguineus.*

Curatio. CXXXIX. Quocunque autem id fiat modo, *Curabitur* feliciter usurpato in Mixturâ cuiusvis fœminæ constitutioni conveniente *sanguine Draconis*; quem non sine causâ toties laudavi in quovis Sanguinis effluxu præternaturali.

Effluxus Puris. CXL. Nec tantùm sæpiùs Sanguis, sed aliquando *Pus* quoque, *Saniesve Lactis loco prodit Suctu*, & quidem in *Apostemate ad Papillarum* Eius causa. *Tubulos pertingente, atque ibidem exitum quærente purulentâ materiâ.*

Curatio. CXLI. Quòd si haud grande sit Apostema, *licebit* forsan, *non quidem Infantis, sed Suctricis operâ per illam viam exsugere illud Pus*; usurpando *forinsecus*, ut & *intrinsecus medicamenta Vlceris mundationem ac consolidationem* promoventia, qualia sunt *Fomenta & Decocta vulneraria* satis penetrantia cum addito Vino Spiritu parata, ut & *Balsamus Sulphuris.*

CXLII. Quòd si *Superficiei proximum sit Apostema*, existimarem utiliter posse ipsum *in loco maximè declivi, ac præsertim molli aperiri*, atque sic *citiùs tutiúsque curari medicamentis* superiùs laudatis.

CXLIII. Atque sic absolvimus quoque Læsum Lactis Motum: superest tractanda ipsa Lactatio læsa.

CAPUT XII.

De Lactatione læsâ.

I. VT materiam hanc commodè proponamus, incipiemus ab ipsâ *Lactationis* descriptione; quò faciliùs pateat unicuique, quicquid posteà de eius dicemus læsionibus.

II. Est igitur *Lactatio*, *Lactis in mulierum Mammis producti allectio per Papillas, & quidem ope Suctûs ab infante facti.* Lactatio quid.

III. Adeò ut ad perficiendam Lactationem quædam concurrant requiranturque in fœminâ Lactante, quædam in Infante Sugente. Ad eam concurrentia.

IV. In *fœminâ lactante* ad Lactationem commodè absolvendam requiruntur 1. *Papillæ*; tum *crassitie*; *tum longitudine mediocres*; ut commodè possint ore, labiisve Infantis sugentis prehendi; unde culpantur Papillæ aut *prægrandes*, os Infantis plus iustò implentes: aut *breviores*, adeò ut prehendi nequeant Infantis labiis, sed ipsa fugiant. In fœminâ Lactante. 1. Papillæ crassitie & longitudine mediocres.

V. Requiruntur 2. in fœminis lactantibus *Papillæ Integræ, & à Dolore immunes*; unde culpantur *Fissæ*, aut ob *Inflammationem, Excoriationem, Exulcerationemve Dolentes.* 2. Papillæ integræ, & à dolore immunes.

VI. Requiruntur 3. in fœminis lactantibus *Lactei Tubuli per Papillas pervij*: unde culpantur *Papillæ Tubulis laudatis destitutæ*; adeò ut nulla via Lacti pateat. 3 Lactei tubuli pervij.

VII. Requiritur in Lactantibus fœminis 4. *Lactis laudabilis affluxus moderatus*: Culpatur contrà *ejusdem affluxus nimius*, à quo solet obrui Infans, vel *parcior*, unde multum flatum in Ventriculum suum allicit, plurimúmque inde distenditur angiturque Infans. 4. Lactis laudabilis affluxus moderatus.

VIII. In *Sugente Infante* requiruntur ad *Lactationem* absolvendam 1. *Labia* tum *integra*, tum *contigua*, tum *mobilia*. *Integra*, ut Papillis undique applicari possint proximè: *Contigua & Mobilia*, ut Papillas complecti queant & comprimere, atque vicissim relaxare. In Infante Sugente. 1. Labia bene constituta.

IX. In Infante Sugente requiritur 2. *Lingua quaquaversùm mobilis*: hoc est, tam antrorsùm, ut Papillæ occurrat, quàm retrorsùm, ut Lac exuctum ad fauces deferat; quin Papillam quodammodò complecti debet, & blandè illam retrorsùm trahere, ad alliciendum exugendumque Lac per illam è mammâ. 2 Lingua mobilis.

X. In Sugente Infante requiritur 3. ad Lactationem perficiendam *Respiratio per nares libera & integra*: sine quâ necesse habet infans continuè à Lactatione desistere, ut per Os apertum respiret, Lactationemque redintegret posteà, & quidem cum summâ sui & matris molestiâ; dum cogitur papillam alternatim prehendere, iterumque dimittere: quod Infantes ita vexare solet, ut inde excandescant vehementer, & ita quidem, ut aliquando Epilepticos inde patiantur insultus & paroxysmos, Lactantibus autem fœminis reciproca illa Papillarum prehensio & relaxatio cum dolore tandem coniuncta est, quin plurimum fa- 3. Respiratio per nares libera.

cit ad Papillarum Excoriationem & Fissuras producendas: de quibus egimus in præcedentibus.

XI. Vbi autem libera est Infanti per nares Respiratio, potest idem commodè continendo papillam Ore, in Suctu continuè pergere, atque absque Aëre copiosiùs deglutito Lac indesinenter allicere, ipsoque placidè frui.

XII. Quæ cùm ita sint quoad Lactationem naturalem, meritò nunc disquirendum, Quot modis lædi queat ista Infantibus tàm utilis & iucunda Lactatio.

Quot modis lædatur lactatio. XIII. Læditur autem illa subinde 1. quando *in totum impedita est*, ac *nulla* fit 2. quando *insufficiens* contingit, nec totum Lac in Mammis existens elici potest. 3. quando *Abundantior* existit atque *facilior*, & Infantem opprimit.

Nulla fit. XIV. *Nulla fit* vel potiùs fieri potest *Lactatio*, subinde *Lactis*, subinde *Partium in Lactante ad lactandum desideratarum*, subinde *Sugentis* culpâ.

1. Lactis culpâ. XV. 1. *Lactis* culpâ Nulla fieri potest Lactatio, quando ipsum est ad motum ineptum, *coagulatum* nempe, de Cuius *Causis* & *Curatione* quia egimus abundè in superioribus, non est, quod actum iterum agamus.

2. Partium in Lactante desideratarum culpâ. XVI. 2. *Partium in Lactante* ad benè lactandum *desideratarum* culpâ *nulla* fieri potest *Lactatio*, quando *desunt Papillæ*, vel *Vasa ipsum Lac per Papillas vel Mammas deferentia quovis modo* sunt *nimis Angusta*, sive sint *Obstructa*, sive sint *Compressa*. Quòd si *deficiant*, *ineptave sint Vasa Sanguini ad Mammas deferendo*, propriè loquendo non deficit tunc Lactatio sive Lactis eductio, sed Lactis productio; quâ deficiente, deficit quoque ex consequenti ac necessariò Lactatio; postquam non entis non dantur accidentia: Accidit autem secundùm naturam Lacti educi per papillas, ut eo nutriatur infans: quod si desit Lac, eius tanquam tunc non entis aut existentis nullum dabitur Accidens, Ergò nec eductio per papillas, & Lactatio.

Papillarum defectus. XVII. *Desunt, aut deesse saltem videntur Papillæ* in quibusdam fœminis *ante impragnationem atque partum*, aliis etiam *post partum* & Lactationem iam institutam.

Ante partum. XVIII. Ante partum videntur deesse Papillæ nonnullis, quoniam retractæ sunt, latentque in mammis; quæ *sponte* solent post partum emergere, *blando* saltem *affrictu*, *pileorumve* cereorum, eburneorum, argenteorum, plumbeorum, aliorumve *impositione* sensim prodire. In quibusdam tamen reverà desunt, nec laudatis modò remediis blandis emanant, sed nec vi foràs extractâ & in ambitum circumligatâ Papillam repræsentante, aut mentiente parte.

Post partum. XIX. *Post partum & Lactationem desunt* aliquando Papillæ per *fissuras* transversas profundiores tandem à Mammarum corpore secedentes, ab Infantibus *mordicùs amputatæ*.

Eius curatio, XX. Vnde facilè patet, aliàs esse hoc malum incurabile, aliàs sensim & artificiosè papillas nunc latentes foràs elici, nunc desideratas efformari, quamvis minùs commodas, quæ tamen paulatim reddi solent aptiores.

Vasorum Lactiferorum obstructio. Et Compressio. XXI. *Obstrui* solent ista *Vasa* frequentiùs ab ipso *Lacte* in ipsis coagulato, rariùs à *Pituitâ* ipsi admistâ & itidem in ipsis concretâ.

XXII. *Comprimi* solent vasa eadem à Tumoribus duris & vicinis, ac imprimis ab ipso Lacte, Sanguineve circa ipsa effuso & Inflammationem pariente.

XXIII. De *Lactis Coagulatione*, ut & *Pituitæ Concretione*, quin tum à *Lacte* tum à *Sanguine factâ* in *Papillis* & *Mammis Inflammatione*, omnibusque eò facientibus egimus paulò antè, ut non opus sit, eadem hîc repetere.

XXIV. 3. *Sugentis* culpâ *nullâ fit*, fierivè potest *Lactatio*, 1. quando *Labia non sunt integra*, sed *fissa* & *hiulca*, sicut evenire solet in eorum Affectu *Leporinorum*, *Labiorum* nomine insignito, atque ipsorum quoque *vulneribus transversis*. *3. Sugentis culpa nulla fit lactatio. 1. Quando labia sunt leporina.*

VXV. 2. Quando eadem *Labia non sunt voluntariè Mobilia*, sed nunc *Paralysi*, nunc *Convulsione* laborant, vel *Motu etiam Convulsivo*: vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scatentia* motum necessarium ferre non possunt. *2. Quando sunt voluntariè mobilia.*

XXIV. 3. Quando eadem *Labia non* sunt *contigua*, sed *continua* & *cohærentia*, adeò ut Papillas etiam mediocres ac ritè formatas excipere non possint. *3. Quando sunt cohærentia.*

XXVII. 4. Quando *Lingua vel antrorsum exporrigi nequit* ad complectendam Papillam; vel *circa Papillam plicari non potest*, ad exsugendum Lac; vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scatens* ritè moveri nequit. *4. Quando lingua non mobilis.*

XXVIII. *Labia leporina* curari possunt ac debent à Chirurgis arte cordatâ, *liberando* nunc plus nunc minùs *eadem à partibus subiacentibus*, quò adduci queant & coniungi labia hiulca; deinde *excoriando partes labiorum uniendas* mox *adducendo ad se invicem dictas partes*, hinc *continendo easdem contiguas*; denique *conglutinando ipsas simul & unà cum partibus subiectis*. *Curatio Labiorum Leporinorum.*

XXIX. Dixi Curationem hanc fieri debere arte, & quidem Cordatâ. Arte namque & industriâ indiget Chirurgus istam curam instituturus; quin eundem animo forti esse oportet ad curam tàm crudelem in teneris infantibus instituendam.

XXX. Primum enim in hâc curâ opus, est *Separatio cruenta Labiorum à partibus subiacentibus*, & quidem aliquando tanta, ut tota maxilla superior carne suâ denudetur & labiis; quod spectaculum sicut meritò censetur valdè crudele, utile tamen est ac necessarium miseris aliàs per totam vitam futuris Infantibus; quos non semel tàm feliciter vidi hac crudeli arte curatos, ut vix ulla prioris mali remanerent vestigia. *1. Separando ea à partibus subiacentibus.*

XXXI. Secundùm in hâc curâ opus, est minùs crudele, *excoriatio* putà *partium hiantium & nunc conglutinandarum*: quæ scalpello fit in labiorum lateribus ab invicem præter naturam, & utplurimum ob matris imaginationem, casumve aut ictum hiantibus. *2. Excoriando partes hiantes.*

XXXII. Tertium in hâc curâ opus, est *partium uniendarum adductio ad invicem*, quæ facillimè ac felicissimè perficitur per Emplastra tenacissima ex Terebinthinâ, aliisque parata, & priùs labiis applicata, ipsisque arctè adhærentia; sed in extremis per fila fortia munita, quorum ope adducuntur ex parte, sed imprimis digitis, ad invicem, utut plurimùm hiantes labiorum partes. *Adducendo partes ad invicem.*

XXXIII. Quartum huius Curæ opus, est *Partium connexarum in contiguitate artificiali retentio*: quæ imprimis absolvitur nodis factis in mox notatis filis in laudatis emplastris firmatis: horum *4. Retinendo partes in contiguitate.*

horum enim ope non tantùm emplastra utrinque curi conjungendæ & labiis adhærentia ad se invicem paulatim adducta firmantur, sed subiecta quoque labiorum cutis, quin substantia tota.

5. *Conglutinatio Labiorum inter se, & cum partibus subiectis.*

XXXIV. Quintum denique hujus Curæ Opus, est *Conglutinatio dictorum labiorum tàm inter se, quàm cum partibus subiectis*; in quem finem usurpantur imprimis Balsama, singulis ferè Chirurgis peculiaria, ne quis carere videatur tanto secreto, quod tamen vel à Magistro suo didicit, vel ex celebri aliquo Scriptore hausit, vel paucis mutatis aliquando ipsus adornavit. Inter naturalia & simplicia plurimùm præstat in hoc casu Balsamus Peruvianus.

Labia hiantia qui curentur.

XXXV. *Labia transversim per vulnus ab invicem hiantia*, minore artificio curantur, quàm Leporina modò examinata, cum hic sufficiat *vulneris labia* per laudata emplastra *ad se invicem adducere, atque consolidare.*

XXXVI. *Labia Paralysi* laborant, vel *Convulsione*, vel *Motu Convulsivo* ob Causas in notatis Affectibus ex professo tractatis propositas unà cum eorundem Curatione Generali, ex quâ non erit prudenti Medico arduum Labiis specialem elicere.

XXXVII. De *Aphthis* Infantium agemus posthac, si Deus volet, ubi ad ipsorum morbos primarios pervenerimus.

XXXVIII. *Ulcera* pleraque, & forsan omnia ortum habent *ab Acido Acri*; quapropter in genere Curabitur 1. *obtundendo* Acrimoniam illam notatam. 2. *mundando* ipsa à puris sordibus. 3. *consolidando* tandem eadem, ac cicatrisando.

Quænam in Linguæ, & Labiorum ulceribus maximè conveniant.

XXXIX. De quibus omnibus quoniam supra egimus abundè, plura hîc non addemus; nisi quòd in plerisque Labiorum ut & Linguæ ulceribus convenit *Mel Rosatum*; quin omnia Mellis nomine nota, & Syrupi multi; *addito* non rarò *Spiritu Vitrioli* ad aliquot guttas; quod mirabuntur procul dubio plerique, postquam dixi modò ab Acido Acri produci ulcera, eademque curari obtundendo illud Acidum Acre, quod frustrà quis expectaverit ab Oleo vel Spiritu Vitrioli valdè Acido; unde videbitur contradictio in meis dictis.

XL. Verùm non idcircò additur Spiritus Vitrioli, ut ab ipso Acidum Acre in Ulceribus obtundatur, sed ut eadem mundentur à puris viscositate: in quem finem conducunt Acida, verùm non pura, sed mellitis & saccharatis juncta, & quidem parvâ quantitate; nam si pura usurparentur, aut quantitate notabili, non tantùm Dolores producerent intolerabiles, verùm insuper ulcera efficerent profundiora, adeóque pejora.

XLI. Quamvis autem conveniant mundandis ulceribus Spiritus Acidi quantitate parvâ Syrupis & mellitis juncti, conveniunt tamen magis Salia tùm Volatilia, tùm aliàs blanda per Oleosa amplius obtusa, temperataque; qualia sunt Balsama Sulphuris pleraque, & imprimis gratiora in hoc casu, & quidem cum Syrupis, mellitisve juncta: in quibus quoque inest vis ulcera mundans.

Consideratio circa Ulcerum causam.

XLII. Unum adhuc occurrit explicandum circa *ulcerum* causam, quæ dixi modò *produci & forsan solùm ab Acido Acri*: quod negabunt non pauci propter *Ulcera* tum à *Cauteriis potentialibus producta*, tum *Gangranam* sequentia. Sed regero, Ulcera per se à dictis Cauteriis Salinis lixivis haud produci, sed ab Acido in Corpore existente, atque ad partes cauterio ustas, vel Gangrænâ corruptas accedente, atque Salsum lixivum superantem, si hoc non fiat, nulla fiet partis sanæ ab emortuâ separatio, nulla puris generatio, quin nullum ulcus: postquam non priùs ibi apparet ulcus, quàm & quousque contingit partis utriusque vivæ ac mortuæ separatio succedente illi separationi Ulcere in parte vivâ, dum mortua vel in pus corrumpitur, vel resecatur.

Labia quare contigua.

XLIII. *Labia duo* data sunt homini, superius ac inferius, quò sibi mutuò applicari queant, atque variâ formâ, planâ, rotundâve, & ab invicem diduci, & contrà vicissim componi; unde *Contigua* sunt, non Continua.

Unde reddantur continua.

XLIV. Fiunt autem Labia præter naturam *Continua*, quoties eadem quâvis de causâ *excoriantur exulceranturve, iterùmque ad Consolidationem pergunt*, imprimis quando usque ad *utriusque Labij commissuras* pergit notata excoriatio: tunc enim *Coalescentia & conglutinatio in dictis commissuris initium capiens, pergit sensim ulteriùs & tandem tota labia* (nisi arte difficili impediatur) *consolidat & compingit.*

Hoc esse malum periculosum.

XLV. In quo statu de vitâ plurimùm periclitantur Ægri, quatenus sensim Alimentis assumendis præcluditur via.

Quâ ratione curandum.

XLVI. Curatio autem instituenda 1. *dividendo ac separando ab invicem Labia* conjuncta & conglutinata per cultellum acutum. 2. Eadem ab invicem *disiuncta tenendo* per lamellas, præsertim plumbeas. 3. *Cuticulâ obducendo & Cicatrice*, separata hæc labia, initium faciendo à loco, ubi committuntur secundùm naturam labia. In quem finem optimo successu applicantur utrinque hami plumbei obtusi, os in longum expansum servantes, ne sc. notata coalitio utriusque labij denuò habeat locum, novamque cogat dissectionem. Ubi autem locus commissuræ fuerit cuticulâ suâ tectus, adeóque cicatrice obductus, facilis erit reliqua Curatio, dummodò cicatricem admittat reliqua Labiorum pars media.

Linguæ frænum brevius dissecandum.

XLVII. *Lingua sæpius ob frænum brevius* minùs mobilis, eodem dissecto reddi solet quaquaversùm mobilior.

XLVIII. Eadem, si *Aphthis aliisve Ulceribus* scateat, quas causas agnoscat, quam curationem desideret, dicemus in Puerorum morbis.

Insufficiens Lactatio.

XLIX. *Insufficiens fit Lactatio*, nec totum Lac in Mammis existens exugitur, itidem aut *ipsius Lactis*, aut *Partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, aut *Sugentis* culpâ.

Lactis culpâ.

L. *Lactis culpâ* omne in Mammis existens exugi nequit Lac, quoties *ejusdem pars aliqua in ipsis est coagulata* & concreta, ideóque ad motum inepta.

LI. De quâ Concretione & Coagulatione Lactis, ejusdem Causis & Curatione, quoniam abundè actum in superioribus, plura hîc non addemus.

Tubulorum Lactiferorum culpâ.

LII. *Partium ad Lactandum in Lactante requisitarum, Tubulorum putà Lacteorum culpâ insufficiens fit Lactatio*, quoties *ipsorum pars aliqua est obstructa, vel valdè compressa*, unde per illos saltem exugi non potest Lac, quod proinde in Mammis permanens, ibidem coagulabitur, & notata superiùs mala producet.

LIII. Causas verò & Obstructionis eorum,

& Compressionis, unà cum Curatione proposuimus iam in superioribus, ut non videatur opus ampliùs illis immorari.

Sugentis culpâ. LIV. *Sugentis* denique *Infantis Culpâ insufficiens fit Lactatio*, quoties ipse aut *valdè Debilis existit*; aut *Labia Linguave superius notatis malis non* quidem extremè, sed *quodammodò laborant*: de quibus quæ tunc addidimus ratione Causarum & Curationis, huc quoque referri possunt ac debent.

Ob ejus debilitatem. LV. *Debilitas Infantis* duplex hîc observari solet, Altera *Vitalis sive Naturalis*, *Animalis* altera.

Vitalem. LVI. *Vitalem sive Naturalem* voco *debilitatem* ratione *Functionum Naturalium*, ac præsertim *Mutationis Sanguini in Corde obvenientis*, à qua proximè pendet vita, unde etiam ipsa multùm læsa vita quoque multùm periclitatur: quæ pulsu dignoscitur Debili.

Animalem. LVII. *Animalem* voco *Debilitatem in Sensu & Motu voluntario* consistentem; in quo casu imbecilliùs Functiones dictæ animales peraguntur.

LVIII. Utriusque autem nomine *Insufficiens fit Lactatio*, & *vitalium* quidem *virium ratione*, quoties *Languens Infans* multum ferre haud potest Lac, quin ab illo gravatus mox idem respuit, aut reijcit; desinitque plus eius exugere.

LIX. *Animalium virium ratione insufficiens* fit *Lactatio*, quatenus Animalis Infantis motus languet, adeò ut cum difficultate & labore Lac exugat, ideóq; à suctu citò cesset valdè defatigatus.

Vitalis debilitatis causa. LX. *Vitales Infantium vires deficiunt* ferè ratione *Acidi exuperantis*, vel *Biliosi & Amari deficientis*.

Curatio. Domando acidum exuperans. LXI. *Acidum exuperans* domatur *Aromaticis & Sale Volatili non* minùs quàm *fixo abundantibus*; Coraliis, Margaritis, Creta &c. mox *temperatum*, quoties quantitate quoque redundat, *evacuantibus* tàm per *alvum*, *hydragogis*, quàm per *sudores ac urinas Sudoriferis & diureticis* minuendo; cavendo à *Vomitoriis* præcipitanter usurpatis, cùm facilè noxam notabilem afferant teneris Infantibus, ipsosque necent.

Reparando Biliosum & Amarum deficiens. LXII. *Biliosum & Amarum deficiens reparatur* in tenellis Infantibus per *Aromatica blandiora*, Cinnamomum, fœniculum, mentham, & similia: ac præsertim eorum Aquas & Syrupos: ut & Confectionem Alkermes, Ambram griseam &c.

Animalis debilitatis causa. LXIII. *Animales Infantium vires deficiunt* ferè *ob animalium Spirituum penuriam*, tum dolores, tum vigilias, tum anxietates consequentem.

Curatio. LXIV. *Reparantur iidem Spiritus* 1. *tollendo ac demulcendo dolores* per anodyna, & quandoque narcotica; 2. *Conciliando Somnum* per eadem; 3. *superando anxietates*, quæ halitibus & flatibus Ventriculum, Pulmonesve obsidentibus debentur, per blanda discutientia & anodyna. 4. *usurpando Spirituosa*, sed temperatissima, & parva quantitate. E.g. miscendo Aquam vitæ Matthioli, vel quemvis alium Vini Spiritum rectificatum simplicem aromaticumve ad ʒj. cum Aquæ fœniculi aut menthæ ℥ij. vel iij. addito Syrupo grato, stœchados putà, vel betonicæ, aliove cephalico dicto: atque exhibendo subinde Infanti debili eius cochleare parvum.

Lactatio abundantior & facilior. LXV. Tertiam læsæ *Lactationis* speciem docuimus esse, quando ipsa fit *Abundantior & facilior*, & ita quidem, ut *Sugentem opprimat*, *quin penè suffocet*.

LXVI. Contingit autem illa Lactatio nimis facilis propriè ratione *Lactis*, vel *partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, & quandoque forsan *Sugentis* culpa.

Ratione Lactis. LXVII. Ratione *Lactis* hoc evenit, quoties illud *non tam redundat, quàm nimis fluidum existit*; quam ob rem nullo labore profluens è mammis maiore copia & impetu ad Infantis os pergit, quàm ut commodè atque sat citò queat deglutiri. unde Suffocationis periculum nonnunquam imminet, quoties pars ejus notabilis ad pulmones vadit, eorumque asperam implens arteriam, inspirando expirandoque aëri viam intercludit.

Ratione Tubulorum lacteorum. LXVIII. *Ratione Partium in Lactante ad Lactandum requisitarum, Tubulorum putà Lacteorum*, faciliùs, ideóque copiosiùs exugitur Lac, quoties illi sunt *patentiores & ampliores*, ac imprimis quoties *valvulæ Tubulos Mammarios à Papillaribus* distinguentes sunt laxiores.

Eius causa & Curatio. LXIX. Horum *Tubulorum & Valvularum laxitas* tum *singulari conformationi*, tum *Pituitæ* in universo corpore *redundanti* adscribenda, *Curabitur*, quoties aliqua Curationis spes superest, superest namque non semper, *Medicamentis blandè adstringentibus forma* tum *humida*, tum *sicca*, forinsecùs Mammis, ac præsertim circa Papillas applicatis.

Medicamentis adstringentibus.

Formâ humidâ. LXX. *Formâ Humidâ* hoc fiet, parando Fotum ex Radicibus, foliis, floribusque & aliis adstringendi vi blanda præditis in Aquâ ferrata, vel spongia calidè applicatis, cavendo tamen, ne ista humiditate diutinè usurpata excorientur papillæ.

Siccâ. LXXI. *Forma sicca* idem fiet, si eadem in pulverem redacta sacculis insuantur, & calidè Mammis applicentur. Potest siquidem hac ratione paulatim aliquid commodi afferri, nî malum fuerit incurabile.

Culpâ Sugentis. LXXII. *Sugentis infantis culpa* propriè loquendo faciliùs copiosiúsque non fit Lactatio, nisi forsan infans robustus & vegetus multo lacte indigens sugat potentiùs ac diutiùs, non tantùm ita, ut Lactis loco Sanguis prodeat; verùm ut eâ de causâ plus Sanguinis ad mammas alliciatur, plus lactis inde generetur, atque fœmina lactans idcircò valdè debilitetur.

Ejus curatio. LXXIII. *Curabitur* autem hæc Lactatio nimia, Infantem rariùs uberibus adhibendo, ipsumque aliis Alimentis copiosiùs pascendo.

Atque sic absolvimus ea, quæ hâc vice habuimus de Mulierum Affectibus gravioribus proponenda, faxit Deus, ut quemadmodùm omnia illa Animo & discipulis nostris, & per ipsos multis mulieribus hactenus miseris proficiendi protulimus, ita eadem à quovis Animo simili excipiantur, & in plurimorum utilitatem conferantur.

LIBRI TERTII FINIS.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ
APPENDIX,

De Affectibus quibusdam memoratu dignis aliquot Tractatus Continens, quorum series inferius exstat.

OPVS POSTHVMVM,

Editum Curâ

IVSTI SCHRADERI, M. D.

INDEX TRACTATUUM.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I. DE MORBIS INFANTUM.

CAPUT I.

De Ictero.

Icterus quando infantibus superveniat & quandiu duret.

I. Nimus est, Affectus Infantibus frequentiùs, ac præsertim in Belgio, supervenientes cum bono Deo ordine tractare, initium faciendo ab *Ictero*, qui plerisque Infantibus moxà partu solet supervenire; ac per aliquot deis durare, atque iterum paulatim recedere.

Aliquando in Utero Materno.

II. Tali *Ictero Infantes aliquando in Utero materno laborare*, vel inde patet, quòd nonnunquam illo infecti nascantur, adeóque *ipsius Causam*, tunc saltem, *ante nativitatem in se contineant*, ac cum ipsâ in lucem prodeant.

Eius causam non esse obstructionem Ductûs Bilarij.

III. An verò, tunc saltem, Icteri Causa constitui possit ac debeat *Obstructio Ductûs Bilarii Intestinalis*, videant, qui aliam non agnoscunt: Mihi saltem id non fit probabile, quoniam Obstructio fieri debet ab Humore Glutinoso ad quodvis Vas cum Liquore ordinario per ipsum fluente delato, adeóque in Corpore multùm abundante, in eodem saltem soluto, dissolutoque, atque eò propulso; hinc & iterum ibidem concrescente, sicque Obstructionem faciente.

IV. Videndum proinde, an facilè tot talesque Causæ se mutuò consequentes in Ductu nondum natorum Bilario Intestinali locum habere possint, ut Icterum producant.

V. 1. *Humorem Glutiosum* in nondum licet natis Infantibus locum habere posse, nemo facilè negabit, qui consideraverit, Matres tot reperiri, quæ non tantùm Pituitâ scatent Glutinosâ, Sanguinemque habent similem, verùm indies utuntur adhuc, & quidem cum ingurgitatione, Alimentis similibus, adeóque Pituitam lentam viscosamque generantibus: unde quid aliud expectari potest aut debet, quàm ut Infantes ex ipsis nati Pituitoso & Glutinoso scateant Sanguine, Humoresque ipsorum universi sint plus satis Glutinosi & Pituitosi: adeò ut in isthoc casu non desit Materia Obstructioni faciendæ apta in talibus Infantibus.

Humorem Glutinosum in nondum

VI. Ut autem 2. Humor iste Pituitosus & Glutinosus Obstructionem faciat in Ductu Bilario Intestinali, opus est ut idem aut cum Bile junctus & commixtus, aut cum eâdem confusus tantùm eò feratur.

Illum Bili debere esse iunctum ut Obstructionem faciat.

VII. Ubi Sanguis universus solitò est Pituitosior & Glutinosior; mirum non est, si cæteri quoque humores, ipsaque adeò Bilis, existant Pituitosiores ac viscosiores; atque cum ipsâ Bile mistus humor Glutinosus feratur ad notatum Ductum.

Et ferri ad Ductum biliarium.

VIII. Pituitam tum ex Salivâ, tum forsan ex Muco ad fauces delabente, & simul deglutitis, atque ad Ventriculum, mox & Intestinum tenue propulsis, ortum suum habere, atque ipsius parietibus adhærere, ibidemque paulatim accumulari, ex multiplici Cadaverum sectione planè sum persuasus.

Pituita unde oriatur, & ubi accumuletur.

IX. *Pituitam eandem Ortûs sui primi Focum Capitis Glandulas* multifarias, *Collectionis* autem *Locum Intestinum tenue* agnoscere ex modò dictis patere videtur.

Ut Pituita ad Ductum biliarium feratur, quænam requirantur.

X. Ut autem Pituita hæc tenax & Glutinosa solvatur, dissolvaturve, atque Sanguini, mox & aliis

aliis humoribus confusa duntaxat quaquaversùm, adeóque ad Ductum Bilarium Intestinalem quoque propellatur, opús est Causâ efficaci satis ac violentâ, *Corporis* putà *motu*, tàm vehemente quàm aliquandiu durante, aut *Aëris Calore notabili*, vel *Soli vel Igni* cuivis debito, ad Pituitæ solutionem, fusionemque; alias *Liquore copioso* ad Intestinum tenue lato, atque notatam *Pituitam dissolvente*, ac ulteriùs vehente.

An in nondum natis; motus Corporis vehemens locum habeat. In iisdē Pituitam ab externo calore non solvi.

XI. In *nondum natis Infantibus* nullus *Corporis Motus vehemens* locum habere potest, nisi Matris, qui an non tantùm proprios, (de quo nullum mihi dubium) sed Infantis quoque in Vtero suo latentis humores solvere possit, ac fundere, hinc & quaquaversùm propellere, fateor, me non audere negare, ut nec asseverare.

XII. Idem ut ab *externo Calore Solis, Ignis, Balneive* fiat non tantùm in Matre, quin posteà in fœtu quoque, non possum adduci, ut credam; quin existimem, Abortum citiùs expectandum, quàm talem Humorum in fœtu solutionem, hinc & necessariam coagulationem, ac denique Icterum; sed de coagulatione istâ mox aliquid addemus.

Nec à liquore aliquo copioso.

XIII. Longè minùs locus erit *Liquori alicui copioso* ad Intestinum tenue delato, atque Pituitam glutinosam in ipso dissolventi: quoniam, licet Mater quidem assumpto Potu copioso tale quid pati queat, id saltem de Infante ne per somnium quidem finget, meo saltem iudicio, Vir prudens.

Fœtum in Vtero se Aquâ non ingurgitare Nec tantùm Seri contineri, ut ab illo Pituita dissolvatur Pituitam in Ductu Bilario medium internum posse concrescere ac coagulari.

XIV. Fingere namque, *Fœtum in Vtero materno se ingurgitare Aquâ*, cui innatat, videtur fabulæ quàm veritati similius.

XV. Existimare autem, à quâcunque demum Causâ *Seri tantum per Ductum Pancreaticum* (aliam enim viam non puto designari posse) *ad tenue Intestinum Infantis posse propelli, ut ab illo Pituita dissolvatur*, & ad Sanguinem, mox ad Bilis focum, secretionisque locum qualemcunque transferatur, commentum est Somnio simillimum.

XVI. Quoniam verò haud sufficit Humoris Glutinosi adeóque Pituitosi copia vel in Vniverso Corpore, vel in tenui saltem Intestino, ejusdemque ad Ductum Bilarium Intestinalem quovis modo deductio, ut fiat in eodem Obstructio; nisi, quemadmodum dictum, idem humor in eodem Ductu hæreat, concrescat, vel coaguletur: videndum, an probabile sit, in nondum natis Infantibus posse notatum humorem concrescere ac coagulari.

Concretio quomodò fiat.

XVII. *Concretio* quidem fieri solet sponte à causâ humori intrinsecâ, remotâ sc. solutionis ejusdem externâ; Sic Iuscula potentiora & Gelatinarum consistentiam nacta, quoties ab Igne soluta sunt & liquida facta, sponte remoto igne externo, paulatimque avolante, qui solutionem ipsorum produxerat, ad pristinam redeunt consistentiam, ac concrescunt iterum.

Quomodo Coagulatio.

XVIII. *Coagulatio* autem haud sponte fit, sed à Causa externa Humorem fluidum ita immutante, ut consistentiam solidam nactus, desinat esse fluidus: Ita Aqua quævis tempore hyberno coagulari solet in Glaciem, fluiditatemque suam priorem amittere.

Humor glutinosus qui solvatur & concrescat.

XIX. In corpore autem humano observatur Humor glutinosus ab externo Calore Solis aut Ignis, Corporisve Motu solutus, & quaquaversùm motus, ubi Caloris Causa externa, motusve Corporis cessat, paulatim denuò *sponte concrescere*, atque Glutinositate suâ ubivis adhærens in Vasis angustis facilè Obstructionem producere.

Qui coaguletur.

XX. Sic Humor idem glutinosus à potu uberiùs ingurgitato dissolutus, & quaquaversùm delatus *coagulari* solet *ab externo frigore* imprudenter ubivis admisso, atque *Pituitam* imprimis *Glutinosam* ab *Aqueo potu* ipsi confuso *separante*, quin *ampliùs inspissante*; sicque in Vasis præsertim angustioribus facilè sistente, atque Obstructionem pariente.

In nondum natis nulla spontanea eius concretio.

XXI. Quoniam verò *in nondum natis Infantibus* vix ac ne vix quidem concedi potest Pituitæ viscosæ solutio, hinc & quaquaversùm propulsio, multò minùs concedi poterit aut fingi ejusdem *spontanea concretio*: quippe quæ solutionem illam violentam præsupponit.

Neque coagulatio,

XXII. Sed nec *Coagulatio* ejusdem Pituitæ solutæ dissolutæve in nondum natis Infantibus videtur posse habere locum, quippe quæ præsupponit *frigoris externi penetrationem per Cutis poros ad partes ipsi satis propinquas*, non ita facilè ad partes profundè sitas, & variis involucris contra externum aërem munitas: sicut evenit Infantibus in materno utero sitis, nam præter omnes Matris partes Vterum capientes, Vteri quoque substantia gravidationis tempore solitò crassior, & calente Sanguine turgens; quin Secundæ cum contenta in ipsis Aqua Fœtum muniunt contra frigoris externi iniurias & noxas.

Frigus externum ad infantem in Vtero penetrare non posse.

XXIII. Potus frigidus, qui non raro existit Coagulationis Pituitæ solutæ Causa, in nondum natis locum habere non potest, cùm Gravida duntaxat Mater fingi queat & concedi, Potum frigidum assumere: Non putem autem ullum hominem ratione utentem tam futurum insanum, ut asseveret, talem potum à matre assumptum aut penetrare ad ipsum infantem, aut externi saltem frigoris modo producere posse Pituitæ in ipso solutæ Coagulationem in Ductu Bilario Intestinali.

Vt nec frigus à potu.

XXIV. Quamvis enim concedere possim, Potum frigidum affatim haustum & ad Ventriculum saltem, aut Intestinum tenue quoque delatum, posse externi frigoris ad instar inde penetrare ad Ductum Bilarium Intestinalem, atque ibidem Pituitam priùs solutam ac repertam iterum coagulare; non possum tamen concedere, ut nec capere, ipsum idem præstare posse in nondum natis Infantibus, cùm nulla ratione ad Ipsorum Ductum Bilarium (meo saltem judicio) penetrare queat.

Alia Icteri in Infantibus nondum natis causa assignanda.

XXV. Quod si talis Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructio ad Icterum producendum locum non habeat, nec habere queat in Infantibus nondum natis, in ipsis saltem alia eius Affectûs erit assignanda Causa.

An in nuper natis locum habere

XXVI. Videndum porrò, num in nuper natis Infantibus saltem talis Obstructio possit habere locum.

A quibus in iis solvi possit pituita glutinosa.

XXVII. Hoc ut paucis absolvamus, notandum 1. Auctum à Motu Corporis Calorem frustrà expectandum ab Ipsis, quò solvatur, si quæ redundet, in tenui Intestino Pituita Glutinosa, & quaquaversùm feratur. Posset tamen illa solvi ab *externo Calore Solis, aut Ignis*; ut & ab

Anxietatibus Infantes sæpenumerò ad sudoris effusionem urgentibus; nisi quis malit *tunc Humores ad tenue Intestinum delatos*, & imprimis *Succum Pancreaticum* Acriorem propter vitiosam Effervescentiam, & *halitus* elevatos Anxietatem notatam producentes *solvere aut dissolvere* similiter Pituitam Glutinosam, eandemque quaquaversùm deducere; quod minimè videtur surdum.

Frigus externum noxam posse adferre.

XXVIII. Vbi autem ab externo Calore, vel notatâ modò Causâ internâ Pituita quaquaversùm est propulsa, propter Poros ubique simul patentes, si minùs ab externi Aëris frigore muniatur Corpus, aut in Aërem frigidum transferatur, nil impedit noxam inde pati tenerum corpusculum: quamvis rariùs tali frigori exponatur ipsum; exorto licèt Ictero.

At non Obstructionem Icterum producere.

XXIX. Cùm igitur tale Frigus, quod rarissimè habet locum, potiùs alias noxas sit producturum, & sine tali frigore oriatur indies Icterus, non videtur mihi probabile, ab Obstructione commodè seduci Icterum in recens quoque natis Infantibus, adeò ut in illis quoque alia eius Causa sit quærenda & asserenda.

Vnde alia investiganda causa.

XXX. Quærat proinde Veritatis avidus, *quænam igitur excogitari queat & assignari Icteri Causa?* Hanc ut inveniamus commodè, ac deducamus solidè, libet totum illud negotium altiùs repetere, atque gradatim, quæ habemus dicenda, concludere.

Quasnam partes color flavus in Ictero afficiat.

XXXI. Investigationis autem istius initium faciemus ab ipso *Colore flavo* in Ictero emergente, non tantùm in Cute, verùm in Carnibus ipsis tum Musculorum, tum Parenchymatum; adeò ut affectus hic non tantùm corporis Superficiem, verùm Habitum quoque, atque Partes intimas inficiat & afficiat, seseque in urinis maximè manifestet.

Oritur à Bile.

XXXII. Hunc *Colorem à Bile* copiosiùs Sanguini confusâ deducendum, & naturalis Bilis Color, & Excrementorum alvinorum Pallor tunc ferè comes videntur evincere.

XXXIII. Nil enim in corpore humano occurrit, quod flavo colore tingat præter Bilem; meritò igitur *à Bile Color ille Icteri deducitur.*

XXXIV. Quoniam verò Fœces Alvi Colore flavo plùs minùs sunt in Sanis semper tinctæ, non item in Ictero; meritò creditur Bilis tunc ad Intestina minimè, aut minùs deferri, aut saltem ita mutata, ut naturalem Alvi fœcibus Colorem largiri nequeat.

Vias esse, per quas ad Sanguinem regurgitet Bilis.

XXXV. Libet hîc uno verbo attingere, quando creditur in Ictero Bilis ad tenue Intestinum haud deferri, verùm omnis ad Sanguinem deduci aut regurgitare, vias esse, per quas eò feratur: per quas proinde in statu sanitatis eandem deferri nil impediet; quod plurimùm facit ad sententiam meam de Bile secundùm naturam Sanguini communicanda confirmandam & comprobandam. Esse nimirùm vias convenientes, per quas eò feratur semper aliquâ sui parte, quippe quæ subinde eò feratur tota, in Ictero purâ.

Bilem in Ictero non peccare acrimonia.

XXXVI. *Bilis mutata in Ictero non videtur auctâ peccare Acrimoniâ*, quoniam nec dolor, nec pruritus sentitur in ullâ corporis parte, nisi quando incipit curari: peccabit proinde ratione aliâ.

Quomodo Bilis Humoribus misceatur.

XXXVII. Hoc vitium ut dignoscatur, considerandum, secundùm naturam *Bilem* tum in tenui Intestino, tum in Sanguine aut dextro Cordis ventriculo *non tantùm laxè confundi, sed intimè misceri humoribus occurrentibus*, & ita quidem *ut ab illis ampliùs nequeat separari, & quidem per Effervescentiam* cum Acido in utroque notato loco factam.

Quod in Ictero non fit.

XXXVIII. Quoniam verò in Ictero desiderari videtur ista Bilis cum cæteris humoribus permistio, videtur quoque desiderari laudata illa Effervescentia, si non in totum, ex parte saltem impedita.

XXXIX. Quòd si Effervescentia Bilis cum aliis humoribus alteretur & notabiliter minuatur in Ictero, videndum, quid requiratur *in Bile ad istam Effervescentiam perficiendam, quidque illam possit minuere.*

Inter quæ fiat effervescentia.

XL. Notum autem iam omnibus, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam* omnem contingere *inter Acidum & Salsum lixivum*, quodve de Salso lixivo participat, & in quantum de ipso participat.

In Bile esse Sal lixivum temperatum.

XLI. Quisquis verò Bilem examinaverit, & cum Acidis Liquoribus, Salibusque lixivis confuderit, facilè capiat, *Bilem concurrere ad Effervescendum ratione Salis lixivi, sed multis valdè temperati*, ne fiat in Corpore Effervescentia potens ac vehemens, quin blanda & Naturæ amica.

Quomodo id aptum ad effervescendum.

XLII. Quòd si Salis lixivi rationem habeat in Effervescentiâ Bilis, videndum porrò, quî affici queat idem Sal, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quale Sal ad id sit aptissimum.

XLIII. Notum nempe est per experientiam, *Salem lixivum purissimum, adeòque acerrimum* ad Effervescendum esse aptissimum; eundem autem quovis modo obtusum ad eandem Effervescentiam reddi ineptiorem.

Quibus eius acrimonia obtundatur: Quibus acuatur.

XLIV. *Obtundunt* verò *Salis lixivi Acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleosum & pingue*. 2. omne *Spirituosum Volatile*. 3. omne *Terreum*.

XLV. Vti contra eius *Acrimoniam acuit & auget Ignis*; unde quò Sal lixivus diutiùs in Igne servatur, eò redditur idem Acrior, & ad potenter Effervescendum aptior.

XLVI. *Aqua promovet* & facilitat Salis lixivi *Effervescentiam*, si *pauca* ipsi iungatur; eandemque *infringit*, si *multa* concurrat.

Bili non parùm olei esse admistum.

XLVII. Hæc ut negotio præsenti applicemus, quisquis *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè, non parùm *Oleosi & pinguis* ipsi secundùm naturam esse admistum; propter quod, utpote potentissimum Acrimoniæ Salinæ obtundens, rarò magna & Acris observatur in statu naturali eius Effervescentia.

Ac etiam parùm Spiritus Volatilis.

XLVIII. Eidem Bili non parùm *Spiritus Volatilis* admistum esse, agnoscet, quisquis non tantùm notabiles nervos viderit ad hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit quibusvis rebus facilè misceri, quod minimè fieret, nisi ei permistus esset Spiritus Volatilis; nam propter Oleositatem comitem ineptior redditur Sal lixivus quibusvis rebus admisceri, quæ aptitudo ex parte restituitur per Spiritum Volatilem, quoties is Sali lixivo est iunctus. Sed eo ipso redditur Bilis Sal temperatior, unde & blandior contingit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

XLIX.

Eidem aliquid Terræ inesse.

XLIX. In Bile aliquid *Terræ*, non tamen multùm reperitur, aliàs minùs esset mobilis, cúm sit valdè mobilis & omnibus se insinuans, quin alia mobilia præstans, quod in specie patet in Colorum materiâ, quam solet reddere fluidiorem; & ad pingendum aptiorem.

A quâ efferveſcentia infringitur.

L. Ab *admistâ verò Terrâ, etiam pauca, infringitur Bilis Effervescentia in statu naturali potens acrisque.*

Sal lixivus in Bile in corpore humano non sit acrior ab igne.

LI. In corpore humano nullus fingi potest *Ignis talis, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal lixivus*, ne quidem in statu maximè præternaturali: cùm, si quis ritè rem examinet, *primaria Incendij cuiusvis, calorisque intensi Causa in statu vel naturali, vel non-naturali, vel præternaturali*, quoties in Corpore ipso existit, *à Bile sit* deducenda.

Caloris intensi causa à Bile in corpore.

LII. Dixi *Causam Caloris primariam in corpore* quærendam, quò distinguam ipsam *ab externâ Causâ* quâvis, quam nil impedit posse vel Ignem foci, vel Solem esse; à quibus humores omnes acriores fieri posse, ipsamque adeò Bilem quoque, satis notum.

Acrimonia Bilis ab Igne externo.

LIII. Quoties proinde *Acrior redditur* in Corpore humano *Bilis*, & quidem *acrimoniâ propriâ*, hoc est, in Sale lixivo consistente, toties Acrimonia illa petenda, expectandaque est *ab Igne externo* qualicunque, nunc Solis, nunc Foci.

Nempe Propria.

LIV. Dixi Acrimoniâ propriâ, ut distinguatur ab *Acrimoniâ accidentali, quæ sequitur Effervescentiam præternaturalem ab Acido acriore pendentem.* Quoties namque acrius Acidum confluit cum Bile, ac cùm ipsâ effervescit, toties videtur, idem secretionem moliri & obtinere partium lenientium Bilis acrimoniam à partibus ejusdem Salinis, quæ proinde laudatis partibus lenientibus destitutæ existunt & ipsæ, quàm priùs, acriores, atque eo ipso augent effervescentiam acriorem ac nocentiorem.

Bilis incendium Succo Acido adscribendum.

LV. Cùm proinde ex iis, quæ in corpore inveniuntur, atque *ad Causas internas* referri possunt ac debent, *nihil occurrat*, quod *Bilem possit reddere acriorem, præter Succum Acidum, Bilem nunc Æruginosam*, nunc *Atram* sui admistione efficientem, facilè patet, cui adscribi debeat *Bilis incendium* vulgò magis celebratum, quàm explicatum.

Cuinam Bilis ineptitudo ad commistionem abscribenda.

LVI. His ita præmissis, videndum, *cuinam præsertim in Ictero adscribi debeat Bilis ad sui cum humoribus cæteris commistionem ineptitudo.* Quod ut faciliùs pateat, considerandum, sæpenumerò satis *subitò* eundem produci *ex Viperæ morsu*, quale Venenum quoniam *celeriter* opus suum absolvere solet, *valdè mobile idem esse*, adeóque *subtile*, patet; hinc *naturæ volatilis*, hoc est, *à Spiritu volatili orta.*

A Spiritu Volatili Bili admisto Icterus.

LVII. A *Spiritu Volatili copiosius Bili admisto produci posse Icterum*, confirmare videtur *Icterus sat sæpe Vini generosioris, ac imprimis eiusdem Spiritus potatoribus*, neglectis ferè aliis Alimentis solidioribus, *superveniens.* Videtur siquidem Spiritus ille Vini copiosiùs assumptus non tantùm augere primò Spiritum Volatilem, sive Animalem in corpore, sed paulatim omnes insuper *humores reddere similiter magis Volatiles ac Spirituosos, mobilesque*, ipsamque adeò *Bilem*; donec tandem abusu longo, & ingurgitatione continuatâ tota Sanguinis Humorumque Constitutio & Consistentia naturalis vitietur, reddaturque Sanguis non quidem verè Aquosus, sed Serosus, & minùs concrescens; propter Spirituositatem Potûs potentioris largiùs assumpti.

A quibus Bilis ad Icterum producendum fiat apta.

LVIII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi nunc à veneno viperæ penetrantissimo & Spirituosissimo brevi tempore, nunc à Potu nimis generoso diutinè usurpato, & quidem longiori tempore, nimium Spirituosam, & ad satis Effervescendum ineptam.*

LIX. Quamvis autem putem, ratione Spiritûs Volatilis copiosiùs Bili admisti reddi eam Ictero producendo aptam, eo ipso tamen non nego, *aliquid Oleosi eidem admisceri posse ad eundem effectum efficaciùs producendum*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs exercendam.

Aliquid Oleosi ad id aptiorem reddere Bilem.

LX. Sed dicat Aliquis ad rem attentus, Si à Veneno viperæ, aliove, aut à Potu Generosiore ita immutari potest Bilis, *ut absque Obstructione in Ductu Bilario Intestinali existente produci queat Icterus: non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis, à quâ licet minor* ac debilior ibidem contingat cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid ni tamen *ab eâdem saltem tingantur Alvi Excrementa*, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non aquè albicantia esse excrementa.

LXI. Cui ut satisfaciam, respondeo, 1. *in omni Ictero haud aquè albicantia, ideoque minus flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa*: unde judico, aliàs plus, aliàs minus Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs vel minùs tingantur.

Haud aquè malè affectam esse.

LXII. Respondeo 2. *In omni Ictero haud aquè affectam esse malè Bilem*; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere. Respondeo 3. *Vt à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari eiusdem cum Succo Pancreatico præcedentem Effervescentiam sufficientem, propter quam eius partes ab invicem secedant, ac tingentes Excrementis iungantur.*

Quid desideretur ut Alvi fæces ritè tingantur.

Eam si sit fluidior posse penetrare per minima Ductus Bilarij vasa.

LXIII. Respondeo 4. *Si durante Ictero Spirituosior, Volatilior, adeoque fluidior & mobilior existat Bilis, posse ipsam faciliùs penetrare per minima Ductûs Bilarij Hepatici vasa*; præsertim *si arctiùs contrahatur, aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis*; quâ de Causâ *facto ad Hepar impetu, in eodem persistet Bilis, neglectâ suâ, licet amplâ, versus Intestinum tenue viâ.*

Quomodò Bilis pene tota sursum ferri possit ad Hepar.

LXIV. Potest namque fieri, ut *si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ Intestinali ei obductâ*; vel *à Bile Spirituosiore factâ, ideoque turgente irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem*, propter quam *ipsi transitus denegetur ad Intestinum*, atque ideò *ipsa sursum feratur ad Hepar penè tota, & per Hepar ad Sanguinis massam, in qua similiter ad dextrum Cordis ventriculum deducta cum descendente ac Lymphatico Sanguine minus effervescat*, ideoque *Sanguini magis confundatur, quàm permisceatur*, mox *ubique à Sanguine recedens partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem ineptas reddat*; quocirca sensim *succedat Ictero Hydrops*, ni brevi curetur.

Quomodò Ictero succedat Hydrops.

Icterum esse posse etiam ab Obstructione Ductûs Bilarij.

LXV. Quamvis enim non putem, requiri necessariò ad producendum Icterum Obstructionem Ductûs Bilarij Intestinalis, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero, præbere ansam, dum sistendo Bilem in suo effluxu naturali ad Intestinum tenue, causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, & si ita loqui fas est, *spiritualescat*, tum accessu majore partium spirituosarum, tum exaltatione & subtilizatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Ejus signum.

LXVI. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat Anxietas summa in dextro hypochondrio sentiri, ubi observatur Ductûs Intestinalis insertio in tenue intestinum, præcedente utplurimùm *gravi mœrore, alimentorumve pituitosorum abusu*.

Causa.

LXVII. A *Mœrore* autem solent humores omnes reddi *viscosiores*, ac præsertim in tenui Intestino, propter *Succum Pancreaticum* tunc redditum *austeriorem*.

Quâ ratione agat.

LXVIII. Vndecunque autem *Pituita* reddatur *glutinosa & viscosa*, eadem, apta est nata in *tenui Intestino obducere Ductûs Bilarij Orificium, sicque impedire Bilis exitum ac descensum*; unde Angustia excitari potest à Bile in eandem pituitam agente, atque flatus excitante, dum pars reliqua in semetipsam agens spiritualescit, & tandem Icterum producit.

Cur Alvi excrementa in Ictero aliquando minùs sint tincta.

LXIX. Vt proinde satisfaciamus motæ difficultati de Alvi excrementis minùs tinctis, existimamus 1. non semper carere ipsa Bilis Tincturâ, licet ipsa sit parcior. 2. minùs eadem tingi, quandò graviùs est affecta Bilis. 3. minùs eadem tingi quando minùs effervescere solet Bilis. 4. eadem minùs tingi, quando Bilis parum vergit ad Intestina, sed omnis ferè transit ad hepar & Sanguinem, sive hoc fiat propter arctiorem Ductûs Intestinalis coarctationem, sive idem contingat propter ejusdem Obstructionem, aut Obductionem.

LXX. Cùm igitur multis modis evenire possit, ut Alvi Excrementa minùs vel magis tingantur Bilis colore vario, & illi locum habere possunt in Ictero; ad singulos est attendendum, quoties affectus aliquis examinatur, præsertim nondum satis notus explicatusque.

Icterum absque Ductûs Bilarij obstructione posse produci.

LXXI. Ex iis autem quæ hactenus attulimus, videmur non improbabilem *Icteri absque Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructione necessaria generandi modum & rationem eruisse, ac evicisse, auctam sc. Bilis Spirituositatem, & ideò ad Effervescendum ineptitudinem*; quam idcirco *in Bile notavimus*, quoniam observamus *ipsam tunc non tam permisceri, quàm confundi Sanguinis massa*.

Aliquid oleosi Bili admistum eam reddere quidem ineptiorem ad effervescendum.

LXXII. Dicebamus suprà, quamvis *ad Icterum producendum* existimaremus *necessariò reddi magis Volatilem, Spirituosamque Bilem*, eo ipso nos haud negare posse, aliquando ad eundem effectum potentiùs, efficaciùsque producendum *eidem aliquid Oleosi copiosius admisceri*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs producendam.

Non tamen inde Icterum producere potentiùs.

LXXIII. Postquam verò rem accuratiùs & attentâ mente consideravimus, quamvis necdum negemus, posse copiosiùs admistum Bili Oleosum reddere ipsam ad sufficienter Effervescendum ineptiorem; *non putamus* tamen, posse *ipsam sic Oleosiorem factam Icterum producere potentiùs*.

Et quidem ob rationem.

LXXIV. Et sicut ubique conamur argumentis uti evidentibus & indubitatis, imprimis ab ipso Affectu, quem tractamus, desumptis, cur illud non putemus, facit *Medicamentum in Curando Ictero familiare* ac utile; *Cannabis* putà *Semen, Oleosum ac pingue*, in Lacte coctum, sicque aliquoties sumptum, atque Icterum feliciter curans; facit & aliud *Medicamentum* similiter *pingue ac Oleosum*, itidem *Icterum feliciter* curans, *Sapo* putà, tum *Venetus*, tum *vulgaris*, in Lacte calefacto dissolutus, & aliquoties assumptus.

Qua ratione Sapo Icterum curat.

LXXV. Quamvis autem existimaverimus & Ego & Alij olim, *hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret Obstructionem in Ductu Bilario Intestinali*; quod de *Cannabis Semine* saltem dici non potest; nunc tamen censeo, *Saponem duplici nomine* conducere, tum *ratione sui Salis lixivi*, sed *fixi*, ex quo paratur; tum *ratione suæ pinguedinis ac Olei*.

Nempe salis lixivi fixi.

LXXVI. *Ratione Salis lixivi fixi*, quatenus idem *Bili* junctus, ejusdem *Volatilitatem corrigit ac minuit, assumendo in se partem Spiritûs Volatilis* in eâdem luxuriantis.

Nec non pinguedinis & Olei.

LXXVII. *Ratione Pinguedinis & Olei*, sed *crassi*, non Volatilis & Aromatici, quatenus ejus ope *obtundit acumen Salis Volatilis ac Spirituosi in Bile reperti*.

Qua ratione Cannabis semen.

LXXVIII. Idem dicendum videtur de *Cannabis semine Oleoso & pingui*, à quo idem observatur produci Effectus.

LXXIX. Quo argumento non tantùm probatur, *Bilem haud excedere Oleositate ad producendum Icterum*, quin simul videtur doceri, *in quo consistat Icteri Curatio*, & à *qualibus*, *quibusque* possit eadem sperari.

Qua ratione Icterum curet crocus.

LXXX. Laudatur quoque in Icteri Curatione *Crocus*, qui cùm laudetur pinguis, non infringitur ipso Cogitatio nostra, quin potiùs confirmatur.

LXXXI. Vtique *Crocus facilè jungitur Spiritui Volatili*, cujus ope ipsius Tinctura & Extractum paratur facilè.

LXXXII. Ab eodem *Croco*, ejusdemque Extracto, ad *quietem & tranquillitatem, ac torporem* forsan *deduci* solent *Spiritus Animales*, succedente Somno blando.

Ut & Opium.

LXXXIII. Ipsum *Opium*, potentissimus Spirituum Animalium Domitor, *Oleosum* est ac pingue *Spiritus Animales sopiens*, ac in motu suo sistens.

Qualia Icterum producant qualia curent.

LXXXIV. *A pinguibus ergò & Oleosis cogi, & ligari possunt Volatiles Spiritus*, & ad quietem, tranquillitatemque deduci: unde patere videtur, eosdem quantitate nimiâ Bili junctos, aut in ipsâ exaltatos, id est, in potentiâ suâ efficaciâque roboratos, Icterum posse producere, dum Bilem reddunt Volatiliorem, mobilioremque; *cedente notata Volatilitate ac mobilitate Oleosis atque Somnum blandè conciliantibus Medicamentis*. Quod Chymicorum *Sulphura fixa Spiritus Volatiles figentia* etiam confirmant.

Icteri curatio.

LXXXV. *Icteri* proinde *Curatio* videtur quærenda inveniendaque *in Bilis nimis Volatilis ac Spirituosa Correctione*; quæ per *Oleosa & Pinguia*, sed *Anodyna*, & quandoque *Narcotica* obtinetur.

Sistit à Viperæ morsu. LXXXVI. Quòd si à *Vipera*, alteriusve Animalis *morsu* excitetur *Icterus*; præter laudatam *Bilis Correctionem*, opus est, ut *Venenum illud tum emendetur, tum è corpore iterum expellatur*.

Quibus curetur. LXXXVII. In quem finem usurpari solent, ac meritò, variæ Confectiones *Opiata, Theriaca, Mithridatium, Diascordium*, &c. quæ non tantùm Opio, quo abundant, aliisque emendare possunt veneni Viperini Volatilitatem Spirituosam, sed insuper ratione multorum Sudoriferorum ipsis admistorum idem per cutis poros expellere; quin Bilis quoque vitium corrigere.

Trochisci de Viperâ quid præstent. LXXXVIII. Vbi libet notare, in Theriacâ reperiri Trochiscos de Viperâ, quorum respectu faciliùs se admiscet hoc Medicamentum veneno Viperino, idemque foràs expellit, cùm sint naturæ Volatilis, & Sudores moveant.

Et Sal Viperarum. LXXXIX. Hinc est, quòd *Salem Viperarum*, qui Volatilis est, laudent tantoperè Chymici, & quidem meritò.

Vt & Antimonium Diaphoreticum, & Bezoardicum Minerale. XC. Laudantur ab iisdem, *Antimonium Diaphoreticum*, ac *Bezoardicum minerale quodvis*, à quibus & figitur magis Bilis Volatilior ac Spirituosior; quin expellitur, è corpore quodvis venenum per Sudores expelli aptum.

Sistit ab Obstructione Ductus Bilarij, quomodo curetur. XCI. Quòd si à *Ductûs Bilarij Obstructione aut Obductione à Pituita Glutinosâ factâ*, sistatur in suo effluxu ad Intestina Bilis, eademque paulatim in eodem exaltetur ac Spiritualescat, hinc & Icterum pariat; *Incidenda* erit, *educendaque Pituita* notata per Medicamenta tum *Aromatica*, *tum Sale Volatili abundantia*, ut & *Phlegmagoga*: quorum operâ tolli solet Causa Icteri antecedens: quo facto, usurpari possunt ac solent utiliter cætera modò laudata in Icteri Curatione medicamenta, *moto* etiam subinde *Sudore blando*.

Icterum in Infantibus oriri à Bile Spirituosiore, atque adeò facilè curari. XCII. Hæc autem omnia ut *Infantibus* nuper natis pressiùs applicemus; Iudicamus, in iisdem aut *nondum natis, aut nuper natis ortum habere Icterum à Bile Spirituosiore*, utplurimùm leviter duntaxat peccante; quâ de causâ etiam in plerisque curatur facilè.

Et quidem Croco. XCIII. Nam solus *Crocus ad* Gr. j. ipsis ex *Lacte* materno, Nutricis, aut Vaccino exhibitus semel aut bis in die, intra dies paucos curare solet Infantum Icterum.

Et Bezoardico minerali. XCIV. In hunc finem conducit etiam *Bezoardicum minerale* itidem ad Gr. j. exhibitum. Vtriusque autem ope licet non semper erumpat sudor, fit tamen aliqua per insensilem transpirationem exhalatio.

Alvus adstricta laxanda Rhabarbaro. Et quare. XCV. Quoties verò Alvus est adstrictior, commodè ipsa solicitatur & laxatur *Rhabarbaro*, & imprimis *Syrupo de cichoreo cum rheo* vulgò noto; cujus loco usurpari quoque potest *Syrupus de rheo simplex* à me *hic* præscriptus.

XCVI. Idcircò autem Rhabarbaro utimur, ut ad intestina urgeatur Bilis, ac deorsùm evacuetur; quò si deferatur pars aliqua, desinit paulatim reliqua vitiosè spiritualescere atque exaltari.

XCVII. Faciliùs autem, copiosiùs, ac potentiùs fertur ad Intestina Bilis assumptis Chologogis, quàm sine ipsis, nisi aliquando præter naturam eadem efferatur eò vi magnâ, producatque Choleram Morbum, periculosum; ac sæpè lethalem Affectum.

Icterum & Choleram morbum plurimùm distare. XCVIII. Existimo autem, plurimùm à se distare Icterum & modò memoratum Choleram morbum, & quidem ratione Bilis copiosiùs in Ictero ad hepar, in Cholerâ morbo ad Intestinum motæ; ut silentio præteream plures utriusque Affectûs differentias.

Remedia Icterum curantia. XCIX. Laudantur præterea in curando Ictero varia remedia, Raphanus, Chelidonia, Rubia Tinctorum, Rasura C. C. Eboris, Salvia, Eruca Sylvestris, Cuminum, Stercus anserinum, Chalybis limatura, Scylla, Sulphur, &c. quorum pleraque facilè possunt explicari secundùm nostram sententiam, ipsique applicari: quæ tamen omnia Infantibus non ita tutò exhibentur, quàm adultioribus.

C. Atque hæc de Ictero Infantum dicta sufficiant.

CAPUT II.

De Ventris Torminibus.

Ventris Tormina Infantibus familiaria; Eorum causa. I. AFfectus Infantibus nuper natis, ac in hoc Belgio præsertim valdè familiaris, sunt *Ventris tormina*, quæ hîc perpauci evadunt Infantes.

II. Hæc Tormina ventris geminam agnoscunt *Causam*, nunc *Flatus*, nunc *Humores Acidos & Acres*.

Flatus. III. A *flatibus Intestina distendentibus* produci ventris Tormina; testantur ac evincunt 1. ipsi *Flatus* tunc *excreti*, atque tormina levantes. 2. *Ventris Distensio* in multis manifesta, secedentibus cum istâ distensione duntaxat Doloribus. 3. *Intestina post mortem flatibus* distenta. 4. *Medicamenta flatus discutientia* & Tormina curantia.

Humores acidi & acres. IV. *Ab Humoribus Acidis*, adeòque *Acribus* Intestinorum tunicam interiorem rodentibus ac mordentibus produci Ventris Tormina, testantur ac evincunt. 1. *Excrementa Alvi* tunc excreta & *acidum spirantia*. 2. *Medicamenta acidum debellantia* & tormina hæc curantia.

Flatuum materia. Causa. V. *Flatus* agnoscunt hic, quemadmodùm in adultis quoque, pro sui *materia*, *Pituitam plus minus viscosam & glutinosam*; pro *Causa efficiente* autem, *Bilem*, quæ quò acrior, eò potentiùs Flatus excitat & copiosiùs.

Vtriusque Efficiens. VI. Vtriusque Humoris tunc peccantis ortum debent utplurimùm Infantes *Matrum* suarum *Diætæ pravæ*, cui nimiùm indulgent pleræque mulieres in hisce locis, ubi perperàm sibi persuadent multi, non nocere gravidis quæcunque agant, vel usurpent, dummodò hæc cum voluptate fiant. Falsi autem ipsos arguit Experientia quotidiana.

Gravidarum appetitui aliquid concedendum: excessus denegandus. VII. Fateor quidem, non facilè denegandum gravidis, quod vehementer appetunt; danda interim opera, ut simùl excessus nimios vitent. Appetitus vehemens aliquid sibi concedi cupit eorum, quæ valdè appetit, non item ad excessum usque.

VIII. Monendæ proinde gravidæ, ut Fœtûs sui saltem amore ductæ Appetitus suos regant & ad mediocritatem componant, ne, si nimiùm ipsis indulgeant, plurima inde mala patiantur Infantes ob materna delicta miseri, quinimò miserrimi: quamvis

quamvis rarò auscultent monitis Medicorum pleræque, affectibus suis plus satis addictæ.

Pituita Glutinosa unde. IX. *Pituita* quidem *Glutinosa* debetur imprimis Alimentis crassum succum generantibus, & ingluviei: ut & Aëri frigido, Vestibus parcioribus, &c.

Bilis Acrioris causa. X. *Bilis* autem *Acrior* debetur Solis æstui, Condimentis multùm aromaticis, Spirituique vini anisato, juniperino, levisticino, &c. nimiùm usurpatis.

Acidus humor unde. XI. *Acidi Humoris* productio debetur imprimis Condimentis similibus, Acetariis, Aëri Boreali, &c. quibus dum indulgent Gravidæ, noxam inde patiuntur.

Horum trium causa fructus præcoces. XII. Ad tres hosce humores producendos faciunt imprimis *Fructus præcoces*, quibus sæpenumerò nimiùm indulgent Prægnantes.

Matrum delicti pœnam luere infantes. XIII. Quantumvis autem deliquerint Matres, istius delicti pœnas luunt insontes Infantes, vagitibus & clamoribus, quin universi corporis contorsione & agitatione, tandemque Insultibus Epilepticis, ut superiùs memorata signa nunc prætereaṃ, Tormina ventris manifestantes.

Torminum curatio. XIV. Curatio istorum Torminum consistit partim in *flatuum* notatorum *discussione*; partim in *Pituitæ ac Bilis correctione*, & quandoque *Eductione*, partim in *Dolorum delinitione* ac sedatione.

Flatus discutientia quænam. XV. Flatus discutiunt commodè Infantibus; Aquæ Fœniculi, Menthæ, Petroselini, & similes: itemque Spiritus Nitri; si intrò sumantur, ut & olea, linimenta, unguenta aromatica, ventri illita; atque pulveres sacculis inclusi & abdomini applicati, ex foliis, floribus, ac seminibus aromaticis & carminantibus dictis, parati. Huc etiam referri debent Enemata ex similibus parata, & imprimis quando alvus est adstricta.

Dolores lenientia quænam. XVI. *Dolores* inde ortos *leniunt Anodyna & Narcotica blandiora*, Syrupus Papaveris Albi, Diacodij, & similia, addito subinde, urgente dolore summo, Laudani Opiati tantillo.

Hæc duo optimè jungi. XVII. Convenientissimè junguntur simul laudata Dolores sedantia & Flatus discutientia Medicamenta, si Potionis vel Mixturæ formâ usurpentur, Infantibusque exhibeantur.

Et quî efficaciora reddantur. XVIII. Talibus Mixturis quoties aliquot *Spiritûs Salis Armoniaci*, aliûsve *Salis Volatilis & Aromatici gratioris* guttæ adduntur, toties fiunt eædem efficaciores ac præstantiores.

Dolor vehementior sedandus Laudano Opiato. XIX. Vbi autem vehementer urgent dolores, potest tutò trium quatuorve unciarum mixturæ addi Laudani Opiati granum unum; sicque per Cochlearia minora infantibus sæpiùs exhiberi, donec minuatur dolor & clamor, quin obrepat quies aut somnus.

Tempore intermedio Pituita incidenda. XX. Tempore verò intermedio, quando sc. non ita urgent Flatus & Dolores, usurpanda sunt Medicamenta *Pituitam Glutinosam Incidentia*, quod præstant eadem modò laudata Medicamenta Flatus discutientia, unde patet, tantò tutiùs ac utiliùs usurpari hæc Pharmaca, cùm non tantùm præsentes, urgentesque Flatus discutiant, sed eorundem proventum novum impediant.

Bilem XXI. *Bilem Acriorem temperant* præ aliis potenter Acida blandiora, Spiritus Salis dulcis, & in hoc casu fœlicissimè *Spiritus Nitri*, tàm purus quàm itidem cum Vini Spiritu *Dulcis* factus; postquàm omni modo conducit, non tantùm ratione *Bilis corrigendæ*, quin etiam *Pituitæ incidendæ*, ipsorumque adeò *Flatuum discutiendorum*. Adde quod, quia figit potenter omnia; videtur quoque Flatuum productionem efficaciter impedire ac prævenire. *acriorem temperantia.*

XXII. Possunt autem in iij. vel iv. unciarum Mixturâ usurpari guttæ vj. vel viij. Spiritûs Nitri puri; vel xij. & plures Spiritûs Nitri dulcis.

XXIII. *Pituitam incisam* fœliciter *educunt*, *Manna*, *Syrupus Ros. solutivus cum sennâ*, aut *de Senna* meæ descriptionis, *diacnicu*, &c. Enemata superiùs iam laudata. *Pituitam incisam Educentia.*

XXIV. *Bilem* autem correctam temperatamque *educunt*, Syrupi Rosarum simplex, ac imprimis de cichoreo cum rheo, meusque de rheo simplex, Aquis superiùs laudatis mixti, & parvâ quantitate, ad ℥ij. vel iij, aut plures exhiberi, pro ætate ac viribus Infantis: ubi semper tutius est minore quantitate exhibere purgantia, quàm maiore, quoniam, si post aliquot horas nulla sequatur deiectio, eius plus dari potest infanti, atque sic Medicamenti cuiusvis vires in quovis absque periculo experiri dabitur. *Bilem correctam educentia.*

XXV. Quod enim adultis evenit, evenit quoque Infantibus, ut non omnes nec semper æquè facilè, citò, copiosè à quovis Pharmaco purgentur: quâ de causâ, ne aliqua ipsis noxa creetur à Medicamento potentiore, bonum est partitis potiùs vicibus, atque parùm singulis, exhiberi purgans blandissimum, quàm simul & semel quodvis. Non potest namque Medicus nimis esse cautus, nam si unquam, utique circa Infantes non licet sæpè bis peccare, cùm delicati sint, atque facilè pereant. *Errare Vitu.*

XXVI. Materiâ verò flatuum Pituitâ, Efficienteque Bile, tum correctis, tum diminutis, danda insuper opera, ut proventus utriusque impediatur, seligendo usurpandoque Alimenta optimum Sanguinem, non item Pituitam, Bilemque augentia; addendo saltem, ubi delectus haberi, servarive non potest, quæ humores noxios ex Alimentis probabiliter proventuros in tempore corrigant, minuantque, modò laudata & commendata Medicamenta. *Proventus Pituitæ & Bilis impediendus. Et quibus.*

XXVII. Bonum igitur est, Pulti ex lacte bubulo paratæ incoqui semen Anisi, Fœniculi dulcis; aut Cerevisiæ cum pane coctæ addi aliquid Nucis Moschatæ raspatæ: à quibus Pituitæ proventus minuetur, impedieturve. *Quando Clysmata adhibenda.*

XXVIII. Quòd si flatibus valdè distentum sit abdomen, concurratque Alvus adstrictior, satiùs erit Purgantibus per Os assumendis præmittere *Clysmata*, per anum iniecta; sed Clysmata ex *Emollientibus & Carminantibus* dictis parata, additis *blandè purgantibus*; quò non tantùm *Alvi fæces induratæ emolliantur*, sed *Flatus occurrentes discutiantur, vel potiùs quasi suffocentur*, atque in *Clysmate subsidant*, moxque leniter *simul educantur, viaque secuturis* à parte Intestinorum tenuiore *humoribus & flatibus paretur ad exitum apta.*

XXIX.

Flatus temporis tractu curari. Humores acidi flatibus iuncti.

XXIX. Atque hac methodo temporis tractu (nam subitò talis cura non potest absolvi) curari solent feliciter Flatus,

XXX. Quoties verò *Humores Acidi* conjunguntur notatis Flatibus, aut seorsim peccant, difficultas in Curâ occurrit major: Nam in tali casu Pancreaticus Succus universus auctâ peccat Aciditate.

Succi Pancreatici aciditas aucta ab usu acidorum.

XXXI. *Augetur* autem *Succi Pancreatici Aciditas in nondum natis Infantibus* præsertim à *nimio usu vel* potiùs *abusu Alimentorum*, *Condimentorumve Acidorum*, qualia sunt Acetaria quotidiana, Belgicis Fœminis plus satis familiaria, Poma Citria, Vinum Acidiusculum, Cerevisia acescens, Fructus infiniti, partim immaturi, partim Acidi; quibus perditè indulgent tam sæpè gravidæ.

Ab Aere frigido.

XXXII. Ad augendam Succi Pancreatici Aciditatem plurimùm facit *Aër frigidus ac Borealis*, quando sæpiùs ac diutiùs illi exponitur Gravida; ut & Ejusdem *Mœror gravis* ac perseverans, aut Terror, à quibus licèt producatur imprimis Austerum, augetur tamen simul ab iisdem Acidum.

Et à Mœrore gravi.

XXXIII. Idem *Acidum augeri* potest *in natis iam Infantibus*, quando Matres aut Nutrices indulgent vel abutuntur iisdem modò memoratis *Alimentis*, *Condimentisque Acidioribus*, *Aëre frigido*, *Mœrore*, &c. cujus noxa tùm maximè transit in sugentes infantes cum ipso Lacte: ne quis putet, *omnem Infantum Valetudinem bonam pendere a muliebri lacte*; quod certè omni alij Alimento præferendum, dummodò sit sanum atque laudabile; quod proinde fit facilè ac sæpenumerò maximè noxium, quoties Mater aut Nutrix non est sana, vel utitur diætâ minùs commodâ, vel sui vel aliorum culpâ: imprimis nocent Infantibus omnes Animi motus ipsarum vehementes.

Nec non quando matres vel nutrices prædictis abutuntur.

Humores acidi unde agitentur, conturbentur, &c.

XXXIV. *Acidum in iam natis infantibus augeri, intendi* saltem potest, atque agitari, conturbari, & ad tenue Intestinum propelli, atque tormina producere, ab *Aëre* non tàm *frigido* tantùm, quam inprimis *Acri ac conturbato*, qualem hic subinde quin sæpiùs hoc tempore sumus experti, flante *Borea occidentali*, à quo non tantùm infantum, sed Adultorum quoque ac imprimis ægrorum vel aliàs infirmorum humores Acidi plurimùm fuerunt commoti & conturbati, plurimisque, præter alia mala plura, excitati Ventris dolores atroces flatibus comitati.

XXXV. In reliquâ Diætæ parte rariùs peccatur circa infantes, cùm nec *Animi motibus* adhuc sint expositi, nec facilè ipsis *Alimenta* exhibeantur noxia.

Curatio.

XXXVI. Qualiscunque autem fuerit aucti, acriorisque facti in eis Acidi Causa, horumce Torminum Curatio consistet 1. in *amotione omnium Causarum externarum*. 2. in *Correctione Acidi*, vel in *Matre*, vel in quâvis aliâ *Nutrice peccantis*, quoties alunt infantes. 3. in *Acidi* quoque in *ipso Infante peccantis emendatione*.

1. Acidorum abusus corrigendus.

XXXVII. Inter *Externas Causas* referuntur, 1. *Alimenta, Condimenta, medicamentaque Acida* nimiùm à Matre aut Nutrice usurpata, à quibus proinde ipsas sibi cavere oportet; iis saltem minore quantitate uti debent.

2. Animi motus mitigandi.

XXXVIII. 2. Huc spectant *Animi Motus Graves*, ac præsertim *Mœror & Motus*, quin *Ira* quoque; quorum occasiones ipsæ vitare, Adstantesque ipsis tollere debent.

Aut citò sedandi.

XXXIX. Danda saltem opera, ne commotus animus in tali commotione diu permaneat, nec ipsâ durante, vimque in corpora adhuc obtinente *Lactetur Infans*: quin bonum est, ut quod tunc in mammis existit aut præparatur Lac, quovis artificio exugatur, nec infanti exhibeatur.

Infantum humano lacte destitutorum felicitas.

XL. Ab hisce autem periculis, qualia infinita indies occurrunt; liberi sunt Infantes Nutrice adeóque Lacte humano, optimo licèt aliàs & naturæ suæ maximè conveniente alimento, carentes: unde patet, nullum ferè observari infortunium, quod non aliquam felicitatem habeat conjunctam.

XLI. Lucro igitur apponendum est, quoties lacte humano destituuntur infantes, quòd *liberi* sint quoque *ab omnibus periculis* modò memoratis: quod imprimis *apponendum est lucro, quando sine humano lacte probè valent infantes*: cujus contrarium evenire solet iis, qui *eius defectu languent aut contabescunt*: in quo casu allaborandum est unicè, ut defectu lactis materni, comparetur *Lac Nutricis maximè sanæ ac benè morigeratæ*: *cùm non minùs ad Mentis quàm corporis valetudinem in quærendis Nutricibus sit attendendum.*

Infantes suam constitutionem cum lacte allicere.

XLII. Mirum certè, utut verissimum atque multiplici experientiâ confirmatum, *Infantes non tantùm qualemcunque corporis constitutionem bonam vel malam, verum Animi quoque mores bonos malosve unà cum Lacte allicere*; quin *magis Nutrices quàm Matres secundum Corporis Constitutionem, Animique Mores imitari.*

XLIII. Hoc quia à multis ignoratum, neglectumve est, *Infantibus* quamplurimis *malè consultum est lacte nutricum variis modis malè sanarum*: quod eò libentiùs noto, ut Medici juniores ad hæc attendant, & aliquando ad praxim venientes & consilium rogati, prudenter se gerant, & malis tantis præveniendis seriò studeant.

3. Frigus ab externa causa vitandum.

XLIV. Inter Causas externas referuntur 3. *Aër frigidus & acris*; & ut *Aqua gelida*, sive Matris, Nutricisve alterius partes Corporis quasvis, sive Infantis Corpusculum afficiat, quod sedulò, quantum possibile, vitandum; quoniam illud *frigus vel Aëris, vel Aquæ penetrat mox ad interiora, & in Nutrice* quidem *Lac multùm alterat*, in *Infante* autem mox ad *interiora Ventris pergit*, & *Tormina excitat*.

Acidum in Matre aut Nutrice quis tractandum. Quibus demulcendum.

XLV. *Acidum* verò in *Matre aut Nutrice* jam existens partim *demulceri* debet, partim *concentrari*; mox ubi *copiâ* simul *auctâ* peccat, *diminui* tum per *alvum*, tum per *urinas*, tum per *Cutis poros*.

XLVI. *Acidum demulcent* tum *Spirituosa*, tum *Oleosa*; de quibus sæpiùs egimus; nec proinde eadem repetitione indigent.

Concentrandum.

XLVII. *Acidum concentrant Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*, & *manifesta*, & *latentia*, in Cretâ putâ, Coralliis, Margaritis, Oculis cancri, Lapide hæmatite, &c. de quibus similiter egimus sæpenumerò.

Evacuandum per alvum.

XLVIII. *Acidum* temperatum per *Alvum* evacuant *Hydragoga* frequenter laudata.

XLIX.

Per Urinas. XLIX. *Acidum* idem per *Urinas* evacuant *Diuretica Aromatica*, quæ idem simul corrigunt.

Per sudores. L. *Acidum* denique per *Sudores* educunt *Diaphoretica* itidem *Aromatica & Resinosa*, quò referenda *Ligna* Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Buxi, Quercûs, & similia plura: quæ aliâ occasione pluribus memoravimus.

Acidum in Infantibus quâ tractandum. L I. *Acidi* tandem in ipsis *Infantibus* existentis *Contemperatio & Correctio* iisdem absolvitur, sed blandioribus.

Et quibus. L I I. Felicissimè in hunc finem usurpantur ex *Coralliis*, *Margaritis*, *Oculis Cancri*, & aliquando *Cretâ* parati *Pulveres*, qui parvâ quantitate, ad grana putâ duo, tria, vel quatuor exhiberi possunt Infantibus semel, bis, & aliquando ter in die, & quidem nunc ex Lacte quovis, nunc & commodissimè è *Mixturâ* conveniente & *Aromatica*, quippe quæ simul leniat illud Acidum.

L I I I. Non negligenda sunt autem nunc temporis *Anodyna*, quin & aliquando ipsa *Narcotica*, & quidem quantitate minimâ; utpote quæ & *Acidum temperant*, & *Dolores sedant* potenter.

L I V. Atque his ac similibus Medicamentis feliciter curantur Infantum Tormina, dummodò aliquandiu in ipsorum usu perseveretur, nam sæpè per plures menses solent perdurare Tormina, utut paulatim leventur, ac tandem in totum tollantur.

Caput III.

De Alvi Dejectione viridescente, Acidumque redolente.

I. Inter Affectus Infantibus nuper natis graves proposuimus & Icterum & Ventris tormina; quibus quoniam sæpenumerò comes est *Alvi Dejectio viridescens*, *Acidumque redolens*, operæ pretium videtur, illam nunc pertractare.

Alvi dejectio viridescens conjuncta habet Ventris tormina. II. Observandum autem, Dejectionem hanc plerumque conjuncta habere Ventris Tormina, & admodùm rarò sine illis occurrere, atque tunc sine ipsis haud diu permanere.

Eius causa. III. Non dubitamus verò asseverare, ortum habere notatam Alvi Dejectionem viridescentem à Bile ab Acido Acri corruptâ & in virorem deductâ; quales mutationes colorum haud ignotæ sunt Tinctoribus.

Bilis & Succus Acidus. IV. Duo igitur concurrunt ad viriditatem illam producendam: *Bilis*, cujus color flavus mutatur in viridem; & *Succus Acidus*, qui modo dicto Bilem mutat.

V. Bilis autem hæc ita mutata cæteris admiscetur Alvi excrementis, eaque notato tingit colore.

Excrementa albescentia virorem acquirere. VI. Ubi notandum, quod à paucis observatum existimo, *Excrementa nonrarò excerni albescentia, sed quæ paulò post virorem notatum acquirunt, ubi nempe jam sunt excreta.*

Et quare. VII. Quod fieri existimo, vel quia illud Acidum nondum absolverat vim suam in colore Bilis mutando, vel quia segniùs mutatur Bilis color, quandiu in corpore calido existit, citiùs, quando in Aëre versatur libero.

Excrementorum color à Bile. VIII. *Bili* colorem suum debere Excrementa, ex naturali fæcum Alvi colore patet.

Eorundem color viridis ab Acido. IX. *Acido* viridem colorem deberi, patet partim ex odore Acido semper ipsi comite, partim ex Bilis mutatione in colorem viridem à quibusdam, non tamen omnibus, Acidis factâ.

Multùm Acri. X. Hoc autem *Acidum*, quod Bilis flavedinem mutat in colorem viridem, ipsaque Excrementa reddit quoque viridia, existit etiam multùm *Acre*, quod patet ex ipsius Odore mordaci & nares feriente: cuius nomine solent utplurimùm sentiri tormina, de quibus egimus cap. præcedendti.

Cur Tormina non semper adsint. XI. Cùm hoc Acidum videatur nobis semper Acre, à quo viridescit Bilis, Alvi excrementa simili colore tingens, meritò quæri potest, cur non semper adsint Tormina ab Acido produci solita? Sed respondeo, illud fieri posse duplici nomine, 1. quando Intestina multâ Pituitâ viscosâ sunt obducta, propter quam impeditur Acidum, ne ipsa contingat & mordeat, quod evenire solet, postquam illa Pituita est ab Acido dicto soluta & remota.

XII. 2. Quando Alimenta copiosa sunt assumpta, quæ illud Acidum cum Bile absorbent ita, ut eius nihil vel parum remaneat in fistulâ Intestinali, sed universum ipsis Alimentis admisceatur.

Illud Acidum Acre in Succo Pancreatico consistere. XIII. Illud idem *Acidum* non dubitamus asseverare in Succo Pancreatico acriore consistere, ac deberi præcedenti Matrum diætæ pravæ, quin aliquando earundem, ut & Nutricum diætæ itidem vitiosæ.

XIV. Quæcunque proinde in Torminum Ventris tractatione docuimus supra de Acidi ortu & productione, illa omnia huc faciunt, & hîc quoque locum habent; nec idcircò opus erit, ut in iisdem repetendis tempus impendamus.

Huius Affectus Curatio, Acidum temperandum. XV. Pergemus eâ de causâ rectâ ad hujus Affectûs *Curationem*, hoc est, *Acidi temperationem ac correctionem*, quo facto, quævis metuenda inde mala sponte evanescent: Metus namque est, ne, si nondum sentiantur, brevi sequantur *Ventris Tormina*, quin non & rarò *Insultus Epileptici*, ipsaque adeo *Mors*.

Et quibus. XVI. *Acidum quæ temperant corriguntque*, proposuimus etiam in cap. 2. inter quæ in hoc casu reperimus præ aliis convenientissima *Corallia*, *Margaritas*, *Oculos cancri*, *Cretam albam*, *Lapidem bezoar*, tàm Occidentalem, quàm priore multò præstantiorem Orientalem, & quod, utrumque adhuc antecellit, Bezoardicum Minerale, tàm simplex, quàm Lunare, aut Solare, ut & Antimonium Diaphoreticum ritè paratum, Terram sigillatam quamvis; quæ omnia Pulveris formâ commodissimè usurpantur ad pauca grana bis terve in die.

Eorum Usus. XVII. Pulvis talis exhibetur aptissimè ex Lactis materni, vel nutricis, vel alius cujusvis, ut & Mixturæ aromaticæ, sed blandissimæ, cochleari parvo.

XVIII. Talis mixtura parari potest ex Aquis menthæ, fœniculi, similiumve plantarum gratiorum cum Syrupo conveniente junctis, cum illæ per se conducant temperando Acido.

Alvus laxanda Enemate. XIX. Nec inutile erit aliquando Enema blandum injicere, quò diluantur Alvi fæces, quo-

quoties duriores existunt, aut glutinosiores, aut observatur in eis acrimonia mordens, ut illa vel leniatur, vel excipiatur. In quem finem conducunt Enemata, ex lacte bubulo parata, addito Ovi vitello, & Terebinthinâ Venetâ; quibus facilè se jungit & immiscet Acidum acre, sicut observamus ab acido coagulari Lac, & inprimis calens, quale injici solet in Enematibus.

Ex quibus paratur.

XX. Atque sic paucis absolvimus ea, quæ spectant notitiam & Curam Excrementorum viridium & acidum redolentium.

CAPUT IV.

De Ructibus, Singultu, Nauseâ, Cardialgiâ, & Vomitu, ac præsertim Lactis coagulati.

I. NOn tantùm Intestina Infantum malè afficiuntur Torminibus, & Alvi Dejectione viridescente; sed eorundem Ventriculus quoque non rarò afficitur malè per *Ructus, Singultus, Nauseas, Cardialgias, & Vomitus multifarios.*

Ructus à Flatibus, Viscosis, & Acribus.

II. *Ructus* pendent à *Flatibus* tum blandis, tum *Acribus & Acidis*; tum *Viscosis*, tum facilè dissolubilibus: de quibus eorundemque materiâ egimus suprà abundè.

Viscositatis signa.

III. Illorum *Viscositas* patet ex difficili & laboriosâ eorundem eruptione, cum forti sonitu tandem factâ.

Vis & Acrimonia.

IV. Eorundem *Acrimonia & Aciditas* sese manifestat Naribus adstantium; sicut non semel ipse sum expertus cum admiratione in propriâ filiolâ.

Ructus hi molesti.

V. Notamus præsertim Ructus hos Infantibus molestos, cùm leviores nullam ipsis creent molestiam, sed facilè erumpant, nec proinde Medicis curæ sint.

Singultus quid.

VI. *Singultus* est convulsivus Diaphragmatis motus per intervalla brevia repetens, non tamen continuè affligens, quemadmodùm fieri observamus in Motibus Epilepticis; in quibus agitatio artuum, labiorum, palpebrarum, oculorum, aliarumve partium est continua, & aliquandiu durans; quod in Singultu non fit.

Ejus diversitas à Motibus Epilepticis. Ejus Ratio.

VII. Quocircà meritò quærat veritatis studiosus diversitatis hujus rationem: Cui ut, quantum mihi datum est, satisfaciam, existimo, *in Singultu irritationem esse utplurimùm in Ventriculi orificio superiori; in Epilepticis autem insultibus in nervorum principio*: unde quemadmodùm hîc irritatio est continua & quidem alternans, sequitur quoque necessariò motus convulsivus continuus, hoc est, per musculos oppositos reciprocus: In Singultu autem quoniam afficitur Ventriculi Orificium superius, in consensum trahitur Diaphragma, impediturque in sui motu sursùm, cogiturque tunc deorsùm denuò contrahi, & quidem aliàs citiùs, aliàs segniùs, aliàs potentiùs, aliàs leviùs, prout irritatio illa est gravior vel levior.

VIII. *Gravior* est irritatio, quando *flatus* sunt simul *Acres & Viscosi*, levior verò, quando iidem flatus sunt blandi, vel minùs viscosi.

Quare non adsit motus convulsivus reciprocus.

IX. Hæc igitur Ventriculi irritatio cùm juvetur tantùm Diaphragmatis motu deorsùm, nec proinde sequatur ejusdem retractio sursùm, mirum non est, si *non adsit in Singultu motus Diaphragmatis convulsivus reciprocus*, sed *tantùm contractivus*, si liceat ita loqui.

Nec Convulsio.

X. Non est enim hîc Convulsio, aliàs in eodem statu permaneret Diaphragma; sed motus Convulsivus, quoniam mox desinit à violentâ, coactâque suâ contractione Diaphragma, licèt nulla concurrat motûs illius coacti reciprocatio, qualis observatur in cæteris motibus convulsivis.

Quomodò Ventriculus moveatur.

XI. In consensum ergò cùm trahatur à Ventriculo malè affecto & roso irritatoque Diaphragma, eatenus tantùm movetur coactè, quatenus illi potest inservire, hoc est, sese movendo deorsùm; quo motu comprimitur quodammodò Ventriculus, juvaturque in contenti molesti exclusione; quod frustrà expectes ab ejusdem motu sursùm, quippe qui non juvat exclusionem contentorum in Ventriculo.

XII. Ad quod dixi modò verùm esse, patet ex situ corporis ac imprimis abdominis ad promovendam ructuum, aut humorum quorumvis exclusionem è ventriculo; tunc enim solemus corpus universum flectere antrorsum, quin crura attollere, quò angustia fiat in abdomine major, sicque comprimatur, angusteturque magis magisque Ventriculus; quod similiter promovet Diaphragmatis motus deorsùm.

Causa Singultûs primaria quomodò agat. Quæ sit.

XIII. Causa igitur Singultûs primaria in Ventriculo hæret, ad Ventriculum saltem fertur, atque ipsum primò afficit, mox in Consensum Diaphragma trahit.

XIV. Ista verò *Causa* est utplurimùm *Humor, Halitusve Acer*, ut & *flatus* quovis modo, sed imprimis Acrimoniâ suâ *Ventriculi orificium superius mordicans & irritans.*

XV. Nec puto, facilè absque comite Acrimoniâ excitari Singultum, cùm sæpenumerò Ructus angant, erumpantque varii, etiam tenaces admodùm & Glutinosi, absque omni singultu; quod non fieret, si solâ Glutinositate suâ orificium Ventriculi superius angendo Singultum possent producere.

XVI. Videtur proinde produci Singultus ab Acrimoniâ vel Humoris, vel Halitûs, vel Flatûs in Ventriculo reperti & Orificium ejus superius mordentis ac irritantis.

Unde oriatur.

XVII. Potest autem ille Humor, Halitus, Flatusve ortum habere à re nuper assumptâ; licèt frequentiùs originem suam debeat Humoribus, in corpore jam existentibus, atque ad tenue Intestinum confluentibus, ibidemque vitiosè Effervescentibus, atque nunc aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgentibus, nunc Halitus, Flatusve Acres producentibus, qui similiter eò tendentes Singultum possunt excitare.

Singultûs comites Nauseâ & Cardialgia. Unde pendeant.

XVIII. Non rarò cum Singultu, sicut & sine ipso observatur *Nausea & Cardialgia.*

XIX. Et *Nausea* quidem pendet magis ab *Humorum, Halituumve Volatilitate*, quàm Acrimoniâ, sicut contrà *Cardialgia* magis ab *Acrimoniâ*, quàm Volatilitate.

XX. Irritatur quidem, in Nauseâ Ventriculus, sed utplurimùm absque dolore comite; qui tamen adesse potest; sicut non rarò Nauseæ comes est Cardialgia.

Utriusque causa unde petenda.

XX. Causa utriusque petenda est, sicut de Singultu diximus, à rebus assumptis, & à tenui Intestino ad Ventriculum assurgentibus.

XXII. Nec Nauseâ duntaxat vexantur sæpè Infantes, quin *Vomitu simul* laborant haud infrequenter.

Vomitus quid. XXIII. *Vomitus* est Exclusio per Os rei in Ventriculo repertæ.

Motus Ventriculi præternaturalis,& Naturalis. XXIV. Estque *Vomitus omnis Motus Ventriculi præternaturalis*: nam secundùm naturam,& in statu sano nemo unquam vomit: postquam *Naturalis Ventriculi Motus* incipit ab Orificio ejus superiore,qui blandâ sui contractione excludit per Pylorum,orificium suum inferius ad Intestina,quicquid assumpsit,& aptum natum est,aut factum,deorsùm ad Intestina propelli.

Quenā præparatione in Ventriculo indigeant. XXV. Alia enim nullâ præparatione indigent in Ventriculo,uti sunt spirituosa volatilia;quæ,nisi aliquid offendant in Ventriculo, à quo sistantur, mox deorsùm feruntur ad Intestina, hinc & ad Cor;à quibus mox solent ideò recreari,ac refocillari Ægri,utut fuerint priùs valdè debiles.

Et quænam non XXVI. Alia contrà opus habent morâ, suique aliquâ retentione in Ventriculo, ut in ipso *mutationem* aliquam subeant, *Chylificationem* vulgò dictam,nobis autem *Fermentationis* nomine indigitatam.

Et quare XXVII. Mutatione verò illâ præparantur assumpta ad partium suarum corpori utilium separationem in tenui Intestino futuram à partibus inutilibus.

XXVIII. Partes namque mistorum tàm Alimentorum, quàm Medicamentorum tàm arctè sunt in multis permixtæ, ut non nisi prævià præparatione possint ab invicem secedere,quò desideratam, expectatamque utilitatem sanis, ægrisque conferant.

Præparatio hæc ubinam fieri queat. XXIX. Præparatio illa,sicut perficitur in Ventriculo humano,ita potest arte quoque extrà hominem absolvi, quod imprimis docet Chymia, Mutationum sc.naturalium Ars.

Quomodò præparata Ventriculus expellat. XXX. Hæc præparatio Alimentorum Medicamentorumque naturalis ubi absoluta est in Ventriculo, incipit ejusdem contractio à parte ipsius superiore,blandè propellens deorsùm contenta versùs tenue Intestinum, quod peristaltico sui motu admissa lentè cogit per sui fistulam inferiora versùs.

Quomodò hæc expulsa naturaliter se habeant in intestinis, & præter naturam nauseam & Vomitum prodeant. XXXI. Dum hæc propulsio fit, admissis admiscetur & Bilis,& Succus Pancreaticus;à quibus & simul, & cum admissis ritè Effervescentibus promovetur laudata Utilium partium ab Inutilibus separatio;sin eadem vel admissorum, vel Bilis, Succive Pancreatici culpâ,vitiosa contingat effervescentia, evenit non rarò, ut inde halitus, flatusve acres prodeant, aut humores similes exurgant,à quibus potenter irritatum Intestinum tenue arctiùs se constringat,contentaque sub illâ sui constrictione vehementiùs ac celeriùs propellat, illis verò, quæ loco superiore occurrunt, in sui descensu viam præcludat:à quibus,acria cùm sint, & ideò irritetur quoque Intestinum, Motûs peristaltici inversioni ansa præbetur;quo nomine sursùm repelluntur,quæ descendebant, & in Ventriculum relata,eundem ad Nauseam,hinc & Vomitum cogunt.

Quib⁹ in nuper natis infantibus Vomitus debeatur. XXXII. In nuper natis Infantibus Vomitus plerumque non tàm assumptis debetur,quàm humoribus vitiosis in corpore existentibus, atque ad tenue Intestinum delatis.

Non pendere ab assumptis & quibus XXXIII. Ab assumptis rariùs pendet Infantum Vomitus, quoniam ipsis Alimenta solent dari blanda,non item noxia.

XXXIV. Ab *humoribus vitiosis*, *Succo Pancreatico putà & Bile*, ad tenue Intestinum confluentibus,solet plerumque produci *Vomitus* ipsorum,quoties ipsi *Acres sunt*, ac imprimis *Volatiles* quoque. *in ipsis Vomitus producatur.*

XXXV. Nam respectu *Acrimoniæ* suæ vitiosæ Acriùs & potentiùs Effervescunt,Intestina Acriùs mordent,& ad motum peristalticum invertendum potentiùs cogunt. *Respectu Acrimoniæ.*

XXXVI. Respectu *Volatilitatis* suæ faciliùs sursùm feruntur, potentiùsque Nauseam, hinc & Vomitum cient. *Et Volatilitatis.*

XXXVII. Atque sic paucis *Ructuum, Singultûs, Nauseæ,Cardialgiæ, Vomitusque* Infantibus familiarium *Causas* percurrimus,proximum est,ut *Curationem* addamus.

XXXVIII. Et *Ructuum* quidem *Curatio*, cùm ipsi à *Flatibus* & *Acribus & Viscosis* pendeant, eadem erit, quæ flatuum, jam antè à nobis proposita. *Ructuū Curatio.*

XXXIX. *Flatuum sc. materia*, *Pituita* tum *Viscosa*,tum *Acida*,*corrigenda* erit, alterandaque *incidentibus*,ac *temperantibus*; eademque alterata & correcta,si quantitate nimiâ simul peccaverit, *minuenda per Phlegmagoga*. *Flatuum materia corrigenda,& minuenda.*

XL. Quin eorundem *Causa Efficiens Bilis Acrior* ubi existit, *temperanda* similiter, ac *redundans* per *Cholagoga minuenda*. *Causa efficiens temperanda & educenda*

XLI. Denique *Flatus* ipsi per *Carminantia* dicta *discutiendi* sunt. *Flatus ipsi discutiendi.*

XLII. In *Singultûs Curatione* eadem penè convenient, postquam Ipse ab Humoribus, Halitibusve, aut Flatibus tàm Acribus, quàm viscosis ortum habet. Consistet proinde ipsius Curatio in eorum Acrimoniæ, viscositatisque Alteratione ac Emendatione,ut & Alteratorum diminutione ac Eductione. *Singultûs curatio.*

XLIII. Inter alia observavi, Mentham ejusque Aquam imprimis conducere curando Singultui.

XLIV. *Cardialgia* cùm pendeat ab iisdem Acrimoniâ peccantibus,& superius Ventriculi Orificium rodentibus, patet ipsius Curationem perfici, si humorum, halituumve atque flatuum Acrimonia temperetur, ipsique humores temperati deorsùm ferantur, quin per Alvum evacuentur, imprimis quando simul peccant quantitate auctâ. *Ut & Cardialgiæ.*

XLV. Alterantibus autem commodè adduntur Narcotica: quippe quæ non tantùm dolores sedant,verùm humorum quoque, atque halituum, flatuumque Acrimoniam temperant, sicut id sæpiùs ostendimus.

XLVI. *Nauseæ*, ut & *Vomitûs Curatio* non multùm absimilis erit modò enumeratorum symptomatum Curationi; nisi quòd hîc conveniant insuper, quæ *humorum notatorum Volatilitatem figere* sunt apta,& imprimis à *Nitro* petenda; ubi convenit maximè ipsius *Spiritus*,sed dulcis factus, quippe qui blandior redditus exhibetur Infantibus securiùs ac tutiùs. *Nec non Nauseæ & Vomitûs.*

XLVII. Ab eodem Nitro sistitur aut compescitur ex parte vitiosa confluentium ad tenue Intestinum humorum Effervescentia.

XLVIII. Idem promovet Opium,& quicquid ex ipso parari solet,Laudanum Opiatum, Theriaca,Diascordium.

CAPUT

CAPUT VI.

De Aphthis.

Aphthae quid. Earum locus.

I. HAud infrequens Infantibus Affectus sunt *Aphthae, Ulcuscula* nempe totam *Oris superficiem* occupare solita, ita ut nulli parti parcant, non Linguae, non Palato, non Gingivis, non Labiis, non Genis, non Faucibus, ne quidem ipsi OEsophago, ipsique Ventriculo, quantum saltem maximè probabile.

Malum hoc infantibus familiare.

II. Hoc malum in hisce praesertim locis maximè familiare Infantibus, adeò ut perpauci illud evadant.

Quomodo se habeant.

III. Haec Ulcuscula subinde, ac praesertim quando incipiunt excitari, observantur pauca & dispersa per Linguam, & faucibus proximum palatum; posteà eadem multiplicata ita conjunguntur, ut videantur unicum constituere Ulcus.

In quo à caeteris ulceribus differant.

IV. In hoc autem videntur à plerisque aliis ulceribus differre Aphthae, quòd crustâ tegantur multifariâ, cùm pleraque alia solo pure notentur obducta.

Ejus diversitatis causa.

V. An quia in Ore confluens Saliva tunc ferè magis glutinosa facta Ulcuscula dicta obducit? an quia partium oris internarum cuticula tenacior & firmiùs subjacentibus partibus adhaerens difficiliùs ab iisdem cedit, ideóque magis crassescens crustae naturam induit?

Crusta in Aphthis observabilis.

VI. Meritò istius Crustae in Aphthis observabilis mentionem fecimus, postquàm pro ejus diversitate de boni malive moris Aphthis judicium ferre solemus.

Ejus diversitas.

VII. Crustae istius diversitatis est tum in Colore, tum in Tenacitate, tum in Crassitie, tum in Amplitudine diversis.

Ejus Color.

VIII. Color laudatur candidus, à quo recedit flavescens ac nigrescens.

Scessio à partibus affectis.

IX. Laudatur illa crusta, quoties facilè cedit à partibus affectis, culpatur, quoties firmiter iisdem adhaeret, ac per se tenax est ac glutinosa.

Tenuitas.

X. Laudatur illa Crusta, quoties tenuis est, culpatur eadem, quoties crassior existit.

Angustia.

XI. Laudatur Crusta, quae paucas in Ore partes tegit, adeóque angusta est; culpatur contrà, quae amplior existens, multam superficiem in ore obducit.

Divulsio.

XII. Laudatur quoque Crusta divulsa, & hinc inde tantùm reperta, hoc est, non totam Linguae, Palatique superficiem tegens, sed aliquam duntaxat.

Aphtharum causa.

XIII. *Aphtharum Causam* veram non dubito asseverare *Humores Halitusque Acres*, & quidem *Acidos*, nunc vomitu aut exhalatione sursùm ab Intestino tenui ac Ventriculo deductos, nunc unà cum Salivâ in Os delatos.

Acida Acrimonia.

XIV. *Acidam* in Aphthis producendis *Acrimoniam* peccare, plurima probant comprobantve.

Aphthas Acidam Eructationem insequi. Ut & Saporem Acidum.

XV. Et 1. quidem Acida eructatio, vomitiove Aphthas nonnunquam immediatè praecedens, subsequentibus mox Aphthis.

XVI. 2. Sapor acidus in ore molestus, & assumptis aciditatem afferens, aut affingens: sicut hodie adhuc in aliquâ observavi foeminâ; in quâ post acrium humorum vomitum heri coeperunt erumpere aphthae, hodie autem aciditas se manifestavit in ore, molesta praesertim, quoties Cerevisiae aliquid assumit, utut dulcis & minimè acidae; An ob acidum à potu ampliùs dissolutum & ideò Gustum potentiùs afficiens.

Qui tamen non semper observatur.

XVII. Observandum verò Eructatam, Vomituve excretam Aciditatem non semper gustari & notari ob Bilis simul effusae amaritudinem, à quâ obliteratur ferè sapor quivis alius, nisi excellens fuerit in qualitate suâ.

Nec non Ructus Acidos, & alvi faeces acidum redolentes, & ventris tormina.

XVIII. Ab acido Aphthas produci probatur 3. in Infantibus praesertim, tum per *ructus acidos*, tum per *alvi excrementa acidum redolentia*, ipsorum Aphthas nunc praecedentia, nunc comitantia, unà cum *Ventris torminibus*: quae omnia cùm testentur abundè, peccare tunc valdè Acidum, ipsumque dominari in corpore, suadent quoque, quin tantùm non persuadent, ab eodem Acido pendere Aphtharum productionem.

XIX. Idem confirmant 4. *Remedia curandis Aphthis maximè convenientia*, & temperando Acido imprimis utilia: de quibus posteà.

Causa diversitatis in Aphthis.

XX. Postquam igitur ab Acido Acri Oris superficiem rodente producuntur *Aphthae, Ulcuscula* nempe utplurimùm *albicantia*, subinde *flavescentia*, & quandoque *nigricantia*; quaeret aliquis, unde haec tàm diversarum Aphtharum differentia deducenda?

XXI. Cui respondeo, id fieri ratione tum ipsius *Acidi varii*, tum caeterorum *humorum* confluentium, *Bilis* nempe, atque *Pituitae*, ipsiusque adeò *Salivae*, variis modis peccantium.

Acidum volatile & paucum causa paucarum & brevi cedentium Aphtharum.

XXII. Ubi namque *Acidum Volatile* atque *paucum* existit, caeterique humores parùm peccant, quae tunc prodeunt Aphthae, paucae sunt & brevi cedentes, ac leviter duntaxat tum palatum, tum Linguam afficientes: citò ad maturitatem venientes, citò decidentes, citò sanatae.

Cuticulae Oris constitutio in Aphthis.

XXIII. Quicquid enim Cuticulae affectum est in Aphthis, separari debet à subjectis Palato, Linguâ, Gingivis, caeterisque Oris partibus; quin sub eadem Cuticulâ sic secedente nova excrescere debet, atque partem affectam iterum tegere, & tunc corrupta decidere.

XXIV. Nec commodè aut utiliter decidit abrasa & corrupta cuticula priùs, quàm nova succreverit.

XXV. Nec semper Cuticula semel duntaxat corroditur ac decidit, sed non rarò nova itidem corroditur ac perit, idque aliquoties.

XXVI. Illud autem evenit aliquando citiùs, aliquando tardiùs: quò citiùs autem, eò melius; quò segniùs, eò pejus.

Cuticula cur segniùs corrodatur ac decidat.

XXVII. Segniùs namque id fit, quoties Glutinositate auctâ peccant Humores quivis, propter quam segniùs secedunt iidem ab affectis partibus; quia ipsis cohaerent arctiùs, ac pertinaciùs.

XXVIII. Firmiùs ergo adhaerentes, ac segniùs decidentes Aphthae indicant Acidum peccans immersum esse Salivam.

Cur citiùs.

XXIX. Ubi autem *Acidum Volatile* existit, *copiosum* tamen occurrit, Boni quidem moris producuntur Aphthae, atque mox deciduae, curabilesque, totum tamen Os iisdem impletur: quod ex modò dictis facilè patet.

XXX. Primarium enim est in Aphthis, ut sint brevi maturae, albicantes, laeves, nec saepiùs repullulantes, aut valdè dolentes.

Aphtharum Albedo unde Flavedo & nigror unde.

XXXI. *Albent Aphthæ ab Acido puro* ulcuscula illa producente.

XXXII. *Flavent* autem *nigricantve* Aphthæ propter *Bilem diversam diverso Acido* junctam.

Bilem Acido jungi.

XXXIII. *Iungitur Acido Bilis* tum propter *utriusque Acrimoniam auctam*, tum propter *Pituitam multiplicem ipsis copulatam*.

1. Propter utriusque acrimoniam auctam.

XXXIV. Iungitur 1. Bilis Acido propter utriusque Acrimoniam auctam; propter quam in se mutuò insurgunt Acriùs, Effervescunt potentiùs, & commiscentur arctiùs.

2. Propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam.

XXXV. Iungitur 2. Bilis Acido propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam, propter quam segniùs ab invicem recedunt, adeóque diutiùs in suâ Effervescentiâ continuant, ac proinde plures halitus emittunt.

Albedinem ab Acido mutari à varietate Bilis ipsi junctæ.

XXXVI. Nec tantùm ob dictas Causas jungitur Acido Bilis, ut Effervescant ideò Acriùs & diutiùs, sed insuper ex illâ Bilis variæ, vel variatæ conjunctione mutatur naturalis Albedo à solo Acido prodire solita.

XXXVII. Quemadmodùm enim ipsa Bilis colorem suum naturalem flavum mutat in viridem, aut nigrum propter admistum Acidum varium; ita vice versâ mutationes ab Acido primariò pendentes alterantur à Bile variâ ipsi admistâ.

Et quare Bilis varia unde.

XXXVIII. Variam hîc voco Bilem, non quæ ab ipso Acido est variata, sed quæ ab admistâ Pituitâ istam est nacta varietatem, & quidem ratione Glutinositatis majoris vel minoris, propter quam, sicut modò dictum, variat Acidi cum Bile conjunctio, quæ inde fit arctior vel laxior, adeóque penitiùs aut superficie-tenus duntaxat rodit læditque partes, ad quas pertingit.

Quare Aphtharum color ab ordinariâ albedine magis recedat. Quare segniùs secedant.

XXXIX. Quò autem plus Bilis admistum est Acido hîc primariò peccanti, eò magis recedit Aphtharum color ab ordinariâ ipsis albedine; & quò plus eidem Acido admistum est Pituitæ, aut Salivæ Glutinosæ, eò segniùs secedunt Aphthæ, ac proinde durant diutiùs & curantur tardiùs.

Aphthæ non semper malum signum.

XL. Unde patet, quandonam magis vel minùs periculosæ sint Aphthæ; postquam nonnulli Medici quasvis Aphthas pro pessimo habent in Morbis omnibus signo; quamvis non rarò Affectus graves solvant, hoc est, ipsis apparentibus Morbi solutio ac curatio præsto sit.

Prognostica.

XLI. Hinc non videtur præter rem futurum, si paucis prognostica ex Aphthis petenda recenseamus, eorundemque rationes addamus.

Aphthas semper Acidum Acre indicare.

XLII. Cùm Aphthæ omnes ortum habeant ab Acido peccante, & quidem utplurimùm ab inferinis partibus per Ventriculum ac OEsophagum assurgente, rariùs cum Salivâ in Os deducto; semper indicant Aphthæ Acidum acre in corpore peccare, & hactenus ejus rationem habendam exactam, non tantùm propter ipsas Os occupantes Aphthas, verùm etiam propter Acidum in corpore existens, atque alias noxas producens, aut producturum, à quo majus vitæ periculum, quàm ab ipsis Aphthis, quæ angustando fauces, atque respirationem ac deglutitionem impediendo vitæ possunt insidiari.

Quænam Periculosæ.

XLIII. Ex hoc patet, illas duntaxat esse Aphthas periculosas, quæ *copiosæ* sunt, ac *pertinaces*, quin *flaventes* aut *nigricantes*, adeóque *siccæ* sive aridæ.

Nempe 1. Copiosæ.

XLIV. Dico periculosas esse Aphthas, quæ 1. sunt *Copiosæ*, totumque Os occupantes, quòd nunquam evenit, nisi ab Acido acri copioso in corpore existente, atque plures ipsi noxas necessariò afferente.

2. Pertinaces.

XLV. Dico 2. periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Pertinaces*, hoc est, segniùs decidentes, ac continuò succrescentes; quod evenit propter acidum simul austerum, ideóque firmiùs partibus à se affectis adhærens, ipsasque diutiùs rodens ac molestans.

3. Flaventes, nigricantes, & siccæ.

XLVI. Dico 3. Periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Flaventes aut Nigricantes*, ac *Siccas Aridasve*, quod evenit propter *Bilem* simul valdè vitiatam, & Acido peccanti junctam, unde difficiliùs uterque humor simul graviter peccans corrigitur ac emendatur, quàm solus Acidus. Signum autem ejus Acidi, vel utriusque humoris in producendis Aphthis simul peccantis devicti, est Humiditas in Os accedens copiosa, & Salivationis speciem producens, cum quâ solent non tantùm faciliùs secedere Aphthæ, verùm insuper Lingua, Palatum, cæteræque Oris partes ab Aphthis malè affectæ citiùs ad consolidationem, plenamque adeò sui curationem venire.

Vlcerum ariditas malum signum.

XLVII. Quemadmodùm enim semper pro *malo & lethali signo habita* est *Vlcerum ariditas, ita hoc ipsum in Aphthis habet locum*: cujus Ego eandem judico Causam, Bilem nempe itidem in Corpore graviter peccantem, atque Acidum non tàm temperantem, quàm vitiosè, atque Vitæ Animalis maximè noxiè cum ipso Effervescentem.

Mortem pendere ab Effervescentiâ valdè læsâ.

XLVIII. Nam si Animalis cujusvis Vita pendeat imprimis ab Effervescentiâ, sed blanda, Bilis & Succi Acidi tum in tenui Intestino, tum in Corde; (sicut indies magis confirmamur in illâ sententiâ per omnia, quæ in praxi occurrunt accuratè observata) utique Mors ejusdem pendebit plerumque ab eâdem Effervescentiâ quovis modo valdè læsâ.

Aphtharum Curatio.

XLIX. Cæterùm postquam non tantùm Naturam, sed Prognostica quoque *Aphtharum* exhibuimus, superest, ut earundem *Curationem* nunc addamus.

In quibus consistat.

L. Quoniam verò diximus, *Aphthas* videri nobis *ortum habere ab Acidis humoribus, halitibusve* ad *Os delatis*, atque non tantùm *totam ipsius superficiem*, verùm *OEsophagi* quoque *tunicam internam rodentibus*, atque *ulcuscula infinita in notatis partibus producentibus*: patet, ipsarum *Curationem* consistere sequentibus.

1. In Acidi correctione.

LI. 1. In *Acidorum Humorum, Halituumque correctione ac Emendatione.*

2. Diminutione.

LII. 2. In *notatorum humorum plus minus correctorum*, quoties *copiâ simul peccant*, vel *in totum emendari non possunt, saltem non nisi tempore longiore, diminutione aut expulsione.*

3. In ejus Productione novâ impedienda.

LIII. 3. In *eorundem humorum, halituumve Productione novâ impeditâ, impediendâve.*

4. In partium affectarum liberatione.

LIV. 4. In *partium affectarum ab aphthis liberatione*; adeóque *aphtharum* (uti loqui vulgò amant, solentque,) *maturatione*, ac *casus promotione.*

5. In earundem mundatione & consolidatione.

LV. 5. In *partium* earundem ab aphthis *liberatarum mundatione ac consolidatione.*

LVI. Quòd si medicamenta in curandis aphthis usurpari solita & utilia reperta præfatis satisfaciant Indicationibus, utique non parùm confirmabitur nostra de Aphtharum Causis sententia, sicut in superioribus illud asseruimus.

Duplex esse acre. LVII. Quamvis autem multi non attendant ad *peccantis Acidi Correctionem*, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos Acrium notitia & doctrina, uno Acrimoniæ nomine duntaxat ipsis noto; jam tamen, duplici ac quidem sibi contrario Acri volentibus sapere à Me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientiâ confirmato, attenditur magis à non paucis tum ad Acris utriusque vim & noxas quotidianas, tum ad ejusdem correctionem optimam.

Quibus utrumque temperetur. LVIII. Inter plurima verò, quæ solent alterutrum, quin utrumque Acre corrigere ac temperare, laudatur meritò in *curandis Aphthis omne Acidos Spiritus concentrans*, & quidem *blandè*; inter quæ sunt *Oculi Cancri*, *Margarita*, *Corallia*, *Creta Alba*, *Sanguis Draconis*, *Lapis hæmatites*, & similia plura, quæ pro Aphtharum, adeóque Humorum Acidorum imprimis tunc peccantium diversitate possunt seligi, cæterisque præponi.

In ariditate summâ. LIX. Exempli gratiâ, quoties ob *ariditatem summam* non tantùm exulceratur, sed *finditur quoque Lingua, cum partibus simul affectis*, unde Sanguis quoque effunditur purus, convenient præ aliis *Lapis hæmatites*, *& Sanguis Draconis*.

Sine Ariditate summâ. LX. Ubi *sine tali ariditate Lingua* occurrunt Aphthæ, ad temperandam corrigendamque Aciditatem conducent præ aliis *Oculi Cancri* & *Margarita*, tanquam concentrantia blandissima; *Creta* verò, tanquam *concentrans potentissimum Acidi*.

LXI. Nec tantùm hæc hîc conveniunt, quin *Salia quoque Volatilia, sed blandissima*: quæ hactenus juvant, quatenus Aciditatem noxiam demulcent, franguntque. Conducit quoque *Bezoardicum Minerale*.

Humores correcti educendi. LXII. *Eosdem Humores*, quantùm fieri potest, *correctos diminuunt ac educunt Hydragoga* dicta, quoniam sub seri formâ reperiuntur omnes Humores Acidi puriores: quos sicut aliis Humoribus, Pituitæ putâ & Bili conjungi, confundive, non est mirum, ita specificis additis simul educi, nec novum, nec absurdum.

Et quibus. LXIII. Hinc est, quòd in curandis Infantum Aphthis tàm frequenter usurpamus *Syrupum de cichoreo cum rheo*, aliumve similem; quoniam sic *in consensum tracta est, simulque corrupta Bilis, ab Acido Acriore facta Æruginosa*; ne nunc dicam, omnes humores educi à quibusvis purgantibus, licet putem etiam nunc à certis medicamentis faciliùs & uberiùs educi humorem hunc vel illum præ aliis.

LXIV. *Humores* igitur *Acidi & Serosi* primariò peccantes, ut & *Biliosi* secundariò affecti, atque *Pituitosi* nonnunquam simul juncti, & malum pertinacius reddentes, tum alterari & corrigi debent, tum subinde minui, evacuarique Medicamentis quibusvis maximè convenientibus, quin subinde simul artificiosè mixtis.

Humorum Acidorum productio impedienda. Et quibus. LXV. *Humorum Acidorum Productio* sicut pendet imprimis ab Usu Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve *Acidorum*, ut & ab *Aëre frigido*, *Animique mœrore aut terrore*; ita eadem Productio impeditur tum abstinendo ab illis, tum usurpando magis Oleosa sive *pinguia & Spirituosa*, fruendo *Aëre sereno & æstuante*, *Animum recreando rebus gratis & acceptis*.

LXVI. *Halituum autem Acidorum proventus* sicut debetur *Effervescentiæ factæ ab Acido valdè Acri & potenti*, ita idem impeditur correctâ, aut impeditâ notatâ Effervescentiâ vitiosâ, tum per ea, quæ *Acidum* illud potens atque valdè Acre potenter *concentrant*, tum per ea, quæ aliàs idem *obtundunt*.

Acidum Acre quænam concentrent. Quænam obtundant. LXVII. *Concentrant potenter* Acidum Acre *Creta*, *Sanguis Draconis*, & similia.

LXVIII. *Obtundunt* Acidum Acre *Pinguia & Oleosa*, sed imprimis *Opium*, omniaque *Narcotica*; quò referendum, cæterisque præferendum quodvis *Sulphur Metallicum*, *aut minerale fixum* redditum: præ quo nihil expertus sum hactenus, quod tàm utiliter, hoc est, tàm blandè, tàm certò, tam citò, imo tutò cohiberet vitiosas Effervescentias.

Partes affectæ aphthis liberandæ. LXIX. *Partes Aphthis affectæ iisdem liberabuntur*, & quidem ipsarum *maturatione* ac *spontaneo casu*, per medicamenta *Acrimoniam Acidam* ipsis conjunctam *blandissimè temperantia*, quin *eandem in se allicientia*, sicque eâdem laudatas partes liberantia.

Et quibus. Raparū coctarū succus. LXX. Inter hæc laudatur meritò *Raparum* in Aquâ *coctarum*, vel *assarum* Succus expressus; cui subinde, quando minùs suavis vel dulcis existit, aliquid Sacchari addi solet; ubi autem assantur, eodem Saccharo haud indiget, cùm qui tunc prodit Succus Syrupi tenuioris consistentiam æmuletur, & saporem.

Ejus Vsus. LXXI. Hoc succo colluunt & gargarizant sæpiùs Os & fauces Ægri, vel eundem in ore tantillùm retentum sensim deglutiunt, quod ego præfero; quò non tantùm Os partesque in ore contentæ hoc fruantur beneficio, verùm totus insuper OEsophagus, imò Ventriculus, quos non minùs docuimus affici malè Aphthis atque partes in ore occurrentes, id quod imprimis locum habet in Infantibus, à quibus expectari nequit collutio & gargarisatio.

Vires. LXXII. Adde quòd, cùm ab isto succo temperetur blandè ac efficaciter Acidum hîc peccans, in ipsis quoque Intestinis tenuibus corrigatur & obtundatur idem, sicque ejusdem ascensus sursùm impediatur, citiùsque malum hoc superetur.

LXXIII. Multis proinde nominibus laudatur & laudari debet Raparum Succus, cæteris omnibus fortè præferendus.

Syrupi Varii. LXXIV. Usurpantur quoque Syrupi varii, Violarum, Iujubinus, de Glycyrrhizâ, Rosarum solutivus, & similes plures blandi; quos eatenus conferre puto, quatenus aciditatem noxiam leniter obtundunt succo plantarum mucilaginoso, ex quo parantur; sive decoctione, sive solâ contusione ac expressione.

Ovi Vitellum. LXXV. Præ multis aliis laudo hîc *Ovi Vitellum* conquassatum & additâ aquâ rosaceâ dilutum cum tantillo sacchari ad gratiam. Ovi namque vitellus in se allicit humorem acidum in ore nocentem, sicque partes aphthis affectas paulatim eodem liberat, promovetque ipsarum casum. Potest autem, sicut de succo Raparum dictum, hâc misturâ toties, quoties usurpari debet, denuò agitatâ Os collui, aut ejus aliquid ore parum retentum sensim deglutiri, ad OEsophagum & Ventriculum quoque juvandum. *Ejus Vires. Et Vsus.*

Cerevisia primæ coctionis. LXXVI. Laudatur ab aliis quoque Cerevisia primæ coctionis, in quâ pars hordei aliorumque frumentorum optima & maximè pinguis & mucilaginosa continetur, nec fermenta-

tionem adhuc passa est; & meritò, cùm & illa multùm conducat ob rationes jam prolatas.

Vel cui ficus sunt incoctæ. LXXVII. Quin commendatur à quibusdam Cerevisia, cui sunt incoctæ ficus in partes priùs concisæ: quam sicut non sperno, quippe utilem; observavi tamen plerisque ægris mox fuisse ingratam ob summam glutinositatem à ficubus ortam: unde admodùm rarò in ejus usu aliquandiu perseverant ægri.

Cuticulæ in ore constitutio & mutatio. LXXVIII. Dum verò ita dicuntur maturari Aphthæ, hoc est, paulatim à partibus subjectis & malè affectis secedere, nova succrescit sub ipsis Cuticula easdem partes tegens; quæ tamdiu itidem corroditur & aphthas constituit, quamdiu acidum acre ad Os assurgit: eodem autem correcto vel superato, tandem permanet illa cuticula, & Oris partes priùs denudatas investit, & ab externis assumendorum injuriis præservat.

Quando segniùs & parciùs succrescunt Aphthæ, quale signum. Quibus Aphthæ consolidentur. LXXIX. Ubi observant Medici, segniùs & parciùs succrescere Aphthas, judicant meritò, vel correctum, vel ablatum esse maximam partem illud acidum aphthas producens, quâ de causâ ulcerum notatorum mundationem ac consolidationem tunc expectandam, & promovendam censent.

LXXX. Quamvis autem illa tunc spontè, ac beneficio jam laudatorum ac præscriptorum medicamentorum soleat subsequi, licet tamen aliqua etiam tunc addere, quæ potentiùs idem absolvant; Sic loco Syrupi rosarum solutivi usurpari poterit Syrupus de rosis rubris, Mel rosaceum, & similia; quin Terræ pingues, Bolus armena, Terra lemnia, & similes cum Aquâ plantaginis in pollinem tritæ addito melle vel Syrupo rosaceo minimâ quantitate ore poterunt contineri, & Curatio ultima, sive Consolidatio festinari.

CAPUT VI.

De Insultibus Epilepticis.

Insultus Epileptici quale malum. I. Considerabimus nunc 6. frequentes Infantibus nuper natis, ac præsertim in hoc Belgio, *Insultus Epilepticos*, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur: dignos proinde nostrâ indagine.

Quorum sint causa. II. Hi *Motus Epileptici supervenire* solent *Torminibus Ventris*, atque *Alvi Dejectioni viridescenti & Acidum olenti*. Unde non sine causâ judicatur *eadem omnium Causa primaria*.

Quid sint. III. Sunt autem *Insultus & Motus Epileptici, Agitatio reciproca & aliquandiu continuata Partium per Musculos motarum, Manuum, Pedumque, Labiorum, Linguæ, Palpebrarum, Oculorum*, uno verbo omnium Partium in Adstantium Sensus Visum & Tactum occurrentium.

Eorum diversitas. IV. Hæc Agitatio aliàs est *vehementior*, aliàs *mitior*; aliàs *diuturnior*, aliàs *brevior*; aliàs *Universalis magis*, aliàs magis *Particularis*: aliàs *sæpius*, aliàs *rarius repetens*, & sic porrò.

Et exemplum rarum. V. Repetere namque solet *per Paroxysmos hoc malum*: quo *durante vix aliquid assumere possunt Infantes*: unde magis sum ante sesquiannum miratus, meam filiolam octo menses natam postremo vitæ suæ die propter difficiliùs erumpentes dentes Insultibus Epilepticis afflictam, durante per horas aliquot Paroxysmo Epileptico quævis commodè assumpsisse, (quod non memini me unquam in ullo Epileptico Infante vel adulto observare) at eodem cessante nil ampliùs admisisse per horas plures, sed tandem placidè expirasse: quod idcircò hîc noto.

Quosdã Epilepticos durante paroxysmo carere sensu externo. Quosdã non. VI. Quemadmodùm autem durante Paroxysmo Epileptico *Sensu omni externo carere videntur* Adulti, ita idem judicandum de Infantibus.

VII. Dixi *Epilepticos videri durante Paroxysmo carere omni sensu externo*, quamvis *ad Objecta quædam Acriores halitus spirantia & naribus admota plerumque mox excitentur*, sicut etiam nonnunquam *ad Sonum potentem*, ac imprimis *nominis proprii*, *Auri proximum*.

VIII. Observantur autem non rarò durante Paroxysmo *Ægri ad ossa usque comburi, nec tamen inde excitari*: quod signum est, Sensu externo tunc carere ipsos.

Hujus diversitatis ratio. IX. Cujus *diversitatis* aliam non invenio *rationem*, præter *Causæ peccantis à Volatili Sale Acri correctionem ac mutationem*; nisi forsan tunc Sensus Externus unus magis afficiatur altero; quod si fiat, ejus rationem hactenus ignoro.

Epilepticorum constitutio post paroxysmum. X. Plerique Paroxysmo Epileptico prehensi, quando *ad se redeunt, ignorant quid fuerint passi*, ac vix de alio *tunc queruntur, quàm Capitis dolore gravativo*; nisi forsan durante Paroxysmo ex vehementi partium agitatione aliqua fuerint valdè contusa, vel aliter læsa, quæ læsio sentitur demum soluto aliquandiu Paroxysmo.

XI. Id enim notandum, plerosque *stupidiores observari post Paroxysmum solutum*; quin *sæpius recurrentibus Paroxysmis gravibus permanere postmodùm stupidos & quandoque fatuos*.

Cerebrũ in Epilepsia esse affectum. XII. Quæ omnia videntur sufficientia esse signa *Cerebri, ac Cerebelli affecti ab insultibus Epilepticis*; adeò ut meritò statuatur à multis, partem primariò in Epilepsiâ *affectam* esse, si non *Cerebrum ac Cerebellum*, *saltem Spinalis medulla radices*, *adeóque Initium Nervorum*.

Vi & Sensus externos & internos & Motum Animalem. XIII. *Afficiuntur* enim *manifestè Sensus externi & Motus Animalis*; afficiuntur quoque *Sensus Interni*, dum *stupidiores* fiunt Epileptici: sed *afficitur necessariò Caput*, propter *dolorem gravantem in ipso, etiam cessante Paroxysmo, remanentem*.

Quales & quarum partium sit affectio. Nempe Spirituum Animalium. XIV. Cùm igitur *Animales Functiones*, *si non omnes, pleraque saltem afficiantur in & ab Epilepsiâ*, meritò quæritur, *qualis* tunc contingat, & quarum partium *affectio mala?*

XV. Quantùm Ego ex omnibus & singulis à me hactenus observatis & menti nunc præsentibus judicare valeo, existimo, *Spiritus Animales plurimùm affici & alterari in Epilepsiâ, nec tantùm, quatenus motu inordinato & coacto moventur ad musculos oppositos*, sed insuper, *quatenus inepti redduntur* ad ministrandum *Sensibus externis ac internis*.

Quenã eam sequantur. XVI. Quamvis proinde putem, *irritari Nervorum principium inordinatè*, unde *copia majori & quidem itidem inordinatè quaquaversùm moveantur Animales Spiritus*; existimo, eosdem etiam *inquinari & ita mutari secundùm suas qualitates*, ut *tunc sint inepti sensationi laudabili & naturali absolvendæ*; ideóque *tamdiu post motus Convulsivos precedentes tandem in verâ Convulsione permanere Musculos omnes, quamdiu qualitate vitiosâ infecti sunt iidem Spiritus*: quos imprimis arbitror *hâc noxâ liberari*, quando *Salia Volatilia subtilissima & Acrimoniâ innoxiâ prædita*, *Spiritus Salis* *Et quenam eam curent.*

Armoniaci

Armoniaci putà & *similes plures*, per *nares penetrant in Cerebrum*, atque *Spiritibus Animalibus malè affectis se jungunt*, quin *vitium ipsorum corrigunt ac emendant*, *citiúsque Paroxismum solvunt*.

Spiritus Animalium malè affecto rum causa Salibus volatilibus contrarius esse Spiritus Acidus.

XVII. Vnde concludo, *Causam in corpore existentem atque Spiritus Animales malè afficientem, ac exinde Epilepsiam producentem contrariam esse Salibus Volatilibus.*

XVIII. Si quis porrò & *Salia Volatilia examinet*, & *ejus contrarium investiget*, inveniet tandem *Ipsis Contrarios esse Spiritus Acidos* itidem *Volatiles*; ideóque probabiliter concludi, *Halitus Acidos Causam esse proximam & Continentem tum Nervorum principium irritantem*, tum *Animales Spiritus vitiosè alterantem*.

Quinam Affectus Infantium Epilepsiam præcedant.

XIX. Hoc ipsum confirmatur ex *Affectibus Epilepsiam Infantium præcedentibus* & jam memoratis; *Ventris torminibus*, *Excrementis Alvi viridibus & Acidum spirantibus*: ut & *inopinato & gravi Terrore* tàm sæpè tum Infantibus, tum adultis *Epilepsiam producente*. Solet namque in *terrore vim majorem nancisci Acidum in corpore*, solet idem *omnes Sensus*, quin & *Corporis Motum turbare*, quin ejus *Concussionem Convulsivam excitare*.

XX. Nec tantùm ex consideratione *Salium Volatilium*, *Epilepticorum Insultuum Remedii optimi*, atque *Symptomatum ipsos utplurimùm præcedentium*, Ventris Torminum, ac imprimis Dejectionis Acidum spirantis, concluditur *ipsorum Causa vera Spiritus Acidus Volatilis*, hoc est, *Halitus Acidus*; verùm si quis absque præjudicio cuncta in Epilepticis Insultibus notabilia consideraverit, agnoscet facilè, *aliud in rerum naturâ non occurrere*, *à quo ipsi possint deduci*.

Quale quid requiratur ad Epilepsiam producendam.

XXI. Requiritur enim *tale quid*, quod *etiam à parte remotissimâ brevi possit assurgere ad caput*, quod *ibidem irritationem possit excitare ad inordinatum & coactum Spirituum Animalium motum versus musculos omnes*, quod *obscurare possit ac opprimere Sensus externos omnes*, quod *ad fatuitatem possit repentè aut sensim deducere Ægrum*, quod *Gravitatis sensum possit producere ac relinquere in Capite*: Atqui hæc omnia à nullâ re notâ produci possunt, nisi à *Spiritu Acido Volatili*, vel *Halitu Acido & Acri*.

Duo tantùm esse Acria, simplicia, & ex duobus tertium mixtum.

XXII. Etenim cum *duo tantum* reperiantur *Acria pura in rerum naturâ*, *Lixivum Salinum*, & *Acre Acidum*; hinc & *mixtum & fractum ex utroque*, *Salsum nempe Muriaticum*, prout plus de Acrium alterutro participat, ad idem magis vergens: & *illa noxa non producatur*, *sed curetur per Salia lixiva*, *sed imprimis Volatilia* (possunt enim & fixa inservire, Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri & alia similia longo usu comperta) reliquum est, ut à *Spiritibus Acidis*, *sed Volatilibus* atque *in Halitus facilè abeuntibus*, *deducatur hoc malum*.

Halitus Acres nõ esse à Sale Muriatico.

XXIII. Frustrà namque id quis peteret à *Sale Muriatico*, à quo tales attolli haud solent Halitus Acres.

XXIV. Vtique non potest non Homini, Veritatem ac Ægrorum commoda unicè sectanti, & ab inani & vanâ gloriâ alieno valdè placere, quando ita evidenter ac solidè elicit Affectûs alicujus ardui & latentis causam veram.

Omnia in Epilepsiâ nondum esse nota.

XXV. *Non tamen omnia sunt nobis adhuc in hoc affectu nota*, *perspectaque*, *postquam necdum satis constat*, *quî ab illis Halitibus Acidis & Acribus afficiantur ac depraventur Animales Spiritus ad Sensum externum penè abolendum*, & *imprimis ad Fatuitatem inducendam*.

Plura tamen, quã vulgò docentur.

XXVI. Sed licèt hîc non sint omnia nobis nota, perspectaque, multum est tamen longè plura distinctiùs nosse, quàm vulgò de hoc Affectu docentur, atque notabiles in rerum obscurarum cognitione provomendâ facere progressus.

In sensibus externis stupor unde.

XXVII. *Unum tamen videor* mihi *circa Externi Sensûs stuporem in Epilepsiâ* observabilem *assecutus*, (postquam rem intimiùs examinavi, & post multas cogitationes ac discursus sollicitos id conclusi) nempe à *Spiritu Acido Acriore in Succo Pancreatico existente*; *aut etiam forinsecùs cum Assumptis adventante ita vitiari Effervescentiam cum Bile in tenui Intestino factam*, ut *Halitus non tantùm Acres Acidique*; sed *insuper vim Narcoticam à Bile mutuati attollantur*, & per Lacteas Venas *penetrent* ad Sanguinem, hinc cum ipso *ad Cerebrum*; ubi *partim mordicent ac irritent Spinalis Medullæ radicem*, unde copiosiùs ad Musculos ferantur Animales Spiritus, ibique producant primùm motu suo inordinato *Motus Convulsivos*, & tandem Motu utrinque continuato ipsam *Convulsionem*: partim *Narcosin inducant in Animales Spiritus*, unde sequatur *ille stupor magnus*, & *insensilitas durante Paroxysmo*.

Unde Fatuitas.

XXVIII. *An ab eâdem vi Narcoticâ deduci possit ac debeat Fatuitas* Epilepsiæ tàm sæpè superveniens, non ausim affirmare, ut nec negare: postquam observamus *Ebrios*, & *quasi narcosi correptos*, durante ebrietate *videri fatuos*; quin imò *omnes assumpto Opio*, *quamdiu ejus vis viget*, *si à Somno excitentur*, *Fatuis videri quoque similes*, & *habere gestus sermonésque satis fatuos*.

XXIX. *Si* proinde *Fatuitas Epilepticorum deducenda sit à vi Narcoticâ ex Bile haud dubiè ortâ*, *necessum est*, *ita vitiatos fuisse ab Ipsa Spiritus Animales*, *aut Cerebrum*, *Cerebellumque*; *quatenus Spirituum Animalium præparationi serviunt*, *ut*, *qui posteà continuè generantur*, *servent illam Dispositionem Fatuitati producendæ aptam*. Cujus modum & rationem clarè ac distinctè quis explicabit? Ego saltem non possum.

Epilepsiæ Causæ Remotæ, & Antecedentes.

XXX. Postquam quodammodo saltem explicuimus Symptomata in Epilepsiâ & Infantium & Adultorum observabilia, proximum est, ut *Affectûs ejusdem Causas remotas*, & *quandoque Antecedentes* simul examinemus.

Quomodò hæ causæ distinguantur.

XXXI. *Distinguendæ* sunt namque *Causæ Antecedentes à Remotis*; postquam *hæ* opponuntur aut contradistinguuntur *Proximis*; sicut *Antecedentes Continentibus*: quamvis non semper coïncidant Continentes cum Proximis.

XXXII. *Causa* aliæ sunt, *quæ actu Affectum* aliquem, Morbumque *producunt*, sive sint *proximæ ac Continentes*, sive *Remotæ*.

XXXIII. *Aliæ* sunt, quæ *actu Affectum*, Morbumve *nullum producunt*, *ast producere aptæ sunt natæ*, quin facilè sunt producturæ, dummodò *irritentur ac in actum deducantur*: quæ nomine *Antecedentium Causarum* vulgò veniunt.

Obstructionis causa Continens & proxima.

XXXIV. Exempli gratiâ, *Continens Obstructionis Causa* est *Humor coagulatus*, *Sanguis*, *vel Pituita*, *in aliquo vase hærens*: *quo posito*, *ponitur Obstructio*, *sicut eodem remoto*, *eadem re-*

movetur: estque insuper *proxima Obstructionis Causa*.

Ejusdem causa Antecedens.

XXXV. *Antecedens Obstructionis* ejusdem *Causa* est *Pituita*, vel *alius Humor in corpore existens, ast nullam noxam producens, nisi ab aliâ Causâ Irritante aut Procatarctica dicta deducatur in actum, & moveatur in aliquem canalem, quin ibidem coaguletur*: quæ duo *effecta*, sicut sunt sæpè nunc diversa, nunc contraria, sic non rarò *agnoscunt Causas contrarias*, *Aëris* putà *Calorem Pituitam solventem* & quaquaversum, ergò ad vasa quoque propellentem, hinc & *Frigus eandem in vasis coagulans & sistens*: quæ duæ *Causa Contraria, Aëris Calor & Frigus*, sunt *Causa Procatarctica Obstructionis*, quatenus *Pituitam* in corpore existentem, nullamque noxam asserentem, *Obstructionisque producenda Causam Antecedentem*, tùm solvunt & ad Vasa devehunt, tunc eandem ibidem coagulant.

Procatarctica.

XXXVI. Hæc eadem *Pituita*, quæ *Antecedens erat Obstructionis Causa*, quamdiu nullam in Corpore latens producebat noxam, fit ejusdem *Causa Continens ac Proxima*, quamprimum ad Vasa delata, coagulatur in iisdem, ac reverà Obstructionem parit.

Remota.

XXXVII. *Eadem Pituita jam mota & abundantiùs ad Vasa propulsa, Remota est Causa Obstructionis producendæ, augendæve.*

Distinctio causarum.

XXXVIII. Atque ex his paucis patere potest omnibus *distinctio Causarum* tum *Remotarum & Proximarum*, tum *Continentium, Antecedentium, & Procatarcticarum*.

Non omnem morbum habere causam continentem.

XXXIX. Quòd *si Continente Causâ positâ ponatur, ac remotâ removeatur Morbus*, utique *omnis morbus non habet Causam Continentem*, verbi gratiâ, *Vulneris Causa proxima*, *non item Continens Causa, est Gladius*, quoniam ipso in parte molli posito ponitur quidem vulnus, *eodem autem remoto non removetur iterum idem vulnus*.

Epilepsiæ Infantiu causa Proxima & Continens. Antecedens.

XL. Hæc ut *Infantium Epilepsiæ* applicemus, notandum, *Causam Proximam & Continentem Irritationis* in Nervorum principio esse Halitum acrem eò delatum: sicut ejusdem Antecedens Causa est Humor Pancreaticus, vel aliàs quivis assumptus & *Acidus, in tenui Intestino vitiosè cum Bile effervescens*, atque *Halitus similiter Acres, Acidosque producens*, qui tendunt ad Cerebrum ac Cerebellum, ut ibidem notatam irritationem pariant.

XLI. *Antecedens* autem *Irritationis Epilepticis Causa* est *tum Bilis, tum Succus Pancreaticus, in Corpore existentes, nondum tamen vitiosam illam Effervescentiam producentes; donec ab externâ Causâ, nunc aëre procelloso, nunc Alimento facilè in acidum abeunte, ipsumque augente aut aliàs irritante*, nunc *Terrore*, similive Causâ aliâ *irritentur atque in effectum deducantur*, id est, *ad vitiosè effervescendum, Halitusque notatos producendos propellantur, sicque Continenti Causa materiam suppeditent.*

XLII. Atque sic tum *Affectum Ipsum*, tum *Ejusdem Causas*, tum *Earum agendi modum* paucis explicuimus, restat, ut *Prognosin & Curationem* similiter subjungamus.

Epilepsiæ Prognostica.

XLIII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, facilè formari possunt *Prognostica*, nempe *Affectum hunc esse gravissimum*: cùm 1. sit tàm *multis lethalis*; cùm 2. tàm *sæpe relinquat post se tàm luctuosa Symptomata*.

Exemplum rarum Epilepsiæ in Infante.

XLIV. Non possum silentio præterire, non ita pridem, quum pauperibus consilia ac remedia impartirer, præter alios Ægros satis graviter afflictos, ad me allatum esse *Infantem* forsan *bimulum*, cui *ante mensem* supervenit *Tussis Suffocans*, vulgò *fink-hoest* dicta, quâ ubi aliquot diebus fuisset vexatus, accessit *Epilepsia*, sed hâc nunc cessante, qui priùs *loqui poterat & ambulare infans*, nunc *mutus existit*, & quasi *Paralyticus, omnique ambulandi potentiâ destitutus*.

XLV. Sed metuo valdè, ni brevi superetur ista noxa, ne simul *fatuus* fiat, sicut in multis aliis observavi factum. Quod ut præveniatur, quædam præscripsi tum interna, tum externa remedia.

In eo Tussis suffocans quænam & unde.

XLVI. Videtur namque in hoc infante *Tussis illa Suffocans* (quam idcircò sic voco, quia videntur in Suffocationis periculum conjecti Ægri; tàm adulti quàm Infantes) *ortum habuisse à Flatibus Acidis in tenui Intestino excitatis, & paulatim ad Pulmones assurgentibus*, ibidemque ad Tussiendum ipsos irritantibus.

Insultus Epileptici unde.

XLVII. Iidem *Flatus Acidi ad Cerebrum sublati videntur* ibidem *Nervorum principium acrimonia sua mordicando ipsum irritasse ad copiosiorem Spirituum Animalium copiam quaquaversum*, ac *imprimis ad Musculos omnes aut plerosque propellendam*, unde excitati sunt primò *Motus Convulsivi*, *tandem ipsa Convulsio*; hoc est; Insultus Epileptici.

Impotentia ad motum unde.

XLVIII. Postquam verò ulteriùs delati sunt iidem *Halitus sive Flatus Acidi secundum Spinam Dorsalem*, suntque *ibidem magis concreti*, videtur, *Impotentia ad Motum excitata, compressis vel aliter malè affectis Nervis*, per quos ad *Musculos deferuntur Animales Spiritus*.

Defectus loquelæ unde.

XLIX. Quinimò ob eandem Causam *malè affectis Musculis Locutioni servientibus*, factus videtur idem *Infans mutus*, qui cœperat benè loqui.

Epilepsiæ curatio.

L. Epilepsia ut ritè curetur, observanda plura, quæ nomine Causarum se mutuò consequuntur, ut illam producant, ut & à quibus tàm internis, quàm externis solent foveri vel augeri eædem; denique illa, quæ solent ipsam subsequi, tanquam Symptomata.

LI. Erit proinde operæ-pretium, ut singula hîc consideranda, ordine proponantur, hinc & ipsis sua Medela applicetur.

Spectanda in eâ est 1. Irritatio principii Nervorum.

LII. Primum, quod hîc spectari debet, est *Irritatio sive Mordicatio Principii Nervorum ab Halitibus Acribus* ad Cerebrum assurgentibus; unde *impetuosus & inordinatus sequitur Spirituum Animalium ad Musculos Motus*, ipsique adeò *Motus Convulsivi*, ac tandem ipsa *Convulsio*.

2. Halitus acer ad cerebrum delatus.

LIII. Secundum, quod itidem hîc spectandum, est Halitus acer ad cerebrum delatus, nervorum initium mordens & irritans, Causa continens & proxima irritationis ac morsionis.

3. Idem in tenui intestino existens.

LIV. Tertium est Halitus idem in tenui intestino existens, atque postea ad Cerebrum ascensurus, Irritationis ejusdem causa remota, quatenus proximam & Continentem fovet, aut postea constituet.

4. Effervescentia Succi Pancreatici & Bilis.

LV. Quartum, quod hic spectari debet, est in Infantium Epilepsiâ, de quâ nunc agimus, Effervescentia vitiosa Succi Pancreatici acidi acrioris, & Bilis satis pinguis & acris in tenui intesti-

intestino, ex quâ prodeunt notati modò Halitus acres.

5. Succus Pancreatici cum Bile actu Effervescentes.

LVI. Quintum hîc spectandum, est *Succus Pancreaticus Acrior*, quando *actu effervescit cum Bile vitiosè, promitque notatos Halitus acres*: itidem *Causa remota*.

6. Idem Succus nondum effervescens.

LVII. Sextum est Idem *Succus Pancreaticus Vitiosus & Acrior, nondum tamen in actum deductus, aut vitiosam Effervescentiam excitans*; quæ *Causa* hujus mali Antecedens.

7. Omne, quod ejus Succi Acrimoniam producit vel auget.

LVIII. Septimum hîc spectandum, erit omne id, quod tanquam *Causa procatarctica* vel *Irritans est, augensve Succi Pancreatici Acrimoniam, ut in Actum deducatur*: quamvis nil impedit *Succum eundem sponte fieri, paulatimque Acriorem, donec tandem possit vitiosam illam excitare Effervescentiam, & Halitus acres promere*. Hoc autem facit aliquando Lac dulce, quod præsertim à Vaccis redditur paulò post partum, quodque faciliùs corrumpitur & acescit, adeóque augere potest Succi Pancreatici Acrimoniam Acidam, illumve irritare ad vitiosè cum bile Effervescendum. Sic & noxium est *multum Saccharum* unà cum Pulte nuper natis copiâ nimiâ exhibitum; quod sicut acescit facilè, ita & ad vitiosè effervescendum irritare potest notatum Succum.

8. Vis Narcotica Bilis, stuporis par.

LIX. Atque hæc se mutuò consequuntur in Motibus Convulsivis & succedente ipsis Convulsione; quoniam verò stupor sensuum omnium comitari solet Epilepticos Insultus, & stuporem illum deducendum putavimus *à Bile vim Narcoticam notatis Halitibus Acribus communicante*; spectanda hic 8. *vis Narcotica stuporem dictum efficiens*.

9. Fatuitas.

LX. Denique quoniam addidimus, succedere aliquando Insultibus Epilepticis *Fatuitatem*, quam non improbabiliter existimavimus deduci posse ab eâdem *Vi Narcoticâ Bili debitâ*, & aut *Cerebro, aut Spiritibus Animalibus intimiùs junctâ*, ejus 9. est habenda in Curatione ratio.

Causa Antecedens præ venienda.

LXI. Quoniam verò satiùs est Prævenire quàm Præveniri; optandum foret, ut *Causæ hujus mali gravis Antecedenti* iretur obviam, tum *in Fœtu nondum nato*, tum *in eodem jam nato*.

In Matre Uterum gerente.

LXII. Diximus in superioribus, *Causam frequentissimam Epilepsiæ Infantium quærendam in Matre Uterum gerente*, atque *Diætâ vitiosâ* utente, tali nempe, quæ augere potest in Corpore Acidum; qualia sunt *Acetaria*, Mala Citria, Arantia, Fructus immaturi & Acidi, cæteraque Alimenta propter ipsorum fastidium Acido multo & Acri condita; Vina itidem Acida, & Cerevisiæ Acescentes, Lac Ebutyratum, vel aliàs coagulatum & acescens sæpiùs usurpatum. *Aër frigidus* ac Borealis. *Tristitia, Terror*, &c.

LXIII. Solet autem noxa ex vitiosâ diætâ orta *Fœtui magis nocere, quàm Matri*: sive malè habeat, dum adhuc in utero hæret, sive hoc fiat demum, postquam in lucem est editus.

Post quam peperit. Cavendo ab acidorum abusu.

LXIV. *Post nativitatem Acidum in Corpore Infantis tenelli facilè augetur ab assumptis actu Acidis, vel facilè acescentibus*, ut & à *Terrore*, aut *Mæstitiâ, frigidoque Aëre*.

LXV. Ut *præveniatur* proinde *hoc malum*, & ab *Ipso Præservetur Fœtus*, optandum foret, *Matres* tàm tenero in Liberos suos affectu motas, *Cavere sibi à tàm frequenti memoratorum Acidorum abusu*; cui tamen debetur dubio procul hîc, quàm alibi, frequentior Infantium Epilepsia.

Assuefciendo Alimentis sanis.

LXVI. Hoc ut faciant faciliùs, debent antequam Uterum gerant, *sese paulatim assuefacere Alimentis magis sanis*, & *desuescere à multum Acidis*; quod plerisque novi futurum valdè difficile, quoniam more malo indulgent & assuescunt omnes ferè à primâ ætate Acidis tum Alimentis tum Condimentis Belgæ; putantque non satis sapere Alimenta, nisi *usurpentur aut valdè Salsa, aut valdè Acida*: licèt trito suo idiomate proverbia testentur, debilitari naturam humanam tum Salsis, tû Acidis: Zout en Suur breekt de Natuur.

LXVII. Hoc Consilium esse salutare, vel inde patet, quòd *Infantes geniti ex Matribus non ita Acido indulgentibus rariùs patiantur Epilepticos Insultus*; & contrà.

Assumendo quæ Acidum temperent.

LXVIII. Ubi autem ille Mos malus corrigi non potest, sicut Ego ejus corrigendi spem video nullam, danda opera, ut *assumant* quoque *Gravidæ* talia, quæ *Acidum infringant, temperent, & corrigant*; inter quæ primas tenent *Salia Volatilia Oleosa*, à quorum usu assiduo observavi optimè habuisse tum ipsas fœminas gravidas, tum posteà ipsos Infantes, minúsque fuisse obnoxios Insultibus Epilepticis.

Quæ locum habent tum in Uterum gerentibus, tum lactantibus. Cavendo præterea ab immersione manuum in Aquâ frigidâ.

LXIX. Atque hæc fieri possunt à fœminis Uterum adhuc gerentibus, quod *ipsum continuari potest* ac debet *ab iisdem, si Liberos suos lactent, aut à Nutricibus*; *cavendo* sedulò, quantum fieri potest, ne *Manus Aquâ frigidâ multum immergant*; cùm observentur indies inde excitari Ventris tormina in Infantibus; imprimis, si paulò post ipsarum Lac exugant; quibus non rarò succedunt Insultus Epileptici.

Infantibus exhibenda Acidum temperantia. Et qualia.

LXX. Atque hæc aut similia possunt exhiberi Gravidis & Nutricibus. *Infantibus* autem *Ipsis*, præsertim *quando præcessit notata vitiosa Matrum Diæta, exhiberi* deberent mox *à nativitate Medicamenta temperando concentrandoque Acido utilia*, qualia sunt non tantùm *Salia Volatilia*, tutò Infantibus ex *Aquis & Syrupis Carminantibus*, Menthæ, Fœniculi, & similibus parvâ quantitate exhibenda, sed *Coralia* quoque, *Margarita, Oculi Cancri* & similia in praxi vulgari notissima & familiaria, licèt Ipsorum Utilitatis ratio vera fuerit paucis hactenus nota.

Ut & alvus laxanda.

LXXI. Qualia medicamenta si usurpentur in tempore, *alterari ac emendari* potest nonnunquam *Humor Acidus* in ipsis peccans; qui, quoties *minus soluta* est *Infantium alvus*, quam esse *laxam* convenit, *blandè educendus*, *Diagridium* ad j. vel ij. grana exhibendo; cùm non tantùm *Bilem*, verùm *Aquas* quoque blandè vacuet; licèt id non sciant, nec asserant plerique.

Diagridio.

Ejus defectu quænam sequantur mala.

LXXII. Hæc *Alvi laxitas si negligatur* in Infantibus, plerumque observabis *vexari eos ventris torminibus*; & paulò post *dejectione viridi concretâ*, & tandem *Epilepticis Insultibus*.

Quænam infantibus nuper natis conveniant.

LXXIII. Conducunt igitur Infantibus nuper natis tum *Alterantia, Emendantiaque Humorem Acidum*, tum eundem *temperatum Evacuantia*; quò præveniatur in tempore malum tàm horrendum, tàm perniciosum ac lethale.

Quando est metus futuri mali Epileptici.

LXXIV. Hæc eadem solicitiùs facienda, quando non tantùm *Metus est futuri mali* Epileptici, ob Diætam matrum pravam Gestationis tempore prægressam, sed imprimis, quando ex

Ventris

Ventris Torminibus, ac præsertim ex *Alvo adstrictiore* atque *viridantibus fœcibus* notæ adsunt manifestæ *Acidi jam noxam in tenui Intestino parientis*, atque *brevi secuturorum facilè Insultuum Epilepticorum*.

Quinam pulveres usurpandi. LXXV. Tunc Ergò eadem usurpanda sunt diligentiùs, sæpiúsque in die; *Pulveres*, inquam, ex Margaritis, Coraliis Rubris, Oculis Cancri, Cretâ, Bezoardico animali & minerali, Cornu Cervi, Ebore, Osse de Corde Cervi, Ungulâ Alcis, & similibus Sale Volatili abundantibus parati.

Et Mixturæ. LXXVI. Quin possunt etiam ipsa *Salia Volatilia blandiora* Mixturis Aromaticis addita sæpiùs in die quantitate parvâ exhiberi.

Nec non Enemata. LXXVII. Quinimò *Enemata* ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & similibus parata injici poterunt, quò alvi excrementa fiant dilutiora, Acidum noxium lacte excipiatur, flatus & halitus discutiantur, vel suffocentur ac submergantur, atque humores noxii deorsùm ad secessum alliciantur ac deducantur; sicque ab ascensu avertantur.

Vel & Syrupi. LXXXIII. Possunt quoque ad humores illos priùs aliquantulum correctos per alvum educendos exhiberi *Syrupi*, *Rosarum Solutivus*, *de rheo simplex*, *aut de Cichoreo cum rheo*, illisque tutò addi *granum unum Diagridii*.

LXXIX. Atque sic laudatis medicamentis aliquandiu per vices continuatis possunt non tantùm Curari Tormina & Alvi Dejectio viridis, verùm nonnunquam *Præveniri Epilepsia*; dum ejus *Causa antecedens in tempore corrigitur, aut educitur è corpore.*

Qui Matres vel Nutrices se gerere debeant. LXXX. Dum hæc administrantur Infanti, danda sedulò opera, ne *Mater aliave ipsius Nutrix utatur Alimentis Condimentisve Acidis; terreatur, aut contristetur; Aërive frigido exponatur*, vel *Aqua frigida manus immittat*, *Pedesve frigus patiantur*, unde tàm sæpè *irritantur, vel producuntur Mala notata.*

Prò ipsis infantes. LXXXI. Quæ sicut vitanda sunt in Matre ac Nutrice, ita sunt adhuc *magis vitanda in Infantibus ipsis*: cum ab illis tàm facilè augeri possit; vel irritari Acidum in tenui Intestino repertum.

Succi pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile quibus sedanda. LXXXII. Ut insuper *vitiosa Succi Pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile sedetur, aut sistatur*, quoties illa ex notatis Ventris Torminibus, Alvique fœcibus viridibus apparet urgens, exhibenda sunt *Anodyna efficacia*, *Syrupus Diacodii*, *Papaveris albi*, & similia, Mixturis *superioribus* addita; cui tutò jungi potest, *urgente multùm Dolore*, *Laudani Opiati granum unum*.

Unde malum prævenitur. LXXXIII. His mediis potest *præveniri* non rarò malum imminens, sicut id non semel in praxi meâ sum expertus apud Parentes monitis meis obedientes; Quod ideò refero, quia pleræque *Mulieres Belgæ*, quibus *Infantium* cura est concredita, *censent*, *nulla*, *vel non nisi rarissimè* & quidem valdè urgente necessitate *Ipsis exhibenda Medicamenta*.

Quando levissimi adsunt motus convulsivi, quid faciendum. LXXXIV. Ubi autem ex *levissimis Motibus Convulsivis*, & *Sensuum levi Stupore* patet, ad *Cerebrum assurgere Halitus Acres*, à quibus immineant *Insultus Epileptici*, adhuc *diligentiùs ac frequentiùs usurpanda* pro re natâ quævis medicamenta modo laudata; quò *præveniatur*, quantum fieri potest, *Gravior Epilepsia*. Quod faciendum imprimis, quando eadem jam invasit, quoties *aliquas* ipsa *dat inducias*.

LXXXV. Ubi notandum, laudatum *Enema plurimùm juvare*, quatenùs Humores vitiosos elicit è corpore.

LXXXVI. *Pulveres* autem *laudati sunt utilissimi*, ut & *Salia Volatilia*, unà cum *Mixturis blandè Aromaticis*, quibus *Anodynorum & Opiatorum plus vel minus addi debet*, prout *Dolores ac Vigiliæ plus vel minus urgent*. Quibus ritè observatis non ita difficile est, Curationem instituere laudabilem & rationalem.

LXXXVII. Quamvis laudatis medicamentis *sublati sint Insultus Epileptici*, *non cessandum tamen* à Medicamentorum eorundem usu ulteriore, quin *continuandum est* aliquandiu, præsertim *in usurpatione Auxiliorum & Acidum infringentium; concentrantium, temperantium; &* idem concentratum *temperatumque blandè educentium*, rariùs licèt assumptorum, *nisi Alvus existat adstrictior*; quod, sicut dixi, semper malum in Infantibus. *Quando insultus Epileptici sublati sunt, continuandum in laudatis remediis.*

LXXXVIII. Ubi autem Alvus spontè laxior existit, Somnus est placidus, hilaritas redit, Alvi excrementa sunt flaventia, appetitus Alimentorùm moderatus, color faciei elegans, carò musculorum firma; verbo, Functiones omnes ritè se habent, Excreta assumptis respondent, prodeuntque facilè, Corporisque qualitates externæ vigorem testantur; tunc demum pro sanis habendi infantes. *Quando infantes pro sanis habendi.*

LXXXIX. Hæc autem *omnia facilitant Salia Volatilia blandiora* quantitate parvâ indies Infantibus exhibita. Quæ si placeant minus quibusdam in Chymiâ & praxi optimâ minùs versatis, proferant ulla, quæ hisce possint conferri ac æquiparari, quin opere ipso testentur se Medicos Summos, non item garrulitate ostentatoriâ & thrasonicâ, & doctis Medicis planè indignâ illud nomen affectent. *Salia volatilia hoc præstare.*

XC. Quoad *vim Narcoticam stuporem* omnium Sensuum Externorum Internorumque *producentem*, atque à *Bile deducendam*, existimo illam, sicut aliàs, imprimis corrigi posse *Salibus Volatilibus mediocriter Acribus*, atque *fixis terrenis*, Coraliis, Cretâ, Margaritis, Oculis Cancri, Antimonio Diaphoretico, & similibus. *Vis Narcotica quibus corrigatur.*

XCI. Sicut enim hæc *postrema imbibunt partem Bilis Oleosam in tenui Intestino*, ita *priora Volatilia discutiunt potenter halitus noxios ad caput delatos aut deferendos*, *depurantque ab admissâ noxâ Spiritus Animales*. *Et quomodò.*

XCII. Quod si *Fatuitas* ipsa incipiens possit superari ac curari, existimo ipsam à laudatis *Salibus Volatibus*, sed *paulò Acrioribus* expectandam: postquam non semel observavi, Adultos æquè ac Juniores continuato aliquandiu eorum usu accepisse *Sensus omnes alacriores*, adeò ut *Mens* quoque *operatur* in ipsis, quàm priùs, *liberiùs & subtiliùs*. *Fatuitas incipiens quibus corrigatur.*

XCIII. Quid ad hoc dicent Censores mei nasuti, cavillationibus dediti magis quàm solidis ratiocinationibus, aut experimentis rem quamvis dubiam explicantibus, & assensum convincendo cogentibus.

XCIV. Utique parùm vel nil agunt, quotquot temporis sui partem magnam impendunt perpetuis *Tempus non in ...*

opinionibus vellicātiis, sed in propriis adstruendis impendendum. Et quare tiis alienarum opinionum vellicationibus, plerumque iniquis; quod facilè; minimam propriis sententiis adstruendis vel confirmandis; quod magis arduum & difficile.

XCV. Quid enim juvat Studiosum scire, hunc vel illum sensisse forsan malè, nisi doceatur & persuadeatur, quomodò debeat sentire benè: quod rarò vel nunquam faciunt, qui alienarum opinionum refutationi student.

Alterius sententia unde plerumque corrupta proponatur. CXVI. Adde quòd plerumque ex invidiâ, & contradicendi carpendique studio rarò ritè percipiatur, aut proponatur alterius sententia, sed plerumque corrupta, mutilave.

Autor proprias sententias Experientiæ & Praxi consentaneas tantùm proponit. XCII. Hæc Causa est, cur intactis alienis opinionibus, ex iis, quæ in ægris à me sunt observata, meas deducam Conclusiones, Cogitationes ac Sententias, illasque ostendam consentaneas Experientiæ atque Observationibus Practicis, tàm propriis, quàm vulgò tritis. Atque hæc de Infantium Epilepsiâ dicta sufficiant.

CAPUT VII.

De Dentitione difficili.

Mala Dentitionem comitantia I. INter Affectus frequenter atque graviter Infantes affligentes non postremum locum tenet *Dentitio difficilis*, cùm sæpiùs idcircò patiantur *in Gingivis dolorem summum*, *caloremque in ore molestum*, quin *Gingivarum* quandoque *Inflammationem*, ipsamque adeóque *Epilepsiam*, & nonnunquam ex ipsâ *pereant*.

Quando fiat. II. Solent Infantibus plerisque *post sextum ætatis mensem* paulatim dentes *erumpere*, sicut quibusdam citiùs, *mense sc. tertio vel quarto, multis seriùs, post* mensem demum Octavum, Nonum, imò aliquando duntaxat *post annum*.

Quibusdam facilis, quibusdam difficilis. III. *Prodeunt* iidem quibusdam *satis facilè*, absque notabili molestiâ; *plerisque* tamen *molesta solet & gravis* esse *Dentitio*, imprimis *quando plures simul erumpunt*, ut &, *quando Canini prodeunt*.

Quinam dentes primi erumpant. IV. Omnium *primi* solent erumpere *incisores medii*, tàm *superiores*, quàm *inferiores*, sive *simul* erumpant, sive *seorsim*; posteà *succedunt externi*; in totum *octo*.

Quandō eruptionem dentium comitentur V. Quibusdam Infantibus cum tantâ erumpunt facilitate, ut *ne minimam sentiant inde in Gingivis molestiam*, sed non rarò *dolent* ipsis *multùm Gingivæ*, adeò ut non tantùm *ardor* deprehendatur in eis, sed quandoque *Inflammatio*, accedente *Oris totius ariditate & calore, siti*, vt & *febre ac vigiliis*.

VI. Quin urgentibus doloribus accedit aliquandò ipsa *Epilepsia*, ex quâ sæpiùs moriuntur.

Difficilis Dentitionis Causa VII. Difficilis hujus Dentitionis *Causa* videtur esse aliquando quærenda *in Dentibus ipsis*, sæpiùs in *Gingivis*.

In Dentibus. VIII. In *Dentibus*, quando *segniùs excrescunt*, suntque *Obtusiores*, unde difficiliùs penetrant Gingivas.

In Gingivis. IX. In *Gingivis*, quando ipsarum *substantia* est *Solidior & Durior*, adeò ut difficulter patiantur se à Dentibus dividi.

Quando Gingivæ segniùs dividantur. X. Ubi autem *segniùs procedit ista divisio*, cum sint partes sensiles, *dolor* excitatur in ipsis & quoniam atteritur earundem *gingivarum* substantia, eademque quasi contunditur, *Sanguis* quoque ex ipsarum vasculis *effunditur*, *sistitur in earum substantiâ*, unde fit ibidem *Inflammatio*, cum *dolore & ardore summo*, quem comitatur *vigilia*, hincque facilè accenditur *Febris continua*, pro humorum in corpore simul existentium ac peccantium diversitate *diversa*: unde non rarò tùm *ex ipsâ parte affectâ excitantur ac erumpunt Halitus Acidiusculi*, qui ad *nervorum principium penetrantes, ac ipsum irritantes Epilepsiam* quoque producere solent. *tur, quæ sequantur mala.*

XI. Quin putem aliquando *agitatis conturbatisque cum Febre Universi Corporis Humoribus*, propter *continuos dolores ac vigilias*, tum *Bilis*, tum *Pancreatici Succi augeri Acrimoniam*, propter quam *Effervescant* in tenui Intestino *vitiosè*, & ita quidem, *ut Halitus Acres tum Acidi*, tum quandoque *vi Narcoticâ simul præditi*, tunc *erumpentes assurgant ad Cerebrum*, ibidemque pariant *Epilepsiam*, sicut docuimus in præced. cap.

XII. Hæc mala omnia ut *præveniantur*, & si jam urgeant, *ut curentur*; danda opera, si segniùs erumpant dentes, aut caleant doleantque jam Infantium *Gingivæ*, ut *illæ molliantur ac demulceantur*, hinc & *eorundem penetratio promoveatur*. *Quomodo præveniantur aut curentur.*

XIII. Ad *Gingivas emolliendas* utile *Butyrum* insulsum, solum vel cum *melle* junctum; si sæpiùs illo illinantur digitò Gingivæ: ut & *Lactis Cremore*. *Gingivæ Emolliendæ. Et quibus.*

XIV. Laudatur quoque in hunc finem *Cerebrum Leporinum* similiter usurpatum.

XV. Quin commendatur etiam *è Galli cristâ incisâ emanans Sanguis*, & similiter Gingivæ affrictus.

XVI. Ut faciliùs Gingivas densas & crassas penetrent dentes, *ex Ebore, Crystallo, Argento, aliave materiâ solidâ & durâ solet* parari aliquod *instrumentum* inter Gingivas collocandum, quod dum mordent Gingivis Infantes, faciliùs perforatur Gingiva. *Perforandæ & quibus.*

XVII. In hunc finem laudantur *Dentes Lupini*, ac si rebus aliis duris præstarent; quod si fiat, tribuendum id erit Sali Volatili, quo abundant.

XVIII. Et reverâ quorundam *Brutorum ferociorum Dentes*, sicut sunt *valdè duri*, ita *habitum aliquem Salinum Volatilem emittunt*, qui *penetrantissimus* est, atque hactenus forsan promovere potest Gingivarum perforationem.

XIX. Quemadmodùm illi *dentes*, aliaque instrumenta memorata *teneri* possunt *in ore, ut mordeantur ab Infantibus*; ita utiliter *hinc inde moveri possunt & agitari blandè secundùm Gingivas*, quod gratum solet esse Infantibus, & facilitare dentium exitum. *Et quomodo.*

XX. Symptomatum difficili dentitioni supervenire solitorum cura peti debet è cujusvis Affectûs peculiari tractatione.

CAPUT VIII.

De Tineâ & Scabie ferâ.

I. INter Affectus Infantibus præsertim molestos sunt & *Tinea*, & *Scabies agria* sive *fera* dicta.

II.

Quas partes occupet Scabies fera.

II. *Fera* hæc *Scabies omnes corporis partes* occupare potest, quamvis frequentiùs in hisce locis *Faciem* ac *Pectus* afficiat, & quandoque *Brachia* uti rariùs serpere observatur latiùs.

Quas Tinea.

III. *Tinea* verò *Caput* imprimis *parte ipsius capillatâ* vexare solet.

Qui Belgis vocentur. Et quare.

IV. Affectum priorem vocant Belgæ Doum-worm, posteriorem Haar-worm, ac si à Vermibus exiguis perforatæ forent Cutis partes variæ, ex quibus Humor tenax erumpit ac effunditur instar Roris, crustas coloris varii producens, unde Doum-worm/ nomen accepit sicut Haar-worm/ quando in specie Capillis nocet, adeò ut sæpiùs excidant, & segniùs vel nunquam iterum excrescant, relictis plagis in capite undosis pilis carentibus.

Horum affectuũ causæ & curatio simul tractandæ.

V. Cùm non multùm differant horum Affectuum Causæ & Curatio, simul ipsos tractabimus.

VI. Ut autem Affectum utrumque distinctiùs explicemus, Consideranda ipsorum Symptomata conjuncta, ex quibus ritè observatis non ita difficulter Causa vera & Curatio deducentur.

Scabiei feræ symptomata. Parvæ pustulæ. Pruritus

VII. Ergò in Scabie illâ ferâ, sive Doum-worm/ erumpere solent primùm *parva pustulæ*, hanc aut illam *Cutis partem* obsidentes, ac præsertim *Faciei*, *Aurium*, *Brachiorumve*, quandoque *totius penè corporis* cum *summo pruritu*; propter quem Infantes, quoties possunt, unguibus partem affectam scalpunt & lacerant, & si non possint, cuivis rei occurrenti faciem affricant, nec desinunt, licèt post frictionem succedente *rubedine*, mox & *cutis externæ apertione*, tum *Liquor Acer mordaxque* tum *Sanguis* effundatur: quibus omnibus non minuitur, sed *augetur potiùs malum, latiùs nimirum serpendo, & novam molestiam* itidem *alibi producendo*.

Cutis rubedo, & apertio. Liquor acer mordax.

Isque varius.

VIII. *Humor* autem fricatione illâ promanans observatur *varius*, aliàs *aqueus*, aliàs *flavescens*, vel magis etiam *obscurus*.

Ad salsedinem muriaticam tendit.

IX. Idem *humor acer* est, ac si gustetur, *Aciditatis admistæ notas prabens*, quin ad *Salsedinem muriaticam* tendens.

Tenax est Concrescit & accrescit vestimentis

X. Idem *Humor tenax* est ac *glutinosus*, *partibus adhærens*, tandemque *iterum concrescens*, atque *crustam excitans*, quæ, nisi nuda sit pars, uti est facies, *accrescit quoque indusiis, aliisque linteis aut vestimentis affectæ parti proximis*; quocirca sine crustæ obruptione, ac plerumque Sanguinis quoque atque humoris vitiosi novâ eruptione removeri nequeunt ab ipsis, ni admodùm cautè humectentur priùs ita lintea, ut crustam relinquant subjectæ Cuti adnatam, quod faciendum, quò citiùs faciliùsque curetur hæc Scabies molestissima.

Quomodò curetur hoc malum.

XI. *Feliciùs*, inquam, *citiùsque curatur hoc malum, si affecta parti annexæ maneant crustæ, sub quibus* tàm *sponte*, quàm *arte faciliùs corrigitur humor noxius & acer*.

Ardor etiam adest. Et unde.

XII. Præter Pruritum *Ardor* deprehenditur in *parte affectâ summus*, etiam cujusvis manibus applicatis manifestus: quem ego arbitror excitari à *vitiosâ*, quæ ibidem contingit, *effervescentiâ*, & quidem *calidâ*.

Duo esse Acria ab Autore primùm inventa.

XIII. Qui autem hactenus illustratam habet mentem, novitque, si non ex Veterum Recentiorumque monumentis, saltem me præeunte, per ipsam experientiam, (quam dolent dubio procul Adversarii mei me primùm fortè notasse, ac Medicis nostris aperuisse) *duo tantùm reperiri & dari in rerum naturâ acria*, & quidem *sibi subcontraria*, *Salsum Lixivum* & *Acidum*; atque *ab illis* vel purioribus, vel minùs puris *confluentibus* aut junctis *excitari effervescentiam & pugnam*, sæpiùs cum *Calore*, rariùs cum *Frigore* junctam; facilè conjiciet, in *tali affectu alterutrum vel utrumque ponendum concludendùmque Acre in corpore Infantium peccans*: quod ad *Corporis superficiem cum circulante Sanguine propulsum ibidem sistatur, atque hunc Affectum molestum pariat*.

Hujus Affectus causa.

XIV. Et ut hîc ostendam, *Effervescentiæ doctrinam* à me imprimis hâc in Academiâ propositam, *utilitatem habere in Medicinâ frequentem summam*, (Cogunt enim me, quotquot mea dicta in commune bonum magno labore quæsita & gratis communicata suis Cavillationibus conantur aliis persuadere, illa esse ridicula, aliquid in mei commendationem aut potiùs defensionem proferre) diu, hoc est, multis annis cum cæteris Medicis nostris Thrasonicis hæsi in hoc affectu tàm cognoscendo, quàm curando: donec tandem, Deo clementer laboribus meis benedicente, notaverim & *utrumque acre in rebus naturalibus repertum*, & *laudatam ex ipsorum concursu Effervescentiam*; *ex quâ tum modum generationis hujus affectûs molesti, tum rationem ipsum feliciter atque sat citò curandi paulatim erui*: quod non privatim me rogantes, ast publicè quosvis, inimicos æque atque amicos, dignos & indignos, docebo nunc etiam non rogatus.

Effervescentiæ in Medicinâ Utilitas.

XV. Cùm igitur *ex memoratis* jam feræ istius Scabiei *Symptomatibus* concluderem, *Causam ipsius esse Humorem Acrem, simulque Glutinosum*; mox judicavi, *Acrimoniam* ibi *peccantem* probabiliter putandam *Acidam*.

Acrimonia in hujus mali causâ peccans Acida. Et quare

XVI. Et *Cur Acidam?* quia humori glutinoso & pituitoso se facilè iungit Acidum, ac cum ipso fertur quaquaversùm; cui si jungatur Salsum Lixivum, facilè in flatus abit, vel saltem illud Salsum magis obtundit.

Hanc corrigere Salia Lixiviosa.

XVII. Hoc *fundamento sic* ex meis observationibus Practicis & Chymicis *posito*, censui, tum ratione *Acrimonia Acida*, tum ratione *Pituitosi Glutinosi*, posse conducere *Salia lixiva*, & imprimis *blandiora* vel *fixa*, quale in Calce vivâ reperitur, vel *Volatilia* ex omnibus Animalium partibus parabilia; nec spes fefellit me, quippe *utroque remedii genere* à me sic concluso *usus sum feliciter*, & *curavi plures facilè*.

XVIII. Prodeant nunc in medium, quotquot mea experimenta, quotquot meas conclusiones ab ipsis deductas rident, atque traducunt, & ostendant se similia unquam suâ industriâ, suo ingenio subtili adinvenisse, aliosque docuisse; proferant affectûs arduos ac intricatos, cæterisque rariùs curatos, quorum rationes causasque suo marte extricarint ac explicuerint; quibus remedia egregia suo ingenio excogitarint, ac feliciter applicuerint.

XIX. Utique alienarum opinionum vellicatione, cavillatione, aliisque artibus similibus non innotescent unquam ulli res arduæ, non perficietur Medicina.

Cur humores

XX. Cæterùm *hærent illi Humores Acres Acidi-*

Acres & Acidi in corporis hæreant superficie. *Acidique in corporis superficie* aliquando *propter Pituitam Glutinosam ipsis* admistam, aliquando *propter aliquod in Diætâ vitium patratum.*

XXI. Videtur namque illa Humorum Acrium ad superficiem corporis deductio deberi imperfectæ Crisi, quatenus illi secernuntur quidem à reliquâ Sanguinis massâ, impediuntur tamen in suâ per Cutis poros Excretione, aliquando, sicut dixi, propter admistos ipsis Humores Glutinosos quorum causâ adhærent facilè circa Cutim; aliquando propter erratum in Diætâ commissum; Aëris putà frigus imprudenter durante sudore admissum, quod poros occludendo exitum prohibeat Humorum noxiorum.

Quid ibidem producant. XXII. Hi quocunque modo in Corporis superficie hærentes ampliùs vitiantur, quin allabentis Sanguinis partem simul corrumpunt, & pruritum doloremque in partibus vicinis excitant, quibus fricatione violentâ ruptis erumpit Humor vitiosus, qui ab externo aëre fit acrior, quatenus ex ipso allicit, magnetis ad instar, partes sibi ex parte similes, quæ noxam illam fovent ac diuturnam reddunt.

XXIII. Quod de Aëre frigido dixi, est quoque intelligendum de indusiis, aliisque linteis frigidis corpori tenello infantium applicatis, quemadmodùm hæc sæpiùs malè fieri observavi plurics.

Si ex læsâ cute prodeat, partes vicinas inficiunt. XXIV. Notandum quoque, *Humorem Acrem ex læsâ cute*, cuticulâve prodeuntem *partes vicinas*, quibus *glutinositate suâ adhæret, facilè inficere ac similiter afficere*, quo nomine *serpere* solet hoc malum: quin ratione eâdem fit hoc *vitium contagiosum*, dum ille Humor alios contingit, ac præcipuè *infantes*, quorum Humores Pituitosiores, quàm in adultis, faciliùs simili corruptione afficiuntur, illamque servant; quæ in adultis citiùs iterum curatur & tollitur, si quando ipsorum facies aliquid talis patiatur ex contactu Infantium malè affectorum ipsis applicatorum.

A quibus humoribus rariùs hoc malum oriatur, & à quibus plerumque. XXV. *Rariùs* talia in Corporis superficie mala ortum habent *ab Humoribus diversimodè acribus & in sanguinis massâ redundantibus continuè ad Cutis superficiem propulsis*: ast plerumque *ab iisdem, licèt paucis, unà cum sudore eò delatis*, ac *ibidem subsistentibus, ampliùsque morâ corruptis*, quin *appellentis sanguinis partem itidem corrumpentibus*, atque sic *ad tempus longius* affectum foventibus.

Ejus ratio. XXVI. Quod vel inde *confirmatur*, quòd illa *Scabies sit contagiosa*, sicut modò dictum aliosque *contactu suo inficiat, adhærente sc. Humoris acris & plus vel minus glutinosi parte, alterius cuti, quàm penetrat; & allabentis Sanguinis sani partem corrumpit*, atque in cute permanens, diuturnum sæpè malum parit.

XXVII. Hoc idem *confirmat Curatio plerumque solis externis absolvenda*, & quidem *absque internis medicamentis* ullis, *nisi observentur prætereà* alia *in Humoribus vitia*, propter quæ internâ opus sit medicinâ, non item propter Scabiem hanc ipsam; *nisi forsan producta sit à sudore quovis modo impedito*; in quo casu utile erit, *sudoriferis blandis ac sæpius exhibitis denuo viam parare Humoribus in superficie hærentibus*, ibidemque *ita corruptis*, *ut Scabiem hanc* feram producant.

Solis externis curandum. XXVIII. Ubi verò *Criseos modo ad Cutim propulsus est Humor acer*, ibidemque *ob admistam Pituitam tenacem* ibi hærens Scabiem notatam produxit, *cæteris functionibus ritè se habentibus*; *observavi sæpius, solis externis curatum hoc malum.*

XXIX. *Cavendum autem sedulò* in ejus Curatione, *ne adhibita medicamenta ullo modo Cutis poros occludant, humoremque peccantem ad interiora repellant*; unde plurima gravia solent excitari mala, *Febres* putà, ut & aliquando post *Epilepsiam mors*. *A quo in ejus curatione cavendum.*

XXX. Quapropter in *Curatione rationali & dogmaticâ* hujus affectûs instituendâ usurpanda sunt, quæ *Cutis poros servent apertos, quin eosdem aperiant*; quæque *Humorem Acidum temperent, Glutinosumque incidant & abstergant*, sicque *partem affectam restituant & consolidationem promoveant.* *Quenam usurpanda.*

XXXI. *Hæc omnia præstant, & quidem sola præstant Salia Volatilia*, sed *blandiora*; quorum ope plures curavi feliciter, satque citò & facilè. *Salia nempe Volatilia blandiora.*

XXXII. Quodque monui statim in exordio, danda opera, ne *Crusta facilè à partibus subjectis separentur, cum sub ipsis felicius contingat Cura tota.* *Crustæ non separandæ à partibus Subiectis.*

XXXIII. Quod de Scabie hâc ferâ dixi, de *Tineâ* quoque Capillis maximè infestâ similiter dicta sunto, cùm *iisdem Salibus Volatilibus cedat sensim.* *Tineæ curatio.*

XXXIV. Plurima Medicamenta in affectibus hisce curandis laudata non attingo, postquàm legi possunt apud Authores varios, egoque illis carere possum, ex quo mihi cura innotuit, tutior, & facilior, quam libenter ac liberaliter hîc communicavi; quin ad plurima superficiei corporis mala externa, Scabies varias feliciùs faciliúsque curandas viam hîc aperui Regiam, quod ante me factum à nemine. Faxit Deus, ut, sicut animo bono hæc communico gratis omnibus, ita eadem in multorum afflictorum commodum usurpentur feliciter. *Alia medicamenta nō adferri, cùm laudata cura fiat tutior citior & facilior.*

CAPUT IX.

De Variolis & Morbillis.

I. OMni ætati, at imprimis tum *Infantiæ* tum *Pueritiæ familiares* solent esse *Variolæ ac Morbilli*, ferè simul tractari soliti, & forsan, quoniam *eodem modo primò se manifestant seque nonnunquam consequuntur*; ita tamen, ut credant plerique, si præcesserint Morbilli, ac subsequantur Variolæ, non facilè iterum Variolis affici homines; secùs, si præcesserint Variolæ, ac subsequantur Morbilli: quamvis etiam contrarium observetur; adde quòd multi bis terve in vitâ laborant Variolis, quin nonnunquam eodem anno: sicut factum memini sæpiùs. *Variolæ & Morbilli omni ætati familiares. Cur simul tractentur. Quoties & quo ordine homines invadāt.*

II. Creduntur *Variolæ ac Morbilli* esse *inevitabile Hominibus malum*, quamvis plures noverim ad ætatem senilem deductos, & sic mortuos, qui nunquam laborarunt Variolis. *Quisdam iis non laborare.*

III. Quoniam tamen *plerique illis affici solent Homines*, judicarunt plerique, *ortum habere ista exanthemata ex corrupto Sanguine menstruo durante Uteri gestatione circa Uterum collecto, & aliquâ sui parte in fœtum translato*; tandemque nunc *Unde oriantur.*

citius, nunc tardiùs à reliqua massa secreto, atque ad corporis superficiem propulso.

IV. Quemadmodùm autem nullam novi rationem urgentem, quæ hoc assertum evertat, ita nullam etiam novi, quæ idem potenter adstruat.

Variolas aliquàdo esse Epidemias. Nũc graviores.

V. Id saltem notum, *perpaucas evadere Variolas*, quin *certis temporibus & annis easdem existere Epidemias*, & *uno tempore longè graviùs alio longè blandiùs affici ægros isto malo.*

Morbillos & Variolas febrem habere comitem.

VI. Id etiam notum, *nec Morbillos*, nec *Variolas erumpere sine comite febre, aliàs leviore, aliàs graviore.*

Eodem modo erumpere.

VII. Hoc etiam notum, *erumpere*, sicut jam dictum, *eodem modo tum Variolas tum Morbillos exiguis maculis vel tuberculis rubentibus*; adeò ut in principio decipi queant Medici peritissimi, & falli in suo judicio, sicut sæpè factum vidi: quocirca *ante diem tertium soleo ego meum suspendere judicium.*

Diversimodè procedere.

VIII. Utplurimùm verò *circa diem tertium solent disparere in Morbillis notata Tubercula*, quæ *magis attolluntur in Variolis, & explicantur, apparente sat sæpè, in ipsorum medio fossula*: quam multi habent pro signo malo, licèt sæpiùs illam observarim in *Variolis boni moris.*

Variolæ quænam benè quænam malè constitutæ.

IX. Pro malo autem *signo* habeo *fossulas jam albescentibus & in altum elevatis Variolis supervenientes, quas bonum paulatim arescere, non item concidere atque cavari.*

Post eruptionem febrim levari.

X. *Quamprimùm erumpunt Maculæ aut Tubercula, solet levari præcedens ipsas Febris*, & aliquando per dies tres, aut plures satis graviter Infantes, Adultosque priùs affligens.

In Morbillis Tubercula paulatim dispare.

XI. *Maculæ istæ atque Tubercula*, sicut dictum, *solent minui atque paulatim disparere in Morbillis.*

Variolarum processus.

XII. *In Variolis* autem *attolluntur magis*, explicanturque, quin *dolorem ardentem pariunt dicta Tubercula*; & paulò post *tolerabiliora* sunt: donec postmodùm *ad maturationem abeuntia novum dolorem inferant*, qui *recedit ac minuitur iterum pure in ipsis existente, sponte vel arte ad exsiccationem properante*; unde tandem *decidunt aut decerpuntur, remanentibus in Cute fossulis pro humoris peccantis Acrimonia majore vel minore nunc profundioribus, nunc magis superficialibus* & in junioribus ex parte *iterum subinde disparentibus & cuti reliqua adequatis.*

Ex Variolis cicatrices.

XIII. Sed aliquando *propter humoris Acrimoniam & pruritum vehementem dilaceratæ coëunt plures in unum*, atque *in sui curatione Cicatrices relinquunt post se turpes, faciemque non parùm fœdantes.*

XIV. Unde meritò inquiritur *in Variolarum præsertim Causam veram & Curationem maximè laudabilem, notasque turpes paucissimas post se relinquentem.*

Causa.

XV. Cùm non tantùm in Variolarum ac Morbillorum eruptione soleant *præcedenti febri succedere Macularum, & quandoque Tuberculorum exiguorum expulsiones* in Cute, verùm id multis aliis evenire soleat Febribus, petechialibus putà & similibus, meritò quæritur 1. quænam *Causa vera sit Expulsionis illius per Maculas?* 2. *Cur in Variolis potiùs, quàm in Morbillis aliisque Maculosis febribus non tantùm in Tubercula abeant istæ Maculæ, quod in Morbillis sæpè fieri observavimus & retulimus, verùm paulatim ad suppurationem tendant eadem Tubercula sub ipsa Cuticula, quin Cutim subjectam plus vel minùs rodant, exedantque, unde fossulæ aliæque Cicatrices ac Litura fœda nonnunquam post Curationem in ipsa remanent?*

Aliquid durante febre à Sanguine secerni, & ad cuticulam propelli.

XVI. Et 1. quidem, quoniam *cum febre continua*, eâque nunc magis nunc minùs *ardente*, nunc magis nunc minùs *gravi & periculosa* contingit hæc *Macularum colore variarum Eruptio* (aliàs enim *rubent*, aliàs *lividæ* sunt, aut *purpureæ*, aut *nigræ*; quin nunc majores sunt, amplioresque, nunc minores & angustiores) statuendum existimo, *aliquid durante illa Febre undecunque ac quandocunque tandem Sanguini admistum secerni*, & *ad Corporis superficiem propelli, ut excernatur*, quod tamen *sub Cuticula hæreat, ipsamque colore vario inficiat*, quin *noxa sua Cutim ipsam*, & quandoque *partes subjectas malè afficiat.*

Eruptio Macularum imperfecta Crisis.

XVII. Adeò ut illa *Eruptio Macularum pro Crisi* habenda sit, sed *imperfecta*, subsistente ac hærente sub Cuticulâ & in Cute Humore valdè subtili foràs in Febris declinatione propulso.

Humorë istum aliquàdo esse acrem, aliquando non.

XVIII. Quoniam verò *Maculis notatis* multifariis *Comes* est aliquando *Pruritus vel Dolor, Ardorve diversus*, aliquando *nullus*, patet *Humorem* illum foràs propulsum, ac cum sudore aut Insensili transpiratione prodeuntem aliquando *conjunctam habere Acrimoniam minorem majoremve, aliquando nullam.*

Humorë acrem faciliùs cuti adhærere, quãdo sudor non benè habet.

XIX. Quoties ille *Humor Acrimoniam habet conjunctam, faciliùs* hactenus *adhærere potest Cuti*, ac præsertim, *quando partes sudore diffluentes nudantur*, vel *sudor difficiliùs erumpens non adjuvatur*; quod aliquando fit *Ægrorum*, aliquando *Adstantium*, aliquando *Medicorum* etiam culpâ.

Vel Ægrorum culpâ.

XX. *Ægrorum culpâ* id fit, quoties impatientes in malis suis nolunt aut tegumenta sudori promovendo sufficientia ferre, aut sudoriferum aliquod conveniens assumere.

Vel Adstantium

XXI *Adstantium* id evenit culpâ quando non attendunt satis ad Ægros durante Febre non rarò delirantes, atque sudore prorumpente insciè corpus suum denudantes; aut eosdem non satis tegunt; aut dissuadent pro suâ sapientiâ, ne sudoriferis à Medicis etiam præscriptis utantur, quibus ferè solent ægri esse obedientiores, quàm ipsis Medicis.

Vel Medicorum.

XXII. *Medicorum* idem accidit culpâ, quoties Ipsi parum in arte periti, utut aliàs in Lectione Authorum satis versati, negligunt præscriptionem *sudoriferorum, omninò usurpandorum, quando sudor paucus erumpit, nec levat Ægros, idcircò* in anxietate suâ permanentes: *in quo casu urgeri debet ampliùs sudor, vel si desierit, nullusve fuerit, excitari, tàm externis tegumentis aut balneo, quàm internis Medicamentis.*

Maculæ sine acrimonià quid se habeant.

XXIII. Ubi *nullam Acrimoniam* conjunctam habent *Maculæ*, ideóque nec pruritu, nec ardore, nec dolore sunt molestæ, si prætereà cætera Febris Symptomata evanuerint ac cessarint, solent ipsæ paulatim sponte disparere.

In Acrimonià levissimà quid contingat.

XXIV. Ubi verò *Acrimonia levissima* ipsis est comes, quod Pruritu solo vel levi ardore duntaxat urgente manifestatur, brevi quoque solent ipsæ cùm Pruritu disparere, sicut fieri solet in Morbillis.

Quid in Majore.

XXV. Ubi verò *Major* est *Acrimonia*, quod non tantùm *pruritus molesto*, verùm *Ardore* quo-

que

que ex *Dolore gravi* cognoscitur; nisi metus est, ne corruptio aliqua; & quidem pro humoris acrimoniâ diversâ itidem diversa excitetur in Cute, partibusve subjacentibus.

XXVI. *Acrimonia* illa esse potest nunc *Salsum lixiva*, nunc *Acida*, nunc *Mixta*.

Salsa.

XXVII. Ab *Acrimoniâ salinâ Lixivâ* in *Cute Mortificatio fit*, quemadmodum in *Gangrenâ* & *Maculis Gangrenosis*, quales in *peste* sunt frequentes, atque nigræ sunt, aut lividæ.

Acida.

XXVIII. Ab *Acrimoniâ Acidâ Corrumpitur* quoque *Pars*, sed *absque mortificatione* tali, quin pars tunc corrupta *non nigrescit*, sed *albescit* potiùs, postquam *priùs rubuerit*, quemadmodum *Sanguis* quoque tunc in *Pus abiens*: sicut id evenit in *Variolis*.

Mista.

XXIX. Ab *Acrimoniâ utrâque mistâ* & notabilis attolluntur primùm *Tubercula rubentia, & ardentia*, sed *albam* & aliquando *lividam pustulam* in medio habentia, *Saniem fœdam & lividam effundentia*, & misto modo partes corrumpentia, sicut hoc fit in *Anthracibus*.

Quonam peccet in Variolis Acrimonia.

XXX. Quoniam verò in *Variolis*, de quibus nobis nunc est agendum, *Sanguis paulatim mutatur in Pus*, idque pro *Sanguinis* ipsius, *& foràs propulsi Humoris purioris aut impurioris*, hoc est; cum opposito quodammodo misti *varietate varium*, meritò censemus peccare in ipsis *Acrimoniam Acidam*.

Quid præstet.

XXXI. Hæc *Acrimonia Acida Humori in Febris declinatione expulso juncta, & sub Cute hærens, Cuticulam ab ipsâ paulatim, ratione Sanguinis* ad ejus nutritionem, allabentis *ex parte corrupti, separat*, unde *in pustulam quasi* temporis successu attollitur, donec *Acrimonia vis omnis* fuerit *obtusa* & quasi victa & superata, vel à *solo Sanguine corrupto*, vel à *medicamentis* tàm *externè applicatis*, quàm *internè sumptis*: unde sequitur *puris exsiccatio*.

Unde oriatur.

XXXII. Atque satis bellè videntur procedere omnia, quæ hactenus diximus, sed difficultas maxima erit in *determinando ortu istius Humoris Acris Variolas producentis*, postquam plerique arbitrantur, *Humorem* illum prodire *ex Sanguine Materno uteri gestationis tempore circa uterum hærente*, atque quodammodò *corrupto*, in *Fœtum traducto*, & tamdiu in eo latitante, donec nunc citiùs, nunc seriùs ex suis latibulis educatur, irritetur, inque actum deducatur, sicque post febrem variolas producat.

Secundùm plerosque ex Sanguine Materno.

Et quâ ratione.

XXXIII. Utique *Sanguinem maternum* imprimis *tribus primis gestationis mensibus in plerisque mulieribus circa Uterum solitò diutius hærere ac colligi*, non est improbabile; cùm ejus ratione non rarò fiat *Abortus*.

XXXIV. Eundem circa Uterum collectum ac hærentem *aliquam mutationem, adeóque corruptionem subire* non est improbabile.

XXXV. Quin *eundem Sanguinem* suo modo plùs, minùsve *corruptum*, vel quâvis ratione *malè affectum* postmodùm *Sanguini ad Fœtum transeunti posse miscere*, atque illum *inficere*, *non videtur absurdum*.

XXXVI. *Eundem Sanguinem* sic malè affectum, & *alteri admissum*, ipsumque quodammodò *inficientem* (non videtur enim probabile Sanguinem illum malè constitutum posse sano admisceri, nec illum ullatenus inficere) *posse multis ipsè annis absque ullâ noxâ circumferri conjectant multi, non tamen probant.*

XXXVII. Quemadmodum autem nulla offendi hactenus argumenta, quæ assensum meum cogerent, aut potenter eò attraherent, ita nulla suppetunt, quæ contrarium evincant, vel suadeant: Inclino tamen, ut accedam illi sententiæ.

Hujus Sententiæ quamvis debilis accedit author.

XXXVIII. Id saltem arbitror, si talis noxa ortum habeat à Sanguine materno suo modò corrupto vel malè affecto, & reliquo Sanguini communicato & in fœtum transmisso, *vitium illud & corruptionem non esse tantam*, quæ *Sanguinem ipsum notabili labe afficiat, ipsumque nutriendo corpori, cæterisque usibus suis præstandis reddat ineptum*; sed talem, quæ *absque noxâ ullâ corpori inferendâ possit diu latere in corpore, donec à Causâ procatarcticâ excitetur & in actum deducatur, & quidem cum febre Continuâ comite.*

Sanguinis hujus materni corrupti conditio.

XXXIX. *Causa* illa *procatarctica* frequentissima est in *Aëre* suo, adeóque peculiari modo *malè affecto*; unde tàm sæpè occurrunt *Variolæ Epidemiæ*, quæ licet sæpiùs existant *Æstivæ*, vidi tamen tum *Vernas*, tum *Autumnales*, tùm etiam *Hyemales*: sicut plerique Affectus Epidemii quovis Anni tempore observantur produci, quamvis aliqui existant frequentiùs uno, alii alio anni tempore.

Causa procatarctica in Aëre.

Variolarum respectu temporis diversitas.

XL. Videtur etiam *Procatarctica Variolarum Causa* deducenda nonnunquam ab *Alimentis peculiaribus*, quibus utentes plures in eâdem domo Infantes in Variolas incidunt, quamvis alibi non reperiantur ipsæ; nisi quis malit putare, tùnc quoque in *Aëre cujusdam domûs vel cubiculi* latere hoc vitium.

Causa procatarctica in Alimentis.

XLI. Hoc saltem observatum sæpiùs, *Terrorem* fuisse multis *Causam Variolarum procatarcticam*; quemadmodùm ab eodem Pestis, aliique Affectus graves excitari observantur.

Causa procatarctica Terror.

XLII. Quotquot existimabunt Antecedentem Variolarum Causam deberi Sanguini Materno circa Uterum malè affecto, hinc cum reliquo in Fœtum traducto, atque tamdiu in ipso latente, donec à Causâ Procatarcticâ quâcunque irritatur, excitetur, atque in actum deducatur, difficultatem adhuc offendent in determinando loco, vel parte continente, contentâve, ubi lateat tamdiu ista Causa Antecedens.

Ubinam tamdiu lateat causa à annis caret.

XLIII. Id enim si fiat, videtur illa Causa quocunque tandem nomine indigitanda, vel in ipso permanere atque latitare Sanguine, vel in parte aliquâ peculiari paulatim colligi & conservari, donec tandem à Causâ procatarcticâ irritetur atque in actum deducatur.

XLIV. Si quovis modo, vel *in Sanguine* ipso, vel *in parte aliqua* singulari, *Glandulis* putà *Renalibus*, quarum verum usum hactenus ignoramus, *lateat Antecedens Variolarum Causa*, necesse habet illa excitari à *Causa quavis Procatarctica*, ut fiat *earum Causa Continens*.

In Glandulis forsan Renalibus.

XLV. Quamvis autem arbitrati simus, vitium illud Variolas producens consistere in *Acido*, (postquam in Pus corrumpitur ab ipso Sanguis, non tantum in corporis superficie sub Cuticulâ, verùm etiam in partibus internis, unde nonnunquam molesti Abscessus sequuntur non ritè institutam ipsarum Curationem; nondum tamen mihi satis constat, *quo modo peccet illud Acidum*: quapropter difficilius erit deter-

Quomodo peccet Acidum in Variolis.

minare *locum subsistentiæ Acidi hujus* peccantis.

Ubinam lateat. XLVI. Si namque *actu valdè Acre foret illud Acidum Variolas producturum, non posset* illud *in Sanguine latitare*, quin continuè ipsum corrumperet, ac in Pus mutaret: verùm coacervandum esset in aliquâ parte singulari, donec quocunque modo irritatum effunderetur in Sanguinis massam, eamque bonâ sui parte corrumperet, quin cum ipsâ ad corporis præsertim superficiem pergeret.

Esse sopitum in corpore. XLVII. Non videtur autem mihi probabile. Acidum illud valdè Acre contineri & latere in corpore, sed sopitum, ita tamen, ut facilè possit Acrimoniam pristinam recuperare, atque tunc demum Sanguinem in Pus corrumpere.

Et quare. XVIII. Ratio, propter quam ego id sentio hęc est: quòd Sanguis non videatur mihi corrumpi, quando Acidum illud in actum incipit deduci, quando Febris prior durat, quando Acidum illud ad Corporis superficiem propellitur, quando erumpunt Tubercula; sed tunc demum, quando per dies aliquot hæsit Acidum in Tuberculis, quando eadem paulatim augescunt, quando Ardor, Rubor & Dolor Tuberculis accedunt.

Quando agat. XLIX. Etenim tunc Acidum illud impedimentis suis compedibusque quasi liberatum allabentem ad Cutis superficiem Sanguinem incipit corrumpere, cùm ipso Effervescentiam in singulis Tuberculis excitare vitiosam, & ad Inflammationem tendentem, quin noxam suam toti Sanguinis massæ communicare, hinc & ad Cor transmittere, ac proinde in ipso Febrem producere: donec paulatim, partim ab ipso Sanguine, sicut jam uno verbo attigi, in Tuberculis singulis corrupto, partim à medicamentis externis & internis prudenter ac diligenter usurpatis enervatum & subactum sit Acidum illud noxium, ac sensim exsiccatæ purulentæ Variolæ decidant vel decerpantur.

L. Videtur igitur vitiosus humor Variolas producens consistere in Acido, sed obtuso; quod tunc demùm Aciditatis suæ noxiæ signa præbet, quando idem quaquaversùm effusum in Corporis hæret superficie, ibidemque morâ redditum Acrius allabentem Sanguinem Nutritium corrumpit, & plurimas Inflammationes, mox & abscessus producit: quibus vel apertis, effluit Pus, vel paulatim exsiccatis, decidunt crustulæ, remanentibus & maculis, & nonnunquam cavitatibus magis vel minùs profundis.

Quamdiu maculæ durent. LI. Si vere aut primâ æstate prodeant Variolæ, eâdem æstate solent disparere maculæ; Sin autumni tempore fiant, totâ ferâ hyeme perdurare, ac subsequenti demum æstate evanescere consueverunt.

Ex fossularum diversitate quid contingat. LII. Fossulæ minores solent itidem in junioribus maximam partem impleri, in adultis, ac præsertim profundiores atque fœdis Cicatricibus natales, toto vitæ tempore faciem fœdare.

Variolas esse periculosas. LIII. Periculosæ sunt quandoque Variolæ, adeò ut non tantùm plures ipsis affecti pereant, verùm visum auditumve, pluriumque partium motum amittant, nonnunquam in Tabem, ipsam Phthisin incidant, pereantque, urgente ipsos Tussi molestâ.

Unde non negligendæ. LIV. Non sunt idcircò negligendæ Variolæ, quin earum est habenda ratio exacta, instituendaque Cura sollicita.

Quando curidæ. LV. Variolarum proinde. Curatio instituenda 1. quando illæ sunt Epidemiæ, atque in eâdem domo illis correpti sunt unus, pluresve Infantes ac alii adhuc supersunt, qui eas nondum sunt passi, & quidem ratione *præcautionis, ac præservationis* ab Affectu gravi & difficili.

LVI. 2. Ratione *illorum, in quibus jam incipit febre urgente moveri per corpus cum Sanguine Humor Variolas producturus.*

LVII. 3. Quando *jam eruperunt per corpus universum maculæ ac Tubercula, illaque incipiunt inflammari atque ad suppurationem festinare.*

LVIII. 4. Quando eædem *Variolæ in suppuratione versantur, vel suppurari* desinunt.

LIX. 5. Quando *signa remanent Humoris Variolas producentis non satis expulsi*, atque *in abscessu mutati*, adeóque *in corpore adhuc remanentis, novaque mala minantis.*

LX. 6. Denique ratione aliorum *Symptomatum graviorum Variolas comitantium, Inflammationis putà in uno vel utroque Oculo*, vel *aliàs in Oculis observatarum Variolarum; Respirationis difficilis, atque Tussis tàm siccæ, quam humidæ; Tumorum, hinc & Abscessuum in variis corporis partibus, artubus* præsertim, &c.

Epidemicæ quomodi curandæ graviores. XLI. Quoties igitur existunt Epidemiæ Variolæ, toties, si *habuerint comitantia Symptomata difficilia, gravia & periculosa*, danda opera, ut *Infantes, aliique ætatis tenerioris, qui nondum sunt experti Variolas, in Aërem salubriorem, in quo nulla regnant Variolæ, quantocyus transferantur*, & tandiu ibidem contineantur, donec aut cessarint, aut blandiores evaserint Variolæ notatæ.

Quomodo blandiores. LXII. Sin contrà *blandæ fuerint Variolæ, benique moris*, hoc est, apud plerosque erumpant paucæ, ad suppurationem perveniant brevi & facilè, decidant sine notabili faciei defœdatione, tunc tantùm abest, ut suadeam vitationem Aëris Variolas producentis, ut contrà existimem consultum, Infantes adhuc sanos vivere cum Ægris in eodem cubiculo; quo & ipsi tunc Variolis boni moris corripiantur, sicque ipsas leviores patiantur.

Humores peccantes alterandi & educendi. LXIII. Non sufficit tamen commiscere Infantes Sanos Ægris, verùm danda insuper opera, ut, si aliqui deprehendantur *in ipsis peccare humores, qualitate* aut *quantitate*, iidem *blandis medicamentis alterentur, corrigantur*, aut etiam *minuantur, educanturque*: quò si accedant, tantò leviùs afficiant, & faciliùs superentur Variolæ.

Et quomodo. LXIV. Hæc tum Alterantia, tum Purgantia Medicamenta pro *Humorum diversitate* danda erunt *diversa & grata*, quò faciliùs ipsa sumant Infantes. Bonum enim est, aliquandiu in eorundem usu Infantes continuare; Illa verò peti possunt ex Practicorum libris.

LXV. Hâc autem ratione fit, ut quæ tunc occurrunt Variolæ boni moris blandæ, *evadant adhuc blandiores, & curatu faciliores.*

Quid observandum. LXVI. *Quamprimum* autem tunc temporis *Febrem quamcunque*, aut *Capitis dolorem gravantem, tussiculam, nauseam, vel alvi fluxum, similemve aliam Functionem læsam patiuntur Infantes*, sive alii Variolis laborent in eâdem domo, sive alibi tantùm observentur epidemiæ, observandum sedulò à Medico prudente, *quales inprimis* tunc

tunc peccent Humores, quin quò iidem vergant, nunc ad *Vomitum*, vel ad *Secessum*, aut *Sudores*, quò medicamenta singulis convenientia præscribantur, ipsorumque *Motus ac Evacuatio utilis observata promoveatur*.

Sanguinis mundandi iis minuenda Venæ sectione.

LXVII. Danda si quidem opera, ut si *Sanguis redundet* in ullo, qui Venæ sectionem, Sanguinisque missionem ferre possit, quamprimùm illa instituatur, & copia conveniens educatur.

Humor peccans, quò vergit, expellendus.

LXVIII. Nec tamen ibi subsistendum, quin potiùs, si Ægri affectus ac Febris præsertim ferat, *non tantùm eodem die*, quin *unà subinde post Sanguinis eductionem horâ exhibendum medicamentum aut Vomitorium, aut Purgans per Alvum, aut Sudoriferum*, quoties Nausea, vel Desidendi conatus Ventrisve Conturbatio, vel Mador, quid potissimum agendum, suadeat; quò pars Humoris Peccantis, atque in Corporis superficie posteà hæsuri, atque Variolas parituri expellatur in totum è corpore, atque necessariò reddantur idcircò Variolæ pauciores, blandioresque.

Antimonialibus.

Et quare.

LXIX. Inter medicamenta tunc usurpanda expertus præ aliis omnibus commendo *Antimonialia*, tum quia summam possident *Sanguinem à quovis Humore noxio mundandi efficaciam & vim*, tum quia sæpenumerò *pluribus possunt satisfacere Indicationibus*, atque *pro re natâ & operatione desideratâ per plures vias Humores noxios expellere*.

Ea iteranda.

LXX. Nec sufficit semel illa exhibere, quin nonnunquam *per plures dies eadem iterare* oportet, donec tàm *Febris, quàm reliqua Symptomata sint sublata, notabiliter saltem diminuta*: unde non tantùm longè pauciores solent tunc erumpere variolæ, ast simul existere solitò blandiores: quinimo sæpenumerò sunt observatæ in meis ægris *Variolæ per Alvum excretæ*, cum insigni eorum levamine.

Post eruptionem utendum sudorifero Antimoniali.

LXXI. Quando prior Febris desiit, aut saltem valdè est diminuta, eruperuntque Variolæ pluresve pauciores, & Symptomata ipsarum eruptionem præcedentia & comitantia sunt ferè sublata, tunc bonum est uti *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio Medicamento Antimoniali blandè sudorem movente, quò *quicquid adhuc admistum est Sanguinis massæ, id omne propellatur continuè non tantùm ad corporis superficiem, verùm ex parte quoque per corporis poros ultra eandem, adeoque è corpore*.

His facilitatur Maturatio, Exsiccatio, & Casus.

LXXII. Horum autem medicamentorum ope *facilitabitur & promovebitur* insuper *Variolarum tum Maturatio, tum Exsiccatio, hinc & Casus*.

Medicamenta alia.

LXXIII. Atque hæc sunt optima Medicamenta, quæ tunc possunt internè usurpari, quibus proximè accedunt, *Terra sigillata varia, Bolus armena, Terra Lemnia, Lapis Bezoar Orientalis & Occidentalis, Unicornu qualecunque, Ebur, Cornu Cervi*, & imprimis *Salia Volatilia omnia*, inter quæ sunt tamen præferenda *blandiora*, & pro cujusvis ægri ætate, constitutione propriâ, Symptomatibus &c. varianda, & cum aliis temperanda.

Externa.

LXXIV. Inter *externa* meritò laudantur & commendantur quæcunque *ardorem in Variolis ad Suppurationem vergentibus temperare* possunt, atque *Humorum illum parientium acrimoniam temperare*, qualia sunt in quotidiano usu, *Iuscula vervecina* mediocriter *pinguia, Axungia porcina, lardum tàm recens, quàm fumo alteratum*; quibus variolæ, in facie imprimis & manibus foveri, inungi, vel tegi possunt, renovando sæpiùs usurpata. Vellem etiam mox erumpentibus tuberculis Salia Volatilia cum Vini spiritu & camphorâ, ut & Aquis aromaticis juncta linteo ubique applicari, ut acidum illud in tempore superaretur, & noxa notabilis præveniretur.

Decoctû Ficuum.

LXXV. Utuntur etiam quidam *Decocto Ficuum*, aut in Aquâ, aut in Cerevisiâ parato, quod licet non culpem, (quoniam juvat) non commendo tamen, quoniam nimium parti adhæret; atque crustam quasi importunam ipsi inducit, quæ molesta est ægris.

Lac bubulum, si pedes ei immergantur, variolas ad pedes deducere.

LXXVI. Habent aliqui etiam in more positum, quò faciem à multitudine variolarum liberent, illasque ad pedes usque derivent, ut *in Lac bubulum calens Infantium pedes immergant*, & quidem cum primùm erumpere incipiunt Variolæ, quod successu non caret, quamvis non sine notabili pedum detrimento, qui tunc variolis replentur, à quibus dolores ibidem excitantur gravissimi, succedente diuturnâ pedum debilitate, consulitur tamen sic formæ.

Si cura in principio fuerit neglecta, quid agendum.

LXXVII. Si, quæ jam diximus, fuerint cujusvis tandem culpâ neglecta, vel propter corpus non satis tectum, aut etiam detectum, frigusque adeò aëris externum imprudenter admissum, *Humoris peccantis pars aliqua remanserit cum Sanguine, aut retroacta ac repulsa in Sanguinem*; ideóque *metus sit*, *ne alio feratur*, *efferaturque cum aliquâ Sanguinis parte notatus humor*, *Inflammationem*, *hinc & Apostema producturus*; opus erit, ut ante omnia laudatis Medicamentis Antimonialibus utatur sæpiùs & diu æger; in quem finem conducet quoque *Balsamus Sulphuris anisatus*, aut, quando assumi potest, *Succinatus, vel Iuniperinus*, quo adhuc præstantior erit, qui ex *Antimonii floribus* cum iisdem oleis fuerit paratus.

LXXVIII. Quòd si seriùs vocatus fuerit ad tales *Abscessus præveniendos*, atque illi jam cœperint produci, conducent tamen etiam tunc eadem medicamenta, quò & fiant leviores, & curentur citiùs, faciliúsque.

Abscessus si fuerint producti, qui tractandi.

LXXIX. Ubi autem producti sunt *Abscessus alicubi*, aperiendi sunt in tempore, si fuerint in partibus externis, atque mundandi sunt, curandique, sicut id docuimus in Praxeos hujus nostræ Libro primo, Cap. 40.

Symptomata peculiariter curanda.

LXXX. Quoad *Symptomata* multifaria & gravissima, quæ subinde comitantur ipsas Variolas, illorum Cura peculiaris habenda, & pro singulorum diversitate diversa.

Oculorũ Palpebræ læsæ.

LXXXI. Non ita infrequens malum sunt *Oculorum Palpebræ* propter Variolas & lachrymas tumentes ac clausæ, dolorem gravem patientes, atque molestiam incredibilem ægris parientes; cùm plures nonnunquam Variolæ in extremis palpebris oriantur, & propter lachrymas antè maturationem aperiantur, humorisque Acris partem emittant, à quo ipsa tunica cornea erodi solet, atque obscurari, unde visu læditur.

Ut & tunica cornea erosa. Quibus curentur.

LXXXII. In tali casu usurpare solent Mulierculæ *Lac muliebre* solum, aut addito tantillo *croco*, quem aliæ solâ Rosaceâ Aquâ diluunt, & linteis oculis applicant: nec quidem malè.

LXXXIII. Plus tamen præstare solet *Succus ex Cerefolio contuso*, addiràque *Rosarum vel Fœniculi Aquâ* expressus, & tepidè oculis itidem cum linteis applicatus & subinde innovatus; cujus ope plurima recensita modò mala solent satis feliciter ac citò tutòque superari.

Humores Oculi confusi. LXXXIV. Gravius malum est, quando *intra Oculorum cavitatem pertingit* pars *Humoris Variolas producentis*, unde *Humores Oculi omnes confunduntur*, sicque Visus omninò tollitur.

Oculorũ musculi inflammati. LXXXV. Gravius quoque malum est, quando in *Oculorum musculos effunditur* idem *Humor noxius*, atque *Inflammationem* periculosam parit, non tantùm visum demens, ast nonnunquam ipsum Oculum extrusum perdens.

Quibus curentur LXXXVI. In hoc autem casu sicut rarò instituitur Curatio ex omni parte felix, ita danda opera, ut nihil negligatur eorum, quæ tàm visum quàm Oculum servare possunt, usurpatis præsertim forinsecùs *Cataplasmatibus Inflammationem* violentam blandè compescentibus, ac, quantum licet, humorem ibi hærentem ac peccantem lentè discutientibus: de quibus consulantur Chirurgorum scripta: Poma acidiuscula conducunt in Cataplasmate.

Aurium Inflammationes internæ quibus curentur LXXXVII. Si *Aurium interna* occupent similiter *Inflammationes*, quæ aliàs ostendimus convenire, poterunt hìc etiam usurpari: *Spiritus Vini cum spiritu Salis armeniaci Panis* è farinæ flore parati & adhuc calentis micæ immissus & calidè applicatus; *Decoctum absinthii*, *centaurii minoris*, *abrotani*, aliúsve plantæ aromaticæ in aurem calidè immissum, *balsamus Sulphuris* quivis, itidem in aurem ad guttas aliquot instillatus.

Respiratio difficilis & Tussis quibus curetur. LXXXVIII. Quoties *Respiratio Difficilis*, vel Tussis angit Ægros Variolis laborantes, conducunt præ aliis omnibus *medicamenta Antimonialia* & imprimis *Diaphoretica*, ut & *Salia Volatilia*, *sed blandiora*.

LXXXIX. Si quæ alia Symptomata subinde in Ægris se manifestent, & illis non ita difficulter apta remedia inveniet Medicus rationalis, hoc est, in re Anatomicâ, partiumque structurâ benè versatus, quin in Humorum naturâ & viribus doctus, & imprimis bonis ac ritè paratis medicamentis probè instructus.

XC. Quæ *maculas citius discutiant*, & *Cicatrices turpes paulatim* tollant, cùm ad Cosmeticam Medicinæ partem minimè contemnendam pertineant, inde peti debent.

CAPUT X.

De Vermibus.

Vermibus & Infantes & adultos laborare. I. AFfectibus Infantes, ac pueros præsertim frequentiùs affligentibus, annumerantur meritò *Vermes*; quamvis aliquando ipsis quoque laborent nonnunquam, licèt rariùs, Adultiores.

Lũbrici oblõgi ac teretes. II. Non faciam hìc omnium vermium multifariorum mentionem, ast *Lumbricorum oblongorum ac teretium*, quibus maximè afficiuntur usque ad Adolescentiam Homines.

Res toto genere præter naturam III. Sunt autem illi Res toto genere præter naturam in Homine, cùm ipsi nunquam debeant inesse, sintque ipsi semper noxii; mordent siquidem, perterebrant, consumuntve partes quoque Continentes, quin nòn rarò ab ipsis producuntur Febres graves, Motus Epileptici, & aliquando ipsa Mors. *homini.*

Ubi producãtur & excernantur. IV. Reperiuntur ac producuntur frequentiùs Vermes in tenui Intestino, à quo & assurgunt sæpè sursùm in Ventriculum, hinc & OEsophagum atque Os, quin eâdem viâ subinde Vomitu excernuntur; & descendunt deorsùm ad Intestinum crassum, exitumque quærunt per anum, quâ viâ etiam cum Alvi excrementis excludi solent.

V. Inveniuntur iidem aliquando in Renibus (quod frequens est Canibus) ibique substantiam ipsorum consumunt.

Unde oriantur. VI. Ortum habent utplurimùm *à nimiâ ciborum, ac præsertim Carnium, Fructuumque horariorum ingurgitatione*; quapropter minùs possunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui Intestino, atque paulatim corrupti Vermium Generationi præbent occasionem.

Vermiũ materia quænam mala producat. VII. In quâ Crudiorum Alimentorum corruptione *halitus acres excitantur*, qui quaquaversùm propulsi pungunt primò Intestina, mox & Ventriculum, quin per OEsophagum assurgentes Nares quoque, (unde continua penè Narium frictio, & in Ventre morsus, Vermium suspicionem movent) sed halitus iidem per vasa lactea usque ad Cor delata, ibidem *Febrem* producunt, utque ad Cerebri radices penetrantia, ipsasque mordentia *Epilepsiam* & Convulsionem efficiunt: Quibus malis gravioribus existentibus sat sæpè *Mors* succedit.

Humorũ putrescẽtium & halituũ acrimonia mortem inducit. VIII. *Humorum* namque *Putrescentium*, hinc & *Halituum Acrimonia* molesta *Effervescentiam vitalem extinguit*: quod *à quovis acri excedente* fieri notissimùm est Anatomicâ experientiâ, & utriusque Acris infusione in Venas apertas: quamprimùm enim illud dextrum cordis ventriculum notabili accedit copiâ, mox *Animal necat*.

Lumbricorũ exortus qui præveniendus. IX. Cùm tàm gravia mala excitent Lumbrici, danda opera, ut diætâ convenienti & moderatâ præveniatur illorum exortus: quin ubi peccatum est in diætâ, ut in tempore tum diætâ oppositâ & subcontrariâ vitium illud emendetur, tum medicamentis convenientibus Humorum cruditas corrigatur, quin minuantur copiâ ferâ simul peccantes humores: Denique ubi jam præsentes sunt & urgentes Lumbrici, ut interimantur, expellanturque.

Pane multo utendum cum carnibus. X. Cùm pueri sint ferè voraciores, & carnivori; paulatim assuefaciendi sunt Alimentis paucioribus convenienti tempore assumendis, curandumque, ut *panè multo* utantur cum carnibus, à quo faciliùs contingit satietas, minusque adeò Vermium periculum.

Quænã vitanda. XI. Vitandus quoque frequentior Lactis dulcis usus copiosus, ut & Casei, atque, sicut iam dictum, Fructuum horariorum, & imprimis prunorum, à quibus observatum est promoveri Vermium proventum.

Usurpanda Aromatica & Amaricantia. XII. Cùm ex illâ ingurgitatione *Crudi Humores* sint præsertim *Pituitosi*, conveniunt tunc præ aliis *Aromatica* & *Amaricantia*, quæ quovis modo usurpata *Pituitam corrigunt ac emendant*, quin quodammodò *fermentant*, & aptam reddunt, ut *laudabilem Chylum promat*, sicque plura mala præveniantur.

Et Salia Volatilia. XIII. In hunc finem conducent quoque *Salia Volatilia*, tum *Fermentationem promoventia*, tum *Pituitam corrigentia*, tum *Flatus* ferè conjunctos, & *abdomen distendentes discutientia*, ex Liquore conveniente ac potu ordinario parvâ quantitate usurpata.

Pituita minuenda, & quibus. XIV. *Pituita rebellis ac tenacior* ideóque difficiliùs in totum emendanda *minuetur ac educetur* feliciter per *Phlegmagoga* blandiora, *Sennam*, *Agaricum*, sed imprimis *Mercurium dulcem*, Lumbricis æquè ac ipsorum materiæ adversum.

Lumbricos quænam necent. XV. *Lumbricos necant* modò laudata *subamaricantia*, inter quæ facilè primas tenet *Zedoariæ* dictum *semen*, quod aut Saccharo potest obduci, & sic comedi, aut in pulverem redigi, atque ad ℈ß. aut pro diversâ ætate majorem quantitatem quovis modo exhiberi, aut puppulæ inclusum Hydromeliti indi, exhibendo in dies unum vel duo Hydromelitis cochlearia.

XVI. *Expellet Lumbricos* præ aliis feliciter *Mercurius dulcis* modò laudatus, si ad pauca grana ex Syrupi rosarum solutivi simplicis, aut cum sennâ, alteriusvè tantillo exhibeatur infantibus. *Quænam expellant*

XVII. Ad necandos Lumbricos usurpantur vulgò *Spiritus Acidi Vitrioli, Sulphuris*, & similes: quos agnosco & Pituitam incidendi, & Lumbricos necandi vi pollere, si guttæ ipsorum aliquot potui ordinario admisceantur, & ipsorum usus aliquandiu continuetur; Verùm *in omnibus non æquè conducunt*, cùm *acidum simul in corpore augeant & appetitum*, qui plerumque nimius est in pueris: quapropter, nisi urgeat simul sitis, malim usurpari Salia Volatilia & subamaricantes plantas. *Spiritus Acidos Vitrioli, Sulphuris, &c. in omnibus non æquè conducere.*

Atque hæc de Morbis tenerrimam ætatem affligentibus in medium afferre lubuit, quæ Medicinam facientibus & præcipuè ægris Infantibus spero olim profutura.

Finis Tractatus Primi.

TRACTATUS II.

DE PESTE.

Natura Pestis obscura. I. E Peste, Affectu acuto & non rarò acutissimo, acturi, more nostro, initium faciemus à Symptomatibus ipsum comitantibus & manifestantibus, quò gradatim penetremus in Ipsius essentiam, ita obscuram & abstrusam, ut plerique in ejus explicatione vel ad solum Deum, ejusque iram, vel ad occultas qualitates, ignorantiæ putà asylum, confugerint, quoties ipsius Causæ fuerunt assignandæ.

Morbi præmia peccatorum. II. Utique nemo sanæ mentis unquam negabit, quemadmodùm mortem, sic & morbos omnes, atque imprimis pestem, tanquam peccatorum præmium immitti à Deo hominibus.

Et tamen causas habent naturales. III. Illud idem autem non impedit, quominùs Morbi & Mors causas agnoscant naturales, imò manifestas & quidem tales, quas non semper superare possunt Medici, quoties sc. à medicamentis, etiam optimis, suam retrahit Deus benedictionem: quod qui non observavit, rudis est in praxi Medicâ.

Et curanti queunt. IV. Quemadmodùm autem non semper curantur morbi orti à causis passim pro manifestis habitis, ita non infrequenter curantur quoque affectus orti à causis inter occultas recensitis.

Peste correpti sanari. V. Sic quotidie observamus peste correptos sanari beneficio medicamentorum assumptorum; quamvis plerique Ipsius causas dicant homini occultas, & aliquid Divini & nostræ menti incomprehensibilis continentes; adeò ut ibi Dei manum agnoscant etiam multi Deum minùs timentes.

Pestis causa indaganda. VI. Quoniam verò nostrum non est Divinæ providentiæ ac justitiæ abdita consilia in peste hominibus immittendâ rimari, ac decernere, sufficiet nobis ejusdem luis Causas naturales, quantum nobis supernè datum est, scrutari & patefacere, quò sic quoque bonitas divina nobis innotescens in cordis humilitate adoretur.

VII. Beneficium namque summum est, admitti ad cognitionem eorum, quæ maximè abstrusa & humanæ menti penè inaccessa esse voluit Deus.

VIII. Conabimur igitur Pestis, affectus præ cæteris omnibus Hominibus infestissimi, naturam, essentiamque indagare ac eruere, atque operâ eâdem pluribus aliis affectibus occultis manifestandis viam aliquam sternere.

IX. Profectò in magnis & voluisse sat est; sed videtur Deus hoc præsertim seculo velle plurima præteritis invisa hominibus manifestare, sicque naturalium rerum notitiam longè planiorem ac pleniorem, quàm olim, mortalibus præstare. *Naturalium rerum notitiam indies ampliorem fieri.*

X. Ut ad rem igitur veniamus, *manifestari* solet pestis *signis* & symptomatibus, tum *internis*, tum *externis*. *Pestis signa interna & externa.*

XI. Ubi mox notandum, non in omnibus ac singulis eadem occurrere Symptomata, sed pro humorum diversitate in multis diversa; & idcircò nulla esse hactenus reperta, vel ab ullo proposita signa Pestis pathognomonica, ex quibus præsentibus de pestis præsentiâ, & absentibus de ejusdem absentiâ certum & indubitatum ferri queat judicium. *Pestis signa Pathognomonica nondum proposita.*

XII. Unde accidit non rarò, ut de Peste nulla sit suspicio, interim subitò moriantur Ægri, nullo notabili & Ægris valdè molesto Symptomate prævio vel manifestato; nec nisi per subitam virium prostrationem, & inopinatam mortem Contagioso tempore accidentem aliqua pestis cogitatio tunc obvenit; cùm ne quidem post mortem externa pestis indicia semper patescant.

XIII. Primaria verò Pestis signa, eaque interna sunt 1. *Calor internus*; interiora urens, non item exteriora. Neque de pestis essentiâ est Calor universum corpus afficiens; at interiora præsertim. *Primaria Pestis signa Interna. 1 Calor Internus.*

XIV. Nam tunc tantùm exteriora simul afficit Calor, quando Pesti comes adest Febris; aliàs partes externæ parùm vel nihil calent ultra solitum; quamvis ardor exerceat partes internas; iisque non tantùm *Sitim vehementem*, at insuper *Inquietudi-*

nem valdè molestam excitet.

Sitis vehemens. XV. De *Siti* namque conqueruntur plerique Peste affecti, eâque perdurante: ut & de *Lingua ariditate*, non semper tamen Tactui manifestâ.

Inquietudo; XVI. *Inquietudo* autem in plerisque tanta est, ut corpus continuè agitent, sicque sudoris provocationem non rarò impediant, & ideò difficiliùs curentur.

2. Nausea cum vel sine Vomitu. XVII. Secundum signum Pestis internum est *Nausea* valdè molesta, cum vel sine *Vomitu*. Neque enim omnes vomunt, sed quidam; nec semper, nauseâ licèt perseverante.

3. Capitis dolor, & Delirium, XVIII. Tertium idque internum Pestis signum primarium est *Capitis dolor* atrocissimus, unde ipsi utplurimùm conjunctum est *Delirium*, idque in quibusdam levius & brevius, in aliis gravius & magis diuturnum, quin ad mortem usque in quibusdam permanens.

Vigiliæ perpetuæ, Sopor, Veternus. XIX. Hisce accedunt non rarò *Vigiliæ perpetuæ*, uti aliquando *Sopor ac Veternus*.

4. Cordis angustia, Palpitatio, Lipothymia, Pulsus inæqualis, Intermittens, Parvus, Languidus, ac Frequentior. XX. Quartum Pestis signum internum est summa *Cordis angustia*, & quandoque *Palpitatio*, accedente nonnunquam *Lipothymiâ* vel *Syncope*; unà cum *Pulsu inæquali*, & subinde *intermittente*, ut & *Parvo, Languido, ac Frequentiore*, ubi scilicet Febrem habet comitem.

Externa. 1. Bubones. XXI. Præter memorata signa Pestis interna, eaque primaria & quadruplicia, occurrunt adhuc quædam externa, itidem primaria, eaque triplicia. Inter quæ principem locum assignamus *Bubonibus*, in *Glandulis Conglobatis* se tumore duro manifestantibus, circa Inguina, sub Axillas, pone Aures, imò aliquando & alibi quoque; nec tantùm circa Collum, sed & in medio brachio, locisque aliis, ubi tales latent subinde Glandulæ, nec nisi hoc in Affectu, ut & Scrophulis quandoque se manifestantes.

2. Anthraces, vel Carbunculi. XXII. Secundum inter externa Pestis signa meritò assignamus *Anthracibus, sive Carbunculis*, in quâvis corporis parte prodeuntibus, & longè graviora Symptomata, quàm Bubones, producentibus; uti posteà patebit, ubi hos Tumores describemus exactiùs.

3. Maculæ. XXIII. Tertium & postremum inter signa Pestis externa tribuimus *Maculis*, tum *numero* majore vel minore, tum *magnitudine* itidem ampliore vel angustiore, tum *colore*, rubro, purpureo, livido, nigro inter se distinctis.

Ex his signis Pestis colligitur. XXIV. Atque hæc primaria sunt Signa & Symptomata, quibus Pestis tempore in quovis observatis non est dubitandum de Pestis præsentiâ.

Eadem signa non semper, nec in omnibus apparere XXV. Illud verò accuratè observandum, non semper, nec in omnibus eadem apparere Signa & Symptomata; imò, sicut jam dictum, imponi non rarò tum Ægris, tum Medicis egregiis Symptomatum, non nisi cum inopinatâ virium dejectione, hancque comitante aut mox subsequente morte malitiam suam & malignitatem manifestantium lenitate fucatâ.

Signa Pestis universalia. XXVI. Unde non mirum, eximios Medicos asseruisse, inter signa Pestis universalia, quæque ad plures spectant, primum locum deberi *Multorum eodem tempore simul, & quidem ad internecionem affectorum afflictioni*; secundum verò *Contagio & infectioni ulterius serpenti*.

XXVII. Sunt enim hæc signa generalia & de grassante Peste documentum certum præbentia, non item singularia & singulis Individuis applicabilia; licèt de tali malo suspicionem faciant & solicitudinem pariant meritò tàm Medicis, quàm Ægris eo tempore laborantibus.

Signa de Pestis gradibus XXVIII. Notantur quidem, præter memorata, adhuc alia signa ab Auctoribus, ex quibus tamen non tàm de Pestis præsentiâ, quàm ipsius gradu & majore aut minore malignitate judicium ferri potest.

Urina diversimode constituta. XXIX. Sic *Urina* observatur in aliis tenuis & cruda; in aliis crassa & turbata, qualem jumenta excernunt, in aliis colore plumbeo, aut livido; in aliis fœtens, aut non fœtens; in quibusdam Oleaginosa; in multis parùm vel nihil à naturali mutata.

Sudores diversi. XXX. Sic *Sudores* in quibusdam spontè prodeunt, pauci vel copiosi; sæpè fœtidi; subinde frigidi; aliquando nulli, ne arte quidem, assumptisque sudoriferis.

Alvi fluxus varius. XXXI. *Alvi fluxus*, isque varius, fœtens, Glutinosus, diversicolor, albus, croceus, viridis, ater nonnullos vexat, uti alios ejusdem adstrictio.

Sanguinis eruptio. XXXII. *Sanguinis eruptio* quibusdam evenit per Nares, Uterum, aliasque vias, eaque nunc salutaris, sæpiùs exitiosa.

Oculi lachrymabundi. XXXIII. *Oculorum vivacitas* plerisque minuitur, & animi mœrorem testari videntur, & quasi *lachrymabundi* mortis brevi subsecuturæ malum omen sunt.

Lingua Arida, nigra, & aspera. XXXIV. Dixi jam suprà, Ægros de *Linguæ ariditate* conqueri; quæ quamvis visui vel tactui non sit semper manifesta, nonnunquam tamen his quoque sensibus apparet, & imprimis, ubi febris comes adest satis ardens; tunc autem fit ferè simul *nigra & aspera*.

Aphtha. XXXV. Quinimò quibusdam excitantur quoque *Aphtha*.

Exhalatio fœtens XXXVI. Multis quoque adest *Exhalatio fœtens*, atque tum ægris ipsis, tum aliquando adstantibus molesta.

Sapor putridus. XXXVII. Sed & nonnullis *Sapor putridus* videtur esse in assumptis.

Dolor in lumbis. XXXVIII. Observavi quoque *Dolorem atrocissimum in regione lumbari*, & quidem mox in primâ Pestis invasione.

Maculæ paulò ante, aut post mortem manifestæ. XXXIX. *Maculæ* itidem in mali principio latentes manifestantur nonnunquam *paulò ante*, imò etiam *post mortem*, & illæ quidem diversi coloris.

Facies cadaverosa, & mœrorem testans. XL. Imprimis morte appropinquante *Facies fit Cadaverosa, vultusque* universus *internum* quasi *mœrorem testatur* ac indicat.

Ulcera sensim se exsiccantia. XLI. Instante quoque morte solent *Bubonum & Anthracum Ulcera sensim exsiccari*; quod itidem pro lethali habendum signo; rarò enim tales evadunt.

Magna horum Symptomatum differentia. XLII. Pro Corporum & imprimis Humorum in ipsis existentium, Animique motuum diversitate, magna illa Symptomatum *differentia* oritur, si addas & Veneni copiam & gradum diversum, ut & Alimentorum medicamentorumque usurpatorum, &c. diversitatem.

Ex ipsis natura Affectus deducenda. XLIII. Postquam verò ex memoratis Symptomatibus, tanquam signis, deducendus venit hic affectus gravissimus, & pro abstrusissimo à plerisque habitus, ut ejus essentiam & causam naturalem commodè ac solidè eliciamus, sollicitè progrediemur, ac pedetentim.

Illum Vitæ insidiari. XLIV. Si proinde totum Affectum consideremus, observabimus illum primariò ac per se Vitæ humanæ insidiari, ac proinde Vitales functiones aggredi,

XLV.

Quomodo Functiones in Peste afficiantur.

XLV. Quamvis enim aliquando *Tremores ac Convulsiones* corripiant Peste infectos, id tamen rarum est; cùm ipsi non rarò ad mortem usque se satis commodè moveant; Unde inter *functiones Animales Motus* minimè afficitur, magis *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni* læduntur. Imprimis autem *Functiones Naturales* labefactantur, unde *Nausea, Inappetentia Ciborum, Sitis, Anxietates circa præcordia oriuntur sed maximè Pulsus* mutatur, qui cùm absque Cordis Palpitatione non sit sensibilis Ægris, mirum non est, si tàm sæpè absque notabili querelâ pereant multi.

Præsertim afficitur Functio Cordis, & Sanguinis in eo mutatio.

XLVI. Hoc repero, quia maximè facit ad nostrum negotium; *In Peste afficitur præsertim Functio Cordis, & Sanguinis in ipso mutatio* ad vitam tàm necessaria; cui cùm Pulsus sit comes ac ejus index, mirum non est, si tàm sæpè inopinatò obruantur Ægri, quoniam *Pulsus vel maximè mutatus non sentitur ab ipsis, nisi in Cordis Palpitatione*, rarò Pesti accedente.

Unde sæpè incautos opprimit.

XLVII. Quoties Ergò in Sanguinem solum vim suam exerit Pestilens Venenum Acrimoniâ notabili destitutum, toties opprimit ferè incautos, & nihil mali vel lethalis metuentes: quin imò ne moniti quidem ad remedia summè necessaria in affectu tàm præcipiti & exitioso recurrunt pleriq;.

Notandum, quâ ratione Sanguis, & Pulsus sint affecti.

XLVIII. Ut igitur Affectûs hujus tàm noxii & acuti naturam essentiamque assequamur, notandum, quâ ratione affectus reperiatur in ipso *Sanguis*, quâ ratione *Pulsus*; ut ad cætera Symptomata pergendo gradatim queamus tandem aliquid determinare, quod magis menti nostræ sit manifestum, quàm quod vulgò de Peste dici solet.

Sanguis solito fluidior, & minùs consistens, Unde oriatur.

XLIX. *Sanguis* autem, (ut ab illo investigationis nostræ faciamus initium) quemadmodum in cæteris febribus malignis, sic etiam in pestilentibus & ipsâ adeo Peste observatur plerumque *solito fluidior, & minùs consistens ac grumescens*.

L. Cùm verò Sanguis naturaliter concrescat & grumescat, quæritur merito, undè illa sit in *Sanguine coagulatio & concretio*? unde proinde ille *coagulationis defectus* vel sublatio?

Sanguinis coagulatio à Succo Acido ex Glandulis procedente.

LI. Ne autem prolixè repetamus, quod diversis temporibus jam docuimus sæpiùs, paucis monebimus, *Coagulationem Sanguinis pendere ab Acido succo Ipsi ex Glandulis accedente*.

LII. *Ab Acido pendere Sanguinis coagulationem*, evincitur infusione Aceti vel Aquæ cum Vitrioli, Sulphuris, aliove Spiritu Acido mistæ in venam bruti adhuc viventis, unde mox potenter coagulabitur Sanguis; ac si ad Cor usque liquor infusus pertingat, morietur subitò Animal; modo planè contrario illi, quo idem extinguitur à Peste.

LIII. A Glandulis Succum Acidum accedere Sanguini, evincunt & Lympha, & Succus Pancreaticus artificiosè collecti, & Acidi toties jam deprehensi, atque viis manifestis ad Sanguinem in Cor descendentem delati.

Eam impediri à Sale Volatili Acriori.

LIV. Quemadmodùm autem non dubitamus ampliùs vel dubitando, vel suspicando, sed opinando, & quidem certò opinando asserere, Sanguinis coagulationem naturalem pendere ab Acido ex Sanguine in Glandulis Conglobatis & Conglomeratis secreto, iterumque ad descendentem Sanguinem translato; ita non veremur affirmare, *Coagulationis* ejusdem *impedimentum & defectum* acceptum ferendum *Sali valdè Volatili, & imprimis Acriori*.

LV. Dicti, assertique hujus veritas evincitur quovis Sale Volatili Aquâ diluto, & itidem per siphonem in venam immisso; à quo animadvertetur Sanguinis coagulatio impediri, imò tolli.

Venenum pestilens consistere in Sale Volatili Acri.

LVI. Cùm proinde hactenus post multiplicia experimenta solum Sal Volatile nobis innotuerit, quod vim habeat Sanguinis coagulationem tollendi ac impediendi; observeturque in Peste, omnibusque febribus malignis Sanguis naturali fluidior & minùs coagulatus, imò coagulabilis, jam pridem suspicati sumus, & nunc planè opinamur, *Venenum pestilens consistere in Sale valdè Volatili*, eoque *Acri*; quod, uti spero, in sequentibus fiet magis manifestum, ubi pluribus ostendemus *à prædicto Sale volatili* commodissimè posse *deduci omnia Symptomata in Peste occurrentia*; sed & *Curam Pestis* planè *quadrare cum eodem Sale Volatili*, ut & *Præcautionem*, Rationi non minùs quàm Experientiæ consentaneam.

Ab eo oriri omnia Pestis Symptomata.

LVII. Videamus proinde, an à Sale Volatili, eoque acri deducere valeamus omnia, quæ hactenus enumeravimus, Symptomata in Peste affectis observabilia & observata: in quorum examine alium, quàm priùs, sequemur ordinem, eumque magis naturalem, ac prout se mutuò consequuntur Functiones ipsæ tum Naturales, tum Animales.

Nempe Appetitum Ciborum prostratum, & Potum auctum & molestum.

LVIII. Faciemus autem initium ab *Appetitu Ciborum* quidem *diminuto aut prostrato*, *Potûs* verò *aucto & molesto*.

LIX. Utique quemadmodùm *Fames ab acido augetur ac restituitur*; ita eadem à *Sale Volatili*, ac præsertim *acri, tolli solet ac diminui*: quod nemo nisi hospes in Arte Medicâ vel protervè Cavillator unquam negabit; postquàm idem Lippis ac Tonsoribus notissimum est, & imprimis de acido famem augente aut restituente; nam id plebeji quoque agunt indies.

LX. De Sale Volatili res non est æquè plana, quoniam idem ignotum est plerisque, nec in usu frequenti fuit hactenus.

Quandò famem obliterent. Et quare.

LXI. Notum tamen est, *Corallia, Oculos Cancri, Cretam* & similia Acidum non minùs infringentia, quàm Sal Volatile, *obliterare famem*.

LXII. Illud autem fieri, quatenus acidum infringunt, norunt, qui ab experientiâ & experimentis didicerunt ratiocinari, & conclusiones suas deducere, audentque sapere supra inanes Sophistas, atque Doctores in verbis quàm herbis, in librorum lectione quàm rerum ipsarum examine magis versatos.

Salia Volatilia famem minuere.

LXIII. Quòd si famem minuant vel tollant ista, quatenus acidum infringunt; an non cætera omnia idem acidum infringentia, ipsumque adeò Sal Volatile, id ipsum quoque facient, famemque minuent?

LXIV. Adde quòd ipsa experientia idem evincat & confirmet, aut probet, Salia nempe Volatilia famem minuere; quamvis hæc ipsa minùs potenter id efficiant, quàm Corallia, Creta & similia; unde etiam tutiùs in eum finem usurpari possunt: quod itidem venit notandum.

Et quidem potentiùs si sint acria. Eorum acrimonia unde. Sal volatile acidum infringere.

LXV. Quòd si *Sal Volatile* quodvis famem minuat, ut reverà minuere probavimus, illud ipsum potentiùs efficiet, quando simul est *acre*.

LXVI. Acrimonia enim Salis Volatilis pendet à Sale lixivo minùs temperato, vel iterum acrimoniam novam sortito.

LXVII. Quis autem ignorat, nisi chymicarum muta-

mutationum planè ignarus, ratione acrimoniæ suæ salinæ, in sui ustione vel calcinatione fortiori auctæ, salem volatilem omnem vim obtinere infringendi acidum.

LXVIII. Quò ergò Acrius est Sal Volatile, eo potentiùs infringet Acidum, minuetque proinde famem, quod erat probandum.

Sitim in peste augeri. LXIX. Non tantùm prosternitur in Peste correptis fames, ciborumque appetitus; sed augetur simul *sitis & potus desiderium.*

A quibus excitetur. LXX. Sitim autem à quibusvis Salsis, ac præsertim à Sale lixivo, tum fixo tum Volatili Acri excitari, quis, nisi rerum naturalium imperitus, ignorat?

Siti à Salsis ortæ quid proprium. LXXI. Illud vero proprium ferè siti à Salsis ortæ, ut nec visui, nec tactui occurrat linguæ siccitas, de quâ tamen tunc tantoperè conqueruntur Ægri; quod etiam Peste correptis utplurimùm accidere, diximus jam in superioribus; quo ipso confirmatur Salis in corpore tunc peccantis Acrimonia: ergo Sitis quoque Peste infectorum arguit Salem Volatilem, sed Acrem.

Nauseã esse Pestis Symptoma molestum. LXXII. Tertium in Peste molestum Symptoma est *Nausea*, quæ si non probet, comprobat saltem & confirmat Salis Volatilis præsentiam & vitium in corpore.

Ejus causa. LXXIII. Notum enim per experientiam quotidianam, à nullo humore frequentiùs Nauseam vomitumque concitari, quàm à Bile; quam & Sale, & quidem Volatili abundare, plurima sunt quæ probant & evincunt.

Bilis acrior. LXXIV. Quòd si à Bile, ac præsertim Acriori & magis Volatili factâ, excitetur indies Nausea, nonne in Peste correptis molesta Nausea vel Bilem, vel similem ipsi humorem peccare arguit?

Sic facta à veneno pestilenti. LXXV. Sive jam dicas, ipsam Bilem vitiari à veneno pestilenti, sive malis venenum pestilens constare Sale Volatili & Acri, utrovis modo mecum facies, ac dictum meum confirmabis.

LXXVI. Nam si à Veneno pestilenti Acrimoniam & Volatilitatem nanciscatur Bilis, utique ejusdem naturæ ipsum esse patet.

Vomitum & Nauseam gradibus tantùm differre. LXXVII. Quod de Nauseâ dictum, de *Vomitu* similiter dici potest ac debet. Cùm enim Nausea sit Vomendi conatus, facilè patet, gradibus tantùm differre Vomitum & Nauseam, easdemque agnoscere causas, sed gradibus quoque differentes. Non est proinde, cur in Vomitu à Sale Volatili, ac præsertim Acriori deducendo diutiùs morer, postquam ostendi ac evici, ab ipso, & quidem solo, pendere utplurimùm saltem Nauseam.

Anxietates esse Pestis Symptoma. LXXVIII. Quintum inter Pestis Symptomata locum assignabimus *Anxietatibus & Angustiis circa Præcordia & superius Ventriculi orificium* observabilibus, ac mirè Ægros angentibus ac urgentibus.

Earum causa. LXXIX. Illas verò à Volatili Sale ac imprimis Acri produci posse, Arsenicum præposterè aut perperàm usurpatum documento est. Arsenicum autem Volatile esse, nullus ignorat, nisi Chymiæ ignarus. Sublimari namque potest non ita difficulter. Adde quòd multi rerum naturalium per Chymiam periti Venenum pestilens propter naturæ & operationum similitudinem vocarint Arsenicale.

Venenũ Pestilens Arsenicale vocatum. Et quare. LXXX. Quæ appellatio ab Artis admirabilis gnaris profecta mihi ansam dedit nominis hujus rationem investigandi, & tandem appellationem magis claram & manifestam inveniendi sub nomine Salis Volatilis.

Ab acri acido tormina, ab acri salso & volatili Anxietates. LXXXI. Ab Acri Acido quidem tormina & cruciatus producuntur vehementissimi, à Salso verò Acri, & Volatili præsertim, Anxietates potiùs solent excitari, quales in Peste quoque observantur frequentissimè.

Alvi fluxus causa. LXXXII. *Alvi fluxus* nonnunquam in Peste molestus & gravis, imò sæpenumerò lethalis confirmat quoque Salem Volatilem tunc peccantem, cùm plerique Alvi fluxus *Bili, & similibus humoribus* debeantur, ipsius saltem corruptelam præviam sequantur.

LXXXIII. Quamvis enim & ab *Acido* aliquando excitetur Alvi fluxus, non excitatur tamen ab ipso priùs, quàm Bilem corruperit, & ipsam in Æruginosam vel Atram mutarit.

Quando observetur alvi fluxus. LXXXIV. Quemadmodùm autem non semper observatur in Peste Alvi fluxus, nec ferè, nisi ubi conclamatum est; ita majorem arguit tunc Salis Volatilis Acrimoniam & Acrioris copiam, ideóque periculum majus.

Aphthæ Pestis Symptoma, & quid. LXXXV. Accedunt quoque nonnullis Peste infectis *Aphthæ*, quæ ulcera sunt Linguam, Labia, & Palatum occupantia, nunc albicantia, nunc grisea, nunc sensim ad nigredinem vergentia, & semper humores Acres in Ventriculo & Intestino tenui arguentia.

Et unde. LXXXVI. Inde namque exsurgentes halitus similiter Acres non tantùm partes nominatas, sed universum OEsophagum exulcerare solent, ac circa superius Ventriculi orificium dolorem magnum & Cardialgiam excitare.

Cardialgia. LXXXVII. Concurrit autem in tali casu semper forsan cum Bile, aliove Sale Volatili quovis, sed Acri, Succus Pancreaticus similiter Acer, aut quidvis aliud assumptum Acidum & Acre, unde contingit Effervescentia vitiosa & corpori noxia prædictos halitus Acres producens.

Alvi fluxus in Peste Mortis nuntius, Aphtharum proventus Salutaris. LXXXVIII. Quemadmodùm verò Alvi fluxus plerumque solet Mortis esse in Peste nuntius, sic non rarò salutaris solet esse Aphtharum proventus: quoniam Acidum, tanquam potens noxii Salis correctorium, denuò vires sumsisse, ulcuscula ista arguunt.

Quale Acidum in Alvi fluxu, & quale in Aphthis prædominetur. LXXXIX. Etenim sicut in Alvi fluxu solet utplurimùm prædominium habere Sal Volatile, ita in Aphthis Acidum.

XC. Ab Acido autem juvantur Peste correpti, non item à Sale quovis Acriore.

XCI. Non solent igitur calamitosæ esse Aphthæ, nisi quando simul magna veneni pestilentis adest copia, confluenti Acido haud cedens, at ipsum vincens ac superans.

Leipothymia Pestis Symptoma. XCII. Ut à primis Viis, Ventriculo putà & Intestinis, sensim transeamus ad Cor, *Leipothymiam* Ventriculi non minùs, quàm Cordis affectum examinabimus.

Quomodo inea sentiantur. XCIII. In hoc autem affectu primùm Orificium ventriculi superius afficitur, mox & Pulsus immutatus, atque parvus debilisque factus sentitur.

Ubinam Ægris sentiatur. XCIV. Sensus enim Animi deliquii reverà in prædicto superiore Ventriculi orificio sentitur ab Ægris; estque talis sensus iste, ac si observaretur Anima corpus derelictura & mors statim secutura; unde etiam nominis ratio tum Græcis, tum Latinis,

Latinis, tum Germanis, Belgisque, tum Gallis, tum aliis Nationibus Europæis.

Pulsus mutatus ab Ægris non sentitur.

XCV. Pulsus verò mutatus non sentitur ab Ægris in ipso corde, sed applicatâ vel carpo, vel alii parti externæ manu, modò mens constet cum sensu externo.

Ob abolitum sensuum usum.

XCVI. Accidit enim in quovis animi deliquio graviore, ut si non in totum maximam saltem partem videatur abolitus Sensuum externorum internorumque usus, unde tunc incapaces sint Ægri plerique, aliquid certi de suo pulsu observare ac decernere.

Incipiente Animi Deliquio quid observetur.

XCVII. Incipiente autem Animi Deliquio inexplicabilem verbis sensum deficientis quasi Animæ observant plerique circa dictam Cordis regionem ac foveam, hoc est, circa superius Ventriculi Orificium.

Animi Deliquii causa & progressus.

XCVIII. Si quis verò totum *Animi Deliquii* progressum, ac subsequentem ipsius solutionem vel spontaneam, vel artificiosam, ut & ipsius Causas manifestas mente attentâ consideraverit, reperiet ipsum, si non semper, ut plurimùm saltem *ortum habere ab Halitibus, Flatibus*, & *Vaporibus à tenui Intestino assurgentibus, aut ab assumptis in Ventriculo quandoque productis, atque prædictum ipsius orificium superius modo, quo diximus, afficientibus, quin aliquâ* sui parte per *Vasa lactea & Ductum Thoracicum ad Cor pergentibus, atque in ipso Sanguinis Effervescentiam Naturalem conturbantibus, unà cum variè quoque sic mutato Pulsu.*

Flatuum exclusio levamen adfert.

XCIX. Quoties autem Ægri spontè vel arte excludere possunt Flatus, Halitus, Vapores istos sibi molestos, toties levamen sentiunt in isto Affectu.

Eorum productio gravius reddit malum.

C. Quoties contra aliquid assumunt, quod ad tales flatus, halitus, vapores producendos vel Materiam subministrat, vel Causæ Efficientis rationem habere, aut latentes irritare atque excitare potest, toties idem malum vel producitur, vel gravius redditur.

Eorum Materia. Efficiens.

CI. *Materia* istorum flatuum, halituum, & Vaporum licèt quodammodò differat; *Efficiens* tamen Ipsorum Causa eadem observatur; *Bilis* nempe, ac præsertim *Acrior*, & quicquid de *Sale Volatili* participat, estque *Aromaticum*: Atque quamvis discutiantur quoque Flatus, Halitus, & Vapores jam producti, ab eodem tamen producuntur quoque iidem, ubi occurrit materia in flatus, halitus, vapores mutari apta: quod non semel monuimus esse notandum; idem sc. & producere & dissipare vapores, halitus, flatus, sed pro materiæ nunc mutatæ, nunc mutabilis & mutari aptæ diversitate.

CII. Quibus argumentis cùm abundè constare putemus, à Sale Volatili, ac præsertim acri, tanquam efficiente causâ produci posse Animi Deliquium, & hactenus quoque ab eodem Sale Volatili acriori Pestem ortum suum habere posse probavimus; quod nobis erat propositum. Cætera de Pulsu in Animi Deliquio mutato clariora fient in sequentibus.

Pulsus in Peste variè mutatur.

CIII. Ut igitur ad Functiones in Corde & à Corde perfici solitas properemus, quas præ aliis omnibus gravissimè in Peste affici docuimus, agemus primùm de *Pulsu* variè in istâ Lue mutari solito.

Inæqualis multiplici respectu.

CIV. Pulsus autem in eo præsertim varius observatur, quòd *inæqualis* existat, & quidem tum ratione *roboris*, tum ratione *magnitudinis*, tum ratione *frequentiæ*. Aliàs enim *robustus* sentitur, mox valdè debilis; aliàs quoque magnus, mox valdè *parvus*; aliàs *frequentior*, mox iterum *rarior*: quinimò subinde *intermittit*, ac tandem inopinatò etiam *desinit*, quandoque cum Syncope, sæpiùs cum ipsâ infectos obruente Morte.

Ejus causæ.

CV. Has Pulsuum diversitates & Causas ut accuratiùs examinemus, operæ pretium vel ideò putamus, quia ex his læsis de futuro gravissimi & perniciosissimi morbi eventu signa peti possunt ac debent.

Quibus consistat pulsus.

CVI. Constat in primâ sui origine Pulsus reciprocâ Ventriculorum Cordis Dilatatione ac Constrictione; præcedit tamen Dilatatio, quin Constrictioni secuturæ ansam præbet & occasionem, Cordis nempe parenchyma explicando, sicque ad sui contractionem mutuam irritando.

Dilatationis Cordis causa.

CVII. Explicat autem Cordis Ventriculum dextrum (cui omne Cordis motûs initium adscribimus) & quidem naturaliter Sanguis tum ascendens, tum descendens in ipsum propulsus, & in eodem ex aucto tunc simul in ipso Igne vitali rarefactus, ideóque spatium majus quàm priùs occupans, sicque necessariò Ventriculi parietes ab invicem diducens.

Ignis Vitalis quomodo accendatur, & quid præstet.

CVIII. Hunc Ignem vitalem docuimus alibi accendi in dextro Cordis Ventriculo ex confluxu Bilis Sanguini ascendenti, & Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini Descendenti admistorum, simulque Effervescentium, quin ob istam Effervescentiam partes suas igneas deserentium; quæ compedibus suis liberatæ ingrediantur & immisceantur penitiùs & potentiùs partibus Sanguinis magis pinguibus & butyrosis, (unde & calor in Corde augetur) quas, utpote densas, rarefaciunt & à centro quasi ad circumferentiam explicant: sicut id Ignis proprium esse, infinita evincunt exempla omnibus & passim obvia: Lac purâ Igni superpositum in lebete; Gummata Oleosa, Thus, Succinum & similia itidem prunæ ardenti imposita & mox valdè rarefacta.

Contractionis Cordis causa.

CIX. Sic ergò à Sanguine rarefacto explicatus Ventriculus dexter ad sui Contractionem mox secuturam irritatur.

CX. Irritatum autem Cordis parenchyma musculosum ad sui contractionem, illam Spirituum Animalium continuè à Cerebro ad Cor confluentium ope absolvit.

Pulsus magnus unde.

CXI. Quemadmodùm verò Sanguis valdè multùmque rarefactus spatium desiderat, quo contineatur, amplum, ita tunc ampliùs expanduntur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque tunc simul Pulsus Magnus.

Parvus unde.

CXII. Contrà verò, quemadmodùm Sanguis parùm rarescens spatium, quo contineatur, desiderat minus, ita tunc minùs explicantur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque Pulsus Parvus.

Ad Sanguinis Rarefactionem quatuor concurrunt.

CXIII. Adeò ut Pulsûs Magnitudo vel Parvitas sequatur Sanguinis Rarefactionem majorem vel minorem.

CXIV. Ad Sanguinis autem Rarefactionem quatuor concurrunt desiderantur que semper ac necessariò; primò dispositio in Sanguine apta isti rarefactioni, ut & secundò Causa ipsum rarefaciens;

ciens; quibus accedit tertiò Cavitatum Vasorumque Sanguinem continentium ac vehentium aptitudo ad sui expansionem; ac denique, cùm Sanguis motu perpetuo, ideóque circulari ferri debeat, quartò Causa motum illum efficiens ac conservans.

CXV. Hæc, inquam, quatuor nî concurrant debitè, Sanguinis rarefactio haud procedet ritè, quin modis variis lædetur & labefactabitur.

1. Dispositio in Sanguine ad rarescendū apta. Quenā sit.

CXVI. Dixi requiri primò *in Sanguine Dispositionem ad rarescendum aptam*; quæ uno verbo in ejus consistit densitate laudabili, ob quam è vasis effusus concrescere ac coagulari solet sponte.

CXVII. Hæc Sanguinis densitas si unquam pereat, commodè ac sufficienter rarefieri non poterit Sanguis.

Unde sit.

CXVIII. Hanc verò densitatem ab Acido ipsi admisto pendere, varia sunt quæ doceant & evincant; imprimis Acidus liquor in apertum Vas per syringam infusus, Sanguinem mox coagulans; ut nunc sileam obviam cuivis, notamque Lactis calentis ab Acido coagulationem; Lac autem & Sanguinem parùm inter se differre, constans fuit hactenus Medicorum opinio.

2. Causa in Corde Sanguinem rarefaciens nempe Ignis Vitalis.

CXIX. Dixi requiri secundò *Causam in Corde Sanguinem rarefacientem*; quam *Ignem vitalem* non malè dixeris; cùm à Solo Igne fiat Rarefactio, (quantum saltem mihi hactenus licuit experiri) & ab hoc in Corde producto excitatoque Igne pendeat nostra Vita.

CXX. Hic Ignis quoties vel parcior vel imbecillior excitatur in Corde, toties Sanguinem minùs quoque rarefieri, arguit pulsus semper tunc minor naturali.

3 Cavitatum aptitudo ad sui expāsionem.

CXXI. Dixi requiri tertiò ad Sanguinis rarefactionem laudabilem ac permanentem *Cavitatum*, Auricularum putà Ventriculorumque Cordis, atque *Vasorum*, Arteriarum putà Venarumque ipsum *continentium, vehentiumque aptitudinem ad sui expansionem*.

Et quare.

CXXII. Quoniam scilicet concluditur illis Sanguis noster, omninò necessum, quoties illo plena sunt, si ampliùs rarescat, (uti reverà continuè secundùm naturam plùs minùs rarescit) ut secundum ejusdem distensionem plùs minùs explicentur.

CXXIII. Cùm enim Sanguis rarefactus majorem, quàm priùs occupet locum; Sanguinis autem locus sint dictæ Cordis Cavitates atque Vasa, si hoc suo loco contineri debeat Sanguis, ad hujus rarefactionem partiumque adeò explicationem explicari quoque debet Locus ipsum proximè concludens.

CXXIV. Hoc autem non tantùm necessariò fieri oportere, evincit Ratio, sed idem actu fieri, confirmat Experientia; Videmus enim tangimusque, quoties ab aucto undecunque Cordis Igne per calorem in corpore universo simul auctum sese manifestante Sanguis in eodem magis rarefit, Arterias quoque & Venas, præsertim tum molliores, tum sensibus externis magis expositas, iridem ampliores ac tumentiores.

Vasa si minus debito explicentur quenam accidant.

CXXV. Quòd si minùs explicari possint prædicta præsertim Vasa, tunc observamus vel 1. ipsa subinde rumpi, vel quovis modo aperiri, unde sequitur hæmorrhagia, eaque nunc interna, nunc externa: vel 2. Suffocationis periculum magnum imminere, quod priùs non tollitur, quàm aperto vase sufficienti quantitate sit eductus Sanguis, & locus reliquo paratus amplior.

Et quare.

CXXVI. Non potest enim in Corde rarescens Sanguis, quemadmodùm in aheno rarescens Lac, pedetentim assurgere, tandemque effundi; quoniam, ut jam dictum & nulli non debet esse notum, Cordis Cavitatibus, Vasisque concluditur undique Sanguis, non item aheno Lac, cui patet exitus, hoc namque denegato vi rumperetur Vas continens Lac igni appositum vel impositum; uti ejus rei exempla quotidiana sunt apud Chymicos, liquores densos igne nimis potenti urgentes, atque vasa sua frequenter rumpi dolentes.

4. Causa circulationem producēs & conservans. Nempe Sanguinis rarefactio & Motus Cordis Animalis.

CXXVII. Dixi denique quartò, quia in perpetuo & circulari motu versatur Sanguis, requiri quoque *Causam motum istum efficientem, conservantemque*.

CXXVIII. Aliquid ad motum illum efficiendum, promovendumque facere sæpiùs memoratam ejusdem rarefactionem, non semel docui, & etiam nunc arbitror; quæ tamen cùm non sufficiat, conjunxi, quinimò potiorem putavi *Motum Cordis musculosum vel Animalem*, cujus ope contrahantur potenter Cordis Ventriculi, propellaturque in Arterias contentus & rarefactus in ipsis Sanguis.

CXXIX. Motum verò animalem à spiritibus animalibus per Nervos à Cerebro ac Cerebello delatis pendere ac produci, paucos puto superesse, qui ampliùs dubitent.

Motum Cordis Animalem ad Sanguinis Rarefactionem facere.

CXXX. Facit hîc quoque Cordis Motus animalis ad Sanguinis rarefactionem, quatenus ipso deficiente Sanguis sponte ac suæ rarefactionis vi solâ sufficienter è Cordis thalamis erumpere non potest, quin brevi sequatur Ignis Vitalis extinctio & Animalis Mors.

Pulsus Robustus & Debilis unde.

CXXXI. Quemadmodùm autem docuimus in superioribus, *Pulsum Magnum & Parvum* dictum *deberi Sanguini magis vel minus rarefacto*, concurrente Arteriarum naturali sese explicandi aptitudine; ita nunc asserimus, *Pulsum Robustum aut Debilem acceptum ferendum potentiori aut infirmiori Cordis Motui & Contractioni Animali*.

CXXXII. Quemadmodùm rursùm docuimus modò, ad Sanguinis Rarefactionem concurrere quoque Pulsum potentem, ita nunc vicissim asserimus, ad pulsum robustum facere Sanguinis Rarefactionem.

Spirituū Animalium copiosorum & laudabilium separatio unde.

CXXXIII. Ut enim Spiritus Animales tum copiosi, tum laudabiles ac potentes separentur à Sanguine in Cerebro ac Cerebello, inter alia requiritur quoque laudabilis dispositio in Sanguine, quæ frustrà desideratur in ipso, quando debita non fit ejus in Corde rarefactio.

Ad omnium functionum integritatē requiritur singularum integritas.

CXXXIV. Ad omnium namque Functionum integritatem atque valetudinem prosperam requiritur singularum integritas; postquam infrequenter accidit, ut Functionum una lædatur, quin mox alias, & sæpè omnes in consensum trahat & simul lædat; ita sunt simul catenatæ cunctæ nostræ functiones, sive ad vitam simpliciter, sive ad ipsius commoditatem desiderentur.

Quando Robustus quando debilis sit Pulsus.

CXXXV. Cùm igitur Cordis motus & contractio per spiritus animales absolvatur, *Robustus Pulsus* fiet, quoties copiâ sufficienti ad Cor confluunt prædicti spiritus, & Ipsum potenter contrahunt: *Debilis* verò, quoties copiâ deficiunt, nec satis potenter ipsum contrahunt.

Ad Robustum pulsum concurrit Irritatio Naturalis vel Nonnaturalis. Vel præternaturalis. CXXXVI. Præter Spirituum Animalium abundantiam Pulsum Robustum efficientem, concurrere solet *Irritatio*, sive *naturalis* à Sanguinis Rarefactione magnâ pendens; sive *Nonnaturalis*, à Corporis Motu vehementiore, Animi Affectu diverso, Aëris æstu, Alimentis Spirituosis & Aromaticis, &c. orta; sive *præternaturalis*, ab humore aut halitu Acri, & similibus excitata.

CXXXVII. Quamvis enim abundarent in Corpore Spiritus Animales, non fiet tamen Pulsus Robustior, nisi vel ad Sanguinem citiùs potentiúsque in Cordis Ventriculo dextro rarefactum expellendum, aliamve molestiam irritetur Cor ad validiorem sui contractionem.

Irritatio qualis causa Pulsûs Robustioris. CXXXVIII. Quemadmodùm igitur *Robustioris Pulsûs Efficiens Causa* est Spiritus Animalis copiosus, ita *Causa sine quâ non* talis Pulsus est Irritatio quælibet potentior in Corde.

Eadem Causa Pulsûs frequentioris & rarioris. CXXXIX. *Eadem Irritatio* non semper eodem contingens modo *Causa* est *unica & adæquata Pulsûs frequentioris aut rarioris.*

Et quidem à causa naturali. CXL. Quamdiu enim secundùm naturam omnia se habent in Corporis nostri œconomiâ, tamdiu mediocris est quoad frequentiam æquè ac magnitudinem roburque Pulsus.

CXLI. Quando autem Sanguis potentiùs citiúsve solito rarescit, citiùs quoque ad sui contractionem irritatur Cor, fitque necessariò Pulsus frequentior.

Vel præternaturali. CXLII. Eadem illa irritatio accidere potest à Causâ præternaturalî, Acrimoniâ putà humorum, vaporumve unà cum Sanguine ad Cor delatorum; ut & à Flatibus & halitibus Cor expandentibus & itidem ad sui contractionem irritantibus.

Unde Pulsus frequentior. CXLIII. Adeò ut *Pulsus* omnis *Naturali Frequentior* agnoscat pro Causâ sui adæquatâ *Irritationem solito crebriorem aut molestiorem*, ad sui contractionem Cor urgentem: sive illa Irritatio fiat à *Causâ Naturali, Sanguine* putà rarefacto, sive contingat à *Causâ præter Naturæ leges ad* Cor delatâ, *humoribus* putà intemperatis & Acribus, *flatibusve & halitibus* vel suâ *flatulentiâ*, vel suâ *Acrimoniâ* Cor molestantibus.

Unde Rarior. CXLIV. *Pulsus* autem *solito rarior* accidit nunc propter *irritationem Cordis rariorem*, nunc propter *ipsius sese contrahendi vim debiliorem*, nunc propter *ejusdem explicationem violentam, permanentemque*, sive illa contingat *à Sanguine copioso, nimiúmve rarefacto*, sive *à flatibus* in Cordis Ventriculis hærentibus, ipsosque continuè distendentibus.

Varias Pulsuum læsiones concurrere. CXLV. Quòd si quis ea, quæ nunc & antea protuli, conferat simul, agnoscet facilè, quî variæ Pulsuum læsorum species concurrere possint.

1. Pulsus Major Robustior & Frequentior. CXLVI. Nam 1. facilè constat, quî *Pulsus Major, Robustior, ac Frequentior* simul coïncidere possint. Quoties namque in corpore priùs sano & Sanguinis mediocrem quantitatem habente ab Aëris æstu, vel Alimentis Aromaticis, aliâve causâ simili augetur Bilis Acrimonia, mox & in dextro Cordis Ventriculo Ignis vitalis, utique unà cum Sanguinis rarefactione majore fiet *Pulsus Major*; quin eo ipso irritabitur Cor celeriùs sæpiúsque ad sui Contractionem, unde *Pulsus* continget simul *Frequentior*: Ob quam prædictam Sanguinis Rarefactionem majorem cùm non impediatur, quin promoveatur potiùs Spirituum Animalium à reliquo Sanguine secretio, accedet major Spirituum dictorum copia ad ipsum Cor, unde fiet quoque *Pulsus Robustior*, ad propellendum foràs Sanguinem, ipsum Cor solito magis urgentem ac dilatantem.

CXLVII. 2. *Pulsus Minor, Debilior, & Rarior* accidet, quoties contrarium eveniet, atque ab Aëre frigido humidoque, vel Alimentis crudis crassísque, aliisve Pituita cumulatur in corpore; tunc enim sanguis reddetur suæ rarefactioni minùs aptus; nec tantùm Bilis, sed Succus quivis Acidus obtundetur ita, ut minùs Ignis ex ipsorum confluxu excitetur in dextro Cordis Ventriculo; unde non tantùm minùs segniúsque rarescet ibidem sanguis, minùs expandentur Cordis Ventriculi, ac consequenter Ipsæ Arteriæ, fietque *Pulsus Minor*; sed prætereà tardiùs ad sui Contractionem irritabitur Cor, fietque *Pulsus Rarior*, denique ineptior reddetur Sanguis ad Spiritum suum Volatilem promendum in Cerebro ac Cerebello, qui proinde parcior accedet ad ipsum Cor, fietque *Pulsus Debilior.* *2. Minor, Debilior, & Rarior.*

CXLVIII. Atque hæc quidem facilè capiuntur; major autem difficultas occurrit, quoties læsi Pulsûs species concurrunt tales, quales ex vulgo creditis præjudiciis deducere non possumus, reverà tamen in ægris observamus: qualis est 3. *Pulsus Frequentior*, simulque *Minor & Debilior*: quem tamen ex præmissis à nobis fundamentis non ita difficulter explicari posse putamus, & quidem ita, ut cum praxi Medicâ multùm quadret nostra sententia; quod semper ac unicè spectandum à Medicis veris, nec inanem gloriam, sed ægrorum commodum quærentibus. *3 Frequentior, Minor, & Debilior.*

CXLIX. Talem autem Pulsum semper observamus in principio Febrium Intermittentium, quando nempe aliquis Tactu percipi potest Pulsus. *Minorem* autem tunc asserimus Pulsum propter impeditam diminutamque tunc sanguinis Rarefactionem, Frigoris comitis Causæ adscribendam, Halitibus putà Acidis à Succo Pancreatico in quibusdam suis Ductibus lateralibus propter moram & stagnationem Acriore facto & vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam producente ortis, & per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor penetrantibus, sanguinemque nimis coagulantibus, sicque ad sui rarefactionem laudabilem ac desideratam ineptum reddentibus. *Hic Pulsus in principio Feb tum Intermittentium. Minoris causa.*

CL. Cùm proinde minùs rarefiat Sanguis, minùs quoque explicantur Cordis Ventriculi, minorique labore opus est ad Ipsius Expulsionem, non requiritur ergò Potentior Pulsus, cùm sufficiat *Debilior*; adde quòd ex vitiatâ illâ sanguinis Mutatione ac Rarefactione in Corde, universus sanguis reddatur ineptior Spiritui Animali in Cerebro ac Cerebello suppeditando; unde non mirum, si cùm universus corporis Motus Animalis tunc fiat Debilior, similèm in Corde quoque observare liceat: adde quòd Halitus tunc temporis per universum corpus distributi & Oscitationem Pandiculationemque producentes, non rarò in Capite vertiginem pariant, & motum Spirituum Animalium conturbantes *Pulsûs Debilitatem* non parùm augeant. *Debilioris causa.*

CLI. Quòd autem tunc *Pulsus* observetur semper *Frequentior*, id non evenit, uti vulgò aliqui fabulantur, quòd æstus tunc interiora magis *Frequentioris causa.*

angat & urgeat, (licet nullâ is percipiatur ratione, nullo sensu) & Natura, quod magnitudine præstare nequit, conetur frequentiâ compensare; Hæc enim omnia sunt præjudiciorum inveteratorum fœtus ac fructus.

Irritatio ab Acrimoniâ Acri. CLII. Contingit enim *frequentia* illa *Pulsus* ab Irritatione continuâ & molestâ Cordis, factâ non ab æstu illo imaginario, non à Sanguine valdè rarefacto Cordisque Ventriculum dextrum expandente; verùm ab eorundem halituum prædictorum & in Cordis Ventriculos penetrantium Acrimoniâ, sed Acidâ, ipsius substantiam mordicante, atque sic ad sui Contractionem frequentiorem continuè stimulante.

Quod probatur. CLIII. Talem Acrimoniam in Corpore existere, confirmant & evincunt Horror, Rigor, Tremorve comites, atque ad violentam coactamque universi corporis agitationem concussionemque ita urgentes, ut nullâ imaginabili Animi constantiâ, nullo Voluntatis arbitrio impediri possit talis concussio; quam minuunt tantùm, tolluntque quæ apta sunt nata temperare Acrimoniam Acidam, uti sunt Salia Volatilia & Oleosa, præsertim cum Spiritu Volatili.

CLIV. Quòd si Artus per Musculos sibi oppositos ad Voluntatis imperium moveri solitos nequimus tunc liberè movere, an mirabimur, simili quassatione coactâ frequentiùs contrahi Cor ipsum, immediato Voluntatis nostræ dictamini nunquam obsecundans?

CLV. *Frequentia* igitur *Pulsûs* non debetur nescio cui ficto Calori in Corde tunc aucto, verùm Frigori potiùs, aut veriùs halitui Acido Acriori ad sui Contractionem continuam Cor vellicanti, &, uti dictum, eò delato.

Angustia summa, & Anhelationis difficultas in initio febrium intermittentium unde. CLVI. Accidit nonnunquam, ut in dictarum Febrium Intermittentium initiis *Angustia summa & Anhelationis difficultas inexplicabilis ac penè inexpugnabilis* urgeat ægros, ita, ut in Suffocationis periculo se versari querantur; quam ortum habere arbitramur non tàm ab halitibus quàm flatibus ex Pituitâ lentâ in tenui Intestino repertâ in vitiosâ illâ Effervescentiâ productis, ac simul per vias nominatas ad Cor penetrantibus, ac inde ad Pulmonum Vasa & substantiam transeuntibus, ibidemque hærentibus, quinimò ipsorum parenchyma potenter explicantibus, atque ad reciprocam complicationem ineptum reddentibus: quemadmodùm id pluribus deduximus, ubi de Suffocationis causis variis alibi egimus.

Pulsus Parvus vel Magnus cum Mediocriter robusto. Et Potens vel Debilis cum Mediocriter magno. CLVII. Non memini me unquam Pulsum observare *Parvum cum Potenti, aut Magnum cum Debili*; quamvis nonnunquam observaverim *Parvum, Magnumve cum Mediocri* quoad robur; ac vice versâ *Potentem, Debilemve cum Mediocri* quoad magnitudinem.

CLVIII. Hos verò simul quoque consistere posse, suadet Ratio à singulorum Causis petita, ut non videatur necessum illud pluribus probare.

CLIX. Atque hæc de absolutis Pulsuum differentiis, & ipsarum Causis hac occasione dicta sufficiant. Aliquid de Inæqualitate Pulsûs, ac præsertim de Intermittente Pulsu addendum, antequam singula Pesti accommodemus.

Pulsus inæqualitas. CLX. Inæqualitas Pulsûs dicitur, quando nunc Magnus, & mox iterum Parvus existit; nunc Robustus, mox Debilis; nunc Frequens, mox Rarus.

Ubinam occurrat. CLXI. Tales autem Pulsus inæquales satis frequenter occurrunt in praxi Medicâ, & quidem in Febribus plerisque, & ipsâ quoque Peste.

CLXII. Pendet autem illa Pulsûs Inæqualitas à cujusvis speciei Causa inæqualiter agente. *Unde pendeat.*

CLXIII. Sic Pulsus *nunc Magnus*, *mox Parvus* pendet 1. à *Sanguine diverso* in Cor delato, & nunc quidem plùs, mox minùs denso, coagulatoque. 2. ab *Igne vitali vario* in dextro Cordis Ventriculo ex ascendentis descendentisque Sanguinis varii confluxu excitato, nunc quidem majore, nunc verò minore. *Pulsus nunc magnus, nunc parvus unde.*

CLXIV. *Sanguis diversus* existit, tum ratione Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini descendenti, tum ratione Bilis, Sanguini ascendenti admistorum, & illam in sanguine confluente diversitatem parientium. *Sanguis unde diversus existat.*

CLXV. Quemadmodùm enim à Lymphæ, Succique Pancreatici aciditate auctâ sanguis coagulatur potentiùs, redditurque densior; ita à Bile acriore, magisque volatili solvitur, frangiturque ejusdem sanguinis consistentia, redditurque ipse minùs densus. *Ejus consistentia unde.*

CLXVI. Prout autem in illo sanguinis utriusque confluxu sanguis vel Acidior, vel Biliosior dextrum Cordis ventriculum ingreditur, ita ex illâ miscellâ oritur aliàs densior, aliàs minùs densus Sanguis; adeóque magis vel minùs aptus suæ rarefactioni.

CLXVII. Quemadmodùm verò in *statu naturali* proportionem inter se servant Humores prædicti, quin singuli continuè pariantur *sibi similes*, & *quantitate* forsan *eâdem*; ita in statu præternaturali non tantùm mutatur singulorum *qualitas*, *sed & quantitas*: unde necessariò consequitur magna quoque in Sanguine diversitas. *Humoris in statu naturali & præternaturali constitutio.*

CLXVIII. Sed non tantùm Ipsorum *Quantitas & Qualitas* mutatur; verùm eorundem insuper *Motus*; adeò ut ratione quantitatis qualitatisque suæ mutatæ, (ut alia nunc taceam, quæ fortuitò accidentia itidem aliquam possunt in Ipsis afferre mutationem) eorundem Motus nunc promoveri ac præcipitari, nunc contrà retardari & impediri possit. *Quantitas Qualitas & Motus.*

CLXIX. Prout autem citiùs vel tardiùs ad Sanguinem affluit nunc Bilis, nunc Lympha, Succusve Pancreaticus, Major quoque vel Minor accidet ipsi tunc in Corde existenti quoad consistentiam mutatio; unde Pulsûs consequi potest Inæqualitas. *Sanguinis mutatio.*

CLXX. Quod de Mutatione Sanguinis quoad sui consistentiam ex prædictorum Liquorum affluxu dixi, venit quoque dicendum de *Igne Vitali gradibus & vi diversis* in Corde excitato; postquam ipsum huic nominatorum Liquorum, Bilis, & Lymphæ, Succique Pancreatici confluxui non semel adscripsi, & etiam nunc adscribendum existimo. *Ignis vitalis diversitas unde.*

CLXXI. Ex hâc verò sanguinis rarefactione inæquali pendet quoque *Spirituum Animalium generatio Inæqualis*, & quodammodo forsan *Pulsûs in robore* contingens *Inæqualitas*. *Spirituum Animalium inæqualis generatio, & Pulsûs inæqualitas unde.*

CLXXII. Ut plurimùm certè *Pulsus Robustus* consequitur Pulsum Magnum, & Debilis Parvum; quamvis non raro ex *Animi Affectibus pendeat* quoque *ipsius Inæqualitas*: observamus enim tunc temporis nunc robustiorem, nunc debiliorem Pulsum; unde non mirum, si agitatâ diversimodè per animi affectus, pro libitu *Ab animi etiam affectibus.*

subitò excitatos, Animâ, non parùm mutetur quoad robur Pulsus.

CLXXIII. *Inæqualitatem* proinde *Pulsûs quoad Robur* putamus pendere posse tum à *Pulsu quoad magnitudinem Inæquali*, tum ab *Animi Affectibus*, aut *simili affectione corpori contingente*.

Ut & tremore coacto. CLXXIV. Quemadmodùm enim ex Animi affectu quovis conturbantur in suo motu ordinario & ordinato spiritus animales, hincque omnis Motus animalis fit inordinatus & inæqualis; ita accidunt aliquando quædam Corpori absque Animi affectu, quæ similem conturbationem excitant in spiritibus animalibus; quemadmodùm id accidit *in Tremore coacto*, & nullatenus Senio, aut debilitati naturali adscribendo.

Quæ in Peste locum habet. CLXXV. Tale quid autem in Peste accidere, constat non tantùm ex *levi delirio* perpetuò ferè lue istâ Infectos comitante, verùm *ex tremulo partium omnium motu* simul concurrente, &, quamdiu malum sævit, permanente.

CLXXVI. Atque hæ videntur mihi Pulsûs in magnitudine ac robore inæqualis Causæ: transeamus ad *frequentiam*, in quâ *Inæqualitas* observatur sæpenumerò in Ægris.

Pulsûs inæqualitas & frequentia unde. CLXXVII. Hanc verò non dubito deducere ab *Inæquali Irritatione Ventriculorum cordis ad sui Contractionem*, sive illa pendeat 1. à *Sanguinis rarefactione inæquali*; sive adscribenda sit 2. *universali animalium spirituum agitationi* inordinatæ ac inæquali ob animi affectus varios animam confundentes & inæqualiter agitantes, sive deducenda sit 3. ab *insensili*, hoc est, ab Animâ non observatâ *corporis affectione*, tremulum ac inæqualem Spirituum Animalium quaquaversùm, ac proinde ad Cor quoque, concitatum motum producente: sive debeatur 4. *Humoribus*, *halitibus*, *vaporibusve Acribus*, sed *Inæqualiter* unà cum Sanguine ad Cor tendentibus, & Inæqualiter ad sui Contractionem ipsum irritantibus: sive accepta ferenda sit 5. *flatibus* itidem *Inæqualiter ad Cor delatis*, aut *Inæqualiter Viscidis* existentibus, ac similiter vel *Inæqualiter Cor irritantibus* vel *Inæqualiter ipsius Contractioni resistentibus*, atque aliquando faciliùs se cum Sanguine excludi patientibus, aliquando difficiliùs, atque sic prædictam contractionem morantibus.

Pulsus intermittens unde. CLXXVIII. *Intermittentem* quandoque in Ægris, & satis sæpè, Pulsum adscribimus 1. *impeditæ ad tempus*, protractæve *Sanguinis rarefactioni*, undecunque tandem ortæ. 2. *Impedito tantisper Spirituum Animalium* ad Cor affluxui. 3. *Impeditæ* aliquandiu *Cordis* à flatibus præsertim valdè viscidis Contractioni.

Quanta Pulsûs varietas in Peste obtineat. CLXXIX. Atque hæc in Genere de horumce Pulsuum differentiis & causis proferre placuit; videamus nunc, quî ea, quæ diximus, Pesti quadrent, postquam in Ipsâ Pulsum plurimùm variare observamus.

CLXXX. Occurrit ergò *in Peste Pulsus aliàs Magnus, aliàs Parvus*.

Aliàs Magnus. CLXXXI. Magnus permanet, quamdiu potens existit in Corpore Acidum, idemque Sanguini admiscetur convenienter, ipsumque ritè coagulatum idoneum servat, ut valdè rarescat.

Aliàs Parvus. CLXXXII. Parvus redditur; talisque durat, ubi Acidi vis fracta est à Sale Volatili Acriori & pestilenti, vel seorsim Sanguini admisto, vel Bili priùs confuso, & illam Volatilem magis & Acriorem præstante.

Unde in Peste mors inopinata. CLXXXIII. Nihil enim impedit Acidum existere in Corpore potens, idemque Sanguinem valdè coagulans, (sive tale in ipso præexistat, sive tale copiosè assumatur) atque hactenus permanere Pulsum Magnum; & simul in eodem contineri venenum Pestilens citiùs seriùsve illud Acidum domans aut Bilem ita inficiens, Sanguinemque Ascendentem adeò corrumpens ac dissolvens, ut non rarò inopinata mors succedat.

Et quando. CLXXXIV. Illud verò accidit præsertim, quando Inæqualis est in Magnitudine Pulsus, nunc Magnus, mox Parvus.

CLXXXV. Etenim Magnus existit, quoties Sanguinis Acidum prædominium habet in Corde; uti contra Parvus, quoties Sal Volatile Acrius ibidem dominatur.

Et quare. CLXXXVI. Hoc ubi aliquandiu permanet, mirum non est, si tunc subitò suffocetur ac necetur Æger, quatenus solutus à Volatili Sale Sanguis extinguit & opprimit vitalem Ignem, tunc minùs quoque potentem propter vitiosam, nec satis Acrem factam utriusque Sanguinis Effervescentiam, & quidem ob vitiatam utriusque Acidi & Salsi proportionem; sine quâ mediocritas laudabilis constare nequit.

Magnus & parvus pulsus unde. CLXXXVII. Magnus ergò fit in Peste Pulsus ab Acido superstite, aut assumpto; Parvus contrà à Veneno Pestilenti Volatili & Acri Sanguinis consistentiam minuente aut tollente.

Sanguis aliquando consistens, aliquando dissolutus unde. CLXXXVIII. Hinc est quoque, (ut id obiter moneam,) quòd Sanguis Peste affectorum aliquando magis consistens observetur, sæpiùs dissolutus & spontè coagulari nescius.

Pulsûs alia varietas. CLXXXIX. *Pulsus* eorundem observatur aliquando satis *Robustus*, & tandem valdè *Debilis*; quandoque, ac imprimis ubi omnia in pejus vergunt, *Inæqualis*.

Robustus. CXC. *Robustus* permanet, quamdiu Magnus continuat, ob Causas superiùs allegatas.

Debilior. CXCI. *Debilior* fit, quamprimùm Minor redditur, viresque acquirit eundo Virus Pestilens, aut Consternatio ipsorum mentem occupat & Metus.

CXCII. Sequitur namque Pulsûs Debilitas, quemadmodùm docuimus, tum 1. ejusdem Parvitatem; tum 2. Animi affectum quemvis cum Metu aut Consternatione conjunctum; tum 3. peculiarem Spirituum Animalium alterationem universum corporis motum Animalem debilitantem, ac tremorem comitem habentem: qualem in Peste familiarem, in præcedentibus notavi.

Inæqualis. CXCIII. *Inæqualis fit in Robore Pulsus*, ob Causas prædictas simul in corpore existentes, atque alternatim vim suam exerentes; donec tandem aut superetur emendeturque in totum Venenum pestilens, aut idem quâcunque tandem de causâ dominium absolutum, idque aut manifestè, aut clanculum nanciscatur, Ægrumque perimat.

Quî medicamenta se habeant in peste infectis. CXCIV. Quisquis enim attentè curavit Peste infectos, potuit observare, aliquando Ipsos vel in totum vel ex parte respuere medicamenta, vel non satis diligenter assumere, ac in eorundem usu perseverare, vel mox iterum evomere, atque sic frustrà usurpare, vel sine fructu ac successu eadem capere, hoc est, sine expectato sudore, vel non satis convenientia ac-

cipere, vel noxiis quoque nimiùm indulgere; vel quovis alio modo venenum promoveri, non autem corrigi.

Et quid inde sequatur. CXCV. Ubi autem illorum unum vel plura eveniunt, non mirum, non curari, at perire potiùs Ægros, ubi prætereà mira Dei cuncta modo incomprehensibili gubernantis providentia elucet, quam imprimis patefacit praxis Medica.

Pulsûs alia varietas. CXCVI. Observatur etiam in Peste correptis *Pulsus* plerumque *Frequentior*, & subinde *Inæqualis*.

Frequentia. CXCVII. *Frequentia* ejus *aucta* imprimis adscribenda Veneni pestiferi *Acrimoniæ*, unde mordicatum Cor excitatur ad frequentiorem sui contractionem, etiam tunc, ubi ab eâdem causâ & Minor & Debilior fit.

Inæqualitas in eâ. CXCVIII. *Inæqualitas* verò in *Pulsûs frequentiâ* tunc sæpe observata adscribi potest ac debet tum 1. illi acrimoniæ non semper æquali ad Cor delatæ, ob Sanguinem diversum ubicunque illi admistum, & quidem nunc in dextro Cordis ventriculo, nunc in loco remotiore: tum 2. Assumptis medicamentis convenientibus, & acrimoniam illam, non omnem, nec ubique, sed alicubi & ex parte temperantibus: tum 3. Animi affectibus variis subinde excitatis, & hactenus quoque Pulsum inæqualem facientibus.

Pulsus intermittens unde. CXCIX. *Intermittens* in Peste *Pulsus* debetur imprimis Sanguini magis magisque corrupto, atque aliquâ sui parte tunc in Cor delato ad sui rarefactionem inepto facto, & quidem à Sale Volatili Acriori; unde meritò periculum inde summum præcognoscitur, donec tandem in longiori Pulsûs Intermissione, aut eâdem sæpiùs repetente Mors adveniat, & obruat Ægrum.

CC. Atque ex prædictis de Pulsu diverso in Peste observari solito, ejusque Causis, puto abundè patere, à Sale valdè volatili & simul acriore non incommodè deduci posse Pestem, & hactenus quoque non malè constitutam à nobis veneni Pestilentis naturam in Sale tum valdè volatili, tum valdè acri.

CCI. Pergamus itaque ad cætera Symptomata in Peste observabilia, & videamus, an ex illorum examine idem possit confirmari.

Symptoma Pestis Cordis Palpitatio CCII. Circa *Cordis* Functiones læsas, sed sensibus nostris externis manifestas posuimus quoque *Ipsius Palpitationem* subinde in Peste molestam.

Quid ea sit. CCIII. Est autem *Cordis Palpitatio*, ut inde nostri examinis faciamus initium, *Inordinatus & confusus, coactus tamen Cordis Motus* verè *Convulsivus*, isque nunc vehementior, nunc blandior.

Qui dignoscatur. CCIV. Hæc Cordis Palpitatio quodammodò agnosci potest ex Pulsu Arteriarum; solummodò aut plenè dignosci per Manum Cordis regioni applicatam.

Esse cordis Motum Convulsivum CCV. Dixi *Palpitationem Cordis* esse ipsius *Motum Convulsivum*, adeóque *Depravatum*, & non tantùm *inordinatum & confusum*, sed simul *violentum & coactum*: hæc enim omnia in Cordis Palpitatione distinctè observatâ notari possunt.

Inordinatum & confusum. CCVI. *Inordinatus & Confusus* dicitur mihi in Cordis Palpitatione ipsius Motus, quia nunc Major, nunc Minor, nunc Robustior, nunc Debilior, nunc Frequentior, nunc Rarior observatur in dictâ Palpitatione Pulsus.

Violentum & Coactum. CCVII. Eundem *Cordis Motum violentum & coactum* in sui Palpitatione dixi, quia nonnunquam costas vicinas frangit, aut foràs propellit, atque illas feriendo insignem sonitum parit, extra decumbentis cubiculum, imò domum facilè perceptibilem.

CCVIII. Talem autem Musculorum Partiumve Musculosarum *Motum* & inordinatum, & violentum, *Convulsivum* nominamus: meritò proinde *Cordis Palpitationem* statuimus ejusdem *Motum Convulsivum*.

Ejus causa. CCIX. De Causâ Motûs Convulsivi in genere, Cordisque Palpitationis in specie, non satis convenit inter Scriptores Medicos; nec Mirum, quia non iisdem nituntur omnes Principiis, aut potiùs præjudiciis.

CCX. Nos verò unicuique suorum tum Principiorum aut præjudiciorum, tum Ratiocinationum inde deductarum probationem aut confirmationem commendantes, dabimus operam, ut nostras Cogitationes pro virili adstruamus, quemadmodùm hactenus, neglectis alienis, adstruere conati fuimus.

Violentiam motus cordis esse ejus gradum majorem CCXI. Cùm verò in omni Cordis palpitatione occurrat Motus ejus Inordinatus & Confusus, non tamen semper Violentus, & cùm vehementi pectoris concussione ac verberatione conjunctus; idcircò censemus *Violentiam* illam esse duntaxat ejusdem *gradum majorem*.

In quibus consistat Essentia Palpitationis. CCXII. *Essentiam* igitur *Palpitationis Cordis* consistere putamus in *motu illo modis omnibus inordinato*, nec tantùm secundùm Magnitudinem, aut Robur, aut Frequentiam; at secundùm omnes illos modos simul sumptos.

Quando Cor dicendum palpitare CCXIII. Adeò, ut tunc demum Cor palpitans veniat dicendum, quando *in omnibus illis speciebus simul sumptis* observatur *Pulsûs Inæqualitas*.

Quando adsit violentia & quando non. CCXIV. Cujus Inæqualitatis Causa quævis, ubi gravior existit, atque simul *Cor contrahens Causa restat potens*, tunc demum *Violentia* modò dicta simul concurrit, & unicuique manifesta est, non tantùm quoad Tactum, sed quoad Auditum quoque ac Visum Cordis palpitatio: Ubi verò *Debilis* existit *vis Cor contrahens*, tunc talis non adest violentia, nec tàm manifesta sensibus palpitatio.

Causa inæqualitatis Pulsûs causa Palpitationis. CCXV. Quæ proinde Causa est Inæqualitatis secundùm triplices pulsûs species, eadem Causa erit Cordis palpitationis.

Causa Pulsûs inæqualis. CCXVI. *Inæqualitatis* autem cujusvis in pulsu Causam diximus in superioribus esse *Cordis ad sui contractionem Irritationem, sed non ordinatam* & à causâ ordinariâ & ordinatâ, *sed inordinatam* & à causâ vel ordinariâ, verùm simul inordinatâ, vel extraordinariâ & planè vitiosâ.

CCXVII. Tales Causæ sunt vel 1. *Sanguis, sed vitiosus*, Acris putà, propter admistos humores Acriores, nec à Sanguine temperari aptos, Lympham præsertim, Succumve pancreaticum, Ipsamve Bilem; vel 2. Vapores, Halitus, Flatusve Acres unà cum Sanguine ad cor delati; vel 3. *Venenum aliquod* naribus attractum, Ore assumptum, aut forinsecùs per poros, Vulnera, Ulcera, vel aliter admissum, & Sanguini admistum, ac suam in ipso Acrimoniam servans: vel 4. Aliquid in pericardio hærens & Acre, Cor mordicans vel pungens.

CCXVIII. Hæc & similia inæqualiter ac inordinatè

inordinatè Cor vellicantia & ad sui Contractionem Irritantia Causæ possunt ac solent esse Cordis Palpitationis: quod verum esse, tum usurpatorum commissorumve observatio, tum Curatio hujus affectûs, hoc est, Nocentia & Iuvantia, tum Cadaverum sectio, per experientiam probant, vel saltem confirmant.

Cordis palpitatio unde oriatur.

CCIX. Oritur ergo Cordis Palpitatio à re quâvis Cor ad sui Contractionem inordinatè ac inæqualiter irritante: Quòd si Ejusdem vis Animalis potens existat, hoc est, Copiosi ad Cor ferantur spiritus, nihilque ejusdem Contractionem impediat, cum vehementi quassatione, Costarumque verberatione accidit illa Palpitatio.

Unde costarum verberatio.

CCXX. Quòd si contrà invalida sit Cordis Facultas Animalis, hoc est, pauci ad Cor ferantur Spiritus Animales, aut ineptum sit ad sui Contractionem Cor ob flatus viscidos ipsius ventriculos nimiùm expandentes, aut extremam Sanguinis copiam, vel rarefactionem; tunc talis non observatur Costarum verberatio, sed summa Ægrotantis anxietas, & Respirationis difficultas, imò Anhelatio mirè angens, cum imminentis quasi continuè suffocationis periculo.

Unde anxietas, Respirationis difficultas, Anhelatio.

Pestis unde producatur.

CCXXI. Ex quibus omnibus cùm pateat, omne Acre aptum natum esse, ubi ad Cor venit, ipsum ad sui Palpitationem concitare, idem omninò de Sale Volatili, sed Acri dicendum; unde quoque sequitur, cùm in Peste observetur nonnunquam Cordis Palpitatio, hactenus à tali Sale Volatili & Acri produci posse Pestem; quod intendimus.

Symptoma Pestis Syncope.

CCXXII. Inter Cordis Functiones in Peste subinde læsas primum ac extremum locum occupat *Syncope*; quæ vox Græca licet Hippocrati ac plerisque ante Galenum Medicis fuerit ignota, hujus tamen tempore imprimis extitit familiaris, & nunc omninò teritur in Medicorum Scholis.

Hæc vox Hippocrati ignota.

Quid sit.

CCXXIII. Est autem *Syncope gravissima Animi Deliquii species.*

In eâ cor imprimis affici.

CCXXIV. Quemadmodùm enim in leviori Animi Deliquii specie imprimis observatur *Ventriculus affectus*, ita in ejusdem specie graviori & gravissimâ observatur *Cor imprimis affectum.*

In levi deliquio Ventriculum affici.

CCXXV. Observatur, inquam, in leviori Animi Deliquii specie Ventriculus imprimis affectus, & quidem ipsi ægro, ex propriæ afflictionis sensatione, & quidem à vaporibus vel halitibus ad superius ventriculi orificium elevatis, & inexplicabilem molestiam, Animi Deliquii ac Defectûs nomine notam, parientibus, sæpe cum nauseâ, quin & vomitu, ut & vertigine, auriumque tinnitu; nonnunquam sine illis.

In graviori cor

CCXXVI. In graviore autem Animi Deliquii specie, adeóque *Syncope* observatur Cor imprimis affectum, non quidem ab Ægro, qui *omni Sensu externo ac interno & omni Motu, Ipsoque adeò Pulsu ac Respiratione*, quæ in Apoplexiâ permanere solent, tunc *destituitur*, sed ab Adstantibus ac Medicis, & quidem tum per Functionum omnium Abolitionem, quantum saltem externis sensibus judicari potest, tum per comitem Faciei pallorem, sudoremque frigidum & crassum Ægris expressum.

In levi Deliquio Sensus permanere.

CCXXVII. Quemadmodùm verò *in leviore Animi Deliquio Sensus externi ac Interni non rarò permanere* solent in Ægris, adeò ut tunc quæ circa se fiunt ac dicuntur, observent; ac post finitum paroxysmum referant; licet durante eodem *nec loqui, nec alio aliquo signo, per animalem partium motum faciendo*, mentem suam & cogitationes, imò anxietates suas possint Adstantibus explicare.

In gravi una cum Motu Animali aboleri.

CCXXVIII. Ita *in omni graviori animi Deliquio*, & imprimis ejus specie gravissimâ, *Syncope, unà cum Animali Motu abolentur ad tempus Omnis Sensus tàm externus, quàm internus*, & ita quidem, ut pro mortuis habeantur plerisque Ægri; nec mirum, cùm magis mortuis, quàm vivis tunc similes sint, atque tàm frequenter in tali paroxysmo reverà vitam cum morte commutent, & fiant, quod videbantur esse.

Quænam in Syncope observentur Functiones læsæ.

CCXXIX. Hujus *Syncopes Naturam* Essentiamque ut manifestemus, considerabimus, quæ in Ipsâ diximus esse observabilia & peculiaria.

CCXXX. Observantur ergò in Syncope omnes functiones tum Naturales, tum Animales Abolitæ, ad tempus saltem à Sensu externo abstractæ.

Quænam in Apoplexiâ.

CCXXXI. In *Apoplexiâ* quidem abolentur quoque omnes penè functiones, solo permanente ac observabili *Pulsu ac Respiratione*; quibus tandem quoque abolitis Mors succedit, non *Syncope*: cùm si quis accuratè utrumque affectum consideret; non facilè sit arbitraturus, Apoplexiæ successisse Syncopen.

CCXXXII. Dico, si quis accuratè utrumque affectum consideret; nam si quis confusè duntaxat ac superficie tenus utrumque spectet, non mirum, si cum plebe judicet.

In utroque Affectu Modus invadendi & Solutionis considerandus.

CCXXXIII. In accurato autem utriusque examine considerabitur tum *Modus invadendi* utrique peculiaris, tum *Modus Solutionis* utrique itidem singularis.

CCXXXIV. Ad Invadendi modum refero quoque Constitutionem, Ætatem, Vitæ genus, Causas externas aut irritatrices, ac similia.

Modus invadendi in Apoplexiâ.

CCXXXV. *Apoplexia* certè invadit ferè Pituitosos dictos, Senes, cum capitis gravitate Somnolentos, Torpidos, ac vitam otiosam agentes; solerque accidere ad graves Aëris tempestates, aut Ictus, Casusve enormes, &c. & quidem subitò ac inopinatò.

In Syncope.

CCXXXVI. *Syncope* verò Melancholicis est magis familiaris, ut & fœminis magis quàm maribus; ab Animi mœrore diuturno ac perpetuo unà cum sollicitudinibus conjuncto sæpiùs prodit, sensim accedens; habetque prævias Cordis anxietates, & quandoque Nauseam, Vomitumve.

Modus solutionis in Apoplexiâ.

CCXXXVII. *Solvitur* autem frequentiùs *Apoplexia* per paralysin partium inferiorum, vel universalem, vel alterutrius laterum; remanente utplurimùm, ad tempus saltem, Mentis aliquo stupore, Sensuum externorum Debilitate, ac Motûs Animalis torpore ac segnitie.

In Syncope.

CCXXXVIII. *Syncope autem solvitur* in totum, remanente quidem virium omnium languore, sed qui citiùs, vel tardiùs tollitur, prout Causa fuit gravior, vel diuturnior, unde non rarò æquè Robusti posteà existunt, ac priùs.

Pulsum & Respirationem in Syncope aboleri, non in Apoplexiâ.

CCXXXIX. Imprimis notandum, in totum aboleri pulsum ac Respirationem in Syncope, qui tamen non tolluntur in Apoplexiâ, nisi lethali, & ad mortem tendente: unde & mors instans prædici solet.

Syncopes Signum Pathognomonicum.

CCXL. Cùm proinde in Syncope aboleri soleant semper Pulsus & Respiratio permanentes in Apoplexia; ab hisce imprimis deducendam puto Syncopes Naturam. Id enim pro *Signo pathognomonico Syncopes* habendum, *Pulsûs*, inquam, & *Respirationis Abolitio*: quoniam in solâ Syncope, durante vitâ, aboleri potest Pulsus & Respiratio, & illis abolitis de Syncopes præsentiâ judicium fert Medicus.

Quando Pulsus & Respiratio salvâ vitâ aboleri queant. Vita unde pendeat.

CCXLI. Cùm autem tam in Syncope, tum in Morte aboleri soleat tam Pulsus, quàm Respiratio; videndum, quando salvâ vitâ functio illa utraque possit aboleri, quando cum ejusdem interitu.

CCXLII. Supponemus autem nunc, quod aliàs docuimus, & in confesso putamus esse apud omnes Medicos, *Vitam nostram naturalem*, de quâ impræsentiarum agimus, *pendere à conservatione Ignis, Calidive Innati in Corde perpetuati & quaquaversùm unà cum Sanguine ad partium singularum vivificationem propulsi.*

Ignis vitalis ubinam accendatur.

CCXLIII. Nec repetemus hîc, quod iridem aliàs nos si non evicisse, saltem tanquam valdè probabile ostendisse putamus, *Ignem illum Vitalem ac Vestalem in dextro Cordis ventriculo accendi per Effervescentiam Sanguinis utriusque Ascendentis ac Descendentis, perpetuò ad Cor affluentis.*

CCXLIV. Sanguinis, inquam, *Ascendentis*, ratione admistæ Ipsi *Bilis Sale lixivo, sed Volatili & Oleoso, prædita.*

CCXLV. Sanguinis *Descendentis* verò, ratione admistæ Ipsi *Lymphæ*, & huic accedentis *Succi Pancreatici*, vel potiùs Liquoris ex Succo Pancreatico, Bile, ac Pituitâ in tenui Intestino confluentibus ac simul Effervescentibus parati, & quidem *Spiritu Acido* prægnantis.

CCXLVI. Hoc ergò præjudicium nostrum itidem supponentes, applicabimus ipsum pulsui & Respirationi in Syncope abolitis.

Quamdiu conservetur in Corde Ignis Vitalis.

CCXLVII. Quamdiu ergò 1. *Sanguis* ad Cor undique refluens laudabilis existit, aptusque est recipiendo sustentandoque Igni in dextro cordis Ventriculo in prædictâ Effervescentiâ erumpenti.

CCXLVIII. Quamdiu 2. *Bilis & Lympha*, sub quâ *Pancreaticum Succum* nunc comprehendo, cum Sanguine ad Cor accedentes aptæ sunt in suo confluxu ita effervescere, ut ex se latentes ignis particulas emittant.

CCXLIX. Tamdiu conservatur in Corde prædictus ignis vitalis; tamdiu Idem Sanguini se insinuat, eundemque rarefacit; tamdiu Cordis Ventriculus dexter dilatatur; tamdiu Idem eo ipso ad reciprocam sui contractionem irritatur; tamdiu præsenti sufficienti Animalium Spirituum copiâ Cor Contrahitur; tamdiu Sanguis in Arterias propulsus easdem expandit, & pulsum in carpo & alibi observari solitum producit.

Quando deficit in corde ignis vitalis, quæ nam consequantur.

CCL. Quando autem aut 1. *Sanguis ineptus est recipiendo, sustentandove Igni vitali*: aut 2. *Bilis vel Lympha* cum Sanguine ad Cor accedens *inepta est talem producere Effervescentiam*, in quâ erumpant partes Igneæ in ipsis latentes; *desinet accendi in Corde Vitalis Ignis*, desinet *Sanguis rarefieri*, desinet *Cor ad sui contractionem irritari*, desinet *Cor contrahi*, desinet *Sanguis in arterias propelli*, desinent *Arteriæ expandi, ac Pulsus in carpo & alibi produci.*

Ob pauciores, vel nullos Spiritus Animales quenam fiat.

CCLI. Quando etiam 3. (quod propter Apoplexiam cum Syncope in multis convenientem affero) *Spiritus Animales ad Cor pauciores*, vel *nulli ampliùs* accedunt, tunc itidem *cessabit Cordis*, utut irritati, *Contractio*, cessabitque *Sanguinis in Arterias expulsio, & Pulsus.*

In quo differat in Syncope pulsus abolitus, à Pulsu in lethali Apoplexiâ tandem abolito.

CCLII. Ex quibus cùm elucescat, Cessare atque aboleri posse pulsum vel *vitio Sanguinis, eorumque quæ Sanguini* admiscentur, vel vitio *Cordis & Spirituum Animalium* Cor Contrahentium: puto quoque sedulis rerum naturalium scrutatoribus, & OEconomiæ humanæ gnaris abundè patere, in quo differat pulsus in Syncope abolitus à pulsu in lethali Apoplexiâ tandem quoque abolito.

CCLIII. *In Syncope* namque *aboletur Pulsus Sanguinis Contentorumque* in *Sanguine culpâ*; in *Apoplexiâ* verò abolerur idem pulsus à *Spirituum Animalium ad Cor mittendorum defectu*, aut impedito eorundem ad ipsum motu.

In Peste non rarò permanet motum animalem, quamvis debilis ac deficiens sit pulsus. Unde defectus Pulsus in Peste infectis.

CCLIV. Hæc verò omnia ut Syncopæ, affectui ex professo nunc à nobis considerato, applicemus, & quod intendimus, eruamus, in peste non rarò permanet motus Animalis; quamvis debilis, intermittensque, ac tandem cum morte inopinatò superveniente deficiens observetur pulsus.

CCLV. *Non deficit* proinde *Peste infectorum Pulsus ex Spirituum Animalium defectu*, aliàs omnis Motus Animalis simul cessaret, deficeret atque aboleretur; *sed ob vitium in Sanguine ipso existens, aut à quibusdam ejus partibus vitiosis dependens.*

Sanguinem à veneno pestifero corrupto quænam sequantur mala.

CCLVI. Quòd si *Bilis Acrior tunc à Veneno pestifero reddatur, aut idem Venenum Sale Volatili & Acri constans Sanguini admisceatur*, ubi ad Cor accedet, non tantùm *potentiùs Acidum*, quod in Sanguine naturaliter reperitur, *aggredietur, sed idipsum ita evertet, ut suam Sanguini consistentiam tribuere non possit*, quocirca ineptior erit Sanguis ad sui rarefactionem, ineptior ad Cordis Ventriculorum dilatationem; quin minùs ad sui contractionem irritabitur Cor, unde & minùs, & debiliùs, & rariùs contracto Corde, pulsus fiet Arteriarum & minor, & debilior, & subinde intermittens, tandemque Deficiens; atque sic, *tanquam Syncope, peribit Æger; imprimis ubi concurrent anxietates circa Ventriculum excitatæ, halitusque graves quaquaversùm propellentur, atque sudor simul erumpens adventante morte reddetur frigidus.*

Ad ignem Vitalem laudabilem quænam requirantur.

CCLVII. Ut enim Ignis Vitalis & blandus producatur continuè in Corde, opus est, ut proportio servetur laudabilis inter Amarum Bilis & Acidum Lymphæ, quò blandè simul Effervescentia Igneas particulas ex sese promant, quæ partibus Sanguinis butyrosis, sed sufficienter ab Acido admisto coagulatis & condensatis, sese insinuare possint, & in ipsis sustentari, non item ab iisdem fluidioribus obrui & suffocari.

Idem à quonam obruatur.

CCLVIII. Obruetur autem Ignis Vitalis à Sanguine minùs consistente ac fluidiore, quoties ipsius Acidum minuitur aut infringitur, & quidem à Sale Volatili & Acriore facto atque simul aucto.

Syncopem ortum ducere à Sale Volatili & Acri.

CCLIX. Potest igitur Synoope ortum ducere à Sale Volatili & Acri, & hactenus quoque Venenum pestilem in tali Sale consistere: quod erat probandum.

Symptomata Pestis Sanguis solito fluidior. CCLX. Inter Pestis signa & Symptomata recensetur quoque *Sanguis solitò fluidior, minusque concrescens:* qualem in plerisque malignis febribus observari notant practici.

Non semper. CCLXI. Non ignoro, Sanguinem omnem fluidiorem nec concrescentem non semper observari in peste, cæterisque febribus malignis, sed aliquando etiam concrescentem tunc temporis educi.

Et quando. CCLXII. Sed illud accidet, quamdiu pulsus permanet satis magnus; quamprimùm verò idem minor redditur & talis permanet, non dubito asseverare, ipsum Sanguinem tunc quoque futurum fluidiorem, suamque tunc amisisse consistentiam.

CCLXIII. Et quamvis Ego in tali casu nunquam curaverim aperiri venam, ut extracto tunc Sanguine confirmare possem opinionem meam, quoniam id contra meam conscientiam tunc facerem; non puto tamen alios itidem occurrere, qui ausint asserere, institutam tunc à se Venæ-sectionem, eductumque Sanguinem consistentiæ laudabilis.

CCLXIV. Absit verò, ut cum Ægrorum periculo & futuro damno faciam experimentum ullum; præsertim cùm tunc subinde spontè effluens Sanguis satis superque dictum meum confirmet.

CCLXV. Quamvis igitur non negem, posse in Pestis initio educi Sanguinem concrescentem, nego tamen illum talem prodire, ubi Pulsus ex magno factus est parvus, ex robusto debilis, ex æquali Intermittens, ac dominium accepit venenum.

Ejus causa. CCLXVI. Cùm proinde, consentientibus plerisque, Sanguis per Venenum pestilens plus minùs amittat suam consistentiam naturalem; meritò quæritur, unde illa consistentia pendeat, quid illam tollere valeat?

CCLXVII. Respondeo autem paucis cùm idem pluribus jam me probasse putem, Consistentiam contingere Sanguini ab Acido; tolli autem eodem aut deficiente, aut debilitato. Nihil autem æquè Acidum debilitat & infringit, quàm Sal & quidem acre: cui si Volatilitas accedat; idem potentiùs ac celeriùs efficiet.

CCLXVIII. Potest igitur Sanguinis consistentia minui & tolli à Sale valdè volatili & acri: potest proinde ab eodem hactenùs produci Pestis; quod erat probandum.

Urina varia. CCLXIX. Inter Corporis excrementa è Sanguine prodeuntia meritò primus locus tribuitur *Urinæ*, utpote quæ ex Sanguine ad Renes delato ibidem secernitur, mox in Pelvim depluit, ac inde per Ureteres ad Vesicam delabitur, in quâ plùs minùs retenta per Urethram excernitur.

Ipsa dum in peste mutationes, & diversitas. CCLXX. Hæc *Urina* miras subit in Peste mutationes, dum, uti jam diximus in superioribus, *aliquando nihil vel parùm recedit ab Urinâ Sanorum*; aliquando *vel tenuis* prodit *& cruda*, vel *crassa & turbata*, jumentorumque urinæ similis; aliquando, & imprimis ubi omnia ruunt in pejus, *colorem habet plumbeum vel lividum*; aliquando *fœtorem* habet comitem, aliquando *nullum*; quin aliquando *olei colorem & consistentiam* imitatur.

Usus. CCLXXI. Tanta est à Practicis observata diversitas in Urinâ Peste infectorum, adeò ut nihil forsan magis varians observetur in Ægris, quàm Urina, unde concludere licet, nihil ad Pestem dignoscendam facere Urinam; quamvis ad periculum auctum manifestandum nonnunquam inservire queat.

CCLXXII. Si quis autem ad ea, quæ hactenus proposui & adhuc volente Deo proponam, ritè & accuratè attenderit, non mirabitur diu tantam Urinarum in Peste differentiam. *Causa.*

CCLXXIII. Cùm enim Urina, uti jam dictum, secernatur à Sanguine ad Renes delato, & satis propinquè à Corde prodeunte, utique, prout diversimodè se habebit Sanguis è Corde prodiens, ita diversa separabitur ab ipso Urina; quod in Sanis quoque fieri observamus, & non semel tum publicè, tum privatim Auditores nostros monuimus, plurimum sc. aliquot ante & post cibum assumptum horis excretam Urinam differre, & quidem ob mutata ea, quæ unà cum Sanguine ad Cor feruntur. Chylo namque qualicunque illa debetur mutatio. *Sanguis varie se habens.* *A Chylo.*

CCLXXIV. Quòd si à Chylo solo & quidem ritè constituto sequatur notabilis mutatio in Urinâ, certè non mirum, si à Causâ præternaturali aut immediatè, aut per mediam bilem, eamque vitiatam, Sanguini communicatâ, & Sanguinis effervescentia, hancque consequentes ejusdem in corde atque Vasis Alterationes Mutationesque omnes vitientur, Ipsaque adeò Urina multis modis mutata secernatur, excernaturque. *A Bile.*

CCLXXV. Cùm ergò non tantùm Cordis Functiones, at Ventriculi quoque Intestinorum, & aliæ observentur modis variis & nonnunquam sibi contrariis labefactari; quis non videt, illa quoque, quæ in partibus illis parantur, vitiari? & cum pleraque in Sanguinis massam refundantur, Effervescentiam, cæterasque Sanguinis contingentes Mutationes inde turbari, unà cum Urinâ secernendâ, excernendâque. *Et à cæteris, quæ in variis partibus parantur.*

CCLXXVI. Observatur autem in Peste Pulsus, quemadmodùm sæpiùs repetitum, nunc magnus, nunc parvus; nunc robustus, nunc debilis; nunc frequens, nunc rarus; nunc intermittens aut deficiens; Hujus diversi pulsûs rationem non ab unâ, sed pluribus causis & humoribus in corpore existentibus, & ad Cor delatis pendere docuimus abundè; Ab iisdem igitur similiter deducenda erit Urina tantoperè in Peste varians.

CCLXXVII. Cùm verò hactenus notata Symptomata gravissima ostenderim, posse suum à Sale Volatili & Acri habere ortum, iisdem argumentis puto sequi Urinam, pessimam præsertim, ab ipso posse deduci. *Urina pessima à Sale Volatili & Acri.*

CCLXXVIII. Quoties enim à Veneno pestilenti Sal Bilis Volatile Acriùs est factum, vel immediatè tale Sal Sanguini est confusum, continget in Corde non blanda & lenis, sed Acris & omnia conturbans Effervescentia; quam consequetur partium Sanguinis omnium non tantùm confusio præternaturalis, per Urinam turbatam, sed nonnunquam insuper corruptio lethalis, per Vrinam Oleaginosam dictam, aut lividam se manifestans. *Urina Oleaginosa & livida.*

CCLXXIX. Meritò proinde à Sale Volatili, sed Acriori, deduci potest Vrina quævis valdè ac pessimè mutata in Peste: unde hactenus quoque confirmatur Pestis ortus è Sale Volatili, sed Acri.

Sudor in quibus ab Vrinâ differat.

CCLXXX. Post Vrinam proximus assignandus inter Excrementa *Sudori* locus; quippe qui non tàm materiâ, quàm secretionis loco & excretionis viâ creditur differre ab Vrinâ.

CCLXXXI. Postquam in commune mortalium bonum Conjecturas nostras de Veneni Pestilentialis naturâ ingenuè aperuimus, earundem quoque rationes, ne sc. mancipia potiùs nostrarum opinionum comparare, quàm Veritatis sectatores formare videamus, cœpimus in medium proferre.

Veneni pestiferi in Sale Volatili & Acri consistere.

CCLXXXII. Asseruimus namque, videri nobis Venenum pestiferum in Sale tum valdè Volatili, tum simul valdè Acri consistere.

Id Auctorem non habere à revelatione divinâ nec angelicâ.

CCLXXXIII. Illud autem non habemus ab *ullâ revelatione Divinâ vel Angelicâ*, quemadmodùm aliqui auctoritatem figmentis suis conciliaturi solent nugari.

Nec per Somnium aut extasin.

CCLXXXIV. Sed nec *in Somnio aut extasi tale* quid quovis demum modo fuit menti nostræ oblatum, ut idem aliis aniliter credendum obtrudamus.

Nec per Ideam innatam.

CCLXXXV. Neque ullam *Veneni pestiferi Ideam innatam* in mente nostrâ offendimus, ex cujus consideratione attentâ ipsius essentiam describere possimus; qui pro vigilantium somniis habemus tamdiu quascunque Ideas innatas, donec vel unicam reverà in omnibus hominibus reperiri, non tantùm temerè audacterque asseveratum, sed solidè ac nervosè probatum observaverimus.

Sed ex suis effectis per sensus innotescentibus.

CCLXXXVI. Verùm illius Veneni pestiferi, sensus sc. nostros externos fugientis, naturam essentiamque *ex suis effectis, sive actionibus & passionibus* per *sensus externos nobis innotescentibus*, omninò & tantùm deducendam censentes, laborem Medicinæ Candidatis haud inutilem, quin necessarium nos suscepisse putamus; quando cœpimus tum ab omnibus *Symptomatibus* in Peste aut sæpiùs aut rariùs occurrentibus, tum à *Medicamentis* corpora nostra vel contrà pestilens venenum *munientibus*, vel ab ipso *liberantibus* Salem prædictum arguere.

Symptomata pestis esse à Sale Volatili.

CCLXXXVII. Existimamus enim nos hactenus ostendisse & *Cibi appetitum prostratum*; & *Sitim auctam*; & *Nauseam*; & *Vomitum*; & *Cordis anxietates*; & *Alvi fluxum*; & *Aphthas*; & *Animi deliquium*; & *Pulsum* omnibus modis Inæqualem, Intermittentem, Deficientemque; & *Cordis Palpitationem*, & *Syncopen*; & *Sanguinem* solito fluidiorem, minusque grumescentem; & *Vrinam* multifariam à nullâ commodiùs deduci posse, quàm à Sale valdè Volatili & Acri.

CCLXXXVIII. Proximum est proinde, ut idem à *Sudore* in Peste diversimodè se habente deducamus.

Sudoris Varietates.

CCLXXXIX. Diximus namque, prodire in quibusdam *sudorem sponte*, illumque nunc *paucum*, nunc *copiosum*; eundemque utplurimùm *fœtentem*; & quandoque *frigidum*; contrà verò in aliis *nullum* observari, sed *ne arte quidem* à Medicamentis potentibus elici posse.

Ejus cum Vrinâ convenientia & diversitas.

CCXC. Cùm autem meritò *Vrinæ ac Sudoris eadem ferè statuatur materia*, differantque imprimis *secretionis loco*, atque *excretionis viâ*, non sine causâ ea, quæ suprà protuli de Vrinis in Peste multifariis, in memoriam revocari opto.

Vrinæ, quæ eadem materia.

CCXCI. Dixi, *eandem* statui vulgò, ac meritò *Vrinæ Sudorisque materiam*; cùm non tantùm minùs mingant, qui multùm sudant, & contrà; verùm insuper, saporem penè eundem habeant Vrina & Sudor; addè quòd iisdem remediis moveantur in plerisque & Vrina & Sudor.

Secretionis locus diversus.

CCXCII. Addidi *secretionis loco differre*, cùm notum sit in Renibus secerni à Sanguine Vrinam; licèt dubitari possit etiam nunc, ubinam separetur ab eodem Sudor, certum saltem est, id non contingere in Renibus: sive quis putet, id fieri in ipsis Vasis, aut in Corporis habitu, hoc est, in interstitiis mediis inter Arterias Venasque, aut in extremis Vasis Cuti insertis, vel potiùs in Glandulis miliaribus per internam cutis superficiem dispersis.

Vt & excretionis.

CCXCIII. Vrinam insuper ac Sudorem *differre viâ excretionis* asserui; notum enim est, Vrinam per solam Vrethram effluere; Sudorem autem per universos Cutis poros.

Sudoris in peste diversi causæ.

CCXCIV. Ut autem innotescat nobis magis Sudoris ratio in Peste tam diversi, considerandum, quænam ex notis Causis soleant excitare ac promovere, quænam vice versâ sistere aut impedire Sudoris effluxum.

Quænam eundem manifestè sudorem excitent, & promoveant.

CCXCV. Ex *causis* ergò *manifestis sudorem tum excitare*, tum jam fluentem *promovere* solent 1. *Aër* tum *æstuans*, tum *humidus*. 2. *Corporis motus potens ac celer*. 3. *Animi anxietas & sollicitudo* magna. 4. *Alimentum potulentum*, tàm *copiosum*, quàm *calens*, ac confertim *confestimque assumptum*. 5. *Vestimenta & Tegumenta* corpus gravantia, &c, si quæ sunt, talia plura. 6. *Medicamenta Sudorifera dicta*, inter quæ potentissimâ id efficiunt, quæ *Sale Volatili blando ac Oleoso* sunt prædita; non item *Acria*, quæ non nisi cum molestiâ sudorem solent aliquando tantùm producere.

Quænam ejusdem effluxum sistant.

CCXCVI. Sic ex causis omnibus notis & manifestis Sudoris effluxum sistere ac impedire solent 1. *Aër* frigidus & siccus corpus ambiens ac feriens. 2. *Corporis quies*. 3. *Animus tranquillus* & curis vacuus. 4. *Potûs* defectus. 5. *Corpus nudum*, ac paucis vestibus munitum. 6. *Medicamenta Acida*, sed parùm vel nihil Volatilis admistum habentia. Unde ex hoc catalogo eliminandum Acetum, ejusque Spiritus Acidus, ut & Spiritus Salis dulcis dictus, & quivis alius per Vini Spiritum contemperatus.

CCXCVII. Ex quibus vulgò notis, & Sudorem tàm movere quàm sistere solitis, accuratè consideratis expensisque non ita difficulter apparebit forsan, quî excitetur in nobis *Sudor*, *sero semper constans*, nunc quidem *magis Aqueo*, nunc verò *magis Salso*.

Aëris æstus quî sudorem excitet.

CCXCVIII. Utique 1. *Aëris æstus* quivis, vel à Sole, vel ab Igne vulgari productus, solvit humores in corpore nostro magis compactos & pituitosos, Aqueos verò, itidem fluidiores factos, potentiùs agitat per universum corpus, quin tum Vasorum omnium, tum cutis poros magis magisque aperit, sicque Aquæ sero in Vaporem soluto viam, exitumque parat ad Corporis superficiem, per quam Sudoris nomine erumpat, effunditurque.

Quî corporis motus vehemens.

CCXCIX. 2. *Corporis motus vehemens* & agitatio continuata Contenta omnia solitò celeriùs ac potentiùs agitat, unde eadem, qualiacunque

que in ipso existunt, vim suam, quàm priùs exerunt magis, quin quaquaversùm propulsa fluidiora fiunt, Sudoremque præbent pro humorum in corpore contentorum diversitate, nunc Aqueum, nunc simul Salsum, nunc calidum, nunc frigidum, nunc tenuem, nunc viscidum, & sic porrò.

Quâ Animi anxietas.

CCC. 3. *Animi sollicitudo & anxietas summa* modò mihi saltem hactenus inexplicabili æstum circa præcordia excitando, (an simul Bilem Succùmque Pancreaticum copiosiùs ad tenue Intestinum propellendo, & singularem Effervescentiam producendo?) Sudorem proferre observatur.

Quâ Alimentum potulentum.

CCCI. 4. Sudorem movet *Alimentum potulentum*, & imprimis *Aqueum*, quatenus ipsi materiam suppeditat, & simul humores quosvis dissolvit, & quaquaversùm deducit; quod efficit celeriùs ac potentiùs, si & copiosum assumatur, & confertim, & calens: ob easdem causas nunc & modò allatas.

Quâ Vestimenta & Tegumenta.

CCCII. 5. *Vestimenta & Tegumenta* corpus arctè concludentia vel gravantia Sudorem propellunt, quatenus & frigus externum à corpore arcent, & calidas exhalationes per poros erumpentes circa cutim sistunt, sicque Corporis calorem augent, unde, uti jam dictum, humores omnes magis magisque liquantur, & vi quaquaversùm propelluntur.

Quâ Sudorifera.

CCCIII. 6. Denique *Sudorifera Volatili Sale prædita* præ cæteris omnibus & subitò & potenter Sudorem cient, quatenus de Bilis naturâ participantia in Corpore nostro Calorem augent, humores fundunt, solvuntque, quin potentiùs ac celeriùs quaquaversùm propellunt.

Aër frigidus qui sudorem sistat.

CCCIV. Sudorem contrà sistunt vel impediunt 1. *Aër frigidus*, quatenus non tantùm poros cutis obstruit & claudit, sed imprimis per dictos cutis poros penetrans sanguini se admiscet, ac ipsius partes coagulabiles, serum præsertim inspissat & cogit, & ita partium Aquearum à cæteris separationem impedit ac sistit.

Sanguinis Serum quâ coaguletur.

CCCV. *Coagulabile* dixi *Sanguinis Serum*, quod facili experimento quivis poterit observare: nam si cochleari exceptum candelæ imponatur, mox separatâ paucissimâ humiditate Aqueâ in gelatinam quasi concrescit.

Corporis quies quâ Sudorem impediat.

CCCVI. 2. *Corporis quies* Sudoris eruptionem impedit; quatenus tunc minùs quoque moventur in ipso humores, quin magis magisque in eodem concrescunt ac coagulantur, atque eo ipso inepti redduntur ad Sudorem promovendum.

Quâ Animus tranquillus.

CCCVII. 3. *Animus tranquillus & curis vacuus* eatenus Sudorem impedit, quatenus in tali statu unà cum animo pacato sedatiores ac minùs agitati sunt Corporis nostri Succi.

Quâ potûs defectus.

CCCVIII. 4. *Potûs defectus* Sudoris motum Impedit, quatenus desideratur sæpè in Sanguine pars Aquea, quæ Salsas & pituitosas diluat, & vehiculi loco ipsis sit ad Sudorem educendum.

CCCIX. Unde (ut hoc in transitu moneam) manifestum fit quorundam vel sciolorum, vel supra suos magistros ac duces sapere nolentium erratum satis grave, dum Ægris suis, etiam ubi Sudorifera ipsis exhibuerunt, & Sudor erumpere non vult, aut nequit, potum denegant, etiam iusculum calens; hinc non rarò animo penè linquuntur Ægroti, ac præ humiditatis defectu deficiunt; cùm contrà, si potus illis moderatus ac præsertim calidiusculus exhibeatur, observentur faciliùs & copiosiùs sudare ægri, ac simul in medio Sudore recreari. Hoc præceptum aut, si mavis, monitum practicum, tanquam millies cum summo successu expertus, omnibus ac singulis commendo Medicinam aliquando facturis.

Quâ Corpus dudum, & paucis vestibus munitum.

CCCX. 5. *Corpus nudum ac paucis vestibus* contra externi Aëris frigus *munitum* Sudorem sistere, norunt plerique Ægri Sudoris cum Critici, tum Symptomatici, tum Artificialis impatientes; ac idcircò corpus suum denudantes, quin non tantùm eâ ratione Sudorem sistentes, an nonnunquam in gravissimum affectum, ipsámque adeò mortem se imprudenter conjicientes.

Quâ Medicamenta Acida.

CCCXI. Dixi 6. *Medicamenta Acida*, sed imprimis Volatili Spiritu carentia Sudorem impedire, quod non tantùm testatur experientia, sed ipsa quoque evincit ratio.

Acidi virtutes.

CCCXII. *Acida* enim, quâ Acida, & *Bilem*, primariam in nobis Caloris causam, *infringunt* ac enervant, & *Sanguinem coagulant*, & *viscidis humoribus unà cum pinguedine ortum præbent*. Hæc verò omnia Humorum motum, Ergò & Sudoris expulsionem impediunt.

CCCXIII. Aliter autem se habent Acida cum Volatili Spiritu juncta, quippe quæ longè debiliùs prædicta præstant, & humorum motum vix ac ne vix quidem impediunt, ergò nec Sudorem: quem non quidem promiscuè in omnibus, sed in quibusdam potiùs excitant, quàm sistunt; & quidem ob certam humorum in istorum corpore existentium dispositionem; propter quam Effervescentia excitatur ad Volatilium Acidorum assumptionem, à quâ elevati & quaquaversùm propulsi halitus sudorem quoque propellunt.

Sudorem in statu perfectè sano nunquâ produci: sed à rebus non-naturalibus, causis morbificis, vel sudoriferis.

CCCXIV. Ex his ita de causis manifestis; atque Sudorem tàm moventibus, quàm sistentibus, præmissis puto non ita difficulter elici posse, *Sudorem nunquam in statu perfectè sano produci*; sed nunc à quibusdam *rebus non-naturalibus* dictis excessu peccantibus non-naturalem; nunc etiam à quibusdam *causis morbificis* vocatis præternaturalem; nunc *à Medicamentis Sudoriferis* inde nominatis artificiosum excitari: & quidem imprimis eo, quem in variis causis descripsimus, modo.

Causæ Morbificæ quatenus sudorem moveant.

CCCXV. *Causæ* autem *morbificæ*, hoc est, Corpus continens aut contentum ita immutantes, ut una pluresve functiones inde lædantur, videntur mihi eatenus *movere Sudorem*, quatenus simul talem *calorem in corpore excitant*, à quo solvantur & foràs expellantur humores serosi, & alii; ac imprimis, quatenus *vitiosum* in tenui Intestino, aut dextro Cordis Ventriculo *efficiunt Effervescentiam*, quam modo jam aliquoties à me proposito excipiat Sudoris expulsio.

In peste Sudorem diversimodè propelli.

CCCXVI. Hæc omnia ut tandem etiam præsenti nostro de *Peste* negotio accomodemus, considerandum, aliquando *nullum*, aliquando *paucum*; aliquando *copiosum spontè* propelli tunc *Sudorem*, & ipsum quidem *varium*.

Unde aliquando nullus propellatur sudor.

CCCXVII. *Nullus in Peste spontè prodire* videtur mihi *sudor* ob *summam Veneni pestilentis acrimoniam*, non tàm *effervescentiam* in tenui Intestino, dextrove cordis ventriculo parientem,

quàm

quàm *impedientem*, & quidem *corrumpendo*, ac *solvendo confestim Sanguinis consistentiam naturalem*, ac sese *arctissimè uniendo Humori acido* ubivis in corpore ipsi occurrenti: quod nullatenus factum opportuit.

Quale Acidum aut salsum homini conducat & quale nõ. A quibus mutentur. CCCXVIII. Nam nec acidum purum & acre, nec salsum purum & acre, naturale aut utile est ulli animali, multò minùs homini; sed blandum & cum aliis temperatum, dilutumque.

CCCXIX. Docui non semel, & quoniam hæc ritè observari, omnium, qui per Chimiam, Artem verè naturalem, ratiocinari avent, interest, continuò inculcandum existimo; *Temperari & Acidum; & Salsum lixivium* tàm *Spiritu Volatili*, quàm *Oleo*; *Dilui utrumque Aquâ*: quemadmodùm *Salsum* in specie *obtunditur Terrâ.*

Quid eadem temperata, quid pura præstent. CCCXX. Hæc ita temperata & sibi confusa excitant quidem aliquam, sed blandam & utilem homini effervescentiam; eadem autem pura & intemperata potentem, acrem, hominique noxiam; quippe quam ventris & tormina, & anxietates, cordisque palpitationes, &c. tam sæpe solent comitari aut excipere, atque sic ægris ac Medicis manifestare.

Quando ab iis sudor, & quando non propellitur. CCCXXI. Quoties igitur ex vitiosâ illâ effervescentiâ vapores, halitus, flatus excitantur, toties sudor quoque propelli potest: Quoties verò se mutuò infringunt ac concrescunt Acidum & Salsum, toties nullus sudor observatur.

Nullus in peste sudor quale signum. CCCXXII. Ubi ergo *nullus in peste gravi spontè prodit Sudor*, & imprimis arte quoque ac medicamentorum convenientium ope nullus propelli potest, arbitror, non tantùm *pestilens venenum esse valdè acre*, verùm offendere simul in corpore *tale acidum, cum quo concrescat & concentretur arctissimè*; atque ideò tales admodùm rarò evadere.

Quale sponte erumpẽs sed paucus. CCCXXIII. Ubi verò *erumpit* quidem *sponte sudor, sed paucus*, arbitror Ego, *minùs acre tunc venenum pestilens* existere, aut saltem occurrere ipsum *tali acido, cum quo effervescens halitus aliquos* excitet; aut *calorem talem*, unde sudor is prodeat. Hôc ideò faciliùs, cæteris paribus, curari posse autumo.

Quale sponte erumpẽs & copiosus. CCCXXIV. Ubi verò sudor erumpit *spontè copiosus*, ibi major sanationis spes effulget; sive *Venenum pestilens sit minùs acre*, sive occurrat *Acido satis apto* ut ex illorum confluxu ac effervescentiâ unà cum sudore copioso effluat bona veneni pars.

Quid tunc agendum Et eveniat. CCCXXV. Quòd si tunc opus illud laudabile, ac forsan criticum promoveatur medicamentis non tàm sudorem potenter urgentibus, quàm Veneni pestiferi acrimoniam noxiam temperantibus, ejusdemque volatilitatem figentibus; nec sui negligentiores sint Ægri, aut minùs securi Medici, utique sanitas meritò expectanda.

Si sui nõ sint ægri negligentiores. CCCXXVI. Dixi, *Dummodò sui non sint Ægri negligentiores*: observavi enim non semel cum dolore ac mœrore, tales Ægros tum spontaneo tum artificiali sudore multùm recreatos Aëri externo cum extremo suo damno se mox exposuisse, ac ferè semper in deterius paulò pòst ruisse.

Et si non nimis securi existant Medici. CCCXXVII. Addidi, dum *non nimis securi existant Medici*, postquam illis incumbit sollicitudo & cura ægrotorum, quos ni seriò & sæpiùs moneant sui officii & imminentis periculi, suo certè non satisfecerunt muneri, nec juvat deceptum Medicum dicere: Non putabam inde tantùm imminere Ægro periculum.

In peste exacta habenda Ægrorũ cura. CCCXXVIII. Si alicubi ergò, certè in peste, affectu quippe acutissimo & maximè fallaci, hactenusque valdè maligno, exacta est habenda ægrotantium ratio, ne, quamprimùm Symptomata molestiora & sensilia videntur tantillùm levata, putetur affectus quoque curatus. Hic namque sibi relictus, adeóque neglectus cuniculos agit, atque ipsos ægros ex improviso opprimit ac extinguit.

Nec pesti facilè fidendum. CCCXXIX. Omnes proindeac singulos Medicinæ studiosos seriò velim monitos, ne facilè fidant Pesti, utut videatur aliquod Symptoma priùs ægro molestum sublatum: latet enim semper anguis in herbâ, incautos inopinatò indies tollens ac necans.

Sudor fœtens unde. CCCXXX. Narravi superiùs, *Sudorem* in peste spontè prodeuntem observari utplurimùm *fœtentem*; quod minimè mirum, postquàm hominis corruptionem parit Venenum pestilens; in corruptione autem omni fœtor notatur.

CCCXXXI. Cum sudore verò prodire solet fœtor, quia aliqua corrupti Sanguinis pars eaque fluidior simul exspirat & foràs tendit.

Sudor frigidus periculosus. CCCXXXII. Idem *Sudor* erumpit quandoque *frigidus*: qui quemadmodùm semper, sic & in peste habetur periculosus, imprimis, ubi simul existit crassus & viscidus.

Et quare. CCCXXXIII. Periculosus habetur sudor frigidus, quia talis nunquam prodit nisi in extremis angustiis & anxietatibus, & morbis gravissimis: unde nisi tali Sudore mox leventur ægri, brevi solent vitam cum morte commutare.

Quando spes aliqua super, & quando non. CCCXXXIV. Quando verò spes aliqua restitutionis superest in ægris Sudorem frigidum sudantibus, solet calidus Sudor subsequi frigidum, corpus saltem blandè incalescere. Contrà spes in angusto est, si cum Sudore frigido augeatur totius corporis frigus, simulque minor ac debilior fiat pulsus: nam id indicio est, mortem esse præ foribus; extincto sc. quocunque demum modo Igne vitali; cujus extinctionem comitatur vel sequitur frigus. Comitatur, quando ab eâdem causâ procedit; Sequitur, quando propter auctum æstum & vapores nimios suffocatur Ignis prædictus.

Sudor arte conciliatus quid indicet. CCCXXXV. Ex *Sudore arte conciliato* aliud deduci non potest, nisi quòd signum bonum sit assumptis Sudoriferis, ac corpore ritè tecto, Sudorem prodire satis copiosum, sed imprimis levari Symptomata ægrorum primaria, pulsumque redire ad statum naturali proximum.

CCCXXXVI. Atque sic quoque puto ex iis omnibus, quæ de Sudoris omnis causis manifestis protuli, & de Sudore multipliciter in peste se manifestante adjeci, satis patere, à Sale Volatili & Acri illum, adeóque ipsam Pestem deduci posse: quod in specie docere volebamus.

Exhalatio fœtens in peste. CCCXXXVII. Ad Sudorem si non referri debeat *Exhalatio fœtens* in Peste correptis erumpens, utique illum proximè debet eadem excipere.

Qvibus-cum prodeat. CCCXXXVIII. Exhalatio illa non tantùm cum *Sudore* per corporis poros, sed nonnunquam *per Os, naresque*; imò cùm ipsâ *Urinâ & alvi excrementis* prodire solet.

Et varia. CCCXXXIX. Exhalatio ista existit varia, postquam nunc minùs, nunc magis fœtet, estque aliquando penè cadaverosa.

Fœtor præternaturalis unde. CCCXL. Ortum verò habet omnis fœtor præternaturalis à rei cujusvis corruptione.

Salis Volatilis virtutes. CCCXLI. Nil autem magis promovet Vegetabilium & Animalium corruptionem, quàm Sal Volatile, ad fermentationes & Putrefactiones accelerandas admodùm efficax, & Aquæ operationem lentam mirè adjuvans: uti notum est iis, qui vel primoribus labris attigerunt Chymicas operationes.

Ab eo Exhalationes in peste fœtentes. CCCXLII. Cùm ergò nihil æquè putredinem ac corruptionem fermentantem in homine promoveat, ac Sal Volatile, meritò exhalationes in Peste fœtentes adeóque ipsam Pestem hactenus ab illo Sale deducimus.

Acidum putrefactionem non producere. CCCXLIII. Possunt quidem Acida quoque corrumpere partes Animalium, non autem ad putredinem aut fermentationem cum fœtore ullo junctam deducere; cùm ab Acido, cæteris paribus, non excitetur, sed potiùs impediatur omnis fermentatio & putrefactio.

Nec fermentationem. CCCXLIV. Licèt enim quædam præparentur per Acidum ad fermentationem, removendo emendandove impedimenta, viscidítatem putà fermentandorum, non fermentantur tamen ab Acido; quod ad multas difficultates aliàs subinde occurrentes tollendas exactè notandum. Confunduntur namque nimis sæpè planè diversa, etiam ab iis, qui se solos in accurato rerum examine instituendo sapere putant, aliis saltem persuadere conantur.

Symptomata in Peste spectare Functiones Naturales vel Animales læsas. CCCXLV. *Symptomata* in Peste quàvis observabilia vel spectant *Functiones Naturales*, de quibus egimus hactenus, vel *Animales* læsas, de quibus adhuc agendum nobis est, ut videamus an ex harum quoque læsarum perscrutatione *Salem Volatilem & Acrem* in veneno pestilenti latentem possimus eruere ac elicere.

CCCXLVI. Quemadmodùm autem inter Functiones Animales primum locum assignare solemus *externis sensibus*; ita & ab illorum læsionibus faciemus investigationis hujus nostræ initium.

Sensus externi in Peste debilitari. CCCXLVII. In genere autem plùs minùs observantur in Peste *minui ac debilitari sensus externi*; unde non tantùm lumen ferè fugiunt *Oculi*; sed est quoque visus obscurior; *Aures* surditate aliquali afficiuntur; *Nares* non satis commodè olfaciunt; nec *Lingua* sapores ritè dignoscit; nec *Tactus* integer permanet; quamvis illa sensuum externorum læsio non semper observetur ab ipsis ægris, sed à Medicis potiùs & adstantibus.

CCCXLVIII. Rariùs quidem in totum excæcantur Ægri, nec nisi urgente affectu gravissimo.

Ejus Causa. CCCXLIX. Omnium autem Sensuum Externorum diminutionem simul contingentem non nisi à *vitiosâ Spirituum Animalium constitutione* deduci posse autumo; utpote causâ unicâ ad singulorum functionem concurrente ac communi.

CCCL. Quo autem vitio affecti sint Animales Spiritus, ut debiliùs solito singuli Sensus externi operentur, meritò quæritur.

CCCLI. Cui quæstioni ut satisfaciam, puto id contingere posse 1 si *pauciores* ad sensuum organa deferantur; 2. si eò ferantur *inordinatè ac confusè*; 3. si eò ferantur *impuriores*, atque cum aliis rebus confusi.

CCCLII. In Peste autem aliquando *pauciores* tum in corpore existere, tum ad sensuum organa deferri Animales Spiritus, non nego; id tamen continget imprimis post diuturnas vigilias & inquietudines perseverantes, aut dolores summos, Sudoresque profusos, adeóque ubi omnia in deteriùs vergunt. Hanc proinde causam seriùs locum habere arbitror. *Spiritus Animales pauciores.*

CCCLIII. Sæpiùs autem puto *inordinatè ac confusè* ad Sensuum organa deferri tunc Spiritus Animales, & imprimis ubi se hoc Affectu affectos sentiunt, aut metuunt Ægri, ob ferè conjunctam in omnibus Animi consternationem ac conturbationem, ad animum revocando tantùm huic affectui conjunctum Vitæ periculum; unde mirum videri debet nulli, quòd mente conturbatâ spiritus quoque animales confusè ac inordinatè ferantur quaquaversùm. *Inordinatè ac confusè ad organa moti.*

CCCLIV. Hinc est, quòd, licèt in multis permaneat ad extremum vitæ finem Motus animalis & voluntarius, non sit tamen idem firmus & robustus, sed tremulus & infirmus; de quo agemus postmodùm.

CCCLV. Eosdem Spiritus Animales in Peste *impuriores* quoque existere, arguit tam frequens in ipsâ Delirium, & universi Sanguinis corruptio, impuris Spiritibus ortum necessariò. *Impuriores.*

CCCLVI. Nulla verò Sanguinis corruptio Spiritibus Animalibus faciliùs & nocentiùs impuritatem conciliabit, quàm illa quæ à Sale Volatili producetur; quippe quod facillimè & arctissimè se Spiritibus Animalibus, utpote Volatilibus, adjunget, ipsosque vitiabit. *Sanguinis corruptio à Sal. Volatili.*

CCCLVII. Cùm proinde à Sale Volatili & propter acrimoniam nimiam vitioso deduci possit memorata sensuum externorum omnium debilitas in peste ordinaria, & hactenus quoque à Sale valdè volatili & acri produci poterit Pestis; quod erat probandum.

CCCLVIII. Non tantùm in operatione suâ debilitantur in Peste sensus externi, verùm non rarò *molestiâ* insuper afficiuntur & *Dolore*: Sic *Aures* quibusdam *tinniunt*, & *lumen absque molestiâ nequeunt ferre* multi; de *Ardore interno & molestia* cum *inquietudine conjuncto* queruntur plerique; imprimis molesti sunt nonnullis *Dolores Capitis, Cordis & Lumborum*. *Sensus externi molestia & dolore affecti in Peste.*

CCCLIX. *Tinnitus Aurium* Vapores, Halitus, aut Flatus omnium consensu arguunt; istorum autem omnium efficientem in corpore Causam, præter Bilem aliosve humores Bili analogos, nemo unquam ostendet. *Tinnitus Aurium. Ejus causa.*

CCCLX. Quò autem Bilis acrior in corpore occurrit, eò plures adeóque molestiores flatus halitusque excitari notum.

CCCLXI. Eadem Bilis cùm Sale Volatili constet, nemo non videt, Aurium tinnitum pro causâ efficiente agnoscere Salem Volatilem & Acrem, & idcircò hactenus quoque ab ipso deduci posse Pestem.

CCCLXII.

Lumen oculis molestum. CCCLXII. Cùm *Lumen moderatum recreare soleat Visum*, quoties idem ipsi grave ac molestum existit, toties in oculo vitium existere oportet, ob quod minùs ferre possit Lumen, etiam mediocre.

Ejus causa. CCCLXIII. Rursus, cùm lumen primarium & alia illustrans ac illuminans procedat imprimis à Radiis Solaribus, vel cujusvis Ignis vulgaris flammâ, à quibus observamus quoque res quasvis rarefieri ac liquefieri aptas reverà liquefieri & rarefieri, meritò suspicamur, tale quid in oculis quoque fieri à Lumine in ipsos admisso: Quod si, quemadmodùm in superioribus probabile ostendimus, Spiritus Animales ad Oculos quoque delati à Sale Volatili ipsis admisto redditi sint in Peste impuri, utique ad Luminis accessum irritabitur comes ipsis acrimonia, quæ novâ & magis sensili molestiâ tunc afficiet ipsos Oculos; quamobrem Lumen fugient Ægri.

CCCLXIV. Hujus proinde molestiæ causa primaria cùm pendeat ab acrimoniâ Salis Volatilis Animalibus Spiritibus admisti, hactenus quoque Pestis origo non malè deducetur ab eodem Sale Volatili & Acrimoniâ suâ imprimis peccante.

Ardor gravis in Peste. CCCLXV. Hoc idem tum probat, tum confirmat *Ardor plerisque tunc gravis & interiora præsertim urgens*: quippe qui à nullâ re in corpore humano secundùm naturam existente commodè potest deduci, quàm *à Bile*, Acrimoniâ præsertim tunc præter naturam peccante, vel ab alio humore ipsi affini, hoc est, *Sale Volatili & Acri* abundante. *Eius causa.* Non est proinde, ut hoc argumentum magis urgeamus, cùm id sæpiùs jam sit à nobis factum, &, uti putamus, plerisque satis jam notum.

Inquietudo. CCCLXVI. *Inquietudo* in Peste tàm multis tàm molesta, vel pro ipso Sensu molesto, vel pro continuâ ipsum consequente corporis agitatione & quassatione haberi potest.

Ejus causa. CCCLXVII. Sensus ille molestus non tantùm *Ardori molesto*, de quo iam dictum, debetur, sed nonnunquam aliis insuper *lancinationibus* per universum corpus dispersis, & non tantùm in Capite, Lumbis & Præcordiis gravissimè, at per totum corporis habitum satis graviter ægros vexantibus.

Lancinationes unde. CCCLXVIII. Quemadmodùm autem *Ardoris sensum Bili Acriori, aut Sali Volatili & Acri* modò adscripsimus: ita *Lancinationum sensum* adscribimus *Acido* itidem *Acriori* cum prædicto Sale Volatili in tenui præsertim Intestino vitiosè effervescenti, & halitus acres quaquaversùm propellenti, unde Lancinationes semper produci, plurima sunt quæ evincunt, quæque aliàs pluribus etiam publicè proposuimus.

CCCLXIX. Per accidens ergò peccat in Peste Acidum, corruptum sc. *à Sale Volatili Acriori*; à quo cùm primariò deduxerimus omnia, quæ hactenus examinavimus, Sympromata, ab eodem nunc, sed *secundario deducimus quoque Lancinationes* in multis satis molestas, & hactenus quoque Ipsam Pestem.

Dolores in Peste. CCCLXX. Gravissimi verò & imprimis molesti in Peste *Dolores* nunc *Caput*, nunc *superius Ventriculi Orificium*, nunc ipsam *Lumborum regionem* occupant.

CCCLXXI. *Dolores Caput* valdè afficientes ortum habent dubiò procul *ab humorum Acrimonia*, quæ cùm vel *Acida* vel *Salsa lixiva duntaxat* observetur, ab utrâque ortum in Peste potest habere Dolor: *A Bile* quidem, aut quovis alio humore Sale Volatili & Acri constante *primariò*; Ab *Acido verò secundariò*, utpote à Salso lixivo iidem vitiato, atque ad Caput delato, halitus, saltem Acres eò ascendentes promente. *Eorum causa.*

CCCLXXII. *Vitiatur autem Acidum* imprimis *in tenui Intestino*, unde non tantùm *Capitis*, sed *Lumborum* quoque in prædicto intestino, atque *Cordis* dictus in superiori Ventriculi Orificio excitatur *Dolor* à præfatis humoribus ob Acrimoniam Bilis vitiosè effervescentibus, atque nunc vaporis, halitûsve formâ, nunc secundùm totam sui substantiam eò tendentibus,

CCCLXXIII. Dolores igitur gravissimi Capitis, Cordis, Lumborum, quia convenientissimè possunt à Sale Volatili & Acri vel primariò, vel secundariò deduci, poterit hactenus quoque ab ipso produci Pestis; quod erat probandum.

CCCLXXIV. Diximus aliàs, *Sensuum externorum affectionem* esse *Somnum & Vigiliam* quia sicut operantur, ad operandum saltem parati & dispositi sunt durante vigiliâ sensus externi, ita durante Somno feriantur iidem, minùs sc. tunc dispositi ad externa objecta percipienda. *Somnus profundus, & Vigiliæ contumaces in Peste.*

CCCLXXV. Accidit autem in Peste, ut aliquando *Somnus profundior & Sopor*, aliquando *Vigiliæ* contumaces molestent.

CCCLXXVI. *Vigilias* producunt quæcunque sensuum externorum organa & sensoria molestè afficiunt; quemadmodùm diximus non tantùm Aurium tinnitum, Corporisque Universi Inquietudinem, quin & Ardorem, molestos esse in Peste, at præsertim graves Capitis, Cordis, Lumborumque Dolores, ut & quandoque Nauseam & Vomitum; quorum omnium nomine urgent tunc quoque Ægros vigiliæ. *Vigiliarum causa.*

CCCLXXVII. Quæ proinde ostensa est in superioribus horum Affectuum Causa, *Sal putà Volatile & Acre*; illud ipsum *Vigiliarum quoque Causa erit*, & hactenus Ipsius Pestis.

CCCLXXVIII. Quòd si *à Sale Volatili & Acri* Vigilias, ab eodem saltem *Soporem Pestilentialem* deduci non posse asseverabit nonnemo: verùm præter rationem atque experientiam; cùm reverà *Affectus Soporosi*, præsertim cum aliquo Calore conjuncti, ortum habeant *à Bile secundùm partem sui Oleosam peccante*; quemadmodùm id pluribus docuimus in lib. 2. ubi de Soporosis Affectibus egimus, quando inter alia id evincentia argumenta proposui *Opium & Amarum & pingue*: ut & *Vini Spiritum*, qui tantò est magis narcoticus, quantò magis abundat parte Oleosâ: Adde quòd non rarò in *morbis à Bile ortis*, febribus putà satis ardentibus, spontè *Sopor ægros corripiat*. *Somni profundi causa.*

CCCLXXIX. Cùm proinde non tantùm Vigilia; sed *Sopor* etiam *à Bile atque adeò à Sale Volatili* possit habere ortum, nil impedit, quominùs inde quoque suum ortum habere possit Pestis.

CCCLXXX. Perpetuus ferè gravioris Pestis comes est *Delirium*, idque nunc levius, nunc gravius. *Delirium in Peste.*

Quid sit. CCCLXXXI. Est autem Delirium, Mentis à vero & æquo aberratio in judicio de objectis realibus vel fictis ferendo.

In quib. Affectibus observatur. CCCLXXXII. Observatur *Delirium* non tantùm *in Affectibus cum Ardore conjunctis*, febribus putà ardentibus, sed quoque in *Affectibus frigus potiùs comes habentibus*, Melancholiâ putà Hypochondriacâ dictâ, Senectute minùs vegetâ, &c.

Ejus causa. CCCLXXXIII. Adeò ut nec Calor, nec Frigus, nec ulla alia rerum naturalium qualitas pro adæquatâ vel necessariâ Delirii causâ haberi debeat.

Ad judicium æquum requiri plura. CCCLXXXIV. Quinimò plurima & quidem diversissima Delirii possunt esse Causa, cùm plura desiderentur ad judicium æquum *de re, quâvis Rationi* ab *Imaginatione, vel Ingenio ipsâque Memoriâ oblatâ* ferendum.

1. Imaginatio recta. CCCLXXXV. Nam 1. *Ab Imaginatione* offerendæ sunt Rationi Notiones Rerum sensilium tàm primæ quàm secundæ rebus ipsis conformes.

2. Ingenii bene constitutum. CCCLXXXVI. 2. Ab *Ingenio* subministrandæ sunt Rationi Affectionum in rebus sensilibus observatarum ratiocinatione sollicitâ elicitæ rationes, atque adeò catenatæ ac solidè cohærentes.

3. Memoria bona. CCCLXXXVII. 3. *A Memoriâ* suggerenda Rationi fideliter omnia ipsi concredita.

4. Mens libera. CCCLXXXVIII. 4. *Ipsa Mens libera* debet esse ab omni præjudicio, & consideratione aliûs objecti ipsam aliò avocantis, & imprimis Affectum notabilem excitantis, turbantisque; ut operi attenta æquum ferre possit judicium.

5. Corpus integrum. CCCLXXXIX. 5. Ipsum *Corpus tàm continens, quàm contentum* integrum requiritur ad judicii integritatem.

Læditur judicium. CCCXC. *Læditur autem judicium*, quoties in prædictorum uno vel pluribus aliquid desiderabitur.

1. Si Notiones non respondeant Objectis. CCCXCI. Nam 1. *si Notiones vel primæ vel secundæ* sive Ipsorum *Objectorum externorum*, magis vel minùs remotorum, &c. sive *Medii externi*, quando id desideratur; sive *Lucis*, ubi & illa requiritur; sive *Sensoriorum* sive *Animæ* minùs ad opus suum attentæ culpâ, *non respondeant ex æquo suis objectis*, hactenus sequetur Delirium, hoc est, judicium rebus ipsis haud conveniens.

2. Si Ingenii Ratiocinatio sit præpostera. CCCXCII. 2. Si *Ingenii Ratiocinationes sunt scopo dissolutæ, minimè cohærentes*, vel *plus, minusve*, aut *aliud quàm decebat concludentes*, dubio procul delirabit Mens, hoc est, iniquum feret judicium, nisi hæc advertat & animadvertat corrigatque.

3. Si Memoria deficiat. CCCXCIII. 3. Si à *Memoriâ* priùs ipsi ab Imaginatione, vel Ingenio, vel à Judicio subministratæ *Ideæ reponantur quovis modo diminutæ, truncatæ, auctæve, aut alteratæ*; utique huic fidens Ratio iniquum feret judicium, adeóque delirabit.

4. Si Mens sit male constituta. CCCXCIV. 4. Si *Mens ipsa vel præjudiciis occupata* fuerit, vel aliud objectum *solicitè consideraverit*, vel *vehementibus Animi motibus* & affectibus turbata, *non attenderit satis ad res dijudicandas*; æquum de ipsis non feret Judicium, sed delirabit.

CCCXCV. 5. Si *Corpus hominis continens*, ac *Cerebrum* præsertim, cujus operâ Mentem in quibusvis suis operationibus imprimis uti, plurima suadent ac persuadent, *malè fuerit affectum* (ut in ejus Inflammatione, Phrenitide dictâ, id contingit;) Mentem quoque sæpenumerò delirare observamus. *5. Si Corpus sit malè affectum.*

CCCXCVI. Sic si *Corpus hominis Contentum*, ac *Bilis* præsertim *Succusve Pancreaticus*, hinc & *Spiritus Animales malè sint affecti*, & tunc quoque Mentem non rarò delirare observamus, in *Ardentibus* putà *Febribus*, *Melancholiâ Hypochondriacâ*, *Ebrietate*, &c.

CCCXCVII. Cùm proinde Causis tàm multis malè constitutis excitari possit *Delirium*, videndum, quænam *in Peste* habere possint locum. *Causa Delirii in Peste.*

CCCXCVIII. Cùm autem in proximè præcedentibus retulerimus, *Sensus externos* omnes observari plùs minùs in sua functione *diminutos*, & non rarò *Dolore affectos*, utique omnia objecta externa ipsis occurrentia accuratè ac distinctè non percipientur, nec proinde Notiones primæ formabuntur ex æquo ipsa repræsentantes: Ergò nec hactenus Notiones secundæ elicientur perfectæ: Hactenus ergò Delirabit Æger, ob læsam *Imaginationem*. *Læsa Imaginatio.*

CCCXCIX. Rursus non tantùm propter vitiosas Notiones primas & secundas, sed insuper propter *Animum Doloribus & Molestiis attentum*, minùs solicitè & attentè objecta cætera considerabit ac perscrutabitur *Ingenium*, hactenus peccans minúsque solidas eruet ac promet Rationes Affectionum in ipsis existentium; quamobrem Delirabit Peste correptus. *Ingenium minus perspicax.*

CCCC. Sed fieri quoque potest, ut tunc *Memoria* solito infidelior facta perperam reponat fidei suæ concredita; vel quædam saltem; unde & hujus culpâ Delirabit Æger. *Memoria infidelis.*

CCCCI. Imprimis autem Delirabit ipse, si *Mens* quoque, undecunque tandem *laboret præjudiciis*, putet se præ aliis sapere, uti sæpè id accidit, aut *vehementi mortis secuturæ terrore* sit correpta; quo nomine objectis cæteris *minùs attenta*, non nisi corruptum de iis feret judicium, hoc est, delirum. *Mens præjudiciis laborans.*

CCCCII. Sed delirabit quoque Peste correptus, *si Bilis fuerit* in ipso reddita *volatilior & acrior*, aut si *humor similis*, *Sale putà Volatili & Acri constans*, sese massæ Sanguineæ insinuaverit, & non tantùm ipsius consistentiam dissolverit, sed *parti ejus spirituosæ penitiùs se admiscuerit*, atque ipsis adeò *Spiritibus animalibus* inde parandis adhærens, *omnes ipsorum operationes* vitiaverit. *Bilis volatilior & acrior.*

CCCCIII. Cùm ergò in Peste quoque à causis variis produci possit Delirium, etiam à Sale Volatili & Acri, hactenus saltem ab illo ipsa Pestis poterit deduci; quod erat probandum.

CCCCIV. Non tàm Sensum Internum, quàm Sensuum Internorum Promum-condum arbitror ego *Memoriam*: quippe cui singulorum opera committuntur ac concreduntur, ut eadem quoties opus, quamprimùm ac fideliter reponat. *Memoria sensuum internorum promus condus.*

CCCCV. Hæc *Memoria* non tantùm *vacillat* in plerisque Peste correptis, sed in quibusdam observata est eousque *obliterata*, ut ipsis non tantùm aliorum, amicorumque, sed sui *In peste obliterata.*

quoque notitia exciderit: dubio procul deletis in mente, si quæ unquam fuerint, ideis innatis æquè ac adventitiis, dummodò ab innatis differant; de quo ego saltem nihil certi possum afferre, qui hactenus nullas in meâ mente latentes potui quovis labore eruere, ideóque nec admittere, aut credere Ideas innatas.

Memoriæ ratio, Læsiones difficiles explicatu. CCCCVI. Sive igitur quis putet, fingatve, innatas Menti rerum omnium Ideas, sive censeat non nisi à Sensibus Internis ad rerum externis sensibus objectarum considerationem formatas reperiri in Animæ Promo Condo, Memoriâ, arbitror, utrobique admodùm difficulter hujus Memoriæ rationem explicari posse; sed nec minùs difficulter ejusdem variis modis læsæ, ac læsionis modum, causamque adæquatum.

Eas Autorem ignorare. CCCCVII. Fateor equidem, me hactenus nil invenire aut elicere potuisse, in quo veri avida mens possit acquiescere, quodque pro vero-simili saltem possim proponere; malo proinde in Memoriæ tum integræ, tum læsæ ratione promenda meam ignorantiam profiteri candidè, quàm figmentis & commentis Lectorem ludere.

Metus & Anxietates in Peste. CCCCVIII. Plura proinde de Memoriâ diminutâ & abolitâ nunc non addam, sed rectà ad *Animi motus & pathemata, Metum putà & Anxietatem sollicitam* me conferam; cùm hæc frequentiùs & graviùs, quàm Memoriæ qualiscunque læsio, soleant Peste infectos afficere, ac plurimùm ipsis nocere; ita mortem videtur accersere Mortis fuga.

Metûs in peste causa. CCCCIX. Non mirum autem, horrere omnes ac metuere multùm Ipsam Pestem, cùm non tantùm observetur plerisque *Lethalis*, sed insuper *Contagiosa*; unde passim deferuntur, nec ritè curantur Infecti.

CCCCX. Vbi proinde quis Mortis cogitationes ac meditationes serias procrastinare assuetus considerat, se in continuo versari mortis mox forsan securutæ periculo, quamdiu grassatur in vulgus Pestis, fieri nequit, quin Mentem sollicitudo anxia metusque occupent.

Ab eâ vigiliæ, & Animalium Spirituũ consumtio. CCCCXI. Hâc autem Mentis agitatione ac perturbatione continuâ *Vigilias* produci, & *Animales Spiritus non tantùm consumi, sed in motu suo etiam turbari*, notissimum.

Unde Bilis acrior. CCCCXII. Imprimis verò per sollicitas & turbulentæ formidinis plenas vigilias *Bilem acui & Acriorem reddi*, itidem notum.

CCCCXIII. Quòd si hisce vigiliis Acrior reddatur Bilis Sale Volatili constans, nonne, si in tali Sale Acriori consistere possit Venenum pestilens, sicut nos id pluribus jam argumentis evicisse putamus, hoc *panico terrore perculsi* homines *magis disponentur ad dictum venenum suscipiendum, & periculosiùs inde laborandum.*

Ægros peste formidantes periculosiùs decumbere. CCCCIV. Atque hoc ipso per experientiam confirmato, periculosiùs puta decumbere Ægros pestem formidantes, quàm cæteros ipsam minùs curantes, confirmatur quoque nostra sententia, in Sale Volatili Acriori consistere Venenum pestilens, quippe quod ostendimus in Bile Acri à quovis Metu sollicito.

Motus Animalis læsus in peste. CCCCXV. Animi Motus excipit *Corporis Motus Animalis & Voluntarius* dictus, quem variis modis lædi in Peste diximus jam in superioribus: videndum autem, an inde quoque confirmari possit Sal Volatile & Acre nunc peccans.

CCCCXVI. Læditur verò in Peste Motus Animalis per corpus universum, in *Tremore*; *Motuve corporis* imbecilli & idcircò *tremulo*, quandoque in *Motibus Convulsivis* per totum Corporis habitum observabilibus, rariùs in *Convulsione* universali: tum in determinatis partibus, ac præsertim in *Lingua Balbutie*, aut certæ partis Motu impedito. *Et quâ ratione.*

Universi corporis tremor ab Animalium Spirituũ defectu. CCCCXVII. *Universi corporis Tremorem*, quoties ipsum moveri debet, observabilem deducendum puto à *Spirituum Animalium defectu*: eundem, etiam ubi quiescunt membra, urgentem adscribendum existimo eorundem *Spirituum motui inordinato & turbato.*

CCCCXVIII. In Peste ob Dolores graves, Vigilias pertinaces, Continuam Animi sollicitudinem *exhauriri possunt ac deficere Spiritus Animales*, ob rationes in superioribus productas.

CCCCXIX. Possunt quoque in Peste in suo motu *conturbari Animales Spiritus* ob Mentem Metu ac Terrore panico agitatam & turbatam. *Et conturbatio.*

CCCCXX. Cùm autem inter prædictorum Symptomatum Causas naturales ostenderimus locum habere posse *Sal Volatile*, hactenus ergò ab eodem deduci poterit Tremor & Ipsa adeò Pestis.

Motus convulsivi unde pendeant. CCCCXXI. *Motus* autem *Convulsivi* cùm pendere soleant ab humoribus vel halitibus acribus nervos inordinatè mordicantibus, & ad abundantiorem simul & inordinatum Spirituum Animalium affluxuum irritantibus; atque in Peste tàm Salis acrioris per se ac primariò, quàm Spiritûs Acidi per accidens ac secundariò peccantis binorum putà acrium in rebus naturalibus hactenus notorum, signa & effecta notabilia & certa produxerim in superioribus; nil obstat, ab iisdem deduci in Peste Motus Convulsivos, atque confirmari eadem, quæ superiùs proposuimus de Peste à Volatili & Acri Sale primariò ac per se ortâ; quod erat probandum.

Unde oriantur. CCCCXXII. Rursus, cùm *Convulsio* habeat ortum *ab iisdem Spiritibus Animalibus, sed continuè & copiosè in omnes aut certos musculos delatis*, & quidem ob irritationem continuè urgentem: quoties illa in Peste observatur vel Universalis, vel Particularis, toties statuendus humor Acris adhærens Partium affectarum nervis: qualem humorem Acrem facilè quis admittet *Salem Volatilem & Acrem Pituitæ Viscidæ admistum*, & hujus nomine pertinaciùs uni vel pluribus partibus, ac præsertim in Cerebro aut Spinalis medullæ principio adhærentem.

CCCCXXIII. Quo concesso & hactenus quoque confirmatur Pestis ortus à Sale Volatili & Acri; quod urgemus.

Linguæ Balbuties. CCCCXXIV. *Lingua Balbuties* idcircò magis observatur, quia Auditu quoque dignoscitur, etiam ubi cæteræ partes quiescunt, estque summi Animalium Spirituum defectûs aut conturbationis signum certum.

Vultus mœst. & Oculi lachrymabundi in Peste. CCCCXXV. Inter Symptomata Pestis recensetur quoque *Vultus mœstus*, unà cum *Oculis lachrymabundis*: quod signum non est parvi pendendum, quippe non tantùm in Peste frequentissi-

tissimum, verùm insuper utplurimùm luctuosum.

Ejus causa.

CCCCXXVI. Merito proinde hîc quæritur, quænam esse possit talis vultûs causa, quænam ejusdem ratio.

CCCCXXVII. Nullus autem mirabitur in Peste infectis Vultum mœstum, qui ad Animum revocaverit ea, quæ suprà dixi de rationali pleronumque metu Pestis minantis, & ob suum Venenum plerisque *lethale* ac *contagiosum*, Ægrorumque in plurimis locis *desertionem*, formidabilis; *consternatione* autem ob Pestem jam urgentem ac præsentem: unde fieri nequit, ut non sit idcircò vultus ipsis mœstus, licèt consternationem suam tegere conentur aliqui, ut habeantur cæteris cordatiores.

Mentis consternatio & Mortis metus.

CCCCXXVIII. Potest igitur Vultus mœstus consequi Mentis consternationem ac metum mortis minitantis.

CCCCXXIX. Quæcunque proinde attulimus in superioribus ad ostendendum, augeri posse ex sollicito Pestis metu Acrimoniam Bilis & Salis Volatilis, eadem hîc servient ad Vultum mœstum à Sale Volatili & Acri deducendum.

Maculæ in peste.

CCCCXXX. Magis notabilia Pestis signa externa sunt *Maculæ*, quas diversi coloris & magnitudinis observari, docui in superioribus: Inter ipsas pessimæ habentur *Nigræ*, his proximæ sunt *Lividæ*, ac minimè malæ *Rubicundæ*.

Nigræ, Lividæ, Rubicundæ. Earum causa.

CCCCXXXI. Ortum habent illæ dubio procul à *Sanguine* quaquaversùm è Corde propulso, & *parte sui corruptâ & corrumpente* in Corporis superficie hærente.

CCCCXXXII. Mortificationi namque proximæ sunt Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ.

Mortificatio omnis ab acri.

CCCCXXXIII. Mortificatio autem omnis corrodens ac corrumpens ortum habet *ab Acri, vel Acido vel Salso lixivo*; id saltem asseverare non dubitamus, postquam longâ investigatione aliud hactenus in Naturâ non reperimus, ne quidem Adversarii nostri, omni licet adhibitâ diligentiâ.

CCCCXXXIV. Sed nec dubitamus mutare sententiam, ubi aut per nos, aut per alios tertium Acre fuerit inventum.

Acidum partes corrosas non nigredine, sed albedine inficere. Salsum Lixivum nigredinem inducit.

CCCCXXXV. Acidum verò corrodens partes corrosas nunquam, quòd sciam, vel saltem nunc meminerim, nigredine inficit, sed potiùs albedine, quin partes vicinas colore satis eleganti solet ostentare.

CCCCXXXVI. *Acre* autem *Salsum Lixivum* ad nigredinem partem à se corrosam deducit; quin partes vicinas plùs minùs simul inficit & inquinat.

CCCCXXXVII. Unde jure merito maculas illas omnes in Peste erumpentes à Sale Acri deducimus.

Quænam Maculæ periculosiores.

CCCCXXXVIII. Quin ex modò dictis patet, cur periculosæ magis sint Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ: quò namque ulteriùs pergit Acre Salsum in partis cujusvis ac Cutis præsertim corruptione, eò ipsam tendit magis atram.

Hoc patet ex Cauteriis potentialibus,

CCCCXXXIX. Hoc imprimis apparet tum in *Cauterii potentialis ex Sale lixivo fixo* constantis, tum in *Vesicatoriorum* quorumvis ex *Sale Volatili & Acri* constantium operatione; primùm enim rubet inde Cutis, deinde colorem lividum acquirit, & tandem atrum.

& Vesicatoriis.

CCCCXL. Hoc unicum Experimentum Practicum ritè consideratum satisfacere posset Viro veritatem unicè quærenti, Animumque ab omni præjudicio liberum habenti.

Acetum in Vesicatorio quid inserviat.

CCCCXLI. Nec obstat Acetum multis Vesicatoriis additum: Nam si quis rem ritè examinaverit, is facilè observabit, inservire duntaxat Acetum ad Sal Volatile excitandum, & factâ sic Effervescentiâ in actum deducendum.

CCCCXLII. Longè namque faciliùs & citiùs vim suam exerit Sal lixivus fixus, quàm Volatilis.

CCCCXLIII. Solemus tamen Sali fixo aliquid Aquæ vel Salivæ addere ad accelerandum ipsius opus.

CCCCXLIV. Sal autem Volatile, quippe magis compositum, difficiliùs & tardiùs ad operandum accedit, quocirca potentiori opus habet irritatore, Adversario putà, Acido, cujus ratione Effervescens, vim suam exerit urentem ac rodentem; quæ longo tempore latet in suâ materiâ, Cantharidibus putà & similibus, nihil ab Aëre etiam valdè humido patientibus; (quod de vulgari cauterio dici nequit) nec nisi ad Acidi accessum latentem suam vim promentibus.

Salia Volatilia plura ad sui constitutionem continere tam Vegetabilium, quàm Animalium. Ut & Mineralium.

CCCCXLV. Habent igitur Salia Volatilia omnia plura, quæ ad sui constitutionem & mistionem concurrunt; quæ si Plantarum Animaliumve partes existant, perfectiorem adhuc solent habere mistionem: quæ omnia in Sale fixo frustra quæras.

CCCCXLVI. Quòd modò de Vegetabilibus & Animalibus dixi, verum est quoque in quibusdam Mineralibus, Arsenico putà, & variis ejus speciebus; quippe quod non videtur tam Acre primo aspectu, tactu, vel gustu, intra corpus autem admissum, aut ulceribus inditum, quanta in ipso Acrimonia lateat, sensim ac paulatim testatur.

CCCCXLVII. Ex dictis ergo satis patere puto, Maculas in Peste, cæterisque Malignis Febribus erumpentes Salem Volatilem Acremque indicare, ut & ab eodem Pestem ortum suum habere posse; quod erat probandum.

Pestis signa Bubones.

CCCCXLVIII. Inter primaria Pestis signa externa referuntur ab omnibus *Bubones*; quos idcircò accuratè nos hîc examinare expedit.

Quid sint.

CCCCXLIX. Sunt autem, ut uno verbo in superioribus jam attigimus, *Bubones, Tumores in Glandulis oborti*, non quidem quibusvis, non Conglomeratis, sed *Conglobatis*.

Glandularii speciem alterutram affici.

CCCCL. Quamvis enim in pluribus Corporis partibus sibi adstent hæ binæ Glandularum species, afficitur tamen sæpenumero alterutra, in suâ integritate permanente alterâ.

Conglobatas Glandulas affici in Scrophulis.

CCCCLI. Ita Scrophulæ, earundem Glandularum Conglobatarum Affectus, non tantùm in Collo, verùm in ipso Mesenterio, Glandulas Conglobatas tum seorsim existentes, tum Glandulis salivaribus & Pancreatis Conglomeratis adnatas occupant, illæsis hisce.

Ut & in Peste.

CCCCLII. Sic in Peste Conglobatas Artuum Glandulas, in Collo, ad Aures, sub Axillis, in Inguinibus, & alibi quoque, ubi aliquæ

tales observantur, obsident Bubones, integris Conglomeratis, hoc est, simili tumore haud correptis.

Non tamen functionem Conglomeratarum esse integram Functiones omnes in Peste, à Sanguine pendentes lædi.

CCCCLIII. Non putamus tamen, licèt non tumeant in Peste Glandulæ Conglomeratæ, in suâ integritate tunc permanere Functionem in ipsis perfici solitam.

CCCCLIV. Quinimò cùm in hoc gravissimo & maximè lethali affectu Sanguinis massa mirè afficiatur & corrumpatur, nullus dubito, ex consequenti lædi quoque Functiones omnes à Sanguine quâcunque demum ratione pendentes, atque materiam suam præsertim accipientes.

Glandularũ Conglobatarũ, & Conglomeratarum differentia respectu Bubonũ.

CCCCLV. Quæritur proinde, quænam sit Glandularum Conglomeratarum & Conglobatarum differentia, propter quam ab eodem Sanguine ad utrasque affluente afficiantur ita Conglobatæ, ut in Tumorem, Bubonem dictum, abeant, sine Tumore permanentibus Conglomeratis.

CCCCLVI. Cùm enim affectio illa diversa non possit peti à Sanguine eodem ad utrasque Glandulas delato, meritò ejus ratio petitur à diversitate Glandularum Sanguinem eundem admittentium.

Eam consistere in utrarũque substantiâ.

CCCCLVII. Si quis proindè inter se conferat & comparet Glandulas prædictas, observabit, *Conglobatarum substantiam esse molliorem, teneriorem*, ac Conglomeratarum Salivarium & Pancreatis substantiam solidiorem ac duriorem.

CCCCLVIII. An ergò, quæret aliquis, *propter substantiæ teneritudinem ac mollitiem adhæret faciliùs omne acre per Conglobatas delatum*, difficiliùs per Conglomeratas propulsum? An potentiùs contenta sua qualicunque expellunt Conglomeratæ, debiliùs Conglobatæ.

CCCCLIX. Ego sane id quærenti facilè assentiar, quippe qui hanc sufficientem, satisque manifestam puto causam istius moræ ac Tumoris insequentis.

CCCCLX. Cùm igitur *mollis & tenera sit Glandularum Conglobatarum substantia, quid mirum, si facilè illis adhæreat & minus ab iisdem expellatur quicquid acre est in Sanguine, aut quovis alio modo vitiosum*, & inde diversi oboriantur tam sæpe in Ipsis Tumores?

Cur Glandulæ Conglobatæ in Peste in Bubones abeãt.

CCCCLXI. Omninò igitur existimamus, idcircò præ aliis omnibus Glandulas Conglobatas in Peste quoque in Bubones abire, propter substantiam suam molliorem ac teneriorem.

Bubonũ differẽtia ab aliis Tumoribus.

CCCCLXII. Cùm verò aliàs quoque Tumoribus sive Bubonibus afficiantur hæ Glandulæ, quæritur meritò, in quo differant isti?

Bubones triplices.

CCCCLXIII. Huic quæstioni ut satisfaciam, considerandum, *triplicium Bubonum* fieri mentionem apud Medicos, *Pestilentialium, Venereorum*, & *non Malignorum dictorum*: quibus verbis ab invicem distinguuntur ratione Affectuum comitum, vel Malignorum, vel non Malignorum; dum Maligni censentur & Lues Venerea, & Pestis.

Bubones pestilentes esse malignos.

CCCCLXIV. Bubones ergò Pestilentes numerantur inter malignos, quoniam Symptomata conjuncta habent non tantùm gravia, sed utplurimùm mortem inopinatò etiam ægros è medio tollentem.

Bubonũ causa.

CCCCLXV. *Bubonum verò omnium causa cum sit Sanguis ob suam acrimoniam vel visciditatem, vel aliud vitium, in Conglobatis Glandulis hærens, atque illas in Tumorem attollens, accedentibus pro vitii diversitate Symptomatibus diversis:* considerandа Peste affectorum cætera Symptomata, quò vitium Sanguinis determinetur.

Bubones Pestilentes difficiliùs maturari, & ardorem habere molestiorem.

CCCCLXVI. Vbi notandum, *difficiliùs ad sui maturationem deduci Bubones Pestilentes, quàm alios, & dolorem, ardoremque molestiorem habere* utplurimum comitem.

Ejus causa.

CCCCLXVII. *Ex ardore autem, Bilem*, Biliosumve humorem, hoc est, Sale Volatili constantem peccare, meritò judicamus.

Sal Volatile in peste magis quàm aliàs esse in culpâ.

CCCCLXVIII. Quinimò in Peste, quàm aliàs, magis in culpâ esse hunc salem volatilem, facilè agnoscet, quisquis ea, quæ alibi pluribus deduxi de modo, quo fit inflammatio, huc retulerit, & consideraverit, fieri ipsam, quoties Sanguis vel in extremis vasis obstructis stagnat, vel ex iisdem quâcunque de causâ apertis effusus aut in partium vicinarum substantiâ, aut in cavitate aliquâ colligitur, & parte ejus maximè spirituosâ secedente, reliquæ acidæ salsæque acriores factæ in sese agunt vitiosè, & ita quidem, ut se mutuò alterent, imò, usum animali debitum si spectes, corrumpant, quin imò in pus nunc laudabile, hoc est, Animali minimè noxium, æquale putà, album & blandum, nunc vitiosum, & Animali noxium, inæquale putâ, Cinereum, Acre, fœtidum, mutent.

Sanguis quando fiat corpori inutilis.

CCCCLXIX. Illud enim notandum, si aliquandiù in vasis suis stagnaverit, vel è vasis suis effusus fuerit Sanguis, eum talem tunc mutationem subire, ut corpori ampliùs nequeat esse utilis: quapropter Artificis Medici tunc est, illum è corpore educere, ita tamen, ut sine ipsius noxâ notabili, vel saltem quantum fieri potest, cum minimâ id contingat.

Quid sit medico agendum.

CCCCLXX. Quocirca & humoris peccantis correctio arte promovetur, & partes affectæ juvantur, & exitus facilis paratur, & eductio humoris conveniens instituitur, & partium læsarum restauratio præstatur.

Sanguinis constitutio in malignâ inflammatione.

CCCCLXXI. Si proinde *in non malignâ dictâ Inflammatione Acidum Sanguinis tandem superat ejus Amarum*, nonne dicemus probabiliter, *in malignâ idem desiderari, & minus potens esse tunc Acidum*; hoc est, in Malignis, Pestilentibusque Bubonibus Sanguinem abundare magis, quàm decebat, *Bile, habere saltem ipsam Acriorem, aut humorem similem, Sale putà Volatili & Acri constantem, minus autem Acidi continere:* quod est id ipsum, quod intendimus, demonstrare scilicet è Peste, omnibusque ipsius Symptomatibus ritè consideratis deduci aut confirmari Salem Volatilem, sed Acriorem tunc peccantem, adeóque Venenum Pestilens in tali Sale consistere.

Anthraces sive Carbunculi in Peste.

CCCCLXXII. Vltimum Pestis Symptoma nunc à nobis considerandum, examinandumque sunt *Anthraces* Græcis, & *Carbunculi* Latinis vocati.

Eorum locus.

CCCCLXXIII. Solent hi Carbunculi in quâvis Corporis parte excitari, non certis partibus, quemadmodùm Bubones, adstringi.

CCCCLXXIII.

Quomodo se primùm manifestent. CCCCLXXIV. Solent iidem utplurimùm pustulæ modò primùm se manifestare, & quidem nunc albicantis, nunc flavescentis, nunc lividioris, nunc nigricantis; quamvis semper ad nigredinem tandem abeant.

Et ardorem adesse. CCCCLXXV. Solet iisdem Carbunculis Ardor insignis adesse, adeò ut pars affecta uri putetur ac rodi.

Quomodo se porrò habeant. CCCCLXXVI. Nec diu Pustulæ speciem servant Anthraces, quin mox Tumorem duriorem in universâ suî circumferentiâ ostentant; sicut in sui medio & centro in Ulcus exedens aperiuntur; quin imò sæpenumerò quaquaversùm ambulat & vicinas partes mirè depascit, unde nonnunquam Oculos inde excidisse, notum est. Sed & post curationem subinde contingentem fœdæ ac prægrandes Cicatrices remanent, propter Carnis multæ deperditionem.

Caro in Anthracib⁹ quid patiatur. CCCCLXXVII. Caro autem omnis Anthracibus correpta corruptionem Gangrænæ similem patitur; ad internecionem namque, integramque mortificationem deducitur.

Eorum causa. CCCCLXXVIII. Enimverò, cùm in *Anthracibus Ardor corrodens* observetur, ab *Acri* illos produci arguo: ergo vel *ab Acido*, vel à *Salso lixivo*, postquam tertium acre nondum innotuit.

CCCCLXXIX. Ab Acido lancinationes quidem ac rosiones produci, notum, non item Ardorem.

CCCCLXXX. A Salso lixivo Ardorem quidem rodentem produci, testantur Cauteria potentialia cuti applicata.

Butyrii Antimonii quid præstet. CCCCLXXXI. Ab eodem in Pestilentibus Anthracibus Ardorem urentem ac rodentem produci, confirmat Butyrum Antimonii ipsorum progressum & quaquaversùm serpentem vim sistens.

Ei inesse Acidum Acre. CCCCLXXXII. Est autem in Antimonii Butyro Acidum Acre Salem lixivum temperans & infringens.

CCCCLXXXIII. Acidum illud ipsi inesse, evincit Aqua ipsi affusa & Spiritum Vitrioli Philosophicum dictum in se alliciens.

CCCCLXXXIV. Cùm proinde hæc omnia Salem lixivum Acrem Anthraces Pestilentes producentem arguant, hactenus Pestem quoque ipsam inde ortum habere posse patet, quod hactenus suscepi probare.

Sale Lixivum Acri & Volatilē in Peste peccare docent ejus Symptomata. CCCCLXXXV. Omnia igitur Symptomata in Peste observabilia Salem lixivum, eundemque Acrem & Volatilem tunc peccare confirmant, vel probant.

Ut & Medicamentā in ejus præcautione, quā curatione exhiberi solita. CCCCLXXXVI. Illud idem ex medicamentis tum ad Pestis præcautionem, tum ad ejusdem Curationem cum maximo successu usurpari solitis patere, asseruimus in superioribus, & nunc est ostendendum; idem autem magis patebit ex secuturâ dirum hunc affectum profligandi methodo; ubi & primariorum Symptomatum Curam peculiarem addemus.

Simplicia aut minimè cōposita considerāda. CCCCLXXXVII. Quisquis verò è medicamentis usurpatis aliquid certi volet elicere ac proponere, necesse habebit *Simplicia* duntaxat vel saltem *minimè composita* considerare: Quotquot enim simplicium farraginem in unum congerunt, ut cæteris doctiores aut peritiores videantur, certè apud rerum gnaros pro maximè imperitis & agendorum incertis ac dubiis habentur.

CCCCLXXXVIII. Confusum namque judicium, confusam rerum cognitionem habeat necessum qui plurima confundit, quando uno vel paucis, & imprimis simplicibus medicamentis præstari potest, quod intenditur.

In Præcautione Pestis usū le Acetū vulgare Vini. CCCCLXXXIX. Ego sanè, ut ad rem accedam, ante novennium, cùm quotidie plures visitarem Ægros Peste infectos, *præcautionis* loco aliud non sumpsi medicamentum, quàm *vulgaris aceti Vini Cochleare unum*, micâ panis exceptum, & quidem manè antequam inviserem Ægros.

Ab Auctore expertum. CCCCXC. Id remedii genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minimam percepi toto illo tempore ab infectione noxam.

CCCCXCI. Postquam verò sublato sensim hoc malo, desiissem ab illo aceto diutiùs assumendo, sensi postmodùm ac ferè semper, aliquem capitis dolorem mihi contingere, quoties infectam ingrediebar domum, licèt id ignorarem, nec tamen mihi metuerem. Hoc mihi contigit.

At pauci id usurpare queunt. CCCCXCII. Novi equidem, paucos potuisse meo exemplo Acetum per aliquot hebdomadas usurpare; dum aliqui ob peculiarem sui constitutionem, Melancholicam dictam, ne quidem per plures dies potuerint perseverare in ejus usu.

Utile etiā Vinum Rhenanum, & Cerevisia Vetus sub acescens. CCCCXCIII. Solent alii Vini Rhenani, aut Cerevisiæ veteris, adeoque subascescentis haustum manè assumptum commendare.

Non verò Spiritus Vini simplex, vel Theriacalis. CCCCXCIV. Novi non deesse, qui Vini Spiritum aut simplicem, aut Theriacalem laudent; sed novi quoque, multis ipsum fuisse noxium; quod de Acidis dici non potest; saltem ratione ipsius Pestis.

Utilia quoq; Elixir proprietatis, Spiritus Salis, Vitrioli, Sulfuris, Fructus Acidi. CCCCXCIV. Laudatur quoque Elixir proprietatis, ut & Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris ex paucâ Cerevisiâ vel Vino assumendus. Laudantur etiam fructus Acidi, Mala Citria, Aurea, Granata seu Punica, Ribesia, &c.

Aceti Odor. CCCCXCVI. Confortat quoque Aceti spongiâ excepti Odor, sive fuerit Acetum simplex, aut aliquo Aromate, plantâve Aromaticâ impprægnatum.

Efficacissima in præcautione Pestis Acida. CCCCXCVII. Adeò, ut, si quis omnia in Pestis Præcautione efficacissima contulerit, comperiat pleraque Acida esse, aut cum Acidis parata.

Acidum in Peste desiderari & impugnari. CCCCXCVIII. Unde patere puto, Acidum non tantùm desiderari contra Pestis Venenum, sed idipsum imprimis ab eodem impeti ac impugnari.

Acida meraca posse temperari. CCCCXCIX. Quibus verò Acida meraca esse solent molesta & gravia, iisdem temperari possunt Vini Spiritu. Sic Salis Spiritus ejus ope ita temperatur, ut omnis penè ipsius Aciditas obliteretur, si sæpiùs cum eodem cohobetur, nec tamen desinit conducere in Peste.

In quo Ægrorū cōstitutio consideranda. D. Interest proinde, ut in hoc casu ita cujusque temperamento ac constitutioni peculiari accommodentur medicamenta, unde nihil noxæ ipsis accidat, plurimum auxilii.

Quod multis modis fieri potest.

DI. In hunc finem variis modis & formis concinnari possunt medicamenta, tum singulis grata, tum simul corpori adversus Pestilens Venenum muniendo apta.

Conditū ex quib. parandū.

DII. Si cui proinde Conditi formâ medicamentum placeat, poterit Conservæ Rof. pallid. flor. Calendulæ, Rorismarini, Garyophyllorum, Borraginis, Buglossæ, Violarum, &c. tantùm cujusvis Spiritûs acidi addi, ut inde gratam nanciscatur aciditatē; cujus manè stomacho jejuno assumat homo ætatis florentis ad Nucis juglandis quantitatem; aliquantò minùs adolescens; adhuc minùs puer.

Ex quib. Syrupus.

DIII. Cui Syrupi magis placent, eidem exhibeantur ex Succo Berberorum, Ribesiorum, Citri, Granatorum, Arantiorum, Acetosæ, Acetosellæ, Omphacio & similibus parati, aut per se, aut ex liquore accepto ad cochleare unum, dimidiamve unciam.

DIV. Possunt etiam prædicti Succi absque Sacchari additione usurpari ex jusculo, cerevisiâ, Vino, &c.

Ex quib. Tabellæ.

DV. Si cui tabellæ magis arrideant, possunt illæ cum nominatis succis, ut & acidis Spiritibus & Saccharo parari.

Ex quib. Jusculis, Julapiis &c.

DVI. Potest quoque in hunc finem tum Tartarum crudum, tum ejus Cremor, ut & Sal Tartari Vitriolatum quovis modo ex Jusculo, Vino, Cerevisiâ, Julapio, &c. usurpari.

Ad Pestis præcautionē conducere Acida.

DVII. Uno verbo, præ cæteris omnibus ad pestis præcautionem conducunt Acida modo cujusvis naturæ maximè accommodato assumpta.

Acidum nostrum à pestilēti veneno impugnari.

DVIII. Hæc cùm verissima esse docuerit hactenus Experientia, non parùm eo ipso mea confirmatur sententia, *impugnari à pestilenti Veneno Acidum nostrum*; cui postquam nil magis observatur contrarium, quàm Sal lixivum, merito in Sale lixivo illud venenum consistere judicatur.

DIX. Quoniam verò velox est idem venenum, atque valdè efficax, idcircò idem in Sale Volatili & Acri consistere judicavi.

Ad Pestis præcautionē cōducere Amuleta.

DX. Ad Pestis præcautionem non tantùm interna, externaque naribus usurpata solent laudari, sed nonnulla quoque *amuleta* dicta; de quorum viribus aliquid certi, quod mihi per experientiam innotuerit, quamvis quædam in usum revocarim, vix habeo, quod referam: sed nec sufficientes quidem ipsorum rationes hactenus potui ab ullo intelligere, aut ipsemet excogitare.

Mercurius Crudus Collo appensus

DXI. Imprimis non possum assequi, quid Mercurius Crudus in Calamo anserino Collo appensus possit ad Venenum Pestilens avertendum efficere; quamvis non negem tamen, id verum esse; idem autem non credam priùs, quàm ejus certior sim factus per experientiam, qui didici de omnibus dubitare, nec ampliùs fidem illis adhibere, qui quævis venditant pro veris ac certissimis, quæ opinioni suæ confirmandæ putant servitura, licèt norint, eadem esse falsissima, fictitia saltem ac minimè certa.

In Medicina præconceptis opinionibus male adhæreri

DXII. Dolendum certè, in rebus non tantùm problematicis ac quodlibeticis plerosque præconceptis suis opinionibus satis mordicùs adhærere, quò inani suæ ingenii subtilioris serviant gloriæ; verùm in rebus Medicis quoque, ac tum sanitatem, tum vitam hominum spectantibus, tam multos cum præsenti proximi periculo & damno malle per fas & nefas nugas suas & figmenta chimærica tutari, quàm uni veritati & laborantium bono se addicere.

De variis autorum sententiis dubitandum.

DXIII. Quisquis autem me judice, volet piè ac probè in faciendâ medicinâ se gerere, dubitabit præsertim de iis, de quibus variæ sunt Auctorum sententiæ, & dubitabit tamdiu, donec argumentis certis ac evidentibus fuerit persuasus, hanc vel illam opinionem esse veram, certamque.

Nulla Auctori in Naturalibus & Medicis certitudo.

DXIV. Fateor autem, me hactenus sine experientiâ nullam potuisse in rebus naturalibus, ergò Medicis quoque, observare certitudinem. Certitudinem dico, postquam distinguo inter verum ac certum. Potest namque quis verum nosse, aliisque aperire, qui tamen incertus sit, an verum sit, nec ne. Aliud enim est probabiliter persuasum esse, aliud certum esse, de alicujus dicti opinionisve veritate.

DXV. Quoniam verò non eodem animo in rerum examine & opinionum formatione atque propagatione feruntur omnes, sed alii ubique gloriam quærunt inanem, alii lucro inhiant turpi, dum pauci unicè divinam sectantur gloriam, proximique commodum; putamus nos nostro satisfecisse officio, si Discipulos nostros seriò & candidè monuerimus eorum, quæ recta putamus in Dei conspectu. Nunc sævi hujusce morbi curationem aggrediemur.

Pestis Curatio.

DXVI. Quemadmodùm ex Symptomatum omnium Pestem comitari solitorum examine, atque remediorum Ipsius præcautioni inservientium consideratione, lethalis plerisque Veneni naturam in Sale Volatili & Acri consistentem deduximus, ita idem ex securâ ejusdem Curatione confirmatum iri putamus.

Quomodò Methodica & Rationalis instituenda

DXVII. Vt autem *Methodica & Rationalis* instituatur *Pestis Curatio*, considerandæ non tantùm *Functiones*, quæ primariò ac potissimùm in Peste labefactantur, verùm *Partes* quoque tàm *Continentes*, quàm *Contenta*, quæ præ aliis omnibus graviùs tunc afficiuntur.

Quenā Functiones in Peste labefactæ.

DXVIII. *Functiones* in Peste potissimùm labefactatæ sunt *Vitales* dictæ, & inter has, *quæ Sanguinis Mutationem in Corde contingentem spectant*, & à quibus Vita proximè pendet.

Quenā Contenta

DXIX. Inter *Contenta* igitur vel *Sanguis universus*, vel *quædam ad Sanguinis massam producendam concurrentia*, vel *utraque* malè sunt in Peste affecta.

Quenā Continentia.

DXX. Inter Partes *Continentes* Solidasque observamus tum *Glandulas Conglobatas* à Bubonibus, tum *Externam cutim cum partibus adjacentibus* à Carbunculis & Maculis corripi ac corrumpi.

Sanguis solito fluidior.

DXXI. *Sanguinem* ipsum in Peste plurimùm immutari, ostendimus in superioribus, quando ipsum consistentiam suam sæpenumerò amittere ac *solito fluidiorem* fieri, affirmavimus.

Acidum Sanguinis corruptum.

DXXII. Cùm autem ab *Acido Succo Sanguini consistentiam omnem* accedere, pluribus argumentis nos evicisse putemus, meritò *Acidum Sanguini admistum admiscendumve* præ cæteris contentis omnibus plurimùm in Peste pati & corrumpi conclusimus.

A Sale Lixivo. DXXIII. Cùm ampliùs à nullo tàm potenter *infringi adeòque corrumpi Acidum* ostenderimus, quàm à *Sale lixivo*, meritò ab Ipso Pestilens venenum nos deduxisse existimamus.

Volatili & Acri. DXXIV. Denique cùm Veneni pestilentis operationem velocem, ac vim acerrimam ad rationis trutinam expenderemus, *Sal* illud *lixivum & volatile, & valde acre* pronuntiavimus.

Bilem à Veneno pestilenti reddi acriorem. DXXV. Cúmque inter omnes in corpore nostro hactenus observatos Humores; *Bilis sola* deprehensa sit participare de Sale Volatili, existimamus nos planè secundùm rationem sanam iudicasse, non rarò Ipsam *vitiari à Veneno pestilenti, reddique solito acriorem, magisque volatilem.*

Et abeo denuntiari. DXXVI. Adeò ut *Venenum pestilens Bili*, tanquam humori maximè sibi *homogeneo*, se iungat, illamque vitiet; *in Acidum* verò, tanquam humorem sibi maximè *heterogeneum atque oppositum*, vim suam exerat, ipsumque potenter infringat & corrumpat.

Venenum pestilens forinsecus accedere. DXXVII. *Venenum Pestilens* dico, quia quantum saltem plerique ac cæteris nullâ in re cedentes Medici statuunt, *haud in humano corpore generatur, sed forinsecus ipsi accedit*, atque *aliis* quoque *postmodum per contagium communicatur.*]

Indicationes in Peste unde petendæ. DXXVIII. *Indicationes* proinde in Pestis curatione observandæ, petendæ sunt 1. ab *Ipso Veneno forinsecùs in Corpus admisso*, atque tum Bilem inficiente, tum Succum Acidum corrumpente ac infringente, tum Sanguinem ipsum colliquante, tum Partes solidas, uti dictum, per Bubones, Anthraces, ac Petechias destruente.

DXXIX. 2. *Ab ipsâ Bile* à pristinâ suâ integritate degenerante, atque Pestilentis Veneni naturam inducente.

DXXX. 3. Ab *Acido in nostro corpore Succo*, & fracto & corrupto.

DXXXI. 4. *Ab Ipso Sanguine* liquato & consistentiâ suâ destituto.

DXXXII. 5. A *Glandulis Conglobatis Bubones* patientibus.

DXXXIII. 6. *A Partibus quibusvis Anthracum* virulentiâ correptis, corruptisque.

DXXXIV. 7. *Ab universâ corporis superficie multifariis petechiis & maculis* inquinatâ & quandoque simul corruptâ.

Venenum Pestilens quid indicet. DXXXV. 1. Ipsum *Venenum Pestilens*, quatenus *præter Naturæ leges in humanum corpus admittitur*, *reciprocam sui ex eodem expulsionem* indicat.

DXXXVI. Idem, quatenus omnia in *corpore occurrentia inquinat &* à statu laudabili in noxium mutat, *sui alterationem & correctionem* indicat.

Quid Bilis. DXXXVII. 2. *Bilis*, quatenus à Veneno Pestilenti Volatilior redditur & Acrior, sui fixationem & contemperationem indicat.

Quid Succus Acidus Corporis. DXXXVIII. 3. *Succus Corporis Acidus*, quatenus à Veneno Pestilenti Acrimonia eius Acida infringitur & corrumpitur, eiusdem Aciditatis reparationem ac restitutionem indicat.

Quid Sanguis. DXXXIX. 4. *Sanguis*, quatenus à Veneno Pestilenti consistentiam suam amisit, eiusdem redintegrationem indicat.

DXL. 5. 6. 7. *Bubonum, Anthracum* ac *Petechiarum* peculiares Indicationes prosequemur in sequentibus; quò nunc præmissorum Indicantium Indicata proponamus.

DXLI. 1. Venenum Pestilens, cùm frequentissimè *per Corporis poros* penetret ad Interiora, commodissimè per eosdem expelletur, adeóque per *Sudorifera*. *Venenum Pestilens expellendum per Sudorifera.*

DXLII. Idem cùm aliquando unà *cum Aëre* forsan *inspiretur*, atque Salivam tunc simul alteret ac corrumpat, quæ continuè deglutita in Ventriculo Nauseam excitet, non incommodè tunc *Vomitorio*, ex parte saltem, iterum è corpore propelletur. *Et Vomitorio.*

DXLIII. Vbi autem pars eius vomitione eiecta, reliqua cum Aëre ad Pulmones, mox & Sanguinem transiens prædictis Diaphoreticis convenientissimè cum Sudore extrudetur denuò foràs.

DXLIV. Idem Venenum, quatenus *qualitate suâ noxiâ* quævis in corpore occurrentia *vitiat & in peius mutat*, & quidem *qualitate suâ Salsâ Volatili & Acri*, medicamento potenter *figente* atque *Acrimoniam demulcente* corrigetur. *Corrigendum figentibus & Acrimoniam demulcentibus.*

DXLV. Quoniam verò nil æquè figendi demulcendique vim habet, ac *Sulphur, sed fixum*; idcircò illa vis meritò expectatur à quovis Sulphure simili, hoc est, fixo & figente, metallico putà, vel minerali. *Sulfure nempe fixo.*

DXLVI. 2. *Bilis* Volatilior & Acrior à pestilenti veneno reddita iisdem; quibus & illud, medicamentis *figetur denuò, ac temperabitur.* *Bilis figenda & temperanda.*

DXLVII. 3. *Succus Acidus* à pestilenti veneno fractus & corruptus reparabitur usurpatione *Acidorum* uniuscuiusque constitutioni singulari convenientium. *Succus Acidus reparandus.*

DXLVIII. 4. *Sanguis* consistentiam suam perditam recuperabit assumptione *Acidorum*, non confertim, at per vices atque parvâ semper quantitate usurpatorum. *Vt & Sanguinis consistentia.*

DXLIX. Postquam verò tam *multæ* sunt in Peste curandâ *Indicationes*, prudentis Medici erit, illam *Remediorum materiam* seligere, atque in usum revocare, quæ *quamplurimis satisfaciat Indicationibus*, quò unâ sæpè fideliâ plures dealbentur parietes, atque minimè compositis medicamentis curentur peste infecti. *Plurimis in Peste Indicationibus quænam Remediorum materia seligenda.*

DL. Videndum proinde, quibus soleant plerique, aut saltem primarij Practici Peste correptos curare medicamentis, ut optimorum selectio institui queat.

DLI. Et 1. quidem inter *Sudorifera* commendantur imprimis compositiones & Opiatæ tritissimæ, *Theriaca Andromachi*, *Mithridatium* Damocratis, *Diascordium* Fracastorij, *Orvietanum* & similia plura. *Sudorifera Opiatæ.*

DLII. His adiungi possunt Recentiorum *Aquæ Theriacales* dictæ, cum *Vini Spiritu* aut *Aceto stillatitio* multis modis paratæ. *Aquæ Theriacales.*

DLIII. Quin huc referenda sunt plurima ex *Antimonio* parata Sudorifera, Antimonium putà diaphoreticum, Bezoardicum Minerale tàm simplex, quàm Solare, Lunare &c. Sulphur auratum diaphoreticum, Flores Antimonij fixi. *Antimonialia.*

DLIV. Inter magis simplicia commendantur ab omnibus *Terræ pingues aut sigillatæ*, Bolus ar- *Terræ pingues ac sigillatæ.*

mena, Terra Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c.

Vegetabilia. DLV. Inter *Vegetabilia* laudantur *Rad.* petasitidis, contrayervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, &c.

Fol. Card. benedicti, scordij, centaurij min. scabiosæ.

Ligna guaiaci, iuniperi, quercûs, buxi, Sassafras.

Baccæ Iuniperi, Sambuci, Ebuli, & ex his paratum Rob.

DLVI. Ex *Animalibus* petita sunt *Lapis* Bezoar, Porcinus, & similes: ut & omnia *Cornua, Ossa, & Vngues* sive *Vngulæ*; atque imprimis *Salia Volatilia & Olea* ex iisdem elicita & ad Sudores movendos efficacissima.

DLVII. Sudorifera usitata magis in certas classes redegimus nuper, ac quædam in specie quoque nominavimus; proximum est, ut cæterorum quoque in curandâ Peste Indicatorum materiam examinemus, ac similiter proponamus, quò exinde præcipua pro re natâ seligi queant & in usum revocari.

Vomitoria. DLVIII. Docuimus autem, Venenum pestilens aliquando inspiratione allectum aliquâ sui parte cum Salivâ deglutiri posse, atque mox Nauseam & Vomitum aliquando parere; suique per Vomitum è corpore exturbationem hactenus indicare.

Antimonialia. DLIX. *Indicati* autem illius materia cùm ex variis peti queat, ego cæteris *Vomitoriis* omnibus præfero *Antimonialia*, quocunque demum modo parata; de quibus cum sæpiùs fecerim aliàs mentionem, non videtur operæ pretium eadem semper atque occasione quâvis repetere: Attendendum autem imprimis, ut ritè præparentur, ac prudenter usurpentur.

Veneni pestilentis volatilitas figenda, & acrimonia temperanda. DLX. Venenum Pestilens cùm non tantùm absolutè abesse, ac proinde expelli debeat è corpore; at insuper ratione suæ *Volatilitatis & Acrimoniæ lixivæ sui alterationem* ac *correctionem*, hoc est, fixationem ac *contemperationem* indicet, non sine causâ soliciti sumus de materiâ remedij Indicati, atque *Salem* imprimis *Volatilem figentis: Acrem* autem *contemperantis*.

Salem Volatilem figere non Vegetabilia vel Animalia, sed Mineralia. DLXI. Non sine causâ, inquam, soliciti sumus de materiâ remedij, *Salem* imprimis *Volatilem figentis*; cum inter *Vegetabilia* vix ulla talia noverim, quæ id præstare possint, ut nec inter *Animalia*; adeò ut cogamur forsan ad *Mineralia*, tanquam ad sacram anchoram recurrere.

Quare veteres medici pestem ad qualitates occultas retulerint. DLXII. Cùm verò scripta veterum Medicorum, ut & Recentiorum ab istorum ore, placitisque unicè pendentium satis testentur, parùm, vel nihil fuisse versatos plerosque in Chymiâ, sine quâ nemo unquam abstrusam *Mineralium* naturam & vires latentes assequetur satis, ut de Volatilium fixatione aliquid solidi proferre possit, tantùm abest, ut ipsam præstare queat: mirum non est, si & Pestis essentia, præter alia multa, ad qualitates occultas, hoc est, ignotas, fuerit relegata.

Recentiores quosdam nimis Veteribus esse addictos. DLXIII. Illud autem dolendum, tantam ignorantiæ illi crassæ coniunctam esse in multis Arrogantiam, & fastum tantum, imò insaniam, ut aliqui non erubuerint, publicis scriptis testari, se ritu pecorum euntes, quà itur, non quà eundum est, malle cum Veteribus, quibus in mancipia se dederant, errare, quàm cum Recentioribus ac præcipuè Chymiæ gnaris benè sentire, ac horum ductu Ægros feliciùs curare. Indigna certè homine, indignior literato, indignissima Christiano vox & sententia.

DLXIV. Absit verò, ut nos talium hominum exemplo malimus perire nostros ægros propter nostram socordiam vel præiudicium servile, quàm curari excitatâ nostra per chymicorum industriam & benevolentiam diligentiâ & charitate.

Oleum Tartari Salem Volatilem figere. DLXV. Iterum proinde repeto, vix notum esse nobis aliquod ex Vegetabilibus vel Animalibus subjectum, quod vim habeat figendi Salia Volatilia, præter unum forsan *Tartarum*, vel potiùs ipsius *Oleum* distillatione paratum; sed ob sui fœtorem, & alia plura non satis commodè in usum revocandum.

Vt & Nitrum. DLXVI. Inter Mineralia verò Sal petræ sive *Nitrum* plurimùm potest ad Volatilium Salium fixationem; quod Chymiæ Tyronibus jam notissimum.

DLXVII. Quis enim ampliùs ignorat, vel ignorare potest, Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium & similia Volatili Sale constantia figi beneficio Nitri tum crudi, tum in Spiritum Acidum priùs mutati?

DLXVIII. Potest idcircò idem in Peste usurpari cum bono successu.

Nec non Sulphur minerale fixatum. DLXIX. Præstantissimum autem atque altioris indaginis est *Sulphur minerale*, idque *priùs Arte fixatum*, cujus in figendo Sale Volatili præstantiam efficaciamque pauci observarunt, paucissimi aliis communicarunt: nec mirum.

Quod optimum in pluribus gravissimis morbis medicamentum. DLXX. Illud autem ego omnibus & singulis candidè commendo, & ut *ex quocunque demum subiecto parare discant optimum*, sedulò consulo: Habebunt enim tunc non tantùm in Peste, at in plurimis aliis morbis gravissimis medicamentum excellentissimum, & cui tutò quivis queat fidere.

Hæc etiam Salis volatilis acrimoniam temperare. DLXXI. Nec tantùm figendo Sali Volatili, sed eidem quoque *Acriori temperando*: conducit *quodvis Sulphur Minerale, sed fixum*: ut & *Nitrum*.

Quod & præstant plures Animalium & Vegetabilium partes. DLXXII. Præter quæ plures occurrunt inter Animalium Vegetabiliumque partes temperando Sali acriori aptæ.

DLXXIII. Faciunt autem id istæ omnes tum ratione *Spiritus sui Volatilis*; tum ratione sui *olei*, tum denique ratione sui *Spiritus Acidi*: quin ratione abundantis olei faciunt idem *Salia Volatilia, sed oleosa*.

Et quâ ratione Semina & Fructus magis Aromatici. DLXXIV. Inter *Vegetabilium* partes primas facilè tenent *semina*, & *fructus magis aromatici*, ac ideò medicamentosi potiùs, quàm alimentosi; Baccæ putà.

Opium. DLXXV. Inter succos ex plantarum variis partibus prodeuntes primum locum occupat *Opium*, tum amarum, tum pingue: & quicquid Opij naturam æmulatur.

Spiritus Vini simplex & Aromaticus. Olea Aromatica. DLXXVI. Ex hisce autem in genere sic dictis infinitæ mox se produnt medicamentorum tam simplicium, quàm compositorum species: Spiritus putà Vini, ac præsertim Aromatici, quorum infinitæ apud Auctores extant formulæ: Olea Aromatica & simplicia, ex hoc vel illo Aromate,

mate, aut Semine, & composita ex pluribus artificiosè parata.

Spiritus Acidi.

DLXXVII. *Spiritus Acidos* hic laudo tum magis puros, tum per Spiritum Vini magis temperatos & blandiores, utroque nomine utiles.

Ex Animalibus Salia Volatilia Oleosa, vel Olea destillata ex cornibus Ossibus, &c.

DLXXVIII. Ex *Animalibus* quæ parantur in hunc finem medicamenta, præcipua sunt *Salia Volatilia Oleosa*, vel potius eorundem *Olea destillatione ex Cornubus, Ossibus, atque Ungulis elicita:* quæ omnia effectum hîc habent mirabilem, & maximè laudabilem.

DLXXIX. Certè longum foret omnia & singula hîc enumerare, quin planè inutile; cùm parùm referat, ex quo subiecto parentur ista olea, sed plurimùm, quàm benè, atque ita, ut minimè sint palato & naribus ingrata.

Iisdem Bilem figi & temperari.

DLXXX. 2. Quibus modò dixi Salem Volatilem, acremque figi, ac temperari, *iisdem figetur temperabiturque Bilis naturali volatilior & acrior*; ut non sit opus in eorundem inani repetitione tempus terere.

Succus Acidus iners factus reparandus Acidis. Quale est ex Animalibus Lac acescens, vel Ebutyratum. Ex Vegetabilibus Succus Acidus. Ex Acetosâ, Acetosellâ, Sempervivi maiori &c. Ex Berberis, Ribesijs, &c. Ex Mineralibus Spiritus Acidi ex Salibus &c. Hæc Acida esse diversi generis.

DLXXXI. 3. *Succus Acidus* in corpore nostro *iners factus reparandus Acidis* tum ex *Vegetabilium*, tum imprimis ex *Mineralium* familiâ petendis: Neque mihi aliquod succurrit *Acidum* ex *Animalium* partibus ullis parabile, nisi forsan *Lac* spontè, ac imprimis arte *acescens*, ipsiusque *serum acidiusculum*, vel post Butyri ex ipsius Cremore secretionem *Lac ebutyratum*, ac brevi acorem contrahens.

DLXXXII. Plures autem sunt Plantarum partes, *folia* putà, *fructusve*, ex quibus *Acidus Succus* exprimi potest, facilè saltem acescens.

DLXXXIII. Sic ex *Acetosæ, Acetosellæ, Sempervivi maioris*, &c. *foliis* succus exprimitur acidus.

DLXXXIV. Sic ex Berberorum, Ribesiorum, Malorum Citriorum, Granatorum, Arantiorum, &c. fructibus, ipsisque uvis immaturis succus elici potest Acidus.

DLXXXV. Ex *Mineralibus copiosum* Spiritum Acidum promunt *Salia* quævis, Vulgare tàm fossile, quàm Marinum, Gemmeum, Nitrum, Alumen, Vitriolum, &c. *paucum Argillæ* atque omnes Terræ pingues ac Boli; *mediocrem Sulphur, Antimonium*; & si quæ alia sunt huc referenda.

DLXXXVI. Hæc autem Acida cùm multifaria sint, atque nonnulla Austeritatis & Acerbitatis alicuius sint participia, prudentiâ opus erit, tum illa ritè distinguere, tum singula pro re natâ peritè seligere.

DLXXXVII. Sunt imprimis quædam Acida puriora & Acriora, quædam cum Spiritu Volatili temperata, tum à naturâ, tum ab arte. Sic Acetum habet admistum sibi naturaliter Spiritum Volatilem, quem arte solemus Spiritui Salis & aliis admiscere.

Consistentia Sanguinis restituenda Acidis. Pestis curationem admodum paucis posse institui.

DLXXXVIII. 4. Cum *ab Acido suam consistentiam*, nostro saltem iudicio, accipiat *Sanguis*, quæ modò de Acidis protuli, huc quoque faciunt.

DLXXXIX. Quòd si quis omnia, quæ nunc ordine docuimus de variâ suprà memoratorum in Peste curandâ Indicatorum materiâ medicâ, inter se conferat, non ita difficulter observabit, admodùm paucis posse primariam Pestis curam institui medicamentis satis simplicibus: *Vomitoriis* putà, sed Antimonialibus præsertim: *Sudoriferis* multifariis, ac itidem Antimonialibus præsertim; *Salem ac Bilem nimis Volatilem figentibus*, inter quæ haud postrema sunt Antimonialia: *Salem* Bilemque *Acriorem temperantibus*, inter quæ plura quoque sunt Antimonialia: *Acidum* & in Sanguine & alibi *deficiens* reparantibus, quæ non desunt in Antimonio: adeò ut ex uno & forsan solo Antimonio parari possint medicamenta omnibus ac singulis Pestis Indicationibus satisfacientia.

Et quibus.

Et ex solo forsan Antimonio paratis. Quid præstent Salia Volatilia Oleosa. Quid Acida, & imprimis Nitri Spiritus. Triplicia Medicamenta Pesti sufficere.

DXC. *Salia Volatilia Oleosa & Sudori movendo*, simulque *Veneno Pestilenti foràs propellendo*, & *Sali, Bilique nimis Acri temperanda* conducunt.

DXCI. *Acida*, & imprimis ex *Nitro* paratus Spiritus, *Sali, & Bili Volatilitate nimiâ & Acrimoniâ* peccanti corrigendæ, ut & restituendæ *Sanguini consistentiæ, Acidoque in corpore inertiori* reparando servient.

DXCII. Adeò ut quis ad summum triplicibus medicamentis opus habere videatur ad Pestis curam internam fœliciter absolvendam: & 1. quidem *Vomitoriis*, quoties ipsis locus concedi potest aut debet: 2. *Sudoriferis*, sed Sale Volatili Oleoso imprimis constantibus, Veneni nempe *Acrimoniam* simul *temperantibus*: 3. *Acidis*, quibus præferendus *Nitri Spiritus*, cùm simul *figendi vi* sit præditus, sed Aqueis convenientibus diluenda sunt pleraque, ne noceant.

Eaque aliquando coniungi posse.

DXCIII. Quinimò aliquando simul coniungi possunt Vomitoria Sudoriferis, & Sudorifera Acidis; vel saltem in medio Sudore Mixturæ subacidæ cochleatim exhiberi.

DXCIV. Dico *coniungi* posse nonnunquam *Vomitoria Sudoriferis*; nam nil nocet illa simul assumi & simul operari: postquam non sunt motus sibi contrarij, sed diversi per Vomitum & Sudorem.

Humani Corporis centrum quod.

DXCV. Nam imperitè ac ineptè Intestinorum fistula unà cum Ventriculo ac Œsophago censetur pro humani corporis Centro, Cutis autem pori pro ejusdem circumferentiâ.

DXCVI. Si quod enim haberi posset ipsius Centrum, id omninò dicendum foret Cor, à quo Sanguis ad Partes singulas defertur, uti Partes singulæ pro ejusdem Circumferentiâ, cùm ab ipsis referatur Sanguis ad Cor, idque secundùm Sanguinis motum circularem.

Et Circumferentia, quæ.

DXCVII. Quòd si Corporis humani *Centrum* statuatur *Cor*, non minùs *Intestinorum fistula*, in ac per quam se exonerant Fellis Folliculus & Pancreas atque Ipsum *Os*, in quod ac per quod se exonerant Glandulæ Salivares, atque ipsius aliquando Ventriculus cùm Intestinis tenuibus, pro eius *Circumferentiâ* habenda, quàm *externa Cutis*, per quam Sudor expellitur, atque *Vesica Urinaria*, per quam Vrina excernitur.

Humores eodem tempore & medicamento expelli posse per Vomitum, per secessum, & per Sudores ac urinas.

DXCVIII. Hoc non tantùm probabile, ac vero-simile, arguit Ratio, sed verum probat Experientia, quæ tum alios, tum Me quoque non semel confirmavit, cum optimo successu & magno ægrorum commodo expelli eodem tempore ac medicamento humores in corpore peccantes tum per Vomitum, tum per secessum,

cessum,

cessum, tum per Sudores ac Vrinas.

Vt & in Peste.

DXCIX. Quod in non paucis affectibus utile docuit Experientia certa solidæ sanæque Rationi consentiens, id ipsum in Peste quoque fieri posse tutò ac feliciter nullus dubito.

Medicamenta ex Antimonio parata multa simul præstare.

DC. Adde quòd Arte saltem Chymicâ præparari possint, ex *Antimonio* præsertim, *Medicamenta*, quæ pro re natâ, & humorum peccantium naturâ, *nunc tantùm per Vomitum, nunc tantùm per secessum, nunc tantùm per Sudores aut Vrinas*, nunc *simul per plures vias*, nunc per nullas prædictos *humores* expellant, verùm illos duntaxat *emendent ac corrigant*, Ægrosque ad pristinum sanitatis statum reducant.

DCI. Certè cui talia suppetunt medicamenta, longè tutiùs procedit in suorum Ægrorum curâ, quàm quivis alius, qui talibus destituitur.

Et quæ[illegible].

DCII. Vtique testari possum ac reverà testor, id non semel à me observatum, *unum idemque ex Antimonio paratum medicamentum, ac eidem ægro in eodem affectu* à me *exhibitum, omnia prædicta effecta ordine produxisse*, & primò quidem *Vomitum*, deinde *Alvum* ipsi movisse, posteà vim suam per *Sudorem* exeruisse, ac tandem nil ampliùs expellendo *indies robur ægro conciliasse*.

Quæ commendat Author.

DCIII. Hujus rei exempla cùm non pauca in praxi meâ notaverim, nulli debet videri mirum, si præter ac contra nonnullorum ex librorum lectione quàm rerum ipsarum feliciter à se gestarum observatione doctiorum placita & præjudicia audeam hæc & similia Medicorum Filiis proponere, ac commendare.

At prudentiâ opus.

DCIV. Prudentiâ interim opus est, neque enim semper omnia ubique conveniunt: *nec talia exhiberi debent, nisi putetur Evacuatio varia utilis ægro futura, viresque constent*; ne, si forsan deiectis viribus Vomitus excitetur molestior, & postea vi morbi pereat æger, credatur ipsus vi medicamenti periisse.

Vbi constant Vires vitales Polychresta utilia.

DCV. Vbi autem *vires* adhuc constant, *Vitales* putà *per pulsum satis magnum & robustum manifestæ*, atque *excretio aliqua per Alvum saltem indicetur* conductura, tunc intrepidè poterunt exhiberi medicamenta illa polychresta ex Antimonio parabilia.

DCVI. Ne autem verba duntaxat dedisse videar, dum rationem talia præparandi reticeo, en uno verbo plurima sedulis Naturæ scrutatoribus aperiam; *Ne usurpentur tunc medicamenta nimis volatilia, sed ad mediocrem saltem fixitatem deducta.*

Quando Vomitorium & simul Sudoriferum ex Antimonio paratum exhibendum.

DCVII. In *Pestis* Ergò *curatione* tutò potest *mox in eius initio, urgente nauseâ, & constantibus adhuc viribus, exhiberi Vomitorium ex Antimonio paratum*, sed quod *simul vim habeat sudorem movendi*: *Antimonium* putà *diaphoreticum* dictum, sed *haud nimis fixatum*; aut *aliud præstantius*, cui tale suppetit.

DCVIII. Vel potest *cum quovis alio Vomitorio Antimoniali conjungi aliud sudoriferum*, aut ex eodem Antimonio aut ex aliâ materiâ paratum.

Quomodo se habendum Ægro.

DCIX. Hoc assumpto medicamento *Æger se componat in lecto ad sudorem promovendum, tegendo se mediocriter*, hoc est, tot vestibus, quot sine anxietate poterit ferre.

Si nec sudor nec vomitus, nec deiectio sequatur, quid agendum.

DCX. *Post horæ dimidium, si nec sudor, nec vomitus vel alvi deiectio* sequatur, assumat *jusculum, vel cerevisiam, vel vinum calens*; idque subinde repetatur, donec alterutra observetur evacuatio, eaque satis sufficiens.

DCXI. Quòd *si post horam unam vel alteram neutra consequatur*, nil obstat, *novum ægro exhiberi medicamentum*; quin & *urgentibus angustiis tertium*.

Quando plurimùm periclitetur æger.

DCXII. Illud enim observandum, *nisi ab assumpto sæpiùs medicamento vel sudorifero, vel vomitorio, sequatur vel sudor, vel vomitus, alvive deiectio, aut tollatur saltem minuaturve Cordis anxietas, plurimùm periclitari ægrum*: signum enim est, *Venenum pestilens aut copiosum, aut valdè volatile, aut valdè acre* existere in corpore: quocirca spes est in angusto.

Quando benè sperandum.

DCXIII. Quòd si contra *sursùm vel deorsùm fiat excretio, sudor saltem copiosus profluat, Cordis anxietas & nausea minuatur, atque Pulsus maior & robustior reddatur*, benè *sperandum* de Curâ felici.

Post sudorem quid agendum.

DCXIV. Hæc autem ut festinetur ac promoveatur, non tantùm *post finitum sudorem*, sed *ipso adhuc durante, mixturæ Cardiacæ & Acidis præsertim constantes* cochleatim sunt ac per intervalla brevia Ægro exhibendæ, quò *restituatur Acidum* in ipso fractum, *Sanguinique sua conservetur, restituaturve Consistentia*: sine quâ diu superesse in vitâ homini nulli datum.

Quamdiu Pestis signum remanet in quibus pergendum.

DCXV. Quamdiu verò aliquod Pestis adhuc urgentis signum in Ægro remanet, tamdiù in *medicamentis Salem Volatilem figentibus, acremque temperantibus, & Acidum restituentibus* pergendum; ne *Venenum neglectum ac sibi relictum novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis securum opprimat & è medio tollat.*

Hac methodo multi ab Autore curati.

DCXVI. Hâc certè ratione ac methodo felicissimè Ægros multos curavi, at illâ neglectâ plures pereuntes vidi; atque non rarò immorigeros ac sui negligentiores, quamvis frustrà, monui, ac meæ saltem conscientiæ sic satisfeci.

Vomitoria quando exhibenda.

DCXVII. Illud tamen fateor, *me hactenus à Vomitoriis abstinuisse*, cùm olim, quàm nunc, minùs mihi probarentur: hoc autem anno paucis præfui peste correptis; nullis autem, quibus illa putarem futura utilia: nisi enim mox in principio exhibeantur nauseabundis ac satis robustis, necdum capere possum, qui ulli queant conducere.

DCXVIII. Adde quòd, quotquot ex notis Medicis eadem cum felici successu se usurpasse narrarunt, se illa mox in principio usurpasse retulerint, atque sic suo experimento meam sententiam confirmarint.

In formulis Medicamentorum minimum consistere.

DCXIX. Hactenus Internam Pestis Curam per compendium tradidimus, in formulis variis formandis minimè hærentes, postquam illas aliis locis abundè exhibemus, atque in illis partem Artis minimam consistere putamus; Neque facilè in medicamentorum formulis laborabit, quisquis suas Indicationes ritè noverit deducere, atque Indicatorum suorum materiam habebit in promtu.

Symptomatum in Peste curatio.

DCXX. Tradidimus autem generalem Pestis Curam, necdum tamen Symptomatum peculiarium Curam peculiarem attigimus, quam forsan satiùs erit, nunc exhibere, ac priusquam ad exter-

externam Bubonum, Anthracum ac Petechiarum Curam accedamus, cùm & hæc quoque pro peculiari horum Symptomatum & Affectuum Curâ sit habenda.

1. Appetitus prostratus quibus restituendus.

DCXXI. Vt proinde eodem, quo in superioribus, pergamus ordine, 1. *Cibi appetitus prostratus restituetur Acidis*, quovis modo assumptis: & imprimis *Salis Spiritu dulci*, ut & *Elixire proprietatis*, aut cum potu ordinario, aut cum mixturis cardiacis usurpatis. Vbi notandum, cùm paucis ut plurimùm diebus vim suam deleteriam exerere soleat Venenum Pestilens, non esse operæ pretium, ut mox in principio de Appetitu restituendo sit valdè sollicitus Medicus, quandoquidem, superato per Acida quoque Veneno, idem spontè sensim redit; quòd si tamen segniùs revertatur, prædictis sæpiùs usurpatis reparabitur citiùs.

2. Sitis quibus minuenda.

DCXXII. 2. *Sitis* in Peste *aucta* & multis valdè molesta minuetur itidem *Acidis* Potui ordinario additis, Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Sulphuris, &c. Aceto stillatitio, Lapide quoque prunellæ ac similibus: quibus non tantùm sitis aucta minuetur, sed insuper Pestis ipsius Symptomata primaria corrigentur.

3. Nausea quibus compescenda.

DCXXIII. 3. *Nausea* sæpenumerò valdè gravis compescetur iisdem *Acidis*, *sed Austeris magis*, & quandoque *Opiatis*, Theriacâ, Diascordio, Laudano Opiato, &c.

DCXXIV. Inter Acida Austera commendantur Fructus & Syrupus Berberorum, Granatorum Acidorum, Mivæ & Caro Cydoniorum, &c.

4. Vomitus quibus sedandus.

DCXXV. 4. *Vomitus* iisdem, quibus Nausea, compescetur, sed potentioribus, diutiùs saltem usurpatis.

5. Cordis Anxietates quibus tollendæ.

DCXXVI. 5. *Cordis anxietates*, Nauseam Vomitumque aut præcedentes, aut comitantes, aut consequentes curabuntur modò dictis medicamentis, sed additis simul Spirituosis, Aquâ vitæ multifariè parari solitâ & Aromaticâ: quò Veneni Pestilentis Acrimonia simul queat demulceri.

6. Alvi fluxus quibus compescendus.

DCXXVII. 6. *Alvi fluxus* tàm multis lethalis compescetur Medicamentis Austeris & Adstringentibus, tàm simplicibus, Terrâ sigillatâ quâvis, & Bolo Armenâ, &c. quàm Compositis, Theriacâ, Diascordio, &c. sæpiùs minore quantitate usurpatis.

7. Aphthæ quibus curandæ.

DCXXVIII. 7. *Aphthæ*, quoties simul concurrunt, Gargarismos desiderant ex sempervivo maiore, plantagine, & similibus decoctis, ut & Linctus ex Syrupis, violaceo tàm simplici, quàm composito, de Portulaca, Iuiubino, &c. additis subinde aliquot Spiritûs Salis guttis.

8. Leipothymia quibus curanda.

DCXXIX. 8. *Leipothymia* curabitur imprimis *Acidis, sed temperatioribus*, Bilem Acriorem, halituum nempe Causam Efficientem, compescentibus, Spiritu Salis dulci, & similibus in potu exhibitis; additis semper Spirituosis & Aromaticis blandis sive Oleosis ad ipsorum halituum contemperationem ac discussionem necessariis.

9. Pulsus Parvus, Debilis & Frequens quibus corrigendus.

DCXXX. 9. *Ad Pulsûs Parvi, Debilis, Frequentis, ac mirè Inæqualis* correctionem convenient omnia Sanguini, eiusque humoribus vitiatis corrigendis proposita in superioribus in Curâ Pestis internâ.

10. Cordis Palpitatio quibus tollenda.

DCXXXI. 10. *Cordis Palpitationem* in Peste tollent omnia Humores Halitusque Acres tunc imaginabiles corrigentia aut temperantia, *Acida, sed blanda, ut & Olea Aromatica*, Spiritus Salis vel Nitri cum Spiritu Vini dulcis factus, Sal Volatile quodvis, sed Oleosum, &c.

11. Syncope quibus curanda.

DCXXXII. 11. *Syncopen* in Peste contingentem curabunt *Acida cum Spiritu Aromatico iuncta*; quò & deficiens fractumve Acidum reparetur, & Salis Volatilis Acrimonia tum infringatur, tum temperetur.

12. Sanguis fluidior factus quibus corrigendus.

DCXXXIII. 12. *Sanguis in Peste fluidior factus* recuperabit amissam consistentiam *Acidis* per vices assumptis.

13. Vrina incerta & varia quibus corrigenda.

DCXXXIV. 13. *Vrina* Peste infectorum *incerta & varia* corrigetur usurpatione Medicamentorum diversitatis cujusvis Causas emendantium, & imprimis Salem Volatilem Acriorem contemperantium, fixantiumque; de quibus actum in superioribus.

14. Sudor male habens quibus emendandus.

DCXXXV. 14. *Sudor parciùs prodiens* promovebitur Sudoriferis, uti jam dictum, per vices assumptis; *Copiosus* verò, nec tamen Ægrum levans, Acidis temperatioribus per intervalla usurpatis, unà cum Spirituosis Aromaticis; *Fœtens*, Confectione Alkermes, aliisque odorem suavem spirantibus. *Frigidus*, Aromaticis spirituosis cum spiritu salis dulci mixtis emendabitur.

15. Exhalatio Fœtens quibus emendanda.

DCXXXVI. 15. *Exhalatio Fœtens* etiam sine sudore ex Ore, naribus, & aliunde prodiens emendabitur medicamentis saporis, odorisque grati ægris exhibitis, atque suffitibus similibus circa ægros excitatis, ex Aromatibus, plantisve Aromaticis unà cum Aceto mistis.

16. Sensus externi debilitati quibus redintegrandi.

DCXXXVII. 16. *Sensus Externi* in Peste non parùm *Debilitati* redintegrabuntur post superatum eiectumque foràs Venenum *Spirituosis Aromaticis*, Animales Spiritus reparantibus ac depurantibus, & ad motum ordinatum reducentibus.

17. Dolores ac molestiæ quibus tollendæ.

DCXXXVIII. 17. *Dolores ac Molestiæ* in Peste tàm frequentes sopientur ac tollentur imprimis *Opiatis & Anodynis* tàm externis, quàm Internis; additis tamen ubique iis, quæ vitiosos in corpore humores corrigant, expellantque.

Nempe Opio & Opiatis.

DCXXXIX. Primas hic tenet *Opium* inter vulgò nota, & quodvis ex aut cum Opio paratum medicamentum, *Theriaca*, *Mithridatium*, *Diascordium*, *Philonium Romanum*, *Requies Nicolai*, *Syrupus Papaveris Albi*, *Diacodion*, Laudanum Opiatum, &c.

Emulsionibus.

DCXL. Huc spectant Emulsiones ex *Hordeo*, *Amygdalis dulcibus*, *Seminibus papaveris Albi*, *quatuor frigidis maioribus* & similibus paratæ.

Sulphure Vitrioli Anodyno.

DCXLI. Huc referenda, *Sulphur Vitrioli anodynum vel narcoticum dictum*, & similia ex mineralibus & metallis parata plura.

Vnguentis.

DCXLII. Huc spectant *Vnguenta*, *Martiatum*, *Althææ simplex & Compositum*, &c. quibus Opium quoque addi potest.

Et Oleis.

DCXLIII. Huc referenda *Olea Liliorum alborum*, *Amygdalarum dulcium*, *anethinum*, *chamæmelinum*, &c.

DCXLIV. Atque horum omnium variis modis

modis inter se, atque cum aliis commixtorum ope Dolores in Peste molestissimi leniri, sopiri, vel tolli possunt.

Ardor quibus minuendus.

DCXLV. In specie autem molestus tunc Ægris *Ardor* minuetur usurpatione frequenti *Acidorum*, ac præsertim temperatiorum & gratiorum, quæ potentiùs feliciúsque agent, si sudor simul blandè moveatur.

Quibus Inquietudo.

DCXLVI. *Inquieto* autem minuetur ac tandem tolletur tum *Opiatis*, tum *Sudoriferis* iam memoratis.

Quibus Lancinationes.

DCXLVII. *Lancinationes* molestæ *Salem Volatilem Oleosum* desiderant.

Quibus Dolor Capitis.

DCLXVIII. *Capitis Dolor* in peste tam gravis, *Opiatis* tum internis, tum externis, cedet. Conducet imprimis Epithema ex Aquâ Betonicæ aut Rosaceâ, Aceto Sambucino vel Calendulæ, & Opio paratum, ac toties, quoties iterum exsiccatur, tepidè fronti ac temporibus cum linteo applicatum.

Quibus Dolor Lumborum.

DCXLIX. *Dolor lumborum* cedet imprimis *Acido blando & Laudano Opiato* cum Aquis aromaticis & spirituosis cochleatim per vices exhibito.

DCL. *Cardialgia sive Ventriculi Dolor* Nauseæ toties copulatus levabitur ac tolletur medicamentis planè similibus per intervalla brevia quantitate parvâ usurpatis.

18. Vigiliæ quibus minuendæ.

DCLI. 18. *Vigilias* in Peste molestas minuent ac desideratum somnum producent, quæ Dolores, ac Inquietudinem Vigiliarum præcipuam causam tollunt, leniuntve, *Anodyna vel Narcotica*, sed prudenter ac per vices usurpata.

Somnus gravis quibus frangendus.

DCLII. *Somnum* contrà gravem, profundumque, Vigiliis periculosiorem frangent omnia *Sensus externos potenter moventia*, & imprimis *Acria Acida* Naribus admota, vel internè usurpata, cùm prætereà vim habeant oppugnandi Venenum Pestilens, ac reparandi defectum Acidi.

DCLIII. Quòd si à Bilis parte Oleosâ producatur Sopor ille gravis, & hoc nomine conducet Acidum Acre, quò & Oleosum penetrare, & idem corrigere possit.

Acetum stillatitium Opij Correctorium.

DCLIV. Idcircò forsan optimum Opij correctorium ac menstruum est *Acetum stillatitium*; ne, si non destillatum assumatur, nimiùm infringat vim ejusdem.

19. Delirium quibus curandum.

DCLV. 19. *Delirium*, cùm sequatur vel sensum Externum errantem, vel Imaginationem, Ingeniumve vitiosè agentia, vel Animi Affectus graves, Animamque potenter turbantes, curabitur emendando vitia enumerata; & imprimis *Dolores ac Molestias sensuum* Externorum, sicut dictum, corrigendo: *Imaginationis* verò & *Ratiocinationis Defectus solidis rationibus* diligenter inculcatis reparando; *Animi* denique *Affectus* quosvis, ac præsertim *Panicum Terrorem* componendo viis & modis posteà secuturis.

20. Memoriæ laboranti quomodo succurrendum.

DCLVI. 20. *Memoriæ* quovis modo in Peste laboranti non video aliter posse succurri, quàm conferendo inter se illa, quæ supersunt, & inde deducendo atque concludendo imò restituendo quæ perierunt: Vbi autem in totum exciderunt omnia, ab ovo erit Rerum omnium amissarum Idea reparanda, & gradatim aliquid coacervandum, quod postmodùm serviat. Neque puto Memoriæ rationem satis esse hactenus observatam; postquam, sicut in plerisque fieri solet, non tàm investigatur cuiusque rei ratio, quàm aliorum de ipsâ præjudicium vel placitum; circa cujus examen aut vexamen hærent plerique de quæsitæ rei veritate minùs solliciti.

Doctoribus nihil discipulis proponendum nisi quod norunt.

DCLVII. Optandum quidem foret, omnes ac singulos, qui Doctorum nomen gerunt, atque aliorum informationi aut vivâ voce aut scriptis suis, vel ex officio vel ex affectu proprio serviunt, videri saltem volunt se servire, nihil proponere, nisi quod ipsi norint, atque hactenus Discipulis suis ostendere atque explicare possint.

Eius utilitas.

DCLVIII. Quòd si proinde juberentur ac cogerentur silere illa, quæ ignorant, quæque Psittacorum ad instar ex aliorum tantùm relatu & dictis vel scriptis à se tàm sæpè ob ignorantiam corruptis promunt; bone Deus! quàm multi observarentur muti, qui nunc existunt mirè garruli. Bonum autem publicum non parùm promoveretur, dum à quovis perito addisci possent hactenus nota, & ad ignota indies eruenda excitarentur Ingenia perspicacia, quæ nunc non rarò impediuntur ac sistuntur ab hominibus ambitiosis, atque Doctorum nomen, quàm actum sæpiùs possidentibus.

DCLIX. Certè longè satiùs foret, unumquemque id tantùm docere, quod novit; atque silere de iis, quæ ignorat; quinimò candidè suam testari & agnoscere ignorantiam; quò alij non sistantur in opere, verùm excitentur ad latentem veritatem quærendam & inveniendam, postquam non est in homine, licèt ingenioso, ut omnem inveniat veritatem, quam vult sæpenumerò Deus erui à minùs industriis; ne quis præ aliis superbiat, quin omnes Dei donum agnoscant, celebrentque. Non est enim & hic quoque currentis aut volentis, sed Dei miserentis, atque dona sua pro suo beneplacito liberrimè unicuique diversimodè largientis.

Veritatem Amantis Constantia.

DCLX. Quisquis proinde Dei gloriam in ejusdem operum manifestatione, adeóque Veritatis cognitione & agnitione consistentem unicè diligit & quærit, eidem perinde erit, an per se, an per alium, hunc vel illum, prout occasio à Divinâ providentiâ directa feret, eò perveniat, dummodò eo pervenire possit.

DCLXI. Quinimò paratus erit quivis imperscrutabiles Dei vias & admirabilem Donorum ejusdem dispensationem per nebulam contemplans & obscurè duntaxat in hac miseriarum & infirmitatum valle assequens, curtæque in rerum cognitione supellectilis suæ conscius, quovis tempore tum errores suos deponere, tum defectus supplere, tum vera pro falsis mutare: quod nunquam expectandum ab hominibus, aut superbè suis figmentis, aut serviliter alienis commentis adhærentibus, eademque mordicùs per fas ac nefas tuentibus, sicuti hic & alibi indies fieri videmus: ubi, quod Ignorantiæ indictum priùs, mox dissentientibus infertur bellum ab hominibus Doctorum nomen duntaxat affectantibus.

21. Metus & sollicitudo quomodo tollendi & minuendi.

DCLXII. Sed pergamus. Ergò 21. Inter *Animi Affectus* in Peste molestos, *Metus & sollicitudo anxia* Ægros mirè torquens tolletur, minuetur

minuetur saltem, considerando, ne unum quidem capillum excidere homini absque Dei voluntate, atque ita pendere ab ejus nutu omnia, ut quemadmodùm nihil possumus addere nostræ staturæ, quam à Dei præscripto habemus singuli diversam, ita omnes diversitates, ipsique adeò Morbi, & tandem Mors contingant nobis ad incomprehensibilis ac ineffabilis ejus Sapientiæ Bonitatisque beneplacitum.

Quid Animum humanum ad tranquillitatem deducat.

DCLXIII. Vtique nihil æquè Animum humanum ad plenam tranquillitatem & acquiescentiam deducet, quàm Dei omnia in bonorum bonum dirigentis Sapientia, Bonitas, Potentia, Misericordia, sereno animo spectata, sibique ipsi à quovis applicata.

DCLXIV. Nil namque nos juvat scire, Deum solum potentissimè scire, quæ nobis conducunt; eadem præstare posse, quibus benè vult; nî simul persuasi simus, ipsum nobis quoque benè velle, ut nobis benè faciat.

Id in quibus quærendum.

DCLXV. Persuasio autem illa cùm paucis contingat ex peculiari revelatione; qualem habuerunt pauci, proximum est, illam quæramus in generali Amoris sui manifestatione; uniuscujusque conscientiæ secundùm ejusdem verbum applicandâ, & quidem ex agnitione Amoris nostri mutui, quo ipsum totâ mente prosequimur; ex fide, quam habemus ejus promissis; ac spe certâ, quam possidemus bonorum non tàm præsentium ac mundanorum, quàm futurorum ac cœlestium.

Et unde.

DCLXVI. Has & similes Rationes plures ex puro S. S. Theologiæ fonte, ac Christianæ Religionis fundamentis petendas pluribus hîc non prosequimur, ne videamur magis Theosophiam quàm Medicam artem docere.

Disciplinarum omnium esse connexum mutuum.

DCLXVII. Velim tamen omnes ac singulos mente attentâ ex jam dictis à me considerare, esse reverâ Disciplinarum omnium connexum mutuum & veram Encyclopædiam; ita ut una alterius ope indigeat, nec una præ alterâ superbè gloriari possit, ac si alterâ facilè carere posset.

Et quare.

DCLXVIII. Vtique sicut hîc utimur argumentis ex Theologiâ petitis, ita non rarò Theologi argumenta petunt ex arte nostrâ: Ita manus manum lavat, & omnium rerum cognitio homini cedit in bonum.

22. Corporis tremor universalis quibus curandus.

DCLXIX. Parùm autem refert, an Rationes à me allatæ ex naturali & Philosophicâ, an verò ex revelatâ in Dei verbo Theologiâ sint desumtæ, dummodò effectum producant optatum, & Animum solicitudinibus anxiis, & Mortis metu panico liberent.

DCLXX. 22. Inter læsi variè in Peste Animalis Motus species, Corporis *Tremor Universalis* curabitur exhibitis Spirituosis, sed Aromaticis, quò non tantùm Spirituum Animalium defectus reparetur, sed insuper ipsis admista Acrimonia temperetur, sicque motus eorundem turbatus ac inordinatus sensim corrigatur ac redintegretur.

Quibus Motus convulsivi.

DCLXXI. *Motus autem Convulsivi* toties in Peste molesti & ab Acribus halitibus Salinis Nervorum principia inordinatè mordicantibus orti Curabuntur medicamentis Acrimoniam illam temperantibus & *Spirituosis, & Aromaticis,* & *Anodynis, Narcoticisve* cum cautelâ exhibitis.

Quibus Convulsio.

DCLXXII. *Convulsio ipsa* vel universalis, vel Particularis ab humore Bilioso, vel aliàs Pestilenti valdè Acri & Pituitæ immisto, & Nervorum principio firmiter adhærente orta curabitur Medicamentis *Aromaticis* præsertim, utrique putà humori conjuncto emundando aptis; quæ potentiùs agent, si *Sudor* simul promoveatur, & *Acida blanda* conjuncta sint quippe quæ utrique humori similiter conducunt.

Quibus Linguæ Balbuties.

DCLXXIII. *Linguæ Balbuties*, Tremoris particularis species, præter universalia omni Tremori convenientia medicamenta, citiùs curabitur, si Olea Aromatica grata & potentia ore detenta diutiùs hæreant circa Linguæ radicem, atque hâc quoque ratione ipsius noxam potentiùs emendent.

23. Vultus mœstus & Oculi Lacrymabundi quâ emendandi.

DCLXXIV. 23. Inter notabilia Pestis signa numeravimus *Vultum mœstum & Oculos lachrymabundos*; qui quamvis peculiarem curam non videantur desiderare, non putavi tamen illos silentio hîc prætereundos: Emendabuntur enim hæc Mœroris manifesta signa sublatis ejus causis, & curata Peste.

24. Maculæ quomodò curandæ.

DCLXXV. 24. *Maculas* quod attinet, non priùs curabuntur, quàm propulso foràs, superatoque in totum Veneno Pestilenti: quod *Sudoriferis* fiet in superioribus memoratis.

Et quibus.

DCLXXVI. Putarem autem forinsecùs cum commodo usurpari posse fotus ex Vino vel Aceto, cum Theriaca & Camphora, Myrrha & similibus misto, & calidè sæpiùs applicato, imprimis, quoties serpere atque augeri observantur: qualibus fotibus feliciter quoque uti soleo in Gangræna, & affectibus eò vergentibus; quale quid in maculis, liventibus præsertim, observamus.

25 Bubones quomodò curandi.

DCLXXVII. 25. *Bubones* Pestilentiales, quoties licet, *discuti* debent, ac si discuti nequeant, ad mutationem ac *Suppurationem* deduci, hinc *aperiri, mundari*, & tandem *consolidari*.

Et quibus.

DCLXXVIII. Iisdem autem medicamentis, quibus alii Glandularum conglobatarum Tumores curari solent, instituenda Curatio, attendendo semper ad Venenum Pestilens, cujus causa cæteris addenda semper quæ huic conducant, *Theriaca, Mithridatium*, & similia.

DCLXXIX. In hunc finem *Oleum è Cornu Cervi* destillatum, aliaque Sale Volatili Oleoso constantia vulgò notis admisceri possunt.

DCLXXX. *Unguentum martiatum* cum Theriaca mistum ad *discussionem* observavi præstantissimum: ut & *Emplastrum diachylum cum gummatibus compositum* & similia.

DCLXXXI. Quin eadem postmodùm blandè promovent *Suppurationem*.

Quando abstinendum à scarificatione, vesicatoriis, vel cucurbitulis. Et quando non.

DCLXXXII. Nisi Dolor vehemens urgeat, nolim præcipitari Bubonum *scarificationem*; multò minùs ipsis adhiberi *Vesicatoria, vel Cucurbitulas*.

DCLXXXIII. Ubi autem grandes sunt Bubones, ardentesque, viribus adhuc constantibus ferre possem, tum Cucurbitulas, tum Scarificationes adhiberi; *nunquam verò Vesicatoria*, à quibus quid boni expectari possit, aut unquàm sequatur, hactenus animadvertere non potui.

Et quare

DCLXXXIV. Dolores enim qui tunc augentur, unà cum ardore summo & Erysipelatis specie, nil commodi afferre possunt Ægris, jam morbi vehementiâ plus satis debilitatis.

Bubonū discussio & suppuratio quibus promoveatur.

DCLXXXV. *Blandis autem medicamentis* forinsecùs applicatis temperatur Acrimonia humoris, quoties in Bubonibus existit; quin sensim promovetur cura, dummodò *interna convenientia* non negligantur; à quibus non parùm promoveri potest Bubonum discussio, ut & suppuratio.

Quàndo & quomodo aperiendi.

DCLXXXVI. Quamprimùm suppurati sunt Bubones, *apertio* acceleranda vel scalpello, vel ruptorio; licet scalpellum præferam.

Quibus mundandi.

DCLXXXVII. In Apertum Bubonem cum felici successu imposui *Balsamum Sulphuris Terebinthinatum & Anisatum, unà cum Unguento Basiliconis & Theriacâ:* Hujus enim ope brevi absolui Vlceris mundationem.

Et consolidandi.

DCLXXXVIII. Quinimò *ejusdem Balsami* ope *Consolidatio* feliciùs ac citiùs evenit, super-imposito ad cicatricem accelerandam *Emplastro diapompholygos*, aliove simili.

26 Carbunculi quomodò curandi.

DCLXXXIX. Denique 26. *Carbunculi* curabuntur *sistendo* serpentem partium vicinarum *mortificationem*, *separando* partem mortificatam, *mundificando & consolidando* ulcus relictum.

Mortificatio sistitur Butyro Antimonii.

DCXC. Nihil hactenus novi, quod potentiùs, ac certiùs, citiúsque serpentem Carbunculorum mortificationem sistat, quàm *Butyrum Antimonii*, si circumcirca illinatur parti affectæ; ad miraculum enim tunc sistitur partium omnium corruptio serpens ac omnia depascens.

Et Magnete Arsenicali.

DCXCI. Huic proximum censeo *Magnetem Arsenicalem*, ex partibus æqualibus *Arsenici, Antimonii, & Sulphuris* paratum, & Emplastris convenientibus immixtum: cujus ope ad sui separationem disponitur pars corrupta: quod idem præstat quoque *Butyrum Antimonii*, cum non tantùm sistat Veneni Pestilentis progressum, at insuper partes ab ipso corruptas separet à sanis.

Quibus partes separatæ mundificentur.

DCXCII. Partes à Carbunculo Pestilenti separatas *mundificat* efficacissimè non semel laudatus à me *Sulphuris Balsamus* omnis, & imprimis *Anisatus*, unà cum *Unguento tetrapharmaco & Basiliconis* vocato mistus, & ulceri applicatus.

Ulcus quibus consolidetur.

DCXCIII. Mundificatum ulcus *consolidant* tum idem *Balsamus*, tum alia Emplastra vulgò nota.

DCXCIV. Atque sic per compendium proposuimus Cogitationes atque Observationes nostras de Pestis naturâ, Symptomatibus, Causis, & Curatione.

Autoris Votum.

DCXCV. Faxit Deus Opt. Max. ut quemadmodùm hæc omnia suscepimus & absolvimus Animo Candido, & in publicum mortalium bonum fervente, ita succedant eadem in Divini Numinis gloriam, Juniorum Medicorum informationem, ac Ægrorum quovis tempore occurrentium solatium aut restitutionem. Amen.

Finis Tractatûs Secundi.

TRACTATUS III.

DE LUE VENEREA.

Luis Venereæ Symptomata multiplicia.

I.

QVONIAM dudum Lui Venereæ accuratiùs tractandæ me obstrinxi, nunc fidem datam liberaturus, Affectum istum multiplicibus Symptomatibus stipatum explicare satagam.

Ejusdem non nomina, sed causæ investigandæ.

II. Parùm autem nostra referre puto, quibus vulgò nominibus cum variarum Nationum infamiâ celebretur, aut quando primùm in Europâ, & quibus occasionibus innotuerit hic Affectus, cùm ad Medicum imprimis spectet, Ipsum ritè cognoscere secundùm ejusdem Causas tum Internas, tum Externas, quò ritè quoque curari queat.

III. Illam proinde de odiosis ejus nominibus controversiam iis determinandam relinquens quibus volupe est singula in aliorum ignominiam fingere, trahere ac referre, dabo operam, ut aptissimo Luis Venereæ nomine contentus ipsam rem ex æquo explicem, atque ita Medicinam facturos de ipso informem, ut ipsum & dignoscere, & cognoscere, & curare discant.

Eam Veteribus fuisse ignotam.

IV. Hoc certè satis notum esse potest cuivis Medicorum Veterum scripta legenti, Luem Veneream, cujus explicationem aggredimur, ignotam fuisse Veteribus, nec nisi ante duo circiter secula innotuisse Europæis: quamvis non negemus Morbis quibusdam subinde laborasse, qui Veneri nimiùm studebant, aut cum Cachecticis vel aliàs minùs sanis rem habebant: non fuerunt tamen isti Affectus similes Lui Venereæ nunc notæ, atque tantoperè in multos sævienti.

Tempus, quo [in]notuit.

Symptomata, quibus innotescit, expendenda.

V. Hic autem Affectus quoniam non semper iisdem se manifestat Symptomatibus, ut ritè cognoscatur, & ab aliis Affectibus dignoscatur, operæ pretium erit, si non omnia, præcipua saltem, quibus innotescere ac se manifestare solet, Symptomata enumeremus, & paucis expendamus.

1. Virulenti humoris effluvium.

VI. Primum verò locum dabimus *Virulenti humoris Effluvio*, Viris quidem per *penem*, fœminis autem per *pudenda* contingenti, & *Gonorrhœa Virulenta* aut *Venerea* nomine vulgò noto, ac congressum cum personâ simili affectu laborante utplurimum paulò post consequenti, adeóque cor-

contagioso: si ullum enim Luis Venereæ Symptomata contagiosum est, utique Gonorrhoea hæc est, si nomen Gonorrhoeæ ipsi competat, de quo agemus in sequentibus.

Gonorrhæa post nimium Veneris usum, at non Virulenta.

VII. Non est quidem novum observare Gonorrhoeam, sive materiæ spermaticæ spontaneum effluvium post usum Veneris nimium; nulla tamen adest tunc illi humori virulentia, vel acrimonia.

VIII. Ubi autem Virulentia & Acrimonia in humore isto se manifestat, & nonnunquam post unicum coitum ille fluxus contingit, non est de Lue Venereâ præsente dubitandum; quamvis non putandum, mox esse Affectum simul gravissimum; quandoquidem non raro nullis aliis Symptomatibus accedentibus brevi ac feliciter curatur ille fluxus: qui ad tempus neglectus ulterius serpere solet, ac sensim Sanguinis massam inficere, atque plurima, de quibus nunc agemus, mala producere.

2. Pustulæ multifariæ variis in partibus.

IX. Secundum inter Venereæ Luis Symptomata locum tribuemus *Pustulis multifariis* tum in *partibus genitalibus*, tum in *universâ cute*, tum præsertim in *pilosâ*, tum in *naribus*, tum in *ore*, *faucibusque* erumpentibus.

X. Dixi *Pustulas* istas esse *multiplices*; nam observantur aliquando *plana*, ac minimè extantes aut protuberantes, aliquando *plus minus extuberante*, ac prominentes: aliquando *subrubra*, aliquando *subflava*: Omnes autem sunt *squamosæ*, ideoque *scabra*: quin remotis squamis, tum color varius, tum cutis inæqualitas & asperitas magis patet.

XI. Aliquando nullus ex dictis pustulis promanat liquor, aliquando paucus quidem & Acris, sensim serpendo pustulas istas expandens.

3. Ulcera sordida post istas pustulas.

XII. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum dabimus *Ulceribus* prædictas pustulas consequentibus, iisque *sordidis*, *perversis*, atque partes affectas, obscænas præsertim, hoc est, *Penem ac Pudenda muliebria*, ut & *Nares*, *Labia*, *Fauces*, *Palatum*, *Papillas*, &c. corrumpentibus depascentibus.

4. Caries Ossium.

XIII. Proximum Vlceribus locum assignamus *Cariei Ossium* tam frequenti, & tam molestæ, Cranio imprimis, atque narium ossibus, &c. infestæ.

5. Tuberositates.

XIV. Quintum inter Luis Venereæ Symptomata locum concedimus *Tuberositatibus ac Protuberantiis* hinc inde in capite, brachiis, ac cruribus se manifestantibus, aliquando quidem sine, sæpiùs cum dolore conjunctis.

Harum locus & magnitudo.

XV. Hi Tophi & Nodi excitantur sub periostio, sive membranâ ossa tegente; & nonnunquam ad ovi, nonnunquam ad majorem magnitudinem excrescunt, & insignem in parte affecta deformitatem pariunt.

6. Dolores singulares.

XVI. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum merentur *Dolores singulares*, vespertino sc. & nocturno tempore ingravescentes, matutino verò remittentes; atque *non articulos, sed locum intermedium occupantes*, ac sæpe atrocissimi: nec tantùm artus, sed *sternum* quoque, ipsumque adeò *caput*, & imprimis frontis, temporumque sedem infestantes, nec anodynis cedentes.

7. Pilorum effluvium.

XVII. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum damus *Pilorum* tum *Capitis*, ac præsertim circa tempora, tum *Superciliorum* tum *barbæ casui ac effluvio*: quod malum cùm & aliàs observetur, per se nil certi arguit, nisi alia concurrant Symptomata, vel constet de conversatione cum personâ infectâ, & desint alium affectum suspicandi rationes.

8. Maculæ variæ.

XVIII. Inter leviora levioris Luis signa recenseri possunt octavo loco *Maculæ* nunc *rubentes*, nunc *flavescentes* aut *liventes*: quæ aliquando amplo spatio cutim commaculant, frequentiùs quidem in pectore ac dorso, aliquando etiam in abdomine & alibi; has pressas, colore alieno refugiente, albicans vestigium dedisse, quod tamen mox ad pristinum colorem rediret, se observasse narrat Felix Platerus: qui ex hisce maculis solis, quoties alia ipsarum causa nulla præter congressum impurum patet, Luem Veneream, licèt leviorem concludit.

9. Bubones Venerei.

XIX. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus* in Inguinibus obortis, & *Venereis* ideò nominatis, quoniam post Veneris usum vel abusum potiùs oriuntur plerumque, atque infectionis malignæ signum præbent: Hi aliquando iterum evanescunt, aliquando permanent, atque aut indurantur, aut suppurantur.

10. Condylomata.

XX. Inter Luis Venereæ Symptomata numerantur quoque *Condylomata* tum in muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs podice oborta, nec multùm à cæteris differentia.

Hæc Symptomata varia esse.

XXI. Atque hæc primaria sunt Luis Venereæ Symptomata, quæ aliquando plura, aliquando pauciora observantur, & quidem tum pro personarum affectarum temperamento vario, Luis contractæ modo diverso, quin ejusdem duratione, atque tractatione diversâ; quæ omnia in sequentibus magis patebunt.

Luem Veneream esse Contagiosam & variè invadere.

XXII. Imprimis autem ad hujus Affectûs Cognitionem plurimùm facit consideratio modi, quo singulos ægros hactenus observatus est *invasisse*, *per Contagium* scilicet sive id acciderit per *congressum*, sive per *oscula*, & salivæ impuræ communicationem, tum ori, tum papillis factam, sive per sudorem quovis modo immediatè aut mediatè per linteamina quævis alteri communicatum, sive per *humoris virulenti ex pene*, *aut muliebribus pudendis effluentis* & acris, hinc & ulteriùs serpentis communicationem, sive alio quovis modo possibili translatum.

XXIII. Quotquot enim hactenus mali hujus originem accuratè examinarunt, invenerunt omnes in Europâ saltem, de qua tantùm agimus, per contagium ipsum translatum esse ab uno ad alterum. Et quamvis non semper licuerit observare occasiones, secundùm quas communicatum fuit singulis hoc malum, non benè concluditur tamen ipsum tunc absque contagio fuisse ortum, quoniam quoties manifestæ fuerunt ipsius Causæ externæ, toties manifestum ejusdem fuit Contagium: unde meritò concludimus, etiam tunc habuisse ipsum à contagio ortum, quando ipsius Causæ externæ & occasiones nobis sunt ignotæ.

Ejus causa proxima & continens.

XXIV. Quamvis autem Contagiosus sit Venerea Lues Affectus, nec nisi per contagium excitari putemus illam in ullo, imprimis apud nos in Europâ, nondùm tamen inde patet, quænam & qualis sit ejusdem Causa proxima & conti-

 nens,

nens, cui omnia memorata Symptomata queant debeantque adscribi.

Ex quib. investiganda. XXV. Hanc ut eruamus faciliùs, consideranda imprimis ejusdem Symptomata primaria & graviora; ex quorum consideratione attentâ non ita difficulter forsan ejus Causa vera & adæquata nobis quoque innotescet.

Symptomatum primariorum enumeratio. XXVI. Sunt autem *primaria* Luis Venereæ *Symptomata, Gonorrhœa* dicta *Virulenta, Pustula, Vlcera, Ossium Caries, Tophi, & Dolores satis Acres*: quæ omnia cùm non nisi ab humorum acrimoniâ deduci queant, meritò *ad humores acres hîc recurrimus*.

Eam ab Acrimoniâ humorum pendere. XXVII. Cùm vero docuerimus aliàs, omnem *acrimoniam* humorum esse *Salinam lixivam*, vel *acidam*; ab *alterutrâ, vel utrâque pendebit Venerea Lues*.

Non à solâ salinâ lixivâ XXVIII. Ab *Acrimoniâ salinâ lixivâ solâ* non facilè quis Luem Veneream deducet, qui tum salis lixivi vires, tum Venereorum Symptomatum naturam habuerit perspectas.

Et quare. XXIX. *Rosio* namque à *Sale lixivo* fieri solita *cum calore notabili* est conjuncta, qualis vix unquam observatur in Lue Venereâ; in quâ per *lancinationes* solent dolores infestare.

XXX. Adde quòd à *lixivo Sale partes ad internecionem & mortificationem ac nigredinem* brevi perducantur; quod cùm in Lue Venereâ non accidat, meritò Salis lixivi Acrimonia sola hîc à prudentibus, rerumque gnaris non facilè culpabitur.

XXXI. Vtique in Lue Venereâ lentè solet procedere quarumvis partium corruptio, licèt nonnunquam cum atrocibus doloribus sit conjuncta.

XXXII. Hisce accedit, quòd *Sal lixivum, quando uni parti adhæsit, non facilè ab illâ recedat, sed in ipsam vim suam continuè exerat*; quod cùm aliter se habeat in Venereâ Lue, utique à lixivo Sale ipsius noxa non erit deducenda.

Sed à Spiritûs Acidi Acrimoniâ XXXIII. Si quis contrà *Spiritus Acidi actionem* in corporis partes varias examinaverit, haud cunctanter ab ipsius *Acrimoniâ* Luem Veneream deduci posse, fatebitur.

Et quare XXXIV. *Acidum* enim non tantùm *lancinantes* in corpore *dolores* producere solet, verùm talem quoque in *partibus corruptionem* excitare, qualem in Lue Venereâ observamus.

Imprimis quãdo est pituitæ viscidæ permixtus. XXXV. Imprimis autem id accidit, quando *Pituita Viscida* admiscetur, *quam in Lue Venereâ simul peccare*, plurima sunt, quæ evincunt, uti ex secuturis ac suo dicendis tempore magis patebit.

Venenũ Venereũ in Acido XXXVI. Concludimus proinde, *Venenum Venereum in Acido, sed suo modo peccante consistere*.

Et aliquando Sal lixivũ simul peccare. XXXVII. Non negamus interim *aliquando* in Lue Venereâ *Sal lixivum simul peccare*, imprimis ubi Pustulæ prodeunt, vel Maculæ; non putamus verò Essentiam Luis Venereæ ab illo lixivo Sale tunc adjuncto, verùm ab Acido Spiritu pendere: licèt plùs minùs lixivi Salis admistum habeat subinde idem *Spiritus Acidus, tunc ac semper primariò peccans*.

Illud primariò: hoc verò secundariò. XXXVIII. Quemadmodùm igitur in Lue Venereâ existimamus *semper ac primariò peccare Spiritum Acidum* in corpore affecti corruptum ac modo peculiari vitiatum, ita censemus *Sal lixivum in ipso itidem plus minus corrumpi ac vitiari, sed secundariò duntaxat*.

Et quâ ratione. XXXIX. Fieri enim nequit, ut in suâ integritate permaneat *Bilis, Salis lixivi* nostri *fons & scaturigo*, quoties *Spiritus Acidus in Succo Pancreatico imprimis* ut & *Lymphâ Glandulosâ luxurians* à constitutione naturali recedit, atque vitium qualecunque contrahit: postquam necesse habent meo saltem arbitratu, tum *in tenui Intestino*, tum in *dextro Cordis Ventriculo confluere, ac in se mutuò agere*: Hæc autem actio non fiet convenienter, quoties horum agentium alterutrum malè est constitutum, & à naturali suo statu recessit: Cùm autem illâ actione commisceri debeant bini hi humores, & ita quidem, *ut cætera ipsis admista quodammodò in unam* eamque laxam *coëant massam*, Sanguinis nomine notam, *quodammodò à recrementis suis secedant*; quis non videt, ubi depravatur illa actio, beneficium quoque ab ipsâ expectandum simul depravari & perire, si non in totum, saltem ex parte?

Omnes functiones corporis ab invicem pendere, & cum unâ læsâ reliquas lædi. XL. Quisquis proinde attentâ mente omnes *Functiones* in homine perfici solitas consideraverit, facilè agnoscet, ipsas *omnes ita pendere ab invicem, ut nulla queat notabiliter lædi, quin & reliquæ aliquod inde patiantur detrimentum, atque itidem plus minus lædantur*.

XLI. Quòd si *functiones in homine læduntur*, illa quoque *læduntur* plus minùs, quæ ab ipsis exspectantur tanquam effecta.

Ex Chylificatione læsa, reliquas functiones lædi. XLII. Exempli gratiâ: Si Chylificatio dicta & in Ventriculo perfici solita, sive Alimentorum Fermentatio lædatur, necesse est, ut Chylus sive Alimentum fermentandum non se habeat ritè, quin hoc aut illo modo reddatur vitiosum: quo vitioso existente quis non videt, functiones cæteras istam primam consequentes itidem futuras vitiosas, & quæcunque à singulis expectantur effecta, futura itidem vitiosa?

Nihilominùs malè indecoriri aliquandò, imo sanitatë restitui. XLIII. Interim non nego, quin potiùs id sæpiùs docui, & ab omnibus opto diligenter notari; non nego, inquam, *fieri subinde, ut non tantùm noxa Ægris nulla eveniat ex Vitiosâ Chylificatione, quin potiùs per ipsam restituatur sanitas amissa*.

Attamen casu, aut ex arte. XLIV. Quoties autem id evenit, id casu evenit, aut ex arte: quoniam assumptis Alimentis non usquequaque laudabilibus, nec facilè sanis exhibendis, paratur talis in Ventriculo Chylus, qui medicamenti vices subeat vitiosis humoribus in corpore ægro existentibus corrigendis ac emendandis.

Aliquãdo alimentis noxiis ægros curari. XLV. Hinc est, ut hoc obiter moneam, quòd *aliquando curentur Ægri assumptis Alimentis per se noxiis, & sibi tamen Medicamentosis*; atque nescio quo subinde instinctu potenter, an impotenter appetitis, & expetitis.

XLVI. Verùm, ut ad nostrum revertamur negotium, putamus necessarium, ut, *quemadmodùm à se mutuò immediatè aut mediatè dependent Functiones corporis naturales omnes, ita suas læsiones sibi quoque communicent ac vitia*.

Quomodò partes contentæ, & continentes suã aliis communicent. XLVII. Hoc certè imprimis verum de *Contentis*, quippe *quæ quaquaversùm deferuntur*; atque noxiam suam universo corpori facilè ac brevi communicare possunt, quod de *partibus continentibus* æquè *dici non potest*, cùm segniùs noxam suam

suam remotioribus communicare queant, nec nisi *per contenta sua*, & imprimis *Sanguinem affluentem ac refluentem*, cui noxam suam imprimunt, atque sic aliis quoque transmittunt.

Hoc in Lue Venereâ locum habere.

XLVIII. Hoc itidem in Lue Venereâ locum habere, arguunt ac evincunt Symptomata nunc citiùs, nunc tardiùs prodeuntia, nunc ab unâ, nunc ab alia parte initium sumentia, & tandem ad cæteras quoque transeuntia.

Et quo modo.

XLIX. Cùm enim, uti jam docuimus, *per Contagium excitetur* apud Europæos *Lues Venerea*, *Venenum illud* nunc per partes Generationi dicatas, nunc per Os, nunc per Cutis poros *penetrat in Corpus sanum, & illud pro Sanguinis præsertim ac cæterorum contentorum diversitate citius vel tardiùs, plùs vel minus inficit*, etiam secundùm partes continentes, Cutim, Membranas, Glandulas, Carnes, & ipsa quoque Ossa: ita nulla in corpore humano pars vel continens vel contenta forsan occurrit, quæ non subinde afficiatur in Lue Venereâ.

Unde functiones in ea lædantur.

L. Cùm autem nulli parti continenti, contentæve parcat, Lues Venerea, non mirum, si & *functiones omnes in ipsâ lædantur, & Naturales & Animales.*

Naturales.

LI. *Naturales functiones læduntur* in Lue Venereâ, non tantùm secundùm *Nutritionem* in affectis partibus *vitiatam*, sed insuper: ubi præsertim malum ingravescit, secundùm ipsas omnes plùs minùs labefactatas, unde videas & appetitum sensim prosterni, Alimentorum fermentationem vitiari, excrementorum secretionem minùs ritè procedere, hinc & corpus paulatim macrescere, aut cachexiâ multifariâ vexari.

Animales.

LII. *Animales functiones læduntur* in Lue Venereâ tum ratione *Doloris sensum externum* afficientis, tum ratione *Vigiliarum* Dolores quosvis consequentium, tum ratione *Motûs* Animalis multis modis lædi soliti: ut jam sileam *Motus Animi* non parùm tunc conturbatos, unde nec *Mens* satis semper sibi constat, quin non raro simul *delirat.*

In quas partes maximè sæviat.

LIII. Quamvis verò nullis partibus parcat Lues Venerea, præ aliis tamen omnibus sævit maximè in Glandulosas, unde non tantùm Peni, Prostatis, & omnibus partibus mulierum obscœnis, verùm Naribus, Labiis, Gingivis, Palato, Tonsillis, & similibus infestior existit; an quia Venenum Venereum initium habet à semine corrupto, ac præter sui naturam de Aciditate participante, quod quia in Glandulosis paratur partibus, idcircò forsan in ipsas rursus agit faciliùs & potentiùs?

Et quare

LIV. Docuimus autem aliàs, videri nobis Succum subacidum secerni à Sanguine in Glandulis, eundemque in ipsis contemperari à Spiritibus. Animalibus per nervos ad easdem delatis. Quòd si Acidum reddatur in corpore Acrius, an mirum si idem in Glandulis secerni solitum, quoties simul redundat, easdem citiùs ac potentiùs lædat, quàm partes alias, in quibus secundùm naturam non secernitur à cæteris Sanguinis partibus.

Unde Cancer producatur.

LV. Inde diximus non semel posse deduci Cancri productionem frequentissimam in Glandulis, partibusve Glandulosis: Ab Acido enim Acri Cancrum generari, non dubitamus ampliùs, postquam novimus non tantùm ipsi lancinantes dolores esse comites, verùm quibusvis Acidum concentrantibus ac contemperantibus leniri eundem.

Quænam functio primariò lædatur.

LVI. Cùm proinde ex prædictis constare putemus, Venenum in Venereâ lue observabile, atque partibus omnibus adversum consistere primariò in Acido Acrimoniâ peculiari peccante, arbitramur quoque, ex isto fundamento faciliùs posse explicari singulorum Symptomatum ipsam comitari solitorum naturam, quin in eorundem curatione methodum institui posse magis rationalem atque dogmaticam, quàm si duntaxat recurramus ad qualitates absolutè occultas.

Nempe Nutritio

LVII. Quæritur vulgò, nec malè, quænam Functio in Lue Venerea primariò afficiatur? Nos inter dissentientes variorum opiniones accedimus iis, qui statuunt, primariò ac per se Functiones naturales, ac imprimis Nutritionem lædi; secundariò ac per accidens tantùm Animales.

Universi corporis;

LVIII. Probatur autem illud, quia semper in Lue Venereâ vel totius corporis, vel quarundam saltem partium Nutritio læditur.

Ejus partium.

LIX. Læditur universi corporis Nutritio quando universa Sanguinis massa est infecta.

LX. Læduntur quædam partes, & quidem illæ tantùm, quæ infectæ fuerunt, quamdiu tota Sanguinis massa necdum est infecta; nec proinde Venenum per universum corpus est distributum; vel quando ita constitutum & affectum est Venenum Venereum, ut non æquè noceat partibus singulis, sed quibusdam duntaxat: quod imprimis observamus fieri Melancholicis, qui, quemadmodùm diutiùs resistunt Veneno Venereo, ita ferè dolores patiuntur circa Ossium membranas pertinaces atque magis rebelles, curatuque magis difficiles, quàm cæteri; & imprimis Sanguinei; quorum constitutio quemadmodùm Venenum facilè admittit & mox manifestat, ita ab eodem citiùs & faciliùs liberatur & curatur.

Animales Functiones secundariò lædi.

LXI. Animales autem Functiones læduntur secundariò, quatenus humores Acidi & Acres, quoties ad partes sensiles accedunt, dolores in ipsis excitant; & tum hactenus; tum quatenus partes à se erosas ad motum ineptas reddunt, Animali motui adversantur.

In quonam subjecto hæreat Venenum Venereum.

LXII. Quæritur etiam vulgò, in quonam subjecto hæreat Venenum Venereum, an in partibus solidis & continentibus, an in partibus fluidis & contentis? Nos putamus ipsum consistere primariò in Contentis, ac pro subjecto vero agnoscere Humores Acidos naturaliter in nobis existentes, hoc est, Venenum Venereum forinsecùs communicatum, inficere ac inquinare imprimis partem humorum nostrorum Acidam; & illam ita corrumpere atque à statu naturali abducere, ut Acrimoniam rodentem acquirat, cujus ope non tantùm totam Sanguinis massam, omnesque alios in nobis observabiles humores, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum, Lympham, Spiritus Animales ac imprimis Semen, atque Lac inquinet atque inficiat, sed partes quoque solidas & continentes quasvis, uti jam dictum, Cutim, Carnes, Glandulas, Membranas, & ipsa Ossa rodat & tandem corrodat, & consumat.

Venenum Venereum Acidum nostrum corrumpere, & eo mediante partes omnes inficere.

LXIII. Venenum ergo Venereum, & in Acido Acri consistens, Acido nostro, sed secundùm naturam temperato blandoque facillimè se jun-

git, illud alterat & in sui naturam vertit, ac nostri respectu corrumpit, unde priori ac externo simile factum & Acre, tum contentas, tum continentes partes corporis omnes inficit ac corrumpit, omniaque Symptomata in Lue Venereâ observabilia producit.

Hoc in omnibus Symptomatis ostenditur. LXIV. Hoc ut magis appareat, & Luis Venereæ natura unicuique manifestior fiat, libet singula ipsius Symptomata paucis percurrere, atque ipsorum ab Acri Acido ortum deducere: quo facto via simul sternetur ipsius Curæ ritè instituendæ.

1. Gonorrhœa Luis Venereæ initium. LXV. Sequemur autem ordinem in superioribus observatum, faciemusque à dictâ *Gonorrhœâ virulentâ* initium: postquam non rarò ab ipsâ quoque initium habet Lues Venerea cum omnibus suis appendicibus; quin non rarò in ipsâ duntaxat consistit, adeò ut eâdem in tempore ac ritè curatâ, plura non sequantur istius Luis damna & Symptomata, sed unà cum ipsâ sublatâ tollatur omnis ulterioris mali metus.

Unde ortum ducat. LXVI. Solet autem *originem suam* sumere Gonorrhœa hæc *à Coïtu cum personâ simili labe infecta*, à quâ prodiens materia virulenta & acris se partibus genitalibus applicat, & in maribus quidem seminis reliquiis in urethrâ remanentibus se admiscet, ac sursùm usque ad prostratas & vesiculas spermaticas serpit & ascendit, semini accedenti se insinuat, & ipsum inficit, atque ipsa seminis receptacula itidem afficit, rodit, & corrumpit; unde accedens continuè aliud semen similiter corrumpitur, & corruptum continuè exstillat: nec proinde malè affectus ille *Gonorrhœa* & quidem *Virulenta* nomine venit.

Semen in Coïtu infici in maribus

Ut & Sanguinem. LXVII. Interim non negavero præter semen, quod sensim allabens corrumpitur, *Sanguinem* quoque *ad partes hasce affectas* & ulceratas *delatum* itidem *aliqua sui parte corrumpi*, atque *Gonorrhœa dicta materiam quoque suppeditare*: dum partes ejus aliæ ab illo veneno infectæ refluunt per venas versùs Interiora & Cor, atque totam Sanguinis massam citiùs vel tardiùs, leviùs vel graviùs inficiunt, & tandem Symptomatibus ubique se manifestantibus ansam præbent.

Gonorrhœa materia duplex. LXVIII. *Gonorrhœa* igitur *materiam* putamus *geminam*, tum *semen* in suis receptaculis ulceratis corruptum, tum *Sanguinem* ad earundem partium nutritionem delatum & itidem in purulentam vel aliàs virulentam materiam mutatum.

Quomodò in fœminis virus inficiat partes. LXIX. In *fœminis* autem effusum ex maris gonorrhœâ virulentâ laborantis pene *virus* itidem *Collo ipsarum externo & imprimis Colli interni orificio adhærens*, ac sensim *effuso semini, ejusque reliquiis sese insinuans*; quin usque *ad Uteri cornua & seminis vasa excretoria* assurgens illa unà cum semine corrumpit, ulcera ibidem excitat, hinc tum *semen* sponte accedens, tum *Sanguinem eò*, quàm in maribus, copiosiùs delatum in *humorem virulentum mutat*, & illi *Gonorrhœa* occasionem præbet.

Gonorrhœã virulẽtam ab acido deduci. LXX. Cùm verò omnium testimonio *acris & mordicans sit humor* in dictâ *Gonorrhœa effluens*: illa autem acrimonia *non mortificet partem*, *uti solet facere sal lixivium*, sed *rodat & lancinet acidorum more*, meritò *ab acido ulcera illa & virulentam Gonorrhœam deducimus*.

2. Pustulæ multifariæ. LXXI. Secundum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Pustulis multifariis ubivis* se manifestantibus.

LXXII. Has diximus omnes esse *squamosas & scabras*, dum *aliæ* quidem *acrem liquorem sive serum simul effundunt*, *aliæ nullum*, *sed siccæ* permanent.

LXXIII. Aliquando pruritum molestum habent conjunctum, aliquando nullum, aut levem duntaxat.

Earum differentia à pestilentialibus. LXXIV. Non sunt autem similes Pustulis pestilentialibus, in carbunculos desinentibus, & partis affectæ mortificationem gangrænosam comitem habentibus, quasque idcircò à sale lixivo volatili & acri in præcedenti Tractatu de Peste deduximus: verùm similes sunt potiùs iis, quas in Scabiei gravioribus speciebus observamus, absque cutis notabili aut celeri corruptione.

Unde deducendæ. LXXV. Non deducendæ proinde pustulæ Venereæ à sale lixivo vel fixo, vel volatili; sed ab acido, plùs minúsve fracto ac temperato.

LXXVI. Prout namque illud plus aut minùs infringitur, graviùs idem aut leviùs sæviet in cutim, atque pruritum graviorem aut leviorem producet.

LXXVII. Ubi autem acidum illud acre magis est concentratum, pustulas producet magis aridas: Ubi contrà idem est magis solutum, minúsve concentratum, pustulas producet madidiores ac serum aliquod stillantes, imò celeriùs serpentes.

LXXVIII. Ab Acidi ergò Acrimoniâ meritò deducimus Pustulas Venereas, ipsamque adeò Veneream Luem.

3. Ulcera sordida. LXXIX. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum fecimus *Ulceribus sordidis ac perversis*, & nulli parti parcentibus, *Glandulosis* autem *præ aliis omnibus infestis*, & ipsas sensim plùs minùs, celeriùs, tardiúsve depascentibus.

Eorum ortus ab acido. LXXX. Certè si quid aliud, Ulcera ista acrimoniam acidam evincunt & probant: neque mortificatio ulla nigricans, sed corruptio cum carnis rubore vel pallore conjuncta ibi deprehenditur; qualem nunquam à lixivo sale profectam reperias, semper ab acidis.

Nec obstare quòd per Acida curentur. LXXXI. Nec est, quòd quis objiciat, ad Ulcerum Venereorum curationem usurpari quotidie medicamenta cum acidis parata, & quidem cum optimo successu, Mercurium putà cum variis acidis præcipitatum, aut sublimatum: unde quis forsan putaret, non produci ab Acido Acriore Ulcera Venerea, cùm ab eodem curentur.

LXXXII. Quam difficultatem non ita difficulter solvi posse puto, dicendo, Curam istam non tàm pendere ab Acido, quàm à Mercurio, qui cum Acido præparatus est; unde rariùs usurpatus, nisi Acidum sit valdè in ipso temperatum.

LXXXIII. Facit autem Acidum adjunctum, ut faciliùs se insinuet Mercurius Acido in ulceribus existenti.

Acidum id debere esse contemperatum in Mercurialibus. LXXXIV. Ubi autem non satis contemperatum est in Mercurialibus medicamentis Acidum, plus nocet, quàm prodest: nec unquam feliciter usurpatur, nisi ubi opus est promptâ corruptæ vitiatæ partis consumptione: tunc solent quandoque Chirurgi periti cæteris suis præcipitatis, aut sublimato dulci addere tantillum sublimati Corrosivi; nunquam verò cum ægrorum commodo utentur ipso extra similem casum.

LXXXV. Cùm igitur non ratione Acidi, sed ipsius Mercurij usurpentur in Vlcerum Venereorum curatione Præcipitata, vel Sublimata contemperata, ex ipsorum usu laudabili & utili non tàm evertitur, quàm confirmatur Acidum tunc peccans & ulcera producens.

LXXXVI. Adde quod indies Lues ista solo Mercurio crudo cum unguentis misto & illito curetur felicissimè, unà cum omnibus suis Symptomatibus, & ipsis adeò ulceribus: quod ipsum confirmat; produci ab Acido hanc luem, postquam illud in se allicit vel admittit Mercurius, mox & per Salivationem secum educit, sicque luem istam curat.

LXXXVII. Ab Acidâ igitur Acrimoniâ deduximus meritò tum Vlcera Venerea, tum Ipsam luem Veneream.

4. Caries Ossium. LXXXVIII. Quartum inter luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Cariei Ossium* quemadmodùm enim partium mollium corruptio & consumptio Vlceris nomine venit, ita partium duriorum ac Ossium præsertim corruptio atque exesio *Caries* vocatur. *quid sit Caries.*

LXXXIX. Tantùm autem abest, ut à lixivo Sale producatur Ossium Caries, ut ab ipso tanquam Cauterio potentiali non rarò curetur æquè, ac à Cauterio actuali, hoc est, ferro ignito, Carioso Ossi applicato.

Vnde oriatur. XC. Si proinde à lixivo Sale curetur Caries, corrigaturque ipsius Causa, siquidem Ossa corrodat, itidem Acris, ad aliam Acrimoniam erit recurrendum, ergo ad Acidam, postquam præter Acidam & Salsam lixivam tertia hactenus frustrà quæsita est ab iis quoque, qui hanc ob rem ac nostri odio multum laboris huic perquisitioni impenderunt, non tàm, ut veritatem cognoscerent, quàm ut me falsi arguerent. *Acrimonia tantùm duplex.*

XCI. Miror autem varia in hunc finem tentasse, aut, ut ab aliis cum successu tentarentur, optasse, quibus sicut aliarum rerum omnium, ita quarumvis Acrimoniarum præstò sunt dubio procul Ideæ Innatæ; quibus quoniam ultrò agnoscimus nos destitui, non est mirum, si per experientiam conemur rerum naturalium omnium qualitates ac diversitates, imò earundem determinationes nobis comparare, quas nostris communicemus Discipulis; quos nisi Idealium Doctorum benevolentia destituat, brevi, facilique negotio scibilis omnis perfectam notitiam poterunt assequi; sive proprias ideas spectent duntaxar, sive illis plùs minùs deletis, aut obscuriùs in Mente suâ, vel Cerebro, vel Glandulâ pineali, vel alibi, nescio ubi, expressis excitentur aut reparentur à fortunatis illis Albæ Gallinæ, lucisque novæ filiis, solis putà Idearum quarumvis promis-condis, ac fidis & fidelibus Naturæ Interpretibus; contra quorum decreta nulli nunc licet impunè quicquam pronunciare, aut diversum ab ipsis sentire. *Rejicit Autor Ideas innatas.*

XCII. Si commenta & figmenta ex fictis Ideis innatis deducta sint demonstrationes Mathematicæ, bone Deus! quònam non rapient nos homines superbi, ac quibusvis liberæ veritatis investigationi addictis infensi atque infesti? An igitur cogemur contra experientiam evidentissimam, contra ratiocinationes catenatas & solidissimas præbere nostrum assensum futilibus innatarum Idearum figmentis? Absit, ut, fingentibus quibusvis adversariis, tàm socordes fiamus, & umbram figmentorum præferamus veritati per sensus externos ad internos penetranti.

XCIII. Concludimus proinde non ex Ideis innatis, at secundùm experientiam, omne Acre aut esse Salsum lixivum, aut Acidum; Ossiumque Cariem, uti aliàs semper, ita & in Lue Venereâ pendere ab Acido: & hactenus confirmari nostram de hujus luis causâ sententiam.

XCIV. Quintum inter luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Tophis, ac Tuberositatibus*; hinc inde Ossibus sub periostio accrescentibus, atque materiâ Pituitosâ, sed valdè tenaci, viscidâ & coagulatâ constantibus, & ubique deformitatem insignem ac inæqualitatem comitem habentibus. *5. Tophi, Quiasint*

XCV. Has protuberantias Pituitam viscidam pro materiâ agnoscere, virus evincit, & Curatio per medicamenta eandem Pituitam incidentia, sensimque dissolventia, Mercurium imprimis, & Olea stillatitia; ideóque Sale Volatili Oleoso abundantia, confirmat. *Eorum materia.*

XCVI. Quisquis autem visciditatem omnem ab Acido & Pingui produci novit, concludet, utrumque hic habere locum, atque Acidum necessariò simul peccare, quod intendimus. *Visciditas unde producatur.*

XCVII. Concurrit ergò ad Gummatum illorum, Tophorum, ac Tuberositatum generationem Acidum; à quo ideò & Lues Venerationem Acidum; a quo ideò & Lues Venerea deduci poterit.

XCVIII. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Doloribus rodentibus*; atque *nocturno præsertim tempore gravius ægros*, non quidem circa ipsos *articulos*, sed *locis intermediis, molestantibus*. *6. Dolores rodentes.*

XCIX. Hi Dolores quoniam per lancinationes ægros afficiunt, meritò ab Acido deducuntur; postquam omnibus constare potest, ab Acidis perperàm assumptis Lancinantes dolores excitari, quales proinde ab Acidis forinsecùs assumptis producuntur Dolores, tales ab acido in corpore existente ac peccante itidem produci necessum. *Vnde deducendi.*

C. Si Dolores igitur Venereæ Lui peculiares à nullâ causâ commodè possint deduci, præterquam ab acido, quid ni & ipsam Veneream Luem ab acido deducemus?

CI Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Pilorum Capitis, Superciliorum, & Barbæ casui ac defluvio.* *7. Pilorum defluvium.*

CII. Hoc Pilorum effluvium nunquam evenit sponte, nisi ad ipsorum radices accedat aliquid acre, quod ipsas rodat, & nutritionem ipsorum impediat. *Vnde oriatur.*

CIII. Acre autem illud non erit salsum lixivum; aliàs cutis ipsius conjungeretur mortificatio gangrænosa, quæ tamen nulla in omnibus luis Venereæ Symptomatibus apparet, unde meritò ad illud acre non recurrimus; verùm ad acidum, quod abundè sufficit huic malo producendo.

CIV. Cùm igitur Pilorum effluvium aliquandò in Lue Venereâ contingens deduci nequeat, nisi ab acrimoniâ acidâ, utique hactenus & Ipsa lues ab illâ deducetur commodè.

CV. Quamvis memorata Symptomata, utpote Luis Venereæ primaria, ita probata sufficiant

ciant Efficienti ejus causæ adstruendæ, malo tamen cætera quoque ipsius Symptomata percurrere, quò ex omnibus ac singulis veritas jam satis nota si non magis innotescat, confirmetur saltem ulteriori cæterorum Symptomatum examine.

8. Maculæ variæ

CVI. Octavum ergò inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Maculis*, nunc *liventibus*, nunc *flavescentibus*, nunc *rubentibus*, atque *sui pressione albicans vestigium*, sed mox iterum se subducens, *relinquentibus*: quæ Maculæ sicut leviorem duntaxat Luis Venereæ speciem testantur, ita minùs potenter ostentant sui, atque illius causam veram & adæquatam.

Vnde oriantur.

CVII. Quòd si quis tamen *omnium Macularum Causas* perscrutetur, comperiet tandem, Ipsas ortum suum trahere *à corruptione incipiente aut levissimâ Cutis.*

Cutis corruptio duplex.

CVIII. *Levissimam sive Incipientem Cutis Corruptionem* voco, quæ *nondum est perfecta, & à quâ regressus adhuc est ad integritatem*; sicut *Gravem atque absolutam Cutis Corruptionem* dico, *à quâ regressus non est ad integritatem; nec nisi cum aliquâ istius partis deperditione.*

CIX. Sed ne verba videar ulli dare, dictum nostrum exemplis notis, atque adeò ipsâ stultorum non minùs quàm sapientum Magistrâ Experientiâ confirmemus.

Gangræna quomodò se habeat.

CX. Quamdiu in *Gangrænæ metu* color Cutis est duntaxat rubeus, aut subpurpureus, tamdiu corruptio ejusdem est incipiens, atque talis, ut ad integritatem redire possit pars affecta; quamprimùm autem ad nigredinem pervenit, conclamatum est, atque tanquam extremè corrupta, emortuaque Cutis aut sponte, aut arte à vicinâ separanda est, ut servetur membrum affectum.

Vt & Petechiæ.

CXI. Sic in *Febribus malignis* vocatis ac *Petechias* comites habentibus, quamdiu Maculæ sunt rubeæ aut etiam purpureæ, tamdiu ad integritatem absque sui jacturâ redire potest Cutis, ubi autem extremè lividæ aut nigræ factæ sunt, non tantùm Cuticula, sive Epidermis, sed ipsius Cutis aliqua pars separari solet, quando convalescunt ægri; atque foveæ tales in Cute remanent, quales à Variolis ortas conspicimus.

Quomodò Maculæ omnes degenerent.

CXII. Solent autem *illæ Maculæ omnes* cum extremâ Cutis supremæ aut etiam totius corruptione conjunctæ *in pustulas vel ulcuscula ulcerave* degenerare priùs, quàm pars extremè corrupta secernatur ab illæsâ & sanâ, sicut id perpetuò fit in *Variolis & Anthracibus pestiferis*: quorum *ortus semper solet incipere ab extremâ cute Maculis affectâ, quæ Maculæ diutiùs permanent aliquando; uti citiùs in pustulas elevantur nonnunquam.*

Variolarum & Morbillorum differentiâ.

CXIII. Hinc est, quòd *in Variolarum præsertim exortu* nonnunquam per aliquot dies dubitetur, etiam à Medicis peritissimis, an *Variolæ* sint futuræ, an *Morbilli*; In eo namque differunt hi duo Affectus, quòd *similes planè Maculæ, tantillùm quandoque protuberantes, aliquando iterum sensim disspareant, nec in pustulas abeant, &* tunc *Morbilli* vocantur; *aliquando citiùs, tardiùsve in pustulas eleventur ac suppurentur*, atque tunc *Variolæ* nominantur: licet aliis contraria appellatio magis probetur ac usurpetur: sed illam logomachiam, tanquam Medicis tum inutilem; tum morosam & ingenia optima vexantem, morantemque non moramur, concedentes unicuique, ut pro lubitu hìc loquatur, dummodò suorum verborum sit fidus interpres.

CXIV. Res ipsas igitur cùm venemur, atque verbis duntaxat utamur, quò nostræ cogitationes aliis pateant, utimur terminis apud plerosque probatis & usurpatis: Repetimus igitur, Variolas ut plurimùm, quando priùs erumpunt, distingui non posse à Morbillis, nequidem à Medicis peritissimis, atque diu in praxi versatis, quod verum esse observavi non semel, dum nonnulli more malo Collegarum suorum dicta vellicaturi determinarent audacter nunc Variolas certò futuras, vel Morbillos, istas Maculas, quas alij dubitanter asseverarant, posse sub Morbillorum historiâ iterum sensim disparere, aut in Variolas suppurari.

Variolas in initio non posse distingui à Morbillis.

CXV. Observavi, inquam, non semel, falsos fuisse ac deceptos tales Thrasones, Medicosque gloriosos, utut aliàs nec ineptos, nec indoctos, nec imperitos, sed simul & superbos, & invidos, & calumniatores; quos tamen frequentissimè voluit Deus falsos ac deceptos pœnas luere suæ invidiæ, ac malevolentiæ, imò maledicentiæ.

In eoque quam plures fuisse, deceptos.

CXVI. Longè proinde satiùs est in re dubiâ Medicum vel suspendere suum judicium, vel dubiè duntaxat respondere; quàm temerè ac sine ulla certitudine aut conjecturâ satis solidâ de quibusvis pronuntiare talia, quæ aliter sæpenumerò contingentia plebi quoque ridendum propinant hominem suffenum & malis artibus ad primatum imaginarium stolidè aspirantem.

Vnde temerè de eo non pronunciandum.

CXVII. Vtique longâ & attentâ experientiâ opus est ad certò determinandum tum Affectum ipsum, tum ejusdem Eventum, imprimis in hisce Regionibus, in quibus obruuntur ferè alicujus notæ Medici praxeos multitudine, nec habent Ægros satis morigeros; unde non mirum, si Medici occupati valdè non queant satis attendere ad singulas circumstantias, nec proinde sibi comparare notitiam satis exactam; festinandum enim est ad plures, ad lucellum, quod à singulis ægris leve duntaxat persolvi solet, augendum.

Morborum Eventus non facilè in his Regionibus determinari. Et quare

CXVIII. Sed nec mirum, si plus satis genio suo indulgentes Ægri, nec Medicorum suorum monitis satis auscultantes Diætæ perperàm in multis institutæ vitiis omnia conturbent in suis affectibus, undè impediuntur quoque in judicio solido formando Medici.

CXIX. In illis autem regionibus, in quibus Ægri sunt Diætæ ordinariæ, atque imprimis à Medicis præscriptæ magis observantes; atque honorarium persolvitur Medicis lautius, possunt Medici doctrinâ æquè ac Ingenio, Iudicioque præstantes Notitiam Medicam sibi comparare magis solidam, certamque, atque de multis certiùs determinare, quàm, uti ostendimus, in hisce Regionibus, ubi magis vilis habetur Medicina vilissimè à plerisque factitata.

Quod alibi meliùs fieri possit.

CXX. Verùm, ut ad nostrum de Maculis negotium revertamur, putamus confirmari exemplis à Nobis allatis, Maculas omnes pendere à Corruptione majore vel minore Cutis.

CXXI.

Corruptio partium unde pendeat.

CXXI. Quoniam verò, (uti non semel docuimus, necdum, cur sententiam mutemus, aliquid urget,) omnis *Corruptio partium corporis quarumvis à causis internis oborta pendet vel à Salso lixivo, vel ab acido*: videndum, à quonam Maculæ in Venereâ lue observabiles sint deducendæ.

Maculæ non à Salso lixiv.

CXXII. Idcircò autem *à Salso lixivo illas deduci non posse aut debere* patet, quoniam ubi in pustulas & ulcuscula vel ulcera ipsæ degenerant, nihil affinis habent cum corruptione à Salso lixivo pendente: sicut id iam in superioribus evicimus, quando Vlcerum Venereorum ortum excussimus.

Sed ab Acido.

CXXIII. Restat proinde, *ut istas Maculas ab Acido deducamus*, cùm præsertim succedentia nonnunquam ipsis post pustulas Vlcera idem adstruant, atque sic bellè omnia ubique sibi consentiant.

CXXIV. Quòd si Maculæ Venereæ ab Acido tantùm pendere possint ac produci, nonne hactenus Ipsa quoque Venerea lues ab Acido erit deducenda? quod habebamus probandum.

9. Bubones.

CXXV. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus in inguinibus obortis*, & quidem in *Glandulis Conglobatis*.

Duplices

CXXVI. *Bubones* autem cum sint *Inflammationes in prædictis Glandulis Conglobatis obortæ*, aliquando dicuntur *Maligni*, aliquando *non maligni*.

Maligni quotuplices.

CXXVII. *Maligni* verò aut sunt *Pestilentes* aut *Venerei*.

CXXVIII. De *Pestilentibus* egimus in tractatu præced. nunc *Venereos* examinabimus.

Quid sint.

CXXIX. In genere autem *Maligni vocantur*, quia *Symptomata habent coniuncta longè graviora, quàm exspectari poterant à solo Sanguine notabili Acrimoniâ destituto.*

Malignitatis causa.

CXXX. Ne quis enim ampliùs hîc hæreat, sciendum, *Malignitatem omnem ab excedente Acrimoniâ pendere*, atque pro Acrimoniæ duplicitate *duplicem occurrere, Salinam lixivam & Acidam: cùm hæc duo sint in rerum Naturâ, quæ subitam homini ad interitum viam sternant, ideòque Malignitatis dictæ Causa vera existant.*

Effectus Acrimoniæ Salinæ.

CXXXI. Quemadmodùm igitur *Acrimonia Salina solvit Sanguinem*, ipsumque ineptum reddit ad laudabilem sui rarefactionem, unde suffocatur Ignis noster vitalis tum in Corde, tum per consequens in Vniverso corpore, atque sic subitò irrepit Mors in *Affectibus Pestilentibus*; ita *Acrimonia Acida* eundem *Sanguinem coagulat*, & sic quoque ad requisitam sui rarefactionem ipsum ineptum reddit, unde itidem extinguitur Ignis noster vitalis, tum in Corde, tum in universo corpore, atque sic quoque obrepit nonnunqnam subitò Mors in *Syncope, Suffocatione Hypochondriacâ, Terrore ac Mœrore Summo*; quod virus Acidum se quoque manifestat in *Lue Venereâ, Cancro, Scrophulis & similibus* affectibus pluribus.

Maligni Affectus quinam.

CXXXII. Maligni vocantur hi Affectus, quia subitam & summam introducunt in corpus universum, partemve privatam mutationem.

Bubonis origo & diversitas.

CXXXIII. Quemadmodùm verò, ut ad nostrum negotium revertamur, Bubones oriuntur à Sanguine in Glandulis Conglobatis stagnante & ad Inflammationem tendente; ita prout illi conjuncta est *Acrimonia vel Salina*, vel *Acida*, peculiarem sui malignitatem ostentant.

CXXXIV. A *Pituitâ* quidem Sanguini conjunctâ Bubones oriuntur magis *Oedematosi*, à *Bile* vulgari magis *Erysipelatodes*, ab *Humore Austero* verò magis duri ac *Scirrhodes*: ab *Acrimoniâ verò rodente Maligni*: quæ tamen Acrimonia non rarò temperatur tum ab ipso Sanguine, tum à Pituitâ ipsi admistâ, unde Malignitas & Acrimonia rariùs ex solis Bubonibus deduci potest, sed ex aliis ferè comitantibus ipsos Symptomatibus: & *in Peste* quidem ex *Anthracibus & Maculis nigricantibus*; in *Lue Venereâ* verò ex *Gonorrhœâ, Partium genitalium Vlceribus Cancrosis* & similibus.

Bubones non esse Luis Venereæ signa diagnostica.

CXXXV. Soli proinde Bubones cùm nunquam sint Luis Venereæ signa diagnostica, ex illis quoque solis ejusdem Essentia peti non potest, verùm ex aliis hos concomitantibus Symptomatibus, nisi quis velit, Bubones Venereos non extendi secundùm Cruris longitudinem, sed potiùs in obliquum, atque imitari vasorum spermaticorum situm; sicut nonnulli docent; quâ in re tamen putem Ipsos ex præjudicio magis, quàm ex accuratâ observatione id asserere, dum existimant, Glandulas diversas in Peste affici, atque in Lue Venereâ, nisi forsan eveniat, ut, cùm plures sint circa Inguina Glandulæ, in lue Venereâ illæ præ aliis afficiantur, quæ Vasis spermaticis sunt viciniores, tum præparantibus dictis, tum deferentibus, postquam per illa virus assurgit & partim universæ Sanguinis massæ, partim partibus vicinis, & ipsis adeò glandulis se insinuat, & ipsas inficit.

CXXXVI. Quales autem Glandulæ in lue Venereâ afficiantur, nullum tamen à Bubonibus in ipsis excitatis certum istius luis argumentum petetur, nisi de congressu impuro suspicio vel confessio adsit, vel alia Venereæ luis Symptomata certiora concurrant, Gonorrhœa imprimis virulenta, vel ulcera cancrosa in partibus genitalibus.

CXXXVII. Quemadmodùm igitur ex solis Bubonibus de Lue Venereâ nil certi potest statui, ita nec aliquid certi de Causâ ejusdem adæquatâ pronuntiari.

CXXXVIII. Hujus autem ratio est, quia Bubones, etiam Venerei semper producuntur à Sanguine, qui temperat veneni Venerei acrimoniam ita, ut illa tunc minùs se manifestet, minúsque partes sic affectas rodat & corrumpat, & minùs quoque innotescat.

10. Condylomata.

CXXXIX. Decimum inter Luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Condylomatibus* tàm in Muliebri pudendo, quàm utriusque sexûs ano subinde obortis, nec multùm à cæteris differentibus.

Quid sint.

CXL. Sunt autem Condylomata Tubercula dura & obcallescentia, & tædio magis, quam dolore partes affectas molestantia.

Eorum loca.

CXLI. Oriuntur in Cute rugosâ, qualis est in podice, atque Muliebri Vaginâ, Virilique præputio: in quibus duntaxat solent oriri partibus, & quidem à præpostero Veneris Vsu & partium arcto confrictu, sive id contingat à personis

sonis lue Venereâ correptis, vel aliàs sanis.

Esse Luis Venereæ comites. CXLII. Condylomata igitur, cùm non tàm sequantur luem Veneream, quàm nimium Veneris usum, & abusum; qui familiaris esse solet iis, qui Venereâ lue sunt correpti, non mirum, si & frequentiùs illi lui copulentur, postquam rariùs evenit, ut qui Veneri nimium indulgent commercium non habeant aliquando cum Infectis, atque præter Condylomata, alia quoque patiantur prædictæ luis Symptomata.

Non signa propria. CXLIII. Condylomata igitur cùm non tàm sint luis Venereæ signa propria, quàm Veneris frequentioris documenta, non possunt illa quoque aliquid certi determinare, quoad ipsius Causam veram: nec est proinde, quòd ab illis expectemus aliquid notabilis ad luis Venereæ naturam essentiamque explanandam.

Lues Venerea unde producatur. CXLIV. Id autem tantò minùs nos angit, quoniam ex primariis Luis prædictæ Symptomatibus abundè ostendimus, Ipsam à solo Acido acriore produci posse; in quo etiam nunc persistimus, & *concludimus, Veneream Luem produci ab humoribus Acidis, & Acrimoniâ suâ tum Sanguinem ipsum, cæterosque ex ipso humores ortos, tum Pilos, tum Glandulas, partesque glandulosas omnes, tum Cutim, tum Ossa ipsa corrumpentibus ac rodentibus.*

Eius curatio. CXLV. Hoc autem fundamento satis feliciter posito, putamus longè planiùs & faciliùs posse nos in hujus affectûs Curâ Rationali & Dogmaticâ progredi, quinimò ejusdem Curæ hactenus ferè Empiricè duntaxat institutæ rationes veras elicere atque explicare.

CXLVI. Non parùm autem nostram de Luis Venereæ Causâ in Acido Acri consistente opinionem confirmant Medicamenta multiplicia illam curantia.

Remedia primaria. CXLVII. Hoc ut paucis ostendamus, observandum, primaria Luis hujus remedia esse aut *Mercurialia*, aut ex *Lignis, radicibusque gummosis*, atque Sudores moventibus petita.

Mercurius Crudus. CXLVIII. Optimum certè, atque tutissimum Venereæ Luis remedium est *Mercurius Crudus* cum porcinâ axungiâ, vel aliis unguentis, Oleisque mistus, & forinsecùs illitus, imprimis *Et quo modo adhibeatur.* in pedum plantis, manuumque volis, aliisque articulationibus quibusvis; quamvis prudentiâ opus sit, si & Dorsi spina eo sit illinenda; quod Ego saltem fieri nollem, nisi quando frustrà illitæ fuerunt articulationes aliæ: nullaque potest excitari salivatio, quam tamen vi excitare non semper satis tutum.

Ejus finis Salivatio. CXLIX. Finis namque scopusque illitûs istius cum Mercurio est Ptyalismus, sive Salivatio, cujus ope unà cum Pituitâ copiosâ expurgatur ex universo corpore virus Venereum, sicque satis feliciter ac certò curantur Ægri.

Mercurius sublimatus, & præcipitatus. CL. In eundem finem exhibentur sæpenumerò varia medicamenta ex Mercurio tum sublimato, tum Præcipitato parata, & humores non tantùm per Salivationem, sed per Vomitum quoque atque Alvum, imò Vrinas & Sudores educentia.

Prudenter præparandus. CLI. In quorum delectu ac præparatione prudentia opus est: ne, cùm per Spiritus Acidos sublimetur, præcipiteturque Mercurius, usurpentur nimis Acria, verùm debitè priùs contemperata.

Mercurij Crudi vires. CLII. Laudamus autem non sine causa imprimis *Mercurium Crudum*, Axungiæ Porcinæ, aliisve Vnguentis & Oleis admistum, & forinsecùs variis articulationibus affrictum, quoniam Pituitam omnem in corpore universo solvit, hinc ad conglomeratas tum Salivares, tum Pancreaticas Glandulas ipsam deducit, atque tum Ptyalismum, tum quandoque Nauseam, Vomitumque, vel Alvi fluxum excitat.

Spiritum Acidum cum pituita evacuari. CLIII. Cum Pituita verò quia Spiritus Acidus in corpore occurrens se facilè unit & conjungit, unà cum ipsa quoque solet tunc evacuari, & è corpore exturbari: atque unâ, eademque opera Lues Venerea curari.

Mercurium facilè admisceri Spiritui. CLIV. *Præter Pituitam* verò *in humano corpore occurrentem, nil* forsan est extra ipsum, *cui faciliùs* ac penitiùs se viribus integris *admisceat Spiritus Acidus*, quàm ipse *Mercurius*.

Spiritum Acidum Pituitæ admisceri. CLV. Nec proinde mirum, si *Pituitæ* tum *naturaliter admisceatur Spiritus Acidus* ad ipsius constitutionem; tum *præter naturam*, quoties in corpore redundat, idem Spiritus Acidus admisceatur copiosiùs & faciliùs.

Quare Salivationem promoveat Mercurius. CLVI. Sed nec mirum quoque, si *ob eundem Spiritum Acidum & naturaliter & præter naturam Pituitæ admistum, eidem Pituitæ admisceatur facilè Mercurius*, in quem vim suam mox & potenter exerit Acidus Spiritus, atque se illi uniendo Pituitæ admistæ itidem se adjungit.

CLVII. Hanc igitur rationem puto Mercurij in Lue Venerea curanda utilis.

CLVIII. Ptyalismum autem promovet idem Mercurius, quia Pituitosæ Sanguinis parti se admiscens, hoc est, Materiæ Salivari, unà cum ipsa Salivâ secedit in Glandulis Salivaribus, quin imò Salivæ copiosiùs secretæ, hoc est, Ptyalismi Causa existit.

Quomodo Nauseam, Vomitum & Alvi fluxum excitet. CLIX. Quoties autem à Mercurio similis Materiæ Pituitosæ secretio accidit in Glandulis Pancreaticis, toties secretio humoris Pancreatici & quidem viscidioris contingit copiosior, unde non tantùm Nausea & Vomitus, sed Alvi fluxus quoque satis gravis & periculosus consequi solet nonnunquam.

Mercurii sublimati, & præcipitati vires. CLX. Quod de Mercurio crudo jam dixi, de eodem Præcipitato vel Sublimato dulci, imò Corrosivo etiam dicendum. Nam quod Mercurius crudus efficit deducendo Acidum in Sanguine dispersum ad Glandulas, idem efficit Mercurius per Spiritus Acidos tum præcipitatus, tum sublimatus.

Quomodo operentur. CLXI. Spiritus enim Acidi in Mercurio concentrati Effervescentiam in tenui Intestino cum Bile atque Pituita excitant talem, unde vel Nausea, Vomitusque, vel Alvi dejectio, vel utrumque producitur.

CLXII. Talis enim effervescentia requiritur, quæ confluentes ibi humores turbet, agitet, & ad sui expulsionem Intestina, Ventriculumque irritet.

Quænam Mercurialia magis Salivationem, & quænam magis vomitum vel alvum moveant. CLXIII. Ad quam Effervescentiam concurrunt semper humores Acidi, vel in corpore contenti & ad Intestina deducti, vel forinsecùs assumpti.

CLXIV. Ad Ptyalismum verò excitandum magis conducunt medicamenta Mercurialia minùs Acidi continentia; quemadmodùm Alvum, vomitumque movent potentiùs, quæ

quæ copiosiore & Acriore abundant Spiritu Acido.

CLXV. Hinc est, quod Mercurius sublimatus corrosivus vix ad granum unum exhibitus Vomitum potentissimè cieat, & alvi fluxum: Mercurius verò dulcis dictus, & ex corrosivo cum Mercurio crudo superaddito paratus tutò ad grana triginta, & plura exhiberi queat, qui rariùs vomitum, sæpiùs alvum tantùm movet, rarissimè Salivationem.

Salivatio feliciùs excitatur Mercurio præcipitato. Et qua ratione.

CLXVI. Excitatur autem feliciùs Salivatio cum Mercurio præcipitato; & quidem non nimis fixato, quò vis Mercurij magis libera permanens faciliùs se immisceat Pituitæ in corpore redundanti.

CLXVII. Ergò ratione Spiritûs Acidi Mercurio præcipitato, sublimatove admisti faciliùs se Pituitæ admiscet idem Medicamentum, quo per vices ac intervalla sufficienti quantitate assumpto ad Glandulas Salivares, Pancreaticasque movetur Pituita corporis corrupta, quò è corpore exturbetur, & Lues Venerea sensim curetur.

CLXVIII. Ergò ratione Spiritus Acidi & Acris in Venereâ Lue peccantis conducit Mercurius, quin ejusdem vitium arguitur ex mali hujus medelâ per Argentum vivum felicissimè usurpatum.

Ligna, Cortices, Radices, Gummosa, quâ ratione Remedia Luis Veneree.

CLXIX. Eundem *Spiritum Acidum in Venereâ Lue peccantem arguunt Ligna, Cortices, Radices, Gummosa.*

CLXX. Gummi siquidem tale Sale Volatili & Oleo Aromatico abundat, à quo proinde cùm curetur Venerea lues, patet id accidere, quatenus occurrit suo contrario, quod corrigat & emendet.

CLXXI. *Salis autem Volatilis, oleique aromatici Contrarium est Spiritus Acidus* excedente acrimonia peccans.

CLXXII. Si proinde à Volatili Sale, oleoque aromatico curetur Lues Venerea, ipsam ab acido acriore pendere patet: quod erat mihi probandum.

Luis Venereæ Curatio duplex.

CLXXIII. Vt igitur tandem concludam, arbitror me abundè ostendisse, tùm ex *Symptomatibus* plerisque ac primariis Luis Venereæ, tum ex *Medicamentis* præcipuis eam certò, tutóque curantibus, consistere *ipsius Causam in Acido Acri*: proximum nunc est, ut ejusdem *Curam tum universalem, tum singulis ejus Symptomatibus debitam proponamus.*

Vniversalis in quo consistat.

CLXXIV. *Curam dico Vniversalem*, quæ in *Massa Sanguineæ* in hac lue corruptæ atque vitiatæ *purificatione* consistit.

Particularis in quo.

CLXXV. Per *Curam* verò *Particularem* intelligo eam, quæ *singulis* eius *Symptomatibus* in specie debetur; *Gonorrhœa* putà *Virulenta, Pustulis, Vlceribus, Cariei*, &c.

Et quare sic vocentur.

CLXXVI. Eam, quæ Sanguini purificando debetur, *Curam* idcircò voco *Vniversalem*, quia *ex Sanguine omnes corporis partes tàm continentes, quàm contenta* suum hauriunt, accipiuntque *nutrimentum*; unde si corruptus vel vitiatus fuerit Sanguis, ut plurimum partes, si non omnes, pleræque saltem noxam inde nanciscuntur notabilem; quod & in Lue Venereâ cùm eveniat, meritò de universali Sanguinis purificatione fit mentio in eius curâ ritè instituendâ.

Vniversalis cura in quo ponenda.

CLXXVII. Postquam verò putamus nos abundè probasse ac evicisse Venenum Venereum consistere in Spiritu Acido, sed Acriore, Sanguinis massæ admisto, illamque non minùs, quàm cæteros humores ex ipso genitos inficiente, manifestum fit, *Vniversalem Luis Venereæ Curam* quærendam, ponendamque in *Spiritûs istius Acidi & Acris correctione*, ac, cùm toto genere *sit præter naturam*, nec *talis in homine requiratur*, *in quantum* corrigi ac restitui nequit, *in ejusdem eliminatione atque expulsione.*

Eam duobus absolvi.

CLXXVIII. *Duobus* ergò absolvetur Venereæ Luis *Cura Vniversalis, Correctione ac Contemperatione Spiritûs Acidi Acrioris*; atque *Expulsione eiusdem per vias convenientes.*

Spiritûs Acidi Acrioris correctio.

CLXXIX. *Spiritûs Acidi Acrioris Correctionem ac Emendationem* quod attinet, absolvetur illa omnibus *Acrimoniam Acidam temperantibus*, tàm *simplicioribus* quàm *magis compositis*

Eam præstant. 1. Spirituosa Volatilia.

CLXXX. Docuimus non semel inter *simpliciora*, quæ Acrimoniam Acidam temperare solent, numerari 1. *Spirituosa Volatilia, Spiritum Vini, frumenti*, ac quemvis alium post debitam mistorum fermentationem distillatione prolectum.

2. Oleosa & Pinguia.

CLXXXI. 2. *Oleosa & Pinguia omnia*, uti sunt *Olea ex fructibus, Olivis* putà, *vel seminibus & Nucleis, Lini* putà, *Raparum, nucum iuglandium, Amygdalis dulcibus & Amaris*, & similibus expressa; *Pinguedines varias Animalium* variorum, &c.

3. Salia Lixiva fixa.

CLXXXII. 3. *Salia lixiva fixa*, ex *combustarum* rerum *plantarum* maximè *Cineribus* extracta.

4. Aquea.

CLXXXIII. Quibus si quis 4. adjungere volet *Aquea*, non tàm contra ipsum pugnabo, quàm monebo, ut ritè consideret, *Aquea non tàm temperare quàm diluere Spiritum Acidum*, quo nomine etiam conducunt, ubi commodè jungi possunt tribus prædictis notabiliter Acidi vim frangentibus.

Composita.

CLXXXIV. Eadem namque si commisceantur & componantur, feliciùs & blandiùs debellant Acidi noxas: Inter quæ *magis Composita* numerantur 1. *Salia Volatilia, ex Sale lixivo fixo, & Spiritu Volatili vel naturâ vel arte iunctis orta*, qualia sunt *Sal Volatile Cornu Cervi, Vrinæ*, cujus species existit *Spiritus Salis Armoniaci* dictus; *Sal Tartari Volatile*, &c.

1. Ex Sale lixivo fixo, & Spiritu Volatili.

2. Ex Sale lixivo & oleo.

CLXXXV. 2. Huc referuntur *Olea Aromatica omnia, ex Sale lixivo, sed Volatili, & Oleo genita*: qualia sunt *Oleum Succini, cornu Cervi, Anisi, Cinnamomi, Macis, Garyophyllorum, Maiorana, Rorismarini*, &c. *Galbani, Myrrha, Mastiches*, &c.

3. Tincturæ Aromaticæ.

CLXXXVI. 3. Huc spectant *Tincturæ Aromaticæ, ex Plantarum præsertim partibus Aromaticis per Vini Spiritum extractæ*, sive id solâ fiat *infusione* aut *decoctione*, sive accedat *distillatio*, in quâ partes maximè Volatiles duntaxat cum Vini Spiritu assurgunt & obtinentur. Tales sunt *Tinctura Cinnamomi, Aqua Theriacalis, Vitæ Matthioli*, & similes plures.

4. Decocta Aromatica.

CLXXXVII. 4. Huc pertinent *Apozemata sive Decocta Aromatica, ex Plantarum partibus Aromaticis cum Aquâ* & quandoque *Cerevisiâ* vel *Vino decoctis parata*. Qualibus frequenter utimur in Luis Venereæ Curatione.

CLXXXVIII.

Aromaticæ partes Plantarum.

CLXXXVIII. Aromaticæ observantur quævis Plantarum partes, adeò ut nullæ sint in Plantis, quas non in his aut illis notemus Aromaticas, *Radices* putà, *Cortices*, *Ligna*, *Truncos*, *Folia*, *flores*, *fructus*, *semina*, *Gummata*, & si quæ sunt aliæ.

Quænam ita vocentur.

CLXXXIX. *Aromaticas* verò vocamus *partes Plantarum*, quæ *sapore sunt Acriore*, ac plerumque *odore itidem Acriore*, saltem quando comburuntur & accenduntur: sunt enim quædam, quæ priùs odorem suum, saporemque Aromaticum non promunt, quàm urantur, sic in specie *Cornu Cervi* insipidum & inodorum est, donec aut limâ odor ejus Acris manifestetur, aut igne ipsius tàm odor, quàm Sapor Aromaticus latens excitetur ac in lucem proferatur.

5. Sapones.

CXC. 5. Ad Composita medicamenta Spiritum Acidum temperantia reducendus quivis *Sapo ex Sale lixivo cum Aqua soluto & Oleo sive pinguedine decoctione longa paratus*; & humores Acidos utriusque componentis nomine mirè temperans, imprimis si cum aliis liquoribus aptè jungatur, *Lacte* putà & aliis.

6. Emulsiones.

CXCI. 6. In compositorum medicamentorum Acidum temperantium censum referendæ *Emulsiones ex Aqua & seminum parte solubili & satis Oleosa constantes.*

Decocta frequentiora quænam

CXCII. Ex quibus omnibus ad Venereæ Luis Curationem in frequentiori usu sunt *Decocta ex binis Radicibus, totidemque Lignis* parari solita, *Radicibus* putà *Chinæ*, atque *Salsæparillæ*; *Lignis* verò *Guajaci & Sassafras*. Quibus tum ad gratiam, tum ad comitum Affectuum humorumve emendationem plura solent addi,

Apud nos etiam esse plantas, quæ luë veneream curent.

CXCIII. Quamvis autem illâ exoticorum Medicamentorum *quadriga* soleamus omnes Practici plerumque uti, non desunt tamen apud Nos tum *Radices*, tum *Ligna*, tum *Cortices*, quæ idem tàm *potenter*, tàm *facilè*, tàm *tutò*, & tàm *incundè* præstare possint, quàm ista exotica & subinde suis ex parte viribus privata & exoleta. Talia verò nostratia sunt, *Radices Smilacis asperæ*, *Petasitidis*, &c. *Radices*, *Cortices*, *& Lignum Iuniperi*, unà cum ejusdem *Baccis*, *Lignum Quercûs* & similia plura.

Eas non esse negligendas.

CXCIV. Utique non contemnenda sunt Exotica, sed nec negligenda sunt nostratia quæ sicut nata sunt in nostro solo, ita cum nostris corporibus maiorem habent affinitatem, faciliúsque imò efficaciùs in eadem operari observantur, quàm exotica.

Quinam Medici iis uti debeant præcæteris.

CXCV. Optandum foret proinde, illos præsertim Medicos uti medicamentis apud Nos natis, qui eadem præparant, suisque ægris exhibent Ipsi: Cæteri namque, qui formulas suas mittunt ad Pharmacopœos, videntur, ad pompam & Eruditionis putatitiæ commendationem teneri magis ad multorum, exoticorum præsertim, accumulationem.

Quinam doctior perhibeatur Medicus

CXCVI. Doctior certè apud plebejos creditur, & à Pharmacopœis avaris & lucri sui, quàm ægrotorum commodi magis avidis, perhibetur Medicus, qui longas & exoticis, caris præsertim Medicamentis constantes formulas præscribere solet: Ita Mundus semper vult decipi.

CXCVII. Sed ad nostrum opus revertamur; Medicamenta igitur Humorem Acidum in Lue Venereâ peccantem alterantia usitatiora sunt, sicut dixi, Radices tum Chinæ, tum Salsæparillæ; & Ligna tum Guajaci, tum Sassafras. Quæ usurpari solent frequentiùs ac commodiùs formâ Decocti.

Ligna Radicibus præstare. Et quâ ratione.

CXCVIII. *Temperant* quidem *humorem Acidum debiliùs Radices, potentiùs Ligna.*

CXCIX. Quæ Ligna præterea *Humorem Pituitosum*, (cui se mox admiscet ac insinuat *Venenum Venereum* Aciditate Acriore peccans, ipsumque *in corpore auget, & viscidiorem efficit*) hactenus *efficaciter corrigunt*, atque sic quoque Luis Venereæ curam promovent: postquam Experientiâ quotidianâ constat, *segniùs & difficiliùs curari hâc lue infectos, in quibus dominium habet humor Pituitosus valdè viscidus*, *humoris Melancholici* nomine notus.

Plantas nostrates non cedere exoticis.

CC. Cùm proinde utilis sit radicum & Lignorum prædictorum Vsus in Curandâ lue Venereâ, absit, ut avertere ab illo velim Medicos Iuniores, quamvis asseverem, Ipsis non cedere Ligna nostratia, Plantasque apud nos natas.

Etiam hic conducere Salia Volatilia.

CCI. Sed *corrigendæ Aciditati* in Venereâ lue peccanti *conducere quoque novi*, & quidem per experientiam, non tantùm radicum, Corticum, Lignorum, & præsertim Aromaticorum decocta, sed *Salia* quoque *lixiva*, & *præsertim Volatilia*, quæ proinde Medicinam facientibus commendo.

Quid præstent.

CCII. Vsus, inquam, Salium Volatilium frequens plurimum præstat in correctione ac emendatione tum Spiritûs Acidi, tum Pituitæ viscidæ in Venereâ lue peccantis.

Etiam hic conducere cætera.

CCIII. Sed & in eundem finem accommodari possunt pro Personarum Affectarum, Infantium, Puerorum, Adolescentium, Fœminarum diversitate cætera quoque Spiritum Acidum temperantia & à me hîc memorata tàm simplicia, quàm composita magis.

Quod ad Medici Industriam spectat.

CCIV. Vtique ad Medici Industriam spectat, indies nova excogitare medicamenta; novas medicamentorum formas & formulas, quibus citiùs, faciliùs, tutiùs & jucundiùs curare possit suos Ægros, sibique famam comparare bonam, quippe quam consequi solet lucrum, cui quemadmodùm non est inhiandum turpiter, ita ipsum nullatenus negligendum est à Medico; qui laborum suorum laudabilium præmio dignus existit.

Modus medicamentis utendi quis hîc optimus.

CCV. *Modus* autem tàm Decoctis Aromaticis, quàm cæteris Acidum *Spiritum temperantibus* medicamentis utendi optimus est, *si sæpiùs in die assumantur & quidem quantitate minori, quò lentam eòque laudabiliorem mutationem ac emendationem introducant in Sanguinem*, *omnis enim mutatio subita & præsertim magna periculosa*; quod sicut per experientiam edoctus docuit Hippocrates, ita idem observant veri ejusdem discipuli & imitatores.

CCVI. Quinimò licet, atque utile est, *eadem alterantia alimentis admiscere*, atque tum in *prandio*, tum in *cœna potûs alteriûs loco prædictis decoctis uti*: quo alimentis admista unà cum chylo, quem præstantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti massæ Sanguineæ admisceantur, ipsamque insensibiliter emendent: sicut id sæpiùs tum in venereâ lue, tum in aliis affe-

affectibus cum magno ægrorum commodo à me factum novi, & ut ab aliis quoque fieret Auctor fui; sicut & nunc Medicis Iunioribus, ut ampliùs fiat, Auctor sum.

Non tàm formulis insistẽdũ, quàm medicamentorum selectioni.

CCVII. Formulæ infinitæ occurrunt apud Scriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hic proponere, cùm præsertim cuivis justis in Arte exercendâ adminiculis aliunde petendis instructo, haud queat esse difficile, Ægris præscribere Decocta varia. *Parum siquidem industria in formulâ concinnandâ consistit, multum in seligendis medicamentis tum affectui curando convenientissimis, tum ægrorum palato, & peculiari constitutioni aptissimis.*

Quãdiu perseverandum in alterantibus

CCVIII. *Tamdiu autem perseverandum est in Alterantium*, & tam *Humorem acidiorem, acrioremque contemperantium*, quàm *Pituitosum & Viscidiorem*, quoties simul concurrere deprehenditur, *emendantium usus*; donec observentur ex Functionibus priùs læsis, & nunc integratis, ad statum bonum & laudabilem redacti.

Quando evacuatio instituenda.

CCIX. Tunc enim, *si Copia illorum nimia in corpore observetur, Educendi* sunt ac *Evacuandi per vias* convenientes, ac *medicamenta convenientia.*

Et per quas vias

CCX. *Via humoribus tam Pituitosis, quàm serosis evacuandis apta sunt in Lue* Venereâ tum *Os*, sive hoc fiat per *Vomitoria*, vel *Salivationem* moventia, *tum Alvus*, per *purgantia deorsum*; tum *Vesica Urinaria*, per *Diuretica*; tum *Cutis Pori*, per *sudorifera.*

CCXI. Adeò nulla via est, quæ non conducat Lui Venereæ curandæ.

Per quæ cura sit blandior & jucundior, & per quæ citior & difficilior

CCXII. *Tutiùs* quidem ac *jucundiùs & blandiùs* est curam illam, peccantiumque in venereâ lue humorum evacuationem instituere per *sudorifera, diuretica & deorsùm purgantia*; *Citiùs* autem, at *difficiliùs* eadem perficitur per *Salivationem moventia*, & quandoque *Vomitoria*, quippe quæ Salivationi simul promovendæ sunt aptiora.

Quenã cura eligenda.

CCXIII. *Satiùs* certè foret *Sudoriferis, Diureticis, ac per Alvum purgantibus* absolvi curam Luis Venereæ, si semper illis absolvi posset, licet plus temporis desideret, quoniam tutiùs procedit, quàm ejusdem per *Ptyalismum & Vomitum* instituta cura; in quâ major vis corpori infertur; adde quòd, si minùs prudens fuerit Medicus, aut Æger, facilè in Vitæ periculum incidat Æger.

Imprudẽtia Medici in quo hic consistat.

CCXIV. *Imprudentia Medici* consistit in festinatione nimiâ, vel usu medicamentorum minùs ritè præparatorum, vel non investigatâ, observatave satis accuratè Ægri constitutione ac idiosyncrasiâ, & similibus.

In quo Imprudẽtia Ægri.

CCXV. *Imprudentia Ægri* consistit in errore aliquo in *Diætâ* commisso, facilè namque ab ipso salivante delinqui potest, sive *Aëri asperiori* & frigidiori se exponat, sive *Potum paulò frigidiorem*, acidioremve usurpet, sive *Animi Affectibus* indulgeat &c.

Quando ad Salivationem recurrendum.

CCXVI. Quoniam verò *semper obtineri non potest Luis Venereæ Curatio per sola sudorifera, diuretica, & purgantia deorsùm*, idcircò *recurrendum est nonnunquam*, imò sæpiùs ad *Salivationem* tum *solam*, *tum aliis junctam.*

Sudorifera ex quibus parantur.

CCXVII. Sed ut de singulis ordine agamus; *Sudorifera* parantur ex iisdem memoratis radicibus duabus, chinæ, atque salsæparillæ, Lignisq; Sassafras & guajacino, ut & hujus cortice, qui ligno multò est potentior, magis aromaticus & gummosus. Idem dictum esto de Radicibus, Corticibus, Lignis, &c. nostratibus.

Eodem Decocto pro aucta ejus quãtitate & humoris fit correctio, & sudor movetur.

CCXVIII. *Eodem igitur Decocto*, (cujus ope corrigi docuimus humorem tum acidiorem, tum viscidiorem, si copiâ mediocri assumatur) *promovetur* quoque *Sudor*, *si copiâ sumatur majore*, aut *paretur potentius*, *si sumatur calens*, *si corpus componatur ad sudorem*, vel in lecto sub stragulis, vel in laconico, vel ambulando, currendo, &c. *si jusculum calens superbibatur.*

Quod nõ parvi pẽdendum.

CCXIX. Non parvi pendendum est, quòd *eodem medicamento & corrigi, & expelli queat* Humor in corpore peccans, quod mirum negari & culpari à quibusdam, & quidem in praxi quotidie occupatis, qui proinde nonnisi volentes ignorant, quod facilè possent observare. Quapropter paucis de hâc controversiâ hîc agendum, cùm sit magni momenti in arte nostrâ.

Purgãtia & Sudorifera non nocere, si humores vel per sudorem vel per alvum non expellant.

CCXX. Occurrunt ergo non pauci, etiam Practici, qui aut ex merâ ignorantiâ, eâque valdè crassâ, aut ex præjudicio itidem valdè crasso arbitrantur, aliis saltem persuadere conantur, *non tantùm medicamenta purgantia, sed ipsa quoque Sudorifera, quoties assumpta Humores per Alvum vel Sudores non expellunt, valdè nocere, atque in grandia incommoda conjicere ipsos Ægros.*

CCXXI. Hoc ipsorum Effatum, Placitumque sicut olim me habuit solicitum, ita nunc à à me ridetur; tanquam inane atque vanum, postquam nimirùm contrarium me sæpenumerò docuit stultorum ac sapientum Magistra Experientiâ, quam si consulerent diligentiùs, suisque valedicerent præjudiciis, meliùs & suæ famæ, & suorum Ægrorum commodis consulerent.

CCXXII. Nihil ergo falsiùs, ne dicam simul Ægris nocentiùs excogitatum, fictumque est unquam, quam nocere imprimis Sudorifera, quoties illis assumptis non prodit Sudor.

Non Sudorifera ipsum, sed ejus præposterũ usum nocere.

CCXXIII. Fateor equidem, si assumpto Sudorifero Æger stragulis multis operiatur, & diu sub illis contineatur, angi & malè habiturum ipsum, ex stragulis magis, quàm assumpto medicamento: sed illud non est adscribendum ipsi medicamento Sudorifero, sed præposterò ejusdem usui & administrationi malæ.

CCXXIV. Dico præposterum Sudoriferorum usum causam esse malorum, quæ accidunt Ægris, quando ab illis anguntur magis, non verò liberantur à præcedentibus anxietatibus.

Quando Sudor exciꝫandus.

CCXXV. Sudor namque tum denum excitandus, promovendusque, quando Humores in corpore dispositi sunt, ut per Sudorem expellantur.

CCXXVI. Sic igitur, priusquam ad sui per Sudorem expulsionem apti ac dispositi fuerint Humores in corpore peccantes, cum Ægrorum damno & noxâ urgetur Sudor, qua vel nullus prodibit, aut nonnisi violentus, unde necessariò debilitabitur Æger.

In eo Medici ũ posse peccare.

CCXXVII. Hoc quoties conatur Medicus, toties testatur simul se imperitum esse in

 Arte,

Arte, quam profitetur, unde suæ imperitiæ aut temeritati adscribere debet, quicquid mali patitur æger, neutiquam Sudorifero per se laudabili, sed per accidens, quia non convenienti tempore, non convenienti modo usurpatum fuit, noxio.

Quomodo incommodum cavebit Medicus.

CCXXVIII. Hoc incommodum non ita difficulter cavebit ac præveniet Medicus præjudiciis liber atque operi suo attentus; Si 1. ex Symptomatibus præsentibus, atque diætâ prægressa verum humorum vitium eruerit. Si 2. (ubi Sudorifera medicamenta illi vitio superando apta erunt) talia selegerit, quæ desideratum effectum producere possint. Si 3. *Sudorem valde non urserit*, verùm blandè agendo, an ad Sudorem ferendum corpus ritè satisque dispositum fuerit, observaverit; & à Sudoriferorum istorum usu ulteriorem humorum præparationem ac emendationem expectaverit.

CCXXIX. Si namque usurpaverit talia Sudorifera, quæ humori peccanti corrigendo emendandoque accommodata fuerint, quamvis nullus prodeat Sudor, proficiet tamen in humorum vitiosorum emendatione, atque ad Sudorem posteà faciliùs eliciendum præparatione.

Quenā Sudorifera cum fructu usurpentur.

CCXXX. Sudorifera etenim humoribus vitiosis alterandis, emendandisque apta semper cum fructu usurpantur, si corpus tegumentis non valdè, nimiúmve operiatur: quod facilè observari potest, sicque omne à Sudoriferis metuendum incommodum præcaveri.

Quid cognoscendum Medico.

CCXXXI. Primarium igitur est, ut Medico Affectus, ejusdemque causa vera nota sint; ut blandè in curâ procedat, omnemque violentiam, præcipitationemque vitet.

Quid Medico in Sudore curandum.

CCXXXII. Ubi ergo judicatur Sudor utilis futurus Ægro, Medicus prudens pro humorum peccantium diversitate seligere Sudorifera maximè convenientia, eademque Ægro exhibebit tempore aptissimo, curabit eundem tegi mediocriter, jubebitq; observari an sensim Sudor erumpat, vel ad eruptionem inclinet, tunc aut jusculo calente exhibito, aut tegumentis auctis eundem promovebit: sin observet frustrà hæc omnia tentari, jubebit Ægrum esse securum, miniméque solicitum, postquam licet nullus prodeat forsan Sudor, beneficium tamen ab illis medicamentis sit habiturus laudabile.

Ut utilia sint Sudorifera.

CCXXXIII. Atque tali modo semper cum fructu & commodo, nunquam cum noxâ usurpabuntur Sudorifera.

Nec non Purgātia

CCXXXIV. Quod de Sudoriferis jam dictum, verum quoque est de ipsis Purgantibus, quæ si ritè, hoc est, quantitate, tempore, modoq; convenientibus exhibeantur, semper conducent, nunquam nocebunt Ægris, quamvis mox nil expurgent humorum peccantium, quippe quos tunc alterant, corrigunt, & ad secuturam posteà evacuationem blandam præparant.

CCXXXV. Sublato igitur hoc grandi & multorum animis profundiùs hærente præjudicio de noxâ ex Evacuantibus dictis medicamentis sine subsequente evacuatione metuendâ, pergamus ad eadem in Luis Venereæ curatione usurpanda.

Quando Sudorifera commodè in Lue Venereâ exhibeantur.

CCXXXVI. Diximus igitur, post præmissam humorum Acidiorum & Pituitosorum alterationem commodè institui eorundem per Sudorifera expulsionem.

Quid observandum in Decoctis.

CCXXXVII. Diximus præterea, quò Sudor feliciùs prodeat, ad plura esse attendendum; & 1. quidem, ut eadem *Decocta*; quæ priùs ad solam humorum alterationem fuerant exhibita, *si Sudor obtineri debeat, vel majori copiâ exhibeantur*, vel *fiant potentiora*.)

CCXXXVIII. Sumantur proinde in *quantitate duplâ vel triplâ*, & quidem aut *simul*, aut *vicibus partitis*, sed *per intervalla brevia*, exempli gratiâ, *intra horæ dimidium*, sic enim non tantùm *auctâ Sudoriferorum vi*, *sed liquore* ipso aucto Sudoris eruptio promovebitur.

CCXXXIX. Quòd si Ægro grave sit majore copiâ, sæpiusque assumere idem Decoctum; paretur *potentiùs*; quod fiet, si *minùs Liquoris Plantis affundatur*, & *quandoque diutiùs decoquatur*. Longiori namque cocturâ plus virium elicitur è Plantis ac præsertim è Lignis solidioribus, ac segniùs vim suam Aquæ concedentibus. Notum insuper, multâ Aquâ dilutius ac debilius reddi cujusvis rei decoctum, pauca verò spissius ac potentius.

CCXL. Diximus quoque ad promovendum sudorem multum facere, si *Decoctum usurpetur calens*; longè namque citiùs, longè potentiùs quovis penetrant medicamenta calentia, quàm tepida, vel frigida. Adde quòd calenti decocto comes *Ignis solvat quoque Pituitam in corpore Viscidam, temperetque Humores acidos* in hoc affectu debellandos, expellendosque.

Quid in corporis dispositione.

CCXLI. Sed utile est, ut præterea *Corpus disponatur ad sudorem ferendum*, quod fiet *componendo corpus in lecto*, illudque *operiendo stragulis*; vel *ingrediendo Laconicum*; vel *currendo, saltando aliásve agitando satis vehementer corpus*.

CCXLII. Quemadmodum enim hæc sola solent sudorem excitare, ita eadem ipsum non possunt non promovere.

CCCLIII. Quinimò utile est quandoque segniùs adveniente aut erumpente sudore *Jusculum calens assumere*, cujus unius ope non raro vi propellitur Sudor, priùs minimè prodiens. Quę omnia & scire & notare, & in usum revocare decet Medicum.

Quid in tempore.

CCXLIV. *Tempus* autem sudori promovendo *convenientissimum* est *Matutinum*, & quidem *Stomacho vacuo*. Tunc enim & faciliùs & copiosiùs prodit sudor; nec metus est ullius noxæ, quam meritò metuimus, si post assumpta nuper alimenta urgendus foret sudor. Aliud enim est inter prandendum, cœnandumque, aut paulò post assumere prædicta Decocta, non quidem ad sudorem movendum, sed ad Pituitam incidendam corrigendamque, atque Humores Acidos temperandos: aliud iisdem uti ad sudores mox expellendos, & quidem potenter. Quemadmodum enim istud probo, sic etiam hoc ego improbo.

Purgātia quando usurpanda, & quâ quātitate

CCXLV. Porrò laudavi supra Medicamenta purgantia paulò post assumpta Alimenta subinde usurpata, sed quantitate minore, & ad paucas alvi dejectiones promovendas, non item eadem majore quantitate exhibita, & ad copiosas dejectiones brevi expellendas, tunc enim

vacuo

vacuo ventriculo illa vellem in usum revocari.

Sudorifera & Purgantia minore quantitate usurpata Alterantium vices supplere. CCXLVI. Distinguendum proinde inter Medicamenta tum Sudorifera, tum Purgantia minore quantitate usurpata, quæque Alterantium vices explere possunt, quando nihil expellunt; atque eadem majori copiâ exhibita, quò brevi notabilem evacuationem absolvant; Illa etenim nil impedit Alimentis admisceri, hæc non item.

Sudorifera quando & quoties usurpãda. CCXLVII. Sudorifera igitur, quoties Sudorem mox cupimus promotum, exhibebimus Ventriculo cibis vacuo, & imprimis tempore matutino, & quandoque vespertino, quando præsertim bis volumus in die propellere Sudorem; quod tamen non facilè tentandum, nisi in valdè robustis: Exsolvuntur namque nimio Sudore Vires, atque multùm illò debilitantur Ægri, quod semper cavendum, & imprimis, quando diu perseverandum est in alicujus Affectûs curâ, qualis omninò est Luis Venereæ per Sudores absolvenda.

Qualis diæta observanda in sudore. CCXLVIII. Observandum insuper, *durante hâc per Sudorifera Curatione*, jubere Practicos plerosque, ut nunc temporis *exactam* servent Ægri *Diætam, paucis utantur Alimentis*, nec nisi *facilis fermentationis, Jusculis* putà, *Ovis sorbilibus* & similibus; *vitent Aërem vel minimè frigidum; Animum habeant Curis vacuum*, &c.

CCXLIX. Hac via si processerint cum Ægris suis Medici, non raro intra breve tempus curari possunt à Lue nec inveteratâ, nec valdè gravi; aliàs enim longiore tempore opus est, quamvis ne sic quidem curetur perfectè Lues gravior, quin tum ad potentiora pergendum ac deveniendum est remedia.

Sudorifera Decocta etiam diuretica. CCL. *Hæc eadem Sudorifera Decocta* per *Urinas* quoque operantur in multis, ac præsertim, quando *simul aut seorsim* quædam *Diuretica* dicta usurpantur.

Sudorifera & diuretica simul miscenda. CCLI. *Simul commodiùs usurpantur* Diuretica, si *Radices aperientes* dictæ, aliæve Plantarum Diureticarum partes, Baccæ, semina, &c. incoquantur cum cæteris Sudoriferis; tunc enim & Sudores, & Urinæ simul propelli possunt, neque putem aliquem hîc metuere impedimentum alterutri Evacuationi futurum à diversitate Medicamentorum, postquam plerique judicant, utrique Indicationi promovendæ inservire utraque, & tam Sudorifera promovere quodammodo Urinas, quàm Diuretica promovere Sudores.

CCLII. Non est proinde, ut in Luis Venereæ curatione per Diuretica instituendâ diu hæream, cùm nullam difficultatem insignem habeat conjunctam.

Ex magis adhibenda quæ requirit æger consuetudo. CCLIII. Imprimis observandum est Medico, An Æger assumptis Decoctis ex Diureticis & Sudoriferis paratis magis vergat ad Sudores, aut Urinas; quò illa Evacuatio maximè promoveatur, quæ facilior est Ægris, & à quâ exinde plus commodi expectari potest.

CCLIV. Quoties igitur notamus, Ægrum difficiliùs sudare, copiosiùs autem Urinam tum crassam, tum sedimento multo & laudabili plenam excernere, non decet vi Sudorem in tali propellere, verùm ex solâ Urinæ expulsione curationem primariam expectare.

CCLV. Quin non erit extra rem, ut in tali casu augeatur in Decoctis Diureticorum quantitas, vel seorsim subinde assumant Ægri Decoctum ex convenientibus Diureticis paratum.

Humoris Pituitosi cum Urinis excretio. CCLVI. *Humor* namque *Pituitosus convenienter à reliquo sanguine secretus, vel in Renibus* ipsis, *vel in Corde*, emendatâ Effervescentiâ in dextro ipsius Ventriculo à diversis eò confluentibus orta, *deponitur feliciter cum lotio*, proditq; faciliùs, quàm cum ipsis Sudoribus.

Quando Phlegmagoga commodissimè exhibeantur. CCLVII. Præter Sudorifera & Diuretica in *blandiore Luis Venereæ Curâ* diximus usurpari quoque *Purgantia per alvum*: quæ cùm ex præmissis constet requiri *Phlegmagoga*, non parùm nostram sententiam confirmat hîc Experientia, omniumque Practicorum consensus; *Colocynthidis Pulpæ* inter vulgaria, & *Mercurialibus* inter Chymica primas tribuens.

CCLVIII. Sunt autem ista *præcipua Humori Pituitoso viscidiori evacuando dicata.* Non malè proinde *concludebamus* in superioribus, *Pituita viscida admisceri Venenum Venereum*, quin *illam* etiam *tum producere, tum augere*, atque *nunc cum eâdem commodè evacuari*, sed *postquam prius fuit quodammodo saltem correctum.*

CCLIX. Sunt, inquam, *Colocynthis* & pleraque *ex Mercurio præparata medicamenta* tum *Humori Pituitoso viscido*, tum *Lui Venereæ curandæ* omnium Practicorum per Experientiam doctorum calculo *convenientissima remedia.*

quomodo adhibenda. CCLX. Cui autem Vulgaria videntur magis tuta, illi commendamus ipsam *Colocynthidis Pulpam* in *Decocti Sudoriferi parte, aliove Apozemate* decoctam, & bis terve in hebdomade ad humores crassiores viscidioresque, nec facilè unà cum sudore per Corporis poros expelli aptos per alvum deturbandos usurpatam.

Pituitam commodius per alvum quàm per sudores expelli. CCLXI. Nam præterquam quòd *admodum difficulter Humores Pituitosi sanguinis massa confusi expelli possint cum sudore per corporis poros*, accedit quòd *Pituita multa* tum *unà cum salivâ*, tum unà cum *Succo Pancreatico deponatur ad Intestina*; *unde satius* est, *ipsam* aliquoties in hebdomade *deponi per alvum*, quàm *continuâ, solâque sudoriferorum usurpatione reduci ad sanguinem*, atque sic *Curam reddi tum longiorem, tum difficiliorem.*

Colocynthide. CCLXII. Cui non libet ob summam Colocynthidis amaritudinem, illâ uti in Decocto, licet *Trochiscos Alhandal* ex ipsâ paratos *usurpare in Pilulis*; additis, quæ Pituitam eandem simul incidant & educant, Gummatibus præsertim, Galbano, Sagapeno, Opopanace, Ammoniaco, Bdellio, Mastiche, &c. Quales Pilulas non semel nostris præscripsimus in Nosocomio Ægris.

Et Mercurialibus. CCLXIII. Potest quidem *solâ Colocynthide evacuari Humor Pituitosus* in Venereâ *Lue peccans*, longè autem *feliciùs, faciliùsque* idem fiet, si *Mercurialia medicamenta* illi copulentur, aut sola usurpentur, postquam & *blandiùs, & potentiùs illud efficere solent Mercurialia*, quàm *vulgaria omnia.*

CCLXIV. Meritò igitur non tantùm à *Chymicis*, sed à *Galenicis* quoque dictis Medicis, rerum Chymicarum licet aliàs osoribus, *laudantur* tum in *omni Pituitâ Viscidâ educendâ*, tum maximè *in Venereâ Lue curandâ*, *Medicamenta ex Mercurio*, & quidem, sicut non semel

Xx 2 docui

docui, *tam sublimatione*, quàm *præcipitatione parata*.

Mercurius sublimatus duplex. Corrosivus.

CCLXV. *Sublimata bina* occurrunt, *Corrosivum* & *Dulce* dictum, perinde autem est, an ex Mercurio cum Vitriolo, & Sale vulgari, Nitro, aliisve misto, atque semel aut sæpiùs sublimato; an ex eodem Mercurio in spiritu aliquo acido vel Aquâ forti priùs soluto, hinc post lentam liquoris evaporationem tandem igne fortiori itidem sublimato paratus sit Mercurius ille corrosivus, nec facilè talis ab ullo in usum revocandus, & quidem ob summam sui acrimoniam, & summum noxæ futuræ periculum.

Dulcis.

CCLXVI. Hoc igitur neglecto & magis temerariis relicto Mercurio sublimato corrosivo, laudo & commendo unicuique *Mercurium sublimatum dulcem* dictum, qui paratur ex prædicto corrosivo unà cum Mercurio crudo trito, & sic simul sublimato, unde blandus & dulcis, non verò corrosivus ampliùs elevatur: quod nunquam considero, quin simul mirer multorum aut negligentiam, aut stuporem.

Qui paretur.

CCLXVII. *Negligentiam*, quoties non satis observant, quæ conjunguntur simul in Mercurii sublimati tam corrosivi, quàm dulcis præparatione, ut veram diversitatis tantæ causam eliciant & assequantur.

Causa quod ex corrosivo fiat dulcis.

CCLXVIII. *Stuporem*, quoties nolunt, aut non possunt ob stupendum præjudicium veram istius diversitatis causam agnoscere aut profiteri.

Mercurii sublimati noxa unde pendeat.

CCLXIX. Plerique siquidem ipsi Mercurio adscribunt vim noxiam in sublimato corrosivo notabilem, cùm tota pendeat à Spiritibus acidis, unà cum ipso elevatis, & à recenti Mercurio temperatis.

Dulcedo unde.

CCLXX. Noxa igitur à Mercurio sublimato corrosivo metuenda pendet à Spiritibus acidis copiosè in ipso concentratis, nec temperatis: quos temperat idem Mercurius crudus corrosivo admistus, & cum ipso denuò sublimatus.

Vis evacuandi per Alvũ & Vomitum unde pendeat.

CCLXXI. An verò tum per Alvum, tum per Vomitum evacuandi vis debeatur ipsi Mercurio, an ipsis quoque Spiritibus Acidis cum Mercurio elevatis, nemo facilè ita determinabit, ut cujusvis assensum cogat.

Mercurij crudi vis.

CCLXXII. Mercurium certè crudum vim habere solvendi, ac per salivationem imprimis deducendi ac educendi, nemini potest nisi volenti esse ignotum, sicut postea dicemus adhuc suo loco.

Spiritus acidi quid præstent.

CCLXXIII. Ab Acidis verò Spiritibus Ipsi tum in Sublimatione, tum in Præcipitatione admistis mutationem aliquam notabilem ipsi accidere, unde Humorum quoque Vacuatio immutetur, mihi saltem fit valdè probabile: postquam mihi non minùs, quàm multis aliis constat, solâ per Salia convenientia, Nitrum præsertim, aut Spiritus Acidos, Ignemque perfectâ fixatione plurimum alterari & immutari Mineralium, Metallorumque vires, adeò ut quæ priùs Vomitoria fuerant potentia, sensim reddantur Purgantia duntaxat, mox & Sudorifera, vel Roborantia & Alterantia blandissima.

Unde diversa vis Mercurialium.

CCLXXIV. Ex quibus sæpiùs accuratè à me consideratis expensisque inclino, ut putem, tum ipsi Mercurio, tum Spiritibus Acidis Mercurio diversâ quantitate junctis, tum Igni vario modo & gradu administrato, aliisque simul accedentibus, Vini putà Spiritui, &c. adscribendam vim tam diversam in Mercurialibus Medicamentis occurrentem.

CCLXXV. Nam præter dictum Mercurium sublimatum tam corrosivum, quàm dulcem commendantur plurima *Præcipitatorum* Mercuriorum genera; quorum alia solâ *Spiritus acidi abstractione* absolvuntur; alia *liquoris alicujus lixiviosi vel aliàs salini affusione in* Mercurium *Spiritu Acido solutum* peraguntur, alia denique *solo Ignis beneficio* præparantur.

Plurima Præcipitatorum genera.

CCLXXVI. Non parum autem *colore differunt præcipitata*, dum quædam *albent*, alia *flavent*, alia *plus minus rubent*.

Eorum differentia in colore.

CCLXXVII. Differunt eadem *viribus*, dum alia sunt *magis*, alia *minus potentia*.

in Virtute.

CCLXXVIII. Differunt denique *operandi modis*, dum alia *per alvum duntaxat* operantur, alia *etiam vel imprimis per Vomitum* aut *Salivationem*: Unde pro re natâ modò his, modò illis uti convenit.

In operandi modo.

CCLXXIX. Usurpari possunt commodissimè, quando *pilularum formâ* exhibentur, ne salivatio tam facilè nondum quæsita promoveatur, de quâ postea.

quomodo commodissimè usurpentur.

CCLXXX. Cùm hoc loco *Mercurium præcipitatum* laudemus *ad Pituitam* Luis Venereæ Veneno infectam *per alvum expurgandam*, sciendum, conducere in hunc finem *maximè fixum*: nam *quò fixior est Mercurius præcipitatus, eò minùs vel Vomitum, vel Salivationem promovet, & contrà*.

Præcipitatũ maximè fixũ esse optimum.

CCLXXXI. *Pendet* autem *Ipsius fixatio à copiâ majore Spirituum Acidorum ipsi conjunctorum* unde *præ aliis omnibus fixus est Mercurius solo Ignis beneficio paratus*; huic *proximus* est, à quo *non tantùm semel, at sæpiùs abstractus est Spiritus Acidus*; adde quod ab *uno spiritu magis figatur*, ita *Spiritus Nitri* præ cæteris omnibus potenter figit Mercurium, omnium autem *minimè fixus est*, qui per *præcipitationem cum Aquâ salsâ* perficitur.

Ejus fixatio unde pendeat.

CCLXXXII. Hæc verò omnia notasse ac scire juvat Medicum operi suo laudabiliter instituendo attentum.

CCLXXXIII. Inter omnes autem Mercurios præcipitatos laudatur & commendatur valdè *Corallinus*, ab eleganti suo colore nomen habens; atque iteratâ sæpiùs Spiritus Acidi abstractione paratus.

Præcipitatus Corallinus.

CCLXXXIV. Tali ergo Mercurio diversimodè præcipitato, & pro re natâ, hoc est, Ægri constitutione diversâ humoribusque in ipso repertis variis selecto uti convenit ad Luis Venereæ eradicationem.

CCLXXXV. Tamdiu autem perseverandum est in Mercurialium medicamentorum usu, donec omnia Luis Venereæ Symptomata primaria ejus ope fuerint sublata.

Quamdiu in Mercurialibus perseverandum.

CCLXXXVI. Imprimis autem cavendum, ne quid nimis fiat, & nimiâ copiâ exhibeantur Mercurialia medicamenta; quin satius est, quod sæpè monuimus, eadem minori quantitate, ac sæpiùs assumi, ne potentiùs commotis humoribus plus noceant, quàm prosint.

Quâ quantitate exhibenda.

CCLXXXVII.

Mercurialium mira virtus. CCLXXXVII. Mirum enim præ aliis medicamentis effectum habent Mercurialia, dum cætera utplurimùm brevi opus suum absolvunt, Mercurialia verò lentè inchoatum opus diu continuant, nec semper facilè aut tutò sisti queunt.

Ab iis magna pericula. CCLXXXVIII. Majus autem à Mercurialibus medicamentis periculum imminet ægris, ob Salivationem, quam tum facilè, tum unà cum evacuatione per Alvum, Vomitumque cient: unde quoque plus periculi ægris accedit, ob suffocationis metum, Pituitâ viscidâ turgentibus Glandulis circa fauces.

Prudenter administranda. CCLXXXIX. Prudentiâ igitur opus est in Mercurialium medicamentorum administratione; quæ Prudentia consistit præsertim in lento Mercurialium usu, & accurata observatione Turbarum & Agitationum, quas excitant nonnunquam in corpore priùs, quàm potentiùs expurgent humores.

In quib. partibus alterationes excitent. CCXC. Solent, inquam, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa Gingivas, genas, & fauces singulares alterationes excitare, atque operationis secuturę certa signa præbere.

Earum signum. CCXCI. Quoties igitur post assumpta medicamenta Mercurialia Ægros suos audit Medicus aliquid molestiæ in prædictis partibus percipere, toties observabit attentè, num aliqua evacuatio inchoëtur, atque illa molestia per Nauseam, similemve irritationem spondeat futuram brevi excretionem.

Excretionem lentius procedere. CCXCII. Quæ idcircò lentiùs procedere solet, quoniam in humore Pituitoso, viscidoq; superando occupatur Mercurius, quem solvi ac dissolvi oportet priùs quàm expellatur.

Ac tunc ab ulteriori eorũ usu abstinendum. CCXCIII. Quamdiu ergo agitatio illa humorum pergit, vel augetur, tamdiu ab ulteriori medicamentorum Mercurialium usurpatione abstinendum, nec nisi jusculum forsan, aut decoctum conveniens Ægro dandum, cujus ope dissolvatur faciliùs & magis humor viscidus, sicque adjuvetur Mercurialis medicamenti operatio.

Ex decocto utendum. CCXCIV. Decoctum in hunc finem conveniens erit superiùs laudatum, sive sumatur debilius & soli humori alterando dicatum; sive usurpetur potentius & Sudoribus simul propellendis serviens, sive præferatur, quod simul per alvum evacuare aptum est, quò magis deorsùm, minus sursum ferantur humores à Mercurio ad evacuationem moti & agitati.

Prudentiâ opus esse Medico. CCXCV. Plurimum igitur interest, hâc in re prudentem ac rei agendæ peritum esse Medicum, quò pro re natâ seligere possit atq; usurpare maximè operi suo promovendo convenientia medicamenta. Quod quemadmodum semper utile est in faciendâ medicinâ, ita præsertim ubi morbi sunt ardui & graves, adhibenturque medicamenta dubiè ac potenter agentia, qualia sunt Mercurialia; à quibus multum boni, multumve mali venit expectandum, prout ritè aut perperam fuerint parata & administrata.

CCXCVI. Atque hæc quoque de Purgatione per Alvum, tam per Coloeynthidem, quàm Mercurialia medicamenta in Lue Venereâ ritè curanda dicta sunto; tempus est, ut ad *Vomitoria & Salivationem promoventia* pergamus.

Vomitus per Antimonialia & Mercurialia. CCXCVII. Quamvis verò in Vomitu ad Luis Venereæ curationem ciendo haud incongruentia putem *varia ex Antimonio* parata medicamenta, non possunt tamen cum Mercurialibus conferri ac his æquiparari: si unum forsan excipias *Vitæ Mercurium*, medicamentum verò Antimoniale, in Regulum quippe facili negotio, & solâ cum Sulphure fusione reducendum.

Mercurius vitæ. CCXCVIII. Nisi quis ergo ad Vomitum ciendum uti malit Vitæ Mercurio, ad Luis curationem optimo medicamento, usurpare poterit varia ex Mercurio ipso parata medicamenta, eaque jam memorata præcipitata, & sublimata.

Præcipitata. CCXCIX. Inter *præcipitata* igitur, quod modò dicebam, *præferenda* sunt *ad Vomitum ciendum minus fixa*.

Sublimata. CCC. Inter sublimata potentius, efficaciusque existit *Corrosivum*, at, uti suprà monui, magis quoque periculosum.

In Vomitu præcipitata min.ᵉ fixa sublimato dulci præferenda. CCCI. Quin faciliùs, frequentiùsque Vomitum cient *præcipitata, minus fixa*, quàm sublimatum dulce; illa igitur præferenda quoque; in quorum omnium Usu legitimo attendendum sedulò ad cujusvis Ægri constitutionem peculiarem, hancque consequentem operationem Mercurialium medicamentorum diversam.

CCCII. Et quoniam plura de Mercurio tam præcipitato, quàm sublimato attuli in superioribus non videtur necesse, ut in iisdem diutiùs hæreamus, quin malumus pergere ad sequentia.

Salivatio præ cæteris huic convenient. CCCIII. Ultima ergo Humores Pituitosos peccantes in Lue Venereâ evacuandi ratio & via est per *Salivationem*, præ cæteris omnibus Affectui huic curando convenientem.

Salivationis Laus. CCCIV. Nullus certè Affectus est, cui ritè ac certò curando magis aut æquè conducit Salivatio, ac *Lues Venerea*: Quapropter *Curatio ipsius per Salivationem instituta cæteris præfertur, utpote talis, quæ non facilè ullum Recidivæ metum post se relinquit, nisi in Lue inveteratâ & cum Ossium carie conjunctâ.*

Quid sit. CCCV. Est autem *Salivatio, Evacuatio Humorum* in universo corpore peccantium, sed *maximè Pituitosorum serosorumve per Vasa Salivalia & Os*, unà cum Salivâ instituta.

Saliva in quibus partibus præparetur, & per quæ secernatur. CCCVI. De Salivatione longè clariùs, distinctiùsque hoc tempore pronuntiare possumus, quàm olim; postquam non tantùm *Viæ, Vasaque Salivam in Os deferentia* innotuerunt Anatomicis non ita pridem; verùm *Partes* quoque, *in quibus eadem præparatur, vel secernitur* à Sanguine, *Glandulæ* putà, & quidem non *Conglobatæ*, ad quas & à quibus feruntur Vasa Lymphatica, verùm *Conglomeratæ*, viis certis & ductibus, per quos in Cavitatem determinatam suos liquores corpori utiles effundunt, donatæ.

Unde nũc clariùs, quàm olim de eâ quid statuitur. CCCVII. Hæc, inquam, ratio est, cur nunc quàm olim clariùs, & distinctiùs de Ipsâ quoq; Salivatione disserere, atque plura eò spectantia determinare possimus.

CCCVIII. Quemadmodum igitur in statu

Quid circa salivã in statu naturali & præter naturali accidat. statu hominis naturali & sano defertur sola Saliva ex Glandulis Maxillaribus Conglomeratis in Os, ita non rarò in statu ejusdem præternaturali & morbido defertur unà cum eâdem Salivâ Humor vel Pituitosus & Viscidus, vel Serosus & tenuis.

Salivatio quotuplex. CCCIX. Hic autem Humoris Pituitosi vel Serosi Motus ad Os, quia unà cum Salivâ perfici solet, Salivationis nomine venit: sive contingat ipsa spontè atque *Naturæ Ope*, sive eadem excitetur à medicamentis & *Artis operâ*.

Quibus spontè cõtingat Salivatio CCCX. In *hisce* præsertim *Regionibus* satis frequenter *spontè* contingit *Salivatio*, non tantùm *Infantibus dentientibus*; verùm *Scorbuticis multis*, ac *Melancholicis*, *Sputatoribus* factis; quod nec veteribus ignotum fuit; quamvis rariùs forsan id in Græciâ, Italiâ, Galliâ & Hispaniâ fuerit observatum.

CCCXI. Idem frequenter observavi factum in *Aphthis*.

Salivatio Critica & Symptomatica. CCCXII. Aliquando quidem spontanea hæc Salivatio *Critica* existit, morbumque sive Affectum Ægri solvit; aliquando verò eadem *Symptomatica* est, atque pro ipso Ægri Affectu, ejusve Symptomate habenda, ex quâ nullum levamen accipit æger, sed noxam manifestam & gravem.

CCCXIII. Sic observavi non semel, Ægros per plures annos Salivatione molestâ & gravi vexatos; à quâ noctu diuque cum summis lancinationibus, & exquisitis doloribus urgebantur; profluente ipsis humore acerrimo, simul & mediocriter viscido, eoque copioso, à quo lintea quævis, imò coria quoque corrodebantur: Adeò ut in statu calamitoso Animam miseri traherent multis annis.

Salivatio triplex. CCCXIV. *Triplex* proinde occurrit *Salivatio*, *Critica*, *Symptomatica*, & *Artificialis* sive *Medica*.

Artificialis. CCCXV. *Artificialem* aut *Medicam* illam voco Salivationem, quæ *Medicamentorum* vi excitatur, sive illa fiat non *expectata* & *casu*, sive eadem *optata quæratur*; tum & quæ cum ægri commodo, vel incommodo peragitur.

Expectata vel casu oborta. CCCXVI. Accidit enim non rarò, ut tam Medici, quàm alii ad Pediculos ambigendos, vel Scabiem curandam Zonâ ex Mercurio crudo cum Terebinthinâ misto circa regionem Lumbarem applicatâ utantur; atque præter ipsorum expectationem inde excitetur Salivatio, Ægris non tantùm gravis & molesta, sed nonnunquam etiam Lethalis.

A Salivatione Noxa. CCCXVII. Sed & accidit quoque nonnunquam, ut Salivationem intendat Medicus à quâ tamen non semper in melius, sed aliquando in pejus potiùs ruat Æger.

In Salivatione cautè procedendum. CCCXVIII. Quòd cùm ita sit, non sine causâ monendi sunt à nobis Medici Juniores, ut cautè procedant in Salivatione instituendâ.

Et quare CCCXIX. Neque sufficit feliciter successisse Medico Salivationem in Ægris suis excitatam, quin videndum, ne unquam succedat malè; cùm plus dedecoris accedit medico ex uno eventu malo, quàm honoris ex decem eventibus bonis.

Casui eventus bonos Medico malos adscribi. CCCXX. Solent namque multi *Casui* vel *Naturæ* adscribere *omnes* in Ægris *eventus bonos*, *Medico verò & medicamentis* quosvis eventus malos.

Salivationis Artificialis modi. CCCXXI. Instituta verò à Medico sive *Artificialis Salivatio* duobus modis peragi solet, tum *per Mercurium internè assumptum*, tum per eundem *forinsecùs usurpatum*.

Per Mercurium internè assumpt. CCCXXII. *Internè* assumitur ad excitandam Salivationem *Mercurius minimè fixatus*, *præcipitatus* præsertim.

Aut externè illitum. Aut Cinguli formâ applicatum. CCCXXIII. *Externè* ad eandem Salivationem producendam usurpatur *Mercurius crudus*, tum *Unguentis*, *Linimentis*, *Oleisve immistus* & circa plerasque articulationes illitus; tum *Terebinthinæ* itidem permistus & *Cinguli formâ circâ* Regionem lumbarem applicatus. (Quod etiam fieri potest à Mercurio præcipitato, & quidem minùs fixo) tum etiam in *Cinnabarim* per sulphur redactus, & unà cum aliis, myrrhâ præsertim, mistus, ac *suffumigii* modo exceptus ore, donec fiat salivatio.

Aut suffumigii modo exceptum. In his omnibus lentè procedendũ. CCCXXIV. His autem tribus modis Salivationem producere solet Mercurius, in cujus administratione, quod jam ex parte monuimus, observandum sedulò, ne nimium festinetur, sed opus lentè procedat.

Et futuræ Salivationis signa consideranda. CCCXXV. Lentè igitur tam externè, quàm internè usurpando Mercurium procedendum est in Salivatione excitandâ, observandumque, an ipso semel aut bis mediocri quantitate usurpato, futuræ salivationis signa compareant, an verò nulla ejus indicia se manifestent.

Hæc quæ nam sint. CCCXXVI. Quoties enim vel Gingivæ, vel Tonsillæ, aliæve in maxillis Glandulæ tumere incipiunt ac dolere, quoties odor gravis exspirat ex ore, toties salivationem præ foribus adesse certum.

Si nõ appareant in eorundem usu pergendũ. CCCXXVII. Quoties verò nil talis intra biduum, triduumve post debitè administrata medicamenta mercurialia evenit, toties in eorundem usu amplius pergendum patet; & quidem tamdiu, donec confluant Humores vitiosi ad Salivares Glandulas, effundanturque unà cum ipsâ salivâ.

Quando gargarismis acrẽ humorẽ temperãtibus utẽdum. CCCXXVIII. Ne autem *ab illis humoribus* plerumque satis *acribus nimiùm exulcerentur Gingivæ*, *Malæ*, *Labia*, & quandoque ipsum *Palatum*, *Gargarismis* utendum ex *Lacte tepido*, *Raparum* coctarum *Succo*, *Emulsionibus* aliisve humorem *Acidum & Acrem contemperantibus*.

Salivatio non sistenda. CCCXXIX. Sibi autem per aliquot hebdomadas *relinquendus hic per salivationem fluxus*, *nec facilè sistendus*, ne in suffocationis periculum conjiciatur æger: cùm præsertim *spontè sensimque cessans salivatio perfectæ Curæ signum esse soleat*.

Quando Gargarismis abstergentibus utendum. CCCXXX. Ubi autem ab *Humoribus acerrimis profunda* excitantur in *Ore ulcera*, doloresque *intolerabiles*, *Gargarismi* parandi ex magis *abstergentibus*, *adstringentibusque* dictis, addito ipso *Opio*, aliisve *dolorem* potenter *sedantibus*. Atque sic institui debet ipsa per Salivationem humoris in Venerea Lue peccantis Evacuatio. Nunc de Symptomatum primariorum curâ peculiari quædam addenda.

Symptomatum curatio. Gonorrhææ Virulentæ curatio. CCCXXXI. Faciemus autem à *Gonorrhææ Virulentæ* curâ initium, postquam frequentissimum est Luis Venereæ Symptoma, & à quo

quo sæpenumerò incipit Lues ipsa, quin imò, si mox ritè curetur, in eodem sistitur, ne ulteriùs pergat & totam Sanguinis massam inficiat.

Si Sanguinem infecit præmittenda Universalis cura

CCCXXXII. *Ubi ergo Virulenta Gonorrhœa sola Ægrum urget, nec ab ipsâ infecta est adhuc Sanguinis massa, illi soli adhibenda curatio: ubi verò ulteriùs serpsit malum, & Sanguinis massam totam simul infecit, tum præmittenda, conjungenda saltem Universalis Cura*, de qua jam actum.

Quenâ Ulcera sequatur Gonorrhœa.

CCCXXXIII. Instituetur autem *rationalis* hujus *Gonorrhœa Curatio*, si consideraverimus, *consequi eam Ulcus in Prostratis & Vesiculis forsan seminariis existens*.

CCCXXXIV. Quamvis enim non negem, solam istarum Partium *Debilitatem post nimium coitum* non rarò remanentem posse *Gonorrhœam producere*, multis sæpe annis permanentem: nunquam tamen erit ulla *Gonorrhœa Virulenta*, nisi accesserit, *quòd* non tantùm *Semen*, verùm *Sanguinem* quoque ad partium harumce nutritionem accedentem *corrumpat in humorem acrem ac virulentum*, qualis effundi solet in Gonorrhœâ Venereâ & Virulentâ ideò dictâ.

CCCXXXV. Illud verò quod tum Semen, tum Sanguinem ita corrumpit, *partem* quoque *continentem* plùs minùs *corrumpet*, ac proinde *Ulcus*, qualecunque tandem, in *ipsâ excitabit*.

Ulcera hæc esse tantùm in Prostatis & Vesiculis seminariis.

CCCXXXVI. *Pars* igitur illud *Virus continens* cùm præter *Prostratas & Vesiculas seminarias* nulla esse possit alia, meritò dicuntur *Illæ aut simul, aut seorsim saltem Ulcere laborare*; quod hîc minimè prætereundum, ubi hujus Symptomatis, *Gonorrhœa Virulenta*, *Curationem* instituimus, *quæ nunquam feliciter absolvetur, nisi sublato Ulcere ac Morbo, quem sequitur illud Symptoma*.

Ea esse curanda.

CCCXXXVI. In *Gonorrhœa* igitur Virulentæ *Curatione Dogmaticâ*, cogitandum de *Ulcere* illo qualicunque *mundando* & iterum *consolidando*; atque *Causâ* ejusdem *corrigendâ*, vel *tollendâ*.

Eorum causa.

CCCXXXVIII. *Ulceris* hujus *Causa* est *humor acris & virulentus coitu communicatus, & circa hæc Vasa spermatica hærens, Sanguinem ac Semen corrumpens*, atque *post ipsius corrupti effluxum aliquâ sui parte in solidis & continentibus partibus exulceratis remanens, atque nova materia affluentis Corruptione novâ tum Ulcus*, tum *fluxum virulentum perpetuans*.

quomodo Gonorrhœa ex arte curetur.

CCCXXXIX. *Curabit* ergò ex arte ac feliciter Gonorrhœam Virulentam, qui 1. *Fermentum* illud *Virulentum & Acre ulcus excitans*, fovensque, atque Sanguinem cum semine corrumpens *Correxerit*, aut è corpore planè *exturbarit*: 2. *Ulcus* ab ipso productum *Mundaverit* ac *Consolidaverit*.

CCCXL. Atque hisce paucis Indicationibus satisfaciunt medicamenta omnia vulgò in Gonorrhœæ virulentæ Curatione commendata, ac cum laudabili successu administrata; uti hoc facilè observabit, quisquis hæc omnia mente attentâ examinaverit: quamvis pauci Gonorrhœæ curam instituentes hæc omnia satis observent, unde non mirum, si tam sæpe nulla vel tardior contingat ejus Curatio.

CCCXLI. *Humorem Acrem ac virulentum corrigunt Emulsiones variæ* hîc usurpari solitæ; *Decocta* emollientia & lenientia dicta ex Glycyrrhizâ, Hordeo, & similibus parata: Ipsa *Terebinthina*, ejusve *Oleum*; *Balsamus Peruvianus*, *Oleum de Copaiva* dictum &c. 1 Humor acris corrigendus & quib⁹.

CCCXLII. 2. Eundem *humorem Acrem*, *virulentumque* per *Urinæ vias exturbant* eadem ferè memorata *Decocta*, *Emulsiones*, *Olea*, & ipsæ *Cantharides*, &c. dum vi Diureticâ prædita unà cum Urinâ extrudunt fermentum illud virulentum. 2 Expellendus & quibus.

CCCXLIII. Hæc autem medicamenta omnia si quis attentâ mente consideraverit, facilè agnoscet illa *Humori Acido acriori Temperando, expellendoq;* convenire, ac proinde *Gonorrhœam Virulentam ab Ipso pendere ac produci*: quemadmodum ex omnibus Luis Venereæ Symptomatibus id abundè probavimus in superioribus, quod nunc medicamentis huic Gonorrhœæ curandæ convenientibus & talibus usu solo compertis confirmamus. Gonorrhœam Virulentam ab Humore acri pendere.

CCCXLIV. Omnia certè, quæ *potentiùs alterant, humoremque in Gonorrhœâ virulentâ corrigunt*, sunt vel *Aromatica*, vel saltem plus minùs *Acidum temperantia*; inter quæ haud postremum locum occupant *Oculi Cancri*, in hoc affectu curando tam utiles ac necessarii. Ejus Medicamēta esse vel Aromatica vel acre temperantia.

CCCXLV. Methodus ergo curandi Gonorrhœam Virulentam consistit partim in *Alteratione ac Contemperatione humoris Acris Ulcus* in spermaticis Vasis & Glandulis tum *parientis*, tum *foventis*; partim in *Ejusdem* plus minùs contemperati *expulsione cum Urinis*, proximâ nempe viâ & commodissimâ; in quem finem usurpari quoque possunt *Decocta Sudorifera* in Universali Luis Venereæ curatione laudata & notata, quippe quæ non tantùm per Sudores, verùm per urinas quoque humores peccantes expellunt, quinimò Acres quoque Acidos temperant; partim in *Ulceris mundatione*, hinc & *consolidatione*, tum per Terebinthinam lotam, tum per eandem coctam, tum per ipsius Oleum, tum per Peruvianum Balsamum, Oleum de Copaivâ, Balsamum Sulphuris multiplicem, &c. partim in *Earundem Glandularum Prostatarum*, & *Vesicularum seminalium* hoc maligno fluxu *debilitatarum Corroboratione*, per blandè adstringentia & Aromatica, Sale saltem fixo & Acidum frangente donata, Castoreum, Succinum, Myrrham, Mastichen, Coralia, Lapidem hæmatitem, Laccam, &c. internè assumenda & similia; Olea, Mastichinum putà, & alia forinsecùs circa perinæum usurpanda. In quib⁹ consistat Method⁹ Gonorrhœam curandi.

CCCXLVI. Atque tali methodo curabitur feliciter Gonorrhœa Virulentâ, quæ ipsâ neglectâ, vel non satis observatâ redditur quandoque, ex parte saltem, Incurabilis; ac præsertim ratione partis longo fluxu extremè debilitatæ. quomodo eadem reddatur incurabilis.

CCCVLVIII. Ubi proinde Lui Venereæ conjuncta est Gonorrhœa Virulenta, ibi Universali Luis curâ tollitur simul Gonorrhœa; Ubi autem Gonorrhœa sola observatur, illi soli cura est facienda methodo ac medicamentis modò dictis. Gonorrhœam Lui Venereæ conjunctam ejus curatione etiā tolli.

Eadem universali curatione etiam cedere pustulas.

CCCXLVIII. Spontè solent *Universali Luis Venereæ Curâ* cedere *Pustulæ*, uti jam docui in superioribus, tam per Sudorifera Decocta, quàm per Mercuriales evacuationes ac imprimis Salivationem, ritè institutas; unde notavi, Curæ laudabilis ac perfectæ signum esse, tum Pustulas, tum cætera Venereæ Luis Symptomata spontè tum cedentia.

Earum curatio particularis.

CCCXLIX. Si cui tamen libet *Pustularum Curam festinare*, aut *seorsim eandem instituere*; quò minùs oriatur de Lue Venereâ suspicio apud alios, tum *Guajaci, cæterorumque Lignorum* à me laudatorum *Decocto foveri* possunt. Quin memini, aliis non proficientibus, *Sale Volatili Cupri Tincturâ imbuto* me pustulas fœdas & planè malignas feliciter curare, ac supra propriam expectationem subinde tollere.

CCCL. Inservit quoqve Pustulis Curandis *Mercurius præcipitatus* alicui *Unguento immistus* & forinsecùs applicatus.

Easdem oriri à Spiritu acido.

CCCLI. Atque hæc omnia confirmant itidem Ipsarum *Ortum à Spiritu Acido*, in quo totius Luis Venereæ naturam posuimus.

Ulcera Venerea etiã curâ universali tolli.

CCCLII. Quod de Pustulis modò dictum, idem de *Ulceribus* Venereis quoque dicendum, Ipsa *Universali Luis Curâ*, si ritè fiat, *simul curari & tolli*, tum eâ quæ per *Decocta Sudorifera*, tum eâ, quæ per *Salivationem, cæterasque Vacuationes Mercuriales* absolvitur.

Earum curatio particularis.

CCCLIII. Possunt autem præterea Ulcera Venerea *ablui ac mundari Decocto Guajaci* & cæterorum *Aromaticorum potentium*, quin tangi possunt *Sale Volatili liquido & Cupri Tincturâ imbuto*.

CCCLIV. *Unguentis* etiam feliciter admiscetur *Mercurius* tum *præcipitatus*, tum *sublimatus*, ac præsertim *dulcis*.

CCCLV. Quorum ope postquam *mundata* sunt satis *Ulcera Venerea*, *Consolidari* possunt facili negotio cæterorum more, de quibus agitur in chirurgiâ.

CCCLVI. Non est, quod quis turbetur ac miretur, proponi à me hic ad Ulcerum Venereorum curationem *Mercurium* per *Acidos Spiritus tam præcipitatum*, quàm *sublimatum*; existimetque id meam evertere de Luis Venereæ causâ, in Acido constitutâ, opinionem.

Unum Acidũ immutari ab altero

Nam 1. novum non est, *Unum Acidum immutari ac infringi ab Altero*, & quidem secundùm *quasdam sui partes ab alterius partibus* differentes.

Quod exẽplis ducetur.

CCCLVII. Sic Corallia, Margaritæ, oculi cancri, &c. soluta in *Spiritu Vitrioli Philosophico* dicto, ex Butyri nempe Antimonii in vitæ Mercurium per aquam affusam præcipitatione orto, iterum ab ipso secedunt, quamprimum *Vitrioli Spiritus* ipsi instillatur, quamvis uterq; spiritus sit acidus, & ex vitriolo, ex parte saltem, productus, extractusque.

Mercurius sublimatus quib. constet.

CCCLVIII. *Mercurius enim sublimatus corrosivus* quo ad Antimonii butyrum parandum utimur, præparatur plerumque ex *Vitriolo & Sale* marino vel fossili cum Mercurio tritis & simul sublimatis, unde in ipso multum spiritûs acidi à vitriolo quoque existere, fit manifestum, quamvis ego saltem partem majorem forsan partem à sale vulgari ipsi accedere.

Diversitas Spiritus acidi in Spiritu Vitrioli Philosophico unde pendeat.

CCCLIX. Diversitas proinde Spiritûs Acidi in prædicto Spiritu Vitrioli Philosophico reperti pendet 1. à diversitate *utriusque Salis, Vitrioli & Marini*, conjuncti: 2. ab *ipso Mercurio* cum quo elicitus elevatusque est uterque spiritus; 3. *ab Antimonio* cum quo fit conjunctio ad Butyri præparationem. Est autem in ipso Antimonio etiam spiritus acidus, cujus aliquam partem simul cum Butyro assurgere, mihi saltê est valdè probabile. In spiritu autem Vitrioli vulgari nulla est Aciditas, nisi à solo Vitriolo. Unde notabilem in utroque diversitatem existere, quis non videt?

CCCLX. Idem ex aliis spiritibus acidis quoque patet, quatenus aliqui hoc vel illud Metallum tantùm solvunt, non verò cætera. Sic ex. gr. Salis Spiritus Aurum solvit, non item Argentum: contrà Spiritus Vitrioli Argentum solvit, non item aurum.

Spiritus acidus in sublimato aut præcipitato diversus à Veneno Venereo.

CCCLXI. *Spiritus ergo acidus in Mercurio tam sublimato, quàm præcipitato concentratus censendus in nonnullis circumstantiis suis diversus à Veneno Venereo itidem acido*: unde fieri potest, ut *unus alterum alteret*, *immutet*, imò *figat*.

CCCLXII. Adde quòd 2. præcipua *Mutatio*, quæ expectatur ab utroque modo prædicto præparato Mercurio, pendeat *ab ipso Mercurio*, qui præcedenti suâ præparatione per acidum spiritum aptior factus est alterando Veneno Venereo; quippe cui faciliùs nunc, quàm aliàs immiscetur.

CCCLXIII. Inservit ergo *Mercurius* tam præcipitatus, quàm sublimatus Veneno Venereo corrigendo, tam *ratione sui*, quàm ratione *Spiritus Acidi in se concentrati, & Acido Venereo subcontrarii*.

Caries Ossium curatu difficilis.

CCCLXIV. Quartum Venereæ Luis Symptomatum locum *Cariei Ossium* assignavimus, præ aliis omnibus *curatu difficillimo Symptomati*.

Unde id oriatur.

CCCLXV. *Difficultas* verò *Curationis* vel inde *pendet*, quòd *Venenum Venereum sese intimè insinuet Ossibus*, quò *penetrare nequeunt remedia illi corrigendo apta*; *nec facilè igne sive cauterio actuali superari* possit idem malum.

CCCLXVI. *Acidum* certè *arctissimè ossibus sese insinuare, illaque ad internecionem corrumpere*; notum esse potest omnibus Affectuum Chirurgicorum veris Observatoribus, & suprà libros Doctis.

In Carie Ossa esse mortua.

CCCLXVIII. Dico *ad internecionem corrumpi Ossa in Carie Venereâ* cùm reverà *vivant* quoque *Ossa, & Carie correpta* pro *mortuis* habenda sint.

Pars affecta à sanâ separanda.

CCCLXVIII. Ad *Cariei proinde Curationem* necesse est, ut *tota pars Carie affecta*, utpote mortua, *separetur à sanâ* & vivâ, cum quâ nec coalescere, nec diu subsistere potest Cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paulatim deducat.

Id quàm sit difficile.

CCCLXIX. Difficile autem est, aut *Igne, ferroque ignito*, aut *medicamentis convenientibus* Ossis partem Carie infectam separare ab integrâ; postquam per cuniculos in sanam se insinuat *Venenum Venereum non quiescens*, *sed eundo vires acquirens*: sicut manifestum in omni Carie Venereâ cujus *Causa non sistitur* aut *infringitur*.

infringitur ab Osse ipso quod corrumpitur; sed indies augetur & Acrior fit, unde tandem, ubi ad summum pervenit, Caries Venerea fit incurabilis.

CCCLXX. Difficultas autem summa in carie curanda etiam inde pendet, quod *Remedia* ipsi curandæ *convenientissima* sæpenumero *satis convenienter applicari, usurparique non possint.*

Ab actu-ali cauterio partes vicinas lædi. CCCLXXI. Partes namque Ossibus vicinæ *Membranæ, Tendines, Nervi*, & similes ab *actuali Cauterio simul læduntur, & intolerabiles Dolores patiuntur.*

Ac eo malum augeri. CCCLXXII. *Augetur* autem idem malum, quando *sæpiùs applicantur actualia* illa *Cauteria*, quæ unâ vice parùm præstare solent, at sæpiùs iteranda sunt, si laudabilem effectum producere debeant.

CCCLXXIII. Cætera *remedia*; quæ *Cariei consumendæ aut tollendæ adhibentur*, vel *invalida sunt nimis* ad quæsitum effectum producendum & illud Venenum Venereum superandum, vel, uti jam dictum, *non satis penetrare possunt* ad quævis loca, in quæ se insinuavit prædictum *Venenum Venereum in Aciditate Acri consistens, ac penetrantissimum.*

Quenã acidi acrimoniam debellent. CCCLXXIV. Quæcumque namque hactenus observata sunt quocunque modo *Acidi Acrimoniam debellare*, vel *Salia sunt lixiva*; tam *fixa*, quàm *Volatilia*; vel *Spiritus Volatiles*; vel *Olea*; vel *Aquea*; vel quædam ex prædictis *magis composita.*

CCCLXXXV. *Salia verò lixiva fixa*, quæ primaria sunt Acidi opposita & adversaria, *pura & sola* si fuerint, in superficie hærebunt, nec aliquid laudabilis, magnive præstabunt; sin *Aquâ diluantur*, simul partem aliquam virium suarum amittent; si cum Spiritu *Volatili conjuncta fuerint*, penetrabunt quidem quaquaversum faciliùs, operabuntur autem simul debiliùs: Si cum *Oleo in Saponem mutata* fuerint, debiliora sunt reddita, nec facilè ad interiora penetrabilia; quibus si *Aqua* accedat, ut diluantur & ulteriùs penetrare possint, reddentur simul magis inertia.

Post Cauterium actuale Salia Volatilia esse aptis cariei Ossium remedium. CCCLXXVI. Adeò ut inter omnia Venenum Venereum Acido-Acre cariem producens corrigentia & emendantia remedia, post *Cauterium Actuale*, primus locus videatur assignandus *Salibus Volatilibus*, utut satis debilibus ad tantum & tam grave malum superandum.

Eam ad mortem plerosque comitari. CCCLXXVII. Non mirum proinde, *si tam rarò curetur Caries Ossium notabilis Lui Venereæ accidens*, quin plerosque ad mortem usque comitetur.

Os infectum totum tollendum. CCCLXXVIII. Vera etenim ratio curandi est, ut *Os infectum*, quoties tutò licet, *totum tollatur*, postquam *vix unquam sisti potest in ipso Caries*, aut *pars Ossis corrupta separari à sanâ.*

CCCLXXIX. Quod verò jam feci, *laudo iterum Salis Volatilis usum*; qui laudabilior erit, si quis *Salia Volatilia plurium generum adornet, atque optima* quævis per *accuratam & attentam Experientiam seligat.*

Quenã præterea hic usurpentur. CCCLXXX. Usurpantur quoque in ossium carie curandâ *Tutia*, *Lithargyrium*, *Cerussa*, imò *Guajacum*, in Pulverem trita, & inspersa; quæ omnia si quis accuratè examinarit, comperiet, eatenus juvare posse, quatenus Acidum in se concentrant & ab Ossibus allectum avertunt, ne ulterius serpere ac ipsa corrumpere pergat.

CCCLXXXI. Hæc igitur sunt blandissima curandæ cariei remedia; proxima sunt sive media Salia tum Volatilia, tum fixa, tanquam cauteria potentialia: potentissimum verò est cauterium Actuale. Quorum ope nisi curari possit caries, habenda ipsa meritò pro incurabili. *Horum remediorum diversitas.*

CCCLXXXII. Docuimus, excrescere in variis partibus sub membrana Ossa investiente, Periostio, *Tuberositates* nonnunquam insignes; quæ si Ossa non multùm affecerint, curari solent Emplastris & Unguentis Mercurialibus, imprimis universali curâ per Salivationem. *Tophi qui curentur.*

CCCLXXXIII. Sin Ossa infecerint, & materia Pituitosa viscidior illas constituat, vix curabuntur, nisi aperto Tumore, atque sublato sensim humore viscido, tum per Gummata Aromatica, tum caustica potentialia & actualia; perseverando tamdiu in eorundem usu, donec Os mundatum & liberatum ab omni Phlegmate Venereo observetur, atque tunc pergendo ad consolidationem per remedia chirurgica vulgò nota.

CCCLXXXIV. Diximus Doloribus molestis & quidem noctu repetentibus, interdiu ferè cessantibus, & quidem non in articulis, sed loco Articulorum intermedio afficientibus teneri ac urgeri non infrequenter Lue Venereâ infectos: ad quorum mitigationem tum internis tum externis medicamentis uti possumus. *Dolores molesti curandi mitigantibus.*

CCCLXXXV. Inter externa præ aliis omnibus laudantur Unguenta Mercurialia: ut & fotus Guajacini, & Juniperini, &c. *Tam externis.*

CCCLVIII. Inter Interna commendatur præ cæteris Sarsaparilla, & ejus Decoctum; Vix tamen aliquid efficitur absque Opiatis medicamentis, quæ plurimùm hic præstant si convenientibus uniuscujusque Ægri constitutioni misturis addantur, atque circa vesperam recrudescente dolore usurpentur. *Quàm internis.*

CCCLXXXVII. Primarium tamen hîc est cura Luis Universalis, cujus ope Dolores illi sensim minuuntur, & tandem in totum tolluntur.

CCCLXVIII. *Capilli abradendi*, quando effluere incipiunt, qui spontè solent absoluta ritè curâ universali renasci: ut non opus sit multa in ipsorum gratiam peragere. *Capillorum defluvium qui curetur.*

CCCLXXXIX. *Maculæ* spontè abire solent post curam Universalem absolutam; licèt possint citiùs tolli, si Decocto Guajaci & aliorum Aromaticorum superiùs laudatorum foveantur. *Maculas post curâ Universale spontè abire.*

CCCXC. Inter Venerea Symptomata haud postremum locum obtinent *Bubones Venerei* dicti, quamvis postremo ferè loco ipsos examinaverimus. *Bubones Venerei quomodo curandi.*

CCCXCI. In horum Bubonum Venereorum curatione notant Practici, dandam esse operam, ut quantum fieri potest, maturetur eorum *Eorũ maturanda suppuratio & apertio.*

eorum Suppuratio & Apertio.

Suppuratio quibus promoveatur, CCCXCII. Suppurationem promovent Emplastra cum Aromaticis Gummatibus parata, Diachylum magnum & similia.

CCCXCIII. Quòd si & tunc segniùs procedat Suppuratio, suadent cauterio potentiali festinare apertionem; quo eò alliciatur Venenum; quod ego fieri puto, ne ad interiora pergat Venenum in illo tumore existens.

CCCXCIV. Laudo proinde id, quod Experientia quotidiana docet esse optimum, licèt aliter forsan explicem utilitatem ex medicamentorum usu Ægris accedentem.

Condylomata qui curanda. CCCXCV. Condylomata tum muliebri pudendo, tum in utriusque sexus Podice oborta, ut & Verrucæ in Membro Virili erumpentes curantur, præter Luis Universalem curationem, *Et quibus* per medicamenta illis applicata Mercurialia Acriora, ipsa consumentia, cæterosq; Spiritus Acidos, Vitrioli, Sulphuris & similes.

CCCXCVI. Possunt ergo unâ Spirituum illorum Acidorum guttâ tangi, & quidem toties, (at semel tantùm in die) donec corrosa sint, & siccata decidant.

CCCXCVII. Conducit quoque Aqua Plantaginis & Rosarum ana ad libram unam cum Aluminis Crudi & Mercurii sublimati ana drachmis duabus mista & in Vitro decocta, & post subsidentiam effusa; ac linteo parti affectæ applicata.

Plura qui volet, consulat Auctores Practicos, ubi plurima inveniet, quæ conveniant: Neque nobis mens fuit singula hîc persequi, verùm Naturam Veneni Venerei investigare, ac eruere; uti factum putamus, optantes, ut quæ hactenus protulimus, cedant suo tempore in multorum ægrorum commodum, & Medicorum commendationem.

Finis Tractatûs Tertii.

TRACTATUS IV.

DE PHTHISI.

Phthisis quomodo generetur

INTER Affectus *Ulceri Pulmonum*, &, qui huic supervenire solet, *totius corporis Marcori* ansam præbentes imprimis recenseri meretur *Pleuritis*, quæ quoties vel negligitur, vel aliàs non superatur, abit in Suppurationem; Pus autem non infrequenter in Pectoris cavitate collectum constituit *Empyema*; ab hoc verò Pure Acri afficiuntur sæpenumerò Pulmones, atque *Phthisis* producitur; de quâ nunc agere lubet.

Quid Phthiseos nomine, vulgo significetur II. Sciendum autem, nos non omnem *Tabem*, at eam duntaxat, quæ *Pulmonis Ulcus consequitur*, *Phthiseos* nomine intelligere, postquam in hâc significatione sumi solet vulgò hæc vox apud Medicos.

Ejus Symptomata. III. Præter enim *Universi Corporis contabescentiam* alia insuper in Phthisi observari solent Symptomata ipsi peculiaria, *Tussis* putà *cum Puris excretione*; quibus accedit *Febris Hectica*, unâ se. duabusve post assumpta Alimenta horis exacerbata.

Phthisin absque Pleuritide oriri. IV. Quoniam verò non tantùm post Pleuritidem, verùm etiam sine ipsâ oritur Phthisis, lubet pluribus illum affectum secundùm varias suas causas examinare.

Ejus signum inseparabile Pus. V. Cum autem *inseparabile Phthiseos signum* sit *Pus continuè Tussi excretum*; videndum, ex quibus & à quibus tale Pus produci queat, quod ad Tussiendum, ac se excernendum Pulmones irritare valet.

Quale illud Pus sit. VI. Et 1. quidem observandum, *Pus Phthisicorum non esse uniusmodi*, sed *valdè diversum* ab ipsis excerni, rarius quidem, *album ac æquale*; frequentius *subflavum*, *viridescens*; *quandoque lividum*, *atrum*, *aut variegatum*, *consistentiâ inæquali*; *fœtens*, *ac cum multifario Phlegmate mistum*.

VII. Atque ex hac *Puris* varietate facilè patet, *Materiam ejusdem* non rarò esse *variam*. *Ejus materia varia.*

VIII. *Omnis* quidem *Puris materia* est *Sanguis*, sed *non semper purus & sincerus*, *verùm hic cum humoribus ad Pulmones* per vasa delatis, aut per fauces *delabentibus mistus*.

IX. Cum proinde *Sanguis necessariò concurrat ad Puris productionem*; Sanguis autem tum demum in Pus abeat, *quando extra sua vasa, Capillaria præsertim, ac Venas est effusus*: quidquid huic Sanguinis in Pulmonibus effusioni ansam præbere potest, id omne *Phthiseos causa efficiens* esse poterit. *Causa efficiens.*

X. Si quis prætereà praxin Medicam consulat, & ea, quæ quotidie Ægris accidunt, observet; comperiet non rarò *aliunde, quàm à Pulmone, maximam Puris per Pulmones excreti partem accedere*, ac imprimis *post Pleuritidem* in Abscessum mutatam, vel *hanc*, *Anginamve*, aut secundum Hippocratem (prout ipsum aliqui saltem ad literam interpretantur Auctores Recentiores) *Lethargum* quoque *consequens Empyema*, quemadmodum id alibi docuimus. *Pus aliunde etiam quàm à pulmonibus accedere.*

XI. *Phthisis* proinde sive *Ulcus Pulmonum*, nunc erit *primarius Ipsorum Affectus*, quando in Pulmone ipso læso generatur Pus; nunc *secundarius* tantum, quando aliunde ad Pulmones traducitur *Pus*, *à quo ipsi inquinantur*; inficiuntur, corrumpuntur, sicque *in Ulcus abeunt*, atque tunc itidem Pus producunt: *neque enim prius dicitur quis laborare Phthisi*, *quàm ipse Pulmo in ipso afficiatur*, *ulcere laboret*, *atque ex* *Quando quis Phthisi laborare dicatur.*

suo etiam Sanguine Pus producat.

Primarii ad Phthisin affectus causa varia.

XII. *Primarii Pulmonum ad Phthisin* producendam requisiti *Affectûs Causa varia* observari solent; *proxima* quidem est multifaria *Vasorum Apertio*, sive illa fiat *Vulnere*, pungendo, cædendo; sive fiat *rupturâ*, cadendo, vociferando, tussiendo, distendendo; sive fiat *rosione*, ab humore Acri; sive fiat per *Diapedesin*, exsudationem ob vasa distenta & laxata; sive quocunq; alio modo. Difficile enim est, omnes causas externas, fortuitas præsertim, referre aut excogitare.

Hæ ad Curationem cognoscendæ.

XIII. *Interest tamen ad Curam* ritè instituendam, & non tantùm ad præcavendam *imminentem*, sed insuper ad superandam Phthisin præsentem ac urgentem, *Causas omnes proximas & remotas*, quemadmodum illæ ordine se consequuntur, perspectas habere.

A vociferatione vehementi Phthisin produci.

XIV. Quisquis enim novit atque expendit, à vociferatione putà vehementi rumpi posse Pulmonum vasa, & inde Phthisin produci, is & solicitus erit, ne ipse hac ratione peccet, aut se conscio alius; quin monebit quosvis, ut sibi caveant à simili noxâ.

XV. Quinimò ubi observabit Medicus, ex simili vociferatione in dolorem pectoris punctorium, aut Sanguinis sputum incidisse aliquem consilium à se petentem, rationem habebit ejus exactam, & mox allaborabit, ut Dolor ille tollatur, & Sanguinis sputum, consolidato in tempore vase aperto, curetur. Sic enim præveniet malum facilè aliàs futurum. Cùm prudentis sit prævenire mala, ne ab illis præveniatur.

Nō semper à Sanguinis sputo Phthisin oriri. Aliquan do tamen

XVI. Sed dicet Aliquis, *quorsum ex Sanguinis sputo quis sibi metuat à Phthisi*; postquam *ibi non stagnat, non in partis, Pulmonis puta, substantiam effunditur, quin mox* per asperam *Arteriam excernitur* è corpore *Sanguis?*

XVII. Cui respondeo, 1. non semper immediatè conjungi Asperæ Arteriæ Vasa Pulmonis Sanguinea, quin subinde aliquid substantiæ pulmonis intercedere, in quam aliquid cruoris, & imprimis pars ejus serosa & acrior ingredi queat, & ipsam sensim exulcerare.

XVIII. Sed & respondeo 2. ipsum Sanguinem lateribus vasorum apertorum adhærentem acrimoniam aliquam concipere, quæ Ulcus sensim pariat, & in ipsam Pulmonum substantiam & parenchyma serpat.

XIX. Prudentis erit proinde, talia vel levissima incommoda nunquam negligere, quoniam ex illis neglectis lethalem Phthisin sæpenumerò suum ortum duxisse, nimis frequens incautos docuit Experientia.

Phthisis frequentiùs Peripneumoniæ supervenire non ritè curatæ. Ægrotorum culpâ.

XX. Quamvis autem *Sanguinis sputum* sæpiùs recurrens subsequi soleat frequenter *Phthisis*, longè tamen *frequentiùs solet eadem supervenire Peripneumoniæ, non ritè Ægrotorum Medicorumve culpa curatæ.*

XXI. *Ægrotorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties seriùs ad se vocant Medicos, aut consilia ipsorum optima negligunt ac suo lubitu medicamenta usurpant, vel diætam instituunt noxiam, Aërem frigidum, asperioremve non satis fugiendo: potum frigidum sumendo, &c.

Medicorū culpâ.

XXII. *Medicorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties Ipsi ex suo vel alieno præjudicio ipsam curare satagunt secundùm nescio quam methodū generalem omnibus morbis accommodandam; quæ tamen nulla utilis excogitari potest ubique sibi similis; postquam pro re natâ, hoc est, pro circumstantiarum, Personæ, Ætatis, Sexus, Anni temporis, Aëris constitutionis, Vitæ generis, & imprimis Symptomatum præsentium vel instantium diversitate omninò semper variari debet vera & Ægris profutura Medendi Methodus.

Omnibus morbis non una curandi method⁹.

XXIII. Quemadmodum enim omnibus Equis unum idemque adaptari non potest Ephippium, sic & omnibus morbis debitè curandis una eademque methodus conveniens excogitari nequit.

Cur Peripneumoniæ superveniat Phthisis.

XXIV. *Peripneumoniæ* autem *faciliùs supervenire solet Phthisis*, quoniam ubi hæc in Abscessum abit, ulcus necessariò concurrit, quod nisi mundetur confestim, ac mox consolidetur, denuò Phthisin producet.

In ulcere pulmonū curando festinandum.

XXV. Neque enim mox, ubi aliquod est in Pulmonibus Abscessu laborantibus Ulcus, Phthisis quoque adest, ac facilè ac brevi Phthisin producet, nî quamprimum curetur; unde si in ullo affectu, certè in hoc curando festinandum.

Ex quali ulcere Phthisis producatur.

XXVI. Distinguendum proinde inter Ulcus recens, ac inveteratum in Pulmonibus: nam ex protracto, nec mox curato ulcere Phthisis sensim producitur.

Causa Phthiseos proxima.

XXVII. Causa proinde Phthiseos proxima est Ulcus tamdiu in Pulmonibus hærens, ut ab Ipso cum febre lentâ corporis macies excitetur.

A quo ulcere citiùs producatur.

XXVIII. Citiùs autem ab Ulcere Pulmonum fœdo & à materia acriori producto excitabitur Phthisis, quàm ab Ulcere magis blando, & à materiâ minùs acri generato.

Causæ ulcus producentes. 1 Peripneumonia.

XXIX. Inter *Causas* proinde *Pulmonum Ulcus producentes* 1. loco debet poni *Peripneumonia* Pulmonum sc. Inflammatio *in Abscessum transiens: aut Vomica.*

2. Sanguinis sputū

XXX. 2. *Sanguinis sputum* neglectum, nec in tempore curatum.

3. Humor acer & salsus.

XXXI. 3. *Humor acer, ac salsus sive acidus à Capite per fauces in Asperam Arteriam destillans* & paulatim exedens atque exulcerans tum dictam Arteriam, tum ipsam pulmonum substantiam.

4. Humor pituitosus & viscid⁹.

XXXII. 4. *Humor Pituitosus & Viscidus* itidem à Capite vel Faucibus in Arteriam asperam descendens, ibidem adhærens, acriorque morâ factus, hinc similiter, licet lentiùs, Pulmones exulcerans.

5. Pus acre in pulmones admissum. Quando citiùs producatur.

XXXIII. 5. *Pus acre ex Latere in Pleuritide, aut Thoracis Cavitate in Empyemate in Pulmones admissum*, & Ulcus in ipsis pariens.

XXXIV. Ubi autem causæ prædictæ incidunt in Pulmonem ex naturali suâ constitutione vitiosum, & ad Phthisin vergentem, longè faciliùs, citiùsque idem malum contingit.

In quo cōstitutio naturalis ad Phthisin consistat.

XXXV. In quo autem *naturalis hæc ad Phthisin constitutio consistat*, meritò quæritur: cum per Experientiam admodum frequentem liquidò constet, *Integras familias* observari *ad Phthisin* ita *inclinantes*, ut pauci ex ipsis grave hoc effugiant malum.

Esse malum hereditarium

XXXVI. Notum quidem, malum illud esse *hæreditarium*, à parentibus transire ad liberos; sed in quonam illa Dispositio hæreditaria consistat, non æquè notum.

XXXVII. Neque enim loquimur hîc de *Vitiosa Thoracis conformatione*, tum *ab ortu* sive nativitate quibusdam propriâ, sive *connatâ*; tum *post nativitatem* aliis ex Casu, Contusione, aliove infortunio accedente; at de *Constitutione Pulmonum* aliarumve Partium *propriâ & hæreditariâ*, ob quam non tantùm proclives sunt plures ejusdem familiæ Liberi, ut ut bene aliàs habentes, at insuper, ubi ad certam ætatem (in aliis enim citiùs, in aliis seriùs hoc malum se manifestare solet) pervenerunt, in Pthisin subitò incidunt, & utplurimùm ipsâ extinguuntur.

Cõtinua partium corporis mutatio.

XXXVIII. Ut autem faciliùs pateat, puto considerandum, *Humores singulos in corpore humano indies sensim mutari, & secundum ætates notabiliter alterari*; sed *& Partes solidas & Viscera itidem notabilem Mutationem pro ætatibus variis nancisci*; quæ mutatio præsertim observatur in *Glandulis*, quarum aliquæ *minuuntur* sensim, dum aliæ *crescunt & augentur* potiùs indies.

Et precipuè glandularum Vt Glandulæ Thymi

XXXIX. Sic *Glandula Thymus*, in Fœtu valdè magna, plurimùm minuitur in Animalibus senescentibus.

Pulmonis constitutio peculiaris in Phthisi.

XL. Peculiarem quoque Pulmoni constitutionem contigisse, quæ cum ætate mutetur, Phthisis, de qua nunc agimus, abundè docet; quamvis hactenus mihi non sit possibile, illam Constitutionem Pulmonum mutatam certò describere atque explicare.

Qualis.

XLI. Talem tamen oportet illam esse *Pulmonum Constitutionem*, quæ tunc *faciliùs afficiatur, & patiatur ab humoribus in hâc vel illâ ætate magis dominantibus*.

Maximè in partib⁹ fluidis quærẽda.

XLII. Interim si, quod imprimis verius mihi videtur, proponere licet, (& quid ni liceat?) arbitror, *Dispositionem illam ad Phthisin* non tantùm *in partibus solidis* ac Continentibus, sed maximè in *fluidis ac Contentis* quærendam & inveniendam.

Humoribus nempe variè mutatis.

XLIII. Prout namque hi vel illi humores *pro ætate variâ nunc vel Acriores fiunt, vel obtusiores*; sic iidem modò hos, modò illos producunt affectus & morbos; ab *humoribus* variè mutatis *proinde petenda* videtur *potissima ratio Phthiseos Hominibus cæterùm*, quantum dignoscere licet, *sanis obveniens absque ullâ sensibus externis manifestâ Causâ*.

Suspicio Authoris de causa Phthiseos hæreditaria.

XLIV. Observavi non semel, ad Asperæ arteriæ latera *Glandulas* duas cum Testium Parenchymate affinitatem aliquam habentes, ac *Thyroidéas* dictas, applicatas, ex quibus Succum aliquem in dictam Arteriam deferri suspicor; qui si præter naturam acrior fiat, facili negotio ab ipso afficientur Pulmones; quin hic humor si secundùm ætatem variam reddatur varius, ab ipso in hæreditario malo magis adhuc immutato producetur forsan Phthisis. Hanc meam Conjecturam & Suspicionem pro Conjecturâ duntaxat & Suspicione haberi volo; quam idcirco tamen communico, ut si cui quàm mihi, priùs contingat occasio diligentiùs in hanc rem inquirendi, hoc fiat, & tantò citiùs Veritas eruatur & pateat.

XLV. Ut proinde his adhuc incertis ac incompertis missis ad cætera magis certa & nota pergamus, examinemus accuratiùs causas à me propositas Ulceris Pulmonum.

A Peripneumoniâ aut Vomicâ Phthisin oriri.

XLVI. Et 1. quidem *à Peripneumoniâ in Abscessum transeunte*, aut *Vomicâ* in Pulmone excitatâ Phthisin facillimè exoriri posse, quis negabit, nisi qui imperitè ignoraverit, adesse in utroque casu Ulcus in Pulmone.

Non tamen semper. Et quando.

XLVII. Non tamen ab omni *Ulcere* mox *Phthisis* producitur, sed ab ipso *perdurante*, *nec in tempore curato*. Nam si Pus ex rupto Abscessu aut Vomicâ per asperam arteriam excernatur, & Ulcus ibi existens quamprimum convenientibus medicamentis mundetur, hinc & consolidetur; nullum erit futuræ aut subsecuturæ Phthiseos periculum; quemadmodum econtrà, si Ulcus illud ab Ægro negligatur, aut à Medico imperito perperam tractetur, mirum non est, si brevi ulteriùs serpat noxa & sensim subsecuturæ Phthiseos ponantur fundamenta.

Non tantùm Pulmonum substantiæ, sed Sanguini purulentam materiam communicari. Vnde Febris Hectica, Tabes & Tussis.

XLVIII. Neque enim tantùm *Pulmonum substantia* magis magisque *afficitur*, sed insuper aliquid *purulentæ materiæ Sanguini per Pulmones circulanti communicatur*, unde is ampliùs indies afficitur & inficitur, atque ad Corpus ritè nutriendum ineptus redditur; hinc unà cum *Febre Hecticâ* dictâ *Universi Corporis tabes* consequitur; dum simul *Tussi* excernitur Sanguis ad partem Pulmonum affectam delati pars *in Pus* corrupta: quæ primaria sunt Phthiseos Symptomata.

XLIX. Dixi non tantùm ex *Peripneumoniâ*, sive Inflammatione in Pulmonum parenchymate excitatâ, in Abscessum mutatâ & ruptâ, sed insuper *ex Vomicâ* in Pulmone excitatâ, & ruptâ excitari Phthisin.

Vomica quid sit aliis.

L. Explicandum proinde paucis, quid *per Vomicam* veniat intelligendum. Aliqui enim per Vomicam intelligunt *Sanguinem*, non in Pulmonum substantiam, sed in *membraneam capsulam sensim effusum, ibidem collectum, & tandem in Pus abeuntem*. Hoc quidem non ausim negare posse fieri, quamvis non meminerim, me tale quid unquam in sectionibus observare, aut aliquid, unde idem satis solidè possem deducere ac concludere.

Quid Authori.

LI. Ut proinde, quid mihi observare contigerit, proferam, & quid mihi proinde *Vomica* sit, candidè communicem. Vidi non semel *Glandulosa in Pulmonibus Tubercula* minora vel majora, in quibus aliquando Pus varium contineri, sectio manifestavit. Hæc proinde Tubercula sensim in Pus abeuntia, & membranâ suâ tenui conclusa pro Vomicis habenda existimo, *ab illis* saltem non infrequenter *Phthisin ortum habere* deprehendi.

In Vomicis causa phthiseos hereditaria.

LII. Quinimò *in hisce Tuberculis*, si in re ullâ aliâ sensibus externis patente, *Dispositionem illam ad Phthisin familiis certis hæreditariam, lethalemque constituere non verebor*: Solent enim illa Tubercula cum ætate augeri, atque sensim ad Suppurationem pergere.

Authoris conjectura de Glandulis dictam materiam nimis fel præter naturam factis graviribus.

LIII. Non possum me continere, quin hac occasione datâ in Medicorum uni Veritati addictorum gratiam pergam in Conjecturis meis candidè communicandis. Ex his enim, aliisq; similibus observationibus investigâs continentiũ æquè

atque ac contentarum partium Usum & Noxas; veni tandem in varias suspiciones de Glandulis secundùm naturam minimis & oculorum aciem tunc fugientibus, nec nisi, ubi præter naturam aliquantò sunt factæ grandiores, visui se offerentibus per universa Corporis nostri Viscera & Carnes distributis.

In Plexu Choroëide.

LIV. Hisce Conjecturis atque Cogitationibus meis ansam dederunt primò *Glandulæ in plexu Choroëide* non nisi in statu præternaturali observabiles, tunc autem ad insignem magnitudinem, pisi putà majusculi, nonnunquam ascendentes. 2. *Memorata modo in Pulmone Glandulæ* sive Tubercula Glandulosa. 3. *Glandulæ in variis corporis partibus manifesta in strumosâ vel scrophulosâ constitutione*; adeò ut nunc tantùm satis exiguæ in Mesenterio & Colli lateribus secundùm naturam apparentes in magnitudinem ac duritiem prodigiosam excrescant, sed insuper infinitæ penè aliàs ignotæ tum sese manifestent; & quidem omnes Conglobatæ, non item Conglomeratæ; quas integras & salvas permanere observavimus, licèt Conglobatæ ipsis adnatæ plurimùm essent vitiatæ.

In Pulmone. In variis partibus

Distinctio glandularum in conglobatas & conglomeratas.

LV. Unde, ut hoc quoque in transitu referam, patet, non, ut aliquid novi ac cæterùm inutilis proposuisse viderer, sed uti rem veram, in se proinde antiquam & perutilem, Candidis, bonisque communicatam, distinxisse me primarias & frequentissimas humani Corporis Glandulas in *Conglobatas & Conglomeratas.* Quam distinctionem dum aliqui Scioli quidem, reverà tamen rerum ipsarum ignari, imperitè ac inscitè carpunt ac criminantur, Invidiam suam & maledicendi studium testantur.

Glandulas in statu naturali adesse & visum fugere.

LVI. Ex observatis prænominatis in morbidâ Corporis Constitutione Glandulis, judicavi, adesse ipsas quidem in statu naturali, sed esse tàm exiles, ut visum fugiant; quemadmodùm vasa capillaria in Tunicâ Oculorum adnatâ tàm sunt exilia, ut non videantur, nisi ubi præter naturam in ipsis stagnans sanguis easdem distendat, & tunc instar fibrillarum rubearum visendas exponat.

LVII. Uti proinde nemo, qui in Oculorum Inflammatione vidit semel ista Vasa, illa negabit adesse, licet posteà eadem non videat ampliùs; ita, qui semel aut sæpiùs in statu præternaturali & circa plexum Choroëidem, & in Pulmonibus, & alibi observabit Glandulas prænominatas, præter omnem rationem denegaret easdem quamvis perexiguas in statu sano.

Et esse forsan in omnibus corporis partibus Et Lympham ab illis produci. Causam variorum malorum.

LVIII. Quòd si tales sint ubique forsan, hoc est, in omnibus omnino Corporis partibus, & Parenchymatibus sive Carnibus Glandulæ Conglobatæ exiles, nonne ab illis producetur Lympha, quæ in statu præternaturali, ob Aëris præsertim, Alimentorum, Animi Affectuum, Mœroris præsertim, errata evadat vel acrior, vel viscidior; sicque multorum affectuum, Dolorum, Lassitudinum & similium malorum existat Causa: quam ignoramus plerumque, unde illam nos deducere oporteat.

In Glandulis Pulmonum dispositio ad Phthisin hæreditariam

LIX. Quemadmodùm igitur in *Glandulis Pulmonum secundùm naturam imperceptibilibus, præter naturam verò sensim auctis* & conspicuis *Vomicas* excitari observavimus, sic *in iisdem Dispositionem Hæreditariam ad Phthisin* forsan quærendam, inveniendamque suspicamur.

A Sanguinis Sputo Phthisin oriri.

LX. Inter Causas Ulceris Pulmonum proposuimus 2. *Sanguinis sputum*, aut neglectum ab Ægris, aut non ritè curatum à Medicis.

Ulcus quando producatur.

LXI. Ulcus autem tunc produci arbitror, quatenus aliquid Sanguinis effusi, & continuè allabentis Vasis rupturæ adhærens & acrimoniam acquirens partes vicinas sensim rodit, donec ulcus evadat; quo indies aucto & sordidiore facto Phthisis necessariò consequitur, dum puris aliqua pars sanguini communicata eundem inficit, & tum ad partes omnes nutriendas, tum ad Humores alios omnes producendos ineptum reddit; quemadmodùm jam dictum.

A Catarrhis Salsis vel Acidis Phthisin oriri.

LXII. Ulcus Pulmonum diximus 3. habet ortum à *Catarrhis salsis vel acidis*, à Capite in asperam arteriam delabentibus; à quibus corroditur aliàs quidem citiùs, aliàs verò seriùs Membrana ejus interior, mox & ejus substantia, donec sensim pertingat in ipsum Pulmonum parenchyma, & ibidem Ulcus pariat eò magis noxium & periculosum, quò acrior existit distillans eò humor.

Ut & à Catarrhis viscidis & Pituitosis.

LXIII. Docuimus 4. *à Catarrhis Crassis, Viscidis & Pituitosis*, produci quoque posse Pulmonum Ulcus; quatenus iidem in Tracheâ Arteriâ hærentes, sensim acrimoniam itidem nanciscuntur, atque tunc demum ulcus excitant.

Catarrhorum species aliquando concurrere.

LXIV. Sed non rarò concurrunt geminæ istæ Catarrhorum species, redduntque Malum curatu tantò difficilius, quòd non pauca alterutri convenientia remedia noxia sint alterri.

Phthisin oriri à pure in Pulmones trāssumpto.

LXV. Diximus tandem 5. *Pus aut ex latere, aut ex Pectoris cavitate in Pulmones transsumptum* eidem Ulceri ansam præbere, quatenus acrius lentiusque factum & hinc inde in Pulmonibus hærens ipsos erodit; & in Ulcus mutat.

Et quidē faciliùs ab Empyemate, quàm à Pleuritide.

LXVI. Arbitror autem, faciliùs ac frequentiùs à Pure in Thoracis Cavitate collecto, adeóque ab Empyemate, quàm à Pure in Latere confecto, adeóque à Pleuritide produci Phthisin: quoniam Pus illud in Thoracis Cavitate collectum cæteris paribus acrius existit, quàm illud, quod in Pleuritidis abscessu nuper rupto transfertur in Pulmones.

LXVII. Sive enim ex Pleuritide, sive ex Angina, sive forrassis ex Lethargo generetur aut oriatur Empyema, Pus illud aliquandiu hærebit in Pectoris Cavitate, antequàm transsumatur in Pulmones; morâ autem fiet necessariò acrius, ac proinde quàm priùs nocentius, & ad Ulcus in Pulmone producendum aptius. Ab Empyematis E pure faciliùs excitabitur Phthisis, quàm à Pure in Pleuritide ex latere immediatè in Pulmones translato.

LXVIII. Potest tamen accidere, ut in uno homine Empyemate laborante Pus minùs Acre colligatur in Thoracis Cavitate, quàm in alio homine Pleuritide solâ in Abscessum mutatâ: idcircò addidi *cæteris paribus.* Nam in hoc eodem homine Acre Pus in Pleuritidis Abcessu habente, si transeat malum in Empyema, Pus illud in Thoracis Cavitate collectum fiet adhuc Acrius, quàm priùs erat: atque sic & tunc quoque ejusdem hominis Empyici Pus Acrius erit, quàm erat, dum tantùm esset Pleuriticus.

Phthisis à Contagio.

LXIX. Atque hæ fuerunt Ulceris in Pulmonibus ad Phthisin excitandam requisiti Causæ ante-

antecedentes. Præter quas *Contagii* quoque 6. apud Authores Medicos mentio quatenus exspiratus à Phthisicis Aër, ore, naribusque propiùs admotis excipitur & inspiratur; à quo miasmata fœtida & Acria continente alii, Consanguinei præsertim, afficiantur, inficiantur, & tandem in morbum similem, Phthisin prolabantur.

LXX. Et certè, si quis Experientiam consulat, & accuratè observet, quæ Adstantibus & Consanguineis tenerioribus ac junioribus contingere soleant, comperiet id esse nimis verum; quocirca meritò adhortantur & monent adstantes tales & imprimis Consanguineos Medici, ut ab exspirato Phthisicorum halitu sibi sedulò caveant: à quo ego illos præsertim affici suspicor, quia non æquè omnes affici deprehenduntur, in quibus est vel minima ad Phthisin Dispositio naturalis, quam paulò ante, si quid conjecturâ probabili assequi potui, dixi me nunc quærere in Glandulis minimis secundùm naturam in Pulmonibus imperceptibilibus, nec nisi, ubi præter naturam intumescunt, conspicuis: ubi sc. ab humore viscidiore obsidentur, à quo sensim magis magisque in ipsis collecto in molem majorem expanduntur, tuncque visui & tactui exponuntur. *In quib⁹ contingat.*

LXXI. In quibus proinde aut ex constitutione nativâ, aut à frigore externo, aut ab Alimentis pravis & Pituitosis, aut ab Animi mœrore, aut à sæpiùs redeunte cum gravedine Tussi, aut à pluribus causis concurrentibus præter naturam augeri cœperunt hæ Glandulæ; in iis faciliùs halitibus Phthisicorum simile malum excitabit.

LXXII. Quæ verò magis antecedentes sunt prædictarum Causarum, Inflammationis, Sanguinis sputi, Catarrhorum tum Acrium, tum viscidorum, Causæ, istæ ex peculiari Affectuum istorum Tractatione peti possunt ac debent; sufficit enim nobis hic illas considerare, quatenus Vlceris in Pulmone perseverantis, adeoque Phthiseos Causæ esse possunt.

LXXIII. Quoniam Medici plerique censent, Phthisin curari tantùm posse in suo principio, non item, ubi jam est inveterata & confirmata, meritò non tantùm de Phthiseos præsentis, atque incipientis, aut confirmatæ, sed insuper de Ipsius instantis vel facilè futuræ signis soliciti sunt omnes, qui ex arte allaborant suis Ægris facere Medicinam. *Phthiseos signa, & quidē instantis consideranda.*

LXXIV. Proferemus autem *Consummatæ* atque ideò pro desperatâ & incurabili habitæ *Phthiseos signa.* Illa enim sunt 1. *Corporis universi macies, pallor & languor.* 2. *Tussis molesta cum puris excretione*; ideòque *Respiratio quoque difficilis.* 3. *Febris lenta hectica*, unâ putà duabusve post assumpta alimenta horis exacerbata. Quibus præsentibus & observatis de Phthiseos gravis præsentiâ judicare norunt ipsi Plebeji. *Phthiseos consummatæ & & incurabilis signa.*

LXXV. Incipientis autem Phthiseos signa sunt 1. *Tussis Peripneumoniam* præcedentem, aut *Pleuritidem*, aut *Empyema* diutiùs perseverans, cum puris excretione 2. *Febris lenta* continua. 3. *Corporis extenuatio* cum *Appetitu dejecto, viribusque prostratis*, nec ab assumpto quidem alimento recreatis ac refocillatis. *Signa Phthiseos incipientis.*

LXXVI. Aut *Tussis* itidem post *Sanguinis Sputum permanens*, cum aliqua *Puris*, *purulentæve materiæ, aut Sanguinis* quoque *excretione*; concurrentibus prædictis, *Febre* atque *Appetitu cum viribus prostrato.*

LXXVII. Aut itidem *perseverans cum Catarrho acri, viscidove, vel utroque Tussis*, accedentibus *Febre lentâ continuâ*, *Corporisque extenuatione*, & imprimis observato aliquo in *excretis pure vel Sanguine.*

LXXVIII. Aut observata in *Consanguineis, vel valdè amicis* alicui ex Phthisi defuncto familiariùs adstantibus vel ministrantibus *Tussicula* cum *corporis extenuatione*, *ac febriculâ* conjuncta.

LXXIX. Quoties namque memorata observantur signa, non est ampliùs de incipiente jam Phthisi dubitandum, nec in ejus Curâ procrastinandum, quoniam vel minima hîc mora notatur multùm noxia.

LXXX. *Imminentis* denique atque *facilè obventuræ Phthiseos signa* sunt *Tussis quævis diutiùs perseverans, graviter affligens, aut sæpiùs repetens*; imprimis *ab humore acri à Capite* delabente; ab hoc enim facilè corroditur Asperæ arteriæ tunica, sicque ulcus producitur. *Signa Phthiseos imminentis.*

LXXXI. A quâvis autem *Tussi* gravi concutitur vehementer corpus universum unà cum Pulmone, in quo idcircò Vas subinde rumpitur, unde à superveniente tunc Sanguinis sputo, non ita difficulter consequitur Vlcus, hinc & Phthisis, quemadmodùm id docuimus in superioribus. *Tussis gravis quantum mala producat.*

LXXXII. Pessimè proinde sibi consulunt plerique in his regionibus, dum Tusses suas & diuturnas & graves utplurimùm negligunt, aut Empiricorum potiùs quàm Medicorum consiliis utuntur: quamvis, ut, quod res est, addam, plurimi Medici culpandi veniant, quòd tam negligentes sint in Tussium quoad Causas suas hinc & Curandi modos aptissimos diversissimarum examine instituendo, ac medelâ ritè formandâ, dum unâ eâdemque methodo tractare solent plerosque, atque infelici proinde Curatione Artem ac se ipsos ludibrio aliorum exponere. *Vnde non negligenda.*

LXXXIII. Quisquis proinde debitè volet curare Tussientes, necesse habebit, in unaquâque specie causarum omnium syndromen ac connexionem priùs diligenter examinare atque eruere, hinc pro ipsarum, & Symptomatum aliorum comitantium diversitate medendi methodum convenientem instituere, atque Ægris suis probè inserviendo, Medici periti nomen & famam certò sibi comparare. *Quid observandū in ejus curâ.*

LXXXIV. Periculosum ac plerumque lethale malum esse Phthisin, non tàm è primariorum Medicorum testimoniis notum, quàm quotidianâ Experientiâ; quâ constat, admodùm raro curari Phthisicos, nec ferè, nisi ubi altas non egit hoc malum radices. *Phthisin esse malum plerumque lethale.*

LXXXV. Imprimis valdè periculosa est Phthisis ex humorum acrimoniâ propriâ orta, sive illa fuerit salsa, sive acida. *Quænā Phthisis valdè periculosa.*

LXXXVI. Plura eventum malum vel bonum præmonstrantia signa tum apud Hippocratem, tum apud alios Practicos legere est; quorum quædam tamen hîc attingere, atque paucis explicare non nocebit.

LXXXVII.

Sputi Prognostica. 1. Sputū album, æquale, uni-color

LXXXVII. Insignis est de Convalituris Hippocratis Prædictio, lib. 2. προρρητικῶν pag. m. 91. posita. Ubi docet 1. *eum, qui probè volet levari debere sputum album, æquale, uni-color, ac nulla pituitâ commixtum Tussi facilè rejicere.*

Crudum.

LXXXVIII. Omne namque sputum, quod *album* non existit, pro crudo habetur, non autem cocto; ac proinde noxium, nec laudabile censendum.

LXXXIX. Idem si commodum sit futurum, *æquale* sit oportet; quod signum perfectæ coctionis, quemadmodùm inæquale imperfectæ, ideòque illaudabilis.

Diversi coloris.

XC. *Unius Coloris* requiritur idem sputum, quoniam diversitas arguit humorum diversorum confluxum; & quidem non se mutuò temperantium, sed in suâ intemperie omninò noxiâ quodammodò saltem permanentium.

Pituitâ destitutum.

XCI. Requiritur idem sputum ἀφλέγματον, pituitâ destitutum & liberum; pituita enim admixta testatur novos à Capite depluere ad Pulmones Catarrhos; à quibus semper erit novi mali origo, aut præsentis continuatio.

Tussi facili ejectum.

XCII. Illud idem sputum debet *Tussi rejici facilè*; quo patet, ipsum non esse valdè viscidum, quin omnem visciditatem noxiam esse superatam: præsente namque visciditate, adhæret Ulceri arctiùs sputum, nec nisi majore conamine potest ipsum excerni, unde vehementiùs tussiunt Ægri, ipsumque ulcus in curatione suâ impeditur, quin perseverante puris visciditate nunquam curabitur.

XCIII. Hinc patet, plurima in ipso sputo requiri, ut sit laudabile.

2. Quod à capite defluit verti debere ad nares.

XCIV. 2. Ut Curationis spes adsit, vult Hippocrates, *ut id, quod à capite defluit, vertatur ad nares*: & quidem ob rationem modò datam, ne scilicet ad pulmones distillans, Phthisin foveat, aut novam pariat. Unde alibi, lib. 2. de Morb. jubet naribus admovere Medicamenta humores eò allicientia, & quamvis ipsa non mox eò alliciant humores, serosos præsertim & Salsos, vult Medicum perseverare in eorum usu, quò tandem saltem eò deducatur humor peccans & pulmonum ulcus acturus, foturus, aut renovaturus.

3. Ægri non debere febricitare.

XCV. Requirit 3. Hippocrates, *ut Æger non febricitet*: nam præsente ac permanente Febre minuitur Curationis spes, sive Febris ab ipso ulcere, cùm sit illa omnium pessima; sive à catarrho habeat ortum, quæ non potest non impedire curam, vitiatis aliis quoque in corpore humoribus; sive quævis alia febris accidat, unde itidem Ulceris curatio impeditur.

4. Non impedire cibos.

XCVI. Vult 4. idem Hippocrates, *non impediri Cibos*, vel quoad *assumptionem*, vel quoad sui *Chylificationem*, nam sive appetitus & fames vitietur, sive assumpta Alimenta non ritè fermententur, fieri nequit, quin simul sanguis adsit aut producatur vitiosus, à quo necessariò damnum patietur Ulcus in Pulmonibus existens.

5. Ægro non sitiendum.

XCVII. Optat 5. Hippocrates, ut Æger non *sitiat*. Sitis enim aut humoris Acris præsentiam, aut æstum denotat in Corpore, unde noxa expectanda necessariò, ut & à potu liberaliùs fortè tunc assumpto.

6. Alvū debere singulis diebus dejicere.

XCVIII. Desiderat 6. Hippocrates, ut *Alvus singulis diebus dejiciat*; nihil namque commodi expectari potest ab Alvo adstrictiore, utpote humoris visciditatem utplurimùm consequente.

7. Excrementa dura & assumptis convenientia.

XCIX. Non vult tamen idcircò Alvi fluxum, plerumque valdè noxium, & tandem lethalem: quia 7. cupit *excrementa dura & assumptis convenientia*, tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis. Duriora enim excrementa testantur Fermentationis, Secretionisque Chyli perfectionem, dum modò quotidie excernantur. Respondere autem debent & quantitati & qualitati assumptorum; unde aliàs quidem copiosiora, aliàs pauciora; aliàs molliora, aliàs fluidiora erunt Alvi excrementa.

8. Hominem non extenuari.

C. Pergit Hippocrates, & desiderat 8. *Hominem* non evadere *Tenuem*, hoc est, *non extenuari, atque macilescere*; verùm habitu satis pleno, integro, & carnoso permanere: quod signum certum existit Tabis nondum præsentis: Hâc autem præsente difficiliùs curantur & evadunt Ægri.

9. Pectus quadratum & hirsutum.

CI. Requirit 9. Hippocrates, ut *pectus id confirmet & probet*, existens sc. *quadratum & hirsutum*. Illud enim habetur pro innati roboris signo: faciliùs certè superatur Phthisis ab eo, cujus constitutio naturalis est firma & robusta, quàm ab eo, qui est infirmus & debilis.

10. Cartilago ensiformis exigua & valde carnosa.

CII. Vult denique 10. Hippocrates, ut in tali homine *Cartilago* ensiformis dicta sit *exigua & valdè carnosa*. Ubi enim grandis apparet, atque carne destituta signum est Maciei, quæ tam naturalis, quàm cum morbo adveniens noxia semper existit: uti contra Caro firma & multa signum est roboris connati.

Prognosticon de bono eventu.

CIII. Tandem concludit Hippocrates, *Illum, in quo hæc omnia occurrunt, maximè futurum superstitem*; quemadmodùm contrà *exitio maximè vicinum, in quo eorundem nullum reperitur*. Quò namque plura salutis signa concurrunt simul, eò major convalescentiæ spes affulget, quò pauciora, eò minor.

De Malo eventu.

CIV. Postquam hoc Hippocratis de bono eventu loquens prognosticon explicuimus, libet, quoque aliud ejusdem de *malo eventu* exponere, quod habetur *lib.* 2. *de Morbis.* pag. m. 477.

CV. *Si cui ex Pulmonis vitio tabescenti & Phthisico Capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo nudetur, & super prunas expuenti sputum graviter Oleat, hunc inter breve tempus & quidem ex Alvi profluvio periturum asserito. Ubi enim* (hujus effecti rationem addit Hippocrates) *jam Pus circa Cor computruit, id prunis impositum nidorem exhalat, & unà incalescens Cerebrum salsuginem emittit, quæ Alvum ciet; cujus rei indicium est, quòd Capilli ex Capite defluunt. Talem* autem monet *non esse curandum*, sed prognostico dato relinquendum.

CVI. In hunc planè sensum sunt Aph. 11. & 13. lib. 5. *Qui tabe vexantur, si sputum, quod extussiunt, carbonibus injectum olet graviter, & Capilli à capite defluunt, lethale.* & *Quibus per tabem Capilli defluunt à Capite, ii fluxione Alvi superveniente moriuntur*; quò etiam spectat Aph. 16. lib. 7.

CVII. Duo autem in horum Hippocratis

Dictorum examine sunt expendenda, primò res ipsa, secundò ratio ejusdem.

CVIII. Rem ipsam quod attinet, illam ipse, utpote in praxi versatissimus, ab experientiâ multiplici desumpsit, &, quemadmodùm cætera sua omnia, bonâ fide posteris communicavit.

CIX. Vera proinde esse illa, quæ de malo ac lethali Phthisicorum eventu refert Hippocrates, confirmat quotidiana Experientia, idcircò majoris facienda.

Tria Phthiseos lethalis signa. CX. Tria autem hîc proponit Hippocrates Phthiseos lethalis signa notabilia, quorum primum est *Capillorum effluvium, Capitisque inde consequens denudatio.* Secundum est *fœtor & gravis odor sputi in prunas conjecti.* Tertium est *Alvi fluxus superveniens,* atque *Ægrum brevi occidens;* quod fieri asserit lib. 7. Aph. 16. *quando sputum retinetur, nec ampliùs prodit.*

CXI. Atque Medico quidem sufficit, hæc observasse, ut eventum prædicat, licet nullam illius rationem cognoscat vel promat. Longè autem gloriosius, quin insuper gratius est Medico, Caussas quoque talis effectûs & eventûs tristis cognoscere, quàm empiricè duntaxat illud pronunciare.

Eorum causæ. CXII. Quod Ergò hic & alibi fecit Hippocrates, omnes quoque Medicos decet, Causas Effectuum omnium tamdiu investigare, donec illas invenerint, quò exinde illas aliis quoque in commune bonum Hippocratis exemplo communicare possint.

Puris fœtulenti causa. CXIII. Vt proinde Hippocratem sequamur, censet ipse, *Puris* prunis injecti *fœtorem* consequi *ejusdem circa Cor* existentis contingentem *putredinem.* Quibus verbis (meo saltem judicio) innuit, Pus degenerare à primâ suâ constitutione laudabili, de quâ egimus in superioribus, atque novam putredinem concepisse, unde non tantùm, ubi prunis injicitur, fœtorem exhalat, sed etiam non accensum adstantibus, ipsisque ægris fœtet; de quo idem Hippocrates in eodem textu refert, *Ægros detestari sputum suum in ore contentum, exscreandumque;* dubio procul ob fœtorem valdè molestum, de quo non semel audivi conquerentes Phthisicos, & ob istum fœtorem nauseantes, ac de Animi deliquio sibi nonnunquam metuentes.

CXIV. Pus certè laudabile æquale est, Album, unicolor, minimè fœtens, &c. idem verò aut morâ, aut quâvis aliâ de causâ denuò mutatum & putrescens, cùm pinguedinis alicujus sit quoque particeps, fœtorem inde exsurgere, atque imprimis, ubi prunis imponitur, quis mirabitur, nisi omnium putrefactionum ignarus? sed insuper idem pus putrescens Acrimoniam solet nancisci, solutis putà pinguedinis salsam puris portionem demulcens vinculis.

Alvi laxæ & Capillorum defluvii causa. CXV. Arbitrari autem videtur Hippocrates, ab illo putrescente circa Cor pure *incalescere Cerebrum,* atque illum præternaturalem Cerebri Calorem causam esse *Salsuginis Alvum cientis:* quemadmodùm ejusdem Caloris Cerebri præternaturalis *signum,* adeóque Effectum, *Capillorum defluvium.*

Febris lenta unde. CXVI. Vtique à pure in pulmonibus, ergò circa Cor, putrescente, atque Sanguini communicato Febrem continuam & lentam quocunque demum modo excitari, nemo forsan negabit. Eundem Sanguinem, imprimis ubi post sumptum alimentum exacerbatur febris, sursùm propulsum in *Malis & Genis Ruborem* producere, omnibus esse potest notissimum; quod in eodem textu innuisse videtur Hippocrates, dum inter Phthiseos signa refert τὰ κοῖλα vel τὰ κύλα ἐρυθρὰ, Cavitates oculorum, vel potiùs malarum rubentes. *Malarum & genarum rubor unde.*

CXVII. Eundem Sanguinem ad Cerebrum quoque deferri, quis ibit inficias? In cerebro proinde vitiabitur itidem omnis Functio à Sanguine affluente ullo modo pendens. *Cerebri intemperies & salsi humoris productio unde.*

CXVIII. Narium autem mucum consequi aliquam similem in Cerebro Functionem, non puto aliquem rei attentum negaturum, atque ab eadem vitiata ortum habere Gravedinem, Coryzam, Raucedinem, Tussim & plura has consequentia mala, puto esse notissimum. Quòd si à præcedenti Gravedine oriatur ferè semper humoris salsi & subacidi descensus ac distillatio ad nares & fauces; quid mirum si à Phthisi talium humorum catarrhum subsequente foveatur illa in Cerebro existens Intemperies, adeóque promoveatur similis humoris salsi productio.

CXIX. An verò *Salsi catarrhi productio* Calori adscribenda sit aucto, & *Cerebro incalescenti,* quemadmodùm loquitur Hippocrates, dubito; nec facilè illi subscribam, nisi modus, quo calor tantùm auctus id præstare queat, clarè ac distinctè mihi explicetur.

CXX. Id quidem notum per experientiam multiplicem & quotidianam, si quis aut Solis, aut Ignis, aut Balnei æstu, aut corporis motu, aut potûs potentioris usu liberaliore, aut quovis alio modo valdè incaluerit, atque imprimis circa caput, quod multis familiare est, sudor eruperit, hinc se subito frigori externo exposuerit; supervenire facillimè ac sæpenumerò Gravedinem: ad quam præcedentem calorem, ac subsequens Frigus concurrere notum. Nec puto unquam à solo calore observatam ortam Gravedinem; quamvis à solo Frigore graviore ac rigidiore productæ putem posse plura proferri exempla, & imprimis flante Boreâ. *Gravedo unde oriatur.*

CXXI. Quæritur proinde meritò, si per Gravedinem producantur in Cerebro, Cerebrive Glandulis humores Salsi, & Gravedo nulla producatur, nisi concurrente saltem aliquo Frigore externo, quomodò à solo Cerebro incalescente possit deduci Salsi humoris sive salsuginis in ipso productio?

CXXII. Non dico à Cerebro duntaxat incalescente non posse produci in ipso salsuginem; sed profiteor, me illum modum necdum assequi posse; quisquis igitur, ut Hippocratem illustret, modum illum proponet, non parùm me devinciet; me, inquam, qui maximi facio Hippocratem, nec nisi argumentis urgentissimis coactus velim ab ipso dissentire: memor tamen Aurei dicti Aristotelis, asserentis Amicum quidem sibi esse Socratem, Amicum Platonem, sed magis amicam Veritatem. *Salsi humoris productio à cerebro duntaxat incalescente.*

CXXIII. Id & nos quoque decet, qui veritati uni studemus, nec facilè à gravium Auctorum sententiis abire debemus.

CXXIV. Cùm proinde Hippocratis memoratis... *Tria memorata lethalis Phthiseos signa non semper habere locum.*

tem

tem non satis possim assequi, meam saltem hîc proponam & exponam. Censeo igitur, *non in omni Phthisi habere locum hæc signa ab Hippocrate proposita, sed in eâ præsertim, quæ à Salso & Acri Catarrho habuit ortum, hunc saltem Catarrhum habuit comitem, aut supervenientem.* Nihil enim impedit, Ægrum quâcunque aliâ de causâ ad Phthisin vergentem corripi posse. Gravedine ob commissos in prædictis rebus nonnaturalibus errores.

In quâ Phthisi locû habeant.

CXXV. In quibus igitur Phthisicis præcessit aut successit Gravedo & Catharrus Salsus, in iis puto Sanguinem universum reddi Acriorem, hinc & universos Corporis humores hactenus Acriores.

CXXVI. Præter autem Sanguinis à Pure ipsi communicato ortam ad nutriendum corpus ineptitudinem, concurrit in casu memorato Salsedo illam magis augens.

Capillorum defluvium unde.

CXXVII. Quòd si corporis partes omnes sensim conficiantur, macerentur, macrescant, & contabescant Sanguinis minùs laudabilis culpâ, mirum non est, si capilli quoque nutrimento suo destituti decidant, imprimis, ubi affectum est simul Caput Gravedine licet levissimâ, ob quam interim Catarrhi Salsi continuè delabuntur ad partes inferiores.

Alvi fluxus unde.

CXXVIII. Hi autem Catarrhi Salsi non tantùm ad Pulmones, sed ad Ventriculum quoque atque Intestina defluunt; quin Massam Sanguineam inficientes, quemadmodùm cæteros humores, sic Bilem quoque vitiant, & nimis Salsam præstant: unde *duobus modis Alvi fluxum promoveri* autumno; 1. quatenus scilicet *ipsi humores Salsi per Ventriculum deferuntur ad Intestina, ibidemque Pituita*, Bili, Succoque Pancreatico confunduntur, ipsorumque functionem vitiant; 2. quatenus ab *iisdem humoribus Salsis* per vasa Lactea ad Cor deductis *tota Sanguinis Massa sensim magis magisque inficitur, hinc & cæteri ex ipsâ humores, Bilis præsertim, noxii* & Alvi fluxui promovendo aptissimi producuntur: atque hunc postremùm modum præcipuum atque primarium existimo, secundùm quem Alvi fluxus Phthisicis lethalis excitatur.

Purulenti sputi retentio signum instantis mortis. Et quâ ratione.

CXXIX. Inter alia ex Aph.16. lib.7. diximus instare mortem, quando *Purulentum sputum retinetur, nec ampliùs excernitur*; quod plerique quidem Galenum secuti putant fieri, quatenus ab illis sputis in Pulmonibus retentis Respirationis vitæ obturantur, & idcircò Ægri suffocantur.

CXXX. Non negaverim ego, eorum scilicet quæ in Ægris accidere observavi memor, Catarrhos Pituitosos, viscidosque copiosè ad Pulmones delatos, atque in ipsis hærentes suffocare posse Ægros: quin idem à pure ex Vomicâ vel Abscessu in Pulmonibus nuper rupto effluente aliquando accidere; verùm idem in perseverante Pulmonum Vlcere absque comite Catarrho recente, à solo pure in Vlcere indies orto fieri vel unquam factum, non puto ullâ constare observatione accuratè factâ.

Ulcera paulò ante mortem parùm Puris producere.

CXXXI. Quapropter id, quod modò dicebam, & ab Experientiâ sum edoctus multifariâ, nunc repetam. Chirurgis certè operis attentis notissimum est, *Vlcera omnia qualiacunque paulò post mortem parùm vel nihil puris producere:* unde inter *signa lethalia*, quinimò *mortis propinquæ* enumeratur ille *Puris in Vlceribus Defectus*: non quòd in Vlceribus coacervetur tunc Pus, sed *quòd in ipsis non producatur ampliùs:* unde labia sicca occurrunt, minimè humida & purè madida.

Atque hoc in Phthisicis etiam evenire.

CXXXII. Id quoniam in omnibus *Vlceribus oculis patentibus* accidere; quotidiana testatur Experientia, cur similiter *Phthisicis evenire* dubitabimus, postquam similes utrobique observamus Effectus; Mortem putà subsequentem, atque Puris Defectum magis, quàm Cumulum.

CXXXIII. Si quis enim Phthisicorum Cadavera secuerit, non ita multùm puris reperiet in Ipsorum Pulmonibus, eorundemve Vlceribus, à quo credi possit suffocatus Æger: adde quòd præter Inspirationis difficultatem, toto Affectûs decursu æquè molestam, nullum grave morientes Phthisicos soleat infestare Symptoma, ex quo suspicio vel minima peti queat prægressæ suffocationis.

Ejus causa.

CXXXIV. Censeo itaque, quod vulgò Naturæ nescio cui fatiscenti adscribitur, quærendum esse *in humoribus ad Vitalis Ignis in Corde, adeòque Vitæ conservationem absolutè necessariis aut deficientibus, aut ita vitiatis*, ut Igne Vitali sensim languescente, antequam planè extinguatur, *Sanguis primùm operibus suis præstandis planè ineptus factus tum partibus ipsis, læsis præsertim, calorem vitalem parcissimum promat, tum ipsi Puri generando materiam paucissimam largiatur*; unde fatiscente in parte imprimis pejus affectâ vitâ, mirum non est, si & pus in eâ ulceratâ producatur, quàm priùs, parcius, hinc parcissimum, tandem nullum: atque sic imminentis mortis præbeat signum certissimum.

Phthiseos curatio.

CXXXV. Atque hæc de Phthiseos prognosi dicta sufficiant, accingamus nos nunc ad Ejusdem *Curandi rationem* ac *methodum*.

CXXXVI. Quamvis autem rarissimè curentur Phthisici confirmati, non tamen idcircò planè sunt deserendi; cùm & Palliativa Cura debeatur illis, qui non possunt curari perfectè: quin imò, quoniam observantur plerumque lethales Phthises diuturniores, ideò in tempore illis adhibenda medicina, quò præveniatur periculum futurum.

CXXXVII. Quapropter in tres partes distribuemus *Curam Phthisi* debitam, *Imminenti* putà, *Inchoatæ*, atque *Consummatæ*.

In tres partes distributa. Præservationē, Curationem & Palliationem.

CXXXVIII. *Imminenti* debetur *Præcautio* atque *Præservatio*; *Inchoatæ Curatio*; *Consummatæ Palliatio*.

Quî præcavetur. 1. Tussis gravis nō negligenda.

CXXXIX. *Præcavebitur atque prævenietur instans*, & facilè aliàs *secutura Phthisis*, non negligendo, quin mox ac ritè *curando Affectus quosvis*, *à quibus ortum* suum ducere solet *Phthisis*.

CXL. Inter Affectus autem varios, à quibus solet produci Phthisis, docuimus 1. loco esse *Tussim omnem gravem ac perseverantem*. Quoties proinde molesta Tussis durat diutiùs, metus futuræ Phthiseos urgere debet Medicum ad operam omnem Tussi tali curandæ impendendam.

Ejus diversitas.

CXLI. *Tussis* autem illa vel *sicca* erit, sine ullâ exscreatione, vel *humida* dicta, cum excrea-

screatione aut *Cruoris*, aut *Puris*, aut *Pituitæ Aqueæ, Salsæ, Viscidæve*; unde facilè patet singulis hisce, variisque Tussis speciebus methodum Curandi deberi diversam; de quibus suo agendum loco: quemadmodùm de quibusdam jam egimus in superioribus.

2. Tussis incipiens cum Sanguinis, puris, &c. excretione conjuncta curanda quàm primum.

CXLII. Sed & 2. Non tantùm perseverans & gravis *Tussis* producere potest Phthisin, sed & *incipiens, cum Sanguinis, Puris, aut, cujusvis Acris Humoris excretione conjuncta*, quoniam ab hisce omnibus facilè exulceratur Pulmo, & Phthisis producitur.

CXLIII. Non procrastinanda proinde Sanguinis sputi, ut & cujusvis Purulentæ per pulmones Excretionis Curatio; ut nec humoris salsi, acidive in pulmones delabentis & tussim periculosam, utpote Phthisin brevi producturam efficientis.

CXLIV. Monendi igitur à Medicis suis Ægri, ne Sanguinis, Purisve sputum, atque omnem à Salso, acrique Catarrho ortam Tussim parvi pendant, ut nec quamvis aliam diutiùs protractam. Quamvis enim nonnunquam spontè cessent talia mala, utplurimùm tamen sui aliquas noxas relinquunt, unde facilè malum recrudescit, & indies gravius, ideóque magis periculosum redditur.

CXLV. Sed & monendi quoque Ægri, ut ab omni vehementiore Corporis motu, Saltatione imprimis, atque Vociferatione magnâ sedulò sibi caveant, utpote semper valdè noxiis, unde facilè rumpi potest aliquod Vas in pulmone, atque Sanguinis sputum excitari, aut renovari.

Phthiseos incipientis & consummatæ curatio.

CXLVI. Atque hæc omnia propriè ad alios Affectus spectant, Præsentis autem sive Incipientis, sive Consummatæ Phthiseos Cura expresso & quidem suo loco hìc debet tractari: quod jam ordine faciemus.

In quo præcipue consistat. Ulcere nempe pulmonis

CXLVII. Cùm autem omne in Phthisi periculum sit à pulmonis Vlcere, à quo communicatum Sanguini pus & Febrem lentam Hecticam, & Tabem lethalem producit: idcircò in Vlcere illo pulmonum Curando præcipua Phthiseos cura consistet.

Eius causa tollenda vel corrigenda.

CXLVIII. Nunquam verò curabitur perfectè Pulmonum Vlcus, nisi causa illud fovens, quoties simul concurrit, priùs fuerit sublata vel correcta: neque enim semper talis causa simul adest.

Quænam ea sit.

CXLIX. Talis autem Causa Vlcus fovens aut *Catarrhus* esse solet, isque nunc *Salsus Acidusve*, & Acris; nunc blandus, & *Aqueus, vel viscidus*; aut *Pus* aliunde Pulmoni communicatum.

Catarrhus aliò avertendus.

CL. Quoties proinde Catarrhus Acris, adeóque Salsus, vel Subacidus à Capite ad Pulmones delabitur, toties ille avertendus saltem aliò; & temperandus, si curam integram respuat.

Et ejus continua generatio avertẽda

CLI. Perfectè curabitur Catarrhus Acris, impediendo continuam ipsius generationem, usurpando medicamenta Salsedinem, Aciditatemve humorum non tantùm temperantia, sed insuper eosdem temperatiores servantia.

Humores salsi & subacidi expurgandi. Hydragogis.

CLII. Vbi talium humorum Salsorum vel Subacidorum copia magna reperitur in Corpore, nil impedit ipsos priùs quodammodò temperatos expurgari, medicamentis *Hydragogis* dictis.

Ut & Diureticis & Sudoriferis.

CLIII. In eundem finem usurpari possunt *Diuretica aut Sudorifera* medicamenta imprimis talia, quæ simul Acrimoniam humorum temperant.

Fonticulis.

CLIV. Quin ad minuendos humores illos cum felici successu adhibentur *Fonticuli*, tum in cervice, tum in dorso, circa Spinæ ductum, tum in brachiis, tum in cruribus.

CLV. Qui fonticuli non tantùm minuunt humores peccantes, quin prætereà ipsos à parte affectâ avertunt, atque sic duplici nomine prosunt.

Errhinis

CLVI. Idem dici potest ac debet de *Errhinis ac Sternutatoriis*, quæ humorem peccantem itidem per Nares evacuant, & simul à Faucibus avertunt.

Humorũ vitiosorũ productio impedienda

CLVII. Non sufficit autem minui subinde *humores illos vitiosos*, redundantesque, primarium est, ut eorundem *incrementum & productio in totum tollatur*; quod nunquam, nisi empiricè fiet, ignoratâ verâ humorum quorumvis in corpore humano origine & productionis ratione.

Medicinã perfectã esse debet rerum agendi modus.

CLVIII. Parùm quidem interest Ægrotorum, an nota sit Medicis exacta Functionum omnium ratio, nec ne, dummodò ipsi à suis liberentur ærumnis ac morbis; ad Artem autem Medicam perficiendam, & multa etiam nunc ignota eruenda conduceret multùm perspectus rerum omnium agendi modus.

Quomodò id fieri queat.

CLIX. Nunquam verò, meo saltem judicio, innotescet citiùs, faciliùs, certiúsve, quàm observando exactè omnia & singula, quæ per experientiam comperta, sunt Functiones singulas in pejus, aut melius mutare, atque considerando diversitatem in singulis eorundemque mutationibus occurrentem. Ex his enim pensiculatè examinatis, ac diutinè expensis puto nos tandem aliquid boni verique posse eruere.

Pilularũ de Cynoglossâ vires. Ut & de Styrace.

CLX. Inter medicamenta autem usitata vulgò, & humores Salsos emendantia optimæ sunt *Pilulæ de Cynoglossâ* dictæ, ut & de *Styrace* nominatæ; utpote quæ Salsam Acrimoniam temperant & obtundunt.

Simplicia humores salsos emendantia.

CLXI. Idem inter simplicia præstant *Gummi* tragacanthum, Arabicum, Mastiche, Olibanum, Styrax; rad. Althææ, Symphyti, Glycirrhizæ & similes; folia malvæ, althææ, &c. sem. 4. frigida majora dicta, ut & papav. albi, cydoniorum, pistacia, amygd. dulc. hordeum mundatum, &c. Opium ipsum, succus glycirrhizæ inspissatus. Terræ pingues omnes, Bolus armena, Terra Lemnia, Sigillata, & Silesiaca, & Turcica. Corallia, Margaritæ, Cineres Cancrorum &c.

CLXII. Ex his autem variâ formâ possunt adornari medicamenta Ægris convenientia, & quidem nunc Pulveris, nunc Tabellarum, nunc Pilularum, nunc Emulsionis, nunc Conditi, aut Electuarii, & sic porrò.

Catarrhus blandus & aqueus qui curetur.

CLXIII. *Catarrhus blandus & Aqueus* curabitur imprimis *Sudore*, qui igne luculento, aut Stuphâ siccâ, vel Vini Spiritu accenso, & assumptis quoque aliquando medicamentis excitari potest.

Sudor ex foco. CLXIV. Certè foco ex lignis, quercino præsertim aut Fagino extructo Sudor non incommodè promovetur.

In Stupha siccâ. CLXV. Sic in stuphâ siccâ, dum claustris concluditur corpus universum, excepto capite, eoque interim benè munito, Sudor abundè potest elici, atque Aqueus in corpore humor sensim educi.

CLXVI. Non negligenda interim externa Caput simul roborantia & Aqueos humores tum minuentia, tum incrassantia, Suffitus putà ex Mastiche, Thure, Succino, Styrace, Benzoino, & similibus.

In Lecto & Capsula. CLXVII. Imprimis commodissimè potest elici Sudor æquè in Debilibus, quàm Robustis in Lecto jacentibus, atque Capsulâ ad pectus usque exporrectâ tectis; in cujus extremo circa pedes accenditur Vini Spiritus, atque inde halitus corpus nudum afficiens absque labore atque ullâ molestiâ sudorem expellit è corpore copiosum, pro cujusque arbitrio moderandum.

Ex decoctis sudoriferis. Et quibus. CLXVIII. Ad *Sudorem movendum inter assumenda* commendantur hic *Decocta ex Rad. & Lignis* parata; radicibus putà Chinæ, Sarsæparillæ, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Lignis verò Guajaci, Sassafras, Buxino, Quercino, Iuniperino & similibus. Quibus aliquando addi potest aliquid Corticum Guajaci; ac præsertim Baccarum Iuniperi &c.

CLXIX. Hâc ratione autem non tantùm consumitur redundans in Corpore humor Aqueus, sed idem insuper, ne ampliùs tàm copiosè producatur, actu impeditur.

Humor Viscidus distillans CLXX. *Humor Viscidus* à Capite distillans in Pulmones tum incidentia, tum & subinde evacuantia desiderat.

Quibus incidendus & alterandus. CLXXI. Inter incidentia & alterantia conducunt prædicta Decocta, cùm Ligna ista pleraque Sale Volatili abundent, à quo & inciduntur humores viscidi, & attenuantur, & emendantur; & quodammodò evacuantur iidem.

Et educendus per alvum. CLXXII. Quibus Decoctis si Colocynthidis pulpa, vel Hermodactyli, vel Agaricum, vel Turpethum incoquantur, eosdem humores per Alvum simul educunt.

Et impediendus, ne novus generetur. CLXXIII. Vbi autem novi humoris viscidi proventum impedire volumus, addi quoque possunt hisce decoctis variæ plantæ Aromaticæ, & tum Cephalicæ, tum Pectorales dictæ, Salvia, Rosmarinus, Majorana, Betonica, Hyssopus, Capillus Veneris, Scabiosa, Enula campana, &c.

Decocta quomodò preparanda. CLXXIV. Decocta autem ista omnia cùm diutiùs usurpari debeant, uniuscujusque Ægri palato minùs ingrata parari debent: quò minùs ab iis abhorreant, & ut in eorundem usu perseverare possint.

Humor valdè viscidus quibus incidatur. CLXXV. Humori valdè viscido incidendo conducunt quoque Gummata, Bdellium, Sagapenum, Galbanum, Ammoniacum, &c. in pilulas commodas redacta, additis aliis simul alterantibus, & quandoque evacuantibus prædictis; ut & Mercurialibus, Mercurio dulci putà, vel Præcipitato quovis.

Pus Pulmoni communicatum, CLXXVI. Pus aliunde Pulmoni communicatum, & Vlcus in Pulmone non tantùm producens, at simul fovens, non desinet eò vergere, nisi per aliam viam evacuetur; aut ejus generatio nova, curato sc. ulcere, impediatur.

Quomodò evacuandum in Empyemate. CLXXVII. Aliâ via evacuabitur in Pectoris Cavitate collectum in Empyemate Pus, per foramen in pectore factum, sive paracentesin.

Et ulcus mundandum, & consolidandum. CLXXVIII. Per hoc autem foramen non tantùm Puri exitus paratur, quin etiam Injectionibus Vlceri mundando (si quod ibi quoque fuerit productum) & consolidando convenientibus infundendis via aperitur.

Causâ Vlcus fovente sublatâ faciliùs mundatur & consolidatur. CLXXIX. Quoties propositis aut similibus modis Causa Pulmonis Vlcus fovens, sublata; vel saltem aversa est; faciliùs procedet ipsa Vlceris in Pulmonibus existentis Curatio, in ejusdem Mundatione, hinc & Consolidatione consistens.

Medicamenta Ulcus mundantia. CLXXX. Inter abstergentia & Ulcus mundantia medicamenta commendantur vulgò Rad. Helenij, Aristolochiæ utriusque, Iridis, ac similes; Herbæ Tussilaginis, Marrubij, Scabiosæ, Agrimonij, Hyssopi, Capilli Veneris, Veronicæ, Hederæ terrestris, Botryos, Pulmonariæ, Verbenæ, &c.

CLXXXI. Ex quibus parari possunt decocta pectoralia, additis passulis majoribus, aut Colaturæ Syrupis, ac præsertim Mellitis; cùm abstergendi vim majorem habeat Mel, quàm Saccharum.

CLXXXII. Conducit in eundem finem Terebinthina Veneta dicta, cum Ovi vitello, aut Syrupo convenienti ad ℥ iij. vel iv. subinde assumenda.

CLXXXIII. Aqua mulsa quoque laudatur, & ipsum Mel crudum per vices assumptum.

Balsamus Sulphuris compositus. CLXXXIV. Cæteris verò omnibus hactenus notis præfero Sulphuris Balsamum ritè paratum, & imprimis cum Oleo Anisi; quoniam parari quoque potest cum Oleo Succini; cum Oleo Iuniperi, cum Oleo Terebinthinæ Venetæ, cum Oleo Nucum, aliisque.

Quomodò parandus. CLXXXV. Lentè autem si paretur, longè gratior fiet & convenientior, aliàs enim empyreuma redolet, & Acrior existit; uti contrà, blandior, & minùs Acris, ideóque præstantior, si paulatim conficiatur.

CLXXXVI. Nullum autem hactenus reperi medicamentum, quod vel externè, vel internè usurpatum citiùs, tutiùsque non tantùm mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia Ulcera, atque Sulphuris Balsamum: dummodò eo uti potuerint, & voluerint Ægri.

Medicamenta ulcus consolidantia; Rosa rubra. CLXXXVII. Cæterùm ad mundati Ulceris consolidationem multùm laudari solent ac commendari Rosæ rubræ, atque ex ipsis parata Conserva; licet ego hactenus effectum ejus magnum ac bonum non viderim; quoniam ubi copiâ sumitur majore, quod volunt ejus laudatores, Ventriculus & Intestina multo Phlegmate replentur, unde non tantùm appetitus prosternitur, sed & Chylificatio læditur; quinimò non semel molestum frigus in superiore abdominis, adeóque Ventriculi regione oboritur, à quo vix aliquot mensium spatio liberari possunt iterum Ægri: quod non semel observavi factum.

CLXXXVIII. Præferrem proinde decoctum

coctum Rosarum Rubrarum cum forti expressione paratum, idque SacchSaro pauco edulcoratum.

CLXXXIX. Laudantur quoque Boli atque Terræ sigillatæ omnes, utpote potenter exsiccantes, sicque consolidationem ulceris mundati promoventes.

CXC. His addi solent Rad. & fol. Consol. majos & mediæ, Plantaginis, Saniculæ, Pyrolæ, cæterarumque Vulnerariarum vocatarum, flor. Hyperici, &c.

Sulphuris flores, balsamus & Lac.

CXCI. Commendantur à quibusdam in hoc casu non tantùm *Sulphuris flores*, atque Balsamus, (de quo jam dictum) sed & *Lac*, cujus ego tamen nullum unquam observavi effectum notabilem: quamvis ipsum sæpiùs Ægris exhibuerim, & ab aliis quoque exhibitum viderim.

Phthiseos incurabilis Palliatio.

CXCII. Atque hæc de Incipientis, nec confirmatæ aut Consummatæ Phthiseos Curatione dicta sufficiant; pergamus nunc ad ejusdem Extremæ aut Desperatæ Palliationem. Diximus enim, Ipsam inveteratam utplurimùm saltem observari incurabilem.

In quo consistat.

CXCIII. *Incurabilis Ergò Phthiseos Palliatio* consistet in Symptomatum molestorum alleviatione vel alteratione, viriumque collabentium convenienti reparatione ac sustentatione.

Symptomata maximè molesta.

CXCIV. Symptomata in Phthisi maximè molesta sunt 1. *Respiratio Difficilis*. 2. *Tussis* pro humoris excernendi varietate *multifariè gravis*. 3. *Appetitus* sæpè *prostratus*; ut & 4. *Gravitas* post assumpta alimenta.

Respirationem quænam faciliùs & Quænam impediant.

CXCV. *Respirationem facilitant* omnia, quæ ipsius impedimenta minuunt.

CXCVI. *Impediunt* Phthisicorum *Respirationem*, tum ipsum *Pus in Pulmonum* Ulcere genitum, tum *aliunde eò* delatum, tum *humores cæteri viscidi vel acres* ad Pulmones delabentes.

Pus viscidum & tenax.

CXCVII. Pus utrumque difficiliorem præstat Respirationem, quoties *viscidum ac tenax* firmiter adhæret Pulmoni, nec nisi labore magno atque longo expelli potest.

Medicamenta Puris visciditatem incidentia.

CXCVIII. Visciditas autem illa ut solvatur, & faciliùs Pus excernatur, præstabunt Medicamenta incidentia, & ex Hyssopo, Capillis Veneris, Tussilagine, Enulâ campanâ, Irid. rad. & similibus parata Decocta pectoralia, Syrupi, Trochisci, &c.

Balsamus Sulphuris.

CXCIX. In hunc finem commendo itidem Balsamum Sulphuris Anisatum, utpote qui non tantùm Ulceri mundando & consolidando servit, verùm insuper Pus ipsum tenuius, fluidiusque reddit, adeóque ipsius excretionem promovet, & facilitat.

Catarrhi crassi & viscidi quibus curandi.

CC. *Catarrhis Crassis & Viscidis* perseverantibus conducunt similia medicamenta incidentia, & memoratis addi possunt *Hydromel*; *ut & Oxymel* tàm *simplex*, quàm *scilliticum*; utpote in solvendo phlegmate viscido præstantissimum medicamentum.

CCI. Quinimò usurpari possunt in hoc casu *Decocta* nuper memorata ex *Rad. & Lignis* convenientibus, cum passulis majoribus parata, tum *alterantia* duntaxat, tum & aliquando blandè simul humores crassos *expurgantia*.

Quibus acres, & salsi, & subacidi.

CCII. *Catarrhis* autem *acribus & salsis*, *vel subacidis* conveniunt memoratæ Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace, ut & Tabellæ ex similibus paratæ; quoniam omnibus ægris non arrident Pilulæ, unde tunc mutanda est medicamentorum formula.

Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace.

CCIII. Hisce autem Pilulis ad grana tria vel quatuor subinde ac pro re natâ, & urgente necessitate assumptis non tantùm temperabitur dictorum humorum acrimonia, quin incrassabuntur iidem spumæ duntaxat formâ ut plurimùm prodeuntes, atque in sui expulsione diu & multùm Ægros frustraneo labore fatigantes. Hisce autem Pilulis, aut ex ipsarum materiâ paratis Tabellis incrassati humores longè faciliùs & feliciùs prodeunt, sicque non parùm levantur Ægri.

Pro humorum diversitate diversa adhibenda remedia.

CCIV. Cùm autem aliquando accidat, ut eundem Ægrum infestent & viscidi, & tenues, Salsique, quin & Acidi humores, (quamvis rariùs eodem tempore) observandum diligenter, pro diversi humoris quovis tempore urgentis diversitate diversa esse adhibenda remedia, nunc hæc mox illa.

CCV. Quinimò, si forsan accidat, ut simul ac eodem tempore infestent diversi humores, tunc aut utroque remedio mixto utendum, arbitror, aut illo priùs, quod urgentiori Symptomati succurrit, ac paulò post illo, quod alteri minùs urgenti conducit.

CCVI. Magis autem urgere puto humorem acrem, quàm viscidum, nî ab hoc periculum suffocationis immineat; tunc namque ad hunc humorem recurrendum & illi priùs succurrendum: aliàs alteri.

Catarrhi acres, salsi, & subacidi ex-curandi & quibus.

CCVII. Iisdem Catarrhis acribus, tum salsis, tum acidiusculis magnâ copiâ abundantibus debetur subinde post præmissam contemperationem atque inspissationem Purgatio, & imprimis per Rad. Jalappæ, ejusve Resinam in pilulas commodiùs redigendam; pulvis enim radicis omnibus formis exhiberi potest, pulveris, electuarij, decocti, &c.

CCVIII. Hisce Ergò aut similibus medicamentis facilitabitur Respiratio Phthisicorum difficilis, atque malum ipsorum reddetur levius; quod gratum & acceptum est Ægris desperatè decumbentibus.

Tussis molestia levanda.

CCIX. Quinimò iisdem ferè medicamentis *Tussis molestia* multùm levantur, cùm ab iisdem Causis illæ pendeant, non est proinde opus, ut pluribus hisce immoremur: id unum tantum monebimus, attendendum esse accuratè ad singulorum medicamentorum usurpatorum operationem quò in iis potissimùm perseveret Medicus, quæ Ægro comperiet plurimum auxilij afferre & levaminis.

Appetitus prostratus quibus excitetur.

CCX. Ad *Appetitum* sæpenumerò in *Phthisicis prostratum* quodammodò saltem excitandum non puto convenientius remedium hactenus innotuisse, quàm *Elixir Proprietatis*, ad guttas 5. vel 6. ante assumendum alimentum dimidiâ circiter horâ ex vino, vel alio liquore conveniente sumptum.

Elixir Proprietatis quibus.

CCXI. Cùm enim constet hoc Elixir Myrrhâ, Croco & Aloë, cum Sulphuris Oleo per Campanam parato & Spiritu Vini simul digestis; *Myrrha* nomine, ut & *Croci* conducit Phthisi, & Tussi; Aloë autem humorem pituitosum viscidum incidit, & blandè ac lentè educit;

erit; quin ipsum Pus attenuat; sed & hæc omnia Ulceri mundando conveniunt; adeò ut Phthisi remedium sit convenientissimum, cujus acidum temperari potest mixturâ dulciore, cum quâ assumatur.

Alimentorum fermentatio quibus promovenda. CCXII. Sed illud idem medicamentum promovebit *Alimentorum in Ventriculo Fermentationem*, à Puris omnibus corporis humoribus immissi viscididate impeditam: & sic quoque *Gravitatem* post ipsorum assumptionem Ægris molestam levabit.

CCXIII. Adeò, ut his paucis medicamentis prudenter usurpatis, levari possint Phthisici, etiam nunc, ubi perfectæ Curationis spes nulla superest.

Vires prostratæ quibus recreantur. CCXIV. *Vires Phthisicorum prostratæ* tum *Cibis copiosi nutrimenti*, facilisque fermentationis, tum imprimis potu generoso & spiritu blando abundante, ut & quibusdam Aromaticis, Ambrâ griseâ, Confectionibus Alkermes ac Hyacinthorum, & similibus recreari solent; ac sustentari.

CCXV. Cibis, inquam, copiosi nutrimenti, & facilis fermentationis, quoniam enim non tantùm Appetitus solet simul prosterni in Phthisicis, sed insuper ab assumptis Cibis gravari eorum Ventriculus, dum interim sensim consumitur & perit ipsorum Caro æquè ac Pinguedo, idcircò requiruntur alimenta, quæ minore quantitate assumpta plurimùm nutriant, & reficiant corpus contabescens; quæ facilè fermentabilia minorem moram nectant in Ventriculo; quæ eâdem de causâ minore pondere gravent eundem Ventriculum, sed ob facilem suam fermentationem leviora appareant.

Cibi copiosi nutrimenti & facilis fermentationis. CCXVI. Talia autem Alimenta sunt *Panis triticeus*, ritè priùs fermentatus; *Carnium juscula* moderato quidem; at simul longiore Calore extracta, & ad Gelatinæ consistentiam deducta.

CCXVII. In his namque Iusculis crassioribus & Gelatinis continetur primaria vis Carnium, novæ Carni generandæ aptissima.

CCXVIII. Huc etiam spectat omne *Lac dulce*, tàm *Humanum*, quam *Brutorum*, inter quæ hactenus prælatum est *Asininum*, hinc *Caprinum*, mox *Ovillum* & *Bubulum*; quamvis hoc tempore secundùm hominum morumque inconstantiam præferatur *Bubulum*.

CCXIX. Laudantur quoque *Ovorum vitelli*, quamvis non pauci occurrant, qui ipsos ferre non possint; qui proinde ab ipsis abstinere debent.

Alimenta Medicamentosa. CCXX. Inter Alimenta quodammodò medicamentosa laudantur *Amygdalæ*, *Pistacia*; & ex his paratæ *placentæ*, etiam *Saccharatæ*, & *Anisatæ*, quin modis multis *Aromaticæ*; quibus pro re natâ, & Symptomatum varietate uti licet.

CCXXI. *Panis* quoque *biscoctus* utilis observatur Phthisicis; quoniam superfluâ humiditate Aqueâ per iteratam coctionem magis privatus imbibit abundantiùs humores Pituitosos semper ferè citiùs, aut seriùs abundantes ac restagnantes in ipsis.

CCXXII. Quoad *Potum* laudatur *Vinum Generosum ac simul dulce*; quale est *Malvaticum*, quodque minùs austerum, rubellum tamen producitur in regionibus calidioribus; Album enim sæpenumerò Acrius deprehenditur. *Potus utilis quisnam*

CCXXIII. Quamvis autem vinum illud potentius nunquam sit plenè fermentatum non idcircò nocentius; quin utilius existit. Quâ enim parte sufficienter est fermentatum, eâ Spiritus Animales simul deperditos, aut minùs ex Alimentis eductos reparat; quâ verò minùs est fermentatum, Sanguinem laudabilem generat, & futuro Spiritui Animali materiam copiosam, utilemque suppeditat.

CCXXIV. Sumendum interim quantitate parvâ, & commodè *cum Pane biscocto*, tum simplici, tum Saccharato; cujus sc. ope diutius sistitur in Ventriculo, minùs afficit cerebrum, viresq; omnes magis reficit; uti hoc constat per experientiam. *Quomodo sumendus.*

CCXXV. Potest quoque ex *Aromatibus*, *Plantisve Aromaticis* elici *Essentia*, in reparandis viribus dejectis efficacissima, ubi præsertim non tantùm *per Vini Spiritum* elicitur *Tinctura* potens, sed insuper ex superstite magmate Igne conveniente paratur *Oleum* sine empyreumate, denique ex Capite mortuo Chymicis vocato *Sal*; quæ tria simul artificiosè juncta Essentiam exhibent mirabilem, cujus guttæ, una, duæ, aut tres plurimùm præstant in collapsis viribus Ægrorum & Phthisicorum reparandis, reficiendisque. *Aromatum & Plantarum Aromaticarum Essentia. Tinctura. Oleum. Sal.*

CCXXVI. Harum autem Essentiarum defectu, aut cum ipsis usurpari poterit *Ambragrisea*, in quâ concentrata est naturâ Essentia potentissima, viresque mirabiliter recreans & restaurans. *Ambra grisea.*

CCXXVII. Sic valdè conducunt quoque *Confectiones* nominatæ *Alkermes*, atque *Hyacinthorum*, vulgaribus & notis compositionibus omnibus præferendæ: sive per se sumantur, aut ex Vino, aliove liquore familiari; sive mixturis convenientibus admisceantur, atque per intervalla cochleatim ab Ægris assumantur, cùm perpetuò ferè de summâ debilitate conqueri soleant Phthisici. *Confectio Alkermes & Hyacinthorum.*

CCXXVIII. Atque sic paucis quoque Phthiseos Tractationem absolvimus, in quâ tum ipsius Causam continentem Pulmonum Ulcus, tum ejusdem Causas antecedentes multifarias exposuimus; tum ejusdem mali gravissimi, ac plerumque lethalis & instantis vel minantis, & incipientis, & consummati Curationem, Curandi saltem modum proposuimus, cui proinde Tractationi finem tandem hîc imponimus.

FINIS TRACTATUS QUARTI.

TRA-

TRACTATUS V.
DE CACHEXIA.

Cachexia quid

I. *ACHEXIA est Vitiosa Corporis Universi Nutritio. Qualitate* sc. nunc *peccat* primariò ipsa *Nutritio*, hinc & secundariò *Quantitate*, dum vel *Contabescit Corpus*, vel *Augmentum mentitur* in Anasarcâ & Leucophlegmatiâ, Hydropis speciebus.

Nutritionis vitium Sanguini adscribendum.

II. Cùm *Sanguine nutriatur Corpus*, nemo non videt, omne *Nutritionis vitium Sanguini vitioso adscribendum*; Neque enim facilè quis aut sibi, aut aliis persuaserit, *Universi Corporis partes omnes ita ab ullâ Causâ posse affici*, ut, *integro permanente Sanguine*, quocunque demùm *modo vitiari possit ipsarum omnium Nutritio.*

III. Qualiscunque enim Causa externa fingatur, quæ aliquam Universi Corporis partibus omnibus, mollioribus saltem, noxam inferat, illa longè faciliùs Sanguini nocebit, utpote partibus laxiùs junctis, & idcircò magis alterabilibus constanti.

IV. Quamvis enim quædam observentur corrumpentia & alterantia res solidas durasque, intactis & immutatis laxis & mollioribus; (sic Aquæ fortes metalla solvunt & rodunt, non item Sulphur) non puto tamen unquam observatum esse, id accidere Rebus ejusdem naturæ, aut ex se mutuò genitis, quemadmodùm Carnes sunt ex Sanguine levi mutatione productæ.

Argumentum à simili quale esse debeat.

V. Quoties enim à simili sumendum est argumentum, aliquam dicto nostro & asserto probabilitatem allaturum, toties convenientia esse debet cum illo simili, & in ipso saltem verùm esse debet, quod asserimus.

Non sulphur, sed mercurium acquirere naturam metallicam.

VI. Si quis proinde ostenderet, Sulphur levi negotio acquirere naturam metallicam, quemadmodùm id de Mercurio testantur Chymici; tunc procedere aliquo modo posset argumentatio à simili: verùm non puto id hactenus esse assertum ab ullo, multò minùs probatum.

Mercurium ab Aquis fortibus solvi, & metallis perfectioribus augmentum dare

VII. Idem autem si quis Mercurio vellet tribuere, huic mox reponerem, non minùs ab Aquis fortibus solvi Mercurium, quàm Metalla solida; quemadmodùm sentio non minùs à Causâ quâcunque affici posse Sanguinem, quàm Carnes, aliasque Corporis partes ex Sanguine productas & conservatas; quemadmodùm ex Mercurio Metalla perfectiora augmentum capere posse, testantur primarij Artis Chymicæ Coryphæi, quibus ante alios credendum.

Omnis vitiatæ nutritionis causa in sanguine

VIII. Concludimus proinde, omnem *vitiatæ in Cachexiâ Nutritionis Causam in Sanguine imprimis quærendam, inveniendamque*. Quamvis nil obstet, posse ab *alicujus Partis, aut Visceris noxâ pendere Sanguinis Corruptionem* dictam.

IX. *Proxima Ergò Continensque Cachexia Causa est Sanguis vitiosus*, & quidem non semper uno vitiosus modo, unde non parùm inter se differunt variæ Cachexiæ species, tum ratione Affectuum Consequentium, Tabis putâ, vel Anasarcæ, aut Leucophlegmatiæ. *Proxima continensque Cachexiæ causa.*

X. Cùm in Cachexiâ omnes Corporis partes perperàm nutriantur, mirum non est, si & Functiones in Cachecticis omnes ac singulæ vitientur. *In eâ omnes functiones vitiatæ.*

XI. Nam 1. *Fames* utplurimùm *minuitur, aut depravatur*; rariùs intenditur. *1. Fames.*

XII. 2. *Sitis depravatur* magis, quàm *augetur*, rariùs tollitur. *2. Sitis.*

XIII. 3. *Alimenta cum fastidio ferè assumuntur*, quandoque illa quoque, quæ perperàm desideraverant Ægri. *3. Fastidium Alimentorum.*

XIV. 4. *Ab assumptis alimentis gravantur* ferè Cachectici, unde *Compressivus* quoque *Cordis Dolor*, aliquos quidem continuè, aliquos imprimis post alimentorum assumptionem urget; aliquando *Nausea* vel *Vomitus*. *4. Ab iis gravatio & compressivus cordis dolor.*

XV. Sed nec semper 5. ubi ad Intestina protruduntur quomodocunque Fermentata in Ventriculo Alimenta, benè habent Cachectici, cùm aliqui tunc imprimis habeant malè, propter *Tormina* vel *Lancinationes, aut Distensiones, Angustiasve in Abdomine obortas.* *5. Tormina & Lancinationes in Abdomine.*

XVI. Quibus nonnunquam 6. comes est *Alvi adstrictio*, nonnunquam *Alvi fluxus*, isque varius, nunc magis, nunc minùs molestus & gravis. *6. Alvi adstrictio, vel fluxus.*

XVII. Nec tantùm in Abdomine malis urgentur Cachectici, sed 7. adesse mox solet *aucta* tunc *Dyspnœa*, plerisque continuè præsens, ad levissimum tamen corporis motum, ascensum præsertim, molestior. *7. Aucta Dyspnœa*

XVIII. Hanc 8. comitari solet *Cordis Palpitatio*, quibusdam imprimis molestissima; & *Arteriarum circa Iugulum & Tempora Pulsatione* visui manifestâ se magis manifestans: quinimò ad *quiescendum* aliquos non infrequenter cogens. *8. Cordis Palpitatio.*

XIX. Observatur quoque 9. *Febris lenta* plerisque comes, atque ubi *contabescere* simul *incipit Corpus*, paulò post Alimentorum assumptionem exacerbata, ideóque Hectica. *9. Febris lenta, & hectica.*

XX. Dum autem Sanguis indies vitiosior factus quaquaversùm propellitur, eiusque aliquid hinc inde partibus adhæret, mirum non est, si 10. Universi Corporis, *Crurum* præsertim *Lassitudo*, in quibusdam *Ulcerosa* observetur. *10. Lassitudo.*

XXI. Interim 11. *Animales* quoque *Functiones* omnes, *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni*, ut & *Animalis Motus*, plùs vel minùs *languent*; *Animusque* ipse *tristatur, aut morosus* fit. *11. Animales functiones læsæ.*

XXII. Quin 12. *Color Cutis viridis*, immutatur in *pallidum*, *flavum*, sive *Cereum*, & quan- *12. Color Cutis mutatus.*

quandoque *virescentem*; quod imprimis in facie apparet.

13. Macilentia, vel Leucophlegmatia, aut Anasarca. XXIII. *Macilentia* quoque 13. accedit, ac permanet; ni accedente *Leucophlegmatiâ* vel *Anasarcâ turgidulum* quasi, *tumidumque* fiat corpus.

14 Saliva varia. XXIV. In *Ore* ferè *Linguâque aridiore* mutatur 14. *Saliva*, nunc *crassior*; nunc *tenuior*, nunc *subsalsa*, nunc *subamara*, nunc *impensè dulcis* existens.

15. Urina cruda & aquea aliquando varia. XXV. Quin 15. Ipsa *Urina* plerumque quidem *cruda* existit & *Aquea*, aliquando *varia*, (neque enim semper uno eodemque ipsa se habet modo) cum multifario sedimento.

16. Capitis Dolor varius. XXVI. Quibusdam 16. accedit *Capitis dolor*, nunc in *parte anteriore*, nunc in *posteriore*, nunc in *alterutro*, nunc in utroque latere, nunc *gravans*, nunc *lancinans*, nunc *findens*, nunc *pulsans*; quis enim omnibus illis varietatibus colligendis, recensendisque par?

17. In feminis menses suppressi. XXVII. Quòd si quis insuper 17. sexum sequiorem, ac infirmiorem, *Fœminas* putà privatim consideraverit, observabit præter memorata Symptomata in ipsis ferè graviora, plura reperiri, *Suppressos* sc. *Menses*, ac nescio quæ non ipsos consequentia mala, *Suffocationes*, idcircò *Uterinas dictas*, *multiplicia Animi Deliquia*, *Anxietates circa præcordia inexplicabiles*, *Insultus Epilepticos*, &c.

18. Impotentia ad generandum, vel generatio vitiosa. XXVIII. Inter cæteras *Functiones Generationi servientes* ac dicatas nonnunquam tàm Viris, quàm Fœminis observatur 18. *Impotentia ad Generandum*, nonnunquam *Generatio vitiosa*, tum ratione ipsius *Gestationis in Matre*, tum *ipsius Fœtûs gestati in Utero*, ac postmodùm ex *utero exclusi*.

Sterilitas. XXIX. Hincenim *Sterilitas* frequens in utroque sexu: unde aut *Semen deficit*, aut *Penis erectio*, aut *Voluptas*, aut *Conceptio*, &c.

A Patre Cachectico Fœtus morbidus. XXX. Imprimis ubi ex *Patre Cachectico* Generatur *Fœtus* solet is non rarò in Utero materno existere morbidus, quin nonnunquam sepulcrum invenire, ubi nactus erat vitam; & Matri quandoque, cui vitam, vitæ saltem sustentationem debebat, mortem accersere.

XXXI. Unde Uterum difficulter tunc gestat fœmina, ex fœtus Cachexiâ plurima mala perfert, & morbos graves patitur.

Matrem & Fœtum se invicem afficere. XXXII. Quemadmodùm enim à Matre Ægrotante morbum accipit gestatus in Utero fœtus, sic vicissim à Fœtu in Utero existente ac ægro trahitur in consensum mater: quod evincit ac confirmat quotidiana Experientia.

A Matre Cachecticâ Fœtus Cachecticus. XXXIII. Quòd si à Matre priùs sanâ, in morbum autem, dum gravida existit, incidente afficiatur & in consensum trahatur Infans; nonne longè citiùs, faciliúsque à Matre Cachecticâ & jam ægrotante, priusquam imprægnaretur, Fœtus producetur Infirmus & Cachecticus? quod itidem fieri constat Experientiâ.

Aliquando tamen contrarium. XXXIV. Quamvis autem nonnunquam usu veniat, ut ex Matre Cachecticâ prodeat fœtus sanus, id tamen non ita frequenter accidit, quàm contrarium, adde quòd talis fœtus sanus apparens paulò post labentis mali signa exhibeat, & Maternam hæreditatem testetur affectu gravi, & subinde lethali.

Ejus ratio. XXXV. Rationes verò urgentes ac unicuique satisfacientes afferre, Cur aliquando à Matre Cachecticâ producatur Fœtus sanus, admodùm erit arduum. Nam licet aliquibus placeat, (neque enim omnes id admittunt) ex semine masculo tantùm generari Fœtum, *nutritur tamen Sanguine menstruo*, *Alimento saltem à Matre suppeditato, & in Ipsâ* Cachecticâ necessariò *inquinato*; in quo exinde Fœtum Cachecticum fore, suadet ratio, ac sæpenumerò fieri, testatur Experientia.

XXXVI. Mihi vero simile videtur, aliquid aut in *Fœtu à paterno semine pendens existere*, aut *cum assumptis* à matre Alimentis *junctum ad Ipsum transire*, quod ipsum tutum præstet ab illâ Cachexiâ Maternâ: quamvis quale quid idem illud sit, ego nec clarè conjicere, aut concipere, nec distinctè explicare queam.

Non omnia hæc in Cachecticis observari semper. XXXVII. Non omnia quidem memorata in superioribus à me mala in singulis observantur Cachecticis, sed in quibusdam plura, in aliis pauciora, in quibusdam hæc, in aliis alia: unde quoque colligere licet, *Vitium Sanguinis* non semper *simile in Cachexiâ* existere; at modò *graviores*, modò *leviores*, modò *has*, modò *illas*, modò *plures*, modò *pauciores*, modò *magis mistas* agnoscere *Causas*. *Vitium Sanguinis in Cachexiâ diversum;*

Eius causæ diversæ. XXXVIII. Prout certè Functiones hæ aut illæ, hoc aut illo læsæ modo reperiuntur in Cachexiâ, has tunc vel illas Causas vitium Sanguini attulisse judicamus.

Ad sex res Non-naturales referendæ. XXXIX. *Causæ* autem illæ non malè ad *sex res Non-naturales* dictas, utpote homini necessarias & inevitabiles, *cæteraque fortuitò* cuivis subinde *accidentia* revocantur.

1. Alimenta, Medicamenta, & Venena. XL. Inter sex res Non-naturales primus locus meritò *Alimentis, Medicamentis, atque Venenis* perperàm usurpatis & assumptis datur.

XLI. Alimentis addo Medicamenta & Venena, de quibus, ut mea mens magis pateat, libet paucis meam de singulis sententiam explicare.

Quænam Autori dicantur Alimenta. XLII. *Alimenta* mihi sunt & dicuntur omnia Ore assumenda, & in Ventriculo, hinc & aliis partibus nostri corporis mutabilia & alterabilia in substantiam Corpori vel Continenti, vel Contento reparando aptam.

Ea præparationem requirere. XLIII. Quicquid enim in Corporis nostri alterutrius, vel utriusque deperditi aut consumpti locum reponi debet, id admodùm rarò tàm purum, tamque illi usui aptum assumitur, ut nullam præviam mutationem subire habeat necesse; plurima certè à fœcibus, ac inutilibus corpori partibus secerni debent, ac proinde ad illam partium inutilium ab utilibus secretionem priùs præparari.

Cui quænam inserviant Functiones. XLIV. Huic præparationi, ac secretioni peculiares dicatę in Corpore nostro functiones, quales sunt *Ciborum masticatio* in Ore, eorundem, ut & Potûs, *Fermentatio in* Ventriculo, *Chyli utilis ab Alvi fœcibus secretio* in Intestinis: in quibus omnibus patiuntur, & mutationem subeunt Alimenta usurpata.

Quænam Autori dicantur Medicamenta. XLV. *Medicamenta* verò mihi sunt & dicuntur, omnia quocunque modo assumpta vel usurpata, inepta verò in corpore nostro ita mutari, ut in ejus nutricatum abeant, quin aptissima & potentia corpus ipsum alterutrum vel utrumque ita mutare, ut Constitutio ejus inde fiat melior ac perfectior.

XLVI.

Et Sanis non deberi. XLVI. Unde Sanis non debentur Medicamenta, utpote quæ Corpus præsupponunt Ægrum; cui medeantur, quodque in statum transferant meliorem.

Quænam Auctori dicantur Venena. XLVII. *Venena* denique mihi sunt & dicuntur omnia quovis modo usurpata, & in corpore ita mutari, ut in ejus substantiam abeant, inepta; quin id ipsum ita mutare apta, ut idem non in meliorem, at in pejorem statum & constitutionem redigatur.

Alios Scriptores his terminis non id significare. XLVIII. Quamvis autem data hîc à me Alimenti, Medicamenti, ac Veneni explicatio, aut descriptio apud alios Scriptores forsan non legatur, non est ipsa idcircò rejicienda, cùm nemini non queat constare, quàm obscurè de hisce rebus loquantur plerique; adde quòd Unicuique uni Veritati studenti attendendum sit ad rem ipsam, quam qui interpretatur ritè, & vocabula rebus convenientia proponit, utique verum docet.

Auctori tamen sic convenientissimum videri. XLIX. Quomodocunque proinde unicuique libeat loqui, ego Terminos vulgò Usitatos servans, puto me *rebus* ipsis *convenientissima* proposuisse atque exposuisse nomina, & ita quidem, ut illis admissis omnis obscuritas, difficultas, & cavillandi occasio tollatur; quod imprimis Philosophum Veritati, ac publico bono unicè addictum decet.

Quæ modis assumta in nostro corpore agant. L. Res, inquam, per se manifesta est, *omnia, quæ usurpamus, vel apta esse ita in corpore nostro mutari*, ut in ejusdem substantiam & reparationem abire possint, vel inepta esse illi mutationi subeundæ, at contrà *apta nata idem mutare*, & quidem *aut in melius, aut in peius*: in melius, quando è statu imperfectiore elevatur ac deducitur in perfectiorem; in pejus, quando contrà è statu perfectiore detruditur & corrumpitur in imperfectiorem ac deteriorem.

Quæ propterea sunt vel Alimenta, Medicamenta, vel Venena. LI. Hæc cùm ita sint, & in triplici genere constituta reperiantur omnia ab homine usurpanda, nonne quæ 1. loco dixi posita, convenientissimè atq; ex usu loquendi vocabuntur *Alimenta*; quæ 2, *Medicamenta*; & quæ ultimo *Venena*.

Eidem pro diverso respectu tribui posse diversum nomen. LII. Adde quòd positâ tali horumce Vocabulorum descriptione atque explicatione facilè pateat, qui queat fieri, ut *Uni atque eidem* pro respectu tamen diverso *tribui possit nunc Alimenti, nunc Medicamenti, nunc Veneni nomen*: illud enim vulgò & apud probatos Auctores fieri notissimum.

Vinum esse Alimentum LIII. *Vinum* certè moderatè sumptum *Alimentum* est præstantissimum, atque imprimis Animales Spiritus reparans.

Medicamentum. LIV. Idem *Vinum*, generosum præsertim itidem convenienter sumptum Pituitam corrigit ac emendat, ejusque noxas curat, & hactenus *Medicamentum* audit gratum.

Venenum. LV. Idem *Vinum immoderatius* à quocunque *sumptum* plùs minùs nocet, imò quibusdam non tantùm morbos graves parit, sed aliquando ipsam mortem etiam subitò affert; quo nomine si non *Veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego saltem assequi vel conjicere nequeo.

Cachexiæ ortus ab assumptis. LVI. His proinde de Alimentorum, Medicamentorum, ac Venenorum distinctione ac descriptione præmissis, non difficile erit *Cachexiæ ortum ab assumptis deducere*, utpote quæ tunc Alimenti aut Medicamenti nomen ampliùs non merentur, at solius *Veneni*.

Alimenta & Medicamenta fieri Venena. Et quâ ratione. LVII. Desinunt, inquam, esse Alimenta vel Medicamenta, ex quorum abusu, hoc est, usu præpostero excitatur Morbus.

LVIII. Quæcunque namque Alimenta vel Medicamenta solent esse, quamdiu quantitate mediocri, ac tempore decenti usurpantur; eadem Venena fiunt, quamprimùm quantitate usurpantur nimiâ, vel tempore alieno, & ita quidem, ut hominis utentis sanitas inde lædatur, & hîc in specie Cachexia producatur.

Venena, quænam absolutè nominanda. LIX. Quæ autem per se atque ex suâ naturâ homini omni vel huic saltem illive solent esse noxia, eadem absolutè sunt appellanda Venena.

Cachexia producitur. 1. Ab Alimentis optimis. LX. Cachexia Ergò produci solet 1. *ab Alimentis etiam optimis*, quoties maiori copiâ & indecenti tempore assumuntur, & quidem diutiùs.

2. Ab Alimentis Medicamentosis. LXI. 2. Ab *Alimentis Medicamentosis* dictis, hoc est, tum de Alimentorum tum de Medicamentorum naturâ participantibus; quippe quæ citiùs, faciliùs, potentiúsque ex usu perverso afferre possunt homini noxam.

2. A Medicamentis. LXII. 3. A *Medicamentis propriè dictis* absque urgente necessitate usurpatis.

4. A Venenis. LXIII. 4. A *Venenis* semper talibus.

Ad Alimenta optima quænam referenda. LXIV. Ad *Alimenta optima* referendus *Panis & Vinum*. De Pane dicitur vulgò, nec malè, *Omnis repletio mala, Panis pessima*. Quantum damnorum afferat Vinum, nemo nisi volens ignorare potest, cùm tàm frequentes occurrant ex ejus abusu facti Cachectici, & tandem Hydropici.

Quænam ad Alimenta Medicamentosa. LXV. Huc spectant ipsæ *Carnes* quævis abundantiùs assumptæ, ac imprimis *Pisces, Marini* præsertim, utpote plus Pituitæ generantes.

LXVI. Ad *Alimenta Medicamentosa* refero *Aromatica* omia, & *Condimenta, Fructus horarios, Olera*, &c. Acetum.

Quænam ad Medicamenta. LXVII. Ad *Medicamenta propriè dicta* pertinent Theriaca, Diascordium, Corallia, Creta, Oculi Cancri, Lacca, Pix, Resina, &c.

Quænam ad Venena leviora. LXVIII. Ad *Venena leviora* refero Cespites, Cineres, Calcem, &c. Neque enim fortiora usurpantur, quin mox vitæ periculum præsens immineat.

2. Res nonnaturalis Aër. LXIX. Post ipsa Alimenta ore assumenda, & cætera ipsorum modo usurpanda, proximum ac secundum locum tribuendum existimo *Aëri*, à quo quemadmodùm commoda homini accedunt plurima; sic & noxæ obveniunt innumeræ.

Ejus Mutationes subitas sanitatem destruere. Et præcipuè frigus acre post magnum æstum. Et quomodo. LXX. Imprimis *subitæ Aëris mutationes*, eæque *notabiles*, destruunt potenter hominis sanitatem; inter quas omnium *pessima* est *Frigus Acre magnum æstum subitò excipiens*.

LXXI. Ab hoc enim soluta & quaquaversùm propulsa cum Sanguine Pituita in Corporis præsertim superficie, habituve coagulatur, mox & Inflammationem, Sanguinis saltem stagnationem parit, unde Dolores tum in superficie Acres, tum in habitu graves excitantur; hinc sensim à Sanguine stagnante, atque plùs minúsve corrupto Massa reliqua citiùs tardiúsve inficitur, & Cachexia producitur.

LXXII. Idem autem evenit, quoties non Corpus Universum, sed aliqua duntaxat Pars notabilis, atque imprimis Caput, vel in fœminis Uterus quoque afficitur; unde in utroque sexu Gravedo, hinc & quandoque post Catarrhalem Febrem Cachexia gignitur; quemadmodùm contrà in Fœminis vel Menstruorum suppressio, vel eorundem retardatio, ac consequenter Cachexia generatur.

LXXIII. Quod contingit faciliùs, citiúsque, quando sæpiùs tale incommodum incurrunt homines vel sui negligentiores, vel urgente necessitate tales mutationes vitare prohibiti.

3. Res non-naturales: Animi Pathemata. LXXIV. Tertium inter Non-naturales Res locum tribuo *Animi Pathematibus*, ac imprimis *Metui magno & Terrori inopinato*, aut *Mœrori angenti*; à quibus non infrequenter produci observamus Cachexiam.

Hæc quomodo agant. LXXV. Ab hisce namque Pituita redditur *viscidior* & *Spiritus Acidus Acrior*; unde cæteri quoque humores aut inertiores fiunt, aut sistuntur saltem in suo motu, sicque paulatim tota Functionum omnium OEconomia perturbatur.

4. Corporis Motus & quies, quomodo Cachexiæ producãt. CXXVI. Aliquando quidem, licèt rariùs, à *nimio Corporis Motu & agitatione*, aut vicissim *Desidiâ & Torpore* producitur Cachexia; quatenus ab Exercitio immoderato exhauriuntur Spiritus humorum Acrimoniam temperantes, aut in Desidiâ minùs generantur, dum Pituita cumulatur.

5. Quomodo Vigiliæ. LXXVII. Ad hanc Cachexiam producendam aliquid quoque conferre possunt *Vigiliæ diutiùs protracta, ut & Somnus immodicus.*

LXXVIII. *Vigiliæ* namque *nimiæ* Spiritus Animales valdè consumunt; unde minùs temperari possunt Humores quivis; quapropter illis Acribus permanentibus vitiosa contingit tàm in tenui Intestino, quàm Corde Effervescentia, hinc & tandem Cachexia.

Quomodo Somnus. LXXIX. *Somnus* autem *immodicus* & Spiritus Animales facit torpidos, & humorem Pituitosum reddit Viscidiorem; unde Cacochimia & Cachexia Pituitosa necessariò consequitur.

6. Quomodo Excreta & Retenta. LXXX. Inter sex Res non-naturales dictas ultimum locum assignamus *Excretis* ac *Retentis* non secundùm naturæ leges ac morem se habentibus, atque sic quoque Cachexiam producere aptis.

1. Alvi Excrementa nimium fluentia. LXXXI. Nam I. *Alvi Excrementa nimium fluentia*, cum Alvi fluxum habeant comitem, eatenus sæpissimè consequentem habent Cachexiam, quoniam in omni Alvi fluxu vel Bilis peccat primariò, vel saltem secundariò, ob vitium Succi Pancreatici, vel Salivæ, vel Alimentorum, Medicamentorum, Venenorumve assumptorum.

LXXXII. Arbitror enim, uti aliàs pluribus deduxi, Bilem in omni alvi fluxu semper affici; quamvis necdum satis constet mihi, quot, quibusve modis affici queat malè, ut Alvi fluxus producatur.

LXXXIII. Illud obiter notabo, leviorem esse alvi fluxum, qui proprium consequitur Bilis vitium; graviorem, qui à Succo pancreatico vitiato pendet.

LXXXIV. Quotiescunque autem aut primariò aut secundariò peccat Bilis, toties (licèt ritè fermententur in Ventriculo Alimenta) secretio Chyli à fœcibus alvi continget Vitiosa, & consequenter Sanguis producetur vitiosus, & Nutritio fiet vitiosa, hoc est, producetur Cachexia: ut nunc nil dicam de noxâ sæpè graviore tunc concurrente, quando Succi Pancreatici culpâ vitiatur Bilis.

LXXXV. 2. *Alvi Excrementa duriora* cum Alvo adstrictiore Cachexiam valent producere; quatenus Alvi adstrictio, meo saltem judicio, debetur *Succo Pancreatico* vel primariò vel secundariò peccanti. *2. Alvi Excrementa duriora.*

LXXXVI. *Primariò* tunc peccare mihi videtur *Succus Pancreaticus* quando *justo viscidior*, ideóque *minùs Acidus & Acris* existit. *Quid primariò tum peccet.*

LXXXVII. *Secundariò* censetur mihi Alvi adstrictionis Causa existere *Succus Pancreaticus*, quando is ab allabente *Pituitâ, vel Salivâ*, vel *Alimentis valdè viscidis* talis evadit, *viscidior*, inquam, ac *inertior*. *Quid secundariò.*

LXXXVIII. Quòd si Succus Pancreaticus valdè Acris & Acidus existens offendat nihilominùs Pituitam impensè Viscidam, præter *Alvum adstrictiorem Pituitæ visciditati adscribendam*, *lancinationes producentur in ventre ab Acrimoniâ Succi Pancreatici Acidâ*: quemadmodùm id quotidiè ægris accidere observare poterunt, qui meum monitum sequuti attendent accuratè ad omnia, de quibus conqueri solent Ægri. *Lancinationes ab Acrimoniâ Succi Pancreatici.*

LXXXIX. Observabunt autem in talibus Ægris præter Alvi adstrictionem, & lancinationes molestas, concurrere utplurimùm Abdominis Distensionem, atque Excrementa valdè indurata: quæ omnia ego saltem judico deberi flatibus ex pituitâ viscida ortis. *Abdominis Distensio & Excrementa indurata à Flatibus.*

XC. Ubi verò hoc modo vitiosa existit Effervescentia in tenui Intestino, propter Acrimoniam Succi Pancreatici concurrentem aliquantò acrior transcolabitur Chylus, qui similem producet Sanguinem, & quidem pro istius acrimoniæ diversitate ac gradibus variis, non parùm diversum; unde necessariò continget Nutritio certo modo & gradu vitiosa, hoc est, Cachexia. Neque enim uniusmodi est Cachexia, sed plurimùm differens: quod qui non observant aut negligunt, miserè cum Ægris suis procedunt. *A vitiosâ in tenui intestino Effervescentiâ Cachexia. Eam nõ esse uniusmodi.*

XCI. Ad Excreta omnibus hominibus communia secundum, post Alvi Excrementa, locum obtinet *Urina*. Quemadmodùm enim post Alimenta fermentata secernuntur Fœces Alvi ab ipsorum Chylo: si post Chylum in Sanguinem mutatum secernitur Urina in Renibus. *2. Inter Excreta Urina.*

XCII. Hæc *Urina si non sufficienter secernatur* atque in Sanguine stagnet, noxas necessariò adfert, illumque inficit, & qualitatibus vitiosis inquinat, unde Nutritio fiet vitiosa, hoc est, Cachexia. *Ab hâc non sufficienter secretâ Cachexia.*

XCIII. Eadem *Urina si copiosiùs à Sanguine secernatur*, partem ipsius integritati necessariam simul adimet, ac proinde Sanguinem imperfectiorem præstabit, hinc & Nutritionis vitiosæ, hoc est, Cachexiæ Causa existet. *Ab eadẽ copiosiùs secreta eadem Cachexia.*

XCIV. Ad Excreta refertur 3. loco etiam *Semen*, cujus in Corpore *retentio* non pauca hominibus mala creat, idque tàm Viris, quàm fœminis. Ab ipso autem retento & stagnante assurgunt halitus nidorosi versùs Sanguinis massam, eamque ita inficiunt, ut Nutritio inde consequatur vitiosa, hoc est, Cachexia. *3. Inter Excreta Semen Ab hujus retentione Cachexia.*

Eadem ab ejusdem nimiâ Effusione.

XCV. Ejusdem *Seminis nimia Effusio* in Venere immodicâ non tantùm Vires exhaurit, & omnes functiones debilitat, sed insuper partem Sanguinis optimam, ut & Animales Spiritus valdè consumit, unde præter alia mala determinata nunc sensim, nunc subitò Cachexiam ducit.

4. Inter Excreta Narium Mucus A quo parciùs producto aliquãdo Cachexia

XCVI. Nil impedit, quo minùs 4. loco ad Excreta revocemus *Narium Mucum*, à quo parciùs producto rariùs quidem, aliquando tamen excitabitur Cachexia; quatenus sc. illa Muci materia in Sanguine permanens illum præstat impurum, & Nutritionem affert vitiosam.

Eadem ab eodem copiosiore, sed simul tenuiore & acriore.

XCVII. Quoties autem in *Gravedinem* idem *Narium Mucus* non tantùm *copiosior*, sed simul *tenuior* & *Acrior*, hoc est, *Salsior*, & *Acidior*, effluit, ac non rarò bonâ sui parte fauces petit, atque nunc ad Pulmones delapsus *Tussim*, ac non infrequentes *Phthisin* parit; nunc per *OEsophagum* ad *Ventriculum* delatus *Alimentorum fermentationem* unà cum *prostrato Appetitu* impedit, ac consequenter *Chyli vitiosi secretionem* gignit, mox & *Sanguinis similis* generationem promovet; toties *Nutritionis prava*, hoc est, *Cachexiæ Causa* existit.

5. Inter Excreta Menstruorum fluxus. A quo suppresso Cachexia.

XCVIII. 5. Loco ad Excreta referre oportet in fœminis *Menstruorum fluxum*, *à quo suppresso* Cachexiam frequentissimè ortum suum ducere, nemo ignorabit, nisi hospes fuerit in Praxi Medicâ.

Eadem ab eorum nimio fluxu.

XCIX. *A nimio autem eorundem fluxu* idem contingere sæpenumerò quotidiana nos docet Experientia.

6. Lochiorum fluxus, à quo Cachexia.

C. Idem omninò dicendum est 6. de *Lochiorum fluxu*, partum excipere solito; à quo & *parciùs*, & *copiosiùs* fluente plurima mala incurrunt Fœminæ, & inter alia ipsam Cachexiam.

7. Lac, A cujus nimio fluxu Cachexia.

CI. Ad *Excreta* referendum tandem 7. *Lac*; postquam ab ipsius *nimio effluxu* tàm sæpè valdè debilitantur Fœminæ, atque non infrequenter incidunt in Cachexiam.

A Muliebri fluxu frequentissimè Cachexia

CII. De *Muliebri fluxu*, licèt à frequentissimâ Cachexiæ Causâ; hîc non loquor, quandoquidem is fœminis naturalis non existit, sed duntaxat præter naturæ leges ipsis accidens. Hoc autem loco agimus tantùm de Excretis ac Retentis secundùm Naturæ leges contingentibus, præter Naturam verò vitiatis.

Causæ antecedentes at fortuitæ.

CIII. Antequam ad Affectûs hujus curatu difficilis ac molesti medelam accedam, pauca subjungam de Causis antecedentibus, at fortuitis, atque à non-naturalibus rebus diversis.

Medicamenta & Venena.

CIV. Ad has Causas fortuitas referri possunt tàm Medicamenta, quàm Venena, postquam illis carere atque ab iisdem abstinere possumus; quoniam tamen aliquam ipsorum, quatenus Alimentorum loco subinde usurpantur aut exhibentur, mentionem feci, parciùs nunc de iisdem loquor, & imprimis de iisdem, quatenus forinsecùs adhibentur, atque sic quoque nocent licèt tunc nullo modo Alimentorum vices supplere possint.

A Medicamentis optimis quomodò Cachexia producatur.

CV. Non rarò autem à *Medicamentis* etiam optimis, sed præposterè usurpatis, & quidem externè, Cachexia suum ortum habet, quatenus aliquo vitio in Corporis superficie existente ac molesto, Scabie putà, pustulis, & similibus, per Medicamenta forinsecùs applicata exsiccantur quidem & obliterantur illa vitia, ita tamen, ut introrsùm propellatur humor ibi peccans, qui Sanguini communicatus eundem inficit & vitiosæ Nutritionis, hoc est, Cachexiæ Causa existit.

CVI. Nec tantùm, quatenus hærens in Corporis superficie vitium & humor peccans introrsùm pellitur, excitatur à Medicamententis externis Cachexia, sed insuper ac non raro, quatenus humor vitiosus per Corporis superficiem propellitur, atque expellitur, is verò denuò repellitur introrsùm, vel sistitur in superficie per medicamenta perperàm usurpata, eadem producitur Cachexia.

Quid observandũ Medico.

CVII. Quapropter sedulò attendendum est unicuique Medico, ne temerè Medicamenta humores vitiosos in expulsione suâ & exitu sistentia, vel impellentia usurpentur, postquam non infrequenter graviora, imò gravissima, & quandoque lethalia inde exsurgunt homini damna.

A Veneno Cachexia.

CVIII. Quod de Medicamentis nunc dictum, magis de *Venenis* propriè dictis, atque homini semper noxiis dicendum, à quibus videlicet præter detrimentum nihil venit exspectandum.

CIX. Quò imprimis referenda illa Venena, quæ in specie Cachexiam producere solent, atque non quidem subitò mortem inducere, at post vitiatam demùm Nutritionem, hoc est, Cachexiam.

Ad fortuitas Cachexiæ causas referenda omnia, quæ contundendo vulnerãdo, &c. labefactant partes externas.

CX. Ad fortuita referenda quoque sunt omnia, quæ partes externas *Contundendo*, *Vulnerando*, aliisve modis lædendo ita possunt labefactare, ut inde Sanguis ad ipsarum nutritionem appellens corrumpatur & ita vitietur, ut Cachexia inde sequatur.

CXI. Nihil enim refert, an Sanguis vitiosus accedat ad partes integras, an idem à partibus corruptis corrumpatur, hinc Nutritio vitiosa consequatur.

CXII. Id autem sæpenumerò accidere norunt, qui Praxin Medicam norunt.

CXIII. Neque opus est, ut semper universa Corporis superficies, vel habitus Contundatur, Vulneretur, quò Cachexia Universalis producatur; Sufficit enim in unâ parte corrumpi Sanguinem, eundemque in suo circuitu ad massam reliquam remeantem universam sensim afficere ac inficere, unde necessariò Cachexia consequetur universalis.

CXIV. Sic ex *Vulneratâ* parte si *copiosus effundatur Sanguis*; totum corpus detrimentum inde capit, dum minùs laudabilis producitur & in amissi locum reponitur Sanguis: Sanguine autem minùs laudabili, atque magis aquoso existente Cachexia universalis consequi solet.

In Cachexiæ Curatione plures occurrere Indicationes.

CXV. Atque sic quotquot insuper externæ ac fortuitæ Cachexiæ observabuntur Causæ antecedentes, agnoscentur facilè simili aliquo à me narrato modo illam producere; quapropter, ut ad *Affectus gravissimi & frequentissimi Curam* me accingam, considerandum *plures* hîc occurrere *Indicationes*, quibus omnibus nî satisfiat, ritè haud curabitur Cachecticus.

Præcipua unde desumenda.

CXVI. Et prima quidem, omniumque primaria & *præcipua Indicatio* est, quæ sumitur *ab Ipsâ Cachexiâ speciali* in quovis subjecto curandâ occurrente.

Cachexiæ diversitates.

CXVII. Cùm enim *plures* observentur non *tantum gradibus*, sed etiam *modo* differentes Cachexiæ, illa differentia ante omnia erit accuratè notanda & consideranda.

Quomodò se manifestent quoad modum diversum.

CXVIII. *Diversitas* autem illa *sese manifestat*, quoad *modum diversum*, tum per *Coloris mutati diversitatem*, nam nunc pallet, nunc flavet, nunc rubet, nunc diversicolor existit Cutis: tum *per conjuncta in Cute Symptomata*, Tumores putà, excrescentias, pustulas, ulcera, &c. eaque omnia modis variis inter se differentia.

Quoad gradus.

CXIX. Eadem *Diversitas quoad Gradus* sese *manifestat*, tum *per Coloris* cujusvis *majorem* aut *minorem intensionem*; tum per cæterorum *Symptomatum gravitatem* aut *levitatem*.

CXX. Nam quò magis à naturali statu recedit Color Cutis mutatus, eò etiam gravius judicandum vitium illam mutans, & vice versâ.

CXXI. Sic quò graviora existunt Symptomata Cachexiam comitantia, eò gravior judicanda ipsa Cachexia, & vice versâ.

Quare diversitas hæc observanda.

CXXII. Diversitas verò specierum Cachexiæ idcircò debet observari, quoniam sic Causæ ejusdem diversitas innotescit. Alia certè Causa erit Cutis pallidæ, alia nigricantis, aut virescentis, aut lividæ. Alia proinde Curandi ratio debebitur singulis differentiis.

Secunda Indicatio unde petenda.

CXXIII. Observatâ verò Cachexiæ Curandæ specie ac Gradu, secunda *Indicatio* erit petenda à *determinato Sanguinis vitio*, *hanc vel illam Cachexiæ speciem* producente, & quidem *in hoc vel illo gradu*.

Tertia unde.

CXXIV. *Tertia* verò *Indicatio* petetur ab *universâ sese consequentium Causarum Antecedentium Syndrome*.

Quarta unde.

CXXV. *Quarta Indicatio* deducenda erit à *Causâ procatarcticâ*, sive *Antecedentes omnes irritante*, & inter naturales primâ, sive illa *cæteras duntaxat movendo excitaverit*, sive ipsas etiam corrumpendo, aut quovis alio modo alterando *vitiosas effecerit*.

CXVVI. Potest enim *Causa procatarctica*, *sive Naturalium prima* vel *latentes* duntaxat in corpore humano Causas *commovere*, & ad noxam homini afferendam inferendamque *excitare*; vel *efficientis* quoque *rationem habere*, quatenus *humores*, *partesve solidas integras corrumpit* & ita *pervertit*, ut hactenus *Functiones lædant*, & hîc *Cachexiam producant*.

Cachexia sui curationem indicat.

CXXVII. *Cachexia* quidem *omnis sui Curationem indicat*, ut & quævis ipsius species; sed hæc indicatio inutilis est, nî simul pateat, quâ ratione, quibusque mediis curari possit & tolli.

Nõ curatur nisi sublatâ causâ.

CXXVIII. Non tollitur autem aut curatur Cachexia, nisi sublatâ Causâ; Ergò ad indicationes à Causis petitas transeundum.

Ea est Sanguis vitiosus. Et quidẽ diversimodè.

CXXIX. Quemadmodùm autem in genere Cachexia ortum habet à Sanguine vitioso, Nutritionem vitiosam producente; sic unaquæque Cachexiæ species ortum habet à speciali ac determinato Sanguinis vitio, Nutritionem hoc vel illo modo vitiante.

Cujus causâ proxima spectãda.

CXXX. Quævis proinde Cachexiæ species hoc vel illud Sanguinis vitium pro *Causâ proximâ agnoscens* indicabit *hoc vel illud Sanguinis vitium* esse tollendum, quocunque demum id fieri queat modo.

Quot modis vitietur.

CXXXI. Videndum proinde, *quot modis* probabilissimè *vitiari possit Sanguis*, ut *Nutritio* inde *consequatur vitiosa*, & *Cachexia*; quoniam verò id non est à me factum in superioribus; non nocebit hîc paucis de hac re Considerationes meas nuper obortas communicare.

Quid in ea considerandum.

CXXXII. Censeo igitur observanda esse omnia Sanguinem constituentia & ad ipsius integritatem aliquid conferentia; ubi præter *humores Sanguinem componentes*, simul considerandas puto *Mutationes Sanguini per Viscera varia delato evenientes*.

Quænam ad Sanguinem constituendum concurrant.

CXXXIII. Ad Sanguinem constituendum concurrere judico, 1. Ipsum *Sanguinem perpetuò circulantem*. 2. *Chylum* ex Alimentis assumptis eductum. 3. *Lympham*. 4. *Liquorem ex Succo Pancreatico, Salivâ, & Bile in tenui Intestino prodeuntem*, atque per Lacteas Venas delatum. 4. *Bilem* ipsam per Ductum Hepaticum ad Sanguinem transeuntem. Plura verò non memini me observare, quæ huc debeant referri. Huic tamen 6. *Aër* addi potest ac debet, qui in Pulmonibus Sanguini jungitur.

In quibus visceribus sanguis mutationem subeat.

CXXXIV. *Mutationem Sanguini* per diversa Viscera circulanti aliquam accidere puto, imprimis in *Liene*, ac *Testibus*, *Uteroque*.

In quibus ei aliquid decedat.

CXXXV. Aliquid quoque *Sanguini decedere* puto in *Cerebro*, *Renibus*, *Glandulis*, &c.

CXXXVI. Hæc omnia paucis placet delibare, quo res ipsa fiat manifestior, & cogitationes de hac re meæ magis pateant iis, qui necdum, quid sentiam, & cur hoc vel illud sentiam, intellexerunt.

Ad Sanguinis massam constituendum concurrit. 1. Ipse Sanguis refluens.

CXXXVII. Ad Sanguinis ergò massam constituendam concurrit 1. Ipse *Sanguis ab universi Corporis partibus* omnibus, uno Pulmone excepto, *ad dextrum* Cordis Ventriculum refluens; residuus videlicet tum à Nutritione ipsarum, tum ab illâ sui parte, quam in ipsis deposuit, ut in hunc vel illum Liquorem mutetur.

CXXXVIII. Cùm autem *varia* sint ac *plurimùm inter se differentes Partes Corporis*, utique diversas quoque desiderabunt Sanguinis partes ad sui Nutritionem; quamvis non putem hactenus notabilem mutationem facilè ipsi accidere posse, ut inde Cachexia sequatur.

CXXXIX. Plus momenti ad hanc rem conferent *Liquores ex certis Sanguinis partibus producendi*, *Saliva* putà, *Succus Pancreaticus*, &c de quibus mox dicemus.

2. Chylus.

CXL. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 2. *Chylum*, *ex assumptis Alimentis oriundum*. Cujus nomine Cachexiam frequentissimè produci, pluribus docui in superioribus; prout enim Alimentum quantitate, qualitate, assumendive modo ac tempore vitiosum usurpatur, Chylus quoque producitur aut elicitur inde vitiosus, cujus notabile ac perseverans Vitium nunquam emendabitur in subsequentibus Functionibus, quin Sanguis necessariò conficietur ex ipso vitiosus, fietque proinde Nutritio itidem vitiosa, & generabitur Cachexia; quemadmodùm ipsam à memoratâ Causâ sæpissimè originem suam ducere, quotidiana testatur ac evincit Experientia.

3. Lymphã.

CXLI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi 3. *Lympham* concurrere; Lympham *in Glandulis Conglobatis* per universum Corpus dispersis *bonâ & forsan maximâ*, *certè maximè*

notabili sui parte genitam: licet non negem, quin potiùs magisque putem, Animales Spiritus quaquaversùm delatos, nec in variis, quibus servire solent, functionibus Animalibus, aliisque, consumptos transfundi in Vasa Lymphatica, sicque redire ad Sanguinis massam, postquam Lympham Glandulosam in medio suo fluxu deliniverunt ac temperârunt.

Lymphæ Aciditatem à Spiritibus Animalibus temperari.

CXLII. Huic usui inservire posse Spiritus Animales undecunque refluentes, vel inde patet, quòd tàm multi in prædictas Glandulas Conglobatas inserantur Nervi, haud in alium usum probabilem, quàm ut generatam in ipsis Lympham subacidam temperent. Quis enim putet ipsos Animali motui, Glandulis denegato, inservire posse; aut sensui externo in Glandulis minimè Membranosis in suo parenchymate?

CXLIII. Cùm enim indies magis magisque confirmer per ea, quæ nunc accuratiùs, quàm unquàm, observo in Praxi Medicâ, & Sanis æquè ac Ægris de *Aciditate participare Lympham*, nemo, nisi rudis in operationibus & Mutationibus Chymicis, negabit, *temperari, demulceri, ac deliniri* posse à *Spiritibus Animalibus* cum Vini Spiritu plurimùm convenientibus *Lymphæ Aciditatem*.

CXLIV. Quemadmodùm autem *Aciditas temperata benigna est, blandaque*; sic eadem *minùs temperata & purior Acris existit & vi suâ corrodente noxia*.

Lympha sine iis acrior.

CXLV. Quoties proinde à quocunque demùm *errato in sex rebus Non-naturalibus*, aliisque *fortuitis* commisso vel *exhauriuntur*, vel *torpescunt*, vel *aliàs in suo ad Glandulas, vel Vasa Lymphatica motu impediuntur spiritus Animales*, utique producetur, permanebitve *Acidior & Acrior*, ideóque homini nocentior *Lympha*.

In hominibus labori deditis humores quare acriores.

CXLVI. Hoc verum esse, confirmat Experientia, dum per ipsam constat, in hominibus *vehementi Corporis exercitio* aut laboribus deditis, aut *perpetuâ Mentis defatigatione, ac Vigiliis* detentis Humores omnes existere Acriores.

CXLVII. Unde autem id continget probabiliter, quàm ab exhaustis magnâ copiâ Spiritibus Animalibus? quod vix aliquis negabit, cui de Spirituum Animalium existentiâ nullum dubium.

CXLVIII. Cur autem Spiritibus Animalibus consumptis abundantiùs omnia existent in homine Acriora, nisi ab ipsis præsentibus temperentur Acria?

Iidem quare magis irritabiles, quam segnes & torpidi.

CXLIX. Hinc est, quod Homines tales asperiores, atque magis irritabiles existant, quàm segnes, torpidique: In quibus redundantes Spiritus iidem, ut alia nunc taceam, omnem Acrimoniam demulcent ac leniunt, eosdemque Animo præstant mansuetiore, minúsque irritabili.

Lymphâ Acidiore Cachexiam producere.

CL. *Lympha* ergò si *Acidior* existat, *Effervescentiam in Corde Acriorem*, adeóque noxiam & *Sanguinem vitiantem*, hinc & *Nutritionem lædentem*, quin *Cachexiam* producet.

CLI. Prout autem *aciditas plùs vel minùs peccaverit*, plùs quoque vel minùs peccabit Cachexia.

Ut & Lymphâ non satis acidam.

CLII. Non tantùm ratione *Aciditatis* auctæ peccare potest *Lympha*, sed aliquando *Diminutæ*; unde *non sufficiens* continget in *Corde Sanguinis Effervescentia*, nec proinde Sanguis existet laudabilis, corporique ritè nutriendo utilis, sed hactenus noxius & Cachecticus, sive *Viscidior* simul existat, sive aliter peccans.

CLIII. Ab *Acriore enim & Acidiore* Lymphâ fiet *Cachexia doloribus & lancinationibus* comitibus *molestior*; ab *eâdem viscidiore* aut *minus Acidâ* sequetur *Cachexia doloribus gravativis* vocatis, & *motûs tarditate* molesta.

CLIV. Hæ in Lymphâ mutationes debentur vel *Aëri* externo, nunc Asperiori, nunc Æstuanti; nunc Aqueo & pluvioso: vel *Alimentis* nunc acidioribus, nunc viscidioribus, nunc pinguioribus, nunc spirituosioribus, &c. vel *Animi motibus* vehementibus, & quidem nunc *Iræ*, nunc Terrori, nunc Mœrori, nunc Gaudio, &c. vel *Corporis Motui vehementiori*, aut *Quieti* & segnitiei turpi; vel *Vigiliis Somnove* immoderatis; vel inter *Excreta retinenda*, Hæmorrhagiæ qualicunque enormi, vel Narium, vel Mensium, vel Lochiorum, vel Hæmorrhoïdum, vel ex Vulnere fortuito, aut Venâ sectâ, &c. *Vomitui* quoque, aut *Alvi fluxui* qualicunque, *Seminis profusioni* voluntariæ, aut *profluvio spontaneo*, sponte aut ex nimiâ impurâve Venere contracto, &c. Ex quibus omnibus Lympham quoque mutari & vitiari, testantur varii affectus hasce Excretiones consequentes. Sic contrà *Retentis excernendis* idem contingit; Exempli gratiâ, *Menstruis, Lochiis, Urinæ*, ipsisque *Alvi Excrementis*, unde Lympham quoque vitiari, persuasum habeo. *Causæ mutationum in Lymphâ.*

CLV. Longum autem foret, singula hic persequi, sufficit summa Capita attigisse; cùm unicuique rei attento facilè sit futurum ex delibatis cætera deducere.

CLVI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 4. *Liquorem ex Saliva, Succi Pancreatici, & Bilis confluxu* in tenui Intestino exsurgentem. Quisquis enim in sectionibus Anatomicis diligens fuerit & accuratus, is facilè agnoscet *Succum Pancreaticum perpetuò effluere ad Intestinum*, postquam nullum in ipsius Ductu observatur obstaculum, quod contentum, delatumque in ipso Liquorem & Succum in exitu suo ad Intestinum moretur. *4. Ad Sanguinis Massam concurrit Liquor ex Salivâ, Succo Pancreatico & Bile compositus.*

Quomodo Succus Pancreaticus ad Intestinum effluat.

CLVII. Rursus, licet quis *Fellis Folliculi Cervicem contortam & internè corrugatam*, & hactenus *effluenti Bili aliquam remoram afferentem* observaverit; quoniam tamen non *Animali*, seu *voluntario, sed naturali motu cietur*, probabile, imò necessarium videtur, *Bilem aut continuè, aut certis intervallis ad certa irritamenta ex suo Folliculo expelli & ad Intestinum propelli*. *Quomodo Bilis ex folliculo ad intestinum propellatur.*

CLVIII. Denique *Salivam nobis vel non cogitantibus, adeoque dormientibus perpetuo ac sponte in Os confluere*, hinc *& deglutiri*, plurima sunt, quæ evincant; inter alia & Infantibus, & Fatuis, & Dormientibus quibusdam emanans, effluensque ex ore Saliva; ut taceam unumquemque in semet ipso posse observare ac notare illam Salivæ in Os effusionem, deglutitionemque perpetuam. *Salivam perpetuò in Os effluere & deglutiri sponte.*

CLIX. Non nego interim, ad Voluntatis dictamen integrum esse nobis copiosiorem in Os allicere Salivam, dum per Suctûs Linguâ & buccis effecti modum Os illâ brevi repletur. *Ut & ad Voluntatis dictamen.*

CLX. Continuum Salivæ in Os confluxum confirmat quoque Os Salivâ mox plenum, si caveatur tantisper à contentæ in Ore Salivæ Deglutitione.

CLXI.

Eam ex Ventriculo ad Intestina tradici. CLXI. Eandem *Salivam* ita copiosè ad Os perpetuò fluentem ac deglutitam *non permanere in Ventriculo, verùm ad Intestina mox traduci*, atque *ibidem diutinam moram nón nectere*, probatur, 1. ex *ipsius deglutitæ copiâ*; 2. ex *ejusdem in Ventriculo repertæ paucitate*; 3. ex *Pituita Intestinis secundùm Naturam adhærentis*, ex Salivâ ortum totum si habeat, *itidem paucitate*.

Hos tres Liquores quartum constituere. CLXII. Cùm ergò & *Succus Pancreaticus* continuè, & *Bilis* forsan itidem continuè, & *Saliva* similiter continuè ad tenue Intestinum confluant, nec tamen in ipso permaneant, nec secundùm naturam per Alvum notabili saltem quantitate excerni observentur; utique opus videtur ac necesse, ut simul confluant, misceantur, in se mutuò agant, & Liquorem aliquem pariant; qui per Lacteas Venas transferatur ad Ductum Thoracicum, atque ibidem cum Lymphâ junctus Sanguini ad Cor Descendenti admisceatur.

Hic cujus sit naturæ. CLXIII. Interest autem scire, cujus naturæ sit futurus ille ex his tribus conflatus Liquor. In *Salivâ* & *Succo Pancreatico* namque docui non semel inesse, meo saltem judicio, *Spiritum Acidum*, sed temperatum; in *Bile* autem *Salem lixivum*, itidem temperatum; Excitabitur proinde ex horum confluxu Effervescentia, sed blanda; & jungentur simul tres hi Liquores, ita tamen, ut dominium habeant Saliva & Succus Pancreaticus, cum quibus concrescente Bile, Liquor parabitur cum Sale Armoniaco affinitatem aliquam habens.

CLXIV. Probabile namque videtur mihi, *abundè infringi Salem lixivum Bilis à Salivâ & Succo Pancreatico*, & ita quidem, ut cum *Lymphâ nullam novam excitet* Effervescentiam in Ductu Thoracico, sed illi placidè jungatur.

Quam vim hic liquor Lymphæ adferat. Quid Sanguini. CLXV. Ex *hâc proinde miscellâ roborabitur Lymphæ vis*, quin ut cum *ascendente Sanguine facilius misceatur & naturalem Eff. rvescentiam* excitet, magis disponetur.

CLXVI. *Ab eâdem miscellâ* verbo attigi aliquando, & indies magis confirmor, *pendere maximâ sui parte Sanguinis concretionem, & laxam compagem*, variis Sanguinis usibus perutilem, imò necessariam.

Quot modis Cachexiam producat. CLXVII. Hæc Miscella modis variis lædi potest, atque Cachexiæ diversæ Causa existere, & quidem tum ratione Salivæ & Succi Pancreatici, vel Acidiorum, vel Salsorum, vel dulcium, vel minùs amaræ ac inertioris, vel pinguioris vel viscidiorum, vel quovis alio modo peccantium, tum ratione Bilis, vel amarioris & Acrioris, vel viscidioris, vel quovis modo alio vitiosæ.

Salivam & Succum Pancreaticum esse nonnunquam acidiores præter naturam. CLXVIII. Salivam vel Succum Pancreaticum Acidiores nonnunquam præter naturam occurrere, quotidiana evincit Experientia, dum *Saliva in Os sæpius effunditur tàm Acida & Acris*, ut totam Oris superficiem ac Linguam exulceret, quin deglutita fauces ac OEsophagum similiter afficiat, mox in Ventriculo ac Intestinis dolores torminaque producat intolerabilia, & ita quidem, ut omnia erodi atque dilacerari credantur in Ventre: Cujus exemplum deplorandum, & curatu tantò difficilius habemus hoc tempore in Filiâ Clar. D. Vorstii, quòd ab omnibus medicamentis vehementer abhorreat, & rarò bis eodem uti queat. In hâc autem hæc incommoda sæpiùs se manifestarunt, & per intervalla reperierunt.

CLXIX. *Succo Pancreatico itidem Acidiore & Acriore notabile quoque habeo* hoc ipso tempore *exemplum* in Uxore Ampliss. D. Meerman, impræsentiarum Consulis Leidensis primarii, quæ licet per dies quindecim ac plures nihil Acidi assumpserit aut in Alimentis, aut in condimentis, subinde tamen Aquam tàm Acidam ab inferioribus assurgentem evomit, ut impensè stupeant inde ipsi dentes, & vix elui queat in ore manens, Acrimonia Acida. *Succi Pancreatici Acidioris exemplum.*

CLXX. A Saliva autem vel Succo Pancreatico Acidioribus, neque enim semper observatur uterque Liquor simul Aciditate nimiâ peccare, producetur dubio procul ex Triumvirato illo exurgens Liquor Acidior; à quo eadem in Sanguine mala producentur, quæ dixi superiùs produci à Lymphâ itidem Acidiore. *Liquor hic Acidior quænam mala producat.*

CLXXI. Ad *Sanguinis Massam constituendam* dixi concurrere 5. *Bilem per Ductum Hepaticum refluenti* per *Venæ Portæ Ramos Sanguini*, & speciatim *Lienoso*, in contempto quidem vulgo, à rei peritis tamen maximè laudando viscere plusquamperfecto, ex meâ conjecturâ, *miscendam*. *5. Ad Sanguinis Massam concurrit Bilis.*

CLXXII. Non repetam hîc, quæ pluribus alibi proposui ad probandum, Sanguini admisceri in Hepate Bilem, non item separari eandem ibi ab ipso, quòd Dictatoriè asseverant quidem multi, probat verò nemo.

CLXXIII. In *hâc Bile* dixi sæpiùs *exsuperare naturaliter Salem lixivum, sed Volatilem atque Oleosum*, cujus malè affecti nomine imprimis noxam contrahet Sanguis, & Cachexiam producet. *In Bile exsuperare salem lixivum volatilem Oleosum.*

CLXXIV. Accidet autem illud 1. quoties *Sal lixivus minus* erit *Volatilis & Oleosus*, ac proinde *solito debito acrior*: unde universus Sanguis evadet itidem acrior, atque imprimis ejus serum: quod sæpiùs in hisce forsan Belgii, cæterisque Mari Balthico adjacentibus accidit Regionibus: in quibus ob frequentiorem ac perpetuum ferè Carnium Pisciumque muriâ conditorum, aut fumo insuper induratorum usum ac abusum *Serum* observari solet in plerisque *subsalsum*, quod secundùm naturam requirebatur insipidum. *A quo minus volatili Cachexia orietur.*

CLXXV. *Ab* hoc autem *sero salso* pendet *Cachexia Scorbutica*, in iisdem regionibus plerisque familiaris & omninò endemia.

CLXXVI. Sanguis quoque noxam contrahet 2. *à Bile*, quoties *magis* existit *Volatilis*, quàm decebat, unde facilè ac crebrò ad Ventriculum assurget, nauseam, vomitumque pariet, quin universum Sanguinem efficiet magis fluidum, & ad hæmorrhagiam pronum; quâ crebrò accidente, atque Sanguine optimo sensim diminuto, aquosior atque Cachexiæ producendæ optimus conficitur novus. *Vt & à nimis Volatili.*

CLXXVII. Sanguis rursus noxam à *Bile* contrahet 3. quando Ipsa *magis existit Oleosa* idcoque ad agendum *inertior*, unde *minus retunditur Lymphæ, Succi Pancreatici, & ipsius quoque Salivæ Aciditas temperata*; quapropter Sanguis faciliùs degenerat in *Pituitam viscidam*, ex quâ non tantùm *flatus* in tenui præsertim excitantur Intestino, sed insuper *Leucophlegmatia, Affectio hypochondriaca, & similes Affectus* producuntur in Ægris, unà cum ipsos comitante Cachexiâ. *Nec non à nimis Oleosa Bile.*

Ab Aëre variè affecto Bilis vitiosa.

CLXXVIII. Quemadmodùm *ab Alimentis* modis variis peccantibus producitur *Bilis Vitiosa*; ita idem accidere solet *ab Aëre* variè affecto, tùm ratione temporum anni; tum ratione Ventorum, Pluviarum, aliorumque ipsi admistorum.

Et quot modis.

CLXXIX. Ab *Aëris* namque *æstu, æstate* secundùm naturam contingente, *Acrior redditur Bilis*; uti ab ejusdem *frigore, hyemis* tempore imprimis urgente, *temperatur & compescitur eadem*.

Ut & ab Irâ, mœrore, vigiliis, corporis motu, somno & inedia.

CLXXX. Sic ab *Irâ excandescit Bilis*, *ab Animi mœrore aut Metu infringitur*: Idem de *Vigiliis, Corporisque motu*, atque *Somno & Inediâ* dicendum.

CLXXXI. Qualis autem Bilis existet in homine, talis ab ipsâ in Sanguine, hinc & consequente Nutritione Effectus sequitur.

CCXXXII. Atque hæ sunt partes omnes, ex quibus hactenus observare potui constitui Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo paratum, & inde ad Pulmones propulsum.

Ab Aëre Sãguini, dum per Pulmones transit, aliquid misceri.

CLXXXIII. Idem Sanguis antequam cæteris Corporis partibus inserviat, per Pulmones minore circulo cieri solet, donec ad sinistrum Ventriculum deductus, atque ab inspirato Aëre modo suo alteratus reliquo corpori advehatur.

CLXXXIV. Mihi autem valdè fit probabile, Aëris, quò Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo effervescentem contemperet, aliquid circulanti ipsi per pulmones admisceri, atque unà cum ipso ad sinistrum ventriculum pergere.

Esse vias, per quas id fieri queat.

CLXXXV. Nihil enim impedit, Canales tenuissimos pertingere ex asperâ arteriâ in Arteriæ Venæve pulmonalis Ramos, atque per ipsos Aërem ad Sanguinem usque penetrare; modo forsan non planè dissimili ei, quo per Ureteres in Vesicam penetrat Vrina.

CLXXXVI. Quin tale quid actu existere, confirmare videtur Observatio non semel cum successu facta cum flatu in asperam arteriam ex vesicâ vel folle propulso, & in sinistrum Cordis Ventriculum, magnamque arteriam usque deducto.

Halituosum quid ex Sanguine Aëri expirando jungi.

CLXXXVII. Quemadmodùm autem Ratio suadere, atque memoratum modò Experimentum persuadere videtur, Vias esse aliquas ex Asperâ arteriâ in Venam Pulmonalem; sic probabile mihi est, vias alias patere ex Arteriâ Pulmonali in prædictam arteriam asperam, per quam halituosum quid & valdè æstuans, & à Sanguine secedens se jungat Aëri expirando, quem proinde simul calefaciat.

Ab his, si debitè nõ fiant, Sanguinem & Nutritionem vitiari.

CLXXXVIII. Sive igitur Aër aut non sufficiens, aut minùs conveniens inspiretur, sive excludendis halitibus & fuliginibus dictis via præcludatur, vitiabitur necessariò Sanguis per Pulmones pergens; quin Nutritio idcircò continget vitiosa.

Uti & Sanguinem reddi diversum.

CLXXXIX. Quin ex eodem fundamento patet, pro Aëris necessariò ac semper inspirandi diversitate, Sanguinem futurum necessariò diversum, & Corpori nutriendo magis vel minùs aptum.

Quænã Aëris partes Sanguini misceantur.

CXC. Quamvis autem nondum satis constet, an universus Aër, an aliquæ, ac quænam ejus partes penetrent ad Sanguinem per Pulmones delatum: fit tamen ab effectu, refrigerio sc. & Sanguinis contemperatione inde procedente valdè probabile, illas Aëris partes præ cæteris Sanguini ferventi accedere, quæ aptæ sunt natæ æstum illum ac Effervescentiam temperare, atque cum Effervescentibus sese jungere.

Quî se habeant, quæ æstũ temperant.

CXCI. Quòd si effervescentia contingat uti reverà contingit, inter partes Salinas lixivas & Acidas, utique medio se habeant modo necessum, quæ æstum nimium temperabunt.

Id præstare nitrum.

CXCII. Vix autem aliquod Sal mihi notum, cui illas partes assignare possim, præterquam uni Nitro; cujus aliquid Aëri inesse, atque tunc, ubi in ipso abundat, plurimùm æstum nostrum temperare, plura docent; atque inter alia Nitrum in Aquâ dissolutum, & potum quemvis frigidiorem faciens, ut & Nitrum purùm, aut ex ipso præparato & cum Sulphure fuso exsurgens Lapis prunellæ dictus, temperando Sanguinis nostri æstui tàm conveniens Medicamentum.

Id in Aëre contineri.

CXCIII. In Aëre autem contineri Salem Nitrosum, & imprimis flante Boreâ & Euro, demonstrat fertilitas inde Terris obveniens, atque omninò à Nitro pendens; uti hoc irrefragabilibus & ab experientiâ multifariâ petitis argumentis evicit Glauberus.

Pro ejus varietate Sãguinis mutationẽ ut & nutritionem esse variam.

CXCIV. Prout verò Aëris Nitrum, aut quocunque nomine id alicui appellare libebit, quod ex Aëre inspirato communicatur Sanguini per Pulmones circulanti, variè mutabitur, Sanguini quoque inde continget mutatio & vitiatio varia, hinc & Nutritio ad diversas Cachexiæ inclinabit species.

CXCV. Quamvis verò hactenus pauci forsan Scriptores hanc rem accuratè investigârint, utpote qui ex Libris duntaxat solent sapere, poterit tamen tandem aliquando à Practicis Affectibus ab Aëre mutato obortis magis attendentibus, & in Chymiâ præsertim simul versatis hæc difficultas tolli, & in commune bonum ab uno vel altero Viro ingenuo publici juris fieri. Neque enim ab uno debent omnia exspectari; quin laudabile est, plures manum operi admovere, ac collatis operis bonum publicum promoveri.

Cachexiæ curatio varia.

CXCVI. Cùm ex dictis nunc & anteà pateat, plures ac diversissimas observari Cachexiæ species plurimùm inter se differentes; manifestum fit, non uno curandam Cachexiam modo, imprimis ubi simul consideratur, quod omninò faciendum, *Causarum omnium se mutuò consequentium Syndrome ac Catenatio*, postquam non parùm eo nomine veniet mutanda *Curandi ratio, methodusque Dogmatica* & Rationalis.

1. Vitãda & corrigenda vitia in Rebus non naturalibus.

CXCVII. Imprimis & ante omnia *vitanda vel corrigenda sunt 1. quævis in Rebus sex nonnaturalibus observabilia* vitia & errata; quin pro virili prævenienda sunt omnia fortuitò accidentia & valdè noxia.

2. Incommoda in humoribus & Sanguine.

CXCVIII. 2. *Incommoda* tum in variis *Corporis Humoribus*, tum in *Sanguine* ex ipsis *partibus Continentibus* & solidis à prædictis rebus oborta, quovis modo possibili & quantum fieri potest *emendanda*, & singula ad naturalem, laudabilemque sui dispositionem reducenda sunt.

In duobus his consistere curationem.

CXCIX. Atque in his duobus generalibus scopis consistet Cachexiæ omnis Cura, quam nunc per partes explicabimus.

CC.

Universi Aëris correctionem non esse Artis opus.

CC. Ut proinde à dictis sex non-naturalibus rebus faciamus initium, *Aërem universum* pro lubitu mutare ac vitiosum corrigere, homini non datum: quamvis enim accensis Sylvis aliqua illi mutatio pro tempore induci possit, ad paucos tamen illa mutatio dies durabit, & imprimis, ubi potentes ipsum perflant venti, qui eundem mox immutant denuò & suis imprægnant viribus: adde quòd omnis Aëris vitiosi emendatio ab Igne accenso non possit expectari, cùm non rarò ab Æstu ejus nimio pendeat ejus vitium.

Sed tantum Aëris in Cubiculo conclusi.

CCI. Universi proinde Aëris correctio ab Arte non potest, non debet expectari; potest tamen in aliquo Cubiculo conclusus Aër variis modis pro lubitu immutari & alterari: quod imprimis quoque faciendum à Medico, quando externus Aër valdè noxius existit alicui Cachectico, qui proinde tunc jubendus vel persuadendus ad illum vitandum, & se ipsum intra domum continendum, cùm minùs turbatus & noxius sit intra privatos parietes conclusus, quàm ventis, pluviis, aliisque meteoris expositus ac liber: adde quòd intra unum, plurave cubicula conclusus Aër non ita negotio magno modis variis corrigi possit ac emendari.

Et quâ ratione.

CCII. Nam non tantùm *frigidus* accenso foco luculento calefieri potest, sed *æstuans* quoque vel frigidâ in vasis variis hinc inde dispositis contentâ, vel plantis refrigerantibus per pavimenta dispersis alterari potest & frigefieri; quinimò *malignus*, vel aliter *graveolens* Aceto cum Aromatibus, plantisve aromaticis in vaporem gratum elevato corrigi potest ac in salutarem mutari.

CCIII. Arte possunt igitur pleraque Aëris vitia intra privatos parietes emendari.

Alimenta vitiosa vitanda & meliora usurpanda.

CCIV. *Alimenta* vitiosa quod attinet, extra meliorum defectum (quod sæpiùs in Obsidionibus, ut & Navibus à Continente remotioribus & similibus casibus contingere solet) facilè possunt *vitiari & meliora usurpari*, dummodò Medicis suis magis, quàm vitiato suo Appetitui obedientes sint Ægri. Nil enim juvat Consilium expetere atque audire Medicorum, quando nulla est salutaribus ipsorum monitis auscultandi voluntas in Ægris; quippe qui non verbis tantùm, sed imprimis herbis, hoc est, usurpatione rerum utilium, veniunt curandi.

CCV. Quoties autem licet convenientia & salubria habere alimenta, toties nisi urgente paupertate impediantur homines, monendi sunt à Medicis, ut sepositis noxiis, utantur salubribus.

Quænam Alimenta Cachecticis noxia.

CCVI. *Noxia* sunt omnia, quæ *difficilioris vocantur digestionis* ac fermentationis: ubi observandum, non unicuique Individuo æquè noxia aut concoctu difficilia esse singula alimenta; cùm occurrant plures, qui ea, quæ pro concoctu difficilibus habentur, concoquunt faciliùs, quàm alia inter concoctu facilia numerata.

CCVII. Sic non pauci reperiuntur, qui Carnem bubulam concoquunt facilè, non item Lac bubulum; quod aliàs pro concoctu facili habetur, cùm passim & à pueris & à senibus digeratur facilè, utut pro debilibus habeantur.

Qualia Alimenta unicuique conveniant, quænam nocitura sint ab

CCVIII. Non possum, quin duo adhuc hîc moneam, & 1. quidem, *Nulli Medico datum esse, citra experientiam determinare, qualia unicuique conveniant, qualia nocitura sint Alimenta.*

CCIX. Unde & hîc quoque locum habet tritissimum Practicorum Axioma & præceptum: *A juvantibus & nocentibus potissimam sumi Indicationem.*

Experientiâ discendum.

CCX. Hoc dum non tantùm rident, sed & negligunt Aliqui, quoad doctrinæ famam, quàm Praxeos felicitatem, majoris nominis Medici, tàm sæpè cum Ægrotorum damno impingunt in hunc scopulum; dumque se non tantùm omnia præ cæteris scire somniant; sed cuncta suo imperio subjecta esse putant, miserè labuntur, & auxilii loco detrimentum afferunt Ægris.

Quid Medico in medicamentorum præscriptione considerandum.

CCXI. Ne quis proinde praxin temerè, at prudenter discat exercere, suadeo omnibus & singulis, *ut ubique, & in medicamentis præscribendis, & in diætâ constituendâ considerent, quid uniuscujusque ægri Natura ferre possit, quid ferre recuset.*

CCXII. Hoc autem non nisi per experientiam sedulam & accuratam potest addisci; Interrogandi sc. Ægri, *qualia Alimenta commodè ferant, qualia ipsis molestiam creent. Qualia insuper incommoda a singulis Alimentis noxiis patiantur.* Neque enim eodem modo afficiuntur singuli à singulis. Hæc *si ignorent ipsi ægri*, jubendi sunt ad singula diligenter attendere, ac postmodùm Medico suo referre.

CCXIII, Fateor equidem, *Medicum multorum annorum praxi* ac diligenti observatione in multis factâ *peritiam* consequi, secundùm quam *præterpropter judicare poterit* de multis Alimentis huic aut illi vitiosæ corporis constitutioni noxiis; accidet tamen indies, *ut Medicus aliàs peritissimus, fallatur nihilominus in plurimis aliter in uno, quàm altero Ægro simili corporis ægritudini prædito evenientibus.*

CCXIV. Sic Exempli gratiâ, occurrent plurimi affectibus Melancholicis & Hypochondriacis laborantes, qui lac dulce ferre nequeant, quin ab ipso tensa Hypochondria habeant; dum nonnullis nulla inde accidet noxa; quod solâ duntaxat constare potest experientiâ, & *singulari observatione, quò scientia non pertingit, in universalibus hærens.*

Causa vera cur male habeat quis ab hoc vel illo alimento, investiganda.

CCXV. Alterum, quod hîc habebam monendum, est, ut *Medicus, quoties aliquid singularis observat in suis ægris, ab his aut illis Alimentis male habentibus, toties sedulo scrutetur ac investiget Symptomatis illius causas veras; quò illis, quantum possibile accurate inventis faciliùs ac feliciùs iisdem succurrere queat malis.*

Quid Medicum Ægris commendet.

CCXVI. Nam, ut hoc etiam obiter moneam, *nihil æquè commendat Ægris Medicum, quàm inventio Causæ latentis, ejusdemque Curatio artificiosa,* cæteris Medicis inaccessa.

CCXVII. Quotidie namque accidit Practicis, ut Affectus rebelles ipsis occurrant; quorum dum exempla non habent in suis Auctoribus Medici, ex libris tantùm docti, nec illorum causas veras eruere didicerunt, hæret illis Aqua, nec curantur Ægri, donec alii vocentur in rerum arduarum examine exercitati, qui solertiâ suâ illas eruant, & sæpè non tantùm feliciter, sed & facilè curent Ægros pro incurabilibus habitos; quod quantùm ad famam Medico conciliandam faciat, nemo non videt.

CCXVIII. Hæc etiam Causa est, cur non tantùm suadeam omnibus Medicinæ Tyronibus, ut sensim assuefaciant se Affectus quosvis lectos, visosve accuratè examinare, & causarum omnium inter se colligatarum connexionem perspi-

perspicere, at insuper in Nosocomio Academico in Ægrotorum nobis occurrentium examine ipsos in tali opere exerceam, & quantum in me est, *Ipsorum Ingenia & Iudicia formem*, quo ad Praxin propriam accedentes omnia contingant ipsis faciliora. Sed pergamus.

Ægri ubi peccaverint quid Medico agendū. CCXIX. Ubi proinde Medicus ad Cachecticos ex vitiosis Alimentis tales factos vocatus cognovit, quænam illa sint, in quibus fuit ab Ægris delictum, *suadebit, quoties* jubere ac imperare non licet, *ut imposterum à talibus abstineant, vel saltem rariùs & parciùs illis utantur; quin Medicamenta tunc simul usurpent, quæ istorum vitia quodammodò saltem corrigant & emendent.*

CCXX. Illa persuasio imprimis debet habere locum in hisce regionibus, in quibus dominium detrectant omnes, nisi blandum & precarium. Eadem persuasio locum debet habere apud Magnates ac Principes, imperare non item obsequi assuetos.

CCXXI. Ut autem locum inveniat Medici Consilium, idemque suis Ægris persuadeat, quod ab ipsis factum cupit, opus est, ut per propriam ipsorum experientiam & noxam illos ab ulteriori noxiorum abusu avertat; quin per commoda integram Valetudinem comitantia vel consequentia, functionum putà integritatem & alacritatem, ad convenientiora & utiliora Alimenta usurpanda hortetur.

Medicamenta plerisque noxis succurrentia Medico esse cognoscenda. CCXXII. Cùm autem *non semper obtinere possit ab Ægris Medicus, ut abstineant in totum ab Alimentis noxiis, allaborandum ipsi sedulò, ut nota perspectaque habeant medicamenta plerisque noxis inde obortis succurrentia.*

CCXXIII. Sic Exempli gratiâ si ab assumptis certis alimentis, Lacte putà & similibus, Ventris tensio excitari soleat Ægro alicui, tensionem autem illam sciat Medicus pendere à flatibus ex lacte ortis, utique flatus discutientia erunt Ægro simul præscribenda, & ex variis quæ hoc præstare solent, talia seliget ac præscribet Medicus, quæ per experientiam edoctus fuerit servire discutiendis flatibus à lacte productis, & singulariter quæ unicuique Ægro conduxisse observaverit.

Alimenta condiendi ars unde orta, & cui nunc inserviat. CCXXIV. Ex hoc fundamento cœpit Alimenta condiendi Ars excoli, donec tractu temporis, uti pleraque alia solent, in abusum degenerârit. Nunc enim non tàm corrigendorum alimentorum in quibusdam vitiosorum ergò, quàm diversorum saporum Gustui gratiorum, & ad Ingluviem homines excitare aptissimorum causâ videtur excogitata multifaria Alimentorum Conditura.

CCXXV. Ubi autem ex præscripto Artis Medicæ condiuntur Alimenta, utique noxæ non paucæ ab ipsis aliàs expectandæ caventur & præveniuntur.

CCXXVI. Impossibile autem est, paucis omnia, pleraque saltem Condimenta hîc convenientia percurrere. Ne igitur nimis longus ac prolixus hîc videar, sufficiet mihi nunc in genere multiplicis Condituræ utilitatem, imò necessitatem commendasse.

Diætetica Tyronibus addiscenda. CCXXVII. Hortor idcirco Medicinæ Tyrones omnes ac singulos, si cum laude ac Ægrorum commodo praxin velint aliquando exercere, ut aliquid temporis parti Diæteticæ addiscendæ ac cognoscendæ impendant; & imprimis scrutentur, quid Condimenta singula mutationis afferant ali- *Ut & quid cum alimentis præstent.* mentis, tum ratione saporum, tum ratione variarum alterationum, quæ tàm Sanis, quàm Ægris inde accidunt in corpore.

Sanorum Diætam ad Artē Medicam etiam spectare. CCXXVIII. Falluntur autem, ut hoc obiter moneam, qui putant, non spectare ad Artem Medicam Diætam Sanorum. Nam non tantùm Infirmis, & in alterutrâ neutralitate constitutis, sed maximè Sanis, quò in Sanitate suâ permaneant, conveniens debetur Diæta, tum in cæteris rebus non-naturalibus dictis, tum maximè in alimentis consistens; postquam ejus vitiosæ existentis culpâ plurimi solent Affectus produci.

CCXXIX. Talia autem mala & damna vitentur, laudabilem ac convenientem unicuique, sano licèt, Diætam servandam quis negabit?

CCXXX. Qualis autem unicuique homini conveniens Diæta sit, Quis nisi Medicus & in Alimentorum multifariorum viribus versatus determinabit?

Ac Medicinæ esse partem. CCXXXI. Hæc Diætæ Sanis convenientis determinatio si ad Medici munus pertineat, uti pertinere jam ostendimus, quis Diætæ Sanorum Considerationem & Doctrinam Medicinæ partem esse ampliùs ambiget aut negare audebit? Nemo forsan, nisi præjudicio suo, quàm sanæ rationi magis addictus.

Alimentorum vires Medico cognoscendæ. CCXXXII. Utique Medici est præscire, à quibus alimentis Affectus hi aut illi habere possint ortum; Medici proinde est itidem, rogati præsertim, quosvis, sanos licèt, monere, ut ab alimentis vel qualitate, vel quantitate, vel assumendi ordine, modo aut tempore noxiis sibi temperent, atque operâ eâdem Morbos aliàs facilè secuturos præcaveant.

Ut & omnium rerum non-naturaliū. CCXXXIII. Quòd de Alimentis nunc à me dictum, id de cæteris non-naturalibus rebus itidem dictum velim; cum eadem sit omnium & singularum in morbis producendis hinc & præcavendis ratio.

3. Excreta & retenta. CCXXXIV. In rerum non-naturalium Cachexiam producentium emendatione post Alimentorum initam rationem libet 3. loco expendere *Excreta & Retenta*, utpote quæ Alimentorum consequuntur assumptionem, & ab illis suam nanciscuntur materiam.

Alvi Excrementa. CCXXXV. Quæ primùm consideranda veniunt, Excreta, *Alvi sunt Excrementa*, quippe quæ immediatè ab assumptis secernuntur Alimentis.

Quænā circa ea veniant notanda. CCXXXVI. Circa hæc Alvi Excrementa plurima contingunt notanda, ut illorum vitiis succurratur in tempore. Possunt enim peccare dum 1. *nulla*; 2. *pauciora*; 3. *nimia*; 4. *aliena* excernuntur; ut & dum 5. *rariùs*, vel 6. *frequentiùs*, vel 7. cum *molestiâ & torminibus* expelluntur.

1. Quando sunt nulla. CCXXXVII. Ubi 1. *nullæ excernuntur Alvi fæces*, solvenda Alvus, & quidem pro Causæ adstrictam alvum causantis diversitate diversimodè: tum per Enemata, vel Suppositoria, tum per assumpta laxantia præsertim, & quandoque electivè dicta purgantia.

2. Quando sunt pauciora. CCXXXVIII. Ubi 2. pro assumptorum alimentorum copiâ *Pauciora* secedunt Alvi Excrementa, ideoque reliqua eorum Pars retenta sensim cumulatur in Crassis Intestinis, unde noxa corpori expectanda necessariò; oportet, ut per intervalla remanens pars arte excludatur per præfata Medicamenta vel injecta,

vel

vel assumpta; Ubi observandum, quibusdam Enemata prodesse magis, aliis verò medicamenta ore sumpta. Quod, uti alibi monebam, ritè observare debet Medicus.

3. Quando sunt nimia pro assumptorum quantitate.

CCXXXIX. Ubi 3. pro assumptorum alimentorum quantitate *nimiâ copiâ excernuntur per Alvum secreta*, cùm necessariò pars utilis simul pereat, videndum, an pro Lienterico, an pro Cœliaco, aliove affectu sit habendum illud vitium.

Quando mox excernantur in Lienteriâ.

CCXL. Nam si paulò postquam assumpta sunt, iterum excernantur Alimenta, ac *Lienteriâ* laboret Æger; quoniam Alimentorum mora & Retentio necessaria in Ventriculo læsa est, & quidem, ut alibi docui, Ventriculi malè affecti & assumpta mox iterum excludentis culpâ: Is aut roborandus, aut ab irritatione molestâ liberandus, medicamentis tum Acres humores temperantibus, tum eosdem, si redundent, evacuantibus.

Quando Chylus non ritè secernatur à fœcibus.

CCXLI. Quòd si Alimenta moram quidem necessariam nectant in Ventriculo, ac sufficienter & ritè fermententur in eodem, constituantque massam pultaceam; quæ talis quoque per Alvum excernatur, sitque *prima Cœliacæ Affectionis species*, quoniam tunc Chyli ab Alvi fœcibus secretio desideratur, ut hoc malum curetur, & nimia Alvi dejectio minuatur, promovenda erit ac restituenda dicta secretio, & quidem per Amara Aromatica, quippe quæ Bilem inertiorem aut parciorem acuunt vel augent, illius saltem vices supplent, & sic malum satis grave ac ægros sensim conficiens curant.

Quando per Crustam Intestinorũ panneam non transcolatur.

CCXLII. Quòd si non quidem puta puta Alimentorum fermentatorum Massa pultacea excernatur, sed cum secreto ac innatante ipsi Chylo permista vel confusa; quæ *secunda est Cœliacæ Affectionis species* aliàs pluribus à me explicata; quoniam tunc impedita est Chyli per crustam Intestinorum panneam transcolatio in Lacteas Venas, sive illa ortum habeat à Pituitâ Orificia ipsius obducente, sive consequatur eadem Crustæ consumptionem, abrasionemve, atque cicatricem vias illas impedientem: usurpanda erunt Medicamenta Pituitam istam incidentia, abstergentia, evacuantiaque; Nam cicatricem tollere, atque Crustam deperditam reparare, Arti denegatum est; ideóque jactura dicta patienter tunc ferenda, quia inemendabilis.

Quando alius est Alvi fluxus.

CCXLIII. Quòd si alius concurrat Alvi fluxus, *Diarrhœa* putà, vel *Dysenteria*, & hactenus quoque nimia excernantur per Alvum; utique Affectus ille Curandus erit ocyùs, quò cætera ipsum aliàs consequentia mala vel sponte, vel faciliùs tolli queant.

4. Quando aliena excernuntur.

CCXLIV. Ubi 4. *Aliena excernuntur* per Alvum præter ejus Excrementa Naturalia, Sanguis putà, Pus, Intestinorum Ramenta, Humores atri, virides & similia plura, & hactenus præter Naturæ leges se habent dicta excrementa: diligentia & solertia summa est adhibenda, quò mox curentur præfata vitia, eorundemque tollantur, emendenturve Causæ, de quibus alibi agendum.

5. Quando rariùs excernuntur.

CCXLV. Ubi 5. *rariùs excernuntur Alvi fœces*, atque sic quoque nocent homini, quemadmodùm id quotidie fieri notamus; opera omnis danda est, ut vel Alimentis Medicamentosis, vel Medicamentis subinde assumptis, aut forinsecùs admotis, applicatis, injectisve obtineatur frequentior, adeóque unicuique conveniens Alvi fœcum Excretio.

Notandum, quænam unicuique alvum reddant laxam, aut segnem. Et quare Id solâ experientiâ observari.

CCXLVI. Attendendum imprimis, à *quibusnam Alimentis contingere soleat unicuique Alvus laxior, aut segnior.*

CCXLVII. Neque enim semper idem effectus observatur in omnibus & singulis ab eadem causâ productus: nec quæ adstringentia vulgò dicuntur & sunt, in omnibus Alvum adstringunt, quin non rarò in quibusdam ipsam solvunt.

CCXLVIII. Quæ proinde solâ experientiâ observabilia deprehenduntur huic aut illi individuo Alvum solvere Alimenta, illa, quoties rariùs dejicitur Alvus, sunt ab illis usurpanda.

Alvus segnior si non fiat laxior ab alimentis, medicamenta usurpanda.

CCXLIX. Quòd si ob præassumpta Alimenta segniorem Alvum præstantia id beneficium obtineri non possit à solis Alimentis Alvum aliàs ipsis solventibus, tum recurrendum est ad Medicamenta idem ipsis blandè præstantia.

Et qualia.

CCL. Cavendum enim sedulò à Medicamentis electivè ac copiosè id efficientibus, tum quia utplurimùm longè adstrictior solet ipsorum usurpationem consequi Alvus, tum quia in sanis utiles quoque humores simul solent expelli, & quidem semper cum Sanitatis detrimento.

Singulorum humorum naturam solâ experientiâ cognosci.

CCLI. Imprimis consulo omnibus, Alvi adstrictionem aut laxitatem naturalem à Bile, Succo Pancreatico, & Pituitâ in tenui Intestino concurrentibus mecum deducentibus, ut continuâ & attentâ observatione discant accuratiùs & distinctiùs singulorum præfatorum humorum naturam & mutationes varias ipsorum mutationem multiplicem consequentes. Solâ namque experientiâ, quidquid alii frustrà clamitent, certò constare poterit de cujusvis rei veritate. Ingenio quidem opus est, ut excogitentur media probabiliter desideratum effectum productura; illa verò comprobabit aut improbabit, adeóque utilia vel inutilia determinabit sola Experientia.

Ad quod requiruntur plurium Operæ, non Cavillatorum vitilitigationes.

CCLII. Quoniam verò tempore opus est ad facienda Experimenta, nec uni semper homini aut incidunt, aut ab ipso tentari possunt omnia; idcircò desiderantur plurium Operæ, quò citiùs & faciliùs promoveatur bonum publicum: quod tantùm abest, ut efficiant Cavillatores suis cavillationibus, ut non parùm idem remorentur, at plures Viros bonos ab utilium suorum experimentorum communicatione dimoveant: neque enim unicuique rebus utilibus excogitandis, & multiplici observatione confirmandis occupato aut licet aut lubet cum illis Cavillatoribus & quosvis dissentientes contumeliosè calumniantibus stridentem concertationis serram trahere: ne, dum in verborum vitilitigationibus hærent garruli sophistæ, verba & tantùm verba dare docti atque exercitati, pereat viris in rerum ipsarum investigatione ac cognitione peritis Veritas multo serioque labore quæsita & inventa.

6. Quando frequentiùs excernuntur Alvi fœces.

CCLIII. Sed ad negotium nostrum revertor; Ubi 6. *frequentiùs* & quidem cum detrimento excluduntur *Alvi fœces*, quod tum ab ipsarum *liquiditate*, tum ab earundem *Acrimoniâ* Intestina mordicante & ad sui excretionem frequentiorem irritante fieri solet: danda opera, ut liquidiores fœces inspissentur, & crassiores reddantur.

Ejus causæ Liquiditas & Acrimonia.

CCLIV. Fiet autem id, observando priùs à quâ causa pendeat illa *Liquiditas*. Potest enim fieri, ut aliquando *potui copiosiori & Aqueo* debeatur, aliquando *Alimentis medicamentosis & laxantibus*, prunis putà, & passulis Corinthiacis;

cis; & imprimis fructibus horariis, & plantis Cichoraceis, aliisque similibus, Acetosæ, putà, Betæ, Atriplici, &c.

Quæ quo modo curanda. CCLV. Abstinendum proinde à nimio istorum omnium Usu: quin eorum loco usurpanda, quæ aridiora solent præbere Alvi excrementa, Oriza putà, Castaneæ, Cydonia, &c. & quidem pro cujusque constitutione singulari, Sympathiæ, atque Antipathiæ nomine notâ.

CCLVI. Ubi *Acrimonia Fœcum Alvi* qualiumcunque Causa est frequentioris ipsarum Dejectionis, *Temperanda* erit tum *Anodynis*, tum si valdè lacessat, nonnunquam *Narcoticis*; ut & cæteris Acria omnia demulcentibus, Spirituque volatili, aut Oleo abundantibus, & quandoque Sale volatili; quando sc. Acidum, quod frequentissimè accidit, peccat.

CCLVII. Conducunt autem in tali Casu non tantùm assumpta, sed & injecta, & imprimis ex Lacte dulci, jusculis, aliisque convenientibus plantis in apto liquore decoctis, addendo ovorum albumina, Terebinthinam, Olea, & similia.

7 Quando cum molestiâ & torminibus excr nuntur. CCLVIII. Vbi tandem 7. *cum molestiâ & torminibus excluduntur Alvi excrementa*, quod semper in *Dysenteriâ*, & quandoque in *Diarrhœa* fieri solet; & aliquando etiam in *adstrictiore Alvo*, aut *multis flatibus comitatâ*, tunc pro affectûs comitis varietate varianda erit Curatio.

In Dysenteriâ. CCLIX. Nam in *Dysenteriâ* usurpanda imprimis *Anodyna & Narcotica* humores acerrimos contemperantia & sensum sopientia, somnumque promoventia, imò procreantia.

In Diarrhœa. CCLX. In *Diarrhœâ cum torminibus* conjunctâ, si *à flatibus* habeat ortum, quod nonnunquam evenit, illi erunt discutiendi per exhibita Carminantia; Sin ab *humorum Acrimoniâ*, illa temperanda erit per sæpiùs proposita.

In alvo adstrictiore cum flatibus. CCLXI. In *Alvo adstrictiore cum flatibus* conjunctâ & *torminibus molestâ*, cùm tunc visciditati humorum in flatus abeuntium Aciditas soleat esse comes, utendum imprimis Sale Volatili Oleoso, cum Opiatis permisto, cæterisque Aromaticis omnibus, flatusque simul discutere aptis.

In Excrementorum ariditate summâ. CCLXII. Sin *sola Excrementorum Alvi ariditas summa* molestiam creet in ipsorum excretione, humectanda, emolliendaque erunt excrementa priùs, quàm excernantur, & quidem vapore, aut applicatione per pannum laneum spongiamque Decocto emolliente impregnatam: sic enim quodammodò emollientur fœces, atque faciliùs excernentur; quin Vnguento emolliente illinendum abdomen, quò fæces emollitæ faciliùs excernantur: *Ejus Exemplum.* Cujus memorabile exemplum habui nuper Hagæ-Comitis; ubi ante paucos dies ad personam primariam vocatus reperi infantem quatuor annos natum, ad summum valetudinarium, cui fœces Alvi tertiâ demum hebdomade excerni solebant, & interim plurimùm in scybala crassiora indurari, quin eadem per abdominis musculos distinctè tangebantur, & ipsorum magnitudo explorabatur, nec nisi cum summâ molestia, & non rarò sanguinis effusione ac universi corporis Sudore expellebantur; cui ab Vnguento emolliente à me præscripto, aliquoties jam cum facilitate intra octiduum prodiêre Alvi fœces.

Huic Enema ex Lacte plurimùm prodesse. CCLXIII. Non semel observavi, enema ex Lacte Vaccino paratum, addito tantillo mellis rosati plurimum profuisse in tali Casu. Nam ratione Lactis temperabatur aciditas flatibus illis ferè comes, quin eodem laxabantur quodammodo & molliebantur ipsa Excrementa.

CCLXIV. Post examinata Alvi Excrementa, proximum locum assignandum putamus *Vrinæ*, itidem Vniversali & naturali Assumptorum Alimentorum Excremento, sed postquàm in Cordis Ventriculis novam mutationem subiêre alimenta & in Sanguinem fuêre mutata. *4 Vrinæ.*

CCLXV. Hujus Sanguinis pars superflua & Corpori continenti, Contentisve humoribus reparandis minùs necessaria separatur naturaliter in Renibus, atque inde per Vreteres defluit in Vesicam Vrinariam inde dictam; ut in ipsâ sensim coacervetur, ac tandem per Vrethram è corpore excernatur. *Quomodò fiat.*

CCLXVI. Nihil enim Vrinæ, Seri putà in Renibus à Sanguine secreti, atque ad pelvim, mox per Vreteres ad Vesicam delati, cedit ampliùs in corporis commodum, quin universus ille liquor Vesicâ suâ exceptus pro mero habendus excremento: quod itidem de fæcibus alvi non potest dici, cùm in crassa quoque Intestina implantentur Venæ Lacteæ, per quas aliquid utilis potest tunc quoque secerni; quamvis parùm id sit, quod ibi separatur, si conferatur cum Chylo in tenui Intestino secreto. *Nihil ejus in corporis commodum cedere.*

CCLXVII. Hoc secundum Excrementum, Vrina sive *Lotium*, peccat 1. quando *nullum*; 2. quando *paucum*; 3. quando *nimium*; 4. quando *in colore, odore &c. qualitatibus existit alienum*; 5. quando *cum multifariis contentis permistum aut confusum*. 6. quando *rarius*; 7. quando *frequentius*; 8. quando *continuè & cum stillicidio*. 9. quando *cum dolore ac molestiâ*; 10. quando *per vias alienas, alvum aut Vteri sinum* excernitur. *Quot modis ex peccet.*

CCLXVIII. Pluribus ergò modis peccare potest Lotium, de quibus singulis agemus ordine, nam à singulis ortum potest habere Cachexia, ni citò ægrum interimat.

CCLXIX. Vbi autem 1. *nullum excernitur Lotium*, quoniam diu cum tali affectu vitam trahere nequit homo, maturè illi prospiciendum, & quidem pro Causæ diversitate diversimodè. *1. Quando nulla excernitur.*

CCLXX. Causa enim suppressi ac deficientis Lotii quærenda interdum in *Vesicâ*, ejusve *collo*, aut *Vrethra*; rariùs in *Vreteribus*; sæpiùs in ipsis *Renibus*, & aliquando forsan in ipso *Sanguine*. *Ejus causæ.*

CCLXXI. In *Vesicâ* hæret suppressi Lotii Causa, quoties ipsa eodem est nimium *Distenta*, ut contrahi nequeat; vel contrà *rupta*, adeò ut Vrinam non contineat, verùm per Vulnus aut foràs aut intùs ipsam effluere sinat. *Vesica nimium distenta.*

CCLXXII. *Colligitur nimium in Vesica* suâ Lotium, ipsamque distendit, tum *volentibus & illam diutius præ pudore præpostero* retinentibus, aut *præsentibus aliis excernere* ac reddere nequeuntibus; tum *inadvertentibus*, ac *inebriatis*, aut aliàs *narcosi, affectuque soporoso correptis*; vel *sublimi meditatione extra se quodammodò raptis* & ad stimulum non attendentibus. *Ejus causa.*

CCLXXIII. *Pudor ille noxius ratione corrigendus & tollendus*; quin ab adstantibus & periculum in talibus futurum prævidentibus monendi tales, ut sui rationem habeant, seque tam gravi & noxio pondere liberent. *Ex pudore retentâ.*

CCLXXIV. *Qui coram aliis urinam reddere nequeunt* vel *non audent*, locum liberum petere possunt, *Vrinam reddendi coram aliis impotentia.*

possunt, in quo mejant, vel talis ab astantibus sponte faciendus & concedendus.

Mora diutina, vi ebrietatis. CCLXXV. Quibus autem *ob diutinam moram ebrietatemve ampliùs jam excerni nequit Urina*, licèt conentur ac velint, facilem modum excogitavi & aliquoties cum successu egregio institui, per *immissam in Urethram usque ad Vesicæ cavitatem candelam ceream tenuissimam*, quali uti consueverunt Sartores, si priùs in sui extremo obtusa reddatur & *oleo illinatur*. *Curanda candelâ cereâ tenuissimâ.*

CCLXXVI. Hâc verò utor loco Catheteris, qui quoniam Maribus præsertim intrudi nequit, nisi cum aliquâ difficultate aut comite dolore, ad ejus imitationem hanc tentavi candelam & successum egregium observavi: quod artificium tantò faciendum majoris, quòd ubique ad manus ferè sit, atque ab omnibus usurpari queat talis candela, dum Catheter non nisi à peritis, & tunc quidem cum molestiâ intrudi possit.

CCLXXVII. Interim, si adsit Ebrietas, aliusve affectus soporosus, sua illis aptanda sunt remedia, quæ non sunt hujus loci.

Vesica rupta lethale malum. CCLXXVIII. Quando *ex ruptâ Vesicâ* effunditur continuè *Lotium in Abdominis Cavitatem*, utplurimùm *lethale* existit hoc malum, sive à Casu, Contusione, aut Vulnere id suum habeat ortum.

Et quare CCLXXIX. Ratio, cur lethalis soleat esse illa Urinæ suppressio, aut potiùs in Abdominis Cavitatem effusio, facilè patet. Nam & Hydrops inde excitatur Ascites; & Gangræna brevi vesicam corripit; & consolidando vulneri convenientia non possunt usurpari remedia, si nullum aut exiguum sit in abdomine vulnus; quod vix unquam non erit non lethale, si tantum fuerit, ut per ipsum medicamenta ad Vesicam læsam immitti possint.

Nisi extra corpus effundatur Urina. CCLXXX. Tantum periculum non observatur, quoties *extra corpus effunditur per Vesicæ Vulnus Lotium*; quoniam per illud idem indi possunt Medicamenta vulnus consolidantia; qualia indies usurpantur post Calculi extractionem, unde etiam non pauci convalescunt; nisi ex majore vi vesicæ illatâ subsequatur cum gangrænâ mors.

CCLXXXI. *Fasciæ* autem convenientes simul adhibendæ sunt in tali casu, quo impediatur ulterior urinæ per vulnus effluxus, quin cogatur ipsa Viam suam ordinariam repetere. Sed de his consulendi sunt Chirurgiam docentes libri, ac imprimis per autopsiam observandæ sunt tales Ligaturæ, quas difficilè est accuratè describere, haud ita difficile autem easdem oculis percipere.

In Collo Vesicæ. CCLXXXII. In *Vesicæ Collo hæret* quandoque *Suppressi lotii Causa*, quoties *Calculus* ipsum obstruens illi est impactus, aut *Carnea* ex Vesicæ membranâ prodiens excrescentia idem orificium obturat, & Urinæ exitum occludit.

Calculus CCLXXXIII. *Calculos minores* orificium Vesicæ occupantes non semel immisâ candelâ cereâ modo mox antè memorato removi, & suppressam Urinam mox curavi.

Vel Carnea Excrescentia. CCLXXXIV. *Carneam Excrescentiam* totum orificium replentem non semel paulatim ab interiore parte vidi sponte secedentem, ac tunc effluxum Urinæ priùs impeditum denuò concedentem: An verò liceret tunc Carnem istam resecare, valdè dubito, cùm forsan sic aliquâ vi avelleretur totum carnis frustum, cum internâ Vesicæ superficie cohærens.

CCLXXXV. Idem aliquando accidere potest à *Carunculâ* circa Vesicæ cervicem existente; atque in ipsum ejus orificium ob violentam Urinæ expressionem inversâ, illudque occludente, nec nisi cathetere, aut, quod præstare puto, candelâ cereâ blandè iterum intrusâ Urinæ suum exitum concedente. *Caruncula circa vesicæ cervicem.*

CCLXXXVI. Idem frequentiùs accidit à *Carunculâ in ipso Urinario meatu & urethrâ* nimiùm excrescente, nec nisi illâ sensim consumptâ Urinæ transitum permittente. *In Urethrâ.*

CCLXXXVII. Accidit aliquando *Urinæ defectus* ob *Urethræ* excoriatæ aut exulceratæ *coalitum*; quo sublato iterum restituitur liber Urinæ effluxus. *Urethræ coalitus.*

CCLXXXVIII. Consequi potest aliquando *Urinæ suppressio Ureteris affectum*, quando in *ejus exortu acutus calculus* hæret; à quo in alterutro Uretere constituto Urinam utrinque sisti putant aliqui, quod sola potest docere Experientia, postquam pro & contra possunt produci rationes probabiles, at non hoc vel illud necessariò evincentes: unde & hinc quoque patet, omnem in re medicâ certitudinem ab unicâ pendere Experientiâ, sine quâ fluctuamus omnes incerti: neque putandum, illos certos esse suorum decretorum, qui hoc alios credere volunt, sed qui idipsum demonstrant & adversariis probant, eorundemque assensum cogunt. *Calculus in exortu Ureteris.* *Omnis certitudo in medicinâ ab Experientia.*

CCLXXXIX. Illa verò assensûs coactio solâ contingit Experientiâ: nam, ut in præsenti exemplo id ostendam, qui censent altero Uretere in suo exortu ab impacto calculo obstructo utrinque supprimi Urinæ descensum, idipsum probant Experientia & Cadaverum sectione, dum in ex suppresso lotio demortuis observatum est aliquando, alterum renem fuisse integrum & sanum, in altero verò calculum obstruxisse Ureteris exortum: quâ experientiâ evictum putant, altero Rene ac Uretere valdè impedito in suo munere absolvendo, alterum quoque per consensum simul impediri.

CCXC. Ubi autem suspicio est Calculum alterutri esse impactum, nî *inverso in Caput universo corpore, ac sursum elevatis cruribus*, mox *concusso & agitato aliquoties corporis trunco removeri* queat grandior calculus ab Ureteris orificio, pro desperato & lethali habendum hoc malum. *Calculus in Uretere quando lethalis.*

CCXCI. Sæpiùs in *Renibus ipsis* putatur *consistere suppressi Lotii causa*, & quidem quatenus naturalis Renum aut Caruncularum in ipsis existentium constitutio qualis qualis, & ad serum urinosum à reliquo Sanguine secernendum requisita Dispositio ita vitiatur, ut dicta secretio cesset. *Renum mala constitutio.*

CCXCII. Hoc vitium utplurimùm Ægros intra dies quatuordecim jugulat, nec nisi admodùm rarò ad vigesimum diem pertingit. Unde festinandum hic ad curam, quando ejus aliqua superest spes. *Ægros brevi jugulat.*

CCXCIII. *Curabitur* imprimis hoc malum usu *remediorum Diureticorum* dictorum, & præsertim *Sale Volatili Succini*, *aliisque Salibus Volatilibus Aromaticis*; quorum ope non tantùm Curatur, sed prævenitur tàm gravis, & tàm sæpè lethalis Urinæ suppressio, in quâ plurimùm anguntur circa præcordia Ægri; an ob serum copiosiùs in Vasis redundans & omnes functiones, ipsamque Succi Pancreatici præparationem vitians? *Quî curetur.*

tians? unde forsan idem Succus vitiosus existens vitiosam in tenui Intestino excitat Effervescentiam, anxietates & angustias inexplicabiles in Ventriculo, Intestinis, ipsoque Corde ac Pulmonibus parientem.

Vrinæ Suppressio forsan à Sanguine.

CCXCIV. Dixi in superioribus, *Urinæ Suppressionem* agnoscere forsan aliquando pro *Causâ suâ ipsum Sanguinem*; ita sc. affectum, & secundùm varias sui partes confusum ac mixtum, ut à cæteris secedere aut secerni nequeat in Renibus serum. Quod fortassis frequentiùs accidit, quàm quòd ipsæ Renum Carunculæ sint malè affectæ: cùm præsertim nulla noxa in Renibus observatur, quando maximè ipsi culpantur. Et certè ipsum Sanguinem ita affici posse, ut partes ipsius serosæ, ac Vrinæ materiam subministrantes cæteris misceantur intimiùs, ac ideò ab illis secerni nequeant, plurima sunt, quæ persuadere videntur; sive quis *ægrotorum Symptomata tunc urgentia* consideraverit sive *curandi rationem per Salia Volatilia* expenderit; sive *plurima in Chymicis mutationibus indies occurrentia simul contulerit.*

Et quomodò.

Salis Volatilis vis

CCXCV. Nam ut de *solo Sale Volatili*, non sine gravi causâ, propter non contemnendam virtutum in ipso existentium notitiam per multiplicem experientiam mihi comparatam toties à me decantato & laudato, aliquid nunc proferam; certum est, *ipsum Vim habere solvendi omnem humorem viscidum, à quo partium fluidarum aquè ac solidarum connexus vitiosus ortum habere solet*; soluto autem humore viscido *secedere possunt faciliùs ab invicem partes Sanguinis haud ita intimè* sibi aliàs *junctæ*.

CCXCVI. Quòd si quis putet, si humori viscido in Sanguine existenti, atque partium secessum impedienti, adscribi debeat Urinæ toties lethalis suppressio; posse non incommodè *ab eâdem visciditate deduci qualem qualem in Renum Carunculis obstructionem, Urinæ secretionem, aut Transcolationem impediendo, ejusdem suppressionem causantem*; utique cum illo non pugnavero, quin potiùs utramque Causam conjungendam, & sæpiùs conjunctam putavero; adeò ut *ab illâ* cujusvis humoris in Sanguine existentis *visciditate tum cætera Sanguinis partes colligentur simul intimiùs, & ad sui secessum reddantur ineptiores*, tum *Carunculorum pori obstruantur*, atque *sic Urinæ transcolatio, secretio, atque Excretio aboleatur.*

2. Quando Vrina parcior excernitur.

CCXCVII. Atque sic varias suppressi Lotii causas excussimus, quin paucis ejusdem curandi modos varios proposuimus; proximum nunc est, ut ad *secundam Vrinæ* vitiosè se habentis speciem pergamus; quando sc. non quidem in totum nulla, sed *Paucior* tamen, *quàm pro assumpti Potûs copiâ decebat, excernitur.*

Vrinæ & Sudoris materia eadem.

CCXCVIII. Ubi mox notandum, *eandem esse Urinæ atque Sudoris materiam*; unde mirum non est Illos, qui multùm sudant, minùs mejere, quin non est, quòd sit sollicitus Medicus de Ægro minùs Urinæ excernente qui multùm sudaverit; quamvis grave possit esse ipsi Ægro multo Sudore diffluere; nam longè magis à Sudore quàm à lotio copioso debilitatur Æger.

Sudoris & Vrinæ excretionis differentia.

CCXCIX. *Cum sudore* namque omnes corporis *vires debilitantur, exhaustis simul spiritibus*, quod cum urinâ non contingit: *In Vrinæ namque secretione naturali nulli, pauci* saltem *spiritus pereunt*; quod tamen copiosè in omni contingit etiam minimo *Sudore*: quem præterea *pro naturali excretione non habeo*, quamvis non negem ipsum non rarò esse Ægris utilem, uti non infrequenter iisdem ut & sanis noxium.

CCC. Ubi proinde per sudorem effunditur Vrinæ materia, nî propter alias causas noxa sudanti accidat, non est quòd idcircò valdè sollicitus sit Medicus, cùm non in Sanguine permaneat tunc serum, verùm in corporis habitu secedat ab ipso, hinc & per corporis poros evacuetur, effundaturque è corpore.

Cur Vrina minùs excernatur.

CCCI. Cæterùm *minus*, quàm pro assumpto potu decebat, *Vrina excerni solet* utplurimum, quia minus ejus secernitur, & quidem *ob* Causas modò dictas, sed leviores; *Connexum putà arctiorem partium Sanguinis, & aliquarum in Renibus Carunculorum obstructionem ab humore viscido Sanguini admisto ortum habentem.*

CCCII. *Vrina* quoque observatur aliquando *parcior excerni, in summo corporis æstu, ac febrili præsertim*; tunc enim minuitur humiditas Aquea, sicque maxima Vrinæ pars consumitur.

3. Quando nimium Vrinæ excernitur.

CCCIII. *Tertium in Vrina* observabile *vitium* diximus esse, quando *plus ejus secernitur, excerniturque, quàm respectu* ad potum assumptum habito *decebat.* Neque enim propriè hîc agimus de Vrinâ post multum potum haustum copiosè redditâ, quippe quæ Medici consilio vel auxilio haud indiget; sed de illâ, quæ copiosè procedit, etiam tunc, ubi parùm vel nihil potûs assumpsit Æger, atque idcircò malè habet.

Ejus Causa.

CCCIV. Quamvis autem vulgò Copiosæ hujus Vrinæ secretionis, mox & excretionis Causa tribui soleat *Renibus potentiùs serum ad se trahentibus*: non satisfacit tamen mihi hæc ratio, quamdiu non constet, vim attractricem inesse ipsis Renibus, quam illi duntaxat tribuere non sufficit, nî quoque talis evincatur ac probetur.

Omnia in corpore mechanicè perfici.

CCCV. Accedo autem illis magis, qui, quantùm licet, *omnia mechanicè in corpore nostro perfici autumant*, & mechanicè demonstrari cupiunt: Id autem nunquam fiet, nisi *corporis fabricam cognoscamus, & cum mechanicis organis similitudinem habere ostendamus.*

Corporis fabrica investiganda.

CCCVI. Nam, ut hoc obiter moneam, graviter mihi peccare videntur, quotquot mutationes in corpore mechanicas urgent, interim omnem laborem subterfugiunt, ex quo corporis nostri partium cum mechanicis instrumentis similitudinem ac conformitatem deducere licet.

Non pro lubitu fingenda.

CCCVII. Vnde videas hîc quoque nonnullos quævis pro lubitu Corpori affingere, fabricam ipsius partium nescio quam comminisci, non item talem actu existere autopsiâ demonstrare, quod tamen omninò necessarium.

CCCVIII. Novi quidem haud ita difficile esse, hanc vel illam huic illive parti fabricam in musæo suo affingere, at illam in corporis dissectione ad oculum demonstrare arduum est.

Dissecandi laborē Theoretici Anatomicis commendare.

CCCIX. Hunc autem laborem plerique Speculatores ac Theoretici Medici commendant Anatomicis, quos pro famulis ac ministris suis habent, quibus gravia imponunt onera, quæ digitis suis extremis ne attingere quidem volunt homines delicatuli & nasutuli, in solâ sc. contemplatione tempus terentes, atque manuum operam tum difficilem, tum longam fugientes, atque aliis relinquentes.

CCCX.

Examen de corporis fabricâ judicium interponere

CCCX. Hoc autem imprimis est molestum ac intolerabile, homines tales inertes ac solis suis speculationibus turgidos ac inflatos, Dictatoriam Censoriamque auctoritatem sibi arrogare, ac temerè, insolenterque de rebus sibi planè incompertis ac ignotis decernere, atque inter dissentientes circa experimenta judicium suum interponere, imò tanquam cæcos de coloribus judicare.

Mentis & Corporis opera conjungenda.

CCCXI. Utique ab invicem sejungenda non sunt, sed conjungenda Mentis Corporisque opera; quin imò quoties aliquis effectus notabilis & abstrusus occurrit Medico circa suos ægros, toties & *Ingenio sagaci* excogitandæ sunt aliquæ probabiles illius effectûs Causæ, & *Manûs industriâ* vel quovis alio experimento examinanda est, trutinandaque Causarum excogitatarum soliditas & veritas, & *Iudicio severo* decernendum, num, secundùm experientiam, rejici, admittine debeat Ingenii fœtus.

Ex hac ratione examen instituendum.

CCCXII. Et utinam examen tale instituerertur non tantū circa ea, quæ indies tanquam nova exhibentur Orbi literato, sed circa illa quoque, quę, quoniam à Veteribus aut Recentioribus Auctoribus laudatis sunt proposita, pro veris assumuntur ac creduntur ab iis, qui laborem ad singula exactè examinanda necessarium vel non volunt, vel non possunt ferre, quique malunt videri, quàm reverà esse docti: Neque illi docti sunt actu, qui aliorum dicta & placita tenent memoriâ, sed qui res ipsas cognoscunt. Cognitionem autem rerum quamvis habuissent, qui de ipsis scripserunt, non habent tamen & illi quoque, qui Psittacorum ad instar repetunt aliorum dicta, dum res ipsas negligunt.

Quomodo Veterum scripta sint legenda.

CCCXIII. Nemò sanè res ipsas cognoscere avidus, negliget lectionem istorum, qui de ipsis scripserunt, sed tanquam quæsitæ cognitionis auxilia scripta illa evolvet, at mox eadem cùm rebus ipsis conferet, at in tantùm duntaxat illa admittet, in quantum illa cum rebus ipsis convenire comperiet; nec dubitabit pro falsis habere, quæcunque à rebus ipsis dissentire observabit, utpote vel figmenta Ingenii humani ex præjudicio talia deducentis, vel consectaria ex rebus non satis exactè consideratis, vel relata aliorum, eaque bonâ fide pro veris admissa, &c. Multis enim modis contingit homines falli, dum non semper aut licet, aut libet accuratè omnia examinare, unde tunc ferè probabilia pro probatis aut vero-similia pro veris solent optimis quoque, probatissimisque auctoribus excidere: quod facilè admittet quisquis aliquando aliquid scripsit, atque se suaque scripta sine philautiâ examinaverit: agnoscet namque non æquè solida, exasciataque esse omnia, quæ promit; dum non pauca vera esse judicat, quia videntur consentanea iis, quæ vera esse novit; quamvis non rarò in eo falli possit, unde gradatim ab uno absurdo levi sequuntur tandem multa absurda graviora.

Accurata Corporis descriptio expetenda.

CCCXIV. Ut autem ad nostrum negotium revertamur, optandum foret, tàm lynceos contigisse nobis oculos, ut minutissima quæque in corpore perspicere, atque accuratam ejus fabricæ descriptionem aliis dare possemus, quò verè mechanicè explicari quirent omnes in ipso obiri solitæ functiones; ne, quod modò dicebamus, necesse habeamus possibilem aut probabilem fingere corporis fabricam, verùm realem & actu existentem, adeóque sensuum testimonio probatam exhibere possimus.

De eo dubitandū donec experientiâ probetur.

CCCXV. Quoniam autem nulli hominum datum est, minutissima sensibus percipere, cavendum ne aliquid temerè asseramus, & Ingenio humano nimium fidamus, quin ejus commenta omnia tamdiu falsitatis suspecta habeamus, donec per multiplicia argumenta ab experientiâ petita confirmetur Ingenii excogitatum figmentum, illudque comprobetur non tantùm rationi consentaneum, sed insuper necessariò tale, quale fingebatur.

Diversarum Sanguinis partium separatio mechanica.

CCCXVI. Sic quoties Oculis observamus Cribrum multifariis foraminibus in diversis locis ita pertusum, ut diversæ figuræ semina illi confusim imposita agitatione ac quassatione ipsius singula seorsim per convenientia suæ formæ ac figuræ foramina penetrent, ac colligantur in Sacculis diversis ad singula foramina diversa affixis; toties ad hujus exemplum concipere potest Ingenium humanum in variis humani corporis partibus circa extremas arteriarum & venarum commissuras diversæ figuræ poros & aperturas existere posse, per quos ad aliquas quidem partes transeant quæ in Sanguine sunt magis spirituosa, ad alias verò quæ in eodem sunt magis salsa, ad alias iterum quæ in ipso sunt magis oleosa, & ad alias quæ in ipso sunt magis Aquea, & sic porrò. An verò ita se res habeat in corpore actu, nondum inde liquet; utut commentum tale videatur rationi consentaneum, propter experimentum simile in rerum naturâ existens atque sensibus manifestum.

Possibilis non necessaria.

CCCXVII. Illo ergò experimento aliud nil evincitur præter possibilitatem similis effectûs, non item necessitas ejusdem: nisi constet priùs, alio modo talem effectum produci non posse, quod probare admodùm est difficile, quin imò illis impossibile, qui omnes in rerum naturâ existentes agendi modos non habent perspectos, quosque nemo unquam assequetur, nisi longâ & multiplici omnium mutationum observatione atque experientiâ: quæ quantùm temporis & laboris requirat, norunt optimè, qui aliquando manum operi admoverunt, & ultra libros sapere didicerunt.

Sanguinis & seminum comparatio non legitima.

CCCXVIII. Ut enim exemplum aliquod proferam; Si quis unquam Oleum tartari à suo spiritu separare sategit aut per Chartam bibulam, aut per Vitri fragmenta & pulverem, aut per Cineres, in quibus omnibus sistitur oleum, dum Aqua & Spiritus mox penetrant & colantur: fieri nequit, quin ad hoc spectaculum anxius fiat veritatem investigantis Animus, dum hîc materiam cum Sanguine affinitatem majorem quàm cum Seminibus variis habentem observat. Multùm enim differunt Semina suis terminis consistentia, à Sanguine alienis duntaxat terminis consistente ac fluido, ideóque cum distillatis ex tartari spiritu ac oleo itidem fluidis magis conveniente.

Et quare

CCCXIX. Quod vel idcircò addo, ut omnes hinc discant, quævis similia non esse continuè similia, nisi illâ imprimis parte, quâ conferuntur aut conferri debent, sint similia: Atqui semina, & quævis alia consistentiam propriam, & formam figuramque determinatam habentia plurimùm differunt ab iis, quæ fluida sunt & liquida, nullamque externam figuram

obtinent certam ac definitam, quin rebus ambientibus, seque continentibus debitam. Quomodò ergò satis solidè procedet illa similitudo à figurâ externâ petita, quæ in altero similium est certa & manifesta, in altero planè vel nulla, vel saltem incerta & dubia.

Quâ ratione fiat legitima.

CCCXX. Quòd si alicui per similia liberet hîc progredi, petenda foret similitudo non à rebus siccis, sed humidis, quemadmodùm hîc à me factum in separatione partis oleosæ à spirituosâ & aqueâ tartari, & quidem per varias vias, ubique tamen per modum colaturæ.

CCCXXI. Antequàm verò ritè possit procedere similitudo, debet ante omnia constare de modo, quo penetrat tum per Chartam emporeticam sive bibulam, tum per vitri pulverem, tum per cineres Spiritus & Aqua, dum in singulis sistitur Oleum; debet quoque constare, hactenus saltem similem esse Sanguinem Liquori Aquoso, Spirituoso & Oleoso ex Tartaro distillato.

Olea hærere in chartâ & pulveribus, Aquam & Spiritus ea penetrare. Dissimilitudo inter liquorem tartari & Sanguinem.

CCCXXII. Id quidem constat per experientiam, Olea omnia hærere in prædictis Chartâ & Pulveribus, Aquam verò & Spiritum per eadem penetrare; an verò istius affectionis utriusque diversæ ratio æquè pateat, valdè dubito. Magnam præterea dissimilitudinem observo inter Sanguinem, quippe partes magis conjunctas habentem, & Liquorem Tartari, quippe partes à distillatione minùs conjunctas ostentantem, dum partibus Aqueis ac Spirituosis innatat Oleum.

plurima credulæ juventuti obtrudi, quæ viris exercitatis non satisfaciunt.

CCCXXIII. Quibus ritè observatis & expensis, quis non videt, quàm difficilè sit aliquid certi hîc constituere; hoc dum negligunt plerique ex librorum lectione aut mentis meditatione, quàm rerum ipsarum accurato examine magis docti, mirum non est, si multa inania & vana credulæ, quia imperitæ, Iuventuti obtrudant figmenta & commenta; quæ licèt illorum menti tanquam tabulæ rasæ inscribantur & insculpantur profundè, atque à multis defendantur mordicùs; non satisfaciunt tamen Viris multo rerum usu exercitatis & à quovis præjudicio liberis, liberatisve, quique non credunt ampliùs fabulis, utut acceptis & plausibilibus, verùm solidam quærunt eruditionem, ac intimam rerum quarumvis notitiam.

Method° procedendi per similitudinem.

CCCXXIV. Atque hæc in genere dicta sunto de methodo procedendi in rerum abstrusarum cognitione per manifestarum & jam notarum applicationem & similitudinem.

Sententia auctoris de copiosiore Vrina à Sanguine secretâ.

CCCXXV. Ut autem, quod ego de Copiosiore Urinâ à Sanguine secretâ excretâque suspicor, paucis proponam: existimo illud vitium non tàm in Renibus, quàm ipso Sanguine latere.

Effervescentia in tenui intestino, & dextro Cordis Ventriculo varia.

CCCXXVI. Nam si, quam ego non levibus argumentis motus asseram omnium examini ac censuræ submisi, Effervescentia notabilis & in tenui Intestino, & in dextro Cordis Ventriculo excitetur ex confluxu Bilis, ibi quidem cum Succo Pancreatico, hîc verò cum Lymphâ secundùm naturam Subacidis; utique prout & ipsa Bilis erit variè affecta, & Succus Pancreaticus, Lymphaque erunt diversimodè à statu suo & constitutione naturali aberrantes, quin imò prout Venena potentiora vel leviora erunt in corpus & Sanguinem admissa, multis modis varians continget Effervescentia.

Quid in Sanguinis partibus producat.

CCCXXVII. Iterum, si Effervescentiæ istius utriusque ope, quod me quoque suspicari publicè sum professus, Sanguinis partes diversissimæ laxo duntaxat vinculo inter se sunt sub spontè mox mutabili Sanguinis formâ confusæ, utique ob Venena præsertim, hoc est res qualescunque hominis corpus continens aut contentum à naturali suo temperamento pervertentes; ob Venena, inquam, Sanguinis nimium in serum convertentia consequetur facilè copiosior Urinæ in Renibus secretio, mox & ad vesicam delatio, denique per Urethram excretio.

Diureticorum vis in quo consistat.

CCCXXVIII. Ut autem innotescat nobis, in *quo natura istius Veneni copiosiorem Vrinæ secretionem excretionemque causantis* consistat, expendenda sunt *omnia Medicamenta Diuretica* dicta, & Vrinæ secretionem excretionemque promoventia; mox & in *quo conveniant, si non omnia, pleraque saltem illa Diuretica*, considerandum; quò sic aditus aliquis paretur *ad potentioris adhuc, ideoque nocentis Diuretici*, hoc est, *quæsiti Veneni* penetralia.

Nempe in Sale Volatili.

CCCXXIX. Ne autem hîc longior sim, notum est per experientiam, 1. *Omnia Salia Volatilia esse Diuretica* 2. *potentissima Diuretica*, Cantharides putà, Vermes Majales, Millepedes, & similes *abundare aut Volatili, aut fixo saltem Sale*, hæc eadem *Diuretica potentissima proximè ad Venenorum naturam accedere*, si nimirum quantitate aliquanto majore exhibeantur.

Venenum Diureticum in sale volatili & valde acri.

CCCXXX. Ex quibus omnibus concludo, *Venenum* illud Sanguinem ad copiosiorem seri productionem cogens aut eundem in serum corrumpens *consistere in Sale Volatili & valdè Acri*, utpote cui præ aliis rebus omnibus, competit res quasvis corrumpere, & ad fluiditatis statum deducere.

Quod intimè est conjunctum.

CCCXXXI. Huic si *intimè admixta sit Aciditas acerrima, & latens tamen*, putem potentiùs, ideoque nocentiùs tunc in Sanguinem acturum, ipsumque in serum conversurum.

Sulphur vulgare continere spiritum acidum acrem.

CCCXXXII. Et ne quis putet non posse *Spiritum Acidum acerrimum* latere in mixtis, *Sulphur vulgare* propono exempli loco; in quo qui Acidum Spiritum Acrem ignorat, is verè rerum notissimarum ignarus existit.

Vt & Arsenicum & Auripigmentum, & Mercurium sublimatum.

CCCXXXIII. An non talis spiritus acidus in *Arsenico & Auripigmento* lateat, judicent Chymiæ periti; ac præsertim, qui talem in Mercurio sublimato corrosivo ideò dicto evidentem, in *dulci* autem vocato latentem norunt.

Qui Spiritus sublatis impedimentis se demum prodit.

CCCXXXIV. Neque omnia in mixtis existentia acria & acida externis sensibus mox se produnt, cùm non pauca tunc demum manifestentur, quando sublata sunt impedimenta & vincula, quibus vincta concludebantur quasi & celabantur.

CCCXXXV. Sic Acidus in Sulphure latens spiritus sub corpore insipido, acrimoniam suam manifestat, quamprimùm accenditur, & à parte oleosâ recedit acida.

Ab Oleosâ mixtorum parte acidam tegi.

CCCXXXVI. Ab oleosâ verò mixtorum parte Acidam tegi & obtundi, non tantùm hæc præfata sulphuris analysis facillima & clarissima manifestat; verùm cujuscunque spiritus acidi & acerrimi cum Oleo lentè decocti synthesis & compages in substantiam butyri consistentiam æmulantem idem evincit.

Spiritum Acidum à Volatili temperari & quo modo.

CCCXXXVII. Non tantùm ab oleo obtunditur spiritus acidus, sed à volatili spiritu quoque

quoque solâ cohobatione ita temperatur, ut frustrà ipsum ampliùs quæras & amissum aut à famulo sublatum rei ignarus suspicari queas.

Spagyricæ artis in rerum cognitione eruendâ usus. CCCXXXVIII. Hæc & similia Nobilissimæ ac Utilissimæ Artis Spagyricæ experimenta tàm illustrem in rerum naturalium cognitione eruendâ Mentis humanæ tenebris discutiendis facem promentia qui alto supercilio despicit, aut calumniatur, næ suam ille ignorantiam putidam, quin in se aliosque homines odium abominabile prodit: indignus certè, qui fruatur bono in bonos duntaxat erogando.

Diabetis causa & curatio. CCCXXXIX. Quòd si, ut tandem concludam, à Sale Volatili, eoque Acri aut forinsecùs assumpto, admissove, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto, ac existente producatur *Diabetes*, utique Curatio ipsius consistet in prædicti Salis Volatilis Acrioris contemperatione tum per *Oleosa*, emulsiones putà Hordei, Amygd. dulcium, sem. papav. Albi, Melonum, Cucumerum, &c. per Lac dulce Vaccinum, Ovillum, Caprillum, Humanum, Asininum, &c. tum per *Acida*, sed per Volatilem spiritum *contemperata*, spiritum salis dulcem, &c. miscendo illa cum potu convenienti, jusculis, &c. non item cum prædictis Emulsionibus aut Lacte, cùm ab omni Acido concrescere soleant.

Quartum Urinæ vitium. CCCXL. *Quartum in Urinâ* observabile vitium diximus esse, quando illa in *colore, odore aliisque qualitatibus sensilibus propriis* aliena secernitur atque excernitur.

In Colore. CCCXLI. *Coloris ratione* multis modis peccare aut mutari solet Urina, quæ in sanis & naturaliter *subflava* excernitur; quamvis, quæ paulò post assumptum potum, eumque imprimis copiosum prodit, *pallidior & Aquea*, quasi prodire, uti econtrà, quæ sex aut septem pòst horis emittitur, colore *magis tincto* excerni soleat.

CCCXLII. Ab hoc Colore Urinæ naturali secedit, quoties aut *minus aut magis* eadem *tincta* apparet.

Urina minus tincta. CCCXLIII. *Minus tincta* ocurrit Urina, ubi *valdè pallida*, existit, vel *planè Aquea, quæ cruda* quoque vocatur.

Magis tincta. CCCXLIV. *Magis tincta* est eadem Urina, quando vel *impensè flavet*, vel etiam *rubet plus minus*, vel *nigricat*, vel aliàs *obscuro tingitur colore.*

Minus tincta & aquea cur Cruda vocetur. Quandô &c. CCCXLV. *Minus tincta & Aquea* Urina videtur mihi *Cruda* idcircò vocari, quoniam in febribus plerisque circa principia talis excerni solet, quo tempore omnia Cruda vocantur à Medicis; uti Cocta, quando humorum vitiosorum Sanguini penitiùs immixtorum secretio, hinc & quodammodò per Urinas primùm excretio evenit, unde Urinæ magis solent tunc tingi.

Urina unde minus vel magis tincta. CCCXLVI. Nam præter sedimentum, quod tunc simul accedit vel augetur, Urinarum color magis est tinctus, quando excernuntur.

CCCXLVII. Unde licet colligere, *Urinas minùs esse tinctas, quoties non secernuntur à Sanguine partes illæ, quæ colorem Urinæ flavum largiuntur; Easdemque magis esse tinctas, quoties plus illarum partium ab eodem Sanguine secedit*, sive hoc fiat *postquam præcessit ipsarum mora præternaturalis* in Sanguine, sive idem contingat *sine præcedente tali morâ*, & quidem *ob aliam causam quamcunque partium illarum secretionem præternaturalem producentem*, sive ea sit *Febris*, aliusve *affectus quivis cum universi sanguinis & corporis incendio conjunctus.*

Urinarum rubor unde. CCCXLVIII. Observamus certè, quoties *notabile in corpore urget Incendium, tingi magis, ac rubere solito magis Urinas*: unde non malè puto inde elici, *à primariâ Caloris in* corpore *aucti causâ pendere* quoque *Urinarum ruborem.*

Calor omnis à Bile. CCCXLIX. Si quis autem omnia, quæ *in praxi* occurrunt, consideraverit attentè; quin *omnes corporis tàm contentas, quàm continentes partes*, unà cum ipsas *consequente totius OEconomiâ naturali* simul expenderit sine præjudicio, non puto aliquem facilè iri repertum, qui non *Bili* tunc *primas in calore tum naturali, tum præternaturali producendo tribuat.*

Ruboris in Urinâ Causa Bilis. CCCL. Nec dubitamus ex tali gemino naturalis & præternaturalis statûs fundamento, quamvis nemo mortalium id unquam priùs asseruisset, Bili præsertim adscribere Urinas magis rubore tinctas; sive illa moram priùs aliquam in Sanguine longiorem traxerit, sive ipsa copiosiùs ad Sanguinem ex folliculo suo propulsa fuerit; sive eadem quâcunque de causâ incendium solito majus susceperit; ab Aëris putà æstu, Alimentis Acrioribus & Sale Volatili Oleoso abundantibus, Vigiliis protractis, Corporis exercitio vel agitatione vehementiore, Irâ & aliis Animi pathematis gravioribus, suppresâ aliquâ evacuatione solitâ, Sanguinis, Seminis, Fœcum Alvi, &c. Quò referri quoque debent assumpta præposterè medicamenta & imprimis Venena Sale Volatili Acriore ac Oleoso prædita: quod imprimis notandum, ad remedia hinc ortis malis curandis convenientia invenienda & usurpanda.

Urinæ Color etiam à Sanguine. CCCLI. Non tantùm à Bile oritur Urinæ Color, sed etiam non raró ab ipso Sanguine, quoties ejus aliquid unà cum ipsâ profunditur, excerniturque.

Ubi illi jungitur. CCCLII. Hic autem Sanguis Urinæ jungitur aut in Renibus, aut in Vesicâ Urinariâ, rariùs in Ureteribus.

In Renibus Et quare. CCCLIII. Utplurimum in Renibus jungitur Urinæ Sanguis, ob Renes à Calculis acutis læsos, imprimis ad vehementiorem corporis motum, saltum, equitationem, aut vectionem in rhedâ; unde tum Renum Caro, tum Vasa sensim atteruntur & Sanguini exitus paratur.

CCCLIV. Aliquando idem accidit ab humoribus Acribus Urinæ junctis, à quibus eroduntur Vasa Renum, mox & Sanguis ex ipsis effluit.

CCCLV. Rariùs putem ex solâ vasorum laxitate exstillare Sanguinem.

In Vesicâ. CCCLVI. Eædem Causæ in Vesicâ existentes, atque vasa reserantes Cruentæ Urinæ ansam præbent.

Urina rubens à Bile & Sanguine quomodò differat. CCCLVII. Differt autem Rubens à Bile & Sanguine Urina; cùm ibi & minùs crassa, & magis permanens sit in colore & consistentiâ, hîc verò non tantùm crassior, sed mox sedimentum cruentum & quandoque grumosum deponens observetur Urina.

Color nigricans unde. CCCLVIII. *Color idem rubens*, quando magis adhuc intenditur, *nigricans* evadit; ab iisdem causis, sed potentiùs adhuc agentibus.

Urinæ fœtor unde. CCCLIX. Non tantùm *Urinæ* Color, sed & *Odor* frequenter mutatur, imprimis, ubi *fœtorem* notabilem acquirit, non tantùm ob pus, similiaque fœda, & fœtida sedimenta, sed etiam

secundùm totam suam substantiam.

Fœtor cujus signum. CCCLX. *Fœtor* autem omnis in corpore *putrefactionis* alicujus *signum* existit, non tantùm in *fœcibus alvi*, sed & *ipsâ Vrinâ* & *Sudore*, *cæterisque excretis omnibus*.

Putrefactio sine & cum fœtore. CCCLXI. *Putrefactio* autem sequitur *partium misti secessum ab invicem*, adeóque *misti dissolutionem* peculiarem: neque enim quoties dissolvitur mistum, toties id cum fœtore contingit, sed imprimis quando effervescentia concurrit cum partibus oleosis minùs exactè cum cæteris mistis.

Fœtor ab Effervescentiâ. CCCLXII. Ita, ubi effervescentia contingit inter acetum, vinumve acidiusculum & Lixivum quodvis forte, cui sulphur incoctum est, aut quid simile, tunc fœtor abominabilis excitatur latrinæ fœtorem æmulans.

Fœtor in humano stercore unde. CCCLXIII. Et ut, quod nunc mihi incidit, addam, annon ex hoc simili ratio peti possit fœtoris in humano stercore observabilis, qualis & major forsan in porcino reperitur; nempe ex parte oleosâ in Bile cum sale lixivo, sed volatili existente ob succi pancreatici aciduli affluxum?

Quando maximè observetur. CCCLXIV. Vbi notandum, non tantùm tunc, quando fœces simul propelluntur deorsùm, fœtorem illum observari, sed etiam tunc & maximè, quando aliquantò diutiùs abstinuimus ab alimentis, adeò ut tunc vix aliquid præter flatus & parùm materiæ pituitosæ cum bile mistæ expellatur: quinimò non rarò in Diarrhœâ summus in excrementis fœtor urget.

Vrinæ Sapor. CCCLXV. Non tantùm *Vrinæ* Color & Odor, sed *Sapor quoque mutatus* deprehenditur ab illis, quibus urinam gustare volupe est, quia lucrosum; aut saltem qui casu vel datâ operâ eam aliquoties gustarunt. Notant enim tales Vrinam, quæ, uti jam dictum, paulò post assumptum potum copiosum redditur, ferè insipidam esse; sed salsam observari, quæ aliquot post excernitur horis: præter naturam verò aliquando esse planè insipidam, aliquando solito salsiorem, aliquando etiam de aciditate participare.

Insipidus Salsus.

Vrina insipida unde. CCCLXVI. Vbi autem præter naturam insipida deprehenditur, necesse est, partem salsam permanere in Sanguine, quod noxium.

Magis salsa unde. CCCLXVII. Vbi magis salsa existit, plus salini usurpatum, aut à reliquo Sanguine secretum, aut priùs retentum jam excerni arguit.

Acida unde. CCCLXVIII. Vbi aciditas observatur in Vrina, signum est plurimùm acidi redundare in Succo pancreatico vel Lymphâ; eosdemve liquores copiosiùs in homine existere, aut ita corrumpi, quemadmodùm in gravedine fieri sæpiùs monui & docui.

Vrinæ Calor unde. CCCLXIX. Mutatur quoque *Vrina* subinde quoad *Calorem*, dum reddita sensim apparet *Ardens*; quod imprimis ejus acrimoniæ summæ, acidæque præsertim, puto adscribendum.

Calculi in Vrinâ. CCCLXX. Quoad *Duritiem* mutata quoque dici potest Urina, quoties in *Calculos* vel ante vel post sui excretionem concrescit, eosque variæ magnitudinis, figuræ, soliditatis, coloris, &c.

Post ejus ejectionem concreti. CCCLXXI. Cuivis certè licet notare, urinam limpidam sæpiùs excerni, in cujus fundo ne quidem post horam unam vel plures ullæ subsident Arenulæ; verùm aut eodem, aut sequenti demùm die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in superficie, tum in mediâ nubeculâ concrescunt ac conspectui se promunt arenulæ utplurimùm flavescentes, aut rubentes, rariùs albicantes.

Vt & in Renibus & Vesicâ. CCCLXXII. Quemadmodùm verò ex Vrina excreta secedunt aliquæ partes, quæ sensim coagulantur in arenulas minores, variæ tamen magnitudinis & duritiei, sic omninò arbitror idem contingere posse in ipsis renibus aut vesicâ, & arenulas ibi genitas sensim augeri, donec tandem in magnos etiam calculos excrescant, ni priùs exturbentur, excernanturque.

Eorum causa. CCCLXXIII. Quæritur autem, quænam causa sit istius concretionis? quam ego quidem tantùm abest ut Calori exsiccanti adscribam, ut potiùs Calorem impedire putem, ne concrescant; quod, ne exempla in Chymiâ obvia proferam, ex ipsâ Urinâ excretâ patet, in quâ dum calet rariùs ullæ comparent arenulæ, plures, ubi calorem suum amisit, mox concrescere incipiunt.

CCCLXXIV. Quantum ego valeo conjicere, à Sale pendet omnis talis concretio, quamvis putem quoque pro adjunctæ materiæ diversitate diversum salis genus requiri: quæ tum materiæ, tum salis coagulantis diversitas per Chymica experimenta est addiscenda, utpote hactenus mihi denegata.

Sonus in Vrinâ. CCCLXXV. *Sonus* quoque diversus in Vrinâ redditâ observatur, dum aliàs sonorè ac cum copiosâ spumâ simul productâ; aliàs sine sono, ac si oleum effunderetur, excerni solet, Et soni quidem fortioris editi causam putem ego adscribendam Urinæ magis serosæ; hoc est, aqueæ & salsæ; uti soni diminuti, Urinæ magis pingui, & multas partes oleosas in se continenti.

Horum in Vrinâ vitiorum medela. CCCLXXVI. Quomodò autem variis propositis Urinæ in qualitatibus sensilibus propriis spectabilibus vitiis medendum sit, quodammodò ex allegatis ipsorum Causis deduci potest.

CCCLXXVII. Quicquid enim huic illive vitio originem dedit, corrigi debet ac emendari; aut si nequeat, tolli; quin nonnunquam deficientia addi.

Totam Medicinam in additione & sublatione consistere. Et quâ ratione. CCCLXXVIII. Adeò ut si quis rem ritè examinet, facilè admittat, *totam Medicinam in additione & sublatione consistere*.

CCCLXXIX. Nam reverâ, *ut corrigamus, emendemus, alteremus qualitate peccantia, addere solemus ea, quæ desunt, ut sint temperata*; sic ubi aliquid *absolutè abest aut deest, id addimus*. Ita in spirituum animalium consumptione ac defectu, exhibemus Vini Spiritum, quo reparantur.

CCCLXXX. Ubi verò *aliquid redundat, illud tollimus ac demimus*; *Sanguinem* quidem per *Venæ sectionem*, *Humores alios* per *Vomitum*, *Purgationem*, *Salivationem*, *Sudores*, &c.

5 Vrinæ contenta. CCCLXXXI. Proximum nunc est, ut 5. Vrinam *secundùm contenta multiplicia peccantem* consideremus.

Quadruplicia. Et quænam. CCCLXXXII. *Contenta Vrinæ triplicia* ferè numerari solent, alia quidem, quæ *fundum* petunt & *sedimenti* nomine veniunt; alia, quæ *superficiem petunt* vel *urinæ innatant*; alia, quæ per *urinæ medium corpus vehuntur*, & nunc *nubeculæ*, nunc *enæorematis* appellatione clarent: quibus quartò addi possunt, quæ *vasorum lateribus adhærent vel accrescunt*, Arenulæ puta & similia.

Nullum in Sanorum Vrinus depositi sedimentum. CCCLXXXIII. Dixi jam in superioribus, & nunc repeto, quamvis non ignorem aliter

ter sentire multos Medicos, *nullum in Sanorum Vrinis deponi sedimentum*, sed tantum in iis, qui à perfectâ recedunt Sanitate; non quidem in omnibus, sed in quibusdam.

CCCLXXXIV. Quamvis enim nullum purem in sanis observari Urinæ sedimentum, non tamen sequitur inde, observari illud in omnibus, qui non sunt sani; sed omnes illos non esse sanos, in quibus observatur.

Sedimentum unde. CCCLXXXV. *Sedimentum* autem omne ortum habet à partibus Sanguinis crassioribus & gravioribus in Renibus secretis ac cum Urinis excretis.

CCCLXXXVI. *Partes illæ crassiores* cum Urinis excretæ nunc *consequuntur vitia primæ coctionis*, uti solemus loqui, hoc est, vel Alimenta copiosiùs assumpta, vel eadem crassiora usurpata, vel eadem minùs commodè in Ventriculo fermentata, vel ipsa in tenuibus Intestinis præsertim non debitè ab excrementis Alvi secreta: nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *consequuntur proprium Sanguinis vitium*; sive illud pendeat à primâ Chyli Sanguificatione vitiosâ undecunque à Bile aut Lymphâ, &c. citra Chyli culpam ortâ; sive illud Sanguini circulanti ab Aëre externo, &c. obvenerit; sive à Febre qualicunque continuâ vel intermittente Sanguinem inficiente id contigerit; nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *à malè affectis partibus Sanguini admiscentur*, quemadmodùm in Phthisi nonnunquam Pus ab exulceratis Pulmonibus Sanguini communicatur, & tandem cum Vrinis excernitur: Idem dici potest de Pure aut Sanie itidem cum Vrinis excretis in Pleuritide, aut Empyemate.

Sedimentum multiplex. CCCLXXXVII. Sedimentum autem multiplex observatur, cujus species omnes persequi non est hujus loci.

In Vrinâ Spuma & pinguedo. CCCLXXXVIII. *In Vrina superficie* observatur non infrequenter *Spuma*, quin eidem sæpenumerò *innatat pinguedo*, plerumque *telæ aranearum* similis.

Quam Spumam hic intelligat auctor. CCCLXXXIX. Per *Spumam* non eam hîc intelligimus, quæ in forti Vrinæ excretione Sanis quoque accidit, & paulò post iterum dissipatur, sed eam quæ in Vrinâ diutiùs permanet, quamque *Catarrhosæ materiæ in capite existentis signum* plerumque observavi.

Ea unde. CCCXC. Arbitror autem ego, quemadmodùm in Gravedine *humor Acido Salsus* secernitur in Cerebro, qui nunc ad nares, nunc ad fauces delabitur, ita nonnunquam *simili humore turgere universum Sanguinem*, illumque in Cerebro magis quàm alibi stagnare, caput gravare, atque non infrequenter in externis quoque partibus & Corporis habitu se manifestare, dum ejus pars aliqua cum Vrinis quoque excernitur, & spumam prædictam in sui excretione producit, marinæ in quibusdam non dissimilem.

Pinguedo quid significat. CCCXCI. Quæ *in hisce regionibus* frequenter observatur *cæruleo colore prædita & aranearum telis similis ac tenuissima Vrinis innatare pinguedo*, *Scorbuti* ferè signum existit, rariùs *consumptionis & tabis*; quamvis nil obstet, utriusque signum esse posse illam pinguedinem.

Vnde oriatur. CCCXCII. Cæterùm toto cœlo errare videntur, qui pinguedinem illam deducunt ab adipe renibus circumjecto, liquato & Urinis communicato; cùm in tabe tantus non sit in Renibus calor, qui liquare possit ipsorum adipem; ac insuper impossibile liquatam illam pinguedinem penetrare membranam densam renes investientem; hinc & parenchyma eorundem crassum, quò tandem Urinæ jungatur.

CCCXCIII. Nam qui in Lumborum regione sentitur in multis ægris ardor molestus, non idcircò in Renibus existit, quoniam post alios id referunt plerique Practici, cadavera infrequentiùs secantes; cùm alia Symptomata concurrentia in tenui Intestino lumborum regioni sub mesenterio apposito illum dolorem quærendum inveniendumque evincant. Sed de hoc negotio aliàs & pluribus agemus, si Deus volet. *Ardorem molestum in Renibus non esse.*

CCCXCIV. Unum tamen addendum adhuc, si *Ardor ille molestus in Renibus* foret, unde haberet ipse *suum ortum*, quid illum foveret tamdiu, absque ipsorum *Renum consumptione aut exsiccatione & torrefactione*?

CCCXCV. Producatur enim aliquod simile in totâ rerum naturâ exemplum indubitatum & manifestum: quo si caremus, uti caremus, quâ fronte audent homines illud audacter asserere, aliisque credendum obtrudere.

CCCXCVI. *Per se* sanè *tantum ardorem nunquam concipient Renes*: quòd si aliunde accendatur in Renibus tantum incendium, utique *à solo Sanguine arterioso* id fiet, cùm aliud ad Ipsos non deferatur, quod saltem sciatur.

CCCXCVII. *A Sanguine* verò *arterioso si oriatur tantus* & tamdiu perseverans *in Renibus Ardor*, utique vel *ipse Sanguis affluens tanti ardoris erit particeps*, vel *ad ejus saltem* affluxum tantus ardor excitabitur. *Neque à Sanguine Arterioso.*

CCCXCVIII. In Sanguine ipso arterioso ad Renes delato si tantus, quantus in Lumbari regione observatur, inesset ardor, *febri ardente laborarent* necessariò illi, *ex quorum corde tàm ardens effluit Sanguis*: quod tamen non observatur; ergò ab ipso Sanguine summopere calefacto ac incenso non pendet præfatus Ardor.

CCCXCIX. Si *ex Sanguinis allabentis cum Renibus confluxu & contactu fingat aliquis excitari summum* illum in Lumbari regione ardorem; explicet idem, *qualis sit & Renum & Sanguinis constitutio, ob quam id contingat*; quin exemplo simili ardoris illa excitatio illustretur. Quod quoniam fieri nequit, frustrà se macerabunt quotquot in hoc perseverabunt figmento.

CCCC. Quisquis autem unà mecum molestum illum, *gravemque in multis Ardorem Lumborum regionem occupantem tenui adscribet Intestino*, facili labore inveniet, quibus illum ferat acceptum, *Bilem* putà, *Succumque Pancreaticum vitiatos, confluentes, atque vitiosam Effervescentiam excitantes*. Exemplum verò simile desideranti exhibebimus *Oleum Vitrioli spiritui Terebinthinæ affusum*, & ardorem in excitatâ tunc inter utrumque effervescentiâ consimilem ac ita vehementem, ut vitrum manibus teneri nequeat, producentem. *Sed esse in tenui intestino: A Bilis & Succi Pancreatici effervescentia.*

CCCCI. Hac ratione tum à partium situ & Historiâ Anatomicâ, tum ab experimentis chymicis petitis argumentis longè commodiùs, longè certiùs procedit investigatio atque inventio causarum Symptomata hæc & similia producentium.

Pinguedo Vrinæ ab ipso Sanguine. CCCCII. Pinguedo ergò Vrinis aliquando innatans à Renum adipe non est deducenda, verùm ab ipso Sanguine, in quo partes pingues non desunt, quæ ab excitato præternaturali in ipso calore vel ardore, aut potiùs ab eâdem causâ istum ardorem producente ita possunt affici, ut à cæteris secedant, & cum Vrinæ materiâ in Renibus planè secretæ tandem cum ipsâ excernantur, ac in ejus superficie manifestentur.

Non à partium adipe. CCCCIII. Non nego in plerisque tabis & contabescentiæ speciebus, quamvis non in omnibus, consumi sensim pinguedinem, sed & musculorum carnes: inde tamen non puto sequi, eandem pinguedinem, ejusve partem aliquam transferri in Vasa, & sic excerni cum urinis.

Vnde corporis tabes. CCCCIV. Nam nulli debet esse ignotum, secundùm naturam atteri & consumi in nobis partes ipsæ continentes, ac imprimis laxiores, quales sunt pinguedo & musculorum carnes; quæ ni continuè reparentur, deficiunt, illisque destituta ossa, cæteræque partes solidiores, adeóque minùs ac segniùs macrescentes corporis tabem indicant & manifestant.

Omnes partes consumi. CCCCV. Illa non tantùm partium liquidiorum & fluidarum, in perpetuo sc. motu permanentium, Sanguinis putà, Spirituum Animalium, Salivæ, Bilis, Succi Pancreatici, Lymphæ, aliarumque, si plures adhuc observari detur; sed solidiorum quoque partium consumptio perpetua necessitatem imponit hominibus assumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabescit confestim corpus, nisi, quod sæpiùs in quibusdam morbis contingere observamus, ita vitiati sint humores in corpore, ut tunc non tàm consumantur, quàm præter naturam penitiùs misceantur humores omnes, & quidem cum ægrorum molestiâ vel dolore: quæ notasse & ritè observasse plurimùm faciet ad praxin ritè faciendam, postquam non pauca in ægris corrigenda hinc pendent.

Enæorema, & Nubecula in Vrinê. CCCCVI. Sed ad Vrinarum Contenta revertamur; diximus autem præter sedimentum aut subsidentiam sive hypostasin & innatantem cum spuma pinguedinem, per mediam urinam ferri tum *loco inferiore Enæorema*, tum *superiore Nubeculam.*

Quomodò differant. CCCCVII. Non videntur enim hæc duo Contenta nisi materiæ suæ *gravitate* ac *levitate*, ut & *crassitie ac tenuitate* inter se differre.

Crassities à Gravitate, & Tenuitas à Levitate distinguendæ. CCCCVIII. Crassitiem distinguo à Gravitate, sic Tenuitatem à Levitate, cùm non omnia crassa sint gravia, nec omnia gravia sint crassa, sed conjuncta reperiatur nonnunquam tenuitati gravitas, & crassitiei levitas: utplurimùm tamen conjungitur crassitiei gravitas, & tenuitati levitas.

Crassiora & tenuiora quænam. CCCCIX. Contenta ergò illa nunc crassiora apparent, nunc tenuiora; *Crassiora* dicuntur, *quæ magis compactam* habent *substantiam*, *tenuiora*, quæ *magis diductam.*

Eadem opaca vel pellucida CCCCX. Accidit iisdem contentis, ut quoque magis obscura & *opaca*, vel minùs opaca & quodammodò *pellucida* occurrant. Quæ qualitates itidem à Crassitie ac Tenuitate distinguuntur; cùm multa crassa occurrant & tamen pellucida, quemadmodùm Vitrum; multa vicissim tenuia & tamen opaca, quemadmodùm Fumus.

CCCCXI. Hæ qualitates toto genere diversæ cùm ab imperitis sæpenumerò confundantur, non parùm confundunt Tyronum Ingenia, quin falsis assertis ipsos perperam imbuunt ac præjudiciis, semper noxiis. *Hæ qualitates distinguendæ.*

CCCCXII. Non nocebit forsan, nec pigebit, hac occasione datâ de opacitatis & pelluciditatis causis aliquid notare, quod aliàs inserviet, Continuitatem sc. requiri ad Pelluciditatem, Opacitatem verò semper consequi Discretionem ac Divisionem, adeò ut quæ Diaphana erant, ubi erant concreta, Opaca fiant, ubi fiunt discreta. Contrarium autem evenit in quibusdam. Sic Vitrum vel maximè Diaphanum si redigatur in pulverem, erit is mox opacus: quin imò Arena purissima & secundùm singula sua corpuscula existens Diaphana, Opaca observatur, quà multitudinem constituit. Contrà Cineres convenientes, ut & Vitri pulvis, ipsaque adeò Arena si vehementi Igne fundantur, atque sufficienti tempore excoquantur, moxque effundantur, Vitrum pellucidum præbebunt, quatenus erit continuum. *Earum natura.*

CCCCXIII. Ad pelluciditatem, si non semper, utplurimùm saltem requiri Continuitatem, vel inde quoque apparet, quod Aqua, si agitatione continuitatem suam amittat, eatenus reddatur Opaca, dum sc. in spumam mutatur, vel aliàs quoque divellitur; quod itidem de Spiritibus Volatilibus verum; unde quoque de Aëre verum esse puto, præsertim ubi observo, quod sæpiùs à me cum attentione factum, Aërem serenum & nullis nubibus obscuratum, minùs tamen reddi pellucidum, quoties ventis agitatur; tunc enim nec tàm remota, nec tàm distinctè discerni possunt objecta, quàm Aëre tranquillo simul & sereno existente.

CCCCXIV. Ex talibus verò experimentis ut sæpiùs à me laudatum Theorema confirmem, Affectionum rebus contingentium rationes & causæ tandem eliciuntur, *omnisque* adeò *humana cognitio pendet ac dependet ab Experientia, sine quâ nil veri, nil saltem certi habemus*, modo sc. & via naturali; nam de revelatione divinâ nunc non loquimur, nec aliquid ei detrahimus. Innatas autem Ideas cùm in me nullas inveniam, nec multi alii mecum, pro figmentis habeo & præjudiciis, donec solidè probentur, nec tantùm gratis asserantur. *Omnis humana cognitio ab Experientia.*

CCCCXV. Ut autem ad *Enæoremata & Nubeculas* in Urinis redeamus, *ortum habent à Materiâ Vrinæ heterogeneâ, & à Sanguinis massâ*, non in Renibus, at *in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ ope secreta, cum lotio tamen per Renes transeunte.* *Enæorema & Nubecula unde.*

CCCCXVI. Dixi 1. habere illa contenta ortum *à materiâ Vrinæ Heterogeneâ*, illi hanc ob rem non permistâ, sed confusâ, & sensim denuò ab ipsâ secedente, atque suæ gravitatis respectu locum convenientem in ipsa occupante. *1. A materia Vrinæ Heterogenea.*

CCCCXVII. Dixi 2 *hanc Materiam secerni à reliquâ Sanguinis Massâ*, quemadmodùm reliqua omnia, vel Vrinam constituunt, vel cum ipsâ excernuntur. *2. Secreta à Sanguinis massa.*

CCCCXVIII. Addidi tamen 3. *Illam secretionem non fieri in Renibus*; cùm ibi Urinæ duntaxat materia secernatur, cujus partem ostendi modò non esse illa Contenta. *3. Non in Renibus.*

CCCCXIX. Locum autem Secretionis illius

4. Sed in dextro cordis Ventriculo. Et quare

illius, assignavi 4. *In dextro Cordis Ventriculo*, ram secretionem illam *Effervescentia Sanguinis*, & quidem in illo Ventriculo contingenti adscripsi.

CCCCXX. Si quis enim ipsos Cordis Ventriculos unà cum annexis auriculis & Vasis ritè consideraverit, Cavitates putà sibi continuas, & cum Cordis parenchymate nullo modo participantes; si quis omnia ad Cor cum Refluente undique Sanguine allabentia expenderit; si quis Mutationem Sanguini ibidem contingentem absque præjudicio examinaverit; fieri nequit, quin aliunde quàm à Corde, aut Sanguine in ipso remanente; aut Chimærico Calido ipsi innato, humidoque primigenio nescio quo deducendam illam Mutationem mox agnoscat, & sollicitus illam cognoscere aveat.

CCCCXXI. Ab hisce autem si deduci nequeat ille Calor notabilis Sanguini in dextro Ventriculo præsertim accedens, ut nec Sanguinis ebullitio & rarefactio insignis; utique proximum est; ut aliunde petatur. Unde verò commodiùs, quàm à liquoribus variis unà cum Sanguine eò affluentibus, & tàm mirabili ratione mox undique admissis, mox ab invicem iterum remotis? quemadmodùm id peculiari Disquisitione publico omnium examini quondam exhibuimus.

Effervescentia in Sanguine unde.

CCCCXXII. In hoc enim humorum variorum Sanguini tum ascendenti, tum descendenti confusorum confluxu & contactu excitatur exemplò Effervescentia Visui & Tactui ex Chymiâ productis exemplis jam satis manifesta, sed blanda & Naturæ amica, quamdiu proportionem omnimodam servant Humores singuli Sanguini confusi; vitiosa verò & vel nimia, vel deficiens, adeóque Naturæ adversa, quamprimùm unus vel plures humores à statu suo laudabili plùs minùs recesserunt.

In Vitiosâ quid contingat.

CCCCXXIII. In *vitiosâ* proinde Sanguinis *Effervescentiâ* nonnunquam potest accidere, ut *partes ejus aliquot à reliquis secedant*, ac *impermistæ serosis confundantur*, quin cum iisdem in Renibus transcolentur, atque postea ab Urinæ substantiâ secedentes, in ejus medio hæreant.

CCCCXXIV. Quid autem partes Sanguinis certas à cæteris separet, ac quo modo id fiat, id verò fateor, me necdum satis assequi aut explicare posse.

Effervescentia inter Martis limaturam, & Vitrioli Oleum.

CCCCXXV. Exempli tamen loco exhibeo Effervescentiam inter Martis limaturam & Vitrioli Oleum Aquâ sufficienti dilutum institutam, in cujus & superficie quippiam supernatans, & in fundo & subsidens observatur; magis verò notabiliter in Antimonii cum Salis Tartari lixivio soluti ad Aceti affusionem Effervescentiâ idem contingit.

Effectûs rationem posse esse incognitam, cujus modus tamen cognoscitur.

CCCCXXVI. Atque hic notandum, non semper elici posse rationem effectûs, cujus modus tamen apparet; atque viam esse ad ipsam quoque rationem tandem inveniendam modum novisse, quo perficitur effectus, cujus rationem investigamus.

CCCCXXVII. Sic quærimus tum *modum*, quo secedit à reliquo Sanguine pars, quam in Urinæ medio hærentem tàm sæpè videmus; tum rationem, ob quam fiat iste nubeculæ ac enæorematis à cæteris Sanguinis partibus secessus.

CCCCXXVIII. Modum & possibilitatem videor mihi ostendisse, si Sanguinis in corde admittatur Effervescentia, per dicta exempla; rationem autem & causas veras hujus & istius secessus adhuc dum investigo.

Arenulæ & Calculi in Urinâ.

CCCCXXIX. Ad *Contenta* referri possunt ac debent *Arenulæ minores, majoresve*, ipsique adeò *Calculi* cum Urinâ excreti.

Unde oriantur.

CCCCXXX. Quamvis autem nuper dixerim & idem nunc repetam, *ortum* habere suum *Arenulas & calculos ex ipsâ Urinâ, sed suo modo vitiosâ* non tamen impedit eosdem pro *ejusdem* haberi *contentis*.

Esse Urinæ contenta.

CCCCXXXI. *Quamprimùm* enim *secessum fecerunt ab Urinæ substantiâ*, mox pro *Contentis* habendæ Arenulæ; quod etiam verum de iis, quæ non nisi post aliquot excretionis horas producuntur in & ab Urinis.

Arenulas ubique in Urinâ reperiri.

CCCCXXXII. Consideratione verò dignum, non tantùm in fundo cum calculis observari *subsidentes Arenulas*; nec easdem duntaxat *matulæ lateribus adhærere*; at *in superficie* quoque Urinæ quandoque innatare, quin nonnunquam hinc inde *per nubeculæ aut enæorematis corpus plures pauciores ve accrescere*, atque non ingrato, quin potiùs jucundo & admirationem pariente spectaculo ibidem considerari.

Earum color.

CCCCXXXIII. Illud quoque consideratione dignum, *Arenulas plerasque ex flavo rubescere, paucas albescere*.

Quid significent.

CCCCXXXIV. Minores Arenulas observavi hactenus signa præbere *affectarum Glandularum Conglobatarum*; unde cœpi suspicari, à Glandulis illis malè affectis communicari Sanguini *Lympham Subausteram & suo modo vitiatam*, quæ Effervescentiam excitet in corde itidem vitiosam, quam consequatur *partium quarundam concrescere aptarum secretio*, perfici autem & *absolvi concretionem illam nunc in Renibus*, quando *potens est ille Succus & Lympha*, in *Matulâ* verò, quando idem est *minùs potens*.

Earum causa.

CCCCXXXV. Quod *Conglobatis præsertim Glandulis* accidit, & *casei veteris abusum imprimis* consequitur, causa est, cur *Sanguis omnis vitietur*, atque *Saliva* quoque & *Succus Pancreaticus* similiter vitientur; unde tum Alimentorum *fermentatio*, tum *fermentatorum secretio*, tum *continua in tenui Intestino accidens Effervescentia* itidem vitiantur, sicque malum indies augetur, & Calculorum generatio vires sumit.

CCCCXXXVI. Observandum autem, *Arenulas in superficie hærentes Capitis* malè affectis, *subsidentes* autem Affectûs *in abdomine urgentis*, in medio autem Urinæ atque nubeculâ ac enæoremate hærentes, *Thoracis* laborantis signa esse.

Eas dolores comitari.

CCCCXXXVII. *Dolores* autem ac *molestia* tunc temporis *ut plurimùm concurrunt, aliquandò præcedunt aut sequuntur* vel in *Regione Lumbari*, ut & *partibus vicinis* cinguli ad instar *Hypochondrium utrumque & Ventriculi regionem prementes*; vel in *Capitis parte anteriore circa oculorum radices, tempora & frontem*, & aliquando in *occipite præsertim, universove capite*, *ipsum gravando ac premendo*; vel *in lateribus, pectorisve medio*, itidem *angendo, premendove*.

Quid significent.

CCCCXXXVIII. Hic verò *doloris modus* ubique *premens atque gravans Succi peccantis austeritatem* designare videtur & confirmare.

Ardor in regione lumbari unde.

CCCCXXXIX. Rariùs in *Regione Lumbari* concurrit *Ardor*, qui adscribendus *Bili* tunc *simul peccanti*. Nil enim impedit, plures humores simul peccare in corpore, atque tunc Symptomata ibidem graviora gignere.

CCCCXL. Arenulas ergò observavi hactenus affectas Glandulas indicare, imprimis Conglabatas, hinc & Conglomeratas.

Arenularum colores quid significent.

CCCCXLI. Quoad *Colorem* Arenularum, observantur *albicantes cæteris solidiores ac duriores*, ideoque *periculosiores*: quod itidem de *calculis* verum; qui *quò rubent magis*, eò quoque *magis* habentur *friabiles & solubiles*, quò verò *magis albent*, eò *duriores ac solidiores* existunt.

6. Vrina rariùs excreta.

CCCCXLII. Urinam dixi in superioribus peccare 6. quando *rariùs excernitur*. Aliud enim est minus excerni Urinæ, quàm pro assumpti potûs quantitate oportebat, aliud eandem convenienti quantitate, rariùs tamen excerni.

Qui id fiat.

CCCCXLIII. Quamvis enim rariùs quoque soleat ferè excerni Urina, quæ parcior prodit, atque parciorem Urinam soleat consequi rarior ejus excretio; fieri tamen potest, ut satis frequenter, licèt parcior, excernatur Urina; quin ut satis copiosa excernatur, licèt rariùs.

Et quot modis.

CCCCXLIV. *Rariùs* proinde *excernitur Vrina*, vel quia *non satis* ad sui evacuationem *excitatur*, aut *irritationem* illam *non sentit*, aut *se exonerare non potest Vesica*.

Quando ad sui evacuationem non excitatur Urina.

CCCCXLV. Ad *sui evacuationem non excitatur Vesica*, quoties *Vrina minùs existit acris & salsa* ob causas superiùs memoratas.

Ejus causa.

CCCCXLVI. *Irritationem non sentit* Vesica, in *stupore* tum universali, tum Vesicæ singulari, aut ab externo frigore, aut à narcoticis orto. Haud facilè namque puto fieri, ut paralysi laboret Vesica, integro permanente ipsius sphinctere, quem contrà non infrequenter paralysi corripi constat, illæsâ Vesicâ.

Quando se exonerare non potest vesica.

CCCCXLVII. *Se exonerare non potest Vesica*, sive *paralysi* laboret, sive *nimium distendatur* ab Urinâ diutiùs retentâ, nimiumque cumulatâ.

7. Urina frequentiùs excreta.

CCCCXLVIII. *Vrinam* dixi contrà 7. peccare, quando *frequentiùs excernitur*, quod longè frequentiùs evenit, quàm ut rariùs expellatur.

Quot modis id fiat.

CCCCXLIX. Frequentiùs excernitur Urina tum ob *irritationem molestam*, tum ob *sensum Vesicæ exquisitum*, tum ob *Sphincteris functionem diminutam, sublatamve*.

Ob Irritationem molestã.

CCCCL. *Irritatio molesta* est ab *Vrinâ Acri*, undecunque ortâ.

Ob sensũ Vesicæ exquisitum.

CCCCLI. *Sensus Vesicæ exquisitus* consequitur ferè ejusdem *Excoriationem, Exulcerationem*, aut *Vlcus*; quapropter etiam minimè Acris Urina mordet tamen vehementer partes suâ membranâ extimâ denudatas; quod imprimis in externâ cute suâ cuticulâ privatâ apparet.

Ob Sphincteris functionem læsam.

CCCCLII. *Sphincteris Functio diminuitur tolliturve* in ejusdem *paralysi* aut *vulnere*, per quod continuè expelli solet lotium, atque ipsum in Vesicam suam est delatum.

8. Urinæ stillicidium.

CCCCLIII. Ad præcedentem speciem quodammodò referri posset, quam 8. *Urinæ stillicidii* nomine indicavi; in quâ Urina frequenter ac guttatim exstillat, & *Stranguria* quoque vocatur.

Ejus species.

CCCCLIV. Hujus duæ occurrunt species, altera quidem indolens, altera verò *ardentem dolorem* comitem habens; unde & illam *Vrinæ Ardorem* vocant, & *Dysuriam*, de quâ mox.

Simplex.

CCCCLV. *Simplex Vrinæ stillicidium* sequitur ferè *Sphincteris vesicæ affectum* modò propositum, *paralysim* aut *vulnus*.

9. Dysuria.

CCCCLVI. *Dysuria* verò, quæ *cum dolore ardente ac mordente fit*, quamque 9. loco citavi, sive conjunctum habeat Urinæ stillicidium, sive copiosiori Urinæ excretioni copuletur, ortum habet nunc à *solâ Vrinæ Acrimoniâ, vel Salsâ, vel Acidâ*; nunc à *vesicæ collo excoriato, exulceratove*, unde à quâvis urinâ, etiam minimè acri, dolor excitatur vehementissimus & post urinam quoque redditam excrucians, quin ad novam mictionem impellens.

10. Urinæ per loca aliena excretio.

CCCCLVII. Peccat tandem 10. *Vrina*, quando *per vias alienas, vulnera, fistulas in medio pene*, aut *Vesicæ Sphinctere, alibive* existentia effluit; atque aliquando in *Uterum* priùs, aut *Crassum Intestinum* effunditur, quàm excidat.

Per Vulnera.

CCCCLVIII. *Vulnerant* Vesicam, hujusve collum, aut Urethram varia instrumenta, pungendo, secandove, quò & ruptura ex casu aut contusione referenda.

Per Fistulas.

CCCCLIX. *Fistulæ* autem *vulnera non ritè curata* consequuntur, aut sponte *post rupta Apostemata* excitantur.

CCCCLX. In externarum remotiorumve Cachexiæ Causarum investigatione occupati, sex res nonnaturales dictas perlustrandas docuimus: atque hactenus præter *Aërem* atque *Alimenta*, de *Alvi fæcibus & Vrinis* egimus, ad *Excreta Retentaque* referri solitis.

Narium Mucus.

CCCCLXI. Proximum autem inter naturalia Excreta locum *Narium muco* assignabimus.

Etiam in Sanis haberi locum.

CCCCLXII. Quamvis enim aliqui putent, *secundùm naturã & absolutè Sanis nullum è naribus defluere Mucum*, quoniam Persæ valdè sobriè viventes nullum creduntur habuisse prodeuntem è naribus mucum, nullum exscreasse sputum; nescio tamen an illa in Persis observatio, dummodò vera sit, satis evincat, quod asseritur.

Persas nullum habuisse.

Et forsan quare.

CCCCLXIII. Fieri enim potest, ut talis sit Aëris in Perside constitutio, ob quam accedente sobrio alimentorum usu, nullus coacervetur in naribus, tenuis saltem mucus, pauco, eoque exsiccato duntaxat occurrente, qui pro muco tunc non habeatur.

CCCCLXIV. Nam & in hisce regionibus æstatis tempore accidit multis, ut nullum tenuem habeant in naribus mucum; nisi exsiccatum; quin observantur aliqui, quibus nunquam, ne hyeme quidem autumnive tempore, aliquis prodit mucus.

In his regionibus naturale esse Mucum.

CCCCLXV. Quicquid sit, observamus in hisce regionibus Septentrionalibus tàm naturalem esse Muci productionem ac profluxum, ut paucis sine sanitatis detrimento illius proventus desit.

Ejus Via.

CCCCLXVI. Hîc ergò saltem pro naturali & necessario excremento habebimus *Mucum*; quantùm judicare datum, *à glandulâ pituitariâ imprimis ad nares delatum*.

Unde ortum habeat.

CCCCLXVII. An verò à *Glandulis choroidem plexum cum arteriis constituentibus* aliqua sui parte ortum suum habeat is mucus, an insuper

pet à *Pituitâ in Spirituum Animalium* in Cerebro ac Cerebello factâ *secretione* simul à Sanguine secretâ, & ad Ventriculos, hinc per infundibulum ad Glandulam Pituitariam delata, an prætereà à *Succo peculiari in Glandulosâ narium tunicâ* secreto trahat suam originem, nec affirmare nec negare ausim.

CCCCLXVIII. Utrique non desunt argumenta, quæ singulos istos muci ortus suadeant, nondum sufficientia, quæ unum aut plures persuadeant.

Mucum omnem esse Viscidum. CCCCLXIX. Id saltem manifestum, *Mucum* omnem naturalem *viscidiitatem* aliquam in se continere, cujus ratione, ubi tantillum exsiccatur, *tenacitatem* notabilem acquirit: quod & Salivæ quoque accidit.

Quot modis peccet. CCCCLXX. *Mucus* hic *peccare* videtur 1. quando *deficit*. 2. quando *minuitur & parcior* existit. 3. quando *copiosius* prodit. 4. quando *fluidior* & *Aquosior*. 5. quando *tenacior*. 6. quando *Acrior*, & nunc *Salsus*, *nunc Acidus* occurrit.

1. Quando deficit. Et quot modis id fiat. CCCCLXXI. *Mucus in naribus deficit* 1. quando ejus materia à reliquo Sanguine non separatur, vel in Cerebro ac Cerebello, vel in plexûs choroeidis Glandulis, vel in glandulâ Pituitariâ, vel in Glandulosâ narium tunicâ; dummodò ab hisce partibus omnibus proveniat.

CCCCLXXII. 2. Quando aliò, & imprimis ad fauces transfertur.

CCCCLXXIII. *Non secernitur à reliquo Sanguine Muci materia ob affectus Cerebri Calidos cum calore saltem manifesto conjunctos, aut ab æstu quocunque ortos.*

CCCCLXXIV. Aliò ad fauces transfertur Mucus, & imprimis obstructis aut quovis modo angustatis circa sui radicem naribus, quod circa Gravedinis initia non rarò contigit quamvis id à Scriptoribus non est forsan observatum.

2. Quando parcior ad nares defluit. Et quot modis id fiat. CCCCLXXV. Idem *Mucus parcior ad Nares defluit*, 1. quando *pauca ejusdem materia* secernitur à Sanguine in partibus, in quibus secerni solet: & quidem ob causas modò memoratas, sed leviores.

CCCCLXXVI. 2. Quando *ejus pars aliqua*, uti dictum, *transfertur ad fauces*, itidem ob causas jam dictas, sed leviores.

3. Quando copiosior prodit. Et quot modis id fiat. Cum illius plurimum separatur. CCCCLXXVII. *Copiosior* autem *prodit per Nares Mucus*, 1. quando *illius plurimum separatur* in partibus illi secretioni dicatis.

CCCCLXXVIII. Illud autem accidit, tum ubi *Sanguis abundat Pituitâ*; tum ubi *Partes illi secretioni dicatæ ab externo præsertim frigore ac Boreali vento* corpus *calens & caput imprimis ex improviso corripiente sunt malè affectæ*; unde corrumpitur quodammodò in ipsis Sanguis, atque plùs partis Pituitosæ solet à cæteris tunc secerni, ut in Coryzâ hoc accidit.

Cùm mucus per nares stillat. CCCCLXXIX. Prodit idem Mucus copiosior per nares 2. quando *ejus parùm, vel nihil transfertur ad fauces*, *sed omnis*, *plurimus saltem*, *per nares* stillat: quem motum antrorsùm promovere potest Capitis inclinatio diutiùs continuata, sive ob affectum aliquem illam inclinationem desiderantem aut urgentem, sive ob morem malum; cùm non pauci se vitiosæ corporis positioni sensim assuefaciant.

Fluidior & Aquosior. CCCCLXXX. *Fluidior & Aquosior* destillat per nares *Mucus*, quoties multum seri à Sanguine illi admiscetur; quod fit, tum quando *sero abundat Sanguis*; tum quando ab *externo frigore affectum est graviter Caput*, unà cum *Glandulis* in ipso existentibus, unde plus partis serosæ secerni solet in ipsis; quemadmodùm fieri videmus in Gravedine sive Coryzâ.

Tenacior. CCCCLXXXI. *Tenacior prodit è Naribus Mucus*, quoties *suo sero destituitur Sanguis*, aut *illud per Vrinas, Sudoresve copiosiùs evacuatur*, aut in Affectibus cum calore manifesto copulatis *idem consumitur*, *inspissatur* saltem: Unde in febribus ardentibus ab exspirato per nares Aëre non parùm incrassatur Mucus, & exsiccatur, adeóque tenacior fit.

Acrior, vel Salsus, vel Acido-salsus. CCCCLXXXII. *Acrior existit Mucus* & quidem nunc *Salsus*, nunc *Acido-salsus*; quoties illi simile admiscetur in Cerebro serum; quòd frequentissimè accidit in Gravedine, quibusdam sine Gravedine. Illud autem contingit præsertim tempore frigido, aut à quovis caput afficiente frigore.

Ejus causa. CCCCLXXXIII. Existimo autem *externum frigus*, quoties potentiùs, ac imprimis à quâcunque causâ calens afficit caput, *Glandulas* præsertim *corripere*, atque *in Sanguine Serum ita alterare, ut copiosiùs in Glandulis secernatur, & non tàm in Vasa Lymphatica propellatur, quàm per Glandularum membranam penetrans in partes vicinas effundatur*; in *Cerebro* verò ex Glandulis plexui choroeidi implicatis partim in *laterales Ventriculo effusum* sensim per infundibulum ad Glandulam Pituitariam, & hinc ad Nares pergat: *partim ad spinalis medullæ latera deorsùm tendat, &* varia ubique damna & noxas excitet.

Aurium sordes. CCCCLXXXIV. Plura sunt Utrique Sexui communia Excrementa, præter Alvi fœces, Urinam, & Narium Mucum; *Aurium sc. sordes*, à quibus tamen quoniam vix aliquid notabilis homini contingere solet ad Cachexiam producendam, de illis nunc non agemus.

Peculiaria Utrique sexui excrementa. CCCCLXXXV. Utrique autem sexui peculiarria sunt Excrementa, non quidem Individui, sed Speciei conservationi propriè dicata; à quibus malè habentibus quoniam non rarò Cachexia producitur, de illis quoque nunc agemus.

Viris semen, Fœminis semen & sanguis mēstruus &c. CCCCLXXXVI. *Viris* autem ad Generationem solum *Semen* excernitur; *fœminis* autem tum *Semen*, tum *Sanguis Menstruus*, ad quem *Lochia* referenda, tum *Lac*.

Cui ætati semen effundatur. CCCCLXXXVII. Non in omni ætate Maribus *effunditur Semen*; *non pueris*, *non senibus decrepitis*, sed primùm *Adolescentibus ad pubertatis annos perductis*, circa decimum quartum ætatis annum incipiendo, & tamdiu continuando, donec decrepiti fiant senes.

CCCCLXXXVIII. *Semen* igitur *tum demum produci*, ad Venerem excitare, hinc & effundi solet maribus, *quando maximam augmenti sui partem sunt nacti & robustiores facti*.

Ejus Materia. CCCCLXXXIX. *Generatur Semen* tum ex *Sanguine*, tunc ex *Animalibus Spiritibus beneficio fermenti in testibus parati*.

Sanguis. CCCCXC. Ex Sanguine, ejusve parte peculiari generari Semen, patet ex *Arteriis copiosis* ad Testes, aut Epididymidas saltem pergentibus.

Cui fora CCCCXCI. An verò à *singulis corporis partibus*

San admixtum est quid à singulis corporis partibus. Et quare

partibus aliquid semini generando ad Testes transferatur, quis audebit affirmare aut negare? Non ego, qui nil absurdi invenio in affirmatione, nil in negatione.

CCCCXCII. Cùm enim in *perpetuo fluxu* eoque *circulari* versetur Sanguis, quis negare audebit, Sanguinem partes singulas pertranseuntem aliquid à singulis mutuari, ac illud ipsum circulatione iteratâ tandem aliquando ad testes appellere, atque in ipsis hærens talem semini materiam præbere, ex quâ similis pars producatur.

CCCCXCIII. Quis autem considerans, quàm incertum sit, quàm fortuitum, ut Sanguis à singulis partibus ad Cor refluens, novo inde effluxu pergat ad testes, non item ad partes alias, idem audebit affirmare? tunc enim particulis ab his aut illis partibus refluentibus destituti Testes producturi erunt necessariò semen hactenus imperfectum, nec ad singulas corporis partes ritè efformandas aptum.

CCCCXCIV. Adde, quòd *si à partibus singulis resecetur quasi Seminis materia*, quæ postmodũ singulis in fœtu efformandis inserviat; nonne metus est miræ confusionis, si tàm à matre, quàm patre accedat semen, & à matre insuper Sanguis menstruus? quo concessô, nonne magna inde exsurget confusio?

CCCCXCV. Adeò ut, quocunque te vertas, difficultates te urgeant undique, nec facile sit se ex illis extricare.

Seminis color.

CCCCXCVI. *Semen* autem laudabile *coloris* est *albicantis, substantiæ subviscidæ*, ac dum effunditur *spumosæ*.

Spiritus Animales concurrere ad seminis productionẽ

CCCCXCVII. *Spirituum Animalium plurimum concurrere ad seminis productionem* vel inde patet, quòd *omnes functiones Animales, Sensus & Motus, non parùm debilitentur ab effuso, liberaliùs præsertim, semine.*

Semen quot modis peccat.

CCCCXCVIII. Hoc *Semen peccare* dicitur, 1 quando *Nullum*. 2. quando *paucum*. 3. quando *nimium*. 4. quando *colore, consistentiâ, odore, acrimoniâ, aliisve qualitatibus Vitiosum*. 5. quando *difficiliùs & rariùs*. 6. quando *faciliùs ac frequentiùs* excernitur.

1. Cùm nullum excernitur.

CCCCXCIX. In quibusdam *Nullum* excerni potest, qui frigidi ac maleficiati solent vocari. Sic memini, aliquando me in consilium vocatum apud hominem Uxoratum, Pene satis crasso & testibus crassiusculis præditum, ineptum tamen ad conjugii munia obeunda; imprimis *ob defectum sufficientis ac satis diu perseverantis erectionis in pene*, ob quem defectum forsan desiderabatur quoque seminis (si quod erat) excretio; quamvis *citra illam erectionem penis fieri seminis effusio possit*.

Ejus causa.

D. Causa proinde nullius effusionis seminis est imprimis ejusdem defectus, ob *viarum Testiumve vitium*.

Viarum vitium.

DI. *Viæ peccant*, quoties aut arteriæ spermaticæ non communicant cum Testibus, aut Nervi pauci vel nulli ad Testes, aut Epididymidas feruntur.

Ut & Testium.

DII. *Testes peccant*, quoties suo naturali destituuntur fermento spermatopoietico, aut planè desunt, ut in Eunuchis.

2. Cùm paucum excernitur.

DIII. *Paucum generatur, effunditurque semen*, si *vasa tenuia* duntaxat & *pauca* ferantur ad Testes; si *Testes ipsi debiles sint* ac imbecilles; quod *grandibus* ferè accidere observamus, qui nunquàm laudantur, sed potiùs mediocres.

3. Cùm nimium excernitur.

DIV. *Nimium contrà producitur effunditurque semen*, quando Arteriæ ac Nervi insignes ad Testes feruntur eosque potentes,

DV. Idem aliquando accidit in Venere nimiâ, ob quam affluit Sanguis unà cum animalibus spiritibus copiosiùs ad Testes; tunc verò debiliùs simul & Aquosius produci solet semen.

4. Cùm Qualitatibus vitiosũ est. Nempe Colore.

DVI. Peccat idem *Semen*, quoties his aut illis *qualitatibus vitiosum* prodit.

DVII. Nam 1. *Colore* non rarò alieno præditum effluit, dum, quod naturaliter albicat, præter naturam flavescit aut viridescit: quod imprimis contingere solet in Lue venereâ, in quâ pluribus insuper nominibus peccat.

Odore.

DVIII. Ubi 2. *Odorem* quoque alienum ac fœtorem subinde acquirere solet, ob corruptionem illi comitem.

Acrimoniâ.

DIX. Quin in eâdem Lue 3. *Acrimoniam* solet nancisci semen, cujus nomine ulcera circa penis radicem in prostatis & vesiculis seminariis producuntur.

Consistentiâ.

DX. Sed & 4. *Consistentia* seminis mutatur in Gonorrhœâ tum Venereâ, tum simplici; longè namque *liquidius* solet tunc existere, quo nomine etiam sponte tunc & continuè effluit.

Ejus mutationis causæ.

DXI. Liquidius autem evadit semen, aut *ob seri admistionem nimiam*, aut *ipsius seminis corruptionem*: Illud in non virulentâ, hoc in virulentâ solet accidere Gonorrhœâ: quæ molestior erit, si serum Sanguinis concurrat.

DXII. *Extra Gonorrhœam* observatur etiam *semen nimis liquidum* ac ideò minùs prolificum; quod sequitur tum *universi Sanguinis constitutionem pituitosam*, tum imprimis *Testium Dispositionem imbecillam*, ob quam Frigidi ferè vocantur, qui tales observantur; sive paucum, sive satis copiosum, aqueum tamen habent semen, nunquam tamen valdè fœcundum.

5. Cùm difficiliùs & rariùs prodit.

DXIII. *Difficiliùs & rariùs prodit semen*, ubi paucum producitur, imprimis si tunc Veneri nihilominùs frequentiùs opera detur. Nil enim impedit, aliquem sæpiùs coïre, qui tamen rariùs effundat Semen: cùm aliud sit ad Coïtum, aliud ad Seminis excretionem irritari, licèt utplurimùm hæc conjungantur: possunt tamen seorsim consistere, adeò ut quis ex solâ cogitatione sine coïtu semen effundat, vel licèt coëat, semen tamen non effundat.

DXIV. Ubi autem quis sine coïtu semen effundit, necesse est, ut aut semine abundet, imprimis fluidiore, aut pridem illud non effuderit.

6. Cùm faciliùs & frequentiùs effunditur.

DXV. Denique *faciliùs ac frequentiùs effunditur semen*, quando id in corpore *abundat*, & maximè *fluidius*.

Hæc omnia fœminarum semini etiam accidere.

DXVI. Quæ *de semine in Maribus* peccante diximus, *ad Fœminas* non ita difficulter transferri possunt: non opus proinde, ut eadem pluribus hic persequamur; quin potiùs ad cæteras Fœminis peculiares *Evacuationes, Sanguinis* putà *Menstrui & Lactis*, pergendum foret, nî earundem vitia jam in lib. 3. prolixè essent enarrata & exposita, unde eadem revocari possunt ac debent, hucque inter Cachexiæ remotiores causas, sicut aliæ res non naturales omnes peccantes, referri.

DXVII. Postquam igitur tum primò de

Aëris vitiosi correctione, tum secundò de Alimentorum peccantium emendatione, tum tertiò de Excretorum, Retentorumque vitiis multifariis, eorundemque medela hactenus egimus: Proximum est, ut de reliquis quoque non naturalibus dictis Rebus, Corporis motu, Animi Affectibus, atque Somno Vigiliisque ordine quædam proferamus.

Corporis Motus quomodo peccat. Nempe excessu. DXVIII. Faciemus autem à *Corporis Motu, exercitioque vitiato* sæpenumerò dicendorum initium.

DXIX. *Peccat* verò duobus imprimis modis *Corporis Motus*, quando Cachexiæ causa debet existere, aut *excessu*, aut *defectu*.

DXX. *Ex nimio sc. Corporis Motu*, eoque diu continuato, *exhauriuntur Spiritus Animales, acrioresque fiunt humores in corpore existentes, Biliosi, serosi, Acidive*; unde forsan molesta illa Corporis Lassitudo, cum Artuum lancinationibus conjuncta.

Humorum Acrimonia quid præstat. DXXI. Ab humorum verò qualiumcumque Acrimoniâ, vel in tenui Intestino, vel in dextro Cordis Ventriculo, vel utrobique vitiosa excitatur Effervescentia, & Febris, magnæ corporis Defatigationi utplurimùm comes, quamvis non semper æquè gravis soleat observari; quoniam, præterquam quòd Defatigatio non semper contingit æqualis, humores in corpore cujusvis, aut omni tempore non existunt similes, nec proinde eandem Acrimoniam suscipere apti.

Per Spiritus Animales temperatur. DXXII. Sunt enim in multis corporibus humores Acres quidem, at per Animales Spiritus, aliaque temperati, quibus pereuntibus aut non accedentibus, Acrimonia illa se magis magisque manifestat, in aliis corporibus nulli existunt aut producuntur humores Acres; unde licèt minus Animalium Spirituum ad omnes accedat, persistunt tamen temperati nec nisi aliis accedentibus Acrimoniam nanciscuntur, vel saltem valdè rarò.

Quare quidam laborem ferre, quidam non ferre queunt. DXXIII. Hinc etiam est, quòd aliqui ex minimo labore & defatigatione corporis mox malè habeant, dum alii & gravem & diuturnum satis perferre possunt laborem absque notabili corporis noxâ.

Ex nimiâ defatigatione Cachexia. DXXIV. Ubi autem ex nimiâ defatigatione Humores in corpore Acriores fiunt: quid miri, si Cachexia quoque consequatur; quæ proinde non curabitur, nisi mitigatâ priùs illâ vehementiore Corporis agitatione ac defatigatione; quin usurpando medicamenta consequentem humorum quorumvis Acrimoniam temperantia, & maximè Spirituosa.

Ut & ex nimio Otio & corporis quiete. Quare id fiat. DXXV. Quemadmodùm verò à nimio exercitio generatur Cachexia, sic contrà *à nimio Otio & corporis quiete* ea itidem observatur produci, sed alia ejus species.

DXXVI. Accidit autem id, quatenus in *Otio cumulantur in* Corpore *humores Pituitosi* quin imperfectiùs contingit Alimentorum in Ventriculo Fermentatio, Parcior sequitur Animalium Spirituum ex Sanguine separatio, &c.

DXXVII. Quoniam igitur in Otio & corporis quiete nimiâ impeditur Alimentorum Fermentatio, proditque Chylus & Sanguis partes nimiùm junctas habens, necesse est, ut omnes ex ipso parandi Liquores solitò Pituitosiores atque Crassiores existant, & consequenter universi corporis constitutio existat *Pituitosa & OEdematosa*, hoc est, *Cachectica*.

Ejus Medela. DXXVIII. *Medebitur* autem tali Cachexiæ æger, *disponendo sensim corpus ad motum majorem*; & *usurpando medicamenta* humorem pituitosum *incidentia, attenuantia*, &, si simul redundaverit; *evacuantia*, & quidem per vices ac intervalla, quâ ratione non solent ita debilitari vires.

Ex Animi Motu vehementi Cachexia. DXXIX. Longè frequentiùs Animi, quàm Corporis Motus vehemens solet Cachexiam producere.

DXXX. *Plerique autem Animi Affectus & Motus, si vehementiores fiant*, & quidem si *sæpius tales* contingant, vel *diutius perseverent*, id efficiunt.

Et ex quibusnam. DXXXI. Imprimis verò id præstant *Ira, metus, Tristitia, Spes Anxia, Desperatio, Invidia, Commiseratio*, excedentes ac diu permanentes.

Et quare. DXXXII. Videntur autem singuli hi Affectus id præstare, quatenus ipsi conjunctas habent *Mentis sollicitudines, vigilias*; *& hinc consequentem Spirituum Animalium consumptionem*, ac proinde *Humorum variorum Acrimoniam*.

DXXXIII. Nam præterquam quòd in *Irâ* in specie *Bilis* observetur irritari, acriorque efferri; in *Tristitiâ* verò & *Metu Succus Acidus*; quemadmodùm alibi pluribus hoc ostendimus; accedit, quod in gravioribus illis Animi motibus, ac imprimis diutiùs permanentibus, & sæpiùs repetentibus, *Curæ* conjungantur *cum vigiliis*, quæ spiritus animales exhaurientes, uti notum, causæ sunt auctæ in humoribus peccantibus acrimoniæ.

DXXXIV. Pluribus hanc rem nunc non prosequemur, quia aliàs id à me factum; quin potiùs paucis illorum Affectuum noxas deducemus.

Ejus Curatio. DXXXV Prout enim Bilis, vel Succus Acidus Acrimoniam concipit majorem, ita diversa continget Cachexiæ species, & diversa requiretur uniuscujusque Curatio.

Affectus mitigando & regendo. DXXXVI. Cæterùm in genere allaborandum, ut, quantum fieri potest, compescantur, *mitigentur ac regantur Affectus*, tum vitando omnes ipsorum occasiones, tum obfirmando Animum contra singulorum excessus.

Humores viciatos corrigendo. DXXXVII. *Humores* quod attinet tunc simul vitiatos, *corrigendi* erunt singuli pro sui diversitate diversimodè, atque medicamentis sæpiùs à me propositis, & subinde iterum proponendis.

Deficientes restaurandi, & excedentes purgandi. DXXXVIII. Quòd si aut *deficere aut excedere* comperiantur *Humores* qualescunque, ii aut *redintegrandi* erunt *Alimentis Medicamentosis*, aut *evacuandi purgantibus*, & quidem per vias singulis & humoribus peccantibus, & corporibus affectis convenientissimas.

Vigiliarum & Somni excessus causa Cachexiæ. Et quomodo. DXXXIX. Eadem ferè ratio est *Vigiliarum & Somni mediocritatem excedentium*, quæ fuit *Corporis motûs & quietis* immoderatorum: quemadmodùm enim à nimio corporis motu, sic & à *Vigiliis protractis consumuntur, exhauriunturque Spiritus Animales, Acriores fiunt Humores* in cujusvis corpore dominantes, *Bilis, Succusve Acidus*, & ex utroque forsan ortum *Serum*:

DXL. Quemadmodùm rursus à nimiâ Corporis quiete, atque otio; sic & *à Somno multo augentur in Corpore humores Pituitosi ac viscidi*.

Ejus Curatio. DXLI. Cùm proinde similis observetur harum Rerum

Rerum Effectus, similia erunt adhibenda, quæ prioribus, auxilia.

DXLII. Interim ad mediocritatem deducendæ sunt Vigiliæ, vel minuendus Somnus.

Cachexiæ curatio. DXLIII. Quemadmodùm verò *Affectuum omnium*, sic & *Cachexiæ Curam consistere* docuimus tum 1. in *Vitatione, aut Correctione sex Rerum non-naturalium dictarum, quomodocunque peccantium, cæterarumve causarum fortuitò vel studio homini accidentium*, ipsiusque Sanitatem depravantium: tum 2. in *Partium corporis Continentium, Contentarumve Qualitate sensili vel propriâ vel communi peccantium emendatione*, atque ad pristinam integritatem restitutione.

Quinam Sani, qui nam Ægri dicendi. DXLIV. Quoniam enim illi demum, tantùmque *Sani sunt ac dici possunt*, in quibus *Functiones omnes ritè* obeuntur; quemadmodùm contrà illi *Ægri sunt & vocari debent*, in quibus *una vel plures Functiones quocunque modo labefactata observantur*.

Functionum integritas unde pendeat. DXLV. *Quoniam rursus Functionum omnium Integritas pendet* immediatè tum *ab Animâ ritè dispositâ*, tum *ab omnibus singulisque Corporis Continentis, Contentique Partibus* itidem *ritè dispositis*: mediatè verò & imprimis à *sex rebus non naturalibus dictis* convenienter usurpatis.

Quando Corporis partes ritè sint dispositæ? DXLVI. Quoniam denique *ritè disposita sunt Partes* corporis *Continentes ac Contenta* quando singulæ *qualitatibus sensilibus tam propriis quam communibus, qualibus decet, sunt prædita*.

Quando functiones in Ægris labefactentur. DXLVII. Fit unicuique manifestum, *Ægris labefactari Functiones unam vel plures*, quamprimùm vel *Ipsa Anima* est ad Functiones suas obeundas *malè disposita*, vel *Una pluresve Corporis Continentis, Contentive Partes secundùm Qualitates suas sensiles proprias vel communes occurrunt malè disposita*.

Quando Ægrorū curatio ritè instituatur. DXLVIII. Unde nulli non patet, *Ægrorum Curationem* ritè institui, quando hæc *qualiacunque Animæ, Corporisve Contenti Vitia citissimè, tutissimè ac jucundissimè emendantur, & ad pristinam integritatem reducuntur*.

DXLIX. Quod fit, ut de Animæ Curatione nil dicam, quando *Qualitates* prædictarum *Corporis Continentis, Contentive partium sensiles tam propriæ, quàm communes*, in quibus ritè dispositis earum perfectionem consistere, atque ab ipsis Functiones manare, docui in superioribus, quatenus vitiatæ observantur, *convenientibus auxiliis instaurantur & ad amissam perfectionem reducuntur*.

Primariæ curandæ Cachexiæ indicationes unde. DL. Videndum porrò, quænam partes, & quibusnam qualitatibus peccare soleant, ut Cachexia inde consequatur: unde non ita difficile erit, primarias Curandæ Cachexiæ Indicationes eruere, ac ipsam curandi rationem proponere.

Cachexiæ Causa universalis. DLI. Cùm autem in *Cachexiâ vitiata sit universi corporis Nutritio*, universalis quoque ipsius Causa fuit à me ponenda, *Sanguis putà vitiosus*: ad quem cæteri quoque humores vitiati, vel ut Causa, vel ut Effectus, sunt revocandi.

Ejus species earumque curatio. DLII. Quoniam verò non una, sed plures observantur Cachexiæ species, quarum primam *Serosam*; secundam *Pituitosam*; tertiam *Biliosam*; quartam *Acidam*; quintam *Flatulentam* liceat nominare, singulis pro Causæ proximæ diversitate Curam peculiarem assignabimus.

Serosæ DLIII. *Serosam*, sero in corpore abundanti debitam, *curabimus* & *minuendo, evacuandoque* per intervalla serum, & novam ipsius *generationem impediendo*, idque Diætâ convenientе. *Cachexiæ curatio.*

Serum evacuando per alvum. DLIV. *Serum* per Alvum *evacuant* Medicamenta purgantia, *Hydragoga* dicta, inter quæ excellunt Mechoacanna, Jalappa, Gummi Gotte, & similia.

Per Sudores. DLV. Idem per *Sudores* expellunt Ligna Guajaci, Sassafras, Buxi, Quercûs, & similia.

Per Urinas. DLVI. Serum quoque per *Urinas* educunt Diuretica plura, sed imprimis Salia Volatilia, Succini, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia.

Seri generationem quænam impediāt. DLVII. *Generationem seri impediunt* Aër siccus; Potus parcus: Cibus gratus & boni Succi; Somnus moderatus; Corporis motus mediocritatem tantillùm excedens; Animus ad hilaritatem compositus.

Pituitosæ Cachexiæ curatio. DLVIII. *Pituitosam Cachexiam*, redundanti in corpore Pituitæ tribuendam, curabimus *Pituitam minuendo*, evacuandoque per vias commodas, eandemque *corrigendo*, & *ejus proventum majorem impediendo*.

Pituitam minuēdo. Et quibus. DLIX. *Minuemus Pituitam*, ipsam deorsum imprimis, & aliquando sursum evacuando, per medicamenta *Phlegmagoga* dicta, Colocynthidem, Agaricum, Hermodactylos, Turpetum, &c. imprimis per Mercurium modis quibusvis præparatum, Præcipitatum putà, vel Sublimatum, Dulcem præsertim.

Corrigendo. Et quibus. DLX. Eandem *Pituitam corrigemus* per Medicamenta Volatili Sale, ac Oleoso præsertim abundantia & Aromatica, vulgo incidentia & attenuantia dicta, Rad Enul. Campan. Iridis, Galangæ, Cyperi, &c. Ligna Guajaci, Sassafras, &c. Fol. Majoranæ, Salviæ, Rorismarini, Rutæ Hortensis, Menthæ, Calaminth. mont. &c. Baccas Lauri, Juniperi, &c. Sem. Anisi, Fœniculi, Cumini, &c Flores Rorismarini, Lavendulæ, Chamæmel. Rom. &c. Cort. Arantiorum, Citri, &c. Aromata pleraque.

Ejus proventum impediendo. DLXI. *Proventum Pituitæ impediemus*, vitando Aërem pluviosum ac nebulosum, inter Alimenta Pisces Marinos, Carnem pinguem, Potum multum & Aquosum, Somnum nimium, Otium, Timorem & Tristitiam longam.

Cachexiæ Biliosæ curatio. DLXII. *Cachexiam Biliosam* & ab abundante in Corpore Bile ortam curabimus, *Bilem minuendo*, evacuandoque, eandem *corrigendo*, atque *proventum ipsius impediendo*.

Bilem evacuando & quibus. DLXIII. *Bilem evacuabimus sursum* imprimis per *Antimonialia* Medicamenta, *deorsum* per *Cholagoga, Rhabarbarum, Scammonium, Tamarindos*, &c.

Corrigendo & quibus. DLXIV. *Corrigemus Bilem Acriorem* per *Acida* vel blandiora, vel cum aliis saltem priùs temperata, Succum Citriorum, Arantiorum, Granatorum Acidorum, Berberorum, Ribesiorum, &c. Spiritum Salis dulcem, Oleum Sulphuris per campanam, Spiritum Vitrioli, Aluminis, Nitri, &c.

Ejus proventum impediendo. *Bilis proventum impediemus*, abstinendo ab Aëre fervido, Alimentis Acrioribus, Potu generoso, Vigiliis multis, Corporis exercitio vehementiore, Irâ, &c.

Cachexiæ Acidæ curatio. DLXV. *Cachexiam Acidam curabimus*, à Lymphâ, Succoque Pancreatico acidioribus pendentem; non tàm minuendo, quàm alterando & corrigendo acidum in corpore humorem, atque ipsius proventum novum pro virili impediendo.

DLXVI.

Acidum

DLXVI. *Acidum* commodè *minui ac evacuari non poteſt, niſi prius temperetur*, aliàs tormina excitat horrenda.

Temperandi.

DLXVII. *Temperabitur* autem Acidum potentiſſimè à Sale volatili & oleoſo, cùm præterea ipſum temperare ſoleat & Sal lixivus, & ſpiritus Volatilis, & Oleum quodvis, aromaticum præſertim.

Evacuando.

DLXVIII. Acidum temperatum *evacuabitur* memoratis ſuprà *Hydragogis*.

Ejus proventum impediendo.

DLXIX. *Impedietur Acidi proventus*, cavendo ab Aëre frigido, ventoque Boreali, Alimentis Acidis, vel cum acido conditis, Animi mœrore ac Timore, &c.

Cachexiæ flatulentæ curatio.

DLXX. *Flatulentam Cachexiam*; *Flatibus* in tenui præſertim Inteſtino ex *Pituitâ Viſcidâ & Bile ortis*, atq; per Lactea vaſa in Ductum Thoracicum, mox Cor & univerſum Sanguinem delatis proficiſcentem Curabimus, utramque hanc *Cauſam corrigendo*, ac *redundantem minuendo*, quin *novum proventum impediendo*, denique *Flatus ubique diſcutiendo*.

Pituitã viſcidam incidẽdo. Et quib.

DLXXI. *Pituitam Viſcidam incidunt* tum Aromatica omnia & ſale volatili abundantia; tum Acida; & efficaciſſimè Gummata aromatica, Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Bdellium, Opopanax, Maſtiche, & ſimilia.

Bilem Acriorẽ alterando.

DLXXII. *Bilem Acriorem* uti dictum; *infringunt* eadem Acida, Diluunt Aquea, Obtundunt Oleoſa, Temperant ſpirituoſa.

DLXXIII. Quæ tum *Pituitam Viſcidiorem*, tum *Bilem* quamvis *educant*, jam dictum.

DLXXIV. Dictum quoque, quænam utriuſque humoris *proventum impediant*.

Flatus diſcutiendo. Et quib.

DLXXV. Flatus autem diſcutiunt imprimis Semina Aromatica, utpote Sale volatili, ſed oleoſo, præ cæteris plantarum partibus prædita; quippe quæ ſalia volatilia oleoſa, ex quibuſvis etiam parata, idem præſtant, alia tamen aliis potentiùs & commodiùs.

DLXXVI. Unde quoque olea aromatica ex quibuſvis deſtillatione elicita, potentiſſimè atque præ aliis medicamentis omnibus flatus diſcutiunt.

Spiritus Nitri Vires.

DLXXVII. Hiſce meritò annumeramus *Spiritum Nitri*, ſummum flatus diſcutiens medicamentum, atque ex Sale maximè Oleoſo paratum. Nullum enim Sal, quod ſciam, occurrit, quod & Ignem concipiat, & proinde tàm Oleoſum ſit, atque Sal petræ, ſive nitrum.

Opii vis.

DLXXVIII. Ad flatus diſcutiendos plurimùm quoque conferre poteſt *Opium*, & quodvis opiatum medicamentum.

DLXXIX. Atque ſic paucis Curationem variarum Cachexiæ ſpecierum ſecundùm ipſarum Cauſas proximas propoſuimus, nec formulas nunc varias addidimus, idem aliàs in aliis affectibus facturi.

Finis Tractatûs Quinti.

TRACTATUS VI.

DE HYDROPE.

Hydrops quomodo oriatur.

I.

ACHEXIA perſeverante, cum *totius corporis languore* atq; nonnunquam, imò frequentiùs *Febre lentâ*, aliiſque *Moleſtiis ac Symptomatibus* variis ſenſim excitatur illa Aquea Corporis Intumeſcentia, *Hydrops* vulgò dicta, cujus explicationem diſcurſui de Cachexiâ meritò ſubjungimus.

Quid per Hydropẽ intelligat Auctor. Quid ſit.

II. Per Hydropem autem intelligo Humoris Seroſi vel Pituitoſi in Corporis Habitu vel Cavitate quâvis Collectionem.

III. Adeò ut Hydrops ſit Morbus in Sero vel Pituitâ extra ſua vaſa effuſis, hinc & Collectis in loco quovis præternaturali.

Ejus differentiæ unde petantur. Locus ejus varius.

IV. Hydropis omnis differentia petitur tum à materiâ diverſâ, tum à Collectionis loco diverſo.

V. Locus enim Collectionis Hydropicæ aut eſt Corporis habitus, aut Abdominis, aut Pectoris, aut Capitis, aut Scroti, aut alterius partis Cavitas.

Et varia nomina.

VI. Hinc Abdominis Hydrops Aſcites vocari ſolet, Capitis Hydrops Hydrocephalus, Pectoris Hydrops proprio nomine caret; Scroti Hydrops Hydrocele dicitur.

Hydropẽ in corporis habitu duplex Anaſarca & Leucophlegmatia.

VII. Hydrops in Corporis habitu obſervatus, ratione materiæ à quibuſdam & quidem meritò in duas ſpecies dividitur.

VIII. Nam quoties à ſero tenui, Aqueo, vel Salſo trahit originem, toties *Anaſarca* quibuſdam vocatur; uti quoties à Pituitâ Gelatinam imitante ortum ducit, toties *Leucophlegmatia* iiſdem dicitur.

Quomodò differant.

IX. Non ignoro, multis eundem Affectum utroque nomine venire, quod nec improbo; interim & hoc non ignoro, diverſas obſervari in praxi ſpecies talis Hydropis in Corporis habitu reperti; ſecundùm materiæ diverſitatem, quæ quoniam diverſis non fuerunt à Veteribus diſtinctæ forſan nominibus, meritò à recentioribus in praxi verſatis citra Veterum contumeliam diſtingui potuerunt duobus iſtis nominibus jam uſu receptis, ſed quodammodò aliter quàm olim explicatis.

Hydrops Univerſalis.

X. Hinc in habitu Corporis obſervatus Hydrops vulgò Univerſalis vocari ſolet, quamvis, ſi quis rem ritè conſideret, non ſit magis univerſalis, quàm cæteri. Neque enim Corporis habitus eſt corpus univerſum. Licet namque facilè huic externo potiùs nominando Hydropi diutiùs perſeveranti

veranti succedere vel potiùs accedere soleat Ascites, quamdiu tamen ille non adest, imò licèt adsit, dummodò Caput & Pectus, quemadmodum ferè fieri solet, libera permanent ab Hydrope, tamdiu universalis vocari nequit.

Unde liquor Hydropem producens effundatur.

XI. Aliquando tamen verè universalem Hydropem observamus in hisce regionibus, quando sc. & Corporis habitus, & Venter, & Pectus, & Caput observantur Aquâ plus minùs oppleri, atque illam ubique coacervare.

XII. His ita observatis, meritò quæritur, non tàm quæ sit Hydropem constituens Materia, cùm geminam ex praxi assignaverimus, Serum & Pituitam; sed unde uterque hic liquor in Corporis habitum vel Cavitates effundatur & ibidem sensim colligatur.

XIII. Non putem autem id commodè ex Venis vel Arteriis peti, sed duntaxat ex Vasis Lymphaticis & Lacteis.

Non ex Venis vel Arteriis.

XIV. Non ex Venis vel Arteriis, quia in illis Sanguis continetur, non solum serum; unde ipso effuso non Hydrops, sed Inflammatio & Suppuratio solent consequi, & denique Empyema, de quibus Affectibus jam egimus aliàs.

Sed ex Vasis Lymphaticis.

XV. Per vasa verò Lymphatica delatus Liquor secundùm dispositionis cujusvis diversitatem diversus, nunc tenuior & serosior, nunc crassior & Pituitosior, si vasis istis ruptis effundatur, Hydropem constituit.

Et Lacteis.

XVI. Per Vasa verò Lactea tum Chylus, tum præsertim Potus affatim haustus qui defertur, si eadem rumpi contingat, in abdominis cavitatem effundi solet, atque Ascitem subito quandoque contingentem producere.

Et quando rumpuntur.

XVII. Effunditur Ergò ex Vasis vel Lymphaticis vel Lacteis contentus Liquor, quoties eadem rumpuntur.

Quod à quibus fiat.

XVIII. Rumpuntur verò tum à re durâ sive rigidâ illas pungente aut secante, tum à Liquore proprio in ipsis stagnante, atque ipsa eousque magis magisque distendente; ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens Liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur, aut alio transfertur, atque sic Hydropem producit.

Quare Liquor in Vasis stagnet.

XIX. Stagnat in prædictis Vasis perfluens Liquor, ob ipsorum qualemcunque angustiam, licet frequentissimam putem Obstructionem

Obstructio in iis unde.

XX. Obstructio fit in dictis Vasis ab humore viscido in ipsis coagulato.

Quare humor coaguletur.

XXI. Coagulatur is humor à frigore externo, vel forinsecùs corporis superficiem feriente, vel cum potu in partes interiores admisso; aut à causâ quâvis humores per illa Vasa delatos coagulare aptâ, tum interna tum externâ; fomentis putà, &c. coagu-landi vi præditis.

Humor viscidus unde deferatur.

XXII. Humor viscidus ad Vasa Lactea defertur ex Intestinis, & quidem tum ab Aëre æstuante, tum à vehementi corporis exercitio, tum ab alimentis spirituosis & aromaticis, tum à potu multo calidè assumpto, tum ab Irâ vehementi, tum à Vigiliis, &c. solutus & fluidior factus.

XXIII. Idem humor viscidus transfertur in Vasa Lymphatica ob easdem ferè causas humorem talem in Sanguinis massâ redundantem aut per glandulas conglobatas, aut ex quâvis forsan parte eò propellentes.

XXIV. Dico ex quâvis forsan parte, quoniam etiam nunc ignoramus totam & accuratam Lymphæ originem, quam longè satiùs foret examine exacto & laudabili conjunctis operis investigari à Viris animi corporisque dotibus præ aliis excellentibus, quàm perpetuis jurgiis & rixis, imò conviciis & calumniis bonam bonorum famam indignè lacerari & traduci, quemadmodùm indies fieri, non sine indignatione observant quivis Reip. amantes.

Obstructionem esse frequentissimam Hydropis Causam.

XXV. Obstructionem igitur existimo ego potissimam & frequentissimam Hydropis cujusvis Causam: quam consequatur Lymphæ vel Chyli & potûs præsertim in Vasis suis stagnatio, hinc vasis distensio, mox ruptio, & tandem Contenti Effusio & Collectio in loco ad illam apto.

Eius causa Antecedens Lymphæ vitiosa.

XXVI. Ex supradictis facilè patet, inter Antecedentes cujusvis Hydropis Causas concurrere utplurimùm Lympham in corpore vitiosam, & quidem imprimis ratione salsedinis aut visciditatis majoris, unâ cum ejusdem copiâ auctâ.

Et aliquando potus copiosus.

XXVII. Quamvis enim aliquando fieri observetur, ut sine auctis multùm Pituitâ vel sero in corpore, consequatur nihilominùs ex multo potu in febribus ardentibus ingurgitato Hydrops, id tamen rariùs contingit, estque infrequentior Hydropis Causa.

Obstructio à Pituitæ vel seri redundantia.

XXVIII. Utplurimùm autem solet præcedere in Corpore Pituitæ aut seri, & quidem vitiosi, Redundantia, cui quamprimùm accedunt aliæ Causæ externæ Pituitam solventes, atque in Vasa Lymphatica vel Lactea nimiùm propellentes, hinc & aliæ eandem coagulantes, adeòque Obstructionem parientes, sistitur in ipsis Lympha vel Potus, donec nimiâ distensione disruptis vasis effundatur contentus in ipsis vel ampliùs affluens Liquor, sicque citiùs vel seriùs producatur in partibus diversis Hydrops.

Hydrops unde paulatim aliquando generetur.

XXIX. Sed & observatur non rarò Hydrops non subitò & confestim, sed paulatim generari, quod fieri solet, quoties auctis præter naturam in corpore Pituitâ vel sero, solâ ipsorum copiâ distenduntur nimiùm, & si non rumpantur, ad diapedesin saltem deducuntur vasa, adeò ut sensim colligatur in ipsorum viciniâ effusum serum vel tenuis Pituita.

Eius principium in pedibus.

XXX. Illud autem imprimis contingere observamus in parte pedum inferiore, atque faciе.

Et quare

XXXI. In pedibus id evenit frequentiùs, quàm alibi, ob motum humorum quorumvis sursùm difficiliùs contingentem: unde etiam noctu non rarò disparere solet idem Tumor, quando sc. minor adhuc existit, disperso nempe quaquaversùm sub ipsâ Cute ac per Corporis habitum Sero; quo interdiu denuò ad partes infimas delabente, ibidemque hærente paulatim excrescit iterum remissus noctu Tumor.

In Facie tumor Aquosus.

XXXII. In Facie quoque observatur non infrequenter Tumor Aquosus, vel ibidem permanens, vel iterum recedens, atque noctu præsertim sese manifestans.

Differentia Tumoris faciei & Pedum.

XXXIII. Cùm autem hîc contrarium eveniat ejus, quod pedibus accidere notum, qui interdiu magis solent intumescere, atque noctu detumescere; Facies verò noctu intumescat, & interdiu detumescat, quæritur meritò hujus diversitatis ratio.

XXXIV.

XXXIV. Dixi quidem modò, cur ita interdiu afficiantur Pedes; unde magis mirum videbitur forsan quibusdam, quod idem Faciei eveniat noctu.

XXXV. Censeo autem ego, idcircò noctu intumescere Faciem iis, in quorum corpore tum Serum, tum Pituita tenuis redundat; quoniam tunc capite pulvinaribus incluso atque magis calente dissolvitur quoque magis & foràs Sudoris specie propellitur Serum prædictum vel Pituita.

XXXVI. Idem verò Serum vel Pituita in faciei partibus externis, hoc est, sub Cute facilè sistitur & coagulatur iterum, hinc & parvum tumorem ibidem ostentat: quod adscribendum Aëri externo vapores illos, humoremve vaporosum iterum coagulanti.

XXXVII. Sistitur facilè sub faciei Cute Pituita vel serum, ob partes illas solitò laxiores; quod intelligo de Viis & Ductibus inter Arterias & Venas mediis.

XXXVIII. Nam si putemus, non ubique Arterias desinere in Venas; verùm in plerisque saltem partibus dari aliquod in ipsis intermedium, per quod coletur quasi Sanguis, quò partibus singulis accedat illa ejus pars, quæ desideratur vel ad Ipsarum nutritionem, vel ad Functionem naturalem in ipsis absolvendam; utique Canalium vel Ductuum modò se habere debet illud Interstitium, Sanguinem ex Arteriarum extremis excipiens, ac in Venarum extrema capillaria refundens.

XXXIX. Quemadmodùm verò tum in Venis, tum in Arteriis requiritur conveniens firmitas & soliditas, quò Sanguis per Ipsas debitè moveri & propelli queat; unde Arteriæ Tunicâ læsâ excitari solet *Aneurisma*; Venæ autem Tunicâ iridem læsâ & laxatâ *Varix*: Ita in præfatis Ductibus partium Singularum requiritur firmitas conveniens Sanguini transmittendo ex Arteriis in Venas; quâ læsâ & labefactatâ in ipsis partibus hærere potest aliqua Sanguinis pars, quæ tum à totâ massâ recedere potest faciliùs tum ipsis partibus adhærere promptiùs.

XL. Illud autem, quod à massa reliqua cedere potest ac Solet facillimè, Serum esse, quis ignorat, nisi in Arte Medica Hospes?

XLI. Hoc enim vel unica Venæ sectione, Sanguinisque missione mox evincitur, quoniam intra breve temporis spatium à reliqua Sanguinis massa in unum concrescente spontè secedit ac separatur serum.

XLII. Quoniam igitur serum minùs arctè junctum est cæteris Sanguinis partibus, idcircò facilè ab ipsis secedit quavis vel minima ejus occasione.

XLIII. Hoc autem itidem evincitur Sudore ad minimum sæpè corporis Animive motum, aut externum æstum tàm copiosè erumpente; quod fieri non posset, nisi Sudoris materia serum levi negotio à reliqua Sanguinis massa secedere posset facillimè. Adde quod ipse Sudor nulli prodeat naturaliter, at duntaxat nonnaturaliter, aut præter naturam.

XLIV. Nolim hanc distinctionem idcircò rejici, si forsan illa eo sensu, quo ipsam propono, non reperiatur apud Galenum, vel alium Auctorem classicum, vel nondum sit usurpata ab aliquo Professore Veterano.

XLV. Quotquot enim Medicinæ faciendæ dant operam, quique soli Medicorum nomine digni sunt, observare potuerunt imò debuerunt, accidere 1. quædam hominibus *secundùm Naturam*, hoc est, vi atque energia eorum omnium quæ ad hominis Integritatem tum constituendam, tum conservandam concurrunt & requiruntur: tale quid est seri secretio in Renibus, quò per Ureteres in Vesicam delatum atque suo tempore excretum promat Urinam.

XLVI. 2. Accidere quædam iisdem hominibus *nonnaturaliter*, hoc est, rebus non naturalibus vulgò dictis excessu peccantibus. Ita in Pudore facies rubere solet, in Metu pallere; Ita pulsus ad quosvis Animi Motus excedentes variè immutari solet, &c. absque tamen ulla functionum læsione permanente.

XLVII. 3. Quædam accidere solent hominibus *præter naturam*, hoc est, cum Functionum læsione permanente, atque notabili Corporis vel Animæ læsione. Ita ex summa Animi conturbatione fieri solet sæpenumerò Delirium multiplex, in Mania, Fatuitate, Amore Insano, & Infinitis Melancholiæ Hypochondriacæ dictæ speciebus; Ita Febres, Epilepsiæ, aliique affectus præter naturam excitantur semper.

XLVIII. Hac præmissa Naturalis, Nonnaturalis, & Præternaturalis distinctione, assero Sudorem quemcunque in homine quocunque quandocunque undecunque ortum, semper aut nonnaturalem aut præternaturalem esse, nunquam verò naturalem.

XLIX. Ratio est, quia secundùm naturæ leges, atque corporis constitutionem naturalem nullus excitari debet aut prodire homini sudor.

L. Quisquis autem sudor ipsi prodit, is omnis agnoscit aliquod erratum in Diæta, hoc est, rebus nonnaturalibus dictis; quaproptet talem sudorem nonnaturalem vocandum putavi, servans terminos vulgò notos & in Medicina frequentes: vel agnoscit pro Causa Morbum in homine præexistentem, quocirca illum sudorem præternaturalem ac morbosum nominandum duxi.

LI. Occurrit adhuc alia Sudoris ab Artifice Medico instituta species, qui sudor Artificialis dicitur, & meo arbitratu ad Nonnaturalem referendus: quoniam vel assumptis jusculis calentibus, ac medicamentis omninò ad Alimenta revocandis, vel externo Ignis, Balnei, Tegumentorum calore, vel Corporis motu, &c. provocari solet.

LII. Non tantùm hunc Artificialem, quin etiam Criticum Sudorem ad Nonnaturalem revocari posse arbitror; Accidit enim, quoties in statu præternaturali unius Diætæ non quidem naturalis, & uti solebat durante sanitate observari, sed nonnaturalis, hoc est, in multis à naturali recedentis ope superatur Affectus ac Morbus Contentorum, sicque propellitur foràs Sudor.

LIII. Ne quis enim nesciat; Omnis Naturæ adscripta Crisis contingit ratione Diætæ aut simpliciter naturalis, in quantitate tamen, vel qualitate, vel tempore ac similibus mutatæ, aut simul Medicæ, quando sc. Exempli gratia insueta subinde exhibentur Ægris Alimenta, eaque medi-

Bbb 2 camen-

Margin notes (left): Tumoris Faciei causa. — Arterias desinere in venas. — Venarũ & Arteriarum convenientia firmitas. Quid Aneurisma Quid Varix. — Serum à Sanguine massa facilimè cedere. — Sudorem prodire aut nonnaturaliter aut præter naturam.

Margin notes (right): Hominibus accidere quædam secundum naturam — Quædam nonnaturaliter. — Quædam præter naturam. — Sudorem nunquã esse naturalem. — Et quare — Sudoris causa. — Sudor artificialis. — Criticus. — Cujusvis rationem contingas Crisis naturæ adscriptæ.

camentosa, hoc est, notabiliter corpus quoque alterare apta; atque sic ita immutantur sensim Contenta peccantia, ut noxia ab utilibus secernantur atque posteà excernantur in totum.

LIV. Hæc aliquantò pluribus libuit proponere, quoniam non idem sentiunt tum de Sudore, tum de Natura, tum de Crisi Auctores, ac plerique ignorant quid dicant, quid doceant: contenti aliorum verba non satis perspecta proferre.

Plurimòs ignorare quid sit natura, & Naturæ Crisis.

LV. Imò verò ignorant plerique, quod de Natura & Naturæ motu Critico tàm obscurè, tàm confusè dicunt & docent, suo se muneri ac officio abundè satisfecisse putantes, si re ipsâ neglectâ, quippe non intellectâ, protulerint & allegarint plurima Veterum ac Recentiorum dicta itidem à se non intellecta, sicque videantur saltem & habeantur pro Viris doctis. Hoc enim quærunt & optant plerique. Inanis enim Docti gloria illos delectat. Videantur proinde, qui volunt videri, & fiant, qui optant esse docti.

Differentia eorū qui videri volunt docti, & eorū qui tales esse optant.

LVI. Ista autem inter illos erit ac suo tempore constabit differentia, quòd qui optant esse docti, si tales fiant, utiles quoque sint futuri Reip.; dum cæteri, quos gloria vexat inanis, non tantùm inutiles, quin & noxii deprehendentur Reip., utpote ubique Veritati ac proinde bono publico sese opponentes, ac per fas & nefas proborum conatus eversos cupientes. Hinc tot indies prodeunt in publicum Libelli famosi, tot Calumniæ, tot Cavillationes, tot Rixæ, & nescio quid non.

Facies manè turgidula, unde.

LVII. Serum igitur Sanguinis sub stragulis & ob lecti Calorem magis solutum, & Sudoris quoque crassioris formâ forsan versùs cutem propulsum, & ibidem hærens Faciem manè ostentat turgidulam, & metuendi Hydropis Anasarcæ aut Leucophlegmatiæ indicia promit.

Et quid significet.

LVIII. Signum enim est, 1. *abundare* imò *redundare* in talibus *Serum vel Pituitam tenuiorem*; 2. Eundem *humorem Sudoris formâ noctu foràs propelli*; 3. *Faciei habitum minus robustum existere*, hoc est, solitò laxiorem factum, & forsan infirmitatem aliam insuper nactum, ob quam citiùs & faciliùs in ipso hæreat & denuò concrescat idem humor, nec foràs propellatur vel erumpat. Quibus si 4. accedat *frigus externum*, Faciei cutem afficiens, copiosior sub ipsâ concrescit & colligitur Humor vaporis formâ eò propulsus.

Hydropis instantis signum.

LIX. Meritò igitur observatis talibus metuitur de Hydrope tandem secuturo, non tantùm Anasarcâ, vel Leucophlegmatiâ, sed & Ascite, postquam illum, si negotium illud negligatur, ut plurimùm subsequi testatur Experientia quotidiana; quam qui suis figmentis ac stolidis præjudiciis postponunt, ambitionem suam testantur & ignorantiam.

Ejus curatio.

LX. Cæterùm Hydropis multifarii Naturam & ortum, imò generandi modum paucis & quantum mihi datum dilucidè proposui: ut proinde ipsi medendi methodo rationali viam convenientem parem ac sternam, quædam veniunt repetenda, quò Indicationes necessarias eruamus.

Indicationis nomine quid notatur.

LXI. Indicationis quidem nomen non semper in eodem sumitur apud Medicos significatu, dum Theoretici & Cathedrales Doctores ipsam terminis definiunt arctioribus, Practici verò, qui soli Medici nomine digni, laxiores servant, quippe rebus magis attenti, quàm verbis; quæ quoniam usu valere norunt, illis utuntur secundùm loquendi morem consuetum, parum curantes, an aliqui morosi vocabulorum rosores quosvis ad suum captum & sensum loqui cupiant.

A juvantibus & nocentibus peti potissimas Indicationes.

LXII. Cùm enim Practici soleant ore rotundo asserere, *A juvantibus & nocentibus sumi ac peti potissimas Indicationes*, atque hoc dictum à quibusdam morosis ac præjudicio excæcatis Doctoribus arrodatur; lubet hâc occasione aliquantò pluribus Practicorum mentem explicare, atque Dicti ipsorum veritatem, summamque in faciendâ medicinâ utilitatem confirmare.

Indicationis vocabulum variis modis accipi.

LXIII. Nulli, nisi volenti, potest esse ignotum, & Galeno & aliis post ipsum Medicis vocabulum *Indicationis* variis modis accipi, tum in genere pro *quâvis ostensione ac monstratione*, tum in specie atque in Medendi methodo pro *Agendorum demonstratione*: quæ forsan præferenda multis aliis Definitionibus à variis excogitatis, & ipsam rem magis confundentibus, quàm illustrantibus.

Quid sint indicantia & indicata.

LXIV. Quoties proinde in Arte Medicâ dicuntur demonstrari agenda; utique illa quæ demonstrant *Indicantia*, quæ agenda veniunt *Indicata*, uti solent, vocabuntur.

LXV. *Quicquid* proinde *Medico demonstrat & ostendit agenda*, id omne *Indicantis* nomine ipsi veniet.

Indicantis definitio vulgaris.

LXVI. Si quis proinde me rogaverit, *quid sit Indicans?* absit ut cum plerisque antecedentium gregem sequentibus, ac quà itur, non quà eundum sit spectantibus, respondeam, esse *Agens aliquod in corpore humano permanens, quodque per naturam & essentiam propriam auxilium aliquod indicet, atque indicatum, quod expostulat, ad sese dirigendum esse monstret, ut sanitas hominis amissa restituatur*.

Ejusdem Definitio Auctoris.

LXVII. Obscura enim, perplexa & ambiguitatum plena est ista definitio, cujus loco sequentem breviorem ac dilucidiorem substituo, & dico, *Indicans esse, Quicquid ostendit agenda, ut homini sanitas sua restituatur*.

Indicans & in Ægro & extra ipsum esse.

LXVIII. Perinde itaque mihi est, *an in ipso homine agro*, ejusque adeò Animâ vel corpore, *an extra ipsum sit, quod mihi monstrat, quid agere me oporteat*, ut ipsum sanem.

Vulgaris Definitio vitiosa.

LXIX. Superior ergo Definitio Indicantis angustior est suo Definito, ideoque vitiosa.

Cholera Morbus.

LXX. Ut ut hæc res magis pateat, exemplo negotium totum manifestandum & illustrandum. Curandus venit Medico Æger, & quidem *Cholerâ Morbo*, hoc est, *Vomitu & Alvi fluxu Bilioso gravi laborans*.

Ejus Signa.

LXXI. Hujus affectum ejusdemque ortum & causas examinans Medicus intelligit ex ipsius Ægri relatu, deliquisse ipsum in nimio fructuum horariorum, Persicorum putà Malorum vel Uvarum usu an potiùs abusu, atque post paucas horas anxietates circa præcordia, angustias, tormina Ventris, Nauseam, Vomitum & crebras Alvi dejectiones ipsi obvenisse, atque eadem omnia perseverare.

Causa.

LXXII. His perspectis facilè colliget Medicus in arte suâ versatus, totum malum habuisse ortum

órum à nimio illo fructuum horariorum usu; atque medelam ipsi allaturus, *non tantùm* agnoscet, *abstinendum esse Ægro ab ulteriori eorundem aut similium fructuum assumptione*; at insuper *talia ipsi administranda esse, quæ prædictis fructibus sint adversa, & illorum noxam emendare queant.*

LXXIII. Illa verò *agendorum*, quæ *partim in noxiorum vitatione, partim in utilium usurpatione* consistunt, *Indicatio petitur à Nocentibus, fructibus sc. horariis*; ex quorum videlicet notitiâ deducit Medicus peritus, quid facto sibi opus sit, ut restituat Ægrum Cholerâ morbo laborantem.

LXXIV. Frustrà enim erit Medicus & Chimericus Thrasonicus, qui ex præjudicio suo imponet sibi ac ægro suo, considerando duntaxat ipsum affectum, Vomitum putà & Alvi fluxum molestum, neglectâ ejus causâ remotissimâ; quippe quæ sola ipsi totum affectum, ipsumque ritè curandi modum demonstrat & indicat.

LXXV. Utique oportet Medicum probum ac peritum ad omnia esse attentum, & singula considerare ex quibus aliquid lucis haurire possit ad Ægros suos feliciùs, faciliúsque curandos.

LXXVI. *Quæcunque* proinde *Medico manifestant, qui curari possit Æger, ea omnia Indicantium nomine dignabitur*, cùm *reverâ ipsi agenda indicent.*

LXXVII. *Agenda* verò, uti modò dixi, comprehendunt etiam *vitanda*, duobus namque præceptis generalibus comprehenduntur omnia Medicorum consilia, *Vitandis & Usurpandis. Vitari* enim debent, *quæ jam actu observavimus nocuisse Ægris*, aut *illis nocitura meritò metuimus*; Contrà *usurpari* debent tum quæ *jam Ægris convenientia fuisse* novimus, aut *futura probabiliter speramus.*

LXXVIII. Addidi *probabiliter speramus* quoniam non rarò accidit, ut hac in spe suâ & opinione fallatur Medicus, & quidem *ob peculiarem singulorum Hominum constitutionem*, quam nemo Mortalium assequetur unquam certò, *nisi per experientiam*, tàm utilem, tàm in Medicinâ necessariam.

LXXIX. Ut ergò tandem ad controversiam motam revertamur, concludimus, *Iuvantia & Nocentia*, utpote ab Ægris jam usurpata & observata, *præ cæteris Indicantibus omnibus potissimas & certissimas promere Indicationes*, adeò ut nulla omninò in arte occurrant, quæ illis queant æquiparari; tantum abest, ut illa ex Indicantium numero putemus eliminanda.

LXXX. His ita de Indicantibus præmissis, revertimur ad Hydropem, cujus rationali methodo curandi varias proponemus Indicationes.

LXXXI. Imprimis verò distinguendum est inter *Hydropem in corporis habitu incipientem*, ac *perfectum*, ut & in *variis cavitatibus existentem.*

LXXXII. *Incipientem voco in Corporis habitu Hydropem*, quamdiu meatus inter arterias & venas existentes nondum sunt hiantes ac rupti, omnisque humiditas serosa vel pituitosa in ipsis adhuc hæret: uti *perfectum*, quando ex dictis meatibus cavernosis hiantibus ac ruptis effusa est sub cute, ac circa musculorum membranas dicta humiditas:

LXXXIII. Talis *perfectus* in habitu corporis hydrops sese manifestat tum *permanente in affectâ parte tumore*, tum eodem *secundùm decubitum* varium quodammodò *mutabili*; quemadmodùm id præsertim apparet in cruribus ob decubitum detumescentibus, & ob incessum magis intumescentibus.

LXXXIV. Hanc autem Aquarum migrationem de loco in locum fieri puto *secundùm Musculorum membranas & sub Cute*; ubi non rarò in sectionibus Cadaverum Gelatinam reperi concretam.

LXXXV. Cùm proinde diversa sit meatuum nominatorum constitutio in Hydrope incipiente ac perfecto, & in hoc quidem noxa longè major, quàm in illo, facilè patet, alias esse utrobique Indicationes.

LXXXVI. Nam in Hydrope incipiente relaxatio quidem est ac imbecillitas prædictorum meatuum, in perfecto autem Continui solutio plena.

LXXXVII. *Relaxatio* verò istorum Meatuum indicabit sui *adstrictionem*, & *Imbecillitas* sui *corroborationem*; uti *Solutio*, sui *adunationem.*

LXXXVIII. Quoties autem Vasorum Lacteorum vel Lymphaticorum priùs obstructorum ruptioni acceptus ferendus est hydrops; toties *Aqua loco peccans* sui inde *remotionem*; *Vasorum* autem *ruptio* sui *consolidationem*; *Obstructio* denique sui *reserationem* indicat.

LXXXIX. *Seri vel Pituitæ Redundantia* in Corpore sui quoque *diminutionem*; uti illius *Salsedo*, vel hujus *Viscìditas* sui *correctionem ac emendationem* itidem indicat.

XC. Adeò ut sic paucis pleraque in Hydropis curatione agenda proposuerim, & quidem per *Indicationes ex variis Corporis continentis ac Contenti morbis petitas.*

XCI. Interest autem, ut similiter paucis exponam cujusvis remedii & auxilii materiam, hujusque formam convenientem.

XCII. Non malè namque distinguitur inter ipsum Indicatum sive Remedium, & multifariam sæpenumero hujus Materiam; quam diversâ formâ administrari posse ac nonnunquam debere quis ignorat, nisi eorum quæ in praxi geri solent, ignarus?

XCIII. Proposui autem 1. loco *Meatuum Relaxationem*, quam dixi indicare sui *adstrictionem*: Hæc autem ipsorum adstrictio *variis rebus* obtineri potest, & quidem *modis variis & formis* administraris.

XCIV. Adstringentium Materia ex variis peti potest, ex Vegetabilibus præsertim atque Mineralibus.

XCV. Cùm autem in Corporis habitu hæreat malum, imprimis per externa instituenda erit Curatio, & forma medicamenti aptissima erit Balneum, vel Fotus; ut & Emplastrum & similia.

XCVI. Nil tamen impedit, Interna quoque usurpari tunc medicamenta leniter adstringentia & aromatica, & imprimis Decocti formâ exhibita.

XCVII. Ex *Adstringentibus* autem sunt *Rad.* tormentillæ, bistortæ, garyophyllatæ, Petasitidis,

Folia plantaginis, equisetum, bellis minor, Sanguisorba, myrtus;
Flor. Rosarum Rubrarum, Balaustiorum.
Semina Portulacæ, Plantaginis.
Nuces Cupressi, Myrtilli.
Inter *fructus*, Mespila, Sorba, Corna.
Succus Hypocystidis, Agrestæ, Acaciæ.
Cortices granatorum, Cupulæ Glandium.

XCVIII. Ex *Mineralibus* sunt Terræ pingues omnes ac sigillatæ, Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c. Bolus Armena, Alumen. Lapis hæmatites, Sanguis draconis, Ferrum, &c.

XCIX. Decocta ut & Fotus parari possunt in Vino rubello & adstringente, vel in Aquâ & imprimis ferratâ sive chalybeatâ.

C. In Emplastris conducunt insuper Mastiche, Olibanum, &c.

2. Partium imbecillitas qui curetur. CI. Proposui 2. loco partium in habitu corporis existentium & meatus dictos formantium *Imbecillitatem*, ipsamque dixi sui Indicare *corroborationem*.

Ex quib. CII. Hanc imbecillitatem à laxitate distinguo, & corroborationem non ab Adstringentibus, sed *Aromaticis* exspecto.

Aromatica quænam. CIII. *Aromatica* voco, quæcunque *odore vel sapore acri & grato sunt prædita*; quò spectant omnes plantæ *moderatè calidæ atque siccæ*, vulgò dictæ.

Quo modis usurpanda. CIV. Hæc Aromatica itidem tum *externè* tum *internè* possunt usurpari, uti dictum de Adstringentibus, & quidem *formis similibus*; nisi quod internè pluribus formis & tutiùs exhiberi possint, quàm Adstringentia.

CV. Possunt enim & *Tinctura*, & *Extracta*, & *Vina medicata*, & *Decocta*, & *Olea stillatitia*, & *Mixturæ*, & *Conservæ*, & *Electuaria*, & *Pulveres*, & nescio quid non in hunc finem ex Aromaticis parari & commodè ipsis Ægris exhiberi, quod æquè tutò ac commodè ex Adstringentibus fieri nequit.

3. Meatus solutis qui curetur. CVI. Proposui 3. loco *Meatuum* in corporis habitu existentium & *continuorum solutionem*, quam dixi sui indicare *adunationem*.

Ex quib. CVII. In hunc finem plura possunt administrari medicamenta, & quidem formâ diversâ, tum internè, tum externè.

Consolidantia quænam. CVIII. Quæ autem solutam unitatem curare possunt Medicamenta, *Consolidantia* vulgò dicuntur, ad quæ tum glutinantia, tum vulneraria sunt referenda, quorum bona pars inter adstringentia fuit posita.

CIX. Sunt autem Rad. Consolidæ majoris & minoris cum toto: Tormentillæ, Caryophyllatæ, &c.
Folia Consolidæ Saracenicæ, Saniculæ, agrimoniæ, alchimillæ, verbenæ, pyrolæ, veronicæ, vineæ pervincæ, virgæ aureæ, pilosellæ, herniariæ, &c.
Flores Rosf. Rubr. hyperici, &c.
Corallia, Bolus armena, Lithargyrium, Sarcocolla, Thus, Sanguis draconis, Lapis Calaminaris, &c.

Quo modis usurpanda. CX. Ex his parari possunt *Fomentationes*, decoquendo ipsa in Vino rubello vel Aqua ferrata, ut & *Emplastra* forinsecùs usurpanda.

CXI. Internè quoque assumi poterunt *Decocta Vulneraria* dicta ex plantis præsertim parata: quorum ope paulatim consolidari poterunt Meatus dicti soluti.

4. Aqua loco peccans qui tollatur. CXII. Proposui 4. Loco *Aquam* serosam aut Pituitosam in omni Hydrope perfecto, ac præsertim Ascite, similibusque speciebus *Loco peccantem*, atque *sui inde remotionem* indicantem.

Quando Hydrops producatur. CXIII. Quamdiu enim in Vasis Lymphaticis & Lacteis stagant duntaxat Lympha & Chylus, Potusve, tamdiu abest Hydrops, ubi vero in habitus corporis Meatibus serum ita stagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox Hydropis Anasarcæ initia observantur.

CXIV. Quamprimùm autem ex Vasis Lymphaticis vel Lacteis ruptis, ut & Meatibus dictis itidem disruptis Lympha, vel Chylus, vel Serum effunditur, aut in cavitate aliqua, aut sub Cute colligitur, Hydrops perfectus existit, in quo Loco peccat effusus Liquor, suique, quemadmodùm dictum, inde remotionem indicat.

CXV. Inde autem *removeri* potest modis mediisque variis: & imprimis per *Sudorifera*, vel *Paracentesin*.

Removetur per Sudorifera. CXVI. Per Sudorifera tollitur ac removetur inde Liquor, quatenus tunc omnes corporis pori reserantur, & humores Aquei vaporis forma quaquaversùm propulsi simul foràs expellentur, sicque ex illo præternaturali loco removentur.

Et quænam. CXVII. Conducunt verò inter *Sudorifera* illa præsertim, quæ *Acriora* existunt, & *vi Aromatica* sunt prædita: Qualia sunt Ligna & Cortices Guajaci, Sassafras, Juniperi, Quercus, Buxa, &c. Radices Apii fœniculi, Angelicæ, Imperatoriæ, &c.

Et quomodo. CXVIII. Oportet autem Sudorifera illa, quâcunque demum formâ præparata, continuè assumantur ab Ægris, atque in perpetuo quasi Sudore ipsi serventur, si felicem successum optemus.

CXIX. Hâc enim ratione aperti servantur corporis pori, & via expellendis Aquis patens: quod si diu intermittantur Sudores, toties clauduntur denuò pori, augenturque iterum Aquæ, cui postmodùm majori labore & molestiâ novus rursus parandus exitus.

CXX. Non tantùm in hoc affectu, sed & aliis quoque utilem observavi Sudorem modò prædicto perpetuatum.

Et quâ formâ. CXXI. Sudorifera autem in hoc casu convenientissimè usurpabuntur formâ liquidâ, & quidem aut Decocti, aut mixturæ ac potionis addendo semper Spirituosa, & Sale Volatili abundantia.

Extrinsecus etiam adhibenda. CXXII. Non tantùm assumptis intrinsecùs medicamentis commodè promovetur ad Hydropis Curationem Sudor; sed insuper forinsecùs administratis variis, quæ itidem aut *poros aperiant*, aut *Aquas foràs eliciant*.

Poros aperientia. CXXIII. *Poros aperient* commodissimè *Balnea* quævis *calida*, cum majori tamen commodo *sicca*, vel *cum Vini Spiritu* accenso instituta; cùm sic non tantùm viam parent Aquis, sed insuper ipsas temperent Acriores.

Et Aquas forás elicientia. CXXIV. *Aquas foràs elicient Sacculi* ex floribus, seminibus, foliis, radicibus, & similibus in pulverem redactis & cum *Sale tosto aut Cineribus*, *arenâve* mistis parati, & calidè corpori applicati, ac subinde mutati.

Quænam ea sint.

CXXV. Nihil enim potentiùs Aquas ad se trahit, quàm *Sal*, & quidem tostum, sicque omni humiditate Aqueâ penè privatum, in cujus locum venit Aqua in corpore contenta. Idem & forsan potentiùs præstant *Cineres*, & imprimìs *clavellati*, cæterique omnes multo Sale lixivo turgidi: qui potentissimè Aquas ad se alliciunt. Imbecilliùs id *Arena* præstabit.

Removentur Aquæ per Paracentesin.

CXXVI. Per Sudorifera prædicta, cæteraque jam recensita externa lentè quidem evacuari, atque loco isto præternaturali removeri possunt Aquæ, at subitò & confertim *Paracentesi*.

Ea quid sit.

CXXVII. Est autem Paracentesis Apertio per Cutim & partes cæteras intermedias usque ad Locum Aquas continentem facta; per quam via paratur Aquæ, ut effluat.

Ejus periculum.

CXXVIII. Magnum verò Paracentesi conjunctum est periculum, si nempe magnâ copiâ effluant Aquæ confertim, unde non rarò subitò fuêre extincti Ægri.

Ejus modus.

CXXIX. Hanc ob causam soliti fuerunt Chirurgi factâ scalpello apertione, ipsi tubulum vel canaliculum plumbeum immittere, ac circa ipsum cutim firmare & colligare, ne sc. nisi sublato tubuli operculo aut turundâ effluat Liquor, qui sistitur immissâ turundâ.

CXXX. Interim propter dolorem ex illâ cutis colligatione obortum, non raro in somno canalem à vulnere removerunt Ægri, unde effluente tunc confertim Aquâ omni perierunt.

CXXXI. Quin nonnunquam Gangræna ibidem fuit oborta, unde & sic quoque in Vitæ discrimen conjecti sunt Ægri.

Ejus instrumentum.

CXXXII. Quapropter non satis laudari possunt Acus Cavæ, quippe quæ sine notabili Ægrotorum dolore per carnes immitti possunt in quasvis cavitates, atque eductâ sufficienti Aquæ quantitate, iterum extrahi, atque solo Emplastro Diapalmæ imposito omnis ulterior effluxus sisti; donec alio tempore ad aliam denuò educendam vel in idem foramen intrudantur, vel novum alibi paretur, atque sic tutissimè per vices Aqua educatur.

Medicorum quorundam iniquitas adversus hunc Ægros.

CXXXIII. Vix enim una Aquæ gutta effluet eductâ tali acu, quæ non nisi angustum foramen facit, nulli periculo subjectũ; ut mirari me subeat, imò dolere cogar, quoties considero non tantùm tàm suffenos, ac præjudiciis suis mordicùs addictos, sed insuper ægris suis tàm iniquos reperiri ubivis Medicos, qui contradicendi studio laborantes & invidiæ œstro acti malint Ægros perire, quàm remedio ab illis, non à se proposito & sibi hactenus ignoto curari; quemadmodùm id sæpissimè in praxi meâ factum memini.

Eorum invidia.

CXXXIV. Abhorrent tales à labore, & diligentibus gloriam suo labore partam invidentes, malunt, rebus optimis protervè ac tàm impudenter, quàm inscitè contradicere, quàm rerum gnaris auscultare, ac per ipsos in ægrorum bonum proficere.

Auctoris in docendo scopus.

CXXXV. Talia cùm non mihi tantùm, sed aliis quoque Artis pomœria promovere studentibus quotidie accidant, mei muneris esse puto discipulos meos adversus talia præjudicia & affectus malos munire, quò singuli non tantùm in doctos, sed insuper in probos evadant Medicos, qui meus in docendo unicus scopus est, laudem eò nomine à Deo exspectans, si malevolorum calumniæ debitâ gloriâ me fraudent.

5. Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptio quâ curanda.

CXXXVI. Proposui 5. loco *Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptionem*, quam dixi sui indicare *Consolidationem*.

CXXXVII. Quoniam verò jam actum de *Consolidantibus*, ubi de Meatuum vasis intermediorum ruptione tractavi, non est necessum, ut nunc pluribus in hisce morer, quin potiùs ad sequentia pergam.

6. Eorundem obstructio quâ curentur.

CXXXVIII. Proposui ergo 6. loco eorundem *Vasorum Obstructionem*, quam dixi indicare sui *Reserationem*.

CXXXIX. Contingit autem reseratio illa *Solvendo Pituitam* in Vasis prædictis *coagulatam* eandemque inde *removendo*.

Pituitam coagulatam solventia medicamenta.

CXL. Pituitam coagulatam solvunt Medicamenta incidentia & attenuantia dicta, quæ partim *Sale lixivo*, tum *Fixo* tum *Volatili*, & imprimis *Oleoso sive Aromatico* sunt prædita; partim *Acida* sunt; partim *spirituosa*; partim ex *variis hisce mista*.

Salia fixa.

CXLI. *Salia fixa* sunt Cardui Benedicti, Absinthij, Tartari, &c.

Volatilia.

CXLII. *Salia Volatilia* parantur ex Vrinâ, Sale Armoniaco, Cornu Cervi, Cranio humano, & similibus.

Oleosa.

CXLIII. Ad *Salia Volatilia Oleosa* referenda sunt omnia Olea stillatitia, & imprimis ex Aromatibus, Seminibus, Baccis, Lignis, Radicibus, & similibus parata.

Acida.

CXLIV. Ad *Acida* pertinent Spiritus Salis vulgaris, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, Acetum crudum & stillatitium &c.

Spirituosa.

CXLV. Inter *Spirituosa* primus locus debetur Spiritui Vini; proximus Spiritui ex quibusvis plantarum partibus fermentatis elicito.

Mista.

CXLVI. Ad *mista* pertinent Sal Tartari vitriolatum, Sal Armoniacum, ut & omnes Aquæ *Theriacales*, *Aminephritica*, ac similes: ut & compositiones pro re natâ institutæ, nunc misturæ, nunc Apozematis, nunc alterius Potionis formâ.

CXLVII. Sic in eundem finem usurpari possunt Oculi Cancri, aliaque Ossa, vel lapilli in brutis reperti; & cum Aceto stillatitio pauco aliisque misti & convenienter exhibiti.

Quomodo usurpanda.

CXLVIII. Vbi notandum, illa omnia Incidentia & aperientia dicta conducere, ubi in lecto continetur corpus, idemque ad Sudorem blandum componitur; sic enim feliciùs & faciliùs præstant, quod præstare debebant: promovetur enim eâ ratione tum illorum motus ad partem affectam, tum operatio in humorem peccantem.

Pituitam coagulatam solventia ad motum quemnam promoveant Nempe Sudorifera.

CXLIX. Eadem quæ humorem Pituitosum coagulatum solvunt, eundem ferè simul stagnantem ad motum interruptum promovent; sed imprimis ea quæ simul Sudorifera sunt.

CL. Iuvat enim plura simul conjungere, quæ pluribus satisfaciant indicationibus, Summodò blandè operentur singula.

Et quidem Salia Volatilia Oleosa.

CLI. Nihil autem æquè motum interruptum renovat, ac id quod Sudores movet. Seligenda verò in hoc casu talia Sudorifera, quæ simul humorem Pituitosum incidant, & cæteris concurrentibus malis auxilientur: unde præferenda

renda erunt cæteris omnibus Salia Volatilia Oleosa, quippe pluribus indicationibus satisfaciunt, sicque modis variis curando Hydropi serviunt.

7. Seri vel Pituitæ redundantia qui cognosc.

CLII. Proposui 7. loco *Seri vel Pituitæ Redundantiam* utplurimùm in Hydrope observabilem, quam dixi sui indicare *diminutionem*.

CLIII. Quæ autem de Aquarum alicubi collectarum evacuatione dici possunt, hinc quoque peti poterunt.

Diminutionem Seri aut Pituitæ omnem non esse Aquis evacuandis convenientem.

CLIV. Diminutio namque Seri aut Pituitæ quævis modo facta creditur quoque Aquis evacuandis conveniens; quamvis ego saltem id hactenus verum non potuerim observare: quoniam nunquam ego collectas in Abdominis cavitate Aquas ullis per vomitum aut secessum operantibus medicamentis observavi eductas: quocirca etiam ab illis, ubi semel atque iterum sine fructu ac successu fuerunt administrata, puto abstinendum, & ad superiùs memorata auxilia mox recurrendum.

Quando & quomodò ista diminutio instituenda. Non Venæ-sectione.

CLV. Ubi verò Hydropis futuri periculum imminet ob redundans in Sanguine Serum aut Pituitam; tum puto & tutiùs & feliciùs institui peccantium humorum diminutionem, per *Vomitum*, vel *Alvum*, vel *Urinas*, vel *Sudores*, vel *Salivationem* quoque aliquando absolvendam.

CLVI. Sanguis ipse redundans potentissimè ac citissimè minuitur per Sanguinem è Vasis sectis eductum; quod beneficium perperàm expectatur à quibusdam in aliis quoque humoribus redundantibus.

CLVII. Quamvis enim *Vena-sectione* serum unà cum reliquo Sanguine minuatur in corpore; non minuitur tamen eo respectu, quo redundat.

Serum quando dicatur redundare.

CLVIII. Dicitur autem redundare serum in corpore, quando ejus plus generatur & coacervatur in ipso, quàm ejus cum Sanguine reliquo desiderabat proportio naturalis.

CLIX. Ubi proinde minuendum serum, non credendum, mox perinde esse, an Sanguis simul minuatur; cujus proportio tunc mutata est, & ita quidem, ut potiùs optare liceat posse augeri reliquas propter serum Sanguinis partes, quàm ut simul cum ipso sero minuantur.

CLX. Venæ-sectio igitur perperàm commendatur à quibusdam non tantùm ad Sanguinis copiam nimiam minuendam, ad quod conducit, sed ad cæteros quoque humores unà cum Sanguine per vasa delatos educendos: quippe qui soli, remanente universo Sanguine laudabili in vasis, extrahi nequeunt; quod tamen erat necessarium.

Modi, quibus Seri & Pituitæ redundantia minuitur.

CLXI. Modi ergò convenientissimi Sero aut Pituitæ redundantibus minuendis, sunt Evacuationes per *Vomitum*, per *Secessum*, per *Urinas*, per *Sudores*, per *Salivationem*.

CLXII. Rariùs quidem *Vomitus* in hunc finem movendus, nec nisi in Vomiturientibus: in his enim proni sunt humores per vomitum exire.

Motus humorum sponte sursum factus promovendus.

CLXIII. Et ne quis putet Bilem tantùm sursum ac per Vomitum affectare viam: Experientia quotidiana nos docet, & Aquas insipidas, & Salsas, & Acidas, tum tenues, tum crassas, imò Pituitam impensè viscidam spontè vomitu excerni pluribus, quod ubi observatur fieri, dummodò nil obstet, commodum est illum dictum Naturæ dictum sequi; hoc est, Motum humorum sponte suâ sursùm factum promovere.

Motus iste quando fiat.

CLXIV. Sponte autem suâ, hoc est, à Naturâ moveri puto sursùm humores, quoties per ductum Pancreaticum ac Bilarium in tenue Intestinum delati, atque Pituitæ ex Salivâ perpetuò deglutitâ præsertim productæ, aut assumptis Alimentis, Medicamentis, Venenisve è Ventriculo per pylorum delabentibus occurrentes, tàm inter se, quàm cum his Effervescentiam excitant, & quidem talem, ob quam sursum ad Ventriculum propellantur, vel aliquâ eâque minori majorive sui parte, vel universi; quod licet rariùs, aliquando tamen contingit.

Vomitoria quænam.

CLXV. *Medicamenta* verò, quæ similem humorum motum sursum afferunt, *Vomitoria* dicuntur; ubi notandum, Vomitum aliquando cieri ab iis quoque medicamentis, quæ non tantum recensentur inter Vomitoria, sed contra Vomitum commendantur.

CLXVI. Accidit autem illud, quoniam vel cum nauseâ assumuntur, vel vitiosam, uti modò dictum, Effervescentiam & quidem talem cum humoribus ad Intestinum tenue propulsis excitant, ut inde Vomitus assumptorum quoque ad Vomitum compescendum medicamentorum consequatur.

CLXVII. Inter *Vomitoria* numerantur 1. Radices Raphani, Asari, Atriplicis, Cortex medius juglandis & Radicum Sambuci & ebuli, ut & horum summitates, &c. quæ minùs vehementia sunt.

CLXVIII. His 2. succedunt potentiora, ex Rad. Elleb. Albi, Cataputiæ, Cyclaminis, & similibus parata.

Vomitoria Chymica quænam.

CLXIX. Inter *Chymica* laudantur Vitriolum Album, Sal Vitrioli, & plurima ex Antimonio parata, Vitrum puta, Regulus, Flores, Crocus Metallorum, Mercurius Vitæ dictus; ut & plurima alia ex hisce parata.

CLXX. Ex Mercurio conveniunt omnia ejus præcipitata, Alba, Flava, Rubea, &c. ut & ipse Mercurius sublimatus Corrosivus; quo tamen non nisi dosi minimâ & in convenienti liquore utendum, vix enim unquam ad unum granum est ascendendum.

Mercurius quibus imprimis conducat.

CLXXI. Conducit autem Mercurius imprimis peccante *Pituitâ viscidissimâ*, quam ob conjunctum in sui præparatione Spiritum Acidum potenter incidit & attenuat; & ob propriam vim fluxilem facit & ad eductionem aptissimam: adeò ut non putem hactenus innotuisse nobis medicamentum dictæ Pituitæ debellandæ tam aptum, atque ipsum Mercurium ritè paratum ac præparatum, atque prudenter usurpatum.

Quænam in Vomitoriis exhibendis observanda.

CLXXII. Imprimis commendo omnibus & singulis Medicis junioribus Vomitoria Ægris suis exhibituris, ut attendant 1. an proclivitas in Ægro sit ad vomendum, ratione ipsius affectûs urgentis. 2. an in eodem sit naturalis facilitas ad vomendum, an difficultas; 3. an vomitum facilè ferre possit, an verò malè inde olim habuerit; 4. an, si nausea desit, cæteris purgantibus nullum, non sufficiens saltem levamen ac commodum perceperit; signa tamen humorum circa Ventriculum

&

& tenuia Intestina hærentium, aut notabili copiâ eò delatorum adsint.

Humores viscidi prius præparandi. CLXXIII. In exhibitione autem Vomitoriorum velim humores viscides prius incidi & ad evacuationem aptos reddi; atque tunc à blandioribus, hoc est, cum minimâ corporis concussione ac conturbatione Vomitum cientibus initium fieri; sed his non proficientibus, gradatim ad potentiora & vehementiora, si aliter curatio absolvi nequeat, ascendi.

Quid post assumtum vomitorium exhibendum. CLXXIV. Assumptis denique Vomitoriis, quò faciliùs vomant Ægri, commodum erit jusculis calentibus, tepidis saltem, aut Cerevisiâ calente, aliisve liquoribus convenientibus per vices assumptis uti; sic enim humores tenaces diluuntur & faciliùs excernuntur.

In vehementiori Vomitione quid agendum. CLXXV. Quòd si vehementiùs procedat Vomitio, ejus violentia compescenda mixturis Opiatis per intervalla usurpatis: ut & Virium languor, si enormem Vomitum is consequatur reparandus Spirituosis & Aromaticis minori quantitate subinde assumptis, Vino putà generoso, aut mixturis cordialibus dictis ex confectione Alkermes, Ambrâ griseâ, Aquâ Vitæ Matthioli & similibus paratis.

Purgatio. CLXXVI. Tutiùs & faciliùs educitur Serum & Pituita *per Alvum deorsum*, quàm per Ventriculum & Os sursum: neque enim ulla requiritur ad *Purgationem deorsum* vehementia, nulla corporis concussio, quæ omninò concurrit ad Vomitum ciendum.

Quâ viâ serum & pituita in sanguine redundantia educi possint per alvum. Nempe per Ductum Pancreaticum. CLXXVII. Quæri posset hoc loco, *quâ viâ Serum & Pituita in Sanguine redundans educi possit per Alvum?* Cui quæstioni ut satisfaciam, non videtur mihi Corporis fabricæ vel Rationi sanæ contrarium, si dicamus 1. viam esse patentem per *ductum Pancreaticum*. 2. per *Ductus Salivales*, aliosve in ore patentes.

CLXXVIII. Per Ductum Pancreaticum tàm Serum quàm Pituitam ad tenue Intestinum Catharticorum ope propelli, vel illud suadet, quòd tàm sæpè *nauseâ toties ferè, quoties nova dejectio imminet, repetens* observetur post purgans assumptum, imò non rarò etiam in ventris perturbationibus spontè contingentibus.

Nausea unde oriatur. CLXXIX. Nausea verò omnis, si quis temritè examinaverit, & omni præjudicio mentem suam liberaverit, aliundè non potest commodè deduci, quàm à Bilis & Succi Pancreatici, aliorumve humorum in tenui Intestino confluentium, simul effervescentium atque halitus molestos ad Ventriculum propellentium vitio.

CLXXX. Nisi enim hanc causam quis assignaverit, omnibus concurrentibus Symptomatibus maximè consentaneam, optem aliquam audire, quæ sepositâ cujusvis Scriptoris auctoritate, ullam probabilitatem involvat.

Qui Auctoris cujusdam sententiam profert, quid faciat. CLXXXI. Quisquis enim alicujus egregij Auctoris opinionem profert ac illi multùm defert, eo ipso quidem suam reverentiam & observantiam testatur erga Viros magnos, deque Rep. benè meritos, non item suam scientiam aut certam de re quæsitâ notitiam.

CLXXXII. Aliud planè est, adulari magnis Viris, aliud sincere philosophari, atque suos Discipulos fideliter informare.

Auctor maluit ignorantiam suam profiteri, quàm discipulis suis imponere. CLXXXIII. Ego sanè longè satius puto, meam ignorantiam candidè confiteri ac profiteri, quàm ut doctus & sciens videar, Junioribus imponere, atque meo exemplo malo à veritate avertere.

Ejus votum. CLXXXIV. Vtinam omnes agnoscerent atque manifestarent suam ignorantiam; & paterentur se per alios erudiri, quibus sua Deus largitus est dona, pro suo benè placito diversimodè in varios distributa.

CLXXXV. Sed ad rem; Puto igitur corporis humani fabricam, prout hoc tempore magis quàm olim, tum ratione partium continentium, tum ratione contentarum innotuit sedulis operum divinorum scrutatoribus, favere impensè humorum Serosorum & Pituitosorum per Ductum Pancreaticum ad Intestina Motui.

CLXXXVI. Via enim ibi patens est, præter quam alia forsan ad Intestina nulla nota est immediata.

Per Ductum Bilarium Serum vel Pituitam è Sanguine non educi. Et quare. CLXXXVII. Non puto namque futurum, ut quis facilè *Ductum Bilarium* sit in auxilium advocaturus ad *Serum vel Pituitam* è Sanguine ad Intestinum deducendam.

CLXXXVIII. Cum Succo Pancreatico, quemadmodùm jam tum ratione tum experientiâ evidentissimâ nobis est notissimum, subacido facilè jungi & moveri potest serum, sive Salsum, sive Aqueum, ut & Pituita; non item cum Bile, cum quo serum, Salsum præsertim, & hactenus quodammodò Acidum aut sensibiliter Acidum Effervescentiam in ipsius folliculo facilè excitaret, atque in præsens vitæ discrimen Ægrum conjiceret.

CLXXXIX. Ob has, pluresque alias diligentiùs hoc negotium perscrutanti obventuras rationes arbitror ego minimè per Ductum Bilarium expectandam Seri aut Pituitæ evacuationem ab assumptis purgantibus.

Nullam immediatam ad Intestina viam esse præter Ductum Pancreaticum. CXC. Concludo idcircò, immediatam ad Intestina viam nullam esse hactenus notam præter Ductum Pancreaticum: quicquid enim de *Arteriis* eò tendentibus dicitur, dicitur tantùm, nec satis probatur; postquam nullo, quòd sciam, experimento id evincitur; patere sc. Arteriarum oscula in Intestinorum cavitatem, quod tamen foret planè necessarium.

Sed quidem mediatas nempe Ductus Salivales, &c. Et quare. CXCI. Præter viam illam immediatam, proposui quoque *alias mediatas*, & in os primùm, deinde per OEsophagum ac Ventriculum Pituitam & serum ad Intestina deducentes; *Ductus sc. Salivales, aliosque ad os tendentes.*

CXCII. Notum enim est, Salivam, si tenuis existat, sero esse simillimam, sin crassior evadat, Pituitam viscidam repræsentare, quin facilè in Pituitam abire.

CXCIII. Cùm prætereà Pituitæ in tenui Intestino repertæ origo meritò deducatur ex Salivâ perpetuò deglutitâ, & paulatim ad Intestinum delabente, non immeritò per has quoque vias Pituitosum humorem à purgantibus eductum per ductus Salivales propelli credimus.

CXCIV. Quod vel inde quoque patet, quòd post assumpta purgantia observemus sæpenumerò Saliva os repleri, quando evacuatio præstò adest: sive tum nausea conjungatur aliqua, sive nulla.

Ad Ductus Salivares referendi infiniti in palato pori. CXCV. Ad hos ductus salivares revoco *infinitos poros in palato* & universâ *faucium tunicâ glandulosâ* nuper observatos, & partim jam no-

tos, partim indies magis innotescentes, atque contentum in se Liquorem in Os & fauces continuè deponentes.

Hunc liquorem esse Salivaris naturæ.

CXCVI. Hunc autem liquorem Salivaris esse naturæ, nulli erit dubium, qui consideraverit & *glandularum*, in quibus præparatur, *similitudinem*, sunt enim è genere conglomeratarum; & *locum communem*, in quem unà cum Salivâ effunditur, Os ipsum. Atqui notabilis inter ipsum & Salivam si differentia foret, utique aliquam in Ore mutationem parerent, quam à nemine hactenus observatam, nec proinde ab ullo prudenter asseverari posse puto.

Quid ex hoc liquore oriatur.

CXCVII. Ex illo autem Liquore imprimis Mucum ad Nares delabentem, atque ibi morâ magis incrassatum, ut & alium in faucibus sæpenumero collectum, & viscidam pituitam constituentem ortum suum trahere arbitror.

Ejus & salivæ discrimen.

CXCVIII. Quin imò si quod inter ipsum & salivam discrimen sit, censeo illud in crassitie & visciditate majore aut minore consistere.

Viæ per quas serum & Pituita expurgentur.

CXCIX. Cæterùm per has vias omnes satis patentes puto in humorum serosorum & Pituitosorum expurgatione aliquid quoque propelli primùm ad Os, hinc & ad Ventriculum, ipsaque Intestina.

Ad occultas non confugiendum.

CC. Hæ sunt igitur Viæ patentes, ac per quas continuè aliquid secundùm naturam vel mediatè vel immediatè ad Intestina depellitur, ut non videam, quid nos urgere possit aut debeat, ad vias occultas confugere, per quas fingamus humores purgandos extrudi. Atque hoc ipso putamus satisfactum quæstioni à me propositæ de viis, per quas Serum & Pituita per alvum expurganda deducantur ad Intestina.

Medicamenta serum & pituitam evacuantia.

CCI. Proximum videtur, ut nunc *præcipua medicamenta* proponamus, quorum ope illa potest ac debet institui *Humorum serosorum aut Pituitosorum expurgatio*, ad Hydropem imminentem præveniendum, aut incipientem curandum.

Qui distinguantur medicamenta blandiora vel vehementiora à potentioribus & imbecillioribus.

CCII. Medicamenta hæc sunt vel *blandiora*, vel *vehementiora*, quæ distinguo à *potentioribus & imbecillioribus*. Nam illa sunt *potentia* medicamenta, quæ parvâ quantitate multùm præstant, uti contrà *imbecillia*, quæ magnâ præstant parùm. *Vehementia*, verò sunt, quæ cum molestiâ ægri operationem suam exercent, sive parvâ, sive magnâ sumantur quantitate; uti contrà *Blanda*, quæ commodè & absque molestiâ vel torminibus humores educunt.

Scammonium potens & blandum.

CCIII. Sic exempli gratiâ *Scammonium*, quamvis *potens* sit Medicamentum, quippe quod ad quindecim grana exhibitum purgationem facit, non est tamen *vehemens*, quippe quod sine torminibus vel molestiâ ægri suum producit effectum; Contra *Senna*, licet *imbecillum* sit purgans, quippe quod ad ʒij. exhibetur, est tamen *vehemens* Medicamentum, quippe quod plerisque solet tormina ciere, adeoque cum molestiâ evacuationem facere.

Senna imbecillis & vehemens.

Purgantia imbecilliora.

CCIV. Inter Medicamenta Pituitam imbecilliùs evacuantia numerantur aliquot *Myrobalanorum* species, *Chebula, Emblica, Bellirica*, ad ʒij. in substantiâ exhiberi solitæ. Ut & *Agaricus*, itidem ad ʒij. dari solitus. Quò *Mechoacannam* quoque referunt eâdem dosi exhibendam. Hæc autem omnia tenuem imprimis Pituitam & Serum educunt, non item humores crassiores aut viscidiores.

Potentiora.

CCV. Potentiùs Pituitam & quidem crassam, viscidamque expurgat *Turbith*, ad ʒj. vel ℈iv. in substantiâ dandum; ut & *Hermodactylus*, ad ʒiß. exhiberi solitus. Huc spectant Gummi *Opopanax & Sagapenum*, crassæ viscidæque Pituitæ convenientia & ad ʒj. exhibenda.

Potentissima.

CCVI. Potentissima est *Colocynthis* ad gr. xv. exhibenda, & imprimis correcta & in Trochiscos Alhandal dictos redacta. Eâ potentius adhuc est *Euphorbium*, ad viij. vel x. gr. exhibendum. Utrumque hoc Medicamentum crassæ Pituitæ conducit, & postremùm Aquas simul ac serum potenter educit.

Serum purgantia.

CCVII. Ad Serum in specie commendantur *Radicis Ireos Succus*, ab ℥ß. ad ℥iß. dandus, ut & *Sambuci ac Ebuli* Radicis, foliorumque Succus, ab ℥ß. ad ʒvj. Cortex medianus ad ʒij. & Semen ad ʒj. exhibenda.

CCVIII. Huc facit *Jalappæ Radix*, ad ℈ ij. & ʒj. exhiberi solita; ex quâ hoc tempore elici solet Resina.

Potentiora.

CCIX. His omnibus potentius est *Elaterium*, sive Cucumeris Asinini Succus, rariùs ad gr. vj. dandum. Cui proximè accedit *Esulæ Radicis Cortex*, à gr. vj. ad gr. xv. & *Succus sive Lac*, à gr. iv. ad gr. viij. exhibenda. Denique *Gummi Gottæ*, à gr. iv. ad vj. vel viij. usurpandum.

Pituitam Purgantia Chymica.

CCX. Ex Chymicis, quæ Pituitam educant, commendavi & laudavi non semel omnia ex ipso Mercurio tum sublimatione, tum præcipitatione parata Medicamenta, quorum alia quidem majore, alia verò minore dosi solent exhiberi. Nam ex *Sublimatis Corrosivus* dictus, rariùs ad unum granum, *Dulcis* verò etiam ad triginta grana potest dari, *præcipitata* verò quò magis sunt Acido Spiritu & Igne longo ac potenti *fixata*, eò majore quantitate assumi possunt, quò verò minùs sunt fixata, eò minore.

Mercurius Sublimatus Præcipitatus.

CCXI. Hujus effectûs diversi rationem si quis me roget, sequentem dabo, ubi ex ipsâ præparatione diversâ Medicamenti cujusvis Mercurialis diversitatem ostendero.

Mercurius corrosivus à Dulci quomodo differat.

CCXII. Ergò *Mercurius sublimatus Corrosivus* dictus à *Dulci* in hoc differt, quòd illi admodùm Acri ac corrodenti novus addatur Mercurius crudus, cum ipso teratur, ac iterum sublimetur; quâ sublimatione novâ per accedentem ipsi ac conjunctum Mercurium recentem infringitur Spiritus Acidus in priore existens, ac ita quidem, ut omnis ejus Acrimonia videatur obliterata, ideoque Dulcis nomine gaudeat.

Mercurij sublimati acrimonia unde.

CCXIII. Unde patet quoque, *non ab ipso Mercurio pendere summam illam Corrosivi Mercurij rodendi vim & Acrimoniam*, sed ab *Acido Spiritu* copiosè in ipso concentrato & cum ipso sursum propulso & sublimato: nam non tantùm plus est Mercurij in Dulci, quàm in Corrosivo, sed insuper non tantùm duplo vel triplo, sed triceculo plus Mercurij Dulcis, quàm Corrosivi, & quidem tutiùs potest usurpari.

CCXIV. Unde quoque patet, *Vim noxiam* Mercurij sublimati Corrosivi non esse ipsi Mercurio, sed Spiritui Acido magnâ copiâ in ipso concentrato & in Acrimoniâ suâ permanenti adscribendam, postquam ipsâ per novum Mercu-

Mercurium additum & simul sublimatum dulcescente triceculplo ad minimum blandior fit tunc Medicina.

Mercurius sublimatus non tantùm per Mercurium novum, sed etiam per alia fieri Dulcem.

CCXV. Hoc autem non tantùm per *novum Mercurium*, verùm *per alia* quoque potest obtineri, secundùm illa fundamenta, quæ ringentibus adversariis ex rerum naturâ, Deique operibus eruta toties inculcavi, & licèt rumpantur ilia Momis, non desinam in commune bonum sedulis veritatis Scrutatoribus inculcare; quò tandem aliquando Veritatis Sol verus, non fictitius exsurgat, & ex ipsis Naturæ latebris, hoc est, Dei operibus, arte sedulâ detectis & manifestatis Veritas per tot secula densis humanarum auctoritatum tenebris tecta & obscurata in apricum & apertum deducatur.

Præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu.

CCXVI. Dixi quemvis præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu diverso; id ut magis pateat, quædam sunt adhuc addenda & curiosis explicanda, cùm egregium habeant & in Medicinâ Ægris faciendâ, & in rerum naturalium cognitione illustrandâ usum; licèt ipsa ex Veterum monumentis non hauriamus; quod qui faciunt, & lumen ab illis mutuatum in communem hominum usum refundunt, non Soli, sed Lunæ duntaxat conferri possunt; quicquid mutuò sibi adulando, ac se mutuò scalpendo somniant & fabulantur aliqui vanorum titulorum avidi Scriptores, simulque bonorum ac se peritiorum calumniatores.

1. Ratione Spiritus.

CCXVII. Primò autem differt Mercurius præcipitatus *ratione Spiritûs acidi*, cum quo præcipitatur; unde alius planè producitur ab Oleo vitrioli, alius ab Oleo sulphuris, alius à spiritu Nitri, & sic porrò. Nam à Spiritu Nitri longè citiùs, longè potentiùs figitur, quàm à duobus cæteris.

2. Ratione ignis diversi.

CCXVIII. 2. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Ignis diversi*; cum quo absolvitur illa præcipitatio: nam longè magis figitur administrato igne potente, minùs verò adhibito debiliore. Id verò contingit, tum quatenus *intimiùs ipsi jungitur Spiritus acidus* per ignem potentiorem & diuturniorem, tum quatenus *plus spiritus acidi ab eodem removetur* per ignem potentiorem & acriorem: à quo spiritu acido minùs concentrato ac refracto dixi jam pendere operationem Mercurij tàm sublimati quàm præcipitati molestiorem.

3. Ratione Spiritus Vini.

CCXIX. 3. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Spiritus Vini* ab uno aut nunquam, aut semel, aut sæpiùs abstracti, vel ustione separati: A quo spiritum acidum in præcipitato residuum valdè corrigi & temperari, evincit vel unus spiritus salis ejus ope dulcis factus.

4. Ratione Additamenti.

CCXX. 4. Differt Mercurius præcipitatus ratione alicujus, vel nullius ad faciendam præcipitationem additi, ejusque multifarij, nam nunc Aqua marina vel aliàs salsa, nunc Lixivium tartari, cinerumve clavellatorum; nunc aliud quid soluto in spiritu acido Mercurio affunditur, sicque præcipitatio absolvitur.

5. Ratione additi spiritûs acidi.

CCXXI. 5. Differt Mercurius præcipitatus, ratione additi alicujus ad ipsum solvendum spiritûs acidi, vel nullius: Potest enim sine ullo spiritu acido adjuncto Mercurij præcipitatio perfici, sed admodùm longo tempore; quod ego saltem sic quoque ab acido spiritu fieri puto, quamvis nullus Mercurio tunc affundatur, sed ipse vasi conclusus solus solo igne tandem in egregium præcipitatum abeat. Puto enim cum Ignis cujusvis fumo assurgere Spiritum Acidum, in fuligine observabilem; cujus pars tenuissima sensim penetret Vitri poros, se paulatim Mercurio insinuet, atque tandem ipsum solvat & figat, pulveris formâ & sic præcipitatum efficiat.

Spiritus Acidus in fumo.

CCXXII. Ab illo Spiritu Acido cum fumo assurgente omnis arena diutinè in Balneo suo usurpata Acidùm spirat, uti notissimum est Chymiæ cultoribus.

CCXXIII. His ita præmissis ostendendum paucis, quod facere susceperam, pro diverso fixitatis gradu differre inter se Mercurios præcipitatos in suâ operatione.

Mercurium ab acido spiritu figi.

CCXXIV. Probandum verò primò, ab Acido Spiritu *figi Mercurium*, hoc est, *ita immutari, ut diutiùs permaneat in Igne*, nec tàm subitò avolet, quàm illo absente. Id autem evincitur solâ Mercurij cum Spiritu Acido qualicunque dissolutione; tunc enim longè diutiùs, quam priùs ignis vim etiam potentem sustinet: Ergò ab Acido Spiritu figitur.

CCXXV. Probatur idem 2. *frequenti Spiritus Acidi novi affusione & abstractione, sive cohobatione*, cujus ope magis adhuc observatur per experientiam figi & diutiùs ignis virtuti resistere Mercurius.

Ità ut in aurum abeat.

CCXXVI. Quinimò, quod magis mirandum, potest illo modo, accedente levi artificio, eòusque figi, ut ejus pars aliqua, & tandem omnes forsan ejus partes in Aurum purum abeant.

Nec tantùm figi, sed perfici.

CCXXVII. Vnde aliud quid sublimius elici potest, *non tantùm figi, sed perfici per Spiritum Acidum ipsum vulgarem Mercurium*, quod an de *Metallis imperfectis* non possit quoque dici, aut expectari, jam non disputo; cùm id Metallicam transmutationem quodammodò redoleat, ita Doctoribus garrulis exosam & cum suis patronis malignè traductam, ut vix liceat impunè ac sine calumniâ non dicam Cogitationes suas & Ratiocinationes, sed operationes proprias & Experimenta certissima proferre.

Differentia Mercurij crudi & præcipitati.

CCXXVIII. Notabile autem id est, quòd Mercurius crudus longè minùs operetur in humorum viscidorum solutione ac eductione, quàm idem præcipitatus & cum Acido Spiritu conjunctus.

Differentia Præcipitatorum respectu fixitatis & effectûs.

CCXXIX. Quin & hoc est notabile, quòd idem Mercurius, quò minùs est per Spiritum Acidum fixus, eò magis operetur in eorundem humorum Pituitosorum & viscidorum solutione ac eductione; & vice versâ, quò magis est idem fixus, eò minùs operetur.

Vtrumque hoc constare experientiâ.

CCXXX. Vtrumque autem, quòd hîc assevero, constat per experientiam & observationem sensualem; cujus rationem investigare ac eruere nos decet ratiocinatione: quam non semel docui tum demum existere solidam, cùm ad omnes circumstantias sedulò notatas accuratè attenditur, ac secundùm ipsas argumentatio nostra ritè instituitur ac formatur.

Ratiocinatio à circumstantiis petenda; Quænam eæ hic sint.

CCXXXI. Dico nos debere argumenta nostræ ratiocinationis petere à circumstantiis per experientiam, sensusque adeò externos nobis innotescentibus: Sunt autem illæ 1. uti dixi, Operatio minor à Mercurio crudo & puro, major ab

eodem cum Acido Spiritu ad fixitatem aliquam deducto. 2. Operatio iterum minor à Mercurio magis fixo, major ab eodem minùs fixo.

In iis difficultas.

CCXXXII. Vbi mox notabilis Rationi humanæ multa sibi præjudicia gratis fingenti remora occurrit: Dicet enim aliquis Sophista vel Philosophus imaginarius; Si fixione sui reddatur operatio Mercurij potentior, Ergò ejusdem fixione majori reddetur illa adhuc potentior: Cujus contrarium nos testamur per Experientiam; quam qui suæ Rationi aliter censenti postponet, an non Ægros suos egregiè, ac secundùm Rationem suam in errore suo superbientem trucidabit?

Cur Mercurius spiritu acido fixus, humores solvat & educat, & quò magis figatur, minùs id præstet.

CCXXXIII. Sed quæritur, cùm à Spiritu Acido figatur Mercurius, atque tunc quàm priùs potentiùs solvat & educat humores Pituitosos, cur ergò, quando ampliùs adhuc ab eodem Acido Spiritu figitur, minuatur denuò eadem humores Pituitosos solvendi ac educendi vis?

Modus Mercurium præcipitandi & figendi.

CCXXXIV. Ego ad dubium illud ritè solvendum velim considerare singulos, qui aliquando Mercurium ipsi præpararunt, atque Animo attento omnia quæ tunc simul contingunt, notarunt, ad fixionem augendam urgeri quoque gradatim Ignem. Opus enim est, ut tum sensim abstrahatur, tum sæpiùs cohobetur Spiritus Acidus, tum tandem potentiori igne ampliùs separetur: Hoc enim nisi fiat, non figetur valdè Mercurius.

Quando ejus fixio contingat.

CCXXXV. Cùm proinde ipsius fixio contingat præsertim, quando postremi ab ipso ignis potentioris vi propelluntur Spiritus Acidi; quæritur, an ergò diversi sint, qui primùm elevantur, ab iis qui postmodùm & tandem attolluntur?

Diversos esse Spiritus Acidos à Mercurio diverso tempore abstractos.

CCXXXVI. Cui quæstioni ut satisfiat, respondeo, diversos esse Spiritus Acidos diverso tempore abstractos; cùm in principio maximè subtiles ac volatiles, in fine maximè crassi ac fixi avocentur; ideóque etiam potentiori igne tandem indigeant.

Ejus probatio.

CCXXXVII. Id autem verum esse, docet nos eadem toties laudata Experientia; qui enim à spiritu acido elevantur halitus, dummodò sit idem suo phlegmate ritè orbatus, sunt primò subtiliores & acrimoniâ volatili præditi, posteà verò crassiores & aut minùs acres, aut fixâ saltem acrimoniâ donati: Quod magis adhuc apparet, quando prægressâ Effervescentiâ contingit partium illa diversarum spiritus acidi separatio: uti hîc accidit Mercurio priùs cum acido spiritu effervescenti, atque ab ipso simul soluto. Nam propter illam Effervescentiam diversimodè sibi commiscentur variæ tum Mercurij tum spiritus acidi particulæ, quarum volatiliores in principio assurgunt, fixiores non nisi aucto valdè igne, dum fixissimæ permanent in Igne; abeunte, quicquid ex spiritu acido non est concentratum & unitum Mercurio.

Ratio cur Mercurius fixior debiliùs operetur minùs fixiori.

CCXXXVIII. Aucto igitur Igne, quicquid nondum est unitum & concentratum in Mercurio spiritus acidi, id omne foràs pellitur Non potest proinde ampliùs vim aliquam in humores pituitosos & viscidos exercere, nec mirum, idcircò debiliùs operari Mercurium præcipitatum fixiorem, potentiùs minùs fixum.

Mercurius sublimatus quo-

CCXXXIX. Hoc idem patet quoque ac confirmatur Mercurio sublimato gemino, de quo jam egi. Nam sublimatione corrosivi attollitur tantùm spiritus acidi, quantum cum additi Mercurij quantitate poterat administrari ignis vi attolli. Sublimati autem illius acrimonia corrodens temperatur, ubi plus Mercurij additur, & quidem tantùm, quantùm potest redundanti acido spiritui jungi, unde dulcescat.

modò dulcis reddatur per Mercurium crudum.

In Mercurio magis fixo minùs spiritus acidi.

CCXL. In Mercurio ergò magis fixo minùs est spiritus acidi, quàm in minùs fixo, minor exinde spiritus acidi pituitam viscidam incidendi vis & potestas: quod satisfacit quæsito.

CCXLI. Quò enim vehementiore igne abstractus est spiritus acidus, eò minùs ejus non concentrati remanet in Mercurio, unde & minùs ab ipso solvitur educiturque humoris pituitosi & viscidi.

Abstractione Spiritûs Vini blandiorem fieri præcipitatum Mercurium.

CCXLII. Quemadmodùm autem id verum esse, probat & testatur experientia, ita per eandem innotuit nobis, si à præcipitato abstrahatur & comburatur aliquoties Spiritus Vini, eo ipso itidem blandiorem, imò minorem fieri Præcipitati cujusvis operationem.

Et quare.

CCXLIII. Contingit autem id, ne longior sim, quatenus à Spiritu Vini temperatur & infringitur, si quæ superest, spiritûs acidi acrimonia: postquam id contingere tàm manifestè evincit Spiritus salis dulcis præparatio, quam utpote lippis & tonsoribus notissimam, sæpiùs commemoravi, & tanquam exemplum tritissimum in medium produxi.

CCXLIV. Vt igitur tandem aliquando concludam, licet Mercurij vis solvendi ac educendi pituitam viscidam plurimùm intendatur à Spiritu Acido, cum quo tum sublimatur, tum præcipitatur; minuitur tamen ac infringitur eadem istius spiritus acidi concentratione intimiore ac contemperatione: quam in fixiore observari, puto me tum ratione tum experientiâ certâ sufficienter evicisse, atque Viris veri amantibus hactenùs satisfecisse.

Medicamenta Diuretica.

CCXLV. Cæterùm *Per Vrinas*, quæ humores Serosos & Pituitosos evacuant Medicamenta plurima commendantur; quorum primaria ferè sunt, *Rad.* Apij, Asparagi, Petroselini, Fœniculi, Eringij, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Spicæ Nardi, Asari, Vrticæ, &c.

Folia Vrticæ, Cerefolij, Absinthij, Eupatorij, Betonicæ, Chamæpityos, Rutæ, Scordij, Petroselini, &c.

Sem. Anisi, Fœniculi, Dauci, Seselios, Chærefolij, Milij Solis, Saxifragiæ, 4. Frigida Majora dicta, Violarum, &c.

Baccæ Iuniperi, Ribesiorum nigrorum, &c.

Amygdalæ Amaræ, Nuclei Persicorum,

Hordeum, Ficus, Ciceres, Fraga,

Succus Citri, Limonum, Serum Lactis,

Terebinthina,

Vinum Rhenanum & Mosellanum, ut & aliâs tenue, atque tale per Experientiam notum.

Inter *Chymica* commendantur Spiritus Salis, Tartari, Sal Tartari Vitriolatum, Sal Volatile Vrinæ, & aliâs omne, Olea stillatitia Baccarum Iuniperi, Succini, &c.

Composita verò infinita occurrunt descripta, vel concinnari possunt ab Artis peritis.

Quibus formis queant exhiberi.

CCXLVI. Variis autem formis exhiberi possunt prædicta Diuretica; Decocti, Aquæ stillatitiæ,

titiæ, Emulsionis, Mixturæ, Boli, Olei, Spiritûs, Vini Medicati, &c.

Formæ quomodo variandæ.

CCXLVII. Variari possunt Medicamentorum formæ tum pro Ægrorum morosorum aut delicatorum lubitu, tam pro simplicium diversitate, tum pro singulorum operatione magis vel minùs felice & quidem secundùm ipsorum subjectorum diversitatem.

Et quare.

CCXLVIII. Notum enim, in uno homine non tantùm unum Medicamentum, sed unâ formâ exhibitum feliciùs operari, quàm aliud, vel formâ aliâ: ad quam rem Medicum imprimis attendere oportet, quò & suis Ægris placeat, & feliciùs faciliùsque curet.

Quare diuretica serosos & pituitosos humores expellant.

CCXLIX. Medicamenta hæc Diuretica Humores tum Serosos, tùm Pituitosos per Urinas educere ac propellere, docet Experientia; quæ cùm & sapore, & odore, & colore, aliisque qualitatibus sensilibus non parùm inter se differant, non mirum; si mirentur curiosi rerum abstrusarum *effectûs similis à rebus tàm dissimilibus pendentis rationem*, ac mox illam aut spontè invenire, aut ab aliis sibi explicari optent.

CCL. Quâ in parte, ut quantùm in me est, Curiosis satisfacere studeam, quædam præmittam notanda, ex quibus totum hoc negotium manifestius futurum confido.

Non omnia Diuretica promiscuè quosvis humores evacuare.

CCLI. Et 1. quidem notandum, *non omnia enumerata modò à me Diuretica promiscuè in quovis affectu, aut humore cum ægri commodo per Urinas evacuando conducere, sed in diversis affectibus & humoribus peccantibus diversa usurpanda.* Quod ego pro lubitu haud fingo, sed experientiâ doctus assevero.

Quænã bili conducant. Quenã Pituitæ.

CCLII. *Alia* certè *Bili*, *alia Pituita peccanti* ac per Urinas educendæ conducunt Diuretica. Nam Bili conducent, Succus Citri, Emulsio Hordei, Fraga, Spiritus Salis, Sal Tartari Vitriolatum, &c. *Pituitæ* autem pleraque à me recensita, quin & Acida modò ad Bilem commendata, quoniam Pituitam non minùs alterant, imò per Vrinas propellunt Acida, quàm Aromatica & Sale Volatili constantia, uti hoc quoque unicâ nobis constat Experientiâ: quam qui negligunt; se quoque ac ægros suos negligunt Medici, nam de Doctoribus Cathedralibus non loquor, sed Clinicis, atque Ægris Medicinam facientibus; ubi nil juvat obtundere aut obruere multiloquio Discipulos, sed maximè convenientibus ac selectissimis medicamentis restituere Ægros.

CCLIII. Ergò pro diversitate aliorum humorum simul in corpore unà cum Pituitâ aut Sero peccantium adhiberi debent Diuretica diversa.

Diuretica Aromatica Acidis præstantiora.

CCLIV. Quamvis autem non minùs *Acida* conveniant *Pituitæ incidendæ ac educendæ*, quàm *Aromatica & Sale Volatili prædita*; *Hæc tamen* utplurimùm observantur præstantiora, & Sanitati restituendæ aptiora, postquàm non tantùm Pituitam corrigunt; verùm Bilem quoque in naturali suo statu conservant, quinimò ipsam perfectiorem faciunt. *Acida* verò Pituitam licèt incidant & ad Vrinas propellant, Bilem tamen simul infringunt, atque à naturali statu abducunt, & hactenus nocent.

Ad omnia præcedentia attendendum.

CCLV. Attendendum est proinde ad hæc omnia Medico ritè praxin facturo, & si ex Ægri relatu, & mox ipsi occurrentibus Symptomatibus non satis constet Medico de quovis humorum simul peccantium vitio, ex *prudenti Medicamentorum sibi perspectorum usurpatione, atque singulorum operationis observatione* non ita difficulter innotescet ipsi, *Quales humores, ac quibus modis peccantes simul in Ægro existant.* *dum Medico.*

CCLVI. Illis autem observatis longè faciliùs erit Medico & Humorum & Medicamentorum singulis accommodatorum gnaro feliciter, hoc est, citò, tutò, & jucundè suos Ægros curare.

Cavendumne, dum uni humori peccanti prosumus, alii noceamus.

CCLVII. Illud enim cavendum imprimis, ne dum uni humori peccanti prosuimus, alii noceamus.

Et quare.

CCLVIII. Quamvis enim nobis constet experientiâ, *Medicamenta assumpta imprimis agere in humores peccantes*, quoties ipsis corrigendis sunt maximè convenientia, tamen constat quoque eâdem experientiâ, *medicamenta pluribus humoribus diversis alterandis apta quodammodò etiam operari in non peccantes humores, ubi vel Copia majori simul assumuntur vel diutiùs usurpantur.*

CCLIX. Quamvis proinde non semper mox noxa notabilis observetur ex usurpatione medicamentorum non usquequaque humoribus peccantibus accommodatorum, eadem tamen sensim se promit attentis omnium, quæ Ægris contingunt, mutationum observatoribus Medicis; qui mox, ubi aliquid nociturum prævident; eidem prudenter provident; atque mutant medicamenta, à quibus scopum sibi propositum plenè non vident sperandum.

CCLX. Quæ hic inculco præcepta, non tantùm ad præsens de Hydrope negotium pertinent, verùm universalia sunt, per totam praxin usurpanda.

Quenã Diuretica in Hydrope præsertim conducant.

CCLXI. Vt autem tandem de Diureticis concludam, assero in antecessum, *quoniam rariùs Bilis acrimonia aucta simul peccat*, illa præsertim *Diuretica conducere Pituitæ ac Sero in* Hydrope imminente *exsuperanti, quæ Aromatica sunt & Sale volatili prædita:* rariùs autem, quæ sunt *Acida*; subinde ex *utrisque mista*.

Quâ ratione Urinas moveant, & cum ipsis humores expellant Diuretica.

CCLXII. Videamus nunc, an propositæ quoque à me quæstioni satisfacere queam, *Qua ratione sc. Vrinas moveant Diuretica, & cum ipsis Humorem Pituitosum ac serosum expellant*, licèt plurimùm inter se differant, tum sapore, tum odore, tum aliis qualitatibus sensilibus.

De quib. Diureticis loquatur Author.

CCLXIII. Hoc ut faciliùs pateat, notandum adhuc, nos hîc propriè quærere ac loqui de iis *Diureticis*, quæ *humores Serosos ac Pituitosos in* corpore *redundantes* educunt; quocirca consideranda priùs *istius redundantiæ Causa*, quæ rarò unicâ, sed sæpenumerò multiplex existit.

Cur redundant in Sãguine Serũ & Pituita.

CCLXIV. *Redundant* in enim massâ Sanguineâ Serum & Pituita, vel quia *non separantur ab ipsâ* vel quia *tantâ copiâ producuntur*, *ut sufficienter ab ipsâ secerni ac externi non possint.*

Quia non separantur ab eo. Et quidẽ Sãguinis vitio.

CCLXV. *Si à Sanguinis massa non separantur* Serum vel Pituita, *id non tàm Renum, quàm ipsius Sanguineæ Massæ vitio accidere arbitror*, quin omne in *Renibus* observabile aliquando *vitium ab eadem Sanguinea massa* plerumque deducendum, rariùs à *primario ipsorum vitio*, ab *externo frigore vel, calore* imprimis tunc petendo.

Non renum.

CCLXVI. Renum, inquam, vitium, rariùs ortum habet ab externo frigore vel calore, utplurimùm à vitio in massâ Sanguinea existente, atque ab externo frigore caloreve producto, & vias Renum obstruente, aut aliàs malè afficiente.

Secretio Seri & Pituitæ à Sanguine deficiat.

CCLXVII. *Secretio* autem *Seri ac Pituitæ à Sanguine deficit* plerumque *ob intimiorem, quàm decebat, partium Sanguinis conjunctionem ac unionem*; unde tunc non tantùm *minus Urina* solet secerni, ac excerni; sed & *minus contentorum*, unà cum Vrinâ, ubi in corpore redundant, & omnia benè se habent, secerni excernique solitorum.

Intimior partium sanguinis unio unde pendeat.

CCLXVIII. Quæritur proinde, *unde pendeat intimior illa partium Sanguinis unio, ob quam nec Serum, nec alia cum ipso secernenda secerni possunt, aut excerni?*

CCLXIX. Hanc quæstionem ut solvam, ex meis loquar præjudiciis, (dum aliis sua relinquo illibata,) & dicam id accidere *propter Acidum præsertim, aut Salsum lixivum purius in corpore existens.*

CCLXX. Arbitror, inquam, imprimis ac frequentiùs *propter Acidum*, aliquando & rariùs *propter Salsum lixivum purius in corpore humano existens contingere arctiorem, intimioremque omnium Sanguinis partium conjunctionem ac unionem.*

CCLXXI. Ratio est, quia tunc & potentior, & humanæ naturæ minùs conveniens accidit inter ista contraria tum in tenui Intestino, tum in dextro Cordis Ventriculo Effervescentia; unde hîc præsertim concurrentes simul *humores cæteri potentius agitantur, rarefiunt, hinc & intimius junguntur & commiscentur.*

CCLXXII. Quo namque Actior fit inter Acidum & Salsum pugna, eò plus partium ignearum secernitur ab utrisque, eò plus ab iisdem alterantur & rarefiunt cæteræ Sanguinis partes ab ipsis alterari & rarefieri aptæ, eò proinde aptiores fiunt intimiori partium omnium & singularum unioni & conjunctioni; & imprimis partium Effervescentium, Acidi putà Spiritus & Salis Lixivi, quæ partes tunc sine controversiâ coëunt & adunantur arctiùs, & cum ipsis cæteræ utrisque magis affines.

CCLXXIII. Quoniam verò Sanguinis Serum, (ex quo in Renibus secreto constituitur Vrina) ortum habet ab illis partibus Effervescentibus, atque bonâ sui parte à reliquâ massâ sponte, levi saltem negotio separabilibus & Aquâ dilutis, nulli debet videri mirum, si vitiosâ contingente & quidem Actiore potentioreque Effervescentiâ, non laxè, uti decebat, sed arctè jungantur hæ cæteris Sanguinis partibus.

Causæ externæ corpus ad Hydropem disponentes.

CCLXXIV. Hoc ita se habere posse, imò admissis meis præjudiciis de Succo Pancreatico, Bile, Lymphâ, Pituitâ, & cæteris in humano corpore jam notissimis humoribus, ita se habere, confirmant omnes Causæ externæ Corpus ad Hydropem disponentes, *Aër* putà *frigidior & Acrior*, & quandoque *Solis vel Ignis æstus*; *Alimenta tum Acidiora, tum Acidis condita*, & quandoque *Acidum concentrantia*; *Vigiliæ vel Somnus excedentes*, atque Spiritus Animales aut consumentes, sicque humorum Acrimoniam promoventes, aut inertiores & pauciores præbentes, atque sic Pituitæ proventum augentes. *Corporis motus nimius*, vel *Quies nimia* eodem, quo dictum, modo humores vitiantes. Inter Animi pathemata tum *Ira* frequens & fortis Bilem acuens, tum præsertim *Mœror, aut Metus gravis* & improvisus, Acidum in corpore augens & Acrius imò purius reddens.

Causæ antecedentes coacervationis Pituitæ & Seri.

CCLXXV. Cùm ergò hæ soleant esse Causæ antecedentes illam Pituitæ ac Seri coacervationem atque productionem nimiam in Corpore, meritò concludemus eo modo illas id efficere, quo secundùm phænomena (quæ habemus pro certissimis) modò memoravimus.

CCLXXVI. Secretio ergò Seri à Sanguine in Renibus minùs contingit sufficiens, non tàm ipsorum Renum, quàm partium Sanguinis arctiùs sibi unitarum culpa, quod erat probandum.

In Sanguine quare augeantur.

CCLXXVII. Quòd si prædicto à me modo minùs secernatur à Sanguine pars Pituitosa & Serosa, ergò eâdem de causâ *augebitur & cumulabitur eadem in ipso Sanguine.*

Causa, cur plus pituitæ in Massâ Sanguineâ producatur.

CCLXXVIII. Quinimò ob eandem causam in tenui præsertim Intestino observabilem *producetur plus ejusdem humoris pituitosi in Massâ Sanguineâ*; quoniam, existente Succo Pancreatico acriore ac puriore, acrior quoque continget non tantùm continuè cum Bile Effervescentia, sed & tunc quoque, quando è Ventriculo ad Intestinum propellitur Alimentum in ipso fermentatum; cui proinde intimiùs admiscebitur Succus Pancreaticus, ideóque crassiores quoque & in Pituitam facilè mutabiles transferentur cum cæteris Chyli partibus ad Venas Lacteas, & tandem ad Cor; ubi & similis generabitur Sanguis, Pituitosus sc. & Hydropi ansam præbens.

Unde Seri & Pituitæ redundantis generatio, coacervatio & Retentio.

CCLXXIX. *Ab Acidi* ergò in corpore observati *sed acrioris vitio* pendet imprimis *Seri & Pituitæ* in corpore hydropicorum redundantis tum *Generatio*, tum *Coacervatio*, tum *Retentio.*

Quomodo illud vitiû per Diuretica tollendum. Et quib.

CCLXXX. Quisquis proinde per Diuretica volet illud vitium tollere, opus erit, ut illas noxas omnes tollat, tum *impediendo novam Pituitæ productionem, corrigendo Acidum noxium*; tum *emendando cætera inde orta vitia* in Sanguine Pituitosiore & viscidiore, ipsum sc. *incidendo & attenuando.*

CCLXXXI. Hoc autem præ aliis omnibus præstant omnia *Salia Volatilia* & *Aromatica*, quippe quæ & *Acidum temperant*, & *Pituitam incidunt*, hâcque imprimis ratione Vrinas movent.

CCLXXXII. Cætera verò *Acida* inserviunt quidem Pituitæ viscidiori incidendæ; diutiùs autem usurpari non debent, quia sine graviori detrimento non possunt, aucto sc. & acriori facto ab ipsis Acido in corpore, unde Ventris tormina; aliaque producuntur ægris damna.

Sudorifera.

CCLXXXIII. Atque sic puto me quæstioni à me propositæ satisfecisse, ostendendo modum, quo Vrinas movent Diuretica, & cum ipsis expellunt humorem pituitosum ac serosum. Pergamus nunc ad Sudorifera, quæ 4. loco dixi conducere iisdem expellendis.

Quænam Serum & Pituitã foràs propellant.

CCLXXXIV. *Sudorifera* verò, quæ tum Serum tum Pituitam foràs propellant, & ipsis Sanguinem liberent, plurima occurrunt, & inter alia.

Radices Apii, Fœniculi, Bardanæ, Pimpinellæ, Angelicæ, Zedoariæ, Tormentillæ, Chinæ, Imperatoriæ, Sarsæparillæ, Asari.

Folia Cardui Benedicti, Capillorum Veneris, Scordii, *Sum.* Cent. minor. Melilot. *Flor.* Chamæmel.

Lignum Guajacum, Sassafras, Quercûs, Juniperi, Buxi;

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. ex quibus *Rob* paratur.

Semen Milii, Aquilegiæ, Card. Bened. &c.

Opium, quod Sudoriferum planè est, & *Opiata* omnia, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, &c.

Hac variis formis exhiberi posse. CCLXXXV. Atque ex hisce variâ formâ parantur medicamenta sudores moventia, Pulveris, Decocti, Aquæ stillatitiæ, Extracti, Salis, Rob, Electuarii, &c.

Sudorifera Chymica. CCLXXXVI. Præter hæc vulgò nota sunt & nonnulla Chymicis celebrata sudorifera ex Mineralibus præsertim ac Metallicis parata.

Antimonii Diaphoreticum. CCLXXXVII. Ex Antimonio quidem occurrit primùm *Antimonium Diaphoreticum* dictum, & solâ ejus cùm Nitro fusione ac fixione paratum.

Bezoardicum Minerale. CCLXXXVIII. Huic proximum est *Bezoardicum Minerale* dictum, ex eodem Antimonio sed cùm Mercurio sublimato in Butyrum priùs destillato, hinc cùm Nitri Spiritu fixato confectum.

Lunare, Solare, &c. CCLXXXIX. Præter hoc Bezoardicum Minerale simplex dictum, plura numerantur adhuc à dissoluto in figente spiritu Metallo nomen sortita, unde laudantur, Lunare, Solare, &c. quæ ab addito metallo dubio procul singularem vim sunt nacta.

Antimonii Sulphur auratum Diaphoreticum. CCXC. Laudatur etiam *Antimonii Sulphur auratum diaphoreticum* dictum, ex Ipsius cum Nitro & Tartaro fusi Scoriis Aquâ calente extractis & Aceto destillato præcipitatis, & diligenter edulcoratis paratum.

Ejus flores. CCXCI. Laudantur quoque *Antimonii flores* iteratâ sublimatione tandem *fixi* facti.

Mercurius Præcipitatum Diaphoreticum. CCXCII. Si ex *Mercurio* paratur *Præcipitatum Diaphoreticum*, quod quò accuratiùs præparatur, eò efficacius efficitur.

Ex omnibus omnis generis medicamenta confici posse. CCXCIII. *Mineralia* certè ac *Metalla* pro diversâ sui præparatione vires suas mutant, quin ex singulis (quod de Vegetabilibus quoque verum) omnis generis ac operationis medicamenta confici possunt; Hoc qui naturalium & artificialium mutationum imperiti ignorant, manu operi admotâ tentare priùs deberent, quàm negare.

Animalium Ossa, Cornua & Ungulæ, &c. Sudorif. CCXCIV. Ad Sudores movendos conducunt quoque ex *Animalibus* partibus omnia ferè *Ossa Cornua & Ungulæ*, ac præsertim parata ex ipsis, *Spiritus, Salia Volatilia, & Olea stillatitia.*

Sudorifera externa. CCXCV. Non tantùm intrò assumptis promoveri possunt Sudores, sed *forinsecus quoque usurpatis, Balneis* putà multiplicibus, *naturalibus*, sive *Thermis, & Artificialibus*, iisque tum *Aquæ dulcis*, tum *Variorum Decoctorum*, tum *Spiritus Vini, & Laconicis dictis.*

CCXCVI. Est autem magnum illud beneficium, posse citra ullius medicamenti assumptionem promoveri Sudorem, quod imprimis usu venit in delicatulis. Sed de hoc modo egi jam alio loco.

CCXCVII. De modo, quo Sudorifera assumpta Sudorem moveant & promoveant, non puto multis esse mihi nunc disputandum, postquam ex iis, quæ jam de Diureticis proposui, hanc rem satis planam esse puto. *Sudorifera quomodo sudorem moveant.*

CCXCVIII. Vix enim inter se differunt Sudorifera & Diuretica, nisi gradibus; cùm eadem Medicamenta nunc Sudores, nunc Vrinas moveant, prout sc. majore vel minore quantitate assumuntur, & illius quantitatis respectu humores in corpore se habent diversimodè, atque cætera disponuntur variè; nam humorum præsertim & externorum, tegumentorum putà, Aëris, aliorumque respectu vel Sudor, vel Vrina prodit. *Sudorifera & Diuretica nõ nisi gradibus differre.*

CCXCIX. Vnde etiam patet *materiam eandem esse Vrinæ ac Sudoris*; differre tantùm, imprimis saltem, viâ excretionis. Quod benè notasse juvat Medicum Tyronem; ne sc. mox terreatur cum vulgo, imò Medicorum vulgo, ubi non prodit mox Sudor post assumpta Sudorifera; neque enim semper parata est ad excretionem materia Sudoris, nec semper per habitum corporis & poros, sed non rarò per Renes ac vesicam cum reliquâ Vrinâ excernitur, & quidem cum summo Ægrotorum commodo. *Urinæ & Sudoris eadem materia.*

CCC. *Nihil certè periculi imminet Ægris ab assumptis Sudoriferis, quamvis nullus prodeat Sudor:* Neque enim noxia sunt Sudorifera per se; & si quid noxæ metuendum sit post assumpta Sudorifera, non prodeunte tamen Sudore, id omne pendet aut ab humore in corpore peccante ac rebelli, aut à tegumentis nimiis Ægros penè suffocantibus, quod imprimis culpandum & vitandum in Sudore movendo; hâc enim in parte delinquunt non tantùm adstantes, sed gregarii quoque Medici plebejis moribus præter rationem omnem se accommodantes, & ipsos laudantes. *Nullum esse periculum à Sudoriferis, quamvis nullus prodeat sudor.*

CCCI. *Non est quidem bonum signum, non prodire Sudorem assumpto Sudorifero satis potente, & concurrentibus cæteris ad Sudorem promovendum requisitis.* *Non tamen esse bonum signum.*

CCCII. Alterutrum enim hoc indicat, & hactenus pro indicante habendum, vel *humores in corpore non esse adhuc aptos & dispositos, ut per Sudorem expellantur*; vel *conclamatum esse, atque functiones naturales omnes fatiscere*, atque *ad mortem* properare Ægrum. *Quand indicet.*

CCCIII. Vbi enim dejectæ vires simul observantur, idque ob penè *suffocatum dissipatumve* Ignem in Cordis dextro Ventriculo perpetuandum, nil boni potest ampliùs sperari.

CCCIV. *Vita certè nostra conservatur naturaliter sustentatione Ignis temperati in dextro Cordis Ventriculo, perpetuò excitandi,* & unà cum Sanguine in corpus universum distribuendi. *Unde vita nostra sustentetur.*

CCCV. Eâdem contrà *Vita nostra perit naturaliter Extinctione ejusdem Ignis, vel Suffocati, vel minus accensi & spontè fatiscentis*, vel etiam post summum incendium extincti. *Unde pereat.*

CCCVI. Quæcunque proinde ad istius Ignis perpetuationem facere possunt, conservari debent ac instaurari ad vitæ ipsius conservationem, uti etiam vicissim omnia removenda sunt, *Quid ad ejus conservationem faciendum*

quæ Ignem illum aut suffocare valent, aut languidum reddere.

CCCVII. Quænam verò illa mihi esse videantur, alibi docui, nec opus idem hîc repetere, quapropter ad alterum modò memoratum revertor, ad *humores minùs aptos, ut Sudoris specie foràs propellantur.*

Quinam humores inepti sint, ut sudoris specie foràs propellantur.

CCCVIII. Humores autem illi præsertim observantur *inepti*, qui vel sunt *valdè viscidi*, vel *cum viscidis commisti*; à quibus proinde nequeunt secedere, nî adjunctorum viscidítas priùs incidatur.

CCCIX. Viscidítas ergò humorum aut Sudore expellendorum, aut ipsis admistorum impedit quæsitum Sudorem.

Sudoriferorũ vires, & operatio.

CCCX. Quoniam verò Sudorifera pleraque vim habent incidendi & attenuandi, adeóque viscidítatem omnem corrigendi, (quamdiu cætera benè se habent in corpore) licèt Sudor nullus prodeat, nil inde continget ægris damni, quin iisdem sensim ad Sudorem disponuntur humores expellendi, remoræ saltem tolluntur paulatim.

CCCXI. Quinimò si à frigore externo coarctati sint in corporis superficie & cute pori, aut ibidem coagulati potiùs humores Pituitosi eosdem obstruentes, atque sic Sudorem impedientes, assumptis Sudoriferis ex incidentibus paratis dissolvetur iterum prædicta Pituita, solvetur Obstructio, aperientur pori, atque Sudori posteà secuturo parabitur denuò via. Constat enim experientiâ quotidianâ, assumptis crebriùs Sudoriferis, sed benignis, Ægroque mediocriter nec nimiùm tecto, Sudorem, qui priùs nondum prodibat, sensim prorumpere, & quidem cum magno Ægri commodo.

Festinandum lentè in Medicinâ faciendâ.

CCCXII. Quod proinde inculcavi sæpiùs, iterum inculco, festinandum lentè in Medicinâ faciendâ, hoc est, non differendam quidem Curam necessariam, sed in ipsâ procedendum lentè, & agendum blandè, qualibuscunque tandem quis utatur medicamentis.

Et quomodo.

CCCXIII. Festinandum quidem aliquando in curâ instituendâ, ne occasio nonnunquam præceps Medico elabatur: usurpanda autem semper auxilia non vi ac vehementer, sed blandè agentia, hoc est, sine virium Ægri dejectione notabili.

Quî Sanguis educendus.

CCCXIV. Vnde si *Vena Ægro secanda*, & Sanguis educendus; satius est partitis vicibus, & quantum Æger commodè ferre poterit, evacuari Sanguinem, quàm simul & semel cum ejusdem insigni debilitatione.

Quî humores evacuandi.

CCCXV. Si *humores Biliosi, Pituitosi Serosi evacuandi*, satius est per epicrasin & blandis medicamentis illos paulatim evacuari, quàm adhibitis potentioribus vel copiâ majore in Hypercatharseos adeóque vitæ periculum ægrum conjicere, quod nimis frequenter Thrasonicis Medicis accidere, quotidiana docet Experientia.

Quî Sudor movendus.

CCCXVI. Si rursus *Sudor veniat movendus*, satius est ipsum lentè ac repetitis vicibus propelli, quàm eodem vi propulso Ægrum ad languorem debilitare; quemadmodùm id non semel imprudenter à quibusdam Sciolis potiùs quàm peritis Medicis factum novi, qui nimirum plus imaginariæ, Scientiæ Medicæ, quæ nulla fuit vel erit unquam, quàm Arti reverà existenti & solo exercitio atque observatione diligenti eorum, quæ Ægris benè aut malè cedunt, comparandæ, adeóque peritiæ tribuunt, & non tantùm sibi, quod ferendum, ac ridendum; sed miseris Ægris quoque, quod dolendum & culpandum, noxam afferunt.

Quî humores vitiosi alterandi.

CCCXVII. Si, ut hoc etiam addam, *alterandi sint humores in corpore vitiosi*, satius itidem non simul ac semel, at per partes assumi medicamenta humores alterantia & corrigentia; sic enim plùs præstare toties laudata evincit Experientia; quin ejusdem rationes invenit Ratio. Si enim vel Bilis, vel Pituita, vel Succus Pancreaticus qualitate peccet vitiosâ, & talis effundatur continuè in tenue Intestinum; quicquid assumetur medicamenti, ut vitium illud qualecunque corrigat, debet illi peccanti humori admisceri; at non admiscebitur, nisi parti in tenui intestino occurrenti; cui si multum Medicamenti alterantis admisceatur, illam nimiùm alterabit & non tàm temperabit, quàm contrariam ipsi qualitatem imprimet, atque sic ab uno extremo conjicietur peccans humor in alterum, secundùm tritum proverbium:

Et quare.

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

CCCXVIII. Quòd si contrà vice quâvis minùs medicamenti assumatur, humor ipsi occurrens corrigetur, atque sic correctus per venas lacteas perget ad Sanguinem; dum alius vel in tenue Intestinum propulsus à novo Medicamento paulò post iterum quantitate parvâ assumendo similiter sit temperandus, quin eâ ratione omnis humor vitiosus paulatim ad pristinam temperiem deducetur, & vitiosi generatio nova impedietur.

Semper blandè ac lentè procedendum.

CCCXIX. Esto igitur in Arte Medicâ Regula Vniversalis & Aurea, *Semper blandè ac lentè procedendum in omni Curâ Ægrotorum ritè ac secundùm rationem sanam Experientia indubitatæ innitentem instituendâ.*

Sudorifera quid præstent.

CCCXX. *Sudorifera* ergò ex *incidentibus & attenuantibus* parata & *partitis vicibus exhibita* tum ipsos *humores Sudore propellendos*, ubi existunt *viscidi*, tum *alios ipsis admistos & itidem viscidos*, tum & aliàs *in corporis poris ac superficie coagulatos solvunt, incidunt, & ad Sudorem secuturum sensim omnia disponunt.*

CCCXXI. Atque hæc de Sudoriferis dicta sufficiant, de *Salivatione* nunc quoque aliquid dicendum.

Salivatio quid.

CCCXXII. Est autem *Salivatio, Evacuatio humoris Pituitosi ac Serosi per Vasa Salivalia & omnes in Os patentes hiatus.*

Quibus humoribus conducat.

CCCXXIII. Illis enim humoribus in Sanguine redundantibus conducit Salivatio sive Ptyalismus.

Salivatio spontanea.

CCCXXIV. Contingit quidem aliquando, licèt rariùs, *Salivatio sponte*; quod in hisce regionibus nonnunquam factum observavit, & quidem cum notabili ægrotorum commodo, & liberatione à *morbis chronicis à Pituitâ semper pendentibus.*

Artificialis à Mercurio.

CCCXXV. Vtplurimùm tamen *à Medicamentis* excitatur Salivatio, & imprimis à *Mercurio tam crudo, quàm sublimato, aut præcipitato, sive forinsecùs, sive intrinsecùs usurpato*: Variis namque modis usurpari potest Mercurius ut Salivationem promoveat.

CCCXXVI.

Internè assumitur. CCCXXVI. Aliàs enim vel sublimatus dulcis, vel præcipitatus multiplex *intrà corpus assumitur*, unde non tantùm vomitus vel Alvi dejectio, sed Salivatio quoque excitatur.

Vel externè. Et quomodò. CCCXXVII. Aliàs Crudus Oleis & Unguentis innutritur, atque tunc partes variæ, volæ manuum & plantæ pedum, quin omnes articulationes, & spina dorsi iisdem *illinuntur*, & post tres quatuorve dies utplurimùm Salivatio consequitur.

Et per fumum. CCCXXVIII. Aliàs idem in Cinnabarim sublimatus cum Sulphure, Myrrhæ aliisque additur, in pulverem redigitur, atque prunis injectus *fumum promit*, qui per infundibulum *biante ore exceptus*, sensim Salivationem movet.

Qui modus tutissimus. CCCXXIX. Atque hic modus postremus Salivationem movendi omnium tutissimus est, si prudenter adhibeatur; Est enim tunc in Medici potestate Salivationem pro lubitu regere ac moderari; quod non æquè fieri potest ab assumpto, vel inuncto Mercurio.

CCCXXX. Quinimò à prudente Medico ita potest excitari Mercurii fumo Salivatio, ut à nemine facilè possit observari, nisi à rei peritissimis. Hoc autem fieri tantùm potest æstatis tempore, aut Aëre calente.

Frigus externum nocere salivantibus. CCCXXXI. Observandum namque *Nihil æquè nocere Salivantibus, ac frigus externum*, à quo sibi cavere debent studiosè, qui felicem optant à Salivatione successum.

Et quare. CCCXXXII. A frigore namque impeditur Humoris effluxus, unde ab illis circa glandulas Salivales stagnantibus nonnunquam Suffocationis periculum imminet ægris, aut ab iisdem deorsùm ad alvum ruentibus Ventris fluxus gravis, & aliquando Vomitus enormis cietur.

CCCXXXIII. Cavendum proinde sedulò, ne frigori externo exponantur quotquot Salivationem patiuntur.

In ebrè... Oris ulcera. CCCXXXIV. Observandum quoque, in Salivatione, potentiore præsertim, gingivas & linguam & labia & buccas ulcera perpeti satis molesta, & fœtentia; quæ nisi exactè observentur, nonnunquam graves post se noxas ægris relinquunt, dum & Columella, & Glandulæ in faucibus, & Linguæ pars absumuntur, & Cicatrices grandes ac molestæ in Buccis producuntur.

CCCXXXV. Quomodò verò illis molestiis sit per oris collutiones & gargarismos occurrendum, non est hujus loci disquirere; cùm spectet imprimis ad Luis venereæ Curationem, ad quam felicius absolvendam frequens est Salivationis excitatio.

CCCXXXVI. Sic itaque puto me sat multis egisse de modo minuendi Humorem serosum ac Pituitosum in Corpore humano redundantem, atque hydropi futuro ansam præbentem. *8. Seri Salsedo, & Pituitæ viscidi tas qui curetur.*

CCCXXXVII. Vltima & *Octava in Hydropis Curatione Indicatio à Seri Salsedine, ac Pituitæ viscididitate* deducta restat explicanda.

CCCXXXVIII. Quoniam verò suprà egi de visciditatis correctione, non est opus, ut pluribus nunc de eâdem agam: quin sufficiet mihi pauca de seri salsedine corrigenda proferre.

Salsedo unde. CCCXXXIX. Quòd si benè conjectem, *Salsedo*, qualem in Sale marino, gemmæ, similibusque observamus, *ortum ducere videtur imprimis ex sale lixivo & spiritu acido satis puris commistis, exsuperante tamen tantillum spiritu acido.*

Quibus temperetur. CCCXL. Hanc verò salsedinem contemperant *Gummi Tragacantha, Arabicum, Mastiche, Thus, Styrax calamita, Hyoscyami Semen, Cynoglossæ Radix, &c.* ut & *Pilulæ de Styrace, Cynoglossâ, & Arnoglosso*, sive Plantagine dictæ: quorum ope humores salsos ac serosos temperari & corrigi, constat per experientiam; licèt non æquè forsan rationi nostræ pateat, quomodò ista & alia id præstent.

Verùm hæc sunt quæ de Hydrope, ejusque Curatione hâc vice proponenda habui. Spero, inde emolumentum aliquod in omnes eos, qui circa periculosi hujus affectûs medelam subinde occupantur, redundaturum.

Finis Tractatûs Sexti.

TRACTATUS VII.

DE AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA.

Affectio Hypochondr.; e cura notabilis, I.

VM Medicis & cognitu necessaria, & curatu arduâ sit *Affectio Hypochondriaca*, illam meritò inter notabiles Affectus memoramus, peculiarique discursu exponendam suscipimus.

Varia eâ Symptomata comitari. II. Ne autem ullius mentem ullo præjudicio præoccupemus, aut saltem præoccupare velle videamur, antequam Affectionem describamus Hypochondriacam, & qualem affectum ipsam esse putamus, determinemus, proponemus varia Symptomata & mala, quibus catervatim comitata sese manifestare ac Ægros infestare solet, ut ex ipsis accuratè atque ordine examinatis unicuique proclive sit de ejusdem naturâ & essentiâ judicium ferre adæquatum & æquum.

Ejus sedes. III. Observandum autem mox in limine, plurima Hypochondriacam affectionem comitari solita *Symptomata*, ejusdemque *signa exacerbari maximè post alimentorum assumptionem*; unde non malè conjici posse videtur, *sedem focumque*

hujus mali esse si non ipsum ventriculum ventriculo saltem vicinas partes.

Symptomata. IV. Inter multiplicia autem in affectione Hypochondriacâ observabilia Symptomata sequentia sunt præcipua.

Angustia circa præcordia. V. Et 1. quidem *Angustia circa præcordia*, post alimentorum assumptionem in aliis quidem citiùs, in aliis tardiùs, rursus in aliis graviùs, in aliis leviùs affligens, tàm ratione Individuorum diversorum, quàm alimentorum variorum.

Præcordiorum distentio. Animi deliquiũ. VI. Huic Angustiæ plerumque comes est 2. *præcordiorum distentio*, & non rarò 3. *Animi Deliquium.*

Ructus acidi. VII. Hæc mala comitantur utplurimùm 4. *Ructus acidi, rariùs nidorosi.*

Nausea Vomitus. VIII. Sed præterea frequenter urget 5. *Nausea*, cum insequente *Vomitu.*

IX. Quodque hic notabile est, *vix cessant aut minuuntur prædicta & mox adhuc dicenda Mala*, nisi 6. *Vomitu ejiciatur Pituita* varia, nunc *aquea*, crebriùs *crassa & viscida*; nunc *insipida*, sæpe *acida, acerba, pontica*; & nonnunquam simul *amaricans*, & *Bili mixta*; Vbi ejiciuntur liberantur brevi, aliàs per plures horas protrahitur malum & angustia. *Varia Vomitu ejecta.*

Effervescentia in ventre. X. Interim sæpenumero 7. *effervescentia* aliqua notabilis *sentitur in ventre* atque ebullitio quasi, unde & *sursùm halitus, vapores, ructus* observantur elevari, & *per intestina flatus* devolvi *cum rugitibus*, quibus per *crepitum emissis* levamen accipit æger, iisdem autem retentis angustias majores aut tormina etiam patitur. *Flat⁹ per intestina.*

Hypochondriorum distentio. XI. Vnde 8. *Hypochondriorum sinistri* præsertim, *distentio & tumor* ægros urget adeò ut aliquando tympani ad instar distentum sit abdomen.

Alvus adstrictior. XII. Sed & 9. *Alvus* plerumque *adstrictior* existit, rariùs *laxior.*

Frigus in dorso. XIII. Vbi Effervescentia prædicta excitatur, 10. *frigus* ferè *circa regionem lumbarem atque inter scapulas dispersum* molestum est, *febremque intermittentem* mentitur, atque *ephemeram* nonnunquam excitat.

Æstus in Hypochondriis. XIV. Quin 11. hoc frigus excipit aut sine frigore sensili exoritur *Æstus in Hypochondriis* valdè molestus; moxque sursùm communicatur, unde varia consequuntur Symptomata.

Strangulatio faucium apparens. XV. Nam 12. in quibusdam Vterinæ suffocationi passio similis producitur, adeò ut *sibi fauces occludi, seque strangulari* putent ægri.

Pulsus compressus. XVI. Interim 13. *Pulsus* primùm *compressus* editur, quandoque nullus sentitur; sed paulò post *frequentior ac febrilis* redditur, concurrente ferè *Cordis palpitatione.*

Respiratio difficilis. XVII. Ipsa quoque 14. *Respiratio difficilis* existit.

Sudor frigidus. XVIII. In mediis hisce angustiis 15. non rarò *Sudor* erumpit *frigidus*, qui decrescente malo mutatur in *calidum.*

Faciei rubor & calor post pallorem & frig. XIX. Sed & 16. tunc simul *Faciei rubor & calor* observatur, cùm priùs *pallor & Frigus* ipsam obsideret.

Caput grave, Dolor lancinans. XX. Nec tamen hic malorum finis, nam 17. *Caput* quoque *gravitatis sensu* afficitur, & non rarò *dolor lancinans* ipsum occupat.

Oculi Caliginosi. XXI. Quinimò 18. *Oculi Caliginosi* fiunt, & quandoque *Vertigine* corripitur æger.

XXII. Sed & 19. *Aurium tinnitu* vexatur idem. *Aurium tinnitus.*

XXIII. Partes autem extremas 20. *Stupor & formicationis sensus* prehendit. *Stupor & formicationis sensus.*

XXIV. Quin 21. Corpus Universum *Lassitudo spontanea* occupat, ac si defatigatum esset labore multo & fustibus exceptum. *Lassitudo spontanea.*

XXV. Multos 22. *Vigiliæ* urgent molestæ, alios *Insomnia*; quosdam mox ab assumpto Alimento satis placidè *dormientes excitat* aliquot post horis malum, ubi sc. absoluta est qualis qualis Alimentorum in Ventriculo alteratio. *Vigiliæ, Insomnia.*

XXVI. Sed nec 23. *Mentis functionibus* parcit hic affectus, quin potiùs *Animum ad tristitiam & Metum* disponit, cum leviori aut graviori *Delirio Melancholico* dicto. *Tristitia & Metus.*

XXVII. Quin nonnunquam 24. gravissimis affectibus Praxeos hujus nostræ lib. II. explicatis, *Epilepsiâ, Convulsione, Apoplexiâ* vel *Paralysi* Ægros hos teneri observatum est. *Delirium Melancholicum Epilepsia & Convulsio, &c.*

XXVIII. Sed & 25. in plerisque Ægris *Saliva multa* observatur, & imprimis aucta, quando graviùs affligit malum. *Saliva multa.*

XXIX. Multis 26. *Fames intenditur aut depravatur, aut etiam minuitur.* *Fames læsa.*

XXX. Nonnullis 27. *Sitis augetur* in Paroxysmo, aliàs non item. *Sitis aucta.*

XXXI. Denique 28. *Urina* observatur *planè varia*, nunc pauca, nunc multa; nunc *tenuis*, nunc *crassa*; nunc *albicans vel Aquea*, nunc *rubicunda*, nunc *nigricans*; in quâ plerumque subsident *arenulæ rubicundæ tenuiores, crassioresve*, laterum contusorum farinæ non absimiles, & nitentes; nunc in fundo & in parietibus subsidentes, nunc in superficie innatantes, nunc per contenta omnia dispersæ. *Urina varia.*

XXXII. Atque hæc sunt primaria, quæ in unum acervum corradere valuimus, Hypochondriacæ affectionis Symptomata simul & signa: quæ in omnibus non apparent omnia, nec semper æquè gravia: unde prout plura existunt vel pauciora, leviora vel graviora, sic affectum etiam leviorem vel graviorem esse arguunt. *Hæc Symptomata non semper nec in omnibus apparere &c.*

XXXIII. Hæc omnia autem qui ritè expenderit, & cum iis, quæ non uno loco de *Bilis & Pituitæ in tenui Intestino confluxu*, atque *inde excitato motu alterativo, sive Effervescentiâ* diximus, contulerit; non vehementer laborabit *in causâ & materiali & efficiente* ructuum, flatuum, halituum, vaporumque & omnium ab ipsis excitatorum malorum reliquorum assignandâ, & *loco affecto* designando. *Materia Efficiens & locus.*

XXXIV. Quapropter ut in omnibus illis *Symptomatibus à duplici humore simul plerumque hîc peccante, Pituitoso & Bilioso* deducendis & breviores esse queamus & magis perspicui, non abs re nos facturos arbitramur, si paucis nostras de hisce humoribus observationes & ratiocinationes repetamus & dicendis præmittamus. Speramus enim sic futurum, ut reliqua omnia non ita difficulter percipi queant. *De Humore pituitoso & Bilioso authoris sententia.*

XXXV. Observavimus ergò, idemque observarunt dubio procul etiam alii, quinimò observare poterunt, qui volent, omnes & singuli in cadaverum humanorum & brutorum vivorum sectione naturalium rerum scrutatores accurati & à præjudiciis liberi, 1. *Pituitam multam semper ac secundùm naturam reperiri tàm in Ven-* *Pituita reperiri in Ventriculo & Intestinis tenuibus.*

Ventriculo, quàm imprimis in tenuibus intestinis.

Salivam deglutiri.

XXXVI. 2. *Salivam ab omnibus naturaliter deglutiri* continuè in Ventriculum.

Et incrassari in succum pituitæ similem.

XXXVII. 3. *Salivam eandem facilè incrassari & inspissari in Succum Pituitæ subviscidæ planè similem:* si nimirum in vase aliquo collecta asservetur aliquandiu.

Ductum Pancreaticum hærere in tenue intestinum.

XXXVIII. 4. *Pancreaticum Ductum hiare in tenue intestinum.*

Succus Pancreaticus Salivæ similis.

XXXIX. 5. Collato Pancreatis corpore Glanduloso cum non dissimilibus ipsi Maxillaribus Glandulis, Salivam præparantibus: & Pancreatico Ductu itidem cum non dissimilibus ipsi Ductibus Salivalibus; non ita perperam *suspicionem moveri de Succo Pancreatico Salivæ quoque simili; ac proinde Pituitæ producendæ aptissimo.*

Primaria Pituitæ causa Saliva & Succus Pancreaticus.

XL. Adeò ut *primaria Pituitæ causa & interna* videatur statuenda tum *Saliva*, tum *Succus Pancreaticus:* uti *secundaria & externa, Alimentum,* pro suâ diversitate plus vel minus materiæ in Pituitam mutari aptæ continens.

Bilem ad intestina deferri.

XLI. *Bilem ad Intestina deferri* posse ac quotidie deferri, tàm manifestum est Anatomicis, & tàm sæpè à nobis, aliisque ostensum, ut injuriam videamur facere Lectori, si pluribus hoc illi probare tentemus.

Ejus Secretio præparatio & motus.

XLII. Aliud autem est quærere; *An Bilis in Hepate secernatur à Sanguine,* atque tàm *ad Intestina rectà, quàm ad ejusdem Folliculum obliquo ductu deferatur,* uti communis est plerorumque sententia; *An verò in suo folliculo præparetur, atque partim ad Intestina, partim ad Hepar moveatur, ut Sanguini admisceatur,* quæ nostra est suspicio; Quæ tamen quæstio hoc loco non incommodè potest omitti, quamvis satiùs foret de hujus rei veritate plenè nobis constare.

XLIII. Sufficit tamen, ut quæ hîc dicenda habemus intelligantur, *nosse Bilem effundi ad Intestina per meatum suum Intestinalem, Choledochum vulgò dictum,* atque omnem Bilem in Ventriculo aut Intestinis repertam inde deducendam; Interim concedimus lubentes, *partem Alimentorum assumptorum posse in Ventriculo atque Intestinis ab hac Bile malè dispositâ corrumpi in humorem Bili analogum,* & non rarò Bilis nomine apud Medicos æquè ac Plebejos venientem.

Partem alimentorum posse à bile affectâ corrumpi.

XLIV. Quibus ita præmissis, proximum est, ut paucis utrumque humorem, & naturalem & præternaturalem describamus, ut commodiùs utriusque effectus dignoscatur.

Bilis naturalis quibus constet.

XLV. *Bilem* quod attinet naturalem, hanc si quis examinet, comperiet tanquam *primariis partibus constare tribus, Sale lixivioso, Spiritu Volatili, & Oleo,* intimè unitis, & in unam naturam digestis: His pauca est admista *Aqua,* paucissima *Terra: Spiritum Acidum* ipsi naturaliter inesse non putem.

Pituita naturalis quibus constet.

XLVI. *Pituitam verò naturalem* in tenuibus Intestinis repertam & mediocris viscididatis participem si quis examinet, comperiet constare *multâ Aquâ; Spiritu Acido & Volatili paucis; Oleo & Sale lixivioso adhuc paucioribus; Terrâ paucissimâ, vel penè nullâ.*

Bilis variæ constitutiones præternaturales.

XLVII. Præter naturam observatur idem humor variis modis affectus, prout variè immutatur miscibilium proportio, & mistionis gradus,

XLVIII. Nam 1. si *in Bile Sal lixiviosum exuperet,* Acrior evadet ipsa, & ad Effervescentiam potentiorem producendam aptior; cum fiat inter Salem lixiviosum, eimve ipsi analogam, & Spiritum Acidum.

XLIX. Sin 2. in eâdem contrà *minuatur idem Sal lixiviosum,* imbecillior reddetur ipsa Effervescentiæ etiam naturali producendæ.

L. Sin 3. in *eâdem Bile exuperet Oleum,* reddetur ipsa nimiùm inflammabilis.

LI. Sin 4. contrà *deficiat* in eâdem *Oleum,* minus apta fiet suscipiendo naturali incendio.

LII. Sin 5. *exuperet in Ipsâ Spiritus Volatilis,* nimis mobilis & agitabilis reddetur ipsa.

LIII. Sin contrà 6. *deficiat in Ipsâ idem Spiritus Volatilis,* segniùs movebitur eadem, fietque fixior.

LIV. Sin 7. *Aqua exuperet in Bile,* diluetur nimiùm & debilitabitur in omni suo opere.

LV. Sin contra 8. *deficiat eadem Aqua,* viscidior erit, minúsque fluida.

LVI. Sin 9. *exuperet in Ipsâ Terra,* aridior evadet, ac in calculos inde generandos prona.

LVII. Sin 10, contrà *deficiat eadem Terra,* consistentiam habebit minorem, quamvis ob Terræ naturalem paucitatem minus periculum exinde orietur ipsi.

Pituitæ constitutiones præter naturales.

LVIII. Sic rursus si 1. *In Pituitâ exuperet Aqua,* nimis tenuis & fluida, imò debilis reddetur ipsa.

LIX. Sin contrà 2. *deficiat in Ipsâ Aqua,* crassior evadet & viscidior, & hactenus itidem debilior.

LX. Sin 3. *exuperet in Pituitâ Spiritus Acidus,* acrior evadet, & ad effervescentiam cum Bile potentiorem producendam agilior.

LXI. Sin contrà 4. *deficiat in eâdem Spiritus Acidus,* imbecillior & ineptior evadet ad naturalem quoque effervescentiam excitandam & sustinendam comprimendamve.

LXII. Sin 5. *exuperet in Pituitâ Spiritus Volatilis,* eo ipso quoque debilior evadit spiritus acidus; redditurque fluidior, minúsque coagulabilis tota Pituita.

LXIII. Sin contrà 6. *deficiat in ipsa idem Spiritus Volatilis,* acrior existet spiritus acidus, totaque pituita erit magis coagulabilis, aut jam coagulata.

LXIV. Sin 7. *exuperet in Pituita Oleum,* viscidior existet ipsa, & omni Bilis actioni suscipiendæ ineptior.

LXV. Sin contrà 8. *deficiat in eadem Oleum,* liquidior existet ipsa, & sustinendæ Bilis actioni ineptior.

LXVI. Sin 9. *exuperet in Pituita Sal lixiviosum,* ad omne suum opus reddetur ineptior, dum spiritum acidum infringit, acuitque bilem potiùs, quàm ut ipsam temperet.

LXVII. Sin contrà 10. *deficiat in eadem Sal lixiviosum,* cum Bile coibit difficiliùs, & ne sic quidem apta erit operi suo perficiendo. Congressus enim sic facilitatur bili in pituitam per communem utrique salem.

LXVIII. Sin 11. *Terra redundet Pituita,* concrescet & in calculosam naturam abibit facilè.

LXIX. Sin contrà 12. *Terra omni destitua-*

 tur,

tur *Pituita*, cùm ipsâ carere queat commodiùs, vix inde aliquod continget incommodum.

LXX. Vterque autem hic humor cùm ex miscibilium suorum uno aucto vel imminuto tantam mox mutationem ostendat in effectibus suis; quanta expectanda erit, si in pluribus simul contingat illa mutatio, dum infinitis penè modis accidere queat ipsa; dum non tantùm in unius, sed utriusque humoris partibus variis compositionem ipsius ingredientibus illa mutatio veniat expectanda.

LXXI. Quas differentias omnes cùm impossibile sit, saltem nimis longum, debitè persequi, ab eorundem ulteriori enarratione supersedebimus, & ad affectionem Hypochondriacam ipsam ulteriùs explicandam denuò nos accingemus.

Hypochondriacæ Affectionis Symptomata unde.

LXXII. Videndum proinde, an à binorum horumce humorum vitio multifario deduci queant multifaria Hypochondriacæ Affectionis Symptomata suprà à nobis recensita.

A Bilis & Pituitæ Effervescentia vapores, halitus & flatus.

LXXIII. Et probandum in antecessum excitari posse ab illis humoribus binis malè affectis Effervescentiam sive Pugnam, ex quâ Vapores, Halitusve atque flatus produci queant, & quaquaversùm propelli.

LXXIV. Hanc Effervescentiam *non tam probabimus, quàm confirmabimus per varia Febrium intermittentium incipientes paroxysmos comitari solita Symptomata.*

LXXV. *Probabimus* verò dictam *Effervescentiam per similem affectum ad acidorum, dulciumve assumptionem excitatum.* Qualem suffocationi hystericæ obnoxiis quotidie accidere docet Experientia.

Ab acidis & dulcibus, bilem, & salem lixiviosum effervescere.

LXXVI. *Ab Acidis* autem atque *dulcibus* (acido spiritu turgentibus) *& Bilem & omnem omninò salem lixiviosum* effervescere, noto notius est: ut probatione ulteriore aut explicatione non videatur indigere.

LXXVII. Qui tamen dubitat, observet, quæ praxis quotidiana demonstrat, & roget ægras simili malo subjectas; sicque dubitare cessabit brevi.

Vt & ab amaris.

LXXVIII. Similem in aliis excitari *ab amaris assumptis Effervescentiam*, arguit *Nausea, Vomitusque* multis inde superveniens, cum ascendente simul in os *multa spuma, certo Effervescentiæ signo.*

Purgantia per Effervescentiam operari.

LXXIX. Hoc cùm non infrequenter contingat post assumpta purgantia, non malè conjicitur à quibusdam, ut hoc obiter notem, *per Effervescentiæ* majoris minorisve *modum operari in humorum massam purgantia,* ut noxii secernantur à bonis & utilibus.

A Bile acriori, & pituitâ acidiore Effervescentiam excitari.

LXXX. Cùm ergò tàm ab assumptis Acidis, quàm amaris; tàm dulcibus, quàm lixivioso Sale præditis excitetur non rarò in nobis magis vel minùs notabilis Effervescentia; quidni *concludamus, ex eorundem humorum in corpore nostro existentium, & à variis partibus in unum locum confluentium mistione similem produci in nobis Effervescentiam, & quidem maximè à Bile Acriori & Pituita Acidiore Effervescentiam magis notabilem.*

LXXXI. A majore autem ad minus non malè procedit Consequentia; adeò ut *si ab excedente utroque humore in propria utrique Acrimonia fiat Effervescentia maior magisque notabilis, utique ab eodem minus Acri fiet quoque Effervescentia & minor & minus notabilis; nec nisi ab effectu dignoscibilis.*

Hanc Effervescentiam posse culpari, quamvis ipsa sensu non dignoscatur, cùm effectu ægris molesta sit.

LXXXII. Atque hisce ritè expensis nemo mirabitur facilè, si culpetur Humorum confluentium Effervescentia, licet non sit ipsa sensu dignoscibilis, sed insequente demum effectu molesta.

LXXXIII. Neque enim semper tanta est illa humorum conturbatio, ut mox dignosci queat; qualem in febrium Paroxysmi parte primâ observari sæpissimè, aliàs diximus, & sæpiùs in Nosocomio audivimus à querulis eo nomine Ægris: nec tamen idcircò negari debet, quin potiùs propter effectum similem conjici debet, ortam Effervescentiam, sed leviorem; à quâ sc. producantur Symptomata similia illis, quæ in graviori excitari solent Effervescentiâ, tuncque mox notabili & dignoscibili.

Ab Effervescentiâ hâc omnia Hypochondriacæ affectionis Symptomata.

LXXXIV. Postquam ergò possibilis est Effervescentia in humano corpore, & quidem orta ex humorum Biliosi & Pituitosi confluxu, utpote quæ non rarò in ipso fieri est observata, proximum nunc est, ut videamus, an omnia Hypochondriacam Affectionem comitari solita Symptomata à tali deduci queant Effervescentiâ; Ab illâ etenim si valeant deduci, non video, cur ab illâ non deducantur, & frustrà in caussis aliis fingendis tempus teramus.

1. Angustia circa præcordia.

LXXXV. Vt autem eodem, quo proposita sunt, ordine singula prosequamur Symptomata, diximus 1. *Angustiam circa præcordia* observari, post assumptionem Alimentorum Ægros nunc citiùs, nunc tardiùs, nunc graviùs, nunc leviùs affligentem.

Ejus causa.

LXXXVI. *Supposita* verò nunc, quam alibi nos satis probasse putamus, *Alimentorum in Ventriculo fermentatione*, & quidem *à Saliva* præsertim, *tanquam fermento vel fermenti fomite, promoveri solita; consideratisque*, quæ aliàs *de Saliva* & modò de *Pituita materia & generatione protulimus*, non puto magnam me in Lectore excitaturum admirationem, si dixero, *Vbi malè disposita est Saliva, & hinc Ventriculi fermentum, & Pituita naturalis; ac præsertim, si exuperante Spiritu Acido peccet*, aliter perfici, quàm priùs solebat, Alimentorum fermentationem; atque *partem ejus fluidiorem citiùs*, uti fieri aliàs solet, *ad Intestina defluentem*, & quàm debebat, *Acidiorem redditam ad Bilis affluentis occursum Effervescentiam excitare naturali majorem*; ac proinde elevari simul halitus & vapores, qui sursùm ascendentes in *Ventriculum, Angustiam in ipso pariant* partim *distendendo* ipsius parietes, partim *vellicando* superius ejusdem orificium, partim *turbando* reliquorum adhuc in ipso Alimentorum fermentationem, & ita quidem, ut ab iisdem Alimentis itidem novi excitentur vapores & halitus angustiam prædictam augentes & aggravantes.

2. Præcordiorum distensio. Ejus causa.

LXXXVII. Ab iisdem halitibus & vaporibus flatulentis existentibus, procedit, quam 2. loco prædictam *præcordiorum* angustiam diximus comitari, *eorundem Distentio.* Quotiescunque enim exitum sursum non habent halitus & vapores, in concavâ parte accumulati eandem sensim replent ac consequenter expandunt & distendunt; Cujus distentionis cùm sus-

ceptibilis sit Ventriculus membraneus; mirum non est, si non tantùm accidat illa; sed & sentiatur cum Ægrotantis molestia, utpote in parte sensili excitata.

3. Animi Deliquium. Ejus causa.

LXXXVIII. Ab eâdem planè causâ pendet 3. *Animi Deliquium*, sive per consensum illud dicatur excitatum, sive, quod mihi magis placet, quoniam Pulsus exilis aut nullus simul observatur, halitus aliquis per OEsophagum ascendens, inspiratoque Aeri junctus in Pulmones alliciatur, & Sanguini circulanti permistus ad Cordis Ventriculum sinistrum transeat, atque naturalem Sanguinis rarefactionem immutet, impediatve; sive halitus talis, qualis sursum fertur ad Ventriculum, per venas lacteas assurgat quoque ad Cor.

Cisternæ Chylosa vel Lactea.

LXXXIX. Ubi, quod olim post sectionem in Nosocomio habitam diligenter & accuratiùs omnia expendenti & meditanti incidit, omnibus censeo communicandum; *Eo sc. loco, quo tenue Intestinum inter utrumque renem sub mesenterio in lumborum regione transversim & quidem sinistrorsum fertur; observari Vesiculam, sive Cisternam Chylosam vel Lacteam*, uti in Disputatione suâ ex Pecqueti, aliorumque, & suâ quoque observatione id accuratè descripsit *Clarissimus noster Collega*, D. van Horne: *In quam Intestino tenui prædicto proximam suspicor plura vasa inseri, quæ Chylum, aliave inde afferant: atque sic via brevi satis contenta propelli poterunt ad Cor, hinc & universum corpus.*

Ejus Usus.

Animi Deliquium Duplex: Gravissimum.

XC. Observandum autem, *duplex* in praxi Medicâ occurrere *Animi deliquium*, gradibus inter se differens. Nam *Deliquium animi gravissimum* illud est, quando pulsu ad sensum sublato externa omnia frigent, sudor erumpit frigidus, cessantque ad tempus omnes quoque functiones animales; diciturque propriè *Syncope*.

Syncope. Levius

XCI. Aliàs verò, quamvis debilis observetur pulsus, quandoque nullus, tamen animales functiones plùs minùs perstant, nec semper frigent extrema, vel sudor erumpit frigidus; quod *levius* est *Animi Deliquium*; cujus varias quoque secundùm gradus species observari, ex prædictis patet.

Quod in affectione Hypochondriacâ occurrit; Rarissimè prius.

XCII. In affectione autem Hypochondriacâ levius observari solet Animi Deliquium, non item nisi rarissimè, gravissimum.

XCIII. Non semel enim curavi tales, quibus tàm debilis erat pulsus, ut vix ac ne vix quidem digito posset explorari; aliis verò satis constabat durante animi Deliquio Pulsus.

XCIV. In aliis observavi nullum, in aliis calidum, in aliis frigidiusculum erumpere sudorem; nunquam Syncopticum.

XCV. In aliis pro tempore sensus externi aboliti videbantur; in aliis satis constantes dum interim plerique loqui non possent, nec nisi peracto paroxysmo, quid vidissent vel audivissent, referebant ægri.

Affectionis Hypochondriacæ paroxysmi.

XCVI. Notandum enim, per paroxysmos affligi plerosque affectione Hypochondriacâ laborantes, nec continuè laborare æquè difficulter, sed nunc leviùs, nunc graviùs; ipsosque paroxysmos nunc crebriùs, nunc rariùs redire; nunc diutiùs, nunc breviùs durare.

XCVII. Quæ omnia uti in plerisque symptomatibus observantur, sic in doloribus & animi deliquio atque angustiâ imprimis notantur, quoniam de ipsis maximè conqueruntur ægri, utpote sibi præsertim molestis.

Causa diversitatis in animi deliquio.

XCVIII. Prout autem diversimodè affecti sunt assurgentes ab effervescentiâ vapores, halitusve, ita multis nominibus gravius, leviusve producunt Animi deliquium; quod observasse non parùm juvabit Iuniorem Practicum, ad Ægros vulgi more loquentes, non autem ad Criticos & verba venantes homines vocatum, & ex ipsorum loquendi modo Affectûs cujusvis naturam ac essentiam eruere coactum.

Animi deliquio laborantibus quænam obveniant.

XCIX. Promiscuè namque Belgæ nostri omne Animi Deliquium vocant Flaeute: & Qualickheydt: discrimen autem rarò nisi privatim rogati exponunt. Flaeute autem propriè significat Debilitatem; & Qualickheydt, malè habere. Et reverà Animi Deliquio laborantes primùm malè habent circa præcordia & superiùs ventriculi Orificium, mox debilitatem & languorem experiuntur inexpectatum; & magis minùsve gravem, urgentemve.

4. Ructus Acidi, rarò nidorosi. Acidorum causa.

C. Diximus 4. affectionem Hypochondriacam in comitatu suo habere *Ructus plerumque Acidos, rarius Nidorosos*. Acidos ab exuperante spiritu acido suum ortum ducere, notissimum est in Chymiâ versatis; Nihil enim in rerum naturâ occurrit Aciditatis particeps, quod non simul sit Spiritus particeps Acidi.

Nidorosorum causa.

CI. In quibus autem Nidorosi ructus observantur, in iis Bilem corruptam redundare, quotidiana testatur Experientia; tùm ratione ipsius non rarò spontè simul eructatæ; tum ratione ejusdem arte sursum aut deorsum cum euphoria & Ægrorum levamine evacuatæ.

CII. Hisce proinde ructibus & materia peccans, redundansque, & prædicta confirmatur Effervescentia per ructus illos manifestata.

5. Nausea & Vomitus. Eorum causa.

CIII. Addidimus 5. non infrequenter *Nausea, sed & Vomitu* urgeri Affectione Hypochondriacâ detentos: *Nausea* verò ab halitibus totam Ventriculi superficiem interiorem titillantibus & leniter vellicantibus; *Vomitus* autem ab ipso Effervescente humore gemino, sursum assurgente, atque Ventriculum ad sui exonerationem cogente commodè deducitur.

6. Paroxysmi cessatio. Ejus causa.

CIV. Ubi autem cum vitiosis humoribus excretum est quodammodò depravatum & corruptum in Ventriculo Alimentum, non ita mirum est, si 6. *tunc cessare videatur Paroxysmus, sublato sc. cum Effervescente ad Bilis affluxum Pituita, Pituitosove Alimento, Ejusdem Pituitæ fomite, Alimento putà in Ventriculo cum affluente Saliva adhuc hærente*, & consecutivè ad Intestina delapsuro nî Vomitu priùs ejiceretur.

Quales humores in Affectione Hypochondriacâ peccent.

CV. Ejecta autem cùm alimentis *Pituita Acida, Acerba, Pontica*; eaque subinde simul *Amaricans*; satis superque probat & evincit, quales in hac affectione Hypochondriaca peccent humores: cùm illis spontè evacuatis cessent paulatim omnia ejusdem Symptomata; quæ non minùs cessabunt, si medicamentis aptis iidem peccantes humores corrigantur, aut educantur.

7. Sensus Effervescentiæ cum elevatis ructibus &c.

CVI. Diximus 7. *Sentiri quandoque in ventre Effervescentiam quandam & Ebullitionem cum elevatis sursum* ructibus, & propulsis deorsùm flatibus atque post rugitus crepitibus, & quidem cùm ægrorum notabili levamine; uti contrà

pejus

pejus habent iidem, quoties conclusi manent in Ventriculo aut Intestinis prædicti flatus; à quibus sc. distenduntur & angustantur nominatæ partes, uti jam monuimus.

Opinio auctoris de Effervescentiâ confirmata. CVII. Hæc autem sensu quandoque notabilis Effervescentia confirmat imprimis nostram de semper contingente majore vel minore, insigniore aut obscuriore Effervescentiâ opinionem.

Hanc non semper Ægros eodem modo afficere. CVIII. In quâ Effervescentiâ ægrotum sensibus dignoscibili observandum, non semper eodem modo illam ipsos afficere, dum quandoque Ebullitioni similis deprehenditur, quandoque cum Interiorum contorsione conjuncta judicatur.

Et quare. CIX. Prout sc. diversimodè affectæ sunt Bilis & Pituita, diversa quoque contingit Effervescentia, diversi elevantur vapores, diversimodè afficiuntur ipsos continentes partes.

Exemplum notabile affectionis Hypochondriacæ. Abdominis contractio. CX. Hujus rei, postquàm hucusque hæc annotaveram, memorabile nobis in Nosocomio publico obvenit exemplum, in Viro tali affectione Hypochondriacâ detento; cui inter alia Symptomata plura notabilis est Abdominis non distensio, sed contractio, cum maximè molestâ & dolorificâ partium contentarum omnium contorsione.

Ejus distentio à purgantibus. CXI. Quodque in ipso etiam est notatu dignum, ab assumptis purgantibus non movetur facilè Alvus, verùm tum demum ipsi distenditur Abdomen, priùs in angustum contractum.

Harum causæ. CXII. Non semper proinde, ubi ab Effervescentiâ humorum excitantur aliqui halitus, mox simul distenditur ab ipsis Abdomen; quod accidit tantùm ratione Pituitæ existentis admodùm viscidæ, nec sufficienter in flatus copiosos expandi aptæ, nisi accedente insuper potu copioso, quo dissolvitur; aut materiâ Bilis operationem adjuvante, purgantibus sc. Acrioribus, & Pituitam simul incidentibus.

Contorsio intestinorum & Ventriculi unde. CXIII. Contorsio verò Intestinorum & Ventriculi sequitur Bilis in viscidâ Pituitâ hærentis Acrimoniam, quæ partes, quibus Pituita adhæret & agglutinatur, mordicans molestiam illam, ac si contorquerentur, in ipsis excitat.

Quare à ructuum & crepituum eruptione leventur Ægri. CXIV. Quoties autem aut ructus, aut crepitus erumpunt, levari ægros non mirum; ab illis namque in corpore hærentibus, & Ventriculum atque Intestina vel distendentibus, vel contorquentibus dolor excitatur Ægris gravissimus, qui sublatâ ipsius causâ, tollitur simul, & levamen inde accipiunt Ægrotantes.

Effervescentiam variis modis percipi. In quibusdam levis Ebullitio. CXV. *Effervescentia* verò, de quâ modò loquebamur, *variis modis percipi solet*; nam in quibusdam *videtur aliqua levis observari in corpore ebullitio*, à quâ mox halitus calentes sursum assurgunt, & Cor primum, mox Caput & faciem universam, quin imò partes etiam externas Sudore levi afficiunt.

In aliis Pulsatio in regione lumbari. Unde Angustia circa præcordia, frigus & tremor. CXVI. In *aliis Pulsatio aliqua in lumborum regione sentitur*, uti etiam prædicto ægro accidere, ex ipso tum temporis audivimus, *quæ sensim assurgens Angustiam pariat circa præcordia, ut tandem frigus & tremorem*, quibus, ac si febre corriperetur intermittente, urgetur aliquando; quodque aliis itidem accidit.

Atque pro Intermittentis febris specie habenda. CXVII. Et certè, si quis rem ritè examinet, pro intermittentis febris specie leviori omninò habenda illa passio, quamvis, cùm non semper diu duret, nec certum typum observet, verùm promiscuè nunc sæpiùs nunc rariùs ægris obveniat, pro febre non habeatur à plerisque; ab aliis tamen pro febre habetur, diciturque lenta, aut ut Belgæ loqui solent, een Binne-koortse, quasi diceres, Febrem Internam; quoniam frigus & tremor vix sentiuntur in partibus externis, verùm imprimis in partibus internis, & lumbis vicinis: quæ omnia accuratè observasse juvabit Practicum Iuniorem in affectibus variis ab invicem dignoscendis, hinc & feliciùs curandis.

8. Hypochondriorum distentio, & tumor. CXVIII. Recensuimus 8. inter hujus affectionis Hypochondriacæ Symptomata ipsam *Hypochondriorum Distentionem & Tumorem*, eousque interdum assurgentem, ut totus inde attollatur in altum Venter, & *Tympani instar ob* distentionem expansum sentiatur; gravissimum certè ipsis Ægris malum, nam & ipsa *Respiratio difficilior* inde fit.

Unde difficilior Respiratio. Eorum causa. CXIX. Ex supradictis autem facilè Distentionis ac Tumoris causa elici potest; nam à flatibus copiosis ex Pituitâ mediocriter viscidâ excitatis totum hoc pendet.

Flatus copiosi unde. CXX. Ubi enim maximè viscida existit Pituita, vix copiosi excitabuntur flatus, nisi simul illis excitandis apta sit Bilis, visciditatem prædictam simul incidens, & hinc copiosos flatus generans.

CXXI. Quòd si minùs viscida sit Pituita, copiosiores producentur flatus, & quidem in Ventriculo & Intestinis facilè hærentes; atque illam Distentionem in ipsis efficientes, ac consequenter totum abdomen in Tumorem durum elevantes.

Vapores unde. CXXII. Ubi verò minimè viscida existit Pituita, tum vapores potiùs elevantur quàm flatus aut saltem flatus humidi, quique facilè denuò resolvuntur & subsident aut per Intestina feruntur, illis minùs adhærent, ac sponte sursùm ac deorsùm exitum quærunt ac inveniunt.

CXXIII. Hi si copiosi fuerint, hoc imprimis nomine molesti existunt, sin pauci, vix aliquam pariunt molestiam.

9. Alvus plerumque adstrictior, rariùs laxior. Alvi adstrictæ causa. CXXIV. Diximus 9. *Alvum* in hac affectione *plerumque observari adstrictiorem, rariùs laxiorem*. Cùm enim plerumque Pituita peccet viscidior, quotquot tunc ab ipsâ elevantur flatus, non tantùm ipsi Pituitæ, adeóque Intestinis (quibus Pituita adhæret) firmiùs quoque adhærent, verùm à Pituitâ, sive causâ materiali, etsi subinde separentur, mox tamen vicinis excrementis agglutinantur, illaque compingunt & indurant, unde adstrictam Alvum consequi nil mirum.

Laxioris causa. CXXV. Laxior autem Alvus vix observabitur, (ut de illâ ob diætam peculiarem nil dicam) nisi præter Bilem peculiarem ob singularem corporis constitutionem aliquis humor ad Intestina per ductum fortè Pancreaticum, aut etiam cum Salivâ defluat, cujus nomine solvantur excrementa & propellantur ad dejectionem frequentiorem.

CXXVI. Deduco autem illam Alvi laxitatem à Liquore in Glandulis Maxillaribus Salivam præparantibus, ut & Pancreate adornato, & ad Intestina delato; cùm hactenus nullæ viæ ab ullis partibus derivatæ & ad Intestina mediatè vel immediatè aliquid deferentes innotuerint Anatomicis; hæ autem hujus ævi Anatomicorum

rum solertiâ erutæ sunt & videre volentibus patent; adeò ut ampliùs de illis dubitandi ansa sit omnibus sublata.

10. Frigus in dorso.

CXXVII. Enumeravimus 10. inter Symptomata Hypochondriacæ affectionis *Frigus circa regionem lumbarem atque inter scapulas* non rarò molestum, quodque *febrem Intermittentem æmuletur*, & quandoque pro *Ephemerâ* accipiatur. De quibus quia mox egi §. 11L. *& seq.* eadem repetere supersedebo; & dictis hoc unum addam, pro Ephemerâ fuisse aliquando habitam à quibusdam, quam modò vocabamus Lentam; quando sc. molestior existit cùm levi frigore horror, qualis in febrium Ephemerarum initiis non rarò sentitur.

11. Post frigus Calor & Æstus in Hypochondriis.

CXXVIII. Diximus 11. non rarò illud frigus excipi à subsequente *Calore & Æstu in Hypochondriis* primùm, hinc & aliis partibus.

Ejus causa.

CXXIX. In Hypochondriis sentiri æstum primò quid mirum? ibi etenim fit humorum Effervescentia; ibi hærent diutiùs elevati halitus, ibi proinde uti frigus, sic & æstus primùm sentitur molestus; in multis ob Pituitæ Intestinis adhærentis visciditatem perseverans & permanens.

CXXX. Dispersi autem quaquaversùm halitus varia in partibus variis excitant Symptomata; quæ nunc quoque ordine sunt examinanda.

12. Faucium præclusio.

CXXXI. Diximus enim 12. produci in quibusdam *passionem Vterinæ Suffocationi similem*, adeò ut *fauces præcludi, seque strangulari* putent aliquid.

In fœminis vulgaris.

CXXXII. In fœminis affectione Hypochondriacâ detentis vulgare est, quamvis omnibus id non accidat, & tunc pro Vterinâ Suffocatione habetur.

Suffocationis uterinæ causa.

CXXXIII. Quisquis autem omnia Symptomata Suffocationis Vterinæ variis modis fœminas invadere solitæ expenderit accuratè; & cum Medicamentis illam levare ac curare solitis, adeóque circumstantiis ipsis in curatione observabilibus contulerit diligenter, is facilè comperiet, à flatibus, & quidem Melancholicis, hoc est, ex Pituitâ viscidâ elevatis; & Intestina, hinc & Ventriculum & OEsophagum imprimis variè afficientibus illam ortum suum ducere.

Quare id malum magis fœminas, quàm viros affligat.

CXXXIV. Et ut paradoxon fortean hic addam, non idcircò frequentiùs strangulatione; aut strangulationis illius metu laborant fœminæ, quòd ipsis ab Vtero communicetur illud malum, aut elevetur halitus strangulationem illam efficiens (neque enim putamus rem acu tangere illos, qui suffocationem uterinam dictam deducunt ab Vtero:) verùm idcircò frequentiùs graviúsque laborant hâc strangulatione fœminæ, quia ad melancholiam, hoc est, mœstitiam, metumque magis pronæ sunt fœminæ, quàm mares; ac proinde in illis, quàm maribus magis exuperant & cumulantur humores pituitosi ac viscidi, hoc est, melancholici.

Ad mœstitiam & metum quare pronæ Mulieres.

CXXXV. Ad mœstitiam verò, metumque magis sunt pronæ mulieres, quàm viri, quoniam Ipsis sunt subiectæ; omnis enim subjectio mœstitiam parit, hæc metum & animum prostratum sive dejectum; quemadmodùm contrà dominium Gaudium excitat in homine, Gaudium verò Confidentiam & Animum fortem, &, ubi excedit, Audaciam vel Temeritatem.

Quales viros affligat id malum.

CXXXVI. Quotquot exinde ex Maribus animo sunt quacunque demum de causâ abjecto, & pusillanimes, iis itidem generantur in corpore copiosi humores pituitosi ac viscidi, quinimò similem planè suffocationi uterinæ dictæ affectum patiuntur non rarò, ubi excitatur in ipsis pituitæ & bilis effervescentia; quales nonnullos observavi in meâ praxi, & etiam nunc, quum hæc scribo, habeo ægros: affectum autem Suffocationis Vterinæ æmulum in maribus vocant rudiores ascensum patris, uti in fœminis ascensum matris, aut matricis: simile namque fœminis malum cùm patiantur isti mares, illud deducunt à patre, sive parte masculâ, quem in fœminis audiunt deduci à matre, vel matrice, tanquam parte fœmineâ.

Affectum hic Suffocationis similis non ab aliquâ parte generationi inserviente, sed à flatibus melancholicis.

XXXVII. Interim si quis rem ritè pensitet, & *in fœminis*, *& in maribus* observabit *affectum* illum *Suffocationi aut strangulationi similem à nullâ parte generationi inserviente*; verùm *flatibus melancholicis*, hoc est, *ex pituitâ viscidâ, in tenuibus intestinis elevatis ortum ducere*: quapropter assumptis medicamentis flatus tales dissipantibus, materiam eorundem corrigentibus, educentibusve curantur convenientissimè tàm mares, quàm fœminæ.

CXXXVIII. Deducitur proinde commodè strangulationis ille in affectione Hypochondriacâ metus à flatibus & halitibus per effervescentiam humoris pituitosi & biliosi elevatis.

13. Pulsus compressus, & postea febrilis, & cordis palpitatio.

CXXXIX. Diximus 13. *Pulsum edi* in eâdem affectione Hypochondriacâ per paroxysmos exacerbatâ primùm *compressum*, & *quandoque nullum* sentiri; sed paulò post *frequentiorem* observari, adeóque *febrilem*, concurrente ferè *Cordis palpitatione*.

Pulsûs compressi causa.

CXL. *Compressus fit Pulsus, ut quandoque nullus sentiatur*, ob halitus & vapores elevatos in principio de Pituitâ magis participantes, quàm de Bile; unde ad Cordis ventriculos cum Sanguine delati, ipsum rarefactioni reddunt ineptiorem, utpote nimis condensatum; ubi autem minùs rarefit Sanguis, minùs quoque expanduntur Cordis ventriculi, minùs proinde rursus contrahuntur iidem ventriculi, minùs in arterias expellitur Sanguinis, minùs expanduntur dictæ arteriæ, minùs sentitur pulsus; quod observatur in principio paroxysmi Hypochondriaci; eodem planè modo, quo fieri solet accedente febre intermittente; cum qua hoc Symptoma habet commune, nisi quis malit pro leviore febre habere hoc Symptoma, uti jam in superioribus monuimus: adeò ut hanc affectionem Hypochondriacam tunc comitetur febris intermittens, Symptomatica dicenda.

Pulsûs febrilis causa.

CXLI. *Ubi autem Bilis dominatum accipit, superatque Pituitæ visciditatem*, tunc & *ipsa sentiri occipit*, ac *quoad pulsum*, ipsius observatur *frequentia*; tunc enim rarefit potentiùs ac celeriùs Sanguis, ac simul à Bilis acrimonia lancinatur Cordis parenchyma; unde frequentiùs contrahitur idem parenchyma, propellitur frequentiùs in arterias Sanguis; expanduntur frequentiùs arteriæ, sentitur frequentiùs pulsus: Isque nunc simul major, nunc minor; & quidem pro adjunctæ adhuc Pituitæ copia & visciditate majori vel minori, superata sc. vel permanente.

Causa Pulsus majoris. Causa Pulsûs frequentioris, sed simul minoris.

CXLII. *A Bile namque si superetur & corrigatur Pituitæ visciditas, major excitabitur simul Pulsus; Sin aucta licet Bilis copia & vi permaneat nihilominùs Pituitæ admista visciditas, frequentior quidem observabitur Pulsus, sed simul minor, & compressior,* quod imprimis observandum ad Medicinam ægris ritè faciendam.

Cur Affectio Hypochondriaca tam rarò, tã tardè, & tam imperfectè curetur.

CXLIII. Et quoniam hoc signum negligitur à multis, ejusve causa vera ignoratur, nec investigatur à plerisque, censeo tàm rarò, tàm tardè, tàm imperfectè curari plerosque affectione Hypochondriaca detentos.

Hypochondriacæ affectionis species considerandæ.

CXLIV. Cùm autem variæ existant plurimùm à se invicem tàm ratione dispositionis causarum, quàm ratione curationis ex arte instituendæ, *differentes affectionis hujus species*; maximè interest Medici, ut & Ægri, hanc differentiam, differentiæq; rationem innotescere atq; observari.

Acida.

CXLV. Et ut hac occasione data notabilem & facilè *primariam Hypochondriacæ affectionis speciem* proponam, *petitur illa ab utriusque humoris peccantis diversitate;* unde *ab humore pituitoso & acido quæ pendet,* cùm ferè comites habeat ructus acidos, *non incommodè vocari queat Acida,* utpote *Cruditati acidæ vulgò* dictæ juncta.

Nidorosa.

CXLVI. *Ab humore biliosò* verò & *cum amarore olidum & ingratum odorem, sive nidorem spirante, cum ructibus nidorosis quæ oritur, Nidorosa* dici queat, utpote quæ *Cruditati Nidorosæ* vocatæ copulatur.

Insipida.

CXLVII. Si cui lubeat, non incommodè *media species* addetur *ex utroque humore medio modo se habente orta, & nec acidos, nec nidorosos ructus, sed insipidos potiùs comites habens,* atque cæteris blandior, quinimò curatu facilior.

CXLVIII. Talia autem in praxi medica indies observari, testatur etiam ille Æger in publico nosocomio decumbens, de quo jam sumus loquuti in superioribus; cui ructus elevantur nidorosi.

CXLIX. Concurrit autem in affectione Hypochondriaca cum Pulsu frequentiore *Cordis ferè Palpitatio.*

Cordis palpitatio quid.

CL. Est autem *Cordis Palpitatio Motus Cordis inordinatus & penè convulsivus:* quod vel inde patet, quod in eadem affectione Hypochondriaca graviore existente non rarò cum Cordis palpitatione observetur aliarum quoque partium, artuum præsertim, nunc superiorum, nunc inferiorum motus convulsivus, cum Cordis palpitatione in suo motu inordinato conveniens, & cum ipsa ferè incipiens ac desinens uti in ægris quibusdam cum admiratione observavi, & hæc meditanti rursus venit in memoriam.

Ejus causa.

CLI. Accidit autem hæc Cordis palpitatio sive motus convulsivus ab *inordinato spirituum animalium in Cordis musculos motu*; non tàm ob irritationem ab acri bile ortam, quàm ob halitus eosdem vitiosos ad caput vel cum Sanguine vel seorsim assurgentes, atque Spiritibus Animalibus mistos; à quibus ad inordinatum & turbatum motum coguntur, & cum ipsis spiritibus ipsi quoque musculi vel Cordis tantùm, vel aliarum insuper partium.

Tremor & motus inordinatus.

CLII. Observandum enim, licèt non semper manifesta fiat Cordis palpitatio, motusque aliarum partium convulsivus, rarò tamen sine aliquo Tremore & motu inordinato reperiri artus ægrorum affectione Hypochondriacâ detentorum.

14. Respiratio difficilis: Ejus causa.

CLIII. Diximus 14. *Respirationem difficilem* accidere affectione eâdem laborantibus, cujus causa ex dictis patet; *Elevati namque tàm per OEsophagum in Os halitus & vapores, hinc cum Aëre in Pulmones attracti* Respirationem dubio procul efficient difficilem: quinimò iidem *halitus per venas Lacteas in Cavam delati, & cum Sanguine in dextrum Cordis Ventriculum, hinc per arteriam Pulmonalem in ipsos Pulmones delati,* Respirationem difficilem reddent: visciditate etenim suâ Pulmonibus diutiùs adhærent, eosdem distendunt & ad motum suum ineptiores præstant; sicque Respirationis difficultatem pariunt & conservant: quibus adde contingentem sæpenumerò *Abdominis distentionem, atque Suffocationis metum;* de quibus suprà.

15. Sudor plerumque calidus.

CLIV. Diximus 15. *Sudorem* erumpere hisce ægris, *rariùs quidem frigidum, crebriùs calidum.* Frigidus quoties erumpit, halitibus Pituitosis debetur ipsus; quoties calidus, iisdem quidem, sed à Bile victis ac superatis; uti hoc frequentissimum est in febrium intermittentium declinatione.

Rarò frigidus.

CLV. Longè autem graviùs & periculosiùs laborant, quibus frigidus Sudor erumpit; non item, quibus calidus; dummodò cum ἀφορίᾳ contingat, ægrique levamine.

16. Faciei rubor & calor post pallorem & algorem. Eorum causa.

CLVI. Addidimus 16. conjungi tunc ferè *Faciei ruborem & Calorem,* uti incipiente Paroxysmo ejusdem *pallor & algor* observatur non infrequenter, non secùs atque in febribus intermittentibus accidit sæpenumerò.

CLVII. Habent autem hæ mutationes omnes itidem ortum suum à vaporibus & halitibus nunc Pituitosis, nunc Biliosis: uti aliquoties id explicuimus.

17. Capitis gravitas, vacuitas & dolor lancinans. Eorum causæ.

CLVIII. Diximus 17. *Caput* nonnunquam *gravitatis,* adde quandoque *vacuitatis & inanitatis sensu affici*; quin & subinde *dolore lancinante* urgeri; quæ omnia diversæ ascendentium halituum dispositioni adscribi debent.

CLIX. Vbi enim Pituitosi ascendunt vapores caput opplentes, *Gravitatis sensus* in ipso excitatur.

CLX. Vbi contrà Biliosi & Acres existunt, aut etiam Acidi vapores, *Lancinatio* quædam excitatur.

CLXI. Vbi denique halitus benigniores existunt & subtiles, *Inanitatis & vacuitatis sensus* videtur excitari.

18. Oculi Caliginosi, & Vertigo. Caliginis causa.

CLXII. Diximus 18. *Oculos fieri* quoque *Caliginosos,* & aliquando *Vertigine* corripi Ægros.

CLXIII. *Caligo* autem ortum habet ab halitibus in oculos delatis & humores obscurantibus.

Vertiginis causa.

CLXIV. *Vertigo* verò ab iisdem halitibus cum Animalibus Spiritibus mistis, & motum in ipsis inordinatum producentibus, & turbatum.

19. Aurium Tinnitus. Ejus causa.

CLXV. Diximus 19. *Aurium tinnitu* quandoque affici eosdem Ægros: idque ab halitibus ad Aures delatis, & in iisdem quandoque hærentibus, atque perdurantem tinnitum producentibus; quandoque autem simili modo ex iisdem erum-

erumpentibus, ficque affectu illo ægros liberantibus.

20. Stupor & formicationis sensus. Stuporis causa.

CLXVI. Diximus 20. *Stupore ac Formicationis sensu* corripi eosdem Ægros. *Stupor* autem oritur à Pituitosâ halituum parte, cùm & in febribus intermittentibus multis circa Paroxysmorum initia, dominatum obtinente parte humorum Pituitosâ, similis observetur nonnunquã in partibus externis & internis stupor.

Formicationis sensus unde.

CLXVII. *Formicationis* autem *sensus* oritur ex accedente stupenti parti halitu Bilioso & Acriori, partem stupentem excitante & sensum in ipsa sopitum resuscitante.

21. Lassitudo Spontanea. Ejusque causa.

CLXVIII. Diximus 21. *Corpus universum Lassitudine* occupari sæpenumerò *Spontaneâ*, ac si multo labore foret defatigatum. Accidit autem illud ab halitibus musculosas partes occupantibus & fatigantibus distentione molestâ; ob quem sensum molestum non minus Spirituum Animalium consumitur, quàm si exercitium corporis fuisset vehemens. Adde quod omnia conjuncta Symptomata & Corpus variè afficiunt, & Animum angunt, unde non pauci pereunt Spiritus Animales.

22. Insomnia & Vigiliæ. Vigiliæ unde.

CLXIX. Diximus 22. *quosdam Vigiliis urgeri molestis; alios Insomniis.*

CLXX. *Vigiliæ* oriuntur partim ab agitatione, & continuo inordinatoque Spirituum Animalium motu; partim ab Acrimoniâ elevatorum sursum halituum, somnum impedientium.

Insomnia.

CLXXI. Ubi somnus aliquis obrepit, tunc *Insomnia* solent accedere, & quidem ob cogitationes tristes, ac vigilantibus molestas, dormientibus magis adhuc graves, & insomnia parientes: Hæc enim vera est Insomniorum causa & ratio.

Somnus ab assumpto alimento placidus, à quo post aliquot horas molestè excitantur. Ejusque causa.

CLXXII. Accidit etiam interdum, quemadmodum in Symptomatum enumeratione retulimus, ut quidam Affectione Hypochondriacâ detenti mox ab assumpto Alimento in *Somnum satis placidum* ferantur, *à quo tamen aliquot post horis satis molestè excitentur*, ubi sc. absoluta est quodammodo Alimentorum in Ventriculo qualis qualis fermentatio.

CLXXIII. Illo nempe tempore deorsum fertur copiosiùs alteratum in Ventriculo Alimentum, atque ubi in duodeni Intestini extremo Bili allabenti commiscetur, Effervescentia præternaturalis contingit, unde assurgentibus tunc sursum halitibus noxiis à somno excitatur æger.

23. Turbatio operationum Mentis.

CLXXIV. Diximus 23. *Ne mentis quidem functionibus parcere hunc affectum*, quin potius præter *Apprehensionis simplicis confusionem, Ingenii operationes turbat, Memoriam tollit, Mentemque eousque dementat*, ut *Animus* continuè impellatur & *moveatur ad mœstitiam & metum*, & quidem *cum aliquo delirio*, eoque nunc leviori, nunc graviori; *quod tunc Melancholicum dici solet*; ipsaque *Affectio Hypochondriaca Melancholiæ Hypochondriacæ nomen* tunc sortitur.

CLXXV. Utique, si quid malè habet hâc affectione laborantes, id est, quod Mentis functiones omnes sibi sentiant labefactari.

Primæ objectorum apprehensionis.

CLXXVI. De *primâ objectorum apprehensione* non parùm conqueruntur Ægri, adeò ut nullum ferè occurrentium sibi objectorum conceptum formare queant; atque objecta ipsi obversentur, ac si nulla essent.

Ingenii.

CLXXVII. *Ingenium* verò ita hebes multis redditur, ut nullâ ratiocinatione, nullâ objectorum investigatione uti queant.

Memoriæ.

CLXXVIII. Nullius præterea objecti *meminisse* possunt, præsentium imprimis, quod citiùs ipsis excidit, quàm accidit.

Judicii.

CLXXIX. *Judicium ipsum* tum ratione præcedentium Facultatũ læsarum, tum ratione sui ipsius læditur, & sæpè in tantùm corrumpitur, ut de paucis ritè arbitrentur, de quibusdam insuper tam perperam censeant, ut omnino desipere videantur aliis hominibus; in certis objectis perpetuò delirantes, & absurda quævis cogitantes & loquentes.

Animi mæror & Tristitia.

CLXXX. Imprimis autem *Animi mærore ac tristitiâ* conficiuntur Affectione Hypochondriacâ detenti, quemadmodum vicissim ex mœstitiâ nimiâ, diutiúsque continuatâ in hunc affectum incidunt multi.

Metus.

CLXXXI. Mœstitiæ accedit plerumque *Metus*, adeò ut tutissima quævis timeant.

Melãcholia Hypochõdriaca.

CLXXXII. Ubi autem præter rationem magis magisq; augetur Delirium cum metu conjunctum, ut diutiùs tegi nequeat, verùm foràs & quidem palam erumpat, tum demùm *Melancholia Hypochondriaca* vocatur hic affectus; gradibus differens, ratione vehementiæ majoris aut minoris.

Ejus exemplum.

CLXXXIII. Quem autem nunc habemus in Nosocomio publico Melancholicum Hypochondriacum, illi prima origo mali fuit jactura facta in bonis fortunæ, unde metuens ne damnum illud superare nequeat, nec uti olim suo marte sibi suisque prospicere; unde fortè ad mendicitatem redactus, cogatur aliorum egere subsidio, Animum suum continuis anxietatibus & solicitudinibus torquens sensim in hanc tristitiam morbosam & Melancholiam Hypochondriacam incidit; à quâ non nisi cum difficultate magnâ liberabitur.

24. Affectus gravissimi.

CLXXXIV. Diximus 24. supervenire quandoque Hypochondriacæ Affectioni affectus gravissimos, *Epilepsiam, Convulsionem, Apoplexiam*, vel *Paralysin.*

Epilepsia.

CLXXXV. *Epilepsia* quidem (uti Cordis Palpitatio, leviorque corporis motus convulsivus ortum ducit ab halitibus benignioribus) ab iisdem graviùs corpus ac cerebrum præsertim, & simul Animales Spiritus afficientibus producitur.

Convulsio.

CLXXXVI. Iidem halitus acriores si existant, & fixi uni, pluribusve partibus adhæreant, *Convulsionem* particularem, aut magis minúsve universalem proferunt.

Apoplexia.

CLXXXVII. Iidem halitus si Spiritus Animales graviùs afficiant, atque ipsorum ad partes singulas transitum impediant, *Apoplexiam* excitant.

Paralysis.

CLXXXVIII. Iidem tandem si motûs præsertim organa invadant, *Paralysin* efficere solent, & sic Tactûs sensum simul ferè afficere; cùm ferè Motûs & Tactus affectio sit Paralysis.

25. Saliva multa.

CLXXXIX. Docuimus 25. *In plerisque* affectione Hypochondriacâ laborantibus *Salivam multam observari*, *& tum auctam maximè*,

maximè, quando gravius sævit malum.

CXC. Ex quo Symptomate non parùm lucis supradictis videtur affulgere.

Ejus causa. CXCI. Cùm enim nunc constet, præparari in maxillaribus glandulis Salivam; in hoc affectu illas glandulas simul affici, quis non videt?

CXCII. Affici cùm simul dico Glandulas maxillares, non puto primariò id semper fieri, quin etiam secundariò fieri potest, ab ipsis putà humoribus ad ipsas delatis, & Salivæ materiam suppeditantibus.

Salivæ materia. CXCIII. Salivæ materiam superiùs descripsimus, partem putà Sanguinis Pituitosam; unde sequi videtur, eandem quoque partem Pituitosam in corpore redundare, quandoquidem copiosior tunc observatur in corpore Salivâ; ad quam copiosiùs producendam necesse est, ut materia ejusdem adsit copiosior: sive hæc pendeat ex assumptis alimentis & ipso quoq; Aëre pituitosis, hoc est, materia pituitam suppeditante abundantibus; sive ex vitiosâ alimentorum in ventriculo, intestinis & alibi præparatione, variâque immutatione, unde pars alimentorum Pituitosa nimiâ quantitate accumuletur in corpore, nec per vias convenientes excernatur; aut cum aliis non convenienter, vel sufficienter uniatur & conjungatur: unde vel quantitate nimiâ, vel qualitate excellenti peccans inepta reddatur functionibus, quibus ministrat, ritè absolvendis.

Saliva qualitate peccãs. CXCIV. Non tantùm quantitate auctâ peccat in affectione Hypochondriacâ Saliva, verùm non rarò quoque qualitate; quamvis non semper satis queat explicari qualitas illa, nisi sapore notabili sese manifestet.

Muco obducta lingua. CXCV. Multis non rarò *muco obducta observatur Lingua*; quod adscribendum Salivæ viscidiori Linguæ adhærenti.

Sapor ingratus. CXCVI. Quibusdam ingratus Sapor simul adest, & quidem varius; ubi indigitari potest, ad *aciditatem* ferè inclinans vel *austeritatem*; quandoque ad *amaritudinem levem ac nidorem*, uti nostro accidit Ægro, citra ructus in ore permanentem.

26 Fames læsa. CXCVII. Diximus 26. *Famem* in affectione Hypochondriacâ nunc *intendi*, nunc *minui*, nunc *depravari*, atque *Cibi fastidium* in quibusdam excitari.

Ejus causa. CXCVIII. Si, quemadmodum existimamus verum, Saliva plurimùm confert ad Alimentorum fermentationem in Ventriculo perficiendam; utique, quæ modò de Salivæ varietate in hoc affectu observabili proposuimus, unde Famis immutatæ causæ sunt petendæ, satis arguunt.

CXCIX. Scilicet prout varia existit Saliva, sic etiam, quia continuè deglutitur, varium existet in Ventriculo Fermentum; varium sequetur Famis incrementum, aut decrementum aut etiam depravatio.

CC. Nam *Saliva Acida Famem adauget, Amaricans* verò *minuit*: & accedente *Nidore Fastidium* parit, aut *depravat*.

27. Sitis aucta & diminuta. CCI. Diximus 27. *augeri* nonnullis *Sitim*, ac præsertim *durante paroxysmo*; quamvis aliquibus etiam subinde *minuatur*.

Prioris causa. CCII. *Augetur sitis* à Bile acriore & lixivioso sale redundante.

CCIII. Augetur imprimis *durante paroxysmo*, quia tunc ob effervescentiam halitus acriores ad ventriculum, ejusque orificium superius, atque per œsophagum in ipsum os non rarò assurgunt, atque siccitatem & ariditatem ubiq; pariunt. Et temporis.

Posterioris causa. CCIV. *Minuitur quibusdam sitis*, ob acidi spiritus exuperantiam, vel pituitam, ipsamque adeò salivam copiosiùs ad os delatam, & sitim tollentem suâ aquositate, aut mucositate, mucilaginem imitante.

28. Urina varia. CCV. Diximus tandem 28. *Urinam* in affectione Hypochondriacâ *observari variam*, nunc *tenuem*, nunc *crassam*, nunc *albicantem*, nunc *aqueo colore* præditam, nunc *rubentem*, nunc *citrinam*, nunc *nigricantem*.

Ejus causa. CCVI. Cùm autem bini humores in hâc affectione peccantes, variis modis affici queant & vitiari; non mirum, si Sanguini variis viis communicata labes, per urinas quoque se manifestet ipsa, & quidem modis itidem variis.

Tenuis Urina unde. CCVII. Quoties namque penitiùs Sanguini commiscentur humores peccantes, nec ab illo facilè separari queunt, *Tenues Urinas* tunc existere nil mirum.

Crassa unde. CCVIII. Quoties contra iidem humores peccantes denuò secernuntur à Sanguine, sive spontè hoc fiat, vel ope Medicamentorum assumptorum, hinc & cum Urinis excernuntur, non tantùm sedimentum evadet copiosius & crassius, verùm ipsa quoque *Urina substantia erit crassior.*

Aquea unde. CCIX. Quoties itidem permixta manet Sanguinis Massæ pravorum humorum saburra, toties *aqueum colorem* æmulabitur *Urina.*

Flãmea unde. CCX. Quoties verò aliqua peccantium humorum pars Urinæ miscebitur, si pauca fuerit & à Bile imprimis dependens, *flammeam* reddet Urinam.

Rubea unde. CCXI. Sin ejus multùm contineat, *Rubea* existet.

Lactea & albescens unde. CCXII. Sin cum Urinâ minùs sit permixta, vel mox dum emittitur, observabitur *lactea & albescens*, vel licet *Rubea reddatur vel flammea*, paulò post tamen *turbabitur & albescere* incipiet.

Nigricãs unde. CCXIII. Sin verò in ipso Sanguine corruptio aliqua cotningat, & vita versetur in discrimine summo, tunc non infrequenter *Urina* redditur *nigricans.*

CCXIV. Contingit etiam aliquando, ut humores corrupti secernantur à Sanguine, & *colorem nigricantem* communicent Urinæ cum ægrorum levamine: ad alia ergo simul attendendum.

Urinæ contenta. Sedimentũ varium. CCXV. Non tantùm ipsa Urinæ substantia & Color variant in hoc affectu, verùm insuper *Contenta*; unde videas nonnunquam *Sedimentum* copiosum, quandoque paucum; nonnunquam album, nonnunquam subrubens, nonnunquam æquale ac cohærens, quandoque inæquale ac divulsum.

Nubecula varia. CCXVI. Sic & *Nubecula* non parùm in hoc affectu variat, dum aliquando pauca est, aliquando multa; aliquando dispersa, aliquando coacta.

Pinguedo. CCXVII. Quin & in superficie aliquando *pinguedo* paucior vel copiosior innatare videtur, aliquando nulla cernitur.

CCXVIII.

Arenulæ grandiores aut minores. CCXVIII. Imprimis *Arenulæ* grandiores aut minores observantur tam in Urinæ fundo & Vasis lateribus; quàm in ejusdem superficie, quàm insuper in medio liquore, ut & inter ipsa contenta; nubeculam imprimis, cui inspersas diceres.

Harum Colores. CCXIX. Sunt autem illæ *Arenulæ* nunc *Rubicundæ*, nunc *flavæ*, nunc *albicantes*.

Cujus sint signum. CCXX. Docui verò aliàs, *Arenulas* omnes in Urinâ quocunq; tandem modo apparentes, ac imprimis *Rubicundas vel flavescentes, Glandularum affectarum signum* præbere, postquam id confirmavit, imò docuit Experientia. Comperi namque in demortuorum dissectis cadaveribus malè affectas Glandulas, quibus frequens fuerat & copiosa Arenularum cum Urinâ excretio.

Affectionem Hypochondriacam ortū ducere ab Effervescentia Bilis & Pituitæ. CCXXI. Idem Experimentum ut supradictis haud contradicere ostendam; censeo me si non probasse, saltem probabile ostendisse, *Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Effervescentiâ humoris Biliosi* è Fellis folliculo per Ductum suum in tenue Intestinum delati, sed *vitiosi*, & *humoris Pituitosi*, itidem *vitiati*, ortique partim ex Salivâ in Maxillæ inferioris Glandulis paratâ, partim ex Alimentis Pituitosis, partim ex Succo Pancreatico, in Pancreatis Glandulis parato, & per Ductum suum in idem tenue Intestinum cum Bile delato; & fortè partim ex alio insuper Liquore in quibusdam Glandulis parato, & itidem per vias nondum explanatas, & demonstratas eodem delato.

CCXXII. Affectio, inquam, Hypochondriaca ortum videtur mihi ducere ab Effervescentiâ humoris Biliosi & Pituitosi, in variis Glandulis parati.

Pituitæ origo. CCXXIII. *Originem* autem suam in corpore primariam *si à Glandulis habeat humor Pituitosus*, utique mirum non est, *si tunc malè affectarum Glandularum signa, Arenulæ putà, in Urinis simul observentur*.

Arenulæ unde. CCXXIV. Observavi autem in talibus, quibus multæ aut continuè aut per intervalla excernerentur cum Urinâ Arenulæ, Glandulas ferè tumentes, ac humore crasso, viscido, adeóque Pituitoso infarctas fuisse, & quidem Consistentiæ, Colorisque varii: quod ipsum Pituitam indicat peccasse, quodque in hac affectione itidem ostendimus.

Affectionis Hypochondriacæ curatio. CCXXV. Postquam ergo in Symptomatum omnium & singulorum, quæ in affectione Hypochondriaca vel ab aliis annotata, vel à me observata occurrerunt, examine satis prolixo ab humorum Biliosi & Pituitosi vitiatorum Effervescentiâ in tenuis Intestini sub Mesenterio secundùm lumbarem regionem protensi eâ præsertim parte, in quam fit Bilis & Succi Pancreatici effusio, excitatâ ortum eam ducere posse; cúmque non rarò satis manifesta ab ægris ipsis sentiatur in illâ regione effervescentia, reverà ortum ducere ostendimus & declaravimus, atq; simul Symptomatum omnium, adeóque ipsius Hypochondriacæ affectionis Causas, earúmque agendi modum proposuimus & explicuimus; proximum nunc est, ut similiter Affectûs difficilis Curationem optimam, labore magno erutam, & multorum annorum usu feliciter in multis per Dei gratiam comprobatam paucis & fideliter exhibeamus & inculcemus: Nihil enim juvat nosse affectuum Causas, nî simul ipsos ritè curandi artem noscamus.

CCXXVI. *Affectionis* quidem *Hypochondriacæ causam* constituimus *Effervescentiam humoris Biliosi & Pituitosi*, sed *modis variis peccantis*, secundùm partes varias utrumque humorem constituentes. *Ejus causa Effervescentia Bilis & Pituitæ modis variis peccantis.*

CCXXVII. Peccat autem variis modis uterque humor imprimis ob *vitia diætæ* in *sex rebus nonnaturalibus* dictis consistentis. *Ob vitia Diætæ in rebus nōnaturalibus.*

CCXXVIII. Et, 1. quidem ratione *Aëris*, pluviâ multâ, nebulis & ventis, Borealibus imprimis ac Occidentalibus inquinati & vitiati; ut & continuâ Aëris mutatione: Ad Aëris corruptionem multùm quoque facit proximitas paludum, omniumque Aquarum stagnantium, & fœtori subjectarum, cùm & ille fœtor Aëri communicetur, & cum Aëre inspiretur. *1 Ratione Aëris.*

CCXXIX. Imprimis 2. utriusque humoris vitium gignit & auget *Cibus & Potus*, quantitate, qualitateve peccans, non convenienti tempore assumptus, aut corpore animoque non benè constitutis; in Paroxysmo febrium, durante irâ, aliove vehementi Animi motu; mox ante aut post somnum, &c. *2. Cibi & potus.*

CCXXX. Hinc & Bilis & Pituitæ quantitas & qualitas variè immutatur, tandemque Hypochondriacæ Affectioni ansam præbet.

CCXXXI. Non parùm 3. *Somnus & Vigilia immoderati* ad utriusque humoris vitiosi generationem promovendam facere possunt: dum Somnus Pituitam, Bilem Vigilia auget. *3. Somnū & Vigiliæ immoderaturum.*

CCXXXII. Sic & 4. *Excrementa* naturalia nimis diu in corpore retenta noxam afferunt, ut & *Retinenda*, Semen putà per nimiam venerem, aut aliter atque *Sanguis* præter naturam per Menstrua, Hæmorrhagiam, Hæmorrhoïdes effusa, magnam in humoribus mutationem producunt. *4. Excretorum & retētorū.*

CCXXXIII. Sed & 5. *Corporis motus & exercitium* in excessu aut defectu peccans plurimùm conferre potest ad utriusque humoris in hoc affectu peccantis vitium augendum. *5. Motus & quietis.*

CCXXXIV. Plurimùm denique & 6. hic faciunt *Animi motus vehementes*, atque imprimis *Mæstitia* qualiscunque, cui si subinde jungatur *Ira*, tantò gravius erit malum; hi namque affectus non tantùm contrarios producunt in homine effectus, sed & humores contrarios: uti non semel hoc jam sum testatus, & ita se rem habere fatebuntur mecum, quotquot rei Medicæ sunt attenti, &, quæ ægris quotidie contingunt, observant accuratè. *6. Animi Affectus Mæstitia Ira.*

CCXXXV. *Mæstitiæ* accensendus *Metus*, qui panicus non parùm ad *humoris Melancholici*, hoc est, *Pituitosi viscidi & quandoque* simul *Acidi* augmentum multùm facit cum ipsâ *Mæstitiâ*; Uti contrà *Bilem auget & Acriorem reddit Ira*. *Metus.*

CCXXXVI. Contingit etiam non rarò, ut *ex Mentis functionibus perperam se habentibus oriatur Affectio Hypochondriaca*; quod autem quoniam non accidit nisi ob simul tunc consequentes perversos Animi motus & Affectus jam recensitos, ad hos referri debet; Horum autem Causa antecedens statuenda Mens functiones suas perperam exercens; uti alibi docuimus. *Affectio hæc ex læsis Mentis Functionibus.*

Curatio in quibus consistat. CCXXXVII. His autem ita præmissis, nunc rectà tendimus ad *Hypochondriacæ Affectionis curandæ modum*, qui consistit 1. *in Diætæ vitiosæ emendatione.* 2. *in humorum peccantium alteratione aut correctione.* 3. *in eorundem, quoties in totum corrigi nequeunt, Artificiosâ evacuatione.* 4. *denique in deperditorum reparatione*: deperit namque in Symptomatum vehementiâ & duratione corpori nunc Spiritus Volatilis, nunc aliud quid, quod omninò restitui debet & redintegrari.

1. Diætæ vitia qui emendanda. CCXXXVIII. 1. *Diætæ vitia emendabuntur* lentè, cavendo à noxiis, quærendo & usurpando utilia. Attendendum enim accuratè ad ea omnia, à quibus malum & ortum habuit, vel habere potuit, & augmentum indies sumere potest, ut ab illis caveatur sedulò.

CCXXXIX. Contrà verò æquè diligenter attendendum ad omnia, unde auxilium vel levamen accipiat aut accipere queat æger, ut administrentur continuè, nec negligatur aliquid eorum, unde aliquid commodi venit expectandum.

2. Humores peccãtes qui alterandi. CCXL. 2. *Humorum peccantium alteratio* varia erit, & pro humore vario, & pro utriusque vitio vario.

CCXLI. Peccantem humorem docuimus esse tam Pituitosum, quàm Biliosum.

CCXLII. *Pituitosus* peccat imprimis *aciditate* aut *viscididitate* auctâ.

Pituitæ Aciditas aucta quibus corrigatur. CCXLIII. *Aciditas humoris Pituitosi* aucta corrigetur 1. & imprimis *Sale lixivioso*, rebusq; omnibus Sale lixivioso præditis: Qualia sunt Sal omne è Cineribus plantarum extractum, ut & Corallia, Margaritæ, Oculi Cancri, Limatura ferri & similia.

Et quâ ratione. CCXLIV. Horum enim ope dum instituitur cum Acidâ Pituitâ Effervescentia, coagulatur cum ipsis Acidus humor.

Effervescentia nõ irritãda. Et quomodo. CCXLV. Quoniam autem urget jam in hoc affectu Effervescentia nimia, pleraq; Symptomata suprà enumerata producens, cavendum sedulò, ne irritetur magis, quàm compescatur ac emendetur illa per assumpta hæc novam Effervescentiam producentia; quod fiet usurpando primùm ea, cum quibus concentratur potiùs Spiritus Acidus, quàm coagulatur; qualis est Creta, cui succedunt Oculi Cancri, Corallia, & Limatura Ferri.

Sal lixiviosum quibus temperetur. CCXLVI. Quòd si cui *Sale lixivioso* uti liberit; quò minor fiat ab ipso Effervescentia, *temperet* ipsum priùs mediis alio tempore à me propositis; *Spiritu putà Volatili, vel Oleo.* Unde *Sapo Venetus & vulgaris* magnarum est in Effervescentiâ compescendâ virium.

Pituitæ viscididitas aucta quibus temperetur, Quomodo in Curatione Ægrorũ se gerere debeat Medicus. CCXLVII. *Viscididitate* quoties peccat *humor pituitosus*, toties incidendus, attenuandusque, *tam acidis, quàm Gummosis*; prout his vel illis magis auscultabit humor peccans: quod facilè est experiri, & tentare; imò prudentis Medici est, nunquam putare se omnia scire; quin potiùs sibi præ cæteris omnibus diffidere, ac semper paratum esse cogitationes suas emendare; nam suffeni omnes errare solent sæpenumerò, quodque pessimum est, ne videantur errasse, in errore suo præfractè perseverare.

CCXLVIII. Est ergo prudentis non temerè incipere, verùm observato in casibus dubiis à quo imprimis juvetur æger, tunc non timidè progredi, ast generosè.

CCXLIX. Postquam ergo lentè progrediendo inventum est remedium, cujus imprimis ope auxilium affertur ægrotanti, tunc in illius usurpatione procedendum est cordatiùs.

CCL. *Gummata* autem varia occurrunt convenientissima in hoc affectu, *Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opopanax* & similia, quæ omnia & singula pro re natâ usurpari possunt, & imprimis pilularum formâ usurpari. *Gummata in hoc ca su conducentia.*

CCLI. Inter *Acida* quæ exhiberi quoq; possunt, varii occurrunt arte parati *Spiritus, Salis, Nitri, Vitrioli, Sulphuris*; ipsumq; adeò *acetum Vini destillatum*, & quandoque non destillatum; cui si bulbus squillæ infundatur, vocabitur *squilliticum*, egregium in hoc & similibus à Pituitâ viscidâ ortis affectibus remedium. *Vel & Acida.*

CCLII. Eidem pituitæ viscidæ corrigendæ conducit *Mastiche, Succinum*, & ex ipso paratus *Sal Volatilis*, ut & ex *Cornu Cervi* sublimatus, *Castoreum, Myrrha*, quinimo *Chalybs vulgari* modo *præparatus*, aut *ejusdem Vitriolum*, cum quo parantur quorundam *Pilulæ aperitivæ*. *Nec non alia medicamenta*

CCLIII. Pituitæ viscidæ corrigendæ atque emendandæ conducit ante omnia *Sal Volatile* quodvis, vim habens humorem illum insensibiliter ad mediocritatem reducendi: Unde omnibus commendo talium salium præparationem & usurpationem; sive formâ parentur siccâ, sive humidâ. *Sal Volatile.*

CCLIV. Illud interim notandum, Salia volatilia siccâ formâ parata, ubi subtilia existunt, vix asservari posse, verùm facilè abire in auras. Præstat proinde ipsa humidiore formâ parare, aut humidis saltem & aquosis dissoluta servare ad usum. *De eorũ servatio.*

CCLV. *Biliosus humor* peccat imprimis ratione *Salis sui lixiviosi*; quod emendabitur ac temperabitur potentissimè quidem *per acida*; quoniam autem simul tunc excitatur Effervescentia, cujus ratione producitur hæc affectio Hypochondriaca; non ita tutò vel commodè videntur in usum revocari *Acida, nisi temperata*, & quidem *Spiritu Volatili*; cujus ope non parùm infringitur Spiritus acidi ferocia, ut minor tunc excitetur ab ipso effervescentia. *Bilis peccans quibus emẽdetur. Et quomodo.*

CCLVI. *Ad Salis lixiviosi contemperationem* usurpari quoque possunt *acida oleosis mixta*; pinguibus enim omnia temperantur acria, tam salina, quàm acida. *Sal Lixiviosum quibus temperetur.*

CCLVII. *Cavendum* interim ab *acidis oleosis, quandò præter sal lixiviosum exuperat in Bile oleum*; quod imprimis patet ex conjuncto in corpore calore, ardore, & febrili incendio majore.

CCLVIII. 3. Educentur solâ alteratione inemendabiles humores prædicti, & exuperantes per vias convenientes, atque imprimis per alvum, utpote viâ Naturæ commodiore & faciliore; rariùs per vomitum, nisi deorsum expelli nequeant, aut sursum viam affectent humores peccantes. *3. Humores inemendabiles quomodo educendi.*

CCLIX. *Pituitosum humorem deorsum evacuant* varia passim nota, inter quæ tamen primas tenet *Colocynthis*, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal dicti*, quibus proximè accedunt *Agaricus, Hermodactyli, Turbith*, & ipsa *Aloë*. *Pituita quibus purgetur.*

CCLX. Ex Chymicis laudantur omnia

Mer-

Mercurialia, tàm *præcipitata* varia, *alba*, *flava*, *rubea*, &c. quàm *ſublimatum dulce*: à *corroſivo* namque ut omnes abſtineant, moneo & hortor; cùm minimâ duntaxat exhiberi quantitate poſſit, & præterea *vomitum* ſemper ferè ſoleat movere, corpuſque vehementer agitare.

CCLXI. Conveniunt etiam hîc *Antimonialia* varia & excellentia, quamvis pleraq; ſimul vomitoria exiſtant, de quibus mox.

Bilis quibus.

CCLXII. *Bilem expurgant Rhabarbarum, Scammonium, Aloë, Tamarindi.*

CCLXIII. Ubi *Salina Bilis Pars* imprimis peccat, uſurpari poſſunt commodè *Rad. Ialappæ atque Mechoacanna*, *Gummi Gottæ*, & ſimilia.

CCLXIV. Inter Chymica conveniunt *Antimonialia*.

Pituita quibus per vomitum purgetur. Quibus Bilis.

CCLXV. *Per Vomitum expurgant Pituitam Mercurialia, & Vitriolum Album, & Vitrioli Sal: Helleborus Albus* unà *cum Antimonialibus* omnibus.

CCLXVI. *Bilem per Vomitum* evacuant commodiſſimè *Antimonialia*, quæ cùm non minùs Pituitam educere ſoleant, & ſimul deorſum utrumque humorem propellere, atque inſuper tutiùs quàm Mercurialia queant exhiberi, illa cæteris omnibus præfero, ſi parentur ex *Antimonii vitro, regulo, Croco Metallorum, vita Mercurio* (qui Medicamentum Antimoniale) *floribus Antimonii* & ſimilibus.

Lentè feſtinandū.

CCLXVII. Imprimis commendamus Practicis Junioribus omnibus, ut *lentè feſtinent*, nec præcipites ſint in quibuſvis Medicamentis cum vehementiâ operantibus exhibendis. *Satiùs enim eſt bis blandiùs agros ſuos purgare, quàm ſemel violentiùs procedendo ipſis nocere:* neq; enim ſemper licet bis peccare.

CCLXVIII. *In Formulis Medicamentorum* proponendis non hæremus, cùm illæ commodiſſimè addiſcantur circa ipſos Ægros.

4. Animales Spiritus quibus reparandi.

CCLXIX. 4. Reparanda etiam durantibus hujuſce Affectionis Hypochondriacæ Paroxyſmis, quæ ægro depereunt; atque imprimis *cùm Animales Spiritus minuantur*, *redintegrandi* veniunt per *Spirituoſa*, ſed ita temperata, ut ſolitæ Effervescentiæ irritandæ non inſerviant, ſed potiùs eandem compeſcant. Unde pro Symptomatibus Ægrum quemvis affligentibus mutatio aliqua erit inſtituenda.

Spiritus Vini, & Tincturæ.

CCLXX. Primum tamen inter illa locum obtinet *Spiritus Vini* vel *ſimplex*, vel *cum aliis compoſitus*, & *Tinctura formâ* aliorum viribus imprægnatus, *Cinnamomi* puta, *Croci*, *Caſtorei*, *Nucis Moſchatæ*, *Corticum Citri*, *vel Arantiorum* &c. plurium vel pauciorum ſimul conjunctorum.

Spiritus Vini quibus infringatur. 5. Paroxyſmi & Symptomata quomodo ſedanda. In quibus illa ſedatio conſiſtat.

CCLXXI. Quibus *Spiritus Vini purus Acrior* exiſtit, *infringi* poteſt *Aquâ pluviali*, *aliâve ſtillatitiâ* ex herbis variis & Aromaticis, *Roſarum*, *Fœniculi*, *Menthæ*, *Meliſſæ*, *Borraginis*, *Betonicæ*, *Petroſelini*, *Pulegii*, & *ſimilium*.

CCLXXII. Si cui lubeat 5. addere *Paroxyſmorum ſedationem*, aut *Symptomatum* tunc maximè *urgentium contemperationem*, cum ipſo non pugnabo, quin potiùs idipſum laudabo.

CCLXXIII. Conſiſtit autem illa medicatio imprimis in *Effervescentiæ contemperatione*, *halituum elevatorum diſcuſſione*, *Dolorum lenitione*, *Sitis ſubinde urgentis ſedatione*, & ſimilium Symptomatum moleſtorum emendatione.

Effervescentia quâ temperetur.

CCLXXIV. Effervescentia contemperabitur imprimis Medicamentis utriuſque humoris Acrimoniam corrigentibus & temperantibus; quod pinguibus debetur & Spirituoſis, ſed pro Effervescentiæ modo in ſingulis vario variè cum aliis contemperatis. Unde quod uni prodeſt Medicamentum, nocet non rarò alii; niſi omnis qualitatum exceſſus obſervetur in ipſo: unde imbecillius quidem erit tale Medicamentum, ſed ſimul tutiùs.

Quibus conſtare debeat Medicamentum hoc præſtans.

CCLXXV. Opus eſt autem, ut tale *medicamentum temperatum aquâ multâ* ſimul conſtet, atque ſimul *pauco Oleo*; ſed ita *Sali Volatili immiſto*, *ut Aqua ſimul queat conjungi*. In eo namque conſiſtit primarium artificii; quod repeto, Temperatum Medicamentum conſtare debet *Aquâ multâ*; utpote quæ per ſe & ſalem lixivioſum, & ſpiritum acidum diluere apta eſt, atque ſic ejus vim infringere. Huic aquæ conjungi debet *Oleum ſed paucum*; utpote quod itidem & ſalem lixivioſum, & ſpiritum acidum contemperare aptum eſt. Quoniam verò *Aqua admiſceri nequit Oleum, niſi mediante Sale lixivioſo*; hoc ſimul adeſſe debet, aſt *Spiritu volatili correctum & volatiliſatum*, *poſtquam idem & volatilis ſpiritus itidem lixivioſum Salem & Acidum Spiritum* temperare ſolet.

CCLXXVI. *In* tali ergo *medicamento temperato tria* occurrunt bina acria, *Salem lixivioſum & ſpiritum acidum, temperantia, Aqua, Oleum & Spiritus volatilis.* Unde quid boni à tali medicamento expectari queat, facilè vident, qui ad ea, quæ ſæpiùs & diverſis occaſionibus protuli, attenderunt.

Medicamenti alicujus Analyſin Similium Syntheſin docere.

CCLXXVII. Quinimò ex talis medicamenti analyſi, quàm facilè ſimilis ſyntheſis excogitari queat, vident omnes, etiam mediocriter in Chymiâ verſati, & ad dicta ſæpiùs à me attenti.

Experientia in Rebus Naturalibus.

CCLXXVIII. Id enim ſum edoctus è medicamentorum uſu compertorum, ægriſque utilium analyſi, hinc & novorum ſecundùm eadem fundamenta ſyntheſi; quibus cùm reſponderet ſucceſſus optatus, confirmatus ſum per experientiam in ratione & ingenio excogitatis poſt præviam eandem experientiam: quemadmodum id in rebus naturalibus & fieri debere, & tantùm utiliter fieri poſſe non ſemel inculcavi; interim utilia quæ ſunt; nimium inculcari nequeunt, imprimis quando paſſim nota non ſunt; & tunc reverà veritatis amantibus decies repetita diſplicere nequeunt.

Ab ea omnis eorum cognitio.

CCLXXIX. Quapropter adhuc ſemel hîc repetam; Cognitio rerum naturalium omnium eſt ab Experientiâ per ſenſus factâ; unde cauſas effectuum ſic compertorum exquirit ratiocinatione concatenatâ Ingenium humanum; de veritate tamen inventa certus eſſe poteſt nemo, niſi poſtquam de ſuæ ratiocinationis ſoliditate confirmatus fuerit per eandem Experientiam, ratiocinationem prædictam ipſo opere confirmando & comprobando. De Affectu autem noſtro nunc equidem nil proferemus amplius.

Finis Tractatûs Septimi.

TRACTATUS VIII.

DE ARTHRITIDE.

Arthritis Affectus curatu difficilis.

I.

Inter Affectus curatu difficiliores lubet porrò nunc exhibere aliquem & gravem, ægrisque non parùm molestum, & Medicis tum ratione Causarum eruendarum, tum ratione modi productionis, tum ratione curationis non parum arduum, *Arthritidem* putà.

Authoris eam tractandi methodus.

II. Hujus autem naturam & essentiam quò commodiùs explicemus, libet more nobis usitato (quandoquidem magnus hîc est Authorum tam Theoreticorum, quàm Practicorum dissensus) fundamenti loco præmittere illa, in quibus consentiunt Authores, aut quæ unicuique saltem in praxi versato esse possunt ac debent nota; quà ratione speramus futurum, ut & breviores simus, & magis perspicui, & nulli graves: neque enim animus est dissentientes vexare aut carpere; verùm sufficiet nobis, ea, quæ vera putabimus, argumentis ab experientiâ præsertim petitis probare.

1. Quas partes infestet.

III. Consentiunt autem 1. in eo Authores, *affectum hunc infestare partes sensiles articulis vicinas*, non item remotiores: unde etiam ipsi nomen, dum Græcis *Arthritis*, Latinis *Articulorum dolor* dicitur.

2. Quot infestet.

IV. Consentiunt & in eo 2. quòd Affectus hic aliàs *unum*, aliàs *plures* occupat *Articulos & Artus*; unde vel *particularis* vel *Universalis dicitur*.

3. Fixa & vaga.

V. Consentiunt & in eo 3. Authores, quòd aliàs in parte affectâ permaneat dolor, aliàs eandem iterum brevi deserat, & mox aliam invadat; unde nunc *fixa*, nunc *vaga* vocatur *Arthritis*.

4. Nunc longioribus nunc brevioribus intervallis recurrit & rarissime perseverat.

VI. Consentiunt 4. in eo Authores, quòd plerumque *intervallis nunc longioribus, nunc brevioribus recurrat, & rarissimè perseveret*; quod vix observatur, nisi postquam sæpiùs infestavit, & diætam pravam servant Ægri Medicis planè immorigeri, atque suis voluptatibus quàm valetudini suæ magis dediti.

5. Ejus qualitates

VII. Consentiunt 5. in eo Authores, quòd *sæpenumerò rubore & ardore Acri*, quandoque *cum pallore potiùs & levi tumore œdemati magis affini, absque ullo calore* observetur; unde etiam *ibi dolor gravior, hîc ferè nullus occurrit*.

6 Nodi & tophi in articulis.

VIII. Consentiunt 6. Authores, nonnunquam *nodos & tophos in affectis articulis & vicinis partibus excrescere*, atque ex iis spontè vel arte apertis materiam diversam, nunc fluidam, nunc gypseam, aut calcosam & friabilem; nunc albam, rariùs cinericiam aut subflavam effluere aut elici.

7. Ejus comes Febris.

IX. Consentiunt 7. Practici, *Arthritidi comitem esse Febrem*; quæ nunc die uno præcedat, nunc & plerumq; simul invadat, & quidem cum frigore ac horrore levi, subsequente mox calore quandoque majore, quandoque minore, ut & siti; unà cum Pulsu concitatiore, & Urinis magis rubentibus, quæ nonnunquam ante accessum erant minùs tinctæ.

Et quidem semper.

X. Febrem hactenus semper in Arthriticis observavi, non tamen semper æquè molestam, quinimò quandoque ita levem, ut illam non agnoscerent Ægri, dolori quippe urgenti magis attenti.

XI. Febris illius præsentiam præter alia enumerata Symptomata arguit absolutè Pulsus frequentior semper in Paroxysmi Arthritici accessu observabilis, & nonnunquam, ubi gravior existit, & dolor acerbus, perseverans; quinimò per intervalla concitatior factus Febrim intendi docet.

8. A repellentib. Dolor alio propellitur & nunc gravior nunc levior redditur.

XII. Consentiunt 8. Practici, non rarò à *Medicamentis repellentibus* dictis forinsecùs affectæ parti aut casu aut datâ operâ applicatis *Dolorem nunc in alios articulos, nunc ad Interiora corporis propelli*, nunc eundem in parte permanentem aut *graviorem*, aut *leviorem reddi*.

XIII. Atque ex his datis conabimur dubia notabilia circa hunc Affectum occurrentia solvere.

Quinque de Arthritide quæsita.

XIV. Quæritur enim 1. quænam circa Articulos *pars primariò afficiatur* in Arthritide? 2. quænam sit ejus *Causa efficiens*, & humor verè peccans? 3. Quisnam sit ejusdem *humoris Focus & Locus, in quo generetur aut coacervetur*. 4. *Quibus viis & modis ex suo Foco ad Articulos deferatur* humor Arthritidem pariens. 5. deniq; *Quâ methodo, Quibusque mediis ab* Affectu tam molesto *liberandi* veniant *Ægri*, tum durante ipso Paroxysmo, tum etiam extra ipsum Paroxysmum.

XV. Atque his quinque quæsitis egregiis puto absolvi posse omnem de Arthritide moveri & agitari solitam difficultatem, & eorundem solutione solvi.

1. Quænam pars primariò afficiatur. Nempe ligamenta membranea.

XVI. Ut autem à Primo faciamus initium, censemus *Partem primariò affectam in Arthritide* esse non interstitia Ossium simul articulatorum, sed *membranea Ligamenta* ipsos *articulos vincientia & colligantia*.

XVII. Hoc probamus 1. per *dolores atroces* Arthritidem utplurimùm comitantes; qui in Ossibus sentiri non possunt, verùm in partibus tantùm Membranosis, adeòque sensilibus. 2. per *Doloris metastasin*, & Arthritidis non tantum spontè, sed insuper ad repellentium Medicamentorum applicationem non rarò ab uno Articulo ad alium translationem; quod fieri non posset, si in articulationis cavitatem effusus esset humor illum dolorem gignens.

Nec musculi, aut carnes. XVIII. Sed nec musculi, aut Carnes articulis vicinæ locus sunt primariò affectus, tum quia sensu exacto non sunt prædita, nisi ratione fibrarum & membranarum; tum quia ubi Dolores Arthritici observari solent, carne ferè sunt destituti articuli.

XIX. Neque hoc evincit Dolor Ischiadicus, aut in humero vexans; quamvis enim multâ carne tectæ sunt illæ partes, dolor tamen non sentitur in istis carnibus, utpote quæ sine doloris augmento contrectari possunt; verùm circa ipsum articulum, qui sine notabili doloris augmento contrectari nequit: *in motu* autem illo *Ligamenta imprimis tenduntur; ad quam tensionem augetur dolor.*

2. Quænam sit causa efficiens. XX. Ut autem ad secundum quæsitum pergamus & *Causam Efficientem Arthritidis veram* assignemus observandum, Dolorem utplurimùm quidem adesse Acrem, non tamen semper, eundemque Dolorem cum ardore ferè occurrere conjunctum, raro sine calore: quocircà etiam anodynis ardorem simul temperantibus imprimis ipsum demulceri.

Nempe humor acris. XXI. Unde facilè patet, cùm à Causâ internâ ad locum affectum aliunde delatâ oriatur ille Dolor, ipsum pro Causa Efficiente necessariò agnoscere *Humorem Acrem*, & quidem, quoties cum Ardore conjunctus reperitur, *Biliosum Sale salitem lixivo, vel fixo, vel Volatili abundantem, ac Serosum.*

Acidus. XXII. Quoties autem Ardor ipsi comes non adest, toties si Acris dolor extiterit, *humorem Acidum* existere.

Pituitosus. XXIII. Quoties verò nec Ardor, nec Acris dolor urget, toties *Humorem Pituitosum* imprimis peccare, à quo præter tumorem subœdematosum major excitatur Motus impotentia & gravitas, quàm Dolor.

Vel ex his mixtus. XXIV. Quoniam verò unà cum *Febre* observatur semper adventare paroxysmus Arthriticus, & quidem cum majore aut minore frigore, ipsumque subsequente diverso calore; (unde quoque humoris primariò peccantis qualitas ampliùs manifestatur) facilè patet, *non unum duntaxat humorem semper peccare, sed aliquando plures, ita tamen, ut ab eo, qui primariò & maximè peccat, desumatur denominatio.*

XXV. Præter hos primarios humores Arthriticum Dolorem parientes nil obstat alios concurrere, à quibus reliqua deducantur Symptomata, Nodi putà, Tophi &c.

3. Quinam sit humoris focus & locus. XXVI. Non parùm dissentiunt Authores Medici de *Foco & Loco, in quo generatur vel coacervatur humor Arthritidem producens:* dum alii Caput, ejusque nunc superficiem, nunc interiora culpant, alii in vasis, Venis putà & Arteriis Causam ejus quærunt.

Nempe Glandulæ Pancreatis conglomeratæ; & conglobatæ omnes. XXVIII. Nos unicuique suæ assertionis probationem committentes, putamus *eundem esse Arthritidis & Febrium Intermittentium, Catarrhalium præsertim, Focum; Glandulas* putà *tum Pancreatis conglomeratas, tum passim Conglobatas omnes.*

Quæ etiã febrium intermittentium focus. XXVIII. Neque enim hactenus ex iis, quæ per Anatomen patent, alias partes eruere valuimus, in quibus febrium Intermittentium, sive cum apyrexiâ perfectâ occurrentium, sive confusarum & incurrentes paroxysmos habentium, (quando sc. priusquam prior paroxysmus cessaverit, posterior se illi immiscet, adeò ut nulla vera contingat intermissio & libertas à febre) fomitem generari aut coacervari solidè possit asseverari, præter solas Glandulas, tum Conglobatas quasvis; tum Pancreaticis Conglomeratas: utpote quæ mox cum Corde per Vasa Lymphatica participant.

XXIX. Ut autem quæ modò asseruimus magis pateant, non abs re forsan erit, paucula de Febribus tum Intermittentibus, tum Catarrhalibus quibusdam dictis adjungere.

XXX. *Intermittentium febrium omnium Focum arbitramur Pancreas, illarumque Causam primarium Succum Pancreaticum in quibusdam non omnibus ejus glandulis hærentem ac vitiatum, & diverso tempore pro sui constitutione varia in Communem Ductum, hinc & tenue Intestinum erumpentem, atque cum Bile nunc laudabili, nunc vitiosa perperam effervescentem, atque pro Pituita insuper in tenui Intestino tunc reperta, aut Cibi, Potusque, Medicamentorumve &c. eò tunc confluentium diversitate diversimodè alteratum*; uti hoc ex Symptomatibus Ægros circa singula cujusvis paroxysmi tempora infestantibus facilè deduci potest. Earum Focus, & causa primaria.

XXXI. *Catarrhales Febres* quibusdam sic dictas quod attinet, cùm illæ *ortum habeant ferè à frigore externo calens corpus, & inprimis Caput & Colli glandulas*, (utpote partes aëri externo magis expositas) *afficiente*, arbitror ipsas produci à *malè affectâ in Glandulis Conglobatis tum in Cerebro existentibus, tum adstantibus Lymphâ, eâque ob spiritus animalis ad eas affluxum impeditum acriori & acidiori factâ*, ideoque in Cordis Ventriculo dextro Effervescentiam vitiosam, hinc & febrem excitante, & quidem Febrem non intermittentem, at continuam, non tamen ardentem, sed intermistum frigus non rarò habentem. Febres catarrhales unde producantur.

XXXII. *Cui quoties concurrit Bilis* ob Diætam in Aëre æstuoso, Alimentis nimis aromaticis, acribus vel salsis: Irâ, Vigiliis, Corporis exercitio, &c. nimiis peccantem *acrior, toties ardentior existit Febris*, adeoque ob causas oppositas concurrentes curatu difficilior: neque enim tunc se mutuò temperant humores contrarii, aliàs non urget ita febris, sed utrique suo modo intemperati confluentes febrem producunt molestiorem. Febris ardentior unde.

XXXIII. Idcirco autem *Arthritidis & Intermittentium Catharraliumve Febrium censemus Focum eundem, quoniam semper, quantum ego saltem & alii mecum observare potuimus, cum Febre tali accedit paroxysmus Arthriticus:* cui hoc tantùm *peculiare* accidit, quòd *Febrilis causa tunc bonâ sui parte circa articulos hæreat, & dolores ibidem nunc majores nunc minores pariat:* quod in cæteris febribus non solet accidere. Arthritidis, & Febrium Intermittentium & Catarrhalium focus idẽ.

XXXIV. Putamus autem *non Bilem primariò peccare in Arthritide*, quoniam aliàs *continuus* esset affectus: Bilis enim omnis in uno eodemque folliculo generata, tota sibi est similis, atque ideò continuum producet effectum, sive effundatur per vias ordinarias, quod accidit in Febribus Continuis, sive non effundatur, quod accidit in Ictero, ductu sc. Intestinali tunc obstructo. Bilem nõ primariò peccare in Arthritide.

At liquorem in glandulis præparatum

XXXV. Putamus contrà *Liquorem in Glandulis præparatum peccare primariò in Arthritide*, quoniam is coacervari potest in quibusdam Glandulis, aut etiam in quibusdam Glandularum ductibus & finibus; qui tandem aut spontè, aut ab externo errore in diætâ, Aëre imprimis aut potu, commisso motus Paroxysmum novum producat, nunc tardiùs, nunc citiùs repetentem.

Quando simul peccet Bilis.

XXXVI. Quamvis autem utplurimùm *Arthridi comes sit Ardor*, non tamen idcircò judicamus primariò peccare Bilem; verùm *ipsam tunc simul peccare*, in vitiosâ saltem suâ cum Succo Pancreatico vel Lymphâ Acidiore institutâ Effervescentiâ ita immutari, ut Calor ejus magis se manifestet: quamvis non semper tam Calor sit molestus, quàm Dolor à Calore diversus.

Pro diversitate liquoris & subjectorum diversa Effervescentia. Tam in Metallis & mineralibus.

XXXVII. Hoc enim observandum diligenter, *Liquores* ad sui confusionem *Effervescentes non parum & alterari & mutari pro adversi liquoris differentiâ*; quod planè reciprocum est.

XXXVIII. Hoc ut exemplis è Chymiâ petitis demonstremus, velim considerari à curiosis & solertibus naturalium rerum indagatoribus, quàm *diversa* excitetur *Effervescentia pro diversitate subjectorum, Metallorum puta vel Mineralium cum eâdem Aquâ forti Effervescentium*; dum non tantùm quædam citiùs, alia tardiùs ab ipsâ solvuntur & corroduntur; sed imprimis quædam cum majori vi & commotione efferuntur, alia cum minori; quædam hunc, alia alium odorem, colorem, & saporem promunt aut relinquunt.

XXXIX. Nec tantùm tanta observatur diversitas Effervescentiæ pro diversitate subjectorum cum eodem Acido Effervescentium; verùm etiam *pro diversitate Acidorum cum eodem subjecto Effervescentium*. Sic aliter procedet Effervescentia cum eodem Sale Tartari excitata à Spiritu vel Oleo Vitrioli, aliter à Spiritu Salis, Aluminis, Nitri, Aceto stillatitio, vel communi: aliàs enim potentior, aliàs debilior existet; Elevatique Odor, Sapor, &c. erunt diversi.

Quàm corpore humano.

XL. Simili planè ratione in corpore humano tam pro *Bilis*, quàm pro *Succi Pancreatici*, aut *Lymphæ diversitate* continget tam *in tenui Intestino* quàm *Corde Effervescentia modis pluribus varians*, nec nisi temporis tractu & multiplici observatione, eâque accuratâ, in certas classes distinguenda.

Quæ diversitas consideranda.

XLI. Interest utique, diversitates illas, si quæ sint, accuratè considerari & in certa capita redigi, quò aliquando in praxi faciendâ serviant.

De quâ Autoris votum.

XLII. Optavi sæpiùs, & etiam nunc opto, plures Viros egregios & in praxi occupatos 1. *accuratè observare omnia quæ ipsis contingunt quotidie circa ægros notanda, & ex ipsis concludere, an* talis *Effervescentia*, qualem ego me comperisse autumo, admitti debeat, ac reverà existat, necne. 2. *si existat*, uti persuasus sum illam existere, *collatis mecum operis allaborare, ut tandem aliquando in certas classes redigantur infinita penè plùs minùs variantes inter se Effervescentiarum species.* 3. *attendere quoque ad ea, quæ Effervescentias quasvis vel excitant, vel promovent; vel cohibent, reprimunt ac coërcent:* quò non tantùm illarum *cognitio, verùm & curatio*, & quandoque *productio artificialis* innotescant.

Ab Effervescentia vitiosa Febres Intermittentes Catarrhales & Continuæ.

XLIII. Utique si *ab Effervescentia vitiosa ortum* suum *ducant febres intermittentes* omnes, ut & *Catarrhales*; quinimò ipsæ quoque *Continuæ*, uno verbo Febres omnes; nonne rem apprimè Arti Medicæ utilem proferent illi, qui modum & rationem quamvis Effervescentiam vitiosam præveniendi, compescendive invenient & aliis patefacient; sicque methodum Febres curandi optimam eruent atque manifestabunt?

Ut & Affectionis Hypochondriacæ species, Scorbutus, Passio Hysterica, Incubus, Vertigo, Epilepsia, Oscitatio, Sternutatio, Nausea, Vomitus, Alvi fluxus & adstrictio, Flatus Colicus, Dolor, Tympanites, Cordis palpitatio, Asthma, Cordis anxietas, Animi Deliquium.

XLIV. Nec tantum Febrium generationis & Curationis ratio inde deducetur, verum plurimorum insuper affectuum ab eâdem Effervescentiâ vitiosâ, meo saltem judicio, prodeuntium: quales sunt omnes *Affectionis Hypochondriacæ species*, ipsaque adeo *Melancholia* dicta Hypochondriaca, *Scorbutus*, *Passio Hysterica*, *Incubus*, *Vertigo*, *Epilepsia*, *Oscitatio*, *Sternutatio*, *Nausea*, *Vomitus*, *Alvi fluxus & adstrictio*, *Flatuum Generatio*, unà cum *Dolore Colico*, *Tympanites*, *Cordis Palpitatio*, *Anhelatio*, *Asthma*, *Cordis anxietates*, *Animi Deliquium*, & nescio quid non.

XLV. Hos ergo affectus omnes cum ego saltem arbitrer ortum suum habere ab Effervescentia vitiosa vel in tenui Intestino, vel in Corde factâ; nec illud pro lubitu duntaxat fingam & aliis credendum obtrudam, verum ex praxi Medicâ meâ deducam id probantia & confirmantia argumenta, iterum urgeo, rem tanti momenti dignam videri, in quam inquiratur à quibusvis, ac præsertim ab Artis peritis & in praxi Medicâ quotidie versatis & versantibus diligenter, quò tandem aliquando & rei veritas & ejusdem utilitas pateat.

XLVI. Novi quidem, multis non displicere meum laborem, meas vigilias, meam investigationem, meum in communicandis inventis meis candorem; verum optarem placere iisdem collatis operis levare meum laborem, minuere meas vigilias, promovere meam investigationem, adaugere mea inventa, sicque cum propriâ gloriâ suâ inservire publico.

XLVII. Utique aliquid est, probari probis conatus nostros laudabiles & in publicum bonum susceptos; sed majus esset, illos adjuvari & facilitari plurium manibus.

In suis laboribus adjuvari optat Auctor.

XLVIII. Quamvis autem nemo auxiliares manus nobis sit commodaturus, non desinemus tamen animo forti & labore indefesso spartam, quam semel sumus nacti, pro virili parte adornare; quamvis prævideamus quoque longiori tempore sic duraturum opus.

Ejus Animus.

XLIX. Quòd si non deficiat nobis animus, quamvis deficiant nobis auxiliatores; multò minus deficiet nobis idem animus, quamvis insurgant contra nos Calumniatores quidam & maleferiati homines, non apertâ vi, sed per insidias duntaxat & detrectationibus Veritatis manifestationi se opponentes; sive omnia Veteribus perspecta falsò inculcent ac nunquam probent, vel probare audeant; sive laudabilia Recentiorum inventa obscurent atque obnubilare tentent; sed quemadmodum non cedendum

dum malis, sed contrà audentiùs eundum, sic & nos invidorum dementiam ridentes cordatiùs pergemus in adhucdum in multis latitante Veritate magis magisque eruendâ, de benedictione Divinâ planè confisi.

Quid Arthritidi à se peculiare.

L. Ut proinde ad rem nostram revertamur, & aliquid saltem *ad vitiosæ Arthritidem parientis Effervescentiæ naturam & Causas elucidandas proponamus*; considerandum imprimis, *quid peculiare sit Arthritidi* præ cæteris Affectibus omnibus Febrem comitem habentibus; quò inde eliciatur, quod lucem nobis afferat.

Nempe Dolor circa articulos hærens. Et quoàd respectus differens.

LI. *Peculiare* autem *Arthritidi* est *Dolor circa articulos hærens*, isque differens 1. ratione *vehementiæ* majoris vel minoris. 2. ratione *adjuncti Caloris*, ejusq; majoris vel minoris, cùm aliquando nullus adsit, aliquando vehemens, 3. ratione *Tumoris* itidem majoris, vel minoris, nam etiam nullus aliquando observatur. 4. ratione *Coloris*, qui nunc rubens, quandoq; pallidus, vel minimè à naturali mutatus. 5. ratione *Motûs* magis vel minùs impediti. 6. ratione *durationis* majoris vel minoris. 7. ratione *Nodorum* succrescentium, aut nullorum. 8. ratione *fixitatis vel volatilitatis*, cùm aliàs in unâ sede fixus maneat dolor, aliàs ab uno articulo vagetur & properet ad alium, vel alios.

Arthritidis causæ constitutio.

LII. Atque ex *Dolore articulorum*, utpote Arthritidi peculiari, deducimus. 1. *Causam* ejus habere in se *qualitates sensui* externo & quidem *Tactui & Caloris sensui molestas*, cùm illi soli afficiantur. 2. *Causam* eandem *affinitatem habere cum eâ Sanguinis parte*, quæ in sui circulatione deferri solet *ad partes Articulorum ligamentosas & membranosas*, quæque ob *vitiosam sui constitutionem in ipsis hæreat*, & ob qualitatem sensui uti dictum, molestam, dolorem in ipsis pariat.

Ejus causa in Sanguine.

LIII. Utique *Causa Efficiens Arthritidem meritò deducitur ex Sanguine, postquam*, uti sæpius dictum, *cum* mox præcedente aut comitante *Febre producitur*. Nullam autem febrem, nisi ab iis, quæ cum Sanguine ad Cor pergunt, excitari in confesso est, facili saltem negotio posset probari.

LIV. Si ex Sanguine Arthritidis causa deducitur, necesse est, aut omnem Sanguinem esse in culpâ, aut quasdam ejusdem partes.

Non omni.

LV. *Omnem Sanguinem non esse vitiosum*, vel inde patet, quòd ante & post Paroxysmum plerique Arthritici sint satis sani: unde iterum patet, *eos qui extra Paroxysmum malè habent, præter Arthritidem alio insuper laborare affectu*, qui non rarò curatu difficiliorem facit Arthritidem.

Sed ex parte. Et quâ nam.

LVI. Cùm proinde quædam duntaxat Sanguinis partes vitiosæ sint in Arthritide producendâ, necesse est, vitium illud existere *in partibus ad Ligamenta & Membranas articulorum delatis, aut illis saltem admistas esse*.

Nempe ad Ligamenta & Membranas delatâ. Sanguinis massam esse quid confusum.

LVII. Ad *Ligamenta & Membranas peculiariter deferri dicuntur illæ Sanguinis partes, quæ illarum nutritioni inservire* debent; quamvis non sit negandum, Sanguinis massam promiscuè propelli ad partes quasvis.

LVIII. Interim nec hoc negandum, *Sanguinis massam esse quid confusum, non permistum*; cujus sc. partes multùm inter se diversæ, quippe diversis usibus destinatæ, confluunt quidem simul per eosdem canales, facilè tamen ab invicem secedere possunt.

Sanguinis partes alias penitius, alias laxiùs conjungi cum aliis.

LIX. Sed nec hoc negandum, *inter diversas illas Sanguinis partes alias penitius, alias laxiùs conjungi cum aliis*. Sic partes Aquosæ penitiùs copulantur Salsis vel Spirituosis, laxiùs Oleosis aut Terreis, & quidem ob rationes ex Physicæ scientiæ fundamentis & principiis veris deducendas, & per Experientiam quotidianam confirmatas, confirmandasque.

Ejus in corde mutationem vergere ad intimam partium ejus permistionem, & inutilium quarundam secretionem. Et quare.

LX. Utique toto cœlo videntur mihi errare, atque parùm Rationi aut Experientiæ consentanea proferre, qui tam sibi, quàm aliis persuadere conantur, *Sanguini contingentem in Corde Mutationem vergere ad intimam partium ejus omnium permistionem, atque excrementitiarum quarundam, tanquam inutilium secretionem, cùm planè contrarium suadeat Ratio, evincat Experientia*.

LXI. Cùm enim *Sanguis in Corde* non longiore & protractâ Fermentatione, aut Digestione potiùs elaboratus, sed *momentaneâ Effervescentiâ perfectus pluribus inservire debeat usibus, & longè diversissimis Liquoribus materiam subministrare* (neque enim tantùm partium corporis omnium plurimùm inter se differentium nutritioni materiam conferre diversam debet Sanguis, sed insuper in Cerebro ac Cerebello spiritibus Animalibus, in Pancreate Succo Pancreatico, in Glandulis Maxillaribus conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Salivæ, in cæteris Conglobatis Lymphæ, ac meo judicio in Vesicâ Bilaria Bili, in Testiculis Semini, &c. materiam promere:) *nonne decet partes ejus esse tam laxè dispositas & compositas, ut ubique facilè secedant illæ, quæ in hunc aut illum liquorem abire debent*? suadet proinde & tantùm non *persuadet ratio, Sanguinis partes non requiri intimè, sed laxè conjunctas*.

Sanguinis partes tres à se invicem secedere.

LXII. Experientiam verò si insuper consulas, testabitur ipsa Sanguinem vel maximè laudabilem, sanisque ex apertis vasis extractum sponte ac brevi in partes varias, tres saltem notabiles secedere, Caseosam subsidentem, Butyrosam superficiem legentem, & Serosam plurima continentem, & toti massæ circumnatantem.

Liquorē omnē nō fermentatione, sed digestione in unam massam redactū rursus in partes secedere.

LXIII. Quis verò observabit Liquorem aliquem ex partibus diversis confusis constantem non *Fermentatione* (hæc enim separationem partium producit, nullam conjunctionem) sed *Digestione diutinâ* in unam massam redactum & sibi relictum, non dicam paucis horis, sed multis diebus septimanisve, spontè in partes varias iterum secedentem?

Quinam Veritatis & Reip. detrimentum.

LXIV. Utique dolendum est cum insigni Veritatis ac Reipublicæ detrimento, tam multos reperiri non dicam Chymicæ Artis, sed Mutationum naturalium etiam passim obviarum ignaros ac imperitos tantam etiam apud Rerum Dominos consecutos Authoritatem, ut ipsorum & Somnia, & Figmenta, & nonnunquam putida Mendacia pro veris ac certis Historicâ fide ab incautis hauriantur, admittantur, credantur, & mordicùs defendantur, & non rarò, quod omnium pessimum est, cum contumeliâ Virorum in experimentis faciendis

inde-

indefessorum, in iisdem communicandis candidorum, adeóque de Republ. tam literariâ, quam civili optimè meritorum. Tantum prævalet præjudicium: quo utinam ad Magni Cartesii monitum seriò ac verè, non perfunctoriè ac fictè se liberarent omnes Philosophiæ severiori ac Medicinæ tam utili, tam humano generi necessariæ addicti! Hoc si fieret à cunctis, brevi paterent & à veris Philosophis distinguerentur Sophistæ, in quâvis disciplinâ & sectâ latentes & calumniando viris bonis insidias struentes.

Cur in certis corporis partibus molestia, dolor & angustia producatur. LXV. Sed ad rem: Postquam ergo & Ratione & Experientiâ constat, Sanguinis partes tam multifariis usibus destinatas non requiri, sed nec inveniri intimè simul, sed laxè duntaxat conjunctas & quasi confusas, nemini valdè mirum videri debet, si dum tota Sanguinis massa à fermento febrili inquinata, prout ab illo hæc aut illa ejus pars cum hâc aut illâ Corporis parte majorem affinitatem habens magis inquinatur & à laudabili suâ constitutione pervertitur, in ipsâ etiam hærens molestiam, dolorem, angustiam, &c. producat.

Diversa Febrium Symptomata unde. LXVI. Hinc accidit, ut in quibusdam febribus infestentur Ægri nunc nauseâ & vomitu; nunc Ventris distentione ac torminibus; nunc etiam aliquot Alvi dejectionibus; nunc siti, nunc etiam fame, nunc inquietudine & corporis jactatione; nunc Cordis Palpitatione; nunc anhelatione, nunc tussi; nunc Capitis gravitate, Pulsatione, aut dolore; nunc Vigiliis, nunc Somno; nunc delirio, eoque vario; nunc dolore membra contundente, osteocopo dicto; nunc, quemadmodum in affectu quem tractamus, circa Articulos dolore plerumque intolerabili.

Quæ cui adscribenda. LXVII. Quis autem tam variis Symptomatibus tam rarò simul in eodem Ægro concurrentibus, sed modò pluribus, modò paucioribus Febres comitantibus ritè observatis atq; expensis, non agnoscet adscribenda esse ista omnia diversitati Materiæ febrilis, & quidem pro relatione & affinitate, quam habent cum partibus tunc magis affectis?

LXVIII. Hæc vera ejus diversitatis causa si non sit, assignetur alia. Ego saltem in quamcunque partem me vertam, aliam comminisci non possum tam corporis fabricæ convenientem, tam difficultatibus omnibus removendis aptam, tam curationi legitimæ conformem.

Quid sit Doloris articularis causa. LXIX. Illud ergo *in Glandulis paratum fermentum febrile Sanguini communicatum, febremque pariens, aut per se Causa est Doloris* articularis, dum ligamenta membranosa circa articulos consistentia pertransiens illis adhæret, atque in ipsis Dolores producit; aut *per accidens ejusdem Doloris causa est*, quatenus cum cæteris Sanguinis partibus in Corde, aut Bile atque Pituitâ in tenui Intestino effervescens, illas ita afficit, ut Acrimonia noxia inde resultet, quæ ad Articulos delata & ibi hærens Dolores producat Arthriticos.

Potissimũ esse acidũ succum. LXX. Cùm autem *Fermentum* illud *Febrile* secundùm ea, quæ docuimus in superioribus, *consistat in aliquâ Succi Pancreatici parte in quibusdam ejusdem Glandulis aut ductibus retentâ & vitiatâ, vel Lymphâ itidem in quibusdam Glandulis Conglobatis retentâ & corruptâ, adeóque Acriore factâ*, hoc est, *Aciditate nimiâ molestâ*; ubicunque *Ardor* conjunctus est Dolori Arthritico, quem à *Bile petendum* diximus non semel, ibi *præter Succum Acidum & Bilem simul peccare in corpore, vel in Paroxysmo saltem, atque Effervescentiâ febrili ita depravari putamus*, ut inde *Calor ille* simul molestus producatur; dum tamen *potissimam Doloris Arthritici causam ab acido deducimus*.

LXXI. *Dolorem* igitur *Arthriticum propriè ac primariò* deducimus *à Succo Acido Acriore à Lymphâ præsertim* aut *Succo Pancreatico vitiatis* originem suam habente.

Ardoris causa Bilis. LXXII. *Ardorem* verò plerumque Arthritidi comitem à *Bile* itidem vitiosâ, vel saltem ex febrili Effervescentia vitiatâ oriri putamus.

Differentiarum causæ. LXXIII. Atque his ita constitutis, non ita difficile erit Differentiarum superiùs à me enumeratarum causas reddere.

1. Doloris Vehementioris & Levioris. LXXIV. 1. Enim *Vehementior* excitatur *Dolor* ab humore acriore, *Levior* à minus acri.

2. Caloris & Ardoris. LXXV. 2. *Calor & Ardor* percipitur, ut dictum, quando per se aut per accidens simul affecta est malè Bilis; pro cujus vitio majore vel minore Ardor excitatur major vel minor: quemadmodum ipsa minimè peccante nullus ab Ægris percipitur Calor, quod nonnunquam accidere testatur Experientia.

3. Tumoris. LXXVI. 3. *Tumor* ubi simul concurrit, ibi humorem crassiorem, non halitum duntaxat, vel spiritum ex Sanguine in partes affectas effundi, adhærere, ipsasque expandere atque in tumorem attollere indicio est. Atque pro effusi humoris copiâ majore vel minore Tumor quoque major producitur vel minor; qui si nullus appareat, in materiâ valdè subtili & spirituosâ consistere Acrimoniam Arthriticam spontè patet.

4. Coloris LXXVII. 4. *Color*, qui plerumque Rubellus, rariùs Pallidus existit, aut Bilem simul peccantem, aut Pituitam arguit.

5. Motus impediti partis affectæ. LXXVIII. 5. Partis affectæ *Motus* magis impeditus agnoscit aut *Causæ dolorificæ acrimoniam magnam*, aut *Humoris simul effusi copiam notabilem*: uti contra idem magis integer significat Dolorificæ Causæ acrimoniam levem, humorisque effusi copiam parvam.

6. Durationis Doloris. LXXIX. 6. *Duratio* Arthritici doloris protracta & longior pendet à *copiâ Fermenti febrilis & Arthritici* non simul ac semel at sensim erumpentis, novumve producentis ac per intervalla propulsi, aut humoris comitis visciditate notabili: uti contra mox recedens malum & fermenti Arthritici copiam exiguam, & humoris conjuncti fluiditatem vel paucitatem.

7. Nodorum Arthriticorum LXXX. 7. *Nodi* Arthritidi conjuncti humorum aliorum ad gypseam vel cretaceam naturam vergentium in corpore præsentiam; uti iidem desiderati eorundem absentiam arguunt.

8. Doloris in parte fixi. LXXXI. 8. *Arthriticus Dolor* in eadem parte *fixus & permanens*, innuit humorem tenacem parti semel affectæ firmiùs adhærentem: uti contrà idem dolor vagus & ex unâ parte ad alteram subitò translatus, eundem humorem mobilem, tenuem, atque minimè viscidum.

LXXXII.

LXXXII. Atq; sic non tantùm Partem primariò in Arthritide affectam, verùm insuper causam ejus Efficientem atque Focum patere putamus: proximum nunc est, ut & *Via*, per quas à Foco & Loco, in quo generatur Efficiens illa causa, properat & ad Articulos fertur; & *Modus*, quo eò defertur, explicetur.

4. Quib⁹ Viis humor ex suo foco ad articulos defertur.

LXXXIII. Huic quæstioni geminæ ut satisfaciam, & 1. Vias patentes manifestem, observandum est, à *Pancreate*, si hoc habeamus pro Arthritici Doloris Foco, *Ductum esse manifestum & patulum in tenue Intestinum*; ex hoc vias manifestas esse *Lacteas venas in communem Ductum, vulgò Thoracicum* dictum aut potiùs *spinalem*, (quoniam non minùs per Abdomen, quàm per Thoracem, & quidem secundùm spinam Dorsi fertur) dicendum desinentes: *A Ductu* autem hoc *Lymphatico spinali patens via est in venam Iugularem vel Axillarem sinistram, in Cavam*, hinc *in dextram Cordis auriculam & dextrum ejus ventriculum. Ex Cordis dextro ventriculo* manifesta est via *in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem*, ipsamq; adeò *sinistram Cordis auriculam*, mox & *sinistrum Ventriculum*. Ex hoc denique in *Arteriam Aortam*, & per hunc *in Universi corporis partes omnes ac singulas*: uti denuò ab istis per *Venæ cavæ propagines* iterum ad cor; per *portæ autem ramos* priùs *ad Hepar*, & inde itidem per Venam cavam ad cordis dextrum Ventriculum.

LXXXIV. Quòd si quis Focum habeat, quemadmodum ego utplurimùm habendum suspicor, *Glandulas corporis universi conglobatas*, & imprimis *in Abdomine atque Mesenterio sitas*, ut & non rarò *in Capite* residentes; tunc ab ipsis manifesta via est per *Vasa Lymphatica ab ipsis omnibus & singulis prodeuntia & ad communem Truncum spinalem properantia*, & in ipsum Lympham suam exonerantia. A quo cæteras vias modo deduximus, & ne actum agere videamur, nunc omittimus.

LXXXV. Viæ ergo à *Glandulis tum Conglomeratis Pancreatis, tum Conglobatis* omnibus & singulis ad cor, & hinc ad Articulos manifestæ sunt à nobis assignatæ, utpote quas & nos & alii non semel ad oculum demonstravimus in sectionibus tam publicis, quàm privatis.

Et quo modo

LXXXVI. Non autem tam proclive atque facile erit, *Modum* explicare atque Vim, cujus ope ab illo Foco transferatur ad partes dolentes Articulos, Causa Efficiens Dolorem Arthriticum.

LXXXVII. Non esset tamen valdè arduum, illum Modum explicare, si nobis constaret de Modo, quo secundùm naturam & in sanis moventur ac promoventur omnes in corpore existentes humores, tam à Glandulis præfatis, quàm aliunde propulsi.

LXXXVIII. Ne autem discendi cupidos diutiùs morer, aliorumve Opiniones exagitem, sufficiet mihi ea proponere, quæ ipse puto esse vera, vero saltem maximè similia, & probabilia.

Quomodo humor ex Glandulis naturaliter moveatur.

LXXXIX. Arbitramur ergo in genere, ex Glandulis quibusvis secretum ac temperatum in ipsis humorem aut per Vasa Lymphatica, aut per Ductus suos proprios propelli aut in Ductus majores, aut in cavitates singulares, Intestinum tenue putà, vel Oris cavitatem.

Propellitur 1. per arterias Sanguinis, per nervos Spiritus animalis vi.

XC. Propulsionem verò illam fieri putamus 1. impulsi per arterias Sanguinis, per nervos autem Spiritûs Animalis impetu & vi; quoniam ab utroque hoc liquore arbitramur suum ortum ducere quicquid præparatur in Glandulis quibusvis.

2. Cõpressione Vasorũ Lymphaticorũ

XCI. 2. Compressione & Vasorum Lymphaticorum, & Ductuum in Conglomeratis Glandulis observatorum, eâque peristalticâ.

3. Effervescentiâ.

XCII. 3. Effervescentiâ ubivis excitatâ & liquores sic Effervescentes non tantùm magis mobiles reddente, at insuper actualem motum in ipsis excitante.

4. Cõtractione canaliũ.

XCIII. 4. Contractione arctiore atque sæpius iteratâ canalium, per quos deferuntur illi liquores, irritatorum sc. ab humoribus ob majorem sui Acrimoniam Effervescentiam molestam excitantibus.

Humores in tenui intestino effervescẽtes, quid præstent.

XCIV. Quemadmodum enim humores in tenui Intestino Effervescentes aliquando magis magisque implicantur humoribus Pituitosis & viscidis ibidem hærentibus, ideóque tormina vel distensiones in ipsis producunt Intestinis; ita contrà nonnunquam humores iidem ibidem Effervescentes eandem Pituitam solvunt, magis fluxilem reddunt, quin & cum ipsâ in Vasa lactea penetrant, sicque ad cor tendunt.

XCV. Quemadmodum autem in primo casu incommoda pleraque sentiuntur in dictis Intestinis, ita in secundo aut in corde, pulmonibusve, aut in capite, aut in corporis habitu vel superficie observantur.

Dolores, & cruciatus aliquando unde,

XCVI. Sed & accidit nonnunquam, ut humores Acres tormina in Intestinis priùs parientes, postmodum transferantur in alias cavitates, corporisve habitum, atque ibi nunc Dolores ac cruciatus, nunc Motus producant læsiones varias, Paralysin, Convulsionem, Motusve convulsivos. Quemadmodum id accidere solet in Paresi ex colicâ dicto affectu, eoque & gravi, & molesto, & curatu difficili; cujus generandi modum vix aliquis alium proferet prædicto æquè manifestum.

Ut & Paralysis & Cõvulsio. Nec non Paresis.

XCVII. Putamus ergo Modum, quo ex Foco suo non tantùm movetur, sed & insuper ad Locum in Arthritide affectum promovetur humor Dolores Arthriticos pariens, principiis Anatomicis & Mechanicis planè convenientem proposuisse nos & exposuisse.

5. Quâ methodo curanda Arthritis

XCVIII. Superest proinde, ut ad quintum & ultimum quæsitum pergamus, atque methodum proponamus, quâ idem malum tam in Foco suo latitans, sensimque cumulatum, quàm in furore suo Effervescens, Articulosque infestans debellari debeat; & Media quoque sive Instrumenta, quorum ope id præstari queat, recenseamus; hoc est, curandæ Arthritidis rationem adiiciamus.

Paroxysmus Arthriticus qui curetur.

XCIX. Inchoabimus autem hanc Medendi Methodum ab ipso *Paroxysmo Arthritico*, quandoquidem ita se solet utplurimùm Medico curanda præbere Arthritis; rariùs enim extra Paroxysmum vocabitur Medicus, quem durans Dolor acciri non coëgit Ægrum.

Ad quatuor attẽdendum.

C. Durante igitur Paroxysmo Arthritico accersitus Medicus ad quatuor ipsius tempora attendet,

attendet, *Initium, Augmentum, Vigorem, ac Declinationem.*

Incipiēte Paroxysmo quid agendū.

CI. *Incipiente* Paroxysmo Arthritico, quem semper cum febre accedere docui, *Effervescentiam* ita *temperare*, quin & *cohibere* studebit Medicus, ut Humoris tam primariò, quàm secundariò *peccantis Acrimonia* simul *corrigatur*.

Effervescentiam quænam temperēt.

CII. *Effervescentiam* præternaturalem omnem *temperant*, & quandoq; cohibent *Opiata* omnia, cæteraque *Anodyna* undecunque parata, quò & *Vitrioli aliorumque Sulphura* pertinent, cùm omnia ritè parata sint *Anodyna & pacativa.*

Vt & Acrimoniā quamvis.

CIII. Quinimò hæc eadem vim habent *corrigendi, contemperandique quamvis Acrimoniam*, sive *Acidam*, sive *Salsam lixiviosam.*

Circa Febrium intermittentium à vitiosâ Effervescentiâ ortarū initia quæ nam exhibenda.

CIV. Hinc est, meo saltem judicio, quòd circa Febrium intermittentium à vitiosa Effervescentiâ ortarum initiâ exhibita *Narcotica & Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum, & similia, *febris vehementiam minuant, compescant & quandoque sistant*: quod verum esse per Experientiam norunt etiam Plebeii, quamvis ejusdem affectûs rationem ignorent æquè ac multi è magni nominis Medicis.

Et quare

CV. Utique ubi Dolores graves exercent miseros ægrotos, ubi inquietudo ex humorum agitatione in ipsis deprehenditur, solent ad Opiata & narcotica tanquam ad sacram anchoram recurrere Prudentes Medici, quamvis non putem multos reperiri, qui tanti tamque salutaris effectûs causam cognoscant: Eam si quis à me rogaverit, respondebo id fieri, quatenus *omnia narcotica & anodyna Sulphure abundant, cujus vis est, omne acre, tam acidum, quam lixiviosum temperare*, uti non semel hoc exemplis manifestis evicimus, idemq; comprobari potest infinitis experimentis Medicis.

Ad effervescentiā compescēdam conducere Spirituosa & Aquea.

CVI. Præter ista primaria & vitiosam Effervescentiam per effervescentium acrium contemperationem coërcentia & compescentia Anodyna & Narcotica, Sulphure sive Oleo abundantia; utilia quoque sunt *Spirituosa & Aquea*, illa quidem, dum utrumque acre demulcent, hæc, dum utrumque diluunt & enervant; quod pluribus experimentis non semel ostendimus verum esse.

Hæc etiā Febribus intermittentibus cōducere.

CVII. Hinc est, quod non rarò cum successu laudabili exhibeantur ægris Febre intermittente corripiendis ipse *Vini spiritus & Aqua varia* cum Vini spiritu paratæ, qualis est Juniperina, Theriacalis, &c.

Spiritus Vini & Acetum stillatitiū quibus conducat.

CVIII. Observandum autem, hîc opus esse circumspectione, cùm non omnibus æquè conducat *Spiritus Vini* qualiscunque datus; nec facilè nisi iis, quos frigus molestius & gravius infestare solet, sit dandus; uti contrà commodè soleat exhiberi *Acetum stillatitium, aliave acida* quibus gravis solet adesse Calor: denique utraque simul mista, quibus & Frigus & Calor solent esse molesta.

Spiritus acid^o sol^o si peccet, conducere Sal Lixivum. Et quare

CIX. Ubi autem *Spiritus acidus solus* peccat, præter jam enumerata conducet omne *Sal lixivum tam fixum, quàm volatile*: Sal tartari putà, Cardui benedicti, absinthii, centaurii minoris, &c. quo referri debent Oculi Cancri, Corallia, Margaritæ, Creta, Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Limatura Chalybis, & sim.

Quænā inter Salia Volatilia numeranda

CX. Inter *Salia Volatilia* numerari debent 1. Sal Volatile, Cornu Cervi, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia. 2. Spiritus omnes Aromatici & Acres ex supradictis; ut & Cochleariâ, similibúsque parati.

Horum omnium vires.

CXI. Hæc enim omnia vim excellentem habent, diversam tamen, omnem in corpore nostro Aciditatem contemperandi & concentrandi; quamvis quædam id agant potentiùs, fixiúsque; quædam debiliùs, laxiusque.

Et quò puriora, eò potentiora.

CXII. *Quò enim purus magis est Spiritus Acidus, Salque lixivus, eò arctior fit eorundem conjunctorum complexus; quò rursus magis est impurus, hoc est, cum aliis, Oleosis putà, Spirituosis, Aqueisve mixtus, eò laxior fit ipsorum coalitio.*

CXIII. Quod de utroque puro & simplici, ut & impuro & mixto dictum, idem dicendum de alterutro, nisi quòd tunc medio modo se habeat illorum confluxuum insequens conjunctio & commixtio. Ad quæ per infinita experimenta confirmanda nisi quis attenderit sedulò, nihil laudabilis præstabit unquam tam in mutationibus in corpore nostro contingentibus cognoscendis, quàm in iisdem corrigendis.

Si Bilis acrior occurrat, ejus habēda ratio.

CXIV. Quòd si præter Spiritum Acidum semper plùs minùs vitiosum, *Bilis* insuper occurrat in Arthritico *Acrior*, ita contemperanda erunt medicamenta Effervescentiam vitiosā febrilem atque Arthriticā, correctura & sedatura, ut hujus quoq; Bilis ratio habeatur exacta.

Cōmista medicamenta pluribus satisfacere indicationibus.

CXV. Hic autem mirari subit, quod tamen millies me docuit aliosque Experientia, commixta, an confusa potiùs, hoc in casu Acida, non quibusvis promiscuè Salsis, sed lixiviosis, atque non tam puris, quàm naturaliter mistis, Oculis Cancri putà, Coralliis & similibus, utrique satisfacere indicationi, atq; non Bilem tantùm temperare, sed insuper liquorem Acidum in corpore peccantem, sive illum quis Succum Pancreaticum volet vocare, aut Lympham, sive alio nomine indigitare.

In febribus intermittentibus.

CXVI. Observarunt certè Auditores nostri sæpenumerò, Ægros in Nosocomio Academico Intermittentibus febribus laborantes mixturis, pro frigoris, calorisque ipsos urgentis ratione præscriptis semper ex ipsis levamen sensisse; postquam illis casu vel spontè neglectis semper habuerunt pejus, uti contrà iisdem assumptis meliùs.

In Paroxysmis Arthriticis.

CXVII. Quod accidere documus & per experientiam demonstravimus in Febribus Intermittentibus, idem fieri observabunt in Paroxysmis *Arthriticis*, quotquot sub illorum initia exhibebunt Ægris *similia remedia*, *additis* tamen semper, ob dolorem ipsos præsertim urgentem, *Anodynis & Narcoticis copiâ & quantitate sufficiente.*

Dolori ante omnia medendum.

CXVIII. Cùm enim primarium & maximè urgens in Arthritide Symptoma sit Dolor circa articulos hærens, meritò illi ante omnia Medicina aptatur conveniens.

Idemque prævenirendus.

CXIX. Hæc *non tantùm ubi dolor sævit exhibenda*; verùm, ut, quantum possibile, præcaveatur, in tempore saltem minuatur & tollatur, *mox sub Paroxysmi initia* usurpanda. Satiùs namque est prævenire, quàm præveniri.

CXX.

Et cautiones sint medicamentis in promptu habendis.

CXX. Quamvis autem ad hæc præcepta non attendant plerique, ea tamen cum Ægrotorum commodo negligi, nemo facilè dicet, qui praxin Medicam intelligit, & dicti mei veritatem observavit. Quapropter moneo omnes ac singulos, qui sibi, Ægrisque suis benè consulere volent, ut hæc mea monita attento hauriant animo, & in antecessum Ægris suis Arthriticis præscribant, aut asservandam jubeant *mixturam* ipsorum humoribus convenientem, ipsamque *febrifugam & Anodynam*: quam mox ubi accessum sentiunt Arthriticum, assumant ægri, ne procrastinando ejus assumptionem Paroxysmum suo damno & culpâ patiantur graviorem.

Ad singula Symptomata attendendum.

CXXI. Magni semper feci Medicos, qui ad singula Symptomata Ægris per se aut per accidens molestiam parientia attendunt accuratè, illisque ritè levandis remedia subministrant convenientia.

Nec methodum medendi in perturbari.

CXXII. Neque enim, quod vulgus Doctorum imaginariorum delirat, ὕστερον πρότερον tum contingit, perturbaturque Methodus Medendi vera; utpote quæ non pendet ab hominum in theoriâ hærentium, & pro lubitu quævis fingentium & dictantium arbitrio, verùm à Virorum in praxi diu versatorum, & per multiplicem experientiam edoctorum, confirmatorumque judicio subacto & observatione accuratâ.

Medicamenta Symptomata demulcentia quid præstant.

CXXIII. Hanc Experientiam si quis consulat veri avidus, bonique publici cupidus, comperiet illa medicamenta quævis Symptomata necdum valdè urgentia demulcere solita, 1. humorum acrimoniam contemperare, atque sic aut emendare, aut saltem ad faciliorem secretionem, excretionemque disponere 2. Dolores, Angustias, aliasque molestias præveniendo, leniendove vires omnes corporis conservare, atque à sui prostratione semper noxiâ præservare.

Methodū hanc medendi esse veram. Et qua-re.

CXXIV. Quæ Methodus, si non sit vera Medendi methodus, quâ citò, tutò, ac jucundè curantur Ægri, utique illa non erit, quæ hisce neglectis patitur Ægros vel Doloribus excruciatos, vel anxietatibus oppressos ita exhauriri suis viribus, ut quamvis tandem iterum convalescant, id tamen contingat lentè, difficulter, ac cum summo vitæ discrimine; uti quotidiana sunt ac nimis frequentia hujus rei experimenta, Ægris præsertim gravia, utpote quibus non tantùm cum Morbis atrocibus, verùm insuper cum Medicis morosis, & Ægrorum salutem quàm præconcepta sua placita minùs curantibus, est lucta.

Medicos malè affectibus abripi.

CXXV. Dolendum certè, serióque dolendum perversis Ambitionis ac φιλαυτίας affectibus ita abripi homines in publicâ functone constitutos, ut malint perire Ægrotos, quàm ut vel latum unguem recedant à suis præjudiciis; nec resipiscere multos eventibus infelicibus, cùm tamen Piscator ictus sapiat, hosque Aristarchos muneris sui commonefaciat.

Consiliis Auctoris salutaribus auscultandū.

CXXVI. Pluribus hæc deduxi, quò Juniores de agendis informem, atque meo officio atque conscientiæ satisfaciam. Cui proinde non placebit meis consiliis salutaribus auscultare, per me licet, suo periculo desipiat & deliret. Aliquando forsan, sed seriùs, culpam suam agnoscet, & maledictus frustra deplorabit; neque enim fieri potest, ut Deus æquus arbiter benedicat hominibus proximi sui commodum suæ imperitiæ ac morositati postponentibus.

In principio paroxysmi Arthritici humores etiam diminuēdi. Et quare.

CXXVII. Non tantum præmissis alterantibus utendum in principio paroxysmi Arthritici, cùm non semper ita in totum restitui queant humores acres vitiosè effervescentes; quin copiâ simul excedentes sui diminutionem non rarò indicant.

CXXVIII. Quemadmodum enim humores quivis qualitate peccantes sui alterationem ac emendationem, sic etiam iidem quantitate nimiâ peccantes sui diminutionem, adeoque evacuationem postulant; quæ nunquam fieri potest utiliùs & commodiùs, quàm in paroxysmorum principiis quando sc. turgent humores, dummodò sint ad evacuationem apti, nec aliis crassis, viscidisque immersi, aut commixti; quod tamen non rarò accidit.

Effervescentiam aliquādo in tenui intestino, aliquādo in corde fieri.

CXXIX. Quoniam verò de humorum in Arthritide copiâ peccantium evacuatione mentionem nunc facimus; observandum, humores illos aliquando in tenui Intestino priùs vitiosè effervescere, quàm ad Cor delati paroxysmum febrilem, hinc & Arthriticum producant; quando nimirùm in Pancreate est hujus mali Fons & Focus: aliquando verò in Corde tantùm fieri illam Effervescentiam vitiosam; quando nimirùm in Glandulis Conglobatis quibuslibet latet hujus mali origo prima.

Purgantiū ratio diversa.

CXXX. Quapropter prout in Glandulis Conglomeratis Pancreatis, aut Conglobatis quibusvis Focum Arthritidis statuemus, ita diversa erit Purgantium ratio ineunda.

In Pancreate quando foc⁹ mali est, ad quos humores attendendum.

CXXXI. Quotiescunque enim *in Pancreate Focus mali* hujus statuitur, toties ad tres humores varios in purgatione instituendâ erit attendendum; ad ipsum *Succum Pancreaticum*; ad *Bilem*, & ad *Pituitam* in tenui Intestino stabulantem.

Quid in Succo Pancreatico considerandum.

CXXXII. *Succus Pancreaticus*, cùm à nobis *Aciditate vitiosâ* peccare sit dictus, atque ideò alterationem, non evacuationem indicet; fieri tamen potest, ut simul copiâ peccet, cui evacuatio debetur.

Medicamentum Acidos humores purgans incognitum. Eos humores cum difficultate purgari.

CXXXIII. Verumenimverò *hactenus mihi incompertum est Medicamentum humoribus Acidis, quà Acidis, evacuandis aptum*: Quinimò constat per Experientiam multiplicem, *cum difficultate atque Ægrorum incommodo institui purgationem in iis, in quibus Acidus humor peccare observatur*, propter tormina intolerabilia à purgantibus excitata.

CXXXIV. Quapropter, donec compertum fit Medicamentum humori Acido cum εὐφορίᾳ educendo aptum, non ausim aut instituere in tali casu purgationem aut illam aliis commendare.

CXXXV. Novi equidem dari medicamenta Hydragoga, non tamen Acidos humores evacuantia.

Post temperationem per Hydragoga evacuari.

CXXXVI. Attamen non negaverim illorum, si priùs temperentur, ipsorumque Aciditas mitigetur aut concentretur, institui tunc posse per Hydragoga eductionem: verùm ubi hoc extra Paroxysmum Arthriticum fuit neglectum, in principio ipsius tentari nequit; cùm sensim pergat omnis alteratio, nec subitò contingat.

At non temperatas minime.

CXXXVII. Ergò Succi Pancreatici, utpote Acidioris, quoties ante Paroxysmum quodammodò

modò saltem non fuit temperatus, in ejus principio per purgantia evacuatio institui non debet, quia commodè non potest.

Bilis in Paroxysmi principio evacuanda. CXXXVIII. *Bilem* quod attinet, quoties illa simul peccat, & imprimis copiâ quoque, cùm *illius proprium sit turgere*, ipsa commodissimè mox in Paroxysmi principio evacuari potest ac debet.

Et quare CXXXIX. Quicquid enim ejus educetur sive sursum, sive deorsum, (prout viam deprehendetur affectare diversam) id omne nullam producet Effervescentiam vitiosam, ut nec ardorem Ægris tàm molestum.

Considerandum, an Pituitæ viscidæ sit permixta. CXL. Considerandum autem, ac sedulò expendendum, an Pituita viscida hæreat in tenui Intestino, cui implicetur, ideóque difficiliùs educatur tunc Bilis.

Si nō, evacuandā. CXLI. Nisi enim adfuerit viscida Pituita, sine hæsitatione præscribi & assumi poterit Cholagogum.

Sin verò, incidētia purgantibus addenda. CXLII. Quòd si Pituita crassa & viscida deprehendatur in dicto Intestino, illi & incidendæ & simul educendæ convenientia erunt adjungenda remedia; ne frustretur suâ expectatione Medicus æquè ac Æger.

Ut & Pituita, si redundet CXLIII. Potest enim fieri, ut & *Pituita* (tertius nempe in tenui Intestino repertus humor) redundet; quæ idcircò etiam erit tunc educenda, evacuandaque.

Et quidē peculiaribus remediis. CXLIV. Hæc Pituita cùm aliàs consistentiam servet naturalem, aliàs viscidior occurrat, non tantùm ratione alterationis, sed & ratione evacuationis peculiaria desiderabit remedia.

Pituitā naturalē quænam educant. CXLV. Agaricus enim, Manna, & similia Pituitam dicuntur naturali consistentiâ præditam expurgare.

Quænā crassam & viscidam. CXLVI. Turbith verò, Hermodactylus, Colocynthis & similia Pituitam perhibentur crassam & viscidam evacuare.

Hanc quænam incidant. CXLVII. Viscidam verò incidunt omnia Sale Volatili abundantia & Sapore Aromatico prædita, & imprimis Gummata, Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Mastiche, &c.

Bilis sola quibus evacuetur Scammonium medicamentum potens & blandum CXLVIII. Quoties ergò purgatione opus est, ubi sola Bilis redundat & turget, Cholagogo utendum, & imprimis Rhabarbaro, vel Scammonio, à quo non est, quod sibi metuat Medicus, dummodò non peccet in dosi; Est enim Medicamentum potens quidem, at simul blandum & naturæ amicum, quod qui negant, citra & contra experientiam loquuntur.

Bilis Pituitæ mixta quib⁹ purgetur CXLIX. Vbi præter Bilem Pituitar edundat, Purgans exhibendum ex Cholagogo & Phlegmagogo mixtum.

Potius in defectu dosis, quā excessu purgandum. CL. Notandum autem, ubi dubium est, quâ dosi commodè purgari possit Æger, satiùs esse in defectu peccare, quàm in excessu, imprimis ubi turget Bilis, utpote quæ tunc levi Pharmaco educitur; adde quod tunc facilè sequatur Hypercatharsis.

Repetitis vicibus exhibendum medicamentum. CLI. Quapropter optimum in tali casu est, non simul ac semel, at repetitis vicibus exhibere Medicamentum blandum, atque imprimis Apozematis formâ, potest enim tunc singulis horis, aut rariùs assumi ejus haustulus, donec incipiat fieri evacuatio; tunc enim ab ulteriori assumptione cessandum; nisi per unam vel alteram horam nulla dejectio, nullus dejectionis futuræ conatus observetur, parumque dejecerit æger; tunc licet repetere ejusdem Apozematis assumptionem, dummodò eam alia non impediant vel prohibeant Symptomata.

Et quidē forma Apozematis. Et quare.

Vomitionem aliquando haberi locum. Quando instituenda. CLII. Præter hanc propriè dictam Purgationem, quâ per Alvum evacuantur humores præter Sanguinem redundantiâ peccantes; non rarò locum habere potest evacuatio per Vomitum: qui tum tantùm instituendus, quando 1. sursùm vergunt humores, atque nauseâ id manifestant: 2. quando facilitas est in ægro ad Vomendum. 3. quando satis constant vires, suntque illæ non prostratæ aut consumptæ; oppressæ namque Vomitione utplurimùm levantur.

Et quando ab eâ abstinendum. CLIII. Abstinendum autem à Vomitoriis, 1. quando nullus est humorum conatus sursùm, 2. quando nulla est ad Vomendum facilitas, sed contrà magna Vomendi difficultas in Ægro. 3. quando dejectæ, consumptæve sunt Ægrorum vires, ipsique languent.

Vomitus quare commodissimè instituitur. CLIV. Cæterùm quoties Vomitus institui potest, commodissimè instituitur, quoniam ab Intestino duodeno & Loco, ubi in hoc intestinum sese exonerant Folliculus Fellis & Pancreas, ad Ventriculum via est brevissima, rarò transversam manum superans, à ventriculo autem per OEsophagum via est brevis, & facilè vomentibus tuta & commoda.

Curandæ Arthritidi utilis. CLV. Hanc autem viam & Vomitionem curandæ Arthritidi utilem esse, non semel comprobavit Experientia, per quam constat, uno Vomitorio non tantùm Paroxysmum Arthriticum fuisse mox sublatum, verùm insuper novi ortum in longum tempus delatum.

CLVI. Id contigit bis Domino de Offenberg, Rhinbergæ Gubernatori, jam seni ac debili, hoc & superiori anno; & quidem cum successu felici, quamvis Vomitio ipsi acciderit cum summis anxietatibus, adeò ut in ipsâ Vomitione animam crederetur expiraturus; postea tamen optimè se habuit.

Focus Arthritidis confirmatus. CLVII. Hoc Experimento *confirmatur Focus* à me nominatus, Pancreas, unà cum Intestino tenui.

Quibus Vomitoria tantū exhibēda. CLVIII. Hoc eodem Experimento *confirmatur mea solicitudo de Vomitoriis non quibusvis Ægris*, sed ad vomendum facilibus & benè dispositis *exhibendis*: quamvis enim felix fuerit successus, fuit tamen cum manifesto vitæ discrimine conjunctus.

Empiricorum & Dogmaticorum diversitas. CLIX. Hoc eodem experimento *confirmatur Empiricorum & Dogmaticorum diversitas*: Illi enim promiscuè omnes pari curant ratione; Hi verò pro Ægrotorum diversitate curam instituunt diversam, & non rarò abstinent à medicamentis utilibus, ubi inepta sunt illis ferendis corpora: Vnde pro Empiricis, non Dogmaticis habendi, quotquot Ægris promiscuè omnibus & singulis vomitoria exhibent, quamvis se solos & Doctos & Hippocraticos esse autument.

Vomitoria Antimonialia in Bile. Mercurialia in Pituita exhibēda. Mercurii Dulcis virtus. CLX. Inter Vomitoria præ cæteris omnibus præfero *Antimonialia*, quoties Bilis præcipuè peccat: Vbi Pituita redundat, *Mercurialia* laudo; vel sola vel aliis admista: quoniam præ cæteris Pituitam etiam viscidam educunt, quam insuper incidunt: quapropter *Mercurius Sublimatus*

Dulcis optimè hic audit, etiam ad humores pituitosos per alvum educendos. Ex *Vitriolatis* conveniunt quoque *Vitriolum album* ac *Vitrioli Sal*; quæ vim quoque habent humores viscidos, incidendi, hinc & ipsos faciliùs educendi.

Vitrioli album. Vitrioli Sal.

CLXI. Ad Purgantium sive Evacuantium classem pertinent quoque *Diuretica*, per Vrinas humores noxios propellentia, ut & *Sudorifera*, eosdem per sudores expellentia.

Diuretica & Sudorifera ad evacuantium classem pertinent.

CLXII. Hæc utraque secundùm magis ac minùs differre videntur, unde non rarò eadem medicamenta utramque præstant evacuationem.

Quomodo differant.

CLXIII. Eadem verò Diuretica & Sudorifera vim ferè habent humorum acrimoniam temperandi, sicque Effervescentiam vitiosam cohibendi, quinimò humorum vitiosorum à bono & laudabili Sanguine secretionem, hinc & excretionem dictam geminam promovendi.

Eorum vires.

CLXIV. Prout enim humores alterandi, expellendique crassiores sunt ac viscidiores, aut tenuiores, magisque serosi, ita vel per Vrinas, vel per Sudores expelluntur frequentiùs.

Pro humorum diversitate item expellendi.

CLXV. Ad Diuretica verò & Sudorifera revocari quodammodò possunt Medicamenta alterantia in superioribus à me memorata, & in principio paroxysmi commendata; utpote quæ alterando humores vitiosos emendant, eosdemque in totum emendari si nequeant, aliquâ sui parte correctos à Sanguine bono secernunt, & si secerni potuerint, unâ operâ cum Vrinis aut sudoribus è corpore propellunt.

Ad Diuretica & Sudorifera alterantia quaedam referri.

CLXVI. Illud enim notandum, Medicamenta ista, si modo à me præscripto, & millies in ægris à me observato, exhibeantur, nec Ægri tegumentis multis utplurimùm noxiis urgeantur, sed blandè eorum operatio expectetur, semper cum *εὐφορίᾳ* usurpari, ac inde ægros levamen sentire; quoniam nihil adest hîc coacti, quin omnia peraguntur leniter & blandè. Quam qui negant veram esse praxin feliciter exercendi rationem, aut imperiti sunt, nec audiendi, aut maligni, & fugiendi.

Ab Authore cum Ægrorum experientia exhibita.

CLXVII. Vtique non vereor publicè testari, & Medicinæ studiosis inculcare Medendi Methodum, quam per Dei benedictionem, ringentibus adversariis, tàm multis annis expertus sum facilem & tutam Ægrisque meis non minùs, quàm meæ famæ ac fortunæ salutarem.

Authoris Medendi Methodus Ægris salutaris.

CLXVIII. Pleraque autem Diuretica & Sudorifera siquis accuratè examinaverit, observabit abundare Sale Volatili; quinimò omnia ferè Sale Volatili abundantia esse Diuretica & Sudorifera.

Diuretica & Sudorifera Sale Volatili abundantia, & contra.

CLXIX. Non nego esse nonnulla Diuretica & Sudorifera, in quibus frustrà Salem Volatilem perquiras, sed & affirmare ausim, eadem non tàm per se, quàm per accidens esse talia, dùm scil. impedimenta quædam tollunt magis, quàm ut vel Vrinas vel Sudores moveant; qualia sunt Tartarum Vitriolatum, & similia, quæ Pituitam viscidam incidunt, & hactenus Vrinæ Sudorisque impeditorum propulsionem adjuvant.

Quâ ratione quaedam talia sint.

CLXX. Atque hæc de Diureticis atque Sudoriferis nunc dicta sufficiant, neque enim in ipsorum materiâ nunc hærendum.

CLXXI. Quæri autem posset meritò, cùm nuper fecerim quoque mentionem *Salivationis*, Evacuationis itidem Vniversalis; an & illa conveniat circa initia Paroxysmi Arthritici?

Circa initia Paroxysmi

CLXXII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, respondeo, nullam me ejus habere Experientiam, nullam quoque mihi succurrere Rationem, quæ ejus usum hîc suadeat, sed plures, quæ dissuadeant.

Arthriticis Salivationem non convenire.

CLXXIII. Neque enim in plerisque mox cieri potest Salivatio, sed post aliquot demum dies; quo nomine ineptè hîc institueretur Salivatio.

Et quare.

CLXXIV. Adde quòd lentè procedat Salivatio; hîc verò opus est Evacuatione celeriter ac brevi absolvendâ.

CLXXV. Accedit, quòd si quis Salivationem nimiùm promovere studeat, in evidens vitæ discrimen Ægrum conjiciat.

CLXXVI. Non negaverim tamen, in quibusdam Pituitâ multâ, eâque viscidâ gravatis Arthriticis utilem quandoque fore Salivationem, at non in ipso Paroxysmo, verùm tempore libero, & ubi constant vires; dummodò alia tunc non negligantur, verùm cæterorum humorum simul peccantium ratio habeatur exacta.

Quando conveniat.

CLXXVII. *Salivationem à Mercurialibus* Medicamentis excitari notissimum, & vix ab aliis, quamvis non semel observârim, *Salia Volatilia levem excitasse Salivationem*, minimè gravem aut molestam; qualem solent producere Mercurialia cum Gingivarum, Genarum, ipsiusque adeò Linguæ exulceratione & profundâ & nonnunquam periculosâ.

Salivationem excitare Mercurialia. Et Salia Volatilia.

CLXXVIII. Sed non videtur opus, ut pluribus agamus de Salivatione, postquam ipsam in Arthritici paroxysmi initiis noxiam potiùs, quàm utilem judicamus.

CLXXIX. Atque hæc de multiplici Purgatione ac Evacuatione humorum copiâ peccantium in cujusvis Paroxysmi Arthritici principio instituendâ dicta sufficiant: proximum est, ut dispiciamus, an & tunc *externa* conveniant Medicamenta; hactenus enim de internis duntaxat egimus.

Externa etiam convenire.

CLXXX. Cùm enim docuerimus, Arthritidi semper esse comitem Febrem unà cum dolore Articulorum, utriusque nomine videntur externa Medicamenta commodè posse usurpari.

CLXXXI. Ad febrilem Paroxysmum tollendum, minuendum saltem, usurpari varia externa notissimum. Quapropter & illa hic in usum revocari nil vetat; nisi quòd ratio videatur habenda partium ab Arthritide imprimis affectarum; ne, si illis applicentur Medicamenta prædicta, aliqua inde ipsis concilietur noxa.

Ad febrilem Paroxysmum. Sed ratio habenda quibus partibus applicentur.

CLXXXII. Si proinde affectæ parti sunt applicanda Medicamenta externa, talia esse debent, à quibus non tantùm non augeatur, sed potiùs minuatur simul dolor.

CLXXXIII. Vesicatoria igitur nonnunquam ad fermentum febrile eliciendum extremis partibus adhiberi solita non facilè affectis, afficiendisve partibus applicanda, ne sic malum augeatur, nisi apta sint acrem humorem doloris causam simul elicere: de quo cùm non nisi per experientiam constare possit, cavendum, ne quis

Vesicatoria quâ ratione applicanda.

inexpertus hoc tentet in personis primariis, utpote quæ non nisi priùs experta, & quidem sæpiùs experta sibi cupiunt adhiberi: aliàs enim ægerrimè ferunt in se fieri alicujus remedii dubii aut incerti periculum.

Sanæ parti remedia febrifuga applicanda.

CLXXXIV. Interim nihil impedit, sanæ parti applicari remedia febrifuga, cùm sic non rarò simul doloribus Arthriticis sint futura remedio.

Externa in Doloribus Arthriticis.

CLXXXV. Quoad ipsos Dolores Arthriticos videntur ipsi remedia externa non respuere, quæ aut Dolorem ipsum præveniunt & arcent, aut ipsum leniunt & demulcent.

Quænã eos præveniant, & arceant.

CLXXXVI. *Dolorem Arthriticum præveniunt & arcent* remedia externa, quæ partem ita roborant, ut humores vitiosi in ipsâ non hæreant, sed rursus ab aut ex ipsâ repellantur; qualia sunt adstringendi vi prædita, Bolus, Terra sigillata, & similia, Emplastri vel Cataplasmatis formâ usurpata.

Quænã eos leniant.

CLXXXVII. *Eundem Dolorem Arthriticum leniunt & demulcent* remedia externa, quæ partem laxant, sicque minùs sensilem efficiunt, de quibus posteà: ut & *quæ humorum Acrimoniam temperant*, de quibus actum in superioribus, quò referri quoque possunt, quæ sensum partis hebetant & stuporem ipsi inducunt, Narcotica omnia; Theriaca, &c.

Curatio augmenti Arthritidis.

CLXXXVIII. Atque sic primaria remediorum in principio Paroxysmi Arthritici usurpandorum capita percurrimus; videndum porrò, quid in ejusdem *Augmento* agendum sit.

CLXXXIX. *Augescente igitur Paroxysmo Arthritico unà cum Dolore,* augenda sunt eadem Anodyna & Narcotica, eademque copiâ majore, frequentiùs saltem exhibenda.

Tam internis, quàm externis.

CXC. Sed non tantùm interna, quin externa quoque adhibenda sunt: Usurpantur verò formâ variâ, Cataplasmatis, Fotûs, Linimenti, &c. Inter Cataplasmata non immeritò laudatur paratum ex Micâ panis triticei & albi, ex Lacte dulci coctâ, addito tantillo Croci: quod dolores admodùm lenit. Ubi autem ardor Acrior comes adest, loco Lactis dulcis usurpari potest ebutyratum; Quin & Sambuci, Chamæmeli, Romani præsertim, flores & similia non incommodè possunt simul incoqui & addi; & quidem pro Symptomatum diversitate diversa.

Cataplasma ad Arthritidem ex quibus.

Fotus ex quibus.

CXCI. Fotus fiunt ex similibus in Aquâ, Cerevisiâ, Lacte, &c. coctis, & cum spongiis aut pannis applicantur.

Linimenta ex quibus.

CXCII. Linimenta parantur ex pinguibus & Anodynis, quoties pinguia ferre possunt Ægri; quò spectant Axungia porcina, Unguentum Rosatum, Populeonis, Martiatum, &c. Oleum Liliorum Alborum, Violaceum, Chamæmelinum, &c. pro humorum peccantium varietate varianda.

Sapo Venetus.

CXCIII. Huc referri potest *Sapo Venetus,* (ut taceam quædam ex Sapone extracta Medicamenta) si linteo affricetur, & parti dolenti applicetur. Inter externa imprimis etiam laudo *Theriacam* Emplastri formâ dolenti parti mox applicatam, uti hoc aliquoties cum successu notabili usurpavi.

Theriaca.

Si Febris permaneat quæ nã usurpanda.

CXCIV. Quòd si, quemadmodùm ferè fieri solet, augeatur, permaneat saltem Febris in Arthritici doloris augmento, usurpanda simul Medicamenta illi debellandæ utilia, in Arthritico dolore tantò utiliora, quòd cum febre accedat, cum febre augeatur Arthritis.

CXCV. Non est autem hujus loci, medicamenta febri Arthritidem comitanti curandæ convenientia proponere, cùm id alibi faciendum, sitque jam olim à nobis factum.

Et ad quid attendendũ.

CXCVI. Unum tamen hic à nobis monendum; attendendum in quibusvis medicamentis febri Arthriticæ præscribendis ad ipsam Arthritidem, cujus ratio exacta semper habenda.

Curatio in statu Paroxysmi Arthritici.

CXCVII. *In statu paroxysmi Arthritici,* quo tempore Symptomata omnia, Dolores præsertim, solent esse gravissima, usurpanda medicamenta eadem potentissimè sedantia & lenientia, nisi ex iisdem statim ab initio commodè usurpatis Symptomata omnia reddita fuerint leviora, ipseque adeò paroxysmi status & vigor solito blandior & levior.

Ejus vehementiã convenientibus medicamentis adhibitis reddi levem.

CXCVIII. Observandum enim, quamvis *sibi & Naturæ relictus affectus Symptomata soleat in augmento, quàm sui principio habere graviora, & in statu gravissima, idem tamen non semper accidere, si convenientibus utatur Medicus medicamentis, quorum ope non tantùm uniuscujusque paroxysmi duratio sæpenumerò redditur brevior, sed insuper Symptomatum vehementia levior,* adeò ut futurus status nonnunquam ita lenis sit, ut pro declinatione haberi tunc possit.

Medicos qui curã Morborũ Naturæ committunt, in defectu peccare & esse spectatores.

CXCIX. Quotquot enim Veterum more maximam Curæ partem Ægrorum Naturæ Chimericæ, aut nescio quali committunt, atque tunc exceptâ Diætâ, quam quodammodò regunt, spectatores sunt tantùm pugnæ, quam inter Naturam fabulantur & Morbum excitari; atque sic Arbitri sunt victoriæ, nunc Morbo nunc Naturæ cedentis, illi reverà peccant in defectu.

Qui verò medicamenta præscribunt esse Actores.

CC. Quotquot verò præter Diætam, in sex rebus non-naturalibus ritè administratis consistentem, Medicamenta quoque censent à Medicis Cordatis in plerisque saltem Affectibus præscribenda, quæ id omne, quod præter naturam se habere deprehenditur in Ægris, corrigant vel eliminent; utique non spectatores, at simul Actores volunt Medicos.

Priores suo muneri non satisfacere.

CCI. Et certè non videtur officio suo & muneri, Ægrorumque exspectationi æquè satisfacere Medicus, qui unam tantùm sui muneris partem in Diætâ ritè ordinatâ consistentem absolvit, dum binas cæteras in Chirurgiâ & Pharmaciâ ritè dirigendis negligit.

CCII. Neque enim puto facilè accidere, ut locus non sit Pharmacis quibusdam præscribendis.

Sine Pharmacis sæpe Ægros fuisse curatos. At citiùs tutiùs & faciliùs in futurũ fuisse medicamentis adhibitis.

CCIII. Non nego quidem curari posse, quinimò reverà curari sæpenumerò Ægros, quibus nulla præscripta fuêre à Medicis pharmaca; nemo autem facilè persuaserit mihi, æquè citò, tutò, & facilè jucundéque curari eosdem, ac si medicamenta convenientia simul fuissent administrata.

CCIV. Sæpiùs namque observare licuit, tales Ægros solâ diætâ adjutos diutiùs malè habuisse, non rarò recidivas periculosas passos esse, aut non nisi cum difficultate ac molestiâ è malis suis evasisse; cùm econtra ii, quibus apta fuêre adhibita medicamenta, & brevi, & tutò, & jucundè fuerint curati.

Nunquam remedia Medico negligenda.

CCV. Hoc à me audiant & discant mediten-turque seriò Medicinæ Alumni, nunquam sponte aut propriâ culpâ negligenda ulla felici curæ absolvendæ remedia. Alia etenim ratio est Ægrorum morosorum ac quævis medicamenta repudiantium, nec nisi summâ urgente necessitate ipsa admittentium. Neque enim tunc Medici, at Ægri culpâ non usurpantur quævis auxilia Curam promotura. Nam volenti non fit injuria; quapropter tunc non habet, de quo conqueratur Æger Medico morem gerere recusans.

CCVI. Sed cùm Naturæ non semel fecerimus mentionem, non immeritò aliquis rogare posset, quid per tantoperè decantatam Medicis Naturam debeat intelligi; cùm non videatur probabile, nihil ipsam indicare, aut absque ullo fundamento tàm frequenter ipsam apud Medicos in scenam produci.

Plurima à Medicis naturæ nomine designari.

CCVII. Huic difficultati ut, quantum in me est, satisfaciam, censeo & ego, non esse de nihilo, quod Naturæ nomine venit apud Medicos; quamvis doleam ipsam non satis explicari; Rem enim si quis accuratè examinet, observabit *plurima & diversissima eodem illo Naturæ nomine à Medicis passim designari*: quod pluribus hîc prosequi, longum nimis foret. Sufficiet autem impræsentiarum illud paucis delibasse & demonstrasse, quid *Naturæ nomine* sit sumendum, quoties *Natura dicitur cum Morbo pugnare, ipsum debellare, aut ipsi succumbere.*

Per Naturam quid intelligatur.

CCVIII. *Per Naturam* verò tunc intelligi videtur *aliquid in Ægro existens*, non forinsecùs ipsi accedens; quoniam *præter diætam commodam & satis strictam nihil præscribi solet Ægro, à cujus Naturâ cupit Medicus superari Morbum.*

CCIX. Quæritur proinde, quidnam illud *in corpore* esse possit, quod tunc *Naturæ* nomine venit.

Minus alimenti Ægris exhiberi, quàm sanis.

CCX. Hoc ut eruamus, considerandum, *Minùs tantummodò alimenti exhiberi* tunc *Ægris, quàm in perfectâ sanitate.*

Quid in Ægri corpore Alimenta assumpta immutet.

CCXI. *Illud* ergò *quod alimentis immutandis inservire* solet, cùm minùs, quàm priùs, occupetur, *Naturæ nomine appellandum* videtur.

CCXII. Interest igitur, ut ritè cognoscatur, *quid illud sit in corpore nostro, à quo pendet Alimentorum assumptorum immutatio; si illud ipsum Natura sit, & Morbos superet.*

Alimentorum prima alteratio in ore, perfecta in Ventriculo.

CCXIII. Verùm quàm multùm, hoc præsertim tempore, inter se hîc dissentiant Medici, notissimum.

CCXIV. *Primam Alimenti alterationem* in ore masticando inchoatam *in Ventriculo perfici*, puto esse in confesso.

Secunda in tenuibus intestinis.

CCXV. *Secundam in tenuibus Intestinis absolvi*, & quidem magni momenti mutationem, ego saltem arbitror.

Tertia in Cordis Ventriculis, & Arteriis.

CCXVI. *Tertiam in Cordis Ventriculis atque Arteriis consummari* censeo.

CCXVII. Atque hisce tribus functionibus & alterationibus omnem Alimentorum dictam Præparationem comprehendi judico.

Saliva primaria alterationis Alimentorum causa.

CCXVIII. Ne autem aliorum Opiniones hîc vellicem, verùm meam duntaxat sententiam de hisce nunc paucis proponam, existimo I. *Salivam esse primariam Alimentorum in Ventriculo alterandorum Causam Efficientem.*

Ab acidiore quænam oriantur.

CCXIX. Hæc dum *Acidior* existit, promovetur intenditurque Alimentorum *Appetitus* ac Fermentatio in Ventriculo: quin & quandoque corrumpitur. Ubique namque mediocritas requiritur. Nam in medio virtus.

Quænam ab hebetiore.

CCXX. Hæc eadem quoties *hebetior* atque minùs existit Acida, tardioris, imbecillioris que Fermentationis Causa existit, Famisque diminutæ, quandoque nullius.

Aciditas deficiens in Saliva restituitur, si minori quantitate assumantur Alimenta.

CCXXI. Existente verò Salivâ minùs Acidâ, & inde Alimentorum Fermentatione minùs sufficiente, si minori quantitate tunc assumantur Alimenta, sensim redintegrabitur Salivæ minùs occupatæ Aciditas, ipsorumque Alimentorum Fermentatio diminuta & insufficiens; quæ restitutio in integrum Naturæ adscribetur: Si quis verò rem ipsam ritè consideraverit ac expenderit, comperiet fieri hoc ipsum, quatenus Alimentorum quantitas diminuitur; Cùm autem minor Alimentorum quantitas assumitur, faciliùs eadem digeritur & fermentatur in Ventriculo, quinimò sensim Acidior redditur ipsa Saliva; sibi nempe magnam partem relicta, & in semet ipsam quodammodò agens, sicque sensim fermentatione propriâ magis acescens: pleraque enim fermentationis ope plùs minùs observantur acescere, & illa imprimis, quæ aliquid Acidi in se continent, & benè constituta Subacida vel Acida esse solent.

Pleraque fermentationis ope acescere.

CCXXII. Sic panis fermentum sibi relictum potenter acescit, utpote quod benè constitutum esse solet Subacidum.

Alimenta minore quantitate assumta faciliùs in Ventriculo fermentari.

CCXXIII. Dum ergò minùs Alimenti assumitur, faciliùs ac pleniùs fermentatur idem in Ventriculo, ac proinde aptior inde paratur Chylus, hinc & Sanguis Salivæ præstantiori conficiendæ serviturus.

Quod Naturæ adscribi solet.

CCXXIV. Hæc autem in melius mutatio, quoniam nulli assumpto venit adscribenda Medicamento, cùm nullum fuerit usurpatum, sed sola Alimenti assumendi quantitas diminuta, soli Naturæ solet abscribi; quam ostendi ex totius istius mutationis enarratione uni Salivæ tribuendam; postquam ex Salivæ minùs quàm priùs in Alimentorum fermentatione occupatæ spontaneâ restitutione reddita est corpori amissa Sanitas.

Secunda Alimentorum mutatio in tenui intestino.

CCXXV. Atque hæc de Primâ functione Alimentis dicatâ, sive Fermentatione sponte aut Naturæ vi restitutâ dicta sufficiant, pergamus nunc ad *Secundam*, quam ego in tenui Intestino fieri censeo; ignarus an illi Thrasones, qui me omnia mea ex se hausisse ridiculè ac pueriliter gloriantur, hæc etiam ante plures annos censuerint.

Chyli à Fæcibus alvinis secretio.

CCXXVI. Censeo igitur *in tenui Intestino secundam eamque notabilem accidere assumptis, & in Ventriculo prius Fermentatis Alimentis mutationem*, quam *Chyli à Fæcibus Alvi secretionem* in Disputationibus publicis vocavi, quamque *non sponte, at propter Bilis, Succique Pancreatici affluxum & admistionem, excitatâ insuper tunc ab ipsis Effervescentiâ, sed blandâ & leni, fieri sum persuasus.*

CCXXVII. Utrique in duas partes planè diversas omne assumptum elaboratumque in Ventriculo Alimentum, solidum præsertim,

Cibi nomine notum, ab invicem in tenui Intestino secedere, notissimum; & ita quidem, ut, dum crassior & inutilis sensim deorsum ad crassum Intestinum propellitur, tenuior & utilis sub Chyli nomine transcoletur in Venas inde Lacteas dictas.

Hanc non sponte fieri.

CCXXVIII. Hanc secretionem dixi non sponte fieri; quemadmodùm id observamus fieri in Ictero & Lienteriâ dicto affectu, in quo Alimenta, quemadmodùm fuerunt in Ventriculo præparata, excernuntur per Alvum, dum sensim contabescit universum corpus.

Ejus causa Bilis & Succus Pancreaticus.

CCXXIX. Addidi secretionis istius Causam naturalem esse Bilem, Succumque Pancreaticum, circa tenuis Intestini principium affluentes, & Alimentis sese immiscentes; atque tum inter se, tum cum prædictis Alimentis blandam, levemque Effervescentiam excitantes: cujus ope contingat illa Chyli à fœcibus Alvi secretio.

CCXXX. Quoniam verò aliàs pluribus ostendere sum conatus, produci per illam Bilis, Succique Pancreatici cum Alimentis fermentatis Effervescentiam Chyli à fœcibus Alvi secretionem, pro tempore supponemus hanc veram esse istius secretionis Causam.

Quando deficit, quid agendum.

CCXXXI. Quotiescunque ergò vel deficit hæc secretio, uti plura sunt ejus exempla in Ictero, Lienteriâ, &c. vel etiam turbatur eadem, in variis Alvi fluxibus, Diarrhœâ præsertim, ut & Alvo quandoque adstrictiore: si à Naturâ exspectetur illius restitutio in integrum, quid aget Medicus? Abstinebit à Medicamentis quibusvis & diætam duntaxat emendabit; Minus Alimenti exhibebit, quoties à copiosiore contigit illa noxa; Copiosius imperabit, quoties ab Alimenti defectu ortum habuit idem malum; Qualitatem Alimenti mutabit, quoties ab Alimento pravo originem duxit hæc Infirmitas: Somnum & quietem imperabit, quoties à vigiliis nimiis aut exercitiis excitatus est morbus; atque sic porrò Diætam immutabit secundùm eas circumstantias, secundùm quas observabit peccatum esse ab Ægro:

Et in quem finem.

sed in quem finem? Non in alium, nisi *ut vel Bilis, vel Succus Pancreaticus à vitiosâ Diætâ*, aliâve re externâ fortuitò occurrente, non tamen valdè gravi, *aliquâ sui parte impediti aut oppressi Diætâ in contrarium directâ sensim expediantur aut liberentur mole sibi graviore*; atque sic in integrum restituatur sensim Functio prædicta vitiata.

CCXXXII. Non dicam nunc, longè citius, longè tutiùs expectandum esse illud Naturæ beneficium, si blandis medicamentis, iisque tantùm non alimentosis promoveatur illud bonum, tardiùs & solicitiùs à solâ Naturâ præstolandum: quandoquidem hîc versamur in curatione unius Naturæ dictæ ope ac beneficio præstandâ, citra medicamentorum usum.

Bili & Succo [illegible]tico Naturæ nomen tribui.

CCXXXIII. Atque sic videmur quoque alios humores, *Bilem* purà, *Succumque Pancreaticum*, protulisse, quibus vitiatis & Diætæ Medicæ ope rursus restitutis Naturæ nomen tribui solet: videamus nunc, an plures adhuc in corpore humano reperiantur humores, quibus idem contingit.

CCXXXIV. Pergamus proinde & Chyli motum persequamur, an fortè hujus ductu plura queamus expiscari ad præsens nostrum negotium servitura.

Chyli motus & via.

CCXXXV. *Chylum* ergò si quis *mentis & corporis oculis comitatur*, observabit ipsum *confluere in Ductum Thoracicum dictum*, & *Lymphæ* ibidem *continuè* confundi, atque cum ipsâ in axillarem, jugularemve sinistram exonerari, sicque cum descendente Sanguine in dextram Cordis Auriculam, hinc & Ventriculum deponi; ibidemque cum ascendente Sanguine permistum & alteratum in Sanguinem transire & mutari.

Tertia Alimentorum mutatio Sanguificatio.

CCXXXVI. *Tertia proinde Alimentis contingens mutatio notabilis, est Sanguificatio, sive Chyli in Sanguinem mutatio, in dextro Cordis Ventriculo inchoata, & in sinistro absoluta.*

Ejus causa Efficiens. Primaria Bilis. Secundaria Lympha.

CCXXXVII. Hic autem quæritur meritò, quænam sit Sanguificationis, hoc est, Chyli in Sanguinem mutati Causa Efficiens.

Ab utrâque malè affectâ vitiari Sanguificatio.

CCXXXVIII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, & meam saltem opinionem aperiam, arbitror, Sanguificationis *Causam esse tum primariam Bilem cum Sanguine in Liene plusquamperfecto, & per hepar refluente mistam, tum secundariam Lympham cum Sanguine descendente junctam.*

Lymphæ & Bilis qualitates. Bilis & Lymphæ emendatæ nomine Naturæ nomine venire, quando Sanguificatio restituitur.

CCXXXIX. Vnde sive *Bilis* præter naturam suam malè afficiatur, aut *Lympha*, aut *utraque*, vitiabitur statim Sanguificatio; & quidem pro alterutrius vel utriusque vitio diverso diversimodè: Quod *Sanguificationis Vitium ut dicatur à Natura & sponte corrigi*, necesse est, ut pro vitio ipsarum diverso diæta instituatur diversa, & semper prædicto vitio subcontraria; quemadmodùm id ex jam commemoratis facilè peti potest & deduci: dummodò priùs monuero, *Lympham*, meo saltem arbitratu, *esse naturâ suâ subacidam & spirituosam*; quemadmodùm *Bilis amaricat & pinguedine* præ cæteris humoribus omnibus *scatet*.

Quatuor Humoribus esse mentionem in Sanguinem mutatio adscribenda.

CCXL. Quoties igitur *à Natura dicitur restitui in integrum Sanguificationi* contingens *Vitium* quodlibet, toties id accidit, quatenus *Diæta ope emendatur Bilis vel Lympha vitiosa.*

His vitiatis variæ functiones lædi. Et Diætâ in integrum restitutis Naturæ nomen tribui.

CCXLI. Vnde si quis accuratè observet, quæ hactenus sunt à me dicta, videbit *quatuor humorum, Salivæ, Succi Pancreatici, Bilis & Lymphæ*, factam à me mentionem; *quibus potissimas, ut Alimenta assumpta in Sanguinem mutentur, partes adscribendas* puto; His igitur malè habentibus, variæ alimentis contingentes functiones læduntur; Iisdem Diætæ convenientis ope restitutis & functiones redintegrantibus Naturæ nomen & virtus tribuentur.

Ab Humoribus non à partibus contingere Alimentis mutationes.

CCXLII. *Ab Humoribus* ergò *illis, non ab ipsis Visceribus & partibus producuntur*, tanquàm à suis Causis Efficientibus, omnes *Alimentis contingentes alterationes & mutationes in corpore.*

Et à vitiatis Functiones lædi.

CCXLIII. Ab iisdem humoribus ob Diætæ vitia vitiatis vitiantur functiones.

Ab iis restitutis restitui.

CCXLIV. Ab iisdem proinde humoribus à Diætâ convenienti & restitutâ restitutis restituentur itidem functiones eædem; *quoties solius Diæta opera possunt restitui, neque enim id semper potest accidere.*

CCXLV. De Salivæ, Bilis, & Succi Pancreatici vitiis per Diætam emendandis quædam protulimus.

Lymphæ Vitia unde.

CCXLVI. *Lympha*, cùm meo judicio Spiritu Acido & *Volatili præsertim constet*, facilè ejus quoque vitia patebunt; *Alterutrius sc. defectus, vel excessus. Spiritus Acidi defectus in Lympha* restituetur Alimentis, potu imprimis, Acidiusculis æstum corporis temperantibus;uti *ejusdem redundantia* diminuetur, cavendo ab omnibus Acidis; *Spiritus verò Volatilis defectus* Vniversalis in corpore reparabitur Alimentis Spiritu Volatili abundantibus, & imprimis Vino generoso, ejusve Spiritu debitè usurpato; *ejusdem autem redundantia* minuetur abstinendo à Spirituosis, & utendo Aquis.

Et per Diætam curari.

CCXLVII. Atque sic quoque per Diætam convenientem, id est, per Naturam curabuntur Lymphæ vitia, & Affectus inde orti.

Arthritidis curatio extra paroxysmum.

CCXLVIII. Sed hæc de Natura Morborum Curatrice nunc dicta sufficiant; progrediamur ad reliqua de Arthritidis curatione proponenda.

Arthriticorum extra paroxysmum diversa constitutio.

CCXLIX. Egimus quidem hactenus de hujus affectus curatione durante ipso Paroxysmo, videamus nunc, quid Medico sit agendum *extra Paroxysmum*.

CCL. Hoc ut ritè consideretur atque determinetur, observandum, *Arthriticos aliquos cessante Paroxysmo & sublatis doloribus sensim ita convalescere, ut nullo morbo ampliùs videantur detenti*; alios verò etiam post Paroxysmum vel in *partibus affectis*, vel *in universo corpore molestias retinere*.

Unde eorum diversa curatio.

CCLI. Hæc cùm ita se habere, doceat nos quotidiana Experientia, utique diversâ ratione curandi & tractandi erunt singuli.

Causæ paroxysmi Arthritici: Vitium in glandulis vel Diæta. 1. Vina Acidiuscula. 2. Aer frigidus. 3 Venus nimia.

CCLII. In quibus enim *nulla molestia remanet post Paroxysmum*, in iis certum est, humores cæteros, Sanguinemque ritè se habere, atque vel in Glandulis duntaxat vitium aliquod remanere, vel *ex diæta vitiis idem denuò excitari*, quòd cùm observetur imprimis accidere 1. à *potu Vinorum Acidiusculorum*, qualia sunt *Rhenana*. 2. *ab Aëre frigidiore*, flante præsertim *Vento ex Boreali & Occidentali* composito. 3. à *Venere nimia*: videndum, in quo conveniant hæ tres Causæ, ut eundem producant effectum, & Arthritidem pariant.

Ex Venere nimia Spiritus acidi Acrimonia major.

CCLIII. Vt verò à postremo faciam initium, certum est, *Spiritus Animales* imprimis *exhauriri Venere nimia*, unde functiones Animales tunc languent. Vbi autem exhauriuntur & deficiunt in corpore Animales Spiritus, fieri nequit, ut sufficienter *temperetur Spiritus Acidus*, si quod ego censeo, Ab Animali Spiritu, utpote Volatili, temperari debeat. *Peccabit* proinde in talibus *Spiritus Acidus Acrimoniâ majore*.

Vina Acidiuscula Spiritum acidum augere.

CCLIV. *Vina autem Rhenana*, ut & cætera Acidiuscula, utpote *Spiritu Volatili parciore prædita, augebunt Spiritum Acidum* in corpore nimium.

A Vento Boreali & Occidentali Spiritum acidum augeri.

CCLV. *Ventus* denique ex *Boreali & Occidentali constans* observatur potenter *corpus penetrare*; atq; *frigus in ipsum introducere*, ac frequenter parere *gravedinem*, in quâ Spiritum Acidum redundare, testatur Sapor [illegible] acidus Liquoris ex naribus tunc stillantis. *Introducitur* proinde *ab illo vento Spiritus Acidus* in *corpus*, *aut* saltem (quod mihi magis videtur probabile) *impeditur ejusdem per Spiritum Volatilem contemperatio*: & fortè *ita afficiendo Cerebrum, Nervos, vel Glandulas*, ut Spiritus Animalis ad ipsas non deferatur, vel non admittatur.

Quatenus hæ causæ conveniant. Arthritis à Spiritu acido. Ejus Focus Glandulæ.

CCLVI. *Conveniunt* ergò *tres* illæ *Arthritidem* producere solitæ *Causæ, Venus nimia, Vinum Acidum, & Ventus Borealis*, quatenus *Spiritum Acidum in corpore augent, aut intemperatum reddunt*. Pendebit proinde *Arthritis* primariò à *Spiritu Acido*. Qui si, quod ego judico, secernatur naturaliter in Glandulis tam Conglomeratis, quàm Conglobatis, *Pars primariò affecta & Focus Arthritidis* erunt *Glandulæ memoratæ*: quemadmodum docui in superioribus.

Præcautio ejus in contemperatione Spiritus acidi. Quequo modo & quibus fiat.

CCLVII. *Præcautio* igitur *Arthritidis*, de quâ nunc agimus, *consistet in contemperatione Spiritus Acidi, augendo sc. in corpore Spiritum Volatilem*, atque insuper aliis modis *Spiritus Acidi Acrimoniam emendando*, per *Salia* imprimis *Volatilia* indies usurpata: Illorum enim ope & *temperatur Spiritus Acidus potenter*; & *impeditur ejusdem generatio nimia*: videntur enim id, *quod in Glandulis Spiritus Acidi secretionem promovet, & Spiritus Volatilis cum eodem conjunctionem juvat, roborare ac conservare*. Vtrumque namque ad Lymphæ productionem in Glandulis Conglobatis desideratur; & Spiritûs Acidi à Sanguine secretio ac Spiritûs Volatilis cum eodem permistio, ac intima unio.

In quibus Arthritidis præcautio consistat.

CCLVIII. In hisce verò præsertim consistere videtur Arthritidis cum integri corporis restitutione contingentis Præservatio & Præcautio extra Paroxysmum instituenda, *fugiendo sc. noxia, & usurpando utilia*.

Qui curetur Languor & Debilitas. Qui Nodi.

CCLIX. Quoties verò in partibus affectis vel *languor & debilitas*, vel *Nodi* & similia mala remanent; tunc *Languor quidem & debilitas* per Medicamenta *Spiritu Volatili*, ut & *Oleo Aromatico* prædita curatur præsertim; *Nodi* verò difficiliùs, imò rariùs curantur, nisi ad *Suppurationem priùs* deducantur; Si tamen innotescerent Medicamenta calculos solventia, sperarem fore, ut faciliùs Nodi quoque Podagricorum curari possent; nondum autem mihi tam licuit esse fortunato, ut tale Medicamentum offenderem.

CCLX. Quoties denique *universale malum* remanet in corpore post sublatum Paroxysmum Arthriticum, illud prout varium erit, curandum erit quoque variè.

Arthritidis Universalis Curatio.

CCLXI. Petenda verò talis mali notitia & Cura ex Symptomatum præsentium Naturâ & Causis; uno verbo, è cæteris Praxeos Medicæ partibus, & Affectibus alibi tractandis.

Arque sic cum Deo Arthritidis tractationem absolvimus.

FINIS TRACTATUS OCTAVI.

TRACTATUS IX.

De Febre Epidemiâ, Lugduni Batavorum Anno 1667. plures affligente.

Quâ Methodo utatur auctor.

I. VT datam coràm pluribus fidem meam liberem, quam diebus Canicularibus huic æquè ac vicinis aliquot Vrbibus Epidemiam observavimus Febrem nunc accuratè describere ac explanare lubet, & ita quidem, ut ejus Natura, Causæ, atque Curatio faciliùs innotescant; methodum itaque servabo eam, quæ *à notis* progreditur *ad ignota.*

Symptomata. Eorum ordo.

II. In hoc, ut & aliis Affectibus omnibus, *maximè nota* sunt *Symptomata* Ægros vexantia.

III. Inter *Symptomata* primum locum sibi vendicant, quæ omnibus Ægris sunt molesta; quibus succedere debent illa, quæ plerisque solent esse gravia, non tamen omnibus; ac denique illa, quæ in paucis observata sunt Ægris.

Anxietates & dolores circa præcordia. Certis temporibus graviores.

IV. *Symptomata* igitur, quæ hoc tempore *omnes Ægros* vexârunt, sunt *Anxietates summa, atque Dolores circa præcordia*, hoc est, *Ventriculi regionem*, ac præsertim ejus *Orificium superius.*

V. Hæ Anxietates Doloresque, quamvis continuè Ægros exercuerint, certis tamen temporibus fiebant graviores, ac primùm ferè *diebus alternis*, mox & *singulis*, per Paroxysmos aucto, diminutoque hoc malo.

Nausea.

VI. Præter Anxietates Doloresque omnibus graves, ac plerisque intolerabiles, adfuit quoque in plurimis *Nausea* & Vomendi conatus; ut & in non paucis *Vomitus*, primùm quidem *Pituitæ* variæ, hinc & *Bilis* flavæ & amaræ; quin quandoque *Acidi* quoque Liquoris; ac præsertim post assumptum Potum copiosum.

Vomitus.

Frigus per Paroxysmus.

VII. Per Paroxysmos excitabatur in plerisque primùm *Frigus* in variis corporis partibus, aliquando sine, aliquando cum Tremore, Corporisque universi concussione; succedente postmodùm *Calore*, eoque diverso, nunc leviore, nunc graviore, sive spontè sequeretur *Sudor* aliquis, sive nullus, nisi arte paratus prodiret.

Calor. Sudor.

Sitis.

VIII. *Sitis* plerisque fuit molesta; omnisque penè *potûs fastidium* æquè ac *desiderium* ægros torquebat.

Lingua arida.

IX. *Lingua* multis fuit *arida*, quibusdam solus *siccitatis sensus* molestus, quamvis nulla visu vel tactu perciperetur.

Aphthæ.

X. Non paucis eruperunt *Aphthæ*, non tamen in plerisque valdè graves aut molestæ.

Capitis Dolor.

XI. *Capitis Dolor* in multis fuit gravis: quem alij neutiquam senserunt.

Vigiliæ.

XII. *Vigiliæ* multis molestæ, paucis *Somnus aut Somnolentia.*

Dolor in regione Lumbari

XIII. *Dolor in regione Lumbari* multis fuit gravissimus, paucis nullus.

Alvus adstricta & & laxa.

XIV. *Alvi adstrictione* laborârunt aliqui, & ejus *fluxu*, eoque vario, alij; adeò ut aliqui etiam Dysenteriâ laborarint.

XV. *Vrinæ* fuerunt variæ, in plerisque *rubicunda*, aliquando claræ, aliquando cum satis multo sedimento, ut & turbidæ.

Vrina varia.

XVI. *Pulsus* in omnibus *frequentior* & in multis satis *robustus & magnus*, in aliis contrà *debilior & minor.*

Pulsus frequentior.

XVII. *Pauci* ex hoc affectu *perierunt*, plerique tamen *diu eodem* fuerunt *vexati*, & *segnius curati.*

Pauci mortui, diu tamen vexati.

XVIII. Atque hæc sunt primaria hujus Affectûs Epidemij Symptomata, cui nunc ex ijsdem aptum est assignandum nomen.

XIX. *Febrem* fuisse, ac esse, quamvis nemo forsan negaverit, probatur tamen tum ex *Pulsu frequentiore*, citra causas externas ab internis suo tempore excitato, tum ex *reciproco Frigore & Calore*, aliisque Symptomatibus præternaturalem ipsius frequentiam demonstrantibus.

Affectum hunc fuisse Febrem.

XX. *Febrem* hanc *Intermittentem*, & quidem *Tertianam* in principio *simplicem*, ac mox *duplicem* fuisse, patet è Paroxysmis alternis diebus recurrentibus.

Intermittentem Tertianam.

XXI. Observavi autem in plerisque, cœpisse hanc Febrem Epidemicam à Tertiana simplice, quæ paulò post mutata est in duplicem: atque in principio quidem in plerisque Paroxysmos fuisse tum leviores, tum breviores, ac sensim redditos tum graviores, tum longiores; adeò ut tandem continuè Ægri laborarent Febre, quamvis non putem dicendos ideò laborasse Febre Continuâ.

Simplicem in principio Postea duplicem.

XXII. Atque hâc occasione necesse habeo hîc monere, non rarò malè confundi à plerisque non tantùm plebeiis, verùm Medicis quoque Febres continuè Ægros affligentes cum Febribus Continuis.

Differentia febrium continuè affligentium & continuarum.

XXIII. Possunt, inquam, Ægri continuè affligi Febribus, sed intermittentibus, quæ idcirco neutiquam pro Continuis habendæ.

XXIV. Hoc imprimis observandum ab iis, qui mecum arbitrantur, Febres Intermittentes omnes ortum habere ab obstructione Ductuum Pancreaticorum Lateralium: quarum materia cùm nec sit in Venis vel Arteriis, nec necessariò perpetuum habeat cum Sanguine commercium, Continuam non producet Febrem; qualis quoties ab Intermittentibus excitatur, toties unus vel plures Humores, Bilis saltem, Succusve Pancreaticus, in universum ita corrumpuntur & alterantur, ut continuè eorum vitium Sanguini communicetur, atque inde Pulsus fiat præter naturam frequentior, quod ad Febrem Continuam producendam omninò requiritur: non item ad Intermittentem.

Quænam febris continua dicenda & quænam non.

XXV. Potest autem fieri, ut unius vel plurium Febrium Intermittentium paroxysmi tamdiu protrahantur, ut antequàm cesset paroxysmus prior, invadat sequens, adeò ut nunquam im-

Quis dicatur posse continuæ febricitare non tamen febri continuâ.

immunis sit æger à febrili paroxysmo; quocircà merito dici queat continuè febricitare, non tamen Febre continuâ; verùm Intermittente per paroxysmos longiores continuè Ægros affligente.

Quid considerandum in curatione.

XXVI. Nec tantùm id noto, ne confusio fiat ratione notitiæ, quam quærimus ipsarum febrium sed insuper ac imprimis propter curam, quæ Intermittentibus atque Continuis sæpenumerò debetur planè diversa.

Febrem Intermittentem adsciscere aliquãdo continuam.

XXVII. Non nego interim, evenire sat sæpè, ut Intermittens Febris adsciscat sibi Continuam, & quidem quatenus paulatim à Succo Pancreatico in Laterali ductu hærente ac corrupto, Febremque Intermittentem producente, nunc Bilis, nunc reliquus quoque Succus Pancreaticus unà cum Sanguinis massâ universâ ita inficitur & afficitur, ut Continua exinde producatur Febris; permanente aliquando simul Febre Intermittente, aut eâdem quovis modo cessante, curatâve.

XXVIII. Quod igitur aliquando evenire observamus, non evenit tamen semper, nec proinde omnis æger continuè Febri laborans, credendus, dicendusve Continuâ laborare Febri: quod velim omnes seriò expendere, in ægris observare, atque in usum medicum revocare.

Epidemica Febris Intermittens tertiana tũ simplex, tum duplex.

XXIX. *Febris* igitur *Epidemica*, quæ hoc tempore nos afflixit, *Intermittens* fuit, & quidem *Tertiana*, tum *simplex*, tum *duplex*: Quam verò in nonnullis observavi *Continuam*, eam *non primariam*, *sed secundariam* duntaxat, hoc est, ex præcedente Intermittente ortam fuisse existimo.

Ejus differentia à reliquis tertianis.

XXX. Quoniam verò frequentes sunt æstivo præsertim tempore, imò toto anni tempore Tertianæ, tum simplices, tum duplices; quæritur, quonam distinguatur hæc nostra Epidemia à cæteris.

Fuisse Febrim Cardiacam.

XXXI. Huic quæstioni ut satisfaciam, dico hanc nostram fuisse ex genere *Cardiacarum*, hoc est, superius Ventriculi orificium, Cordis nomine notum, præ alijs partibus omnibus maximè affligentium.

Quibus distinguatur à reliquis.

XXXII. A primario nempe Symptomate omnibus Ægris valdè molesto, Anxietatibus putà, Doloribusque, Præcordia affligentibus & inexplicabili verbis modo urgentibus, torquentibusque distinguitur hæc Febris Intermittens à cæteris omnibus alio Symptomate qualicunque ægris maximè molestis.

Hujus Febris causæ & Symptomata.

XXXIII. Quod si tamen alicui nomen Cardiacæ minùs arrideat, alio utatur magis emphatico, quod ego minimè improbabo, quin potiùs laudabo & itidem usurpabo.

XXXIV. Atque sic constituto, determinatoque Affectu nostro Epidemio, proximum est, ut ejus Causas & Symptomatum omnium in multis tàm diversorum rationes scrutemur, eruamus, omniumque judicijs exponamus.

Anxietatum & dolorum circa præcordia cum Nauseâ & Vomitu causæ.

XXXV. Anxietates proinde Doloresque Præcordiorum cum Nauseâ, Vomituve Ægros omnes præ alijs Symptomatibus omnibus mirè torquentes cùm Causam proximam agnoscant non externam, sed internam videndum, quænam in homine ipso reperiantur, reperirive possint, quæ tum Anxietates, tum Dolores circa præcordia, tum Nauseam, Vomitumve producere sint apta.

Quæ pars primariò fuerit affecta.

XXXVI. Per Præcordia & partem primariò hic Affectam superius præsertim Ventriculi Orificium intelligendum, statuendumque, vel ex Nauseâ, Vomituve omnes ægros occupantibus & torquentibus, quinimò Anxietates, Doloresque ipsorum circa præcordia affligentes augentibus liquet.

XXXVII. Ubi notandum, quoties hîc partem primario & maximè affectam dicimus Orificium Ventriculi superius, toties non negari reliquum Ventriculi corpus, quin Tenuia Intestina Ventriculo proxima, ipsumque Diaphragma in Nauseâ, Vomituque semper concurrens simul affici, sed non primariò & maximè; sed aut secundariò, aut minùs, quàm ipsum Ventriculi Orificium superius, in cujus regione tum dolores sentiuntur Acriores, tum Anxietates majores.

A quâ causâ partes pressæ angantur.

XXXVIII. Angi autem solent Partes, quæ premuntur; ab Internâ causâ spontè, non item ab externâ vi, aut violentiâ morâ quoties subitò premuntur partes sensiles, toties halitus flatusque imprimis peccare notum, tum per ipsorum discussionem, tum per ipsorum excitationem.

Anxietates à flatibus ortæ.

XXXIX. Quoties namque discussis flatibus cessant Anxietates, toties ab ipsis ortas fuisse Anxietates patet.

XL. Quoties rursum excitatis à causâ quâvis flatibus oriuntur Anxietates, toties ipsarum causam flatus existere posse patet.

Et in hac febre fuisse ortas.

XLI. *Anxietates* proinde cùm *à flatibus ortum habere* possint, quæritur meritò, an quæ in febribus hisce Epidemijs observatæ sunt Anxietates, à flatibus ortum habuerint? Respondeo autem, omninò, habuisse ab ipsis ortum; quod vel maximè probatur ex ijsdem flatibus in plurimis ægris tàm sæpè magnâ copiâ eructatis, & Anxietates plùs minùs minuentibus.

Et quo modo.

XLII. Dico *plus minus minuentibus*, quoniam etiamsi ab eructatis flatibus ex parte levarentur ægri, tamen, quoniam continuè novi producebantur in corpore, Anxietates illæ confestim denuò recrudescebant.

Flatuum causæ Pituita & Bilis.

XLIII. Flatuum Causas qui diligenter investigaverit, comperiet materialem ipsorum Causam esse Pituitam viscosam, Efficientem autem Bilem Acriorem.

Dolorum causa.

XLIV. Quoniam verò non tantùm Anxietates urserint circa præcordia Ægros, verùm Dolores quoque ibidem molesti; *Dolores* autem tum *à distensione Ventriculi flatulentâ*, tum *à rosione ejusdem* humorem, halitumve Acrem consequente ortum habere possint: quæritur an ab alterutrâ, an ab utrâque causâ mox enumeratâ ortum habuerint Dolores in hisce Febribus Epidemicis circa præcordia Ægros urgentes, torquentesque? Respondeo autem, ab *utrâque Causâ Dolores* illos in plerisque habuisse ortum, in paucis ab alterutrâ.

Nauseæ & Vomitus causæ.

XLV. Hisce anxietatibus & Doloribus cùm perpetuus comes fuerit *Nausea* molesta & importuna, quin frequentiùs *Vomitus* quoque gravis; atque uterque hic Affectus Causas agnoscat easdem, sed gradibus duntaxat differentes, *Humores* putà vel halitus tum *volatiles*, tum *subacres* saltem, Intestinorum tenuium præsertim, hinc & Ventriculi substantiam sensilem ad motûs peristaltici inversionem irritantes & cogentes.

XLVI.

Acrimonia humorum.

XLVI. Cùm prætereà in non paucis vomitu exereti fuerint *Humores biliosi*; *sed acres*; ac in quibusdam *Acidi* quoque; quin in benè multis *Aphthæ* fuerint excitatæ, *Vlcuscula* nempe *albicantia Linguam & Palatum*, totumque adeò *OEsophagi Ductum* occupantia, itidemque ab acri, sed acido, humore halituve oriunda; confirmatur & hinc quoque Acrimonia humorum in corpore peccantium.

Hujus febris causa externa communis.

XLVII. Ex quibus omnibus quoniam non tantùm Bilis acrimoniam salinam, sed Succi Pancreatici acrimoniam acidam quoque requiri ad enumerata Symptomata producenda, nemo non videt; quæritur meritò, cùm hic Affectus fuerit, & etiam nunc sit *Epidemius*, hoc est, *Causam externam communem agnoscens*, an *Externa Causa* locum habuerint, quæ talem humorum *Biliosorum acrimoniam salinam*, & *Pancreaticorum Acidam*, quin etiam *Pituitosorum viscositatem* potuerint producere vel augere in corpore humano?

In Aëre.

XLVIII. Huic quæstioni ut satisfiat, non vereor asseverare, in *Aëre*, atque *in solo præsertim Aëre* causas illas extitisse sufficientes ad effectus humoresque tàm diversos in hominibus producendos.

Et quomodò orta.

XLIX. Postquam etenim satis diu nos vexavit & torsit cum frigore protracto *Ventus Borealis* plerumque satis gravis, atque ab ipso aucti sunt in corpore nostro tum *Pituita viscosa*, tum *Succus Pancreaticus Acidior*; secutus est per quatuor circiter septimanas *Æstus magnus*, *Bilis copiosæ acriorisque Causa*, permanente licet *Vento Boreali*; cui mox successit denuò *Aër frigidus* & satis *multa pluvia* plerisque gravis, *Humores omnes solvens & ad vitiosam* Effervescentiam movens; qualis Aëris constitutio ad hoc usque tempus continuè ferè permansit.

Ut & in quibusdam Fructus immaturi.

L. Ab illâ verò *Aëris mutatione sola* cùm omnes memorati, notatique Humores vitiosi potuerint commodè in homine produci, non est, quòd ad plures Causas recurramus externas; licet in multis *plures* habuerint locum, *Fructus* nempe tum *immaturi*, tum aliàs facilè *corruptibiles*; à quibus majori copiâ & immoderatiùs assumptis quemadmodùm facilè *conturbantur corrumpunturque* corporis nostri *humores*, ut inde produci possint omnia illa incommoda, quæ in Affectu nostro Epidemico recitavimus observata; ita frustrà à causis nescio quibus occultioribus deducemus ipsum, quem facilè à memoratis causis deduci posse arbitramur.

Ab Aëris frigore pituita viscosior: ab ejus Æstu Bilis acrior & volatilior.

LI. *A vento* igitur *Boreali*, *Aërisque frigore* tum *Humores Pituitosi* redditi sunt *viscosiores*, tum *Succus Pancreaticus* factus est *Acidior*; ab *Aëris* verò *Æstu* summo *Bilis* evasit tum *Acrior*, tum *Volatilior*; ab eodem Aëre humidiore soluti sunt humores omnes, deductique faciliùs in actum vitiosum.

LII. Cùm proinde à præcedente Aëris mutatione haud vulgari & ordinariâ omnia ad molestias memoratas (Anxietates, Doloresque circa Præcordia, Nauseam, Vomitusque, frequentissima nempe hujus Affectûs Epidemici Symptomata) producendas necessaria, requisitaque commodè possint deduci, quorsum ad alias recurreremus Causas externas, cùm istæ sufficiant?

LIII. Ab Aëre igitur vario, utpote communi omnibus causâ, deducimus Humorum variorum Alterationem in corpore, hinc & notatum sæpiùs Affectum Epidemicum.

Cur in pluribus non productus fuerit hic Affectus.

LIV. Quemadmodùm autem præter dictum Aëris vitium multiplex plures Causæ concurrerunt ad Affectum non tàm producendum, quàm augendum, ita in plurimis non excitatus est notatus Affectus, quoniam vel propter Corporis sui constitutionem peculiarem magis restiterunt illi Aëris mutationi variæ, vel propter Diætam in Cibo & Potu, Corporis Exercitio, Animique Motibus vel casu, vel consilio ita quovis tempore institutam, ut minùs nocere posset Aër varius, minùs affecti sunt, quàm cæteri Diætam in cæteris rebus nonnaturalibus minùs aptam observantes.

Res nonnaturales qui in se invicem agant; Aëris frigidi & Borealis incommoda quî præveniantur. Quî Aëris calidi & æstuantis.

LV. Plurimùm enim possunt Res nonnaturales sibi mutuò oppositæ ad effectus mutuos infringendos, reprimendos, curandosve.

LVI. Sic Exempli gratiâ Aëre urgente frigido & Boreali, bonum est, abstinere ab Aëre externo; Ignem accendere in conclavi suo; usurpare Alimenta tum Spirituosa, tum Aromaticis condita; Corpus solito magis movere ac exercere; Animum habere hilarem, & iræ potiùs, quàm metui addictum; Somnum vitare profundum & longum, &c.

LVII. Contrà, Aëre existente calido, æstuanteque, bonum est itidem abstinere ab Aëre externo; se recipere in locum subterraneum, vel aliàs frigidum, & Boreæ, non item Meridiei obversum; usurpare Alimenta Acidis & Austeris condita; Corpus solitò minùs agitare, adeóque quieti magis & somno se dare; Animum habere hilarem, aut etiam tristem, ac meticulosum.

LVIII. Quoties proinde Homines casu vel studio emendant ex parte saltem Aëris externi damna & noxas cæteris Diætæ partibus, mirum non est, si effugiant, superentque incommoda externo Aëri vitioso debita.

LIX. Quoties contrà Homines per incuriam, petulantiamve jungunt Aëri corrupto alia Diætæ vitia, toties citiùs, graviúsque, ac periculosiùs incidunt in mala à solo Aëre prædicto produci apta.

LX. Sic quò quis plura opponit Aëri noxio Diætæ reliqua auxilia, eò minùs patietur mali, citiúsque idem malum superabit, si ab ipso patiatur, lædaturque.

LXI. Affectûs huic præsertim Vrbi memorato anno Epidemij Naturam investigaturi ac propositurі enumeravimus ac fundamenti loco præmisimus Symptomata tum Ægris omnibus communia, tum plerisque familiaria, tum quibusdam singularia.

Febris hæc Tertiana intermittens tum simplex tum duplex. Cardiaca Ejus causa mala humoris Biliosi, Acidi, & Pituitosi conflictio.

LXII. Ex quibus deduximus 1. Affectum hunc *Febris* nomine appellandum, & quidem *Intermittentis*, ac *Tertianæ*; subinde *simplicis* plerumque *duplicis*.

LXIII. Deduximus ex iisdem Symptomatibus 2. Febrem hanc Tertianam revocandam esse ad *Cardiacas*: propter Anxietates inexplicabiles, Doloresque atroces circa præcordia Ægros mirè cum Nauseâ, ac sæpenumerò cum Vomitu torquentes.

LXIV. Deduximus ex iisdem Symptomatibus, ac præsertim ex Vomitu humorum & *Biliosorum*, & *Acidorum*, & *Pituitosorum*, 3. *Causam*

ſam ejus eſſe *Humorum horumce trium conſtitutionem vitioſam, Efferveſcentiam* in tenui Inteſtino itidem vitioſam & pravam producentem, atque ſurſum tàm halitus, quàm humores Acres tam verſus Ventriculum, quàm Cor propellentem.

Hujus conſtitutionis cauſa antecedens Aëris mutatio. LXV. Hujus Triadis humorum vitiatæ *Cauſas Antecedentes* oſtendimus 4. commodè peti ac deduci poſſe imprimis ab *Aëre miras* mutationes paſſo, nunc *frigido & boreali*, nunc *æſtuante* ac iterum *frigido & humido*.

Ejus præcautio per cæteras Diætæ partes. LXVI. Quoniam verò, ſi non omnes, plerique ſaltem homines illi Aëris mutationi fuere expoſiti, nec tamen omnes, aut plerique eandem Febrem ſunt experti, addidimus id factum; quatenus incommoda illa vitiatum Aërem conſequentia prævenerunt multi cæteris Diætæ partibus, huic Aëris vitio oppoſitis, atque ſic ejuſdem vitia corrigentibus. Novimus enim, ſex rebus nonnaturalibus dictis contineri noſtram Diætam, atque poſſe nunc Alimentis, nunc Corporis exercitio emendari mala externo Aëri vitiato debita.

Symptomatum cauſæ. LXVII. Poſtquàm igitur docuimus 5. imprimis *ab Aëre variè mutato* deducendas diverſas Symptomatum in Febre noſtrâ Epidemiâ obſervatorum Cauſas, *Humorem* putà *Bilioſum Acrem, Volatilemque; Humorem Pituitoſum craſſum, viſcoſumque*, ac denique *Humorem Acidum* ſeu *Pancreaticum, Melancholicumve ſolito Acriorem & Acidiorem*; operæ pretium videtur, Symptomata omnia priùs à nobis enumerata ordine ab iiſdem deducere.

Anxietatum circa præcordia cauſæ Pituita & Bilis. LXVIII. Et 1. quidem *Anxietates præcordiorum* inexplicabiles partim à *Pituita viſcoſa*, partim *à Bile Acriore* deducimus, quatenus Pituita *in Flatus* à Bile diſtenta, & Inteſtina tenuia mox & Ventriculum diſtendens Anxietates illas parit; flatuum eructatione tantillùm levatas, ſed mox continuâ novorum productione, aſcenſuque iterum auctas.

Dolorum cauſæ Succus Pancreaticus & Bilis. LXIX. 2. *Dolores* itidem in præcordiis, ac imprimis ſuperiore Ventriculi Orificio graves moleſtoſque deducimus imprimis à *Succo Pancreatico Acidiore, Acrioreque*, cum *Bile itidem ſolito Acriore* vitioſè *Efferveſcente*, atque tum *halitûs, tum humoris Acrioris forma* ex tenui Inteſtino uſque ad *Ventriculum* aſſurgente, ibidemque *Orificium* ejus *ſuperius* potentiùs *afficiente ac rodente*.

Nauſeæ cauſa Bilis volatilior. LXX. 3. *Nauſeam* omnibus moleſtam deducimus præſertim à *Bile volatiliore* ad ventriculum quovis modo & formâ aſſurgente, ipſumque ad vomendum irritante.

Vomitûs cauſa Bilis acrior. LXXI. 4. *Vomitum* pleriſque gravem deducimus tum ab eâdem *Bile volatiliore*, tum præſertim ab ipsâ *acriore* ad Ventriculum deductâ, eundemque ubique mordicante, quin ad Motûs periſtaltici inverſionem cogente.

Quomodò fiat Vomitus. LXXII. Quoties namque Humores acres ad tenue Inteſtinum propelluntur, ſive ex Fellis folliculo, ſive ex ipſo Pancreate, atque ab ipſis ſolis, aut ſimul vitioſè efferveſcentibus, acrimoniamque ſuam ſubinde ſervantibus, ſubinde auctam habentibus roduntur, mordentur; acriterque ad ſui contractionem magnam coguntur Inteſtina tenuia, ubi contingit Humorum iſtorum effluxus, confluxuſve, toties arctè ſe conſtringunt ibi tenuia Inteſtina, hoc eſt, quatuor circiter ſub Pyloro digitorum tranſverſorum diſtantiâ; quâ conſtrictione permanente nullus conceditur per locum illum conſtrictum, ideòque anguſtatum tranſitus contentis in Ventriculo deorſùm; quin potiùs à conſtrictionis hujus violentæ loco quicquid à Ventriculo eò pergit, id omne denuò ſurſùm verſus Ventriculum repellitur, inverſo ſc. propter notatam tenuis Inteſtini conſtrictionem vitioſam motu Inteſtinorum periſtaltico deorſùm, unde non ampliùs deorſùm, ſed ſurſùm propellitur tum humorum in tenue Inteſtinum confluentium pars, tum quicquid deorſùm è ventriculo deſcendere ſatagit: qui motus Inteſtini & Ventriculi periſtalticus præter naturam inverſus ac perverſus facilè omnia ſupra dictam Inteſtini tenuis conſtrictionem notatam contenta vomitu excludit, moleſtumque Vomitûs Symptoma parit.

LXXIII. 5. *Frigoris* nunc levioris, nunc gravioris per intervalla & paroxyſmos redeuntis Cauſam eandem putamus, quam alibi docuimus habere locum in principio Febrium Intermittentium plerarumque; Succum ſc. Pancreaticum in uno, pluribuſve Ductibus Pancreaticis propter obſtructionem ſtagnantem, atque ſtagnatione acriorem factum, ideóque acrimoniâ ſuâ obſtruentem Pituitam perforantem, viamque ſibi facientem, donec ad tenue Inteſtinum penetrans, & Bili nunc vitiatæ, nunc integræ, laudabilique occurrens vitioſè tamen cum ipſâ Efferveſcat, & Halitus Acidiuſculos emittat, qui per lacteas venas uſque ad Cor, hinc & univerſum corpus delati ſenſum Frigoris in partibus ſenſilibus producant, eumque tamdiu durantem, donec Succo illo vitioſè ſtagnante omni ad tenue Inteſtinum delato, Bilis ab illo ampliùs non opprimatur, ſed potiùs, quoties licet, ipſi viciſſim dominetur, atque Caloris ſenſum, de quo nunc dicendum, producat. *Frigoris cauſa Succus Pancreaticus.*

LXXIV. 6. *Caloris* nunc levioris, nunc gravioris per paroxyſmos exacerbati Cauſam primariam putamus Bilem tum à præcedente Aëris æſtu *auctam*, & *acriorem* factam; tum à *Succo Pancreatico* febriles paroxyſmos producente & cum ipsâ vitioſè efferveſcente magis corruptam; adeò ut hic *Succus vitioſus & acidior* pro *ſecundaria & irritante Caloris Cauſa* ſit habendus. *Caloris cauſa primaria Bilis, ſecundaria Succus Pancreaticus.*

LXXV. Quemadmodùm enim à Succo Pancreatico Paroxyſmos febriles producente infringitur & opprimitur tamdiu Bilis, quamdiu idem ad tenue Inteſtinum confluit, frigus ſimul pariens; ita poſtmodùm à Bile partim oppreſſa & in tenui Inteſtino ex parte forſan quóque retenta corruptaque, & à novâ continuè affluente, prioremque iterum excitante, adeoque roboratâ & potentiore opprimitur viciſſim plùs minùſve Succus Pancreaticus blandior ex Ductibus apertis, non item obſtructis confluens, unde ſimiliter halitus magis Bilioſi non tantùm ad Ventriculum, Fauces ac Os feruntur, ſitimque pariunt, verùm per Lacteas Venas ad Cor tendunt, æſtumque in univerſo Sanguine, hinc & partibus omnibus producunt. *Et quomodo.*

LXXVI. Nec tantùm, quo diximus, modo Calor in corpore augetur, verùm *à Bile quoque per Ductum hepaticum ad Cor tendente*, quatenus ipſa in eo à Succo Pancreatico, Paroxyſmum febrilem

pro-

producente itidem ad vitiosam Effervescentiam cogitur, unde, postquam Succi Acidi Acidioris non ampliùs accedentis vis cessavit, hîc quoque ac in universo Sanguine Bilis dominium nanciscitur; quin ab hâc itidem, ast suo modo, vitiosè Effervescente & Acriore factâ reliqua quoque ex folliculo accedens corrumpitur, Acrior redditur, æstumque ubique auget.

LXXVII. Adeò ut *æstus ille* in universo corpore auctus pendeat tum *à Bile ad tenue Intestinum, hinc ad Cor tendente*, tum *à Bile rectâ per Ductum hepaticum ad Cor delata*.

Sudoris spontanei causa potus copiosus, & præcordiorum Anxietates.

LXXVIII. 7. *Sudor* plerisque *spontè prodiens*, ac utiliter *arte productus* pro causa suâ agnoscit; ille quidem tum *potum copiosum*, quem hauserunt plerique, tum præsertim *præcordiorum Anxietates*, propter quas plerumque solet erumpere Sudor, tum *halitus febriles* utplurimùm in febrium intermittentium declinatione per cutis poros Sudoris formâ erumpentes.

Sudoris arte producti causa medicamenta.

LXXIX. *Arte productus Sudor* Medicamentis Sudori movendo aptis ritè usurpatis acceptus est ferendus.

LXXX. Non inquirimus nunc in rationes omnes & modos, secundùm quos varius in homine prodit *Sudor, Nonnaturalis, Præternaturalis & Medicus*, sive *Artificialis*, quò referendus *Criticus*: de quibus alibi & aliàs erit dicendi locus.

Sitis causa Bilis.

LXXXI. 8. *Sitis* gravis & molestę Causa fuit *Bilis* tum per se Acrior, tum ab Effervescentiâ febrili adhuc Acrior, pejorque facta.

Potûs fastidij & Desiderij causa.

LXXXII. Potûs autem *omnis Fastidium* æquè ac *Desiderium* adscribendum puto utriusque *Acris Salini & Acidi vitiosi* confusioni ac perversæ Effervescentiæ: accedente Muco linguam obducente.

Linguæ Siccitatis causa utrumque acre.

LXXXIII. 9. *Linguæ Siccitatis sensu gravata*; absque ariditate verâ, Causa petenda videtur ab *Vtroque Acri* tum halitûs formâ per Ventriculum ad Os assurgente, tum ipsi Sanguini confusi, & *Salivæ permisto* viscosiori; unde simul Muco quasi obducta visa est Lingua plerisque: cui quoque gustus depravatus videtur adscribendus, cum Potuum æquè ac Ciborum penè omnium fastidio, Mucus autem hic partim ex Salivâ, partim ex humore secundùm fauces descendente ortum habet.

Aphtharum causa Acrimonia Succi Pancreatici.

LXXXIV. 10. *Aphtharum* tum frequentium, tum singulis molestarum Causa fuit dubio procul *Acrimonia Succi Pancreatici*, tum *Halitus*, tum *Humoris* formâ per Ventriculum ac OEsophagum ad Os assurgentis, atque Vlcuscula albicantia non tantùm in Linguâ, Palato, & Gingivis, totoque adeò Ore, verùm in OEsophago & Ventriculo etiam excitantis.

Vlcuscula Nigricantia ab Acrimoniâ Salsâ lixivâ

LXXXV. A *Succi Pancreatici*, utpote *Acidi, Acrimonia* pendere *Aphthas*, ex frequentissimo ipsarum colore albo patet; postquàm ab Acrimoniâ salsâ lixivâ nunquam albicantia, sed nigricantia produci solent Vlcera.

LXXXVI. Hoc vel idcircò notandum accuratè; quò Cura utriusque Vlceris & in Colore & in Causâ differentis faciliùs observetur, & feliciùs absolvatur, de quâ re infrà pluribus agi poterit.

Capitis Doloris Causa utrumque Acre

LXXXVII. 11. *Capitis Dolor* multis valdè gravis pro Causâ agnovit utramque *Acrimoniam*, sed imprimis *Salsam* lixivam, quoniam durante Calore ac dominium obtinente Bile urgebat is maximè.

Vigiliarum causa eadem.

LXXXVIII. 12. *Vigiliarum* Causas meritò ab utrâque acrimoniâ tum salsa, tum acidâ deducimus; à quâ malè affectæ partes sensiles Somnium exulare, atque Vigilias perennare jusserunt. Durant enim perdurantque tamdiu Vigiliæ, quamdiu Objecta vehementer afficiunt sensuum externorum organa, atque molestiam, si non dolorem in ipsis excitant.

Somni Causa Pituita viscida.

LXXXIX. *Somnus* in paucis notabilis, nec nisi in Pituitosis; unde ipsum à Pituitâ multâ & viscosâ ortum habuisse putamus; In his ergo utramque Acrimoniam hebetiorem judicavimus ex Dolore minore tales urgente.

Doloris in regione lumbari causa Bilis & Succus Pancreaticus Acriores

XC. 13. *Dolor in regione lumbari* multis gravis, paucis blandus, ortum habuit haud dubiè ab utroque humore Acriore, Bile, Succoque Pancreatico in tenui Intestino, adeóque in regione Lumbari confluente, vitiosè simul Effervescente, atque post Pituitæ abrasionem, partialem saltem, ipsum Intestinum mordicante, rodente, atque Dolorem multifarium, aliàs cum frigoris, aliàs cum caloris sensu, aliàs cum rosione, aliàs alium producente.

Alvi adstrictioris causa Succus Pancreaticus austerior, & Pituita viscida.

XCI. 14. *Alvi adstrictioris* nonnullis Epidemiâ febre laborantibus familiaris Causa fuit partim *Succus Pancreaticus Austerior*, partim *Pituita viscosior*.

Quâ ratione Austerus Succus id præstet.

XCII. Ab *Austero* namque *Succo Excrementa* non tantùm *incrassantur*, & ad motum ineptiora redduntur, verùm ipsa *Intestina* quoque *corrugantur*, & ad motum peristalticum perficiendum segniora efficiuntur.

Quâ ratione Pituita viscida.

XCIII. E *Pituita* verò *viscosæ flatus* multi & quidem similes producuntur, viscosi nempe, à quibus *alvi excrementa indurantur*, & sic, quoque ad sui motum ineptiora redduntur: quin ab iisdem non rarò *Intestina ita distenduntur*, ut ad sui contractionem, contentorumque propulsionem inepta fiant.

Alvi fluxûs spontanei causa Bilis Acrior.

XCIV. *Alvi fluxus* verò quoties observatus est sponté quibusdam evenisse, toties pro Causâ sui agnovit *Bilem acriorem* præ Succo Pancreatico & Pituitâ viscosâ dominium habentem, atque *Alvi Excrementa diluentem*, *Intestinaque ad sui contractionem* nimiam *cogentem*; quin *humorum serosorum secretionem copiosam in Sanguine promoventem*, atque ad Intestina deducentem.

Torminum & Dysenteriæ causa Succus pancreaticus acidior.

XCV. Quoties autem Alvi fluxui adfuere *tormina*, vel etiam ursit Dysenteria, toties Succus Pancreaticus simul extitit, non quidem austerior, sed acidior, propter quam aciditatem rosio, excoriatio, exulceratioque facta tunicæ internæ Intestinorum, hinc Dolor eorundem terebrans, ipsaque adeò Dysenteria: quæ utrique humori Acriori, dominium tamen servante Bile, accepta est ferenda.

Vt & Bilis.

XCVI. Dominium dixi servante Bile, non quoad Acrimoniam, sed quoad quantitatem, propter quam simul rapitur cum ipsa Succus Pancreaticus Acidior, & qualitate sua dominatum servans supra Bilem: adeo ut in fluxu Dysenterico quantitate Bilis, qualitate Succus Pancreaticus excedat.

Urinarũ Varietatis causa varietas Humorũ Bilis & Succi Pancreatici, & Pituitæ.

XCVII. 15. *Urinarum Varietas* debetur *Humorum notatorum trium* in Affectu hoc variè peccantium *varietati*.

XCVIII. *Rubicundæ* namque acceptæ sunt ferendæ *Bili*; *Claræ, Crudæque Succo Pancreatico*; *quæ medio se habebant modo, utrique illi humori se mutuò contemperanti*; *Turbidæ utrique humori simul peccanti*, & vitium suum in Vrinis variis manifestanti, ac præsertim Succo Acidò Bilis mala reprimenti.

Sedimẽti varii causa Bilis varia.

XCIX. *Sedimentum paucum* vel *nullum in Urinis rubicundis* testabatur summum *Bilis* in Sanguine dominiũ ac furorem; *Sedimentum* in iisdem *copiosum* testabatur *Bilem à Succo Acido* quodammodò *temperari ac debellari*.

C. Atque à tribus hisce Humoribus primariis; Bile, Succo Pancreatico & Pituitâ, diversimodè se habentibus ritè consideratis & cum Vrinis variis collatis non ita difficulter forsan quivis mediocriter ingeniosus rationes Vrinarum variarum eliciet, atque de illis judicium solidius, quàm multi agyrtæ, proferet: de quâ re aliàs erit forsan dicendi locus.

Pulsûs frequentioris causa Halitus Acidi.

CI. 16. *Pulsûs* in omnibus ægris *frequentioris*, adeóque febrilis, Causa fuit eadem, quæ ipsius *Febris*; quam diximus fuisse in omnibus *Intermittentem*, ac quidem *Tertianam* tum *simplicem*, tum *duplicem*, ac in quibusdam etiam *Continuam*.

Et quomodò.

CII. Frequentia igitur Pulsûs quatenus Tertianæ Febris Symptoma fuit, agnovit durante frigore, ac Pulsu existente tunc simul Minore, ac Debiliore *Halitus Acidos* à prædominante tunc Succo Melancholico & Pancreatico priùs propter sui in lateralibus Ductibus obstructis subsistentiam Acriore facto in vitiosa sui cum Bile Effervescentia excitatos & per Lacteas Venas ad Cor delatos, atque ipsius Parenchyma mordicando & rodendo ad frequentiorem sui contractionem cogentes:

Pulsûs Minoris Causa Halitus iidẽ Acidi ad Cor delati.

CIII. *Pulsus* autem tunc simul *Minor* acceptus ferendus iisdem Halitibus Acidis ad Cor delatis & Sanguini admistis, eundemque solito magis coagulantibus, adeò ut tunc densior factus segniùs ac difficiliùs rarefieri queat: unde necessariò sequitur Pulsus Minor.

Pulsûs debilioris causa eadem.

CIV. Pulsus denique tunc simul Debilior debetur iisdem Halitibus Acidis Sanguinem non tantùm, sicut dictum, coagulantibus, verùm eo ipso ipsum ad partium quarumvis secessum ac secretionem ubivis absolvendam ineptiorem facientibus; unde in Cerebro Animales Spiritus minori copia tunc à Sanguinis Massa secedentes Animalem Motum ubique languidiorem efficiunt; quapropter multi eo tempore pedibus suis stare non possunt aut partes aliàs commodè movere.

CV. Secretionem eo tempore minùs ubique succedere, patet quoque ex Vrinis, durante frigore febrili tenuioribus, ac minùs tinctis prodeuntibus.

Pulsûs frequentioris causa durãte calore Halitus Biliosi & Acidi, permixti.

CVI. Eadem frequentia Pulsûs Tertianæ febris Symptoma durante Calore agnovit *Halitus Biliosos*, *sed Acidis junctos*, atque itidem ad Cor delatos, ipsiusque Parenchyma mordicantes, atque ad sui contractionem similiter cogentes.

Cum Sanguinis rarefactione maiore.

CVII. Cui accessit Sanguinis rarefactio major cum Calore notabili à Bile quavis via ad Cor delata, & inibi Effervescentiam solito ferventiorem, calidioremque excitante, hoc est, ita ut Partes igneæ in conflictu illo erumpentes, atque subjectum pabulumque conveniens invenientes, Sanguinem putà minùs coagulatum, condensatumque, incendium in ipso majus excitent, quod universo corpori communicatum calorem in ipso pariat notabilem ac molestum; unde solito quoque magis rarefactus ab illo igne Sanguis citiùs & ampliùs Cordis Ventriculos explicans, expandensque eosdem ad frequentiorem sui contractionem cogit.

Quæ Pulsûs majoris Causa.

CVIII. Ex iis, quæ jam diximus, patet, quænam Pulsûs durante Calore febrili observati Majoris Causa sit assignanda, Sanguinis nempe rarefactio major, Cordis parietes, mox Arterias quoque solito magis expandens.

Pulsus frequentioris & Minoris Causa.

CIX. Quoties autem *durante Calore febrili Pulsus frequentior* quidem observatur, at *simul solito Minor*, quod haud infrequenter contingit, & malum portendit, quæritur, quænam ejus exi-stat Causa? Respondeo autem illud fieri, quando Austerior fuit Succus Pancreaticus paroxysmum febrilem excitans, à quo eousque inspissatus fuit Sanguis, ut à Bile dominium occupante atque in Corde æstûs causam excitante nequeat tamen Sanguis eousque rarefieri, ut simul pulsus fiat pro ratione caloris magnus.

Frequentioris & robustioris causæ.

CX. Nec tantùm durante Calore febrili observatur præter *Pulsum frequentiorem* aliquando *Major*, & aliquando *Minor*; sed etiam aliquando *Robustior*, aliquando *Debilior*.

CXI. Quoties Robustior existit Pulsus, toties Spiritus Animales majori copiâ & à Sanguine secedere, & ad omnes partes, ipsumque adeò Cor propelli oportet: unde universus quoque Animalis Motus itidem potentior plerumque observatur.

CXII. Hujus autem secretionis copiosioris Causam putamus *Bilem* cæteris Humoribus prædominantem, atque universum sanguinem magis solutum, magis fluidum, minúsque concretum, coactumque præstantem: unde faciliùs, unde copiosiùs putamus secedere varios ex Sanguinis massâ Liquores.

Debilioris causa.

CXIII. Quoties contrà durante Calore *Pulsus* existit *Debilior*, toties Animales Spiritus pauciores à Sanguinis massâ secerni, pauciores ad Motûs æquè ac Sensûs organa deferri, atque ideò Functiones Animales omnes imbecilliùs exerceri existimamus.

CXIV. Illud autem fieri censemus propter *Succum Pancreaticum* vitiosum, atque *acerbum magis, quàm Acidum* Sanguini, aut durante frigore, aut continuè majori copiâ admistum, eundemque plùs minúsve coagulantem, & ita quidem, ut à Bile durante calore dominium habente satis solvi, & ad partium variarum secretionem disponi nequeat.

Pulsus minores & Debiliores nil boni portendere.

CXV. Vnde facilè patet, hos Pulsus durante Calore febrili Minores, Debilioresque nil boni portendere, quin potiùs periculum magnum manifestare.

Ægros tales subitò perire.

CXVI. Hinc non mirum, si aliquando satis subitò pereant Ægri tales, præsertim, quando absque causâ ejus manifestâ, qui priùs habuerant durante Calore Pulsus satis Magnos & Robustos

Robustos, paulò post obtinent Parvos ac Debiles.

CXVII. Signum enim est, *Humorem Acidum vel Acerbum aliquandiu in quibusdam Ductibus Pancreatis lateralibus subsistentem tunc effundi; atque Sanguini admistum ejus consistentiam vitiare, atque in Vitæ fonte, Corde, Sanguinis Effervescentiam vitalem ita turbare ac invertere, ut facilè extinguatur Ignis vitalis, ipsaque adeò vita pereat.*

In quib. Febribus id sæpe accidat. CXVIII. Illud autem non rarò evenit non tantùm in Febribus Epidemiis, qualem tractamus, verùm aliis quoque tum Intermittentibus, tum Compositis; quoties præsertim nunquam immunes sunt à Febre ipsi Ægri, atque permanente in ipsis Calore fit tamen Pulsus tum Minor, tum Debilior, utplurimùm Mortis metum incutiens, ipsamque plerumque tandem producens.

Ignis Vitalis in quibus consistat, & cur ex tinguatur. CXIX. Quòd si, quemadmodùm arbitramur, *Vita nostra pendeat ex continuâ Ignis Vitalis propter* utriusque Humoris subcontrarii, *Succi Pancreatici Acidiusculi, & Bilis Amaricantis Effervescentiam blandam* mediocri copiâ erumpentis, atque in parte Sanguinis pinguiore subsistentis conservatione; facilè patet, quoties ille ignis minori quantitate erumpit, minùs ab ipso universum rarefieri in Corde Sanguinem, minùs promoveri Spirituum Animalium secretionem, faciliùsque opprimi, extinguique Ignem illum Vitalem jam per se debilem, paucumque.

CXX. Hoc autem fit præsertim, quando Succus Pancreaticus Austeritate notabili peccat, ideóque non tantùm minùs cum Bile pugnat, Effervescitque, sed insuper Sanguinem efficit densiorem, coactioremque, adeóque ad rarescendum, partesque suas ubique promendas ineptiorem.

Pulsûs intermittentis causa. CXXI. Ab eâdem Causâ *Pulsum* & in hisce Febribus Epidemiis, & in aliis quoque subinde *Intermittentem* deduci posse autumo, & quidem non tàm ab ipso Succo Pancreatico Austero, quàm ab Halitibus similibus, hoc est, Austeris ad Cor delatis, & prout pauciores, pluresve sunt, pauciores pluresve Pulsus Intermittentes producentibus.

CXXII. Quoties namque Halitus Austeri Cor ingrediuntur, toties Sanguinem plùs, minúsve pro majore, minoreve sui copiâ & Austeritate, coagulant, & in suâ rarefactione impediunt, unde non mirum, si, Corde segniùs ad sui Contractionem irritato, unus, pluresve Pulsus intermittant.

Halituũ Acerborũ causa. CXXIII. Causa verò istorum Halituum Acerborum petenda mihi videtur ab uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis leviter obstructis, Succumque Acerbiorem in se continentibus, eundemque per intervalla breviora, vel longiora in tenue Intestinum emittentibus, atque ob suum vitium Effervescentiam cum Bile vitiosam producentibus, ita tamen, ut Bile Succus notatus inferior, ipsam haud opprimat, quin potiùs ab ipsâ in Halitus Austeros elevatus, & per Lacteas Venas in Cor penetrans, sicut jam docuimus, Effervescentiam in ipso Vitalem tantillùm comprimat, & quasi sistat; unde semel, aut sæpiùs intermittit Pulsus, hoc est, tam parvus, debilisque saltem existit, ut Tactu nequeat percipi.

CXXIV. Austerior autem existit Succus ille Pancreaticus in quibusdam Ductibus minoribus subsistens, forsan propter sui Subausteri stagnationem, forsan propter Causam externam Glandulas minores ad obstructos Ductus suum Liquorem amandantes præ cæteris afficientem, adeò ut non tantùm Ductus laterales istis Glandulis ministrantes obstructi fuerint, sed insuper ipsæ Glandulæ ita fuerint affectæ, ut Succus in ipsis secerni, præpararique solitus reddatur Austerior. *Succus Pancreaticus unde Austerior.*

CXXV. Dico, id *forsan* ita fieri, quoniam id certò asseverare non possum. Conjicio tamen, hoc ita fieri posse, quia quæ Causa, quando gravis est, Universum Pancreas, Succumque Pancreaticum potest efficere acerbum, eadem, quando levior est, videtur mihi aliquam Pancreatis partem præ aliis afficere, ac imprimis eas glandulas, quæ undecunque noxam aliquam sunt passæ.

CXXVI. Talia in aliis Corporis partibus observamus indies, Inflammationes Exempli gratiâ nunc afficere notabiles, nunc exiguas corporis partes; nunc internas, nunc externas; prout nimirùm hæ aut illæ injuriis externis tunc temporis magis fuerunt expositæ. *Quare Inflammationes varias partes afficiant.*

CXXVII. Nec video, quid obstare possit, quò minùs similiter una Pancreatis Glandula præ aliis queat malè affici; si præsertim consideraverimus præter Causas externas, posse aliquando in unam vel plures, non tamen omnes glandulas deferri Sanguinem vitiosum: Nam universus Sanguis ne quidem in eodem vase uniformis est, sed è partibus valdè diversimodè confusis constans: adeò ut nonnunquam eductus unâ horâ vel die Sanguis plurimùm differat ab alio horâ vel die aliâ educto; unde unus erit dissolutus, alter mox ad coagulationem tendens. *Unam Pancreatis glandulam præ aliâ affici.*

CXXVIII. Symptomatum, si non omnium, certè plurimorum ac primariorum, à me saltem in ægris meis observatorum Causas & rationes aliquot hactenus enarravi; unum adhuc videtur examinandum, explicandumque; Cur, licet *gravissimè affecti* fuerint plerique, *pauci* tamen *perierint*, atque *Curatio* absoluta sit *segnius?* *Cur pauci perierint licet gravissimè affecti.*

CXXIX. Affectum fuisse gravissimum ex Symptomatibus vehementibus patet: ipsum autem haud fuisse plerisque lethalem, censeo factum, propter Humores triplices ita peccantes, ut, quamvis notabilis fuerit singulorum à statu naturali recessus, tamen se mutuò tandem iterum contemperare, atque ex parte à medicamentis convenientibus emendari potuerint.

CXXX. Humor namque Biliosus acrior & volatilior à Succo Pancreatico acidiore & austeriore non parùm fuit correctus, uti & hic ab illo: quemadmodùm utriusque Acrimoniam obtudit Pituita viscosior, atque hæc incisa est, atque quodammodò emendata ab utriusque Humoris prænominati acrimoniâ; Potuerunt igitur hi Humores tres peccantes semetipsos ex parte corrigere ac emendare; quod tamen factum faciliùs accedentibus atque in usum revocatis medicamentis cujusvis vitio aptis & convenientibus, de quibus agemus mox.

CXXXI. Quemadmodùm verò Humorum vitiosorum contemperatio mutua segniùs difficiliùs atque incertiùs absolvitur, ita quæ à medicamentis *Cur segniùs absoluta fuerit curatio.*

mentis facta est convenientibus, citiùs, faciliùs, ac certiùs est perfecta.

CXXXII. *Segnius* autem *ad finem* in plerisque *deducta est Curatio*, propter Humores duos magis rebelles, atque correctu difficiliores, *Succum Pancreaticum acidiorem*, & imprimis *acerbiorem*, atque *Pituitam Viscosiorem*.

Affectus Chronici quinam. CXXXIII. Notum enim est, *Affectus omnes à Pituitâ, & viscosiore præsertim ortos, illamve comitem habentes vocari Chronicos*; hoc est, Curationis tardioris, longioris, & diuturnioris.

CXXXIV. Non mirum proinde, si hæ quoque Febres Epidemiæ protractam habuerint Curationem, lentamque.

Curationem in tribus consistere CXXXV. Vt autem harum Febrium *Curationem* ordiamur, notandum, ipsam *consistere* 1. *in Febris Intermittentis*, quà Intermittentis, *sublatione*. 2. in *Humorum* singulorum peccantium *Correctione* aut *Evacuatione*, sive Diminutione. 3. in *Symptomatum* singulorum ægris molestorum *mitigatione*; quò referri potest Febris Continua, in quibusdam ab Intermittente excitata, adeóque Symptomatica.

Instrumenta curandi triplicia. CXXXVI. *Instrumenta*, quibus hunc in finem uti potuimus ac debuimus, fuerunt, uti aliàs semper, *triplicia*: *Diætetica*, *Pharmaceutica* & *Chirurgica*.

Diæta observanda CXXXVII. *Diæta* igitur cùm in convenienti *Sex non-naturalium rerum* Vsu consistat, I. *ad Febris* cujusvis, ergò hujus quoque Intermittentis curationem promovendam conducebat 1.

1. In Aëre. Aër ad *caliditatem* & serenitatem inclinans, qui quemadmodùm toto Affectus hujus Epidemici durationis tempore talis non fuit per se, quin potiùs asper, frigidus ac pluviosus, ita talis necesse habuit arte parari, accendendo in conclavi & cubiculo ægris destinato Ignem luculentum.

2. In Cibo & Potu. CXXXVIII. 2. *Cibus* usurpandus fuit Aromaticis blandis conditus. *Potus* autem utilis fuit Diureticus; atque Pituitam viscosam, Ductus Pancreaticos obstruentem incidere aptus: desiderantur enim Alimenta Medicamentosa in statu præternaturali emendando.

3. in Corporis Motu. CXXXIX. 3. *Corporis Motus* mediocritatem tantillum superans conducit ad omnes humores (& Pituitam præsertim omnem ipsosque Ductus obstruentem) fluidos, mobilioresque præstandos, sicque facilitandam notatæ obstructionis reserationem.

4. In Vigiliis & Somno. CXL. 4. *Vigiliæ* aliquantùm protractiores *Somno* longiori præferendæ.

5. in Animi Motibus. CXLI. 5. *Animi Motus* ad *Hilaritatem* componendi, & *Iræ* potiùs, quàm *Tristitiæ* aliquid indulgendum.

6. In Excretis. CXLII. 6. *Alvus* imprimis servanda libera & soluta; ut & *Vrinæ* secretio, excretioque integra.

Et Menstruis. CXLIII. Quin opera danda, ut in Fœminis commodè fluant menstrua, dummodò id commodè fieri & obtineri queat; neque enim semper id potest haberi.

Remedia Pharmaceutica qualia applicanda. CXLIV. II. Ad *Febris Intermittentis omnis Pancreatici Ductus Lateralis Obstructioni Pituitosæ ortum* suum debentis, ergò ad hujus quoque Epidemicæ *Curationem per Instrumenta Pharmaceutica* conducunt omnia, quæ tum *Pituitam Glutinosam incidere, attenuare, solvere, atque fluidam mobilemque possunt præstare*, tum quæ porrò *eandem in Ductum Pancreaticum medium*, *hinc & Tenuis Intestini Cavitatem, tandemque* extra *corpus propellere* possunt.

CXLV. *Pituita* siquidem *Obstructionem* in Lateralibus Pancreatis Ductibus factura *Glutinosa* requiritur, quò & *partes ejus* simul *cohæreant*, & facilè *parietibus Ductus adhæreant*; motumque Succi continuè allabentis sistant, & quidem Acidiusculi; à quo iterum solveretur confestim, nisi foret Glutinosa. *Pituitam Glutinosam obstructionem parere.*

CXLVI. Hæc Pituita si Glutinosa sit, uti mox eam requiri ostendimus, *incidi* debet; *attenuarique*, quò iterum reddatur fluida & mobilis; quin subinde *dilui* quoque debet ac *dissolvi*, ubi valdè Tenax existit. *Hæc incidenda attenuanda & dissolvenda.*

CXLVII. Vbi autem fluida est facta, non ita difficulter *ad Intestini tenuis cavitatem propelletur à Succo Pancreatico* priùs propter ipsam *subsistente*; hoc tamen potentiùs, certiùs, citiùsque obtinebitur, *si Medicamenta* usurpentur, quæ non tantùm ipsam possint *dissolvere*, at simul *ulteriùs propellere*. *Et ad intestina tenuia propellenda.*

CXLVIII. *Pituitam Glutinosam incidunt* 1. omnia *Medicamenta Aciditate Acri prædita*, quæ vulgò tenuium ajunt esse partium; Acetum putà, & imprimis stillatitium, Spiritus Salis, Nitri, Vitrioli, Oleum Sulphuris per Campanam paratum, Succus Citri, Limonum, &c. *Pituitam Incidentia Medicamenta. 1. Aciditate acri prædita.*

CXLIX. Quibus omnibus tutò utimur, quoties abundat simul in ægris Bilis, non item quando peccat Succus Acidus, à quibus hic augeretur, sicut illa temperaretur: ne quis promiscuè ac temerè in quibusvis Ægris se iisdem uti posse Medicamentis præsumat; quæ pro peccantium simul humorum varietate varianda. *Eorum Usus.*

CL. Pituitam Glutinosam incidunt 2. Omnia *Medicamenta Aromatica* & Subacria imprimis, ut & *Sale lixivo tum fixo, tum Volatili prædita*, qualia reperiuntur infinita ex variis Plantarum partibus, Radicibus, Corticibus, Lignis, Foliis, Floribus, Fructibus, Seminibus, Lachrymis, Gummi, &c. petita: quæ hîc memorare infiniti esset laboris: Præ aliis tamen à Tyronibus malim usurpari vulgò febrifuga & specifica dicta, donec sensim alia quoque explorando longè plura agnoscant, quàm hactenus vulgo Medicorum innotuit. *2. Aromatica & Sale lixivo prædita.*

CLI. Inter notissima sunt Carduus Benedictus, Scordium, Centaurium minus, Eupatorium, Juniperus, Angelica, Imperatoria, Nasturtium, tàm hortense, quàm Aquaticum; Erisimum, Guajacum, & cætera, quæ blandè Sudores movere solent, ac Vrinas. *Et quænam.*

CLII. *Salia fixa* petuntur è plerisque *Plantarum* partibus ustis, moxque elixiviatis. *Salia fixa unde petenda.*

CLIII. *Salia Volatilia* nullibi abundant æquè, ac in omnibus *Animalium* quorumvis partibus. *U de Volatilia.*

CLIV. Paucæ occurrunt *Plantæ*, ex quibus facili negotio eliciuntur Salia Volatilia, inter quas primum forsan locum occupat Cochlearia, cum nonnullis Plantis Antiscorbuticis, non tamen omnibus.

CLV. Hæc autem Aromatica omnia, ut & Salia Volatilia, & imprimis Oleosa tutò usurpantur, quoties simul peccat in Ægrorum corpore *Succus Acidus*, non item quoties quantitate vel *Horum omnium Usus.*

vel Acrimoniâ excedit *Bilis*, unde & in horum quoque administratione convenienti prudentiâ opus est; ne plus noceant ægris, quàm prosint Medicamenta imprudenter ac temerè usurpata.

Medicamēta varia utiliter posse confundi

CLVI. Sed possunt nonnunquam utiliter confundi simul Medicamenta tum Acida, tum Aromatica & Salina; quoties nimirùm aut simul quoque peccant Humores Biliosi & Acidi, aut neutri: ne nimirum in postremo hoc casu alterutros humores augeamus in corpore, sicque noceamus ægris.

CLVII. Et ne quis Ratione suâ tumens Philosophaster in nos insurgens putet se cavillando posse Naturæ opera evertere, arguendo, Si confundantur Salina & Acida, futurum, ut illa simul effervescendo & in se mutuo agendo vim suam amittant, concentrata nempe atque simul unita.

Et quomodo.

CLVIII. Sed respondeo, illa ita debere confundi, ut illa coagulatio & concentratio intima caveatur, quod fiet, si 1. confundantur utraque quodammodo saltem temperata, nec summè contraria. Si 2. alia simul confundantur, quæ intimam illam impediant concentrationem. Si 3. paulò post illam confusionem usurpentur eadem medicamenta, quæ si diutiùs serventur ita confusa, sensim uniuntur ac concentrantur intimiùs, sicque vim suam amittunt paulatim.

Hæc & Rationē & Experientiam docere.

CLIX. Atque hæc omnia non docuit nos Ratio, verùm Experientia, cui re diligentiùs expensâ subscripsit Ratio, patiens se informari ab Experientiâ de multis, quæ fugiunt tantisper Rationem, donec illa per sensus ipsi manifestarit Experientia.

Pituitæ glutinosæ incidētia quænam

CLX. Sunt igitur omnia Pituitæ Glutinosæ incidendæ, attenuandæque convenientia Remedia vel Acida acriora, vel Salina lixiva, tum fixa, tum volatilia, quò referenda sunt Aromatica: quæ, uti diximus, possunt commodè simul confundi aliquando, & variis formis in usum revocari, tàm externè, quam internè.

Quâ forma exhibenda.

CLXI. Possunt enim formâ Pulveris, Pilularum, Tabellarum, Electuariorum, Potionumque variarum internè usurpari, additis sæpè aliis tum ad gratiam minus gratis conciliandam, tum ad formam desideratam faciliùs habendam.

CLXII. Possunt eadem formâ Oleorum, Linimentorum, Unguentorum, Ceratorum, Emplastrorumve applicari externè, ac imprimis Regioni Lumbari, ubi situm est Pancreas.

Quo tempore.

CLXIII. Possunt ac debent internè usurpari præsertim ventriculo jejuno, & quidem quantitate parvâ, quoties multa in corpore occurrit Lenta Pituita, quò illa sensim emendetur, nec glutinosa ex Intestino tenui ad sanguinem deducatur.

CLXIV. Possunt eadem itidem vacuo alimentis stomacho assumi quantitate majore, quoties pauca vel nulla in tenui Intestino est collecta Pituita Glutinosa; quò citiùs & abundantiùs pertingant ad Pancreatis Glandulas, ipsosque Ductus ejus laterales obstructos, sicque faciliùs, feliciúsque solvant Pituitam obstruentem.

Quid Ægro in eorum Usu conveniat.

CLXV. Hæc eadem ut feliciùs, certiúsque suum absolvant opus, bonum est aut Corporis motu, aut Igne quovis, aut Tegumentis blandè movere sudorem; quò sic fusis & liquatis, atque commotis vehementiùs Humoribus omnibus faciliùs ad motum deducatur Pituita obstruens, sicque tollatur Intermittentis Febris Causa vera & unica.

Pituita præparata purganda.

CLXVI. Possunt in eundem finem post præviam Pituitæ universæ, si redundaverit in corpore præparationem, exhiberi Medicamenta vel *Vomitoria*, vel etiam *per alvum purgantia*, ac præsertim *phlegmagoga*, quorum ope non semel unâ evacuatione notabili solutæ, ablatæque sunt Febres Intermittentes, dictæ tunc jugulatæ.

Venæ-sectionem subinde conveni-re.

CLXVII. 3. Ad Febris Intermittentis cujusvis, quatenus eam Ductuum Pancreaticorum lateralium Obstructioni deberi existimamus, Curationem, an aliquod *Remedium Chirurgicum* notum sit, quod ipsi tollendæ conducat, dubito, adeóque de ipsâ quoque Venæ-sectione, sanguinisque per ipsam emissione; utut reperiantur permulti, qui *Venam in quâvis febre*, ipsâque adeò *Intermittente* aperiendam, sanguinemque continuò mittendum censeant.

CLXVIII. Quoniam verò existimamus & nos quoque, *conducere subindè*, quamvis *non semper*, *in Febribus Intermittentibus Sanguinis eductionem*, videndum quo fundamento nitatur tanta, quæ hic agitari solet, Medicorum discrepantia.

Quosdā existimare in omni febre conducere venæ-sectionem

CLXIX. Qui *omnem Febrem*, non tantùm Continuam, sed Intermittentem quoque credunt consistere *in Calore præter naturam in Corde aucto*, atque *inde unà cum Sanguine in corpus universum distributo*: ex illo fundamento non malè concludunt, *Calorem* illum *præternaturalem minuendum* & in Corde & in Sanguine. Hoc autem cùm satis citò ac potentèr efficiat sanguinis diminutio, mirum non est, si tales judicent in omni febre mittendum sanguinem.

Essentiā febris nō consistere in Æstu Cordis. & Febres algidas.

CLXX. Sed iidem nec probarunt, nec probabunt unquam Essentiam Febris omnis consistere in isto æstu in Corde, hinc & universo corpore præter naturam aucto, postquam dantur *Febres algidæ, frigore continuo*, & nullo calore aut ægris, aut medicis, adstantibusve aliis notabili *molestæ*; quas, ne suis præjudiciis valedicere cogantur homines credere, quàm scire magis apti, negant simpliciter & audacter; quoniam in auctoribus suis classicis, atque sua ex se mutuò exscribentibus, quos solos habent pro bonis, talia non legerunt, in musæo suo somniis excogitandis & conscribendis, quàm circa ægros Symptomatibus eorum observandis magis dediti: pro quibus orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, nisi & hoc ex affectione, quin & quandoque Melancholiâ Hypochondriacâ sit minus sanum, sicut ex vultu talium tetrico & moroso facile est medicis practicis hoc deducere.

CLXXI. Sed quid dicent suffeni bonorum auctorum helluones, ac nil præterea ferè sapientes, *de frigore* tàm sæpè *per horas plures* tàm *graviter circa Intermittentium initia ægros vexante*, & lacerante, subsequente non raro Calore leni, ac nullatenus molesto?

CLXXII. Audebuntne negare, durante frigore laborare suos ægros febre? An potiùs dicent toto illo tempore tàm longo auctum esse ac concentratum in Corde Calorem suum fictitium ac præternaturalem, quamvis nec sibi nec aliis, nec

ægris

ægris ullo signo observabilem, præjudicio tamen suo necessariò concludendum?

CLXXIII. Sed pro his quoque orandum, postquam mirè delirat ipsorum mens. An quæso assentiemur hominibus omnem tum ægrorum tum aliorum, tum suum sensum suis præjudiciis postponentibus, & quidem cum quotidiano ægrorum suorum detrimento? Absit, ut hoc agat vir bonus, ac Deum timens.

CLXXIV. Postquam verò non tantùm Experientiæ multiplici contradicit hominum vanorum præjudicium, sed insuper tàm sæpè successus infelicissimus eosdem vanitatis suæ convicit Sanguis in febribus Intermittentibus eductus, meritò vani homines negliguntur à Viris tum Deum timentibus, tum proximum ægrum diligentibus, ejusdemque curationem omnibus Animi sui viribus quærentibus.

CLXXV. Postquam igitur etiam nunc sub judice lis est, in quonam consistat Febris omnis Essentia, nec ulli mortalium illa est unquam concessa in Medicina Auctoritas, ut pro lubitu de Affectûs ullius essentia judicium ferat, verùm secundùm Experientiam certam & Rationem solidam, omnibus ex æquo incumbit Asserti sui probatio, quod eo ipso non probatur magis, quando plures alicui sua minimè probanti assensum suum præbent; quamvis fatear, talem assensum allicere & illaqueare rudiores ac imprudentiores; non item prudentes, nec minùs de rei veritate, quàm Ægrorum utilitate solicitos Viros.

Autoris de Venæsectione in febribus sententia.

CLXXVI. Quoniam igitur neminem novimus, qui vel olim, vel hoc etiam tempore, quin postquam publicè aliter de Febrium omnium essentia cœpimus ratiocinari, quàm vulgò solet, conatus fuerit Febris essentiam secundùm ea, quæ in febricitantibus observantur Symptomata, solida & catenata Ratiocinatione constituere, probare ac demonstrare, ita, ut vel vulgarem de ipsâ Veterum ac plerorumque Recentiorum Opinionem confirmaret, vel novam in medium produceret: non verebimur secundùm ea, quæ hactenus de Febrium omnium, tum præsertim Intermittentium, (quas nunc tractamus) essentia in medium protulimus, quæque quotidiana continuaque cum ijs, quæ in febricitantibus eveniunt, collatione indies firmiora & solidiora observamus, de Sanguinis per venam sectam missione judicium nostrum candidè ac liberè proponere, atque cujusvis Censuram æquam, non item calumniosam expetere atque exspectare.

Intermittenti Febri non conducere Venæsectionem quâ tali,

CLXXVII. Si proinde Febris Intermittentis omnis, quà talis, Causa primaria & adæquata sit Obstructio Ductuum Pancreatis Lateralium à Pituita in ipsis coagulata, Succumque allabentem tamdiu sistente; donec Acrimonia sua ideò aucta viam sibi denuò paraverit, facta, sicut indies magis magisque persuademur hanc esse causam Intermittentium Febrium unicam, non dubitamus asserere, Intermittenti Febri, quà tali, neutiquam conducere Sanguinis per apertam Venam evacuationem qualemcunque.

Sed propter Symptomata

CLXXVIII. Non negamus interim, conducere aliquando in Febribus Intermittentibus Venæ-sectionem, Sanguinisque missionem, verùm non tanquam Intermittentibus Febribus, sed tanquam Symptomatibus ipsas comitantibus; de quibus agemus posteà, ubi Symptomatibus Febrilibus sua præscribemus Remedia peculiaria.

In Orientali India & China Methodus curandi febres.

CLXXIX. In Orientali Indiâ & Chinâ solent multi Medici ad Febrium variarum curationem Acus aureas longas ac tenuissimas in varias Corporis partes intrudere, atque, uti putant, Febres miraculosè curare: quod fieri, audivi non semel à Viris, etiam primariis ex Indiâ reducibus; quamvis rationem istius operationis verè portentosæ à Medicis istis Empiricis nullam accepissent. Modus autem administrandi & intrudendi Acus istas aureas, cùm tenuissimæ sint & longissimæ, singularis est; Inter duos enim digitos longiores, indicem ac medium, Acus illas, quales ipse vidi & manibus tractavi meis, sensim per cutim circa varios articulos intrudunt per modum terebrationis. Non potui autem hactenus ex tali Acuum aurearum immissione rationem ullam curationis febrium, aliorumque affectuum tam prodigiosæ comminisci.

Ægrum, sublata febre, nondum esse curatum.

CLXXX. Cæterùm non putandum, Ægrum Intermittente Febre laborantem curatum, quoties sublata est ista Febris, ni cætera Humorum vitia, si quæ concurrerint, fuerint simul sublata, quoniam sæpenumerò recidivas patiuntur aliàs ægri, vel in alios incidunt affectus, si notata permaneant vitia; quibus proinde sua debetur Medicina.

Sed insuper Humorum vitia tollenda.

CLXXXI. Non immeritò igitur partem Curationis Febrium nostrarum Epidemicarum, quas Intermittentes fuisse docuimus, posuimus in Humorum quorumvis in Ægrorum nostrorum corporibus peccantium *Correctione*, quin aliquando *Diminutione* quoque per *Evacuationem multifariam*.

Secunda Curationis pars in humorum peccantium correctione, & evacuatione.

CLXXXII. Postquam verò ostendimus, peccasse in plerisque non tantùm *Bilem Acrimonia & Volatilitate auctis*: verùm *Pituitam* quoque *viscositate nimiâ*; ipsumque *Humorem Melancholicum sive Pancreaticum Aciditate*, & quandoque *Austeritate excedente*: in horum omnium tum *Correctione*, tum subinde *Diminutione ac Evacuatione* consistet secunda Curationis nostræ pars.

Remedia Diætetica Bili Acriori temperandæ utilia. 1. Aër.

CLXXXIII. Et primò quidem quoad Instrumenta, Remediaque *Diætetica, Bili Acriori temperandâ*, conducit 1. *Aër* ad frigiditatem blandam vergens, non autem asper ac Borealis, à quo irritatur potiùs, quàm ut corrigatur aut temperetur Bilis Acrior.

2. Alimenta subpinguia. Farinæ subpingues.

CLXXXIV. 2. *Alimenta subpinguia*, atque *farinæ subpingues*, hordeique adeò, & amygdalarum dulcium Emulsiones; Talibus enim leniuntur, obducuntur, obtunduntur que partes Bilis acriores, non item ad æstum majorem producendum irritantur, exacerbanturve; quod sedulò hic cavendum, alterumque curandum.

Jusculæ Carnium juniorum Animalium.

CLXXXV. Huc faciunt *Juscula Carnium à junioribus animalibus petitarum*, quippe quæ subpinguia sunt, egregiamque continent *gelatinam*, quæ Bilis acrimoniam demulcet, obtunditque.

Potus tenuis & paucus.

CLXXXVI. Potus conducit similis, paucusque, Cerevisia tenuis, ex hordeo præsertim satis cocto, ut & ex fagopyri semine ex parte parata; Laudantur quoque ptisanæ ex hordeo mundato, glycyrrhizæ radice, passulis majoribus, ac similibus paratæ; ipsæque adeò emulsiones mo-

 do

dò laudatæ; quorum ope mirùm quàm egregiè corrigatur, temperetùrque Bilis acrimonia excedens.

3. Corporis quies 4. Somnus longior.

CLXXXVII. 3. Ad Bilis acrimoniam temperandam confert quoque *Corporis quies*; atque 4. *Somnus longior*, quorum respectu quoniam minùs consumuntur Animales Spiritus, eorum pars solitò major ad Bilem pergit, quàm temperat, ipsiùsque acrimoniam minuit.

5 Hilaritas & Mœror levis.

CLXXXVIII. 5. Inter *Animi Affectus* ad Bilem acriorem temperandam conducit tum *Hilaritas*, tum *Mœror* levis, non item gravis: quoniam in Hilaritate functiones omnes obeuntur perfectiùs, ipsique Animales Spiritus & generantur, & quaquaversùm propelluntur copiosiùs, ergo ad Bilem quoque, quam temperent.

A quo Succus Melancholicus fit austerus.

CLXXXIX. A mœrore autem levi Succus Melancholicus redditur blandè austerus, qui acriori junctus Bili non valdè molestam excitat Effervescentiam, quin potiùs leviorem, concentratis mox partibus Bilis acrioribus cum Succo Pancreatico blandè parùmque austero.

Bilem volatiliorem figunt: 1. Alimenta seu Condimenta subaustera, 2. Aër subasper 3. Mœror.

CXC. Eandem *Bilem Volatiliorem* blandè figunt 1. *Alimenta* vel, potiùs *Condimenta subaustera*, Omphacium, alijque Succi fructuum ferè maturorum, Succus Granatorum acido-dulcium, &c.

CXCI. 2. *Aër* subasper ac Orientalis vento blando perflatus.

CXCII. 3. *Mœror Animi* tum *levis*, tum *gravior*, cùm Austerum in corpore augeat; à quo vincitur, figiturque quasi Bilis.

Bilem evacuant Pruna exsiccata.

CXCIII. Bilem eandem copiâ simul auctâ peccantem minuit ac evacuat inter Diætetica Remedia, quicquid leniter alvum sollicitat, quod imprimis blandè præstant *Pruna exsiccata*, & cruda, coctave usurpata; quæ admodùm leniter Bilem evacuant.

Pituitæ viscosiori corrigendæ conducit 1. Aër serenus.

CXCIV. *Pituitæ* similiter *viscosiori corrigendæ* conducit 1. *Aër serenus*, ac mediocriter saltem *æstuans*, qui sicut rarò fuit talis observatus hoc anno, ita necesse habuit talis arte parari concluso in conclavi mundo ipso ægro, excitatoque in ipso Igne luculento; dispersis per pavimentum, aut suspensis ex tabulato, appensisve parietibus plantis aromaticis suaveolentibus, ægroque gratis.

2. Alimenta Spirituosa, vel Acidis & Aromaticis condita.

CXCV. 2. Eidem Pituitæ viscosiori corrigendæ conducunt *Alimenta* tum *Spirituosa*, tum *Acidis* vel *Aromaticis Condita*, Vinum generosum, modisve variis factum Medicatum & Aromaticum; Condimenta verò petenda ex Aromatibus, Cinnamomo, Nuce moschatâ, Macere, Caryophyllis, Pipere, partibusve quibusvis plantarum Aromaticarum, radicibus, lignis, corticibus, foliis, floribus, fructibus, seminibus, &c.

3. Exercitia, & Motus Corporis.

CXCVI. 3. Eandem Pituitam viscosiorem corrigunt *Exercitia & Motus Corporis diuturna* & satis vehementia.

4. Vigiliæ.

CXCVII. Ut & 4. *Vigiliæ* quoque, licèt debiliùs illæ id præstent.

5. Ira.

CXCVIII. 5. Inter *Animi Motus* plurimùm præstat *Ira*, dummodò non sit nimia, nec diutiùs durans; propter quam Bilis reddita acrior non parùm incidere solet Pituitam Glutinosam.

Humori Melancholico Acidiori temperando conducit. 1. Aër Calidior

CXCIX. *Humori Melancholico Acidiori temperando* conducit 1. *Aër calidior* ac serenus, quoties talis haberi à Solis æstu potest, qualem hoc anni tempore frustrà desideramus: Ejus tamen vices gerere potest *Ignis ex lignis suaveolentibus, juniperino*, ac similibus accensis paratus. Vis namque istorum lignorum aromatica & sale volatili blando abundans unà cum Aëre inspirata sensim temperat in nobis Acidum exuperans.

2. Alimentum temperatum, sed Aromaticis conditum, &c.

CC. Eidem humori Melancholico Acidiori temperando conducit 2. quodvis *Alimentum temperatum*, sed *Aromaticis conditum*; ut & quodvis Alimentum *valdè Spirituosum*; denique quodvis Alimentum *Pinguedine subtili præditum*.

Alimentum temperatum quale.

CCI. Dixi 1. *Alimentum temperatum*, hoc est, blandissimum, atque nullo modo à mediocritate recedens, penè insipidum ac inodorum, non valdè pingue aut spirituosum, quale sunt plerorumque Animalium juniorum carnes, ova, panis, &c.

Quid præstet.

CCII. Tale Alimentum per se Humores quosvis acriores lenit ac demulcet; potentiùs autem ac efficaciùs idem Humori acido præstat beneficium, ubi *Aromaticis* est *Conditum*; à quibus scilicet Aciditas infringitur, temperaturque aptissimè.

Alimentum spirituosum in quibus reperiatur.

CCIII. Dixi 2. conducere *Alimentum valdè spirituosum*, quod imprimis observatur in Potu, Vino purà generoso, aliove quovis potu Vinoso vel Spirituoso, Cerevisiâ potentiore, Hydromelite, Succo fructuum quorumvis, pomorum, pyrorum, &c. fermentato, ac Vinum mentiente.

Alimentum pinguedine subtili præditum quid præstet.

CCIV. Dixi conducere 3. *Alimentum pinguedine subtili præditum*, cujus ope quodvis Acre demulcetur & obtunditur, ac semper absque ullâ noxæ ullius formidine Acidum.

CCV. Subtilem laudavi pinguedinem, & maximè fluidam, quippe quæ parum in se continet Acidi, quod majori copiâ inest pingui coagulato, quale sebum, postquam omnis ab Acido fit pinguis coagulatio.

Pinguedines Aromaticas esse Medicamenta.

CCVI. Nullam Hîc facio Pinguedinis Aromaticæ, Oleorum purà stillatitiorum, mentionem, cùm hæc Pinguedo neutiquam pro Alimento, sed pro Medicamento sit habenda.

3. Corporis motus moderatus.

CCVII. Acido humori temperando conducit 3. *Corporis motus moderatus*, non item immoderatus, ut nec otium & quies multa. Moderato namque corporis Motu perfectiùs obeuntur Universæ corporis humani Functiones, promoveturque Spirituum Animalium generatio & quaquaversùm propulsio, unde blandiores existunt Humores quivis, adeòque Melancholicus quoque, quem optamus temperatum.

Immoderati motus quid efficiat.

CCVIII. Immoderato verò Corporis Motu sicut multi exhauriuntur Spiritus Animales, ita destituuntur necessariò iisdem Humores omnes, qui proinde tunc existunt Acriores.

Quid torpida quies.

CCIX. Quiete autem torpidâ sicut segniùs obeuntur omnes hominis Functiones, ita minùs sufficienter fermentatis tunc Alimentis pauciores Spiritus separantur in Cerebro, pauciores proinde quaquaversùm feruntur ad partes omnes, minùsque ab ipsis temperantur humores Acres, ipseque adeò Succus Melancholicus præter naturam existens Acidior.

4. Vigilia moderata. CCX. Huic eidem Succo Melancholico Acidiori temperando conducit 4. *Vigilia moderata*, non item nimia, vel Somnus multus; cujus cùm eadem sit penè ratio, quæ motûs & quietis, non est quod actum agamus, eandemque cramben bis coquamus.

5. Ira. CCXI. Huic Succo Acidiori temperando conducit 5. ex *Animi Affectibus Ira*, sed moderata potiùs, quàm excedens; cujus vi agitatur solito magis, & quaquaversùm propellitur Bilis, quæ Succo Acido permista ipsum reddit magis temperatum.

Humori Melancholico Austeriori conducit. 1. Aër blandè æstuans, & serenus. CCXII. Eidem autem *Humori Melancholico Austeriori* corrigendo conducit 1. *Aër blandè æstuans*, & multùm *serenus*, cujus ope sicut Fructus omnes primùm Austeri, Acerbique paulatim dulcescunt, Acerbitatem saltem suam mutant, ita non improbabile, ab eodem Humorem Acerbum in nobis existentem fieri blandiorem, & quasi dulcescere.

2. Alimenta spirituosa & Aromatica blandiora. CCXIII. Eidem Humori Austeriori corrigendo conducunt 2. *Alimenta Spirituosa, & Aromatica blandiora*; Vinum generosum, Vinique Spiritus suavissimus, qualem exhibet Vinum Malvaticum, & quodvis rubrum dulce.

CCXIV. Aromata blandiora condimenti loco addi possunt & Cibis & Potui cuivis.

3. Gaudium perseverans. CCXV. Eidem Austeriori humori corrigendo conducet 3. ex Animi Affectibus *Gaudium perseverans*; Mœroris noxas, ideóque Austeritatem quoque tollens ac emendans.

4. Motus corporis Mediocris. CCXVI. Eidem Austeriori humori corrigendo tantillùm conferet 4. *Motus corporis mediocris*, quatenus Animales Spiritus quaquaversùm propellit, unde ad Pancreas quoque delati Humorem Melancholicum blandiorem præstant.

5. Somnus aliquantò longior. CCXVII. Eidem humori Austeriori corrigendo plùs conferet 5. *Somnus aliquantò longior*, quàm *Vigilia*, vel minimùm excedens; quoniam *durante Vigiliâ non tàm propelluntur* quaquaversùm, sicut fieri diximus ob motum, *quàm exhauriuntur, consumunturque Spiritus Animales*, unde propter vigiliam semper Acriores fiunt omnes in corpore humores, nunquam blandiores, quod de motu blando dici non potest. In hoc ergo differunt imprimis hæ duæ res nonnaturales, Somnus Vigiliaque, atque Quies Motusque.

In quo differant Somnus Vigiliaque & Quies Motusque. Motus blandus quid præstet. CCXVIII. Propter Vigiliam etenim semper consumuntur copiosi Animales Spiritus, quatenus tàm Internis, quàm Externis sensibus inserviunt, & utrobique pereunt. Propter motum verò levem, blandumque non tàm consumuntur, quàm augentur in corpore Spiritus Animales, quatenus ejus ope functiones omnes excitantur, perfectiúsque obeuntur, unde ipsa quoque Alimentorum Fermentatio in Ventriculo, eorundem secretio in tenui Intestino, Chyli Cor versus propulsio, Ignis vitalis generatio in Corde, Sanguinisque elaboratio ibidem, & motus per vasa redduntur perfectiores, unà cum Animalium Spirituum in Cerebro secessu, atque quaquaversùm per nervos motu; quod frustrà expectabis à Vigiliis, quæ functiones istas omnes labefactant potiùs, quàm ut ipsas juvent, sicut id quotidiana testatur experientia; quâ constat, durante Somno easdem commodiùs absolvi, quàm durante Vigiliâ

CCXIX. Sed dicet aliquis: non videntur hæc satis quadrare, postquam, si somnambulos exceperis, frustrà quis exspectaverit blandum corporis motum durante somno; quibus tamen duobus adscripsi modò Functionum naturalium promotionem.

CCXX. Cui respondeo, quamvis Corporis motus non soleat fieri durante Somno, sed vigiliâ; vigiliam tamen esse diversam; aliam, in quâ potenter agunt sensus externi, aut interni, aut utrique; aliam, in quâ si non ferientur ipsi, agunt tamen potenter, aut valdè attentè nulli. Vigilia duplex.

CCXXI. Vigilia Ergò propriè dicta, in quâ in opere attento versantur sensus, Animales Spiritus exhaurit multos; vigilia autem impropriè dicta, in quâ parùm occupantur Sensus, talem non affert nobis Animalium Spirituum jacturam. Propriè dicta. Impropriè dicta.

CCXXII. Quoties proinde opponimus effectus Vigiliæ Motûs effectibus, toties intelligimus Animali motui copulatam vigiliam inertem, non laboriosam, Spiritusque consumentem: si quis enim attentione magnâ consideraverit objecta præsentia, vel absentia, dum corpus mediocriter atque blandè movet, exhaurientur quidem multi Spiritus, sed propter Mentis operationes sensibus junctas, non item propter corporis motum blandum; cui si copuletur vigilia negligens, nulla observabitur spirituum animalium jactura notabilis; cujus ego sequentem puto rationem, quoniam animales spiritus motui animali servientes videntur maximâ sui parte ad sanguinis massam redire, imprimis quando nullus illi comes est sudor; quod in Sensuum tum externorum, tum internorum operationibus evenire nondum adducor, ut credam; quin potiùs videntur mihi tunc, si non omnes, plerique saltem perire; quocirca forsan tanta virium animalium dejectio, atque ad corpus movendum, ulteriúsque meditandum, sensibusque externis utendum impotentia consequitur attentam meditationem, sensuumque externorum operationem protractam & in objecta cum attentione directam. Quo respectu effectibus Vigiliæ Motûs effectibus opponantur.

CCXXIII. *Humorem Acidum, Austerioremque* priùs correctum *qua educant, Evacuentque Alimenta, vel Condimenta*, vix occurrunt, præter *Sambuci, ac Ebuli folia teneriora, & nondum explicatos ipsorum flores*, si parùm decoquantur, & in principio aut medio prandij, cœnæve cum Aceto, vel aliter usurpentur; Alvum namque subducunt, atque humores Serosos blandè expurgant, & aliquando etiam per vomitum. Humorem Acidum, Austerioremque correctum educunt Sambucus ac Ebulus.

CCXXIV. Atque hæc fuêre Instrumenta Diætetica Humoribus in Ægrotorum nostrorum corpore vitiatis, adeóque Bili acriori & volatiliori; Pituitæ verò Glutinosiori, atque Succo Melancholico Acidiori, Austeriorive corrigendis atque minuendis utilia; proximum est, ut nunc Pharmaceutica quoque proponamus, exponamusque. Instrumenta Pharmaceutica Humoribus vitiosis corrigendis atque minuendis utilia.

CCXXV. *Bili* proinde *Acriori temperandæ* conducunt 1. Omnia *Acida*, præferendo semper *blandiora*, quippe quæ cum minore Corporis læsione, Humorumque agitatione opus suum absolvunt. Bilem Acriorem temperant. 1. Acida blandiora.

CCXXVI. Inter Acida blandiora laudo imprimis *Subaustera*, quippe quæ Bilis Acrimoniam Salinam potentiùs reprimunt & infringunt, blandè tamen. Subaustera.

2. Subpinguia, simulque aquea.

CCXXVII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 2. *Subpinguia*, simulque *Aquea*, & imprimis Emulsiones, ex Leguminibus, Nucleis, Seminibusve paratæ: ex hordeo putà, Amygdalis dulcibus, Seminibus frigidis majoribus dictis, Papaveris Albi, &c. Terræ pingues.

3 Spirituosa.

CCXXVIII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 3. *Spirituosa*, sed non nisi cautissimè usurpata, & in iis tantùm, in quibus eadem minùs est inflammabilis; ne plùs noceant, quàm prosint, præferenda proinde duo præmissa, utpote tutiora.

4. Aquea.

CCXXIX. Sed conducunt quoque 4. *Aquea*, licet potiùs diluant & debilitent Bilis Acrimoniam, nec ipsam propriè corrigant, temperentque.

Bilem Volatiliorem figunt subaustera.

CCXXX. Eandem *Bilem Volatiliorem figunt* præ aliis omnibus *Subaustera*, de quibus egimus sæpissimè, ut non videatur opus eadem iterum repetere.

Bilem evacuant 1. Sursum commodissimè Antimonialia.

CCXXXI. *Bilem copiâ excedentem*, ideóque *minuendam educunt* 1. *sursum* commodissimè ac tutissimè *Antimonialia* Medicamenta ritè parata & usurpata.

2. Deorsum Rhabarbarum Tamarindi, Scammonium.

CCXXXII. Eandem 2. *deorsum educunt Rhabarbarum, Tamarindi, Scammonium, &c.* de quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus, plura nunc addere, aut eadem repetere, non videtur operæ pretium.

Pituitam Viscosam quænam incidant.

CCXXXIII. *Pituitam Glutinosiorem* ac *viscosiorem incidunt* 1. Omnia *Acida*, non item Austera. 2. Omnia *Aromatica & Sale Volatili* Acri prædita. De quibus abundè actum est à nobis in superioribus. Huc referri debent ex *utrisque mistis composita* medicamenta, quò referendum *Oxymel Scylliticum*, & similia plura.

Incisam quænam evacuent.

CCXXXIV. *Pituitam viscosiorem incisam diminuunt, evacuantque Phlegmagoga* dicta, *Agaricus, Hermodactyli, Turpeium, Colocynthis, Aloë*, &c. atque inter Chymica quævis arte ritè parata *Mercurialia*, quæ omnibus aliis facilè palmam præripiunt.

Humorem Melancholicum acriorem temperant. 1. Aromatica.

CCXXXV. *Humorem Melancholicum* Pancreaticumve Acidiorem corrigunt temperantque 1. *Aromatica* omnia, & *Sale tum fixo, tum Volatili prædita*, sæpiùs à nobis memorata, cum quibus concentrari solet Acidum, ac infringi.

2. Spirituosa.

CCXXXVI. 2. *Spirituosa*, & imprimis *Aromaticis juncta*.

3. Subpinguia.

CCXXXVII. 3. *Subpinguia*, & quidem *volatili & aromatica pinguedine* prædita, quò revocanda Olea stillatitia; & inter ipsa cæteris præferenda benigniora.

CCXXXVIII. Sed conveniunt hîc quoque *Subpinguia Aquea, Emulsiones* putà modò in Bilis correctione laudatæ.

Vt & Salia volatilia.

CCXXXIX. Eundem *Humorem Austeriorem* præ aliis omnibus efficaciter atque blandè corrigunt, emendantque *Salia volatilia*, & inter alia Spiritus salis Armoniaci, omnibus hactenùs mihi notis *Aromaticis* præferendus, quamvis & illa hîc conveniant, ut & *Spirituosa*; non item *Pinguia*, exceptis nonnullis *Oleis stillatitiis*, *flatus dissipare aptis*.

Humorē Melāncholicum correctum quænam educant.

CCXL. Humorem autem *Melancholicum* tam acidiorem, quàm austeriorem correctum, atque ex parte saltem emendatum *redundantem minuunt* ac educunt *Hydragoga* dicta, *Ebuli & Sambuci* Radicum, atque Ramorum Cortex, folia, floresque nondum explicati; *Semina Carthami*; *Mechoacanna* atque *Ialappa* Radices; *Gummi Gotte*, &c. De quibus quoque egimus, agemusque sæpiùs.

Instrumenta Chirurgica Humoribus vitiosis corrigendis & minuendis apta.

CCXLI. Atque sic paucis & tanquam in compendio dedimus Instrumenta Pharmaceutica Ternario Humorum in Epidemia nostra febre vitiatorum corrigendo, minuendoque convenientia; videndum proinde, an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare in hunc finem utilia.

Sanguinis missionem affectibus quibusvis non conducere.

CCXLII. Quamvis autem Parisienses Medici plerique Affectibus quibusvis curandis *Sanguinis missionem* optimum & unicum penè arbitrentur remedium, non possumus tamen nos idem cum ipsis sentire, atque in Humoribus ternis vario modo peccantibus emendandis, aut minuendis, aliquid eam præstare posse non putamus, postquam nulla ejus afferri potest ratio probabilis, nulla observatio certa: quin contrarium potiùs suadet ratio, testaturque idipsum experientia.

Nec in Epidemia febre humoribus vitiosis.

CCXLIII. Non negamus quidem, potuisse aliquando in nostrarum Febrium Epidemiarum curatione cum utilitate adhiberi Venæsectionem; negamus tamen illam profuisse, quatenus ejus ope *Bilis* fuerit reddita minùs Acris, vel Volatilis; multò minùs *Pituita* minùs viscosa, vel Succus Melancholicus minùs Acidus vel Austerus.

Externa remedia utilia quidem fuisse.

CCXLIV. Censemus igitur, potuisse quidem adhiberi externè Auxilia, remediaque humores notatos emendantia, sed quæ potiùs pro Pharmaceuticis, quàm Chirurgicis habenda sint; quamvis de nomine cum nemine litem hîc putemus movendam.

Symptomatum curatio.

CCXLV. Pergemus proinde ad tertium Curationis nostræ Caput, *Symptomatum* putà *multifariorum Ægris nostris molestorum Sublationem aut Mitigationem* saltem; singula igitur ordine prosequamur.

Curatio Anxietatum & Dolorum circa præcordia.

CCXLVI. Inter ista Symptomata primum locum dedimus *Anxietatibus*, *Doloribusque circa præcordia, & imprimis superius Ventriculi Orificium, & continuè & maximè cum Febris exacerbatione nova ægros vexantibus.*

CCXLVII. Has Anxietates, hosque Dolores cùm deduxerimus à *Flatibus* Ventriculum, Partesque vicinas *distendentibus*, & ab *iisdem*, *vel halitibus Acrimonia sua* easdem partes *rodentibus*, nemo non videt, *mitigandis tollendisve* illis *Anxietatibus Doloribusque* convenisse omnia tum *genitos flatus, halitusque discutientia & demulcentia*, tum *eorundem ortum impedientia*, quin *causas ipsorum emendantia vel educentia*.

Quænam ad flatus discutiendos conferant.

CCXLVIII. Inter *Res nonnaturales* discutiendis Flatibus confert aliquid *Aër* ad caliditatem vergens ac serenus; ut & *Alimentum Spirituosum, Condimentumque Aromaticum*, ac præsertim ex *carminantibus* dictis, Seminibus putà Cumini, Carvi, Fœniculi, Anisi, &c. Macere, Nuce Moschata & similibus paratum: atque demum *Corporis motus* moderatus, sed ad Sudorem blandum usque protractus.

CCXLIX. Ex *Pharmaceuticis* Remediis conveniunt *Flatibus discutiendis* eadem *carminantia*

nantia dicta, sed sine Alimentis usurpata, & quidem forma varia; Pulveris, Decocti, Potionis, Tincturæ, Olei stillatitij, Conditi, Tabellarum, Pilularum, & quâvis aliâ, Vnguenti, Linimenti, Cerati, &c.

Flatibus Acribus temperandis quænam conducant. CCL. Iisdem *Flatibus & Halitibus Acribus temperandis* conducunt ex rebus nonnaturalibus *Alimenta* subpinguia, Iuscula, Emulsiones, &c.

CCLI. Ex *Pharmaceuticis* tum *Anodyna*, tum *Narcotica*, ut & *Spirituosa & Oleosa*, & *Aromatica*, & Sale Volatili blando sive Oleoso prædita, qualia sunt multa Olea stillatitia, sed minùs Acria, uti Anisi, Fœniculi, Corticum Arantiorum, Citriorum, &c. de quibus omnibus sæpiùs egimus.

CCLII. Huc referenda iterum externa; Olea, Linimenta, Vnguenta, Emplastra, & similia lenientia, & humores, halitusque Acres temperare apta: quæ si quis ad Chirurgica Remedia putet revocanda, per me licet.

CCLIII. *Materiam flatuum, Pituitam viscosam, Efficientemque Causam, Bilem Acriorem*, quæ corrigant Remedia tum Diætetica, tum Pharmaceutica, enumeravimus nuper in Humorum vitiatorum Curatione.

Generationem flatuum impedire Opiata. CCLIV. *Generationem Flatuum impediunt* præ aliis multis *Opiata*; Theriaca, Mithridatium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c.

Eadem Dolores lenire. CCLV. Eadem *Opiata* præ aliis omnibus vulgò notis *Dolores* quosvis lenire solent ac demulcere, junctis præsertim aliis, quæ hîc Flatibus, Halitibusque noxiis curandis docuimus utilia; dum non tantùm Humores plerosque corrigere apta sunt nata, & flatus dissipare, verùm insuper sensum sopire, atque sic somnum blandum producere.

Nauseæ & Vomitûs curatio. CCLVI. Secundum inter Symptomata Ægris nostris molesta locum dedimus *Nauseæ atque Vomitui* Humorum in superioribus notatorum, *Pituitæ* variæ; *Bilis amaræ*, atque *Melancholiæ Acidæ*.

Eorum Causa. CCLVII. Causam verò tum Nauseæ, tum Vomitûs diximus esse *Humores hos* modò dictos, vitiosè effervescentes, atque suâ acrimonia Intestinum tenue ac Ventriculum mordicantes, tum *Bilem* volatilitate auctâ viam sursùm affectantem, & notatam modò irritationem sursùm dirigentem.

Et Remedia. CCLVIII. Vtrique proinde notato Affectui tum mitigando, tum tollendo conveniunt, quæcunque 1. *Humorum* præfatorum *acrimoniam temperare*, & vitiosam ipsorum Effervescentiam corrigere, aut cohibere. 2. *Bilis volatilitatem figere* 3. *Partium affectarum Sensum sopire*, atque 4. *Partes vomendi* conatu, vomituve defatigatas, *debilitatasque recreare* possunt.

CCLIX. Quæ humores quovis modo acres temperant, enumeravimus non semel in superioribus.

CCLX. Vt & quæ Bilis Volatilitatem figere possunt, proposuimus.

Partium affectarum sensum sopire Anodyna & Narcotica. CCLXI. Partium affectarum sensum irritatione multâ, continuâve, valdéve molestâ magis acutum redditum sopiunt blandè Anodyna, potenter Narcotica, conveniente quantitate ac modo usurpata.

Eorum Usus. CCLXII. Quantitate parvâ exhibentur tutissimè, postquam sæpiùs & tamdiu possunt exhiberi, donec optatum obtineatur beneficium.

CCLXIII. Vsurpari possunt hîc tum externè, tum internè, & quidem forma variâ, & imprimis Ægris gratiore & acceptiore, Exempli gratiâ internè formâ Pilularum, Electuariorum, Tabellarum, Potionum, &c.

Partes affectas & Vomitu labefactatas quænam reficiant. CCLXIV. Partes hîc affectas & vomendi conatu irrito, ipsove vomitu labefactatas, defatigatas, debilitatasq; reficere solent post sedatum priùs Vomitum, Nauseamve, tum Aromatica blandiora, tum Spirituosa Aqueis diluta, & dulcibus gratiora reddita, Potionis præsertim formâ, cochleatim exhibenda, & quandoque Conditi formâ usurpata.

CCLXV. Huc spectant Conservæ Borraginis, Menthæ, Flor. Rorismarini, Cortices Citri, & Arantiorum conditi, Radices Enulæ campanæ, Zingiberis, & similes itidem conditæ, Nux Moschata & juglans condita, &c.

CCLXVI. Huc faciunt Vina Medicata & Aromatica; & imprimis Aquæ vitæ multifariæ, vitæ Matthioli, stomachicæ, & similes plures.

CCLXVII. Hisce si Opiata admisceantur, utrique Indicationi postremæ conducent simul.

Frigoris Calorisque febrilis cum sudore Curatio. CCLXVIII. Tertium inter Febris nostræ Epidemicæ Symptomata locum assignavimus *Frigori, Calorique Febrili* per Paroxysmos repetenti, atque diversimodè Ægros afficienti, ac ferè *cum Sudore* recedenti.

Frigoris Causa. CCLXIX. *Frigoris* hujus febrilis eandem putavimus causam, quæ solet esse frigoris omnes penè Intermittentes Febres comitantis; *Succum* nempe *Pancreaticum* stagnatione in uno, vel pluribus Lateralibus Ductibus *Acidiorem factum*, atque post perforatam Pituitam Obstruentem in tenue Intestinum certis temporibus effusum, ibidemque *cum Bile* nunc priùs corruptâ, nunc adhuc integrâ *vitiosè Effervescentem, Halitusque Acidiusculos & ad Cor, & ad partes alias deferendos excitantem*, qui hunc *Frigoris Sensum* in partibus sensilibus *producant*, & quidem tamdiu, quamdiu imperium in Bilem obtinet notatus Succus Acidior.

Curatio quibus absolvatur. CCLXX. Vnde facilè patet, *Frigoris hujus febrilis curationi* convenire 1. quæ *Obstructionem* in Ductibus Pancreaticis *solvant tollantque*. 2. quæ *Succum* stagnatione *Acidiorem* factum corrigant. 3. quæ *Effervescentiam vitiosam reprimant, aut emendent*. 4. quæ *Halitus Acidiusculos temperent*. 5. quæ *Caloris sensum in partibus excitent*.

CCLXXI. 1. Quæ Obstructionem notatam tollere possint, pluribus proposuimus in superioribus.

CCLXXII. Vt & 2. quæ Succum Acidiorem corrigere valent.

CCLXXIII. Quin & 3. quæ vitiosam Effervescentiam queant compescere, Opiata.

CCLXXIV. 4. Halitus Acidiusculos temperabunt eadem, quæ Succum Acidiorem, si fuerint multùm Spirituosa & Volatilia.

Calorem quænam excitent. CCLXXV. 5. Caloris sensum in partibus quibusvis excitabunt, & Aëris Calor auctus, quò tegu-

tegumenta referimus; & Potus generosus, & Corporis Motus aliquanto validior, & quandoque Ira vehementior; & potentissimè Sudorifera ex Aromaticis & Spirituosis parata, si Sudor sequatur.

Caloris febrilis causa. CCLXXVI. *Caloris* autem *Febrilis Causam* primariam judicavimus *Bilem*, tum ab externis Causis, atque in nostrâ febre à præcedente solis æstu, & in quibusdam ab Alimentis quoque *auctiorem, Acrioremve*, tum à Succo Pancreatico febriles Paroxysmos pariente ampliùs *corruptam*, & postquam illius vis desiit propter Effervescentiam etiam tunc & in tenui Intestino, & in Corde vitiatam loco frigoris nunc vicissim *Calorem auctiorem in corpore producentem*.

Ejus Curatio quibus perficiatur. CCLXXVII. Adeò ut Caloris hujus Febrilis curatio pendeat 1. à *Bilis auctioris diminutione, & Acrioris contemperatione*. 2. à *Bilis* propter vitiosam Effervescentiam *corruptæ correctione*. 3. *ab Effervescentiæ utriusque* tàm in tenui Intestino, quàm Corde *Ardentioris*, atque *Sanguinem* universum solito *magis rarefacientis sedatione*. 4. ab *Æstus* in corpore universo *aucti compressione* aut sublatione.

CCLXXVIII. 1. *Bilem quæ minuant, temperentque*, docuimus in superioribus.

Quænam Bilem ab Effervescentia vitiosa corruptam corrigant. CCLXXIX. 2. *Bilem ab Effervescentiâ vitiosâ corruptam quæ corrigant restituantque*, an hactenus nota sint, valdè dubito, postquam Corruptio ista qualis sit, & in quo consistat, nos adhuc latet; quocirca hanc difficultatem ampliùs examinandam censeo, priusquam quid solidi ad ejus solutionem afferri queat, à me saltem, qui necdum mihi hac in parte possum satisfacere.

Effervescentiam in tenui intestino, & corde ardentiorem quænam sedent. CCLXXX. 3. *Effervescentiam* & in tenui Intestino, & in Corde præsertim *ardentiorem, auctamque Sanguinis rarefactionem sedant*, tum omnia *Acida*, potenter id præstantia, in potu præsertim usurpata; tum *Oleosa Aquea*, qualia sunt Emulsiones, debiliùs idem efficientia; tum *Sanguinis missio*, & *Halitibus Acrioribus* una cum Sanguine copiosiùs tunc erumpentibus, & ipso sanguine suâ effusione locum reliquo faciente, sicque *suffocationis metum minuente aut tollente*, simulque Corporis æstum notabiliter compescente: quâ imprimis ratione ardori febrili temperandò putamus conducere Sanguinem per Venam sectam eductum.

Æstum auctum quænam minuant & tollant. CCLXXXI. 4. *Æstus in universo corpore auctus minuitur, tolliturque* modò laudatis ad Effervescentiam ardentiorem sedandam remediis; quibus addi possunt *Aër frigidior*, vel quovis modô refrigeratus; *Potus Aqueus & Acidiusculus*; *Corporis quies, ac Somnus*, & aliqualis *denudatio*; cavendo semper, ne ab uno extremo incidamus in aliud, & mutatione magnâ, subitaneâque in periculum novum conjiciamus ægros.

Sudoris spontè prodeuntis causæ. CCLXXXII. *Sudoris* plerisque *spontè prodeuntis Causas* posuimus tum *Præcordiorum Anxietates*, propter quas utplurimùm erumpit Sudor; tum *Halitus febriles* in Paroxysmorum declinatione per cutis poros Sudoris formâ exhalare solitos; tum *Potum copiosum* ob urgentem sitim haustum, atque Sudoris eruptionem promoventem.

Qui non impediendus, sed promovendus. CCLXXXIII. Hic *Sudor*, quatenus ægros levare solet, haud impediendus, sed partim *potu concesso*, partim *grato Sudorifero* exhibito blandè *promovendus*, additis, quæ Anxietates Cordis minuant, de quibus jam actum.

Sitis curatio. CCLXXXIV. Quartum inter Symptomata molesta locum tribuimus *Siti* admodùm gravi, postquam cum *plerorumque Potuum Fastidio* fuit conjuncta.

Ejus causa. CCLXXXV. Hanc adscripsimus *Bili*, partim *per se*, hoc est, ab Aëris vitio, partim *per accidens*, hoc est, ab Effervescentiâ febrili *Acrieri factæ*; partim *utrique Acri, Salino & Acido* vitioso & simul confuso; partim *Muco & Salivæ viscosiori Linguam obducenti*, atque *Gustum pervertenti*.

Per Acidulas fuit curata. CCLXXXVI. Hujus *non minus depravatæ, quàm auctæ Sitis*, cùm Causa fuerit multiplex ac mirè confusa, non mirum, si non minùs Medicos confuderit, quam ægros convenientis Potûs selectio: adeò ut non nisi seriùs potuerit superari, ac nullo potu citiùs, quàm per *Acidulas*, quoties illas ferre potuerunt, ac bibere optarunt Ægri: Hæ namque tum *Bilem acriorem corrigere*, tum *utrumque Acre* quodammodò *temperare* ac emendare, tum *Mucum, Salivamque Glutinosiorem incidere*, ac *diluere*; omnesque hos humores partim ad Vrinæ vias, partim per Sudores deducere ac educere potuerunt: atque sic felicissimè sitim fallere ac tollere. *Et quâ ratione.*

Siccitatis in Lingua causa. CCLXXXVII. Quintum inter Symptomata molesta locum dedimus *Sensui siccitatis in Linguâ observatæ*, quam deduximus tum *ab utroque Acri* in tenui Intestino vitiosè *effervescente*, atque partim per ventriculum halitùs, aliâve formâ *ad Os assurgente*, partim *ad Sanguinem pergente*, atque *Salivæ admisto*; tum *ab eadem Salivâ solito viscosiore*, propter quam muco quasi obducta visa est Lingua, Gustum habens depravatum, sicut modò diximus.

Ejus curatio unde pendeat. CCLXXXVIII. Hinc patet, Sensûs hujus valdè molesti atque Sitim auctam mentientis *Curatione* pendere 1. *ab utriusque Acris contemperatione*; de quâ non semel actum in superioribus.

CCLXXXIX. 2. Ab *Effervescentiæ vitiosæ correctione*, aut *aliquali* saltem *suppressione*, de quâ itidem actum in superioribus.

CCXC. 3. Ab *Halituum humorumve* vitiatorum ac *Muriatico-Salsorum* ad Os assurgentium *emendatione*, quam imprimis promovet *Sal prunella* potui ordinario admistum, ut & *Emulsio hordei* non semel laudata.

CCXCI. 4. Ab eorundem *halituum, humorumve salsorum* Sanguini admistorum correctione, iisdem remediis absolvenda & obtinendâ.

CCXCII. 5. A *Salivæ viscosioris incisione ac emendatione*, de quâ itidem actum abundè in superioribus.

Segniùs quare successerit. CCXCIII. Quoniam verò hæc omnia non nisi temporis tractu obtineri possunt, mirum non est, si segniùs istius molestiæ cura succedat.

Aphtharum causa. CCXCIV. Sextum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Aphthis*, quas *Succi Pancreatici* quâvis halitùs, humorisve formâ per Ventriculum, OEsophagumque ad Os

Os assurgentis *Acrimoniæ* adscripsimus.

Earum Curatio in quibus consistat. CCXCV. Vnde patet, earundem *Curationem* consistere 1. in *Acrimoniæ* notatæ *correctione*, in superioribus propositâ: ubi notandum, quoniam Medicamenta omnia in hunc finem usurpanda per Os, Fauces, Gulam, Ventriculumque Vlceribus hisce scatentia transire debent, talia esse oportere, quæ omnis acrimoniæ sint experria; ne in transitu illo plus noceant, quàm prosint.

CCXCVI. 2. In *Vlcerum* eorundem *mundatione, delinitione, atque exsiccatione*.

Aphtharum Vlceraque eorum mundantia. CCXCVII. Aphtharum *Vlcera mundant*, quæ blandè abstergent, *Mel rosatum, Syrupus violarum* simplex, ac compositus; *Lactis* serum, *Decoctum Raparum*, &c.

Mixtura ad Aphthas. CCXCVIII. Omnibus Indicationibus tribus satisfacit *Ovi vitellus conquassatus & Aqua rosacea, plantaginisve admistus cum tantillo Sacchari:* Hujus namque ratione abstergentur, atque vitelli ope deliniuntur, & utriusque beneficio exsiccantur notata ulcera. Conducunt etiam in hunc finem *Emulsiones* hordei atque similes.

CCXCIX. Vsurpantur pleraque formâ gargarismi; quin nonnulla ore aliquandiu continentur; atque paulatim deglutiuntur.

Doloris capitis causa. CCC. Septimum inter Symptomata molesta locum dedimus *Capitis Dolori* durante Calore febrili maximè urgenti; quapropter quamvis ipsum ab utrâque acrimoniâ deduxerimus; deduximus tamen imprimis ab acrimoniâ salsâ lixivâ.

Curatio. CCCI. Quin observavimus, eundem etiam cessisse imprimis *Emulsionibus* sæpiùs à nobis laudatis, quas non semel docuimus conducere Acrimoniæ omni, sed maximè salsæ temperandæ. Convenerunt tamen hîc non tantùm *Anodyna*, *sed Narcotica* quoque.

Vigiliarum causa. CCCII. Octavum inter Symptomata molesta locum dedimus *Vigiliis perdurantibus*, ab *utrâque acrimoniâ sensiles partes malè afficiente*, atque somnum impediente deducendis. Nec tantùm *Cerebri meninges*, ast Ventriculi præsertim ac *Intestinorum membranæ* hîc fuerunt malè affectæ.

Curatio. CCCIII. *Curatio* proinde vigiliarum harumce molestarum expectanda fuit 1. ab *utriusque Acris contemperatione* sæpiùs memoratâ.

CCCIV. 2. *A Stupefacto* quodammodò *partium malè affectarum sensu* per *narcotica & anodyna*: de quibus egimus ex professo in Doloris Orificij ventriculi, atque Vomitûs curatione.

Somnolentiæ causa. CCCV. Quemadmodùm vix aliquem ostendimus *Somno alto* correptum, non unum tamen subinde *Somnolentum*, ita hujus *Somnolentiæ* caussam deduximus à *Pituitâ multâ & viscosâ Caput occupante*.

CCCVI. *Curationem* autem *Somnolentiæ* hujus medicamentis *Pituitam viscosam ita emendantibus, ut reliquorum humorum vitiatorum acrimoniam neutram augerent*, perficiendam fuisse, omnes ad hujus Affectûs naturam & Symptomata attenti satis vident.

Doloris in regione Lumbari causa & curatio. CCCVII. Nonum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Dolori in Lumborum regione plerisque satis gravi*, atque *utrique humori* toties notato *acriori*, vitioseque effervescenti adscribendo, quin secundùm ea, quæ toties repetita sunt, *curando*.

CCCVIII. Decimum inter Symptomata ægris molesta locum fecimus *Alvo* nunc *adstrictiori*, nunc *laxiori*.

CCCIX. *Alvum adstrictiorem* quoniam deduximus & à *Succo Pancreatico Austeriore Alvi excrementa inspissante*, atque ipsa *Intestina quodammodò corrugante*; & à *Pituita viscosa in flatus resoluta* & *Alvi fœces indurante*; ipsius Curatio petenda à sequentibus. *Alvi adstrictæ causa & curatio.*

CCCX. 1. A *Succi Pancreatici Austerioris curatione* per *Salia Volatilia*, sicut dictum in superioribus.

CCCXI. 2. A *Pituitæ glutinosæ incisione* per *Aromatica* suo loco in hunc finem laudata.

CCCXII. 3. A *Flatuum dissipatione* per carminantia itidem jam memorata.

CCCXIII. 4. Ab *Excrementorum inspissatorum, induratorumque emollitione* facili ac brevi per enemata, difficili magis, ac segniore per Apozemata incidentia, emollientia, & carminantia; quin eorundem eductione per eadem, sed additis purgantibus humori peccanti convenientibus.

CCCXIV. *Alvum laxiorem*, adeóque *Alvi fluxum* spontaneum sicut deduximus à *Bile Acriore* duobus humoribus cæteris dominante; ita ejusdem *Curationem* putamus petendam à *medicamentis Bilem Acrem blandè temperantibus*, sæpiùs laudatis. *Alvi laxioris causa & curatio.*

CCCXV. Quoties autem *Torsiones Intestinorum* comitatæ sunt *Alvi fluxum*, toties *Succum Pancreaticum Acidiorem, parcioremque Bili Acri* admistum fuisse judicavimus, atque ad ipsarum Curationem talia fuisse usurpanda medicamenta censuimus, observavimusque, quæ utrumque humorem Acriorem, per tenuia Intestina motum, ibique maximè noxium temperare possent, simulque eundem inspissare; qualia sunt Opiata multa, & imprimis Diascordium; Terræ pingues, ac sigillatæ omnes. *Torminum causa & curatio.*

CCCXVI. Vbi verò notatæ Intestinorum *Torsiones* non tantùm in tenuibus, verùm *in crassis quoque Intestinis urgere* solent, tunc præter modò memorata remedia per os assumenda usurpari quoque possunt utiliter Enemata humores Acres temperantia, Intestinaque malè affecta demulcentia, & si excoriata fuerint, exulcerata ve, Consolidantia, In quem finem multis aliis præferendum est Enema ex Lacte bubulo, Terebinthina Venetâ, Ovi vitello, & similibus paratum; quoniam omnibus istis satisfacit Indicationibus, ipsique adeò Dysenteriæ, quæ concurrere observatur, curandæ aptissimum est auxilium, primariumque remedium.

CCCXVII. Quamvis *Vrina varia* in Ægris observabiles non tàm inter Symptomata, quàm signa soleant recenseri; possunt tamen ac debent nonnunquam pro Symptomatibus quoque haberi, qualitatis saltem mutatæ, & imprimis, quando Acres sunt, ac cum molestiâ, difficultate aut dolore redduntur, aut solito pauciores, copiosioresve mittuntur. *Vrinas varias esse quidem signa, sed etiam pro Symptomatis posse haberi.*

CCCXVIII. Eâ de causa inter Symptomata in febribus nostris Epidemiis observata undecimum

mum ipsis dedimus locum, quæ cum variæ fuerint redditæ, diximus 1. *Rubicundas* deberi *Bili* dominanti; *Claras*, *Crudasque Succo Pancreatico* præ aliis peccanti; *Medias utrique* simul peccanti & se mutuò contemperanti; *Turbidas, turbatasque* itidem *humori utrique* simul peccanti, & alternatim vires suas exerenti.

Sedimenti variantis causæ.

CCCXIX. Quin *Sedimentum paucum vel nullum in Urinis rubicundis* adscripsimus *Bili furenti*; *Sedimentum* verò in *iisdem copiosum Succo Acido* prædictam *Bilem oppugnanti*, atque paulatim debellanti; sicut *Sedimentum album, crassumque in Urinis parùm tinctis* arguit *Pituitam multam*, atque ex parte saltem solutam, & à Sanguinis massa secedentem.

Urinarum rubicundarum absque sedimento curatio.

CCCXX. Quoties proinde *Urinæ* excernuntur *rubicundæ, talesque absque sedimento permanentes*, opus est *auxiliis potenter Bilem furentem*, hoc est, Acrem, pinguemque *corrigentibus, Evacuantibusque* superiùs laudatis; ut & aliis *Æstum Sanguinis temperantibus* paulò antè propositis.

Clararum crudarumque curatio.

CCCXXI. Quoties contrà *Urinæ Claræ, Crudæque* prodeunt, toties opus est remediis *Succum Acidum* omnia in Sanguinis massâ *coagulantem alterantibus, ac corrigentibus*, ac præsertim *Sudoriferis temperatioribus*, *Aromaticis* tamen, ac simul *Spirituosis*.

Urinæ inter rubicum.

CCCXXII. Quoties *medio modo inter Rubicundas & Crudas se habebant Urinæ*, toties hactenus licebat benè de ægrorum restitutione sperare.

das & crudas quid significent. Urinarum Turbidarum curatio.

CCCXXIII. Quoties verò *Turbidæ reddebantur, vel paulò post turbabantur Urinæ*, toties *utrique humori simul peccanti corrigendo utilia erant* usurpanda remedia.

CCCXXIV. Quoties *Sedimentum copiosum in Urinis* occurrebat *rubicundis*, toties promovenda erat *Succi Acidi Bilem* paulatim oppugnantis, *expugnantisque* vis, per subacida volatilibus Salibus minus oleosis temperata.

Sedimenti copiosi in Urinis rubicundis curatio. Albi & multi in Urinis non valdè tinctis curatio.

CCCXXV. Quoties *Sedimentum album & multum* repertum est in *Urinis non valdè tinctis*, toties conducebant Medicamenta *Pituitam viscosam tum incidentia, tum evacuantia*, in superioribus proposita.

Pulsui vario nullam deberi curationem peculiarem.

CCCXXVI. Ultimum ac Duodecimum inter Symptomata locum dedimus *Pulsui* multis modis mutato, tum semper *Frequentiori* durante Febre, tum subinde *Minori*, subinde *maiori*; subinde *Debiliori*, subinde satis *Robusto*; qui Pulsus omnes cùm diversis Febrium Intermittentium temporibus ratione frigoris & caloris, aliorumque Symptomatum observentur, nulla peculiaris debebitur illis Curatio, postquam in præcedentibus abundè proposita sunt, quæ huc facere possent; ulterior proinde eorundem tractatio supervacanea foret; quare, quum nil quicquam reliquum sit, huic Febris Epidemiæ Descriptioni finem imponimus.

Finis Tractatûs Noni.

TRACTATUS X.

De Affectu Epidemio, Ab Augusto mense 1669. ad finem Ianuarij 1670. in Leidensis Urbis Incolas sæviente.

Auctoris finis in hoc Tractatu.

I. AFFECTUM Epidemium, atque huic præsertim Urbi nuperrimè gravem, exitialemque Medicorum Filiis suscepi explicandum, quo singuli non tantùm istum etiam nunc multorum, & quidem Medicorum quoque animos torquentem discant cognoscere, ac curare, verùm insuper alios aliàs hinc inde obventuros perscrutari ac intelligere.

Affectum hunc fuisse Epidemium.

II. *Epidemium* fuisse Affectum, qui anno superiore sub finem æstatis, cum ipso Augusto mense in hujus Urbis Incolas quosvis cœpit sævire, ac plures ad plures transferre, inde patet, quòd *plurimi ac penè omnes* in hâc Urbe degentes illo fuerunt correpti, & *Causa eius* fuit *communis*, non semper quidem hîc præsens, aliàs Endemius esset, sed illo imprimis tempore urgens, sicut ex dicendis adhuc posteà patebit.

Et valdè gravem, ac exitialem.

III. Nec tantùm Epidemius fuit iste Affectus, sed insuper *valdè gravis*, & plurimis *Exitialis*. *Gravis*, ratione Symptomatum molestorum; *Exitialis*, ratione Mortis tam multos obruentis.

Primùm in Cives Opulentiores, postmodùm in Plebeios sævijsse.

IV. Nec tantùm, quod in Epidemiis Affectibus sæpiùs evenire solet, *Plebeiis*, aut maximè Plebeiis infestus fuit hic affectus, sed in *Ditiores ac Opulentiores Cives* plurimùm & primò sæviit, postmodùm in Plebejos quoque.

Et partes duas tertias è medio sustulisse.

V. Et ita quidem sæviit hæc Lues, ut Primariorum Incolarum partes duæ tertiæ ejus vi fuerint è medio sublatæ, adeò ut tota Civitas in luctu vixerit communi, tot familiis Parentibus utrisque sæpè orbatis.

Nõ tam Iunioribus, quàm Adultis fuisse lethalem.

VI. Illud enim notandum; licèt nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini pepercerit hæc Lues, Adultis tamen ac ætatis provectioris hominibus fuisse magis lethalem, non item Iunioribus.

Ejus Duratio & Recidiva.

VII. Quod Affectum hunc fecit graviorem, *Duratio* ejus fuit longo tempore protracta, & *Recidiva* frequens.

Acutum fuisse & chronicum.

VIII. Nec tantùm *Acutus* fuit & gravibus Symptomatibus comitatus, adeóque plures brevi necans hic Affectus; sed *Chronicus* quoque diu alios crucians, & tandem similiter interimens.

Ejus Recidiva frequens.

IX. Imprimis *Recidiva frequens* plurimos afflixit gravissimè, nec tantùm Ægros temerarios, suique negligentiores, verùm continentes quo-

quoque, atque sui curam exactiorem observantes: ita fuerunt ab illo non tantùm fractæ & attritæ plerorumque Vires, sed, quod maximè considerandum & notandum, corrupti & malè constituti ab ipso plerique in corpore humores: qui à minimâ Causâ externâ, etiam inevitabili, mox iterum turbabantur, & novas in corpore adhuc ægro procellas prioribus non multùm dissimiles concitabant, quin sæpè graviores ac periculosiores.

X. Igitur præter Symptomatum varietatem & gravitatem cum aliis Epidemiis Affectibus multis communem, Affectui huic magis propria, quippe rariùs eveniens, fuit ejus perdurans Diuturnitas, & Recidiva non una, sed frequens.

Felices & infelices in morbis quinam.

XI. Qui Affectu gravi correpti eo brevi tolluntur, hactenus felices habendi, quemadmodùm contrà infelices, quotquot illo diu macerantur, torquentur, & tandem eodem intereunt.

XII. Sic & illi habendi sunt pro Fortunatis, qui, postquam Affectûs periculosi vehementiam evaserunt, ad pristinam sanitatem redeunt, amissumque robur recuperant; & contrà pro Infortunatis, quotquot se Affectûs gravis pericula sperant eluctatos, in eundem tamen mox iterum, & imprimis sæpiùs incidunt ac relabuntur: quod hîc factum.

Miseria ex hoc affectu Epidemio.

XIII. Quam miseriam, infelicitatemque publicam plurimùm auget communis afflictio plurimos eodem tempore exercens, adeò ut desint sæpenumerò qui tàm multis tàm graviter afflictis satis succurrant; quod & in hâc urbe & affectu Epidemio habuit locum: adeò ut nil videatur defuisse ad Incolarum conditionem valdè miseram reddendam miseriorem: Ita libuit Deo Sapientissimo multifariis suis telis eodem tempore in nos vibratis omnium, ad incudem revocare patientiam, & castigare peccata. Non quòd putem, hujus Urbis Incolas in Deum peccasse graviùs, quàm vicinarum Urbium, aliarumve Regionum remotiorum habitatores, sed quòd libuerit Deo in judiciis suis imperscrutabili horum castigatorum exemplo alios ad resipiscentiam hortari, ne, quod frequentiùs fieri solet, illam negligentes castigentur postmodùm his adhuc graviùs. Quod Medicos etiam decet ad animum revocare, ne putent ad secundas duntaxat ipsis attendendum causas, sed ad primam quoque assurgendum; quippe quæ secundis imperat, nec Remediis Medicorum benedicit, quamdiu perdurant in suis peccatis Ægri, ad pœnitentiam subinde à Medicis quoque monendi.

Medicis non tantùm attendendũ ad causas secũdas, sed & primam.

Medicamentorũ vires à Deo irato impediri.

XIV. Utique imperitus, eorumque, quæ indies fiunt, planè ignarus est ille Medicus, qui non videt, qui ad animum non revocat, toties impeditam medicamentorum etiam optimorum & usu longo compertorum vim, efficaciamque, haud dubiè ab irato Deo, Ægrosque ad resipiscentiam salutarem per immissos ipsis morbos invitante & hortante.

Medicinam non impietatem, sed pietatem & charitatem inspirare.

XV. Tantùm enim abest, ut Medicina, quod improbè nugantur aliqui, Alumnos suos ad profana ducat; ut contrà pietatem ipsis, charitatemque Christianam potenter inspiret, quibus si destituantur aliqui Medici, hoc Arti, quam profitentur, non est adscribendum, verùm proprio vitio, & malignitati Cordis Deum nec satis agnoscentis, nec satis colentis.

Notatu dignum, affectum hunc priùs in Opulentiores, post in Plebejos sæviisse.

XVI. Sed notatu valdè dignum, quod dicebamus modò, Affectum hunc Epidemium priùs & graviùs in Opulentiores ac Delicatiores sæviisse, seriùs & quodammodò leviùs in Plebejos & Duriores; quod vel idcircò notavi denuò, quoniam illius Causa naturalis & modus agendi ejusdem ab hoc effectu dignoscetur faciliùs; sicut Deo juvante docebimus in sequentibus.

Cur hunc affectum tractet Auctor.

XVII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm illiteratis, sed inter Literatos Medicis quoque non paucis habitus est, ac etiam nunc habetur pro tam miro & abstruso, ac si ejus Causæ, ac earundem agendi modus humanum superarent intellectum, operæ pretium me facturum existimavi, si eundem accuratiùs proponerem, atque ipsius tum Causas evidentes ostenderem, tum Symptomata multifaria enuclearem, ac eorum cum proponendis Causis connexum manifestarem, tum protractæ Durationis, frequentiorisque Recidivæ rationes, tum denique Curandi methodum Dogmaticum & Rationalem explicarem.

XVIII. Id autem à me meritò expectant multi, postquam & pluribus hoc Affectu Epidemio correptis præfui, & ipse eodem laboravi, & Practicæ Medicinæ Professionem suscepi, atque hactenus Affectus Epidemios durante Professoratu meo hîc grassantes publicè tractavi: nec est, quòd metuat ullus, me Affectûs postremi tractationem detrectaturum, quamvis fuerit præcedentibus omnibus gravior & intricatior; quin imo vel eâ de causâ ipsum secundùm minimas etiam circumstantias mihi notas, vel in memoriam revocandas examinabo accuratiùs, & nihil conscius omittam, quod ad ipsius dilucidationem putabo posse aliquo facere modo.

Ejus Symptomata.

XIX. Tractationis itaque hujus initium faciam ab enumeratione Symptomatum multifariorum non quidem in omnibus & singulis, sed in variis Ægris observatorum. Nam omnes non iisdem omninò laborarunt & afflicti sunt Symptomatibus, verùm diversis, & quidem pro cujusvis Constitutione variâ, Diætâ diversâ, Vitæ Genere, Ætate, Sexu, & similibus diversis; sicut ex dicendis unicuique patebit facilè.

1. Febris intermittens tertiana, primùm simplex, mox duplex, & aliquando triplex,

XX. Primum autem locum dabimus *Febri*, & quidem *Intermittenti*, ac *Tertianæ*, singulos primùm corripienti, atque nunc in primo, nunc in sequentibus Paroxysmis Ægros ratione Symptomatum conjunctorum & mox dicendorum leviùs, graviúsve afficienti: & quidem primùm *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici* cum frigore atque horrore, nunc majore, nunc minore, mox etiam æstu, sed diverso, invadenti.

2. Febris Continua superveniens.

XXI. Secundum locum assignabimus *Febri Continuæ* in plerisque paulò post se priori jungenti, & ab ipsâ sæpiùs productæ.

3. Anxietas circa præcordia.

XXII. Tertium inter Symptomata locum concedemus *Anxietatibus circa præcordia* plerosque mirè torquentibus.

4. Nausea.

XXIII. Quartum locum teneat *Nausea* omnibus ferè valdè molesta.

5. Vomitus.

XXIV. Quintus locus tribuendus *Vomitui* multifario, rerum nunc insipidarum, sæpiùs amararum, acidarum, austerarum, & quandoque vitriolatarum; colore ipsarum existente quoque vario, Albo, Flavo, viridi, aut nigricante.

6. Appetitus prostratus.

XXV. Sexto loco considerabimus *Appetitum* Ciborum in plerisque *prostratum*.

7. Alimẽtorum fastidiũ. XXVI. Ut & Septimo loco importunum in quibusdam quorumvis *Alimentorum Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas permanens ac vexans.

8. Sitis. XXVII. Octavum locum habebit multifaria *Sitis*, nunc inextinguibilis, nunc penè nulla.

9. Potûs aversio. XXVIII. Nonum locum occupabit *Potûs omnis aversio* mira & diuturna.

10. Linguæ ariditas & mucositas. XXIX. Considerabimus 10. *Lingua* nunc *ariditatem*, nunc *Mucositatem*: nam eodem modo semper non erat ipsa in singulis constituta.

11. Aphthæ. XXX. Spectabimus 11. *Aphthas*, plurimis valdè molestas.

12. Alvi fluxus, & Dysenteria. XXXI. Examinabimus 12. *Alvi fluxum* non tàm in principio, quàm postmodùm quosdam Ægros urgentem, ut & *Dysenteriam*, licet rarissimam.

13. Alvus adstrictior. XXXII. Considerabimus 13. *Alvum* in plerisque inchoante morbo *adstrictiorem*.

14. Abdominis distensio, & Dolor in Regione Lũbari. XXXIII. Spectabimus 14. Multis gravem *Abdominis distensionem*, & *dolorem* varium, etiam *perterebrantem*, ac præsertim in *Regione Lumbari* valdè molestum, cum Borborygmis.

15. Suffocatio Hypochondriaca. XXXIV. Nec prætereundus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ Sensus* ac metus.

16. Respiratio difficilis. XXXV. Mentio etiam facienda 16. *Respirationis* nonnunquam *difficilis*.

17. Incubus. XXXVI. Examinandus quoque 17. multis molestus *Incubus*, & quidem cum *Paroxysmis febrilibus recurrens*, atque urgente tunc ferè Somnolentiâ plurimùm angens.

18. Sõnus profũdus cum insomniis. XXXVII. Unde non negligendus 18. multis gravis *Somnus satis profundus* & *Insomniis multifariis* comitatus.

19. Vigiliæ cum Capitis Dolore. XXXVIII. Sicut contrà molestæ fuerunt aliis 19. *Vigiliæ*, cum *Capitis dolore intolerabili*.

20. Lassitudo spontanea. XXXIX. Locum vigesimum occupet *Corporis Lassitudo & Defatigatio spontanea*.

21. Urina multifaria. XL. *Urina* fuit 21. multifaria, plerumque satis *rubens*, mox *turbata*, & *multum* deponens *sedimentum*, itidem varium.

22. Viriũ dejectio. XLI. *Virium*, & quidem *omnium* fuit 22. *dejectio*, & *prostratio* prodigiosa, & quidem tanta, ut eas vix longo tempore potuerint recuperare Ægri.

23. Recidivæ frequentes. XLII. *Recidivæ* fuêre 23. *valdè frequentes*, & ad minimum in Diætâ erratum accidentes.

24. Abortus in Gravidis. XLIII. *Gravidis* plerisque 24. factus est *Abortus*: adeò ut perpaucæ vivos, vitalesque fœtus ediderint.

25. Dolores vagi. XLIV. Atque Symptomata memorata ægris plerisque fuêre molesta, licèt & paucis alia quædam fuerint quoque gravia: uti sunt 25. *Dolores vagi*, & modò has, modò illas corporis partes vexantes.

26. Motus convulsivi, & Spasmi flatulenti. XLV. Sed & in nonnullis molesti fuere 26. *Motus convulsivi*, & illi quoque vagi; ut & *Spasmi flatulenti* ad hoc usque tempus multis graves.

27. Maculæ Scorbuticæ. XLVI. Quin observatæ sunt in quibusdam 27. *Maculæ Scorbuticæ*, quæ ab hoc affectu ad sui eruptionem copiosiorem excitatæ sunt.

28. Sãguinis eruptiones. XLVII. Evenerunt etiam nonnullis 28. *Sanguinis eruptiones*, tum per *nares*, tum per *anum* sive *hæmorrhoïdes*.

XLVIII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm exeunte Æstate, atque incipiente Autumno Urbis hujus Incolas vexavit, verùm maximâ hyemis parte permansit molestus, nec satis urgenti Frigori cedens, factum est, ut tunc temporis ex parte mutarentur quædam ipsius Symptomata, & alia præterea in ægris manifestarentur. Symptomatum mutatio ob mutatã Anni tempus.

XLIX. Plurimi namque à præcedente morbo & *infirmi* permanebant, & 29. *febre lentâ* vel *quotidie*, vel *alternis*, vel *incertis diebus* afficiebantur. 29 Febris lenta.

L. Quin 30. admodùm multi *Quartanâ febre* sunt correpti, nunc *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici*; & quidem nunc ratione *frigoris*, nunc ratione *caloris*, nunc ratione *utriusque graviore*, aut *leviore*; perdurante ipsâ in plerisque ad hoc usque tempus, tum ratione affectûs rebellis, tum ratione diætæ vitiosæ, tum ratione neglectorum medicamentorum convenientium; quorum ope plures paulatim curavi, postquam ex parte saltem restitutus potui denuò ægros invisere, atque ipsorum curam exactam magis habere. 30. Febris quartana.

LI. Totâ hyeme frequentes fuêre 31. Ægris nostris *Gravedines*, atque. 31. Gravedines.

LII. 32. His succedentes *Tusses*; in quibus id observavi notatu dignum, cessisse ipsas magis & faciliùs *Flatus discutientibus*, quàm aliis medicamentis usitatis: quod imprimis factum iis, quorum Tusses plurimùm exacerbabantur ad lecti ingressum. 32. Tusses.

LIII. Non paucis successit 33. Gravedini *Raucedo*, & ipsa quoque molesta: comitante ipsam, ut & Tussim *excretione variâ*, tum *Serosâ*, tum *Pituitosâ Glutinosâ*, tum aliquando *Vomitu assumptorum*, atque *Eructatione Flatuum*. 33 Raucedo.

LIV. Sed & 34. nonnullis obvenerunt *Inflammationes in Faucibus*; cum vel sine *Tonsillarum Tumore*. 34. Inflammationes in faucibus.

LV. Non paucis 35. *Erysipelas in facie* obortum, & quidem *Serosum*, Belgis 𝔅𝔢𝔩𝔯𝔬𝔬𝔰 vocatum, admodùm multis, adeóque uni ex Collegis nostris quoque funestum atque exitiosum; imprimis, quando neglectum, aut non ritè curatum & fauces oppressit, & Cerebrum mentemque infecit. 35. Erysipelas Serosum.

LVI. Frequentiores fuêre in quibusvis corporis partibus 36. *Tumores* nunc *OEdematosi*, nunc *Serosi*, in *facie*, *pedibus*, *cruribus*, & quandoque *Universo corporis habitu*: *Leucophlegmatiam* veram, hoc est, Pituitosam, vel Serosam, quæ Anasarca quibusdam in specie nominatur, constituentes. 36. Tumores OEdematosi & Serosi.

LVII. Quin 37. non pauci facti sunt *Ascitici*, tumore crurum aliquando præcedente, aliquando sequente abdominis tumorem. 37. Ascites.

LVIII. Nonnullis 38. *Diarrhœa* supervenit varia, *Serosa* præsertim, vel *Pituitosa*; sed Affectum modò notatum haud tollens. Plures autem, quibus sine tali excretione disparebant subitò notati tumores, totius corporis vel crurum tantùm, paulò post peribant. 38 Diarrhœa varia.

LIX. Atque hæc sunt pleraque, & primaria Symptomata, quæ in Ægris nostris fuêre observata, multa certè, molestaque, & propter Aëris constitutionem minùs laudabilem hactenus continuantem rebellia. Symptomata hæc propter malã Aëris constitutionem rebellia.

LX. Illud enim notandum, quin exactè notandum, hactenus *vitiosam* permansisse *Aëris* consti- Et quidẽ permanentem.

constitutionem, dum aliàs *mutabilis* esset *continuè*, aliàs *perdurans in constitutione* humanæ valetudini *noxia*.

Mutatio Aëris subita periculosa. LXI. Quemadmodùm enim omnis mutatio subita est homini periculosa, ita in specie Aëris quoque, dum aliàs *siccus* est, mox *humidus*; aliàs *calidus*, mox *frigidus*; aliàs *serenus & tranquillus*, mox *turbidus & procellosus*.

Et noxia. LXII. Sicut autem omnis *Aëris mutatio subita* solet esse non tantùm *homini periculosa*, sed simul *noxia*; cujus noxa in quibusdam *confestim*, & in aliis *paulò post* aut seriùs se manifestat, præsertim in Valetudinariis, & adhuc infirmis: ita, quoties *Aëris constitutio* per se homini *noxia perdurat aliquandiu*, noxa cunctis evenit manifestior & gravior.

LXIII. Exempli gratiâ, *Æstus magnus, Frigus vehemens, Humiditas multa, Siccitas molesta, Agitatio Procellosa in Aëre* homini sunt semper noxia; quæ, quò durant diutiùs, eidem sunt nocentiora, & ita quidem nocentia, ut eius noxam evadant perpauci: quemadmodùm id anno superiore in Affectu Epidemio, quem nunc examinamus, producendo factum patebit ex dicendis.

LXIV. Postquàm igitur Symptomata, si non omnia, pleraque saltem protulimus, quæ in notato Affectu Ægris fuêre molesta; ad eorundem Causas proximas & adæquatas determinandas opus est, ut Affectûs communis Causas communes, adeóque remotiores & magis evidentes præmittamus; ex quibus ritè consideratis expensisque faciliùs ad proximas & latentiores eruendas perveniemus.

Causæ communes Symptomatû in ... nonnaturalibus. LXV. Solent autem *Causæ* illæ communes magisque *Universales* in *Rebus nonnaturalibus* dictis quæri ac inveniri, ac frequentissimè quidem in *Aëre*, aliquando in *Alimentis*, Cibo vel Potu; nonnunquam in *Animi Affectibus* vehementibus; rarò in *Corporis Motu*, vel *Vigiliis*; nunquam fortè in *Excretis ac Retentis*.

Et quidè frequentissimè in Aëre. LXVI. Dico Causas Communes, magisque Universales, adeóque pluribus hominibus simul noxias *frequentissimè in Aëre* existere, quod inde patet; quoniam *eodem omnes utimur Aëre*, parùm atte mutabili, nec nisi ferè in locis conclusis.

Ab Alimentis Affectus Epidemius rarò produci-tur. LXVII. *Alimenta* verò tam esculenta, quàm potulenta, quibus utimur, cùm sint multiplicia, *nec iisdem utantur omnes homines*, nisi forsan in gravissimâ obsidione, aut simili casu valdè rarò, aliquando tantùm poterit ab ipsis produci Affectus Epidemius.

Ut & ab Animi affectibus. LXVIII. *Animi Affectibus valdè diversis* cùm soleant homines plures simul viventes agitari, admodùm rarò fiet, ut eodem afficiantur diu omnes, nisi forsan *in communi periculo vel naufragii*, vel *alterius eversionis* versantes, ideóque *eodem Metu ac Tristitiâ* agitati.

Atque corporis motu. LXIX. Sic mente vix potest excogitari, longè minùs experientiâ confirmari Casus, in quo cuncti in eâdem urbe aut regione homines cogantur *Corpus* nimiùm *movere* ad Affectum ipsis omnibus communem inferendum, nisi forsan in *fugâ imminentis* aut urgentis mali; hostis, Aquæ, Ignis.

Nec non Vigiliis. LXX. Idem dicendum de *Vigiliis*, quæ rarò tantæ observari poterunt in ejusdem Loci incolis omnibus, ut inde communem contrahant Affectum.

LXXI. Sic locus non videtur concessus fictioni probabili de *Excretis aut Retentis* cunctos, plerosque saltem in eodem loco afficientibus, nisi hoc fiat memorati jam Aëris, Alimenti, Animive Affectûs ratione. *Et Excretis aut Retentis.*

LXXII. Videamus proinde, quo se habuerint modo Res nonnaturales anno superiore 1669. ut determinemus, à quibus & possit, & debeat deduci Affectus noster Epidemius: Hoc enim facto erunt omnia longè planiora & solidiora, quæ postmodùm deducemus ordine. *Rerum nonnaturalium constitutio Anno 1669.*

LXXIII. *Verno tempore*, atque *priore Æstatis parte Aër* fuit satis *frigidus & Borealis*. Huic successit mense *Iulio, Augusto, Septembri & Octobris parte Æstus summus, nullo* penè flante *Vento*; *rarâ* decidente in hanc urbem, & loca viciniora *pluviâ*. *Et quidè Aëris respectu frigoris, & æstûs.*

LXXIV. Hoc verò observandum accuratè, postquam, etiamsi Pluvia decidat in unum locum, non cadit semper in alium quoque satis propinquum: quod & hic factum, unde etiam hic locus pejùs affectus est vicinis plerisque, pluviâ frequentiùs recreatis. *Et pluviæ.*

LXXV. Quoad ipsum Aërem, huic urbi, & regioni circumjacenti peculiare est ac noxium, quod careat Aquis mobilibus, scateat stagnantibus ac per se quiescentibus; adeò ut in hac Urbe locisque vicinioribus Aquarum mobilitas, & à putredine noxiâ præservatio pendeat à Ventis contrariis, quorum alii Aquas expellant foràs, alii sursum advehant foris. *Et Constitutionis Urbis Leidensis, & regionis circumjacentis.*

LXXVI. Quâ sui agitatione ac reciprocâ loci mutatione quoties carent Aquæ, mox, liquidorum plerorumque more, corrumpuntur, vaporesque pro Solis & quandoque Aquarum diversitate assurgunt diversi, omnes tamen plùs vel minùs noxii, à quibus non parùm infici solet Aër, homines & bruta similiter inficiens.

LXXVII. *Aër* igitur tàm *Solarium radiorum, Ventorum, Pluviæ*, *aliorumque aliunde* ac è longinquo *ipsi communicatorum* ratione, quàm *Vaporum, Exhalationumque* ex *Aquis* proximis & subjacentibus sed *stagnantibus* & sponte quiescentibus, atque *proximo territorio satis paludoso* assurgentium nomine infectus fuit & infestus factus hujus Urbis, & locorum proximè adjacentium Incolis. *Aër à quibus infectus.*

LXXVIII. In Aëre igitur observatæ sunt. 1. *Mutationes* notabiles, *Frigoris & Caloris*: quemadmodùm enim post intensum satis & diuturnum Vernum, hinc ex parte Æstivum quoque *frigus Calor*, *æstusque* successit sub Æstatis medium, usque ab bonam Autumni partem, isque grandis ac perdurans; ita rursus hunc Æstum excepit Algens, rigidumque *Frigus* totâ hyeme ad hoc usque tempus valdè molestum: intercurrentibus aliquando hujus frigoris remissionibus, sed levioribus, ac recurrente novo frigore itidem gravi, ac semper novam ægris, & sanis quoque noxam afferente. *Aëris mutationes notabiles. Infrigore & calore.*

LXXIX. Adeò ut illæ frigoris remissiones plus detrimenti ægris attulerint quàm solatii, propter frigus mox iterum repetens, atque incautos sæpiùs obruens ac premens.

LXXX. Nec tantùm illâ noxiâ frigoris & caloris intensorum vicissitudine infestus fuit nobis *Aër*: verùm *siccitate* quoque solitò diuturniore, idque propter *Pluviarum Defectum*. *In Siccitate.*

Quid in Aëre efficiat pluvia. LXXXI. Plura siquidem Aëri confusa, & Ventorum ope quaquaversùm translata Pluviarum ope solvi solent, cum ipsis saltem in Terram deponi ad ejusdem fertilitatem augendam, & Aërem illis ex parte liberandum.

Mundus propter Hominē. LXXXII. Cùm enim totus *Mundus creatus* sit *propter Hominem, ut commodam in Terris agere vitam queat*; & aliæ quidem immediatè, aliæ verò mediatè ipsi serviant *Creaturæ*: opus est, ut illæ Creaturæ omnes ita sint mutuò sibi subordinatæ, ut beneficium illud contingat homini magnum, imò maximum.

Ei creaturas inservire dupliciter: LXXXIII. Inter illa verò quædam inserviunt *vitæ absolutè ac simpliciter transigendæ*, quædam eidem *feliciori ac beatiori præstandæ*.

Vitæ simpliciter sustētandæ quænam inserviant. LXXXIV. *Vitæ simpliciter sustentandæ & transigendæ* conducunt 1. *Aër inspiratione attractus*. 2. *Alimenta Esculenta*, *Potulentaque* ad Nutritionem assumenda: quibus 3. addere possumus *Vestimenta* & quævis alia *Tegumenta*, *Domos* & similia, corpora nostra contra Aëris præsertim intemperati injurias munientia.

Feliciori ac Beatiori transigendæ quænam inserviant. LXXXV. *Vitæ feliciori ac beatiori transigendæ inserviunt* omnia, quæ *Sensus externos queunt demulcere*, atque *voluptatem inculpatam* homini afferre; qualia sunt omnia quæ *Sensus delectant*, Objecta visibilia colorum varietate mirabili Oculos, Musica sonorum harmoniâ inexplicabili Aures, Odores suavitate exquisitâ Nares, Sapores Linguam & Palatum gratiâ multiplici, Calor & Frigus, ubi moderata sunt, ut & Mollities blanda totam Cutim voluptate minimè culpandâ afficientia.

Deum Creaturas condidisse propter hominem LXXXVI. Hoc autem ut homini, imò hominibus contingat verè divinum beneficium, voluit Deus Creaturas omnes concurrere, atque Homini servire: quamvis propter primorum Parentum inobedientiam, peccatumque in Posteros transmissum, ac indies auctum voluerit idem rerum omnium Author & Dominus pœnæ immorigeris hominibus infligendæ loco Creaturas reliquas minimè consentire ampliùs in beneficio tanto indignis præstando.

Omnia tendere ad Hominis utilitatem. Et quomodò. LXXXVII. Ita autem consentire solent creaturæ, ut Cœlum respondeat Terræ, Hominum domicilio, ipsamque influxu suo fœcundo reddant homini utilem, dum convenienti tempore *Pluviam* ipsis communicant, quin rursus Aquæ superfluæ sursum alliciuntur, dum *Sol radiis suis* Terram verberat & vaporis formâ sursùm aquas movet; omniaque ex ipsâ proventura excitat, vegetat, & fovet: tum in Hominis alimentum immediatum, tum in Brutorum nutrimentum, & imprimis eorum, quæ vicissim destinata sunt Homini alendo. Sic Plantæ tàm mediatè, quàm immediatè inserviunt homini nutriendo.

Aëris mutationes à Cœlo. LXXXVIII. *Aër* autem inferior, in quo vivimus, à Cœlo similiter sive Aëre superiore varias subit mutationes Homini aliàs utiles, aliàs noxias.

Utiles. LXXXIX. Utiles quidem, quando secundùm Dei benedictionem inserviunt Hominis vitæ faciliùs & beatiùs transigendæ.

Noxiæ. XC. Noxiæ verò sunt, quando secundùm Dei maledictionem, peccatis nostris debitam inserviunt vitæ nostræ miseriori præstandæ.

Aërique re indigeamus. XCI. Aëre verò indigemus præsertim ad respirationem, vitamque adeò conservandam, quemadmodùm & Bruta homini aliquando servitura.

Aërem Respirationi inservire moderatum, & quid præstet. XCII. *Respirationi* autem commodè inservit *Aër* in *qualitatibus suis sensilibus moderatus*, *Æstumque* adeò in Sanguine nostro secundùm naturam excitandum perpetuandumque *blandè temperans*.

Quænā in aëre requiratur. XCIII. Requiruntur proinde talia in Aëre, quæ id præstare possint nobis beneficium tantum, quippe sustentandæ vitæ naturali planè necessarium.

Ea ipsi aliunde communicari. XCIV. Illa verò ipsi Aëri soli non esse propria, verùm aliunde Aëri communicari, ut nobis communicentur, facilè agnoscet, quisquis mente attentâ expenderit, quali Aëre tàm benè, quàm malè valeamus, & tàm recreemur, quàm premamur & quandoque opprimamur.

Ejus ratio. XCV. Aërem solum illud beneficium nobis præstare haud posse, patet ex impeditâ, & quandoq; sublatâ hominum respiratione in excelsorum montium cacuminibus Ventorum afflatu destitutis; ubi & Arenæ inscripta quævis post annos multos conservata reperiuntur, & sine spongiâ Aquâ madidâ & naribus applicatâ perfici nequit respiratio, quin mox sequi solet Suffocatio.

Venti aliud quàm Aër. XCVI. *Venti* autem aliud dubio procul sunt, quàm ipse Aër, quippe qui spontè quiescens ab illis movetur & agitatur.

Eos ipsi vel naturâ diversos, vel aliud secum vehere. XCVII. *Venti* rursus aut *naturâ sunt planè diversi*, aut *aliud secum vehunt*, quod tantam hominibus, aliisque Creaturis afferat mutationem.

Unde variæ mutationes. XCVIII. *Mutationes* illæ non tantùm *frigoris* sunt & *caloris*, verùm *odorum* quoque variorum, quin *Acrimoniæ multifariæ*, aliarumque *qualitatum* vel *Sensus externos manifestè*, vel ipsum saltem corpus *occultè afficientium*, & quidem nunc benè, nunc malè.

Diversorum ventorum aut diversa vehentium causæ. XCIX. Sive statuamus autem ipsos Ventos esse Naturæ diversæ, sive putemus alia quædam, & itidem naturæ diversæ transferri & quaquaversùm propelli cum Ventis; inquirendum erit in Ventorum istorum, aliarumve rerum cum ipsis delatarum diversitatem, diversitatisque Causas veras.

Aliquid ex Terrâ & Aquâ attolli; idque à ventis trāsferri. C. Me quod attinet, magis probabile mihi videtur, aliquid *ex Terrâ & Aquâ in Aërem* [illegible] *attolli, aut eò propelli*, & illud multifariam à Ventis quaquaversùm transferri.

Id autem esse multifarium. CI. Quod in Aërem ex Aquâ, Terrâque attollitur, multifarium esse, quivis facilè capiet, qui infinita in Terrâ & Aquâ reperiri, & ut sursum alliciantur propellanturve; apta esse consideraverit.

Vapores ex Aquâ. CII. Id probant 1. *Vapores visibiliter* ex quâvis *Aquâ* elevati.

Halitus ex Terrâ. CIII. 2. *Halitus* similiter ex Terrâ assurgentes, ac imprimis è Locis, ubi *Metallorum & Mineralium* aliorum fodinæ sunt frequentes, *Sulphuris*, præsertim, quo accenso assurgunt Halitus & Acidi & Pingues: his namque constituitur Sulphur, cujus accensi fumus odore admodùm gravi nares solet afficere, quin respirationem impedire atque insuper plantarum partes r[...]dere ac corrumpere.

Sulphuris. Hic et quo confirmatur. *Halitus Sulphureus plantas laedere.* CIV. Quoties proinde observamus Arborum non tantùm folia, sed ramos quoque, magisque

gisque plantas uri quasi vel corrodi à quibusdam exhalationibus vel halitibus cum Vento per Aëre propulsis, & nunc spatio latiore, nunc angustiore aliquam Terræ plagam perreptantibus; toties Halitus illos esse Sulphureos, vel Sulphureis similes, ex effectu & odore licet conjicere si non simul concludere.

Halitus per Aërē dispergi noxios & utiles.

CV. Postquam igitur patet modò memoratâ Experientiâ, dispergi ac deferri per Aërem Halitus & Hominibus, & Brutis, & Plantis noxios, meritò quærat quivis veritatis Curiosus, an non utiles quoque tàm Hominibus, quàm Brutis & Plantis deferantur similiter per Aërem Halitus, vel quævis alia corpuscula ipsis utilia.

CVI. Nec dubito ego id asserere, postquam non tantùm Pluvia nominatis Creaturis utilissima defertur, delabitur indies per Aërem, verùm non rarò cum Ventis blandioribus observantur ferri per Aërem, Halitus suaveolentes, Hominesque manifestè recreantes, ac roborantes.

Pro Aëris diversitate respirationē esse diversam

CVII. Quemadmodùm præterea experimur indies propter Aërem procellosum aut valdè pluviosum impediri variis modis Respirationem, ita experimur similiter ab Aëre sereno & frigidiusculo feliciùs procedere eandem Respirationem, nostrasque augeri ac refici vires.

Et oriri vel varios morbos, vel sanitatem conservari.

CVIII. Rursus, quemadmodùm experimur indies ab Aëre ardentiore aut algentiore tum Caput, tum alias corporis partes notabile pati detrimentum, afficique morbis gravibus, Gravedine, Catarrhis, Raucedine, Tussi, Phthisi, & similibus pluribus; ita experimur quoque ab eodem Aëre temperatiore, nec à Solis Radiis æstuante, nec à Septentrionalibus rigoribus glaciante, non tantùm conservari in sanitatis statu sanos, sed non parùm commodi accipere ipsos Ægros.

Quorū respectu plurimùm sit diversus Aër.

CIX. Quoniam verò non semper sibi est similis Aër, sed plurimùm diversus 1. *ratione diei, vel noctis*, propter quotidianum Solis ortum, ascensum ac descensum, occasumque; 2. ratione *Verni, æstivi, autumnalis*, aut *hyemalis temporis*, propter ejusdem Solis ad nos accessum ac recessum; 3. ratione *pluviæ* cadentis *multæ vel paucæ, nulliusve*. 4. ratione *Ventorum à Meridie* imprimis aut *Septentrione* flantium, minùs ab *Oriente*, aut *Occidente*, plagisve intermediis. 5. ratione *Nebulosi* existentis *Cœli*, aut *Sereni*. 6. ratione *Cœli* ejusdem *tranquilli* existentis, aut *procellosi & conturbati*, & sic porrò; necesse est, ut aliunde ipsi hæc accidat diversitas; ergo ab aliis rebus ipsi admistis.

A cœlo superiore Aëri admiscētur Radii Solares.

CX. A *Cœlo* quidem *superiore* manifestè ipsi admiscentur *Radii Solares*. An verò à *cæteris Astris* aliquid quoque Aëri accedat & admisceatur, non æquè manifestum.

A cœlo medio Pluvia, Nix, Grando, &c.

CXI. A *Cœlo medio* admiscetur Aëri nostro, in quo vivimus, quemque inspiramus, *Pluvia, Nix, Grando*, & quivis Tonitruum, fulgurum, fulminumque fructus.

Ab Aquis Vapores.

CXII. Ab *Aquis* assurgunt & Aëri communicantur *Vapores* multifarii, *puri & impuri*, & forsan aliquid *Salis marini*.

A Terræ visceribus Halitus multifarii, Sulphurei, Acidi, &c.

CXIII. A *Terræ visceribus* attolluntur & Aëri admiscentur *Halitus. Exhalationesque multifarii*, Sulphurei, Acidi, Salsi, Arsenicales, & similes plures.

CXIV. A *Terræ Superficie*, ac præsertim à *Plantis Halitus* varii *suaveolentes*, aut *fœtentes Utiles* aut *Noxii*: & quidem *Spirituosi, Oleosi*, vel *Salini Volatiles* efferuntur.

A Terræ superficie Halitus varii. Ut & à Brutorū excrementis.

CXV. A *Brutorum excrementis* Halitus itidem suaveolentes, quales sunt vaccini; aut fœtentes, quales plerique alii; ab eorundem autem *Cadaveribus putrescentibus* Halitus *semper* fœtentes ac noxii.

Unde tanta in plerisque Plantarum fructibus Spiritus volatilis copia.

CXVI. Quoniam verò *nec Aqua* quævis: Fontana, Putealis, Pluvialis, Fluviatilis, Paludosa, vel Marina; *nec Terra* Arenosa, vel Argillacea post qualemcunque sui fermentationem *notabilem Spiritûs Volatilis partem distillatione promit*; meritò quæri potest, *unde* igitur *tanta in plerisque Plantarum Fructibus, tàm humidis quàm siccis* ejusdem *Spiritûs Volatilis copia?*

Ex Uvis, Pomis, Pyris & c. Spiritus volatilis.

CXVII. Notum enim, non tantum ex Uvis maturis expressis mustum, & post hujus fermentationem Vinum haberi Volatili Spiritu abundans, verùm ex Pomorum quoque, Pyrorum, aliorumque fructuum expressis, mox fermentatis quoque Succis copiosum elici posse Spiritum Volatilem.

Et non tantum humidis, sed & siccis.

CXVIII. Sed insuper notum, non tantùm ex laudatis fructibus humiditate multâ scatentibus educi volatilem Spiritum, verùm ex siccis quoque fructibus, frumento quovis & similibus, postquam cum Aquâ multâ fuerunt decocta, hinc & fermentata & tandem distillata: tunc enim copiosus solet prodire spiritus volatilis ex ipsis.

Spiritus volatilis non ex Aquâ nec Terrâ Sed à Solis radiis, vel Pluviâ, vel utrisque.

CXIX. Cùm igitur ex solâ Aquâ, ut & eâdem cum Terrâ fermentatâ nullus, vel paucissimus saltem elici possit Spiritus volatilis; opus est, ut aliunde adveniat, & Plantis, earundemque fructibus communicetur.

CXX. Quòd si omnia expendamus, quæ Aëri, aut per Aërem Aquæ ac Terræ communicari notavimus, quæque tunc maximè ipsis communicantur, quando plus Spiritus Volatilis prodit ex laudatis fructibus; facilè agnoscemus, id fieri à *Solis radiis*, vel *Pluviâ* vel *utrisque*; postquam isti convenienter concurrentibus turgere solent Plantarum fructus spiritu volatili.

Pluviā nihil vel parùm promere, Spiritus Volatilis; Unde est à Radiis Solaribus.

CXXI. Verùmenimverò diximus modò, Pluviam, quam facilè colligere atque asservare possumus, quin solemus, utut diu fermentatam, nihil vel parùm de se promere spiritus volatilis.

CXXII. Cogimur proinde concludere, *A Solaribus radiis*, aut saltem *cum radiis Solaribus Plantis communicari volatilem Spiritum.*

Ejus promum-condum esse cœlum superius.

CXXIII. Unde insuper patet, *Spiritûs volatilis promum-condum quærendum in loco à nobis remotiore, ipsoque adeo cœlo superiore*: quod quadrat optimè cum multis aliis phænomenis, quæ faciunt ad constitutionem Naturalium Rerum Scientiæ, sed solidæ, atque; quàm hactenus ab ullo accepimus, longè certioris, & à somniis vel figmentis planè alienæ. Sed de his aliàs, si Deus volet.

Spiritum Acidum in terræ visceribus reperiri. Ut & variis rebus

CXXIV. Quemadmodùm Volatilem Spiritum deduximus à Cœlo, ita *Spiritum Acidum* offendimus *in Terræ visceribus*, & quidem *manifestè* in variis corporibus concentratum, nec tantùm in *Salibus* variis, *Marino, Gemmæ, Fossili, Vitriolo, Nitro, Alumine*, &c. verùm in *Sulphure* quoque & *Argillâ* quâvis pinguedine multâ scatentibus: magis verò *obscurè* in metallis tàm perfectis, quàm imperfectis.

Eum à corporibus sejungi per ignem.

CXXV. Hunc *Spiritum Acidum* à corporibus, quibus junctus est, *sejungit* ac separat iterum *Ignis* in Terræ visceribus similiter observatus, & in *Sulphure conservatus.*

Et Aëri communicari, & per ventos quaquaversùm ferri.

CXXVI. Separatus & halitûs formâ existens Spiritus Acidus, quoties ad Antrorum Subterraneorum ostia pertingit, Aëri externo communicatur, quin Ventorum occurrentium ope quaquaversùm propellitur, & aliò etiam transfertur, plantas & Animalia suâ lædens acrimoniâ.

Et Sal volatile factum.

CXXVII. E Terræ Visceribus non tantùm Acidus Spiritus attollitur in Aërem, verùm *Sal* quoque *Spiritûs Volatilis ope Volatile* factum.

Hoc à Zonâ Torridâ Aëri maximoperè communicari.

CXXVIII. Unde patet, à Regionibus Zonæ Torridæ subjectis Salem volatilem Aëri maximoperè communicari, tum quia ibidem Solis radii sunt potentissimi, adeóque ad spiritum volatilem secum abundantiùs eò depulsum aut delatum arctiùs Sali cuivis, etiam fixo immiscendum aptissimi.

Et quare

CXXIX. Cùm enim ex iis, quæ diximus superiùs, nobis maximè probabile visum sit, volatilem Spiritum à Cœlo superiore cum Solis radiis deferri per Aërem versùs Terram, quocunque & quandocunque potissimi ferentur Solis radii, eòdem ac tunc quoque abundantiùs feretur cum ipsis volatilis spiritus; E. maximè in Locis Zonæ Torridæ subjectis, aut propinquioribus, ut & in Regionibus versùs Polum Arcticum vergentibus, quando Sol à Lineâ æquinoctiali vergit plurimùm versùs Tropicum Cancri, hoc est, Æstate, & vice versâ.

Fructuum maturitas unde.

CXXX. Unde non mirum, si, ubi *Æstas viget*, atque Sol radios suos liberè quaquaversùm vibrat, nec in opere suo à Ventis potentibus, ac præsertim cum frigore notabili comitatis, aut multâ pluviâ impeditur, *Fructus* omnes citiùs & feliciùs *maturentur*, & quidem *ratione Salis & Spiritûs volatilis maturitatem* promoventis; quemadmodùm ab intermixtâ per vicissitudines convenientes *pluviâ augmentum* accipiunt iidem Fructus, ac præsertim humidiores, quales Uvæ, Cerasa, Poma, Pyra, Pruna, &c.

Ab Halitibus variis commodum & noxa.

CXXXI. Quemadmodùm verò ab illis Halitibus variis temperatioribus commodum notabile accipiunt Plantæ, quin magnum beneficium Animalia; sic ab iisdem minùs temperatis, acrioribusque noxam notabilem, & quandoque necem.

Ut & ex Vaporibus & Aquis, exhalationibusque ex Terrâ & Plantis.

CXXXII. Idem omninò statuendum de Vaporibus ex Aquis, exhalationibusque ex Terræ superficie, Plantarumque partibus maximè Volatilibus assurgentibus, ac per Aërem dispersis, atque pro sui abundantiâ & diversitate Animalibus, & Homini præsertim mutationem aliquam afferentibus.

Aëris notabiles mutationes unde.

CXXXIII. *Aër* igitur notabiles mutationes accipit 1. à *Solis Radiis* æstum excitantibus. 2. à *Spiritu Volatili* unà cum Solis Radiis Aëri communicato. 3. à *Pluviâ* frequenti vel rarâ, copiosâ vel paucâ. 4. à *Meteoris Aëreis* cæteris, 5. Ab *Exhalationibus Terreis, Acidis* putà, *Salinisque* tum *Muriaticis*, tum *Lixivis*, sed *Volatilibus, Sulphureis*, &c. 6. A *Vaporibus* ex Aquis vicinis & maximè quietis assurgentibus, & in Aëre inferiore permanentibus, neutiquam ad Nubium regionem usque sublatis. 7. A *Ventis multifariis*, tum solitariis, tum comitatis.

Is Anno 1669. valdè noxius

CXXXIV. Aër autem noster Anno memorato superiore, si non omnium recensitorum, plerorumque saltem nomine fuit nobis redditus valdè noxius.

1. Ob frigus.

CXXXV. Nam 1. *Solis Radii* toto tempore Verno, & aliquâ Æstatis parte, quin subsequente Hyeme ad hoc ferè tempus parùm virium habuerunt in Calore in Aëre excitando, quippe qui toto penè tempore isto *frigore* nos ursit molesto.

Et postea Æstum summũ, cum siccitate & quiete.

CXXXVI. Verùm tempore intermedio, Mense putà Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri *Æstum magnum, imò summum* excitarunt in Aëre, Hominibus penè intolerabilem, cum *siccitate* importunâ, & *quiete* nimiâ: idque defectu Pluviæ ac Ventorum, rariùs tunc hic & in viciniâ observatorum.

Qui Æstus Humores liquavit, & Bilem auxit.

CXXXVII. *Æstus* autem ille magnus *Humores* omnes in corpore nostro liquavit, & *Bilem* insuper *auxit Acrioremque* fecit.

Frigus humorē acidum auxit & Pituitosum.

CXXXVIII. *Frigus* contrà *Humorem Acidum* in nobis reddidit *abundantiorem*, *Pituitosum* verò & *Glutinosiorem & copiosiorem.*

Unde varia mala

CXXXIX. Unde ad Æstûs notati accessum & continuationem pugna excitata est solito gravior inter Bilem Acidumque Humorem, donec prædominium obtinente Bile Febres secutæ sunt satis ardentes, cum Anxietatibus circa præcordia inexplicabilibus, propter Pituitam Glutinosam Bili segniùs cedentem, quinimò ipsam irretientem, donec eâdem vi erumpente Nauseæ succederent Vomitus tàm Bilis, quàm Pituitæ notatæ, & quandoque Humoris Acidi; quo existente in quibusdam simul Austero, Symptomata omnia erant molestiora & graviora.

Et tota corporis OEconomia turbata.

CXL. Redeunte autem denuò Frigore tàm intenso & aspero, quàm diuturno, aucti sunt denuò Humores Acidi & Pituitosi ex parte priùs à Bile subacti, à quibus vicissim oppressa est Bilis, totaque corporis nostri OEconomia turbata est magnopere.

Unde Functiones læsæ, & tardè ad pristinã integritatem redactæ.

CXLI. Postquam enim Functiones in nobis pleræque à notatorum Humorum, sed quantitate mediocri & qualitate moderatâ existentium Ternario pendent; non mirum, si eisdem alternatim se mutuùm superantibus læsæ fuerint notabiliter Functiones omnes, nec nisi tardè ad pristinam redigi potuerint integritatem.

Primaria Affectûs causa.

CXLII. Hæc namque primaria fuit Affectûs diuturni & diversimodè affligentis Causa.

2. Spiritus volatilis sanguinis coagulationē impedivit, & noxiã humorũ fluiditatē auxit.

CXLIII. 2. *Spiritus Volatilis* durante Solis æstu magnâ copiâ nostro Aëri communicatus, & in eodem Pluviæ ac Venti defectu permanens, quin continuè inspiratione attractus naturalem Sanguinis coagulationem ex parte impedivit, & noxiam Humorum omnium fluiditatem auxit.

3. Ob pluviã paucã Bilis acrior, & copiosior.

CXLIV. 3. *Pluvia* toto Æstus istius tempore *infrequens & pauca*, nec proinde Salem Volatilem copiosum per Aërem dispersum ex æquo dissolvens, atque in terram deferens, hactenus & ipsa quoque Causa fuit, quòd deficiente Aëris æstuantis refrigerio pluviam sequi solito Bilis fuerit reddita in nobis Acrior & copiosior, adeóque nocentior.

4. A Meteoris Aëris nihil [illegible].

CXLV. 4. *A Meteoris* cœteris *Aëris* notabilem nobis noxam evenisse, non memini.

CXLVI.

5. Ab Exhalationibus terreis Aer corrumpitur.

CXLVI. Sed 5. ab *Exhalationibus Terreis* ob ardentissimos tàm diu Solis radios sursùm elevatis, sed Uliginosis, Aëris nostri infectionem, corruptionemque auctam fuisse, non est quod dubitemus.

6. V. & ab Aquarum vaporibus.

CXLVII. Et imprimis 6. ab *Aquarum* & in hâc Urbe & in locis propinquioribus propter Ventorum potentiorum silentium importunum stagnantium, & spontè putrescentium, vaporibus similibus, hoc est, putridis ac fœtentibus Aër jam æstuans nimiùm redditus est insuper putridus ideóque Hominibus nocentissimus. *Aquæ* autem *Leydenses* non tantùm *corrumpuntur* ac putrescunt *propter sui moram & stagnationem*; verùm etiam propter *Salsas* aliquot retrò annis *huc transmissas*, & ipsarum Corruptionem augentes. Vnde nisi *utrique malo remedium inveniatur & in actum deducatur*, *Corruptio* ista in annos singulos reddetur *gravior & nocentior*, ipsaque Civitas florentissima sensim suis *destituetur Civibus primariis*, mox & *plebejis*. Sicut proinde *Magistratus Leidensis meritò, ac prudenter dat operam, ut avertantur hinc Aquæ Salsæ*, ita idem omnem absolvet hîc paginam, si præterea *curet Aquas suas esse spontè mobiles*, nec tantùm à Ventis agitari ultrò, citróque, postquam Æstate solent silere sat sæpè ipsi Venti nec magnâ vehementiâ cieri: quo tamen tempore maximè solent corrumpi Aquæ atque putrescere, Vaporesque promere fœtentes, noxiosque.

Aquæ Leidenses quare corrumpantur.

Ejus medela.

Ab Aëre puro ac temperato Sanguinem in statu conservari, ab impuro corrumpi.

CXLVIII. Quemadmodùm enim ab Aëre puro ac temperatiore inspirato Sanguis noster in statu conservatur laudabili, ita ab eodem impuro & intemperato Sanguis noster corrumpitur, ac degener factus vitæ diu conservandæ ineptus redditur.

7. Defectu ventorum Aquæ immotæ, & Aër infectus permansit.

CXLIX. 7. *Ventis, potentioribus* præsertim, rariùs toto illo æstûs magni tempore flantibus, non tantùm immotæ manserunt Aquæ in suis alveis, verùm infinita & multifaria per Aërem volitantia corpuscula reddiderunt ipsum nobis nocentem.

CL. Quamvis enim ab istorum undecunque Aëri communicatorum corpusculorum nimiâ multitudine liberetur felicissimè Aër Pluviarum ope, aliquid tamen etiam illi beneficio conferre solent Venti corpuscula illa non tantùm dispergentes, ast deorsùm quoque in Terram & Aquam præsertim, cui immerguntur, depellentes.

Soli adscribenda Ventorũ frequentia & violentia; & contrà quies & silentium. A Solis radiis, & Spiritu, atque Sale volatili Vim Ventorũ frangi.

CLI. Quoniam verò *Venti* observantur *Æstate rariores & blandiores, cæteris autem anni temporibus frequentiores ac vehementiores*, adeóque *procellosi*, non videtur improbabile, *Soli tunc à nobis remotiori ex parte saltem adscribendam Ventorum frequentiam & violentiam*; sicut *eidem viciniori Ventorum quietem ac silentium*.

CLII. Hoc si verùm sit, videtur inde quoque concludi posse, *à Solis Radiis*, ut & *Spiritu Volatili* (quem cum Solis Radiis docuimus anteà à Cœlo superiori quaquaversùm deferri) quin & *Sale Volatili*, quoties Solis Radii dominium obtinent in Aëre, ibidem abundante *Vim Ventorum frangi & ad silentium paulatim deduci*.

Flatus quibus in nobis dissipentur.

CLIII. Quod egregiè quadrat cum iis, quæ observamus in nobis fieri respectu *Flatuum*, qui similiter & ab *Igne Solari vel vulgari*, & à *Spiritu Volatili*, & à *Sale volatili* ac præsertim Oleoso felicissimè *superantur & disturbantur*.

Flatuum Materia Aqua.

CLIV. Unde quis præterea suspicari queat, *Ventorum, sicut Flatuum, Materiam esse Aqueam &* imprimis *Glutinosam*: *Efficientem* autem *Ignem qualemcunque, Solarem aut Subterraneum*, & quicquid Igne multo abundat, *vimque habet rarefaciendi Aquam concretam*.

Efficiens Ignis.

Ventorũ Materia Aqua marina viscosa, vel in Terra cavitatibus hærens Sale austero impregnata. Efficiens Solis radii, vel Ignis subterraneus.

CLV. Quemadmodùm enim *Flatus* in Corpore nostro generari observantur *ex Pituitâ* quavis, sed imprimis *Glutinosâ & Tenaci*, & à *Bile*, præ cæteris humoribus & contentis omnibus *cum Igne proximè conveniente*, à quo *imbecillione* promovetur Flatuum proventus, sicut ab eodem *auctiore* obtinetur eorundem discussio: ita non videtur mihi improbabile, ex *Aquâ* tum *Marinâ multum* viscosi continente, tum *in Terræ Cavitatibus* amplissimis *hærente*, atque ibidem *Sale Aluminoso*, aliove magis vel minùs *austero* imprægnatâ excitari *Ventos* tum à *Solis radiis debilius Marinam ferientibus & rarefacientibus*, tum ab *Ignibus subterraneis* in Sulphure accensis, atque conclusas *Aquas* plùs minùs *austeras*, vel etiam ab admistis partibus *Sulphuris pinguibus glutinosas factas incidentibus & rarefacientibus*, quin vi in *Aërem liberum* ipsos agitatos, quâ data porta, propellentibus, & ubi via denegatur, *horribilem Terræ Motum* ac *Tremorem*, quin quandoque *Montium & Vrbium eversionem* producentibus: donec tandem aut *ab Igne auctiore* magis magisque rarefacti *dissipentur*, disruptique discutiantur, aut *Pluviâ* occurrente *dissolvantur* & dejiciantur, sicque evanescant: sicut observamus *Flatus* in nobis aut *spontè tandem* rumpi ac *subsidere*, aut *arte assumptis Aromaticis, vel Sale volatili, oleoso præsertim* constantibus *discuti ac evanescere*: Adeò in omnibus ferè conveniunt inter se Macrocosmus & Microcosmus.

Terræ motûs causa.

Ventos in Terræ cavernis produci.

CLVI. Ventos, si non semper, aliquando saltem in Terræ Cavernis produci, ac inde exspirantes quaquaversùm ferri, omninò videtur ex dictis & similibus observationibus pluribus sequi.

Venti Septentrionales potentissimi unde.

CLVII. Cùm verò *Septentrionales* notentur, in *Europâ* saltem, omnium *potentissimi ac vehementissimi*, valdè probabile videtur, *è locis Polo Arctico maximè vicinis*, atque *inhabitatis Ventos istos* maximam partem *Aëri communicari*: quamvis *alibi quoque, ubi Metallorum fodinæ* sunt, *eosdem excitari*, & tandem *erumpere*, inter alia *Terræ Motus*, ac *Montium eversiones* videntur evincere.

Ex ipso mari Ventos assurgere.

CLVIII. Qui per Oceanum feruntur, observant non rarò *ex ipso mari Ventos assurgere*, atque *procellas quoque certis in locis excitare*, dum alibi & in viciniâ sæpè satis tranquillum est mare, ob Ventorum ibi flantium penuriam.

Et quomodo id fiat.

CLIX. In quo Casu valdè mihi videtur probabile, *Hiatus* esse ibidem *ad Terræ interiora penetrantes*, *per quos Venti in Terrâ producti viam quærant & inveniant per Aquas medias*: cùm non tantùm in Mari, verùm in variis quoque Lacubus, imò Fluviis reperiantur loca profundissima, immensa, & vorticosa. An ideò Venti Occidentales ex Oceano ad nos delati Septentrionalibus sunt in violentiâ proximi?

Ventos in terræ cavitatibus excitari.

Et ab Aquis & pluviâ infringi.

CLX. Utrùm verò in Aquis quibusvis Venti possint produci, non ausim asserere, ut nec negare: quamvis hactenus inclinem magis ut credam, in Terræ Cavitatibus potiùs illos excitari tantùm, quam in mediis quoque Aquis: à quibus nimirum solent infringi & paulatim superari, sicut de Pluviis notavimus in superioribus,

ribus, quæ Ventorum Domitores solent esse non raro.

Aeris notabilis mutatio, à quibus,

CLXI. *Aër* igitur noster, ut tandem aliquid de Causa Epidemii nostri Affectus Universali concludamus, notabilem mutationem accepit 1. à *Solis Radiis* durante æstate, atque autumno æstum in ipso summum excitantibus. 2. à *Spiritu atque Sale Volatili* copioso Aëri nostro tunc communicato, & in eodem diutiùs permanente. 3. à *Pluviâ deficiente*. 4. ab *Exhalationibus Terreis* paludosis, adeóque *Salsæ Sulphureis*. 5. à *Vaporibus Aqueis* putidis ex Aquis stagnantibus, & tam sponte, quàm propter admistas Aquas Salsas insuetas corruptis ac putrescentibus sursùm assurgentibus. 6. à *Ventis* suo silentio nec Aquas moventibus, nec contenta in Aëre satis depellentibus aut dispergentibus.

A causis Aerem corrumpentibus 1. Sãguis solito Biliosior. 2. Bilis aucta, volatilior & acrior 3. Pituita minus tenax & glutinosa 4. Succus Pancreaticus minus Acidus, & austerus.

CLXII. Ab hisce autem Causis variis ad Aëris corruptionem augendam concurrentibus 1. *Sanguis* noster factus est *solito Biliosior*, hoc est, fluidior, & ad incendium capessendum aptior.

CLXIII. 2. *Bilis aucta* est in corpore nostro, quin eadem facta *Volatilior & Acrior*: unde productus circa præcordia æstus, Anxietas, Nausea, Vomitus, &c.

CLXIV. 3. *Pituita* reddita *minus tenax & Glutinosa*; quin ex ipsâ plures producti *Flatus*, abdomen distendentes, ac præcordiorum Anxietates augentes.

CLXV. 4. *Succus Pancreaticus* redditus *minus Acidus*, fractus nempe à parte Biliosâ in Sanguine auctâ, *minúsque Austerus*: unde liberiùs sæviit Fel Acre, auctusque in corpore calor, non quidem tàm urens, quàm Suffocans & angens.

A frigore diuturno post æstũ 1. Sãguis pituitosior.

CLXVI. Quemadmodùm autem Æstate ac durante in Aëre Æstu sicco & Sudo modò à me notata mutatio evenit nostris humoribus; ita tum *ante*, tum *post illum Æstum* molestum & morosum propter *Frigus* itidem *diuturnum & grave* 1. *Sanguis* redditus est solito *Pituitosior*, hoc est, *Crassior, Tenacior, minúsque fluidus*, & ad vitale incendium ritè suscipiendum minùs aptus.

2. Pituita aucta, & glutinosior.

CLXVII. 2. *Pituita aucta est* in corpore, quin eadem facta est *Glutinosior*; unde facilè potuerunt excitari in corporis partibus variis *Obstructiones*, mox & *Sanguinis aut Lymphæ stagnationes, Febres Intermittentes*, aliaque *ipsas consequi solita incommoda*.

3. Succus Pãcreaticus copiosior & acidior & austerior. 4. Bilis Diminuta, obtusior, ac inertior.

CLXVIII. 3. *Succus Pancreaticus* productus & *Copiosior*, & *Acidior*, & *Austerior*: quo ipso Pituitæ modò notatum vitium redditum pertinacius.

CLXIX. 4. *Bilis* contrà *Diminuta* est, factaque *Obtusior* ac *Inertior*; unde *Calor* quoque *naturalis* est *Diminutus* in Corpore, quin secuti *Affectus Frigori aucto vulgò adscripti*; de quibus posteà agemus pluribus.

Aer sic mutatus causa universalis hujus affectus, & quare.

CLXX. Cui *Aëri*, quemadmodùm narratum est, *plurimum mutato*, tanquam *Universali Causa*, quamque vitare potuit nemo in eodem permanens, meritò *adscribimus Affectum nostrum Epidemium*, tum quia ab *Ipso deduci possunt commodè omnia Symptomata in ipso observata*, tum quia *nulla alia Causa Universales*, *à quibus notatus Affectus cum suis Symptomatibus deduci queat*, *habuerunt locum*: quod priùs ostendendum, quàm ad Symptomatum singulorum dicto Aëri debitorum explicationem pergamus.

CLXXI. Diximus autem in superioribus, *Causas Epidemiorum Affectuum Universales* quærendas, inveniendasque *in sex rebus dictis nonnaturalibus*; docuimusque Ipsorum *Causam frequentissimam* existere *Aërem*; *rariorem Alimenta*; *rarissimam Motum Animi, Corporisque vehementem*.

Nõ fuisse alimenta & quare

CLXXII. Epidemium nostrum Affectum ab *Alimentis deduci non posse* inde patet, quòd *nec eodem cibo*, præsertim noxio, *nec eodem potu* usi fuerint omnes Leidæ Incolæ; non potuit proinde, nec debuit ab alterutro vel utroque deduci notatus & Universalis Affectus.

Cibum duobus contineri.

CLXXIII. *Cibus* duobus ferè continetur, *Pane*, aliisque *omnibus, quæ cum Pane, aut* præter Panem *comedi solent*, sive *Carnes* sint, sive *Pisces*, sive *variæ Plantarum partes*, & imprimis *Fructus horarii*.

Non fuisse & alia Esculenta.

CLXXIV. Anno autem superiore *Panem* habuimus *laudabilem, Carnesque ac Pisces haud contemnendos*, sed *nec ulla Planta edi solita fuêre vitiata*. Cibo igitur non potest, non debet adscribi Affectus noster Epidemius.

CLXXV. Si quis tamen *Cibum* ingurgitaverit *copiâ nimiâ*, vel usurpaverit *non satis laudabilem, minúsque ritè paratum*, potuit eo ipso Affectum dictum reddere in se *graviorem*, aut simili ansam præbere: quod tamen quia non est factum ab omnibus, aut plerisque, non potest quoque Cibus tanquam Universalis nostri Affectûs Causa culpari.

Nõ fuisse potum.

CLXXVI. *Potus* verò cùm hisce in locis *frequentissimus* sit *Cerevisia*, eaque *multifaria*, *rarior* verò *Vinum*, idque similiter *multifarium*; *nec* tamen *eâdem Cerevisiâ*, *eodemve Vino* usi fuerint omnes hujus Vrbis Incolæ, non video, quâ fronte Potui queat tribui Affectus noster Epidemius.

Affectus hic cerevisiæ salsæ non adscribẽdus & quare.

CLXXVII. Omninò namque ridiculum & planè absurdum est, quòd aliqui Cerevisiæ Salsæ, utpote ex Aquâ Salsâ paratæ adscripserint hunc Affectum.

CLXXVIII. Nam 1. posito, quod tamen falsum est, omnes usos tunc fuisse Cerevisiâ Salsâ, an ex ipsâ omnia Symptomata in Affectu nostro observata deduci possent? nil minùs.

CLXXIX. 2. Esto, Cerevisiâ salsâ usi fuerint subinde, vel aliquandiu aliqui, potuit ab illâ reddi affectus notatus in quibusdam Symptomatibus gravior & molestior, neutiquam verò ab ipso effici ac produci.

CLXXX. 3. Non minùs eo Affectu laborarunt, qui nullâ sunt usi Cerevisiâ salsâ, ergò huic Cerevisiæ salsæ adscribi non potest idem Affectus.

CLXXXI. 4. Wesopiæ, unde tantùm dulcem, hoc est, minimè salsam huc translatam somniarunt aliqui, aliisque persuadere conati sunt, Cerevisiam, æquè gravis: imò gravior quàm hic, fuit idem Affectus Epidemius; is proinde salsæ Cerevisiæ minimè adscribendus.

Non tantum Plebejos, sed & literatos fuisse hic deceptos.

CLXXXII. Sed homines in rebus ipsis accuratè ac distinctè expendendis parùm versati, ne videantur minimè sapere, desipientiam suam testantur abundè talibus, tamque ridiculis commentis; quibus non tantùm auscultare observo Plebejos, & Disciplinarum bonarum rudes, sed, quod non tantùm mirum, verùm insuper turpe, Literatos, nec tantùm, qui ex ipsis Bœorum in patriâ, crassoque sub aëre nati sunt, sed etiam Ingenio, Iudicioque aliàs præditos & valentes: quamvis plerique tum Theologi,

Theologi & Jurisperiti inepti rerum Medicarum censores.

logi, tum Jurisperiti, (& utinam excusari possent ab illo errore multi magis nomine tenus, quàm re ipsâ Medici!) tum inepti observentur rerum Medicarum Arbitri ac Censores, (quam tamen provinciam affectant plerique) ut me sæpè pudeat crassæ ipsorum ignorantiæ & ad judicium aptum de medicis rebus ferendum ineptitudinis.

Eorum judicia apud plebem nimium ponderis habere.

CLXXXIII. Dum verò authoritate valent isti homines apud imperitam plebem, ridicula ipsorum effata & judicia plus ponderis habent apud ipsam, quàm solidissima Medicorum præstantissimorum ratiocinia: ita desuueverunt plerique solidè ratiocinari, atque ad veritatis stateram dicta quævis expendere, contenti cum turbâ insanâ sequi antecedentium gregem, ac gregis Ducem qualemcunque; quinimò ire quà itur, rarò quà eundum est.

CLXXXIV. Affectus ergò noster Epidemius nec Cibo, nec Potui ab omnibus usurpato & vitioso adscribi potuit, aut debuit.

Affectus hic non adscribendus Animi & Corporis motibus. Vehementibus.

CLXXXV. Quemadmodùm autem Alimentis communibus & corruptis adscribi non potest Affectus noster Epidemius, ita idem longè minùs adscribi poterit *Animi*, hinc & Corporis motibus vehementibus, & *similibus & communibus*.

CLXXXVI. Dixi Animi, Corporisque Motibus *Vehementibus*, nisi enim vehementes fuerint & violenti, Affectum aliquem grandem ac molestum in corpore nunquam excitabunt.

Et similibus.

CLXXXVII. Addidi *Similibus*, nisi enim simili modo Animi hominum moveantur & commoveantur, similes in ipsis Effectus & Affectus producere non poterunt.

Atque Communibus.

CLXXXVIII. Subjunxi tandem *Communibus*, nisi enim & vehementes, & similes tum Animi, tum Corporis Motus, quibus Homines plures commoveantur ac cieantur, sint illis omnibus communes, similes adeòque Epidemios Affectus haud poterunt in illis producere.

Et quare

CLXXXIX. Cùm ergò nullæ Causæ extiterint anno superiore, quæ tum vehementes, tum similes, in omnibus, plerisque saltem hominibus potuerint producere Animi, Corporisque Motus, hinc & alicui Epidemio Affectui ansam præbere; meritò *omnem tunc temporis sævientis Affectus Epidemii Causam ex Aëre tunc plurimùm à statu naturali recedente putamus deducendam*; cùm præterea non ita difficulter cum *omnibus suis Symptomatibus ex ipso poterit deduci*: quemadmodùm id non semel jam monuimus, & imposterum ordine probare aggrediemur.

Febris in hoc affectu intermittens.

CXC. Postquam verò inter varia *Symptomata*, vel Affectus in Epidemio isto malo molestiores primum locum *Febri*, & quidem *Intermittenti* omnes omninò Ægros tunc afficienti dedimus, ab illâ quoque nostræ explicationis & Aëri corrupto applicationis faciemus initium.

Tertiana, primùm simplex, mox duplex, quandoque triplex.

CXCI. Fuit ergò communis omnibus *Febris*, sed *Febris Intermittens*, & quidem cùm primùm sæviret hoc malum, *Tertiana*, eaque in plerisque primùm *Simplex*, & mox *duplex*, quandoque *triplex*.

Intermittentes Febres unde oriantur.

CXCII. *Intermittentes Febres omnes ordinatas & statis paroxysmis accedentes arbitror ego* (sicut in Praxeos meæ lib. 1. cap. 30. id pluribus deduxi) *ortum habere ab Obstructione unâ vel pluribus Ductuum Pancreaticorum Lateralium à Pituitâ plus vel minùs copiosâ & glutinosâ ibidem hærente, atque tamdiu Succum Pancreaticum continuè in Pancreatis Glandulis à Sanguine secretum ibidem quoquè sistente, donec à notato Succo propter sui moram acriore facto per obstruentem Pituitam via ipsi perforatione paretur, atque ab eodem tunc ad tenue Intestinum delato & vitioso, quippe acriore, vitiosa fiat cum Bile eò confluente Effervescentia: unde tum halitus similiter vitiosi, & solito acidiores, tum Liquor ex Bilis, Succi Pancreatici, & Pituita confluentium & in unum coëuntium Ternario exurgens per Lacteas Venas ad Cor delati Effervescentiam in Sanguine eò confluente excitent itidem vitiosam*, & quidem talem, *quæ non tantùm frequentiorem producat Pulsum*, verùm *totam Sanguificationem vitiet, cum multifariis Symptomatibus multifarium illud Sanguinis vitium consequentibus.*

CXCIII. Hæc mea dicta cùm ampliorem mereantur explicationem, libet in nonnullorum gratiam singula accuratiùs examinare atque expendere.

Ab halitibus acidioribus, & liquore simili.

CXCIV. Existimo igitur Febres Intermittentes omnes, & quidem ordinatas, statisque temporibus per Paroxysmos recurrentes, quales Tertianæ sunt & Quartanæ, ut de notissimis & frequentissimis tantùm loquar, ortum habere ab Halitibus Acidioribus, atque Liquore penè simili à Tenui Intestino, & quidem per Lacteas Venas, hinc & Ductum Thoracicum cum Sanguine descendente ad dextrum Cordis Ventriculum delatis, & ibidem *vitalem Sanguinis Effervescentiam vitiantibus*, atque *præter Pulsum frequentiorem alias* quoque *Functiones* plures paucioresve, plùs minùsve *lædentibus*.

In Pancreate Febrium Intermittentium focus.

CXCV. Quoniam namque *ad Intermittentem Febrem producendam* (*Febrem* enim *omnem in læsâ vitali Sanguificatione*, quæ in Corde fit, *consistere*, admitto cum plerisque Medicorum) *requiritur*, ut 1. *ejus Causa feratur ad Sanguinem in Cordis Ventriculis mutationem vitalem subiturum*. 2. ut *Ejus Causa non feratur eò continuè, verùm per intervalla nunc breviora, nunc longiora*: Et *nulla pars in Universo corpore assignari potest, uno excepto Pancreate, à quâ defertur aliquid ad Sanguinis massam continuè, cujusque pars aliqua impediri potest, ne eò feratur perpetuò, quæque iterum sublato ex parte, aut in totum impedimento, eò deferri potest tempore licet diverso*; meritò *in Pancreate quæsitus*, quin Deo annuente *inventus* est *Intermittentium Febrium Focus*: postquam *in ipso culpata à me Obstructiones ex irrefragabilibus deducta ac demonstrata sunt experimentis*.

Succum Pancreaticum esse subacidum.

CXCVI. *Succum Pancreaticum Subacidum* esse, manifesta evincunt Experimenta.

E mora fieri aciorem.

CXCVII. *Eundem morâ fieri solitò Acidiorem*, patet quoque pluribus experimentis, tum in corpore ipso, tum extra ipsum factis.

Ab Acido Acriore, Febrium Intermittentium Paroxysmi.

CXCVIII. *Ab Acido* verò *aucto & acriore Intermittentium Febrium Paroxysmos suum habere ortum*, evincunt & *Symptomata in earundem principio molesta. Frigus, Horror, Rigor, & eorundem Emendatio per Medicamenta Acidum temperantia.*

Succum Pancreaticum in Ductibus sisti.

CXCIX. *Succum Pancreaticum* in *Ductibus suis lateralibus per eorundem Obstructionem sisti posse*, evincit *Obstructionis Essentia.*

Per Obstructionem.

CC. *Obstructionem sæpius in notatis Ductibus Lateralibus excitari*, probat *Liquor cæruleus*, aliove *colore notabili tinctus per Ductum medium in tenue*

nue Intestinum desinentem *Syringæ ope immissus, & in quasdam* duntaxat,*non verò omnes Pancreatis Glandulas admissus.*

CCI. Per patentes namque Laterales Ductus penetrat usque ad Glandulas Liquor dictus,easque colore suo inficit;per quos autem nequit penetrare,eosdem obstructos,aliterve extremè clausos esse oportet,sed obstructos eos potiùs esse, arguit Liquor ex Sale Volatili constans & colore alieno tinctus paulatim per occlusos Ductus laterales viam sibi parans.

À Pituitâ glutinosâ.

CCII. In *Ductibus illis Obstructionem* & quidem à *Pituitâ Glutinosâ* produci posse,probat Pituita similis in Ductu medio à me in Cadaverum dissectione reperta satis copiosa.

CCIII. Ab eâdem Pituitâ Glutinosâ in Ductibus dictis obstructionem excitari,& Intermittentes Febres inde produci,evincunt pleraque *Febrifuga Pituitam Glutinosam incidentia & solventia*, eandemque non raro sensibiliter per *Vomitum* aut *Dejectionem* Expellentia, vel insensibiliter cum *Vrinis* aut *Sudoribus* Evacuantia.

Pituita nullibi copiosior, quàm in tenui intestino. Eadem unde fluidior fiat.

CCIV. *Pituita qualiscunque* nullibi copiosior *reperitur* cumulata & pura,quàm *in Tenui Intestino.*

CCV. Eadem *solvitur & fluidior* fit, mox & per Lacteas Venas ad Cor,hinc cum Sanguine quaquaversùm transfertur,1.ab *Aëris æstu quovis*,Solis Radiis vel Igni nostro accepto ferendo.2.à *Corporis Motu vehemente*;& quandoque forsan 3. ab *Irâ immoderatâ* & aliquandiu perseverante.4.Ab *Alimentis, Condimentis Medicamentisve* Spirituosis vel *Aromaticis*,ut & *Sale Volatili* copiâ nimiâ usurpatis.

Vnde iterum coagulatur.

CCVI. Eadem *coagulatur* iterum & imprimis in Vasis angustioribus 1. à *frigore externo* Aëris, Aquæ,Venti,Pavimenti,Vestium,Indusiorum, &c. 2. à *quiete corporis* mox vehementem corporis motum subsequente.3.à *Terrore aut Mœrore magno,inexpectatoque.* 4. ab *Alimentis, Condimentis, aut Medicamentis frigidis & coagulandi* præsertim *vi præditis,Potu* præsertim *gelido* affatim hausto, & imprimis *Glacie, alisque gelidiore* atque *glaciante facto.*

Quare Intermittentes febres excitentur omni Anni tempore.

CCVII. Hinc est,quòd tàm frequenter Intermittentes excitentur Febres omni anni tempore, quoniam semper potest solvi à re nonnaturali Pituita, & ad Sanguinem, quin quaquaversùm ad omnes Corporis partes, ipsumque adeò Pancreas propelli;atque mox ibidem à re itidem nonnaturali peccante coagulari, atque sic Obstructionem parere, adeóque Intermittenti Febri ansam præbere.

Quare frequentiùs Æstate & Autumno quàm Vere aut Hyeme.

CCVIII. Hinc est,quòd tum Æstate, tum Autumno frequentiùs quàm Vere aut Hyeme Intermittentes excitentur Febres;quoniam Æstate quidem ob Aëris æstum soluta est magis Pituita & quaquaversùm delata,quæ à re nonnaturali, Aëre inexpectato frigidiore, Potuve simili facilè coagulatur & Obstructionem parit; Autumno verò à Re nonnaturali peccante solvitur notata Pituita, & ab Aëris mutabilis frequentiore frigore facilè coagulatur iterum, Obstructionem producens febrilem.

Quare Æstate magis Tertianæ, quàm alia.

CCIX. Quia verò Æstate, quando Æstus urget, Bilis augetur in Corpore, ipsaque Pituita redditur fluidior, succusque Pancreaticus temperatior, idcircò,quæ tunc producuntur Obstructiones,solutu solent esse faciliores,ideoque citiùs solubiles;adeóque Febres inde ortæ Tertianæ potiùs,quin cum calore majore ac molestiore copulatæ.

Quare Autumno magis Quartanæ.

CCX. Rursum quoniam Autumno, quando magis mutabilis est Aëris constitutio & ad frigus tendens, parcior existit tunc in corpore Bilis, & ipsa Pituita redditur copiosior & Glutinosior, Succusque Pancreaticus Acidior,idcircò, quæ tunc producuntur Obstructiones,solutu sunt difficiliores, seriùsque solubiles, adeóque Febres tunc frequentiores oriuntur Quartanæ, quàm aliàs, quin cum frigore majore ac diuturniore copulatæ.

Quare in hoc affectu Febres intermittentes. 1. fuere Tertianæ.

CCXI. Anno igitur superiore cùm inciperet hîc sævire Affectus Epidemius,quoniam id sub finem mensis Iulii factum, urgente tunc Solis æstu vehementi post præcedens Aëris longum ac grande frigus,quæ fuerunt excitatæ Febres,fuere 1. Intermittentes,& quidem Tertianæ, quæ facilè potuerunt produci ob Pituitam durante frigore antecedente copiosam & tenacem in corpore genitam, sed à subsequente Æstu solutam,& quaquaversùm propulsam, ideóque ad Pancreatis glandulas & Ductus quoque delatam,mox ad quodvis in Diætâ commissum erratum,Potum frigidiorem,Frigus aëris qualecunque,nocturnumque adeò denudato corpore exceptum,&c.iterum in notatis Ductibus pluribus, paucioribusve coagulatam, eosdemque Obstruentem,& quidem *Obstructione Febrili.*

Ab obstructione Febrili Symptomata hujus affectûs.

CCXII. *Obstructione* dixi *Febrili*,quoniam non Sanguinem,Inflammationem pariturum, sed Succum acidum in vasis suis sistebat, qui morâ factus acidior,adeóque acrior, non Ductus solidiores ac firmiores, sed Pituitam Obstruentem sequiorem perforans,viam sibi fecit ad tenue Intestinum, in quo ratione suæ acrimoniæ cum Bile effervescentiam instituens vitiosam,& quidem febrilem,Symptomata produxit superiùs enumerata, & in sequentibus explicanda.

CCXIII. Quemadmodùm verò per plures Pancreatis Ductus delata est ista Pituita, ita in pluribus quoque potuit eadem coagulari, & Obstructionem Febrilem producere.

CCXIV. Quemadmodùm rursus potuit eadem Pituita diversâ quantitate contenta fuisse in Ductibus diversis, ita potuit Obstructio diversa produci in Ductibus diversis, adeò ut una citiùs, altera solveretur tardiùs; ideóque Paroxysmus diversus produceretur ab Obstructione notatâ diversâ.

CCXV. Ampliùs,quemadmodùm sæpiùs potuit peccare idem Homo in variis diætæ partibus, ita potuit diversis temporibus produci in diversis Pancreatis Ductibus Obstructio Febrilis.

Quare Tertiana fuerit simplex, quare duplex aut triplex.

CCXVI. Atque hinc deduci debet Febris Tertiana tunc omnes affligens,quosdam quidem simplex,alios verò duplex,aut triplex.

Vnde diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis.

CCXVII. Quin hinc deduci potest diversitas temporis accessûs,durationis,& Symptomatum in Paroxysmis Tertianarum istarum diversarum singulos Ægros diversimodè afficiens.

CCXVIII. Alii enim Paroxysmi anticiparunt, alii postposuerunt, alii eâdem horâ accesserunt.

CCXIX. Rursus Alii Paroxysmi diutiùs, alii breviùs,alii eodem durarunt tempore.

CCXX. Denique Alii Paroxysmi fuere prioribus leviores,alii graviores,alii quoad Symptomata similes.

CCXXI.

Unde Febris continuæ diversitas. Febris intermittens in quo consistat.

CCXXI. Verùm necessum est, ut *Febris Continuæ* in aliis citiùs, in aliis tardiùs priori copulatæ rationem quoque afferamus.

CCXXII. Quemadmodùm verò docuimus in præcedentibus, Intermittentem Febrim pro Foco requirere atque agnoscere Partem, cui cum Sanguine, adeóque Corde commercium est continuum, sed ita, ut ex parte saltem possit ad tempus impediri, & postmodùm sponte, hoc est, à Rebus in corpore existentibus, ac per se agentibus restitui notatum commercium; ita Febris Continuæ *In quo Continua.* Causa vel in ipsis Vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiusque partibus multifariis, vel in tali parte consistet, quæ continuum cum dicto Sanguine, ipsoque Corde habeat commercium, sed ita, ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis denuò restitui.

Aërem primariam fuisse Febris Continuæ causam externam.

CCXXIII. Cùm verò *Sanguis* vel ab *externis causis* malè possit affici, adeò, ut inde excitetur *Febris*, vel *ab internis*, & his multifariis; considerandum est, inter *Causas externas* ipsum *Aërem* jam sæpiùs notatum *primariam fuisse Continuæ Febris Causam*, quatenus valdè *æstuans* tum *per Cutis poros* quaquaversùm penetrans, tum in *Pulmones inspiratus Sanguini se junxit*, *eundemque* non tantum *fluidiorem* præstitit, verùm eidem *partes igneas*, ut & *Salinas Volatiles* multas communicavit, unde ipsius *Effervescentia & rarefactio*, *dissolutioque* facta est *major*, sicque *Continua excitata Febris*.

Internâ Bilem.

CCXXIV. Inter *Causas Internas* propter *Bilem ab eodem Aëre* tum *Igneis*, tum *Salinis Volatilibus* partibus abundante *Acriorem* factam continuè *vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Corde*, est producta *Effervescentia*, eaque cum *Calore notabili* conjuncta, ideóque *Febrilis*.

Hic accessit Massæ Sanguineæ constitutio vitiosa.

CCXXV. Æstuans igitur Aër tum immediatè, tum per intermediam *Bilem* priùs à se malè affectam Continuæ Febris Causa fuit: cui accessit *Totius Massæ Sanguineæ, omniumque ex ipsâ productorum humorum vitium & constitutio vitiosa à Tertianâ Intermittente memoratâ dependens.*

Ejus causa.

CCXXVI. Nam *Succus Pancreaticus* propter Ductuum lateralium obstructionem ibidem moram nectens, Acriorque factus, postquam per obstruentem Pituitam viam sibi fecit, non tantùm Paroxysmum Febrilem producit, sed *Sanguinem universum omnesque ex ipso producendos humores plus minúsve* pro vitio suo majore aut minore *corrumpit*. Unde propter illam corruptionem in ipsis etiam desinente paroxysmo remanentem, Continua potuit imò debuit subsequi Febris.

CCXXVII. Illud autem faciliùs, citiúsque contingit, quando *plures concurrunt Causæ*, sicut in hoc Affectu Epidemio factum, *Æstus* sc. *Aëris permanens*, ut & *Bilis ab eodem Aëre* antequam Febris ulla excitaretur *jam vitiata*, & indies ampliùs à naturali statu abducta, etiam ab *Effervescentiâ vitiosâ* propter *Succum Pancreaticum* Intermittentis Tertianæ Paroxysmos producentem.

CCXXVIII. *Continuæ* igitur *Febris* Affectum nostrum Epidemium comitantis *Causam internam primariam* censemus *Bilem* multis nominibus malè affectam, sicut jam dictum, explicatumque.

Anxietates circa præcordia unde.

CCXXIX. Tertium inter notati Epidemii Affectûs Symptomata locum dedimus *Anxietatibus circa præcordia plerosque mirè torquentibus*.

1. Ab effervescentiâ vitiosâ.

CCXXX. Easdem Anxietates deducimus 1. *ab Effervescentiâ vitiosâ perpetuò in tenui Intestino propter Bilem*, uti dictum, *vitiatam excitatâ*, & *halitus* solitò *plures*, *acrioresque* producente, qui tum ipsum *Intestinum*, tum *Ventriculum distendentes anxietatem* illam pariant.

2. A Pituitâ glutinosâ.

CCXXXI. Easdem Anxietates deducimus 2. à *Pituitâ glutinosâ* præcedenti Aëris frigori debitâ, & in *tenui Intestino hærente*, nunc verò partim à subsequente *Aëris æstu*, partim à notatâ *Bile* solutâ, & modò memoratis Halitibus sub *Flatuum* specie junctâ, eandemque *Anxietatem augente*.

3. A Succo Pancreatico.

CCXXXII. Easdem Anxietates deducimus 3. à *Succo Pancreatico* suo tempore paroxysmos febriles producente, atque tunc Effervescentiam in tenui Intestino ampliùs vitiante, & *Anxietates* dictas simul *augente*.

...tium augmentum à primaria febris causa.

CCXXXIII. Quoties namque novi excitabantur Paroxysmi, toties augebantur simul in Ægris notatæ Anxietates; quarum proinde augmentum meritò adscripsimus primariæ Intermittentis Febris Causæ.

Nausea à Bile.

CCXXXIV. Quarto loco *Nauseam* plerisque valdè molestam recensuimus: eamque à modò memoratis & Bili præsertim adscriptis deducimus *Halitibus*, ut & ipsi *Bili* omnia in tenui intestino turbanti, & aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgenti, atque unà cum halitibus ipsum ad vomendum irritanti.

Vt & Vomitus.

CCXXXV. Iisdem *Halitibus & Bili* potentiùs Ventriculum irritantibus, utpote majore copiâ eò assurgentibus tribuimus *Vomitum* tunc frequentem, molestumque, quinto loco memoratum.

Hic quandò frequentior & molestior.

CCXXXVI. Fuit autem iste Vomitus frequentior, & molestior ad singulos paroxysmorum novorum febrilium accessus, & quidem plerumque, quando frigori qualicunque succedebat Calor: quo tempore in plerisque Febribus Intermittentibus excitari solet Vomitus, rariùs aliàs; nec mirum.

Ejus causa.

CCXXXVII. Tunc enim (postquam à Succo Pancreatico Acidiore, ac imprimis simul Austeriore Paroxysmum febrilem producente oppressa fuit in tenui Intestino Bilis, ac compressa) desinente notati Succi affluxu novo vires & dominium vicissim nanciscitur *Bilis*, aliquâ sui parte ibidem subsistens & à recenti continuè accedente aucta; unde *plures*, *volatilioresque* tunc assurgunt *Halitus*, qui *totum Intestinum* irritantes tum ad sui, tum ad Pituitæ à notato Succo magis solutæ ac mobilis, tum ad Bilis, tum ad Succi Pancreatici cum Pituitâ juncti propulsionem tàm sursùm, quàm deorsùm huic Vomitui ansam præbent.

Qualis Materia vomitu excreta.

CCXXXVIII. Materia Vomitu excreta fuit multifaria, semper *Biliosa* & amara, sæpiùs simul *Pituitosa*, subinde simul *Acida*, vel *Austera*, ingratum ob Bilis admistionem saporem *vitriolatum* producens: Colore nunc *flavo*, nunc *pallido*, quandoque *virescente*, aut *subnigricante*.

Biliosa, & quare.

CCXXXIX. *Biliosa* & *Americans* fuit materia vomitu excreta propter Bilem in corpore auctam & mobiliorem factam, quin ob sui volatilitatem facilè ad Ventriculum propulsam.

CCXL.

Pituitosa & quare. CCXL. *Pituitosa* fuit eadem propter Pituitam durante frigore antecedente auctam & glutinosam, nunc demùm à subsequente Aëris æstu, & Bile auctiore atque acriore solutam, fluidamque factam.

Acida austeraque, & quare. CCXLI. *Acida* fuit & *Austera* eadem vomitu excreta materia propter Succum Pancreaticum à præcedente frigore acidiorem, austerioremque factum, & nunc Intermittentem febrem producendo ad tenue Intestinum delatum, sed itidem propter moram acidiorem factum, & Pituitæ immersum, & unà cum ipsâ excretum.

Ingrati saporem habens, & quare CCXLII. *Vitriolatum*, aliâsve *ingratum saporem* habens materia Vomitu excreta est, propter *Succum* eundem *austerum* unà cum *Bile* intimiùs junctum & saporem illum producentem.

Color excretorum unde. CCXLIII. *Color* excretorum *flavus* fuit à Bile copiosâ, *Pallidus* à Pituitâ multâ, *Virescens* ab acido succo ac Bili juncto, uti *Nigricans* ab eodem magis corrupto, Bilemque ampliùs corrumpente.

Appetitus prostratus unde. CCXLIV. *Appetitus Ciborum* fuit 6. in *plerisque prostratus*, talisque permansit in multis longo tempore ob memoratos modò Humores ternos vitiatos, Bilem acriorem, copiosioremque, Succum Pancreaticum austeriorem, ac Pituitam glutinosam. *Et ejus duratio unde.* Permansit autem talis diutiùs, quoties plures simul concurrerunt causæ notatæ, ac segniùs fuerunt emendatæ: sicùt contrà cessavit citiùs, quoties causæ concurrerunt pauciores, minúsque graves, citiúsque cesserunt Medicamentis, aut Diætæ convenienti.

Emendari sæpè humores vitiosos ope Diætæ. CCXLV. Emendantur namque non rarò Humores vitiosi non tantùm vi Medicamentorum, cùm sæpè nulla sumantur, sed etiam Diætæ ope, sed illi emendationi conciliandæ aptæ, non quidem temperatæ qualis Sanis debetur, sed à Temperie ac mediocritate recedentis, ita tamen, ut cujusvis humoris peccantis vitio sit subcontraria, & illi proinde corrigendo, temperandoque conveniens: sive Diæta illa præscribatur à *Medico* perito, sive, quod frequentiùs evenit, casu talis eligatur, usurpeturve ab *Ægro*: nam in eâ adornandâ sæpiùs casus, quàm ratio habet locum.

CCXLVI. Et profectò miramur meritò tantas non tantùm in pejus, verùm in melius quoque mutationes fieri à Diætâ toties casu mutatâ; nec tamen istarum mutationum rationes, Causasque veras observari satis à Medicis, aut notari in eorum scriptis, quò & aliis serviant: postquam longè faciliùs per Diætam regi se patiuntur Ægri, quàm per Medicamenta: quæ Diæta si præscribatur illis non morosa & fastidiosa, quin sat sæpè imaginaria; verùm facilis, grata, & ab experientiâ desumpta, plurima ejus ope bona redundant in Ægros & Convalescentes.

Ciborum Fastidii molestiâ unde. CCXLVII. Importunum & maximè molestum fuit 7. in nonnullis Ægris quorumvis *Ciborum*, Esculentorumque *Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas ipsos vexans & angens: quod meritò ab iisdem deducimus causis. Cùm enim Ciborum præsertim Appetitus excitetur ab *Acido Spiritu* in *Salivâ* latitante, aut à *Succo Pancreatico* ad Ventriculum assurgente: quoties idem *obtunditur à Bile Acriore Pituitâque Glutinosâ*, vel *corrumpitur in Austerum*, mirum non est, si *Fames* tunc exulet, quin paulatim *Ciborum* omnium *Fastidium* consequatur.

CCXLVIII. Ubi autem Causæ tales humores in nobis producentes, diutiùs permanent, mirum non est, si Fastidium quoque notatum perennet, quin ampliùs augeatur.

CCXLIX. Tales autem Causæ locum habuerunt anno superiore, quin perseverarunt sat diu cum magno Ægrotantium fastidio, & Ciborum Fastidii continuatâ excitatione.

CCL. Variis modis se habuit 8. *Sitis* Nam quosdam ursit *magna*, quosdam *pauca*, quosdam *nulla*. *Sitis varia.*

CCLI. *Bilis Acrior & copiosa* dominium in corpore obtinens *Sitim* excitavit *magnam* & inextinguibilem. *Magna unde.*

CCLII. Eadem *Bilis à Pituitâ Glutinosâ quodammodò obtusa* & fracta *mediocrem* duntaxat excitavit *Sitim*. *Mediocris unde.*

CCLIII. Eadem *Bilis* partim *à Pituitâ Glutinosâ*, partim *ab humore Austero* in tenui Intestino *retusa & iners facta nullam* in Ventriculo potuit excitare *sitim*. *Nulla unde.*

CCLIV. Nec tantùm varia sitis excitata est in Ægris, verum 9. in non paucis, æquè ac in me, *Potûs omnis* etiam aliàs *suavissimi & gratissimi Aversio* est observata, eaque diu perdurans. *Potûs omnis aversio.*

CCLV. In me quidem Ciborum omnium Aversio extrema duravit per aliquot dies, atque paulatim cœpit denuò locum habere Appetitus, indies accrescens: Ast Potûs omnis ordinarii, Vini purâ qualiscunque, Rhenani, Mosellani, Gallici, Hispanici, & quidem singulorum multifarii, ut & Cerevisiæ cujusvis, dulcis æquè atque amaricantis, ac è locis variis huc translatæ Aversio tanta in me fuit, & tam diu perseverans, ut metuerem, ne unquam ampliùs ordinario quirem frui potu: Solis Acidulis Spadanis existentibus & gratis, & mihi variis nominibus aptis & utilibus. *In Autore extrema.*

CCLVI. Quod mihi, hoc ipsum aliis quoque multis evenit.

CCLVII. *Causam* verò istius *à Potu omni ordinario Aversionis* existimo fuisse *Humorem Austerum vitiatæ Bili junctum*, atque *Halitus tales producentem*, ut *Lingua & Palatum* inde inepta redderentur ad Potum ordinarium cum voluptate gustandum, exhauriendumque. *Ejus causa.*

CCLVIII. Austerum verò hîc maximè culpatum sicut cum Acido habet affinitatem magnam, ita Ciborum quàm Potuum Appetitus restituitur faciliùs citiúsque.

CCLIX. Videtur igitur Potûs Aversio diutiùs vexasse nonnullos, quàm Ciborum Fastidium, quoniam citiùs Aciditas corrupta restitui potuit in Salivâ, quàm in Succo Pancreatico; quo diutiùs in Austeritate perdurante, atque unà cum ipso Bilis corruptione notatâ, perduravit etiam diutiùs Potuum Aversio, quàm Ciborum. *Potûs aversio diuturnior, quàm ciborum, unde.*

CCLX. Aqua verò tum pura Putealis vel Pluvia, tum Medicata, qualis est Acidularum, non tantùm eatenus assumi potuit faciliùs & citiùs, quia erat insipida, sed etiam quatenus vim habet laudabilem, aptamque ad emendandos Humores vitiosos, tàm Austeros, quàm Biliosos. *Acidulæ quâ ratione utiles.*

CCLXI. Quicquid enim est insipidum, id quemadmodùm Gustum haud movet, ita ejusdem fastidium non excitat, nec auget; quod dici nequit de sapido.

CCLXII. Nullus præterea potus est ordinarius, Vinum aut Cerevisia, qui non magis Gustum afficiat moveatque, quàm ipsæ facient Acidulæ: quæ proinde *Aliorum potuum magis Gustum afficere.*

proinde cum minore fastidio assumi potuêre, quàm Vinum vel Cerevisia, cujuscunque demum essent Saporis aut virtutis.

In quibusdam aversio Acidularum. CCLXIII. Nam, ut & hoc addam, non paucis ne quidem Aqua pura, vel Acidularum placuit, sed itidem Aversionem peperit, sed tamen minorem semper, ac Potus ordinarius.

CCLXIV. Vbi iterum animadvertendum est, non deesse, qui naturaliter abhorreant ab Acidulis, in quibus itaque non mirum, si & tunc quoque adfuerit harum fastidium.

Fastidii varietas unde. Cur serius ægrotantibus citiùs potuerit restitui fames, quàm sitis. CCLXV. Humorum autem diversitas peperit quoque magnam in hisce Fastidiis varietatem. Vbi & hoc notandum, quò seriùs ægrotarunt Ægri, eò citiùs restitui potuisse Famem, non item Sitim: quoniam sub Autumni medium Æstui successit à Ventis in Aëre Frigus, à quo fames iterum ex parte excitata denuò fuit propter partes Acidas tunc Aëri admistas & unà cum ipso inspiratas, sicque in corpore nostro auctas.

CCLXVI. Quicquid autem Potûs omnis Fastidium pepererat, id omne à succedente Aëris frigore neutiquam fuit emendatum, quin potiùs in suâ operatione roboratum, sive quis Pituitæ Glutinositatem, sive Succi Pancreatici Austeritatem consideraverit; cùm utraque à frigore producatur, foveatur, & augeatur.

Linguæ Ariditas & Mucositas. CCLXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata memoravimus 10. *Linguæ* nunc *Ariditatem*, nunc *Mucositatem*, postquam non semper ipsa eodem se habuit modo.

Ariditas unde. CCLXVIII. Ariditatem quidem adscribimus *Bili auctiori & Acriori absque Pituitâ* vel *Salivâ Glutinosâ* ipsi junctâ; Bilis namque talis quemadmodùm in universo Sanguine, hinc & Corpore incendium auget, ita plures in exspiratione halitus simul expellit, à quibus pendet Linguæ Ariditas.

Ejus augmentii unde. CCLXIX. Hæc Ariditas Linguæ augetur in Ægris ore patulo somnum capientibus: Quoties namque per nares non satis patentes transitum sufficientem non habet Aër exspiratus, toties os, etiam dormientibus, plùs minùs aperitur, atque tunc semper arescit Lingua.

CCLXX. Quòd si præterea incendium febrile in Sanguine fuerit excitatum, tum Aër, qui exspiratur, siccior existit, tum halitus, cum fumo comparandi, simul prodeunt, & Linguæ ariditatem augent.

Mucositas unde. CCLXXI. Quoad *Mucositatem linguam obducentem*, debetur illa tum *Salivæ* aut *Pituitæ* à capite delabenti, tum modò memorato *æstui febrili* eandem exsiccanti, atque subductis partibus magis aqueis inspissanti, atque Glutinosam tenacemque facienti.

Aphthæ. CCLXXII. Accesserunt 11. multis ægris anno superiore *Aphthæ*, molestum malum.

Quid sint. CCLXXIII. Sunt autem, ut satis notum, *Aphthæ Vlcuscula, sed cuticulam non nisi, quando crusta decidit, à subjectis partibus tollentia*, & omnem Oris superficiem interiorem occupantia, quin OEsophagum quoque aliquando afficientia.

Inibi quidnam peculiare. CCLXXIV. In Aphthis ergò hoc singulare observatur, quòd cùm *cætera Vlcera* mox *Cuticulam soleant corrumpere ac consumere*, adeò ut eadem nuda existant, nisi pure obtegantur; *Aphthæ corrumpant* quidem *Linguæ palati*, reliquarumque Oris partium *cuticulam*, *non item ipsam consumant*, *sed crustæ ad instar ipsis adhærentem sinant*, donec paulatim decidant, novâ cuticulâ sæpiùs priori succrescente, iterumque corruptâ, ac similiter decidente.

CCLXXV. Observatur autem ista in Aphthis corrupta & ab inferioribus partibus paulatim secedens *cuticula coloris varii*, sæpiùs *candicantis*, aliquando *flavescentis*, quandoque *nigricantis*. *In Aphthis cuticula coloris varii.*

CCLXXVI. Eadem *Cuticula* nunc *faciliùs & citiùs*, nunc *difficiliùs & segnius secedit à subjectis partibus*.

CCLXXVII. Hæc idcircò noto, quia usum habent in Medicinâ, serviuntque prognosi formandæ. Nam quò magis albicant Aphthæ, hoc est, Cuticula ab ipsis corrupta; quò faciliùs, citiùsque secedunt ipsæ à subjectis partibus; quin imò quò pauciores observantur rariùsque regenerantur aut succrescunt; eò sunt salubriores, eò faciliùs citiùsque curantur, ipsique Ægri convalescunt citiùs. *Aphtharum Prognosis.*

CCLXXVIII. Contrà, quò eædem sunt à colore albicante remotiores, flavæ, ac imprimis atræ; quò segniùs ac difficiliùs secedunt, adeòque subjectis partibus adhærent arctiùs, suntque magis compressæ; quò succrescunt lentiùs, permanentque diutiùs; quò plures occupant partes, perdurantque diutiùs; eò sunt periculosiores ac nocentiores; eò curantur difficiliùs & rariùs, pereuntque adeò Ægri frequentiùs.

CCLXXIX. Cùm ergò diversæ naturæ Ulcuscula sint Aphthæ, libet ipsarum causas veras, modum generationis peculiarem investigare accuratiùs, idque eò magis, quòd non meminerim me apud Authorem ullum talia legere, quæ veritatis avidæ satisfaciant menti. *Earum causam apud autores non inveniri.*

CCLXXX. Ulcera pleraque aut consequuntur Vulnera vel Excoriationem circa tertium diem, quando Sanguis in pus incipit mutari, aut per se habent ortum ab humoribus acribus partes molles rodentibus, atque in ulcus vertentibus. *Vlcerum diversa origo.*

CCLXXXI. Hi humores sunt ferè salsi muriatici, vel acidi; à quibus partium superficies sive cuticula primùm corrodi ac consumi solet, mox & pars subjecta similiter exedi, quæ partis exesæ apertio Ulcus vocatur, in quo Sanguis eò ad nutritionem delatus in Pus corrumpitur, semper ad albedinem vergens, nisi mali moris reddatur ulcus, vel ab errore aliquo in rebus nonnaturalibus vel medicamentis commisso illud alteretur ac mutetur. Sic exempli gratiâ à sulphure medicamentis immixto nigricabit ferè Pus priùs albicans. *Humores acres quomodò ulcera producant.*

CCLXXXII. Aphthæ autem, ubi exoriuntur, statim per vesiculas exiguas & albicantes se manifestant: adeò ut ipsarum ortus videatur fieri per talem Cuticulæ corruptionem, quæ ipsam reddat spissiorem & à subjectis partibus secedentem, donec paulatim ampliùs crassescens tandem ab ipsis decidat crustæ modo: succrescente ac sæpiùs mox similiter corruptâ novâ cuticulâ, donec itidem decidat. *Aphthæ qui oriantur.*

CCLXXXIII. Quemadmodùm verò pleraque Ulcera post cuticulæ corruptionem ac secessum, novæ ortum impediunt, quin continuè in latum vel profundum serpunt, subjectasque partes consumunt; ita contrà in Aphthis hæret in cuticulâ præsertim corruptio, nec facilè tunc aliquam profunditatem nanciscuntur Ulcera verè superficiaria, Cuticulæ soli infesta *Corruptio in Vlceribus & Aphthis diversa.*

& illam continuè succrescentem iterum corrumpentia, ipsamque non tàm consumentia, quàm inspissantia, & simul partibus subjectis inutilem facientia.

A Vomitione humorum Acrium, & halituum similium ascensu Aphthas excitari.

CCLXXXIV. Unde non mirum, si à Vomitione humorum Acrium, eorundemve aut halituum similium ascensu per OEsophagum ad Os excitentur tàm sæpè Aphthæ: quatenus illi humores halitusque Acres quovis modo ad Os delati partium omnium ibi contentarum Cuticulam corrumpunt, & post sui incrassationem notabilem ad secessum & casum aptam reddunt, quoties salubres sunt Aphthæ; quæ periculosæ ac lethales ferè observantur, quoties Cuticulæ istius incrassatio, & secessus non succedit, quin potiùs ipsa tenuis permanens partibus subjacentibus firmiter adhæret, nec ab illis secedit facilè.

Curatio in Vlceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXV. Unde & hoc notandum, Cæterorum Ulcerum Curationem promoveri, quando paulatim exsiccantur, & minùs humoris ex ipsis prodit; Aphthas contrà Curationis spem facere, quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex Ore, ptyalismum mentiens, tunc enim citiùs & faciliùs solent curari Aphthæ.

CCLXXXVI. Vnde sicut ad cæterorum Vlcerum Curationem laudantur Medicamenta humorum Acrimoniam, sed Acidam temperantia, mox exsiccantia; ita contrà Curandis Aphthis conducunt Medicamenta lenientia quidem, Acidamque Acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia.

Vlcerum & Aphtharum causa diversa, & quænam.

CCLXXXVII. Ex quibus videor mihi posse de Vlcerum cæterorum, atque Aphtharum Causâ diversâ hoc statuere: In cæteris Vlceribus Acrimoniam Acidam similitudinem habere cum illis Acidis, quæ humiditate Aqueâ dissoluta vim suam magis exerunt, ideóque concentrantibus indigent: in Aphthis contrà similitudinem habere Acrimoniam Acidam cum illis Acidis, quæ ab humiditate Aqueâ dissoluta vim suam amittunt, ideóque iisdem opus habent.

Vlcera ab acido valdè acri, Aphthæ ab acido minùs acri.

CCLXXXVIII. Quin inde videor mihi haud malè concludere, Vlcera cætera excitari ab acido valdè acri, Aphthas verò ab acido minùs Acri, quodque vim suam amittat in ipsâ cuticulâ, quam corrumpere quidem possit, non itèm consumere, atque ideò in eâ hæreat: unde, dum corrumpitur magis magisque simul incrassescens atque à subjectis partibus sensim secedens Cuticula, nova illi succrescit, quæ, postquam prior decidit, paulatim pari modo corrumpi incipit, donec tandem aut corrigatur, evacueturque Acidum peccans, aut spontè superetur, deficiatve in corpore.

Quisnam humor Aphthas producat.

CCLXXXIX. Quoniam verò inter Purgantia in Aphthis curandis convenientissima optimum observatur Rhabarbarum, Bilem purgans; & tàm sæpè, ac imprimis in pueris Bilem æruginosam consequuntur Aphthæ; valdè probabile videtur, Humorem Acidum Aphthas producentem aut esse Bilem æruginosam, aut Humorem illi planè affinem; ideóque minùs purum, adeóque minùs Acrem, quàm observatur esse Humor cætera Vlcera gignens.

Quale Medicamentum in Aphthis curandis utile.

CCXC. Vnde videtur adhuc idcircò in curandis Aphthis conducere medicamentum acrimoniam temperans, sed simul humectans, quò hujus ope diluatur magis Æruginosa Bilis, ex flavâ & Succo Pancreatico acido & acri, non tamen extremè acri, confluentibus producta, & diluta reddatur infirmior & interior.

Unde Anno 1669. Aphthæ ortum habuerint.

CCXCI. Existimamus ergò anno superiore Aphthas frequentes habuisse ortum ex confluxu Bilis acris, & Succi Pancreatici similiter acris, unde vitiosè simul Effervescentes Halitus excitarint naturæ mediæ, quin Humorem, Liquoremve constituerint non extremè acrem, (Dysenteriam in quibusdam producentem, de quâ mox agemus) sed fractum acrem, qui Vomitu ad Os delatus Aphthis dederit ansam & ortum.

CCXCII. Utrumque autem Humorem notatum simul peccasse in multis, non semel jam evicimus in superioribus, tàm ex Causis præcedentibus, quàm Symptomatibus Affectum Epidemium nostrum comitantibus.

Alvi fluxus & Dysenteria.

CCXCIII. Quoad Alvi Dejectionem, observatus 12. in multis Ægris tàm in principio Affectûs, quàm postmodùm etiam *Alvi fluxus*, & in paucissimis *Dysenteria* ipsa.

Alvi fluxus unde.

CCXCIV. *Alvi fluxum* deducimus hîc meritò à *Bile abundantiore & acriore* Aëris æstui debitâ, sicut aliàs plerumque ab eâdem ortum habet Diarrhœa, & maximè Biliosa, qualis fuit anno superiore.

Dysenteria unde.

CCXCV. Quoad *Dysenteriam* seriùs observatam, tribuenda ipsa tum eidem *Bili notatæ*, tum *Succo Pancreatico Acidiori*, partim à similium nimio usu & abusu, partim à subsequente Novembri mense *frigore acri* orto.

In eâ quid fiat, & quænam excernantur.

CCXCVI. In Dysenteriâ namque Vlcerantur, exeduntùrque Intestina, fitque tum Sanguinis, tum maximè Puris excretio copiosa: unde à tali Causâ producetur, quæ Intestina exedere atque ulcus excitare apta est nata, ergò ab Humore acido.

Dysenteriam non esse à solâ Bile.

CCXCVII. Quotquot proinde *à solâ Bile* quoquo modo per se corruptâ & acriore factâ Dysenteriam deducunt, toto cœlo errant: postquam *Sal lixivum Bilis acerrimum* factum *Gangrenam* quidem tum alibi, tum in tenui Intestino excitabit, *nunquam Vlcus.*

Vlcus esse ab Acido, non à Lixivo.

CCXCVIII. Est enim Vlcus Acidi, non Lixivi effectus: unde nisi Acidus & quidem Acris humor jungatur Bili, nunquam efficietur ab ipsâ Dysenteria, quam solus Humor valdè Acidus & acer ad Intestinum delatus producet.

Anni 1669. Dysenteriæ unde.

CCXCIX. Anno autem superiore qui pauci passi sunt Dysenteriam, illam Bili æruginosæ, ab Acido acri corruptæ, debuerunt.

Alvus adstrictior unde.

CCC. Sed 13. *Alvus* in plerisque ab initio Affectûs fuit *Adstrictior*: & quidem propter Pituitam Glutinosam, Humoremque Austerum à præcedente frigore in Corpore abundantes, nec mox Bile ab æstu Aëris subsequente acriore factâ correctos aut devictos, verùm illi resistentes, atque in flatus austeros ac tenaces mutatos Alvi excrementa indurantes, sicque Alvum adstringentes, atque propter urgentem calorem febrilem molestiam ægrorum & anxietates non parùm augentes.

Et postea solutior unde.

CCCI. Postquam verò partim ab Aëris æstu, partim à calore febrili, partim à Medicamentis correcti, debellative fuêre humores austeri & Glutinosi, reddita est quoque paulatim Alvus solutior.

Abdominis distensio.

CCCII. Notavimus 14. inter Symptomata molesta non tantùm gravem *Abdominis Distensionem*,

Dolor perterebrans. In regione lumbari. Borborygmi. Abdominis distensio unde. Dolor unde.

nem, verùm *Dolorem* quoque *varium*, & in quibusdam *Perterebrantem*; tum ubique, tum præsertim in *Lumbari Regione* valdè sævientem: accedentibus non rarò *Borborygmis*.

CCCIII. *Distensionem Abdominis* adscribimus *Flatibus Glutinosis* ex Pituitâ simili à Bile acri tanquam Efficiente Causâ productis: Utriusque autem ortum non semel ab Aëre contrario se alternatim subsequente deduximus.

CCCIV. Prout autem Utrique humori jam notato, *Pituita Glutinosa, Bilique Acri* conjunctus est Succus Pancreaticus variè corruptus, ita *Dolor excitatus* est *varius*, aliquando blandior, aliquando acrior: inter quos atrocissimus solet esse, qui terebræ ad instar *intestina* videtur *perterebrare*, ortum habens ab humore *Austero-Acido* binis notatis juncto.

In regione lumbari unde.

CCCV. *Molestissimus* autem ac *frequentissimus* fuit *in Regione Lumbari*, quo loco tres culpati confluunt Humores; ubi non mirum est, si graviùs afficiant Continentes partes, utpote acrimoniam integram, necdumque fractam obtinentes: dum autem paulatim se mutuò frangunt, temperantque Humores subcontrarii, hebescit eorundem acrimonia, roduntque minùs partes, ad quas propelluntur.

Borborygmi unde.

CCCVI. Addidimus *Borborygmos*, Ventrisque murmura & rugitus exercuisse quosdam; cùm non sit necesse, ut flatus Intestina, hinc & abdomen distendentes loco suo moveantur, sicque sonum aliquem ibidem edant, postquam non rarò conclusi manent in fistulâ Intestinali, atque absque sono permutant locum.

Quinam flatus in intestinis muti, qui nam sonori.

CCCVII. Cur autem aliquando *muti*, aliquando *sonori*, volvantur flatus per intestinalem fistulam, difficile dictu existimo: nisi quòd *505iccior* observentur *magis sonori, humidiores magis muti*, saltem in sui excretione, quin tum diversa quoque sortiuntur apud plerosque nomina; Latinis non æquè observata, Crepitus namque vocantur ipsis pedentium flatus.

Suffocatio Hypochondriaca.

CCCVIII. Attigimus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ* Sensum ac Metum, quo nonnulli sunt affecti.

Non propria Mulieribus.

CCCIX. Hunc affectum existimant quidem Medicorum plerique *proprium* esse *Mulierum*, & *falluntur*, imprimis quando censent ipsum pendere *ab ascensu Vteri ad fauces usque assurgentis*, atque ibidem fœminas penè suffocantis.

Non ab ascensu Vteri. Et quare

CCCX. Hanc verò sententiam in plebejis, rerum plerarumque abstrusarum ignaris, quemadmodùm ferre possumus, ita meritò ridemus & carpimus in Medicis, quorum interest, Corporis structuram eousque saltem nosse, ut non ignorent impossibilem esse talem Vteri ad fauces ascensum propter ipsius vincula multifariâ ipsum arctissimè in hypogastrii cavitate detinentia.

CCCXI. Adde quòd Affectus omnibus modis similis observatus in maribus sat sæpè opinionis prioris absurditatem evincat.

CCCXII. Cui accedit, quòd solutionis modus absurditatis convincat eandem Opinionem. Nam duobus tribusve flatibus per os erumpentibus tollitur sæpenumerò iste strangulationis metus. Vnde facilè patet, à flatibus habuisse ipsum ortum.

Sed à flatibus.

CCCXIII. Quòd si à flatibus habeat ortum, quis non videt, quàm sit absurdum, eundem Vteri adscribere ascensui.

CCCXIV. Non sine causâ judicavimus proinde aliam ipsi assignandam veriorem causam, Flatus puta, Halitusve in tenui Intestino excitatos & ad Ventriculum, hinc OEsophagum quoque atque Fauces assurgentes, atque pro sui diversitate *Affectum* illum *diversimodè* se manifestantem producentes.

Suffocationis species diversæ. Constrictio faucium unde.

CCCXV. Aliàs enim *constringi videntur Ægris fauces*, ac si in strangulationis versarentur periculo: quod evenit, quoties *Austeri* sunt notati *Flatus, Halitusve*.

Anxietas faucium unde.

CCCXVI. Aliàs *anguntur* quidem *Fauces, ac si continuè in illis aliquid hæreret*, quod difficulter possit deglutiri; unde tunc OEsophagum, ac si quid degluttiendum foret, continuè coarctant; quod fit ab *halitibus, flatibusve acribus & viscosis*, OEsophagi parietibus adhærentibus, ipsosque continuè irritantibus.

Languor & animi deliquium unde.

CCCXVII. Aliàs *Languore continuè urgentur Ægri, ac si Animi deliquium instaret continuè*, & subinde *in Aquâ videretur natare Cor*, id est, Pars Cordis nomine insignita, Ventriculi puta Orificium superius: quod accidit *ab Halitibus magis Aqueis & assidue assurgentibus, ventriculique Orificium magis, quàm OEsophagum afficientibus*.

CCCXVIII. Hæc ita se habere, confirmant & evincunt Medicamenta singulis notatis speciebus maximè convenientia.

Harum specierum remedia:

CCCXIX. Licèt enim occurrant remedia; quæ promiscuè in omnibus hisce speciebus sunt utilia, reperiuntur tamen alia quoque, quæ singulis speciebus sunt magis specifica.

Remedia omnibus communia.

CCCXX. Sic *omnibus speciebus conducunt omnia Salia Volatilia*, & præ cæteris omnibus *Spiritus Salis Armoniaci* ad Guttas iij. iiij. v. vel plures ex Vini, alteriusve liquoris convenientis cochleari sæpiùs assumptus.

Remedia quando flatus sunt austeri.

CCCXXI. Vbi *austeri* sunt flatus, halitusve, præter eundem salis armoniaci spiritum, conducit *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum Succini*, *macis* stillatitium, &c.

Quando halitus sunt glutinosi & acres.

CCCXXII. Vbi *glutinosi & simul acres* sunt halitus, flatusve, conducunt præter Salia volatilia, *Spiritus Nitri dulcis, Ol. cort. arantiorum, Rorismarini*, &c.

Quando sunt Aquei.

CCCXXIII. Vbi *magis Aquei* existunt Halitus, conducunt præter laudata semper Salia Volatilia, *Tincturæ Aromaticæ Cinnamomi, Croci, Nux Moschata*, &c. non neglectis *Hydragogis* subinde usurpatis ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Suffocationis Hypochondriacæ causa.

CCCXXIV. Ex quibus omnibus per multiplicem & longam experientiam notis, concludo 1. *Halitus, Flatusve varios* nunc *ad Ventriculi orificium superius* tantùm, nunc *ad OEsophagum* quoque *& fauces* assurgentes producere hunc Affectum.

Focus.

CCCXXV. 2. *Focum hujus mali* esse *Intestinum tenue proximum* Ventriculo.

Fomes.

CCCXXVI. 3. *Fomitem ejusdem mali* esse *confluentes ad tenue Intestinum Humores tres, Pituitam, Bilem, Succumque Pancreaticum* diversimodè affectos, & ideò Affectum diversum producentes.

Eam & Mulieres & Viros afficere.

CCCXXVII. 4. Licèt *Mulieres afficiat frequentiùs*, *afficere* tamen *Viros quoque*, cùm non tantùm id reverâ fieri observemus indies,

sed etiam, quoniam illius Causæ occurrunt in Viris.

Ejus nomen convenientius Suffocatio Hypochondriaca.

CCCXXVIII. 5. *Convenientius* ipsi *nomen* tribui non posse *Suffocatione Hypochondriacâ*; cùm in sinistro Hypochondrio habeat ortum, & familiare sit omnibus, qui decantatâ vexantur Affectione Hypochondriacâ.

Cur eâ magis Mulieres afficiantur, quàm Viri.

CCCXXIX. Afficiuntur autem hâc suffocatione Mulieres, quàm Viri, frequentiùs, quia sexûs sui ratione variis sunt subjectæ molestiis, ex quibus huic malo producendo apti generantur humores.

Ejus causa in hoc affectu Epidemio unde.

CCCXXX. Causa verò talis Suffocationis multifariæ commodè potest deduci ex Humoribus anno superiore in Ægris variis propter variam Aëris mutationem occurrentibus; ut alia Diętæ vitia non memorem, quæ tamen haud dubiè illi quoque malo dederunt ansam in non paucis.

Respiratio difficilis.

CCCXXXI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata notavimus 16. *Respirationem Difficilem* multis gravem.

Ejus causa Halitus, & Flatus ad Cor delati.

CCCXXXII. Inter varias Respirationis difficilis *Causas* postrema non est *Halitus*, & imprimis *Flatus* unà cum Sanguine ad Cor, & mox *ad Pulmones delatus*, ibidemque tum *in Vasis*, tum *in parenchymate, ductibus* putà *inter arterias & venas positis hærens*, atque *Pulmonem aut distendens*, *aut distentum servans*, sicque *exspirationem* primò, ac proinde *inspirationem* quoque *impediens*.

CCCXXXIII. Halitum autem, Flatumque in Febrium Intermittentium initio, quin augmento, ipsoque statu vel vigore, ut & in multis Febribus continuis in tenui Intestino excitari, atque inde ad Cor & ultrà deferri, notissimum est iis, qui Ægros suos exactè observant & ad singula ipsorum Symptomata attendunt.

CCCXXXIV. Non defuit proinde anno superiore in Affectu nostro Epidemio causa difficilis respirationis, postquam & Intermittentibus & Continuis laborarunt plerique Febribus.

Incubus.

CCCXXXV. Nec tantùm sola difficili respiratione laborarunt multi, verùm 17. etiam *Incubo* nonnulli, & inter ipsos ego quoque; qui cum paroxysmis febrilibus repetens atque Somnolentiam simul excitans fuit mihi valdè molestus, donec ipsum agnoscens rogarem adstantes, ut tamdiu somnum, in quem tunc valdè propendebam, interturbarent ac impedirent, donec paroxysmo declinante in somnum suavem & commodum inciderem absque omni Incubo.

Ejus causa halitus melancholici.

CCCXXXVI. Observavi autem Incubum habuisse ortum *ab Halitibus melancholicis*, hoc est, *austeris* cum febrili paroxysmo in tenui Intestino excitatis, & non tantùm *ad Cor*, verùm *ad Cerebrum* quoque assurgentibus, atque ibidem tum *Somnolentiam*, tum hæc *Insomnia* producentibus.

Et narcotici.

CCCXXXVII. Quoniam verò *Somnus* erat *coactus*, & aliquid *narcotici redolens*, judicavi *halitus* illos ex *vitiosâ*, humoris *austeri cum bile effervescentiâ oriundos* etiam aliquid *narcotici à bile* accepisse; difficulter namque poterat impediri Somnus, tanta in ipsum erat proclivitas.

Propensio in somnum à Bile. Insomnia ab humore austero.

CCCXXXVIII. Quemadmodùm verò à *Bile* concurrente deduco *insuperabilem Ægro in Somnum propensionem*, ita ab *humore austero* deduco *anxietatem inexplicabilem insomnia sollicita*, hoc est, *incubum* producentem.

Et quomodo.

CCCXXXIX. Cùm enim Somnus unà cum Febre invaderet non placidus, sed coactus & turbatus, halitusque mentem Somno penè sopitam multùm angerent, fieri non potuit, quin phantasmata mira formarentur à mente, à quibus eadem rursus turbaretur, nec tamen quasi ebria se liberare posset ab ipsis; donec paulatim subsidentibus aut discussis notatis halitibus ad se rediret mens, Spiritibus Animalibus existentibus aut productis denuo purioribus, & ad omnes functiones Animales ritè obeundas aptioribus.

CCCXL. Anxietas verò illa sentiebatur imprimis circa præcordia propter halitus tàm in tenui Intestino, quàm Ventriculo hærentes, partesque illas angentes.

Cur incubo affecti videantur præcordia aliquo pondere premi.

CCCXLI. Quapropter videntur *Incubo* affectis *partes illa pondere aliquo premi, totumque Hypochondrium comprimi* tunc ab aliquâ personâ exosâ, vel quâvis aliâ notâ vel ignotâ corpori insidente, atque Suffocationem nonnunquam minante, & imprimis, quando in dorsum decumbit æger; tunc enim promovetur à plumarum calore halituum excitatio, quibus copiosiùs productis non mirum si angantur magis notatæ partes.

Humoris austeri causa plures.

CCCXLII. *Humoris* autem *Austeri* plures *causa* habuerunt locum in multis, nec tantùm *consideratio Incolarum tàm universali malo & omnes penè afficiente oppressorum*, & *metus mali diutiùs duraturi*, cæterosque similiter oppressuri; sed insuper *consideratio statûs privati*, in quo versabantur cum suis plerique, ut & *metus mali majoris*, quin & memoria *jactura passa in Suorum obitu*.

Mæror summus unde.

CCCXLIII. Ex quibus omnibus non potuit non excitari *Mæror summus* in multis, & maximè prudentibus, atque suos imprimis valdè diligentibus.

CCCXLIV. *Mæroris* autem *summi effectum* esse *Austeri productionem*, non semel evici per experientiam multiplicem.

CCCXLV. Quotquot igitur *propter afflictionem, jacturamve privatam, publicamve Animi Mærore affecti sunt* gravi, totidem auctum habuerunt in semetipsis humorem austerum, non tantùm *Incubo*, sed aliis quoque modis, *Vomitu* putà *austeri, alvo adstrictâ, Suffocatione Hypochondriacâ*, & similibus *se manifestantem*.

Somnus profundus & insomnia.

CCCXLVI. Quia verò non tantùm cum Incubo, sed absque ipso quoque *Somnum* passi sunt Ægri multi *profundum, & insomnia multifaria*, meritò eorum 18. fecimus seorsim mentionem.

Somnolentia à Pituitâ: Somnus profundus & Insomnia à Bile corruptâ.

CCCXLVII. Quemadmodùm *Somnolentiam* deducimus à *Pituitâ*, ita *Somnum profundum* atque *Insomnia* deducimus à *Bile*, quoties *corrupta vim Narcoticam induit & Animales Functiones omnes turbat*, sive hoc fiat *continuè* in *Febribus Continuis*, sive *per Intervalla in Febribus Intermittentibus*.

CCCXLVIII. Anno autem superiore, *ob frigus præcedens diuturnum Pituita fuit aucta* in multis, unde in *Somnum propensio* & *Somnolentia* potuit produci.

CCCXLIX. Postmodùm autem succedente *summo Aëris æstu aucta* est similiter in omnibus *Bilis*, à qua propter *Febrim* tàm intermittentem, quàm continuam in plerisque ortam, eadem ita *corrupta* est in multis ut *Narcoticam vim* acceperit, & *Pituita* præexistenti juncta *Somnum profundum* excitarit *cum Insomniis*, quæ

quæ pro cæterorum humorum diversitate, prò cujusvis occupationibus & sollicitudinibus diversis plurimùm differebant.

Vigiliæ capitisque dolor. Ab eâdē Causâ Effectus contrarios produci, & contra.

CCCL. Addidimus 19. pluribus molestas *Vigilias* perdurantes, *Capitisque Dolorem* intolerabilem: Symptomata præcedentibus contraria: quod mirum videbitur iis, qui *ab eâdem Causâ Effectus contrarios* nesciunt negantve *produci*, ut & *Effectum eundem à causis contrariis.*

CCCLI. Verumenimverò si tales attenti fuissent magis faciendis experimentis, quàm fingendis Chimæris, non haberent animum tot præjudiciis ægrum & ad benè Philosophandum ineptum.

CCCLII. Utique nil magis est ridiculum, quàm negare id, quod evidenti constat experientiâ, quia ejus rationem non capit Mens immersa commentis, & falsis præoccupata principiis & suppositis.

CCCLIII. Vt autem ad propositum accedamus, pernotum esse potest omnibus, qui anno superiore adfuerunt, aut præfuerunt ægris, *plurimos laborasse somno profundo*; *plurimos Vigiliis: plurimos sensisse dolores capitis, aliarumve partium exquisitos, plurimos nil talis esse passos*: quinimò *nonnullos successivè vexatos fuisse hisce Symptomatibus contrariis.*

CCCLIV. Quæ cùm ita sint, quærenda istius diversitatis & contrarietatis ratio & causa.

Et quomodò id fiat.

CCCLV. Vtique *idem modo eodem in idem agens contrarios effectus producturum, non est probabile*; sed nil impedit, *unum, idemque diversimodè agens in idem id efficere.*

CCCLVI. Hoc ut magis pateat, dico non esse probabile, *eosdem humores modo eodem in corpore humano se habentes & agentes producere contrarios effectus*; sed nil obstat, *eosdem humores modo diverso in corpore humano se habentes & agentes id efficere.*

CCCLVII. Sic *eadem Bilis eodem modo se habens & agens in corpore humano eodem modo itidem se habente non producet contrarios effectus*; sed nil obstat, *Bilem modo diverso se habentem*, aut *in corpore diversimodè se habente occurrentem & agentem producere contrarios effectus.*

CCCLVIII. *Bilis* ergò *anno superiore in omnibus quoad externum Aërem multum æstuantem corrupta & vitiata produxit hactenus in omnibus effectum similem.*

CCCLIX. Quatenus autem *Bilis eadem propter reliquas Diætæ partes se habuit modo diverso in diversis, produxit procul dubio in ipsis effectus diversos.*

CCCLX. Sed *eadem* quoque *Bilis propter humores cæteros diversimodè in diversis repertos produxit quoque haud dubiè effectus diversos.*

CCCLXI. Quinimò tum *propter Bilem diversimodè se habentem in diversis*, tum propter *humores quoque diversimodè se habentes in ipsis produci potuerunt aliquando effectus contrarii*: quemadmodùm id factum constat experientiâ multiplici.

CCCLXII. Sed in quonam *constitit hæc Bilis, Aliorumque Humorum diversitas*; ut non tantùm *diversi, sed contrarii producti* fuerint *Effectus* in ægris.

Somnus profundus cum insomniis unde.

CCCLXIII. Docuimus modò, quænam fuerit *Somni profundi cum insomniis turbulentis Causa, Bilis* nempe *Narcoticam vim nacta secundum partem suam pinguem & Oleosam.*

Vigiliæ unde.

CCCLXIV. *Vigiliæ* autem ortum habuerunt *ab eâdem Bile, sed Acriore, nec à Pituitâ Glutinosâ obtusâ, nec à pinguedine propriâ auctâ satis temperatâ*; quin *Effervescentiam in tenui Intestino, & Corde Acrem atque halitibus Acribus molestam producente*: Unde *ad sensationem continuam, tristemque coacta sunt Cerebri membranæ, Somnusque interruptus aut impeditus.*

Capitis dolor unde.

CCCLXV. *Dolor* namque *ab Acribus halitibus ad Cerebrum delatis & circa membranas hærentibus ibidem excitatus Somnum fugavit & vigilias perennantes produxit.*

CCCLXVI. *A Bile* igitur *diversimodè se habente* productus est in quibusdam *Somnus Soporosus*; in aliis *Vigilia*; quin *in eodem nunc Somnus* nunc *Vigilia.*

CCCLXVII. Quæ *Vigiliarum, Doloris quoque causa fuit plerumque*: atque *Doloris fuit Causa, fuit semper quoque Vigiliarum.*

CCCLXVIII. *Dolor* autem *Capitis vehemens* quamvis frequenter habuerit pro *Causâ Bilem Acriorem* vitiosè cum Lymphâ, Succove Pancreatico Effervescentem, atque *halitus Acres Salinos* caput petentes promentem: potuit tamen aliquando *etiam produci ab Acidis*, itidemque *Acribus halitibus*, Lymphæ Succoque Pancreatico *Acidioribus* imprimis adscribendis; ac præsertim quando *in febribus Intermittentibus frigus fuit vehementius* propter Causas multiplices ex Diætæ vitiis petendas; nec mox Aëris æstui, vel Bilis Acrimoniæ auctæ cedebant Humores Acidiores.

Lassitudo spontanea.

CCCLXIX. Inter Symptomata in Affectu nostro gravia & molesta recensuimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis spontaneam*, quæ sicut plerarumque Febrium Intermittentium solet esse comes, ita in hâc fuit non parùm importuna.

Lassitudo unde.

CCCLXX. Cùm sit autem *Lassitudo Symptoma consequens* utplurimùm *Corporis motum vehementem*, aut etiam *diuturnum*; quo & *Animales Spiritus consumuntur*, & *musculi multùm exercentur fatiganturque*, necesse est, ut aliquid alterutri vel utrique simile accidat corpori per talem Febrem Intermittentem.

A Spirituum Animaliũ consumptione, & impeditâ novorum productione.

CCCLXXI. Intermittente autem Febre non rarò *Spiritus Animales copiosè consumi*, aut *ipsorum saltem productionem novam impediri*, nemo valdè mirabitur, qui consideraverit, non tantùm *Vigiliis perseverantibus & doloribus vehementibus, quin Corporis quoque agitatione continuâ* perire atque *exhauriri plures Spiritus*; verùm propter *humores vitiatos turbari Functiones naturales omnes*, Appetitum Ciborum prosterni aut corrumpi, Ventriculum, mox & Intestina ab assumptis Alimentis gravari, & quidem ad nauseam vel vomitum; Vires ab iisdem minimè recreari aut refici; *Sensus externos æquè ac internos sæpenumerò hebetari*; *Motum animalem tardius, difficiliùsque absolvi ac perfici*; quæ omnia & *Sanguificationem*, & *Animalium Spirituum Confectionem* aut Secretionem arguunt læsas & labefactatas.

CCCLXXII. Quid mirum proinde, si tunc Ægri patiantur Lassitudinem ac Defatigationem talem, qualem solet producere Animalium Spirituum consumptio motum vehementem aut diuturnum Corporis subsequens?

Ab Halituum vitiosorũ translatione ad artus & musculos.

CCCLXXIII. Præter hanc Causam Defatigationis & Lassitudinis spontaneæ in Febribus Intermittentibus, alia insuper occurrit haud contemnenda, *Humorum* nempe, *Halituumque multifariorum*, & quidem *vitiosorum translatio quaquaversùm* ad *ipsosque adeò artus*, *artuumque musculos*, *musculorumque membranas*, *cæterasque partes valdè sensiles*; quæ ab ipsis tum *gravantur*, tum *roduntur ac mordentur*, adeóque non minùs *defatigantur*, ac si motu diuturno, aut vehementi essent agitatæ.

Dolor lacerans ab humoribus acrioribus.

CCCLXXIV. Quoties namque diutiùs, simulque vehementiùs agitatæ sunt ac motæ partes, toties *dolore lacerante* urgentur, quod videtur adscribendum *Humoribus* propter Spirituum Animalium magnam deperditionem motui notato debitam *Acrioribus*, hoc est, minùs temperatis existentibus.

CCCLXXV. Cùm verò Humores illi acriores facti febres producant molestas, & continuas & intermittentes, fieri nequit, ut ab *iisdem humoribus non rodantur, mordeanturque partes sensiles*, patianturque *Affectionem similem Lassitudini* modò descriptæ.

Urina multifaria.

CCCLXXVI. *Urinam* quoque notavimus 21. *multifariam*, *plerumque satis rubentem*, *mox turbatam*, & *multùm sedimentum* idque *varium deponentem*.

Ejus diversitates unde.

CCCLXXVII. *Urina* verò quemadmodùm pro *materiâ suâ primariâ* agnoscit *Potum*, vel quicquid potulentum est, aut habetur in Alimentis, ita *diversitates suas omnes* quoad *Colorem*, *Saporem*, *Odorem*, *Calorem*, quin & *Consistentiam & Contenta multifaria*, mutuatur *ab Effervescentiâ vitali in Corde factâ*: quæ cùm *pendeat* tum *ab ipso Sanguine* undique ad dextrum Cordis Ventriculum *refluente*, tum à *Lymphâ* undique itidem ad Cor affluente, tum *à Bile* Sanguini ascendenti, meâ saltem sententiâ, junctâ & itidem ad Cor confluente, tum à *Chylo multifario* post assumpta nuper Alimenta similiter ad Cor delato, tum à *peculiari Humore aut Liquore*, quando Alimentis liber est Ventriculus, ex *Pituitâ Salivari in tenuibus* Intestinis hærente, *Succoque Pancreatico ac Bile* simul confluentibus exsurgente atque similiter per Venas lacteas, hinc & Ductum Thoracicum ad Cor delato; ab illis omnibus ac singulis tàm multis modis mutari solitis non parùm *alterari debet laudata* in Corde Sanguinis *Effervescentia vitalis*, *secernique ab ejus massâ*, *quod Urinæ materiæ junctum non parùm ipsam mutet.*

CCCLXXVIII. *Quicquid* igitur *in Effervescentiâ vitali secedit à Sanguine*, tanquam *ipsi heterogeneum*, *hominique nutriendo minus idoneum*, idipsum *jungitur* facilè *sero* in Renibus in Urinam secernendo, percolandoque.

Urinæ Color rubeus à Bile Acriori.

CCCLXXIX. *Color* autem *rubeus* debetur semper, quando is à Rebus assumptis non oritur, *Bili Acriori & incendium in Sanguine augenti*; sive permaneat idem in eo incendium, sive idem paulò post aut seriùs minuatur, tollaturve iterum.

In Febribus continuis & intermittentibus.

CCCLXXX. Nam non tantùm in *Febribus continuis*, plùs minùs ardentibus, sed *Intermittentibus* quoque, *durante* scilicet *Incendio febrili*, *Colore rubeo tingi solet Urina.*

Quamdiu is permaneat.

CCCLXXXI. Qui *color permanere* solet in Urinâ, *nullo vel pauco secedente sedimento*, quamdiu *Humorum noxiorum Febrim parientium nulla fit à Sanguine secretio.*

Quando evanescat.

CCCLXXXII. *Idem* autem cum *subsidente sedimento ex parte saltem Urinæ liquorem deserit*, quamprimùm *desiderabilis* contingit *partium noxiarum à sanguinis massâ secretio.*

Urina turbida & clara unde.

CCCLXXXIII. Hæc *secretio* quando *inchoata est tantùm*, *turbida redditur vel mox talis fit permanetque Urina*; quæ iterum *clarescit*, quando *eadem secretio est magis absoluta*, & sanitatem instantem denunciat.

Urinæ constitutio in Febribus Catarrhosis.

CCCLXXXIV. Observatur etiam *Urina in Febribus Catarrhosis* multis dictis, potiori autem jure *Gravedinosis* vocandis, postquam individuus Gravedinis gravioris est comes, *reddita Clara & rubens*, *quæque mox turbatur*, & prout citiùs, segniúsve iterum clarescit, turbulentamque opacitatem cum perspicuitate mutat, citiùs, segniúsve unà cum Gravedine superatum iri insultum febrilem significat.

Ut & in affectu Epidemio.

CCCLXXXV. Utroque autem modo & *Rubentes*, *& mox Turbatæ* sunt anno superiore excretæ Urinæ, cùm non pauci Gravedinosâ laborarint tunc febre, dum cæteri absque Gravedine tum Intermittente, tum continuâ correpti fuerunt febre.

Sedimentum copiosum, quale signum.

CCCLXXXVI. *Sedimentum* quando *copiosum* deponitur, *levanturque Symptomata* reliqua, signum est superati morbi, sed cum multâ humorum immunditiâ conjuncti.

CCCLXXXVII. Ubi contrà *Sedimentum copiosum deponitur*, *nec levantur* inde à cæteris Symptomatibus Ægri, signum est, non tantùm periculosum, ast sæpè quoque lethalem esse morbum.

Sedimentum paucum quale signum.

CCCLXXXVIII. Ex quibus facilè patet, quid de *Sedimento pauco* sit judicandum.

Ejus color, consistentia, &c.

CCCLXXXIX. Prout autem *Colore*, *Consistentiâ*, *& similibus* qualitatibus variat Sedimentum, Spes quoque aut Metus non parùm variabit.

CCCXC. *Sedimentum* namque *Album* ac *æquale* laudatur; sicut culpatur, quò magis recedit ab albedine, occurritque *rubrum*, *lividum vel nigrum*; aut *inæquale*.

Color urinæ naturali similis quid significet.

CCCXCI. *Color Urinæ naturali maximè similis* testatur, si cætera Symptomata ritè se habeant, ad sanitatem properare Ægrum, fierique Sanguificationem naturali ferè similem.

Color valde rubens quid significet.

CCCXCII. Contrà *Color valdè rubens* testatur magnum in Sanguine Incendium, Bilemque solito acriorem, ac nonnunquam simul pinguiorem; sive per se acris existat, sive ratione Succi Pancreatici malè se habentis, ac proinde vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam excitantis talis evadat.

Quid color aqueus.

CCCXCIII. Rursus *Color Aqueus*, à quo Cruda nominatur Urina, diminutum in Sanguine calorem indicat, Bilemque inertiorem aut oppressam testatur.

Urinæ sapor salsus unde.

CCCXCIV. Si cui Urinam gustare libeat, ejus *Sapor valdè salsus* debetur Bili & Lymphæ satis Acribus, & satis arctè in Effervescentiâ in Corde simul adunatis.

Amarus unde.

CCCXCV. *Amarus* verò Urinæ *Sapor* debetur haud dubiè Bili abundanti & minùs arctè cum Lymphâ in vitali Effervescentiâ junctæ, ideoque Saporem suum in Urinâ servanti.

CCCXCVI.

Acidus unde.

CCCXCVI. *Acidus* autem Urinæ *Sapor* ortum habet à Lymphâ acidiore, ac minùs arctè cum Bile in eâdem vitali Effervescentiâ mixtâ, ideóque Aciditatem Suam in Urinam transferente.

Urinæ Odor gravis quid significet.

CCCXCVII. *Odor Urinæ gravis & ingratus* indicat Effervescentiam vitalem valdè vitiosam, Corruptionemque in Sanguine valdè noxiam, periculosamque.

Urina ardorem conjunctum habens unde.

CCCXCVIII. *Urina* in sui emissione *ardorem* conjunctum habens accepta ferenda est Acrimoniæ qualicunque, ac prælertim Biliosæ in eâ repertæ.

Frigus conjunctum habens unde.

CCCXCIX. Contrà *cum frigoris sensu reddita Urina* tribuenda videtur humori Acido, sed non valdè Acri; præsertim quando ipsi aliquid admistum Pituitæ non valdè Glutinosæ.

Consistentia Urinæ crassior unde.

CCCC. *Consistentia Urinæ crassior* debetur multo Sali ei admisto in Effervescentiâ vitali à Sanguine secreto, aut à Chylo exorto: Unde Urina paulò post Alimentorum Fermentatorum ad Intestina propulsionem, Chylique à Fœcibus Alvi secretionem, mox & ad Cor deductionem prodiens *Crassior* esse solet, ut & in Febrium Declinatione.

Tenuior unde.

CCCCI. Contrà *Tenuior Urina* sequitur pauci Salis in Effervescentiâ vitali à Sanguine secessum: quod in Febrium initiis solet contingere, quo tempore Sanguineæ massæ intimiùs conjuncti sunt Humores omnes.

Urinæ contenta varia.

CCCCII. Quoad *Contenta ipsa*, eorundemque *Colorem*, *Odorem*, *Consistentiam*, *Figuram*, *Situm* & si quæ sunt plura, non parùm observantur variare ipsa pro *diversis Febrium temporibus*, *Humoribus* maximè *peccantibus*, & *Diætâ*, ut & *Medicamentis*.

Fundum quænam petant.

CCCCIII. *Fundum* namque petunt, Sedimentique nomen obtinent, quæ magis sunt Terrestria, Glutinosa, & Salsa, sed prædictis juncta.

Superficiem quænam.

CCCCIV. *Superficiem* contrà legunt, quæ sunt maximè Pinguia & Volatilia.

In medio quænam ferantur.

CCCCV. *In medio* feruntur, quæ sunt naturæ mediæ.

Eorum consistentia æqualis albicans quid significet.

CCCCVI. *Consistentiam* quæ habent magis *Æqualem*, *Coloremque albicantem*, laudantur maximè, cùm spem faciant restitutionis ægrorum, sintque signum restaurari ac redintegrari Effervescentiam vitalem.

Quid inæqualis, & color ab albo recedens.

CCCCVII. Contrà, quorum *Consistentia* est *Inæqualis*, & *Color ab albo multùm recedens*, significant vitiatam multùm vitalem Effervescentiam, ideóque in pejus ruere Ægrorum res; unde, quò recessus ille major est, eò periculum urget majus.

Fœtor Sedimenti quid indicet.

CCCCVIII. *Fœtor Sedimenti* corruptionem aliquam, si non in Sanguine, saltem in Renibus aut Vesicâ existere indicat.

Arenulæ ubique in Urinâ & ejus contentis.

CCCCIX. *Arenulas* solas inter Contenta ubique observavi, nec tantùm in Urinæ fundo, verùm in superficie quoque ac medio, quin lateribus Vasorum, ut & inter contenta reliqua omnia.

Earum color varius.

CCCCX. *Color arenularum* apparet varius; nunc *rubens*, nunc *flavus*, nunc *cinereus*, nunc *albus*: minùs noxius rubens, pejor albus.

Figura diversa.

CCCCXI. *Figura* quoque *ipsarum* est diversa, nunc globosa, nunc diversimodè angularis.

Calculi varii.

CCCCXII. *Calculi* quoque *majores*, *minoresque* cum Urinis excreti varii occurrunt *colore*, *figurâ*, *duritie*.

Eorum color.

CCCCXIII. *Color* plerumque ex flavo cinereus existit, aliquando magis ad albedinem tendens, qui pejor, uti flavior minùs malus.

Figura.

CCCCXIV. *Figura* non rarò est oblonga, vel etiam ovalis, subinde sphærica, & aliquando variis superficiebus planis multifaria, plúsque aut minùs regularis, tetraëdra, cubica; vel mixta, conica, cylindrica, &c.

Durities.

CCCCXV. *Durities* quoque Calculorum varia est, cùm aliqui occurrant friabiles, alii valdè solidi, & sic porrò.

CCCCXVI. Sed ista omnia ex professo tractare non est hujus loci; primaria verò capita paucis attigisse sufficiat.

Virium prostratio.

CCCCXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac Prostrationem stupendam*, & quidem *tantam*, *ut vix longo tempore ipsas recuperare potuerint Ægri.*

Vires duplices.

CCCCXVIII. *Vires* consideramus & *Vitales*, & *Animales*, utrasque tunc prostratas.

Vitales quænam.

CCCCXIX. *Vitales* voco *vires*, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ, quas, si quis malit, *Naturales* quoque haud ineptè vocaverit.

Ad eas referri debet. 1. Effervescens Sanguis.

CCCCXX. Ad Vitales, Naturalesque Vires referendus primo & primario loco *Effervescens Sanguis* in dextro Cordis Ventriculo; quatenus *ab illo non tantùm Vita immediatè pendet*, verùm *Continentes* quoque *partes omnes nutriuntur*, quin *Contenta omnia originem trahunt.*

2. Fermentata in Ventriculo Alimenta, & Chylus.

CCCCXXI. Ad easdem Vires Naturales referimus 2. *Fermentata in Ventriculo Alimenta*; ut & *secretum ex ipsis* in tenui Intestino *Chylum*, qui exinde *transcolatur* in Vasa lactea, hinc & *transfertur* ad Cor, quò *ex ipso conservetur ac renovetur Sanguis.*

3. Bilis.

CCCCXXII. Ad easdem Vires vitales puto referendam 3. *Bilem in Hepate à Sanguine* quovis tandem modo *secretam*; tum ad *Sanguinis Effervescentiam* in Corde, tum *ad Chyli secretionem* in tenui intestino, tum ad *Liquoris peculiaris confectionem* ibidem non tantùm utilem, verùm necessariam quoque.

4. Lympha.

CCCCXXIII. Ad easdem Vitales vires arbitror referendam 4. *Lympham in Conglobatis Glandulis præparatam*, & continuè per vasa sua similiter ad dextrum Cordis ventriculum delatam, vitalemque in eo *Effervescentiam cum Bile producentem.*

5. Succus Pancreaticus.

CCCCXXIV. Ad easdem Vires vitales existimo referendum 5. *Succum Pancreaticum in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, atque *unà cum Bile* in tenui Intestino effervescentem, atque laudatum modò *Liquorem peculiarem*, qui meâ conjecturâ *Consistentiam Sanguini confert*, imprimis constituentem.

6. Saliva.

CCCCXXV. Ad easdem Vires vitales judico referendam 6. *Salivam* continuè deglutitam, & non tantùm in ore, ast in ventriculo quoque *assumptis alimentis admistam*, eorundemque *Fermentationem* præcipuè *efficientem*: atque in tenui Intestino Pituitæ nomine notam, ad memorati modò *Liquoris confectionem* concurrentem.

7. Animales Spiritus & quatenus.

CCCCXXVI. Possunt ac debent forsan ad vitales vires referri 7. *Animales Spiritus*, quatenus non tantùm *concurrunt ad* recensitorum modò *Humorum* variorum, *Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ*, *confectionem*; ast insuper inserviunt *motui* Labiorum, Maxillæ inferioris, Linguæ, OEsophagi, Ventriculi, Intestinorum, Vasorum omnium, Cordisque adeò ipsius quoque, in Alimentorum Assumptione, Contritione, Deglutitione, Propulsione, Transcolatione, ut & Sanguinis quaquaversùm Propulsione ad Vitæ conservationem tàm necessariis.

Animales Vires quænam.

CCCCXXVII. *Animales Vires* vocandas existimo, quæ non tàm sunt ad vitam necessariæ, quàm *utiles ad vitam præstandam beatiorem.*

Vitã beatiorem quænam faciant.

CCCCXXVIII. *Vitam quæ faciunt beatiorem, Sensus* tàm *externi* sunt, quàm *interni*: ut & *Motus Animi & Corporis, animalis* dictus.

Sensibus externis quænam serviant.

CCCCXXIX. *Sensibus externis* serviunt 1. *Sensoria*, Oculi, Aures, Nares, Lingua cum Palato, & Membranæ 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales*.

Quænã internis.

CCCCXXX. *Sensibus Internis* arbitror ministrare *Cerebrum cum Cerebello*, atque *Spiritus Animales*.

Quænã Animi motibus.

CCCCXXXI. An *Motibus Animi serviant Spiritus Animales*, aliæve *Corporis Partes*, dubito; quamvis non dubitem, plurimùm *ab ipsis agitari sæpè Animales Spiritus*, & *alterari Humores omnes*, ac cum ipsis *Partes Continentes*.

Quænã corporis motui.

CCCCXXXII. *Animali Corporis Motui* serviunt 1. *Musculi*. 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales*, & 5. *Ossa, vel Partes movendæ*.

Virium prostratio unde.

CCCCXXXIII. Cùm tàm multa constituant Vires nostras & Vitales, & Animales, concurrant saltem ad ipsas constituendas, conservandasque; fuerintque utræque anno superiore in Ægris tàm notabiliter prostratæ, investigandum porrò, unde originem habuerit eadem virium prostratio.

Quando vires dicantur prostratæ.

CCCCXXXIV. Nam *prostratæ* dicendæ sunt *Vires* hæ tum *Vitales*, tum *Animales*, quoties *Partes* tàm *Continentes*, quàm *Contenta* ad *Functiones* memoratas exercendas *necessaria à statu naturali* eousque *recesserunt*, ut *Functiones* illas *vel in totum*, vel *saltem maximâ ex parte* nequeant producere.

1. Sanguis à quibus ineptus factus. 2. Chyli defectus & vitiũ unde.

CCCCXXXV. Et 1. quidem *Sanguis* factus est *ineptus* Effervescentiæ vitali ritè subeundæ propter *Humores plures* ad dictam Effervescentiam efficiendam concurrentes *vitiatos*, & imprimis *Massam ipsam Sanguineam* multis modis *malè affectam*; tum immediatè ab ipsis *Solis radiis* tandiu ardentibus, tum mediatè à notatis modò *Humoribus* vitium suum Sanguini communicantibus.

CCCCXXXVI. 2. *Alimenta* sicut à multis fuêrê *fastidita*, nec proinde assumpta, unde *Chyli defectus* fuit ad Sanguinem reparandum; ita, quoties assumpta fuêre à quibusdam, *perperam* fuêre in *Ventriculo fermentata*, unde ne tunc quoque *Chylus* laudabilis secerni potuit & ad Cor deferri pro Sanguinis continuè pereuntis refectione: idque propter *Salivam* vitiatam, ut & *Bilem* non rarò ad Ventriculum assurgentem, atque *Appetitum* non minùs *corrumpentem*, quàm *Fermentationem Alimentorum vitiantem*.

3. Bilis unde acrior & volatilior.

CCCCXXXVII. 3. *Bilis*, quemadmodùm dictum in superioribus, *Acrior est facta & Volatilior* à Solis Radiis tantùm & tamdiu durantem Æstum in Aëre excitantibus.

4. Lympha acidior unde.

CCCCXXXVIII. 4. *Lympha* in non paucis à *Frigore* summo in Aëre occurrente ante noxium illum Solis æstum reddita est *Acrior*, hoc est, *Acidior*, ideòque vitali Effervescentiæ blandæ promovendæ ineptior, quin ob Bilem paulò post Acriorem factam Effervescentiæ noxiæ ac vehementiori procurandæ nimis apta.

5. Pancreaticus Succus acrior unde.

CCCCXXXIX. 5. *Succus Pancreaticus*, quem sæpiùs docui pro *Melancholico* Veterum *Humore* omninò habendum, ab eodem *Frigore pravio* Acrimoniam noxiam est nactus, hinc tum Intestinalem, tum Vitalem læsit Effervescentiam.

6. Saliva unde viciata.

CCCCXL. 6. *Saliva* & à præcedente *Frigore* magno, diuturnoque, & à subsequente *Calore* summo, itidemque diutino inspissata fuit & noxia facta, suisque muniis probè obeundis inepta.

7. Animales Spiritus unde consumpti.

CCCCXLI. 7. *Animales Spiritus* non tàm *impediti* fuerunt à præcedente *Frigore*, quàm *consumpti ab Æstu* subsequente; unde *Humores* omnes minùs potuêre ab ipsis temperari, partiumque *Motus naturalis* absolvi.

Vires Animales læsæ in Sensibus externis unde.

CCCCXLII. *Vires* autem *Animales* quod attinet, 1. in externorum Sensuum *Sensoriis* notabilis mutatio in paucis observata; ut nec 2. in Nervis; ast 3. ob *Febres* tàm *Intermittentes*, quàm *Continuas* in Cerebro ac Cerebello; ut & 4. in *Spiritibus Animalibus* tàm *Consumptis*, quàm multis modis ab ascendentibus *Halitibus conturbatis & infectis*; sed 5. *in corpore* fuêre *objecta plura*, *Humores* sc. à quibus *Dolor* per *Distensionem, Acrimoniam, Frigus, Ardorem*, ac similia fuit productus.

In Sensibus internis unde.

CCCCXLIII. *Internos Sensus* si spectes, hîc similiter culpamus malè affectum *Cerebrum ac Cerebellum*; malè affectos *Spiritus Animales*, unde *Somnia turbulenta* & *Deliria* ortum habuerunt.

Animi Motus quinã in Ægris reperti.

CCCCXLIV. *Animi Motus varii* fuerunt in Ægris, & imprimis *Mœror* ratione malorum præsentium, & *Metus* ratione malorum futurorum, ac non minùs prævisorum, quàm formidatorum; *quos graviores fecerunt Animales Spiritus malè constituti*; quemadmodùm vicissim nõ parùm sunt à notatis pathematis affecti malè, conturbatique in motu suo Animales Spiritus.

Corporis motus quomodo labefactatus.

CCCCXLV. Quoad *Corporis Motum Animalem* in paucis labefactatus fuit ratione *Musculorum*, aut *Nervorum*, aut *partium* movendarum, nisi diutiùs perseverante malo; in pluribus ratione *Cerebri Cerebellique*, atque *Spirituum Animalium* malè affectorum, sicut modò dictum.

CCCCXLVI. Adeò ut sic ex jam dictis pateat omnibus prostratarum Virium omnium ratio & Causa vera.

Quare Vires citò nonpotuerint reparari.

CCCCXLVII. *Eadem longo tempore non potuerunt reparari*, tum propter *Humores omnes unà cum Sanguine in Corpore vitiatos*, tum propter *Causas externas in notabili excessu peccantes, & diu ita permanentes*: nã sicut *Æstum Aëris summum ac longum præcessit*, ita eundem *consecutum est Frigus grande ac diuturnum*.

Recidivæ frequentes unde.

CCCCXLVIII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 23. *Recidivas frequentes*, ad minimum Diætæ vitium obvenientes; Unde non parùm turbati sunt plerique, ac si malum esset insuperabile. Fatigati namque fuêre illi quoque à Medicamentorum assumptione, qui præ aliis facilè poterant quibusvis uti; unde recidivam patientes aversabantur tandem remedia, & dolebant, se tàm facilè in affectum incidere eundem, ac plerumque graviorem, multisque lethalem.

CCCCXLIX. *Recidivarum* autem istarum *Causa* fuit *omnium penè Humorum Constitutio* in *plerisque læsa*, nec tàm facilè proinde in statum naturalem reducibilis. Unde quamvis multi liberarentur à febre tàm Intermittente, quàm Continuâ, levarenturque gravioribus suis Symptomatibus; nondum tamen erant Sani, quoniam Humorum variorum vitium varium non poterat subitò emendari, nec proinde ipsorum vires in Humoribus maximè consistentes renovari. Hinc non mirum, si ad leve patratum in diætâ erratum incidebant plerique in novas febres nunc Continuas, nunc Intermittentes, Symptomataque priora redderentur non rarò prioribus graviora & periculosiora, & tàm sæpè lethalia.

Cur recidivis patiuntur homines.

CCCCL. Si namque maxima Virium nostrarum pars consistat in laudabili Humorum omnium Dispositione, sicut diximus nuperrimè, quoties illi Humores nondum sunt omnibus modis emendati, toties debiles censentur ac sunt tales Homines; quin ad affectum difficilem, gravemque perferendum, superandumque minùs apti; quemadmodùm eo ipso dispositi sunt, ut in quemvis affectum citiùs, graviùsque incidant.

Cur facile quivis quemvis patiatur affectum.

CCCCLI. Vitium namque varium in variis Humoribus existens Causa est, cur facilè quivis quemvis patiatur affectum, quippe qui tunc offendit in tali corpore Humores, qui aditum ipsi facilitent, ipsumque foveant.

CCCCLII. Adde quòd permanente in Aëre Causâ Communi Affectûs præcedentis, atque in plures continuè sævientis, admodùm facilè renovari potest idem in Hominibus necdum ex hoc naufragio planè emersis, verùm adhucdum cum ipso ex parte luctantibus.

CCCCLIII. Nec mirum, facilè delinqui à convalescentibus, atque omnia penè adhuc fastidientibus in hac vel illâ Diætæ parte; in quibus tunc minimum erratum plus solet nocere, quàm aliàs ubi validi sunt habentque Humores omnes benè constitutos, erratum maximum.

Frequens Abortus Gravidarum non nisi in affectibus gravissimis.

CCCCLIV. Inter Symptomata Epidemii nostri Affectûs notavimus 24. *Abortum plerisque Gravidis obortum*, adeóque frequentem, ut *paucæ vivos, paucissimæ vitales ediderint Fœtus*: quod nunquam evenit, nisi in Affectibus gravissimis & periculosissimis, qualis etiam fuit noster Epidemicus.

Ejus causa Bilis multum acris & volatilis.

CCCCLV. Causam ejus si quis me roget, dicam id evenisse imprimis propter *Bilem multum Acrem ac Volatilem*, non tantùm maternum, sed maximè Fœtûs Sanguinem fluidiorem præstantem.

Et quomodo.

CCCCLVI. Maternus, præsertim ad Uterum delatus Sanguis fluidior, cur laxiùs Utero adhæserit Placenta; hinc & totus Fœtus, in causâ fuit; quapropter facilè potuit sequi abortus, concurrente imprimis Fœtus Languore ac Debilitate.

Languor in fœtibus.

CCCCLVII. *Languentes*, & ideò Debiles fuisse plerosque *Fœtus evincit* plerorumque *Mors paulò post nativitatem superveniens*, etiam ubi ordinario nati sunt tempore.

Ejus causa.

CCCCLVIII. *Languorem* istum, Debilitatemque Fœtuum adscribimus *Materno Sanguini* plurimùm vitiato, & quidem ob Causas nuper quoque in Virium prostratione propositas.

CCCCLIX. Non potuit namque conservari robur Fœtûs, Materno Sanguine existente modis omnibus ita vitiato, ut Matres diu pergerent languere, ac segniùs restaurari.

Dolores vagi.

CCCCLX. Observati sunt 25. in Ægris nonnullis *Dolores Vagi*, & modò has, modò illas Partes afficientes.

Unde orti.

CCCCLXI. Dolores illi ortum habuerunt quandoque *ab Humoribus, Halitibusve acribus* Partes sensiles rodentibus, atque sic Dolorem in illis parientibus: quandoque à *Flatibus* Partes distendentibus, atque sic quoque Dolorem producentibus.

Halitus & flatus quidr. à præsentes.

CCCCLXII. Quemadmodùm autem plerique Humores acres confluunt ad tenue Intestinum, Bilis, Succusque Pancreaticus, ita in illo confluxu vitiosè ideò effervescentes nunc Halitus, nunc Flatus excitant; qui non minùs, quàm Humores ipsi tum in eodem Intestino, tum in annexo Crasso, tum in proximo Ventriculo & Anxietates, & Distensiones, & Rosiones producere solent; quin per Lacteas Venas festinantes ad cor, ibidem turbant Effervescentiam vitalem, Anxietates, Difficilemque sin Pulmonibus Respirationem efficientes; ulteriùs autem cum Sanguine ad Partes quasvis delati & in Capite, & in Artubus Dolores pariunt varios.

CCCCLXIII. Docuimus autem in superioribus, & Bilem fuisse acrem factam ob Æstum Aëris summum: & Lympham, Succumque Pancreaticum fuisse similiter acriores factos ob Frigus Aëris grave tàm præcedens, quàm subsequens illum æstum.

Dolores cur vagi.

CCCCLXIV. *Vagi* autem fuêre notati Dolores, hoc est, nunc hanc, mox aliam Partem occupantes, propter *Halituum, Flatuumque*, quin & *Humorum* quoque *Volatilitatem ac Mobilitatem magnam*, propter quam potuerunt facilè locum mutare, atque ex unâ parte transferri ad aliam.

Motus convulsivi.

CCCCLXV. Notavimus 26. fuisse nonnullis molestos *Motus Convulsivos*, & ipsos itidem *vagos*; ut & *spasmos flatulentos* ad nuperi veris finem, quin æstate quoque in quibusdam perdurantes, gravesque.

Unde.

CCCCLXVI. *Convulsivos* quidem *Motus* deducimus *ab Halitibus Acribus* quaquaversùm cum Sanguine, ac imprimis ad Nervorum principia, ubi fuêre magis universales; aut quosvis Nervos, ubi fuêre iidem magis particulares, delatis, ipsosque rodentibus, atque ad Spiritus Animales majori copiâ per ipsos mittendos cogentibus.

CCCCLXVII. Qui Halitus quemadmodùm non semper ad ejusdem membri nervos ferebantur, ipsosque rodebant, sed in aliis posteà membris motus similes producebant, ita fuêre dicti *Motus Convulsivi vagi*.

Spasmi flatulenti unde. CCCCLXVIII. Rursus, quemadmodùm ab Acribus Halitibus Nervos mordentibus deducimus Motus Convulsivos, ita à *Flatibus* similiter quaquaversùm cum Sanguine delatis, atque in *Partium quarumvis substantiâ facilè* hærentibus, & in musculorum membra contorquentium spatia sese insinuantibus, nec facilè inde recedentibus deducimus *Spasmum flatulẽtum*, tàm sæpe multos *in lecto* invadentem, idque propter *flatus lecti calore mobiliores* factos, excitatosque.

Halituũ & Flatuum frequẽtium causa. CCCCLXIX. Causam verò tàm Halituum, quàm Flatuum frequentium non semel demonstravimus in superioribus Effervescentiam, putà Febrilem, aliásve acriorem in tenui Intestino; ut & Pituitæ Glutinosæ diductionem in flatus à Bile Acriore.

Flatus tenaces unde producti. CCCCLXX. Cùm verò Æstui summo successerit denuò frigus vehemens ac diuturnum, sub initium Hyemis, auctum frigus diu permanens Pituitæ Glutinositatem auxit, quapropter copiosiores producti hoc anno quoque in multis, & quaquaversùm propulsi Flatus tenaces in quodvis spatium per musculos sibi factum se insinuantes, sicque Spasmum molestissimum, & dolorem gravissimum parientes.

Maculæ Scorbuticæ. CCCCLXXI. Observatæ sunt quoque 27. inclinante ac diminuto Affectu Epidemio *Maculæ Scorbuticæ* in prædispositis majore copiâ erumpentes.

Scorbutus quibus locis Endemius. CCCCLXXII. Nec mirum, postquàm Scorbutus in locis paludosis & maritimis Endemius se cuivis Affectui copulat libenter atque facilè.

Ejus causa. CCCCLXXIII. Scorbuto autem fovendo, quin excitando faventissima fuit Humorum omnium ac singulorum corruptio in superioribus non semel notata; quæ proinde faciliùs potuit in Scorbuto affectis augere ipsius malitiam & promovere Macularum Scorbuticarum eruptionem abundantiorem.

Vis & Macularum Scorbuticarum. *Sãguinis Eruptiones unde.* CCCCLXXIV. Observatæ sunt in quibusdam 28. *Sanguinis Eruptiones* tùm per *Nares*, *s. Hæmorrhagia*, tum per *Anum*: sive *Hæmorrhoides*.

CCCCLXXV. Sanguis erumpit facilè *fluidior ac tenuior*, hoc est, *Biliosior*.

CCCCLXXVI. *Biliosior* est factus *Sanguis* ab *Aëris æstu vehementi & diuturno*.

CCCCLXXVII. Atque ista fuêre Symptomata præcipua, quæ durante Aëris Æstu, & ante urgens denuò Frigus affecêre nostros Ægros: Ubi autem auctum est in Aëre Frigus, idque similiter grave & acre, alia quoque supervenêre Ægris Symptomata.

Febres Lentæ. CCCCLXXVIII. Unde in nonnullis 29. à Morbo præcedente nondum liberis mutatæ sunt *Febres in Lentas*, nunc quotidie, nunc alternis tantùm diebus per novos Paroxysmos Ægris molestas.

Quænam vocentur. CCCCLXXIX. *Lentas voco Febres*, quæ nec Frigore Acri, nec Ardore urente afficiunt Ægros, sed blandiora producunt Symptomata, vires interim Ægrorum sensim conficiunt.

Unde ortæ. CCCCLXXX. Ortum autem suum debuerunt hæ Febres Lentæ *Bili* ab urgente Frigore gravi *retusæ*; atque *Lymphæ* non minùs quàm *Succo Pancreatico Acidioribus* iterum factis, ut & *Pituitæ Glutinosiori* redditæ, atque singulorum notatorum trium *Acrimoniam retundenti*; unde excitabatur quidem Febrilis Paroxysmus, non item Frigus intensum, sed frigusculum tantùm, non Calor ardens, sed satis blandus.

CCCCLXXXI. *Perdurabant* autem hæ Febres propter *Pituitam Glutinosam* in corpore productam, & *Humoribus* primariò atque maximè *peccantibus se admiscentem*. *Quare perdurabant.*

CCCCLXXXII. *Vires* interim *magis deficiebant*, quàm recreabantur, propter Humores omnes etiam tunc vitiosos, vitiatosve; nec ab illâ Aëris mutatione correctos, emendatosve. *Quare vires deficiebant.*

CCCCLXXXIII. Sed 30. admodùm multi & ipsâ *hyeme*, & ipso *vere*, quin subsequente *Æstate*, & hoc etiam *Autumno* inciderunt in *Febrem Quartanam*, nunc *simplicem*, mox *duplicem*, aut *triplicem*. *Febris Quartana multiplex.*

CCCCLXXXIV. Febris autem hujus Causa petenda omninò à *Pituitâ* propter *frigus Hyemis ac Veris Acre Glutinosiore* & *copiosiore factâ*, ut nunc non addam plura in *cæteris Diæta* (Aëris præsertim frigidioris) *partibus* patrata *errata*, quæ non parùm *facilitarunt & promoverunt tenacis Pituitæ proventum*. *Ejus causa.*

CCCCLXXXV. A *Pituitâ verò tenaci* excitatæ in Pancreatis Ductibus Lateralibus *Obstructiones* fuêre magis *contumaces*, *solutuque difficiles*, unde seriùs potuêre à collecto in ipsis, Acriorique ideò facto Succo Melancholico perforari, Paroxysmique novi excitari.

CCCCLXXXVI. Quemadmodùm quarumvis Febrium Intermittentium, sic *Quartanarum* quoque *Duplicitas*, *Triplicitasve* debetur *pluribus Ductibus Lateralibus eodem tempore obstructis, diverso tamen reseratis*. *Febrium duplicitas & triplicitas quibus debeatur.*

CCCCLXXXVII. *Reserantur diversis temporibus & diebus* diversi Ductus Laterales simul obstructi, *quoniam diversis temporibus ac diebus factæ sunt ac productæ in ipsis notatæ Obstructiones*.

CCCCLXXXVIII. Ut alias nunc silentio prætercam Causas subinde forsan locum habentes, existimo *frequentiùs contingere diversis à paroxysmi prima Quartanæ diebus novas in aliis Ductibus Obstructiones propter frigus imprudenter circa Lumborum regionem admissum*, & quidem *durante Sudore in Paroxysmi Declinatione utplurimùm sponte aut arte propulso*. *Novam quartanã pri ri supervenire ob frigus circa Lumborũ regionem admissum.*

CCCCLXXXIX. *Admittitur circa Lumborum Regionem Frigus*, *quoties aut in totum removentur Tegumenta*, *aut saltem in Corporis agitatione aut dejectione attolluntur plus minus eadem*, imprimis quando *decumbentes priùs in dorsum Ægri se cum impetu conjiciunt in alterutrum latus*. *Hoc quãdo admittatur.*

CCCCXC. Fuêre autem istæ Quartanæ durante *Hyeme* ac *Vere curatu difficiles*, *faciliores Æstate* atque hoc *Autumno*. *Quartanæ Hyeme & Vere curatu difficiles, faciliores æstate & Autumno.*

CCCCXCI Id factum, quoniam totâ Hyeme ac vere adhuc minimè correcti erant Humores omnes; unde quamvis plures liberarentur Paroxysmis Febrilibus, incidebant paulò post in novos, & quidem ratione pituitæ Glutinosæ ex Ductibus Pancreaticis remotæ, at in Sanguinis massâ & tenui Intestino restitantis, ac novam Obstructionem facilè ac brevi post parientis. *Et quare.*

CCCCXCII. In quibus verò vel Diætâ conveniente, vel Medicamentis aptis correcta fuit,

fuit, emendataque paulatim hæc Pituita tenax, in illis feliciùs, citiùs, certiúsque fuêre curatæ Quartanæ.

CCCCXCIII. Hanc methodum quia neglexerunt Plures aut per ignorantiam, aut per arrogantiam, non mirum, si à multis non fuerint hactenus curati Quartanarii: quorum tamen Curatio non est adeò difficilis, vel ardua, sicut dicemus inferiùs, si Deus sinet ac volet.

Frequentes Gravedines. CCCCXCIV. Totâ *Hyeme* fuêre 31. frequentes *Gravedines*, ut & *Vere*, ac non raro præteritâ etiam *Æstate*, hocque *Autumno*.

Unde. CCCCXCV. Ortum habuerunt ipsæ à *Frigore Aëris molesto* sæpiùs nos urgente, quoties *supervenit hoc Capiti calenti & imprimis sudanti*, sicut sæpiùs docuimus.

Tusses. CCCCXCVI. *Successere 32. Gravedini* sæpenumerò *Tusses*, quod non est novum, nec mirum visum est mihi, quoniam priùs non visum à me, observatumve, *Tusses has cessisse citius; faciliùs; feliciúsque Flatus Discutientibus*, quàm ullis *aliis Medicamentis in Tussi tali curandâ* usitatis, quod factum Hyeme superiore. *Feliciter curatæ per Flatus Discutientia.*

Cur Gravedini Tussis succedat. CCCCXCVII. Non mirum, inquam, novumve succedere Gravedini Tussim, quoties Humor Serosus & Salsus, æquè ac Pituitosus aliquandiu in Cerebro moratus tandem ad fauces depluens properat in asperam arteriam, eandemque mordet, aliterve irritat ad sui repulsionem, atque expectorationem Tussi absolvendam.

Quomodo ex ea Phthisis oriatur. CCCCXCVIII. Quòd si perduret Humoris Acris distillatio in asperam arteriam, excitatur paulatim Ulcus in eâ superficiarium, mox & profundum, & tandem Phthisis; hancque excipere solita Mors, incautos è medio tollens.

Tussim hanc non cessisse ordinariis medicamentis. CCCCXCIX. Quicquid autem nobis est incompertum ac novum, quandiu ejus ignoramus causam & rationem, admirationem in nobis parere solet; sicut & mihi evenit, postquam observavi, & quidem in me primùm, segniùs cessisse hanc Tussim superiore Hyeme Gravedini supervenientem ordinariis Medicamentis similem *Tussim* facilè curare solitis, atque ipsam *urgere potissimum me aliosque ad Lecti ingressum*. *Et Ægros ad Lecti ingressũ maximè tussisse.*

Ejus ratio quomodo ab Autore detecta. D. Hæc autem Observatio in me adhuc infirmo aliisque facta & mira visa *excitavit me ad istius eventûs Causam & rationem* diligentiùs investigandam, quin, *notatis flatibus eodem tempore me urgentibus, ad flatus discutientia primùm in lecto, deinde ante lecti ingressum assumenda*; unde factum est, ut *eructatis aliquot flatibus compesceretur brevi Tussis penè sicca, aliàs per horæ quadrantem, & aliquando diutiùs me vexans*.

D I. Hoc Experimento in aliis quoque cum pari successu feliciter facto, rationem ipsius visus sum mihi assequi sequentem. *Pituitam* videlicet *satis copiosam in me aliisque occurrentem in tenui Intestino plumarum calore fuisse solutam & à Bile Acriore tunc simul commotâ in Flatus redactam, mox & ad Pulmones delatam; à quibus irritati Pulmones tussiebant, & tussi tum reliquum corpus omne, tum cerebrum quoque consentiendo Humores simul inibi contentos agitabant, qui ad fauces delabentes Tussim omnem à se productam mentiebantur; donec observatis flatibus, eorundemque ascensu, facilis fuerit per Carminantia dicta Olea ante Lecti ingressum ex liquore conveniente ad aliquot guttas assumpta hujus Tussis Curatio.*

DII. Non tantùm Gravedinem Tussis, sed 33. *Raucedo* quoque in non paucis est secuta, itidem molesta; comitante ipsam, ut & imprimis Tussim *Excretione variâ*, tum *Seri*, tum *Pituita Glutinosa è Pulmone*; ut & quandoque *Assumptorum, aliorumque Vomitu*; atque *flatuum Eructatione spontaneâ*. *Raucedo Gravedinem secuta.*

Unde. DIII. *Raucedo* ortum habuit præsertim *ab Humore Salso-muriatico à Cerebro in fauces distillante*, atque *in Vocis organis asperitatem producente*.

DIV. *Expectoratio Humoris tàm Serosi tenuis & Acris muriatici, quàm Pituitosi Glutinosi & crassi* secuta est utriusque à Cerebro in Pulmonum asperam arteriam delapsum, excitatâ ab iisdem Tussi. *Expectoratio humorum unde.*

DV. Vomitus fuit Assumptorum, aliorumque partim à Capite ad fauces decidentium, deglutitorumque, partim ex Intestino tenui assurgentium, & in Ventriculum tàm Tussis, quàm ipsius Vomitûs vi propulsorum. *Vomitus assumptorũ unde.*

DVI. *Excitatus* autem fuit plerumque *Vomitus vehementiâ Tussis*, quemadmodùm id notissimum. Tunc enim omnes Abdominis Musculi non minùs, quàm Diaphragma conspirant ad expulsionem violentam, sæpiúsque repetitam Aëris, omniumque in asperâ arteriâ contentorum, atque Pulmones irritantium. Quocirca Ventriculus ipse tum ratione Diaphragmatis sibi annexi conquassati agitatus, tum ratione ejusdem atque abdominis musculorum abdominis cavitatem angustantium compressus ad violentam & inversam sui contractionem adactus Vomitum excitat, & contenta quævis expellit.

D VII. *Flatuum Eructatio* debebatur *Flatibus*, sicut modò dictum, in tenui Intestino per se excitatis, atque non tantùm deorsùm per Intestinorum fistulam, hinc & Venas Lacteas usque ad Cor & Pulmones, verùm sursùm quoque ad Ventriculum propulsis, atque Tussis vehementiâ, sicut de Assumptis dictum, vi è Ventriculo per Os expulsis. *Flatuũm Eructatio unde.*

D VIII. Nonnullis 34. excitatæ sunt in *Faucibus & Tonsillis Ardores, Inflammationes*, aliique *Tumores*. *Faucium ardores.*

Unde. DIX. *Faucium Ardores* debentur frequentissimè, quod & hîc factum, *Humoribus Salsis Muriaticis ad Fauces delatis*, earundemque *superficiem rodentibus*, atque Affectum *Erysipelati non valdè dissimilem* producentibus. *Rubet* enim & ardet tunc *Membrana* plerasque faucium partes tegens, palatumque adeò ipsum quoque.

DX. *Inflammatio faucium* ortum habet à *Sanguine in Tunicam ipsarum Glandulosam effuso*, & nî curetur in tempore, *Apostema* constituente, moxque ad ipsius ruptionem, purisque excretionem *Ulcus* relinquente, sed facilè curabile. *Faucium Inflãmatia unde*

DXI. *Tonsillarum Inflammatio* debetur eidem *Sanguini in Glandulosam ipsarum Substantiam* ex vasis obstructis, mox & ruptis *effluenti*, atque similiter, nî brevi præveniatur, in *Apostema* abeunti & tandem pus effundenti. *Tonsillarum Inflammatio unde.*

D XII. Alii præter inflammationem *Tumores* observantur quandoque *in Tonsillis à Pituitâ tenaci, Serove in earum substantiâ hærentibus orti*, minùs Caloris, minùs Ruboris, minúsque adeò Doloris producentes. *Tonsillarum Tumores unde.*

DXIII. Sanguis ut & Pituita & Serum ad notatas

istas

istas partes defertur per Arterias, & in ipsis Sanguis quidem sisti videtur *obstructis* venis exilibus. Pituita verò & Serum vasis Lymphaticis.

Obstructio quomodò fiat. DXIV. *Obstructionem*, uti aliàs forsan semper fieri putamus hîc, quoties *toto* præsertim *corpore*, *capite saltem* cum partibus maximè vicinis ab *Æstu Solis, Foci, Balnei*, vel *Potu generoso*, vel Aromatico, *Corporis motu* vehementi aut febre ardente, &c. *incalescente solvitur* solito magis *Pituita*, eademque *transfertur* quaquaversùm; ergò *in exigua* quoque *Faucium. Tonsillarumque vasa*, hoc est, per Arterias, venasque cum Sanguine, ast per Vasa Lymphatica vel propriâ cum Lymphâ, vel proprio Liquore inibi præparato; *superveniente* autem confestim, satisque manifesto *frigori* nunc *Aëris* Ore patulo inspirati, nunc *Potûs* imprudenter magna copiâ ingurgitati denuò *Coagulatur eadem, paritque in ipsis subsistens notatam Obstructionem*, quam subsequuntur descripti modò *Tumores* varii & *Ardores*.

Erysipelas Faciei Serosum lethale. DXV. Fuit quoque 35. molestum ac periculosum, imò lethale multis Ægris Symptoma *Erysipelas*, & præsertim *Faciei*, idque *Serosum* vulgò Wel-roos, vocatum.

DXVI. Hoc Symptoma sicut seriùs se manifestavit, ita ad hoc usque tempus perseveravit, & plures malè curatos, vel sui negligentes peremit.

Erysipelas unde. DXVII. *Ortum* videtur mihi habere omne *Erysipelas ab Humore Bilioso & Lymphatico vel Pancreatico Acribus & vitiosè in Corde simul Effervescentibus febrimque producentibus, arctiùsque inter se, ideóque laxiùs Sanguini junctis, atque cum ipso tumen quaquaversùm propulsis, & facilè in corporis superficie, ut & alibi forsan hærentibus, ibique Tumorem levem, Ardorem autem ac Dolorem magnum, Erysipelatis nomine notum excitantibus.*

DXVIII. *Lympha*, vel *Succus Pancreaticus si fuerit Salso-muriaticus, scateatque in corpore adeòque Sanguine quoque Aqua multa, tunc solet Erysipelas paulatim vesiculis emergentibus, atque plus minúsve Seri effundentibus degenerare in Serosum dicendum.*

DXIX. Quoniam verò in plerisque auctum fuit propter Aëris frigus perseverans, & humiditatem conjunctam Serum, Erysipelas excitatum in plerisque fuit Serosum, in uno tamen magis, in alio minùs Serosum, prout quivis vel naturâ, vel ratione morbi & diætæ plùs vel minùs scatebat Sero.

DXX. Notandum autem *Erysipelas* hoc *excitatum* toto hoc anno *plerumque in facie, rarò alibi.*

Cur frequentius hoc anno Erysipelas excitatum. DXXI. *Frequentiùs* autem *hoc anno*, quàm aliàs excitatum Erysipelas existimo propter *Bilem anno superiore ab Æstu Aëris valdè corruptam, suamque corruptionem diu servantem, superveniente ob frigus consequens & itidem diuturnum & atrox Humore Acido & non rarò simul Austero*, à quibus facilè potuit parari Humor Erysipelati producendo aptissimus.

Et cur frequentius in facie. DXXII. Ideò autem *in facie* exortum forsan frequentiùs, quàm in aliis corporis partibus *Erysipelas*, propter *Cutim faciei teneriorem* atque *Aëri maximè expositam*, ideóque ab Aëre faciliùs graviúsque affectam, & *Humori notato excipiendo aptiorem* redditam.

Cur Erysipelati DXXIII. Cùm autem Erysipelas fiat ab Humore misto, & vitioso Sanguinis massæ confuso tantùm, & ad corporis superficiem quasi expulso; si *humor idem amplius ibi corruptus ab externo frigore imprudenter admisso repellatur ad interiora & Sanguini admisceatur, vel non satis Medicamentorum externorum ope via ipsi sternatur ad exitum, nec internorum operâ propellatur idem forâs, solet gravior excitari febris cum delirio, & sæpè mors sequi.* *superveniat febris cum delirio, & sæpè mors.*

DXXIV. Horum autem Symptomatum ratio sequens videtur: Humor hic ad corporis superficiem propulsus & de Bile maximè participans, ibidem saltem ipsius naturam imprimis nactus, magisque à mediocritate ac temperie primâ degenerans & acrior factus, non sine summâ sanguinis noxâ eidem admiscetur, unde mox ardentior excitatur febris & Effervescentia nocens in Corde, ante omnia Cerebro Animalibusque Functionibus adversa, quas mox ita turbat & confundit, ut sensus externi vacillent, interni delirent, Animique Motus turbentur æquè ac Motus Corporis Animalis.

DXXV. Proprium est *Bilis Acrioris* sanguini admistæ *Delirium parere in Febre* tàm intermittente, quàm continuâ. *Bilem Acriorem Delirium parere in febre.*

DXXVI. Quemadmodùm autem Functiones Animales labefactat & depravat præ aliis Humoribus omnibus *Bilis Acrior*, ita plurimum quoque *Sanguinis Consistentiam naturalem infirmat; vitaque fundamenta destruit eadem.* *Functiones Animales labefactare Et Sanguinis consistentiam infirmare.*

DXXVII. Hinc est, quòd post turbatam in Erysipelate retroacto mentem mors sit plerisque in propinquo: quod nuperrimè factum quoque in Nosocomio in misero sene, cujus Cura fuit neglecta ab ægrotanti Præfectâ, imperitâque ancillâ, mox & malum auctum ab Ægro jam delirante, atque tum medicamenta externa detrahente, tum noctu è lecto aliquoties surgente atque sic noxium frigus excipiente, sicut futurum prædiximus immorigeris. *Mors post turbatam in Erysipelate retroacto mentem cur sit in propinquo.*

DXXVIII. Id quoque notandum, plerisque à retrocedente ad interiora Erysipelate faciei *fauces angi*; quod meo arbitratu tribuendum *Erysipelati sponte ad collum usque ambulanti*, partesque colli extimas postremò etiam occupanti, atque illas præsertim partes ultimò afficiendas graviùs invadenti, atque facilè ad interiora ibidem penetranti: cui accedit forsan, quòd in faucibus existentes glandulæ, tunicæque glandulosæ non parùm afficiantur ab illo Humore jam Erysipelas producente ac retrocedente, aut adhuc producturo & magis mobili ad interiora repulso, & ad fauces maximam partem propulso. *Cur etiã fauces angatur.*

DXXIX. Non tantùm frequens fuit in facie Erysipelas, sed 36. in quibusvis Corporis partibus excitati *Tumores OEdematosi, aut Serosi*; quin etiam in Universo corpore *Anasarca* ex sero, vel *Leucophlegmatia* ex pituitâ imprimis orta. *Tumores OEdematosi aut Serosi. Anasarca. Leucophlegmatia.*

DXXX. Ortum autem suum habuêrunt ferè *Tumores* illi *à nimio potu*, cui indulserunt non pauci ob sitim inextinguibilem, quâ fuêre affecti in quibusdam Febribus & continuis, & intermittentibus; imprimis durante frigore; tunc imprimis existente potu pernicioso. *Horum causa.*

DXXXI. Quemadmodùm enim aliqui, inter quos ego etiam fui, paucam sunt experti Sitim, propter Bilem minùs acrem, minúsque copiosam & sponte vel arte diminutam; ita non pauci passi

passi sunt sitim vehementem, quam nullo potuerunt restinguere potu; cui proinde qui indulserunt nimiùm, totam Sanguinis massam nimio obruerunt liquore, qui pro sui diversitate nunc Serum, nunc Pituitam nimiùm auxit, & ubique partium substantiæ adhærens, atque subsistens *Tumores* excitavit *OEdematosos, Serososve* in partibus particulares, Cruribus præsertim ac Pedibus, aut Universales per totum corporis Habitum, *Leucophlegmatiam* putà, vel *Anasarcam.*

Ascites qualis Affectus. DXXXII. Præter quas Hydropis particulares atque universales species Curatu minùs difficiles, ideóque minùs periculosas; non paucis supervenit 37. *Ascites*, omnium curatu difficillimus, & ideò maximè periculosus, & plerumque lethalis: *Collectio* nempe *Aquarum in Abdominis cavitate, ut & Scroto ac Cruribus*, dum partes superiores paulatim contabescunt, & Ægri sensim deficiunt: quo signo distinguitur à Leucophlegmatiâ & Anasarcâ.

DXXXIII. Hæc Hydropis Species ni curetur in tempore, curatur rarò vel nunquam.

Quomodo Arte curatur. DXXXIV. *Curatur Ascites arte*, quando *Medicamenta Aquas per Alvum, Urinas & Sudores educentia* in tempore usurpata illas evacuant viis laudatis: vel quando frustrà sunt ista usurpata, festinatur ad innoxiam *cum acu cavâ paracentesin*, antequam morâ nimiâ reddantur Humores in abdomine Acriores, rodanturque Viscerum, Intestinorumque Membranæ, quin eorundem substantia corrumpatur; educuntur autem tunc iteratis vicibus quantitate exiguâ Aquæ.

quomodo sponte. DXXXV. *Curatur* aliquando Ascites sponte, quando *in Scroto vel Crure* alterutro ab Humoribus Acribus excitantur *vesiculæ*, mox & *ulcuscula*, per quæ paulatim evacuatur etiam in Abdomine contenta Aqua.

Aut casu. DXXXVI. Observatus quoque *Casu* aliquando *Curatus Ascites ex vulnere* fortuitò accepto in crure, aut ipso etiam Scroto, per quod similiter effluxit paulatim Aqua.

Paracentesi perperam contradicere Medicos. DXXXVII. Hæc cùm nota sint, non satis possum mirari tam sæpè Paracentesi tempestivæ contradicere ac se opponere multos Medicos, sicque impedire miserorum ac miserrimè tandem morientium Asciticorũ Curationẽ.

Ascitis causæ. DXXXVIII. Ortum habere potest *Ascites Hydrops*, vel *à venis Lacteis obstructis & ruptis*, vel *à Sero in Pedibus ac Cruribus primùm subsistente, & paulatim assurgente, sicque in Abdominis Cavitatem penetrante, atque ibidem collectò.*

Venæ Lacteæ cur obstruantur à Pituitâ. DXXXIX. *Venæ Lacteæ obstruuntur à Pituitâ* ob causas nuper memoratas in tenui Intestino solutâ, in eas delatâ, *mox* verò plerumque *à Potu frigido* copiâ nimiâ ingurgitato, aliquando *ab Aëre itidem frigido* imprudenter contra denudatum Abdomen admisso, rariùs *ab Aquâ frigidâ* similiter casu vel imprudenter Abdomen attingente *iterum coagulatâ*, & in ipsis hærente; consequente *ob Chyli, Potúsve accessum* ipsarum nimiâ *distensione*, & tandem *ruptione*; hinc *utriusque in Abdominis cavitatem effusione ac collectione.*

Ascites intra duos tresve dies in Siti febrili productus. DXL. Sic observatum est non semel, in Ardore ac Siti febrili intra duos tresve dies à Potu copiosius ingurgitato excitatum Ascitem; dubio procul propter Pituitam à febrili Ardore solutam & in Lacteas Venas translatam, mox verò ad potûs frigidi assumptionem coagulatam; hinc ad subsequentis potûs copiosi ingurgitationem post notatarum venarum distensionem, ac ruptionem, propter ipsum in Abdominis cavitatem effusum, & ibidem collectum, ipsamque opplentem ac distendentem.

DXLI. Causæ autem ad hæc omnia præstanda sufficientes occurrerunt anno superiore in Aëre multipliciter mutato, ut alia Diætę vitia frequentia non memorem, omninò tamen considerandā, ubi ad Curam devenitur.

Qui Diarrhœa critica. DXLII. Postremum & trigesimum octavum inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum dedimus *Diarrhœæ* nunc *Serosæ*, nunc *Pituitosæ*, notatis *Tumoribus supervenienti*, ac subinde *Tumores illos tollenti & curanti: sine quâ quoties disparuerunt subitò illi, brevi post sequebatur Mors.*

DXLIII. In hâc ergo *Diarrhœâ Criticâ* quærenda, ostendendaque ipsius ut & *Tumorum Curationis ratio*: addendumque, cur perierint, quibus sine tali Diarrhœâ disparebant illi Tumores.

Quando notatis Tumoribus supervenerit. DXLIV. Diarrhœa supervenit notatis Tumoribus, quoties illorum Causa, Serum vel Pituita, translata est à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem, atque porrò expulsa per anum.

DXLV. Translata sunt *Pituita* & *Serum à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem*, quatenus admissa sunt *in Venas*, & unà cum Sanguine refluo *ad Cor*; atque inde *per arterias* delata ad *Pancreas*, & inde unà *cum Succo Pancreatico in cavitatem* Intestini tenuis.

DXLVI. Nec improbabile videtur mihi, aliquid hujus Seri ac Pituitæ translatum ad *Glandulas Salivares*, & unà cum Salivâ in Oris Cavitatem, mox in Ventriculum & Intestina: Huc refero *Muci Glandulas.*

DXLVII. Quin non contradixero illi, qui suspicabitur, Serum præsertim & Pituitam quoque aliquâ sui parte unà *cum Bile* secerni potuisse in Hepate, atque cum ipsâ propelli ad tenue Intestinum.

Tres ad intestina viæ. DXLVIII. Aliam viam ad Intestina non novi præter modò assignatas tres, quas si quis observaverit & monstraverit, habebit me promptum paratumque asseclam, quippe qui unicam veritatem sector, bonumque publicum, hoc est, ægrorum commodum.

DXLIX. Serum autem ut & Pituita idcircò videntur mihi *à corporis habitu translata in Venas* quòd & *Humor uterque factus sit morâ quodammodò acrior & fluidior, paraveritque sibi ex habitûs canalibus inter arterias & venas sitis viam in venas priùs angustiores, nunc patentiores.*

DL. Priùs *angustiores* erant *Venæ* propter *Pituitam ipsas si non in totum obstruentem, ex parte saltem obducentem & angustantem.*

DLI. *Patentiores* sunt factæ istæ Venæ ita priùs angustatæ *ab utroque illo Humore acriore facto, atque Pituitam notatam incidente, fluidamque reddente:* accedente nonnunquam etiam *quâvis alia Causa eandem Pituitam liquante aut solvente*, Aëris putà ab Igne aut Solis æstu, Corporis motu, Potu generoso, & imprimis

Medicamentis aromaticis, & quovis alio modo Pituitam solventibus, Diureticis, Sudoriferis, & similibus.

DLII. Quoties autem *Humores* hi *Sanguinis massæ sunt*, sicut jam dictum, *iterum admissi*, *nec invenerunt exitum qualemcunq; è corpore, ac præsertim per alvum, Viam tritissimam & tutissimam, permanseruntque ideò in Vasis Sanguineis*; toties partim *Sanguinem corruperunt* atque ad *vitalem effervescentiam subeundam ineptum reddiderunt*, *partim vitalem Ignem languidiorem factum planè obruerunt, extinxeruntque*.

Affectus Epidemij prognosis.

DLIII. Sic igitur plerorumque Symptomatum in Affectu nostro Epidemio satis magno numero observatorum rationem tradidimus, atque imprimis *ab Aëre nunc algente, mox ardente, hinc denuò algēte omninò* eadem deducenda ostendimus. Proximum est, ut nunc paucis prognosin ejusdem affectûs proponamus, & demonstremus, *Cur tàm diuturnus*, *tamque curatu difficilis extiterit*, denique, *quî curari debuerit atque curatus sit*.

DLIV. Quisquis 1. Aëris Constitutionem noxiam, nunc algentem, mox ardentem attentâ mente consideravit, non potuit non Affectum & chronicum & difficilem prædicere, si perduraret ille Æstus, sicut perduravit.

Cur diu duraverit affectus.

DLV. Quisquis 2. Symptomata Ægris plerisq; tum gravissima, tum plurima simul concurrentia mente attentâ consideravit, non potuit non difficilem judicare nostrum Affectum Epidemium.

DLVI. *Diu duravit* Affectus noster Epidemius, quia perduravit ejus causa communis, Aër nunc algens, hinc ardens, tandem iterum algens.

Cur curatu difficilis fuerit.

DLVII. *Curatu difficilis* extitit noster Affectus Epidemius, tam propter perdurantem ipsius causam externam penè inevitabilem, quàm propter Symptomatum multitudinem, varietatem ac vehementiam.

Ejus curatio.

DLVIII. Curari debuit ac potuit, & revera Curatus est, 1. Cùm emendari non potuerit *Aër*, imprimis *Ardens*, *subducendo Ægros in partem domûs maximè temperatam*, hoc est, Solis radiis minùs expositam.

DLIX. 2. *Temperando Humorum Qualitates modis variis peccantes* per Alterantia cuivis Ægro maximè accepta, & Symptomati magis apta.

DLX. 3. *Minuendo Humores quosvis nimis abundantes* per purgantia blanda.

DLXI. 4. *Tollendo Febres tam Intermittentes, quàm Continuas* per sua Specifica.

DLXII. 5. *Leniendo* vel *Tollendo Symptomata cætera omnia recensita* per Medicamenta singulis appropriata.

DLXIII. 6. *Instituendo Diætam* cujusvis Ægri Ætati, Sexui, Statui, Vitæ generi, Consuetudini, & Symptomatibus maximè urgentibus maximè convenientem.

DLXIV. Hæc omnia, ut magis pateant, ordine proponenda deducendaque singula.

1. Aër mutandus.

DLXV. 1. Quoad *Aërem* ipsum, quoniam multum Arte mutari non potuit, optimum erat quibus licebat, ipsum cum salubriore mutare, & quidem ad præcautionem ac præservationem mali futuri.

Aër quintupliciter noxius.

DLXVI. Quoniam verò *Aër* noster *noxius* erat nobis, non tantùm 1. ratione *Solaris æstûs* per quatuor menses nos angentis, verùm 2. etiam ratione *silentii* penè toto illo tempore *Ventorum*; quin & 3. ratione *Pluviæ parcissimè* hîc & in viciniâ *deciduæ*. Ut & 4. ratione *Vaporum pravorum ex stagnantibus*, ideòque *corruptis Aquis* per Urbis Alveos & Canales, vicinaque loca, emanantium; atque ultimò 5. quoque ratione *Exhalationum ex Terris paludosis* post Aquarum evaporationem erumpentium; notandum.

Ratione Radiorũ Solarium.

DLXVII. 1. *Solares Radios* per universam penè Europam peperisse tunc temporis *Æstum in Aëre summum* ac diuturnum, ideoque ubique hactenus noxium: quâ de causâ nil profuisset aliò migrare, cùm non tantùm in faciendo itinere noxa ejus esset futura gravis, sed in quovis Europæ loco, etiam multùm Septentrionali, molestâ: tunc enim æstus in Sueciâ quoq; summus.

Ratione Ventorũ.

DLXVIII. 2. *Ventos* alibi, quàm hîc frequentiores, adeóque Aëri temperando desiderabiles sibi promittere, sicut fuisset ridiculum, ita nulli à prudente Medico Loci mutatio erat tunc hactenus suadenda.

Ratione Pluviarũ.

DLXIX. Sic & 3. *Pluvias* frequentiores alibi quam hîc casuras, sicut nemo norat, sic nemini hactenus Loci hujus mutatio erat proponenda.

Ratione Vaporũ.

DLXX. Sed 4. propter *Vapores pravos ex Aquis* hîc quàm alibi magis stagnantibus, quippe minùs mobilibus, assurgentes atque Ventorum contrariorum & quidem satis potentium defectu hîc necessariò expectandos, potuit ac debuit unicuique, cujus res hoc sinebant, Loci hujus in alium Aquis mobilibus si non donatum, saltem stagnantibus destitutum mutatio esse cordi, nec temerè negligi.

DLXXI. Dico *mutationem illam loci debuisse cordi esse unicuique*, *cujus res hoc sinebant*: si quis enim publicis muneribus impeditus, vel aliàs hîc sibi suisque aut aliis necessarius se tunc subduxisset, illum graviter peccaturum fuisse arbitror.

Ratione Exhalationum.

DLXXII. Nec tantùm propter Aqueos vapores corruptos, sed 5. etiam propter *Exhalationes Terreas*, & itidem corruptas hîc molestas mutari potuit locus hic, & cum ipso Aër ab ipsis contaminatus & infectus, ideóque omnibus infestus.

Studiosos & otiosos aërem potuisse mutare.

DLXXIII. Paucis ergo consultum fuit, locum hunc anno superiore mutare, nisi forsan *Studiosis & otiosis*. Studiosis, quoniam commodiùs alibi & in Aëre puro, utut etiam æstuante vacare poterant studiis, quàm hîc, ubi pleriq; laborabant & ægrotabant Professores. Otiosis, quoniam inutiles sunt ignavi Reip. Quos verò haud decebat stationem suam deserere, atque locum hunc cum magis salubri mutare, illorum intererat *Diætam exactam* servare, atque *ab Aëre ardente imprimis metuendas noxas prævenire*, usurpando quæ Humores ab ipso variè corrumpendos variè munirent, quæque ex paulò post dicendis facilè capi poterunt.

Alios debuisse aëris noxas prævenire.

Quibus Aër potuit temperari.

DLXXIV. Potuit autem ac debuit, quoties *locus*, in quo decumbebant Ægri, *expositus*, erat plùs vel minùs *Solis Radiis*, *corrigi Aëris ab æstu*

æstu illo vehementi orta noxa tum *plantarum refrigerantium* dictarum foliis, Acetosæ puta, Vitis & s. per *pavimentum dispersis*; tum & *Aquâ frigidâ* vel in vasis majoribus hinc inde dispositâ & indies mutatâ, vel per Aërem atque pavimentum effusâ, tum *Aceto* aut ignitis silicibus, lateribusque infuso aut unà cum Caryophyllis vel Cinnamomo cõtusis in vase figulino supra prunas leniter evaporante, atque non tantùm Aërem temperante, verùm ægros ipsos & adstantes quoque recreante ac firmante.

Humores corrigẽdi. DCLXXV. II. Quoad *Humores* ipsos ab Aëre valdè intemperato *variè corruptos*, Eorundem *Correctio ac Emendatio* pro *ipsorum varietate, abalienatione variâ, Ægrorum constitutione propriâ* institui debuit varia.

Et primò Bilis. DLXXVI. Inter Humores ab æstuante Aëre corrumpendos primum locum meritò assignavimus *Bili*, utpote ob affinitatem cum ipso maximam præ aliis omnibus facilè & maximè corruptibili.

Ex primaria Caloris vitalis causa. DLXXVII. *Bilis certè in corpore nostro primaria & princeps Causa est Caloris vitalis*, ergò affinitatem habet maximam cum rebus externis Calorem similiter per se producentibus.

Quos modo vitiata. DLXXVIII. Debuit proinde Bilis activitas & ad Calorem producendum vis maximè intendi à Solaribus radiis haud impeditis, sed potenter vim suam in Aërem nostrum, omniaq; in Aëre viventia exerentibus.

DLXXIX. Debuit porrò Bilis præ aliis Humoribus omnibus citiùs & ampliùs à temperie suâ deflectere, atque noxas in nobis hactenus proferre.

Ejus intemperies qui vocata. DLXXX. *Bilis* à solaribus radiis ardentiùs nos ferientibus orta *Intemperies* nominata est à nobis *Acrimonia Salina & Volatilitas nimia*: quamvis eadem *copiâ* etiam peccarit *auctâ*.

quomodo consideranda. DLXXXI. Necesse autem habuimus, aliter ac vulgò fieri solet, Bilis considerare ac indigitare Intemperiem, cùm non tantùm Calorem in nobis producat Bilis malè affecta diversum, sed imprimis plures Functiones lædat, ipsosque Sensus externos molestet, modis per Calorem haud explicabilibus.

Res naturales per plures qualitates se manifestare, & operari, quàm calorem, frigus, humiditatẽ & siccitatem. DLXXXII. Utique Res naturales non tantùm per Calorem aut Frigus, perque Humiditatem aut Siccitatem nostris sensibus externis se manifestant, longè minùs Mutationes multiplices ac sæpè mirabiles in rerum naturâ producunt, verùm per longè plures Qualitates à modò nominatis nullo mentis artificio deducendas.

DLXXXIII. Nam præter modò recensitas Qualitates vulgò, licet perperam, pro Primis habitas, plures occurrunt *Sensiles, quæ aut notabiles edant effectus, aut illorum rationi eruendæ solæ præbent ansam*, non item memoratæ.

Quales sunt Colores. DLXXXIV. Tales sunt 1. *Colores varii*, solo *Visu* perceptibiles, atque non tantùm diversitate suâ hominem hactenus recreantes, & quandoque noxam ipsi afferentes; ast aliis quoque in rerum naturalium mutatione obscuris adhuc eruendis dubio procul servituri.

Odores. DLXXXV. Tales sunt 2. *Odores* itidem varii, atque in Plantis, earundemque partibus imprimis luxuriantes ac frequentes, solo tamen *Olfactu* perceptibiles; à quibus & Rerum vires manifestiùs, quàm ex vulgò & falsò nominatis qualitatibus primis, innotescunt, & aliis adhuc latentibus eruendis via sternitur: sed Chymiæ præsertim ope.

Sapores. DLXXXVI. Tales sunt 3. *Sapores*, solo *Gustu* dignoscendi, & in Arte nostrâ cæteris qualitatibus sensilibus omnibus præponendi, postquam non tantùm illa, quæ ad Corporis Nutritionem, Augmentum, quin imò, ubi malè affectum est, Restitutionem usurpari solent, imprimis secundùm Sapores suos considerantur & innotescunt, quin præparantur & adhibentur; verùm Humores nostri tàm secundùm quàm præter naturam constituti per Sapores imprimis dignoscuntur, & ab invicem distinguuntur, sic in Sanis *Sanguis* judicatur à Medicis Dulcis, *Serum* & *Saliva* insipida, *Bilis* Amara, *Succus Melancholicus* vel Pancreaticus Acidiusculus, & sic porrò. In statu autem morbido sæpius gustatur *Sanguis* vel Salsus, vel Amaricans, vel Acidus, Austerusve. Ipsius verò *Serum* sæpenumerò Salsum, aliquando vel Acidum, vel Austerum, vel Amarum. *Saliva* non raro Subsalsa vel Amara; quandoque Subacida, vel Saccharinam dulcedinem fastidiosè superans. *Bilis* nunc minùs, nunc nimis Amara, subinde Vitriolatum Saporem referens, aliumve maximè ingratum, atq; innominabilem. *Succus Pancreaticus* modò Salsus, modò Austerus, modò Acidissimus & hactenus Acerrimus, modò insipidus & ignavus.

Humoris sapores naturales & præternaturales.

Sapores in Arte Medicâ maximè considerandi. DLXXXVII. Quoniam igitur & *qui reperiuntur in nobis Humores* varii, & *quæ assumuntur à nobis Alimenta, Medicamentaque* multiplicia & *innotescunt nobis, & distinguuntur à nobis* maximè ratione suorum *Saporum*; meritò *secundùm ipsos* etiam *Mutationes pleras que in corpore nostro contingentes* considerandas, deducendas, explicandasque judicavimus; Quin hactenus quoq; Conatibus nostris bono publico ac ægrorum solatio unicè dicatis benedicente Deo non sine successu inter plurium contradictiones hisce fundamentis planioribus novum Medicum ædificium superstruere cœpimus.

Durities. DLXXXVIII. Sicut Colores, Odores, & Sapores, sic 4. *Durities* qualitas est Mutationes notabiles in corpore humano producens: ab illâ namque & Contusiones, & Puncturæ, & Vulnera, & Compressiones vasorum, similiaque plura, exsurgunt; quæ Qualitatibus primis dictis adscribi non queunt.

Sonus. DLXXXIX. An 5. plura nobis à *Sono* incommoda obveniant, præter Auditûs læsionem, dubito, cum ejus exemplum nullum mihi nunc occurrat. Sonus saltem ad plures Affectus dignoscendos inservit nobis, ejus enim ope Asthma & Anhelatio percipitur & distinguitur; Ejus quoque ope Ructus & Crepitus, quin conclusi Ventris Flatus dignoscuntur.

DXC. Ex quibus omnibus Qualitatibus sensilibus non minùs propriis, quàm sunt calor & frigus, (nam humiditas & siccitas inter sensiles proprias referri non possunt,) patet, ad rerum Naturalium, Medicarumque cognitionem distinctam, perfectamque obtinendam, æquè ad cæteras, atque ad calorem & frigus esse attendendum. Quod Calumniæ à me amovendæ causâ dictum esto.

Bilem durante æstu peccasse.

DXCI. Peccavit ergo durante Solis æstu magno & diuturno, & quidem ob illum æstum, *Bilis Acrimoniâ Salina & Volatilitate aucta.*

Acrimonia Salina lixivâ volatili.

DXCII. *Acrimoniâ* inquam *Salinâ*, & quidem *lixivâ*, non tamen *fixâ* sed *volatili*: ne quis seriò putet, non dari, nec dari posse Salem lixivum volatilem.

Dari Salē lixivum volatilem

DXCIII. Ne autem incauti turbentur ostendam, *non tantum dari posse, ast reverà dari Salem lixivum volatilem*; postquam si non primus proposui hanc distinctionem, primus saltem ipsam docui & ursi sæpius.

Salē lixivum fixū quæ-nam præmant.

DXCIV. *Salem lixivum*, sed *fixum*, dant nobis omnes plantarum combustarum *Cineres*, si *Aqua* ipsis affundatur, & ex ipsis *Sal eliciatur*: quod Aquæ sic conjunctum *Lixivum* vocatur, & postquam Aqua iterum vaporis formâ est separata, *Sal Lixivum*: quod quia permanet in Igne, nec facilè ejus vi attollitur, *fixum* simul vocatur.

Fieri volatilem Spiritus volatilis ope. Sal Tartari fixum qui fiat volatile.

DXCV. Hoc *Sal lixivum* & *fixum* omne *fieri potest volatile, non pinguedinis vel Olei*, sed *Spiritus volatilis ope.* Sic paratur *Sal Tartari fixum* ustione, atque ex ipso rursus *volatile* cohobatione cum *Vini Spiritu alcoholisato*, hoc est, maximè ab Aquâ puro.

Sal lixivum volatile facile sublimari.

DXCVI. Tale *Sal lixivum arte volatile factum Ignis non adeò potentis vi assurgit & sublimatur in altum*, quod frustrà tentaveris cum Sale fixo ante ipsius volatilisationem modò descriptam.

DXCVII. Tale Sal lixivum volatile solis concessum est Artificibus & industriis & patientibus, non aliis, laborem diu patienter continuandum refugientibus.

Magnarum esse virium.

DXCVIII. Tale *Sal lixivum volatile* magnarum est virium, quo tamen *artificiali carere possumus*, postquam voluit Deus ipsum *abundare in omnibus omninò Animalium partibus*, sicut id sæpiùs inculcavimus, nec frustrà.

DXCIX. Cæterùm pergamus in Remediis, *Bili Acrimoniâ Salinâ Lixivâ & Volatilitate auctis peccanti* assignandis.

Bilis Acrimoniam Salinā tēperari ab Austero blando. Quod iis quib⁹ reperiatur

DC. Illam diximus non semel corrigi ac temperari felicissimè ab *Austero blando* & grato; quippe quod utriq; satisfacit Indicationi, nec facilè nauseam vel fastidium parit Ægris.

DCI. Optima ergo in tali casu fuerunt *Omphacium* inter condimenta, ut & *Succus Granatorum*, *Prunorum Sylvestrium*, *Mala Cydonia*, *Mespila*, *Berberes*, *Acetosella*, *Plantago*, *Sempervivum majus*, Alumen rupeum; uno verbo quicquid sapore est subacerbum, vel subausterum, in quo & aciditatem valdè temperatam observamus & blandam Linguæ constrictionem.

DCII. Huc referri debent omnes *Argilla medicata*, Terra Lemnia, & Sigillata quævis, Turcica, Silesiaca &c. in quibus præter *substantiam terrenam* occurrit pars *Sulphurea* illi permista, adeò ut nonnisi magnâ Ignis vi secedant ab invicem, & quidem *Spiritus Acidus* relinquens conjunctam Terræ partem maximam olei.

DCIII. Inter composita & officinalia meritò laudatur Diascordium, cydoniorum caro & Miva, Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, confectio Hyacinthorum &c.

DCIV. Variâ verò formâ potuerunt, imò ad ægrorum palatum & placitum debuerunt hæc omnia præscribi, atque exhiberi; Iulapii, Syrupi, Conditi, Decocti, &c.

DCV. Hisce ergo Austeris blandis & gratis correcta est optime aucta Bilis tum Acrimonia Salina, tum Volatilitas: Et nisi permansisset longo tempore Sol æstuans, eandem similiter continuè vitians, potuisset citiùs & in totum brevi curari noster Affectus Epidemius talibus subausteris.

Pituita vitiata.

DCVI. Sed non Bilis tantùm alterata & corrupta est ab Æstu Solari, verùm *Pituita* à præcedente Frigore *glutinosa* reddita postmodùm à subsequente Æstu *incisa est, attenuataque*, quin *mutata in Flatus*; atque paulatim *fluida nimis* facta.

Unde noxii flat⁹.

DCVII. Utile quidem erat incidi & attenuari à Solis æstu glutinosiorem Pituitam, si hoc paulatim fuisset factum; id autem quoniam contigit cum violentiâ, noxii Flatus excitati sunt ex ipsâ.

Eorum productio qui emēdanda.

DCVIII. Hactenus igitur hæc Flatuum productio & noxa erat emendanda, & quidem 1. *Incidendo*, sed blandè, notatam *Pituitam Glutinosiorem*. 2. *Discutiendo, dissipandoque*, aut aliàs *Suffocando eosdem Flatus*; ne addam 3. *corrigendo Bilis Acrimoniam*, Efficientem Flatuum causam, quoniam illa Correctio jam est tradita.

Pituita soluta fluidior blādè incrassanda.

DCIX. *Pituita* verò, postquam soluta est à Bile atque in Flatus mutata, quæ *postmodum reperta est, productaq*; durante summo Aëris æstu, quoniam *solito fluidior* hactenus exstitit, denuò *blandè incrassari* debuit, non tamen valde Glutinosa fieri.

Pituitam quænam incidant.

DCX. Pituitam incidere possunt & Salia Volatilia, Aromaticaque omnia, & Acida, pleraque: sed in hoc casu haud consultum erat vel Salibus Volatilibus, vel Aromaticis, uti tum ne augeretur Flatuum Ægros valdè angentium proventus, tum ne Bilis redderetur, si non Acrior, saltem Volatilior.

Quænā ei incidēde cōveniebant.

DCXI. *Incidenda* proinde *Pituita Glutinosiori* conveniebant imprimis *Acida*, & quidem *temperatiora*, ne augeretur, intenderetur ve utraque Effervescentia in Corde ac Intestino tenui.

Nempe Spiritus Nitri.

DCXII. Inter ista Acida primum locum *Spiritui Nitri* tam *puro* quàm *dulci* dandum censebunt plerique, ac meritò; cùm non tantùm Pituitam Glutinosam incidat, sed insuper Flatus discutiat & rumpat, quin etiam Bilem Acriorem temperet, Volatilioremque figat.

Hic quomodo exhibendus

DCXIII. Potuit autem iste Spiritus Nitri commodè admisceri Potui ordinario, aut cuivis alii medicato, & quidem ad mediocrem quantitatem, quô nec Nausea inde excitaretur, nec operatio ejus nimis potens aut debilis observaretur; quæ quantitas non ita difficulter ex ipsius operatione poterat determinari & regi.

DCXIV. Inter Medicamenta vulgaria in eundem finem usurpari potuit *Acetum & Oxymel Squilliticum*, ut & *Oxysaccharum*, & *Syrupus de Aceto*, *Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium*, *aqua prophylactica nostra*, quin variæ Aquæ cum Aceto distillatione paratæ, atque cum aliis mistæ, sicque usur patæ.

Mistura. DCXV. Sic Exempli gratiâ sequens potuisset Mistura præscribi, quæ

℞. *Aq. Plantaginis,*
Acetosæ, an. ℥ij.
Alexipharmac. ℥vj.
Oxymel. Squillitici, ℥ß.
& Syr. Acetos. citr. ℥j.

Ejus vires. Usus. Cujus ope non tantùm Pituita Glutinosa poterat incidi, sed Bilis quoque Acrior temperari: si ejus cochleare unum sæpiùs fuisset assumptum.

DCXVI. Atque hoc Medicamento utraque Flatuum causa, & Materialis & Efficiens poterat corrigi, & sic Flatuum Generatio impediri.

Flatuum discussio optimè per Spiritũ Nitri. DCXVII. Quoad ipsorum *Flatuum* jam productorum, existentiumque *discussionem*, nil novi quod laudato *Nitri* tam *puro & simplici* quàm *dulci* facto Spiritui queat comparari & æquari: postquam pleraque vulgo nota sunt Aromatica, & hactenus Bilis Acrimoniam quodammodò saltem intendentia & augentia, quò ipsa refero Salia Volatilia qualiacunque, quæ omnia Spiritui Nitri cedunt.

Flatus discutientia Bilem acriorem reddere. DCXVIII. Hinc est, quòd tam solicitè discutiendis Flatibus Medicamenta præscribant nostri Medici, sæpius experientia tristi edocti, non parùm ipsa nocuisse suis ægris, propter Bilem ab ipsis Acriorem factam, incendiumque in corpore ab ipsis auctum.

D C XIX. Hujus autem effectûs rationem ignorant, quotquot Effervescentiæ utriusque, calidæ frigidæque, ignorant & naturam, & rationem: quibus perspectis percipitur facilè ratio incendii ab usu carminantium facti, & quod primarium est, percipitur quoque ratio, quâ possit præveniri hoc malum.

Doctrinã de Effervescentia magnum in Praxi habere usum. DCXX. Usum ergò magnum in praxi rectè ac ritè instituendâ habet Doctrina de Effervescentiâ, ejusque differentiis & causis veris.

DCXXI. Non tantùm peccavit in Affectûs Epidemii principio & quidem in multis, non tamen omnibus, Glutinositate nimia *Pituita*; verùm postmodùm perseverante Aëris æstu reperta est eadem Pituita in non paucis *plurimùm fluida*, quæ proinde, sicut jam dictum, incrassatione blandâ tùnc indigebat.

Subaustera blandè Pituitam incrassare. D C X X I I. *Blande incrassant Pituitam* præ aliis omnibus *Subaustera*, modò in Bilis Acrimoniâ & Volatilitate auctis corrigendis laudata & ex parte recensita.

DCXXIII. Ubi non possum silentio præterire, quàm bonum sit habere ad manus Medicamenta imò Alimenta medicamentosa, quæ pluribus sæpè concurrentibus indicationibus planè diversis satisfaciant: quemadmodum id patet in Fructibus Subausteris Alimentorum loco sæpenumerò usurpari solitis, qui 1. Bilis Acrimoniam Salinam temperant, 2. ejusdem Volatilitatem auctam minuunt, 3. Pituitam tenuiorem, fluidioremque incrassant, minúsque mobilem faciunt.

DCXXIV. Quemadmodum *Melancholicus*, *Pancreaticusve Succus & Humor* à præcedente frigore hyberno ac verno redditus erat *aliquantò Acidior* & in quibusdam *simul Austerior*, ita idem à cœlo tamdiu ardente, imprimis propter Bilem primariò acriorem factam, mutatus est paulatim à statu priore, amisitque multum suæ Aciditatis non tantùm acquisitæ & auctæ, sed nativæ quoque, ut & Austeritatis adventitiæ; unde sicut priùs, ita & postmodum quoque, quibus destinatus est functionibus & usibus, satis utilis esse non potuit, quin potiùs utroque tempore ipsius culpâ læsæ sunt illæ Functiones, & noxa corpori ab ipso evenit.

Unde fuit emendandus. DCXXV. Ergo in Affectûs nostri Epidemii principio indigebat *Succus Melancholicus blandâ suæ Aciditatis Temperatione*, ut & *Austeritatis*, quoties illa simul peccabat, *Emendatione*.

Temperatio & Emẽdatio quomodò distinguãtur. DCXXVI. Distinguo inter Temperationem, ac Emendationem. *Temperatio* siquidem debetur Qualitati secundùm naturam in Humore aut Parte quâvis existenti, sed à mediocritate requisitâ recedenti, qualis est in Succo Pancreatico Aciditas: *Emendatio* verò Qualitati præter naturam in Humore aut Parte quâvis repertæ, ideòque in totum immutandæ; qualis est in eodem Succo Pancreatico Austeritas, quantum ego saltem potui hactenus ex iis, quæ observavi, conjicere ac concludere. Si quis tamen levissimam in ipso desideraret non quidem Sensibus externis observabilem, ast Mente duntaxat probabiliter conclusam Austeritatem, cum illo haud pugnarem: cùm & id non videatur mihi absurdum vel improbabile.

Cur Succi Pancreatici Aciditas temperãda & Austeritas emẽdanda. DCXXVII. Sed mirabitur fortassis nonnullus, me hîc desiderare Succi Pancreatici tum Acidioris Temperationem, tum Austerioris Emendationem; postquam utraque ista Qualitas videtur Bili ab Æstu Solari Acrimoniam nimiam & Volatilitatem majorem acquisituræ optatum Remedium. Verùmenimverò id quidem foret verum, si Aciditas illa fuisset moderata; sed quoniam in excessu peccabat notabili, excitata est ejus culpa Effervescentia potentior, ideoque homini noxia.

DCXXVIII. Paulatim namque, & quidem sat citò aucta est admodum Bilis tum Acrimonia: tum Volatilitas: unde occurrente ipsi Succo Pancreatico Acidiore, non potuit non excitari in tenui Intestino Effervescentia vehemens ac lædens: quin & in corde similis & quidem febrilis Effervescentia, cum aucto in corpore calore juncta.

A Succo Pancreatico austero Flatus. DCXXIX. In quibus autem fuit *Succus Pancreaticus* simul *Austerus*, in iisdem aucta, conservatave fuit Pituitæ Glutinositas nimia (de quâ suprà actum) ac proinde hactenus Materia subministrata Glutinosis, & facile cedere nesciis Flatibus.

DCXXX. Opus erat proinde, quò obviam iretur Effervescentiæ nimiæ ac noxiæ, quò Flatibus tot Anxietates molestissimas, colicumq; Dolorem parientibus Materia subtraheretur quasi & minueretur, ut Succus Pancreaticus existeret maximè naturalis.

Sub finẽ Aciditas Succi P. creatici diminuta fuit restituenda. *D. C X X X I.* Postquam verò permanente Solis Æstu paulatim devicta est, *diminutaque Succi ejusdem Aciditas* non tantùm præternaturalis, sed *naturalis* quoque, opus fuit eandem paulatim *restitui*. Ergo sicut circa hujus Affectûs initia Temperanda erat & Minuenda excedens Aciditas, ita eodem Affectu permanente rursus *Augenda* erat eadem *Aciditas Deficiens*. Distinguenda sunt exinde Affectuum Tempora, &

& agnoscent Prudentes, non rarò Affectum eundem Medicamenta exigere inter se contraria: & quidem ratione Humoris ejusdem, diverso tempore diversimodè peccantis. Aliàs non est novum, sicut aliàs diximus, etiam eodem tempore indicari Medicamenta contraria, sed propter Humores sibi plùs minúsve contrarios, simulque peccantes.

Hoc optimè præstare Spiritum Vini Volatilem. Sed aliis mixtum.

DCXXXII. Nihil autem tam commodè atque utiliter *Succum Melancholicum Acidiorem Temperat*, ac *Spiritus Volatilis*, qualis è *Vino* habetur præstantissimus.

DCXXXIII. Hic verò si purus assumatur ab Ægris, quoniam segniùs se Humori Acido in corpore atque Sanguine existenti admiscet, atque non rarò alia molesta producere solet incommoda, si præsertim notabili usurpetur quantitate; quod hîc factum fuisset necessariò propter Bilem paulatim Acriorem factam & Volatiliorem, quæ volatilitas non parùm fuisset ab eodem Spiritu Volatili aucta; quamobrem talis erat hîc præscribendus & usurpandus Spiritus Volatilis, à quo Temperaretur quidem Succi Pancreatici excedens Aciditas, sed simul impediretur potiùs, quàm promoveretur Bilis Volatilitas noxia futura.

Et quidē Spiritum Nitri dulcem.

DCXXXIV. In hunc finem laudo iterum, quem antea laudavi, *Spiritum Nitri Dulcem*, imò valde dulcem, hoc est, cum multo Vini spiritu dulcem factum.

Ej. vires.

DCXXXV. Sic enim ratione Spiritûs Nitri Acidi admisti se immiscuisset facilè cuivis Humori Acido in corpore nostro reperto atq; ipsius Temperasset Aciditatem nimiam; quin ejusdem Spiritûs Nitri ratione impedivisset instantem Bilis volatilitatem excessuram, sed infregisset quoque Bilis ejusdem Acrimoniam indies augendam; sicut jam dictum in superioribus.

Qui temperandus in Affectûs principio.

DCXXXVI. In principio igitur Affectûs nostri Epidemii conveniebat Spiritus Nitri, sed cum multo Spiritu Vini Volatili ad dulcedinem gratam perductus.

Qui in progressu.

DCXXXVII. Postea verò perdurante Solis Æstu noxio, eodemque in plerorumque corpora ita dominante ac sæviente, ut Succi Pancreatici Aciditas defecerit non parùm, potuit eadem augeri rursus & intendi ab eodem Spiritu Nitri, sed non multùm dulci facto, hoc est, cum pauciore Vini Spiritu præparato.

Spiritus Nitri Dulcis varius qui paretur.

DCXXXVIII. Si proinde, ut inexpertos juvem, ad Nitri Spiritum valdè Dulcem parandum sumatur Spiritus Vini rectificati quadruplum, ad eundem minùs Dulcem habendum, accipientur partes utriusque æquales, & aliquando Spiritus Vini pars duntaxat dimidia: sic obtinebitur Spiritus Nitri plus vel minus dulcis, adeoque in operatione suâ multùm diversus.

Obtinebat quoque Aqua Prophylactica Auctoris. Vel Alexipharmaca Amstelodamensis

DCXXXIX. Si quis autem propter præjudicium non ausus fuisset usurpare Spiritum Nitri, etiam dulcem factum, aut illo caruisset, potuisset ejus loco usurpare *Aquam* nostram *Prophylacticam*, vel Amstelodamensium *Alexipharmacam*, vel alias cum Aceto ritè destillatas, sed addito Vini Spiritu rectificato vel puro, vel blandè Aromatico, additis aliis quoque Aquis Aromaticis, sed cum Aquâ solùm paratis. Ubi pro re natâ, hoc est, ipsorum *Ægrorum Constitutione naturali*, *Ætate*, *Sexu*, *Vita genere*; ut & *Constitutione præternaturali*, *Humoribusque variis variè vitiatis*, adeóque *ipsis* quoque *Symptomatibus diversis*, mutanda erunt diversimodè composita quæcunque demum formâ præscribenda.

In Succi Pancreatici Austeritate convenire Salia Volatilia & Spiritum Salis Armoniaci.

DCXL. Hisce igitur, similibusve Medicamentis potuit mox in Affectûs nostri principio temperari excedens *Succi Pancreatici* Aciditas. In quibus autem ex causis nonnaturalibus præcedentibus & manifestis, aut Symptomatibus in Ægris observabilibus non tantùm conjectari, sed & certò concludi potuit ejusdem *Austeritas*; in eis usurpanda erant prioribus admista quævis *Salia Volatilia*; & imprimis *Salis Armoniaci Spiritus*; qui & subinde solus ex tantillo Vini vel Cerevisiæ poterat exhiberi Ægris, donec observaretur eadem correcta.

Vi & Castoreum.

DCXLI. Convenit quoque in Casu & *Castoreum* in substantiâ sumptum, & Tincturæ modo paratum; quamvis ejus vim longè superet toties laudatus Spiritus Salis Armoniaci, qui præterea potest faciliùs assumi, cùm ingratus sit admodum Castorei & Sapor & Odor.

Lympha Glandulosa vitiata quomodo curanda.

DCXLII. Quod de Succi Pancreatici noxâ & vitiò dictum est, dicendum quoque de *Lymphâ Glandulosâ*, cùm ex parte saltem convenire videantur hi Humores, atque Mutuò se juvare: convenient proinde Lymphæ alterandæ ac temperandæ laudata nuper Medicamenta.

Sanguinis consistentia in principio nimia in fluiditatem mutata.

DCXLIII. Nec tantùm hi Humores fuere malè affecti, verùm 4. *Sanguis* quoque, qui incipiente Affectu illo Epidemio habuit forsan in plerisque *consistentiam nimiam*: quæ paulatim mutata est in *fluiditatem excedentem*.

Qui producta & qui curandâ.

DCXLIV. Quæ gemina & quidem contraria successivè peccans in Sanguine Qualitas, sicut partim ortum habuit à memoratis Humoribus vitiatis, partim ab Aëre immediatè ac vi propriâ ipsius alterante ac vitiante, ita debuit tempore diverso alterari ac restitui diversimodè.

In principio alteratione non indigebat.

DCXLV. In principio quidem consistentiâ præditus nimiâ multâ non indigebat sui alteratione, cùm ab Æstu Solis ejusdem dissolutio expectanda esset. Adde quòd segniùs affecti sint & leviùs ii, quorum Sanguis consistentiam habebat majorem, utpote diutiùs Solis Radiis resistens, ipsiusque vim eludens. Unde *illi, quorum Corporis Constitutio naturalis vel paulatim acquisita erat Melancholica*, *leviùs affecti sunt*, *quàm illi*, *qui habebant ipsam vel Biliosam*, vel *Sanguineam*, hoc est, *optimam*. *Biliosa* siquidem constitutio juvit Solarium radiorum vim, quàm excepit facilè *Sanguinea*.

Quibus corporis constitutio erat Melancholica leviùs affecti.

DCXLVI. *Non erat* proinde *opus, ut in Affectûs nostri principio Sanguinis Consistentia nimia, utut præternaturalis*, *emendaretur* in quovis, postquam ejus ratione impedita est quodammodo ipsius noxa, ut segniùs valdè noceret.

Sanguinis fluiditas corrigenda substantia.

DCXLVII. Sed *postquam duravit aliquandiu æstuans Aër*, atque paulatim *redactus est Sãguis magis fluidus ac minus consistens*, opus fuit, ut *in cæterum Sanis*, & maximè *in Affectu nostro correptis Consistentia ipsius augeretur*: quod imprimis

imprimis potuerunt præstare *Subaustera* tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*, suprà enumerata.

Bilis auctæ eductio.

DCXLVIII. Quoniam verò *Bilis* non tantùm Qualitate tunc *peccavit*, sed *Quantitate* quoque *auctâ*, debuit eadem hactenus & quidem non semel, ast *sæpius*, etiam Præservationis nomine, *minui per Cholagoga dosi parvâ exhibita*, quoniam erat multùm mobilis & fluida, ideóque facilè foràs expellenda.

Quibusnam Sanguis etiã educendus.

DCXLIX. Sed quærat aliquis curiosus, *An non debuerit quoque ad præveniendum hoc malum Sanguis educi?* Cui respondeo: *In assuetis aut multò Sanguine turgentibus* haud inutilem fuisse Sanguinis missionem; in cæteris autem potiùs noxiam.

Nempe Assuetis.

DCL. Dico in *assuetis* utilem fuisse Sanguinis non valdè largam eductionem, cùm in talibus soleat continuè Sanguis produci abundantiór, sui proinde diminutionem consuetam indicans.

Et Sanguine abundantibus.

DCLI. In *quibus verò solito magis abundabat Sanguis*, omninò educendus ac minuendus erat idem; metus enim erat, ne, si differretur, postmodum à Bile Acriore factâ nimis rarefactus Ignem suum vitalem extingueret oppressum: quod præveniri poterat ejusdem extractione, sic enim spatium parabatur Sanguini solito magis rarescenti.

Symptomatum curatio.

DCLII. Postquam Humorum variorum in corpore existentium ac diversimodè peccantium Curam tam in Affectûs nostri principio, quàm eodem (durante Solis Æstu) nos valdè urgente paucis proposuimus, proximum est, ut jam Symptomatum multifariorum tunc maximè nostros Ægros molestantium Curam similiter proponamus.

Febris intermittentis Curatio.

DCLIII. Primum verò locum dedimus *Febri*, sed *Intermittenti*, & quidem *Tertianæ*, tam *simplici*, quàm *duplici*, & quandoque *triplici*.

Febres Intermittentes unde.

DCLIV. Postquam verò *Febres Intermittentes omnes à Ductuum Pancreaticorum Lateralium Obstructione Pituitâ debitâ deducimus*; & ita quidem, ut propter illam obstructionem *sistatur*, *cumuleturque in ipsis Succus proprius de Aciditate participans*, qui *morâ istâ reddatur Acrior*, donec *notatam Pituitam perterebare aptius viam sibi paret per ipsam in Ductum medium ac communem, sicque in tenue Intestinum effusus febrilem instituat* tum *in dicto Intestino cum Bile*, tum *in dextro Cordis Ventriculo cum Sanguine Bilioso Effervescentiam, plura & diversa Symptomata itidem producentem*: facilè patet, *Intermittenti febri*, *quartali*, *convenire omnia*, quæ 1. *Pituitam Glutinosam* Ductus Pancreaticos *Obstruentem solvant, & inde removeant*, 2. quæ *Succum Pancreaticum* morâ redditum *Acidiorem mitigent ac temperent*. 3. quæ *Effervescentiam Febrilem* tam in tenui Intestino, quàm Cordis Ventriculo dextro *sedent*, *compescant*, & *corrigant*. 4. quæ *Symptomata cætera* multifaria concurrentia *leniant & tollant*.

Iis quænam conveniant.

Pituitam glutinosã solvere Acida & Aromatica & Salia Volatilia.

DCLV. 1. *Pituitam Glutinosam* ubivis *solvunt & incidunt*, tum *Acida*, tum *Aromatica & Salia Volatilia* sæpiùs laudata.

DCLVI. Eadem ipsam in notatis Ductibus solvent, *si eò deferantur*.

Quomodo Medicamenta citiùs quovis deferantur.

DCLVII. *Deferuntur* citiùs & potentiùs *quovis Medicamenta*, si fuerint *Evacuantia*, vel *Evacuantibus juncta*. Id enim videtur *peculiare* in *Evacuantibus* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, & Salivationem, quod in Ventriculo ac intestinis longam non nectant moram, sed nisi impediantur ab humoribus & Alimentis, *citò pergant in Venas Lacteas & Cor*, *hinc & quaquaversum cum Sanguine*.

Febrium Intermittentium causam optimè tollere Sudorifera.

DCLVIII. In nostro verò Casu, hoc est, *Intermittentibus Febribus*, observata sunt longo rerum usu præ omnibus aliis facillimè ad Causam ipsarum superandam conducere *Sudorifera*, quorum ope ipsi Plebeii quotidie curant Intermittentes.

Et quare.

DCLIX. Videntur autem idcircò præ aliis conducere Sudorifera, *quoniam Sudor non excitatur nisi commoto simul Sanguine universo*, qui tunc quoque fit *solito fluidior*, unde *cum ipso quaquaversùm faciliùs*, *& citiùs*, *& abundantiùs feruntur quævis Sanguini admista*, ergo & *Medicamenta Pituitæ solvendæ destinata*.

Ut & purgantia tã per alvũ, quã per vomitum.

DCLX. Quemadmodùm verò *Pituitam soluturа Medicamenta* imprimis *Sudoriferis sunt copulanda*, ita *Medicamenta eandem loco illo motura præferuntur tam Purgantia per alvum, quàm Vomitoria*. Est enim brevis inde via ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, quò sursum expellatur illa Pituita; & sæpe uno Vomitorio juguletur Tertiana, Pituitæ non valdè tenaci aut copiosæ originem suam debens. Sic ordinaria & facilis est Humoribus ad tenue intestinum delatis via deorsum, imprimis quando eò detruduntur à Purgantibus.

DCLXI. Sic & ego sæpissimè observavi, Sudore, Vomitu & Alvi dejectione citò tutoque curari Intermittentes, ac præsertim *Tertianas*, quippe *quæ omnium curantur facillimè*, utpote *ortum plerumque habentes ab Obstructione leviore*, hoc est, *à Pituitâ minùs tenaci Ductus notatos obstruente*.

Sudorifera in Febribus ex quibus componenda.

DCLXII. Ad solvendam igitur & fluidam reddendam Pituitam Ductus dictos obstruentem conducunt præ aliis omnibus Sudorifera ex Aromaticis & Salibus Volatilibus, ut & Acidis subtilioribus parata, & sæpiùs quovis tempore assumpta, etiamsi non urgeatur semper Sudor.

DCLXIII. Ad eandem *solutam loco inepto removendam* conducunt 1. eadem *Sudorifera*, sed non diu ante Paroxysmi adventum assumpta, *corpore ad Sudorem promovendum ritè constituto*, sive quis currat, vel igni luculento assideat, aut lectum calefactum ingrediatur, vel aliàs corpus satis tegat.

Vomitoria & Purgantia quãdo assumenda.

DCLXIV. 2. *Vomitoria*, & *Purgantia* per alvum quatuor aut circiter horis ante Paroxysmi adventum assumpta, quò intereà temporis Humor prius laudatis Sudoriferis fluidior factus ad exitum ampliùs præparetur, sicque unà cum stagnante Succo exturbetur, ac è corpore eliminetur.

Succum Pancreaticum Acidiorẽ tẽperare Salia Volatilia & Aromatica.

DCLXV. 2. *Succum Pancreaticum* morâ & stagnatione *Acidiorem factum mitigant & temperant* efficacissimè *Salia Volatilia*; cæteraque *Aromatica*, sæpiùs à me laudata & memorata: quippe quæ quaquaversùm penetrant facillimè, neque tantùm notatam temperant & infringunt

Aciditatem auctiorem, verùm insuper Pituitam incidunt solvuntque obstruentem; sicque diversis nominibus conducunt.

Salia Volatilia æstum febrilem non fovere.

DCLXVI. Quin, ut hoc etiam nunc addam, Salia Volatilia puriora, nec Oleosa, nullum æstum sæpiùs in Paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum fovent, augentve; quod de Aromaticis non potest dici, cùm ab ipsis non parùm sæpè augeatur Æstus febrilis.

In Medicamentorum delectu in febribus ad quænam attendendum.

DCLXVII. Quapropter in *Medicamentorum* Febribus Intermittentibus curandis convenientium *delectu attendendum* est imprimis ad cujusvis *Ægri Constitutionem naturalem* ac *præternaturalem*, *Humoresque* adeò in ipso magis *abundantes* ac *peccantes*, & magis adhuc ad *Symptomata cum ipso Paroxysmo febrili excitari solita*, & præsertim ad *frigus & calorem*, utpote molestissima ægris.

DCLXVIII. Quibus omnibus accuratè in censum revocatis, expensisque, non ita difficulter Medicus in Medicamentorum suorum qualitatibus ac effectibus benè versatus seliget cuivis Ægro medicamenta maximè utilia & convenientia.

Salium Volatilium laus.

DCLXIX. Et tunc agnoscet quivis non tantùm summam *Volatilium Salium efficaciam*, sed insuper *vim* eorundem *maximè tutam & innoxiam*: quæ de variis Plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest: quippe quæ manifestiorem ac sæpè molestum in nobis producunt Calorem, ut de Frigore nunc nil addam, quod similiter à Vegetabilibus excitatur frequenter, non item à Volatilibus Animalium Salibus, sed minimè Oleosis, qualia parari possunt facillimè.

Et in curandis febribus intermittentibus Utilitas.

DCLXX. Ex quibus ampliùs patet, *Salium volatilium in curandis Febribus Intermittentibus Utilitas*: quippe quæ sola *pluribus satisfaciunt Indicationibus*, & 1. quidem *solvenda Pituita Obstruenti*, ut & eidem *Loco movenda*. 2. *Temperando Succo Pancreatico Acidiori facto*: quod postremum non fiet ab Acidis, utut Spirituosis.

Effervescentia Febrilis compescenda Anodynis & Narcoticis.

DCLXXI. Diximus autem ad Intermittentium Febrium Curationem requiri 3. ut *Effervescentia Febrilis tàm in tenui Intestino, quàm Corde compescatur, sedetur & corrigatur*: quod in specie faciunt *Anodyna & Narcotica sive Opiata*, ut & alia quævis ad ipsorum naturam vergentia, qualia sunt *Sulphura Mineralium*, *Metallorumque fixa*, & ideò nunc Anodyna, nunc Narcotica dicta.

Quomodo Anodina & Narcotica id præstent.

DCLXXII. Eatenus verò *Effervescentiam vitiosam & propter Acidum auctum nimiam compescunt, corriguntque Anodyna*, & imprimis *Narcotica*, quatenus potenter, licèt blandè quoque, *Acidum illud acrius infringunt*, tàm sui *Olei*, quàm *sui Salis Volatilis Opio inexistentis ratione*.

Opiatis præstare Sulphura Mineralium & Metallorum fixa.

DCLXXIII. Multùm autem Opiatis præstant *Sulphura mineralium, metallorumque fixa*, quoniam *operationem habent blandiorem, & sunt narcoticâ vi destituta, Somnum tantum blandissimum inducentia, neutiquam Stuporem, utut majori usurpentur quantitate*, quod de Opiatis verè dici non potest.

Hæc cæteris addenda.

DCLXXIV. Illa verò addi possunt cæteris medicamentis ad Febres Intermittententes, quà tales, curandas nuper laudatis, & aliis ad Symptomata comitantia mitiganda, tollendave adhuc proponendis.

DCLXXV. Atque his puto Curari posse ac debere Intermittentes Febres omnes, quà tales. *Singulis* autem *debentur* insuper *medicamenta Symptomatibus comitibus leniendis, tollend. sive dicata*: qualia *Symptomata*, quæ in Febre nostrâ fuerint observata, deduximus in superioribus, quibus autem medicamentis eadem indiguerint, ostendemus in sequentibus.

An in Febribus intermittentibus Sanguinis Eductio instituenda.

DCLXXVI. Unum autem videtur hîc movendum, *An in Febribus Intermittentibus, quà talibus, institui debeat Sanguinis eductio*; postquam plures ipsam urgent, quin ad ipsam veluti sacram Febrium quarumvis ritè curandarum anchoram confugiunt, existimantque, non fuisse curationem adhibitam debitam, si neglecta fuerit Venæ-sectio, Sanguinisque missio.

Febris essentiam non consistere in Calore aucto.

DCLXXVII. Verùm ipsorum *assertum falso nititur principio*, *Febrem* scilicet *omnem consistere in Calore in Corde, hinc & Corpore universo nimium aucto*. Quod licèt observetur in plerisque Acutis & Ardentibus Febribus habere locum, non est tamen id universaliter ac semper verum; postquam non tantùm occurrunt *in febribus Intermittentibus, quin Continuis quoque Tempora*, quibus tantùm abest ut deprehendatur Calor nimiùm in Corpore auctus, ut contrà *Ægros tunc urgeat Frigus*, non tantùm *leve*; ast sæpenumerò *algentissimum*, & *ad horas plures* ipsos crucians. Ne nunc loquar de *febribus verè ac semper Algidis*, ac frigus continuum parientibus.

DCLXXVIII. Quoniam verò, secundùm eorum præceptum, Uno absurdo dato, multa absurda sequuntur: non mirum, si hîc quoque processerint perperàm in Ægrorum suorum curâ Medici falso illi innisi fundamento ac principio.

Sanguinis extractio quibusdam noxia.

DCLXXIX. Quamvis enim *multi* Febrientes *optimè habuerint à Venâ sectâ & Sanguine misso*; non sequitur tamen omnibus idem remedium esse utile: cùm præsertim *haud infrequentia* occurrant *exempla eorum*, *quibus non tantum inutilis, sed planè noxia exstitit Sanguinis extractio*.

DCLXXX. *Ex quo gemino* & quidem *contrario experimento* verè, tantùmque concludi potest, *aliquando conducere, aliquando nocere in Curatione febrium non tantum Intermittentium, sed Continuarum quoque Sanguinis eductionem*.

Ejus ratio Medico rationali tenenda.

DCLXXXI. Quapropter Medicorum, si Rationales haberi volunt, interest, intelligere *rationem, cur aliquando prosit, cur aliquando noceat in febrium curatione Sanguinis diminutio*; ut præceptum formari possit, quando Venæ apertionem instituere liceat, quando eadem omitti debeat.

Intermittenti Febri, quà tali, non cõpetere Venæ-sectionem.

DCLXXXII. Ut proinde de hoc quæsito aliquid certi concludam, non dubito asserere, postquam non semper profuit, verùm nocuit non rarò *Venæ* in Febribus Intermittentibus administrata *Sectio, Sanguinisque missio*, ipsam *Intermittenti Febri, quà tali, non competere*; ast certis duntaxat Symptomatibus huic vel illi Febri Intermittenti copulatis conducere, atque hactenus conferre.

Unicâ Venæ sectione non semel curatā fuisse Febrim,

DCLXXXIII. Sed instabit Sanguinis humani Effusor Prodigus, *non semel unicâ Venæ sectione, largâque subinde Sanguinis eductione curatam Febrem Intermittentem*; ideòque *aptum*

fuisse

fuisse ipsi curanda auxilium ac remedium.

Affectus leves solâ Diætâ curari.

DCLXXXIV. Cui respondeo, *Multos affectus leves sponte curari solâ Diatâ ritè institutâ: unde non mirum, si præter Sanguinis evacuationem commodam in Plethoricis, laudabilis observetur Dieta, curari nonnunquam Febrem Intermittentem;* quàm *sola* potuisset *curare laudata Diata.*

Vis Febres intermittentes leves. Et quâ ratione.

DCLXXXV. Illa verò *Diæta curat sæpè* Febres Intermittentes leviores, quæ consistit 1. in *Alimentorum* paucorum & facilè fermentabilium ac præsertim liquidorum, Sudorique medioeri promovendo conducentium assumptione. 2. in *Corporis Motu* aliquantum vehementiore, & quidem ad Sudoris eruptionem usque. 3. In *Aëre calidiore* atque corporis *tegumentis* variis Sudorem blandum promoventibus. Quibus omnibus ritè observatis, nec Pituitam Obstructionem facientem, aut facturam augentibus, facilè à Succo Pancreatico hactenus potentiore facto solvitur Pituita Obstruens, quin eadem Sudore levi accedente propellitur in tenue Intestinum.

Quando præsit in Febris Curatione Venæsectio.

DCLXXXVI. Non mirum proinde, si aliquando *ubi levior est Febris Intermittens, ubi adest Plethora, ubi modò laudata ex parte saltem observatur Diata, Curetur* in principio talis *Febris evacuato per venam sectam Sanguine. Quæ Curatio minimè misso Sanguini debetur, sed Mutationi laudatam Diatam imprimis consequenti.*

In plethora & Caloris ardente.

DCLXXXVII. Non negaverim tamen promoveri à dictâ Venæ-sectione istius Febris Curationem, quoties adfuit Plethora, & Paroxysmis copulatus Calor ardens; nam non tantùm tollitur ejus ope periculum Suffocationis; Extinctionisque Ignis vitalis à nimio Sanguine vasa ita opplente, ut eidem in Corde rarefacto desit spatium, quo excipiatur, imprimis quando durante Calore Febrili aucto idem solito magis rarefit: verùm minuitur quoque in Sanguine incendium noxium.

DCLXXXVIII. Hæc verò pericula præveniuntur institutâ in tempore Venæ-sectione, eductoque Sanguine satis multo; quin facilè succedit tali evacuationi sudor Curandis Intermittentibus semper utilis, præsertim quando fit cum Ægri levamine, atque ipsam fert idem facilè, & ipsi confert.

Sudorem in febribus intermittentibus convenire.

DCLXXXIX. Dixi *convenientem esse Intermittentis Febris Curationi Sudorem*, postquam omnibus notum esse potest, imò debet Medicis, malum signum esse, quoties in febrium Intermittentium paroxysmis nullus prodit sub finem, hoc est, in declinatione Sudor; solent namque Febres tales esse diuturnæ; sicut contrà breves, quarum paroxismi singuli desinunt cum Sudore, dummodò talis tunc instituatur Diæta, quæ nec impediat istum Sudorem, nec quosvis humores vitiosos in corpore foveat, augeatve.

DCXC. *Videtur* proinde *Sanguinis eductio non per se, ast per accidens tantùm convenire non semper, ast aliquando tantùm in Febrium Intermittentium Curatione.*

Febris continuæ Curatio.

DCXCI. His autem de Venâ secandâ, & Sanguine mittendo dictis, pergamus ad *Febris Continuæ Curationem*: Diximus namque, quamvis in plerisque fuerit mox à principio Febris Intermittens, eidem tamen paulò post in quibusdam quidem citiùs, in aliis verò seriùs copulatam fuisse Continuam secundo loco inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata positam.

Quænam ad ejus constitutionem requirantur.

DCXCII. In ipsius autem explicatione docuimus requiri, ut *Febris Continua Causa vel in ipsis vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiusve partibus multifariis; vel in tali Corporis parte aliâ consistat, quæ continuum cum dicto Sanguine; ipsoque adeò Corde habeat commercium,* sed ita, *ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis* (quod Intermittentibus febribus evenire solet) *denuò restitui.*

DCXCIII. Addidimus *Sanguinem nunc ab externis, nunc ab internis causis posse ita affici, ut continuam producat Febrim.*

Ejus causa externa.

DCXCIV. Inter *Causas externas* nostræ Febris Continuæ notavimus *Aërem* tunc valdè *æstuantem*; atque tàm *per Cutis poros* quaquaversùm, ergò *ad Sanguinem* quoque penetrantem, quàm *in Pulmones inspiratum,* ibidemque *Sanguini junctum,* nec ipsum secundùm naturam effervescentem blandè iterum temperantem, verum *eidem partes suas & igneas & Salinas Volatiles communicando, ipsum nimiùm dissolventem, liquantem, & rarefacientem, sicque Vitalem in Corde Effervescentiam cum aucto Calore plurimùm vitiantem, atque Continuam Febrem,* ipsamque in multis *satis ardentem* producentem.

Interna.

DCXCV. Inter *Causas internas* culpavimus *Bilem* ab iisdem *Aëris partibus Igneis & Salinis Volatilibus, sed Acribus,* & *Acriorem, & Volatiliorem, & Abundantiorem factam,* ideóque tàm *in tenui Intestino,* quàm *Corde ipso Effervescentiam vitiosam,* & quidem *cum notabili Calore conjunctam,* ideóque absque omni controversiâ *Febrilem excitantem.*

DCXCVI. Qui necessariò ex Massâ Sanguineâ universâ paulatim corruptâ producti sunt *Humores varii multifariâ vitiosi, non* tàm dici possunt *Causa Febris Continuæ* tum urgentis, *quàm Symptomatum variorum multifariè Ægros diversos vexantium.*

Ejus curatio in quibus consistat.

DCXCVII. *Curatio* proinde *Febris Continuæ, quâ talis, & tunc urgentis consistere debuit* 1. *in Aëre vitioso vitando vel corrigendo.* 2. *in Bile Acriore temperandâ, Volatiliore figendâ, & Abundantiore minuendâ.* 3. *in Effervescentiâ vitiosâ & quidem* cum notabili & molesto *Calore conjunctâ moderandâ, compescendâ, & ad temperiem naturalem redigendâ.* 4. *in Sanguine nimis soluto blandè coagulando, nimis rarefacto condensando,* & *nimis æstuante refrigerando, aliterve vitiato ad integritatem laudabilem reducendo.*

Aër noxius corrigendus.

DCXCVIII. Si *Febris nostra Epidemia Curari non potuit, nisi correcto, vitatove Aëre noxio;* & illa Correctio & Vitatio Aëris noxii consideranda & præscribenda erat à Medicis, quò feliciter curaretur Affectus noster Epidemius, non video, cur non debeat *Indicatio* etiam *peti à rebus extra Ægros constitutis, cùm illis remedium inveniri & administrari debeat,* quò Affectus ab ipsis producti ex arte Curentur.

Indicationes non tàtùm peti à rebus in Ægro, sed etiam extra eum existentibus.

DCXCIX. Hoc idcirco attingo, ut cuivis pateat, *Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægris existentibus; verùm etiam à rebus extra ipsum constitutis,* dummodò *Affectuum Curandorum sint, Causæ, aut Remedia:* quorum ratione dicitur verè à Medicis Practicis, *à Iuvantibus & Nocentibus* (sive in Corpore Ægrorum existant, nec ne,) *peti potissimam Indicationem.*

Et quare

DCC. Nec mirum, hæc namque sunt, habentur saltem manifesta, cùm Causæ in corpore latentes non rarò lateant quoque ipsos Medicos, nec nisi conjectando determinentur plerumque quocirca etiam tunc Indicatio ab illis desumpta est duntaxat incerta, dubia & conjecturalis, cùm illa juvantibus & nocentibus debita sit certa, indubia & demonstrativa.

Indicationes petẽ à causis externis.

DCCI. Et certè *Indicationes* omnes, quæ petuntur à *Causis* quosvis affectus producentibus, petuntur non minùs à *Causis externis*, quàm *ab internis*; sed & nonnunquam à solis Causis externis, quando illæ immediatè, hoc est, sine Causâ internâ intermediâ producunt Affectus: Sic Gladius, Culter, &c. Causæ sunt externæ, ac solæ, adeóque immediatæ Vulneris: à quibus in Vulnerum Curatione petuntur Indicationes, adeò ut aliquando ex Causarum istarum externarum circumstantiis sedulò perpensis facilior & tutior instituatur Curatio.

DCCII. Sed de his aliàs, si Deus volet, agemus forsan ex professo, & ostendemus hîc, uti ubique ferè laborare multos Medicos præjudiciis, atque supponere, quod est in quæstione, quodque probari debet, non supponi.

Aër vitiosus mutandus.

DCCIII. Ut proinde ad Febrium Continuarum Affectui nostro Epidemio copulatarum Curationem redeamus; diximus 1. *Aërem nostrum Solaribus Radiis, non item Pluviâ, Ventisque verberatum*, ideóque admodùm *ardentem Affectûs* nostri Epidemii, atque *Febris Continuæ* ipsi copulatæ fuisse *Causam*: quâ permanente quis non agnoscit perduraturum quoque ipsius Effectum, Febrem Continuam, cæteraque Symptomata in Affectûs nostri enarratione superiùs enumerata.

Quomodo id fiat.

DCCIV. *Debuit* proinde *mutari Aër vitiosus, quò curarentur Ægri. Mutatur Aër*, quando *illius vitium emendatur*, vel quoties *illud à nobis emendari nequit*, quando *idem relinquitur*, & in Aërem salubriorem se confert Æger.

DCCV. Unde non malè sibi consuluerunt, quotquot Aërem nostrum multis nominibus inquinatum deseruerunt, & in alium, etiam vicinum, vel ob Aquas mobiles, non stagnantes, vel ob situm loci Montanum, & imprimis Aquilonium & hactenus salubriorem concesserunt, quoties ipsorum res id concedebant.

Indignũ urgente malo Medicos, Magistratus, Ecclesiasticos, patres, Matresque familias, Liberos, aut famulos fugere.

DCCVI. *Indignum* autem fuisset, urgente malo *Medicos* fugere, atque suos Ægros deserere; Indignum fuisset, *Magistratus* populum suæ curæ commissum urgente tantâ necessitate fugâ deserere, atque sic sibi tantùm prospicere; Indignum fuisset, *Ecclesiasticos* Ægros ac morientes deserere, atque fugâ sibi consulere. Indignum fuisset, *Patres, Matresque familias* Liberos suos graviter decumbentes turpiter deserere, atque fugiendo ipsos negligere: quod similiter dici debet *de Liberis ad* ætatem provectiorem deductis Parentes suos deserentibus, & imprimis de *Ancillis, aliisque famulis* Dominos suos & Dominas deserentibus & aliò fugientibus.

Homines liberos debuisse se aliò conferre.

DCCVII. *Potuerunt* autem, imò *debuerunt Homines liberi*, atque *ab omni memorato munere publico, privatove immunes* (quales *Studiosi, aliique animi gratiâ hic degentes*) *aliò se conferre*, atque Affectum in plerosque magis magisque sævientem fugere; sicque sibi fugâ honestâ consulere.

Aër emendandus.

DCCVIII. Quoniam verò plerique non potuerunt, nec debuerunt hinc fugere, bonum fuisset, optandumque, *Corrigi ac emendari Aërem*: quod tamen vix potuit obtineri, nisi *in locis*, *in quibus decumbebant Ægri*, quemadmodùm docuimus in superioribus.

Noxæ ab Aëre præveniendæ, aut factæ tollendæ.

DCCIX. Imprimis allaborandum erat, ut *noxæ ab Aëre nostro* ita tum ardente tum infecto *exspectandæ in tempore prævenirentur, aut factæ tollerentur*,

Et quâ ratione.

DCCX. Illud autem imprimis exspectandum erat à *Bilis contemperatione & iteratâ diminutione*: quibus continetur secundùm nostrum in Febrium Continuarum Curatione Indicatum.

Bilis temperanda.

DCCXI. Temperanda erat *Bilis*, & ratione suæ *Acrimoniæ* & ratione suæ *Volatilitatis auctarum*.

Ejus Acrimonia temperanda Acidis & Austeris.

DCCXII. *Acrimonia Bilis Salina lixiva nimium aucta temperatur* potentissimè ab *Acidis & Austeris*, blandiùs ab *Oleosis & spirituosis*: quibus tamen in hoc casu sat tutò non licuit uti, cùm incendium Bilis & Sanguinis facilè augeant, foveantque, nisi *fixata* fuerint priùs *Olea*.

Et quibus.

DCCXIII. Sola proin *Bilis Acrimoniam tutò temperantia fuêre Acida & Austera*, & quidem inter vulgaria Acetosa, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus, Ribesia, Berberes, Mala Citria, Aurea, Punica, Cotonea, Omphacium, &c. Ex Chymicis laudo Alumen, ipsiusque Spiritum, ut & è Vitriolo, Sale vulgari, Nitro, Sulphure ac similibus paratum. Acetum stillatitium, tàm simplex, quàm cum aliis paratum, quæ omnia nunc per se possunt usurpari, nunc Cibis Condimenti loco addi, nunc Potui admisceri vel Julapiis. De quibus non semel actum à me aliàs.

Ejus volatilitas aucta quibus minuẽda.

DCCXIV. *Volatilitas Bilis aucta minui* potuit ac debuit per *figentia*, & imprimis laudata modò *Acida & Austera*; inter quæ primas forsan tenet *Spiritus Nitri*, cæteros Spiritus Acidos omnes in figendo superans.

Bilis aucta minuenda Cholagogis. Et quibus.

DCCXV. *Bilis aucta nimium minui* debuit per *Cholagoga* dicta, tam *sursum*, quàm *deorsum* ipsam educentia, sæpiùs laudata. Inter vulgaria sunt Rhabarbarum, Tamarindi, Cassia, Scammonium, & infinita ex illis præparata Composita, Syrupi, Electuaria, Extracta, Pilulæ, &c. Inter Chymica & quidem simul Vomitoria, plurimæ *Antimonii* præparationes, Crocus, Regulus, Vitrum, Vitæ Mercurius dictus, Flores, &c.

DCCXVI. Quibus aliquando solis, aliquando cum vulgaribus junctis uti possumus aptissimè.

Quibus Malum imminẽs poterat præveniri.

DCCXVII. Potuit igitur, debuitque Bilis anno superiore tum temperari, tum minui Medicamentis modò commendatis: sed propter diu perseverantem Aëris æstum debuit toto illo tempore *malum sæpiùs imminens ac recidivas faciens præveniri Medicamentis iisdem* Bilem indies Acriorem factam temperantibus, Volatiliorem figentibus, & auctam minuentibus. Sed & iisdem *Acido-austeris ac figentibus* impediri poterat & *præveniri futura* ipsius *Acrimonia & Volatilitas nimia*.

Effervescentia intestina compescenda.

DCCXVIII. III. *Effervescentia utraque intenui*

tenui Intestino & Corde vitiata & cum Calore molesto juncta compesci debuit & ad *moderatum gradum, temperatumque reduci.*

Per Acidula Austera Opiatis juncta. Et præsertim Sulphura mineralium & metallorum.

DCCXIX. Id ex parte faciunt memorata modò *Acida & Austera*, sed imprimis *Opiatis juncta*; quibus haud dubiè præferenda sunt *Sulphura Mineralium, Metallorumque fixa*: quæ si quis habere non possit in gradu excellenti perfecta, conetur saltem *illa præparare suavia & nullum Vomitum aut secessum ampliùs moventia.* Solent enim *Sulphura* illa, quamdiu *Volatilia* sunt & *combustibilia, Vomitu, alvumve ciere*, quod hîc noxium: quando nempe animus est nimiam Effervescentiam compescere, atque ad mediocritatem laudabilem reducere. A purgantibus enim omnibus tam sursum, quàm deorsum commoventur Humores ac promovetur ipsorum Effervescentia, neutiquam compescitur eadem.

DCCXX. In defectu autem istorum *Sulphurum* sufficienter *fixorum* feliciter utemur *Opiatis cum Acidis & Austeris junctis.* Unde & hoc quoq; nomine conducit magis *Extractum Opii cum Aceto stillatitio, quàm Vini Spiritu paratum:* postquam præparatione tali aptum redditur contemperandæ & compescendæ nimiæ Sanguinis Effervescentiæ.

Per Emulsiones.

DCCXXI. Ad eandem Effervescentiam nimiam leniter compescendam conduxit plurimùm *Emulsio Hordei, seminumque papaveris albi*; & quandoque, ubi alvus erat laxior, *Amygdalarum dulcium.*

Sanguis vitiatus corrigendus Acidis & Austeris

DCCXXII. IV. *Sanguis paulatim solutus, rarefactus, æstuans, vel aliàs vitiatus* ampliùs *coagulandus, condensandus, refrigerandus, aliterve restituendus* fuit laudatis jam sæpiùs *Acidis & Austeris blandioribus.*

DCCXXIII. Diutino namque ipsorum usu ad pristinum statum redigi potuit ac debuit Sanguis.

His curantur continuæ febres.

DCCXXIV. Ut non mirum sit, *solis Acidis & blandè Austeris Curari* tum sæpè *Continuas Febres cum Calore conjunctas*, postquam omnibus penè satisfaciunt illa Indicationibus, ipsique adeò Bili minuendæ conducunt Tamarindi.

Et felicius si Opiata jungantur

DCCXXV. Quibus tamen si jungantur Opiata, feliciùs citiùsque idem præstatur Ægris beneficium: unde laudabilis est *Diascordii Fracastorii & mei Usus, si cum Acidis usurpetur.*

Sanguinis missio non inutilis.

DCCXXVI. Quamvis autem hactenus in Febris nostræ continuæ curatione nullam fecerimus *Sanguinis ex apertâ venâ missionis* mentionem, (quia illâ omninò carere possumus; & absque illâ plures fuerunt feliciter curati) non est tamen illa hìc contemnenda; cùm præsertim utilis fuerit *temperando Sanguinis æstui*, ac *præveniendæ in plethoricis Suffocationi*, sicut docuimus in præcedentibus.

Et in quibus.

DCCXXVII. *Utilis* ergò fuit *Sanguinis Eductio in Plethoricis*, utilis in *Juvenibus*, utilis in *consuetis*, utilis in *æstum magnum patientibus*, utilis in eam *desiderantibus*, *atque ex imaginationis firma vi commodum majus inde percipientibus.*

DCCXXVIII. Educi debuit *Sanguis quantitate parvâ*, & quidem pro ejus abundantiâ, Ægrorum euphoriâ, æstu, & similibus diversimodè. Quæ prudentis Medici relinquuntur arbitrio.

Et quantitate parva.

DCCXXIX. Hisce igitur modis mediisque potuit, debuitque curari, sed & curata est feliciter continua Febris non parùm anno superiore nostris Ægris gravis.

Anxietatum circa præcordia curatio.

DCCXXX. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum tertium dedimus *Anxietatibus præcordiorum plerosque mirè, graviterque torquentibus*; quarum proinde Curationem ut nunc tradamus, ordinis ratio videtur postulare.

Earum causæ. Bilis Acrior. Pituita glutinosa. Succus Pancreaticus acidior.

DCCXXXI. Postquam verò *Anxietates* illas deduximus *à triplici Causâ*, 1. *Bile Acriore* continuè ad Intestinum tenue defluente, atque vitiosam ibidem Effervescentiam cum *Halitibus Acribus & molestis* excitante. 2. à *Pituitâ Glutinosâ* & frigori præcedenti debitâ & à *Bile Acri in Flatus distentâ*, & ideò Intestina quoque distendente. 3. à *Succo Pancreatico* tam *universim* ob præcedens frigus *Acidiore*, quàm *ex parte* in suis vasis hærente, adhuc *Acidiore* facto, atq; *Intermittentis Febris Paroxysmos producente*, atque vitiosam, vitiosioremque in tenui Intestino cum Bile Effervescentiam, Halitusque Acres producente, à quibus augebatur Anxietas continua.

Earum curationi quibus consistat.

DCCXXXII. Postquam, inquam, deduximus Anxietates illas à triplici causâ denuò memoratâ, meritò illarum *Curationem* exspectare debuimus 1. à *Bilis Acrioris correctione*; de quâ jam actum. 2. à *Pituitæ viscosæ emendatione*, de quâ similiter actum est in superioribus. 3. à *Succi Pancreatici & universi Acidioris*, & *ex parte adhuc Acidioris temperatione*, quam similiter proposuimus in superioribus. 4. ab *Halituum* partim *Biliosorum*, partim *Melancholicorum*, hoc est, *Acidorum temperatione* aut *discussione*. 5. à *Flatuum viscosorum incisione ac dissipatione.* 6. à *Sensûs molesti blandâ stupefactione & doloris sedatione*: quæ omnia similiter sunt jam proposita, ut plura non videantur addenda.

Nauseæ curatio quibus pendeat.

DCCXXXIII. Quartum Affectûs nostri Epidemii Symptomatibus locum assignavimus *Nauseæ*; cujus causam cùm docuerimus fuisse partim *Halitus* modò iterum notatos, & *Bilem* quoque ad Ventriculum assurgentem, unde ipsius irritatio & vellicatio facta & Nausea excitata: meritò ipsius curatio pendebit 1. à *Bilis correctione* atque *fixatione.* 2. ab *Halituum præsentium Discussione.* 3. à *similium Halituum excitatione novâ impeditâ.* 4. à *Sensûs stupefactione blandâ.*

DCCXXXIV. Hæc omnia verò quoniam abundè sunt in superioribus proposita, atque Medicamenta illis Indicationibus satisfacientia recitata, ne actum agamus, ad sequentia pergemus.

Vomitûs causa & productio

DCCXXXV. Quintum inter notata Symptomata locum invenit *Vomitus*, quem ostendimus habuisse ortum ab iisdem *Halitibus* & *Bile majore copiâ vel Acrimoniâ præditis*, & ideò præter Nauseam, Vomitum quoque producentibus, & imprimis quando ad *singulorum Paroxysmorum*

xysinorum Febrilium reditus Frigori succedebat Calor; quo tempore prius pressa, oppressaque à Succo Pancreatico ex obstructis reseratisque vasis erumpente *Bilis dominium vicissim accipiens Halitus promebat copiosos & Volatiles*, atque *ipsamet sapenumero simul efferebatur ad Ventriculum*; qui tum à Bile, tum ab Halitibus illis vehementiùs irritatus, ac utplurimùm tenuis Intestini motum peristalticum inversum sequens contenta sua effundebat.

Ejus curatio à quibus exspectanda. DCCXXXVI. Unde patet Vomitus illius curationem exspectandam fuisse 1. à *Bile quoad Acrimoniam temperatâ*, & quoad *abundantiam diminutâ*. 2. *à præsentium Halituum discussione*. 3. *ab instantium præcautione, atque suppressione*. 4. *à Sensûs blandâ Stupefactione*: imprimis calore febrili inchoante. Quibus omnibus quoniam convenientia Medicamenta satis superq; sunt tradita, sequentia considerabimus Symptomata.

DCCXXXVII. Prout autem materia Vomitu excreta fuit diversa, Medicamenta quoque fuerunt præscribenda singulis accommodata, Humoresque Vomitu ejectos pro suo vitio diverso diversimodè alterantia; & quandoq; deorsum educentia; imprimis quando simul peccabant copiâ nimis auctâ.

Appetitus prostrati curatio. DCCXXXVIII. Inter Affectûs nostri Epidemici Symptomata posui 6. *Appetitum* in plerisque *prostratum, permanentemque*. Hunc quoniam deduxi à *Bile Acriore ac copiosiore, Succo* verò *Pancreatico Austeriore*, atque *Pituitâ Glutinosâ*, unde ad Appetitum ciborum excitandum desiderata in Ventriculo *Aciditas blanda* reddita est *obtusa*: meritò ad ipsius *Curationem*, hoc est, *instaurationem* opus fuit Medicamentis *humores notatos corrigentibus, redundantesque minuentibus*; hinc & *Acidis blandis, temperatisque Acidi defectum reparantibus*, non semel in superioribus propositis & laudatis: ac imprimis S*alis, vel Nitri Spiritu dulci*.

Quâ de causâ Appetitus spontè restituatur. DCCXXXIX. Novi aliquando *restitui spontè Appetitum*, sed id evenit plerumque aut propter *Diætam exactam* etiam *casu* quandoque *ritè observatam*, aut propter *notabiles Humorum evacuationes*, aut *alterationes spontè factas*: unde superatis ac emendatis, evacuatisve Humoribus noxiis, paulatim utiles ac necessarii amissam vim recuperant, exeruntque.

Ciborum fastidii causa. DCCXL. Grave Symptoma Ægris fuit Appetitus prostratus, sed 7. ipso longè gravius *Omnium Ciborum Fastidium & Aversio extrema diu in multis perseverans*: Cujus causam diximus *Humorum* modò *notatorum Vitium extremum ac pertinax*, propter causas externas ipsum producentes perdurantes, & nonnunquam à Medicamentis præposterè præscriptis aut usurpatis auctas.

Curatio. DCCXLI. Eadem verò quæ Appetitui prostrato, debebantur *Ciborum fastidio Medicamenta, sed valdè efficacia*, & quidem *debitè ac diu usurpata*: Ubi laudo iterum *Nitri, Salisque Spiritum dulcem*; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum: quia conducunt hîc quoque *Salia volatilia blandiora & quantitate parvâ subinde ex Vino usurpata*, cùm & *Austerum & Glutinosum potenter corrigant, & Halitus ingratos ad Ventriculum assurgentes discutiant, novumque ipsorum exortum impediant*; non neglectis eo tempore *Spiritibus Acidis cum Spiritu Vini temperatis*.

DCCXLII. Enumeravimus 8. *Sitim multifariè* in ægris nostris observatam, cùm in aliis fuerit *Magna*, in aliis *Pauca*, in aliis *Nulla*. *Sitis variæ causa.*

DCCXLIII. *Magnam Sitim* deduximus à *Bile multâ & Acri*; *paucam ab eâdem*, sed *Pituita glutinosa admistâ* & tantillùm *obtusa*; *Nullam* ab eâdem *Bile minùs Acri & copiosa*, concurrente *Pituitâ glutinosa & Succo Pancreatico plus minùs Austero*.

DCCXLIV. Quibus proinde modis ac mediis succurrendum fuerit tam diversimodè occurrenti Siti, facilè ex ejus causis determinatis patet: quarum Remedia supra sunt data.

DCCXLV. Non possum autem hîc, quin Curiosos quosvis excitem, ut ad animum suum revocent, quàm commodè *tam multa & multifaria Symptomata deducta fuerint à me à Causis perpaucis*, tàm *Internis* quàm *Externis*, quàm commodè *iisdem præscripta sint à me Medicamenta pauca, imò paucissima*, quæ tamen *illis Symptomatibus omnibus superandis sunt*; *imò fuerũt convenientissima*; sicut idem magis adhuc patebit ex iis, quæ adhuc habemus addenda benè multa. *Symptomata multa & multifaria à causis perpaucis deducta & perpaucis Medicamentis curari.*

DCCXLVI. Diximus 9. non tantùm fuisse in Ægris magnam Sitis varietatem, sed in nonnullis etiam *morosum & fastidiosum, perduransque Potûs omnis, etiam diversissimi & aliàs gratissimi Fastidium*. *Potûs fastidium.*

DCCXLVII. Hujus exemplum singulare ac memorandum habui in memetipso, scilicet post *Vomitum spontaneum Humorum variorum, Pituitosorum, Biliosorum, Acidorum, Austerorumque, ac Vitriolatorum per horas quatuor & viginti me urgentem*; & quidem, cùm me iterum in salvo putarem, atque post recidivam ex Praxeos renovatæ, curru licet institutæ, molestiis me opprimentem, ac tandem non superatam de visendis denuò Ægris seriò cogitarem, omnibus Functionibus ritè se habentibus, Appetitu integro, Alimentorum fermentatione facili, Somno existente blando & vires augente; Tunc enim inexspectatus me aggressus est post noctem tranquillam & somnum placidum Vomitus, sicut dictum, Humorum multifariorum, *Concurrentibus flatibus totum abdomen mirè distendentibus ac perterebrantibus, Colicumq; dolorem atrocissimum excitantibus*: Quæ omnia cùm in extremis versarer, atque cum instante vomitu novo me Animam simul effusurum crederem, atque aliorum Medicorum defectu, quid agendum esset, in mediis & summis Anxietatibus sollicitè cogitarem, *tandem solis Acidulis Spadanis rursus sopiebantur*; nam quævis alia Vomitu mox excludebam; usurpatis verò paucis Acidularum laudatarum cochlearibus, sensim ad optatam deducta sunt Symptomata vehementissima tranquillitatem, cessante omninò ulteriore Vomitu. *In ipso auctore memorandum.* *Vomitus, flatus & Colicus dolor acidularum usu curatus.*

DCCXLVIII. Quamvis autem compesceretur repetito Acidularum per intervalla brevia usu parco Vomitus, *sublatus tamen omnium Alimen-*

Alimentorum Appetitus, quin tantùm in me *excitatum Cibi*, *Potûsque omnis*, *solis exceptis Acidulis*, Fastidium, ut post quintum diem de sanitate amplius mediis humanis recuperandâ desperarem, atque Mortem tanquam ærumnarum mearum Colophonem imò extremum remedium animo forti & alacri expeterem, ac præstolarer.

Ciborum fastidium quibus in austere excitatum. DCCXLIX. Quid enim aliud exspectandum erat mihi, (qui nec Vinum qualecunque, nec Cerevisiam, nec jusculum, nec quidvis aliud esculentum, potulentumve, quicquid conarer, poteram propter summum fastidium ore capere, quin mox iterum cogerer exspuere, auctis confestim Anxietatibus & animi languore) quàm ut instaret vitæ meæ finis certus: Nam sicut prius *Humorum* Effervescentiam in tenui Intestino compescuerant & deorsum ad alvum deduxerant Acidulæ; ita *eosdem paulatim reddiderunt Acriores & quodammodo Acidiores*; *undè nova subinde tormina me angebant & plus mali minabantur*; donec, sic jubente Deo, *ab illô Acidularum Acido aliquid Appetitui simile videretur in me suscitari*; quare potulentum cibum ex Aquâ cum pane candidiore & Cinnamomo, decoctâ, & Ovi vitello in tantillo Vini soluto, Saccharo pauco additô curavi parari, ejusque subinde Cochleare unum, vel duo assumpsi, & sic paulatim Esculentis assuevi, idque intra dies paucos.

DCCL. Tam *importunum autem ac diuturnum fuit mihi Potûs omnis, Acidulis exceptis, Fastidium*, ut *post plures septimanas dubitarem*, an unquam cum voluptate aut Vinum aut Cerevisiam essem ampliùs bibiturus, erant enim magis aut æquè ingrata atque Medicamenta quævis, à quibus omnibus abhorreo à naturâ, nec, nisi quantum ratio linguæ atque palato imperat, possum etiam nunc illis uti.

Acidularum Spadanarum beneficium geminum. DCCLI. Hactenus quidem *Acidularum Spadanarum beneficium geminum* mihi factum memoravi, dum 1. *Humorum vitiosè in me Effervescentium atque Vomitione violentâ mortem minantium impetum & noxam compresserunt*, *atq; ipsos ad alvum deduxerunt*. 2. *Appetitum prostratum forsan extinctumque iterum excitarunt*: quod vel idcirco enarro pluribus, ut aliis quoque serviant aliquando; sicut nonnullis aliis itidem fuêre tunc utiles.

Potûs Fastidium causa. DCCLII. *Potûs* autem *Fastidium* deduximus à *Succo Pancreatico valdè austero vitiata Bili juncto*, atque *Halitus similes* producente, *Linguamque unà cum Palato pessimè afficiente*, unde cùm nulla voluptas percipi posset ex potu qualicunque sapido, ejus Fastidium sequutum est importunum ac diu permanens: Quoniam *ex omnibus Humoribus nullus difficiliùs*, *segniùsque corrigitur ac emendatur*, *quàm Austerus*, *Melancholicus* dictus.

Acidularum usu Appetitus restauratus non potus desiderium. Sitis restituta Sale lixivo volatili. DCCLIII. Qui meo exemplo usi sunt *Acidulis*, cùm reverà *aliquid acidi*, *sed volatilis contineant spiritus*, non mirum, si *obscurus ciborum Appetitus restauratus* sit ab iis, non item *Sitis*, vel potius *Potuum ordinariorum*, *aliquemque saporem continentium Desiderium*.

DCCLIV. Quemadmodum autem *Spiritus Acidus*, *sed volatilis*, *superavit Ciborum Fastidium*, *ita sal lixivum*, *sed volatile*, *restituit naturalem Sitim*, *abegitque Potuum Fastidium*: quod tolli non potuit, nisi *emendato Austero*, difficulter, necnisi lentè *Sali volatili* cedente: cùm Ciborum Appetitus citiùs potuerit restitui ab *Acidis volatilibus & Spirituosis facilè Austero se jungentibus*, nec cum ipso pugnam ineuntibus, quod *de Salibus volatilibus* dici non potest; quippe *quæ absque Effervescentiâ non videntur posse immutare ac corrigere Austerum*.

DCCLV. *Austeri* ergo, quatenus *Ciborum Fastidium* producebat, remedium fuit *Spiritus Acidus*, *sed volatilis*; quatenus verò *Potuum Fastidium* pariebat, remedium fuit *Sal lixivum*, *sed volatile*, atque tum *Aromaticum*, tum *Oleosum*; quod tempore longiore indigebat ad noxam illam superandam, & naturalem sitim restituendam.

DCCLVI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata consideravimus 10. *Linguæ* tum *Ariditatem*, tum *Mucositatem*. Et Linguæ quidem *Ariditatem* deduximus *à Bile auctiore atque acriore*, *non concurrente* tunc simul *Pituita aut Saliva Glutinositate*: sicut contrà ipsius *Mucositatem* adscripsimus Salivæ, aut *Pituita Glutinositati* cùm *Bilis Acrimoniâ copulata*. *Linguæ ariditas & mucositas unde.*

DCCLVII. Unde facilè patet, *Ariditatem Linguæ Curandam* fuisse *Contemperatione Bilis* per medicamenta sæpiùs laudata & *Acidinscula* præsertim; *Mucositatem* autem *iisdem*, *sed magis volatilibus*, aut cum *Sale volatili* junctis: quemadmodum non semel diximus illa posse aptè misceri & Ægris exhiberi. *Et qui curanda.*

DCCLVIII. Locum inter Symptomata molestiora undecimũ dedimus *Aphthis*, quas docuimus esse *Ulcuscula omnes interiores Oris partes superficialiter afficientia*, & ita quidem, ut *Cuticula ipsas tegens paulatim crassescens ab ipsis separetur*, *ac decidat*, *dum nova succrescit*, *mox similiter corrumpenda*. *Aphthæ quid.*

DCCLIX. Non repetam hîc, quæ pluribus docui in superioribus de Aphtharum Causis veris, & imprimis de ipsarum productione singulari, & subjecto peculiari, hoc tantùm monebo, me *Aphthas* deduxisse *ab Acido minus Acri*, quodque vim suam ferè tantùm exerat, exerceatque in *Cuticulam*; cùm reliqua Ulcera sæviant magis in partes reliquas Cuticulæ subjectas. *Earum causa Acidum minus Acre.*

DCCLX. Videtur autem *Acidum* illud Aphthas producens utplurimùm *minus Acre* fieri *à Bile simul concurrente Acriore*, atque in *Æruginosam* mutatâ: Cui multi adscribunt Aphthas, nec malè, quamvis non satis exactè observent, non *Bili*, quà *Bili*, sed *quà Æruginosa*, hoc est, *ab Acido Acri corrupta*, *& hactenus Acida* productionem Aphtharum deberi; ac proinde in Aphtharum *Curatione* attendendum imprimis *ad Acidi correctionem ac temperationem*; quamvis quoties simul est *Humor copiâ peccans minuendus*, *expurgandusque*, opus sit *Cholagogis*, quoniam *Bili est immersus Humor Acidus* primariò hactenus peccans, nec nisi *cum subjecto suo debitè potest educi*.

DCCLXI. *Curatio* igitur *Aphtharum* sicut aliàs semper, sic & anno superiore quoque insti- *Earum Curatio per Acidi temperantiam.*

instituenda fuit per *Medicamenta utrumque Acre, sed Acidum præsertim temperantia, & quandoque Bilem Æruginosam blandè minuentia, & per alvum educentia*, non sursum per Vomitum effundentia, unde augerentur ampliùs Aphthæ.

Et quæ-nam.

DCCLXII. Inter *Alterantia* illa non minùs utiliter, quam frequentèr usurpatur *Raparum* diu Aquâ decoctarum, vel assarum *Succus* expressus, atque Gargarisando administratus; ut & *Ovi vitellus* conquassatus, & cum Aquâ Rosaceâ, Saccharique tantillo mistus, sæpiùs ore contentus, aut etiam deglutitus. Sic decoquuntur ab aliis in *Cerevisiâ pauca ficus*, illoque liquore utuntur Ægri. Sic *Sola Cerevisia nondum fermentata* commendatur à nonnullis: sic *Emulsio Hordei* & similium conducit. Quin *Lac Ebutyratum*, *Lactisve Serum* calefactum, addito tantillo Sacchari, prodest. Huc spectat quoque *Syrupus violaceus* tàm simplex, quàm compositus, *Jujubinus*, *de Glycyrrhizâ*, & similes plures.

Quid præstent.

DCCLXIII. Horum autem omnium ope demulcetur Humor noxius & Acrimoniâ Acidâ excedente, licet ab Acido Bilioso fractâ, peccans, leniturque molestus ariditatis, mentitiq; caloris sensus in Ore.

Ea prò varietate humoris varianda.

DCCLXIV. Prout verò *magis vel minùs* in Humore illo misto & noxio *exsuperat Acidum*, vel simul quoque *excedit* subinde *Salsum*, *Medicamentis* utendum *diversis*, seligendaque ex modò dictis, aut similibus, quæ humori maximè peccanti conducunt maximè.

Quenã Aphthæ citiùs curentur.

DCCLXV. Quò namque *minùs æstùs in ore* sentitur, quò *Aphthæ* sunt *magis humidæ*, *magis albæ*, quò *citiùs ad maturitatem tendunt*, hoc est, *spontè secedunt*, eò non tantùm *facilior* est, *citiorque Cura*, sed quibusvis ferè cedens.

Quenã segniùs & quare

DCCLXVI. Quò contrà *uritur magis Lingua*, cum partibus in ore contentis, quò *nigricant*, vel *rubent*, *flaventve magis Aphthæ* quò *acidiores* sunt, *segniùsque à subjectis partibus secedunt*; eò *difficiliùs procedit Cura*, propter *Humores binos Acres simul exsuperantes*, *vimque suam simul exerentes*: unde tunc opus est *medicamentis magis compositis*, & *utrique Acri temperando magis accommodatis*; ubi præter jam memorata *Sempervivum majus* vim præstat egregiam, *Bilis* quoque *Acrimoniam* efficaciter ac utiliter *temperando*.

Bilis Æruginosæ evacuãdæ conducit Rhabarbarum.

DCCLXVII. Quoad *Bilis Æruginosæ copiâ simul excedente peccantis Diminutionem ac Evacuationem*, laudavimus, aliisque vulgò notis omnibus prætulimus *Rhabarbarum*, *etiam tostum*; cùm non tantùm *blandè purget Bilem*, verùm *imbibat* quoque *Succum Acidum primariò hîc peccantem*; quod frustrà sperabis à plerisque Cholagogis, & præsertim plus minùs Acidis, qualia Tamarindi, Cassia, &c.

Alvi fluxus

DCCLXVIII. Duodecimum Symptomatibus locum assignavimus *Alvi Fluxui*, tam *in Affectus principio*, quàm *postmodum* quoque subinde urgenti, atque *rarò in Dysenteriam degenerant*.

Causa & cura.

DCCLXIX. Quem *Alvi Fluxum*, *verè Biliosum*, licet subinde *cum aliis Humoribus* junctum, quoniam meritò deduximus *à Bile* tum *copiâ*, tum *Acrimoniâ* peccante, ipsius *Curatio* expectanda fuit ab ejusdem *Bilis ulteriori Diminutione*, ut & *Correctione* & *Acrimoniæ contemperatione*.

Bili alvi fluxũ parienti evacuandæ conducit Rhabarbarum tostum.

DCCLXX. *Ad Bilem Alvi fluxum parientem* evacuandam nil æquè conducit, atque modò laudatum *Rhabarbarum in pulverem redactum*, aut insuper *priùs tostum*, & *quantitate parvâ*, hoc est, ad ʒß. ℈ij. vel ʒj. exhibitum: quò finitâ illâ evacuatione *reddatur Alvus tantillùm adstrictior*: quod semper observandum in Alvi fluxu per Purgantia curando.

Bilẽ corrigere Acida Austeriuscula.

DCCLXXI. Quæ *Bilem corrigant* plura sunt in superioribus recensita, & imprimis *Acida*, inter quæ hîc præ aliis omnibus conducunt *Austeriuscula*, quippe quæ *Alvum simul adstringunt*.

Ad Dysenteriæ curationem quænam requirantur.

DCCLXXII. Quoties autem *Humore Acido simul existente valdè acri*, nec tamen sursum ast deorsum tantùm aut præcipuè saltem vergente quibusdam perpaucis contigit *Dysenteria*, quoniam illud *Acidum auctius* ortum habuit nunc à *Medicamentis Acidis perperam & nimiâ quantitate usurpatis*, nunc ab *Aëris frigore summo mense Novembri valdè urgente*; illi *Curandæ* conduxerunt 1. *Vitatio Acidi*, *Aërisve frigidioris*; 2. *Usurpatio medicamentorum Acidum concentrantium & absorbentium*, Coralliorum, Margaritarum, Oculorum cancri, Cretæ, quin ad erosa intestina & vasa citiùs consolidanda, *Sanguinis Draconis*, *Lapidis hæmatitis*, *&c.* 3. *Erosorum Intestinorum Abstersio & Consolidatio per Enemata ex Lacte bubulo*, *Terebinthinâ Venetâ*, *Ovi vitello*, & *Melle rosato* parata, & semel aut iterum injecta, quin tamdiu in corpore retenta, quamdiu commodè fieri potest, quò illâ morâ plus commodi afferatur Ægris. In quem finem internè poterant, debebantque usurpari *Theriaca recens*, *Diascordium Fracastorii*, ac *meum* quoque in hoc Affectu valdè efficax, & quantitate parvâ multùm præstans.

Alvus adstrictæ causa.

DCCLXXIII. Non tantùm multis gravis fuit Alvi fluxus, sed & non paucis, & quidem incipiente malo, *Alvus adstricta*, *Pituitâ Glutinosâ Humorive Austero in corpore præexistenti* à nobis adscripta, quatenus ab *auctâ & acriore factâ Bile Flatus* & *Austeri & Glutinosi* producti *indurarunt Alvi Excrementa*.

Curatio.

DCCLXXIV. Tunc temporis ergo *Curatio* erat expectanda à *Medicamentis & Humorem Glutinosum*, & *Austerum*, & *Biliosum temperantibus*, atque *Flatus* qualescunque *discutientibus*, ubi cæteris præstabant *Salia Volatilia*, sed paroxysmo febrili excitatis & ad Cor propter *Bilis Acrimoniam Spiritibus Acidis*, & maximè *Spirituosis*, *dulcibusque*, qualis *Spiritus Nitri dulcis*, *contemperata*.

Salia Volatilia Alvum reddere laxiorem.

DCCLXXV. Hinc est fortassis, quòd *Salia Volatilia diutinè usurpata præstent alvum laxiorem*; *quatenus*, inquam, & *Humorem Glutinosum incidunt*, & *Austerum corrigunt*, & *Biliosam Acriorem faciunt*, & *Flatus Halitusque Glutinosos*, *Austerosque discutiunt*. Quapropter cæteris præstant, quæ simul sunt *Oleosa*, ideòque flatus potentiùs, efficaciùsque discutientia.

Ventris Distensio Dolor multifarius & perterebrans. DCCLXXVI. Alvum adstrictam sicut comitantur sæpe, sic & 14. considerati sunt à me non tantùm *Ventris Distensio*, sed *Dolor* quoque *multifarius*, ac omnium gravissimus *Perterebrans*, tum per totam *partem Abdominis anteriorem*, tum *in regione lumbari*, frequentiorem concurrentibus non rarò *Borborygmis ac Murmure*.

Curatio Distensionis Abdominis quomodo requirat. DCCLXXVII. *Distensio* autem *Abdominis*, & *Borborygmi* cùm *ortum* habeant *à Flatibus*, indicatur hic 1. *Flatuum præsentium Discussio*, aut *per Anum eductio*. 2. *Generationis novorum Impeditio*, adeoque *Causa* tam *Efficientis*, quàm *Materialis Emendatio ac Correctio*; & quandoq; ubi copiâ simul peccat, *Diminutio* per Evacuationem.

Flatus quomodo discutiantur. DCCLXXVIII. *Flatus qua discutiant*, non semel proposuimus in superioribus; *eosdem per alvum educunt felicissimè*, atque facillimè Clysteres ex plantis aromaticis in aqua vel urinâ pueri decoctis parati, additis *Electuariis purgantibus*, & *oleis carminantibus* dictis, chamæmelino, anethino; nardino, rutaceo & similibus: Quibus oleis potest quoque inungi Abdomen.

Varietatis doloris causa & cura. DCCLXXIX. *Pituitam Glutinosam quæ incidant ac emendent*, *Bilemque Acriorem quæ temperent*, quin *utramque educant*, docuimus in præcedentibus.

DCCLXXX. *Varietas Doloris* quoniam ortum habuit ab *Humore Pancreatico diversimodè constituto*, atque tum *Bili Acriori*, tum *Pituita Glutinosa* admisto, pro singulorum diversitate *Curari* debuit diversimodè: aut utendo medicamentis *polychrestis*, aut ex variorum commistione præparando & conficiendo *polychresta*.

Salium volatilium usus. DCCLXXXI. Ubi necesse habeo iterum laudare atque commendare *Salia Volatilia Spiritibus Acidis, sed Volatilioribus & per vim Spirituum temperatioribus* factis, juncta.

In doloribus conducere Opiata. DCCLXXXII. Omnibus autem utiliter admiscentur semper *Opiata*, tum *quosvis Humores Acres temperantia*, tum *Glutinosos incidentia*, tum *Sensum ipsum obtundentia*, ideoque *in quovis Dolore mirè conducentia*.

Dolorum Perterebrantium causa & cura. DCCLXXXIII. Sed *Dolorum Perterebrantium Curationem* quod attinet, quos *ab Humore Austero-Acido Pituita Glutinosa*, *Bilique Acri juncto diximus habere ortum*, opus est, uti *Medicamentis hos humores tres*, at imprimis *Austero-Acidum corrigentibus*, *Sale Volatili cum Opiatis juncto*; Nam *Volatile Sal* non tantùm *Austero-Acidum* emendat, temperatque; sed *Pituitam* quoque *Glutinosam* incidit & attenuat; quemadmodùm *Opiata idem præstant*, & insuper *Bilem Acrem leniunt*, *Partesque sensiles*, *sopiunt*, *sensumque stupefaciunt*.

Opiatorum usus. DCCLXXXIV. In horum autem Usu requiri Medici prudentiam, quis non videt, quò paulatim obtineatur, quod quærimus, atque tunc ab ulteriore Opiatorum præsertim usu mox desistendum, *ne Somnus nimis profundus, adeoque Mors* sequatur. A quibus nullus est metus, si Medicamenta, sicut sæpiùs monui, quantitate parvâ, sæpiùsque usurpentur, & quidem tamdiù, donec notabiliter minuantur Dolores tam atroces, blandusque obrepat Somnus: Quo cessante, ni cessent simul Dolores, usurpanda sunt iterum eadem Medicamenta: quæ vim suam citiùs, efficaciùsque exerunt, si formâ liquidâ usurpentur; quò faciliùs penetrent quaquaversum.

DCCLXXXV. Inter Symptomata nostri Affectûs notavimus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriaca Sensum ac Metum*: ostendimusque Affectum hunc neutiquam *Fœminis* proprium, quamvis *frequentiùs ipsas*, & *rariùs mares* corripiat. *Suffocatio Hypochondriaca neutiquam fœminis propria.*

DCCLXXXVI. Diximus autem, molestiam hanc *ortum* habere *ab Halitibus multifariis*, & *imprimis Austeris ex Intestino tenui ad Ventriculi Orificium superius hinc & OEsophagum assurgentibus*, atque in partibus his *Suffocationis vel strangulationis*, & *aliquando Languoris tantum Sensum producentibus*. *Unde oriatur.*

DCCLXXXVII. Quoties autem *Halituum* eorundem *pars per Lacteas Venas tendit ad Ductum Thoracicum*, *penetratque in dextrum Cordis Ventriculum ac Pulmones, atque in ipsis hærens ampliùs angit Respirationem*, *non mirum, si tunc aut defectu Medicamentorum convenientium, aut propter Halituum abundantiam nimiam aliquando suffocentur*, *extinguanturque Ægri*: quod semel alicui ex meis Ægris memini accidere, translatis ad Pulmones Halitibus Austeris copiosissimis, cum Suffocatione Hypochondriacâ vehementi, tanquam maximè urgente tunc Symptomate, atque tantâ violentiâ singulis Paroxysmis redeunte, ut nullis Medicamentis cederet, quin mortem afferret. Illud autem malum neglectum fuerat in principio; quare cùm simul advocarer, fractas reperi ægrotantis vires, Paroxysmos graves, atque Suffocationem molestissimam. Tantùm interest in tempore omnia curare. *Ab eâ Ægros aliquando suffocari.*

DCCLXXXVIII. Utique nimis sæpè negligitur in hisce regionibus hoc malum, multis Medicis non satis notum, ideòque rariùs ritè curatum; Cui tamen curando utilissima sunt Salia Volatilia, & inter ipsa Spiritus Salis Armoniaci. Cujus si aliæ nullæ forent vires, hujus saltem Affectûs gravissimi causâ omnibus Medicis deberet is esse valdè commendatus. *Salia Volatilia & Spiritus Salis Armoniaci utilia in suffocatione.*

DCCLXXXIX. Extra hunc casum non memini à Suffocatione Hypochondriacâ extinctum ullum ex meis ægris; quibus soleo in tempore præscribere, atque inculcare *Salia Volatilia*, quibus uti possunt omnes facilè, etiam in potu ordinario; cùm *Castoreum*, quo aliàs utuntur omnes feliciter, valde sit ingratum, & à multis fastidiatur.

DCCXC. *Cura* siquidem multifarii hujus Affectûs absolvitur 1. *Halituum qualiumcunque Discussione ac suppressione*. 2. *Humorum*, ex quibus exsurgunt, *Correctione*, & ubi *copiâ* quoque *excedunt*, *Diminutione*. *Ejus cura quibus absolvatur.*

DCCXCI. *Halitus quosvis discutiunt Salia Volatilia* omnia, & imprimis *Oleosa* ut & *Aromatica*: Inter quæ ipsum quoque referendum *Castoreum*, cùm sit Animalis pars, vel Excrementum, quod perinde; postquam Anima- *Halitus quænam discutiant.*

 lium

lium partes omnes ac singulæ Sale abundant Volatili.

DCCXCII. Humores autem singuli, prout qualitatibus peccare possunt diversis, Corrigendi sunt diversimodè, Medicamentis non semel in superioribus laudatis; Minuique suis Purgantibus.

In Strangulationis sensu quænam conducant. DCCXCIII. Quoties verò *Strangulationis sensus manifestus* Ægros urget, præter hunc Salis Armoniaci Spiritum, convenit quoque *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum macis* & *Succini stillatitium* ad guttas, unam, duas, tresve similiter usurpatum.

Halitib. Glutinosis, & Acribus quænam conducant DCCXCIV. Quoties *Halitus* illi sunt magis *Glutinosi*, aut etiam *Acres*, toties præter *Salia Volatilia* usurpatur *Spiritus Nitri dulcis Oleum cort. Arantiorum, Rorismarini, &c.*

DCCXCV. Quoties *magis Aquei* existunt iidem *Halitus*, adestque *Animi Languor* magis, quàm strangulationis sensus: toties *Salibus Volatilibus adduntur* utiliter *Tinctura Aromatica, Cinamomi, Croci, Nucis Moschatæ, Maceris*, &c. cum Vini rectificato Spiritu paratæ, non neglectis *Hydragogis* subinde ad Humores Aquosos minuendos assumptis.

Respirationis Difficilis causa. DCCXCVI. Decimumsextum inter Symptomata locum dedimus *Respirationi difficili*, multisque valdè gravi.

Halitus flatusque multifarii. DCCXCVII. Sed addidimus quoque Difficilis tunc in multis Respirationis *Causam non postremam minimamve*, quin potiùs unam ex primariis fuisse aliquoties jam *culpatos Halitus, Flatusque multifarios* ex notatis sæpiùs Humoribus in tenui Intestino productos, ac per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Dextrum Cordis Ventriculum, mox & Pulmones delatos, ibidem moram nectentes, ipsosque adeò *Pulmones tum distendentes*, tum *distentos tenentes*; sicque ipsorum complicationem, atque ideò Exspirationem quoque, ac proinde Inspirationem similiter impedientes.

Quovis tempore producti, sed maximè incipientibus Febrium intermittentium paroxysmis. DCCXCVIII. Hos quidem Halitus, Flatusque *quovis tempore produci* posse docuimus, *sed copiosiùs ac nocentiùs incipientibus Febrium Intermittentium Paroxysmis*, ut & *iisdem ad augmentum tendentibus*, quin etiam *vigentibus*: quamvis pro temporibus illis variis varii soleant attolli Halitus, Flatusve: prout scilicet nunc hic, nunc ille dominium tenet Humor: quod est notissimum iis, qui ad querelas Ægrorum attendunt, observantque ipsarum circumstantias plurimùm sæpe inter se discrepantes.

Halituũ diversitas in frigore & calore DCCXCIX. Incipiente namque Paroxysmo & urgente *frigore* qui attolluntur Halitus, magis solent esse *Austeri, Acidi & Glutinosi*: quemadmodum qui *Calore incipiente* aut urgente quaquaversùm propelluntur, *subtiles* magis sunt, *æstuantesque*, atque ad Inclinationem usque ac Sudoris eruptionem valdè angentes.

Et eorundem curatio. DCCC. Unde *diversis* quoque *discutiendi* sunt *singuli Medicamentis*; quemadmodum enim conducunt incipiente ac *durante Frigore Salia Volatilia* & *Olea Aromatica*, & in specie *Garyophyllorum*; sic urgente *æstu* præferendus *Nitri Spiritus tam purus, quàm dulcis potui* admistus, à quo simul promovetur exoptatus Febrientibus *Sudor*, Paroxysmum solvens, dummodò non sit *nimius*, *viresque exsolvens ac deterens*.

Ab Halitibus Austeris Ægros strà gulari. DCCCI. Ab Hisce Halitibus noxiis & copiosis retuli modò semel mihi extinctum in Paroxysmi principio Ægrotantem, & quidem *Strangulationis* Hypochondriacæ specie, cum essent illi *Austeri*, atque ideò nocentiores.

Hic metus qui præveniatur. DCCCII. Ubi verò talium *Halituum metus* est, propter similes jam in præcedentibus Paroxysmis observatos, bonum est, *longo ante Paroxysmi adventum tempore* assumi quantitate parvâ *Medicamenta illis corrigendis, discutiendisque*, atque adeò *præveniendis* accommodatissima: quorum ope observavi semper habuisse Ægros meliùs, atque paulatim superasse Anxietates inexplicabiles, multisque Medicis incredibiles.

Incubus cum somnolentia. DCCCIII. Difficili Respirationi subjunximus 17. *Incubum*, peculiarem ipsius speciem, cum *Somnolentiâ*, *durante saltem Somno Ægros invadentem*, atque non paucos ex Ægris nostris *unà cum febrili Paroxysmo corripientem*, quod & mihi evenit tunc aliquoties.

Ej° causa. DCCCIV. Hujus *Incubi* cum febrili præsertim Paroxysmo recurrentis *Causam* censui *Halitus Melancholicos*, id est, *Austeros* unà cum notato Paroxysmo febrili *ex tenui Intestino assurgentes*, atque tum *ad Cor*, tum *ad Cerebrum* propulsos, atque ibi quidem *Febrem*, hîc verò & *Somnolentiam & Insomnia* multifaria & sollicita producentes.

Somni coacti causa. DCCCV. Et quoniam præter Somnolentiam coactus quoque observatus est Somnus, qui nonnisi cum difficultate poterat impediri, arbitratus sum, aliquid Narcotici fuisse huic junctum Incubo, adeóque *non tantùm Austerum* peccasse tunc, verùm *Bilem quoque*, à quà *vim Narcoticam* in corpore nostro expectandam pluribus ostendi aliàs, *Opium* præsertim *Amarum & pingue cum Bile* simili conferens.

DCCCVI. A *Bile* ergo tunc simul peccante deduxi *violentam* illam Ægrosque *cogentem in Somnum propensionem*; ab *Austero* verò Humore *inexplicabilem & inextricabilem sollicitorum Insomniorum Anxietatem* & rationem.

Incubi Curatio unde petenda. DCCCVII. Unde nunc *Incubi* illius *Curationem* arbitror fuisse petendam 1. *à correctione Bilis Narcoticam vim obtinentis*. 2. *ab emendatione Humoris Austeri, tam noxios Halitus* producentis 3. *à discussione Halituum Austero-Biliosorum*, Paroxysmi tempore assurgentium. 4. ab *Interruptione Somni noxii*.

Bilis vim narcoticã quænam corrigant DCCCVIII. *Bilis Narcoticam vim* corrigunt præ aliis feliciter *Acida*, sed *Spirituosa*, *Spiritus Nitri* tam purus, quàm dulcis factus, *Acetum* & similia; quin solus Aceti Acris ac potentis, adeóque valdè Volatilis & Spirituosi Odor juvat Homines Narcosi captos: huc faciunt quoque Salia Volatilia, sed Acriora, & hactenus pinguedinem Bilis corrigentia.

DCCCIX.

Quem... austeros... DCCCIX. *Austeros Humores* à nullâ re notâ feliciùs emendari, quàm à *Volatilibus Salibus*, docuimus sæpiùs.

Quenam acresque discutiant. DCCCX. *Halitus Austero-Biliosos discutient* felicissimè eadem Salia Volatilia cum Nitri Spiritu dulci juncta.

Somnus qui interrumpendus & impediendus. DCCCXI. *Interrumpetur, impedieturque Somnus importunus, Incubum producturus*, partim *adstantium alloquio*, & cum ipsis *habitâ confabulatione*, partim *Ægri ad Somnum inclinantis agitatione qualicunque*, objectisque quibusvis sensus valdè afficientibus.

DCCCXII. Sic potuit, sic debuit Curari Incubus Ægris admodùm gravis & molestus.

Somnus profundus cum Insomniis. DCCCXIII. Non tantùm cum Incubo, sed absque ipso gravis fuit 18. Ægris multis *Somnus profundus*, & *Insomniis multifariis molestus*.

Somnolentia à Pituitâ multâ: Somnus profundus à Bile corruptâ. DCCCXIV. Aliàs deduximus *Somnolentiam*, hoc est, *in Somnum proclivitatem cum capitis gravitate, à Pituitâ multâ in* corpore latente, atque ad caput vel *vaporum formâ*, vel *consistente magis substantiâ delatâ*, ibidemve *collectâ*; sicut *Somnum profundiorem, ac cum delirio aliquo conjunctum à Bile corruptâ & Narcoticam vim adeptâ*, similiterque quavis formâ *in Cerebrum delatâ*, ibidemque *Functiones Sensuum externorum sopiente, Internorum verò turbante ac confundente*; *unde Insomnia & deliria*.

In Somno profundo absque delirio minuenda pituita. DCCCXV. In quibus proinde *Somnus* est observatus *profundus cum Capitis gravitate, absque Delirio*, in illis *corrigenda, minuendaque fuit Pituita*, vera hujus Somnolentiæ, Somnique profundi blandioris causa; sicut id abundè docuimus passim.

Cum Calore Acri & Delirio Bilis emendanda & minuenda: DCCCXVI. *Somnus* autem *profundus Calori Acri copulatus & Delirio comitatus, Insomniisque ferocioribus, Curari* debuit per *Medicamenta Bilem Acriorem, pinguioremque, viqueNarcoticâ praditam emendantia, & blandè minuentia*.

Et quib⁹ DCCCXVII. In hunc finem laudandus iterum *Spiritus Nitri dulcis*, *Aqua Prophylactica* nostra, & Amstelodamensium *Alexipharmaca*; quam Prophylacticæ postpono, quia postponenda, quippe omnibus modis cedens priori. Quin laudo hîc quoque *Acidulas*, ipsi etiam Incubo utiles; Et subinde *Salia Volatilia Acriora*, sed *Acidis Spirituosis juncta*.

Vigiliæ & Capitis Dolor intolerabilis. DCCCXVIII. Si plures ursit Somnus profundus & gravis, alios 19. torserunt molestæ *Vigiliæ*, atque aliquando etiam *Capitis Dolor intolerabilis*.

Vigiliæ à Bile Acriore. DCCCXIX. Quemadmodum autem Somnum profundum & Narcosin deduximus à Bile satis pingui, & hactenus quoque peccante; ita *Vigilias* contrà deduximus ab *eadem Bile, sed Acriore, nec à pinguedine propriâ, nec à Pituitæ Glutinositate alienâ sufficienter obtusâ, temperatave*; quin potiùs tam *in tenui Intestino*, quàm *in Corde Halitus Acres* in sui cum *Acido Pancreatico, Lymphaticoque* itidem Acribus, *Effervescentiâ* producente; à quibus *ad Caput assurgentibus & Capitis Dolor, & Vigiliæ* habuerunt necessariò suum ortum.

Ut & Capitis Dolor.

DCCCXX. *Capitis* proinde *Dolor*, ut & *Vigiliæ curari* debuerunt 1. Medicamentis *Bilem Acriorem obtundentibus ac temperantibus*. 2. Medicamentis *Halitus illos Acres plus minus correctos per Sudores expellentibus*. 3. Medicamentis *Animales Spiritus blandè sopientibus, atque ad exactè sentiendum ineptos reddentibus*. Eorum curatio.

DCCCXXI. *Bilem obtundunt* præ aliis felicissimè *Anodyna* dicta, & imprimis *Emulsionis formâ* usurpata, *Hordeum* putà, *Sem. Papaveris albi, Violarum, Amygdalæ dulces*, & si quæ plura occurrunt hisce similia. Bilem quænam obtundant

DCCCXXII. *Bilem temperant tum Aquea, tum Acida, sed blandiora*, vel arte talia facta, *Spiritus Acidi omnes cum Vini Spiritu dulces facti*. quænam temperent;

DCCCXXIII. *Halitus Acidis* præsertim *Spiritibus blandioribus & corriguntur, & ad Sudoris vias deducuntur*; imprimis quoties *jusculi tenuioris ac calentis haustus* simul assumitur. Halitus quænam corrigant

DCCCXXIV. *Animales Spiritus* nimiùm propter Dolores *agitatos blandè sopiunt* modò laudata *Anodyna*, sed efficaciùs *Opiata* prudenter, hoc est, parvâ quantitate, vicibusque partitis sæpiùs assumpta, quin & *forinsecus* quoque *temporum regioni applicata*: unde similiter *Dolor lenitur, & Sopor affertur*. Animales Spiritus quænam sopiant.

DCCCXXV. Post Vigilias & Dolores consideravimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis Spontaneam*, frequens satis Febrium Intermittentium Symptoma, & Dolores, Vigiliasque subsequens. Lassitudo spontanea: Quorum si. Symptoma.

DCCCXXVI. Illis namque consumuntur Spiritus Animales, partim propter Sensus externos, Internosque tunc valdè occupatos, partim propter Corporis agitationem multam Dolorum causâ institutam. Et quare

DCCCXXVII. Quovis autem modo *deperditos Spiritus Animales copiosos sequitur Corporis debilitas, & Lassitudinis, Defatigationisque Sensus*. Ej⁹ causa

DCCCXXVIII. Cui accedit *Humorum, & Halituum variorum tam Glutinosorum quàm Acrium translatio quaquaversum*, ergo *ad partes quoque externas & membraneas, sensilesque* in quibus *& gravitatis & rodentis, mordentisve Doloris* sensus tunc producitur: & imprimis *redeunte* quovis *Paroxysmo Febrili*.

DCCCXXIX. Unde facilè patet, *Lassitudinem hanc, Defatigationemque Curandam* fuisse partim *Animalium Spirituum reparatione per Alimenta Spirituosa* debitè assumpta; partim *Halituum & Humorum Glutinosorum & Acrium Correctione per Medicamenta sæpius laudata*; partim *Humorum eorundem Diminutione ac Eductione* subinde iteratâ per alvum; *Halituum autem Discussione per corporis poros, & Sudorifera*. Curatio.

DCCCXXX. *Urinam* quòd attinet, eam examinavimus, & docuimus fuisse in variis Ægris, sed & iisdem diverso tempore *variam*, plerumque satis ob *Bilem abundantiorem rubentem*; *mox turbatam, & multum Sedimentum, idque varium deponentem, non tamen Ægros levantem, ideoque verâ coctione*, hoc est, *Humorum* Urina varia.

peccantium Secretione atque Excretione destitutam.

Quid indicaverit. DCCCXXXI. *Indicabat* igitur, utendum *Medicamentis* tum *Bilem primariò peccantem corrigentibus ac minuentibus*; tum *Humores reliquos quovis modo peccantes itidem alterantibus, emendantibusque*, ac subinde pro re natâ *Minuentibus ac Educentibus*, sicut sæpiùs id jam inculcavimus pluribus in locis.

Quibus curanda. DCCCXXXII. Imprimis autem utendum fuit *Medicamentis Digerentibus aut Concoctioni Humorum dicatis*, hoc est, *Diureticis & Sudoriferis blandioribus, sed Humorum quorumvis peccantium vitio qualicunque simul emendando aptis.*

Diureticorũ vis. DCCCXXXIII. *Diuretica* siquidem vim habent egregiam *Humores vitiosos Sanguinis Massæ penitiùs immistos ab eâdem secernendi, atque ad excretionem qualemcunque præparandi.*

Quenã inter ea seligenda. DCCCXXXIV. Quocirca seligenda sunt *semper* inter *Diuretica*, quæ insuper vim habent *Corrigendi humorem peccantem.*

Spiritus Salis & Nitri dulcis vis. DCCCXXXV. Ut nunc vulgò nota præter-eam, laudo hîc maximoperè *spiritum salis & Nitri dulcem, Bili Acriori & incendium augenti ut & Pituitæ Glutinosæ corrigendis convenientissimum, simulque Diureticum.*

Salium Volatiliũ vires. DCCCXXXVI. Commendo *Salia Volatilia & Diuretica*, tum *Pituitæ eidem Glutinosæ*, tum *Humori austero, acidove corrigendis aptissima.*

DCCCXXXVII. Possunt igitur hæc nunc *sola*, nunc pro re natâ *simul mista*, in conveniente liquore aut misturâ Ægris exhiberi, atque illis mediantibus *Humorum penitiùs sanguini immistorum secretio artificialis perfici.*

Ex iis Misturas malè culpari. DCCCXXXVIII. Ex quibus meridianâ luce clariùs patet, quàm iniqui, quàm rerum bonarum & in Medicinâ ritè faciendâ utilium ignari sint nostri Censores Thrasonici, nunc Salia Volatilia, nunc Spiritus Acidos, nunc Misturas nostras ex his præsertim concinnatas ridentes, culpantes, aut traducentes.

DCCCXXXIX. Nimis longus forem, quin Lectori simul forsan tædiosus, si omnia, quæ tum ex vulgatiori, tum ex sublimiori pharmaciâ hîc possent commodè proponi ad secretionem Humorum tam necessariam in Sanguine promovendam, hîc afferrem.

Virium prostratio. DCCCXL. Inter Affectûs nostri Symptomata retulimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac prostrationem stupendam, segniùs superandam.*

Tam naturalium quàm Vitalium. Ejus Curatio. DCCCXLI. Id verum ostendimus & ratione *virium Vitalium, sive Naturalium*, & ratione *Virium Animalium.*

DCCCXLII. Quoniam autem plurima concurrunt ad Vires tum Vitales, tum Animales constituendas, & multifariæ sunt easdem prosternentes causæ, singulis curationem suam immediatè adjungemus, quò simus breviores.

DCCCXLIII. Primò singulorum *Humorum* vitia diversa, sicut eorundem *Causas & Curam*, dedimus jam suprà, ut non videatur operæ pretium eadem hîc repetere.

Spiritus Animales quib' restaurentur. DCCCXLIV. *Spiritus Animales* Doloribus, Vigiliis, & quibusvis aliis modis deficientes qui restaurari ac reparari debeant, docuimus itidem, idque per Alimenta Spirituosa, Vinum generosum, Vinique spiritum distillatum tam simplicem, quàm Aromaticum, & aliquando Acidis spiritibus junctum: ubi prudentia opus est, ne inde noxa ægris accidat, imprimis ob Bilem tunc maximè æstuantem ac furentem in plerisque. Debuerunt igitur dilui hæc potentiora liquoribus aliis aliàs utilibus.

Lingua affecta quomodo curanda. DCCCXLV. Externorum Sensuum Organa quoties aliquo vitio visa sunt laborare, toties aptis hoc medicamentis fuit curandum; & imprimis Lingua nunc aridior, nunc muco, nunc Aphthis obducta, colluendo nimirum Os, blandis præsertim medicamentis, jam suprà memoratis.

DCCCXLVI. Nervi quemadmodum rariùs malè fuerunt affecti, ita vix peculiarem desiderarunt sui nomine curam.

quomodo ce ebrũ. DCCCXLVII. Cerebrum autem ac Cerebellum non raro Doloribus variis, & aliquando Gravedine quoq; affectum, Anodynis & Opiatis, sed Humores noxios simul alterantibus curandum fuit.

DCCCXLVIII. Quæ verò Gravedini debentur Remedia, sunt illa suo recensita loco.

quomodo Spiritus animales nimiùm agitati aut torpidi. DCCCXLIX. De Spiritibus Animalibus deficientibus restaurandis jam egimus; Quoniam autem iidem in quibusdam agitati sunt nimiùm, aut torpidi facti; ad quietem, tranquillitatemque Anodynis & Opiatis deducendi fuerunt; sicut contrà torpidi, & minùs mobiles ad Motum iterum urgendi Salibus Volatilibus Acrioribus & quandoque Spiritibus Acidis, sed spirituosis.

Humores Halitusq; noxii ad musculos delati qui curandi. DCCCL. Quoties ad Musculos delati sunt Humores Halitusque noxii, ac subsistentes ibidem Doloris sensum quemvis produxerunt, toties imprimis per Sudorifera inde fuêre amovendi, expellendique, quin Anodynis, vel Narcoticis additis Dolores leniendi, tollendive.

DCCCLI. Ossibus & Partibus aliis per musculos ipsis implantatos movendis cùm rariùs aliquod observatum sit accidisse vitium, quod saltem nunc occurrat, nec de illius Curatione habeo quod addam.

Anima & Mens Ægrorũ quomodo curanda. DCCCLII. Animam ipsam, Mentemque nostrorum Ægrorum tam sæpenumero ægram, & nunc Corpori patienti compatientem, nunc affectu proprio, Tristitiâ, Metuve quassatam Curare potuit nemo, nisi Corporea mala superando, & Animum vacillantem contra adversa patienter ac fortiter ferenda firmando, idque rationibus undecunque haustis, ac ipsi adaptatis.

Recidivæ frequentes unde. DCCCLIII. Inter Affectûs hujus Symptomata retulimus 23. *Recidivas frequentes*, ad minimum in Diætâ vitium patratum contingentes; quarum *Causam* diximus fuisse *Omnium penè Humorum vitium, in plerisque tantùm, ut non nisi paulatim ac segniùs potuerit ad statum laudabilem*

dabilem atque naturalem reduci: ac præsertim permanente Causa externâ idem vitium continuè renovante.

quomodo præveniendæ

DCCCLIV. Unde facilè patet, ad *præveniendas* tales *Recidivas* opus fuisse; postquam Affectûs primarii, Febris qualiscumque cum cæteris suis adjunctis malis Curatio feliciter fuit perfecta, ut neutiquam mox à medicamentis assumendis abstinerent Curati, verùm in eorum, sed *alterantium*, *Humoresque contra imminentes corruptiones munientium usu perseverarent.*

DCCCLV. Quamvis enim Fastidium omnium & Medicamentorum & Alimentorum tenuerit plerosque sanatos, debuerunt tamen singuli, ne in novum malum inciderent, quantum possibile, usurpare medicamenta gratiora, Humoresque ad statum naturalem, quinimò Aëri noxio ex parte oppositum deducentia; sed imprimis omnia Diætæ vitia Recidivis faventia vitare. Sic enim possunt multa præveniri mala, quæ aliàs videntur inevitabilia.

Abortus frequêtes

DCCCLVI. Porrò notavimus 24. *Abortum plerisque Gravidis supervenientem*, adeòque frequentem, ut *pauca vivos paucissimæ vivaces ac vitales ediderint Fœtus.*

Eorum causa.

DCCCLVII. Hujus autem mali Causam adscripsimus *Bili multùm Acri ac Volatili*, non tantùm *Matris Fœtusque Sanguinem nimis fluidum facienti*, verùm insuper *Fœtus per Placentam cum Utero connexionem laxiorem præstanti*, atque *Fœtus ipsos Languidos propter Sanguinem à Bile vitiatum reddenti*, quin imò *Matres* quoque, dum gestarent Uterum, nimiùm *debilitanti.*

Eorum præcautio & Fœtus ac Matris corroboratio ùde Et quib⁹ instituenda.

DCCCLVIII. Quapropter meritò & *Abortûs præcautio, & Fœtus aquè ac Matris corroboratio exspectanda fuit à Bilis valdè vitiatæ Correctione per Medicamenta & grata, & blandiora Bilem tum figentia, tum temperantia.*

DCCCLIX. In quem finem laudo iterum sæpiùs laudatum *Spiritum Nitri Dulcem*, & quævis alia *subaustera vel* à Naturâ, vel ab Arte nobis parata, & grata, quò possent assumi à Fœminis & quidem Gravidis. Huc referenda Omphacium, Cydonia mala, & quævis inde parari solita, Mala Granata, &c.

Dolorum vagorum causa & cura.

DCCCLX. Quoad *Dolores Vagos*, quos 25. examinavimus, cùm habuerint ortum *ab Humoribus & Halitibus Acribus*, & quandoque *Flatibus* quoque quaquaversùm motis, & modò has modò illas partes mordicantibus aut distendentibus, meritò illorum *Curatio* exspectari debuit à *Medicamentis Humores, Halitusque Acres temperantibus*, hinc & *per Alvum, Urinas, & sudores expellentibus, flatusque discutientibus*; sæpiùs jam laudatis & propositis.

Motuum convulsivorum & spasmorū Flatulentorum causa & cura.

DCCCLXI. 26. Culpavimus *Motus Convulsivos*, atque *Spasmos Flatulentos* itidemque *vagos*, usque ad vernum, æstivumque tempus in multis perdurantes ac molestos; cùm simul ortum dixerimus duxisse ab *Acribus Halitibus Nervorum ad Musculos tendentium principia rodentibus*, & à *Flatibus inter consumpta Musculorum carnes nimis vacuas hærentibus*, & ad corporis motum, vel contorsionem levem *agitatis*, atque mox has, modò illas Corporis partes afficientibus; facilè patet, Ipsorum *Curationem* sperandam fuisse à *Medicamentis Halituum Acrimoniam temperantibus*, *mox & ipsos aquè ac Flatus discutientibus*, *atque unà cum sudore foras expellentibus*, *sæpiùs memoratis.*

Maculæ scorbuticæ unde.

DCCCLXII. Inter Symptomata tum rariora, tum declinante jam Epidemii Affectûs vehementiâ in quibusdam observatâ consideravimus 27. *Maculas Scorbuticas* in prædispositis præsertim subinde erumpentes: quod adscripsimus *morbo* hisce regionibus *Endemio*, & quibusvis *Affectibus* se facilè jungenti *Scorbuto*; ex *Humorum* omnium *corruptione* tunc facilè aucto, atque in partibus externis maximè se manifestante.

Scorbuti curatio optima per Salia Volatilia

DCCCLXIII. Quòd si Affectus in Medicinâ ullus reperiatur, qui *Salium Volatilium efficaciam ac necessitatem clamet*, atque omnes ipsa temerè ac imperitè *ridentes confundat*, & ridiculos testetur, *Scorbutus* est, nullis remediis æquè cedens, atque *Salibus Volatilibus*; adeòque *Plantis Sale Volatili manifestò abundantibus, Cochleariæ, Erysimo, Nasturtio cuivis, Raphano utrique, Sinapi & similibus*: ad quorum exemplum exhibui jam multis annis cum felici successu in curando Scorbuto Salia Volatilia, ex quibusvis Animalium partibus facilè parabilia ideóque à perito Artifice multifariè paranda.

Ut & per Acida spirituosa

DCCCLXIV. Præter quæ *Salia Volatilia* observantur quoque in Scorbuto curando *Acida, sed spirituosa, prodesse*, tum à Naturâ nobis subministrata; tum Arte Chymicâ ingeniosè parata; Succus Citri, Arantiorum, Granatorum, Acetosa, Acetosella, Trifolium Aquaticum, Spiritus Salis & Nitri Dulcis, &c.

DCCCLXV. Atque in hisce *Maculis Scorbuticis* in specie *curandis* utilia fuêre *duo hæc, Salia Volatilia & Spiritus Acidi* pro re natâ diversimodè confusa, & *Sudorem simul moventia*, sæpiùs jam memorata & laudata.

Hæmorrhagiæ & Hæmorrhoides.

DCCCLXVI. Evenerunt quibusdam 28. tum *Hæmorrhagia*, tum *Hæmorrhoides*; & quidem cum noxâ; fuêre proinde ipsæ *Symptomatica.*

Unde.

DCCCLXVII. Has à *Bile Acriore Sanguinem fluidiorem atque ad exitum procliviorem reddente* tanquam potissimâ deduximus Causa.

quomodo curandæ

DCCCLXVIII. Quocirca illarum *Curatio* fuit expectanda tum à *Medicamentis Bilem temperantibus*, *tum à Medicamentis Sanguinem blandè incrassantibus*, & *Subausteris*. Quæ quoniam sæpiùs fuêre jam memorata, pergemus ulteriùs.

Febres Lentæ.

DCCCLXIX. Postquam cessavit Aëris Æstus, ipsumque est secutum Frigus Aëris atrox, corripuêre nonnullos adhuc infirmos & languentes 29. *Febres Lentæ*, nunc quotidie, nunc alternis per novos Paroxysmos recurrentes diebus.

Unde.

DCCCLXX. Has *nec frigore magno, nec Calore insigni molestas*, *vires tamen paulatim atterentes*

rentes adscripsimus Bili à superveniente Aëris frigore retusa, ut & Lympha, Succoque Pancreatico Acidioribus factis, sed à Pituitâ Glutinosiori redditâ ex parte illorum Acrimoniam obtundente fractis; quapropter Frigus extitit Paroxysmo quovis leviùs, calor levior.

quomodo curanda DCCCLXXI. Harum proinde *Curatio* speranda fuit à *Medicamentis Humores omnes ad laudabilem, optatamque mediocritatem redigentibus*, adeòque *Temperatioribus* dictis, ac nil excedentis habentibus; qualia sunt *Salia Volatilia, sed Aromatica, & quandoque Spiritibus Acidis, sed Vini Spiritu mitigatis*, ampliùs *temperata*. Quò refero ex vulgò notis, quæcunque cum hisce communicant.

Febris quartana multiplex. DCCCLXXII. Addidimus 30. Multos superiore tùm hyeme, tum vere, tum æstate, tum autumno incidisse in *Febrem quartanam*, & simplicem, & duplicem, & triplicem, & variè mutabilem, multos adhuc vexantem.

Ejus causa DCCCLXXIII. Hujus causam diximus esse *Pituitam* propter Frigus toto ferè illo tempore, utplurimum saltem, urgens *Glutinosam factam & Copiosam*, faciliùs ac frequentiùs in *Pancreaticis* Ductibus Lateralibus *Obstructiones* sed magis contumaces, atque solutu difficiles parientem.

DCCCLXXIV. Cæterorum autem *Symptomatum* rationem à *cæteris Humoribus diversimodè simul peccantibus* petendam addidimus.

Quartanæ curatio à cæterorū intermittentiū curatione quomodo differat. DCCCLXXV. Quocirca in eo *Quartanarum Curationem* à cæterarum Intermittentium Curatione differre statuimus, quòd in Quartanis requirantur *Medicamenta Pituitam Glutinosam efficaciùs incidentia*, hinc & *subinde Minuentia*, sed diligenter usurpata, donec paulatim *superatâ Pituitæ Glutinositate* solvi possint notatæ Obstructiones.

DCCCLXXVI. Præter quæ pro *cæterorum Humorum* simul plus minùs peccantium *diversitate* alia sunt præscribenda *Medicamenta illis Corrigendis*, & quandoque simul *Minuendis convenientia*: sæpiusque in superioribus proposita.

Felix quartanæ curatio. DCCCLXXVII. Quali methodo qui utuntur Medici, quali methodo qui auscultant Ægri, atque Diætæ rationem habent exactam, felicem intra septimanas paucas experiuntur Quartanæ Curationem: sicut contrarium evenit, quoties aut ex præjudicio inveterato, aut ex contradicendi libidine malignâ contemnunt, quæ aut ignorant, aut imitari nolunt Medici altum sapientes; aut negligunt Ægri morosi, nec satis obedientes.

Gravedo frequens. DCCCLXXVIII. Fuêre 31. Hyeme superiore *Gravedines* frequentes, à quibus immunes non fuêre nostri Ægri ad hoc usque tempus, idque propter *magnam Aëris mutationem*, urgensque utplurimum *frigus* Capiti calenti & præsertim sudanti superveniens.

quomodo curanda. DCCCLXXIX. *Curandæ* fuêre illæ *Gravedines, propellendo iterum foràs per Poros & Sudorifera Frigus* per eosdem admissum: hinc impediendo, ne novum eò penetraret, *cavendo ab Aëre frigido*, imprimis quando *calebat*, & magis adhuc quando *sudabat Caput*.

DCCCLXXX. Successere 32. sæpenumerò Gravedini *Tusses*, sed *Tusses Flatus Discutientibus*, quàm *Humores Salsos Muriaticos temperantibus*, faciliùs, feliciùsque cedentes: unde illas non tantùm ab *Humore Salso Muriatico à Capite in Fauces, Asperamque Arteriam delabente*, verùm ac imprimis *à Flatibus copiosis cum levi Paroxysmo febrili è tenui Intestino per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum in Venam Cavam superiorem, hinc & Cordis Ventriculum dextrum, mox & Pulmones translatis, eosdemque ad Tussiendum irritantibus* ortum habuisse, atque ad Lecti ingressum graviùs ægros affecisse docuimus. *Tusses unde.*

DCCCLXXXI. Quamprimùm verò id in me primùm, mox in aliis quoque observavi, facilis fuit huic Tussi *medela* per assumpta *Olea Aromatica flatus discutientia*, Corticum Arantiorum, Citri, Sem. Anisi, Fœniculi, & similia, ad aliquot guttas ex conveniente liquore, Vino qualicunque, Hispanico præsertim, Canariensi, Mixturâ Aromaticâ & similibus sumpta. *quomodo curanda.*

DCCCLXXXII. Non negligenda erant interim *Medicamenta Humorem Salsum Muriaticum corrigentia, Pilulæ de Cynoglossa, de Styrace*, & similia, licet ab hisce solis non juvarentur Ægri.

DCCCLXXXIII. Cætera *Humores Pituitosos viscosos, Bilemque Acriorem, Flatuum causas Materialem ac Efficientem Corrigentia*, Emendantiaque non debebant negligi; quæ non semel protulimus in superioribus.

DCCCLXXXIV. Notavimus 33. *Raucedinem* satis molestam, imprimis quando Tussi jungebatur, habebatque comitem *Humorum variorum, Serosorum Acrium, Pituitosorumve crassiorum Excretionem*; sive illa solum fieret è *Pulmonibus*, sive aliquando è *Ventriculo* quoque in consensum tracto: accedente nonnunquam modò memoratâ *Flatuum Eructatione*, unde semper pejus habebant tunc Ægri. *Raucedo, & Humorum variorum excretio.*

DCCCLXXXV. Quoniam verò Raucedo illa ortum habebat ab *Humore Salso-Muriatico Acri à Cerebro ad fauces delabente*, *Curanda* erat ipsa *Medicamentis modò laudatis notatum Humorem corrigentibus*, & quandoque ipsum *Minuentibus ac educentibus*, Pilulis de Cynoglossa, Styrace & similibus; Hydragogis tam simplicibus, quàm compositis. *Raucedo ab humore salso-muriatico acri quomodo curanda.*

DCCCLXXXVI. Non possum hac occasione silentio præterire *Raucedinis gravissimæ, & cum omni vocis sublatione ad plures sæpè Menses durantis Curationem solo Spiritu Salis Armoniaci sæpiùs à me feliciter factam, exhibendo nempe indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.* *Raucedinis gravissimæ curatio per Spiritum Salis armoniaci.*

DCCCLXXXVII. Ex hâc autem Raucedinis illius peculiaris Curatione singulari judicavi habuisse illam *ortum à Spiritu Salino Muriatico* non *tam rodente* partes voci dicatas, quàm *ipsas non satis explicabili modo malè afficiente*, atque crassis Medicamentis neutiquam, huic autem *Spirituoso facilè cedente*. Scilicet cum in tali Vocis extinctione frustrà ferè adhi- *Ex unde orta.*

adhiberentur Medicamenta vulgaria humoribus Salso-Muriaticis, vel Acidis corrigendis, educendisque convenientia, meritò existimavi, non ab ipsis Humoribus crassioribus, & corporeis, verùm Spiritûs & Halitûs formâ existentibus productum illud malum, ideòque curandum fuisse Medicamentis similiter Spirituosis, sed subcontrariis, adeòque Salibus non fixis, sed Volatilibus, quibus data potestas tum Humores ipsos Acidos Salso-Muriaticos, & Glutinosos, tum ipsorum Spiritus & Halitus corrigendi ac emendandi, ideoque Spiritu Salis Armoniaci: quod & successus bonus, & Curatio confirmavit, quamvis lentè procedens.

DCCCLXXXVIII. Quomodo cæteris huic Raucedini copulatis Excretionibus adhibenda fuerit Cura, dictum jam est abundè.

Ardores, Inflammationes, & Tumores in Faucibus & Tonsillis.

DCCCLXXXIX. Excitati fuerunt 34. in nonnullis *Ardores atque Inflammationes*, quin & *Pituitosi Tumores in Faucibus & Tonsillis.*

Ardoris causa & cura.

DCCCXC. Quoniam verò *Ardores* in partibus illis non multùm ab *Erysipelate* differentes *ortum* habuere *ab Humoribus Salsis Muriaticis*, sed aliquantò *magis Biliosis*, *Curari* debuerunt *Medicamentis Humorem Salso-Muriaticum & Biliosum temperantibus ac minuentibus* sæpiùs memoratis.

DCCCXCI. Præter quæ in hoc casu desiderabuntur *Gargarismi* Acrimoniam notatam & ardorem temperantes, ut & *Linctus* similes.

Gargarismi unde parandi.

DCCCXCII. *Gargarismi* parari poterant ex Foliis Violariæ, Fragariæ, Betonicæ, passulis Majoribus, Hordeo, Sem. Papav. Alb. & similibus decoctis ex Aquâ purâ, Cerevisiâ tenui, Lactis Sero, & similibus, additis Syrupo Violarum, Iujubino, Diamoro, Melle Rosato, Lapide Prunellæ, &c. Linctus autem è postremis.

Inflammationum causa & curatio.

DCCCXCIII. *Inflammationes* ibidem obortæ, atque *Sanguini* aut in *vasis capillaribus hærenti*, aut in *Partium istarum & Glandularum* præsertim *substantiam effuso* debitæ, *Curari* debuerunt *Medicamentis Incidentibus*, adeòque *deobstruentibus* blandioribus Gargarismi formâ usurpatis.

DCCCXCIV. In hunc finem conducebant pleraque modò proposita: additis mox *in principio paucis Acidis*, à quibus abstinendum erat, quoties *ad Suppurationem* videbatur *tendere* Inflammatio: atque tunc usurpanda erant *Emollientia* ex Rad. & Foliis Althææ, Malvæ, Sem. Lini, Fœnugræci, & similibus, in Lacte dulci decoctis, ut & Lac solum cum Ovi vitello, & Melle aut Saccharo.

Tumores Pituitosi quibus curandi.

DCCCXCV. Quoties *intumescebant* tunc *Ranina sub Linguâ Vena*, utiliter Sanguis ex ipsis apertis poterat educi.

DCCCXCVI. *Tumores Pituitosi curandi* erant per *plantas Aromaticas* in Gargarismos decoctas, Folia Salviæ, Majoranæ, rutæ Hortensis, Hyssopi, & similia; non neglectis aliis quoque Pituitam incidentibus, & inciseam minuentibus ac Evacuantibus.

Erysipelas in facie.

DCCCXCVII. Trigesimum quintum ac multis lethale fuit totâ Hyeme superiore ad hoc usque tempus subinde se manifestans Symptoma *Erysipelas*, & quidem *in facie*; Quod namque alibi erupit, parùm periculi habuit conjunctum.

Serosum unde.

DCCCXCVIII. Illud quemadmodum in plerisque fuit Serosum, hoc est, non sincerum, sed cum Sero, Serosisque bullis aut vesicis comitatum, vulgo Bel-roos / dictum, ac si Bullatum diceres; ita ortum habuit à *Sanguine* tam *Bilioso*, quàm *Sero Acri* Effervescentibus, ac cum Febrili Paroxysmo versus faciem exitum quærentibus, ibidemque in Cute, atque sub Cuticulâ secedente hærentibus.

quomodo curanda.

DCCCXCIX. Cum autem illa foràs *protrusio* esset *Critica*, licet *imperfecta*, *Curatio*, institui debuit *promotâ illâ protrusione foràs per Sudorifera*, non neglectis aliis *utrumque Humorem Acrem, Biliosum ac Serosum Lymphaticum, Salso-Muriaticum temperantibus*, & quandoque blandè *evacuantibus*.

DCCCC. Hoc qui neglexerunt, aut contra monita frigori se exposuerunt, in febrem graviorem cum delirio inciderunt, ac obierunt.

Tumores OEdematosi & Serosi. Anasarca & Leucophlegmatia.

DCCCCI. Non tantùm in paucis Faciei Erysipelas, sed 36. in multis excitati sunt variis in partibus *Tumores OEdematosi aut Serosi*, adeòque in quibusdam etiam *Anasarca ex Sero*, vel *Leucophlegmatia ex Pituitâ.*

Eorum causa & curatio.

DCCCCII. Hi Tumores sicut ortum habuerunt imprimis *à Potu nimio* propter sitim diu urgentem abundantiùs ingurgitato, & ab *Humore vario* in corpore simul existente nunc *magis Salso-muriatico*, nunc magis *Pituitoso Glutinoso*; unde utriusque Humoris diversitas, ita curandi fuerunt 1. *abstinendo à potu multo amplius* sumendo, 2. *usurpando Medicamenta humores* peccantes quâvis viâ *educentia*, per Alvum, per Urinas, & imprimis per Sudores.

DCCCCIII. Ne autem à multâ evacuatione sæpiùs iterandâ multùm debilitarentur Ægri, adhibenda simul erant *Medicamenta Roborantia* dicta, & imprimis *Aromatica blanda* peccantibus humoribus maximè opposita.

Ascites Anasarca & Leucophlegmatia pejor.

DCCCCIV. Sed in multis ob dictas causas excitatus quoque 37. *Ascites Hydrops*, ex notatorum Humorum in Abdominis Cavitate Collectione originem habens, atque Anasarcâ, Leucophlegmatiâque tantò pejor, & curatu difficilior, quòd non in Corporis habitu hæreat, sed in Abdominis Cavitatem feratur nocens Humor, unde admodum difficulter potest amoveri.

Ejus curatio.

DCCCCV. Unde ad ipsius *Curationem* opus est, ut in tempore *Obstructiones vasorum*

Lacteorum

Lacteorum, aut *Lymphaticorum*, si quæ simul adsint, *solvantur*, atque *humorum redundantia per alvum minuatur*, ac educatur: quin per *Sudores* quoque ac *Urinas* evacuetur.

DCCCCVI. Quibus si parum proficiatur, festinandum ad *paracentesin* per Acum argenteam cavam, extrahendusque paulatim collectus in Abdominis Cavitate Liquor: qui quò diutiùs ibi hæret, eò fit acrior & nocentior, eò corrumpuntur magis partes in abdomine contentæ, eò difficiliùs restituuntur ægri.

DCCCCVII. Ultimum & trigesimum octavum locum assignavimus *Diarrhœæ* tam *Serosæ*, quàm *Pituitosæ* multis *Salubri*, adeòque *Criticæ*: notatis *Tumoribus supervenienti*, & illos tollenti, unde addidimus eos, quibus absque tali Diarrhœâ vel spontaneâ, vel artificiali disparuerunt isti Tumores, paulò post periisse. *Diarrhœa Criticæ. Quid in iis agendum.*

DCCCCVIII. Quotquot exinde talibus Ægris præerant Medici, quoties observabant *disparere illos Tumores, sine conjunctâ Diarrhœâ* laudatâ, debebant ipsis mox exhibere *Purgantia per Alvum*, quò prævenirent illorum peccantium Humorum evacuatione mox secuturam mortem, & quidem propter Suffocatum ab ipsis in Corde Ignem Vitalem.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
OPVSCVLA
VARIA,

Quorum Series inferius exstat.

CATALOGVS
OPVSCVLORVM.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
DICTATA
AD
CASPARIS BARTHOLINI
INSTITVTIONES ANATOMICAS,

Ab eodem, in Collegio Anatomico sub finem Anni 1640. & initium Anni 1641. Lugduni Batavorum habito, explicatas.

PROOEMIVM.

Anthropologiæ divisio.

I. NTHROPOLOGIÆ, Doctrinæ de Homine, à partibus ejus essentialibus desumpta divisio, est in Psychologiam, quæ de Anima, & quæ de ejus agit Corpore, Somatologiam.

Ejus species Anatome, & quid.

II. Hujus autem peculiaris species est ANATOME, ea scilicet humani corporis, ejusque Functionum cognitio & Doctrina, quæ per artificiosam partium ejusdem dissectionem comparatur.

Cur magni facienda.

III. Quæ vel ideò facienda maximi, quòd perspectâ ejus ope humani corporis Fabricâ, Functionumque essentiâ, tutius in conservandâ Sanitate, morbisque profligandis procedat Medicus.

IV. Quin si ad Ethicam eandem extendas, quatenus corporis nostri infirmitates nobis ob oculos ponit, à Superbiâ & philautiâ nos revocat ad humilitatem veramque Charitatem.

Ejus subjectum humanū corpus.

V. ANATOMES autem, quà ANTHROPOLOGIÆ pars censetur, subjectum est, humanum, quà verò in genere consideratur, etiam brutorum corpus.

Cur hujus & Brutorum instituenda sectio.

VI. Utriusque autem facienda sectio: Humani quidem primariò, & per se; brutorum verò secundario & quatenus in Viventibus præsertim instituta, Functiones quasdam, partesque in demortuis obliteratas manifestat, quas in vivo homine per sectionem inquirere nefas.

Humani corporis partes duæ.

VII. Hoc ANATOMES primarium Subjectum, quâ totum integrum in suas dividitur partes, vel propriâ circumscriptione, & terminatione in primâ sui conformatione ab invicem distinctas, vel arte casuve postmodum diremptas, illas facilioris doctrinæ ergo Naturales, has artificiales appellare licet.

Naturalis quænam.

VIII. Partem Naturalem ad Mathematicorum imitationem definio corpus corporis, minus majoris, cum minore completur majus.

Corpus dico, quia vel minima Naturalis pars circumscriptionem suam habet, & terminationem: Ergo & dimensiones: adeoque Corpus est.

Addo *Corporis*; Totius scilicet, cujus est Relatum: est enim pars Totius pars.

Est ergo pars corpus Corporis, & quidem minus majoris: Totum enim majus suâ parte.

Nec omne majoris corporis minus corpus pars est; Sed illud tantum, quo completur majus, illa quippe pars tantum est, quâ deficiente incompletum est reliquum, nec proinde Totum.

Quenā inter partes nō numerandæ.

IX. Atque ex hac partis Naturalis explicata definitione facilè patet, quænam sint in humano corpore,

corpore, quibus inter partes concedendus locus quibus contrà denegandus.

Excluduntur autem è partium Numero, quæcumque circumscriptionem, & determinationem in primâ conformatione non acceperunt, ut sunt humores omnes, calculi, vermes, excrementa varia, &c.

Quænam verò numeranda. X. Pro partibus verò habebuntur, quæ & circumscripta sunt, aliquamque proinde consistentiam habent, & cùm deficiunt, relinquunt incompletum Corpus reliquum. Tales sunt pinguedo, cuticula, capilli, ungues, &c. Nam licèt uno aut altero duntaxat deficiente capillo, reliquum corpus non judicatur confestim incompletum, ubi tamen notabilis eorum deest copia, vel sensuum judicio pro incompleto habetur corpus, cui ideò complendo ita sedulò student ii, quibus & sanitas & ornatus imprimis curæ sunt.

Vitam in partibus non requiri. XI. Requirunt quidem plerique in parte vitam, verùm nullâ necessitate. Licet enim Vita Totius sit Affectio, non tamen necessariò & singularum partium erit seorsim. Sic Visio totius quidem Affectio est, at non singularum partium seorsim consideratarum, sed oculorum tantùm. Adde quòd vel ipsi capilli, quibus omnium facillimè carere possumus, quosque minimè partes esse volunt, vivunt; cùm Sanguine nutriantur. Cujus rei locuples documentum nobis præbet Polonica plica, in quo affectu exstillare ex resectis capillis Sanguinem, quis ignorat? *Plica Polonica.* Quòd si exstillet, ut exstillat, eò affluat Sanguis necesse; at cui bono, nisi ut eo nutriantur capilli? Cùm autem sine vitâ nulla fiat secundùm ipsos nutritio, vivent vel ipsis invitis capilli.

Artificialis pars quænam. XII. Atque hæc de Parte Naturali. Artificialis pars est id omne quod à reliquo corpore resecatur, sive Naturalis pars sit, sive ejus tantùm portio.

Naturalis partis divisio. XIII. Partem Naturalem dividere solent Medici in Similarem & Dissimilarem.

Similaris quid. XIV. Similaris pars est, cujus vel minimæ partes artificiales omnes, ejusdem sunt inter sese Naturæ, & Substantiæ. Ejusmodi est Os, Cartilago, Membrana, Cutis, &c.

Dissimilaris quid. XV. Dissimilaris contrà, quæ in diversæ naturæ, & substantiæ partes arte potest dissecari. Talis est musculus: in quo reperiuntur, & ab invicem separari possunt, (præter venas & arterias quæ ad musculi, quâ musculus est, constitutionem non concurrunt) caro, fibræ, membrana. Atque ita composita est ex similaribus partibus pars dissimilaris.

Partes cur organa dicantur. XVI. Cùm autem in Vivente corpore nihil sit otiosum, sed partes singulæ, ut in Republicâ bene constituta, tum privato bono laborent, tum publico, sciendum partes, quatenus in functione versantur publica, organa dici, partesve organicas, sive similares sint, ut cutis, Tactûs, sive dissimilares, ut musculus animalis Motûs organum.

Partium Dissimilarium singulas partes sua propria habere munia. XVII. Quando à dissimilari parte constituitur organon, concurrunt quidem ad functionem obeundam partes ejus omnes, propria tamen munia habent singulæ.

In iis alias primas tenere. XVIII. Et 1. quidem aliæ primas tenent, ut in oculo non humor Crystallinus, quem transeunt, sed Tunica retina, in quâ species sistuntur.

Alias Functionem juvare. XIX. 2. Aliæ Functionem juvant, ut cornea tunica, tresque humores quorum ope transmissæ species, variè infringuntur. Musculi autem oculi non faciunt ad visionem absolutè, sed ad plurium rerum visionem, quatenus scilicet in objecta varia oculum quaquaversum contorquent.

Alias non juvare, nisi aliquatenus. XX. 3. Aliæ non juvant quidem, nisi quatenus sine ipsis non fit actio, ut fortè processus ciliares, quatenus scilicet obscuritatem in oculo creent, sine quâ nullam permanere omninò necessariam specierum picturam documentum est magisterium opticum, nisi enim obscurum fuerit cubiculum dissipantur species nec videntur.

Huc non referendus Nervus opticus, utpote qui nec oculi pars est, nec aliquid facit ad visionem, quæ hic pictura tantùm est objecti in retinâ Tunicâ repræsentata.

Alias Actionem conservare. XXI. Adduntur 4. Partes actionem conservantes, talesque dicuntur esse palpebræ, quæ non tàm visionem conservant, quàm oculum visionis organum; nisi quis velit palpebras magnam lucem arcere ab oculis, dum connivent, sicque conservare visionem, quod munus pupillæ est, & meliori jure, cùm organi pars sit, secus ac palpebræ.

Primariæ parti Functionem, reliquis usum tribui. XXII. Atque Primariæ quidem parti Functio ipsa vulgò tribuitur, reliquis usus tantùm, quem præcipuè in obeundâ suâ functione præbeant. Cùm autem in omni etiam dissimilari parte, in quâ fit aliqua actio, non reperiantur semper partium illarum diversa genera, factum est ut rarò illa functionis & usûs distinctio observetur, sed passim promiscuè usurpentur. Quæ confusio ita plurimos confudit, ut nullum fortè reperias, qui quid functio, ususve propriè sit, definiat.

Functio, & Usus qui differant. XXIII. Malim proinde Functionem toti organo, Usum verò partibus singulis, etiam præcipuè adscribere.

Functionis definitio. XXIV. Atque in hac acceptione, *Functionem seu Actionem* licet definire, *quod sit Mutatio in Organo facta ob propriam ipsius aptitudinem.*

Et genus quidem Functionis statuimus *Mutationem*, cùm citra Mutationem nulla fiat in corpore functio.

In differentiâ dicimus 1. Eam fieri *in Organo*, ut ostendamus non determinatam partem, sed universum corpus respicere functionem.

2. *Ob propriam Organi aptitudinem*, ut doceamus & diversas esse in corpore Functiones, & in unoquoque quærendam causam cur hæc potiùs, quàm illa fiat in ipso functio. Eam autem *Aptitudinis* nomine designamus, cùm sic Naturalis organi potentia, per quam naturâ suâ aptum est ad agendum vel patiendum, qualitasque adeò sensibus non obvia, nec proinde calor aut frigus, aliave patibilis qualitas, cujus ratione subjectum passionem tantùm efficit in sensu, nec agit immutativè, sed duntaxat repræsentativè: cujusque ideò actio in id tantùm dirigitur utiliter, quod, & quà sensu pollet, non autem in res sensu carentes.

Functio duplex. XXV. Functio autem omnis vel Activa est vel Passiva.

Activa. XXVI. Activa, quæ fit ab organo, ut Motus à Musculo.

Passiva. XXVII. Passiva, quæ fit in organum, ut visio, seu pictura objectorum in oculi tunicam retinam.

Quibus & illa addi debet, quæ fit tantùm in organo, ut Chylificatio in Ventriculo.

Vsus quid.

XXVIII. Vsus autem nobis nihil aliud est, quàm singularum dissimilaris Organi partium, ad functionem obeundam officium, & munus. Sic Tunicæ Retinæ in Visione usus seu officium est sistere Species; Humorum trium easdem transmittere, & infringere, &c.

Vtilitas quid.

XXIX. Præter hunc partium in edendis Functionibus usum, fit & alterius usûs à Medicis Mentio, qui magis propriè utilitas vocari possit, sic Cuticulæ hæc utilitas est, ut impediat humoris roridi è cute effluxum: Sic oculis utiles sunt palpebræ, dum ab externis injuriis eos tuentur.

Functionum aliæ principes aliæ ministræ. Principes tres Naturalis. Vitalis, Animalis. Earùm organa.

XXX. Solent præterea cum Organis suis Functionis vulgò dividi in Principes & Ministras. Medici cum Galeno tres numerant Principes, Naturalem, Vitalem, & Animalem, singulisque præcipuas suas assignant sedes, seu Organa, Naturali quidem, Hepar; Vitali cor; Animali Cerebrum. Philosophi autem plerique cum Aristotele Vitalem à Naturali non distinguunt, eamque volunt in corde præsidere. Quibus & nos accedimus, utpote qui ex Circulari Sanguinis Motu sumus edocti, Sanguinem præparari tantùm in hepate, perfici demum in corde, à quo per Arterias in Vniversum derivatur Corpus, cui ubi prospexit per venas ad cor refluit, ibidem denuò elaborandus. Naturali proinde Functioni organum præcipuum tribuimus Cor, Animali Cerebrum relinquimus.

Cordi quænam partes ministrant.

XXXI. Cordi ministrant reliqua Thoracis & Abdominis Organa, & fortè ipsum quoque Cerebrum; cui cùm Cor Materiam Animalium Spirituum subministret Cerebro inservient omnia. Nec mirum est ministras sibi esse mutuò has partes principes, cùm corpus non tam sit instar Horologij, in quo una pars reliquas regit omnes, quàm instar Reipublicæ, in quà qui cæterorum videntur principes, eorundem ministri verè sunt. Idem planè in Corpore nostro, utpote Microcosmo experimur.

Corporis Materia.

XXXII. Atque ita egimus hactenus de Corporis humani partium essentiâ, differentiis, affectionibus, adeòque principatu: restat ut de earundem ortu quædam addamus, ubi & Materia, ex quâ, & ordo, quo formantur, perficiunturque & incrementum capiunt, considerabuntur. Et Materiam quidem, ex quâ tum formatur, cùm perficitur universum corpus; statuimus solum semen, ex quâ verò nutritur & incrementum capit, Maternum Sanguinem, quod abunde testatur pullorum generatio. Hos enim ex solo albumine, tanquam semine, partium omnium & conformationem & perfectionem nancisci; Vitellum autem Materni Sanguinis, & lactis vicem gerentem, etiam post exclusionem integrum in eorum abdomine reperiri docet experientia, cuique obvia, & Harvejo lib. sui de Cordis Motu cap. 16. annotata. Ad horum autem pullorum instar cæterorum Animalium, hominisque adeò corpus ex solo semine construi probabilissimum est, cum diversitatis nulla occurrat ratio, reperianturque quotidie summè exiles fœtus, in quibus partium omnium miranda occurrit perfectio.

Ejus conformationis ordo.

XXXIII. Ponuntur autem simul partium omnium rudimenta, quod canis fœminæ nuper imprægnatæ dissectione confirmat Bartholinus in Controvers. Anatom. de Part. earumque fact. & Function. Quæst. 9. Docet enim in ejus Vtero non tantùm tres veluti Bullulas, Cerebri, Cordis & Hepatis: sed & quibus illæ nexæ sunt, filamenta innumera; exactiùs examinanti offerri tenuia, candida quaquaversùm exporrecta, arteriarum, venarum, nervorum, &c. rudimenta.

XXXIV. Vt autem omnes partes simul inchoantur, sic & quodammodò perficiuntur, quod pullorum generatio arguit; in eo tamen videntur reliqua, quæ in utero Materno Sāguine utuntur, differre, quod imperfectior sit illorum perfectio ob incrementum, quod aliæ partes majus accipiunt ante alias, & illæ quidem priùs, quæ ad vitam maximè sunt necessariæ, quarumque opera plurimum opus habet in utero fœtus. Sic observatum est quandoque ab Harvejo, ut citato loco refert, in humano fœtu membra omnia perfectè delineata, ipsaque genitalia distincta fuisse, vixdum positis Hepatis rudimentis; quod intelligo de Hepatis parenchymate, cujus cùm nulla sit in fœtu, optimum à Matre Sanguinem accipiente, necessitas, mirum non est si tardiùs augeatur, potuit tamen etiam in illo abortivo fœtu illud fuisse contra Naturam.

Corporis divisio respectu Artificialis dissectionis.

XXXV. Atque hæc de Anatomes subiecto in se considerato dicta sufficiant, quod quatenus artificialem sui spectat dissectionem, commodissimè ab artificibus in tres ventres, superiorem, seu Caput, medium seu Thoracem, & infimum seu Abdomen, duplicesque dividitur artus, superiores, manus, inferiores, pedes.

Corporis distributio in tres regiones.

Purgantium divisio.

XXXVI. Coronidis loco hoc addere libet, posito circulari Sanguinis Motu, evanescere Corporis in tres regiones secundùm portæ & cavæ venæ majores, capillaresque ramos distributionem: neque enim per venas fit ullus humorum ad Intestina motus, sed tantùm per arterias. Nec tamen ideò perit purgantium in blanda, mediocria, & vehementia partitio; quin potiùs, quod quotidiè testatur Experientia, hoc motu admisso redditur manifestius, cur scilicet blandis sæpè purgantibus educantur è distantibus pravi humores; quia scilicet purgantium vis unà cum Sanguine per arterias in universum defertur corpus, unde peccantes Succos cum refluente Sanguine per venas secum reducit versùs cor, à quo præcipitantur ad arterias mesenterij, sicque per alvum aut os excluduntur. Hinc etiam dari potest ratio, cur sæpè protrahatur purgatio, aut nulla sequatur, cur moveantur, non semper emoveantur pravi humores & similia plura.

LIBER

LIBER I.

DE INFIMO VENTRE.

Sectionis initium unde. I. AB Infimo Ventre, utpote Excrementorum aptissimi putredinis Fomitis Sentinâ, Sectionis & Doctrinæ initium facere solent Anatomici.

Abdomen à Thorace & pedibus qui dirimatur. II. Hunc, Abdomen vulgò dictum, à Thorace dirimit Diaphragma, à pedibus ossa Coxendicis.

Distinguitur in tres regiones. III. Distinguitur commodissimè in Regiones tres superiorem, mediam, & inferiorem.

Superior. Epigastrium. IV. In superiore, Epigastrium dictâ, duobus supra Umbilicum transversis digitis desinente, considerantur, & in utroque latere Hypochondria; eæ scilicet Epigastrii partes, quæ sub notharum Costarum cartilaginibus continentur; & in horum medio ventriculi Regio, Epigastrium, generis nomine simpliciter dicta.

Media Umbilicalis. V. In Mediâ, Umbilicalis appellatâ, Abdominis regione, duobus supra, totidemque infra Umbilicum transversis digitis protensâ, spectantur itidem tres partes, Laterales scilicet, Lumbares vocatæ, & Media Mesomphalium, quòd in ejus medio sit Umbilicus.

Inferior Hypogastrium. VI. Inferior Abdominis Regio, quæ Hypogastrium dicitur, & duobus transversis digitis infra Umbilicum terminatur, partes laterales habet, Ilia, ab Ileo Intestino plurimùm ibi contento, indigitatas, & mediam quæ generis appellatione gaudet, & Hypogastrium absolutè nuncupatur.

Aliæ præterea in abdomine partes. Inguina Pubes. VII. Occurrunt præterea in Abdominis pedumque limitibus partes tres, hîc tractari solitæ. Harum laterales sunt inguina, in femoris ad abdomen flexurâ; Media pubes dicitur, pars supra pudenda proxima & pilosa, quo loco pubis inde dicta ossa concurrunt, huic subsunt in utroque sexu pudenda.

Abdominis partes. VIII. Ut in Regiones distinguitur, sic Abdomen in suas dividitur partes; easque vel continentes, cavitatemque formantes, vel intra cavitatem contentas.

Continentes. IX. Continentes vel reliquo Corpori & Abdomini sunt Communes, vel huic propriæ.

Communes. X. Communes sunt Cuticula, cutis, pinguedo cum suâ Membranâ, & panniculus Carnosus; Membrana autem musculorum communis eorundem pars est.

Propriæ. XI. Propriæ sunt Musculi Abdominis dicti, & Peritonæum.

Contentæ XII. Contentæ in Abdomine partes vel Individui Conservationem per nutritionem: vel Speciei propagationem per generationem dicatæ sunt.

Nutritionis Inservientes. XIII. Nutritioni inserviunt, quæ circa alimentorum Chylosin & Sanguificationem sunt occupatæ, ut Ventriculus, Hepar, &c.

Generationi inservientes. XIV. Ad Generationem quæ faciunt partes vel Viriles sunt, vel Muliebres.

Viriles. XV. Viriles sunt Vasa præparantia, deferentia, testes, penis, &c.

Muliebres. XVI. Muliebres sunt Vasa Spermatica, testes, uterus, &c.

XVII. Quò referuntur vasa Umbilicalia, Fœtus Membranæ, uteri placenta, &c. Quibus, dum generatur inque utero est homo, opus habet, Et de singulis ordine.

CAPUT I.

De Cuticulâ.

Cuticulæ descriptio. Materia. I. CUticula est Pars similaris, tenuis, albicans, pellucida, Cuti ubique cohærens, ipsamque tegens.

II. Generatur cuticula cum cæteris Corporis partibus ex semine, Regeneratur, Nutritur, & augescit ex Sanguine, quem exstillantem Roris instar à cute accepit.

Eam à partibus non excludit. III. Quæ Cuticulæ regeneratio, eam ex partium numero non excludit, cùm non tantùm in serpentum exuviis, cervorumque Cornibus idem accidat, sed in ipsis dentibus humanis, quos, postquam exciderunt, iterum generari, quis non videt?

Ejus Utilitates duæ. IV. Functionem nullam habere videtur Cuticula, cujus duæ sunt Utilitates. 1. Humoris roridi è Cute effluxum impedire; unde eâdem attritu, vesiculis, aliâve ratione à Cute remotâ, continuò madescit Cutis 2. Cutim ab Aëris, acriumque omnium inclementiâ tueri, unde eâ ablatâ molestissimus Cuti est aër, frigidior imprimis; ut & acria omnia.

Pelluciditas. V. Pellucida est, unde, qui ipsi insunt Colores, per ipsam lucent, qui & cernuntur.

CAPUT II.

De Cute.

I. CUtis est pars similaris, crassa, albicans, subpellucida, corpus reliquum undique ambiens, Tactu prædita.

Cutis Descriptio. Materia. II. Generatur ex Semine: Nutritur, augescit, & læsa consolidescit ex Sanguine, quem per arterias accipit, venasque ideò habet, quin ex eodem Sanguine in Cutis ablatæ locum fit Cicatrix, cujus ope coalescunt cutis læsæ labia, non tamen semper, cùm etiam sine cicatrice uniantur denuò, quod non tantùm in pueris accidit, sed adultis quoque, quod non ita pridem in me sum expertus; Novaculâ enim duos digitos ad os usque læsi, imposito autem emplastro stichtico intra viginti quatuor horas in totum curatum est utrumque vulnus, & ita quidem ut cicatricem & læsionis locum adhuc quæram. Erat nihilominus vulnus

alterum supra medii digiti cum Metacarpo articulationem.

Functio. III. Functio Cutis Tactus est: quo Sola Cutis propriè prædita est, unde & nervos accepit: Est autem in quibusdam Cutis partibus tenerioribus acutior Tactus, quàm in aliis magis callosis.

Vtilitates tres. IV. Cutis Vtilitas. 1. Est Corpus reliquum tegere, & ab externis injuriis tueri.

V. 2. Est sudori per suos poros exitum præbere, & Medicamentis foris applicatis ingressum.

VI. 3. Pilis firmamento esse.

CAPUT III.

De Pinguedine.

Pinguedinis descriptio. I. PInguedo est pars similaris, albicans, mollis, oleaginosa.

Materia. II. Generari videtur ex Semine. Nutritur autem, & incrementum sumit ab oleosâ sanguinis parte, unde ubique ferè venas & arterias comitatur, illisque accrescit.

Formatio. III. Exsudat quasi in minima distractus ab interno igne oleosus Sanguis, & vasorum Tunicas pervadit; à circumjacentibus autem Membranis magis densis sistitur; ubi abeunte in auras igne, Spiritus acidi sibi admisti beneficio concrescit.

Diversitas. IV. Reperitur autem alia mollior alia durior, ob admisti Spiritus majorem, minoremve copiam, & activitatem.

Cur ejus plurimum in Tabe consumatur. V. Consumi in Tabe plurimum, nunquam in totum pinguedinem, non mirum, cùm sit conveniens interni Ignis pabulum; quod dum in Tabe destituitur, Ignis, pinguedinem depopulatur, novaque in absumtæ locum non reponitur.

Vtilitates tres. VI. Hæc ergo 1. est Pinguedinis Vtilitas, Internum Ignem, adeóque vitam, in summâ inediâ aliquandiu sustinere.

VII. 2. Ejusdem subitum effluxum cohibere, sicque Coctioni inservire.

VIII. 3. Figori externo, neutiquam Calori ingressum impedire, & sic contra Aëris frigidi inclementiam interiora tueri.

COROLLARIUM.

Cur Arteriæ duplici donatæ sint Tunicâ. Cùm Sanguis Arteriosus interno igne sit quasi turgidus, eâ etiam fortè de causâ duplici donatæ sunt Arteriæ Tunicâ, ne per simplicem pars sanguinis oleosa nimium emanaret, cujus nullus erat in venis & extremis arteriis metus, imminuta tractu Viarum Ignis & copiâ, & Activitate.

CAPUT IV.

De Membranis in genere, Membranâ Carnosâ, & Musculorum propriâ.

Membrana à Tunicâ distinctio. I. MEmbrana aliàs cum Tunicâ confunditur, aliàs ab eâ distinguitur, & tum Tunica ferè pars est dissimilaris, Membrana similaris. Meninges autem propriè vocantur binæ Cerebri Membranæ.

Ejus Descriptio. II. Est ergò Membrana pars similaris, tenuis, pellucida, partes ab invicem distinguens, easve simul connectens & firmans.

III. Membranarum Functio Tactus creditur; licèt molesta tantùm in Membranis sentiantur, nec objectis externis pateant, de quo accuratiùs infrà. *Functio.*

IV. Earundem 1. Vtilitas est partes diversas ab invicem distinguere, unde omnes ferè Corporis partes Membranâ donatæ sunt. *Vtilitates duæ.*

V. 2. Partes simul connectendo, easdem in determinato cuique loco firmare, ut evitetur confusio.

VI. A Membranæ natura desciscit Carnosa Membrana, seu panniculus Carnosus, & musculis accedit. Cujus adeò ope universam Cutim movent Bruta, quibus & cuti subest; in homine autem interponitur fere ubique cuti & huic Membranæ pinguedo, præterquam in paucis partibus mobili cute præditis, ut in fronte & quorundam integro capite, rarius in aliis locis. *Ab ejus naturâ, quomodò desciscat Membrana Carnosa, seu panniculus carnosus.*

VII. Est ergo Panniculi Carnosi in Brutis & hominum fronte, præter Tactum, functio eadem, quæ Musculorum, fibrarum scilicet suarum Contractio. *Panniculi Carnosi functio.*

VIII. Et hujus Functionis utilitas est Cutis, cui inseritur, Motus. *Vtilitas.*

IX. Panniculi autem ipsius Vtilitas est, Musculos à pinguedine secludere.

X. De Membranâ Musculorum propriâ sequenti agetur capite, cum Musculi pars sit.

CAPUT V.

De Musculis in genere.

I. MVsculus est Pars dissimilaris, motûs Animalis organum. *Musculi descriptio.*

II. Dissimilaris pars est, constat enim fibris, carne, & Membranâ.

III. Fibræ vel dispersæ sunt, vel in unum coactæ. *Fibræ duplices.*

IV. Dispersæ sunt vel per totum musculi ductum, ut in Sphincteribus; vel in Medio tantùm, ut in plerisque artuum Musculis; vel in extremis tantùm, ut in Diaphragmate; vel in alterâ tantùm parte, ut in Pyramidalibus; vel mixtim, ut mox dispersæ sint, mox iterum unitæ, ut in musculis abdominis rectis. Nullius musculi fibræ ubique unitæ sunt. *Dispersæ & quidem diversimodè.*

V. Musculi oblongi, quorum fibræ in Medio dispersæ, in utroque extremo sunt unitæ, in tres partes dividi solent; principium sive caput musculi, illud scilicet extremum, cui inseritur Nervus: finem seu Caudam, oppositum scilicet extremum: & Medium seu Ventrem, quo loco dispersis fibris intertexta est Caro, quæ in extremis nulla. Plerisque Caput Ligamentum; Cauda verò musculi Tendo vocari solet. *Musculorum oblongorum partes tres.*

VI. Musculi Functio est Partium variarum Motio. *Musculi Functio.*

VII. Partes autem aliæ, dum à Musculis moventur, ad se invicem trahuntur, ut sternum & pubis ossa per musculos abdominis rectos; aliæ flectuntur & vicissim extenduntur, ut Brachii & Cubiti ossa; aliæ propelluntur, ut abdominis viscera, per suos musculos, & Diaphragma; aliæ constringuntur, ut Vesicæ cervix per Sphincterem. *Partium motio quot modis fiat.*

VIII. Vt ita moveat partes Musculus contrahitur. *Musculi contractio. Quid sit.*

IX. Estque nihil aliud Musculi contractio, quàm ejus fibrarum Animali Spiritu turgidarum distensio, & hinc ejus abbreviatio.

Animalis Spiritus affluxus ad fibras à triplici causa. Unde motus triplex.

X. Affluit ad Musculi fibras Animalis Spiritus per Nervos, & quidem vel jubente voluntate, vel ob irritationem naturalem, præternaturalemve. Hinc variæ pendent Animalis motus differentiæ, Voluntarii, Naturalis, Præternaturalis.

Musculi remissio.

XI. Cessante irritatione, aut Voluntatis imperio remittitur Musculi Contractio, etiam non agente musculo opposito.

Ejus præcipua pars Fibræ: quibus inserviunt caro & Membrana.

XII. Præcipua in Musculo pars sunt Fibræ: quibus in functione suâ inserviunt, Caro, & Membrana; illa quidem, dum tumentibus fibris locum facit suâ mollitie: hæc verò dum easdem continet, & in extremis firmat, ut validior fiat motus.

CAPUT VI.

De Musculis Abdominis.

Musculorum Abdominis numerus. Eorum functiones.

I. IN Abdomine semper octo, quandoque decem reperiuntur Musculi.

II. Rectorum Musculorum (quos unum par tantùm constituere inter alia & hoc videtur arguere, quòd in Canibus Simiisque Sternum supergredientes nullas habeant intersectiones) propria Functio videtur Sterni ad ossa pubis Attractio, Transversorum, partium in Abdomine contentarum compressio; Obliquorum, mixta ex costarum detractione, & Abdominis compressione.

Earum Utilitates duæ.

III. Duplex autem est harum Functionum Vtilitas, & Exspirationis, & contentorum in Vesicâ, Intestinis, ac Vtero exclusionis promotio.

CAPUT VII.

De Peritonæo.

Peritonæi descriptio.

I. PEritonæum est Membrana Cavitatem Abdominis proximè constituens, Visceraque omnia in eo contenta investiens.

Ejus Membrana duplex.

II. Duplici Membranâ constitui Peritonæum docent processus ab exteriore constituti, ac in Viris seminaria vasa cum testibus complectentes; in quibus & hernia fit.

CAPUT VIII.

De Omento.

Omenti descriptio

I. OMentum est Membrana tenuissima, à Ventriculi fundo & colo in reliqua Intestina dependens Cavitatemque, Aucuparii Marsupii formâ constituens.

Utilitas.

II. Cùm plurimis vasis, Arteriis scilicet & Venis donatum sit Omentum, ac ex multiplici experientiâ constet repertum in ejus tum Cavitate, tum propriâ Substantiâ, non parùm sæpe incrassatâ, chronicorum Morborum fomitem, videtur, ea esse omenti Vtilitas, ut redundantes humores colligat, &, cùm possibile, iterum convenienti tempore per venas deponat.

CAPUT IX.

De Ventriculo.

Ventriculi descriptio. Esse partem dissimilarem.

I. VEntriculus est Pars Dissimilaris, cava, Chylificationis officina.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranis tribus, quarum extima communis ipsi est, & cæteris Abdominis visceribus, Peritonæo continua. Media carnosa est, ac transversis donata Fibris: Intima rugosa est, glutinosa humiditate imbuta.

Habere cavitatem.

III. Cavitatem habet insignem, ad Continendum cibum & potum, quem per sinistrum Orificium, Stomachus dictum, & OEsophago continuatum admittit, per dextrum autem seu Pylorum in Intestina emittit.

Ejus Materia Nutritionis.

IV. Nutritur Sanguine per Arterias affluente, cujus reliquiæ per venas refluunt, etiam vas breve dictum, quod in Ramum splenicum desinit.

In eo Alimentū hærere, & maturari. In quibus consistat Fermentatio.

V. Hæret aliquandiu in Ventriculo assumptum Alimentum, ibique in albicantem massam subviscidam fermentatur.

VI. Consistit autem Fermentatio in Mistionis, adeóque Naturalis partium Alimenti compagis solutione tali, ut à fæculentis educi queant succulentæ, Corporique Alendo aptæ.

Ventriculi Fermentum pro ætate diversum.

VII. Hoc Chylificans Fermentum in recens natorum Vitulorum Ventriculis reperitur crassiusculum, dicitúrque Coagulum. Sensim autem minuitur, ac in Adultis Glutinis instar offenditur liquidiusculum, inter Ventriculi rugas hærens.

Quomodò continuò regeneretur.

VIII. Miscetur per Minima Alimentis; atque ex hujus reliquiis inter rugas ventriculi remanentibus regeneratur continuò hoc fermentum, Salivæ indesinenter ex ore in Ventriculum delabentis beneficio: non dissimili ratione, quâ Pistores ex fermentatæ panis massæ reliquiis, addito pauco sale, novum sibi parare solent fermentum. Vnde & primum Chylificationis rudimentum in ore accipit Cibus à Salivâ, quam Salinæ Naturæ esse docet inter alia Vlcerum per eam Curatio.

Chylificationis rudimentū à Salivâ.

Salivā ubi & unde generetur. Ejus effectia.

IX. Generatur autem Saliva in Tonsillis, à defluente ex cerebri Ventriculis sero; quo in gravedine subsistente perit cum gustu appetitus; quin & difficiliùs tunc procedit Chylificatio, gravatúrque facilè ab Alimento Ventriculus. Vbi verò Naturalem fluxum reperit, redit appetitus ac sæpè intenditur ob Acrimoniam, quam mora serum contraxit majorem: quæque itidem Salinæ naturæ esse arguit Salivam.

Serum unde oriatur.

X. Ortum autem suum debere nobis videtur hoc serum Spirituum Animalium reliquiis: His enim maximè Spirituosis, & ut Chymici loqui amant Mercurialibus in Cerebro per Alkoholisationem summè depuratis, segregatur cum Aquâ fixius Sal, quæ duo serum hoc constituunt. Sed de Spirituum Generatione postmodùm agemus suo loco.

Fermentationem adjuvare ignem.

XI. Adjuvat hujus Chylificantis Fermenti operationem internus Ignis; ut panis Fermentationem externus.

Alimentum fermentatum per Pylorum ad intestina propelli. XII. Fermentatum Alimentum per Pylorum in Intestina deponitur, motu Ventriculi peristaltico, à transversis ejus fibris perfecto, ac in vivis sectionibus non raro ad oculum apparente.

CAPUT X & XI.

De Intestinis.

Intestinorum descriptio. I. Intestina sunt Partes dissimilares fistulosæ, à Ventriculi Pyloro ad podicem usque per gyros productæ, mesenterio ac omento alligatæ, fermentati Alimenti Chylum ab alvi fæcibus in lacteas venas exprimentes, fœcesque per anum excludentes.

Esse partes dissimilares. II. Dissimilares sunt Partes: Constant enim Membranâ triplici, extimâ à Peritonæo communi, ac duabus interioribus propriis, mediâ quidem carnosâ, fibrisque transversis donatâ, intimâ vero nervosâ, crustâ in tenuibus Intestinis præditâ.

Fistularum instar excavata. III. Fistularum instar excavata sunt Intestina, præsertim tenuia, quia transmittere tantùm debebant fermentatam Alimentorum massam: Crassa autem cellulas acceperunt, ut retineant ad tempus alvi fœces.

Eorum divisio. IV. Propriè enim & verè in duplicia Intestina dividitur tota eorum Fistula: In tenuia scilicet, & crassa, plurimùm inter se differentia. *Et differentia.* Et 1. quidem meatûs sui amplitudine, quæ in tenuibus minor, in crassis major existit. 2. Ejusdem meatûs interiori æqualitate, quæ in tenuibus tantùm, quamque tollunt crassorum cellulæ. 3. Interiori crustâ, quæ in crassis nulla, in tenuibus autem spongiosa est, intimè eorum tunicæ adnata, coli instar aut panni, chylo ceu liquidiori fermentatorum Alimentorum parti transitum in lacteas venas concedens, crassiori, & fœculentæ denegans.

Intestina Tenuia. V. Tenuia autem à Pyloro Ventriculi orta in crassa implantantur, eorumque Cavitatem transverso penè digito penetrant, quam eorum partem pro valvulâ habent; ne cum arctatur, detur ex crassis in tenuia refluxus.

Eorum longitudo, situs, & connexio. VI. Hæc quia longissima sunt, quatuor scilicet, & triginta Palmorum, variè in Abdominis cavitate convolvuntur; & ne implicarentur, mesenterio per totum ductum communi membranæ connectuntur.

Intestina Crassa Eorũ longitudo, situs, &c. VII. Crassa verò ad Podicem usque protenduntur, decem ferè palmos longa; ad asservanda excrementa cellulis donata; in suo situ, quàm tenuia, magis firmata, ne, si libera forent, in unum locum facilè conglomerarentur, indurataque tum, & compacta excrementa damnum corpori crearent.

Appendix vermiformis. VIII. Circa Tenuium in Crassa insertionem exporrigitur appendix ob similitudinem vermiformis dicta, cava, dubij usus.

Intestinorum Functio. IX. Intestinorum Functio est, Chyli in lacteas venas expressio, fœcumque propulsio & expulsio.

Quomodò peragatur. X. Id autem perficiunt Motu suo peristaltico per fibras suas transversas circulares; quibus sese contrahentibus angustatur intestinalis fistula, sicque contenta in ipsâ comprimuntur, ac propelluntur, quodque tenue, & liquidum, per tenuium intestinorum crustam in lacteas exprimitur, ac quasi colatur: unde & plurimæ in hæc inseruntur, paucissimæ in crassa.

Chyli à fæcibus separatio per Bilem. XI. Promovet autem Chyli à fœcibus separationem Bilis ex suo folliculo in tenuia intestina, ubi gyros accipiunt, effusa, ac fermentatam Alimentorum massam fundens ac fluidam reddens.

Bilem non tantùm ad expulsionem intestina irritare. XII. Neque enim probabile est Bilem tantùm in intestina excerni, ut ipsâ ad expulsionem irritet. Nam 1. in Naturali statu nulla sentitur ejus acrimonia ad irritationem necessaria 2. Præterquam quòd tum intestinorum motus semper inchoandus foret ab insertionis loco, sive ibi aliqua adhuc sive nulla contineretur Chyli portio; metus quoque 3. foret, ne inquinaretur Bile alimentum fermentatum, si modò talis, qualis describitur, Naturæ sit Bilis; quam cùm 4. in externis fundendi & liquandi vi pollere quotidiana nos doceat experientia, non sine ratione ipsi, quam tribuimus, facultas adscribi queat.

CAPUT XII.

De Mesenterio.

Mesenterij descriptio. I. Mesenterium est Pars dissimilaris intestina colligans, vasaque ad ipsa delata fulciens.

Est pars Dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim duplici membranâ, pinguedine & glandulis.

Membranis intestina vincit. III. Membranis Intestina vincit quasi & investit.

Pinguedine vasa fulcit. IV. Pinguedine vasa fulcit, Nervos, Arterias, Venas vulgares & lacteas: unde in Macilentis brutis, ut canibus ibi tantùm pinguedine obsitum est mesenterium, ubi deferuntur vasa.

Pancreas Glandularum Mesenterij maxima. V. Inter Mesenterij glandulas notabilis est, quæ omnium maxima in ejus centro reperitur, Pancreas Asellio dicta, in quam lacteæ venæ, de quibus suo loco, concurrunt.

Glandulas receptui humorum inservire. VI. Inserviunt aliàs glandulæ, receptui humorum crassorum, quos si attenuaverint, in Venas deponunt, ut aut Sanguini reliquo permisceantur iterum, ubi debellari, aut Sanguini tantùm confusi cum excrementis excludantur, ubi in Alimentum abire nequeunt: sin ipsos attenuare nequeant, eos tum coacervant; unde plurimi Chronici Morbi ortum ducunt.

CAPUT XIII.

De Pancreate.

Pancreatis descriptio: Utilitas. I. Pancreas est Pars dissimilaris, glandulosa, mollis, foris rubea, intus albicans ad intestinum duodenum, venamque Portæ sita.

II. Glandulis constat tenui membrana investitis, unde & eandem, quam reliquæ glandulæ, corpori præbet utilitatem: infercitur in Cacochymicis non rarò humoribus crassis pravis.

CAPUT XIV.

De Epate.

Epatis descriptio. I. Epar est pars Dissimilaris Sanguificationis officina.

II.

Est pars Dissimilaris.

II. Dissimilaris pars est; constat enim Venarum cavę & Portę, & fortè lactearum quoque Radicibus, Parenchymate, & membranâ.

Venæ Cavæ & Portæ quomodo per Epar porrigantur.

III. Cavę & Portę propagines per universum Epar dispersę osculis suis & Anastomosibus coëunt præsertim circa medium, penetrat enim Cava Epatis gibbum seu convexam partem, Portę autem vena simam seu Concavam.

Ductus ex Venâ Portæ in Cavam.

IV. Hîc non prętereundus insignis ex Portæ venâ in Cavam penetrans ductus; magni procul dubio in obstructo hepate usus,

Lactearum Truncum in venam portam inseri.

V. Cùm de Lactearum Trunco certi adhuc habeatur nihil, probabile nobis videtur, si non semper in ipsum hepatis parenchyma penetret, saltem in Portæ inseri, cùm non semel & Asellio & nobis visi sint ejus surculi Chylo turgentes ad hepar usque delati.

Parenchyma cavæ & portæ radicibus circumfusum.

VI. Circumfusum est his cavæ & portę Radicibus Sanguini concreto non absimile parenchyma rubicundum & molle.

Ejus Membrana.

VII. Hoc investit Membrana tenuis, à Peritonæo orta.

Hepatis Functio Sanguificatio.

VIII. Quæ in Hepate fit Functio Sanguificatio dicitur: Chyli scilicet per Lacteas venas affluentis in Sanguinem mutatio.

Quomodo peragatur.

IX. Sanguificationem autem sequenti modo se habere judicamus: Chylus in Portæ venæ Radices effunditur, refluentique sanguini miscetur, cum ipso digeritur sicque in sanguinem abit.

Sanguinem in Liene plusquã perfici.

X. Præcipuas autem hîc sanguini à Liene refluenti tribuimus; quem suo loco dicemus in liene circulari quasi, & plus quàm perfici; cujus adeò ope breviori temporis spatio in Sanguinem vertitur Chylus; solâ digestione, at longiore morâ in Sanguinem abiturus. Sic testatur Guidius de la Brosse, mutasse se sola digestione panem vinumque simul mista, primò in Materiam Chylo similem, albicantem, hinc Sanguinis instar rubentem, denique ad Carnis modum incrassatam. Sic in Essentiarum Chymicarum præparatione, solemus crudiori Materiæ perfectam essentiam miscere, simulque digerere, unde sæpè tantùm intra octiduum proficimus, quantùm vix bimestri spatio, citra illam mistionem proficeremus.

Bilem Sanguinem crassiorem, in portæ venam refluum, attenuare, & Sanguificationem promovere.

XI. Cùm autem non tantùm à Liene, ubi ulteriùs elaborari Sanguinem diximus, sed & à reliquorum Abdominis Viscerum nutritione refluat in Portæ venam Sanguis, qui crassior existit, quàm ut commodè tenues Portæ Cavæque radices pervadere queat Bilis, fundendi, crassaque dissolvendi & liquandi vi Prædita, ex suo folliculo per innumeros surculos in portæ venæ radices, quas comitantur, affluit, quæ Sanguinem incrassatum attenuet, reddatque fluxilem; & fortè intimiorem Chyli & Sanguinis permistionem promoveat.

Hanc digestionem Parenchyma Hepatis promovere.

XII. Adjuvat hanc digestionem Parenchyma Hepatis, in quod ut in M.B. immerguntur dictarum venarum radices.

Sanguinem ultimò in corde perfici.

XIII. Vltimum tamen sui complementum in Corde accipere Sanguinem, ibique quasi destillari proximo dicemus libro.

Caput XV.

De Bilis Vesiculâ.

Vesiculæ Bilariæ descriptio.

I. VEsica Bilaria est Pars dissimilaris, membranea, cava, pyriformis, cavæ Hepatis parti impressa, Bilem in se generatam continens, & partim in Intestina per meatum Bilarium ad fermentatæ Alimentorum massæ solutionem; partim in Hepar Portæque venæ Radices per infinitos surculos ad refluentis à partibus abdominis per venas Sanguinis crassioris attenuationem expellens.

Est pars dissimilaris.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranâ duplici, exteriore communi à Peritonæo, quâ scilicet extra hepar protuberat; interiore propriâ, crassiore, validâ, fibrosâ, unde & excernit Bilem.

Ejus cavitas varia.

III. Cavitas ejus pro Bilis quantitate variâ est.

Ejus Figura.

IV. Figura ejus est Pyriformis; à fundo scilicet ampliore sensim in angustiam seu cervicem rugosam arctata.

Situs.

V. Sita est in parte Hepatis simâ, quò suam commodiùs obiret functionem.

Functio Bilis generatio ex Sanguine.

VI. Est autem Vesiculæ hujus Functio, Bilis generatio, quæ fieri videtur ex Sanguinis parte biliosiore Bili in ejus cavitate admixtâ, ibidemque in Bilem fermentatâ.

Eam habere Arterias.

VII. Habet enim hæc Vesicula arterias, & ad sui Nutritionem, & ad Bilis generationem Sanguinem advehentes.

Et Nervulum.

VIII. Habet eadem & Nervulum, in emaciatis magis conspicuum, & ad sensum, & ad motum expulsivum.

Bilis quomodo excernatur.

IX. Excernit siquidem suam Bilem obliquo ductu in Bilarium inde dictum Meatum, partim in Intestina, partim in Hepar tendentem.

In intestinis quid producat.

X. Quæ in Intestina propellitur Bilis Fermentatam Alimentorum Massam, ad faciliorem Chyli expressionem dissolvit.

Quid in Hepate.

XI. Quæ verò in Hepar defertur, per infinitos surculos Portæ Radicibus insertos in easdem infunditur, Sanguinemque ab omnibus Abdominis partibus per Portæ venam redeuntem crassiorem attenuat, ut Cavæ Portæque angustas Radices pervadere queat, & fortè Chyli Sanguinisque promovet permistionem.

Rarus ad Ventriculum surculus.

XII. Rarus in Ventriculum fertur ex Bilario Meatu surculus, unde Bilis Vomitus sequitur.

Caput XVI.

De Liene.

Lienis descriptio.

I. LIen est Pars dissimilaris, magnitudinis & Figuræ variæ, Sanguinem quodammodò plus quàm perficiens ad faciliorem Chyli in Sanguinem mutationem.

Est Pars dissimilaris.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim plurimis arteriis, venisque, Parenchymate, & Membranâ.

Ejus Functio.

III. Functionem Lienis statuimus Sanguinis in ejus vasis ulteriorem elaborationem, & Circulationem, unde plusquàm perficitur quasi Sanguis, quem per Arterias tantùm admittit, per

venas iterum emittit, etiam per malè descriptum à multis vas breve, quod à Ramo Splenico in lienem ventriculumque divaricato constitui nos docuit Autopsia.

Sanguinis. Motus ad Lienem.

IV. Motum autem Sanguinis ad Lienem per Arterias, à Liene verò per Venas esse, instituta in vivis ligatura abunde probat: Tum enim intumescunt Arteriæ à Corde; venæ verò à Liene versus ligaturam, quæ ultra ligaturam inaniuntur.

V. Atque hanc unam Ligaturam cæteras omnes de Lienis usu opiniones satis superque refutare arbitramur; in quibus proinde non est quòd ampliùs immoremur.

VI. Non frustrà in Liene elaboratur sanguis, quem superiùs diximus promovere plurimùm chyli sanguificationem, non nisi longiori tempore absolvendam. Atque hoc sensu vera sunt, quæ pro Lienis sanguificatione adduci solent argumenta à Praxi desumta.

CAPUT XVII.

De Renibus.

Renum descriptio. Eorum Functio.

I. Renes sunt Partes dissimilares, serum à sanguine segregantes.

II. Accipiunt autem per Emulgentes arterias sanguinem, quem à sero repurgatum, & à sui Nutritione residuum per venas, malè proinde emulgentes dictas, in cavam refundunt.

Seri colatio qui fiat.

III. Colatur quasi hoc serum per Caruncula Renum parenchymati immersas in pelvim; quam constituunt Vreteres in Renum cavo sese expandentes.

CAPUT XVIII.

De Capsulis Atrabilariis.

Capsularum Atrabilariarum descriptio.

I. Capsulæ Atrabilariæ sunt glandulæ binæ, variæ figuræ, cavæ, colore flavo fœdo, ad Cavæ venæ latera supra renes sitæ, vasis affixæ, sæpè vacuæ; ejusdem cum cæteris glandulis Vtilitatis.

CAPUT XIX.

De Vreteribus.

Vreterum descriptio. Esse Partes dissimilares.

I. Vreteres sunt Partes dissimilares, fistulosæ, renibus, & Vesicæ insertæ, in hanc serum ab illis advehentes.

II. Dissimilares sunt partes; constant enim Membranâ duplici, externâ communi à peritonæo, internâ propriâ, renum pelvi, & vesicæ tunicæ interiori continuâ & simili.

Eorum Functio.

III. Colatum in pelvim serum deferunt in Vesicam, cujus cavitatem antequam penetrant, inter tunicam ejus interiorem & excretivum Musculum ad transversi digiti longitudinem protenduntur. Vnde non datur Vrinæ regressus, Inseruntur autem in partem vesicæ posticam non procul à cervice.

CAPUT XX.

De Vesicâ Vrinariâ.

Vesicæ Vrinariæ descriptio.

I. Vesica Vrinaria est Pars dissimilaris ad pubis ossa inter peritonæi duplicaturam sita, cava, urinæ receptaculum.

Est Pars dissimilaris.

II. Dissimilaris pars est, Constat enim Membranâ duplici, exteriore à Peritonæo, interiore propriâ, quæ absente Vrinâ rugosa est: & duobus Musculis, altero excretivo totam vesicam Ambiente inter geminas ejus Membranas; altero sphinctere, collum ejus fibris suis circularibus amplectente.

Ejus Functio.

III. Vrinam ex allabente per Vreteres sero ortam continet hæc vesica, arctatâ per sphincterem ejus cervice: eamque voluntariè excernit per Excretivum inde dictum musculum cavitatem ipsius undique constringentem.

CAPUT XXI.

De Vasis Spermaticis Virilibus præparantibus.

Vasa Spermatica virilia præparantia quænam.

I. Pro Vasis Spermaticis vulgò habentur duæ Venæ totidemque Arteriæ, Spermaticæ inde dictæ; ex Circulari tamen Sanguinis motu arteriis tantùm id muneris tribui potest, cùm venæ Sanguini referendo sint dicatæ, unde & plurimis donatæ sunt valvulis, Sanguinis motum testes versùs impedientibus.

Eorum insertio.

II. Inseruntur hæc Vasa partim in testes, partim in Epididymidas, quò antequam perveniant sinuoso feruntur ductu, membranâ tenui firmata.

CAPUT XXII.

De Testibus.

Testium descriptio.

I. Testes sunt Partes dissimilares, seminis generationi dicati.

Substantia.

II. Constant autem Substantiâ albâ, Spongiosâ membranæ validæ involutâ.

An in iis Semen generetur.

III. Dubitari potest, an in ipsis Testibus generetur Semen an tantùm fermentum, quod in Epididymidas transmissum Sanguinem ibi mutet in semen.

Vnde pendeat virilitas.

IV. Ab hoc Fermento pendet Virilitas, quo destituuntur Animalia castrata, quæ carnem proinde habent suaviorem, quæ in non castratis duritiem aliquam exhibet.

CAPUT XXIII.

De Vasis deferentibus Ejaculatoriis, de Parastatis, Vesiculis Seminariis, & Prostatis.

Vasorum deferentium descriptio.

I. Deferentia Vasa sunt Corpora alba, nervosa, teretia, fistulosa, serpentino ductu à Testibus ad Vesicæ cervicem delata, semen eò deferentia.

Parastatæ quomodò ab iis differant.

II. His continuæ sunt Parastatæ (Epididymides quoque dictæ) nec ab iis differunt, nisi in eo, quòd Serpentinus earum ductus magis sit confusus, & anfractibus implicatus.

Earum initium & terminus. III. Incipiunt ubi desinunt vasa præparantia dicta, quorum partem accipiunt, ac Testibus toto suo ductu adhærentes in deferentia vasa terminantur.

Functio. IV. Accipiunt à testibus per communes fistulas exiles aut Semen, aut quod forsan non improbabile fermentum, cujus ope in Semen fermentatur in ipsis Sanguis.

Vesiculæ seminariæ. V. Antequam Vesicæ cervicem attingant deferentia vasa, in Vesiculas aliquot Seminarias dictas dilatantur, in quibus asservatur Semen.

In Prostatis qualis humor. VI. Post constitutas has Vesiculas coëunt vasa deferentia, & in Prostatas desinunt, Glandulas ad Penis radicem sitas, quas humorem oleaginosum tenuem continere volunt ad Vrethram illinendam voluptatemque in Coïtu excitandam, quem tamen humorem crassiorem pro semine habent alij.

Capvt XXIV.

De Pene.

Penis descriptio. I. PEnis est Pars dissimilaris, oblonga, erigi apta, sicque in coïtu tum voluptati, tum seminis ad Vteri orificium delationi inserviens.

Quibus partibus constet. II. Constat autem partibus communibus, cuticula, cute, & carnoso panniculo, propriis vero Vrethrâ, corporibus nervosis, glande, musculis & Vasis.

Vrethra quid. III. Vrethra est Canalis Membraneus à Vesicæ cervice sub medio pene per glandem productus, semini & Vrinæ deferendis dicatus.

Penis Corpora nervosa. IV. Corpora nervosa duo sunt, rotunda, oblonga, sibi cohærentia, & penis corpus constituentia; sub quibus fertur Vrethra, Substantiam habentia fungosam, ut arterioso Sanguine repleta turgere queant & extendi.

Arteriæ. V. Vnde & insignes arterias acceperunt ab Hypogastricis.

Caput. VI. Penis caput glans dictum, Substantiâ constat, quam nervosa corpora solidiore, estque figuræ turbinatæ.

Præputium. VII. Tegitur præputio, quod ex communibus partibus constitutum naturaliter à glande removeri potest, Iudæis resecari solitum.

Ejus frænum. VIII. Hoc glandis inferiori parti ad ejus foramen connectitur per Vinculum, frænum dictum quod per totam penis inferiorem faciem ferè ad modum cicatricis ferri videtur.

Penis Musculi. IX. Musculorum duo paria accepit penis alterum ejus erectioni, alterum Vrethræ dilatationi præfectum.

Capvt XXV, XXVI & XXVII.

De Vasis Præparantibus, deferentibus & Testibus Fœmineis.

Vasorum præparantium fœmineorum à virilibus differentia. I. VAsa Fœminarum præparantia à Virilibus differunt situ, qui in fœminis intra abdomen tantùm est, cùm in Viris etiam in scrotum excurrat: unde & breviora sunt in fœminis, in quibus inseruntur partim in testes, partim in vas deferens, partim in Vteri cervicem exteriorem.

Fœminarum Testes. II. Testes, quàm Viris minores, in Abdominis cavitate ad Vteri latera reconditi ex pluribus quasi glandulis & vesiculis constare videntur, seminique generationi, ut viriles inserviunt.

III. Deferentia Vasa testibus per Media tantùm vasa & membranas connexa sinuoso ductu partim in uteri protuberantias laterales, cornua dictas, partim in cervicem feruntur exteriorem: unde & gravidis major in coïtu voluptas excitatur. *Vasa deferentia.*

Capvt XXVIII & XXIX.

De Vtero.

I. VTerus est pars Membranosa, cava, hominis generationi dicatus locus. *Vteri descriptio.*

II. Substantia Vteri Membranosa est, & graviditatis tempore in immensum dilatabilis, ita tamen ut post partum naturalem ferè magnitudinem resumat, quæ vix transversos digitos duos in latitudine superat, totidemque à fundo ad Cervicem. *Substantia.*

III. Cavitatem exiguam habet, vix Amygdalam capientem; cujus Figura eam quodammodò refert trianguli speciem, cujus recta quidem sunt duo crura, tertium curvum. *Cavitas.*

IV. Pyro compresso non malè assimilatur uteri Figura; à latiore enim fundo sensim desinit in oblongum collum, ejusdem cum Vtero substantiæ, & in exteriorem cervicem angusto hians orificio. *Figura. Collum. Cervix.*

V. Allicitur per hoc orificium semen virile in Vterum, in quo si fœmineo mixtum servetur, conceptio fit. *Ejus Funct.*

VI. Conceptionis enim & generationis locus Vterus est: Generatur autem & Formatur fœtus ex semine Vtriusque parentis; nutritur Sanguine materno ab utero accepto. *Vteri Functio. Fœtus ex utriusque parentis semine.*

VII. Plurima ideò data sunt utero vasa, quæ graviditatis tempore multùm augentur, post partum iterum minuuntur. *Plurima uteri vasa.*

Capvt XXX.

De Vteri Collo exteriore.

I. COllum Vteri exterius, penis vagina dictum, situm est inter Vterum & Pudendum, Substantia præditum Membraneâ, fungosâ, rugosâ. *Colli Vteri situs. Substantia.*

II. Faciunt rugæ tum ad Voluptatem, tum ad colli in partu explicationem. *Rugarum ejus utilitas.*

Capvt XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV & XXXV.

De Pudendo Muliebri, & Partibus ibi contentis.

I. IN Muliebris pudendi examine occurrunt primo loco Pubis pili ad labia erumpentes. *Muliebris Pudendi pili.*

II. Rima Magna exterior à labiis constituitur; quæ diducta fossam navicularem manifestant; quin & cum aliis minores formant rimas, utrinque unam. *Rima. Fossa navicularis.*

III. Labiorum extuberantiæ Veneris dicuntur Monticuli. *Monticuli Veneris.*

Nimpha. IV. Alæ, quæ & Nymphæ vocantur ex interiore labiorum superficie cristæ galli instar efferuntur, & in superiori Vulvæ parte coëunt ad Clitorida.

Clitoris. V. Est autem Clitoris processus virili peni quoad conformationem non absimilis: quin non rarò ex petulanti contrectatione plurimùm excrescit, ut eâ abuti possint Mulieres, & aliquando ad Colli anserini magnitudinem observata est.

Cervicis exterioris Orificium. Carunculæ Myrtiformes. Virginitas. Hymen. VI. Post hæc sequitur ipsum Cervicis exterioris orificium, cui quatuor appositæ sunt carunculæ, Myrtiformes dictæ, in Virginibus carnosâ membranâ vinctæ, relictâ in sui medio exiguâ hiaturâ.

VII. Atque in his partibus cum Pinæo, Riolano, aliisque Virginitatem collocamus: & frustrà alia in exteriore Vteri cervice quæritur à quibusdam Membrana Hymen, quæ post vesicæ in hanc Vteri insertionem sita sit: adde quòd non in Vteri collum, sed fossam magnam inseritur Vesicæ cervix, uteri colli orificio superior, in quam reclinatur ut plurimùm Caruncularum myrtiformium maxima, quæ cæteris ex partu ad tempus obliteratis, sola ferè remanet integra.

Caruncularum myrtiformium Vtilitates. VIII. Faciunt autem hæ carunculæ, & ad testandam puellarum Virginitatem, & ad excitandam in coïtu voluptatem majorem: Atque ob hiaturæ hujus angustiam comitatur ferè primum coïtum dolor, & Sanguinis profluvium.

Caput XXXVI.

De Membranis Fœtum involventibus.

I. DVæ tantùm humanum Fœtum involvunt, & continent Membranæ, Amnios & Chorion; quæ & secundina dicuntur. *Membranæ Fœtum involventes.*

II. Amnios immediatè fœtum cingit, multumque humoris continet; cui innatat fœtus. *Amnios.*

III. Chorion exterior est, & Vteri fundo connexa per carneam massam, Vteri placenta & hepar dictam, Sanguinis ad fœtum amandandi elaborationi dicatam. *Chorion.*

Caput XXXVII.

De Vasis Vmbilicalibus.

I. CVm Membranis suis & Vtero communicationem habet fœtus per Vmbilicalia dicta vasa, Venam unam, Arterias duas, & Vrachum. *Vasa Vmbilicalia.*

II. Per venam ex Vtero in fœtûs hepar ad Nutritionem, & augmentum, allabitur maternus Sanguis. *Vena.*

III. Per arterias defertur in fœtûs membranas arteriosus Sanguis ab ipso fœtu, unde ligatæ hæ arteriæ pulsant versûs fœtum, non versûs Membranas. *Arteriæ.*

IV. Vrachum pro ligamento Vesicę habemus, non pro meatu excernendę Vrinę dicato. *Vrachus.*

Finis Libri Primi.

LIBER II.

DE MEDIA CAVITATE.

Caput I.

De Mammis.

Mammarum in fœminis Vtilitas. I.

VM erectæ incedant Fœminæ, in Hypogastrio, aut reliquo abdomine impediméto fuissent Mammæ, quas ad commodam lactationem in pectore sitas habent, ut scilicet Maternis ulnis admoveretur Mammis infans.

Substantia. II. Substantia Mammarum glandulosa est vi Sanguinem in lac convertendi prædita.

Papilla. III. Exsurgit è Mammarum medio papilla, fungosa substantia, exquisiti sensûs, aliquot pertusa foraminibus, per quæ exugitur lac, & exstillat.

Caput II.

De Musculis Intercostalibus.

I. INtercostalium musculorum externi à Costarum superiorum partibus inferioribus orti in partes inferiorum superiores inseruntur obliquè antrorsùm delati. *Intercostalium Musculorum externorum insertio.*

II. Hi dum contrahuntur inferiorum costarum partem Sterno vicinam ad superiorum remotiorem sursùm & retrorsùm trahunt, sicque Thoracis elevationem promovent, & amplitudinem, adeóque inspirationem. *Vsus.*

III. Interni ab inferiorum costarum parte superiori orti superiorum inferiori implantantur, fibris itidem obliquè antrorsùm præcedentibus, ut ita cum externorum fibris Chiasmum efficiant. *Internorum insertio.*

IV. Hi dum agunt, partem costarum superiorem, sterno viciniorem ad inferiorum remotiorem trahunt deorsùm & retrorsùm, sicque juvant pectoris detractionem, & angustiam, adeóque exspirationem. *Vsus.*

CAPUT

CAPUT III.

De Diaphragmate.

Diaphragmatis descriptio. I. DIaphragma musculus est Tenuis, in medio Nerveus Circuli modo expansus, costisque implantatus; Thoracis Cavitatem convexâ, Abdominis vero concavâ suâ facie spectans, eorumque viscera ab invicem segregans, inspirationi & exclusioni contentorum in Abdomine inserviens.

Ejus usus. II. Dum agit, & contrahitur planus fit, vergitque deorsùm centrum ejus nerveum, unde & Thoracis cavitas amplior fit, & Abdominis viscera deorsùm urgentur.

CAPUT V.

De Pericardio.

Pericardii descriptio. I. PEricardium Membrana densa est, Cor capsæ modo continens, & humorem Glutinosum ad superficiei Cordis humectationem.

CAPUT XI. & VII.

De Corde.

Cordis descriptio. I. COr est Pars dissimilaris perfectum in suis Ventriculis Sanguinem in Universum corpus sui constrictione dispensans.

Cordis partes. II. Ad utilem hanc Functionem exercendam data Cordi vasa, sanguini afferendo, & efferendo; Auriculæ eidem infundendo; Ventriculi excipiendo, musculosa verò caro effundendo dicata; quin ne irritus foret hic conatus, si per eandem viam emitteretur, per quam fuerat admissus sanguis, appositæ sunt vasorum Orificiis Membranulæ, valvulæ dictæ.

Ventriculi Bini. III. Binos accepit hominis Cor Ventriculos, ut binâ quasi destillatione, majori proinde elaboratione sanguis evaderet perfectior.

Septum. IV. Distinguit in dextrum & sinistrum hos ventriculos medium septum neutiquam pervium, sed ejusdem cùm reliquo corde substantiæ.

Sanguinis ad & per Cor Motus. Auriculæ dextra V. Sanguinem in hepate genitum, & ab universo corpore redeuntem cordi advehit Vena Cava, in dextram ejus auriculam hians, & in eam sanguinem suum exonerans; unde & ubi auriculæ committitur carnosas accepit fibras, quibus mediantibus contentum in se sanguinem in auriculam protrudit motu constrictionis non rarò ad oculum in vivis sectionibus apparente.

VI. Auricula hæc dextra sanguine plurimùm distenta, eundem in dextrum cordis ventriculum deponit, dum sese undique coarctat, fibrarum suarum musculosarum beneficio.

Sanguinis è Corde ad Pulmonem Motus. VII. Protrusus in Ventriculum Sanguis, ab interno Cordis igne rarefit, inque majorem attollitur molem; unde expansis ab ipso Cordis Parietibus dilatatur Ventriculi cavitas: dum autem magis magisque rarescit Sanguis, estque molesta nimia Parietum distensio; insurgit & Fibrarum suarum musculosarum contractione, adeóque cavitatis ventriculi constrictione, exitum spontè quærentem Sanguinem in Pulmonalem arteriam Cor protrudit.

VIII. Hoc dum fit, membranei circuli cavæ orificio circumtensi, & in tricuspides valvulas abeuntis, fibræ columnarum musculosarum, quibus insertæ sunt, tractum sequentes; dictas valvulas tendunt, orificiumque ita claudunt, ut sanguini non detur regressus. *Orificij clausura per valvulas tricuspidales.*

IX. Nec est, quod quis miretur, tribui cordi motum musculosum, cùm reverà ex musculis pluribus constituatur, ut continuata ad plures septimanas ejus coctura unumquemque docere potest. *Cor esse Musculosum.*

X. Quò minùs autem is, qui in pulmones propulsus est è cordis ventriculo dextro sanguis, in eundem relabatur, appositæ sunt arteriæ orificio tres membranulæ semilunares, marsupiolorum instar, quæ à recurrente in arteriæ constrictione sanguine distentæ, ne in ventriculum refluat, prohibent. *Membranulæ semilunares.*

XI. Hujus sanguinis parte aliquâ nutritur pulmo, maxima in pulmonalem venam, malè venosam dictam arteriam, penetrat, atque aëre per asperam arteriam in inspiratione attracto alterata, & tanquam per refrigeratorium destillata, in sinistram cordis deducitur auriculam. *Sanguinis Motus per pulmones.*

XII. Hoc suum onus in Sinistrum Ventriculum deponit hæc auricula. *Ad sinistrum Cordis Ventriculum.*

XIII. Atque non minùs quàm in dextro rarescit in sinistro cordis ventriculo sanguis, ejusque distendendo Parietes ad sui excretionem cor excitat, quod ut jam dictum insurgens, ac sese contrahens eum in aortam excludit arteriam tribus valvulis itidem munitam, sicque pulmonibus exceptis in universum distribuit corpus. *Et rursùm ex eo.*

XIV. Interim clauditur pulmonalis Venæ Orificium, valvulis binis mitralibus, circumtensum ipsi membraneum circulum, à quo oriuntur detrahentibus. *Orificij clausura per valvulas mitrales*

XV. Harum Valvularum Crassior & longior ea est, quæ utriusque vasis orificia sibi contigua disterminat.

XVI. Atque ita se mutuò excipiunt Auricularum Ventriculorumque Motus, quamdiu scilicet Vegetus est Cordis internus ignis, qui ubi languet minúsque potens est admissum sanguinem rarefacere, sæpius se in Ventriculos exonerant auriculæ, antequam semel ad expulsionem insurgat cor, cujus parietes manifestè tunc temporis cernuntur ab immisso sanguine expandi, præsertim in anguillâ. *Auricularum, Ventriculorumque Motus variari pro varia interni cordis ignis constitutione.*

XVII. Fit ergò Cordis Ventriculorum dilatatio, à sanguine in ipsos ex auriculis presso, & sui rarefactione aut copiâ parietes expandente; Constrictio verò à musculosâ cordis substantiâ ob distensionis fibrarum molestiam insurgente, seseque contrahente. *Ventriculorum dilatatio & constrictio unde fiant.*

XVIII. Quemadmodùm in Pulmones amandati sanguinis pars minima in eorum abit nutricatum, maxima ad Cor revertitur, sic & qui in magnam arteriam in rèliquum corpus propellitur sanguis ad ipsum per venas refluit, qui Circularis vocatur sanguinis motus. *Sanguinis motus circularis.*

XIX. Ut motus sanguinis circularis aliud nihil sit, quàm sanguinis à corde per arterias in universum corpus fluxus, ac inde per venas ad Cor refluxus, isque continuus.

XX. Non tantùm contineri, sed & moveri per arterias sanguinem à corde, licèt nullus fortè negaverit, una tamen comprobari arteriæ ligaturâ potest; *Sanguinem à Corde per Arterias moveri.*

potest: Ubicumque enim eam instituas, comperies turgere arteriam plurimùm citra ligaturam & fortiùs pulsare, quin inflicto vulnere sanguinem vi erumpere: sub ligaturâ autem nec tumor, nec pulsus, nec violenta sanguinis percipietur eruptio.

XXI. Sic si venam quocunque ligaveris loco, videbis eam citra ligaturam cavam & cor versùs detumescere, vixque aliquid ex apertâ emitti sanguinis, nisi id quod inter dictam & proximam continetur valvulam, aut ex arteriâ per anastomosin communicari potest: Ultra ligaturam contrà intumescet plurimùm Vena, & tendetur, & sanguis ex sectâ effluet copiosè: certo argumento ferri Cor versùs in Venis Sanguinem, cui rei etiam suffragatur valvularum in venis cavitas cor spectans.

Et quidem reciprocè per venas. XXII. Continuum autem esse reciprocum hunc per arterias venasque sanguinis motum, vel inde patet, quòd exiguo temporis spatio ex aperto alterutro vase tota sanguinis massa effundatur.

Ejus Motûs per Arterias causa. XXIII. Movetur per Arterias Sanguis & earum & cordis constrictione: dum autem constringitur cor & propellit Sanguinem, dilatantur arteriæ, & mox iterum constringuntur, idque per fibras suas transversas.

Vi & per Venas. XXIV. Sic & per transversas Venarum fibras cor versùs promovetur Sanguis, qui in iis continetur.

Anastomoses. XXV. Ex Arteriis in Venas penetrat Sanguis per Anastomoses, in variis locis Anatomico diligenti reperiendas.

Pulsus quando fiat. XXVI. Pulsus denique in Arteriarum sentitur diastole & Cordis systole, dum scilicet erectus ejus mucro pectus ferit.

CAPUT VIII.

De Vasorum Cordis Fœtûs Unione.

Vasa Cordis fœtûs cum Venâ cavâ & arteriâ magnâ unita. I. CUm in Fœtu, dum Materno concluditur Utero, liber non sit Pulmonum, nec Sanguinis per ejus vasa motus, ipsa cum cavâ Venâ & magnâ Arteriâ uniit Natura.

Quomodo Vena Pulmonalis sit unita cum cavâ. II. Et Pulmonalem quidem venam, cum cavâ per foramen ovale, per quod ex cavâ in pulmonalem transit Sanguis, in magnam arteriam deferendus. Unde & apposita huic foramini Membranula, in pulmonali venâ sita, Sanguinem in eam admittens, regressum impediens.

Quomodò Arteria magna cum Pulmonali. III. Magnæ autem & Pulmonalis Arteriæ Unio per canalem est Arteriosum, quem ideò putamus factum, ut ex pulmonali arteriâ bona Sanguinis portio in aortam feratur, minúsque in Pulmones propellatur.

Unionis has aliquando remanere, sæpius simùm coalescere. IV. Remanent aliquando in Adultis hæ Uniones, posterior præsertim, utplurimùm tamen sensim coalescunt, cùm nulla amplius earum post partum sit necessitas.

CAPUT IX & X.

De Pulmonibus.

Pulmonis descriptio; Partes. I. PUlmo est pars dissimilaris, præcipuum respirationis organum.

II. Constat autem ex Tracheâ arteriâ, per quam inspiratur exspiraturque, & parenchymate Spongioso, in quo hæret aliquandiu Aër.

Trachea. III. Constituunt Tracheam Cartilagines annulares, quà OEsophagum spectant Membranosæ, intermediis ligamentis connexæ, unde per earum fistulam patet semper Aëri ingressus & egressus.

Parenchyma. IV. Hujus Tracheæ ut & Pulmonalis Venæ, arteriæque ramis intertexitur Pulmonum parenchyma, uti dictum, spongiosum, tenui Membranâ vestitum, & in lobos divisum.

Functio Respiratio. V. Functio Pulmonis respiratio est, duabus constans partibus inspiratione & exspiratione.

Inspiratio. VI. Inspiratio est Aëris externi per Os, naresque in pulmonem attractio.

Exspiratio. VII. Exspiratio verò est attracti Aëris per vias easdem expulsio.

Aër quomodo in pulmones attrahatur. VIII. Attrahitur Aër amplificatâ Thoracis cavitate, tum ob ejus à suis Musculis elevationem, tum ob diaphragmatis depressionem, quorum motum sequitur Pulmo, proprio destitutus.

Quomodo expellatur. IX. Expellitur contrà arctatâ eâdem pectoris cavitate, tum ob ejus relaxationem, detractionemve à musculis Abdominis rectis, tum itidem ob Diaphragmatis relaxationem, aut Abdominis musculorum compressionem sursùm adactionem: unde constricto Pulmone exspirat Aër.

Cur aër inspiretur. X. Inspiratur autem Aër, ut Sanguis in dextro Cordis Ventriculo elaboratus & in Pulmonalem arteriam destillatus, tanquam in refrigeratorio denuò condensetur, & ad mox sequuturam in sinistro cordis Ventriculo destillationem præparetur.

Cur exspiratur. XI. Hoc ubi præstitit Aër, exspiratur, ut novus denuò inspiretur, sic in distillatione per refrigeratorium, ubi eousque incaluit Aqua, ut vapores à materiâ elevatos ampliùs condensare nequeat, effundenda, & nova affundenda.

XII. Atque hæc primaria est inspirati Aëris Utilitas, cui accedit secundaria Vocis scilicet formatio, quæ cùm alium præterea requirat apparatum, de eâ plura addere supersedemus.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER III.

DE SVPREMA CAVITATE.

CAPVT I.

De Pilis.

Pilorum descriptio. I.

Ili ſunt partes ſimilares, tenues, longæ, quadrangulares, poroſæ.

Eſſe corporis partes. II. Partes ſunt, quia ex Semine generantur; inde pulli ex ſolo albumine generati plumis veſtiuntur.

Nutriri ſanguine. III. Nutriuntur Sanguine, qui in Polonicâ Plicâ ex reſectis ſtillat: ſic in pullorum plumis reperitur Sanguis.

Cutim tranſire. IV. Cutim tranſeunt, & in Carnoſâ, adipoſâve firmantur Membranâ.

Eorum Utilitates. V. Partes Subſtratas adversùs Aëris inclementiam tuentur ſuntque homini Ornamento.

CAPVT II, III, IV, V & VI.

De Cerebro & Cerebello, eorumque Membranis, &c.

Cerebri deſcriptio. I. Cerebrum eſt Pars diſſimilaris, Animalium Spirituum officina.

Ejus partes. II. Conſtat autem præter Membranas, quibus veſtitur; vaſa, ex quibus Sanguinem accipit; & Glandulas in quas excrementa deponit; propriâ ſubſtantiâ albicante, friabili.

Meninges. III. Membranas accipit duas, Meninges dictas, craſſiorem alteram, & exteriorem, Calvariæ proximam; tenuiorem alteram & interiorem, ſubſtantiam ejus immediatè amplexantem.

Ejus diviſio in Cerebellum & Cerebrum, per membranam craſſam. IV. Per craſſam membranam dividitur in partem poſteriorem minorem, Cerebellum dictam; & anteriorem, Cerebrum abſolutè vocatam; quæ per eandem falcis modo antrorsùm protenſam, in dextram ſiniſtramque dividitur partem.

Per tenuem in anfractus, & laminas. V. Per tenuem Membranam in Anfractus diſpergitur exterior Cerebri Subſtantia; in laminas totum ferè cerebellum.

Per quæ vaſa ſanguinem accipiat. VI. Ex Carotidibus arteriis non tantùm anfractuoſam, ſed & intimam ſubſtantiam penetrantibus, & in ſinus abeuntibus ſanguinem à corde accipit Cerebrum; ut à Cervicalibus, in lamellas retium modò diſperſis, & in quartum ſinum deſinentibus, Cerebellum.

Sanguinem ex ſinibus ad cor refluere. VII. Delatus in ſinus ſanguis jugulares venas petit, & ad Cor refluit.

Excrementorũ ex Animalium Spirituũ generatione ſeparatorum motus. VIII. In Animalium Spirituum generatione ſeparata excrementa, partim in Pinealem, plexuſque Choroidis glandulas, abſorbentur, partim in Ventriculis cumulata, ſenſim per infundibulum ad pituitariam glandulam defluunt, unde pars tenuior in Palatum deſtillans in ſalivam mutatur, craſſior in Naribus hærens Mucum conſtituit.

Catarrhorum materia. IX. Excrementa hæc ſi nimiâ copiâ generentur, Catarrhis variis materiam præbent.

Cerebri quomodò ſit forma tum. X. Ipſa Cerebri Subſtantia exteriùs, uti dictum, anfractuoſa, à binis ſpinalis medullæ radicibus educitur, ac retrorsùm extrorsûmque expanſa, hinc demiſſa circa eaſdem contorquetur, & utrimque falcatæ figuræ Ventriculum format, qui in medio concurrentes inter dictas radices tertium conſtituunt, ſub teſtium natiumque ponte ad quartum penetrantem.

Animalis Spiritus quomodo fiat. XI. Cerebellum enim cum coëuntibus in ſcriptorium calamum ſpinalis medullæ radicibus cavitatem format ſeu quartum Ventriculum.

XII. Rectificatur quaſi & ab omni phlegmate ſeparatur per cerebri cerebellique ſubſtantiam pars ſanguinis ſpirituoſiſſima, Animalis Spiritus dicta; modo non ita diverſo illi, quo Vini Spiritus per ſpongiam oleo imbutam deſtillatus, in alcohol abit.

Ejus Uſus. XIII. Inſervit Animalis Spiritus per Nervos in Univerſum corpus delatus, & objectis per ſenſus percipiendis, & motui per fibras perficiendo.

CAPVT VIII.

De Oculis.

Viſus ſenſuum primarius. I. Inter Externos ſenſus primas facilè tenet Viſus, vel ob admirandum organi ſui, Oculi ſcilicet fabricam, magnumque conſtituentium eum partium apparatum.

Ejus Organon Oculus. Ejus partes. II. Neque enim tantùm partibus ad Viſionem abſolutè facientibus donatus eſt oculus, ſed & iis quæ eam reddunt faciliorem & ampliorem.

Muſculi. III. Ad plurium rerum Viſionem faciunt Muſculi, Oculum quaquaversùm contorquentes, in homine ſex, recti quatuor, attollens, deprimens, adducens & abducens, obliqui duo, internus & externus.

Cilia & Palpebræ. IV. Facilitant viſionem cum ciliis palpebræ, nimiam arcentes lucem, & vim ejus infringentes.

Tunicæ & Humores. V. Præcipuæ Oculi partes ſunt Tunicæ quinque & humores tres.

Tunica cornea. VI. Tunicarum harum, ut de adnatâ & innominatâ nihil dicam, extima in parte anteriore perſpicua, indeque cornea dicta, poſteriore opaca eſt & dura, à craſsâ nervi optici meninge ortum ducens, Oculi globum format, & humores continet præſertim Aqueum.

Ejus Uſus. VII. Hæc ubi perſpicua eſſe incipit, aliquantùm extuberat, & ſpeciebus à ſe refractis ingreſſum concedit, & tranſitum.

Uvea. VIII. Eam ſequitur Uvea, à tenui optici nervi meninge orta, ubique Corneæ per filamenta annexa, niſi ubi perſpicua fit, ibi enim ab eâ ſecedens, introrsùm fertur, & Iridem conſtituit; hinc foramen pupillam dictum relinquens, & duplicata in poſteriora retorquetur, tandemque in

Crystallini humoris circumferentiam ciliares mittit processus.

Pupilla. IX. Coguntur in pupillâ admissæ per Corneam species, nimiúmque arcetur lumen, in quo angustatur, in tenebris contrà ampliatur: Angustatur item in Visione distinctâ, ampliatur in confusâ.

Processus ciliares. X. Novas in Oculi fundo faciunt ciliares processus tenebras, ne ab admissâ per pupillam luce oblitteretur, quæ in retinâ fit objectorum pictura.

Retiformis. XI. Quæ Tertia est oculi Tunica, à similitudine retiformis dicta, orta à Medullosâ nervi optici substantiâ, intra uveam ad ciliares processus usque expansa.

Quare præcipuũ visionis organum. XII. Sistuntur in hac species, specierumque pictura: unde & meritò pro præcipuo visionis habetur organo.

XIII. Quæ reliquæ sunt Tunicæ humoribus determinatis Crystallino, & Vitreo, quos investiunt, propriæ sunt; & inde Crystallina Vitreaque dictæ. *Tunica Crystallina, & Vitrea.*

XIV. Humores omnes perspicui sunt, variæ tamen perspicuitatis, unde & transmittendis, variéque infringendis speciebus dicati. *Humores.*

XV. In anteriori oculi parte Aqueus est, in posticâ Vitreus, quos cum ciliaribus processibus ab invicem distinguit Crystallinus, formâ lenticulari, anteriùs magis depressâ. *Aqueus, Vitreus, Crystallinus.*

XVI. Aqueus propriam non habet Tunicam, nec consistentiam; unde læsâ corneâ statim exstillat, in junioribus tamen subinde regeneratur. *Aqueus non habere Tunicam propriam.*

Finis Libri Tertii.

APPENDIX

De Venis Lacteis.

Venas esse Lacteas. I. DIximus Superiùs deferri ex Intestinis in Hepar Chylum per Venas Lacteas, quas existere demonstrat Autopsia.

In eas Chylum ab intestinis ferri, non ab Hepate. II. Fertur in eas Chylus ab Intestinis, expressus; non autem ab Hepate, ipsisve attractus: Ligatæ enim detumescunt quidem Hepar versùs, at intumescunt quoque versùs Intestina, quod non fieret si ab Hepate in eas alliceretur Chylus, interruptâ per ligaturam Communione.

Nec ab ipsis venis. III. Sed nec ab ipsis Venis attrahitur, cùm alicubi tractionis suæ fundamentum habere deberent & principium, sive illud Hepar statuas, mediamve Mesenterii Glandulam, quod itidem evertit ligatura.

Chyli in iis motus IV. Admissus in Lacteas Chylus peristaltico earum motu ad hepar protruditur.

V. Qui ne ad Intestina refluat faciunt, quæ in ipsis plurimæ sunt, Valvulæ cavitate suâ hepar spectantes.

VI. Cùm autem earum officium sit non asseruare, sed rectà in hepar Chylum deferre, idque sui perficiant coarctatione; mirum non est, si, ubi munus suum exequutæ sunt, arctatæ maneant sub fibrillarum in mediâ pinguedine latitantium; & quasi transparentium specie; Unde & post mortem eas, in non nimis pinguibus demonstrare haud difficile. *Cur post mortem non facile demonstrentur.*

VII. Quin hinc subitæ disparitionis, plerosque adhucdum torquentis causa reddi hæc queat: majori scilicet opus esse in Intestinis laxis ad Chyli ab excrementis expressionem vi, quàm in tensis naturaliter hisce venis ad ejusdem in hepar propulsionem. Unde etiam post mortem quamdiu scilicet calent adhuc Chylo turgentia Intestina, tamdiu enim in has venas exprimunt, quas in cane tribus post mortem horis ante duos menses reperimus Chylo aliquantùm, & post ligaturam magis turgentes, vidimus aliquot Intestina serpentino ductu perreptantes, etiam non ligatas Chylo remansisse turgidas, quod frigori acceptum refero, Venarum harumce tenuium vim citiùs opprimenti, quàm Intestinorum.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII,

In Illustri Lugduno-Batavâ Academiâ Medicinæ Practicæ Professionem auspicaturi

ORATIO INAUGURALIS, DE HOMINIS COGNITIONE,

Habita XV Kalend. Octobris Anni à Christo nato CIↃ IↃCLVIII.

Magnifice Domine Rector.

Nobilissimi, Amplissimique inclytæ hujus Academiæ Curatores.

Spectatissimi, Prudentissimique Florentissimæ hujus Leidensis Reip. Prætor, Consules, Iudices, Senatores, quique ipsis estis à Consiliis & Secretis.

Professores Celeberrimi, Collegæ Venerandi.

Ecclesiastæ Reverendi.

Doctores, Artiumque Magistri Eruditissimi.

Viri, quoquot adestis, Honorati, Doctissimique.

Generosa denique, Lectissimaque studiosa Iuventutis Corona, spes Patriæ maxima.

Socratem Naturalis scientiæ investigationem deseruisse, & Morali se dedisse. SOcratem, Athenienſem Philoſophum, dicere ſolitum narrant, ſe hoc unum ſcire, ſe nihil ſcire. Abſit, ut tantum virum ex arrogantia id dixiſſe ſuſpicer, qui ex conſcientiâ id ab ipſo prolatum cenſeo. Utique hunc ipſum Naturæ abdita ſcrutatum quidem tradunt, ad ea tamen aditum, ſi non omnino præcluſum, certè arduum & perdifficilem animadvertentem, hinc de proſpero ſucceſſu diffidentem ac deſperantem (requiſitam interim ad ſcientias comparandas in humanâ mente diſpoſitionem, ingenuam ſcilicet imbecillitatis nativæ agnitionem, atque imprimis diſſimulatæ à pleriſque, utut omnibus communis ignorantiæ detectionem ac perceptionem apprimè neceſſariam, egregiâ illâ & ob ſummum candorem laudatiſſimâ confeſſione cunctis præmonſtrantem) naturalis ſcientiæ inveſtigationem ulteriorem deſeruiſſe, & morali Philoſophiæ adornandæ ſe totum dediſſe, tantoſque & ſibi, & aliis in eâ profectus feciſſe, ut inter primarios ævi ſui Philoſophos merito ſuo numeraretur.

Optandum equidem foret, hominem hunc inanis gloriæ & ſui contemptorem, atque in primo ad ſcientias gradu jam conſtitutum, ſed & conſiſtentem, animo fortiori & conſtantiori occurrentibus in naturalium rerum perquiſitione difficultatibus obviam iviſſe; iiſque ſuperatis viam nobis ad illius arcana feliciter à ſe tritam patefeciſſe, nec tantùm in moralem, ſed & naturalem hominis cognitionem penitiſſimè nos deduxiſſe.

Quoniam autem nobis per ipſum non licet tam eſſe beatis aliunde petendum; quod ab ipſo factum deſideramus fruſtrà.

Naturalis scientiæ investigatio difficilis. Deſudarunt quidem ante & poſt ipſum in hoc opere Philoſophi quamplures, quamvis ſucceſſu & laude impares, pro laudabili tamen conatu laudandi omnes.

Et magni momenti. Enimverò ſe-ipſum, hominem, undique noſſe, omnium hominum intereſt, ergò & noſtrâ: Quapropter ſi quas de hominis cognitione animo volvo, foveoque cogitationes, inaugurali hâc oratione comprehenſas paucis perſequar, rem & nobis omnibus, hominibus, & auguſtiſſimo hoc templo Academico, & expectatione veſtrâ haud indignam me facturum exiſtimavi.

Hominis dignitas. Quid enim hominibus dignum magis perpendi poteſt, ipſo eodem homine, Creaturarum omnium complemento, mundique majoris compendio, & microcoſmo, quodque rei caput eſt, ad Dei Creatoris ſui imaginem, atque ſimilitudinem creato?

Quid venerabili hoc loco dignum magis proferri poteſt, ipſo eodem homine, qui parte ſui meliore hîc & formatur, & informatur?

Quid denique expectatione veſtrâ, (hominem quippe in hominibus corpore, menteque non rarò captis liberandis, & integræ valetudini, ut ſit mens ſana in corpore ſano, reſtituendis penè tritum audituri confluxiſtis) dignum magis enarrabo ipſo eodem homine, Medicinæ, Artium reginæ ſubjecto?

Homo Medicinæ subjectum Cognitionis Organa, & objecta. Hominem dico ſenſibus præditum & ratione, quorum adminiculo & ſe novit, & cæteras creaturas; quinimò ſe tranſcendens ad Creatoris inſuper notitiam evehitur; in quâ, utpote ſummo bono figitur tandem, & conquieſcit anima humana.

Sui ipsius cognitio via ad felicitatem. Utique ad felicitatem quæ duceret, viam eſſe ſui ipſius cognitionem, jam olim ipſis Ethnicis, ex Oraculo Delphico innotuiſſe perhibent. Equidem omnia quodammodò novit, qui ſe ritè novit; nam ne ſe quidem novit, qui cætera ignorat; adeò concatenata eſt, & indiſſolubilis tum ſui-ipſius, tum aliarum rerum omnium cognitio.

De quâ noſtrâ, noſtrique cognitione pro more

 ſolenni,

solenni, cui & me morem gerere æquum, facturus impræsentiarum verba, audebo vestrâ benevolentiâ fretus rem mihi novam tentare, & publicè loqui. Quòd autem minùs compta, ornataque sit mea dissertatio, non tam culpam à Vobis deprecabor, Auditores, quàm veniam optimo jure exposcam. Neque enim me profiteor Oratorem, ast Philosophum & Medicum; cui inter medias ægrotorum querelas, & ejulatus per annos complures animam trahenti non licuit esse verborum ad amussim dispositorum, sententiarumque in quadrum redactarum indagatori curioso, quin potiùs auxiliorum levamen ipsis & sanationem allaturorum investigatori strenuo.

Pugnandum etenim fuit cum infestissimis humani generis hostibus, morbis; qui verborum lenociniis nec capi se patiuntur, nec abigi; verùm medicamentis potentibus, utut barbarè nonnunquam præscriptis. Curati sermonis delicias & illecebras parùm curat, solicitè qui curat ægros. Mihi ergò practico, & Praxin Medicam docturo vitio verti nolim sermonem minùs elegantem, dummodò dilucidum, atque perspicuum, Sed ad rem.

Sui ipsius cognitio res ardua.

Nosse nos-ipsos jubemur omnes. Atqui hîc Rhodus, hîc saltus. Neque enim facilis, quin summè ardua res est, se-ipsum nosse. Non desperandum tamen mox de successu, aut cedendum occurrentibus difficultatibus, verùm iis audentiùs obluctandum: quam ob rem postquam in magnis vel voluisse sat est, tentabo & ego hoc vadum, an fortè detur emergere.

Mentis nostræ in rebus cognoscẽdis processus.

Quandoquidem, quod uni duntaxat omnium parenti, Adamo, contigit, non creemur viri, sed nascamur infantes; nec mox ab ortu ingenio valeamus, judicioque: nam hæc quoniam in cæteris infantibus observamus imbecilla, eadem similiter in nobis infirma fuisse opinamur; nec quid primum, quidve secundum, & sic deinceps mox à nativitate nobis obvenerit cognoscendum, quave methodo in singulorum cognitione progressa fuerit in tenero corpusculo anima nostra satis constet; mentis nostræ in cognoscendis rebus processum diligentiùs jam viri facti pervestigantes, sequenti ferè methodo totum hoc negotium, meo saltem arbitratu, absolvi comperiemus.

Omnis cognitionis initium à Sensibus.

Quicquid in sensus externos, à quibus omnis cognitionis nostræ initium naturaliter fieri tam mihi certum est, quàm quòd certissimum; unde etiam ab antiquis Philosophis sancitum verissimè, Nihil in Intellectu, quòd non priùs fuerit in sensu: Quicquid, inquam, in externos sensus quosvis incurrit, id omne cognoscendum proponitur animæ, quæ munere suo fungens, admissumq; sensus organo objectum apprehendens, ac perpendens, ideam ipsius & notionem format, confusam, distinctioremve, prout operi suo minùs, magisve attentus est animus. Quam *notionem*, & *primam*, & *primâ mentis operatione* formatam, & rem, uti in se est atque primo illo intuitu dijudicata est, repræsentantem vocant Dialectici.

Notio prima, & prima mentis operatio.

Secunda mentis operatio.

Ubi autem plures à se formatas, coacervatasque in memoriâ Idæas & notiones primas inter se confert humana mens, easque in quibusdam sibi similes, in aliis verò circumstantiis dissimiles observat & notat; mox *secundâ sui operatione* novas sibi fabricat *notiones*, easque duplices, utrasque *secundas* dictas: illas in quibus primæ conveniunt; has,

Notio secunda duplex.

per quas à se invicem differunt. Illas, infimas quidem, & primis proximas, *speciei*; superiores autem & à primis remotiores, *generis*; has denique *differentiæ*, tum specificæ, tum genericæ nomine vulgò insignitas. Pluribus quippe abstractionum gradibus progreditur in illa secundarum suarum notionum formatione humanus intellectus.

Scientiæ desiderium à notionũ multitudine & varietate. Ratiocinatio.

Quæ notionum multitudo, & varietas admirationem primùm, mox & varietatis omnis rationes & causas veras sciendi desiderium in homine parit. Unde scientiæ illius cupiditate excitata mens, & ad *tertiam suam operationem*, *Ratiocinationem*, se accingens, notiones nuper & olim à se formatas recolit, singulasque accuratiùs expendendo, & inter se comparando, in quo diversitas illa imprimis consistat, scrutatur, & tandem in qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis, calore puta, colore, sapore, odore, sono, duritie & cæteris; quàm pluribus sensibus communibus, numero, magnitudine, figurâ, motu & similibus diversitatem omnem reperiri animadvertit; atque post multas cogitationes perplexas & discursus, sequentes elicit conclusiones, &

Quid peragat.

1. Quidem, Materiæ multum esse, unde tot & tanta constituuntur objecta.

Multum esse materiæ.

2. Non esse sibi ubique similem materiam illam, ex quâ tam dissimilia constant objecta, sed dissimilem; adeóque plura, eaque inter se differentia esse sensibilium rerum omnium primordia.

Et quidẽ sibi dissimilis.

3. Cùm finita sint, non infinita, utut plurima, objecta sensibilia, eorundem primordia itidem finita esse, non infinita; certo proinde numero & definita in se, & definienda, determinandaque à nobis.

Rerum primordia esse finita.

De iis diversæ sententiæ.

Ubi ob neglectas magno mortalium damno accuratæ methodi leges in diversas sententias, hinc sectas itum est à Veteribus & Recentioribus Philosophis; plerisque ex opinionis suæ novitate, & probabilitate magis, quàm probatione famam præ cæteris majorem aucupantibus; de suorum autem decretorum veritate parùm sæpè solicitis.

Rerum Naturalium Principia Mathematico more demonstranda.

Quamvis proinde optabile foret, quæstionem hanc, quæ tot turbas & tenebras in Academiis excitavit & olim, & nunc, prout rei necessitas & dignitas exigere videtur, elucidari, pertractarique, & *naturalium rerum principia vera, eorumque numerum certum & qualitates legitimas* viâ, methodoque Mathematicis familiari demonstrari; illi tamen diutiùs immorari nec locus, nec tempus, nec instituti præsentis ratio nunc sinunt. Est etenim majoris res hæc moliminis, quàm ut paucis absolvi queat; nec tamen ingratam diligentibus Naturæ scrutatoribus rem me fecisse puto, quòd hîc, quam post longum, fastidiique plenum laborem judicavi unicam, certissimam, tutissimamque; & ad naturæ arcana rectâ ducentem viam, digitò commonstravi.

Mutationes hominis primariæ.

Dum autem non tantùm in aliis hominibus observat, sed & in se-ipso plurimas, diversissimasque mutationes experitur homo, in sequentibus tamen, utpote primariis, singulisque hominibus communibus magis hæret, admiraturque imprimis corporis sui generationem ex tam vili & exili semine; membrorum deinde omnium & singulorum in utero materno conformationem & perfectionem nunquam satis perceptam,

lauda-

laudatamve; mox post partum prodigiosum, ambientis aëris inspirationem & expirationem reciprocam, continuamque; ut & cibi, potusque assumptionem sustentando corpori tam necessariam; hancque consequentem excrementorum per vias varias expulsionem spontaneam, voluntariamve; motum itidem plerarumque corporis partium aut naturalem, aut animalem; vigilias insuper, & ipsas alternatim excipientem somnum; loquelam denique, & animi motiones varias ad amorem, odium, iram, misericordiam, & cæteras.

Ex earũ consideratione ejus perturbatio. Hæc cùm admirabundus seriò perpendit homo, vehementer in suis turbatur cogitationibus, & tantùm non obstupescit; ubi scilicet, quod aliis accidere meminit & fortè vidit, idem sibi quoque imminere prævidet, & mox futurum præsentit, ut videlicet omnia hæc unà cum vitâ brevi cessent, nihilque aliud à morte præter corruptionem & putrefactionem corpus suum maneat.

Hominis mens sive Anima. Ex quâ tamen perturbatione, tanquam veterno excitatus, & in præcipuâ hîc humani generis metamorphosi expendendâ, examinandâque diutinè occupatus homo, aliquid in ejus ortu & generatione corpori suo accessisse judicat, quod in ejusdem interitu recedat denuò, quodque durante vitâ omnibus illis recensitis præsideat mutationibus, illasque regat & gubernet.

Atqui hoc ipsum est, quod animam vocamus, & mentem; utique partem hominis primariam; quæ, cùm in externos non incurrat sensus, insensibilis convincitur, soloque adeò intellectu perceptibilis, quam & spiritualem dicimus.

Dei cognitio. Sed nec hîc hæret homo, quin potiùs & suæ, & cæterorum hominum existentiæ initium cum vitâ observans, finemque in morte expectans, nec rerum finitarum in infinitum deductionem possibilem animadvertens, sistitur tandem in primo aliquo, adeòque æterno rerum omnium itidem insensibili, sed & infinito principio & authore Deo, uno, vero, bono; à quo creaturæ omnes & esse suum habent: & benè esse.

Scientia & Intelligentia quid, & qui differant. Quemadmodùm autem sensibilium objectorum cognitio, *scientia* dicitur, sic insensibilium & spiritualium notitia vocatur *intelligentia*; utpote quæ sensus fugientia & transcendentia solâ usurpantur ratione, & statuminantur ratiocinatione, utut ad ipsa cognoscenda processurus intellectus cogitationum suarum initium ab ipsis faciat sensibus, objectisque sensibilibus.

Rerũ cognitione lætatur, mortis recordatione tristatur homo. In memoratâ sensibilium & insensibilium rerum cognitione per continuatam ratiocinationem gradatim deductâ lætatur quidem homo, gaudetque; mox tamen caducæ suæ vitæ, mortisque adstantis recordatus, miseræ suæ sortis vices & miratur, & dolet.

Et eam suâ culpâ sibi impendere fatetur. Dum autem in Deo Opt. Max. cur concessæ suo corpori per animam vitæ invideat, causam comminisci potest homo nullam; suâ culpâ mortem sibi impendere, invitus licet, concludit, confitetur, & conqueritur.

Hominem profectò Deo, Creatori suo & Domino cultum eo nomine, obsequiumque debere quis non videt? In alterutro si deliquerit, pœnam ipsum necessariò manere quis non capit; si peccatum igitur est, uti reverâ peccatum est ab homine, ex Dei favore ipsum excidisse, & mortem ipsi pœnam impositam esse, quis non agnoscit & tristatur? Mortem, inquam, non spiritualem duntaxat in hominis à Deo rejectione & repudiatione consistentem; sed & naturalem, spiritualis imaginem, in corporis, animæque dissolutione conspicuam.

Tã spiritualem, quam naturalem.

Hominis Vita & Mors triplex. Enimverò hominis in hac miseriarum valle peregrinantis sortem & fortunam si perpenderis accuratiùs, tergeminam ipsum vitam ibi vivere, mortemque obire posse comperies, naturalem, civilem & spiritualem. *Naturalis.* Naturalis autem vita tamdiu durat, quamdiu perdurat & permanet in corpore anima humana; cujus è corpore excessum excipit mors, relicto non tam corpore, quàm cadavere. *Civilis.* Civilem itidem vitam agere dicitur homo, quamdiu ipsi cum civibus suis benè est, versaturque in eorundem benevolentiâ; quando autem ipse tanquam privatæ, publicæve pacis, tranquillitatisque perturbator contemptui exponitur, ipsique libero cæterorum civium commercio & consortio, quandoque etiam, ne pejus nunc dicam, aquâ & igni interdicitur, habetur tunc pro civiliter mortuo. *Spiritualis.* Spiritualem denique vitam vivit homo, quamdiu Creatorem suum piè colens, mandatisque ipsius auscultans & obsecundans, Dei sui gratiâ fruitur, gaudetque; ubi autem impius factus & Deo inobediens eâdem privatur censendus venit spiritualiter mortuus.

In cujus triplicis vitæ, mortisque naturam & rationes ne ulteriùs, quàm nunc par est, abduci me patiar, multa paucis complectar verbis.

Naturalis vita & mors unde pendeant. Ergò in naturali vitâ tamdiu corpori junctam restare hominis animam observamus, quamdiu innatum Cordi calidum ardere deprehenditur; cujus extinctionem animæ è corpore egressum, id est, mortem sequi videmus. *Vita cùm Lãpade comparatio.* Equidem accensæ lampadi haud absimilis est naturalis hominis vita, vitæve causa naturalis proxima; nam quemadmodùm justæ quantitatis & qualitatis oleo alitur in aëre libero flamma; suffocatur autem eadem in aëre concluso; vel obruitur ab olei nimiâ copiâ; vel languescit ex ejusdem penuriâ; vel hebetatur ab ejusdem impuritate: Ita planè sustentatur innatum calidum à sanguine debitâ quantitate, qualitateque in cor influente, recreaturque reciprocâ aëris inspiratione & expiratione; extinguitur autem intermissâ respirati aëris reciprocatione; vel opprimitur sanguine nimis copiosè in cor influente, ibique hærente; vel perit ex sanguinis defectu; vel retunditur à sanguine in pabulum ineptum depravato.

A naturali morte ad vitã nullus regressus. A quâ morte naturali nullus est observatus unquam naturalis ad vitam regressus.

Civilis vita & mors in quibus cõsistant. In civili autem vitâ tandiu perseverat quivis homo, quamdiu tanquam justus & æquus ab aliis hominibus benè audit secundùm varias, quæ præter odiosa fortunæ bonorum discrimina cuique homini cum aliis hominibus intercedunt necessitudines. Quarum prima quidem & intima est inter conjuges; huic proxima & naturalis inter parentes & liberos, hinc & consanguinitate propinquos; voluntaria inter amicos, coacta inter dominos & servos; concessa inter senatum & populum; libera denique inter cæteros ejusdem loci, aut regionis, orbisve universi habitatores: Ex terrenis proinde bonis suum cuique tribuere; debitumque insuper solvere homo tenetur & conjugi

 amorem

amorem; & parentibus pietatem; & liberis charitatem; & consanguineis benevolentiam; & amicis fidelitatem; & dominis obsequium; & servis mansuetudinem; & senatui observantiam; & populo benignitatem; & cuivis alii homini comitatem. Utique ad civilem vitam feliciter absolvendam unica hæc est, & recta via; à quâ quò quis aberraverit longiùs, eò citiùs putandus civiliter mortuus & infelix.

A civili morte ad vitam quomodo fiat regressus.

A civili hâc morte ad vitam reditus est iis, qui factâ vitiorum in virtutes emendatione in gratiam redeunt cum illis, quos priùs offenderant, & à quibus tanquam infames proscripti fuerunt.

Quamdiu in spirituali vitâ permanserit homo, & unde in Mortem Inciderit

In spirituali denique vitâ tamdiu permansit homo, quamdiu Deo confisus ejusdem obtemperavit imperio; quamprimùm autem calumniatori auscultans Diabolo, Dei mandata, minasque transgressione suâ conculcavit, mox in mortem incidit spiritualem, exciditque cum posteris ex Divinâ benignitate.

Christus Hominũ redemptor.

Quoniam autem Deum, Creatorem suum, eumque infinitum per se-ipsum, creaturam finitam, pacare non potuit homo; facta est pro incomprehensibili atque inexplicabili clementiâ & misericordiâ, quâ miseratus est humanam miseriam Deus, peccati humani expiatio in promissum Patribus Messiam, Immanuelem, Christum Jesum, qui dedit se-ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & morte suâ nos reconciliaret Deo: cujus gratiâ salutiferâ erudimur, ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus in præsenti sæculo ad conservandam, naturalem quidem vitam, temperanter; civilem autem, justè; Spiritualem denique, piè vivamus.

Pietatis, Iustitiæ, & Temperantiæ cognitionẽ etiam ad Philosophum pertinere.

Quamvis autem Pietatis, ad Spiritualem vitam nos ducentis, latifundia ex professo peragrare sit Theologorum; Iustitiæ verò, ad civilem vitam aditum nobis parantis, penetralia reserare Iuris-Consultorum; Temperantiæ denique, naturalem vitam tuentis, recessus pandere Medicorum: quis tamen in crimen vertet Philosopho, rerum omnium cognitionem, & cognoscendi modum adumbraturo, si hæc delibaverit?

Earũ respectu tres esse in triplici vitâ Disciplinas practicas, Theologiam, Iurisprudentiam, & Medicinam.

A quo nec hoc prætereundum, præter binas nuper memoratas Theoreticas, objectorum suorum veritatem spectantes, *scientiam* & *intelligentiam*; hîc ternas prodire Disciplinas practicas, *Sapientiam*, *Prudentiam* & *Artem*, sub totidem facultatum superiorum, *Theologiæ*, *Iuris-prudentiæ*, & *Medicinæ* moderamine, in descriptâ modò triplici vitâ, *Spirituali*, *Civili*, & *Naturali*, per totidem virtutes, *Pietatem*, *Iustitiam* & *Temperantiam*, utilitatem homini afferentes & beatitudinem.

Medicina Artium omnium Regina.

Ne quis tamen miretur nimis, aut ægrè ferat Medicinæ subimitti à me hîc Artem, imò Artes omnes; quarum Reginam nuncupavi superiùs Medicinam; videndum jure ne hoc factum à me, an injuria.

Ad naturalem vitã victu & amictu opus esse.

Ad naturalem vitam, quam à Medicinâ regi extra omnem positum puto controversiam; ad naturalem, inquam, vitam conservandam homini & victu opus esse, & amictu nemo nescit. Et victu quidem ad sanguinem, qui continuò consumitur, reparandum; amictu verò ad ambientis humanum corpus Aëris, Aquæ, aliarumque rerum omnium forinsecùs occurrentium injurias propulsandas.

Artes victum apparãtes, Agriculturam, Molarẽ, Pistoriã, Coquinariã & similes Medicinæ subesse.

Victus cibo, potuque constans, & ex vegetabilibus, animalibusque imprimis petitus, non crudus semper assumitur, sed præparatus, & alendo corpori aptior arte factus: quæ artificiosa victûs præparatio, tàm in primâ vegetabilium culturâ, collectione & asservatione, quàm ultimo eorundẽ, ut & animalium apparatu consistens; cùm Medicinæ subsit regimini non video quo jure Artes illis famulantes, Agricultura, Molaris, Pistoria, Coquinaria, & similes subducere se queant ejusdem Medicinæ gubernationi.

Vid. Artes amictum apparãtes, Textoriã, Tonsoriã, Sartoriã, Coriariã, Sutoriã, Fabrilem, &c.

Ad amictum verò non tantùm vestes, & tegumenta referuntur, sed & ipsæ domus tam publicæ, quàm privatæ, & quæ earum species peculiaris sunt, naves; ut & ignis, ad externum frigus arcendum adhibitus. Quis exinde non prospicit, & perspicit talia concinnanda vestimenta, talia usurpanda tegumenta, tales construendas domos, tales fabricandas naves, tales accendendos ignes, & si quæ sunt alia, quæ humanum corpus adversus omnia forinsecùs ipsi obvenientia damna sartum tectum & integrum servare queant & tutari? quod determinare cùm proprium sit Medicinæ munus, sequitur ejusdem imperio hactenus subjici Artes omnes prædictis auxiliis parandis dicatas, Textoriam, Tonsoriam, Sartoriam, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, Figulinam, Lignariam, Architectonicam, & nescio quas non.

Veritatẽ imperfectè tantùm cognosci.

Veritatem ergò quærimus in rebus per disciplinas theoreticas, & utilitatem per practicas: sed invenimusne? Meo certè calculo, non nisi imperfectè. Neque enim de Spiritualibus duntaxat rebus, verùm de sensibilibus quoque verè dictum puto à Gentium Apostolo, cognoscere nos nunc ex parte, ac cernere tantùm per speculum, & per ænigma: quam ob rem præter mortem, ignorantiam quoque peccati suspicor stipendium; & omninò futurum arbitror, ut ad nullius rei notitiam perfectam perveniamus unquam in hoc mundo; quamvis non dubitem posse nos indies adhuc proficere, & cognitionem nostram qualemcunque ulteriùs provehere.

Cognitio gradatim augenda.

Tentandum proinde, ut labore indefesso augescat & amplificetur gradatim notitia, decrescat autem & imminuatur ignorantia nostra: cujus causâ gementes viri magni, & Socratem æmulantes exclamare non erubuerunt, Quantum est, quod nescimus! prospicientes scilicet longè plura esse, quæ nescirent, præ pauculis iis, quæ scirent, quæque & obscurè, & confusè, & imperfectè duntaxat scirent.

Cognitionem remoratur ejusdem præsumptio, promovet ignorãtiæ nostræ agnitio.

Ne pudeat ergò nos summorum virorum exemplo nostram itidem agnoscere, testarique ignorantiam: quin simul cavendo vitemus istorum culpam, qui immodici sui æstimatores aliis, ut & quandoque sibi ipsis se omnia, pleraque saltem scire persuadere conantur. De quibus vetus verbum est, Ad scientiam pervenissent multi, ni ad ipsam se jam pervenisse putassent. Remoratur certè cognitionem nostram ejusdem præsumptio, quemadmodùm eandem promovet genuina ignorantiæ nostræ agnitio.

Virtutes excellentiores in nobis esse imperfectas.

Imperfecta igitur cùm sit nostra cognitio elucentne saltem in nobis virtutes excellentiores? Nihil minus. Quotusquisque etenim hominum invenitur, qui sit per sapientiam suam tam pius, ut se Deum toto corde, proximum autem uti se-ipsum diligere gloriari queat, audeatve?

Quo-

Quotusquisque mortalium reperitur prudentiâ suâ tam justus, qui unicuique suum tribuat, debitumque persolvat, nulli unquam deprehensus injuriosus?

Quotusquisque arte suâ, marteque suo tam factus temperans, qui in cibo, potuve, in somno, vigiliisve, in corporis, animive motibus, aut cæteris rebus non-naturalibus dictis modum non excedens sanitati suæ, vitæque occultas non struat, pateatque quotidie insidias? Nullus omnino.

Hæc autem si communis est mortalium omnium fortuna, quid de meo tandem in conquisitâ rerum cognitione profectu sentiendum? quid ex instantibus meis laboribus boni expectabit studiosa juventus?

Quo fine ad professionem Medicam accesserit Auctor.

Utique homo cùm sim, humani à me nihil alienum puto. Ignorare autem, hinc & erudiri velle & humanum judicavi modò, & nunc mihi ascribo; utpote non minùs tenuitatis meæ probè mihi conscius, quàm vera, utiliaque cognoscendi, & his fruendi desiderio flagrans. Neque enim scientiæ ullius opinione vanâ turgidus & inflatus, aut præ aliis doctus ut videar, habearve huc me sum passus allici; verùm ut pro concreditorum mihi supernè à luminum Patre donorum modulo Medicinæ Tyrones in acquirendâ naturalium rerum notitiâ juvem, ipsosque docendo discam ipsus, doctiorque cum ipsis indies fiam, sed & ipsos præeundo, & iis, quæ laboriosâ plurium annorum exercitatione ægris utilia, ut & noxia contigit observare, fideliter informando pro virili parte in Medicos formem egregios, atque sic & ipsis, & per ipsos aliis quoque sim utilis, & Reipublicæ.

In quibus meis conatibus dum propitium experiar Numen, habeamque diligentiæ meæ mille testes conscientiam, & conscium Deum, abundè à me officio meo satisfactum putabo; quod si præterea probis probentur mea studia, id lucro apponam; morosos enim non morabor censores, quibus ut sua duntaxat placent, sic aliena displicent omnia.

Ut autem de suscipiendorum à me laborum ratione iis, quorum id scire maximè interest, aliquantò pleniùs constet, totum hoc meum negotium breviter & summatim comprehendam.

Medici nomen quis meretur.

Medici nomen, meo saltem judicio, non meretur, qui non omnes corporis, animique nervos intendit, ut & in quo naturalis hominis vita, sanitasque consistant; & à quibus pendeant, conserventurque; & à quibus labefactentur, destruanturque; & quibus mediis, modisque destructio illa præveniri & impediri, sanitasque deperdita in integrum restitui queat, quantùm per nostram infirmitatem unicuique datum est, perfectissimè cognoscat. In his ergò omnibus ut ritè instruantur Discipuli, allaborabo gnaviter & seriò.

In quo consistat vita naturalis.

Dixi quidem modò in animæ, corporisque conjunctione consistere; & ab innati calidi in corde conservatione pendere; & ab ejusdem extinctione destrui naturalem hominis vitam. Sed dixi tantùm: Hoc antequam cum sanitatis, & morborum naturâ, causis & annexis sufficienter & clarè probetur & demonstretur; quid non priùs adhuc veniet movendum?

Calidum innatum esse in corde, & in singulas partes influere.

In illum utique finem ostendendum erunt, & reverà in humano corde reperiri calidum innatum; & illud tandiu ibidem hærere ac permanere, adde & in singulas partes cum Sanguine per Arterias influere, quandiu & liberum Aërem respirat homo, & laudabilis in cor affluit Sanguis, qui in emissi è corde, consumptique locum ex assumpto & in variis corporis partibus variè elaborato, suisque recrementis multifariis repurgato alimento novus generatur, & cum reliquo in ipsius circulatione & refluxu commiscetur.

Sanguinem consumi & regenerari.

Ostendendum præterea qualem in partibus singulis subeat alimentum mutationem, quibusque viis ab unâ parte deferatur ad aliam, antequam in cor ipsum transferatur.

Ostendendum insuper quali vi præditæ sint partes singulæ, ut diversissimas alimenti alterandi, vehendi, secernendi mutationes absolvant.

Ostendendum denique, quoties infringitur innati calidi vis, aut læduntur plures, paucioresve viscerum functiones, & à quâ causâ oriatur, & in quâ parte primariò resideat, & quibus auxiliis emendari debeat quodvis malum, dummodò sit emendabile.

Hæc omnia dum mente voluto, Auditores, dicendorum, agendorumque & copiâ obruor, & varietate confundor. Quis enim unquam ex imminentibus hisce vertici nostro difficultatibus se poterit extricare, qui non exactam universi corporis, singularumque in ipso partium acquisiverit cognitionem, multiplici tum cadaverum humanorũ, tum brutorum dissectione comparandam? Quis hisce labyrintheis se liberabit anfractibus, qui non solidâ naturalium mutationum omnium sit imbutus scientiâ, Herculeo duntaxat labore adipiscendâ? Quis laureâ dignus Apollinari, præter eum, qui singula singulis accommodare doctus subactum acquisiverit longo rerum usu judicium?

Ad corporis fabricam ritè cognoscendam adhuc admodum multa desiderari.

Quamvis autem & veterum diligentiâ plurima, eaque egregia de humani corporis fabricâ prostent monimenta; & Recentiorum, superioris præsertim & hujus ævi, Anatomicorum solertiâ novis, utilibusque inventis locupletata sit, quam habemus de corpore notitia; adeò ut ampla per ipsos plerumque partium functionibus illustrandis adaperta sit janua: Illis tamen ad optatum cognitionis fastigium perducendis admodum multa desiderantur adhuc, in quibus enucleandis desudant etiam nunc benè multi, quorum feracissima videtur hæc ætas, ingeniosissimi & accuratissimi Anatomici, quos omnes mihi tam notos, quàm ignotos ad utilissimum, summéque necessarium Medicinæ perficiendæ studium ferventiùs promovendum, & inventum quodcunque suum publici juris faciendum hîc publicè hortor; me namque & doctrinæ suæ habebunt æstimatorem æquum, & laudum præconem ingenuum.

Nec non in naturalium rerum cognitione.

Quamvis rursus in naturalium rerum cognitione eruendâ laborarint & olim & nunc quamplurimi subtilissimi Philosophi, nemo tamen ipsorum, quod sciam, principia sibi probata probavit unquam aliis ita, ut illorum cogeret assensum, atque illos demonstrationis suæ evidentiâ in suam pelliceret sententiam: quam ob rem etiam novæ indies exurgunt & enascuntur Physicorum sectæ; plerisque alienas opiniones solicitè magis & solidè destruentibus & infirmantibus, quàm proprias adstruentibus, confirmantibusve.

Ut & in Medicinâ.

Quamvis denique in morbis dignoscendis, eorundem naturâ & causis veris indagandis, affectâ parte determinandâ, curandi methodo certâ constituendâ, remediisque efficacibus & singularibus adinve-

adinveniendis, atque his omnibus literis consignandis & posteritati transmittendis, nonnulli sæculis omnibus operam impenderint multam, ideóque laudabilem; nemo tamen hactenus tam felix extitit, innotuitque Medicus, qui veras occurrentium quotidie affectuum omnium rationes expiscari potuerit, aut omnes à se curatos viderit ægros: quinimò satis magnus morborum pro insanabilibus vulgò habitorum circumfertur numerus; licet subinde talium tam ab ipsis Medicis diligentioribus, quàm ab empiricis & plebejis quoque curatorum occurrant exempla; argumento certo, & remansisse cognitionem nostram valdè imperfectam, & perfici eandem indies: Retardatur tamen & hactenus ejusdem perfectio, quia plerique illi curandi modi rariores & novi, auxiliaque selectiora, non sine magno Reip. detrimento, cum suis ferè pereunt & sepeliuntur Authoribus. Cujus insignis noxæ causas si perquiras, non postremam esse comperies extinctam penè in hominum animis Charitatem succedentibus in ejus locum post Superbiam & Avaritiam Odio & Invidiâ, hujusque pedissequâ Maledicentiâ: Nam Viri gnari, gnavique & de Rep. benè merentes, Superiorum tamen favore non rarò destituti, Malevolorum autem calumniis indignè atque malitiosè exerciti, dilaceratique, ac pro suis in populum beneficiis malignè & injuriosè excepti tractatique (ô tempora! ô mores!) ingrati proinde mortalium animi pertæsi, patiuntur facilè sua secum propter indignos inhumari & obliterari dona, multis aliàs, post ipsorum etiam obitum, futura utilia, si videlicet Mecænates fautoresque offenderent & cordatos, & potentes; si gratificatione quâdam ipsorum in publicum merita compensarentur; si languescens ubique virtus debitis excitata præmiis recrearetur?

Remedia variora cum Authoribus perire. Et quare

Sed redeo ad propositum, nam de nævis ævi nostri ampliùs conqueri quid juvabit.

Postquam igitur tam infirma sunt etiam nunc & invalida Medicinæ fulcra, totque remoræ ulteriorem ejusdem impediunt perfectionem, Medicinæ medicinam si quis exposcat à me Medico, sequentem propono.

Ingenio sit acuto & perspicaci; judicio solido & acri; memoriâ perampla & fideli; laboris patientissimus multiplicis & molesti; vitæque non brevis, sed longæ quisquis ad sperabile perfectionis culmen Medicinam perducere volet.

Dotes requisitæ in eo, qui Medicinam perficere volet.

Ingenio, inquam, acuto & perspicaci; quò Naturæ abdita perscrutari, ac in penitiores ipsius recessus mentis acumine penetrare, eandemque quodammodò perspicere queat.

Ingenium acutum & perspicax.

Judicio solido & acri; quò certum, firmumque de singulis excogitatis, inventis, observatis, conclusis ferre queat arbitrium. Ne, sicubi fuerit hallucinatum, quæsita, latensque veritas non tam recludatur, quàm magis, magisque recondatur & occultetur: Uno namque duntaxat supposito, concessove absurdo, multa mox sequi videmus absurda.

Judicium solidum & acre.

Memoria perampla & fideli; quò & veterum, & recentiorum monimenta lectione, auditioneve, quandoque visione quoque comparata, & quævis alia proprio labore confecta, compertave in promptu habere queat, quoties illa exactiùs examinari, aut cum antiquis, novisve inventis & observatis conferri confert.

Memoria perampla & fidelis.

Laboris patientissimus multiplicis & molesti; quò tam multa, tam diversa, tam abstrusa, & legere, & audire, & videre, & comminisci, & experiri, & coacervare, & conferre, & dijudicare, & ad usum revocare queat.

Patientia laboris multiplicis & molesti.

Vitæ denique non brevis, sed longæ, imò longissimæ; quò omnia illa per compendium à me enumerata colligere, invenire, examinare, censere, atque imprimis innumera penè in rerum naturalium mutationibus, & hominum, brutorumque sectionibus, & ægrotorum curationibus experimenta necessaria facere queat.

Vita longissima.

Verumenimverò *vitæ summa brevis spes nos vetat inchoare longas*: adde quòd nusquam in uno homine conjuncta & copulata reperiantur recensita mox à me dona omnia. Ne quis tamen ideò Medicinæ despondeat perfectionem, postquam immensus quidem, ac tantùm non infinitus labor, incassum tentandus, quia non exantlandus ab uno, suscipi, ferri & tandem absolvi cum usurâ potest collectâ & sociatâ in unum plurium hominum industriâ & operâ.

Has dotes in uno non reperiri, sed in multis simul.

Affulget ergò una nobis adhuc perficiendæ (quæ ad omnes homines spectat) Medicinæ spes, si videlicet Principum populi authoritate & munificentiâ conquirantur & convocentur aliquot Viri eruditi, variis quidem animi, corporisque dotibus inter se differentes singuli, in veritatis autem & Reip. amore unanimes & concordes cuncti; qui sepositis quibusvis præoccupatæ mentis, partiumque studii remoris noxiis, & conculcatâ inani captiunculis alios irretiendi & superandi gloriola, omnia Veterum, Recentiorumque de rebus naturalibus & medicis scripta, ut & omnia à se ipsis perquisita, excogitata & observata ad veritatis trutinam *Rationem & Experientiam* revocantes & pensantes, solidam, concatenatamque construant naturalium rerum scientiam; accuratam adornent humani corporis fabricæ historiam; describant exactè sanitatis & ægritudinum naturam & causas; subjungant denique citò, tutò & jucundè ipsis medendi Artem numeris omnibus absolutam.

Perficiendæ Medicinæ spes unica convocatio Virorum Eruditorum.

Allaboravi quidem non semel, ut aliquot in celeberrimo illo totius Europæ Emporio, Amstelodamo, exquirerem & excitarem Medicos & ingenio excellentes, & judicio eminentes, & memoria valentes, & laboris patientes, qui tum veritatis amore, tum publici, privatique commodi studio tam laudabilem, tamque omnibus utilem futurum laborem mecum tentarent; quò & nostrum de Rep. benè merendi animum cunctis testaremur, & alios ad similia in publicum bonum studia concelebranda commoveremus: ast irrito conatu.

Eam tentasse Authorem: ast frustrà.

Donec autem, votis, vocibusque meis Deo benignè exauditis, vel Magnatum liberalitate, vel Privatorum zelo tam optabile, tamque necessarium erigatur alicubi gentium veritatis Theatrum & Collegium, atque ipsius ope clara eruditionis lux tandem aliquando ex nostris exurgat tenebris, operam usque navabo sedulam, ut in curando meo munere ad propositum modò scopum collimem quàm proximè.

Quapropter, quoties de humani corporis fabrica mihi facienda erit mentio, toties ab autopsia præcipua desumam, petamque argumenta, & ubi licebit,

licebit, ad ocularem inspectionem invitabo, dedu-camque Tyrones.

Quoties de naturalium rerum affectionibus mihi habenda erit disputatio, toties diversorum Philosophorum producam opiniones; suisque roborabo rationibus: quòd si quandoque ab aliorum placitis recedere me suadeat ratio, vel cogat experientia, meam tunc candidè ac sine fastu proferam & illustrabo sententiam; nemini futurus interim in totâ disceptatione aut gravis, aut injurius.

Quoties de partium singularum functionibus & usu mihi futurus erit discursus, toties in ipsarum conformatione, cum aliis connexione, aut per vasa communicatione, contentis & similibus disquisitionis omnis ponam fundamenta, & ex illis citra adversariorum contemptum meas deducam conclusiones.

Quoties denique de morbis, eorundemque causis, signis & curatione instituenda veniet dissertatio, toties celebriorum & probatiorum in Arte virorum decreta eâ, qua par est, veneratione & fidelitate recensebo, obscuriora explanabo; & quando res exigere videbitur, propria confirmabo, emendabove experientia?

Erit enim ubique mihi amicus Socrates, & amicus Plato, sed magis amica veritas. Cavebo interim & quidem sedulò, ne ob sententiarum dissensiones & discordias ullius existimationi, aut gloriæ vel minimum eat mea culpa detractum; utpote qui coruscante hominum excellentium doctrina & industria, ad æmulationem quidem & imitationem excitari me, & inflammari gloriori; detestabilibus autem & venenatis invidiæ stimulis animum meum liberum gaudeo, eoque nomine Deo meo gratias ago.

Ut autem exantlandorum in posterum à me laborum initium felix, faustusque sit finis, Deus Sapientia, Bonitate, Potentiaque admirandus & immensus, qui me professionem hanc nec affectantem, nec ambientem, sed avertentem; legitima tamen vocatione à Nobilissimis, Amplissimisque hujus Academiæ Curatoribus, Urbisque Consulibus oblatam, nunc etiam postpositis utilitati publicæ privati lucri rationibus suscipere voluit, pro inexhausta sua misericordia misellæ nostræ misertus sortis, ad ritè obeundum arduum hoc munus donis necessariis & ornare me dignetur, & roborare; quò cedant futura mea opera omnia & in Sanctissimi Ipsius Nominis gloriam permanentem, & in hujus Reip. Academiæque laudem perpetuam, & in Veritatis illustrationem uberiorem, & in Medicinæ Tyronum profectum majorem, & in Ægrotorum curam expeditiorem, & in Animæ, corporisque mei salutem æternam. Amen.

DIXI.

DE

DE MEDICAMENTIS CHYMICIS THESES.

Quænam hic per Medicamenta chymica intelligantur.

I. Er Chymica Medicamenta hoc imprimis loco intelligenda ea quæ ex Mineralibus parantur, quæque à vulgaribus Medicis admodùm carpuntur; imò tanquam noxia traducuntur, qualia præcipuè sunt, quæ ex Antimonio adornantur, aut Mercurio sive Hydrargyro.

Quare Antimonialibus magis fidendum, quàm Mercurialibus.

II. Id autem observandum, vix ita figi posse Mercurium, quin temporis tractu sponte, aut brevi arte ad pristinam redeat naturam volubilem, & vivam. Antimonium autem, quas mutationes subbit, easdem servare, ac proinde Antimonialibus Medicamentis, magis fidendum, quàm Mercurialibus, nisi arte majore, de qua nobis nunc non est sermo, præparentur.

Antimonialia præ cæteris eligenda.

III. Antimonialia Medicamenta ergò, utpote paratu faciliora, in præparatione fixiora, in usu tutiora, præ cæteris omnibus commendamus.

Et plerisque Medicorum intentionibus convenire.

IV. Tantò majoris facienda eadem Antimonialia Medicamenta, quòd ad plerasque Medicorum intentiones consequendas convenientia ex ipso confici queant remedia, ad vomitum putà, alvum, ac sudorem ciendum, ad humores præparandos, & variis modis alterandos corrigendosque. Quin imò ad Naturales corporis vires firmandas augendasque.

Antimonii præparationes præcipuæ.

V. Inter usitatissimas, nec minùs tamen utiles Antimonii præparationes, occurrunt 1. Flores. 2. Vitrum. 3. Hepar, sive Crocus. 4. Hunc sequens Antimonium diaphoreticum. 5. Regulus. 6. Butyrum. 7. Ex hoc paratus Mercurius Vitæ. Et 8. Bezoardicum Minerale, de quibus singulis pauca nunc dicenda.

Florum præparatio & vires.

VI. 1. Flores parantur ex Antimonio crudo pulverisato, & per se sublimato, ùnde flores ascendunt albi ad Vomitum ciendum apti, qui si aliquandiu in Crucibulo (Smelt-kroes) per se figantur, alvum duntaxat movent: sin magis adhuc figantur Sudoriferi fiunt, & tandem corroborantes.

Vitri præparatio & vires.

VII. 2. Vitrum, ex Antimonio per se calcinato & fuso paratum, vomitum movet: sin cum Vitrioli Spiritu extrahatur, catharticum duntaxat existit.

Croci præparatio, & vires.

VIII. 3. Antimonium cum æquali Nitri quantitate combustum, quod detonare vocant, Antimonii Hepar, atque ubi edulcoratum est, Crocus metallorum, dictum, Vomitum ciet & alvum simul.

Antimonii Diaphoretici præparatio, & vires.

IX. 4. Crocus Metallorum iteratò cum Nitro combustus, & edulcoratus, Antimonii Diaphoretici nomine venit, quoniam hac secundâ calcinatione fixitatem majorem à Nitro accipit, & vi suâ emeticâ & catharticâ ferè depositâ, Diaphoreticam nanciscitur, & tandem roborantem, solâque Humores alterandi & corrigendi potestate valentem.

Reguli præparatio, & vires.

X. 5. Regulus Antimonii solius Nitri ope parari potest, quamvis utplurimùm Tartarum addatur, ex quo Vascula parantur, in quibus infusi ad tempus certum liquores, vim emeticam, & purgantem eliciunt satis vehementem, ideóque minùs in usum revocari velim, cum ex eodem Antimonio, alia & quidem blandiora, adeóque tutiora parentur eadem vi prædita Medicamenta, qualia & Metallorum Crocus existit, & vitrum, & Vitæ Mercurius.

Butyri præparatio, & vires.

XI. 6. Antimonii Butyrum ex ipso crudo, aut prius in Regulum fuso, & cum Mercurio sublimato misto distillatur, externè duntaxat applicandum in ulceribus putridis & fœdis.

Spiritûs vitrioli Philosophici præparatio & vires. Mercurii vitæ præparatio & vires.

XII. 7. Sola Aquæ puræ affusione separatur ab Antimonii Butyro Spiritus Vitrioli Philosophicus dictus, ad Ardorem febrilem temperandum Iulapiis commodè admiscendus, dum fundum petit pulvis albicans, Mercurius Vitæ vulgò dictus, præstantissimum ad humores quosvis vitiosos è corpore eliminandos remedium per alvum & os Vim suam exerens.

Bezoardici mineralis præparatio, & vires.

XIII. 8. Eidem Antimonii Butyro si Nitri Spiritus affundatur & ab eodem aliquoties abstrahatur, figitur, & unitur uterque Spiritus Nitri, & Vitrioli Philosophicus, ac substantiam Antimonii modò memoratam, inque vitæ Mercurium subsidere solitam, simul figit in Bezoardicum minerale dictum, Medicamentum Sudores blandè movens, ac imprimis humores Vitiosos emendans sicque roborans.

XIV. Quâ ratione singula hæc Medicamenta parari debeant nemini ignotum esse potest, dummodò Autores omnium manibus tritos consulere libeat; ipsa autem operatio Autopsia & admotâ operi manu addisci debet.

His omnibus quâ ratione prudenti medico utendum.

XV. Prudentis autem Medici erit in horum, ut & aliorum omnium administratione pedetentim procedere, ac ex minimâ dosi gradatim ad majorem ascendere, unà aliis medicamentis affectui curando itidem convenientibus immiscere; quo cujusque vis & operandi modus, citra ægrotorum detrimentum sensim innotescat.

Febris tertianæ curatio.

XVI. Ex loco. Si febricitans, & quidem tertiana laborans juniori Medico curandus obveniat, isque Nauseabundus, cum oris amaritudine, mox conjiciet Bilem in ipso turgere, ac sursùm viam affectare & exitum. Hunc ut citò, tutò & jucundè curet Medicus, illi, aut die intermissionis, aut, si post prandium demum redeat Paroxysmus, ipso accessûs die, sex aut quatuor saltem ante ipsius adventum horis exhibebit, aut Vitrum Antimonii, aut Metallorum Crocum, aut Vitæ Mercurium per noctem in Aquâ convenienti, Cichorei putà, Fœniculi, &c. in Mediocri dosi infusum, addendo aliquid, aut Electuarii, aut Syrupi Chologogi, quo humor sursùm magis vergens per vomitum, reliquus deorsùm tendens per alvum educatur, quo fiet, ut natura humorem noxium, viâ convenientiori sit eductura, & sæpè unico Pharmaco juguletur febris. Tantùm interest apto tempore & modo convenientia exhibere Medicamenta.

FINIS.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

EPISTOLA APOLOGETICA,

Improbas æquè ac ineptas

ANTONII DEUSINGII,

Aliorumque ejusdem farinæ hominum Cavillationes atque Calumnias summatim perstringens.

Autoris patientia in Calumniis Deusingii ferendis.

Iraris, & plures alios tecum mirari refers, *Clarissime Vir*, me tot & tam atroces *Antonii Deusingii* calumnias in me tanto cum furore indesinenter, atque tam diu eructatas ferre tam patienter, optasque protracti silentii mei, vel potiùs dilatæ Apologiæ rationes cognoscere: quò & Tibi, & aliis quoque hactenus solicitis, atque condignum turpi Calumniatori responsum reponi desiderantibus possis rogatus satisfacere.

Deusingii indoles & mores.

Sed diuturnum meum silentium mirari desines, ubi consideraveris hâc diversâ, quam *Deusingius* & *Ego* sequimur, methodo utriusque Indolem ac Mores (de quibus æquè ac de Doctrinâ nostrâ multifarii feruntur per hominum ora rumores) magis, magisque Bonis omnibus, quibus imprimis placere studeo, innotescere; atque eo ipso patere unicuique, an post tam multos Viros eximios incesto *Deusingii* ore laceratos, Ego itidem ultrò ab isto petulco impetitus verè, an falsò ipsius ad calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ, tectam culpaverim; ejusdemque opera perpetuis criminationibus ac conviciis referta & conspurcata reprehenderim: an jure, an injuriâ ipsum, tanquam impotentissimi animi hominem notaverim; quin imò animum ipsius irrequietum, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque adeò Furoris turbine, atque procellosis nebulis agitatum, turbatum, occæcatumque pronuntiaverim: an meritò, an immeritò ipsum ad resipiscentiam, & maledicentiæ viperinæ, conviciorumque in quosvis Adversarios tanto cum boatu, & jactatione plenis plaustris effusorum pœnitentiam seriò atque candidè hortatus fuerim.

Cur Autor Deusingio non citiùs responderit.

Ut proinde suo se indicio indies magis proderet hic sorex sibi relictus, necesse habui hominem Suffenum ac inanis gloriæ cupiditate flagrantem, imò furentem ad tempus negligere, quò impurum ejus os, & calamus maledicus in lucem promeret, quicquid habet ipsus in corde suo maligno reconditum.

Deusingium ob Calumnias probis & improbis culpari.

Dum igitur conscientiæ malæ Furiis agitatus horrendum in modum in loco suo deserto fremit, boat, grunnit, spumat, rugit, ululat, rudit, latrat, & nescio cujus feræ naturam non induit, moxque in omnibus cacatis suis Scriptis, uno *Echûs* nomine, ob perpetuam earundem vociferationum, cavillationum & calumniarum repetitionem, dignissimis solus imitatur inimitabilis *Deusingius*; videas non tantùm omnes Probos abhorrere à verè Diabolico ipsius scribendi genere, quin etiam Improbos qui hunc casu oblatum sibi (qualem diu optaverant mihi excitatum Adversarium) priùs exultabant, nunc, ne criminis ejusdem cum ipso rei observentur, aperto ore culpant, & ad piscarias aniculas, vel ut Belgicum proverbium magis exprimam, caniculas censent amandandum contumeliosum Calumniatorem, ut in foro piscario vel olario cum fœminis garriat vir verbosus: quamvis gaudeant forsan adhuc in sinu mihi quoque ab illo sibimet ipsi perpetuò malum cacante Turdo turbas creari, & calumniarum à se quoque ipsi subministratarum & tam impudenter ab ipso in me effutitarum aliquid hærere. Quibus omnibus proinde ut pro meritis rependat, sicut nonnullis jam in cæterorum exemplum rependit justus & atrocibus injuriis affectorum vindex Deus, præstolando præstolor.

Autoris occupationes à respondendo averterunt.

His accedit, quod, cùm unâ, eâdemque operâ non tantùm Calumniatorum Principi, *Deusingio*, verùm cæteris quoque mihi adversis Calumniatoribus & Cavillatoribus omnibus, tam præsentibus, quàm præteritis & futuris, tam tectis, quàm apertis, semel duntaxat ex professo respondere, atque artes ipsorum pessimas retegere sit animus, & plura in eum finem habeam dicenda; occupationes autem atque distractiones meæ continuæ, tum Academicæ, quas putidi Calumniatoris ergo negligere mihi religio esset, tum aliæ requisitum ad id opus ex voto absolvendum hactenus mihi non concesserint otium, coactus fuerim Apologiam meam diutiùs, quàm speraveram, differre.

Quævis in chartam conjecta mittere ad prælum Deusingio non Autori esse familiare.

Puto namque hominis esse nimiùm aut sibi arrogantis, aut Lectori judicioso detrahentis quævis, prout in mentem primùm veniunt, vel sub calamo currente nascuntur, in chartam conjecta mittere ad prælum; quod incomparabili *Deusingio* & paucis aliis, non mihi est familiare; qui, quamvis nec ingenio, nec judicio, nec significanter scribendi facilitate ipsi forsan cedo, non existimo tamen abutendum eruditorum Virorum nostra etiam aliquando legentium patientiâ & bonitate, imò expectatione.

Ne tamen, quod metuis, morâ istâ longiore Mihi vel Amicis certis deesse videar, en pauca impræsentiarum tum de Me-ipso, meisque conatibus Medicis, tum de Adversariis & ipsorum Cavillationibus atque Calumniis promam; ex quibus ipsorum mores pravi & artes malæ cunctis patebunt clarissimè.

Autoris in ferendis molestiis animus.

Dum verò ab improbis hominibus undique in mei ruinam nunc concurrentibus & consentientibus execrabiles mihi creatæ sunt, excitatæque molestiæ, conatus sum, eas animo, & quantum mihi supernè datum est, æquo & forti perferens, nihilque ac imprimis tam grave ulli, ergò nec Mihi, fortuitò, sed omnia in se diligentium bonum dirigente Deo, evenire usque & usque perpendens, aliquod ex his quoque malis bonum & commodum elicere, uti Me adjuvante gratiâ Divinâ elicuisse puto & confido.

Factorũ fama & gloria parvipendenda.

Nunc enim longè quàm olim observavi perfectiùs, etiam probè factorum famam & gloriam mundanam, quæ ab hominibus infirmis ac sæpenumerò plusquàm invidis expectari debet, admodùm rarò dignis condignè ac pro merito, perseveranterque tribui, at plerumque à dignis ac merentibus malignè auferri, ac indignis indignè conferri; atque ideò ipsam omninò parvi, vel nihili pendendam, negligendamque potiùs ab omnibus, qui mecum benè (hoc est, ad celebrandam æternam Creatoris sui Sapientiam, Bonitatem, Potentiamque, ut & promovendam Proximi sui, adeóque Reip. utilitatem) actorum mille testes habent Conscientiam suam; qui proinde, quam meruêre, tandem aliquando & quidem opportuno tempore sibi ab æquissimo Actionum humanarum omnium Arbitro, quippe Cogitationum, Intentionumque ipsarum vel maximè arcanarum conscio, Deo decernendam, tribuendamque expectant gloriam & laudem statam, veram & solidè perennaturam.

Hanc dum animo sereno, sedato & securo expecto, licebit opinor me quoque Probis probare quoad meam tum *doctrinam*, tum *vitam* nefandis calumniis acerrimè lacessitam.

Autoris Doctrina traducta.

Doctrinam certè meam tum in *faciendâ medicinâ*, tum in *erudiendâ juventute* miris & diris modis traduxerunt, quotquot sua interesse putarunt famam meam qualemcunque planè obliterari: quapropter ut unicuique Veri ac Æqui Studioso queat constare, jurene an injuriâ me culparint & culpent Adversarii mei, quâ viâ & ratione in utroque opere processerim, paucis enarrabo.

Quid in suâ praxi spectaverit Autor.

Et *Praxin Medicam* quidem quod attinet, quoniam non disputatur ibi de lanâ caprinâ, sed agitur de corio humano, in quo rarò licet bis tutò peccare; ideóque frustrà captatur ab Ægros curante Medico inane ingenii subtilis nomen, cui præferenda semper judicii Acris & circumspecti laus; mearum partium esse judicavi, hoc unum agere, ut quantam Deus benignè concederet, solidam mihi compararem diligentiâ & assiduitate Artis Medicæ notitiam, non tam solicitâ Librorum, etiam optimorum lectione, quàm accurato Rerum ipsarum examine atque observatione acquirendam.

Quid in observationibus egerit.

Quocirca, ut voti mei compos fierem, nullum licet molestissimum subterfugi unquam laborem, nullis ad experimenta multiplicia & multa facienda requisitis, quantum res meæ poterant ferre, peperci unquam sumptibus; quin imò, quò magis & citiùs promoveretur, quod unicè optabam, bonum publicum, quæ continuò veritatem sectando ad hominis *Functiones* integras vel læsas sive cognoscendas, illustrandasve, sive conservandas, restituendasve, nostramque adeò Medicinam in multis tam defectam perficiendam usui futura subinde secundùm Dei benedictionem licuit eruere, omnia ferè quibusvis Medicis, amicis & inimicis, aliisque candidè ac liberaliter aperui & communicavi: quamvis ne sic quidem malevolorum invidiam & maledicentiam vitavi aut extinxi, sed potiùs invitus auxi.

Hinc adversariorum calumniæ.

Dolentes siquidem famam meam sic benè agendo, ægrosque insuper haud infœliciter curando indies increbrescere, non desierunt ipsam perpetuis, novisque ex inferno petitis calumniis ad hoc usque tempus maculare: licet non valuerint hactenus malis suis artibus me bonis & prudentibus exosum reddere, praxinve meam non humano, sed divino præsidio tutam perdere ac delere.

Cuncta [illegible] Vitia non ad Plethoram & Cacochymiã tantùm revocanda.

Imprimis autem (quis enim omnia posset in compendio referre? mota mihi est lis à Medicis nonnullis cuncta humorum vitia ad *Plethoram* & *Cacochymiam* revocantibus; & sicut redundantiam Sanguinis (qui deficere quoque potest, ac modis variis alterari & agitari, vel stagnare) *Plethora*; ita cæterorum Humorum vitia diversissima uno *Cacochymiæ* nomine indigitantibus; quin imò sicut Plethoræ *Sanguinis detractionem*, ita Cacochymiæ multifariam Humorum peccantium *Evacuationem ac Purgationem* unicum remedium esse asserentibus: quamvis Evacuatio ipsorum exuperantiam duntaxat minuat, non item variam ipsorum Intemperiem corrigat; quæ tamen, uti non rarò in ipsis sola observatur, ita sui alterationem ac emendationem tantùm indicat; quæ cùm à multis, etiam celebribus Medicis, magno ægrotantium damno negligatur, aut non satis procuretur, quin sæpiùs frequenti purgantium accessu impediatur, peccansque humorum qualitas (ut alia nunc prætercam) eo ipso magis depravetur, ausus sum, quod virum bonum decebat, illi valdè trito errori me primùm blandè, hinc, quia eo nomine traducebar, cordatiùs & acriùs opponere: ne in re tanti momenti aut silendo, aut inveterato quorundam mori malo Me accommodando Ægris deessem, ac contra meæ conscientiæ dictamen noxius essem illis, ad quorum sanitatem consilio, auxilioque integrandam eram vocatus.

Sed etiam iis intemperiem.

Autoris docendi discipulos Methodus. Et ad Praxin manuductio.

Postquam verò ante annos quinque, & quod excurrit, ad *Medicinæ Professionem publicam* vocatus tandem accessi, ut industriâ meâ & labore quàm maximè proficerent, atque in egregios Medicos evaderent Auditores mei, cunctas ingenii vires intendi: unde non tantùm eâ, quam in veritate investigandâ, inveniendâque fueram secutus, viâ in docendo ipsis prævivi; sed imprimis methodo hîc, ut & alibi forsan, hactenus insuetâ ipsos ad medicam

medicam praxin manu duxi, dum in Nosocomio publico indies ipsos ad Ægros visendos deduxi, horum querelas & aliàs innotescentia Symptomata ipsis proposui, mox ipsorum de quovis observato in Ægris Affectu, ejusque Causis ac Curatione Dogmaticâ sententias, sententiarumque rationes rogavi, & quoties dissensus inter ipsos idcircò excitabatur, ut sibi mutuò rationibus undecunque conquisitis, sed quantum possibile solidissimis satisfacerent, dissentientes inter se blandè commisi, & tandem meum quoque de singulis judicium interposui vel adjeci.

Insequentibus autem diebus præscriptorum medicamentorum successus varios ipsis exposui, moxque iterum confluentium sententias, uti priùs, examinavi; donec tandem solicitè curati à nobis ægri pro Dei placito aut pristinæ sanitati restituti, lætique discederent, aut fato fungentes ac decedentes cadavera sua secanda nobis relinquerent; quò in accuratâ illorum apertione ac demonstratione pateret omnibus, quinam rectè, quinam perperam judicassent de ipso Affectu, cæterisque eò spectantibus.

Autoris sententiæ acrius cæteris expensæ, & quare

Semper autem aliorum opiniones blandiùs, meas verò acriùs volui expensas & agitatas; quò magis constaret cunctis de Dogmatum meorum, si præsertim à vulgo tritis plus minùs recederent, firmitate aut imbecillitate: neque enim puduit me unquam meam in multis ignorantiam testari coram Discipulis meis; quam cùm alii negant vel dissimulant, injuriam faciunt Auditoribus, Lectoribusve suis credulis, atque Reip. Avertunt enim à Veritatis persecutione quosvis, Præceptorum suorum effata sine hæsitatione pro veris avidè arripientes.

Ad Iuvantia & Nocentia in praxi attendendum, Et quare

Cæterùm post deductas priùs ex ipso Affectu abundè noto, ejusque Causis & Symptomatibus itidem notis agendorum Indicationes, ostendi semper in *Curæ progressu* Practicorum primariorum more laudabili attendendum imprimis ad *Iuvantia* & *Nocentia*; quò nec facilè à benè ac secundùm Rationem solidam, Experientiâque multiplici confirmatam, non item imaginariam, Experientiæque adversam constitutis, quamvis non semper mox ex uoto magis, quàm spe rationali succedentibus recedendum; nec præfractè ac diutiùs minùs succedentibus, utut nostræ, sed nonnunquam ob præjudicia excœcatæ rationi placentibus adhærendum; sed sepositâ omni gloriæ inanis, aut scientiæ Medicæ in mortalium nemine unquam observatæ, observandæve ambitione uni Ægrotantium saluti unicè studendum exemplo meo meos docerem Discipulos.

Autoris in suo labore successus.

Quo autem successu laborem hunc molestum & odiosum hactenus sustinuerim, testari possunt tam, qui suaves illius fructus capiunt, à me informati Medici non pauci, quàm, quibus Academiæ hujus celebritas demandata cordi est, Nobilissimi & Amplissimi ejus Curatores, Urbisque hujus florentissimæ Consules: quos exceptione omni majores testes oppono improbis ac Reip. non minùs, quàm mihi adversis Adversariorum meorum calumniis; quas cum suis auctoribus confundet ac pessundabit tandem omnis justitiæ author Deus.

Deusingii in Autorem calumnia.

Hanc Doctrinam meam & docendi rationem malignè, ut ex ungue Leonem omnes agnoscant, cavillatur & calumniatur Medicorum omnium Animadversor & Castigator Censorius, *Deusingius*, quando inter plura tum legi, tum refutari indigna, impudentissimè, uti falsissimè asserere non erubescit (in Echo suâ mirabili, p. 278. & alibi) me *totam Medicinam in meris Suspicionibus, Opinionibus, Dubitationibus ac Conjecturis fundatam Iuventuti obtrudere.* Verùm ut hæc ipsius Calumnia & Cavillatio tam inepta, quàm improba fiat omnibus quàm maximè manifesta, quæ mea de hisce sententia sit, paucis edisseram.

Omnia sua dogmata Autorem referre ad Experimenta vel ad Ratiocinationes.

Quicquid ad Medicinæ Studium promovendum propositum est hactenus à me, non tantùm in paucis Disputationibus Medicis jam editis, sed imprimis Lectionibus meis publicis, & Dictatis privatis, aut proponendum habeo adhuc imposterum, id omne vel ad *Experimenta*, vel ad *Ratiocinationes* ex præmissis experimentis deductas, deducendasve referendum.

Experimenta triplicia.

Testatus sum autem triplicibus Me uti *Experimentorum* generibus, *Anatomicorum*, *Chymicorum*, & singulari respectu dictorum *Practicorum*: quæ confido quemvis seriò & commodè manum operi admoventem talia competturum, qualia sunt à me descripta, hoc est, vera & ipsis rebus consentanea: quin paratus sum omni tempore ad Sensum ipsa demonstrare, atque hactenus curiosis ac de rei veritate solicitis satisfacere.

Ratiocinationes suas Autorem vocare opiniones suspiciones & conjecturas. Et quare.

Ratiocinationes verò meas (quoniam necdum suppetunt mihi satis multa *Demonstrationibus* Scientificis construendis requisita, & conjunctis plurium eximiorum Artificum operis tandem aliquando forsan comparanda Experimenta, sive Data) prout magis vel minùs ad veras & solidas Demonstrationes accedunt, nunc *Opinionis*, nunc *Suspicionis*, aut *Conjecturæ* nomine insignivi; atque *Dubitationes* quoque meas hinc inde addere non dubitavi.

Eas non ut Medicinæ fundamenta esse obtrusas.

Non obtrusi ergò Iuventuti, prout malignè ac cum clamore blaterat insulsus nugator *Deusingius*, *Opiniones, Suspiciones, Dubitationesque meas*, velut *Medicinæ fundamenta*, sed proposui ipsas, velut *Conclusiones* ex compertis hactenus mihi *Experimentis* triplicibus, utpote *firmissimis, inconcussis & unicis Medicinæ solidæ* aliquando, si Deus volet, *constituendæ fundamentis* deductas; quales si proferre potuisset Calumniator impudentissimus, de illis, tanquam de Scientificis Demonstrationibus gloriatus fuisset ad ravim; ita solet nugas suas efferre hic Thurinus.

De his cum Veritatis Amantibus, non cum cavillatoribus disputandum.

Quisquis proinde Veritatis aut Reip. amore captus me aut in *Experimentis* meis, aut illatis inde *Ratiocinationibus* existimabit deceptum, proferat sua in medium *Experimenta*, vel *Ratiocinationes*; quò nisi per nos ipsos queamus motam, movendamve componere aut dirimere controversiam, audiantur in utrisque versati Arbitri. Nam contra Sophistas ineptis cavillationibus dicta mea duntaxat vellicantes, aut improbè (sicut à *Deusingio* passim factum) corrumpentes, atque pro lubitu quævis falsa mihi affingentes non puto pugnandum; ne labore molesto ac inutili fumos ipsorum discutiendo, lateremque lavando rebus melioribus & utilioribus dicatum Oleum meum & operam perdam.

Deusingium Autoris scripta corrumpere & immutare.

Quin sufficiet mihi semel in Lectorum incautiorum gratiam notare *Deusingium*, quò scripta mea, tanquam inepta apud rerum ignaros traducat,

traducat, ipsa more suo planè illiberali nunc aliquâ sui parte mutilare, nunc ipsis de suo aliquid addere, nunc conjuncta, conjungendave disjungere, nunc disjuncta, disjungendave conjungere, aut quovis alio modo ita immutare atque corrumpere, ut postquam per malignum ipsius calamum transiverunt, ampliùs pro meis non possim agnoscere.

Autoris cogitationes in propriis scriptis quaerendae.

Quapropter Candidos Lectores rogatos velim, ut meas Cogitationes quærant, legantque in meis duntaxat Scriptis; non item apud animosum omnium bonorum Corruptorem, *Deusingium*; qui reverâ non potuit, vel non voluit mea intelligere, audet tamen homo, si quis alius, insolenter arrogans triti, *Ne Sutor ultra crepidam*, proverbii immemor temerariam suam & iniquam de ipsis ubique interponere Correctionem ac Censuram.

Deusingius in Anatomicis experimentis parum versatus. Ut & in Chymicis.

Utique parùm vel nihil se in *Anatomicis Experimentis* versatum testatur *Deusingius*, dum de illis acturus & disputaturus non suas, quibus destituitur, sed alienas duntaxat in medium profert observationes, de ipsarum veritate planè incertus & dubius.

De *Chymicis Experimentis* satiùs fuisset ipsum planè tacuisse, quàm pueriliter ex imperitâ aliorum allegatione de illis garriendo stupendam suam illorum ignorantiam prodidisse.

Nec non in Praxi Medicâ.

Praxin suam crepat quidem ubique hic Doctor Stentoreus amplissimam; verùm non potui hactenus ex paucis à me lectis ejus Scriptis colligere ipsum in eâ excellere, aut egregias ex illâ *Observationes Practicas*, quas alienis opponat, hausisse: unde non mirum, si perferatur infelix, verbosus licet Practicus, quemque paulatim deserant Ægri, garrulitate ipsius audaci hactenus fascinati ac decepti.

Ratiocinationes ejus futiles.

Ratiocinationes Deusingii quotquot expendent ac trutinabunt exactè, comperient ipsum verè ampullarium Doctorem, quique cum clamoso strepitu Lectori incauto verba dat, prætereaque nihil.

Eum nihil novi reperisse aut protulisse.

Ostendat enim vel ipsus, qui passim Voluminum à se editorum, edendorumque catalogos scribit, vel quivis alius *Deusingium*, velut alterum in Medicinâ Dictatorem, ad cœlos usque laudibus extollens, atque Prudentissimis Academiæ hujus Curatoribus imprudenter ac impudenter de meliori notâ commendans, quid novi, quid in arte boni lynceis mentis suæ oculis invenerit atque orbi literato manifestarit hic Thraso gloriosus; quam in Medicinâ rem ambiguam illustrarit hic lucis obscuræ filius; quam controversiam composuerit aut deciderit unquam hic Vitilitigator turbulentus.

Ejus scripta brevi peritura.

Locutuleii certè hujus hominis Opuscula fructuum præcocium ad instar ætatem minimè latura prædixerunt jam pridem Prudentes, conqueruntur que jam ex parte aliquot Bibliopolæ. Unde non sine causâ censent nonnulli hominem hunc militarem, qui sagacissimis mentis suæ oculis imminentem Libellis suis furtivis ruinam, & affectatæ à se in quosvis, usurpatæque in quosdam tyrannidis tempus ad exitum properans breve futurum prævidet, nunc tantoperè furere, atque non nisi strenuè pugnando & in usitatis calumniis pergendo præsentem famæ suæ interitum expectare.

Deusingii discipuli perpauci.

Quantus enim Professor sit *Deusingius*, qui passim & ubique de suâ ad Primariam in Medicinâ Professionem ante aliquot lustra vocatione gloriatur, vel inde patet, quòd per tot annos, quibus supra cæteros in quavis Facultate Professores à se, altero putà Hercule, profligatos & prostratos non parùm inclaruit, Medicinæ Studiosos tanto numero in Academiam suam de Batavis Heroibus (sic nos vocare dignatur hic Achilles) semper triumphantem ex omnibus omninò Europæ regionibus ad se, octavum mundi miraculum, videndum, audiendumque allicuit, ut rarò plures, quàm quinque aut septem habuerit Auditores ex professo Medicinæ operam navantes, unà cum aliquot Pannoniis ab amicissimis Collegis subinde gratiosè ad numerum augendum missis: Quorum nonnulli tamen, si dicere fas est, Professorem hunc Veteranum omniscium deserunt, & ad me Novitium, rerum omnium ignarum accedunt, quódque magis mireris, apud me perstant, non tantùm exteri, sed ipsi quoque Groningani.

Eum Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ affectare.

Id autem videtur tam ægrè facere huic Aristarcho Chimærico, ut Auditores suos sequi paratissimus, tum literis à se, atque amicis, emendicatis nempe stupendorum suorum donorum buccinatoribus, ad Varios scriptis, tum artibus aliis omnem lapidem moveat, quò tandem aliquando ad Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ toties desideratam & affectatam mox sine tergiversatione accessurus evocetur, ibidemque laudato more suo cum quibusvis turbas concitans, & omnia turbans confluentes jam undique ad nos Medicinæ Studiosos aliò abigat, & nostrum Auditorium suo simile, hoc est, vacuum reddat.

Autoris Mores & Vita ab Adversariis culpari.

Non tantùm Doctrinam meam & Praxin Medicam, utut per Dei gratiam successu laudabili decoratam, ineptis cavillationibus & calumniis oppugnant mei Adversarii, sed *Mores, Vitamque* meam indignè culpant, omniaque adeò à me facta, dictave, etiam optima, horrendum in modum detrectant.

Non tamen eorum ulli cedere.

Agnosco equidem, & ultrò confiteor me, si ad exactam Divinæ legis trutinam expendar, peccatorem miserum, maximumque: non puto tamen, si cum Adversariis meis, etiam minimè malis, componar, me in Vitæ, Morumque integritate ipsorum cedere ulli: quippe qui Deum, quantùm per infirmitatem humanam possum, purè timens, proximumque candidè diligens, nulli mortalium conscius feci unquam, vel facere sum conatus injuriam; qui non nisi jugiter lacessitus, & graviter læsus de avertendâ saltem à me offensâ cogitavi unquam: quòd si cum lacessientis & offendentis incommodo factum est id aliquando acriùs, id sibi petulco ex talionis lege contigisse putet, nec mihi petito imputet ulius, ergo nec *Deusingius*; qui nullis productis, quia non nominatis, testibus aut urgentibus argumentis, sed figmentis suis calumniosis contrarium subdolarum technarum imperitis persuadebit forsan, nunquam verò prudentibus: quemadmodùm id, quàm primùm per otium licebit, meridiana luce clariùs me ostensurum confido.

Ut testabuntur qui cum

Qui proinde meos mores ac vitam nosse volent, illos interrogent, qui mecum vixerunt familiariùs,

Autore familiarius viventes. familiariùs; ac proinde me noverunt intimiùs; non item illos, qui nunquam vel rarissimè mihi adfuerunt, quive ex Adversariorum meorum Satanæ mancipatorum calumniis, aut ex suis moribus meos finxerunt: quibus machinamentis astutis & malis quamvis observem, doleamque me nonnullis Viris probis reddi suspectum; non dubito tamen, quin tandem aliquando, ubi ad labia ascenderint vexationum aquæ, molestiarum injuriosè ac contumeliosè mihi ab improbis hominibus tot annos creatarum misertus Deus innocentiam meam humano auxilio penè destitutam sit è cœlo vindicaturus.

Autoris Adversarii quinam. Postquam verò jam toties facta est à me Adversariorum meorum mentio, erit forsan aliquis, qui quales illi catervatim nunc in me latrantium canum more ruentes sint, scire desideret; cujus votis ut ex æquo satisfaciam, libet ipsos tum ratione causæ ad mihi adversandum moventis, tum ratione propriorum morum considerare.

Eorum tres ordines. Et Causæ quidem, quam ut mihi adversarentur ipsos habuisse conjicere possum, ratione distribuam ipsos in tres ordines; atque in primo ordine *Primi Invidi.* illos recensebo, qui suopte motu ac quorumvis, ægrotorum præsertim benevolentiæ mihi affabilitate, comitate, facilitate, obsequio, aliisque urbanitatem sapientibus mediis conciliatæ, ut & famæ bonæ industriâ meâ & Artis operibus, Deo benedicente, comparatæ *Invidiâ* æstuantes facta, effataque mea omnia perversè interpretantur & malignè calumniantur. Tales autem vix plures, quàm quinque aut ad summum sex novi; quorum aliqui, apud rerum Dominos auctoritate aliquâ cùm polleant, fuêre ideò mihi magis noxii.

Secundi Assentatores. Ad secundum ordinem *Assentatores* revoco, qui ut modò memoratorum gratiam, benevolentiamque vel aucuparentur, vel conservarent, ipsis se associarunt, ut mihi nocerent, veri Adulatores, sed Infernales, licet quandoque Aulici. Horum notus mihi numerus vix excedit priorem.

Postremi Malè feriati. His postremo loco accedit ingens, imò innumerabilis forsan hominum *Malè feriatorum*, atque promiscuè quorumvis famæ bonæ insidiantium grex, nulli parcens, ne illis quidem, cum quibus amicitiam colere dicuntur, aut creduntur.

Huic ordini accensendi quoque sunt, quotquot aut omnibus omninò Medicis, aut Medicinæ, in hac præsertim Academiâ, Professoribus, suæ saltem Sectæ factiosæ minùs addictis sunt infensi ac infesti.

Maledicendi in Belgio libertas. Postquam enim unicuique in Belgio Libero (quod referre pudet) tam impune licet de quovis penè maledicere, mirum non est, si plerique ad malum naturâ proniores maledicentiæ ita sensim assuescant, ut, dum maximè ac continuò maledicunt, nesciant se maledicere, nolint saltem haberi pro Maledicis. Dolendum autem non tantùm inter plebeios & minimos, sed inter medioximos etiam, imò maximos vigere abominabile hoc vitium.

Adversariorum Autoris Mores. Quòd si quis præterea Adversariorum meorum primariorum *Mores*, ut secundùm ipsos in certas quoque classes distinguantur, aveat cognoscere, illos, in quantum mihi innotuerunt & habeo in memoriâ, paucis indicabo, cùm & illos Probis referri referat.

Quos ergò ex modò recensito triplici ordine novi Ego mihi Adversarios tumultuantes, illos satis ac publicè constat esse aut 1. Homines *Ebriosos*, & ita quidem vino, ejusve Spiritui, aut utrique addictos, ut nonnullos ex ipsis nunquam videas præcedente crapulâ priùs liberatos, quàm novâ iterum madeant. Hi quàm luculentum ac inculpatum de alienis moribus præbere possint testimonium, testatur ipsorum anima mero semper immersa atque sepulta, perque Liberi patris nebulam sobrios & abstemios viperinâ suâ linguâ mox lædendos extuberantibus madore oculis torvè spectans. *1. Ebriosi.*

Aut 2. *Scortatores* turpes, *Adulterosve* impuros, & ita quidem impudicos & impudentes, ut (quamvis manifestum sit quorundam uxoribus allatum esse à querulis meretriculis scortationis suæ pretium, aurum justo levius, cum ponderosiore commutandum, atque prudenter ac benignè ab ipsis, quò maritis consulerent, commutatum) audeant sua crimina & sordes, de quibus passim apud sodales suos inter pocula gloriantur, neque enim uni duntaxat vitio se dederunt, invisis affingere, atque ex corruptis suis moribus alienos fingere ac depingere. *2. Scortatores, & Adulteri*

Aut 3. perditè *Invidos*, & ita quidem livore suo exesos, ut non tantùm in quorundam Liberos promanarit latens illud in corde maligno vitium, sed justo Dei judicio ad parentum correctionem ac correptionem infantes ad internecionem usque magno genitorum mœrore infestarit: unde non mirum aliis quoque ipsum per genitam ex se filiam Maledicentiam fuisse molestum & grave. *3. Invidi.*

Aut 4. sordidè *Avaros*, & ita quidem iniquo Mammonæ mancipatos, ut credant sibi decedere, quicquid vult aliis accedere Deus: unde nonnulli sunt inter ipsos reperti, qui ad proximum defraudandum non dubitarunt ea, quæ manu suâ exarârant, & subscripto nomine confirmârant, negare. *4. Sordidi Avari*

Aut 5. *Superbos* & ita quidem inanem gloriam sectantes, ut non tantùm ferre non possint superiores, sed ne pares quoque, *Primatum* inter æquales passim & ubique affectantes, eundemque sibi subinde puerili ter tribuentes & adscribentes. *5 Superbi.*

Aut 6. *Calumniatores*, & ita quidem assiduâ maledicendi consuetudine corruptos, ut aliqui suis quoque Mecœnatibus, quorum beneficia, benevolentiamque non semel fuerant experti, vel adhuc expectabant, fuerint hactenus iniquè injurii. *6. Calumniatores.*

Quosdã Autoris adversarios esse simulatores. Non desunt quidem aliqui ex Adversariis meis, honestorum virorum nomen magis, quàm rem affectantes, quos pudet calumniarum tam improbarum contra me tantâ virulentiâ eructatarum haberi auctores, vel fautores; quocirca se mihi amicos fingunt & mentiuntur, quò sub simulatæ amicitiæ larvâ tutiùs per malignarum suarum technarum ac nefandarum cupiditatum administros & satellites mihi queant nocere.

Eos non rarò convenire. Quemadmodùm autem ubi est cadaver, ibi congregantur aquilæ; sic ubi degit Adversariorum meorum Primipilus, ibi non rarò conveniunt ac de me subvertendo secretiora consilia ineunt viciniores; quorum insidias & animum pravum reteget aliquando & toti mundo manifestabit Altissimus, quin refundet in ipsorum capita continuatam tot annos iniquitatem.

Quosdã de calũniis suis gloriari Et ante alios Deusingium.

Dum verò tenet aliquos adhuc mundana externæ, fucatæque honestatis solicitudo, videas contrà alios de calumniis suis, tanquam rebus probè ac venustè gestis publicè gloriantes: quorum Coryphæus est *Antonius Deusingius*, Antesignanus verò alius quidam vultu Taurino suam indolem ostentans (cujus nomen adhuc reticebo, donec illud omnibus innotescere videatur ad rem magis facere) uterque insignis Blatero, Medicus verò tàm infœlix, quàm invidus.

Autoris adversus suos adversarios votum.

Quoniam verò ad suam Conscientiam & ipsius conscium Deum toties quosvis aggressus provocavit *Deusingius*, exurge tandem aliquando, ô Tu cordium, renumque Scrutator exacte, ac Vindex justissime Deus! atque aliquo tam temerè irritatæ tuæ iræ indicio illos cunctis manifesta, qui gratis & protervè operantur iniquitati, qui suum calumniis semper Tibi Veri ac Æqui Authori exosis perdere conantur proximum; qui laqueis tensis venantur proborum & Tibi unicè confidentium animas: quò recenti ultionis cœlestis exemplo cautiores facti alii expavescant, & à Cordis sui maligni consiliis malitiosis seriò resipiscant, quin se homunciones, maxima licet ac pessima nonnunquam mente tam humili, quàm elatâ volventes, nil Te adversante præstare posse agnoscant. Amen, imò Amen.

Tu interim, *Clarissime Vir*, benè vale, atque bonis bona precare.

Dabam Lugduni Batavorum prid. Non. Majas cIↄ Iↄc LXIV.

FINIS.

VIRO *Cavillationibus, Calumniis & Conviciis Celeberrimo.*

ANTONIO DEUSINGIO,

Mentem tum saniorem, tum meliorem optat.

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

Ut petitioni tuæ satisfaciam, mitto Tibi brevem hanc meã Epistolam Apologeticã summatim Calumnias tuas & Cavillationes tum Academiæ cujusvis Professore, ac imprimis Veterano & gloriosè Primario; tum Ecclesiæ cujusvis, ac imprimis Reformatæ Antistite & Seniore, tum homine quovis ingenuo, ac imprimis Literato & Christiano planè indignas ita perstringentem, ut ex ipsius lectione attentâ facilè conjicere valeas, suppetere mihi argumenta oppidò multa & efficacia, quibus tuam & arrogantiam & improbitatem possim pro meritis retundere.

Nam, si res ampliùs desideret, tuis Te coloribus accuratiùs & ad vivum depictum omnibus hominibus præsentibus ac futuris cum detestatione continuò spectandum exhibebo.

Noli proinde Tibi, uti soles, pueriliter abblandiens existimare post demptam fucatæ tuæ pietatis ac probitatis toties falsò à Te contestatæ larvam posse Te ampliùs Prudentiorum oculis tenebras vel caliginem offundere, atque detrectationibus tuis ex Inferni baratro Tibi suggestis Me, tum meæ integritatis conscientiâ tum certo Dei omniscii & omnipotentis auxilio securum ac tutum, quicquid coneris aut tentes, ita premere, ut in totum deprimas, vel opprimas.

Hic ipsius Veri, Bonique Author & Vindex Deus, ni abdicatâ abominabili tuâ Invidiâ, Malevolentiâ & Maledicentiâ resipueris, rependat Tibi pares tuis sceleribus pœnas, & refundat in Te Cordis tui maligni cogitata, Oris impuri effata, & Calami protervi effutita.

Noli namque putare Te, nisi seriam, citamque agas pœnitentiam (quam ex animo Tibi, acerrimè licet atque iniquè congestis etiam probris ex merâ petulantiâ & fatua inanis ambitione toties à Te jam offensus precor) evitaturum diutiùs vindictam Divinam Te certò certiùs manentem ac brevi funditùs eversuram.

Non est enim cor tuum rectum in Dei conspectu. Resipisce igitur ab istâ malitiâ tuâ & deprecare Deum, si fortè remittetur Tibi machinatio cordis tui. Video enim Te in felle amarissimo & connexu injustitiæ positum, ut Apostoli verbis te moneam. Sic pro Te vovebam Lugduni-Batavorum pridiè Nonas Majas cIↄ Iↄc LXIV.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
ORATIO
DE
AFFECTUS EPIDEMII A. cIↃ IↃC LXIX.
Leidensem Civitatem depopulantis, atque primariis Habitatoribus orbantis
CAUSIS NATURALIBUS,
VIII. Februarii cIↃ IↃC LXX cum Academiæ Lugduno-Batavâ Rectoratum deponeret, habita.

Nobilissimi & autoritate Gravissimi hujus Illustris Academiæ Lugduno-Batavæ Curatores.

Amplissimi, Prudentissimique Florentissimæ, graviter licet nuper afflictæ, Urbis Leidensis Proceres, Prætor, Consules, Judices, quique ipsis estis à Secretis.

Spectatissimi, Eruditissimique Disciplinarum quarumvis in eâdem Academiâ Inclytæ Professores, Collegæ honorandi.

Venerandi Verbi Divini Præcones.

Facultatum omnium Doctores, Artiumque Liberalium Magistri eximii.

Cæterique, qui simul adestis, Viri honorati, & docti.

Desideratissima denique Juvenum & Adolescentum egregiorum Corona, Patriæ, atque parentum spes prima.

Rectoratus Autoris pacatus, at Luctuosus.

I.
Quem ambivi nunquam, sed ob plures, gravesque causas sum aversatus semper, Supremum in hac Academiâ Magistratum ante annum mihi præter votum, expectationemque impositum, quò Legibus obsecundarem, suscepi solicitus, nunc depono lætus; quamvis Deo annuente ipsum gesserim satis pacatum, at simul plerisque nostrûm valdè luctuosum.

Auctoris jacturæ domesticæ.

II. Non memorabo hîc jacturas meas domesticas, utut mihi acerbissimas, * cùm ad alios illæ non pertineant; verùm publicas, quippe ad cunctos spectantes, atque tam huic Academiæ Nobilissimæ, quàm huic Urbi præclaræ funestas.

Jacturæ Publicæ in Academiâ Professorum.

III. Ceciderunt namque, ac lucem reliquerunt ex Facultatibus singulis Professores Clarissimi, & quidem inter ipsos ex quatuor meis Assessoribus ætate adhuc vigentes ac me inferiores terni, unico in ordine nostro natu grandissimo superstite.

IV. Quærunt, nec inveniunt ampliùs Theologi suum *Coccejum*, virum in laboribus exantlandis indefessum, & quoad mores pacificum.

V. Lugent suum Juris-Consulti *à Thienen*, virum ingenio acutum, judicio acrem, quin ad quævis peragenda promptum & alacrem. Cujus jacturam fecit majorem nuperrimus ac lentus *Marchanti* decessus, viri ætate ac vigore florentis, & Academiæ valdè utilis, sed, si superstes mansisset, indies, utilioris futuri.

VI. *Schuylium* nostrum in Naturalibus, Botanicis, Anatomicis, Medicisque adeò rebus perscrutandis sedulum, atque in mediis suis conatibus omnium primùm nobis ereptum dolent Medicorum Filii. Et, ac si parùm fuisset unum tantùm amisisse ipsos Antecessorem, post multos alios non ita pridem renovato sub anni hujus principium Medicorum vulnere adhuc cruento extinctus est *van Horne*, Anatomicus insignis; de quo plura dicerem, nisi admodùm nuper ipsi ex hoc loco esset parentatum, & ante annos undetriginta meus in Anatomicis fuisset Discipulus.

VII. *Stuarto* denique suo, sæviente jam communi calamitate hinc profecto, & in natali urbe, Parisiorum Lutetiæ, fatis functo, atque variis nominibus commendabili carent nunc Philosophiæ Studiosi; ut & *Gôlingio*, ejusdem Disciplinæ Professore extraordinario.

VIII. Sicut autem ex ordine nostro plures abiverunt ad plures, ita nonnulli ab affectu maligno languentes adhuc necdùm recuperare quiverunt valetudinem pristinam & integram.

IX. Libuit enim Deo in judiciis suis non minùs admirabili, quàm justo, nostram per Facultates omnes atque singulas acriter exercere, ac splendidis luminibus orbare Academiam.

In Curiâ consulum.

X. Nec tantùm in Academiæ hujus Professores, ipsorum Uxores, Viduasve, aut Liberos sævit

* *Conjugis lectissimæ, quippe piissimæ, prudentissimæ, atque optimæ, ante annum ætatis secundum & vigesimum perfectum post biennem matrimonium utrinque ob animorum concordiam felicissimum animam suam exemplo verè Christiano & Astantibus omnibus admirabili inter continuas preces placidè Servatori Deo reddentis; hinc & Filiolæ unicæ raras Genitricis dotes in tenellulâ octo mensium ætate mirè imitantis, & optima quævis spondentis obitum.*

sævüt hæc Lues, verùm in universam quoque Civitatem Leidensem, adeò ut durante meo Rectoratu tum qui anno superiore, tum qui trimestri spatio priùs fuerant creati, omnes ad unum è medio sublati fuerint *Consules*: inter quos jam ipso Februario mense desiit esse horum robustissimus ac in ætatis suæ flore adhuc constitutus ordine postremus, cæteri tres jam senes intra dies quatuor & triginta, mensibus nempe Octobri & Novembri, ante Consulum præsentium electionem cum morte vitam commutarunt; quod in omni memoriâ inauditum est non minùs Lugduni-Batavorum, quàm alibi.

Pratoris. Judicum. Senatûs. XI. Qui Consulibus infestus Affectus fuit Epidemius, nec *Pratori*, animi recreandi causâ Dordracum profecto, nec *Judicibus*, nec reliquo *Senatui* veniam dedit, verùm plus quàm mediam hujus partem necavit.

In Ecclesiâ. XII. Quemadmodum *Curiæ*, atque *Academiæ*, fuit æquè gravis Morbus hic communis, sic & idem lethifer fuit *Ecclesiæ* tum Pastoribus, tum Senioribus, tum Diaconis.

Ecclesiastarum. XIII. Hactenus quidem duos Belgas, totidem Gallo-Belgas, unicum Germanum, & unicum Anglum peremit *Ecclesiastas* Reformatos. Cæterarum enim Sectarum damna non recenseo.

Seniorum & Diaconorum. XIV. Ubique *Seniores* ac *Diaconos* penè omnes idem morbus nobis eripuit.

In Urbe Civium & Mercatorum. XV. *Civium*, *Mercatorumque* primarii cum insigni plebis detrimento maximam partem sunt extincti.

Plebejorum. XVI. Sed *Plebejos* etiam est aggressum hoc malum, ipsorumque plurimos peremit.

XVII. Quod non parùm auxit afflictæ Civitatis afflictionem, fuit plerorumque Incolarum sæpè cum totâ familiâ decumbentium, aut recidivam aliquoties patientium Infirmitas tanta, ut deessent non rarò, qui graviter affectis ac prostratis opem ferrent, quin morituris adessent ac debitè ministrarent: tantus fuit ubique Sanorum, aut mediocri saltem robore præditorum defectus.

Omnis ætatis, & sexûs. XVIII. Utique nulli Sexui, nulli Ætati perniciosa huic Urbi labes pepercit; quamvis *Infantes*, ac *Pueri* perpauci; *Adolescentes* ac *Juvenes* plures, at ex iis, qui ad *Virilem*, *Senilemque* ætatem pervenerant, plurimi eâ occubuerint.

Gravidarum. XIX. Pleræque *Gravidæ* hoc affectu laborantes Abortum sunt passæ; paucissimæ ad nonum mensem uterum gestarunt, atque vivaces fœtus pepererunt; quin ex ipsis quoque multæ paulò post vitam reliquerunt.

XX. Plurima huc facientia non addam, quoniam non ita pridem in hoc eodem Auditorio, me licet ob valetudinem ab eodem malo penè ad internecionem corpus meum ante quatuor circiter menses atterente adhuc infirmam absente, actum est de hujus temporis Calamitate abundè atque ornatè, quamvis magis Theologicè.

XXI. Non possum verò illa silentio prætterire, quæ Professionis & Artis meæ sunt propria; cùm, si non omnium, certè multorum intersit ea nosse; quæ proinde loco eorum, quæ hâc horâ proferre aliàs cogitaveram, paucis prosequar.

Pœnæ afflictionisque mala XXII. Non puto ignorare, dissimulare, aut negare ullum Christi Salvatoris nostri unici nomen profitentem, nisi profanum & irreligiosum, in Oraculorum saltem Divinorum diligenti lectione ac jugi meditatione hospitem, Omnia pœnæ, afflictionisque mala immitti hominibus à Deo, summo, æquissimoque actionum humanarum Spectatore, Arbitro ac Vindice: Cujus abdita consilia & judicia justa, nostraque peccata multiplicia, cùm id Theologorum officium sit, pluribus non attingam, excutiamve, contentus Naturales Causas, secundas dictas, impræsentiarum expendere, atque nostro negotio adaptare; cùm in judiciis suis terribilibus exequendis frequentissimè (sicut, me judice, in hoc etiam morbo factum) illis utatur unicus Cœli, Terræque Dominus & Author, cunctarumque adeò Creaturarum Causa prima & suprema, Deus Optimus Maximus, tam misericors, quàm justus. *hominibus à Deo immitti. Eumque in finem causis naturalibus frequenter uti.*

XXIII. Evenit quidem aliquando, ut Deus sine nominatis Causis Naturalibus opera sua perficiat insolita vel solo suo verbo & mandato Divino, cui omnia mox parent; vel per ministros suos cœlestes, Angelos fideles ac bonos; vel quandoque etiam per Spiritus malos & impuros, Satanæ consortes, imperio tamen suo subjectos & obsequentes. *Aliquando tamen sine ipsis opera sua perficere.*

XXIV. Affectum autem nostrum Epidemium necdum quiescentem, ac huic præsertim Urbi, locisque circumjacentibus exitialem ac perniciosum existimo ego mediantibus Causis Naturalibus immissum nobis à Deo irato; ac idcircò resipiscentiâ, cordis humilitate, vitæ ante actæ in melius emendatione, fraternâque Charitate iterum pacando. *Affectus Epidemii causæ naturales.*

XXV. Naturales Causas omnes omnibus hominibus hîc communes dum animo attento percurro & trutinor, videor mihi commodè Affectum notatum *uni Aëri, sed aliunde malè affecto, infectoque*, tanquam præcipuæ inter ipsas Causæ, adscribere posse; concurrentibus, fateor, subinde aliis quoque Causis, sed minoris momenti, nec continuò locum habentibus, ideóque non tam ipsum producentibus, quàm secundùm quædam Symptomata ægro huic aut illi molestiorem, gravioremve facientibus. *Et quidem præcipuæ Aër malè affectus. Et aliæ minoris momenti.*

XXVI. Aëre autem sicut rarissimè ad horæ quadrantem carere possumus; quod evincunt suffocati & strangulati; ita eundem qualemcunque; utilem, noxiumve perpetuò allicimus & inspiramus, iterumque expiramus, & foràs propellimus. *Aërem inspirari, & expirari.*

XXVII. Inspiratus in Pulmones Aër purus ac temperatus Sanguinem in Cordis thalamo dextro secundùm naturam effervescentem, accensoque ampliùs, auctove tunc Igne vitali ebullientem, mox per arteriam, venamque Pulmonalem ad sinistrum Cordis ventriculum properantem particularum suarum subtiliorum & optatæ mutationi absolvendæ convenientium admistione alterat, æstumque ipsius temperat, & blandè compescit; atque vicissim exhalationes ab effervescente Sanguine promanantes ac erumpentes, hominique inutiles, noxiasve reciprocâ sui expiratione secum effert. *Inspiratus Aër purus Sanguinem alterare, & temperare. Exspiratus exhalationes secum efferre.*

XXVIII. An inspiratus Aër aliquâ sui parte Salivæ quoque, aliisque Humoribus à Cerebro, subjectisque ipsi Glandulis, Glandulosisque tunicis ad Os & Fauces derivatis commisceatur, *An inspiratus Aër Salivæ aliisque humoribus ad Os delatis misceatur.*

secatur, & unà cum illis deglutitus in Ventriculo & Intestinis tenuibus mutationem aliquam Humoribus ibi repertis, aut confluentibus adferat, sicut arduum est probare, ita durum videtur negare.

Autori id non improbabile. XXIX. Mihi certè, qui veritatem ubique ac unicè sector, non censetur illud improbabile, quamvis putem plures adhuc requiri Observationes ad rem illam obscuram illustrandam, confirmandamque, & ita stabiliendam, ut Dissentientium cogatur assensus.

Pro Aëris inspirati varietate Sanguinē variè quoque affici. XXX. Prout autem conservandæ vitæ naturali pernecessarius Aër occurrit nobis 1. aut *temperatus*, aut secundùm qualitates suas potentiùs, frequentiúsque nostros Sensus externos afficientes; ac vulgò primas dictas *Intemperatus*; Calidior nempe, Frigidiorve, Humidior, Sicciorve: 2. aut *serenus* & *purus*, aut *perturbatus* & *nebulosus*, exhalationibusque variis contaminatus. 3. aut *tranquillus* & *pacatus*, aut *turbidus*, ventisque procellosis *agitatus*, & sic porrò; ita ejusdem inspirati effectus homini erit aut *salutaris*, aut *noxius*; sequeturque *Sanguinis* aut *temperatio* ac *repurgatio* desiderabilis & salubris, aut *corruptio* ac *infectio* cuivis metuenda, quia perniciosa.

Aërem variarū rerum ad mistiones admittere. XXXI. Hic verò Aër vitæ nostræ animali tuendæ tam necessarius, ac per se purus, nec sic tamen nobis sufficiens ac conveniens, notabiles *variarum rerum* plurimùm inter se differentium *admistiones*, *confusiones* ac *perturbationes* homini nunc *faventes*, nunc *nocentes* admittit; quas hîc, ut brevior sim ad quinque notabiles redigam species.

1. A Sole, ejusque radiis. XXXII. I. Primum locum dabo *Soli*, cujus *radii* verè *ignei* non tantùm per Aërem universum disperguntur, sed in regione ipsius infimâ, Terræque proximâ, ni à nubibus, ventis, &c. impediantur, æstum ingentem pariunt, quin corpuscula infinita & diversissima cum Aëre ac inter se confusa non parùm alterant & variè immutant.

Eos esse igneos. XXXIII. *Igneos* esse *Solis radios* demonstrat non tantùm ardor summus, quem æstatis, & aliquando veris & autumni quoque tempore, atque Aëre claro ac sereno existente corpora nostra verberando in nobis excitant; vel calor in rebus quibusvis aliquandiu soli acuto expositis remanens, Sensuique manifestus; sed imprimis radiorum eorundem convexo vitro exceptorum collectio, ac centrum versùs concursio, vulgò concentratio dicta, & quævis combustibilia incendens ac consumens.

Corpuscula per Aërem volitantia. XXXIV. Quæ dixi esse infinita & diversissima *Corpuscula* cum Aëre ac inter se confusa, Solisque radiis mutabilia, eadem, in quantum mihi post multiplices, molestósque labores innotuerunt, & ad rem nostram faciunt, hîc paucis percurram & enarrabo.

Ab autore ad sensum demonstrabilia. XXXV. Velim autem, quod in antecessum moneo, turbari neminem, si me audiat subinde minùs usitatis apud Authores Classicos terminis utentem; quippe qui non aliorum placita & figmenta, sed ipsas res didici scrutari, & suis nominibus indigitare; omnia nimirum, quæ dico & assero, ad Sensum demonstrare paratus; nec proinde Chimæricis multorum Doctorum otiosorum, & labores, sumptusque ad experimenta quævis facienda requisitos refugientium, atque Dictatorum nihilominùs more in suo museo, singula pro lubitu fingentium, determinantivmve commentis allectus, moratus, aut conturbatus.

Particulæ Salinæ lixivæ, sed volatiles & aliquid Oleosum & Aromatici cum conjunctum habentes. XXXVI. Sunt ergò æstate copiosæ in Aëre *Particulæ Salinæ Lixivæ*, sed *Volatiles*, maximâ sui parte à regionibus Zonæ torridæ subjectis aut propinquioribus Austri lenis calidique ope ad nos delatæ, atque sæpenumerò aliquid Oleosi & Aromatici conjunctum habentes; quod manifestum est iis, qui exeunte vere aut vigente æstate Aëre sudo ac sereno per Galliam meridionalem faciunt iter, occurrente ipsis ad plura sæpè milliaria, etiam per Oceanum, Odore plantarum Aromaticarum fragrantissimo; certo argumento particulas subtiles emanare ex illis plantis, atque cum Vento transportari per Aërem ad regiones alias.

Omnia Odorata esse naturæ Oleosæ, & participare ac Sale Volatili. XXXVII. Docemur autem per *Analysin* rerum naturalium Chymicam, Omnia odora esse naturæ Oleosæ, atque participare de Sale Volatili; quali omnes omninò Animalium, & in specie Hominis partes sunt refertissimæ.

XXXVIII. Quod in regionibus calidioribus attollitur, transferturque aliò magis manifestè, ac copiosè, illud idem in minùs calidis & ab Æquatore remotioribus contingit magis obscurè atque parcè.

XXXIX. Nonne cœlo illustri & calente percipimus sæpè in his quoque regionibus ad septentrionem magis vergentibus odores florum plantarum, rerumque aliarum suaves aut ingratos per Aërem diffusos, ac è longinquo ad nares nostras deportatos?

Particulas Salinas volatiles & Oleosas in Aëre volitātes acui à Solis radiis igneis, & inspiratas in Sāguine partem Biliosam cūgere. XL. Has verò particulas Salinas Volatiles atque Oleosas, sive Aromaticas undecunque tandem provenientes atque in Aëre volitantes agitat & acuit ampliùs Sol igneis suis radiis; quæ cum Aëre inspiratæ facilè Sanguini propter suam subtilitatem junguntur in Pulmonibus, atque ipsius, jam æstuantis temperationem ab Aëre laudabili expectatam impediunt, neutiquam juvant; quinimò augent in Sanguine *partem Biliosam*, primariam æstûs in ipso causam, & Sale Volatili Oleoso maximè constantem.

Salivæ mixtas Bili etiā jungi. XLI. Quòd si confusus Aëri Sal Volatilis & Oleosus *Salivæ* quoque, sicut modò verbo attigi, admisceatur, & ad Ventriculum, Intestinumque tenue depellatur, nonne *Bili* eò affluenti jungetur, ejusdem vim & operationem intendet ampliùs, vel nimiùm, idque cum admittentis detrimento?

Eaidem Pituitosos viscososque Humores attenuare. XLII. Ab eodem Sale Volatili unà cum Aëre attracto *Pituitosi, viscosique humores* in Ventriculo, Intestinis & alibi attenuabuntur, incidentur, atque solito fluidiores, nimisque mobiles fient. Unde minùs resistent Bilis actioni, quam ex parte ab ipsis reprimi ac cohiberi oportebat.

Et Melācholicos, hoc est, Acides & Austeros infringere. XLIII. Ab eodem Sale Volatili Acriore copiosiùs in corpus admisso *Humores Melancholici*, hoc est, *Acidi* & *Austeri*, infringentur, ipsorumque Sanguinem inspissandi vis peribit, unde naturalis Sanguinis consistentia minuetur, ipsiusque ad sui corruptionem aptior reddetur.

Primarius Radiorum Solariū effectus. XLIV. Atque hic est primarius & maximè notabilis, nobisque noxius radiorum Solarium ardente Sirio effectus in Aërem unà cum innumeris & multifariis corpusculis ei confusis Chaos verè constituentem, & à nobis nihilominus inspirandum. Plures eorundem in alia corpuscula effectus valdè considerabiles studio prætereo, ne sim prolixior.

2. Notabilem XLV. II. Interea, quæ notabilem Aëri mutationem

Aërimutationem afferunt Venti varii. Ventorũ propriũ.

tionem afferunt, secundum locum assignabo *Ventis variis*; quamvis non tam sui, quam eorum ratione, quæ secum advehunt & Aëri ex parte communicant, relinquuntque, id efficiant.

XLVI. Hactenus saltem in Ventis, solo Auditu & Tactu perceptibilibus, ego aliud non potui observare proprium præter *vim ac vehementiam* diversam; cùm alii lenes, blandique; alii frementes, validique occurrant. Qui, quoties concurrunt varii ac vehementes, toties procellas excitant, & omnia mirè confundendo, conturbandoque plurima evertunt aut proterunt ac perdunt; donec violentioribus omnia secum rapientibus cedant mitiores & languidiores.

Quæ nobis à Ventis eveniũt rebus per eos ad nos translatis adscribẽda. Quid nobis bonũ. Austrum Salem Volatilẽ, & Spiritum nobis advehere.

XLVII. Cætera, quæ nobis à Ventis evenire videntur, rebus diversis unicuique ascitis, & simul quaquaversùm translatis existimo adscribenda. Ab illis neinpe non parùm immutatur Aër in nostrum aut commodum ac emolumentum, aut incommodum ac detrimentum: quod semper à nobis spectandum; Id enim bonum vocamus simpliciter, quod nobis est, aut creditur bonum; sicut malum, quod nobis est, aut putatur malum.

XLVIII. Hæc ut nostro negotio pressiùs accommodem, faciam initium ab *Austro*, vento à torridâ zonâ hûc flante, cujus alis *Salem volatilem* ad nos usque transportari, & in Aëre nostro ex parte sisti ac permanere dixi modò; nec tantùm Salem, verùm etiam *Spiritum volatilem* inde ad nos similiter adferri planè sum persuasus, sed imprimis existente Aëre puro & nitido, atque cum Austro blando, placidoque concurrente Sole corusco ac fervido; à cujus igneis radiis elicitur & attollitur facilè in altum & supra nubes inferiores Spiritus volatilis sub torridâ zonâ copiosus, ideóque, quàm alibi, minùs impeditus, irretitusque; qui Austri mitis & sublimis ope per zonam temperatam vehitur versùs algidam, ubique partem sui aliquam subjecto Aëri cedens; maximè, ubi offendit eundem humidum & pluviosum, qualem hîc habemus frequentissimum.

Ejus Effectus.

XLIX. Hinc est, quòd sub torridâ zonâ, præter antiquorum placitum, æstas regnet continua, fructus plerique toto anno reperiantur maturi, & multo turgentes Spiritu volatili. Hinc est, quòd Vina in regionibus illi propinquioribus nascentia eodem Spiritu volatili, quàm in remotioribus abundent magis. Hinc est, quòd Vina Hispanica, quippe potentiora, plus; Gallica istis debiliora minus; Rhenana & Mosellana utrisque aquosiora minimum Spiritûs volatilis contineant, & in sui destillatione promant.

L. Spiritum Volatilem Austri ope ad nos deferri confirmant Fructus omnes immaturi acerbitate ingratâ donati, nec facile, nisi adventante hoc vento, sed blando, & radiis solaribus comitato ad maturitatem deducti.

Fructuũ acerborum in dulces mutatio à Spiritu & Sale Volatili, ut & ab igneis Solis radiis.

LI. Omnis namque Fructuum acerborum in dulces, vel quasi dulces, gratosve mutatio & maturatio pendet tum à Spiritu & Sale volatili quovis, tum ab Igneis Solis radiis, vel saltem Igne foci, sed artificiosè administrato; (Ars etenim & imitatur, & juvat, & superat subinde Naturam:) à quibus solis dulcescunt, leniunturque austeri & immaturi fructus; ex quorum adhuc crudorum, immaturorumque Succo expresso vix post qualemcumque ac diutinam fermentationem aliquid elicies Spiritûs volatilis; qui abundans prodire solet ex eorundem maturorum, adeóque dulcium facilè ac brevi fermentato Succo.

De quibus Fructibus hîc loquatur Autor.

LII. Me hîc de illis fructibus, qui sui maturitate aciditatem, sed gratam & suavem nanciscuntur, neutiquam agere facilè agnoscent, quotquot haud in Plantarum tam obviarum, quàm exoticarum, ideóque rariorum, aut multis adhuc invisarum inani, sterilique nominum varietate gaudente cognitione, qualis ferè sola ubique hodie viget, atque rerum singularium Curiosis in deliciis habita & laudata magno Apollineæ Artis detrimento in Academiis ad pompam perfunctoriè docetur; ast solidâ, earundemque, ac imprimis usualium, ægrisque conducentium viribus multifariis per praxin tantùm, experientiamque longam innotescentibus intentâ, & hactenus Medicinæ utili, quamvis ferè neglectâ notitiâ sunt versati.

Auster per se siccus, non rarò humidus quid præstet.

LIII. Quemadmodùm per se *omnis Ventus* ergò & Auster, *siccus* est, ac humiditate propriâ destitutus, ita non rarò idem observatur *humidus*, hoc est, nubibus, vel pluviâ onustus. Humiditas verò hæc Austro juncta Salem volatilem cum ipso delatum dissolvit, atque Volatilem Spiritum adsumit, ac secum quaquaversùm à Vento propulsa defert, quin utriusque partem bonam Terræ, in quam decidit, confert. Tunc autem pluvia, sive impendeat, sive tenuis ac densa delabatur, Respirationem nostram solet angere atque difficilem facere, Sudore ipso præ anxietate non rarò simul erumpente. Quod ego non tantùm pluviæ, sed imprimis Sali & Spiritui volatili unà cum Aëre humido inspiratis censeo tribuendum.

Boreas variè frigidus.

LIV. Sicut Auster socium sæpiùs habet Calorem Solarem, ita *Boreas* à zonâ septentrionali algidâ, utpote Solis radiis tantùm non destitutâ, huc appellens *frigore* nos vexat perpetuo; sed frigore vario, cùm alias blandius observetur ipsum; aliàs verò acrius & cutim nudam dilacerans; aliàs tum nubes in nivem, tum pluviam in grandinem, tum aquas collectas, imprimis dulces, minùsve salsas in glaciem congelans & cogens.

Propter particulas Acidas.

LV. Boream semper plùs minùs algidum existimo propter admistas ipsi particulas *Acidas* plùs vel minùs temperatas; quibus nempe solis debentur modò recensiti effectus Boreæ primarii.

Frigus blãdum Acido nitroso tribui.

LVI. *Frigus blandum* tribuo *Acido nitroso*, præ Salibus omnibus minùs acri, & in nobis tamen quovis modo frigus lene parienti; qualem Salem cum Boreâ minùs sævo ad nos migrare testantur Terræ ipsius beneficio pinguescentes. Fertilitatem autem à Nitro esse noto jam est notius.

Frigus Acrius Acido puriori, & muriatico sali juncto.

LVII. *Frigus Acrius*, cutimque faciei & manuum dilacerans, & suâ cuticulâ privans est acceptum ferendum *Acido puriori*, vel *muriatico sali juncto*; à quo effectum similem observamus indies in praxi Medicâ, & manifestissimè in Coryzâ; in quâ depluens per nares sapore salso-acidus humor tum nares, tum vicinam cutim rodere, cuticulamque abradere consuevit.

Frigus Glacians Spiritui Acido cum Sale volatili puriore mixto.

LVIII. *Frigus glacians* deduco à *Spiritu Acido cum Sale Volatili puriore unito*, & Sali Armeniaco planè consimili; postquam non semel observavi hunc Aquâ recens solutum etiam æstate mediâ circa vitreum vas miscellam istam continens allicere ac gelare aëris ambientis humiditatem aqueam; quod idem urgente gelu evenire videmus fenestrarum vitris.

Sal Armeniacum quibus constet.

LIX. Constat verò *Sal Armeniacum Sale Volatili*

Sal volatile & Spiritu Acidum junctos effervescere. Gelidam dari effervescentiam.

tili puro & Spiritu Salis acido junctis, & quovis tempore ad experientiam revocandis. Hi duo, ubi à nobis confunduntur, ac simul effervescunt, frigus & tunc quoque pariunt; quin evincunt dari gelidam in rerum naturâ effervescentiam, contrà quam senserunt, sentiuntque etiam nunc nonnulli ex solâ librorum sibi præter omnem rationem præ aliis probatorum lectione, aut propriâ fictione satis facili, neutiquam verò ex ipsarum rerum observatione multiplici, multumque arduâ & carâ edocti, ac nihilominus de quâvis re controversâ, sibique incompertâ sententiam suam ineptam temerè interponentes Viri audaces, atque ab imperitis propter garrulitatē impudentē magni habiti.

Vnde Boreæ accedat Nitrum Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum.

LX. Unde autem, dicet aliquis *Boreæ accedit Sal Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum*, ut notatos & his à me adscriptos producat effectus?

LXI. Cui respondeo, infinitas esse in Regionibus septentrionalibus metallorum, mineraliumque fodinas & Venas, ex quibus Ignium subterraneorum & artificialium, dum funduntur, vi propelluntur in aërem liberum Spiritus Acidi; quos, ut & alia plura secum rapiunt & quaquaversum vehunt Aquilonares Venti Nobis omnium vehementissimi.

LXII. Prout autem illis occurrunt in Aëre corpuscula diversa, & quidem proportione variâ, ita exurgunt ex istâ confusione ac mistione Salia composita itidem diversa, & nunc *Nitro*, nunc *Marino*, nunc *Armeniaco* valdè similia; sicut ostendi modò eorum id evinci effectibus.

Ad Nitri constitutionem quænam concurrant.

LXIII. Ad *Nitri* constitutionem fateor concurrit pars sulphurea & pinguis, cujus ratione accendi potest; quod facilè à partibus metallorum Sulphureis unâ cum Spiritu acido in aërem sublatis ac dispersis, ipsove Sulphure accenso & similiter per aërem lato; sed iterum cum eodem spiritu in loco à Solis radiis adeò remoto coalescentibus accidere potest.

Boreas unde acrior.

LXIV. Quoties Spiritûs acidi plus, pinguedinis autem minus admiscetur Sali Nitroso, vel Marino ventorum violentiâ è mari hausto ac per aërem pulso, toties *acrior* sentietur Boreas omnia rodens & radens.

Sal glacians unde generetur.

LXV. *Salem glaciantem*, Armeniacoque affinem arbitror ego generari ex Sale Volatili puriore à regionibus torridæ zonæ subjectis aut propinquioribus per superiorem Aëris regionem Austri ope, sicut jam dictum, ad septentrionem translato & cum adventante inde Spiritu Acido in Salem Armeniaco similem concrescente, iterumque Boreæ vi meridiem versus repulso, atque ubique efficaciam suam mirabilem exerente.

Pro varie tate particularum quibus onustus est Boreas, eundem varia in nobis producere.

LXVI. Quoties autem particulis vel Nitrosis, vel Salso-acidis, vel Sali Armeniaco similibus onustus ad nos appellit Boreas, toties is Aërem nostrum iisdem replet, quæ cum ipso inspiratæ non possunt non aliquam in Sanguine ac cæteris Humoribus, sed & Partibus ipsis Continentibus mutationem producere insignem, quin pro singulorum conditione ac constitutione diversâ diversam, & quidem, ubi magnus est in nobis æstus, ejusdem contemperationem, si moderata fuerit, utilem, sin excedens, noxiam; ubi verò abundat in nobis pituita, ejusdem solutionem, commotionem, conturbationem, ac subinde coagulationem, utplurimùm nocentem; unde videas sæpenumerò in Senibus pituitâ ferè abundantibus & Apoplexias, & Hemiplegias, & Paralyses tunc excitari.

Hippocratis de Aëris Mutationibus, Observationes per quæ explicanda.

LXVII. Ex quibus ritè consideratis, expensisque magna lux affulget ad explicandas, illustrandasque Magni Hippocratis de Aëris mutationibus secundùm anni tempora, ventosque accidentibus, ac imprimis easdem consequentibus Affectibus Observationes practicas in ejusdem operibus Laconicè descriptas: quod frustrà requires ab hujus temporis Doctoribus quibusdam in Græcâ Linguâ addiscendâ multùm, in Morbis autem ipsis apud ægros tantùm cognoscendis parùm aut nihil temporis consumentibus.

Primarii nobis mutationes afferentes venti Auster & Boreas.

LXVIII. Primarii, maximamque ratione admistorum & Aëri, & subjectis huic Regionibus, ac Hominibus mutationem afferentes Venti sunt bini jam memorati *Auster*, atque *Boreas*; *Orientalis* verò & *Occidentalis* tum ab iisdem Austro, vel Boreâ, tum à vicinis magis cuivis loco Regionibus, tum ab Aquis, Stagnis præsertim, Maribusve propinquis accipiunt ferè quod iterum Aëri cedunt ulteriori.

Orientales venti hisce locis Sicci. Et quidē calidi vel frigidi.

LXIX. Hisce quidem locis solent *Orientales Venti* per longum Terrarum tractum ad nos delati esse *Sicci*, & prout in Aëre Austri vel Aquilonis spolia quædam offendunt & capiunt, *Calidi, Frigidive*.

Anno præcedētē Subsolanū Gelu nobis attulisse.

LXX. Sic sub anni Præcedentis exitum Gelu grave nobis attulit Subsolanus, quod nullus dubito debebat Boreæ glaciandi vi gravido, ipsique in loco à nobis remotiore occurrenti, atque quoad vehementiam inferiori, & ideò potentioris ductum sequenti.

Occidētales Venti nobis Humidi. Et quidē vel frigidi vel calidi.

LXXI. *Occidentales* autem Venti ex proximo Oceano Aquas & vapores mutuando *Humidi* ferè sunt, itidemque Aquilonis, Austrive dominium in Aëre priùs exercentis ratione *Frigidi, Calidive*.

Aërē calore, frigore, siccitate, & humiditate se manifestare.

LXXII. *Aër* profectò, sicut ex modò dictis patet, secundùm quotidianas; ideòque continuas mutationes, quas Solis ortui & occasui, accessui ac recessui debet, in Sensus nostros Externos incurrens *Calore* imprimis ac *Frigore* se manifestat, & quatenus nubibus & pluviâ destituitur, vel scatet, *Siccitate*, aut *Humiditate* nos afficit, nec in Visum, Auditum, Olfactum vel Gustum hactenus operatur, ac inde forsan prædictarum Qualitatum, tanquam primarum, ortum habuit Quaternarius ille tantoperè in Scholis decantatus, licet nunquam ab ullo demonstratus. Sed de his & similibus non est hîc pluribus agendi locus, aut tempus.

Aërē tactum tātum afficere, Ventum præterea auditum.

LXXIII. Quemadmodùm Aër, sic & Ventus plerosque Sensus externos certis organis alligatos haud afficit, sed illum præcipuè, qui per totam corporis superficiem est distributus, atque, ubi validus existit & sonorus, Auditum quoque.

Ventus quid sit, & unde veniat, nescitur.

LXXIV. Audimus ergò Ventorum blandiorum susurrum, & potentiorum frementem sonum, sentimusque ipsorum violenter in nos ruentium & subinde solidissima quævis concutientium, hinc & nonnunquam prosternentium aut evertentium impetum magnum, ac potestatem stupendam: licet ignoremus adhuc tam, quid Ventus verè sit, quàm unde veniat & quò vadat; miramurque ipsum sæpenumerò, sicut confestim excitatur turbulentus, spontè ac subitò, aut levi saltem pluviâ iterum sedari atque compesci; adeò ut, quemadmodùm nos sæpiùs inexpectata obruit procella,

procella, ita insperata nos cœli recreet tranquillitas; quæ omnia Sensibus nostris externis evidentia, Menti autem adhuc occulta Deum arguunt præsentem, omniaque pro suo nutu in mundo immundo gubernantem, ac Profanos in suâ impietate confundentem, quin ad resipiscentiam, Deique agnitionem, ac celebrationem salutarem ipsos invitantem.

3. Aëri notabiles mutationes afferunt Meteora.

LXXV. III. Idem Aër notabiles mutationes accipit 3. à *Nebulis, Nubibus, Pluviâ, Nive, Grandine*, cæterisque *Meteoris Aëreis*, nunc ex locis remotioribus, nunc ex propinquioribus originem suam trahentibus.

Nebula.

LXXVI. A *Nebulis* quidem non parùm impurus & nobis gravis atque noxius redditur Aër; quod præ aliis experiuntur, qui Asthmati sunt obnoxii, vel aliàs Dyspnœâ solent laborare molestâ; tunc enim facilè in horum Symptomatum Paroxysmos incidunt tales.

Nubes. pluvia.

LXXVII. *Nubes* copiosæ, nobisque impendentes, ac imprimis *Pluviam* minantes, sicut dicebam modò, Aërem faciunt Respirationi facili minùs aptum, unde ad Sudoris eruptionem solemus tunc magis angi atque arduè respirare: sicut æstuans priùs Aër, postquam decidit pluvia, temperatur vicissim, refrigeraturque; quo beneficio carent, quemadmodùm observavi non semel, qui degunt in loco licèt vicino, & viderunt quidem suprà se, contingere autem non potuerunt aliò ruens cœlum imbribus.

Meteora Sulphurea.

LXXVIII. *Meteora Sulphurea* fulguri ac fulmini sæpiùs juncta, vel aliàs per Aërem dispulsa non parùm ipsum gravi fœtore inficiunt & cum Aëre inspiratâ nobis quoque nocent.

4. Aër notabiles mutationes subit à Vaporibus.

LXXIX. IV. Idem Aër notabiles mutationes subit 4. à *Vaporibus* ex Aquis maximè vicinis quâvis de causa suscitatis, Aerique confusis. Prout enim Aquæ dulces sunt ac puræ, quales Fontana & Fluviatilis; aut Salsæ, aliove Sapore donatæ, quales Marinæ ac Medicatæ, Spadanæ scilicet, aliæve Acidulæ; aut odore omni destitutæ, quales modò laudatæ Fontana & Fluviatilis, aut odore gravi donatæ, quales Sulphureæ ac Bituminosæ; prout eædem sunt quiescentes, aut motæ: ita diversissimi ex illis attollentur, proximoque Aëri admiscebuntur Vapores, nunc blandi, purique, nunc Salsi, Acidive, nunc impuri, fœtidive, aut Sulphurei; quorum aliqui, ubi modum non excedunt, nobis sunt aliquando amici, cæteri verò plerumque noxii.

Aquis adversa quies, necessarius motus.

LXXX. Ante omnia autem *Aquis adversa est Quies, necessarius Motus*; sine quo diu nequeunt permanere integræ; quin brevi corrumpuntur, putidisque Vaporibus Aërem, cunctaque in eodem Viventia inficiunt, & quandoque suâ noxâ interficiunt.

Aquæ quomodo moveantur.

LXXXI. Quiescunt Aquæ stagnantes aut conclusæ, ad Motum verò cientur apertâ ipsis ad loca declivia satis patulâ viâ, & in locis magis planis reciproco Ventorum oppositorum flatu; nî aliâ insuper id perficiatur arte potenti, eliciendo nimirùm, exhauriendove, atque aliò transferendo Aquam sui morâ corrumpendam, corruptamve, ac vicissim aliundè alliciendo & in ablatæ locum advehendo puram & incorruptam.

5. Aër notabiles mutationes accipit ab

LXXXII. V. Aër denique 5. mutationes notabiles subit ab *Exhalationibus Terrenis*, sæpiùs Solis æstuantis operâ eductis, & aliquando ab Ignibus subterraneis foràs propulsis, atque ambienti Aëri communicatis. *Exhalationibus terrenis.*

LXXXIII. Quemadmodùm autem à Terrâ optimâ & plantis salubribus decoratâ Exhalationes assurgunt suaveolentes, Aërem sanum præstantes, nobisque utiles, de quibus actum est in superioribus; ita ex eâdem paludosâ, vel aliàs contaminatâ erumpunt Exhalationes fœtentes, Aëremque, hinc & nos inficientes ac corrumpentes.

LXXXIV. Postquam verò Aëri nostro, sed inquinato & corrupto tanquam Secundæ, ac Externæ Causæ, acceptum existimavi ferendum Morbum nostrum Epidemium, meritò expectabunt avidè plures, ut post Causarum Aërem nostrum jam toto semestri spatio licèt malè afficientium enarrationem multis satis prolixam, & nonnullis forsan tædiosam visam, quippe horulæ spatio penè durantem, tandem aliquando determinem, quibusnam ex enumeratis Causis remotioribus adscribenda veniat nostri Aëris corruptio: an uni, an pluribus, an omnibus? *Aëris nostri corrupti causæ remotiores.*

LXXXV. Id paucis absolvam, dicendo Aëris nostri vitium deberi istis omnibus & singulis superiori æstate atque autumno in nostri ruinam concurrentibus ac consentientibus Causis modò explicatis; & 1. æstuanti Soli; & 2. Ventis continuò ferè silentibus; & 3. Pluviæ deficienti; & 4. Quiescentium Aquarum Vaporibus, sed limosis assurgentibus; & 5. Terreis Exhalationibus uliginosis & impuris, atque post Aquarum è Paludosis locis evaporationem à Sole in Aërem attractis, propulsisve; si omnis rerum naturalium Motus fiat Pulsu, sicut id hoc tempore placet plurimis.

LXXXVI. I. A *Solis* namque *radiis*, quos *Igneos* in superioribus ostendi, non tantùm durantibus diebus canicularibus, sed toto insuper Septembri mense cùm Aëre hîc & in viciniâ nimis sereno & tranquillo perseverantibus Particulæ Bili augendæ, volatiliori præstandæ & commovendæ aptissimæ auctæ sunt, acrioresque factæ in Aëre, quin continuò à nobis omnibus inspiratione in corpus allectæ: unde in nobis multiplicata est Bilis, factusque Sanguis valdè fluidus & incendio nimio suscipiendo accommodatus; quapropter minimo in cæteris Diætæ partibus accedente vitio ac errato; Agitatione putà & motione corporis vehementi aut longâ, Potûs generosioris assumptione liberaliore, Irâ vehementi, Vigiliis protractis, & similibus, commota est & quaquaversùm copiosius concitata Bilis, quæ confluentibus Humoribus juncta tum Nauseam, Vomitumque, hinc & Aphthas, tum Alvi fluxum, tum Febrem continuam, Æstumque in corpore molestum, Capitis dolorem, aliaque Symptomata plura produxit; quæ difficiliùs potuerunt superari ac in totum debellari propter Aërem in statu & vitio eodem permanentem, atque mali fomitem continuò foventem. *1. Solis radii ignei quid effecerint.*

LXXXVII. Sed afflictionem auxerunt *Pituita, Humorque Melancholicus*, sicut suprà dixi, ab iisdem partibus Aëris Sale Volatili Acriore abundantibus non parùm de naturali suâ constitutione recedentes, atque Bili reprimendæ inepti facti.

LXXXVIII. II. *Ventis* autem vix toto illo tempore audiris, sed silentibus, nec *Aëri*, nec proinde *Sanguini* nostro perutile ac necessarium accessit refrigerium ac temperamentum; sed nec *Aquis* tantùm non per se hîc stantibus accessit requisita con- *2. Quid Ventorum silentium.*

commotio, & hinc inde propulsio, ac renovatio Ventris debita; unde solito magis fuêre corruptæ, elevatis & Aëri confusis, mox & à nobis inspiratis vaporibus fœtidis, noxiisque.

3. Quid Pluviarum defectus. LXXXIX. III. *Pluviarum* insigni defectus Salis Volatilis tum purioris, tum simul Oleosi particulæ abundantissimæ Aëri manserunt permistæ, atque à nobis perpetuò nimiùm inspiratæ; unde Bilis aucta, & nimis Volatilis, fluida, & Aeris facta modo recensita produxit mala nocentissima.

4. Quid Aquæ quiescentes & stagnantes. XC. IV. *Aquarum* ex Ventorum penuriâ *quietarum & stagnantium*, quin à Solis radiis tum ex Urbis Canalibus & Alveis, tum ex vicinis paludibus, locisve paludosis magnam partem exhaustarum, tum maximè ad peregrinarum & quidem Salsarum affluxum ratione fundi Sulphurei Effervescentiam noxiam & olidam subeuntium Vapores succedentes fœtidi atque graveolentes nostri perniciem similiter promoverunt.

5. Quid Terræ lutosæ Exhalationes. XCI. V. Idem dicendum de uliginosis, pravisque *Terræ lutosæ Exhalationibus*, Pluviæ defectu à Solis radiis sursum eductis, Aëremque, hinc & Homines quoque inficientibus.

XCII. A quibus ritè consideratis ac perpensis sicut omnia Symptomata, etiam diversissima, & molestissima in Ægris observata commodè possunt deduci, ita meritò Causas notatas omnibus manifestas & tunc urgentes sufficere dicendum.

Affectu hunc Epidemium Cerevisiis non adscribendum. XCIII. Non ignoro fuisse non paucos, qui hunc Affectum Epidemium ex inscitiâ *Cerevisiis* eo tempore cum *Aquâ Subsalsâ* subinde à quibusdam perperam decoctis adscripserint, & idcircò Wesopianam veluti sospitalem unicè celebrarint ac commendarint. Verùm, licèt non culpem hanc Cerevisiam multis salutarem; non parum à vero aberrarunt, qui tantas vires ipsi assignarunt, postquam non minùs gravis fuit Affectus hic malignus Wesopianæ, quàm Leidensis Cerevisiæ potatoribus: adde quòd æquè ac Leidensibus molesta fuerit Wesopianis hæc Lues.

Quare Ditiores citiùs, pauperiores tardiùs affecerit hoc malum. XCIV. Sed quærat Vir curiosus, verique avidus, cur citiùs locupletiores ac delicatiores, tardiùs pauperiores ac duriores ad internecionem usque affecerit hoc malum? primis etenim mensibus tribus, Augusto, Septembri, & Octobri duriùs afflicti sunt Cives fortunæ lautioris, leviùs angustioris; subsequentibus autem Novembri, Decembri, & hujus anni Januario Opulentiores occubuêre pauciores, sicut Tenuiores plures.

XCV. Existimo autem id factum, quatenus Ditiores, adeóque delicatiores minùs assueti erant perferendis Aëris injuriis, quàm Egentiores, ideòque duriores: unde non mirum, si à corrupto Aëre citiùs fuerint malè affecti & infecti homines teneriores, humoribus nempe magis mobilibus & fluidis propter Diætam ordinariam & his faventem præditi, seriùs duriores, humoribus crassioribus, & Glutinosioribus propter Diætam illis producendis aptam referti.

Quare hoc morbo affecti tam serò ad pristinã redierint sanitatem Et frequẽtes passi sint recidivas. XCVI. Sed ulteriùs quærat Veritatis amator, cur plerique, qui mali hujus diri evaserunt vim, tam serò ad pristinam redierint sanitatem? cur tam frequentes passi fuerint recidivas, easdemque non rarò lethales?

XCVII. Cui respondeo, id factum, quoniam manente Causâ efficiente, manet Effectus; quoniam necdum à sui corruptione, aut potiùs infectione ac inquinatione in totum est liberatus Aër. Quamobrem continuarunt in statu vitiato plerique humores, quin ad levia etiam Diætæ errata, & imprimis ad Procellas in Aëre aliquoties excitatas conturbati sunt, agitatique iterum vitiosè; succedentibus mox Febribus multifariis, aliisque Affectibus gravibus debilitata & attrita præcedentibus malis corpora nullo negotio destruentibus, hominesque jam prostratos conficientibus.

XCVIII. Sed instet idem, nonne jam recesserunt à nobis *Ignei Solis radii*, secutumque est non semel in Aëre frigus atrox & immane? Nonne Aërem nostrum non minùs, atque stagnantes priùs Aquas hinc inde commoverunt agitaruntque *Venti*, etiam procellosi? Nonne aliquoties *Pluvia* nos irrigavit optata? Nonne *Vapores Aquei*, *Exhalationesque Terreæ* desinunt Aëri communicari & ipsum inficere?

XCIX. Hæc omnia ita se habere agnosco, unum tamen nondum meæ satisfecit expectationi, ac desiderio, *Pluvia nimis rara & pauca cecidit hactenus circa loca huic afflictæ Urbi maximè vicina*; Hujus autem abundantioris ope optavi semper Salem Volatilem copiosum & acrem in Aëre subsistentem solvi, atque in magnum mortalium emolumentum unà cum ipsâ humi subsidere, ac terras pinguefacere.

C. A Ventis namque quaquaversùm propellitur quidem, non tamen exturbatur ex Aëre Sal Volatilis, nulli rei faciliùs se jungens, quàm Aquæ, & imprimis in Vapores, aliterve diffusæ, quâ liquefactus Terræ miscetur utiliter, ipsamque facit fertiliorem.

CI. Hinc factum censeo, quòd in variis Urbibus vicinis, tum ob perpetuum Aquarum fluxum liberum, tum ob Pluvias frequentiùs ibi, quàm hîc, præteritis æstate, atque autumno, sed hyemis quoque principio deciduas, non fuerit Affectus hic notabilis vel gravis. *Cur hic affectus vicinis Urbibus nõ fuerit notabilis.*

CII. Sed cui bono, inquiet alius, hæc Dissertatio, & malorum nimis notorum cum Causis suis enarratio, nisi aliquod iisdem inveniatur, atque in commune bonum manifestetur Remedium?

CIII. Ipsis Ægris, quæ secundùm memorata & longè plura memoranda Symptomata debentur remedia, cùm id foret nimis Medicum, non est hujus loci aut temporis referri; id autem agam proximè, si Deus volet, in Prælectionibus meis publicis & Auditorio Medico.

CIV. Sed quæ Aëri communi toties hîc contaminato & corrigendo, & contra novam corruptionem muniendo conveniunt remedia & auxilia (cùm Magistratûs sit ea curare) omnium Incolarum proborum est, quantum ipsis supernè datum, investigare, atque Numine cujusvis mentem illustrante inventa bona publici juris facere, atque sic, quantum possibile, commune omnium bonum promovere. *Aëri contaminato remedia investigare omniũ proborum esse.*

CV. Dicam proinde & Ego hîc, quod videor mihi hactenus post solicitam Leidensis Aëris observationem de ipsius infectione frequenti, quantum mediis humanis obtineri potest, præcavendâ; dum affectu hoc detineter, notasse. *Quomodò infectio Aëris Leidensis præcavenda.*

CVI. In hominis certè potestate non est, *Solis æstum* impedire. In hominis potestate non est *Ventos* excitare ac pro lubitu quaquaversùm mittere, hinc & componere. In hominis potestate non est *Pluvias* ex Aëre superiore accersere ac deorsùm ad nos deducere. In hominis potestate non est *Aqueos*

Vapores,

Vapores, ac *Terreas Exhalationes* sistere. In hominis tamen potestate est aliquando *Aquis subsistentibus motum* citra Ventum conciliare, iterumque tollere.

Nempe Aquarũ Motu. CVII. Postquam igitur observatum est multis retrò annis stagnantes in hâc Urbe Aquas omni ferme Æstate propter tunc frequentiùs silentes Ventos putrescere ac fœtore gravi ambientem proximè Aërem atque Incolas inficere, quin à quiescentibus hisce Aquis erumpentem graveolentiam hoc etiam tempore non parùm Aëris noxam & corruptionem auxisse; optandum foret, ut non tantùm seriò de Aquarum per totam Urbem toties Dei benedictione tam fœliciter explicatam & pomœria sua expandentem in Canalibus & Alveis suis Ventorum & quidem oppositorum defectu subsistentium, hinc & urente Sirio putrescentiam, fœtoremque hominibus valdè noxium evaporantium artificiosâ commotione, quin, quod præstat, per locum decliviorem eductione ac evacuatione, mox & alterius purioris, convenientiorisque è loco altiore adductione atque admissione cogitaret, quod ipsum faceret nullus dubito, Magistratus Leidensis Prudentissimus; verùm manum insuper operi admoveret, atque auditis, expensisque variis variorum de hâc re consiliis ac sententiis, quod maximè rationi, experientiæque videretur ipsi consentaneum, tandem aliquando tentaret. *A Magistratu procurando Leidensi.*

CVIII. Nil enim juvat continuò & diu deliberare, nunquam verò aliquid statuere ac concludere, aut conclusum experiri; utut incertum sit, qualis, an ex voto, nec ne, sit futurus eventus: quem tandiu ignoramus, quandiu à nemine fuit factum constituti experimentum; quod tam sæpè falsi arguit etiam subtilissima, & subtilitate suâ inani superbientia Ingenia.

CIX. Optandum insuper foret Urbium vicinarum Magistratus Aquis spontè mobilibus divites huic favere proposito, atque sepositis omnibus simultatibus secundùm Dei præceptum, exemplumque Charitatem suam Leidensis Urbis Incolis testari. *Et & Vicinarum Urbium.*

CX. Nunquam enim ulli ullum perit beneficium, etiam Ingratis collatum; postquam Deus est fidus, certusque omnium benè actorum remunerator.

CXI. Hoc qui nescit, aut non credit, Christiani nomine indignus est, sicut, proh dolor! plurimi tales hoc tempore observantur ubique, Magnates præsertim, prudentiæ suæ humanæ, corruptæque nimiùm fidentes, nec tamen quotidianâ sui similium deceptione facti verè prudentes; quin potiùs justo Dei judicio suæ imprudentiæ ac improbitati relicti, donec tandem serò lugeant, dummodò lugeant, suam impietatem, quam in tempore oportebat notatam, & quidem priùs correctam, quàm morte non raro repentinâ & inopinatâ, vel morbo lethali, moxque ad conversionem salutarem miseram mentem, animamque ineptam reddente ad tremendum illud iniquitatis operatoribus meritò futurum vocentur judicium. Nec enim tunc erit ampliùs tempus Dei verbum, providentiam & similia jocando cavillandi, atque profanitatem suam nefandam inter Christianos, etiam Reformatos disseminandi.

CXII. Utinam peccatis nostris non retardaretur, sisteretur que talium profanorum ac impiorum cita eversio atque excisio!

DIXI.

COLLE-

COLLEGIUM NOSOCOMICUM A D. D. SYLVIO HABITUM.

ÆGER PRIMUS.

Dolor arthriticus, Rheumatismus.

CLAES *Bœcheter* Die xi. Februar. 166. conqueritur per omnes artus se dolore affici: jam calet, jam friget, subinde tument partes, est Febris erratica, à tribus diebus non dejecit, sanguinem exspuit vomitu, Scorbuto laboravit, pituita vitrea defertur per corpus, uti salsa.

℞. *Diascordii Fracastorii* ʒ ij.
Sanguinis draconis gr. v.
Laudani opiati gr. ij.
Syrup. papav. errat. ℥ j.
Aquæ theriac. simpl. ʒ ij.
Cinnamom. ℥ ß.
Fumar. ʒ iij.

Iteretur mistura heri præscripta, 14. *die* Blande sudor prorupit ab assumptione misturæ, quæ iteretur. 16. *die.*

Die 17. Indicatur affectus esse arthriticus, quia dolor nunc in hac nunc in illa parte corporis vagatur.

Die 18. In melius videtur tendere: omni tempore toto quo hic fuit, non dejecit: Iteretur mistura; præterea.

℞. *Elect. Hydragogi* ʒ ij ß. *aqu. betonicæ* q. s. misce fiat haustus.

20. *Die*, in dies sentit se in melius pergere, à purgante assumpto heri non dejecit, hodie tamen semel dejecit.

℞. *Aqu. fumar.* ℥ ij.
Menthæ
Theriac. simpl. an. ℥ j.
Oculor. cancri
Antimonii diaphoret. an. ℈ j.
Laudani Opiati gr. iij.
Syrup. card. ben. ℥ j. misce.

Die 21. in melius tendit.

Die 22. hac nocte iterum magnus invasit dolor, Iteretur mistura ultima.

Die 24. Inter 14. dierum spatium bis non dejecit.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ℈ j.
aqu. fœniculi q. s.
misce fiat haustus.

Die 25. ab assumpto purgante quater dejecit, satis habet medicamenti.

Die 27. in melius tendit, dolores gravativos sentit in artubus.

℞. *Ungu. martiati*
Olei lumbricor. an. ʒ ij. *misce.*

Die 28. quotidie adhuc semen dejicit, hodie novos dolores sensit in manus sinistræ medio digito: à priori medicamento melius habuit quam hodie, præscribemus novum:

℞. *radicum apii*
Salsæparillæ ana ℥ j.
rasur. ligni Guaiaci ℥ ij.
baccar. juniperi contus. ℥ i ß.
coquantur s. a. ex aqua pura,
In colaturæ ℥ xxv. dissolve
Syrupi cardui ben. ℥ ij.
aqu. theriacal. simpl. ℥ j. misce.

assumebat bis terve in die haustum.

Die 29. hac nocte paroxysmus arthriticus artus omnes occupavit, & pedes & brachia, ut hic non potuerit quiescere: humores hi sunt in motu, medicamenta non statim juvant, manus sinistra hac nocte rigida fuit: A decocto sistivit, & sudavit: satis ipsi est medicamenti.

Die 1. Martii manus adhuc est rigida, permanet frigus in cruribus, A decocto fere continuo in sudore versatur, Per semihoram potuit è lecto esse.

Die 2. dolor jam per totum brachium extenditur, putat se levamen habere à linimento: Iteretur mistura Februar. 20. & Linimentum.

Die 3ª. transit dolor è sinistro ad dextrum crus: Iteretur Linimentum 27. Februar. præscriptum.

Die 5ª. dolores patitur vagos in scapulis & brachiis, jam in dextrum proserpit malum, sentit dolorem circa inguina pungentem, ut non sibi fidat sese elevare, sanguis aliquando è naribus prorumpit; habet medicamentorum satis.

Die 7ª. egregie proficit in melius, *Iteretur decoctum* 28. Februar. præscriptum.

Die 8. optime habet: *Iteretur Linimentum* 27. Februar.

Die 10. melius habuit, Iteretur Decoctum 28. Februar.

Die 12. heri, hora 10. sensit paroxysmum, cujus Frigus per horam unam duravit: Incerti sumus num sit rediturus paroxysmus, Præscribamus jam aliquid bilem temperans.

℞. *aquar. graminis* ℥ ij.
fumariæ ℥ j.
theriacal. simpl. ʒ x.
laudani opiat. gr. ij.
Syrup. card. ben. ℥ j. m.

Die 13. hodie circa 7ᵃᵐ. accessit paroxysmus, & hic tribus anticipavit horis, frigus ipsum magis infestavit: Satis habet medicamenti, quoad omnia melius habet die 14.

Die 14. hodie mane iterum paroxysmum habuit, hora 7. accedentem, frigus duravit per sesquihoram, satis molestum cum lumbari dolore; Præscribemus novam misturam

℞. *aquar. petrosel.* ℥ iij.
fœniculi ℥ j.
olei garyophill. gutt. iij.

 lauda-

laudani opiati gr. j ſ.
Syrup. cardui ben. ℥ j. m.

Die 17. gaudet ſe ſenſim reſtitui; maxime laudat miſturam 15. præſcriptam.

Die 19. optime habet à miſtura, quam ſibi iterari optat: Iteretur ergo die 15. præſcripta.

Die 18. quotidie melius habet, præterquam quod in ſcapulis dolorem habet: ſatis medicamenti habet.

Die 21. ſæpe noctu hæmorrhagia corripitur narium, qua ad cochlear primo ſanguinis exit; alias quotidie in melius tendit: ſentit dolorem in ſcapulis, Itaque iteretur Linimentum 27. Februar.

Die 22. ſemper in melius proficit, Iteretur mixtura 15. præſcripta.

Die 23. tendit in melius, ſat habet medicamenti.

Die 24. ſemper melius habet; nihil præſcribatur.

Die 26. ſemper in melius pergit, Iteretur miſtura 15. præſcripta, Cupit tamen Linimentum: Iteretur ergo.

Die 27. conqueritur de lancinantibus lentis doloribus, mane præcipue, jam dum per aliquot ſeptimanas ipſum vexantibus, quos dejectio tum ſequitur, ſed ſine flatibus & ſine eorum remiſſione. Forte cauſa eſt doloris, mane præcipue infeſtantis, quoddam acidum, à quo lancinans dolor deducitur, quod non habeat fermentatione chyli abſoluta in quod agat, præſcribamus ipſi miſturam acidum temperantem

℞. *aquar. menthæ* ℥ ij.
theriacalis ſimpl. ℥ j.
olei macis ſtillat. gutt. iij.
laudani opiati gr. iij.
ſyrup. de mentha ℥ j. m.

Die 29. dolor brachii ſiniſtri aſſurgit ad ſcapulam: Iteretur Linimentum 27. Februar. præſcriptum.

Die 30. in eodem verſatur ſtatu, Deſiderat Linimentum; iteretur quoque.

3. *Aprilis*, Dolor, qui prius in totum erat ſublatus, reditum minatur: Iteretur Decoctum 28. Februar. Detur miſtura 27. Martij præſcripta.

Die 4. pulſus ſatis bonus eſt, melius movet ſiniſtrum brachium; Experit ſibi iterari linimentum, Quod fiat.

ÆGER II.

Febris Quartana, poſt Quotidiana.

V*Vilhelmus Cornelius* per ſeptimanas xx. laboravit Febre Quartana intermittente, Iam incidit in Quotidianam: Hodie 12. Ianuar. paroxyſmum habuit: à prima ad tertiam pomeridianam frigus, jam in calore verſatur: conqueritur inſuper de ſummo dolore in hypochondriis, poſtquam paroxyſmus prorſus ceſſaverit, ſummum dolorem in capite & hypochondriis de novo ſentit, crura ſunt tumida, tumórque notabilis in ventre obſervatur, quod à potu nimio ortum habere poteſt. A purgante levi aſſumpto dejecit ſexies: Nocte ſomnum capere nequit: Ante quatuor ſeptimanas elevato gravi pondere ſonitum in corpore edi animadvertit, hinc de bilis factus, & febre correptus: Præſcribemus medicamentum quod humores vitioſos temperet & dolores mulceat.

℞. *aquar. cardui ben.*
fœniculi ana ℥ j.
theriacalis ſimpl.
laudani opiati gr. v.
Spiritus ſalis dulcis gutt. xvj.
Syrup. papav. errat. ℥ j. miſce.

Præterea ℞. *Unguenti roſacei*
populeonis ana ℥ ij.
olei lumbricorum ʒ iij. m.
inungatur ſpina dorſi.

Die 13. aliquantulum melius habet quam heri, dolores non ſentit tantos, Nullum ſomnum poteſt capere, Expectat paroxyſmum febrilem, Tantillum habet miſturæ & de unguento, optime habuit, ipſique adhuc ſupereſt, *Iteretur miſtura* heri præſcripta.

Die 14. hodie mane habuit paroxyſmum, ſed non adeo grauem, neque dolor adeo urgebat: Somnum quidem capere nequit, niſi hodie per ſemihoram, poſt prandium per duas horas; non dejecit, alias longe melius habet: ſatis habet medicamenti.

Die 16. longe melius habet, pleraque mala ſunt ſublata, niſi quod ſub ſcapula adhuc dolorem ſentiat: à quatuor diebus dejecit, crura intumeſcunt: Iteretur Linimentum, poſtea ad ſeroſos humores educendos.

℞. *Electuar. Hydragogi* ʒ iij.
Aqua petroſel. q. ſ. Fiat Potus

Iteretur quoque miſtura præſcripta.

Die 17. Ab aſſumpto purgante ſexies dejecit cum quibuſdam torminibus, alias melius habet; Reſtat ipſi de potione.

Die 18. heri ſexies dejecit, commode quievit, hora 10. ſenſit nauſeam abſque vomitu, cum dolore circa ventriculi orificium; friguſculum ſenſit circa ſcapulas & remiſſius aliquantulum: Pulſus non amplius febrilis obſervatur; cum laboraverit cardialgia neglexit medicamenta quæ debuiſſet aſſumere, Igitur jam aſſumet.

Die 19. hodie paroxyſmum nullum ſenſit, nec per dies tres commode quievit; poſt calorem ſenſit dolorem in regione lumborum; Iſte circa præcordia magnâ ex parte diminutus: *Iteretur miſtura* 12. præſcripta.

Die 20. vi. jam aliquid incommodi ſentit, nec febris amplius infeſtat: dolor in regione lumbari eſt diminutus: nudius tertius ſexies dejecit ab aſſumpto purgante, heri rurſus bis, & hodie bis: conqueritur de dolore crurum, ideo

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbricorum ʒ iij.
laurini ʒ j.
miſce, inungantur crura.

Die 21. bene adhuc ſe habet, *Iteretur miſtura.*

Die 23. Non tam bene ſe habuit heri atque prius, ſenſit enim capitis dolorem atque frigus in dorſo, nunc idem ſentit: per biduum adſtrictior erat, *Iteretur purgatio & Linimentum.*

Die 24. Heri circa nonam veſpertinam ſentit paroxyſmum, primo friguit, poſtea caluit, tum rurſus friguit, iterumque caluit, & ſic per brevia intervalla calor & frigus reciproce ſe invicem ſequebantur, idque per horas quatuor circiter: Iſta reciprocatio videtur à ductibus Pancreatis lateralibus

libus aliquibus longe breviúsve reseratis ortum traxisse: frigus à lumbis incipiebat, dein secundum dorsi spinam ascendebat, postea quaquaversum diffundebatur, *Iteretur mistura.*

Die 25. heri à purgante novies dejecit, hodie non amplius, sentit Paroxysmum hora meridiana & semis, ubi frigus per tres horas duravit gravius, calor remissior; heri contrarium evenit, forsan quia heri bilis copia aliqua est evacuata, unde tunc acidum dominatur, undeque sensit heri calorem molestiorem, hoc vero hodie frigus produxit: *continuet in mistura.*

Die 26. Hac nocte horis circiter quindecim febricitavit, ita ut frigus per semihoram, dein calor ejusdem durationis, postea rursus frigus, iterúmque calor reciproce invasere, idque quarta circiter hora tantillum sudavit, Tumor pedum remittit, *Iteretur mistura.*

Die 27. Hodie circa decimam & semis paroxysmus rediit, frigus ad horam continue duravit, gravius quam calor subsequens: reciprocatio caloris & frigoris cessat, non quievit: pedes detumescunt & mollescunt, *Iteretur Linimentum Misturæ partem residuam hauriat.*

Die 28. Liber fuit à paroxysmis, hodie tantillum adhuc crura tument: quando febricitat tunc tumor est in regione lumbari flatulentus, cum paroxysmo cessans; *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 30. Heri graviter febricitavit cum maximis lumborum doloribus, frigore graviore hora x. accedente, pérque tres horas durante, absque tamen sudore calorem subsequente, Calor frigus excipiens levior erat, hodie satis bene quievit.

℞. *aquar. petroselini* ℥ ij.
fœniculi
theriacalis simpl. ana ℥ j.
laudani opiat. gr. iij.
olei garyophyll. gutt. ij.
Syrup. card. ben. ℥ j. misce.

Die 31. Febris est levior, & tumor in maxilla superiore levis: hodie mane hora nona paroxysmum habuit, cujus nec calor nec frigus valde erant molesta, *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 2. Februar. hodie hora septima habuit paroxysmum, dolor lumborum, frigus & tremor non valde erant gravia: habet quod sumat.

Die 3. Hodie sat bene habuit, nec sensilis paroxysmus, quamvis sit dies febris accessus: Extra paroxysmum sentit cardialgiam: à biduo non dejecit, *Iterentur Linimentum & Mistura* 30. Ianuar. præscripta.

Die 4. Hodie non habuit paroxysmum, etsi non fuerit dies intermissionis: *Iteretur Linimentum* 20. Ianuar.

Die 6. Nullum frigus notabile sensit: hac die *iteretur Linimentum & Mistura* 30. Ianuar.

Die 9. Hac & hesterna die levem passus est paroxysmum, alioquin in melius tendit, *Iterentur Linimentum & Mistura.*

Die 10. Hac die, hora 8. levem sensit paroxysmum, dolorem habet in faucibus; hinc qualiscunque degluriendi difficultas: habet adhuc medicamenta.

Die 11. Paroxysmus anticipavit, heri circa xi. accessit, frigus fuit leve, calor invasit blandus; per biduum non dejecit, *Iterentur Linimentum & Mistura*, Præterea.

℞. *Electuar. Hydragog.* ʒ iij.
Aquæ fœnic. q. s.
m. f. Haustus.

Die 14. Nullum paroxysmum notabilem sentit, vicesies dejecit à purgante assumpto.

Die 15. Hac nocte paroxysmus erat levior, *Iteretur Linimentum* in duplo, & *mistura* 12. Ianuar.

Die 16. Heri vesperi hora 8ª. habuit paroxysmum, in quo calor gravior fuit frigore; *quod bonum est signum in febribus intermittentibus hyeme grassantibus, quia illæ ortum trahunt ab humore frigido & lento*; in dies roboratur: *Iteretur mistura* 30. Ianuar.

Die 17. Hodie sponte dejecit, sat habet medicamenti.

Die 18. Hodie hora 4. paroxysmum sensit, & in illo adhuc versatur, *Iterentur Linim. & Mistura.*

Die 20. A die sabbathi non habuit paroxysmum: quando noctu tecta sunt brachia dolent: aëri libero exposita sonitum edunt, quod ab octo diebus sum expertus.

Die 21. Hodie febrem rursus habuit, sed levem, tota nocte non dormivit, deglutire satis bene non potest, nec item excernere sua phlegmata, quæ sunt spumosa: quando tussit, dolorem lancinantem sentit in capite: Doloris faucium, quem habet à 15. horis, causa adscribitur humori acri à capite defluenti, quod probat gravedo qua adhuc vexatur, *Iteretur mistura.*

℞. *massæ pilul. de cynoglossa* ℈ j. f. Pil. N. viij.
℞. *Electuar. Hydragogi* ʒ ij ß.
Aquæ fœnic. q. s. m.

Die 22. Hodie melius habet quam heri, bene quievit, à purgante sexies dejecit commode, sine torminibus, Expetit tamen Linim. quod *iteretur, ut & mistura* 30. Ianuar.

Die 24. Miræ in hoc ægro fiunt mutationes, mox videtur semel atque iterum curatus, jam bis in die patitur paroxysmum, nec heri habuit febrem, sed hac die circa horam quartam rediit, continuo versatur in frigore, tremor adhuc durat & frigus & calor valde infestant: Hoc venit forsan ob errorem commissum in usu sex rerum non natur. comedit enim caseum, à quo pituita augetur: & est obstructionis causa, quoad guttur; nudius tertius melius habuit: *Iteretur mistura* 30. Ianuar.

Die 25. ad mediam usque octavam habuit paroxysmum, melius alias habuit, *Iteretur Linimentum.*

Die 27. Iterum atque iterum quarta die sentit paroxysmum, Die veneris (24) habuit paroxysmum mane, vesperi alterum: Iam tertia vice rediit, bis uno in die, alter gravior, levior alter; Circa horam 2. ad 5. usque sentit hodie paroxysmum, cujus frigus per intervalla accedit, brevi assurgit, brevi remittit, à regione lumbari ad pedes usque pergit, frigore cessante, sitis valde urget, ideo multum bibit, hinc paroxysmus gravior: Causa frigoris per intervalla recurrentis forsan est quia ductus pancreatici laterales sensim atque sensim solvuntur, & halitus ex se promunt per universum corpus percurrentes: Iam in calore versatur: Iteretur mistura 30. Ianuar. addendo *Bezoart. min.* ʒ ß. Præterea ad sitim tollendam

Ooo 2 *lapid.*

♃. lapid. prunell. ʒ j. fiat Pulvis indendus cerevisiæ.

Die 28. Hodie satis bene habet, & sat medicamenti habet.

Die 29. Heri & hodie bene habuit, *Iteretur mistura.*

Die 1. Martii hora 5ª. matut. rediit paroxysmus, & sic Quartanus est, frigus erat levius, calor major. *Iteretur mistura* 27. Februar.

Die 2. Martii paroxysmus fuit levior hesterna die quoad frigus: collum anterius dolet, *Iterentur medicamenta.*

Die 3. Bene habet, *Iteretur Linim.*

Die 5. duos dies liberos habet; heri passus est paroxysmum quartanarium: hora 8ª. accessit, & duravit frigus ad 12. usque admodum grave, & tamen calor per totam diem jam durans eo molestior est: hæmorrhagia spontanea ipsi contigit, cum præcesserit capitis dolor molestus, Tumor in cruribus disparuit, *Iteretur mistura* die 27. Februar.

Præterea ℞. *Salis prunell.* ʒ ij.

Die 7. Heri leviorem, hodie graviorem sensit paroxysmum: die Lunæ nullum habuit: Sitis ipsi est molesta, quam sal prunellæ non extinguit: ab emulsionibus, si haberet, putat eam sedari, quam cras adventante febre habebit: de reliquis medicamentis sat ipsi est.

Die 8. Hodie hora 8. habuit paroxysmum hesterno graviorem, cujus frigus ad 12. fere duravit, calor ad 13. horas & ultra, Sitis non tam gravis ac alias, Iteretur mistura ut 27. Februar. præterea.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ j ſ.
semin. papav. albi ʒ iij.
aquæ decocti hordei
fœniculi ana ℥ xv.
Iulepi rosati ℥ j.
Aquæ cinnam. ʒ ſ. m. fiat ſ. a. Emulsio.

Die 10. Hac nocte paroxysmum habuit graviorem quam nudius tertius: durante calore dolet caput: habet quidem adhuc aliquid misturæ, sed optat emulsionem, *Quæ iteretur.*

Die 11. Nuper habuit febrem quotidie, heri nullam, sed hodie mane sensit circa horam 5. cujus frigus ad 10. usque duravit, quod calor levior excepit.

℞. *aquar. petrosel.* ℥ iij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ j.
Olei garyophyll. gutt. iij.
Laudani op. gr. iij.
Syrup. card. bened. ℥ j. misce.

Die 13. nullum hactenus sensit paroxysmum.

Die 14. nondum expertus paroxysmum.

Die 15. per 5. horas non habuit paroxysmum conqueritur iterum de dolore capitis: *Iteretur mistura* 12. *præscripta.*

Die 19. Melius habet, & medicamenti sat ipsi est.

Die 20. pergit in melius, nullum sensit paroxysmum: in toto capite sentit dolores lancinantes, *Iteretur mistura* 12. præscripta.

Die 21. Quotidie melius habet, Iteretur Liniment.

Die 22. melius habuit.

Diebus 23. 24. 25. melius habuit.

Diebus 26. 27. 28. 29. fere convaluit.

Die 30. Iam quia dolorem sentit in regione Lumbari.

℞. *Unguenti martiati*
Olei lumbricor. an. ℥ ſ.
Olei succini ℈ ſ. m.

Die 31. Melius habebat.

Die 3. Aprilis nudius tertius circa vesperam habuit paroxysmum, ut & heri, sed circa 4. per tres horas durat frigus, calor ipsi molestior multo est.

℞. *aquar. petros.* ℥ ij.
theriacal. simpl. ʒ vj.
laudani opiat. gr. ij.
syrup. card. ben. ℥ ij. m.

Die 4. Heri, circa horam 6. habuit paroxysmum, ut & hodie qui jamjam accedit.

Die 5. iterum habuit paroxysmum & sat medicamenti.

Die 6. Hodie abfuit:

Heri circa horam 9. rediit paroxysmus *Iteretur Liniment.*

Die 9. & 10. abfuit.

Die 11. nullum sentit paroxysmum, hinc inde tamen observat dolorem aliquem forte brevi cessaturum: nihil præscribam medicam.

Die 12. De capitis & ventriculi dolore conqueritur, Iteretur mistura 3. præscripta.

Die 13. Capitis dolor remisit, sed mane phlegmata cruenta excreat, & sic materia capitis doloris evacuatur.

Die 14. Gingivæ tumefactæ: dejicit quotidie; præscribemus ipsi purgans, quia ex gingivarum tumore vitiosi succi, ut & ex facie videntur abundare.

℞. *Electu. Hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
Aqu. fœnic. q. ſ. m. f. Haustus.

Iteretur quoque *mistura* tertio præscripta.

Curatus abiit.

ÆGER III.

Phthisis lethalis.

HEnricus Bodry per XIX. septimanas jam decubuit variis usus medicamentis, phlegmata excernit, purulenta, non saniosa, quia fluidiora suspicio fertur de principio phthiseos, venter tumet tussis adest.

Die 17. Ianuar. 1665.

℞. *radic. salsaparillæ*
glychyrrh. ana. ʒ j.
farfaræ ℥ j ſ.
folior. veronicæ
consolid. saracen.
tussilag. ana man. j.
passular. maj. concis. ℥ j ſ.

Fiat decoctio in aq. puræ q. ſ. colat. ℥ xl.
adde *Syrupi de hyssopo* ℥ vj.
aqu. theriac. simpl. ℥ j. *Præterea*

℞. *Balsami sulph. anis.* ʒ j. da in vitro.

Ter in die assumat de hoc decocto cum guttis aliquot balsami sulph. in cochleari assumendis, cum decocto mixtis.

Die 18. phlegmata sunt eadem cum hesternis, tantillum sanguinis admixta habent, bis dejecit.

Die 19. Quinquies dejecit, phlegmata sunt melioris notæ, nil certi ideo de phthisi possumus

conjicere, alias melius habet, Et Decoctum & Balsamus sulph. evacuavit, ideo *iterentur ambo.*

Die 20. Phlegmata valde mutata sunt, tenuiora & pauciora, hac nocte tussivit & excreavit minus, laborat jam gravedine, acrimonia humorum facit ut irritetur tussis, ideo.

℞. *Massæ Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 21. Tussis non adeo molesta fuit, anxietates tamen sentit, crassa phlegmata jam egerit, ter hodie dejecit, de tumore summo & ventris & pedum conqueritur.

Die 23. Phlegmata sunt pauciora & meliora.

Die 24. Diætam negligit, neque phlegmata asservavit.

Die 25. Phlegmata sunt meliora, urina crassa, hæc nox commodior ipsi visa fuit: *Iteretur Decoctum* & balsamum, Præterea

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philosoph. ʒ ij.
misce pro pedibus tumidis.

Die 26. Phlegmata satis commode excernit, suntque meliora.

Die 27. Tota nocte tussivit, phlegmata purulenta sunt, pauca tamen.

℞. *Pilular. de cynogl.* ℈ j. *fiant Pilul. x ij.*
assumat subinde unam.

Die 30. Ita profecit in melius ut per binas noctes optime dormiverit, paucaque & bona excernit phlegmata: *Iteretur Decoctum & Balsam. sulph. & Linim.*

Die 2. Februar. pedes valde tument & aqua pauca per vulnera duo effluit, hodie non potuit dormire, phlegmata sunt pauca & bona: *Iterentur Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pil. viij.

Die 3. Tussis & mala pectoris sunt fere sublata, singulis diebus mediocriter dejicit, & abdomen & crura intumescunt, metus est hydropis: quia nondum purgans sumpsit.

℞. *Elect. hydrag.* ʒ iij.
antimon. diaphor. ℈ ß.
aq. fœnic. q. s. fiat Haustus.

Die 4. Bis à purgante dejecit, *Iteretur Decoctum.*

Die 6. Bis satis commode dejecit, non potest dormire, tussis quidem est sublata, crura & venter tument, *Iteretur Linim.* ad tumorem ventris,

℞. *Elect. hydragog.* ʒ ij.
antimon. diaphoret. ℈ ß.
aqu. petros. q. s. misce f. Haustus.

Die 9. Nudius tertius ter dejecit à purgante, & hodie ter sponte, venter adhuc intumescit, nulla amplius adest tussis, *Iteretur Decoctum.*

Die 10. Ante aliquot dies febrem valde gravem sentit, accedente calore vehementer evomuit, ut ex vehementia vomitus anus expulsus fuerit; antea semel illud malum passus est: Expetit misturam somnum & sudorem promoventem, ideo.

℞. *aquar. plantag.* ʒ ij.
fœniculi
theriac. s. ana ʒ j.
laudani op. gr. iij.
Olei macis gutt. iij.
Syrup. card. ben. ℥ j. m.
subinde sumat cochlear unum.

Die 11. Bene se habet à mistura.

Die 14. Sexies sponte dejecit: *Iteretur Linimentum*: Habet etiam erysipelas œdematosum, ubi convenit spiritus vini cum aceto & aqua mistus, tepide cum linteo circumpositus.

Die 16. alvus naturalis est & satis copiosa, Tumor ventris diminutus, *Iteretur Decoctum.*

Die 17. Licet quotidie sat fluida dejiciat, venter tamen manet tumidus: quod à medicamento non purgante dejiciat, nec tamen venter detumescat, ratio prioris est quia pituita & humores sunt magis soluti, posterioris vero itidem soluta bilis suam vim magis exercere solet in discutiendis flatibus.

℞. *aquar. menthæ* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
theriac. simpl. ℥ ß.
Spiritus nitri gutt. iij.
olei maceris gutt. iv.
laudani Op. gr. iij.
Syrupi menthæ ℥ j. m.

Die 20. Venter in totum detumescit, sitis urget, unde multum bibit, quod malum est, tussit etiam,

℞. *Pilul. de cynogloss.* ℈ j.
fiant Pilul. n°. viij.

Die 21. Nimis dejicit, unde debilitatur, Tussis est sublata, dejicit sine torminibus & venter detumescit; dejectio illa ipsi non est mala.

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
Syrup. myrthini ℥ j.
aquæ cinnam. ℥ ß.
plantag. ℥ iij. m.

Die 22. Dejicit non tam sæpe, quando incipit alvi fluxus minui, tunc medicamenta minori quantitate debent assumi, *mixtura iteretur.*

Die 24. De novis conqueritur molestiis, omnia quæ assumit dejicit, heri octo habuit sedes. Iteretur mistura, addendo *sangu. draconis* ℈ ß. qui qualemcunque alvi fluxum impedit: In cerevisia potest quoque chalybem extinguere.

Die 25. Pulsus est valde debilis, difficulter loquitur, somnolentus est, properat forte ad mortem.

℞. *Syrupi myrthini*
jujubini, m°.

Iteretur quoque *mistura*, minuendo laudani opiat. gr. ij.

Die præterito Saturni circa horam IX. finem suum obiit.

ÆGER IV.

Febris, varia accidentia à Casu in latus sinistrum.

IOhannes Regnier ante decem dies cum iter faceret cecidit è navi deorsum, ut latus sinistrum male affecerit, hinc subito subsequuta est hæmorrhagia narium summa: Iam die 27. februar. 1668. laborat febre, quam bis nocte sentit cum calore summo; per duas noctes continuo delirat, tussis infestat, sitis est molesta, alvi fluxus urget, dolores sentit in pene, omnia quæ assumit evomit: Quædam symptomata, ut delirium, alvi fluxus, calor summus, vomitus &c. deducimus à bile volatiliori & acriori: quædam pendent à lympha & acido, ut dolores ventris; Sanguis in hoc ægro

potest esse coagulatus, qui extra vasa effundi potest ut nulla hinc fiat inflammatio: maxima ratio ipsius capitis est habenda, Bilis volatilior temperari debet.

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
aceti stillatii ℥ ſ.
oculorum cancri ʒ ſ.
antimon. diaphoret. ℈ j.
laudani opiat. gr. iij.
Syrupi de V. radic. ℥ j. m.

Præterea ℞. *Ungu-Althææ compos.*
Olei lumbric. ana ʒ ij.
Philosoph. ʒ ſ. m.
inungatur pars dolens

Die 28. In aliquibus peius habet quam heri, ad interrogata tamen commodius respondet; pars suprema abdominis & inferior pectoris dolet; dextra faciei pars rubet, difficulter respirat, non jam tussit tam crebro, nec amplius evomit, aliquem somnum cepit, dolores non tam urgent, inunxit partes, ideo minus dolent: Sive sit peripneumonia, sive pleuritis notha, hinc collectio in thorace materiæ, brevi observabimus.

Die 29. Nondum servavit phlegmata, febris remissior est, *iteretur Liniment.*

Die 1. *Martii* delirat leniter, sudor est frigidus, pulsusque valde debilis, mortis forsan prodromi: Iteretur mistura, ut & Balsami sulphur. ʒ j. indatur guttatim misturæ.

Die 2. Phlegmata sunt viscida, non quidem malæ notæ, respiratio adhuc sat difficilis, multo meliores sunt pulsus quam heri, dolores sunt diminuti, *Iteretur Mistura.*

Die 3. Phlegmata sunt viscosa, tenacia, Die 5°. fere convaluit

℞. *facchar. candi.* ℥ ij.

Die 6°. *Restitutus abiit.*

ÆGER V.

Febris Quotidiana, cum diarrhœa, capitis dolore &c.

HEnricus Petri, annos natus 18. per septimanas XVII. laboravit Quotidiana febre, quæ cum frigore molesto incœpit & duravit per horas IV. huic successit calor summus per tres horas durans, sitis urget, ut copiosa bibat & sudet; non potest ad somnum deduci ob summum capitis dolorem: Hac nocte circa tertiam habuit paroxysmum; per IX. dies laboravit alvi fluxu, ante octo à Medico purgans assumpsit, à quo fluxus fuit magis auctus; jam rursus per quatriduum eo laboravit: Præscribemus medicamentum quod 1°. frigus febrile corrigat, & postea simul alvi fluxum cohibeat.

Ad fluxum ℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
Ad acidum, *oculor. cancri* ʒ ſ.
ad frigus *olei garyoph.* gutt. ij.
ad fluxum *Syrup. myrthini* ℥ j.
oleum aromat.
ad obstructiones aqua menthæ ℥ j.
refrigerat & parum plantaginis ℥ ij. misce.
adstringit.
assumat subinde cochlear unum.

Die 12. Alvi fluxus non jam amplius est molestus.

Die 13. Omnia quæ assumit evomit, conqueritur se non bene posse assumere liquida, hodie ter dejecit, Tussis eum vexat, Præscribemus solidum quoddam.

℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ℈ ij.
Corall. rub. ℈ j. m.
assumat subinde pisi magnitudinem

Die 14. Opiatam retinere potuit, fluxus alvi aliquatenus remisit, ex tussi sentit dolores inguinum, anxietates sæpe patitur, nonnunquam etiam ventris tumorem talem ut caligas solvere cogatur, quod ex flatibus provenit, ut & hoc quando vult surgere cœcus quasi vertiginosus sibi videatur, *Iteretur mistura* 11. præscripta.

Die 16. Toto die ne semel quidem dejecit, evacuavit potionem, conditum amplius sumere nequit, conqueritur de summa virium debilitate, pedumque intumescentia: Certissimum multi potus signum est, præscribemus corroborans medicamentum.

℞. *aqua plantag.* ℥ ij.
cinnamom. ℥ ſ.
Syrupi myrthini ℥ j.
Spiritus Salis dulcis gutt. XII.
laudani opiati gr. ij. m.

Die 17. Bis dejecit, *Iteretur mistura* heri præscripta.

Die 18. Bis dejecit hodie, ideo alvi fluxus remisit, melius habet, dolet venter, pedes adhuc tument.

℞. *Vngu. martiati* ℥ j.
Olei nuc. mosch. expr. ʒ ſ. m.
Inungat ventrem *Iteretur mistura.*

Die 19. In melius pergit, *Iteretur mistura.*

Die 20. Quotidie tantum semel dejicit, in dies fit robustior: vires collapsæ restituuntur, *Iteretur mistura.*

Die 21. Crura tument, *Iteretur Linimentum & mistura.*

Die 23. Dolor cordis per duos dies urget

♃. *Vngu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philosoph. ʒ vij.
misce pro Linimento contra *cardialgiam.* Præterea,

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
Laudani opiati gr. ij.
Spiritus salis dulcis gutt. x.
Syrupi menthæ ℥ v. m.

Die 24. melius habet, sed *hæmorrhagia narium* sæpius invadit, Iteretur mistura heri præscripta, addendo *sanguinis draconis* ℈ ſ.

Die 25. In melius tendit.

Die 26. Bene se habet, nullam amplius hæmorrhagiam per duos hosce dies passus est, *Iteretur mistura* 24. præscripta.

Die 27. Tument crura, forsan quia non sudat, aut multum bibit, reliqua bene se habet.

℞. *Cortic. radic. sambuc.* ℥ j.
levistici ʒ vj.
rasura ligni guajaci ℥ iij.
baccar. juniperi ℥ ij.
coquantur s. a. in aqua communi ad ℥ xxx. adde
syrupi card. bened. ℥ iij.
Tinct. cinnamomi ʒ vj. m.
ter in die haustum sumat.

Die

Die 28. Bene habet, nisi quod scrotum tumeat.

Die 30. Permanet in meliori statu

Die 31. Bene habet, *Iteretur Decoctum.*

Die 2. *Februar.* propter tussim somnum capere nequit.

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 3. Hæmorrhagiam narium patitur, *Iteretur mistura* 23. Ianuar. addendo *sanguin. draconis* ℈ ſ.

Die 4. Venter distenditur, vesperi hæmorrhagia sublata est, *Iteretur Decoctum* 27. Ianuar. & *Linimentum* 23. die præscriptum.

Die 6. *Dolorem dorsalem* & *alvum* patitur *adstrictam*, *Iteretur Ungu.* Præterea:

℞. *Electu. hydragogi* ℥ j ſ.
cholagogi ℥ j.
cremor. Tart. ℈ ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. *Fiat haustus*

Die 9. Melius habet. *Iteretur Linimentum.*

Die 10. Bene habet, habet & Decoctum.

Die 11. Bene habet.

Die 14. *Pedes* occupat *dolor* instar *erysipelatis*, sumat *Spiritus vini* partes duas, *aceti* partem j. aq. partem j. & cum linteamine pedi applicetur.

Die 15. *Curatus Nosocomio valedixit.*

ÆGER VI.

Affectio Hypochondriaca.

IAcobus *Fuquet* mire videtur turbatus, laborat enim affectione Hypochondriaca; quam ante biennium etiam passus est, somnum capere nequit, voluit venam sibi secari, *Die* 18. Februar.

℞. *Electuar. cholagogi*
hydragogi ana ℥ j ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. f. *Haustus.*

℞. *Aquæ beton.* ℥ iij.
vitæ matthioli ℥ j.
laudani opiati gr. iij.
syrupi stœchados arab. ℥ j.
spir. salis armon. gutt. x. m.

Die 20. Assumpsit purgans, sed non dejecit; jam sunt quinque dies, *Iteretur mistura & Purgatio.*

Die 21. Nedum semel dejecit, mens ipsius admodum turbata est, In hac re medicamenta nimis fortia videntur, Fiat Suppositorium vulgare num. j.

Die 22. A suppositorio bis dejecit, hac nocte quievit, ideo jam melius habet quam prius; dolor in sinistro hypochondrio adhuc perseverat, Iteretur mistura.

Die 24. Aliquantulum melius habet, commode alimenta jam assumit, quievit tantillum.

Die 25. Magis jam inclinat ad somnum quam antea, Sumat misturam quæ iteretur, demendo Laudani opiati gr. ij.

Die 29. *Curatus abiit.*

ÆGER VII.

Virium debilitas in moribundo.

IOhannes *Tœback* mala sua referre nequit, non tamen est deserendus absque auxilio, Ideoque simplex roborans præscribemus, XXXI. Ianuar. 1668.

℞. *aquæ borrag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ ſ.
confect. alkerm. ʒ ij.
syrup. papav. ℥ j.
spir. salis dulc. gutt. xij. m.

Obiit, *Ejus cadaver sectioni fuit suppositum.*

ÆGER VIII.

Capitis dolor, cardialgia, aliaque accidentia.

IOhannes *Pigmel.* Per 15. dies hac in urbe vixit, post male habuit & hic decubuit, caput dolet, patitur cardialgiam, sitis adest continua, subinde friget, appetitus est prostratus, per biduum non dejecit, non satis commode respondet, alias valetudinarius est, nil quiescit, Bilis primario in ipso peccat, & quidem acrimonia & pituitæ visciditate, quæ corrigi debent.

Die 7ᵒ. morbi ℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœnicul. ℥ ij.
syrupi papav. errat. ℥ ij ſ.
laudani op. gr. iij. m.

Die 8ᵒ. Capitis dolor adest modo pulsans, modo gravativus, si deorsum inclinat caput, putat se in periculo esse casus, quod à pondere pituitæ ortum trahit, In itinere etiam multas molestias passus est, partim ab aëre partim ab alimentis viscidis, unde poris capitis occlusis dolorem talem, ex collecta materia transitum non habente, causarunt: Bilis secundario, pituita primario peccat in eo, quia omnis dolor gravativus venit à pituita: Pungens seu pulsans à bile acriore: Præscribemus aromaticum multum pituitam incidens & per corporis habitum educens, quod faciunt Sudorifica, ideo

℞. *aquæ cardui ben.*
fumariæ
fœniculi ana ℥ j.
theriac. simpl. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
syrupi cardui ben. ℥ j.
antimonii diaphor. ʒ ſ.
Spiritus salis dulcis gutt. x. m.

Die 10. Aliquantulum melius habuit, ante semi-horam petiit lectum, ab igne enim cui se offerebat doluit caput, subinde aliquid caloris & frigoris sentit, calor autem in internis, frigus vero in externis urget.

Die 12. Melius habet, ex quo hoc fuit non dejecit, sitis non æque semper ipsum urget,

℞. *Electuar. hydragogi* ℥ iij.
cremoris Tartari ℈ j.
aquæ petrosel. q. ſ. m. f. *Haustus.*
Curatus est.

ÆGER IX.

Pleuritis.

HUpertus *Staretz* præterita die Dominica incidit noctu in dolorem lateris sinistri punctorium, venæ sectio die Lunæ instituta absque ullo

ullo doloris levamine nec profuit, respiratio præterea difficilis, continuo ad tussiendum cogitur, sed ob dolorem tussire nequit, est haud dubie Pleuritis, Ideo

9. Iunii ℞. *aquar. hyssopi* ℥ iij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ ij.
antimonii diaphor. ʒ ſ.
ſpir. ſalis armon. gutt. xx.
laudani op. gr. iij.
ſyrup. papav. errat. ℥ j. m.

Die 11. Dolores lancinantes diminuti, respirat facilius, pulsus & omnia melius habent, *Iteretur* (ut eo citius curetur) *mistura* in dupla quantitate, Laudat adhuc curationis promotionem.

Curatus abiit.

ÆGER X.

Pleuritis Spuria, Hæmoptysis.

LAmperdas Cocus per sex dies ægrotavit, sentit jam lancinationes in dextra pectoris parte, cum tussi, impedita respiratione & febre, sed non continua; per biduum tussiendo sanguinem excrevit, vena nudius tertius aperta fuit, non dormit: Videntur diversi esse affectus, Pleuritis nempe spuria (febris enim non est continua, quod ad veram requiritur) & Sputum sanguinis, Itaque.

℞. *aquar. hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriacal. ſimpl. ℥ ſ.
aceti ſtillatitii ʒ ij.
oculor. cancri ℈ j.
laudani op. gr. iij.
ſyrupi papav. errat. ℥ j. m.

Die 20. Melius se habet multo quam heri, hac nocte expertus est paroxysmum, sputum sanguinis accedente nocte non passus est; circa horam primam primitias sensit paroxysmi, cujus frigus per quatuor horas duravit, calor fuit valde molestus ideo,

℞. *radic. taraxaci cum toto man.* ij.
folior. plantagin. man. j.
ſummit. fœnic. man. ß. f. Decoctio in aqu. comm. ad ℥xx. dissolve syrup. de Rhab. ſ. ℥ j ß. Iteretur mistura heri præscripta.

Curatus eſt.

ÆGER XI.

Tuſſis, Dolor lateris &c.

STephanus Gall per annum fuit valetudinarius, moleste tussit, sed tussis est sicca, à sex septimanis peius habet, dolor valde molestus in extremitate costarum spuriarum (ibi diaphragma) non tamen caput dolet, venter tumet à flatibus, nihil licet alimenti assumat.

Itaque ℞. *aquar. hyssopi,*
fœniculi ana ℥ j ß.
theriac. ſ. ℥ ß.
Tinctura cinnam. ʒ ij.
Olei ſtillat. macer.
juniperi ana gutt. ij.
laudani opiati gr. iij.
Syrupi v. radic. ℥ j ſ. m.

Die 30. Bene habet à mistura, itaque reiteretur.

Die 31. Tussis & hypochondriorum dolor sensim minuuntur, *Iteretur miſtura.*

Die 1. Iunii, per tres aut quatuor dies non dejecit, dolores cingentes sub costis diminuti, tussis ferè sublata, pariterque vultus alacrior, agnoscit se melius habere, *Iteretur miſtura*, Præterea

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
Cremor. Tart. ℈ ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. f. *Hauſtus.*

Die 2. Quasi aphthæ in lingua apparent, quem in finem ipsi serum lactis porrigi debet.

Die 4. Ob æstum oris serum lactis adhibuit & paulum levatus est; habet speciem parotidis sub aure, Itaque.

℞. *Empl. de mucilag.* ℥ ſ. extendatur & apponatur pro magnitudine tumoris.

Die 7. *Iteretur miſtura* præscripta.

Die 8. Melius habet, tumor minus urget, aliquid sanguinis è naribus emunxit.

Die 9. A medicamento diligentius sumpto melius habet, Iteretur mistura.

Die 11. Tussis adhuc molesta est, Tumoris colli durities aliquantulum minuitur,

Ad Tussim ℞. *maſſa Pilul. de Cynogloſſa* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 12. Assumpsit sub vesperam Pilulam, unde commodius tussire potuit, in posterum porro debet assumere.

Die 13. A Pilulis præscriptis sentit levamen in Tussi, *Iteretur miſtura*, vt & *Hauſtus Purgans.*

Die 16. Tussis levatur magis; *Iteretur miſtura.*

Die 18. Conqueritur se à sex diebus non dejecisse, *Iteretur Purgans.*

Die 19. Ter dejecit à potione purgante, & inde levamen sentit, mala minuuntur. Iteretur mistura, Præterea ℞. *Pilul. de cynogloſſa* ℈ j. fiant Pilul. xij.

Curatus eſt.

ÆGER XII.

Febris Quartana, Tertiana, Quotidiana.

MAria Arends jam per quinque menses ægrotavit, primò febre Quartana, post Tertiana, jam autem Quotidiana, quæ singulis diebus duabus horis anticipat: ante novem menses fuit puerpera, & dum incœpit ægrotare cessavit à lactatione infantis, conqueritur durante paroxysmo in frigore de tussi vehementi, ut ob ipsius vehementiam ambabus manibus caput firmiter comprehendere teneatur, *Hodie* ij. Ianuar. 1668. circa horam 7. habuit paroxysmum qui per sesquihoram duravit: Initium paroxysmi est dolor in regione lumbari, extenditur sese postea ad crura usque, multum sitit & sudat, præscriptum fuit à Doctore aliquo conditum ad corroborandum, ut & aqua cardui ben. cum spir. salis, quam solita est miscere cerevisiæ; nausea, sine vomitu tamen, molesta est, valde urget frigus, extrema digitorum fere mortua esse putat: In hac febre Quotidiana obstructio causa mali tolli debet, post succus austerus, acidus pituitosusque simul corrigi & temperari.

℞. *aqua petrosel.*
fumar. ana ℥ j ſ.
fœniculi
theriacal. ſimpl. ana ℥ j.
Spiritus ſalis armon. gut. xx.
olei garyoph. gut. ij.
laudani op. gr. iv.
ſyr. card. ben. ℥ j. m.

aſſumat ſubinde cochleare unum accedente febre, imprimis à frigore.

Die 12. Habuit paroxyſmum ab hora prima ad tertiam, cujus frigus tam grave non fuit, jam in calore verſatur, ab aſſumpto ſucco liquir. bene ſeſe habuit; nauſeabunda eſt; reliqua ſymptomata alia leviora ſunt.

Die 13. Frigus adeo grave amplius non eſt, ſed friguſculum tantum pomeridiano tempore ſentit, dolor ſummus urget in regione lumbari, expectat calorem, frigus febrile jam eſt diminutum, ſitis non amplius tam moleſta eſt, pulſum quidem habet parvum, quod eſt ſignum nondum diſceſſiſſe, Iteretur mixtura; conqueritur adhuc de Tuſſi vehementi.

Præterea ℞. *Ungu. Martiati*
olei lumbricor. ana ʒ ij. m.

Die 14. Hora 6ª. veſpertina, paroxyſmus iterum ingruit cum frigore per horas duas durante: hora 8ª. aſſumpta ad magnam partem miſtura, incidit in ſomnum uſque ad tertiam matutinam, hac die bis terve dejecit, & bis in die, cum aliquibus tорminib. ac ſi purgans aſſumpſiſſet, plurimum in calore ſudavit, excuſſo ſomno tuſſire incæpit, ita ut hæmorrhagia narium ſubſequuta ſit; dolor lumborum aliquatenus remiſit; conqueritur tamen ac ſi cingulo circa thoracem tranſverſim cincta eſſet. Doloris hujus cauſa eſſe poſſunt flatus colon diſtendentes, ſumma virium debilitas urget: Alvi dejectio videtur originem ſumpſiſſe ab aſſumpta miſtura aromatica, quæ pituitam incidit, & incidendo bilem acriorem reddidit, hinc frequens alvi dejectio ob commodum acceptum. *Iteretur miſtura.*

Die 16. Quotidie patitur febrem heri veſperi ipſam invaſit paroxyſmus, cujus frigus à x. ad xii. horam duravit, ſymptomata durante frigore graviora ſunt quam extra illud; inſequens calor duravit per horas tres; frigus non fuit tam moleſtum ſed diminutum: dolor in regione lumbari ab unguento in totum ſublatus eſt; adeſt adhuc ingens æſtus, ſitis urget, dolor capitis ſummus, maxime ſudat cum verſatur in calore febrili, ſomnum capere nequit, neque quieſcere, quotidie ſponte dejicit: Cum frigus maxime ſit diminutum & æſtus maxime urgeat, ut & dolor capitis, præſcribemus emulſionem

℞. *hordei mundi ad crepaturam cocti* ℥ j ſ.
ſemin. papav. albi ʒ iij.

coquantur cum aqua hordei, fiat emulſio ad ℥ x. adde.

ſyrupi beton. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aquæ fœnic. ʒ j. m.

Die 17. Heri hora xi. paroxyſmus rediit; qui jam non anticipat, ſed poſtponit, invadendo circa mediam noctem: hora 1ª. modo potuit capere ſomnum, expergefacta circa horam 3ª. ſudavit, non amplius eſt tam debilis, durante frigore tuſſivit, ut vaſis apertis ſanguis per nares effluxerit; durante calore dormivit, *Iteretur miſtura.*

Die 18. hac nocte nullum notabilem ſenſit paroxyſmum, majorem interdum habuit, qui tamen etiam levis fuit, debilis tamen eſt, dolores capitis & lumborum ſunt diminuti; facies tumet propter pituitam ſolutam; ad parvum motum vertigine corripitur, ut omnia ipſi rotari videantur.

Die 19. Hodie hora 5ª. paroxyſmus rediens remiſſior fuit, poſt paroxyſmum maximè ſudavit, facies non modo ſed & omnes corporis partes tument aliquantulum, videtur vergere ad leucophlegmatiam, dolor abdominis perſeverat, alvus eſt adſtrictior: 1. eſt expurganda, poſtea ſudor eliciendus eſt.

℞. *Elect. hydragog.* ʒ iij.
Aqua fœnic. q. ſ. f. Hauſtus purgans.

hunc non aſſumat mane ſed veſperi, mane enim redit paroxyſmus: *Quæris quomodo pituita poſſit per purgantia è corporis habitu educi*, quoniam non ſit in vaſis? Reſpondeo per glandulas conglomeratas ſerum & pituitam è corporis habitu enuci poſſe.

Die 20. Hora vii. matut. rediit paroxyſmus, circa horam xi. aſſumpſit purgans, à quo ante ſecundam ſemel dejecit, poſt 3ᵃᵐ. ſecunda vice.

Die 21. Bis adhuc heri dejecit, paroxyſmus hodie rediit hora 9ª. frigus duravit ad ii. quod minus jam ſudet inde eſt quia ſemper extra lectum eſt, hinc venter adhuc & crura tument. Iteretur miſtura, cujus bonum hauſtum ſumat declinante paroxyſmo, & corpus diſponat ad ſudorem.

Die 23. Melius habet, rediit heri paroxyſmus hora 3ª. pomeridiana, & ſic rurſus amplius poſtpoſuit leviórque fuit, hodie vero nondum ſenſit, videtur enim jam inſtare, pulſus enim ab eo tempore quo hic commorati ſumus frequentior & debilior eſt factus: heri ſudavit maxime. Tumor & dolor abdominis quaſi cingulum cingens remiſit. Iterentur evacuans & miſtura.

Die 24. Heri paulo poſt diſceſſum noſtrum febricitavit, túmque dolor lumborum frigidus admodum urſit; durante calore multum ſitit & bibit: niſi vero à potu ſibi temperet metus erit hydropis: ad fallendam igitur ſitim

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
ſyrupi acetoſi ℥ ij ß.
lapidis prunellæ ʒ j. m.

Iteretur miſtura.

Die 25. Heri, hora 7. veſpertina paroxyſmus rediit, frigus per duas horas, calor per totam noctem cum multo ſudore duravit, Iulepis fefellit ſitim, unde melius habet, continuet in uſu miſturæ & Iulapii.

Die 26. Hac hora 10. veſpertina per ſeſquihoram eam corripuit, calor deinde per totam noctem cum ſudore ſubſequutus eſt; puſtulæ hinc inde per totum corpus erumpunt diſperſæ, crura detumeſcunt & (quod oblita erat referre) per duos dies graves ſentit abdominis lanciationes tranſverſim ſecundum coli ſitum, quod videtur ab uſu Iulapii ortum, quia antehac nunquam tale quid ſenſit. Iteretur miſtura tempore frigoris uſurpanda; præterea in calore aſſumat ſequens

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ ij.
ſyrup. de v. radic. ℥ iij.
laudani op. gr. iij.

Spir. vitriol. gut. xx.
misce utatur cochleatim.

Die 28. Superiori nocte hora 2ª. frigus febrile per duas horas circiter infestabat, tunc calor sequutus cum dolore capitis gravi usque durante; Dolor ventris durante saltem frigore molestabat, hodie summa cum difficultate dejecit, ut antehac etiam, ut videatur purgatione indigere, *Iteretur* itaque *purgans*, *Item mistura & Iulapium.*

Die 29. Præterita media nocte paroxysmus rediit, frigus per duas horas duravit, gravius quam heri, cui gravior etiam calor cum multo sudore successit, magnóque ventris dolore; dentes à concussione tempore frigoris quasi laxantur, crura in dies detumescunt, videtur mœror, quem passa est heri ob decumbentem infantem, causa esse molestioris paroxysmi: potest etiam indicium esse finis febris mox sequuturi: Pergat in medicamentis præscriptis.

Die 30. Decima dejecit cum magnis torminibus: prioribus binis vicibus admodum dura exierunt, postea nil nisi aquæ admodum fœtidæ maximam copiam, una cum plurimis flatibus; unde extemplo dolor ille cingens, & tumor ad gulam fere pertingens visus, adeóque pectoris potius quam abdominis: forsan tamen illæ aquæ ex toto corpore provenere (totum fere enim humidum erat) ad intestina, ibique cum bile quodammodo mistæ atrum acquisiverunt colorem: febricitavit heri hora 6ª. matut. levius, hodie vero post 7. levius itidem, nunc debilitas, appetitus prostratus, dolor capitis ingens & tussis sicca urgent.

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j.
fiant Pilulæ num. viij. de quibus unam quotidie capiat, Misturam & Iulapium exhauriat.

Die 31. Alternis horis habet paroxysmos febriles, & in istis graviores: hodie accessit paroxysmus hora IX. & frigus fuit ad XI. durante frigore manus & pedes sunt quasi torpidi, cujus causam à partium leucophlegmatia, qua laboravit, deducit, ut & à sanguine arterioso frigido; vermes cum fæcibus excrevit; *Iteretur mistura & Iulapium.*

Die 2. Februar. circa 3. cœpit sentire paroxysmum, frigent interna, etsi caleant externa; malum diu durat, quia scatet pituita, unde vis medicamenti perit ante quam ad pancreas veniat; leucophlegmatia est ablata, *Iteretur mistura* XI. Ianuar.

Die 3. Heri vesperi hora V. paroxysmum gravem habuit; hac vero nocte dormivit bene, sentit jam initium paroxysmi.

Die 4. Heri vesperi hora V. habuit paroxysmum febrilem, cujus frigus per 2. horas duravit, & postea sensit calorem, sed paroxysmus levior fuit quam alias, multum sudavit in calore; quod bonum est signum, nam inde non debilitatur, quia tunc aqua in corpore redundans evacuatur, *Iterentur Mistura & Iulapium.*

Quod in paroxysmo febris intermittentis ægri non esuriant (fames enim ab acido & halitibus acidis excitatur) inde venit quia succus sero semper simul tunc austerior & viscosior est, ut & halitus; vel etiam quia alii humores, & quidem viscosi, concurrunt in intestinis, ipsa quoque saliva quandoque vitiata, ventriculus quoque aliquando pituita scatet.

Die 6. Nudiustertius deliravit in paroxysmi calore, præterita nocte levior fuit paroxysmus, hodie metuit graviorem: Causa delirii est spiritus animalis motus inordinatus: Per 2. dies non dormivit.

℞. *aqua beton.* ℥ ij.
theriac. ʃ. ℥ j.
syrup. fœniculi ℥ j.
olei garyoph. gut. iij.
laudani sp. gr. iij. misce.
assumat cochleatim durante frigore.

Die 9. Iteretur mistura 6. præscripta.

Die 10. ex usu alicujus alimenti pessime habuit, per tres horas duravit frigus febrile, ideo ob urgens frigus totam misturam evacuavit, in calore multum sitivit, Iteretur mistura & Iulap.

Die 11. Non habuit paroxysmum sed vehementer sudavit, adeo ut inde valde sit debilitata, sudor ille est ab humoribus pituitosis incisis & per habitum detrusis; alvus est adstricta ob humores expulsos, excrementa humectare valentes, sudor ipsam juvit: Convenit medicamentum evacuans & sudores provocans, ante meridiem circa 10. paroxysmus invasit.

℞. *rad. scorzonera*
fœniculi
apii ana ℥ j.
baccar. iunip. ℥ j.
pulver. rad. Ialap. ℨ ij.
fiat Decoctio ad ℥ XXV. dissolve
Syrupi de Senna ℥ iij.
aquæ theriac. ʃ. ℥ j ʃ.
misce bibat haustum bis in die, quo tempore maxime libera est à febre.

Die 14. Melius habuit, heri nullum paroxysmum, hodie levissimum passa est, Pergat in assumptione decocti

Curata abiit.

ÆGER XIII.

Scorbutus, febris Lenta.

MAria Cornelii ætatis 30. annorum, refert se per mensem male habuisse, & febre tertiana intermittente decubuisse, jam ab hac libera, Lenta adhuc febre sese putat laborare, non potest commode quiescere & decumbere, cardialgia affligitur, membra sentit ac si formicæ ibi delitescerent, & omnia plurimum frigore suffunduntur, sæpe prona est ad animi deliquium, quod tamen non patitur, durante affectu frigida est, sed post sensim incipit incalescere, habet lactantem infantem quem ante annum peperit: credit se rursus esse impræegnatam, quia jam ante quatuor septimanas jam menses observat obstructos, quod tamen citius fieri debuisset si tale quid in suspicione versaretur: Ista in animi deliquium proclivitas ortum suum debet halitibus ab infra ascendentibus acribus, & orificium ventriculi mire affligentibus, ex humore acido, acri circa partes genitales hærente & sanguini communicato: nullum hactenus assumpsit ad animi deliquium medicamentum, ubi salia volatilia & aromatica mira præstant: solus spiritus Armoniaci paginam absolvit: Quod queritur de frigore per totum corpus disperso, id adscribi videtur acido pituitæ juncto

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
theriacal. ʃ. ℨ vj.

olei

olei stillat. maceris gut. vj.
laudani op. gr. iij.
Syrup. menthæ ℥ j. misce.
detur cochleatim.

Die 13. Nuper non potuit vomere, & jam vomit pituitosa & biliosa; conquerebatur semper de cardialgia & ad animi deliquium propensione; jam fere evanuit, sentit adhuc idem circa ventriculi regionem angorem & quasi tumorem, quæ omnia brevi tollentur. Quæritur hujus rei causa, quare ante non potuerit vomere & jam vomuerit. Resp. ante nunquam nauseam passa est à pituita & humore acri rodente, & tantum halitus de se exspuente, jam autem isti humores fuerunt moti à mistura assumpta, ut etiam sursum vergant & per vomitum ejiciantur, quod ab halitibus tantum non potuit fieri: satis habet adhuc medicamenti.

Die 14. Conqueritur de dolore per totam dorsi spinam, & capitis, ac si lacerari vellent illæ partes; per vices anxietates præcordiorum redeunt: tota septimana non dejecit, cum fluida aversetur, præscribemus medicamenta formæ solidioris.

℞. *massæ pilul. mastich.* ℈ ſ.
resinæ Ialap. gr. v.
olei succini gut. ij.
misce f. Pilul. num. v. Præterea
℞. *conserv. menthæ*
flor. borrag. ana ʒ vj.
rad. enul. camp. cond. ʒ ij. misce
fiat conditum ad pisi magnitudinem assumendum.

Ab assumpto purgante semel dejecit & cum levamine, optat adhuc semel sibi repetantur illæ Pilul. quia hodie melius habet quam heri, Iterentur itaque: anxietates in totum sunt sublatæ, dolent jam dentes & gingivæ sunt tumidæ: conqueritur quoque de lancinante dolore per spinam dorsi: Pilulæ nil effecere, ideoque *Iterentur ut & Conditum.*

Die 18. Heri ab assumptis Pilulis bis commode dejecit. 1°. alvinas fæces substantia liquidiori 2°. solidiori: Halitus aliquando petunt caput quasi ignis.

Die 19. Ad secundam pomeridianam usque bene habuit, nunc vero summus ardor & dolor in hypochondriis, dorso & capite eam vexabant, imo per universum corpus aliquando ac si acubus pungeretur; cujus causa humor salsus cum acido mistus esse potest, dolent dentes & vacillant quoties conservam assumit, toties ardorem caput infestantem animadvertit, Sitis eam urget, *Scorbuto* ante vexata fuit; somnum capere non potest,

℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.
cochleariæ ℥ ſ.
Tincturæ cinnam. ʒ j.
Syrupi acetos. citri ℥ j.
laudani op. gr. ij.
Spir. salis dulcis gut. xx. misce da in vitro.

Die 21. Hodie circa horam 10. sentit anxietatem circa præcordia, hinc sequutus summus calor cum nausea, post subsequutum febrile frigus hora XII. cum dolore in hypochondriis, dorso & capite, quod dolore inprimis gravativo vexatur: menses suos per binos menses non vidit: videndum an hic paroxysmus sit rediturus, *Imerim pergat usurpare misturam.*

Die 23. Heri sensit paroxysmum febrilem, hodie nondum, dolor tamen adhuc totius corporis, maxime vero secundum longitudinem spinæ dorsi & capitis cum dolore rodente, Dum frigent crura & pedes (quia nullo modo possunt calefieri) calent tamen partes superiores: per 15. dies non dejecit: ne halitus igitur inde assurgere pergant, alvus laxanda

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j ſ.
aquæ fœnic. q. s. f. Haustus, Præterea
℞. *aquæ petroselini* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
Tincturæ cinnam. ʒ ij.
laudani op. gr. iij.
syrupi fœnic. ℥ j. misce.
cujus subinde capiat cochleare unum.

Die 24. A purgante sexies dejecit & vomuit biliosa & pituitosa, quæ vero dejecit erant multum serosa: ante aliquot dies melius habuit quam hodie, forsan propter agitatos humores: speramus cras meliora, modo *pergat in assumenda mistura.*

Die 25. Non amplius à purgante dejicit, debilis est & tota nocte non dormivit: Iusculum in prandio vervecinum assumpsit, à quo toto pomeridiano tempore male habuit, anxietates multas sentit circa cor, tandem quoque amara & acida vomuit, tam acria ut dentes inde stuperent, licet nil acidi assumpserit, sitit absque tamen siccitate oris

℞. *hordei mundat. ad crepaturam cocti* ℥ j.
semin. papav. albi
amygdal. dulc. ana ʒ ij.
coquantur cum aqua hordei fiat emulsio ad ℥ xij. addendo *laudani op.* gr. iij. m.
aquæ cinnam. ʒ ſ.
Syrupi papav. albi ʒ iij.

Die 26. Neque hac nocte dormivit, melius aliquantisper habuit, post meridiem, nocte multum expuere cogitur, & tunc minus urinæ reddit, quia materia surripitur; habet adhuc de emulsione.

Die 27. Ante meridiem nauseabunda & cardialgiam sentit, sine tamen vomitu, jam vero bene habet, nisi quod multum aquæ per sudorem ejicitur, bene dormivit, emulsionem aversatur, dolores rodentes continui, nonnunquam tamen gravius affligentes à capite ad lumbos usque perseverarunt; alvus à purgatione nupera usque huc adstricta mansit.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
aquæ fœniculi q. s.
misce fiat Haustus, Præterea.
℞. *aquæ petroselini* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
tincturæ cinnam. ℥ ſ.
olei cortic. arant. gr. viij.
laudani opiati gr. iij.
Syrup. stœch. ℥ j. misce.

Die 28. A purgante non dejecit, *Iteretur Purgans & mistura.*

Die 30. Hodie demum purgans assumpsit, à quo sexies cum torminibus dejecit, pauca tamen, mane satis bene habet, optat sudare, igitur

℞. *Croci optimi* gr. vj.
misce f. Pulvis unius dosis. Præterea
℞. *aquæ petrosel.* ℥ ij.

fœniculi ℥ j.
Tinctura cinnam. ℥ ſ.
laudani op. gr. iij.
olei gran. junip. gut. IV.
ſyrup. fœnic. ℥ j.
miſce, ex hujus miſturæ cochleari pulvis aſſumatur; & reliquum ſenſim hauriatur

Die 31. N.B. Oleum cortic. arantior. inſigne medicamentum ad diſcutiendos flatus, iteretur Miſtura heri præſcripta, Præterea
℞. *maſſæ Pilul. fœtid.* ℈ ij.
reſina Ialap. ℈ j.
diagr. ℈ ſ.
olei ſuccini gut. iij.
miſce f. Pilul. ad ℥ xviij, quarum tres aſſumat horis veſpertinis.

Die 2. Februar. aſſumpſit hodie iij. pilulas, à quibus ſemel tantum dejecit, & cum commodo quoad aquas gravantes, quæ in ore minutæ ſunt: Iterum ſumat iij. Pil. Tempore æſtivo non bonum eſt lac ſumere, niſi bile quis abundet, *Vtatur Mixtura.*

Die 3. Nauſeam patitur, multum aquæ os occupat, Niſi hac nocte dejiciat, cras aſſumet iij. Pilul.

Die 4. Parat abitum, rogat pro viatico ſibi iterari medicamenta præſcripta,
℞. *Elect. hydragogi & cholag.* ana ℥ j. miſce pro IV. dozibus, *Iteretur Miſtura* in duplo, cochleatim aſſumenda præterea
℞. *Croci opt. gr. xxiv. pro iij. aut iv. dozibus.*
Curata abiit.

ÆGER XIV.

Fluor uterinus cruentus & albus; Hæmorrhoides cæca.

Elizabetha Angla, natæ annos 52. fluxus menſium ante octo annos ceſſavit, ſed jam ante annum reverſus eſt, adeo ut fluore albo laboret: Præſcribatur medicamentum leniens & dolorem tollens
℞. *aquar. plantag.* ℥ iij.
cinnamomi
theriac. ſimpl. ana ʒ vj.
ſangu. draconis ℈ ſ.
laudani op. gr. iij.
olei ſtillat. maceris gut. iij.
Syrupi myrth. ℥ j. miſce.
Ab anno hinc regreſſo fluxu, aliquando ſanguis, aliquando materia alba, cum magnis doloribus partium genitalium viriúmque jactura, alvo adſtricta vigiliiſque moleſtis effluxit.

Die 2. Februar. quando ſanguinis, (potius puris) fluxus inſtat, dolore capitis affligitur, uterus etiam dolet à ſanguine ibi collecto & conſiſtente: Iteretur miſtura. Alvus eſt adſtricta.
℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.

Die 3. hac nocte paſſa eſt fluxum 1°. rubicundum, poſtea purulentum & fœtentem, cum ſummis doloribus in regione lumbari, nondum dejecit à purgante, nec male tamen inde ſe habuit.
℞. *Electuar. hydrag.* ℥ ſ.
Iteretur miſtura.

Die 4. fluxus quodammodo minuitur, in peius tendit, alvus jam per diem & noctem manſit adſtricta, dolor atrociſſimus in genitalibus urget, æſtuſque totius corporis.
℞. *radic. ſcorzoneræ*
plantag. ana ℥ j.
Tamarindor. ℥ ij.
folior. acetoſæ
ſemperv. mai. ana man. j.
coquantur ex aqua pura, In colaturæ ℥ xxv. diſſolve
Syrup. de Rhabarb. ℥ ij ſ.
diagr. ʒ ſ.
aqua cinnam. ℥ j.
miſce hauriat hauſtulum ter aut quater de die, donec dejiciat, Præterea
℞. *Unguent. popul.*
olei roſac. an. ʒ iij.
miſce pro inungendis genitalibus

Die 6. A Decocto ter dejecit, à quo nunc abſtineat, bene alias habet, *Iteretur miſtura.*

Die 9. Habet dolorem lancinantem & dolentem in ano, ab hæmorrhoidibus inflammatis: Nota ab hæmorrhoidibus inteſtinum foras propelli, & ab ipſis continuo irritari: dicuntur Hæmorrhoides cœcæ, quando non fluunt, evidentes vero quando fluunt; Dolor & alvus adſtrictior, & fluxus albus, remiſerunt, Ergo
♃. *aqua plantag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ j.
ſyrupi myrth. ℥ ſ.
laudani op. gut. ij. miſce.
Præterea ℞. *Ungu. Popul.*
albi camphor. ana ʒ j.
miſce pro inungenda ano.

Die 11. Dolor vehementiſſimus, lacerans, capitis & totius corporis, cum fluxu albo rurſus infeſtant; hæmorrhoides melius ſe habent, alvus vero eſt adſtricta, ſomnus nullus,
℞. *aqua fumar.* ℥ iij.
fœniculi
theriac. ſimpl. ana ℥ j.
laudani op. gr. iij.
oculor. cancri ʒ ſ.
ſyrup. de v. radic. ℥ j. miſce.

Die 14. Sponte ter dejecit cum torminibus, Iteretur mixtura die 11. præſcripta.

Die 15. A mixtura vomuit, ideo uteri hæmorrhagia aucta.
℞. *Diaſcord. Fracaſt.* ʒ ij.
ſangu. draconis ℈ ſ.
Syrup. myrth. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aqua cinnamom. ℥ ſ.
plantag. ℥ iij. miſce
Quando vigiliæ fiunt à dolore in capite, tunc nihil juvant unguenta, nam ea adhibentur ad arcendam cerebri inflammationem: habet ægra linimentum ad hæmorrhoidas, quod & convenit doloribus.

Die 16. Vrina eſt cruenta cum excremento fœdo, jam ceſſat fluxus, *Iteretur miſtura* heri præſcripta.

Die 17. Fluxus cruentus eſt ſublatus, fluor albus diminutus, conqueritur de debilitate virium, pulſus tamen eſt robuſtus, potius mediocris, ratio eſt quia ſpiritus animales ſunt proſtrati, non vero ita vitales, *Iteretur miſtura* 15. die præſcr.

Die 18. Fluxus iterum acceſſit, ut etiam dolor, de æſtu augente conqueritur, *Iteretur* in duplo *miſtura.*

Die

Die 20. Heri semel dejecit, nudiustertius nihil dejecit, etsi plus sumpserit de decocto, hodie rediit fluxus sanguineus; sentit dolores parturientis, *Iteretur mistura*, adde *olei stillat. macis* gut. ij.

Die 21. Fluxus sanguinis magis jam urget quam prius, ante prandium sistebatur sanguineus, & tunc fluor albus fluxit, nunc iterum fluxus est sanguineus; Iteretur mistura die 15. præscripta in duplo, adde confect. de hyacinth. ℈ ij. vires enim restaurat, & fluxum prorsus sistit.

Die 24. Sponte dejecit & quidem cum difficultate; fluxus sanguineus & albus est diminutus, debilitatem sentit summam, commode loqui non potest, nisi cum difficultate; somnum non capit, Iteretur mistura 15. præscripta, addendo confect. de hyacintho ʒ j. laudani op. gr. j. Eo tempore quo fluxus mensium adest magis patet uteri collum internum, ut possit commodius tubulus immitti & enema injici: verum ni vereamur nos diffamari per orbem si præscribamus Enema in uterum injiciendum, quod alias maxime conduceret, Linimentum loco ejus ordinabimus.

℞. *Ungent. martiati*
Olei chamomel. ana ℥ ij.
fiat ungu. pro regione uteri.

Die 25. Sponte ter dejecit, fluxus uterq; uteri est diminutus, cum multis flatibus prodeunt excrementa, dolores tamen urgent; Iteretur mistura.

Die 27. Vterque fluxus fere sublatus est, cruentus desiit, albus diminutus est, præscribemus novam misturam.

℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
Philonii Rom. ʒ ſ.
confect. hyac. ℈ j.
syrup: myrth. ℥ j.
Olei stillat. mentha gut. iij.
Tinct. cinnam. ʒ iij.
aquæ plantag. ℥ iij. misce.

Die 28. Fluxus sanguineus desiit, albus vero diminutus, sæpius ad urinam reddendam urgetur, sed eam excludere nequit, aliquid tamen emittit, in qua quid cruenti observamus, debilitas adest summa, dolores tamen non urgent: rogat sibi medicamentum à quo bene habuit iterari, *Iteretur ergo* 27. præscriptum.

Die 29. Symptomata remiserunt; partes externæ jam dolent, ut non sustineant tactum; urina multum est mutata; sedimentum habet non sordidum neque cruentum, sed pituitosum: *Iteretur mistura* 27. & *Liniment*. 24. præscriptum.

1. *Martii* melius habet, fluor albus hodie tamen adhuc ursit, venter est durus, ungatur igitur.

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ j.
confect. hyacint. ʒ ſ.
conserv. rosar. r. ℥ j ſ.
misce f. *Conditum*.

Die 2. Dolores à regione ventriculi incipientes, & in lumbos desinentes magis sunt aucti, Fluor albus minus jam urget: Iteretur Mistura 27. Februar.

Die 3. Iteretur eadem Mistura.

Die 5. Cruentus fluxus in totum est sublatus, albus quodammodo adhuc adest: hodie quater dejecit, difficulter deglutit, urinam reddit valde rubram & confusam, cum sabulo tenui & valde viscoso, dolet in istis partibus, forsan orificium vesicę ob acrimoniam urinæ excoriatum est, in quo casu prodest valde Terebinth. Veneta; mundificat enim, sanat & curat.

℞. *Pulv. liquir.* ʒ j.
myrrhæ rub. ℈ j.
croci opt. gr. vj.
pulv. rhabarb. tosti ℈ j.
terebinth. veneta q. s.
ut in Pilulas exiguas instar pisi vel gran. piperis reducantur, Dentur Pilulæ pulv. liquir. conspersæ, Sumat mane & vesperi tres pilulas: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 7. Vterque fluxus sistitur, fluxus alvi jam urget summis cum doloribus, forsan peccant humores acres, adeoque corrigendi sunt sequenti enemate, quod

℞. *lactis bubuli* ℥ viij.
terebinth. venet. ovi lutheo sol. ℥ ſ.
mell. rosat. ℥ j. misce f. Clyster

Ab enemate per 5. horas retento sæpius, sed parum dejecit, & magno cum levamine, ita ut alvi fluxus jam sit sublatus, dolores etiam reliqui mitigati, tumor tamen sentitur in abdominis parte inferiore: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 10. Alvi fluxus rursus incepit, sæpe sed parum dejicit, multum bibit, parum edit, abstineat à nimio potu.

℞. *hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ j.
amygd. dulc. mundat. ʒ iij.
semin. papav. alb. ʒ ij.
cum aqua decoctionis hordei f. emulsio ad ℥ xv. adde
syrupi papav. albi ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aqua cinnam. ʒ vi. misce

Die 12. Fluxus cruentus rediit heri, ventris tormina patitur continua; & dejicit sæpe sed parum, fæces sunt cruentæ, Iteretur Mistura.

Die 13. Ab enemate sentit levamen, fluxus cruentus etiam abiit, tormina & dolores etiam perseverant, cruor in urina non amplius adest, *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 14. Ab enemate fluxus est sublatus, nec heri nec hodie dejecit, *Iteretur Mistura*.

Die 15. Fluxus sanguinis urget, dolores sentit magnos.

Die 16. Fluxus cruentus imminutus, alvi dejectio commodior est, propter dolores intolerabiles nihil quiescere potest, *Iteretur mistura* in duplo

Die 19. Iteretur mistura, & præterea

℞. *Ungu. popul.*
rosac.
albi camphor. ana ʒ ij.
inungatur regio lumborum.

Die 21. Fluxus sanguinis rursus venit, sensit levamen ab ungu. Iteretur mistura, adde sangu. drac. ℈ j. *Iteretur ungu.* Præterea

℞. *olei castor.* ʒ j.
succini ℈ ſ. misce.

Die 22. Hac nocte plurimum effudit sanguinis, hodie sanguis est diminutus, *Iteretur Mistura* postrema eodem modo.

Die 23. Hodie rursus plurimum sanguinis effudit, dolet in regione lumbari inferiore, ab acrimonia acida non salina deduco ejus causam, hæ continuo mordicant & exulcerant, illa per intervalla, debent ergo hic medicamenta adstringentia adhiberi

℞. *aquar. plantag.* ℥ iv.
cinnam. ʒ ß.
sanguin. drac. ℈ j.
diascord. Fracast. ʒ ij.
confect. hyacint. ʒ j.
Syrup. myrth. ℥ j. misce.

Die 24. NB. Cruentus fluxus est diminutus, dicit se sæpe necessum habere sanguinem cruentum & grumosum digitis eximere, Novam Misturam præscribamus.

℞. *aqua plantag.* ℥ j.
cinnam. ℥ ß.
laudani op. gr. iij.
syrup. myrth. ℥ j. misce.

Die 26. Die sabbathi, sanguis ob viscidita-tem & cruorem hærens intra orificia magnis cum doloribus fuit extractus, jam tantos non sentit, admodum debilis tamen est, circa horam 5. assumpsit vinum rubellum, fluxus albus & cruentus diminuti, *Iteretur Mistura* 24. præscripta.

Die 27. Fluxus cruentus heri potens, hodie in totum desiit, fluxus albus jam adest, Iteretur mixtura 24. præscripta, Præterea

℞. *Ungu. popul.* ʒ ij.
Opii oleo ros. sol. ℈ ſ. misce.

Sentit etiam dolorem circa hæmorrhoidum regionem.

Die 29. Melius habet, dolor hæmorrhoidum continuat, Iteretur Linim. 27. Martii, & Mistura 24. sumendo loco *Syrup. myrth. Syrup. stæchados.*

Die 30. *Iteretur Enema* præscriptum.

Die 31. Paulo pacatior est quam antea, semel ab enemate dejecit, conqueritur de intolerabili dolore hæmorrhoidum, Iteretur in duplo Mistura 24. diei, cum syrupo stæchad. loco myrthini.

℞. *Ungu. popul.*
albi camphor. ana ʒ vi.
Opii oleo rosᷓ. solut. ℈ j. misce f. Linim.

Die 3. Aprilis dolores jam exacerbantur, conqueritur præsertim de dolore in superiori ventris parte & tergi, fluxus perseverat albus, cruentus nullus, quod effluit non est fluidius, ob admixtos humores acres, hinc quoque dolores circa ventriculum & spinam dorsi, Itaque iteretur Mistura 24. Martii, sumendo loco syr. myrth. syrupum stœchados, cum oleo cortic. arantior. gut. iv. Præterea præscribemus decoctum sudorificum ex subadstringentibus aromaticis conflatum, quia alia aromata in hoc casu sunt suspecta, de quo bis die haustum assumat

℞. *rad. China per taleol. sect.*
tormentillæ
petasit. ana ℥ j.
liquir. ras. ʒ vi.

coquantur in aqua ad ℥ xxv. in colatura dissolve
syrupi papav. errat. ℥ iij.
fiat Apozema.

Die 4. Melius se habere dicit à mixtura, satis dormivit, Iteretur Mixtura ultima cum *oleo cort. arant.* gr. iv.

Die 5. Melius se habet, *Iteretur Ungu. Item Mistura.*

Die 6. Quo ad fluxum utrumque melius habet mutabimus ipsi mixturam

℞. *aqua plantag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ ſ.
laudani op. gr. iv.
olei cortic. arant. gut. iv.
syr. stæchad. ℥ j. misce *Præterea*

℞. *Ungu. populeon.*
olei rosac. ana ʒ ij. m.

Bene habuit à priori unguento.

Die 7. *Iteretur Mistura* præscripta in duplo.

Die 9. Benehabet, Iteretur Mistura die 16.
Curata est.

NB. Hæc eadem videtur esse de qua Bonetus *Anat. Pract. lib. 3. sect. 36. Observ. 1. §. 1. nam præter symptomatum conformitatem, idem nomen, eademque ætas, non aliam hic & illic describi persuadent, quæ ex recidiva interierit; Vide ibidem quæ in ejus cadavere reperta.*

ÆGER XV.

Urinæ ardor & incontinentia.

Susanna *Angla* laboravit febre ardente cum ardore & dolore urinæ, unde pulsus est debilis, per 5. annos fuit ægra, videtur jam habere paroxysmum, urinæ incontinentia ipsi est familiaris, non commode respondet, Itaque dum plus comperiamus, præscribamus ipsi interim anodynam & lenientem emulsionem

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti.* ℥ ij.
semin. papav. alb. ℥ ß.
cum aq. decoct. hordei f. emulsio
ad ℥ xx. adde
syrup. diacod. ʒ ij.
aqu. cinnam. ʒ j. misce.

Die 3. April. Iteretur emulsio, in eodem erat statu.

Die 4. Comperimus hodie eam à quatuor annis stranguria laborasse, postea per plures septimanas febre fuisse afflictam cum delirio, nec adhuc videtur ab illis malis libera omnino, cum oculi adhuc rubeant ac multum loquatur, urina cruenta, purulenta; dicit se ulcus in vesica habere.

Die 5ª. Valde debilis est, pus excrevit, insignes paritur dolores: Præscribamus misturam dolorem lenientem, ulcusque mundificantem.

℞. *aquar. graminis*
fœniculi ana ℥ j.
balsami sulph. anis. gut. vi.
laudani op. gr. iij.
Syrupi de v. radic. ℥ j. misce.

Die 6. Obiit, sectioni subdita die sequenti.

ÆGER XVI.

Mammarum dolor, capitis, lumborum, Abortus &c.

Anna *Iosephi* ante 15. dies male habuit, quotidie mane hora 9. leve sentit frigus in pedibus, durans 8. horas, subsequens calor eo molestior est: ante 8. septimanas nupsit, ut hinc menstrua cessaverint antequam decubuerit febre: aliquot dies dolores sensit in mammis, aliqui retulerunt eos provenire ex nimia mariti manu contrectatione

trectatione, verum tales provenire constat ex suppressione mensium, qua sanguis majore copia ad mammas refluit & eas indurat; brevi post autem cum adsint rursus menses, flaccescere, & sanguinem ante eo delatum massæ sanguineæ commisceri & communicari: bis tantum hac septimana dejecit; per 5. dies nullum capit somnum, pulsus est frequens valde, dolor in regione lumborum & capite facit ne somnum capiat, circa vesperam magis dolet; hoc in casu pinguia non libenter usurpat Clar. *Sylvius*, quia metus est erysipelatis; ideo nec oleum, nec unguent. nec emplastra hic approbantur; sed fotus magis ex mentha, majorana, roremar. stœch. summit. hyper. melilot. sambuc. melissæ, absynth. chamom. Ad febrem 1°. præscribemus Misturam sequentem.

℞. *aquar. petros.*
betonic.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Spir. salis dulcis gut. xii.
laudani op. gr. iv.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce.

Præterea ℞. *folior. mentha crispæ*
melissæ
sambuc. ana man. j.

concisa coquantur in vino, ex linteis applica.

Die 5. Dolor mammarum diminutus est, quia fluxus ipsi molestus est, ideo ad eum cohibendum

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ j ß.
confect. hyacinth. ʒ j.
syrupi myrthini
betonicæ ana ℥ ß.
aquæ cinnam. ʒ ij.
betonicæ ℥ iij. misce.

Die 7. Dolores sunt sublati, menses mediocriter fluunt, tumor quem habuit evanuit.

Die 10. Heri circa prandium igni assedit, cum apposito pani cocto, hinc sentit aliquos dolores; paulo post movebatur ad urinam reddendam, ecce matulæ insidens leviter cum nonnullis doloribus abortum cum placentula passa est, quem ante duos menses concepit, ab octo enim septimanis substiterant menses: liquor cum eo effusus erat sanguis multo sero dilutus, ad pintam fere unam: abortus species & substantia videbatur esse concretio sanguinis ad magnitudinem nucis juglandis majoris, nullam adhuc formam observavimus; hodie à prandio levem sensit paroxysmum cum frigore itidem levi, caput & regio lumbaris dolent.

Die 12. Lochia adhuc heri fluxere, jam subsistunt, dolorque in lumbis diminutus est: conqueritur de dolore capitis gravativo, qui ortum trahit ab aere frigido, fluxiones accedunt dentibus; ubi observat aquas limpidas ad ventriculum fluentes: Dolor in lumbis ab humore oritur acri & salso, capitis gravativus à pituitoso: alvus quotidie respondet.

℞. *aquæ betonicæ* ℥ ij.
menthæ ℥ j.
theriac. s. ℥ ß.
olei succini gut. iij.
laudani op. gr. ij.
syrupi stœch. ℥ j. misce.
Curata abiit.

ÆGER XVII.

Æstus in faucibus & toto, cum ardore urinæ &c.

Beatrix Nicolai filia, aliquando fuit valetudinaria, modo ante octiduum, post lac ebutyratum cum pane sumptum pessime cœpit habere, ita ut in animi deliquium inciderit; summum jam æstum sentit in faucibus, lingua arida & toto corpore, inprimis autem circa partes genitales, summo cum ardore urinam reddit; pulsus est debilis: In hac ægra puto salinum lixiviosum peccare, ideo convenientem inveni emulsionem sequentem, quæ

℞. *hordei mundat. ad crepat. cocti.* ℥ ij.
seminis papav. alb.
cucumer. ana ʒ ij.
aqua decoctionis hordei ℥ xv.
syrupi liquir. ℥ ij.
aquæ fœnic. ℥ j. misce.

fiat emulsio de qua subinde assumat duo vel tria cochlearia.

℞. *flor. sambuc.* man. ij.

decoquantur in lacte ebutyrato &, parti appone affectæ.

Die 12. Hanc emulsionem præscripsimus 1. propter anxietates. 2. propter aridam linguam 3. propter æstum summum: Iteretur emulsio, addendo *amygdal. dulcium mundatarum* ʒ ij. *laudani op.* gr. ij.

Die 13. Dolorem patitur per omnes artus, continue friget, & tamen summum æstum sentit in partibus genitalibus, est somnolenta, ex assumptione emulsionis & laudani opiati non dejecit tota die & nocte.

Die 14. Summos adhuc dolores patitur in membris, summus quoque faucium, linguæ & gulæ est ardor, sitim urgentem patitur cum dolore pungente circa mammas, ardor circa genitalia non amplius tam ingens propter fomenta imposita: Iteretur emulsio.

Die 16. Ardor gulæ & sitis perseverant, dolores lancinantes patitur per totum corpus, dejicit sponte, dolor capitis non est tam gravis, conqueritur insuper de adstrictione faucium & suffocatione hypochondriaca, ut & siti urgente, *Bilis* acrior & humores austeriores in illa peccant; Iteretur emulsio, addendo laudani op. gr. ij.

Die 17. Hac nocte melius quam omnibus præcedentibus dormivit, omnia symptomata sunt diminuta, urinæ sedimentum est æquale, mobile & conjunctum.

Die 18. Bene dormivit, molestiam adhuc in faucibus ob ardorem & ruborem sentit; *gargariset decoctum raparum*; sedimentum urinæ est laudabile; *Omnia dulcia & acida augent* suffocationem hypochondriacam uterinam, evacuavit, emulsioni quæ iteretur adde laudani op. gr. iij.

Die 19. conqueritur de dolore ardoreque faucium, in parte valde profunda, & uteri potuit levis aliqua angina aut apostema locum habuisse, nam phlegmata nonnihil cruenti & purulenti admixta habent, quoad fauces tamen parum melius sentit, de respiratione plurimum conqueritur.

℞. *aquar. hyssopi*
foeniculi
theriacal. s. ana ℥ ij.
aceti stillatit. ʒ ij.
oculorum cancri
antimon. diaphor. ana ℈ j.
laudani op. gr. ij.
Syr. de v. radic. ℥ j ſ.

utatur cochleatim, blande humorem inhærentem solvet & excreationem juvabit.

Die 20. A mixtura heri præscripta longe habet melius, bene comedit, phlegmata etiam sunt melioris notæ, conqueritur adhuc de dolore per universum corpus.

Die 21. Phlegmata sunt purulenta, urina nullum amplius habet sedimentum, ejicit difficulter phlegmata & cum aliqua nausea, leve frigus sensit hac nocte, Iteretur Mistura addendo Tinct. cinnam. ʒ j. abhorret à priori Mistura, ideo utatur sequenti

℞. *radic. liquir. ras.* ℥ j.
foeniculi ʒ vj.
folior. violarum
veronicæ ana m. j.
hordei mundat. ʒ j.

coquantur ex aqua pura, in colaturæ ℥ xv. dissolve

diamoron. ℥ ij.
lapid. prunell. ʒ ſ.

misce f. Gargarismus Præterea

℞. *aquar. hyssopi.*
foeniculi ana ℥ j.
Tinct. cinnam. ʒ j.
spir. salis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
syr. papav. errat. ℥ j. misce.

utatur ex cochleari.

Curata est.

ÆGER XVIII.

Febris Erratica.

Iudith de Wich ante 20. septimanas cœpit male habere: sex menses fuit gravida, laboravit nunc Tertiana, nunc quartana, nunc quotidiana; frigus accedit hora 9. vespertina, durans per 5. horas, conqueritur insuper de siti molesta tam in frigore quam calore, Tussi sicca vexatur.

Quotidianæ tertianis aliquando sunt graviores, distinctio febrium est utilis ob purgantia adhibenda, In tertianis enim purgandum est in leviori paroxysmo, nam in tertiana paroxysmus alternis vicibus est levior, Caute agendum in gravidis in præscribendis purgantibus, in intermittentibus; ad causas frigoris attendendum, quia symptomata oriuntur à succo pancreatico: Sitis in frigore fit ab austero bilem magis corrumpente, quod austerum à potu diluitur, absque potu vero magis concentratur.

℞. *aquæ pulegii* ℥ iij.
foeniculi ℥ j ſ.
theriac. s. ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
succini gut. iij.
laudani op. gr. iij.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce.

durante frigore utatur.

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
foeniculi ℥ ſ.
syrupi papav. errat. ℥ j ſ.
spiritus salis dulcis gut. xx.

Vtatur durante calore.

Die 2. Februar. 1668. paroxysmus posponit, calor est diminutus, alvi fluxu affligitur, putat provenisse à Mistura, ideo tarda fuit in ejus assumptione, noctu circa 11. accessit paroxysmus, alvi dejectio invasit durante calore, cujus causa bilis acrior pituitam incidens & laxans alvum, bilis ante erat obvoluta à pituita, & jam incisa à medicamento: bilis appetitum prostravit & gustum, potus quantitas major humores nimium diluendo effervescentiam minuit, minor vero effervescentiam excitat; Potus ei non convenit, quia tantum durante frigore sitit, & frigus à potu augetur: Ægri durante frigore nihil dejiciunt, nisi quod anxietates aliquando patiantur; functiones in frigore non rite procedunt, ob acidum in frigore dominium obtinens, Aquam diluere acidum inde patet, Si spiritus vitrioli aliquid in aquam effundatur; illa tunc diluatur, Nocte peius habuit, Iteretur Iulep & Mistura 31. Ianuarii præscripta.

Die 3. Hac nocte paroxysmus fuit levior.

Die 4. Paroxysm. fuit levior, Iteretur Iulep & Mistura.

Die 6. In dies imminuitur paroxysmus febrilis, vires tamen prostratæ manent, Iteretur Iulep & Mistura, cui adde *Tinct. cinnam.* ʒ j.

Die 9. Conqueritur de alvi fluxu, cum summo dolore per aliquot jam dies infestante, sentit tormina ventris cum dejicere conatur & dolores lancinantes lumborum circa spinam dorsi, Causa est pituita in parte soluta, quodammodo acida, & bilis: bilis enim potenter illam in flatus acidiusculos elevat: dolor distendens flatibus, lancinans illis acidis debetur, motum tamen notabilem infantis sentit

℞. *Diascord. Fracastor.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
laudan. Op. gr. ij.
Olei stillat. macer. gut. ij.
syrupi myrth. ℥ j.
aquæ menthæ
plantagin. ana ℥ j ſ. misce.

Diascordium humores acres temperat, dolores mitigat, & alvum adstringit. *Confectio de hyacintho* alvum quodammodo adstringit & vires instaurat, *Laudanum op.* humores acres corrigit, dolores mitigat & flatus discutit, quam vim à spiritu vini habet: Petebatur quare adderetur *Laudanum* opiatis, cum tamen in *Diascordio* sit opium? ℞. quia flatus discutit, non vero *diascordium*, & quia hoc est valde ingratum. Aqua *menthæ* præcipue destinata est ventriculo & intestinis, magisque discutit halitus quam foeniculi. *Indicationes* Mitigatorræ urgentes, sunt functiones, excreta & retenta & qualitates mutatæ, Curatoriæ vero morbus & causa morbi, Præservatoriæ sunt vires.

Die 15. Dolores sunt imminuti, nisi quod adhuc in partibus externis hæreant, sine tamen notabili tumore, quia symptomata minuuntur & vires

vires augentur, Signum est ægram in melius tendere, hodie non febricitavit, *Iteretur Mistura* 9. præscripta, Præterea

℞. *Ungu. martiati*
olei lumbricor. ana ʒ ij.
misce pro inungendis pedibus.

Ipsa bilis acris est morbus, non vero causa morbi, nam functiones lædit & symptomata producit: Veteres hoc non concesserunt, quia illi posuerunt morbum in partibus continentibus, quia vero functiones etiam fiunt in contentis, ideo lædi possunt illæsis continentibus, & proinde esse morbi causa, eo modo ut dolium non est causa fermentationis, sed illa quæ cerevisiæ insunt: Dum symptomata minuuntur, morbus minuitur, nam illa sunt effecta morbi, sic bilis correcta acrimonia, tolletur & alvi fluxus: Pedes ipsius dolent, tumor pituitosus pressus relinquit stigma, quando obambulat sentit dolorem quasi acicularum, ubi spiritus vini convenit, qui lenit utrumque acre, uti Sol in ceram & lutum diversimode agit, ita spiritus vini pro variis partibus: à spiritu vini nulla pars corrumpitur, nisi ab acido, In vino est sal volatilis oleosus: spiritum lenire acrimoniam sequitur inde: si à sale tartari abstraxeris spiritum, fit acrior.

Die 16. Melius habet, post prandium quidem levior paroxysmus ipsam corripuit, frigus ejus urget, dolor in toto corpore manet, quando medicamentis efficacibus & bonis non cedit malum, signum habeto malum esse valde grave, & indicari medicamenta fortiora esse usurpanda: à quatuor diebus non dejecit, tumor adhuc videtur in pedibus

℞. *aqua menthæ*
petroselini ana ℥ j ſ.
theriac. ſ. ʒ vj.
laudani op. gr. iij.
syrupi card. ben. ℥ j. misce.

Die 17. Sentit distensionem in abdomine propter alvum adstrictam, per sex menses fuit gravida, in primis gravidationis mensibus caute usurpata sunt purgantia, ne fiat abortus, fœtus enim adhuc tener est & nondum utero allegatus; ultimis vero mensibus securius, quia robustior jam factus est, ob motum & irritationem exitum quærit & tentat.

℞. *decoct. emoll. & carmin.* ℥ viij.
catholic. ℥ j.
olei chamamel. ℥ ſ. misce f. *Clyster*

Enema quia flatus subsidentiam promovet, & eos discutit, præ aliis laudatur, etsi vellemus purgationem in hoc corpore instituere: *Cassia* non conduceret quia flatulenta, flatibus enim abundat ægra, ut ex ventris distensione patet, Nec etiam *Tamarindi*, quia aciditatem in se habentes dolores excitarent, quibus ægra vexata fuit: *Manna* fortior est in purgando quam cassia, hujus dozis sunt ℥ iij. illius ℥ ij.

Die 18. ter aut quater commodissime ab enemate dejecit, sat commode quievit, partes genitales adhuc dolent, Iteretur Mistura 16. diei.

Die 20. Dolores iterum per totum corpus sentit, sed præcedentibus leviores, cum torminibus dejicit, *Oleum cortic. arant.* flatus discutit & dolores minuit: huic accedit *Oleum stillat. maceris, succini*, sed non tam est efficax; paroxysmi jam leviores accedunt,

℞. *aqua fœnic.*
theriac. ſ. ana ℥ j.
plantag. ℥ ij.
olei stillat. macis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
syrupi menthæ ℥ j. misce.

Die 22. Heri non habuit paroxysmum, sed hodie, & quidem satis gravem, frigus instar glaciei: Hinc dixit Clar. *Sylvius* quod quamdiu frigus durat non movetur fœtus, ut inde fieri solet, Inde fieri posse quod fœtus obierit, unde maius frigus, quia sanguis magis quoque incrassatus à frigore ineptior redditur, ut spiritus animales ex eo soporentur: *Iteretur Mistura.*

Die 24. Nudius tertius paroxysmum habuit, à quo tempore nullus accessit: doloribus in regione lumbari circa os sacrum, cum exitu ani, & in parte abdominis inferiore affligitur, qui ortum trahunt ab acido & aliqua acrimonia, *Iteretur Mistura, Praterea.*

℞. *Ungu. martiati*
olei nardini ana ʒ ij.
macer. stillat. gut. viij. misce.

Die 25. Mediocriter habet, circa mediam tertiam accessit paroxysmus, *Iteretur Mixtura.*

Die 27. Nudius tertius habuit febrem, à quo tempore nullum amplius paroxysmum sensit, metuimus ne jam sit quartana, causa forsan est ex rebus non naturalibus, ut alimenta pituitam generantia, accedit huc ipsa ægræ constitutio: restat ipsi de medicamentis satis.

Die 28. Vehementem ante quatriduum habuit febrem, heri circa horam x. rursus accessit paroxysmus, qui jam anticipavit, ergo non est quartana, frigus eodem modo invasit, calor remissior, *Iteretur Mistura.*

Die 1. Martii jam triduo consequenti paroxysmum patitur, postquam quartana laboraverit: heri vesperi hora x. frigus duravit per 3. horas, quod non fuit grave.

Die 2. Hac nocte febricitavit sat vehementer, hora 1. accessit paroxysmus, frigus calore est molestius, jam adhuc male se habet, sponte hodie ter dejecit cum torminibus, In tali casu metus est abortus, quatuor adhuc septimanas habet ad gestandum partum: Præscribemus decoctum ipsam roborans & fetum evacuans, sudoremque eliciens.

℞. *radicum salsaparill.*
fœniculi ana ℥ j.
baccar. juniper. contus. ʒ ij.
semin. milii ℥ iiij.
coqu. ad ℥ xxv. dissolve
syrupi card. ben. ℥ iij.
aquæ theriac. ſ. ℥ j.
misce, assumat in die haustum parvum aliquoties, instante paroxysmo plus, *Iteretur Mistura.*

Non curata Nosodochio valedixit.

ÆGER XIX.

Febris, Catarrhus.

A*lges Iaspars* præterita hyeme male habuit, laboravit *febre*, sed fuit curata, duas noctes impendit in opere nendi, hinc *somnum* capere non potuit, toto corpore modo *friget* modo *calet*, plus tamen friget quam calet, negat tamen se febre laborare; tussis adest sicca, *phlegmata* dejicit viscosa, & spumosa, pulsus satis est frequens; per tres dies non *dejecit*, ad bilem acrem

℞. *Hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ ij.
semin. papav. alb. ℥ ſ.
cum *aqua decoct. hordei* fiat emulsio ad ℥ xx. adde
Syrupi diacodii ℥ ij.
aqua fœnic. ℥ j.
sæpe assumat tantillum emulsionis

Pilulas assumere nequit, propter phlegmata præscribemus igitur *Trochiscos*

℞. *gummi tragac.* ℈ j.
succi liquir. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ſ.
croci selecti
laudani op. ana gr. iv.
sacchar. alth. ʒ ij. misce.

Gummi tragac. in aq. rosar. dissolvatur, fiant Troch. subinde unum teneat in ore.

Die 5. Tabellas valde amaricare conqueritur, sed ab emulsione æstus fuit diminutus, *Iteretur Emulsio*, commodius hac nocte quievit, conqueritur de Tussi sicca, *urina* est confusa & turbida, enæorema spumosum, *Iteretur emulsio & Trochisci.*

Die 8. omnia symptomata sunt sublata, præter Tussim jam præsertim molestam, cum summa corporis debilitate, sitis non amplius tam urget, appetitus quoque sensim restituitur, *Iteretur emulsio.*

Die 12. Sentit dolorem contorquentem in ventre circa umbilici regionem

℞. *aqua menthæ*
hyssopi ana ℥ j.
Spiritus sal. armon. gut. x.
laudani op. gr. iij.
syr. menthæ ʒ vj. misce.

Die 13. Curata est.

ÆGER XX.

Mensium Suppressio Gangræna.

M*ariæ Tobiæ* suppressa fuere menstrua per tempus aliquod, tunc tandem per duos dies rursus illa vidit, sed ob admissum frigus partibus inferioribus iterum suppressa sunt: ante xv. dies laboravit frigore per totum corpus, quod adhuc continuo urget, cum doloribus colli & lumborum, imo & totius corporis lancinantibus: præscribetur medicamentum educens pituitam.

Die 17. *Martii* 1668.

℞. *aqua pulegii* ℥ ij.
theriacal. simpl. ℥ j.
Spir. salis armon. gutt. xij.
laudani op. gr. ij.
olei garyoph. gut. ij.
Sal. artemis. gr. vj. misce.

Die 30. Dicit totum corpus ipsi dolere, *inclinat in somnum: Iteretur mixtura*, omittendo laudanum.

Die 31. Semper est somnolenta nec commode respondet ad interrogata, de *doloribus totius corporis* & præcipue *capitis* conqueritur, *Iteretur* in duplo *mixtura*, omittendo laudanum.

Die 3. *Aprilis* nondum commode respondet, non tamen plane ita est somnolenta: in illa dorsi parte cui incumbit apparet aliquid gangrænæ simile, quod Chirurgus hodie inspexit, bene alias habet à mixtura, quæ iteretur: conqueritur de *dolore lumborum* & capitis, continuo nauseat, quandoque vomit, videtur primarium affectum esse suppressionem mensium, somnolentiam vero & dolorem capitis symptomata exorta à vitiosi & retenti sanguinis menstrui halitibus, sursum ad caput elevatis.

℞. *aqua pulegii*
menthæ ana ℥ j.
Tinctura cinnanom.
croci ana ʒ j.
Spir. salis armon. gut. xv.
syrup. artemis. ℥ j. misce.

Die 5. Paulo melius se habet, *Iteretur Mixtura* hesterna, addendo laudani op. gr. ij. quia commode non dormit.

Die 6. *Iteretur Mistura* hesterna in quadruplo.

Die 12. *Iteretur Mixtura.*

Die 13. Conqueritur *gangrænam* ipsi plus doloris parere: Emplastrum ad puris generationem, partis integræ à mortificata separationem, ob gangrænam ipsi à Chirurgo omissum est, nobis conqueritur se non posse dejicere, & quia nunquam tuto in suppurationibus purgantia præscribuntur, ipsi suppositorium est inditum.

Die 14. A quo suppositorium inditum bis dejecit, non commode: dolor à gangræna paulatim imminutus, quia promovenda est puris generatio, convenientem ipsi præscripsimus *Misturam*

℞. *aqua pulegii* ℥ iij.
menthæ ℥ j.
Tinctur. cinnam.
croci ana ʒ ij.
Spir. salis armon. gut. xx.
antimon. diaphor.
oculor. cancri ana ℈ j.
laudani op. gr. 4.
Syrupi fœnic. ℥ j. misce.

Die 17. *Iteretur Mistura.*

Die 18. *Melius habet, & mixtura bene suppurationem juvat, itaque Iteretur.*

Die 19. Suppuratio bene prosedit.

Die 21. *Iteretur Mistura*, se habet eodem modo.

Die 23. Hodie paroxysmus febrilis accessit & hac ratione ulcus gangrænæ peius habuit, Præscribemus itaque mixturam febri contrariam & gangrænam simul removentem.

℞. *aqua petrosel.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Spiritus salis dulcis gut. x.
salis armoniac. gut. xv.
laudani op. gr. ij.

syrupi

syrupi card. b. ℥ j. misce.
A qua melius habuit.
Curata est.

ÆGER XXI.

Casus in aquam, Alvi fluxus, & Gangræna.

EVa N. cecidit in aquam, unde multum aquæ hausit, & postea passa est alvi fluxum, ubique dolores sentit.
Die 9. Februar. ℞. *Diascord. Fracast.* ʒ j ß.
syrupi myrth. ℥ j.
aquæ theriac. ß. ℥ ß.
fœniculi
fumar. ana ℥ j. misce.
Die 11. 1668. *Iteretur Mixtura.*
Die 14. *Iteretur Mistura.*
Die 16. Conqueritur de dolore circa superius orificium ventriculi, est nauseabunda, *Iteretur Mistura.*
Die 20. Peius se habere dicit, & dolores omnes esse acutos.
℞. *Diascord. Fracast.* ʒ iij.
syrup. papav. errat. ℥ j.
aquæ fœnic. ʒ vj.
plantag. ℥ ij. misce.
Die 22. Non tam bene se habet quam heri, alternis diebus patitur febrem, vomuit amara & biliosa, *Iteretur mixtura*, præterea
℞. *electuar. cholagogi*
hydragogi ana ʒ j ß.
aquæ cinnam. ʒ iij.
borrag. q. s. misce f. Haustus.
Die 24. Vsque ad 1. Martii bene habuit, & quotidie *reiteretur Mistura.*
Die 1. Martii conqueritur pedes tumere
℞. *Vngu. martiati*
olei laurini ana ℥ ß. misce.
Curata abiit.

ÆGER XXII.

Febris, Catarrhus &c.

RAchael Petri in principio valde friguit, jam calet præcipue circa regionem ventriculi, appetitus prostratus, sitis aucta, non dormit, Ipsi præscribemus *Iulapium*,
℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ j.
syrup. papav. albi ℥ ij.
laudani op. gr. iiij.
spir. salis dulcis gut. xx. misce.
Die 18. Omnia symptomata sunt remissa.
Die 19. Ab hesterna die gravedine dicit se laborasse, & jam tussi vexari, non tamen aëri se exposuisse frigidiori, excernit crassa phlegmata, conqueritur de alvi adstrictione
℞. *radicum cichorii*
asparagi
taraxaci ana ℥ j.
rhei elect.
fol. Sennæ ana ʒ ij.
tartari crudi ʒ j.
coquantur ad ℥ xx. dissolve
syrupi de rheo ℥ ij.
aquæ fœniculi ℥ j. misce.

ÆGER XXIII.

Febris Quotidiana.

MArgareta Petri per quinque septimanas antea laboravit tertiana, jam vero per aliquot septimanas paroxysmum habuit quotidie, in quo frigus est gravius, & vertigo tanta ut in paroxysmo elevatione corporis in humum procideret, dolorem sentit in regione lumbari, menstrua habuit sat copiose per 15. dies, In paroxysmo corpus tuberculis est quasi conspersum ac si vrticis esset percussum, quod quandoque fieri solet. De duplici tertiana est quidem suspicio, sed nondum certe determinare possumus, ob paroxysmos eodem tempore, eadem vehementia affligentes, *Itaque* 3. *Iunii.*
℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. ß. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
Spiritus salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
syrup. card. ben. ℥ j.
misce capiat cochleatim tempore frigoris
Die 4. Iunii, hodie post meridiem accessit paroxysmus, *Iteretur Mistura.*
Die 5. *Iteretur Mixtura.*
Die 7. Conqueritur de animi deliquio, Iteretur Mixtura, addendo *Tinct. cinnam.* ʒ j.
Die 8a. Ter dejecit. *Iteretur Mixtura.*
Die 11. Heri post prandium accessit parox. durante frigore per tres horas summi dolores in regione lumbari, tam frigoris quam æstus tempore & extra paroxysmum, subinde lancinationes lateris accedunt, mammarumque.
℞. *aqu. petrosel.*
fœniculi ana ℥ j ß.
tinct. cinnam. ʒ ß.
spir. salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. ij.
syr. cardui ben. ℥ j. misce.
De hac assumat tempore frigoris, præterea
℞. *aq. hordei* ℥ xx.
fœnicul. ℥ j.
syrupi papav. errat. ℥ ij.
spir. vitriol. gut. xx.
laudani op. gr. iij. misce f. Iulep.
dehorsum ac tempore caloris
Die 12. Iteretur Mistura heri præscripta.
Die 13. Hora circiter 4. vix potuit respirare, ob dolorem hypochondrii sinistri, dicit ex quo Iulep assumpsit dolores lancinantes esse auctos, haud dubie ob acidum Iulepo commistum: Acidum austerúmque in ea peccant, ab acido dolores lancinantes, ab austero mali pertinacia: *Iteretur Mistura.*

ÆGER XXIV.

Febris Catarrhalis.

IOhannam Presson ante 15. dies febris invasit, frigus in lumbis & toto corpore, dolor & æstus capitis, per octo dies appetitus prostratus, molesta tussis,

tussis, somnus mediocris, durante dolore & æstu capitis ultra 50. lumbricos excrevit, postea per octo dies non dejecit, capitis dolorem etiam comitatur aliquod delirium: *Malum* originem habet à motu & insequente refrigeratione, quibus prima paroxysmi die fuit subdita, Inde dicatur quod sit *Febris Catarrhalis*, in qua humor peccat salsus, fermentum ventriculi corrumpens, & tussim & sitim excitans, Ad *Tussim*

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiat Pilul. num. xij.

ad appetitum prostratum

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
Tinctura cinnam. ʒ ij.
Spir. salis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
syrupi menthæ ℥ j. misce.

Die 31. ℞. *pilul. fœtid. ma.* ℈ ß.
resinæ Ialap. gr. v.
olei succ. gut. ij. fiant Pilul. v. mane sumendæ

Die 1. Iunii assumpsit pilul. cynogl. loco purgantis, idcirco somnolenta est quod miratur.

Die 2. Assumpsit Pil. purg. & bis dejecit, inde *Curata est.*

ÆGER XXV.

Suffocationis sensus.

M*Argareta Danielis filia* Lingua est arida, dolorem sentit faucium, ante 15. dies cœpit ægrotare, per plures menses menstrua non habuit, nec deglutire potest, non dormit, tussit etiam, Forte est species suffocationis à peccantibus humoribus subacribus & austeris, Itaque

Die 3. Iunii 2.
℞. *aquar. borrag.*
melissæ ana ℥ ß.
Tinctura cinnam.
croci ana ʒ j.
Spiritus sal. armon. gut. xx.
laudani op. gr. ij.
syr. de artem. ʒ vj. misce.

Hæc mistura per dies 4.5.7.9.10. est iterata & Ægra *Curata abiit.*

ÆGER XXVI.

Hæmoptysis, Affectio hypochondriaca in gravida, Observatio Anatomica.

IAn. 26. Catharina Caspateidis, mater octo liberorum abortivit: Per totum tempus conjugij valetudinaria fuit. Per tres menses sanguis menstruus non est purgatus. A septem hebdomadibus in parte sinistra pectoris & hypochondrij dolores sentit, & in hypochondriis quoque tensionem, Terrore à spectro incusso perterrita incidit in hoc malum. Frigus molestum, non calor. Alvus respondet, Patitur subinde aliquid uterinis suffocationibus simile, Tum flatus erumpunt, unde levatur, ♃. *aq. puleg.* ℥ ij. *Theriacal.* ʒ ß. *tinct. castor.* ℈ ij. *ol. succin. gut.* iv. *laud. op. gr.* ij. *syr. fœnic.* ʒ vi. misce. *Die* 24. in variis levamen sensit: Dolores omnes minuuntur: Iteretur mistura 26. præscripta. *Die* 28. dolores leviores sunt: Quando respirat sibilus auditur in pectore: Iteretur mistura dicta: *Die* 29. suffocatio adhuc subinde urget. Nec heri nec hodie dejecit, Sed propter suffocationes non consultum purgare: Iteretur mistura dicta. Pro Tussi ♃. Massæ Pil. de cynogl. ℈ j. f. P. nº. viij. *Die.* 3. *Febr.* præterito die Sabbathi paroxysmum febrilem passa, cujus frigore durante incepit dolor rodens & molestus femoris & tibiæ, qui adhuc durat: ℞. ung. martiati, ol. Nard. an. ʒ iii. ol. philosop. ʒ j. m. *Die* 4. hodie mane circa 5. ex vehementi tussi in sanguinis vomitum incidit, ac subito extincta est.

Secuit Cl. Sylvius cadaver die 6. Febr. Rugæ se offerebant in infima ventris superficie, externa signa partuum antegressorum. In abdomine secto copiosa & laudabilis pinguedo. Colom sub umbilico situm: Intestina pleraque flatibus distenta. Illorum substantia tenuis & elegans, imprimis quo in loco distendebantur. Præ aliis tamen omnibus in immensum distendebatur intestinum tenue, ante sui inflexionem sinistrorsum versus. Intestina hinc inde colore fellis infecta: Folliculus fellis prægrandis erat & pallidus. Lien quoque solito multo pallidior. Plures in intestinis erant lumbrici. In ventriculi aperti parte inferiore nihil cruenti, sed materia viscidissima spadicei coloris fere: Totus ventriculus valde rugosus & densus: Ex parte superiore extra insignis copia concreti sanguinis cum fluidiore, simul saporis austeri: Orificium inferius, sive pylorus, valde constrictus: Rugæ ventriculi tortuosæ & prope pylorum fere circulares. Intestini vero rectæ secundum fistulæ intestinalis ductum. In intestinis nihil rubicundi aut obscuri: Hepar variis in locis per fibrillas diaphragmati annexum. Pulmo dexter pleuræ firmiter connexus, mollis, boni coloris, sed flatu distentus, thoracem totum opplens, sectus apertúsque liquorem limpidum, salsum subacidúmque fundens. Sinister lividior distentus, passim connexus pleuræ, gelatinoso & viscido humore obductus, firmus nigricansque, interius etiam, sanguinis instar coagulati. Pancreatis substantia elegans, à liquore per syringam immisso parum tingebatur. In latere complures glandulæ plane non tinctæ: Ductus Pancreaticus insignis: Lien pallidior multo, in quo initia apostematis: Hepar bene habebat: Bilis copiosa, pallida & tenuis. Humor in pericardio subsalsus & subacidus: Cor bene constitutum: In dissecti ventriculo dextro parum sanguinis, in sinistro ne gutta quidem. Prope radicem Mesenterij connectuntur renes vertebris, ligamentis firmis. Hic suspicatur *Cl. Sylvius* quærendas vias à ventriculo ad renes, per quas potus sæpe tam cito transeat. Papillares in renibus caruncuIæ foraminulis perviæ, per quas urina colatur. Extrema in parte tubarum, variæ vesiculæ aqua repletæ, hydatides dictæ. Ligamenta rotunda uteri, extra abdominis musculos elapsa, parvum quasi musculum adjunctum habentia, in varia tenuissima filamenta disperguntur, quæ partim ad os pubis, partim in pinguedinem, & forte cutem, partim externas muliebres inseruntur: Arteria spermatica utraque ex trunco oriebatur, ut & vena spermatica dextra, sed sinistra ex emulgente, uti in viris: Rami illi qui ex Iliacis ad uterum tendunt, hic fere æquales illis qui ad crura. Quarto mense gravida judicata. Tota substantia uteri spongiosa & cavernosa multis magnis foraminibus, sive potius canalibus pervia, in locis quibusdam

dam stylum crassum admittentia: In horum unum immissus sinistram versus, tubuli ope, flatus per uteri substantiam & venam spermaticam in venam renalem & cavam transiit, magisque tumens universus observatus uterus, quasi etiam in ipsius cavitatem flatus penetrasset. Inflata arteria spermatica ad ipsos usque testes mota & tumefacta, placenta uteri cum secundina, sive membrana chorio, mirabili textura è tenuissimis fibrillis conjuncta. Funiculus umbilicalis in latere sinistro placentæ insertus: Fœtus caput in fundo uteri: Fœtus masculus lateri sinistro incumbens: Extremitates manuum pedumque, ut & narium albicantes: Vmbilicus parte ventris magis inferiore quam in adultis. In totius corpusculi superficie venarum ramificationes elegantissimæ conspicuæ: Facies rudíter efformata. In arteria aspera sanguis coagulatus, in œsophago non.

ÆGER XXVI.

Melancholia in Puerpera. Observatio Anatomica.

FOemina erat 15. ante obitum dies fœtum enixa, cujus vir ante 6. fere hebdomadas, morbo decumbens Nosocomium delatus ibidem mortuus: Objectum forte fuit fœminæ à vicinis quod male viri sui curam habuerit, eámque calumniam tam ægre tulit ut totam se mœrori dederit. Enixa deinde, nec sedato illo animi affectu, cum nullam corporis rationem haberet, nec cibos aut medicamenta caperet, tandem mente destituta intra xv. diem mortua est.

In ipsius dissecto cadavere hæc imprimis inveniebantur præ cæteris rara & notatu digna: Omentum non omnia intestina, quæ nonnihil loco mota erant, tegebat, *Vnde Clar. Sylvius colligebat fœminam, dum in vivis fuit, sæpissime torminibus ventris colicisque doloribus laborasse.* Intestinum crassum non circumdabat totum abdomen cinguli instar, sed à ventriculi fundo infra umbilicum intorquebatur, indéque ad ventriculum redibat, facta fere semiluna: Cl. Sylvius addebat se in variis variè hanc inflexionem & gyrationem observasse. Idem intestinum, ut & tenue, inæqualiter flatibus turgebat, ita ut inter partes valde inflatas medium spatium interesset omnino vacuum & contractum, vix ad pollicis crassitiem: *Cl. Sylvius* affirmabat se in vivis animalium sectionibus, imprimis cuniculorum, idem observasse, & ita quidem ut pars quæ jam inflata erat mox detumuerit dum secaret, & contra. In hoc cadavere quoque dum intestina movebantur, æqualiter omnia distendebantur. *Cl. Sylvius* putabat ob doloris sensum partes intestini constringi: Ejusdem intestini crassi flexus sigmoidis, qui alias infra rectum est intestinum & interiora respicit, contrario modo se habebat. Observabile etiam erat quod de tenui intestino, Ileo dicto, commonstrabat D. Sylvius, nempe oriri illud in dextro latere ad Ileum os, & post aliquot flexuras retro & deorsum tendere, ascendere deinde rursus sub umbilico per ipsum mesenterium, sinistrúmque latus occupare, séque ad hypochondrium sinistrum, os Ilion & vicina reliqua loca extendere: Vnde patet, docente eodem Sylvio, *Tormina quæ hypochondriacis in hypochondriis accidunt, non alibi quam in hoc intestino latere, imprimis cum hoc antrorsum,* ubi dolores *maxime percipiuntur, vergat. Lien vero interiora magis petat, Et vix etiam in cadaverum sectionibus tales obstructiones in vasis illis vix inveniantur quæ tantos dolores producere possint.* Visa quoque fuit utriusque ductus, tam bilarii quam pancreatici in intestinum illud insertio, quorum pori in cadavere hoc juncti erant. Hinc remotis Pulmonibus & ventriculo, apparuit Ductus thoracicus, sive Chyliferus, inter venam azygon, quæ ad dextram erat, & magnam, quæ ad sinistram, situs, una cum capacitate illa inferius sita, & nonnullis capsula dicta, quod chylum excipiat, alias nimis ductum illum obruturum. Flexuræ ventriculi in parte dextra subjacebat Pancreas. Dexter pulmo omnino naturalis erat constitutionis, sinister costis adhærebat. Sub utraque mamma, quia lactis non habita fuerat ratio, apostema erat repletum pure, quod tamen in dextro latere copiosius profluebat. *Vterus,* quia omnino erat singularis, & nunquam ita à Cl. Sylvio observatus, ultimo loco accuratius secabatur, in eo hæc imprimis notata: Magnitudo ejus erat omnino insolita, superabatque fundi latitudo vel octo digitos transversos: crassities erat ad minimum quatuor digitorum, cum tamen mulier jam ante xv. dies peperisset; Crassities ipsius substantiæ uteri erat fere pollicis: Causa hujus magnitudinis, ut post sectionem patebat, erant relicta in utero placentæ frustula, uteri parietibus firmiter adhærentia, quæ putredo & inflammatio consequuta fuerat. Clar. *Sylvius conjectabatur mœrorem inter alia hujus retentionis & cohærentiæ causam fuisse, utpote qui omnia in corpore duriora & magis fixa reddat, cum contra lætitia eadem magis solvat.* In vasis, ut ex cavernis, sive tubulis uteri, substantia viscosa & pituitosa hærebat hujusmodi, qualis si in corde & alibi hæreat, Polypus dici solet. Apparebat insuper in utero esse communicationem vasorum omnium in utroque latere: Inflata enim uteri vena, omnia vasa, ut & lateralia, & utrumque uteri ligamentum inflabantur: vasa etiam minima turgebant: Inflata etiam arteria, quæ ex iliaca oriebatur, ingressus inflati aëris observabatur ad totam uteri substantiam & sinus anfractuosos, sed sensim, quod in vena citius apparebat. Vteri substantia tota est cavernosa, experimento per tubulum sumpto.

ÆGER XXVII.

Respiratio læsa, Observatio Anatomica.

ANno 1663. die 22. Iunij Clariss. *Sylvius* secuit in nosocomio Leydensi Saram Iansen, in cujus cadavere sequentia notatu digna occurrebant; Hepar in dextro latere loco admodum profundo situm erat, & infra umbilicum superioremque partem ossis coxendicis propendebat: Pallidiusculum erat, & quia satis grande, partes subjectæ inferius, quam secundum naturam esse debebant, sitæ erant: Suspensorium Hepatis, quod solet esse in dextro, vel medio Thoracis, plane in sinistra parte situm erat, & tres digitos transf-

transversos minimum distabat à medio: alter lobus Hepatis occupabat totum sinistrum hypochondrium, quod eo totum replebatur: Folliculus fellis in sinistro etiam conspiciebatur latere: Tinctura ipsi peritonæo à folliculo fellis erat inducta: Ventriculus non continebatur in medio, sed totus in sinistro hypochondrio situs erat, & quodammodo convolutus: Pylorus etiam erat in sinistro latere. Ventriculi substantia inferior interius nigricabat, & vasa minima insigniter conspicua erant, & stellulas quasdam quasi repræsentabant, ex quibus alia vasa exibant: Pancreatis substantia bene se habebat, sed glandulæ conglobatæ ipsi adhærentes grandiores & duriores erant: Lien admodum exiguus erat, ut raro tam exiguus appareat: Intestinum colon situm erat loco decliviore ob hepatis magnitudinem, & flatibus erat turgidulum, cumque communiter è dextro latere transversim versus sinistrum feratur, in hoc subjecto deorsum ferebatur: Vasa minima & capillaria in eo variis in locis turgidula erant, quod indicium esse putabat alicujus φλογώσεως, idque sibi nunquam in crassis intestinis visum: Tam tenuis etiam erat membrana intestini ut in nullo tenui esse solet, quod etiam rarum: apparebat autem tenuitas illa eo potissimum in loco ubi major ejus erat distensio: Intestina tenuia aliqua sui parte distenta erant, & vasa illorum turgida & rubicunda, aliqua vero parte flaccida & pallida: Glandulæ plures notabiles in mesenterio apparebant: Ren dexter admodum grandis erat; Sinister comprimebatur à partibus superioribus, quare etiam aliam à naturali conformatione habebat figuram. Ductus Pancreaticus satis grandis erat, ut duos stylos admitteret, ingressum ejus in intestinum cum ex pancreate non posset invenire, dissecto intestino & immisso stylo in orificium ductus bilarij, manifeste in intestino protuberantis, stylus in ipsum ductum pancreaticum penetrabat, Spatium insertionis ductuum in intestinum quatuor circiter transversos digitos distabat à pyloro. *In cavitate thoracis, potissimum* in dextra eius parte, aqua fœtida copiosa continebatur, qua aliquot catinos implebat: ab acrimonia illius aquæ pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & erosæ, vt etiam pus darent, membrana Pulmonis dextri quadruplo fere crassior reddita erat ab illa aqua purulenta: Pulmo dexter plane durus erat & corrugatus, coloris lividi & fœdi: in partibus superioribus corrumpi cœperat. Pulmo dexter & aliquid puris continebat, Pulmo sinister melius habebat, in sinistro latere aqua etiam cœperat colligi sed limpidior, nec partes ita rubebant & excoriatæ erant: hinc inde in substantiæ Pulmonis sinistri parvæ glandulæ erant, pericardium plenum erat aqua limpida, quæ 6. vel 7. cochlearia implebat, cum vix naturaliter duo cochlearia adesse debeant. In orificio interno vteri materia viscida reperiebatur: in parte interna colli vteri parvi quidam musculi eleganter apparebant.

ÆGER XXVIII.

Hæmoptysis, Observatio Anatomica.

NOv. ij. die ante sex circiter hebdomadas cœpit male habere Iacobus de Vala: Tussi correptus est & Sanguinem spuit, maxime lecto decumbens: Conqueritur de difficili respiratione Quando plus potat magis etiam sanguinem spuit: Vrina cruda: Sedimentum pituitosum: heri sensit dolorem circa lumbos, qui adhuc adeo continuat ut erigere corpus non possit: Cum primum inciperet male habere, per totum diem à laboribus incaluerat, noctu vero domum rediens à frigore læsus fuerat, unde primum tussis, quam post duas hebdomadas sanguinis sputum consequutum est: Iam tabescit & debilis fit: pro consolidatione vulneris, quæ promovenda cito, ne in ulcus evadat, utatur sequenti medicamento ℞. *aq. plantag.* ℥ij. *fœnic.* ℥j. *acet. stillat.* ʒij. *sangu. drac.* ℈j. *laud. opiat. gr.* ij. *syr. myrth.* ʒj. assumet subinde cochlear. Nov. 12. melius in omnibus habet: dolores enim lumbares non sentit & paucum quoque sanguinis dejecit: Perget ulterius eo uti: *Nov.* 13. heri vesperi edit lac dulce, unde noctu summis anxietatibus fuit pressus: Secunda nocturna sensit frigus; forsan paroxysmum febrilem habuit: Tum vehementissime (durante frigore) sitivit, cerevisiâmque frigidam bibit, quam tamen præ nimia linguæ & faucium siccitate non gustare, neque sitim illa extinguere potuit: A frigido sumpto adhuc magis anxius factus, vehementem cordis palpitationem passus est: Malum hoc, unaque frigus fere per 5. horas duravit. *Die* 14. sitis non tanta fuit, ob usum posterioris misturæ, Pauciorem sanguinem exspuit: *Die* 15. melius habet: Iteretur mistura 13. Novemb. præscripta: *Novemb.* 19. Hodie hora tertia pomeridiana assidens foco luculento habuit paroxysmum febrilem: Somnolentus tum fuit, sensitque gravitatem per universum corpus & frigus, simulque tremorem: nec frigus, nec dolorem specialim sentit in lumbis, sed tantum in ventre circa umbilicum, partibúsque extremis inferioribus: duravit circiter per horam, nullúsque calor subsequutus: Multum jam sitit, sumpsit misturæ aliquid, Non quiescit, semel dejecit: *Die* 20. iterum habuit paroxysmum post prandium: Frigus iterum in abdomine & artubus, sed & in regione lumbari, vehementius quoque fuit hesterno, perque duas horas duravit: Insequutus calor per horam permanens: Valde sitivit, utque sitim levaret comedit integrum malum citrium: Nondum alvus hodie suo munere functa ℞. *massa pil. cochiar.* ℈ß. *troch. alhand. gr.* v. *resin. Gial. gr.* 4. *ol. garyoph. gtt.* ij. *m. f. Pil. n.* 5. assumet cras summo mane: Iteretur simul mistura 13. Nov. præscripta; adde *laud. op. gr.* 1. *Die* 21. pessime habet, doloresque habet in hypochondrio sinistro, Non potest respirare graviterque anhelat: Nullum frigus sentit: A pilulis hodie mane assumptis, à meridie tantum semel sed parum dejecit: ℞. *aqu. hyssop. petros. fœnic. aa* ℥j. *tinct. cinnam.* ℥ß. *Spir.* ⊖ *gtt.* viij. *syr. fœnic.* ℥j. *m*. assumet subinde cochlear. *Die* 24. *Nov.* valde statim ab usu misturæ ab angustiis & anhelationibus, à quibus videbatur suffocari, levarus

vatus est: continuabit usum ejusdem misturæ: *Die* 25. conqueritur de tussi sicca, quæ per biduum illum jam afflixit, unde non quiescit, Item crura tument & quasi distenduntur, Non dejicit; habet adhuc misturam, Pro Tussi ℞. *massæ pil. de Cynogl. ℈ij ß. Pil. n. viij.* sumat æger subinde unam: *Die* 26. Ante octo annos erysipelate laboravit in utraque tibia, à quo quidem nullam huc usque amplius molestiam sensit, rubor tamen permansit: Occupaverat rubor ille pedem quoque, sed ille colorem & cutim mutavit: Nunc iterum pes dolet, supraque & infra ruborem illum pedes valde tument & splendidi fiunt: Non dolores tantos in pectore expertus est minusque tussivit, commodius quoque quievit: continuabit in usu misturæ & pilul. de cynogl. Pro Erysipelate ℞. *aq. plantag. fumar. aa. ℥iv. acet. sambuc. spir. vini vulg. aa. ℥ij. m.* lintea liquore illo tepido madefacta circumponet pedibus & loco affecto. *Die* 27. heri vesperi lac dulce comedit, & hodie mane, à quo & noctu & hodie pessime habuit: Non dejecit, unde abdomen valde tenditur; Rubor ille pedum sensim minuitur & in livorem abit; Perget uti medicamentis præscriptis: *Die* 28. *Novembr.* iterum pessime habet, difficulter respirat & graviter anhelat, inprimis si incurvet corpus, tum videntur ipsi partes interiores quasi infringi: Ter dejecit crassa excrementa cum torminibus in parte superiore abdominis: sanguinem rursus excrevit, hodie octies, sed parum singulis vicibus: Abdomen jam non distentum neque flatus emisit: Conqueritur se jam nihil commodi à mistura sentire: Iteretur mistura 21. d. præscripta, adde sangu. draconis ℈ß. Obiit.

In Cadavere ejus dissecto 2. Dec. Liquor tenuis & serosus repebat in corporis habitu sub cute inter musculos & pinguedinem, unde ipsa pinguedo mollior & laxior erat: Omentum non tegebat intestina, sed ad latera deflectebat: Intestinum crassum inflexum infra umbilicum erat: Color Intestinorum carneus & solito rubicundior: Intestina crassa flatibus turgebant, tenuia non item: Tenuium tamen vascula turgebant, *quod fieri solet à doloribus:* Aqua in abdominis cavitate continebatur subflava & subsalsa; initium nempe hydropis; cui aliqua purulenta materia juncta erat: *Iecinoris* color subpallidus, *qui color fere ab aquis præsentibus* provenit: *Folliculus fellis* externe instar membranæ albicabat, nihilque omnino fellis continere ob tenuitatem videbatur: *Lien* satis grandis, & parti posticæ & vicinis annexus: color ejus pallidior justo, substantia firmior erat: *Pancreatis* substantia satis elegans: Ductus illius magnus: Immissus in dictum liquor variis in locis pancreas non tingebat; *Ex Thoracis* cavitate aqua copiosa valde effluebat, clara, limpida, nec tam salsa quam quæ in abdomine erat: *Pulmones* costis annexi, imprimis sinister: Aqua illa ex dextro pectore promanabat: In sinistro pectore aliqua quidem aqua, sed pauca conspicienda erat: Color Pulmonum solito erat obscurior, lividior, substantia firmior & à flatibus distenta, Multum sanguinis in ipsa Pulmonum substantia hærebat interiore, qui nigricans & coagulatus illam distendebat, occurrentibus passim particulis durioribus, quæ sensim in apostema abire solent: *Die* 3. *Dec.* aperto capite cerebrum vidimus copiosum ac firmum, quod Cl. *Sylvius* post meridiem accuratissime demonstravit: *Die* 4. *Dec.* Cum absente Cl. Sylvio, ipsius permissu ulterius scrutaremur cadaver, deprehendimus in utroque cordis ventriculo materiam crassam, fibrosam, quasi carneam, Polypum vulgo dicunt, quæ in omnia vasa extendebatur in cor exeuntia: præcipue vero ex jugulari sinistra eduximus tres spithamas longitudine superantem: Erat autem illa materia in ipsis cordis ventriculis crassitie insigni, cui multum grumosi sanguinis adhærebat, annexa cordis carneis fibris, easque suis fibrillis amplectens: In medio continebat sanguinem grumosum, videbaturque minuscula vasa habere: In aspera arteria aperta materiam spumosam, pituitosam, cumque pauco sanguine mixtam, qualem vivens sæpe excrevit: Humorem in pericardio copiosum, similem illi qui in abdomine repertus fuerat: In folliculo fellis bilem & substantia & colore vere vitellinam, paucissimam, eamdemque aperto per incisionem variam ipso hepatis parenchymate, in plurimis ductus Hepatici ramis hærentem vidimus: *Renis* sinistri pelvis erat magna, extra ipsum renem propendens, ureter naturali longe amplior: Facta incisione in tibia Erysipelate affecta, vidimus substratam carnem integram, cute tantum læsa, à qua cuticula facillimè separabatur.

ÆGER XXIX.

Diarrhœa, Observatio Anatomica.

ANno 1663. die 9. Iulij Clar. *Sylvius* secuit Apolloniam Simons vetulam, quæ continuo alvi Fluxu per septem hebdomadas laboraverat, in sectione sequentia notabantur: Vena umbilicalis coaluerat cum peritonæo: Linea alba cartilaginea erat: In sinistro latere sub ventriculo Tumor magnus & rotundus, ovi anserini magnitudine reperiebatur, omento adnatus, qui dissectus continebat materiam variam, maxima quidem parte viscidam instar concretæ pinguedinis, aliqua gypseam, minima autem mellis instar fluidam & luteam: Omentum sursum erat retractum, ut intestina nuda conspicerentur: In intestino Colo nigredo apparebat, forte corruptionis signum; Intestina tenuia valde flaccida erant & coloris obscurioris, aliquibus in partibus magis rubebant, ubi forte fuit inflammatio: Intestinum tenue per fibrillas quasdam connatum erat intestino crasso, quod sibi nunquam observatum aiebat: Conjunctum quoque erat & crassum & tenue intestinum cum rene dextro: Intestinum tenue, quod sub mesenterio sinistrorsum ferebatur, profunde admodum situm erat, & usque ad sinistrum renem penetraverat: Folliculus fellis bile satis plenus erat sed pallidiore: Quicquid in intestinis tenuibus continebatur, à bile erat tinctum: Ductus Pancreatici in intestinum duplex erat insertio, altera communis cum insertione ductus bilarij, altera tribus circiter digitis à priore distans: Vterus versus partem sinistram magis propendebat & dextra tuba longior erat: Minor erat uterus, nec major quam in puellis esse solet & satis mollis: Membranulis quasi quibusdam intertexta erat uteri substantia satis flaccida, per quam ductus

ctus quidam ferebantur hiantes, & stylum admittentes in ipsas tubas: Inflato vase in parte interna uteri, tota substantia tubarum attollebatur: Internum uteri orificium valde rubicundum erat & pituita viscida refertum: Lien pallidior erat, præsertim in parte postica, & satis grandis, cætera sanus, Pulmo quoque bene se habebat, sed per fibras variis in locis dextro lateri adhærebat, in sinistro liber erat: Hepar etiam laudabile erat: Tantillum aquæ subflavæ continebatur in sinistra thoracis cavitate: Pericardium flatu distentum & turgidum erat, quod sibi nunquam observatum aiebat: In ejus cavitate liquor spumosus continebatur satis copiosus, sapore subsalso & subacido: Inter œsophagum & arteriam magnam, in sinistra parte, quærebat & inveniebat Ductum thoracicum ad latus venæ ἀζύγυ, prope ipsas vertebras, qui satis grandis & elegans erat; color contentorum subrutilus erat: Immisso tubulo in ductum thoracicum, & inflato, dexter ventriculus cordis manifeste intumescebat, & sanguis ex vasis erumpebat, & tota auricula dextra mire inde tumescebat: Valvula in ipso ductu reperiebatur, quæ impediebat quominus versus inferiora inflari posset ductus: Vbi ad regionem Lumborum deveniebat, ductus quasi contorquebatur in semicirculum: Ductus quidam minores, ex musculis venientes, inserebantur in ductum majorem, Dum persequeretur ductum, videbat plurima vasa è ductu deferri usque in Hepar, & minores aliquot ramos ad intestina.

ÆGER XXX.

Icterus, Observatio Anatomica.

ICterica affectio, ex communi plurimorum consensu, exoriri statuitur in quantum flava bilis, è venæ portæ finibus, in pori bilarij ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eámque virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat; Obstructio ista multis modis & variis in locis contingere solet: Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, scil. venæ portæ & pori bilarij fines: quorum intercapedines, ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa altera excretoria minime traductus, in sanguinem regurgitat: 2. Humoris fellei transitus interdum in mediis pori bilarij ductibus intercipitur, in quantum scil. horum cavitates materia, aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum hyberno tempore dum fœno ac stramine vescuntur. 3. Ex observatione etiam anatomica constat, Obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesica fellea, aut in meatu cystico fieri, si quando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor iste, quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus refluere cogitur, adeóque morbum regium parit.

ÆGER XXXI.

Icterus, Observatio Anatomica.

DE querelis Martini Hanskenij, ex observationibus meis practicis, in Nosocomio notatis, hæc præmittenda duxi. VIII. *Maij* conqueritur de doloribus utriusque hypochondrij, qui à motu ita augentur ut fere intolerabiles sint, quos etiam transversim in ventre cinguli instar sentit, Decumbens paulo melius habet: Per duos jam annos laboravit hoc affectu, sed initio adhuc ambulare potuit; Iam vero per septem hebdomadas in Nosocomio, & per 8. domi fere semper decubuit: conflictatur jam per annos 4. vel 5. cum variis morbis, tandem fit Ictericus, Præscripta illi sunt à Medico ordinario varia, à quibus nullum levamen sensit. Inter cætera & oleum juniperinum & Philonium, à quibus semper pejus habuit: ab assumpto alimento molestias majores sentit, 5. horis circiter post alimenta assumpta: hora 6. vespertina cœnat, & deinde per mediam fere noctem se hinc inde jactat, nec dormire potest, deinde obdormiscit, sed vix per semihoram continuam: Non assumit nisi juscula. Totus fere osseus, Alvus morigera est: quotidie dejicit, excrementa albicant. Vires animales quoad motum sunt valde debiles: Appetitus integer, etiam sapor, digestio male habet: Respiratio quandoque difficilior, imprimis à sumpto cibo: conqueritur de frigore præsertim in pedibus: N. 1. *Ictero rarò febris conjuncta est*: 2. *Non tantum superficies cutis, sed etiam ipsa caro Ictericorum flavet, quod ex cadaveribus dissectis patet.* D. *Sylvius* judicat acidum in eo nimis acre, propter dolores graves, appetitum integrum: Pituitam item viscidam abundare, propter diuturnitatem morbi & sensum doloris gravativi, quare sequentia præscripta. ℞. *aq. cochl. menth. aa.* ℥j. *theriac. s.* ℥ *ß. laud. op. gr. ij. syr. cochl.* ℥j. *m.* 9. *Maij.* non est sine animi mœrore æger, propter uxorem & liberos: Heri non assumpsit, sed hodie aliquot cochlearia misturæ, unde id commodi habet quod dolor in hypochondriis non est tantus: Iteretur itaque mistura 10. *Maij* die præcedente nocte melius solito dormivit, & ille dolor qui instar cinguli abdomen afficiebat, magis ad interiora tendere videtur, dejicit commode: Fæces paulo magis tinctæ ac antea fuerant. 12. *Maij* in pejus ruit ob defectum medicamentorum: Iteretur mistura die 8. præscripta, 15. *Maij* conqueritur de dolore magis interius quam exterius urgentibus: Sensit humorem in sinistro crure à genu ad pedem usque: Forsan in hydropem incidet, quod facile fieri potest, & sæpe fit. Sensit frigus & humorem per totum corpus distribui ab assumpto potu, *quia potus cum parte pituita soluta* per venas lacteas in corpus distribuitur. Iteretur mistura die 8. præscripta. NB. *Qui in hydropem incidentes multum bibunt, in iis plerumque hydrops se primum in abdomine manifestat, qui vero sobrij sunt in potu, in iis plerumque in pedibus se primum manifestat*: 16. *Maij* non adfuimus Nosocomio: 17. levamen sentit, perget uti præscripto: 19. *Maij* proficit in melius; 20. *die* habuit paroxysmum febrilem & quidem frigus circa 10. matutinam initium fecit.

Con-

Conqueritur de debilitate genuum: Observat in ipsa febre quosdam dolores, præcipue circa articulos, qui simul ac in somnum incidit, caput petunt, & tunc quasi delirium sentit. *Die* 21. per totum corpus dolorem molestum sentit & debilis est, habet quod sumat: 22. Dolor per totum corpus auctus: Surrexerat circa meridiem, & frigus tunc sensit, nunc aliquem calorem habet, pulsus est frequentior. Appetitus prostratus, fauces siccæ ℞. *rad. petros. fœnic. apij aa.* ℥j. *coq. in aq. pura, in colat* ℥xxv. *dissolve syr. de* 5. *rad.* ℥ij *sal. prunell.* ʒj. m. 23. *Die* pulsus paulo melius habet, febricula levior: Præscripto uti perget. 28. *die* conqueritur de sapore salso, quem in decocto deprehendit; Lingua flava est quasi fissa; Æstus, deglutitio & respiratio difficilis, Emaciatio. ℞. *ap. petrosel. fœnic. aa.* ℥j. *syr. de* 5. *rad.* ʒvi. *ocul. cancr.* ʒß. *acet. stillat.* ʒß. m. 29. *die* paulo melius habet: Vtetur præscripta heri mistura. 30. *die* iteretur mistura 28. *Maij* præscripta: 2. *Iunij* iteretur mistura 20. *Maij* præscripta. ℞. *Sacch. alth.* ℥ij. 6. *die* paulo melius habet, Pulsus robustior, dejicit sponte, appetit varia, sed simul ac quædam ex istis quæ tantopere expetiverat comedit, nauseat eadem: De deglutitionis difficultate conqueritur: videntur prope gulam quædam pustulæ albicantes instar aphtharum. ℞. *aq. pluv. q. s. adde paulum aceti & sacch. utetur tepide pro gargarismo*: Iteretur mistura 28. *Maij* præscripta. 9. *die* deglutitio adhuc difficilis: pulsus paulo robustior: habet quod sumat. 10. *die* pejus habet ac heri: pulsus paulo frequentior: in robore ac magnitudine vix judicatur: Respiratio difficilior, Sitis urget. Per 8. jam dies amarum in ore sentit saporem, imprimis vero hodie. ℞. *aq. cichor. fœnic. aa.* ℥j. *syr. de* 5. *radic.* ℥j. *spir. sal. dulcis* ʒj. m. N. *Syr. V. Salis d. radic.* vim habet incidendi, solvendi pituitam viscidam ☊ ad appetitum. 11. *die* de vigiliis conqueritur. Alimenta commodius appetit & consumit; aliàs in eodem statu. Habet medicamenta: 12. *die* Iteretur mistura 10. *Iunij* præscripta: adde laud. op. gr. ij. ob vigilias. Assumat vesperi dormiturus: 13. *die* commodius jam somnum sumit: habet medicamenta. 13. *Iun.* appetitus restituitur, Somnus mediocris, vires dejiciuntur: 17. *die* eodem modo se habet. ℞. *Sapon. ven. nuc. mosch. magnitudine, dissolve in lacte dulci, capiet quandoque cochleare.* 15. *die* iteretur mistura 10. *Iunij* præscripta: 20. *die* appetitus indies restituitur magis magisque, assumpta alimenta minus solito gravant: visus ante biennium obscurari cœpit, & nunc in dies magis obscuratur. *die* 22. *Iun.* conqueritur adhuc de summa crurum debilitate: Appetitus permanet integer postquam spir. salis dulci est usus, Somnus impeditus & vigiliæ fere continuæ, De visu obscurato valde conqueritur, videt tamen singula debito colore. ℞. *aq. euphr.* ℥iß. *fœnic.* ℥j. *syr. cochl. fœnic. aa.* ʒß. ☊. ⊖. *dulc.* ℈j. *laud. Op. gr.* ij. m. cochleatim sumat, 25. *die* calor semper molestus: Videtur aliquanto clarius videre adstantes: putat felicius sese habiturum ab assumpta minori misturæ quantitate, cum à majori alvus semper adstrictior sit. Appetitus omnino restitutus, alimenta etiam recte sapiunt, carnes tamen non generantur. ℞. *Sem. cannabis, decoque in lacte dulci*, capiat una vice ejus decocti ℥ij, 27. die melius se habet: heri male habuit à decocto cannabis sem. ob nimiam ejus assumptam copiam; cum loco ℥ij. dimidiam pintam hauserit: habet adhuc quod sumat, 30. *die* status mediocris; non in peius ruit, nec multum etiam proficit: Sedens vel decumbens ægre surgit: Habuit aliquot abhinc annis dolores in sinistra scapula & toto illo latere, ad inferiora usque qui nunc cessant. Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta. *Die* 1. *Iulij* in dies magis magisque proficit, color faciei non amplius tam flavus, clarius etiam quam prius videre potest: habet medicamenta: *die* 2. *Iul.* in dies melius habet ab assumpto decocto cum semine cannabis. 3. *Iul.* in eodem est statu: *die* 4. proficit: Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta. *die* 7. proficit in omnibus, excepto motu corporis; iteretur mist. *Die* 8. in eodem statu, adde misturæ die 23. *Iun.* præscriptæ *Ol. mac. still. gutt. iij. die* 9. *Iul.* iteretur mistur. 23. *Iun.* præscripta, *adde ol. mac. still. gtt. iij. die* 14. iteretur mistura 23. *Iunij* præscripta *adde ol. mac. still. gtt. iij.* ad discutiendos flatus: *die* 15. in eodem statu, *ut &* 16. *Die* 17. urina valde tincta, alias in eodem statu: *die* 18. excrementa albicantia sunt minúsque mollia, Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta, *adde ol. mac. still. gtt. iij. die* 20. in eodem statu, habet medicamenta: *die* 22. iteretur mistura 23. præscripta, cum *gtt. iij. ol. macer. Die* 23. in eodem statu: Ad tumorem pedum utetur decocto furfurum cum sale, pro lavacro pedum: *die* 28. in plerisque levamen sentit, solæ vires debiles, excrementa alvi adhuc albicant: pergit uti decocto cannabis cum lacte: Iteretur mistura 23. *Iun.* præscr. cum *ol. mac. gtt. iij. Die* 29. habet medicamenta: *Die* 1. *Aug.* iteretur mistura 23. Iun. cum *gtt. ol. mac.* Die 4. iteretur duplo mist. 23. Iun. præscripta, cum *ol. mac. gtt.* 6. vtetur porro decocto sem. cann. cum lacte: Anno 1664. die 10. Nov. frequentante iterum Nosocomium Cl. *Sylvio*, invenimus eundem quod ad omnia symptomata iterum in statu pejore: omisit usum decocti semin. cannabis: Præterito mense cum exiret aliquando in publicum, capitis dolorem vertiginémque expertus est, & deinde etiam capillorum defluvium, Sanguis etiam præterito mensis tempore copiosus è naribus effluxit, sputúmque sanguinolentum deiecit, quod sine dubio fluentis sanguinis parte in fauces decidente ita tinctum est: Somnus parcus, interceptus, alvi deiectio multa, Excrementa albicantia. Per tres dies levem habuit alvi fluxum cum torminibus: Parum sitit, appetitus cibi integer, bene assumit, sed gravatur ab assumptis, neque nutritur sed sensim fit macilentior: Tumor levis in pedibus, hydropis initia, ventris tamen tumor adhuc nullus est. Lancinationes in articulis inferioribus, ut in flexura genuum, &c. Sitis nulla. ℞. *rad. galangæ, enul. camp. aa.* ʒß. *sem. anis. fœnic. aa.* ʒj. *summit. absinth. abrotoni, aa. man. j.* concisa & crasse contusa indantur sacculo, suspendantúrque in pinta vini, De liquore bibet mane, Inserviet medicamentum, ut ejus ope defectus bilis ad intestina non defluentis restituatur, fitque loco bilis ibidem: *Die* 12. *Nov.* queritur de summo dolore lancinante, in dextro hypochondrio imprimis, quoties corpus dextrorsum intorquet: Plus dejecit quam ante, parum quidem singulis vicibus, detur sæpius: Affundetur iterum præscriptis speciebus vinum, continuabitque in usu ejus. *Die* 13. excrementa adhuc subalbida: hodie mane alacrior fuit quam nunc est, Hypochondrij dextri dolores adhuc sentit: Subinde quoque

aquas circa ventriculum quasi fluitantes, unde metus est leipothymiæ, hodie non tam frequenter dejecit: *Die* 14. habet medicamenta: *die* 17. *Nov.* capitis doloribus continuo infestatur, lancinationibúsque in dextro hypochondrio, unde respiratio quoque impeditur: Parum quiescit. Quotiescunque assumit vinum præscriptum, levi vertigine corripitur: Videtur medicamentum illud bilem nimis acrem reddere, abstinebit proinde per diem ab usu illius: *Die* 19. ante tres dies incidit in gravedinem & tussim: Excrementa nondum tincta: Subinde cardialgiam patitur, Capitis dolor ante gravior quam nunc: Quater dejecit: In hypochondriis adhuc malum perdurat; superiori anno gravedinem similem passus est. ℞. *aq. beton. petrosel. fœnic. aa.* ℥j. *theriac. s.* ʒvj. *laud. op. gr.* iij. *syr. de* 5. *radic.* ℥j. *m. Die* 20. assidens foco paroxysmum febrilem sensit, A mistura præscripta melius paulo habet *Die* 21. melius habet: perget uti medicamento, quod iteretur. *Die* 25. sensim magis debilitatur: Non potest jam tandiu extra lectum se sustentare. Heri vesperi iterum febrilem paroxysmum passus est, cum levi frigore per universum corpus, unde somnus magis interruptus fuit. Videtur Quartana, cum die 21. etiam senserit paroxysmum: Copiose hodie dejecit, retulitque excrementa jam magis tincta fuisse: Servabit cras illa: *Die* 25. *Nov.* sensim magis labefactatur: gravedine & tussi molesta jam ab octo diebus laborat, quæ augetur ab humoribus à capite in pectus descendentibus: Dolores in hypochondriis jam remissiores: Non habet medicamenta: Iteretur mistio 19. præscripta. Excrementa similia hesternis, & adhuc albicantia. *Die* 26. hac nocte quater liquida dejecit, nullo purgante sumpto: Color excrementorum manet cœruleus; Gravedo & tussis perstant: *die* 27. æger debilis est, pulsus simul; hac nocte & interdiu quinquies dejecit & liquida: *die* 28. habet aliquantulum melius, bis tantum dejecit, obiit 1. Decembris.

In sectione hac occurrebant, Cutis universa flavescens, Aperto abdomine membranæ, & pinguedines imprimis, flavo colore infectæ, carnes non item, quæ solito magis tantum pallebant & flaccidæ erant. Penis glans tamen flavescebat, In abdomine insignis quantitas aquosi humoris, quæ in magna quantitate spectata rubra, in parva vero flava videbatur, eodem plane modo ac si croco tincta fuisset. Quæ in fundo erat aqua rubicundior erat, & ad sanguinis colorem magis accedebat. Intra tunicas Omenti cruoris aliquantulum inveniebatur, qui copiosior in abdominis fundo occurrebat firmiter, & in longum instar Polypi concretus, & cum liene cohærens: Omentum variis quasi glandulis interspersum, quas pinguedinem corruptam Cl. *Sylvius* judicabat. Lienis membrana tenerrima erat, ut & tota ejus substantia, quæ plane sanguinis concreti consistentiam habebat, fibræ tamen satis firmæ. In una ejus parte membrana ad notabilem latitudinem rupta erat, ita ut vasa ejus apparerent: Ex illa sine dubio sanguis profluxerat qui aquam illam in abdomine contentam adeo tinxit, quem mirum est non magis concretum & coagulatum fuisse.

Ventriculus cum intestinis flavens tuménsque; Color hepatis ex flavo obscure virescebat: Pulmones lividi & cæteris intestinis flaviores. Costæ valde teneræ & nullo labore frangibiles & scissiles. Cl. *Sylvius* easdem aliquando ejusdem duritiei in aliquo qui aneurismate obierat, deprehendit: Folliculus fellis solito maior ac bile turgens, colorisque albi, cum plerumque subviridi, videatur. Dexter ren valde exilis. Separatis ductibus bilariis, hepatico nempe, cystico & intestinali factaque proxime sub ligatura, in superiore epatici parte instituta, foràmine, immissus ope tubuli leniter flatus ad intestina sine impedimento penetravit, uti & immissus humor cœruleus. Immissus deinde ab intestino versus epar flatus etiam facile in folliculum fellis penetravit, nullo tamen modo potuit inde iterum exprimi: quod Cl. *Sylvius* jam antea notaverat: Dissecto per longitudinem intestinali ductu, apparuit in illo materia viscida. Ductus cysticus magis hians, sive inflexus versus epaticum quam versus intestinalem. Bilis in folliculo contenta justo viscidior, colorisque diluti, ita ut immissum linteum non magis tingat quam urina ictericorum. Immissus in ductum Hepaticum flatus, observatus penetrare in ipsum etiam folliculum, ubi is epati annexus: Intestinum tenue non ita interius obductum pituita viscida erat, uti solet alias: Pericardium cum sua pinguedine flavebat impense. Liquor contentus paucus, flavus, subsalsus & parumper amaricans. Cranij exterior superficies flavens; Ossis frontis interior superficies colore flavo infecta, cæterorum non item. Dura meninx flavescens, ut & liquor sub ea conspicuus, cujus sapor non erat notabilis. Tenuis meninx minus flava: Cerebri substantia satis alba: In ventriculis liquor satis copiosus, limpidus, subsalsus; Plexus choroides valde glandulosus: substantia infundibuli extrema, in quam desinit, subrubra, quodammodo carni simile, quod sæpius observatur.

ÆGER XXXII.

Vomitus, Observatio Anatomica.

ANno 1666. 10. Maij Nosocomio Leidensi inferebatur fœmina, quæ pepererat ante biennium, & ab eo tempore non passa erat fluxum menstruum: Sentiebat dolores in omnibus corporis partibus, jam per bimestre subsistentes: Evomebat sæpe viridia, variaque per alvum excernebat, liquida: nausea infestabatur & siti, potus tamen omnis displicebat: In somnum proclivis erat, hunc tamen non capiebat integrum, assumpta vomitu mox rejiciebat: Hæc mala omnia ex animi mœrore & indignatione ortum habebant, etenim spe matrimonij facta, stuprata est à juvene ante triennium, qui ipsam postmodum deseruit: Acido, quod hic primario peccabat, temperando, Dom. *Sylvius* sequentem describebat misturam cochleatim assumendam ℞. *aq. pulegij, fœnic. aa.* ℥j. *aq. theriacal. simpl.* ℥ß. *laud. opiati gr.* ij. *Syr. artem.* ℥ß. *Spir. vitr.* ℈j. *misc.* 11. Maij vomitus non urgebat amplius, in somnum erat proclivis & summe debilis: Alia præscribebatur mistura itidem cochleatim sumenda. ℞. *aq. menthæ, fœnic. aa.* ℥j. *aq. cinnamom.* ʒij. *syr. menth.* ℥ß. *misce*: Verum hoc die hora 8. moriebatur.

Cadaver apertum hæc dabat 1. Ante apertionem plurimæ circa pectus maculæ purpureæ notabantur, 2. in ventre rugæ conspiciebantur, partus

tus prægressi signa. 3. Cutis non crassior erat cuticula: 4. Peritonæi membrana quocunque in loco apprehendebatur, abscedebat & digitis adhærebat, cuius causam existimabat Dn. *Sylvius* acrimoniam humorum in abdomine: 5. Aperto abdomine aqua ad ℔. 20. effluebat sapore subsalso, colore, mirum rubicundiore, loturam carnium superante. 6. Miræ membranarum sub musculis abdominis cernebatur convolutiones sine dubio Omenti, cujus nulla supererant vestigia, reliquiæ. 7. Intestina versus diaphragma propulsa & mire convoluta erant, ut vix quidpiam discerni posset, 8. Hisce superatis Hepar conspiciebatur colore pallido, undique abdomini annexum. 9. Ventriculus bene se habebat, rugæ quoque bene erant constitutæ: 10. Intestinum duodenum omni pituita privatum erat, cuius absentiam continuam istius vomitus causam fuisse Clar. D. *Sylvius* sentiebat, cum minimam acrimoniam è vestigio potuerit sentire: 11. Intestina crusta quadam exterius erant circumdata, dorsi cultri crassitie, cuius caussa videbatur D. *Sylvio* materia quædam alimentitia per erosa vasa cum sanguine effluens. 12. Figura Vteri bene erat constitura, magnitudine tamen parvus erat & deorsum propulsus: Hoc factum existimabat Dn. *Sylvius* ab obstetrice vi fœtum extrahente: Simile se vidisse addebat in fœmina Amstelodamensi, in qua uterus obstetricis culpa fuit inversus; hæc per 4. annos misere vixit.

Formulæ quædam Remediorum ad diversos affectus à Clar. Sylvio *præscriptæ.*

Ad abdomen inungendum

℞. *Vngu. martiati* ʒ iij.
ol. lilior. alb. ʒ ij.
philosoph. ʒ ß.
maceris stillat. gut. vj. misce.

Mistura ad facilem respirationem in febre

♃. *aquæ hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ß.
laudani op. gr. ij.
syrup. de v. rad. ℥ j. misce

Mistura ad anxietatem pectoris in frigore febrili

℞. *aquæ betonic.*
hyssopi ana ℥ j ß.
laudani op. gr. iij.
olei garioph. gut. ij.
Spiritus salis armon. gut. x.
Syr. card. ben. ℥ j. misce.

In summo frigore capitis, calente reliquo corpore.

℞. *olei succini*
rorismar. ana ℈ ß.
castor. ℈ j. m. inungantur cervix & vertex

In difficili respiratione

℞. *cernii santal.* ℥ ij. extende in aluta in forma ovali & pectori imponatur.

Pituitam præparans & educens

℞. *radic apii*
liquir. ras. ana ℥ j.
ligni guaiaci ℥ ij.
passular. maior. incis. ℥ iij.
coq. ad ℥ xxx. *dissolve*
syr. de senna ℥ ij.
aq. theriac. ſ. ℥ j. misce.

sumat de hoc decocto ter aut quater haustulum in die.

Decoctum dolores leniens externos.

℞. *rad. fœnic.*
apii ana ℥ j.
baccar. iunip. contus. ℥ ij.
coque ad ℥ xxx. *adde*
syr. de v. rad. ℥ ij.
laud. opiati gr. ij. misce.

Decoctum acidos, acres & austeros humores temperans & educens.

℞. *rad. apii*
fœnic. ana ℥ j.
cortic. rad. levist. ℥ ß.
rasur. ligni guaiaci ℥ iij.
pulpa colocynth. ʒ j.
succi liquir. inspissati ʒ ij.
fol. senna ſ. ſ. ℥ ß.

fiat decoctio ad ℥ xl. *dissolve.*
syr. fœnic. ʒ ij.
aqu. theriac. ſ. ℥ j ß.
ol. stillat. maceris gut. x. misce.

Decoctum sudorificum & diureticum ad Lassitudinem.

℞. *radic. apii*
levistici ana ℥ j.
eryngii
gramin. ana ʒ vj.
rasur. l. guajaci ℥ iij.
baccar. junip. contus. ℥ ij.
coq. ad ℥ xxx: *in quibus dissolve.*
syr. de v. rad. ℥ iij.
spir. sal. dulcis gut. xxx. misce.

bis in die haustulum sumat.

Vnguentum dolores in abdomine lancinantes leniens.

℞. *Vngu. martiati*
olei lumbric. ana ʒ ij.

misce inunge partes dolentes

Ad Sitim tollendam & Appetitum excitandum.

♃. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j.
semin. cucum.
papav. albi ana ʒ ij.
cum aqua decoct. hordei f. emulsio
ad ℥ xv. *adde*
syrupi diacodii ℥ j.
aqu. cinnam. ℥ ß. misce

Sal lixivum acre mitigans.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ iij. ß.
aqu. fœnic. q. ſ. m. f.
haustus.

Vngu. ad dolorem ventris

℞. *Vngu. martiati* ℥ j.
olei nuc. mosc. ex pr. ʒ ß.
misce inungatur venter.

In febre ubi calor molestus, cuidam hæc præscripta.

℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.

fœnic. ℥ j.
aceti scyllit. ℥ j.
syr. papav. errat. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
ocul. cancri ʒ ß. misce.

Eidem in gravi paroxysmo & frigore per 3. horas durante.

℞. *aqu. petros.*
fœnic.
theriac. ß. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laud. op. gr. iij.
syr. card. ben. ℥ j.
spir. salis dulcis gut. viij. misce.

Eidem ægre respiranti & multum sudanti in febre.

℞. *aqu. hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. ß. ℥ ß.
ocul. cancri ʒ ß.
antimon. diaph. ℈ j.
laud. op. gr. ij.
syr. papav. errat. ℥ j. misce.

Pro eodem Misturam gratiorem petente.

℞. *aqu. hyssopi* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
tincturæ cinnam. ʒ iij.
olei garyoph. gut. ij.
spir. salis armon. gut. ij.
syr. de v. radic. ℥ ij.
laudani op. gr. iij. misce.

Eidem pro dolore lumbari & Siti.

℞. *aqua fumar.*
cardui ben. ana ℥ ij.
fœniculi
theriac. ß. ana ℥ ß.
salis absynth. ʒ j.
spir. salis dulcis gut. xv.
laudani op. gr. ij.
syr. card. ben. ℥ j.
misce da cochleatim.

Humores crassos incidens mistura.

℞. *aqua hyssopi*
fœnic. ana ℥ j ß.
tinct. cinnam. ʒ j.
aceti stillat. ʒ iij.
ocul. cancri ʒ ß.
antimon. diaphor. ℈ j.
laudani op. gr. ij.
syr. papav. r. ℥ j. misce.

Pulvis adversus Lancinationes in pectore & dyspnœam.

℞. *antimon. diaphor.*
ocul. cancri ana ʒ ß.
flor. sulph. ℈ j.
misce f. Pulvis dividendus in IV. dozes cum cochleari liquoris pleno, bis vel ter in die unam dozin sumat, Egregium in affectibus pectoris.

Trochisci phlegma incidentes.

℞. *gummi tragac.* ℈ j.
succi liquir. inspiss. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ß.
croci el.
laudani op. ana gr. IV.
sacch. alth. ʒ ij.
solve gumm. in aq. rof. f. Troch. subinde unum teneat in ore.

Potio purgans.

℞. *Elect. cholag.* ʒ iij. ß.
cremor. Tart. ℈ ß.
aq. menthæ q. s. fiat Haustus. Item
℞. *Elect. cholag* ʒ ij. *hydrag.* ʒ j.
crem. Tart. ℈ ß.
aq. fœnic. q. ß. misce f. Haustus.

Ad frigus in toto corpore urgens cum capitis dolore.

℞. *aqua hyssopi*
fœniculi
beton.
theriac. ß. ana ℥ j.
laudan. op. gr. IV.
spir. salis dulcis gut. xv.
olei stillat. macer. gut. iij.
syrup. de hyssopo ℥ j. misce.

Item.

♃. *aqu. beton.*
hyssopi ana ℥ j ß.
theriac. ß. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. vj.
spir. salis armon. gut. x.
syr. card. ben. ℥ j. misce.

In dolore omnium partium, artuum, capitis, in febre.

℞. *aquæ petrosel.*
fœnic.
theriac. ß. ana ℥ j.
olei baccar. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
syr. stœch. arab. ℥ j misce.

Ad bilem inertem reparandam in febre.

℞. *aq. menthæ* ℥ ij.
theriac. ß. ℥ j.
spir. salis dulcis gut. xij.
syr. card. ben. ℥ j. misce.

Cardialgia, flatus in intestinis, in paroxysmo febrili, cum contusionis sensu circa umbilicum.

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
theriac. ß. ℥ j.
spir. salis armon. gut. xv.
laudani op. gr. iij.
olei macis stillat. gut. ij.
syr. menthæ ℥ j. misce.

Vomitus

℞. *fol. absynth.*
menthæ crispæ ana man. j.
calaminth. mont.
summit. centaur. min. ana m. ß.
misce f. Pulvis crassus, decoque ex vino rubello, addendo sub finem micæ panis ℥ iiij. misce f. cataplasma regioni ventriculi admovendum.

Lene purgans

℞. *radic. scorzon.* ℥ j ß.
fœnic. ℥ j.
tartari crudi ʒ j.
coque in aqua ad ℥ xxv. *adde*
syrupi de rheo simpl. ℥ ij.
de Senna ℥ j. misce.

Dolor lumborum & præcordiorum in febre
℞. *aqu. petrosf.* ℥ ij.
menthæ
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei gran. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis armon. gut. xv.
ſyr. de v. rad. ℥ j. miſce.

Lingua arida, vomitus, vigiliæ, in quodam, cui ad latera linguæ fruſtula quædam adnata videbantur.

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j ſ.
ſemin. papav. albi ℥ ſ.
cum aqua decoct. hordei fiat
Emulſio ad ℥ xvj. *adde*
ſyrup. violar. violac.
papav. albi ana ʒ vj.
aqu. roſar. ℥ j. miſce.

Crurum dolor in febre, ſcapularum, lumborum.

℞. *aquæ petroſel.*
theriac. ſ.
fœniculi ana ℥ j.
ſpir. ſalis armon. gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. cardui ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua bilis & pituita maxime peccare videbantur.

℞. *aqu. petroſ.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Frigus grave in febre ob copiam pituitæ.
℞. *aqua petroſel.*
fœnic. ana ℥ j ſ.
theriac. ſ. ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laudani op. gr. ij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua calor major & pertinax, cum dolore & laſſitudine totius, & menſtruorum biennali ſuppreſſione, à pituita & acido primario peccantibus, ſecundario bile.

℞. *aqua petroſel.*
hyſſopi
fœniculi
theriac. ſ. ana. ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Vt Miſtura efficacior fieret, additus fuit bezoart. min. ℈ j.

Vomitus.
℞. *aqu. menthæ* ℥ ij.
tinct. cinnam. ʒ ij.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis dulc. gut. xij.
ſyr. menthæ ℥ j. miſce.

Salinam acrimoniam leniens mixtura.
℞. *aqua beton.* ℥ ii.
menthæ ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ſ.
olei ſuccin. gut. iij.
laudani op. gut. ij.
Syr. ſtæch. ℥ j. miſce.

Pilulæ purgantes.
℞. *Pilul. maſtich.* ʒ ſ.
reſinæ jalapæ ℈ j.
diagr. ℈ ſ.
Olei ſtillat. macer. gut. ij.
miſce f. Pilul. num. xv.

ORATIO FUNEBRIS IN OBITUM

Nobilissimi, Clarissimi, Expertissimi,

D. FRANCISCI DELEBOE SYLVII,

Medicinæ Doctoris, dum viveret, & in Academia Lugduno-Batava, Professoris Practici Celeberrimi,

Habita in Auditorio Theologico, A. D. XIX. *Decemb.* CIↃ IↃC. LXXII.

A

LUCA SCHACHT, Profess. Medico.

Magnifice D. Rector.

Nobilissimi, Amplissimi inclytæ hujus Civitatis Prætor, Consules, Iudices, Senatores, quique iis à Consiliis, & Secretis estis.

Reverendi, Consultissimi, Experientissimi, Acutissimi, omnium Facultatum, atque Artium Professores, Collegæ honorandi.

Huius defuncti nostri Consanguinei, Affines, atque Amici, quotquot adestis honoratissimi.

Mysteriorum divinorum Præcones fidelissimi, disertissimi.

Celeberrimi, ac Doctissimi quarumvis Artium ac Disciplinarum Doctores ac Magistri.

Omnium Ordinum Auditores humanissimi.

Tuque Nobilissima ac generosissima Iuvenum Corona, Patriæ Patrumque spes ac decus.

IN illa, proh dolor! tempora incidimus, quibus nihil nisi calamitates, nisi luctus, nisi lachrymæ nobis quotidie offeruntur devoranda, & decoquenda: Totus fermè concutitur orbis Christianus, miraturque se à Christo, pacis Principe, appellatum inter arma tamen, & bellorum strepitus quotidie (tanquam illo nomine non ampliùs dignus foret) hinc inde jactitari. Patria hæc nostra, cœlitum ille egregius labos, quæ, ringente licet Diabolo, ad illud honoris fastigium exsurrexerat, ut omnibus formidini, plurimis verò solatio esset, & perfugio, præter omnium opinionem, paucorum verò exspectationem intra breve tempus si non periit penitùs, ita tamen collapsa est, ut, nisi quodammodò ex Machinâ nobis adveniat Deus, cum tempore ruinam minitetur. Hæc mirabilia Dei, hanc iustissimam Dei vindictam vidimus, tulimus, luximus, & quando omnibus communis erat, æquiorem esse putavimus; tantoque magis, quia iam illa remittere, nos vero respirare, ac reviresscere nobis videbamur: Iam acerrimus ille hostium congressus tantillùm diminui, imò illos metuere hostis, quos oppressum venerat, videbatur: Iam hæc Civitas, hoc illustre, quod incolimus, Athenæum, quod inter arma ad tempus silere cogebatur, denuò resurgere, & reviviscere, nec sine ratione, putabatur. Vndique nunc denuò ad hoc Palladium inquilini, exteri confertim advolabant Iuvenes studiosi: Professores tanquam ex Veterno exsuscitati, iam denuò, gratiis Deo redditis, cum summâ animi alacritate ac contentione, quodcumque ipsis supernè erat concreditum, in commune bonum conferebant: Auditores verò cum non minore animorum suorum attentione quodcumque ipsis à Præceptoribus instillabatur avidissimè hauriebant; alteri iam denuò alteris stimulus erant, & calcar, illi quidem ad docendum, hi verò ad discendum, gaudebantque omnes & singuli Proceres, Professores, Inquilini, Cives in communi hac omnium calamitate, ac miseriâ nostrum denuò misereri Deum. Imprimis Facultas Medica exultabat, quòd non minori cum studiosorum confluxu ac anteà Lectiones, quà publicæ, quà privatæ audiebantur: Sed (*ô vanas hominum mentes! ô pectora cæca!*) dum in hisce nobis abblandimur, ecce ex improviso, atque inexspectatò nobis eripitur Lumen illud, ac decus Academiæ, ille Medicorum nostrorum Coryphæus, ille Iuventutis nostræ ductor ac Doctor, ille miserorum hominum solamen, ille totius Europæ quasi Apollo, atque Oraculum. Nimirùm hoc unum deerat rebus nostris afflictis, ut

magnus

magnus ille quondam, nunc verò defunctus SYLVIUS nobis eriperetur: de quo quia silere pietas atque humanitas vetant, nec decretum eorum, quibus non parere summa mihi semper religio fuit, permittit, paucula quædam dicere constitui: Nam omnia illa, quæ in illo laudari possent, & cum ratione extolli, velle hic recensere, nec temporis patitur angustia nec tristitia, quæ vel maximum in dicendo Oratorem ab illo opere excusare posset: Et quamvis diserta quandoque sit tristitia, id tamen in me minimè locum habere posse existimo: Nam præterquam quòd me Oratorem non profiteor, nec, in quo munere ac statione me collocavit Deus Opt. Max. profiteri debeo, etiam cogor discipulus de Præceptore, Collega de Collegâ coniunctissimo, Amicus de Amico, & quasi filius de Parente lugens mœrensque verba facere, idque coram auribus castigatissimis ac delicatis, quibus nihil tam illustre ac tam magnificum de Defuncto nostro dici poterit, quin majora semper sint exspectaturæ: Verùm id unicum tamen me mirum recreat in modum, quòd non putem ullum unquam tam perfectum Oratorem exstiturum, qui non potiùs veniâ me dignum, quàm vituperio arbitretur, tanti siquidem Doctoris nostri præconia, quæ vix enumerari possunt, appositâ quadam dictione, & virtutibus congrua celebrari minimè queunt. Sed utcumque res ceciderit, de vobis saltem A. O. hoc mihi spondere audeo, vos, qui mihi aliàs aures præbuistis attentissimas, nunc, ubi Virum excellentissimum, vobisque dilectissimum, dum viveret, publicè vobiscum lugebo mortuum atque exstinctum, idem planè effecturos. Et quò distinctior nostra sit Oratio (si quid summa distinctè proferre tristitia potest) duo potissimum hâc horulâ attingam, primò vobis SYLVIUM, quàm accuratissimè potero describam, ut quem vivum admirati estis, coluistis, ac dilexistis, eum absentem penitiùs cognoscatis; secundò verò vobis damnum breviter aperiam, quod in eius obitu Academia, Civitas, Respublica, imò totus fermè patitur orbis Christianus ac persentiscit, ut quàm iustus noster sit mœror abundantissimè percipiatis. Et ut à priori exordiar, primò de familiâ eius pauca quædam prælibabo, deinde verò ipsum SYLVIUM multis nominibus suspiciendum, non longè petitis, sed suis coloribus depictum dabo. Et quamvis parùm in eo situm esse videatur, quo quis genere primitùs descenderit,

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.

omnesque (quæ summa esse mortalium dignitas debebat) Dei quoddam genus simus, ut ex Arato Paulus egregiè in loco, utpote ad imaginem eius facti, mente incorporei, invisibiles, immortales, Deumque ipsum nobis, mentisque nostræ impressum nobiscum perpetuò circumferentes, id tamen non obest, quò minùs unus homo alteri tantundem ex Origine præstet, quantum triticum lolio, cæterisque abortivis fructibus, utut primitùs ab eâdem origine descendisse videantur: Imò verò ut in Plantis multùm refert, quo semine primùm, maturone, an immaturo, succulento an exsucco enatæ fuerint, ita quoque in hominibus non parùm interest, quò quis genere, quâ familiâ prognatus fuerit, ut plurimùm enim,

Generosa in ortus semina exsurgunt suos,
Estque in Iuvencis, est in equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Si quæ autem familia tum à vetustate, tum à nobilitate, tum ab opibus ac præclarè gestis commendari, cum eâ certè familiâ Defuncti nostri conferri potest. Nam vetustatem si consideres, septem nunc fermè effluxere secula quibus illa stetit, floruit, viguit; Nobilitatem si velis, nobilissimis ea semper Viris, aucta, conservata, ampliata est. Quid enim ego vobis Crepicordij? quid Senvvardij? quid d'Oissy dominos? quid alios commemorem primos hujus familiæ auctores? quorum opes, ac præclara facinora notiora sunt, quàm ut à me pluribus enarrari debeant. Sed ut hæc omnia fragili stant loco, nihilque adeò tutum est, quin vel ætas illud diminuere, vel mors auferre, aut transferre in alios, vel, quod nunc mehercule satis experimur, belli vis ac rapina subripere possit, idem etiam accidit amplissimæ familiæ nostri defuncti; Nam cum Tritavus ejus LAURENTIUS DELEBOE Patri cognominis, adeóque secundus dictus, ob præclarè in bello gesta multam sibi apud suos, exterosque famam comparasset, isque honos in filio IACOBO illius nominis secundo, ut & IACOBO tertio, ac quarto defuncti nostri proavo, abavo, atavo permaneret, belli illo, quod dixi, infortunio accidit, ut Avus ejus FRANCISCUS DELEBOE plurimis amissis bonis, ad exemplum multorum aliorum virorum nobilissimorum (durum quippe telum est necessitas, nec video quæ ista sit insania, quam tamen plurimi hodie insaniunt, ut putent pessimè veram Nobilitatem cum Mercaturâ, aliisque honestis vitæ humanæ muniis consistere non posse) ut avus ejus mercaturæ se addixerit, in quâ exercendâ ità se gessit, ut nec veram nobilitatem amiserit, nec (ut multi, qui nomine tenus sunt nobiles, ipsam verò nobilitatem penitus ignorant) suos fame perire permiserit: Ingenio enim acuto præditus, multoque rerum usu edoctus omnem occupare occasionem, quâ autem erat probitate non nisi honestam solitus, ita se ditavit, ut se suosque splendidè pro ratione temporis sustentare potuerit. Duxerat ille uxorem MARIAM DELLIER nostri aviam, fœminam honestissimo loco, & nobili quoque familiâ genitam, ne quam ille à parentibus hauserat animi virtutem, uxoris vitio, aut probro contaminaretur. Liberos ex eâ novem suscepit septem filias, filios verò duos, IOHANNEM DELEBOE, qui juvenis diem obijt, & ISAACUM DELEBOE nostri Patrem, Iuvenem antiquis moribus, Patrique congenerem, qui natus anno salutis humanæ millesimo quingentesimo octuagesimo octavo, ubi ad tertium supra vigesimum ætatis annum pervenit matrimonio junctus est anno 1611. ANNÆ DE LA VIGNETTE fœminæ honestissimæ, & nobilissimæ, utpote ex illustrissimâ, & antiquissimâ Cameracensium familiâ oriundæ, cujus vel hoc exstat nobile documentum, quod & suis magnâ ex parte, & consociatis aliorum sumtibus egregium illud hospitale sancti Iuliani exstruxerit pientissimus D. WIEREMBAUDIUS inter primos hujus familiæ institutores. Hisce parentibus noster progenitus *Hanogiæ*, quò se parentes receperant. Nam firma tunc

in Germaniâ pax erat, & tranquillitas maxima, eaque urbs mercaturæ accommodatissima videbatur. Natus est anno 1614. quo eodem anno Academia Groningana primitus aperta est, ut jam tum circa ipsam nativitatem non infimum aliquando Academiæ alicujus membrum futurum non obscurè significaretur. Ab illis altos illos traxit spiritus, qui in ipso postea apparuere. Verùm uti vegetabilium semina, nisi fertili terræ mandata, facilè à pristinâ suâ naturâ degenerant, nec parentum suorum indolem referunt nisi polliantur, ita in natura ferè accidere solet humanâ, ut vel optimis quibusque geniti, nisi maturè excolantur, à pristinâ suâ origine deflectant. Quapropter sapientissimus Parens, originis suæ memor, eum illis statim erudiendum tradidit, qui, quâ familiâ esset oriundus, probè gnari ea illi instillarent præcepta, quæ nec generi essent deformia, nec paterentur illum suis indignum esse proavis nepotem. Nec sine ratione. Iam tum enim pulchritudo corporis & agilitas, ingenium facetum, gratumque, indoles verò mollior, & ad virtutem proclivis spem Patri faciebant luculentissimam illud corpusculum non nisi à mente quâdam excelsiori inhabitari. Nam uti.

Pulchrior est virtus veniens è corpore pulchro, ita ordinarium quoddam animi excellentioris indicium vel in ipsâ statim infantiâ corpus solet esse magis appositum, atque artificiosiùs fabrefactum: uti enim instrumenta quævis, quò nitidiora, ita curiosiorem esse artificem demonstrant, ita quò pulchrius esse in infantiâ corpus consuevit, eò splendidiorem illud inhabitare animum ostendit, eò magis quia mores animi sæpè sæpius temperamentum corporis insequuntur. Instituendus itaque traditur Sedani viris doctissimis simul ac religiosissimis, ut à patriâ, patreque remotior, eò rectiùs, non tantùm studia Scholastica, sed, quod in puero quidem ego optimum esse judico, & morum probitatem, atque urbanitatem constantiùs addisceret. Quod autem de Tito Pomponio Attico Cornelius Nepos, id ego fortè majori jure de defuncto nostro hîc affirmavero, *quòd non solum celeriter arriperet, quæ traderentur, sed etiam excellenter pronunciaret: quâ ex re in pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariùsque exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent, itaque incitabat omnes studio suo.* Hoc decurso stadio domum revertitur. Ambigente autem jam tum Patre quo potissimum vitæ instituto eum imposterum uti vellet, an Mercaturâ, an Militari scientiâ, an verò Litteris, litem hanc diremit Defunctus noster, qui, quòd eruditionem proximam ad veram Nobilitatem viam putabat, saltem sine eruditione nihil nec in Militiâ, nec in pace præclarè fieri posse opinabatur, Litteras sibi potissimùm amplectendas persuasissimum habebat; Et, si rem rectè nobiscum computamus, eæ solæ sunt quæ hominem supra se, cæterosque quoslibet extollunt mortales, id est, verè nobilem efficiunt; Nam fortitudo, quæ in milite laudatur sine hac audacia, & belluina quædam rabies potiùs, quàm virtus æstimanda est; & si quid in reliquâ vitâ prosperi eveniat sine hac, illud fortuitum potiùs, quàm spontaneum, cui proinde nulla inesse potest virtus, appellandum erit. Ille ergo Patre non tantùm consentiente, sed & Filio applaudente Sedanum revertitur; ubi fideliter Philosophiâ vulgari imbutus, etiam Medica tyrocinia summâ cum laude edoctus est. In utroque enim illo studio tantùm jam profecerat, ut cæteris suis æqualibus & commilitonibus major, cum ætate provectioribus tum etiam conferretur. Ne tamen nimiùm sibi confideret (ut omnes ferè admodùm tenaces atque amantes suarum esse opinionum solent, & imprimis Iuvenes, easque vel ipsi veritati anteferre) consultum judicavit varia videre loca, varias Academias, ut, si quid à veritate alienum pro vero tamen amplexus esset, illud, quâ erat animi generositate, à se deponeret quàm longissimè, vel firmiùs & constantiùs retineret, si illud omnes ubique secum judicarent; Magnam enim veritatis speciem habet virorum doctissimorum idem de eâdem re sentientium consensus, eademque opinio. Itaque è Galliâ primùm quidem se in hoc Belgium contulit, atque in hanc illustrem Academiam nostram, ubi doctissimos piæ memoriæ viros, ADOLFUM VORSTIUM, HEURNIUM, aliosque salutavit, audivit, amavit, familiariterque cum iis versatus est. Inde verò in Germaniam recessit, ubi plerasque Academias vidit, ac frequentavit, omnibus propter ingenium docile ac perspicax, indolem verò honestam ac comem, Iudicium acre, improbum laborem, & assiduam in studiis, Philosophiâ potissimum, ac Medicinâ diligentiam notissimus, plurimis, iisque sapientioribus dilectus & charus, condiscipulis verò admirationi, atque exemplo. Nimirùm longè aliter sibi in hisce studiis versandum opinabatur, quàm nunc plerique facere solent adolescentuli, qui, ubi pulverem Scholasticum excussere, liberoque aëre vesci incipiunt, susque deque habentes quid aut quomodò discant, quod & sibi, & Reipublicæ imposterum prodesse possit, tempus in otio, nugis, quisquiliis, & (quod omnium certè pessimum est) in vitiis consumunt, placidi tamen, & quasi re bene gestâ, sibimet ablandientes, modò triennio, aut quadriennio in Academiis elapso Medicinæ aut Iuris Doctores, titulo tenus, cæterùm ne micam quidem salis aut sapientiæ habentes, promoveri queant, qui, ubi ad suos redeunt, & vel causis perorandis, vel ægris curandis adhibentur, ipsâ stupiditate stupidiores non minùs anguntur, & trepidant, quàm illi quorum res agitur, quorumque salus eorum inscitiæ committitur, miserè decepti à semetipsis dum alios decipere voluerunt: Cruda enim atque immatura studia, dum in publicum propelluntur, neminem magis, quàm suum fallere Authorem solent: Ejus probè gnarus noster, qui nunc beatitate fruitur, aliâ sibi incedendum viâ existimabat. Cùm ergo aliis prodesse jam tum sibi proposuisset (Nemo quippe sibi soli natus est; ac nullâ aliâ re homines propiùs ad naturam Divinam accedunt quàm aliis benefaciendo, ut egregiè Romanus ille eloquentiæ parens) videretque veram illam Medicinam (nam de verbosâ illâ, & quorundam Theoreticorum purè contemplativâ Medicinâ, quæ in verborum ambiguorum vexationibus, quæstionum verò planè inutilium enodationibus, similibusque aliis nugis ac tricis occupata est, nunc loqui non allubescit;) cùm, inquam, videret veram illam atque efficacem Medicinam sine corporis cognitione accuratâ addisci non posse; Eam verò sine Anatome, & Chymiâ, qua-

quarum illa partes continentes, hæc verò partes contentas edocet ac demonstrat, illâ quidem solidè, hæc verò probabiliter, haberi non posse, ad utramque animum sedulò applicuit suum, ut, quantum per humanum fieri intellectum potest, quicquid in corpore humano, sive rectè, sive secùs fit, & ubi, & à quâ causâ, & quomodò fiat, perspectissimum haberet, eoque magis quia non sine ratione opinabatur, Chymiæ etiam ope & gratiora, & tutiora & efficaciora Medicamina in salutem ægrotantium, quàm sine eâ præparari posse, rejectis corporum fœcibus & scoriis, à quibus fortè aliàs in corpore relictis non pauciora, aut leviora mala producuntur, quàm ab Alimentorum impuritatibus & sordibus, omnium Medicorum decreto aliàs nobis ingenerari solent. Ejus itaque cùm esset opinionis ac sententiæ, plurimus, imò perpetuus in illis fuit addiscendis atque excolendis, in quibus illos etiam progressus fecit, ut cum tempore summos in utrâque disciplinâ apud omnes exteros, cives, notos atque ignotos honores, immortale meruerit nomen ac famam. Quis enim Anatomicus, quis Chymicus, neque ille ex trivio, sed oculatissimus, accuratissimus, expertissimus SYLVIUM nostrum aut ignoravit, aut non summopere miratus est, & coluit? Quam ego adhuc memini puer illum Amstelodami (licet laboriosâ ac numerosâ Praxi occupatum) ordinario semel subinde bis, quandoque pluries in Hebdomadâ quorumvis, quorum habere copiam poterat, cadaverum dissectioni insudasse, sive ipse circa aliquem dubius hæreret affectum, sive aliorum aut petitioni, aut errori modestiùs arguendo, ac convincendo satisfacere cogitaret. O præclarum studiosi hominis, & imprimis Medici argumentum! Quod alij dormiendo, alij ludendo, alij nihil agendo, alij denique perperam vivendo tempus insumunt, id ille in harum rerum investigatione, ac meditatione, id ille inter extispicia, inter destillationes ac furnos adhuc juvenis comburebat. Atque hæc quidem hactenus de Chymiâ, atque Anatomiâ juvenili. Nunc etiam de reliquo ipsius opere ac studiis porrò videamus. Postquam ergò hæc Medicinæ fundamenta perquam necessaria omnium cum applausu absolvisset, ad ipsam deinceps Medicinam sese contulit, ubi cùm animadverteret nec functiones integras, nec multis modis læsas, nec morbos, nec morborum causas sine cognitione aliorum corporum naturalium, imò sine cognitione totius naturæ sic satis explicari non posse, denuò, quam à præceptoribus audiverat, Physicam recolere, & ad animum revocare sustinuit. Nihil autem tum temporis in Scholis fortè præter Materiam, Formam, Privationem, nihil præter leves quasdam, & imaginarias corporum affectiones, nihil præter facultates, pleraramque functionum fictitia & falsa principia (ut ea erat temporum cæcitas atque infelicitas) perstrepebat. Hæc ille simul cum aliis unà hauserat. Verùm (quemadmodùm illa animum veritatis avidum exsatiare non valent) cùm hæc illi non facerent satis, seriò & in causam erroris illius, & in veriora corporum Naturalium principia inquirere aggreditur, quò quæ ab aliis confusè, obscurè, aut falsò statuebantur, ab illo distinctiùs, clariùs, ac veriùs proponi possent. Diu quidem illa res ipsum sollicitum, ac suspensum tenuit, ut ipsum sæpius dicere memini, incertus quo se in hoc Augiæ stabulo, atque hoc ignorantiæ cœno verteret ac volutaret: tandem tamen animum sumens, & quâ poterat, summâ cautelâ lentè progrediens à posteriori (quod quàm feliciter eâdem ferè tempestate magno illi Verulamio, multisque aliis successerit probè omnes novimus) pleraque difficultatum, atque obscuritatum repagula fregit ac dissolvit; tantumque jam tum provectus est, ut pleraque, tum naturæ universæ, tum imprimis naturæ humanæ Phænomena, atque effecta longè rectiùs, & per clariora, quàm alij principia enodare posset. Itaque hac jam quoque cognitione instructus omnia, quæ sive corpus sanum, sive ægrum spectant, sive cognitionem, sive curationem consideres, pleniùs perspiciens, indiesque magis, magisque proficiens tandem Basileæ examini Medico se subjecit, omnibusque abundantissimè satisfaciens, post habitam publicè disputationem omnium cum applausu, & consensu, suadentibusque & approbantibus omnibus, dissentiente penitùs nemine (verba sunt Diplomati ejus inserta) dignus fuit judicatus, cui Apollinea Laurea, pro more à majoribus accepto solemnibus ceremoniis imponeretur. Itaque sub Rectoratu D. THEODORI SWINGERI celebris illius Theologiæ Professoris, Decurionatu verò D. JOHANNIS JACOBI A BRUN Med. Doct. & Professoris famigeratissimi à D. EMANUELE STUPANO Medico, & Med. Professore Celeberrimo ornamentis Medicis Pileo, Annulo, Libro donatus, Doctor Medicinæ designatus, creatus, proclamatus, osculoque pacis in Medicam Civitatem receptus, docendæ, exercendæque Medicinæ quandocumque, & ubicumque potestatem accepit amplissimam anno salutis humanæ 1637. 16. Mensis Martij, stylo illius loci, ætatis verò anno 23. Hic jam noster, qui beatis nunc adscriptus est, longè aliter ac plurimi alij factitant, qui in solo illo titulo penitùs acquiescunt (quasi verò titulus Doctorem faceret, & ea, quæ tanquam semina eruditionis in animum olim injecta sunt, fidelem, ulteriori culturâ non indigerent, ut in messem exsurgant uberrimam) à Doctoratu suo laboris, atque indefessi studij, sibi jam relictus initium sumens, an repetens urgere pristinum suum propositum de Physicâ, Anatomiâ, Chymiâ, Medicinâ magis ac magis excolendâ. Dies itaque & noctes invigilans animum excruciabat suum. Evocatur ille quidem à Parente Hanoviam, quò etiam concessit, & ubi plurimam fermè solus Medicinam exercuit integro biennio, Civitate, aliisque dignitatibus à Magistratibus, ut & stipendio publico donatus; verum curarum ac meditationum plenus, cùm jam aliam sibi Methodum explicandæ naturæ, explicandarum corporis humani, utcumque se habentis, affectionum adinvenisse videretur, denuò cum Viris ubique doctis communicare, & in commune conferre summopere avebat. Ergo concessâ sibi à parentibus, & à magistratibus denuò, quamvis ægrè veniâ in Galliam rediit, idque eum potissimùm in finem, ut sæpè ex defuncto nostro hisce auribus hausi, ut quoslibet viros salutaret eruditos, sed imprimis ut cùm Viro doctissimo, summo inter cæteros Philosopho (nomen memoriæ excidit) & expertissimo pariter Medico, Chymico, Anatomico, cujus tum fama, tum

tum scripta ad ipsum pervenerant, quæque displicere non videbantur, cogitata sua de plerisque ad Physicam, & Medicinam pertinentibus liberè atque apertè conferret. Quàm ardens est A.O. in animo verè generoso sciendi desiderium, quamque parùm eum quietum esse sinit, quem semel penitùs occupavit. Eò cùm pervenisset, hominem fato functum audit, reperit, dolet. Quicquid ergò alibi ab aliis observare, audire, videre potest egregij, & solidi, id ille in unum congerit, congestum distinguit, ac reponit, secumque in secuturum deinceps usum rimatur, ruminaturque, ad exemplum diligentium illarum formicarum, quæ tempore æstivo tantundem frumenti, aliarumque rerum esculentarum colligunt, & coacervant, quantum brumali tempore sibi necessarium à Naturâ edocentur. Hoc onere jam onustus, vel potius his opimis spoliis triumphans denuò in Belgium concessit, cujus singulari quodam amore tenebatur. Primus, quò appulit ferè locus, hoc nostrum erat Lugdunum, hoc nostrum Athenæum, à quo nescio an, quemadmodùm à cœlesti quadam causâ ferrum ad magnetem, sic ille occultâ quadam animi inclinatione trahebatur. Hîc ergo manere & sedem figere in animum induxerat suum, & per aliquod tempus commoratus est, Medicinam fecit, & Collegia Anatomica aperuit, tanto cum studiosorum affluxu, eorumque non infimorum, ut solus fermè Anatomen intelligere ac docere posse videretur. Non hic animus est omnes illos recensere viros egregios, qui ex illius Auditorio prodiere, quique illum disserentem videre, docentem verò audivere, (neque enim vestram nimis vexare patientiam cupio) tacere tamen Celeberrimum nunc IOHANNEM van HORNE non possum, qui cùm illum tunc temporis unà cum aliis audivisset, tanto ardore Anatomes inflammatus est, ut in summum deinde Anatomicum evaserit, uti tum dissectiones ejus olim, tum verò opera ab ipso edita nunc abundantissimè testantur. Agitari fortè tunc temporis inter Medicos inceperat nobilissima illa de Circuitu sanguinis controversia, quæ, sive primùm mota, sive publice proposita à Nobilissimo D. HARVEIO Anglo (ut ferè omnia in principio Paradoxa solent, licet verissima) omnes sibi fermè contrarios habebat Medicos in totâ Europâ celeberrimos, & in hac Academiâ præcipuè expertissimum, & nunquam satis laudandum D. WALÆUM, virum longiori vitâ, si Deo ita visum fuisset, dignissimum: Ille veterum opinioni ac præjudicio unà cum aliis addictissimus eam constanter rejicere, ac ridere; verùm à defuncto nostro, cum quo ille propter egregias virtutes, & commune utriusque studium familiariùs jam aliquamdiu vixerat, frequentioribus Cadaverum dissectionibus, solidioribusque ab ipsâ experientiâ desumtis argumentis ita convictus est, ut postea non tantùm HARVEII sententiam amplexus fuerit, sed eam publicis à se editis opusculis, ære perennioribus, acriter defenderit ac comprobaverit, adeò ut cum ratione dubites cui major honos aut Laus debeatur, HARVEIONE primo ejus sententiæ auctori, an nostro defuncto SYLVIO, qui illam in hanc illustrem primus Academiam invexerit, demonstraverit, disseminaverit. Tantam verò illa res majora indies incrementa sumenti Doctori nostro famam conciliavit, ut nisi quis ejus in Anatome discipulus fuisset, ille penè illius ignarus judicaretur. Itaque jam omnes eum amare, omnes admirari, omnes venerari incipiebant, cùm inexspectatò ab amicis Amstelodamum accersitur ad opem ægris ferendam. Dubius quidem ille diu animo hæsit, utrùm hîc manere, an eò proficisci vellet, tandem tamen tum ab Amicis, tum quòd in miseros, ægrosque homines esset propensissimus (quo pio huic pectori nihil fuit magis proprium, aut antiquius) se exorari passus est. Itaque eò anno ætatis circiter 27. aut 28. cum plerorumque studiosorum mœrore commigravit. Vix autem eò appulerat cùm ab Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Diaconis ipsorum ægris curandis tractandisque præficitur, quos quantâ ille sedulitate ac diligentiâ visitaverit omnes illi norunt, quotquot SYLVIUM nostrum noverunt Amstelodamenses; & propterea jam à pauperibus illis rumor ubique spargi, jam ubique ab illis clamari (& sic solet Deus Opt. Max. eorum Medicorum remunerari laborem, qui pauperum ac miserorum hominum, qui ægrotant, miserentur, Deique voluntatem, quâ nostrum erga eos affectum ac benevolentiam exploret, in eorum affectibus ac morbis agnoscunt) jam ubique (inquam) ab illis prædicari cælitùs, omnibusque ægrotis Amstelodamum missum Apollinem, qui omnium affectiones novisse, omnesque curabiles tollere morbos Citò, Tutò, ac Iucundè posset, Neminem nunc nisi suâ culpâ diu ac miserè vexari, atque affligi. Ea fama dum in Cives spargitur, dici non potest quantus quotidie ægrotantium numerus ad ædes ejus, ad januam, ad limen progressus fuerit, ut ab illo seu morbi naturam, seu remedia cognoscat. Invidos quidem ille tunc temporis reperit plures (uti virtuti comes semper esse invidia solet.) Verùm uti Sol primùm exoriens nebulas quidem aut facit, aut invenit, quas tamen suo postea splendore ac fulgore dispellit, ac discutit, sic etiam noster ille Defunctus, ubi benè agendo omnibus, aut plerisque penitiùs innotuit, omnes illas invidiæ tenebras aut superavit, aut contempsit. Itaque maturè ac citò in præcipuum Amstelodamensium Practicum evasit. Præterquam enim quòd felicissimè semper cum ægris versatus est, etiam omni populo arridebat indefessa ipsius diligentia, seria commiseratio, morum non insulsa comitas & civilitas; & præcipuè sobrietas, circumspectaque in omnibus ac provida semper Prudentia: virtutes, si quæ aliæ, quæ non tantùm Medicum commendant, sed tantùm alijs supereminere faciunt.

Quantum lenta solent inter viburna Cupressi.

Hisce autem Defunctus noster tantoperè excelluit semper atque enituit, & tunc, & toto postea vitæ tempore, ut earum expressum quoddam exemplar esse videretur. Tanta enim ipsius tum in studijs, quæ ille non intermittebat, sed indies magis, magisque promovebat, sive experimenta faceret Chymica, Anatomica, Medica, Philosophica, sive ex ijs, tanquam datis conclusiones necteret solidiores, atque accuratiores, ceu modo vobis exemplo ostendi, tum in ægris suis visitandis, verbisque atque opere adjuvandis fuit diligentia, ut sibi tempus ad prandium, cœnam, somnum, multò minùs ad honesta etiam vitæ oblectamenta non concederet, aut in opere continuus, aut in Meditationibus. Quod verò commi-

miserationem spectat, omnes ille ægros suos fratres, omnes Dei filios, Deoque charos esse existimabat, adeóque eorum morbos tanquam suos dolebat, & amotos unicè studebat, & si quid inter curandum minùs prosperè succederet, id suæ potiùs ignorantiæ, quàm alijs rebus adscribendum arbitrabatur, adeò ut noctes ferè insomnes eam ob rem cum perpetuis curis, atque anxietatibus consumeret. Quid verò ego nunc vobis de ipsius urbanitate, & salibus nunquam intempestivis, innocuis semper, & sine morsu? Quid de sobrietate (quis enim unquam SYLVIUM nostrum aut ebrium, aut à potu sordidum (quod tamen vitium, proh dolor, in Medicis plùs sæpiùs conspicitur) quis illum flore Liberi Patris largiùs aspersum, aut madidum vidit?) Quid verò de summâ illius prudentiâ commemorem? quâ ille tantoperè semper enituit, ut jam nullus non tantùm è Plebe, sed & è Magistratibus graviùs ægrotaret, quin hoc Prudentiæ Oraculum consulendum opinaretur. Vixerat ille jam Amstelodami annos fermè septem aut octo in tam laboriosâ ac molestâ occupatione cùm primùm memor illius primi effati divini, Bonum non esse hominem, id est, virum solum esse, de ducendâ uxore apud animum cogitavit suum. Ergò nullam nisi honestissimam ducendam ratus vidit, petiit, duxit D. ANNAM DE LIGNE, ABRAHAMI DE LIGNE, & CATHARINÆ DE WILLEM filiam, magnique illius Iuris-Consulti, quem hic præsentem, & nobiscum lugentem conspicio, sororem dilectissimam, cum quâ matrimonio junctus annos fermè octo, tam placidè, tamque amicè vixit, ut alter alterius caro, atque os de ossibus esse liquidò omnibus constaret. Ex eâ unum, aut duos suscepit Liberos, verùm qui in ipsâ statim infantiâ fato functi sunt. Hac beatus uxore nihil jam sibi ad felicitatem hanc terrenam deesse, nihil etiam arduum ac molestum putabat, utpote qui sociam, & consortem sive salutis, sive communis periculi habebat conjunctissimam, honestissimam, dilectissimam. Verùm ut lubrica sunt non tantùm bona, sed & vota nostra, ita ea, ut animo erat excelsissimo, sic corpore debilissima, in gravissimam, ac diuturnam incidit affectionem, à quâ si ullis curari humanis remedijs potuisset, Marito nunc suo, si atri nostræ cessissent fata, supervixisset, tantam enim Defunctus noster curam, tantum laborem, tam selecta, tam salubria ille remedia adhibebat, ut morientem triduo integro, & ampliùs (ut sæpè mihi retulit mœstissimus) à morte vindicaverit, ac retinuerit: sed ut moreretur voluntas erat divina, cui resistere quis vel peritissimus artis nostræ unquam potuit? Deus enim in cœlis est, & operatur omnia quæ vult, omniaque ejus opera, omnes viæ ejus justæ, rectæque sunt: Ergo Illa placidè obdormivit Anno 1657. mœstusque Ille ac solus derelinquitur. Quantum autem Ille doluerit hoc infortunium suum vos cogitate quotquot Corculum vestrum, vestras delicias aut amisistis unquam, aut amittere posse vobiscum cogitare incipitis. Sed quid ego infandos vobis renovabo dolores? Alius nos aliò nunc trahit dolor, invitosque vocat. Viduus ergo, & cum tempore suum hoc vulnus aut demulcens, aut ferens, in his, quæ dixi, negotijs assiduus pergit, progrediturque: imprimis in studiorum suorum terminis ulteriùs semper atque ulteriùs proferendis. Verùm ut ignis, sive cœlestem illum cogitetis, sive focalem diu latere aut sub nubibus, aut cineribus non potest, quin palam innotescat, omnesque agnoscant, sic nec ampliùs noster occultari potuit Defunctus. Multi jam, tum Amstelodami, tum alibi, Viri Doctissimi ac Celeberrimi multa de ipso non tantùm mussitare, sed & publicè loqui, ejus in secando dexteritatem, admirandam in Chymiâ facilitatem, in ratiocinando soliditatem, in Medendo experientiam & felicitatem extollere, laudare, commendare, & quod bonis postea avibus successit, Academiæ destinare. Ægros ubique reperiri, nec defuturos Amstelodami Asclepiades, qui Viri Celeberrimi vestigiis insistentes in ejus locum sufficerentur; nec tam longè etiam Amstelodamo distare Lugdunum, quin, si quâ in re ejus consilio, aut opere opus esset, ocyùs eò excurrere, aut literis suam illis aperire mentem posset. Interesse autem plurimùm Reipublicæ: ut ex hoc tam succulento, & tam feraci trunco plurimi insititij rami traducerentur: Non ex quovis ligno Mercurium fieri, adeóque ex quo posset in hunc, & non alium usum asservandum esse. Hæc omnium ferè, plerorumque saltem jam dudum fuerat sententia, hic continuus ferè sermo, cum ecce Academia morte D. KYPERI Professoris Practici, ac Medici egregij vaciva redditur, Patres Patriæ, hujusque Palladij Curatores dum saluti hujus urbis, bonoque Academiæ invigilant, & de sufficiendo aliquo solliciti cum viris doctis consilia communicant, ubique designari SYLVIUM, cum communibus omnium votis commendari, atque extolli percipiunt. Itaque omnium suffragijs Medicinæ Practicæ Professor eligitur ac renunciatur. Res ea demandata ei, qui tum temporis, Curatoribus à secretis erat, qui per literas hujus illum vocationis admoneret ac certiorem faceret, obnixéque rogaret ne Academiæ, ne Reipublicæ hac tempestate deesse vellet. Eæ ad illum literæ transmissæ sunt mense Iulio anni 1658. Quas cùm Ille domum redux inveniret, apertasque perlegeret, animo perturbatus eas post se rejecit, & ni per Affinem fuisset, virum Clar. D. de LIGNE, cæteroquin consultissimum & Prudentissimum; aliosque ejus Amicos contrarium suadentes, eâdem illâ die, gratijs D. CURATORIBUS actis, Professionem repudiasset. Tria enim animum ejus à Professione alienum reddiderant. Primum erat quòd quicumque ad Professoriam dignitatem vocantur aut omniscij esse debeant, quod quàm longè à Naturâ distet humanâ Catonis dictum asserit, aut tales, qui pro omniscijs se venditent (Turpe enim, imò scelus est, Professorem, hoc est, hominem hoc tempore aliquid ignorare) ex quo consequitur, ut, qui talis videri postulat ille sæpè falsum pro vero, pro certo incertum deblateret atque effutiat, adeóque Garrulus potiùs, quàm sapiens, Quodlibeticus (concedite mihi hoc verbulum minùs Latinum) quàm solidus efficiatur, quod à scopo, quò ille collimabat, rectissimâ abducebat viâ. Alterum erant rixæ & jurgia, quibus ut omnes ferè sunt obnoxij, qui in publico loquuntur, sic præcipuè Professores, & inter eos primarij illi, qui à receptâ opinione ac præjudicijs recedentes aut alia sibi principia constituunt, aut, ex ijsdem licet principijs, aliter tamen, quàm communiter fieri consuevit, argumentantur, aliasve deducunt con-

conclusiones, aut porismata. Ab hisce autem tædijs ac molestiis, ac veræ eruditionis impedimentis se liberum non fore facilè hariolabatur, ac prævidebat, quoties ad sua fundamenta, aut ratiocinia attendebat, quod & successus cum tempore luculenter evicit dum sibi DEVSINGIVM, dum alios habuit contradicentes. Quàm autem ille ab hisce abhorruerit semper, utpote pacis ac tranquillitatis amantissimus, dici vix potest. Tertium denique fuit, quòd Professionis munia atque officia exactiùs contemplatus eam non nisi splendidam, cæteroquin laboriosam ac molestam servitutem esse conspiciebat, quam ut animus verè generosus, & sibi sufficiens sine ratione serviat cogitari non potest. Quæ verò ratio Defunctum nostrum movere poterat, eam ultrò ut subiret? Anne opes & divitiæ, quas ille longè plures solo Medicinæ exercitio, quàm Professione sibi comparare, quasque contemnere potiùs, quàm sordidè aucupari tum à Generositate sibi inditâ, tum à Naturâ atque institutione à teneris didicerat? Anne honos & gloria, quæ illum jam abundantissime sequebantur? Anne vitæ tranquillitas, quæ in tollendis morbis, levandisque ægris potiùs, quàm Professione reperitur? Ergò ille omnium Amstelodamensium studium, ac benevolentiam suumque reciprocè considerans amorem, ac propensionem ab hoc onere se excusasset, nisi ab amicis (quorum ille consilio plus semper, quàm propriæ opinioni tribuebat) aliter aut persuasus, aut coactus esset. Ergò acceptâ conditione Professor designatur, quanto cum Amstelodamensium luctu, ac mœrore, quantâ verò cum omnium studiosorum Lugdunensium lætitiâ, atque exultatione, quantoque cum desiderio omnes novimus. Nunc ergo ille sarcinas colligere & abitum cogitare: nunc Lugdunum ac studiosos meditari. Et ne eorum exspectationem protraheret statim post ferias Caniculares præmissâ oratione eleganti ac solidè doctâ de Cognitione sui ipsius inauguratus est tanto cum applausu, ut jam omnes, quantum poterant, optimè de illo ominarentur. Et reverâ si ego nunc vobis SYLVIVM, qualem ille in suâ se professione gesserit, ac demonstraverit describerem, tempus me potiùs, vestraque patientia, quàm materia ad dicendum deficeret. Paucis ergò primarias tantùm illius dotes attingam, ut ex ijs reliquas ipsius virtutes sponte commentemini. Fuit itaque ille in docendo non tantùm assiduus, ut Doctorem & artis nostræ antesignanum diligentissimum decet, sed (quæ palmaria sunt) perspicuus, & clarus, ut facilè intelligi, solidus, ut cuivis satisfacere dubitanti, aut contradicturo, lentus, ut omnes illum assequi, prudens, ut, prout cujusque erat ingenium, sic se illi accommodare, suaque illi instillare præcepta, comes ac blandus, ut amari, serius verò, ut non contemni posset. Quæ virtutes in eo tàm conspicuæ, atque illustres tantum illi amorem, tantam venerationem, tantam famam apud suos conciliavere, ut omnes illi adhærere, omnes illum sequi, omnes ab ejus ore pendere quodammodo viderentur. Atque eâ re effectum ut refertissima semper habuerit auditoria, Collegia, Theatra Anatomica in Nosodochio Lugdunensi in ejus gratiam exstructa, adeò ut locus semper, nunquam auditores defuerint. Quo ille laborum suorum præmio instigatus jam se ipsum superare, atque excedere, noctes atque dies comburere, atque invigilare, omnia sua cogitata, quæ jam olim meditatus erat, componere, atque in ordinem redigere, clara atque perspicua ab obscuris, & confusis sejungere, suspiciones atque opiniones à manifestis veritatibus distinguere, Experimenta olim facta recolligere, ijs nova jugiter addere, corpora humana, quotquot potuit (potuit autem ultra trecenta) acriùs inspicere, atque investigare, quamlibet materiam Chymicè resolvere ac componere, ex ijs, quantâ potuit, attentione, ne laberetur, disserere, ac Philosophari magis, magisque annitebatur, ne suâ scilicet culpâ sibi tradita, ac concredita juventus in errorum scopulos aut impingeret leviùs, aut cum periculo graviùs incideret. Et si fortè Logicas illas subtilitates, quibus mirum in modum quælibet vexari materia potest, studio omiserit, sive in privatis suis Lectionibus, sive in publicis à se editis operibus, ævum duraturis, id non aliam ob causam factum est, quàm quòd proprio exemplo edoctus putavit eas ad Praxin, adeóque verum Medicinę usum nihil quicquam facere ac conferre, adeóque temporis quoddam furtum ac rapinam esse ijs Auditores detinere, imprimis cùm vita nostra brevis sit, Ars verò longa, occasio præceps, & experimentum difficile, ut egregiè divinus noster senex. Ergò ille res tantùm sectabatur, parùm de verbis sollicitus, easque Auditoribus suis proponere gestiebat, sic docens ut sua, quemadmodùm dixi, ab experientiâ potissimum comprobaret, sic discens, ut ab aliis, etiam discipulis contrarium ab experimento demonstrantibus arripere esset paratissimus. Quæ in docendo soliditas pari cum animi flexilitate juncta dici non potest quàm Generosos cæteroquin Iuvenum animos incenderit, atque instigaverit, ut presso pede, licet non passibus æquis, præceptorem insequerentur. Neque ea res successu caruit. Plurimi enim ejus auditores tantum in Medicinâ sub ejus auspicijs, ac ductu profecere, ut non tantùm ubivis Medicinæ felicissimè vacent, verùm etiam (quod tamen præfiscinè dixerim) cum honore atque existimatione Professorio in hâc æquè, atque alijs Academijs munere fungantur, adeò ut ex ejus Scholâ non pauciores viri prodierint eruditi, quàm olim ex Equo Trojano milites Generosi. Quæ quidem fama ubi evolavit, quantus undique studiosorum numerus agminatim affluxit, ut SYLVIVM vel audiret disserentem, vel publicè ægris videret medentem. Nam quæ ille aut publicè in Academiâ, aut in ædibus privatim de morbis disserebat, ea deinceps in Nosocomio omnibus & singulis tam evidenter, & tam solidè demonstrabat, ut nihil quicquam aut frustrâ, aut falsò dixisse cognosceretur. Neque hîc omittere possum A. Ornatiss. quin de prudentiâ ejus in docendo verbulum adhuc adjiciam, ubi ille cum suis ægrum convenerat, affectumque ijs, aut causas, aut modum curandi, aut signa, & si quæ istiusmodi sunt alia, (quæ nunc accuratiùs recensere non lubet) explicare allaborabat, ipse quasi dubius, & planè ignarus nihil quicquam in principio respondebat, sed modo ex uno, modo ex altero, modo etiam ex pluribus (quos subinde etiam dissentientes inter se committebat) lente, atque ordine expiscabatur, quod rectè responsum erat, extollens, quod secus, leniter, & benignè coarguens, atque emendans,

dans, additâ semper ex ijs, quæ jam noverant, ratione, cur sic, & non aliter statuendum foret; quâ quidem ratione eos aut æmulos fecit ac diligentes, aut stabiles ac firmos, ac ipsius amantes, utpote qui non tam ab ipso didicisse, quàm ipsi invenisse, non tàm ab alio audivisse, quàm solummodò meminisse illo præeunte, ac memoriam vellicante, videbantur. Floruit itaque, ac crevit indies, quamdiu ille vixit, facultas Medica, Academia, Civitas, ex Vngariâ, Moscoviâ, Poloniâ, Germaniâ, Daniâ, Sueciâ, Helvetiâ, Italiâ, Galliâ, Angliâ, & unde non? novis continuò aut accedentibus, aut redeuntibus studiosis. Atque talis quidem ille erat inter discipulos suos. Qualis verò in Senatu! qualis inter Collegas fuit! Quàm sincerus scilicet, candidus atque apertus! Amicus omnibus, sed sine fictione: In sententiâ dicendâ serius, & sine fuco; in consulendo prudens, & circumspectus; Cæterùm comes atque urbanus, nulli gravis, sed gratissimus omnibus, hoc uno summopere delectatus si sales aut jacere, aut retorquere posset. Qualis denique in Civitate fuit, & quàm excellens! Nam non tantùm Amstelodami, sed & hîc in Medentibus facilè principatum obtinuit, non tantùm pauperibus inserviendo, quibus ille gratis aderat, & quibus non vulgaria Medicamenta, sed pretiosissimâ, sed selectissima, sed propria plerumque manu præparata, ultrò largiebatur, nec civibus tantùm vulgaribus, sed Primatibus, sed Principibus, tum peregrinis, tum inquilinis numerosè ad Defunctum nostrum, tanquam ad Angelum Medicum, & aquas salutares conturbaturum agminatim advolantibus. Tanta quippe & jam olim & nunc imprimis ejus in medendo fama erat, atque existimatio, ut, ubicumque gravior incidebat affectus, SYLVIUS imprimis consulendus videretur. Vidi ego, vidi literas Parisiis datas, & huc transmissas, & post obitum ejus acceptas, quibus ille de gravissimo quodam Principis cujusdam affectu, tanquam Pythius Apollo consulebatur. Quamobrem ille etiam sæpius Amstelodamum, Delfos, Rotterodamum sæpè, Hagam verò Comitis, Hollandiæ nostræ verum Ocellum, totiusque Europeæ nobilitatis Domicilium sæpissimè evocabatur. Atque utinam parciùs! Horret enim animus & tristitiâ totus obruitur.

Arrectaque comæ stant, & vox faucibus hæret,

Dum iter illud Hagiense crebriùs repetitum mecum revolvo. Sic itaque ille undique beatus, nisi quòd laborum ac voluptatum nullam habebat sociam, ac conjugem, de ineundo denuo matrimonio seriò cogitabat, quod illi etiam felicissimè evenit. Duxit enim secundam uxorem anno 1667. MAGDALENAM LUCRETIAM SCHLETZER Virginem nobilissimâ familiâ oriundam, & in quâ præter eximiam corporis pulchritudinem imprimis cum omnigenâ virtute enitebat morum comitas, ac blandities invidiosa. Quàm ille hâc uxore gavisus fuerit, quàmque eam animitùs, non minùs redamatus, adamaverit, dici non potest. Iam itaque ille denuò sibi vivere ac vigere senex, jam nihil ampliùs denuò postulare videbatur. Cumque eâ sanissimus & felicissimus, vixit ad annum 1669. annum illum, cujus ne meminisse quidem sine terrore possum, annum sc. illum, qui (quod de Achille suo Pelide Homerus.)

Multas illustres animas demisit ad Orcum,

Heroum.

Hoc anno, octavo sc. Februarij Defunctus noster Academiæ Rector creatus. (Et sic

Multa cadunt inter (calicem supremaque labra,)

amissâ primùm charissimâ conjuge mense Martio, ut non nisi tristissimum sibi hunc annum fore vel hinc liquidò indicaretur, relictâ filiolâ suavissimâ, quæ tamen paulò post matrem insecuta est, mense circiter Septembri morbo illo Epidemio unà cum alijs tam graviter corripitur, ut sæpè eum illo non evasurum putaverim. Nihil ille tunc temporis appetere, multùm sitire, nihil retinere nisi Aquam Spadanam, dormire nihil; immodicè angi, febricitare continuò, prostratis omnino esse viribus, quodque eo in casu vir quivis solet plus rebus humanis, mundoque valedicere, atque animam Deo commendare. Sed miserebatur tunc Deus Academiæ, adeóque lentè quidem, sed pristinæ tamen eum sanitati restituit, quem nunc proh dolor! tam cito ereptum venit. Bone Deus quæ tunc Collegarum superstitum, quæ studiosorum nostrorum lætitia erat atque exultatio communi illâ clade, communi illo plurium virorum illustrium naufragio Magnificum emersisse Rectorem! Atque ab eo quidem tempore modicè habuit, nisi quòd faciliùs ab injurijs quibusdam externis, quàm aliàs afficeretur, in studijs tamen assiduus, continuus in laboribus tam Academicis, quàm publicis. Cùm eheu! sive communi dolore Patriæ nostræ debilitatus (impensiùs enim ruinam Patriæ nostræ unà cum alijs ferebat.) sive ab itinere Hagiensi delassatus; (quò à viro principe ad curandam uxorem erat accitus, ut nobis vix dum ab itinere redux referebat) in hunc morbum incidit lethalem. Levior quidem morbus ille in principio visus est Doctori nostro, & febris tantùm esse Catarrhalis, quam ille contemnebat, sed interea, ut eventus docuit, in recessu gravissimus erat ac malignissimus; utpote qui vires statim in initio depopulatus intra biduum, triduumve tam imbecillum; ac prostratum reddidit ægrum, ut vix loqui, nedum se erigere aut pedibus insistere potuerit, cùm immensa siti, linguæ, fauciumque ariditate ac nigredine; somnolentiâ perpetuâ, levi intercurrente delirio, prostrato appetitu, nausea ferè continua, similibusque alijs malignitatis indicijs. Memini, cum inscius antea illum ægrotare, cubiculum ejus primùm intrarem, meam super illius affectu ab ipso rogatum sententiam gemebundum, sed candidè tamen (ut amicos decet) respondisse me morbum hunc admodùm periculosum prævidere & metuere, & nihil quicquam nisi malum ab illo ominari; Illum verò tremulâ quidem voce, sed constanti tamen, atque imperturbato animo regessisse, me fortè, quantum & ille poterat conjicere, non multùm à veritate aberrare. Morbum enim hunc non multò ipsi leviorem, si non graviorem esse morbo illo contagioso, quo anno illo; quem dixi funestissimo, miserrimè laboraverat, adeòque, si quidem monerem, tabernaculum hoc corporis, tempori complicaturum, & quandoquidem Deus ita velle videbatur vitâ hac terrenâ exiturum, non expellendum fore; volentes fata ducere, trahere nolentes, & interea homini constitutum esse semel mori, id jam perpetuò, sed imprimis ab aliquot retrò annis, dudum meditatum esse, id desiderare, avere, gaudere summopere, Saturum se

dierum, ac laborum suorum, quos objerat, cum proavis suis placidè quieturum, eoque firmiùs illud credere ac confidere, quòd soli Deo, ejusque Filio confisus id unicè in vitâ studuisset, ut prodesset omnibus, noceret nemini. Eum à Deo in se genitum fraternum amorem hanc fidei ipsi dare consummationem, ut Deum Patrem, se verò Dei filium nominare, & in hâc ultimâ humanâ luctâ ut talem se gerere auderet. Facturum quidem quod hominem decet, nec, ut milites ignavi solent stationem suam deserturum, sed vocante tamen, & jubente Deo abiturum, præmiumque quod currentibus in fine metæ proponitur primò ablaturum. Varia quidem & à me, & ab alijs proposita sunt remedia, sed quòd selectiora habebat, & multo usu comprobata, ijs tantùm uti decrevit. Sed uti.

Non est in Medico semper relevetur ut æger, Sed
Interdum doctâ plus valet arte malum.

sic & Clarissimo meo accidit Doctori, Collegæ, Amico, & quasi Parenti. Morbo naturam omnemque artem exsuperante, atque eludente ultrò succubuit ille, qui fatorum morâ innumeros ab orco revocaverat. *Quam tenuis anima vinculo pendet levi.* Itaque ille vitam finijt, eheu finijt, oculosque clausit, cùm plurimorum oculos aperiret. Nam virtutem præsentem odimus aut negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi. Humanitùs accidit Viro, quem Apollo, nisi iratus fuisset, vetuisset mori. Naturæ concessit Medicorum Princeps, cui hoc debiti solvemus omnes, dies ubi venerit fato nostro adscriptus. Iacet! jacet flebiliter extincta ubertima Prudentia, quâ quàm plurimos à morte fecit reduces. O vulnus ætatem, imò æternùm dolendum! Vnicè ergò hoc superest ut detrimentum nostrum agnoscamus, doleamus, lugeamus. Neque enim commune quoddam malum est quod patimur, sed quantum hæc Academia, hæc Civitas, hæc mœsta juventus pluribus retro annis nec vidit, nec sensit unquam. Incertusque sum, quos priùs referens, tuosne ô Civitas, an tuos ô Academia, an verò vestros luctus gemam? nisi communem potiùs cladem lugere communiter arrideat. *Dulce enim mærenti populus dolentum est, Dulce lamentis resonare gentes. Lenius luctus lachrymæque mordent turba quas fletu simili frequentat. Semper, ah semper dolor ipse magnus gaudet in multos sua fata mitti, seque non solum potuisse pœna.* Itaque quotquot hîc mecum estis commune hoc damnum nostrum mecum doleatis, & vos dolere ostendatis. Et vos quidem Collegæ amantissimi, quos omnes mecum unà tristissimos conspicio, & vix à lachrymis temperantes, &

——*Quis talia fando temperet à lachrymis,*

dicite mihi an à multis retro annis post obitum DANIELIS COLONII, viri illius Euangelici, qui prudentissimus erat ut serpens, simplicissimus verò & candidissimus ut Columba, cujus tristissimus eheu obitus non parùm hunc mœrorem nostrum auget, an, inquam, post ejus, paucorumque aliorum mortem, quos abstulit atra dies majus corpori vestro vulnus inflictum memineritis? Nonne enim illum, cùm sententiam vobiscum diceret prudentissimum, cùm in commune consuleret apertissimum, & sincerissimum, cæteroquin amicum, urbanum, fidelem mecum omnes agnovistis? Nonne illum Collegij nostri ornamentum quoddam ac decus? Nonne Academiæ nostræ auctorem, studiosorum aucupem, Medicinæ vindicem admirari estis ac dilexistis? Vos verò Iuvenes & Medicorum filij dicite, nonne, cum illum sive privatim, sive publicè Vos docentem & in usu atque exercitio Medico vobis præeuntem audivistis, ac vidistis os illud blandiloquum, linguam illam disertam, ingenium illud acutum, affectum illum erga vos & studia vestra propensissimum, summoperè semper suspexeritis, atque amaveritis? Nonne illum Patronum vestrum imò verò amantissimum vestri quasi Parentem observaveritis. Qui nihil prius aut vetustius habere videbatur, nisi ut studia vestra, quantum poterat, ad summam perfectionem adduceret, discipulosque suos se sapientiores efficeret? Quò enim frequentes illæ cadaverum in Nosocomio dissectiones, quò assiduæ illæ destillationes, quibus ille se mirum in modum defatigabat, quonam aliò cæteræ ejus lucubrationes tendebant, nisi ut vos indies exactiores redderet? Vos autem quotquot aut in hâc civitate, aut alibi ægrotastis, eumque adhibuistis, dicite, anne unquam aut prudentius, aut utilius, aut tutius vobis datum, factumve consilium recordemini? Et quid ego hîc de Pauperibus, quorum ego planctus atque ejulatus in ædibus meis nunc perpetuò audire, lachrymas verò ex oculis manantes summo cum animi mei mœrore indies conspicere cogor, dicite, an benigniorem unquam, liberaliorem, & qui ægrorum magis misereretur, Medicum repereritis? Ille tamen abijt, excessit, furtoque nobis quasi ereptus est. Accedite enim quotquot nunc gemebundi Defunctum nostrum deploratis, accedite & videte, num in Cadavere hoc morticino, eum mentis vigorem, illud consilium quod olim omnibus profuit, præsentibus atque absentibus, an illam in eo benevolentiam, prudentiam, perspicacitatem animadvertatis, quibus ille superstes tantoperè vigebat? Bone Deus! cadaver nunc est, & truncus putidus, ac malè olens. Nimirùm spiritus ille excelsus ad Deum redijt, qui dederat illum, corpus verò in terram revertitur, unde primitùs erat efformatum. Ergò os illud sanctissimum, lingua illa facunda & faceta, quæ nihil nisi Oracula, & serios lepores effusissimè eloquebantur, nunc silent rigentque, neque aperientur, nisi ut factori suo æternum reddant Halleluja. Oculi illi, quibus ille in salutem vestram, vestrumque commodum quævis olim perspicacissimè observabat nunc malè occæcati sunt. Pectus illud nive candidius, nunc vermium esca & locus, quid aliud nisi virus & fœtorem fundit? Manus illæ paratissimæ sive ad largiendum egenis, sive ad opitulandum miseris, miserè nunc frigent & torpent, nihilque nobis relictum est pretiosi illius thesauri, præter inanem ac putrem capsulam. O acerbum, ô durum funus! Vtinam Deo Opt. Max. visum fuisset nobis reservasse SYLVIUM. Vtinam vir exspectatissime, dilectissime, desideratissime à nobis aut non hoc tempore, aut non tam subitò abijsses! Satis nunc malorum & dolorum passi, te sospite tamen revicturi videbamur. Vndique nunc ad te, tanquam ad Medicinæ nostræ fulcrum, innumeri Auditores denuò accedebant, tuam sapientiam, tuam Prudentiam, tuam diligentiam unicè æmulari atque imitari contendebant. Iam te docentem denuò, atque instigantem ex animo gaudebant,

ac lætabantur, & ni abijsses, plures indies accurrissent. Quid itaque Vir Celeberrime, Nobilissime, expertissime. Quid Collega amicissime, Præceptor honoratissime, Parens dilectissime, quid tam subitò, tam inexspectatò abitum properasti, furto quasi ablatus atque ereptus? Scio equidem te dierum ac laborum dudum pertæsum jamdudum maluisse dissolvi, & cum Christo esse tui vindice, quàm hîc manere: Novi equidem te jam sæpè urbem illam, quæ fundamenta habet, & cujus fundator Deus est, animitùs cogitasse. Sed quid vidua hæc Academia, cui te, tanquam maritus uxori, desponderas? Quid mœsti illi juvenes, quorum tu quasi parens eras, quique nunc quasi pupilli patre orbati sunt? Quid ægri illi, toto orbe dispersi, qui te tanquam Phœbum tutelarem venerabantur, ac suspiciebant? Quid nos omnes tandem faciemus tristes ac derelicti? ô desideratissimum bonorum omnium præsidium ad nos redi, si fieri potest, redi.

Sed quid ego hæc votis plusquam puerilibus opto,
Quæ nullus nobis fertque, feretque dies.

Scilicet ille abijt, unde negant redire quenquam. Ergò hoc unum superest ut Te virorum decus solummodò lugeamus. Non quòd tibi malè evenerit cùm abijsti: Beati enim qui in Domino moriuntur, requiescunt enim à laboribus suis, & opera eorum insequuntur eos; Sed, quòd nos tam anxiè excruciat, est, & quidem meritò, quòd in tua morte tantùm malum perpetiamur. Tu enim à carcere peccati liberatus Deum tuum intueris, ei conjungeris, eo frueris & satiaris; Tu quicquid mortale erat deposuisti, atque immortalitate indutus æternùm à laboribus requiescis, sed quòd nostrum officium agnoscamus, & damnum nostrum animadvertere, & tui semper meminisse ac imitari. Quotquot itaque SYLVIUM nostrum verè amavimus ac dileximus, ejus semper grati meminerimus, ejus vestigia sedulò insequamur, & quamvis, ut ex tristitiâ vestrâ, atque ex oculis vestris conspicio, nihil quicquam aliud suspicari possum, qui illud mecum sitis effecturi, tamen ingens ille, quem concepi mœror, non sinit, ut vos sequar; Ergò præibo omnibus. Vale Collega conjunctissime, Doctor fidelissime, vale Academiæ ornamentum ac decus, Medicorum Coryphæe, Civium desiderium, Collegarum deliciæ, ægrorum columen, humanitatis exemplum, totiusque Europæ Apollo atque Oraculum, Apud nos Tui semper vigebit, florebit, crescet memoria, & quamdiu spiritus hos reget artus, semper honos, nomen, laudes tuæ manebunt & perennabunt.

DIXI.

EPITAPHIUM
SYLVIANUM,

AD

DIVI PETRI, IN CHORO.

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS,
MEDICINÆ PRACTICÆ PROFESSOR,
TAM HUMANÆ FRAGILITATIS
QUAM OBREPENTIS PLERISQUE MORTIS MEMOR;
DE COMPARANDO TRANQUILLO
INSTANTI CADAVERI SEPULCHRO;
AC DE CONSTRUENDA COMMODA
RUENTI CORPORI DOMO,
ÆQUE COGITABAT SERIO.

LUGDUNI-BATAVORUM.

M. DC. LXV.

INDEX

INDEX RERUM

HOC OPERE CONTENTARUM.

earum

B.

C.

D.

G.

N.

O.

P.

Pitui-

Sanguis

Subausteræ

T.

V.

FINIS.